قرآن مجید

بیان الرحمن فی ترجمة القرآن

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

ھو اللہ الذی لا الٰہ الا ھو جل جلالہٗ

اللہ جل جلالہٗ	الرحمٰن جل جلالہٗ	الرحیم جل جلالہٗ	الملک جل جلالہٗ
القدوس جل جلالہٗ	السلام جل جلالہٗ	المؤمن جل جلالہٗ	المہیمن جل جلالہٗ
العزیز جل جلالہٗ	الجبار جل جلالہٗ	المتکبر جل جلالہٗ	الخالق جل جلالہٗ
البارئ جل جلالہٗ	المصور جل جلالہٗ	الغفار جل جلالہٗ	القہار جل جلالہٗ
الوہاب جل جلالہٗ	الرزاق جل جلالہٗ	الفتاح جل جلالہٗ	العلیم جل جلالہٗ
القابض جل جلالہٗ	الباسط جل جلالہٗ	الخافض جل جلالہٗ	الرافع جل جلالہٗ
المعز جل جلالہٗ	المذل جل جلالہٗ	السمیع جل جلالہٗ	البصیر جل جلالہٗ
الحکم جل جلالہٗ	العدل جل جلالہٗ	اللطیف جل جلالہٗ	الخبیر جل جلالہٗ
الحلیم جل جلالہٗ	العظیم جل جلالہٗ	الغفور جل جلالہٗ	الشکور جل جلالہٗ
العلی جل جلالہٗ	الکبیر جل جلالہٗ	الحفیظ جل جلالہٗ	المقیت جل جلالہٗ
الحسیب جل جلالہٗ	الجلیل جل جلالہٗ	الکریم جل جلالہٗ	الرقیب جل جلالہٗ
المجیب جل جلالہٗ	الواسع جل جلالہٗ	الحکیم جل جلالہٗ	الودود جل جلالہٗ

المجيد جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو
الباعث جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو
الشهيد جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو
الحق جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو

الوكيل جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو
القوي جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو
المتين جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو
الولي جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو

الحميد جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو
المحصي جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو
المبدئ جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو
المعيد جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو

المحيي جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو
المميت جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو
الحي جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو
القيوم جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو

الواجد جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو
الماجد جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو
الواحد جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو
الصمد جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو

القادر جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو
المقتدر جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو
المقدم جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو
المؤخر جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو

الاول جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو
الآخر جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو
الظاهر جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو
الباطن جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو

الوالي جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو
المتعالي جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو
البر جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو
التواب جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو

المنتقم جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو
العفو جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو
الرؤف جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو
مالك الملك جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو

ذوالجلال والاكرام جل جلالہ
المقسط جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو
الجامع جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو
الغني جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو

المغني جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو
المانع جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو
الضار جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو
النافع جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو

النور جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو
الهادي جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو
البديع جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو
الباقي جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو

الوارث جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو
الرشيد جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو
الصبور جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو
المعطي جل جلالہ — وڏو شان آهي ان جو

بسم الله الرحمٰن الرحيم

نَحمدهٗ ونُصلّي علىٰ رسُولهِ الكريم

قرآن ڪريم الله جل جلاله جو آفاقي ۽ همه گير پيغام آهي.

قرآن ڪريم حُقوق الله ۽ حُقوق العباد ٻڌائيندڙ آهي.

قرآن ڪريم شرڪ ۽ بُت پرستي ۽ باطل معبودن جي پاڙ پٽيندڙ آهي.

قرآن ڪريم الله، رسولن، ملائڪن ۽ موڪليل ڪتابن تي ايمان آڻڻ جو حڪم ڪندڙ آهي.

قرآن ڪريم مُحبت آهي، اُنس آهي، عشق آهي، ايمان آهي.

قرآن ڪريم مُبين آهي، هدايت آهي، رحمت آهي، راحت آهي.

قرآن ڪريم پوري عالمِ انسانيت جي لاءِ رُشد و هدايت آهي.

قرآن ڪريم شفا آهي، رهنمائي آهي، رهبر آهي، فضل آهي، اميد آهي.

قرآن ڪريم علم، حڪمت ۽ دانائي سيکاريندڙ آهي.

قرآن ڪريم متقين ۽ پرهيزگارن کي خوشخبري ٻڌائيندڙ آهي.

قرآن ڪريم سرڪشن ۽ ظالمن کي عبرتناڪ انجام تي پهچائيندڙ آهي.

قرآن ڪريم ظالمن جي ظلم جي خلاف تلوار ۽ مظلوم جو همدرد آهي.

قرآن ڪريم يتيمن جو مددگار، بيواهن جو واهرو ۽ بي سهارن لاءِ سهارو آهي.

قرآن ڪريم اونداهيءَ مان ڪڍي روشنيءَ ڏانهن آڻيندڙ آهي.

قرآن ڪريم وڏائي، تڪبر ۽ غرور کي ذليل ۽ رسوا ڪندڙ آهي.

قرآن ڪريم حلال ۽ حرام ۾ فرق ڪندڙ ۽ رزق حلال جي هدايت ڪندڙ آهي.

قرآن ڪريم عدل، انصاف، صلح، اَمن ۽ آشتيءَ جو پيغامبر آهي.

قرآن ڪريم فلاح، بهبودي ۽ سلامتيءَ جي ضمانت ڏيندڙ آهي.

قرآن ڪريم نيڪوڪارن کي چڱو بدلو ڏيندڙ ۽ بڇڙن کي سخت سزا ڏيندڙ آهي.

قرآن ڪريم جسماني ۽ روحاني مرضن جي لاءِ علاج ڏسيندڙ آهي.

قرآن ڪريم انساني معاشري لاءِ مڪمل ضابطہ حيات آهي.

قرآن ڪريم بني نوع انسان لاءِ ڇوٽڪارو ۽ نجات آهي.

قرآن ڪريم پڙهڻ، سمجهڻ ۽ عمل ڪرڻ سان انسان اشرف المخلوقات جي شرف حاصل ڪرڻ جو لائق بڻجي ٿو.

عاجز ٻانهو

سيد قمر الزمان شاهه

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

وَإِنَّهُ لَذِكْرٌ لَّكَ وَلِقَوْمِكَ

[illegible]

قرآن مجيد

جو سنڌي ۾ عام فهم تفسيري ترجمو

بيان الرحمٰن في ترجمة القرآن

ترجمو ڪندڙ

علامه عبدالوحيد جان سرهندي فاروقي

ڇپائيندڙ:

قاضي عبدالقدوس راجڙ

ناشر

القدوس پبليڪيشن

[illegible] دارالاشاعت والاسلامي [illegible]

لطيف آباد ۹ حيدرآباد

و دارالعلوم صبغة الاسلام

قاسم آباد حيدرآباد

بيان الرحمٰن في ترجمة القرآن

مترجم

حضرت علامه عبدالوحيد جان سرهندي فاروقي

الله تعاليٰ ان جي حبيب پاڪ صلي الله عليه وسلم جي خاص خوشنودي حاصل ڪرڻ خاطر ڇپرائي ورهائيندڙ

قاضي عبدالقدوس راڄڙ (M.N.A)

سنڌي ڪتابت ۽ اشاعتي نگران

فقير فيض محمد سڪندري پتافي فيض الرقم

ناشر

القدوس پبليڪيشنز

الفيض دارالاشاعت و اسلامي لائبريري، لطيف آباد نمبر ٩ حيدرآباد.

و

دارالعلوم صبغة الاسلام (شاخ جامعه راشديه) قاسم آباد، حيدرآباد

سن اشاعت

ربيع الاول ١٤٢٧ هه اپريل 2006ع

هديه

محبت سان پڙهي عمل ڪرڻ ۽ دعاءِ خير سان نوازڻ ○

تعداد

ٽي 3000 هزار

ڇاپيندڙ

آزاد ڪميونيڪيشنز ڪراچي، سنڌ.

قرآن مجيد جي سورتن جي فهرست

قرآن مجيد جي هن ترجمي متعلق سمجهاڻيون پوين صفحن تي ڏنل آهن، جن کي مطالعي ۾ آندو وڃي.

قرآن مجيد جي هن ترجمي متعلق سمجهاڻيون پوين صفحن تي ڏنل آهن، جن کي مطالعي ۾ آندو وڃي.

ڪروڙين ڪرم

الله تعاليٰ جا، حضور حبيب ڪريم ﷺ جي طفيلي ڪروڙين ڪرم هن عاجز ضعيف بانهي تي، جنهن مون کي هن مترجم قرآن ڪريم جي اشاعت جو شرف بخشيو. شال رب العالمين حضور رحمة للعالمين جي صدقي مون کان آخري دم تائين اهڙا پيارا ڪم ڪرائيندو رهي ۽ هن بابرڪت خدمت ۾ شامل سيني پنهنجن بانهن کان هميشه راضي رهي.

اهڙين اسلامي محبوبي خدمتن کي جاري رکڻ لاءِ الله تعاليٰ جي مهربانيءَ سان اسان ٻه ادارا کوليا آهن:

1. **الفيض دارالاشاعت و اسلامي لائبريري، لطيف آباد يونٽ 5 حيدرآباد:** جنهن ۾ لائبريريءَ سان گڏ "القدوس پبليڪيشنز" نالي سان اشاعتي ڪم جاري آهي. هن اداري کي اعليٰ حضرت قبلا پير سائين پاڳاره دامت برڪاتهم العاليه جي خليفي ۽ 1965ع جي فاتح حر مجاهد ڪمانڊر فقير قاضي فيض محمد راڄڙ مرحوم جي نالي منسوب ڪيو ويو آهي.

2. **دارالعلوم صبغة الاسلام، قاسم آباد فيز 1 حيدرآباد:** هي ادارو دين اسلام جي خدمت خاطر کوليو ويو آهي، جنهن ۾ امت محبوب ﷺ جا مسڪين ٻار ديني تعليم حاصل ڪري رهيا آهن. هي ادارو اعليٰ حضرت قبلا پير سائين پاڳاره دامت برڪاتهم العاليه جي اسلامي يونيورسٽي "جامعه راشديه" درگاهه شريف پير جو ڳوٺ جي شاخ طور ڪم ڪري رهيو آهي ۽ هن اداري جي نسبت شير سنڌ، امام انقلاب، حر تحريڪ جي سرواڻ حضرت پير سائين سيد محمد صبغت الله شاهه "سورهيه شهيد" رحمت الله عليه جي نالي مبارڪ سان ڪئي وئي آهي.

انهن ٻنهي ادارن جي سنڀالڻ ۽ ڪتابن جي اشاعت جي پوري ذميواري فقير فيض محمد سڪندري (ڪاتب) تي رکيل آهي. جيڪي نهايت محبت ۽ جفاڪشيءَ سان نڀائي رهيا آهن. الله تعاليٰ کيس خوش رکي. آمين.

هن ترجمي مبارڪ جي سيني پڙهندڙن ۽ حضور حبيب ڪريم ﷺ سان سچي محبت رکندڙن کي گذارش ٿي ڪجي ته اول ته اسان سيني خادمن ۽ عاجزن کي پنهنجي خاص دعائن سان نوازيندا رهن ۽ ٻيو ته هي ترجمو وٽي رڳو تحفو سمجهي لڪائي نه رکن، بلڪ هن مترجم قرآن جو فيض عام ڪن ۽ پنهنجن عزيزن، دوستن ۽ رشتيدارن کي هن جي پڙهڻ ۽ ان مان فائدي وٺڻ جي ترغيب ڏين ۽ حقيقي ضرورت مندن تائين پهچائين، جيئن قرآن پاڪ جو فيض هر محبِ اسلام جي گهر ۾ پهچي نوراني جلا بخشي ۽ پريشانين کان نجات جو وسيلو ٿئي.

ربيع الاول ١٤٢٧ھ
اپريل 2006ع

دعاگو و طالب دعا
قاضي عبدالقدوس راڄڙ
(M.N.A)

آياتها ٧ (١) سُورَةُ الفَاتِحَةِ مَكِّيَّةٌ (٥) رُكُوعُهَا ١

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي)

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿١﴾ الرَّحْمٰنِ

سڀئي تعريفون الله تعالىٰ لاءِ آهن جيڪو رب آهي جهانن جو. نهايت مهربان ۽

الرَّحِيْمِ ﴿٢﴾ مٰلِكِ يَوْمِ الدِّيْنِ ﴿٣﴾

ٻاجهارو (آهي). مالڪ آهي ڏينهن قيامت جي جو.

اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِيْنُ ﴿٤﴾

خاص تنهنجي عبادت ڪريون ٿا ۽ خاص توکان مدد وٺون ٿا.

اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيْمَ ﴿٥﴾ صِرَاطَ

اسان کي سڌي رستي تي هلاءِ. رستو

الَّذِيْنَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ ۙ غَيْرِ

انهن ماڻهن جو جن تي تو نعمت ڪئي آهي. نه انهن جو

الْمَغْضُوْبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّآلِّيْنَ ﴿٧﴾

رستو جن تي تون ناراض آهين ۽ نه گمراهن جو.

ع ١ / ٧

(منزل ١)

۱ تفسير ڪبير. ۲ تفسير جلالين وتفسير روح البيان. ۳ تفسير بيضاوي وتفسير روح البيان. ۴ تفسير جلالين وتفسير فتح البيان.
۵ ڪمالين حاشيه جلالين. ۶ تفسير روح البيان.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

الله تعالیٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ۽ ٻاجهارو آهي

الٓمّٓ ① ذٰلِكَ الْكِتٰبُ لَا رَيْبَ ۛۚ فِيْهِ ۛۚ

الٓمّٓ. هي اهو ڪتاب آهي جنهن ۾ ڪا به شڪ جي جاءِ ناهي، انهي ۾

هُدًى لِّلْمُتَّقِيْنَ ② الَّذِيْنَ يُؤْمِنُوْنَ

هدايت آهي پرهيزگارن لاءِ. اهي ماڻهو ايمان آڻن ٿا

بِالْغَيْبِ وَيُقِيْمُوْنَ الصَّلٰوةَ وَمِمَّا

غيب تي ۽ نماز قائم ڪن ٿا ۽ جيڪي ڪجهه

رَزَقْنٰهُمْ يُنْفِقُوْنَ ③ وَالَّذِيْنَ يُؤْمِنُوْنَ

اسان انهن کي ڏنو آهي انهي مان خرچ ڪن ٿا. اهي ماڻهو ايمان آڻن ٿا

بِمَآ اُنْزِلَ اِلَيْكَ وَمَآ اُنْزِلَ مِنْ

قرآن ڪريم تي ۽ انهن مقدس ڪتابن تي جيڪي اڳ ۾ نازل

قَبْلِكَ ۚ وَبِالْاٰخِرَةِ هُمْ يُوْقِنُوْنَ ④ؕ

ڪيا ويا ۽ آخرت تي اهي يقين رکن ٿا.

الجزء ۱۶ معانقة عند المتاخرين ۳

لهٖ الله ۽ الله جي رسول جي وڌيڪ ڄاڻ آهي ... (منزل ۱) ... تفسير روح البيان. تفسير ابن عباس. تفسير بيضاوي ۽ لغات القرآن عربي. تفسير جلالين.

أُولَٰٓئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ ۖ وَأُولَٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥﴾

اُهي ماڻهو پنهنجي رب جي طرفان هدايت تي آهن ۽ اُهي ئي ڪامياب آهن

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَآءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ

بيشڪ جن ماڻهن ڪفر ڪيو برابر آهي انهن لاءِ توهان انهن کي ڊيڄاريو ياڊيڄاريو واهي

لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾ خَتَمَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَعَلَىٰ سَمْعِهِمْ ۖ وَعَلَىٰٓ

ايمان نه آڻيندا. الله تعاليٰ انهن جي دلين تي ۽ ڪنن تي مُهر لڳائي آهي ۽ انهن

أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٧﴾ وَمِنَ النَّاسِ

جي اکين تي پردا آهن ۽ انهن لاءِ وڏو عذاب آهي. ۽ ڪي ماڻهو اُهي آهن

مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَبِالْيَوْمِ الْءَاخِرِ وَمَا هُم بِمُؤْمِنِينَ ﴿٨﴾

جيڪي چون ٿا ايمان آندو اسان الله تي ۽ قيامت تي ۽ اهي ايمان وارا نه آهن.

يُخَٰدِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ

اٺڪل ڪن ٿا الله تعاليٰ ۽ مؤمنن سان ۽ نه ٿا اٺڪل ڪن حقيقت ۾ مگر پنهنجن نفسن سان

وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٩﴾ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا ۖ

۽ نه ٿا سمجهن. انهن جي دلين ۾ مرض آهي، پوءِ الله تعاليٰ انهن جي بيماري کي وڌايو

وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌۢ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ ﴿١٠﴾ وَإِذَا قِيلَ

۽ انهن لاءِ ڏکوئيندڙ عذاب انهيءَ ڪري آهي جو اهي ڪوڙ ڳالهائن ٿا. ۽ جڏهن وقت چيو

لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوٓا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ ﴿١١﴾

وڃي ٿو انهن کي ته زمين ۾ فساد نه ڪريو چون ٿا اسين ته امن ته پسند آهيون.

أَلَآ إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلَٰكِن لَّا يَشْعُرُونَ ﴿١٢﴾ وَإِذَا

خبردار ته بيشڪ اهي ئي فساد ڪندڙ آهن پر نه ٿا سمجهن. ۽ جڏهن وقت

له تفسير بيضاوي. ٢ه تفسير جلالين وتفسير بيضاوي. ٣ه تفسير جلالين.

قِيلَ لَهُمْ اٰمِنُوْا كَمَآ اٰمَنَ النَّاسُ قَالُوْٓا اَنُؤْمِنُ كَمَآ اٰمَنَ

چيو وڃي ٿو ته انهن کي ايمان آڻيو تو هان جيئنڪ ايمان آندو مومنن[1] چون ٿا ڇا ايمان آڻيون اسان جيئنڪ ايمان

السُّفَهَآءُ ۗ اَلَآ اِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَآءُ وَلٰكِنْ لَّا يَعْلَمُوْنَ ﴿١٣﴾

آندو بي سمجهن، خبردار بيشڪ اهي اهي بي وقوف آهن پر نه ٿا ڄاڻن .

وَاِذَا لَقُوا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا قَالُوْٓا اٰمَنَّا ۚ وَاِذَا خَلَوْا اِلٰى

۽ جنهن وقت مؤمنن سان ملن ٿا چون ٿا ته اسان ايمان آندو آهي ۽ جڏهن اڪيلا ٿين پنهنجن

شَيٰطِيْنِهِمْ ۙ قَالُوْٓا اِنَّا مَعَكُمْ ۙ اِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِءُوْنَ ﴿١٤﴾

ڪافرن ڏانهن وڃن ٿا، انهن کي چون ٿا اسين اوهان سان[2] گڏ آهيون اسين ته فقط چٿرون ڪندڙ آهيون .

اَللّٰهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِيْ طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُوْنَ ﴿١٥﴾

الله مذاق جي سزا ڏئي ٿو انهن کي ۽ ڍِل ڏئي ٿو انهن کي سندن سرڪشي ۾ جو اهي حيران رهن ٿا .

اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ اشْتَرَوُا الضَّلٰلَةَ بِالْهُدٰى ۠ فَمَا رَبِحَتْ

اِهي اُهي ماڻهو آهن جن هدايت جي عيوض گمراهي خريد ڪئي ، پوءِ نه ڪامياب ٿيو

تِّجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوْا مُهْتَدِيْنَ ﴿١٦﴾ مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِى

واپار انهن جو ۽ نه ئي ڪين واپار ڪرڻ آيو . انهن جو مثال اُن ماڻهو وانگر آهي

اسْتَوْقَدَ نَارًا ۚ فَلَمَّآ اَضَآءَتْ مَا حَوْلَهٗ ذَهَبَ اللّٰهُ بِنُوْرِهِمْ

جنهن باهه کي ٻاريو ، پوءِ جڏهن آس پاس روشني ٿي، الله تعاليٰ انهيءَ روشني کي ختم ڪري ڇڏيو

وَتَرَكَهُمْ فِيْ ظُلُمٰتٍ لَّا يُبْصِرُوْنَ ﴿١٧﴾ صُمٌّ ۢ بُكْمٌ عُمْيٌ فَهُمْ لَا

۽ انهن کي اونداهين ۾ ڇڏيائين جو ڪجهه نه ٿا ڏسن، (اهي) ٻوڙا، گونگا ، انڌا آهن پوءِ اهي

يَرْجِعُوْنَ ﴿١٨﴾ اَوْ كَصَيِّبٍ مِّنَ السَّمَآءِ فِيْهِ ظُلُمٰتٌ وَّرَعْدٌ وَّبَرْقٌ ۚ

نه موٽندا . يا هنن جي مثال جيڪو آسمان مان وسي ٿو انهيءَ ۾ اونداهي ۽ گوڙ ۽ وڄ آهي،

[1] تفسير روح البيان وتفسير بيضاوي. [2] تفسير روح البيان وتفسير جلالين وتفسير بيضاوي وتفسير روح المعاني.
[3] تفسير بيضاوي وتفسير روح البيان وتفسير روح المعاني.

يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ ۚ

اهي پنهنجون آڱريون ڪڙڪن ڪان پنهنجن ڪنن ۾ وجهن ٿا، موت جي خوف کان،

وَاللَّهُ مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ ﴿١٩﴾ يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطَفُ أَبْصَارَهُمْ ۖ

۽ الله تعاليٰ ڪافرن کي گهيري ڪندڙ آهي. ويجهي ٿي ته وڄ جو سندن نگاهن کي ختم ڪري

كُلَّمَا أَضَاءَ لَهُمْ مَشَوْا فِيهِ وَإِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا ۚ وَلَوْ شَاءَ

جڏهن ڪجهه روشني ٿئي ٿي ته انهي ۾ هلڻ لڳن ٿا، ۽ جڏهن اونداهي ٿئي ٿي ته بيهن ٿا، ۽ جيڪڏهن

اللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾

الله تعاليٰ گهري ته سندن ڪن ۽ اکيون ختم ڪري ڇڏي، بيشڪ الله تعاليٰ هر شيءِ تي قادر آهي.

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ

اي انسانو پنهنجي رب جي عبادت ڪريو اهو رب جنهن توهان کي ۽ توهان کان اڳين کي

قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٢١﴾ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَ

پيدا فرمايو انهي اميد تي ته توهان خدا ترسي پيدا ٿئي. اهو رب جنهن توهان لاءِ زمين کي وڇائو ۽

السَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ

آسمان کي ڇت بنايو، ۽ آسمان مان مينهن نازل فرمايو پوءِ پيدا فرمايو انهي مان ميون کي

رِزْقًا لَكُمْ ۖ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٢﴾ وَإِنْ

رزق ڪري اوهان لاءِ، پوءِ سوچي سمجهي الله تعاليٰ سان ڪنهن کي شريڪ نه ڪريو. ۽ جيڪڏهن

كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِنْ

اوهان کي ڪو شڪ آهي جيڪي ڪجهه اسان پنهنجي حبيب ﷺ جي مٿان نازل فرمايو آهي پوءِ پيش ڪريو ڪا هڪ سورت

مِثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٣﴾

قرآن جي مثال، ۽ الله تعاليٰ کانسواءِ پنهنجا سڀئي مددگار سڏيو جيڪڏهن توهان سچا آهيو.

لھ تفسير مظهري، لھ تفسير روح البيان. لھ تفسير روح البيان و تفسير بيضاوي و تفسير جلالين.

فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا وَلَن تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا

پوءِ جيڪڏهن ڪا سورت پيش ڪري نه سگهو ۽ هرگز نه ڪري سگهندا پوءِ انهيءَ باهه کان ڊڄو جنهن جو باڻ

النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ ۖ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ﴿٢٤﴾ وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا

ماڻهو ۽ پٿر (بُت) هوندا، اها باهه ڪافرن لاءِ تيار ڪئي ويئي آهي. ۽ خوشخبري ڏيو انهن کي جن

وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ۖ كُلَّمَا

ايمان آندو ۽ چڱا ڪم ڪيا بيشڪ انهن لاءِ باغ آهن جن جي هيٺان نهرون وهن ٿيون، جڏهن به

رُزِقُوا مِنْهَا مِن ثَمَرَةٍ رِّزْقًا ۙ قَالُوا هَٰذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِن قَبْلُ ۖ

انهن کي انهن باغن مان ڪو ميوو ڏنو ويندو ته هو چوندا ته هي اهو ميوو آهي جيڪو هن کان اڳ اسان کي مليو،

وَأُتُوا بِهِ مُتَشَابِهًا ۖ وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ ۖ وَهُمْ فِيهَا

اهو ميوو شڪل ۾ هڪجهڙو هوندو، ۽ انهن لاءِ بهشت ۾ پاڪ بيبيون هونديون، ۽ اهي انهيءَ ۾

خَالِدُونَ ﴿٢٥﴾ إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَن يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوضَةً فَمَا

هميشه رهندا. بيشڪ الله تعالىٰ نٿو جهجڪي له مڇر ۽ ان کان وڌيڪ جي مثال سمجهائڻ

فَوْقَهَا ۚ فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ ۖ وَأَمَّا

کان پر مؤمن ڄاڻن ٿا ته بيشڪ اهو سندن رب جي طرفان حق آهي ۽ پر

الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَٰذَا مَثَلًا ۘ يُضِلُّ بِهِ

ڪافر چون ٿا ته انهيءَ مثال مان الله جو ڪهڙو مقصد آهي الله تعالىٰ انهيءَ مثال سان گمراهه

كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا ۚ وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ ﴿٢٦﴾

ڪري ٿو گهڻن کي ۽ هدايت ڪري ٿو گهڻن کي ۽ انهيءَ مثال مان ته فقط ڪافر گمراهه ٿين ٿا.

الَّذِينَ يَنقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِن بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ

جيڪي الله جي وعدي کي پڪي ڪرڻ کان پوءِ توڙين ٿا ۽ ڪٽن ٿا

وقف لازم

مَآ اَمَرَ اللّٰهُ بِهٖٓ اَنْ يُّوْصَلَ وَيُفْسِدُوْنَ فِى الْاَرْضِ ؕ اُولٰٓئِكَ

انهي ڳالهه کي ڇنن ٿا جنهن لاءِ الله تعاليٰ ڳنڍڻ جو حڪم فرمايو آهي ۽ زمين ۾ فساد ڪن ٿا، اهي

هُمُ الْخٰسِرُوْنَ ﴿٢٧﴾ كَيْفَ تَكْفُرُوْنَ بِاللّٰهِ وَكُنْتُمْ اَمْوَاتًا

اهي نقصان وارا آهن. توهان ڪهڙي طرح الله جو انڪار ڪريو ٿا حالانڪ توهان مئل هئا

فَاَحْيَاكُمْ ۚ ثُمَّ يُمِيْتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيْكُمْ ثُمَّ اِلَيْهِ تُرْجَعُوْنَ ﴿٢٨﴾

پوءِ زنده ڪيائين اوهان کي انهيءَ کان پوءِ موت ڏيندو انهيءَ کان پوءِ جيئرو ڪندو توهان کي انهيءَ کان پوءِ الله ڏانهن موٽايا ويندا.

هُوَ الَّذِىْ خَلَقَ لَكُمْ مَّا فِى الْاَرْضِ جَمِيْعًا ۗ ثُمَّ اسْتَوٰٓى اِلَى

الله تعاليٰ پيدا فرمائي اوهان لاءِ هر شيءِ جيڪا زمين ۾ آهي، انهيءَ کان پوءِ اراده[1] فرمايو

السَّمَآءِ فَسَوّٰىهُنَّ سَبْعَ سَمٰوٰتٍ ؕ وَهُوَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيْمٌ ﴿٢٩﴾ ع

آسمان ڏانهن پوءِ ست آسمان برابر ڪري ٺهرايائين، ۽ الله تعاليٰ سڀ شيءِ کي ڄاڻندڙ آهي.

وَاِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنِّىْ جَاعِلٌ فِى الْاَرْضِ خَلِيْفَةً ؕ قَالُوْٓا

۽ ياد ڪر تون اي حبيب جنهن وقت تنهنجي رب ملائڪن کي فرمايو بيشڪ آءٌ زمين ۾ پنهنجو نائب پيدا ڪندڙ آهيان، عرض ڪيائون

اَتَجْعَلُ فِيْهَا مَنْ يُّفْسِدُ فِيْهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَآءَ ۚ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ

ڇا تون انهيءَ کي پيدا ڪرين ٿو جيڪو زمين ۾ فساد ۽ خونريزي ڪري، ۽ اسين تنهنجي تسبيح

بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ ؕ قَالَ اِنِّىْٓ اَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿٣٠﴾ وَعَلَّمَ

تعريف ۽ پاڪائي بيان ڪريون ٿا. الله تعاليٰ فرمايو بيشڪ آءٌ ڄاڻان ٿو جيڪو اوهان نٿا ڄاڻو. ۽ الله تعاليٰ

اٰدَمَ الْاَسْمَآءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلٰٓئِكَةِ ۙ فَقَالَ اَنْۢبِئُوْنِىْ

حضرت آدمؑ کي سڀني شين جا نالا سيکاريا پوءِ سڀ شيون ملائڪن کي پيش ڪري فرمايو توهان مون کي ٻڌايو انهن

بِاَسْمَآءِ هٰٓؤُلَآءِ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿٣١﴾ قَالُوْا سُبْحٰنَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ

شين جا نالا جيڪڏهن توهان سچا آهيو. عرض ڪيائون تون پاڪ آهين اسان کي علم ناهي

[1] تفسير جلالين وتفسير النسفي.

إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا ۖ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿٣٢﴾ قَالَ يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ

مگر جيترو تو اسان کي سيکاريو، بيشڪ تون ئي ڄاڻندڙ حڪمت وارو آهين. الله تعالىٰ فرمايو اي آدم تون ٻڌاءِ انهن کي

بِأَسْمَائِهِمْ ۖ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ

سيني شين جا نالا، پوءِ جڏهن آدم سيني شين جا نالا ٻڌايا، الله فرمايو ڇا مون اوهان کي نه چيو هو ته بيشڪ آءٌ ڄاڻان ٿو

غَيْبَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٣٣﴾

غيب آسمان جو ۽ زمين جو ۽ ڄاڻان ٿو جيڪو توهان ظاهر ۽ ڳجهه ۾ ڪريو ٿا.

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَ

۽ ياد ڪر تون اي حبيب جنهن وقت اسان حڪم فرمايو ملائڪن کي ته آدم کي سجدو ڪريو ته سڀني سجدو ڪيو مگر ابليس انڪار ڪيو ۽

اسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿٣٤﴾ وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَ

تڪبر ڪيو، ۽ ڪافرن مان ٿيو [١] ۽ اسان فرمايو اي آدم تون ۽ تنهنجي

زَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا

بي بي بهشت ۾ رهو ۽ مزي سان کائو بهشت مان جتان اوهان کي پسند اچي ۽ توهان ٻئي ويجها نه

هَٰذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٣٥﴾ فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ

ٿيو هن وڻ کي، نه ته حد کان وڌندڙن [٢] مان ٿي پوندا. پوءِ شيطان انهن کي جنت مان

عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ ۖ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ

لغزش ڏني ۽ جتي رهندا هئا انهي مان ٻاهر ڪڍيائين، اسان فرمايو هيٺ لهو توهان پاڻ ۾ هڪ ٻئي

عَدُوٌّ ۖ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٣٦﴾ فَتَلَقَّىٰ

سان دشمن ٿيندا، ۽ توهان لاءِ زمين ۾ ڪنهن وقت تائين رهڻ ۽ گذران آهي. پوءِ سکيو

آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ ۚ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿٣٧﴾

آدم پنهنجي رب کان ڪجهه ڪلما پوءِ الله تعالىٰ توبه قبول ڪئي بيشڪ اهو ئي توبه قبول ڪندڙ ٻاجهارو آهي.

[١] تفسير الشفي. [٢] تفسير جامع البيان.

قُلْنَا اهْبِطُوْا مِنْهَا جَمِيْعًا ۚ فَاِمَّا يَاْتِيَنَّكُمْ مِّنِّيْ هُدًى فَمَنْ تَبِعَ

اسان فرمايو توهان سڀئي جنت مان هيٺ لهو. پوءِ جڏهن توهان وٽ منهنجي طرفان هدايت اچي پوءِ جنهن ماڻهو

هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ﴿٣٨﴾ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا

منهنجي هدايت کي مڃيو پوءِ انهن تي ڪو ڀؤ ناهي ۽ نه اهي ڏکوئبا ۽ جن ماڻهن ڪفر ڪيو

وَكَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَآ اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ النَّارِ ۚ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿٣٩﴾

۽ اسان جي آيتن کي ڪوڙو سمجهو اهي دوزخي آهن، اهي انهي دوزخ ۾ هميشه رهندڙ آهن.

يٰبَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ اذْكُرُوْا نِعْمَتِيَ الَّتِيْٓ اَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَاَوْفُوْا

اي اولاد يعقوب لھ جا توهان ياد ڪريو منهنجن نعمتن کي جيڪي مون توهان جي مٿان ڪيون ۽ منهنجي وعدي

بِعَهْدِيْٓ اُوْفِ بِعَهْدِكُمْ ۚ وَاِيَّايَ فَارْهَبُوْنِ ﴿٤٠﴾ وَاٰمِنُوْا بِمَآ اَنْزَلْتُ

کي پورو ڪريو ته آئون به توهان جي وعدي کي پورو ڪندس، ۽ خاص مون کان خوف ڪريو ۽ ايمان آڻيو توهان قرآن ڪريم تي

مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُمْ وَلَا تَكُوْنُوْٓا اَوَّلَ كَافِرٍۭ بِهٖ ۠ وَلَا تَشْتَرُوْا بِاٰيٰتِيْ

جيڪو توهان جن ڪتابن جي تصديق ڪندڙ آهي ۽ توهان پهرين انڪار ڪندڙن مان نه ٿيو ۽ منهنجن آيتن کي ٿوري

ثَمَنًا قَلِيْلًا ۡ وَّاِيَّايَ فَاتَّقُوْنِ ﴿٤١﴾ وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَ

مُلھ تي نه وڪڻو ۽ توهان خاص مون کان ڊڄو ۽ توهان حق کي باطل سان نه ملايو ۽

تَكْتُمُوا الْحَقَّ وَاَنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ﴿٤٢﴾ وَاَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ

سوچي سمجهي حق کي نه لڪايو. ۽ نماز قائم ڪريو ۽ زڪوٰة ادا ڪريو

وَارْكَعُوْا مَعَ الرّٰكِعِيْنَ ﴿٤٣﴾ اَتَاْمُرُوْنَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ

۽ جماعت سان نماز ادا ڪريو، ڇا توهان ماڻهن کي چڱن ڪمن جو چئو ٿا ۽ پنهنجي وجود کي

اَنْفُسَكُمْ وَاَنْتُمْ تَتْلُوْنَ الْكِتٰبَ ۭ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ ﴿٤٤﴾ وَاسْتَعِيْنُوْا

وساري ڇڏيو حالانڪ توهان قرآن پڙهو ٿا، ڇا پوءِ توهان نه ٿا سمجهو. ۽ مدد وٺو توهان

له تفسير جلالين و تفسير بيضاوي. ٢ه تفسير روح المعاني.

بِالصَّبْرِ وَالصَّلٰوةِ ۗ وَاِنَّهَا لَكَبِيْرَةٌ اِلَّا عَلَى الْخٰشِعِيْنَ ۝٤٥ الَّذِيْنَ

صبر ۽ نماز کان ۽ بيشڪ نماز ڏکي آهي مگر انهن تي جيڪي نوڙت ڪندڙ آهن ۔ انهن کي

يَظُنُّوْنَ اَنَّهُمْ مُّلٰقُوْا رَبِّهِمْ وَاَنَّهُمْ اِلَيْهِ رٰجِعُوْنَ ۝٤٦ يٰبَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ

يقين آهي ته بيشڪ اهي پنهنجي رب سان ملندا ۽ بيشڪ اهي انهيءَ طرف موٽندڙ آهن ۔ اي اولاد يعقوب جا

اذْكُرُوْا نِعْمَتِيَ الَّتِيْٓ اَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَاَنِّيْ فَضَّلْتُكُمْ عَلَى

ياد ڪريو توهان منهنجي نعمت کي جيڪا مون اوهان تي ڪئي ۽ بيشڪ مون بهتر ڪيو اوهان کي انهي

الْعٰلَمِيْنَ ۝٤٧ وَاتَّقُوْا يَوْمًا لَّا تَجْزِيْ نَفْسٌ عَنْ نَّفْسٍ شَيْئًا وَّلَا

زماني وارن کان ۽ خوف ڪريو توهان انهي ڏينهن کان جڏهن ڪو مؤمن، ڪافر کي فائدو نه ڏئي سگهندو ۽ نه

يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ وَّلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَّلَا هُمْ يُنْصَرُوْنَ ۝٤٨

ڪافر لاءِ ڪا سفارش قبول ڪئي وينديءَ ۽ نه قبول ڪيو ويندو ڪا شيءِ ڪو عيوض ۽ نه ئي ڪين مدد ڏني ويندي

وَاِذْ نَجَّيْنٰكُمْ مِّنْ اٰلِ فِرْعَوْنَ يَسُوْمُوْنَكُمْ سُوْٓءَ الْعَذَابِ

۽ ياد ڪريو توهان جڏهن اسان اوهان کي فرعون جي ماڻهن کان ڇوٽڪارو ڏنوجيڪي اوهان تي ڏکوئيندڙ عذاب ڪندا هئا

يُذَبِّحُوْنَ اَبْنَآءَكُمْ وَيَسْتَحْيُوْنَ نِسَآءَكُمْ ۗ وَفِيْ ذٰلِكُمْ بَلَآءٌ مِّنْ

توهان جي پٽن کي ڪُهندا هئا ۽ نياڻين کي زنده ڇڏيندا هئا ، ۽ انهي ۾ اوهان لاءِ توهان جي رب جي طرفان

رَّبِّكُمْ عَظِيْمٌ ۝٤٩ وَاِذْ فَرَقْنَا بِكُمُ الْبَحْرَ فَاَنْجَيْنٰكُمْ وَاَغْرَقْنَآ

وڏي آزمائش هئي ۔ ۽ جڏهن اسان توهان لاءِ درياءَ کي چيريو ۽ توهان کي بچايوسين ۽ توهان جي

اٰلَ فِرْعَوْنَ وَاَنْتُمْ تَنْظُرُوْنَ ۝٥٠ وَاِذْ وٰعَدْنَا مُوْسٰٓى اَرْبَعِيْنَ

سامهون فرعون جي قوم کي ٻوڙيوسين ۔ ۽ جڏهن اسان موسىٰ کان چاليهن راتين

لَيْلَةً ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهٖ وَاَنْتُمْ ظٰلِمُوْنَ ۝٥١ ثُمَّ عَفَوْنَا

جو وعدو ورتو سندس وڃڻ کان پوءِ توهان ڳابي جي پوڄا ڪئي ۽ توهان ظالم هئا پوءِ اسان معاف ڪيو

لہ تفسير جلالين . لہ تفسير نسفي و تفسير روح البيان . ته تفسير روح البيان و تفسير نسفي . له تفسير بيضاوي و تفسير نسفي .

عَنْكُمْ مِّنْۢ بَعْدِ ذٰلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ ﴿٥٢﴾ وَاِذْ اٰتَيْنَا

اوهان کي انهيءَ کان پوءِ ته مَنَ ته توهان شڪرانو مڃيو. ۽ جڏهن اسان

مُوْسَى الْكِتٰبَ وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُوْنَ ﴿٥٣﴾ وَاِذْ قَالَ

موسىٰ کي توريت ته حق ۽ باطل جي وچ ۾ فرق ڪندڙ ڏنو ته مَن توهان هدايت وارا ٿيو. ۽ جڏهن موسىٰ

مُوْسٰى لِقَوْمِهٖ يٰقَوْمِ اِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ اَنْفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ

پنهنجي قوم کي چيو اي منهنجي قوم! بيشڪ اوهان گابي جي عبادت ڪري پنهنجي نفسن تي

الْعِجْلَ فَتُوْبُوْٓا اِلٰى بَارِئِكُمْ فَاقْتُلُوْٓا اَنْفُسَكُمْ ۭ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ

ظلم ڪيو آهي پوءِ توهان پنهنجي پالڻهار طرف توبه ڪريو پوءِ پاڻ ۾ هڪ ٻئي کي قتل ڪريو، اهو بهتر آهي

لَّكُمْ عِنْدَ بَارِئِكُمْ ۭ فَتَابَ عَلَيْكُمْ ۭ اِنَّهٗ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيْمُ ﴿٥٤﴾

توهان لاءِ توهان جي پالڻهار وٽ. پوءِ الله تعالىٰ توهان جي توبه قبول ڪئي. بيشڪ اهو ئي توبه قبول ڪندڙ ٻاجهارو آهي.

وَاِذْ قُلْتُمْ يٰمُوْسٰى لَنْ نُّؤْمِنَ لَكَ حَتّٰى نَرَى اللّٰهَ جَهْرَةً

۽ جڏهن توهان موسىٰ کي چيو اسين هرگز توتي ايمان نه آڻينداسين جيسين الله کي اسان ظاهر ظهور نه ڏسون

فَاَخَذَتْكُمُ الصّٰعِقَةُ وَاَنْتُمْ تَنْظُرُوْنَ ﴿٥٥﴾ ثُمَّ بَعَثْنٰكُمْ

پوءِ اوهان کي تيز آواز واري باه وٺي ويئي ۽ توهان ڏسي رهيا هئا. پوءِ اسان توهان کي زنده ڪيو

مِّنْۢ بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ ﴿٥٦﴾ وَظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ

مرڻ کان پوءِ ته مَن توهان شڪرانو مڃيو. ۽ اسان توهان تي ڪڪر جو

الْغَمَامَ وَاَنْزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوٰى ۭ كُلُوْا مِنْ طَيِّبٰتِ

سايو فرمايو ۽ توهان جي مٿان مَنّ ۽ سلوىٰ (بهشتي طعام) نازل فرمايو، کائو توهان پاڪ شيون

مَا رَزَقْنٰكُمْ ۭ وَمَا ظَلَمُوْنَا وَلٰكِنْ كَانُوْٓا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُوْنَ ﴿٥٧﴾

جيڪي اسان توهان کي رزق ڪري ڏنيون ۽ اسان ظلم نه ڪيو بلڪ پنهنجن نفسن تي انهن پاڻ ظلم ڪيو.

له تفسير النسفي. که تفسير جلالين و تفسير النسفي. ‏ مه تفسير جلالين. که تفسير روح البيان.

وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَٰذِهِ الْقَرْيَةَ فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ

۽ جڏهن اسان فرمايو ته هن ڳوٺ ۾ داخل ٿيو ۽ مزي سان کائو انهي ڳوٺ مان جتان اوهان کي

رَغَدًا وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةٌ نَغْفِرْ لَكُمْ

پسند اچي ۽ دروازي ۾ سجدو ڪري داخل ٿيو ۽ توهان چئو ته اسان جا گناهه بخش ته اسين توهان جا

خَطَايَاكُمْ ۚ وَسَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ ﴿٥٨﴾ فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا قَوْلًا

گناهه بخش ڪنداسين ۽ نيڪوڪارن کي زياده ثواب ڏينداسين. پوءِ ظالمن انهي[1] ڳالهه کي مٽائي ڇڏيو

غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ فَأَنْزَلْنَا عَلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا رِجْزًا مِنَ

ٻي[2] ڳالهه سان جيڪا انهن کي چئي وئي پوءِ ظالمن جي مٿان اسان آسمان مان عذاب

السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿٥٩﴾ وَإِذِ اسْتَسْقَىٰ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ

لاٿو سندن بي فرماني جي سبب. ۽ جڏهن موسىٰ پاڻي جي طلب ڪئي پنهنجي قوم لاءِ

فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ ۖ فَانْفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ

اسان فرمايو پنهنجي لٺ کي پٿر تي هڻ، پوءِ نڪتا ٻارهن چشما انهي پٿر

عَيْنًا ۖ قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَشْرَبَهُمْ ۖ كُلُوا وَاشْرَبُوا مِنْ رِزْقِ

مان، سڀني ماڻهن پنهنجي پاڻي پيڻ جي جاءِ سڃاتي، کائو ۽ پيئو توهان الله جي رزق

اللَّهِ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٦٠﴾ وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ

مان ۽ زمين ۾ فسادي ٿي نه ڦرو. ۽ جڏهن توهان چيو اي موسىٰ

لَنْ نَصْبِرَ عَلَىٰ طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا

اسين هرگز هڪ طعام تي صبر نه ڪنداسين پوءِ تون دعا گهر اسان لاءِ پنهنجي رب کان ته پيدا ڪري

تُنْبِتُ الْأَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا وَقِثَّائِهَا وَفُومِهَا وَعَدَسِهَا وَ

اسان لاءِ جيڪي شيون زمين ۾ ڄمن ٿيون ڪجهه ساڳ ۽ بادرنگ ۽ ڪڻڪ ۽ مسور ۽

ركوع ٢

[1] تفسير جلالين. [2] تفسير النسفي وتفسير بيضاوي.

بَصَلِهَا ۗ قَالَ اَتَسْتَبْدِلُوْنَ الَّذِيْ هُوَ اَدْنٰى بِالَّذِيْ هُوَ

بصر ، موسىٰ فرمايو ڇا الله تعالىٰ کان گهٽ شين کي سُٺين شين جي بدلي ۾ گهُرو

خَيْرٌ ۭ اِهْبِطُوْا مِصْرًا فَاِنَّ لَكُمْ مَّا سَاَلْتُمْ ۭ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ

ٿا، توهان ڪنهن به شهر ۾ هيٺ لهو پوءِ بيشڪ جيڪو توهان گهريو آهي سو توهان کي ملندو، ۽ انهن لاءِ

الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ ۚ وَبَاۗءُوْ بِغَضَبٍ مِّنَ اللّٰهِ ۭ ذٰلِكَ

مقرر ڪئي وئي خواري ۽ مسڪيني ، ۽ الله تعالىٰ جي ناراضپي جا لائق ٿيا ، اِنهي

بِاَنَّهُمْ كَانُوْا يَكْفُرُوْنَ بِاٰيٰتِ اللّٰهِ وَيَقْتُلُوْنَ النَّبِيّٖنَ

سبب جي ڪري جو اهي الله جي آيتن جو انڪار ڪندا هئا ۽ نبين کي ناحق قتل

بِغَيْرِ الْحَقِّ ۭ ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَّكَانُوْا يَعْتَدُوْنَ ﴿٦١﴾ ع

ڪندا هئا ، اهو بدلو هو انهن جي نافرمانين ۽ حد کان وڌڻ جو.

اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَالَّذِيْنَ هَادُوْا وَالنَّصٰرٰى وَالصّٰبِـِٕيْنَ مَنْ

بيشڪ جن ماڻهن ايمان آندو ۽ يهودي ۽ نصارىٰ ۽ تارن کي پوڄيندڙن مان جن

اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ اَجْرُهُمْ

ايمان آندو الله تي ۽ قيامت تي ۽ سٺا ڪم ڪيا ، پوءِ انهن لاءِ ثواب آهي

عِنْدَ رَبِّهِمْ ۚ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ﴿٦٢﴾ وَاِذْ اَخَذْنَا

سندن رب وٽ ، ۽ نه اهي خوف انهن تي ۽ نه اهي ڏکوئبا . ۽ جڏهن اسان

مِيْثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّوْرَ ۭ خُذُوْا مَآ اٰتَيْنٰكُمْ بِقُوَّةٍ

توهان کان پڪو وعدو ورتو ۽ توهان تي طور سينا بلند ڪيو ، وٺو جيڪي اسان توهان کي ڏنو آهي

وَّاذْكُرُوْا مَا فِيْهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُوْنَ ﴿٦٣﴾ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِّنْۢ بَعْدِ

طاقت سان ۽ ياد ڪريو جيڪو ان ۾ آهي انهي اميد تي ته توهان ۾ خدا ترسي پيدا ٿئي . انهي کان پوءِ توهان

ل تفسير جلالين.

ذٰلِكَ ۚ فَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهٗ لَكُنْتُمْ مِّنَ الْخٰسِرِيْنَ ﴿٦٤﴾

ڦري ويا، پوءِ جيڪڏهن الله جي مهرباني ۽ رحمت توهان تي نه هجي ها ته توهان نقصان وارن مان ٿيو ها.

وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِيْنَ اعْتَدَوْا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ فَقُلْنَا لَهُمْ

۽ بيشڪ توهان ڄاڻو ٿا انهن ماڻهن کي جن توهان مان ڇنڇر ڏينهن زيادتي ڪئي پوءِ اسان انهن کي فرمايو

كُوْنُوْا قِرَدَةً خٰسِئِيْنَ ﴿٦٥﴾ فَجَعَلْنٰهَا نَكَالًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهَا

ته (ماڻهن مان) ڦري ذليل ڀولڙا ٿي پئو. پوءِ اسان انهي واقعي کي انهي ڳوٺ جي آس پاس وارن ۽ پوين لاءِ

وَمَا خَلْفَهَا وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِيْنَ ﴿٦٦﴾ وَاِذْ قَالَ مُوْسٰى لِقَوْمِهٖٓ

عبرت ڪئي ۽ خدا ترسن لاءِ نصيحت فرمائي. ۽ جڏهن موسيٰ پنهنجي قوم کي فرمايو

اِنَّ اللّٰهَ يَاْمُرُكُمْ اَنْ تَذْبَحُوْا بَقَرَةً ۭ قَالُوْٓا اَتَتَّخِذُنَا

ته بيشڪ الله تعالىٰ اوهان کي ڍڳي ڪهڻ جو حڪم فرمائي ٿو. چيائون ڇا تون اسان سان مذاق

هُزُوًا ۭ قَالَ اَعُوْذُ بِاللّٰهِ اَنْ اَكُوْنَ مِنَ الْجٰهِلِيْنَ ﴿٦٧﴾ قَالُوا

ڪرين ٿو. موسيٰ فرمايو آئون الله کان جاهلن مان هجڻ جي پناهه گهران ٿو. چيائون تون

ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَّنَا مَا هِيَ ۭ قَالَ اِنَّهٗ يَقُوْلُ اِنَّهَا بَقَرَةٌ لَّا

دعا گهر پنهنجي رب کان ته ڍڳي جون صفتون اسان لاءِ بيان ڪري، فرمايو موسيٰ الله تعالىٰ فرمائي ٿو بيشڪ اها ڍڳي

فَارِضٌ وَّلَا بِكْرٌ ۭ عَوَانٌۢ بَيْنَ ذٰلِكَ ۭ فَافْعَلُوْا مَا تُؤْمَرُوْنَ ﴿٦٨﴾

نه پوڙهي هجي ۽ نه جوان، وچٿري ڄمار ۾ هجي، پوءِ توهان کي جيڪو چيو ويو آهي سو ڪريو.

قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَّنَا مَا لَوْنُهَا ۭ قَالَ اِنَّهٗ يَقُوْلُ

چيائون پنهنجي رب کان دعا گهر ته اسان کي ٻڌائي ته ڍڳي جو رنگ ڪهڙو آهي؟ موسيٰ چيو ته الله تعالىٰ فرمائي ٿو

اِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَاۗءُ ۙ فَاقِعٌ لَّوْنُهَا تَسُرُّ النّٰظِرِيْنَ ﴿٦٩﴾

بيشڪ اها ڍڳي هيڊي آهي، رنگ سندس صاف هيڊو آهي جو ڏسندڙن کي پسند اچي ٿي.

له تفسير روح البيان. ته تفسير روح البيان. که تفسير بيضاوي و تفسير روح البيان و تفسير مظهري.

قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَّنَا مَا هِيَ ۙ إِنَّ الْبَقَرَ تَشٰبَهَ عَلَيْنَا ؕ وَ

چيائون پنھنجي رب کان تون دُعا گھُر تہ ڏِڳي جي چٽائي بيان فرمائي، بيشڪ ڏِڳي جي سڃاڻپ ۾ اسان منجھيل آھيون ۽

إِنَّآ إِنْ شَآءَ اللّٰهُ لَمُهْتَدُوْنَ ۝٧٠ قَالَ إِنَّهٗ يَقُوْلُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَّا

جيڪڏھن الله گھريو تہ اسين ضرور سڃاڻينداسين. فرمايو موسىٰ الله تعالىٰ فرمائي ٿو تہ بيشڪ اھا ڏِڳي آھي جنھن

ذَلُوْلٌ تُثِيْرُ الْاَرْضَ وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ ۚ مُسَلَّمَةٌ لَّا شِيَةَ فِيْهَا ؕ

کان نہ خدمت لہ ورتي وڃي ٿي ۽ نہ زمين کيڙي ٿي ۽ نہ کيتي آبادي کي پياري ٿي بي عيب آھي[۱] ڪو بہ داغُ[۲] نہ اٿس،

قَالُوا الْـٰٔنَ جِئْتَ بِالْحَقِّ ۚ فَذَبَحُوْهَا وَمَا كَادُوْا يَفْعَلُوْنَ ۝٧١ وَ

چيائون ھينئر تو اسان کي صحيح ڳالھ ٻڌائي، پوءِ ان ڏِڳي کي ڪُٺائون ۽ ذبح ڪرڻ جا ارادو نہ ٿي رکيائون. ۽

إِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَادّٰرَءْتُمْ فِيْهَا ؕ وَاللّٰهُ مُخْرِجٌ مَّا كُنْتُمْ

جڏھن توھان ھڪ انسان کي قتل ڪيو پوءِ ھڪ ٻئي تي الزام ھنيو، ۽ الله ظاھر ڪندڙ آھي جيڪو

تَكْتُمُوْنَ ۝٧٢ فَقُلْنَا اضْرِبُوْهُ بِبَعْضِهَا ؕ كَذٰلِكَ يُحْيِ اللّٰهُ

توھان لڪايو ٿي. پوءِ اسان فرمايو مئل انسان کي ڏِڳي جو ڪجھ حصو لڳايو، اھڙي طرح الله مئلن کي زندہ

الْمَوْتٰى وَيُرِيْكُمْ اٰيٰتِهٖ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُوْنَ ۝٧٣ ثُمَّ قَسَتْ قُلُوْبُكُمْ

ڪري ٿو ۽ توھان کي پنھنجون نشانيون ڏيکاري ٿو تہ متان سمجھو. ان کان پوءِ توھان جون

مِّنْۢ بَعْدِ ذٰلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ اَوْ اَشَدُّ قَسْوَةً ؕ وَاِنَّ مِنَ

دليون سخت ٿيون پوءِ اھي پٿرن وانگر بلڪ ان کان بہ زيادہ سخت آھن، ۽ بيشڪ ڪي

الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْاَنْهٰرُ ؕ وَاِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَّقَّقُ

پٿر اھڙا آھن جن مان نھرون وھن ٿيون، ۽ بيشڪ ڪي پٿر اھڙا آھن جيڪي ڦاٽي پون ٿا

فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَآءُ ؕ وَاِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللّٰهِ ؕ

پوءِ انھن مان پاڻي نڪري ٿو، ۽ بيشڪ ڪي پٿر الله تعالىٰ جي خوف کان ڪري پون ٿا.

ع ٨

[۱] تفسير مظھري. [۲] تفسير مظھري.

وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُوْنَ ﴿٧٤﴾ اَفَتَطْمَعُوْنَ اَنْ يُّؤْمِنُوْا لَكُمْ

۽ الله توهان جي عملن کان بي خبر ناهي . ڇا توهان کي اميد آهي ته يهودي توهان تي يقين ڪندا

وَقَدْ كَانَ فَرِيْقٌ مِّنْهُمْ يَسْمَعُوْنَ كَلٰمَ اللّٰهِ ثُمَّ يُحَرِّفُوْنَهٗ مِنْۢ

۽ بيشڪ يهودين ۾ هڪ ٽولو هو آهي جيڪي ڪلام الله ٻڌي ۽ سمجهي پوءِ ڦيرائي ڇڏن ٿا

بَعْدِ مَا عَقَلُوْهُ وَهُمْ يَعْلَمُوْنَ ﴿٧٥﴾ وَاِذَا لَقُوا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا قَالُوْٓا

حالانڪ اهي ڄاڻن ٿا ـ ڇا ٺيندا هنا ۽ اهي جڏهن مؤمنن سان ملن ٿا ، چون ٿا

اٰمَنَّا ۚۖ وَاِذَا خَلَا بَعْضُهُمْ اِلٰى بَعْضٍ قَالُوْٓا اَتُحَدِّثُوْنَهُمْ بِمَا

ته اسان ايمان آندو ۽ جڏهن اهي (يهودي) پاڻ ۾ ملن ٿا چون ٿا، ڇا خبر ڏيو ٿا مؤمنن کي

فَتَحَ اللّٰهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَآجُّوْكُمْ بِهٖ عِنْدَ رَبِّكُمْ ؕ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ ﴿٧٦﴾

رسول عربي ﷺ جي نشانين جي انهي لاءِ ته توهان سان پنهنجي رب وٽ حجت ڪن، ڇا پوءِ توهان نٿا سمجهو.

اَوَلَا يَعْلَمُوْنَ اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّوْنَ وَمَا يُعْلِنُوْنَ ﴿٧٧﴾ وَ

ڇا اهي نٿا ڄاڻن ته بيشڪ الله تعالىٰ ڄاڻي ٿو جيڪي ڪجهه لڪائن ٿا ۽ ظاهر ڪن ٿا . ۽

مِنْهُمْ اُمِّيُّوْنَ لَا يَعْلَمُوْنَ الْكِتٰبَ اِلَّآ اَمَانِيَّ وَاِنْ هُمْ اِلَّا

انهن مان ڪي اڻ پڙهيل آهن جيڪي ڪتاب کي نٿا ڄاڻن مگر زباني پڙهڻ کي ۽ اهي ته فقط

يَظُنُّوْنَ ﴿٧٨﴾ فَوَيْلٌ لِّلَّذِيْنَ يَكْتُبُوْنَ الْكِتٰبَ بِاَيْدِيْهِمْ ۗ ثُمَّ

النصف

گمان ڪن ٿا . پوءِ عذاب آهي انهن ماڻهن لاءِ جيڪي ڪتاب کي پنهنجن هٿن سان لکي پوءِ

يَقُوْلُوْنَ هٰذَا مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ لِيَشْتَرُوْا بِهٖ ثَمَنًا قَلِيْلًا ؕ

چون ٿا هي الله تعالىٰ جي طرفان آهي انهي لاءِ ته ان جي عيوض ٿورو مال وٺن ،

فَوَيْلٌ لَّهُمْ مِّمَّا كَتَبَتْ اَيْدِيْهِمْ وَوَيْلٌ لَّهُمْ مِّمَّا

پوءِ عذاب آهي انهن لاءِ جيڪي انهن جي هٿن لکيو ۽ عذاب آهي انهن لاءِ جيڪي

 له تفسير جلالين ۽ تفسير جامع البيان.

يَكْسِبُوْنَ ﴿٧٩﴾ وَقَالُوْا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ اِلَّآ اَيَّامًا مَّعْدُوْدَةً ؕ

ڪجھ ڪيائون. ۽ چيائون ته اسان کي هرگز باھ نه لڳندي مگر ٿورا ڏينهن

قُلْ اَتَّخَذْتُمْ عِنْدَ اللّٰهِ عَهْدًا فَلَنْ يُّخْلِفَ اللّٰهُ عَهْدَهٗۤ

اي حبيب تون انهن کي فرمايو ڇا توهان الله وٽان وعدو ورتو آهي پوءِ هرگز الله تعالىٰ پنهنجي وعدي کي نه ڦيرائيندو

اَمْ تَقُوْلُوْنَ عَلَى اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿٨٠﴾ بَلٰى مَنْ كَسَبَ

يا الله جل ولاء اهڙا ڳالهه چئو ٿا جنهن جي توهان کي خبر نه آهي. ها انهيءَ ماڻهو جنهن گناه

سَيِّئَةً وَّاَحَاطَتْ بِهٖ خَطِيْٓئَتُهٗ فَاُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ النَّارِ ۚ

ڪيا ۽ سندس گناه گهيرو ڪيو ته پوءِ اهي جهنمي آهن،

هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿٨١﴾ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ

اهي انهيءَ ۾ هميشه رهندا. ۽ جن ماڻهن ايمان آندو ۽ چڱا ڪم ڪيا.

اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ الْجَنَّةِ ۚ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿٨٢﴾ وَاِذْ اَخَذْنَا

اهي جنتي آهن، اهي انهي جنت ۾ هميشه رهندڙ آهن. ۽ جڏهن اسان

مِيْثَاقَ بَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ لَا تَعْبُدُوْنَ اِلَّا اللّٰهَ ۫ وَبِالْوَالِدَيْنِ

بني اسرائيل کان وعدو ورتو ته الله کان سواءِ ڪنهن جي عبادت نه ڪريو ۽ پيءُ ماءُ

اِحْسَانًا وَّذِي الْقُرْبٰى وَالْيَتٰمٰى وَالْمَسٰكِيْنِ وَقُوْلُوْا

سان ۽ مائٽن سان ۽ يتيمن سان ۽ مسڪينن سان احسان ڪريو ۽ ماڻهن سان

لِلنَّاسِ حُسْنًا وَّاَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ ؕ

سهڻو ڳالهايو ۽ نماز قائم ڪريو ۽ زڪوٰة ادا ڪريو،

ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ اِلَّا قَلِيْلًا مِّنْكُمْ وَاَنْتُمْ مُّعْرِضُوْنَ ﴿٨٣﴾

انهيءَ کان پوءِ توهان ڦري ويا مگر ٿورڙا توهان مان ۽ توهان منهن موڙيندڙ هئا.

ع ١١/٩

لہ تفسیر بیضاوی وتفسیر روح البیان۔

وَاِذْ اَخَذْنَا مِيْثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُوْنَ دِمَآءَكُمْ وَلَا تُخْرِجُوْنَ

۽ جڏهن اسان توهان کان وعدو ورتو ته پاڻ ۾ خونريزي نه ڪريو ۽ پنهنجن کي پنهنجن

اَنْفُسَكُمْ مِّنْ دِيَارِكُمْ ثُمَّ اَقْرَرْتُمْ وَاَنْتُمْ تَشْهَدُوْنَ ﴿٨٤﴾

ڳوٺن مان نه ڪڍو، پوءِ توهان اقرار ڪيو ۽ توهان پاڻ شاهد هئا.

ثُمَّ اَنْتُمْ هٰٓؤُلَآءِ تَقْتُلُوْنَ اَنْفُسَكُمْ وَتُخْرِجُوْنَ فَرِيْقًا مِّنْكُمْ

پوءِ توهان پنهنجن کي قتل ڪيو ۽ توهان مان هڪ ٽولي پنهنجن کي سندن گهرن

مِّنْ دِيَارِهِمْ تَظٰهَرُوْنَ عَلَيْهِمْ بِالْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ ؕ وَاِنْ

مان ڪڍيو، توهان هڪ ٻئي جي مدد ڪئي گناه ۽ زيادتي تي، ۽ جيڪڏهن اهي

يَّاْتُوْكُمْ اُسٰرٰى تُفٰدُوْهُمْ وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ اِخْرَاجُهُمْ ؕ

توهان وٽ قيدي ٿي اچن ٿا ته ڪاڻ ڇڏائي پرايو ٿا ۽ توهان تي انهن جو ڪڍڻ حرام هو،

اَفَتُؤْمِنُوْنَ بِبَعْضِ الْكِتٰبِ وَتَكْفُرُوْنَ بِبَعْضٍ ۚ فَمَا جَزَآءُ

ڇا پوءِ ڪن حڪمن کي مڃو ٿا ۽ ڪن حڪمن جو انڪار ڪريو ٿا، پوءِ ناهي جزا

مَنْ يَّفْعَلُ ذٰلِكَ مِنْكُمْ اِلَّا خِزْيٌ فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۚ وَيَوْمَ

جيڪو اوهان مان ايئن ڪري تو مگر خواري، دنيا جي حياتي ۾، ۽ قيامت

الْقِيٰمَةِ يُرَدُّوْنَ اِلٰٓى اَشَدِّ الْعَذَابِ ؕ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ

جي ڏينهن سخت عذاب ڏانهن موٽايا ويندا، ۽ الله تعالىٰ توهان جي عملن

عَمَّا تَعْمَلُوْنَ ﴿٨٥﴾ اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ اشْتَرَوُا الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا

کان بي خبر نه آهي. اهي[1] اهي ماڻهو آهن جن آخرت جي عيوض دنيا جي

بِالْاٰخِرَةِ ؗ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنْصَرُوْنَ ﴿٨٦﴾

حياتي خريد ڪئي، پوءِ انهن جي مٿان نه عذاب هلڪو ڪيو ويندو ۽ نه انهن جي مدد ڪئي ويندي.

ع ١٠

[1] تفسير روح البيان.

وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوْسَى الْكِتٰبَ وَقَفَّيْنَا مِنْۢ بَعْدِهٖ بِالرُّسُلِ ؗ

۽ بيشڪ اسان موسىٰ کي توريت ڏنو ۽ انهي کان پوءِ هڪ ٻئي پٺيان رسول موڪليا سين،

وَاٰتَيْنَا عِيْسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنٰتِ وَاَيَّدْنٰهُ بِرُوْحِ الْقُدُسِ ؕ

۽ اسان عيسىٰ بن مريم کي چٽيون نشانيون ڏنيون ۽ (حضرت) جبرئيل سان ان جي مدد ڪئي سين،

اَفَكُلَّمَا جَآءَكُمْ رَسُوْلٌۢ بِمَا لَا تَهْوٰٓى اَنْفُسُكُمُ اسْتَكْبَرْتُمْ ۚ

تہ ڇا پوءِ جڏهن توهان وٽ ڪو پيغمبر اهي حڪم ڪٺي اچي تہ جيڪي اوهان کي پسند نہ آهن تہ توهان تڪبر ڪريو ٿا،

فَفَرِيْقًا كَذَّبْتُمْ ؗ وَفَرِيْقًا تَقْتُلُوْنَ ﴿٨٧﴾ وَقَالُوْا قُلُوْبُنَا

پوءِ توهان ڪن پيغمبرن کي ڪوڙو ڪيو ۽ ڪيترن کي شهيد ڪيو. ۽ چيائون تہ اسان جي دلين مٿان

غُلْفٌ ؕ بَلْ لَّعَنَهُمُ اللّٰهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيْلًا مَّا يُؤْمِنُوْنَ ﴿٨٨﴾

پردا آهن، بلڪ الله تعالىٰ انهن تي لعنت ڪئي ڪفر جي سببان پوءِ انهن مان ٿورا ايمان آڻيندا.

وَلَمَّا جَآءَهُمْ كِتٰبٌ مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ ۙ

۽ جڏهن انهن وٽ الله جي طرفان قرآن شريف آيو جيڪو توريت جي تصديق ڪندڙ آهي،

وَكَانُوْا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُوْنَ عَلَى الَّذِيْنَ كَفَرُوْا ۚ

۽ ان کان اڳ پاڻ سڳورن جي وسيلي سان، ڪافرن تي فتح جي دعا گهرندا هئا،

فَلَمَّا جَآءَهُمْ مَّا عَرَفُوْا كَفَرُوْا بِهٖ ؗ فَلَعْنَةُ اللّٰهِ عَلَى

پوءِ جڏهن پاڻ سڳورا تشريف فرمائيا ۽ ڪين سڃاڻي انڪار ڪيائون، پوءِ الله تعالىٰ جي لعنت آهي

الْكٰفِرِيْنَ ﴿٨٩﴾ بِئْسَمَا اشْتَرَوْا بِهٖۤ اَنْفُسَهُمْ اَنْ يَّكْفُرُوْا بِمَآ

انڪار ڪندڙن تي . ڪهڙي نہ خراب قيمت تي پنهنجين جانن جو سودو ڪيائون. جو

اَنْزَلَ اللّٰهُ بَغْيًا اَنْ يُّنَزِّلَ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖ عَلٰى مَنْ يَّشَآءُ

قرآن شريف جو انڪار ڪيائون، انهي ڪاوڙ مان جو الله پنهنجي مهرباني سان جنهن ٻانهي تي چاهي وحي

له تفسير جلالين. كه تفسير روح البيان. كه تفسير النسفي.

مِنْ عِبَادِهٖ ۚ فَبَآءُوْ بِغَضَبٍ عَلٰى غَضَبٍ ۭ وَلِلْكٰفِرِيْنَ

موڪلي ٿو، پوءِ ڪاوڙ جي مٿان ڪاوڙ جا لائق ٿيا، ۽ ڪافرن لاءِ

عَذَابٌ مُّهِيْنٌ ﴿٩٠﴾ وَاِذَا قِيْلَ لَهُمْ اٰمِنُوْا بِمَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ

خواري وارو عذاب آهي ۰ ۽ جڏهن انهن کي چيو وڃي ٿو ته الله جي قرآن تي ايمان آڻيو

قَالُوْا نُؤْمِنُ بِمَآ اُنْزِلَ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُوْنَ بِمَا وَرَآءَهٗ ۤ وَ

چون ٿا اسان توريت تي ايمان آڻيون ٿا ۽ قرآن شريف جو انڪار ڪن ٿا، ۽

هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَهُمْ ۭ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُوْنَ اَنْۢبِيَآءَ

اهو حق آهي ۽ توريت جي تصديق ڪندڙ، توهان فرمايو پوءِ ڇو توهان اڳين رسولن کي

اللّٰهِ مِنْ قَبْلُ اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿٩١﴾ وَلَقَدْ جَآءَكُمْ

شهيد ڪيو جيڪڏهن توهان کي پنهنجي ڪتاب تي ايمان آهي ۰ ۽ بيشڪ توهان وٽ

مُّوْسٰى بِالْبَيِّنٰتِ ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْۢ بَعْدِهٖ وَ

موسیٰ چٽين نشانين سان آيو پوءِ انهيءَ کان پوءِ توهان ڳائي جي پوڄا ڪئي ۽

اَنْتُمْ ظٰلِمُوْنَ ﴿٩٢﴾ وَاِذْ اَخَذْنَا مِيْثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا

توهان ظالم هئا ۰ ۽ ياد ڪريو جڏهن اسان توهان کان پڪو وعدو ورتو ۽ توهان تي

فَوْقَكُمُ الطُّوْرَ ۭ خُذُوْا مَآ اٰتَيْنٰكُمْ بِقُوَّةٍ وَّاسْمَعُوْا ۭ قَالُوْا

طور سينا بلند ڪيوسين، وٺو توهان جيڪو اسان توهان کي ڏنو آهي طاقت سان ۽ ٻڌو، چيائون

سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا ۤ وَاُشْرِبُوْا فِيْ قُلُوْبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ ۭ

اسان ٻڌوسين ۽ نه مڃيوسين، ۽ ڪفر ڪرڻ جي ڪري توهان جي دلين ۾ ڳائي جي محبت ته هئي،

قُلْ بِئْسَمَا يَاْمُرُكُمْ بِهٖٓ اِيْمَانُكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿٩٣﴾

توهان فرمايو ڪهڙو نه خراب حڪم ڪري ٿو توهان کي ايمان توهان جو جيڪڏهن توهان مومن آهيو.

ته تفسير النسفي، ته تفسير جلالين.

قُلْ إِنْ كَانَتْ لَكُمُ الدَّارُ الْآخِرَةُ عِنْدَ اللَّهِ خَالِصَةً مِنْ

اي حبيب توهان فرمايو جيڪڏهن توهان لاءِ آخرت جو گهر الله وٽ خاص آهي بين ماڻهن

دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٩٤﴾ وَلَنْ

کان علاوه، پوءِ توهان مرڻ جي سڌ ڪريو جيڪڏهن توهان سچا آهيو. ۽ هرگز

يَتَمَنَّوْهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ۗ وَاللَّهُ عَلِيمٌ

(ڪڏهن) ان جي آرزو نه ڪندا، پنهنجن بد عملن جي ڪري، ۽ الله تعالیٰ ظالمن کي چڱي

بِالظَّالِمِينَ ﴿٩٥﴾ وَلَتَجِدَنَّهُمْ أَحْرَصَ النَّاسِ عَلَىٰ حَيَاةٍ وَمِنَ

طرح ڄاڻندڙ آهي. ۽ بيشڪ توهان انهن کي حياتي لاءِ وڌيڪ پسند ڪندڙ ڏسندا، ۽ مشرڪن

الَّذِينَ أَشْرَكُوا ۚ يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرُ أَلْفَ سَنَةٍ وَمَا هُوَ

مان هڪ ٽولي کي تمنا آهي تہ ڪاش جيڪڏهن انهن کي هزار سال زندگي ملي، سندن گهڻو

بِمُزَحْزِحِهِ مِنَ الْعَذَابِ أَنْ يُعَمَّرَ ۗ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا

جيئڻ کين عذاب کان پري له رکي نه سگهندو، ۽ الله تعالیٰ سندن عملن کي

يَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾ قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَىٰ

ڏسندڙ آهي. اي حبيب توهان فرمايو جيڪو جبريل جو دشمن آهي پوءِ تحقيق انهي توهان جي

قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَ

دل مبارڪ تي الله جي حڪم سان قرآن شريف لاٿو جيڪو اڳين ڪتابن جي تصديق ڪندڙ ۽ هدايت ۽

بُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٩٧﴾ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَ

مبارڪ آهي مؤمنن لاءِ. جيڪو شخص الله تعالیٰ ۽ ان جي ملائڪن ۽ رسولن

رُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ ﴿٩٨﴾

۽ جبريل ۽ ميڪائيل جو مخالف آهي، پوءِ تحقيق الله عذاب ڏيندڙ آهي ڪافرن کي.

معانقة ٢ عند المتأخرين ٥

ن ف ١

له تفسير بيضاوي و تفسير جلالين. ـ ڪه تفسير جلالين.

وَلَقَدۡ اَنۡزَلۡنَاۤ اِلَيۡكَ اٰيٰتٍۢ بَيِّنٰتٍ ۚ وَمَا يَكۡفُرُ بِهَاۤ اِلَّا

۽ بيشڪ اسان توهان تي اي حبيب چٽيون آيتون نازل فرمايون، ۽ انڪار نه ٿا ڪن انهيءَ جو

الۡفٰسِقُوۡنَ ﴿٩٩﴾ اَوَكُلَّمَا عٰهَدُوۡا عَهۡدًا نَّبَذَهٗ فَرِيۡقٌ مِّنۡهُمۡ ؕ بَلۡ

مگر بي دين . چاجڏهن اُهي ڪو وعدو ڪن ٿا انهن مان هڪ جماعت وعدو ٽوڙي ٿي، پر

اَكۡثَرُهُمۡ لَا يُؤۡمِنُوۡنَ ﴿١٠٠﴾ وَلَمَّا جَآءَهُمۡ رَسُوۡلٌ مِّنۡ عِنۡدِ اللّٰهِ

گهڻا انهن مان توريت کي نه ٿا مڃن . ۽ جڏهن انهن وٽ اسان جي طرفان رسول ڪريم آيو

مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمۡ نَبَذَ فَرِيۡقٌ مِّنَ الَّذِيۡنَ اُوۡتُوا الۡكِتٰبَ ۙ

جيڪو سندن ڪتاب جي تصديق ڪري ٿو ته انڪار ڪيو هڪ ٽولي اهلِ ڪتاب وارن مان،

كِتٰبَ اللّٰهِ وَرَآءَ ظُهُوۡرِهِمۡ كَاَنَّهُمۡ لَا يَعۡلَمُوۡنَ ﴿١٠١﴾

قرآن شريف جي حڪمن کي ڌڪيو گويا ڪ بيشڪ اهي نه ٿا ڄاڻن .

وَاتَّبَعُوۡا مَا تَتۡلُوا الشَّيٰطِيۡنُ عَلٰى مُلۡكِ سُلَيۡمٰنَ ۚ وَمَا

۽ انهيءَ جي پويان ويا جيڪو شيطان پڙهندا هئا سليمان جي دور حڪومت ۾ ۽ نه

كَفَرَ سُلَيۡمٰنُ وَلٰكِنَّ الشَّيٰطِيۡنَ كَفَرُوۡا يُعَلِّمُوۡنَ النَّاسَ

جادو ڪيو (حضرت) سليمان پر شيطانن ڪفر ڪيو (يعني) ماڻهن کي جادو

السِّحۡرَ وَمَآ اُنۡزِلَ عَلَى الۡمَلَـكَيۡنِ بِبَابِلَ هَارُوۡتَ وَمَارُوۡتَ ؕ

سيکاريو ، ۽ جيڪو بابل شهر ۾ ٻن ملائڪن هاروت ۽ ماروت تي الهام ٿيو،

وَمَا يُعَلِّمٰنِ مِنۡ اَحَدٍ حَتّٰى يَقُوۡلَاۤ اِنَّمَا نَحۡنُ فِتۡنَةٌ فَلَا

۽ اهي ٻئي ڪنهن کي ڪجهه نه سيکاريندا هئا جيستائين نه چوندا هئا ته اسين امتحان ۾ آهيون، پوءِ تون نه

تَكۡفُرۡ ؕ فَيَتَعَلَّمُوۡنَ مِنۡهُمَا مَا يُفَرِّقُوۡنَ بِهٖ بَيۡنَ الۡمَرۡءِ وَ

ڪفر نه ڪر، پوءِ انهن کان سکندا هئا اهو علم جيڪو مرد ۽ زال جي وچ ۾ اختلاف

زَوْجِهٖ ۭ وَمَا هُمْ بِضَاۗرِّيْنَ بِهٖ مِنْ اَحَدٍ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ ۭ

پيدا ڪري، ۽ انهيءَ علم مان ڪنهن کي به الله جي اجازت کان سواءِ نقصان پهچائي نه ٿي سگهيا،

وَيَتَعَلَّمُوْنَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ ۭ وَلَقَدْ عَلِمُوْا

۽ اهو علم سکيا ٿي جيڪو انهن کي نقصان ڏي ۽ ڪو به فائدو نه ڏي، ۽ بيشڪ ضرور انهن معلوم

لَمَنِ اشْتَرٰىهُ مَا لَهٗ فِي الْاٰخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ ڜ وَلَبِئْسَ

ڪيو ته جيڪو اهو واپار ڪندو انهيءَ لاءِ آخرت ۾ ڪو به حصو ناهي، ۽ البته خراب

مَا شَرَوْا بِهٖٓ اَنْفُسَهُمْ ۭ لَوْ كَانُوْا يَعْلَمُوْنَ ۝١٠٢ وَلَوْ اَنَّهُمْ

شيءِ هئي جيڪا انهن خريد ڪئي، ڪاش جيڪڏهن اهي ڄاڻن ها . ۽ جيڪڏهن بيشڪ

اٰمَنُوْا وَاتَّقَوْا لَمَثُوْبَةٌ مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ خَيْرٌ ۭ لَوْ كَانُوْا

اهي ايمان آڻن ها ۽ شرڪ کان بچن ها ته انهن لاءِ الله وٽ ثواب هجي ها، ڪاش جيڪڏهن

يَعْلَمُوْنَ ۝١٠٣ۧ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَقُوْلُوْا رَاعِنَا وَقُوْلُوا

اهي ڄاڻن ها . اي مؤمنو! رسول عربيءَ کي رَاعِنَا جي لفظ سان عرض نه ڪريو بلڪ اُنْظُرْنَا

انْظُرْنَا وَاسْمَعُوْا ۭ وَلِلْكٰفِرِيْنَ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ۝١٠٤ مَا

جي لفظ سان عرض ڪريو ۽ چڱيءَ طرح ٻڌو، ۽ ڪافرن لاءِ دردناڪ عذاب آهي. جيڪي

ع ١٢ ١٢

يَوَدُّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ وَلَا الْمُشْرِكِيْنَ

ڪافر آهن اهلِ ڪتاب مان يا مشرڪن مان اهي نه ٿا چاهين ته

اَنْ يُّنَزَّلَ عَلَيْكُمْ مِّنْ خَيْرٍ مِّنْ رَّبِّكُمْ ۭ وَاللّٰهُ يَخْتَصُّ

رسول عربي تي سندس رب جي طرفان ڪو انعام نازل ٿئي، ۽ الله تعاليٰ خاص ڪري ٿو

بِرَحْمَتِهٖ مَنْ يَّشَاۗءُ ۭ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيْمِ ۝١٠٥

رحمت پنهنجيءَ سان جنهن کي گهري، ۽ الله تعاليٰ وڏو مهربان آهي.

١ تفسير روح البيان.

٢ راعنا عام رواجي لفظ آهي ان ڪري ياڪ ڪرڻ کان انظرنا جي خاص لفظ سان سڏيو جيئن سندن تعظيم ۾ اضافو ٿئي.

مَا نَنْسَخْ مِنْ اٰيَةٍ اَوْ نُنْسِهَا نَاْتِ بِخَيْرٍ مِّنْهَآ اَوْ مِثْلِهَا ؕ اَلَمْ

جڏهن[1] اسين ڪا آيت منسوخ ڪريون ٿا يا دلين تان ميٽيون ٿا تہ ان ڪان بھتر يا ان جھڙي آيت آڻيون ٿا، ڇا

تَعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَیْءٍ قَدِيْرٌ ﴿۱۰۶﴾ اَلَمْ تَعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ لَهٗ

نہ تون ڄاڻين ٿو ن[2] (اي پيغمبر) بيشڪ الله تعالیٰ هر شيءِ تي قادر آهي. ڇا نہ تون ڄاڻين ٿو ن بيشڪ الله تعالیٰ

مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ؕ وَمَا لَكُمْ مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ مِنْ

لاءِ مُلڪ آهي آسمانن جو ۽ زمين جو، ۽ ناهي توهان جو (اي مومنو) الله کان سواءِ

وَّلِیٍّ وَّلَا نَصِيْرٍ ﴿۱۰۷﴾ اَمْ تُرِيْدُوْنَ اَنْ تَسْــَٔلُوْا رَسُوْلَكُمْ كَمَا

ڪو حمايتي ۽ مددگار. ڇا اوهو چاهيو ٿا تہ پنهنجي رسولِ عربي کان سوال ڪريو جيئن ڪ

سُئِلَ مُوْسٰى مِنْ قَبْلُ ؕ وَمَنْ يَّتَبَدَّلِ الْكُفْرَ بِالْاِيْمَانِ

توهان کان اڳ (حضرت) موسیٰ کان سوال ڪيو ويو ۽ اهو ماڻهو جيڪو ايمان کي ڪفر سان مٽائي ٿو

فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ السَّبِيْلِ ﴿۱۰۸﴾ وَدَّ كَثِيْرٌ مِّنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ

پوءِ بيشڪ اهو سنئين رستي تان ڀٽڪي ويو. اهلِ ڪتاب وارن مان گهڻا ارادو ڪن ٿا تہ

لَوْ يَرُدُّوْنَكُمْ مِّنْۢ بَعْدِ اِيْمَانِكُمْ كُفَّارًا ۖۚ حَسَدًا مِّنْ عِنْدِ

ڪاش اهي توهان کي ايمان آڻڻ کان پوءِ ڪفر جي طرف موٽائن، پنهنجي دلين جي

اَنْفُسِهِمْ مِّنْۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ ۚ فَاعْفُوْا وَ

حسد کان انهي[2] کان پوءِ جڏهن حق انهن تي چڱي طرح ظاهر ٿي چڪو آهي، پوءِ توهان معاف ڪريو

اصْفَحُوْا حَتّٰى يَاْتِیَ اللّٰهُ بِاَمْرِهٖ ؕ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَیْءٍ

۽ درگذر ڪريو ايستائين جو الله تعالیٰ پنهنجو حڪم نازل فرمائي، بيشڪ الله تعالیٰ هر شيءِ تي

قَدِيْرٌ ﴿۱۰۹﴾ وَاَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ ؕ وَمَا تُقَدِّمُوْا

قادر آهي. ۽ نماز قائم ڪريو ۽ زڪوات ادا ڪريو، ۽ پنهنجي لاءِ جيڪي

[1] تفسير جلالين و تفسير بيضاوي. [2] تفسير بيضاوي.

لِاَنْفُسِكُمْ مِّنْ خَيْرٍ تَجِدُوْهُ عِنْدَ اللّٰهِ ؕ اِنَّ اللّٰهَ بِمَا تَعْمَلُوْنَ

پلاءِ اڳتي موڪليندا اها الله تعالىٰ وٽ موجود لهندا ، بيشڪ الله تعالىٰ توهانجي عملن

بَصِيْرٌ ﴿١١٠﴾ وَقَالُوْا لَنْ يَّدْخُلَ الْجَنَّةَ اِلَّا مَنْ كَانَ هُوْدًا

کي ڏسندڙ آهي . ۽ اهل ڪتاب وارن چيو هرگز جنت ۾ داخل نہ ٿيندا مگر يهودي

اَوْ نَصٰرٰى ؕ تِلْكَ اَمَانِيُّهُمْ ؕ قُلْ هَاتُوْا بُرْهَانَكُمْ اِنْ

يا نصارىٰ ، اهي سندن ذاتي سڌون آهن ، اي حبيب توهان فرمايو پنهنجا دليل آڻيو جيڪڏهن

كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿١١١﴾ بَلٰى ۚ مَنْ اَسْلَمَ وَجْهَهٗ لِلّٰهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ

توهان سچا آهيو . ها، جنهن شخص پنهنجي چهري کي الله لاءِ خاص ڪيو ۽ اهو نيڪوڪار

فَلَهٗۤ اَجْرُهٗ عِنْدَ رَبِّهٖ ۪ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ﴿١١٢﴾

آهي پوءِ سندس ثواب سندس رب وٽ آهي، ۽ نہ آهي خوف انهن تي ۽ نہ اهي ڏکوئبا .

وَقَالَتِ الْيَهُوْدُ لَيْسَتِ النَّصٰرٰى عَلٰى شَیْءٍ ۪ وَّقَالَتِ النَّصٰرٰى

۽ يهودين چيو نصارىٰ ڪجهه ناهن ، ۽ نصارن چيو

لَيْسَتِ الْيَهُوْدُ عَلٰى شَیْءٍ ۙ وَّهُمْ يَتْلُوْنَ الْكِتٰبَ ؕ كَذٰلِكَ قَالَ

يهودي ڪجهه ناهن ، حالانڪ اهي ڪتاب پڙهن ٿا ، اهڙي طرح

الَّذِيْنَ لَا يَعْلَمُوْنَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ ۚ فَاللّٰهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ

جاهل انهن جهڙيون ڳالهيون ڪن ٿا ، پوءِ الله تعالىٰ قيامت جي ڏينهن

الْقِيٰمَةِ فِيْمَا كَانُوْا فِيْهِ يَخْتَلِفُوْنَ ﴿١١٣﴾ وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ

انهن جي وچ ۾ فيصلو ڪندو جن ڳالهين ۾ اختلاف ڪندا هئا . ۽ انهي کان وڌيڪ ظالم

مَّنَعَ مَسٰجِدَ اللّٰهِ اَنْ يُّذْكَرَ فِيْهَا اسْمُهٗ وَسَعٰى فِیْ خَرَابِهَا ؕ

ڪير آهي جيڪو الله جي مسجدن کان روڪي جو انهن ۾ الله جو ذڪر ٿئي ۽ انهن جي ويراني جي ڪوشش

ل تفسير روح البيان. ك تفسير روح البيان. ك تفسير نسفي.

أُولٰٓئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ اَنْ يَّدْخُلُوْهَآ اِلَّا خَآئِفِيْنَ ۬ؕ لَهُمْ فِى

ڪري، انهن کي مناسب نه آهي جو مسجدن ۾ وڃن مگر خوف سان، انهن لاءِ

الدُّنْيَا خِزْىٌ وَّلَهُمْ فِى الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيْمٌ ﴿١١٤﴾ وَلِلّٰهِ الْمَشْرِقُ

دنيا ۾ خواري آهي ۽ انهن لاءِ آخرت ۾ وڏو عذاب آهي. ۽ اوڀر ۽ اولهه

وَالْمَغْرِبُ ۚ فَاَيْنَمَا تُوَلُّوْا فَثَمَّ وَجْهُ اللّٰهِ ؕ اِنَّ اللّٰهَ وَاسِعٌ عَلِيْمٌ ﴿١١٥﴾

الله تعاليٰ جا آهن، پوءِ توهان جيڏانهن منهن ڪندا اُتي موٽڪي لهندا، بيشڪ الله گهڻي رحمت وارو خبردار آهي

وَقَالُوا اتَّخَذَ اللّٰهُ وَلَدًا ۙ سُبْحٰنَهٗ ؕ بَلْ لَّهٗ مَا فِى السَّمٰوٰتِ وَ

۽ چيائون الله تعاليٰ پنهنجي لاءِ اولاد ڪيو آهي، اهو پاڪ آهي، بلڪ ان جي ملڪيت آهي جيڪي ڪجهه

الْاَرْضِ ؕ كُلٌّ لَّهٗ قٰنِتُوْنَ ﴿١١٦﴾ بَدِيْعُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ؕ وَاِذَا

آسمانن ۾ يا زمين ۾ آهي، سڀئي انهي جا فرمانبردار آهن. پيدا ڪندڙ آهي آسمانن ۽ زمين جو ۽ جڏهن

قَضٰٓى اَمْرًا فَاِنَّمَا يَقُوْلُ لَهٗ كُنْ فَيَكُوْنُ ﴿١١٧﴾ وَقَالَ الَّذِيْنَ لَا

ڪنهن ڳالهه جو حڪم فرمائي ٿو ته ان کي چوي ٿو ٿي! ته فورًا ٿي پوي ٿو. ۽ اڻ پڙهيل چون ٿا

يَعْلَمُوْنَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللّٰهُ اَوْ تَاْتِيْنَآ اٰيَةٌ ؕ كَذٰلِكَ قَالَ

الله تعاليٰ اسان سان ڇو نه ٿو ڳالهائي يا اسان کي ڪا نشاني ڏي، انهن کان اڳ وارن

الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِّثْلَ قَوْلِهِمْ ؕ تَشَابَهَتْ قُلُوْبُهُمْ ؕ قَدْ

ماڻهن به اهڙي ئي ڳالهه ڪئي انهن جهڙي گفتگو، هنن ۽ انهن جون دليون هڪجهڙيون آهن،

بَيَّنَّا الْاٰيٰتِ لِقَوْمٍ يُّوْقِنُوْنَ ﴿١١٨﴾ اِنَّآ اَرْسَلْنٰكَ بِالْحَقِّ

بيشڪ اسان بيان ڪيون آهن نشانيون انهن لاءِ جيڪي يقين رکن ٿا. بيشڪ اسان توهان کي حق سان موڪليو آهي

بَشِيْرًا وَّنَذِيْرًا ۙ وَّلَا تُسْئَلُ عَنْ اَصْحٰبِ الْجَحِيْمِ ﴿١١٩﴾

خوشخبري ڏيندڙ ۽ ڊيڄاريندڙ. ۽ توهان کان اي حبيب دوزخين بابت ڪو سوال نه ڪيو ويندو.

ك تفسير روح البيان. ٢ تفسير النسفي.

وَلَنْ تَرْضٰى عَنْكَ الْيَهُوْدُ وَلَا النَّصٰرٰى حَتّٰى تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ ؕ قُلْ اِنَّ

۽ توهان کان يهودي ۽ نصاري هرگز راضي نه ٿيندا جيستائين توهان انهن جي دين جي تابعداري نه ڪندا، توهان چئو

هُدَى اللّٰهِ هُوَ الْهُدٰى ؕ وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ اَهْوَآءَهُمْ بَعْدَ الَّذِيْ جَآءَكَ

بيشڪ الله جي هدايت ئي هدايت آهي، ۽ اي ٻڌندڙ جيڪڏهن تو انهن جي خواهشن جي تابعداري ڪئي علم

مِنَ الْعِلْمِ ۙ مَا لَكَ مِنَ اللّٰهِ مِنْ وَّلِيٍّ وَّلَا نَصِيْرٍ ﴿۱۲۰﴾ اَلَّذِيْنَ اٰتَيْنٰهُمُ

اچڻ کان پوءِ ته الله کان توکي ڪو بچائڻ وارو ۽ مددگار نه هوندو. جن ماڻهن کي اسان

الْكِتٰبَ يَتْلُوْنَهٗ حَقَّ تِلَاوَتِهٖ ؕ اُولٰٓئِكَ يُؤْمِنُوْنَ بِهٖ ؕ وَمَنْ يَّكْفُرْ

ڪتاب ڏنو آهي اهي انهي جو حق ادا ڪري پڙهن ٿا، اهي ئي انهي تي ايمان رکن ٿا، ۽ جيڪي انهي جو

بِهٖ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْخٰسِرُوْنَ ﴿۱۲۱﴾ يٰبَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ اذْكُرُوْا نِعْمَتِيَ الَّتِيْٓ

انڪار ڪندڙ آهن پوءِ اهي ئي ڇيهي وارا آهن. اي اولاد يعقوب جا توهان منهنجن نعمتن کي ياد

اَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَاَنِّيْ فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعٰلَمِيْنَ ﴿۱۲۲﴾ وَاتَّقُوْا يَوْمًا لَّا تَجْزِيْ

ڪريو جيڪي مون توهان تي ڪيون ۽ بيشڪ مون توهان کي ڀلو ڪيو زماني وارن کان. ۽ ڊڄو انهي ڏينهن کان

نَفْسٌ عَنْ نَّفْسٍ شَيْـًٔا وَّلَا يُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ وَّلَا تَنْفَعُهَا شَفَاعَةٌ

جو ڪو مومن ڪافر کي ڪو فائدو نه ڏئي سگهندو ۽ نه قبول ڪيو ويندو ڪافر کان ڪو عيوض ۽ نه نفعو ڏيندس سفارش

وَّلَا هُمْ يُنْصَرُوْنَ ﴿۱۲۳﴾ وَاِذِ ابْتَلٰٓى اِبْرٰهٖمَ رَبُّهٗ بِكَلِمٰتٍ فَاَتَمَّهُنَّ ؕ

۽ نه ڪين مدد ڏني ويندي. ۽ جڏهن حضرت ابراهيم کي پنهنجي رب ڪن ڳالهين کان آزمايو پوءِ پاڻ اهي پوريون

قَالَ اِنِّيْ جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ اِمَامًا ؕ قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِيْ ؕ قَالَ لَا

ڪيائين، الله فرمايو آئون توکي ماڻهن جو اڳواڻ ڪندس، عرض ڪيائين ۽ منهنجي اولاد مان، الله فرمايو

يَنَالُ عَهْدِي الظّٰلِمِيْنَ ﴿۱۲۴﴾ وَاِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَ

نه ٿو پهچي منهنجو عهدو ظالمن کي. اي حبيب ياد ڪر جڏهن اسان ڪعبي شريف کي ماڻهن لاءِ ثواب جي جاءِ

وقف منزل

ع ١٤

له تفسير ابن عباس. ته تفسير خزائن العرفان بحواله تفسير خازن. ته تفسير روح البيان.

اَمْنًا ؕ وَاتَّخِذُوْا مِنْ مَّقَامِ اِبْرٰهٖمَ مُصَلًّى ؕ وَعَهِدْنَآ اِلٰٓى اِبْرٰهٖمَ

امن جي جاءِ ڪئي، ۽ ابراهيم جي بيهڻ جي جاءِ کي جاءِ نماز بڻايو ۽ اسان تاڪيد سان حڪم فرمايو ابراهيم

وَاِسْمٰعِيْلَ اَنْ طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّآئِفِيْنَ وَالْعٰكِفِيْنَ وَالرُّكَّعِ السُّجُوْدِ ﴿١٢٥﴾

۽ اسماعيل کي تہ بيت الله کي طواف ڪندڙن، اعتڪاف ڪندڙن ۽ نماز پڙهندڙن لاءِ پاڪ رکو.

وَاِذْ قَالَ اِبْرٰهٖمُ رَبِّ اجْعَلْ هٰذَا بَلَدًا اٰمِنًا وَّارْزُقْ اَهْلَهٗ مِنَ

۽ جڏهن ابراهيم عرض ڪيو اي منهنجا رب هن شهر کي امن وارو ڪر ۽ ان ۾ رهندڙن کي قسمين

الثَّمَرٰتِ مَنْ اٰمَنَ مِنْهُمْ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ ؕ قَالَ وَمَنْ كَفَرَ

قسمين ميوا کاراءِ جيڪي انهن مان الله تعالىٰ ۽ قيامت تي ايمان آڻن. الله فرمايو ۽ جنهن ڪفر ڪيو

فَاُمَتِّعُهٗ قَلِيْلًا ثُمَّ اَضْطَرُّهٗٓ اِلٰى عَذَابِ النَّارِ ؕ وَبِئْسَ الْمَصِيْرُ ﴿١٢٦﴾

ان کي ٿورو وقت خوشحال ڪندس ان کان پوءِ جهنم جي عذاب ڏانهن مجبور ڪندس ۽ اها ڪهڙي خراب جاءِ آهي.

وَاِذْ يَرْفَعُ اِبْرٰهٖمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَاِسْمٰعِيْلُ ؕ رَبَّنَا تَقَبَّلْ

اي حبيب ياد فرمايو جڏهن ابراهيم ۽ اسماعيل بيت الله جي بنيادن کي بُلند ڪيو تہ عرض ڪيائون اي اسانجا

مِنَّا ؕ اِنَّكَ اَنْتَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ ﴿١٢٧﴾ رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ

رب قبول ڪر تون اسان کان بيشڪ تون ٻڌندڙ ڄاڻندڙ آهين. اي رب اسانجا اسان ٻنهي کي پنهنجو مخلص بناءِ

وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَآ اُمَّةً مُّسْلِمَةً لَّكَ ۪ وَاَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا ۚ

۽ اسان جي اولاد مان هڪ جماعت کي فرمانبردار ڪر ۽ اسان کي عبادت جا قاعدا ڏيکار ۽ اسان تي پنهنجي رحمت

اِنَّكَ اَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيْمُ ﴿١٢٨﴾ رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيْهِمْ رَسُوْلًا مِّنْهُمْ

سان موٽ بيشڪ تون نهايت توبه قبوليندڙ مهربان آهين. اي اسان جا رب انهن ۾ رسول (ڪريم) موڪل انهن مان

يَتْلُوْا عَلَيْهِمْ اٰيٰتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتٰبَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيْهِمْ ؕ

جيڪو انهن کي قرآن ڪريم پڙهائي ۽ انهن کي قرآن ۽ شرعي احڪام سيکاري ۽ انهن کي پاڪ ڪري،

له تفسير روح البيان. ٢ه تفسير النسفي وتفسير بيضاوي. (منزل ١) ٣ه تفسير جلالين. ٤ه تفسير روح البيان.

إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١٢٩﴾ وَمَنْ يَرْغَبُ عَنْ مِلَّةِ إِبْرٰهٖمَ

بيشڪ تون ئي غالب حڪمت وارو آهين . ۽ ابراهيم جي دين کان ڪير منهن موڙي

إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهٗ ۚ وَلَقَدِ اصْطَفَيْنٰهُ فِي الدُّنْيَا ۖ وَإِنَّهٗ

مگر جنهن پنهنجي دل کي بيوقوف بڻايو ۽ بيشڪ اسان انهيءَ کي دنيا ۾ پسند ڪيو، ۽ بيشڪ

فِي الْاٰخِرَةِ لَمِنَ الصّٰلِحِينَ ﴿١٣٠﴾ إِذْ قَالَ لَهٗ رَبُّهٗ أَسْلِمْ ۙ قَالَ

اهو آخرت ۾ يقيناً صالحن مان آهي . جڏهن ابراهيم کي سندس رب فرمايو ته منهنجي فرمانبرداري

أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعٰلَمِينَ ﴿١٣١﴾ وَوَصّٰى بِهَا إِبْرٰهٖمُ بَنِيهِ وَ

ڪر چيائين فرمانبرداري ڪيم مون رب جهان واري جي. ۽ انهيءَ دين جي وصيت ڪئي ابراهيم پنهنجي پٽن ۽

يَعْقُوبُ ۭ يٰبَنِيَّ إِنَّ اللّٰهَ اصْطَفٰى لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ

۽ يعقوب کي ته اي منهنجا پٽ بيشڪ الله توهان لاءِ دين کي پسند ڪيو آهي پوءِ هرگز نه مرو

إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٢﴾ أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ

توهان مگر مسلمان ٿي . بلڪ توهان جاڏي موجود هئا (حضرت) يعقوب جي وصال

الْمَوْتُ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنْ بَعْدِي ۭ قَالُوا

وقت ، جڏهن يعقوب پنهنجي پٽن کي فرمايو توهان مون کان پوءِ ڪنهن جي عبادت ڪندا ، چيائون

نَعْبُدُ إِلٰهَكَ وَإِلٰهَ اٰبَائِكَ إِبْرٰهٖمَ وَإِسْمٰعِيلَ وَإِسْحٰقَ إِلٰهًا

اسين عبادت ڪنداسين ان جي جيڪو توهان جو ۽ توهان جي پيءُ ڏاڏي ابراهيم ۽ اسماعيل ۽ اسحاق جو اڪيلو

وَاحِدًا ۚ وَنَحْنُ لَهٗ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٣﴾ تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ ۚ لَهَا مَا

رب آهي ، ۽ اسين الله کي مڃيندڙ آهيون . اها هڪ امت هئي جيڪا گذري چڪي ، انهن لاءِ

كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ ۚ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٣٤﴾

اهو آهي جيڪو عمل ڪيائون ۽ توهان لاءِ جيڪو توهان عمل ڪريو ۽ انهن جي عملن بابت توهان کان نه پڇيو ويندو.

١ تفسير جلالين. ٢ تفسير جلالين.

وَقَالُوْا كُوْنُوْا هُوْدًا اَوْ نَصٰرٰى تَهْتَدُوْا ؕ قُلْ بَلْ مِلَّةَ اِبْرٰهٖمَ

۽ اهل ڪتاب چون ٿا ته يهودي يا نصاري ٿيو ته هدايت تي ٿيندا. اي حبيب توهان فرمايو اسين ابراهيم جي

حَنِيْفًا ؕ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ ﴿١٣٥﴾ قُوْلُوْۤا اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَمَاۤ اُنْزِلَ

دين حق جا تابعدار آهيون، ۽ (حضرت) ابراهيم مشرڪن مان نه هو. توهان فرمايو اسان الله تي ايمان آندو ۽ جيڪو

اِلَيْنَا وَمَاۤ اُنْزِلَ اِلٰۤى اِبْرٰهٖمَ وَاِسْمٰعِيْلَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوْبَ وَ

اسان جي طرف نازل ڪيو ويو ۽ جيڪو ابراهيم ۽ اسماعيل ۽ اسحاق ۽ يعقوب ۽ ان جي اولاد جي

الْاَسْبَاطِ وَمَاۤ اُوْتِيَ مُوْسٰى وَعِيْسٰى وَمَاۤ اُوْتِيَ النَّبِيُّوْنَ مِنْ

طرف نازل ڪيو ويو ۽ جيڪو ڏنو ويو موسىٰ ۽ عيسىٰ کي ۽ جيڪو ڏنو ويو ٻين نبين کي سندن رب

رَّبِّهِمْ ۚ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِّنْهُمْ ۫ۖ وَنَحْنُ لَهٗ مُسْلِمُوْنَ ﴿١٣٦﴾ فَاِنْ

جي طرفان، اسين انهن مان ڪنهن جي ايمان آڻڻ ۾ فرق نٿا ڪريون، ۽ اسين الله کي مڃيندڙ آهيون. پوءِ

اٰمَنُوْا بِمِثْلِ مَاۤ اٰمَنْتُمْ بِهٖ فَقَدِ اهْتَدَوْا ۚ وَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّمَا هُمْ

جيڪڏهن اهي توهان وانگر ايمان آڻن پوءِ بيشڪ هدايت وارا ٿيا، ۽ جيڪڏهن منهن ڦيرائون پوءِ

فِيْ شِقَاقٍ ۚ فَسَيَكْفِيْكَهُمُ اللّٰهُ ۚ وَهُوَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ ﴿١٣٧﴾ ؕ صِبْغَةَ

اهي ضد ۾ آهن، اي حبيب انهن جي مقابلي ۾ الله توهان لاءِ ڪافي آهي ۽ اهو ئي ٻڌندڙ ڄاڻندڙ آهي. الله تعالىٰ اسان کي

اللّٰهِ ۚ وَمَنْ اَحْسَنُ مِنَ اللّٰهِ صِبْغَةً ۫ وَّنَحْنُ لَهٗ عٰبِدُوْنَ ﴿١٣٨﴾

دين سان رڱيو آهي ۽ رنگ ڏيڻ ۾ الله تعالىٰ کان ڪير بهتر آهي، ۽ اسان الله تعالىٰ جي عبادت ڪندڙ آهيون.

قُلْ اَتُحَآجُّوْنَنَا فِى اللّٰهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ ۚ وَلَنَاۤ اَعْمَالُنَا وَ

اي حبيب توهان فرمايو ڇا الله جي باري ۾ اختلاف ڪريو ٿا ۽ الله توهان ۽ اسان جو رب آهي، اسان لاءِ اسان جا عمل

لَكُمْ اَعْمَالُكُمْ ۚ وَنَحْنُ لَهٗ مُخْلِصُوْنَ ﴿١٣٩﴾ ۙ اَمْ تَقُوْلُوْنَ اِنَّ

۽ توهان جا عمل توهان لاءِ، ۽ اسين الله کي مڃيندڙ آهيون. بلڪ توهان چئو ٿا ته

له تفسير جلالين. ٢ه تفسير جلالين.

إِبْرٰهِمَ وَإِسْمٰعِيلَ وَإِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ كَانُوا

ابراهيم ۽ اسماعيل ۽ اسحاق ۽ يعقوب ۽ ان جو اولاد [1]

هُودًا أَوْ نَصٰرٰى ۗ قُلْ ءَأَنْتُمْ أَعْلَمُ أَمِ اللّٰهُ ۗ وَمَنْ أَظْلَمُ

يهودي يا نصاريٰ هئا ، اي حبيب توهان فرمايو توهان کي علم زياده آهي يا الله کي، ۽ انهي کان وڌيڪ

مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهُ مِنَ اللّٰهِ ۗ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ

ڪير ظالم آهي جنهن وٽ الله جي طرفان شاهدي هجي ۽ ان کي لڪائي، ۽ الله توهان جي عملن

عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٤٠﴾ تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ ۚ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَ

کان بي خبر ناهي . اها امت بيشڪ گذري، انهن لاءِ [1] اهي سڀئي عمل هوندا جيڪي انهن ڪيا ۽

لَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ ۚ وَلَا تُسْـَٔلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٤١﴾

توهان لاءِ اهي عمل آهن جيڪي توهان ڪريو ٿا، ۽ توهان کان انهن جي عملن بابت نه پڇيو ويندو.

سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلّٰىهُمْ عَنْ قِبْلَتِهِمُ الَّتِي

بي عقل [2] ماڻهو جلدي چوندا ته مسلمانن کي پنهنجي قبلي کان ڪنهن . ڦيرايو آهي جنهن

كَانُوا عَلَيْهَا ۚ قُلْ لِلّٰهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ ۚ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ

تي اهي هئا ، اي حبيب توهان فرمايو اوڀر ۽ اولهه الله جو آهي، جنهن کي گهري

إِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿١٤٢﴾ وَكَذٰلِكَ جَعَلْنٰكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا

سنئين رستي تي هلائي . ۽ [3] حقيقت ۾ اسان توهان کي سڀني امتن کان پلو ڪيو ته توهان

شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا ۗ وَمَا

ماڻهن تي شاهد هجو ۽ رسول ڪريم توهان تي شاهد [4] هجي، ۽ نه مقرر

جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعُ الرَّسُولَ

ڪيو اسان قبلي کي جنهن تي اي حبيب توهان هئا مگر اسان کي ڏسڻو هو ته ڪير رسول عربي ﷺ جي

[1] تفسير جلالين. [2] تفسير بيضاوي وتفسير النسفي. (منزل ١) [3] تفسير روح المعاني. [4] تفسير مظهري وتفسير النسفي.

إِبْرٰهِمَ وَإِسْمٰعِيلَ وَإِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ كَانُوا

ابراهيم ۽ اسماعيل ۽ اسحاق ۽ يعقوب ۽ ان جو اولاد ته

هُودًا أَوْ نَصٰرٰى ۗ قُلْ ءَأَنْتُمْ أَعْلَمُ أَمِ اللّٰهُ ۗ وَمَنْ أَظْلَمُ

يهودي يا نصاريٰ هئا ، اي حبيب توهان فرمايو توهان کي علم زياده آهي يا الله کي، ۽ انهي کان وڌيڪ

مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهُ مِنَ اللّٰهِ ۗ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ

ڪير ظالم آهي جنهن وٽ الله جي طرفان شاهدي هجي ۽ ان کي لڪائي، ۽ الله توهان جي عملن

عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٤٠﴾ تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ ۖ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَ

کان بي خبر ناهي . اها امت بيشڪ گذري، انهن لاءِ اُهي سڀئي عمل هوندا جيڪي انهن ڪيا ۽

لَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ ۖ وَلَا تُسْـَٔلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٤١﴾

توهان لاءِ اهي عمل آهن جيڪي توهان ڪيو ٿا ، ۽ توهان کان انهن جي عملن بابت نه پڇيو ويندو.

سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلّٰىهُمْ عَنْ قِبْلَتِهِمُ الَّتِي

بي عقل[٢] ماڻهو جلدي چوندا ته مسلمانن کي پنهنجي قبلي کان ڪنهن ڦيرايو آهي جنهن

كَانُوا عَلَيْهَا ۚ قُلْ لِلّٰهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ ۚ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ

تي اهي هئا ، اي حبيب توهان فرمايو اوڀر ۽ اولهه الله جو آهي، جنهن کي گهري

إِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿١٤٢﴾ وَكَذٰلِكَ جَعَلْنٰكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا

سنئين رستي تي هلائي . ۽[٣] حقيقت ۾ اسان توهان کي سڀني امتن کان ڀلو ڪيو ته توهان

شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا ۗ وَمَا

ماڻهن تي شاهد هجو ۽ رسول ڪريم توهان تي شاهد هجي، ۽ نه مقرر

جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعُ الرَّسُولَ

ڪيو اسان قبلي کي جنهن تي اي حبيب توهان هئا مگر اسان کي ڏسڻو هو ته ڪير رسول عربي جي

[١] تفسير جلالين. [٢] تفسير بيضاوي و تفسير النسفي. [٣] تفسير روح المعاني. [٤] تفسير مظهري و تفسير النسفي.

مِمَّن يَنقَلِبُ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ ۚ وَإِن كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى

پيروي ڪري ٿو ۽ ڪير ٿو ڦري ٿو؟ ۽ بيشڪ اها ڳالهه ڏکي هئي ته مگر انهن تي

الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ ۗ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ

جن کي الله تعالىٰ هدايت ڏني ۽ الله تعالىٰ جو شان ناهي جو توهان جي ايمان کي وڃائي، بيشڪ الله تعالىٰ

بِالنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤٣﴾ قَدْ نَرَىٰ تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ ۖ

ماڻهن تي نهايت مهربان ٻاجهارو آهي. بيشڪ اسان ڏسي رهيا آهيون آسمان طرف توهان جي منهن مبارڪ

فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا ۚ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ

ڦيرائڻ کي پوءِ ضرور اسين توهان کي ان قبلي طرف ڦيرائينداسين جيڪو توهان کي پسند اچي پوءِ پنهنجي منهن مبارڪ کي بيت الله

الْحَرَامِ ۚ وَحَيْثُ مَا كُنتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ ۗ وَإِنَّ

ڏانهن ڦيرايو ۽ (اي مسلمانو) توهان جتي به هجو پنهنجي منهن کي انهي طرف ڦيرايو، ۽ بيشڪ

الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ ۗ وَمَا

اهل ڪتاب يقيناً ڄاڻن ٿا ته بيشڪ هي سندن رب جي طرفان حق آهي، ۽ الله تعالىٰ

اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٤٤﴾ وَلَئِنْ أَتَيْتَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ

سندن عملن کان بي خبر ناهي. ۽ جيڪڏهن توهان سڀئي نشانيون به اهل ڪتاب

بِكُلِّ آيَةٍ مَّا تَبِعُوا قِبْلَتَكَ ۚ وَمَا أَنتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتَهُمْ ۚ وَمَا

وارن وٽ آڻيندا ته به توهان جي ڪعبي کي نه مڃيندا، ۽ توهان انهن جي قبلي جي تابعداري ڪرڻ وارا ۽ اهي

بَعْضُهُم بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍ ۚ وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُم

پاڻ ۾ هڪ ٻئي جي قبلي کي نٿا مڃن، ۽ جيڪڏهن اي پڙهندڙ! تون انهن جي خواهشن تي

مِّن بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ ۙ إِنَّكَ إِذًا لَّمِنَ الظَّالِمِينَ ﴿١٤٥﴾

هلين معلومات حاصل هجڻ کان پوءِ به، ته بيشڪ تون انهي وقت ظالمن مان هوندين.

وقف لازم

له تفسير النسفي. ٢ه تفسير جلالين و تفسير النسفي. ٣ه تفسير بيضاوي و تفسير جلالين. ٤ه تفسير النسفي.

اَلَّذِيْنَ اٰتَيْنٰهُمُ الْكِتٰبَ يَعْرِفُوْنَهٗ كَمَا يَعْرِفُوْنَ اَبْنَآءَهُمْ ؕ وَاِنَّ

اهي اهي آهن جن کي اسان ڪتاب ڏنو، رسول عربي کي ائين سڃاڻن ٿا جيئن پيءُ پٽن کي سڃاڻي ٿو ۽ بيشڪ

فَرِيْقًا مِّنْهُمْ لَيَكْتُمُوْنَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُوْنَ ﴿١٤٦﴾ اَلْحَقُّ مِنْ رَّبِّكَ

انهن مان هڪ گروهه سمجهڻ جي باوجود حق کي لڪائن ٿا (اي پڌندڙ) حق تنهنجي رب جي طرفان

فَلَا تَكُوْنَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِيْنَ ﴿١٤٧﴾ وَلِكُلٍّ وِّجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّيْهَا

آهي، پوءِ تون هرگز شڪ ڪندڙن مان نه ٿي. ۽ هر انسان جو قبلو آهي جو اهو ان طرف منهن

فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرٰتِ ؕ اَيْنَ مَا تَكُوْنُوْا يَاْتِ بِكُمُ اللّٰهُ جَمِيْعًا ؕ

ڪري ٿو، پوءِ چڱاين ۾ اڳرائي ڪريو، توهان جتي به هوندا الله تعالىٰ توهان کي گڏ ڪري آڻيندو،

اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ﴿١٤٨﴾ وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ

بيشڪ الله تعالىٰ هر شيءِ تي قادر آهي. ۽ اي حبيب جتان به توهان (سفر ۾) نڪرو ته پنهنجو

وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ؕ وَاِنَّهٗ لَلْحَقُّ مِنْ رَّبِّكَ ؕ

منهن مُبارڪ بيت الله جي طرف ڪريو ۽ بيشڪ اهو يقيناً توهانجي رب جي طرفان حق آهي،

وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُوْنَ ﴿١٤٩﴾ وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ

۽ الله تعالىٰ توهانجي عملن کان بي خبر ناهي. ۽ اي حبيب جتان به توهان (سفر ۾) نڪرو ته پنهنجو

وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ؕ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوْا

منهن مُبارڪ بيت الله جي طرف ڪريو ۽ اي مسلمانو توهان جتي به رهندڙ هجو پنهنجن

وُجُوْهَكُمْ شَطْرَهٗ ۙ لِئَلَّا يَكُوْنَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ ۙ اِلَّا

مُنهن کي بيت الله ڏانهن ڪريو، انهي لاءِ ته ماڻهن جي ڪا به حجت توهان تي نه رهي، مگر

الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا مِنْهُمْ ۗ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِيْ ۗ وَلِاُتِمَّ

اُهي ماڻهو جيڪي انهن مان ظالم آهن، پوءِ توهان انهن کان نه ڊڄو ۽ مون کان ڊڄو، انهي لاءِ جو

له تفسير روح البيان وتفسير النسفي. عه تفسير جلالين.

نِعْمَتِيْ عَلَيْكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُوْنَ ﴿١٥٠﴾ كَمَآ اَرْسَلْنَا فِيْكُمْ

آئون توهان تي پنهنجي نعمت پوري ڪريان ۽ بيشڪ توهان هدايت وارا ٿيندا - جيئن ڪ اسان توهان ۾ رسول عربي له

رَسُوْلًا مِّنْكُمْ يَتْلُوْا عَلَيْكُمْ اٰيٰتِنَا وَيُزَكِّيْكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتٰبَ

توهان مان موڪليو اهو توهان تي اسان جون آيتون پڙهي ٿو ۽ توهان کي پاڪ ڪري ٿو ۽ توهان کي ڪتاب ۽

وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُمْ مَّا لَمْ تَكُوْنُوْا تَعْلَمُوْنَ ﴿١٥١﴾ فَاذْكُرُوْنِيْ

حڪمت سيکاري ٿو ۽ توهان کي اهو سيکجهه سيکاري ٿو جيڪو توهان نٿا ڄاڻندا هئا - پوءِ توهان مون کي ياد ڪريو

اَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوْا لِيْ وَلَا تَكْفُرُوْنِ ﴿١٥٢﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا

آئون توهان کي ياد ڪندس ۽ توهان منهنجو شڪر ادا ڪريو ۽ منهنجي ناشڪري نه ڪريو. اي ايمان وارؤ!

اسْتَعِيْنُوْا بِالصَّبْرِ وَالصَّلٰوةِ اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الصّٰبِرِيْنَ ﴿١٥٣﴾

توهان نماز ۽ صبر کان مدد وٺو، بيشڪ الله تعالیٰ صبر ڪندڙن سان گڏ آهي.

وَلَا تَقُوْلُوْا لِمَنْ يُّقْتَلُ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ اَمْوَاتٌ بَلْ اَحْيَآءٌ

۽ جيڪي الله جي راهه ۾ شهيد ٿيا انهن کي مئل نه چئو، بلڪ اهي جيئرا آهن

وَّلٰكِنْ لَّا تَشْعُرُوْنَ ﴿١٥٤﴾ وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَ

پر توهان (انهن جي زندگي) نٿا سمجهو- ۽ بيشڪ اسين ضرور آزمائينداسين ته توهان کي خوف ۽

الْجُوْعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْاَمْوَالِ وَالْاَنْفُسِ وَالثَّمَرٰتِ وَبَشِّرِ

بک سان ۽ مالن ۽ حياتين جي ڪمي ۽ ميون جي گهٽتائي سان، ۽ صبر ڪندڙن

الصّٰبِرِيْنَ ﴿١٥٥﴾ الَّذِيْنَ اِذَآ اَصَابَتْهُمْ مُّصِيْبَةٌ قَالُوْٓا اِنَّا لِلّٰهِ وَ

کي خوشخبري پهچايو. اهي اُهي ماڻهو آهن جيڪڏهن انهن کي ڪا تڪليف پهچي ٿي چون ٿا بيشڪ اسين الله جا

اِنَّآ اِلَيْهِ رٰجِعُوْنَ ﴿١٥٦﴾ اُولٰٓئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوٰتٌ مِّنْ رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ

آهيون ۽ ان ڏانهن موٽايا ويندا اسين- انهن تي سندن رب جي طرفان برڪتون ۽ رحمتون آهن ۽

له تفسير جلالين. ٢ه تفسير ڪبير. ٣ه تفسير روح البيان. ٤ه تفسير مظهري.

وَأُولَٰٓئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ ﴿١٥٧﴾ إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَآئِرِ

۽ اُهي ئي هدايت وارا آهن بيشڪ (جبل) صفا ۽ مروه الله جي نشانين مان

اللَّهِ ۖ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوِ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ

آهن، پوءِ جنهن شخص حج يا عمرو ڪيو پوءِ انهيءَ تي گناه ناهي جو انهن ٻنهي (جبلن)

بِهِمَا ۚ وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ ﴿١٥٨﴾ إِنَّ الَّذِينَ

جو چڪر ڏئي، ۽ جيڪو شخص چڱو ڪم ڪري ته پوءِ بيشڪ الله تعالىٰ ثواب ڏيندڙ خبردار آهي. بيشڪ اُهي

يَكْتُمُونَ مَآ أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَٰتِ وَالْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّٰهُ

ماڻهو جيڪي اسان جي دليلن ۽ هدايت کي لڪائن ٿا انهيءَ کان پوءِ جو ماڻهن لاءِ

لِلنَّاسِ فِي الْكِتَٰبِ ۙ أُولَٰٓئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّٰعِنُونَ ﴿١٥٩﴾

اسان قرآن ۾ بيان ڪيو آهي، انهن تي الله جي لعنت آهي ۽ لعنت ڪن ٿا لعنت ڪندڙ.

إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَبَيَّنُوا فَأُولَٰٓئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ ۚ

مگر اُهي ماڻهو جيڪي توبه تائب ٿيا ۽ چڱا ڪم ڪيا ۽ ظاهر ڪيائون پوءِ آئون انهن جي توبه قبول ڪندس،

وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿١٦٠﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ

۽ آئون توبه قبول ڪندڙ ٻاجهارو آهيان. بيشڪ جن ماڻهن ڪفر ڪيو ۽ مُئا انهيءَ حال ۾ جو اُهي ڪافر هئا

أُولَٰٓئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَٰٓئِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١٦١﴾

انهن تي الله تعالىٰ ملائڪن ۽ سڀني ماڻهن جي لعنت آهي (اُهي)

خَٰلِدِينَ فِيهَا ۖ لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ ﴿١٦٢﴾

هميشه لعنت ۾ رهندا، نه انهن تان عذاب هلڪو ڪيو ويندو ۽ نه انهن کي مهلت ڏني ويندي.

وَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ ۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَٰنُ الرَّحِيمُ ﴿١٦٣﴾

توهان جو معبود الله هڪ آهي، ناهي ڪو عبادت جي لائق مگر اهو مهربان ٻاجهارو.

ع ١٩

لہ تفسير مظهري و تفسير النسفي. ٢ه تفسير النسفي. ٣ه تفسير روح البيان.

اِنَّ فِیۡ خَلۡقِ السَّمٰوٰتِ وَ الۡاَرۡضِ وَ اخۡتِلَافِ الَّیۡلِ وَ النَّهَارِ وَ

بيشڪ آسمانن ۽ زمينن جي پيدائش ۾ رات ۽ ڏينهن جي بدلجڻ ۾

الۡفُلۡكِ الَّتِیۡ تَجۡرِیۡ فِی الۡبَحۡرِ بِمَا یَنۡفَعُ النَّاسَ وَ مَاۤ اَنۡزَلَ اللّٰهُ

ٻيڙي جيڪا درياء ۾ ماڻهن جي فائدي لاءِ هلي ٿي ۽ اهو جيڪي الله تعالى

مِنَ السَّمَآءِ مِنۡ مَّآءٍ فَاَحۡیَا بِهِ الۡاَرۡضَ بَعۡدَ مَوۡتِهَا وَ بَثَّ

آسمان مان پاڻي نازل ڪري غير آباد زمين کي آباد ڪيو ۽ زمين ۾ هر قسم

فِیۡهَا مِنۡ كُلِّ دَآبَّةٍ وَّ تَصۡرِیۡفِ الرِّیٰحِ وَ السَّحَابِ الۡمُسَخَّرِ

جا جانور پکيڙيا ۽ هوائن جو ڦرڻ ۽ ڪڪر جيڪي آسمان ۽ زمين

بَیۡنَ السَّمَآءِ وَ الۡاَرۡضِ لَاٰیٰتٍ لِّقَوۡمٍ یَّعۡقِلُوۡنَ ﴿۱۶۴﴾ وَ مِنَ النَّاسِ

جي وچ ۾ فرمانبردار آهن انهن سڀني ۾ عقلمندن لاءِ ضرور نشانيون آهن. ۽ ڪجهه ماڻهو

مَنۡ یَّتَّخِذُ مِنۡ دُوۡنِ اللّٰهِ اَنۡدَادًا یُّحِبُّوۡنَهُمۡ كَحُبِّ اللّٰهِ ؕ وَ

الله کان سواءِ ٻيا معبود وٺن ٿا جو انهن کي الله تعالى وانگر پسند ڪن ٿا ، ۽

الَّذِیۡنَ اٰمَنُوۡۤا اَشَدُّ حُبًّا لِّلّٰهِ ؕ وَ لَوۡ یَرَی الَّذِیۡنَ ظَلَمُوۡۤا اِذۡ یَرَوۡنَ

مؤمنن کي الله کان زياده ڪنهن سان محبت ناهي، ۽ جيڪڏهن ظالم اهو وقت ڏسن ها جڏهن

الۡعَذَابَ ۙ اَنَّ الۡقُوَّةَ لِلّٰهِ جَمِیۡعًا ۙ وَّ اَنَّ اللّٰهَ شَدِیۡدُ الۡعَذَابِ ﴿۱۶۵﴾

عذاب انهن جي اکين اڳيان ايندو ته سڀ طاقت الله کي آهي انهي لاءِ جو الله جو عذاب تمام سخت آهي.

اِذۡ تَبَرَّاَ الَّذِیۡنَ اتُّبِعُوۡا مِنَ الَّذِیۡنَ اتَّبَعُوۡا وَ رَاَوُا الۡعَذَابَ وَ

جڏهن بيزار هوندا اڳواڻ پنهنجن پيروي ڪندڙن کان ۽ عذاب ڏسندا ۽ سندن

تَقَطَّعَتۡ بِهِمُ الۡاَسۡبَابُ ﴿۱۶۶﴾ وَ قَالَ الَّذِیۡنَ اتَّبَعُوۡا لَوۡ اَنَّ لَنَا

پاڻ ۾ تعلقات ڪٽجي ويندا . ۽ پيروي ڪندڙ چوندا ڪاش جيڪڏهن

له تفسير جلالين وتفسير بيضاوي-

كَرَّةً فَنَتَبَرَّاَ مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّءُوْا مِنَّا ۭ كَذٰلِكَ يُرِيْهِمُ اللّٰهُ

اسين دنيا ۾ موٽايا وڃون ها ته اسين انهن کان ائين نِرڙيون ها جيئن اهي اسان کان نِرڙيا، اهڙيءَ طرح الله ڏيکاريندو

اَعْمَالَهُمْ حَسَرٰتٍ عَلَيْهِمْ ۭ وَمَا هُمْ بِخٰرِجِيْنَ مِنَ النَّارِ ﴿١٦٧﴾ ع

انهن جا عمل انهن تي حسرت ڪري، ۽ اهي دوزخ مان نڪرڻ وارا ناهن.

يٰٓاَيُّهَا النَّاسُ كُلُوْا مِمَّا فِي الْاَرْضِ حَلٰلًا طَيِّبًا ڮ وَّلَا تَتَّبِعُوْا

اي انسانو! کائو جيڪو ڪجهه زمين ۾ حلال پاڪ آهي، ۽ شيطان جي

خُطُوٰتِ الشَّيْطٰنِ ۭ اِنَّهٗ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِيْنٌ ﴿١٦٨﴾ اِنَّمَا يَاْمُرُكُمْ

نقش قدم تي نه هلو، بيشڪ اهو توهان جو ظاهر دشمن آهي. اهو توهان کي

بِالسُّوْۗءِ وَالْفَحْشَاۗءِ وَاَنْ تَقُوْلُوْا عَلَي اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿١٦٩﴾

بڇڙائي ۽ بي حيائي جو چوي ٿو ۽ الله تعالىٰ تي اُهڙا ڳالهه مڙهيو ته، جنهن جي توهان کي خبر ناهي.

وَاِذَا قِيْلَ لَهُمُ اتَّبِعُوْا مَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ قَالُوْا بَلْ نَتَّبِعُ مَآ

۽ جڏهن انهن کي چيو وڃي ٿو ته قرآن جي تابعداري ڪريو چون ٿا اسين انهيءَ تي هلنداسين

اَلْفَيْنَا عَلَيْهِ اٰبَاۗءَنَا ۭ اَوَلَوْ كَانَ اٰبَاۗؤُھُمْ لَا يَعْقِلُوْنَ شَـيْــــًٔـا وَّ

جنهن تي پنهنجي ابن ڏاڏن کي ڏٺوسون، ڀلا جيڪڏهن وڏا انهن جا جاهل بي دين آهن (ته به)

لَا يَهْتَدُوْنَ ﴿١٧٠﴾ وَمَثَلُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا كَمَثَلِ الَّذِيْ

هدايت وارا ڏسندا. ۽ ڪافرن جو مثال انهيءَ جهڙو آهي جيڪو پڪاري ٿو اهڙي

يَنْعِقُ بِمَا لَا يَسْمَعُ اِلَّا دُعَاۗءً وَّنِدَاۗءً ۭ صُمٌّۢ بُكْمٌ عُمْيٌ

کي جيڪو رڙين ۽ دانهن کان سواءِ ڪجهه به نه ٻڌي، (ڪافر) ٻوڙا، گونگا، انڌا آهن

فَهُمْ لَا يَعْقِلُوْنَ ﴿١٧١﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا كُلُوْا مِنْ طَيِّبٰتِ مَا

پوءِ اهي نه ٿا سمجهن. اي ايمان وارؤ! اسان جون ڏنل پاڪ شيون کائو

ل تفسير بيضاوي. ٢ تفسير جامع البيان وتفسير جلالين.

رَزَقْنٰكُمْ وَاشْكُرُوْا لِلّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ اِيَّاهُ تَعْبُدُوْنَ ﴿۱۷۲﴾ اِنَّمَا حَرَّمَ

۽ الله جو شڪر بجا آڻيو جيڪڏهن توهان خاص انهيءَ جي عبادت ڪريو ٿا. الله حرام ڪيا آهن

عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيْرِ وَمَآ اُهِلَّ بِهٖ

توهان لاءِ مُردار ۽ رت ۽ سُوَرَ جو گوشت ۽ اهي حلال جانورجن تي

لِغَيْرِ اللّٰهِ ۚ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَّلَا عَادٍ فَلَآ اِثْمَ عَلَيْهِ ۭ

ڪُهڻ وقت غيرالله جو نالو ورتو ويو، پوءِ جيڪو مجبور ٿيو، نه مرضي سان کائيندڙ ۽ نه ضرورت کان زياده کائيندڙ ته پوءِ ناهي گناه

اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿۱۷۳﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ يَكْتُمُوْنَ مَآ اَنْزَلَ

انهيءَ تي، بيشڪ الله بخشيندڙ مهربان آهي. بيشڪ جيڪي لڪائين ٿا الله تعالى جي نازل

اللّٰهُ مِنَ الْكِتٰبِ وَيَشْتَرُوْنَ بِهٖ ثَمَنًا قَلِيْلًا ۙ اُولٰۗىِٕكَ مَا يَاْكُلُوْنَ

ڪيل ڪتاب کي ۽ انهيءَ جي عيوض تورڙو مُلهه وٺن ٿا، اهي نه ٿا کائن

فِيْ بُطُوْنِهِمْ اِلَّا النَّارَ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللّٰهُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَلَا

پنهنجي پيٽن ۾ مگر باهه ۽ الله انهن سان قيامت جي ڏينهن نه ڳالهائيندو ۽ نه پاڪ

يُزَكِّيْهِمْ ښ وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿۱۷۴﴾ اُولٰۗىِٕكَ الَّذِيْنَ اشْتَرَوُا

ڪندو انهن کي، ۽ انهن لاءِ دردناڪ عذاب آهي. اِهي اُهي ماڻهو آهن جن هدايت جي

الضَّلٰلَةَ بِالْهُدٰى وَالْعَذَابَ بِالْمَغْفِرَةِ ۚ فَمَآ اَصْبَرَهُمْ

عيوض گمراهي ۽ مغفرت جي عيوض عذاب خريد ڪيو، پوءِ اهي ماڻهو باهه تي

عَلَى النَّارِ ﴿۱۷۵﴾ ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ نَزَّلَ الْكِتٰبَ بِالْحَقِّ ۭ وَ

ڪيئن صبر ڪندا. اهو انهيءَ لاءِ جو الله ڪتاب مقدس کي حق تي نازل فرمايو، ۽

اِنَّ الَّذِيْنَ اخْتَلَفُوْا فِي الْكِتٰبِ لَفِيْ شِقَاقٍۢ بَعِيْدٍ ﴿۱۷۶﴾ ع

جيڪي ماڻهو ڪتاب ۾ اختلاف ڪن ٿا اُهي يقيناً وڏي اختلاف ۾ آهن.

له ما ذبح لغير اسم الله (تفسير ابن عباس) اي رفع به الصوت عند ذبحه للصنم (تفسير بيضاوي) اي ذبح للاصنام فذكر عليه غير اسم الله (تفسير نسفي) اي ذبح على اسم غيره (تفسير جلالين) يعني ما ذبح للاصنام (تفسير كبير).

لَيْسَ الْبِرَّ اَنْ تُوَلُّوْا وُجُوْهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَ الْمَغْرِبِ وَ

اوڀر ۽ اولهه جي طرف (نماز ۾) منهن ڪرڻ توهان جي ڪا نيڪي ناهي ۽ ها

لٰكِنَّ الْبِرَّ مَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَ الْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَ الْمَلٰٓئِكَةِ وَ الْكِتٰبِ

حقيقت ۾ نيڪي الله تي ايمان آڻڻ آهي ۽ قيامت تي ۽ ملائڪن تي ۽ ڪتاب تي

وَ النَّبِيّٖنَ ۚ وَ اٰتَى الْمَالَ عَلٰى حُبِّهٖ ذَوِي الْقُرْبٰى وَ الْيَتٰمٰى وَ

۽ نبين تي، ۽ مال خرچ ڪري الله جي محبت ۾ پنهنجن مائٽن تي ۽ يتيمن ۽

الْمَسٰكِيْنَ وَ ابْنَ السَّبِيْلِ ۙ وَ السَّآئِلِيْنَ وَ فِي الرِّقَابِ ۚ وَ

مسڪينن ۽ مسافرن ۽ سوال ڪندڙن تي ۽ ٻانهن کي آزاد ڪرائڻ تي ۽

اَقَامَ الصَّلٰوةَ وَ اٰتَى الزَّكٰوةَ ۚ وَ الْمُوْفُوْنَ بِعَهْدِهِمْ اِذَا

نماز کي قائم ڪري ۽ زڪوٰة ادا ڪري، ۽ پنهنجا وعدا پورا ڪندڙ جڏهن وعدو

عٰهَدُوْا ۚ وَ الصّٰبِرِيْنَ فِي الْبَاْسَآءِ وَ الضَّرَّآءِ وَ حِيْنَ الْبَاْسِ ؕ

ڪن ٿا، ۽ مصيبت ۽ سختي ۽ جهاد ۾ صبر ڪندڙ،

اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ صَدَقُوْا ؕ وَ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُتَّقُوْنَ ﴿١٧٧﴾ يٰٓاَيُّهَا

اهي اُهي ماڻهو آهن جن پنهنجي وعدي کي سچو ڪيو، ۽ اُهي ئي پرهيزگار آهن ۰ اي

الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلٰى ؕ اَلْحُرُّ

مومنو! توهان تي مقتولن جي عيوض خون جو بدلو وٺڻ فرض آهي[2]، آزاد

بِالْحُرِّ وَ الْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَ الْاُنْثٰى بِالْاُنْثٰى ؕ فَمَنْ عُفِيَ

جي عيوض آزاد ۽ ٻانهي جي عيوض ٻانهو ۽ عورت جي عيوض عورت، پوءِ جنهن لاءِ سندس

لَهٗ مِنْ اَخِيْهِ شَيْءٌ فَاتِّبَاعٌ بِالْمَعْرُوْفِ وَ اَدَآءٌ اِلَيْهِ

ڀاءُ جي طرفان معافي ڏني وڃي پوءِ چڱائيءَ سان معاملو پورو ڪري ۽ مال چڱائي

[1] تفسير جلالين. [2] تفسير جلالين.

بِإِحْسَانٍ ۗ ذَٰلِكَ تَخْفِيفٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ ۗ فَمَنِ اعْتَدَىٰ

سان ادا ڪري، اها توهان جي رب جي طرفان نرمي ۽ رحمت آهي، انهي ڪان پوءِ

بَعْدَ ذَٰلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٨﴾ وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ

جيڪو زيادتي ڪري پوءِ انهي لاءِ دردناڪ عذاب آهي. ۽ توهان لاءِ خون جي عيوض وٺڻ ۾

يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٧٩﴾ كُتِبَ عَلَيْكُمْ

زندگي آهي اي عقلمندو! انهي لاءِ جو توهان پرهيز ڪريو. توهان تي فرض ڪيو ويو

إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ إِن تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةُ

جڏهن توهان مان ڪو قريب موت ٿئي جيڪڏهن مال ڪيت ڇڏي ٿو، ته وصيت ڪري

لِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ ۖ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ ﴿١٨٠﴾

پي ماءُ لاءِ ۽ ويجهن مائٽن لاءِ انصاف مطابق اها (وصيت) پرهيزگارن تي حق آهي.

فَمَن بَدَّلَهُ بَعْدَمَا سَمِعَهُ فَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ ۚ

پوءِ جيڪو وصيت ٻڌي مٽائي ڇڏي انهي جو گناهه مٽائيندڙ تي آهي،

إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٨١﴾ فَمَنْ خَافَ مِن مُّوصٍ جَنَفًا أَوْ إِثْمًا

بيشڪ الله تعالىٰ ٻڌندڙ ڄاڻندڙ آهي. پوءِ جنهن خوف ڪيو ته وصيت ڪندڙ نا انصافي يا گناهه ڪيو

فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٨٢﴾ يَا أَيُّهَا

پوءِ صلح ڪرايائين انهن جي وچ ۾ پوءِ انهي تي ڪو به گناهه ناهي، بيشڪ الله بخشيندڙ مهربان آهي. اي

الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ

مومنو! توهان تي روزا فرض ڪيا ويا، جيئن ته توهان کان اڳين ماڻهن تي فرض

مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٨٣﴾ أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ ۚ فَمَن كَانَ

ڪيا ويا انهي لاءِ جو توهان ۾ پرهيزگاري پيدا ٿئي. مقرر ڏينهن پوءِ اهو ماڻهو جيڪو

ع ٢٢

له تفسير بيضاوي. له تفسير النسفي. له تفسير روح البيان. له تفسير ابن عباس وتفسير ڪبير.

مِنْكُمْ مَّرِيْضًا اَوْ عَلٰى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ اَيَّامٍ اُخَرَ ؕ وَعَلَى الَّذِيْنَ

توهان مان مريض يا مسافر آهي پوءِ اوترا روزا ٻين ڏينهن ۾ رکي، ۽ جيڪي ماڻهو

يُطِيْقُوْنَهٗ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِيْنٍ ؕ فَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ

روزي جي طاقت ڏنا رکن[1] پوءِ روزي جي عيوض هڪ مسڪين کي کارائين، پوءِ جيڪو نيڪي زياده ڪندو انهي

لَّهٗ ؕ وَاَنْ تَصُوْمُوْا خَيْرٌ لَّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ﴿۱۸۴﴾ شَهْرُ رَمَضَانَ

لاءِ بهتر آهي، ۽ روزو رکڻ توهان لاءِ تمام بهتر آهي جيڪڏهن توهان ڄاڻو ٿا. رمضان جي مهيني

الَّذِيْٓ اُنْزِلَ فِيْهِ الْقُرْاٰنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنٰتٍ مِّنَ الْهُدٰى وَ

۾ قرآن شريف نازل ڪيو ويو جيڪو ماڻهن لاءِ هدايت ۽ رهنمائي آهي ۽ فيصلي جا

الْفُرْقَانِ ۚ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ ؕ وَمَنْ كَانَ

روشن دليل، پوءِ توهان مان جيڪو انهي مهيني ۾ حاضر ٿئي[2] پوءِ ضرور روزا رکي ۽ جيڪو

مَرِيْضًا اَوْ عَلٰى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ اَيَّامٍ اُخَرَ ؕ يُرِيْدُ اللّٰهُ

مريض آهي يا مسافر آهي پوءِ اوترا روزا ٻين ڏينهن ۾ رکي، الله تعالىٰ اوهان تي آساني

بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيْدُ بِكُمُ الْعُسْرَ ۫ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَ

چاهي ٿو ۽ توهان تي تڪليف نٿو چاهي، انهي لاءِ جو توهان ڳڻپ پوري ڪريو

لِتُكَبِّرُوا اللّٰهَ عَلٰى مَا هَدٰىكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ ﴿۱۸۵﴾ وَاِذَا

۽ الله جي وڏائي بيان ڪريو جو توهان کي هدايت ڏنائين انهي لاءِ جو توهان شڪرگذار رهو، ۽ اي حبيب

سَاَلَكَ عِبَادِيْ عَنِّيْ فَاِنِّيْ قَرِيْبٌ ؕ اُجِيْبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ اِذَا

جڏهن توهان کان منهنجا ٻانها منهنجي لاءِ پڇن ته توهان فرمايو ته آءٌ ويجهو آهيان دعا قبول ڪريان ٿو پڪاريندڙ جي

دَعَانِ ۙ فَلْيَسْتَجِيْبُوْا لِيْ وَلْيُؤْمِنُوْا بِيْ لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُوْنَ ﴿۱۸۶﴾

جڏهن مون کي پڪاري ٿو پوءِ منهنجا احڪام مڃن ۽ مون تي ايمان آڻن ته بيشڪ اهي هدايت وارا ٿيندا.

[1] تفسير جلالين. [2] تفسير مظهري. [3] تفسير روح البيان.

أُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلَىٰ نِسَآئِكُمْ ۚ هُنَّ

روزن جي راتين ۾ پنهنجين عورتن ڏانهن وڃڻ توهان لاءِ حلال آهي، اهي توهان

لِبَاسٌ لَّكُمْ وَأَنتُمْ لِبَاسٌ لَّهُنَّ ۗ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنتُمْ

جو لباس آهن ۽ توهان انهن جا لباس آهيو، الله تعالىٰ معلوم ڪيو ته توهان پنهنجن

تَخْتَانُونَ أَنفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنكُمْ ۖ فَالْـَٔـٰنَ

نفسن کي خيانت ۾ وجهندا هئا پوءِ توهان جي توبه قبول ڪري توهان کي معافي ڪيائين، پوءِ

بَاشِرُوهُنَّ وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ ۚ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا

هينئر انهن سان صحبت ڪريو ۽ طلب ڪريو جيڪو الله توهان جي نصيب ۾ لکيو آهي، ۽ توهان کائو ۽ پيئو

حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ

ايستائين جو توهان لاءِ ظاهر ٿئي رات جي اونداهي له مان روشني

مِنَ الْفَجْرِ ۖ ثُمَّ أَتِمُّوا الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ ۚ وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ

صبح صادق ٿه جي، پوءِ رات اچڻ تائين روزو پورو ڪريو، ۽ عورتن کي هٿ نه لايو

وَأَنتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ ۗ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا

جڏهن توهان اعتڪاف ۾ مسجدن ۾ ويهو، اهي الله جون حدون آهن پوءِ انهن

تَقْرَبُوهَا ۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿١٨٧﴾

جي ويجهو نه وڃو، اهڙي طرح الله تعالىٰ بيان ڪري ٿو پنهنجن نشانين کي انهن لاءِ جو انهن ۾ پرهيزگاري ٿئي.

وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُم بَيْنَكُم بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوا بِهَا إِلَى

۽ پاڻ ۾ هڪ ٻئي جو مال ناحق نه کائو ۽ نه فيصلي لاءِ ڪنڌرن وٽ انهي جو فيصلو

الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَ

ڪٽي وڃو انهي لاءِ جو ماڻهن جو ڪجهه مال ناجائز طريقي سان کائو حالانڪ

ع ٢٣

أَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٨٨﴾ يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ الْأَهِلَّةِ ۖ قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ

توهان ڄاڻو ٿا ٠ اي حبيب توهان کان (نئين) چنڊ لاءِ سوال ڪن ٿا، توهان فرمايو اهي وقت جون

لِلنَّاسِ وَالْحَجِّ ۗ وَلَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ

نشانيون آهن ماڻهن ۽ حج لاءِ، ۽ ناهي نيڪي جو توهان پنهنجن گهرن ۾ پوئين

ظُهُورِهَا وَلَٰكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقَىٰ ۗ وَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا ۚ

طرف کان اچو، هائو نيڪي ته خوف خدا آهي، ۽ گهرن ۾ دروازن کان داخل ٿيو،

وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٨٩﴾ وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ

۽ الله کان خوف ڪريو بيشڪ توهان ڪامياب ٿيندا ٠ ۽ الله جي واٽ ۾ جهاد ڪريو انهن سان جيڪي

يُقَاتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا ۚ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ﴿١٩٠﴾

توهان سان وڙهن ٿا ۽ حد کان نه ودو ۽ بيشڪ الله تعاليٰ حد کان وڌندڙن کي پسند نه ٿو ڪري ٠

وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ وَأَخْرِجُوهُمْ مِنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ ۚ وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ

۽ ڪافرن کي جتي ملن قتل ڪريو ۽ انهن کي ٻاهر ڪڍو وڃان توهان کي ٻاهر ڪڍيو هئائون ۽ فساد ته

مِنَ الْقَتْلِ ۚ وَلَا تُقَاتِلُوهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتَّىٰ يُقَاتِلُوكُمْ فِيهِ ۖ

قتل کان به سخت آهي، ۽ توهان انهن کي قتل نه ڪريو مسجد حرام ۾ تان جو توهان سان وڙهن انهي ۾،

فَإِنْ قَاتَلُوكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ ۗ كَذَٰلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ ﴿١٩١﴾ فَإِنِ انْتَهَوْا فَإِنَّ اللَّهَ

پوءِ جيڪڏهن توهان سان وڙهن پوءِ انهن کي قتل ڪريو اها سزا آهي ڪافرن جي ٠ پوءِ جيڪڏهن روڪجي پون

غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٩٢﴾ وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ ۖ

پوءِ بيشڪ الله بخشيندڙ مهربان آهي ٠ ۽ انهن سان جنگ ڪريو ايستائين جو ڪو شرڪ نه رهي ۽ هجي خالص دين الله جو

فَإِنِ انْتَهَوْا فَلَا عُدْوَانَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ ﴿١٩٣﴾ الشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ

پوءِ جيڪڏهن روڪجي پون ته زيادتي ناهي مگر ظالمن تي ٠ معزز مهينا معزز مهينن جي

الْحَرَامِ وَالْحُرُمٰتُ قِصَاصٌ ۭ فَمَنِ اعْتَدٰى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوْا عَلَيْهِ

عيوض ۾ ادب لهه وارين شين ۾ بدلو آهي، پوءِ جيڪو توهان تي زيادتي ڪري توهان به اوتري

بِمِثْلِ مَا اعْتَدٰى عَلَيْكُمْ ۠ وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاعْلَمُوْٓا اَنَّ اللّٰهَ مَعَ الْمُتَّقِيْنَ ﴿١٩٤﴾

زيادتي ڪريو جيتري ان ڪئي، ۽ الله تعالىٰ کان ڊڄو ۽ توهان يقين ڪريو بيشڪ الله تعالىٰ پرهيزگارن سان گڏ آهي

وَاَنْفِقُوْا فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَلَا تُلْقُوْا بِاَيْدِيْكُمْ اِلَى التَّهْلُكَةِ ۚ وَاَحْسِنُوْا

۽ الله تعالىٰ جي واٽ ۾ خرچ ڪريو ۽ پنهنجن هٿن کي هلاڪت ۾ نه وجهو، ۽ توهان نيڪي ڪريو،

اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِيْنَ ﴿١٩٥﴾ وَاَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلّٰهِ ۭ فَاِنْ اُحْصِرْتُمْ

بيشڪ الله نيڪوڪارن کي پسند ڪري ٿو، ۽ حج ۽ عمري کي خاص الله لاءِ پورو ڪريو، پوءِ جيڪڏهن توهان

فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ ۚ وَلَا تَحْلِقُوْا رُءُوْسَكُمْ حَتّٰى يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحِلَّهٗ ۭ

روڪجي پئو پوءِ قرباني مان جيڪا ميسر ٿئي، ۽ پنهنجن مٿن کي نه ڪوڙايو جيستائين قرباني پنهنجي جاءِ تي پهچي

فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيْضًا اَوْ بِهٖٓ اَذًى مِّنْ رَّاْسِهٖ فَفِدْيَةٌ مِّنْ صِيَامٍ

پوءِ توهان مان جيڪو بيمار هجي يا مٿي ۾ ڪا تڪليف اٿس ته ان جي عيوض روزو رکي

اَوْ صَدَقَةٍ اَوْ نُسُكٍ ۚ فَاِذَآ اَمِنْتُمْ ۪ فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ اِلَى الْحَجِّ فَمَا

يا خيرات يا قرباني ڪري، پوءِ جڏهن توهان امن ۾ ٿيو، پوءِ جنهن ماڻهو حج ۽ عمرو گڏ ڪيو انهي

اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ ۚ فَمَنْ لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلٰثَةِ اَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةٍ

تي قرباني آهي آساني سان، پوءِ جيڪو قرباني نه ڪري سگهي پوءِ ٽي روزا حج جي ڏينهن ۾ ۽ ست روزا

اِذَا رَجَعْتُمْ ۭ تِلْكَ عَشَرَةٌ كَامِلَةٌ ۭ ذٰلِكَ لِمَنْ لَّمْ يَكُنْ اَهْلُهٗ حَاضِرِي

پنهنجي گهر ۾ رکي، اهي پورا ڏهه ٿيا، اهو حڪم انهي لاءِ آهي جيڪو مڪي شريف

الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ۭ وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاعْلَمُوْٓا اَنَّ اللّٰهَ شَدِيْدُ الْعِقَابِ ﴿١٩٦﴾

۾ رهندڙ نه هجي، ۽ توهان الله کان ڊڄو ۽ يقين ڪريو بيشڪ الله سخت عذاب ڪندڙ آهي.

له تفسير جلالين. ٢ه تفسير بيضاوي. ٣ه تفسير روح البيان.

اَلْحَجُّ اَشْهُرٌ مَّعْلُوْمٰتٌ ۚ فَمَنْ فَرَضَ فِيْهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا

حج جا مهينا مشهور آهن، پوءِ جنهن ماڻهو انهن ۾ حج جي نيت ڪئي ته فحش گفتگو نه ڪري

فُسُوْقَ ۙ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ ۗ وَمَا تَفْعَلُوْا مِنْ خَيْرٍ يَّعْلَمْهُ اللّٰهُ ۗ

۽ گناهه ۽ جهيڙو (حج ۾) نه ڪري، ۽ جيڪا توهان چڱائي ڪندا الله انهي کي ڄاڻي ٿو.

وَتَزَوَّدُوْا فَاِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوٰى ۚ وَاتَّقُوْنِ يٰٓاُولِي الْاَلْبَابِ ﴿١٩٧﴾

۽ سفر جو سامان پاڻ سان گڏ کڻو پوءِ بيشڪ سڀ کان بهتر ٿمر خوف خدا آهي، ۽ خاص مون کان ڊڄو اي عقلمندو.

لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ اَنْ تَبْتَغُوْا فَضْلًا مِّنْ رَّبِّكُمْ ۭ فَاِذَآ اَفَضْتُمْ مِّنْ

ناهي توهان تي ڪو گناهه، جو پنهنجي رب جو فضل طلب ڪريو. پوءِ توهان جڏهن

عَرَفٰتٍ فَاذْكُرُوا اللّٰهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ ۠ وَاذْكُرُوْهُ كَمَا هَدٰىكُمْ ۚ

عرفات کان موٽو ته مزدلفه ۾ الله کي ياد ڪريو. ۽ الله جو ذڪر ڪريو انهي لاءِ جو توهان کي هدايت ڏنائين،

وَاِنْ كُنْتُمْ مِّنْ قَبْلِهٖ لَمِنَ الضَّاۗلِّيْنَ ﴿١٩٨﴾ ثُمَّ اَفِيْضُوْا مِنْ حَيْثُ

۽ بيشڪ توهان ان کان اڳ يقيناً گمراهن مان هئا. انهي کان پوءِ توهان موٽو جتان

اَفَاضَ النَّاسُ وَاسْتَغْفِرُوا اللّٰهَ ۭ اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿١٩٩﴾ فَاِذَا

ماڻهو موٽن ٿا ۽ الله تعالىٰ کان معافي وٺو، بيشڪ الله بخشيندڙ ٻاجهارو آهي. پوءِ جڏهن

قَضَيْتُمْ مَّنَاسِكَكُمْ فَاذْكُرُوا اللّٰهَ كَذِكْرِكُمْ اٰبَاۗءَكُمْ اَوْ اَشَدَّ

توهان حج جا ڪم پورا ڪيا ته ياد ڪريو الله کي جيئن توهان پنهنجن ابن ڏاڏن کي ياد ڪندا هئا[٢] بلڪ

ذِكْرًا ۭ فَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَّقُوْلُ رَبَّنَآ اٰتِنَا فِي الدُّنْيَا وَمَا لَهٗ

ان کان به زياده، پوءِ ڪي ماڻهو چون ٿا اي اسان جا رب اسان کي دنيا ڏي ۽ انهن لاءِ

فِي الْاٰخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ ﴿٢٠٠﴾ وَمِنْهُمْ مَّنْ يَّقُوْلُ رَبَّنَآ اٰتِنَا فِي

آخرت ۾ ڪو ڀاڱو ڪونهي. ۽ مؤمن چون ٿا اي اسان جا رب اسان کي دنيا ۾

وقف النبي صلى الله عليه وسلم

[١] تفسير بيضاوي، [٢] تفسير بيضاوي و تفسير مظهري، و تفسير النسفي. [٣] تفسير روح البيان.

الدُّنْيَا حَسَنَةً وَّفِي الْاٰخِرَةِ حَسَنَةً وَّقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿٢٠١﴾

نيڪي ڏي ۽ آخرت ۾ بهشت² عطا ڪر ۽ اسان کي جهنم جي باهه کان پناهه ۾ رک.

اُولٰٓئِكَ لَهُمْ نَصِيْبٌ مِّمَّا كَسَبُوْا ۭ وَاللّٰهُ سَرِيْعُ الْحِسَابِ ﴿٢٠٢﴾

انهن مؤمنن کي چڱن عملن جي ڪري بهتر ثواب ملندو، ۽ الله تعالى جلد حساب ڪندڙ آهي.

وَاذْكُرُوا اللّٰهَ فِيْٓ اَيَّامٍ مَّعْدُوْدٰتٍ ۭ فَمَنْ تَعَجَّلَ فِيْ يَوْمَيْنِ

۽ الله تعالى کي حج جي ڏينهن ۾ گهڻو ياد ڪريو ۽ جيڪو (قرباني جي ڏينهن² کان پوءِ) منى مان تڪڙ ڪري ٻن

فَلَآ اِثْمَ عَلَيْهِ ۚ وَمَنْ تَاَخَّرَ فَلَآ اِثْمَ عَلَيْهِ ۙ لِمَنِ

ڏينهن ۾ موٽيو ته ان تي گناهه ناهي، ۽ جيڪو رهي پيو ان تي به گناهه نه آهي، انهي لاءِ جنهن ۾

اتَّقٰى ۭ وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاعْلَمُوْٓا اَنَّكُمْ اِلَيْهِ تُحْشَرُوْنَ ﴿٢٠٣﴾

خوف خدا آهي، ۽ توهان الله تعالى کان خوف ڪريو ۽ يقين ڪريو ته توهان سڀ الله تعالى ڏانهن موٽايا ويندا.

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُّعْجِبُكَ قَوْلُهٗ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَيُشْهِدُ

۽ ڪن ماڻهن جو ڳالهائڻ زندگي ۾ توهان کي عجب ۾ وجهي ٿو ۽ پنهنجي دل جي

اللّٰهَ عَلٰي مَا فِيْ قَلْبِهٖ ۙ وَھُوَ اَلَدُّ الْخِصَامِ ﴿٢٠٤﴾ وَاِذَا تَوَلّٰى سَعٰى فِي

سچائي تي الله تعالى کي شاهد بنائي ٿو، حالانڪ اهو وڏو فسادي آهي. ۽ جڏهن توهان وٽان

الْاَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيْهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ ۭ وَاللّٰهُ لَا

وڃي ٿو ته زمين ۾ فساد وجهي ٿو ۽ پوک ۽ جانور هلاڪ ڪري ٿو ، ۽ الله فساد کي

يُحِبُّ الْفَسَادَ ﴿٢٠٥﴾ وَاِذَا قِيْلَ لَهُ اتَّقِ اللّٰهَ اَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ

پسند نه ٿو ڪري. ۽ جڏهن انهي کي چيو وڃي ٿو ته الله تعالى کان ڊڄ ته هن وڏائي کيس گناهه

بِالْاِثْمِ فَحَسْبُهٗ جَهَنَّمُ ۭ وَلَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿٢٠٦﴾ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ

تي همٿائي ٿي انهي لاءِ جهنم ڪافي آهي ۽ تمام خراب جاءِ آهي. ڪي خوش قسمت ماڻهو اهي آهن

¹ تفسير جلالين. ² تفسير روح البيان.

يَّشْرِيْ نَفْسَهُ ابْتِغَآءَ مَرْضَاتِ اللّٰهِ ۭ وَاللّٰهُ رَءُوْفٌۢ بِالْعِبَادِ ﴿٢٠٧﴾ يٰٓاَيُّهَا

جيڪي الله جي رضامندي لاءِ جان جي بازي لڳائن ٿا، ۽ الله ٻانھن تي نهايت مهربان آهي. اي

الَّذِيْنَ اٰمَنُوا ادْخُلُوْا فِي السِّلْمِ كَاۗفَّةً ۠ وَلَا تَتَّبِعُوْا خُطُوٰتِ

مؤمنو! اسلام ۾ پوري طرح داخل ٿيو، ۽ شيطان جي نقش [1] قدم تي نه

الشَّيْطٰنِ ۭ اِنَّهٗ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِيْنٌ ﴿٢٠٨﴾ فَاِنْ زَلَلْتُمْ مِّنْۢ بَعْدِ مَا

هلو، بيشڪ اهو توهان جو ظاهر دشمن آهي. پوءِ توهان جيڪڏهن لغزش کائو ٿا

جَاۗءَتْكُمُ الْبَيِّنٰتُ فَاعْلَمُوْٓا اَنَّ اللّٰهَ عَزِيْزٌ حَكِيْمٌ ﴿٢٠٩﴾ هَلْ يَنْظُرُوْنَ

صاف [2] دليلن اچڻ کان پوءِ به پوءِ يقين ڪريو تحقيق الله تعالى غالب حڪمت وارو آهي. نه ٿا انتظار ڪن

اِلَّآ اَنْ يَّاْتِيَهُمُ اللّٰهُ فِيْ ظُلَلٍ مِّنَ الْغَمَامِ وَالْمَلٰۗىِٕكَةُ وَقُضِيَ

مگر اهو جو انهن وٽ الله جو عذاب اچي ساڳي دار [3] ڪڪر ۾ يا ملائڪ عذاب کڻي اچن ۽ انهن

الْاَمْرُ ۭ وَاِلَى اللّٰهِ تُرْجَعُ الْاُمُوْرُ ﴿٢١٠﴾ سَلْ بَنِيْٓ اِسْرَاۗءِيْلَ كَمْ

جو ڪم پورو ڪيو وڃي ۽ الله ڏانهن سڀني ڪمن جو موٽڻ آهي. بني اسرائيل کان پڇو اسان

اٰتَيْنٰهُمْ مِّنْ اٰيَةٍۢ بَيِّنَةٍ ۭ وَمَنْ يُّبَدِّلْ نِعْمَةَ اللّٰهِ مِنْۢ بَعْدِ مَا

ڪيترا صاف دليل انهن کي ڏنا، ۽ جيڪو شخص الله تعالى جي ڏنل نعمتن کي

جَاۗءَتْهُ فَاِنَّ اللّٰهَ شَدِيْدُ الْعِقَابِ ﴿٢١١﴾ زُيِّنَ لِلَّذِيْنَ كَفَرُوا

مٽائي ٿو پوءِ بيشڪ الله تعالى جو عذاب سخت آهي. ڪافرن جي نظرن ۾

الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا وَيَسْخَرُوْنَ مِنَ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا ۘ وَالَّذِيْنَ اتَّقَوْا

دنيا جي زندگي سهڻي ڪئي وئي آهي ۽ مسڪيني جي ڪري مسلمانن تي کلن [4] ٿا، ۽ مؤمن انهن کان

فَوْقَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ۭ وَاللّٰهُ يَرْزُقُ مَنْ يَّشَاۗءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٢١٢﴾

قيامت جي ڏينهن مٿي هوندا، ۽ الله تعالى جنهن کي گهري بي حساب روزي ڏئي ٿو.

ركوع ٢٥

[1] تفسير مظهري. [2] تفسير بيضاوي. [3] تفسير روح البيان. [4] تفسير روح البيان.

وقف لازم

كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَّاحِدَةً ۖ فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ

سڀئي ماڻهو هڪڙي دين تي هئا (پوءِ اختلاف ڪيائون) پوءِ الله نبين کي خوشخبري ڏيندڙ ۽

وَمُنذِرِينَ وَأَنزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ

ڊيڄاريندڙ ڪري موڪليو ۽ انهن تي سچا ڪتاب نازل فرمايا انهي لاءِ جو ماڻهن ۾

بَيْنَ النَّاسِ فِيمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ ۚ وَمَا اخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا

فيصلو ڪن حق جو جن ڳالهين ۾ انهن اختلاف ڪيو ۽ ڪتاب ۾ ٻئي ڪنهن اختلاف نه

الَّذِينَ أُوتُوهُ مِن بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ ۖ

ڪيو مگر جن کي آسماني ڪتاب مليو هو ان کان پوءِ جڏهن وٽن صاف دليل آيا پاڻ ۾ سرڪشي

فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ

جي ڪري، پوءِ الله مؤمنن کي پنهنجي حڪم سان حق جي ڳالهه ڏيکاري

بِإِذْنِهِ ۗ وَاللَّهُ يَهْدِي مَن يَشَاءُ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٢١٣﴾

جنهن ۾ اهي اختلاف ڪندا هئا ۽ الله جنهن کي چاهي سنئين رستي تي هلائي ٿو.

أَمْ حَسِبْتُمْ أَن تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُم مَّثَلُ الَّذِينَ

ڇا توهان سمجهو ٿا ته بهشت ۾ داخل ٿي ويندا ۽ اڃان توهان تي اڳين امتن جهڙا

خَلَوْا مِن قَبْلِكُم ۖ مَّسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ وَالضَّرَّاءُ وَزُلْزِلُوا

مثال نه آيا آهن، انهن کي پهتي مسڪيني ٣ه ۽ بيماري ٤ه ايستائين جو پريشان ڪيا

حَتَّىٰ يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَىٰ نَصْرُ اللَّهِ ۗ

ويا تان جو رسول ڪريم ۽ جيڪي مؤمن ساڻن گڏ هئا. انهن چيو الله جي مدد ڪڏهن ايندي

أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ ﴿٢١٤﴾ يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنفِقُونَ ۖ قُلْ

خبردار بيشڪ الله جي مدد ويجهي آهي. اي حبيب توهان کان پڇن ٿا ڇا خرچ ڪن، توهان فرمايو

له تفسير النسفي . ٢ه تفسير بيضاوي . ٣ه تفسير جلالين . ٤ه تفسير جلالين .

مَآ اَنْفَقْتُمْ مِّنْ خَيْرٍ فَلِلْوَالِدَيْنِ وَالْاَقْرَبِيْنَ وَالْيَتٰمٰى

جيڪو مال نيڪيءَ ۾ خرچ ڪريو ته اهو ماءُ پيءُ ۽ ويجهن رشتيدارن ۽ يتيمن

وَالْمَسٰكِيْنِ وَابْنِ السَّبِيْلِ ۭ وَمَا تَفْعَلُوْا مِنْ خَيْرٍ فَاِنَّ

۽ مسڪينن ۽ مسافرن جي لاءِ آهي، ۽ توهان جيڪو چڱو ڪم ڪريو ٿا پوءِ بيشڪ

اللّٰهَ بِهٖ عَلِيْمٌ ﴿٢١٥﴾ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ ۚ وَ

الله تعالىٰ انهيءَ کي ڄاڻي ٿو. توهان تي جهاد فرض ڪيو ويو آهي ۽ اهو توهان کي ناپسند آهي، ۽

عَسٰٓى اَنْ تَكْرَهُوْا شَيْـــًٔا وَّهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۚ وَعَسٰٓى اَنْ تُحِبُّوْا

قريب آهي جو توهان کي ڪا شيءِ بري لڳي ۽ اها توهان لاءِ بهتر هجي، ۽ قريب آهي جو توهان کي ڪا

شَيْـــــًٔا وَّهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ ۭ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿٢١٦﴾

شيءِ وڻي ۽ اها توهان لاءِ خراب هجي، ۽ الله ڄاڻي ٿو ۽ توهان نه ٿا ڄاڻو.

يَسْــَٔـلُوْنَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيْهِ ۭ قُلْ قِتَالٌ فِيْهِ كَبِيْرٌ ۭ

توهان کان اي حبيب معزز مهينن ۾ جنگ ڪرڻ لاءِ سوال ڪن ٿا، توهان فرمايو انهن ۾ وڙهڻ وڏو گناهه آهي

وَصَدٌّ عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَكُفْرٌۢ بِهٖ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ۤ وَاِخْرَاجُ

۽ الله جي رستي کان روڪڻ ۽ انهيءَ تي ايمان نه آڻڻ ۽ مسجد حرام کان روڪڻ، ۽ انهيءَ ۾ رهندڙن

اَهْلِهٖ مِنْهُ اَكْبَرُ عِنْدَ اللّٰهِ ۚ وَالْفِتْنَةُ اَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ ۭ وَلَا

کي ٻاهر ڪڍڻ الله وٽ انهن کان وڌيڪ گناهه آهي ۽ شرڪ قتل کان وڌيڪ گناهه آهي، ۽ اهي هميشه

يَزَالُوْنَ يُقَاتِلُوْنَكُمْ حَتّٰى يَرُدُّوْكُمْ عَنْ دِيْنِكُمْ اِنِ اسْتَطَاعُوْا ۭ

توهان سان وڙهندا رهندا ايستائين جو توهان کي پنهنجي دين کان ڦيرائن جيڪڏهن پهچي سگهن

وَمَنْ يَّرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِيْنِهٖ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَاُولٰۗىِٕكَ

۽ توهان مان جيڪو پنهنجي دين کان ڦرندو ۽ پوءِ ڪافر ٿي مري ته انهيءَ جا چڱا عمل

حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَ الْاٰخِرَةِ ۚ وَ اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ النَّارِ ۚ

دنيا ۽ آخرت ۾ باطل[1] ٿي ويندا ، ۽ اهي دوزخي آهن ،

هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿٢١٧﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَ الَّذِيْنَ هَاجَرُوْا وَ

۽ انهي ۾ اهي هميشه رهندا . بيشڪ جن ماڻهن ايمان آندو ۽ الله تعاليٰ جي واٽ ۾ هجرت

جٰهَدُوْا فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ۙ اُولٰٓئِكَ يَرْجُوْنَ رَحْمَتَ اللّٰهِ ؕ وَ اللّٰهُ

۽ جهاد ڪيو ، اهي ماڻهو الله تعاليٰ جي رحمت ۾ اميدوار آهن ۽ الله تعاليٰ

غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿٢١٨﴾ يَسْئَلُوْنَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَ الْمَيْسِرِ ؕ قُلْ فِيْهِمَآ

بخشيندڙ ٻاجهارو آهي . اي حبيب توهان کان شراب ۽ جوا بابت سوال ڪن ٿا، توهان فرمايو

اِثْمٌ كَبِيْرٌ وَّ مَنَافِعُ لِلنَّاسِ ۫ وَ اِثْمُهُمَآ اَكْبَرُ مِنْ نَّفْعِهِمَا ؕ

انهن ٻنهي ۾ وڏو گناه آهي ۽ ماڻهن لاءِ ڪجهه دنيا جا فائدا به آهن ۽ انهن جي نفعن کان انهن جو گناه تمام

وَ يَسْئَلُوْنَكَ مَاذَا يُنْفِقُوْنَ ۬ ؕ قُلِ الْعَفْوَ ؕ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ

وڏو آهي، ۽ اي حبيب توهان کان سوال ڪن ٿا ڇا خرچ ڪن، توهان فرمايو جيڪو ضرورت کان وڌيڪ هجي خرچ ڪريو

اللّٰهُ لَكُمُ الْاٰيٰتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُوْنَ ﴿٢١٩﴾ فِي الدُّنْيَا وَ الْاٰخِرَةِ ؕ

اهڙيءَ طرح الله تعاليٰ توهان لاءِ آيتون بيان فرمائي ٿو انهي لاءِ جو توهان دنيا ۽ آخرت جا ڪم سوچي سمجهي ڪريو ،

وَ يَسْئَلُوْنَكَ عَنِ الْيَتٰمٰى ؕ قُلْ اِصْلَاحٌ لَّهُمْ خَيْرٌ ؕ وَ اِنْ

۽ اي حبيب توهان کان يتيمن جا احڪام پڇن ٿا، توهان فرمايو انهن جو اصلاح بهتر آهي، ۽ جيڪڏهن

تُخَالِطُوْهُمْ فَاِخْوَانُكُمْ ؕ وَ اللّٰهُ يَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ

انهن کي پاڻ سان ملايو ته اهي توهان جا ڀائر آهن ۽ الله تعاليٰ جاڻي ٿو فسادي کي نيڪو ڪارن

الْمُصْلِحِ ؕ وَ لَوْ شَآءَ اللّٰهُ لَاَعْنَتَكُمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ عَزِيْزٌ حَكِيْمٌ ﴿٢٢٠﴾

مان ، ۽ جيڪڏهن الله تعاليٰ گهري ته توهان کي تڪليف ۾ وجهي، بيشڪ الله تعاليٰ زبردست حڪمت وارو آهي

[1] تفسير ابن عباس. [2] تفسير النسفي و تفسير مظهري.

وَلَا تَنْكِحُوا الْمُشْرِكٰتِ حَتّٰى يُؤْمِنَّ وَلَاَمَةٌ مُّؤْمِنَةٌ خَيْرٌ

۽ مشرڪ عورتن سان نڪاح نہ ڪريو جيستائين مسلمان نہ ٿين ۽ بيشڪ مؤمن ٻانهي مشرڪ

مِّنْ مُّشْرِكَةٍ وَّلَوْ اَعْجَبَتْكُمْ وَلَا تُنْكِحُوا الْمُشْرِكِيْنَ حَتّٰى

عورت کان ڀلي آهي جيتوڻيڪ اُها توهان کي وڻي، ۽ مشرڪن جي نڪاح ۾[1] نہ ڏيو جيستائين اهي ايمان

يُؤْمِنُوْا وَلَعَبْدٌ مُّؤْمِنٌ خَيْرٌ مِّنْ مُّشْرِكٍ وَّلَوْ اَعْجَبَكُمْ اُولٰٓئِكَ

نہ آڻين ، ۽ بيشڪ مؤمن ٻانهو مشرڪ کان بهتر آهي جيتوڻيڪ اهو توهان کي وڻي، اُهي

يَدْعُوْنَ اِلَى النَّارِ وَاللّٰهُ يَدْعُوْٓا اِلَى الْجَنَّةِ وَالْمَغْفِرَةِ

دوزخ لاءِ سڏين ٿا ۽ الله تعالىٰ پنهنجي حڪم سان بهشت ۽ بخشش جي طرف

بِاِذْنِهٖ وَيُبَيِّنُ اٰيٰتِهٖ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُوْنَ ﴿۲۲۱﴾ وَ

سڏاري ٿو، ۽ پنهنجون آيتون ماڻهن لاءِ بيان فرمائي ٿو تہ مَنَ اُهي نصيحت وٺن . ۽

يَسْـَٔلُوْنَكَ عَنِ الْمَحِيْضِ قُلْ هُوَ اَذًى فَاعْتَزِلُوا النِّسَآءَ

توهان کان حيض جي متعلق سوال ڪن ٿا، توهان فرمايو اها خراب شيءِ آهي، پوءِ حيض جي ڏينهن

فِى الْمَحِيْضِ وَلَا تَقْرَبُوْهُنَّ حَتّٰى يَطْهُرْنَ فَاِذَا تَطَهَّرْنَ

۾ عورتن کان جدا رهو، ۽ انهن جي ويجهو نہ وڃو جيستائين پاڪ نہ ٿين ، پوءِ جڏهن پاڪ ٿين

فَاْتُوْهُنَّ مِنْ حَيْثُ اَمَرَكُمُ اللّٰهُ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ التَّوَّابِيْنَ

پوءِ انهن وٽ وڃو جنهن جاءِ تان خدا تعالىٰ توهان کي حڪم ڏنو آهي، بيشڪ الله توبه ڪندڙن ۽ پاڪائي

وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِيْنَ ﴿۲۲۲﴾ نِسَآؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ فَاْتُوْا حَرْثَكُمْ اَنّٰى

ڪندڙن سان محبت رکي ٿو . توهان جون عورتون توهان لاءِ پوک آهن، پوءِ پنهنجي پوک ۾ اچو

شِئْتُمْ وَقَدِّمُوْا لِاَنْفُسِكُمْ وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاعْلَمُوْٓا اَنَّكُمْ مُّلٰقُوْهُ

جهڙيءَ طرح توهان کي وڻي ۽ پنهنجي لاءِ چڱائي جو ڪم پهرين ڪريو ۽ الله کان ڊڄو ۽ يقين ڪريو تہ توهان کي انهيءَ سان ملڻو آهي

[1] تفسير جلالين ۽ تفسير جامع البيان .

وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٢٣﴾ وَلَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِأَيْمَانِكُمْ

۽ مؤمنن کي خوشخبري ڏي. ۽ الله تعالىٰ کي پنهنجن قسمن جي لاءِ آڙ نه بڻايو

أَنْ تَبَرُّوا وَتَتَّقُوا وَتُصْلِحُوا بَيْنَ النَّاسِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٢٤﴾

جو نيڪي ۽ پرهيزگاري ڪرڻ ۽ ماڻهن ۾ صلح ڪرائڻ جو قسم کڻو ۽ الله ٻڌندڙ ڄاڻندڙ آهي.

لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَٰكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا

الله توهان کي ڏوهي ڪري انهن قسمن ۾ جيڪي بنا ارادي جي زبان مان نڪرن ٿا، انهي تي پڪڙ فرمائي ٿو

كَسَبَتْ قُلُوبُكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿٢٢٥﴾ لِلَّذِينَ يُؤْلُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ

جيڪي ڪم دل سان ڪريو ٿا ۽ الله بخشيندڙ بردبار آهي. جيڪي ماڻهو قسم کڻن ٿا ته پنهنجن عورتن

تَرَبُّصُ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ فَإِنْ فَاءُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢٢٦﴾

ڏانهن نه ويندا، انهن کي چئن مهينن جي مهلت آهي، پوءِ جيڪڏهن ان دوران موٽيا ته بيشڪ الله بخشيندڙ مهربان

وَإِنْ عَزَمُوا الطَّلَاقَ فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٢٧﴾ وَالْمُطَلَّقَاتُ

آهي. ۽ جيڪڏهن طلاق ڏيڻ جو پڪو ارادو ڪيائون پوءِ بيشڪ الله ٻڌندڙ ڄاڻندڙ آهي. ۽ طلاق ڏنل عورتون

يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَنْ

ٽن حيضن تائين پنهنجن نفسن کي روڪين، ۽ انهن لاءِ حلال نه آهي جو لڪائين

يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ إِنْ كُنَّ يُؤْمِنَّ

اهو جيڪو الله تعالىٰ انهن جي پيٽن ۾ پيدا فرمايو آهي جيڪڏهن اهي الله تعالىٰ ۽ قيامت جي

بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَبُعُولَتُهُنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِي ذَٰلِكَ إِنْ

ڏينهن تي ايمان رکن ٿيون. ۽ انهن جا مرد وڌيڪ حقدار آهن انهن جي موٽائڻ جي وقت ۾

أَرَادُوا إِصْلَاحًا وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ

بشرطيڪ نيڪي جو ارادو رکن ٿا، ۽ عورتن جا مردن تي شريعت مطابق حق آهن جيئن مردن جا عورتن تي،

ركوع ٢٨ ع ١٢

وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ ۗ وَاللّٰهُ عَزِيْزٌ حَكِيْمٌ ﴿۲۲۸﴾ اَلطَّلَاقُ

۽ مردن کي عورتن تي فضيلت آهي، ۽ الله غالب حڪمت وارو آهي. طلاق ته فقط

مَرَّتٰنِ ۪ فَاِمْسَاكٌۢ بِمَعْرُوْفٍ اَوْ تَسْرِيْحٌۢ بِاِحْسَانٍ ۗ وَ

ٻه دفعا آهي، پوءِ نيڪيءَ سان روڪڻ آهي يا احسان سان ڇڏڻ آهي، ۽

لَا يَحِلُّ لَكُمْ اَنْ تَاْخُذُوْا مِمَّآ اٰتَيْتُمُوْهُنَّ شَيْـًٔا اِلَّآ اَنْ

توهان کي حلال ناهي جيڪو ڪجهه توهان عورتن کي ڏنو آهي ان مان ڪجهه واپس وٺو مگر جڏهن

يَّخَافَآ اَلَّا يُقِيْمَا حُدُوْدَ اللّٰهِ ۗ فَاِنْ خِفْتُمْ اَلَّا يُقِيْمَا

زال ۽ مڙس کي خوف آهي ته الله جون حدون قائم نه ڪري سگهندا، پوءِ جيڪڏهن توهان کي خوف آهي

حُدُوْدَ اللّٰهِ ۙ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيْمَا افْتَدَتْ بِهٖ ۗ تِلْكَ

ته زال مڙس الله جون حدون قائم نه ڪري سگهندا ته پوءِ انهن تي گناهه ناهي جو ڪجهه بدلو ڏيئي طلاق ڏئي اهي

حُدُوْدُ اللّٰهِ فَلَا تَعْتَدُوْهَا ۚ وَمَنْ يَّتَعَدَّ حُدُوْدَ اللّٰهِ

الله تعالىٰ جون حدون آهن ته انهي کان اڳيان نه وڃو، ۽ جيڪي ماڻهو الله تعالىٰ جي حدن کان وڌي وڃن ٿا

فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الظّٰلِمُوْنَ ﴿۲۲۹﴾ فَاِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهٗ

پوءِ اهي ئي ظالم آهن. پوءِ جيڪڏهن ٽي طلاقون ڏنائين ته هاڻي اها عورت ان لاءِ

مِنْۢ بَعْدُ حَتّٰى تَنْكِحَ زَوْجًا غَيْرَهٗ ۗ فَاِنْ طَلَّقَهَا فَلَا

حلال ناهي جيستائين ٻئي مڙس سان نڪاح ڪري گڏ نه رهي، پوءِ ٻيو مڙس جيڪڏهن ان کي طلاق

جُنَاحَ عَلَيْهِمَآ اَنْ يَّتَرَاجَعَآ اِنْ ظَنَّآ اَنْ يُّقِيْمَا حُدُوْدَ

ڏئي ته انهن ٻنهي تي گناهه ناهي جو پاڻ ۾ ملي وڃن جيڪڏهن يقين اٿن ته الله جون حدون قائم

اللّٰهِ ۗ وَتِلْكَ حُدُوْدُ اللّٰهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ يَّعْلَمُوْنَ ﴿۲۳۰﴾

ڪندا، ۽ اهي الله تعالىٰ جون حدون آهن جن کي عقلمندن لاءِ بيان فرمائي ٿو.

له تفسير جلالين و تفسير مظهري.

وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَآءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ

۽ جڏهن توهان عورتن کي طلاق ڏيو پوءِ ان جو وقت پورو ٿيڻ تي پهچي ته انهن کي شريعت[1] مطابق روڪيو يا

سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لِّتَعْتَدُوا ۚ وَمَن

نيڪي سان ڇڏي ڏيو، ۽ انهن کي تڪليف ڏيڻ لاءِ نه روڪيو جو حد کان وڌو، ۽ جيڪو ائين

يَفْعَلْ ذَٰلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ ۚ وَلَا تَتَّخِذُوا آيَاتِ اللَّهِ هُزُوًا ۚ وَ

ڪري تو اهو پنهنجو ئي نقصان ڪري ٿو، ۽ الله تعالىٰ جي آيتن کي مذاق نه بڻايو، ۽

اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمَا أَنزَلَ عَلَيْكُم مِّنَ الْكِتَابِ وَ

ياد ڪريو الله جي نعمت جيڪا توهان تي آهي ۽ ڪتاب ۽ حڪمت توهان تي انهي لاءِ نازل فرمايا اٿن جو

الْحِكْمَةِ يَعِظُكُم بِهِ ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٣١﴾

انهي جي ذريعي نصيحت حاصل ڪريو ۽ الله کان خوف ڪريو ۽ توهان يقين ڪريو بيشڪ الله تعالىٰ هر شيءِ کي ڄاڻندڙ آهي.

وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَآءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ أَن يَنكِحْنَ

۽ جڏهن توهان عورتن کي طلاق ڏيو پوءِ انهن جي عدت پوري ٿي ته پوءِ نه روڪيو انهن کي نڪاح ڪرڻ کان

أَزْوَاجَهُنَّ إِذَا تَرَاضَوْا بَيْنَهُم بِالْمَعْرُوفِ ۗ ذَٰلِكَ يُوعَظُ بِهِ مَن

سندن مڙسن سان جنهن وقت پاڻ ۾ شريعت[2] مطابق رضامند هجن، اها نصيحت توهان مان انهي لاءِ آهي

كَانَ مِنكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ۗ ذَٰلِكُمْ أَزْكَىٰ لَكُمْ وَأَطْهَرُ ۗ وَ

جيڪو الله تعالىٰ ۽ قيامت تي ايمان رکي ٿو، اهو توهان لاءِ زياده صاف ۽ بلڪل پاڪ آهي، ۽

اللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٣٢﴾ وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ

الله ڄاڻي ٿو ۽ توهان نه ٿا ڄاڻو. ۽ مائون پنهنجن ٻارن کي پورا ٻه سال

حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ ۖ لِمَنْ أَرَادَ أَن يُتِمَّ الرَّضَاعَةَ ۚ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ

کير پيارين انهي لاءِ جيڪا ماءُ کير جي مدت پوري ڪرڻ گهري ۽ پيءُ تي انهن عورتن جو کاڌو

[1] تفسير روح البيان. [2] تفسير روح البيان.

وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ ۚ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا ۚ لَا تُضَآرَّ

۽ ڍڪائڻ آهي شريعت مطابق، ماڻھوءَ کي سندس وس کان وڌيڪ تڪليف ڏني ويندي، نه ڪا تڪليف

وَالِدَةٌ بِوَلَدِهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَّهُ بِوَلَدِهِ ۚ وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَٰلِكَ ۗ

ڏني ويندي ماءُ ۽ پيءُ کي سندس ٻار بابت، ۽ وارث تي به ساڳيا حق آهن،

فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَن تَرَاضٍ مِّنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا ۗ

پوءِ جيڪڏهن ماءُ پيءُ ٻئي پاڻ ۾ راضپي ۽ مشوري سان ٻار جو کير ڇڏائڻ چاهين ته انهن تي ڪو به گناهه ڪونهي

وَإِنْ أَرَدتُّمْ أَن تَسْتَرْضِعُوا أَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُم

۽ توهان جيڪڏهن ارادو ڪريو ته اوهين ڪنهن ٻي کان ٻارن کي کير پيارڻ جو، ته به توهان تي ڪو گناهه ناهي جيڪڏهن

مَّا آتَيْتُم بِالْمَعْرُوفِ ۗ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٣٣﴾

توهان انهن کي ڏيڻو جيڪو ڏيو ٿا شريعت مطابق، ۽ الله تعالىٰ کان ڊڄو ۽ توهان يقين ڪريو بيشڪ الله تعالىٰ توهان جي عملن کي ڏسندڙ آهي

وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ

۽ توهان مان جيڪي فوت ٿين ۽ پنهنجون زالون (بيوه) ڇڏين اهي چار مهينا ۽ ڏهه ڏينهن

أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا ۖ فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ

عدت ۾ ويهن، پوءِ جڏهن انهن جي عدت پوري ٿئي ته انهن تي ڪو گناهه ڪونهي

فِيمَا فَعَلْنَ فِي أَنفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ ۗ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ

ان معاملي ۾ جيڪو عورتون پنهنجي لاءِ ڪن شريعت مطابق، ۽ الله تعالىٰ توهان جي عملن کان

خَبِيرٌ ﴿٢٣٤﴾ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا عَرَّضْتُم بِهِ مِنْ خِطْبَةِ

خبردار آهي. ۽ توهان تي گناهه ناهي انهي ڳالهه ۾ جو پردو رکي نڪاح جو پيغام عورتن

النِّسَاءِ أَوْ أَكْنَنتُمْ فِي أَنفُسِكُمْ ۚ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ سَتَذْكُرُونَهُنَّ

ڏانهن موڪليو يا دلين ۾ لڪايو، الله ڄاڻي ٿو ته توهان هاڻي انهن جو ذڪر ڪندا،

له تفسير روح المعاني. له تفسير النسفي.

وَلٰكِنْ لَّا تُوَاعِدُوْهُنَّ سِرًّا اِلَّآ اَنْ تَقُوْلُوْا قَوْلًا مَّعْرُوْفًا ڛ وَ

ها انهن سان خفيه وعدو نه ڪريو مگر شريعت جي قانون مطابق ڳالهايو، ۽ نه

لَا تَعْزِمُوْا عُقْدَةَ النِّكَاحِ حَتّٰى يَبْلُغَ الْكِتٰبُ اَجَلَهٗ ۭ وَاعْلَمُوْٓا

انهن سان نڪاح ڪرڻ جو پڪو ارادو ڪريو جيستائين عدت پنهنجي انداز کي پهچي، ۽ توهان يقين ڪريو

اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا فِيْٓ اَنْفُسِكُمْ فَاحْذَرُوْهُ ۚ وَاعْلَمُوْٓا اَنَّ اللّٰهَ

بيشڪ الله تعاليٰ توهان جي دلين جون ڳالهيون ڄاڻي ٿو پوءِ ان کان ڊڄو، ۽ توهان يقين ڪريو بيشڪ الله تعاليٰ

غَفُوْرٌ حَلِيْمٌ ﴿٢٣٥﴾ لَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ اِنْ طَلَّقْتُمُ النِّسَاۗءَ مَا لَمْ

بخشيندڙ بردبار آهي. جن عورتن کي توهان هٿ نه لڳايو آهي ۽ انهن لاءِ مهر مقرر ڪيو آهي جيڪڏهن

تَمَسُّوْھُنَّ اَوْ تَفْرِضُوْا لَھُنَّ فَرِيْضَةً ښ وَّمَتِّعُوْھُنَّ ۚ عَلَي الْمُوْسِعِ

توهان انهن عورتن کي طلاق ڏيڻ چاهيو ته توهان تي ڪو به گناهه ڪونهي، ۽ انهن کي ڪپڙا وغيره ڏيو، دولتمند

قَدَرُهٗ وَعَلَي الْمُقْتِرِ قَدَرُهٗ ۚ مَتَاعًۢا بِالْمَعْرُوْفِ ۚ حَقًّا عَلَي الْمُحْسِنِيْنَ ﴿٢٣٦﴾

پنهنجي طاقت مطابق ۽ غريب پنهنجي طاقت مطابق ڏين شريعت مطابق، ۽ اهو نيڪ ماڻهن تي واجب آهي.

وَاِنْ طَلَّقْتُمُوْھُنَّ مِنْ قَبْلِ اَنْ تَمَسُّوْھُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَھُنَّ

۽ جن عورتن کي توهان هٿ لائڻ کان اڳ ۾ طلاق ڏني ۽ انهن لاءِ ڪجهه مهر مقرر ڪري چڪا هئا

فَرِيْضَةً فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ اِلَّآ اَنْ يَّعْفُوْنَ اَوْ يَعْفُوَا الَّذِيْ

ها پاڻ انهي جو اڌ مهر ڏيڻ توهان تي واجب آهي. ها جيڪڏهن عورتون پاڻ يا جن جي هٿ ۾

بِيَدِهٖ عُقْدَةُ النِّكَاحِ ۭ وَاَنْ تَعْفُوْٓا اَقْرَبُ لِلتَّقْوٰى ۭ وَ

نڪاح جي عقد آهي معاف ڪن، ۽ توهان کي (اي مردو) زياده ڏيڻ تقويٰ جي قريب آهي، ۽

لَا تَنْسَوُا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ ۭ اِنَّ اللّٰهَ بِمَا تَعْمَلُوْنَ بَصِيْرٌ ﴿٢٣٧﴾

پاڻ ۾ هڪ ٻئي جا احسان نه وساريو، بيشڪ الله تعاليٰ توهان جي عملن کي ڏسندڙ آهي.

له تفسير روح البيان وتفسير النسفي.

حٰفِظُوْا عَلَى الصَّلَوٰتِ وَالصَّلٰوةِ الْوُسْطٰى ۚ وَقُوْمُوْا لِلّٰهِ

سڀني نمازن کي هميشگيءَ سان پنهنجي وقتن تي پڙهو ۽ وچين نماز تاڪيد سان پڙهو نماز ۾ ادب سان الله جي

قٰنِتِيْنَ ﴿٢٣٨﴾ فَاِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالًا اَوْ رُكْبَانًا ۚ فَاِذَآ اَمِنْتُمْ

حضور ۾ بيهو. پوءِ جيڪڏهن توهان کي خوف هجي ته نماز پيادل يا سواري تي پڙهو پوءِ جڏهن امن وارا ٿيو

فَاذْكُرُوا اللّٰهَ كَمَا عَلَّمَكُمْ مَّا لَمْ تَكُوْنُوْا تَعْلَمُوْنَ ﴿٢٣٩﴾ وَ

پوءِ نماز پڙهو توهان جيئن توهان کي الله تعاليٰ سيکاريو جيڪو طريقو توهان نه ڄاڻندا هئا. ۽

الَّذِيْنَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُوْنَ اَزْوَاجًا ۚۖ وَّصِيَّةً

جيڪي ماڻهو توهان مان فوت ٿين ۽ پنهنجين زالن کي ڇڏن، پوءِ پلي پنهنجين عورتن

لِّاَزْوَاجِهِمْ مَّتَاعًا اِلَى الْحَوْلِ غَيْرَ اِخْرَاجٍ ۚ فَاِنْ خَرَجْنَ

لاءِ وصيت ڪن هڪ سال جي خوراڪ جيئن اهي پنهنجن گهرن مان نه نڪرن، پوءِ جيڪڏهن گهرن مان

فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيْ مَا فَعَلْنَ فِيْٓ اَنْفُسِهِنَّ مِنْ مَّعْرُوْفٍ ؕ

نڪرن ته توهان تي گناهه ناهي جيڪي ڪجهه پنهنجي لاءِ شريعت جي مطابق ڪن،

وَاللّٰهُ عَزِيْزٌ حَكِيْمٌ ﴿٢٤٠﴾ وَلِلْمُطَلَّقٰتِ مَتَاعٌ بِالْمَعْرُوْفِ ؕ

۽ الله تعاليٰ غالب حڪمت وارو آهي. ۽ طلاق ڏنل عورتن لاءِ به شريعت مطابق ماني ٽڪي ڏيڻي آهي،

حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِيْنَ ﴿٢٤١﴾ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ اٰيٰتِهٖ لَعَلَّكُمْ

اهو پرهيزگارن تي واجب آهي. اهڙيءَ طرح الله تعاليٰ توهان لاءِ پنهنجون آيتون بيان فرمائي ٿو ته من

تَعْقِلُوْنَ ﴿٢٤٢﴾ اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِيْنَ خَرَجُوْا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ

توهان سمجهو. اي حبيب ڇا توهان ڏٺو بني اسرائيل جي هڪ گروهه کي جيڪي موت جي ڊپ کان

اُلُوْفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ ۪ فَقَالَ لَهُمُ اللّٰهُ مُوْتُوْا ۟ ثُمَّ اَحْيَاهُمْ ؕ

پنهنجن گهرن کان نڪتا اهي هزارين هئا، پوءِ الله تعاليٰ انهن کي فرمايو مري وڃو پوءِ انهن کي زنده فرمايائين،

إِنَّ اللّٰهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلٰكِنَّ أَكْثَرَ

بيشڪ الله تعالىٰ ماڻهن تي احسان ڪندڙ آهي پر گهڻا ماڻهو الله تعالىٰ جو

النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٢٤٣﴾ وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَ

شڪرانو بجا نه ٿا آڻين. ۽ توهان الله تعالىٰ جي واٽ ۾ جهاد ڪريو ۽

اعْلَمُوا أَنَّ اللّٰهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٤٤﴾ مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ

توهان يقين ڪريو بيشڪ الله تعالىٰ ٻڌندڙ ڄاڻندڙ آهي. ڪير آهي جيڪو الله تعالىٰ کي

اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضٰعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً ۚ

سهڻو قرض ڏئي ته الله تعالىٰ انهي لاءِ ثواب تمام گهڻو فرمائي

وَاللّٰهُ يَقْبِضُ وَيَبْصُۜطُ ۖ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٤٥﴾

۽ الله تعالىٰ رزق گهٽ ڪري ٿو ۽ زياده ڏئي ٿو [له] ۽ توهان الله تعالىٰ ڏانهن موٽايا ويندا.

أَلَمْ تَرَ إِلَى الْمَلَإِ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَىٰ ۘ

اي حبيب ڇا بني اسرائيل جي هڪ گروهه [له] کي (حضرت) موسىٰ کان پوءِ توهان نه ڏٺو

إِذْ قَالُوا لِنَبِيٍّ لَهُمُ ابْعَثْ لَنَا مَلِكًا نُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ

جڏهن پنهنجي نبي کي چيائون اسان لاءِ هڪ بادشاهه مقرر ڪر انهي لاءِ جو اسين جهاد في سبيل الله

اللّٰهِ ۖ قَالَ هَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ

ڪريون، نبي فرمايو قريب آهي جيڪڏهن جهاد توهان تي فرض ڪيو وڃي ته توهان

أَلَّا تُقَاتِلُوا ۖ قَالُوا وَمَا لَنَا أَلَّا نُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ

جهاد نه ڪندا. عرض ڪيائون اسان کي ڇا ٿيو آهي جو الله تعالىٰ جي واٽ ۾ جهاد نه ڪنداسين

وَقَدْ أُخْرِجْنَا مِنْ دِيَارِنَا وَأَبْنَائِنَا ۖ فَلَمَّا كُتِبَ

حالانڪ اسان پنهنجي وطن ۽ اولاد کان پري ڪيا ويا آهيون، پوءِ جڏهن انهن تي

وقف لازم

له تفسير نسفي و تفسير جلالين. ٢ه تفسير بيضاوي.

عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ تَوَلَّوْا إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ ۗ وَاللَّهُ عَلِيمٌ

جهاد فرض ڪيو ويو ته ٿورن ماڻهن کان سواءِ ٻيا سڀئي منهن ڦيرائي ويا، ۽ الله تعالیٰ ظالمن کي چڱي

بِالظَّالِمِينَ ﴿٢٤٦﴾ وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ

طرح ڄاڻي ٿو. ۽ انهن کي انهن جي نبي فرمايو بيشڪ الله تعالیٰ طالوت کي توهان لاءِ

لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا ۚ قَالُوا أَنَّىٰ يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ

بادشاهه مقرر ڪيو آهي، چيائون انهي کي اسان لاءِ الله تعالیٰ بادشاهه ڪيئن مقرر

عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ وَلَمْ يُؤْتَ سَعَةً

ڪيو آهي حالانڪه اسين انهي کان وڌيڪ بادشاهه ٿيڻ جي لائق آهيون ۽ طالوت ته

مِّنَ الْمَالِ ۚ قَالَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ وَزَادَهُ

مسڪين آهي، نبي فرمايو انهي کي الله تعالیٰ توهان مان چونڊيو آهي ۽ انهي کي علم

بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ ۖ وَاللَّهُ يُؤْتِي مُلْكَهُ مَنْ

۽ جسم ۾ توهان کان ڪشادو ڪيو آهي، ۽ الله تعالیٰ جنهن کي پسند ڪري پنهنجو ملڪ اُن کي

يَشَاءُ ۚ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٤٧﴾ وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ

ڏئي ٿو، ۽ الله تعالیٰ احسان ڪندڙ ڄاڻندڙ آهي. ۽ انهن کي سندن نبي فرمايو بيشڪ اُن جي بادشاهي

آيَةَ مُلْكِهِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ التَّابُوتُ فِيهِ سَكِينَةٌ مِّنْ

جي نشاني توهان وٽ پيتي مبارڪ جو اچڻ آهي ان ۾ دلي سُڪون آهي توهان جي رب

رَّبِّكُمْ وَبَقِيَّةٌ مِّمَّا تَرَكَ آلُ مُوسَىٰ وَآلُ هَارُونَ تَحْمِلُهُ

جي طرفان ۽ متبرڪ شيون جيڪي حضرت موسیٰ ۽ هارون جي خاندان ۾ رهيل هيون انهي تبرڪ کي

الْمَلَائِكَةُ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٢٤٨﴾

ملائڪ کڻي ايندا، بيشڪ انهي ۾ توهان لاءِ وڏي نشاني آهي جيڪڏهن توهان مڃيندڙ آهيو.

ع ٣٢ / ١٦

له تفسير بيضاوي. ئه تفسير بيضاوي. ته تفسير جلالين وتفسير (منزل ١) بيضاوي ولغات القرآن عماني وتفسير ڪبير.
گه تفسير بيضاوي وتفسير جلالين وتفسير نسفي وتفسير روح البيان.

فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْجُنُودِ ۙ قَالَ إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُم

پوءِ جڏهن طالوت لشڪرن شهر کان ٻاهر نڪتو، چيائين بيشڪ الله توهان کي هڪ نهر سان

بِنَهَرٍ ۚ فَمَن شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي وَمَن لَّمْ يَطْعَمْهُ

آزمائيندو، پوءِ جنهن انهيءَ جو پاڻي پيتو پوءِ اهو منهنجو ناهي، ۽ جنهن پاڻي نه پيتو پوءِ

فَإِنَّهُ مِنِّي إِلَّا مَنِ اغْتَرَفَ غُرْفَةً بِيَدِهِ ۚ فَشَرِبُوا

بيشڪ اهو منهنجو آهي سواءِ ان جي جو هڪ لپ پنهنجي هٿ سان ڀري پئي، پوءِ ٿورن ماڻهن

مِنْهُ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ ۚ فَلَمَّا جَاوَزَهُ هُوَ وَالَّذِينَ آمَنُوا

کان سواءِ ٻين سيني پاڻي پيتو، پوءِ جڏهن طالوت ۽ ان سان گڏ مسلمان نهر پار ڪري

مَعَهُ قَالُوا لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ ۚ قَالَ

ويا ته، چيائون اسان کي اڄ جالوت ۽ ان جي لشڪر سان وڙهڻ جي طاقت ناهي، انهن

الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُم مُّلَاقُو اللَّهِ كَم مِّن فِئَةٍ

چيو جن کي الله سان ملڻ جو يقين هو، ڪيترييون ئي ٿورڙيون جماعتون

قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ ۗ وَاللَّهُ

وڏين جماعتن تي الله تعالىٰ جي حڪم سان فاتح ٿيون آهن، ۽ الله تعالىٰ

مَعَ الصَّابِرِينَ ﴿٢٤٩﴾ وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ

صبر ڪندڙن سان گڏ آهي. ۽ مسلمان جڏهن جالوت ۽ ان جي لشڪر جي سامهون ٿيا

قَالُوا رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَ

عرض ڪيائون اي اسان جا رب! اسان کي صبر جي توفيق ڏي ۽ اسان جي پيرن کي مضبوط ڪر ۽

انصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿٢٥٠﴾ فَهَزَمُوهُم بِإِذْنِ

اسان کي ڪافرن تي فتح عطا ڪر. پوءِ مسلمانن ڪافرن کي الله تعالىٰ جي حڪم

ⓘ لغات القرآن عربي و تفسير روح البيان. ⓘ تفسير روح البيان.

اللهِ ۣ وَقَتَلَ دَاوٗدُ جَالُوْتَ وَاٰتٰىهُ اللهُ الْمُلْكَ وَ

سان شڪست ڏني ۽ (حضرت) داؤد جالوت کي قتل ڪيو ۽ الله تعاليٰ (حضرت) داؤد کي ملڪ ۽

الْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهٗ مِمَّا يَشَآءُ ؕ وَلَوْلَا دَفْعُ اللهِ

نبوت عطا فرمائي ۽ انهي کي جيڪو پسند ڪيائين علم سيکاريائين، ۽ جيڪڏهن الله تعاليٰ ڪافرن کي

النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ ۙ لَّفَسَدَتِ الْاَرْضُ وَلٰكِنَّ

مسلمانن سان دفع نه ڪري ها ته البته زمين ۾ فساد ٿئي ها پر

اللهَ ذُوْ فَضْلٍ عَلَى الْعٰلَمِيْنَ ﴿٢٥١﴾ تِلْكَ اٰيٰتُ اللهِ

الله تعاليٰ مهربان آهي جهان وارن تي . اهي الله جون نشانيون آهن

نَتْلُوْهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ ؕ وَاِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِيْنَ ﴿٢٥٢﴾

جيڪي جبرئيل جي معرفت حق سان توهان تي نازل ڪجن ٿيون ۽ بيشڪ اي حبيب توهان سچن رسولن مان آهيو.

تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ ۘ مِنْهُمْ مَّنْ كَلَّمَ

اهي رسول آهن انهن مان هڪڙن پيغمبرن کي ٻين کان ڀلو ڪيو سين، انهن مان ڪن سان الله تعاليٰ

اللهُ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجٰتٍ ؕ وَاٰتَيْنَا عِيْسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنٰتِ

ڪلام فرمايو ۽ رسول عربي کي ٻين کان ڪيترا درجا عطا فرمايو ۽ اسان مريم جي فرزند عيسيٰ کي معجزا ڏنا

وَاَيَّدْنٰهُ بِرُوْحِ الْقُدُسِ ؕ وَلَوْ شَآءَ اللهُ مَا اقْتَتَلَ الَّذِيْنَ مِنْۢ

۽ کيس (حضرت) جبرئيل سان مدد ڏني سين، ۽ جيڪڏهن الله تعاليٰ گهري ها ته انهن جا پويان پاڻ ۾ نه وڙهن

بَعْدِهِمْ مِّنْۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ الْبَيِّنٰتُ وَلٰكِنِ اخْتَلَفُوْا فَمِنْهُمْ

ها انهي کان پوءِ جو انهن وٽ ظاهر نشانيون اچي چڪيون پر انهن اختلاف ڪيو انهن مان

مَّنْ اٰمَنَ وَمِنْهُمْ مَّنْ كَفَرَ ؕ وَلَوْ شَآءَ اللهُ مَا اقْتَتَلُوْا ۗ وَلٰكِنَّ

ڪي ته ايمان تي رهيا ۽ ڪي ڪافر ٿيا، ۽ جيڪڏهن الله تعاليٰ گهري ها ته نه وڙهن ها، پر

اللّٰهِ وَقَتَلَ دَاوٗدُ جَالُوْتَ وَاٰتٰىهُ اللّٰهُ الْمُلْكَ وَ

سان شڪست ڏني ۽ (حضرت) داؤد جالوت کي قتل ڪيو ۽ الله تعاليٰ (حضرت) داؤد کي ملڪ ۽

الْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهٗ مِمَّا يَشَآءُ ؕ وَلَوْلَا دَفْعُ اللّٰهِ

نبوت له عطا فرمائي ۽ انهي کي جيڪو پسند ڪيائين علم سيکاريائين، ۽ جيڪڏهن الله تعاليٰ ڪافرن کي

النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ ۙ لَّفَسَدَتِ الْاَرْضُ وَلٰكِنَّ

مسلمانن سان دفع نه ڪري ها ته البته زمين ۾ فساد ٿئي ها پر

اللّٰهَ ذُوْ فَضْلٍ عَلَى الْعٰلَمِيْنَ ﴿٢٥١﴾ تِلْكَ اٰيٰتُ اللّٰهِ

الله تعاليٰ مهربان آهي جهان وارن تي. اهي الله جون نشانيون آهن

نَتْلُوْهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ ؕ وَاِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِيْنَ ﴿٢٥٢﴾

جيڪي جبرئيل جي معرفت حق سان توهان تي نازل ڪريون ٿيون ۽ بيشڪ اي حبيب توهان سچن رسولن مان آهيو.

تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ ۘ مِنْهُمْ مَّنْ كَلَّمَ

اهي رسول آهن انهن مان هڪڙن پيغمبرن کي ٻين کان ڀلو ڪيوسين، انهن مان ڪن سان الله تعاليٰ

اللّٰهُ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجٰتٍ ؕ وَاٰتَيْنَا عِيْسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنٰتِ

ڪلام فرمايو ۽ رسول عربي کي ٻين کان ڪيترائي درجا عطا فرمايو ۽ اسان مريم جي فرزند عيسيٰ کي معجزا ڏنا

وَاَيَّدْنٰهُ بِرُوْحِ الْقُدُسِ ؕ وَلَوْ شَآءَ اللّٰهُ مَا اقْتَتَلَ الَّذِيْنَ مِنْ

۽ کيس (حضرت) جبرئيل سان مدد ڏني سين، ۽ جيڪڏهن الله تعاليٰ گهري ها ته انهن جا پويان پاڻ ۾ نه وڙهن

بَعْدِهِمْ مِّنْ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ الْبَيِّنٰتُ وَلٰكِنِ اخْتَلَفُوْا فَمِنْهُمْ

ها انهي کان پوءِ جو انهن وٽ ظاهر نشانيون اچي چڪيون پر انهن اختلاف ڪيو انهن مان

مَّنْ اٰمَنَ وَمِنْهُمْ مَّنْ كَفَرَ ؕ وَلَوْ شَآءَ اللّٰهُ مَا اقْتَتَلُوْا وَلٰكِنَّ

ڪي ته ايمان تي رهيا ۽ ڪي ڪافر ٿيا، ۽ جيڪڏهن الله تعاليٰ گهري ها ته نه وڙهن ها، پر

ل تفسير روح البيان، ٢ تفسير نسفي، ٣ تفسير روح البيان. ٤ تفسير روح المعاني، ٥ تفسير نسفي وجلالين وڪبير و تفسير مظهري وتفسير روح المعاني.

ع ٣٣

اللّٰهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيْدُ ﴿٢٥٣﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اَنْفِقُوْا مِمَّا رَزَقْنٰكُمْ

الله تعالىٰ جيڪو چاهي اهو ڪري ٿو. اي مؤمنو! الله تعالىٰ جي ڏنل رزق مان، مال خرچ ڪريو

مِّنْ قَبْلِ اَنْ يَّاْتِيَ يَوْمٌ لَّا بَيْعٌ فِيْهِ وَلَا خُلَّةٌ وَّلَا شَفَاعَةٌ ؕ

انهي ڏينهن جي اچڻ کان پهرين جنهن ۾ نه واپار ٿيندو ۽ نه ڪافرن لاءِ دوستي ۽ شفاعت هوندي،

وَالْكٰفِرُوْنَ هُمُ الظّٰلِمُوْنَ ﴿٢٥٤﴾ اَللّٰهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۚ اَلْحَيُّ الْقَيُّوْمُ ۚ

۽ ڪافر ئي ظالم آهن، الله آهي انهي کانسواءِ ڪو معبود ناهي، اهو زنده ۽ ٻين کي قائم رکندڙ آهي،

لَا تَاْخُذُهٗ سِنَةٌ وَّلَا نَوْمٌ ؕ لَهٗ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي

انهي کي گهرٽ ۽ ننڊ نه ٿي اچي، جيڪي ڪجهه آسمانن ۽ زمين ۾ آهي سو الله تعالىٰ

الْاَرْضِ ؕ مَنْ ذَا الَّذِيْ يَشْفَعُ عِنْدَهٗٓ اِلَّا بِاِذْنِهٖ ؕ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ

جو آهي، ڪير آهي جيڪو سفارش ڪري الله تعالىٰ وٽ سندس اجازت کان سواءِ، اهو ڄاڻي ٿو جيڪي ڪجهه

اَيْدِيْهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ ۚ وَلَا يُحِيْطُوْنَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهٖٓ اِلَّا بِمَا

اڳيان ۽ جيڪو ڪجهه پويان آهي، ۽ نه ٿا ڄاڻن ڪنهن به شيءِ جي معلومات کي مگر جنهن کي پاڻ

شَآءَ ۚ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ ۚ وَلَا يَئُوْدُهٗ حِفْظُهُمَا ۚ

چاهي، الله تعالىٰ جي ڪرسي آسمانن ۽ زمين کان ڪشادي آهي ۽ الله کي آسمانن ۽ زمين جي حفاظت ڪرڻ ڳري ناهي

وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيْمُ ﴿٢٥٥﴾ لَآ اِكْرَاهَ فِي الدِّيْنِ ۙ قَدْ تَّبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ

۽ اهو ئي بلند عظمت وارو آهي. دين ۾ ڪا به زبردستي ناهي، بيشڪ هدايت جدا ٿي گمراهي

الْغَيِّ ۚ فَمَنْ يَّكْفُرْ بِالطَّاغُوْتِ وَيُؤْمِنْۢ بِاللّٰهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ

کان، پوءِ جيڪو شيطان کي نه مڃي ۽ الله تي ايمان آڻي ته پوءِ بيشڪ اُن مضبوط رسي

بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقٰى ۗ لَا انْفِصَامَ لَهَا ۗ وَاللّٰهُ سَمِيْعٌ عَلِيْمٌ ﴿٢٥٦﴾

کي جهليو، جنهن کي ڪڏهن نه ٽٽڻو آهي، ۽ الله تعالىٰ ٻڌندڙ ڄاڻندڙ آهي.

ل تفسير نسفي. ل تفسير روح المعاني. ل تفسير بيضاوي. ل تفسير جلالين.

اَللّٰهُ وَلِيُّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا يُخْرِجُهُمْ مِّنَ الظُّلُمٰتِ اِلَى النُّوْرِ ۬ؕ وَ

الله تعالیٰ مؤمنن جو مددگار آهي، اهو انهن کي اونداهين کان روشنيءَ جي طرف ڪڍي ٿو، ۽

الَّذِيْنَ كَفَرُوْٓا اَوْلِيٰٓـُٔهُمُ الطَّاغُوْتُ يُخْرِجُوْنَهُمْ مِّنَ النُّوْرِ اِلَى

ڪافرن جا ساٿي شيطان آهن جيڪي انهن کي روشنيءَ کان اونداهيءَ جي طرف

الظُّلُمٰتِ ؕ اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ النَّارِ ۚ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿٢٥٧﴾ اَلَمْ تَرَ

وٺي وڃن ٿا، اهي ماڻهو جهنمي آهن، اهي انهيءَ ۾ هميشه رهندا. اي حبيب ڇا تو هان

اِلَى الَّذِيْ حَآجَّ اِبْرٰهٖمَ فِيْ رَبِّهٖٓ اَنْ اٰتٰىهُ اللّٰهُ الْمُلْكَ ۘ اِذْ

ڏٺو انهيءَ ماڻهوءَ کي جنهن رب جي باري ۾ ابراهيم سان تڪرار ڪيو انهيءَ ڪري الله تعالیٰ بادشاهي ڏني جنهن وقت

قَالَ اِبْرٰهٖمُ رَبِّيَ الَّذِيْ يُحْيٖ وَيُمِيْتُ ۙ قَالَ اَنَا اُحْيٖ وَاُمِيْتُ ؕ

ابراهيم فرمايو منهنجو رب اهو آهي جيڪو ماري ۽ جياري ٿو، چيائين آءٌ ماريان ۽ جياريان ٿو،

قَالَ اِبْرٰهٖمُ فَاِنَّ اللّٰهَ يَاْتِيْ بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ

ابراهيم فرمايو بيشڪ الله تعالیٰ سج کي اوڀر کان اڀاري ٿو

فَاْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِيْ كَفَرَ ؕ وَاللّٰهُ لَا

پوءِ تون سج کي اولهه کان اڀار، پوءِ ڪافر حيران ٿي رهجي ويو ۽ الله تعالیٰ هدايت

يَهْدِي الْقَوْمَ الظّٰلِمِيْنَ ﴿٢٥٨﴾ اَوْ كَالَّذِيْ مَرَّ عَلٰى قَرْيَةٍ وَّهِيَ

نٿو ڏئي ظالمن جي قوم کي. يا مثال (حضرت) عزير جو جيڪو لنگهيو هڪ ڳوٺ مان

خَاوِيَةٌ عَلٰى عُرُوْشِهَا ۚ قَالَ اَنّٰى يُحْيٖ هٰذِهِ اللّٰهُ بَعْدَ

۽ اهو پنهنجن ڇتين تي ڪريل هو، فرمايائين ڪهڙيءَ طرح الله تعالیٰ هن ڳوٺ کي ويران ٿيڻ کان پوءِ

مَوْتِهَا ۚ فَاَمَاتَهُ اللّٰهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهٗ ؕ قَالَ كَمْ

آباد ڪندو، پوءِ الله تعالیٰ انهيءَ کي سؤ سال مئل رکي پوءِ زنده ڪيو، الله تعالیٰ فرمايو تون

له تفسير جلالين. ٿه تفسير بيضاوي. ته تفسير نسفي و تفسير جلالين. ٿه تفسير نسفي.

لَبِثْتَ ؕ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا اَوْ بَعْضَ يَوْمٍ ؕ قَالَ بَلْ لَّبِثْتَ

هتي كيترو وقت رهين، عرض كيائين هڪ ڏينهن يا ڪجهه گهٽ، الله تعالیٰ فرمايو نه بلڪ توکي سو

مِائَةَ عَامٍ فَانْظُرْ اِلٰى طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ ۚ

سال گذري ويا، پوءِ تون پنهنجي طعام ۽ پاڻيءَ کي ڏس جو اُهي ان بدبوءِ دار نه ٿيو آهي،

وَانْظُرْ اِلٰى حِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ اٰيَةً لِّلنَّاسِ وَانْظُرْ اِلَى

۽ پنهنجي گڏهه کي ڏس (جيڪو مئي پيو آهي) اهو انهي لاءِ جو توکي اسين ماڻهن لاءِ نشاني ڪريون ۽ ڏس

الْعِظَامِ كَيْفَ نُنْشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوْهَا لَحْمًا ؕ فَلَمَّا

انهن هڏين کي ته ڪيئن طرح اسين ترتيب ڏيون ٿا پوءِ انهن تي گوشت چاڙهيون ٿا، پوءِ جڏهن ان

تَبَيَّنَ لَهٗ ۙ قَالَ اَعْلَمُ اَنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَیْءٍ قَدِیْرٌ ﴿۲۵۹﴾

کي ظاهر ٿي، چيائين آئون يقين ڪريان ٿو ته بيشڪ الله تعالیٰ هر شيءِ تي قادر آهي.

وَاِذْ قَالَ اِبْرٰهٖمُ رَبِّ اَرِنِیْ كَیْفَ تُحْیِ الْمَوْتٰى ؕ قَالَ اَوَلَمْ

۽ جنهن وقت ابراهيم عرض ڪيو اي منهنجا رب مون کي ڏيکار تون مئلن کي ڪيئن جياريندين تڏهن الله تعالیٰ فرمايو

تُؤْمِنْ ؕ قَالَ بَلٰى وَلٰكِنْ لِّیَطْمَىِٕنَّ قَلْبِیْ ؕ قَالَ فَخُذْ اَرْبَعَةً مِّنَ

ڇا توکي يقين نه آهي؟ عرض ڪيائين ڇو نه، مگر چاهيان ٿو ته منهنجي دل مطمئن ٿئي، الله تعالیٰ فرمايو چار پکي وٺ انهن کي

الطَّیْرِ فَصُرْهُنَّ اِلَیْكَ ثُمَّ اجْعَلْ عَلٰى كُلِّ جَبَلٍ مِّنْهُنَّ جُزْءًا

ڪُٽي پاڻ ۾ ملائي پوءِ انهن مان هڪ حصو هر جبل تي رکي ڇڏ

ثُمَّ ادْعُهُنَّ یَاْتِیْنَكَ سَعْیًا ؕ وَاعْلَمْ اَنَّ اللّٰهَ عَزِیْزٌ حَكِیْمٌ ﴿۲۶۰﴾

انهي کان پوءِ تون انهن کي پاڻ ڏانهن سڏ، ته وٽ ڊوڙي ايندا ۽ تون يقين ڪر بيشڪ الله تعالیٰ غالب حڪمت وارو آهي.

مَثَلُ الَّذِیْنَ یُنْفِقُوْنَ اَمْوَالَهُمْ فِیْ سَبِیْلِ اللّٰهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ

انهن جو مثال جيڪي پنهنجي مالن کي الله جي راهه ۾ خرچ ڪن ٿا، انهي داڻي جي مثال آهي جنهن

له تفسير مظهري. له تفسير مظهري. له تفسير جلالين.

أَنۢبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِى كُلِّ سُنۢبُلَةٍ مِّائَةُ حَبَّةٍ ۗ وَاللَّهُ

مان ست سنگ پيدا ٿيا هر هڪ سنگ ۾ سؤ داڻا آهن ، ۽ الله تعالىٰ انهي

يُضَٰعِفُ لِمَن يَشَآءُ ۗ وَاللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٦١﴾ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ

کان ٻه زياده ڪري ٿو جنهن کي چاهي ، ۽ الله تعالىٰ گهڻي ڪشادگي وارو ڄاڻندڙ آهي . جيڪي ماڻهو پنهنجي مالن

أَمْوَٰلَهُمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ثُمَّ لَا يُتْبِعُونَ مَآ أَنفَقُوا۟ مَنًّا وَلَآ

کي الله جي راه ۾ خرچ ڪري پوءِ خيرات ڪرڻ کان پوءِ ڪنهن تي ٿورو نه ٿا رکن ۽ نه ئي ڪنهن کي

أَذًى ۙ لَّهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ

ڏکوئن ٿا ، انهن جو ثواب سندن رب وٽ آهي ، ۽ انهن تي ڪو به خوف نه آهي ۽ نه ئي

يَحْزَنُونَ ﴿٢٦٢﴾ قَوْلٌ مَّعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِّن صَدَقَةٍ

اهي ڏکويا . سُهڻو ڳالهائڻ ۽ معاف ڪرڻ انهي خيرات کان بهتر آهي جنهن جي

يَتْبَعُهَآ أَذًى ۗ وَاللَّهُ غَنِىٌّ حَلِيمٌ ﴿٢٦٣﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا

پويان ڏکوئڻ هجي ، ۽ الله تعالىٰ بي پرواه بردبار آهي . اي مومنو ! توهان پنهنجن خيراتن جو

تُبْطِلُوا۟ صَدَقَٰتِكُم بِٱلْمَنِّ وَٱلْأَذَىٰ كَٱلَّذِى يُنفِقُ مَالَهُۥ رِئَآءَ

ثواب ٿورو رکي ۽ ڪنهن کي ڏکوئي وڃائي نه ڇڏيو ، انهي ماڻهوءَ وانگر جيڪو پنهنجو مال

ٱلنَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۖ فَمَثَلُهُۥ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ

ماڻهن کي ڏيکارڻ لاءِ خرچ ڪري ٿو ۽ الله ۽ قيامت تي ايمان نه ٿو رکي ، پوءِ انهي جو مثال اهڙو آهي جيئن صاف

عَلَيْهِ تُرَابٌ فَأَصَابَهُۥ وَابِلٌ فَتَرَكَهُۥ صَلْدًا ۖ لَّا يَقْدِرُونَ

پٿر تي مٽي هجي پوءِ اهڙو زور سان مينهن پوي جو ان پٿر کي صاف ڪري ڇڏي ، پنهنجي ڪمائي مان ڪنهن

عَلَىٰ شَىْءٍ مِّمَّا كَسَبُوا۟ ۗ وَاللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٢٦٤﴾

به شيءِ تي طاقت رکي نه ٿا سگهن ، ۽ الله تعالىٰ هدايت نه ٿو ڏي قوم ڪافرن جي کي .

له تفسير جلالين . ٹه تفسير روح المعاني . ٹه تفسير بيضاوي وتفسير جلالين .

وَمَثَلُ الَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَالَهُمُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ

۽ انهن جو مثال جيڪي پنهنجن مالن کي الله تعالیٰ جي رضامندي حاصل ڪرڻ ۽ ثواب

وَتَثْبِيتًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ كَمَثَلِ جَنَّةٍ بِرَبْوَةٍ أَصَابَهَا وَابِلٌ

خاطر خرچ ڪن ٿا انهيءَ جو مثال انهيءَ باغ جهڙو آهي جيڪو مٿانهين زمين تي هجي انهيءَ تي زوردار

فَآتَتْ أُكُلَهَا ضِعْفَيْنِ فَإِن لَّمْ يُصِبْهَا وَابِلٌ فَطَلٌّ ۗ وَاللَّهُ بِمَا

مينهن وسي جو پنهنجو ميوو ٻيڻو ڏئي پر جيڪڏهن زوردار مينهن انهيءَ تي نه پوي ته فقط هلڪو مينهن ۽ الله تعالیٰ

تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٦٥﴾ أَيَوَدُّ أَحَدُكُمْ أَن تَكُونَ لَهُ جَنَّةٌ مِّن

توهان جي عملن کي ڏسندڙ آهي. ڇا توهان مان ڪو ماڻهو پسند ڪندو ته ان وٽ هڪ باغ کجورن

نَّخِيلٍ وَأَعْنَابٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَهُ فِيهَا مِن كُلِّ

۽ انگورن جو هجي جنهن جي هيٺان نهرون وهن، انهيءَ ماڻهوءَ لاءِ ان باغ ۾ هر قسم

الثَّمَرَاتِ وَأَصَابَهُ الْكِبَرُ وَلَهُ ذُرِّيَّةٌ ضُعَفَاءُ فَأَصَابَهَا

جا ميوا هجن، ۽ پاڻ پوڙهو ٿي وڃي ۽ سندس ننڍڙو اولاد هجي، پوءِ ان باغ کي طوفان

إِعْصَارٌ فِيهِ نَارٌ فَاحْتَرَقَتْ ۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ

لڳي جنهن ۾ باهه هجي پوءِ انهيءَ کي ساڙي ڇڏي، اهڙيءَ طرح بيان فرمائي ٿو الله تعالیٰ اوهان لاءِ پنهنجن

الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿٢٦٦﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنفِقُوا

آيتن کي ته مَن اوهان فڪر ڪريو. اي مؤمنو! توهان خرچ ڪريو

مِن طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُم مِّنَ الْأَرْضِ

پاڪ شين مان جيڪي توهان ڪمايو ٿا ۽ انهن شين مان خرچ ڪريو جيڪي اسان توهان لاءِ زمين مان پيدا ڪيون

وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنفِقُونَ وَلَسْتُم بِآخِذِيهِ

آهن، ۽ خراب شين جو ارادو نه ڪريو جو انهيءَ مان خرچ ڪريو ۽ خراب شيءِ توهان نه ٿا وٺو

رکوع ٣٦

تفسير نسفي وتفسير جلالين وتفسير بيضاوي. تفسير جلالين وتفسير نسفي. تفسير نسفي وتفسير روح المعاني. لغات القرآن عربي.

إِلَّا أَن تُغْمِضُوا فِيهِ ۚ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ ﴿٢٦٧﴾

مگر اکيون ٻوري، ۽ اوهان يقين ڪريو بيشڪ الله بي پرواهه ساراهيل آهي.

الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ ۖ وَاللَّهُ

شيطان توهان کي مسڪيني جو وسوسو وجهي ٿو ۽ برن ڪمن جو چوي ٿو، ۽ الله تعالیٰ

يَعِدُكُم مَّغْفِرَةً مِّنْهُ وَفَضْلًا ۗ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٦٨﴾

توهان سان بخشش ۽ مهرباني جو وعدو فرمائي ٿو، ۽ الله تعالیٰ اڻاڪ ڏيڻ وارو ڄاڻندڙ آهي.

يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَن يَشَاءُ ۚ وَمَن يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ

الله تعالیٰ ديني علم ۽ سڳڻ عقل جي توفيق جنهن کي چاهي ڏئي ٿو ۽ جنهن کي ديني علم عمل سان ڏنو ويو ۽ بيشڪ

أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا ۗ وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿٢٦٩﴾

انهي کي گهڻو خير ڏنو ويو، ۽ نصيحت حاصل نه ٿا ڪن مگر عقلمند.

وَمَا أَنفَقْتُم مِّن نَّفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُم مِّن نَّذْرٍ فَإِنَّ

۽ جيڪي ڪجهه توهان خرچ ڪريو ٿا يا نذر مقرر ڪريو ٿا الله تعالیٰ کي ان جي

اللَّهَ يَعْلَمُهُ ۗ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنصَارٍ ﴿٢٧٠﴾ إِن تُبْدُوا

معلومات آهي، ۽ ظالمن جو ڪو به مددگار ناهي. جيڪڏهن زڪوات[2]

الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ ۖ وَإِن تُخْفُوهَا وَتُؤْتُوهَا

ظاهر ۾ ڏيو ته اهو اوهان لاءِ تمام بهتر آهي، ۽ جيڪڏهن لڪ ۾ خيرات مسڪينن کي

الْفُقَرَاءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۚ وَيُكَفِّرُ عَنكُم مِّن

ڏيو ته اهو توهان لاءِ تمام بهتر آهي، ۽ الله توهان جا گناهه بخش

سَيِّئَاتِكُمْ ۗ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٧١﴾ لَّيْسَ عَلَيْكَ

ڪندو ۽ الله تعالیٰ توهان جي عملن کان خبردار آهي. (اي حبيب) توهان جي مٿان انهن جي

هُدٰىهُمْ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يَهْدِىْ مَنْ يَّشَآءُ ؕ وَمَا تُنْفِقُوْا

هدايت جو ذمو تو تي ناهي پر جنهن کي الله چاهي هدايت ڏئي ٿو، ۽ جيڪا چڱي شيءِ توهان

مِنْ خَيْرٍ فَلِاَنْفُسِكُمْ ؕ وَمَا تُنْفِقُوْنَ اِلَّا ابْتِغَآءَ وَجْهِ

ڏيو ٿا اُنهيءَ ۾ توهان جي بهتري آهي، ۽ توهان خرچ نه ٿا ڪريو مگر الله تعاليٰ جي رضامنديءَ

اللّٰهِ ؕ وَمَا تُنْفِقُوْا مِنْ خَيْرٍ يُّوَفَّ اِلَيْكُمْ وَاَنْتُمْ لَا

لاءِ، ۽ جيڪو (مال) توهان خرچ ڪري رهيا آهيو توهان کي ان جو پورو ثواب ملندو ۽ توهان

تُظْلَمُوْنَ ﴿۲۷۲﴾ لِلْفُقَرَآءِ الَّذِيْنَ اُحْصِرُوْا فِىْ سَبِيْلِ اللّٰهِ

کي نقصان نه ڏنو ويندو. توهان انهن فقيرن تي خرچ ڪريو جيڪي الله جي راهه ۾ روڪجي پيا آهن

لَا يَسْتَطِيْعُوْنَ ضَرْبًا فِى الْاَرْضِ ؗ يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ

انهن کي زمين ۾ ڪار و بار ڪرڻ جي فرصت نه ناهي، ناواقف ماڻهو انهن کي شاهوڪار

اَغْنِيَآءَ مِنَ التَّعَفُّفِ ۚ تَعْرِفُهُمْ بِسِيْمٰهُمْ ۚ لَا يَسْــَٔلُوْنَ

سمجهن ٿا ڪنهن کان سوال نه ڪرڻ جي ڪري، (اي حبيب) توهان انهن کي شڪل مان سڃاڻو ٿا، اهي ماڻهن کان

النَّاسَ اِلْحَافًا ؕ وَمَا تُنْفِقُوْا مِنْ خَيْرٍ فَاِنَّ اللّٰهَ بِهٖ

عاجزيءَ سان سوال نه ٿا ڪن، ۽ توهان جيڪا خيرات ڪريو ٿا پوءِ بيشڪ الله تعاليٰ انهيءَ کي

عَلِيْمٌ ﴿۲۷۳﴾ اَلَّذِيْنَ يُنْفِقُوْنَ اَمْوَالَهُمْ بِالَّيْلِ

چاڻندڙ آهي. جيڪي ماڻهو پنهنجي مالن کي خيرات ڪن ٿا رات ۽

وَالنَّهَارِ سِرًّا وَّعَلَانِيَةً فَلَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ

ڏينهن ۾ ڳجهه ۽ ظاهر ۾ پوءِ انهن لاءِ انهيءَ جو ثواب سندن

رَبِّهِمْ ۚ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ﴿۲۷۴﴾

رب وٽ آهي، ۽ ڪو به خوف انهن تي ناهي ۽ نه اهي ڏکويل ٿيندا.

الربع

ربع منزل

ڵه تفسير جامع البيان وتفسير نسفي وتفسير مظهري. ٢ه تفسير نسفي وتفسير جلالين. ٣ه تفسير نسفي.

اَلَّذِيْنَ يَاْكُلُوْنَ الرِّبٰوا لَا يَقُوْمُوْنَ اِلَّا كَمَا يَقُوْمُ الَّذِيْ

جيڪي ماڻهو وياج کائن ٿا سي اٿندا قيامت جي ڏينهن قبرن مان مگر جيئن بيهي ٿو اهو

يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطٰنُ مِنَ الْمَسِّ ؕ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَالُوْٓا اِنَّمَا الْبَيْعُ

ماڻهو جنهن کي جن جو اثر ٿيل هجي، اهو ان لاءِ ته انهن چيو ته واپار به

مِثْلُ الرِّبٰوا ۘ وَاَحَلَّ اللّٰهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبٰوا ؕ فَمَنْ جَآءَهٗ

وياج وانگر آهي، الله تعالیٰ واپار کي حلال فرمايو ۽ وياج کي حرام فرمايو، پوءِ جنهن ماڻهوءَ کي

مَوْعِظَةٌ مِّنْ رَّبِّهٖ فَانْتَهٰى فَلَهٗ مَا سَلَفَ ؕ وَاَمْرُهٗٓ اِلَى اللّٰهِ ؕ

سندس رب جي طرف نصيحت پهتي ۽ پوءِ روڪجي ويو ته ان کي حلال آهي جيڪو اڳ ۾ وٺي چڪو، ۽ ان جو ڪم الله جي حوالي آهي

وَمَنْ عَادَ فَاُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ النَّارِ ۚ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿۲۷۵﴾

۽ جنهن وري به وياج کاڌو پوءِ اهي جهنمي آهن، اهي دوزخ ۾ هميشه رهندا.

يَمْحَقُ اللّٰهُ الرِّبٰوا وَيُرْبِي الصَّدَقٰتِ ؕ وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ

الله وياج کي برباد ڪري ٿو ۽ خيراتن جو ثواب وڌائي ٿو ۽ الله تعالیٰ ناشڪري ڪندڙ ۽ وڏي گنهگار

كَفَّارٍ اَثِيْمٍ ﴿۲۷۶﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ وَاَقَامُوا

کي پسند نه ٿو فرمائي. بيشڪ جن ماڻهن ايمان آندو ۽ چڱا ڪم ڪيا ۽ نماز قائم

الصَّلٰوةَ وَاٰتَوُا الزَّكٰوةَ لَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ ۚ وَلَا خَوْفٌ

ڪئي ۽ زڪواة ڏني انهن لاءِ انهن ڪمن جو ثواب سندن رب وٽ آهي، ۽ انهن تي

عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ﴿۲۷۷﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ

ڪو به خوف ناهي ۽ نه اهي ڏکوئبا. اي مومنو! توهان الله تعالیٰ کان ڊڄو

وَذَرُوْا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبٰوٓا اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿۲۷۸﴾ فَاِنْ لَّمْ

۽ ڇڏي ڏيو رهيل وياج جيڪڏهن توهان مومن آهيو. پوءِ جيڪڏهن

وقف لازم

لہ تفسير مظهري سله تفسير جلالين.

تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ ۖ وَإِن تُبْتُمْ

اين ڏنا ڪريو ته الله تعاليٰ ۽ سندس رسول جي طرفان توهان کي جنگ جو اطلاع هجي، ۽ جيڪڏهن توبه ڪريو

فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ ﴿٢٧٩﴾ وَإِن

ٿا ته فقط پنهنجو اصل مال وٺو، ۽ توهان وڌيڪ نه وٺو ۽ نه توهان کي گهٽ ڏبو. ۽ جيڪڏهن

كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ ۚ وَأَن تَصَدَّقُوا خَيْرٌ

قرضي مسڪين آهي ته اُن کي آساني تائين مهلت ڏيو، ۽ جيڪڏهن قرض معاف ڪريو ته اهو

لَّكُمْ ۖ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٨٠﴾ وَاتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى

توهان لاءِ بهتر آهي جيڪڏهن اوهان ڄاڻو ٿا ۽ انهي ڏينهن کان ڊڄو جنهن ۾ الله ڏانهن موٽايا

اللَّهِ ۖ ثُمَّ تُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٨١﴾

ويندا، ۽ هر ماڻهوءَ کي سندس عمل جو پورو ثواب ملندو ۽ انهن سان ظلم نه ڪيو ويندو.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَايَنتُم بِدَيْنٍ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى فَاكْتُبُوهُ ۚ

اي مومنو! جڏهن توهان مقرر وقت تائين قرض جي ڏيتي ليتي ڪريو ته اُن کي لکو،

وَلْيَكْتُب بَّيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ ۚ وَلَا يَأْبَ كَاتِبٌ أَن يَكْتُبَ

۽ توهان جي وچ ۾ لکندڙ انصاف سان لکي، ۽ لکندڙ لکڻ کان انڪار نه ڪري

كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ ۚ فَلْيَكْتُبْ وَلْيُمْلِلِ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ

جيئن ته الله ان کي علم ڏنو آهي ته ان کي لکڻ گهرجي ۽ جنهن تي حق آهي اهو لکائيندو وڃي

وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا يَبْخَسْ مِنْهُ شَيْئًا ۚ فَإِن كَانَ الَّذِي

۽ انهي کي گهرجي ته الله کان ڊڄي جيڪو سندس رب آهي ۽ لکندڙ ان مان ڪا شي گهٽ نه ڪري، پوءِ جنهن تي حق

عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهًا أَوْ ضَعِيفًا أَوْ لَا يَسْتَطِيعُ أَن يُمِلَّ هُوَ

آهي جيڪڏهن اهو بي وقوف يا عاجز آهي يا لکرائڻ جي صلاحيت نه ٿو رکي

ع ٣٨

١ تفسير جلالين، ٢ تفسير ابن عباس، ٣ تفسير جامع البيان.

فَلْيُمْلِلْ وَلِيُّهٗ بِالْعَدْلِ ؕ وَاسْتَشْهِدُوْا شَهِيْدَيْنِ مِنْ رِّجَالِكُمْ ۚ

ته ان جو سنڀاليندڙ انصاف سان لکرائي ڇڏي، ۽ مردن مان ٻه شاهد گواهه ڪريو،

فَاِنْ لَّمْ يَكُوْنَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَّامْرَاَتٰنِ مِمَّنْ تَرْضَوْنَ مِنَ

پوءِ جيڪڏهن ٻه مرد ناهن ته هڪ مرد ۽ ٻه عورتون پنهنجي مرضيءَ سان شاهد

الشُّهَدَآءِ اَنْ تَضِلَّ اِحْدٰىهُمَا فَتُذَكِّرَ اِحْدٰىهُمَا الْاُخْرٰى ؕ وَ

ڪريو متان هڪ عورت کي وسري وڃي ته ٻي ان کي ياد ڏياري، ۽

لَا يَاْبَ الشُّهَدَآءُ اِذَا مَا دُعُوْا ؕ وَلَا تَسْـَٔمُوْۤا اَنْ تَكْتُبُوْهُ

شاهدن کي جڏهن سڏايو وڃي ته اچڻ کان انڪار نه ڪن، ۽ لکڻ کي ڳرو نه سمجهو مقرر وقت

صَغِيْرًا اَوْ كَبِيْرًا اِلٰۤى اَجَلِهٖ ؕ ذٰلِكُمْ اَقْسَطُ عِنْدَ اللّٰهِ وَاَقْوَمُ

تائين چاهي قرض ٿورو هجي يا گهڻو، اها لکت الله تعالى وٽ زياده انصاف واري آهي، انهيءَ

لِلشَّهَادَةِ وَاَدْنٰۤى اَلَّا تَرْتَابُوْۤا اِلَّاۤ اَنْ تَكُوْنَ تِجَارَةً

جي شاهدي به تمام ٺيڪ رهندي ۽ ويجهو آهي جو توهان کي ڪو شڪ نه پوي، مگر جيڪڏهن

حَاضِرَةً تُدِيْرُوْنَهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ اَلَّا

توهان واپار روبرو هٿو هٿ پاڻ ۾ ڪريو ته ان جي لکت نه ڪرڻ ۾ توهان تي ڪو

تَكْتُبُوْهَا ؕ وَاَشْهِدُوْۤا اِذَا تَبَايَعْتُمْ ۪ وَلَا يُضَآرَّ كَاتِبٌ

گناهه ناهي، ۽ جڏهن واپار ڪريو ته شاهد مقرر ڪريو، ۽ لکندڙ ۽ شاهد کي تڪليف

وَّلَا شَهِيْدٌ ؕ۬ وَاِنْ تَفْعَلُوْا فَاِنَّهٗ فُسُوْقٌۢ بِكُمْ ؕ وَ

نه پهچايو [له]، ۽ جيڪڏهن تڪليف ڏيندا ته بيشڪ اهو توهان لاءِ گناهه آهي، ۽

اتَّقُوا اللّٰهَ ؕ وَيُعَلِّمُكُمُ اللّٰهُ ؕ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمٌ ﴿۲۸۲﴾

الله تعالى کان ڊڄو، ۽ الله تعالى توهان کي سيکاري ٿو، ۽ الله تعالى هر شيءِ کي ڄاڻندڙ آهي.

له ۽ ٢ه تفسير جلالين.

وَإِنْ كُنْتُمْ عَلٰى سَفَرٍ وَّلَمْ تَجِدُوْا كَاتِبًا فَرِهٰنٌ مَّقْبُوْضَةٌ ؕ

۽ جيڪڏهن توهان سفر ۾ آهيو ۽ لکندڙ نه ٿو ملي ته گروي جون شيون قبضي ۾ ڏنيون وڃن،

فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُمْ بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِى اؤْتُمِنَ أَمَانَتَهٗ

پوءِ جيڪڏهن توهان جو هڪ ٻئي تي اعتبار آهي ته هن کي پنهنجي امانت (قرض) ادا ڪرڻ گهرجي

وَلْيَتَّقِ اللّٰهَ رَبَّهٗ ؕ وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ ؕ وَمَنْ يَّكْتُمْهَا

۽ الله کان ڊڄڻ گهرجي جيڪو سندس رب آهي، ۽ شاهدي نه لڪايو ، ۽ جيڪو (ماڻهو) شاهدي لڪائيندو

فَإِنَّهٗٓ اٰثِمٌ قَلْبُهٗ ؕ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ عَلِيْمٌ ﴿٢٨٣﴾ لِلّٰهِ مَا فِى

پوءِ بيشڪ سندس دل گنهگار آهي، ۽ الله تعالىٰ توهان جي عملن کي ڄاڻندڙ آهي. الله تعالىٰ جو ئي آهي جيڪو

السَّمٰوٰتِ وَمَا فِى الْأَرْضِ ؕ وَإِنْ تُبْدُوْا مَا فِىٓ أَنْفُسِكُمْ أَوْ

ڪجهه آسمانن ۽ زمين ۾ آهي، ۽ جيڪڏهن توهان ظاهر ڪريو جيڪي توهان جي دل ۾

تُخْفُوْهُ يُحَاسِبْكُمْ بِهِ اللّٰهُ ؕ فَيَغْفِرُ لِمَنْ يَّشَآءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ

آهي يا ڳجهو ڪريو ته توهان کان الله ان جو حساب وٺندو، پوءِ بخش ڪري ٿو جنهن کي چاهي ۽ عذاب ڪري ٿو

يَّشَآءُ ؕ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَىْءٍ قَدِيْرٌ ﴿٢٨٤﴾ اٰمَنَ الرَّسُوْلُ بِمَآ أُنْزِلَ

جنهن کي چاهي، ۽ الله تعالىٰ هر شيءِ تي قادر آهي. رسول ڪريم ﷺ قرآن مجيد جي تصديق

إِلَيْهِ مِنْ رَّبِّهٖ وَالْمُؤْمِنُوْنَ ؕ كُلٌّ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَمَلٰٓئِكَتِهٖ

فرمائي ۽ مؤمنن قرآن ڪريم تي ايمان آندو، سڀني ايمان آندو الله تي ۽ ملائڪن تي

وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ ۚ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْ رُّسُلِهٖ ۚ وَقَالُوْا

۽ مقدس ڪتابن تي ۽ معزز رسولن تي، چون ٿا ته اسين الله جي رسولن تي ايمان آڻڻ ۾ فرق نه ٿا رکون، عرض ڪن ٿا

سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيْرُ ﴿٢٨٥﴾ لَا يُكَلِّفُ

اسان ٻڌو ۽ مڃيو، اي الله اسان تنهنجي بخشش چاهيون ٿا ۽ فقط الله ڏانهن موٽڻو آهي. نه ٿو تڪليف ڏئي

اللّٰهُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا ؕ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ ؕ رَبَّنَا

الله ماڻهوءَ کي مگر سندس طاقت آهر ڇڳائي ٿو جو ثواب ۽ برائي جي جزا انهيءَ ملندس، اي رب اسانجا

لَا تُؤَاخِذْنَآ اِنْ نَّسِيْنَآ اَوْ اَخْطَاْنَا ۚ رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَآ

اسان کي پڪڙ نه ڪر جيڪڏهن اسان کان وسري يا خطا ٿي آهي، اي رب اسان جا اسان تي ڪو بار نه

اِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهٗ عَلَى الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِنَا ۚ رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا

وجهه جيئن اسان کان اڳين ماڻهن تي تو بار وڌو هو، اي رب اسانجا اسان تي بار نه وجهه

مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهٖ ۚ وَاعْفُ عَنَّا ۟ وَاغْفِرْ لَنَا ۟ وَارْحَمْنَا ۟

جنهن جي کڻڻ جي اسان کي طاقت نه آهي، ۽ اسان کي معاف فرماءِ، ۽ اسان کي بخش فرماءِ، ۽ اسان تي رحم فرماءِ،

اَنْتَ مَوْلٰىنَا فَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكٰفِرِيْنَ ﴿٢٨٦﴾

تون ئي اسان جو ڪارساز آهين پوءِ تون اسان کي ڪافرن جي قوم تي فتح عطا فرماءِ.

آياتها ٢٠٠ (٣) سُوْرَةُ اٰلِ عِمْرٰنَ مَدَنِيَّةٌ (٨٩) رکوعاتها ٢٠

سورة آل عمران مدني آهي ۽ هن ۾ ويهه رڪوع ۽ ٻه سؤ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو، جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

الٓمّٓ ﴿١﴾ اللّٰهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّوْمُ ﴿٢﴾ؕ نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتٰبَ

الم. الله تعالىٰ آهي انهي کان سواءِ ٻيو ڪو معبود ناهي اهو زنده ۽ ٻين کي قائم رکندڙ آهي. توهان تي قرآن ڪريم نازل

بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَاَنْزَلَ التَّوْرٰىةَ وَالْاِنْجِيْلَ ﴿٣﴾

فرمايائين حق سان، جيڪو اڳين ڪتابن جي تصديق ڪري ٿو، ۽ الله توراة ۽ انجيل پهرين نازل فرمايو.

مِنْ قَبْلُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَاَنْزَلَ الْفُرْقَانَ ؕ اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا

ماڻهن جي هدايت لاءِ ۽ فرق ڪندڙ ڪتاب نازل فرمايو، بيشڪ جيڪي ماڻهو الله تعالىٰ جي آيتن

ل تفسير نسفي. ک تفسير جلالين وتفسير نسفي وتفسير بيضاوي. ک تفسير جلالين. ک تفسير نسفي و تفسير جلالين.

بِاٰيٰتِ اللّٰهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيْدٌ ؕ وَاللّٰهُ عَزِيْزٌ ذُو انْتِقَامٍ ۝٤

جا انڪاري ٿيا انهن لاءِ سخت عذاب آهي، ۽ الله تعالىٰ غالب بدلو وٺندڙ آهي .

اِنَّ اللّٰهَ لَا يَخْفٰى عَلَيْهِ شَيْءٌ فِي الْاَرْضِ وَلَا فِي السَّمَآءِ ۝٥ هُوَ

بيشڪ الله تعالىٰ کان ڪا به شي ڳجهي نه آهي زمين ۾ ۽ نه آسمانن ۾ . اهو ئي آهي

الَّذِيْ يُصَوِّرُكُمْ فِي الْاَرْحَامِ كَيْفَ يَشَآءُ ؕ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ

جيڪو توهان جي تصوير مائُ جي پيٽن ۾ جهڙيءَ طرح چاهي پيدا فرمائي ٿو، ناهي ڪو به معبود مگر اهو

الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ۝٦ هُوَ الَّذِيْٓ اَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتٰبَ مِنْهُ

عزت حڪمت وارو . اهو ئي آهي جنهن توهان تي قرآن ڪريم نازل فرمايو، انهي

اٰيٰتٌ مُّحْكَمٰتٌ هُنَّ اُمُّ الْكِتٰبِ وَاُخَرُ مُتَشٰبِهٰتٌ ؕ فَاَمَّا

جون ڪجهه آيتون صاف معنىٰ رکن ٿيون اهي قرآن ڪريم جو بنياد آهن ۽ ٻيون آيتون متشابهات آهن، پر جن

الَّذِيْنَ فِيْ قُلُوْبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُوْنَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَآءَ

ماڻهن جي دلين ۾ ورڙ آهي سي متشابهه آيتن جي پٺيان فتني ۽ پاڻ مراد و معنائون

الْفِتْنَةِ وَابْتِغَآءَ تَاْوِيْلِهٖ ۚ وَمَا يَعْلَمُ تَاْوِيْلَهٗٓ اِلَّا اللّٰهُ ۘ وَالرّٰسِخُوْنَ

طلب ڪرڻ لاءِ ڪوشش ڪن ٿا ۽ الله تعالىٰ کان سواءِ حقيقت ۾ ان جي مراد ڪير نه ٿو ڄاڻي ۽ پڪي علم

فِي الْعِلْمِ يَقُوْلُوْنَ اٰمَنَّا بِهٖ ۙ كُلٌّ مِّنْ عِنْدِ رَبِّنَا ۚ وَمَا

وارا چون ٿا اسان انهن آيتن تي ايمان آندو، اهي سڀئي آيتون اسان جي رب وٽان آهن، ۽ نصيحت

يَذَّكَّرُ اِلَّآ اُولُوا الْاَلْبَابِ ۝٧ رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوْبَنَا بَعْدَ اِذْ

نه فقط عقلمند حاصل ڪن ٿا . اي اسان جا رب هدايت ڏيڻ کان پوءِ اسان جون دليون

هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَّدُنْكَ رَحْمَةً ۚ اِنَّكَ اَنْتَ الْوَهَّابُ ۝٨

ڏنگيون نه فرماءِ ۽ اسان کي پنهنجي طرفان رحمت عطا فرماءِ، بيشڪ تون ئي گهڻو عطا ڪندڙ آهين .

وقف لازم، وقف غفران، وقف النبي صلى الله عليه وسلم، وقف منزل

ك تفسير جامع البيان .

كه تفسير جلالين وتفسير مظهري .

رَبَّنَآ اِنَّكَ جَامِعُ النَّاسِ لِيَوْمٍ لَّا رَيْبَ فِيْهِ ؕ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُخْلِفُ

اي اسان جا رب بيشڪ تون قيامت جي ڏينهن سڀني ماڻهن کي گڏ ڪندڙ آهين جنهن ۾ ڪو شڪ ناهي بيشڪ

الْمِيْعَادَ ۝٩ اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ اَمْوَالُهُمْ وَلَآ

الله تعالىٰ جو وعدو ٽرندو نه آهي. بيشڪ جن ماڻهن ڪفر ڪيو انهن کي سندن مال ۽ اولاد الله تعالىٰ جي

اَوْلَادُهُمْ مِّنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا ؕ وَاُولٰٓئِكَ هُمْ وَقُوْدُ النَّارِ ۝١٠ كَدَاْبِ

عذاب کان بچائي نه سگهندو ۽ اهي ئي دوزخ جو ٻارڻ آهن. جيئن ڪ

اٰلِ فِرْعَوْنَ ۙ وَالَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ ؕ كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَا ۚ فَاَخَذَهُمُ اللّٰهُ

فرعون وارا ۽ انهن کان اڳ وارا ماڻهو هئا، انهن اسان جي آيتن کي نه مڃيو ته الله انهن کي سندن

بِذُنُوْبِهِمْ ؕ وَاللّٰهُ شَدِيْدُ الْعِقَابِ ۝١١ قُلْ لِّلَّذِيْنَ كَفَرُوْا

گناهن جي عيوض پڪڙيو ۽ الله تعالىٰ سخت عذاب ڪندڙ آهي. اي حبيب توهان ڪافرن کي فرمايو

سَتُغْلَبُوْنَ وَتُحْشَرُوْنَ اِلٰى جَهَنَّمَ ؕ وَبِئْسَ الْمِهَادُ ۝١٢ قَدْ كَانَ

جلدي توهان شڪست کائيندا ۽ جهنم ڏانهن گڏ ڪيا ويندا ۽ ڪهڙي بڇڙي جاءِ آهي ويهڻ جي[1] بيشڪ توهان

لَكُمْ اٰيَةٌ فِيْ فِئَتَيْنِ الْتَقَتَا ؕ فِئَةٌ تُقَاتِلُ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَ

لاءِ نشاني آهي ٻن ٽولين ۾ جيڪي هڪ ٻئي جي سامهون ٿيا، هڪ جماعت الله جي واٽ ۾ جنگ ڪئي ۽

اُخْرٰى كَافِرَةٌ يَّرَوْنَهُمْ مِّثْلَيْهِمْ رَاْىَ الْعَيْنِ ؕ وَاللّٰهُ يُؤَيِّدُ

ٻيا ڪافر هئا، مسلمانن ظاهر ۾ ڪافرن کي پاڻ کان ٻيڻو ڏٺو ۽ الله جنهن کي گهري پنهنجي

بِنَصْرِهٖ مَنْ يَّشَآءُ ؕ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّاُولِي الْاَبْصَارِ ۝١٣

طاقت[2] سان فتح ڏئي ٿو، بيشڪ انهيءَ ۾ عقلمندن لاءِ عبرت آهي.

زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوٰتِ مِنَ النِّسَآءِ وَالْبَنِيْنَ وَالْقَنَاطِيْرِ

ماڻهن لاءِ سينگاري وئي آهي پسنديده شين جي محبت، عورتون، پٽ ۽ گهڻي دولت[3]

[1] و [2] تفسير مظهري. [3] تفسير جلالين.

الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ

سون ۽ چاندي ۽ نشان ڪيل گهوڙا ۽ چوپايو مال ۽

وَالْحَرْثِ ۗ ذَٰلِكَ مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۖ وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ

پوکون، اهي شيون دنيا جي زندگي جو سامان آهن، ۽ الله تعالىٰ وٽ بهترين موٽڻ جي جاءِ

الْمَآبِ ﴿١٤﴾ قُلْ أَؤُنَبِّئُكُمْ بِخَيْرٍ مِنْ ذَٰلِكُمْ ۚ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا عِنْدَ

(بهشت) آهي اي حبيب ﷺ توهان فرمايو ڇا آءٌ توهان کي انهن کان بهتر شيءِ جو دس ڏيان، پرهيزگارن لاءِ سندن

رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَأَزْوَاجٌ

رب وٽ باغ آهن جن جي هيٺان نهرون وهن ٿيون هميشه بهشت ۾ رهندا ۽ پاڪ گهروارِيون

مُطَهَّرَةٌ وَرِضْوَانٌ مِنَ اللَّهِ ۗ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ ﴿١٥﴾

هونديون ۽ الله جو رضامند هوندو، ۽ الله تعالىٰ پنهنجي ٻانهن کي ڏسندڙ آهي.

الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا إِنَّنَا آمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا

اهي ماڻهو چون ٿا اي اسان جا رب اسان تنهنجي رسول ﷺ جي تصديق ڪئي پوءِ تون اسان جا گناهه بخش ڪر

وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿١٦﴾ الصَّابِرِينَ وَالصَّادِقِينَ وَالْقَانِتِينَ

۽ اسان کي جهنم جي عذاب کان پناهه ڏي، صبر ڪندڙ ۽ سچ ڳالهائيندڙ ۽ نياز نوڙت ڪندڙ ۽ الله تعالىٰ

وَالْمُنْفِقِينَ وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ ﴿١٧﴾ شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ

جي راهه ۾ خرچ ڪندڙ ۽ رات جي پوئين حصي ۾ الله کان بخشش طلب ڪندڙ. الله تعالىٰ بيان فرمايو بيشڪ ناهي

لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ ۚ

ڪو عبادت جي لائق مگر اهو ۽ الله جي وحدانيت جي شاهدي ملائڪن ۽ علم وارن حق تي ڏني،

لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١٨﴾ إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ

ناهي ڪو عبادت جي لائق مگر اهو عزت (۽) حڪمت وارو. بيشڪ پسنديده دين الله تعالىٰ وٽ

النصف

ماءِ تفسير جلالين.

الْإِسْلَامُ ۗ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ

اسلام آهي، ۽ نہ اختلاف ڪيو اهل ڪتاب وارن مگر علم اچڻ

مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ ۗ وَمَنْ يَكْفُرْ بِآيَاتِ اللَّهِ

کان پوءِ پنهنجي حسد جي سببان، ۽ جيڪو انسان الله جي آيتن جو انڪار ڪري

فَإِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿١٩﴾ فَإِنْ حَاجُّوكَ فَقُلْ أَسْلَمْتُ

تہ پوءِ بيشڪ الله جلد حساب وٺندڙ آهي. پوءِ اي حبيب! جيڪڏهن اهي توهان سان جهڳڙو ڪن تہ توهان

وَجْهِيَ لِلَّهِ وَمَنِ اتَّبَعَنِ ۗ وَقُلْ لِلَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَ

انهن کي فرمايو اسان ۽ اسان جي تابعدارن الله لاءِ سر جهڪايو آهي، اهلِ ڪتاب وارن ۽ اڻ پڙهيلن کي

الْأُمِّيِّينَ أَأَسْلَمْتُمْ ۚ فَإِنْ أَسْلَمُوا فَقَدِ اهْتَدَوْا ۖ وَإِنْ

فرمايو ڇا توهان دين لاءِ سر جهڪايو، پوءِ جيڪڏهن تسليم ڪيائون تہ هدايت وارا ٿيا، ۽ جيڪڏهن

تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ ۗ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ ﴿٢٠﴾

نہ مڃين تہ توهان تي صرف پيغام پهچائڻ آهي، ۽ الله تعالى پنهنجن ٻانهن کي ڏسندڙ آهي.

إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّينَ

بيشڪ جن ماڻهن الله جي آيتن جو انڪار ڪيو ۽ نبين (سڳورن) کي بي گناهہ

بِغَيْرِ حَقٍّ وَيَقْتُلُونَ الَّذِينَ يَأْمُرُونَ بِالْقِسْطِ مِنَ النَّاسِ

قتل ڪيو، ۽ جيڪي ماڻهو ڪين انصاف جو چوندا هئا انهن کي قتل ڪيائون،

فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢١﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ حَبِطَتْ

انهن ماڻهن کي توهان دردناڪ عذاب جي خوشخبري ٻڌايو. اهي ماڻهو آهن جن جا چڱا

أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ﴿٢٢﴾

ڪم دنيا ۽ آخرت ۾ ضايع ٿي ويا، ۽ انهن جو ڪو بہ مددگار نہ آهي.

لہ تفسير بيضاوي، تفسير نسفي، تفسير مظهري و لغات القرآن عربي.

اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِيْنَ اُوْتُوْا نَصِيْبًا مِّنَ الْكِتٰبِ يُدْعَوْنَ اِلٰى كِتٰبِ

ڇا تو هن نه ڏٺو انهن يهودين کي جن کي توريت مان احڪام پهتا، انهن کي توريت تي عمل ڪرڻ لاءِ

اللّٰهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ يَتَوَلّٰى فَرِيْقٌ مِّنْهُمْ وَهُمْ مُّعْرِضُوْنَ ﴿٢٣﴾ ذٰلِكَ

سڏيو وڃي ٿو انهيءَ لاءِ ته انهن جي وچ ۾ فيصلو ڪيو وڃي پوءِ هڪ گروهه انهن مان انڪار ڪري ڦري وڃي ٿو اهو

بِاَنَّهُمْ قَالُوْا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ اِلَّآ اَيَّامًا مَّعْدُوْدٰتٍ وَّغَرَّهُمْ

انڪار ان سبب ڪري ته اهي چون ٿا ته اسان کي هرگز نه ورنديءَ باهه مگر چند ڏينهن ۽ ڪوڙ

فِيْ دِيْنِهِمْ مَّا كَانُوْا يَفْتَرُوْنَ ﴿٢٤﴾ فَكَيْفَ اِذَا جَمَعْنٰهُمْ لِيَوْمٍ لَّا

ڳالهائڻ جي ڪري دين ۾ دوکو کائن ٿا. پوءِ ڪهڙي حال ۾ هوندا جڏهن اسان قيامت جي ڏينهن

رَيْبَ فِيْهِ وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُوْنَ ﴿٢٥﴾

انهن کي گڏ ڪنداسين، جنهن ۾ ڪو شڪ ڪونهي، ۽ هر انسان کي سندس عمل جي جزا ڏني ويندي ۽ انهن تي ظلم نه ڪيو ويندو.

قُلِ اللّٰهُمَّ مٰلِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَآءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ

اي حبيب تون عرض ڪر ته اي الله تون مالڪ الملڪ آهين جنهن کي چاهين بادشاهي ڏين ۽ جنهن کان چاهين

مِمَّنْ تَشَآءُ ۫ وَتُعِزُّ مَنْ تَشَآءُ وَتُذِلُّ مَنْ تَشَآءُ ؕ بِيَدِكَ الْخَيْرُ ؕ

بادشاهي واپس وٺين، ۽ جنهن کي چاهين عزت ڏين ۽ جنهن کي چاهين ذلت ڏين، تنهنجي دستِ قدرت ۾ خير آهي،

اِنَّكَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ﴿٢٦﴾ تُوْلِجُ الَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَتُوْلِجُ النَّهَارَ

بيشڪ تون هر شيءِ تي قادر آهين. رات کي ڏينهن ۾ داخل ڪرين ٿو ۽ ڏينهن کي رات ۾ داخل

فِي الَّيْلِ ۫ وَتُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَتُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ ۫

ڪرين ٿو، ۽ مئل مان زنده کي ڪڍين ٿو ۽ زنده مان مئل کي ڪڍين ٿو،

وَتَرْزُقُ مَنْ تَشَآءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٢٧﴾ لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُوْنَ

۽ جنهن کي چاهين بغير حساب جي رزق ڏين ٿو. مومن، ڪافرن کي پنهنجو دوست

له تفسير نسفي. ٢ه تفسير جلالين.

الْكٰفِرِيْنَ اَوْلِيَآءَ مِنْ دُوْنِ الْمُؤْمِنِيْنَ ۚ وَمَنْ يَّفْعَلْ

۽ جيڪو مؤمن ڪافرن سان مؤمنن جي سواءِ دوستي نہ بنائين

ذٰلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللّٰهِ فِيْ شَيْءٍ اِلَّآ اَنْ تَتَّقُوْا مِنْهُمْ تُقٰىةً ؕ

دوستي[1] ڪندو ان جو الله جي دين سان ڪو واسطو ناهي مگر اهو جو الله کان خوف ڪريو توهان خوف ڪريو.

وَيُحَذِّرُكُمُ اللّٰهُ نَفْسَهٗ ؕ وَاِلَى اللّٰهِ الْمَصِيْرُ ﴿۲۸﴾ قُلْ اِنْ تُخْفُوْا

۽ الله تعالیٰ توهان کي پاڻ کان ڊيڄاري ٿو، ۽ الله تعالیٰ ڏانهن موٽڻ آهي. اي حبيب توهان انهن کي فرمايو جيڪي ڪجھ

مَا فِيْ صُدُوْرِكُمْ اَوْ تُبْدُوْهُ يَعْلَمْهُ اللّٰهُ ؕ وَيَعْلَمُ مَا فِي

توهان ظاهر ڪريو يا لڪايو جيڪو توهان جي دلين ۾ آهي، الله کي سڀ معلوم آهي ۽ الله تعالیٰ ڄاڻي ٿو جيڪي ڪجھ

السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ ؕ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ﴿۲۹﴾

آسمانن ۾ ۽ زمين ۾ آهي، ۽ الله تعالیٰ هر شيءِ تي قادر آهي.

يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُّحْضَرًا ۖۚ وَّمَا عَمِلَتْ مِنْ

قيامت جي ڏينهن هر انسان جنهن چڱو ڪم يا بڇڙو ڪم ڪيو هوندو اهو موجود ۽ حاضر

سُوْٓءٍ ۚ تَوَدُّ لَوْ اَنَّ بَيْنَهَا وَبَيْنَهٗٓ اَمَدًۢا بَعِيْدًا ؕ وَيُحَذِّرُكُمُ اللّٰهُ

ڏسندو، انسان اميد ڪندو تہ جيڪڏهن عمل ۽ سندس وچ ۾ ڪو وڏو فاصلو هجي ها، ۽ الله توهان کي پاڻ کان

نَفْسَهٗ ؕ وَاللّٰهُ رَءُوْفٌۢ بِالْعِبَادِ ﴿۳۰﴾ قُلْ اِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّوْنَ اللّٰهَ

ڊيڄاري ٿو، ۽ الله ٻانهن تي مهربان آهي. اي حبيب توهان فرمايو اي انسانو جيڪڏهن توهان الله سان

فَاتَّبِعُوْنِيْ يُحْبِبْكُمُ اللّٰهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوْبَكُمْ ؕ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿۳۱﴾

محبت[2] چاهيو ٿا تہ منهنجي فرمانبرداري ڪريو الله توهان سان محبت ڪندو ۽ توهان جا گناهہ بخش ڪندو ۽ الله بخشيندڙ ۽ ٻاجهارو آهي.

قُلْ اَطِيْعُوا اللّٰهَ وَالرَّسُوْلَ ۚ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ

توهان فرمايو الله ۽ الله جي رسول جي فرمانبرداري ڪريو، پوءِ جيڪڏهن منهن ڦيرين پوءِ بيشڪ الله ڪافرن

الْكٰفِرِيْنَ ﴿۳۲﴾ اِنَّ اللّٰهَ اصْطَفٰۤى اٰدَمَ وَ نُوْحًا وَّ اٰلَ اِبْرٰهِيْمَ وَ اٰلَ

تي عذاب ڪندڙ آهي. بيشڪ الله (حضرت) آدمؑ (حضرت) نوحؑ ۽ اولاد (حضرت) ابراهيمؑ ۽ اولاد

عِمْرٰنَ عَلَى الْعٰلَمِيْنَ ﴿۳۳﴾ ذُرِّيَّةًۢ بَعْضُهَا مِنْۢ بَعْضٍ ؕ وَ اللّٰهُ سَمِيْعٌ

عمران جي کي انتخاب ڪيو جهان وارن مٿان. انهن جو هڪڙو خاندان ٻئي آهي، ۽ الله تعالى ٻڌندڙ

عَلِيْمٌ ﴿۳۴﴾ اِذْ قَالَتِ امْرَاَتُ عِمْرٰنَ رَبِّ اِنِّیْ نَذَرْتُ لَكَ مَا فِیْ

ڄاڻندڙ آهي. جڏهن (حضرت) عمران جي گهرواريءَ عرض ڪيو اي منهنجا رب بيشڪ مون نذر ڪيو آهي جيڪو

بَطْنِیْ مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّیْ ۚ اِنَّكَ اَنْتَ السَّمِیْعُ الْعَلِیْمُ ﴿۳۵﴾ فَلَمَّا وَضَعَتْهَا

منهنجي پيٽ ۾ آهي خاص تنهنجي خدمت ۾ رهڻ لاءِ پوءِ مون کان تون قبول فرماءِ، بيشڪ تون ئي ٻڌندڙ ڄاڻندڙ آهين. پوءِ جڏهن ان کي

قَالَتْ رَبِّ اِنِّیْ وَضَعْتُهَاۤ اُنْثٰى ؕ وَ اللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا وَضَعَتْ ؕ وَ لَیْسَ

تولد ڪيائين عرض ڪيائين اي منهنجا رب مون ڇوڪري ڄڻي آهي، ۽ الله تعالى کي معلوم آهي جيڪا ولادت ٿي، ۽ پٽ

الذَّكَرُ كَالْاُنْثٰى ۚ وَ اِنِّیْ سَمَّیْتُهَا مَرْیَمَ وَ اِنِّیْۤ اُعِیْذُهَا بِكَ وَ

ڌيءَ جهڙو ناهي، ۽ بيشڪ مون ان جو نالو مريم رکيو ۽ بيشڪ آءٌ ان کي ۽ ان جي اولاد کي

ذُرِّیَّتَهَا مِنَ الشَّیْطٰنِ الرَّجِیْمِ ﴿۳۶﴾ فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا بِقَبُوْلٍ حَسَنٍ وَّ

تنهنجي پناهه ۾ ڏيان ٿي، شيطان رجيم کان محفوظ رکڻ لاءِ. پوءِ (بي بي) مريم کي سندس رب سهڻي طريقي سان قبول

اَنْۢبَتَهَا نَبَاتًا حَسَنًا ۙ وَّ كَفَّلَهَا زَكَرِیَّا ؕ كُلَّمَا دَخَلَ عَلَیْهَا زَكَرِیَّا

فرمايو ۽ ان کي سهڻي نموني سان پرورش فرمايائين، ۽ (حضرت) زڪريا کي سندس سنڀالڻ لاءِ مقرر ڪيائين. جڏهن زڪريا

الْمِحْرَابَ ۙ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا ۚ قَالَ یٰمَرْیَمُ اَنّٰى لَكِ هٰذَا ؕ قَالَتْ

(بي بي) مريم وٽ محراب ۾ ويندو هو ته وٽس ميوو موسمي ۽ بي موسمي ڏسندو هو. چيائين اي مريم هي ميوو تو وٽ ڪٿان آيو. تان چيائين

هُوَ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ ؕ اِنَّ اللّٰهَ یَرْزُقُ مَنْ یَّشَآءُ بِغَیْرِ حِسَابٍ ﴿۳۷﴾

اهو الله تعالى وٽان اچي ٿو، بيشڪ الله تعالى جنهن کي چاهي بغير حساب جي رزق ڏئي ٿو.

ل تفسير روح البيان وتفسير مظهري. ٢ تفسير بغوي. ٣ تفسير بيضاوي.

هُنَالِكَ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهُ ۚ قَالَ رَبِّ هَبْ لِي مِن لَّدُنكَ ذُرِّيَّةً

انهيءَ جاءِ تي حضرت زڪريا پنهنجي رب کان دعا گهري، عرض ڪيائين اي منهنجا رب مون کي پنهنجو اولاد

طَيِّبَةً ۖ إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ ﴿٣٨﴾ فَنَادَتْهُ الْمَلَائِكَةُ وَهُوَ قَائِمٌ

عطا فرماءِ، بيشڪ تون دعا قبول ڪندڙ آهين. پوءِ جبرئيل حضرت زڪريا کي آواز ڏنو حالانڪ (حضرت)

يُصَلِّي فِي الْمِحْرَابِ أَنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكَ بِيَحْيَىٰ مُصَدِّقًا

زڪريا پنهنجي جاءِ نماز تي بيهي نماز پڙهي رهيو هو، بيشڪ الله تعالیٰ توهان کي (پٽ) يحيٰ جي مبارڪ ڏئي ٿو جيڪو

بِكَلِمَةٍ مِّنَ اللَّهِ وَسَيِّدًا وَحَصُورًا وَنَبِيًّا مِّنَ الصَّالِحِينَ ﴿٣٩﴾

(حضرت) عيسیٰ عليه السلام جي تصديق ڪندو ۽ سردار ۽ عورتن کان پاسو ڪندڙ هوندو ۽ خاص پيغمبرن مان هوندو .

قَالَ رَبِّ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي غُلَامٌ وَقَدْ بَلَغَنِيَ الْكِبَرُ وَامْرَأَتِي

زڪريا عرض ڪيو اي منهنجا رب مون کي پٽ ڪيئن تولد ٿيندو حالانڪ آئون عمر رسيده آهيان ۽ منهنجي گهرواري ٻ

عَاقِرٌ ۖ قَالَ كَذَٰلِكَ اللَّهُ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ ﴿٤٠﴾ قَالَ رَبِّ اجْعَل

ٻار پيدا ڪرڻ جي صلاحيت نه آهي، جبرئيل فرمايو الله تعالیٰ ائين ئي ڪري ٿو جيئن چاهي . زڪريا عرض ڪيو اي منهنجا رب

لِّي آيَةً ۖ قَالَ آيَتُكَ أَلَّا تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ إِلَّا رَمْزًا ۗ

مون کي ڪا نشاني ڏي، الله فرمايو تنهنجي لاءِ نشاني هي آهي ته تون ٽن ڏينهن ڳالهائي نه سگهندين مگر اشارن سان،

وَاذْكُر رَّبَّكَ كَثِيرًا وَسَبِّحْ بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَارِ ﴿٤١﴾ وَإِذْ قَالَتِ

۽ پنهنجي رب کي گهڻو ياد ڪر ۽ صبح ۽ شام پنهنجي رب جي ساراهه ڪر. ۽ جڏهن (بي بي) مريم کي

الْمَلَائِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاكِ وَطَهَّرَكِ وَاصْطَفَاكِ عَلَىٰ

جبرئيل چيو ته بيشڪ الله تعالیٰ تو کي انتخاب ڪيو آهي ۽ تو کي پاڪ ڪيو آهي ۽ موجوده زماني جي سڀني عورتن

نِسَاءِ الْعَالَمِينَ ﴿٤٢﴾ يَا مَرْيَمُ اقْنُتِي لِرَبِّكِ وَاسْجُدِي وَارْكَعِي مَعَ

کان برگزيده ڪيو آهي. اي مريم پنهنجي رب جي سامهون ادب سان بيهه ان لاءِ سجدو ڪر ۽ جماعت

ع ١١ / ١٢

الرّٰكِعِيْنَ ﴿۴۳﴾ ذٰلِكَ مِنْ اَنْۢبَآءِ الْغَيْبِ نُوْحِيْهِ اِلَيْكَ ؕ وَمَا كُنْتَ

سان نماز ادا ڪر. اهي غيب جون خبرون آهن جيڪي (اسان) وحي جي ذريعي رسول عربي ڪي پهچايون ٿا، ۽ بظاهر تون هان

لَدَيْهِمْ اِذْ يُلْقُوْنَ اَقْلَامَهُمْ اَيُّهُمْ يَكْفُلُ مَرْيَمَ ۪ وَمَا كُنْتَ

انهن وٽ نه هئين جڏهن انهن قلمن سان ڪڻو ٿي وڌو ته (بي بي) مريم جي پرورش ڪير ڪري، ۽ بظاهر تون هان

لَدَيْهِمْ اِذْ يَخْتَصِمُوْنَ ﴿۴۴﴾ اِذْ قَالَتِ الْمَلٰٓئِكَةُ يٰمَرْيَمُ اِنَّ اللّٰهَ

انهن وٽ نه هئين جڏهن پاڻ ۾ تڪرار ڪيائون. اي حبيب تون هان ياد ڪر جڏهن (حضرت) جبرئيل بي بي مريم کي چيو

يُبَشِّرُكِ بِكَلِمَةٍ مِّنْهُ ۖۗ اسْمُهُ الْمَسِيْحُ عِيْسَى ابْنُ مَرْيَمَ

بيشڪ الله تعالى توکي پاڻ وٽان پٽ جي بشارت ڏئي ٿو، جنهن جو نالو مسيح يعني عيسى پٽ مريم جو آهي

وَجِيْهًا فِى الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ وَمِنَ الْمُقَرَّبِيْنَ ﴿۴۵﴾

جيڪو دنيا ۾ وڏي مرتبي وارو ۽ آخرت ۾ خاص بندن مان آهي.

وَيُكَلِّمُ النَّاسَ فِى الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَّمِنَ الصّٰلِحِيْنَ ﴿۴۶﴾ قَالَتْ رَبِّ

۽ ماڻهن سان ننڍپڻ ۾ ڪلام ڪندو ۽ پڪي عمر ۾ دين جي تبليغ ڪندو ۽ پاڻ خاص بندن مان هوندو ۽ (بي بي مريم) عرض ڪيو

اَنّٰى يَكُوْنُ لِىْ وَلَدٌ وَّلَمْ يَمْسَسْنِىْ بَشَرٌ ؕ قَالَ كَذٰلِكِ اللّٰهُ يَخْلُقُ

اي منهنجا رب مون کي اولاد ڪيئن ٿيندو مون کي ڪنهن انسان هٿ نه لاتو آهي، فرمايائين الله ائين ئي پيدا فرمائي ٿو

مَا يَشَآءُ ؕ اِذَا قَضٰٓى اَمْرًا فَاِنَّمَا يَقُوْلُ لَهٗ كُنْ فَيَكُوْنُ ﴿۴۷﴾ وَيُعَلِّمُهُ

جيڪو چاهي، جڏهن ڪنهن ڪم جو حڪم فرمائي ٿو ته ان کي چوي ٿو ٿي ته فورًا ٿي پوي ٿو. ۽ الله تعالى سيکاريندو

الْكِتٰبَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرٰىةَ وَالْاِنْجِيْلَ ﴿۴۸﴾ وَرَسُوْلًا اِلٰى بَنِىْٓ

ان کي ڪتاب ۽ حڪمت ۽ توراة ۽ انجيل. ۽ (حضرت) عيسى بني اسرائيل ڏانهن رسول

اِسْرَآءِيْلَ ۙ۬ اَنِّىْ قَدْ جِئْتُكُمْ بِاٰيَةٍ مِّنْ رَّبِّكُمْ ۙ اَنِّىْٓ اَخْلُقُ لَكُمْ

ڪري موڪليو ويندو ۽ (حضرت) عيسى فرمايو بيشڪ آءٌ توهان وٽ توهان جي رب جي طرف کان نشاني آندي آهي ته تحقيق آءٌ توهان لاءِ

له تفسير روح البيان.

له تفسير جلالين.

مِّنَ الطِّينِ كَهَيْـَٔةِ الطَّيْرِ فَأَنفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًۢا بِإِذْنِ اللَّهِ ۖ

مٽيءَ مان هڪ پکيءَ جهڙي صورت[1] تيار ڪريان ٿو پوءِ ان ۾ ڦوڪ ڏيان ٿو ته اها صورت پکي ٿي پوندي الله جي حڪم سان،

وَأُبْرِئُ الْأَكْمَهَ وَالْأَبْرَصَ وَأُحْيِ الْمَوْتَىٰ بِإِذْنِ اللَّهِ ۖ وَأُنَبِّئُكُم

۽ آئون ماءُ جي پيٽان ڄاول نابين[2] ۽ ڪوڙهه جي مريض کي شفا ڏيان ٿو ۽ الله جي حڪم سان مئل کي جيئرو ڪريان ٿو ۽ توهان

بِمَا تَأْكُلُونَ وَمَا تَدَّخِرُونَ فِي بُيُوتِكُمْ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لَّكُمْ

کي ٻڌايان ٿو جيڪو توهان کائو ٿا ۽ جيڪو توهان پنهنجن گهرن ۾ گڏ ڪريو ٿا، بيشڪ انهيءَ ۾ توهان لاءِ نشاني آهي

إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٤٩﴾ وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَاةِ

جيڪڏهن توهان يقين ڪندڙ آهيو. ۽ توريت جي تصديق ڪريان ٿو جيڪو مون کان اڳ ۾ آيل آهي

وَلِأُحِلَّ لَكُم بَعْضَ الَّذِي حُرِّمَ عَلَيْكُمْ ۚ وَجِئْتُكُم بِآيَةٍ

انهيءَ لاءِ جو توهان لاءِ ڪي شيون حلال ڪريان جيڪي توهان تي حرام ڪيون ويون، ۽ مون توهان وٽ پنهنجي رب جي

مِّن رَّبِّكُمْ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿٥٠﴾ إِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ

طرفان نشاني آندي آهي، پوءِ توهان الله تعاليٰ کان ڊڄو منهنجي فرمانبرداري ڪريو. بيشڪ الله تعاليٰ منهنجو ۽ توهان جو رب آهي

فَاعْبُدُوهُ ۗ هَٰذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٥١﴾ فَلَمَّا أَحَسَّ عِيسَىٰ مِنْهُمُ

پوءِ خاص انهيءَ جي عبادت ڪريو، هيءَ سنئين راهه آهي. پوءِ جڏهن عيسيٰ انهن مان ڪفر کي معلوم ڪيو[3]

الْكُفْرَ قَالَ مَنْ أَنصَارِي إِلَى اللَّهِ ۖ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ

ڪيو ته ڪير آهي جيڪي الله جي دين لاءِ منهنجا مددگار آهن، حوارين عرض ڪيو اسان الله جي دين جا

أَنصَارُ اللَّهِ آمَنَّا بِاللَّهِ وَاشْهَدْ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ ﴿٥٢﴾ رَبَّنَا آمَنَّا

مددگار آهيون، اسان الله تي ايمان آندو آهي، ۽ توهان شاهدي ڏيو ته اسان مسلمان آهيون. اي اسان جا رب اسان ايمان

بِمَا أَنزَلْتَ وَاتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ ﴿٥٣﴾

آندو آهي انهيءَ تي جيڪو تو نازل فرمايو آهي ۽ حضرت عيسيٰ جي تابعداري ڪئي سين پوءِ اسان کي تصديق ڪندڙن مان لک.

[1] تفسير نسفي. [2] تفسير جلالين. [3] تفسير نسفي.

وَمَكَرُوْا وَمَكَرَ اللّٰهُ ؕ وَاللّٰهُ خَيْرُ الْمٰكِرِيْنَ ﴿٥٤﴾ اِذْ قَالَ اللّٰهُ

۽ ڪافرن فريب ڪيو ۽ الله تدبير ڪئي، ۽ الله تعالیٰ بهترين تدبير ڪندڙ آهي ۔ اي حبيب توهان ياد ڪريو

يٰعِيْسٰۤى اِنِّىْ مُتَوَفِّيْكَ وَرَافِعُكَ اِلَىَّ وَمُطَهِّرُكَ مِنَ الَّذِيْنَ

جڏهن الله تعالیٰ فرمايو اي عيسيٰ آئون توکي پوري عمر ڏيندس ۽ توکي پاڻ ڏانهن کڻيندس ۽ توکي ڪافرن کان پاڪ

كَفَرُوْا وَجَاعِلُ الَّذِيْنَ اتَّبَعُوْكَ فَوْقَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْۤا اِلٰى يَوْمِ

بنائيندس ۽ تنهنجن تابعدارن کي قيامت تائين تنهنجن انڪار ڪندڙن تي

الْقِيٰمَةِ ۚ ثُمَّ اِلَىَّ مَرْجِعُكُمْ فَاَحْكُمُ بَيْنَكُمْ فِيْمَا كُنْتُمْ فِيْهِ

غالب ڪندس، انهيءَ کان پوءِ توهان جو موٽڻ ڏانهن مون ڏانهن ٿيندو پوءِ آئون توهان جي وچ فيصلو ڪندس جن

تَخْتَلِفُوْنَ ﴿٥٥﴾ فَاَمَّا الَّذِيْنَ كَفَرُوْا فَاُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَدِيْدًا

ڳالهين ۾ اختلاف ڪندا هئا. پوءِ جن ماڻهن ڪفر ڪيو آئون انهن کي دنيا ۽ آخرت ۾

فِى الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ ۫ وَمَا لَهُمْ مِّنْ نّٰصِرِيْنَ ﴿٥٦﴾ وَاَمَّا الَّذِيْنَ

سخت عذاب ڪندس ۽ انهن جو ڪير به مددگار نه هوندو ۽ پر جن ماڻهن ايمان

اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ فَيُوَفِّيْهِمْ اُجُوْرَهُمْ ؕ وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ

آندو ۽ چڱا ڪم ڪيا پوءِ الله تعالیٰ انهن کي سندن پورو ثواب ڏيندو، ۽ الله تعالیٰ ظالمن کي پسند

الظّٰلِمِيْنَ ﴿٥٧﴾ ذٰلِكَ نَتْلُوْهُ عَلَيْكَ مِنَ الْاٰيٰتِ وَالذِّكْرِ

نه ٿو فرمائي ۔ اهي واقعات جيڪي اسين توهان تي بيان ڪريون ٿا قرآن ڪريم جي آيتن

الْحَكِيْمِ ﴿٥٨﴾ اِنَّ مَثَلَ عِيْسٰى عِنْدَ اللّٰهِ كَمَثَلِ اٰدَمَ ؕ خَلَقَهٗ

مان آهن ۔ بيشڪ الله تعالیٰ وٽ حضرت عيسيٰ جي پيدائش حضرت آدم جي تخليق وانگر آهي، الله تعالیٰ حضرت آدم

مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهٗ كُنْ فَيَكُوْنُ ﴿٥٩﴾ اَلْحَقُّ مِنْ رَّبِّكَ فَلَا

کي مٽي مان پيدا فرمايو، وري فرمايائين ته جلدي ٿي ته پوءِ ٿي پيو ۔ اي ٻڌندڙ اها ڳالهه تنهنجي رب جي

ل ۽ ل تفسير ڪبير عربي. منزل ١ تفسير روح البيان.

تَكُنْ مِّنَ الْمُمْتَرِيْنَ ۝٦٠ فَمَنْ حَآجَّكَ فِيْهِ مِنْۢ بَعْدِ مَا جَآءَكَ

طرفان حق آهي ۽ تون شڪ ڪندڙن مان نه ٿيءُ. پوءِ اي حبيب علم اچڻ کان پوءِ جيڪو توهان سان (حضرت) عيسىٰ

مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ اَبْنَآءَنَا وَاَبْنَآءَكُمْ وَنِسَآءَنَا وَ

جي باري ۾ حجت ڪري پوءِ توهان انهن کي فرمايو اچو ته اسين پنهنجن پٽن کي ۽ توهان پنهنجن پٽن کي سڏيو ۽ اسين پنهنجين گهروارين

نِسَآءَكُمْ وَاَنْفُسَنَا وَاَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَّعْنَتَ

کي ۽ توهان پنهنجين زالن کي سڏيو ۽ اسين ۽ توهان گڏ ٿيون، پوءِ اسان مباهلو (مناظرو) ڪري ڪوڙن

اللّٰهِ عَلَى الْكٰذِبِيْنَ ۝٦١ اِنَّ هٰذَا لَهُوَ الْقَصَصُ الْحَقُّ ۚ وَمَا

تي الله جي لعنت موڪليون - بيشڪ اهو سچو واقعو آهي، ۽ ناهي ڪو

مِنْ اِلٰهٍ اِلَّا اللّٰهُ ۭ وَاِنَّ اللّٰهَ لَهُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ۝٦٢

عبادت جي لائق مگر الله تعالىٰ، ۽ بيشڪ الله تعالىٰ غالب حڪمت وارو آهي.

فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنَّ اللّٰهَ عَلِيْمٌۢ بِالْمُفْسِدِيْنَ ۝٦٣ قُلْ يٰٓاَهْلَ الْكِتٰبِ

پوءِ جيڪڏهن ايمان نه آڻن ته پوءِ بيشڪ الله فسادين کي چڱيءَ طرح ڄاڻندڙ آهي. اي حبيب توهان فرمايو اي اهل ڪتاب

تَعَالَوْا اِلٰى كَلِمَةٍ سَوَآءٍۢ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ اَلَّا نَعْبُدَ اِلَّا اللّٰهَ

جا اهڙي ڪلمي جي طرف اچو جيڪو اسان ۽ توهان ۾ برابر آهي ته نه عبادت ڪريون اسين مگر الله جي

وَلَا نُشْرِكَ بِهٖ شَيْـًٔا وَّلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا اَرْبَابًا

۽ الله سان اسين ڪنهن کي شريڪ نه ڪريون ۽ اسان ۾ ڪو هڪ ٻئي کي رب نه بنائي

مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ ۭ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَقُوْلُوا اشْهَدُوْا بِاَنَّا مُسْلِمُوْنَ ۝٦٤

الله تعالىٰ کان سواءِ، پوءِ جيڪڏهن اهي مڃن نه ته توهان فرمايو توهان شاهد رهو تحقيق اسين مسلمان آهيون.

يٰٓاَهْلَ الْكِتٰبِ لِمَ تُحَآجُّوْنَ فِيْٓ اِبْرٰهِيْمَ وَمَآ اُنْزِلَتِ

اي اهل ڪتاب جا (حضرت) ابراهيم جي باري ۾ ڇالاءِ جهيڙو ڪريو ٿا ۽ تورات ۽ انجيل نه

التَّوْرٰىةُ وَالْاِنْجِيْلُ اِلَّا مِنْ بَعْدِهٖ ؕ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ ﴿۶۵﴾

(حضرت) ابراهيم کان پوءِ نازل ٿيا، ڇا پوءِ توهان نٿا سمجهو.

هٰۤاَنْتُمْ هٰۤؤُلَآءِ حَاجَجْتُمْ فِيْمَا لَكُمْ بِهٖ عِلْمٌ فَلِمَ

اي اهلِ ڪتاب جا توهان اهي آهيو جيڪي جهڳڙو ڪريو ٿا ان آخرزمان متعلق جنهن جو توهان کي علم آهي

تُحَآجُّوْنَ فِيْمَا لَيْسَ لَكُمْ بِهٖ عِلْمٌ ؕ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ وَ

پوءِ ڇالاءِ ان بابت جهڳڙو ڪريو ٿا جنهن جو توهان کي علم ناهي، ۽ الله تعالىٰ (سڀ ڪجهه) ڄاڻي ٿو ۽

اَنْتُمْ لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿۶۶﴾ مَا كَانَ اِبْرٰهِيْمُ يَهُوْدِيًّا وَّلَا

توهان نٿا ڄاڻو. (حضرت) ابراهيم يهودي ۽ نصارو

نَصْرَانِيًّا وَّلٰكِنْ كَانَ حَنِيْفًا مُّسْلِمًا ؕ وَمَا كَانَ مِنَ

نه هو پر حق ڏانهن لڙندڙ مسلمان هو، ۽ مشرڪن

الْمُشْرِكِيْنَ ﴿۶۷﴾ اِنَّ اَوْلَى النَّاسِ بِاِبْرٰهِيْمَ لَلَّذِيْنَ

مان نه هو. بيشڪ سڀني ماڻهن کان (حضرت) ابراهيم کي ويجها اهي ماڻهو آهن جن

اتَّبَعُوْهُ وَهٰذَا النَّبِيُّ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا ؕ وَاللّٰهُ وَلِيُّ

سندس پيروي ڪئي ۽ هي رسولِ عربي ۽ جن ماڻهن ايمان آندو، ۽ الله تعالىٰ مؤمنن جو

الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿۶۸﴾ وَدَّتْ طَّآئِفَةٌ مِّنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ لَوْ يُضِلُّوْنَكُمْ

مددگار آهي. ۽ اهلِ ڪتاب مان هڪ گروهه دل سان چاهي ٿو ته ڪنهن طريقي سان توهان کي گمراهه ڪن،

وَمَا يُضِلُّوْنَ اِلَّاۤ اَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُوْنَ ﴿۶۹﴾ يٰۤاَهْلَ

۽ اهي پنهنجو پاڻ کي گمراهه ڪن ٿا ۽ نٿا سمجهن. اي اهلِ ڪتاب

الْكِتٰبِ لِمَ تَكْفُرُوْنَ بِاٰيٰتِ اللّٰهِ وَاَنْتُمْ تَشْهَدُوْنَ ﴿۷۰﴾

جا الله تعالىٰ جي آيتن جو ڇالاءِ انڪار ڪريو ٿا؟ حالانڪ توهان ڄاڻو ٿا ٢

١ تفسير روح البيان. ٢ تفسير جلالين وتفسير جامع البيان.

يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ لِمَ تَلۡبِسُونَ ٱلۡحَقَّ بِٱلۡبَٰطِلِ وَتَكۡتُمُونَ ٱلۡحَقَّ وَ

اي اهل كتاب ڇا لاءِ حق کي ناحق سان گڏيو ٿا ۽ رسول عربي ﷺ جي تعريف لڪايو ٿا حالانڪ

أَنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ﴿٧١﴾ وَقَالَت طَّآئِفَةٞ مِّنۡ أَهۡلِ ٱلۡكِتَٰبِ ءَامِنُواْ بِٱلَّذِيٓ

توهان ڄاڻو ٿا . ۽ يهودين جي هڪ گروهه (پاڻ ۾) چيو ته قرآن ڪريم تي صبح جو ايمان

أُنزِلَ عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَجۡهَ ٱلنَّهَارِ وَٱكۡفُرُوٓاْ ءَاخِرَهُۥ لَعَلَّهُمۡ

آڻيو ۽ شام جو اسلام کان ڦري وڃو انهي لاءِ ته من مسلمان پنهنجي دين کان

يَرۡجِعُونَ ﴿٧٢﴾ وَلَا تُؤۡمِنُوٓاْ إِلَّا لِمَن تَبِعَ دِينَكُمۡ قُلۡ إِنَّ ٱلۡهُدَىٰ

ڦري وڃن . (۽ پاڻ ۾ چيائون) نه مڃيو توهان مگر جيڪو توهان جي دين جي موافق هجي ، اي حبيب توهان فرمايو بيشڪ الله تعالىٰ

هُدَى ٱللَّهِ أَن يُؤۡتَىٰٓ أَحَدٞ مِّثۡلَ مَآ أُوتِيتُمۡ أَوۡ يُحَآجُّوكُمۡ

جي هدايت اسلام آهي ، ۽ چون ٿا ته اِنسان هڪڙي کي ملي جيڪا پاڻ توهان مسلمانن کي ملي آهي يا مسلمان يهودين

عِندَ رَبِّكُمۡ قُلۡ إِنَّ ٱلۡفَضۡلَ بِيَدِ ٱللَّهِ يُؤۡتِيهِ مَن يَشَآءُ

سان حجت ڪن پنهنجي رب وٽ ، اي حبيب توهان فرمايو بيشڪ ڀلائي الله تعالىٰ جي هٿ ۾ آهي جنهن کي چاهي عطا ڪندو آهي ،

وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٞ ﴿٧٣﴾ يَخۡتَصُّ بِرَحۡمَتِهِۦ مَن يَشَآءُ وَٱللَّهُ

۽ الله تعالىٰ وسعت وارو ڄاڻندڙ آهي . اهو پنهنجي نبوت سان جنهن کي چاهي سرفراز ڪري ٿو ، ۽ الله تمام

ذُو ٱلۡفَضۡلِ ٱلۡعَظِيمِ ﴿٧٤﴾ ۞ وَمِنۡ أَهۡلِ ٱلۡكِتَٰبِ مَنۡ إِن تَأۡمَنۡهُ

گهڻو احسان ڪندڙ آهي . ۽ ڪي يهودي اهڙا آهن جو جيڪڏهن انهن وٽ گهڻو مال

بِقِنطَارٖ يُؤَدِّهِۦٓ إِلَيۡكَ وَمِنۡهُم مَّنۡ إِن تَأۡمَنۡهُ بِدِينَارٖ لَّا

امانت رکيو وڃي ته توهان کي واپس ڪندا ، ۽ ڪي اهڙا به آهن جو جيڪڏهن وٽن هڪ دينار امانت رکي وڃي ته به

يُؤَدِّهِۦٓ إِلَيۡكَ إِلَّا مَا دُمۡتَ عَلَيۡهِ قَآئِمٗا ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمۡ قَالُواْ

موٽائي نه ڏيندا جيستائين توهان سندن مٿي تي چڙهي نه بيهو ، اها خيانت انهي سببان ڪن ٿا

له تفسير روح البيان و تفسير نسفي و تفسير جلالين و تفسير بيضاوي و تفسير مظهري و تفسير جامع البيان ٢ه تفسير نسفي و تفسير روح المعاني
ته تفسير مظهري و تفسير جلالين

لَيْسَ عَلَيْنَا فِي الْأُمِّيِّنَ سَبِيلٌ ۚ وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ

جو چون ٿا ته اسان تي اڻ پڙهيلن (جي مال کائڻ) ۾ گناهه ناهي، ۽ الله تعالىٰ تي سمجهڻ کان پوءِ

وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾ بَلَىٰ مَنْ أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِ وَاتَّقَىٰ فَإِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ

ڪوڙ چون ٿا. ها، جن وعدو پورو ڪيو (رسول عربيءَ تي ايمان آندو) ۽ الله جو خوف ڪيو پوءِ بيشڪ الله خوف

الْمُتَّقِينَ ﴿٧٦﴾ إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا

ڪندڙن سان محبت رکي ٿو. بيشڪ جن الله تعالىٰ جي وعدي کي پورو نه ڪيو ۽ پنهنجن قسمن جي عيوض ٿورو مُلهه

قَلِيلًا أُولَٰئِكَ لَا خَلَاقَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ وَلَا

وٺن ٿا، انهن جو آخرت ۾ ڪو حصو ناهي ۽ الله تعالىٰ انهن سان نه ڳالهائيندو ۽ نه

يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٧﴾

قيامت جي ڏينهن انهن ڏانهن ڏسندو ۽ نه انهن کي پاڪ ڪندو، ۽ انهن لاءِ دردناڪ عذاب آهي.

وَإِنَّ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا يَلْوُونَ أَلْسِنَتَهُمْ بِالْكِتَابِ لِتَحْسَبُوهُ مِنَ

۽ بيشڪ يهودين مان هڪ اهڙو گروهه آهي جيڪو تورات مان رسول عربيءَ جي تعريف لڪائي ٿو انهي سبب جو توهان سمجهو

الْكِتَابِ وَمَا هُوَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَقُولُونَ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَ

ته اهو تورات ۾ آهي، حالانڪه اهو تورات ۾ ناهي، ۽ چون ٿا ته اهو الله تعالىٰ جي طرفان آهي

مَا هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ ۚ وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُمْ

حالانڪ اهو الله تعالىٰ جي طرفان ناهي ۽ الله تعالىٰ تي سمجهڻ کان پوءِ ڪوڙ

يَعْلَمُونَ ﴿٧٨﴾ مَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُؤْتِيَهُ اللَّهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ

چون ٿا. ڪنهن انسان کي اهو حق ناهي جو الله تعالىٰ ان کي ڪتاب ۽ علم ۽ فهم

وَالنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَادًا لِي مِنْ دُونِ اللَّهِ وَ

۽ نبوت عطا فرمائي انهي کان پوءِ اهو ماڻهن کي چوي ته الله کان سواءِ منهنجي عبادت ڪريو ۽

ك تفسير نسفي وتفسير روح البيان.

ك تفسير نسفي وتفسير روح البيان.

لٰكِنْ كُوْنُوْا رَبّٰنِيّٖنَ بِمَا كُنْتُمْ تُعَلِّمُوْنَ الْكِتٰبَ وَبِمَا

پر اهو چوندو ته ڏيندا رهو انهيءَ سببان جو توهان (رسول) ڪتاب سيکاريو ٿا ۽ توهان ڪتاب جو

كُنْتُمْ تَدْرُسُوْنَ ۝٧٩ وَلَا يَاْمُرَكُمْ اَنْ تَتَّخِذُوا الْمَلٰٓئِكَةَ وَ

درس ڏيو ٿا ۽ نه (رسول) توهان کي اهو حڪم ڏيندو ته ملائڪن ۽ پيغمبرن کي الله

النَّبِيّٖنَ اَرْبَابًا ؕ اَيَاْمُرُكُمْ بِالْكُفْرِ بَعْدَ اِذْ اَنْتُمْ مُّسْلِمُوْنَ ۝٨٠

ڪري مڃيو، ڇا توهان کي ڪفر جو حڪم ڏيندو انهيءَ کانپوءِ جو توهان مسلمان ٿي ويا.

وَاِذْ اَخَذَ اللّٰهُ مِيْثَاقَ النَّبِيّٖنَ لَمَآ اٰتَيْتُكُمْ مِّنْ كِتٰبٍ

اي حبيب توهان ياد ڪريو جڏهن الله تعالىٰ پيغمبرن کان وعدو ورتو ته جنهن وقت آءٌ توهان کي ڪتاب ۽ حڪمت

وَّحِكْمَةٍ ثُمَّ جَآءَكُمْ رَسُوْلٌ مُّصَدِّقٌ لِّمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ

عطا ڪريان، انهيءَ کانپوءِ توهان وٽ رسول عربي ﷺ تشريف فرمائي جيڪو توهان جي ڪتاب جي تصديق ڪري توهان ضرور

بِهٖ وَلَتَنْصُرُنَّهٗ ؕ قَالَ ءَاَقْرَرْتُمْ وَاَخَذْتُمْ عَلٰى ذٰلِكُمْ

ضرور انهيءَ تي ايمان آڻيو ۽ ضرور ضرور انهيءَ جي مدد ڪجو، الله فرمايو ڇا توهان اقرار ڪيو ۽ انهيءَ تي منهنجي پڪي وعدي جو

اِصْرِيْ ؕ قَالُوْٓا اَقْرَرْنَا ؕ قَالَ فَاشْهَدُوْا وَاَنَا مَعَكُمْ مِّنَ

بار کنيو، (رسولن) عرض ڪيو اسان اقرار ڪريون ٿا، الله فرمايو توهان هڪ ٻئي تي شاهد ٿيو ۽ آءٌ به توهان سان گڏ

الشّٰهِدِيْنَ ۝٨١ فَمَنْ تَوَلّٰى بَعْدَ ذٰلِكَ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْفٰسِقُوْنَ ۝٨٢

شاهد آهيان. پوءِ (انهن نبين جي امتين مان) جنهن به وعدي کانپوءِ وعدي خلافي ڪئي، پوءِ اهي ئي بي دين آهن.

اَفَغَيْرَ دِيْنِ اللّٰهِ يَبْغُوْنَ وَلَهٗٓ اَسْلَمَ مَنْ فِى السَّمٰوٰتِ

الله جي دين کان سواءِ ٻيو دين چاهين ٿا ۽ (توهان فرمايو) انهيءَ جي دربار ۾ سر جهڪائن ٿا جيڪي آسمانن

وَالْاَرْضِ طَوْعًا وَّكَرْهًا وَّاِلَيْهِ يُرْجَعُوْنَ ۝٨٣

۽ زمين ۾ آهن خوشيءَ سان ۽ مجبوريءَ سان ۽ انهيءَ ڏانهن سڀئي موٽايا ويندا.

ع ٩ ١٦

ل تفسير روح البيان وتفسير نسفي وتفسير مظهري وتفسير روح المعاني وتفسير جلالين.

قُلْ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَمَآ اُنْزِلَ عَلَيْنَا وَمَآ اُنْزِلَ عَلٰٓى اِبْرٰهِيْمَ وَاِسْمٰعِيْلَ

اي حبيب توهان فرمايو ته اسان الله تعالىٰ ۽ قرآن ڪريم ۽ جيڪو (حضرت) ابراهيم ۽ (حضرت) اسماعيل

وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوْبَ وَالْاَسْبَاطِ وَمَآ اُوْتِيَ مُوْسٰى وَعِيْسٰى

۽ اسحاق ۽ يعقوب ۽ سندن اولاد تي نازل ڪيو ويو انهن سڀني تي ايمان آندو ۽ اسان ايمان آندو ۽ توراة

وَالنَّبِيُّوْنَ مِنْ رَّبِّهِمْ ۖ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِّنْهُمْ ۖ وَنَحْنُ لَهٗ

۽ انجيل تي ۽ جيڪو ٻين نبين کي سندن رب کان مليو اسين (مسلمان) نبين جي نبوت ۾ فرق نه ٿا ڪريون ۽ اسين الله جي اڳيان

مُسْلِمُوْنَ ﴿۸۴﴾ وَمَنْ يَّبْتَغِ غَيْرَ الْاِسْلَامِ دِيْنًا فَلَنْ يُّقْبَلَ مِنْهُ ۚ

سر جهڪايون ٿا . ۽ جيڪو ماڻهو اسلام کي ڇڏي ٻئي دين جي طلب ڪري ته اهو هرگز ان کان قبول نه ڪيو ويندو ۽

وَهُوَ فِي الْاٰخِرَةِ مِنَ الْخٰسِرِيْنَ ﴿۸۵﴾ كَيْفَ يَهْدِي اللّٰهُ قَوْمًا

۽ اهو آخرت ۾ نقصان وارن مان هوندو . ڪهڙي طرح الله هدايت ڏيندو ان قوم کي

كَفَرُوْا بَعْدَ اِيْمَانِهِمْ وَشَهِدُوْٓا اَنَّ الرَّسُوْلَ حَقٌّ وَّ

جنهن ايمان آڻڻ کان پوءِ ڪفر ڪيو ۽ شاهدي ڏنائون ته بيشڪ رسول عربي ﷺ سچو آهي ۽

جَآءَهُمُ الْبَيِّنٰتُ ۭ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظّٰلِمِيْنَ ﴿۸۶﴾

انهن وٽ پڌرا معجزا اچي چڪا هئا ۽ الله تعالىٰ ظالمن کي هدايت نه ٿو ڏئي .

اُولٰٓئِكَ جَزَآؤُهُمْ اَنَّ عَلَيْهِمْ لَعْنَةَ اللّٰهِ وَالْمَلٰٓئِكَةِ وَالنَّاسِ

انهن جو بدلو اهو آهي ته بيشڪ انهن جي مٿان الله تعالىٰ ۽ ملائڪن ۽ سڀني ماڻهن

اَجْمَعِيْنَ ﴿۸۷﴾ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا ۚ لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ

جي لعنت آهي . هميشه انهي ۾ رهندا، نه انهن تي عذاب هلڪو ڪيو ويندو ۽ نه انهن کي

يُنْظَرُوْنَ ﴿۸۸﴾ اِلَّا الَّذِيْنَ تَابُوْا مِنْۢ بَعْدِ ذٰلِكَ وَاَصْلَحُوْا ۣ

مهلت ڏني ويندي . مگر جيڪي ماڻهو ڪفر کان پوءِ توبه ڪري ۽ چڱا ڪم ڪيائون .

فَإِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٨٩﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بَعْدَ

پوءِ بيشڪ الله تعالىٰ بخشڻ ڪندڙ ٻاجھارو آھي. بيشڪ جن ماڻھن ايمان آڻڻ ڪان پوءِ ڪفر

إِيمَانِهِمْ ثُمَّ ازْدَادُوا كُفْرًا لَّن تُقْبَلَ تَوْبَتُهُمْ وَأُولٰٓئِكَ

ڪيو انھيءَ ڪان پوءِ ڪفر ۾ وڌيڪ زياده ٿيا هرگز انھن جي توبه قبول نه ڪئي ويندي، ۽ اھي

هُمُ الضَّآلُّونَ ﴿٩٠﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ

ئي گمراه آھن. بيشڪ جن ماڻھن ڪفر ڪيو ۽ ڪفر ۾ سندن موت ٿيو

فَلَن يُقْبَلَ مِنْ أَحَدِهِم مِّلْءُ الْأَرْضِ ذَهَبًا وَلَوِ افْتَدٰى

پوءِ هرگز نه قبول ڪيو ويندو انھن مان ڪنھن ھڪڙي ڪان زمين جيترو به سون جيتوڻيڪ ھُو ڏيڻ گھرن

بِهِۦٓ ۗ أُولٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ وَمَا لَهُم مِّن نّٰصِرِينَ ﴿٩١﴾

آزاديءَ لاءِ پيش ڪري، انھن لاءِ دردناڪ عذاب آھي ۽ انھن جو ڪو به مددگار ناھي.

لَن تَنَالُوا الْبِرَّ حَتّٰى تُنفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ ۚ وَمَا تُنفِقُوا مِن شَيْءٍ

توھان ھرگز نيڪيءَ کي پھچي نه سگھندا جيستائين پنھنجي پسنديده شيءِ الله جي واٽ ۾ خرچ نه ڪندا ۽ توھان جيڪي ڪجھ خرچ

فَإِنَّ اللّٰهَ بِهِۦ عَلِيمٌ ﴿٩٢﴾ كُلُّ الطَّعَامِ كَانَ حِلًّا لِّبَنِيٓ إِسْرٰٓءِيلَ

ڪريو ٿا پوءِ بيشڪ الله تعالىٰ کي سموري ڄاڻ آھي. سڀئي طعام بني اسرائيل کي حلال ھئا

إِلَّا مَا حَرَّمَ إِسْرٰٓءِيلُ عَلٰى نَفْسِهِۦ مِن قَبْلِ أَن تُنَزَّلَ التَّوْرٰىةُ ۗ

مگر اھو جيڪو (حضرت) يعقوب تورات نازل ٿيڻ ڪان اڳ ۾ پاڻ تي حرام ڪيو،

قُلْ فَأْتُوا بِالتَّوْرٰىةِ فَاتْلُوهَآ إِن كُنتُمْ صٰدِقِينَ ﴿٩٣﴾ فَمَنِ افْتَرٰى

(اي حبيب) توھان فرمايو تورات کڻي پڙھو جيڪڏھن توھان سچا آھيو - ان ڪان پوءِ جيڪو

عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ مِنۢ بَعْدِ ذٰلِكَ فَأُولٰٓئِكَ هُمُ الظّٰلِمُونَ ﴿٩٤﴾

الله تي ڪوڙھ ٺي دليلن اچڻ بعد پوءِ اھي ئي ظالم آھن.

الجزء ٤

ع ١ ٥

لہ تفسير مظهري. ٢ه تفسير بيضاوي. ٣ه تفسير ابن عباس و تفسير جلالين.

فَإِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿٨٩﴾ إِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا بَعْدَ

پوءِ بيشڪ الله تعالىٰ بخشش ڪندڙ ٻاجهارو آهي. بيشڪ جن ماڻهن ايمان آڻڻ کان پوءِ ڪفر

إِيْمَانِهِمْ ثُمَّ ازْدَادُوْا كُفْرًا لَّنْ تُقْبَلَ تَوْبَتُهُمْ ۚ وَأُولٰٓئِكَ

ڪيو انهيءَ کان پوءِ ڪفر ۾ وڌيڪ زياده ٿيا هرگز انهن جي توبه قبول نه ڪئي وينديءَ ۽ اهي

هُمُ الضَّآلُّوْنَ ﴿٩٠﴾ إِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَمَاتُوْا وَهُمْ كُفَّارٌ

ئي گمراه آهن. بيشڪ جن ماڻهن ڪفر ڪيو ۽ ڪفر ۾ سندن موت ٿيو

فَلَنْ يُّقْبَلَ مِنْ أَحَدِهِمْ مِّلْءُ الْأَرْضِ ذَهَبًا وَّلَوِ افْتَدٰى

پوءِ هرگز نه قبول ڪيو ويندو انهن مان ڪنهن هڪڙي کان زمين جيترو ڀلي سون جيتوڻيڪ پنهنجي

بِهٖ ۗ أُولٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيْمٌ وَّمَا لَهُمْ مِّنْ نّٰصِرِيْنَ ﴿٩١﴾

آزادي لاءِ پيش ڪري، انهن لاءِ دردناڪ عذاب آهي ۽ انهن جو ڪو به مددگار ناهي.

لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتّٰى تُنْفِقُوْا مِمَّا تُحِبُّوْنَ ۚ وَمَا تُنْفِقُوْا مِنْ شَيْءٍ

توهان هرگز نيڪي کي پهچي نه سگهندا جيستائين پنهنجي پسنديده شي الله جي راهه ۾ خرچ نه ڪندا ۽ توهان جيڪي ڪجهه خرچ

فَإِنَّ اللّٰهَ بِهٖ عَلِيْمٌ ﴿٩٢﴾ كُلُّ الطَّعَامِ كَانَ حِلًّا لِّبَنِيْٓ إِسْرَآءِيْلَ

ڪريو ٿا پوءِ بيشڪ الله تعالىٰ کي ان جي چڱي ريت ڄاڻ آهي. سڀئي طعام بني اسرائيل کي حلال هئا

إِلَّا مَا حَرَّمَ إِسْرَآءِيْلُ عَلٰى نَفْسِهٖ مِنْ قَبْلِ أَنْ تُنَزَّلَ التَّوْرٰىةُ ۗ

مگر اهو جيڪو (حضرت) يعقوب تورات نازل ٿيڻ کان اڳ ۾ پاڻ تي حرام ڪيو،

قُلْ فَأْتُوْا بِالتَّوْرٰىةِ فَاتْلُوْهَآ إِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿٩٣﴾ فَمَنِ افْتَرٰى

(اي حبيب) توهان فرمايو تورات کڻي پڙهو جيڪڏهن توهان سچا آهيو - ان کان پوءِ جيڪو

عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ فَأُولٰٓئِكَ هُمُ الظّٰلِمُوْنَ ﴿٩٤﴾

الله تي ڪوڙهڻي دليلن اچڻ بعد پوءِ اهي ئي ظالم آهن.

لهٰ تفسير مظهري. ٢ه تفسير بيضاوي. منزل ١ ٣ه تفسير ابن عباس و تفسير جلالين.

قُلْ صَدَقَ اللّٰهُ ۗ فَاتَّبِعُوْا مِلَّةَ اِبْرٰهِيْمَ حَنِيْفًا ؕ وَمَا كَانَ مِنَ

اي حبيب توهان فرمايو الله سچ فرمايو پوءِ توهان دين ابراهيمي تي هلو جيڪو هر باطل کان جدا آهي، ۽ (حضرت)

الْمُشْرِكِيْنَ ﴿۹۵﴾ اِنَّ اَوَّلَ بَيْتٍ وُّضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِيْ بِبَكَّةَ مُبٰرَكًا

ابراهيم مشرڪن مان نه هو. بيشڪ سڀ کان پهريون گهر جيڪو عبادت لاءِ مقرر ڪيو ويو مڪي شريف ۾ برڪت وارو آهي

وَّهُدًى لِّلْعٰلَمِيْنَ ﴿۹۶﴾ فِيْهِ اٰيٰتٌۢ بَيِّنٰتٌ مَّقَامُ اِبْرٰهِيْمَ ۚ وَمَنْ

۽ سڀني جهانن وارن لاءِ هدايت آهي . انهي ۾ ظاهر نشانيون آهن (حضرت) ابراهيم جي بيهڻ جي جاءِ، ۽ جيڪو

دَخَلَهٗ كَانَ اٰمِنًا ؕ وَلِلّٰهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ

انسان ان ۾ داخل ٿيو امن وارو آهي، ۽ الله تعاليٰ لاءِ ماڻهن تي حج بيت الله جو آهي جيڪو ماڻهو انهي وات

اِلَيْهِ سَبِيْلًا ؕ وَمَنْ كَفَرَ فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعٰلَمِيْنَ ﴿۹۷﴾ قُلْ

جي توفيق ته رکي، ۽ جيڪو انڪار ڪري ته پوءِ بيشڪ الله سڀني جهان وارن کان بي پرواهه آهي . اي حبيب

يٰۤاَهْلَ الْكِتٰبِ لِمَ تَكْفُرُوْنَ بِاٰيٰتِ اللّٰهِ ۖۗ وَاللّٰهُ شَهِيْدٌ عَلٰى مَا

توهان فرمايو اي اهلِ ڪتاب جا الله جون آيتون ڇو نه ٿا مڃيو؟ ۽ توهان جا عمل الله تعاليٰ جي سامهون

تَعْمَلُوْنَ ﴿۹۸﴾ قُلْ يٰۤاَهْلَ الْكِتٰبِ لِمَ تَصُدُّوْنَ عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ

موجود آهن . اي حبيب توهان فرمايو اي اهلِ ڪتاب جا توهان الله جي دين کان روڪيو ٿا انهي کي

مَنْ اٰمَنَ تَبْغُوْنَهَا عِوَجًا وَّاَنْتُمْ شُهَدَآءُ ؕ وَمَا اللّٰهُ بِغَافِلٍ

جيڪو ايمان آڻي انهي کي ڦيرائڻ چاهيو ٿا حالانڪ توهان کي سڀ معلوم آهي، ۽ الله تعاليٰ توهان جي عملن

عَمَّا تَعْمَلُوْنَ ﴿۹۹﴾ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْۤا اِنْ تُطِيْعُوْا فَرِيْقًا مِّنَ

کان بي خبر ناهي . اي مؤمنو! جيڪڏهن توهان ڪجهه اهلِ ڪتاب وارن جي چوڻ تي

الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ يَرُدُّوْكُمْ بَعْدَ اِيْمَانِكُمْ كٰفِرِيْنَ ﴿۱۰۰﴾

هليا ته اهي توهان کي مؤمن ٿيڻ کان پوءِ ڪفر ۾ آڻي ڇڏيندا .

وقف النبي صلى الله عليه وسلم

له تفسير مظهري. ٢ه تفسير بيضاوي. ٣ه تفسير ابن عباس. ٤ه تفسير جلالين.

وَكَيْفَ تَكْفُرُوْنَ وَاَنْتُمْ تُتْلٰى عَلَيْكُمْ اٰيٰتُ اللّٰهِ وَفِيْكُمْ رَسُوْلُهٗ ؕ

۽ توهان ڪيئن انڪار ڪريو ٿا حالانڪ توهان تي قرآن ڪريم پڙهيو وڃي ٿو ۽ توهان ۾ رسول عربي ﷺ تشريف فرما آهي،

وَمَنْ يَّعْتَصِمْ بِاللّٰهِ فَقَدْ هُدِيَ اِلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ ﴿١٠١﴾ يٰۤاَيُّهَا

۽ جنهن الله تعالىٰ جو سهارو ورتو پوءِ بيشڪ اهو سنئين رستي تي هلايو ويو. اي مؤمنو

الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ حَقَّ تُقٰتِهٖ وَلَا تَمُوْتُنَّ اِلَّا وَاَنْتُمْ

الله تعالىٰ کان ڊڄو جيئنڪ انهي کان ڊڄڻ جو صحيح حق آهي ۽ توهان هرگز نه مرو مگر

مُّسْلِمُوْنَ ﴿١٠٢﴾ وَاعْتَصِمُوْا بِحَبْلِ اللّٰهِ جَمِيْعًا وَّلَا تَفَرَّقُوْا ۪ وَاذْكُرُوْا

مسلمان ٿي. ۽ الله تعالىٰ جي رسي کي گڏجي مضبوطي سان پڪڙيو ۽ پاڻ ۾ جدا نه ٿيو، ۽ الله تعالىٰ جي نعمت

نِعْمَتَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ كُنْتُمْ اَعْدَآءً فَاَلَّفَ بَيْنَ قُلُوْبِكُمْ فَاَصْبَحْتُمْ

پاڻ تي ياد ڪريو جڏهن توهان ۾ (اسلام کان اڳ) عداوت هئي پوءِ توهان جي دلين کي ملائي ڇڏيائين پوءِ الله

بِنِعْمَتِهٖۤ اِخْوَانًا ۚ وَكُنْتُمْ عَلٰى شَفَا حُفْرَةٍ مِّنَ النَّارِ فَاَنْقَذَكُمْ

جي نعمت سان توهان پاڻ ۾ ڀائر ٿي پيا ۽ (جهالت جي دور ۾) توهان جهنم جي کڏ جي ڪناري تي هئا، پوءِ الله تعالىٰ توهان

مِّنْهَا ؕ كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمْ اٰيٰتِهٖ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُوْنَ ﴿١٠٣﴾ وَلْتَكُنْ

کي انهي مان بچايو، الله توهان تي اهڙي نموني پنهنجون آيتون بيان فرمائي ٿو ته من توهان هدايت وارا ٿيو. ۽ توهان ۾

مِّنْكُمْ اُمَّةٌ يَّدْعُوْنَ اِلَى الْخَيْرِ وَيَاْمُرُوْنَ بِالْمَعْرُوْفِ وَيَنْهَوْنَ

هڪ جماعت اهڙي هجڻ گهرجي جيڪا خير ۽ چڱن ڪمن لاءِ سڏي ۽ بڇڙن ڪمن کان منع

عَنِ الْمُنْكَرِ ؕ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُوْنَ ﴿١٠٤﴾ وَلَا تَكُوْنُوْا كَالَّذِيْنَ

ڪري، ۽ اهي ئي ڪامياب آهن. ۽ انهن ماڻهن جهڙا نه ٿيو جيڪي پاڻ ۾

تَفَرَّقُوْا وَاخْتَلَفُوْا مِنْۢ بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ الْبَيِّنٰتُ ؕ وَاُولٰٓئِكَ

جدا جدا ٿيا ۽ چٽن دليلن اچڻ کان پوءِ به پاڻ ۾ اختلاف ڪيائون، اهي ئي آهن جن

ركوع ١٠ (margin mark)

ل تفسير جامع البيان وتفسير نسفي وتفسير روح المعاني- ٢ تفسير بيضاوي وتفسير جلالين. ٣ تفسير جامع البيان-

لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٠٥﴾ يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ ۚ فَأَمَّا

لاءِ وڏو عذاب آهي . قيامت جي ڏينهن ڪجهه ماڻهن جا منهن روشن هوندا ۽ ڪجهه ماڻهن جا منهن ڪارا

الَّذِينَ اسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ أَكَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ فَذُوقُوا

هوندا، پر اهي جن جا منهن ڪارا هوندا (انهن کي چيو ويندو) ڇا ايمان آڻڻ کان پوءِ توهان ڪفر ڪيو پوءِ ڪفر جي

الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿١٠٦﴾ وَأَمَّا الَّذِينَ ابْيَضَّتْ

سببان هاڻي توهان عذاب چکو . پر اهي (ماڻهو) جن جا منهن روشن هوندا

وُجُوهُهُمْ فَفِي رَحْمَةِ اللَّهِ ۖ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿١٠٧﴾ تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ

اهي الله جي رحمت ۾ آهن ، اهي انهيءَ ۾ هميشه رهندا . اهي الله جون آيتون آهن

نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ ۗ وَمَا اللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِلْعَالَمِينَ ﴿١٠٨﴾

جيڪي اسان رسول عربي ﷺ تي حق سان تلاوت ڪريون ٿا ۽ الله تعالى جهان وارن تي ظلم نه ٿو چاهي .

وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۚ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ

۽ الله تعالى لاءِ آهي جيڪو ڪجهه آسمانن ۽ زمين ۾ آهي ، ۽ سڀئي ڪم الله تعالى ڏانهن

الْأُمُورُ ﴿١٠٩﴾ كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ

موٽايا ويندا . اُمت (رسول عربي ﷺ جي) سڀني اُمتن کان ڀلي آهي جيڪي ظاهر ٿيون ماڻهن مان، توهان چڱائي جو

بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ ۗ وَلَوْ آمَنَ

حڪم ڏيو ٿا ۽ بُرائي کان منع ڪريو ٿا ۽ الله تعالى تي توهان ايمان رکو ٿا، ۽ جيڪڏهن

أَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ ۚ مِنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ

اهل ڪتاب جا ايمان آڻن ها ته انهن لاءِ بهتر هو، انهن مان ڪجهه مؤمن آهن ۽ گهڻا انهن مان

الْفَاسِقُونَ ﴿١١٠﴾ لَنْ يَضُرُّوكُمْ إِلَّا أَذًى ۖ وَإِنْ يُقَاتِلُوكُمْ يُوَلُّوكُمُ

ڪافر آهن . اهي اوهان کي ڪو نقصان نه پهچائيندا مگر زباني تڪليف ۽ جيڪڏهن توهان سان مقابلو

الْاَدْبَارَ ثُمَّ لَا يُنْصَرُوْنَ ﴿١١١﴾ ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ اَيْنَ مَا

ڪنڌ ڏيکاري ويندا، انهيءَ کان پوءِ فتح نه ڏني ويندن. انهن تي، جتهن بجاءِ تي هوندا، خواري مقرر ڪئي

ثُقِفُوْٓا اِلَّا بِحَبْلٍ مِّنَ اللّٰهِ وَحَبْلٍ مِّنَ النَّاسِ وَبَآءُوْ

وئي آهي مگر الله تعالىٰ تي ايمان آڻڻ يا مسلمانن جي پناهه ۾ رهڻ ۾ ۽ اهي الله تعالىٰ جي

بِغَضَبٍ مِّنَ اللّٰهِ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الْمَسْكَنَةُ ؕ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ

غضب جا لائق ٿيا ۽ انهن تي محتاجي مقرر ڪئي وئي، اهو انهيءَ سببان جو

كَانُوْا يَكْفُرُوْنَ بِاٰيٰتِ اللّٰهِ وَيَقْتُلُوْنَ الْاَنْۢبِيَآءَ بِغَيْرِ حَقٍّ ؕ

بيشڪ اهي الله جي آيتن جو ڪفر ڪندا هئا ۽ رسولن کي بيگناهه شهيد ڪندا هئا ۽

ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَّكَانُوْا يَعْتَدُوْنَ ﴿١١٢﴾ لَيْسُوْا سَوَآءً ؕ مِنْ

انهيءَ جو سبب بي فرماني ۽ حد کان[2] زيادتي ڪرڻ هئي. سڀئي پاڻ ۾ برابر ناهن، اهل

اَهْلِ الْكِتٰبِ اُمَّةٌ قَآئِمَةٌ يَّتْلُوْنَ اٰيٰتِ اللّٰهِ اٰنَآءَ الَّيْلِ

ڪتاب وارن مان ڪجهه اهي آهن جيڪي حق تي قائم آهن، اهي الله تعالىٰ جون آيتون[1] رات جي وقت ۾ پڙهن ٿا

وَهُمْ يَسْجُدُوْنَ ﴿١١٣﴾ يُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَ

۽ اهي سجدا ڪن ٿا. الله تعالىٰ ۽ قيامت تي ايمان آڻن ٿا ۽

يَاْمُرُوْنَ بِالْمَعْرُوْفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُسَارِعُوْنَ

چڱائي جو حڪم ڏين ٿا ۽ برائي کان منع ڪن ٿا ۽ نيڪين جي ڪمن

فِى الْخَيْرٰتِ ؕ وَاُولٰٓئِكَ مِنَ الصّٰلِحِيْنَ ﴿١١٤﴾ وَمَا يَفْعَلُوْا

۾ جلدي ڪن ٿا، ۽ اهي نيڪوڪارن مان آهن. ۽ اهي جيڪا نيڪي

مِنْ خَيْرٍ فَلَنْ يُّكْفَرُوْهُ ؕ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌۢ بِالْمُتَّقِيْنَ ﴿١١٥﴾

ڪن ٿا سو قطعاً انهن ميٽائي نه ويندي. ۽ الله تعالىٰ پرهيزگارن کي ڄاڻندڙ آهي.

[1] تفسير مظهري، [2] تفسير جلالين.

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ

بيشڪ جن ماڻھن ڪفر ڪيو ھرگز انھن کي سندن دولت ۽ اولاد الله تعالیٰ جي عذاب

مِّنَ اللَّهِ شَيْئًا ۖ وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ ۚ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿١١٦﴾

کان بچائي نه سگھندا، ۽ اھي جھنمي آھن، اھي جھنم ۾ ھميشه رھندا.

مَثَلُ مَا يُنْفِقُونَ فِي هَٰذِهِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَثَلِ رِيحٍ فِيهَا

انھن ماڻھن (ڪافرن) جو مثال جيڪي ھن دنيا جي حياتي ۾ خرچ ڪن ٿا، انھيءَ ھوا وانگر آھي جنھن

صِرٌّ أَصَابَتْ حَرْثَ قَوْمٍ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ فَأَهْلَكَتْهُ ۚ وَمَا

۾ پارو ھجي (ڦاھوا) ظالم قوم جي پوک کي پھچي پوءِ انھيءَ کي ھلاڪ ڪري، ۽ الله تعالیٰ

ظَلَمَهُمُ اللَّهُ وَلَٰكِنْ أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١١٧﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا

انھن سان ظلم نه ڪيو پر اھي پاڻ پنھنجن نفسن تي ظلم ڪن ٿا. اي مؤمنو! ڌارين

لَا تَتَّخِذُوا بِطَانَةً مِّنْ دُونِكُمْ لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا وَدُّوا مَا

کي پنھنجو رازدار نه بنايو اھي توھان جي بدخواھيءَ ۾ ڪمي نه ڪندا، انھن جي تمنا

عَنِتُّمْ قَدْ بَدَتِ الْبَغْضَاءُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ وَمَا تُخْفِي صُدُورُهُمْ

ھا آھي توھان کي سخت تڪليف پھچي، بيشڪ سندن وات مان دشمني ظاھر ٿي، ۽ سندن سينن ۾ لڪايل وڏيڪ

أَكْبَرُ ۚ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ ۖ إِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١١٨﴾ هَا أَنْتُمْ

دشمني آھي، بيشڪ اسان توھان لاءِ نشانيون بيان ڪيون آھن جيڪڏھن توھان کي عقل آھي. خبردار اي مؤمنو

أُولَاءِ تُحِبُّونَهُمْ وَلَا يُحِبُّونَكُمْ وَتُؤْمِنُونَ بِالْكِتَابِ كُلِّهِ وَإِذَا

توھان انھن سان محبت رکو ٿا حالانڪ اھي توھان سان محبت نٿا رکن ۽ توھان (انھن جي) سڀني ڪتابن تي ايمان آڻيو ٿا، ۽ اھي

لَقُوكُمْ قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَوْا عَضُّوا عَلَيْكُمُ الْأَنَامِلَ مِنَ الْغَيْظِ ۚ

جڏھن توھان سان ملن ٿا چون ٿا اسان ايمان آندو، ۽ جڏھن اڪيلا ٿين ٿا ته ڪاوڙ کان آگريون چٻاڙين ٿا

لھ تفسير روح البيان.

قُلْ مُوتُوا بِغَيْظِكُمْ ۗ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿١١٩﴾ إِنْ

اي حبيب توهان فرمايو پنهنجي ڪاوڙ ۾ مرو، بيشڪ الله تعالى سينن جي علم کي چاڻندڙ آهي . جيڪڏهن

تَمْسَسْكُمْ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ وَإِنْ تُصِبْكُمْ سَيِّئَةٌ يَفْرَحُوا

توهان کي ڀلائي پهچي ٿي ته انهن کي ڏک لڳي ٿو، ۽ جيڪڏهن توهان کي ڪا تڪليف پهچي ٿي ته انهي تي خوش

بِهَا ۖ وَإِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا ۗ إِنَّ

ٿين ٿا، ۽ جيڪڏهن توهان صبر ۽ خوف خدا ڪيو ته انهن جون اٽڪلون توهان کي نقصان نه پهچائيندي يون، بيشڪ

اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ﴿١٢٠﴾ وَإِذْ غَدَوْتَ مِنْ أَهْلِكَ تُبَوِّئُ

انهن جا سڀئي عمل الله جي گهيري ۾ آهن . اي حبيب توهان ياد ڪريو جڏهن توهان پنهنجي گهر کان صبح جي وقت ٻاهر

الْمُؤْمِنِينَ مَقَاعِدَ لِلْقِتَالِ ۗ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٢١﴾

آيا مؤمنن لاءِ جنگ جا مرڪز مقرر ڪيا پئي، ۽ الله تعالى ٻڌندڙ ڄاڻندڙ آهي .

إِذْ هَمَّتْ طَائِفَتَانِ مِنْكُمْ أَنْ تَفْشَلَا وَاللَّهُ وَلِيُّهُمَا ۗ وَعَلَى اللَّهِ

جڏهن توهان مان ٻن گروهن جو ارادو سستي ڪرڻ جو ٿيو، ۽ الله تعالى ٻنهي گروهن جو مددگار آهي، ۽ مؤمنن کي

فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٢٢﴾ وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرٍ وَأَنْتُمْ

الله تعالى تي توڪل هجڻ گهرجي . ۽ بيشڪ الله تعالى توهان جي بدر ۾ مدد ڪئي جڏهن توهان

أَذِلَّةٌ ۖ فَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢٣﴾ إِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ

بي سر و سامان هئا، پوءِ توهان الله تعالى کان ڊڄو ته من شڪر گذار ٿيو . اي حبيب جڏهن توهان مؤمنن کي فرمايو

أَلَنْ يَكْفِيَكُمْ أَنْ يُمِدَّكُمْ رَبُّكُمْ بِثَلَاثَةِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ

ڇا توهان لاءِ ڪافي ناهي جو توهان جو رب توهان لاءِ ٽي هزار ملائڪ موڪلي مدد

مُنْزَلِينَ ﴿١٢٤﴾ بَلَىٰ ۚ إِنْ تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا وَيَأْتُوكُمْ مِنْ فَوْرِهِمْ

فرمائي . ها ڇو نه، جيڪڏهن توهان صبر ڪيو ۽ خوف خدا ڪيو ۽ ڪافر توهان تي ان وقت ۾ حملو ڪن

ع ١٢ ‏ ١١ ‏ ٢

ل تفسير جلالين و تفسير روح البيان. ٢ تفسير روح البيان و تفسير جامع البيان. ٣ تفسير مظهري و تفسير بيضاوي.

هٰذَا يُمْدِدْكُمْ رَبُّكُمْ بِخَمْسَةِ اٰلٰفٍ مِّنَ الْمَلٰٓئِكَةِ مُسَوِّمِيْنَ ﴿۱۲۵﴾

تعاليٰ توهان جو رب توهان جي پنج هزار ملائڪ نشان وارا موڪلي مدد فرمائيندو.

وَمَا جَعَلَهُ اللّٰهُ اِلَّا بُشْرٰى لَكُمْ وَلِتَطْمَئِنَّ قُلُوْبُكُمْ بِهٖ ؕ وَمَا

۽ مدد الله تعاليٰ نه ڪئي مگر توهان جي خوشي لاءِ ۽ پڻ ته توهان جا سينا انهيءَ سان مطمئن ٿين، ۽ ناهي

النَّصْرُ اِلَّا مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ الْعَزِيْزِ الْحَكِيْمِ ﴿۱۲۶﴾ لِيَقْطَعَ طَرَفًا مِّنَ

مدد مگر الله غالب ۽ حڪمت واري جي طرفان. انهيءَ لاءِ جو ڪافرن جي هڪ

الَّذِيْنَ كَفَرُوْٓا اَوْ يَكْبِتَهُمْ فَيَنْقَلِبُوْا خَآئِبِيْنَ ﴿۱۲۷﴾ لَيْسَ لَكَ مِنَ

حصي کي هلاڪ ڪري يا انهن کي ذليل ڪري پوءِ نقصان وارا ٿي موٽن. توهان ﷺ جي هٿ ۾ اها

الْاَمْرِ شَیْءٌ اَوْ يَتُوْبَ عَلَيْهِمْ اَوْ يُعَذِّبَهُمْ فَاِنَّهُمْ ظٰلِمُوْنَ ﴿۱۲۸﴾ وَ

ڳالهه ناهي يا انهن کي توبه جي توفيق ڏئي يا انهن تي عذاب ڪري پوءِ بيشڪ اهي ظالم آهن. ۽

لِلّٰهِ مَا فِی السَّمٰوٰتِ وَمَا فِی الْاَرْضِ ؕ يَغْفِرُ لِمَنْ يَّشَآءُ وَ

الله تعاليٰ جو آهي جيڪو ڪجهه آسمانن ۽ زمين ۾ آهي، جنهن کي چاهي بخش ڪري ۽

يُعَذِّبُ مَنْ يَّشَآءُ ؕ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿۱۲۹﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ

جنهن کي چاهي عذاب ڪري، ۽ الله تعاليٰ بخشڻ ڪندڙ ٻاجهارو آهي. اي مؤمنو

اٰمَنُوْا لَا تَاْكُلُوا الرِّبٰٓوا اَضْعَافًا مُّضٰعَفَةً ۪ وَّاتَّقُوا اللّٰهَ

توهان وياج ڪيترا دفعا زيادو ڪري نه کائو، ۽ الله تعاليٰ کان ڊڄو

لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ﴿۱۳۰﴾ وَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِیْٓ اُعِدَّتْ

انهيءَ اميد تي جو توهان کي ڪاميابي ٿئي. ۽ انهيءَ باهه کان ڊڄو جيڪا ڪافرن لاءِ تيار

لِلْكٰفِرِيْنَ ﴿۱۳۱﴾ وَاَطِيْعُوا اللّٰهَ وَالرَّسُوْلَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُوْنَ ﴿۱۳۲﴾

ڪئي وئي آهي. ۽ الله تعاليٰ ۽ رسول ڪريم جي تابعداري ڪريو بيشڪ توهان تي رحم ڪيو ويندو.

وَسَارِعُوْٓا اِلٰى مَغْفِرَةٍ مِّنْ رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمٰوٰتُ وَ

۽ الله جي بخشش طرف جلدي ڪريو[1] ۽ بهشت جنهن جي ويڪر آسمانن ۽ زمينن جيتري

الْاَرْضُ ۙ اُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِيْنَ ﴿١٣٣﴾ الَّذِيْنَ يُنْفِقُوْنَ فِي السَّرَّآءِ

آهي (جيڪو) پرهيزگارن لاءِ تيار ڪيو ويو آهي. جيڪي الله تعاليٰ جي راهه ۾ هوندي ۽ اڻ هوندي[2] ۾

وَالضَّرَّآءِ وَالْكٰظِمِيْنَ الْغَيْظَ وَالْعَافِيْنَ عَنِ النَّاسِ ۭ

خرچ ڪن ٿا ۽ (طاقت جي باوجود) ڪاوڙ کائيندڙ ۽ ماڻهن کي بخش ڪندڙ ۽

وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِيْنَ ﴿١٣٤﴾ وَالَّذِيْنَ اِذَا فَعَلُوْا فَاحِشَةً

۽ الله تعاليٰ نيڪوڪارن سان محبت رکي ٿو. ۽ اهي جڏهن ڪا زيادتي ڪن ٿا يا پنهنجن

اَوْ ظَلَمُوْٓا اَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللّٰهَ فَاسْتَغْفَرُوْا لِذُنُوْبِهِمْ ۠ وَ

نفسن تي ظلم ڪن ٿا (ته) الله کي ياد ڪري پوءِ جلد پنهنجن گناهن جي معافي وٺن ٿا ۽

مَنْ يَّغْفِرُ الذُّنُوْبَ اِلَّا اللّٰهُ ڞ وَلَمْ يُصِرُّوْا عَلٰى مَا فَعَلُوْا

الله تعاليٰ کان سواءِ، گناهه ڪير بخشي ٿو؟ ۽ پنهنجن غلط ڪمن تي هميشگي نه ٿا ڪن

وَهُمْ يَعْلَمُوْنَ ﴿١٣٥﴾ اُولٰۗىِٕكَ جَزَاۗؤُهُمْ مَّغْفِرَةٌ مِّنْ رَّبِّهِمْ وَ

۽ اهي ڄاڻن ٿا. انهن ماڻهن جي جزا بخشش آهي سندن رب جي طرفان ۽

جَنّٰتٌ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا ۭ وَنِعْمَ

جنتون آهن جن جي هيٺان نهرون وهن ٿيون هميشه انهي ۾ رهندا، ۽ عمل ڪندڙن

اَجْرُ الْعٰمِلِيْنَ ﴿١٣٦﴾ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ سُنَنٌ ۙ فَسِيْرُوْا فِي

جو بهترين اجر آهي. تحقيق توهان کان پهريان امتون گذري ويون آهن[3]، پوءِ توهان زمين ۾ سير

الْاَرْضِ فَانْظُرُوْا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِيْنَ ﴿١٣٧﴾ هٰذَا

ڪري ڏسو (ته) ڪهڙي پڇاڙي آهي ڪوڙ ڳالهائيندڙ جي. هي (قرآن)

له ۽ ٢ه تفسير روح البيان. ٣ه تفسير جامع البيان

بَيَانٌ لِّلنَّاسِ وَهُدًى وَّمَوْعِظَةٌ لِّلْمُتَّقِينَ ﴿١٣٨﴾ وَلَا تَهِنُوا

ماڻھن لاءِ بيان آھي ۽ ھدايت ۽ نصيحت آھي پرھيزگارن لاءِ ۔ ۽ توھان ھمت نہ ھاريو

وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنتُمُ الْأَعْلَوْنَ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٣٩﴾ إِن

۽ ڏک نہ ڪريو ۽ توھان غالب ٿيندا جيڪڏھن توھان مومن آھيو ۔ جيڪڏھن

يَمْسَسْكُمْ قَرْحٌ فَقَدْ مَسَّ الْقَوْمَ قَرْحٌ مِّثْلُهُ ۚ وَتِلْكَ

توھان کي ڪا تڪليف[1] پھتي آھي پوءِ بيشڪ انھي قوم کي بہ توھان جيتري تڪليف پھتي آھي، ۽ اھي

الْأَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا

ڏينھن اسين ماڻھن جي وچ ۾ ڦيرايون ٿا ، انھي لاءِ تہ الله تعالیٰ ظاھر[2] ڪري مومنن کي

وَيَتَّخِذَ مِنكُمْ شُهَدَاءَ ۗ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ ﴿١٤٠﴾

۽ توھان مان ڪن ماڻھن کي شھادت عطا فرمائي، ۽ الله تعالیٰ ظالمن کي دوست نہ ٿو رکي۔

وَلِيُمَحِّصَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَيَمْحَقَ الْكَافِرِينَ ﴿١٤١﴾ أَمْ حَسِبْتُمْ

انھي لاءِ جو مومنن کي گناھن[3] کان پاڪ ڪري ۽ ڪافرن کي ھلاڪ ڪري ۔ ڇا انھي گمان ۾ توھين

أَن تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنكُمْ

آھيو جو جنت ۾ داخل ٿي ويندا ۽ الله تعالیٰ اڃان توھان مان غازين جو امتحان نہ ورتو آھي ۽ نہ صبر

وَيَعْلَمَ الصَّابِرِينَ ﴿١٤٢﴾ وَلَقَدْ كُنتُمْ تَمَنَّوْنَ الْمَوْتَ مِن قَبْلِ

وارن جي آزمائش ڪئي آھي ۔ ۽ بيشڪ توھان تہ شھادت جي سڌ ڪئي ٿي ان جي اچڻ کان

أَن تَلْقَوْهُ فَقَدْ رَأَيْتُمُوهُ وَأَنتُمْ تَنظُرُونَ ﴿١٤٣﴾ وَمَا مُحَمَّدٌ

اڳ ۾ ، پوءِ بيشڪ توھان ان کي ڏٺو اکين سان ۔ ۽ محمد عربي

إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِ الرُّسُلُ ۚ أَفَإِن مَّاتَ

(الله تعالیٰ جا) رسول آھن، انھن کان اڳ ۾ رسول گذري ويا آھن ، ڇا پوءِ جيڪڏھن اھي

[1] تفسير روح البيان ۔ [2] تفسير روح البيان وتفسير جلالين ۔ [3] تفسير جلالين ۔

اَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلٰٓى اَعْقَابِكُمْ ۭ وَمَنْ يَّنْقَلِبْ عَلٰي عَقِبَيْهِ

وصال فرمائي يا شهيد ٿين ته توهان پنهنجي پيرن تي (واپس) موٽندا، ۽ جيڪو پنهنجن پيرن تي موٽندو

فَلَنْ يَّضُرَّ اللّٰهَ شَـيْـــًٔا ۭ وَسَيَجْزِي اللّٰهُ الشّٰكِرِيْنَ ﴿١٤٤﴾ وَمَا كَانَ

ته هرگز الله جو نقصان نه ڪري سگهندو، ۽ جلدي الله تعالىٰ شڪر ڪندڙن کي ثواب ڏيندو ۽ ڪو

لِنَفْسٍ اَنْ تَمُوْتَ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ كِتٰبًا مُّؤَجَّلًا ۭ وَمَنْ

نفس، الله تعالىٰ جي حڪم کان سواءِ مري نه ٿو سگهي، سڀني جو وقت مقرر ٿيل آهي، ۽ جيڪو

يُّرِدْ ثَوَابَ الدُّنْيَا نُؤْتِھٖ مِنْھَا ۚ وَمَنْ يُّرِدْ ثَوَابَ

ماڻهو دنيا جو انعام چاهي ٿو اسين انهي کي انهي مان ڏيون ٿا، ۽ جيڪو ماڻهو آخرت جو انعام چاهي

الْاٰخِرَةِ نُؤْتِھٖ مِنْھَا ۭ وَسَنَجْزِي الشّٰكِرِيْنَ ﴿١٤٥﴾ وَكَاَيِّنْ

ٿو اسين انهي کي انهي مان عطا ڪريون ٿا، ۽ شڪر ڪندڙن کي اسين جلدي ثواب ڏينداسين. ۽ ڪيترن

مِّنْ نَّبِيٍّ قٰتَلَ ۙ مَعَهٗ رِبِّيُّوْنَ كَثِيْرٌ ۚ فَمَا وَهَنُوْا لِمَآ

نبين سان گڏ سندن گهڻين جماعتن جهاد ڪيو، پوءِ نه سست ٿيا انهن تڪليفن

اَصَابَھُمْ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَمَا ضَعُفُوْا وَمَا اسْتَكَانُوْا ۭ

کان جيڪي انهن کي الله تعالىٰ جي راهه ۾ پهتيون ۽ نه (جهاد ۾) سست ٿيا ۽ نه ئي دٻجي ويا،

وَاللّٰهُ يُحِبُّ الصّٰبِرِيْنَ ﴿١٤٦﴾ وَمَا كَانَ قَوْلَھُمْ اِلَّآ اَنْ

۽ الله تعالىٰ صبر ڪندڙن سان محبت رکي ٿو. ۽ انهن ڪجهه به نه چيو سواءِ ان دعا جي

قَالُوْا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوْبَنَا وَاِسْرَافَنَا فِيْٓ اَمْرِنَا وَ

ته اي اسان جا رب! اسان جا گناهه بخش ڪر ۽ اسانجون زيادتيون جيڪي اسان ڪمن ۾ ڪيون آهن

ثَبِّتْ اَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا عَلَي الْقَوْمِ الْكٰفِرِيْنَ ﴿١٤٧﴾

۽ اسان جا قدم مضبوط ڪر ۽ اسان کي ڪافرن جي قوم تي مدد فرماءِ.

له تفسير نسفي. ئه تفسير جلالين. ئه تفسير جامع البيان.

فَاٰتٰىهُمُ اللّٰهُ ثَوَابَ الدُّنْيَا وَحُسْنَ ثَوَابِ الْاٰخِرَةِ ؕ وَ

پوءِ الله تعالىٰ انھن کي دنيا جو ثواب عطا فرمايو ۽ بھترين انعام آخرت جو ، ۽

اللّٰهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِيْنَ ﴿۱۴۸﴾ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْۤا اِنْ تُطِيْعُوا

الله تعالىٰ نيڪوڪارن سان محبت رکي ٿو . اي مؤمنو جيڪڏھن توھان ڪافرن جي

الَّذِيْنَ كَفَرُوْا يَرُدُّوْكُمْ عَلٰۤى اَعْقَابِكُمْ فَتَنْقَلِبُوْا

چوڻ تي ھليا ته اھي توھان کي پوين پيرن تي موٽائي ڇڏيندا پوءِ توھان نقصان وارا

خٰسِرِيْنَ ﴿۱۴۹﴾ بَلِ اللّٰهُ مَوْلٰىكُمْ ۚ وَهُوَ خَيْرُ النّٰصِرِيْنَ ﴿۱۵۰﴾

ٿي موٽندا . بلڪ الله تعالىٰ توھان جو مددگار آھي ، ۽ اھو بھترين مددگار آھي.

سَنُلْقِيْ فِيْ قُلُوْبِ الَّذِيْنَ كَفَرُوا الرُّعْبَ بِمَاۤ اَشْرَكُوْا

اسين جلدي ڪافرن جي دلين ۾ رُعب وجھنداسين ڇوته انھن الله تعالىٰ سان شرڪ

بِاللّٰهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهٖ سُلْطٰنًا ۚ وَمَاْوٰىهُمُ النَّارُ ؕ وَ

ڪيو جنھن لاءِ الله تعالىٰ ڪا حُجت نازل نه فرمائي ، ۽ انھن جي جاءِ جھنم آھي ، ۽

بِئْسَ مَثْوَى الظّٰلِمِيْنَ ﴿۱۵۱﴾ وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ اللّٰهُ

ڪھڙي نه بڇڙي جاءِ آھي ڪافرن جي . ۽ بيشڪ تحقيق الله تعالىٰ توھان کي پنھنجو

وَعْدَهٗۤ اِذْ تَحُسُّوْنَهُمْ بِاِذْنِهٖ ۚ حَتّٰۤى اِذَا فَشِلْتُمْ وَ

وعدو سچو ڪري ڏيکاريو جنھن وقت توھان الله جي حڪم سان ڪافرن کي قتل ڪيو ايستائين جو توھان جنگ کان

تَنَازَعْتُمْ فِي الْاَمْرِ وَعَصَيْتُمْ مِّنْۢ بَعْدِ مَاۤ اَرٰىكُمْ

پاسو ڪيو ۽ توھان حُڪم جي خلاف ڪيو نافرماني ڪئي انھي کان پوءِ توھان کي ڏيکاريائين توھان جي پسنديده

مَّا تُحِبُّوْنَ ؕ مِنْكُمْ مَّنْ يُّرِيْدُ الدُّنْيَا وَمِنْكُمْ مَّنْ يُّرِيْدُ

ڳالھه ، توھان مان ڪنھن دنيا چاھي ٿي ۽ توھان مان ڪنھن آخرت

ل تفسير جلالين. ته تفسير جامع البيان. ڪ تفسير نسفي. ڪه تفسير جلالين.

الْاٰخِرَةَ ۚ ثُمَّ صَرَفَكُمْ عَنْهُمْ لِيَبْتَلِيَكُمْ ۚ وَلَقَدْ

چاهي ٿي، انهيءَ کان پوءِ توهان جو منهن انهن کان ڦيرائي ڇڏيائين جو توهان کي آزمائي، بيشڪ

عَفَا عَنْكُمْ ۗ وَاللّٰهُ ذُوْ فَضْلٍ عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿۱۵۲﴾ اِذْ

تحقيق توهان کي معاف ڪري ڇڏيائين، ۽ الله تعالىٰ مؤمنن تي احسان ڪندڙ آهي. جڏهن

تُصْعِدُوْنَ وَلَا تَلْوٗنَ عَلٰٓى اَحَدٍ وَّالرَّسُوْلُ يَدْعُوْكُمْ

توهان پري ٿي هليا ويا ۽ پٺ ورائي ڪنهن ڏي ڏٺو ۽ رسول عربي توهان کي پويان سڏيو

فِيْٓ اُخْرٰىكُمْ فَاَثَابَكُمْ غَمًّاۢ بِغَمٍّ لِّكَيْلَا تَحْزَنُوْا عَلٰى مَا

ٿي پوءِ توهان کي (رسول عربي جي بي فرماني جي) ڏکن جي مٿان ڏک رسيا، انهيءَ لاءِ توهان مال غنيمت

فَاتَكُمْ وَلَا مَآ اَصَابَكُمْ ۗ وَاللّٰهُ خَبِيْرٌۢ بِمَا تَعْمَلُوْنَ ﴿۱۵۳﴾

جي وڃڻ تي ڏک نه ڪريو ۽ جيڪا توهان کي تڪليف پهتي، ۽ الله تعالىٰ توهان جي عملن کان خبردار آهي.

ثُمَّ اَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِّنْۢ بَعْدِ الْغَمِّ اَمَنَةً نُّعَاسًا يَّغْشٰى طَآئِفَةً

انهيءَ کان پوءِ توهان تي ڏکن کان پوءِ آرام واري ننڊ نازل فرمائي جنهن توهان مان هڪ (سچي)

مِّنْكُمْ ۙ وَطَآئِفَةٌ قَدْ اَهَمَّتْهُمْ اَنْفُسُهُمْ يَظُنُّوْنَ بِاللّٰهِ غَيْرَ الْحَقِّ

جماعت کي گهيري ورتو ۽ جماعت (منافقن جي) کي پنهنجن سرن جي لڳي، الله تعالىٰ تي بي جا گمان ڪيائون

ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ ۗ يَقُوْلُوْنَ هَلْ لَّنَا مِنَ الْاَمْرِ مِنْ شَيْءٍ ۗ قُلْ اِنَّ

ٿي جاهليت وارو گمان، اهي چيوٽي انهيءَ ڪم ۾ ڪجهه اسان جو به اختيار آهي، اي حبيب توهان فرمايو

الْاَمْرَ كُلَّهٗ لِلّٰهِ ۗ يُخْفُوْنَ فِيْٓ اَنْفُسِهِمْ مَّا لَا يُبْدُوْنَ لَكَ ۗ يَقُوْلُوْنَ

سڀ اختيار الله تعالىٰ وٽ آهن، (اهي) پنهنجين دلين ۾ لڪائن ٿا ۽ توهان لاءِ ظاهر نٿا ڪن، (اهي) چون ٿا

لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ الْاَمْرِ شَيْءٌ مَّا قُتِلْنَا هٰهُنَا ۗ قُلْ لَّوْ كُنْتُمْ فِيْ بُيُوْتِكُمْ

جيڪڏهن اسان جي هٿ ۾ اختيار هجي ها ته اسين هتي نه مرون ها، اي حبيب توهان فرمايو توهان جيڪڏهن

لَبَرَزَ الَّذِيْنَ كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلُ اِلٰى مَضَاجِعِهِمْ ۚ وَلِيَبْتَلِيَ اللّٰهُ

پنهنجن گهرن ۾ هجوها ته انهن به جن جو موت لکيل هو پنهنجن قتل جي جاين ڏي نڪري اچن ها، انهيءَ لاءِ ته جو الله

مَا فِيْ صُدُوْرِكُمْ وَلِيُمَحِّصَ مَا فِيْ قُلُوْبِكُمْ ؕ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌ

آزمائي جيڪو توهان جي دلين ۾ آهي ۽ ظاهر[1] فرمائي ته جيڪو توهان جي دلين ۾ آهي، ۽ الله تعالىٰ دلين

بِذَاتِ الصُّدُوْرِ ﴿۱۵۴﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ تَوَلَّوْا مِنْكُمْ يَوْمَ الْتَقَى

جون ڳالهيون ڄاڻندڙ آهي. بيشڪ جيڪي ماڻهو توهان مان ڦري ويا، جنهن ڏينهن ٻه فوجون

الْجَمْعٰنِ ۙ اِنَّمَا اسْتَزَلَّهُمُ الشَّيْطٰنُ بِبَعْضِ مَا كَسَبُوْا ۚ وَلَقَدْ

مليون ٿي، شيطان انهن کي رسول عربي ﷺ جي مخالفت سبب لغزش ڏني، ۽ بيشڪ تحقيق

عَفَا اللّٰهُ عَنْهُمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ حَلِيْمٌ ﴿۱۵۵﴾ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا

الله تعالىٰ انهن کي معاف[2] فرمايو، بيشڪ الله بخشيندڙ بردبار آهي. اي مؤمنو! انهن

لَا تَكُوْنُوْا كَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَقَالُوْا لِاِخْوَانِهِمْ اِذَا ضَرَبُوْا

ماڻهن وانگر نه ٿيو جن ڪفر ڪيو ۽ پنهنجن ڀائرن لاءِ چيو جڏهن سفر ڪيائون

فِي الْاَرْضِ اَوْ كَانُوْا غُزًّى لَّوْ كَانُوْا عِنْدَنَا مَا مَاتُوْا وَمَا قُتِلُوْا ۚ

زمين ۾ يا جهاد ڪيائون ته جيڪڏهن اسان وٽ هجوها ته نه مروها ۽ نه قتل ٿيوها،

لِيَجْعَلَ اللّٰهُ ذٰلِكَ حَسْرَةً فِيْ قُلُوْبِهِمْ ؕ وَاللّٰهُ يُحْيٖ وَيُمِيْتُ ؕ وَ

انهيءَ لاءِ جو الله تعالىٰ اها (ڳالهه) انهن جي دلين ۾ افسوس ڪري رکي، ۽ الله تعالىٰ جياري ٿو ۽ ماري ٿو، ۽

اللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ بَصِيْرٌ ﴿۱۵۶﴾ وَلَئِنْ قُتِلْتُمْ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ اَوْ

الله تعالىٰ توهان جي عملن کي ڏسندڙ آهي. ۽ بيشڪ جيڪڏهن توهان الله جي راهه ۾ قتل ڪيا وڃو يا

مُتُّمْ لَمَغْفِرَةٌ مِّنَ اللّٰهِ وَرَحْمَةٌ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُوْنَ ﴿۱۵۷﴾

مري وڃو ها ته (بيشڪ) الله جي بخشش ۽ رحمت انهن جي دولت کان بهتر آهي.

النصف

ع ١٧

[1] له ۽ [2] ڪه تفسير جلالين.
ته تفسير جامع البيان.

وَلَئِنْ مُّتُّمْ اَوْ قُتِلْتُمْ لَاِلَى اللّٰهِ تُحْشَرُوْنَ ﴿۱۵۸﴾ فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللّٰهِ

۽ بيشڪ جيڪڏهن توهان مري وڃو ها يا قتل ٿي وڃو ها ته توهان کي الله ڏانهن گڏ ڪيو ويندو. پوءِ الله جي رحمت سبب

لِنْتَ لَهُمْ ۚ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيْظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوْا مِنْ حَوْلِكَ ۠

اي حبيب توهان نرم دل آهيو ۽ جيڪڏهن توهان تيز طبيعت سخت دل هجو ها ته اهي ضرور توهان جي ڀرسان کان پريشان ٿين ها

فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِى الْاَمْرِ ۚ فَاِذَا

پوءِ توهان انهن کي معاف ڪريو ۽ انهن لاءِ سفارش ڪريو ۽ انهن سان اهم ڪمن ۾ مشورو ڪريو، پوءِ ڪڏهن

عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ ۭ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِيْنَ ﴿۱۵۹﴾ اِنْ

ڳالهه جو پڪو ارادو ڪريو ته پوءِ الله تي توڪل ڪريو بيشڪ الله توڪل ڪندڙن سان محبت رکي ٿو. جيڪڏهن

يَّنْصُرْكُمُ اللّٰهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ ۚ وَاِنْ يَّخْذُلْكُمْ فَمَنْ ذَا الَّذِىْ

الله توهان جي مدد فرمائي ٿو ته پوءِ ڪو به توهان تي غالب نه آهي ۽ جيڪڏهن توهان جي مدد نه ڪري ته اهڙو ڪير آهي

يَنْصُرُكُمْ مِّنْۢ بَعْدِهٖ ۭ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُوْنَ ﴿۱۶۰﴾ وَمَا

جو ان کان پوءِ توهان جي مدد ڪري، ۽ الله تعالى تي مؤمنن کي ڀروسو هجڻ گهرجي. ۽ ڪنهن نبي

كَانَ لِنَبِىٍّ اَنْ يَّغُلَّ ۭ وَمَنْ يَّغْلُلْ يَاْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ۚ

کي شئه مناسب ناهي جو ڪجهه لڪائي رکي، ۽ جيڪڏهن ڪا شئي لڪائيندو ته اهو قيامت جي ڏينهن لڪايل شئي کڻي حاضر

ثُمَّ تُوَفّٰى كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُوْنَ ﴿۱۶۱﴾ اَفَمَنِ اتَّبَعَ

ٿيندو، پوءِ هر ماڻهو کي سندس ڪمائي جي پوري جزا ڏني ويندي ۽ انهن سان ظلم نه ڪيو ويندو. ڇا اهو ماڻهو جيڪو

رِضْوَانَ اللّٰهِ كَمَنْۢ بَاۗءَ بِسَخَطٍ مِّنَ اللّٰهِ وَمَاْوٰىهُ جَهَنَّمُ ۭ وَبِئْسَ

(خوف خدا کان) الله جي رضامندي حاصل ڪرڻ جي ڪوشش ڪري انهي ماڻهو وانگر آهي جيڪو الله جي ناراضپي ۾ موٽيو ۽

الْمَصِيْرُ ﴿۱۶۲﴾ هُمْ دَرَجٰتٌ عِنْدَ اللّٰهِ ۭ وَاللّٰهُ بَصِيْرٌۢ بِمَا يَعْمَلُوْنَ ﴿۱۶۳﴾ لَقَدْ

انهي جي جاءِ جهنم آهي ۽ بڇڙي جاءِ آهي موٽڻ جي. الله وٽ انهن جا جدا جدا درجا آهن ۽ الله انهن جا عمل ڏسي رهيو آهي. بيشڪ

مَنَّ اللّٰهُ عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ اِذْ بَعَثَ فِيْهِمْ رَسُوْلًا مِّنْ اَنْفُسِهِمْ

الله تعاليٰ (وڏو) احسان فرمايو آهي مؤمنن تي جو انهن مان انهن ۾ رسول عربي موڪليو انس

يَتْلُوْا عَلَيْهِمْ اٰيٰتِهٖ وَيُزَكِّيْهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتٰبَ وَالْحِكْمَةَ ۚ وَ

جيڪو انهن تي الله جون آيتون پڙهي ٿو ۽ انهن کي پاڪ ڪري ٿو ۽ انهن کي قرآن ۽ حديث سيکاري ٿو ، ۽

اِنْ كَانُوْا مِنْ قَبْلُ لَفِيْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ﴿١٦٤﴾ اَوَلَمَّآ اَصَابَتْكُمْ

بيشڪ اهي انهيءَ کان اڳ ۾ ظاهر گمراهي ۾ هئا . ڇا (پوءِ) جڏهن توهان کي مصيبت

مُّصِيْبَةٌ قَدْ اَصَبْتُمْ مِّثْلَيْهَا ۙ قُلْتُمْ اَنّٰى هٰذَا ۭ قُلْ هُوَ

پهتي انهي کان ٻيڻي تڪليف توهان انهن (ڪافرن) کي پهچائي چڪا آهيو، توهان چيو هي تڪليف ڪٿان آئي؟ اي حبيب

مِنْ عِنْدِ اَنْفُسِكُمْ ۭ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰي كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ﴿١٦٥﴾

توهان فرمايو اها توهان جي طرفان آهي ، بيشڪ الله تعاليٰ هر شيءِ تي قادر آهي .

وَمَآ اَصَابَكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعٰنِ فَبِاِذْنِ اللّٰهِ وَلِيَعْلَمَ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿١٦٦﴾

۽ اها مصيبت جيڪا توهان تي آئي جنهن ڏينهن ۾ فوجون پاڻ ۾ مليون اها الله جي حڪم سان هئي انهي لاءِ جو مؤمنن ۽

وَلِيَعْلَمَ الَّذِيْنَ نَافَقُوْا ښ وَقِيْلَ لَھُمْ تَعَالَوْا قَاتِلُوْا فِيْ سَبِيْلِ

منافقن جي سڃاڻپ ٿي وڃي ، ۽ انهن کي چيو ويو ته اچو الله جي راهه ۾ وڙهو يا دشمن

اللّٰهِ اَوِ ادْفَعُوْا ۭ قَالُوْا لَوْ نَعْلَمُ قِتَالًا لَّااتَّبَعْنٰكُمْ ۭ هُمْ لِلْكُفْرِ

کي دفع ڪريو ، چيائون جيڪڏهن جنگ جي خبر هجي ها ته ضرور توهان جو ساٿ ڏيون ها، اهي انهي

يَوْمَىِٕذٍ اَقْرَبُ مِنْھُمْ لِلْاِيْمَانِ ۚ يَقُوْلُوْنَ بِاَفْوَاهِھِمْ مَّا لَيْسَ

ڏينهن ايمان جي نسبت ڪفر کي ويجها هئا ، زبان سان چيائون ٿي جيڪا ڳالهه انهن جي دلين

فِيْ قُلُوْبِهِمْ ۭ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا يَكْتُمُوْنَ ﴿١٦٧﴾ اَلَّذِيْنَ قَالُوْا لِاِخْوَانِهِمْ

۾ نه هئي ، ۽ الله کي معلوم آهي جيڪو لڪائن ٿا. اهي جن پنهنجن ڀائرن متعلق چيو ۽ انهي وقت

وَقَعَدُوْا لَوْ اَطَاعُوْنَا مَا قُتِلُوْا ؕ قُلْ فَادْرَءُوْا عَنْ اَنْفُسِكُمُ

جڏهن جنگ کان وِيٺا جيڪڏهن اسان جو چوڻ وٺن ها نه مرن ها، اي حبيب توهان فرمايو توهان پنهنجو موت ٽاري

الْمَوْتَ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿۱۶۸﴾ وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِيْنَ قُتِلُوْا

ڏيکاريو جيڪڏهن توهان سچا آهيو. ۽ جيڪي الله تعالىٰ جي راه ۾ شهيد ڪيا ويا

فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ اَمْوَاتًا ؕ بَلْ اَحْيَآءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُوْنَ ﴿۱۶۹﴾

انهن کي مئل نه سمجهو، بلڪ اهي پنهنجي رب وٽ زنده آهن ۽ کين رزق ڏنو وڃي ٿو.

فَرِحِيْنَ بِمَآ اٰتٰىهُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖ ۙ وَيَسْتَبْشِرُوْنَ بِالَّذِيْنَ

خوش آهن جيڪي الله انهن کي پنهنجي فضل سان عطا ڪيو آهي، ۽ خوش ٿين ٿا انهن مؤمنن تي جيڪي

لَمْ يَلْحَقُوْا بِهِمْ مِّنْ خَلْفِهِمْ ۙ اَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ﴿۱۷۰﴾

اڃان انهن سان نه مليا آهن پوين مان، انهن تي نه ڪو خوف آهي ۽ نه اهي ڏکويا.

يَسْتَبْشِرُوْنَ بِنِعْمَةٍ مِّنَ اللّٰهِ وَفَضْلٍ ۙ وَّاَنَّ اللّٰهَ لَا يُضِيْعُ اَجْرَ

اهي خوشيون ملهائن ٿا الله جي نعمت ۽ مهرباني جون، ۽ بيشڪ الله تعالىٰ مؤمنن جو اجر

الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿۱۷۱﴾ اَلَّذِيْنَ اسْتَجَابُوْا لِلّٰهِ وَالرَّسُوْلِ مِنْۢ بَعْدِ مَآ

ضايع نه ٿو ڪري. اهي (مؤمن) جيڪي الله ۽ الله جي رسول جي سڏ تي، تڪليفن اچڻ کان

اَصَابَهُمُ الْقَرْحُ ۛؕ لِلَّذِيْنَ اَحْسَنُوْا مِنْهُمْ وَاتَّقَوْا اَجْرٌ عَظِيْمٌ ﴿۱۷۲﴾

پوءِ به حاضر ٿيا، انهن مان نيڪو ڪارن ۽ پرهيز گارن لاءِ وڏو ثواب آهي.

اَلَّذِيْنَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ اِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوْا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ

۽ اهي (مؤمن) جن کي مشرڪن چيو بيشڪ ماڻهو توهان جي مقابلي لاءِ گڏ ٿيا آهن، پوءِ توهان انهن کان

فَزَادَهُمْ اِيْمَانًا ۖۗ وَّقَالُوْا حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيْلُ ﴿۱۷۳﴾

ڊڄو ته انهن جو ايمان اڃان زياده ٿيو ۽ چيائون الله اسان لاءِ ڪافي آهي ۽ اهو بهترين ڪار ساز آهي.

فَانْقَلَبُوْا بِنِعْمَةٍ مِّنَ اللّٰهِ وَفَضْلٍ لَّمْ يَمْسَسْهُمْ سُوْٓءٌ ۙ وَّاتَّبَعُوْا

پوءِ الله جي نعمت ۽ مهرباني سان موٽيا (ته) انهن کي ڪا تڪليف نه پهتي، ۽ الله تعالىٰ جي

رِضْوَانَ اللّٰهِ ؕ وَاللّٰهُ ذُوْ فَضْلٍ عَظِيْمٍ ﴿۱۷۴﴾ اِنَّمَا ذٰلِكُمُ الشَّيْطٰنُ

رضامندي تي هليا، ۽ الله تعالىٰ تمام وڏو مهربان آهي. اهو شيطان ته ڪافرن له کي

يُخَوِّفُ اَوْلِيَآءَهٗ ۪ فَلَا تَخَافُوْهُمْ وَخَافُوْنِ اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿۱۷۵﴾

ڊيجاري ٿو، پوءِ شيطان کان توهان نه ڊڄو ۽ مون کان خوف ڪريو جيڪڏهن سچا مومن آهيو.

وَلَا يَحْزُنْكَ الَّذِيْنَ يُسَارِعُوْنَ فِى الْكُفْرِ ۚ اِنَّهُمْ لَنْ يَّضُرُّوا اللّٰهَ شَيْئًا ؕ

اي حبيب توهان انهن ماڻهن جو ڏک نه ڪريو جيڪي ڪفر ۾ تڪڙ ڪن ٿا، بيشڪ اهي الله کي ڪو نقصان نه پهچائيندا،

يُرِيْدُ اللّٰهُ اَلَّا يَجْعَلَ لَهُمْ حَظًّا فِى الْاٰخِرَةِ ۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيْمٌ ﴿۱۷۶﴾

الله تعالىٰ جو ارادو آهي ته انهن کي آخرت ۾ ثواب[2] جو پاڱو نه ڏئي، ۽ انهن لاءِ تمام وڏو عذاب آهي.

اِنَّ الَّذِيْنَ اشْتَرَوُا الْكُفْرَ بِالْاِيْمَانِ لَنْ يَّضُرُّوا اللّٰهَ شَيْئًا ۚ وَلَهُمْ

بيشڪ جن ماڻهن ايمان جي عيوض ڪفر کي خريد ڪيو بيشڪ اهي الله کي ڪو نقصان نه پهچائيندا، ۽ انهن لاءِ

عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿۱۷۷﴾ وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْٓا اَنَّمَا نُمْلِىْ لَهُمْ خَيْرٌ

وڏو عذاب آهي. ۽ ڪافر هرگز اهي گمان ۾ نه رهن جو اسان انهن کي مهلت ڏني آهي، سا انهن لاءِ

لِّاَنْفُسِهِمْ ؕ اِنَّمَا نُمْلِىْ لَهُمْ لِيَزْدَادُوْٓا اِثْمًا ۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِيْنٌ ﴿۱۷۸﴾

چڱي آهي، اسان ته انهي لاءِ انهن کي ڍر ڏني آهي ته گناهه گهڻا ڪن، ۽ انهن لاءِ خواري وارو عذاب آهي.

مَا كَانَ اللّٰهُ لِيَذَرَ الْمُؤْمِنِيْنَ عَلٰى مَآ اَنْتُمْ عَلَيْهِ حَتّٰى يَمِيْزَ

الله مسلمانن کي انهي حال تي ڇڏڻ کي مناسب نه ٿو سمجهي جنهن تي توهان آهيو ايستائين جو

الْخَبِيْثَ مِنَ الطَّيِّبِ ؕ وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُطْلِعَكُمْ عَلَى الْغَيْبِ وَ

پليد کي پاڪ کان جدا نه ڪري، الله تعالىٰ جو شان نه آهي جو (عام ماڻهن کي) علم غيب جو ڏئي[3] ۽

[1] تفسير جلالين. [2] تفسير معالم التنزيل و تفسير بيضاوي. [3] تفسير ڪبير. [4] تفسير روح البيان.

لٰكِنَّ اللّٰهَ يَجْتَبِيْ مِنْ رُّسُلِهٖ مَنْ يَّشَآءُ ۪ فَاٰمِنُوْا بِاللّٰهِ وَ

ھا اللّٰه تعالىٰ منتخب[1] فرمائي ٿو پنھنجن رسولن مان جنھن کي چاھي، پوءِ توھان اللّٰه تعالىٰ ۽ ان جي رسول

رُسُلِهٖ ۚ وَاِنْ تُؤْمِنُوْا وَتَتَّقُوْا فَلَكُمْ اَجْرٌ عَظِيْمٌ ﴿۱۷۹﴾ وَلَا

تي ايمان آڻيو، ۽ جيڪڏھن توھان ايمان آڻيندؤ ۽ پرھيز گار ٿيا ته پوءِ توھان لاءِ وڏو ثواب آھي. ۽ بخيل

يَحْسَبَنَّ الَّذِيْنَ يَبْخَلُوْنَ بِمَآ اٰتٰىهُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖ هُوَ خَيْرًا

گمان نه ڪن ته جيڪو الله تعالىٰ پنھنجي مھرباني سان انھن کي ڏنو آھي اھو انھن لاءِ ڀلو

لَّهُمْ ؕ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ ؕ سَيُطَوَّقُوْنَ مَا بَخِلُوْا بِهٖ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ؕ

آھي، بلڪ اھو انھن لاءِ خراب آھي عن قريب قيامت جي ڏينھن جيڪو بخل ڪيائون اھو سندن ڳچي ۾ پوندو.

وَلِلّٰهِ مِيْرَاثُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ؕ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ خَبِيْرٌ ﴿۱۸۰﴾ ع

۽ الله تعالىٰ وارث آھي آسمانن ۽ زمين جو ۽ الله تعالىٰ توھان جي عملن کان خبردار آھي.

لَقَدْ سَمِعَ اللّٰهُ قَوْلَ الَّذِيْنَ قَالُوْۤا اِنَّ اللّٰهَ فَقِيْرٌ وَّنَحْنُ

بيشڪ الله تعالىٰ ٻڌو وچون انھن مان انھن جو جن چيو بيشڪ الله تعالىٰ فقير آھي ۽ اسين

اَغْنِيَآءُ ۘ سَنَكْتُبُ مَا قَالُوْا وَقَتْلَهُمُ الْاَنْۢبِيَآءَ بِغَيْرِ حَقٍّ ۙ

شاھوڪار آھيون، اسين جلدي لکڻ جو حڪم ڪنداسين جيڪو انھن چيو ۽ انھن نبين کي ناحق شھيد ڪيو،

وَّنَقُوْلُ ذُوْقُوْا عَذَابَ الْحَرِيْقِ ﴿۱۸۱﴾ ذٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ

۽ اسين (انھن کي آخرت ۾) چونداسين چکو توھان باهه جي عذاب کي. اھا سزا آھي جيڪي توھان

اَيْدِيْكُمْ وَاَنَّ اللّٰهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيْدِ ﴿۱۸۲﴾ ع اَلَّذِيْنَ قَالُوْۤا

عمل ڪيا آھن ۽ بيشڪ الله تعالىٰ ٻانھن تي ظلم ڪندڙ نه آھي. اھي جيڪي چون ٿا ته الله

اِنَّ اللّٰهَ عَهِدَ اِلَيْنَاۤ اَلَّا نُؤْمِنَ لِرَسُوْلٍ حَتّٰى يَاْتِيَنَا بِقُرْبَانٍ

سان اسان وعدو ڪري ڇڏيو آھي ته اسين ڪنھن رسول تي ايمان نه آڻينداسين جيستائين اھو اھڙي قرباني جو حڪم

وقف لازم

[1] ۽ [2] تفسير روح البيان. [3] تفسير نسفي.

تَأْكُلُهُ النَّارُ ؕ قُلْ قَدْ جَآءَكُمْ رُسُلٌ مِّنْ قَبْلِيْ بِالْبَيِّنٰتِ

نہ آئي جنھن کي باھ نہ کائي، اي حبيب ﷺ توھان فرمايو بيشڪ توھان وٽ مون کان اڳ ۾ معجزن سان رسول آيا

وَبِالَّذِيْ قُلْتُمْ فَلِمَ قَتَلْتُمُوْهُمْ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿۱۸۳﴾

۽ اھو حڪم ڪٺي آيا جيڪو توھان چئو ٿا پوءِ توھان انھن رسولن کي ڇو شھيد ڪيو جيڪڏھن توھان سچا آھيو.

فَاِنْ كَذَّبُوْكَ فَقَدْ كُذِّبَ رُسُلٌ مِّنْ قَبْلِكَ جَآءُوْ

پوءِ جيڪڏھن توھان جي تڪذيب ڪن ٿا پوءِ بيشڪ انھن رسولن جي تڪذيب ڪئي وئي جيڪي

بِالْبَيِّنٰتِ وَالزُّبُرِ وَالْكِتٰبِ الْمُنِيْرِ ﴿۱۸۴﴾ كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ

توھان کان اڳ ۾ معجزا ۽ آسماني ڪتاب ۽ تورات ۽ انجيل ڪٺي آيا. ھر نفس کي موت جو ذائقو چکڻو

الْمَوْتِ ؕ وَاِنَّمَا تُوَفَّوْنَ اُجُوْرَكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ؕ فَمَنْ

آھي، ۽ توھان کي توھان جو ثواب قيامت جي ڏينھن پورو پورو ملندو، پوءِ جيڪو

زُحْزِحَ عَنِ النَّارِ وَاُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ ؕ وَمَا

انسان جھنم کان پري ڪيو ويو ۽ جنت ۾ داخل ڪيو ويو پوءِ بيشڪ اھو ڪامياب ٿي ويو ۽ نہ آھي

الْحَيٰوةُ الدُّنْيَآ اِلَّا مَتَاعُ الْغُرُوْرِ ﴿۱۸۵﴾ لَتُبْلَوُنَّ فِيْۤ

دنيا جي حياتي مگر ورغلائي جو سامان. بيشڪ ضرور توھان جي

اَمْوَالِكُمْ وَاَنْفُسِكُمْ ۫ وَلَتَسْمَعُنَّ مِنَ الَّذِيْنَ اُوْتُوا

آزمائش ٿيندي توھان جي مالن ۽ جانن جي، ۽ بيشڪ ضرور توھان اڳين

الْكِتٰبَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمِنَ الَّذِيْنَ اَشْرَكُوْۤا اَذًى كَثِيْرًا ؕ

اھلِ ڪتاب وارن کان ۽ مشرڪن کان زياده سخت گفتگو ٻڌندا،

وَاِنْ تَصْبِرُوْا وَتَتَّقُوْا فَاِنَّ ذٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْاُمُوْرِ ﴿۱۸۶﴾

۽ جيڪڏھن توھان صبر ڪيو ۽ خوفِ خدا رکيو پوءِ بيشڪ اھو وڏي ھمت جو ڪم آھي.

ك تفسير النسفي وتفسير جلالين. گ تفسير جلالين.

وَاِذْ اَخَذَ اللّٰهُ مِيْثَاقَ الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ لَتُبَيِّنُنَّهٗ

۽ اي حبيب توهان ياد ڪريو جڏهن الله تعالىٰ اهل ڪتاب وارن کان پڪو وعدو ورتو ته توهان ضرور ضرور (رسول عربي

لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُوْنَهٗ ۡ فَنَبَذُوْهُ وَرَآءَ ظُهُوْرِهِمْ وَ

جي نبوت) ماڻهن لاءِ بيان ڪندا ۽ انهيءَ ڳالهه کي لڪائيندا پوءِ انهن انهيءَ ڳالهه کي پنهنجي پٺي جي پويان اڇلائي

اشْتَرَوْا بِهٖ ثَمَنًا قَلِيْلًا ۭ فَبِئْسَ مَا يَشْتَرُوْنَ ﴿١٨٧﴾ لَا تَحْسَبَنَّ

ڇڏيو ۽ انهيءَ جي عيوض ٿورڙو مُلهه ورتائون، پوءِ ڪهڙي نه بڇڙي خريداري آهي. اهي هرگز

الَّذِيْنَ يَفْرَحُوْنَ بِمَآ اَتَوْا وَّيُحِبُّوْنَ اَنْ يُّحْمَدُوْا بِمَا لَمْ

خوش نه ٿين پنهنجي ڪيل ڪمن تي ۽ چاهن ٿا ته بنا ڪم ڪرڻ جي انهن جي تعريف

يَفْعَلُوْا فَلَا تَحْسَبَنَّهُمْ بِمَفَازَةٍ مِّنَ الْعَذَابِ ۚ وَلَهُمْ

ڪئي وڃي، پوءِ هرگز انهن کي عذاب کان پري نه سمجهو ۽ انهن لاءِ

عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿١٨٨﴾ وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۭ وَاللّٰهُ

دردناڪ عذاب آهي. ۽ الله لاءِ آهي بادشاهي آسمانن ۽ زمين جي، ۽ الله

عَلٰي كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ﴿١٨٩﴾ اِنَّ فِيْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ

هر شيءِ تي قادر آهي. بيشڪ آسمانن ۽ زمين جي پيدائش ۾

وَاخْتِلَافِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَاٰيٰتٍ لِّاُولِي الْاَلْبَابِ ﴿١٩٠﴾

۽ رات ۽ ڏينهن جي (پاڻ ۾) تبديل ٿيڻ ۾ يقيناً (قدرت جون) نشانيون آهن عقلمندن لاءِ.

الَّذِيْنَ يَذْكُرُوْنَ اللّٰهَ قِيٰمًا وَّقُعُوْدًا وَّعَلٰي جُنُوْبِهِمْ وَ

اهي الله تعالىٰ جو ذڪر ڪن ٿا بيهڻ وقت ۽ ويهڻ وقت ۽ پاسي تي سمهڻ وقت ۽ اهي

يَتَفَكَّرُوْنَ فِيْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۚ رَبَّنَا مَا

آسمانن ۽ زمين جي پيدائش ۾ غور ڪن ٿا (۽ چون ٿا) اي اسان جا رب

ع ١٩ / ١٠

ك تفسير جلالين. ثه تفسير جامع البيان.

خَلَقْتَ هٰذَا بَاطِلًا ۚ سُبْحٰنَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿١٩١﴾

نه پيدا ڪيو تو هن مخلوق کي بيڪار ڪري، اسين تنهنجي پاڪائي بيان ڪريون ٿا پوءِ تون اسان کي جهنم جي عذاب کان بچاءِ.

رَبَّنَآ اِنَّكَ مَنْ تُدْخِلِ النَّارَ فَقَدْ اَخْزَيْتَهٗ ؕ وَمَا لِلظّٰلِمِيْنَ

اي اسان جا رب بيشڪ تو جنهن کي جهنم ۾ داخل ڪيو پوءِ انهي کي بيشڪ تو خوار ڪيو، ظالمن جو ڪو

مِنْ اَنْصَارٍ ﴿١٩٢﴾ رَبَّنَآ اِنَّنَا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُّنَادِيْ

مددگار ناهي. اي اسان جا رب بيشڪ اسان رسول عربيؐ جو اعلان ٻڌو جيڪو ايمان ڏانهن

لِلْاِيْمَانِ اَنْ اٰمِنُوْا بِرَبِّكُمْ فَاٰمَنَّا ۖ رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا

پڪاري ٿو ته توهان پنهنجي رب تي ايمان آڻيو پوءِ اسان ايمان آندو، اي اسان جا رب پوءِ تون اسان جا گناهه

ذُنُوْبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّاٰتِنَا وَتَوَفَّنَا مَعَ الْاَبْرَارِ ﴿١٩٣﴾

بخش ڪر ۽ اسان جون برايون اسان تان ميٽي ڇڏ ۽ اسان جو موت نيڪ ماڻهن سان ڪر.

رَبَّنَا وَاٰتِنَا مَا وَعَدْتَّنَا عَلٰى رُسُلِكَ وَلَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ؕ

اي اسان جا رب اسان کي اهو عطا فرماءِ جيڪو تو اسان سان وعدو فرمايو آهي پنهنجي رسولن جي معرفت ۽ اسان کي قيامت جي ڏينهن خوار نه ڪر

اِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيْعَادَ ﴿١٩٤﴾ فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ اَنِّيْ لَآ اُضِيْعُ

بيشڪ تون وعده خلافي نه ٿو فرمائين. پوءِ انهن جي دعا سندن رب قبول فرمائي، بيشڪ الله تعالىٰ ضايع

عَمَلَ عَامِلٍ مِّنْكُمْ مِّنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى ۚ بَعْضُكُمْ مِّنْۢ بَعْضٍ ۚ

نه ٿو فرمائي نيڪي، نيڪو ڪندڙ جي توهان مان مرد هجي يا عورت، مرد ۽ عورت ثواب ۾ برابر آهن،

فَالَّذِيْنَ هَاجَرُوْا وَاُخْرِجُوْا مِنْ دِيَارِهِمْ وَاُوْذُوْا فِيْ

پوءِ انهن ماڻهن جن هجرت ڪئي ۽ پنهنجن گهرن مان ڪڍيا ويا ۽ منهنجي وات ۾

سَبِيْلِيْ وَقٰتَلُوْا وَقُتِلُوْا لَاُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّاٰتِهِمْ

تڪليف ڏنا ويا ۽ جهاد ڪيائون ۽ شهيد ٿيا آئون ضرور ضرور انهن جا گناهه ميٽي ڇڏيندس

وَلَأُدْخِلَنَّهُمْ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ ۚ ثَوَابًا مِّنْ عِنْدِ

۽ ضرور ضرور انهن کي باغن ۾ داخل ڪندس جنهن جي هيٺان نهرون وهن ٿيون، الله جي طرفان گهڻو ثواب

اللّٰهِ ؕ وَاللّٰهُ عِنْدَهٗ حُسْنُ الثَّوَابِ ﴿۱۹۵﴾ لَا يَغُرَّنَّكَ تَقَلُّبُ

ڏنو ويندو ۽ الله وٽ بهترين ثواب آهي. اي پيغمبر! هرگز ڌوکي ۾ نه وجهي توکي

الَّذِيْنَ كَفَرُوْا فِي الْبِلَادِ ؕ﴿۱۹۶﴾ مَتَاعٌ قَلِيْلٌ ۟ ثُمَّ مَاْوٰىهُمْ

ڪافرن جو گهمڻ شهرن ۾. انهن جي ترقي ۾ نفعو ٿورڙو آهي، انهي کان پوءِ انهن جي جاءِ

جَهَنَّمُ ؕ وَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿۱۹۷﴾ لٰكِنِ الَّذِيْنَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ جَنّٰتٌ

جهنم آهي ۽ (اها) تمام خراب جاءِ رهڻ جي، پر اهي ماڻهو جيڪي پنهنجي رب کان خوف ڪن ٿا انهن لاءِ باغ

تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا نُزُلًا مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ ؕ

آهن جن جي هيٺان نهرون وهن ٿيون هميشه انهن ۾ رهندا الله جي طرفان مهمان ٿي،

وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ لِّلْاَبْرَارِ ﴿۱۹۸﴾ وَاِنَّ مِنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ لَمَنْ

۽ جيڪو الله وٽ آهي اهو نيڪوڪارن لاءِ سڀ کان ڀلو آهي، ۽ بيشڪ ڪي اهل ڪتاب اهي آهن

يُّؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَمَآ اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ وَمَآ اُنْزِلَ اِلَيْهِمْ خٰشِعِيْنَ لِلّٰهِ ۙ

جيڪي الله تي ۽ قرآن ڪريم تي ايمان آڻن ٿا ۽ تورات ۽ انجيل جي تصديق ڪن ٿا، اهي الله کان ڊڄن ٿا،

لَا يَشْتَرُوْنَ بِاٰيٰتِ اللّٰهِ ثَمَنًا قَلِيْلًا ؕ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ اَجْرُهُمْ

نه ٿا وٺن رسول عربي ﷺ جي تعريف لڪائڻ جي عيوض ٿورڙي ملهه کي، اهي نيڪوڪار آهي آهن جن لاءِ سندن

عِنْدَ رَبِّهِمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ سَرِيْعُ الْحِسَابِ ﴿۱۹۹﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا

رب وٽ وڏو ثواب آهي، بيشڪ الله تعالىٰ جلد حساب ڪندڙ آهي. اي مؤمنو توهان صبر ڪريو ۽

اصْبِرُوْا وَصَابِرُوْا وَرَابِطُوْا ۟ وَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ﴿۲۰۰﴾ ع

(دشمن اڳيان) صبر جو مظاهرو ڪريو ۽ سرحدن جو نگهباني ڪريو ۽ الله تعالىٰ کان خوف ڪريو بيشڪ توهان ڪامياب ٿي ويندا.

الثلثة — ع ١١ — ٢٠

ل المفردات في غريب القرآن. ل، ڪ ۽ ڪ تفسير روح البيان.

(اٰیاتها ١٧٦) (٤) سُوۡرَةُ النِّسَآءِ مَدَنِيَّةٌ (٩٢) (رکوعاتها ٢٤)

سورة نساء مدينه منوره ۾ نازل ٿي آهي، انهيءَ ۾ ٢٤ رڪوع ۽ ١٧٦ آيتون آهن.

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ ۝

الله تعالیٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي)

يٰۤاَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوۡا رَبَّكُمُ الَّذِىۡ خَلَقَكُمۡ مِّنۡ نَّفۡسٍ

اي انسانو! پنهنجي رب کان ڊڄو جنهن توهان کي هڪ انسان (حضرت آدم) مان پيدا

وَّاحِدَةٍ وَّخَلَقَ مِنۡهَا زَوۡجَهَا وَبَثَّ مِنۡهُمَا رِجَالًا كَثِيۡرًا

فرمايو ۽ انهيءَ انسان مان سندس گهرواري کي پيدا فرمايو ۽ انهن ٻنهي مان گهڻا مرد ۽ گهڻيون عورتون

وَّنِسَآءً ۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذِىۡ تَسَآءَلُوۡنَ بِهٖ وَالۡاَرۡحَامَ ؕ

پيدا فرمايون، ۽ الله تعالیٰ کان خوف ڪريو جنهن جي نالي تي سوال ڪريو ٿا ۽ مائٽيءَ جو لحاظ رکو،

اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلَيۡكُمۡ رَقِيۡبًا ۝١ وَاٰتُوا الۡيَتٰمٰٓى

بيشڪ الله تعالیٰ هر وقت توهان جا عمل ڏسندڙ آهي. ۽ يتيمن کي سندن

اَمۡوَالَهُمۡ وَلَا تَتَبَدَّلُوا الۡخَبِيۡثَ بِالطَّيِّبِ ۖ وَلَا تَاۡكُلُوۡۤا

ملڪيت ڏيو ۽ پنهنجي حلال ملڪيت کي حرام سان تبديل نه ڪريو ۽ انهن جي ملڪيت

اَمۡوَالَهُمۡ اِلٰٓى اَمۡوَالِكُمۡ ؕ اِنَّهٗ كَانَ حُوۡبًا كَبِيۡرًا ۝٢

پنهنجي ملڪيت سان ملائي نه کائو، بيشڪ اهو وڏو گناهه آهي.

وَاِنۡ خِفۡتُمۡ اَلَّا تُقۡسِطُوۡا فِى الۡيَتٰمٰى فَانۡكِحُوۡا مَا طَابَ

۽ توهان کي جيڪڏهن خوف آهي ته يتيم ڇوڪرين ۾ انصاف نه ڪري سگهندؤ ته نڪاح ڪريو توهان جيڪا توهان

لَـكُمۡ مِّنَ النِّسَآءِ مَثۡنٰى وَثُلٰثَ وَرُبٰعَ ۚ فَاِنۡ خِفۡتُمۡ

کي پسند اچي عورتن مان ٻه ٻه ۽ ٽي ٽي ۽ چار چار پوءِ جيڪڏهن توهان کي خوف آهي

ل تفسير ڪبير. ٢ تفسير بيضاوي. ٣ ۽ ٤ تفسير جلالين.

أَلَّا تَعْدِلُوا فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ۚ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰ

انهن ۾ انصاف نه ڪري سگهندا ته پوءِ هڪ عورت سان نڪاح ڪريو يا ٻانهين[1] سان (اهو هڪ نڪاح ڪرڻ) زياده قريب

أَلَّا تَعُولُوا ﴿٣﴾ وَآتُوا النِّسَاءَ صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً ۚ فَإِن طِبْنَ

آهي جو توهان کين عورتن تي ظلم[1] نه ڪندا ۽ عورتن کي سندن مهرون[2] خوشي سان ڏيو، پوءِ جيڪڏهن اهي خوشي

لَكُمْ عَن شَيْءٍ مِّنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَّرِيئًا ﴿٤﴾ وَلَا

سان مهر مان ڪا شي توهان کي ڏين پوءِ توهان انهي کي مزي مزي سان کائو ۽ نه

تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَامًا

ڏيو توهان بي عقلن کي سندن ملڪيت جيڪا الله جي حڪم سان توهان وٽ رکيل آهي

وَارْزُقُوهُمْ فِيهَا وَاكْسُوهُمْ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَّعْرُوفًا ﴿٥﴾

۽ انهن کي توهان انهي مان ماني کارايو ۽ ڪپڙا پارايو ۽ انهن سان سهڻي اخلاق سان ڳالهايو

وَابْتَلُوا الْيَتَامَىٰ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغُوا النِّكَاحَ فَإِنْ آنَسْتُم

۽ يتيمن جي عقل جو اندازو ڪريو ايستائين جو اهي نڪاح جي لائق ٿين، پوءِ جيڪڏهن توهان انهن

مِّنْهُمْ رُشْدًا فَادْفَعُوا إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ ۖ وَلَا تَأْكُلُوهَا

جو عقل برابر ڏسو ته پوءِ انهن جي ملڪيت انهن جي حوالي ڪريو ۽ انهن جي ملڪيت حد کان

إِسْرَافًا وَبِدَارًا أَن يَكْبَرُوا ۚ وَمَن كَانَ غَنِيًّا

زياده نه کائو ۽ جلدي ۾ نه کائو ته متان اهي وڏا ٿي وڃن، ۽ جيڪو توهان سنڀاليندڙن[1] مان مالدار

فَلْيَسْتَعْفِفْ ۖ وَمَن كَانَ فَقِيرًا فَلْيَأْكُلْ

آهي ته پوءِ انهي کي گهرجي ته پاسو ڪري، ۽ جيڪو سنڀاليندڙن مان محتاج آهي ته پوءِ ضرورت موجب

بِالْمَعْرُوفِ ۚ فَإِذَا دَفَعْتُمْ إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ فَأَشْهِدُوا

خرچ ڪري، پوءِ توهان جڏهن سندن ملڪيت ڪريو پوءِ انهي حوالي[2] سندن

عَلَيْهِمْ ۚ وَكَفٰى بِاللّٰهِ حَسِيْبًا ﴿٦﴾ لِلرِّجَالِ نَصِيْبٌ مِّمَّا

تہ شاھد مقرر ڪريو ۽ الله ڪافي آھي حساب وٺندڙ ۔ مردن لاءِ حصو آھي انھي ۾

تَرَكَ الْوٰلِدٰنِ وَالْاَقْرَبُوْنَ ۪ وَلِلنِّسَآءِ نَصِيْبٌ مِّمَّا

جيڪو سندن پيءُ ماءُ يا مائٽ ملڪيت ڇڏي ويا آھن، ۽ عورتن لاءِ حصو آھي انھي ۾ جيڪو

تَرَكَ الْوٰلِدٰنِ وَالْاَقْرَبُوْنَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ اَوْ كَثُرَ ۚ

سندن ماءُ پيءُ يا مائٽ ملڪيت ڇڏي ويا آھن ملڪيت فوتيءَ جي ٿوري آھي يا گھڻي،

نَصِيْبًا مَّفْرُوْضًا ﴿٧﴾ وَاِذَا حَضَرَ الْقِسْمَةَ اُولُوا

(ھرھڪ جو) حصو مقرر ڪيل آھي ۔ ۽ جڏھن فوتيءَ جي ملڪيت ورھائڻ وقت رشتيدار

الْقُرْبٰى وَالْيَتٰمٰى وَالْمَسٰكِيْنُ فَارْزُقُوْهُمْ مِّنْهُ

۽ يتيم ۽ مسڪين اچن تہ پوءِ انھي (ملڪيت) مان انھن کي ڪجھہ ڪارايو

وَقُوْلُوْا لَهُمْ قَوْلًا مَّعْرُوْفًا ﴿٨﴾ وَلْيَخْشَ الَّذِيْنَ لَوْ

۽ انھن سان سھڻي اخلاق سان ڳالھايو ۔ ۽ اھي ماڻھو ڀلي تہ ڊڄن جن پنھنجي

تَرَكُوْا مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّةً ضِعٰفًا خَافُوْا

پويان ننڍڙو اولاد ڇڏيو آھي تہ انھيءَ جو ڪمزور نہ خطرو ٿئي تو

عَلَيْهِمْ ۪ فَلْيَتَّقُوا اللّٰهَ وَلْيَقُوْلُوْا قَوْلًا سَدِيْدًا ﴿٩﴾ اِنَّ

انھن کي ، پوءِ انھن کي گھرجي تہ الله جو خوف ڪن ۽ سنئين سڌي ڳالھہ ڪن ۔ بيشڪ

الَّذِيْنَ يَاْكُلُوْنَ اَمْوَالَ الْيَتٰمٰى ظُلْمًا اِنَّمَا

جيڪي ماڻھو يتيمن جي ملڪيت ظلم سان کائن ٿا اھي پنھنجي

يَاْكُلُوْنَ فِيْ بُطُوْنِهِمْ نَارًا ۭ وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيْرًا ﴿١٠﴾ ع

پيٽن ۾ باھ کائن ٿا ۽ جلدي جھنم جي باھ ۾ داخل ٿيندا.

له ۽ ڪه تفسير النسفي. ڪه تفسير جلالين.

يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ فَإِن

الله تعالیٰ توهان کي توهان جي اولاد بابت حُڪم فرمائي ٿو ته پُٽ جو حصو ٻن نياڻين جي برابر آهي، پوءِ جيڪڏهن

كُنَّ نِسَاءً فَوْقَ اثْنَتَيْنِ فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا تَرَكَ وَإِن كَانَتْ وَاحِدَةً

نياڻيون ٻن کان زياده آهن ته انهن کي فوتي جي ملڪيت جا ٻه ٽيون حصا ملندا ۽ جيڪڏهن هڪ نياڻي آهي

فَلَهَا النِّصْفُ وَلِأَبَوَيْهِ لِكُلِّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ

ته ان کي اڌ ملندو ۽ فوتي جي ماءُ پيءُ هر هڪ کي فوتي جي ملڪيت مان ڇهون حصو ملندو

إِن كَانَ لَهُ وَلَدٌ فَإِن لَّمْ يَكُن لَّهُ وَلَدٌ وَوَرِثَهُ أَبَوَاهُ فَلِأُمِّهِ

جيڪڏهن فوتي کي اولاد آهي، پوءِ جيڪڏهن فوتي کي اولاد ناهي ۽ ان جا وارث فقط پيءُ ماءُ آهن ته پوءِ فوتي

الثُّلُثُ فَإِن كَانَ لَهُ إِخْوَةٌ فَلِأُمِّهِ السُّدُسُ مِن بَعْدِ وَصِيَّةٍ

جي ماءُ کي ٽيون حصو ملندو، پوءِ جيڪڏهن فوتي کي پاڻ ۾ ڀينرون آهن ته پوءِ سندس ماءُ کي ڇهون حصو ملندو وصيت

يُوصِي بِهَا أَوْ دَيْنٍ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ

جاري ڪرڻ ۽ قرض ادا ڪرڻ کان پوءِ، توهان جا پيءُ ۽ توهان جا پٽ توهان نه ٿا ڄاڻو ته انهن مان ڪهڙو توهان کي

نَفْعًا فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١١﴾ وَلَكُمْ

وڌيڪ ڪم ايندو، اهي حصا الله جي طرفان مقرر ڪيل آهن، بيشڪ الله تعالیٰ مخلوق کي ڄاڻندڙ حڪمت وارو آهي ۽ توهان

نِصْفُ مَا تَرَكَ أَزْوَاجُكُمْ إِن لَّمْ يَكُن لَّهُنَّ وَلَدٌ فَإِن كَانَ

لاءِ اڌ ملڪيت آهي، جيڪا توهان جي گهروارين ڇڏي آهي، جيڪڏهن انهن کي اولاد ناهي، پوءِ جيڪڏهن انهن

لَهُنَّ وَلَدٌ فَلَكُمُ الرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْنَ مِن بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِينَ بِهَا

گهروارين کي اولاد آهي ته پوءِ توهان مردن کي چوٿون حصو ملڪيت جو ملندو وصيت جاري ڪرڻ ۽ قرض ادا

أَوْ دَيْنٍ وَلَهُنَّ الرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْتُمْ إِن لَّمْ يَكُن لَّكُمْ وَلَدٌ فَإِن

ڪرڻ کان پوءِ، ۽ گهروارين لاءِ مردن جي ملڪيت مان چوٿون حصو آهي جيڪڏهن مردن کي اولاد ناهي، پوءِ جيڪڏهن

كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ الثُّمُنُ مِمَّا تَرَكْتُمْ مِّنْ بَعْدِ وَصِيَّةٍ

مردن کي اولاد آهي ته پوءِ گهر وارين کي اٺون حصو ملکيت مان ملندو وصيت جاري ڪرڻ ۽ قرض

تُوصُونَ بِهَآ أَوْ دَيْنٍ ۗ وَإِن كَانَ رَجُلٌ يُورَثُ كَلَٰلَةً أَوِ امْرَأَةٌ

ادا ڪرڻ کان پوءِ ، ۽ جيڪڏهن اهڙي مرد يا عورت جي ملڪيت ورهائڻي هجي جنهن کي ماءُ پيءُ اولاد نه هجي

وَلَهُۥٓ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ فَلِكُلِّ وَٰحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ ۚ فَإِن كَانُوٓا أَكْثَرَ

۽ ماءُ جي طرفان ڀاءُ يا ڀيڻ هجي ته پوءِ انهن مان هر هڪ کي ڇهون حصو ملندو ، پوءِ جيڪڏهن اهي ڀاءُ ۽

مِن ذَٰلِكَ فَهُمْ شُرَكَآءُ فِى الثُّلُثِ مِنۢ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصَىٰ

ڀيڻيون هڪ کان زياده هجن ته پوءِ اهي سڀئي ٽئين حصي ۾ شريڪ آهن وصيت جاري ڪرڻ ۽ قرض

بِهَآ أَوْ دَيْنٍ غَيْرَ مُضَآرٍّ ۚ وَصِيَّةً مِّنَ اللَّهِ ۗ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَلِيمٌ ﴿١٢﴾

ادا ڪرڻ کان پوءِ ، نه نقصان ڏيندڙ وارثن کي، اهو الله تعالىٰ جو حڪم آهي ، ۽ الله تعالىٰ مخلوق کي ڄاڻندڙ بردبار آهي.

تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ ۚ وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُۥ يُدْخِلْهُ جَنَّٰتٍ

مذڪوره احڪام الله جون حدون آهن، ۽ جيڪو الله ۽ الله جي رسول جو حڪم مڃي ته داخل ڪيو ويندو

تَجْرِى مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ وَذَٰلِكَ الْفَوْزُ

باغن ۾ جن جي هيٺان نهرون وهن ٿيون هميشه انهي ۾ رهندا، ۽ اها تمام وڏي ڪاميابي

الْعَظِيمُ ﴿١٣﴾ وَمَن يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُۥ

آهي . ۽ جيڪو نافرماني ڪندو الله ۽ الله جي رسول جو حڪم نه مڃي ۽ ان جي حدن کان لنگهي وڃي ته اهو

يُدْخِلْهُ نَارًا خَٰلِدًا فِيهَا وَلَهُۥ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿١٤﴾

داخل ڪيو ويندو باه ۾ هميشه انهي ۾ رهندو ، ۽ انهي لاءِ خوار ڪندڙ عذاب آهي .

وَالَّٰتِى يَأْتِينَ الْفَٰحِشَةَ مِن نِّسَآئِكُمْ فَاسْتَشْهِدُوا

۽ توهان جي عورتن مان جيڪي بدڪاري ڪن پوءِ شاهد ڪريو توهان پاڻ مان

ع ٢ ١٣

لہ تفسیر النسفی وتفسیر جلالین وتفسیر بیضاوی وتفسیر مظہری.

عَلَيْهِنَّ أَرْبَعَةً مِّنْكُمْ ۚ فَإِنْ شَهِدُوا فَأَمْسِكُوهُنَّ

انهن تي چار مرد، پوءِ جيڪڏهن اهي شاهدي ڏين پوءِ انهن عورتن کي

فِي الْبُيُوتِ حَتَّىٰ يَتَوَفَّاهُنَّ الْمَوْتُ أَوْ يَجْعَلَ اللَّهُ لَهُنَّ

گهرن ۾ بند رکو ايستائين جو موت انهن کي ختم ڪري يا الله تعالى انهن لاءِ ڪا واٽ

سَبِيلًا ﴿١٥﴾ وَاللَّذَانِ يَأْتِيَانِهَا مِنْكُمْ فَآذُوهُمَا ۖ فَإِنْ تَابَا

مقرر ڪري. ۽ توهان مان جيڪي[1] مرد يا عورتون اهڙي ڪن ته پوءِ انهن کي ايذاءُ ڏيو، پوءِ جيڪڏهن توبه

وَأَصْلَحَا فَأَعْرِضُوا عَنْهُمَا ۗ إِنَّ اللَّهَ كَانَ تَوَّابًا

ڪن ۽ چڱا ڪم ڪن پوءِ انهن کي ايذاءُ نه ڏيو، بيشڪ الله تعالى گهڻو توبه قبول ڪندڙ

رَّحِيمًا ﴿١٦﴾ إِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَى اللَّهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ

ٻاجهارو آهي. الله تعالى انهن جي توبه قبول ڪري ٿو جيڪي بي خبري ۾

السُّوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ يَتُوبُونَ مِنْ قَرِيبٍ فَأُولَٰئِكَ

گناهه ڪن ٿا پوءِ جلدي ۾ توبه[2] ڪن ٿا انهن کي الله تعالى پنهنجي

يَتُوبُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ ۗ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١٧﴾ وَلَيْسَتِ

رحمت سان سرفراز ڪري ٿو، ۽ الله تعالى مخلوق کي ڄاڻندڙ حڪمت وارو آهي. ۽ انهن ماڻهن جي

التَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ حَتَّىٰ إِذَا حَضَرَ

توبه قبول ناهي جيڪي گناهه ڪن ٿا، ايستائين جو جنهن وقت انهن

أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ إِنِّي تُبْتُ الْآنَ وَلَا الَّذِينَ يَمُوتُونَ

مان ڪنهن تي موت جي سڪرات اچي ٿي (پوءِ) چوي ٿو آئون هاڻي توبه تائب ٿيس ۽ ناهي قبول توبه انهن

وَهُمْ كُفَّارٌ ۚ أُولَٰئِكَ أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٨﴾

جي جيڪي موت جي وقت ڪافر ٿي مئا، انهن لاءِ اسان دردناڪ عذاب تيار ڪري رکيو آهي.

[1] تفسير مظهري. [2] تفسير مظهري.

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا يَحِلُّ لَكُمْ اَنْ تَرِثُوا النِّسَآءَ كَرْهًا ؕ وَ لَا

اي مؤمنو توهان کي حلال ناهي جو زبردستي عورتن جا وارث ٿيو، ۽ توهان

تَعْضُلُوْهُنَّ لِتَذْهَبُوْا بِبَعْضِ مَاۤ اٰتَيْتُمُوْهُنَّ اِلَّاۤ اَنْ يَّاْتِيْنَ بِفَاحِشَةٍ

نه روڪيو انهن عورتن کي انهي ارادي سان ته جيڪا مهر انهن کي ڏني اٿو انهي مان ڪجهه واپس وٺو مگر انهي حال ۾ جو جيڪي

مُّبَيِّنَةٍ ۚ وَ عَاشِرُوْهُنَّ بِالْمَعْرُوْفِ ۚ فَاِنْ كَرِهْتُمُوْهُنَّ فَعَسٰۤى اَنْ

بي حيائي ڪن، ۽ انهن عورتن سان سهڻو سلوڪ ڪريو، پوءِ جيڪڏهن توهان انهن گهر وارين کي ناپسند ڪريو ٿا پوءِ

تَكْرَهُوْا شَيْـًٔا وَّ يَجْعَلَ اللّٰهُ فِيْهِ خَيْرًا كَثِيْرًا ﴿۱۹﴾ وَ اِنْ اَرَدْتُّمُ

شايد جيڪي گهر وارين توهان کي ناپسند آهن الله تعاليٰ انهن مان توهان کي صالح اولاد عطا فرمائي. ۽ جيڪڏهن هڪ گهر واري

اسْتِبْدَالَ زَوْجٍ مَّكَانَ زَوْجٍ ۙ وَّ اٰتَيْتُمْ اِحْدٰىهُنَّ قِنْطَارًا فَلَا

جي عيوض ٻي گهرواري سان نڪاح ڪرڻ چاهيو ٿا، ۽ انهن مان هڪڙي کي توهان گهڻو مال ڏنو آهي پوءِ انهي

تَاْخُذُوْا مِنْهُ شَيْـًٔا ؕ اَتَاْخُذُوْنَهٗ بُهْتَانًا وَّ اِثْمًا مُّبِيْنًا ﴿۲۰﴾ وَ كَيْفَ

مان ڪجهه به واپس نه وٺو، ڇا توهان گهروارين کان مال وٺو ٿا ٺڳي ۽ صاف گناهه سان. ۽ ڪهڙي طرح

تَاْخُذُوْنَهٗ وَ قَدْ اَفْضٰى بَعْضُكُمْ اِلٰى بَعْضٍ وَّ اَخَذْنَ مِنْكُمْ مِّيْثَاقًا

انهي کي واپس وٺندا حالانڪ توهان هڪ ٻئي سان ملي چڪا آهيو ۽ انهن عورتن توهان کان پڪو وعدو

غَلِيْظًا ﴿۲۱﴾ وَ لَا تَنْكِحُوْا مَا نَكَحَ اٰبَآؤُكُمْ مِّنَ النِّسَآءِ اِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ ؕ

ورتو آهي. ۽ پيءُ ۽ ڏاڏي جي منڪوحه سان نڪاح نه ڪريو مگر جيڪو ٿي گذريو

اِنَّهٗ كَانَ فَاحِشَةً وَّ مَقْتًا ؕ وَ سَآءَ سَبِيْلًا ﴿۲۲﴾ حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ اُمَّهٰتُكُمْ

بيشڪ اها بي حيائي ۽ غضب جو ڪم آهي، ۽ خراب واٽ آهي - توهان تي توهان جون مائون حرام ڪيون

وَ بَنٰتُكُمْ وَ اَخَوٰتُكُمْ وَ عَمّٰتُكُمْ وَ خٰلٰتُكُمْ وَ بَنٰتُ الْاَخِ وَ بَنٰتُ الْاُخْتِ

ويون آهن ۽ توهان جون ڌيئون ۽ توهان جون ڀينرون ۽ توهان جون ڦڦيون ۽ توهان جون ماسيون ۽ ڀائٽيون ۽ ڀاڻيجون

ركوع ۳ ۱۴

لہ تفسير روح البيان. ٢ه تفسير جلالين. ٣ه تفسير جلالين وجامع البيان.

وَأُمَّهَٰتُكُمُ ٱلَّٰتِيٓ أَرۡضَعۡنَكُمۡ وَأَخَوَٰتُكُم مِّنَ ٱلرَّضَٰعَةِ وَأُمَّهَٰتُ

۽ حرام ڪيون ويون توهان جون مائرون جن توهان کي کير پياريو ۽ کير جون ڀيڻون ۽ سسون

نِسَآئِكُمۡ وَرَبَٰٓئِبُكُمُ ٱلَّٰتِي فِي حُجُورِكُم مِّن نِّسَآئِكُمُ ٱلَّٰتِي دَخَلۡتُم

۽ نپايل، اڳ ڄايون نياڻيون، انهن عورتن جون جن سان توهان جماع ڪيو

بِهِنَّ فَإِن لَّمۡ تَكُونُواْ دَخَلۡتُم بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيۡكُمۡ وَحَلَٰٓئِلُ

آهي ۽ پوءِ جيڪڏهن توهان انهن عورتن سان جماع نه ڪيو آهي ته پوءِ توهان تي ڪو گناه ناهي، ۽ توهان جي

أَبۡنَآئِكُمُ ٱلَّذِينَ مِنۡ أَصۡلَٰبِكُمۡ وَأَن تَجۡمَعُواْ بَيۡنَ

توهان جون سڳين پٽن جون زالون حرام آهن ۽ توهان تي حرام آهي ٻن ڀيڻن کي هڪ

ٱلۡأُخۡتَيۡنِ إِلَّا مَا قَدۡ سَلَفَۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ غَفُورٗا رَّحِيمٗا ﴿٢٣﴾

وقت ۾ گڏ نڪاح ۾ رکڻ مگر جيڪو ٿي گذريو، بيشڪ الله تعالىٰ بخشيندڙ مهربان آهي.

وَٱلۡمُحۡصَنَٰتُ مِنَ ٱلنِّسَآءِ إِلَّا مَا مَلَكَتۡ أَيۡمَٰنُكُمۡۖ كِتَٰبَ ٱللَّهِ عَلَيۡكُمۡۚ

۽ توهان تي حرام آهن مڙسن واريون عورتون مگر ڪافرن جون عورتون جيڪي توهان جي ملڪيت ۾ اچن، منڪوحه کي توهان

وَأُحِلَّ لَكُم مَّا وَرَآءَ ذَٰلِكُمۡ أَن تَبۡتَغُواْ بِأَمۡوَٰلِكُم مُّحۡصِنِينَ غَيۡرَ

تي مقرر ٿيل آهن، ۽ توهان تي حلال ڪيون ويون جيڪي عورتون انهن کان سواءِ آهن پنهنجن پئسن سان نيڪ عورتن

مُسَٰفِحِينَۚ فَمَا ٱسۡتَمۡتَعۡتُم بِهِۦ مِنۡهُنَّ فَـَٔاتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ فَرِيضَةٗۚ

سان نڪاح ڪريو نه بدڪار عورتن سان، پوءِ جن عورتن کي نڪاح ۾ آڻڻ چاهيو ته پوءِ انهن کي سندن مقرر ڪيل مهر ادا ڪريو،

وَلَا جُنَاحَ عَلَيۡكُمۡ فِيمَا تَرَٰضَيۡتُم بِهِۦ مِنۢ بَعۡدِ ٱلۡفَرِيضَةِۚ إِنَّ ٱللَّهَ

۽ توهان تي ڪو گناه ناهي جو مهر مقرر ڪرڻ کان پوءِ پاڻ ۾ راضي ٿي وڃو، بيشڪ الله تعالىٰ

كَانَ عَلِيمًا حَكِيمٗا ﴿٢٤﴾ وَمَن لَّمۡ يَسۡتَطِعۡ مِنكُمۡ طَوۡلًا أَن يَنكِحَ

علم (۽) حڪمت وارو آهي. ۽ جيڪو ماڻهو پاڪدامن آزاد مؤمن عورت سان نڪاح

له ۽ ته تفسير روح البيان و تفسير النسفي. ته تفسير جلالين. ته تفسير بيضاوي.

وَأُمَّهٰتُكُمُ الّٰتِيْٓ اَرْضَعْنَكُمْ وَاَخَوٰتُكُمْ مِّنَ الرَّضَاعَةِ وَاُمَّهٰتُ

۽ حرام ڪيون ويون توهان جون مائون جن توهان کي کير پياريو ۽ کير جون ڀينرون ۽ سسُون

نِسَآئِكُمْ وَرَبَآئِبُكُمُ الّٰتِيْ فِيْ حُجُوْرِكُمْ مِّنْ نِّسَآئِكُمُ الّٰتِيْ دَخَلْتُمْ

۽ نياڻيون، اڳ ڄايون له نياڻيون، انهن عورتن جُون جن سان توهان جماع ڪيو

بِهِنَّ فَاِنْ لَّمْ تَكُوْنُوْا دَخَلْتُمْ بِهِنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ وَحَلَآئِلُ

آهي ، پر جيڪڏهن توهان انهن عورتن سان جماع نه ڪيو آهي ته پوءِ توهان تي ڪو گناهه نه آهي، ۽ توهان جي

اَبْنَآئِكُمُ الَّذِيْنَ مِنْ اَصْلَابِكُمْ وَاَنْ تَجْمَعُوْا بَيْنَ

توهان جي سڳين پٽن جون زالون حرام آهن ، ۽ توهان تي حرام آهي ٻن ڀينرن کي هڪ

الْاُخْتَيْنِ اِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ ۗ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ﴿۲۳﴾

وقت ۾ گڏ نڪاح ۾ رکڻ مگر جيڪو ٿي گذريو، بيشڪ الله تعالىٰ بخشيندڙ مهربان آهي.

وَّالْمُحْصَنٰتُ مِنَ النِّسَآءِ اِلَّا مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ ۚ كِتٰبَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ ۚ

۽ توهان تي حرام آهن مڙسن واريون عورتون مگر ڪافرن جون عورتون جيڪي توهان جي ملڪيت ۾ اچن، منڪوحا ڪاٿو ها

وَاُحِلَّ لَكُمْ مَّا وَرَآءَ ذٰلِكُمْ اَنْ تَبْتَغُوْا بِاَمْوَالِكُمْ مُّحْصِنِيْنَ غَيْرَ

تي مقرر ٿيل آهن، ۽ توهان تي حلال ڪيون ويون جيڪي عورتون انهن کان سواءِ آهن پنهنجن پئسن مان نيڪ عورتن

مُسٰفِحِيْنَ ۗ فَمَا اسْتَمْتَعْتُمْ بِهٖ مِنْهُنَّ فَاٰتُوْهُنَّ اُجُوْرَهُنَّ فَرِيْضَةً ۗ

سان نڪاح ڪريو نه بدڪار عورتن سان، پوءِ جن عورتن کي نڪاح ۾ آڻڻ چاهيو ته پوءِ انهن کي سندن مقرر ڪيل مهر ادا ڪريو،

وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيْمَا تَرٰضَيْتُمْ بِهٖ مِنْۢ بَعْدِ الْفَرِيْضَةِ ۗ اِنَّ اللّٰهَ

۽ توهان تي ڪو گناهه نه آهي جو مهر مقرر ڪرڻ کان پوءِ پاڻ ۾ راضي ٿي وڃو، بيشڪ الله تعالىٰ

كَانَ عَلِيْمًا حَكِيْمًا ﴿۲۴﴾ وَمَنْ لَّمْ يَسْتَطِعْ مِنْكُمْ طَوْلًا اَنْ يَّنْكِحَ

علم وارو (۽) حڪمت وارو آهي . ۽ جيڪو ماڻهو پاڪدامن آزاد مؤمن عورت سان نڪاح

له ۽ ٢ه تفسير فتح البيان و تفسير النسفي. ٣ه تفسير جلالين. ٤ه تفسير بيضاوي.

الْمُحْصَنٰتِ الْمُؤْمِنٰتِ فَمِنْ مَّا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ مِّنْ فَتَيٰتِكُمُ

ڪرڻ جي طاقت نه ٿو رکي ته پوءِ نوجوان مؤمن ٻانهين سان نڪاح

الْمُؤْمِنٰتِ ؕ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِاِيْمَانِكُمْ ؕ بَعْضُكُمْ مِّنْ بَعْضٍ ۚ فَانْكِحُوْهُنَّ

ڪري، ۽ الله تعالیٰ توهان جي ايمان کي بهتر ڄاڻي ٿو توهان نسب ۾ هڪجهڙا آهيو، پوءِ توهان انهن سان

بِاِذْنِ اَهْلِهِنَّ وَاٰتُوْهُنَّ اُجُوْرَهُنَّ بِالْمَعْرُوْفِ مُحْصَنٰتٍ غَيْرَ

نڪاح ڪريو انهن جي مالڪن جي اجازت سان ۽ نيڪي سان انهن کي انهن جون مهرون ادا ڪريو نڪاح ڪندڙ

مُسٰفِحٰتٍ وَّلَا مُتَّخِذٰتِ اَخْدَانٍ ۚ فَاِذَآ اُحْصِنَّ فَاِنْ اَتَيْنَ بِفَاحِشَةٍ

نه بدڪاري ڪندڙ ۽ نه لڪ ۾ يار رکندڙ، پوءِ جيڪڏهن شادي کان پوءِ به بدڪاري ڪن

فَعَلَيْهِنَّ نِصْفُ مَا عَلَى الْمُحْصَنٰتِ مِنَ الْعَذَابِ ؕ ذٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ

پوءِ انهن ٻانهين تي اڌ حصو آهي عذاب جو جيڪو آزاد عورتن تي آهي، ٻانهين سان نڪاح ڪرڻ انهن لاءِ

الْعَنَتَ مِنْكُمْ ؕ وَاَنْ تَصْبِرُوْا خَيْرٌ لَّكُمْ ؕ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿٢٥﴾ يُرِيْدُ

آهي جيڪي بدڪاري جو خوف رکن ٿا، ۽ صبر ڪرڻ توهان لاءِ بهتر آهي، ۽ الله بخشيندڙ مهربان آهي. الله تعالیٰ چاهي

اللّٰهُ لِيُبَيِّنَ لَكُمْ وَيَهْدِيَكُمْ سُنَنَ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَيَتُوْبَ

ٿو ته توهان لاءِ پنهنجا احڪام بيان ڪري ۽ توهان کي اڳين جي طريقي تي هلائي ۽ توهان تي پنهنجي

عَلَيْكُمْ ؕ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌ حَكِيْمٌ ﴿٢٦﴾ وَاللّٰهُ يُرِيْدُ اَنْ يَّتُوْبَ عَلَيْكُمْ قف وَ

رحمت سان ورجي، ۽ الله علم رکندڙ حڪمت وارو آهي ۽ الله تعالیٰ چاهي ٿو ته توهان تي پنهنجي رحمت سان ورجي، ۽

يُرِيْدُ الَّذِيْنَ يَتَّبِعُوْنَ الشَّهَوٰتِ اَنْ تَمِيْلُوْا مَيْلًا عَظِيْمًا ﴿٢٧﴾

پنهنجن سڌن تي هلندڙ چاهين ٿا ته توهان سنئين رستي کان گهڻو هٽي وڃو.

يُرِيْدُ اللّٰهُ اَنْ يُّخَفِّفَ عَنْكُمْ ۚ وَخُلِقَ الْاِنْسَانُ ضَعِيْفًا ﴿٢٨﴾

الله تعالیٰ چاهي ٿو هلڪائي ته ڪرڻ اوهان تي، ۽ انسان ڪمزور پيدا ڪيو ويو.

[1] تفسير جامع البيان. [2] تفسير جلالين. [3] تفسير بيضاوي.

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَاْكُلُوْٓا اَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ اِلَّآ اَنْ

اي مومنو توهان پاڻ ۾ هڪ ٻئي جو مال ناحق نه کائو، مگر اهو واپار

تَكُوْنَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِّنْكُمْ ۣ وَلَا تَقْتُلُوْٓا اَنْفُسَكُمْ ۭ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ

جيڪو توهان جي وچ ۾ رضامندي سان ٿيو هجي، ۽ پنهنجين جانين کي قتل نه ڪريو، بيشڪ الله توهان تي

بِكُمْ رَحِيْمًا ۝٢٩ وَمَنْ يَّفْعَلْ ذٰلِكَ عُدْوَانًا وَّظُلْمًا فَسَوْفَ نُصْلِيْهِ

ٻاجهارو آهي. ۽ جيڪو انسان زيادتي ۽ ظلم سان ايئن ڪندو ته پوءِ جلدي اسين انهي کي باهه ۾ داخل

نَارًا ۭ وَكَانَ ذٰلِكَ عَلَي اللّٰهِ يَسِيْرًا ۝٣٠ اِنْ تَجْتَنِبُوْا كَبَاۗىِٕرَ مَا

ڪنداسين، ۽ ايئن ڪرڻ الله تعالىٰ لاءِ آسان آهي. جيڪڏهن توهان وڏن گناهن کان پاسو ڪيو

تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّاٰتِكُمْ وَنُدْخِلْكُمْ مُّدْخَلًا كَرِيْمًا ۝٣١

جن کان توهان کي منع ڪيو ويو ته توهان جا گناه اسين ميٽي ڇڏينداسين ۽ توهان کي بهشت ۾ داخل ڪنداسين.

وَلَا تَتَمَنَّوْا مَا فَضَّلَ اللّٰهُ بِهٖ بَعْضَكُمْ عَلٰي بَعْضٍ ۭ لِلرِّجَالِ نَصِيْبٌ

۽ انهن شين جي آرزو نه ڪريو جو الله تعالىٰ توهان مان هڪڙن کي ٻين تي فضيلت ڏني آهي، مردن لاءِ سندن

مِّمَّا اكْتَسَبُوْا ۭ وَلِلنِّسَاۗءِ نَصِيْبٌ مِّمَّا اكْتَسَبْنَ ۭ وَسْــَٔـلُوا اللّٰهَ مِنْ

ڪمائي مان حصو آهي، ۽ عورتن لاءِ سندن ڪمائي مان حصو آهي، ۽ الله تعالىٰ کان سندس مهرباني

فَضْلِهٖ ۭ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمًا ۝٣٢ وَلِكُلٍّ جَعَلْنَا مَوَالِيَ

طلب ڪريو، بيشڪ الله تعالىٰ هر شيءِ کي ڄاڻندڙ آهي. ۽ اسان سڀني لاءِ ملڪيت جا حقدار

مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدٰنِ وَالْاَقْرَبُوْنَ ۭ وَالَّذِيْنَ عَقَدَتْ اَيْمَانُكُمْ

بنايا آهن جيڪو ورثو ڇڏن پيءُ ماءُ ۽ ويجها مائٽ، ۽ اهي ماڻهو جن جي ذميداري توهان ڪنئي

فَاٰتُوْهُمْ نَصِيْبَهُمْ ۭ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلٰي كُلِّ شَيْءٍ شَهِيْدًا ۝٣٣

آهي تن کي سندن حصو ڏيو، بيشڪ الله تعالىٰ هر شيءِ کي ڏسندڙ آهي.

ع ٥ / ٨ / ٢

له تفسير جامع البيان. ٢ه تفسير جلالين.

اَلرِّجَالُ قَوّٰمُوْنَ عَلَى النِّسَآءِ بِمَا فَضَّلَ اللّٰهُ بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ

مرد حاڪم آهن عورتن تي، انهيءَ سببان جو الله تعالىٰ فضيلت ڏني آهي مردن کي عورتن تي

وَّبِمَآ اَنْفَقُوْا مِنْ اَمْوَالِهِمْ ؕ فَالصّٰلِحٰتُ قٰنِتٰتٌ حٰفِظٰتٌ

۽ انهيءَ سببان جو مرد عورتن تي پنهنجو مال خرچ ڪن ٿا، پوءِ نيڪ عورتون مردن جون فرمانبردار محافظ

لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللّٰهُ ؕ وَالّٰتِىْ تَخَافُوْنَ نُشُوْزَهُنَّ فَعِظُوْهُنَّ

آهن مردن جي غير موجودگيءَ ۾ جنهن جي حفاظت جو الله حڪم فرمايو ۽ جن عورتن جي نافرمانيءَ جو توهان کي خوف آهي

وَاهْجُرُوْهُنَّ فِى الْمَضَاجِعِ وَاضْرِبُوْهُنَّ ۚ فَاِنْ اَطَعْنَكُمْ فَلَا

تن کي سمجهايو ۽ انهن کان بستري ۾ ڌار ٿيو ۽ انهن تي سختي ڪريو. پوءِ جيڪڏهن توهان جي چوڻ ۾ اچي وڃن

تَبْغُوْا عَلَيْهِنَّ سَبِيْلًا ؕ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلِيًّا كَبِيْرًا ﴿٣٤﴾

پوءِ انهن تي زيادتي نه ڪريو، بيشڪ الله تعالىٰ بلند (۽) وڏو آهي.

وَاِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ بَيْنِهِمَا فَابْعَثُوْا حَكَمًا مِّنْ اَهْلِهٖ وَ

۽ جيڪڏهن توهان کي زال مڙس جي جهڳڙي جو خوف هجي ته پوءِ امين موڪليو مرد جي طرفان ۽

حَكَمًا مِّنْ اَهْلِهَا ۚ اِنْ يُّرِيْدَآ اِصْلَاحًا يُّوَفِّقِ اللّٰهُ بَيْنَهُمَا ؕ

امين عورت جي طرفان، جيڪڏهن ٻئي امين صلح جي ڪوشش ڪندا ته الله اصلاح ڪندو انهن ٻنهي

اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلِيْمًا خَبِيْرًا ﴿٣٥﴾ وَاعْبُدُوا اللّٰهَ وَلَا تُشْرِكُوْا

جي وچ ۾. بيشڪ الله علم رکندڙ خبردار آهي ۽ الله تعالىٰ جي عبادت ڪريو ۽ انهيءَ ساڻ ڪنهن شيءِ

بِهٖ شَيْـًٔا وَّبِالْوَالِدَيْنِ اِحْسَانًا وَّبِذِى الْقُرْبٰى وَالْيَتٰمٰى

کي شريڪ نه ڪريو ۽ نيڪي ڪريو ٻنهي ماءُ پيءُ سان ۽ مائٽن سان ۽ يتيمن سان

وَالْمَسٰكِيْنِ وَالْجَارِ ذِى الْقُرْبٰى وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ

۽ مسڪينن سان ۽ ويجهن پاڙيسرين سان ۽ پري وارن پاڙيسرين سان ۽ گڏ رهندڙن

بِالْجَنْۢبِ وَابْنِ السَّبِيْلِ ۙ وَمَا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ ؕ اِنَّ

سان ۽ مسافر سان ۽ پنهنجن ٻانهن سان، بيشڪ

اللّٰهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُوْرَا ۙ﴿۳۶﴾ الَّذِيْنَ

الله تعالىٰ پسند نٿو فرمائي انهي ماڻهو کي جيڪو وڏائي ڪندڙ فخر ڪندڙ آهي - جيڪي ماڻهو پاڻ

يَبْخَلُوْنَ وَيَاْمُرُوْنَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَيَكْتُمُوْنَ

بخيلي ڪن ٿا ۽ ماڻهن کي بخيلي لاءِ چون ٿا ۽ لڪائن ٿا جيڪو

مَاۤ اٰتٰىهُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖ ؕ وَاَعْتَدْنَا لِلْكٰفِرِيْنَ عَذَابًا

ڪجهه الله انهن کي پنهنجي فضل سان ڏنو آهي، ۽ اسان تيار ڪيو آهي ڪافرن لاءِ خواري واري

مُّهِيْنًا ۚ﴿۳۷﴾ وَالَّذِيْنَ يُنْفِقُوْنَ اَمْوَالَهُمْ رِئَآءَ النَّاسِ وَلَا

عذاب کي . ۽ اهي ماڻهو جيڪي پنهنجي دولت کي ماڻهن کي ڏيکارڻ لاءِ خرچ ڪن ٿا ۽

يُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْاٰخِرِ ؕ وَمَنْ يَّكُنِ الشَّيْطٰنُ

الله تعالىٰ تي ۽ قيامت تي ايمان نه ٿا آڻن، ۽ جنهن جو سنگتي شيطان

لَهٗ قَرِيْنًا فَسَآءَ قَرِيْنًا ﴿۳۸﴾ وَمَاذَا عَلَيْهِمْ لَوْ اٰمَنُوْا بِاللّٰهِ

تيو پوءِ اهو خراب آهي سنگتي انهي جو . ۽ انهن کي ڪهڙو نقصان پهچي ها جيڪڏهن الله تعالىٰ

وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَاَنْفَقُوْا مِمَّا رَزَقَهُمُ اللّٰهُ ؕ وَكَانَ اللّٰهُ بِهِمْ

تي ۽ قيامت تي ايمان آڻن ها ۽ جيڪي ڪجهه الله تعالىٰ انهن کي ڏنو آهي انهي مان خرچ ڪن ها ۽ الله تعالىٰ انهن

عَلِيْمًا ﴿۳۹﴾ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ ۚ وَاِنْ تَكُ

کي جاڻي ٿو . بيشڪ الله تعالىٰ ذري برابر ظلم نه ٿو ڪري، ۽ جيڪڏهن ڪا نيڪي آهي

حَسَنَةً يُّضٰعِفْهَا وَيُؤْتِ مِنْ لَّدُنْهُ اَجْرًا عَظِيْمًا ﴿۴۰﴾

ته ان کي ٻيڻي ڪري ۽ پاڻ وٽان اجر عظيم عطا فرمائي ٿو .

فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَّجِئْنَا بِكَ عَلَىٰ هٰٓؤُلَآءِ

پوءِ ڪهڙو حال ڪافرن جو ٿيندو جڏهن اسان هر اُمت جي مٿان پيغمبر شاهد ڪنداسين ۽ رسول عربي توهان کي

شَهِيدًا ﴿٤١﴾ يَوْمَئِذٍ يَّوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَعَصَوُا الرَّسُولَ

انهن سڀني تي شاهد ڪنداسين. قيامت جي ڏينهن ڪافر ۽ رسول عربي جا نافرمان سڌ ڪندا ته

لَوْ تُسَوّٰى بِهِمُ الْأَرْضُ ۖ وَلَا يَكْتُمُونَ اللّٰهَ حَدِيثًا ﴿٤٢﴾ يٰٓأَيُّهَا

ڪاش انهن کي مٽيءَ جي برابر ڪيو وڃي، ۽ اهي ڪا ڳالهه الله تعاليٰ کان لڪائي نه سگهندا ٠ اي

الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلٰوةَ وَأَنْتُمْ سُكٰرٰى حَتّٰى تَعْلَمُوا

مؤمنو! توهان نشي جي حالت ۾ نماز کي ويجهانه وڃو جيستائين ايترو نه سمجهو

مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتّٰى تَغْتَسِلُوا ۚ وَإِنْ

جيڪو چئو ٿا ۽ نه غسل جي حالت ۾ سواءِ وهنجڻ جي مگر مسافري ۾، ۽ جيڪڏهن

كُنْتُمْ مَّرْضٰٓى أَوْ عَلٰى سَفَرٍ أَوْ جَآءَ أَحَدٌ مِّنْكُمْ مِّنَ الْغَآئِطِ

توهان بيمار آهيو يا مسافر آهيو يا توهان مان ڪو ماٺهو بنا وضو جي آهي

أَوْ لٰمَسْتُمُ النِّسَآءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَآءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا

يا توهان عورتن سان جماع ڪيو آهي پوءِ پاڻيءَ جي استعمال تي طاقت نه ٿا رکو ته پوءِ تيمم ڪريو پاڪ مٽيءَ سان

فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ ۗ إِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَفُوًّا غَفُورًا ﴿٤٣﴾

پوءِ مٽيءَ سان مَک ڪريو مُنهن پنهنجن کي ۽ ٻانهن پنهنجين کي، بيشڪ الله تعاليٰ معاف ڪندڙ بخشيندڙ آهي.

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِّنَ الْكِتٰبِ يَشْتَرُونَ الضَّلٰلَةَ

ڇا توهان ڀڙهيل يهودين کي نه ڏٺو جن کي توريت جو علم هو جن گمراهي کي خريد ٿي ڪيو

وَيُرِيدُونَ أَنْ تَضِلُّوا السَّبِيلَ ﴿٤٤﴾ وَاللّٰهُ أَعْلَمُ بِأَعْدَآئِكُمْ ۚ وَ

۽ الاد و ڪن ٿا ته توهان کي سڌي رستي تان ڀُلائين ۽ الله تعاليٰ توهان جي دشمنن کي چڱي طرح ڄاڻي ٿو، ۽

ل تفسير بيضاوي و جلالين. ك تفسير جلالين و جامع البيان. (منزل ١) ك تفسير جامع البيان و نسفي. ك تفسير جلالين. ك تفسير النسفي.

وقف النبي عليه السلام

٢١٥ع٦

يعني اوّل اوّل سڀني کي سورة ۽ تيمم ڪري نماز پڙهڻ

كَفٰى بِاللّٰهِ وَلِيًّا ۙ وَّكَفٰى بِاللّٰهِ نَصِيْرًا ﴿٤٥﴾ مِنَ الَّذِيْنَ هَادُوْا

۽ الله تعالیٰ ڪافي حفاظت ڪندڙ آهي ۽ الله تعالیٰ ڪافي مددگار آهي . ڪجھ يهودي اهي آهن جيڪي

يُحَرِّفُوْنَ الْكَلِمَ عَنْ مَّوَاضِعِهٖ وَيَقُوْلُوْنَ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا

(توراتَ ۾) نبي ڪريم ﷺ جي تعريف کي ڦيرائن ٿا ۽ چون ٿا اسان ٻڌو ۽ نه مڃيوسين

وَاسْمَعْ غَيْرَ مُسْمَعٍ وَّرَاعِنَا لَيًّا بِاَلْسِنَتِهِمْ وَطَعْنًا فِى الدِّيْنِ ؕ وَلَوْ

۽ توهان ٻڌو توهان کي ٻڌايو نه وڃي ۽ زبانون ڦيرائي رَاعِنَا (جو لفظ) چون ٿا دين ۾ طعني جي ڪري ۽ جيڪڏهن

اَنَّهُمْ قَالُوْا سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا وَاسْمَعْ وَانْظُرْنَا لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ وَ

بيشڪ يهودي چون ها اسان ٻڌو ۽ مڃيو ۽ رسول عربي توهان اسان جي ڳالھ ٻڌو ۽ اسان تي نظر ڪريو ته انهن

اَقْوَمَ ۙ وَلٰكِنْ لَّعَنَهُمُ اللّٰهُ بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُوْنَ اِلَّا قَلِيْلًا ﴿٤٦﴾

لاءِ بهتر ۽ انصاف وارو وهي ها، پر انهن جي ڪفر جي ڪري الله انهن کي رحمت کان پري ڪري ڇڏيو پوءِ نه ايمان آڻن مگر

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ اٰمِنُوْا بِمَا نَزَّلْنَا مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُمْ

ٿورا . اي اهل ڪتاب جا ايمان آڻيو توهان قرآن ڪريم تي جيڪو توريت جي تصديق ڪري ٿو انهي

مِّنْ قَبْلِ اَنْ نَّطْمِسَ وُجُوْهًا فَنَرُدَّهَا عَلٰٓى اَدْبَارِهَآ اَوْ نَلْعَنَهُمْ

کان اڳ جو توهان جي منهن جي صورت مٽائي ڇڏيون پوءِ انهن کي ڦيرايون پٺي جي طرف يا اسان انهن تي لعنت

كَمَا لَعَنَّآ اَصْحٰبَ السَّبْتِ ؕ وَكَانَ اَمْرُ اللّٰهِ مَفْعُوْلًا ﴿٤٧﴾ اِنَّ اللّٰهَ

ڪريون جيئن اسان ڇنڇر جي ڏينهن وارن تي لعنت ڪئي، ۽ الله جو حڪم ته عمل ڪيو ويندو . بيشڪ الله تعاليٰ

لَا يَغْفِرُ اَنْ يُّشْرَكَ بِهٖ وَيَغْفِرُ مَا دُوْنَ ذٰلِكَ لِمَنْ يَّشَآءُ ۚ

ان کي نه ٿو بخش ڪري جو ان سان شرڪ ڪيو وڃي ۽ بخش ڪري ٿو انهي کان سواءِ جنهن کي چاهي ،

وَمَنْ يُّشْرِكْ بِاللّٰهِ فَقَدِ افْتَرٰٓى اِثْمًا عَظِيْمًا ﴿٤٨﴾ اَلَمْ تَرَ

۽ جيڪو الله تعاليٰ سان شرڪ ڪري ٿو پوءِ بيشڪ انهي تمام وڏو گناهه ڪيو . ڇا توهان

إِلَى الَّذِينَ يُزَكُّونَ أَنْفُسَهُمْ ۚ بَلِ اللَّهُ يُزَكِّي مَنْ

انهن ماڻهن کي نه ڏٺو جيڪي پاڻ پنهنجي پاڪيزگي بيان ڪن ٿا، بلڪ الله جنهن کي چاهي پاڪ

يَشَاءُ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا ﴿٤٩﴾ انْظُرْ كَيْفَ يَفْتَرُونَ

ڪري ٿو ۽ انهن تي ڪجهه به سنهي ڪل جيترو به ظلم نه ڪيو ويندو. توهان ڏسو ڪهڙي طرح الله تعاليٰ جي شان

عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ ۖ وَكَفَىٰ بِهِ إِثْمًا مُبِينًا ﴿٥٠﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى

۾ ڪوڙ ٺاهن ٿا ۽ اهو چٽو گناهه ڪافي آهي. اي حبيب ڇا توهان يهودين ڏانهن

الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ

نه ڏٺو جن کي تورات جو حصو ڏنو ويو اهي ايمان آڻن ٿا بت ۽

وَالطَّاغُوتِ وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا هَٰؤُلَاءِ أَهْدَىٰ

شيطان تي ۽ ڪافرن کي چون ٿا ته توهان مسلمانن کان

مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا سَبِيلًا ﴿٥١﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ ۖ وَ

وڌيڪ سنئين رستي تي آهيو. انهن يهودين تي الله تعاليٰ لعنت ڪئي ۽

مَنْ يَلْعَنِ اللَّهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ نَصِيرًا ﴿٥٢﴾ أَمْ لَهُمْ نَصِيبٌ مِنَ

جن تي الله لعنت ڪئي پوءِ هرگز نه لهندين تون اي پيغمبر انهن لاءِ مددگار. ڇا ملڪ ۾ انهن جو ڪجهه

الْمُلْكِ فَإِذًا لَا يُؤْتُونَ النَّاسَ نَقِيرًا ﴿٥٣﴾ أَمْ يَحْسُدُونَ

حصو آهي (اهڙي ڳالهه ناهي) پوءِ ان وقت ماڻهن کي تر برابر نه ڏين ها. ڇا رسول ع. تي سان يهودي

النَّاسَ عَلَىٰ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ ۖ فَقَدْ آتَيْنَا آلَ

حسد ڪن ٿا، انهي نبوت تي جيڪا الله تعاليٰ کين عطا فرمائي، پوءِ بيشڪ اسان اولاد ابراهيم

إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَاهُمْ مُلْكًا عَظِيمًا ﴿٥٤﴾

جي کي ڪتاب ۽ نبوت عطا فرمائي ۽ اسان انهن کي تمام وڏو ملڪ عطا فرمايو.

له تفسير جلالين وتفسير بيضاوي وتفسير ابن عباس وجامع البيان.

فَمِنْهُمْ مَّنْ اٰمَنَ بِهٖ وَمِنْهُمْ مَّنْ صَدَّ عَنْهُ ؕ وَكَفٰى بِجَهَنَّمَ سَعِيْرًا ﴿۵۵﴾

پوءِ کن يهودين رسول عربيﷺ تي ايمان آندو ۽ کن ايمان نه آندو، انهن لاءِ دوزخ ڪافي آهي ٻرندڙ باهه ۔

اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِاٰيٰتِنَا سَوْفَ نُصْلِيْهِمْ نَارًا ؕ كُلَّمَا نَضِجَتْ

بيشڪ جن ماڻهن اسان جي آيتن جو انڪار ڪيو اسين جلدي انهن کي باهه ۾ داخل ڪنداسين، جڏهن به انهن جون

جُلُوْدُهُمْ بَدَّلْنٰهُمْ جُلُوْدًا غَيْرَهَا لِيَذُوْقُوا الْعَذَابَ ؕ اِنَّ اللّٰهَ

کلون پچي وينديون اسين انهن جون ٻيون کلون تبديل ڪنداسين انهن لاءِ ته عذاب جو مزو چکن، بيشڪ الله

كَانَ عَزِيْزًا حَكِيْمًا ﴿۵۶﴾ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ سَنُدْخِلُهُمْ

غالب حڪمت وارو آهي ۔ ۽ جن ماڻهن ايمان آندو ۽ سٺا عمل (ڪم) ڪيا، جلدي اسين انهن کي

جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَاۤ اَبَدًا ؕ لَهُمْ فِيْهَاۤ

بهشت ۾ داخل ڪنداسين جنهن جي هيٺان نهرون وهنديون هميشه انهي ۾ رهندا، انهن لاءِ بهشت ۾

اَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ ۫ وَّنُدْخِلُهُمْ ظِلًّا ظَلِيْلًا ﴿۵۷﴾ اِنَّ اللّٰهَ يَاْمُرُكُمْ اَنْ

پاڪ ٻيبيون هونديون ۽ اسين انهن کي هميشه وارين ڇانئن ۾ داخل ڪنداسين، بيشڪ الله تعالىٰ حڪم فرمائي ٿو توهان

تُؤَدُّوا الْاَمٰنٰتِ اِلٰۤى اَهْلِهَا ۙ وَاِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ اَنْ

کي ته امانتون جن جون آهن انهن جي حوالي ڪريو، ۽ جڏهن توهان ماڻهن ۾ فيصلو ڪريو ته انصاف

تَحْكُمُوْا بِالْعَدْلِ ؕ اِنَّ اللّٰهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهٖ ؕ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ

سان فيصلو ڪريو ، بيشڪ الله تعالىٰ توهان کي بهترين نصيحت فرمائي ٿو، بيشڪ الله تعالىٰ

سَمِيْعًاۢ بَصِيْرًا ﴿۵۸﴾ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْۤا اَطِيْعُوا اللّٰهَ وَاَطِيْعُوا الرَّسُوْلَ

ٻڌي (۽) ڏسي ٿو ۔ اي مومنو! الله تعالىٰ جو حڪم مڃيو ۽ الله جي رسول جو حڪم مڃيو

وَاُولِي الْاَمْرِ مِنْكُمْ ۚ فَاِنْ تَنَازَعْتُمْ فِيْ شَيْءٍ فَرُدُّوْهُ اِلَى اللّٰهِ

۽ جيڪي توهان ۾ اسلامي حاڪم آهن انهن جو حڪم مڃيو پوءِ جيڪڏهن توهان ۾ ڪنهن ڳالهه جو اختلاف ٿئي ته الله تعالىٰ

وَالرَّسُوْلِ اِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ ؕ ذٰلِكَ

۽ رسول عربي جي حڪم ڏانهن فيصلو موٽايو جيڪڏهن توهان الله ۽ قيامت تي ايمان رکو ٿا ، اهو تمام

خَيْرٌ وَّاَحْسَنُ تَاْوِيْلًا ۟ اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِيْنَ يَزْعُمُوْنَ اَنَّهُمْ

بهتر آهي ۽ انهي جي پڇاڙي تمام سهڻي آهي . ڇا توهان اي حبيب انهن ماڻهن کي نه ڏٺو جيڪي دعوىٰ ڪن ٿا بيشڪ

اٰمَنُوْا بِمَاۤ اُنْزِلَ اِلَيْكَ وَمَاۤ اُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيْدُوْنَ

انهن ايمان آندو قرآن ڪريم تي ۽ انهن مقدس ڪتابن تي جيڪي توهان کان اڳ نازل ڪيا ويا ، ارادو ڪن ٿا

اَنْ يَّتَحَاكَمُوْۤا اِلَى الطَّاغُوْتِ وَقَدْ اُمِرُوْۤا اَنْ يَّكْفُرُوْا

ته شيطان کي پنهنجو فيصلو ڪندڙ بڻايون ۽ تحقيق انهن کي حڪم ڪيو ويو ته شيطان کي نه

بِهٖ ؕ وَيُرِيْدُ الشَّيْطٰنُ اَنْ يُّضِلَّهُمْ ضَلٰلًا بَعِيْدًا ۟

مڃو ، ۽ شيطان چاهي ٿو ته انهن کي گمراهه ڪري ڇڏي نهايت پري .

وَاِذَا قِيْلَ لَهُمْ تَعَالَوْا اِلٰى مَاۤ اَنْزَلَ اللّٰهُ وَاِلَى الرَّسُوْلِ رَاَيْتَ

۽ جڏهن انهن کي چيو وڃي ٿو ته قرآن ڪريم ۽ رسول عربي جي طرف اچو ته توهان اي حبيب

الْمُنٰفِقِيْنَ يَصُدُّوْنَ عَنْكَ صُدُوْدًا ۟ۚ فَكَيْفَ اِذَاۤ

ڏسندا ته منافق توهان کان منهن ڦيرائيندا منهن ڦيرائڻ سان . پوءِ ڇا ٿيندو جنهن وقت

اَصَابَتْهُمْ مُّصِيْبَةٌۢ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيْهِمْ ثُمَّ جَآءُوْكَ

انهن تي مصيبت ايندي انهي سببان جو پاڻ فرماڻي ڪيائون انهي کان پوءِ اي حبيب توهان

يَحْلِفُوْنَ ۖۗ بِاللّٰهِ اِنْ اَرَدْنَاۤ اِلَّاۤ اِحْسَانًا وَّتَوْفِيْقًا ۟

وٽ ايندي قسم کڻن ٿا الله جو ته نه ارادو ڪيو اسان مگر صلح ۽ پاڻ ۾ ٺاهه جو .

اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ يَعْلَمُ اللّٰهُ مَا فِيْ قُلُوْبِهِمْ ۗ فَاَعْرِضْ عَنْهُمْ

اهي اُهي ماڻهو آهن جن جي دلين ۾ جيڪي آهي الله انهي کي ڄاڻي ٿو ، پوءِ توهان اي حبيب انهن کان پاسو ڪريو

ك تفسير النسفي وتفسير بيضاوي . ك تفسير جلالين وتفسير بيضاوي . ك تفسير جلالين . ك تفسير بيضاوي .

وَعِظْهُمْ وَقُلْ لَّهُمْ فِيْٓ اَنْفُسِهِمْ قَوْلًاۢ بَلِيْغًا ﴿٦٣﴾ وَمَآ اَرْسَلْنَا

۽ توهان انهن کي نصيحت ڪريو ۽ توهان انهن جي معاملي ۾ پُر تاثير گفتگو فرمايو. ۽ نه موڪليو اسان ڪنهن

مِنْ رَّسُوْلٍ اِلَّا لِيُطَاعَ بِاِذْنِ اللّٰهِ ۭ وَلَوْ اَنَّهُمْ اِذْ ظَّلَمُوْٓا

رسول کي مگر انهي لاءِ ته الله جي حڪم سان ان جي فرمانبرداري ڪئي وڃي، ۽ جيڪڏهن بيشڪ اهي جڏهن وقت

اَنْفُسَهُمْ جَاۗءُوْكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللّٰهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُوْلُ

پنهنجن جانين تي ظلم ڪيو (هو) اي حبيب توهان جي خدمت ۾ اچن پوءِ الله کان معافي طلب ڪن ۽ رسول عربي سندن

لَوَجَدُوا اللّٰهَ تَوَّابًا رَّحِيْمًا ﴿٦٤﴾ فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُوْنَ حَتّٰي

شفاعت ڪن ته ضرور الله کي توبه قبول ڪندڙ ۽ مهربان ڏسندا. پوءِ اي حبيب توهان جي رب جو قسم اهي مومن نه هوندا

يُحَكِّمُوْكَ فِيْمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوْا فِيْٓ اَنْفُسِهِمْ

جيستائين پنهنجي جهڳڙي ۾ توهان کي حاڪم نه بڻائن پوءِ جيڪي ڪجهه فيصلو فرمايو پنهنجين

حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوْا تَسْلِيْمًا ﴿٦٥﴾ وَلَوْ اَنَّا كَتَبْنَا

دلين ۾ تڪليف ڏهر نه سمجهن ۽ سچي دل سان انهي کي مڃن. ۽ جيڪڏهن اسان انهن تي

عَلَيْهِمْ اَنِ اقْتُلُوْٓا اَنْفُسَكُمْ اَوِ اخْرُجُوْا مِنْ دِيَارِكُمْ مَّا

فرض ڪريون ها ته پنهنجو پاڻ کي قتل ڪريو يا پنهنجا گهر ٻار ڇڏي ٻاهر نڪرو ته انهن

فَعَلُوْهُ اِلَّا قَلِيْلٌ مِّنْهُمْ ۭ وَلَوْ اَنَّهُمْ فَعَلُوْا مَا يُوْعَظُوْنَ بِهٖ

مان ٿورڙا ايئن ڪن ها، ۽ جيڪڏهن بيشڪ اهي ايئن ڪن ها جيڪا کين نصيحت ڪئي وئي

لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ وَاَشَدَّ تَثْبِيْتًا ﴿٦٦﴾ وَّاِذًا لَّاٰتَيْنٰهُمْ مِّنْ

ته يقينًا اهو انهن لاءِ بهتر هو ۽ دين تي ثابت قدم رهڻ هو. ۽ ايئن هجي ها ته ضرور اسان

لَّدُنَّآ اَجْرًا عَظِيْمًا ﴿٦٧﴾ وَّلَهَدَيْنٰهُمْ صِرَاطًا مُّسْتَقِيْمًا ﴿٦٨﴾

انهن کي پنهنجي طرفان اجر عظيم عطا فرمايون ها. ۽ انهن کي ضرور سڌي رستي تي هلايون ها.

لہ تفسير جامع البيان. کہ تفسير بيضاوي. کہ تفسير ابن عباس. کہ تفسير النسفي.

وَمَنْ يُّطِعِ اللّٰهَ وَالرَّسُوْلَ فَاُولٰٓئِكَ مَعَ الَّذِيْنَ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ

۽ جيڪو الله تعاليٰ ۽ رسول عربيءَ جو حڪم مڃي ته اهي انهن ماڻهن سان گڏ هوندا جن تي الله نعمت ڪئي

مِّنَ النَّبِيّٖنَ وَالصِّدِّيْقِيْنَ وَالشُّهَدَآءِ وَالصّٰلِحِيْنَ ۚ وَحَسُنَ

يعني نبين سان ۽ سچن سان ۽ شهيدن سان ۽ صالحن سان ، ۽ اهي بهترين

اُولٰٓئِكَ رَفِيْقًا ۝٦٩ ذٰلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللّٰهِ ۗ وَكَفٰى بِاللّٰهِ

دوست آهن - اها الله تعاليٰ جي طرفان ڀلائي آهي ، ۽ الله تعاليٰ ڪافي آهي

عَلِيْمًا ۝٧٠ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا خُذُوْا حِذْرَكُمْ فَانْفِرُوْا

علم رکندڙ - اي مؤمنو ڏيان ڏسان پنهنجا هٿيار ڪٺو پوءِ دشمن ڏانهن ٽوڙا

ثُبَاتٍ اَوِ انْفِرُوْا جَمِيْعًا ۝٧١ وَاِنَّ مِنْكُمْ لَمَنْ لَّيُبَطِّئَنَّ ۚ فَاِنْ

ٽوڙا ٿي نڪرو يا گڏجي نڪرو ؛ ۽ بيشڪ توهان مان ڪي اهڙا به آهن جيڪي دير ڪن ٿا، پوءِ

اَصَابَتْكُمْ مُّصِيْبَةٌ قَالَ قَدْ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيَّ اِذْ لَمْ اَكُنْ

جيڪڏهن توهان کي ڪا تڪليف پهچي ٿي ته چوي ٿو ته بيشڪ الله مون تي احسان ڪيو جو انهي وقت آءٌ ن

مَّعَهُمْ شَهِيْدًا ۝٧٢ وَلَئِنْ اَصَابَكُمْ فَضْلٌ مِّنَ اللّٰهِ لَيَقُوْلَنَّ كَاَنْ

انهن سان گڏ موجود نه هيس - ۽ جيڪڏهن توهان کي مال غنيمت ملي ٿو ته ڄڻ گويا ڪه توهان جي ۽ ان جي وچ ۾

لَّمْ تَكُنْۢ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهٗ مَوَدَّةٌ يّٰلَيْتَنِيْ كُنْتُ مَعَهُمْ فَاَفُوْزَ

ڪا دوستي ڪا نه هئي (چوي ٿو) افسوس! آءٌ انهن سان گڏ هجان ها پوءِ وڏي

فَوْزًا عَظِيْمًا ۝٧٣ فَلْيُقَاتِلْ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ الَّذِيْنَ يَشْرُوْنَ

ڪاميابي حاصل ڪريان ها - پوءِ انهن کي الله جي واٽ ۾ وڙهڻ گهرجي ها جيڪي آخرت

الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا بِالْاٰخِرَةِ ۗ وَمَنْ يُّقَاتِلْ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ

جي عيوض دنيا جي حياتي وڪڻن ٿا ، ۽ جيڪو ماڻهو الله تعاليٰ جي واٽ ۾ وڙهي ٿو

ع ١١

ڪ تفسير النسفي. منزل ١ ڪ تفسير جلالين.

فَيُقْتَلْ اَوْ يَغْلِبْ فَسَوْفَ نُؤْتِيْهِ اَجْرًا عَظِيْمًا ﴿۷۴﴾ وَمَا لَكُمْ

پوءِ شهيد ٿئي ٿو يا فاتح ٿئي ٿو پوءِ اسين ان کي جلدي وڏو ثواب ڏينداسين . ۽ توهان کي ڇا ٿيو

لَا تُقَاتِلُوْنَ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَالْمُسْتَضْعَفِيْنَ مِنَ الرِّجَالِ

آهي جو الله تعاليٰ جي واٽ ۾ جهاد نٿا ڪريو ۽ ڪمزور مرد ۽ ڪمزور

وَالنِّسَآءِ وَالْوِلْدَانِ الَّذِيْنَ يَقُوْلُوْنَ رَبَّنَآ اَخْرِجْنَا

عورتون ۽ ٻار اهي جيڪي دعا گهرن ٿا ته اي اسان جا رب اسان کي هن ڳوٺ

مِنْ هٰذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ اَهْلُهَا ۚ وَاجْعَلْ لَّنَا مِنْ

(مڪه) مان ٻاهر ڪڍ جنهن جا ماڻهو ظالم آهن، ۽ اسان کي پنهنجي طرفان ڪو

لَّدُنْكَ وَلِيًّا ۙۚ وَّاجْعَلْ لَّنَا مِنْ لَّدُنْكَ نَصِيْرًا ﴿۷۵﴾

حمايتي عطا ڪر ، ۽ اسان کي پنهنجي طرفان ڪو (بهترين) مددگار عطا ڪر .

اَلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا يُقَاتِلُوْنَ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ۚ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا يُقَاتِلُوْنَ

ڪن ماڻهن ايمان آندو الله تعاليٰ جي راهه ۾ جهاد ڪيو، ۽ ڪن ماڻهن ڪفر ڪيو ۽ شيطان

فِيْ سَبِيْلِ الطَّاغُوْتِ فَقَاتِلُوْٓا اَوْلِيَآءَ الشَّيْطٰنِ ۚ اِنَّ كَيْدَ

جي واٽ ۾ وڙهيا، پوءِ توهان اي مؤمنو! شيطان جي دوستن کي قتل ڪريو، بيشڪ شيطان

الشَّيْطٰنِ كَانَ ضَعِيْفًا ﴿۷۶﴾ اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِيْنَ قِيْلَ لَهُمْ كُفُّوْٓا

جي رٿ تمام ڪمزور آهي . ڇا توهان انهن کي نه ڏٺو جن کي حڪم ڪيو ويو ته پنهنجن

اَيْدِيَكُمْ وَاَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ ۚ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ

هٿن کي جنگ ڪرڻ کان روڪيو ۽ نماز قائم ڪريو ۽ زڪواة ادا ڪريو، پوءِ جڏهن انهن تي جهاد فرض

الْقِتَالُ اِذَا فَرِيْقٌ مِّنْهُمْ يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللّٰهِ اَوْ

ڪيو ويو ته انهن مان ڪي ماڻهو ڪافرن کان ايئن ڊڄن ٿا جيئن الله تعاليٰ کان ڊڄن يا

ع ۱۰

له ۽ ڪه تفسير جلالين

گه تفسير جامع البيان

اَشَدَّ خَشْيَةً ۚ وَقَالُوْا رَبَّنَا لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا الْقِتَالَ ۚ لَوْلَآ

ان کان بہ زيادہ ، ۽ چيائون اي اسان جا ربّ اسان تي جهاد چو فرض ڪيئي ؟ ڇو نہ اسان

اَخَّرْتَنَآ اِلٰٓى اَجَلٍ قَرِيْبٍ ؕ قُلْ مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيْلٌ ۚ وَالْاٰخِرَةُ

کي ٿورو وقت جيئڻ ڏنئي ، اي حبيب توهان فرمايو دنيا جو مال ٿورڙو آهي ۽ آخرت

خَيْرٌ لِّمَنِ اتَّقٰى ۟ وَلَا تُظْلَمُوْنَ فَتِيْلًا ﴿۷۷﴾ اَيْنَ مَا تَكُوْنُوْا

پرهيزگارن لاءِ بهتر آهي ، ۽ توهان تي ڌاڳي برابر بہ ظلم نہ ڪيو ويندو . توهان جنهن جاءِ تي هجو

يُدْرِكْكُّمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِيْ بُرُوْجٍ مُّشَيَّدَةٍ ؕ وَاِنْ تُصِبْهُمْ

توهان کي موت اچي پهچندو جيتوڻيڪ توهان مضبوط[1] قلعن ۾ هجو ، ۽ جيڪڏهن انهن کي ڪا

حَسَنَةٌ يَّقُوْلُوْا هٰذِهٖ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ ۚ وَاِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ

چڱائي پهچي ٿي تہ چون ٿا تہ هي الله جي طرفان آهي ، ۽ جيڪڏهن انهن کي ڪا برائي پهچي ٿي

يَّقُوْلُوْا هٰذِهٖ مِنْ عِنْدِكَ ؕ قُلْ كُلٌّ مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ ؕ فَمَالِ هٰٓؤُلَآءِ

تہ چون ٿا هي رسول عربي جي طرفان آهي ، اي حبيب توهان فرمايو سڀ الله جي طرفان آهي ، پوءِ هن قوم کي ڇا

الْقَوْمِ لَا يَكَادُوْنَ يَفْقَهُوْنَ حَدِيْثًا ﴿۷۸﴾ مَآ اَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ

ٿيو آهي جو ڪا ڳالهہ نہ ٿا سمجهن . اي بندا[2] جيڪا توکي چڱائي پهچي ٿي

فَمِنَ اللّٰهِ ۫ وَمَآ اَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَّفْسِكَ ؕ وَاَرْسَلْنٰكَ

سا الله تعاليٰ جي طرفان آهي ، ۽ جيڪا توکي برائي پهچي ٿي سا تنهنجي بد اعمالي جي ڪري آهي ، اي حبيب اسان

لِلنَّاسِ رَسُوْلًا ؕ وَكَفٰى بِاللّٰهِ شَهِيْدًا ﴿۷۹﴾ مَنْ يُّطِعِ الرَّسُوْلَ فَقَدْ

توهان کي سڀني انسانن لاءِ رسول ڪري موڪليو ، ۽ الله بهترين شاهد آهي . ۽ جنهن رسول عربي جو حڪم مڃيو پوءِ

اَطَاعَ اللّٰهَ ۚ وَمَنْ تَوَلّٰى فَمَآ اَرْسَلْنٰكَ عَلَيْهِمْ حَفِيْظًا ﴿۸۰﴾

بيشڪ ان الله جو حڪم مڃيو ، ۽ جنهن منهن موڙيو پوءِ اسان نہ موڪليو توکي انهن تي نگهبان[3] ڪري

[1] تفسير النسفي وتفسير بيضاوي.
[2] تفسير النسفي.

وَيَقُولُونَ طَاعَةٌ ۖ فَإِذَا بَرَزُوا مِنْ عِندِكَ بَيَّتَ طَائِفَةٌ

۽ چون ٿا اسان حڪم مڃيو، پوءِ جڏهن توهان وٽان اُٿن ٿا ته انهن مان ڪي ماڻهو رات جو توهان

مِّنْهُمْ غَيْرَ الَّذِي تَقُولُ ۖ وَاللَّهُ يَكْتُبُ مَا يُبَيِّتُونَ ۖ فَأَعْرِضْ

جي خلاف منصوبہ بندي ڪن ٿا، ۽ الله لکي ٿو فرمائي ٿو انهن جون رات جون ڳالهيون، پوءِ توهان

عَنْهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ۚ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴿٨١﴾ أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ

انهن کان پاسو ڪريو الله تعاليٰ تي توڪل ڪريو ۽ الله بهترين ڪارساز آهي ڇا قرآن ڪريم جي علمن ۾ فڪر

الْقُرْآنَ ۚ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِندِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا

نٿا ڪن، ۽ جيڪڏهن الله کان سواءِ ٻئي ڪنهن جو نازل ڪيل هجي ها ته انهي ۾ گهڻو اختلاف

كَثِيرًا ﴿٨٢﴾ وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِّنَ الْأَمْنِ أَوِ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ ۖ

لهن ها ۽ جنهن وقت انهن وٽ ڪا ڳالهه امن جي يا خوف جي اچي ٿي ته انهي کي پکيڙين ٿا،

وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَىٰ أُولِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ

۽ جيڪڏهن انهي ڳالهه کي رسول عربي ۽ اصحاب مصطفيٰ ڏانهن موٽائن ها ته ضرور انهن کان انهي جي

يَسْتَنبِطُونَهُ مِنْهُمْ ۗ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمُ

حقيقت معلوم ڪن ها جيڪي ڪوشش ڪن ٿا، ۽ جيڪڏهن الله جي ڀلائي ۽ رحمت توهان تي نه هجي ها ته

الشَّيْطَانَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٨٣﴾ فَقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا تُكَلَّفُ إِلَّا

ضرور توهان شيطان جي پوئلڳي ڪريو ها مگر ٿورا، اي حبيب پوءِ الله جي راهه ۾ جهاد ڪر، ۽ نه ٿي تڪليف ڏني وڃي جهاد

نَفْسَكَ ۚ وَحَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ ۖ عَسَى اللَّهُ أَن يَكُفَّ بَأْسَ الَّذِينَ

جي مگر توهان جي وجود مقدس کي ۽ مؤمنن کي جهاد جو شوق ڏياريو، ويجهو آهي جو الله ڪافرن جي سختي کي

كَفَرُوا ۚ وَاللَّهُ أَشَدُّ بَأْسًا وَأَشَدُّ تَنكِيلًا ﴿٨٤﴾ مَّن يَشْفَعْ شَفَاعَةً

روڪي ڇڏي، ۽ الله جي گرفت تمام سخت آهي ۽ عذاب تمام سخت آهي. جيڪو شريعت مطابق نيڪي جي

تفسير جلالين. تفسير بيضاوي و روح البيان. تفسير خازن و نسفي. تفسير نسفي. تفسير بيضاوي و نسفي و جلالين. تفسير جلالين.

حَسَنَةً يَكُنْ لَّهٗ نَصِيْبٌ مِّنْهَا ۚ وَمَنْ يَّشْفَعْ شَفَاعَةً سَيِّئَةً

ڪم لاءِ سفارش ڪري تہ انهي لاءِ انهي عمل مان حصو آهي، ۽ جيڪو غير شرعي ڪم لاءِ سفارش ڪري

يَّكُنْ لَّهٗ كِفْلٌ مِّنْهَا ۗ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ مُّقِيْتًا ﴿٨٥﴾ وَاِذَا

تہ انهي لاءِ انهي بداعمالي مان حصو آهي، ۽ الله تعاليٰ هر شيءِ تي قادر مطلق آهي. ۽ جيڪڏهن

حُيِّيْتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوْا بِاَحْسَنَ مِنْهَآ اَوْ رُدُّوْهَا ۗ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ

توهان کي ڪو ماڻهو سلام ڪري تہ توهان به ان کان بهتر لفظن سان تہ هن سلام جو جواب ڏيو يا اهو سلام موٽايو، بيشڪ الله تعاليٰ

عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ حَسِيْبًا ﴿٨٦﴾ اَللّٰهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۗ لَيَجْمَعَنَّكُمْ اِلٰى

هر شيءِ تي حساب ڪندڙ آهي. الله آهي، نا هي ڪو عبادت جي لائق مگر اهو، ضرور گڏ ڪندو توهان کي

يَوْمِ الْقِيٰمَةِ لَا رَيْبَ فِيْهِ ۗ وَمَنْ اَصْدَقُ مِنَ اللّٰهِ حَدِيْثًا ﴿٨٧﴾

قيامت جي ڏينهن جنهن ۾ ڪو شڪ ڪونهي ۽ الله تعاليٰ کان سچي ڪنهن جي ڳالهہ ٿي سگهي ٿي ؟

فَمَا لَكُمْ فِي الْمُنٰفِقِيْنَ فِئَتَيْنِ وَاللّٰهُ اَرْكَسَهُمْ بِمَا كَسَبُوْا ۗ

پوءِ توهان کي ڇا ٿيو جو منافقن جي معاملي ۾ توهان ٻہ گروهہ بڻجي ويا ۽ الله انهن کي ڦيرايو سندن عملن جي ڪري،

اَتُرِيْدُوْنَ اَنْ تَهْدُوْا مَنْ اَضَلَّ اللّٰهُ ۗ وَمَنْ يُّضْلِلِ اللّٰهُ

ڇا توهان چاهيو ٿا تہ واٽ ڏيکاريو ان کي جنهن کي الله تعاليٰ گمراهہ ڪيو ۽ جنهن کي الله تعاليٰ گمراهہ ڪري تہ

فَلَنْ تَجِدَ لَهٗ سَبِيْلًا ﴿٨٨﴾ وَدُّوْا لَوْ تَكْفُرُوْنَ كَمَا كَفَرُوْا

پوءِ هرگز نہ لهندين تون انهي لاءِ واٽ ڪا. اهي چاهن ٿا تہ جيڪر توهان ڪفر ڪريو جيئن انهن ڪفر ڪيو

فَتَكُوْنُوْنَ سَوَآءً فَلَا تَتَّخِذُوْا مِنْهُمْ اَوْلِيَآءَ حَتّٰى يُهَاجِرُوْا

پوءِ توهان سڀئي هڪ جهڙا ٿيو، پوءِ انهن مان ڪنهن کي پنهنجو دوست نہ بڻايو جيستائين الله تعاليٰ جي راهہ ۾

فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ۗ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَخُذُوْهُمْ وَاقْتُلُوْهُمْ حَيْثُ

هجرت نہ ڪن، پوءِ جيڪڏهن اهي مُنهن موڙين پوءِ انهن کي پڪڙيو ۽ انهن کي قتل ڪريو جتي

الخمس ع ١١ ٨

لہ تفسير جلالين و تفسير بيضاوي.

وَجَدْتُّمُوْهُمْ ۪ وَلَا تَتَّخِذُوْا مِنْهُمْ وَلِيًّا وَّلَا نَصِيْرًا ﴿۸۹﴾ اِلَّا

توهان کي ملن، ۽ انهن مان ڪنهن کي دوست ۽ مددگار نه بڻايو. مگر

الَّذِيْنَ يَصِلُوْنَ اِلٰى قَوْمٍۭ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِّيْثَاقٌ اَوْ

اهي ماڻهو جيڪي اهڙي قبيلي سان تعلق رکن ٿا جنهن سان توهان معاهدو ڪيو آهي يا

جَآءُوْكُمْ حَصِرَتْ صُدُوْرُهُمْ اَنْ يُّقَاتِلُوْكُمْ اَوْ يُقَاتِلُوْا

توهان وٽ آيا ۽ سندن سينا تنگ ٿيا جو توهان سان مقابلو ڪن يا پنهنجي قبيلي سان مقابلو

قَوْمَهُمْ ؕ وَلَوْ شَآءَ اللّٰهُ لَسَلَّطَهُمْ عَلَيْكُمْ فَلَقٰتَلُوْكُمْ ۚ فَاِنِ

ڪن، ۽ جيڪڏهن الله تعالیٰ گهري ها ته انهن جون دليون مضبوط ٿين ها پوءِ توهان سان مقابلو ڪن ها، پوءِ جيڪڏهن

اعْتَزَلُوْكُمْ فَلَمْ يُقَاتِلُوْكُمْ وَاَلْقَوْا اِلَيْكُمُ السَّلَمَ ۙ فَمَا جَعَلَ

اهي توهان کان پاسو ڪن ۽ مقابلو نه ڪن ۽ توهان سان صلح ڪن، پوءِ الله تعالیٰ مقرر نه ڪيو آهي

اللّٰهُ لَكُمْ عَلَيْهِمْ سَبِيْلًا ﴿۹۰﴾ سَتَجِدُوْنَ اٰخَرِيْنَ يُرِيْدُوْنَ

توهان تي انهن سان جنگ لاءِ ڪرڻ. جلدي لهندا توهان ٻين ماڻهن کي جيڪي ارادو ڪن ٿا

اَنْ يَّاْمَنُوْكُمْ وَيَاْمَنُوْا قَوْمَهُمْ ؕ كُلَّمَا رُدُّوْٓا اِلَى الْفِتْنَةِ

توهان کان به امن ۾ رهن ۽ پنهنجي قوم کان به امن ۾ رهن، اهي جڏهن ڪڏهن مسلمانن سان جنگ ڪن ٿا

اُرْكِسُوْا فِيْهَا ۚ فَاِنْ لَّمْ يَعْتَزِلُوْكُمْ وَيُلْقُوْٓا اِلَيْكُمُ السَّلَمَ

ته انهي ۾ هلاڪ ٿين ٿا، پوءِ جيڪڏهن اهي توهان کان پاسو نه ڪن ۽ صلح نه ڪن

وَيَكُفُّوْٓا اَيْدِيَهُمْ فَخُذُوْهُمْ وَاقْتُلُوْهُمْ حَيْثُ

۽ پنهنجن هٿن کي جهيڙي کان نه روڪين پوءِ ته توهان انهن کي ۽ قتل ڪريو توهان انهن کي جتي

ثَقِفْتُمُوْهُمْ ؕ وَاُولٰٓئِكُمْ جَعَلْنَا لَكُمْ عَلَيْهِمْ سُلْطٰنًا مُّبِيْنًا ﴿۹۱﴾ ع

توهان کي ملن، ۽ اهي ئي آهن جن تي اسان توهان کي چٽو اختيار ڏنو آهي.

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَنْ يَّقْتُلَ مُؤْمِنًا إِلَّا خَطَـًٔا ۚ وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا

۽ مؤمن جو شان ناهي جو مؤمن کي قتل ڪري مگر غلطي سان، ۽ جيڪو ماڻهو مؤمن کي غلطي

خَطَـًٔا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ وَّدِيَةٌ مُّسَلَّمَةٌ إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦٓ إِلَّآ أَنْ

سان قتل ڪري تہ ان تي مسلمان ٻانهي کي آزاد ڪرڻو آهي ۽ خون بها ادا ڪري مقتول جي وارثن کي مگر اهو

يَّصَّدَّقُوا ۚ فَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ عَدُوٍّ لَّكُمْ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ

جو وارث معاف ڪن، پوءِ جيڪڏهن مقتول انهي قبيلي مان آهي جيڪي توهان جا دشمن آهن ۽ مقتول مؤمن آهي

مُّؤْمِنَةٍ ۖ وَإِنْ كَانَ مِنْ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِّيثَاقٌ فَدِيَةٌ مُّسَلَّمَةٌ

پوءِ مسلمان ٻانهو آزاد ڪرڻو آهي، ۽ جيڪڏهن مقتول انهي قبيلي مان آهي جن سان توهان جو معاهدو ڪيل آهي پوءِ ان جي وارثن

إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦ وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ ۖ فَمَنْ لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ

کي خون بها ڏيو ۽ مسلمان ٻانهو آزاد ڪريو، پوءِ جنهن وٽ ٻانهو ناهي تہ پوءِ ٻہ مهينا لاڳيتا روزا

مُتَتَابِعَيْنِ تَوْبَةً مِّنَ اللّٰهِ ۗ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٩٢﴾ وَمَنْ يَّقْتُلْ

رکي. اهو الله تعالیٰ وٽ قاتل جي توبہ آهي ۽ الله تعالیٰ ڄاڻندڙ حڪمت وارو آهي ۽ جيڪو ماڻهو مؤمن

مُؤْمِنًا مُّتَعَمِّدًا فَجَزَآؤُهُۥ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِ وَ

کي ارادي سان قتل ڪري تہ ان جي جزا جهنم آهي اهو هميشہ انهي ۾ رهندو ۽ قاتل تي الله تعالیٰ جو غضب آهي ۽

لَعَنَهُۥ وَأَعَدَّ لَهُۥ عَذَابًا عَظِيمًا ﴿٩٣﴾ يَـٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوٓا إِذَا ضَرَبْتُمْ فِي

لعنت آهي ۽ قاتل لاءِ الله وڏو عذاب تيار ڪيو آهي، اي مؤمنو جڏهن جهاد لاءِ توهان سفر

سَبِيلِ اللّٰهِ فَتَبَيَّنُوا وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْقَىٰٓ إِلَيْكُمُ السَّلَٰمَ لَسْتَ مُؤْمِنًا ۚ

ڪريو تہ تحقيقات ڪريو ۽ توهان انهي ماڻهوءَ کي نہ چئو تہ تون مسلمان ناهين جيڪو چوي تہ آئون مؤمن آهيان

تَبْتَغُونَ عَرَضَ الْحَيَوٰةِ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللّٰهِ مَغَانِمُ كَثِيرَةٌ ۚ كَذَٰلِكَ

توهان دنيا جو سامان طلب ڪريو ٿا، پوءِ الله وٽ مال غنيمت گهڻو آهي، توهان بہ

له تفسير جلالين . ڪه ۽ ڪه تفسير النسفي . ڪه لغات القرآن . ڪه تفسير النسفي .

كُنْتُمْ مِّنْ قَبْلُ فَمَنَّ اللّٰهُ عَلَيْكُمْ فَتَبَيَّنُوْا ۭ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُوْنَ

پهرئين ايئن هئا پوءِ الله تعاليٰ توهان تي احسان فرمايو پوءِ توهان تي تحقيقات ضروري آهي، بيشڪ الله تعاليٰ توهان جي عملن

خَبِيْرًا ﴿۹۴﴾ لَا يَسْتَوِي الْقٰعِدُوْنَ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ غَيْرُ اُولِي الضَّرَرِ

کان خبردار آهي. برابر نه ٿا ٿين اهي مؤمن جيڪي بغير ڪنهن سبب جي جهاد کان

وَالْمُجٰهِدُوْنَ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ ۭ فَضَّلَ اللّٰهُ

ويهن ٿا ۽ اهي مؤمن جيڪي الله جي راهه ۾ پنهنجن مالن ۽ جانين سان جهاد ڪن ٿا، الله پلو ڪيو انهن

الْمُجٰهِدِيْنَ بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ عَلَي الْقٰعِدِيْنَ دَرَجَةً ۭ وَكُلًّا وَّعَدَ

مجاهدن کي جيڪي پنهنجن مالن ۽ جانين سان جهاد ڪن ٿا ويهندڙن کان، ۽ الله سڀني سان ڀلائي

اللّٰهُ الْحُسْنٰى ۭ وَفَضَّلَ اللّٰهُ الْمُجٰهِدِيْنَ عَلَي الْقٰعِدِيْنَ اَجْرًا عَظِيْمًا ﴿۹۵﴾

جو وعدو فرمايو، ۽ الله تعاليٰ جهاد ڪندڙن کي ويهندڙن کان وڏي ثواب سان پلو ڪيو آهي.

دَرَجٰتٍ مِّنْهُ وَمَغْفِرَةً وَّرَحْمَةً ۭ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُوْرًا

الله جي طرفان درجا ۽ مغفرت ۽ رحمت انهن لاءِ آهي، ۽ الله تعاليٰ بخشيندڙ

رَّحِيْمًا ﴿۹۶﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ تَوَفّٰىهُمُ الْمَلٰۗىِٕكَةُ ظَالِمِيْٓ اَنْفُسِهِمْ

مهربان آهي. بيشڪ اهي ماڻهو جن جا روح ملائڪ ڪڍن ٿا انهي حال ۾ جو پنهنجن نفسن تي ظلم

قَالُوْا فِيْمَ كُنْتُمْ ۭ قَالُوْا كُنَّا مُسْتَضْعَفِيْنَ فِي الْاَرْضِ ۭ

ڪندا هئا، فرشتا انهن کي چون ٿا توهان ڪهڙي مشغولي ۾ هئا، (جواب ۾) چون ٿا اسين زمين ۾ ڪمزور رهيا سين،

قَالُوْٓا اَلَمْ تَكُنْ اَرْضُ اللّٰهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوْا فِيْهَا ۭ

ملائڪن چيو ڇا الله جي زمين ڪشادي نه هئي جو توهان ان ۾ هجرت ڪريو ها،

فَاُولٰۗىِٕكَ مَاْوٰىهُمْ جَهَنَّمُ ۭ وَسَاۗءَتْ مَصِيْرًا ﴿۹۷﴾ اِلَّا

پوءِ اهڙن ماڻهن جي جاءِ جهنم آهي، ۽ تمام خراب ٿي جاءِ موٽڻ جي. مگر

ع ۱۵ ۱۰

لـه تفسير النسفي. ڪـه تفسير روح البيان. ڪـه يعني مديني پاڪ جي زمين. (منزل ۱) تفسير ابن عباس تفسير ڪبير و تفسير روح البيان و تفسير بيضاوي و مظهري.

الْمُسْتَضْعَفِيْنَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَآءِ وَالْوِلْدَانِ لَا

جيڪي ڪمزور ڪيل آهن مردن مان ۽ عورتن مان ۽ ٻارن مان جيڪي

يَسْتَطِيْعُوْنَ حِيْلَةً وَّلَا يَهْتَدُوْنَ سَبِيْلًا ﴿٩٨﴾ فَاُولٰٓئِكَ

ڪنهن حيلي جي توفيق نٿا رکن ۽ رستي جي ڪين خبر ناهي. پوءِ انهن ماڻهن کي

عَسَى اللّٰهُ اَنْ يَّعْفُوَ عَنْهُمْ ؕ وَكَانَ اللّٰهُ عَفُوًّا

جلدي الله تعاليٰ بخش فرمائيندو، ۽ الله تعاليٰ معاف ڪندڙ

غَفُوْرًا ﴿٩٩﴾ وَمَنْ يُّهَاجِرْ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ يَجِدْ فِي

بخشيندڙ آهي. ۽ جيڪو مسلمان الله جي واٽ ۾ هجرت ڪندو اهو زمين ۾ گهڻي جاءِ

الْاَرْضِ مُرٰغَمًا كَثِيْرًا وَّسَعَةً ؕ وَمَنْ يَّخْرُجْ مِنْ بَيْتِهٖ

۽ گهڻي گنجائش لهندو، ۽ جيڪو مسلمان پنهنجي گهر مان نڪري

مُهَاجِرًا اِلَى اللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ ثُمَّ يُدْرِكْهُ الْمَوْتُ فَقَدْ

تو هجرت ڪندڙ الله تعاليٰ ۽ رسول عربيﷺ جي طرف انهي ڪان پوءِ اُن کي موت اچي پهتو پوءِ بيشڪ

وَقَعَ اَجْرُهٗ عَلَى اللّٰهِ ؕ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ﴿١٠٠﴾ ع وَ

اُن جي هجرت جو ثواب الله تعاليٰ جي ذمي ٿيو، ۽ الله تعاليٰ بخشيندڙ ٻاجهارو آهي. ۽

اِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْاَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ اَنْ

جڏهن توهان زمين ۾ مسافري ڪريو ته توهان تي ڪو گناهه ناهي جو ڪن نمازن

تَقْصُرُوْا مِنَ الصَّلٰوةِ ۖ اِنْ خِفْتُمْ اَنْ يَّفْتِنَكُمُ الَّذِيْنَ

کي گهٽ ڪري پڙهو، جيڪڏهن توهان کي خوف آهي ته توهان کي ڪافر تڪليف

كَفَرُوْا ؕ اِنَّ الْكٰفِرِيْنَ كَانُوْا لَكُمْ عَدُوًّا مُّبِيْنًا ﴿١٠١﴾

ڏيندا، بيشڪ ڪافر توهان جا چٽا دشمن آهن.

لـه ۽ ڪـه پوءِ ڪـه تفسير روح البيان.

وَإِذَا كُنتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَوٰةَ فَلْتَقُمْ طَآئِفَةٌ مِّنْهُم

اي حبيبﷺ[1] جڏهن توهان مؤمنن ۾ موجود هجو پوءِ نماز ۾ انهن کي امامت[2] ڪرايو پوءِ گهرجي تہ انهن[3] مان هڪ

مَّعَكَ وَلْيَأْخُذُوٓاْ أَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُواْ فَلْيَكُونُواْ مِن

جماعت توهان[4] اڳ ۾ هجي ۽ اهي پنهنجا هٿيار کڻي بيهن ، پوءِ جڏهن اهي رڪعت پوري ڪن تہ توهان کان پويان

وَرَآئِكُمْ وَلْتَأْتِ طَآئِفَةٌ أُخْرَىٰ لَمْ يُصَلُّواْ فَلْيُصَلُّواْ مَعَكَ

هٽي بيهن ، ۽ هاڻي ٻي جماعت اچي نماز پڙهي جن نماز نہ پڙهي پوءِ اهي هڪ رڪعت توهان جي پويان پڙهن

وَلْيَأْخُذُواْ حِذْرَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ وَدَّ الَّذِينَ كَفَرُواْ لَوْ

۽ اهي پنهنجي بچاءُ لاءِ هٿيار کڻي بيهن ، ڪافرن جو ارادو آهي تہ جيڪر

تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُم مَّيْلَةً

توهان پنهنجن هٿيارن ۽ سامان کان غافل رهو تہ جيئن توهان کي هڪ حملي سان ختم

وَٰحِدَةً وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِن كَانَ بِكُمْ أَذًى مِّن مَّطَرٍ

ڪري ڇڏن ، ۽ توهان تي گناه ناهي جيڪڏهن توهان کي مينهن جي ڪري تڪليف پهچي يا

أَوْ كُنتُم مَّرْضَىٰٓ أَن تَضَعُوٓاْ أَسْلِحَتَكُمْ وَخُذُواْ حِذْرَكُمْ

يا بيمار آهيو تہ پنهنجا هٿيار بدن تان لاهي رکو ، ۽ پنهنجو بچاءُ[5] ڳوليو ،

إِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْكَٰفِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿١٠٢﴾ فَإِذَا قَضَيْتُمُ

بيشڪ الله تعالیٰ ڪافرن لاءِ خواري وارو عذاب تيار ڪيو آهي . پوءِ جڏهن توهان

الصَّلَوٰةَ فَاذْكُرُواْ اللَّهَ قِيَٰمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِكُمْ

نماز کان فارغ ٿيو پوءِ الله جو ذڪر ڪريو بيهڻ ۾ ۽ ويهڻ ۾ ۽ پاسيري سمهڻ ۾ ،

فَإِذَا اطْمَأْنَنتُمْ فَأَقِيمُواْ الصَّلَوٰةَ إِنَّ الصَّلَوٰةَ كَانَتْ

پوءِ جڏهن اطمينان سان ٿيو پوءِ نماز قائم ڪريو ، بيشڪ نماز مؤمنن تي

له تفسير النسفي . ٣ه تفسير جامع البيان . ڪه تفسير جلالين .

عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ كِتٰبًا مَّوْقُوْتًا ﴿١٠٣﴾ وَلَا تَهِنُوْا فِي ابْتِغَآءِ

وقت مقرر ڪيل ۾ فرض مقرر ڪيل آهي. ۽ ڪافرن جي تلاش ۾ سُست نه

الْقَوْمِ ۭ اِنْ تَكُوْنُوْا تَاْلَمُوْنَ فَاِنَّهُمْ يَاْلَمُوْنَ كَمَا تَاْلَمُوْنَ ۚ

ٿيو، جيڪڏهن توهان کي ڏک پهتو آهي پوءِ بيشڪ انهن کي به ڏک پهتو جيئن توهان کي ڏک پهتو

وَتَرْجُوْنَ مِنَ اللّٰهِ مَا لَا يَرْجُوْنَ ۭ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيْمًا

۽ الله ۾ توهان اميد رکو ٿا جيڪا اُميد ڪافر نه ٿا رکن، ۽ الله تعالىٰ علم رکندڙ حڪمت

حَكِيْمًا ﴿١٠٤﴾ اِنَّآ اَنْزَلْنَآ اِلَيْكَ الْكِتٰبَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ

وارو آهي. اي حبيب بيشڪ اسان توهان ڏانهن قرآن ڪريم حق سان نازل فرمايو آهي ته توهان ماڻهن

النَّاسِ بِمَآ اَرٰىكَ اللّٰهُ ۭ وَلَا تَكُنْ لِّلْخَآئِنِيْنَ خَصِيْمًا ﴿١٠٥﴾

جي وچ ۾ فيصلو ڪريو وحي رباني سان، ۽ غدارن جي طرفان اختلاف نه ڪريو.

وَّاسْتَغْفِرِ اللّٰهَ ۭ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ﴿١٠٦﴾ وَلَا تُجَادِلْ

۽ الله کان معافي طلب ڪريو، بيشڪ الله تعالىٰ بخشيندڙ ٻاجهارو آهي. ۽ انهن جي طرفان

عَنِ الَّذِيْنَ يَخْتَانُوْنَ اَنْفُسَهُمْ ۭ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ

اختلاف نه ڪريو جيڪي پاڻ کي خيانت ۾ وجهن ٿا، بيشڪ الله پسند نه ٿو فرمائي انهي ماڻهو کي جيڪو

خَوَّانًا اَثِيْمًا ﴿١٠٧﴾ يَّسْتَخْفُوْنَ مِنَ النَّاسِ وَلَا يَسْتَخْفُوْنَ مِنَ

خيانت ڪندڙ گنهگار آهي. اهي ماڻهن کان لڪائن ٿا ۽ الله تعالىٰ کان نه ٿا لڪائن حالانڪ

اللّٰهِ وَهُوَ مَعَهُمْ اِذْ يُبَيِّتُوْنَ مَا لَا يَرْضٰى مِنَ الْقَوْلِ ۭ وَ

الله انهن سان گڏ آهي جنهن وقت دل ۾ اهڙا ڳالهه تجويز ڪن ٿا جيڪا الله تعالىٰ کي ناپسند آهي، ۽

كَانَ اللّٰهُ بِمَا يَعْمَلُوْنَ مُحِيْطًا ﴿١٠٨﴾ هٰٓاَنْتُمْ هٰٓؤُلَآءِ جٰدَلْتُمْ

الله تعالىٰ انهن جي عملن کي گهيرو ڪندڙ آهي. ٻُڌو ٿا توهان اهي ماڻهو آهيو جيڪي اختلاف

ع ١٥ / ١٢

له ۽ ٢ تفسير روح البيان. ٣ تفسير جلالين.

عَنْهُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا فَمَنْ يُّجَادِلُ اللّٰهَ عَنْهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ

ڪريو ٿا انهن جي طرفان دنيا جي حياتيءَ ۾، پوءِ انهن جي طرفان ڪير اختلاف ڪندو الله سان قيامت جي ڏينهن

اَمْ مَّنْ يَّكُوْنُ عَلَيْهِمْ وَكِيْلًا ﴿١٠٩﴾ وَمَنْ يَّعْمَلْ سُوْٓءًا اَوْ يَظْلِمْ

يا ڪير انهن جو وڪيل هوندو. ۽ جيڪو ماڻهو گناهه ڪري ٿو يا پنهنجي پاڻ سان ظلم

نَفْسَهٗ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللّٰهَ يَجِدِ اللّٰهَ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ﴿١١٠﴾ وَمَنْ

ڪري ٿو پوءِ الله تعالىٰ کان بخشش طلب ڪري ٿو ته الله تعالىٰ کي بخشيندڙ ۽ ڀاجهارو ڪري لهندو. ۽ جيڪو

يَّكْسِبْ اِثْمًا فَاِنَّمَا يَكْسِبُهٗ عَلٰى نَفْسِهٖ ۭ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيْمًا

گناهه ڪري ٿو پوءِ بيشڪ ان جي سزا انهيءَ تي پوندي. ۽ الله تعالىٰ ڄاڻندڙ حڪمت

حَكِيْمًا ﴿١١١﴾ وَمَنْ يَّكْسِبْ خَطِيْۗــــَٔةً اَوْ اِثْمًا ثُمَّ يَرْمِ بِهٖ بَرِيْۗـــــًٔا

وارو آهي. ۽ جيڪو ماڻهو خطا ڪري ٿو يا گناهه ڪري ٿو پوءِ ان گناهه کي بي گناهه تي هڻي ٿو

فَقَدِ احْتَمَلَ بُهْتَانًا وَّاِثْمًا مُّبِيْنًا ﴿١١٢﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكَ

پوءِ بيشڪ ان بهتان ۽ چٽو گناهه پاڻ تي کنيو. ۽ جيڪڏهن اي حبيب توهان جي مٿان

وَرَحْمَتُهٗ لَهَمَّتْ طَّاۗىِٕفَةٌ مِّنْهُمْ اَنْ يُّضِلُّوْكَ ۭ وَمَا

الله جو فضل ۽ رحمت نه هجي ها ته البته ڪجهه ماڻهو ارادو ڪن ٿا ته توهان کي صحيح فيصلي کان روڪين، ۽ نه ٿا

يُضِلُّوْنَ اِلَّآ اَنْفُسَھُمْ وَمَا يَضُرُّوْنَكَ مِنْ شَيْءٍ ۭ وَاَنْزَلَ

گمراهه ڪن مگر پنهنجو پاڻ کي ۽ توهان کي اي حبيب ڪنهن به شيءِ جو نقصان پهچائي نٿا سگهن، ۽ الله تعالىٰ نازل

اللّٰهُ عَلَيْكَ الْكِتٰبَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ

فرمايو توهان تي قرآن ڪريم ۽ حڪمت عظيم ۽ توهان کي سيکاريائين جيڪو ڪجهه

تَكُنْ تَعْلَمُ ۭ وَكَانَ فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكَ عَظِيْمًا ﴿١١٣﴾

توهان جي معلومات[3] ۾ نه هو، ۽ الله تعالىٰ جو توهان جي مٿان عظيم احسان آهي.

[1] تفسير جلالين. [2] تفسير روح البيان. [3] تفسير مظهري و تفسير روح البيان و تفسير ڪبير.

لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِّن نَّجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ

انهن جي گھڻن مشورن ۾ خير ناهي مگر جيڪو ماڻھو نيڪي جو چوي يا

مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ

سهڻي ڳالھ چوي يا ماڻھن جي وچ ۾ صلح ڪرائي ، ۽ جيڪو ماڻھو الله تعالىٰ جي رضامندي

ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١١٤﴾ وَ

خاطر اهڙيءَ ڪري ته پوءِ جلدي اسين اُن کي گھڻو ثواب ڏينداسين. ۽

مَن يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَىٰ وَ

جيڪو ماڻھو رسول عربي جي مخالفت ڪري انهيءَ کان پوءِ جو هدايت اُن لاءِ ظاهر ٿي چڪي ۽

يَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصْلِهِ

مسلمانن جي رستي کان ٻئي رستي تي هليو ته ڦيرائينداسين اُن کي اوڏانهن جيڏانهن پاڻ ڦريو ۽ اُن

جَهَنَّمَ ۖ وَسَاءَتْ مَصِيرًا ﴿١١٥﴾ إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ

کي جهنم ۾ داخل ڪنداسين ۽ اها خراب جاءِ آهي موٽڻ جي. بيشڪ الله تعالىٰ نه بخش ڪري جو اُن سان ڪنهن کي برابر

بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَاءُ ۚ وَمَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ

ڪيو وڃي ۽ انهيءَ کان سواءِ جنهن کي چاهي بخش ڪري ٿو، ۽ جيڪو ماڻھو الله سان ڪنهن کي برابر

فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا ﴿١١٦﴾ إِن يَدْعُونَ مِن دُونِهِ إِلَّا

ڪري ٿو پوءِ بيشڪ اهو پري واري گمراهي ۾ پيو. (اهي) نه ٿا عبادت ڪن مگر بتن جي جيڪي

إِنَاثًا وَإِن يَدْعُونَ إِلَّا شَيْطَانًا مَّرِيدًا ﴿١١٧﴾ لَّعَنَهُ اللَّهُ ۘ

مؤنث آهن، ۽ نه ٿا عبادت ڪن مگر تڪبر ڪندڙ شيطان جي. الله تعالىٰ انهن تي لعنت موڪلي،

وَقَالَ لَأَتَّخِذَنَّ مِنْ عِبَادِكَ نَصِيبًا مَّفْرُوضًا ﴿١١٨﴾

۽ (شيطان) چيو مون کي قسم آهي آئون ضرور الله جي ٻانهن مان ڪجھ حصو پنهنجو ڪري وٺندس.

وقف لازم

له تفسير جلالين و تفسير جامع البيان. له تفسير قرطبي و تفسير جامع البيان. (منزل ١) له تفسير جلالين و تفسير النسفي و تفسير جامع البيان.

وَّلَاُضِلَّنَّهُمْ وَلَاُمَنِّيَنَّهُمْ وَلَاٰمُرَنَّهُمْ فَلَيُبَتِّكُنَّ اٰذَانَ

۽ قسم سان آءٌ انهن کي گمراهه ڪندس ۽ ضرور انهن کي خراب خيال ڏياريندس ۽ ضرور انهن کي چوندس ته چوپائي

الْاَنْعَامِ وَلَاٰمُرَنَّهُمْ فَلَيُغَيِّرُنَّ خَلْقَ اللّٰهِ ؕ وَمَنْ يَّتَّخِذِ

مال جا ڪن چيرين ۽ ضرور انهن کي چوندس ته الله تعالىٰ جي خلقت ۾ تبديلي ڪن ، ۽ جيڪو الله کي ڇڏي

الشَّيْطٰنَ وَلِيًّا مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ فَقَدْ خَسِرَ خُسْرَانًا مُّبِيْنًا ﴿۱۱۹﴾

شيطان کي پنهنجو مددگار بڻائي ته پوءِ بيشڪ اهو چٽي نقصان ۾ پيو .

يَعِدُهُمْ وَيُمَنِّيْهِمْ ؕ وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطٰنُ اِلَّا غُرُوْرًا ﴿۱۲۰﴾

شيطان انهن کي وعدو ڏئي ٿو ۽ خراب خيال ڏياري ٿو ، ۽ نه ٿو وعدو ڪري انهن سان شيطان مگر ٺڳيءَ جو .

اُولٰٓئِكَ مَاْوٰىهُمْ جَهَنَّمُ ۫ وَلَا يَجِدُوْنَ عَنْهَا مَحِيْصًا ﴿۱۲۱﴾

اهڙن ماڻهن جي جاءِ جهنم آهي ، ۽ جهنم کان بچڻ جي ڪا به جاءِ نه لهندا .

وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ سَنُدْخِلُهُمْ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ

۽ جن ماڻهن ايمان آندو ۽ چڱا ڪم ڪيا جلدي اسان انهن کي باغن ۾ داخل ڪنداسين جنهن

مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَاۤ اَبَدًا ؕ وَعْدَ اللّٰهِ حَقًّا ؕ وَ

جي هيٺان نهرون وهن ٿيون اهي هميشه هميشه بهشت ۾ رهندا ، الله تعالىٰ جو وعدو سچو آهي ، ۽

مَنْ اَصْدَقُ مِنَ اللّٰهِ قِيْلًا ﴿۱۲۲﴾ لَيْسَ بِاَمَانِيِّكُمْ وَلَاۤ اَمَانِيِّ

الله تعالىٰ کان وڌيڪ ڪنهن جي ڳالهه سچي ٿي سگهي ٿي ! نه اهي (نجات مشرڪن جي) اميدن تي ۽ نه اهي (نجات) اهل ڪتاب

اَهْلِ الْكِتٰبِ ؕ مَنْ يَّعْمَلْ سُوْٓءًا يُّجْزَ بِهٖ ۙ وَلَا يَجِدْ لَهٗ

وارن جي اميدن تي ، جيڪو گناهه ڪندو اُن کي ان جي جزا ملندي ، ۽ نه لهندو اهو ماڻهو

مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَلِيًّا وَّلَا نَصِيْرًا ﴿۱۲۳﴾ وَمَنْ يَّعْمَلْ مِنَ

الله تعالىٰ کان سواءِ ڪو حمايتي ۽ مددگار . ۽ جيڪو ماڻهو نيڪ عمل

الصّٰلِحٰتِ مِنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَاُولٰٓئِكَ

ڪري ٿو چاهي اهو مرد آهي يا عورت آهي ۽ اهو مؤمن آهي پوءِ اُهي

يَدْخُلُوْنَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُوْنَ نَقِيْرًا ﴿١٢٤﴾ وَمَنْ اَحْسَنُ

بهشت ۾ داخل ٿيندا ۽ انهن سان ڪک برابر به ظلم نه ڪيو ويندو ۽ انهي کان زياده سهڻو

دِيْنًا مِّمَّنْ اَسْلَمَ وَجْهَهٗ لِلّٰهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَّاتَّبَعَ مِلَّةَ

دين ڪنهن جو آهي جنهن پنهنجي چهري کي الله لاءِ جهڪايو ۽ اهو نيڪوڪار آهي ۽ دين ابراهيمي جي تابعداري

اِبْرٰهِيْمَ حَنِيْفًا ؕ وَاتَّخَذَ اللّٰهُ اِبْرٰهِيْمَ خَلِيْلًا ﴿١٢٥﴾ وَلِلّٰهِ

ڪئي جيڪو حق ڏانهن لڙندڙ آهي ۽ الله تعالیٰ (حضرت) ابراهيم کي پنهنجو سچو دوست بنايو ۽ الله تعالیٰ

مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ ؕ وَكَانَ اللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ

لاءِ آهي جيڪي ڪجهه آسمانن ۾ ۽ جيڪو ڪجهه زمين ۾ آهي ۽ الله تعالیٰ هر شيءِ کي (پنهنجي علم سان) گهيري ۾

مُّحِيْطًا ﴿١٢٦﴾ وَيَسْتَفْتُوْنَكَ فِي النِّسَآءِ ؕ قُلِ اللّٰهُ يُفْتِيْكُمْ فِيْهِنَّ ۙ

ڪندڙ آهي ۽ اي حبيب توهان کان عورتن بابت فتویٰ معلوم ڪن ٿا، توهان فرمايو الله توهان کي انهن جي فتویٰ ڏئي

وَمَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ فِي الْكِتٰبِ فِيْ يَتٰمَى النِّسَآءِ الّٰتِيْ لَا

ٿو ۽ جيڪو توهان تي پڙهيو وڃي ٿو قرآن ڪريم ۾ انهن يتيم عورتن بابت جن کي توهان نه ٿا

تُؤْتُوْنَهُنَّ مَا كُتِبَ لَهُنَّ وَتَرْغَبُوْنَ اَنْ تَنْكِحُوْهُنَّ

ڏيو جيڪو انهن لاءِ مقرر ڪيو ويو آهي ۽ توهان خواهش ڪريو ٿا انهن عورتن سان نڪاح ڪريو

وَالْمُسْتَضْعَفِيْنَ مِنَ الْوِلْدَانِ ۙ وَاَنْ تَقُوْمُوْا لِلْيَتٰمٰى

۽ ننڍڙن ضعيف ٻارن کي سندن حق ڏيو ، ۽ يتيمن سان توهان انصاف

بِالْقِسْطِ ؕ وَمَا تَفْعَلُوْا مِنْ خَيْرٍ فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِهٖ عَلِيْمًا ﴿١٢٧﴾

ڪريو ، ۽ توهان جيڪا نيڪي ڪريو ٿا پوءِ بيشڪ الله تعالیٰ انهيءَ کي ڄاڻندڙ آهي.

له تفسير جامع البيان و تفسير جلالين.

وَاِنِ امۡرَاَةٌ خَافَتۡ مِنۡۢ بَعۡلِهَا نُشُوۡزًا اَوۡ اِعۡرَاضًا فَلَا جُنَاحَ

۽ جيڪڏهن ڪا عورت پنهنجي مڙس جي زيادتي يا نه ڳالهائڻ جو خوف ڪري پوءِ ناهي ڳناهه

عَلَيۡهِمَاۤ اَنۡ يُّصۡلِحَا بَيۡنَهُمَا صُلۡحًا ‌ؕ وَالصُّلۡحُ خَيۡرٌ ‌ؕ وَاُحۡضِرَتِ

انهن ٻنهي تي جو پنهنجو پاڻ ۾ صلح ڪن، ۽ صلح ڪرڻ تمام بهتر آهي، ۽ دليون (انسانن جون)

الۡاَنۡفُسُ الشُّحَّ‌ ؕ وَاِنۡ تُحۡسِنُوۡا وَتَتَّقُوۡا فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِمَا

لالچ ڪندڙ آهن، ۽ جيڪڏهن توهان چڱائي ۽ پرهيزگاري ڪندا پوءِ بيشڪ الله تعالىٰ توهان

تَعۡمَلُوۡنَ خَبِيۡرًا ﴿۱۲۸﴾ وَلَنۡ تَسۡتَطِيۡعُوۡۤا اَنۡ تَعۡدِلُوۡا بَيۡنَ النِّسَآءِ

جي عملن کان خبردار آهي. ۽ هرگز توهان طاقت رکي نٿا سگهو جو انصاف ڪريو پنهنجن زالن جي وچ ۾

وَلَوۡ حَرَصۡتُمۡ‌ فَلَا تَمِيۡلُوۡا كُلَّ الۡمَيۡلِ فَتَذَرُوۡهَا كَالۡمُعَلَّقَةِ‌ ؕ وَ

جيتوڻيڪ توهان حرص رکو پوءِ سمورو لاڙو هڪ زال ڏانهن رکي پوءِ ٻي کي لٽڪيل وانگر ڇڏي ڏيو ۽

اِنۡ تُصۡلِحُوۡا وَتَتَّقُوۡا فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ غَفُوۡرًا رَّحِيۡمًا ﴿۱۲۹﴾ وَ

جيڪڏهن توهان انصاف ڪندا ۽ خوفِ خدا ڪندا پوءِ بيشڪ الله تعالىٰ بخشيندڙ باجهارو آهي. ۽

اِنۡ يَّتَفَرَّقَا يُغۡنِ اللّٰهُ كُلًّا مِّنۡ سَعَتِهٖ‌ ؕ وَكَانَ اللّٰهُ وَاسِعًا

جيڪڏهن پاڻ ۾ جدا ٿيا ته ٻنهي کي الله تعالىٰ پنهنجي فضل سان نوازيندو، ۽ الله تعالىٰ احسان ڪندڙ حڪمت

حَكِيۡمًا ﴿۱۳۰﴾ وَلِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوٰتِ وَمَا فِى الۡاَرۡضِ‌ ؕ وَلَقَدۡ وَصَّيۡنَا

وارو آهي. ۽ الله جي لاءِ آهي جيڪو ڪجهه آسمانن ۽ جيڪو ڪجهه زمين ۾ آهي، ۽ يقيناً تحقيق حڪم ڪيو

الَّذِيۡنَ اُوۡتُوا الۡـكِتٰبَ مِنۡ قَبۡلِكُمۡ وَاِيَّاكُمۡ اَنِ اتَّقُوا اللّٰهَ‌ ؕ وَ

اسان اهل ڪتاب وارن کي جيڪي توهان کان اڳ ۾ هئا، ۽ توهان مسلمانن کي ته الله کان ڊڄو، ۽

اِنۡ تَكۡفُرُوۡا فَاِنَّ لِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوٰتِ وَمَا فِى الۡاَرۡضِ‌ ؕ

۽ جيڪڏهن توهان ڪفر ڪندا پوءِ بيشڪ الله جي لاءِ آهي جيڪي ڪجهه آسمانن ۾ جيڪي زمين ۾ آهي.

له تفسير جلالين. ئه تفسير النسفي.

وَكَانَ اللّٰهُ غَنِيًّا حَمِيْدًا ﴿١٣١﴾ وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ

۽ الله تعالیٰ بي نياز ساراهيل آهي. ۽ الله تعالیٰ لاءِ آهي جيڪو ڪجهه آسمانن ۾ آهي

وَمَا فِي الْاَرْضِ وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَكِيْلًا ﴿١٣٢﴾ اِنْ يَّشَاْ

۽ جيڪو ڪجهه زمين ۾ آهي ۽ الله تعالیٰ بهترين ڪارساز آهي. جيڪڏهن الله تعالیٰ

يُذْهِبْكُمْ اَيُّهَا النَّاسُ وَيَاْتِ بِاٰخَرِيْنَ ؕ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى

چاهي ته اي انسانو توهان کي ختم ڪري ڇڏي ۽ ٻين ماڻهن کي آڻي، ۽ الله انهي تي

ذٰلِكَ قَدِيْرًا ﴿١٣٣﴾ مَنْ كَانَ يُرِيْدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللّٰهِ

قادر مطلق آهي. جيڪو ماڻهو ارادو ڪري ته ثواب دنيا جي ڪي پوءِ الله تعالیٰ وٽ

ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ ؕ وَكَانَ اللّٰهُ سَمِيْعًا بَصِيْرًا ﴿١٣٤﴾

ثواب آهي دنيا ۽ آخرت جو، ۽ الله تعالیٰ ٻڌندڙ ڏسندڙ آهي.

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا كُوْنُوْا قَوّٰمِيْنَ بِالْقِسْطِ شُهَدَآءَ لِلّٰهِ

اي مؤمنو توهان انصاف تي قائم رهو (۽) شاهدي خدا ڪارڻ ڏيو

وَلَوْ عَلٰٓى اَنْفُسِكُمْ اَوِ الْوَالِدَيْنِ وَالْاَقْرَبِيْنَ ۚ اِنْ يَّكُنْ غَنِيًّا

جيتوڻيڪ توهان جي پنهنجي پاڻ تي شاهدي هجي يا پيءُ ماءُ تي يا مائٽن تي، جنهن تي شاهدي ڏيو اهي امير

اَوْ فَقِيْرًا فَاللّٰهُ اَوْلٰى بِهِمَا ۫ فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوٰٓى اَنْ تَعْدِلُوْا ۚ

هجن يا غريب پوءِ الله تعالیٰ انهن کان وڌيڪ آهي، پوءِ توهان پنهنجن سڌن تي نه هلو جو حق کان پري هٽي وڃو،

وَاِنْ تَلْوٗٓا اَوْ تُعْرِضُوْا فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُوْنَ خَبِيْرًا ﴿١٣٥﴾

۽ جيڪڏهن توهان شاهدي ڦيرايو يا شاهدي نه ڏيو ته بيشڪ الله تعالیٰ توهان جي عملن کان خبردار آهي.

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اٰمِنُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ وَالْكِتٰبِ الَّذِيْ نَزَّلَ

اي مؤمنو! ايمان آڻيو توهان الله تعالیٰ تي ۽ رسول عربي تي ۽ قرآن ڪريم تي ۽ انهن

[1] تفسير جلالين و تفسير نسفي.
[2] تفسير جامع البيان. [3] تفسير جلالين.

عَلٰى رَسُوْلِهٖ وَالْكِتٰبِ الَّذِيْٓ اَنْزَلَ مِنْ قَبْلُ ؕ وَمَنْ يَّكْفُرْ بِاللّٰهِ

مقدس ڪتابن تي جيڪي اڳ ۾ الله تعالى نازل فرمايا، ۽ جيڪو توجي الله تعالى کي

وَمَلٰٓئِكَتِهٖ وَكُتُبِهٖ وَرُسُلِهٖ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلٰلًا

۽ ملائڪن کي ۽ ڪتابن کي ۽ رسولن کي ۽ قيامت کي پوءِ بيشڪ گمراهه ٿيو پري جو

بَعِيْدًا ﴿١٣٦﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا ثُمَّ كَفَرُوْا ثُمَّ اٰمَنُوْا ثُمَّ كَفَرُوْا ثُمَّ

گمراهه ٿيڻ. بيشڪ جن ماڻهن ايمان آندو انهي کان پوءِ ڪفر ڪيو انهي کان پوءِ ايمان آندو انهي کان پوءِ ڪفر

ازْدَادُوْا كُفْرًا لَّمْ يَكُنِ اللّٰهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ سَبِيْلًا ؕ ﴿١٣٧﴾

ڪيو پوءِ ڪفر ۾ زياده ٿيا، هرگز نه بخش ڪندو الله انهن کي ۽ نه انهن کي سڌي رستي تي هدايت ڏيندو.

بَشِّرِ الْمُنٰفِقِيْنَ بِاَنَّ لَهُمْ عَذَابًا اَلِيْمَا ۙ ﴿١٣٨﴾ الَّذِيْنَ يَتَّخِذُوْنَ

توهان منافقن کي خوشخبري ڏيو ته انهن لاءِ دردناڪ عذاب آهي. جيڪي ماڻهو ڪافرن

الْكٰفِرِيْنَ اَوْلِيَآءَ مِنْ دُوْنِ الْمُؤْمِنِيْنَ ؕ اَيَبْتَغُوْنَ عِنْدَهُمُ

کي دوست[1] بڻائن ٿا مؤمنن کان سواءِ، ڇا طلب ڪن ٿا انهن وٽ

الْعِزَّةَ فَاِنَّ الْعِزَّةَ لِلّٰهِ جَمِيْعًا ﴿١٣٩﴾ وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِى الْكِتٰبِ

عزت کي پوءِ بيشڪ سموري عزت الله تعالى وٽ آهي. ۽ بيشڪ الله تعالى توهان تي قرآن ۾[2] نازل فرمايو

اَنْ اِذَا سَمِعْتُمْ اٰيٰتِ اللّٰهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَاُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوْا

ته جڏهن توهان الله جون آيتون ٻڌيو ٿا انهن جو انڪار ڪن ٿا ۽ انهي سان مذاق ڪن ٿا پوءِ توهان انهن سان گڏ

مَعَهُمْ حَتّٰى يَخُوْضُوْا فِىْ حَدِيْثٍ غَيْرِهٖٓ ۖ اِنَّكُمْ اِذًا مِّثْلُهُمْ ؕ اِنَّ

نه ويهو جيستائين اهي ٻين ڳالهين ۾ مشغول نه ٿين، ۽ جيڪڏهن نه ته بيشڪ توهان به انهن جهڙا آهيو بيشڪ

اللّٰهَ جَامِعُ الْمُنٰفِقِيْنَ وَالْكٰفِرِيْنَ فِىْ جَهَنَّمَ جَمِيْعًا ۙ ﴿١٤٠﴾

الله تعالى منافقن ۽ ڪافرن کي جهنم ۾ گڏ ڪندو.

[1] تفسير نسفي. [2] تفسير جلالين وتفسير مظهري.

الَّذِيْنَ يَتَرَبَّصُوْنَ بِكُمْ ۚ فَاِنْ كَانَ لَكُمْ فَتْحٌ مِّنَ اللّٰهِ قَالُوْٓا اَلَمْ

جيڪي ماڻھو توھان جي ھلاڪت جو انتظار ڪن ٿا، پوءِ جيڪڏھن توھان کي الله جي طرفان فتح حاصل ٿئي ٿي، چون ٿا ڇا اسين

نَكُنْ مَّعَكُمْ ۖ وَاِنْ كَانَ لِلْكٰفِرِيْنَ نَصِيْبٌ ۙ قَالُوْٓا اَلَمْ نَسْتَحْوِذْ

توھان سان گڏ نہ آھيون، ۽ جيڪڏھن ڪافرن کي ڪاميابي ٿئي ٿي، چون ٿا ڇا اسان کي توھان جي مٿان

عَلَيْكُمْ وَنَمْنَعْكُمْ مِّنَ الْمُؤْمِنِيْنَ ۭ فَاللّٰهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ

غلبو نہ ھو ۽ ڇا اسان توھان کي مومنن کان نہ بچايو؟ پوءِ الله تعالىٰ فيصلو ڪندو توھان سڀني جو قيامت

الْقِيٰمَةِ ۭ وَلَنْ يَّجْعَلَ اللّٰهُ لِلْكٰفِرِيْنَ عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ سَبِيْلًا ﴿١٤١﴾

جي ڏينھن، ۽ ھرگز الله تعالىٰ ڪافرن کي مسلمانن تي ڪو بہ رستو نہ ڏيندو.

اِنَّ الْمُنٰفِقِيْنَ يُخٰدِعُوْنَ اللّٰهَ وَھُوَ خَادِعُھُمْ ۚ وَاِذَا قَامُوْٓا

بيشڪ منافق (پنھنجي سمجھہ مطابق) الله تعالىٰ سان فريب ڪن ٿا ۽ اھو انھن کي فريب جي سزا ڏئي ٿو، ۽ جڏھن نماز لاءِ

اِلَى الصَّلٰوةِ قَامُوْا كُسَالٰى ۙ يُرَاۗءُوْنَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُوْنَ اللّٰهَ

بيھن ٿا تہ سُستي سان بيھن ٿا، ماڻھن کي ڏيکارڻ ٿا ۽ الله تعالىٰ کي ياد نہ ٿا ڪن

اِلَّا قَلِيْلًا ﴿١٤٢﴾ مُّذَبْذَبِيْنَ بَيْنَ ذٰلِكَ ڰ لَآ اِلٰى ھٰٓؤُلَاۗءِ وَلَآ

مگر ٿورو پريشان آھن، (ايمان ۽ ڪفر جي) وچ ۾ نہ ھيڏانھن نہ جا ٿيا ۽ نہ

اِلٰى ھٰٓؤُلَاۗءِ ۭ وَمَنْ يُّضْلِلِ اللّٰهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهٗ سَبِيْلًا ﴿١٤٣﴾ يٰٓاَيُّھَا

ھوڏانھن جا ٿيا، ۽ جنھن کي الله تعالىٰ گمراھ ڪري ٿو تہ پوءِ ھرگز نہ لھندين تون انھن لاءِ ڪنھن رستي کي. اي

الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَتَّخِذُوا الْكٰفِرِيْنَ اَوْلِيَاۗءَ مِنْ دُوْنِ

مؤمنو! توھان (ڪڏھن بہ) ڪافرن کي دوست نہ بنايو سواءِ مؤمنن

الْمُؤْمِنِيْنَ ۭ اَتُرِيْدُوْنَ اَنْ تَجْعَلُوْا لِلّٰهِ عَلَيْكُمْ سُلْطٰنًا مُّبِيْنًا ﴿١٤٤﴾

جي، ڇا توھان ارادو ڪريو ٿا جو پنھنجي مٿان (ڪافرن سان دوستي رکي) الله لاءِ چٽو دليل پيدا ڪريو.

إِنَّ الْمُنٰفِقِيْنَ فِي الدَّرْكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ ۚ وَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ

بيشڪ منافق دوزخ جي سڀ کان هيٺين درجي ۾ آهن ۽ اي پيغمبرؐ! هرگز نه لهندين تون

نَصِيْرًا ﴿١٤٥﴾ إِلَّا الَّذِيْنَ تَابُوْا وَأَصْلَحُوْا وَاعْتَصَمُوْا بِاللّٰهِ وَ

انهن لاءِ مددگار ڪي. مگر اهي ماڻهو جيڪي توبه تائب ٿيا ۽ نيڪ ڪم ڪيائون ۽ الله تعالىٰ جي دين کي پڪو ڪيائون ۽

أَخْلَصُوْا دِيْنَهُمْ لِلّٰهِ فَأُولٰٓئِكَ مَعَ الْمُؤْمِنِيْنَ ۖ وَسَوْفَ يُؤْتِ

پنهنجي دين کي الله لاءِ خالص ڪيائون پوءِ اهي مؤمنن سان گڏ آهن ۽ جلدي الله تعالىٰ

اللّٰهُ الْمُؤْمِنِيْنَ أَجْرًا عَظِيْمًا ﴿١٤٦﴾ مَا يَفْعَلُ اللّٰهُ بِعَذَابِكُمْ

مؤمنن کي اجر عظيم عطا فرمائيندو. الله تعالىٰ توهان کي عذاب ڏيڻ چاهي ڪندو

إِنْ شَكَرْتُمْ وَاٰمَنْتُمْ ۚ وَكَانَ اللّٰهُ شَاكِرًا عَلِيْمًا ﴿١٤٧﴾

جيڪڏهن توهان الله تعالىٰ جي نعمتن جو شڪرانو ڪريو ۽ ايمان آڻيو ۽ الله شڪرانو قبول ڪندڙ ڄاڻندڙ آهي.

لَا يُحِبُّ اللّٰهُ الْجَهْرَ بِالسُّوْٓءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَنْ ظُلِمَ ۚ وَكَانَ اللّٰهُ

الله تعالىٰ پسند نٿو فرمائي خراب ڳالهه جي ظاهر ڪرڻ کي مگر جنهن ماڻهو سان ظلم ڪيو ويو ۽ الله تعالىٰ

سَمِيْعًا عَلِيْمًا ﴿١٤٨﴾ إِنْ تُبْدُوْا خَيْرًا أَوْ تُخْفُوْهُ أَوْ تَعْفُوْا عَنْ سُوْٓءٍ

ٻڌندڙ ڄاڻندڙ آهي. جيڪڏهن توهان ڪا نيڪي ظاهر ڪريو يا لڪايو يا ڪنهن جي برائي درگذر

فَإِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَفُوًّا قَدِيْرًا ﴿١٤٩﴾ إِنَّ الَّذِيْنَ يَكْفُرُوْنَ بِاللّٰهِ وَ

ڪريو ته پوءِ بيشڪ الله تعالىٰ معاف ڪندڙ قادر آهي. بيشڪ اهي ماڻهو جيڪي الله تعالىٰ ۽ ان جي رسولن کي

رُسُلِهٖ وَيُرِيْدُوْنَ أَنْ يُّفَرِّقُوْا بَيْنَ اللّٰهِ وَرُسُلِهٖ وَيَقُوْلُوْنَ

نٿا مڃين ۽ ارادو ڪن ٿا ته الله تعالىٰ تي ايمان آڻين ۽ ڪجهه رسولن جو انڪار ڪن ۽ چون ٿا ايمان

نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَّنَكْفُرُ بِبَعْضٍ ۙ وَّيُرِيْدُوْنَ أَنْ يَّتَّخِذُوْا بَيْنَ

آڻيون ٿا اسان ڪن رسولن تي ۽ انڪار ڪيون ٿا ڪن رسولن جو ۽ ارادو ڪن ٿا ته ايمان ۽ ڪفر جي وچ ۾ ڪا

منزل

له تفسير جلالين وتفسير جامع البيان. ٢ه تفسير روح البيان. ٣ه تفسير مظهري وتفسير روح البيان وتفسير ڪبير.
ڪه تفسير ... ٥ه تفسير جلالين و بيضاوي وتفسير مظهري.

إِنَّ الْمُنٰفِقِيْنَ فِي الدَّرْكِ الْاَسْفَلِ مِنَ النَّارِ ۚ وَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ

بيشڪ منافق دوزخ جي سڀ کان هيٺئين درجي ۾ آهن ۽ اي پيغمبر! تون هرگز نه لهندين انهن لاءِ

نَصِيْرًا ﴿۱۴۵﴾ اِلَّا الَّذِيْنَ تَابُوْا وَاَصْلَحُوْا وَاعْتَصَمُوْا بِاللّٰهِ وَ

ڪو مدد گار. مگر اهي ماڻهو جن توبه تائب ٿيا ۽ نيڪ ڪم ڪيائون ۽ الله تعالى جي دين کي پڪو ڪري پڪڙيائون ۽

اَخْلَصُوْا دِيْنَهُمْ لِلّٰهِ فَاُولٰٓئِكَ مَعَ الْمُؤْمِنِيْنَ ۭ وَسَوْفَ يُؤْتِ

پنهنجي دين کي الله لاءِ خالص ڪيائون پوءِ اهي مؤمنن سان گڏ آهن ۽ جلدي الله تعالى

اللّٰهُ الْمُؤْمِنِيْنَ اَجْرًا عَظِيْمًا ﴿۱۴۶﴾ مَا يَفْعَلُ اللّٰهُ بِعَذَابِكُمْ

مؤمنن کي اجر عظيم عطا فرمائيندو. الله تعالى توهان کي عذاب ڏيڻ چاهي ڪندو

اِنْ شَكَرْتُمْ وَاٰمَنْتُمْ ۭ وَكَانَ اللّٰهُ شَاكِرًا عَلِيْمًا ﴿۱۴۷﴾

جيڪڏهن توهان الله تعالى جي نعمتن جو شڪرانو ڪيو ۽ ايمان آندو ۽ الله شڪرانو قبول ڪندڙ ڄاڻندڙ آهي.

لَا يُحِبُّ اللّٰهُ الْجَهْرَ بِالسُّوْٓءِ مِنَ الْقَوْلِ اِلَّا مَنْ ظُلِمَ ۭ وَكَانَ اللّٰهُ

الله تعالى پسند نٿو فرمائي خراب ڳالهه جي ظاهر ڪرڻ کي مگر جنهن ماڻهوءَ سان ظلم ڪيو ويو ۽ الله تعالى

سَمِيْعًا عَلِيْمًا ﴿۱۴۸﴾ اِنْ تُبْدُوْا خَيْرًا اَوْ تُخْفُوْهُ اَوْ تَعْفُوْا عَنْ سُوْٓءٍ

ٻڌندڙ ڄاڻندڙ آهي. جيڪڏهن توهان ڪا نيڪي ظاهر ڪريو يا ڳجهي ڪريو يا ڪنهن جي برائي درگذر

فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَفُوًّا قَدِيْرًا ﴿۱۴۹﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ يَكْفُرُوْنَ بِاللّٰهِ وَ

ڪريو ته پوءِ بيشڪ الله تعالى معاف ڪندڙ قادر آهي. بيشڪ اهي ماڻهو جيڪي الله تعالى ۽ ان جي رسولن کي

رُسُلِهٖ وَيُرِيْدُوْنَ اَنْ يُّفَرِّقُوْا بَيْنَ اللّٰهِ وَرُسُلِهٖ وَيَقُوْلُوْنَ

نٿا مڃين ۽ ارادو ڪن ٿا ته الله تعالى تي ايمان آڻين ۽ پاڪ رسولن جو انڪار ڪن ۽ چون ٿا ايمان

نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَّنَكْفُرُ بِبَعْضٍ ۙ وَّيُرِيْدُوْنَ اَنْ يَّتَّخِذُوْا بَيْنَ

آندو اسان ڪن رسولن تي ۽ انڪار ڪيو اسان ڪن رسولن جو ۽ ارادو ڪن ٿا ته ايمان ۽ ڪفر جي وچ مان ڪا

منزل

ك تفسير جلالين وتفسير جامع البيان. ك تفسير روح البيان. ك تفسير مظهري وتفسير روح البيان وتفسير كبير.
ك تفسير ... ك تفسير جلالين وبيضاوي وتفسير مظهري.

ذٰلِكَ سَبِيلًا ﴿١٥٠﴾ أُولٰٓئِكَ هُمُ الْكٰفِرُونَ حَقًّا ۚ وَأَعْتَدْنَا

وات ڪڍن . اِهي ئي پڪا ڪافر آهن ۽ اسان تيار ڪيو آهي

لِلْكٰفِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿١٥١﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَ

ڪافرن لاءِ خواري واري عذاب کي . ۽ اهي ماڻهو جن ايمان آندو الله تعالىٰ ۽ سندس رسولن

لَمْ يُفَرِّقُوا بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ أُولٰٓئِكَ سَوْفَ يُؤْتِيهِمْ أُجُورَهُمْ ۗ

تي ۽ انهن مان ڪنهن تي ايمان آڻڻ ۾ فرق نه ڪيائون انهن ماڻهن کي الله تعالىٰ جلدي سندن ثواب ڏيندو

وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٥٢﴾ يَسْأَلُكَ أَهْلُ الْكِتٰبِ أَنْ تُنَزِّلَ

۽ الله بخشيندڙ ٻاجهارو آهي . اي حبيب توهان کان يهودي سوال ڪن ٿا ته انهن تي

عَلَيْهِمْ كِتٰبًا مِّنَ السَّمَآءِ فَقَدْ سَأَلُوا مُوسٰىٓ أَكْبَرَ مِنْ ذٰلِكَ

آسمان مان هڪ دفعي سان ڪتاب نازل ٿئي ، پوءِ بيشڪ (انهن) موسىٰ کان انهيءَ کان به وڌ سوال

فَقَالُوٓا أَرِنَا اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْهُمُ الصّٰعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ ۚ ثُمَّ

ڪيو جو چيائون ته اسان کي الله تعالىٰ ظاهر ظهور ڏيکار پوءِ انهن کي ڪڙڪي هلاڪ ڪيو سندن ظلم جي ڪري

اتَّخَذُوا الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ الْبَيِّنٰتُ فَعَفَوْنَا عَنْ

پوءِ ڳابي جي عبادت ڪيائون معجزن اچڻ کان پوءِ به . پوءِ اسان (اها ڳالهه) معاف

ذٰلِكَ ۚ وَآتَيْنَا مُوسٰى سُلْطٰنًا مُّبِينًا ﴿١٥٣﴾ وَرَفَعْنَا فَوْقَهُمُ

فرمائي ۽ اسان (حضرت) موسىٰ کي روشن غلبو عطا فرمايو . ۽ يهودين جي مٿان اسان (اچلائي)

الطُّورَ بِمِيثٰقِهِمْ وَقُلْنَا لَهُمُ ادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُلْنَا

طور سينا جبل کي ٻڌي وعدي وٺڻ لاءِ ۽ اسان انهن کي فرمايو توهان (ايليا شهر جي) دروازي ۾ سجدو ڪري داخل ٿيو

لَهُمْ لَا تَعْدُوا فِي السَّبْتِ وَأَخَذْنَا مِنْهُمْ مِّيثٰقًا غَلِيظًا ﴿١٥٤﴾

۽ اسان يهودين کي فرمايو ته ڇنڇر تي مڇي جو شڪار نه ڪريو ۽ اسان يهودين کان پڪو وعدو ورتو

له تفسير بيضاوي . ٢ه تفسير جلالين . ٣ه تفسير مظهري . ٤ه تفسير مظهري .

فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِّيْثَاقَهُمْ وَكُفْرِهِمْ بِاٰيٰتِ اللّٰهِ وَقَتْلِهِمُ الْاَنْۢبِيَآءَ

پوءِ وعدي خلافي سببان (اسان انهن تي لعنت ڪئي) ۽ انهن الله جي آيتن جو انڪار ڪيو ۽ نبين کي

بِغَيْرِ حَقٍّ وَّقَوْلِهِمْ قُلُوْبُنَا غُلْفٌ ۭ بَلْ طَبَعَ اللّٰهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ

ناحق شهيد ڪيو ۽ انهن جو چوڻ ته اسان جي دلين تي پردا آهن بلڪ سندن ڪفر سببان الله انهن

فَلَا يُؤْمِنُوْنَ اِلَّا قَلِيْلًا ﴿١٥٥﴾ وَّبِكُفْرِهِمْ وَقَوْلِهِمْ عَلٰي مَرْيَمَ بُهْتَانًا

جي دلين تي مُهر هڻي پوءِ ايمان نه ٿا آڻن مگر ٿورا ۽ عيسىٰ جي انڪار ڪرڻ سببان (بي بي) مريم تي وڏي

عَظِيْمًا ﴿١٥٦﴾ وَّقَوْلِهِمْ اِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيْحَ عِيْسَى ابْنَ مَرْيَمَ رَسُوْلَ اللّٰهِ ۚ

الزام هڻڻ سببان ۽ انهن جو چوڻ ته بيشڪ اسان مسيح عيسىٰ پٽ مريم الله جي رسول کي قتل ڪيو آهي.

وَمَا قَتَلُوْهُ وَمَا صَلَبُوْهُ وَلٰكِنْ شُبِّهَ لَهُمْ ۭ وَاِنَّ الَّذِيْنَ اخْتَلَفُوْا

۽ انهن عيسىٰ کي قتل نه ڪيو ۽ نه ڦاسي ڏني ۽ پر عيسىٰ جهڙي ماڻهوءَ کي شڪل کي قتل ڪيو ۽ بيشڪ جن

فِيْهِ لَفِيْ شَكٍّ مِّنْهُ ۭ مَا لَهُمْ بِهٖ مِنْ عِلْمٍ اِلَّا اتِّبَاعَ الظَّنِّ ۚ وَ

ماڻهن اختلاف ڪيو عيسىٰ متعلق اهي ضرور شڪ ۾ آهن. انهن کي عيسىٰ جي قتل جو علم نه آهي مگر گمان ڪن ٿا ۽

مَا قَتَلُوْهُ يَقِيْنًۢا ﴿١٥٧﴾ بَلْ رَّفَعَهُ اللّٰهُ اِلَيْهِ ۭ وَكَانَ اللّٰهُ عَزِيْزًا

انهن عيسىٰ کي يقيناً قتل نه ڪيو. بلڪ الله تعالىٰ عيسىٰ کي پاڻ ڏانهن کنيو ۽ الله غالب حڪمت

حَكِيْمًا ﴿١٥٨﴾ وَاِنْ مِّنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ اِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهٖ قَبْلَ مَوْتِهٖ ۚ

وارو آهي. ۽ سڀئي يهودي ۽ نصاري رسول عربي تي سڪرات وقت ضرور ايمان آڻيندا (مگر پوءِ ايمان قبول نه ڪيو ويندو)

وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ يَكُوْنُ عَلَيْهِمْ شَهِيْدًا ﴿١٥٩﴾ فَبِظُلْمٍ مِّنَ الَّذِيْنَ هَادُوْا

۽ رسول عربي قيامت جي ڏينهن انهن تي شاهد هوندو. پوءِ يهودين جي ظلم ڪرڻ سببان

حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ طَيِّبٰتٍ اُحِلَّتْ لَهُمْ وَبِصَدِّهِمْ عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ

اسان انهن تي پاڪ شيون حرام ڪيون جيڪي انهن لاءِ حلال هيون ۽ انهي ڪري جو هو الله جي وات کان روڪيندا هئا

له تفسير مظهري. ٢ه تفسير مظهري. ٣ه تفسير روح المعاني وتفسير نسفي.
٤ه تفسير جلالين. ٥ه تفسير نسفي.

كَثِيْرًا ۝١٦٠ وَّاَخْذِهِمُ الرِّبٰوا وَقَدْ نُهُوْا عَنْهُ وَاَكْلِهِمْ اَمْوَالَ النَّاسِ

گهڻي مخلوق کي ۽ اهي وياج کائيندا هئا، حالانڪ تحقيق کين انهيءَ کان روڪيو ويو، ۽ اهي ماڻهن جو مال ناحق

بِالْبَاطِلِ ۭ وَاَعْتَدْنَا لِلْكٰفِرِيْنَ مِنْهُمْ عَذَابًا اَلِيْمًا ۝١٦١ لٰكِنِ

کائيندا هئا، ۽ انهن مان ڪافرن لاءِ اسان دردناڪ عذاب تيار ڪيو آهي. پر انهن مان

الرّٰسِخُوْنَ فِي الْعِلْمِ مِنْهُمْ وَالْمُؤْمِنُوْنَ يُؤْمِنُوْنَ بِمَآ اُنْزِلَ اِلَيْكَ وَمَآ

علم جا پڪا ۽ مؤمن ايمان آڻن ٿا قرآن ڪريم تي ۽ جيڪي

اُنْزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَالْمُقِيْمِيْنَ الصَّلٰوةَ وَالْمُؤْتُوْنَ الزَّكٰوةَ وَ

ڪتاب اڳ ۾ نازل ڪيا ويا ۽ نماز پڙهندڙ ۽ زڪوات ڏيندڙ ۽

الْمُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ ۭ اُولٰۗىِٕكَ سَنُؤْتِيْهِمْ اَجْرًا عَظِيْمًا ۝١٦٢

ايمان آڻيندڙ الله تعالىٰ تي ۽ قيامت تي. اسان انهن ماڻهن کي جلدي اجر عظيم ڏينداسين.

اِنَّآ اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ كَمَآ اَوْحَيْنَآ اِلٰى نُوْحٍ وَّالنَّبِيّٖنَ مِنْۢ بَعْدِهٖ ۚ وَ

اي حبيب بيشڪ اسان توهان ڏانهن وحي موڪلي جيئن وحي موڪلي نوح ۽ ان کان پوءِ رسولن ڏانهن

اَوْحَيْنَآ اِلٰٓى اِبْرٰهِيْمَ وَاِسْمٰعِيْلَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوْبَ وَالْاَسْبَاطِ

۽ وحي موڪلي اسان ابراهيم ۽ اسمٰعيل ۽ اسحاق ۽ يعقوب ۽ سندس اولاد ڏانهن

وَعِيْسٰى وَاَيُّوْبَ وَيُوْنُسَ وَهٰرُوْنَ وَسُلَيْمٰنَ ۚ وَاٰتَيْنَا

۽ (وحي موڪلي سين) عيسىٰ ۽ ايوب ۽ يونس ۽ هارون ۽ سليمان ڏانهن ۽ اسان

دَاوٗدَ زَبُوْرًا ۝١٦٣ وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنٰهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَ

داؤد کي زبور عطا ڪيو. ۽ موڪليل رسولن مان بيشڪ ڪن پيغمبرن جا احوال توهان تي هن کان اڳ ٻڌايا ڪيا ۽

رُسُلًا لَّمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ ۭ وَكَلَّمَ اللّٰهُ مُوْسٰى تَكْلِيْمًا ۝١٦٤ رُسُلًا

ڪن پيغمبرن جا احوال توهان تي ظاهر نه ڪيا ۽ الله تعالىٰ (حقيقت ۾ بغير واسطي جي) موسىٰ سان ڪلام فرمايو. اسان

مُّبَشِّرِيْنَ وَمُنْذِرِيْنَ لِئَلَّا يَكُوْنَ لِلنَّاسِ عَلَى اللّٰهِ حُجَّةٌۢ

رسولن کي مبارڪ ڏيندڙ ۽ ڊيڄاريندڙ ڪري موڪليو انهي لاءِ ته ماڻهن جي الله تي ڪا حجت نه رهي

بَعْدَ الرُّسُلِ ؕ وَكَانَ اللّٰهُ عَزِيْزًا حَكِيْمًا ﴿١٦٥﴾ لٰكِنِ اللّٰهُ يَشْهَدُ

رسولن موڪلڻ کان پوءِ ۽ الله تعالیٰ غالب حڪمت وارو آهي. پر الله تعالیٰ قرآن ڪريم

بِمَآ اَنْزَلَ اِلَيْكَ اَنْزَلَهٗ بِعِلْمِهٖ ۚ وَالْمَلٰٓئِكَةُ يَشْهَدُوْنَ ؕ وَ

جي شاهدي ڏئي ٿو ته قرآن ڪريم کي پنهنجي خاص علم سان نازل فرمايو اٿس ۽ ملائڪ نبوت جي شاهدي ڏين ٿا ۽

كَفٰى بِاللّٰهِ شَهِيْدًا ؕ ﴿١٦٦﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَصَدُّوْا عَنْ

الله تعالیٰ جي شاهدي ڪافي آهي. بيشڪ جن ماڻهن رسول عربي کي نه مڃيو ۽ دين اسلام کان (ٻين کي)

سَبِيْلِ اللّٰهِ قَدْ ضَلُّوْا ضَلٰلًاۢ بَعِيْدًا ﴿١٦٧﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا

روڪيو تحقيق اهي سخت گمراهه ٿيا. بيشڪ جن ماڻهن الله تعالیٰ

وَظَلَمُوْا لَمْ يَكُنِ اللّٰهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيْقًا ۙ ﴿١٦٨﴾

جو انڪار ڪيو ۽ رسول عربي جي تعريف لڪائي، الله تعالیٰ انهن کي بخشڻ نه ڪندو ۽ نڪو صحيح رستو ڏيکاريندو

اِلَّا طَرِيْقَ جَهَنَّمَ خٰلِدِيْنَ فِيْهَآ اَبَدًا ؕ وَكَانَ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ

مگر رستو جهنم جو هميشه هميشه جهنم ۾ رهندا، ايئن ڪرڻ الله تعالیٰ لاءِ

يَسِيْرًا ﴿١٦٩﴾ يٰٓاَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَآءَكُمُ الرَّسُوْلُ بِالْحَقِّ مِنْ

آسان آهي. اي انسانو! تحقيق توهان وٽ رسول عربي تشريف فرما ٿيا قرآن ڪريم سان گڏ

رَّبِّكُمْ فَاٰمِنُوْا خَيْرًا لَّكُمْ ؕ وَاِنْ تَكْفُرُوْا فَاِنَّ لِلّٰهِ مَا فِى

جيڪو توهان جي رب جي طرفان آهي، پوءِ توهان ايمان آڻيو ته توهان لاءِ بهتر ٿيندو ۽ جيڪڏهن توهان انڪار ڪيو پوءِ

السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ؕ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيْمًا حَكِيْمًا ﴿١٧٠﴾

بيشڪ الله لاءِ آهي جيڪي ڪجهه آسمانن ۽ زمين ۾ آهي، ۽ الله تعالیٰ گهڻو ڄاڻندڙ حڪمت وارو آهي.

۱ تفسير روح البيان. ۲ تفسير روح البيان، (مخزن ا) ۳ تفسير نسفي و تفسير روح البيان.
۴ تفسير نسفي. ۵ تفسير روح البيان و تفسير جلالين. ۶ تفسير جامع البيان و تفسير جلالين و
تفسير نسفي و تفسير روح المعاني و تفسير مظهري. ۷ تفسير روح البيان.

يٰۤاَهۡلَ الۡكِتٰبِ لَا تَغۡلُوۡا فِىۡ دِيۡـنِكُمۡ وَلَا تَقُوۡلُوۡا عَلَى اللّٰهِ اِلَّا

اي عيسائي مذهب وارا توهان پنهنجي دين ۾ حد کان نه وڌو ۽ الله تعالىٰ لاءِ اها ڳالهه ڪريو جيڪا

الۡحَـقَّ‌ ؕ اِنَّمَا الۡمَسِيۡحُ عِيۡسَى ابۡنُ مَرۡيَمَ رَسُوۡلُ اللّٰهِ وَكَلِمَتُهٗ ۚ

حق آهي. مسيح يعني عيسىٰ پٽ مريم جو الله جو رسول ۽ الله جي حڪم جو نتيجو آهي .

اَ لۡقٰهَاۤ اِلٰى مَرۡيَمَ وَرُوۡحٌ مِّنۡهُ‌ فَاٰمِنُوۡا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهٖ‌ ۚ وَلَا

جيڪو الله تعالىٰ بي بي مريم تائين پهچايو ۽ الله جي رحمت آهي پوءِ توهان الله ۽ الله جي رسولن تي ايمان آڻيو ۽

تَقُوۡلُوۡا ثَلٰثَةٌ‌ ؕ اِنۡتَهُوۡا خَيۡرًا لَّـكُمۡ‌ ؕ اِنَّمَا اللّٰهُ اِلٰـهٌ وَّاحِدٌ‌ ؕ

توهان نه چئو ته ٽي خدا آهن، توهان پاڻ کي ان ڳالهه کان روڪيو ته توهان لاءِ بهتر آهي، فقط هڪ الله عبادت جي

سُبۡحٰنَهٗۤ اَنۡ يَّكُوۡنَ لَهٗ وَلَدٌ‌ ۘ لَهٗ مَا فِى السَّمٰوٰتِ وَمَا فِى

لائق آهي، پاڻ اولاد کان پاڪ آهي، سندس ملڪيت آهي جيڪي ڪجهه آسمانن ۽

الۡاَرۡضِ‌ ؕ وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَكِيۡلًا ﴿۱۷۱﴾ لَنۡ يَّسۡتَـنۡكِفَ الۡمَسِيۡحُ اَنۡ

زمينن ۾ آهي. ۽ الله (سڀني جهانن جي) سنڀال لاءِ ڪافي آهي. هرگز نه توهين سمجهي عيسىٰ جو

يَّكُوۡنَ عَبۡدًا لِّلّٰهِ وَلَا الۡمَلٰۤـئِكَةُ الۡمُقَرَّبُوۡنَ‌ ؕ وَمَنۡ يَّسۡتَـنۡكِفۡ

اُهو الله جو ٻانهو هجي ۽ ملائڪ مقرب به الله تعالىٰ جي ٻانهن ٿيڻ ۾ عيب نٿا سمجهن ۽ جيڪو ماڻهو

عَنۡ عِبَادَتِهٖ وَيَسۡتَكۡبِرۡ فَسَيَحۡشُرُهُمۡ اِلَيۡهِ جَمِيۡعًا ﴿۱۷۲﴾ فَاَمَّا

الله جي عبادت کي عيب سمجهي تو ۽ وڏائي ڪري ته پوءِ جلدي انهن سڀني کي (قيامت) ڏينهن گڏ ڪيو ويندو

الَّذِيۡنَ اٰمَنُوۡا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ فَيُوَفِّيۡهِمۡ اُجُوۡرَهُمۡ وَيَزِيۡدُهُمۡ

پر پوءِ انهن ماڻهن جن ايمان آندو ۽ چڱا ڪم ڪيا. پوءِ انهن کي سندن پورو ثواب ملندو ۽ الله تعالىٰ

مِّنۡ فَضۡلِهٖ‌ ۚ وَاَمَّا الَّذِيۡنَ اسۡتَـنۡكَفُوۡا وَاسۡتَكۡبَرُوۡا

پنهنجي فضل سان انهن لاءِ ثواب زياده فرمائيندو ۽ پر جن ماڻهن الله جي عبادت کان انڪار ڪيو ۽ وڏائي ڪئي

له تفسير مظهري وتفسير جلالين. ٢ه تفسير (منزل ١) مظهري وتفسير روح البيان. ٣ه تفسير مظهري.
٤ه تفسير روح البيان. ٥ه تفسير مظهري. ٦ه تفسير روح البيان. ٧ه تفسير روح البيان. ٨ه تفسير جلالين.

فَيُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ۙ وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِّنْ دُونِ

پوءِ الله تعاليٰ انهن کي دردناڪ عذاب ڪندو ۽ اهي الله تعاليٰ کان سواءِ ڪو به

اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٧٣﴾ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ بُرْهَانٌ

مدد گار ۽ حمايتي نہ لھندا۔ اي انسانو بيشڪ توهان وٽ توهان جي رب طرفان

مِّن رَّبِّكُمْ وَأَنزَلْنَا إِلَيْكُمْ نُورًا مُّبِينًا ﴿١٧٤﴾ فَأَمَّا الَّذِينَ

رسول عربي تشريف فرما ٿيا۔ ۽ اسان توهان ڏانهن قرآن ڪريم موڪليو پر پوءِ جن ماڻهن

آمَنُوا بِاللَّهِ وَاعْتَصَمُوا بِهِ فَسَيُدْخِلُهُمْ فِي رَحْمَةٍ

الله تي ايمان آندو ۽ الله جي دين کي مضبوطي سان پڪڙيو پوءِ الله تعاليٰ جلدي انهن کي

مِّنْهُ وَفَضْلٍ وَيَهْدِيهِمْ إِلَيْهِ صِرَاطًا مُّسْتَقِيمًا ﴿١٧٥﴾

پنهنجي رحمت ۽ فضل ۾ داخل ڪندو ۽ انهن کي پاڻ ڏانهن سنئين رستي تي هلائيندو۔

يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلَالَةِ ۚ إِنِ امْرُؤٌ

اي حبيب توهان کان فتويٰ پڇن ٿا، توهان فرمايو الله تعاليٰ ڪلاله متعلق فرمائي ٿو، جيڪڏهن ڪو اهڙو ماڻهو

هَلَكَ لَيْسَ لَهُ وَلَدٌ وَلَهُ أُخْتٌ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ ۚ وَهُوَ

فوت ٿي وڃي ۽ ان کي اولاد نہ آهي ۽ ان کي ڀيڻ آهي پوءِ ڀيڻ لاءِ اڌ ملڪيت آهي جيڪا فوتي ڇڏي ۽

يَرِثُهَا إِن لَّمْ يَكُن لَّهَا وَلَدٌ ۚ فَإِن كَانَتَا اثْنَتَيْنِ فَلَهُمَا الثُّلُثَانِ

مرد ڀيڻ جو وارث ٿيندو جيڪڏهن ڀيڻ کي اولاد ناهي، پوءِ جيڪڏهن ٻه ڀينرون هجن ملڪيت ۾ انهن

مِمَّا تَرَكَ ۚ وَإِن كَانُوا إِخْوَةً رِّجَالًا وَنِسَاءً فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ

جا ٽن حصن مان ٻه حصا آهن جيڪا ملڪيت ڇڏي ويو ۽ جيڪڏهن ڀاءُ ڀيڻ (وارث) هجن مرد به عورتون به (وارث) هجن پوءِ

الْأُنثَيَيْنِ ۗ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ أَن تَضِلُّوا ۗ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٧٦﴾

مرد جو حصو ٻن عورتن جي برابر آهي، الله بيان فرمائي ٿو ته متان توهان گمراهہ ٿيو، الله هر شيءِ کي ڄاڻندڙ آهي

١ه تفسير روح البيان. ٢ه تفسير جامع البيان وتفسير (منزل ١) جلالين وتفسير مظهري وتفسير بيضاوي و تفسير نسفي. ٣ه ڪلاله: معنيٰ جنهن ماڻهو کي نه ماءُ پيءُ ۽ اولاد نه هجي. المفردات في غريب القرآن عربي

(آياتها ١٢٠) (٥) سُورَةُ الْمَآئِدَةِ مَدَنِيَّةٌ (١١٢) (ركوعاتها ١٦)

سورة مائده مدينه طيبه ۾ نازل ٿي آهي انهي ۾ ١٦ رڪوع ۽ ١٢٠ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

الله تعالیٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اَوْفُوْا بِالْعُقُوْدِ ۭ اُحِلَّتْ لَكُمْ بَهِيْمَةُ

اي مؤمنو توهان پنهنجن وعدن کي پورو ڪريو، توهان لاءِ چوپايا جانور

الْاَنْعَامِ اِلَّا مَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ غَيْرَ مُحِلِّي الصَّيْدِ وَاَنْتُمْ حُرُمٌ ۭ اِنَّ

حلال ڪيا ويا مگر اهي جانور جيڪي توهان تي قرآن ڪريم ۾ حرام ڪيا ويا ۽ احرام جي صورت ۾ شڪار حلال نه

اللّٰهَ يَحْكُمُ مَا يُرِيْدُ ① يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تُحِلُّوْا شَعَاۗىِٕرَ اللّٰهِ

سمجهو بيشڪ الله تعالیٰ جيڪو چاهي حڪم ڪري ٿو. اي مؤمنو توهان حج جي احڪامن ۾ رڪاوٽ نه وجهو

وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَلَا الْهَدْيَ وَلَا الْقَلَاۗىِٕدَ وَلَآ اٰۗمِّيْنَ الْبَيْتَ

۽ حج جي مهينن ۾ جنگ کي حلال نه سمجهو ۽ قرباني جي جانور کي نه روڪيو (خصوصًا) نشان ڪيل قرباني کي نه انهن

الْحَرَامَ يَبْتَغُوْنَ فَضْلًا مِّنْ رَّبِّهِمْ وَرِضْوَانًا ۭ وَاِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوْا ۭ

حاجين کي روڪيو جيڪي بيت الله جي حاضري لاءِ اچن ٿا اهي الله جو فضل ۽ رضامندي جا طلبگار آهن جڏهن احرام لاهيو ته پوءِ

وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ اَنْ صَدُّوْكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اَنْ

شڪار ڪريو ۽ توهان کي قوم جي دشمني نه اڀاري جو توهان انهن کي بيت الله (جي زيارت) کان روڪي حد

تَعْتَدُوْا ۘ وَتَعَاوَنُوْا عَلَي الْبِرِّ وَالتَّقْوٰى ۠ وَلَا تَعَاوَنُوْا عَلَي

کان وڌو، ۽ نيڪي ۽ پرهيزگاري تي هڪ ٻئي سان تعاون ڪريو، ۽ گناه ۽ زيادتي تي

الْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ ۠ وَاتَّقُوا اللّٰهَ ۭ اِنَّ اللّٰهَ شَدِيْدُ الْعِقَابِ ②

هڪ ٻئي سان تعاون نه ڪريو ۽ الله تعالیٰ جو خوف ڪريو. بيشڪ الله سخت عذاب ڪندڙ آهي.

منزل ٢ — وقف لازم — الربع

ل تفسير ڪبير. ٢ تفسير روح البيان. ٣ تفسير مظهري. (منزل ٢) ٤ تفسير مظهري وتفسير خزائن العرفان. ٥ تفسير روح البيان.
٦ تفسير روح البيان.

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ وَمَآ أُهِلَّ لِغَيْرِ اللّٰهِ

توهان تي مئان حرام ڪيو ويو مُردار (جانور) ۽ رت ۽ سوئر جو گوشت ۽ جنهن جانور جي ڪُهڻ وقت

بِهٖ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَآ أَكَلَ

غير الله جو نالو ورتو ويو ۽ گهُٽجي مُئل جانور ۽ مُندي اوزار سان مُئل جانور ۽ ڪري مُئل جانور ۽ سڱ سان مُئل جانور ۽ جنهن جانور کي

السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ ۟ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَأَنْ تَسْتَقْسِمُوا

فاڙيندڙ جانور کاڌو، مگر جيڪو توهان انهن جانورن کي حلال ڪري ورتو ۽ جيڪو جانور بُت جي نالي ڪيو ويو حرام آهي ۽ تيرن سان قسمت

بِالْأَزْلَامِ ۚ ذٰلِكُمْ فِسْقٌ ۗ الْيَوْمَ يَئِسَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ

آزمائي ڪرڻ حرام آهي اهي ڪم سرڪشيءَ جا آهن، اڄ ڏينهن ڪافر توهان جي دين کان نا اميد ٿي ويا

فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِ ۚ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ

پوءِ توهان ڪافرن کان نه ڊڄو ۽ خالص الله کان ڊڄو، اڄ ڏينهن الله تعالىٰ فرمائي ٿو توهان لاءِ توهان جي

عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا ۚ فَمَنِ اضْطُرَّ فِي

دين احڪامن کي مڪمل ڪيو ۽ توهان تي الله پنهنجي نعمت پوري ڪئي ۽ توهان لاءِ دين اسلام پسند فرمايو، پوءِ جيڪو

مَخْمَصَةٍ غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمٍ ۙ فَإِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٣﴾ يَسْأَلُونَكَ

ماٺ مجبوريءَ حرام کائي ته بک جي صورت ۾ لاڙو رکندڙ گناهه جي طرف، پوءِ بيشڪ الله غفور رحيم آهي اي حبيب تو کان سوال

مَاذَآ أُحِلَّ لَهُمْ ۖ قُلْ أُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ ۙ وَمَا عَلَّمْتُمْ مِنَ الْجَوَارِحِ

ڪن ٿا ته ڪهڙيون شيون انهن لاءِ حلال ڪيون ويون، توهان فرمايو پاڪ شيون توهان لاءِ حلال ڪيون ويون ۽ جن جانورن کي توهان شڪار سيکاريو ٿا انهن جو

مُكَلِّبِينَ تُعَلِّمُونَهُنَّ مِمَّا عَلَّمَكُمُ اللّٰهُ ۖ فَكُلُوا مِمَّآ أَمْسَكْنَ عَلَيْكُمْ

ڪيل شڪار حلال آهي، توهان انهن کي سيکاريو ٿا جيئن توهان کي الله سيکاريو آهي، پوءِ توهان کائو جيڪو انهن جانورن پڪڙيو

وَاذْكُرُوا اسْمَ اللّٰهِ عَلَيْهِ ۖ وَاتَّقُوا اللّٰهَ ۚ إِنَّ اللّٰهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿٤﴾

۽ الله جو نالو انهي تي وٺو ۽ الله کان خوف ڪريو، بيشڪ الله جلد حساب ڪندڙ آهي.

ﻟﻪ تفسير بيضاوي وتفسير جلالين وتفسير روح البيان. (منزل ٢) ﻟﻪ تفسير ڪبير وتفسير بيضاوي وتفسير روح البيان.
ﻟﻪ تفسير روح البيان ﻟﻪ تفسير بيضاوي ﻟﻪ تفسير بيضاوي ﻟﻪ تفسير جلالين.

اَلْيَوْمَ اُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبٰتُ ۭ وَطَعَامُ الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ حِلٌّ لَّكُمْ

اڄ ڏيهن توهان لاءِ پاڪ لذيذ شيون حلال ڪيون ويون ۽ اهل ڪتاب جي ڪُٺي (بسم الله الله اڪبر سان ڪُٺل) توهان لاءِ

وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ لَّهُمْ ۡ وَالْمُحْصَنٰتُ مِنَ الْمُؤْمِنٰتِ وَالْمُحْصَنٰتُ

حلال آهي ۽ توهان جا طعام انهن لاءِ حلال آهن، ۽ پاڪ دامن عورتون مؤمنن مان يا

مِنَ الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ مِنْ قَبْلِكُمْ اِذَآ اٰتَيْتُمُوْهُنَّ اُجُوْرَهُنَّ

اهل ڪتاب مان توهان مسلمانن لاءِ حلال آهن، جڏهن توهان انهن جا مَهر ادا

مُحْصِنِيْنَ غَيْرَ مُسٰفِحِيْنَ وَلَا مُتَّخِذِيْٓ اَخْدَانٍ ۭ وَمَنْ يَّكْفُرْ

ڪريو نيڪوڪار ٿي نه بدڪار ۽ نه پوشيده دوستي رکندڙ، ۽ جيڪو ماڻهو شريعت

بِالْاِيْمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهٗ ۡ وَهُوَ فِي الْاٰخِرَةِ مِنَ الْخٰسِرِيْنَ ۝۵

اسلامي جو انڪار ڪري ته پوءِ ان جا سڀ عمل ڇڃ ٿي ويا ۽ آخرت ۾ اهو نقصان وارن مان آهي.

ع ١ / ٥

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اِذَا قُمْتُمْ اِلَى الصَّلٰوةِ فَاغْسِلُوْا

اي مؤمنو! جڏهن توهان نماز پڙهڻ جو ارادو ڪريو پوءِ توهان پنهنجن

وُجُوْهَكُمْ وَاَيْدِيَكُمْ اِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوْا بِرُءُوْسِكُمْ

مُنهن کي ڌوئو ۽ ٻانهن کي ٺوٺن سميت ڌوئو ۽ پنهنجن مٿن جي مَک ڪريو

وَاَرْجُلَكُمْ اِلَى الْكَعْبَيْنِ ۭ وَاِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوْا ۭ

۽ پنهنجن پيرن کي ٽڙين سميت ڌوئو، ۽ جيڪڏهن توهان غسل جي حالت ۾ آهيو پوءِ سمورے

وَاِنْ كُنْتُمْ مَّرْضٰٓى اَوْ عَلٰي سَفَرٍ اَوْ جَاۗءَ اَحَدٌ مِّنْكُمْ

بدن کي پاڪ ڪريو ۽ جيڪڏهن توهان مريض آهيو يا توهان مسافر آهيو يا توهان مان

مِّنَ الْغَاۗىِٕطِ اَوْ لٰمَسْتُمُ النِّسَاۗءَ فَلَمْ تَجِدُوْا مَاۗءً فَتَيَمَّمُوْا

ڪو قضا حاجت ڪري آيو هجي يا توهان گهر وارين سان همبستري ڪئي هجي پوءِ توهان کي پاڻي نه ملي

١ تفسير روح البيان. ٢ تفسير روح البيان. ٣ تفسير مظهري. ٤ تفسير مظهري. ٥ تفسير جلالين.

صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِّنْهُ ۚ

پاڪ مٽي[1] سان تيمم ڪريو ۽ پنهنجن مُنهن ۽ ھٿن کي انھيءَ مٽي سان مَکَ ڪريو.

مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُم مِّنْ حَرَجٍ وَلَٰكِن يُرِيدُ

الله تعالىٰ توھان جي لاءِ تنگي نه ٿو چاھي، پر الله تعالىٰ چاھي ٿو

لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٦﴾

ته توھان کي پاڪ ڪري ۽ توھان تي پنھنجيون نعمتون پوريون فرمائي تان جو توھان شڪر گذار ٿيو.

وَاذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمِيثَاقَهُ الَّذِي وَاثَقَكُم

۽ توھان پنھنجي مٿان الله جون نعمتون ياد ڪريو ۽ الله سان ڪيل پڪي وعدي کي به ياد ڪريو

بِهِ إِذْ قُلْتُمْ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ۖ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ

جيڪو توھان کان پڪي طرح ورتو ويو، جڏھن توھان چيو اسان حڪم ٻڌو ۽ اسان فرمانبرداري ڪنداسين

بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٧﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ

۽ الله کان ڊڄو بيشڪ الله سيني جي اندر رازن کي ڄاڻندڙ آھي. اي مؤمنو! الله جي احڪامن[2] تي

لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ ۖ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَآنُ قَوْمٍ

پورا رھو انصاف سان شاھدي ڏيو ۽ توھان کي دشمن قوم جي دشمني نه اُڀاري

عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا ۚ اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ ۖ وَاتَّقُوا

جو توھان انصاف نه ڪريو، توھان انصاف ڪريو، انصاف ڪرڻ پرھيزگاري کي ويجھو آھي، ۽

اللَّهَ ۚ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ

الله کان ڊڄو، بيشڪ الله توھان جي عملن کان خبردار آھي. الله تعالىٰ نيڪو ڪار

آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ۙ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٩﴾

مؤمنن سان بخشش ۽ اجر عظيم جو واعدو فرمايو آھي.

[1] تفسير مظهري. [2] تفسير روح البيان.

وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَكَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَآ اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ الْجَحِيْمِ ⑩

۽ جن ماڻهن ڪُفر ڪيو ۽ اسان جن آيتن کي نه مڃيو اِهي جَهنمي آهن.

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اذْكُرُوْا نِعْمَتَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ

اي مؤمنو! الله جي نعمت کي ياد ڪريو (جيڪا توهان کي عطا ڪئي)

اِذْ هَمَّ قَوْمٌ اَنْ يَّبْسُطُوْٓا اِلَيْكُمْ اَيْدِيَهُمْ فَكَفَّ

جڏهن هڪ قوم ارادو ڪيو ته توهان کي تباهه ڪن پوءِ الله تعاليٰ توهان کان

اَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ ۚ وَاتَّقُوا اللّٰهَ ۭ وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ

انهن جا هٿ روڪيا، ۽ الله کان توهان ڊڄو ۽ الله تي پوءِ پلي ته مؤمن

الْمُؤْمِنُوْنَ ⑪ وَلَقَدْ اَخَذَ اللّٰهُ مِيْثَاقَ بَنِيْٓ اِسْرَاۗءِيْلَ ۚ وَ

توڪل ڪن. ۽ بيشڪ الله تعاليٰ بني اسرائيل کان وعدو ورتو، ۽

بَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَيْ عَشَرَ نَقِيْبًا ۭ وَقَالَ اللّٰهُ اِنِّىْ مَعَكُمْ ۭ

اسان انهن مان ٻارهن اڳواڻ مقرر ڪيا، ۽ الله تعاليٰ فرمايو بيشڪ آءٌ توهان سان گڏ

لَئِنْ اَقَمْتُمُ الصَّلٰوةَ وَاٰتَيْتُمُ الزَّكٰوةَ وَاٰمَنْتُمْ

آهيان، جيڪڏهن توهان نماز پڙهي ۽ زڪوات ادا ڪئي ۽ منهنجن رسولن

بِرُسُلِيْ وَعَزَّرْتُمُوْهُمْ وَاَقْرَضْتُمُ اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا

تي ايمان آندو ۽ انهن جي تعظيم ڪئي ۽ (جيڪڏهن) توهان الله جي راهه ۾ خرچ ڪريو ته

لَّاُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّاٰتِكُمْ وَلَاُدْخِلَنَّكُمْ جَنّٰتٍ

ته ضرور آءٌ توهان جا گناهه معاف ڪندس ۽ ضرور آءٌ توهان کي بهشت

تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ ۚ فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذٰلِكَ مِنْكُمْ

۾ داخل ڪندس جنهن جي هيٺان نهرون وهن ٿيون پوءِ جنهن ماڻهوءَ بعد توهان مان رسولن جو انڪار

ل تفسير روح البيان. ٢ تفسير روح البيان. (منزل ٢) ٣ تفسير روح البيان. ٤ تفسير روح البيان.

فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ السَّبِيْلِ ﴿١٢﴾ فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِّيْثَاقَهُمْ

ڪيو، پوءِ بيشڪ اهو سڌي رستي تان گمراهه ٿيو پوءِ وعدي خلافي سبب ان

لَعَنّٰهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوْبَهُمْ قٰسِيَةً ۚ يُحَرِّفُوْنَ الْكَلِمَ

اسان انهن کي پنهنجي رحمت کان پري ڪيو ۽ اسان انهن جون دليون سخت ڪيون، رسول عربي جي

عَنْ مَّوَاضِعِهٖ ۙ وَنَسُوْا حَظًّا مِّمَّا ذُكِّرُوْا بِهٖ ۚ وَلَا تَزَالُ

تعريف توراة مان لڪائن ٿا، ۽ گهڻو حصو نصيحت جو وساري ڇڏيو ۽ هميشه

تَطَّلِعُ عَلٰى خَآئِنَةٍ مِّنْهُمْ اِلَّا قَلِيْلًا مِّنْهُمْ فَاعْفُ

رسول عربي، انهن جي خيانتن تي واقف آهن، مگر ٿورا يهودين مان ايمان آڻن ٿا، پوءِ توهان

عَنْهُمْ وَاصْفَحْ ۗ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِيْنَ ﴿١٣﴾

انهن کي معاف ڪريو ۽ درگذر ڪريو، بيشڪ الله تعاليٰ نيڪوڪارن سان محبت رکي ٿو.

وَمِنَ الَّذِيْنَ قَالُوْٓا اِنَّا نَصٰرٰٓى اَخَذْنَا مِيْثَاقَهُمْ

۽ ڪي ماڻهو اهي آهن جيڪي چون ٿا ته تحقيق اسان عيسائي آهيون اسان انهن کان رسول عربي

فَنَسُوْا حَظًّا مِّمَّا ذُكِّرُوْا بِهٖ ۠ فَاَغْرَيْنَا بَيْنَهُمُ

تي ايمان آڻڻ جو وعدو ورتو پوءِ اها نصيحت وساري ڇڏيائون، پوءِ قيامت تائين

الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَآءَ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ ۗ وَسَوْفَ

اسان انهن جي پاڻ ۾ دشمني ۽ حسد لازم ڪري ڇڏيو ۽ الله تعاليٰ

يُنَبِّئُهُمُ اللّٰهُ بِمَا كَانُوْا يَصْنَعُوْنَ ﴿١٤﴾ يٰٓاَهْلَ

جلدي انهن کي ٻڌائيندو جيڪي ڪجهه ڪندا هئا. اي اهل ڪتاب

الْكِتٰبِ قَدْ جَآءَكُمْ رَسُوْلُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيْرًا

جا بيشڪ توهان وٽ رسول عربي تشريف فرما ٿيا، پڌرو ڪري بيان ڪن ٿا توهان لاءِ گهڻيون

له تفسير نسفي وتفسير مظهري وتفسير روح البيان. ٢ه تفسير ڪبير وتفسير روح البيان
تفسير نسفي وتفسير ڪبير وتفسير جلالين.

مِّمَّا كُنتُمْ تُخْفُونَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَعْفُوا عَن

شيون جيڪي توهان ڪتاب (توراة ۽ انجيل) مان لڪايو ٿا ۽ گهڻيون ڳالهيون توهان کي

كَثِيرٍ ۚ قَدْ جَاءَكُم مِّنَ اللَّهِ نُورٌ وَكِتَابٌ

معاف فرمائي ٿا، بيشڪ توهان وٽ آيا الله تعالىٰ جي طرفان رسول عربي ﷺ ۽ قرآن

مُّبِينٌ ﴿١٥﴾ يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ

ڪريم. الله تعالىٰ رسول عربي ﷺ جي معرفت هدايت فرمائي ٿو انهن ماڻهن کي جنهن رسول عربي ﷺ تي ايمان آندو

سُبُلَ السَّلَامِ وَيُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ

۽ شريعت تي هليو ۽ الله تعالىٰ انهن ماڻهن کي اونداهي مان ڪڍي روشني ڏانهن پنهنجي

بِإِذْنِهِ وَيَهْدِيهِمْ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿١٦﴾ لَّقَدْ

حڪم سان آڻي ٿو ۽ انهن ماڻهن کي سنئين رستي تي هلڻ جي توفيق فرمائي ٿو. تحقيق

كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ ۚ

ڪافر ٿيو بيشڪ الله تعالىٰ ئي، عيسىٰ پٽ مريم جو آهي،

قُلْ فَمَن يَمْلِكُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ أَن يُهْلِكَ

رسول عربي توهان فرمايو پوءِ الله کان ڪير بچائي سگهي ٿو جيڪڏهن ارادو فرمائي عيسىٰ

الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ وَمَن فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ۗ

پٽ مريم ۽ سندس والده کي هلاڪ ڪرڻ جو ۽ جيڪي شيون زمين ۾ آهن،

وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۚ

۽ الله تعالىٰ لاءِ ملڪيت آهي آسمانن ۽ زمين جي ۽ جيڪي ڪجهه انهن جي وچ ۾ آهي

يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ ۚ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٧﴾

اهو، جيڪو چاهي پيدا فرمائي ٿو، ۽ الله تعالىٰ هر شيءِ تي قادر آهي.

ك تفسير ڪبير وتفسير مظهري وتفسير روح المعاني وتفسير روح البيان وتفسير نسفي وتفسير جلالين ولغات القرآن وتفسير ابن عباس. ك تفسير روح البيان ك تفسير روح البيان. ك تفسير روح البيان.

وَقَالَتِ الْيَهُوْدُ وَالنَّصٰرٰى نَحْنُ اَبْنٰٓؤُا اللّٰهِ وَاَحِبَّآؤُهٗ ؕ قُلْ فَلِمَ

۽ يهودين ۽ نصارن چيو اسين الله تعالىٰ جا پٽ ۽ پسنديده آهيون، اي حبيب! تون فرمايو

يُعَذِّبُكُمْ بِذُنُوْبِكُمْ ؕ بَلْ اَنْتُمْ بَشَرٌ مِّمَّنْ خَلَقَ ؕ يَغْفِرُ لِمَنْ يَّشَآءُ

پوءِ ڇو ٿو الله سبحانه توهان کي گناهن جي ڪري عذاب ٿو ڪري؟ بلڪ توهان الله جا پيدا ڪيل انسان آهيو

وَيُعَذِّبُ مَنْ يَّشَآءُ ؕ وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا

جنهن کي چاهي بخشي ٿو جنهن کي چاهي عذاب ڪري ٿو، ۽ الله لاءِ ملڪيت آهي آسمانن ۽ زمين جي ۽

بَيْنَهُمَا ۫ وَاِلَيْهِ الْمَصِيْرُ ﴿۱۸﴾ يٰۤاَهْلَ الْكِتٰبِ قَدْ جَآءَكُمْ رَسُوْلُنَا

جيڪي انهن ٻنهي جي وچ ۾ آهي، ۽ الله ڏانهن موٽڻو آهي. اي اهل ڪتاب! تحقيق توهان وٽ آيو رسول عربي

يُبَيِّنُ لَكُمْ عَلٰى فَتْرَةٍ مِّنَ الرُّسُلِ اَنْ تَقُوْلُوْا مَا جَآءَنَا مِنْۢ بَشِيْرٍ

خاتم النبيين جيڪو توهان لاءِ بيان ڪري ٿو، متان توهان چئو ته آيو اسان وٽ ڪو

وَّلَا نَذِيْرٍ ۫ فَقَدْ جَآءَكُمْ بَشِيْرٌ وَّنَذِيْرٌ ؕ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ

پيغمبر، پوءِ بيشڪ توهان وٽ بشير ۽ نذير (پيغمبر) تشريف فرمايو ۽ الله هر شيءِ تي قادر

قَدِيْرٌ ﴿۱۹﴾ وَاِذْ قَالَ مُوْسٰى لِقَوْمِهٖ يٰقَوْمِ اذْكُرُوْا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ

آهي. اي حبيب! توهان ياد ڪريو جڏهن موسىٰ پنهنجي قوم کي چيو اي منهنجي قوم! توهان الله جون

اِذْ جَعَلَ فِيْكُمْ اَنْۢبِيَآءَ وَجَعَلَكُمْ مُّلُوْكًا ۖ وَّاٰتٰىكُمْ مَّا لَمْ يُؤْتِ

نعمتون ياد ڪريو جو توهان مان پيغمبر پيدا ڪيائين ۽ توهان مان بادشاهه پيدا ڪيائين ۽ ڏنائين اهي نعمتون

اَحَدًا مِّنَ الْعٰلَمِيْنَ ﴿۲۰﴾ يٰقَوْمِ ادْخُلُوا الْاَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ

توهان کي ڏنائين جو اڄ ڏينهن تائين ڪنهن کي نه ڏنائين. (موسىٰ فرمايو) اي منهنجي قوم! توهان بيت المقدس ۾ داخل

الَّتِيْ كَتَبَ اللّٰهُ لَكُمْ وَلَا تَرْتَدُّوْا عَلٰٓى اَدْبَارِكُمْ فَتَنْقَلِبُوْا

ٿيو، الله توهان لاءِ (بيت المقدس ۾ رهڻ) فرض ڪيو ۽ نه موٽو توهان پٺي پر، پوءِ توهان موٽندا

ل تفسير جلالين وتفسير نسفي. ٢ تفسير روح البيان.

خٰسِرِيْنَ ﴿٢١﴾ قَالُوْا يٰمُوْسٰۤى اِنَّ فِيْهَا قَوْمًا جَبَّارِيْنَ ۖ وَاِنَّا

نقصان واري حالت ۾. عرض ڪيائون اي موسىٰ بيشڪ انهيءَ شهر ۾ طاقت واري قوم رهندڙ آهي ۽ بيشڪ

لَنْ نَّدْخُلَهَا حَتّٰى يَخْرُجُوْا مِنْهَا ۚ فَاِنْ يَّخْرُجُوْا مِنْهَا فَاِنَّا

اسين هرگز داخل نه ٿينداسين جيستائين اهي انهيءَ شهر مان نه نڪرن، پوءِ جيڪڏهن اهي اتان نڪتا

دٰخِلُوْنَ ﴿٢٢﴾ قَالَ رَجُلٰنِ مِنَ الَّذِيْنَ يَخَافُوْنَ اَنْعَمَ اللّٰهُ

پوءِ بيشڪ اسين داخل ٿينداسين، انهن مان ٻن ماڻهن چيو جيڪي الله کان خوف ڪيو ٿي (۽) الله انهن

عَلَيْهِمَا ادْخُلُوْا عَلَيْهِمُ الْبَابَ ۚ فَاِذَا دَخَلْتُمُوْهُ فَاِنَّكُمْ

تي نعمت ڪئي، (چيائون) توهان شهر جي دروازي ۾ داخل ٿيو، پوءِ جنهن وقت توهان داخل ٿيا پوءِ

غٰلِبُوْنَ ۚ وَعَلَى اللّٰهِ فَتَوَكَّلُوْۤا اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿٢٣﴾

بيشڪ توهان غالب آهيو، ۽ الله تي توڪل ڪريو جيڪڏهن توهان مؤمن آهيو.

قَالُوْا يٰمُوْسٰۤى اِنَّا لَنْ نَّدْخُلَهَاۤ اَبَدًا مَّا دَامُوْا فِيْهَا فَاذْهَبْ

عرض ڪيائون اي موسىٰ اسين هرگز نه داخل ٿينداسين هميشه جيستائين اهي طاقتور انهيءَ

اَنْتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَاۤ اِنَّا هٰهُنَا قٰعِدُوْنَ ﴿٢٤﴾ قَالَ رَبِّ اِنِّيْ

شهر ۾ هوندا پوءِ تون ۽ تنهنجو رب وڃين انهن کي قتل ڪريو بيشڪ اسين هتي ويهندڙ آهيون. موسىٰ عرض

لَاۤ اَمْلِكُ اِلَّا نَفْسِيْ وَاَخِيْ فَافْرُقْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْقَوْمِ

ڪيو اي منهنجا رب بيشڪ آءٌ نه ٿو مالڪ ٿيان مگر پنهنجو پاڻ ۽ پنهنجي ڀاءُ جو پوءِ اسان ۽ اسان جي

الْفٰسِقِيْنَ ﴿٢٥﴾ قَالَ فَاِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَيْهِمْ اَرْبَعِيْنَ سَنَةً ۚ

گنهگار قوم کي جدا ڪر. الله تعالىٰ فرمايو پوءِ بيشڪ اسان انهن تي چاليهه سالن تائين بيت المقدس ۾ داخل ٿيڻ

يَتِيْهُوْنَ فِي الْاَرْضِ ؕ فَلَا تَاْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْفٰسِقِيْنَ ﴿٢٦﴾

حرام ڪيو، پريشان ڦرندا اهيءَ جي زمين ۾ پوءِ توهان ڏک ڪريو قوم گنهگار تي.

له تفسير نسفي. ٢له تفسير بيضاوي.

وقف لازم

وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَاَ ابْنَىْ اٰدَمَ بِالْحَقِّ ۘ اِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا فَتُقُبِّلَ

۽ اي حبيب تون هنن يهودين کي آدم جي ٻن پٽن جي خبر پڙهي ٻڌاءِ، جڏهن انهن مان هرهڪ قرباني

مِنْ اَحَدِهِمَا وَلَمْ يُتَقَبَّلْ مِنَ الْاٰخَرِ ؕ قَالَ لَاَقْتُلَنَّكَ ؕ قَالَ

پيش ڪئي پوءِ هابيل جي قرباني قبول ٿي ۽ قابيل جي قبول نه ٿي، قابيل چيو قسم آهي آءٌ توکي ضرور قتل ڪندس

النصف

اِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللّٰهُ مِنَ الْمُتَّقِيْنَ ﴿۲۷﴾ لَئِنْۢ بَسَطْتَّ اِلَىَّ يَدَكَ

هابيل چيو الله فقط پرهيزگارن کان قرباني قبول ڪري ٿو. جيڪڏهن تون پنهنجي هٿ کي منهنجي طرف

لِتَقْتُلَنِىْ مَاۤ اَنَا بِبَاسِطٍ يَّدِىَ اِلَيْكَ لِاَقْتُلَكَ ۚ اِنِّىْۤ اَخَافُ

قتل ڪرڻ لاءِ وڌايو ته آءٌ توڏانهن هٿ نه وڌائيندس انهي لاءِ جو توکي قتل ڪريان، بيشڪ آءٌ الله رب

اللّٰهَ رَبَّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿۲۸﴾ اِنِّىْۤ اُرِيْدُ اَنْ تَبُوْٓاَ بِاِثْمِىْ وَاِثْمِكَ

العلمين کان خوف ڪريان ٿو. بيشڪ آءٌ ارادو ڪريان ٿو ته تون منهنجي قتل جي گناه ۽ پنهنجي نافرماني

فَتَكُوْنَ مِنْ اَصْحٰبِ النَّارِ ۚ وَذٰلِكَ جَزٰٓؤُا الظّٰلِمِيْنَ ۚ ﴿۲۹﴾

۽ حسد سببان گرفتار ٿين پوءِ تون جهنمين مان ٿيندين ۽ اها جزا آهي ظالمن جي.

فَطَوَّعَتْ لَهٗ نَفْسُهٗ قَتْلَ اَخِيْهِ فَقَتَلَهٗ فَاَصْبَحَ مِنَ الْخٰسِرِيْنَ ﴿۳۰﴾

نيٺ قابيل کي پنهنجي ڀاءُ هابيل جي قتل تي سندس نفس اڀاريو پوءِ ان کي قتل ڪيائين پوءِ نقصان وارن مان ٿيو

فَبَعَثَ اللّٰهُ غُرَابًا يَّبْحَثُ فِى الْاَرْضِ لِيُرِيَهٗ كَيْفَ يُوَارِىْ

نقصان وارن مان، پوءِ الله تعالى ڪانگ کي موڪليو (زمين تي) ان ڪانگ زمين کي کوٽيو ان لاءِ ته قابيل کي ڏسي

سَوْءَةَ اَخِيْهِ ؕ قَالَ يٰوَيْلَتٰٓى اَعَجَزْتُ اَنْ اَكُوْنَ مِثْلَ هٰذَا

ته پنهنجي ڀاءُ جو لاش ڪيئن دفن ڪجي، قابيل چيو افسوس ڪاش آءٌ هن ڪانگ جهڙو

المعانقة ۵

الْغُرَابِ فَاُوَارِىَ سَوْءَةَ اَخِىْ ۚ فَاَصْبَحَ مِنَ النّٰدِمِيْنَ ۚ ﴿۳۱﴾

هجان ها، پوءِ آءٌ پنهنجي ڀاءُ جو لاش پوري ڇڏيان ها، پوءِ ڀاءُ جي قتل سببان قابيل پشيمان ٿيو.

١ه تفسير روح البيان. ٢ه تفسير النسفي.

وقف النبي صلى الله عليه وسلم

مِنْ اَجْلِ ذٰلِكَ ۛۚ كَتَبْنَا عَلٰى بَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ اَنَّهٗ مَنْ قَتَلَ

انهيءَ سببان اسان بني اسرائيل تي لکي ڇڏيو تہ جنھن ماڻھو (ارادي سان)

نَفْسًۢا بِغَيْرِ نَفْسٍ اَوْ فَسَادٍ فِي الْاَرْضِ فَكَاَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ

ٻئي ماڻھوءَ کي قتل ڪيو بغير قصاص جي يا زمين ۾ فساد جي، پوءِ ڄڻ تہ گوياڪ انھي سڀني ماڻھن قتل

جَمِيْعًا ؕ وَمَنْ اَحْيَاهَا فَكَاَنَّمَآ اَحْيَا النَّاسَ جَمِيْعًا ؕ وَلَقَدْ

ڪري ڇڏيا، ۽ جنھن شخص ھڪ ماڻھوءَ جي جان بچائي ان گوياڪ سڀني ماڻھن کي بچايو ۽ بيشڪ

جَآءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِالْبَيِّنٰتِ ثُمَّ اِنَّ كَثِيْرًا مِّنْهُمْ بَعْدَ ذٰلِكَ

آيا انھن وٽ پيغمبر اسان جا چٽن دليلن سان پوءِ بيشڪ انھن مان گھڻا ماڻھو پيغمبرن جي اچڻ کان

فِي الْاَرْضِ لَمُسْرِفُوْنَ ۝٣٢ اِنَّمَا جَزٰٓؤُا الَّذِيْنَ يُحَارِبُوْنَ

پوءِ بہ زمين ۾ يقيناً حد کان وڌندڙ آھن. ھي سزا انھن ماڻھن لاءِ آھي، جيڪي الله تعالىٰ ۽ رسول عربي

اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ وَيَسْعَوْنَ فِي الْاَرْضِ فَسَادًا اَنْ يُّقَتَّلُوْٓا

جي دوستن سان جنگ ڪن ٿا ۽ زمين ۾ فساد ڪن ٿا تہ انھن کي قتل ڪيو وڃي

اَوْ يُصَلَّبُوْٓا اَوْ تُقَطَّعَ اَيْدِيْهِمْ وَاَرْجُلُهُمْ مِّنْ خِلَافٍ اَوْ

يا ڦاسي تي ٽنگيو وڃي يا انھن جي ھڪ پاسي جو ھٿ ۽ ٻئي پاسي جو پير ڪٽيو وڃي يا انھن کي

يُنْفَوْا مِنَ الْاَرْضِ ؕ ذٰلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ

شھر نيڪالي ڏني وڃي، اھو (عذاب) انھن ماڻھن لاءِ دنيا ۾ خواري آھي ۽

فِي الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيْمٌ ۝٣٣ۙ اِلَّا الَّذِيْنَ تَابُوْا مِنْ

آخرت ۾ انھن لاءِ تمام وڏو عذاب آھي. مگر اھي ماڻھو جيڪي توبہ تائب ٿيا

قَبْلِ اَنْ تَقْدِرُوْا عَلَيْهِمْ ۚ فَاعْلَمُوْٓا اَنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ

گرفتار ٿيڻ کان اڳ ۾. پوءِ توھان معلوم ڪريو بيشڪ الله بخشيندڙ

لہ تفسير ڪبير علامہ رازي، ٢ے تفسير ڪبير و تفسير فتح البيان (منزل ٢) ٣ے تفسير روح البيان و تفسير مظھري، ٤ے تفسير فتح البيان.

رَّحِيمٌ ﴿٣٤﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا ٱتَّقُوا ٱللَّهَ وَٱبْتَغُوٓا

باجھارو آهي. اي مؤمنو! الله تعالیٰ کان ڊڄو ۽ الله جي درٻار ۾ پھچڻ جي لاءِ

إِلَيْهِ ٱلْوَسِيلَةَ وَجَٰهِدُوا فِى سَبِيلِهِۦ لَعَلَّكُمْ

وسيلو طلب ڪريو ۽ الله جي راهه ۾ جهاد ڪريو ته يقيناً توهان ڪامياب

تُفْلِحُونَ ﴿٣٥﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا لَوْ أَنَّ لَهُم مَّا فِى

ٿيندا . بيشڪ جن ماڻھن ڪفر ڪيو بالفرض جيڪڏهن انهي زمين

ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُۥ مَعَهُۥ لِيَفْتَدُوا بِهِۦ مِنْ عَذَابِ

۾ جيڪي شيون آهن اهي سڀئي ۽ انهي جيترين ٻيون شيون الله جي عذاب

يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ مَا تُقُبِّلَ مِنْهُمْ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٣٦﴾

کان جيڪو قيامت جي ڏينهن ڪيو ويندو فديو ڏين ته به انهن کان قبول نه ڪيو ويندو ۽ انهن لاءِ دردناڪ

يُرِيدُونَ أَن يَخْرُجُوا مِنَ ٱلنَّارِ وَمَا هُم بِخَٰرِجِينَ

عذاب آهي. جهنم جي باهه کان نڪرڻ جو ارادو ڪندا حالانڪ اهي جهنم مان نڪرندڙ

مِنْهَا ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٣٧﴾ وَٱلسَّارِقُ وَٱلسَّارِقَةُ فَٱقْطَعُوٓا

ناهن ۽ انهن لاءِ هميشه جو عذاب آهي. چوري ڪندڙ مرد هجي يا عورت پوءِ توهان

أَيْدِيَهُمَا جَزَآءًۢ بِمَا كَسَبَا نَكَٰلًا مِّنَ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ

انهن جا هٿ ڪٽيو اها سزا سندن عملن جي آهي (۽) الله جي طرفان عذاب آهي ۽ الله غالب حڪمت

حَكِيمٌ ﴿٣٨﴾ فَمَن تَابَ مِنۢ بَعْدِ ظُلْمِهِۦ وَأَصْلَحَ فَإِنَّ ٱللَّهَ

وارو آهي . پوءِ جيڪو شخص توبه تائب ٿيو ظلم ڪرڻ کان پوءِ نيڪي ڪئي پوءِ بيشڪ الله تعالیٰ

يَتُوبُ عَلَيْهِ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٩﴾ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ

انهي تي مهربان ٿئي ٿو. بيشڪ الله تعالیٰ بخشيندڙ باجهارو آهي. ڇا توکي معلوم نه آهي ته بيشڪ الله تعالیٰ

له تفسير ڪبير و روح البيان.

لَهٗ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ؕ يُعَذِّبُ مَنْ يَّشَآءُ وَيَغْفِرُ

لاءِ ملڪ آهي آسمانن جو ۽ زمين جو، جنهن کي چاهي عذاب ڪري ۽ جنهن کي

لِمَنْ يَّشَآءُ ؕ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ۝٤٠ يٰۤاَيُّهَا الرَّسُوْلُ لَا

چاهي بخش فرمائي ۽ الله تعالیٰ هر شيءِ تي قادر آهي. اي رسول عربي[1] توهان کي

يَحْزُنْكَ الَّذِيْنَ يُسَارِعُوْنَ فِي الْكُفْرِ مِنَ الَّذِيْنَ قَالُوْۤا

ڏک نه ڏيني انهن ماڻهن جو جيڪي ڪفر ۾ تڪڙ ڪن ٿا انهن ماڻهن مان جيڪي پنهنجي

اٰمَنَّا بِاَفْوَاهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوْبُهُمْ ۛۚ وَمِنَ الَّذِيْنَ

زبانن سان چون ٿا ته اسان ايمان آندو ۽ نه ٿا ايمان آڻن قلب انهن جا ۽ انهن ماڻهن مان

هَادُوْا ۛۚ سَمّٰعُوْنَ لِلْكَذِبِ سَمّٰعُوْنَ لِقَوْمٍ اٰخَرِيْنَ لَمْ

جيڪي يهودي ٿيا، اهي ڄڻڪ طرح پادرين جي ڪوڙ[2] ٻڌن ٿا ۽ ٻين ماڻهن جا ڳالهيون طرح قبول ڪن ٿا ۽ رسول عربي

يَاْتُوْكَ ؕ يُحَرِّفُوْنَ الْكَلِمَ مِنْۢ بَعْدِ مَوَاضِعِهٖ ۚ يَقُوْلُوْنَ

وٽ نه ٿا اچن، الله جي حڪمن[3] کي تبديل ڪن ٿا پنهنجي جاءِ تان، يهودي چون ٿا

اِنْ اُوْتِيْتُمْ هٰذَا فَخُذُوْهُ وَاِنْ لَّمْ تُؤْتَوْهُ فَاحْذَرُوْا ؕ وَ

جيڪڏهن (زنا متعلق) ڪوڙن هٿ جو حڪم رسول عربي تي ڏي ته قبول ڪجو ۽ جيڪڏهن سنگسار ڪرڻ جو حڪم ڏي ته قبول نه ڪجو، ۽

مَنْ يُّرِدِ اللّٰهُ فِتْنَتَهٗ فَلَنْ تَمْلِكَ لَهٗ مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا ؕ

جنهن کي الله گمراه ڪرڻ چاهي ته[4] توهان هرگز الله جي ڪنهن شيءِ جا انهن لاءِ مالڪ نه ٿا ٿيو،

اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ لَمْ يُرِدِ اللّٰهُ اَنْ يُّطَهِّرَ قُلُوْبَهُمْ ؕ لَهُمْ

اهي اُهي ماڻهو آهن جن لاءِ الله نه ٿو چاهي جو انهن جون دليون صاف ڪري، انهن

فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ ۚۖ وَّلَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيْمٌ ۝٤١

لاءِ دنيا ۾ خواري آهي ۽ انهن لاءِ آخرت ۾ تمام وڏو عذاب آهي.

[1] تفسير ڪبير وتفسير روح البيان. [2] تفسير مظهري وتفسير روح البيان. [3] تفسير روح البيان. [4] تفسير روح البيان.

سَمّٰعُونَ لِلْكَذِبِ أَكّٰلُونَ لِلسُّحْتِ ۚ فَإِنْ جَآءُوكَ فَاحْكُمْ

(اهي) ڪوڙ کي ٻڌندڙ ۽ حرام کائيندڙ آهن، پوءِ (بالفرض) جيڪڏهن اهي توهان وٽ اچن

بَيْنَهُمْ أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْ ۖ وَإِنْ تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَنْ يَضُرُّوكَ

پوءِ توهان انهن جي وچ ۾ فيصلو فرمايو يا انهن کي جواب ڏيو، ۽ جيڪڏهن توهان انهن کي جواب ڏيندؤ ته

شَيْـًٔا ۖ وَإِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ ۚ إِنَّ اللّٰهَ

ڪي ڪنهن شيءِ جو نقصان ڏئي سگهندا، ۽ جيڪڏهن توهان فيصلو ڪريو ته پوءِ انصاف موجب انهن جي وچ ۾ فيصلو

يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ﴿٤٢﴾ وَكَيْفَ يُحَكِّمُونَكَ وَعِنْدَهُمُ

ڪريو، بيشڪ الله انصاف ڪندڙن سان محبت رکي ٿو. ۽ ڪيئن توهان کان فيصلو ڪرائين ٿا، حالانڪ انهن وٽ

التَّوْرٰىةُ فِيهَا حُكْمُ اللّٰهِ ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ مِنْ بَعْدِ ذٰلِكَ ۚ وَمَآ

توراة موجود آهي انهي ۾ الله جا حڪم آهن، اهي احڪامن پڄڻ کان پوءِ به منهن موڙين ٿا، ۽

أُولٰٓئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٣﴾ إِنَّآ أَنْزَلْنَا التَّوْرٰىةَ فِيهَا هُدًى

اهي مؤمن ناهن. بيشڪ اسان توراة نازل فرمايو جنهن ۾ هدايت

وَنُورٌ ۚ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ

۽ احڪام آهن، فيصلو ڪيائون ٿي انهي سان فرمانبردار پيغمبرن عبادت گذار ماڻهن،

هَادُوا وَالرَّبّٰنِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِنْ كِتٰبِ

۽ ڄاڻو ماڻهن، يهودين لاءِ، انهي ڪري يهودين کان توراة جي حفاظت طلب ڪئي

اللّٰهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَآءَ ۚ فَلَا تَخْشَوُا النَّاسَ وَاخْشَوْنِ

وئي ۽ اهي انهي ڳالهه تي شاهد هئا، پوءِ توهان (اي يهوديو) ماڻهن کان نه ڊڄو ۽ خاص

وَلَا تَشْتَرُوا بِـَٔايٰتِي ثَمَنًا قَلِيلًا ۚ وَمَنْ لَمْ يَحْكُمْ بِمَآ

مون کان ڊڄو ۽ منهنجن آيتن جي عيوض ٿورو مُلهه نه وٺو، ۽ جيڪي ماڻهو الله تعاليٰ جي نازل

له تفسير جلالين. ٢ه تفسير مظهري. (منزل ٢) ٣ه تفسير جلالين.

أَنْزَلَ اللّٰهُ فَأُولٰٓئِكَ هُمُ الْكٰفِرُوْنَ ﴿٤٤﴾ وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ

ڪيل حُڪم موجب فيصلو نه ٿا ڪن پوءِ اهي ئي ڪافر آهن. ۽ اسان توراة ۾ يهودين تي فرض

فِيْهَآ أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْأَنْفَ

مقرر ڪيو ته بيشڪ ماڻهو جي عيوض ماڻهو (قتل ڪيو ويندو) اک جي عيوض اک ۽ نڪ جي

بِالْأَنْفِ وَالْأُذُنَ بِالْأُذُنِ وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ وَالْجُرُوْحَ

عيوض نڪ ۽ ڪن جي عيوض ڪن ۽ ڏند جي عيوض ڏند ۽ زخمن ۾ به

قِصَاصٌ فَمَنْ تَصَدَّقَ بِهٖ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَّهٗ وَمَنْ

قصاص آهي، پوءِ جيڪو ماڻهو خوشيءَ سان معاف ڪري ته پوءِ الله تعالىٰ معاف ڪندو ته جا گناهه معاف

لَّمْ يَحْكُمْ بِمَآ أَنْزَلَ اللّٰهُ فَأُولٰٓئِكَ هُمُ الظّٰلِمُوْنَ ﴿٤٥﴾

فرمائي ٿو ۽ جيڪي ماڻهو الله جي نازل ڪيل حُڪم موجب فيصلو نه ٿا ڪن پوءِ اهي ئي ظالم آهن

وَقَفَّيْنَا عَلٰٓى اٰثَارِهِمْ بِعِيْسَى ابْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ

۽ انهن پيغمبرن کان پوءِ اسان عيسىٰ پٽ مريم کي موڪليو جنهن پاڻ کان اڳ ۾ آيل

مِنَ التَّوْرٰىةِ وَاٰتَيْنٰهُ الْإِنْجِيْلَ فِيْهِ هُدًى وَّنُوْرٌ وَّمُصَدِّقًا

توراة جي تصديق ڪئي، ۽ اسان عيسىٰ کي انجيل عطا فرمايو انهي ۾ هدايت ۽ نور آهي

لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرٰىةِ وَهُدًى وَّمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِيْنَ ﴿٤٦﴾

۽ انجيل تصديق ڪندڙ آهي پاڻ کان اڳ آيل توراة جي ۽ پرهيزگارن لاءِ انجيل ۾ هدايت ۽ نصيحت آهي

وَلْيَحْكُمْ أَهْلُ الْإِنْجِيْلِ بِمَآ أَنْزَلَ اللّٰهُ فِيْهِ وَمَنْ لَّمْ يَحْكُمْ

انجيل وارا انهن حُڪمن تي جيڪي الله انجيل ۾ نازل فرمايا هئا ۽ جيڪي ماڻهو (پنهنجي زماني ۾) فيصلو ڪن ها انهي

بِمَآ أَنْزَلَ اللّٰهُ فَأُولٰٓئِكَ هُمُ الْفٰسِقُوْنَ ﴿٤٧﴾ وَأَنْزَلْنَآ إِلَيْكَ

الله جي نازل ڪيل حُڪم موجب فيصلو نه ٿا ڪن پوءِ اهي ئي گنهگار آهن. ۽ اسان نازل فرمايو

له تفسير روح البيان. له تفسير مظهري وتفسير روح البيان. (منزل ٢) له تفسير روح البيان له تفسير مظهري وروح البيان وتفسير بيضاوي وتفسير روح المعاني.

الْكِتٰبَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتٰبِ وَمُهَيْمِنًا

رسول عربي ڏانهن قرآن ڪريم حق سان جيڪو تصديق ڪندڙ آهي اڳين ڪتابن جي ۽ شاهد آهي

عَلَيْهِ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَآءَهُمْ عَمَّا

انهن تي پوءِ رسول عربي توهان انهن جي وچ ۾ فيصلو ڪريو قرآن موجب توهان انهن جي سڌن

جَآءَكَ مِنَ الْحَقِّ ؕ لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَّمِنْهَاجًا ؕ وَلَوْ

جي تابعداري حق اچڻ کان پوءِ نه ڪريو ۽ انسانن توهان سڀني لاءِ (مختلف) شريعتون ۽ (جدا جدا) رستا مقرر ڪيا

شَآءَ اللّٰهُ لَجَعَلَكُمْ اُمَّةً وَّاحِدَةً وَّلٰكِنْ لِّيَبْلُوَكُمْ فِیْ مَآ اٰتٰىكُمْ

۽ جيڪڏهن الله تعالىٰ چاهي ها ته توهان کي هڪ شريعت تي ڪري ها پر توهان کي آزمائي ٿو انهن

فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرٰتِ ؕ اِلَى اللّٰهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيْعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ

حڪمن ۾ جيڪي توهان کي ڏنا اٿس پوءِ چڱن ڪمن ۾ اڳرائي حاصل ڪريو الله تعالىٰ ڏانهن توهان سڀني جو موٽڻ

فِيْهِ تَخْتَلِفُوْنَ ۙ﴿۴۸﴾ وَاَنِ احْكُمْ بَيْنَهُمْ بِمَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ وَلَا تَتَّبِعْ

آهي پوءِ ضرور توهان کي خبر ڏيندو جن ڳالهين ۾ اختلاف ڪندا هئا ۽ توهان يهودين جي وچ ۾ الله جي حڪم موجب فيصلو

اَهْوَآءَهُمْ وَاحْذَرْهُمْ اَنْ يَّفْتِنُوْكَ عَنْۢ بَعْضِ مَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ اِلَيْكَ ؕ

ڪريو ۽ انهن جي سڌن جا تابع نه ٿيو ۽ انهن کان خوف ڪريو متان توهان کي الله جي ڪن حڪمن کان ڦيرائي ڇڏين،

فَاِنْ تَوَلَّوْا فَاعْلَمْ اَنَّمَا يُرِيْدُ اللّٰهُ اَنْ يُّصِيْبَهُمْ بِبَعْضِ ذُنُوْبِهِمْ ؕ

پوءِ جيڪڏهن توهان کان منهن موڙين پوءِ توهان يقين ڪريو الله ارادو فرمائي ٿو ته انهن جي ڪجهه گناهن جي

وَاِنَّ كَثِيْرًا مِّنَ النَّاسِ لَفٰسِقُوْنَ ﴿۴۹﴾ اَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ

عيوض انهن تي عذاب ڪري، ۽ بيشڪ يهودين مان گهڻا ماڻهو گنهگار آهن. ڇا توهان کان جاهليت جا فيصلا

يَبْغُوْنَ ؕ وَمَنْ اَحْسَنُ مِنَ اللّٰهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُّوْقِنُوْنَ ﴿۵۰﴾

طلب ڪن ٿا ۽ الله تعالىٰ جي فيصلي کان وڌيڪ سهڻو فيصلو ڪير ڪري ٿو انهيءَ قوم لاءِ جيڪي يقين رکن ٿا.

له تفسير نسفي و تفسير جلالين. ٢ه تفسير نسفي و تفسير جلالين. ٣ه تفسير بيضاوي و جلالين. ٤ه تفسير روح البيان و روح المعاني. ٥ه تفسير بيضاوي و روح البيان. ٦ه تفسير روح البيان.

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُوْدَ وَالنَّصٰرٰٓى اَوْلِيَآءَ بَعْضُهُمْ

اي مؤمنو! توهان يهودين ۽ عيسائين سان دوستي نه رکو ، اهي هڪ ٻئي جا

اَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ؕ وَمَنْ يَّتَوَلَّهُمْ مِّنْكُمْ فَاِنَّهٗ مِنْهُمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ لَا

دوست آهن ۽ جيڪو ماڻهو توهان مؤمنن مان انهن سان دوستي رکي ٿو ته بيشڪ اهو انهن مان آهي بيشڪ الله تعالىٰ

يَهْدِى الْقَوْمَ الظّٰلِمِيْنَ ﴿۵۱﴾ فَتَرَى الَّذِيْنَ فِىْ قُلُوْبِهِمْ مَّرَضٌ

ظالمن جي قوم کي هدايت نه ٿو فرمائي . پوءِ رسول عربي ڏسي ٿو انهن کي جن جي دلين ۾ مرض

يُّسَارِعُوْنَ فِيْهِمْ يَقُوْلُوْنَ نَخْشٰٓى اَنْ تُصِيْبَنَا دَآئِرَةٌ ؕ فَعَسَى

آهي ، اهي (يهودين ۽ عيسائين) سان دوستي رکڻ ۾ تڪڙ ڪن ٿا (منافق) چون ٿا ته اسان کي خوف آهي متان اسان کي زماني جي گردش پهچي

اللّٰهُ اَنْ يَّاْتِىَ بِالْفَتْحِ اَوْ اَمْرٍ مِّنْ عِنْدِهٖ فَيُصْبِحُوْا عَلٰى مَآ

پوءِ ويجهو آهي جو الله مسلمانن کي فتح عطا فرمائي يا يهودين جي بازي ڦٽي پوءِ ڦري پشيمان ٿيندا

اَسَرُّوْا فِىْٓ اَنْفُسِهِمْ نٰدِمِيْنَ ﴿۵۲﴾ وَيَقُوْلُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اَهٰٓؤُلَآءِ

انهن ڳالهين کان جيڪي دل ۾ لڪائيندا هئا . ۽ مؤمن (فتح جي ڏينهن تعجب سان) چوندا ڇا اهي

الَّذِيْنَ اَقْسَمُوْا بِاللّٰهِ جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ ۙ اِنَّهُمْ لَمَعَكُمْ ؕ حَبِطَتْ

آهن جن الله تعالىٰ جا پڪا قسم کنيا ته اسين توهان مؤمنن سان گڏ آهيون؟ ڇڻ ٿيا عمل

اَعْمَالُهُمْ فَاَصْبَحُوْا خٰسِرِيْنَ ﴿۵۳﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مَنْ يَّرْتَدَّ

انهن جا پوءِ ٿيا نقصان وارا . اي مؤمنو جيڪو توهان مان

مِنْكُمْ عَنْ دِيْنِهٖ فَسَوْفَ يَاْتِى اللّٰهُ بِقَوْمٍ يُّحِبُّهُمْ وَيُحِبُّوْنَهٗٓ ۙ

پنهنجي دين کان مرتد ٿيو پوءِ جلدي الله تعالىٰ آڻيندو ٻي قوم کي جنهن سان الله پيار ڪندو

اَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ اَعِزَّةٍ عَلَى الْكٰفِرِيْنَ يُجَاهِدُوْنَ فِىْ

اهي الله سان محبت رکندا ، مؤمنن تي مهربان هوندا ۽ ڪافرن تي سخت هوندا ، الله جي راه ۾ جهاد

الثلٰثة

سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَآئِمٍ ۚ ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ

ڪندا، ۽ ملامت ڪندڙن جي ملامت جو ڪو خوف نہ ڪندا، اهي (وصفون) الله جا احسان

يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ ۚ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٥٤﴾ إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ

آهن جنهن کي چاهي عطا فرمائي ٿو، ۽ الله گهڻو احسان ڪندڙ ڄاڻندڙ آهي. توهان مؤمن جو مددگار الله

وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَوٰةَ وَ

تعالىٰ ۽ الله جو رسول ۽ مؤمن آهن. اهي (مؤمن) نماز پڙهن ٿا ۽

يُؤْتُونَ الزَّكَوٰةَ وَهُمْ رَٰكِعُونَ ﴿٥٥﴾ وَمَن يَتَوَلَّ اللَّهَ وَ

زڪواة ڏين ٿا ۽ اهي رڪوع ڪندڙ آهن. ۽ جيڪو ماڻهو الله تعالىٰ ۽ رسول ڪريم

رَسُولَهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَٰلِبُونَ ﴿٥٦﴾

۽ مؤمنن کي دوست بڻائي ٿو پوءِ بيشڪ اها الله جي جماعت ئي غالب آهي.

يَٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ

اي مؤمنو! انهن ماڻهن سان دوستي نہ رکو جيڪي توهان جي دين سان

هُزُوًا وَلَعِبًا مِّنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَٰبَ مِن قَبْلِكُمْ

مذاق ۽ راند ڪن ٿا. چاهي اُهي توهان کان اڳيان اهل ڪتاب مان هجن

وَالْكُفَّارَ أَوْلِيَآءَ ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٥٧﴾

يا ڪافر هجن ۽ الله کان ڊڄو جيڪڏهن توهان مؤمن آهيو.

وَإِذَا نَادَيْتُمْ إِلَى الصَّلَوٰةِ اتَّخَذُوهَا هُزُوًا وَلَعِبًا ۚ ذَٰلِكَ

۽ جنهن وقت انهن کي نماز لاءِ پڪاريو ٿا تہ نماز کي مذاق ۽ راند سمجهن ٿا، اهو

بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَعْقِلُونَ ﴿٥٨﴾ قُلْ يَٰٓأَهْلَ الْكِتَٰبِ هَلْ تَنقِمُونَ

انهي سببان آهي جو بيشڪ اها قوم بي سمجهہ آهي. اي حبيب توهان فرمايو اي اهل ڪتاب ڇا

ع ٨ ۱۲

مِنَّآ اِلَّآ اَنْ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَمَآ اُنْزِلَ اِلَيْنَا وَمَآ اُنْزِلَ مِنْ قَبْلُ

توهان اسان کي عيب لڳايو ٿا جو اسان ايمان آندو آهي الله تعاليٰ ۽ قرآن ڪريم ۽ اڳين مقدس ڪتابن تي؛

وَاَنَّ اَكْثَرَكُمْ فٰسِقُوْنَ ﴿٥٩﴾ قُلْ هَلْ اُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِّنْ ذٰلِكَ

۽ بيشڪ توهان مان گهڻا گنهگار آهن. اي حبيب توهان ارشاد فرمايو ڇا آئون توهان کي ٻڌايان انهي کان زياده

مَثُوْبَةً عِنْدَ اللّٰهِ ؕ مَنْ لَّعَنَهُ اللّٰهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ

خراب ڳالهه جي خبر ڏيان جيڪا الله وٽ آهي، اهي جن تي الله لعنت موڪلي ۽ انهن تي ناراض ٿيو ۽

مِنْهُمُ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيْرَ وَعَبَدَ الطَّاغُوْتَ ؕ اُولٰٓئِكَ شَرٌّ

انهن مان ٻاندر ۽ سوئر ۽ شيطان جا فرمانبردار پيدا ڪيائين (اهي) انهن جي

مَّكَانًا وَّاَضَلُّ عَنْ سَوَآءِ السَّبِيْلِ ﴿٦٠﴾ وَاِذَا جَآءُوْكُمْ قَالُوْٓا

جاءِ تمام خراب آهي ۽ اهي سنئين راهه کان تمام گهڻا گمراهه ٿيا. ۽ جڏهن يهودي رسول عربي وٽ

اٰمَنَّا وَقَدْ دَّخَلُوْا بِالْكُفْرِ وَهُمْ قَدْ خَرَجُوْا بِهٖ ؕ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ

اچن ٿا چون ٿا اسان ايمان آندو حالانڪ تحقيق داخل ٿيا ڪفر ۾ مجلس مان نڪتا به ڪافر ٿي ۽ الله وڌيڪ

بِمَا كَانُوْا يَكْتُمُوْنَ ﴿٦١﴾ وَتَرٰى كَثِيْرًا مِّنْهُمْ يُسَارِعُوْنَ

ڄاڻندڙ آهي جيڪي ڪجهه لڪائن ٿا. ۽ توهان انهن مان گهڻن کي ڏسندا ته گناهه ۽

فِى الْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاَكْلِهِمُ السُّحْتَ ؕ لَبِئْسَ مَا كَانُوْا

زيادتي جي ڪمن ۾ تڪڙ ڪندا ۽ حرام کائيندڙ هوندا، سندن عمل تمام

يَعْمَلُوْنَ ﴿٦٢﴾ لَوْلَا يَنْهٰهُمُ الرَّبّٰنِيُّوْنَ وَالْاَحْبَارُ عَنْ

گهڻا خراب آهن. ڇو نه منع ڪيائون يهودين کي سندن درويشن ۽ پادرين کوڙ

قَوْلِهِمُ الْاِثْمَ وَاَكْلِهِمُ السُّحْتَ ؕ لَبِئْسَ مَا كَانُوْا يَصْنَعُوْنَ ﴿٦٣﴾

ڳالهائڻ کان ۽ حرام کائڻ کان (اهي) يقيناً تمام خراب ڪم ڪري رهيا آهن.

ل تفسير ڪبير. ٢ تفسير نسفي. ٣ تفسير نسفي و (منزل ٢) تفسير بيضاوي. ٤ تفسير روح البيان.

وَقَالَتِ الْيَهُوْدُ يَدُ اللّٰهِ مَغْلُوْلَةٌ ؕ غُلَّتْ اَيْدِيْهِمْ وَلُعِنُوْا بِمَا قَالُوْا ۘ

۽ يهودين چيو الله تعالىٰ جو دستِ قدرت بند آهي (في الحقيقت) يهودين جا هٿ بند ڪيا ويا

بَلْ يَدٰهُ مَبْسُوْطَتٰنِ ۙ يُنْفِقُ كَيْفَ يَشَآءُ ؕ وَلَيَزِيْدَنَّ كَثِيْرًا مِّنْهُمْ

اِيئن چوڻ ڪري، بلڪ الله تعالىٰ جا دستِ قدرت کليل آهن جيئن چاهي خرچ فرمائي ٿو، اي حبيب

مَّآ اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَّبِّكَ طُغْيَانًا وَّكُفْرًا ؕ وَاَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ

توهان جي رب جي طرفان قرآن نازل ٿيڻ جي ڪري يهودين جي سرڪشي ۽ ڪفر ضرور زيادتي ٿيندي ۽ اسان انهن

الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَآءَ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ ؕ كُلَّمَآ اَوْقَدُوْا نَارًا

جي وچ ۾ دشمني ۽ بغض قيامت جي ڏينهن تائين وجهي ڇڏيو. جڏهن به انهن باهه جنگ

لِّلْحَرْبِ اَطْفَاَهَا اللّٰهُ ۙ وَيَسْعَوْنَ فِى الْاَرْضِ فَسَادًا ؕ وَاللّٰهُ لَا

لاءِ ٻاري، الله تعالىٰ اُن کي وسائي ڇڏيو ۽ زمين ۾ فساد جي ڪوشش ڪن ٿا ۽ الله تعالىٰ

يُحِبُّ الْمُفْسِدِيْنَ ﴿۶۴﴾ وَلَوْ اَنَّ اَهْلَ الْكِتٰبِ اٰمَنُوْا وَاتَّقَوْا لَكَفَّرْنَا

تو محبت رکي فساد ڪندڙن سان. ۽ جيڪڏهن تحقيق يهودي رسولِ عربي ﷺ تي ايمان آڻن ها ۽ الله کان ڊڄن

عَنْهُمْ سَيِّاٰتِهِمْ وَلَاَدْخَلْنٰهُمْ جَنّٰتِ النَّعِيْمِ ﴿۶۵﴾ وَلَوْ اَنَّهُمْ اَقَامُوا

ها ته ضرور اسين انهن جا گناهه ميٽي ڇڏيون ها ۽ ضرور انهن کي بهشت ۾ داخل ڪريون ها ۽ جيڪڏهن

التَّوْرٰىةَ وَالْاِنْجِيْلَ وَمَآ اُنْزِلَ اِلَيْهِمْ مِّنْ رَّبِّهِمْ لَاَكَلُوْا مِنْ

تحقيق اهي توراة ۽ انجيل جا حڪم مڃن ها ۽ جيڪي ڪجهه الله تعالىٰ انهن ڏانهن موڪليو ته يقيناً

فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ اَرْجُلِهِمْ ؕ مِنْهُمْ اُمَّةٌ مُّقْتَصِدَةٌ ؕ وَكَثِيْرٌ

انهن کي آسمان ۽ زمين مان رزق ملي ها، انهن مان ڪجهه ماڻهو انصاف پسند آهن ۽ انهن مان گهڻن

مِّنْهُمْ سَآءَ مَا يَعْمَلُوْنَ ﴿۶۶﴾ يٰۤاَيُّهَا الرَّسُوْلُ بَلِّغْ مَآ اُنْزِلَ اِلَيْكَ

جا عمل خراب آهن. اي رسولِ عربي توهان پهچايو (ماڻهن تائين) جيڪي ڪجهه توهان تي نازل

مِنْ رَّبِّكَ ؕ وَ اِنْ لَّمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسٰلَتَهٗ ؕ وَ اللّٰهُ يَعْصِمُكَ

فرمايو ويو توهان جي رب طرفان، ۽ (بالفرض) جيڪڏهن توهان ائين نه ڪيو ته توهان تبليغ جو حق ادا نه ڪيو، ۽

مِنَ النَّاسِ ؕ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الْكٰفِرِيْنَ ﴿۶۷﴾ قُلْ يٰۤاَهْلَ

الله توهان کي (اي حبيب) ماڻهن کان حفاظت ۾ رکندو، بيشڪ الله ڪافر قوم کي هدايت نه ٿو ڏئي. اي حبيب توهان

الْكِتٰبِ لَسْتُمْ عَلٰى شَىْءٍ حَتّٰى تُقِيْمُوا التَّوْرٰىةَ وَ الْاِنْجِيْلَ وَ مَاۤ

فرمايو اي اهل ڪتاب توهان جي دين ۾ اعتبار نه آهي ايستائين جو توراة ۽ انجيل جي حڪم موجب موڻ

اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ مِّنْ رَّبِّكُمْ ؕ وَ لَيَزِيْدَنَّ كَثِيْرًا مِّنْهُمْ مَّاۤ اُنْزِلَ اِلَيْكَ

تي ۽ قرآن ڪريم تي ايمان آڻيو، ۽ قرآن ڪريم نازل ٿيڻ جي ڪري ضرور زياده

مِنْ رَّبِّكَ طُغْيَانًا وَّ كُفْرًا ۚ فَلَا تَاْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْكٰفِرِيْنَ ﴿۶۸﴾

ٿيندي گهڻن يهودين کي سرڪشي ۽ ڪفر، پوءِ (تبليغ دوران) توهان ڏک نه ڪريو ڪافر قوم تي

اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَ الَّذِيْنَ هَادُوْا وَ الصّٰبِئُوْنَ وَ النَّصٰرٰى مَنْ

بيشڪ جيڪي ماڻهو زباني ايمان آڻن ٿا ۽ جيڪي يهودي ٿيا ۽ ستارن کي پوڄيندڙ ۽ عيسائي

اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَ الْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَ عَمِلَ صَالِحًا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَ لَا هُمْ

هئا انهن مان جن به سچي دل سان ايمان آندو الله تي ۽ قيامت تي ۽ سٺا ڪم ڪيائون پوءِ نه آهي خوف

يَحْزَنُوْنَ ﴿۶۹﴾ لَقَدْ اَخَذْنَا مِيْثَاقَ بَنِىْۤ اِسْرَآءِيْلَ وَ اَرْسَلْنَاۤ اِلَيْهِمْ

انهن تي ۽ نه آهي ڏک ٿيا. تحقيق اسان بني اسرائيل کان پڪو وعدو ورتو ۽ انهن ڏانهن رسول

رُسُلًا ؕ كُلَّمَا جَآءَهُمْ رَسُوْلٌۢ بِمَا لَا تَهْوٰۤى اَنْفُسُهُمْ ۙ فَرِيْقًا كَذَّبُوْا وَ

موڪلياسين، جڏهن ڪڏهن به انهن جي خواهش جي خلاف رسول تشريف فرما ٿيا هڪ ٽولي

فَرِيْقًا يَّقْتُلُوْنَ ﴿۷۰﴾ وَ حَسِبُوْۤا اَلَّا تَكُوْنَ فِتْنَةٌ فَعَمُوْا وَ صَمُّوْا ثُمَّ

رسولن کي ڪوڙو ڪيو ۽ هڪ ٽولي رسولن کي شهيد ڪيو ۽ يقين ڪيائون ته انهن کي ان ۾ ڪا عذاب نه ٿيندو ان ڪري انڌا

ل تفسير روح البيان. ٢ تفسير نسفي و روح البيان و تفسير مظهري و (منزل ٢) و لغات القرآن. ٣ تفسير روح البيان ٤ تفسير روح البيان و تفسير مظهري و تفسير بيضاوي. ٥ تفسير روح البيان. ٦ تفسير روح البيان

تَابَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ ثُمَّ عَمُوْا وَصَمُّوْا كَثِيْرٌ مِّنْهُمْ ۭ وَاللّٰهُ بَصِيْرٌۢ بِمَا

۽ گونگا (۽ ڪَنَ کان ٻوڙا) ٿيا پوءِ (توبه تائب ٿيا) الله انهن جي توبه قبول ڪئي وري گهڻا انهن مان ٻوڙا ۽ گونگا (۽ ڪَنَ کان) ٿيا ۽ الله انهن جي عملن

يَعْمَلُوْنَ ۝٧١ لَقَدْ كَفَرَ الَّذِيْنَ قَالُوْٓا اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْمَسِيْحُ ابْنُ مَرْيَمَ ۭ

(هيرا ڦيري) کي ڏسندڙ آهي. تحقيق ڪفر ڪيو انهن ماڻهن جن چيو بيشڪ الله ته عيسىٰ پٽ مريم آهي

وَقَالَ الْمَسِيْحُ يٰبَنِيْٓ اِسْرَاۗءِيْلَ اعْبُدُوا اللّٰهَ رَبِّيْ وَرَبَّكُمْ ۭ اِنَّهٗ مَنْ

۽ عيسىٰ فرمايو اي بني اسرائيل توهان الله جي عبادت ڪريو جيڪو منهنجو ۽ توهان جو رب آهي، بيشڪ

يُّشْرِكْ بِاللّٰهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللّٰهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَاْوٰىهُ النَّارُ ۭ وَمَا

جنهن الله تعالىٰ سان شرڪ ڪيو پوءِ تحقيق الله تعالىٰ ان تي بهشت حرام ڪيو ۽ ان جي جاءِ جهنم آهي، ۽

لِلظّٰلِمِيْنَ مِنْ اَنْصَارٍ ۝٧٢ لَقَدْ كَفَرَ الَّذِيْنَ قَالُوْٓا اِنَّ اللّٰهَ ثَالِثُ

ظالمن جو ڪو به مددگار نه آهي. تحقيق انهن ماڻهن ڪفر ڪيو جن چيو الله تعالىٰ ٽن خدائن مان

ثَلٰثَةٍ ۘ وَمَا مِنْ اِلٰهٍ اِلَّآ اِلٰهٌ وَّاحِدٌ ۭ وَاِنْ لَّمْ يَنْتَهُوْا عَمَّا يَقُوْلُوْنَ

هڪ خدا آهي ۽ ڪو عبادت جي لائق نه آهي مگر هڪ الله تعالىٰ، ۽ جيڪڏهن اهي پنهنجي عقيدي کان

لَيَمَسَّنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ۝٧٣ اَفَلَا يَتُوْبُوْنَ اِلَى اللّٰهِ

باز نه آيا ته ضرور جن ماڻهن ڪفر ڪيو انهن مان دردناڪ عذاب چکندا، ڇا پوءِ الله تعالىٰ ڏانهن

وَيَسْتَغْفِرُوْنَهٗ ۭ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ۝٧٤ مَا الْمَسِيْحُ ابْنُ مَرْيَمَ اِلَّا

توبه تائب نه ٿا ٿين ۽ الله کان بخشش طلب نه ٿا ڪن حالانڪ الله بخشيندڙ رحم ڪندڙ آهي. نه آهي عيسىٰ پٽ مريم

رَسُوْلٌ ۚ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ ۭ وَاُمُّهٗ صِدِّيْقَةٌ ۭ كَانَا يَاْكُلٰنِ

جو مگر رسول، تحقيق ان کان اڳ رسول ٿي گذريا، عيسىٰ جي والده نهايت سچي آهي، عيسىٰ ۽ مريم

الطَّعَامَ ۭ اُنْظُرْ كَيْفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ الْاٰيٰتِ ثُمَّ انْظُرْ اَنّٰى يُؤْفَكُوْنَ ۝٧٥

طعام کائيندا هئا، توهان ڏسو ڪهڙي طرح اسين انهن لاءِ نشانيون بيان ڪريون ٿا ان کان پوءِ ڏسو ڪيئن ڦري وڃن ٿا

له تفسير روح البيان. ٢ه تفسير روح البيان.

قُلْ اَتَعْبُدُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَّلَا نَفْعًا ؕ

توهان فرمايو ڇا غيرالله (بتن وغيره) جي عبادت ڪريو ٿا جيڪي توهان کي نفعو يا نقصان نه ٿا پهچائي سگهن

وَاللّٰهُ هُوَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ ﴿۷۶﴾ قُلْ يٰۤاَهْلَ الْكِتٰبِ لَا تَغْلُوْا فِيْ

۽ الله تعاليٰ هميشه ٻڌندڙ ڄاڻندڙ آهي . توهان فرمايو اي اهل ڪتاب جا توهان ناحق پنهنجي

دِيْنِكُمْ غَيْرَ الْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعُوْۤا اَهْوَآءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوْا مِنْ

دين ۾ حد کان نه وڌو ۽ نه تابعداري ڪريو اُن قوم جي جيڪي گمراهه ٿيا

قَبْلُ وَاَضَلُّوْا كَثِيْرًا وَّضَلُّوْا عَنْ سَوَآءِ السَّبِيْلِ ﴿۷۷﴾

اڳ ۾ ۽ گهڻن ماڻهن کي گمراهه ڪيائون ۽ رسول عربي جي آمد کان پوءِ به اسلام نه آڻڻ ڪري سڌي واٽ کان ڀٽڪي ويا هئا

لُعِنَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْۢ بَنِيْۤ اِسْرَآءِيْلَ عَلٰى لِسَانِ دَاوٗدَ

لعنت ڪيا ويا بني اسرائيل مان اهي جن ڪفر ڪيو (حضرت) داؤد ۽ (حضرت)

وَعِيْسَى ابْنِ مَرْيَمَ ؕ ذٰلِكَ بِمَا عَصَوْا وَّكَانُوْا يَعْتَدُوْنَ ﴿۷۸﴾

عيسيٰ بن مريم جي زبان سان اهو بدلو آهي سندن بي فرماني ۽ حد کان وڌڻ جو

كَانُوْا لَا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُّنْكَرٍ فَعَلُوْهُ ؕ لَبِئْسَ مَا كَانُوْا

خراب ڪم کان هڪ ٻئي کي نه روڪيندا هئا ، تمام خراب ٿيو جيڪو

يَفْعَلُوْنَ ﴿۷۹﴾ تَرٰى كَثِيْرًا مِّنْهُمْ يَتَوَلَّوْنَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا ؕ

عمل ڪندا هئا . توهان انهن مان گهڻا ڏسندا جيڪي ڪافرن سان دوستي رکن ٿا

لَبِئْسَ مَا قَدَّمَتْ لَهُمْ اَنْفُسُهُمْ اَنْ سَخِطَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ وَفِي

يقيناً اهو بڇڙو ٿيو عمل جيڪو اڳتي پنهنجي لاءِ موڪليائون جو الله جو غضب انهن تي ٿيو

الْعَذَابِ هُمْ خٰلِدُوْنَ ﴿۸۰﴾ وَلَوْ كَانُوْا يُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَالنَّبِيِّ

۽ عذاب ۾ اهي هميشه هوندا . ۽ جيڪڏهن اهل ڪتاب الله تعاليٰ ۽ رسول عربي تي

له تفسير روح المعاني . ٢ه تفسير روح البيان وتفسير روح المعاني (منزل ٢) وتفسير نسفي . ٣ه تفسير جلالين .

وَمَآ اُنْزِلَ اِلَيْهِ مَا اتَّخَذُوْهُمْ اَوْلِيَآءَ وَلٰكِنَّ كَثِيْرًا

۽ قرآن ڪريم تي ايمان آڻن ها ته مشرڪن کي دوست نه بڻائن ها پر گهڻا انهن مان

مِّنْهُمْ فٰسِقُوْنَ ﴿٨١﴾ لَتَجِدَنَّ اَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِّلَّذِيْنَ

گنهگار آهن . ضرور تو هان لهندا مسلمانن جا سخت دشمن

اٰمَنُوا الْيَهُوْدَ وَالَّذِيْنَ اَشْرَكُوْا ۚ وَلَتَجِدَنَّ اَقْرَبَهُمْ

يهودي ۽ مشرڪ ۽ ضرور تو هان لهندا مسلمانن

مَّوَدَّةً لِّلَّذِيْنَ اٰمَنُوا الَّذِيْنَ قَالُوْٓا اِنَّا نَصٰرٰى ۭ ذٰلِكَ

جي دوستي ۾ تمام ويجها انهن ماڻهن کي جيڪي چون ٿا اسين نصاري آهيون اها

بِاَنَّ مِنْهُمْ قِسِّيْسِيْنَ وَرُهْبَانًا وَّاَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُوْنَ ﴿٨٢﴾

دوستي انهي سببان آهي جو ڪي انهن ۾ عالم ۽ درويش آهن ۽ بيشڪ اهي تڪبر نه ٿا ڪن .

وَاِذَا سَمِعُوْا مَآ اُنْزِلَ اِلَى الرَّسُوْلِ تَرٰٓى اَعْيُنَهُمْ تَفِيْضُ مِنَ الدَّمْعِ

۽ جڏهن اهي قرآن ڪريم ٻڌن ٿا ته انهن جي اکين کي تون ڏسندا ته لڙڪن سان پر جي اچن ٿيون

مِمَّا عَرَفُوْا مِنَ الْحَقِّ ۚ يَقُوْلُوْنَ رَبَّنَآ اٰمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ

انهي سببان جو انهن قرآن ڪريم کي سڃاتو ، چون ٿا اي اسان جا رب اسان ايمان آندو رسول عربي تي پوءِ

الشّٰهِدِيْنَ ﴿٨٣﴾ وَمَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَمَا جَآءَنَا مِنَ الْحَقِّ ۙ

تون اسان کي رسول عربي جي امت ماڻهن ۾ لک ۽ اسان کي ڇا ٿيو جو اسين الله تعالیٰ ۽ قرآن ڪريم تي ايمان نه آڻيون

وَنَطْمَعُ اَنْ يُّدْخِلَنَا رَبُّنَا مَعَ الْقَوْمِ الصّٰلِحِيْنَ ﴿٨٤﴾ فَاَثَابَهُمُ

۽ اسان اميد رکون ٿا ته اسان جو رب اسان کي چڱن ماڻهن سان بهشت ۾ داخل فرمائيندو پوءِ الله تعالیٰ سندن

اللّٰهُ بِمَا قَالُوْا جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ

انهي چوڻ جي ڪري کين باغ عطا ڪيا جنهن جي هيٺان نهرون وهن ٿيون اهي هميشه

ل تفسير النسفي . ٢ تفسير ابن عباس.

وَمَآ اُنْزِلَ اِلَيْهِ مَا اتَّخَذُوْهُمْ اَوْلِيَآءَ وَلٰكِنَّ كَثِيْرًا

۽ قرآن ڪريم تي ايمان آڻن ها ته مشرڪن کي دوست نه بڻائن ها پر گهڻا انهن مان

مِّنْهُمْ فٰسِقُوْنَ ﴿٨١﴾ لَتَجِدَنَّ اَشَدَّ النَّاسِ عَدَاوَةً لِّلَّذِيْنَ

گنهگار آهن. ضرور تون لهندا مسلمانن جا سخت دشمن

اٰمَنُوا الْيَهُوْدَ وَالَّذِيْنَ اَشْرَكُوْا ۚ وَلَتَجِدَنَّ اَقْرَبَهُمْ

يهودي ۽ مشرڪ ۽ ضرور تون لهندا مسلمانن

مَّوَدَّةً لِّلَّذِيْنَ اٰمَنُوا الَّذِيْنَ قَالُوْٓا اِنَّا نَصٰرٰى ۗ ذٰلِكَ

جي دوستي ۾ تمام ويجها انهن ماڻهن کي جيڪي چون ٿا اسين نصاريٰ آهيون. اها

بِاَنَّ مِنْهُمْ قِسِّيْسِيْنَ وَرُهْبَانًا وَّاَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُوْنَ ﴿٨٢﴾

دوستي انهي سببان آهي جو ڪي انهن مان عالم ۽ درويش آهن ۽ بيشڪ اهي تڪبر نه ٿا ڪن.

وَاِذَا سَمِعُوْا مَآ اُنْزِلَ اِلَى الرَّسُوْلِ تَرٰٓى اَعْيُنَهُمْ تَفِيْضُ مِنَ الدَّمْعِ

۽ جڏهن اهي قرآن ڪريم ٻڌن ٿا ته انهن جي اکين کي تون ڏسندا ته لڙڪن سان پر جي اچن ٿيون

مِمَّا عَرَفُوْا مِنَ الْحَقِّ ۚ يَقُوْلُوْنَ رَبَّنَآ اٰمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ

انهي سببان جو انهن قرآن ڪريم کي سڃاتو، چون ٿا اي اسان جا رب اسان ايمان آندو رسول عربي تي پڙ

الشّٰهِدِيْنَ ﴿٨٣﴾ وَمَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَمَا جَآءَنَا مِنَ الْحَقِّ ۙ

تو اسان کي رسول عربي جي امت ماڻهن ۾ لک ۽ اسان کي ڇا ٿيو جو اسين الله تعاليٰ ۽ قرآن ڪريم تي ايمان آڻيون

وَنَطْمَعُ اَنْ يُّدْخِلَنَا رَبُّنَا مَعَ الْقَوْمِ الصّٰلِحِيْنَ ﴿٨٤﴾ فَاَثَابَهُمُ

۽ اسان اميد رکون ٿا ته اسان جو رب اسان کي چڱن ماڻهن سان بهشت ۾ داخل فرمائيندو پوءِ الله تعاليٰ سندن

اللّٰهُ بِمَا قَالُوْا جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ

انهي چوڻ جي ڪري کين باغ عطا ڪيا جنهن جي هيٺان نهرون وهن ٿيون اهي هميشه

له تفسير النسفي. ؎ تفسير ابن عباس.

فِيهَا ۚ وَذَٰلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ ﴿٨٥﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا

اهي ٿي رهندا، ۽ اهو نيڪوڪارن جو بدلو آهي ۔ ۽ جن ماڻهن ڪفر ڪيو ۽ الله تعالیٰ جي

بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿٨٦﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا

آيتن کي ڪوڙو سمجهو اهي جهنمي آهن ۔ اي مؤمنو! پاڪ شين کي

تُحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا ۚ إِنَّ اللَّهَ

حرام نه سمجهو اهي شيون جيڪي توهان لاءِ الله تعالیٰ حلال فرمايون آهن ۽ حد کان نه وڌو ۽ بيشڪ الله

لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ﴿٨٧﴾ وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا ۚ

تعالیٰ حد کان وڌندڙن سان محبت نٿو ڪري ۔ ۽ کائو توهان حلال پاڪ شيون جيڪي الله توهان کي رزق ڪري ڏنيون آهن

وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنتُم بِهِ مُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾ لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ

۽ ان الله تعالیٰ کان ڊڄو جنهن تي توهان کي ايمان آهي ۔ توهان نجي اجاين قسمن ڪري

بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَٰكِن يُؤَاخِذُكُم بِمَا عَقَّدتُّمُ الْأَيْمَانَ ۖ

جي ڪري الله توهان تي پڪڙ نٿو فرمائي ۽ پر پڪڙ فرمائي ٿو انهن قسمن تي جيڪي توهان سوچي سمجهي

فَكَفَّارَتُهُ إِطْعَامُ عَشَرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعِمُونَ

کنيا آهن پوءِ اهڙي قسم جي عيوض ڏهن مسڪينن کي درميانه قسم جو طعام کارايو

أَهْلِيكُمْ أَوْ كِسْوَتُهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ ۖ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ

جيڪو توهان پنهنجي گهروارن کي کارايو ٿا يا انهن کي ڪپڙا ڏنا وڃن يا ٻانهو آزاد ڪريو، پوءِ جيڪو

ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ۚ ذَٰلِكَ كَفَّارَةُ أَيْمَانِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ ۚ وَاحْفَظُوا

مذڪور شين کي نه لهي ته پوءِ ٽي ڏينهن روزا رکي، اهو عيوض توهان جي قسمن جو آهي جڏهن پورا نه ڪريو ۽

أَيْمَانَكُمْ ۚ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٨٩﴾

پنهنجن قسمن جي حفاظت ڪريو اهڙي طرح بيان فرمائي ٿو الله تعالیٰ توهان لاءِ شريعت جا حڪم ته متان توهان شڪرگذار ٿيو.

ع ۱۱

له تفسير النسفي. ٢ه تفسير النسفي. ٣ه تفسير جلالين و بيضاوي. ٤ه تفسير جلالين. قاعدة في اول سورة البقرة.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِنَّمَا ٱلْخَمْرُ وَٱلْمَيْسِرُ وَٱلْأَنصَابُ وَٱلْأَزْلَٰمُ

اي مؤمنو! شراب ۽ جوا ۽ بُت ۽ ڍارا

رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ ٱلشَّيْطَٰنِ فَٱجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٩٠﴾ إِنَّمَا

پليد شيطاني ڪم آهن پوءِ توهان انهن کان پرهيز ڪريو ته يقينا توهان ڪامياب ٿيندا. شيطان

يُرِيدُ ٱلشَّيْطَٰنُ أَن يُوقِعَ بَيْنَكُمُ ٱلْعَدَٰوَةَ وَٱلْبَغْضَآءَ فِى ٱلْخَمْرِ

چاهي ٿو ته توهان جي وچ ۾ دشمني ۽ بغض وجهي شراب پيئڻ جي ڪري

وَٱلْمَيْسِرِ وَيَصُدَّكُمْ عَن ذِكْرِ ٱللَّهِ وَعَنِ ٱلصَّلَوٰةِ ۖ فَهَلْ أَنتُم مُّنتَهُونَ ﴿٩١﴾

۽ جوا رهڻ جي ڪري ۽ توهان کي الله جي ذڪر ۽ نماز کان روڪي، پوءِ ڇا توهان (انهن جي ڇوڙڻ تي) روڪبا.

وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ وَٱحْذَرُوا۟ ۚ فَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّمَا

۽ الله تعالى ۽ رسول عربي جي فرمانبرداري ڪريو ۽ هوشيار ٿيو، پوءِ جيڪڏهن توهان ڦريا پوءِ توهان يقين

عَلَىٰ رَسُولِنَا ٱلْبَلَٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿٩٢﴾ لَيْسَ عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟

ڪريو ته اسان جي پيغمبر تي فقط صاف تبليغ ڪرڻ آهي. انهن ماڻهن تي گناهه ناهي جن ايمان آندو ۽ سهڻا

ٱلصَّٰلِحَٰتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُوٓا۟ إِذَا مَا ٱتَّقَوا۟ وَّءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ

عمل ڪيا جيڪو انهن (شڪار مان) کاڌو جنهن وقت انهن خوف ڪيو ۽ ايمان آندو ۽ سهڻا عمل ڪيا

ثُمَّ ٱتَّقَوا۟ وَّءَامَنُوا۟ ثُمَّ ٱتَّقَوا۟ وَّأَحْسَنُوا۟ ۗ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٩٣﴾

انهن خوف ڪيو ۽ ايمان آندائون انهن پوءِ خوف ڪيائون ۽ نيڪي ڪيائون، ۽ الله نيڪوڪارن سان محبت رکي ٿو.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَيَبْلُوَنَّكُمُ ٱللَّهُ بِشَىْءٍ مِّنَ ٱلصَّيْدِ تَنَالُهُۥٓ أَيْدِيكُمْ

اي مؤمنو! ضرور توهان کي الله آزمائيندو اُن شڪار سان جنهن کي توهان جا هٿ ۽ نيزا

وَرِمَاحُكُمْ لِيَعْلَمَ ٱللَّهُ مَن يَخَافُهُۥ بِٱلْغَيْبِ ۚ فَمَنِ ٱعْتَدَىٰ بَعْدَ ذَٰلِكَ

پهچن ٿا، انهي لاءِ ته غيب ۾ خوف ڪندڙ کي الله چٽو فرمائي، پوءِ جيڪو ماڻهو حڪم اچڻ کان پوءِ حد کان وڌي

ع ١٢

له تفسير بيضاوي وجلالين ونسفي. ٢ه تفسير البيضاوي. ٣ه تنوير المقياس تفسير ابن عباس.

فَلَهٗ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿٩٤﴾ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ وَاَنْتُمْ

پوءِ انهيءَ لاءِ دردناڪ عذاب آهي. اي مؤمنو نه ماريو شڪار ڪي حالانڪ لتوهان

حُرُمٌ ؕ وَمَنْ قَتَلَهٗ مِنْكُمْ مُّتَعَمِّدًا فَجَزَآءٌ مِّثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ النَّعَمِ

احرام ۾ آهيو، ۽ جيڪو ماڻهو توهان مان (احرام ۾) ڄاڻي واڻي شڪار ڪيو پوءِ انجي عيوض اهڙو ئي

يَحْكُمُ بِهٖ ذَوَا عَدْلٍ مِّنْكُمْ هَدْيًا بٰلِغَ الْكَعْبَةِ اَوْ كَفَّارَةٌ طَعَامُ

چوپايو ڏئي توهان مان ٻه عادل ماڻهو ان جو فيصلو ڪن ايها قرباني حرم ۾ ذبح ڪئي وڃي يا انجي عيوض

مَسٰكِيْنَ اَوْ عَدْلُ ذٰلِكَ صِيَامًا لِّيَذُوْقَ وَبَالَ اَمْرِهٖ ؕ عَفَا اللّٰهُ

مسڪينن کي طعام ڪارائي يا انجي برابر روزا رکي انهيءَ لاءِ ته پنهنجي فرماني جي سختي چکي، الله تعالیٰ معاف

عَمَّا سَلَفَ ؕ وَمَنْ عَادَ فَيَنْتَقِمُ اللّٰهُ مِنْهُ ؕ وَاللّٰهُ عَزِيْزٌ ذُو انْتِقَامٍ ﴿٩٥﴾

فرمايو جيڪي گذريو، ۽ جيڪو احرام ۾ شڪار ڪري تو پوءِ الله انکان بدلو وٺندو، ۽ الله غالب انتقام وٺندڙ آهي.

اُحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهٗ مَتَاعًا لَّكُمْ وَلِلسَّيَّارَةِ ۚ وَحُرِّمَ

توهان لاءِ حلال ڪيو ويو سمنڊ جو شڪار (فقط مڇي) ۽ انهيءَ جو کائڻ توهان لاءِ ۽ مسافرن لاءِ، ۽ حرام

عَلَيْكُمْ صَيْدُ الْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرُمًا ؕ وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذِيْۤ اِلَيْهِ

ڪيو ويو توهان تي خشڪي جو شڪار جيستائين توهان احرام ۾ آهيو ۽ الله تعالیٰ کان ڊڄو ڪريو انهيءَ ڏانهن توهان

تُحْشَرُوْنَ ﴿٩٦﴾ جَعَلَ اللّٰهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيٰمًا لِّلنَّاسِ وَ

گڏ ڪيا ويندو. الله تعالیٰ ڪعبه شريف کي ماڻهن لاءِ، دين ۽ دنيا جي بهتري جو ذريعو ڪيو آهي ۽

الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَالْهَدْيَ وَالْقَلَآئِدَ ؕ ذٰلِكَ لِتَعْلَمُوْۤا اَنَّ اللّٰهَ

حج وارن مهينن کي ۽ قرباني کي نشان ڏنل قربانيءَ جي جانورن کي، اهو انهيءَ لاءِ ته توهان معلوم ڪريو ته بيشڪ الله

يَعْلَمُ مَا فِى السَّمٰوٰتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ وَاَنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَىْءٍ

ڄاڻي ٿو جيڪو ڪجهه آسمانن ۾ ۽ جيڪو ڪجهه زمين ۾ آهي ۽ بيشڪ الله تعالیٰ هر شيءِ کي

له تفسير النسفي، ٢ه تفسير بيضاوي، ٣ه تفسير نسفي. (منزل ٢) ٤ه تفسير مظهري، وتفسير روح البيان وتفسير النسفي،
٥ه تفسير روح البيان، ٦ه تفسير مظهري، ٧ه تفسير روح البيان.

عَلِيْمٌ ﴿٩٧﴾ اِعْلَمُوْٓا اَنَّ اللّٰهَ شَدِيْدُ الْعِقَابِ وَاَنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ

خوب ڄاڻندڙ آهي. توهان معلوم ڪريو ته بيشڪ الله تعالىٰ سخت سزا ڏيندڙ ۽ بيشڪ الله تعالىٰ بخشيندڙ

رَّحِيْمٌ ﴿٩٨﴾ مَا عَلَى الرَّسُوْلِ اِلَّا الْبَلٰغُ ؕ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُوْنَ

ٻاجھارو آهي. رسول عربي ﷺ جي ذميداري فقط پيغام پهچائڻ آهي. ۽ الله تعالىٰ ڄاڻي ٿو جيڪو توهان ظاهر

وَمَا تَكْتُمُوْنَ ﴿٩٩﴾ قُلْ لَّا يَسْتَوِي الْخَبِيْثُ وَالطَّيِّبُ وَلَوْ اَعْجَبَكَ

ڪريو ٿا ۽ جيڪو توهان لڪايو ٿا. اي حبيب توهان فرمايو برابر نه ٿا ٿين پليد ۽ پاڪ جيتوڻيڪ توهان کي حيرت

كَثْرَةُ الْخَبِيْثِ ۚ فَاتَّقُوا اللّٰهَ يٰٓاُولِي الْاَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ﴿١٠٠﴾

۾ وجهي پليد جي گهڻائي، پوءِ الله تعالىٰ کان خوف ڪريو اي عقلمندو! يقيناً توهان ڪامياب ٿيندا.

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَسْـَٔلُوْا عَنْ اَشْيَآءَ اِنْ تُبْدَ لَكُمْ

اي مؤمنو رسول عربي ﷺ کان انهن شين بابت سوال نه پڇو جو جيڪڏهن توهان لاءِ ظاهر ڪيون وڃن ته

تَسُؤْكُمْ ۚ وَاِنْ تَسْـَٔلُوْا عَنْهَا حِيْنَ يُنَزَّلُ الْقُرْاٰنُ تُبْدَ لَكُمْ ؕ

توهان کي ڏکيون لڳن ها ۽ جيڪڏهن توهان سوال ڪريو ٿا انهن شين بابت جڏهن قرآن نازل ٿي رهيو آهي ته ظاهر ڪيون وينديون توهان

عَفَا اللّٰهُ عَنْهَا ؕ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ حَلِيْمٌ ﴿١٠١﴾ قَدْ سَاَلَهَا قَوْمٌ مِّنْ

لاءِ، الله تعالىٰ توهان جا سوال ڪرڻ معاف فرمايا ۽ الله تعالىٰ بخشيندڙ بردبار آهي. بيشڪ اهڙين شين بابت اڳين قومن

قَبْلِكُمْ ثُمَّ اَصْبَحُوْا بِهَا كٰفِرِيْنَ ﴿١٠٢﴾ مَا جَعَلَ اللّٰهُ مِنْ بَحِيْرَةٍ

سوال پڇيا انهي کان پوءِ اهي سوالن سببان ڪافر ٿيا. قطعاً حرام نه ڪئي الله ڪن چيريل ڍڳي

وَّلَا سَآئِبَةٍ وَّلَا وَصِيْلَةٍ وَّلَا حَامٍ ۙ وَّلٰكِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا

۽ نه ميدان ۾ ڪليل ڍڳي ۽ نه ٻه ڦر ڏيندڙ رڍ ۽ نه سانڍ اٺ کي، پر اهي ماڻهو جن ڪفر ڪيو

يَفْتَرُوْنَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ ؕ وَاَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُوْنَ ﴿١٠٣﴾

اهي الله تعالىٰ تي ڪوڙ مڙهين ٿا، (انهن حلال جانورن کي حرام سمجهن ٿا) ۽ انهن مان گهڻا نه ٿا سمجهن.

له تفسير مظهري، ٢ه تفسير بيضاوي، ٣ه تفسير نسفي، ٤ه تفسير جلالين وتفسير نسفي تفسير بيضاوي و روح البيان
٥ه تفسير روح البيان، ٦ه تفسير ڪبير، ٧ه تفسير ڪبير، ٨ه تفسير ڪبير، ٩ه تفسير ڪبير.

وَاِذَا قِيْلَ لَهُمْ تَعَالَوْا اِلٰى مَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ وَاِلَى الرَّسُوْلِ قَالُوْا

۽ جڏهن وقت انهن کي چيو وڃي ٿو ته توهان اچو الله تعالى ۽ رسول عربي جي حڪمن طرف ته چون ٿا

حَسْبُنَا مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ اٰبَآءَنَا ؕ اَوَلَوْ كَانَ اٰبَآؤُهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ

اسان لاءِ اهو دين ڪافي آهي جنهن تي اسان پنهنجا ابا ڏاڏا ڏٺا، ڇا جيتوڻيڪ انهن جا ابا ڏاڏا نه ڄاڻندا هئا ته

شَيْـًٔا وَّلَا يَهْتَدُوْنَ ﴿١٠٤﴾ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا عَلَيْكُمْ اَنْفُسَكُمْ ۚ

ڪجهه ۽ نه هدايت وارا ٿي سگهندا. اي مومنو توهان جي مٿان پنهنجين جانين جو اصلاح ڪرڻ

لَا يَضُرُّكُمْ مَّنْ ضَلَّ اِذَا اهْتَدَيْتُمْ ؕ اِلَى اللّٰهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيْعًا

آهي نه ٿو نقصان ڏئي توهان کي ڪنهن جو گمراهه ٿيڻ جڏهن توهان هدايت وارا آهيو. الله تعالى ڏانهن توهان

فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿١٠٥﴾ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا شَهَادَةُ

سڀني جو موٽڻ آهي پوءِ توهان کي توهان جي عملن جي ضرور خبر ڏيندو. اي مومنو توهان جي پاڻ ۾ شاهدي

بَيْنِكُمْ اِذَا حَضَرَ اَحَدَكُمُ الْمَوْتُ حِيْنَ الْوَصِيَّةِ اثْنٰنِ ذَوَا عَدْلٍ

آهي جڏهن توهان مان ڪنهن کي موت اچي وصيت ڪرڻ وقت توهان مان ٻه ماڻهو

مِّنْكُمْ اَوْ اٰخَرٰنِ مِنْ غَيْرِكُمْ اِنْ اَنْتُمْ ضَرَبْتُمْ فِى الْاَرْضِ فَاَصَابَتْكُمْ

انصاف وارا هجن يا ٻيا ماڻهو شاهد هجن جيڪڏهن توهان مسافر آهيو پوءِ توهان کي

مُّصِيْبَةُ الْمَوْتِ ؕ تَحْبِسُوْنَهُمَا مِنْۢ بَعْدِ الصَّلٰوةِ فَيُقْسِمٰنِ بِاللّٰهِ

موت جو حادثو پيش اچي، (ٻن شاهدن کان قسم کڻايو) تم پوءِ نماز کان پوءِ اهي ٻئي شاهد

اِنِ ارْتَبْتُمْ لَا نَشْتَرِيْ بِهٖ ثَمَنًا وَّلَوْ كَانَ ذَا قُرْبٰى ۙ وَلَا نَكْتُمُ

الله جو قسم کڻن جيڪڏهن شڪ هجي ته، چون ته نه اسان قسم جو عيوض مال ڪي جيتوڻيڪ اسان جا

شَهَادَةَ اللّٰهِ اِنَّاۤ اِذًا لَّمِنَ الْاٰثِمِيْنَ ﴿١٠٦﴾ فَاِنْ عُثِرَ عَلٰۤى اَنَّهُمَا اسْتَحَقَّاۤ

مائٽ هجن ۽ الله جي شاهدي اسان لڪائي نه ٿا، ڪري ته بيشڪ اسان گنهگارن مان ٿينداسين. پوءِ جيڪڏهن اهو معلوم ٿئي ته اهي ٻئي

لهٰ تفسير النسفي. ٢ه تفسير جلالين. ٣ه تفسير روح البيان. (منزل ٢) ٤ه تفسير روح البيان. ٥ه تفسير روح البيان.

اِثْمًا فَاٰخَرٰنِ يَقُوْمٰنِ مَقَامَهُمَا مِنَ الَّذِيْنَ اسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ

جيڪڏهن اطلاع ملي ته اهي ٻئي شاهد حق دٻائيندا ته پوءِ ٻيا شاهد (عادل) انهن شاهدن جي عيوض مقرر ڪيا وڃن

الْاَوْلَيٰنِ فَيُقْسِمٰنِ بِاللّٰهِ لَشَهَادَتُنَآ اَحَقُّ مِنْ شَهَادَتِهِمَا وَ

(جيڪي ميت کي ويجها هجن)، پوءِ ٻئي شاهد قسم کڻن ته اسان ٻنهي جي شاهدي پهرين جي شاهدي کان وڌيڪ

مَا اعْتَدَيْنَآ ۖ اِنَّآ اِذًا لَّمِنَ الظّٰلِمِيْنَ ﴿۱۰۷﴾ ذٰلِكَ اَدْنٰٓى اَنْ يَّاْتُوْا

سچي آهي اسان حق کان تجاوز نه ڪيو آهي (اگر اسان ائين ڪيو ته) بيشڪ اسان ان وقت ظالمن مان ٿينداسين. اهي مذڪور احڪام

بِالشَّهَادَةِ عَلٰى وَجْهِهَآ اَوْ يَخَافُوْٓا اَنْ تُرَدَّ اَيْمَانٌۢ بَعْدَ اَيْمَانِهِمْ

انهي لاءِ آهن جو شاهدي صحيح ٿئي يا انهن کي خوف هجي ته اسان جا قسم ٻين جي قسمن جي ڪري رد

وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاسْمَعُوْا ۭ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفٰسِقِيْنَ ﴿۱۰۸﴾

ڪيا ويندا ۽ الله کان ڊڄو (خيانت ڪرڻ ۽ ڪوڙن قسمن کڻڻ کان) ۽ الله تعالى گنهگار قوم کي هدايت نه ٿو فرمائي.

يَوْمَ يَجْمَعُ اللّٰهُ الرُّسُلَ فَيَقُوْلُ مَاذَآ اُجِبْتُمْ ۭ قَالُوْا لَا عِلْمَ لَنَا ۭ

قيامت جي ڏينهن الله تعالى سڀني رسولن کي گڏ ڪري سوال پڇندو ته توهان کي پيغام پهچائڻ وقت ڪهڙو جواب مليو

اِنَّكَ اَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوْبِ ﴿۱۰۹﴾ اِذْ قَالَ اللّٰهُ يٰعِيْسَى ابْنَ مَرْيَمَ

چوندا اسان کي ڪو علم ناهي بيشڪ تون ئي جاڻندڙ آهين. جنهن وقت الله تعالى عيسىٰ پٽ مريم کي فرمائيندو

اذْكُرْ نِعْمَتِيْ عَلَيْكَ وَعَلٰي وَالِدَتِكَ ۘ اِذْ اَيَّدْتُّكَ بِرُوْحِ

تون منهنجون نعمتون ياد ڪر جيڪي مون تنهنجي ۽ تنهنجي والده تي ڪيون. جڏهن اسان توکي جبرائيل امين سان مدد ڏني

الْقُدُسِ ۣ تُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا ۚ وَاِذْ عَلَّمْتُكَ الْكِتٰبَ

مضبوط بڻايو ته ماءُ جي هنج ۾ گفتگو ڪئي ۽ وڏي عمر ۾ تبليغ ڪئي ۽ انهي وقت اسان توکي ڪتاب

وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرٰىةَ وَالْاِنْجِيْلَ ۚ وَاِذْ تَخْلُقُ مِنَ الطِّيْنِ

۽ حڪمت ۽ توراة ۽ انجيل جو علم عطا ڪيو، ۽ جنهن وقت تو مٽي مان

له روح المعاني. ٢ه تفسير روح البيان ونسفي. ٣ه تفسير (منزل ٢) النسفي. ٤ه تفسير ڪبير.

كَهَيْـَٔةِ الطَّيْرِ بِاِذْنِيْ فَتَنْفُخُ فِيْهَا فَتَكُوْنُ طَيْرًا بِاِذْنِيْ وَ

منهنجي حڪم سان پکيءَ جي صورت تيار ڪئي پوءِ تون انهيءَ ۾ ڦوڪ ڏني پوءِ منهنجي حڪم سان (اها صورت) پکي بڻجي

تُبْرِئُ الْاَكْمَهَ وَالْاَبْرَصَ بِاِذْنِيْ ۚ وَاِذْ تُخْرِجُ الْمَوْتٰى

وئي ۽ تون شفا ڏني ٿي ماءُ جي پيٽان انڌي ۽ ڪوڙهه واري کي ۽ جنهن وقت قبرن مان مُئل زنده ڪري

بِاِذْنِيْ ۚ وَاِذْ كَفَفْتُ بَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ عَنْكَ اِذْ جِئْتَهُمْ

ٿي ڪڍيا منهنجي حڪم سان ۽ جنهن وقت بني اسرائيل کي اسان تو کان روڪيو سين جڏهن تو انهن

بِالْبَيِّنٰتِ فَقَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْهُمْ اِنْ هٰذَآ اِلَّا سِحْرٌ

وٽ معجزا آندا پوءِ انهن مان ڪافرن چيو ناهي هي مگر صاف

مُّبِيْنٌ ۝١١٠ وَاِذْ اَوْحَيْتُ اِلَى الْحَوَارِيّٖنَ اَنْ اٰمِنُوْا بِيْ وَبِرَسُوْلِيْ ۚ

جادو ۔ ۽ جڏهن اسان حوارين جي دل ۾ وڌو ته اسان تي ۽ تو تي ايمان آڻي

قَالُوْٓا اٰمَنَّا وَاشْهَدْ بِاَنَّنَا مُسْلِمُوْنَ ۝١١١ اِذْ قَالَ الْحَوَارِيُّوْنَ

چيائون اسان ايمان آندو ۽ تون شاهدي ڏي بيشڪ اسان مسلمان آهيون. جڏهن حوارين سوال ڪيو

يٰعِيْسَى ابْنَ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَطِيْعُ رَبُّكَ اَنْ يُّنَزِّلَ عَلَيْنَا

اي عيسىٰ پٽ مريم جا ڇا تنهنجي ربّ کي توفيق آهي جو اسان جي مٿان نازل ڪري آسمان

مَآئِدَةً مِّنَ السَّمَآءِ ۭ قَالَ اتَّقُوا اللّٰهَ اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ۝١١٢

مان دسترخوان (طعام جو) ، عيسىٰ فرمايو الله کان خوف ڪريو جيڪڏهن توهان مؤمن آهيو.

قَالُوْا نُرِيْدُ اَنْ نَّاْكُلَ مِنْهَا وَتَطْمَىِٕنَّ قُلُوْبُنَا وَنَعْلَمَ

چيائون اسان ارادو ڪريون ٿا ته انهيءَ مان اسين کائون ۽ اسان جون دليون مطمئن ٿين ۽ اسين

اَنْ قَدْ صَدَقْتَنَا وَنَكُوْنَ عَلَيْهَا مِنَ الشّٰهِدِيْنَ ۝١١٣

معلوم ڪريون ته تون نبوت ۾ سچو آهين ۽ اسين انهيءَ ڳالهه تي گواهن مان هجون ۔

له تفسير ڪبير، ٢ه تفسير بيضاوي، ٣ه تفسير النسفي، ٤ه تفسير مظهري.

قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ اللّٰهُمَّ رَبَّنَآ أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَآئِدَةً مِّنَ السَّمَآءِ

عيسيٰ پٽ مريم عرض ڪيو ته اي اسان جا الله اسان جي مٿان دسترخوان (طعام جو) آسمان مان نازل فرماءِ

تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِّأَوَّلِنَا وَآخِرِنَا وَآيَةً مِّنْكَ ۚ وَارْزُقْنَا وَأَنْتَ

جيڪو اسان لاءِ باعث خوشي ٿئي پهرين کان پوين تائين اسان لاءِ ۽ تنهنجي طرفان نشاني ٿئي ۽ تون اسان کي

خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿١١٤﴾ قَالَ اللّٰهُ إِنِّي مُنَزِّلُهَا عَلَيْكُمْ ۖ فَمَنْ يَّكْفُرْ بَعْدُ

رزق ڏي ۽ تون بهترين رزق ڏيندڙ آهين. الله فرمايو بيشڪ آئون دسترخوان کي توهان تي نازل ڪريان ٿو پوءِ جنهن

مِنْكُمْ فَإِنِّي أُعَذِّبُهُ عَذَابًا لَّآ أُعَذِّبُهُ أَحَدًا مِّنَ الْعٰلَمِينَ ﴿١١٥﴾ وَ

ماڻهو توهان مان انهيءَ کان پوءِ بي ڪفر ڪيو ته بيشڪ آءٌ ان تي سخت عذاب ڪندس جهڙو عذاب دنيا جهان ۾ ڪنهن تي نه ٿيو هوندو. ۽

إِذْ قَالَ اللّٰهُ يٰعِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ ءَأَنْتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّيَ

توهان ياد ڪريو جڏهن الله تعاليٰ فرمائيندو (قيامت ۾) اي عيسيٰ پٽ مريم جا تو چيو هو ماڻهن کي ته مون کي ۽ منهنجي ماءُ کي

إِلٰهَيْنِ مِنْ دُونِ اللّٰهِ ۖ قَالَ سُبْحٰنَكَ مَا يَكُونُ لِيٓ أَنْ أَقُولَ مَا

به خدا ڪري مڃو الله تعاليٰ کان سواءِ. عيسيٰ عرض ڪندو تون پاڪ آهين منهنجي لاءِ مناسب نه هيو جو آئون چوان جيڪي

لَيْسَ لِي بِحَقٍّ ۚ إِنْ كُنْتُ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ ۚ تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي

مون کي حق نه هي، جيڪڏهن مون چيو هوندو (بالفرض) پوءِ بيشڪ تو کي معلوم هوندو تون ڄاڻين ٿو جيڪي منهنجي

وَلَآ أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ ۚ إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ﴿١١٦﴾ مَا قُلْتُ

دل ۾ آهي ۽ نه آئون ڄاڻان ٿو جيڪو تو کي معلوم آهي بيشڪ تون ئي ڳجهن ڳالهين جو ڄاڻندڙ آهين. نه چيو آهي

لَهُمْ إِلَّا مَآ أَمَرْتَنِي بِهِ أَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ ۚ وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ

مون انهن کي مگر جيڪو تو مون کي حڪم ڪيو ته اهي عبادت ڪن الله جي جيڪو منهنجو ۽ توهان جو رب آهي ۽ جيستائين

شَهِيدًا مَّا دُمْتُ فِيهِمْ ۚ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنْتَ أَنْتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ ۚ وَ

آئون انهن ۾ رهيس ته انهن تي نگران هيس پوءِ جڏهن تو مون کي کڻي ورتو ته تون انهن تي نگاهه ڪرڻ وارو هئين

ربع ١٥

وقف النبي صلى الله عليه وسلم

له تفسير مظهري. ٢ه تفسير ابن عباس. ٣ه تفسير حسيني.

أَنتَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿١١٧﴾ إِن تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ ۖ وَإِن تَغْفِرْ

۽ تون هر شيءِ جو چڱيءَ طرح ڄاڻندڙ آهين. جيڪڏهن تون انهن کي عذاب ڪندين ته بيشڪ اهي تنهنجا ٻانها آهن ۽ جيڪڏهن

لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١١٨﴾ قَالَ اللَّهُ هَٰذَا يَوْمُ يَنفَعُ

تون انهن کي بخش ڪندين ته بيشڪ تون ئي غالب حڪمت وارو آهين. الله فرمائيندو ته هي ڏينهن آهي جو نفعو

الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ ۚ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ

ڏيندو مؤمنن کي سندن ايمان آڻڻ. انهن لاءِ باغ آهن جن جي هيٺان نهرون وهن ٿيون هميشه

فِيهَا أَبَدًا ۚ رَّضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ۚ ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١١٩﴾

هميشه انهي ۾ رهندا، الله تعالى انهن کان راضي هوندو ۽ اهي رب کان راضي هوندا اهو وڏي ڪاميابي آهي

لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا فِيهِنَّ ۚ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٢٠﴾

الله لاءِ آهي مُلڪ آسمانن ۽ زمين جو ۽ جيڪي ڪجهه انهن ۾ آهي ۽ الله تعالى هر شيءِ تي قادر آهي.

(٦) سُورَةُ الْأَنْعَامِ مَكِّيَّةٌ (٥٥)

آياتها ١٦٥ — ركوعاتها ٢٠

سورة انعام مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي، انهي ۾ ١٦٥ آيتون ۽ ٢٠ رڪوع آهن.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الله تعالى جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي)

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ

سڀئي تعريفون الله تعالى لاءِ آهن جنهن آسمانن ۽ زمين کي پيدا فرمايو ۽ تخليق ڪيائين اونداهيون

وَالنُّورَ ۖ ثُمَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ ﴿١﴾ هُوَ الَّذِي

۽ روشني کي، انهي ڪان پوءِ جيڪي ماڻهو ڪفر ڪن ٿا سي پنهنجي رب سان ٻين کي شريڪ ڪن ٿا. اهو الله

خَلَقَكُم مِّن طِينٍ ثُمَّ قَضَىٰ أَجَلًا ۖ وَأَجَلٌ مُّسَمًّى عِندَهُ ۖ ثُمَّ

جنهن توهان کي مٽي مان پيدا فرمايو پوءِ هڪ مدت کي (توهان لاءِ) مقرر ڪيائين ۽ الله وٽ وقت (توهان جو) مقرر

ع ١٦ ٥ ٢

أَنْتُمْ تَمْتَرُوْنَ ﴿٢﴾ وَهُوَ اللّٰهُ فِي السَّمٰوٰتِ وَفِي الْأَرْضِ ۖ يَعْلَمُ سِرَّكُمْ

تيل آهي انهي ۾ ڪان پوءِ توهان شڪ ڪريو ٿا. ۽ اهو الله آهي آسمانن ۽ زمين ۾، ڄاڻي ٿو ڳجهه توهان جي کي

وَجَهْرَكُمْ وَيَعْلَمُ مَا تَكْسِبُوْنَ ﴿٣﴾ وَمَا تَأْتِيْهِمْ مِّنْ اٰيَةٍ مِّنْ

۽ ظاهر توهان جي کي ۽ ڄاڻي ٿو عملن توهان جن کي. ۽ نه ٿي اچي انهن وٽ ڪا آيت سندن

اٰيٰتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوْا عَنْهَا مُعْرِضِيْنَ ﴿٤﴾ فَقَدْ كَذَّبُوْا بِالْحَقِّ لَمَّا

رب جي طرفان مگر انهي کان اهي منهن موڙيندڙ هئا. پوءِ بيشڪ انڪار ڪيائون قرآن جو جڏهن

جَآءَهُمْ ۖ فَسَوْفَ يَأْتِيْهِمْ أَنْبٰٓؤُا مَا كَانُوْا بِهٖ يَسْتَهْزِءُوْنَ ﴿٥﴾ أَلَمْ

رسول عربي انهن وٽ آندو، پوءِ جلدي ايندي انهن وٽ خبر انهي جي جنهن سان ٺٺوليون ڪندا هئا. ڇا

يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِّنْ قَرْنٍ مَّكَّنّٰهُمْ فِي الْأَرْضِ مَا لَمْ نُمَكِّنْ

نه ڏٺائون ڪيترين هلاڪ ڪيو اسان انهن کان اڳ ۾ اُمتون جن کي اسان ٽڪايو زمين ۾ نعمتن سان جن نعمتن

لَّكُمْ وَأَرْسَلْنَا السَّمَآءَ عَلَيْهِمْ مِّدْرَارًا ۖ وَّجَعَلْنَا الْأَنْهٰرَ تَجْرِيْ مِنْ

سان اسان توهان کي نه ٽڪايو، ۽ اسان مسلسل بارشون انهن تي وسايون ۽ اسان نهرن کي پيدا فرمايو جيڪي

تَحْتِهِمْ فَأَهْلَكْنٰهُمْ بِذُنُوْبِهِمْ وَأَنْشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا اٰخَرِيْنَ ﴿٦﴾

وهيون ٿي انهن جي هيٺان پوءِ سندن گناهن سبب اسان انهن کي هلاڪ ڪيو ۽ انهن کان پوءِ اسان پيدا ڪيا ٻيا ماڻهو.

وَلَوْ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ كِتٰبًا فِيْ قِرْطَاسٍ فَلَمَسُوْهُ بِأَيْدِيْهِمْ لَقَالَ

۽ جيڪڏهن اسان رسول عربي تي لکت نازل ڪريون ها ڪاغذ تي پوءِ انهي کي اهي هٿ لائن ها، ته به چون ها

الَّذِيْنَ كَفَرُوْٓا إِنْ هٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِيْنٌ ﴿٧﴾ وَقَالُوْا لَوْلَآ أُنْزِلَ

جن ماڻهن ڪفر ڪيو، نه آهي هي (قرآن) مگر صاف جادو. ۽ چيائون ڇو نه رسول عربي تي ملائڪ

عَلَيْهِ مَلَكٌ ۖ وَلَوْ أَنْزَلْنَا مَلَكًا لَّقُضِيَ الْأَمْرُ ثُمَّ لَا يُنْظَرُوْنَ ﴿٨﴾

نازل ڪيو ويو (جيڪو سندن تصديق ڪري ها) ۽ جيڪڏهن اسان ملائڪ موڪليون ها ته فيصلو ٿي وڃي ها انهن کان پوءِ مهلت نه ڏني وڃي ها

وَلَوْ جَعَلْنٰهُ مَلَكًا لَّجَعَلْنٰهُ رَجُلًا وَّ لَلَبَسْنَا عَلَيْهِمْ مَّا

۽ جيڪڏهن فرشتي کي پيغمبر ڪري موڪليون ها ته اُهو ضرور انساني شڪل ۾ موڪليون ها ۽ ضرور رسول بابت اهي شڪ پيدا ڪريون ها

يَلْبِسُوْنَ ﴿٩﴾ وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِّنْ قَبْلِكَ فَحَاقَ بِالَّذِيْنَ

جنهن ۾ هينئر اهي شڪ ۾ آهن ۽ تحقيق توهان کان اڳين رسولن سان مذاق ڪيا ويا پوءِ (عذاب ۾) گرفتار ٿيا اهي

سَخِرُوْا مِنْهُمْ مَّا كَانُوْا بِهٖ يَسْتَهْزِءُوْنَ ﴿١٠﴾ قُلْ سِيْرُوْا فِى الْاَرْضِ

ماڻهو جن پيغمبرن سان مذاق ڪيو انهيءَ سببان جو مذاق ڪندا هئا ١٠ اي حبيب توهان فرمايو سير ڪريو توهان زمين ۾

ثُمَّ انْظُرُوْا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِيْنَ ﴿١١﴾ قُلْ لِّمَنْ مَّا

انهيءَ کان پوءِ ڏسو ته ڪهڙي پڇاڙي آهي رسولن کي ڪوڙو ڀانئيندڙن جي ١١ اي حبيب توهان فرمايو ڪنهن

فِى السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۭ قُلْ لِّلّٰهِ ۭ كَتَبَ عَلٰى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ ۭ

لاءِ آهي جيڪو ڪجهه آسمانن ۽ زمين ۾ آهي ۽ اي حبيب توهان فرمايو الله لاءِ آهي الله تعاليٰ (امت محمديه لاءِ) رحمت جو فيصلو فرمايو آهي،

لَيَجْمَعَنَّكُمْ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ لَا رَيْبَ فِيْهِ ۭ اَلَّذِيْنَ خَسِرُوْٓا

الله ضرور توهان کي گڏ ڪندو قيامت جي ڏينهن ۾ جو ناهي شڪ انهيءَ ۾ جن ماڻهن نقصان ۾ وڌو

اَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُوْنَ ﴿١٢﴾ وَلَهٗ مَا سَكَنَ فِى الَّيْلِ وَالنَّهَارِ ۭ

پنهنجن وجودن کي پوءِ اهي نه ٿا ايمان آڻن ١٢ ۽ سڀئي مخلوقات ۽ موجودات الله تعاليٰ جي ملڪيت آهن،

وَهُوَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ ﴿١٣﴾ قُلْ اَغَيْرَ اللّٰهِ اَتَّخِذُ وَلِيًّا فَاطِرِ

۽ اهو ٻڌندڙ ڄاڻندڙ آهي ١٣ اي حبيب توهان فرمايو ڇا الله کان سواءِ آئون عبادت ڪريان جيڪو

السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَهُوَ يُطْعِمُ وَلَا يُطْعَمُ ۭ قُلْ اِنِّىْٓ اُمِرْتُ

پيدا ڪندڙ آهي آسمانن جو ۽ زمين جو ۽ اهو کارائي ٿو ۽ پاڻ نه ٿو کائي اي حبيب توهان فرمايو مون کي

اَنْ اَكُوْنَ اَوَّلَ مَنْ اَسْلَمَ وَلَا تَكُوْنَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ ﴿١٤﴾ قُلْ

بيشڪ حڪم ڪيو ويو آهي ته آئون پهريون فرمانبردار هجان ۽ هرگز تون گڏ نه هج مشرڪن سان ١٤ اي حبيب توهان فرمايو

ا تفسير مظهري وتفسير بيضاوي وتفسير جلالين وتفسير (منزل ٢) ابن عباس. ٢ تفسير جلالين وروح البيان وروح المعاني.
٣ تفسير جلالين. ٤ تفسير ابن عباس وروح المعاني ٥ تفسير جلالين وتفسير بيضاوي وتفسير روح البيان. ٦ تفسير ابن عباس.

إِنِّىٓ أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّى عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٥﴾ مَّن

بيشڪ آءٌ خوف ڪريان ٿو قيامت جي ڏينهن جي (بالفرض) مون پنهنجي رب جي بي فرماني ڪئي ۔ جيڪو انسان

يُصْرَفْ عَنْهُ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمَهُۥ ۚ وَذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ

قيامت جي ڏينهن عذاب کان پري ڪيو ويو ته بيشڪ انهي تي الله رحم ڪيو ۽ اها صاف ڪاميابي

ٱلْمُبِينُ ﴿١٦﴾ وَإِن يَمْسَسْكَ ٱللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُۥٓ إِلَّا هُوَ ۖ

آهي ۔ ۽ جيڪڏهن الله توهان کي سختي پهچائي ته ڪير به انکي لاهڻ وارو ڪونهي سواءِ الله تعالى

وَإِن يَمْسَسْكَ بِخَيْرٍ فَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٧﴾

۽ جيڪڏهن الله توهان کي ڀلائي پهچائي ته به الله تعالى هر شيءِ تي قادر آهي ۔

وَهُوَ ٱلْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِۦ ۚ وَهُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْخَبِيرُ ﴿١٨﴾

۽ الله تعالى پنهنجن ٻانهن تي غالب آهي، ۽ اهو هميشه حڪمت وارو خبردار آهي ۔

قُلْ أَىُّ شَىْءٍ أَكْبَرُ شَهَٰدَةً ۖ قُلِ ٱللَّهُ ۖ شَهِيدٌۢ بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ ۚ

اي حبيب توهان فرمايو الله کان شاهدي ۾ ڪهڙي شي وڏي آهي، اي حبيب توهان فرمايو الله شاهد آهي منهنجي ۽ توهان جي وچ ۾

وَأُوحِىَ إِلَىَّ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانُ لِأُنذِرَكُم بِهِۦ وَمَنۢ بَلَغَ ۚ أَئِنَّكُمْ

۽ مون ڏانهن وحي ڪيو ويو آهي هي قرآن انهي لاءِ ته توهان کي ڊيڄاريان ۽ جن ماڻهن تائين قرآن ڪريم پهچي ڇا توهان

لَتَشْهَدُونَ أَنَّ مَعَ ٱللَّهِ ءَالِهَةً أُخْرَىٰ ۚ قُل لَّآ أَشْهَدُ ۚ قُلْ إِنَّمَا

(مڪي جاهلو) شاهدي ڏيو ٿا ته بيشڪ الله تعالى سان گڏ ٻيا خدا آهن، اي حبيب توهان فرمايو آءٌ شاهدي نٿو

هُوَ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ وَإِنَّنِى بَرِىٓءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ ﴿١٩﴾ ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ

ڏيان توهان فرمايو اهو الله هڪ آهي ۽ بيشڪ آءٌ توهان جي شرڪ کان قطعاً بيزار آهيان ۔ اهي ماڻهو جن کي اسان

ٱلْكِتَٰبَ يَعْرِفُونَهُۥ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَآءَهُمُ ۘ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ

توراة ۽ انجيل ڏنو رسول عربي کي سڃاڻن ٿا جيئن سڃاڻن ٿا پنهنجن پٽن کي، جن ماڻهن نقصان ۾ وڌو پنهنجن جانين کي

له تفسير روح البيان، ٢ه تفسير الدر ٣ه القرآن عرف و (منزل ٢) تفسير روح البيان ٥ه تفسير الدر المنثور وتفسير روح البيان ١
٦ه تفسير مظهري، ٧ه تفسير مظهري وتفسير روح المعاني وتفسير الخازن .

فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ

پوءِ اهي ايمان نه آڻيندا ۔ ۽ ناهي ڪو به ڪٿرو وڌيڪ ظالم ان شخص کان جيڪو الله جي مٿان ڪوڙ ٺاهي ٿو

كَذَّبَ بِآيَاتِهِ ۗ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ ﴿٢١﴾ وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا

يا الله جي آيتن جو انڪار ڪري ٿو، بيشڪ ظالم ڇوٽڪارو نه ٿا وٺن. ۽ ان ڏينهن اسين سڀني کي گڏ ڪنداسين

ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا أَيْنَ شُرَكَاؤُكُمُ الَّذِينَ كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٢٢﴾

ان کان پوءِ اسين انهن ماڻهن کي چونداسين جيڪي شرڪ ڪندا هئا ڪٿي توهانجا معبود آهن جن جو توهان گمان ڪندا

ثُمَّ لَمْ تَكُنْ فِتْنَتُهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا وَاللَّهِ رَبِّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ ﴿٢٣﴾

هئا پوءِ نه هوندو ٻيو عُذر انهن جو مگر چوندا قسم آهي الله جو اي اسانجا رب اسين دنيا ۾ شرڪ ڪندڙ نه هئاسين

انْظُرْ كَيْفَ كَذَبُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ ۚ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا

رسول عربي توهان نگاهه ڪريو ڪهڙي طرح اهي پاڻ تي ڪوڙ ڳالهائن ٿا ۽ انهن کي وسري ويو اهي

يَفْتَرُونَ ﴿٢٤﴾ وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ ۖ وَجَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ

ڳالهيون جيڪي الله تي مڙهيندا هئا. ۽ ڪجهه انهن مان اهو آهن جيڪي توهان کان قرآن ٻڌن ٿا ۽ اسان انهن جي دلين تي

أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا ۚ وَإِنْ يَرَوْا كُلَّ آيَةٍ

سمجهڻ کان پردا ڪري ڇڏيا آهن ۽ انهن جي ڪنن تي ڳرائي آهي ۔ ۽ جيڪڏهن هر نشاني ڏسن تڏهن به

لَا يُؤْمِنُوا بِهَا ۚ حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوكَ يُجَادِلُونَكَ يَقُولُ الَّذِينَ

ايمان نه آڻيندا انهي تي، ايستائين جو جڏهن رسول عربي وٽ اچن ٿا (هر وقت) توهان سان ڪافر

كَفَرُوا إِنْ هَٰذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٢٥﴾ وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ

جهڳڙو ڪن ٿا ۽ چون ٿا ناهي هي قرآن مگر اڳين جون ڪوڙيون ڳالهيون. ۽ ڪافر منع ڪن ٿا ماڻهن کي رسول عربي

وَيَنْأَوْنَ عَنْهُ ۖ وَإِنْ يُهْلِكُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٦﴾

جي تابعداري کان ۽ پاڻ به ڀري ٿين ٿا رسول عربي کان ۽ نه ٿا هلاڪ ڪن مگر پنهنجي نفس کي ۽ نه ٿا سمجهن .

له تفسير جلالين، ٢ه تفسير خازن مظهري، ٣ه تفسير ڪبير و مظهري (منزل ٢) ۽ تفسير النسفي

وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذْ وُقِفُوا عَلَى النَّارِ فَقَالُوا يَٰلَيْتَنَا نُرَدُّ وَلَا نُكَذِّبَ

۽ جيڪڏهن (اي رسول عربي) تون ڏسين ها جنهن وقت بيهاريا ويندا باهه تي پوءِ چوندا اي ڪاش اسين موٽايا وڃون ها

بِـَٔايَٰتِ رَبِّنَا وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٧﴾ بَلْ بَدَا لَهُم مَّا كَانُوا

۽ اسين نه ڪوڙو ڪريون ها الله جي آيتن کي ۽ ٿيون ها اسين مؤمنن مان. بلڪ ظاهر ٿي پيو انهن لاءِ جيڪي ڪجهه

يُخْفُونَ مِن قَبْلُ ۖ وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَإِنَّهُمْ

لڪائيندا هئا اڳ دنيا ۾ (ماڻهن کان) ۽ جيڪڏهن اهي موٽايا وڃن ها ته دنيا ۾ ضرور اهي ڪم ڪن ها جن کان منع ڪيا ويا ۽

لَكَٰذِبُونَ ﴿٢٨﴾ وَقَالُوٓا إِنْ هِىَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا وَمَا نَحْنُ

بيشڪ اهي ڪوڙا آهن. ۽ چيائون نه آهي هيءُ مگر حياتي دنيا جي ۽ اسين (مرڻ کان پوءِ)

بِمَبْعُوثِينَ ﴿٢٩﴾ وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذْ وُقِفُوا عَلَىٰ رَبِّهِمْ ۚ قَالَ أَلَيْسَ هَٰذَا

نه اٿاريا ويندا اسين. ۽ جيڪڏهن (اي رسول عربي) توهان ڏسو ها جڏهن اهي رب جي آڏو پيش ٿيندا، الله فرمائيندو ڇا

بِالْحَقِّ ۚ قَالُوا بَلَىٰ وَرَبِّنَا ۚ قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ

نه آهي هي حق، عرض ڪندا ها ۽ قسم آهي رب اسان جي جو، الله حڪم فرمائيندو پوءِ توهان عذاب جو چکو انهي

تَكْفُرُونَ ﴿٣٠﴾ قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِلِقَآءِ اللَّهِ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَتْهُمُ

سبب جو توهان ڪفر ڪندا هئا. بيشڪ نقصان ۾ پيا اهي ماڻهو جن قيامت کي ڪوڙو سمجهيو تان جو جڏهن اوچتي

السَّاعَةُ بَغْتَةً قَالُوا يَٰحَسْرَتَنَا عَلَىٰ مَا فَرَّطْنَا فِيهَا وَهُمْ

قيامت آئي چيائون اي حسرت اسان جي انهي ڳالهه تي جو ڪوتاهي ڪئي اسان انهي ۾ ۽ اهي

يَحْمِلُونَ أَوْزَارَهُمْ عَلَىٰ ظُهُورِهِمْ ۚ أَلَا سَآءَ مَا يَزِرُونَ ﴿٣١﴾ وَمَا

کڻندا گناهن پنهنجن کي پنهنجن پٺن تي، خبردار خراب آهي اهو بار جيڪو کڻندا ۽ ناهي

الْحَيَوٰةُ الدُّنْيَآ إِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ ۖ وَلَلدَّارُ الْءَاخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ

حياتي دنيا جي مگر راند ۽ تماشو ۽ بهشت ڀلو آهي انهن ماڻهن لاءِ جيڪي

له تفسير النسفي. ٢ه تفسير نسفي و تفسير روح المعاني. ٣ه تفسير جلالين.

يَتَّقُونَ ۗ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٣٢﴾ قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذِي

خوف خدا رکن ٿا، ڇا پوءِ توهان نہ ٿا سمجهو. تحقيق اسان کي معلوم آهي تہ اهي ماڻهو رسول عربي ﷺ

يَقُولُونَ ۖ فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ وَلَٰكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ

کي ڏکوئن ٿا، پوءِ بيشڪ اهي توهان کي (اي رسول عربي) ڪوڙو نہ ٿا سمجهن پر ظالم الله جي

اللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴿٣٣﴾ وَلَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ فَصَبَرُوا

آيتن (قرآن مجيد) جو انڪار ڪن ٿا. ۽ بيشڪ تحقيق ڪوڙا سمجهيا ويا رسول جيڪي توهان کان اڳ آيا، پوءِ صبر ڪيائون

عَلَىٰ مَا كُذِّبُوا وَأُوذُوا حَتَّىٰ أَتَاهُمْ نَصْرُنَا ۚ وَلَا مُبَدِّلَ

انهي ڳالهہ تي جنهن ۾ ڪوڙا سمجهايا ويا (نبوت ۾) ۽ ايذاءُ ڏنا ويا ايستائين جو آئي انهن وٽ مدد اسان جي، ۽ ناهي

لِكَلِمَاتِ اللَّهِ ۚ وَلَقَدْ جَاءَكَ مِن نَّبَإِ الْمُرْسَلِينَ ﴿٣٤﴾

ڪير تبديل ڪندڙ الله جي حڪمن کي، ۽ بيشڪ تحقيق توهان وٽ آيون آهن خبرون اڳين پيغمبرن جون.

وَإِن كَانَ كَبُرَ عَلَيْكَ إِعْرَاضُهُمْ فَإِنِ اسْتَطَعْتَ أَن تَبْتَغِيَ نَفَقًا

۽ توهان جي شان انهن جو منهن موڙڻ جيتوڻيڪ وڏي پريشاني آهي پوءِ جيڪڏهن توهان کي توفيق آهي تہ طلب ڪريو

فِي الْأَرْضِ أَوْ سُلَّمًا فِي السَّمَاءِ فَتَأْتِيَهُم بِآيَةٍ ۚ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَمَعَهُمْ

ڪا سرنگ زمين ۾ يا ڏاڪڻ آسمان ۾ پوءِ توهان انهن کي ڪا نشاني آڻي ڏيو، ۽ جيڪڏهن الله چاهي تہ گڏ ڪري

عَلَى الْهُدَىٰ ۚ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴿٣٥﴾ إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ

انهن کي هدايت تي پوءِ (اي مخاطب) هرگز نہ ٿي تون جاهلن مان. اهي (توهان جي دعوت اسلامي) قبول ڪندا جيڪي

يَسْمَعُونَ ۘ وَالْمَوْتَىٰ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ ثُمَّ إِلَيْهِ يُرْجَعُونَ ﴿٣٦﴾ وَقَالُوا لَوْلَا

ٻڌن ٿا، ۽ ڪافرن کي الله قبرن مان اٿاريندو ۽ انهي ڪان پوءِ الله ڏانهن موٽايا ويندا. ۽ چيائون ڇو نہ

نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِّن رَّبِّهِ ۚ قُلْ إِنَّ اللَّهَ قَادِرٌ عَلَىٰ أَن يُنَزِّلَ

رسول عربي تي ڪا نشاني نازل ڪئي وئي سندس رب جي طرفان، اي حبيب توهان فرمايو بيشڪ آيت نازل ڪرڻ تي الله قادر آهي

النصف

له تفسير جلالين وبيضاوي. که تفسير روح البيان. که تفسير روح البيان. (منزل ٢) که روح البيان. ه تفسير ڪبير وتفسير جلالين وتفسير نسفي وتفسير روح المعاني وتفسير روح البيان وتفسير جامع البيان.

ءَايَةً وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٧﴾ وَمَا مِن دَآبَّةٍ فِى ٱلْأَرْضِ

پر اڪثر انهن جا نٿا ڄاڻن . ۽ ناهي ڪو هلندڙ جانور زمين ۾

وَلَا طَٰٓئِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّآ أُمَمٌ أَمْثَالُكُم ۚ مَّا فَرَّطْنَا فِى

۽ ناهي ڪو پکي جيڪو پنهنجن پرن تي اڏامي ٿو مگر سندن تقدير لکيل آهي، نه ڇڏي آهي

ٱلْكِتَٰبِ مِن شَىْءٍ ۚ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ ﴿٣٨﴾ وَٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟

اسان لوح محفوظ ۾ ڪا به شيءِ، انهي کان پوءِ اهي پنهنجي رب ڏانهن گڏ ڪيا ويندا . ۽ جيڪي ماڻهو قرآن ڪريم

بِـَٔايَٰتِنَا صُمٌّ وَبُكْمٌ فِى ٱلظُّلُمَٰتِ ۗ مَن يَشَإِ ٱللَّهُ يُضْلِلْهُ وَمَن يَشَأْ

کي ڪوڙو سمجهن ٿا، اهي ٻوڙا ۽ گونگا آهن اوندهه ۾ . جنهن کي رب چاهي گمراه ڪري ۽ جنهن کي رب چاهي

يَجْعَلْهُ عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٣٩﴾ قُلْ أَرَءَيْتَكُمْ إِنْ أَتَىٰكُمْ عَذَابُ

انهي کي سڌي رستي تي هلائي . اي حبيب توهان فرمايو ڀلا توهان ٻڌايو جيڪڏهن اچي

ٱللَّهِ أَوْ أَتَتْكُمُ ٱلسَّاعَةُ أَغَيْرَ ٱللَّهِ تَدْعُونَ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٤٠﴾

توهان تي الله جو عذاب يا اچي توهان تي قيامت ڇا الله کان سواءِ بتن کي پڪاريندا جيڪڏهن توهان سچا آهيو

بَلْ إِيَّاهُ تَدْعُونَ فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ إِلَيْهِ إِن شَآءَ وَتَنسَوْنَ

بلڪ خاص الله کي توهان پڪاريو ٿا پوءِ جيڪڏهن چاهي ٿو توهان جون تڪليفون لاهي ٿو جنهن جي دعا توهان الله کان گهرو ٿا ۽ توهان بتن

مَا تُشْرِكُونَ ﴿٤١﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَآ إِلَىٰٓ أُمَمٍ مِّن قَبْلِكَ فَأَخَذْنَٰهُم بِٱلْبَأْسَآءِ

کي وساري ڇڏيو ٿا . ۽ بيشڪ تحقيق توهان کان اڳ ۾ اسان گهڻين امتن ڏانهن پيغمبر موڪليا ته انهن نه مڃيو پوءِ

وَٱلضَّرَّآءِ لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ ﴿٤٢﴾ فَلَوْلَآ إِذْ جَآءَهُم بَأْسُنَا تَضَرَّعُوا۟

اسان انهن کي مسڪيني ۽ مرض ۾ گرفتار ڪيو ته من اهي توبه ڪن پوءِ ڇو نه انهن توبه ڪئي جنهن وقت انهن وٽ

وَلَٰكِن قَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾

اسان جو عذاب آيو، پر ڪٺا قلب انهن جا ۽ سندن لاءِ شيطان سينگاريو جيڪو (ڪفر) ڪندا هئا.

ع ٤ ١٠

تفسير روح البيان وتفسير جلالين وتفسير مظهري. تفسير جلالين منزل ٢ تفسير بيضاوي وجلالين ونسفي وتفسير ڪبير. تفسير جلالين. تفسير ڪبير.

فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهٖ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ اَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ ؕ حَتّٰٓى

پوءِ جڏهن جو وساريائون جنهن جي کين نصيحت ڪئي وئي پوءِ (بطورِ مهلت) اسان انهن تي نعمتن جا دروازا کوليا

اِذَا فَرِحُوْا بِمَآ اُوْتُوْٓا اَخَذْنٰهُمْ بَغْتَةً فَاِذَا هُمْ مُّبْلِسُوْنَ ﴿٤٤﴾ فَقُطِعَ

ايستائين جو خوش ٿيا انهي سببان جيڪي اسان انهن کي ڏنو، اسان انهن کي اوچتو پڪڙيو، پوءِ اهي اُن وقت نااميد آهن.

دَابِرُ الْقَوْمِ الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا ؕ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿٤٥﴾ قُلْ

پوءِ قوم ظالمن جي پاڙ پٽي وئي، ۽ سڀئي تعريفون الله لاءِ آهن جيڪو رب آهي جهانن جو. اي

اَرَءَيْتُمْ اِنْ اَخَذَ اللّٰهُ سَمْعَكُمْ وَاَبْصَارَكُمْ وَخَتَمَ عَلٰى

حبيب توهان فرمايو ڀلا توهان (رهنمائي ڪيو) مون کي خبر ڏيندا جيڪڏهن الله توهان جو ٻڌڻ ۽ ڏسڻ ختم ڪري

قُلُوْبِكُمْ مَّنْ اِلٰهٌ غَيْرُ اللّٰهِ يَاْتِيْكُمْ بِهٖ ؕ اُنْظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ

۽ توهان جي دلين تي مهر هڻي. ڪير آهي معبود الله کان سواءِ جو اهي شيون توهان کي ڏئي؟ اي حبيب توهان ڏسو ڪيئن ڪري

الْاٰيٰتِ ثُمَّ هُمْ يَصْدِفُوْنَ ﴿٤٦﴾ قُلْ اَرَءَيْتَكُمْ اِنْ اَتٰىكُمْ عَذَابُ

طرح اسين دليل بيان ڪريون ٿا، انهي ڪان پوءِ اهي ڦرن ٿا مُنهن. اي حبيب توهان فرمايو مون کي خبر ڏيو جيڪڏهن توهان تي

اللّٰهِ بَغْتَةً اَوْ جَهْرَةً هَلْ يُهْلَكُ اِلَّا الْقَوْمُ الظّٰلِمُوْنَ ﴿٤٧﴾ وَمَا

الله جو عذاب اوچتو اچي يا ظاهر بظهور ته فقط ظالم قوم هلاڪ ٿيندي. ۽ نه ٿا

نُرْسِلُ الْمُرْسَلِيْنَ اِلَّا مُبَشِّرِيْنَ وَمُنْذِرِيْنَ ۚ فَمَنْ اٰمَنَ

موڪليون اسان رسولن کي مگر مبارڪ ڏيندڙ ۽ ڊيڄاريندڙ، پوءِ جنهن ماڻهو ايمان آندو

وَاَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ﴿٤٨﴾ وَالَّذِيْنَ

۽ چڱا ڪم ڪيا پوءِ ناهي خوف انهن تي ۽ نه اهي ڏکويا. ۽ جن ماڻهن

كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَا يَمَسُّهُمُ الْعَذَابُ بِمَا كَانُوْا يَفْسُقُوْنَ ﴿٤٩﴾ قُلْ

ڪوڙو سمجهيو آيتن اسان جي کي پهچي ٿو انهن کي عذاب انهي سببان جو گناهه ڪندا هئا. اي حبيب توهان فرمايو

لَآ اَقُوۡلُ لَكُمۡ عِنۡدِىۡ خَزَآئِنُ اللّٰهِ وَلَاۤ اَعۡلَمُ الۡغَيۡبَ وَلَاۤ

نه تو دعوي ڪريان آئون توهان لاءِ ته مون وٽ يا ذات خود الله جا خزانا آهن ۽ نه ذاتي طور غيب ڄاڻان ٿو

اَقُوۡلُ لَكُمۡ اِنِّىۡ مَلَكٌ ۚ اِنۡ اَتَّبِعُ اِلَّا مَا يُوۡحٰٓى اِلَىَّ ؕ قُلۡ

۽ آئون نه ئي دعوي ڪريان ٿو ته بيشڪ آئون ملائڪ آهيان، آئون ته فقط وحي رباني جي تابعداري ڪريان ٿو،

هَلۡ يَسۡتَوِى الۡاَعۡمٰى وَالۡبَصِيۡرُ ؕ اَفَلَا تَتَفَكَّرُوۡنَ ﴿۵۰﴾

اي حبيب توهان فرمايو ڇا ڪافر ۽ مومن پاڻ ۾ برابر آهن، ڇا پوءِ توهان فڪر نٿا ڪريو.

وَاَنۡذِرۡ بِهِ الَّذِيۡنَ يَخَافُوۡنَ اَنۡ يُّحۡشَرُوۡۤا اِلٰى رَبِّهِمۡ

۽ اي حبيب توهان قرآن سان ڊيڄاريو انهن ماڻهن کي جيڪي خوف ڪن ٿا جو اهي گڏ ڪيا ويندا پنهنجي رب ڏانهن

لَيۡسَ لَهُمۡ مِّنۡ دُوۡنِهٖ وَلِىٌّ وَّلَا شَفِيۡعٌ لَّعَلَّهُمۡ يَتَّقُوۡنَ ﴿۵۱﴾

ناهي انهن لاءِ (حقيقت ۾) الله کان سواءِ ڪو مددگار ۽ نه سفارش ڪندڙ من اهي خوف ڪن.

وَلَا تَطۡرُدِ الَّذِيۡنَ يَدۡعُوۡنَ رَبَّهُمۡ بِالۡغَدٰوةِ وَالۡعَشِىِّ يُرِيۡدُوۡنَ

۽ توهان پري نه ڪريو انهن ماڻهن کي جيڪي عبادت ڪن ٿا پنهنجي رب جي صبح ۽ شام ۾ اراده ڪن ٿا

وَجۡهَهٗ ؕ مَا عَلَيۡكَ مِنۡ حِسَابِهِمۡ مِّنۡ شَىۡءٍ وَّمَا مِنۡ حِسَابِكَ

الله جي ذات جو، توهان تي انهن جي حساب مان ڪا شيءِ ناهي ۽ نه توهان جي حساب مان

عَلَيۡهِمۡ مِّنۡ شَىۡءٍ فَتَطۡرُدَهُمۡ فَتَكُوۡنَ مِنَ الظّٰلِمِيۡنَ ﴿۵۲﴾ وَكَذٰلِكَ

انهن تي ڪا شيءِ آهي، پوءِ توهان انهن کي پري ڪريو ٿا پوءِ توهان انهن لاءِ نا انصافي ڪندڙن مان ٿي ويندا ۽ اهڙي

فَتَنَّا بَعۡضَهُمۡ بِبَعۡضٍ لِّيَـقُوۡلُوۡۤا اَهٰٓؤُلَاۤءِ مَنَّ اللّٰهُ عَلَيۡهِمۡ مِّنۡۢ

طرح اسان آزمايو ڪن ماڻهن کي ڪن ماڻهن سان، نيٺ چون ٿا ڇا انهن تي الله احسان ڪيو اسان جي

بَيۡنِنَا ؕ اَلَيۡسَ اللّٰهُ بِاَعۡلَمَ بِالشّٰكِرِيۡنَ ﴿۵۳﴾ وَاِذَا جَآءَكَ الَّذِيۡنَ

وچان، ڇا الله تعالي شڪرگذار بانهن کي زياده ڄاڻندڙ ناهي. ۽ جنهن وقت توهان وٽ اچن ٿا اهي ماڻهو جيڪي

له تفسير نسفي، تفسير بيضاوي، تفسير روح المعاني، تفسير روح البيان (منزل ٢) فسار سلسل الكلام كانه يقول لا ادعي الالهية ولا ادعي الملكية ... الي رسالة الله ... تفسير جلالين - ته تفسير نسفي - ته تفسير كبير - ته تفسير روح البيان.

يُؤْمِنُونَ بِاٰيٰتِنَا فَقُلْ سَلٰمٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلٰى

جيڪي اسان جي آيتن تي ايمان آڻن تا پوءِ تون فرمايو ته تو سلام هجي، اوهان تي آهي الله تو هان لاءِ پاڻ تي رحمت

نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ ۙ اَنَّهٗ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ سُوْٓءًاۢ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابَ

جو فيصلو فرمايو آهي . بيشڪ جنهن توهان مان غلطي مان گناهه ڪيو پوءِ انهي

مِنْۢ بَعْدِهٖ وَاَصْلَحَ فَاَنَّهٗ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿٥٤﴾ وَكَذٰلِكَ نُفَصِّلُ

کان پوءِ توبه تائب ٿيو ۽ نيڪ عمل ڪيا پوءِ بيشڪ اُهو بخشيندڙ رحم ڪندڙ آهي. ۽ اهڙي طرح بيان ڪريون

الْاٰيٰتِ وَلِتَسْتَبِيْنَ سَبِيْلُ الْمُجْرِمِيْنَ ﴿٥٥﴾ قُلْ اِنِّيْ نُهِيْتُ

ٿا اسان نشانين کي انهي لاءِ ته اي حبيب توهان مجرمن جي وات ظاهر ڪريو . اي حبيب توهان فرمايو بيشڪ

اَنْ اَعْبُدَ الَّذِيْنَ تَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ ۗ قُلْ لَّآ اَتَّبِعُ

آءٌ منع ڪيو ويو آهيان جو آءٌ عبادت ڪريان (انهن بتن جي) جن جي توهان الله کان سواءِ عبادت ڪريو ٿا اي

اَهْوَآءَكُمْ ۙ قَدْ ضَلَلْتُ اِذًا وَّمَآ اَنَا مِنَ الْمُهْتَدِيْنَ ﴿٥٦﴾

حبيب توهان فرمايو آءٌ توهان جي سڌن جي تابعداري نٿو ڪريان ائين ٿيو ته انهي وقت آءٌ هدايت تي نه رهندس

قُلْ اِنِّيْ عَلٰى بَيِّنَةٍ مِّنْ رَّبِّيْ وَكَذَّبْتُمْ بِهٖ ۗ مَا عِنْدِيْ

آءٌ هدايت وارن مان . توهان فرمايو بيشڪ آءٌ صاف دليلن تي آهيان پنهنجي رب جي طرف کان ۽ الله کي اوهان ڪوڙو سمجهو جنهن عذاب

مَا تَسْتَعْجِلُوْنَ بِهٖ ۗ اِنِ الْحُكْمُ اِلَّا لِلّٰهِ ۗ يَقُصُّ الْحَقَّ وَهُوَ

جي تڪڙ توهان ڪريو ٿا اهو موت نه آهي، نه آهي حڪم مگر الله تعاليٰ جو، اهو سچي ڳالهه بيان ڪري ٿو ۽ اهو

خَيْرُ الْفٰصِلِيْنَ ﴿٥٧﴾ قُلْ لَّوْ اَنَّ عِنْدِيْ مَا تَسْتَعْجِلُوْنَ بِهٖ

سڀ کان بهتر حاڪم آهي . اي حبيب توهان فرمايو جيڪڏهن تحقيق جنهن عذاب جي توهان تڪڙ ڪريو ٿا موٽ

لَقُضِيَ الْاَمْرُ بَيْنِيْ وَبَيْنَكُمْ ۗ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِالظّٰلِمِيْنَ ﴿٥٨﴾

هجي ها ته يقيناً منهنجي ۽ توهان جي وچ ۾ فيصلو ٿي ويجي ها، ۽ الله ظالمن کي وڌيڪ ڄاڻندڙ آهي.

(منزل ٢)

ل تفسير النسفي. ك تفسير جلالين. ك تفسير بيضاوي. ك تفسير روح المعاني. ق تفسير جلالين و تفسير مظهري. ك تفسير جلالين.

وَعِنْدَهٗ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَآ اِلَّا هُوَ ۭ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ

۽ الله تعاليٰ وٽ غيب جون چابيون آهن نه ڄاڻي ٿو انهن کي (حقيقت ۾) مگر الله تعاليٰ ۽ ڄاڻي ٿو الله جيڪو ڪجهه بر ۽ سمنڊ ۾

وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَّرَقَةٍ اِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِيْ ظُلُمٰتِ الْاَرْضِ وَلَا

آهي ۽ نه ڪري ٿو ڪو پن جو پر مگر الله ان کي ڄاڻي ٿو ۽ ناهي ڪو ٻج زمين جي اونداهين ۾ ۽ نه

رَطْبٍ وَّلَا يَابِسٍ اِلَّا فِيْ كِتٰبٍ مُّبِيْنٍ ﴿٥٩﴾ وَهُوَ الَّذِيْ يَتَوَفّٰىكُمْ بِالَّيْلِ

تازي شيءِ ۽ نه سُڪل شيءِ مگر لوح محفوظ ۾ لکيل آهي. ۽ الله اهو آهي جيڪو رات جو توهان کي

وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُمْ بِالنَّهَارِ ثُمَّ يَبْعَثُكُمْ فِيْهِ لِيُقْضٰٓى اَجَلٌ مُّسَمًّى ۚ

سمهاري ٿو ۽ ڄاڻي ٿو جيڪو عمل توهان ڏينهن ۾ ڪريو ٿا انهي کان پوءِ ڏينهن ۾ توهان کي سجاڳ ڪري ٿو ته انهي (انسان) جي مقرر

ثُمَّ اِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ ثُمَّ يُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿٦٠﴾ وَهُوَ الْقَاهِرُ

زندگي پوري ڪري انهي کان پوءِ الله ڏانهن توهان کي موٽڻو آهي پوءِ خبر ڏيندو توهان کي انهي جي جيڪو توهان عمل ڪندا هئا ۽ الله

فَوْقَ عِبَادِهٖ وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً ۭ حَتّٰٓى اِذَا جَاۗءَ اَحَدَكُمُ

غالب آهي پنهنجي ٻانهن تي ۽ توهان تي حفاظت ڪندڙ ملائڪ (ڪراماً ڪاتبين) مقرر ڪيا اٿس ايستائين جو جڏهن توهان مان

الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفَرِّطُوْنَ ﴿٦١﴾ ثُمَّ رُدُّوْٓا اِلَى اللّٰهِ

ڪنهن تي موت اچي ٿو ته اسان جا موڪليل فرشتا روح قبض ڪن ٿا ۽ اهي ڪوتاهي نٿا ڪن. انهي کان پوءِ موٽايا ويندا طرف الله

مَوْلٰىهُمُ الْحَقِّ ۭ اَلَا لَهُ الْحُكْمُ ۣ وَهُوَ اَسْرَعُ الْحٰسِبِيْنَ ﴿٦٢﴾ قُلْ مَنْ

جيڪو سندن سچو مالڪ آهي خبردار (قيامت ۾) الله جو حڪم هلندو ۽ الله نهايت تيز حساب ڪندڙ آهي. توهان فرمايو ڪير

يُّنَجِّيْكُمْ مِّنْ ظُلُمٰتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ تَدْعُوْنَهٗ تَضَرُّعًا وَّخُفْيَةً ۚ

نجات ڏئي ٿو توهان کي زمين ۽ سمنڊ جي مصيبتن مان، الله کي توهان پڪاريو ٿا دل سان ۽ زبان سان

لَىِٕنْ اَنْجٰىنَا مِنْ هٰذِهٖ لَنَكُوْنَنَّ مِنَ الشّٰكِرِيْنَ ﴿٦٣﴾ قُلِ اللّٰهُ

قسم سان جيڪڏهن الله اسان کي هن مصيبت مان نجات ڏني ته ضرور اسين شڪر ڪندڙن مان ٿينداسين. توهان فرمايو الله

(منزل ٢)

١ تفسير روح المعاني وتفسير مظهري وتفسير جلالين. ٢ تفسير روح البيان. ٣ المفردات في غريب القرآن. ٤ تفسير روح المعاني و تفسير روح البيان. ٥ تفسير جلالين. ٦ تفسير روح البيان. ٧ تفسير مظهري و روح البيان و روح المعاني. ٨ تفسير روح المعاني.

يُنَجِّيكُم مِّنْهَا وَمِن كُلِّ كَرْبٍ ثُمَّ أَنتُمْ تُشْرِكُونَ ﴿٦٤﴾ قُلْ هُوَ الْقَادِرُ

نجات ڏي ٿو توهان کي انهي مصيبت مان ۽ هر غم مان انهي کان پوءِ به توهان شرڪ ڪريو ٿا. اي رسول عربي توهان فرمايو الله

عَلَىٰ أَن يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا مِّن فَوْقِكُمْ أَوْ مِن تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ أَوْ

قادر آهي جو موڪلي توهان جي مٿان عذاب کي توهان جي مٿان يا توهان جي هيٺان يا

يَلْبِسَكُمْ شِيَعًا وَيُذِيقَ بَعْضَكُم بَأْسَ بَعْضٍ ۗ انظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ

توهان کي گروهه ڪري ۽ توهان پاڻ ۾ جنگ ڪريو، اي رسول عربي توهان نگاهه ڪريو ڪهڙي طرح اسين

الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُونَ ﴿٦٥﴾ وَكَذَّبَ بِهِ قَوْمُكَ وَهُوَ الْحَقُّ ۚ قُل

بيان ڪريون ٿا آيتن کي متان اهي سمجهن. ۽ توهان جي قوم (قريش) قرآن ڪريم کي ڪوڙو سمجهيو حالانڪه اهو سچو آهي، اي حبيب

لَّسْتُ عَلَيْكُم بِوَكِيلٍ ﴿٦٦﴾ لِّكُلِّ نَبَإٍ مُّسْتَقَرٌّ ۚ وَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٦٧﴾

توهان فرمايو آئون توهان تي وڪيل نه آهيان. هر هڪ خبر لاءِ وقت مقرر ٿيل آهي ۽ توهان جلدي معلوم ڪندا.

وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّىٰ

۽ جنهن وقت توهان ڏسو انهن ماڻهن کي جيڪي قرآن سان مذاق ڪن ٿا پوءِ توهان انهن کان پاسو ڪريو ايستائين

يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ ۚ وَإِمَّا يُنسِيَنَّكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ

جو ٻي ڳالهه ۾ مشغول ٿين، ۽ اي مخاطب جيڪڏهن شيطان توکي ڀلائي ياد گيري کان پوءِ به

بَعْدَ الذِّكْرَىٰ مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٦٨﴾ وَمَا عَلَى الَّذِينَ يَتَّقُونَ

نه پوءِ تون ظالم قوم سان گڏ نه ويهه. ۽ پرهيزگارن تي انهن (ڪافرن)

مِنْ حِسَابِهِم مِّن شَيْءٍ وَلَٰكِن ذِكْرَىٰ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٦٩﴾ وَذَرِ

جي حساب جو ڪو ذمو ناهي، پر (مسلمانن تي) نصيحت ڪرڻ آهي متان اهي خوف ڪن

الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَعِبًا وَلَهْوًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا ۚ

۽ پاسو ڪريو انهن ماڻهن کان جن دين پنهنجي کي راند ۽ تماشو ڪري ورتو ۽ مغرور ڪيائين انهن کي حياتي دنيا جي

له تفسير جلالين. ٢ه تفسير روح المعاني وروح البيان. ٣ه تفسير روح البيان. ٤ه تفسير جلالين. ٥ه تفسير مظهري و روح المعاني. ٦ه تفسير جلالين.
٧ه روح المعاني.

وَذَكِّرْ بِهٖۤ اَنْ تُبْسَلَ نَفْسٌۢ بِمَا كَسَبَتْ ۖ لَيْسَ لَهَا مِنْ دُوْنِ

۽ توهان نصيحت ڪريو قرآن سان، ان لاءِ ته ڪو ماڻهو پنهنجي بد اعمالي جي ڪري هلاڪ نه ٿئي، نه هجي انهيءَ لاءِ الله کان

اللّٰهِ وَلِيٌّ وَّلَا شَفِيْعٌ ۚ وَاِنْ تَعْدِلْ كُلَّ عَدْلٍ لَّا يُؤْخَذْ مِنْهَا ۗ اُولٰٓئِكَ

سواءِ ڪو مددگار ۽ نه ڪو سفارشي، ۽ جيڪڏهن اهو ماڻهو ڏنڊ ۾ فديو ادا ڪري (ته ان کان) نه ورتو ويندو انهيءَ کان، اهي اهي

الَّذِيْنَ اُبْسِلُوْا بِمَا كَسَبُوْا ۚ لَهُمْ شَرَابٌ مِّنْ حَمِيْمٍ وَّعَذَابٌ

ماڻهو آهن جيڪي پنهنجي بد اعمالي جي ڪري هلاڪ ڪيا ويا، انهن جي پيئڻ لاءِ گرم پاڻي هوندو ۽ عذاب

اَلِيْمٌۢ بِمَا كَانُوْا يَكْفُرُوْنَ ۟ قُلْ اَنَدْعُوْا مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ مَا لَا

دردناڪ انهيءَ سببان جو (دنيا ۾) ڪفر ڪندا هئا. رسول عربي ﷺ کي فرمايو الله تعالى ته ڇا الله کان سواءِ انهن (بتن) جي عبادت ڪريان

يَنْفَعُنَا وَلَا يَضُرُّنَا وَنُرَدُّ عَلٰٓى اَعْقَابِنَا بَعْدَ اِذْ هَدٰىنَا اللّٰهُ

جيڪي اسان کي نفعو ۽ نقصان نٿا ڏين ۽ اسين موٽايا وڃون پنهنجن ڪڙين (پيرن) تي انهيءَ کان پوءِ جڏهن الله اسان

كَالَّذِي اسْتَهْوَتْهُ الشَّيٰطِيْنُ فِي الْاَرْضِ حَيْرَانَ ۖ لَهٗۤ اَصْحٰبٌ

کي هدايت ڏني. مثال انهيءَ ماڻهو جي جنهن کي شيطانن بيابان ۾ گمراهه ڪيو انهيءَ حال ۾ حيران آهي، انهيءَ جا رفيق

يَّدْعُوْنَهٗۤ اِلَى الْهُدَى ائْتِنَا ۗ قُلْ اِنَّ هُدَى اللّٰهِ هُوَ الْهُدٰى ۗ

آهن جيڪي انهيءَ کي سڌي رستي ڏانهن سڏي رهيا آهن، ته تون هيڏانهن اچ. توهان فرمايو بيشڪ هدايت

وَاُمِرْنَا لِنُسْلِمَ لِرَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ۟ۙ وَاَنْ اَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ وَ

فقط اسلام آهي ۽ اسان کي حڪم ڪيو ويو آهي ته اسان رب العالمين جا مخلص ٿيون. ۽ اسان کي حڪم آهي ته نماز پنج وقت پڙهون

اتَّقُوْهُ ۗ وَهُوَ الَّذِيْۤ اِلَيْهِ تُحْشَرُوْنَ ۟ وَهُوَ الَّذِيْ خَلَقَ

۽ الله کان خوف ڪريون، ۽ الله تعالى اهو آهي جو انهيءَ ڏانهن سڀئي گڏ ڪيا ويندا. ۽ الله تعالى اهو آهي جنهن پيدا فرمايو

السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ ۗ وَيَوْمَ يَقُوْلُ كُنْ فَيَكُوْنُ ۚ۬

آسمانن ۽ زمينن کي حق سان ۽ قيامت جي ڏينهن الله حڪم ڪندو ٿي ته فورًا ٿي پوندو

ك تفسير روح البيان. ك روح البيان وتفسير مظهري. ك تفسير مظهري ورو ح المعاني. ك تفسير مظهري. ك روح المعاني وابن عباس ونسفي وجلالين وجامع البيان و تفسير بيضاوي. ك تفسير مظهري. ك تفسير جلالين. ك تفسير روح البيان. ك تفسير روح المعاني. ك تفسير ابن عباس. ك تفسير روح المعاني. ك تفسير بيضاوي وجلالين.

قَوْلُهُ الْحَقُّ ۚ وَلَهُ الْمُلْكُ يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّوْرِ ۚ عٰلِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ ۚ

الله تعالىٰ جو حُڪم سچو آهي، ۽ صُور ۾ ڦوڪ ڏني ويندي، جنهن ڏينهن ملڪ الله جو آهي، الله هر غيب حاضر کي ڄاڻندڙ آهي

وَهُوَ الْحَكِيْمُ الْخَبِيْرُ ﴿٧٣﴾ وَإِذْ قَالَ إِبْرٰهِيْمُ لِأَبِيْهِ اٰزَرَ أَتَتَّخِذُ

۽ الله حڪمت وارو خبردار آهي. ۽ رسول عربي تون هاڻ ياد ڪر، جڏهن ابراهيم پنهنجي پيءُ آزر کي چيو ته ڇا آءٌ ٿون

أَصْنَامًا اٰلِهَةً ۚ إِنِّيْٓ أَرٰىكَ وَقَوْمَكَ فِيْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ﴿٧٤﴾ وَكَذٰلِكَ

بتن کي معبود ڪري وٺان، بيشڪ آءٌ توکي ۽ تنهنجي قوم کي صاف گمراهيءَ ۾ ڏسان ٿو. ۽ اهڙيءَ طرح

نُرِيْٓ إِبْرٰهِيْمَ مَلَكُوْتَ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ وَلِيَكُوْنَ مِنَ

اسان ڏيکاري ابراهيم کي پنهنجي قدرت ۽ حڪمت آسمانن ۽ زمين ۾ ۽ انهي لاءِ ته پڪو يقين

الْمُوْقِنِيْنَ ﴿٧٥﴾ فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ الَّيْلُ رَاٰ كَوْكَبًا ۚ قَالَ هٰذَا رَبِّيْ ۚ

ڪندڙن مان ٿئي. پوءِ جڏهن رات جو اونداهي ڪيس ڍڪيو ته ڏٺائين تاري کي، چيائين هيءَ منهنجو رب آهي؟

فَلَمَّآ أَفَلَ قَالَ لَآ أُحِبُّ الْاٰفِلِيْنَ ﴿٧٦﴾ فَلَمَّا رَاَ الْقَمَرَ بَازِغًا قَالَ

پوءِ جڏهن تارو غائب ٿيو ابراهيم چيو آءٌ غائب ٿيندڙن سان محبت نٿو رکان. پوءِ جڏهن چنڊ کي اڀرندڙ ڏٺائين چيائين

هٰذَا رَبِّيْ ۚ فَلَمَّآ أَفَلَ قَالَ لَئِنْ لَّمْ يَهْدِنِيْ رَبِّيْ لَأَكُوْنَنَّ مِنَ الْقَوْمِ

هي منهنجو رب آهي، پوءِ جڏهن چنڊ غائب ٿيو چيائين جيڪڏهن مونکي منهنجو رب هدايت نه ڏئي ته ضرور آءٌ گمراهه

الضَّاۤلِّيْنَ ﴿٧٧﴾ فَلَمَّا رَاَ الشَّمْسَ بَازِغَةً قَالَ هٰذَا رَبِّيْ هٰذَآ أَكْبَرُ ۚ

قوم مان ٿيندس. پوءِ جڏهن سج کي اڀرندڙ ڏٺائين چيائين هي منهنجو رب آهي هي تمام وڏو آهي،

فَلَمَّآ أَفَلَتْ قَالَ يٰقَوْمِ إِنِّيْ بَرِيْٓءٌ مِّمَّا تُشْرِكُوْنَ ﴿٧٨﴾ إِنِّيْ وَجَّهْتُ

پوءِ جڏهن سج لهي ويو چيائين اي منهنجي قوم بيشڪ آءٌ توهان جي معبودن کان بيزار آهيان. بيشڪ آءٌ پنهنجي چهري

وَجْهِيَ لِلَّذِيْ فَطَرَ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضَ حَنِيْفًا وَّمَآ أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ ﴿٧٩﴾

کي سڀني طرفن کان ڦيري ان الله جي طرف ڪيو آهي جنهن پيدا فرمايو آسمانن ۽ زمين کي، آءٌ حق جو تابعدار آهيان ۽ نه آهيان آءٌ مشرڪن مان

(منزل ٢)

له تفسير روح المعاني. ٢ه المفردات في غريب القرآن و تفسير بيضاوي ٣ه تفسير جلالين و تفسير روح المعاني. ٤ه تفسير مظهري. ٥ه تفسير بيضاوي و جلالين. ٦ه تفسير روح البيان و جلالين. ٧ه تفسير جلالين.

وَحَآجَّهٗ قَوْمُهٗ ؕ قَالَ اَتُحَآجُّوْٓنِّیْ فِی اللّٰهِ وَقَدْ هَدٰىنِ ؕ وَلَآ

۽ ابراهيم سان سندس قوم جهيڙو ڪيو، ابراهيم چيو ته ڇا توهان مون سان الله جي وحدانيت ۾ جهڳڙو ٿا ڪريو؟ حالانڪ تحقيق الله مون کي

اَخَافُ مَا تُشْرِكُوْنَ بِهٖٓ اِلَّآ اَنْ يَّشَآءَ رَبِّیْ شَيْـًٔا ؕ وَسِعَ رَبِّیْ

هدايت ڏني، ۽ آءٌ ڪو خوف نه ٿو ڪريان توهان جي معبودن کان مگر جيڪو منهنجو رب منهنجي لاءِ ڪا تڪليف مقرر ڪري، منهنجي رب جو علم

كُلَّ شَیْءٍ عِلْمًا ؕ اَفَلَا تَتَذَكَّرُوْنَ ﴿۸۰﴾ وَكَيْفَ اَخَافُ مَآ اَشْرَكْتُمْ

هر شيءِ کان زياده آهي، ڇا پوءِ توهان نصيحت نه ٿا وٺو. ۽ ڪهڙي طرح آءٌ خوف ڪريان توهان جي معبودن جو

وَلَا تَخَافُوْنَ اَنَّكُمْ اَشْرَكْتُمْ بِاللّٰهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهٖ عَلَيْكُمْ

حالانڪ توهان نٿا خوف ڪريو بيشڪ توهان الله تعالىٰ سان شرڪ ڪريو ٿا جنهن الله تعالىٰ نازل نه ڪيو توهان جي مٿان

سُلْطٰنًا ؕ فَاَیُّ الْفَرِيْقَيْنِ اَحَقُّ بِالْاَمْنِ ۚ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ﴿۸۱﴾ ۘ

ڪو به دليل، پوءِ ٻنهي گروهن مان ڪهڙو ڌرو امن جو حقدار آهي، جيڪڏهن توهان ڄاڻو ٿا.

اَلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَلَمْ يَلْبِسُوْٓا اِيْمَانَهُمْ بِظُلْمٍ اُولٰٓئِكَ لَهُمُ الْاَمْنُ

جن ماڻهن ايمان آندو ۽ پنهنجي ايمان کي ظلم سان نه گڏايائون   انهن لاءِ امن آهي

وَهُمْ مُّهْتَدُوْنَ ﴿۸۲﴾ وَتِلْكَ حُجَّتُنَآ اٰتَيْنٰهَآ اِبْرٰهِيْمَ عَلٰى قَوْمِهٖ ؕ

۽ اهي هدايت وارا آهن. ۽ اهي اسان جي وحدانيت جا دليل اسان ڏنا ابراهيم کي سندس قوم لاءِ

نَرْفَعُ دَرَجٰتٍ مَّنْ نَّشَآءُ ؕ اِنَّ رَبَّكَ حَكِيْمٌ عَلِيْمٌ ﴿۸۳﴾ وَوَهَبْنَا

اسين بلند درجا ڪريون ٿا جنهن جا اسين چاهيون ٿا، بيشڪ تنهنجو رب حڪمت وارو هميشه ڄاڻندڙ آهي. ۽ اسان عطا

لَهٗٓ اِسْحٰقَ وَيَعْقُوْبَ ؕ كُلًّا هَدَيْنَا ۚ وَنُوْحًا هَدَيْنَا مِنْ قَبْلُ وَ

ڪيو ابراهيم کي اسحاق (پٽ) ۽ يعقوب (پوٽو)، سڀني کي اسان هدايت ڏني ۽ انهيءَ کان اڳ اسان نوح کي هدايت ڏني سين ۽

مِنْ ذُرِّيَّتِهٖ دَاوٗدَ وَسُلَيْمٰنَ وَاَيُّوْبَ وَيُوْسُفَ وَمُوْسٰى وَ

انهيءَ جي اولاد مان داؤد ۽ سليمان ۽ ايوب ۽ يوسف ۽ موسىٰ ۽

وقف لازم

ربع ٩ ع ١٥

ل تفسير جلالين. ك تفسير روح البيان. ك تفسير جلالين.   منزل ٢   ك تفسير روح المعاني.

هٰرُوْنَ ۭ وَكَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِيْنَ ﴿٨٤﴾ وَزَكَرِيَّا وَيَحْيٰى وَ

هارون کي هدايت ڏني هئي، ۽ اهڙيءَ طرح اسين نيڪوڪارن کي (بلند درجا) ڏيون ٿا . ۽ زڪريا ۽ يحيىٰ ۽

عِيْسٰى وَاِلْيَاسَ ۭ كُلٌّ مِّنَ الصّٰلِحِيْنَ ﴿٨٥﴾ وَاِسْمٰعِيْلَ وَالْيَسَعَ

عيسىٰ ۽ الياس، سڀئي (ڪامل) صالحن مان هئا . ۽ اسماعيل ۽ يسع

وَيُوْنُسَ وَلُوْطًا ۭ وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَي الْعٰلَمِيْنَ ﴿٨٦﴾ وَمِنْ

۽ يونس ۽ لوط، ۽ سڀني کي اسان فضيلت ڏني هئي (ٻين تي) انهيءَ جهان وارن تي . ۽ انهن جي

اٰبَاۗىِٕهِمْ وَذُرِّيّٰتِهِمْ وَاِخْوَانِهِمْ ۚ وَاجْتَبَيْنٰهُمْ وَهَدَيْنٰهُمْ اِلٰى

والدن مان ۽ انهن جي اولاد مان ۽ انهن جي ڀائرن مان (ڪن کي درجو ڏنو سين) ۽ اسان انهن کي فضيلت ڏني ۽ سڌي رستي

صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ ﴿٨٧﴾ ذٰلِكَ هُدَى اللّٰهِ يَهْدِيْ بِهٖ مَنْ يَّشَاۗءُ

تي اسان انهن کي هلايو . اها هدايت الله تعالىٰ جي آهي جنهن کي چاهي هدايت فرمائي ٿو انهيءَ سان

مِنْ عِبَادِهٖ ۭ وَلَوْ اَشْرَكُوْا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَّا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿٨٨﴾

ٻانهن پنهنجن کي، ۽ جيڪڏهن شرڪ ڪن ها ته يقيناً سندن عمل باطل ٿين ها .

اُولٰۗىِٕكَ الَّذِيْنَ اٰتَيْنٰهُمُ الْكِتٰبَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ۚ فَاِنْ

اِهي اُهي ماڻهو آهن جن کي اسان ڪتاب ڏنو نه ۽ حڪمت ۽ نبوت (عطا ڪئي) پوءِ جيڪڏهن

يَّكْفُرْ بِهَا هٰٓؤُلَاۗءِ فَقَدْ وَكَّلْنَا بِهَا قَوْمًا لَّيْسُوْا بِهَا

انهن شين کي اُهي جو انڪار ڪن ٿا (مڪي جا رهندڙ) پوءِ بيشڪ اسين مقرر ڪنداسين انهن لاءِ اها قوم جيڪا انهيءَ جو

بِكٰفِرِيْنَ ﴿٨٩﴾ اُولٰۗىِٕكَ الَّذِيْنَ هَدَى اللّٰهُ فَبِهُدٰىهُمُ اقْتَدِهْ ۭ

انڪار ڪندڙ نه هوندا . اِهي اُهي ماڻهو آهن جن کي الله هدايت ڏني پوءِ تون انهن جي هدايت جي تابعداري ڪر پوءِ .

قُلْ لَّآ اَسْــَٔـلُكُمْ عَلَيْهِ اَجْرًا ۭ اِنْ هُوَ اِلَّا ذِكْرٰى لِلْعٰلَمِيْنَ ﴿٩٠﴾

اي رسول ﷺ تون فرمايو آءٌ توهان کان قرآن جو اجر نٿو گهران، ناهي قرآن ڪجهه مگر نصيحت سڀني جهانن لاءِ .

ع ۱۰ / ۸ / ۱۲

ل تفسير بيضاوي و روح المعاني. ٢ تفسير روح المعاني و تفسير بيضاوي. ٣ تفسير الخطيب. ٤ روح المعاني. ٥ تفسير بيضاوي. ٦ تفسير جلالين.
٧ تفسير جلالين. ٨ روح المعاني و تفسير النسفي.

وَمَا قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ قَدْرِهٖٓ اِذْ قَالُوْا مَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ عَلٰى بَشَرٍ مِّنْ

۽ نه سڃاتائون (يهودين) الله کي جيئن سڃاڻڻ جو حق هو جنهن وقت چيائون ته نه نازل ڪيائين الله تعالىٰ ڪنهن بشر تي

شَيْءٍ ؕ قُلْ مَنْ اَنْزَلَ الْكِتٰبَ الَّذِيْ جَآءَ بِهٖ مُوْسٰى نُوْرًا وَّهُدًى

ڪا شي، (رسول عربي ﷺ) فرمايو اهو ڪتاب (توراة) ڪنهن نازل ڪيو جيڪو موسىٰ کڻي آيو روشني ۽ هدايت

لِّلنَّاسِ تَجْعَلُوْنَهٗ قَرَاطِيْسَ تُبْدُوْنَهَا وَتُخْفُوْنَ كَثِيْرًا ۚ وَعُلِّمْتُمْ مَّا لَمْ

ڏيندڙ هو ماڻهن کي، توهان توراة کي ٿورو ٿورو ڪري جدا ڪيو ٿا انهن مان ڪجهه ظاهر ڪريو ٿا ۽ گهڻو لڪايو ٿا ۽ (رسول عربي جي تعريف) لڪايو ٿا ۽ توهان کي اهو سيکاريو ويو

تَعْلَمُوْٓا اَنْتُمْ وَلَآ اٰبَآؤُكُمْ ؕ قُلِ اللّٰهُ ۙ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِيْ خَوْضِهِمْ يَلْعَبُوْنَ ﴿٩١﴾

۽ نه توهان کي ۽ نه توهان جي ابن ڏاڏن کي معلوم هو، توهان فرمايو ته الله نازل فرمايو پوءِ ڇڏي ڏيو انهن کي سندن ڪوڙن عقيدن ۾ راند ڪن

وَهٰذَا كِتٰبٌ اَنْزَلْنٰهُ مُبٰرَكٌ مُّصَدِّقُ الَّذِيْ بَيْنَ يَدَيْهِ وَ

۽ هي (قرآن ڪريم) ڪتاب آهي جيڪو اسان نازل ڪيو آهي وڏي برڪت وارو آهي تصديق ڪندڙ آهي اڳين مقدس ڪتابن جي ۽

لِتُنْذِرَ اُمَّ الْقُرٰى وَمَنْ حَوْلَهَا ؕ وَالَّذِيْنَ يُؤْمِنُوْنَ بِالْاٰخِرَةِ

انهي لاءِ ته توهان ڊيڄاريو مڪه جي ماڻهن کي ۽ چوڌاري ماڻهن کي، ۽ اهي ماڻهو جيڪي آخرت تي ايمان رکن ٿا

يُؤْمِنُوْنَ بِهٖ وَهُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُوْنَ ﴿٩٢﴾ وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ

(اهي) قرآن ڪريم تي ايمان آڻين ٿا ۽ اهي پنهنجن نمازن تي هميشگي ڪن ٿا. ۽ ڪير آهي وڌيڪ ظالم انهي کان

افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ قَالَ اُوْحِيَ اِلَيَّ وَلَمْ يُوْحَ اِلَيْهِ شَيْءٌ وَّمَنْ

جيڪو الله تي ڪوڙ مڙهي، يا چيائين مون ڏانهن وحي رباني ڪئي وئي آهي حالانڪ ان ڏانهن ڪجهه وحي ڪئي وئي ڪانه هجي ۽ جنهن

قَالَ سَاُنْزِلُ مِثْلَ مَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ ؕ وَلَوْ تَرٰٓى اِذِ الظّٰلِمُوْنَ فِيْ

ماڻهو چيو جلدي موڪليندس آئون نازل ڪري سگهندس مثل انهي جي جيڪو الله نازل ڪيو، ۽ جيڪڏهن توهان اهو وقت ڏسو جڏهن اهي ظالم

غَمَرٰتِ الْمَوْتِ وَالْمَلٰٓئِكَةُ بَاسِطُوْٓا اَيْدِيْهِمْ ۚ اَخْرِجُوْٓا اَنْفُسَكُمُ ؕ

موت جي سڪرات ۾ هوندا ۽ ملائڪ (سندن ساهه ڪڍڻ لاءِ) هٿ وڌائيندا چوندا توهان پنهنجن ساهن کي ڪڍو،

له تفسير جلالين وابن عباس. ٢ه تفسير روح البيان. ٣ه تفسير جلالين وابن عباس. ٤ه تفسير روح المعاني. ٥ه تفسير النسفي. ٦ه تفسير روح البيان.

اَلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُوْنِ بِمَا كُنْتُمْ تَقُوْلُوْنَ عَلَى اللّٰهِ غَيْرَ الْحَقِّ

اڄ ڏينهن توهان کي خواري واري عذاب سان سزا ڏني ويندي، ڇو ته توهان الله تي ناحق ڪوڙيون ڳالهيون مڙهيندا هئا

وَكُنْتُمْ عَنْ اٰيٰتِهٖ تَسْتَكْبِرُوْنَ ﴿٩٣﴾ وَلَقَدْ جِئْتُمُوْنَا فُرَادٰى كَمَا

۽ توهان الله تعالى جي آيتن کان تڪبر ڪندا هئا. ۽ تحقيق توهان اسان وٽ اڪيلا ايندا جيئن ڪ

خَلَقْنٰكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ وَّتَرَكْتُمْ مَّا خَوَّلْنٰكُمْ وَرَآءَ ظُهُوْرِكُمْ ۚ وَمَا

اسان توهان کي پيدا فرمايو پهرين دفعي ۽ توهان دنيا ۾ ڇڏي ايندا جيڪي اسان توهان کي ڏنو، ۽ نه

نَرٰى مَعَكُمْ شُفَعَآءَكُمُ الَّذِيْنَ زَعَمْتُمْ اَنَّهُمْ فِيْكُمْ شُرَكٰٓؤُا ۭ

ڏسنداسين اسان توهان ساڻ توهان جي بتن کي جن لاءِ توهان جو گمان هو ته بيشڪ اهي توهان جي رب تعالى جا شريڪ آهن

لَقَدْ تَّقَطَّعَ بَيْنَكُمْ وَضَلَّ عَنْكُمْ مَّا كُنْتُمْ تَزْعُمُوْنَ ﴿٩٤﴾

بيشڪ تحقيق اڄ (قيامت) توهان جي ۽ توهان جي بتن جو واسطو جدا ٿي ويو ۽ توهان کان ضايع ٿيا اهي جن جو توهان گمان ڪندا هئا.

اِنَّ اللّٰهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوٰى ۭ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَمُخْرِجُ

بيشڪ الله تعالى داڻي ۽ کجور جي ڪکڙي کي ڦاڙيندڙ آهي، زنده کي مئل مان ڪڍي ٿو ۽ مئل کي زنده

الْمَيِّتِ مِنَ الْحَيِّ ۭ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ فَاَنّٰى تُؤْفَكُوْنَ ﴿٩٥﴾ فَالِقُ الْاِصْبَاحِ ۚ

مان ڪڍندڙ آهي، اهو آهي توهان جو رب پوءِ ڪهڙي طرح اُبتا وڃو ٿا. اونداهي کي ختم ڪري صبح ڪندڙ آهي

وَجَعَلَ الَّيْلَ سَكَنًا وَّالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ حُسْبَانًا ۭ ذٰلِكَ تَقْدِيْرُ

۽ پيدا ڪيائين رات کي آرام لاءِ ۽ پيدا ڪيائين سج ۽ چنڊ کي حساب لاءِ، اهو اندازو آهي

الْعَزِيْزِ الْعَلِيْمِ ﴿٩٦﴾ وَهُوَ الَّذِيْ جَعَلَ لَكُمُ النُّجُوْمَ لِتَهْتَدُوْا بِهَا

غالب ڄاڻندڙ جو. ۽ اهو رب آهي جنهن توهان لاءِ پيدا ڪيائين تارن کي انهي لاءِ ته معلوم ڪريو توهان واٽ

فِيْ ظُلُمٰتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ ۭ قَدْ فَصَّلْنَا الْاٰيٰتِ لِقَوْمٍ يَّعْلَمُوْنَ ﴿٩٧﴾ وَ

انهن سان اونداهين ميدان ۽ سمنڊ ۾ بيشڪ اسان بيان ڪريون ٿا نشانيون انهي قوم لاءِ جيڪي علم رکن ٿا. ۽

ع ١١ / ١٧

له تفسير البنا. كه تفسير جلالين. منزل ٢ كه تفسير البنا. كه تفسير جلالين.

هُوَ الَّذِىٓ اَنْشَاَكُمْ مِّنْ نَّفْسٍ وَّاحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَّمُسْتَوْدَعٌ ؕ

۽ اهو رب آهي جنھن پيدا فرمايو توهان کي هڪ انسان (آدم) مان پوءِ ڪنھن توهان کي هميشه رهڻو آهي ڪنھن توهان کي عارضي رهڻو آهي

قَدْ فَصَّلْنَا الْاٰيٰتِ لِقَوْمٍ يَّفْقَهُوْنَ ﴿۹۸﴾ وَهُوَ الَّذِىْٓ اَنْزَلَ مِنَ

بيشڪ الله آيتون بيان ڪيون آهن انھي قوم لاءِ جيڪي سمجهه رکن ٿا. اهو رب آهي جنھن نازل فرمايو

السَّمَآءِ مَآءً ۚ فَاَخْرَجْنَا بِهٖ نَبَاتَ كُلِّ شَىْءٍ فَاَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا

آسمان مان مينهن کي پوءِ ان سان پيدا ڪيا انھي پاڻي تان اسان هر شيءِ جا پوءِ اسان انھي مان ساوڪ پيدا ڪئي

نُّخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُّتَرَاكِبًا ۚ وَمِنَ النَّخْلِ مِنْ طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ

جنھن مان اسين داڻا ڪڍيون پيدا ڪريون ٿا هڪ ٻئي سان مليل ۽ (پيدا ڪيا اسان) کجين جي گوشي مان ڇڳا جيڪي زمين ڏي جهڪيا پيا آهن

وَّجَنّٰتٍ مِّنْ اَعْنَابٍ وَّالزَّيْتُوْنَ وَالرُّمَّانَ مُشْتَبِهًا وَّغَيْرَ

(۽ اسان پيدا ڪيا) باغ انگورن جا ۽ زيتونن جا ۽ ڏاڙهن جا، زيتون ۽ ڏاڙهن جا ڪي هڪجهڙا ۽ ميوا

مُتَشَابِهٍ ؕ اُنْظُرُوْٓا اِلٰى ثَمَرِهٖٓ اِذَآ اَثْمَرَ وَيَنْعِهٖ ؕ اِنَّ فِىْ ذٰلِكُمْ

جدا جدا، توهان ڏسو انھن ميون ۾ جڏهن ميوو ڏين ٿا ميون جي پچڻ کي ته سو، بيشڪ انھي ۾ نشانيون

لَاٰيٰتٍ لِّقَوْمٍ يُّؤْمِنُوْنَ ﴿۹۹﴾ وَجَعَلُوْا لِلّٰهِ شُرَكَآءَ الْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ

آهن انھي قوم لاءِ جيڪي ايمان رکن ٿا. ۽ الله جو شريڪ بنايائون جنن کي حالانڪ الله انھن کي پيدا فرمايو

وَخَرَقُوْا لَهٗ بَنِيْنَ وَبَنٰتٍۭ بِغَيْرِ عِلْمٍ ؕ سُبْحٰنَهٗ وَتَعٰلٰى عَمَّا يَصِفُوْنَ ﴿۱۰۰﴾

۽ الله لاءِ بنايائون پٽن ۽ ڌيئن کي بغير علم جي، الله پاڪ ۽ بلند آهي انھن ڪالهين کان جيڪي اهي چون ٿا.

بَدِيْعُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ؕ اَنّٰى يَكُوْنُ لَهٗ وَلَدٌ وَّلَمْ تَكُنْ لَّهٗ

الله تعاليٰ پيدا ڪندڙ آهي آسمانن جو ۽ زمين جو ڪهڙي طرح ان مقدس ذات کي اولاد آهي حالانڪ نه آهي انھي

صَاحِبَةٌ ؕ وَخَلَقَ كُلَّ شَىْءٍ ۚ وَهُوَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيْمٌ ﴿۱۰۱﴾

کي گهر واري، ۽ الله هر شيءِ کي پيدا فرمايو ۽ الله هر شيءِ کي هميشه ڄاڻندڙ آهي.

ركوع ۱۲ / ۱۸

ك تفسير بغوي وتفسير جلالين وتفسير الوسيط. ك تفسير روح المعاني. ك تفسير ابن عباس. ك تفسير روح البيان.

ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ ۚ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۚ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ فَاعْبُدُوْهُ ۚ

اهو الله توهان جو رب آهي، ناهي ڪو معبود مگر الله، هر شيءِ جو خالق آهي پوءِ خاص الله جي عبادت ڪريو

وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ وَّكِيْلٌ ﴿١٠٢﴾ لَا تُدْرِكُهُ الْاَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ

۽ اهو هر شيءِ تي ڪارساز آهي. نه ٿيون اُهي سگهن الله کي اکيون (انسان جون دنيا ۾) ۽ الله پرو ٿو ڪري

الْاَبْصَارَ ۚ وَهُوَ اللَّطِيْفُ الْخَبِيْرُ ﴿١٠٣﴾ قَدْ جَآءَكُمْ بَصَآئِرُ مِنْ

تو اکين کي، ۽ الله باريڪ ڏسندڙ خبردار آهي. تحقيق توهان وٽ آيون حجتون توهان جي

رَّبِّكُمْ ۚ فَمَنْ اَبْصَرَ فَلِنَفْسِهٖ ۚ وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا ۚ وَمَآ اَنَا عَلَيْكُمْ

رب جي طرفان، پوءِ جنهن انهن حجتن کي ڏٺو ان پنهنجي لاءِ ڏٺو، ۽ جنهن نه ڏٺو ان جو بار ان تي آهي، ۽ ناهيان آئون توهان تي

بِحَفِيْظٍ ﴿١٠٤﴾ وَكَذٰلِكَ نُصَرِّفُ الْاٰيٰتِ وَلِيَقُوْلُوْا دَرَسْتَ وَ

نگهبان. ۽ اهڙيءَ طرح اسان آيتن کي ڦيرائي بيان ڪريون ٿا نشانين کي ۽ پوءِ ته ڪافر چون ته تو ڪا گذريل ڪتاب پڙهيا آهن ۽

لِنُبَيِّنَهٗ لِقَوْمٍ يَّعْلَمُوْنَ ﴿١٠٥﴾ اِتَّبِعْ مَآ اُوْحِيَ اِلَيْكَ مِنْ رَّبِّكَ ۚ

ضرور بيان ڪريون ٿا قرآن کي انهن قوم لاءِ جيڪي ڄاڻن ٿا. رسول ﷺ توهان تابعداري ڪريو انهي قرآن جي جيڪو توهان جي رب جي طرفان آهي

لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۚ وَاَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِيْنَ ﴿١٠٦﴾ وَلَوْ شَآءَ اللّٰهُ

ناهي ڪو معبود مگر الله تعالىٰ، ۽ توهان مشرڪن کان منهن موڙيو. ۽ جيڪڏهن الله چاهي ها ته

مَآ اَشْرَكُوْا ۗ وَمَا جَعَلْنٰكَ عَلَيْهِمْ حَفِيْظًا ۚ وَمَآ اَنْتَ عَلَيْهِمْ

نه شرڪ ڪن ها، ۽ نه مقرر ڪيو اسان توهان کي انهن جي مٿان نگهبان، ۽ ناهيو توهان انهن جي مٿان

بِوَكِيْلٍ ﴿١٠٧﴾ وَلَا تَسُبُّوا الَّذِيْنَ يَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ فَيَسُبُّوا

ڪارساز. ۽ توهان گار نه ڏيو انهن جي بتن کي جن جا اهي الله کان سواءِ عبادت ڪن ٿا پوءِ اهي به ته ادبي

اللّٰهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ ۗ كَذٰلِكَ زَيَّنَّا لِكُلِّ اُمَّةٍ عَمَلَهُمْ

ڪن الله جي دشمني ۽ علم ذهڻ سبب، اهڙيءَ طرح اسان هر امت لاءِ سندن عمل سينگاريا آهن،

ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِم مَّرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٠٨﴾ وَ

انهيءَ کان پوءِ کين پنهنجي رب ڏانهن موٽڻو آهي پوءِ جزا ڏيندو انهن کي سندن بد اعمالن سبب ۞

أَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِن جَاءَتْهُمْ آيَةٌ لَّيُؤْمِنُنَّ

اهي الله تعالىٰ جا قسم کڻي پنهنجن قسمن کي نهايت پڪو ڪن ٿا (چون ٿا) جيڪڏهن آئي انهن وٽ نشاني ته انهن تي ضرور

بِهَا ۚ قُلْ إِنَّمَا الْآيَاتُ عِندَ اللَّهِ ۖ وَمَا يُشْعِرُكُمْ أَنَّهَا إِذَا جَاءَتْ

ايمان آڻيندا، رسول عربي توهان فرمايو ته نشانيون ته فقط الله تعالىٰ وٽ آهن ۽ توهان کي ڪهڙي خبر، بيشڪ اهي نشانيون جڏهن اينديون

لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠٩﴾ وَنُقَلِّبُ أَفْئِدَتَهُمْ وَأَبْصَارَهُمْ كَمَا لَمْ

تڏهن به ايمان نه آڻيندا ۞ ۽ اسين انهن جي دلين ۽ اکين کي ڦيرايون ٿا (حق کان) جيئن ته انهن نه

يُؤْمِنُوا بِهِ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَنَذَرُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١١٠﴾

ايمان آندو (معجزن تي) پهرين دفعي ۽ اسان انهن کي سندن گمراهي ۾ ڇڏيون ٿا جو حيران رهن ٿا ۞

وَلَوْ أَنَّنَا نَزَّلْنَا إِلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةَ وَكَلَّمَهُمُ الْمَوْتَىٰ وَحَشَرْنَا

۽ جيڪڏهن تحقيق اسان نازل فرمايون ها انهن تي انهن ملائڪ ۽ مُئل انهن سان ڳالهائين ها ۽ اسين گڏ ڪريون ها

عَلَيْهِمْ كُلَّ شَيْءٍ قُبُلًا مَّا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ وَ

انهن جي روبرو هر شيءِ ته به اهي نه ايمان آڻن ها مگر جنهن کي الله تعالىٰ چاهي ها ۽

لَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ يَجْهَلُونَ ﴿١١١﴾ وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا

پر اڪثر انهن جا جهالت ڪن ٿا ۞ ۽ اهڙي طرح پيدا ڪيا اسان هر هڪ پيغمبر لاءِ دشمن

شَيَاطِينَ الْإِنسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ زُخْرُفَ

شيطان، انسانن مان ۽ جنن مان وسوسو وجهن ٿا هڪ ٻئي کي سينگاريل

الْقَوْلِ غُرُورًا ۚ وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ ۖ فَذَرْهُمْ وَمَا

ڳالهه ٺڳي ڪرڻ سان، ۽ جيڪڏهن توهان جو رب چاهي ته ائين نه ڪن ها پوءِ انهن کي ڇڏ يو ۽ جيڪي

ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِم مَّرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٠٨﴾ وَ

انھيءَ کان پوءِ کين پنھنجي رب ڏانھن موٽڻو آھي پوءِ جزا ڏي ٿو انھن کي سندن بد اعمالن سبب ۰ ۽

أَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِن جَاءَتْهُمْ آيَةٌ لَّيُؤْمِنُنَّ

اھي الله تعالیٰ جا قسم کڻي پنھنجن قسمن کي نھايت پڪو ڪن ٿا (چون ٿا) جيڪڏھن آئي انھن وٽ نشاني ته انھن تي ضرور

بِهَا ۚ قُلْ إِنَّمَا الْآيَاتُ عِندَ اللَّهِ ۖ وَمَا يُشْعِرُكُمْ أَنَّهَا إِذَا جَاءَتْ

ايمان آڻيندا ، رسول عربي توھان فرمايو نشانيون ته فقط الله تعاليٰ وٽ آھن ۽ توھان کي ڪھڙي خبر ، بيشڪ اھي نشانيون جڏھن اينديون

لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠٩﴾ وَنُقَلِّبُ أَفْئِدَتَهُمْ وَأَبْصَارَهُمْ كَمَا لَمْ

تڏھن به ايمان نه آڻيندا ۰ ۽ اسين انھن جي دلين ۽ اکين کي ڦيرايون ٿا (حق کان) جيئن ته انھن نه

يُؤْمِنُوا بِهِ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَنَذَرُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١١٠﴾

ايمان آندو (معجزن تي) پھرئين دفعي ۽ اسان انھن کي سندن گمراھي ۾ ڇڏيون ٿا جو حيران رھن ٿا ۰

وَلَوْ أَنَّنَا نَزَّلْنَا إِلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةَ وَكَلَّمَهُمُ الْمَوْتَىٰ وَحَشَرْنَا

۽ جيڪڏھن تحقيق اسان نازل فرمايون ھا انھن ڏانھن ملائڪ ۽ مُئل انھن سان ڳالھائن ھا ۽ اسين گڏ ڪريون ھا

عَلَيْهِمْ كُلَّ شَيْءٍ قُبُلًا مَّا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ وَ

انھن جي روبرو ھر شيءِ تڏھن به اھي نه ايمان آڻن ھا مگر جنھن کي الله تعاليٰ چاھي ھا ۽

لَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ يَجْهَلُونَ ﴿١١١﴾ وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا

پر اڪثر انھن جا جھالت ڪن ٿا ۰ ۽ اھڙيءَ طرح پيدا ڪيا اسان ھر ھڪ پيغمبر لاءِ دشمن

شَيَاطِينَ الْإِنسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ زُخْرُفَ

شيطان ، انسانن مان ۽ جنن مان وسوسو وجھن ٿا ھڪ ٻئي کي سينگاريل

الْقَوْلِ غُرُورًا ۚ وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ ۖ فَذَرْهُمْ وَمَا

ڳالھ تڪبر ڪرڻ سان ، ۽ جيڪڏھن توھان جو رب چاھي ته ايئن نه ڪن ھا پوءِ انھن کي ڇڏيو جيڪي

يَفْتَرُوْنَ ﴿١١٢﴾ وَلِتَصْغٰٓى اِلَيْهِ اَفْـِٕدَةُ الَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ

ڪجهه مڙهن ۽ ته ان ڳالهين ڏانهن انهن ماڻهن جا دل جهڪن جيڪي آخرت تي ايمان

بِالْاٰخِرَةِ وَلِيَرْضَوْهُ وَلِيَقْتَرِفُوْا مَا هُمْ مُّقْتَرِفُوْنَ ﴿١١٣﴾ اَفَغَيْرَ

نه ٿا آڻين ۽ پڻ ته انهن کي خوش ڪن ۽ پڻ ته ناهن ڪرڻ کي جيڪي ڪرڻ ناهيندڙ آهن. ڇا پوءِ الله تعالىٰ

اللّٰهِ اَبْتَغِيْ حَكَمًا وَّهُوَ الَّذِيْٓ اَنْزَلَ اِلَيْكُمُ الْكِتٰبَ مُفَصَّلًا ۭ

کان سواءِ ٻئي فيصلو ڪندڙ کي طلب ڪريان ۽ الله تعالىٰ اهو آهي جنهن نازل فرمايو تو ڏانهن قرآن مجيد تفصيل سان

وَالَّذِيْنَ اٰتَيْنٰهُمُ الْكِتٰبَ يَعْلَمُوْنَ اَنَّهٗ مُنَزَّلٌ مِّنْ رَّبِّكَ بِالْحَقِّ

۽ اهي ماڻهو جن کي اسان توراة ۽ انجيل ڏنو آهي (اهي) ڄاڻن ٿا ته بيشڪ قرآن مجيد الله جي طرفان حق سان نازل ڪيل آهي

فَلَا تَكُوْنَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِيْنَ ﴿١١٤﴾ وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا

پوءِ تون (اي پيدا ٿيندڙ) هرگز شڪ ڪندڙن مان نه ٿي. ۽ رسول عربي جي رب جا احڪام سچائي ۽ انصاف

وَّعَدْلًا ۭ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمٰتِهٖ ۚ وَهُوَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ ﴿١١٥﴾ وَاِنْ

سان پورا ٿيا، الله جي حڪمن ۽ وعدن کي ڪو مٽائيندڙ ڪونهي، ۽ الله ٻڌندڙ ڄاڻندڙ آهي. ۽ جيڪڏهن

تُطِعْ اَكْثَرَ مَنْ فِي الْاَرْضِ يُضِلُّوْكَ عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ۭ اِنْ

(اي ٻڌندڙ) تون تابعداري ڪندين ڪافرن جي ته اهي توکي الله جي واٽ کان گمراه ڪندا، (اهي) نه ٿا

يَّتَّبِعُوْنَ اِلَّا الظَّنَّ وَاِنْ هُمْ اِلَّا يَخْرُصُوْنَ ﴿١١٦﴾ اِنَّ رَبَّكَ هُوَ

تابعداري ڪن مگر گمان جي ۽ ناهن اهي (ڪافر) مگر انداز و ڪن ٿا. بيشڪ رسول عربي جو رب اهو

اَعْلَمُ مَنْ يَّضِلُّ عَنْ سَبِيْلِهٖ ۚ وَهُوَ اَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِيْنَ ﴿١١٧﴾

وڌيڪ ڄاڻندڙ آهي انهي کي جيڪو سندس واٽ کان گمراه ٿئي ٿو ۽ اهو وڌيڪ ڄاڻندڙ آهي هدايت وارن کي.

فَكُلُوْا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللّٰهِ عَلَيْهِ اِنْ كُنْتُمْ بِاٰيٰتِهٖ مُؤْمِنِيْنَ ﴿١١٨﴾

پوءِ توهان انهي جانورن مان کائو جنهن جي ڪهڻ وقت ان تي الله جو نالو ورتو ويو جيڪڏهن توهان الله جي آيتن کي مڃيندڙ آهيو.

(منزل ٢)

له تفسير روح المعاني. ٢ه تفسير بيضاوي. ٣ه تفسير النسفي. ٤ه تفسير بيضاوي وجلالين ٥ه تفسير روح المعاني.
٦ه تفسير ڪبير للعلامة الرازي و تفسير نسفي.

وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَصَّلَ

۽ توهان کي ڇا ٿيو آهي جو نٿا کائو ان مان جنهن جي ڪُهڻ وقت ان تي الله جو نالو ورتو ويو ۽ تحقيق بيان ڪيا

لَكُم مَّا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا اضْطُرِرْتُمْ إِلَيْهِ ۗ وَإِنَّ كَثِيرًا

الله توهان لاءِ اهي جانور جيڪي توهان تي حرام ڪيائين مگر جنهن تي توهان مجبور ڪيا وڃو، ۽ بيشڪ گهڻا ماڻهو

لَّيُضِلُّونَ بِأَهْوَائِهِم بِغَيْرِ عِلْمٍ ۗ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ

پنهنجن سڌن سان بغير معلومات جي گمراهه ٿين ٿا، بيشڪ رسول عربي جو رب اهو ڏيک چاڳندڙ آهي

بِالْمُعْتَدِينَ ﴿١١٩﴾ وَذَرُوا ظَاهِرَ الْإِثْمِ وَبَاطِنَهُ ۚ إِنَّ الَّذِينَ

حد کان وڌندڙن کي. ۽ توهان (اي مؤمنو) ظاهري ۽ باطني گناهه ڇڏي ڏيو، بيشڪ جيڪي ماڻهو

يَكْسِبُونَ الْإِثْمَ سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوا يَقْتَرِفُونَ ﴿١٢٠﴾ وَلَا تَأْكُلُوا

گناهه ڪن ٿا اهي جلدي جزا ڏنا ويندا سندن بد اعمالي سببان. ۽ توهان نه کائو

مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ ۗ وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ

(ان جانور کي) جنهن جي ڪُهڻ وقت غيرالله جو نالو ورتو ويو ۽ بيشڪ اهو گناهه آهي، ۽ بيشڪ شيطان

لَيُوحُونَ إِلَىٰ أَوْلِيَائِهِمْ لِيُجَادِلُوكُمْ ۖ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ

پنهنجن ساٿين کي وسوسا وجهن ٿا انهي لاءِ ته توهان سان اختلاف ڪن، ۽ جيڪڏهن توهان (اي ٻڌندڙ) انهن

إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ ﴿١٢١﴾ أَوَمَن كَانَ مَيْتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ

جي تابعداري ڪئي (بالفرض) ته بيشڪ توهان مشرڪ آهيو. ڇا جيڪو ماڻهو ڪفر تي هو پوءِ اسان ان کي هدايت ڏني ۽ اسان ان لاءِ

نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ كَمَن مَّثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ

روشني پيدا ڪئي جنهن سان اهو ماڻهن ۾ هلي ٿو (ڇا) اهو ان ماڻهو جهڙو آهي جيڪو اونداهين ۾ آهي ۽ انهي

بِخَارِجٍ مِّنْهَا ۚ كَذَٰلِكَ زُيِّنَ لِلْكَافِرِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٢٢﴾

کان نڪري نه ٿو سگهي، اهڙي طرح ڪافرن لاءِ سندن بد اعمالي سينگاري وئي.

له تفسير ڪبير. له تفسير بيضاوي وجلالين. له تفسير روح المعاني و (منزل ٢) تفسير بيضاوي. له تفسير ڪبير وتفسير جلالين وتفسير النسفي.
له تفسير روح المعاني. له تفسير النسفي وجلالين وتفسير ابن عباس.

وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَا فِىْ كُلِّ قَرْيَةٍ اَكٰبِرَ مُجْرِمِيْهَا لِيَمْكُرُوْا

۽ اهڙيءَ طرح پيدا ڪيا اسان هر ڳوٺ ۾ وڏا ماڻهو جيڪي گناهه ڪندڙ آهن انهيءَ ڳوٺ ۾ انهيءَ لاءِ ته اهي ڳوٺ ۾ (پليءَ) فريب

فِيْهَا ؕ وَمَا يَمْكُرُوْنَ اِلَّا بِاَنْفُسِهِمْ وَمَا يَشْعُرُوْنَ ﴿١٢٣﴾ وَاِذَا

ڪن، ۽ نه ٿا فريب ڪن مگر پنهنجن نفسن سان ۽ اهي نه ٿا سمجهن. ۽ جنهن وقت

جَآءَتْهُمْ اٰيَةٌ قَالُوْا لَنْ نُّؤْمِنَ حَتّٰى نُؤْتٰى مِثْلَ مَآ اُوْتِىَ رُسُلُ

انهن وٽ ڪا نشاني اچي ٿي، چون ٿا اسين هرگز ايمان نه آڻينداسين ايستائين جو اسان کي اها شيءِ نه ملي جيڪا الله جي رسولن

اللّٰهِ ؔۘ اَللّٰهُ اَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسٰلَتَهٗ ؕ سَيُصِيْبُ الَّذِيْنَ اَجْرَمُوْا

کي ڏني وئي آهي، الله وڌيڪ ڄاڻندڙ آهي انهيءَ کي جيڪو نبوت جي صلاحيت رکي ٿو، جلدي پهچندي ذلت مجرمن

صَغَارٌ عِنْدَ اللّٰهِ وَعَذَابٌ شَدِيْدٌۢ بِمَا كَانُوْا يَمْكُرُوْنَ ﴿١٢٤﴾

کي الله جي طرفان ۽ سخت عذاب انهيءَ سبب جو فريب ڪندا هئا.

فَمَنْ يُّرِدِ اللّٰهُ اَنْ يَّهْدِيَهٗ يَشْرَحْ صَدْرَهٗ لِلْاِسْلَامِ ۚ وَمَنْ

پوءِ جنهن ماڻهوءَ کي الله هدايت ڏيڻ چاهي ٿو انهيءَ جي سيني کي اسلام لاءِ ڪشادو فرمائي ٿو، ۽ جنهن ماڻهوءَ

يُّرِدْ اَنْ يُّضِلَّهٗ يَجْعَلْ صَدْرَهٗ ضَيِّقًا حَرَجًا كَاَنَّمَا

کي گمراهه ڪرڻ چاهي ٿو انهيءَ جي سيني کي تنگ ۽ گهٽيل ڪري ٿو گوياڪ اهو زبردستي

يَصَّعَّدُ فِى السَّمَآءِ ؕ كَذٰلِكَ يَجْعَلُ اللّٰهُ الرِّجْسَ عَلَى

آسمان تي چڙهي رهيو آهي، اهڙيءَ طرح الله تعاليٰ عذاب مقرر فرمائي ٿو انهن ماڻهن تي

الَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ ﴿١٢٥﴾ وَهٰذَا صِرَاطُ رَبِّكَ مُسْتَقِيْمًا ؕ قَدْ

جيڪي ايمان نه ٿا آڻن. ۽ هيءُ رستو، رسول عربيءَ جي رب جو سڌو آهي، تحقيق

فَصَّلْنَا الْاٰيٰتِ لِقَوْمٍ يَّذَّكَّرُوْنَ ﴿١٢٦﴾ لَهُمْ دَارُ السَّلٰمِ عِنْدَ

اسان پنهنجي آيتن کي کولي کولي بيان ڪيو آهي انهيءَ قوم لاءِ جيڪي نصيحت قبول ڪن ٿا. انهن لاءِ بهشت آهي سندن

وقف لازم
وقف منزل

ك تفسير روح المعاني، ك تفسير النسفي وجلالين، ك تفسير جلالين و (منزل ٢) تفسير بيضاوي، ك تفسير روح المعاني وتفسير جلالين وابن عباس.

رَبِّهِمْ وَهُوَ وَلِيُّهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٢٧﴾ وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ

رب وٽ ۽ رب تعالیٰ سندن دوست آهي انهن[1] سڀني جو آهي نيڪوڪار هئا ۽ قيامت ۾ الله انهن سڀني کي گڏ

جَمِيعًا يٰمَعْشَرَ الْجِنِّ قَدِ اسْتَكْثَرْتُمْ مِّنَ الْإِنْسِ وَقَالَ

ڪندو، (الله فرمائيندو) اي جنن جي جماعت تحقيق توهان گهڻن انسانن کي گهيري ۾ آندو، ۽ چوندا

أَوْلِيٰٓؤُهُمْ مِّنَ الْإِنْسِ رَبَّنَا اسْتَمْتَعَ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ وَّبَلَغْنَا

سنگتي جن جا انسانن مان، اي اسان جا رب اسان هڪ ٻئي کان فائدو ورتو (گناهن ۾) ۽ اسان کي پهتو

أَجَلَنَا الَّذِيْٓ أَجَّلْتَ لَنَا ۚ قَالَ النَّارُ مَثْوٰىكُمْ خٰلِدِيْنَ

مقرر وقت (موت[2]) جيڪو تو اسان لاءِ مقرر فرمايو، الله فرمائيندو ته دوزخ توهان جي رهڻ جي جاءِ آهي

فِيْهَآ إِلَّا مَا شَآءَ اللّٰهُ ۗ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيْمٌ عَلِيْمٌ ﴿١٢٨﴾ وَ

هميشه انهي ۾ رهندا مگر جيڪو الله چاهي، بيشڪ رسول عربيﷺ جو رب حڪمت وارو ڄاڻندڙ آهي. ۽

كَذٰلِكَ نُوَلِّيْ بَعْضَ الظّٰلِمِيْنَ بَعْضًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُوْنَ ﴿١٢٩﴾

اهڙي طرح اسين ڪن ظالمن کي ڪن ظالمن جو دوست بڻايون ٿا انهي سببان جو گناه ڪن ٿا.

يٰمَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنْكُمْ

اي جماعت جنن ۽ انسانن جي ڇا نه آيا توهان وٽ پيغمبر توهان مان جن

يَقُصُّوْنَ عَلَيْكُمْ اٰيٰتِيْ وَيُنْذِرُوْنَكُمْ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ

بيان ٿي ڪيا توهان تي منهنجون آيتون ۽ توهان کي قيامت جي ڏينهن اچڻ کان ڊيڄاريائون

هٰذَا ۚ قَالُوْا شَهِدْنَا عَلٰٓى أَنْفُسِنَا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيٰوةُ

ٿي، چوندا (هائو) اسين پنهنجن نفسن تي شاهدي ڏيون ٿا ۽ حياتي دنيا جي ڪين مغرور

الدُّنْيَا وَشَهِدُوْا عَلٰٓى أَنْفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوْا كٰفِرِيْنَ ﴿١٣٠﴾

ڪيو ۽ پنهنجن نفسن تي شاهدي ڏنائون ته بيشڪ اهي ڪافرن مان هئا.

١٥ / ٤ / ٢

له تفسير روح المعاني. ٢ه تفسير جلالين.

ذٰلِكَ اَنْ لَّمْ يَكُنْ رَّبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرٰى بِظُلْمٍ وَّ اَهْلُهَا

اهو انهيءَ ڪري جو ناهي هلاڪ ڪندڙ تنهنجو رب، ظلم سببان ڳوٺن کي ۽ رهواسي ان ڳوٺ جا

غٰفِلُوْنَ ﴿١٣١﴾ وَلِكُلٍّ دَرَجٰتٌ مِّمَّا عَمِلُوْا ؕ وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ

بي خبر هجن. ۽ هر ڪنهن لاءِ درجا آهن اُن مطابق جو عمل ڪيائون، ۽ تنهنجو رب انهن جي عملن

عَمَّا يَعْمَلُوْنَ ﴿١٣٢﴾ وَرَبُّكَ الْغَنِيُّ ذُو الرَّحْمَةِ ؕ اِنْ يَّشَاْ

کان بي خبر ناهي. ۽ تنهنجو ربُ بي نياز وڏي رحمت وارو آهي، جيڪڏهن چاهي،

يُذْهِبْكُمْ وَيَسْتَخْلِفْ مِنْۢ بَعْدِكُمْ مَّا يَشَآءُ كَمَآ

توهان کي گهرائي وڃي ۽ توهان کان پوءِ جن ماڻهن کي چاهي توهان جو جاءِ نشين ڪري، جيئن ڪ

اَنْشَاَكُمْ مِّنْ ذُرِّيَّةِ قَوْمٍ اٰخَرِيْنَ ﴿١٣٣﴾ اِنَّ مَا تُوْعَدُوْنَ

توهان کي ٻين قومن جو جاءِ نشين ڪري پيدا فرمايائين. بيشڪ توهان کي جيڪو وعدو ڏنو ويو

لَاٰتٍ ۙ وَّمَآ اَنْتُمْ بِمُعْجِزِيْنَ ﴿١٣٤﴾ قُلْ يٰقَوْمِ اعْمَلُوْا عَلٰى

آهي اُهو ضرور پورو ڪيو ويندو ۽ توهان عاجز ڪندڙ ناهيو. رسول عربي ﷺ فرمايو اي منهنجي قوم توهان پنهنجي

مَكَانَتِكُمْ اِنِّيْ عَامِلٌ ۚ فَسَوْفَ تَعْلَمُوْنَ ۙ مَنْ تَكُوْنُ لَهٗ

جاءِ تي عمل ڪريو، بيشڪ آئون پنهنجو ڪم ڪندڙ آهيان، پوءِ توهان جلدي معلوم ڪندا ته ڪنهن لاءِ

عَاقِبَةُ الدَّارِ ؕ اِنَّهٗ لَا يُفْلِحُ الظّٰلِمُوْنَ ﴿١٣٥﴾ وَجَعَلُوْا لِلّٰهِ

بهشت آهي، بيشڪ ظالم نجات حاصل نٿا ڪن. ۽ ڪافرن ڪجهه حصو مقرر ڪيو

مِمَّا ذَرَاَ مِنَ الْحَرْثِ وَالْاَنْعَامِ نَصِيْبًا فَقَالُوْا

الله لاءِ سندس پيدا ڪيل پوک ۽ چوپاين مان پوءِ پنهنجي باطل عقيدي موجب

هٰذَا لِلّٰهِ بِزَعْمِهِمْ وَهٰذَا لِشُرَكَآئِنَا ۚ فَمَا كَانَ

چيائون هي الله لاءِ آهي ۽ هي اسان جي ٻتن لاءِ آهي، پوءِ جيڪو حصو انهن جي

ل تفسير روح المعاني.

لِشُرَكَآئِهِمْ فَلَا يَصِلُ إِلَى اللّٰهِ ۚ وَمَا كَانَ لِلّٰهِ فَهُوَ

ٻُتن لاءِ آهي پوءِ اهو الله جي طرف نه ٿو پهچي سگهي، ۽ جيڪو حصو الله لاءِ ٿئي ٿو اهو انهن

يَصِلُ إِلَىٰ شُرَكَآئِهِمْ ۗ سَآءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿١٣٦﴾ وَكَذٰلِكَ

جي ٻُتن طرف پهچي سگهي ٿو، اهو فيصلو تمام خراب آهي (عقل جي خلاف آهي). ۽ اهڙي طرح

زَيَّنَ لِكَثِيرٍ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ قَتْلَ أَوْلَادِهِمْ

ڪيترن ٻُتن (گويا) مشرڪن جي نظر ۾ پنهنجي ٻارن کي قتل ڪرڻ سٺو ڪري

شُرَكَآؤُهُمْ لِيُرْدُوهُمْ وَلِيَلْبِسُوا عَلَيْهِمْ دِينَهُمْ ۖ

ڏيکاريو انهي لاءِ ته انهن (مشرڪن کي) هلاڪت ۾ وجهن ۽ سندن دين مٿن مشڪوڪ ڪن،

وَلَوْ شَآءَ اللّٰهُ مَا فَعَلُوهُ ۖ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ ﴿١٣٧﴾

۽ جيڪڏهن الله چاهي ها ته ائين نه ڪن ها پوءِ تون انهن کي ۽ سندن ڪوڙ ٺهڻ کي ڇڏي ڏيو.

وَقَالُوا هٰذِهِۦٓ أَنْعَامٌ وَحَرْثٌ حِجْرٌ لَّا يَطْعَمُهَآ إِلَّا مَن نَّشَآءُ

۽ مشرڪن پنهنجي عقيدي موجب چيو هي چوپايا ۽ پوکون حرام آهن، نه کائي انهن کي مگر جنهن کي اسين چاهيون

بِزَعْمِهِمْ وَأَنْعَامٌ حُرِّمَتْ ظُهُورُهَا وَأَنْعَامٌ لَّا يَذْكُرُونَ

۽ چيائون ڪن جانورن جي سواري حرام ڪئي وئي آهي ۽ ڪن جانورن جي ڪهڻ وقت

اسْمَ اللّٰهِ عَلَيْهَا افْتِرَآءً عَلَيْهِ ۚ سَيَجْزِيهِم بِمَا كَانُوا

الله اڪبر نه چنجي (آهي سڀ ڳالهيون) الله جو شان مڙهين ٿا، الله انهن کي جلدي جزا ڏيندو انهي سببان جو

يَفْتَرُونَ ﴿١٣٨﴾ وَقَالُوا مَا فِي بُطُونِ هٰذِهِ الْأَنْعَامِ

ڪوڙ مڙهين ٿا. ۽ مشرڪن چيو جيڪي ڪجهه انهن (حلال) جانورن جي پيٽن ۾ آهي اهو اسان

خَالِصَةٌ لِّذُكُورِنَا وَمُحَرَّمٌ عَلَىٰٓ أَزْوَاجِنَا ۖ وَإِن يَكُن

مردن لاءِ حلال آهي ۽ اسان جي زالن لاءِ حرام آهي، ۽ جيڪڏهن

مَيْتَةً فَهُمْ فِيهِ شُرَكَاءُ ۚ سَيَجْزِيهِمْ وَصْفَهُمْ ۚ إِنَّهُ حَكِيمٌ

مُئل آهي ته ٻيءَ اهي سڀئي ان ۾ شريڪ آهن، الله جلدي انهن کي سندن ڳالهين جو بدلو ڏيندو، بيشڪ الله

عَلِيمٌ ﴿١٣٩﴾ قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ قَتَلُوا أَوْلَادَهُمْ سَفَهًا

حڪمت وارو ڄاڻندڙ آهي. تحقيق نقصان ۾ پيا اهي جن بي وقوفي ۽ جهالت سبب پنهنجي

بِغَيْرِ عِلْمٍ وَحَرَّمُوا مَا رَزَقَهُمُ اللَّهُ افْتِرَاءً عَلَى اللَّهِ ۚ

اولاد کي قتل ڪيو ۽ حرام سمجهيائون انهن شين کي جيڪا الله رزق ڪري انهن کي ڏنيون، اهي الله تعالى تي ڪوڙ ٺهرائين ٿا

قَدْ ضَلُّوا وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ ﴿١٤٠﴾ وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَ

تحقيق اهي گمراهه ٿيا ۽ هدايت وارا نه هئا. ۽ الله تعالى اهو آهي جنهن پيدا فرمايا

جَنَّاتٍ مَعْرُوشَاتٍ وَغَيْرَ مَعْرُوشَاتٍ وَالنَّخْلَ وَالزَّرْعَ

باغ (انهن مان) ڪجهه ولين ۽ وڻن جا آهن ۽ (پيدا ڪيائين) کجور ۽ پوکون جن جا

مُخْتَلِفًا أُكُلُهُ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُتَشَابِهًا وَغَيْرَ

ذائقا جدا جدا آهن ۽ (پيدا ڪيائين) زيتون ۽ ڏاڙهون سندن وڻ هڪجهڙا ۽ ميوا جدا

مُتَشَابِهٍ ۚ كُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَآتُوا حَقَّهُ يَوْمَ

جدا آهن، توهان انهن ميون مان کائو جڏهن ميوو ڏين ۽ فصل تيار ٿيڻ وقت عشر (ڏهون

حَصَادِهِ ۖ وَلَا تُسْرِفُوا ۚ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ ﴿١٤١﴾ وَمِنَ

حصو) مسڪينن کي ڏيو ۽ اجايو خرچ نه ڪريو بيشڪ الله، اجائي خرچ ڪندڙن سان محبت نٿو رکي. ۽ جانورن

الْأَنْعَامِ حَمُولَةً وَفَرْشًا ۚ كُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ وَلَا

مان ڪي وڏا جانور بار لاءِ ۽ ڪي ننڍا جانور پيدا فرمايائين، توهان کائو جيڪي الله توهان کي رزق ڏنو آهي ۽ شيطان

تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ ۚ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿١٤٢﴾

جي نقش قدم تي نه هلو، بيشڪ اهو توهان جو صاف دشمن آهي.

له تفسير مظهري.

ثَمٰنِيَةَ أَزْوَاجٍ ۚ مِنَ الضَّأْنِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْمَعْزِ اثْنَيْنِ ۗ

اٺ قسم (چوپاين جا حلال) آهن، هڪ جوڙي دُنبن مان ۽ هڪ جوڙي ٻڪرين مان،

قُلْ ءَآلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أَمِ الْأُنْثَيَيْنِ أَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ

توهان فرمايو ڇا الله ٻنهي نرن حرام ڪيا يا ٻنهي ماديون يا اهو جنهن کي ٻنهي مادين

أَرْحَامُ الْأُنْثَيَيْنِ ۖ نَبِّئُونِي بِعِلْمٍ إِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِينَ ﴿١٤٣﴾

پيٽ ۾ رکيو آهي؟ توهان مون کي علم سان ٻڌايو جيڪڏهن توهان سچا آهيو.

وَمِنَ الْإِبِلِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِ ۗ قُلْ ءَآلذَّكَرَيْنِ

۽ هڪ جوڙي اُٺن مان ۽ هڪ جوڙي ڍڳن مان، توهان فرمايو ڇا الله ٻنهي نر

حَرَّمَ أَمِ الْأُنْثَيَيْنِ أَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ الْأُنْثَيَيْنِ ۖ

حرام ڪيا يا ٻنهي ماديون يا اهو جنهن کي ٻنهي مادين پيٽ ۾ رکيو آهي؟

أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ وَصّٰكُمُ اللَّهُ بِهٰذَا ۚ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ

ڇا توهان موجود هئا جڏهن الله توهان کي (انهن حلال جانورن جي حرام ڪرڻ جو) حڪم ڏنو هو، پوءِ ڪير آهي وڌيڪ ظالم

افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا لِيُضِلَّ النَّاسَ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَا

انهي کان جنهن الله تي ڪوڙ مڙهيو انهي لاءِ ته ماڻهن کي گمراهه ڪري علم کان سواءِ، بيشڪ الله نه ٿو

يَهْدِي الْقَوْمَ الظّٰلِمِينَ ﴿١٤٤﴾ قُلْ لَا أَجِدُ فِي مَا أُوحِيَ إِلَيَّ

هدايت ڏئي ظالمن جي قوم کي. رسولِ عربي توهان فرمايو، آئون وحي رباني موجب انهن

مُحَرَّمًا عَلَىٰ طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ مَيْتَةً

(حلال جانورن) جو کائڻ حرام نه ٿو سمجهان مگر اهي جانور جيڪي انهن مان مردار ڪيا ويا

أَوْ دَمًا مَسْفُوحًا أَوْ لَحْمَ خِنْزِيرٍ فَإِنَّهُ رِجْسٌ أَوْ فِسْقًا

يا سڳير وارو رت يا سوئر جو گوشت پوءِ بيشڪ اهو پليد (حرام) آهي يا گناهه واري

ع ١٧

له تفسير مظهري، ٽه تفسير مظهري.

أُهِلَّ لِغَيْرِ اللّٰهِ بِهٖ ۚ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَّلَا عَادٍ فَاِنَّ

شَيِءِ جنهن تي ڪُهڻ وقت غير الله جو نالو ورتو ويو هجي. پوءِ جيڪو ماڻهو (حرام کائڻ لاءِ) مجبور ڪيو ويو ۽ دل ۾ نافرماني ڪرڻ وارو ۽ حد کان لنگهڻ وارو نه هجي ته

رَبَّكَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿١٤٥﴾ وَعَلَى الَّذِيْنَ هَادُوْا حَرَّمْنَا

بيشڪ رب تنهنجو بخشڻهار ۽ ٻاجهارو آهي. ۽ اسان حرام ڪيو يهودين تي

كُلَّ ذِيْ ظُفُرٍ ۚ وَمِنَ الْبَقَرِ وَالْغَنَمِ حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ

هر ناخن دار جانور، ۽ اسان حرام ڪيو ڍڳين ۽ ٻڪرين مان انهن يهودين تي

شُحُوْمَهُمَآ اِلَّا مَا حَمَلَتْ ظُهُوْرُهُمَآ اَوِ الْحَوَايَآ اَوْ مَا اخْتَلَطَ

انهن جانورن جي چربي، مگر جيڪا چربي لڳل هجي انهن جي پٺين تي يا آندن يا جيڪا ملڪ

بِعَظْمٍ ۚ ذٰلِكَ جَزَيْنٰهُمْ بِبَغْيِهِمْ ۖ وَاِنَّا لَصٰدِقُوْنَ ﴿١٤٦﴾

انهن جي هڏن ۾ آهي. يهودين جي بغاوت سبب اها انهن جي سزا آهي، ۽ بيشڪ اسان سچا آهيون.

فَاِنْ كَذَّبُوْكَ فَقُلْ رَّبُّكُمْ ذُوْ رَحْمَةٍ وَّاسِعَةٍ ۚ وَلَا يُرَدُّ

پوءِ جيڪڏهن تنهنجي ڪوڙو سمجهن پوءِ توهان فرمايو توهان جو رب گهڻي رحمت وارو آهي، الله جو عذاب نه ٿو

بَاْسُهٗ عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِيْنَ ﴿١٤٧﴾ سَيَقُوْلُ الَّذِيْنَ اَشْرَكُوْا

ڦيرايو وڃي مجرمن جي قوم تان. جلدي چوندا مشرڪ

لَوْ شَآءَ اللّٰهُ مَآ اَشْرَكْنَا وَلَآ اٰبَآؤُنَا وَلَا حَرَّمْنَا مِنْ شَيْءٍ ۚ

جيڪڏهن الله چاهي ها ته اسين ۽ اسان جا ابا ڏاڏا شرڪ نه ڪن ها ۽ اسين ڪا شي حرام نه ڪريون ها.

كَذٰلِكَ كَذَّبَ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ حَتّٰى ذَاقُوْا بَاْسَنَا ۗ قُلْ

اهڙي طرح ڪوڙو سمجهائون (نبين کي) انهن ماڻهن جيڪي انهن کان اڳ هئا ايستائين جو اسان جو عذاب چکيائون، توهان

هَلْ عِنْدَكُمْ مِّنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوْهُ لَنَا ۗ اِنْ تَتَّبِعُوْنَ اِلَّا الظَّنَّ وَ

فرمايو ڇا توهان وٽ ڪو علم آهي پوءِ ان کي اسان لاءِ ظاهر ڪريو؟ توهان تابعداري ڪريو ٿا پنهنجي گمان جي ۽

إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ ﴿١٤٨﴾ قُلْ فَلِلَّهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ فَلَوْ شَاءَ

۽ توهان نه فقط انداز و ڪريو ٿا. رسول عربي توهان فرمايو ته الله تعالى وٽ پڪي دليل آهن، پوءِ الله جيڪڏهن

لَهَدَاكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿١٤٩﴾ قُلْ هَلُمَّ شُهَدَاءَكُمُ الَّذِينَ يَشْهَدُونَ

چاهي ته توهان سڀني کي هدايت فرمائي. رسول عربي توهان فرمايو آڻيو پنهنجا شاهد جيڪي شاهدي ڏين

أَنَّ اللَّهَ حَرَّمَ هَٰذَا ۖ فَإِنْ شَهِدُوا فَلَا تَشْهَدْ

ته بيشڪ الله انهن شين کي حرام ڪيو آهي، پوءِ جيڪڏهن شاهدي ڏين (بالفرض) پوءِ توهان انهن سان گڏ

مَعَهُمْ ۚ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا

شاهدي نه ڏيو، ۽ توهان انهن جي سڌن جي تابعداري نه ڪريو جن ماڻهن ڪوڙو سمجهيو اسان جي آيتن کي

وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَهُمْ بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ ﴿١٥٠﴾

۽ اهي ماڻهو آخرت تي ايمان نه ٿا آڻن ۽ اهي ماڻهو پنهنجي رب سان برابري ڪن ٿا.

قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ ۖ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ

اي حبيب توهان فرمايو توهان اچو آئون توهان کي پڙهي ٻڌايان جيڪي توهان جي رب توهان تي حرام ڪيو آهي الله سان ڪنهن کي

شَيْئًا ۖ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا ۖ وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ

شريڪ نه ڪريو ۽ پيءُ ۽ ماءُ سان نيڪي ڪريو، ۽ نه قتل ڪريو توهان پنهنجي اولاد کي غربت

إِمْلَاقٍ ۖ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ ۖ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ مَا

سبب، اسين توهان کي ۽ انهن کي رزق ڏيندا آهيون، ۽ نه ويجها وڃو بي حيائي کي جيڪا

ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ ۖ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ

ظاهر ۾ آهي يا باطن ۾ آهي، ۽ جنهن شخص جو قتل ڪرڻ کي الله حرام ڪيو آهي ان کي قتل نه ڪريو

إِلَّا بِالْحَقِّ ۚ ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُمْ بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٥١﴾

مگر شريعت موجب. انهن ڪمن لاءِ الله توهان کي حڪم فرمائي ٿو ته من توهان سمجهو

ركوع ١٨

له تفسير جلالين. كه تفسير روح المعاني.

وَلَا تَقْرَبُوْا مَالَ الْيَتِيْمِ اِلَّا بِالَّتِيْ هِيَ اَحْسَنُ حَتّٰى يَبْلُغَ

۽ توهان ويجهائي وڃو يتيم جي ملڪيت کي مگر ان جي سهڻي نموني سان حفاظت ڪريو ايستائين جو اهو

اَشُدَّهٗ ۚ وَاَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيْزَانَ بِالْقِسْطِ ۚ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا

ٻلوغت جي عمر کي پهچي ۽ ماپ ۽ تور انصاف سان پوري ڪريو، ڪنهن به انسان کي تڪليف ڏيون ٿا

اِلَّا وُسْعَهَا ۚ وَاِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوْا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبٰى ۚ وَ

مگر سندس طاقت آهر، ۽ جڏهن ڳالهايو توهان (فيصلو) پوءِ انصاف ڪريو جيتوڻيڪ توهان جا مائٽ هجن، ۽

بِعَهْدِ اللّٰهِ اَوْفُوْا ۭ ذٰلِكُمْ وَصّٰىكُمْ بِهٖ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُوْنَ ﴿١٥٢﴾

شريعت جا احڪام پورا ڪريو، انهن ڪمن جو الله توهان کي حڪم فرمايو آهي ته من توهان نصيحت وٺو،

وَاَنَّ هٰذَا صِرَاطِيْ مُسْتَقِيْمًا فَاتَّبِعُوْهُ ۚ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ

۽ بيشڪ هي منهنجي واٽ سڌي آهي پوءِ توهان سڌي واٽ وٺو ۽ غلط رستي تي نه هلو

فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيْلِهٖ ۭ ذٰلِكُمْ وَصّٰىكُمْ بِهٖ لَعَلَّكُمْ

ورنه توهان الله جي راهه کان پري ٿيندا، انهن ڪمن جو الله توهان کي حڪم فرمايو آهي ته من توهان الله

تَتَّقُوْنَ ﴿١٥٣﴾ ثُمَّ اٰتَيْنَا مُوْسَى الْكِتٰبَ تَمَامًا عَلَى الَّذِيْٓ اَحْسَنَ

جي عذاب کان بچو، جو انهي کان پوءِ اسان موسىٰ کي توراة نعمت ڪري عطا ڪيو انهي ماڻهوءَ لاءِ جيڪو نيڪو ڪار

وَتَفْصِيْلًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَّهُدًى وَّرَحْمَةً لَّعَلَّهُمْ بِلِقَاۗءِ رَبِّهِمْ

آهي ۽ تفصيل هر شي جو ۽ هدايت ۽ رحمت ته من اهي (بني اسرائيل) پنهنجي رب جي ملاقات

يُؤْمِنُوْنَ ﴿١٥٤﴾ وَهٰذَا كِتٰبٌ اَنْزَلْنٰهُ مُبٰرَكٌ فَاتَّبِعُوْهُ وَاتَّقُوْا

تي ايمان آڻين. ۽ هي قرآن شريف به وڏي برڪت وارو ڪتاب آهي جنهن کي اسان نازل فرمايو آهي پوءِ توهان ان جي تابعداري

لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُوْنَ ﴿١٥٥﴾ اَنْ تَقُوْلُوْٓا اِنَّمَآ اُنْزِلَ الْكِتٰبُ عَلٰي

ڪريو ۽ خوف ڪريو ته من توهان تي رحم ڪيو وڃي. متان توهان چئو ته فقط ڪتاب نازل ڪيا ويا هن

ع ١٩ / ٧

ل تفسير روح المعاني. ٢ تفسير جلالين. ٣ تفسير بيضاوي. ٤ تفسير بيضاوي. ٥ تفسير روح المعاني. ٦ تفسير روح المعاني.

طَآئِفَتَيْنِ مِن قَبْلِنَا وَإِن كُنَّا عَن دِرَاسَتِهِمْ لَغَٰفِلِينَ ﴿١٥٦﴾

گروهن (يهودين ۽ عيسائن) تي اسان کان اڳ هو ۽ بيشڪ اسان انهن ڪتابن جي پڙهڻ کان بي خبر هئاسين.

أَوْ تَقُولُوا۟ لَوْ أَنَّآ أُنزِلَ عَلَيْنَا ٱلْكِتَٰبُ لَكُنَّآ أَهْدَىٰ مِنْهُمْ

يا هيئن چئو ته جيڪڏهن اسان تي ڪتاب نازل ڪيو وڃي ها ته اسان انهن کان وڌيڪ هدايت تي هجون ها،

فَقَدْ جَآءَكُم بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ فَمَنْ أَظْلَمُ

پوءِ بيشڪ توهان وٽ توهان جي رب جي طرفان بيان آيو ۽ هدايت ۽ رحمت، پوءِ اُن کان زياده ظالم

مِمَّن كَذَّبَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَصَدَفَ عَنْهَا سَنَجْزِى ٱلَّذِينَ

ڪير آهي جيڪو رسول عربي ۽ قرآن کريم کي ڪوڙو سمجهي ۽ قرآن کان مُنهن موڙي، جلدي اسين جزا ڏينداسين انهن

يَصْدِفُونَ عَنْ ءَايَٰتِنَا سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ بِمَا كَانُوا۟ يَصْدِفُونَ ﴿١٥٧﴾

ماڻهن کي جيڪي روڪين ٿا اسان جي آيتن کان، اسين انهن کي سخت عذاب ڏينداسين سندن روڪڻ سببان.

هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّآ أَن تَأْتِيَهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ أَوْ يَأْتِىَ رَبُّكَ أَوْ يَأْتِىَ

نه انتظار ڪن مگر جو اچن انهن وٽ ملائڪ (روح ڪڍڻ لاءِ) يا اچي انهن وٽ عذاب تنهنجي رب جو يا اچن

بَعْضُ ءَايَٰتِ رَبِّكَ يَوْمَ يَأْتِى بَعْضُ ءَايَٰتِ رَبِّكَ لَا يَنفَعُ نَفْسًا

ڪي نشانيون رب تنهنجي جون، انهي ڏينهن جو اچن ڪجهه نشانيون تنهنجي رب جون، نه نفعو ڏي انهي ماڻهو

إِيمَٰنُهَا لَمْ تَكُنْ ءَامَنَتْ مِن قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِىٓ إِيمَٰنِهَا خَيْرًا قُلِ

کي (ان وقت) سندس ايمان آڻڻ، يا نيڪ عمل جيڪي اڳ ۾ ڪيا هوندا ٿين، رسول عربي توهان فرمايو

ٱنتَظِرُوٓا۟ إِنَّا مُنتَظِرُونَ ﴿١٥٨﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ فَرَّقُوا۟ دِينَهُمْ وَكَانُوا۟ شِيَعًا

توهان انتظار ڪريو بيشڪ آئون انتظار ڪندڙ آهيان. بيشڪ جن ماڻهن پنهنجي دين ۾ تفرقو وڌو ۽ ٿي پيا گروهه،

لَّسْتَ مِنْهُمْ فِى شَىْءٍ إِنَّمَآ أَمْرُهُمْ إِلَى ٱللَّهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا۟

توهان جو انهن سان ڪو تعلق ناهي، انهن جو معاملو الله وٽ آهي پوءِ الله انهن کي سندن بد اعمالي

له تفسير بيضاوي و تفسير جلالين. ٢ه تفسير ابن عباس. ٣ه تفسير ابن عباس و جلالين. ٤ه تفسير جلالين و ابن عباس. ٥ه تفسير جلالين.

يَفْعَلُوْنَ ﴿١٥٩﴾ مَنْ جَآءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهٗ عَشْرُ اَمْثَالِهَا ۚ وَمَنْ جَآءَ

جي جزا ڏيندو ٭ جنهن ماڻهوءَ نيڪي ڪئي پوءِ اُن لاءِ ڏهه درجا نيڪيءَ جا آهن ۽ جنهن ماڻهوءَ برائي

بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزٰٓى اِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُوْنَ ﴿١٦٠﴾ قُلْ اِنَّنِيْ

ڪئي پوءِ ڪيس سندس برائي جهڙي سزا ڏني ويندي ۽ انهن تي ظلم ڪيو ويندو ٭ رسول ﷺ کي توهان فرمايو

هَدٰىنِيْ رَبِّيْٓ اِلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ ۚ دِيْنًا قِيَمًا مِّلَّةَ اِبْرٰهِيْمَ حَنِيْفًا ۚ

بيشڪ مون کي منهنجي رب سڌي رستي جي هدايت ڏني آهي، يعني دين ابراهيمي جيڪو حق ڏانهن لڙندڙ آهي،

وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ ﴿١٦١﴾ قُلْ اِنَّ صَلَاتِيْ وَنُسُكِيْ وَمَحْيَايَ وَ

۽ (ابراهيم) مشرڪن مان نه هو ٭ رسول ﷺ کي توهان فرمايو بيشڪ منهنجي نماز ۽ منهنجي قرباني ۽ منهنجي زندگي ۽

مَمَاتِيْ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿١٦٢﴾ لَا شَرِيْكَ لَهٗ ۚ وَبِذٰلِكَ اُمِرْتُ وَاَنَا

منهنجو وصال الله لاءِ آهي جيڪو رب آهي جهانن جو ٭ الله جو ڪو به شريڪ ناهي، ۽ مون کي اهو حڪم ڪيو ويو ۽ آئون

اَوَّلُ الْمُسْلِمِيْنَ ﴿١٦٣﴾ قُلْ اَغَيْرَ اللّٰهِ اَبْغِيْ رَبًّا وَّهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ ۭ وَلَا

پهريون فرمانبردار آهيان (هن امت مان) ٭ رسول ﷺ کي توهان فرمايو ڇا آئون الله کانسواءِ ٻيو رب طلب ڪريان حالانڪ اهو رب آهي هر شيءِ جو

تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ اِلَّا عَلَيْهَا ۚ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِّزْرَ اُخْرٰى ۚ ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ

۽ نه ڪو گناهه ڪري انسان مگر اُن جو ضرر اُن تي آهي، ۽ ڪو به ماڻهو ڪنهن جو بار نه کڻندو، انهي کان پوءِ توهان

مَّرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيْهِ تَخْتَلِفُوْنَ ﴿١٦٤﴾ وَهُوَ الَّذِيْ جَعَلَكُمْ

کي الله ڏانهن موٽڻو آهي پوءِ اهو توهان کي خبر ڏيندو جنهن ۾ اختلاف ڪندا هئا ٭ الله اهو آهي جنهن توهان کي

خَلٰٓئِفَ الْاَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجٰتٍ لِّيَبْلُوَكُمْ فِيْ مَآ

زمين ۾ جانشين بنايو ۽ ڪن ماڻهن کي ڪن ماڻهن تي درجا ڏنا انهي لاءِ ته توهان کي آزمائي

اٰتٰىكُمْ ۭ اِنَّ رَبَّكَ سَرِيْعُ الْعِقَابِ ۖ وَاِنَّهٗ لَغَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿١٦٥﴾

جيڪي توهان کي ڏنو اٿس، بيشڪ تنهنجو رب جلدي سزا ڏيندڙ آهي، ۽ بيشڪ اهو بخشيندڙ ۽ ٻاجهارو آهي.

ع ٢٠ / ١ / ٤ النصف

ك تفسير جلالين

سُوْرَةُ الْاَعْرَافِ مَكِّيَّةٌ (٧)

(ایاتها ۲۰۶) (۳۹) (رکوعاتها ۲۴)

سورة اعراف مکه مکرمه ۾ نازل ٿي آهي. انھيءَ ۾ ۲۴ رکوع ۽ ۲۰۶ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

الله تعالیٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

الٓمّٓصٓ ① كِتٰبٌ اُنْزِلَ اِلَيْكَ فَلَا يَكُنْ فِيْ صَدْرِكَ حَرَجٌ مِّنْهُ

الٓمّٓصٓ (هي) قرآن ڪريم نازل ڪيو ويو رسول ﷺ ڏانهن پوءِ توهان (تبليغ وقت) پريشان نه ٿيو ان لاءِ ته

لِتُنْذِرَ بِهٖ وَذِكْرٰى لِلْمُؤْمِنِيْنَ ② اِتَّبِعُوْا مَآ اُنْزِلَ

ماڻهن کي قرآن ڪريم سان ڊيڄاريو ۽ مؤمنن لاءِ (قرآن ڪريم) نصيحت آهي. توهان تابعداري ڪريو قرآن ڪريم جي جيڪو توهان

اِلَيْكُمْ مِّنْ رَّبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوْا مِنْ دُوْنِهٖٓ اَوْلِيَآءَ ؕ قَلِيْلًا مَّا

ڏانهن نازل ڪيو ويو توهان جي رب جي طرفان ۽ الله کان سواءِ حاڪمن جي تابعداري نه ڪريو، توهان تمام

تَذَكَّرُوْنَ ③ وَكَمْ مِّنْ قَرْيَةٍ اَهْلَكْنٰهَا فَجَآءَهَا بَاْسُنَا بَيَاتًا

ٿورو سمجهو ٿا. ۽ اسان ڪيترائي ڳوٺ هلاڪ ڪيا پوءِ آيو انهن تي عذاب اسان جو رات جي وقت يا

اَوْ هُمْ قَآئِلُوْنَ ④ فَمَا كَانَ دَعْوٰىهُمْ اِذْ جَآءَهُمْ بَاْسُنَآ اِلَّآ اَنْ

ٻنپهرن جو جنهن وقت اهي آرام ڪندا هئا. پوءِ نه هو (ڪارآمد) پڪارڻ انهن جو جنهن وقت انهن تي اسان جو عذاب آيو مگر ان

قَالُوْٓا اِنَّا كُنَّا ظٰلِمِيْنَ ⑤ فَلَنَسْـَٔلَنَّ الَّذِيْنَ اُرْسِلَ اِلَيْهِمْ

چيائون ته بيشڪ اسين ظالم هئاسين. پوءِ ضرور پڇنداسين انهن ماڻهن کان جن ڏانهن رسول موڪليا ويا

وَلَنَسْـَٔلَنَّ الْمُرْسَلِيْنَ ⑥ فَلَنَقُصَّنَّ عَلَيْهِمْ بِعِلْمٍ وَّمَا كُنَّا

۽ ضرور سوال ڪنداسين (تبليغ متعلق) رسولن کان. پوءِ انهن تي اسين سندن حالات پنهنجي علم سان بيان ڪنداسين ۽ اسين

غَآئِبِيْنَ ⑦ وَالْوَزْنُ يَوْمَئِذِ ۨالْحَقُّ ۚ فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِيْنُهٗ

بي خبر ناهيون. ۽ قيامت جي ڏينهن عملن جو تورڻ ثواب ملندو، پوءِ جنهن ماڻهوءَ جا وزن (نيڪ عمل) زياده ٿيا

فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُوْنَ ۝٨ وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِيْنُهٗ فَاُولٰٓئِكَ

پوءِ اُهي ئي ڪامياب آهن. ۽ جنهن ماڻهوءَ جا وزن (نيڪ عمل) گهٽ ٿيا پوءِ اُهي

الَّذِيْنَ خَسِرُوْٓا اَنْفُسَهُمْ بِمَا كَانُوْا بِاٰيٰتِنَا يَظْلِمُوْنَ ۝٩ وَلَقَدْ

اُهي ماڻهو آهن جن پنهنجن نفسن کي نقصان ۾ وڌو انهيءَ سببان جو اسان جي آيتن جو انڪار ڪيائون. ۽ تحقيق

مَكَّنّٰكُمْ فِي الْاَرْضِ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيْهَا مَعَايِشَ ؕ قَلِيْلًا مَّا

اسان توهان کي زمين ۾ آباد ڪيو ۽ اسان توهان لاءِ زمين ۾ گذران پيدا ڪيو، توهان تمام ٿورو

تَشْكُرُوْنَ ۝١٠ وَلَقَدْ خَلَقْنٰكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنٰكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ

شڪر ڪريو ٿا. ۽ تحقيق اسان توهان کي پيدا فرمايو پوءِ اسان توهان جون صورتون تيار ڪيون ان کان پوءِ اسان ملائڪن کي فرمايو

اسْجُدُوْا لِاٰدَمَ ۖ فَسَجَدُوْٓا اِلَّآ اِبْلِيْسَ ؕ لَمْ يَكُنْ مِّنَ السّٰجِدِيْنَ ۝١١

ته آدم کي سجدو ڪريو پوءِ (سڀني) سجدو ڪيو مگر شيطان، ۽ سجدي ڪندڙن مان نه هو.

قَالَ مَا مَنَعَكَ اَلَّا تَسْجُدَ اِذْ اَمَرْتُكَ ؕ قَالَ اَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ ۚ خَلَقْتَنِيْ

الله تعاليٰ فرمايو توکي ڪهڙي شيءِ منع ڪيو جو تو سجدو نه ڪيو جڏهن مون توکي حڪم ڪيو، شيطان (چيو) آءٌ آدم کان بهتر آهيان،

مِنْ نَّارٍ وَّخَلَقْتَهٗ مِنْ طِيْنٍ ۝١٢ قَالَ فَاهْبِطْ مِنْهَا فَمَا يَكُوْنُ لَكَ

تو مونکي باهه مان پيدا ڪيو ۽ آدم کي تو مٽيءَ مان پيدا ڪيو. الله فرمايو تون اتان نڪري وڃ توکي لائق ناهي جو

اَنْ تَتَكَبَّرَ فِيْهَا فَاخْرُجْ اِنَّكَ مِنَ الصّٰغِرِيْنَ ۝١٣ قَالَ اَنْظِرْنِيْٓ اِلٰى

تون اتي تڪبر ڪرين، پوءِ تون اتان نڪري وڃ بيشڪ تون ذليلن مان آهين. شيطان چيو تون مون کي

يَوْمِ يُبْعَثُوْنَ ۝١٤ قَالَ اِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِيْنَ ۝١٥ قَالَ فَبِمَآ اَغْوَيْتَنِيْ

قيامت تائين مهلت ڏي. الله فرمايو بيشڪ توکي مهلت آهي. شيطان چيو انهيءَ سبب جو تو مونکي گمراهه

لَاَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيْمَ ۝١٦ ثُمَّ لَاٰتِيَنَّهُمْ مِّنْ بَيْنِ اَيْدِيْهِمْ

ڪيو آءٌ ضرور گمراهه ڪرڻ لاءِ تنهنجي سنئين واٽ تي ويهندس. ان کان پوءِ ضرور انهن وٽ ايندس انهن جي اڳيان

۱ تفسير النسفي. ۲ تفسير جلالين.

وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ اَيْمَانِهِمْ وَعَنْ شَمَآئِلِهِمْ ؕ وَلَا تَجِدُ اَكْثَرَهُمْ

۽ انهن جي پويان ۽ انهن جي سڄي ۽ کٻي پاسي (گمراه ڪرڻ لاءِ)، ۽ تون اڪثر مان ٿهن کي

شٰكِرِيْنَ ﴿۱۷﴾ قَالَ اخْرُجْ مِنْهَا مَذْءُوْمًا مَّدْحُوْرًا ؕ لَمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ

شڪرگذار نه لهندين. الله فرمايو ته تون اتان بڇڙو ۽ تڙيل ٿي نڪري وڃ، جن ماڻهن تنهنجي تابعداري

لَاَمْلَئَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكُمْ اَجْمَعِيْنَ ﴿۱۸﴾ وَيٰٓاٰدَمُ اسْكُنْ اَنْتَ وَزَوْجُكَ

ڪئي توهان سڀني سان آئون ضرور جهنم ڀريندس. ۽ اي آدم تون ۽ تنهنجي گهر واري بهشت

الْجَنَّةَ فَكُلَا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هٰذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُوْنَا

۾ رهو پوءِ توهان کائو بهشت مان جتان توهان کي پسند اچي ۽ توهان هن وڻ کي ويجها ڏڻو ورنه توهان حد

مِنَ الظّٰلِمِيْنَ ﴿۱۹﴾ فَوَسْوَسَ لَهُمَا الشَّيْطٰنُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وٗرِيَ عَنْهُمَا

کان وڌندڙ ٿي پوندا. پوءِ شيطان آدم ۽ حوا کي وسوسو وڌو انهي لاءِ ته سندن ڍڪيل بدن ظاهر

مِنْ سَوْاٰتِهِمَا وَقَالَ مَا نَهٰىكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هٰذِهِ الشَّجَرَةِ اِلَّآ اَنْ تَكُوْنَا

ڪري. ۽ شيطان چيو توهان کي توهان جي رب انهي وڻ کان منع ان ڪري ڪئي آهي متان توهان ٻئي

مَلَكَيْنِ اَوْ تَكُوْنَا مِنَ الْخٰلِدِيْنَ ﴿۲۰﴾ وَقَاسَمَهُمَآ اِنِّيْ لَكُمَا لَمِنَ

فرشتا ٿي پئو يا هميشه بهشتي ٿي پئو. ۽ شيطان آدم ۽ حوا جي سامهون قسم ڪئي چيو

النّٰصِحِيْنَ ﴿۲۱﴾ فَدَلّٰىهُمَا بِغُرُوْرٍ ۚ فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوْاٰتُهُمَا

ته آئون توهان جو خير خواه آهيان. پوءِ ٻنهي کي دوکي سان هيٺ لاٿائين، پوءِ جڏهن ٻنهي وڻ کي چکيو ته سندن پردي

وَطَفِقَا يَخْصِفٰنِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَّرَقِ الْجَنَّةِ ؕ وَنَادٰىهُمَا رَبُّهُمَآ اَلَمْ اَنْهَكُمَا

وارو بدن ظاهر ٿي پيو ۽ پنهنجي بدن تي بهشت جا پنا ويڙهيائون (پردي لاءِ)، ۽ الله ٻنهي کي فرمايو ڇا مون توهان کي

عَنْ تِلْكُمَا الشَّجَرَةِ وَاَقُلْ لَّكُمَآ اِنَّ الشَّيْطٰنَ لَكُمَا عَدُوٌّ مُّبِيْنٌ ﴿۲۲﴾

انهي وڻ کان منع نه ڪئي هئي ۽ مون توهان ٻنهي کي نه چيو هو ته بيشڪ شيطان توهان جو پڌرو دشمن آهي.

قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَآ اَنْفُسَنَا ٚ وَاِنْ لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُوْنَنَّ

(آدمؑ ۽ حوا) عرض ڪيو اي اسان جا رب اسان پنهنجي نفس تي ظلم ڪيو، ۽ جيڪڏهن تون اسان کي نه بخشيندين ۽ اسان تي رحم نه ڪندين ته اسين

مِنَ الْخٰسِرِيْنَ ﴿۲۳﴾ قَالَ اهْبِطُوْا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ ۚ وَلَكُمْ فِى

ضرور نقصان وارن مان ٿينداسين. الله فرمايو ته هتان هيٺ لهو توهان هڪ ٻئي جا دشمن ٿيندا، ۽ توهان لاءِ زمين

الْاَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَّمَتَاعٌ اِلٰى حِيْنٍ ﴿۲۴﴾ قَالَ فِيْهَا تَحْيَوْنَ وَفِيْهَا

۾ ڪنهن وقت تائين رهڻ ۽ گذران آهي. الله فرمايو توهان انهي زمين ۾ زندگي

تَمُوْتُوْنَ وَمِنْهَا تُخْرَجُوْنَ ﴿۲۵﴾ يٰبَنِىْٓ اٰدَمَ قَدْ اَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ

گذاريندا ۽ انهي ۾ توهان کي موت ايندو ۽ انهي مان ئي اٿاريا ويندا. اي اولاد آدم جا تحقيق اسان نازل ڪيو توهان تي اهڙو

لِبَاسًا يُّوَارِىْ سَوْاٰتِكُمْ وَرِيْشًا ۭ وَلِبَاسُ التَّقْوٰى ۙ ذٰلِكَ خَيْرٌ ۭ

لباس جيڪو توهان جي اگهڙ کي ڍڪي ٿو ۽ توهان لاءِ زينت آهي، ۽ پرهيزگاري جو لباس اهو تمام بهتر آهي،

ذٰلِكَ مِنْ اٰيٰتِ اللّٰهِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُوْنَ ﴿۲۶﴾ يٰبَنِىْٓ اٰدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ

اهي الله جون نشانيون آهن ته من اهي نصيحت حاصل ڪن. اي اولاد آدم جا توهان کي شيطان فتني

الشَّيْطٰنُ كَمَآ اَخْرَجَ اَبَوَيْكُمْ مِّنَ الْجَنَّةِ يَنْزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا

۾ نه وجهي جهڙي طرح آدمؑ ۽ حوا کي بهشت مان ڪڍيائين، انهن ٻنهي کان سندن لباس ڪسي ورتائين

لِيُرِيَهُمَا سَوْاٰتِهِمَا ۭ اِنَّهٗ يَرٰىكُمْ هُوَ وَقَبِيْلُهٗ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ ۭ

انهن لاءِ ته ڪين سندن ڍڪيل عضون ڏيکاري، بيشڪ شيطان ۽ سندس قبيلو توهان کي انهي جاءِ مان ڏسي ٿو جتان توهان انهن کي نٿا

اِنَّا جَعَلْنَا الشَّيٰطِيْنَ اَوْلِيَاۗءَ لِلَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ ﴿۲۷﴾ وَاِذَا فَعَلُوْا

ڏسي سگهو، بيشڪ اسان شيطان کي بڻايو آهي دوست انهن ماڻهن جو جيڪي ايمان نٿا آڻين. ۽ جڏهن وقت بي حيائي

فَاحِشَةً قَالُوْا وَجَدْنَا عَلَيْهَآ اٰبَاۗءَنَا وَاللّٰهُ اَمَرَنَا بِهَا ۭ قُلْ اِنَّ

جو ڪم ڪن ٿا، چون ٿا ته اسان پنهنجن وڏن کي ائين ڪندي ڏٺو ۽ الله اسان کي اهو حڪم ڪيو آهي، رسول ﷺ کي فرمايو

۱ تفسير جلالين. ۲ تفسير روح المعاني. ۳ تفسير ابن عباس.

اللَّهَ لَا يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ ۖ أَتَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾

بيشڪ الله بي حيائيءَ جو حڪم نه فرمايو آهي، جن حڪمن جي توهان کي خبر نه آهي اهي الله ڏانهن ڇو ٿا منسوب ڪريو؟

قُلْ أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ ۖ وَأَقِيمُوا وُجُوهَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ

توهان فرمايو مون کي منهنجي رب انصاف جو حڪم فرمايو آهي ۽ هر نماز وقت پنهنجي رخ کي قبلي ڏانهن ڪريو

وَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ۚ كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ ﴿٢٩﴾

۽ خلوص دل سان الله جي عبادت ڪريو، جيئن توهان کي پيدا فرمايائين تيئن توهان کي موٽائيندو.

فَرِيقًا هَدَىٰ وَفَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلَالَةُ ۗ إِنَّهُمُ اتَّخَذُوا

الله هڪ ڌر کي هدايت ڏني ۽ ٻي ڌر تي گمراهي ثابت ٿي، بيشڪ انهن شيطانن کي

الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ ﴿٣٠﴾

دوست بنايو الله تعالى کان سواءِ ۽ پاڻ ٿا ڄاڻن بيشڪ اهي هدايت وارا آهن

يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا

اي انسانو توهان نماز پڙهڻ وقت سٺو لباس ڍڪيو ۽ توهان کائو ۽ پيئو

وَلَا تُسْرِفُوا ۚ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ ﴿٣١﴾ قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ

۽ اجايو خرچ نه ڪريو، بيشڪ الله اجائي خرچ ڪندڙن سان محبت نٿو ڪري. رسول عربي توهان انهن کان معلوم ڪريو

اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ ۚ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ

ته الله جو پيدا ڪيل زينت (ڪپڙا وغيره) ۽ پاڪ شيون جيڪي انسان لاءِ پيدا ڪيون آهن ڪنهن حرام ڪيون؟ توهان فرمايو اهي

آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۗ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ

شيون مومنن لاءِ آهن ۽ قيامت ۾ خاص سندن حصي جون آهن، اهڙي طرح اسين آيتون

الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٣٢﴾ قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ

بيان ڪريون ٿا ان قوم لاءِ جيڪي سمجهن ٿا. رسول عربي توهان فرمايو منهنجي رب حرام ڪئي بي حيائي

ل تفسير روح المعاني ولباب وبيضاوي، ع روح المعاني، ع جلالين (منزل ٢) ع تفسير النسفي، ع تفسير بيضاوي، ع تفسير بيضاوي والنسفي.
ع تفسير بيضاوي.

مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَالْإِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَأَنْ تُشْرِكُوا بِاللَّهِ

جيڪا ظاهر ۾ آهي يا باطن ۾ ۽ گناهه ۽ ناحق سرڪشي ۽ الله سان شرڪ ڪرڻ

مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَانًا وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٣﴾

جنهن لاءِ ان ڪو دليل نه لاٿو آهي، ۽ جن ڳالهين جي توهان کي خبر ناهي انهن کي الله ڏانهن منسوب ڪريو؟

وَلِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ فَإِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَ

۽ هر اُمت لاءِ موت جو وقت مقرر آهي، پوءِ جنهن وقت سندن موت ايندو ته هڪ گهڙي اڳتي ۽

لَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٣٤﴾ يَا بَنِي آدَمَ إِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ يَقُصُّونَ

پوئتي ڪري نه سگهندا. اي انسانو جيڪڏهن توهان وٽ توهان مان رسول اچن، جيڪي بيان ڪن

عَلَيْكُمْ آيَاتِي فَمَنِ اتَّقَىٰ وَأَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٣٥﴾

تا توهان تي منهنجون آيتون، پوءِ جنهن ماڻهو خوف خدا رکيو ۽ نيڪي ڪئي پوءِ انهن تي ڪو خوف ناهي ۽ نه اهي ڏک ڏسندا.

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ

۽ جيڪي ماڻهو الله جي آيتن کي ڪوڙو سمجهن ٿا ۽ انهن کان تڪبر ڪن ٿا اهي دوزخي آهن،

هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٣٦﴾ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ

اهي دوزخ ۾ هميشه هوندا. پوءِ ان ماڻهوءَ کان وڌيڪ ظالم آهي جيڪو الله تي ڪوڙ ٺاهي ٿو يا

كَذَّبَ بِآيَاتِهِ ۚ أُولَٰئِكَ يَنَالُهُمْ نَصِيبُهُمْ مِنَ الْكِتَابِ ۖ حَتَّىٰ إِذَا

الله جي آيتن کي ڪوڙو سمجهي ٿو، انهن ماڻهن کي سندن نصيب جو حصو ملندو، ايستائين جو جنهن

جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا يَتَوَفَّوْنَهُمْ قَالُوا أَيْنَ مَا كُنْتُمْ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ

وقت انهن وٽ اسان جا فرشتا پهچندا جيڪي سندن ساهه ڪيندا، فرشتا کين چوندا ته توهان جا بت ڪٿي آهن جن

اللَّهِ ۖ قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا وَشَهِدُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوا كَافِرِينَ ﴿٣٧﴾

جي عبادت ڪندا هئا، اهي چوندا اهي اسان کان گم ٿي ويا ۽ پاڻ تي اهي شاهدي ڏيندا ته بيشڪ اهي ڪافر هئا.

ك تفسير جلالين. ك تفسير نسفي. ك تفسير بيضاوي. ك تفسير روح المعاني وجلالين. ك تفسير بيضاوي. ك تفسير جلالين.

قَالَ ادْخُلُوا فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِكُم مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ فِي

الله فرمائيندو ته توهان جهنم ۾ داخل ٿيو انهن گروهن سان جيڪي اوهان کان اڳ ۾ گذريا، جنن ۽ انسانن مان، جڏهن

النَّارِ ۖ كُلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ لَّعَنَتْ أُخْتَهَا ۖ حَتَّىٰ إِذَا ادَّارَكُوا فِيهَا

هڪ گروهه جهنم ۾ داخل ٿيندو ته اهو پنهنجي جهڙي گروهه تي لعنت[1] ڪندو ايستائين جو اهي سڀ جهنم ۾

جَمِيعًا قَالَتْ أُخْرَاهُمْ لِأُولَاهُمْ رَبَّنَا هَٰؤُلَاءِ أَضَلُّونَا فَآتِهِمْ عَذَابًا

پهچندا، ته پويان پهرين لاءِ چوندا ته اي اسان جا رب! اسان کي انهن گمراهه ڪيو پوءِ تون انهن تي ٻيڻو

ضِعْفًا مِّنَ النَّارِ ۖ قَالَ لِكُلٍّ ضِعْفٌ وَلَٰكِن لَّا تَعْلَمُونَ ﴿٣٨﴾ وَ

عذاب جهنم جو ڪر، الله فرمائيندو هر هڪ گروهه لاءِ ٻيڻون عذاب آهي پر توهان نٿا سمجهو. ۽

قَالَتْ أُولَاهُمْ لِأُخْرَاهُمْ فَمَا كَانَ لَكُمْ عَلَيْنَا مِن فَضْلٍ فَذُوقُوا

پهريان چوندا پوين کي ته توهان به اسان کان بهتر نه هيو (مطلب ٻئي گروهه عذاب[2] جا حقدار آهن) پوءِ

الْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٣٩﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَ

توهان عذاب چکو پنهنجي بد اعمالي سببان. بيشڪ جن ماڻهن اسان جي آيتن کي ڪوڙو سمجهيو ۽

اسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُونَ

۽ انهن کان[3] تڪبر (روگرداني) ڪيائون انهن لاءِ آسمان جا دروازا نه کوليا ويندا ۽ نه ئي داخل ٿيندا بهشت

الْجَنَّةَ حَتَّىٰ يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي

۾ ايستائين جو سُئي جي سوراخ ۾ اُٺ داخل ٿئي، ۽ اسان اهڙي طرح مجرمن کي

الْمُجْرِمِينَ ﴿٤٠﴾ لَهُم مِّن جَهَنَّمَ مِهَادٌ وَمِن فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ ۚ وَ

جزا ڏيون ٿا. انهن لاءِ جهنم جو وڇاڻو آهي ۽ انهن جي مٿان جهنم جو ويڙهه آهي، ۽

كَذَٰلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ ﴿٤١﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

اسان اهڙي طرح ظالمن کي جزا ڏيون ٿا. ۽ جن ماڻهن ايمان آندو ۽ چڱا ڪم ڪيا

ع ٤

[1] تفسير جلالين. [2] تفسير روح المعاني. [3] تفسير بيضاوي.

لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَآ ۡ اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ الْجَنَّةِ ۚ هُمْ فِيْهَا

اسان ڪنهن کي تڪليف نه ڏيندا آهيون مگر سندن طاقت آهر. اهي بهشتي آهن، اهي هميشه

خٰلِدُوْنَ ﴿۴۲﴾ وَنَزَعْنَا مَا فِيْ صُدُوْرِهِمْ مِّنْ غِلٍّ تَجْرِيْ مِنْ

بهشت ۾ رهندا. ۽ اسان انهن جي سينن مان حسد ڪڍنداسين، انهن بهشتين جي هيٺان

تَحْتِهِمُ الْاَنْهٰرُ ۚ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ هَدٰىنَا لِهٰذَا ۟ وَمَا كُنَّا

نهرون وهنديون، ۽ اهي چوندا ته سڀئي تعريفون الله لاءِ آهن جنهن اسان کي سڌي واٽ جي هدايت ڏني ۽ جيڪڏهن

لِنَهْتَدِيَ لَوْلَآ اَنْ هَدٰىنَا اللّٰهُ ۚ لَقَدْ جَآءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ ؕ

الله اسان کي هدايت نه ڏئي ها ته اسين هدايت وارا نه ٿيون ها، تحقيق الله جي رسولن سچ آندو،

وَنُوْدُوْٓا اَنْ تِلْكُمُ الْجَنَّةُ اُوْرِثْتُمُوْهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿۴۳﴾

۽ پڪاريا ويندا (نيڪوڪار) ته هيءَ بهشت توهان کي ورثي ۾ مليو، انهيءَ سبب جو توهان نيڪ عمل ڪندا هئا.

وَنَادٰٓى اَصْحٰبُ الْجَنَّةِ اَصْحٰبَ النَّارِ اَنْ قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا

۽ بهشتي دوزخين کي پڪاريندا، ته اسان کي بيشڪ ملي ويو جيڪو سچو وعدو

رَبُّنَا حَقًّا فَهَلْ وَجَدْتُّمْ مَّا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا ؕ قَالُوْا نَعَمْ ۚ فَاَذَّنَ

اسان جي رب اسان سان ڪيو هو، پوءِ ڇا توهان کي نه مليو جيڪو سچو وعدو توهان جي رب توهان سان ڪيو هو؟ چوندا ها، پوءِ

مُؤَذِّنٌۢ بَيْنَهُمْ اَنْ لَّعْنَةُ اللّٰهِ عَلَى الظّٰلِمِيْنَ ﴿۴۴﴾ لا الَّذِيْنَ يَصُدُّوْنَ

آواز ڏيندڙ انهن جي درميان چوندو ته الله جي لعنت ظالمن تي آهي. جيڪي الله جي راهه کان

عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَيَبْغُوْنَهَا عِوَجًا ۚ وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ كٰفِرُوْنَ ﴿۴۵﴾

روڪين ٿا ۽ چاهين ٿا ته الله جي دين کي تبديل ڪن ۽ اهي آخرت جو انڪار ڪندڙ آهن.

وَبَيْنَهُمَا حِجَابٌ ۚ وَعَلَى الْاَعْرَافِ رِجَالٌ يَّعْرِفُوْنَ كُلًّاۢ بِسِيْمٰىهُمْ ۚ

۽ بهشتين ۽ دوزخين جي وچ ۾ پردو آهي، ۽ اعراف ۾ ماڻهو هوندا جيڪي هڪ ٻئي کي سندن نشانين سان سڃاڻن ٿا،

وقف لازم بالاتفاق

ل تفسير جلالين. ٢ تفسير روح المعاني. ٣ تفسير النسفي. (منزل ٢) ٤ اعراف جي معنيٰ بهشت ۽ دوزخ جي وچ واري جاءِ تفسير روح المعاني.

وَنَادَوْا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَمْ يَدْخُلُوهَا وَهُمْ يَطْمَعُونَ ﴿۴۶﴾

۽ اهي بهشتين کي سڏيندا ته توهان تي سلامتي آهي، اهي بهشت ۾ داخل نه ٿيندا اگرچه اهي سڌ ڪندا.

وَإِذَا صُرِفَتْ أَبْصَارُهُمْ تِلْقَاءَ أَصْحَابِ النَّارِ قَالُوا رَبَّنَا لَا

۽ جڏهن اعراف وارن جون اکيون جهنمين ڏانهن ڦيرايون وينديون، چوندا اي اسان جا رب، اسان کي

تَجْعَلْنَا مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿۴۷﴾ وَنَادَىٰ أَصْحَابُ الْأَعْرَافِ

تون ظالمن جي قوم سان نه ملاءِ . ۽ سڏيندا اعراف وارا، دوزخي

رِجَالًا يَعْرِفُونَهُمْ بِسِيمَاهُمْ قَالُوا مَا أَغْنَىٰ عَنْكُمْ جَمْعُكُمْ وَمَا كُنْتُمْ

ماڻهن کي جن کي اهي سندن نشانين سان سڃاڻيندا، اهي چوندا، نه دفع ڪيو توهان تان عذاب توهان جي گروهه ۽ جنهن تي

تَسْتَكْبِرُونَ ﴿۴۸﴾ أَهَٰؤُلَاءِ الَّذِينَ أَقْسَمْتُمْ لَا يَنَالُهُمُ اللَّهُ بِرَحْمَةٍ

توهان کي غرور هو ڇا هي اهي ماڻهو آهن جن لاءِ توهان قسم کڻي چوندا هئا ته انهن کي الله جي رحمت نه پهچندي،

ادْخُلُوا الْجَنَّةَ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمْ وَلَا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ ﴿۴۹﴾ وَنَادَىٰ

توهان داخل ٿيو بهشت ۾، توهان تي ڪو خوف ناهي ۽ نه توهان ڏکوئبا . ۽ سڏيندا

أَصْحَابُ النَّارِ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنْ أَفِيضُوا عَلَيْنَا مِنَ الْمَاءِ أَوْ مِمَّا

جهنمي، بهشتين کي ته توهان موڪليو اسان ڏانهن پاڻي يا جيڪي توهان کي

رَزَقَكُمُ اللَّهُ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَهُمَا عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿۵۰﴾ الَّذِينَ

الله رزق عطا ڪيو آهي، بهشتي چوندا بيشڪ الله پاڻي ۽ رزق کي ڪافرن تي حرام ڪيو آهي . جيڪي

اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَهْوًا وَلَعِبًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فَالْيَوْمَ

پنهنجي دين کي مذاق ۽ راند ڪري سمجهندا هئا ۽ کين سندن دنيا جي حياتي مغرور ڪيو، پوءِ اڄ

نَنْسَاهُمْ كَمَا نَسُوا لِقَاءَ يَوْمِهِمْ هَٰذَا وَمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿۵۱﴾

اسان انهن کي وساري ڇڏينداسين جيئن انهن قيامت کي وساريو هو، ۽ جيئن اهي اسان جي آيتن جو انڪار ڪندا هئا.

الرکوع ۵ ع ۸ ۱۲

وَلَقَدْ جِئْنٰهُمْ بِكِتٰبٍ فَصَّلْنٰهُ عَلٰى عِلْمٍ هُدًى وَّرَحْمَةً

۽ تحقيق انهن وٽ قرآن ڪريم پهتو پر ۽ اسان قرآن کي پنهنجي علم سان کولي کولي بيان ڪيو هدايت ۽ رحمت آهي

لِّقَوْمٍ يُّؤْمِنُوْنَ ﴿٥٢﴾ هَلْ يَنْظُرُوْنَ اِلَّا تَاْوِيْلَهٗ ؕ يَوْمَ يَاْتِيْ

انهيءَ قوم لاءِ جيڪي ايمان آڻن ٿا. انهن ڪافرن کي ناهي انتظار مگر آخري نتيجي جو، جنهن ڏينهن ان جو آخري

تَاْوِيْلُهٗ يَقُوْلُ الَّذِيْنَ نَسُوْهُ مِنْ قَبْلُ قَدْ جَآءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا

نتيجو سامهون ايندو ته چوندا اهي جن ان کي قيامت کان اڳ وساري ڇڏيو هو ته تحقيق الله جا رسول اسان وٽ سچ کڻي

بِالْحَقِّ ۚ فَهَلْ لَّنَا مِنْ شُفَعَآءَ فَيَشْفَعُوْا لَنَآ اَوْ نُرَدُّ فَنَعْمَلَ غَيْرَ

آيا، پر ڇا اسان لاءِ ڪي سفارشي آهن جيڪي اسان لاءِ (هينئر) سفارش ڪن، يا اسين دنيا ۾ موٽي

الَّذِيْ كُنَّا نَعْمَلُ ؕ قَدْ خَسِرُوْٓا اَنْفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَّا كَانُوْا

نيڪ عمل ڪريون، بيشڪ نقصان ۾ وڌائون پنهنجن نفسن کي ۽ هٽ مان نڪري ويا اهي ڪم اهي جيڪي

يَفْتَرُوْنَ ﴿٥٣﴾ اِنَّ رَبَّكُمُ اللّٰهُ الَّذِيْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ

جيڪي ناهيندا هئا. بيشڪ توهان جو رب الله آهي جنهن پيدا فرمايو آسمانن ۽ زمين کي

فِيْ سِتَّةِ اَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ ۫ يُغْشِي الَّيْلَ النَّهَارَ

ڇهن ڏينهن ۾ ان کان پوءِ برابر ٿيو عرش عظيم تي (جيئن سندس شان آهي)، اهو الله آهي جيڪو رات کي ڏينهن

يَطْلُبُهٗ حَثِيْثًا ۙ وَّالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُوْمَ مُسَخَّرٰتٍۭ بِاَمْرِهٖ ؕ

کي ڍڪي ٿو جيڪا هڪ ٻئي پويان جلدي اچن ٿا ۽ سج ۽ چنڊ ۽ تارا الله جي حڪم جا تابعدار آهن

اَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْاَمْرُ ؕ تَبٰرَكَ اللّٰهُ رَبُّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿٥٤﴾ اُدْعُوْا رَبَّكُمْ

خبردار سڀئي مخلوق ۽ سڀئي حڪم الله جا آهن، وڏي برڪت وارو الله آهي جيڪو رب آهي جهانن جو. دعا گهرو توهان

تَضَرُّعًا وَّخُفْيَةً ؕ اِنَّهٗ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِيْنَ ﴿٥٥﴾ وَلَا تُفْسِدُوْا

پنهنجي رب کان عاجزي ۽ آهستگي سان، بيشڪ الله حد کان وڌندڙن سان محبت نه ٿو ڪري. ۽ نه توهان زمين ۾

(منزل ٢)

له تفسير جلالين. ٿه تفسير روح المعاني. ڪه تفسير جلالين. ٿه تفسير مظهري. ڪه تفسير النسفي.

والمنقول عن الصادق والحسن وابي حنيفة ومالك رضي الله عنهم ان الاستواء معلوم والتكيف فيه مجهول والايمان به واجب والجحود له كفر والسوال عنه بدعة. تفسير النسفي وتفسير المظهري وروح المعاني.

فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا وَادْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا ۚ إِنَّ

فساد نه ڪريو رسولن جي اچڻ کان پوءِ ۽ دعا گهرو ان کان خوف ۽ اميد سان، تحقيق

رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٥٦﴾ وَهُوَ الَّذِي يُرْسِلُ

الله جي رحمت نيڪوڪارن کي ويجهي آهي. ۽ الله تعالیٰ اهو آهي جيڪو موڪلي ٿو

الرِّيَاحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ ۖ حَتَّىٰ إِذَا أَقَلَّتْ سَحَابًا ثِقَالًا

هوائن کي مينهن کان اڳ ۾ خوشخبري ڏيندڙ، تان جو جنهن وقت هوائون کڻي ٿيون ڳرن

سُقْنَاهُ لِبَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَنزَلْنَا بِهِ الْمَاءَ فَأَخْرَجْنَا بِهِ مِن كُلِّ

ڪڪرن کي، اسان انهن ڪڪرن کي غير آباد شهر ڏانهه هلايون ٿا، پوءِ ڪڪرن مان مينهن وسايون ٿا، مينهن مان هر قسم

الثَّمَرَاتِ ۚ كَذَٰلِكَ نُخْرِجُ الْمَوْتَىٰ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٥٧﴾

جا ميوا پيدا ڪريون ٿا، اهڙي طرح اسين مئلن کي (زمين مان) زنده ڪري ٻاهر ڪڍنداسين ته ان مان توهان نصيحت حاصل ڪريو.

وَالْبَلَدُ الطَّيِّبُ يَخْرُجُ نَبَاتُهُ بِإِذْنِ رَبِّهِ ۖ وَالَّذِي خَبُثَ لَا

۽ چڱي زمين الله جي حڪم سان (بهترين) سلا پيدا ڪري ٿي، ۽ ڪلر واري زمين تمام

يَخْرُجُ إِلَّا نَكِدًا ۚ كَذَٰلِكَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَشْكُرُونَ ﴿٥٨﴾

ٿوري پيدائش ڏئي ٿي، اهڙي طرح اسين بيان ڪريون ٿا پنهنجيون نشانيون ان قوم لاءِ جيڪي شڪر ڪن ٿا.

لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم

تحقيق اسان نوح کي پيغمبر ڪري سندس قوم ڏانهن موڪليو، پوءِ چيائين اي منهنجي قوم الله جي عبادت ڪريو الله کان

مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٥٩﴾

سواءِ توهان جو ڪو معبود ناهي، بيشڪ آءٌ توهان جي مٿان قيامت جي عذاب جو خوف ڪريان ٿو.

قَالَ الْمَلَأُ مِن قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٦٠﴾ قَالَ

سندس قوم مان وڏن ماڻهن چيو بيشڪ اسان تو کي صاف گمراهي ۾ ڏسون ٿا. نوح چيو

يٰقَوْمِ لَيْسَ بِيْ ضَلٰلَةٌ وَّلٰكِنِّيْ رَسُوْلٌ مِّنْ رَّبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿٦١﴾

اي منهنجي قوم مون کي ڪا گمراهي ناهي پر آءٌ رب العٰلمين جي طرفان رسول آهيان .

اُبَلِّغُكُمْ رِسٰلٰتِ رَبِّيْ وَاَنْصَحُ لَكُمْ وَاَعْلَمُ مِنَ اللّٰهِ مَا لَا

آءٌ توهان کي پنهنجي رب جا احڪام پهچايان ٿو ۽ توهان کي نصيحت ڪريان ٿو ۽ آءٌ الله جي طرفان اهو ڄاڻان

تَعْلَمُوْنَ ﴿٦٢﴾ اَوَعَجِبْتُمْ اَنْ جَآءَكُمْ ذِكْرٌ مِّنْ رَّبِّكُمْ عَلٰى

جيڪو توهان نٿا ڄاڻو. ڇا توهان کي عجب لڳي ٿو ته توهان مان هڪ انسان کي رسالت ملي

رَجُلٍ مِّنْكُمْ لِيُنْذِرَكُمْ وَلِتَتَّقُوْا وَلَعَلَّكُمْ تُرْحَمُوْنَ ﴿٦٣﴾

الله جي طرفان، انهي لاءِ ته توهان کي ڊيڄاري ۽ توهان ڊڄو ۽ ته توهان تي رحم ڪيو وڃي.

فَكَذَّبُوْهُ فَاَنْجَيْنٰهُ وَالَّذِيْنَ مَعَهٗ فِي الْفُلْكِ وَاَغْرَقْنَا الَّذِيْنَ

پوءِ انهن نوح کي ڪوڙو سمجهيو پوءِ اسان نوح ۽ مومنن کي جيڪي ٻيڙيءَ ۾ هئا نجات ڏني ۽ اسان انهن کي ٻوڙي ڇڏيو جيڪي

كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَا ۭ اِنَّهُمْ كَانُوْا قَوْمًا عَمِيْنَ ﴿٦٤﴾ وَاِلٰى عَادٍ

اسان جي آيتن کي ڪوڙو سمجهندا هئا، بيشڪ اهي قوم (حق کان) نابينا هئي . ۽ عاد (قوم) ڏانهن

اَخَاهُمْ هُوْدًا ۭ قَالَ يٰقَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِّنْ اِلٰهٍ غَيْرُهٗ ۭ

سندن ڀاءُ هود کي پيغمبر ڪري موڪليوسين، هود چيو اي منهنجي قوم توهان الله جي عبادت ڪريو الله کانسواءِ توهان جو ڪو معبود

اَفَلَا تَتَّقُوْنَ ﴿٦٥﴾ قَالَ الْمَلَاُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ قَوْمِهٖٓ اِنَّا

ناهي ڇا پوءِ توهان الله کان نٿا ڊڄو. سندس قوم مان ڪافرن جي هڪ گروهه چيو بيشڪ اسين توکي

لَنَرٰىكَ فِيْ سَفَاهَةٍ وَّاِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ الْكٰذِبِيْنَ ﴿٦٦﴾ قَالَ يٰقَوْمِ

بي عقل سمجهون ٿا ۽ تحقيق اسان کي يقين آهي ته تون ڪوڙن مان آهين. هود چيو اي منهنجي قوم

لَيْسَ بِيْ سَفَاهَةٌ وَّلٰكِنِّيْ رَسُوْلٌ مِّنْ رَّبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿٦٧﴾

مون کي ڪا بي عقلي ناهي پر آءٌ رب العٰلمين جي طرفان رسول آهيان .

ع ٨ ١٥

ك تفسير ابن عباس، ك تفسير النسفي. ك تفسير النسفي، ك تفسير جلالين

أُبَلِّغُكُمْ رِسٰلٰتِ رَبِّيْ وَاَنَا لَكُمْ نَاصِحٌ اَمِيْنٌ ﴿٦٨﴾ اَوَعَجِبْتُمْ

آءٌ توهان کي پنهنجي رب جا احڪام پهچايان ٿو ۽ آءٌ توهان لاءِ نصيحت ڪندڙ امين آهيان. ڇا توهان عجب ڪريو ٿا

اَنْ جَآءَكُمْ ذِكْرٌ مِّنْ رَّبِّكُمْ عَلٰى رَجُلٍ مِّنْكُمْ لِيُنْذِرَكُمْ ؕ

تہ توهان مان هڪ انسان کي رسالت ملي الله جي طرفان انهي لاءِ تہ توهان کي ڊيڄاري،

وَاذْكُرُوْۤا اِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَآءَ مِنْۢ بَعْدِ قَوْمِ نُوْحٍ وَّزَادَكُمْ

۽ توهان ياد ڪريو جنهن وقت الله توهان کي نائب مقرر ڪيو نوح جي قوم کان پوءِ ۽ قد بت ۾ توهان کي

فِى الْخَلْقِ بَصْۜطَةً ۚ فَاذْكُرُوْۤا اٰلَآءَ اللّٰهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ﴿٦٩﴾

مضبوط ڪيائين، پوءِ توهان الله جون نعمتون ياد ڪريو تہ يقيناً توهان نجات لهندا.

قَالُوْۤا اَجِئْتَنَا لِنَعْبُدَ اللّٰهَ وَحْدَهٗ وَنَذَرَ مَا كَانَ يَعْبُدُ

انهن چيو ڇا تون اسان وٽ ان لاءِ آيو آهين تہ اسين فقط هڪ الله جي عبادت ڪريون ۽ انهن معبودن کي ڇڏيون

اٰبَآؤُنَا ۚ فَاْتِنَا بِمَا تَعِدُنَاۤ اِنْ كُنْتَ مِنَ الصّٰدِقِيْنَ ﴿٧٠﴾

جن جا پوڄاري اسان جا ابا ڏاڏا هئا، پوءِ تون اهو عذاب آڻ جنهن جو تون وعدو ڪرين ٿو جيڪڏهن تون سچو آهين.

قَالَ قَدْ وَقَعَ عَلَيْكُمْ مِّنْ رَّبِّكُمْ رِجْسٌ وَّغَضَبٌ ؕ

هود چيو تحقيق توهان تي توهان جي رب جي طرفان عذاب ۽ غضب ايندو،

اَتُجَادِلُوْنَنِيْ فِيْۤ اَسْمَآءٍ سَمَّيْتُمُوْهَاۤ اَنْتُمْ وَاٰبَآؤُكُمْ مَّا

ڇا توهان مون سان انهن نالن متعلق جهڳڙو ڪريو ٿا جيڪي خود توهان ۽ توهان جي وڏن (بتن لاءِ)

نَزَّلَ اللّٰهُ بِهَا مِنْ سُلْطٰنٍ ؕ فَانْتَظِرُوْۤا اِنِّيْ مَعَكُمْ مِّنَ

رکيا آهن، الله بتن جي عبادت لاءِ ڪا حجت نہ موڪلي، پوءِ توهان (عذاب جي) انتظار ڪريو بيشڪ آءٌ بہ توهان

الْمُنْتَظِرِيْنَ ﴿٧١﴾ فَاَنْجَيْنٰهُ وَالَّذِيْنَ مَعَهٗ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا وَ

سان انتظار ڪندڙ آهيان. پوءِ اسان هود ۽ سندس ساٿين کي پنهنجي رحمت سان نجات ڏني ۽

له تفسير ابن عباس. ٢ه تفسير جلالين و تفسير ابن عباس. ٣ه تفسير البيضاوي. ٤ه تفسير جلالين.

قَطَعْنَا دَابِرَ الَّذِيْنَ كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَا وَمَا كَانُوْا مُؤْمِنِيْنَ ﴿٧٢﴾

اسان پاڙون پٽيون انهن ماڻهن جون جيڪي اسان جي آيتن کي ڪوڙو سمجهندا هئا ۽ اهي مؤمن نه هئا.

وَاِلٰى ثَمُوْدَ اَخَاهُمْ صٰلِحًا ۘ قَالَ يٰقَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ

۽ ثمود (قبيلي) ڏانهن سندن ڀاءُ صالح پيغمبر کي موڪليوسين. صالح چيو اي منهنجي قوم توهان الله جي عبادت ڪريو الله

مِّنْ اِلٰهٍ غَيْرُهٗ ؕ قَدْ جَآءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِّنْ رَّبِّكُمْ ؕ هٰذِهٖ

کانسواءِ توهان جو ڪو معبود ناهي، تحقيق توهان وٽ آيو دليل توهان جي رب جي طرفان ، هيءَ

نَاقَةُ اللّٰهِ لَكُمْ اٰيَةً فَذَرُوْهَا تَاْكُلْ فِيْۤ اَرْضِ

الله جي ڏاچي آهي جيڪا توهان لاءِ نشاني آهي، پوءِ توهان ڇڏي ڏيو ته اها الله جي زمين ۾

اللّٰهِ وَلَا تَمَسُّوْهَا بِسُوْٓءٍ فَيَاْخُذَكُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿٧٣﴾

چري ۽ توهان ان کي ڪا تڪليف نه ڏيو، (ورنه) توهان کي دردناڪ عذاب پهچندو.

وَاذْكُرُوْۤا اِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَآءَ مِنْۢ بَعْدِ عَادٍ وَّبَوَّاَكُمْ فِي

۽ توهان ياد ڪريو جڏهن وقت الله توهان کي عاد قوم کان پوءِ نائب مقرر ڪيو ۽ توهان کي زمين ۾

الْاَرْضِ تَتَّخِذُوْنَ مِنْ سُهُوْلِهَا قُصُوْرًا وَّتَنْحِتُوْنَ

ٽڪايائين، نرم زمين مان توهان ماڙيون تيار ڪندا هئا (اونهاري لاءِ) ۽ جبلن مان گهر تيار

الْجِبَالَ بُيُوْتًا ۚ فَاذْكُرُوْۤا اٰلَآءَ اللّٰهِ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْاَرْضِ

ڪندا هئا (سياري لاءِ)، پوءِ توهان الله جون نعمتون ياد ڪريو ۽ زمين ۾ فسادي

مُفْسِدِيْنَ ﴿٧٤﴾ قَالَ الْمَلَاُ الَّذِيْنَ اسْتَكْبَرُوْا مِنْ قَوْمِهٖ

ٿي نه اٿو. سندس قوم مان هڪ گروهه چيو جيڪي تڪبر ڪندا هئا

لِلَّذِيْنَ اسْتُضْعِفُوْا لِمَنْ اٰمَنَ مِنْهُمْ اَتَعْلَمُوْنَ اَنَّ صٰلِحًا

انهن ماڻهن لاءِ جيڪي مسلمان مسڪين هئا، ڇا توهان ڄاڻو ٿا ته بيشڪ صالح پيغمبر

ع ٩ ‏/ ١٦ ‏/ ٨

وقف لازم

له تفسير النسفي. ٢ه تفسير البيضاوي. ٣ه تفسير بيضاوي وجلالين. ٤ه تفسير جلالين.
٥ه تفسير روح المعاني وتفسير جلالين

مُرْسَلٌ مِّنْ رَّبِّهٖ ۚ قَالُوْٓا اِنَّا بِمَآ اُرْسِلَ بِهٖ مُؤْمِنُوْنَ ﴿٧٥﴾

آهي الله جي طرفان ، مسڪينن چيو ته بيشڪ اسين سندس رسالت کي مڃيندڙ آهيون.

قَالَ الَّذِيْنَ اسْتَكْبَرُوْٓا اِنَّا بِالَّذِيْٓ اٰمَنْتُمْ بِهٖ

چيو انهن ماڻهن جن تڪبر ڪيو بيشڪ اسان ان رسالت کي جيڪا توهان مڃڻا، انهي جو

كٰفِرُوْنَ ﴿٧٦﴾ فَعَقَرُوا النَّاقَةَ وَعَتَوْا عَنْ اَمْرِ رَبِّهِمْ

انڪار ڪندڙ آهيون. پوءِ ڏاچي کي (تلوار سان) ماريائون ۽ پنهنجي رب جي حڪم جي نافرماني ڪيائون

وَقَالُوْا يٰصٰلِحُ ائْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ اِنْ كُنْتَ مِنَ

۽ چيائون ته اي صالح توڻي اهو عذاب اسان لاءِ آڻ جنهن جو تو اسان سان وعدو ڪيو جيڪڏهن

الْمُرْسَلِيْنَ ﴿٧٧﴾ فَاَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَاَصْبَحُوْا فِيْ دَارِهِمْ

تون پيغمبر آهين . پوءِ انهن کي سخت زلزلو آيو پوءِ پنهنجن گهرن ۾ گوڏن ڀر

جٰثِمِيْنَ ﴿٧٨﴾ فَتَوَلّٰى عَنْهُمْ وَقَالَ يٰقَوْمِ لَقَدْ اَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَةَ

مئل ڪري پيا. پوءِ صالح انهن کان پاسو ڪيو ۽ چيائين اي منهنجي قوم تحقيق مون توهان کي پنهنجي

رَبِّيْ وَنَصَحْتُ لَكُمْ وَلٰكِنْ لَّا تُحِبُّوْنَ النّٰصِحِيْنَ ﴿٧٩﴾

رب جي رسالت پهچائي ۽ مون توهان کي نصيحت ڪئي پر توهان نصيحت ڪندڙن کي پسند نٿا ڪريو.

وَلُوْطًا اِذْ قَالَ لِقَوْمِهٖٓ اَتَاْتُوْنَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا

۽ پيغمبر لوط جنهن وقت پنهنجي قوم کي چيو ڇا توهان بدفعلي ڪريو ٿا جيڪا توهان کان اڳ ۾

مِنْ اَحَدٍ مِّنَ الْعٰلَمِيْنَ ﴿٨٠﴾ اِنَّكُمْ لَتَاْتُوْنَ الرِّجَالَ

جهان وارن مان ڪنهن هڪ به ڪانه ڪئي . تحقيق توهان مردن ڏانهن خراب ارادي

شَهْوَةً مِّنْ دُوْنِ النِّسَآءِ ۭ بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُوْنَ ﴿٨١﴾

سان وڃو ٿا، عورتن کان سواءِ ، بلڪ توهان ماڻهو حد کان لنگهي ويا.

له تفسير جلالين. ته تفسير روح المعاني و تفسير جلالين. ته تفسير ابن عباس.

وَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهٖٓ اِلَّآ اَنْ قَالُوْٓا اَخْرِجُوْهُمْ مِّنْ

۽ لوط جي قوم جو جواب نه هو مگر چيائون ته توهان انهن (لوط ۽ سندس گهروارن کي) سندن ڳوٺ

قَرْيَتِكُمْ ۚ اِنَّهُمْ اُنَاسٌ يَّتَطَهَّرُوْنَ ﴿٨٢﴾ فَاَنْجَيْنٰهُ وَ

مان ٻاهر ڪيو ، بيشڪ اهي ماڻهو بُرائي کان پاڪ آهن . پوءِ اسان لوط ۽ سندس گهر

اَهْلَهٗٓ اِلَّا امْرَاَتَهٗ ۖ كَانَتْ مِنَ الْغٰبِرِيْنَ ﴿٨٣﴾ وَاَمْطَرْنَا

وارن کي نجات ڏني سواءِ سندس گهرواري جي، جيڪا عذاب ڪيلن مان هئي . ۽ اسان بارش وسائي انهن

عَلَيْهِمْ مَّطَرًا ۭ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِيْنَ ﴿٨٤﴾

جي مٿان هڪ بارش (پٿرن جي) ، پوءِ توهان ڏسو ته ڪهڙي طرح پڇاڙي آهي مجرمن جي .

وَاِلٰى مَدْيَنَ اَخَاهُمْ شُعَيْبًا ۭ قَالَ يٰقَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا

۽ مدين (قبيلي) ڏانهن اسان سندن ڀاءُ شعيب پيغمبر ڪري موڪليو، شعيب چيو اي منهنجي قوم توهان الله جي

لَكُمْ مِّنْ اِلٰهٍ غَيْرُهٗ ۭ قَدْ جَاۗءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِّنْ

عبادت ڪريو الله کانسواءِ توهانجو ڪو معبود ناهي، تحقيق توهان وٽ دليل آيو توهان جي رب

رَّبِّكُمْ فَاَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيْزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا

جي طرفان پوءِ توهان ماپ ۽ تور پوري ڪريو ۽ ماڻهن کي تور

النَّاسَ اَشْيَاۗءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوْا فِي الْاَرْضِ بَعْدَ

۾ گهٽ شيون نه ڏيندا ڪريو، ۽ زمين ۾ فساد نه ڪريو پيغمبرن جي

اِصْلَاحِهَا ۭ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿٨٥﴾

اچڻ کان پوءِ ، انهي ۾ توهان جي ڀلائي آهي جيڪڏهن توهان مؤمن آهيو .

وَلَا تَقْعُدُوْا بِكُلِّ صِرَاطٍ تُوْعِدُوْنَ وَتَصُدُّوْنَ

۽ هر سنئين رستي تي ماڻهن کي ڊيڄارڻ لاءِ (گمراه ڪرڻ لاءِ) نه ويهو ۽ الله جي راه کان

له تفسير روح المعاني، ٢ه تفسير بيضاوي، ٣ه تفسير بيضاوي وجلالين (منزل ٢) ٤ه تفسير جلالين وروح المعاني، ٥ه تفسير بيضاوي وروح البيان وتفسير جلالين ونسفي.

عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ مَنْ اٰمَنَ بِهٖ وَتَبْغُوْنَهَا عِوَجًا ۚ

توهان روڪيو ٿا انهن ماڻهن کي جيڪي الله تي ايمان آڻن ٿا ۽ انهي (راهه) ۾ ٽيڙ (ڪڍڻ) جي طلب ڪريو ٿا،

وَاذْكُرُوْٓا اِذْ كُنْتُمْ قَلِيْلًا فَكَثَّرَكُمْ ۠ وَانْظُرُوْا

۽ توهان ياد ڪريو جڏهن توهان ٿورا هئا پوءِ الله توهان جي نسل ۾ برڪت وڌي ۽ توهان ڏسو

كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِيْنَ ﴿٨٦﴾ وَاِنْ كَانَ طَآئِفَةٌ

ته فسادين جي پڇاڙي ڪهڙي ٿي. ۽ جيڪڏهن توهان مان ڪن ماڻهن

مِّنْكُمْ اٰمَنُوْا بِالَّذِيْٓ اُرْسِلْتُ بِهٖ وَطَآئِفَةٌ لَّمْ يُؤْمِنُوْا

ايمان آندو منهنجي رسالت تي ۽ ڪن ماڻهن ايمان نه آندو

فَاصْبِرُوْا حَتّٰى يَحْكُمَ اللّٰهُ بَيْنَنَا ۚ وَهُوَ خَيْرُ الْحٰكِمِيْنَ ﴿٨٧﴾

پوءِ توهان صبر ڪريو ايستائين جو الله فيصلو فرمائي اسان جي وچ ۾ ۽ الله بهترين فيصلو ڪندڙ آهي.

قَالَ الْمَلَاُ الَّذِيْنَ اسْتَكْبَرُوْا مِنْ قَوْمِهٖ لَنُخْرِجَنَّكَ يٰشُعَيْبُ

شعيب جي قوم مان سردارن جيڪي تڪبر ڪندا هئا، ته اي شعيب اسين توکي ۽ جن ماڻهن توسان گڏ ايمان

وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مَعَكَ مِنْ قَرْيَتِنَآ اَوْ لَتَعُوْدُنَّ فِيْ مِلَّتِنَا ۭ قَالَ

آندو آهي انهن کي ضرور پنهنجي ڳوٺ مان ڪڍنداسين يا ضرور توکي پنهنجي مذهب ۾ موٽائينداسين، شعيب

اَوَلَوْ كُنَّا كٰرِهِيْنَ ﴿٨٨﴾ قَدِ افْتَرَيْنَا عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اِنْ عُدْنَا فِيْ

چيو ڇا جيتوڻيڪ اسان بيزار آهيون. تحقيق توهان الله تعالىٰ تي ڪوڙ مڙهيو آهي جيڪڏهن اسين توهان جي

مِلَّتِكُمْ بَعْدَ اِذْ نَجّٰىنَا اللّٰهُ مِنْهَا ۭ وَمَا يَكُوْنُ لَنَآ اَنْ نَّعُوْدَ فِيْهَآ

مذهب تي موٽياسين ان ڪان پوءِ جو الله اسان کي ان کان نجات ڏني (انهيءَ ڪري مرتد ٿينداسون) ۽ اسان کي مناسب

اِلَّآ اَنْ يَّشَاۗءَ اللّٰهُ رَبُّنَا ۭ وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا ۭ عَلَى اللّٰهِ

ناهي جو انهي مذهب ۾ اچون مگر جيڪو الله گهرڻ چاهي. اسانجو رب پنهنجي علم سان هر شيءِ کي گهيرو ڪندڙ آهي، الله تي

عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ مَنْ اٰمَنَ بِهٖ وَتَبْغُوْنَهَا عِوَجًا ۚ

توهان روڪيو ٿا انهن ماڻهن کي جيڪي الله تي ايمان آڻن ٿا ۽ انهيءَ (راهه) ۾ ٽيڙائي طلب ڪريو ٿا،

وَاذْكُرُوْٓا اِذْ كُنْتُمْ قَلِيْلًا فَكَثَّرَكُمْ ۠ وَانْظُرُوْا

۽ توهان ياد ڪريو جڏهن توهان ٿورا هئا پوءِ الله توهان جي نسل ۾ برڪت وڌي ۽ توهان ڏسو

كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِيْنَ ﴿۸۶﴾ وَاِنْ كَانَ طَآئِفَةٌ

ته فسادين جي پڇاڙي ڪهڙي ٿي. ۽ جيڪڏهن توهان مان ڪن ماڻهن

مِّنْكُمْ اٰمَنُوْا بِالَّذِيْٓ اُرْسِلْتُ بِهٖ وَطَآئِفَةٌ لَّمْ يُؤْمِنُوْا

ايمان آندو منهنجي رسالت تي ۽ ڪن ماڻهن ايمان نه آندو

فَاصْبِرُوْا حَتّٰى يَحْكُمَ اللّٰهُ بَيْنَنَا ۚ وَهُوَ خَيْرُ الْحٰكِمِيْنَ ﴿۸۷﴾

پوءِ توهان صبر ڪريو ايستائين جو الله فيصلو فرمائي اسان جي وچ ۾ ۽ الله بهترين فيصلو ڪندڙ آهي.

قَالَ الْمَلَاُ الَّذِيْنَ اسْتَكْبَرُوْا مِنْ قَوْمِهٖ لَنُخْرِجَنَّكَ يٰشُعَيْبُ

شعيب جي قوم مان سردارن چيو جيڪي تڪبر ڪندا هئا، ته اي شعيب اسين توکي ۽ جن ماڻهن توسان گڏ ايمان

وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مَعَكَ مِنْ قَرْيَتِنَآ اَوْ لَتَعُوْدُنَّ فِيْ مِلَّتِنَا ۭ قَالَ

آندو آهي انهن کي ضرور پنهنجي ڳوٺ مان ڪڍنداسين يا ضرور توکي پنهنجي مذهب ۾ موٽائينداسين، شعيب

اَوَلَوْ كُنَّا كٰرِهِيْنَ ﴿۸۸﴾ قَدِ افْتَرَيْنَا عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اِنْ عُدْنَا فِيْ

چيو ڇا جيتوڻيڪ اسان بيزار آهيون، تحقيق توهان الله تعاليٰ تي ڪوڙ مڙهيو آهي جيڪڏهن اسين توهان جي

مِلَّتِكُمْ بَعْدَ اِذْ نَجّٰىنَا اللّٰهُ مِنْهَا ۭ وَمَا يَكُوْنُ لَنَآ اَنْ نَّعُوْدَ فِيْهَآ

مذهب تي موٽياسين ان کان پوءِ جو الله اسان کي ان کان نجات ڏني (ته اسين بيڪوڙ مڙهيندڙ ٿينداسون) ۽ اسان کي مناسب

اِلَّآ اَنْ يَّشَاۗءَ اللّٰهُ رَبُّنَا ۭ وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا ۭ عَلَى اللّٰهِ

ناهي جو انهيءَ مذهب ۾ داخل ٿيون مگر جيڪو اسان جو رب چاهي، اسان جو رب پنهنجي علم سان هر شيءِ کي گهيرو ڪندڙ آهي، الله تي

تَوَكَّلْنَا ؕ رَبَّنَا افْتَحْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا بِالْحَقِّ وَاَنْتَ خَيْرُ

اسان توڪل ڪيو آهي، اي اسان جا رب، اسان ۽ اسان جي قوم جي وچ ۾ حق سان فيصلو ڪر ۽ تون بهترين

الْفٰتِحِيْنَ ﴿٨٩﴾ وَقَالَ الْمَلَاُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ قَوْمِهٖ لَئِنِ اتَّبَعْتُمْ

فيصلو ڪندڙ آهين. ۽ شعيب جي قوم مان سردارن، جيڪي ڪافر هئا، چيو ته جيڪڏهن توهان شعيب جا تابعدار

شُعَيْبًا اِنَّكُمْ اِذًا لَّخٰسِرُوْنَ ﴿٩٠﴾ فَاَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَاَصْبَحُوْا فِيْ

ٿيا ته ان وقت توهان ضرور نقصان ۾ رهندا. پوءِ انهن کي زلزلو آيو پوءِ اهي پنهنجن گهرن ۾

دَارِهِمْ جٰثِمِيْنَ ﴿٩١﴾ ۚۖ الَّذِيْنَ كَذَّبُوْا شُعَيْبًا كَاَنْ لَّمْ يَغْنَوْا فِيْهَا ۚۛ

گوڏن ڀر مئل ٿي ڪري پيا. جن ماڻهن ڪوڙو سمجهيو شعيب کي، اهي برباد ٿيا گويا ڪڏهن انهن شهرن ۾ آباد ئي نه هئا

اَلَّذِيْنَ كَذَّبُوْا شُعَيْبًا كَانُوْا هُمُ الْخٰسِرِيْنَ ﴿٩٢﴾ فَتَوَلّٰى عَنْهُمْ وَ

جن ماڻهن شعيب (پيغمبر) کي ڪوڙو سمجهيو اهي ئي نقصان وارا آهن. پوءِ شعيب انهن کان پاسو ڪيو ۽

قَالَ يٰقَوْمِ لَقَدْ اَبْلَغْتُكُمْ رِسٰلٰتِ رَبِّيْ وَنَصَحْتُ لَكُمْ ۚ فَكَيْفَ

چيائين اي منهنجي قوم تحقيق مون توهان کي پنهنجي رب جا احڪام پهچايا ۽ مون توهان کي نصيحت ڪئي، پوءِ آءٌ ڪهڙو

اٰسٰى عَلٰى قَوْمٍ كٰفِرِيْنَ ﴿٩٣﴾ ع وَمَآ اَرْسَلْنَا فِيْ قَرْيَةٍ مِّنْ نَّبِيٍّ اِلَّآ

ڏک ڪريان انهن قوم جو جيڪي ڪافر هئا. ۽ اسان ڪنهن ڳوٺ ۾ ڪو نبي نه موڪليو مگر اتي

اَخَذْنَآ اَهْلَهَا بِالْبَاْسَآءِ وَالضَّرَّآءِ لَعَلَّهُمْ يَضَّرَّعُوْنَ ﴿٩٤﴾ ثُمَّ

جي رهندڙن کي (جڏهن ايمان نه آندو) مسڪيني ۽ بيماري ۾ مبتلا ڪيو سين ته من اهي عاجزي (ايمان آڻن)، ان کان پوءِ

بَدَّلْنَا مَكَانَ السَّيِّئَةِ الْحَسَنَةَ حَتّٰى عَفَوْا وَّقَالُوْا قَدْ مَسَّ

بدحالي جي جاءِ تي خوشحالي ڪئي سين، ايستائين جو ترقي ورتائون ۽ چيائون تحقيق

اٰبَآءَنَا الضَّرَّآءُ وَالسَّرَّآءُ فَاَخَذْنٰهُمْ بَغْتَةً وَّهُمْ لَا يَشْعُرُوْنَ ﴿٩٥﴾

اسان جي وڏن کي به ڏک سک پهچندا هئا، پوءِ اسان انهن کي سندن غفلت ۾ اوچتو پڪڙيو ۽ ورتو ۽ اهي نه سمجهن.

ل تفسير جلالين و تفسير النسفي. ك تفسير جلالين. ٣ تفسير مظهري و جلالين. ٤ تفسير مظهري.

وَلَوْ اَنَّ اَهْلَ الْقُرٰٓى اٰمَنُوْا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَرَكٰتٍ

۽ جيڪڏهن تحقيق اهي ڳوٺ وارا ايمان آڻين ها ۽ خوفِ خدا ڪن ها ته البته اسان انهن جي مٿان آسمان ۽

مِّنَ السَّمَآءِ وَالْاَرْضِ وَلٰكِنْ كَذَّبُوْا فَاَخَذْنٰهُمْ بِمَا كَانُوْا

زمين مان برڪتون نازل ڪريون ها پر انهن رسولن کي ڪوڙو سمجهيو پوءِ سندن بداعمالي سببان اسان انهن

يَكْسِبُوْنَ ﴿۹۶﴾ اَفَاَمِنَ اَهْلُ الْقُرٰٓى اَنْ يَّاْتِيَهُمْ بَاْسُنَا بَيَاتًا

تي عذاب ڪيو. ڇا ڳوٺن ۾ رهندڙ ماڻهو ته ڊڄن جو ڇا انهن تي عذاب اسان جو رات جي وقت

وَّهُمْ نَآئِمُوْنَ ﴿۹۷﴾ اَوَاَمِنَ اَهْلُ الْقُرٰٓى اَنْ يَّاْتِيَهُمْ بَاْسُنَا

جڏهن اهي ستل هجن. ڇا ڳوٺن ۾ رهندڙ ماڻهو ته ڊڄن جو ڇا انهن تي عذاب اسان جو

ضُحًى وَّهُمْ يَلْعَبُوْنَ ﴿۹۸﴾ اَفَاَمِنُوْا مَكْرَ اللّٰهِ فَلَا يَاْمَنُ

ڏينهن جي وقت جڏهن اهي راند ڪندا هجن. ڇا پوءِ اهي الله جي خفيه تدبير کان امن ۾ آهن؟ الله جي خفيه

مَكْرَ اللّٰهِ اِلَّا الْقَوْمُ الْخٰسِرُوْنَ ﴿۹۹﴾ اَوَلَمْ يَهْدِ لِلَّذِيْنَ

تدبير کان ڪافرن جي قوم امن ۾ رهي نه ٿي سگهي. ڇا موجوده ماڻهن کي اها هدايت

يَرِثُوْنَ الْاَرْضَ مِنْۢ بَعْدِ اَهْلِهَآ اَنْ لَّوْ نَشَآءُ اَصَبْنٰهُمْ

نه پهتي ته جيڪڏهن اسين چاهيون ته انهن کي سندن گناهن جي عيوض عذاب

بِذُنُوْبِهِمْ ۚ وَنَطْبَعُ عَلٰى قُلُوْبِهِمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُوْنَ ﴿۱۰۰﴾ تِلْكَ

پهچايون، ۽ اسان سندن دلين تي مُهرون هڻيون آهن پوءِ اهي نه ٿا ٻڌن. اهي (اُهي)

الْقُرٰى نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ اَنْۢبَآئِهَا ۚ وَلَقَدْ جَآءَتْهُمْ

ڳوٺ آهن جن جا قصا اسين توهان جي مٿان بيان ڪريون ٿا، ۽ تحقيق آيا انهن وٽ

رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنٰتِ ۚ فَمَا كَانُوْا لِيُؤْمِنُوْا بِمَا كَذَّبُوْا مِنْ قَبْلُ

سندن پيغمبر معجزن سان، پوءِ جن ماڻهن اڳي ئي رسولن جو انڪار ڪيو انهن ايمان نه آندو،

۱ تفسير بيضاوي وتفسير جلالين. ۲ تفسير مظهري. ۳ تفسير جلالين. ۴ تفسير بيضاوي. ۵ تفسير ڪبير.

كَذٰلِكَ يَطْبَعُ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوْبِ الْكٰفِرِيْنَ ﴿۱۰۱﴾ وَمَا وَجَدْنَا

اهڙي طرح الله تعالیٰ ڪافرن جي دلين تي مُهر لڳائي ٿو. ۽ اسان انهن مان گهڻن

لِاَكْثَرِهِمْ مِّنْ عَهْدٍ ۚ وَاِنْ وَّجَدْنَآ اَكْثَرَهُمْ لَفٰسِقِيْنَ ﴿۱۰۲﴾

کي پهرئين وعدي تي پابند نه ڏٺوسين، ۽ بيشڪ انهن مان گهڻا بدڪردار ڏٺاسين.

ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ مُّوْسٰى بِاٰيٰتِنَآ اِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَا۟ئِهٖ

ان کان پوءِ اسان موسیٰ کي موڪليو معجزن سان، فرعون ۽ سندس قوم ڏانهن

فَظَلَمُوْا بِهَا ۚ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِيْنَ ﴿۱۰۳﴾ وَ

پوءِ معجزن جو انڪار ڪيائون، پوءِ توهان ڏسو ته ڪهڙي طرح آهي پڇاڙي فسادين جي. ۽

قَالَ مُوْسٰى يٰفِرْعَوْنُ اِنِّيْ رَسُوْلٌ مِّنْ رَّبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿۱۰۴﴾

موسیٰ چيو اي فرعون، بيشڪ آءٌ رب العٰلمين جي طرفان رسول آهيان.

حَقِيْقٌ عَلٰٓى اَنْ لَّآ اَقُوْلَ عَلَى اللّٰهِ اِلَّا الْحَقَّ ؕ قَدْ جِئْتُكُمْ بِبَيِّنَةٍ

مون کي ضروري آهي ته آءٌ الله تعالیٰ لاءِ سچي ڳالهه چوان، تحقيق آءٌ توهان وٽ توهان جي رب

مِّنْ رَّبِّكُمْ فَاَرْسِلْ مَعِيَ بَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ ﴿۱۰۵﴾ قَالَ اِنْ كُنْتَ جِئْتَ

کان نشانيون کڻي آيو آهيان پوءِ تون مون سان گڏ بني اسرائيل کي ڇڏ. فرعون چيو اي موسیٰ جيڪڏهن

بِاٰيَةٍ فَاْتِ بِهَآ اِنْ كُنْتَ مِنَ الصّٰدِقِيْنَ ﴿۱۰۶﴾ فَاَلْقٰى عَصَاهُ

تو کو معجزو آندو آهي ته اهو ڏيکار جيڪڏهن تون سچو آهين. پوءِ موسیٰ پنهنجي لٺ کي اڇلايو

فَاِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُّبِيْنٌ ﴿۱۰۷﴾ وَّنَزَعَ يَدَهٗ فَاِذَا هِيَ بَيْضَآءُ

پوءِ فورًا اها لٺ تمام وڏو نانگ ظاهر ٿي بيٺي. ۽ پنهنجي هٿ کي ٻاهر ڪڍيائين پوءِ فورًا (اهو هٿ) جهرڪندڙ

لِلنّٰظِرِيْنَ ﴿۱۰۸﴾ قَالَ الْمَلَاُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ اِنَّ هٰذَا لَسٰحِرٌ

ٿيو ڏسندڙن لاءِ. فرعون جي قوم مان سردارن چيو بيشڪ هي موسیٰ ماهر جادوگر

له ۽ له تفسير ابن عباس. ته تفسير بيضاوي. (منزل ٢) ته تفسير جلالين وبيضاوي ونسفي. هه تفسير بيضاوي وجلالين ونسفي.

عَلِيْمٌ ﴿١٠٩﴾ يُّرِيْدُ اَنْ يُّخْرِجَكُمْ مِّنْ اَرْضِكُمْ ۚ فَمَاذَا تَاْمُرُوْنَ ﴿١١٠﴾

آهي. اهو ارادو ڪري ٿو ته توهان کي پنهنجي مُلڪ مان ٻاهر ڪڍي، پوءِ توهان جو ڪهڙو مشورو آهي؟

قَالُوْۤا اَرْجِهْ وَاَخَاهُ وَاَرْسِلْ فِى الْمَدَآئِنِ حٰشِرِيْنَ ﴿١١١﴾ يَاْتُوْكَ

چيائون موسىٰ ۽ سندس ڀاءُ کي مهلت ڏي ۽ ٻين شهرن ۾ ماڻهو گڏ ڪندڙن کي موڪل. اهي آڻيندا تو وٽ

بِكُلِّ سٰحِرٍ عَلِيْمٍ ﴿١١٢﴾ وَجَآءَ السَّحَرَةُ فِرْعَوْنَ قَالُوْۤا اِنَّ لَنَا لَاَجْرًا

هر قسم جا ڄاڻو جادوگر. ۽ جادوگر فرعون وٽ آيا چيائون (ڇا) اسان لاءِ اجر آهي

اِنْ كُنَّا نَحْنُ الْغٰلِبِيْنَ ﴿١١٣﴾ قَالَ نَعَمْ وَاِنَّكُمْ لَمِنَ الْمُقَرَّبِيْنَ ﴿١١٤﴾

جيڪڏهن اسان غالب ٿيا سين. فرعون چيو هائو ۽ بيشڪ توهان منهنجا مقرب ٿيندا.

قَالُوْا يٰمُوْسٰۤى اِمَّاۤ اَنْ تُلْقِىَ وَاِمَّاۤ اَنْ نَّكُوْنَ نَحْنُ الْمُلْقِيْنَ ﴿١١٥﴾

جادوگرن چيو اي موسىٰ يا تون جادو ڏيکار يا اسين جادو ڏيکاريون.

قَالَ اَلْقُوْا ۚ فَلَمَّاۤ اَلْقَوْا سَحَرُوْۤا اَعْيُنَ النَّاسِ وَاسْتَرْهَبُوْهُمْ

موسىٰ چيو توهان جادو ڏيکاريو، پوءِ جڏهن رسيون کي اڇلايائون، ماڻهن جي اکين تي جادو ڪيائون ۽ انهن کي ڊيڄاريائون

وَجَآءُوْ بِسِحْرٍ عَظِيْمٍ ﴿١١٦﴾ وَاَوْحَيْنَاۤ اِلٰى مُوْسٰۤى اَنْ اَلْقِ عَصَاكَ ۚ

۽ تمام وڏو جادو آندائون (رسيون بلائون ڪري ڏيکاريائون) ۽ اسان موسىٰ ڏانهن حڪم موڪليو ته پنهنجي لٺ کي اڇلاءِ،

فَاِذَا هِىَ تَلْقَفُ مَا يَاْفِكُوْنَ ﴿١١٧﴾ فَوَقَعَ الْحَقُّ وَبَطَلَ مَا كَانُوْا

پوءِ اوچتو (موسىٰ جي لٺ) ڳهي وئي جيڪي انهن جادو ڪيو هو، پوءِ حق ظاهر ٿي پيو ۽ سندن جادو باطل

يَعْمَلُوْنَ ﴿١١٨﴾ فَغُلِبُوْا هُنَالِكَ وَانْقَلَبُوْا صٰغِرِيْنَ ﴿١١٩﴾ وَاُلْقِىَ

ٿي ويو. پوءِ فرعون ۽ سندس جادوگرن شڪست کاڌي ۽ ڦري ذليل ٿي پيا. ۽ جادوگر

السَّحَرَةُ سٰجِدِيْنَ ﴿١٢٠﴾ قَالُوْۤا اٰمَنَّا بِرَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿١٢١﴾

سجدي ۾ ڪري پيا (الله جي دربار ۾) سڀني چيو اسان رب العٰلمين تي ايمان آندو.

ك تفسير النسفي، ع تفسير نسفي و بيضاوي، ت تفسير جلالين، ك تفسير جلالين، ٥ تفسير جلالين و نسفي، ع تفسير بيضاوي.

رَبِّ مُوْسٰى وَهٰرُوْنَ ﴿۱۲۲﴾ قَالَ فِرْعَوْنُ اٰمَنْتُمْ بِهٖ قَبْلَ اَنْ

يعني جيڪو رب آهي موسىٰ ۽ هارون جو. فرعون چيو توهان منهنجي اجازت کان اڳ انهيءَ تي

اٰذَنَ لَكُمْ ۚ اِنَّ هٰذَا لَمَكْرٌ مَّكَرْتُمُوْهُ فِي الْمَدِيْنَةِ لِتُخْرِجُوْا

ايمان آندو، بيشڪ هي وڏو فريب هو جيڪو توهان شهر ۾ ڪيو، انهيءَ لاءِ ته شهرين کي توهان

مِنْهَآ اَهْلَهَا ۚ فَسَوْفَ تَعْلَمُوْنَ ﴿۱۲۳﴾ لَاُقَطِّعَنَّ اَيْدِيَكُمْ وَاَرْجُلَكُمْ

انهيءَ مان ٻاهر ڪڍو، پوءِ جلد توهان کي خبر پوندي. قسم سان آءٌ توهان جي هڪ پاسي جو هٿ ۽

مِّنْ خِلَافٍ ثُمَّ لَاُصَلِّبَنَّكُمْ اَجْمَعِيْنَ ﴿۱۲۴﴾ قَالُوْٓا اِنَّآ اِلٰى رَبِّنَا

ٻئي پاسي جو پير ڪٽيندس انهيءَ کان پوءِ توهان سڀني کي ڦاسي ڏيندس. جادوگرن چيو بيشڪ اسان پنهنجي

مُنْقَلِبُوْنَ ﴿۱۲۵﴾ وَمَا تَنْقِمُ مِنَّآ اِلَّآ اَنْ اٰمَنَّا بِاٰيٰتِ رَبِّنَا لَمَّا

رب ڏانهن موٽندڙ آهيون. ۽ تون اسان کي الله تعالىٰ ۽ سندس آيتن تي ايمان آڻڻ کان روڪي نه ٿو سگهين

جَآءَتْنَا ۭ رَبَّنَآ اَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَّتَوَفَّنَا مُسْلِمِيْنَ ﴿۱۲۶﴾ وَقَالَ

جڏهن (نشانيون) اسان وٽ پهتيون، اي اسان جا رب اسان کي گهڻو صبر عطا ڪر ۽ اسان کي مسلمان ڪري مار. ۽ چيو

الْمَلَاُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ اَتَذَرُ مُوْسٰى وَقَوْمَهٗ لِيُفْسِدُوْا

سردارن، فرعون جي قوم مان ته اي فرعون ڇا تون موسىٰ ۽ سندس قوم کي ڇڏين ٿو، انهيءَ لاءِ ته زمين

فِي الْاَرْضِ وَيَذَرَكَ وَاٰلِهَتَكَ ۭ قَالَ سَنُقَتِّلُ اَبْنَآءَهُمْ

۾ فساد ڪن ۽ توکي ۽ تنهنجن معبودن کي ڇڏي ڏين. فرعون چيو اسين هاڻي انهن جي پٽن کي قتل

وَنَسْتَحْيٖ نِسَآءَهُمْ ۚ وَاِنَّا فَوْقَهُمْ قٰهِرُوْنَ ﴿۱۲۷﴾ قَالَ مُوْسٰى

ڪنداسين ۽ سندن نياڻين کي جيئرو ڇڏينداسين، ۽ بيشڪ اسين انهن تي قهر ڪندڙ آهيون. موسىٰ چيو

لِقَوْمِهِ اسْتَعِيْنُوْا بِاللّٰهِ وَاصْبِرُوْا ۚ اِنَّ الْاَرْضَ لِلّٰهِ

پنهنجي قوم کي، توهان الله کان مدد وٺو ۽ صبر ڪريو، بيشڪ زمين الله تعالىٰ جي آهي

ركوع ١٤

له تفسير جلالين. ته تفسير النسفي. ته تفسير النسفي. ته تفسير النسفي. ه تفسير جلالين.

يُورِثُهَا مَنْ يَّشَآءُ مِنْ عِبَادِهٖ ؕ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِيْنَ ﴿١٢٨﴾

پنهنجي ٻانهن مان جنهن کي چاهي تنهن کي ان جو وارث بڻائي ٿو، ۽ پرهيزگارن لاءِ سٺي پڇاڙي آهي.

قَالُوْٓا اُوْذِيْنَا مِنْ قَبْلِ اَنْ تَاْتِيَنَا وَمِنْۢ بَعْدِ مَا جِئْتَنَا ؕ

عرض ڪيائون ته اسان کي ايذاءُ ڏنو ويو تنهنجي اچڻ کان اڳ ۾ ۽ توکي نبوت ملڻ کان پوءِ؛

قَالَ عَسٰى رَبُّكُمْ اَنْ يُّهْلِكَ عَدُوَّكُمْ وَيَسْتَخْلِفَكُمْ فِى

موسىٰ فرمايو عنقريب توهان جو رب توهان جي دشمن کي هلاڪ ڪندو (ڏڪار سان) ۽ انهن جي جاءِ تي توهان کي

الْاَرْضِ فَيَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُوْنَ ﴿١٢٩﴾ ع وَلَقَدْ اَخَذْنَآ اٰلَ

زمين جو مالڪ ڪندو، پوءِ الله ڏسندو ته توهان ڪهڙا عمل ڪريو ٿا. ۽ تحقيق اسان گرفتار ڪيو فرعون

فِرْعَوْنَ بِالسِّنِيْنَ وَنَقْصٍ مِّنَ الثَّمَرٰتِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُوْنَ ﴿١٣٠﴾

جي قوم کي ڏڪار ۽ ميون جي کمي سان ته من اهي نصيحت حاصل ڪن.

فَاِذَا جَآءَتْهُمُ الْحَسَنَةُ قَالُوْا لَنَا هٰذِهٖ ۚ وَاِنْ تُصِبْهُمْ

پوءِ جڏهن انهن تي ڀلائي (تندرستي ۽ خوشحالي) آئي چيائون اسين انهيءَ جا حقدار آهيون، ۽ جڏهن انهن کي برائي (بيماري

سَيِّئَةٌ يَّطَّيَّرُوْا بِمُوْسٰى وَمَنْ مَّعَهٗ ؕ اَلَآ اِنَّمَا طٰٓئِرُهُمْ عِنْدَ

۽ بدحالي) پهتي ته موسىٰ ۽ سندس ساٿين کي منحوس سمجهڻ لڳا، خبردار اهي ئي الله تعالىٰ وٽ منحوس

اللّٰهِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿١٣١﴾ وَقَالُوْا مَهْمَا تَاْتِنَا

آهن، پر گهڻا انهن مان نٿا سمجهن. ۽ چيائون ته تون ڪهڙي به نشاني

بِهٖ مِنْ اٰيَةٍ لِّتَسْحَرَنَا بِهَا ۙ فَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِيْنَ ﴿١٣٢﴾ فَاَرْسَلْنَا

اسان وٽ آڻين جنهن سان تون اسان تي جادو ڪرين، پوءِ به اسين توتي ايمان آڻيندڙ ناهيون. پوءِ اسان

عَلَيْهِمُ الطُّوْفَانَ وَالْجَرَادَ وَالْقُمَّلَ وَالضَّفَادِعَ وَالدَّمَ اٰيٰتٍ

موڪليا انهن تي طوفان ۽ مڪڙ ۽ جيت ۽ ڏيڏر ۽ رت، جدا جدا

ع ١٥ ٥

له تفسير جلالين. ٢ه تفسير النسفي. ٣ه تفسير ابن عباس. (منزل ٢) ٤ه تفسير كبير للعلامة الرازي. ٥ه تفسير النسفي.
٦ه تفسير جلالين وتفسير النسفي.

مُّفَصَّلٰتٍ فَاسْتَكْبَرُوْا وَكَانُوْا قَوْمًا مُّجْرِمِيْنَ ﴿١٣٣﴾ وَلَمَّا

نشانيون ڪري، پوءِ تڪبر ڪيائون ۽ هُئي قوم گنهگار . ۽ جڏهن

وَقَعَ عَلَيْهِمُ الرِّجْزُ قَالُوْا يٰمُوْسَى ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ

انهن تي عذاب پهتو چيائون اي موسىٰ اسان لاءِ پنهنجي ربّ کان دُعا گهُر اُن وعدي موجب جيڪو

عِنْدَكَ لَئِنْ كَشَفْتَ عَنَّا الرِّجْزَ لَنُؤْمِنَنَّ لَكَ وَلَنُرْسِلَنَّ

توسان تنهنجي ربّ ڪيو هو (نجات جو) بيشڪ جيڪڏهن تو اسان تان عذاب ڪڍيو ته اسين ضرور توتي ايمان آڻينداسين

مَعَكَ بَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ ﴿١٣٤﴾ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ الرِّجْزَ اِلٰٓى

۽ بني اسرائيل کي توسان گڏ ڪنداسين . پوءِ جڏهن اسان انهن تان عذاب لاٿو ڪنهن مقرر

اَجَلٍ هُمْ بٰلِغُوْهُ اِذَا هُمْ يَنْكُثُوْنَ ﴿١٣٥﴾ فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ

وقت تائين جنهن تائين انهن کي پهچڻو هو اُن وقت اِهي ڦري ويا . پوءِ اسان انهن کان بدلو ورتو

فَاَغْرَقْنٰهُمْ فِي الْيَمِّ بِاَنَّهُمْ كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَا وَكَانُوْا عَنْهَا

پوءِ اسان انهن کي سمنڊ ۾ ٻوڙيو انهي سببان جو اسان جي آيتن کي ڪوڙو ڀانيندا هئا ۽ انهن کان

غٰفِلِيْنَ ﴿١٣٦﴾ وَاَوْرَثْنَا الْقَوْمَ الَّذِيْنَ كَانُوْا يُسْتَضْعَفُوْنَ مَشَارِقَ

غافل هئا. ۽ اُن قوم کي مالڪ بڻايو جيڪي ڪمزور ليکيا ويندا هئا مصر ۽ شام

الْاَرْضِ وَمَغَارِبَهَا الَّتِيْ بٰرَكْنَا فِيْهَا ؕ وَتَمَّتْ كَلِمَتُ

جي جنهن ۾ اسان برڪتون رکيون آهن ، ۽ بني اسرائيل لاءِ تنهنجي

رَبِّكَ الْحُسْنٰى عَلٰى بَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ ۙ بِمَا صَبَرُوْا ؕ وَدَمَّرْنَا

ربّ جو وعدو سهڻي نموني سان پورو ٿيو ، انهي سببان جو صبر ڪيائون، ۽ اسان برباد

مَا كَانَ يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهٗ وَمَا كَانُوْا يَعْرِشُوْنَ ﴿١٣٧﴾

ڪيو انهي کي جيڪو فرعون ۽ سندس قوم ڪندي هئي ۽ جيڪي محل تعمير ڪيائون .

ربع

له تفسير جلالين. ٢ه تفسير جلالين. ٣ه تفسير جلالين ولغات القرآن. ٤ه تفسير بيضاوي ونسفي. ٥ه تفسير النسفي. ٦ه تفسير جلالين.

وَجٰوَزْنَا بِبَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ الْبَحْرَ فَاَتَوْا عَلٰي قَوْمٍ يَّعْكُفُوْنَ

۽ اسان بني اسرائيل کي سمنڊ مان پار ڪيو پوءِ اهي اهڙي قوم وٽ پهتا جيڪي پنهنجن بتن

عَلٰٓي اَصْنَامٍ لَّهُمْ ۚ قَالُوْا يٰمُوْسَى اجْعَلْ لَّنَآ اِلٰـهًا كَمَا لَهُمْ

آڏيان لڳي ويٺي پوڄا ڪندا هئا، بني اسرائيل چوڻ لڳا اي موسیٰ تون اسان لاءِ معبود مقرر ڪر جيئن انهن لاءِ معبود

اٰلِهَةٌ ۭ قَالَ اِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُوْنَ ﴿١٣٨﴾ اِنَّ هٰٓؤُلَاۗءِ مُتَبَّرٌ مَّا هُمْ

آهن، موسیٰ فرمايو بيشڪ توهان جاهل قوم آهيو. بيشڪ اهي جنهن ڪم ۾ آهن هلاڪ ٿيندڙ

فِيْهِ وَبٰطِلٌ مَّا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿١٣٩﴾ قَالَ اَغَيْرَ اللّٰهِ اَبْغِيْكُمْ

آهن ۽ سندن عمل باطل آهن. موسیٰ فرمايو ڇا الله تعالیٰ کانسواءِ آئون توهان لاءِ معبود طلب

اِلٰـهًا وَّهُوَ فَضَّلَكُمْ عَلَي الْعٰلَمِيْنَ ﴿١٤٠﴾ وَاِذْ اَنْجَيْنٰكُمْ مِّنْ اٰلِ

ڪريان، حالانڪ الله توهان کي موجوده زماني وارن کان بلند ڪيو آهي. ۽ جنهن وقت اسان توهان کي فرعون جي لشڪر

فِرْعَوْنَ يَسُوْمُوْنَكُمْ سُوْۗءَ الْعَذَابِ ۚ يُقَتِّلُوْنَ اَبْنَاۗءَكُمْ وَ

کان نجات ڏني جيڪي توهان کي سخت عذاب پهچائيندا هئا، توهان جي پٽن کي قتل ڪندا هئا ۽

يَسْتَحْيُوْنَ نِسَاۗءَكُمْ ۭ وَفِيْ ذٰلِكُمْ بَلَاۗءٌ مِّنْ رَّبِّكُمْ عَظِيْمٌ ﴿١٤١﴾

۽ توهان جي نياڻين کي زنده ڇڏيندا هئا، انهي ۾ توهان جي رب طرفان توهان لاءِ سخت آزمائش هئي.

وَوٰعَدْنَا مُوْسٰي ثَلٰثِيْنَ لَيْلَةً وَّاَتْمَمْنٰهَا بِعَشْرٍ فَتَمَّ

۽ اسان وعدو ڪيو موسیٰ سان ٽيهن راتين جو (توراة ڏيڻ لاءِ) ۽ اسان انهي کي وڌيڪ ڏهن راتين سان پورو ڪيو

مِيْقَاتُ رَبِّهٖٓ اَرْبَعِيْنَ لَيْلَةً ۚ وَقَالَ مُوْسٰي لِاَخِيْهِ

پوءِ پورو ٿيو وعدو رب جو چاليهه راتين ۾، ۽ موسیٰ پنهنجي ڀاءُ هارون کي چيو

هٰرُوْنَ اخْلُفْنِيْ فِيْ قَوْمِيْ وَاَصْلِحْ وَلَا تَتَّبِعْ سَبِيْلَ

ته تون منهنجي قوم ۾ (منهنجي طرفان) نائب ٿي ۽ انهن جي عملن کي درست ڪر ۽ فسادي ماڻهن

له تفسير جلالين. ٢ه تفسير نسفي و تفسير جلالين. ٣ه تفسير نسفي. ٤ه تفسير ابن عباس. ۵ه تفسير جلالين.

الْمُفْسِدِيْنَ ﴿١٤٢﴾ وَلَمَّا جَآءَ مُوْسٰى لِمِيْقَاتِنَا وَكَلَّمَهٗ رَبُّهٗ ۙ قَالَ

جو واٽ جي تابعداري نه ڪر. ۽ جڏهن موسيٰ اسان جي وقت مقرر ڪيل تي (طور سينا تي) آيو ۽ موسيٰ سان سندس رب ڪلام ڪيو، موسيٰ عرض

رَبِّ اَرِنِيْٓ اَنْظُرْ اِلَيْكَ ؕ قَالَ لَنْ تَرٰىنِيْ وَلٰكِنِ انْظُرْ

ڪيو اي منهنجا رب مون کي پنهنجو ديدار ڪراءِ. الله فرمايو تون هرگز مون کي ڏسي سگهندين، پر تون جبل ڏانهن

اِلَى الْجَبَلِ فَاِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهٗ فَسَوْفَ تَرٰىنِيْ ۚ فَلَمَّا تَجَلّٰى

نگاهه ڪر پوءِ جيڪڏهن جبل پنهنجي جاءِ تي قائم رهيو ته تون جلدي مون کي ڏسندين، پوءِ جڏهن سندس رب

رَبُّهٗ لِلْجَبَلِ جَعَلَهٗ دَكًّا وَّخَرَّ مُوْسٰى صَعِقًا ۚ فَلَمَّآ اَفَاقَ

تجلي فرمائي جبل ڏانهن ته جبل کي ذرا ذرا ڪري ڇڏيائين ۽ موسيٰ بي هوش ٿي ڪري پيو، پوءِ جڏهن سجاڳ ٿيو

قَالَ سُبْحٰنَكَ تُبْتُ اِلَيْكَ وَاَنَا اَوَّلُ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿١٤٣﴾

عرض ڪيائين تنهنجي ذات پاڪ آهي آءٌ تنهنجي حضور ۾ توبه ڪريان ٿو ۽ آءٌ پهرين مؤمنن مان آهيان.

قَالَ يٰمُوْسٰٓى اِنِّى اصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسٰلٰتِيْ وَ

الله تعاليٰ فرمايو اي موسيٰ بيشڪ مون توکي ماڻهن مان چونڊيو پنهنجي رسالت ۽ پنهنجي

بِكَلَامِيْ ۖ فَخُذْ مَآ اٰتَيْتُكَ وَكُنْ مِّنَ الشّٰكِرِيْنَ ﴿١٤٤﴾ وَكَتَبْنَا

ڪلام لاءِ، پوءِ جيڪي آءٌ توکي عطا ڪريان اهو وٺ ۽ تون شڪر گذارن ۾ ٿيءُ. ۽ اسان لکيو انهن

لَهٗ فِى الْاَلْوَاحِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَّوْعِظَةً وَّتَفْصِيْلًا لِّكُلِّ

لاءِ توراة جي تختين ۾ هر قسم جي نصيحت ۽ هر شيءِ جو

شَيْءٍ ۚ فَخُذْهَا بِقُوَّةٍ وَّاْمُرْ قَوْمَكَ يَاْخُذُوْا بِاَحْسَنِهَا ؕ

تفصيل، پوءِ توراة کي قوت سان وٺ ۽ پنهنجي قوم کي حڪم ڪر ته اهي توراة تي عمل ڪن،

سَاُورِيْكُمْ دَارَ الْفٰسِقِيْنَ ﴿١٤٥﴾ سَاَصْرِفُ عَنْ اٰيٰتِيَ الَّذِيْنَ

آءٌ توهان کي جلدي گنهگارن جو گهر (جهنم) ڏيکاريندس. آءٌ ضرور انهن کي پنهنجي نشانين تان ڦيرائيندس

يَتَكَبَّرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ ۚ وَإِنْ يَرَوْا كُلَّ آيَةٍ لَا

جيڪي ملڪ ۾ ناحق تڪبر ڪندا هئا ۽ جيڪڏهن اهي سڀ نشانيون ڏسن ته

يُؤْمِنُوا بِهَا وَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الرُّشْدِ لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا

به ايمان نه آڻيندا، ۽ جيڪڏهن سڌو رستو ڏسن ٿا ته اُن ۾ نه ٿا هلن،

وَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الْغَيِّ يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ

۽ جيڪڏهن غلط رستو ڏسن ٿا ته اُن ۾ هلن ٿا، اهو انهي سببان آهي جو

كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ ﴿١٤٦﴾ وَالَّذِينَ كَذَّبُوا

بيشڪ انهن اسان جي آيتن کي ڪوڙو سمجهيو ۽ اهي انهن آيتن کان غافل هئا. ۽ جيڪي ماڻهو ڪوڙو سمجهن ٿا اسان جي

بِآيَاتِنَا وَلِقَاءِ الْآخِرَةِ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ ۚ هَلْ يُجْزَوْنَ

آيتن کي ۽ موت کان پوءِ زنده ٿيڻ کي، انهن جا عمل ڇڏت ٿيا، ڪين اُها جزا ملندي

إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٤٧﴾ وَاتَّخَذَ قَوْمُ مُوسَىٰ مِنْ بَعْدِهِ مِنْ

جيڪو پاڻ عمل ڪندا هئا. ۽ موسیٰ جي قوم سندس غير موجودگي ۾ پنهنجي زيورن

ع ١٧

حُلِيِّهِمْ عِجْلًا جَسَدًا لَهُ خُوَارٌ ۚ أَلَمْ يَرَوْا أَنَّهُ لَا يُكَلِّمُهُمْ

مان گابو ٺاهيو جنهن کي جسم هو ۽ رنڀ پئي ڪيائين، ڇا انهن نه ڏٺو ته بيشڪ گابو انهن سان ڳالهائي نٿي سگهيو

وقف لازم

وَلَا يَهْدِيهِمْ سَبِيلًا ۘ اتَّخَذُوهُ وَكَانُوا ظَالِمِينَ ﴿١٤٨﴾ وَلَمَّا

۽ نڪي رستو ڏيکاري سگهيو ٿي، اهي ظالم هئا جو گابي کي خدا ڪري ٿي سمجهيائون. ۽ جڏهن پشيمان

سُقِطَ فِي أَيْدِيهِمْ وَرَأَوْا أَنَّهُمْ قَدْ ضَلُّوا قَالُوا لَئِنْ لَمْ

ٿيا (گابي جي پوڄا کان) ۽ ڏٺائون ته تحقيق اهي گمراه ٿيا، (پوءِ) چون لڳا جيڪڏهن اسان تي

يَرْحَمْنَا رَبُّنَا وَيَغْفِرْ لَنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿١٤٩﴾

اسان جي رب رحم نه ڪيو ۽ اسان کي بخش نه ڪيو ته بيشڪ اسين نقصان وارن مان ٿينداسين.

له تفسير النسفي. ٢ه تفسير تنوير المقياس وتفسير ابن عباس. ٣ه تفسير جلالين.

وَلَمَّا رَجَعَ مُوسٰۤى اِلٰى قَوْمِهٖ غَضْبَانَ اَسِفًا ۙ قَالَ بِئْسَمَا

۽ جڏهن موسىٰ پنهنجي قوم ڏانهن موٽيو ڪاوڙ ۽ ڏک جي حالت ۾، چيائين ته توهان منهنجي

خَلَفْتُمُوْنِيْ مِنْۢ بَعْدِيْ ۚ اَعَجِلْتُمْ اَمْرَ رَبِّكُمْ ۚ وَاَلْقَى الْاَلْوَاحَ وَ

وڃڻ کان پوءِ شرڪ ڪيو، ڇا توهان الله جي حڪم ۾ تڪڙ ڪئي ۽ (ڪاوڙمان) توراة جون تختيون

اَخَذَ بِرَاْسِ اَخِيْهِ يَجُرُّهٗۤ اِلَيْهِ ؕ قَالَ ابْنَ اُمَّ اِنَّ الْقَوْمَ

اڇلايائين ۽ پنهنجي ڀاءُ کي مٿي مان جهلي پاڻ ڏانهن ڇڪيائين، هارون عرض ڪيو اي منهنجا سڳا ڀاءُ، بيشڪ ماڻهن

اسْتَضْعَفُوْنِيْ وَكَادُوْا يَقْتُلُوْنَنِيْ ۖ فَلَا تُشْمِتْ بِيَ الْاَعْدَآءَ وَلَا

مون کي ڪمزور سمجهيو ۽ مون کي قتل ڪرڻ جي ويجهو هئا، پوءِ تون اهڙو ڪم نه ڪر جو منهنجا دشمن مون تان

تَجْعَلْنِيْ مَعَ الْقَوْمِ الظّٰلِمِيْنَ ۝١٥٠ قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِيْ وَلِاَخِيْ وَ

کلن ۽ مون کي ظالم قوم سان گڏ نه ڪر. موسىٰ عرض ڪيو اي منهنجا رب مونکي ۽ منهنجي ڀاءُ کي بخش ڪر ۽

اَدْخِلْنَا فِيْ رَحْمَتِكَ ۖ وَاَنْتَ اَرْحَمُ الرّٰحِمِيْنَ ۝١٥١ اِنَّ الَّذِيْنَ اتَّخَذُوا

اسان کي پنهنجي رحمت ۾ داخل ڪر ۽ تون تمام گهڻو رحم ڪندڙ آهين. بيشڪ جن ماڻهن گابي کي (معبود)

الْعِجْلَ سَيَنَالُهُمْ غَضَبٌ مِّنْ رَّبِّهِمْ وَذِلَّةٌ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ؕ

بڻايو جلدي انهن تي غضب پهچندو سندن رب طرفان ۽ خواري حياتي دنيا جي ۾،

وَكَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُفْتَرِيْنَ ۝١٥٢ وَالَّذِيْنَ عَمِلُوا السَّيِّاٰتِ ثُمَّ

۽ ڪوڙ ٺهرائيندڙن کي اسين اهڙي جزا ڏيون ٿا. ۽ جيڪي ماڻهو گناه ڪن ٿا انهيءَ کان پوءِ

تَابُوْا مِنْۢ بَعْدِهَا وَاٰمَنُوْۤا ۚ اِنَّ رَبَّكَ مِنْۢ بَعْدِهَا لَغَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ۝١٥٣

توبه ڪن ٿا گناه ڪرڻ کان ۽ ايمان آڻين ٿا، بيشڪ رسول ڳالهه جو رب توبه کان پوءِ بخشيندڙ ۽ مهربان آهي.

وَلَمَّا سَكَتَ عَنْ مُّوْسَى الْغَضَبُ اَخَذَ الْاَلْوَاحَ ۖ وَفِيْ نُسْخَتِهَا هُدًى

۽ جڏهن موسىٰ جي ڪاوڙ ٺهي ته توراة جي تختين کي کنيائين ۽ انهي نسخي (ڪتاب) ۾ هدايت

له تفسير جلالين، ٢ه تفسير جامع البيان، ٣ه تفسير جلالين. (منزل ٢) ٤ه تفسير جامع البيان.

وَرَحْمَةٌ لِّلَّذِينَ هُمْ لِرَبِّهِمْ يَرْهَبُونَ ﴿١٥٤﴾ وَاخْتَارَ مُوسَىٰ قَوْمَهُ

۽ رحمت آهي انهن ماڻهن لاءِ جيڪي پنهنجي رب کان خوف ڪن ٿا. ۽ موسىٰ پنهنجي قوم مان ستر

سَبْعِينَ رَجُلًا لِّمِيقَاتِنَا ۖ فَلَمَّا أَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ قَالَ رَبِّ لَوْ

ماڻهو اسان جي وعدي لاءِ چونڊيا، پوءِ جڏهن انهن کي سخت زلزلو پهتو موسىٰ عرض ڪيو اي منهنجا رب

شِئْتَ أَهْلَكْتَهُم مِّن قَبْلُ وَإِيَّايَ ۖ أَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ السُّفَهَاءُ

جيڪڏهن تون چاهين ها ته مون کي ۽ انهن کي هن کان اڳ ئي هلاڪ ڪرين ها، ڇا تون بيوقوفن جي ڪمن سببان اسان کي هلاڪ

مِنَّا ۖ إِنْ هِيَ إِلَّا فِتْنَتُكَ تُضِلُّ بِهَا مَن تَشَاءُ وَتَهْدِي مَن

ڪرين ٿو، نه هي مگر آزمائش تنهنجي، تون انهي سان گمراهه ڪرين ٿو جنهن کي چاهين ۽ هدايت ڏين ٿو جنهن کي

تَشَاءُ ۖ أَنتَ وَلِيُّنَا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا ۖ وَأَنتَ خَيْرُ الْغَافِرِينَ ﴿١٥٥﴾

چاهين، تون اسان جو مددگار آهين پوءِ تون اسان کي بخش ڪر ۽ تون اسان تي رحم ڪر ۽ تون بهترين بخشيندڙ آهين.

وَاكْتُبْ لَنَا فِي هَٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ إِنَّا هُدْنَا

۽ اسان لاءِ تون هن دنيا ۽ آخرت ۾ نيڪي لک ۽ بيشڪ اسين توبه تائب ٿيا سين

إِلَيْكَ ۚ قَالَ عَذَابِي أُصِيبُ بِهِ مَنْ أَشَاءُ ۖ وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ

تنهنجي طرف، الله فرمايو منهنجو عذاب پهچي ٿو انهي کي جنهن کي آئون چاهيان ٿو ۽ منهنجي رحمت هر شيءِ کان

كُلَّ شَيْءٍ ۚ فَسَأَكْتُبُهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ

گهڻي آهي، پوءِ آئون جلدي لکندس پنهنجي رحمت کي انهن ماڻهن لاءِ جيڪي خوف ڪن ٿا ۽ زڪواة ڏين ٿا

وَالَّذِينَ هُم بِآيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٥٦﴾ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ

۽ اهي ماڻهو جيڪي اسان جي آيتن تي ايمان آڻن ٿا - اهي ماڻهو جيڪي تابعداري ڪن ٿا رسول

النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِندَهُمْ فِي

مربي جي جيڪو سموري ڪائنات جو اصل (روح) آهي، رسول عربي جي تعريف انهن وٽ لکيل آهي

له تفسير جلالين. ٢ه تفسير النسفي. ٣ه تفسير جلالين. ٤ه تفسير جامع البيان. ٥ه المفردات في غريب القرآن ص٢٢

التَّوْرٰىةِ وَالْاِنْجِيْلِ يَاْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوْفِ وَيَنْهٰىهُمْ عَنِ

توراة ۽ انجيل ۾ ، رسول عربي انهن کي نيڪيءَ جو حڪم فرمائي ٿو ۽ برائيءَ کان

الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبٰٓئِثَ

روڪي ٿو ۽ پاڪ شيون انهن لاءِ حلال ڪري ٿو ۽ پليت شيون انهن لاءِ حرام ڪري ٿو

وَيَضَعُ عَنْهُمْ اِصْرَهُمْ وَالْاَغْلٰلَ الَّتِيْ كَانَتْ عَلَيْهِمْ ؕ

۽ انهن تان سندن ڳرا بار لاهي ٿو ۽ جيڪي تڪليفون انهن تي هيون (سي ختم ڪري ٿو)،

فَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا بِهٖ وَعَزَّرُوْهُ وَنَصَرُوْهُ وَاتَّبَعُوا النُّوْرَ

پوءِ جن ماڻهن رسول عربيءَ تي ايمان آندو ۽ سندن تعظيم ڪيائون ۽ سندن مدد ڪيائون ۽ قرآن ڪريم جي تابعداري

الَّذِيْٓ اُنْزِلَ مَعَهٗٓ ۙ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُوْنَ ﴿۱۵۷﴾ قُلْ يٰٓاَيُّهَا

ڪيائون جيڪو رسول عربيءَ تي نازل ڪيو ويو آهي ته اهي ئي ڪامياب آهن. رسول عربي توهان فرمايو ته اي

النَّاسُ اِنِّيْ رَسُوْلُ اللّٰهِ اِلَيْكُمْ جَمِيْعَا ِۨ الَّذِيْ لَهٗ

انسانو بيشڪ آئون الله جو رسول آهيان توهان سڀني لاءِ، منهنجو اهو رب آهي

مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۚ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ يُحْيٖ وَيُمِيْتُ ۠

جنهن جي بادشاهي آسمانن ۽ زمين ۾ آهي، ناهي ڪو به عبادت جو لائق سواءِ الله جي جيڪو جياري ۽ ماري ٿو،

فَاٰمِنُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهِ النَّبِيِّ الْاُمِّيِّ الَّذِيْ يُؤْمِنُ بِاللّٰهِ

پوءِ توهان (سڀئي) ايمان آڻيو الله ۽ الله جي رسول تي، اهو رسول عربي جيڪو ممري ڪائنات جو اصل آهي پاڻ ڪريم الله

وَكَلِمٰتِهٖ وَاتَّبِعُوْهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُوْنَ ﴿۱۵۸﴾ وَمِنْ

۽ الله جي مڪمل ڪتابن تي ايمان آڻي ٿو ۽ توهان رسول عربيءَ جي تابعداري ڪريو يقيناً توهان ڪامياب ٿيندا. ۽ موسىٰ جي

قَوْمِ مُوْسٰٓى اُمَّةٌ يَّهْدُوْنَ بِالْحَقِّ وَبِهٖ يَعْدِلُوْنَ ﴿۱۵۹﴾

قوم (يهودين) مان هڪ گروهه اهڙو آهي جيڪو حق جو رستو ڏيکاري ٿو ۽ حق سان فيصلو ڪن ٿا.

له تفسير جلالين. له المفردات في غريب القرآن. له تفسير النسفي. له تفسير النسفي.

وَقَطَّعْنٰهُمُ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ اَسْبَاطًا اُمَمًا ؕ وَ اَوْحَيْنَآ اِلٰى

۽ اسان يهودين کي جدا جدا ڪري ٻارهن قبيلا (۽) وڏيون وڏيون جماعتون بنايون، ۽ اسان موسىٰ ڏانهن

مُوْسٰٓى اِذِ اسْتَسْقٰىهُ قَوْمُهٗٓ اَنِ اضْرِبْ بِّعَصَاكَ الْحَجَرَ ۚ

وحي موڪلي جنهن وقت موسىٰ کان سندس قوم پاڻي گهريو، ته تون پنهنجي لٺ کي پٿر تي هڻ،

فَانْۢبَجَسَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا ؕ قَدْ عَلِمَ كُلُّ

پوءِ پٿر مان ٻارهن چشما چيري نڪتا، بيشڪ هر ماڻهوءَ پنهنجي پاڻي پيئڻ

اُنَاسٍ مَّشْرَبَهُمْ ؕ وَظَلَّلْنَا عَلَيْهِمُ الْغَمَامَ وَاَنْزَلْنَا

جي جاءِ معلوم ڪئي ۽ اسان انهن تي ڪڪرن جو سايو ڪيو، ۽ اسان انهن تي

عَلَيْهِمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوٰى ؕ كُلُوْا مِنْ طَيِّبٰتِ مَا رَزَقْنٰكُمْ ؕ

مَنّ ۽ سلوىٰ (بهشتي طعام) نازل ڪيو، توهان پاڪ شيون کائو جيڪي اسان توهان کي رزق ڪري ڏنيون

وَمَا ظَلَمُوْنَا وَلٰكِنْ كَانُوْٓا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُوْنَ ﴿۱٦۰﴾ وَ

اسان انهن تي ظلم نه ڪيو پر انهن پنهنجن نفسن تي پاڻ ظلم ڪيو. ۽

اِذْ قِيْلَ لَهُمُ اسْكُنُوْا هٰذِهِ الْقَرْيَةَ وَكُلُوْا مِنْهَا

جنهن وقت انهن (يهودين) کي حڪم ڪيو ويو ته هن ڳوٺ ۾ رهو ۽ کائو توهان انهيءَ مان

حَيْثُ شِئْتُمْ وَقُوْلُوْا حِطَّةٌ وَّادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا

جتان توهان چاهيو ۽ هيئن چئو ته اسان جا گناه بخش ڪيا وڃن ۽ دروازي ۾ سجدو ڪري

نَّغْفِرْ لَكُمْ خَطِيْٓئٰتِكُمْ ؕ سَنَزِيْدُ الْمُحْسِنِيْنَ ﴿۱٦۱﴾ فَبَدَّلَ

داخل ٿيو، اسين توهان جا گناه بخش ڪنداسين، نيڪوڪارن کي جلدي ثواب ڏينداسين. پوءِ

الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا مِنْهُمْ قَوْلًا غَيْرَ الَّذِيْ قِيْلَ لَهُمْ

ظالمن (يهودين) الله جي حڪم کي تبديل ڪيو، جنهن جو کين حڪم ڪيو ويو هو

له تفسير جلالين وتفسير بيضاوي.

فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِجْزًا مِّنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا

پوءِ اسان انهن جي مٿان آسمان مان عذاب موڪليو انهيءَ سببان جو ظلم

يَظْلِمُونَ ﴿١٦٢﴾ وَسْئَلْهُمْ عَنِ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ

ڪندا هئا. ۽ توهان يهودين کان ان ڳوٺ بابت پڇو جيڪو سمنڊ جي

حَاضِرَةَ الْبَحْرِ إِذْ يَعْدُونَ فِي السَّبْتِ إِذْ تَأْتِيهِمْ

ڪناري تي هو، جڏهن يهودين ڇنڇر تي بي فرماني ڪئي (منع جي باوجود مڇي جو شڪار ڪيائون) ته ڇنڇر

حِيتَانُهُمْ يَوْمَ سَبْتِهِمْ شُرَّعًا وَيَوْمَ لَا يَسْبِتُونَ لَا

جي ڏينهن مڇيون پاڻي مٿان ظاهر ٿي ٿيون، ۽ ڇنڇر کان علاوه (انهن لاءِ) مڇيون ظاهر

تَأْتِيهِمْ ۛ كَذَٰلِكَ ۛ نَبْلُوهُم بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿١٦٣﴾

نه ٿي ٿيون. اهڙيءَ طرح اسان انهن کان امتحان ورتو انهيءَ سببان جو گناهه ڪندا هئا.

وَإِذْ قَالَتْ أُمَّةٌ مِّنْهُمْ لِمَ تَعِظُونَ قَوْمًا ۙ اللَّهُ مُهْلِكُهُمْ أَوْ

۽ جنهن وقت يهودين مان هڪ گروهه چيو، توهان ڇا لاءِ انهن ماڻهن کي نصيحت ڪريو ٿا جن کي الله برباد ڪندو يا

مُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا ۖ قَالُوا مَعْذِرَةً إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَلَعَلَّهُمْ

انهن تي دردناڪ عذاب ڪندو، نصيحت ڪندڙن چيو الله جي دربار ۾ اسين معذرت پيش ڪندا سين ته اسان پنهنجو فرض پورو

يَتَّقُونَ ﴿١٦٤﴾ فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ أَنجَيْنَا الَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ

ڪيو، ۽ اسان کي اميد آهي ته شڪار کان رُڪجي ويندا. پوءِ جڏهن نصيحت کي وساري ڇڏيائون جيڪا انهن کي ڪئي وئي، اسان ڇوٽڪارو ڏنو انهن ماڻهن

السُّوءِ وَأَخَذْنَا الَّذِينَ ظَلَمُوا بِعَذَابٍ بَئِيسٍ بِمَا كَانُوا

کي جيڪي برائيءَ کان روڪيندا هئا، ۽ انهن بي فرمانن کي اسان سخت عذاب ۾ گرفتار ڪيو انهيءَ سببان جو گناهه

يَفْسُقُونَ ﴿١٦٥﴾ فَلَمَّا عَتَوْا عَن مَّا نُهُوا عَنْهُ قُلْنَا لَهُمْ كُونُوا

ڪندا هئا. پوءِ جڏهن انهن نافرماني ڪئي ان ڪم ۾ جنهن جي لاءِ کين منع ڪئي وئي، اسان انهن کي حڪم ڪيو

قِرَدَةً خٰسِئِيْنَ ﴿١٦٦﴾ وَاِذْ تَاَذَّنَ رَبُّكَ لَيَبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ اِلٰى

ٻانڊر ذليل ٿيو. ۽ اُن وقت تنهنجي رب حڪم فرمايو ته ضرور اُنهن تي اُهي ماڻهو قيامت

يَوْمِ الْقِيٰمَةِ مَنْ يَّسُوْمُهُمْ سُوْۤءَ الْعَذَابِ ؕ اِنَّ رَبَّكَ لَسَرِيْعُ

تائين موڪليندو جيڪي اُنهن کي دردناڪ عذاب چکائيندا. بيشڪ تنهنجو رب جلدي عذاب

الْعِقَابِ ۖۚ وَاِنَّهٗ لَغَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿١٦٧﴾ وَقَطَّعْنٰهُمْ فِى الْاَرْضِ اُمَمًا ۚ

ڪندڙ آهي، ۽ بيشڪ اهو بخشيندڙ ٻاجهارو آهي. ۽ اسان اُنهن کي زمين ۾ گروهه گروهه ڪري تقسيم ڪيو،

مِنْهُمُ الصّٰلِحُوْنَ وَمِنْهُمْ دُوْنَ ذٰلِكَ ؗ وَبَلَوْنٰهُمْ بِالْحَسَنٰتِ

ڪي انهن مان صالح آهن ۽ ڪي انهن مان صالح نه آهن، ۽ انهن کي اسان نعمتن ۽ تڪليفن

وَالسَّيِّاٰتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُوْنَ ﴿١٦٨﴾ فَخَلَفَ مِنْۢ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ وَّرِثُوا

سان آزمايو ته مَن اهي الله ڏانهن موٽن. پوءِ يهودين جا پويان اهڙا ٿيا جن کي ورثي ۾ توراة

الْكِتٰبَ يَاْخُذُوْنَ عَرَضَ هٰذَا الْاَدْنٰى وَيَقُوْلُوْنَ سَيُغْفَرُ لَنَا ۚ

مليو انهن (توراة کي تبديل ڪري) دنيا جي ملڪيت حاصل ڪئي ۽ چون ٿا اسان کي جلدي بخش ڪيو ويندو،

وَاِنْ يَّاْتِهِمْ عَرَضٌ مِّثْلُهٗ يَاْخُذُوْهُ ؕ اَلَمْ يُؤْخَذْ عَلَيْهِمْ مِّيْثَاقُ

۽ جيڪڏهن انهن کي توراة جي تبديلي جي عيوض ملڪيت ملي ٿي ته اُن کي وٺن ٿا، ڇا انهن کان وعدو نه ورتو ويو

الْكِتٰبِ اَنْ لَّا يَقُوْلُوْا عَلَى اللّٰهِ اِلَّا الْحَقَّ وَدَرَسُوْا مَا فِيْهِ ؕ وَالدَّارُ

ته الله لاءِ اُهو ڳالهه چون جيڪا حق هجي ۽ اهو حڪم توراة ۾ پڙهيو اٿن ۽ آخرت

الْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِيْنَ يَتَّقُوْنَ ؕ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ ﴿١٦٩﴾ وَالَّذِيْنَ يُمَسِّكُوْنَ

جو گهر ڀلو آهي اُنهن ماڻهن لاءِ جيڪي خوف ڪن ٿا، ڇا پوءِ اوهان نٿا سمجهو. ۽ جيڪي ماڻهو ڪتاب تي

بِالْكِتٰبِ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ ؕ اِنَّا لَا نُضِيْعُ اَجْرَ الْمُصْلِحِيْنَ ﴿١٧٠﴾

عمل ڪن ٿا ۽ نماز پڙهن ٿا، بيشڪ اسين نيڪوڪارن جو اجر ضايع نٿا ڪريون.

له تفسير جلالين، ڪه تفسير النسفي، ڪه تنوير المقباس و (منزل ٢) تفسير ابن عباس.

وَاِذْ نَتَقْنَا الْجَبَلَ فَوْقَهُمْ كَاَنَّهٗ ظُلَّةٌ وَّظَنُّوْٓا اَنَّهٗ وَاقِعٌۢ بِهِمْ ۚ

۽ جنهن وقت بلند ڪيوسون جبل کي انهن جي مٿان، ائين لڳو ڄڻ ته ڇٽ آهي ۽ انهن سمجهيو ته انهن تي ڪرندو آهي

خُذُوْا مَآ اٰتَيْنٰكُمْ بِقُوَّةٍ وَّاذْكُرُوْا مَا فِيْهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُوْنَ ﴿۱۷۱﴾ وَ

توهان وٺو قوت سان جيڪو اسان توهان کي ڏنو آهي ۽ ياد ڪريو جيڪو توريت ۾ آهي ته يقيناً توهان پرهيزگار ٿيندا. ۽

اِذْ اَخَذَ رَبُّكَ مِنْۢ بَنِيْٓ اٰدَمَ مِنْ ظُهُوْرِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَ

رسول عربي توهان ياد ڪريو جنهن وقت توهان جي رب اولاد آدم جي روحن کان پنهنجي وحدانيت بابت وعدو ورتو ۽

اَشْهَدَهُمْ عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ ۚ اَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ ۭ قَالُوْا بَلٰى ۚۛ شَهِدْنَا ۚۛ اَنْ

سڀني پنهنجو پاڻ شاهدي ڏني، الله فرمايو ڇا آئون توهان جو رب ناهيان، سڀني عرض ڪيو هائو اسين وحدانيت جي شاهدي

تَقُوْلُوْا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اِنَّا كُنَّا عَنْ هٰذَا غٰفِلِيْنَ ﴿۱۷۲﴾ لا اَوْ تَقُوْلُوْٓا

ڏيون ٿا، متان قيامت جي ڏينهن توهان چئو ته اسين ان وعدي کان بي خبر هئاسين. يا ايئن چئو ته

اِنَّمَآ اَشْرَكَ اٰبَاۗؤُنَا مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِّنْۢ بَعْدِهِمْ ۚ

اسان جي وڏن شرڪ ڪيو اڳ ۾ ۽ اسين سندن اولاد هئاسين انهن جي پويان.

اَفَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ الْمُبْطِلُوْنَ ﴿۱۷۳﴾ وَكَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيٰتِ وَ

ڇا پوءِ تون اسان تي عذاب ڪرين ٿو مشرڪن جي بدعملي سبب. ۽ اهڙي طرح اسين بيان ڪريون ٿا نشانين کي ته

لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُوْنَ ﴿۱۷۴﴾ وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَاَ الَّذِيْٓ اٰتَيْنٰهُ

من اهي موٽن. ۽ رسول عربي توهان انهن کي پڙهي ٻڌايو ڳالهه ان شخص جي جنهن کي اسان پنهنجون

اٰيٰتِنَا فَانْسَلَخَ مِنْهَا فَاَتْبَعَهُ الشَّيْطٰنُ فَكَانَ مِنَ الْغٰوِيْنَ ﴿۱۷۵﴾

نشانيون ڏنيون پوءِ انڪار ڪيائين انهن جو، پوءِ پهتو انهي کي شيطان پوءِ ٿري ٿيو گمراهن مان.

وَلَوْ شِئْنَا لَرَفَعْنٰهُ بِهَا وَلٰكِنَّهٗٓ اَخْلَدَ اِلَى الْاَرْضِ وَاتَّبَعَ

۽ جيڪڏهن اسين چاهيون ها ته ان کي هدايت ڏيون ها پر ان ماڻهو دنيا سان محبت رکي ۽ پنهنجي سَڌَن جي

هَوٰىهُ ۚ فَمَثَلُهٗ كَمَثَلِ الْكَلْبِ ۚ اِنْ تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَثْ اَوْ

تابعداري ڪئي، پوءِ اُن جو مثال ڪُتي جهڙو آهي، جيڪڏهن تون اُن تي حملو ڪندين ته زبان ڪڍندو ۽

تَتْرُكْهُ يَلْهَثْ ؕ ذٰلِكَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِيْنَ كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَا ۚ

حملو نه ڪندين ته به زبان ڪڍندو، اهو مثال اُن قوم جو آهي جيڪي اسان جي آيتن جو انڪار ڪن ٿا،

فَاقْصُصِ الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُوْنَ ﴿۱۷۶﴾ سَآءَ مَثَلَا ِۨ الْقَوْمُ

پوءِ تون هانئن تي قصا بيان ڪريو ته مَنَ اهي فڪر ڪن . تمام خراب مثال ان قوم جو آهي

الَّذِيْنَ كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَا وَاَنْفُسَهُمْ كَانُوْا يَظْلِمُوْنَ ﴿۱۷۷﴾ مَنْ يَّهْدِ

جيڪا ڪوڙو سمجهي ٿي اسان جي آيتن کي ۽ انهن جا نفس ظالم هئا. جنهن کي الله تعالى هدايت

اللّٰهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِيْ ۚ وَمَنْ يُّضْلِلْ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْخٰسِرُوْنَ ﴿۱۷۸﴾

ڏئي ٿو پوءِ اُهوئي هدايت وارو آهي، ۽ جنهن کي گمراهه ڪري ٿو پوءِ اهي ئي نقصان وارا آهن.

وَلَقَدْ ذَرَاْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيْرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ ۖ لَهُمْ قُلُوْبٌ لَّا

۽ تحقيق اسان پيدا ڪيا جهنم لاءِ گهڻا انسانن ۽ جنن مان، انهن کي دليون آهن پر

يَفْقَهُوْنَ بِهَا ۫ وَلَهُمْ اَعْيُنٌ لَّا يُبْصِرُوْنَ بِهَا ۫ وَلَهُمْ اٰذَانٌ لَّا يَسْمَعُوْنَ

اهي نه ٿا سمجهن، ۽ انهن کي اکيون آهن پر نه ٿا ڏسن، ۽ انهن کي ڪن آهن پر نه ٿا ٻڌن

بِهَا ؕ اُولٰٓئِكَ كَالْاَنْعَامِ بَلْ هُمْ اَضَلُّ ؕ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْغٰفِلُوْنَ ﴿۱۷۹﴾ وَ

اهي جانورن جهڙا آهن بلڪ اهي وڌيڪ گمراهه آهن، اهي ئي غافل آهن . ۽

لِلّٰهِ الْاَسْمَآءُ الْحُسْنٰى فَادْعُوْهُ بِهَا ۪ وَذَرُوا الَّذِيْنَ يُلْحِدُوْنَ فِيْۤ

الله تعالى جا سهڻا نالا آهن پوءِ انهن نالن سان الله کي پڪاريو ۽ ڇڏيو تون انهن کي جيڪي الله جي نالن جو

اَسْمَآئِهٖ ؕ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿۱۸۰﴾ وَمِمَّنْ خَلَقْنَاۤ اُمَّةٌ

انڪار ڪن ٿا، سندن بد اعمالي جي ڪين جلدي جزا ڏني ويندي. ۽ اسان انهن مان امت محمدﷺ پيدا ڪئي

له تفسير ابن عباس، ٻه تفسير جلالين، ٽه تفسير ابن عباس، ڪه تفسير جلالين و تفسير ابن عباس

يَهْدُوْنَ بِالْحَقِّ وَبِهٖ يَعْدِلُوْنَ ﴿١٨١﴾ وَالَّذِيْنَ كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَا

جيڪي حق جي هدايت ڪن ٿا ۽ حق سان انصاف ڪن ٿا. ۽ جن ماڻهن قرآن ڪريم کي ڪوڙو سمجهيو

سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِّنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿١٨٢﴾ وَاُمْلِيْ لَهُمْ ۚ اِنَّ كَيْدِيْ

اسين جلدي آهستگي سان انهن کي اُن جاءِ تان عذاب ڪنداسين جو کين خبر نه پوندي. ۽ آءٌ انهن کي مهلت ڏيندس بيشڪ

مَتِيْنٌ ﴿١٨٣﴾ اَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوْا ۜ مَا بِصَاحِبِهِمْ مِّنْ جِنَّةٍ ۭ اِنْ هُوَ اِلَّا نَذِيْرٌ

منهنجي تدبير مضبوط آهي. ڇا اهي غور نٿا ڪن ته رسول عربي ذهني طرح بالڪل صحيح آهن، ناهي رسول عربي مگر صاف

مُّبِيْنٌ ﴿١٨٤﴾ اَوَلَمْ يَنْظُرُوْا فِيْ مَلَكُوْتِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللّٰهُ

ڊيڄاريندڙ. ڇا اهي غور نٿا ڪن آسمانن ۽ زمين جي بادشاهي ۾ ۽ جيڪي شيون الله تعاليٰ

مِنْ شَيْءٍ ۙ وَّاَنْ عَسٰٓى اَنْ يَّكُوْنَ قَدِ اقْتَرَبَ اَجَلُهُمْ ۚ فَبِاَيِّ حَدِيْثٍۢ

پيدا فرمايون، ڪفر ۽ عجب آهي جو انهن جو موت ويجهو پهتو هجي، پوءِ قرآن کان سواءِ

بَعْدَهٗ يُؤْمِنُوْنَ ﴿١٨٥﴾ مَنْ يُّضْلِلِ اللّٰهُ فَلَا هَادِيَ لَهٗ ۭ وَيَذَرُهُمْ فِيْ

ڪهڙي ڳالهه تي ايمان آڻيندا. جنهن کي الله گمراهه ڪرڻ چاهي ته پوءِ اُن جو ڪو هادي ناهي، ۽ انهن کي سندن

طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُوْنَ ﴿١٨٦﴾ يَسْـَٔلُوْنَكَ عَنِ السَّاعَةِ اَيَّانَ مُرْسٰىهَا ۭ قُلْ

سرڪشي ۾ ڇڏي ٿو ته حيران رهن ٿا. رسول عربي کان قيامت بابت سوال ڪن ٿا ته ڪڏهن ايندي، تون ان

اِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّيْ ۚ لَا يُجَلِّيْهَا لِوَقْتِهَآ اِلَّا هُوَ ۘ ثَقُلَتْ فِي السَّمٰوٰتِ

فرمايو اُن جو علم منهنجي رب وٽ آهي، الله تعاليٰ قيامت کي پنهنجي وقت تي ظاهر ڪندو، اها ڳالهه آسمانن ۽

وَالْاَرْضِ ۭ لَا تَاْتِيْكُمْ اِلَّا بَغْتَةً ۭ يَسْـَٔلُوْنَكَ كَاَنَّكَ حَفِيٌّ عَنْهَا ۭ

زمين تي ڳري ٿيندي، قيامت بالڪل اوچتو ايندي، توهان کان قيامت جو پڇن ٿا ڄڻ ته توهان اُن کان واقف آهيو

قُلْ اِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللّٰهِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿١٨٧﴾

توهان فرمايو انهي جو علم منهنجي رب وٽ آهي، پر گهڻا ماڻهو نٿا ڄاڻن.

قُلْ لَّآ اَمْلِكُ لِنَفْسِيْ نَفْعًا وَّلَا ضَرًّا اِلَّا مَا شَآءَ اللّٰهُ ؕ وَلَوْ كُنْتُ

رسول عربي توهان فرمايو الله جي رضامندي کان سواءِ آءٌ پنهنجي لاءِ نفعي ۽ نقصان جو مالڪ ناهيان، ۽ جيڪڏهن

اَعْلَمُ الْغَيْبَ لَاسْتَكْثَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ ۛۚ وَمَا مَسَّنِيَ السُّوْٓءُ ۛۚ اِنْ

آءٌ علم غيب جو (الله جي تعليم کان سواءِ) ڄاڻان ها ته پنهنجا (ڪيترا) گهڻو خير گڏ ڪريان ها، ۽ مون کي ڪا تڪليف نه پهچي ها، ناهيان

اَنَا اِلَّا نَذِيْرٌ وَّبَشِيْرٌ لِّقَوْمٍ يُّؤْمِنُوْنَ ﴿١٨٨﴾ هُوَ الَّذِيْ خَلَقَكُمْ مِّنْ

آءٌ مگر ڊيڄاريندڙ ۽ مبارڪ ڏيندڙ انهن قوم لاءِ جيڪي ايمان آڻن ٿا. الله تعالى اهو آهي جنهن توهان کي هڪ

نَّفْسٍ وَّاحِدَةٍ وَّجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ اِلَيْهَا ۚ فَلَمَّا

انسان (آدم) مان پيدا ڪيو ۽ انهيءَ مان سندس گهرواري پيدا ڪئي انهيءَ لاءِ ته سڪون حاصل ڪري، پوءِ جڏهن

تَغَشّٰىهَا حَمَلَتْ حَمْلًا خَفِيْفًا فَمَرَّتْ بِهٖ ۚ فَلَمَّآ اَثْقَلَتْ دَّعَوَا

ان سان همبستري ڪري ٿو ته عورت حامله ٿئي ٿي هلڪي حمل سان هلي گهمي ٿي، پوءِ جڏهن ڳري ٿئي ٿي ته ٻئي (زال

اللّٰهَ رَبَّهُمَا لَئِنْ اٰتَيْتَنَا صَالِحًا لَّنَكُوْنَنَّ مِنَ الشّٰكِرِيْنَ ﴿١٨٩﴾ فَلَمَّآ

مڙس) دعا گهرن ٿا الله کان ته جيڪڏهن ڪين صالح اولاد عطا ڪيو ته ضرور شڪرگذار ٿينداسين. پوءِ جڏهن

اٰتٰىهُمَا صَالِحًا جَعَلَا لَهٗ شُرَكَآءَ فِيْمَآ اٰتٰىهُمَا ۚ فَتَعٰلَى اللّٰهُ عَمَّا

الله کين صالح اولاد عطا ڪري ٿو ته الله سان شريڪ ڪن ٿا انهيءَ ۾ جيڪو الله کين عطا ڪيو، پوءِ الله بلند آهي انهيءَ

يُشْرِكُوْنَ ﴿١٩٠﴾ اَيُشْرِكُوْنَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْـًٔا وَّهُمْ يُخْلَقُوْنَ ﴿١٩١﴾ وَلَا

کان جو شرڪ ڪن. ڇا الله سان انهن (ٻتن) کي شريڪ ڪن ٿا جيڪي ڪا شيءِ پيدا نٿا ڪري سگهن ۽ اهي پاڻ پيدا

يَسْتَطِيْعُوْنَ لَهُمْ نَصْرًا وَّلَآ اَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُوْنَ ﴿١٩٢﴾ وَاِنْ

ڪيل آهن، ۽ انهن پوڄيندڙن جي مدد نٿا ڪري سگهن ۽ نه پنهنجي وجود جي مدد ڪري سگهن ٿا، ۽ جيڪڏهن

تَدْعُوْهُمْ اِلَى الْهُدٰى لَا يَتَّبِعُوْكُمْ ؕ سَوَآءٌ عَلَيْكُمْ اَدَعَوْتُمُوْهُمْ

ٻتن کي هدايت ڏانهن سڏيو ته توهان کي جواب ڏئي نٿا سگهن، برابر آهي توهان انهن کي سڏيو

ل تفسير جلالين. ل تفسير جلالين. ل تفسير جلالين. ل تفسير بيضاوي.

أَمْ أَنْتُمْ صَامِتُونَ ﴿١٩٣﴾ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ

يا توهان (اي ڪافرو) خاموش رهو ۔ اي مشرڪو، تحقيق جن بتن جي توهان پوڄا ڪريو ٿا الله کان سواءِ

عِبَادٌ أَمْثَالُكُمْ فَادْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوا لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ

اهي توهان جهڙا پيدا ڪيل آهن پوءِ ڀلي توهان انهن (بتن) کي پڪاريو پوءِ ڀلي ته توهان کي جواب ڏين جيڪڏهن

صَادِقِينَ ﴿١٩٤﴾ أَلَهُمْ أَرْجُلٌ يَمْشُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَيْدٍ يَبْطِشُونَ

توهان سچا آهيو ۔ ڇا انهن کي پير آهن جن سان هلن ٿا، ڇا انهن کي هٿ آهن جن سان پڪڙن

بِهَا أَمْ لَهُمْ أَعْيُنٌ يُبْصِرُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ

ٿا، ڇا انهن کي اکيون آهن جن سان ڏسن ٿا ، ڇا انهن کي ڪن آهن جن سان ٻڌن ٿا؟

بِهَا قُلِ ادْعُوا شُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ كِيدُونِ فَلَا تُنْظِرُونِ ﴿١٩٥﴾

رسول عربي ﷺ توهان انهن کي چئو ته پنهنجن بتن کي سڏيو پوءِ منهنجي لاءِ جيڪا رٿ ڪري سگهو سا ڪريو پوءِ مونکي مهلت نه ڏيو

إِنَّ وَلِيِّيَ اللَّهُ الَّذِي نَزَّلَ الْكِتَابَ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ ﴿١٩٦﴾

بيشڪ منهنجو مددگار الله آهي جنهن قرآن ڪريم نازل فرمايو ۽ اهو نيڪوڪارن جو مددگار آهي .

وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَكُمْ وَلَا

۽ جن بتن جي توهان، الله کان سواءِ پوڄا ڪريو ٿا، اهي توهان جي مدد جي طاقت نٿا رکن ۽ نه

أَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُونَ ﴿١٩٧﴾ وَإِنْ تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَى لَا يَسْمَعُوا

پنهنجي وجود جي مدد ڪري سگهن ٿا . ۽ جيڪڏهن توهان انهن کي هدايت ڏانهن سڏيو ته اهي نٿا ٻڌن ،

وَتَرَاهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ﴿١٩٨﴾ خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ

۽ توهان بتن کي ڏسو ٿا (سمجهو ٿا) ته اهي توهان کي ڏسي رهيا آهن حالانڪ انهن کي ڪجهه سُجهي نٿو اچي . توهان درگذر ڪريو ۽ نيڪي

بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ ﴿١٩٩﴾ وَإِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ

جو حڪم ڪريو ۽ جاهلن کان پاسو ڪريو . ۽ جيڪڏهن توهان کي ڪڏهن شيطان جي طرفان

١ه تفسير جلالين. ٢ه تفسير بيضاوي. ٣ه تفسير ابن عباس. (منزل ٢) ٤ه تفسير ابن عباس.

الشَّيْطٰنِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ ؕ اِنَّهٗ سَمِيْعٌ عَلِيْمٌ ﴿۲۰۰﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ

کو وسوسو ترجلدي توهان الله تعالیٰ کان پناه گهرو بيشڪ الله ٻڌندڙ ڄاڻندڙ آهي. بيشڪ جيڪي ماڻهو

اتَّقَوْا اِذَا مَسَّهُمْ طٰٓئِفٌ مِّنَ الشَّيْطٰنِ تَذَكَّرُوْا فَاِذَا هُمْ

پرهيزگار آهن جنهن وقت انهن کي شيطان کان (وسوسو) پهچي ٿو ته آهي يڪدم الله جو ذڪر ڪن ٿا پوءِ فورًا

مُّبْصِرُوْنَ ﴿۲۰۱﴾ وَاِخْوَانُهُمْ يَمُدُّوْنَهُمْ فِي الْغَيِّ ثُمَّ لَا يُقْصِرُوْنَ ﴿۲۰۲﴾

انهن جون اکيون کلي پون ٿيون. ۽ جيڪي شيطان جا ڀائر آهن، شيطان انهن کي گمراهي ۾ انهن ڇڪي ٿو پوءِ

وَاِذَا لَمْ تَاْتِهِمْ بِاٰيَةٍ قَالُوْا لَوْلَا اجْتَبَيْتَهَا ؕ قُلْ اِنَّمَآ اَتَّبِعُ

اهي گهٽتائي نٿا ڪن. ۽ اي حبيب جڏهن تون انهن وٽ ڪا آيت نٿو آڻين ته چون ٿا تون پاڻ ڇو نه ٺاهي ورتي؟ تون فرمايو ته مان

مَا يُوْحٰٓى اِلَيَّ مِنْ رَّبِّيْ ۚ هٰذَا بَصَآئِرُ مِنْ رَّبِّكُمْ وَهُدًى

رب جي تابعداري ڪريان ٿو، هي روشن دليل آهن توهان جي رب جي طرفان ۽ هدايت

وَّرَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ يُّؤْمِنُوْنَ ﴿۲۰۳﴾ وَاِذَا قُرِئَ الْقُرْاٰنُ فَاسْتَمِعُوْا

۽ رحمت آهي ان قوم لاءِ جيڪي ايمان آڻن ٿا. ۽ جڏهن قرآن ڪريم تلاوت ڪيو وڃي ته پوءِ ان کي غور سان

لَهٗ وَاَنْصِتُوْا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُوْنَ ﴿۲۰۴﴾ وَاذْكُرْ رَّبَّكَ فِيْ نَفْسِكَ

ٻڌو ۽ خاموشي اختيار ڪريو ته يقينًا توهان تي رحم ڪيو وڃي. ۽ الله کي پنهنجي دل ۾ ياد ڪريو

تَضَرُّعًا وَّخِيْفَةً وَّدُوْنَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَ

عاجزي ۽ خوف سان ۽ زبان مان وڏي آواز ڪڍڻ کان سواءِ الله کي ياد ڪندا رهو صبح

الْاٰصَالِ وَلَا تَكُنْ مِّنَ الْغٰفِلِيْنَ ﴿۲۰۵﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ عِنْدَ رَبِّكَ

۽ شام ۽ نه هجو توهان غافلن مان. بيشڪ جيڪي ماڻهو الله وٽ مقرب آهن اهي

لَا يَسْتَكْبِرُوْنَ عَنْ عِبَادَتِهٖ وَيُسَبِّحُوْنَهٗ وَلَهٗ يَسْجُدُوْنَ ﴿۲۰۶﴾ السجدة

الله جي عبادت کان تڪبر نٿا ڪن ۽ الله جي تسبيح بيان ڪن ٿا ۽ الله لاءِ سجدو ڪن ٿا.

له تفسير ابن عباس، ٢ه تفسير نسفي وجلالين وبيضاوي.

اٰیَاتُهَا ٧٥ (٨) سُوْرَةُ الْاَنْفَالِ مَدَنِيَّةٌ (٨٨) رُكُوْعَاتُهَا ١٠

سورة انفال مدينه منوره ۾ نازل ٿي آهي انهي ۾ ١٠ رڪوع ۽ ٧٥ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ۽ وڏو رحم وارو (آهي).

يَسْـَٔلُوْنَكَ عَنِ الْاَنْفَالِ ؕ قُلِ الْاَنْفَالُ لِلّٰهِ وَالرَّسُوْلِ ۚ فَاتَّقُوا

(اي رسول عربي ﷺ) توکان مال غنيمت بابت سوال ڪن ٿا، ﷺ فرمايو مال غنيمت الله ۽ الله جي رسول جو آهي، پوءِ توهان

اللّٰهَ وَاَصْلِحُوْا ذَاتَ بَيْنِكُمْ ۪ وَاَطِيْعُوا اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗۤ اِنْ كُنْتُمْ

الله کان خوف ڪريو ۽ پنهنجي معاملن ۾ اصلاح ڪريو ۽ الله ۽ الله جي رسول جي تابعداري ڪريو جيڪڏهن توهان

مُّؤْمِنِيْنَ ① اِنَّمَا الْمُؤْمِنُوْنَ الَّذِيْنَ اِذَا ذُكِرَ اللّٰهُ وَجِلَتْ

مومن آهيو. ڪامل مومن اهي آهن جو جڏهن انهن جي اڳيان الله جو ذڪر ڪيو وڃي ٿو ته سندن

قُلُوْبُهُمْ وَاِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ اٰيٰتُهٗ زَادَتْهُمْ اِيْمَانًا وَّعَلٰى

دليون خوف ڪن ٿيون ۽ جڏهن وقت انهن تي الله جون آيتون پڙهيون وڃن ٿيون ته سندن ايمان زياده ٿئي ٿو ۽ اهي

رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُوْنَ ۚۖ ② الَّذِيْنَ يُقِيْمُوْنَ الصَّلٰوةَ وَمِمَّا

پنهنجي رب تي توڪل ڪن ٿا. اهي (مومن) نماز پڙهن ٿا ۽ جيڪي اسان انهن کي رزق

رَزَقْنٰهُمْ يُنْفِقُوْنَ ③ ؕ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُوْنَ حَقًّا ؕ لَهُمْ

ڏنو آهي انهي مان خرچ ڪن ٿا. اهي ئي سچا مومن آهن، انهن لاءِ سندن

دَرَجٰتٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَّرِزْقٌ كَرِيْمٌ ۚ ④ كَمَاۤ اَخْرَجَكَ

رب وٽ (بهشت ۾) درجا آهن ۽ بخشش ۽ عزت واري روزي آهي. جهڙي طرح توهان کي

رَبُّكَ مِنْۢ بَيْتِكَ بِالْحَقِّ ۪ وَاِنَّ فَرِيْقًا مِّنَ الْمُؤْمِنِيْنَ

توهان جي رب مدينه منوره مان ٻاهر آندو، ۽ بيشڪ هڪ جماعت مومنن مان

له تفسير مظهري و تفسير جلالين و تفسير بيضاوي، كه تفسير جلالين. (منزل ٢) ته تفسير ابن ڪثير، كه تفسير بيضاوي و تفسير جلالين،
كه تفسير مظهري و تفسير بيضاوي و تفسير النسفي.

لَكٰرِهُوْنَ ۙ﴿۵﴾ يُجَادِلُوْنَكَ فِي الْحَقِّ بَعْدَ مَا تَبَيَّنَ كَاَنَّمَا

انهيءَ ۾ ناخوش آهن. سچي ڳالهه ۾ توهان سان بحث ڪن ٿا ان کان پوءِ جو ڳالهه ظاهر ٿي، گويا ڪِ اهي

يُسَاقُوْنَ اِلَى الْمَوْتِ وَهُمْ يَنْظُرُوْنَ ؕ﴿۶﴾ وَاِذْ يَعِدُكُمُ اللّٰهُ اِحْدَى

موت ڏانهن هڪليا وڃن ٿا حالانڪ اهي ڏسي رهيا آهن. ۽ ياد ڪريو جڏهن وقت الله توهان کي

الطَّآئِفَتَيْنِ اَنَّهَا لَكُمْ وَتَوَدُّوْنَ اَنَّ غَيْرَ ذَاتِ الشَّوْكَةِ تَكُوْنُ

وعدو ڏنو ٻن گروهن مان هڪ ڪري جو بيشڪ اهو توهان لاءِ آهي ۽ توهان جي تمنا هئي ته غير مسلح جٿو توهان کي

لَكُمْ وَيُرِيْدُ اللّٰهُ اَنْ يُّحِقَّ الْحَقَّ بِكَلِمٰتِهٖ وَيَقْطَعَ دَابِرَ الْكٰفِرِيْنَ ۙ﴿۷﴾

هٿ ۾ اچي ۽ الله چاهي ٿو ته پنهنجي حڪمن سان حق کي غالب ڪري ۽ ڪافرن جون پاڙون ڪٽي ڇڏي.

لِيُحِقَّ الْحَقَّ وَيُبْطِلَ الْبَاطِلَ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُوْنَ ۚ﴿۸﴾

انهيءَ لاءِ ته حق کي ظاهر ڪري ۽ ڪفر کي باطل ڪري جيتوڻيڪ مُجرم انهيءَ کي ناپسند ڪن ٿا.

اِذْ تَسْتَغِيْثُوْنَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ اَنِّيْ مُمِدُّكُمْ بِاَلْفٍ

جنهن وقت توهان پنهنجي رب کان مدد طلب ڪئي پوءِ الله توهان جي دعا قبول فرمائي بيشڪ آءٌ توهان جي

مِّنَ الْمَلٰٓئِكَةِ مُرْدِفِيْنَ ﴿۹﴾ وَمَا جَعَلَهُ اللّٰهُ اِلَّا بُشْرٰى وَ

هڪ هزار صفون ٻڌل ملائڪن سان مدد ڪندڙ آهيان. ۽ نه بنايو الله (فرشتن جي نزول کي) مگر مبارڪ ۽

لِتَطْمَئِنَّ بِهٖ قُلُوْبُكُمْ ۚ وَمَا النَّصْرُ اِلَّا مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ ؕ اِنَّ اللّٰهَ

انهيءَ لاءِ ته توهان جون دليون مطمئن ٿين، ۽ ناهي مدد مگر الله جي طرفان، بيشڪ الله تعالىٰ

عَزِيْزٌ حَكِيْمٌ ﴿۱۰﴾ اِذْ يُغَشِّيْكُمُ النُّعَاسَ اَمَنَةً مِّنْهُ وَيُنَزِّلُ

غالب حڪمت وارو آهي. جنگِ بدر جي موقعي تي توهان کي ننڊ جا جهوٽا اچي رهيا هئا امان الله جي طرفان تنهن

عَلَيْكُمْ مِّنَ السَّمَآءِ مَآءً لِّيُطَهِّرَكُمْ بِهٖ وَيُذْهِبَ عَنْكُمْ رِجْزَ

هئي ۽ الله توهان تي آسمان تان مينهن نازل فرمايو انهيءَ لاءِ ته توهان کي ان سان پاڪ ڪري ۽ پري ٿين توهان کان

ع ۱۰ / ۱۵

له تفسير مظهري. له تفسير مظهري. له تفسير ابن عباس و تفسير مظهري. له تفسير النسفي و تفسير جلالين. له تفسير جلالين
له تفسير النسفي.

الشَّيْطٰنِ وَلِيَرْبِطَ عَلٰى قُلُوْبِكُمْ وَيُثَبِّتَ بِهِ الْاَقْدَامَ ؕ ۝١١ اِذْ

شيطان جا وسوسا ۽ انهي لاءِ ته توهان جون دليون مضبوط ٿين ۽ توهان جا پير پختا ٿين. توهان ياد ڪريو

يُوْحِيْ رَبُّكَ اِلَى الْمَلٰٓئِكَةِ اَنِّيْ مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا ؕ

جنهن وقت الله وحي موڪلي فرشتن ڏانهن ته بيشڪ آئون توهان جو مددگار آهيان پوءِ مؤمن ثابت قدم رکو،

سَاُلْقِيْ فِيْ قُلُوْبِ الَّذِيْنَ كَفَرُوا الرُّعْبَ فَاضْرِبُوْا فَوْقَ

اسين جلدي ڪافرن جي دلين ۾ رعب وجهنداسين پوءِ توهان ڪافرن جي ڪنڌن تي (تلوارن جا)

الْاَعْنَاقِ وَاضْرِبُوْا مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ ؕ ۝١٢ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ

ڌڪ هڻو ۽ انهن جي هر سنڌ تي ڌڪ هڻو. اهو عذاب انهي سببان آهي جو تحقيق

شَآقُّوا اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ ۚ وَمَنْ يُّشَاقِقِ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ فَاِنَّ

انهن الله ۽ الله جي رسول جي نافرماني ڪئي ۽ جيڪو ماڻهو الله ۽ الله جي رسول جي نافرماني ڪندو پوءِ بيشڪ

اللّٰهَ شَدِيْدُ الْعِقَابِ ۝١٣ ذٰلِكُمْ فَذُوْقُوْهُ وَاَنَّ لِلْكٰفِرِيْنَ

الله سخت عذاب ڪندڙ آهي . اهو عذاب توهان چکو ۽ بيشڪ ڪافرن لاءِ باهه

عَذَابَ النَّارِ ۝١٤ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اِذَا لَقِيْتُمُ الَّذِيْنَ

جو عذاب آهي . اي مؤمنو جنهن وقت توهان سامهون ٿيو انهن ماڻهن جي لشڪر سان جن

كَفَرُوْا زَحْفًا فَلَا تُوَلُّوْهُمُ الْاَدْبَارَ ۚ ۝١٥ وَمَنْ يُّوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ

ڪفر ڪيو پوءِ توهان انهن کي پٺ نه ڏيو . ۽ جيڪو ماڻهو انهن کي پٺ ڏيندو سواءِ

دُبُرَهٗٓ اِلَّا مُتَحَرِّفًا لِّقِتَالٍ اَوْ مُتَحَيِّزًا اِلٰى فِئَةٍ فَقَدْ بَآءَ

جنگي حرفت جي يا پوئتي هٽي اچي مؤمنن سان ملي، پوءِ بيشڪ اهو وريو

بِغَضَبٍ مِّنَ اللّٰهِ وَمَاْوٰىهُ جَهَنَّمُ ؕ وَبِئْسَ الْمَصِيْرُ ۝١٦

الله جي غضب ڏانهن ۽ ان جي جاءِ جهنم آهي ۽ تمام خراب جاءِ آهي موٽڻ جي.

لہ تفسير ابن عباس. ٢ تفسير النسفي. ٣ تفسير جلالين ٤ تفسير بيضاوي وتفسير النسفي وتفسير جلالين.

فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ قَتَلَهُمْ ۚ وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ

پوءِ هرگز توهان انهن (ڪافرن) کي قتل نه ڪيو پر الله انهن کي قتل ڪيو ۽ رسول عربيﷺ (ڪافرن کي) منهن ۾ مٺ نه

وَلَٰكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ ۚ وَلِيُبْلِيَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْهُ بَلَاءً حَسَنًا ۚ إِنَّ

هنئين پر الله انهن جي منهن ۾ مٺ وڌي انهي لاءِ ته پنهنجي طرفان مؤمنن تي عظيم احسان فرمائي، بيشڪ

اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٧﴾ ذَٰلِكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ مُوهِنُ كَيْدِ الْكَافِرِينَ ﴿١٨﴾

الله ٻڌندڙ ڄاڻندڙ آهي. اهو ان لاءِ آهي ته بيشڪ الله ڪافرن جي رٿ کي ڪمزور ڪندڙ آهي.

إِن تَسْتَفْتِحُوا فَقَدْ جَاءَكُمُ الْفَتْحُ ۖ وَإِن تَنتَهُوا فَهُوَ خَيْرٌ

جيڪڏهن توهان الله کان فتح طلب ڪئي پوءِ بيشڪ الله توهان کي فتح عطا ڪئي ۽ جيڪڏهن (اهي ڪافر) رڪجن ته انهن

لَّكُمْ ۖ وَإِن تَعُودُوا نَعُدْ وَلَن تُغْنِيَ عَنكُمْ فِئَتُكُمْ شَيْئًا وَلَوْ

لاءِ اهو بهتر آهي، ۽ جيڪڏهن اهي موٽيا (جنگ لاءِ) ته اسين به مسلمانن کي فتح ڏينداسين ۽ انهن کي سندن

كَثُرَتْ وَأَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٩﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا

گروهه ڪو فائدو نه ڏيندو اگرچه گهڻا هجن ۽ بيشڪ الله مؤمنن سان گڏ آهي. اي مؤمنو توهان

أَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَوَلَّوْا عَنْهُ وَأَنتُمْ تَسْمَعُونَ ﴿٢٠﴾ وَلَا

الله ۽ الله جي رسول جي تابعداري ڪريو ۽ الله جي حڪم کان انڪار نه ڪريو حالانڪ توهان قرآن ٻڌو ٿا. ۽ توهان

تَكُونُوا كَالَّذِينَ قَالُوا سَمِعْنَا وَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ﴿٢١﴾ إِنَّ

انهن وانگر نه هجو جيڪي چون ٿا اسان ٻڌو حالانڪ اهي غور ۽ فڪر سان نه ٿا ٻڌن. بيشڪ

شَرَّ الدَّوَابِّ عِندَ اللَّهِ الصُّمُّ الْبُكْمُ الَّذِينَ لَا

بدترين جانور الله وٽ اهي ٻوڙا ۽ گونگا آهن جيڪي (الله جا حڪم) نه ٿا

يَعْقِلُونَ ﴿٢٢﴾ وَلَوْ عَلِمَ اللَّهُ فِيهِمْ خَيْرًا لَّأَسْمَعَهُمْ ۖ وَلَوْ

سمجهن. ۽ جيڪڏهن الله انهن ۾ چڱائي ڄاڻي ها ته انهن کي ٻڌرائي ها، ۽ جيڪڏهن

تفسير مظهري، تفسير جلالين وتفسير بيضاوي، تفسير جلالين (منزل ٢) تفسير تنوير المقياس وتفسير ابن عباس.

أَسْمَعَهُمْ لَتَوَلَّوْا وَّهُمْ مُّعْرِضُوْنَ ﴿٢٣﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا

ٻڌرائي ها انھن کي تہ بہ اھي ايمان کان پاسو ڪندڙ آھن. اي مؤمنو توهان الله تعالیٰ

اسْتَجِيْبُوْا لِلّٰهِ وَلِلرَّسُوْلِ اِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيْكُمْ ۚ

۽ الله جي رسول جي سڏ تي (فورًا) حاضر ٿيو جڏهن توهان کي سڏين انهيءَ ڳالهه ڏي جو فرمانبرداري توهان کي زندگي بخشي

وَاعْلَمُوْٓا اَنَّ اللّٰهَ يَحُوْلُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهٖ وَاَنَّهٗٓ اِلَيْهِ

۽ توهان يقين ڪريو بيشڪ الله جو حڪم انسان ۽ سندس دل ۾ حائل ٿئي ٿو ۽ بيشڪ انسان کي الله تعالیٰ

تُحْشَرُوْنَ ﴿٢٤﴾ وَاتَّقُوْا فِتْنَةً لَّا تُصِيْبَنَّ الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا

ڏانهن گڏ ٿيڻو آهي. ۽ توهان جهاد نہ ڪرڻ کان ڊڄو ورنہ انهيءَ مصيبت سڀني مسلمانن

مِنْكُمْ خَآصَّةً ۚ وَاعْلَمُوْٓا اَنَّ اللّٰهَ شَدِيْدُ الْعِقَابِ ﴿٢٥﴾

تي پوندي، ۽ توهان يقين ڪريو بيشڪ الله سخت عذاب ڪندڙ آهي.

وَاذْكُرُوْٓا اِذْ اَنْتُمْ قَلِيْلٌ مُّسْتَضْعَفُوْنَ فِي الْاَرْضِ تَخَافُوْنَ

۽ توهان ياد ڪريو جڏهن توهان ٿورڙا، ضعيف هئا زمين ۾ توهان کي (هر وقت) خوف

اَنْ يَّتَخَطَّفَكُمُ النَّاسُ فَاٰوٰىكُمْ وَاَيَّدَكُمْ بِنَصْرِهٖ وَرَزَقَكُمْ

هو دشمنن توهان کي مٿان جهڻي ڪثي نہ وڃن، پوءِ الله توهان کي پناهه ڏني ۽ پنهنجي مدد سان توهان کي

مِّنَ الطَّيِّبٰتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ ﴿٢٦﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا

مضبوط ڪيو ۽ پاڪ شين مان رزق ڏنائين تہ من توهان شڪرگذار ٿيو. اي مؤمنو توهان نہ خيانت

تَخُوْنُوا اللّٰهَ وَالرَّسُوْلَ وَتَخُوْنُوْٓا اَمٰنٰتِكُمْ وَاَنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ﴿٢٧﴾

ڪريو الله ۽ الله جي رسول سان ۽ نہ خيانت ڪريو پنهنجي امانتن ۾ حالانڪ توهان ڄاڻو ٿا.

وَاعْلَمُوْٓا اَنَّمَآ اَمْوَالُكُمْ وَاَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ ۙ وَّاَنَّ اللّٰهَ

۽ توهان معلوم ڪريو تہ توهان جا مال ۽ اولاد آخرت جي ڪمن کان منع ڪندڙ آهن، ۽ بيشڪ الله تعالیٰ

لہ تفسير ابن عباس. ٢ہ تفسير بيضاوي وتفسير جلالين وتفسير النسفي. (منزل ٢) ٣ہ تفسير جلالين.

عِنْدَهٗٓ اَجْرٌ عَظِيْمٌ ﴿٢٨﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اِنْ تَتَّقُوا اللّٰهَ

وٽ اجر عظيم آهي . اي مؤمنو جيڪڏهن توهان الله جو خوف ڪيو

يَجْعَلْ لَّكُمْ فُرْقَانًا وَّيُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّاٰتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ۭ

ته الله توهان کي مدد ۽ نجات ڏيندو ۽ توهان جا گناه معاف ڪندو ۽ توهان کي بخش ڪندو،

وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيْمِ ﴿٢٩﴾ وَاِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا

۽ الله تمام وڏو فضل ڪندڙ آهي . ۽ اي رسول عربي توهان ياد ڪريو جڏهن ڪافرن توهان لاءِ منصوبو

لِيُثْبِتُوْكَ اَوْ يَقْتُلُوْكَ اَوْ يُخْرِجُوْكَ ۭ وَيَمْكُرُوْنَ وَيَمْكُرُ اللّٰهُ ۭ

تيار ڪيو ته توهان کي قيد ڪن يا توهان کي شهيد ڪن يا توهان کي جلاوطن ڪن ، ۽ هو انهن فريب ڪيو ۽ الله تدبير ڪئي

وَاللّٰهُ خَيْرُ الْمٰكِرِيْنَ ﴿٣٠﴾ وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيٰتُنَا قَالُوْا

۽ الله بهترين تدبير ڪندڙ آهي . ۽ جڏهن وقت انهن تي اسان جون آيتون پڙهيون وڃن ٿيون ته چون

قَدْ سَمِعْنَا لَوْ نَشَاۗءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هٰذَآ ۙ اِنْ هٰذَآ اِلَّآ

ٿا بيشڪ اسان ٻڌو ، جيڪڏهن اسين چاهيون ته اسين به قرآن جو مثال ٺاهي سگهون ٿا، ناهي قرآن

اَسَاطِيْرُ الْاَوَّلِيْنَ ﴿٣١﴾ وَاِذْ قَالُوا اللّٰهُمَّ اِنْ كَانَ هٰذَا

مگر قصا اڳين ماڻهن جا . ۽ جڏهن وقت ڪافرن چيو اي اسان جا رب جيڪڏهن هي قرآن سچو

هُوَ الْحَقَّ مِنْ عِنْدِكَ فَاَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِّنَ السَّمَاۗءِ

آهي تنهنجي طرفان، ته پوءِ توڻ اسان جي مٿان پٿرن جو مينهن وساءِ

اَوِ ائْتِنَا بِعَذَابٍ اَلِيْمٍ ﴿٣٢﴾ وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَاَنْتَ

يا اسان تي دردناڪ عذاب آڻ . ۽ الله تعالىٰ جو هي شان ناهي جو انهن تي عذاب ڪري جو ته

فِيْهِمْ ۭ وَمَا كَانَ اللّٰهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُوْنَ ﴿٣٣﴾

رسول عربي انهن ۾ موجود آهي ، ۽ الله جو شان ناهي جو انهن کي عذاب ڪري حالانڪ اهي بخشش گهرندڙ آهن .

وَمَا لَهُمْ اَلَّا يُعَذِّبَهُمُ اللّٰهُ وَهُمْ يَصُدُّوْنَ عَنِ الْمَسْجِدِ

۽ ڪھڙي سبب الله ڪافرن تي عذاب نه ڪري حالانڪ اهي بيتُ الله کان روڪين ٿا

الْحَرَامِ وَمَا كَانُوْٓا اَوْلِيَآءَهٗ ؕ اِنْ اَوْلِيَآؤُهٗٓ اِلَّا الْمُتَّقُوْنَ وَ

۽ اهي روڪڻ جا حقدار نه آهن، بيت الله جا سنڀاليندڙ ته فقط پرهيزگار آهن پر

لٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿۳۴﴾ وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ

گهڻا انهن مان نٿا ڄاڻن. ۽ نه آهي نماز انهن (ڪافرن) جي بيتُ الله

عِنْدَ الْبَيْتِ اِلَّا مُكَآءً وَّتَصْدِيَةً ؕ فَذُوْقُوا الْعَذَابَ

وٽ مگر سيٽيون ۽ تاڙيون وڄائڻ، پوءِ توهان عذاب چکو

بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُوْنَ ﴿۳۵﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا يُنْفِقُوْنَ

انهيءَ سبب جو توهان ڪفر ڪريو ٿا. بيشڪ ڪافر پنهنجي ملڪيت خرچ ڪن ٿا

اَمْوَالَهُمْ لِيَصُدُّوْا عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ؕ فَسَيُنْفِقُوْنَهَا ثُمَّ

انهيءَ لاءِ ته (ماڻهن کي) روڪين الله جي راه کان ۽ اهي آئنده به خرچ ڪندا پوءِ

تَكُوْنُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ يُغْلَبُوْنَ ؕ۬ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْٓا اِلٰى

ٿيندو اهو خرچ ڪرڻ انهن لاءِ باعثِ حسرت ان کان پوءِ ناڪام ٿيندا، ۽ جن ماڻهن ڪفر ڪيو

جَهَنَّمَ يُحْشَرُوْنَ ﴿۳۶﴾ لِيَمِيْزَ اللّٰهُ الْخَبِيْثَ مِنَ الطَّيِّبِ وَ

اهي دوزخ ڏانهن گڏ ڪيا ويندا. انهيءَ لاءِ ته الله ڪافرن کي مؤمنن کان ڌار ڪري ۽

يَجْعَلَ الْخَبِيْثَ بَعْضَهٗ عَلٰى بَعْضٍ فَيَرْكُمَهٗ جَمِيْعًا

ڪافرن کي هڪ ٻئي جي مٿان رکي (ڍير ڪري) پوءِ سڀني کي گڏ ڪري

فَيَجْعَلَهٗ فِيْ جَهَنَّمَ ؕ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْخٰسِرُوْنَ ﴿۳۷﴾ قُلْ لِّلَّذِيْنَ

پوءِ انهيءَ (ڍير) کي جهنم ۾ داخل ڪري، اهي ئي نقصان وارا آهن. توهان انهن ماڻهن کي فرمايو

ع ۹ / ۱۸

ل تفسير النسفي - ٹه تفسير مظهري

كَفَرُوٓا إِن يَنتَهُوا يُغْفَرْ لَهُم مَّا قَدْ سَلَفَ وَإِن يَعُودُوا

جيڪي ڪافر ٿيا، جيڪڏهن اِهي باز آيا ته سندن اڳيان گناهه معاف ڪيا ويندا، ۽ جيڪڏهن باز نه آيا ته

فَقَدْ مَضَتْ سُنَّتُ الْأَوَّلِينَ ﴿٣٨﴾ وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّىٰ لَا

پوءِ انهن سان پهرين (ڪافرن جهڙو) سلوڪ ڪيو ويندو ۽ لوهان انهن کي ايستائين قتل ڪريو جو

تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ ۚ فَإِنِ انتَهَوْا

ڪو به فتنو نه رهي ۽ سمورو دين الله تعالى لاءِ خالص رهي، پوءِ جيڪڏهن اهي باز آيا

فَإِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٣٩﴾ وَإِن تَوَلَّوْا فَاعْلَمُوٓا

پوءِ بيشڪ الله تعالى سندن عملن کي ڏسندڙ آهي. ۽ جيڪڏهن انڪار ڪيائون پوءِ توهان معلوم ڪريو

أَنَّ اللَّهَ مَوْلَاكُمْ ۚ نِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ النَّصِيرُ ﴿٤٠﴾

ته بيشڪ الله تعالى توهان جو مددگار آهي، الله بهترين مددگار ۽ بهترين حمايتي آهي.

وَاعْلَمُوٓا أَنَّمَا غَنِمْتُم مِّن شَيْءٍ فَأَنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ

۽ توهان کي معلوم هجي ته جيڪو مالِ غنيمت توهان کي هٿ اچي پوءِ بيشڪ ان جو پنجون حصو الله ۽ الله جي رسول

وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ

۽ ان کريمن جي عزيزن ۽ يتيمن ۽ مسڪينن ۽ مسافرن لاءِ آهي،

إِن كُنتُمْ آمَنتُم بِاللَّهِ وَمَآ أَنزَلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا يَوْمَ

جيڪڏهن توهان ايمان آندو آهي الله تعالى تي ۽ ان تي جيڪي اسان فيصلي واري ڏينهن پنهنجي

الْفُرْقَانِ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ ۗ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤١﴾

حبيب جي مٿان نازل فرمايو جنهن ڏينهن مسلمانن ۽ ڪافرن جا لشڪر آمهون سامهون ٿيا، ۽ الله هر شيءِ تي قادر آهي.

إِذْ أَنتُم بِالْعُدْوَةِ الدُّنْيَا وَهُم بِالْعُدْوَةِ الْقُصْوَىٰ

اُن وقت مسلمانن جو لشڪر مديني پاڪ جي طرف هو ۽ ڪافرن جو لشڪر پرين طرف هو.

لِهِ تفسير النسفي. ٢ه تفسير بيضاوي و تفسير جلالين. ٣ه تفسير ابن عباس. ٤ه تفسير ابن عباس و تفسير جلالين.
٥ه تفسير مظهري.

كَفَرُوْٓا اِنْ يَّنْتَهُوْا يُغْفَرْ لَهُمْ مَّا قَدْ سَلَفَ ۚ وَاِنْ يَّعُوْدُوْا

جيڪي ڪافر ٿيا، جيڪڏهن اِهي باز آيا ته سندن اڳيان گناهه معاف ڪيا ويندا، ۽ جيڪڏهن باز نه آيا ته

فَقَدْ مَضَتْ سُنَّتُ الْاَوَّلِيْنَ ﴿٣٨﴾ وَقَاتِلُوْهُمْ حَتّٰى لَا

پوءِ انهن سان پهرين (ڪافرن جهڙو) سلوڪ ڪيو ويندو ۽ توهان انهن کي ايستائين قتل ڪريو جو

تَكُوْنَ فِتْنَةٌ وَّيَكُوْنَ الدِّيْنُ كُلُّهٗ لِلّٰهِ ۚ فَاِنِ انْتَهَوْا

ڪوبه فتنو نه رهي ۽ سمورو دين الله تعالىٰ لاءِ خالص رهي، پوءِ جيڪڏهن اهي باز آيا

فَاِنَّ اللّٰهَ بِمَا يَعْمَلُوْنَ بَصِيْرٌ ﴿٣٩﴾ وَاِنْ تَوَلَّوْا فَاعْلَمُوْٓا

پوءِ بيشڪ الله تعالىٰ سندن عملن کي ڏسندڙ آهي. ۽ جيڪڏهن انڪار ڪيائون پوءِ توهان معلوم ڪريو

اَنَّ اللّٰهَ مَوْلٰىكُمْ ۭ نِعْمَ الْمَوْلٰى وَنِعْمَ النَّصِيْرُ ﴿٤٠﴾

ته بيشڪ الله تعالىٰ توهان جو مددگار آهي، الله بهترين مددگار ۽ بهترين حمايتي آهي.

وَاعْلَمُوْٓا اَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِّنْ شَيْءٍ فَاَنَّ لِلّٰهِ خُمُسَهٗ وَلِلرَّسُوْلِ

۽ توهان کي معلوم هجي ته جيڪو مالِ غنيمت توهان کي هٿ اچي پوءِ بيشڪ ان جو پنجون حصو الله ۽ الله جي رسول

وَلِذِي الْقُرْبٰى وَالْيَتٰمٰى وَالْمَسٰكِيْنِ وَابْنِ السَّبِيْلِ ۙ

۽ ان جي مائٽن جي عزيزن ۽ يتيمن ۽ مسڪينن ۽ مسافرن لاءِ آهي،

اِنْ كُنْتُمْ اٰمَنْتُمْ بِاللّٰهِ وَمَآ اَنْزَلْنَا عَلٰى عَبْدِنَا يَوْمَ

جيڪڏهن توهان ايمان آندو آهي الله تعالىٰ تي ۽ انهي تي جيڪي اسان فيصلي واري ڏينهن پنهنجي

الْفُرْقَانِ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعٰنِ ۭ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ﴿٤١﴾

حبيب جن مٿان نازل فرمايو جنهن ڏينهن مسلمان ۽ ڪافرن جا لشڪر آمهون سامهون ٿيا، ۽ الله هر شيءِ تي قادر آهي.

اِذْ اَنْتُمْ بِالْعُدْوَةِ الدُّنْيَا وَهُمْ بِالْعُدْوَةِ الْقُصْوٰى

اُن وقت مسلمانن جو لشڪر مديني پاسي جي طرف هو ۽ ڪافرن جو لشڪر پري طرف هو.

له تفسير النسفي. ٢ه تفسير بيضاوي و تفسير جلالين. ٣ه تفسير ابن عباس. ٤ه تفسير ابن جرير و تفسير جلالين. ٥ه تفسير مظهري.

وَالرَّكْبُ أَسْفَلَ مِنكُمْ ۚ وَلَوْ تَوَاعَدتُّمْ لَاخْتَلَفْتُمْ فِي

۽ تجارتي قافلو توهان جي هيٺين پاسي هو، ۽ جيڪڏهن توهان پاڻ ۾ ڪو وقت مقرر ڪريو ها ته مقرر وقت کان

الْمِيعَادِ ۙ وَلَٰكِن لِّيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا لِّيَهْلِكَ

پوئتي رهجي وڃو ها، انهي لاءِ ته الله ڪري ڏيکاري ها اهو ڪم جيڪو ڪيس ڪرڻو آهي، ان لاءِ ته

مَنْ هَلَكَ عَن بَيِّنَةٍ وَيَحْيَىٰ مَنْ حَيَّ عَن بَيِّنَةٍ ۗ وَإِنَّ

جيڪو چاهي ڪافر ٿئي حجت سان ۽ جيڪو چاهي مسلمان ٿئي، ۽ بيشڪ

اللَّهَ لَسَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٤٢﴾ إِذْ يُرِيكَهُمُ اللَّهُ فِي مَنَامِكَ قَلِيلًا ۖ

الله تعالى ٻڌندڙ ڄاڻندڙ آهي. ۽ توهان ياد ڪريو جڏهن الله تعالى رسول کي خواب ۾ ڪافر ٿورا ڪري ڏيکاريا،

وَلَوْ أَرَاكَهُمْ كَثِيرًا لَّفَشِلْتُمْ وَلَتَنَازَعْتُمْ فِي

۽ جيڪڏهن توهان کي انهن جو لشڪر گهڻو ڪري ڏيکاري ها ته توهان جا حوصلا گهٽجي وڃن ها، ۽ توهان پاڻ ۾ جهاد جي

الْأَمْرِ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ سَلَّمَ ۗ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٤٣﴾

معاملي ۾ اختلاف ڪريو ها پر الله (توهان کي) سلامت رکيو، بيشڪ الله دلين جي رازن کي ڄاڻندڙ آهي.

وَإِذْ يُرِيكُمُوهُمْ إِذِ الْتَقَيْتُمْ فِي أَعْيُنِكُمْ قَلِيلًا وَيُقَلِّلُكُمْ

۽ جنهن وقت الله توهان کي ڪافرن جو لشڪر مقابلي وقت ٿورڙو ڪري ڏيکاريو ۽ توهان ورڙي انهن جي نظرن ۾

فِي أَعْيُنِهِمْ لِيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا ۗ وَإِلَى اللَّهِ

ٿورا ڏسڻ ۾ ٿي آيا، ان لاءِ ته الله ڪري ڏيکاري اهو ڪم جيڪو کيس ڪرڻو آهي، ۽ سڀئي

تُرْجَعُ الْأُمُورُ ﴿٤٤﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً

ڪم الله جي حڪم سان ٿين ٿا. اي مؤمنو! توهان جڏهن ڪافرن جي لشڪر جي سامهون ٿيو ته

فَاثْبُتُوا وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٤٥﴾

پوءِ ثابت قدم رهو ۽ الله جو ذڪر زياده ڪريو ته يقيناً توهان ڪامياب ٿيندا.

ع ٥ / ١

ك تفسير مظهري. ك تفسير روح المعاني. ك تفسير جلالين وروح المعاني. ك لعل في الاصل للترجي وفي الكلام الله تعالى للتحقيق. قاعدة تفسير جلالين

وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ

۽ الله ۽ الله جي رسول جي فرمانبرداري ڪريو ۽ پاڻ ۾ اختلاف ڪريو ورنه توهان ٻاجهرا ٿي ويندا ۽ توهان جي قوت گهٽ

وَاصْبِرُوا ۚ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴿٤٦﴾ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ

ٿي ويندي ۽ توهان صبر ڪريو، بيشڪ الله صبر ڪندڙن سان گڏ آهي. ۽ توهان انهن ماڻهن وانگر نه ٿيو

خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بَطَرًا وَرِئَاءَ النَّاسِ وَيَصُدُّونَ

جيڪي پنهنجي گهرن مان تڪبر ۽ ريا خاطر نڪتا ۽ اهي الله جي راهه کان روڪين

عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ ۚ وَاللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ﴿٤٧﴾ وَإِذْ زَيَّنَ

ٿا ۽ (ڪافرن جا) سڀ عمل الله تعالى جي گرفت ۾ آهن. ۽ جنهن وقت انهن

لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ وَقَالَ لَا غَالِبَ لَكُمُ الْيَوْمَ

لاءِ شيطان سندن بداعمالي سينگاري ۽ شيطان چيو انهن ماڻهن (مسلمانن) مان ڪو به اڄ توهان تي غالب

مِنَ النَّاسِ وَإِنِّي جَارٌ لَكُمْ ۖ فَلَمَّا تَرَاءَتِ الْفِئَتَانِ نَكَصَ

ٿيندو ۽ بيشڪ آءٌ توهان جو مددگار آهيان، پوءِ جڏهن ٻنهي فوجن هڪ ٻئي جي سامهون ٿيون

عَلَىٰ عَقِبَيْهِ وَقَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِنْكُمْ إِنِّي أَرَىٰ مَا لَا تَرَوْنَ

ته شيطان (وعدي تان) ڦري ويو ۽ شيطان انهن کي چيو آءٌ توهان کان بيزار آهيان ۽ آءٌ اهو ڏسان ٿو جيڪو توهان نٿا

إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ ۚ وَاللَّهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٤٨﴾ إِذْ يَقُولُ

ڏسو، آءٌ ته الله کان ڊڄان ٿو ۽ الله تعالى سخت سزا ڏيندڙ آهي. جڏهن منافقن ۽

الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ غَرَّ هَٰؤُلَاءِ دِينُهُمْ

۽ جن جي دلين ۾ مرض هو، ٿي چيائون ته مسلمانن کي سندن دين مغرور ڪيو آهي،

وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٤٩﴾ وَلَوْ

۽ جيڪو ماڻهو الله تي توڪل ڪري ته پوءِ بيشڪ الله غالب حڪمت وارو آهي. ۽ جيڪڏهن

ل تفسير جلالين. ك تفسير روح المعاني و تفسير جلالين. ٣ تفسير مظهري و تفسير النسفي.

تَرَىٰٓ إِذْ يَتَوَفَّى ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يَضْرِبُونَ

تون (اي مخاطب) ڏسين ها جڏهن ملائڪ، ڪافرن جو ساهه ڪڍي رهيا هئا، سندن منهن ۽ پٺن

وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَٰرَهُمْ وَذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلْحَرِيقِ ﴿٥٠﴾ ذَٰلِكَ

تي گرز لهي رهيا هئا ۽ (ملائڪ چئي رهيا هئا) چکو توهان عذاب باهه جو. اهو (عذاب)

بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيكُمْ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّٰمٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿٥١﴾

سندن بداعمالين جي سزا هئي ۽ بيشڪ الله تعاليٰ (پنهنجي) ٻانهن تي ظلم ڪندڙ ناهي.

كَدَأْبِ ءَالِ فِرْعَوْنَ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ

انهن جو نمونو فرعون جي لشڪر جهڙو آهي ۽ انهن ماڻهن جهڙو آهي جيڪي انهن کان اڳ ۾ ٿي گذريا، جن الله جي آيتن جو انڪار

فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ إِنَّ ٱللَّهَ قَوِىٌّ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٥٢﴾

ڪيو ته الله کين سندن گناهن سببان گرفتار ڪيو. بيشڪ الله وڏي قوت وارو سخت سزا ڏيندڙ آهي.

ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِّعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَىٰ قَوْمٍ حَتَّىٰ

ان جو سبب هي آهي ته جڏهن الله ڪنهن قوم تي پنهنجو نعمت ڪندو آهي ته اها نعمت ايستائين ختم نه ڪري جيستائين

يُغَيِّرُوا۟ مَا بِأَنفُسِهِمْ وَأَنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٥٣﴾ كَدَأْبِ ءَالِ فِرْعَوْنَ

اهي پاڻ نعمت کي ختم نٿا ڪن، ۽ بيشڪ الله ٻڌندڙ ڄاڻندڙ آهي. انهن جو نمونو فرعون جي لشڪر جهڙو

وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمْ فَأَهْلَكْنَٰهُم بِذُنُوبِهِمْ

آهي ۽ انهن ماڻهن جهڙو آهي جيڪي انهن کان اڳ ۾ ٿي گذريا جن الله جي آيتن کي ڪوڙو سمجهيو ته الله انهن کي سندن گناهن سببان هلاڪ

وَأَغْرَقْنَآ ءَالَ فِرْعَوْنَ وَكُلٌّ كَانُوا۟ ظَٰلِمِينَ ﴿٥٤﴾ إِنَّ شَرَّ

ڪيو ۽ الله فرعون جي لشڪر کي غرق ڪيو، ۽ اهي سڀئي ظالم هئا. بيشڪ بدترين جانور

ٱلدَّوَآبِّ عِندَ ٱللَّهِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٥٥﴾

الله تعاليٰ وٽ اهي ماڻهو آهن جن ڪفر ڪيو پوءِ اهي ايمان نٿا آڻين.

له تفسير مظهري وتفسير جلالين.

له تفسير جلالين.

الَّذِينَ عَاهَدتَّ مِنْهُمْ ثُمَّ يَنقُضُونَ عَهْدَهُمْ فِي كُلِّ مَرَّةٍ

اُهي ماڻهو جن سان تو هان (ڪيترا ڀيرا) وعدو ڪيو پوءِ هر دفعي اهي ماڻهو وعدو ٽوڙين ٿا

وَهُمْ لَا يَتَّقُونَ (٥٦) فَإِمَّا تَثْقَفَنَّهُمْ فِي الْحَرْبِ فَشَرِّدْ بِهِم مَّنْ

۽ اهي الله کان نه ٿا ڊڄن. پوءِ جيڪڏهن اهي توهان کي ميدان جنگ ۾ ملن پوءِ انهن کي چڙوچڙ

خَلْفَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ (٥٧) وَإِمَّا تَخَافَنَّ مِن قَوْمٍ خِيَانَةً

ڪري ڇڏيو ته جيڪي انهن جي پويان آهن متان اهي نصيحت حاصل ڪن. ۽ جيڪڏهن توهان ڪنهن قوم مان خيانت جو انديشو

فَانبِذْ إِلَيْهِمْ عَلَىٰ سَوَاءٍ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ (٥٨) وَلَا

آهي ته پوءِ سندن معاهدو سڌي طرح سان واپس ڪريو، بيشڪ الله خيانت ڪندڙن سان محبت نه ٿو ڪري. ۽

يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَبَقُوا ۚ إِنَّهُمْ لَا يُعْجِزُونَ (٥٩) وَ

توهان هرگز نه سمجهو ته ڪافر (جنگ بدر ۾) بچي ويا، بيشڪ اهي الله کي عاجز ڪري نه ٿا سگهن. ۽

أَعِدُّوا لَهُم مَّا اسْتَطَعْتُم مِّن قُوَّةٍ وَمِن رِّبَاطِ الْخَيْلِ

توهان پنهنجي توفيق موجب انهن کان لاءِ هر قسم جا هٿيار پنهوار ۽ گهوڙا تيار رکو ته

تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَآخَرِينَ مِن دُونِهِمْ لَا

توهان ڊيڄاريو انهن (هٿيارن) سان، الله جي دشمن ۽ پنهنجي دشمنن کي علاوه ازين ٻين ماڻهن کي جن کي

تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ ۚ وَمَا تُنفِقُوا مِن شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

توهان نه ٿا ڄاڻو، الله انهن کي ڄاڻي ٿو، ۽ الله جي راهه ۾ توهان جيڪا شيءِ خرچ ڪندا ان جو

يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنتُمْ لَا تُظْلَمُونَ (٦٠) وَإِن جَنَحُوا لِلسَّلْمِ

توهان کي پورو پورو اجر ملندو ۽ توهان سان ظلم نه ڪيو ويندو. ۽ جيڪڏهن اهي توهان کي صلح جي آڇ ڪن

فَاجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ۚ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ (٦١)

پوءِ توهان انهن سان صلح ڪريو ۽ الله تي توڪل ڪريو، بيشڪ اهو ٻڌندڙ ڄاڻندڙ آهي.

له تفسير النسفي. ٢ه تفسير روح المعاني و تفسير جامع البيان و تفسير مظهري. ٣ه تفسير بيضاوي. ٤ه تفسير النسفي. ٥ه تفسير جلالين.

وَاِنْ يُّرِيْدُوْٓا اَنْ يَّخْدَعُوْكَ فَاِنَّ حَسْبَكَ اللّٰهُ ۭ هُوَ الَّذِيْٓ

۽ جيڪڏهن اهي توهان کي ڌوکي ڏيڻ جو ارادو ڪن ته پوءِ بيشڪ الله توهان لاءِ ڪافي آهي، الله اهو آهي جنهن

اَيَّدَكَ بِنَصْرِهٖ وَبِالْمُؤْمِنِيْنَ ﴿٦٢﴾ وَاَلَّفَ بَيْنَ قُلُوْبِهِمْ ۭ لَوْ اَنْفَقْتَ

توهان کي پنهنجي مدد سان ۽ مؤمنن جي مدد سان مضبوط بنايو ۽ الله توهان جي دلين ۾ محبت پيدا ڪئي، جيڪڏهن توهان

مَا فِي الْاَرْضِ جَمِيْعًا مَّآ اَلَّفْتَ بَيْنَ قُلُوْبِهِمْ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ

خرچ ڪريو ها سمورو ٿيون جيڪي زمين ۾ آهن ته به انهن جي دلين ۾ محبت پيدا نه ڪري سگهو ها پر الله تعالیٰ

اَلَّفَ بَيْنَهُمْ ۭ اِنَّهٗ عَزِيْزٌ حَكِيْمٌ ﴿٦٣﴾ يٰٓاَيُّهَا النَّبِيُّ حَسْبُكَ اللّٰهُ

توهان ۾ محبت پيدا ڪئي، بيشڪ الله غالب حڪمت وارو آهي. اي رسولِ عربي توهان لاءِ الله ڪافي آهي

وَمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿٦٤﴾ يٰٓاَيُّهَا النَّبِيُّ حَرِّضِ الْمُؤْمِنِيْنَ

۽ اهي اصحابي (ڪافي آهن) جيڪي توهان جا تابعدار آهن. اي رسولِ عربي توهان جهاد لاءِ مؤمنن کي

عَلَى الْقِتَالِ ۭ اِنْ يَّكُنْ مِّنْكُمْ عِشْرُوْنَ صٰبِرُوْنَ يَغْلِبُوْا

گهڻي رغبت ڏياريو، جيڪڏهن توهان مان ويهه (مجاهد) صبر ڪندڙ هوندا ته ٻه سؤ (ڪافرن) تي

مِائَتَيْنِ ۚ وَاِنْ يَّكُنْ مِّنْكُمْ مِّائَةٌ يَّغْلِبُوْٓا اَلْفًا مِّنَ الَّذِيْنَ

غالب ٿيندا، ۽ جيڪڏهن توهان مان هڪ سؤ (مجاهد) هوندا ته هڪ هزار ڪافرن تي

كَفَرُوْا بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَفْقَهُوْنَ ﴿٦٥﴾ اَلْـٰٔنَ خَفَّفَ اللّٰهُ عَنْكُمْ وَ

غالب رهندا، انهي سببان جو اهي بي سمجهه قوم آهي. الله تعالیٰ هاڻي توهان (مسلمانن) تي هلڪائي

عَلِمَ اَنَّ فِيْكُمْ ضَعْفًا ۭ فَاِنْ يَّكُنْ مِّنْكُمْ مِّائَةٌ صَابِرَةٌ يَّغْلِبُوْا

ڪئي آهي ۽ کيس معلوم آهي ته توهان ۾ ضعف آهي، پوءِ (هاڻي) جيڪڏهن توهان مان هڪ سؤ (مجاهد) صبر ڪندڙ آهن ته (اهي)

مِائَتَيْنِ ۚ وَاِنْ يَّكُنْ مِّنْكُمْ اَلْفٌ يَّغْلِبُوْٓا اَلْفَيْنِ بِاِذْنِ اللّٰهِ ۭ وَ

ٻن سون (ڪافرن) تي غالب رهندا ۽ جيڪڏهن هڪ هزار آهن ته الله جي حڪم سان ٻن هزارن تي غالب رهندا، ۽

١ه تفسير جلالين. ٢ه تفسير النسفي. ٣ه تفسير جلالين. ٤ه تفسير مظهري.

اللّٰهُ مَعَ الصّٰبِرِيْنَ ﴿٦٦﴾ مَا كَانَ لِنَبِيٍّ اَنْ يَّكُوْنَ لَهٗۤ اَسْرٰى حَتّٰى

الله صبر ڪندڙن سان گڏ آهي. نبي ڪريم کي مناسب ناهي جو ان وٽ جنگي قيدي هجن ايستائين جو

يُثْخِنَ فِى الْاَرْضِ ؕ تُرِيْدُوْنَ عَرَضَ الدُّنْيَا ۖ وَاللّٰهُ يُرِيْدُ

جو انهن کي زمين ۾ قتل ڪيو وڃي، توهان دنيا جو مال چاهيو ٿا ۽ الله تعالیٰ آخرت

الْاٰخِرَةَ ؕ وَاللّٰهُ عَزِيْزٌ حَكِيْمٌ ﴿٦٧﴾ لَوْلَا كِتٰبٌ مِّنَ اللّٰهِ سَبَقَ

چاهي ٿو، ۽ الله غالب حڪمت وارو آهي. جيڪڏهن الله جو حڪم اڳ ۾ ٿي نه چڪو هجي ها يعني درگذر ڪرڻ

لَمَسَّكُمْ فِيْمَاۤ اَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيْمٌ ﴿٦٨﴾ فَكُلُوْا مِمَّا غَنِمْتُمْ

جو، ته توهان کي مالِ غنيمت وٺڻ ۾ الله جو سخت عذاب پهچي ها. (هاڻي ٻلي) مالِ غنيمت حلال پاڪ

حَلٰلًا طَيِّبًا ۖ وَّاتَّقُوا اللّٰهَ ؕ اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿٦٩﴾

سمجهي توهان استعمال ڪريو، ۽ الله کان توهان خوف ڪريو، بيشڪ الله بخشيندڙ ٻاجهارو آهي.

يٰۤاَيُّهَا النَّبِىُّ قُلْ لِّمَنْ فِىْۤ اَيْدِيْكُمْ مِّنَ الْاَسْرٰٓى ۙ اِنْ يَّعْلَمِ اللّٰهُ فِىْ

اي رسول عربي توهان فرمايو انهن قيدين کي جيڪي توهان جي هٿ ۾ آهن ته جيڪڏهن الله توهان جي دلين ۾

قُلُوْبِكُمْ خَيْرًا يُّؤْتِكُمْ خَيْرًا مِّمَّاۤ اُخِذَ مِنْكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ؕ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ

خير معلوم ڪيو ته الله توهان کي عطا ڪندو ان کان بهتر (مال) جيڪو توهان کان ورتو ويو ۽ الله توهان کي بخش ڪندو ۽ الله بخشيندڙ

رَّحِيْمٌ ﴿٧٠﴾ وَاِنْ يُّرِيْدُوْا خِيَانَتَكَ فَقَدْ خَانُوا اللّٰهَ مِنْ قَبْلُ

ٻاجهارو آهي. ۽ جيڪڏهن اهي توهان سان خيانت جو ارادو ڪن ٿا ته ۽ بيشڪ انهن هن کان اڳ ۾ الله سان خيانت ڪئي

فَاَمْكَنَ مِنْهُمْ ؕ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌ حَكِيْمٌ ﴿٧١﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَهَاجَرُوْا

هئي پوءِ الله توهان کي ڪامياب ڪيو ۽ الله ڄاڻندڙ حڪمت وارو آهي. بيشڪ جن ماڻهن ايمان آندو ۽ هجرت ڪئي

وَجٰهَدُوْا بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ فِىْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَالَّذِيْنَ اٰوَوْا

۽ پنهنجي مالن ۽ جانن سان الله جي راهه ۾ جهاد ڪيو ۽ جن ماڻهن پناهه ڏني (مهاجرن کي)

له تفسير النسفي. ته نوٽ: جنگ بدر جي جنگي قيدين متعلق پاڪ ڪريم (منزل ٢) ۽ صحابه ڪرام جي فيصلي کي الله تعالیٰ برقرار رکي درگذر فرمايو ۽ سيدنا امير عمر جي فيصلي کي الله تعالیٰ ترجيح ڏني. ته تفسير النسفي.

وَّنَصَرُوْٓا اُولٰٓئِكَ بَعْضُهُمْ اَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ؕ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَلَمْ

۽ انهن جي مدد ڪئي اهي ئي هڪ ٻئي جا مددگار آهن ، ۽ جن ماڻهن ايمان آندو ۽ پر هجرت

يُهَاجِرُوْا مَا لَكُمْ مِّنْ وَّلَايَتِهِمْ مِّنْ شَيْءٍ حَتّٰى يُهَاجِرُوْا ۚ

نه ڪئي ، توهان لاءِ انهن جي ورثي مان ڪاب شيءِ نه آهي ايستائين جو اهي هجرت ڪن ،

وَاِنِ اسْتَنْصَرُوْكُمْ فِى الدِّيْنِ فَعَلَيْكُمُ النَّصْرُ اِلَّا عَلٰى قَوْمٍۢ

۽ جيڪڏهن اهي توهان کان دين جي معاملي ۾ مدد طلب ڪن پوءِ توهان تي انهن جي مدد ڪرڻ واجب آهي مگر اُن قوم

بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِّيْثَاقٌ ؕ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ بَصِيْرٌ ﴿۷۲﴾ وَالَّذِيْنَ

جي خلاف نه جن سان توهان جو معاهدو آهي ، ۽ الله توهان جي عملن کي ڏسندڙ آهي ، ۽ جن ماڻهن

كَفَرُوْا بَعْضُهُمْ اَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ؕ اِلَّا تَفْعَلُوْهُ تَكُنْ فِتْنَةٌ فِى الْاَرْضِ

ڪفر ڪيو (اهي) هڪ ٻئي جا مددگار آهن ، جيڪڏهن توهان (مذڪور احڪامن) عمل نه ڪندا ته ملڪ ۾

وَفَسَادٌ كَبِيْرٌ ﴿۷۳﴾ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَهَاجَرُوْا وَجٰهَدُوْا فِىْ

فتنو ۽ وڏو فساد برپا ٿيندو ۔ ۽ جن ماڻهن ايمان آندو ۽ هجرت ڪئي ۽ الله جي راهه ۾

سَبِيْلِ اللّٰهِ وَالَّذِيْنَ اٰوَوْا وَّنَصَرُوْٓا اُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُوْنَ

جهاد ڪيو ، ۽ جن ماڻهن پناهه ڏني (مهاجر مسلمانن کي) ۽ سندن مدد ڪئي اهي ئي سچا مؤمن

حَقًّا ؕ لَهُمْ مَّغْفِرَةٌ وَّرِزْقٌ كَرِيْمٌ ﴿۷۴﴾ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مِنْۢ بَعْدُ

آهن ، انهن (مدد ڪندڙن) لاءِ بخشش ۽ بهشت آهي ، ۽ جن ماڻهن انهن کان پوءِ ايمان آندو

وَهَاجَرُوْا وَجٰهَدُوْا مَعَكُمْ فَاُولٰٓئِكَ مِنْكُمْ ؕ وَاُولُوا الْاَرْحَامِ

۽ هجرت ڪئي ۽ توهان سان گڏ جهاد ڪيو پوءِ اهي به توهان مان آهن ، ۽ رشتيدار (ورثي ۾)

بَعْضُهُمْ اَوْلٰى بِبَعْضٍ فِىْ كِتٰبِ اللّٰهِ ؕ اِنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمٌ ﴿۷۵﴾

هڪ ٻئي جا وڌيڪ حقدار آهن الله جي حڪم موجب ، بيشڪ الله هر شيءِ کي ڄاڻندڙ آهي .

ع ١٠ رڪوع

ل تفسير بيضاوي و تفسير جلالين و تفسير النسفي ك تفسير جلالين (منزل ٢) ك تفسير جلالين .

(اٰیاتها ١٢٩) (٩) سُوْرَةُ التَّوْبَةِ مَدَنِیَّةٌ (١١٣) (رکوعاتها ١٦)

سورة توبة مدينه منوره ۾ نازل ٿي آهي، انهيءَ ۾ ١٢٩ آيتون ۽ ١٦ رڪوع آهن.

بَرَآءَةٌ مِّنَ اللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖٓ اِلَى الَّذِيْنَ عٰهَدْتُّمْ مِّنَ الْمُشْرِكِيْنَ ۝١

هي الله ۽ الله جي رسول جي طرفان قطع تعلق (جو اعلان) آهي، انهن مشرڪن لاءِ جن سان اوهان وعدو ڪيو

فَسِيْحُوْا فِى الْاَرْضِ اَرْبَعَةَ اَشْهُرٍ وَّاعْلَمُوْٓا اَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِى اللّٰهِ ۙ

پوءِ (اي مشرڪو) اوهان زمين ۾ چار مهينا سير ڪريو ۽ اوهان يقين ڪريو ته بيشڪ اوهان الله تعاليٰ کي عاجز ڪندڙ نه آهيو،

وَاَنَّ اللّٰهَ مُخْزِى الْكٰفِرِيْنَ ۝٢ وَاَذَانٌ مِّنَ اللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖٓ اِلَى

۽ بيشڪ الله تعاليٰ ڪافرن کي خوار ڪندڙ آهي. ۽ عام اعلان آهي الله ۽ الله جي رسول جي طرفان سڀني

النَّاسِ يَوْمَ الْحَجِّ الْاَكْبَرِ اَنَّ اللّٰهَ بَرِىْٓءٌ مِّنَ الْمُشْرِكِيْنَ ۙ۬ وَ

ماڻهن تائين حج اڪبر جي ڏينهن ته بيشڪ الله ۽ الله جو رسول مشرڪن کان بيزار

رَسُوْلُهٗ ۭ فَاِنْ تُبْتُمْ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۚ وَاِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَاعْلَمُوْٓا اَنَّكُمْ

آهي، پوءِ جيڪڏهن اوهين توبه تائب ٿيندؤ ته اهو اوهان لاءِ بهتر آهي، ۽ جيڪڏهن انڪار ڪندؤ ته يقين ڪريو

غَيْرُ مُعْجِزِى اللّٰهِ ۭ وَبَشِّرِ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِعَذَابٍ اَلِيْمٍ ۝٣ اِلَّا

بيشڪ اوهان الله کي عاجز ڪندڙ نه آهيو، ۽ اوهان ڪافرن کي دردناڪ عذاب جي خوشخبري ٻڌايو. مگر

الَّذِيْنَ عٰهَدْتُّمْ مِّنَ الْمُشْرِكِيْنَ ثُمَّ لَمْ يَنْقُصُوْكُمْ شَيْـــًٔا وَّلَمْ

مشرڪن مان اهي ماڻهو جن سان اوهان معاهدو ڪيو ان کان پوءِ انهن اوهان سان وعده خلافي نه ڪئي ۽ (اوهان

يُظَاهِرُوْا عَلَيْكُمْ اَحَدًا فَاَتِمُّوْٓا اِلَيْهِمْ عَهْدَهُمْ اِلٰى مُدَّتِهِمْ ۭ

جي مخالفتن ۾) ڪنهن هڪڙي جي مدد ڪئي، پوءِ مقرر وقت تائين اوهان انهن سان وعدو نڀايو،

اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِيْنَ ۝٤ فَاِذَا انْسَلَخَ الْاَشْهُرُ الْحُرُمُ فَاقْتُلُوا

بيشڪ الله تعاليٰ پرهيزگارن سان محبت رکي ٿو. پوءِ جنهن وقت حج جا مهينا پورا ٿين پوءِ اوهان

له تفسير روح المعاني وتفسير النسفي. (منزل ٢) ته تفسير جلالين وتفسير بيضاوي.

الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَاحْصُرُوهُمْ

مشرڪن کي قتل ڪريو جتي به توهان کي ملن ۽ کين پڪڙيو ۽ کين قيد ڪريو

وَاقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ ۚ فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَوٰةَ وَ

۽ انهن لاءِ توهان گهاٽ هڻي ويهو، پوءِ جيڪڏهن اهي توبهه تائب ٿين ۽ نماز پڙهن ۽

آتَوُا الزَّكَوٰةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ⑤

زڪواة ڏين پوءِ سندن رستو کولي ڇڏيو، بيشڪ الله تعالىٰ بخشيندڙ ٻاجهارو آهي.

وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّىٰ يَسْمَعَ

۽ جيڪڏهن مشرڪن مان ڪو ماڻهو توهان کان پناهه گهري ته ڏيو پوءِ ان کي پناهه ڏيو ايستائين ته الله جو

كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ ⑥

ڪلام ٻڌي ان کان پوءِ کيس امن واري جاءِ تي رسايو، اهو (حڪم) ان سببان آهي ته بيشڪ اهي بي سمجهه قوم آهن.

كَيْفَ يَكُونُ لِلْمُشْرِكِينَ عَهْدٌ عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ رَسُولِهِ

(عجب آهي ته) الله ۽ الله جي رسول وٽ انهن مشرڪن جو ڪهڙو معاهدو آهي

إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ۖ فَمَا اسْتَقَامُوا

سواءِ انهن ماڻهن جي جن سان توهان مسجد الحرام ۾ وعدو ڪيو، پوءِ جيستائين توهان سان اهي وعدي

لَكُمْ فَاسْتَقِيمُوا لَهُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ ⑦ كَيْفَ

تي قائم رهن ته توهان به انهن سان وعدي تي قائم رهو، بيشڪ الله نيڪوڪارن سان محبت رکي ٿو. (عجب آهي

وَإِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ لَا يَرْقُبُوا فِيكُمْ إِلًّا وَلَا ذِمَّةً ۚ

ته انهن جو ڪهڙو لحاظ رکجي) ڄڏهن ته جيڪڏهن توهان تي اهي فاتح ٿين ها ته توهان سان مائٽي ۽ معاهدي جو لحاظ نه ڪن،

يُرْضُونَكُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ وَتَأْبَىٰ قُلُوبُهُمْ وَأَكْثَرُهُمْ

اهي توهان کي سهڻي گفتگو سان راضي ڪن ٿا ۽ سندن دليون انڪار ڪن ٿيون، ۽ انهن مان گهڻا

ا ه تفسير بيضاوي و تفسير جلالين. ٢ ه تفسير ابن عباس. ٣ ه تفسير جلالين.

فٰسِقُوْنَ ۚ﴿٨﴾ اِشْتَرَوْا بِاٰيٰتِ اللّٰهِ ثَمَنًا قَلِيْلًا فَصَدُّوْا عَنْ

وعدي خلافي ڪندڙ آهن. اهي الله جي آيتن جي عيوض ٿورو مُلهه حاصل ڪن ٿا پوءِ الله جي دين کان

سَبِيْلِهٖ ؕ اِنَّهُمْ سَآءَ مَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿٩﴾ لَا يَرْقُبُوْنَ فِيْ

روڪين ٿا، بيشڪ جيڪو ڪم اهي ڪن ٿا سو خراب آهي. نه ٿا لحاظ رکن مومن

مُؤْمِنٍ اِلًّا وَّلَا ذِمَّةً ؕ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُعْتَدُوْنَ ﴿١٠﴾ فَاِنْ

۾ مائٽي ۽ مُعاهدي جو، ۽ اهي ئي حد کان وڌندڙ آهن. پوءِ جيڪڏهن

تَابُوْا وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتَوُا الزَّكٰوةَ فَاِخْوَانُكُمْ فِي

اهي توبه تائب ٿين ۽ نماز پڙهن ۽ زڪوٰة ڏين پوءِ اهي توهان جا ديني

الدِّيْنِ ؕ وَنُفَصِّلُ الْاٰيٰتِ لِقَوْمٍ يَّعْلَمُوْنَ ﴿١١﴾ وَاِنْ نَّكَثُوْٓا

ڀائر آهن، ۽ سمجهه رکندڙن لاءِ لين پنهنجون آيتون کولي بيان ڪريون ٿا. ۽ جيڪڏهن معاهدي

اَيْمَانَهُمْ مِّنْۢ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعَنُوْا فِيْ دِيْنِكُمْ فَقَاتِلُوْٓا

ڪرڻ کان پوءِ به اهي پنهنجي وعدي کي ٽوڙين ٿا ۽ توهان جي دين ۾ طعنو هڻن ٿا پوءِ توهان ڪافرن

اَئِمَّةَ الْكُفْرِ ۙ اِنَّهُمْ لَآ اَيْمَانَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ

جي اڳواڻن کي قتل ڪريو، بيشڪ اهي اهي آهن جن لاءِ ڪو به معاهدو ناهي ته من

يَنْتَهُوْنَ ﴿١٢﴾ اَلَا تُقَاتِلُوْنَ قَوْمًا نَّكَثُوْٓا اَيْمَانَهُمْ

اهي باز اچن. ڇو نه ٿا توهان اُن قوم سان جهاد ڪريو جن پنهنجا معاهدا ٽوڙيا

وَهَمُّوْا بِاِخْرَاجِ الرَّسُوْلِ وَهُمْ بَدَءُوْكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ ؕ

۽ رسول عربي ﷺ کي جلاوطن ڪرڻ جو ارادو ڪيو ۽ انهن وعدي خلافي ۾ توهان سان اڳرائي ڪئي،

اَتَخْشَوْنَهُمْ ۚ فَاللّٰهُ اَحَقُّ اَنْ تَخْشَوْهُ اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿١٣﴾

ڇا توهان انهن کان ڊڄو ٿا؟ پوءِ الله زياده حقدار آهي جو ان کان ڊڄو جيڪڏهن توهان مومن آهيو.

ك تفسير ابن عباس و تفسير النسفي. ك تفسير بيضاوي. (منزل ٢) ك تفسير النسفي. ك تفسير جلالين.

قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبْهُمُ اللّٰهُ بِاَيْدِيْكُمْ وَيُخْزِهِمْ وَيَنْصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ

توهان انهن کي قتل ڪريو، الله انهن کي توهان جي هٿان عذاب ڪري ٿو ۽ انهن کي خوار ڪري ٿو ۽ انهن جي مقابلي ۾ توهان جي مدد

وَيَشْفِ صُدُوْرَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿١٤﴾ وَيُذْهِبْ غَيْظَ قُلُوْبِهِمْ

فرمائي ٿو ۽ مؤمن ماڻهن جي سينن کي شفا بخشي ٿو. ۽ سندن سينن مان ڪاوڙ ختم ڪري ٿو،

وَيَتُوْبُ اللّٰهُ عَلٰى مَنْ يَّشَآءُ ۗ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌ حَكِيْمٌ ﴿١٥﴾ اَمْ حَسِبْتُمْ اَنْ

۽ جنهن تي چاهي پنهنجي رحمت جي نظر فرمائي ٿو ۽ الله ڄاڻندڙ، حڪمت وارو آهي. توهان سمجهيو ته توهان کي

تُتْرَكُوْا وَلَمَّا يَعْلَمِ اللّٰهُ الَّذِيْنَ جٰهَدُوْا مِنْكُمْ وَلَمْ يَتَّخِذُوْا

ائين ڇڏيو ويندو حالانڪ اڃان تائين الله توهان مان مجاهدن جي سڃاڻپ نه ڪرائي آهي ۽ جن ماڻهن الله

مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَلَا رَسُوْلِهٖ وَلَا الْمُؤْمِنِيْنَ وَلِيْجَةً ۗ وَاللّٰهُ

۽ الله جي رسول ۽ مؤمنن کان سواءِ (ڪنهن کي) پنهنجو رازدان لهه نه بڻايو، ۽ الله تعالىٰ

خَبِيْرٌ بِمَا تَعْمَلُوْنَ ﴿١٦﴾ مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِيْنَ اَنْ يَّعْمُرُوْا مَسٰجِدَ اللّٰهِ

توهان جي عملن کان خبردار آهي. مشرڪن لاءِ مناسب نه آهي جو مَسجِدُ الحرام جي تعمير ڪن

شٰهِدِيْنَ عَلٰٓى اَنْفُسِهِمْ بِالْكُفْرِ ۗ اُولٰٓئِكَ حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ ۚۖ وَ

حالانڪ اهي پاڻ پنهنجن نفسن تي ڪفر جو شاهد ڏيندڙ آهن، اهي اهي آهن جن جا عمل ضايع ٿي ويا، ۽

فِى النَّارِ هُمْ خٰلِدُوْنَ ﴿١٧﴾ اِنَّمَا يَعْمُرُ مَسٰجِدَ اللّٰهِ مَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ

اهي دوزخ ۾ هميشه رهندا. الله جي مسجدن کي فقط اهو آباد ڪري سگهي ٿو جيڪو الله تعالىٰ

وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَاَقَامَ الصَّلٰوةَ وَاٰتَى الزَّكٰوةَ وَلَمْ يَخْشَ اِلَّا اللّٰهَ

۽ قيامت تي ايمان آڻي ٿو ۽ نماز پڙهي ٿو ۽ زڪواة ڏئي ٿو ۽ الله کان سواءِ ڪنهن کان نه ٿو ڊڄي

فَعَسٰٓى اُولٰٓئِكَ اَنْ يَّكُوْنُوْا مِنَ الْمُهْتَدِيْنَ ﴿١٨﴾ اَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ

پوءِ اهي جلدي هدايت وارن مان ٿيندا. ڇا توهان برابر سمجهو ٿا (اُن کي)

له تفسير جامع البيان. ٢ه تفسير بيضاوى و تفسير النسفى. ٣ه تفسير جلالين.

الْحَاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ اٰمَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ

جيڪو حاجين کي پاڻي پيارڻ ۽ مسجد الحرام کي آباد ڪرڻ انهيءَ ماڻهوءَ وانگر جيڪو الله تعالىٰ ۽ قيامت تي

الْاٰخِرِ وَجٰهَدَ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ؕ لَا يَسْتَوٗنَ عِنْدَ اللّٰهِ ؕ وَ

ايمان آڻي ٿو ۽ الله جي راهه ۾ جهاد ڪري ٿو (خبردار مؤمن ۽ ڪافر) الله تعالىٰ وٽ برابر ناهن. ۽

اللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظّٰلِمِيْنَ ﴿۱۹﴾ اَلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَ

الله تعالىٰ ظالم قوم کي هدايت نه ٿو ڏئي. اهي ماڻهو جن ايمان آندو ۽

هَاجَرُوْا وَجٰهَدُوْا فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ ۙ

هجرت ڪئي ۽ الله جي راهه ۾ پنهنجي مالن ۽ نفسن سان جهاد ڪيو،

اَعْظَمُ دَرَجَةً عِنْدَ اللّٰهِ ؕ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْفَآئِزُوْنَ ﴿۲۰﴾

(انهن جو) الله تعالىٰ وٽ تمام وڏو درجو آهي، ۽ اهي ئي ڪامياب ٿيندڙ آهن.

يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ مِّنْهُ وَرِضْوَانٍ وَّجَنّٰتٍ لَّهُمْ

رسول عربيﷺ جي مبارڪ زبان سان، الله تعالىٰ کين پنهنجي طرفان رحمت ۽ رضامندي ۽ اهڙن باغن جي

فِيْهَا نَعِيْمٌ مُّقِيْمٌ ﴿۲۱﴾ خٰلِدِيْنَ فِيْهَآ اَبَدًا ؕ اِنَّ اللّٰهَ عِنْدَهٗۤ

بشارت ٿو ڏئي جنهن ۾ دائمي نعمت هوندي. هميشه هميشه انهيءَ ۾ رهندا، بيشڪ الله تعالىٰ وٽ

اَجْرٌ عَظِيْمٌ ﴿۲۲﴾ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَتَّخِذُوْۤا اٰبَآءَكُمْ

اجر عظيم آهي. اي مؤمنو! توهان پنهنجي والدين ۽ ڀائرن کي

وَاِخْوَانَكُمْ اَوْلِيَآءَ اِنِ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْاِيْمَانِ ؕ وَمَنْ

پسند نه ڪريو جيڪڏهن اهي ايمان جي بدران ڪفر کي پسند ڪن ته ۽ جيڪو ماڻهو

يَّتَوَلَّهُمْ مِّنْكُمْ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الظّٰلِمُوْنَ ﴿۲۳﴾ قُلْ اِنْ كَانَ

توهان مان انهن سان دوستي رکي ٿو پوءِ اهي ئي ظالم آهن. رسول عربي توهان فرمايو جيڪڏهن

تفسير روح المعاني. تفسير مظهري. ‏ منزل ٢ ‏ تفسير جلالين وتفسير جامع البيان.

اٰبَآؤُكُمْ وَاَبْنَآؤُكُمْ وَاِخْوَانُكُمْ وَاَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيْرَتُكُمْ وَ

توهان جا پيءُ ۽ توهان جا پٽ ۽ توهان جا ڀائر ۽ توهان جون گهر واريون ۽ توهان جا ننڍا مائٽ ۽

اَمْوَالُ ِۨاقْتَرَفْتُمُوْهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسٰكِنُ

توهان جا مال، جيڪي توهان ڪمايو ٿا، ۽ توهان جا واپار جن جي نقصان جو خوف ڪريو ٿا ۽ گهر جن کي

تَرْضَوْنَهَآ اَحَبَّ اِلَيْكُمْ مِّنَ اللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ وَجِهَادٍ فِيْ

توهان پسند ڪريو ٿا اهي سڀ شيون جيڪڏهن توهان کي پياريون آهن الله ۽ الله جي رسول کان ۽ جهاد في

سَبِيْلِهٖ فَتَرَبَّصُوْا حَتّٰى يَاْتِيَ اللّٰهُ بِاَمْرِهٖ ؕ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي

سبيل الله کان ته پوءِ توهان انتظار ڪريو ايستائين جو الله پنهنجو حڪم آڻي، ۽ الله تعاليٰ گنهگار قوم

الْقَوْمَ الْفٰسِقِيْنَ ﴿٢٤﴾ لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللّٰهُ فِيْ مَوَاطِنَ

کي هدايت نه ٿو ڏئي. تحقيق الله تعاليٰ توهان جي مدد فرمائي گهڻن جنگي محاذن تي

كَثِيْرَةٍ ۙ وَّيَوْمَ حُنَيْنٍ ۙ اِذْ اَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ

۽ جنگ حُنين جي واري ڏينهن، جڏهن توهان کي پنهنجي لشڪر جي گهڻائي تي ناز هو پوءِ توهان کي

تُغْنِ عَنْكُمْ شَيْـًٔا وَّضَاقَتْ عَلَيْكُمُ الْاَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ

توهان جي گهڻائي فائدو نه پهچايو ۽ توهان تي زمين تنگ ٿي پئي پنهنجي ڪشادگي جي باوجود

ثُمَّ وَلَّيْتُمْ مُّدْبِرِيْنَ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ اَنْزَلَ اللّٰهُ سَكِيْنَتَهٗ عَلٰى

پوءِ توهان مان ڪجهه ماڻهو منتشر (جدا جدا) ٿي پوئتي هٽيا. ان کان پوءِ الله پنهنجي رحمت سڪينه نازل فرمائي رسول عربي

رَسُوْلِهٖ وَعَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ وَاَنْزَلَ جُنُوْدًا لَّمْ تَرَوْهَا وَ

تي ۽ صحابه ڪرام تي ۽ الله نازل ڪيو لشڪر (ملائڪن جي) کي جيڪو توهان نه ڏٺو

عَذَّبَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا ؕ وَذٰلِكَ جَزَآءُ الْكٰفِرِيْنَ ﴿٢٦﴾

۽ الله تعاليٰ ڪافرن تي سخت عذاب ڪيو، ۽ اها ڪافرن جي سزا آهي.

ل تفسير جامع البيان وتفسير جلالين. ٢ حُنين مڪه مڪرمه ۽ (منزل ٢) طائف شريف جي وچ ۾ هڪ وادي جو نالو آهي. تفسير مظهري ۽ تفسير جلالين ٣ تفسير مظهري. ٤ تفسير مظهري. ٥ تفسير روح المعاني.

ثُمَّ يَتُوبُ اللّٰهُ مِنْۢ بَعْدِ ذٰلِكَ عَلٰى مَنْ يَّشَآءُ ؕ وَاللّٰهُ

اُن کان پوءِ الله توبه قبول فرمائي ٿو جنهن ڪي پاڻ چاهي، ۽ الله تعالىٰ

غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿٢٧﴾ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْۤا اِنَّمَا الْمُشْرِكُوْنَ

بخشيندڙ ٻاجهارو آهي. اي مؤمنو! مشرڪ ته پليد آهن

نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هٰذَا ۚ

تنهنڪري مسجد الحرام کي ويجهو نه ٿين، هن سال کان پوءِ،

وَاِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً فَسَوْفَ يُغْنِيْكُمُ اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖۤ اِنْ

۽ جيڪڏهن توهان مسڪيني جو خوف ڪريو ٿا ته پوءِ الله تعالىٰ جلدي پنهنجي فضل سان جيڪڏهن چاهي توهان کي

شَآءَ ؕ اِنَّ اللّٰهَ عَلِيْمٌ حَكِيْمٌ ﴿٢٨﴾ قَاتِلُوا الَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ

شاهوڪار ڪندو، بيشڪ الله تعالىٰ ڄاڻندڙ حڪمت وارو آهي. توهان جنگ ڪريو انهن ماڻهن سان جيڪي نه تا

بِاللّٰهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَلَا يُحَرِّمُوْنَ مَا حَرَّمَ اللّٰهُ وَ

ايمان آڻن الله تعالىٰ تي ۽ نه قيامت تي ۽ نه ٿا حرام سمجهن (انهن شين کي) جيڪي الله ۽ الله جي رسول

رَسُوْلُهٗ وَلَا يَدِيْنُوْنَ دِيْنَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِيْنَ اُوْتُوا

حرام ڪيون آهن ۽ نه ٿا اعتقاد رکن اهل ڪتاب جا دين اسلام تي

الْكِتٰبَ حَتّٰى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَّدٍ وَّهُمْ

ايستائين جو اهي (شڪست کائي) پنهنجي هٿ سان جزيه ڏين ۽ اهي

صٰغِرُوْنَ ﴿٢٩﴾ وَقَالَتِ الْيَهُوْدُ عُزَيْرُ ۨابْنُ اللّٰهِ وَقَالَتِ

ذليل ٿيندڙ آهن. ۽ يهودين چيو ته عزير، الله جو پٽ آهي، ۽ عيسائين چيو

النَّصٰرَى الْمَسِيْحُ ابْنُ اللّٰهِ ؕ ذٰلِكَ قَوْلُهُمْ بِاَفْوَاهِهِمْ ۚ

ته عيسىٰ، الله جو پٽ آهي، اهي انهن جا زباني افواه آهن.

(منزل ۲)

له تفسير ابن عباس ولغات القرآن عربي. ته تفسير النسفي. ٣ه تفسير النسفي. ٤ه يعني هڪ قسم جو ٽيڪس آهي جيڪو اسلامي حڪومت ۾ غير مسلمن کان سندن مال ۽ جان جي حفاظت لاءِ وصول ڪيو ويندو آهي. تفسير مظهري.

يُضَاهِـُٔونَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِن قَبْلُ ۚ

اهي به انهن ڪافرن جهڙيون ڳالهيون ڪن ٿا جيڪي انهن کان اڳ هئا،

قَاتَلَهُمُ اللَّهُ ۚ أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٣٠﴾ اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ

الله انهن کي هلاڪ ڪري، اهي ڪيڏانهن اُبتا وڃي رهيا آهن. انهن پنهنجي پادرين ۽

وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ

راهبن ۽ عيسىٰ پٽ مريم کي معبود بنايو، (سچي) الله تعالىٰ

مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَٰهًا وَاحِدًا ۖ

کان سواءِ ، حالانڪه نه حڪم ڪيو ويو (انهن کي) مگر (صرف اهو) ته هڪ الله جي عبادت ڪن ،

لَّا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٣١﴾

ناهي ڪو عبادت جي لائق مگر الله تعالىٰ ، سندس ذات شرڪ کان پاڪ آهي .

يُرِيدُونَ أَن يُطْفِـُٔوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى

اهي ارادو ڪن ٿا ته نبوّت له جي نور کي پنهنجي ڦوڪن سان وسائن پر الله تعالىٰ

اللَّهُ إِلَّا أَن يُتِمَّ نُورَهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ﴿٣٢﴾ هُوَ

نبوّت جي نور کي مڪمل ڪري ٿو جيتوڻيڪ ڪافران کي ناپسند ڪن ٿا . الله اهو

الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ

آهي جنهن پنهنجي رسول عربي کي هدايت سان موڪليو ۽ دين اسلام کي موڪليو

لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ ﴿٣٣﴾ يَا أَيُّهَا

انهي لاءِ ته دين اسلام کي ڪه هر مذهب تي غالب ڪري، جيتوڻيڪ مشرڪ ان کي ناپسند ڪن ٿا . اي

الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ كَثِيرًا مِّنَ الْأَحْبَارِ وَالرُّهْبَانِ

مومنو ! بيشڪ گهڻا پادري ۽ راهب

النصف

له تفسير النسفي، ع تفسير جلالين، ک تفسير مظهري.

لَيَأْكُلُونَ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَيَصُدُّونَ عَن

ناجائز طريقي سان ماڻھن جا مال کائن ٿا ۽ روکين ٿا دين[1] اسلام

سَبِيلِ اللَّهِ ۗ وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا

کان ، ۽ جيکي ماڻھو سون ۽ چاندي گڏ ڪن ٿا ۽ انھيءَ

يُنفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣٤﴾

کي الله جي راھ ۾ خرچ نہ ٿا ڪن، پوءِ توھان انھن کي دردناڪ عذاب[2] جي خبر ڏيو.

يَوْمَ يُحْمَىٰ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَىٰ بِهَا جِبَاهُهُمْ

جنھن وقت تپايا ويندا (سون چاندي) جھنم جي باھ ۾ پوءِ داغ ڏنو ويندو انھيءَ سان سندن

وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ ۖ هَٰذَا مَا كَنَزْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ فَذُوقُوا

پيشانين ۽ پاسن ۽ پٺن کي، (۽ انھن کي چيو ويندو[3]) ھي اھو آھي جيکو توھان پنھنجي لاءِ گڏ ڪيو ھو (دنيا ۾) پوءِ توھان

مَا كُنتُمْ تَكْنِزُونَ ﴿٣٥﴾ إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِندَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ

گڏ ڪرڻ جي عيوض عذاب چکو، بيشڪ مھينن جو تعداد الله تعالى وٽ ٻارھن

شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ

مھينا آھي، الله تعالى جي ڪتاب ۾ جنھن ڏينھن کان الله تعالى آسمان ۽ زمين پيدا ڪيا

مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ۚ ذَٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ ۚ فَلَا تَظْلِمُوا

انھن مھينن مان چار مھينا (حج جي ڪري) مُعزز آھن، اھو دين مستقيم[4] (سڌو) آھي، پوءِ انھن مھينن ۾

فِيهِنَّ أَنفُسَكُمْ ۚ وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا

پنھنجي پاڻ تي ظلم نہ ڪريو، ۽ توھان سڀئي مشرڪن سان جنگ ڪريو جيئنڪ اھي سڀئي

يُقَاتِلُونَكُمْ كَافَّةً ۚ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ﴿٣٦﴾

گڏجي توھان سان جنگ ڪن ٿا ، ۽ توھان يقين ڪريو بيشڪ الله تعالى پرھيزگارن سان گڏ آھي.

[1] تفسير مظھري. [2] تفسير جلالين. [3] تفسير جامع البيان [4] تفسير ابن عباس. [5] تفسير مظھري.

إِنَّمَا النَّسِيٓءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ يُضَلُّ بِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا

پوئتي هٽائڻ (حج جي مهينن کي) ڪفر ۾ زيادتي آهي، انهيءَ سان ڪافر گمراهه ٿين ٿا

يُحِلُّونَهُ عَامًا وَّيُحَرِّمُونَهُ عَامًا لِّيُوَاطِـُٔوا عِدَّةَ مَا حَرَّمَ

هڪڙي سال انهن کي حلال بنائن ٿا ته ٻئي سال حرام بنائن ٿا، ان لاءِ ته ڄڻ وارن چئن مهينن جو تعداد

اللّٰهُ فَيُحِلُّوا مَا حَرَّمَ اللّٰهُ ۚ زُيِّنَ لَهُمْ سُوٓءُ أَعْمَالِهِمْ ۗ وَاللّٰهُ

پورو ڪن، پوءِ حلال ڪن ٿا انهيءَ کي جنهن کي الله حرام ڪيو، سندن بد اعمالي سندن لاءِ سينگاري وئي آهي، ۽ الله

لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكٰفِرِينَ ﴿٣٧﴾ يٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا مَا لَكُمْ

ڪافرن جي قوم کي هدايت نه ٿو ڏئي. اي مومنو! توهان کي ڇا ٿيو!

إِذَا قِيلَ لَكُمُ انْفِرُوا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ اثَّاقَلْتُمْ إِلَى الْأَرْضِ ۚ

جنهن وقت توهان کي چيو ويو ته الله جي راهه ۾ توهان جهاد ڪريو (ان وقت) توهان ويهي رهيا،

أَرَضِيتُمْ بِالْحَيٰوةِ الدُّنْيَا مِنَ الْاٰخِرَةِ ۚ فَمَا مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا

ڇا توهان آخرت جي عيوض دنيا جي حياتي پسند ڪريو ٿا، پوءِ نه آهي سامان دنيا جي حياتيءَ جو

فِي الْاٰخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ ﴿٣٨﴾ إِلَّا تَنْفِرُوا يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ۙ

آخرت جي مقابلي ۾ مگر تمام ٿورڙو. جيڪڏهن توهان نه نڪتا توهان کي سخت عذاب چکايو ويندو،

وَّيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّوهُ شَيْـًٔا ۗ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ

۽ توهان جي عيوض ٻي قوم پيدا ڪئي ويندي ۽ توهان اُن کي ڪنهن قسم جو نقصان نه پهچائي سگهندا، ۽ الله هر شيءِ

شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٣٩﴾ إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللّٰهُ إِذْ أَخْرَجَهُ

تي قادر آهي. توهان جيڪڏهن رسول عربي جي مدد نه ڪندا پوءِ بيشڪ الله پاڻ سندس مدد ڪئي، جنهن وقت رسول عربي

الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ إِذْ يَقُولُ

کي ڪافرن هجرت ڪرائي، رسول عربي ۽ ابوبڪر صديق اُن وقت غار ثور ۾ موجود هئا، ان وقت

ك تفسير الصاوي وجلالين. ك تفسير جامع البيان. ك تفسير كبير وتفسير بيضاوي و (منزل ٢) جلالين وتفسير جامع البيان وتفسير روح المعاني. ك تفسير كبير.

لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا ۖ فَأَنزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ

رسول عربي پنهنجي صحابي (ابوبڪر صديق) کي فرمايو ته نه ڏک ڪر بيشڪ الله اسان ساڻ آهي پوءِ الله پنهنجي رحمت ابوبڪر

عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَّمْ تَرَوْهَا وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا

صديق تي نازل فرمائي ۽ ان کي اهڙي لشڪر سان مضبوط بنايو جيڪو توهان نه ڏٺو ۽ الله تعالىٰ ڪافرن جي ڳالهه کي

السُّفْلَىٰ ۗ وَكَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا ۗ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٤٠﴾

هيٺ ڪيو، ۽ پنهنجي ڳالهه کي مٿي ڪيو، ۽ الله غالب حڪمت وارو آهي.

انفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ

توهان خوشي سان گهران نڪرو يا ناخوشي سان ۽ توهان الله جي راهه ۾ جهاد ڪريو پنهنجي

فِي سَبِيلِ اللَّهِ ۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾

مالن ۽ جانين سان، اهو توهان لاءِ تمام بهتر آهي جيڪڏهن توهان ڄاڻو ٿا.

لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرِيبًا وَسَفَرًا قَاصِدًا لَّاتَّبَعُوكَ وَلَٰكِن

جيڪڏهن ويجهي دولت ۽ سفر آسان هجي ها ته توهان ساڻ اهي گڏ هلن ها، پر انهن کي

بَعُدَتْ عَلَيْهِمُ الشُّقَّةُ ۚ وَسَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَوِ اسْتَطَعْنَا

تڪليف وارو رستو ڏکيو پيو ۽ جلدي الله جو قسم کڻندا ته جيڪڏهن اسان کي

لَخَرَجْنَا مَعَكُمْ يُهْلِكُونَ أَنفُسَهُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ

توفيق هجي ها ته توهان سان گڏ (جهاد لاءِ) نڪرون ها، اهي پنهنجي نفس کي هلاڪ ڪن ٿا الله ڄاڻي ٿو ته

إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٤٢﴾ عَفَا اللَّهُ عَنكَ لِمَ أَذِنتَ لَهُمْ

بيشڪ اهي ڪوڙا آهن. الله تعالىٰ توهان کي درگذر فرمايو، توهان انهن کي ڇا لاءِ اجازت

حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَتَعْلَمَ الْكَاذِبِينَ ﴿٤٣﴾

ڏني (يعني انهن کي اجازت نه ڏيو ها) ايستائين جو توهان لاءِ (انهن مان) سچا ظاهر ٿين ها ۽ توهان ڪوڙن کي معلوم ڪريو ها.

ـ تفسير جامع البيان وتفسير جلالين. ـ تفسير مظهري. ـ تفسير بيضاوي و (منزل ٢) تفسير جامع البيان وتفسير مظهري. ـ تفسير جلالين.

لَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ

۽ جيڪي ماڻهو الله ۽ قيامت تي ايمان آڻن ٿا اُهي توهان کان اجازت نه ٿا وٺن

أَنْ يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ ۗ وَاللَّهُ عَلِيمٌ

پنهنجي مالن ۽ نفسن سان جهاد نه ڪرڻ جي ، ۽ الله پرهيزگارن

بِالْمُتَّقِينَ ﴿٤٤﴾ إِنَّمَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ

کي ڄاڻندڙ آهي. اجازت فقط (جهاد نه ڪرڻ جي) اهي ماڻهو وٺن ٿا جيڪي

بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَارْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ فَهُمْ

الله ۽ قيامت تي ايمان نه ٿا آڻن ۽ سندن دليون شڪ ۾ آهن ، پوءِ اهي

فِي رَيْبِهِمْ يَتَرَدَّدُونَ ﴿٤٥﴾ وَلَوْ أَرَادُوا الْخُرُوجَ

پنهنجي شڪ ۾ پريشان آهن . ۽ جيڪڏهن اهي نڪرڻ جو ارادو رکن ها ته

لَأَعَدُّوا لَهُ عُدَّةً وَلَٰكِنْ كَرِهَ اللَّهُ انْبِعَاثَهُمْ

جهاد لاءِ ڪو سامان تيار ڪن ها ، پر الله انهن جي نڪرڻ کي ناپسند فرمايو

فَثَبَّطَهُمْ وَقِيلَ اقْعُدُوا مَعَ الْقَاعِدِينَ ﴿٤٦﴾

پوءِ اهي سُست ٿيا ۽ انهن کي چيو ويو ته توهان ويهي رهو (گهر ۾) ويهندڙن سان گڏ.

لَوْ خَرَجُوا فِيكُمْ مَا زَادُوكُمْ إِلَّا خَبَالًا

جيڪڏهن اهي توهان سان نڪرن ها ته توهان ۾ افواهه

وَلَأَوْضَعُوا خِلَالَكُمْ يَبْغُونَكُمُ الْفِتْنَةَ ۖ وَ

پکيڙي ، توهان جي وچ ۾ فتنو پيدا ڪن ها ، ۽

فِيكُمْ سَمَّاعُونَ لَهُمْ ۗ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿٤٧﴾

توهان جي وچ ۾ انهن جا جاسوس موجود آهن ، ۽ الله خوب ڄاڻندڙ آهي ظالمن کي.

۱ تفسير ابن عباس، ۲ تفسير جلالين، ۳ تفسير جامع البيان.

لَقَدِ ابْتَغَوُا الْفِتْنَةَ مِنْ قَبْلُ وَقَلَّبُوا لَكَ الْأُمُورَ حَتّٰى

تحقيق هن کان اڳ ۾ به انهن فتنو پيدا ڪيو ۽ توهان لاءِ حيلا هلايائون ايستائين جو

جَآءَ الْحَقُّ وَظَهَرَ اَمْرُ اللّٰهِ وَهُمْ كٰرِهُوْنَ ﴿٤٨﴾ وَمِنْهُمْ

حق آيو ۽ الله جو حُڪم ظاهر ٿيو ۽ اهي ناپسند ڪندڙ آهن. ۽ انهن مان

مَّنْ يَّقُوْلُ ائْذَنْ لِّيْ وَلَا تَفْتِنِّيْ ؕ اَلَا فِي الْفِتْنَةِ

ڪي اهڙا آهن جيڪي چون ٿا ته اسان کي اجازت ڏي ۽ اسان کي فتني ۾ نه وجهه، خبردار فتني ۾ ته اهي پاڻ

سَقَطُوْا ؕ وَاِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيْطَةٌۢ بِالْكٰفِرِيْنَ ﴿٤٩﴾ اِنْ تُصِبْكَ

ڪري پيا، ۽ بيشڪ جهنم ڪافرن کي گهيرو ڪندڙ آهي. جيڪڏهن توهان کي ڪا نيڪي

حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ ۚ وَاِنْ تُصِبْكَ مُصِيْبَةٌ يَّقُوْلُوْا قَدْ

پهچي ٿي ته انهن کي ڏکي ٿي وڃي، ۽ جيڪڏهن توهان کي تڪليف پهچي ٿي، چون ٿا ته بيشڪ اسان پنهنجو

اَخَذْنَآ اَمْرَنَا مِنْ قَبْلُ وَيَتَوَلَّوْا وَّهُمْ فَرِحُوْنَ ﴿٥٠﴾

ڪم اڳ ۾ ئي درست ڪري ڇڏيو هو ۽ اهي خوشي سان موٽن ٿا (جهاد ۾ شرڪت کان سواءِ).

قُلْ لَّنْ يُّصِيْبَنَآ اِلَّا مَا كَتَبَ اللّٰهُ لَنَا ۚ هُوَ مَوْلٰىنَا ۚ

رسولِ عربي توهان فرمايو هرگز اسان کي ڪا تڪليف نه ٿي پهچي، سواءِ ان جي جيڪا الله اسان جي تقدير ۾ لکي آهي، الله اسان جو مددگار آهي،

وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُوْنَ ﴿٥١﴾ قُلْ هَلْ تَرَبَّصُوْنَ

الله تعالیٰ تي مومنن کي توڪل رکڻ گهرجي. رسولِ عربي توهان فرمايو ته انتظار ڪريو توهان اسان لاءِ

بِنَآ اِلَّآ اِحْدَى الْحُسْنَيَيْنِ ؕ وَنَحْنُ نَتَرَبَّصُ بِكُمْ

سواءِ ٻن ڀلاين مان هڪ جي (فتح يا شهادت) ۽ اسين (مسلمان) توهان لاءِ الله جي عذاب

اَنْ يُّصِيْبَكُمُ اللّٰهُ بِعَذَابٍ مِّنْ عِنْدِهٖٓ اَوْ بِاَيْدِيْنَا ۖ

جو انتظار ڪريون ٿا جيڪو الله تعالیٰ توهان کي پاڻ ڪندو يا اسان جي هٿان ڪرائيندو،

له تفسير جامع البيان. كه تفسير جلالين. كه تفسير جامع البيان و جلالين.

فَتَرَبَّصُوْٓا اِنَّا مَعَكُمْ مُّتَرَبِّصُوْنَ ﴿۵۲﴾ قُلْ اَنْفِقُوْا طَوْعًا

پوءِ توهان انتظار ڪريو بيشڪ اسان به توهان سان گڏ انتظار ڪندڙ آهيون. رسول عربي توهان فرمايو اهي خوشيءَ سان

اَوْ كَرْهًا لَّنْ يُّتَقَبَّلَ مِنْكُمْ ؕ اِنَّكُمْ كُنْتُمْ قَوْمًا

يا ناخوشيءَ سان خرچ ڪن ليڪن هرگز انهن جو (خرچ ڪرڻ) قبول نه ڪيو ويندو. (ان لاءِ ته) بيشڪ اهي گنهگار

فٰسِقِيْنَ ﴿۵۳﴾ وَمَا مَنَعَهُمْ اَنْ تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقٰتُهُمْ اِلَّآ

قوم آهي . ۽ خرچ قبول نه ٿيڻ جو سبب هي آهي ته

اَنَّهُمْ كَفَرُوْا بِاللّٰهِ وَبِرَسُوْلِهٖ وَلَا يَاْتُوْنَ الصَّلٰوةَ

بيشڪ انهن الله ۽ الله جي رسول جو انڪار ڪيو ۽ اهي نه ٿا ادا ڪن نماز

اِلَّا وَهُمْ كُسَالٰى وَلَا يُنْفِقُوْنَ اِلَّا وَهُمْ كٰرِهُوْنَ ﴿۵۴﴾

مگر سستيءَ سان ۽ نه ٿا خرچ ڪن اهي (الله جي راهه ۾) مگر مجبوريءَ ڪان.

فَلَا تُعْجِبْكَ اَمْوَالُهُمْ وَلَآ اَوْلَادُهُمْ ؕ اِنَّمَا يُرِيْدُ اللّٰهُ لِيُعَذِّبَهُمْ

پوءِ توهان کي عجب ۾ نه وجهي سندن مال ۽ اولاد جي گهڻائي ۽ الله ارادو فرمائي ٿو ته انهن (ڪافرن) کي

بِهَا فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ اَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كٰفِرُوْنَ ﴿۵۵﴾

سندن مال ۽ اولاد ذريعي دنيا جي حياتيءَ ۾ عذاب چکائي ۽ چوته اهي ڪفر ڪندڙ آهن.

وَيَحْلِفُوْنَ بِاللّٰهِ اِنَّهُمْ لَمِنْكُمْ ؕ وَمَا هُمْ مِّنْكُمْ وَلٰكِنَّهُمْ

۽ الله جا قسم کڻن ٿا ته بيشڪ اهي (ڪافر) توهان (مسلمانن) مان آهن، حالانڪ اهي توهان مان نه آهن پر اهي

قَوْمٌ يَّفْرَقُوْنَ ﴿۵۶﴾ لَوْ يَجِدُوْنَ مَلْجَاً اَوْ مَغٰرٰتٍ اَوْ مُدَّخَلًا

ٻُز دل ماڻهو آهن . جيڪڏهن انهن کي پناهه جي جاءِ، يا غار، يا لڪڻ جي جاءِ ملي ته

لَّوَلَّوْا اِلَيْهِ وَهُمْ يَجْمَحُوْنَ ﴿۵۷﴾ وَمِنْهُمْ مَّنْ يَّلْمِزُكَ

اوڏانهن ڀڄن ۾ اهي دير نه ٿا ڪن . ۽ انهن مان ڪي اهڙا به آهن جيڪي توهان تي

فِى الصَّدَقٰتِ ۚ فَاِنْ اُعْطُوْا مِنْهَا رَضُوْا وَاِنْ لَّمْ يُعْطَوْا

مالِ غنيمت جي تقسيم ۾ الزام هڻن ٿا، پوءِ جيڪڏهن کين مالِ غنيمت ڏجي ٿو ته راضي ٿين ٿا ۽ جيڪڏهن نه ٿو ڏنو وڃي ته

مِنْهَآ اِذَا هُمْ يَسْخَطُوْنَ ﴿٥٨﴾ وَلَوْ اَنَّهُمْ رَضُوْا مَآ اٰتٰىهُمُ اللّٰهُ

ان وقت اهي (تڪهان ڪان) ناراض ٿين ٿا. ۽ جيڪڏهن اهي راضي ٿين ها جيڪو الله ۽ الله جي رسول انهن کي

وَرَسُوْلُهٗ ۙ وَقَالُوْا حَسْبُنَا اللّٰهُ سَيُؤْتِيْنَا اللّٰهُ مِنْ فَضْلِهٖ

عطا ڪيو، ۽ ائين چون ها ته الله اسان لاءِ ڪافي آهي، جلدي اسان کي الله ۽ الله جو رسول پنهنجي

وَرَسُوْلُهٗٓ ۙ اِنَّآ اِلَى اللّٰهِ رٰغِبُوْنَ ﴿٥٩﴾ اِنَّمَا الصَّدَقٰتُ لِلْفُقَرَآءِ

فضل سان عطا ڪندو، بيشڪ اسان الله سان محبت رکندڙ آهيون. زڪوٰة جا حقدار[1] فقير آهن

وَالْمَسٰكِيْنِ وَالْعٰمِلِيْنَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوْبُهُمْ وَفِى

۽ مسڪين آهن ۽ عامل[2] زڪوٰة آهن ۽ اسلام ڏانهن رغبت ڪندڙ آهن ۽ ٻانها

الرِّقَابِ وَالْغٰرِمِيْنَ وَفِىْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَابْنِ السَّبِيْلِ ۗ فَرِيْضَةً

آهن ۽ قرضي آهن ۽ مجاهد آهن ۽ مسافر آهن، اهي (مائٽ) مقرر ڪيل آهن

مِّنَ اللّٰهِ ۗ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌ حَكِيْمٌ ﴿٦٠﴾ وَمِنْهُمُ الَّذِيْنَ يُؤْذُوْنَ

الله جي طرفان، ۽ الله ڄاڻندڙ حڪمت وارو آهي. ۽ ڪي ماڻهو الله جي رسول کي ايذائن ٿا

النَّبِىَّ وَيَقُوْلُوْنَ هُوَ اُذُنٌ ۗ قُلْ اُذُنُ خَيْرٍ لَّكُمْ يُؤْمِنُ

۽ چون ٿا ته رسول عربي هر ڳالهه کي تسليم ڪري ٿو، توهان فرمايو ڳالهه تسليم ڪرڻ توهان لاءِ بهتر آهي ۽ رسول عربي

بِاللّٰهِ وَيُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِيْنَ وَرَحْمَةٌ لِّلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا

الله تي ايمان آڻي ٿو ۽ صحابه ڪرام تي ڀروسو ڪري ٿو ۽ پاڪ ڪريم توهان مان مؤمنن لاءِ

مِنْكُمْ ۗ وَالَّذِيْنَ يُؤْذُوْنَ رَسُوْلَ اللّٰهِ لَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿٦١﴾

رحمت آهن، ۽ جيڪي ماڻهو الله جي رسول کي ايذائن ٿا انهن لاءِ دردناڪ عذاب آهي.

[1] تفسير جلالين. [2] تفسير بيضاوي. [3] تفسير مظهري. [4] تفسير مظهري. [5] تفسير مظهري.

يَحْلِفُوْنَ بِاللّٰهِ لَكُمْ لِيُرْضُوْكُمْ ۚ وَاللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗۤ اَحَقُّ اَنْ

اهي (منافق) الله جا قسم کڻي توهان کي راضي ڪن ٿا ۽ الله ۽ الله جو رسول وڌيڪ حقدار آهي

يُّرْضُوْهُ اِنْ كَانُوْا مُؤْمِنِيْنَ ﴿٦٢﴾ اَلَمْ يَعْلَمُوْۤا اَنَّهٗ مَنْ يُّحَادِدِ

جو ان کي راضي ڪن جيڪڏهن اهي مؤمن آهن ڇا اهي نٿا ڄاڻن ته بيشڪ جيڪو مخالفت ڪندو الله ۽

اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ فَاَنَّ لَهٗ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيْهَا ؕ ذٰلِكَ

الله جي رسول جي بي فرماني ڪري ته يقيناً بيشڪ ان لاءِ باهه جهنم جي آهي ان ۾ هميشه رهندو، اها

الْخِزْيُ الْعَظِيْمُ ﴿٦٣﴾ يَحْذَرُ الْمُنٰفِقُوْنَ اَنْ تُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ

وڏي خواري آهي. منافق ڊڄن ٿا متان انهن لاءِ ڪا سورت نازل ٿئي

سُوْرَةٌ تُنَبِّئُهُمْ بِمَا فِيْ قُلُوْبِهِمْ ؕ قُلِ اسْتَهْزِءُوْا ۚ اِنَّ اللّٰهَ

جيڪا سندن دل جا راز ظاهر ڪري، رسول عربي توهان فرمايو ڀلي توهان مذاق ڪريو بيشڪ الله تعالیٰ

مُخْرِجٌ مَّا تَحْذَرُوْنَ ﴿٦٤﴾ وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ لَيَقُوْلُنَّ اِنَّمَا

انهي کي ظاهر ڪندڙ آهي جنهن کان توهان ڊڄو ٿا. ۽ جيڪڏهن توهان انهن کان پڇندا ته اهي ضرور چوندا،

كُنَّا نَخُوْضُ وَنَلْعَبُ ؕ قُلْ اَبِاللّٰهِ وَاٰيٰتِهٖ وَرَسُوْلِهٖ كُنْتُمْ

اسين فقط مذاق ۾ چئون ٿا، رسول عربي توهان فرمايو ڇا توهان الله ۽ الله جي قرآن ۽ الله جي

تَسْتَهْزِءُوْنَ ﴿٦٥﴾ لَا تَعْتَذِرُوْا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ اِيْمَانِكُمْ ؕ

رسول سان مذاق ڪريو ٿا؟ توهان عذر پيش نه ڪريو، تحقيق توهان ايمان آڻڻ کان پوءِ ڪفر ڪيو،

اِنْ نَّعْفُ عَنْ طَآئِفَةٍ مِّنْكُمْ نُعَذِّبْ طَآئِفَةً ۢ بِاَنَّهُمْ

جيڪڏهن توهان مان ڪن ماڻهن کي اسين معاف ڪريون ته ٻين ماڻهن تي عذاب ڪنداسين اهي

كَانُوْا مُجْرِمِيْنَ ﴿٦٦﴾ اَلْمُنٰفِقُوْنَ وَالْمُنٰفِقٰتُ بَعْضُهُمْ

سببان جو بيشڪ اهي ڏوهاري آهن. منافق مرد ۽ منافق عورتون پڻ هڪجهڙا

ل تفسير مظهري، ٿ تفسير جلالين، ٿه تفسير بيضاوي و تفسير جلالين. ٿه تفسير مظهري.

مِّنْ بَعْضٍ يَأْمُرُوْنَ بِالْمُنْكَرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ

چڱن ڪمن کان ۽ بُرن ڪمن جو چوڻ ٿا (اهي) هڪ ٻئي ۾ آهن، پاڻ

الْمَعْرُوْفِ وَيَقْبِضُوْنَ اَيْدِيَهُمْ ؕ نَسُوا اللّٰهَ فَنَسِيَهُمْ ؕ اِنَّ

روڪين ٿا ۽ بخيلي ڪن ٿا، انهن (منافقن) الله کي وساريو ته الله انهن کي نظرانداز ڪيو، بيشڪ

الْمُنٰفِقِيْنَ هُمُ الْفٰسِقُوْنَ ﴿٦٧﴾ وَعَدَ اللّٰهُ الْمُنٰفِقِيْنَ وَ

اهي منافق ئي گنهگار آهن. الله تعالىٰ منافق مردن ۽

الْمُنٰفِقٰتِ وَالْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا ؕ

منافق عورتن ۽ ڪافرن سان، باهه جهنم جو وعدو ڪيو آهي اهي جهنم ۾ هميشه رهندا،

هِيَ حَسْبُهُمْ ۚ وَلَعَنَهُمُ اللّٰهُ ۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيْمٌ ﴿٦٨﴾ ۙ

جهنم انهن لاءِ ڪافي آهي، ۽ الله کين پنهنجي رحمت کان پري ڪيو آهي، ۽ انهن لاءِ هميشه جو عذاب آهي.

كَالَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِكُمْ كَانُوْٓا اَشَدَّ مِنْكُمْ قُوَّةً وَّاَكْثَرَ

يعني انهن ماڻهن وانگر جيڪي انهن کان اڳ ۾ ٿي گذريا جيڪي قوت ۾ مال ۾ اولاد

اَمْوَالًا وَّاَوْلَادًا ؕ فَاسْتَمْتَعُوْا بِخَلَاقِهِمْ فَاسْتَمْتَعْتُمْ

۾ توهان کان زياده هئا، پوءِ انهن پنهنجي ڀاڱي مان فائدو ورتو پوءِ توهان به پنهنجي ڀاڱي مان

بِخَلَاقِكُمْ كَمَا اسْتَمْتَعَ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِكُمْ بِخَلَاقِهِمْ

فائدو ورتو جيئن توهان کان اڳين ماڻهن پنهنجي ڀاڱي مان فائدو ورتو (مطلب ته نيڪي جو ثواب ۽ برائي جو بدلو ته نه ڏيندو)

وَخُضْتُمْ كَالَّذِيْ خَاضُوْا ؕ اُولٰٓئِكَ حَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ فِى

۽ توهان به ٺٺوليون مذاق ڪريو جيئن توهان کان اڳين مذاق ڪئي، انهن ماڻهن جا دنيا ۽ آخرت ۾

الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ ۚ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْخٰسِرُوْنَ ﴿٦٩﴾ اَلَمْ يَاْتِهِمْ

عمل ضايع ٿيا، ۽ اهي ئي نقصان وارا آهن. ڇا انهن وٽ خبر نه

له تفسير روح المعاني. ته تفسير بيضاوي وجلالين وروح المعاني.

نَبَاُ الَّذِيۡنَ مِنۡ قَبۡلِهِمۡ قَوۡمِ نُوۡحٍ وَّعَادٍ وَّثَمُوۡدَ ۙ وَقَوۡمِ

پهتي انهن ماڻهن جي جيڪي کانئن اڳ ۾ ٿي گذريا، يعني قوم نوح جي ۽ عاد ۽ ثمود جي، ۽ قوم

اِبۡرٰهِيۡمَ وَاَصۡحٰبِ مَدۡيَنَ وَالۡمُؤۡتَفِكٰتِ ؕ اَتَتۡهُمۡ رُسُلُهُمۡ

ابراهيم جي ۽ قوم[1] شعيب جي ۽ قوم[2] لوط جي، انهن (سڀني) وٽ سندن

بِالۡبَيِّنٰتِ ۚ فَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيَظۡلِمَهُمۡ وَلٰكِنۡ كَانُوۡۤا اَنۡفُسَهُمۡ

رسولن معجزا آندا، پوءِ الله جو شان ناهي جو انهن تي ظلم ڪري پر اهي پنهنجي نفسن تي پاڻ

يَظۡلِمُوۡنَ ﴿۷۰﴾ وَالۡمُؤۡمِنُوۡنَ وَالۡمُؤۡمِنٰتُ بَعۡضُهُمۡ اَوۡلِيَآءُ

ظلم ڪندا هئا. ۽ مؤمن مرد ۽ مؤمن عورتون پنهنجا پاڻ ۾ هڪ ٻئي جا

بَعۡضٍ ۘ يَاۡمُرُوۡنَ بِالۡمَعۡرُوۡفِ وَيَنۡهَوۡنَ عَنِ الۡمُنۡكَرِ

خيرخواه آهن، (اهي) چڱن ڪمن جو حڪم ڪن ٿا ۽ برن ڪمن کان روڪين ٿا

وَيُقِيۡمُوۡنَ الصَّلٰوةَ وَيُؤۡتُوۡنَ الزَّكٰوةَ وَيُطِيۡعُوۡنَ اللّٰهَ

۽ نماز پڙهن ٿا ۽ زڪوٰة ڏين ٿا ۽ الله ۽ الله جي رسول جي

وَرَسُوۡلَهٗ ؕ اُولٰٓـئِكَ سَيَرۡحَمُهُمُ اللّٰهُ ؕ اِنَّ اللّٰهَ عَزِيۡزٌ حَكِيۡمٌ ﴿۷۱﴾

فرمانبرداري ڪن ٿا، انهن مؤمنن تي جلدي الله پنهنجي ٻاجهه ڪندو، بيشڪ الله غالب حڪمت وارو آهي.

وَعَدَ اللّٰهُ الۡمُؤۡمِنِيۡنَ وَالۡمُؤۡمِنٰتِ جَنّٰتٍ تَجۡرِىۡ مِنۡ تَحۡتِهَا

الله تعالىٰ باغن جو وعدو فرمايو مؤمن مردن ۽ مؤمن عورتن سان، جن جي هيٺان

الۡاَنۡهٰرُ خٰلِدِيۡنَ فِيۡهَا وَمَسٰكِنَ طَيِّبَةً فِىۡ جَنّٰتِ عَدۡنٍ ؕ

نهرون وهنديون اهي انهن ۾ هميشه رهندا، (انهن لاءِ) بهشت جي باغن ۾ بهترين محل هوندا،

وَرِضۡوَانٌ مِّنَ اللّٰهِ اَكۡبَرُ ؕ ذٰلِكَ هُوَ الۡفَوۡزُ الۡعَظِيۡمُ ﴿۷۲﴾

۽ الله جي ٻاجهه (انهن سڀني نعمتن کان) وڌيڪ آهي، اِها اِها تمام وڏي ڪاميابي آهي.

وقف لازم

ع ١٥

[1] تفسير بيضاوي وتفسير جلالين.

[2] تفسير روح المعاني وتفسير جلالين.

يٰۤاَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنٰفِقِيْنَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ ؕ

اي رسول عربي توهان ڪافرن ۽ منافقن سان جهاد ڪريو ۽ انهن تي سختي ڪريو،

وَمَاْوٰىهُمْ جَهَنَّمُ ؕ وَبِئْسَ الْمَصِيْرُ ﴿٧٣﴾ يَحْلِفُوْنَ بِاللّٰهِ مَا قَالُوْا ؕ

۽ سندن جاءِ جهنم آهي، ۽ سندن واپسي جي جاءِ تمام خراب آهي. الله جو قسم کڻي (منافق) چون ٿا ته اسان ائين نه چيو

وَلَقَدْ قَالُوْا كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُوْا بَعْدَ اِسْلَامِهِمْ وَهَمُّوْا

آهي حالانڪ تحقيق انهن ڪفر جو ڪلمو چيو آهي ۽ انهن اسلام آڻڻ کان پوءِ به ڪفر ڪيو آهي ۽ انهن اهو ارادو

بِمَا لَمْ يَنَالُوْا ۚ وَمَا نَقَمُوْۤا اِلَّاۤ اَنْ اَغْنٰىهُمُ اللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗ مِنْ

ڪيو جنهن کي پورو ڪري نه سگهيا. الله ۽ الله جي رسول انهن کي مال غنيمت سان غني ڪيو ان کي اهي عيب

فَضْلِهٖ ۚ فَاِنْ يَّتُوْبُوْا يَكُ خَيْرًا لَّهُمْ ۚ وَاِنْ يَّتَوَلَّوْا

نه سمجهن، پوءِ جيڪڏهن اهي توبه تائب ٿين ته انهن لاءِ بهتر آهي، ۽ جيڪڏهن منهن ڦيرائين ته

يُعَذِّبْهُمُ اللّٰهُ عَذَابًا اَلِيْمًا ۙ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ ۚ وَمَا لَهُمْ

ته الله تعالىٰ دنيا ۽ آخرت ۾ انهن تي دردناڪ عذاب ڪندو، ۽ انهن لاءِ

فِي الْاَرْضِ مِنْ وَّلِيٍّ وَّلَا نَصِيْرٍ ﴿٧٤﴾ وَمِنْهُمْ مَّنْ عٰهَدَ اللّٰهَ لَئِنْ

زمين ۾ ڪو به حمايتي ۽ مددگار ناهي. ۽ انهن مان ڪجهه اهڙا به آهن جن الله سان وعدو ڪيو ته

اٰتٰىنَا مِنْ فَضْلِهٖ لَنَصَّدَّقَنَّ وَلَنَكُوْنَنَّ مِنَ الصّٰلِحِيْنَ ﴿٧٥﴾

جيڪڏهن اسان کي الله پنهنجي فضل سان (رزق) ڏيندو ته اسين ضرور خيرات ڪنداسين ۽ ضرور اسين صالحن مان ٿينداسين.

فَلَمَّاۤ اٰتٰىهُمْ مِّنْ فَضْلِهٖ بَخِلُوْا بِهٖ وَتَوَلَّوْا وَّهُمْ مُّعْرِضُوْنَ ﴿٧٦﴾

پوءِ جڏهن الله انهن کي پنهنجي فضل سان نوازيو ته انهن بخل ڪيو ۽ منهن موڙي انڪار ڪيائون.

فَاَعْقَبَهُمْ نِفَاقًا فِيْ قُلُوْبِهِمْ اِلٰى يَوْمِ يَلْقَوْنَهٗ بِمَاۤ

پوءِ الله قيامت تائين انهن جي دلين ۾ منافقي وڌي انهيءَ سبب

أَخْلَفُوا اللّٰهَ مَا وَعَدُوهُ وَبِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ ﴿٧٧﴾ أَلَمْ

جو انهن الله سان ڪيل وعدي جي مخالفت ڪئي ۽ انهي سببان جو ڪوڙ ڳالهائيندا هئا ۔ ڇا اهي نه ٿا

يَعْلَمُوا أَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ وَأَنَّ اللّٰهَ عَلَّامُ

ڄاڻن ته بيشڪ الله سندن ظاهري ۽ باطني ڳالهيون ڄاڻي ٿو ۽ بيشڪ الله غيب جي ڳالهين کي خوب

الْغُيُوبِ ﴿٧٨﴾ الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ

ڄاڻندڙ آهي ۰ اهي ماڻهو جيڪي مؤمنن جي سندن ڪيل خيراتن ۾ الزام

فِي الصَّدَقَاتِ وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا جُهْدَهُمْ

هڻن ٿا حالانڪ مؤمنن وڏي ڪوشش سان انهي (ملڪيت کي) حاصل ڪيو

فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ ۙ سَخِرَ اللّٰهُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٩﴾

پوءِ اهي (منافق) مؤمنن سان مذاق ڪن ٿا، الله انهن کي مذاق جي جزا ڏيندو ۽ انهن لاءِ سخت عذاب آهي.

اسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ ۗ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً

توهان انهن (منافقن) لاءِ بخشش طلب ڪريو يا نه ڪريو، جيڪڏهن توهان انهن لاءِ ستر دفعا بخشش طلب ڪندا

فَلَنْ يَغْفِرَ اللّٰهُ لَهُمْ ۚ ذٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللّٰهِ وَرَسُولِهِ ۗ وَاللّٰهُ

ته به الله انهن کي بخشش نه ڪندو، بخشش نه ٿيڻ جو سبب هي آهي ته بيشڪ انهن الله ۽ الله جي رسول جو انڪار ڪيو ۽ الله

لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفٰسِقِينَ ﴿٨٠﴾ فَرِحَ الْمُخَلَّفُونَ بِمَقْعَدِهِمْ

گنهگار قوم کي هدايت نه ٿو ڏئي . اهي پوئتي رهندڙ (جنگ تبوڪ کان) خوش ٿيا جو

خِلٰفَ رَسُولِ اللّٰهِ وَكَرِهُوا أَنْ يُجٰهِدُوا بِأَمْوٰلِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ

اهي رسول عربي سان جهاد ۾ شريڪ نه ٿيا ۽ انهن کي الله جي راهه ۾ پنهنجي مالن ۽ نفسن سان جهاد

فِي سَبِيلِ اللّٰهِ وَقَالُوا لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ ۗ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ

ڪرڻ نه ٿو وڻي ۽ پاڻ ۾ هڪ ٻئي کي چون ٿا ته گرمي ۾ (جهاد لاءِ) نه نڪرو، رسول عربي توهان فرمايو جهنم جي باهه

١ تفسير بيضاوي و تفسير جلالين. ٢ مطلب ته الله جي طرفان رسول عربي (ﷺ) جي دشمنن لاءِ ڪا به معافي ناهي. - مترجم.
٣ تفسير جلالين. ٤ تفسير جلالين.

حَرًّا ۭ لَوْ كَانُوْا يَفْقَهُوْنَ ﴿٨١﴾ فَلْيَضْحَكُوْا قَلِيْلًا وَّلْيَبْكُوْا كَثِيْرًا ۚ

تمام گهڻي گرم آهي، ڪاش اهي سمجهن ها. پوءِ انهن کي گهرجي ته ٿورو کلن ۽ گهڻو روئن،

جَزَاۗءًۢ بِمَا كَانُوْا يَكْسِبُوْنَ ﴿٨٢﴾ فَاِنْ رَّجَعَكَ اللّٰهُ اِلٰى طَاۗىِٕفَةٍ

اها سندن بد اعمالي جي جزا آهي. پوءِ جيڪڏهن اي حبيب، الله توهان کي انهن مان ڪنهن ٽولي

مِّنْهُمْ فَاسْتَاْذَنُوْكَ لِلْخُرُوْجِ فَقُلْ لَّنْ تَخْرُجُوْا مَعِيَ اَبَدًا

ڏانهن واپس ڪري، پوءِ اهي توهان کان جهاد لاءِ نڪرڻ جي اجازت وٺن، پوءِ توهان فرمايو، توهان ڪڏهن به مون سان گڏ جهاد لاءِ نه نڪرو

وَّلَنْ تُقَاتِلُوْا مَعِيَ عَدُوًّا ۭ اِنَّكُمْ رَضِيْتُمْ بِالْقُعُوْدِ اَوَّلَ مَرَّةٍ

۽ توهان ڪڏهن به مون سان گڏ دشمن کي قتل نه ڪريو، بيشڪ توهان ويهي رهڻ تي پهرين دفعي به راضي ٿيا

فَاقْعُدُوْا مَعَ الْخٰلِفِيْنَ ﴿٨٣﴾ وَلَا تُصَلِّ عَلٰٓي اَحَدٍ مِّنْهُمْ مَّاتَ اَبَدًا

پوءِ (هاڻي به) توهان پارن ۽ زالن يعني پوئتي رهندڙن سان گڏ ويهي رهو. ۽ توهان اي رسول عربي ڪڏهن به انهن مان ڪنهن جي نماز جنازه نه پڙهو

وَّلَا تَقُمْ عَلٰي قَبْرِهٖ ۭ اِنَّهُمْ كَفَرُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ وَمَاتُوْا وَهُمْ

۽ نه ڪنهن جي قبر تي (بخشش لاءِ) بيهو، بيشڪ انهن الله ۽ الله جي رسول جو انڪار ڪيو ۽ انهي حالت ۾ مئا

فٰسِقُوْنَ ﴿٨٤﴾ وَلَا تُعْجِبْكَ اَمْوَالُهُمْ وَاَوْلَادُهُمْ ۭ اِنَّمَا يُرِيْدُ اللّٰهُ

جو اهي ڪافر هئا. پوءِ توهان کي انهن جا مال ۽ اولاد حيرت ۾ نه وجهن. الله تعالى ارادو فرمائي ٿو

اَنْ يُّعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ اَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كٰفِرُوْنَ ﴿٨٥﴾ وَاِذَآ

ته انهن سان عذاب ڪري دنيا ۾ ۽ سندن ساهه ڪفر جي حالت ۾ نڪرندو. ۽ جڏهن

اُنْزِلَتْ سُوْرَةٌ اَنْ اٰمِنُوْا بِاللّٰهِ وَجَاهِدُوْا مَعَ رَسُوْلِهِ اسْتَاْذَنَكَ

سورة نازل ڪئي وئي ته الله تعالى تي ايمان آڻيو ۽ سندن پياري حبيب سان گڏ جهاد ڪريو ته انهن مان وڏا

اُولُوا الطَّوْلِ مِنْهُمْ وَقَالُوْا ذَرْنَا نَكُنْ مَّعَ الْقٰعِدِيْنَ ﴿٨٦﴾

ماڻهو توهان کان اجازت وٺن ٿا ۽ (ائين) چون ٿا ته اسان کي ڇڏيو، پارن ۽ معذورن سان گڏ ڇڏي ڏيو.

له تفسير روح المعاني وتفسير بيضاوي وتفسير جلالين. — ته تفسير روح المعاني. — ته تفسير جلالين.

رَضُوْا بِاَنْ يَّكُوْنُوْا مَعَ الْخَوَالِفِ وَطُبِعَ عَلٰى قُلُوْبِهِمْ فَهُمْ

اهي گهرم ويهندڙن سان گڏ ويهڻ ۾ راضي ٿيا ۽ انهيءَ سبب سندن دلين تي مُهر لڳائي وئي پوءِ اهي

لَا يَفْقَهُوْنَ ﴿٨٧﴾ لٰكِنِ الرَّسُوْلُ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مَعَهٗ

ڪجهه ڪونه ٿا سمجهن، پر الله جي رسول جهاد ڪيو ۽ صحابه ڪرام به پاڻ ڪوشش سان گڏ

جٰهَدُوْا بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ ۭ وَاُولٰۗىِٕكَ لَهُمُ الْخَيْرٰتُ ۡ

پنهنجن مالن ۽ نفسن سان جهاد ڪيو، ۽ اهي اهي آهن جن لاءِ دنيا ۽ آخرت ۾ نفعو آهي،

وَاُولٰۗىِٕكَ هُمُ الْمُفْلِحُوْنَ ﴿٨٨﴾ اَعَدَّ اللّٰهُ لَهُمْ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ

۽ اهي ئي ڪامياب آهن. الله تعالىٰ انهن لاءِ باغ تيار ڪيا آهن جن جي هيٺان

تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا ۭ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيْمُ ﴿٨٩﴾ وَجَاۗءَ

نهرون وهن ٿيون، اهي هميشه بهشت ۾ هوندا، اها تمام وڏي ڪاميابي آهي. ۽ بهانا ڪندڙ

الْمُعَذِّرُوْنَ مِنَ الْاَعْرَابِ لِيُؤْذَنَ لَهُمْ وَقَعَدَ الَّذِيْنَ

ٻهراڙي جا ماڻهو انهيءَ لاءِ آيا ته انهن کي (جهاد نه ڪرڻ جي) اجازت ڏني وڃي ۽ جهاد کان اهي ماڻهو ويٺا جن

كَذَبُوا اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ ۭ سَيُصِيْبُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْهُمْ

الله ۽ الله جي رسول کي ڪوڙو سمجهيو، انهن ڪفر ڪندڙن کي جلدي دردناڪ

عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿٩٠﴾ لَيْسَ عَلَى الضُّعَفَاۗءِ وَلَا عَلَى الْمَرْضٰى وَلَا

عذاب پهچندو. ضعيفن ۽ مريضن ۽ مسڪينن

عَلَى الَّذِيْنَ لَا يَجِدُوْنَ مَا يُنْفِقُوْنَ حَرَجٌ اِذَا نَصَحُوْا لِلّٰهِ

تي ڪو ڏوهه ڪونهي (انهن کي جهاد ۾ شرڪت نه ڪرڻ جي ميار ناهي) جڏهن ته اهي الله ۽ الله جي رسول

وَرَسُوْلِهٖ ۭ مَا عَلَى الْمُحْسِنِيْنَ مِنْ سَبِيْلٍ ۭ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿٩١﴾

جو حڪم مڃن ٿا، (ڇاڪاڻ ته) نيڪوڪارن تي ڪا به پڪڙ ناهي، ۽ الله بخشيندڙ ۽ مهربان آهي.

له تفسير روح المعاني. له تفسير روح المعاني و تفسير جلالين.

وَّلَا عَلَى الَّذِيْنَ اِذَا مَآ اَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لَآ اَجِدُ

۽ انھن ماڻھن تي ڪو ڏوھ ناھي جيڪي توھان کان اچي (جھاد لاءِ) سواري طلب ڪن ٿا تو توھان انھن کي فرمايو ته مون

مَآ اَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ ۠ تَوَلَّوْا وَّاَعْيُنُهُمْ تَفِيْضُ مِنَ الدَّمْعِ

وٽ (جھاد لاءِ) سواري جو بندوبست ناھي، (پوءِ اھي ماڻھو) توھان وٽان واپس ٿين ٿا ۽ مسڪيني جي

حَزَنًا اَلَّا يَجِدُوْا مَا يُنْفِقُوْنَ ﴿٩٢﴾ اِنَّمَا السَّبِيْلُ عَلَى الَّذِيْنَ

ارمان سببان سندن اکين مان ڳوڙھا وھن ٿا. پڪڙ ته فقط انھن ماڻھن تي آھي جيڪي

يَسْتَاْذِنُوْنَكَ وَهُمْ اَغْنِيَآءُ ۚ رَضُوْا بِاَنْ يَّكُوْنُوْا

توھان کان اجازت طلب ڪن ٿا حالانڪ اھي شاھوڪار آھن، انھن کي وڻي ٿو ته اھي پوئتي رھندڙن

مَعَ الْخَوَالِفِ ۙ وَطَبَعَ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوْبِهِمْ فَهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿٩٣﴾

سان گڏ رھن ، ۽ الله تعالیٰ انھن جي دلين تي مُھر ھڻي (آھي) پوءِ اھي نه ٿا سمجھن.

يَعْتَذِرُوْنَ اِلَيْكُمْ اِذَا رَجَعْتُمْ اِلَيْهِمْ ۭ قُلْ لَّا تَعْتَذِرُوْا

اھي منافق توھان وٽ عذر پيش ڪندا، جڏھن توھان (جھاد تان) انھن ڏانھن موٽندا، رسول عربي توھان فرمايو ته توھان ڪو عذر

لَنْ نُّؤْمِنَ لَكُمْ قَدْ نَبَّاَنَا اللّٰهُ مِنْ اَخْبَارِكُمْ ۭ وَسَيَرَى اللّٰهُ

پيش نه ڪريو، اسين ڪڏھن به توھان کي سچو نه ٿا سمجھون بيشڪ الله تعالیٰ توھان جون خبرون اسان کي ٻڌايون آھن، ۽ عن قريب الله تعالیٰ

عَمَلَكُمْ وَرَسُوْلُهٗ ثُمَّ تُرَدُّوْنَ اِلٰى عٰلِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ

۽ الله جو رسول توھان جا عمل ڏسندا، ان کان پوءِ توھان کي الله تعالیٰ ڏانھن موٽايو ويندو، پوءِ اھو

فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿٩٤﴾ سَيَحْلِفُوْنَ بِاللّٰهِ لَكُمْ

توھان کي توھان جي عملن جي جزا ڏيندو. جڏھن توھان (مؤمن) جھاد تان موٽندا ته فورا

اِذَا انْقَلَبْتُمْ اِلَيْهِمْ لِتُعْرِضُوْا عَنْهُمْ ۭ فَاَعْرِضُوْا عَنْهُمْ ۭ اِنَّهُمْ

اھي (منافق) الله جو قسم کڻندا ان لاءِ ته توھان انھن جو ناانصافي وساريو، پوءِ توھان انھن کان پاسو ڪريو بيشڪ اھي

الجزء ١١

لہ تفسیر روح المعانی. ٢ه تفسیر خازن البیان. ٣ه تفسیر روح المعانی و تفسیر (منزل ٢) جلالین. ٤ه تفسیر نسفی و تفسیر بیضاوی. ٥ه تفسیر جلالین. ٦ه تفسیر مظہری.

وَّلَا عَلَى الَّذِيْنَ اِذَا مَآ اَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لَآ اَجِدُ

۽ انهن ماڻهن تي ڪو ڏوهه ناهي جيڪي توهان کان اچي (جهاد لاءِ) سواري طلب ڪن ته توهان انهن کي فرمايو ته مون

مَآ اَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ ۠ تَوَلَّوْا وَّاَعْيُنُهُمْ تَفِيْضُ مِنَ الدَّمْعِ

وٽ (جهاد لاءِ) سواري جو بندوبست ناهي، (پوءِ اهي ماڻهو) توهان وٽان واپس ٿين ٿا ۽ مسڪيني جي

حَزَنًا اَلَّا يَجِدُوْا مَا يُنْفِقُوْنَ ﴿٩٢﴾ اِنَّمَا السَّبِيْلُ عَلَى الَّذِيْنَ

ارمان سببان سندن اکين مان ڳوڙها وهن ٿا. پڪڙ ته فقط انهن ماڻهن تي آهي جيڪي

يَسْتَاْذِنُوْنَكَ وَهُمْ اَغْنِيَآءُ ۚ رَضُوْا بِاَنْ يَّكُوْنُوْا

توهان کان اجازت طلب ڪن ٿا حالانڪ اهي شاهوڪار آهن، انهن کي وڻي ٿو ته اهي پوئتي رهندڙن

مَعَ الْخَوَالِفِ ۙ وَطَبَعَ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوْبِهِمْ فَهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿٩٣﴾

سان گڏ رهن . ۽ الله تعاليٰ انهن جي دلين تي مُهر هڻي (آهي) پوءِ اهي نٿا سمجهن.

يَعْتَذِرُوْنَ اِلَيْكُمْ اِذَا رَجَعْتُمْ اِلَيْهِمْ ۭ قُلْ لَّا تَعْتَذِرُوْا

اِهي منافق توهان وٽ عذر پيش ڪندا، جڏهن توهان (جهاد تان) انهن ڏي اهو موٽندا، رسول عربي توهان فرمايو توهان ڪو عذر

لَنْ نُّؤْمِنَ لَكُمْ قَدْ نَبَّاَنَا اللّٰهُ مِنْ اَخْبَارِكُمْ ۭ وَسَيَرَى اللّٰهُ

پيش نه ڪريو، اسين ڪڏهن به توهان کي سچو نٿا سمجهون بيشڪ الله تعاليٰ توهان جون خبرون اسان کي ٻڌايون آهن، ۽ عن قريب الله تعاليٰ

عَمَلَكُمْ وَرَسُوْلُهٗ ثُمَّ تُرَدُّوْنَ اِلٰى عٰلِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ

۽ الله جو رسول توهان جا عمل ڏسندا، ان کان پوءِ توهان کي الله تعاليٰ ڏانهن موٽايو ويندو، پوءِ اهو

فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿٩٤﴾ سَيَحْلِفُوْنَ بِاللّٰهِ لَكُمْ

توهان کي توهان جي عملن جي جزا ڏيندو . جڏهن توهان (مؤمن) جهاد تان موٽندا ته فورًا

اِذَا انْقَلَبْتُمْ اِلَيْهِمْ لِتُعْرِضُوْا عَنْهُمْ ۭ فَاَعْرِضُوْا عَنْهُمْ ۭ اِنَّهُمْ

اهي (منافق) الله جو قسم کڻندا ان لاءِ ته توهان انهن جو نالو نه وٺو، پوءِ توهان انهن کان پاسو ڪريو بيشڪ اهي

الربع

رِجْسٌ وَّمَأْوٰىهُمْ جَهَنَّمُ جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوْا يَكْسِبُوْنَ ﴿٩٥﴾

پليد آهن، ۽ سندن جاءِ جهنم آهي. اها سندن بداعمالين جي جزا آهي.

يَحْلِفُوْنَ لَكُمْ لِتَرْضَوْا عَنْهُمْ ۚ فَاِنْ تَرْضَوْا عَنْهُمْ فَاِنَّ اللّٰهَ

اهي توهان کي راضي ڪرڻ لاءِ قسم کڻن ٿا، پوءِ جيڪڏهن (بالفرض) توهان انهن کان راضي ٿي پيا تڏهن به

لَا يَرْضٰى عَنِ الْقَوْمِ الْفٰسِقِيْنَ ﴿٩٦﴾ اَلْاَعْرَابُ اَشَدُّ كُفْرًا

الله تعالىٰ گنهگار قوم کان راضي نه ٿيندو. ٻهراڙي جا ماڻهو ڪفر ۽ مُنافقي ۾ زياده

وَّنِفَاقًا وَّاَجْدَرُ اَلَّا يَعْلَمُوْا حُدُوْدَ مَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ عَلٰى

سخت آهن ۽ اهي شرعي احڪامن کان گهڻو ئي بي خبر آهن

رَسُوْلِهٖ ۗ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌ حَكِيْمٌ ﴿٩٧﴾ وَمِنَ الْاَعْرَابِ مَنْ يَّتَّخِذُ

۽ الله تعالىٰ ڄاڻندڙ حڪمت وارو آهي. ۽ ڪي ٻهراڙي جا ماڻهو الله جي راهه ۾

مَا يُنْفِقُ مَغْرَمًا وَّيَتَرَبَّصُ بِكُمُ الدَّوَآئِرَ ۗ عَلَيْهِمْ

خرچ ڪرڻ کي چٽي ۽ نقصان سمجهن ٿا ۽ اهي توهان لاءِ مصيبت جو انتظار ڪن ٿا، مصيبت

دَآئِرَةُ السَّوْءِ ۗ وَاللّٰهُ سَمِيْعٌ عَلِيْمٌ ﴿٩٨﴾ وَمِنَ الْاَعْرَابِ مَنْ

انهن تي ايندي، ۽ الله ٻڌندڙ ڄاڻندڙ آهي. ۽ ڪي ٻهراڙي جا ماڻهو اهي آهن

يُّؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَيَتَّخِذُ مَا يُنْفِقُ قُرُبٰتٍ

جيڪي الله تعالىٰ ۽ قيامت تي ايمان رکن ٿا ۽ جيڪي ڪجهه خرچ ڪن ٿا ان کي الله جي رضامندي

عِنْدَ اللّٰهِ وَصَلَوٰتِ الرَّسُوْلِ ۗ اَلَآ اِنَّهَا قُرْبَةٌ لَّهُمْ ۗ

۽ رسول عربي ﷺ جي دعا خاطر خرچ ڪن ٿا. خبردار بيشڪ اها (خيرات) سندن لاءِ باعث ثواب آهي.

سَيُدْخِلُهُمُ اللّٰهُ فِيْ رَحْمَتِهٖ ۗ اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿٩٩﴾ ع

الله تعالىٰ جلدي انهن کي بهشت ۾ داخل ڪندو. بيشڪ الله تعالىٰ بخشيندڙ ٻاجهارو آهي.

ع ١٢/ ١

[1] تفسير بيضاوي وتفسير جلالين وتفسير النسفي. [2] تفسير النسفي وتفسير جلالين. [3] تفسير جلالين.

وَالسّٰبِقُوْنَ الْاَوَّلُوْنَ مِنَ الْمُهٰجِرِيْنَ وَالْاَنْصَارِ وَالَّذِيْنَ

۽ مهاجرن ۽ انصارن مان سڀ کان پهريان (اصحابي) جن ايمان آندو ۽ جن ماڻهن

اتَّبَعُوْهُمْ بِاِحْسَانٍ رَّضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ وَرَضُوْا عَنْهُ وَاَعَدَّ لَهُمْ

نيڪي سان انهن جي پيروي ڪئي (قيامت تائين) الله انهن کان راضي ٿيو ۽ اُهي الله کان راضي ٿيا ۽ الله انهن

جَنّٰتٍ تَجْرِيْ تَحْتَهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَآ اَبَدًا ذٰلِكَ الْفَوْزُ

لاءِ باغ تيار ڪيا آهن جنهن جي هيٺان نهرون وهن ٿيون اُهي بهشت ۾ هميشه رهندا، اها تمام وڏي

الْعَظِيْمُ ﴿١٠٠﴾ وَمِمَّنْ حَوْلَكُمْ مِّنَ الْاَعْرَابِ مُنٰفِقُوْنَ وَمِنْ

ڪاميابي آهي. ۽ توهان جي آس پاس ٻهراڙيءَ جي ماڻهن مان ڪي منافق آهن ۽ ڪي منافق

اَهْلِ الْمَدِيْنَةِ مَرَدُوْا عَلَى النِّفَاقِ لَا تَعْلَمُهُمْ نَحْنُ

مديني طيبه ۾ به رهن ٿا، جيڪي هر وقت منافقي ڪن ٿا، توهان (هر وقت تائين) انهن کي نٿا ڄاڻو، اسين

نَعْلَمُهُمْ سَنُعَذِّبُهُمْ مَّرَّتَيْنِ ثُمَّ يُرَدُّوْنَ اِلٰى عَذَابٍ

انهن کي ڄاڻون ٿا: اسين جلدي انهن کي ٻه ڀيرا عذاب ڪنداسين ان کان پوءِ جهنم ڏانهن

عَظِيْمٍ ﴿١٠١﴾ وَاٰخَرُوْنَ اعْتَرَفُوْا بِذُنُوْبِهِمْ خَلَطُوْا عَمَلًا صَالِحًا

موٽايا ويندا. ۽ ٻيا (انهن مان) اُهي آهن جيڪي پنهنجا گناهه مڃن ٿا انهن نيڪ عمل به ڪيا آهن

وَّاٰخَرَ سَيِّئًا عَسَى اللّٰهُ اَنْ يَّتُوْبَ عَلَيْهِمْ اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿١٠٢﴾

۽ بد عمل به ڪيا آهن، الله تعالىٰ جلدي (اعتراف ڪندڙن جي) توبه قبول ڪندو، بيشڪ الله بخشيندڙ ٻاجهارو آهي.

خُذْ مِنْ اَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيْهِمْ بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ

اي حبيب توهان انهن جي مالن مان زڪوٰة وٺو توهان زڪوٰة سان انهن کي پاڪ صاف ڪريو ۽ توهان انهن لاءِ بخشش گهرو

اِنَّ صَلٰوتَكَ سَكَنٌ لَّهُمْ وَاللّٰهُ سَمِيْعٌ عَلِيْمٌ ﴿١٠٣﴾ اَلَمْ يَعْلَمُوْٓا اَنَّ

بيشڪ توهان جي بخشش گهرڻ انهن لاءِ دل جو سڪون آهي ۽ الله تعالىٰ ٻڌندڙ ڄاڻندڙ آهي. ڇا اُهي نٿا ڄاڻن بيشڪ

له تفسير روح البيان، وتفسير روح المعاني. ڪه مذڪوره آيت جي نازل ٿيڻ کانپوءِ ... منافقن جي سڃاڻپ جو علم عطا ڪيو ويو ... شوڪاني ... ترجمه ... رسول عربي توهان منافقن کي ... تفسير صاوي ... حاشيه تفسير جلالين

اللّٰهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهٖ وَ يَاْخُذُ الصَّدَقٰتِ وَ

الله تعالىٰ ئي پنهنجن ٻانهن جي توبه قبول فرمائي ٿو ۽ سندن صدقا قبول فرمائي ٿو ۽

اَنَّ اللّٰهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيْمُ ﴿۱۰۴﴾ وَ قُلِ اعْمَلُوْا فَسَيَرَى اللّٰهُ

بيشڪ الله تعالىٰ ئي توبه قبول ڪندڙ ٻاجهارو آهي. رسول عربي توهان فرمايو توهان جيڪو چاهيو عمل ڪريو پوءِ جلدي الله

عَمَلَكُمْ وَ رَسُوْلُهٗ وَ الْمُؤْمِنُوْنَ ؕ وَ سَتُرَدُّوْنَ اِلٰى عٰلِمِ الْغَيْبِ وَ

۽ الله جو رسول ۽ مؤمن توهان جا عمل ڏسندا، ۽ جلدي توهان کي الله تعالىٰ ڏانهن موٽايو

الشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿۱۰۵﴾ وَ اٰخَرُوْنَ مُرْجَوْنَ

ويندو پوءِ اهو توهان کي توهان جي عملن جي جزا ڏيندو. ۽ ڪجهه ٻيا ماڻهو الله جي حڪم سان مهلت ڏنا

لِاَمْرِ اللّٰهِ اِمَّا يُعَذِّبُهُمْ وَ اِمَّا يَتُوْبُ عَلَيْهِمْ ؕ وَ اللّٰهُ عَلِيْمٌ حَكِيْمٌ ﴿۱۰۶﴾

ويا آهن يا ته الله انهن تي عذاب ڪندو يا انهن جي توبه قبول ڪندو ۽ الله ڄاڻندڙ حڪمت وارو آهي.

وَ الَّذِيْنَ اتَّخَذُوْا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَّ كُفْرًا وَّ تَفْرِيْقًا بَيْنَ

۽ جن ماڻهن (منافقن) مسجد تيار ڪئي نقصان پهچائڻ لاءِ ۽ ڪفر کي طاقت وٺائڻ لاءِ ۽ مؤمنن جي وچ ۾

الْمُؤْمِنِيْنَ وَ اِرْصَادًا لِّمَنْ حَارَبَ اللّٰهَ وَ رَسُوْلَهٗ مِنْ قَبْلُ ؕ

جهڳڙي پيدا ڪرڻ لاءِ ۽ ان ماڻهوءَ جي انتظار ۾ آهن جيڪو پهريائين الله ۽ الله جي رسول جو مخالف آهي،

وَ لَيَحْلِفُنَّ اِنْ اَرَدْنَاۤ اِلَّا الْحُسْنٰى ؕ وَ اللّٰهُ يَشْهَدُ اِنَّهُمْ

۽ اهي منافق ضرور قسم کڻي چوندا ته (ان مسجد جي تعمير ۾) اسان نيڪي جو ارادو ڪيو آهي، ۽ الله شاهدي ڏئي ٿو ته اهي

لَكٰذِبُوْنَ ﴿۱۰۷﴾ لَا تَقُمْ فِيْهِ اَبَدًا ؕ لَمَسْجِدٌ اُسِّسَ عَلَى التَّقْوٰى

يقيناً ڪوڙا آهن. اي حبيب توهان ڪڏهن به ان مسجد (ضرار) ۾ نماز نه پڙهو، يقيناً اها مسجد (قبا) جنهن جو بنياد

مِنْ اَوَّلِ يَوْمٍ اَحَقُّ اَنْ تَقُوْمَ فِيْهِ ؕ فِيْهِ رِجَالٌ يُّحِبُّوْنَ اَنْ

پهرئين ڏينهن کان تقوىٰ تي رکيو ويو آهي اها مسجد وڌيڪ بهتر آهي جو توهان ان ۾ نماز پڙهو، ان ۾ اهڙا ماڻهو آهن

له تفسير بيضاوي. كه تفسير جلالين. كه تفسير ابن عباس. كه تفسير روح البيان. ه

يَّتَطَهَّرُوْا ۭ وَاللّٰهُ يُحِبُّ الْمُطَّهِّرِيْنَ ﴿١٠٨﴾ اَفَمَنْ اَسَّسَ بُنْيَانَهٗ

جيڪي پاڪائي پسند ڪن ٿا، الله پاڪائي ڪندڙن سان محبت رکي ٿو. ڇا پوءِ جنھن ماڻھو مسجد جو بنياد تقوىٰ ۽

عَلٰي تَقْوٰى مِنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرٌ اَمْ مَّنْ اَسَّسَ بُنْيَانَهٗ

الله جي رضامندي لاءِ رکيو، اھو بھتر آھي يا اھو ماڻھو بھتر آھي جنھن مسجد جو بنياد ھڪ

عَلٰي شَفَا جُرُفٍ ھَارٍ فَانْهَارَ بِهٖ فِيْ نَارِ جَهَنَّمَ ۭ وَاللّٰهُ لَا

ڪرندڙ ڪڏ جي ڪناري تي رکيو، پوءِ ناھيندڙ سميت اھا تعمير جھنم ۾ ڪري پئي، ۽ الله تعالىٰ ظالم

يَهْدِي الْقَوْمَ الظّٰلِمِيْنَ ﴿١٠٩﴾ لَا يَزَالُ بُنْيَانُھُمُ الَّذِيْ بَنَوْا

قوم کي ھدايت نہ ٿو ڏئي. انھن (منافقن) لاءِ ھميشہ سندن تعميرات سندن دلين ۾

رِيْبَةً فِيْ قُلُوْبِهِمْ اِلَّآ اَنْ تَقَطَّعَ قُلُوْبُهُمْ ۭ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌ

شڪ پيدا ڪندي رھندي، ايستائين جو سندن دليون ٽُڪرا ٽُڪرا ٿي وڃن، ۽ الله تعالىٰ ڄاڻندڙ

حَكِيْمٌ ﴿١١٠﴾ اِنَّ اللّٰهَ اشْتَرٰي مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ اَنْفُسَھُمْ وَاَمْوَالَھُمْ

حڪمت وارو آھي. بيشڪ الله تعالىٰ مؤمنن کان سندن جانيون ۽ مال خريد ڪيا

بِاَنَّ لَھُمُ الْجَنَّةَ ۭ يُقَاتِلُوْنَ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ فَيَقْتُلُوْنَ وَ

انھن جي عيوض مؤمنن لاءِ بھشت آھي، (اھي مؤمن) الله جي راھ ۾ جھاد ڪن ٿا پوءِ (ڪڏھن) ڪافرن

يُقْتَلُوْنَ ۣ وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرٰىةِ وَالْاِنْجِيْلِ

کي قتل ڪن ٿا ۽ (ڪڏھن) پاڻ شھيد ٿين ٿا. اھو وعدو الله جو سچو آھي تورات ۽ انجيل

وَالْقُرْاٰنِ ۭ وَمَنْ اَوْفٰى بِعَهْدِهٖ مِنَ اللّٰهِ فَاسْتَبْشِرُوْا

۽ قرآن ۾، ۽ الله تعالىٰ کان وڌيڪ وعدي کي ڪير پورو ڪندڙ آھي پوءِ توھان پنھنجي

بِبَيْعِكُمُ الَّذِيْ بَايَعْتُمْ بِهٖ ۭ وَذٰلِكَ ھُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيْمُ ﴿١١١﴾

واپار تي خوشي ملھايو جيڪو توھان الله سان ڪيو آھي، ۽ اھا اھا وڏي ڪاميابي آھي.

ئه تفسير روح البيان. ٿه تفسير جلالين.

اَلتَّآئِبُوْنَ الْعٰبِدُوْنَ الْحٰمِدُوْنَ السَّآئِحُوْنَ الرّٰكِعُوْنَ

توبه ڪندڙ، عبادت ڪندڙ، تعريف ڪندڙ، روزا رکندڙ، رڪوع ڪندڙ،

السّٰجِدُوْنَ الْاٰمِرُوْنَ بِالْمَعْرُوْفِ وَالنَّاهُوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ

سجدو ڪندڙ، نيڪيءَ جو حڪم ڪندڙ ۽ برائيءَ کان روڪيندڙ

وَالْحٰفِظُوْنَ لِحُدُوْدِ اللّٰهِ ؕ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿۱۱۲﴾ مَا كَانَ

۽ الله جي حڪمن جي فرمانبرداري ڪندڙ، تو هان (انهن) مؤمنن کي مبارڪ ڏيو. نبي ڪريم ۽

لِلنَّبِيِّ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْۤا اَنْ يَّسْتَغْفِرُوْا لِلْمُشْرِكِيْنَ وَ

مؤمنن کي مناسب ناهي جو مشرڪن لاءِ بخشش طلب ڪن ۽

لَوْ كَانُوْۤا اُولِيْ قُرْبٰى مِنْۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ اَنَّهُمْ

جيتوڻيڪ اهي (مشرڪ) سندن عزيز هجن، اُن کان پوءِ جو انهن لاءِ ظاهر ٿيو ته

اَصْحٰبُ الْجَحِيْمِ ﴿۱۱۳﴾ وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ اِبْرٰهِيْمَ لِاَبِيْهِ

بيشڪ اهي جهنمي آهن. ۽ (حضرت) ابراهيم پنهنجي چاچي (آزر) جي بخشش طلب نه ڪئي هئي

اِلَّا عَنْ مَّوْعِدَةٍ وَّعَدَهَاۤ اِيَّاهُ ۚ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهٗۤ اَنَّهٗ

مگر اُن وعدي موجب جيڪو پاڻ پنهنجي چاچي سان ڪيو هئائون، پوءِ جڏهن ابراهيم کي ظاهر ٿيو ته سندس

عَدُوٌّ لِّلّٰهِ تَبَرَّاَ مِنْهُ ؕ اِنَّ اِبْرٰهِيْمَ لَاَوَّاهٌ حَلِيْمٌ ﴿۱۱۴﴾ وَمَا

چاچو الله جو مخالف آهي ته پوءِ پاڻ اُن کان پاسو ڪيائين، بيشڪ ابراهيم گهڻي زاري ڪندڙ بردبار هو ۽ الله تعالى

كَانَ اللّٰهُ لِيُضِلَّ قَوْمًۢا بَعْدَ اِذْ هَدٰىهُمْ حَتّٰى يُبَيِّنَ لَهُمْ

جو شان ناهي جو ڪنهن قوم کي هدايت کان پوءِ گمراه ڪري، ايستائين جو انهن لاءِ ظاهر ڪري ته انهن

مَّا يَتَّقُوْنَ ؕ اِنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمٌ ﴿۱۱۵﴾ اِنَّ اللّٰهَ لَهٗ

کي ڪهڙي شيءِ کان پرهيزڪري آهي، بيشڪ الله تعالى هر شيءِ کي ڄاڻندڙ آهي. بيشڪ الله لاءِ آهي

تفسير مظهري، المفردات في غريب القرآن.

مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ؕ يُحْيٖ وَيُمِيْتُ ؕ وَمَا لَكُمْ

بادشاهي آسمانن جي ۽ زمينن جي، اُهو جياري ٿو ۽ اُهو ماري ٿو، ۽ توهان لاءِ

مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ مِنْ وَّلِيٍّ وَّلَا نَصِيْرٍ ﴿۱۱۶﴾ لَقَدْ تَّابَ اللّٰهُ عَلَى

الله تعاليٰ کان سواءِ ڪو به حمايتي ۽ مددگار ناهي. بيشڪ الله تعاليٰ ٻاجھ فرمائي

النَّبِيِّ وَالْمُهٰجِرِيْنَ وَالْاَنْصَارِ الَّذِيْنَ اتَّبَعُوْهُ فِيْ

رسول عربي ﷺ تي ۽ انهن اصحابن تي جن جهاد وقت رسول عربي ﷺ جي

سَاعَةِ الْعُسْرَةِ مِنْ بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيْغُ قُلُوْبُ

فرمانبرداري ڪئي، انهن مان ڪجھ ماڻهن جون دليون (عنقريب) ڦرڻ واريون

فَرِيْقٍ مِّنْهُمْ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ ؕ اِنَّهٗ بِهِمْ رَءُوْفٌ رَّحِيْمٌ ﴿۱۱۷﴾ لا

هيون، پوءِ الله انهن تي به ٻاجھ ڪئي، بيشڪ الله مؤمنن تي گهڻي شفقت ڪندڙ ٻاجهارو آهي.

وَّعَلَى الثَّلٰثَةِ الَّذِيْنَ خُلِّفُوْا ؕ حَتّٰٓى اِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ

۽ (الله تعاليٰ) انهن ٽن (اصحابن) تي به ٻاجھ فرمائي جيڪي پوئتي رهجي ويا، ايستائين جو زمين پنهنجي

الْاَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ وَضَاقَتْ عَلَيْهِمْ اَنْفُسُهُمْ وَظَنُّوْٓا اَنْ لَّا

ڪشادگي جي باوجود انهن تي تنگ ٿي پئي ۽ سندن وجود سندن مٿان ڳرا ٿي پيا

مَلْجَاَ مِنَ اللّٰهِ اِلَّآ اِلَيْهِ ؕ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوْبُوْا ؕ اِنَّ اللّٰهَ

۽ انهن يقين ڪيو ته الله تعاليٰ کان سواءِ ڪا به پناهه جي جاءِ ناهي، پوءِ الله انهن تي ٻاجھ ڪئي ته اهي توبه ڪن،

هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيْمُ ﴿۱۱۸﴾ ع يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَ

بيشڪ الله ئي توبه قبوليندڙ ٻاجهارو آهي. اي مؤمنو توهان الله تعاليٰ کان خوف ڪريو ۽ (هر معاملي

كُوْنُوْا مَعَ الصّٰدِقِيْنَ ﴿۱۱۹﴾ مَا كَانَ لِاَهْلِ الْمَدِيْنَةِ وَمَنْ

۾) رسول عربي ۽ صحابه ڪرام سان گڏ رهو. مديني منوره جي رهندڙن ۽ انهن جي چوڌاري

ع ۱۴ / ۴

ڪه تفسير جلالين. ڪه تفسير روح البيان. ڪه تفسير مظهري.

حَوْلَهُمْ مِّنَ الْاَعْرَابِ اَنْ يَّتَخَلَّفُوْا عَنْ رَّسُوْلِ اللّٰهِ وَ

رهندڙ، ٻهراڙيءَ جي ماڻهن کي مناسب نه هو ته (جهاد وقت) رسول عربي کان پوئتي رهجي وڃن ۽

لَا يَرْغَبُوْا بِاَنْفُسِهِمْ عَنْ نَّفْسِهٖ ؕ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ لَا يُصِيْبُهُمْ

(اِئين مناسب) نه هو ته پنهنجي جانن کي رسول عربي کان پيارو سمجهن، انهي سبب جو الله جي راهه ۾ جيڪا انهن کي

ظَمَاٌ وَّلَا نَصَبٌ وَّلَا مَخْمَصَةٌ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَلَا يَطَـُٔوْنَ

اُڃ لڳي ٿي ۽ ٿڪاوٽ ٿئي ٿي ۽ بک لڳي ٿي ۽ انهن جو جيڪو هلڻ

مَوْطِئًا يَّغِيْظُ الْكُفَّارَ وَلَا يَنَالُوْنَ مِنْ عَدُوٍّ نَّيْلًا اِلَّا كُتِبَ

ڪافرن لاءِ ڪاوڙ جو سبب ٿئي ٿو ۽ اهي جيڪو ڪجهه دشمن جو بگاڙن ٿا، انهن سڀني جي عيوض

لَهُمْ بِهٖ عَمَلٌ صَالِحٌ ؕ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُضِيْعُ اَجْرَ الْمُحْسِنِيْنَ ﴿۱۲۰﴾

انهن لاءِ نيڪ عمل لکيو وڃي ٿو. بيشڪ الله تعالىٰ نيڪوڪارن جي عملن کي ضايع نه ٿو فرمائي.

وَلَا يُنْفِقُوْنَ نَفَقَةً صَغِيْرَةً وَّلَا كَبِيْرَةً وَّلَا يَقْطَعُوْنَ

۽ اهي جڏهن (جهاد ۾) ٿورو يا گهڻو خرچ ڪن ٿا، ۽ ڪنهن وادي مان

وَادِيًا اِلَّا كُتِبَ لَهُمْ لِيَجْزِيَهُمُ اللّٰهُ اَحْسَنَ مَا كَانُوْا

لنگهن ٿا ته انهن لاءِ (نيڪي) لکي وڃي ٿي. الله تعالىٰ انهن کي سندن عمل کان ڏهه زياده ثواب عطا

يَعْمَلُوْنَ ﴿۱۲۱﴾ وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُوْنَ لِيَنْفِرُوْا كَآفَّةً ؕ فَلَوْلَا نَفَرَ

ڪري ٿو ۽ مؤمنن کي مُناسب ناهي جو سڀئي جهاد لاءِ نڪري وڃن، پوءِ ائين ڇو نٿا ڪن

مِنْ كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَآئِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُوْا فِي الدِّيْنِ وَ

جو هر قبيلي مان چند ماڻهو نڪرن انهيءَ لاءِ ته فقه جي معلومات حاصل ڪن ۽

لِيُنْذِرُوْا قَوْمَهُمْ اِذَا رَجَعُوْٓا اِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُوْنَ ﴿۱۲۲﴾ ع

پنهنجي قبيلي کي خوفِ خدا ڏيارين، جڏهن اُهي واپس وڃن پهچن ته مَن اهي (برائي کان) بچن.

له تفسير جلالين و تفسير روح البيان. ته تفسير مظهري. ته تفسير جلالين.

يَآَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا قَاتِلُوا الَّذِيْنَ يَلُوْنَكُمْ مِّنَ

اي مؤمنو توهان جهاد ڪريو انهن ماڻهن سان جيڪي ڪافرن مان توهان کي

الْكُفَّارِ وَلْيَجِدُوْا فِيْكُمْ غِلْظَةً ۗ وَاعْلَمُوْٓا اَنَّ اللّٰهَ

ويجها آهن ۽ کين گهرجي ته توهان ۾ سختي محسوس ڪن، ۽ توهان يقين ڪريو بيشڪ الله تعالیٰ پرهيزگارن

مَعَ الْمُتَّقِيْنَ ﴿١٢٣﴾ وَاِذَا مَآ اُنْزِلَتْ سُوْرَةٌ فَمِنْهُمْ مَّنْ

سان گڏ آهي. ۽ جنهن وقت ڪا سورة (قرآن ڪريم جي) نازل ٿئي ٿي پوءِ ڪي ماڻهو انهن مان

يَّقُوْلُ اَيُّكُمْ زَادَتْهُ هٰذِهٖٓ اِيْمَانًا ۚ فَاَمَّا الَّذِيْنَ

چون ٿا ته ڇا هي سورة، توهان (مؤمنن) جي ايمان کي زياده ڪري ٿي؟ پر اُهي ماڻهو جن

اٰمَنُوْا فَزَادَتْهُمْ اِيْمَانًا وَّهُمْ يَسْتَبْشِرُوْنَ ﴿١٢٤﴾ وَاَمَّا

ايمان آندو پوءِ انهن جو ايمان زياده ٿئي ٿو ۽ اهي خوش ٿين ٿا. ۽ پر اُهي ماڻهو

الَّذِيْنَ فِيْ قُلُوْبِهِمْ مَّرَضٌ فَزَادَتْهُمْ رِجْسًا اِلٰى

جن جي دلين ۾ مرض آهي پوءِ اُهي سورتون انهن جي ڪفر ۾ واڌارو ڪن

رِجْسِهِمْ وَمَاتُوْا وَهُمْ كٰفِرُوْنَ ﴿١٢٥﴾ اَوَلَا يَرَوْنَ

ٿيون ۽ اهي ڪافر ٿي مرن ٿا. ڇا اهي (منافق) نٿا ڏسن

اَنَّهُمْ يُفْتَنُوْنَ فِيْ كُلِّ عَامٍ مَّرَّةً اَوْ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ

ته بيشڪ اهي هر سال ۾ هڪ يا ٻه دفعا آزمائش ۾ گرفتار ڪيا وڃن ٿا اُن کان

لَا يَتُوْبُوْنَ وَلَا هُمْ يَذَّكَّرُوْنَ ﴿١٢٦﴾ وَاِذَا مَآ اُنْزِلَتْ

پوءِ به اهي توبه تائب نٿا ٿين ۽ نڪي نصيحت حاصل ڪن ٿا. ۽ جنهن وقت ڪا سورة نازل

سُوْرَةٌ نَّظَرَ بَعْضُهُمْ اِلٰى بَعْضٍ ۭ هَلْ يَرٰىكُمْ مِّنْ اَحَدٍ

ڪئي وڃي ٿي ته اُهي هڪ ٻئي کي ڏسي چون ٿا ته ڇا مسلمان اسان مان ڪنهن کي ڏسي ته نه رهيا آهن

لہ تفسير روح البيان، ئہ تفسير روح البيان.

ثُمَّ انْصَرَفُوْا ۭ صَرَفَ اللّٰهُ قُلُوْبَهُمْ بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا

پوءِ (مذاق ڪري) اهي موٽي وڃن ٿا، الله تعالىٰ انهن جون دليون ڦيرائي ڇڏيون آهن انهيءَ سببان جو بيشڪ اهي قوم آهي

يَفْقَهُوْنَ ﴿١٢٧﴾ لَقَدْ جَاۗءَكُمْ رَسُوْلٌ مِّنْ اَنْفُسِكُمْ عَزِيْزٌ

جيڪا نٿي سمجھي. بيشڪ تحقيق توهان وٽ، توهان مان رسولِ عربي تشريف فرمايو، توهان جو تڪليف

عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيْصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِيْنَ رَءُوْفٌ

۾ پوڻ، رسولِ عربي کي ڏکيو لڳي ٿو، توهان جي ڀلائي طلب ڪندڙ، مؤمنن تي ڪمال درجي جا مهربان

رَّحِيْمٌ ﴿١٢٨﴾ فَاِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللّٰهُ ڮ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۭ

ٻاجهارا آهن. پوءِ جيڪڏهن (اي جان ﷺ) اهي ايمان نٿا آڻين پوءِ توهان فرمايو مون لاءِ الله ڪافي آهي، ناهي ڪو معبود مگر اهو

عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيْمِ ﴿١٢٩﴾

آءٌ تي مون توڪل ڪيو آهي ۽ اهوئي عرشِ عظيم جو ربُ آهي.

(١٠) سُوْرَةُ يُوْنُسَ مَكِّيَّةٌ (٥١)

اٰيَاتُهَا ١٠٩ — رُكُوْعَاتُهَا ١١

سورة يونس مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي انهي ۾ ١١ رڪوع ۽ ١٠٩ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

الۗرٰ ۣ تِلْكَ اٰيٰتُ الْكِتٰبِ الْحَكِيْمِ ﴿١﴾ اَكَانَ لِلنَّاسِ عَجَبًا اَنْ اَوْحَيْنَآ

الرٰ. اهي حڪمت سان ڀريل قرآن ڪريم جون آيتون آهن. ڇا عرب جي ڪافرن کي عجب ٿي ٿو ته اسان رسولِ عربي

اِلٰى رَجُلٍ مِّنْهُمْ اَنْ اَنْذِرِ النَّاسَ وَبَشِّرِ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اَنَّ لَهُمْ قَدَمَ

تي وحي موڪلي جيڪو انهن مان ئي آهي، ان لاءِ ته ماڻهن کي ڊيڄاري ۽ مبارڪ ڏي مؤمنن کي ته بيشڪ انهن لاءِ

صِدْقٍ عِنْدَ رَبِّهِمْ ڄ قَالَ الْكٰفِرُوْنَ اِنَّ هٰذَا لَسٰحِرٌ مُّبِيْنٌ ﴿٢﴾

سندن رب وٽ وڏو درجو آهي. (معجزا ڏسي) ڪافرن چيو بيشڪ هي صاف جادوگر آهي.

ع ٨ ١٦

المنزل ٣

وقف النبي صلى الله عليه وسلم

تفسير مظهري ۽ تفسير روح المعاني. تفسير روح البيان. هي حروف مقطعات آهن جن جو علم الله ۽ الله جي رسول ﷺ ڏنو ويو آهي. تفسير روح البيان. تفسير روح المعاني. تفسير جلالين. تفسير مظهري.

إِنَّ رَبَّكُمُ اللّٰهُ الَّذِيْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ فِيْ سِتَّةِ اَيَّامٍ

بيشڪ رب توهان جو الله آهي جنهن آسمانن ۽ زمين کي ڇهن ڏينهن ۾ پيدا فرمايو

ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ يُدَبِّرُ الْاَمْرَ ؕ مَا مِنْ شَفِيْعٍ اِلَّا مِنْۢ بَعْدِ

ان کانپوءِ عرش عظيم کي رونق افروز ٿيو (بيشڪ سندس شان وٽان آهي) اهو ئي (ڪائنات جي هر ڪم جي) تدبير ڪري ٿو، ڪو سندس اجازت کان

اِذْنِهٖ ؕ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوْهُ ؕ اَفَلَا تَذَكَّرُوْنَ ﴿٣﴾ اِلَيْهِ

سواءِ سفارش نٿو ڪري، توهان جو اهو ئي رب آهي، پوءِ توهان ان جي عبادت ڪريو، ڇا پوءِ توهان غور نٿا ڪريو. توهان سڀني

مَرْجِعُكُمْ جَمِيْعًا ؕ وَعْدَ اللّٰهِ حَقًّا ؕ اِنَّهٗ يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيْدُهٗ

کي اُن ڏانهن موٽڻو آهي، الله جو وعدو سچو آهي، بيشڪ الله شروعات ۾ مخلوق کي پيدا ڪيو ان کان پوءِ ڪير موٽائيندو

لِيَجْزِيَ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ بِالْقِسْطِ ؕ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا

انهن لاءِ ته جن ايمان آندو ۽ چڱا ڪم ڪيا انهن کي پورو پورو ثواب ڏئي ۽ ڪافرن لاءِ

لَهُمْ شَرَابٌ مِّنْ حَمِيْمٍ وَّعَذَابٌ اَلِيْمٌۢ بِمَا كَانُوْا يَكْفُرُوْنَ ﴿٤﴾ هُوَ

گرم پاڻي آهي ۽ دردناڪ عذاب آهي انهيءَ سببان جو ڪفر ڪندا هئا. الله تعالى

الَّذِيْ جَعَلَ الشَّمْسَ ضِيَآءً وَّالْقَمَرَ نُوْرًا وَّقَدَّرَهٗ مَنَازِلَ لِتَعْلَمُوْا

اهو آهي جنهن (پنهنجي قدرت سان) سج کي روشني وارو بنايو ۽ چنڊ کي نور وارو بنايو ۽ انهن مان هر هڪ لاءِ منزلون

عَدَدَ السِّنِيْنَ وَالْحِسَابَ ؕ مَا خَلَقَ اللّٰهُ ذٰلِكَ اِلَّا بِالْحَقِّ ۚ يُفَصِّلُ

مقرر ڪيائين ان لاءِ ته توهان سالن جي ڳڻپ ۽ حساب معلوم ڪريو، الله تعالى انهن کي پنهنجي حڪمت سان پيدا فرمايو، الله

الْاٰيٰتِ لِقَوْمٍ يَّعْلَمُوْنَ ﴿٥﴾ اِنَّ فِي اخْتِلَافِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَا

پنهنجون آيتون بيان ڪري ٿو انهي قوم لاءِ جيڪي ڄاڻن ٿا. بيشڪ رات ۽ ڏينهن جي بدلجڻ ۾ ۽ جيڪي شيون

خَلَقَ اللّٰهُ فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ لَاٰيٰتٍ لِّقَوْمٍ يَّتَّقُوْنَ ﴿٦﴾

الله تعالى آسمانن ۽ زمين ۾ پيدا ڪيون آهن (انهي ۾) نشانيون آهن، انهي قوم لاءِ جيڪي خوف ڪن ٿا.

ك تفسير مظهري، ٢ ه تفسير روح البيان — ع تفسير مظهري

إِنَّ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا وَرَضُوا بِالْحَيٰوةِ الدُّنْيَا

بيشڪ جيڪي ماڻهو اسان سان ملاقات جي اُميد نہ ٿا رکن ۽ دنيا جي حياتيءَ تي راضي ۽ اُن تي

وَاطْمَاَنُّوا بِهَا وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ اٰيٰتِنَا غٰفِلُونَ ﴿٧﴾ اُولٰٓئِكَ

مطمئن ٿين ٿا ۽ جيڪي ماڻهو اسان جي آيتن کان غافل آهن. انهن جي

مَاْوٰىهُمُ النَّارُ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٨﴾ إِنَّ الَّذِينَ اٰمَنُوا وَ

جاءِ جهنم آهي سندن بداعمالين جي ڪري. بيشڪ جن ماڻهن ايمان آندو ۽

عَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ يَهْدِيهِمْ رَبُّهُمْ بِاِيمَانِهِمْ ۚ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ

سهڻا عمل ڪيا الله تعالىٰ انهن جي (آخرت ۾) سندن ايمان آڻڻ جي ڪري رهنمائي فرمائيندو. انهن بهشتن جي هيٺان

الْاَنْهٰرُ فِي جَنّٰتِ النَّعِيمِ ﴿٩﴾ دَعْوٰىهُمْ فِيهَا سُبْحٰنَكَ اللّٰهُمَّ

بهشت ۾ نهرون وهنديون. انهن جي دعا بهشت ۾ سُبْحٰنَكَ اللّٰهُمَّ هوندي

وَتَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلٰمٌ ۚ وَاٰخِرُ دَعْوٰىهُمْ اَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ

۽ انهن جي ڪڪار بهشت ۾ سلام هوندي، ۽ سندن دعا جي پڇاڙي اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ

الْعٰلَمِينَ ﴿١٠﴾ وَلَوْ يُعَجِّلُ اللّٰهُ لِلنَّاسِ الشَّرَّ اسْتِعْجَالَهُمْ بِالْخَيْرِ

سان هوندي. ۽ جيڪڏهن الله تعالىٰ ماڻهن لاءِ برائي جلدي موڪلي ها جيئن اهي چڱائي لاءِ تڪڙ ڪن ٿا

لَقُضِيَ اِلَيْهِمْ اَجَلُهُمْ ۗ فَنَذَرُ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا

ته اهي هلاڪ ٿي وڃن ها، پوءِ جيڪي ماڻهو قيامت تي ايمان نٿا آڻن اسين انهن کي سندن

فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١١﴾ وَاِذَا مَسَّ الْاِنْسَانَ الضُّرُّ دَعَانَا

گمراهي ۾ ڇڏي ڏيون ٿا جو اهي حيران رهن ٿا. ۽ جڏهن انسان کي ڪا تڪليف پهچي ٿي ته اسان کي پُڪاري ٿو

لِجَنْۢبِهٖٓ اَوْ قَاعِدًا اَوْ قَآئِمًا ۚ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُ ضُرَّهٗ

پاسي ڀر ۽ ويهي ۽ بيهي (هر حال ۾)، پوءِ جڏهن اسين اُن تان تڪليف لاهيون ٿا

ع ١٠

له تفسير روح البيان. كه تفسير مظهري.

مَرَّ كَأَن لَّمْ يَدْعُنَآ إِلَىٰ ضُرٍّ مَّسَّهُۥ ۚ كَذَٰلِكَ زُيِّنَ

ڌاڍيان معلوم ٿئي ٿو تہ ڄڻ تہ ڪڏهن اسان کي انهيءَ تڪليف ۾ پڪاريو ئي نہ هو، اهڙيءَ طرح حد کان وڌندڙن کي سندن

لِلْمُسْرِفِينَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٢﴾ وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا ٱلْقُرُونَ مِن

بداعماليون سندن نظرن ۾ سهڻيون ڪيون ويون ٿيون. ۽ بيشڪ توهان کان اڳ ۾ اسان ڪيترين ئي

قَبْلِكُمْ لَمَّا ظَلَمُوا۟ ۙ وَجَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ وَمَا كَانُوا۟

قومن کي هلاڪ ڪيو جڏهن انهن ظلم ڪيو ۽ انهن (قومن) وٽ سندن رسول معجزن سان تشريف فرما ٿيا ۽ انهن رسولن

لِيُؤْمِنُوا۟ ۚ كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْقَوْمَ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿١٣﴾ ثُمَّ جَعَلْنَٰكُمْ

تي ايمان نہ آندو، اسين اهڙيءَ طرح مجرمن جي قوم کي سزا ڏيندا آهيون. پوءِ اسان توهان کي

خَلَٰٓئِفَ فِى ٱلْأَرْضِ مِنۢ بَعْدِهِمْ لِنَنظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾

زمين ۾ جاءِ نشين بڻايو انهن کان پوءِ، ان لاءِ تہ اسين ڏسون تہ توهان ڪهڙا نيڪ عمل ڪريو ٿا.

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَاتُنَا بَيِّنَٰتٍ ۙ قَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا ٱئْتِ

۽ جڏهن انهن تي اسان جون آيتون تلاوت ڪيون وڃن ٿيون تہ اهي ماڻهو چون ٿا، جيڪي قيامت تي ايمان نہ ٿا رکن تہ اسان

بِقُرْءَانٍ غَيْرِ هَٰذَآ أَوْ بَدِّلْهُ ۚ قُلْ مَا يَكُونُ لِىٓ أَنْ أُبَدِّلَهُۥ مِن

وٽ رسول عربي هن قرآن کان علاوہ آڻي يا قرآن کي تبديل ڪري، رسول عربي توهان فرمايو مون کي مناسب ناهي جو قرآن ڪريم کي

تِلْقَآئِ نَفْسِىٓ ۖ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ ۖ إِنِّىٓ أَخَافُ إِنْ

پنهنجي طرفان تبديل ڪريان، آئون تہ فقط وحي رباني جي تابعداري ڪريان ٿو جيڪا مون ڏانهن ٿي اچي ٿي بيشڪ جي آئون (بالفرض) پنهنجي

عَصَيْتُ رَبِّى عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٥﴾ قُل لَّوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَا

رب جي نافرماني ڪريان تہ مون کي قيامت جي ڏينهن جو خوف آهي. توهان فرمايو جيڪڏهن الله چاهي ها تہ

تَلَوْتُهُۥ عَلَيْكُمْ وَلَآ أَدْرَىٰكُم بِهِۦ ۖ فَقَدْ لَبِثْتُ فِيكُمْ عُمُرًا

آئون توهان تي (قرآن) نہ پڙهان ها ۽ نہ ئي اهو توهان کي ڪا معلومات ڏئي ها، پوءِ تحقيق آئون توهان وٽ انهيءَ کان اڳ

[1] تفسير مظهري. [2] تفسير ابن عباس. [3] تفسير النسفي.

مِّنْ قَبْلِهٖ ؕ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ ﴿۱۶﴾ فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰی

گهڻو عرصو عمر جو رهي چڪو آهيان، ڇا پوءِ توهان نٿا سمجهو. پوءِ اُن ماڻهوءَ کان وڌيڪ ڪير ظالم آهي جيڪو الله تعالى تي

عَلَی اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ كَذَّبَ بِاٰيٰتِهٖ ؕ اِنَّهٗ لَا يُفْلِحُ الْمُجْرِمُوْنَ ﴿۱۷﴾

ڪوڙ ٺهي يا الله تعالى جي آيتن کي ڪوڙو سمجهي ٿو. بيشڪ مُجرم ڪامياب نٿا ٿين.

وَيَعْبُدُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَ

۽ (اهي) غير الله جي عبادت ڪن ٿا جيڪي انهن کي نفعو ۽ نقصان پهچائي نٿا سگهن ۽

يَقُوْلُوْنَ هٰۤؤُلَآءِ شُفَعَآؤُنَا عِنْدَ اللّٰهِ ؕ قُلْ اَتُنَبِّـُٔوْنَ

چون ٿا ته اهي (بُتَ) الله وٽ اسان جا سفارشي آهن، توهان فرمايو ڇا توهان الله تعالى کي اها

اللّٰهَ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِی السَّمٰوٰتِ وَلَا فِی الْاَرْضِ ؕ سُبْحٰنَهٗ

خبر ڏيو ٿا جيڪا نه آسمانن ۽ زمين ۾ نه ٿو ڄاڻي، الله تعالى پاڪ آهي

وَتَعٰلٰی عَمَّا يُشْرِكُوْنَ ﴿۱۸﴾ وَمَا كَانَ النَّاسُ اِلَّاۤ

۽ انهن جي شرڪ کان مٿاهون آهي. ۽ سڀئي ماڻهو هڪ ئي اُمت

اُمَّةً وَّاحِدَةً فَاخْتَلَفُوْا ؕ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ

هئا پوءِ اختلاف ڪيائون (ڪن ڪفر ڪيو ۽ ڪي اسلام ۾ رهيا) ۽ جيڪڏهن تنهنجي رب جو اڳ ۾ ئي (عذاب جي تاخير جو)

مِنْ رَّبِّكَ لَقُضِیَ بَيْنَهُمْ فِيْمَا فِيْهِ يَخْتَلِفُوْنَ ﴿۱۹﴾ وَ

فيصلو ڪيل نه هجي ها ته انهن جو (دنيا ۾ ئي) فيصلو ڪري ها جن ڳالهين ۾ انهن اختلاف ڪيو ٿي. ۽

يَقُوْلُوْنَ لَوْلَاۤ اُنْزِلَ عَلَيْهِ اٰيَةٌ مِّنْ رَّبِّهٖ ۚ فَقُلْ اِنَّمَا

ڪافر چون ٿا ته اسان جي مٿان رب جي طرفان ڪا آيت ڇو نه ٿي نازل ٿئي، پوءِ توهان فرمايو غيب

الْغَيْبُ لِلّٰهِ فَانْتَظِرُوْا ۚ اِنِّیْ مَعَكُمْ مِّنَ الْمُنْتَظِرِيْنَ ﴿۲۰﴾ ع

ته فقط الله وٽ آهي پوءِ توهان انتظار ڪريو بيشڪ آءٌ به توهان سان گڏ انتظار ڪندڙ آهيان.

؎ تفسير الشعبي وتفسير روح المعاني.

وَإِذَآ أَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً مِّنۢ بَعْدِ ضَرَّآءَ مَسَّتْهُمْ إِذَا لَهُم مَّكْرٌ

۽ جڏهن وقت انسانن کي ڏک کان پوءِ سُک پهچايون ٿا اُهي اسان جي آيتن ۾ خفيه تدبيرون (ٺڳيون) ڪن

فِىٓ ءَايَاتِنَا ۚ قُلِ اللَّهُ أَسْرَعُ مَكْرًا ۚ إِنَّ رُسُلَنَا يَكْتُبُونَ مَا تَمْكُرُونَ ﴿٢١﴾

ٿا، توهان فرمايو الله تعاليٰ جلد خفيه تدبير ڪندڙ آهي، بيشڪ توهان جو خفيه تدبيرون اسان جا فرشتا لکن ٿا.

هُوَ الَّذِى يُسَيِّرُكُمْ فِى الْبَرِّ وَالْبَحْرِ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا كُنتُمْ فِى الْفُلْكِ وَ

الله تعاليٰ اهو آهي جيڪو توهان کي زمين ۽ پاڻي ۾ سفر ڪرائي ٿو، ايستائين جو اهي ٻيڙين ۾ سوار ٿين ٿا، ۽

جَرَيْنَ بِهِم بِرِيحٍ طَيِّبَةٍ وَفَرِحُوا بِهَا جَآءَتْهَا رِيحٌ عَاصِفٌ

انهن کي هلڪي هلڪي هوا هلائي ٿي ۽ اهي اُن تي خوش ٿين ٿا ته اوچتو انهن تي طوفان اچي وڃي ٿو

وَجَآءَهُمُ الْمَوْجُ مِن كُلِّ مَكَانٍ وَظَنُّوٓا أَنَّهُمْ أُحِيطَ بِهِمْ ۙ دَعَوُا

۽ هر طرف کان انهن تي موجون اچن ٿيون ۽ انهن يقين ڪيو ته اهي گهيري ۾ آهن، ان وقت

اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ لَئِنْ أَنجَيْتَنَا مِنْ هَٰذِهِۦ لَنَكُونَنَّ

اهي مُخلص ٿي الله تعاليٰ کي پڪارين ٿا ته قسم سان جيڪڏهن تو اسان کي هن مصيبت مان نجات ڏني ته ضرور اسين

مِنَ الشَّٰكِرِينَ ﴿٢٢﴾ فَلَمَّآ أَنجَىٰهُمْ إِذَا هُمْ يَبْغُونَ فِى الْأَرْضِ بِغَيْرِ

شڪرگذار ٿينداسين. پوءِ جڏهن اسان انهن کي نجات ڏني ته اُن وقت اهي زمين ۾ ناحق فساد

الْحَقِّ ۗ يَٰٓأَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا بَغْيُكُمْ عَلَىٰٓ أَنفُسِكُم ۖ مَّتَٰعَ الْحَيَوٰةِ

ڪن ٿا، اي انسانو توهان جو فساد ڪرڻ توهان لاءِ نقصان ڪار آهي، توهان زندگيءَ جي مال مان ٿورو نفعو

الدُّنْيَا ۖ ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُكُمْ فَنُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٣﴾ إِنَّمَا

حاصل ڪري سگهو ٿا، اُن کان پوءِ توهان کي اسان ڏانهن موٽڻو آهي پوءِ اسين توهان کي توهان جي بداعماليءَ جو بدلو ڏينداسين، دنيا

مَثَلُ الْحَيَوٰةِ الدُّنْيَا كَمَآءٍ أَنزَلْنَٰهُ مِنَ السَّمَآءِ فَاخْتَلَطَ بِهِۦ

جي حياتيءَ جو مثال اُن پاڻيءَ جهڙو آهي جيڪو آسمان مان اسان نازل ڪيو آهي پوءِ اُن پاڻيءَ جي سببان

نَبَاتُ الْأَرْضِ مِمَّا يَأْكُلُ النَّاسُ وَالْأَنْعَامُ حَتَّىٰ إِذَا أَخَذَتِ

(زمين مان) گھڻا سلا پيدا ٿيا جن مان ماڻھو ۽ جانور کائن ٿا، ايستائين جو زمين پنھنجي

الْأَرْضُ زُخْرُفَهَا وَازَّيَّنَتْ وَظَنَّ أَهْلُهَا أَنَّهُمْ قَادِرُونَ

رونق ۽ خوبصورتي پيدا ڪئي ۽ زمين جي مالڪن خيال ڪيو ته بيشڪ اهي زمين جو فصل مڪمل طرح

عَلَيْهَا أَتَاهَا أَمْرُنَا لَيْلًا أَوْ نَهَارًا فَجَعَلْنَاهَا حَصِيدًا كَأَنْ لَمْ

حاصل ڪري سگهندا، اوچتو انهي زمين تي رات يا ڏينهن جو اسانجو عذاب نازل ٿيو ۽ اسان ان کي لڻي ڇڏيو ڄڻ ته ڪالهه اهو فصل هو ئي ڪونه، اهڙي طرح اسين کولي کولي پنهنجون آيتون ان قوم لاءِ بيان ڪريون ٿا جيڪي غور ڪن ٿا.

تَغْنَ بِالْأَمْسِ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢٤﴾ وَ

۽

اللَّهُ يَدْعُو إِلَىٰ دَارِ السَّلَامِ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٢٥﴾

الله تعالىٰ توهان کي بهشت ڏانهن پڪاري ٿو، ۽ جنهن کي چاهي سنئين رستي تي هلائي ٿو.

لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ وَلَا

نيڪوڪارن لاءِ ثواب آهي ۽ الله جي طرفان مٿن وڌيڪ عنايت ٿيندي، ۽ انهن جي چهرن کي ڪاراڻ ۽ خواري

ذِلَّةٌ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٦﴾ وَالَّذِينَ كَسَبُوا

ڍڪيندي، اهي بهشتي آهن اهي هميشه بهشت ۾ رهندا. ۽ جيڪي ماڻهو گناهه ڪندا

السَّيِّئَاتِ جَزَاءُ سَيِّئَةٍ بِمِثْلِهَا وَتَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ مَا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ

ته انهن کي گناهه جيتري جزا ملندي، ۽ انهن کي خواري پهچندي، انهن لاءِ الله کان سواءِ ڪو به

مِنْ عَاصِمٍ كَأَنَّمَا أُغْشِيَتْ وُجُوهُهُمْ قِطَعًا مِنَ اللَّيْلِ مُظْلِمًا أُولَٰئِكَ

بچائيندڙ نه هوندو، گوياڪ انهن جي منهن کي رات جو ڪارو ٽڪرو لڳي ويو، اهي

أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٧﴾ وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ

دوزخي آهن، اهي هميشه دوزخ ۾ رهندا. ۽ قيامت جي ڏينهن اسين انهن سڀني کي گڏ ڪنداسين

نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا مَكَانَكُمْ أَنتُمْ وَشُرَكَاؤُكُمْ ۚ فَزَيَّلْنَا

اُن کان پوءِ اسين مشرڪن کي چونداسين ته توهان ۽ توهان جا ٻُت پنهنجي جاءِ تي بيهو، پوءِ اسين انهن جا

بَيْنَهُمْ ۖ وَقَالَ شُرَكَاؤُهُم مَّا كُنتُمْ إِيَّانَا تَعْبُدُونَ ﴿٢٨﴾ فَكَفَىٰ بِاللَّهِ

تعلقات ختم ڪنداسين ۽ انهن جا ٻُت انهن کي چوندا ته توهان اسانجي ڪڏهن عبادت ڪندا هئا، پوءِ الله اسان ۽

شَهِيدًا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ إِن كُنَّا عَنْ عِبَادَتِكُمْ لَغَافِلِينَ ﴿٢٩﴾

توهان جي وچ ۾ بهترين گواهه آهي، بيشڪ اسين توهان جي عبادت ڪرڻ کان راضي نه هئاسين.

هُنَالِكَ تَبْلُو كُلُّ نَفْسٍ مَّا أَسْلَفَتْ ۚ وَرُدُّوا إِلَى اللَّهِ مَوْلَاهُمُ الْحَقِّ ۖ

اُن وقت عملن جي ڪري هر ماڻهو آزمائش ۾ هوندو ۽ اهي سڀئي پنهنجي حقيقي رب ڏانهن

وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٣٠﴾ قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ

موٽايا ويندا ۽ جيڪي ٻُت انهن ٺاهيا هئا سي انهن کان غائب ٿي ويندا. اي حبيب توهان فرمايو ته توهان کي آسمان ۽

السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّن يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَمَن يُخْرِجُ

زمين مان رزق ڪير ڏئي ٿو ۽ (توهان کي) ٻُڌڻ ۽ ڏسڻ جي توفيق ڪير ڏئي ٿو ۽ زنده کي مُئل مان

الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَن يُدَبِّرُ الْأَمْرَ ۚ

۽ مُئل کي زنده مان ڪير پيدا ڪري ٿو ۽ (مخلوق ۾) پنهنجا حُڪم ڪير هلائي ٿو.

فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ ۚ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣١﴾ فَذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمُ الْحَقُّ ۖ

پوءِ فورًا چوندا ته الله، پوءِ توهان فرمايو ته پوءِ توهان ڊڄو ڇو نه ٿا. پوءِ اهو ئي توهان جو سچو خالق آهي،

فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ ۖ فَأَنَّىٰ تُصْرَفُونَ ﴿٣٢﴾ كَذَٰلِكَ

پوءِ الله تعالىٰ جي عبادت کان سواءِ ته فقط گمراهي آهي پوءِ توهان ڪيڏانهن ڦرو ٿا. اهڙي طرح

حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ فَسَقُوا أَنَّهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٣﴾

گنهگارن لاءِ توهان جي رب جي ڳالهه ثابت ٿي ته تحقيق اهي (دليلن اچڻ کان پوءِ به) ايمان نه آڻيندا.

ك تفسير مظهري. ك تفسير روح البيان. ك تفسير مظهري. ك تفسير بيضاوي.

قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَآئِكُمْ مَّنْ يَّبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيْدُهٗ ؕ قُلِ اللّٰهُ

توهان فرمايو ته توهان جا الله سڏيل (بت وغيره) آهن جيڪي نئين سر مخلوق کي پيدا ڪري پوءِ ان کي ٻيهر ڊاهي موٽائن، توهان فرمايو الله

يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيْدُهٗ فَاَنّٰى تُؤْفَكُوْنَ ﴿۳۴﴾ قُلْ هَلْ مِنْ شُرَكَآئِكُمْ

نئين سر مخلوق کي پيدا فرمايو ان کان پوءِ ٻيهر ڊاهي موٽائيندو پوءِ توهان ڪيڏانهن ڦيرا ٿا. توهان فرمايو ڇا توهان جا معبودن اندر ڪو آهي

مَّنْ يَّهْدِيْۤ اِلَى الْحَقِّ ؕ قُلِ اللّٰهُ يَهْدِيْ لِلْحَقِّ ؕ اَفَمَنْ يَّهْدِيْۤ اِلَى

جيڪي صحيح رستو ڏيکاري سگهن. توهان فرمايو الله تعالىٰ صحيح رستو ڏيکاري ٿو ڇا پوءِ جيڪا مقدس ذات صحيح رستو

الْحَقِّ اَحَقُّ اَنْ يُّتَّبَعَ اَمَّنْ لَّا يَهِدِّيْۤ اِلَّاۤ اَنْ يُّهْدٰى ۚ فَمَا لَكُمْ ۫ كَيْفَ

ڏيکاري ان جي تابعداري ڪجي يا ان (معبود) جي تابعداري ڪجي جيڪو پاڻ ئي گمراهه هجي. پوءِ توهان کي ڇا ٿيو آهي (ٻي) توهان

تَحْكُمُوْنَ ﴿۳۵﴾ وَمَا يَتَّبِعُ اَكْثَرُهُمْ اِلَّا ظَنًّا ؕ اِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِيْ

ڪهڙا فيصلا ڪريو ٿا. انهن (ڪافرن) مان گهڻا ته گمان تي هلن ٿا، بيشڪ گمان حق کي ڪو

مِنَ الْحَقِّ شَيْـًٔا ؕ اِنَّ اللّٰهَ عَلِيْمٌۢ بِمَا يَفْعَلُوْنَ ﴿۳۶﴾ وَمَا كَانَ

فائدو نه ٿو ڏي . بيشڪ الله تعالىٰ سندن عملن کان خبردار آهي . ۽ هي قرآن ڪريم جو اهو

هٰذَا الْقُرْاٰنُ اَنْ يُّفْتَرٰى مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَلٰكِنْ تَصْدِيْقَ

شان ناهي جو الله کان سواءِ ٻيو ڪو ناهي سگهي پر (هي قرآن ڪريم) ٻين مقدس ڪتابن

الَّذِيْ بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيْلَ الْكِتٰبِ لَا رَيْبَ فِيْهِ مِنْ رَّبِّ

جي تصديق ڪندڙ آهي ۽ ان ۾ الله جا تفصيلي احڪام آهن (ٻي) الله جي طرفان نازل ٿيل آهي، جنهن

الْعٰلَمِيْنَ ﴿۳۷﴾ اَمْ يَقُوْلُوْنَ افْتَرٰىهُ ؕ قُلْ فَاْتُوْا بِسُوْرَةٍ مِّثْلِهٖ

۾ ڪو شڪ ناهي . ڇا هي چون ٿا ته قرآن کي رسول ڪريم ٺاهي تيار ڪيو آهي، توهان فرمايو ته قرآن جهڙي هڪڙي سورت ٺاهي ڏيکاريو

وَادْعُوْا مَنِ اسْتَطَعْتُمْ مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿۳۸﴾ بَلْ

۽ الله کان سواءِ جيڪا طاقت اٿوَ اها استعمال ڪريو جيڪڏهن توهان سچا آهيو. بلڪ

له تفسير جلالين. كه تفسير روح البيان. كه تفسير بيضاوي.

كَذَّبُوا بِمَا لَمْ يُحِيطُوا بِعِلْمِهٖ وَلَمَّا يَأْتِهِمْ تَأْوِيلُهٗ ؕ كَذٰلِكَ

اهو قرآن جيڪو ڪين سمجهه ۾ نه ٿو اچي اُن کي ڪوڙو سمجهن ٿا ۽ اڃا انهن جا ذهن قرآن جي معنىٰ نه ٿا سمجهن . اهڙي طرح

كَذَّبَ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الظّٰلِمِيْنَ ﴿٣٩﴾

اڳين ماڻهن به (الله جي ڪتابن کي) ڪوڙو سمجهيو، پوءِ تون ڏس ته ظالمن جي پڇاڙي ڪهڙي ٿي ٿي .

وَمِنْهُمْ مَّنْ يُّؤْمِنُ بِهٖ وَمِنْهُمْ مَّنْ لَّا يُؤْمِنُ بِهٖ ؕ وَرَبُّكَ اَعْلَمُ

۽ انهن مان ڪو ماڻهو قرآن تي ايمان آڻي ٿو ۽ ڪو ماڻهو ايمان نه ٿو آڻي ، ۽ تنهنجو رب فسادين

بِالْمُفْسِدِيْنَ ﴿٤٠﴾ وَاِنْ كَذَّبُوْكَ فَقُلْ لِّيْ عَمَلِيْ وَلَكُمْ

کي وڌيڪ ڄاڻي ٿو . ۽ جيڪڏهن (اهي) توهان کي ڪوڙو سمجهن ٿا پوءِ توهان فرمايو ته منهنجي لاءِ منهنجو عمل آهي ۽ توهان لاءِ

عَمَلُكُمْ ۚ اَنْتُمْ بَرِيْٓئُوْنَ مِمَّآ اَعْمَلُ وَاَنَا بَرِيْٓءٌ مِّمَّا تَعْمَلُوْنَ ﴿٤١﴾

توهان جا عمل آهن، توهان منهنجي عمل کان بيزار آهيو ۽ آئون توهان جي عملن کان بيزار آهيان .

وَمِنْهُمْ مَّنْ يَّسْتَمِعُوْنَ اِلَيْكَ ؕ اَفَاَنْتَ تُسْمِعُ الصُّمَّ وَلَوْ كَانُوْا

۽ انهن مان ڪي ماڻهو توهان ڏانهن ڪن لڳائن ٿا ، ڇا پوءِ توهان ٻوڙن کي ٻڌائي سگهو ٿا جڏهن ته اهي

لَا يَعْقِلُوْنَ ﴿٤٢﴾ وَمِنْهُمْ مَّنْ يَّنْظُرُ اِلَيْكَ ؕ اَفَاَنْتَ تَهْدِي الْعُمْيَ وَ

عقل نه ٿا رکن . ۽ انهن مان ڪي ماڻهو توهان کي ڏسن ٿا ، ڇا پوءِ توهان انڌن کي واٽ ڏيکاري سگهو ٿا

لَوْ كَانُوْا لَا يُبْصِرُوْنَ ﴿٤٣﴾ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَظْلِمُ النَّاسَ شَيْئًا وَّلٰكِنَّ

جڏهن ته اهي نه ٿا ڏسن . بيشڪ الله تعالىٰ ماڻهن سان ڪو به ظلم نه ٿو ڪري ۽ پر

النَّاسَ اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُوْنَ ﴿٤٤﴾ وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ كَاَنْ لَّمْ يَلْبَثُوْٓا

ماڻهو پنهنجي نفسن سان پاڻ ظلم ڪن ٿا . ۽ قيامت جي ڏينهن الله انهن کي گڏ ڪندو گويا ته اهي (دنيا ۾) نه رهيا

اِلَّا سَاعَةً مِّنَ النَّهَارِ يَتَعَارَفُوْنَ بَيْنَهُمْ ؕ قَدْ خَسِرَ الَّذِيْنَ كَذَّبُوْا

هئا مگر ڏينهن جي هڪ ساعت (اهي) هڪ ٻئي کي پاڻ ۾ سڃاڻيندا ، بيشڪ اهي ماڻهو نقصان ۾ پيا جيڪي

له تفسير بيضاوي - که تفسير مظهري .

بِلِقَآءِ اللّٰهِ وَمَا كَانُوْا مُهْتَدِيْنَ ﴿٤٥﴾ وَاِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذِيْ

الله تعاليٰ جي ديدار کان انڪاري ٿيا ۽ اهي هدايت وارا نه هئا. ۽ جيڪڏهن اسين توکي انهن جي عذاب جي ڪا ڳالهه جنهن جو انهن سان

نَعِدُهُمْ اَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَاِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ اللّٰهُ شَهِيْدٌ عَلٰى مَا

وعدو ڪيو اٿئون يا توکي وصال ڪرايون، پوءِ انهن جو موٽڻ اسان ڏانهن ٿيندو، پوءِ الله تعاليٰ انهن جي عملن

يَفْعَلُوْنَ ﴿٤٦﴾ وَلِكُلِّ اُمَّةٍ رَّسُوْلٌ ۚ فَاِذَا جَآءَ رَسُوْلُهُمْ قُضِيَ بَيْنَهُمْ

تي گواهه آهي. ۽ هر هڪ امت لاءِ رسول آهي. پوءِ جنهن وقت انهن وٽ رسول اچي ٿو ته پوءِ انهن جي وچ ۾

بِالْقِسْطِ وَهُمْ لَا يُظْلَمُوْنَ ﴿٤٧﴾ وَيَقُوْلُوْنَ مَتٰى هٰذَا الْوَعْدُ اِنْ

انصاف سان فيصلو ڪيو وڃي ٿو ۽ انهن سان ظلم نه ڪيو ويندو. ۽ اهي چون ٿا ته هي وعدو (قيامت جو) ڪڏهن پورو ٿيندو

كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿٤٨﴾ قُلْ لَّآ اَمْلِكُ لِنَفْسِيْ ضَرًّا وَّلَا نَفْعًا اِلَّا

جيڪڏهن توهان سچا آهيو. رسول عربي توهان فرمايو ته آءٌ (پاڻ) پنهنجي وجود لاءِ الله جي مرضي کان سواءِ نفعي

مَا شَآءَ اللّٰهُ ؕ لِكُلِّ اُمَّةٍ اَجَلٌ ؕ اِذَا جَآءَ اَجَلُهُمْ فَلَا يَسْتَاْخِرُوْنَ

نقصان جو مالڪ نه آهيان، هر امت لاءِ (عذاب جو) مدو مقرر آهي، جنهن وقت انهن تي عذاب ايندو ته پوءِ عذاب کان هڪ

سَاعَةً وَّلَا يَسْتَقْدِمُوْنَ ﴿٤٩﴾ قُلْ اَرَءَيْتُمْ اِنْ اَتٰىكُمْ عَذَابُهٗ بَيَاتًا

پل به اڳتي پوئتي نه ٿي سگهندا. رسول عربي توهان فرمايو ته اها خبر ڏيو ته جيڪڏهن توهان تي الله جو عذاب

اَوْ نَهَارًا مَّاذَا يَسْتَعْجِلُ مِنْهُ الْمُجْرِمُوْنَ ﴿٥٠﴾ اَثُمَّ اِذَا مَا وَقَعَ اٰمَنْتُمْ

رات يا ڏينهن ۾ اچي ته ڇا مجرم انهي کان بچي سگهندا؟ ڇا پوءِ جڏهن انهن تي عذاب ايندو ته پوءِ ايمان

بِهٖ ؕ آٰلْـٰٔنَ وَقَدْ كُنْتُمْ بِهٖ تَسْتَعْجِلُوْنَ ﴿٥١﴾ ثُمَّ قِيْلَ لِلَّذِيْنَ ظَلَمُوْا

آڻيندا. (الله فرمائيندو) هاڻي (ايمان آڻيو ٿا) ۽ هن کان اڳ توهان عذاب اچڻ جي تڪڙ ڪندا هئا. ان کان پوءِ ظالمن کي حڪم ڪيو ويندو

ذُوْقُوْا عَذَابَ الْخُلْدِ ۚ هَلْ تُجْزَوْنَ اِلَّا بِمَا كُنْتُمْ تَكْسِبُوْنَ ﴿٥٢﴾

ته توهان دوزخ جي عذاب کي چکو، توهان کي ته توهان جي بداعمالي جيتري سزا ڏني ويندي.

له تفسير مظهري. ٢ه تفسير مظهري. ٣ه تفسير النسفي. ٤ه تفسير مظهري وتفسير النسفي.

وَيَسْتَنْۢبِـُٔوْنَكَ اَحَقٌّ هُوَ ؕ قُلْ اِیْ وَرَبِّیْۤ اِنَّهٗ لَحَقٌّ ؕۚ وَمَاۤ اَنْتُمْ

۽ توهان کان سوال ڪن ٿا ته واقعي عذاب ايندو ؟ توهان فرمايو هائو مونکي منهنجي رب جو قسم آهي ته بيشڪ عذاب ايندو ۽ توهان اُن کان

بِمُعْجِزِیْنَ ﴿۵۳﴾ وَلَوْ اَنَّ لِكُلِّ نَفْسٍ ظَلَمَتْ مَا فِی الْاَرْضِ لَافْتَدَتْ

بچي نه سگهندا ۽ هر انسان جنهن ظلم ڪيو آهي اُهو جيڪڏهن اُن ظلم جي عيوض زمين جي سڀني

بِهٖ ؕ وَاَسَرُّوا النَّدَامَةَ لَمَّا رَاَوُا الْعَذَابَ ۚ وَقُضِیَ بَیْنَهُمْ بِالْقِسْطِ وَهُمْ

شين جيترو ڏنڊ ڏئي ۽ عذاب ڏسڻ وقت پشيمان به ٿئي (ته ڪهڙو به ڪا شئي قبول نه ڪئي ويندي) ۽ انهن ماڻهن تي انصاف ڪيو

لَا یُظْلَمُوْنَ ﴿۵۴﴾ اَلَاۤ اِنَّ لِلّٰهِ مَا فِی السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ؕ اَلَاۤ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ

ويندو ۽ ظلم نه ڪيو ويندو. خبردار بيشڪ آسمانن ۽ زمين جون سڀئي شيون الله جون آهن، خبردار بيشڪ الله جو وعدو

حَقٌّ وَّلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا یَعْلَمُوْنَ ﴿۵۵﴾ هُوَ یُحْیٖ وَیُمِیْتُ وَاِلَیْهِ تُرْجَعُوْنَ ﴿۵۶﴾

سچو آهي پر اڪثر ماڻهو نه ٿا ڄاڻن. الله تعالیٰ جياري ۽ ماري ٿو ۽ الله ڏانهن توهان موٽايا ويندا.

یٰۤاَیُّهَا النَّاسُ قَدْ جَآءَتْكُمْ مَّوْعِظَةٌ مِّنْ رَّبِّكُمْ وَشِفَآءٌ لِّمَا فِی

اي انسانو! تحقيق توهان وٽ توهان جي رب جي طرفان نصيحت پهتي ۽ قرآن ڪريم ۾ توهان جي سينن

الصُّدُوْرِ ۙ۬ وَهُدًی وَّرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِیْنَ ﴿۵۷﴾ قُلْ بِفَضْلِ اللّٰهِ وَ

لاءِ شفا آهي ۽ (اهو قرآن) مؤمنن لاءِ هدايت ۽ رحمت آهي. رسول عربي توهان فرمايو ته الله جي فضل ۽

بِرَحْمَتِهٖ فَبِذٰلِكَ فَلْیَفْرَحُوْا ؕ هُوَ خَیْرٌ مِّمَّا یَجْمَعُوْنَ ﴿۵۸﴾ قُلْ اَرَءَیْتُمْ مَّاۤ

رحمت جي ڪري توهان خوش ٿيو اهو توهان لاءِ توهان جي ملڪيت کان بهتر آهي. رسول عربي توهان فرمايو (ڪافرن کي)

اَنْزَلَ اللّٰهُ لَكُمْ مِّنْ رِّزْقٍ فَجَعَلْتُمْ مِّنْهُ حَرَامًا وَّحَلٰلًا ؕ قُلْ آٰللّٰهُ اَذِنَ

ته ڀلا توهان مون کي اهو ٻڌايو ته الله توهان لاءِ رزق موڪليو ۽ توهان ان کي حلال ۽ حرام مقرر ڪيو آهي، توهان فرمايو

لَكُمْ اَمْ عَلَی اللّٰهِ تَفْتَرُوْنَ ﴿۵۹﴾ وَمَا ظَنُّ الَّذِیْنَ یَفْتَرُوْنَ عَلَی اللّٰهِ

ته ڇا الله حلال حرام جي توهان کي اجازت ڏني آهي يا توهان الله تي ڪوڙ ٻڌي رهيا آهيو. ۽ ڪهڙو گمان آهي انهن ماڻهن جو جيڪي الله تي ڪوڙ ٻڌي رهيا آهن

الْكَذِبَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ؕ اِنَّ اللّٰهَ لَذُوْ فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلٰكِنَّ

ڏينهن انهن ڇا پيو ڀانئيندو؟ بيشڪ الله تعالىٰ ماڻهن تي فضل ڪندڙ آهي، پر اڪثر ماڻهو

اَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُوْنَ ﴿٦٠﴾ وَمَا تَكُوْنُ فِيْ شَاْنٍ وَّمَا تَتْلُوْا مِنْهُ مِنْ

الله جو شڪر نه ٿا ڪن. ۽ اي رسول عربي جيڪڏهن توهان ڪنهن ڪم ۾ آهيو يا الله جي طرفان

قُرْاٰنٍ وَّلَا تَعْمَلُوْنَ مِنْ عَمَلٍ اِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُوْدًا اِذْ تُفِيْضُوْنَ

قرآن ڪريم پڙهو ٿا يا جيڪو عمل توهان (مؤمن) ڪريو ٿا ته اسين توهان تي شاهد آهيون جڏهن توهان ان ڪم

فِيْهِ ؕ وَمَا يَعْزُبُ عَنْ رَّبِّكَ مِنْ مِّثْقَالِ ذَرَّةٍ فِي الْاَرْضِ وَلَا فِي

شروع ڪريو ٿا، ۽ الله تعالىٰ کان ذري برابر به ڪا شي زمين ۽ آسمان ۾ غائب نه

السَّمَآءِ وَلَآ اَصْغَرَ مِنْ ذٰلِكَ وَلَآ اَكْبَرَ اِلَّا فِيْ كِتٰبٍ مُّبِيْنٍ ﴿٦١﴾

ٿي رهي ۽ نه ان کان ننڍي شي ۽ نه ان کان وڏي شي مگر (هر شي) لوح محفوظ ۾ موجود آهي.

اَلَآ اِنَّ اَوْلِيَآءَ اللّٰهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ﴿٦٢﴾

خبردار بيشڪ الله تعالىٰ جي ولين تي ڪو خوف ناهي ۽ نه اهي ڏک ڪوٺيا.

الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَكَانُوْا يَتَّقُوْنَ ﴿٦٣﴾ ؕ لَهُمُ الْبُشْرٰى فِي

اهي اهي ماڻهو آهن جن ايمان آندو ۽ پرهيزگاري اختيار ڪيائون، انهن لاءِ دنيا ۽ آخرت

الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَفِي الْاٰخِرَةِ ؕ لَا تَبْدِيْلَ لِكَلِمٰتِ اللّٰهِ ؕ

۾ بشارت (ڪاميابي جي) آهي. الله تعالىٰ پنهنجي وعدي ۾ تبديل نه ٿو ڪري.

ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيْمُ ﴿٦٤﴾ ؕ وَلَا يَحْزُنْكَ قَوْلُهُمْ ۘ اِنَّ

اها اها عظيم ڪاميابي آهي. رسول عربي توهان کي ڪافرن جو ڳالهيون غمگين نه ڪن، بيشڪ

الْعِزَّةَ لِلّٰهِ جَمِيْعًا ؕ هُوَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ ﴿٦٥﴾ اَلَآ اِنَّ لِلّٰهِ مَنْ

سموري عزت الله تعالىٰ لاءِ آهي، اهو ئي ٻڌندڙ ڄاڻندڙ آهي. خبردار بيشڪ الله تعالىٰ لاءِ

فِي السَّمٰوٰتِ وَمَنْ فِي الْاَرْضِ ؕ وَمَا يَتَّبِعُ الَّذِيْنَ

اهي شيون آهن جيڪي آسمانن ۾ زمين ۾ آهن ، ۽ جيڪي ماڻهو الله تعالىٰ کان سواءِ

يَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ شُرَكَآءَ ؕ اِنْ يَّتَّبِعُوْنَ اِلَّا

ٻُتن جي عبادت ڪن ٿا، اهي نه ٿا تابعداري ڪن مگر

الظَّنَّ وَاِنْ هُمْ اِلَّا يَخْرُصُوْنَ ﴿٦٦﴾ هُوَ الَّذِيْ جَعَلَ لَكُمُ

گمان جي ۽ اهي نه فقط اندازا ڪن ٿا . الله تعالىٰ اهو آهي جنهن توهان جي

الَّيْلَ لِتَسْكُنُوْا فِيْهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا ؕ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ

آرام لاءِ رات پيدا فرمائي ۽ رزق روزي لاءِ ڏينهن پيدا فرمايو، بيشڪ ان ڳالهه ۾

لَاٰيٰتٍ لِّقَوْمٍ يَّسْمَعُوْنَ ﴿٦٧﴾ قَالُوا اتَّخَذَ اللّٰهُ وَلَدًا سُبْحٰنَهٗ ؕ

نشانيون آهن ان قوم لاءِ جيڪي سمجهه رکن ٿا . ڪافرچون ٿا ته الله کي اولاد آهي الله (انهي تهمت کان) پاڪ آهي .

هُوَ الْغَنِيُّ ؕ لَهٗ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ ؕ اِنْ

۽ پاڻ بي نياز آهي، الله لاءِ اهي شيون آهن جيڪي آسمانن ۾ آهن ۽ زمين ۾ آهن، ڇا! توهان

عِنْدَكُمْ مِّنْ سُلْطٰنٍۢ بِهٰذَا ؕ اَتَقُوْلُوْنَ عَلَى اللّٰهِ مَا لَا

وٽ ان ڳالهه جي ڪا سَنَد موجود آهي ، ڇا! توهان الله تي اهو ڪوڙ مڙهيو ٿا جيڪو توهان

تَعْلَمُوْنَ ﴿٦٨﴾ قُلْ اِنَّ الَّذِيْنَ يَفْتَرُوْنَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ لَا

نه ٿا ڄاڻو . رسول عربي توهان فرمايو ته جيڪي ماڻهو الله تي ڪوڙ مڙهين ٿا اُهي

يُفْلِحُوْنَ ﴿٦٩﴾ مَتَاعٌ فِي الدُّنْيَا ثُمَّ اِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ

ڪامياب نه ٿيندا ـ (ها) دنيا ۾ انهن کي ڪجهه نفعو حاصل ٿي سگهي ٿو ان کان پوءِ اسان ڏانهن سڀني موٽڻو ٿيندو ، ان

نُذِيْقُهُمُ الْعَذَابَ الشَّدِيْدَ بِمَا كَانُوْا يَكْفُرُوْنَ ﴿٧٠﴾ ع

کان پوءِ ڪفر سببان انهن کي اسين دردناڪ عذاب چکائيندا اسين .

لغات القرآن مرتب ، تفسير نسفي . تفسير مظهري .

وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ نُوحٍ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ يٰقَوْمِ إِن كَانَ كَبُرَ

۽ رسول عربي توهان انهن (مڪي وارن) کي نوح جي خبر ٻڌايو جڏهن نوح پنهنجي قوم کي چيو ته اي منهنجي قوم جيڪڏهن منهنجي

عَلَيْكُم مَّقَامِي وَتَذْكِيرِي بِآيٰتِ اللّٰهِ فَعَلَى اللّٰهِ تَوَكَّلْتُ

وڏي حياتي ۽ نصيحت توهان کي ڏکي لڳي ٿي ته پوءِ الله تعالىٰ تي منهنجو ڀروسو آهي

فَأَجْمِعُوا أَمْرَكُمْ وَشُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ أَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً

پوءِ توهان ۽ توهان جا بُت (مون لاءِ) پنهنجي تدبير مضبوط ڪريو پوءِ توهان مون سان ڪُلم ڪُلا مقابلو ڪريو

ثُمَّ اقْضُوا إِلَيَّ وَلَا تُنظِرُونِ ﴿٧١﴾ فَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَمَا سَأَلْتُكُم مِّنْ أَجْرٍ

اُن کانپوءِ جيڪو ڪرڻو اٿو مون لاءِ ڪريو ۽ مون کي مهلت نه ڏيو. پوءِ جيڪڏهن توهان (منهنجي نصيحت کان) انڪار ڪريو ٿا ته پوءِ آئون

إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللّٰهِ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿٧٢﴾

توهان کان ڪو اجورو طلب نٿو ڪريان، منهنجو ثواب الله تعالىٰ وٽ آهي ۽ مون کي فرمانبرداري جو حڪم ڪيو ويو آهي.

فَكَذَّبُوهُ فَنَجَّيْنٰهُ وَمَن مَّعَهُ فِي الْفُلْكِ وَجَعَلْنٰهُمْ خَلٰٓئِفَ وَ

پوءِ انهن نوح کي ڪوڙو سمجهيو پوءِ اسان نوح کي سندس ساٿين سميت ٻيڙي ۾ نجات ڏني ۽ اسان انهن کي جاءِ نشين بنايو

أَغْرَقْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيٰتِنَا فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ

۽ جن اسان جي آيتن کي ڪوڙو سمجهيو انهن کي غرق ڪيوسين، پوءِ رسول عربي توهان ڏسو ته ڀي فرمانن جي پڇاڙي

الْمُنذَرِينَ ﴿٧٣﴾ ثُمَّ بَعَثْنَا مِن بَعْدِهِ رُسُلًا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ فَجَاءُوهُم

ڪهڙي ٿي ٿي. ان کان پوءِ اسان رسول موڪليا سندن قومن ڏانهن، پوءِ رسولن پنهنجا

بِالْبَيِّنٰتِ فَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا بِمَا كَذَّبُوا بِهِ مِن قَبْلُ كَذٰلِكَ نَطْبَعُ

معجزا آندا، پوءِ اهي اهڙا نه هئا جو ايمان آڻن اُن تي جنهن جو اڳ ۾ انڪار ڪري چڪا هئا، اسين ڪافرن جي دلين

عَلَىٰ قُلُوبِ الْمُعْتَدِينَ ﴿٧٤﴾ ثُمَّ بَعَثْنَا مِن بَعْدِهِم مُّوسَىٰ وَهٰرُونَ

تي اهڙي طرح مُهر لڳايون ٿا. انهن پيغمبرن کان پوءِ اسان انهن ڏانهن موسىٰ ۽ هارون کي

إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِيهِ بِآيَاتِنَا فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُجْرِمِينَ ﴿٧٥﴾

فرعون ۽ سندس قوم ڏانهن پنهنجين نشانين سان پيغمبر ڪري موڪليوسون، پوءِ انهن تڪبر ڪيو ۽ اُھا قوم مُجرم هئي.

فَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا إِنَّ هَٰذَا لَسِحْرٌ مُبِينٌ ﴿٧٦﴾

پوءِ جڏهن انهن وٽ اسان جي طرفان معجزا پهتا چيائون ته بيشڪ هي صاف جادو آهي.

قَالَ مُوسَىٰ أَتَقُولُونَ لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَكُمْ ۖ أَسِحْرٌ هَٰذَا وَلَا يُفْلِحُ

موسىٰ چيو ته ڇا توهان معجزن کي جادو چئو ٿا جڏهن توهان وٽ معجزا آيا، ڇا هي جادو آهي! ۽ جادوگر ڪڏهن

السَّاحِرُونَ ﴿٧٧﴾ قَالُوا أَجِئْتَنَا لِتَلْفِتَنَا عَمَّا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا

به ڪامياب نه ٿا ٿين. چيائون ڇا تون اسان کي پنهنجي وڏن جي مذهب کان ڦيرائڻ لاءِ آيو آهين ته

وَتَكُونَ لَكُمَا الْكِبْرِيَاءُ فِي الْأَرْضِ وَمَا نَحْنُ لَكُمَا بِمُؤْمِنِينَ ﴿٧٨﴾

۽ توهان ٻنهي زمين تي حُڪمراني ڪندا، ۽ اسين توهان ٻنهي تي ايمان نه ٿا آڻيون.

وَقَالَ فِرْعَوْنُ ائْتُونِي بِكُلِّ سَاحِرٍ عَلِيمٍ ﴿٧٩﴾ فَلَمَّا جَاءَ السَّحَرَةُ قَالَ

۽ فرعون چيو ته مون وٽ هر قسم جا ڄاڻو جادوگر آڻيو. پوءِ جڏهن جادوگر آيا، موسىٰ انهن کي

لَهُمْ مُوسَىٰ أَلْقُوا مَا أَنْتُمْ مُلْقُونَ ﴿٨٠﴾ فَلَمَّا أَلْقَوْا قَالَ مُوسَىٰ مَا

چيو ته توهان کي جيڪو ڪرڻو آهي سو پلي ڪريو. پوءِ جڏهن انهن ڪري ڏيکاريو، موسىٰ فرمايو

جِئْتُمْ بِهِ السِّحْرُ ۖ إِنَّ اللَّهَ سَيُبْطِلُهُ ۖ إِنَّ اللَّهَ لَا يُصْلِحُ عَمَلَ

توهان ته جادو ڪيو آهي، بيشڪ الله تعالىٰ جلد انهي[1] کي ختم ڪندو، بيشڪ الله تعالىٰ کي فسادين جو

الْمُفْسِدِينَ ﴿٨١﴾ وَيُحِقُّ اللَّهُ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ ﴿٨٢﴾

عمل پسند ناهي. الله تعالىٰ پنهنجي نشانين سان حق کي[2] ثابت ڪري ٿو جيتوڻيڪ مجرمن کي اهو پسند ناهي.

فَمَا آمَنَ لِمُوسَىٰ إِلَّا ذُرِّيَّةٌ مِنْ قَوْمِهِ عَلَىٰ خَوْفٍ مِنْ فِرْعَوْنَ

پوءِ فرعون ۽ سندس لشڪر جي خوف سبب موسىٰ تي فقط سندس قوم جي ڪجهه ماڻهن ايمان آندو

[1] تفسير مظهري. [2] تفسير الخازن.

وَمَلَا۟ئِهِمْ أَن يَفْتِنَهُمْ ۚ وَإِنَّ فِرْعَوْنَ لَعَالٍ فِى ٱلْأَرْضِ ۖ وَإِنَّهُۥ

۽ متان فرعون انهن کي عذاب ڪري، ۽ بيشڪ فرعون زمين (مصر) ۾ نهايت طاقتور هو، ۽ بيشڪ اهو

لَمِنَ ٱلْمُسْرِفِينَ ﴿٨٣﴾ وَقَالَ مُوسَىٰ يَٰقَوْمِ إِن كُنتُمْ ءَامَنتُم بِٱللَّهِ

(ظلم ۽ فساد ۾) حد کان وڌندڙ هو. ۽ موسىٰ چيو ته اي منهنجي قوم جيڪڏهن توهان الله تي ايمان آندو آهي ته

فَعَلَيْهِ تَوَكَّلُوٓا۟ إِن كُنتُم مُّسْلِمِينَ ﴿٨٤﴾ فَقَالُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ

پوءِ توهان الله تي توڪل ڪريو جيڪڏهن توهان مسلمان آهيو. پوءِ اُنهن عرض ڪيو اسان الله تي

تَوَكَّلْنَا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِّلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٨٥﴾ وَنَجِّنَا

توڪل ڪيو آهي، اي اسان جا رب تون اسان کي ظالم قوم جي عذاب کان محفوظ رک. ۽ تون اسان کي

بِرَحْمَتِكَ مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٨٦﴾ وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰ وَأَخِيهِ

پنهنجي رحمت سان ڪافرن جي قوم کان نجات عطا ڪر. ۽ اسان موسىٰ ۽ هارون ڏانهن وحي موڪلي ته

أَن تَبَوَّءَا لِقَوْمِكُمَا بِمِصْرَ بُيُوتًا وَٱجْعَلُوا۟ بُيُوتَكُمْ قِبْلَةً وَ

توهان پنهنجي قوم لاءِ مصر ۾ گهر تيار ڪريو ۽ توهان پنهنجي گهرن جو رخ قبلي طرف ڪريو ۽

أَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ ۗ وَبَشِّرِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٧﴾ وَقَالَ مُوسَىٰ رَبَّنَآ إِنَّكَ

توهان نماز قائم ڪريو، ۽ تون مؤمنن کي بشارت ڏي. ۽ موسىٰ عرض ڪيو اي اسان جا رب بيشڪ تو

ءَاتَيْتَ فِرْعَوْنَ وَمَلَأَهُۥ زِينَةً وَأَمْوَٰلًا فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا رَبَّنَا

فرعون ۽ سندس لشڪر کي دنيا جي حياتي ۾ زينت (لباس[1] زيور، هٿيار، سواريون ۽ نوڪر) ۽ ملڪيت عطا ڪئي آهي، اي

لِيُضِلُّوا۟ عَن سَبِيلِكَ ۖ رَبَّنَا ٱطْمِسْ عَلَىٰٓ أَمْوَٰلِهِمْ وَٱشْدُدْ عَلَىٰ

اسان جا رب! اهي ماڻهن کي تنهنجي راهه کان گمراهه ڪندا، اي اسان جا رب تون انهن جي ملڪيت برباد ڪر ۽ انهن جون

قُلُوبِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُوا۟ حَتَّىٰ يَرَوُا۟ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ ﴿٨٨﴾

دليون سخت ڪر جو اهي ايمان نه آڻن، ايستائين جو اهي دردناڪ عذاب ڏسن.

[1] تفسير النسفي ولغات القرآن عربي. [2] تفسير مظهري وتفسير النسفي.

قَالَ قَدْ أُجِيْبَتْ دَّعْوَتُكُمَا فَاسْتَقِيْمَا وَلَا تَتَّبِعٰٓنِّ سَبِيْلَ

الله تعالىٰ فرمايو بيشڪ مون توهان ٻنهي جي دُعا قبول فرمائي آهي پوءِ توهان ٻئي ثابت قدم رهو ۽ توهان جاهلن

الَّذِيْنَ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿٨٩﴾ وَجٰوَزْنَا بِبَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ الْبَحْرَ فَاَتْبَعَهُمْ

جي وات جي تابعداري نه ڪريو ۔ ۽ اسان بني اسرائيل کي دريا پار ڪرايو ، پوءِ فرعون ۽

فِرْعَوْنُ وَجُنُوْدُهٗ بَغْيًا وَّعَدْوًا ۭ حَتّٰٓى اِذَآ اَدْرَكَهُ الْغَرَقُ ۙ قَالَ

ان جو لشڪر ظلم ۽ زيادتي سان سندن پويان ڪاهي پيو ، ايستائين جو اهي ٻُڏڻ لڳا ، فرعون چيو

اٰمَنْتُ اَنَّهٗ لَآ اِلٰهَ اِلَّا الَّذِيْٓ اٰمَنَتْ بِهٖ بَنُوْٓا اِسْرَآءِيْلَ وَاَنَا

مون ايمان آندو ته الله تي جيڪو اڪيلو آهي ۽ جنهن الله تي بني اسرائيل ايمان آندو آهي ۽ آئون

مِنَ الْمُسْلِمِيْنَ ﴿٩٠﴾ آٰلْئٰنَ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ وَكُنْتَ مِنَ

مسلمانن مان آهيان ۔ الله تعالىٰ فرمايو ڇا تون هينئر ايمان آڻين ٿو ۽ تحقيق تو هن کان اڳ نافرماني ڪئي ۽

الْمُفْسِدِيْنَ ﴿٩١﴾ فَالْيَوْمَ نُنَجِّيْكَ بِبَدَنِكَ لِتَكُوْنَ لِمَنْ

تون فسادين مان هئين ۔ پوءِ اڄ تنهنجي جسم کي اسان سمنڊ مان ٻاهر اڇلائينداسين ، انهي لاءِ ته پوين ماڻهن

خَلْفَكَ اٰيَةً ۭ وَاِنَّ كَثِيْرًا مِّنَ النَّاسِ عَنْ اٰيٰتِنَا لَغٰفِلُوْنَ ﴿٩٢﴾ وَ

لاءِ تون نشاني ٿئين ، ۽ بيشڪ گهڻا ماڻهون اسان جي نشانين کان غافل آهن ۔ ۽

لَقَدْ بَوَّاْنَا بَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ مُبَوَّاَ صِدْقٍ وَّرَزَقْنٰھُمْ مِّنَ

تحقيق اسان بني اسرائيل کي بهترين جاءِ تي رهايو سين ۽ اسان انهن کي پاڪ شين مان

الطَّيِّبٰتِ ۚ فَمَا اخْتَلَفُوْا حَتّٰى جَاۗءَھُمُ الْعِلْمُ ۭ اِنَّ رَبَّكَ يَقْضِيْ

رزق عطا ڪيو ، پوءِ رسول عربي جي رسالت تي اهي سڀئي متفق هئا ، ايستائين جو رسول عربي جي آمد ٿي بيشڪ توهانجو رب

بَيْنَھُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فِيْمَا كَانُوْا فِيْهِ يَخْتَلِفُوْنَ ﴿٩٣﴾ فَاِنْ كُنْتَ

انهن جي وچ ۾ قيامت جي ڏينهن فيصلو ڪندو جن ڳالهين ۾ اهي اختلاف ڪندا هئا ، پوءِ اي انسان جيڪڏهن تون

[illegible] (منزل ۳) [illegible]

فِىْ شَكٍّ مِّمَّآ اَنْزَلْنَآ اِلَيْكَ فَسْـَٔلِ الَّذِيْنَ يَقْرَءُوْنَ الْكِتٰبَ

قرآن ڪريم جي باري ۾ ڪنهن شڪ ۾ آهين ته پوءِ تون انهن ماڻهن کان پڇا ڪر جيڪي اڳيان ڪتاب

مِنْ قَبْلِكَ ۚ لَقَدْ جَآءَكَ الْحَقُّ مِنْ رَّبِّكَ فَلَا تَكُوْنَنَّ مِنَ

پڙهن ٿا، بيشڪ رسول عربي وٽ سندن رب جي طرفان قرآن ڪريم آيو آهي پوءِ تون اي انسان شڪ

الْمُمْتَرِيْنَ ۙ﴿٩٤﴾ وَلَا تَكُوْنَنَّ مِنَ الَّذِيْنَ كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِ اللّٰهِ فَتَكُوْنَ

ڪندڙن مان نه ٿي. ۽ هرگز تون انهن ماڻهن مان نه ٿي جيڪي قرآن ڪريم کي ڪوڙو سمجهي نقصان

مِنَ الْخٰسِرِيْنَ ﴿٩٥﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ حَقَّتْ عَلَيْهِمْ كَلِمَتُ رَبِّكَ لَا

وارن مان ٿي پيا. بيشڪ انهن ماڻهن لاءِ تنهنجي رب جو قطعي فيصلو ثابت ٿي چڪو آهي ته اهي

يُؤْمِنُوْنَ ۙ﴿٩٦﴾ وَلَوْ جَآءَتْهُمْ كُلُّ اٰيَةٍ حَتّٰى يَرَوُا الْعَذَابَ الْاَلِيْمَ ﴿٩٧﴾

ايمان نه آڻيندا. ۽ جيتوڻيڪ اهي سڀئي نشانيون ڏسن، ايستائين جو اهي دردناڪ عذاب نه ڏسن.

فَلَوْلَا كَانَتْ قَرْيَةٌ اٰمَنَتْ فَنَفَعَهَآ اِيْمَانُهَآ اِلَّا قَوْمَ يُوْنُسَ ۚ لَمَّآ

(عذاب نازل ٿيڻ کانپوءِ) ڪنهن به ڳوٺ واري کي سندن ايمان آڻڻ فائدو ڪو ڏنو، سواءِ قوم يونس جي جڏهن انهن

اٰمَنُوْا كَشَفْنَا عَنْهُمْ عَذَابَ الْخِزْىِ فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَمَتَّعْنٰهُمْ

ايمان آندو ته اسان دنيا جي حياتي ۾ خواري وارو عذاب سندن مٿان لاهي ڇڏيو ۽ مقرر وقت تائين اسان

اِلٰى حِيْنٍ ﴿٩٨﴾ وَلَوْ شَآءَ رَبُّكَ لَاٰمَنَ مَنْ فِى الْاَرْضِ كُلُّهُمْ

انهن کي خوش رکيو. ۽ جيڪڏهن رسول عربي تنهنجو رب چاهي ها ته سمورا زمين جا سمورا ماڻهو ايمان

جَمِيْعًا ۭ اَفَاَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتّٰى يَكُوْنُوْا مُؤْمِنِيْنَ ﴿٩٩﴾ وَمَا

آڻن ها، ڇا پوءِ تون ماڻهن (ڪافرن) کي ناپسند ڪريو ٿا، ايستائين جو اهي ايمان آڻن. ۽ ڪنهن انسان

كَانَ لِنَفْسٍ اَنْ تُؤْمِنَ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ ۭ وَيَجْعَلُ الرِّجْسَ عَلَى

کي طاقت ناهي جو الله جي رضامندي کان سواءِ مؤمن ٿي سگهي ۽ الله تعالیٰ انهن ماڻهن تي عذاب

لە تفسير مظهري. ته تفسير النسفي.

الَّذِيْنَ لَا يَعْقِلُوْنَ ﴿١٠٠﴾ قُلِ انْظُرُوْا مَاذَا فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ؕ

ڪري ٿو جيڪي حق ۽ باطل ۾ فرق نٿا ڪن. توهان فرمايو تہ توهان الله تعاليٰ جون نشانيون غور سان ڏسو آسمانن ۽ زمين ۾!

وَمَا تُغْنِي الْاٰيٰتُ وَالنُّذُرُ عَنْ قَوْمٍ لَّا يُؤْمِنُوْنَ ﴿١٠١﴾ فَهَلْ

۽ جيڪي مڃڻ وارا نہ آهن انهن کي نشانيون ۽ ڊپ ڏيارڻ ڪو فائدو حاصل نہ ٿيندو: پوءِ اهي (مڪي وارا)

يَنْتَظِرُوْنَ اِلَّا مِثْلَ اَيَّامِ الَّذِيْنَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِهِمْ ؕ قُلْ فَانْتَظِرُوْا

انتظار نٿا ڪن مگر عذاب جي اچڻ جو جيڪو اڳين ماڻهن تي نازل ٿيو، توهان فرمايو تہ توهان انتظار ڪريو

اِنِّيْ مَعَكُمْ مِّنَ الْمُنْتَظِرِيْنَ ﴿١٠٢﴾ ثُمَّ نُنَجِّيْ رُسُلَنَا وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا

بيشڪ آئون بہ توهان سان گڏ انتظار ڪندڙ آهيان. اُن کان پوءِ اسان پنهنجن پيغمبرن ۽ مؤمنن کي نجات ڏيون ٿا

كَذٰلِكَ ۚ حَقًّا عَلَيْنَا نُنْجِ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿١٠٣﴾ قُلْ يٰۤاَيُّهَا النَّاسُ اِنْ كُنْتُمْ

اهڙي طرح مؤمنن کي نجات ڏيڻ اسان جي مٿان لازم آهي. رسول عربي توهان فرمايو اي انسانو جيڪڏهن توهان کي

فِيْ شَكٍّ مِّنْ دِيْنِيْ فَلَاۤ اَعْبُدُ الَّذِيْنَ تَعْبُدُوْنَ مِنْ دُوْنِ

منهنجي دين ۾ ڪو شڪ آهي تڏهن بہ آئون الله کان سواءِ (توهان جي) بُتن جي عبادت نہ ڪندس

اللّٰهِ وَلٰكِنْ اَعْبُدُ اللّٰهَ الَّذِيْ يَتَوَفّٰىكُمْ ۖۚ وَاُمِرْتُ اَنْ اَكُوْنَ

پر آئون اُن الله جي عبادت ڪريان ٿو جيڪو توهان کي زندگي ۽ موت ڏئي ٿو. ۽ مونکي حڪم ڪيو ويو آهي تہ آئون

مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿١٠٤﴾ وَاَنْ اَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّيْنِ حَنِيْفًا ۚ وَلَا

مؤمنن مان هجان. ۽ (هي حڪم بہ آهي) آئون پنهنجي دين تي مخلص هجان، ۽ توهان

تَكُوْنَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ ﴿١٠٥﴾ وَلَا تَدْعُ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ مَا لَا

مشرڪن مان نہ هجو. ۽ توهان الله کان سواءِ (بُتن جي) عبادت نہ ڪريو جيڪي توهان کي

يَنْفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ ۚ فَاِنْ فَعَلْتَ فَاِنَّكَ اِذًا مِّنَ الظّٰلِمِيْنَ ﴿١٠٦﴾

نفعو ۽ نقصان نٿا پهچائي سگهن، پوءِ جيڪڏهن بالفرض توهان ائين ڪيو تہ توهان ظالمن مان ٿي پوندا.

ڪ تفسير مظهري. ٿ تفسير مظهري. ٿ تفسير النسفي وتفسير مظهري.

وَإِنْ يَّمْسَسْكَ اللّٰهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهٗٓ إِلَّا هُوَ ۚ وَإِنْ يُّرِدْكَ

۽ جيڪڏهن الله توهان کي ڪا تڪليف پهچائي ته پوءِ الله کانسواءِ ڪير به اها تڪليف لاهي نٿو سگهي، ۽ جيڪڏهن توهان جي

بِخَيْرٍ فَلَا رَآدَّ لِفَضْلِهٖ ۚ يُصِيْبُ بِهٖ مَنْ يَّشَآءُ مِنْ عِبَادِهٖ ۚ وَ

لاءِ خير چاهي ته پوءِ الله جي فضل کي ڪو روڪي نٿو سگهي، اُن فضل کي پنهنجي ٻانهن تائين پهچائي ٿو ۽

هُوَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ ﴿١٠٧﴾ قُلْ يٰٓأَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَآءَكُمُ الْحَقُّ

اهو ئي بخشش ڪندڙ ٻاجهارو آهي. رسول عربي توهان فرمايو اي انسانو توهان وٽ توهان جي رب جي طرفان

مِنْ رَّبِّكُمْ ۚ فَمَنِ اهْتَدٰى فَإِنَّمَا يَهْتَدِيْ لِنَفْسِهٖ ۚ وَمَنْ ضَلَّ

حق پهتو، پوءِ جنهن هدايت اختيار ڪئي پوءِ انهي پنهنجي لاءِ هدايت اختيار ڪئي ۽ جنهن گمراهي اختيار ڪئي

فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا ۚ وَمَآ أَنَا عَلَيْكُمْ بِوَكِيْلٍ ﴿١٠٨﴾ وَاتَّبِعْ مَا يُوْحٰٓى

ان پنهنجي لاءِ گمراهي اختيار ڪئي، ۽ آئون توهان جي ڪم جو ذميدار ناهيان. ۽ توهان اُن وحي رباني جي تابعداري ڪريو

إِلَيْكَ وَاصْبِرْ حَتّٰى يَحْكُمَ اللّٰهُ ۚ وَهُوَ خَيْرُ الْحٰكِمِيْنَ ﴿١٠٩﴾

جيڪا توهان ڏانهن موڪلي وئي آهي ۽ توهان صبر ڪريو ايستائين جو الله تعالىٰ فيصلو فرمائي، ۽ اهو ئي بهترين فيصلو ڪندڙ آهي.

آياتها ١٢٣ — (١١) سُوْرَةُ هُوْدٍ مَكِّيَّةٌ (٥٢) — ركوعاتها ١٠

سورة هود مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي، انهي ۾ ١٢٣ آيتون ۽ ١٠ رڪوع آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

الٓرٰ ۚ كِتٰبٌ أُحْكِمَتْ اٰيٰتُهٗ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِنْ لَّدُنْ حَكِيْمٍ خَبِيْرٍ ﴿١﴾

الٓرٰ قف. هن مقدس ڪتاب جي آيتن ۾ ڪو نقص ناهي اُن کان پوءِ الله جي طرفان سڀني احڪامن کي جدا جدا ڪيو ويو

أَلَّا تَعْبُدُوْٓا إِلَّا اللّٰهَ ۚ إِنَّنِيْ لَكُمْ مِّنْهُ نَذِيْرٌ وَّبَشِيْرٌ ﴿٢﴾ وَّأَنِ

ته الله تعالىٰ کان سواءِ ڪنهن جي عبادت نه ڪريو، بيشڪ الله جي طرفان آئون توهان لاءِ ڊيڄاريندڙ ۽ بشارت ڏيندڙ آهيان.

ع ١٢ — ١. تفسير النسفي. ٢. تفسير النسفي.

اسْتَغْفِرُوْا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوْبُوْٓا اِلَيْهِ يُمَتِّعْكُمْ مَّتَاعًا حَسَنًا اِلٰٓى اَجَلٍ مُّسَمًّى

۽ توهان پنهنجي رب کان بخشش طلب ڪريو ان کان پوءِ ربّ ڏانهن توبه تائب ٿيو، ربّ تعاليٰ توهان کي مقرر وقت تائين بهترين نعمتون ڏيندو

وَّيُؤْتِ كُلَّ ذِيْ فَضْلٍ فَضْلَهٗ ۭ وَاِنْ تَوَلَّوْا فَاِنِّىْٓ اَخَافُ عَلَيْكُمْ

۽ (آخرت ۾) هر نيڪوڪار کي (سندس نيڪي کان زياده) اجر ڏيندو ۽ جيڪڏهن توهان منهن موڙيو پوءِ بيشڪ آءٌ توهان تي قيامت

عَذَابَ يَوْمٍ كَبِيْرٍ ۝ اِلَى اللّٰهِ مَرْجِعُكُمْ ۚ وَهُوَ عَلٰي كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ۝ اَلَآ

جي عذاب جو خوف ڪريان ٿو. الله تعاليٰ ڏانهن توهان کي موٽڻو آهي ۽ اهو هر شيءِ تي قادر آهي. خبردار

اِنَّهُمْ يَثْنُوْنَ صُدُوْرَهُمْ لِيَسْتَخْفُوْا مِنْهُ ۭ اَلَا حِيْنَ يَسْتَغْشُوْنَ

تحقيق اهي (منافق) پنهنجي سينن ۾ عداوت رکن ٿا ته اها الله کان لڪائي ڇڏين ٿا، خبردار جڏهن اهي پنهنجا ڪپڙا

ثِيَابَهُمْ ۙ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّوْنَ وَمَا يُعْلِنُوْنَ ۚ اِنَّهٗ عَلِيْمٌۢ بِذَاتِ الصُّدُوْرِ ۝

ڍڪين ٿا (ان وقت) الله سندن ظاهر ۽ باطن ڄاڻي ٿو. بيشڪ الله سينن جي علم کي ڄاڻندڙ آهي.

وَمَا مِنْ دَاۗبَّةٍ فِي الْاَرْضِ اِلَّا عَلَي اللّٰهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ

۽ زمين ۾ رهندڙ هر جاندار جي رزق جو ذمو الله تعاليٰ تي آهي ۽ الله تعاليٰ انهن جي

مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا ۭ كُلٌّ فِيْ كِتٰبٍ مُّبِيْنٍ ۝ وَهُوَ الَّذِيْ

رهڻ ۽ موٽڻ جي جاءِ به ڄاڻي ٿو. سڀئي (شيون) چٽي لکت لوح محفوظ ۾ آهي. ۽ الله تعاليٰ اهو آهي

خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ فِيْ سِتَّةِ اَيَّامٍ وَّكَانَ عَرْشُهٗ

جنهن (ستن) آسمان ۽ زمينون ڇهن ڏينهن ۾ پيدا ڪيون ۽ (انهيءَ کان اڳ ۾) عرش عظيم

عَلَي الْمَاۗءِ لِيَبْلُوَكُمْ اَيُّكُمْ اَحْسَنُ عَمَلًا ۭ وَلَىِٕنْ قُلْتَ اِنَّكُمْ

پاڻيءَ تي قائم هو (تخليق ان لاءِ ڪئي جو) الله تعاليٰ آزمائي ته توهان مان ڪير نيڪ عمل ڪري ٿو ۽ جيڪڏهن رسول عربي انهن کي چوي

مَّبْعُوْثُوْنَ مِنْۢ بَعْدِ الْمَوْتِ لَيَقُوْلَنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْٓا اِنْ ھٰذَآ

توهان موت کان پوءِ اٿاريا ويندا ته ڪافر فورًا چون ٿا ته ناهي هي قرآن

اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُمَتِّعْكُم مَّتَاعًا حَسَنًا إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى

۽ توهان پنهنجي رب کان بخشش طلب ڪريو ان کان پوءِ ربَّ ڏانهن توبه تائب ٿيو، رب تعاليٰ توهان کي مقرر وقت تائين بهترين نعمتون ڏيندو

وَيُؤْتِ كُلَّ ذِي فَضْلٍ فَضْلَهُ ۖ وَإِن تَوَلَّوْا فَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ

۽ (آخرت ۾) هر نيڪوڪار کي (سندس نيڪي کان زياده) اجر ڏيندو ۽ جيڪڏهن توهان منهن موڙيو پوءِ بيشڪ آءٌ توهان تي قيامت

عَذَابَ يَوْمٍ كَبِيرٍ ﴿٣﴾ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤﴾ أَلَا

جي عذاب جو خوف ڪريان ٿو. الله تعاليٰ ڏانهن توهان کي موٽڻو آهي ۽ اهو هر شيءِ تي قادر آهي. خبردار

إِنَّهُمْ يَثْنُونَ صُدُورَهُمْ لِيَسْتَخْفُوا مِنْهُ ۚ أَلَا حِينَ يَسْتَغْشُونَ

تحقيق اهي (منافق) پنهنجي سينن ۾ عداوت رکن ٿا ته اها الله کان لڪائين، چاهن ٿا. خبردار جڏهن اهي پنهنجا ڪپڙا

ثِيَابَهُمْ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ۚ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٥﴾

ڍڪين ٿا (ان وقت) الله سندن ظاهر ۽ باطن ڄاڻي ٿو. بيشڪ الله سينن جي علم کي ڄاڻندڙ آهي.

وَمَا مِن دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا وَيَعْلَمُ

۽ زمين ۾ رهندڙ هر جاندار جي رزق جو ذمو الله تعاليٰ تي آهي ۽ الله تعاليٰ انهن جي

مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا ۚ كُلٌّ فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ ﴿٦﴾ وَهُوَ الَّذِي

رهڻ ۽ موٽڻ جي جاءِ به ڄاڻي ٿو. سڀئي (شيون) جي لکت لوح محفوظ ۾ آهي. ۽ الله تعاليٰ اهو آهي

خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَكَانَ عَرْشُهُ

جنهن ست آسمان ۽ زمينون ڇهن ڏينهن ۾ پيدا ڪيون ۽ (انهي کان اڳ ۾) عرش عظيم

عَلَى الْمَاءِ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ۗ وَلَئِن قُلْتَ إِنَّكُم

پاڻي تي قائم هو (تخليق ان لاءِ ڪئي) جو الله تعاليٰ آزمائي ته توهان مان ڪير نيڪ عمل ڪري ٿو ۽ جيڪڏهن رسول عربي انهن کي چوي

مَّبْعُوثُونَ مِن بَعْدِ الْمَوْتِ لَيَقُولَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَٰذَا

ته موت کان پوءِ توهان اٿاريا ويندا ته ڪافر فورًا چون ٿا ته ناهي هي ته قرآن

الجزء ١٢

إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ۝٧ وَلَئِنْ أَخَّرْنَا عَنْهُمُ الْعَذَابَ إِلَىٰ أُمَّةٍ

مگر صاف جادو . ۽ جيڪڏهن ڪنهن وقت تائين اسين انهن تان عذاب هٽايون ٿا

مَّعْدُودَةٍ لَّيَقُولُنَّ مَا يَحْبِسُهُ ۗ أَلَا يَوْمَ يَأْتِيهِمْ لَيْسَ مَصْرُوفًا

ته چون ٿا ته الله تعالى کي عذاب ڪرڻ کان ڪنهن روڪيو آهي، خبردار جنهن ڏينهن عذاب ايندو ته ڪوبه انکي انهن تان

عَنْهُمْ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ۝٨ وَلَئِنْ أَذَقْنَا

هٽائي نه سگهندو، ۽ انهن کي اهوئي عذاب گهيري ويندو جنهن لاءِ مذاق ڪندا هئا. ۽ جيڪڏهن اسين انسان کي ڪا

الْإِنسَانَ مِنَّا رَحْمَةً ثُمَّ نَزَعْنَاهَا مِنْهُ ۚ إِنَّهُ لَيَئُوسٌ

نعمت عطا ڪري ان کان پوءِ (وري) اها نعمت واپس وٺون ٿا ته بيشڪ (ان وقت) اهو يقينا انسان مايوس

كَفُورٌ ۝٩ وَلَئِنْ أَذَقْنَاهُ نَعْمَاءَ بَعْدَ ضَرَّاءَ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ

۽ ناشڪر ٿئي ٿو. ۽ جيڪڏهن انسان کي تڪليف کان پوءِ نعمت عطا ڪريون ٿا ته ضرور چوندو ته مون کان

ذَهَبَ السَّيِّئَاتُ عَنِّي ۚ إِنَّهُ لَفَرِحٌ فَخُورٌ ۝١٠ إِلَّا الَّذِينَ

سڀئي تڪليفون لهي ويون بيشڪ (ان وقت) اهو انسان يقينا خوش ٿيندڙ فخر ڪندڙ آهي. سواءِ انهن ماڻهن جي

صَبَرُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ

جن صبر ڪيو ۽ نيڪ عمل ڪيا ، انهن لاءِ بخشش ۽ تمام وڏو

كَبِيرٌ ۝١١ فَلَعَلَّكَ تَارِكٌ بَعْضَ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ وَضَائِقٌ بِهِ

ثواب آهي. پوءِ ڇا توهان وحي رباني جو ڪجهه حصو ڇڏيندا (يقينا نه) ۽ (انهن جي اعتراض تي) توهان جو سينو مبارڪ

صَدْرُكَ أَن يَقُولُوا لَوْلَا أُنزِلَ عَلَيْهِ كَنزٌ أَوْ جَاءَ مَعَهُ

تنگ ٿئي ٿو ، اهي چون ٿا ته توهان تي خزانو ڇو نه ٿو نازل ٿئي، يا توهان سان گڏ ملائڪ ڇو نه ٿو اچي

مَلَكٌ ۚ إِنَّمَا أَنتَ نَذِيرٌ ۚ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ۝١٢

(درحقيقت) توهان ته فقط ڊيڄاريندڙ آهيو، ۽ الله تعالى هر شيءِ تي ڪارساز آهي.

ع ٨

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرٰىهُ ۖ قُلْ فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوَرٍ مِّثْلِهِ مُفْتَرَيٰتٍ

ڇا اهي چون ٿا ته رسول عربي قرآن ڪريم کي پاڻ ٺاهيو آهي، تون فرمايو ته پوءِ توهان فقط ڏهه سورتون قرآن جي مثال ٺاهي ڏيکاريو ۽ توهان

وَّادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ صٰدِقِينَ ﴿١٣﴾

جيڪا طاقت رکي سگهو ٿا الله کان سواءِ اُن کي پڪاريو جيڪڏهن توهان سچا آهيو.

فَإِلَّمْ يَسْتَجِيبُوا لَكُمْ فَاعْلَمُوا أَنَّمَا أُنزِلَ بِعِلْمِ اللَّهِ وَأَن لَّا

پوءِ جيڪڏهن اهي توهان کي جواب نه ڏين، پوءِ توهان يقين ڪريو ته قرآن ڪريم الله جي علم سان نازل ڪيو ويو آهي الله کان

إِلٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٤﴾ مَن كَانَ يُرِيدُ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا

سواءِ ڪو به معبود ناهي، پوءِ ڇا توهان (هاڻي) تسليم ڪريو ٿا. جيڪو ماڻهو دنيا جي حياتي ۽ اُن جي زينت

وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمٰلَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ ﴿١٥﴾

چاهي ٿو اسين کين دنيا ۾ سندن عملن جي جزا عطا ڪريون ٿا ۽ انهن کي دنيا ۾ نقصان نه ٿو ڏنو وڃي.

أُولٰٓئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ ۖ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا

اهي اهي ماڻهو آهن جن لاءِ آخرت ۾ باهه کانسواءِ ڪجهه به ناهي، ۽ دنيا ۾ جيڪي ڪيائون

فِيهَا وَبٰطِلٌ مَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾ أَفَمَن كَانَ عَلٰى بَيِّنَةٍ

سو ضايع ٿي ويو ۽ سندن عمل (ريا وارا) باطل ٿي ويا. ڇا پوءِ رسول عربي (۽ مؤمن) پنهنجي رب جي طرفان

مِّن رَّبِّهِ وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِّنْهُ وَمِن قَبْلِهِ كِتٰبُ مُوسٰىٓ إِمَامًا

دليل تي ناهن (يقيناً آهن) ۽ رسول عربي تي جبرئيل امين قرآن ڪريم پڙهي ٿو ۽ قرآن ڪريم کان اڳ تورات به (جبرئيل جي

وَرَحْمَةً ۚ أُولٰٓئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ ۚ وَمَن يَكْفُرْ بِهِ مِنَ الْأَحْزَابِ

معرفت) نازل ٿيو جيڪو رهنما ۽ رحمت هو، اهي ماڻهو قرآن ڪريم تي ايمان آڻن ٿا، ۽ جيڪي ماڻهو (ڪافر) قرآن جو انڪار ڪن ٿا

فَالنَّارُ مَوْعِدُهُ ۚ فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِّنْهُ ۚ إِنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّكَ

پوءِ انهن جي جاءِ جهنم آهي، پوءِ اي پڙهندڙ تون ڪنهن به شڪ ۾ نه ٿي، بيشڪ قرآن ڪريم تنهنجي رب جي طرفان حق آهي

ل تفسير روح البيان. ل تفسير روح البيان وتفسير جامع البيان. ل تفسير جامع البيان.

وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُوْنَ ﴿١٧﴾ وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى

۽ پر اڪثر ماڻهو ايمان نہ ٿا آڻين . ۽ اُن ماڻهوءَ کان وڌيڪ ظالم ٻيو ڪير ٿي سگهي ٿو

عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا ۭ اُولٰۗىِٕكَ يُعْرَضُوْنَ عَلٰي رَبِّهِمْ وَيَقُوْلُ

جيڪو الله تعالىٰ تي ڪوڙ مڙهي، اهي ماڻهو الله تعالىٰ جي دربار ۾ پيش ڪيا ويندا ۽ ملائڪ شاهدي

الْاَشْهَادُ هٰٓؤُلَاۗءِ الَّذِيْنَ كَذَبُوْا عَلٰي رَبِّهِمْ ۚ اَلَا لَعْنَةُ

ڏيندا تہ اهي اُهي ماڻهو آهن جن پنهنجي رب تي ڪوڙ مڙهيو هو، خبردار! الله تعالىٰ

اللّٰهِ عَلَي الظّٰلِمِيْنَ ﴿١٨﴾ الَّذِيْنَ يَصُدُّوْنَ عَنْ سَبِيْلِ

جي لعنت ظالمن تي آهي . جيڪي الله تعالىٰ جي راهه کان روڪن

اللّٰهِ وَيَبْغُوْنَهَا عِوَجًا ۭ وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ هُمْ كٰفِرُوْنَ ﴿١٩﴾

ٿا ۽ انهيءَ وات کي ڏنگو سمجهن ٿا، ۽ اِهي اِهي آخرت جو انڪار ڪن ٿا .

اُولٰۗىِٕكَ لَمْ يَكُوْنُوْا مُعْجِزِيْنَ فِي الْاَرْضِ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِّنْ دُوْنِ

اهي (ڪافر) زمين ۾ عذاب الاهي کي روڪي[1] نہ ٿا سگهن ۽ انهن وٽ الله کان سواءِ

اللّٰهِ مِنْ اَوْلِيَاۗءَ ۘ يُضٰعَفُ لَهُمُ الْعَذَابُ ۭ مَا كَانُوْا يَسْتَطِيْعُوْنَ

ڪي بہ مددگار ناهن، انهن لاءِ عذاب ٻيڻو ڪيو ويندو (يعني) اهو (عذاب) جيڪو نہ ٻڌي سگهندا

السَّمْعَ وَمَا كَانُوْا يُبْصِرُوْنَ ﴿٢٠﴾ اُولٰۗىِٕكَ الَّذِيْنَ خَسِرُوْٓا

۽ نہ ڏسي سگهندا . انهن ماڻهن پنهنجي نفسن کي نقصان ۾

اَنْفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَّا كَانُوْا يَفْتَرُوْنَ ﴿٢١﴾ لَاجَرَمَ اَنَّهُمْ

وڌو ۽ انهن جا هٿرادو[2] بت غائب ٿي ويندا . انهيءَ سببان بيشڪ اِهي اِهي

فِي الْاٰخِرَةِ هُمُ الْاَخْسَرُوْنَ ﴿٢٢﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ

آخرت ۾ گهڻي نقصان وارا آهن . بيشڪ جن ماڻهن ايمان آندو ۽ نيڪ عمل ڪيا

وقف لازم

[1] تفسير جلالين . [2] تفسير مظهري ۱۲ تفسير مظهري ۳

وَاَخْبَتُوْٓا اِلٰى رَبِّهِمْ ۙ اُولٰٓىِٕكَ اَصْحٰبُ الْجَنَّةِ ۚ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ﴿٢٣﴾

۽ پنهنجي رب تعاليٰ ڏانهن ڏل لڳائيندا رهيا، اهي جنتي آهن، اهي جنت ۾ هميشه رهندا.

مَثَلُ الْفَرِيْقَيْنِ كَالْاَعْمٰى وَالْاَصَمِّ وَالْبَصِيْرِ وَالسَّمِيْعِ ۭ

انهن ٻنهي ٽولن (مؤمن ۽ ڪافر) جو مثال انڌي ۽ ٻوڙي ۽ ڏسندڙ ۽ ٻڌندڙ جهڙو آهي.

هَلْ يَسْتَوِيٰنِ مَثَلًا ۭ اَفَلَا تَذَكَّرُوْنَ ﴿٢٤﴾ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا

ڇا اهي (ٻئي ٽولا) پاڻ ۾ برابر ٿي سگهن ٿا؟ ڇا پوءِ توهان نصيحت حاصل ڪريو؟ ۽ تحقيق (حضرت) نوح کي اسان پيغمبر ڪري

نُوْحًا اِلٰى قَوْمِهٖٓ ۡ اِنِّىْ لَكُمْ نَذِيْرٌ مُّبِيْنٌ ﴿٢٥﴾ لا اَنْ لَّا تَعْبُدُوْٓا

سندس قوم ڏانهن موڪليو، (نوح چيو) بيشڪ آءٌ توهان لاءِ صاف ڊيڄاريندڙ آهيان. (پيغام هي آهي) توهان فقط الله

اِلَّا اللّٰهَ ۭ اِنِّىْٓ اَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ اَلِيْمٍ ﴿٢٦﴾ فَقَالَ

تعاليٰ جي عبادت ڪريو، (جيڪڏهن توهان نه مڃيو) تحقيق آءٌ توهان تي قيامت جي ڏينهن جي دردناڪ عذاب جو خوف ڪريان ٿو. پوءِ نوح

الْمَلَاُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ قَوْمِهٖ مَا نَرٰىكَ اِلَّا بَشَرًا مِّثْلَنَا

جي قوم مان ڪافر سردارن (هي) چيو ته اسين توکي پاڻ جهڙو بشر ڏسون ٿا

وَمَا نَرٰىكَ اتَّبَعَكَ اِلَّا الَّذِيْنَ هُمْ اَرَاذِلُنَا بَادِيَ الرَّاْيِ ۚ

۽ اسين تنهنجا تابعدار اهي ماڻهو ڏسون ٿا جيڪي اسان مان راءِ جا ڪمزور آهن،

وَمَا نَرٰى لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍۢ بَلْ نَظُنُّكُمْ كٰذِبِيْنَ ﴿٢٧﴾ قَالَ

۽ اسين توکي پاڻ کان ڀلو نه ٿا سمجهون، بلڪ اسان کي يقين آهي ته توهان ڪوڙا آهيو. نوح چيو

يٰقَوْمِ اَرَءَيْتُمْ اِنْ كُنْتُ عَلٰى بَيِّنَةٍ مِّنْ رَّبِّيْ وَاٰتٰىنِيْ رَحْمَةً

اي منهنجي قوم ڇا توهان مون کي اها خبر ڏيندا ته جيڪڏهن آءٌ پنهنجي رب جي طرفان ڪنهن دليل تي آهيان ۽ مون کي

مِّنْ عِنْدِهٖ فَعُمِّيَتْ عَلَيْكُمْ ۭ اَنُلْزِمُكُمُوْهَا وَاَنْتُمْ لَهَا كٰرِهُوْنَ ﴿٢٨﴾

الله نبوت ڏني آهي پوءِ توهان ان کان اکيون پوريون ٿا، ڇا آءٌ توهان کي (اها حجت) مڃڻ تي مجبور ڪري سگهان ٿو جيڪا توهان کي نه ٿي وڻي.

ع ١٢ / ٢ (marginal ruku marker)

ڪ تفسير مظهري. ڪ تفسير جلالين وتفسير مظهري.

وَيٰقَوْمِ لَآ اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مَالًا ۭ اِنْ اَجْرِيَ اِلَّا عَلَى اللّٰهِ وَمَآ اَنَا

۽ اي منهنجي قوم آءٌ توهان کان تبليغ جي عيوض دولت نه ٿو گهران، منهنجو ثواب منهنجي رب تعاليٰ وٽ آهي ۽ آءٌ مؤمنن کي

بِطَارِدِ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا ۭ اِنَّهُمْ مُّلٰقُوْا رَبِّهِمْ وَلٰكِنِّيْٓ اَرٰىكُمْ قَوْمًا

پاڻ کان پري ڪونه ڪندس، بيشڪ اهي پنهنجي رب تعاليٰ سان ملاقات ڪندا پر آءٌ توهان کي جاهل قوم

تَجْهَلُوْنَ ۝ وَيٰقَوْمِ مَنْ يَّنْصُرُنِيْ مِنَ اللّٰهِ اِنْ طَرَدْتُّهُمْ ۭ اَفَلَا

ڏسان ٿو. ۽ اي منهنجي قوم جيڪڏهن آءٌ مؤمنن کي پري ڪندس ته الله تعاليٰ کان سواءِ ڪير منهنجي مدد ڪندو؟ ڇا پوءِ

تَذَكَّرُوْنَ ۝ وَلَآ اَقُوْلُ لَكُمْ عِنْدِيْ خَزَاۗىِٕنُ اللّٰهِ وَلَآ اَعْلَمُ

توهان نٿا سمجهو. ۽ آءٌ اهڙي دعويٰ نٿو ڪريان ته مون وٽ الله تعاليٰ جا خزانا آهن ۽ آءٌ (بذات خود) علم غيب

الْغَيْبَ وَلَآ اَقُوْلُ اِنِّىْ مَلَكٌ وَّلَآ اَقُوْلُ لِلَّذِيْنَ تَزْدَرِيْٓ

جاڻان ٿو ۽ آءٌ اهڙي دعويٰ نٿو ڪريان ته آءٌ ملائڪ آهيان ۽ آءٌ اهڙي دعويٰ به نٿو ڪريان ته جن ماڻهن کي توهان جون نظرون بي قيمت

اَعْيُنُكُمْ لَنْ يُّؤْتِيَهُمُ اللّٰهُ خَيْرًا ۭ اَللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا فِيْٓ اَنْفُسِهِمْ ښ اِنِّىْٓ

آهن انهن کي الله، هرگز ڪو خير نه ڏيندو. الله انهن جي دلين کان واقف آهي (۽ جيڪڏهن بالفرض ائين چوان)

اِذًا لَّمِنَ الظّٰلِمِيْنَ ۝ قَالُوْا يٰنُوْحُ قَدْ جٰدَلْتَنَا فَاَكْثَرْتَ جِدَالَنَا

بيشڪ آءٌ ان وقت ظالمن مان ٿي پوندس. انهن چيو اي نوح تون اسان سان جهڳڙو ڪرين ٿو پوءِ تو هاڻ اسان سان جهڳڙو وڌايو

فَاْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ اِنْ كُنْتَ مِنَ الصّٰدِقِيْنَ ۝ قَالَ اِنَّمَا يَاْتِيْكُمْ

پوءِ تون وعدو ڪيل عذاب آڻ، جيڪڏهن تون سچن مان آهين. نوح چيو عذاب ته الله آڻيندو

بِهِ اللّٰهُ اِنْ شَاۗءَ وَمَآ اَنْتُمْ بِمُعْجِزِيْنَ ۝ وَلَا يَنْفَعُكُمْ نُصْحِيْٓ

جيڪڏهن پاڻ چاهي ۽ توهان عذاب ٽاري نٿا سگهو. ۽ پوءِ توهان کي منهنجي نصيحت ڪو فائدو نه

اِنْ اَرَدْتُّ اَنْ اَنْصَحَ لَكُمْ اِنْ كَانَ اللّٰهُ يُرِيْدُ اَنْ يُّغْوِيَكُمْ ۭ

ڏيندي، جيڪڏهن آءٌ چاهيان ته توهان کي نصيحت ڪريان ۽ جيڪڏهن الله توهان کي گمراه ڪرڻ جو ارادو ڪري ٿو

له تفسير مظهري.

هُوَ رَبُّكُمْ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٣٤﴾ أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ إِنِ

اهو توهان جو رب آهي، ۽ ان ڏانهن توهان کي موٽايو ويندو. ڇا اهي چون ٿا ته توهان پاڻ قرآن تيار ڪيو آهي، تو هان فرمايو

افْتَرَيْتُهُ فَعَلَيَّ إِجْرَامِي وَأَنَا بَرِيءٌ مِمَّا تُجْرِمُونَ ﴿٣٥﴾ وَأُوحِيَ إِلَىٰ

جيڪڏهن (بالفرض) مون قرآن ڪري تيار ڪيو آهي ته ان جو گناهه مون تي آهي ۽ آئون توهان جي گناهن کان بيزار آهيان. ۽ نوح ڏانهن وحي

نُوحٍ أَنَّهُ لَنْ يُؤْمِنَ مِنْ قَوْمِكَ إِلَّا مَنْ قَدْ آمَنَ فَلَا

موڪلي وئي ته تنهنجي قوم مان ٻيو ڪو به تو تي ايمان نه آڻيندو سواءِ انهن مومنن جي جيڪي ايمان آڻي چڪا آهن، پوءِ تون

تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾ وَاصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا

انهن جي ڪئي تي ڏک نه ڪر جيڪي ڪجهه اهي ڪن ٿا . ۽ تون (اي نوح) اسان جي حڪم مطابق اسان جي نگراني ۾

وَوَحْيِنَا وَلَا تُخَاطِبْنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُمْ مُغْرَقُونَ ﴿٣٧﴾

ٻيڙي تيار ڪر ۽ تون ظالمن سان مخاطب نه ٿي، بيشڪ اهي ٻڏندڙ آهن.

وَيَصْنَعُ الْفُلْكَ وَكُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأٌ مِنْ قَوْمِهِ سَخِرُوا مِنْهُ

۽ (نوح) ٻيڙي تيار ڪري رهيو هو، ۽ جڏهن به ڪو سردار سندس قوم جو اتان لنگهندو هو ته ساڻس مذاق ڪندا هئا.

قَالَ إِنْ تَسْخَرُوا مِنَّا فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنْكُمْ كَمَا تَسْخَرُونَ ﴿٣٨﴾ فَسَوْفَ

نوح چيو جيڪڏهن توهان اسان تي مذاق ڪريو ٿا ته اسين به توهان تي مذاق ڪنداسين جيئن توهان مذاق ڪندا هئا، پوءِ جلدي توهان

تَعْلَمُونَ مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ

معلوم ڪندا ته عذاب ڪنهن تي اچي ٿو جيڪو ان کي خوار ڪري ۽ ڪنهن تي هميشه وارو عذاب

مُقِيمٌ ﴿٣٩﴾ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّورُ قُلْنَا احْمِلْ فِيهَا

نازل ٿئي ٿو. ايستائين جو اسان جو حڪم پهتو ۽ زمين ۾ جوش سان پاڻي نڪرڻ لڳو، اسان حڪم ڪيو ته ان ٻيڙي ۾ هر

مِنْ كُلٍّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ

قسم جي جانورن مان جوڙو جوڙو سوار ڪر ۽ سڀني هلاڪ ٿيا طوفان ۾، مگر جنهن کي بچايو ويو،

تفسير جلالين وتفسير النسفي. تفسير مظهري وتفسير جلالين. تفسير جلالين. تفسير النسفي.

وَمَنْ اٰمَنَ ؕ وَمَآ اٰمَنَ مَعَهٗٓ اِلَّا قَلِيْلٌ ﴿٤٠﴾ وَقَالَ ارْكَبُوْا فِيْهَا

۽ جنهن مان ڪو ايمان آندو، ۽ نوح سان گڏ تمام ٿورن ماڻهن ايمان آندو. نوح چيو ته هان انهي ٻيڙي ۾ الله جو

بِسْمِ اللّٰهِ مَجْرٖىهَا وَمُرْسٰىهَا ؕ اِنَّ رَبِّيْ لَغَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿٤١﴾ وَهِيَ

نالو وٺي سوار ٿيو جنهن ڪري ان ٻيڙي جي هلائڻ ۽ بيهارڻ ٿو ۽ بيشڪ منهنجو رب گهڻو بخشڻ وارو مهربان آهي. ۽ اها ٻيڙي

تَجْرِيْ بِهِمْ فِيْ مَوْجٍ كَالْجِبَالِ ۫ وَنَادٰى نُوْحُ ۨابْنَهٗ وَكَانَ

انهن کي وٺي جبلن جيڏين موجن ۾ هلڻ لڳي ۽ نوح پنهنجي پٽ کي پڪاريو ۽ اهو

فِيْ مَعْزِلٍ يّٰبُنَيَّ ارْكَبْ مَّعَنَا وَلَا تَكُنْ مَّعَ الْكٰفِرِيْنَ ﴿٤٢﴾ قَالَ

علحده جاءِ تي هو، (نوح پڪاريو ته) اي منهنجا پٽ مون سان گڏ (ٻيڙي ۾) سوار ٿي ۽ ڪافرن سان گڏ نه ٿي. پُٽ چيو

سَاٰوِيْٓ اِلٰى جَبَلٍ يَّعْصِمُنِيْ مِنَ الْمَآءِ ؕ قَالَ لَا عَاصِمَ الْيَوْمَ

جلدي آئون جبل تي پناه وٺندس جيڪو مونکي پاڻيءَ کان بچائيندو، نوح چيو، اڄ ڪو به الله جي عذاب کان ڪير

مِنْ اَمْرِ اللّٰهِ اِلَّا مَنْ رَّحِمَ ۚ وَحَالَ بَيْنَهُمَا الْمَوْجُ فَكَانَ مِنَ

به بچائي نه ٿو سگهي سواءِ انهي جي جنهن تي پاڻ رحم ڪري، ايتري ۾ ٻنهي پُٽ جي وچ ۾ موجون اچي ويون، پوءِ پُٽ غرق

الْمُغْرَقِيْنَ ﴿٤٣﴾ وَقِيْلَ يٰٓاَرْضُ ابْلَعِيْ مَآءَكِ وَيٰسَمَآءُ اَقْلِعِيْ وَغِيْضَ

ٿي ويو. ۽ حڪم ڪيو ويو ته اي زمين تون پنهنجو پاڻي جذب ڪر ۽ اي آسمان تون رڪجي وڃ ۽ پاڻي

الْمَآءُ وَقُضِيَ الْاَمْرُ وَاسْتَوَتْ عَلَى الْجُوْدِيِّ وَقِيْلَ بُعْدًا لِّلْقَوْمِ

سُڪي ويو ۽ وعدو پورو ڪيو ويو (عذاب جو) ۽ ٻيڙي اچي جودي (جبل) تي بيٺي ۽ چيو ويو هي عذاب آهي

الظّٰلِمِيْنَ ﴿٤٤﴾ وَنَادٰى نُوْحٌ رَّبَّهٗ فَقَالَ رَبِّ اِنَّ ابْنِيْ مِنْ

ظالم قوم لاءِ. ۽ نوح پنهنجي رب کي پڪاريو پوءِ عرض ڪيائين اي منهنجا رب بيشڪ منهنجو پٽ منهنجي

اَهْلِيْ وَاِنَّ وَعْدَكَ الْحَقُّ وَاَنْتَ اَحْكَمُ الْحٰكِمِيْنَ ﴿٤٥﴾

اهل مان آهي ۽ بيشڪ تنهنجو وعدو (نجات جو) سچو آهي ۽ تون بهترين فيصلو ڪندڙ آهين.

ترحفص بفتح الميم وامالة الراء ١٢

الربع

ك تفسير روح البيان ولغات القرآن. كه تفسير روح البيان وتفسير حقاني.

قَالَ يٰنُوْحُ اِنَّهٗ لَيْسَ مِنْ اَهْلِكَ ۚ اِنَّهٗ عَمَلٌ غَيْرُ صَالِحٍ ۖ فَلَا

الله تعالیٰ فرمايو اي نوح تحقيق اهو تنهنجي اهل مان ناهي (چوڻ) تحقيق انهيءَ جا عمل صالح ناهن . پوءِ تون

تَسْـَٔلْنِ مَا لَيْسَ لَكَ بِهٖ عِلْمٌ ۗ اِنِّيْٓ اَعِظُكَ اَنْ تَكُوْنَ مِنَ

مون کان اهو سوال نه ڪر جنهن جو توکي ڪو علم ناهي ، تحقيق آءٌ توکي نصيحت ڪريان ٿو ته متان تون نادانن

الْجٰهِلِيْنَ ﴿۴۶﴾ قَالَ رَبِّ اِنِّيْٓ اَعُوْذُ بِكَ اَنْ اَسْـَٔلَكَ مَا لَيْسَ لِيْ

مان ٿي پوين . نوح عرض ڪيو تحقيق آءٌ توکان (آئنده) اُن سوال بابت پناهه گهران ٿو جنهن جو مون کي ڪو

بِهٖ عِلْمٌ ۗ وَاِلَّا تَغْفِرْ لِيْ وَتَرْحَمْنِيْٓ اَكُنْ مِّنَ الْخٰسِرِيْنَ ﴿۴۷﴾

علم ناهي ، ۽ جيڪڏهن تو مونکي بخش نه ڪيو ۽ رحم نه ڪيو ته آءٌ نقصان وارن مان ٿي پوندس .

قِيْلَ يٰنُوْحُ اهْبِطْ بِسَلٰمٍ مِّنَّا وَبَرَكٰتٍ عَلَيْكَ وَعَلٰٓى اُمَمٍ

حڪم ڪيو ويو ته اي نوح (ٻيڙي) مان هيٺ لهه اسان جي طرفان سلامتي ۽ برڪتن سان جيڪا تنهنجي مٿان ۽ انهن ٽولن

مِّمَّنْ مَّعَكَ ۗ وَاُمَمٌ سَنُمَتِّعُهُمْ ثُمَّ يَمَسُّهُمْ مِّنَّا عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿۴۸﴾

جي مٿان آهي جيڪي توسان گڏ هئا ، ۽ ڪجهه ٽولن (ڪافرن) کي اسين (دنيا جو) نفعو ڏينداسين ان کانپوءِ کين دردناڪ عذاب پهچندو .

تِلْكَ مِنْ اَنْۢبَاۗءِ الْغَيْبِ نُوْحِيْهَآ اِلَيْكَ ۚ مَا كُنْتَ تَعْلَمُهَآ اَنْتَ

اهي غيب جون خبرون آهن جيڪي اسين رسول عربي ڏانهن موڪليون ٿا . انهن ڳالهين کي اڳ مر نه تون ٿي ڄاڻندو هئين

وَلَا قَوْمُكَ مِنْ قَبْلِ هٰذَا ۚۛ فَاصْبِرْ ۚۛ اِنَّ الْعَاقِبَةَ لِلْمُتَّقِيْنَ ﴿۴۹﴾

۽ نه ئي توهان جي قوم ڄاڻندي هئي ، رسول عربي توهان صبر ڪريو ، بيشڪ سٺي پڄاڻي پرهيزگارن لاءِ آهي .

وَاِلٰى عَادٍ اَخَاهُمْ هُوْدًا ۭ قَالَ يٰقَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِّنْ

۽ عاد (قوم) ڏانهن انهن جي ڀاءُ هود (پيغمبر ڪري موڪليوسين) هود چيو اي منهنجي قوم توهان اُن الله جي عبادت ڪريو جنهن کانسواءِ

اِلٰهٍ غَيْرُهٗ ۭ اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا مُفْتَرُوْنَ ﴿۵۰﴾ يٰقَوْمِ لَآ اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ

ڪو معبود ناهي ، توهان ته الله تي ڪوڙ مڙهيندڙ آهيو . اي منهنجي قوم آءٌ توهان کان انهيءَ (نصيحت) جو

له تفسير مظهري و تفسير روح البيان . که تفسير مظهري . که تفسير روح البيان . که تفسير روح البيان . که تفسير جامع البيان .

أَجْرًا ؕ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى الَّذِي فَطَرَنِي ؕ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٥١﴾ وَ

ڪرڻ جو اجر (مُزد) طلب نٿو ڪريان، منهنجو ثواب اُنهيءَ (الله) جي ذمي آهي جنهن مون کي پيدا ڪيو. ڇا پوءِ توهان عقل کان ڪم نٿا وٺو.

يٰقَوْمِ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ يُرْسِلِ السَّمَاءَ

۽ اي منهنجي قوم! توهان پنهنجي رب کان بخشش طلب ڪريو ان کان پوءِ الله ڏانهن موٽو جيڪو توهان جي مٿان مسلسل

عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا وَيَزِدْكُمْ قُوَّةً إِلَىٰ قُوَّتِكُمْ وَلَا تَتَوَلَّوْا

مينهن وسائي ٿو ۽ توهان جي (موجوده) قوت ۾ وڌيڪ ترقي پيدا ڪندو ۽ توهان مجرم ٿي (تبليغ کان)

مُجْرِمِينَ ﴿٥٢﴾ قَالُوا يٰهُودُ مَا جِئْتَنَا بِبَيِّنَةٍ وَمَا نَحْنُ

منهن نه ڦيرايو. انهن چيو اي هود تون اسان وٽ ڪو صاف دليل نه آندو آهي ۽ اسين پنهنجي چوڻ سان

بِتَارِكِي آلِهَتِنَا عَن قَوْلِكَ وَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٥٣﴾

پنهنجي معبودن کي ڪو نه ڇڏينداسين ۽ اسين توتي ايمان نه آڻينداسين.

إِن نَّقُولُ إِلَّا اعْتَرَاكَ بَعْضُ آلِهَتِنَا بِسُوءٍ ؕ قَالَ إِنِّي أُشْهِدُ اللَّهَ

اسين ته اهو چئون ٿا ته اسان جا ڪجهه بُت توکي هلاڪ ڪري ڇڏيندا، هُن چيو بيشڪ آءٌ الله کي شاهد بڻايان ٿو

وَاشْهَدُوا أَنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ ﴿٥٤﴾ مِن دُونِهِ ۖ فَكِيدُونِي جَمِيعًا

۽ توهان شاهدي ڏيو ته بيشڪ آءٌ توهان جي شرڪ کان بري آهيان جيڪو توهان الله سان ڪريو ٿا. پوءِ توهان سڀئي مون لاءِ

ثُمَّ لَا تُنظِرُونِ ﴿٥٥﴾ إِنِّي تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ رَبِّي وَرَبِّكُم ۚ مَّا مِن دَابَّةٍ

منصوبو تيار ڪريو ان کان پوءِ مون کي مهلت نه ڏيو. بيشڪ مون الله تي توڪل ڪيو آهي جيڪو منهنجو ۽ توهان جو رب آهي هر جاندار

إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا ۚ إِنَّ رَبِّي عَلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٥٦﴾ فَإِن

تي الله تعالىٰ جو تصرف ۽ غلبو آهي. بيشڪ منهنجو رب سڌين رستي تي ملي ٿو. پوءِ جيڪڏهن

تَوَلَّوْا فَقَدْ أَبْلَغْتُكُم مَّا أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَيْكُمْ ۚ وَيَسْتَخْلِفُ رَبِّي قَوْمًا

اهي منهن موڙن پوءِ تحقيق مون توهان وٽ تبليغي حڪم پهچايا، ۽ منهنجو رب جلدي توهان جي قوم کي

ل تفسير مظهري، ل تفسير روح البيان، ل تفسير مظهري. ل تفسير مظهري. ل تفسير روح البيان.

غَيْرَكُمْ ۚ وَلَا تَضُرُّونَهُ شَيْئًا ۚ إِنَّ رَبِّي عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَفِيظٌ ﴿٥٧﴾

تبديل ڪندو ۽ رب تعاليٰ کي توهان ڪنهن شيءِ جو نقصان پهچائي نٿا سگهو. بيشڪ الله تعاليٰ هر شيءِ جو محافظ آهي.

وَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا هُودًا وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا

۽ جڏهن انهن تي اسان جو عذاب آيو ته اسان هود ۽ مؤمنن کي پنهنجي رحمت سان نجات ڏني.

وَنَجَّيْنَاهُم مِّنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٥٨﴾ وَتِلْكَ عَادٌ ۖ جَحَدُوا بِآيَاتِ

۽ اسان انهن کي سخت عذاب کان بچايو. اها عاد (جي قوم) هئي جنهن پنهنجي رب جي آيتن جو

رَبِّهِمْ وَعَصَوْا رُسُلَهُ وَاتَّبَعُوا أَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ ﴿٥٩﴾ وَأُتْبِعُوا

انڪار ڪيو ۽ رسولن جي بي فرماني ڪئي، ۽ هر سرڪش مانهوءَ جي انهن تابعداري ڪئي. ۽ انهن تي لعنت

فِي هَٰذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ ۗ أَلَا إِنَّ عَادًا كَفَرُوا رَبَّهُمْ ۗ

لڳائي وئي هن دنيا ۾ ۽ قيامت جي ڏينهن ۾، خبردار بيشڪ عاد (قوم) پنهنجي رب جو انڪار ڪيو،

أَلَا بُعْدًا لِّعَادٍ قَوْمِ هُودٍ ﴿٦٠﴾ وَإِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا ۚ قَالَ يَا قَوْمِ

خبردار عذاب آهي عاد تي يعني قوم هود تي. ۽ ثمود قوم ڏانهن سندن ڀاءُ صالح (پيغمبر ڪري موڪليوسين) صالح چيو اي منهنجي

اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ ۖ هُوَ أَنشَأَكُم مِّنَ الْأَرْضِ

قوم توهان الله جي عبادت ڪريو جنهن کان سواءِ ٻيو ڪو به معبود ناهي، انهيءَ (رب) توهان کي زمين مان پيدا فرمايو

وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا فَاسْتَغْفِرُوهُ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ ۚ إِنَّ رَبِّي قَرِيبٌ

۽ توهان کي زمين ۾ آباد ڪيو، پوءِ توهان الله کان بخشش طلب ڪريو ۽ الله ڏانهن ورو، بيشڪ منهنجو رب قريب آهي

مُّجِيبٌ ﴿٦١﴾ قَالُوا يَا صَالِحُ قَدْ كُنتَ فِينَا مَرْجُوًّا قَبْلَ هَٰذَا ۖ أَتَنْهَانَا

دعائون قبول ڪندڙ آهي. انهن چيو اي صالح هن کان اڳ ۾ تو ۾ اسان جون وڏيون اميدون هيون، ڇا تون اسان کي انهن

أَن نَّعْبُدَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا وَإِنَّنَا لَفِي شَكٍّ مِّمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ مُرِيبٍ ﴿٦٢﴾

بتن جي عبادت کان منع ڪرين ٿو جن جي اسان جا وڏا عبادت ڪندا هئا، بيشڪ اسين تنهنجي تبليغ ۾ شڪ ڪندڙ آهيون.

له تفسير روح البيان. ٢ه تفسير مظهري.

قَالَ يٰقَوْمِ اَرَءَيْتُمْ اِنْ كُنْتُ عَلٰى بَيِّنَةٍ مِّنْ رَّبِّىْ وَاٰتٰىنِىْ مِنْهُ

صالح چيو اي منهنجي قوم ڀلا توهان مون کي ٻڌايو ته آءٌ جيڪڏهن بي فرماني ڪريان ته پوءِ منهنجي ڪير

رَحْمَةً فَمَنْ يَّنْصُرُنِىْ مِنَ اللّٰهِ اِنْ عَصَيْتُهٗ فَمَا تَزِيْدُوْنَنِىْ غَيْرَ

مدد ڪندو اُن کان پوءِ جو مون کي پنهنجي رب جي طرفان حجت ۽ نبوت ملي چڪي آهي، پوءِ توهان ته مون کي

تَخْسِيْرٍ ﴿٦٣﴾ وَيٰقَوْمِ هٰذِهٖ نَاقَةُ اللّٰهِ لَكُمْ اٰيَةً فَذَرُوْهَا تَاْكُلْ فِىْٓ

نقصان ۾ وجهو ٿا. ۽ اي منهنجي قوم هي الله جي ڏاچي آهي جيڪا توهان لاءِ نشاني آهي پوءِ توهان ان کي ڇڏي ڏيو ته

اَرْضِ اللّٰهِ وَلَا تَمَسُّوْهَا بِسُوْٓءٍ فَيَاْخُذَكُمْ عَذَابٌ قَرِيْبٌ ﴿٦٤﴾

الله جي زمين ۾ کائي ۽ توهان ان کي ڪا تڪليف نه ڏيو پوءِ توهان کي فوراً عذاب پهچندو .

فَعَقَرُوْهَا فَقَالَ تَمَتَّعُوْا فِىْ دَارِكُمْ ثَلٰثَةَ اَيَّامٍ ذٰلِكَ وَعْدٌ غَيْرُ

پوءِ انهن ڏاچي کي هلاڪ ڪيو، پوءِ صالح چيو اوهان ٽي ڏينهن پنهنجي گهرن ۾ نفعو وٺو (پوءِ) هي وعدو (عذاب جو)

مَكْذُوْبٍ ﴿٦٥﴾ فَلَمَّا جَآءَ اَمْرُنَا نَجَّيْنَا صٰلِحًا وَّالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا

ڪوڙو نه آهي. پوءِ جڏهن انهن تي اسان جو عذاب آيو ته اسان صالح ۽ جن ماڻهن اُن سان گڏ

مَعَهٗ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا وَمِنْ خِزْىِ يَوْمِئِذٍ اِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْقَوِىُّ

ايمان آندو، انهن کي پنهنجي رحمت سان اُن ڏينهن جي خواري واري عذاب کان نجات ڏني، بيشڪ تنهنجو رب وڏي قوت وارو ۽

الْعَزِيْزُ ﴿٦٦﴾ وَاَخَذَ الَّذِيْنَ ظَلَمُوا الصَّيْحَةُ فَاَصْبَحُوْا فِىْ دِيَارِهِمْ

غالب آهي. ۽ اهي ظالم وڏي آواز واري عذاب ۾ گرفتار ٿيا، پوءِ اهي صبح جو وقت پنهنجي گهرن ۾

جٰثِمِيْنَ ﴿٦٧﴾ كَاَنْ لَّمْ يَغْنَوْا فِيْهَا اَلَآ اِنَّ ثَمُوْدَاۡ كَفَرُوْا رَبَّهُمْ اَلَا

گوڏن ڀر ڪريل هئا. گويا ڪ اهي اتي رهيا ئي ڪونه هئا، خبردار بيشڪ ثمود جي قوم پنهنجي رب جو انڪار ڪيو، خبردار

بُعْدًا لِّثَمُوْدَ ﴿٦٨﴾ ع وَلَقَدْ جَآءَتْ رُسُلُنَآ اِبْرٰهِيْمَ بِالْبُشْرٰى قَالُوْا

لعنت آهي ثمود تي. ۽ بيشڪ ابراهيم وٽ اسان جي فرشتن (ٽن ڄڻن جي) مبارڪ آندي، فرشتن چيو

سَلٰمًا ۖ قَالَ سَلٰمٌ فَمَا لَبِثَ اَنْ جَآءَ بِعِجْلٍ حَنِيْذٍ ﴿٦٩﴾ فَلَمَّا رَاٰۤ

السّلام عليڪم، ابراهيم چيو وعليڪم السّلام، پوءِ فورًا (ابراهيم) انهن کي ڳائي جو ڪباب ٿيل گوشت جو ڪباب پيش ڪيو. پوءِ جڏهن ابراهيم

اَيْدِيَهُمْ لَا تَصِلُ اِلَيْهِ نَكِرَهُمْ وَ اَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيْفَةً ۗ قَالُوْا لَا

ڏٺو ته اهي ڪباب ڏانهن هٿ نٿا ڪن، ته انهن کي ڌاريو سمجهائين ۽ انهن کان خوف محسوس ڪيائين. فرشتن چيو تون

تَخَفْ اِنَّاۤ اُرْسِلْنَاۤ اِلٰى قَوْمِ لُوْطٍ ﴿٧٠﴾ وَ امْرَاَتُهٗ قَآئِمَةٌ فَضَحِكَتْ فَبَشَّرْنٰهَا

اسان کان خوف نه ڪر، بيشڪ اسين لوط جي قوم ڏانهن موڪليا ويا آهيون. ۽ ابراهيم جي گهرواري بيٺل هئي جا کلڻ لڳي پوءِ اسان ان کي

بِاِسْحٰقَ ۙ وَ مِنْ وَّرَآءِ اِسْحٰقَ يَعْقُوْبَ ﴿٧١﴾ قَالَتْ يٰوَيْلَتٰۤى ءَاَلِدُ

اسحاق (پٽ) ۽ ان کان پوءِ يعقوب (پوٽي) جي مبارڪ ڏني. (بي بي سارا) چوڻ لڳي واه آئون ٻار ڄڻينديس

وَ اَنَا عَجُوْزٌ وَّ هٰذَا بَعْلِيْ شَيْخًا ۖ اِنَّ هٰذَا لَشَيْءٌ عَجِيْبٌ ﴿٧٢﴾

۽ آئون عمر رسيده آهيان ۽ هي منهنجو گهروارو (ابراهيم) عمر رسيده آهي، بيشڪ هي ڳالهه تعجب واري آهي.

قَالُوْۤا اَتَعْجَبِيْنَ مِنْ اَمْرِ اللّٰهِ رَحْمَتُ اللّٰهِ وَ بَرَكٰتُهٗ عَلَيْكُمْ اَهْلَ

فرشتن چيو ڇا تون الله جي قدرت تي عجب ڪرين ٿي. اي اهل بيت توهان تي الله جون رحمتون ۽

الْبَيْتِ ۗ اِنَّهٗ حَمِيْدٌ مَّجِيْدٌ ﴿٧٣﴾ فَلَمَّا ذَهَبَ عَنْ اِبْرٰهِيْمَ الرَّوْعُ وَ

برڪتون آهن، بيشڪ الله تعالىٰ گهڻو ساراهيل گهڻو شان وارو آهي. پوءِ جڏهن ابراهيم تان خوف لٿو ۽

جَآءَتْهُ الْبُشْرٰى يُجَادِلُنَا فِيْ قَوْمِ لُوْطٍ ﴿٧٤﴾ اِنَّ اِبْرٰهِيْمَ لَحَلِيْمٌ

ان کي مبارڪ ملي ته فرشتن سان لوط جي قوم بابت سوال جواب ڪرڻ لڳو. بيشڪ ابراهيم گهڻو بردبار گهڻو آزي

اَوَّاهٌ مُّنِيْبٌ ﴿٧٥﴾ يٰۤاِبْرٰهِيْمُ اَعْرِضْ عَنْ هٰذَا ۚ اِنَّهٗ قَدْ جَآءَ اَمْرُ

ڪندڙ، گهڻو الله ڏانهن رجوع ڪندڙ آهي. (ملائڪن چيو) اي ابراهيم تون ان ڳالهه تان هٿ ڪڍ، بيشڪ انهن تي تنهنجي رب

رَبِّكَ ۚ وَ اِنَّهُمْ اٰتِيْهِمْ عَذَابٌ غَيْرُ مَرْدُوْدٍ ﴿٧٦﴾ وَ لَمَّا جَآءَتْ

جو عذاب ايندو، ۽ بيشڪ انهن تي اهو عذاب ايندڙ آهي جيڪو قطعًا روڪيو نه ويندو. ۽ جڏهن اسان جا فرشتا

رُسُلُنَا لُوطًا سِيءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَّقَالَ هٰذَا يَوْمٌ

لوط وٽ پهتا ته لوط غمگين ٿيو ۽ سندس دل پريشان ٿي ۽ چيائين ته هي ڏينهن تمام

عَصِيبٌ ﴿٧٧﴾ وَجَآءَهُ قَوْمُهُ يُهْرَعُونَ إِلَيْهِ ۭ وَمِن قَبْلُ

سخت آهي . ۽ لوط وٽ سندس قوم وارا تکڙا تکڙا اچڻ لڳا، ۽ ان کان اڳ اهي

كَانُوا يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ ۭ قَالَ يٰقَوْمِ هٰٓؤُلَآءِ بَنَاتِي هُنَّ

خراب عمل ڪندا هئا ، لوط چيو اي منهنجي قوم هي منهنجي قوم جون نياڻيون آهن ، اهي

أَطْهَرُ لَكُمْ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَلَا تُخْزُونِ فِي ضَيْفِي ۭ أَلَيْسَ

توهان لاءِ وڌيڪ پاڪ آهن، پوءِ توهان الله کان ڊڄو ۽ مون کي منهنجي مهمانن ۾ شرمندو نه ڪريو، ڇا توهان

مِنكُمْ رَجُلٌ رَّشِيدٌ ﴿٧٨﴾ قَالُوا لَقَدْ عَلِمْتَ مَا لَنَا فِي بَنٰتِكَ

مان هڪ ماڻهو به هدايت وارو ناهي [انهن چيو تون ڄاڻين ٿو ته اسان کي تنهنجي قوم جي نياڻين جي

مِنْ حَقٍّ ۚ وَإِنَّكَ لَتَعْلَمُ مَا نُرِيدُ ﴿٧٩﴾ قَالَ لَوْ أَنَّ لِي بِكُمْ

ڪا ضرورت ناهي، ۽ بيشڪ تون اسان جي ارادي کان واقف آهين . لوط چيو جيڪڏهن تحقيق مون کي

قُوَّةً أَوْ آوِي إِلَىٰ رُكْنٍ شَدِيدٍ ﴿٨٠﴾ قَالُوا يٰلُوطُ إِنَّا رُسُلُ

جسماني طاقت، يا قبيلي جي طاقت هجي ها (ته آءٌ توهان جو مقابلو ڪريان ها) . فرشتن چيو اي لوط بيشڪ اسين تنهنجي

رَبِّكَ لَن يَصِلُوا إِلَيْكَ فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِّنَ الَّيْلِ وَ

رب جي طرفان موڪليل آهيون اهي توهان تائين پهچي نه سگهندا ، پوءِ تون پنهنجي گهر وارن کان سواءِ پنهنجي

لَا يَلْتَفِتْ مِنكُمْ أَحَدٌ إِلَّا امْرَأَتَكَ ۭ إِنَّهُ مُصِيبُهَا مَآ

گهر جي ڀاتين کي رات جي ڪجهه حصي ۾ وٺي روانو ٿي ۽ توهان مان ڪو به پٺ ڀوائي نه نهاري، بيشڪ جيڪو عذاب انهي قوم تي

أَصَابَهُمْ ۭ إِنَّ مَوْعِدَهُمُ الصُّبْحُ ۭ أَلَيْسَ الصُّبْحُ بِقَرِيبٍ ﴿٨١﴾

ايندو اهو ان عورت تي به ايندو، بيشڪ صبح جي وقت انهن تي عذاب ايندو ، ڇا صبح قريب ناهي ؟

لہ تفسير جلالين . ٿه تفسير مظهري . ٿه تفسير مظهري . ٿه تفسير مظهري ۽ جلالين ۽ جامع البيان .

فَلَمَّا جَآءَ اَمْرُنَا جَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَاَمْطَرْنَا عَلَيْهَا حِجَارَةً

پوءِ جڏهن اسان جو عذاب پهتو ته اسان انهن ڳوٺن کي اٿلائي ڇڏيو ۽ اسان انهن جي مٿان مسلسل

مِّنْ سِجِّيْلٍ ۙ مَّنْضُوْدٍ ﴿۸۲﴾ مُّسَوَّمَةً عِنْدَ رَبِّكَ ؕ وَمَا هِيَ مِنَ

مٽيءَ مان پڪل پٿر وسايا. جن تي الله جي طرفان نشان لڳل هئا، ۽ اهي پٿر

الظّٰلِمِيْنَ بِبَعِيْدٍ ﴿۸۳﴾ وَاِلٰى مَدْيَنَ اَخَاهُمْ شُعَيْبًا ؕ قَالَ يٰقَوْمِ

ظالمن کان پري ناهن. ۽ مدين شهر وارن ڏانهن سندن ڀاءُ شعيب (پيغمبر ڪري موڪليوسين)، شعيب چيو اي منهنجي

اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِّنْ اِلٰهٍ غَيْرُهٗ ؕ وَلَا تَنْقُصُوا الْمِكْيَالَ

قوم توهان الله جي عبادت ڪريو جنهن کان سواءِ ٻيو ڪو به معبود ناهي، ۽ ماپ ۽ تور ۾

وَالْمِيْزَانَ اِنِّيْۤ اَرٰىكُمْ بِخَيْرٍ وَّاِنِّيْۤ اَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ

گهٽتائي نه ڪريو، بيشڪ منهنجي نظر ۾ توهان مالدار آهيو، ۽ بيشڪ آءٌ توهان تي قيامت جي ڏينهن واري

يَوْمٍ مُّحِيْطٍ ﴿۸۴﴾ وَيٰقَوْمِ اَوْفُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيْزَانَ بِالْقِسْطِ

عذاب جو خوف ڪريان ٿو. ۽ اي منهنجي قوم توهان ماپ ۽ تور انصاف سان پوري ڪريو

وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ اَشْيَآءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْاَرْضِ

۽ ماڻهن کي سندن شيون گهٽائي نه ڏيو ۽ توهان زمين ۾ فساد برپا

مُفْسِدِيْنَ ﴿۸۵﴾ بَقِيَّتُ اللّٰهِ خَيْرٌ لَّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ۚ

نه ڪريو. الله تعاليٰ جو ڏنل (حلال مال) توهان لاءِ بهتر آهي جيڪڏهن توهان مؤمن آهيو.

وَمَاۤ اَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيْظٍ ﴿۸۶﴾ قَالُوْا يٰشُعَيْبُ اَصَلٰوتُكَ تَاْمُرُكَ

۽ آءٌ توهان تي نگهبان ناهيان. انهن چيو اي شعيب ڇا تنهنجي نماز توکي حڪم ڪري ٿي ته

اَنْ نَّتْرُكَ مَا يَعْبُدُ اٰبَآؤُنَاۤ اَوْ اَنْ نَّفْعَلَ فِيْۤ اَمْوَالِنَا

اسين بتن جي عبادت کي ڇڏي ڏيون، يا جيڪو اسين پنهنجي مالن ۾ ڪريون ٿا

ل تفسير مظهري، ت من طين طبخ بالنار، لغات القرآن عربي ١٢ — ڪ تفسير جامع البيان، ڪ تفسير مظهري، ڪ تفسير مظهري.

مَا نَشٰٓؤُاؕ اِنَّكَ لَاَنۡتَ الۡحَلِيۡمُ الرَّشِيۡدُ ﴿٨٧﴾ قَالَ يٰقَوۡمِ

اهو نه ڪريون جيڪو اسين چاهيون ٿا، بيشڪ تون ته وڏو عقلمند ۽ هدايت وارو آهين. شعيب چيو اي منهنجي قوم

اَرَءَيۡتُمۡ اِنۡ كُنۡتُ عَلٰى بَيِّنَةٍ مِّنۡ رَّبِّىۡ وَرَزَقَنِىۡ مِنۡهُ

توهان مون کي ٻڌايو ته جيڪڏهن مون کي پنهنجي رب جي طرفان ثبوت مليل آهي ۽ مون کي پاڻ وٽان حلال

رِزۡقًا حَسَنًاؕ وَمَاۤ اُرِيۡدُ اَنۡ اُخَالِفَكُمۡ اِلٰى مَاۤ اَنۡهٰٮكُمۡ

رزق عطا ڪيو اٿس، ۽ آءٌ اهو ڪم ڪرڻ نٿو چاهيان جنهن لاءِ آءٌ توهان کي

عَنۡهُؕ اِنۡ اُرِيۡدُ اِلَّا الۡاِصۡلَاحَ مَا اسۡتَطَعۡتُؕ وَمَا تَوۡفِيۡقِىۡۤ

منع ڪريان ٿو، آءٌ پنهنجي توفيق مطابق اصلاح چاهيان ٿو. ۽ منهنجي توفيق، الله جي

اِلَّا بِاللّٰهِؕ عَلَيۡهِ تَوَكَّلۡتُ وَاِلَيۡهِ اُنِيۡبُ ﴿٨٨﴾

مدد سان آهي، الله تعالىٰ تي مون توڪل ڪيو آهي ۽ آءٌ الله تعالىٰ ڏانهن رجوع ٿيان ٿو.

وَيٰقَوۡمِ لَا يَجۡرِمَنَّكُمۡ شِقَاقِىۡۤ اَنۡ يُّصِيۡبَكُمۡ مِّثۡلُ مَاۤ اَصَابَ قَوۡمَ

۽ اي منهنجي قوم منهنجي مخالفت جي ڪري متان توهان کي عذاب پهچي جيئن نوح

نُوۡحٍ اَوۡ قَوۡمَ هُوۡدٍ اَوۡ قَوۡمَ صٰلِحٍؕ وَمَا قَوۡمُ لُوۡطٍ مِّنۡكُمۡ بِبَعِيۡدٍ ﴿٨٩﴾

هود ۽ صالح جي قوم کي پهتو، ۽ لوط جي قوم تي (عذاب وارو زمانو) توهان کان پري ناهي.

وَاسۡتَغۡفِرُوۡا رَبَّكُمۡ ثُمَّ تُوۡبُوۡۤا اِلَيۡهِؕ اِنَّ رَبِّىۡ رَحِيۡمٌ وَّدُوۡدٌ ﴿٩٠﴾

۽ توهان پنهنجي رب کان بخشش طلب ڪريو ان کان پوءِ الله ڏانهن (موٽي) بيشڪ منهنجو رب ٻاجهارو ۽ پيار ڪرڻ وارو آهي.

قَالُوۡا يٰشُعَيۡبُ مَا نَفۡقَهُ كَثِيۡرًا مِّمَّا تَقُوۡلُ وَاِنَّا لَنَرٰٮكَ فِيۡنَا

انهن چيو اي شعيب اسان کي تنهنجون گهڻيون ڳالهيون سمجهه ۾ نٿيون اچن ۽ بيشڪ اسان جي نظرن ۾ تون

ضَعِيۡفًاۚ وَلَوۡلَا رَهۡطُكَ لَرَجَمۡنٰكَ وَمَاۤ اَنۡتَ عَلَيۡنَا بِعَزِيۡزٍ ﴿٩١﴾

ضعيف آهين، ۽ جيڪڏهن تنهنجو قبيلو نه هجي ها ته اسين توکي سنگسار ڪريون ها، ۽ تون اسان وٽ معزز ناهين.

له تفسير روح البيان. ٢ه تفسير مظهري. ٣ه تفسير مظهري.

قَالَ يٰقَوْمِ اَرَهْطِيْٓ اَعَزُّ عَلَيْكُمْ مِّنَ اللّٰهِ ۭ وَاتَّخَذْتُمُوْهُ

شعيب چيو اي منهنجي قوم! توهان کي منهنجو قبيلو الله کان وڌيڪ عزت وارو آهي، ۽ توهان الله کي بالڪل

وَرَآءَكُمْ ظِهْرِيًّا ۭ اِنَّ رَبِّيْ بِمَا تَعْمَلُوْنَ مُحِيْطٌ ﴿٩٢﴾ وَيٰقَوْمِ

وساري ڇڏيو آهي، بيشڪ منهنجو رب توهان جي عملن جي جزا ڏيندڙ آهي. ۽ اي منهنجي قوم

اعْمَلُوْا عَلٰي مَكَانَتِكُمْ اِنِّىْ عَامِلٌ ۭ سَوْفَ تَعْلَمُوْنَ ۙ مَنْ يَّاْتِيْهِ

توهان پنهنجي جاءِ تي عمل ڪريو بيشڪ آئون به عمل ڪندڙ آهيان، توهان جلدي معلوم ڪندا ته ڪنهن تي عذاب

عَذَابٌ يُّخْزِيْهِ وَمَنْ هُوَ كَاذِبٌ ۭ وَارْتَقِبُوْٓا اِنِّىْ مَعَكُمْ

اچي ٿو جيڪو ان کي خوار ڪري ٿو، ۽ ڪير ڪوڙو آهي، ۽ توهان انتظار ڪريو بيشڪ آئون به توهان سان

رَقِيْبٌ ﴿٩٣﴾ وَلَمَّا جَاۗءَ اَمْرُنَا نَجَّيْنَا شُعَيْبًا وَّالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا

گڏ انتظار ڪندڙ آهيان، ۽ جڏهن اسان جو عذاب پهتو ته اسان شعيب ۽ جن ماڻهن ساڻس گڏ ايمان

مَعَهٗ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا وَاَخَذَتِ الَّذِيْنَ ظَلَمُوا الصَّيْحَةُ فَاَصْبَحُوْا

آندو انهن کي پنهنجي رحمت سان نجات ڏني، ۽ ظالمن کي زوردار آواز هلاڪ ڪيو پوءِ صبح جي

فِيْ دِيَارِهِمْ جٰثِمِيْنَ ﴿٩٤﴾ ۙ كَاَنْ لَّمْ يَغْنَوْا فِيْهَا ۭ اَلَا بُعْدًا

وقت پنهنجي گهرن ۾ گوڏن ڀر ڪريل هئا (مري ويا). گويا ڪڏهن اتي رهيا ئي ڪو نه هئا، خبردار عذاب ۾ گرفتار ٿيا

لِّمَدْيَنَ كَمَا بَعِدَتْ ثَمُوْدُ ﴿٩٥﴾ ۧ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مُوْسٰي

مدين وارا جيئن ڪ ثمود وارا عذاب ۾ گرفتار ٿيا هئا. ۽ بيشڪ اسان موسىٰ کي پنهنجي

بِاٰيٰتِنَا وَسُلْطٰنٍ مُّبِيْنٍ ﴿٩٦﴾ ۙ اِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَا۟ىِٕهٖ

نشانين ۽ معجزن سان فرعون ۽ ان جي لشڪر ڏانهن موڪليو

فَاتَّبَعُوْٓا اَمْرَ فِرْعَوْنَ ۚ وَمَآ اَمْرُ فِرْعَوْنَ بِرَشِيْدٍ ﴿٩٧﴾

پوءِ انهن فرعون جي حڪم جي تابعداري ڪئي، ۽ فرعون جو حڪم صحيح نه هو.

ع ١٢ ٨ ٨

ك تفسير روح البيان. ك تفسير روح البيان. ك تفسير مظهري. ك تفسير جلالين.

يَقْدُمُ قَوْمَهٗ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فَاَوْرَدَهُمُ النَّارَ ؕ وَبِئْسَ الْوِرْدُ

قيامت جي ڏينهن فرعون پنهنجي قوم جي اڳواڻي ڪري پوءِ انهن کي جهنم ۾ لاهيندو، ۽ دوزخ تمام خراب جاءِ

الْمَوْرُوْدُ ﴿٩٨﴾ وَاُتْبِعُوْا فِيْ هٰذِهٖ لَعْنَةً وَّيَوْمَ الْقِيٰمَةِ ؕ بِئْسَ

آهي داخل ٿيڻ جي. ۽ هن دنيا ۾ ۽ قيامت جي ڏينهن هن ڏنيا ۾ لعنتي هوندا! اهو انعام

الرِّفْدُ الْمَرْفُوْدُ ﴿٩٩﴾ ذٰلِكَ مِنْ اَنْۢبَآءِ الْقُرٰى نَقُصُّهٗ عَلَيْكَ

تمام خراب آهي. اهي (اڳين) ڳوٺاڻن جون خبرون آهن جيڪي اسين توهان تي بيان ڪريون ٿا

مِنْهَا قَآئِمٌ وَّحَصِيْدٌ ﴿١٠٠﴾ وَمَا ظَلَمْنٰهُمْ وَلٰكِنْ ظَلَمُوْٓا اَنْفُسَهُمْ

ڪي (ڳوٺ) انهن مان موجود آهن ۽ ڪي ختم ٿي چڪا آهن ۽ اسان انهن تي ظلم نه ڪيو پر انهن پنهنجي نفسن تي پاڻ ظلم ڪيو

فَمَآ اَغْنَتْ عَنْهُمْ اٰلِهَتُهُمُ الَّتِيْ يَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ

پوءِ جڏهن تنهنجي رب جو عذاب انهن تي نازل ٿيو ته سندن بُت جن جي عبادت ڪندا هئا، اهي

لَّمَّا جَآءَ اَمْرُ رَبِّكَ ؕ وَمَا زَادُوْهُمْ غَيْرَ تَتْبِيْبٍ ﴿١٠١﴾ وَكَذٰلِكَ

کين بچائي نه سگهيا، ۽ بُتن انهن کي برباد ڪيو. ۽ اهڙي طرح

اَخْذُ رَبِّكَ اِذَآ اَخَذَ الْقُرٰى وَهِيَ ظَالِمَةٌ ؕ اِنَّ اَخْذَهٗٓ اَلِيْمٌ

تنهنجي رب جو عذاب آهي جڏهن ڳوٺ وارن تي پڪڙ ڪري ٿو ۽ اهي ظالم آهن، بيشڪ الله جي پڪڙ

شَدِيْدٌ ﴿١٠٢﴾ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِّمَنْ خَافَ عَذَابَ الْاٰخِرَةِ ؕ

سخت ڏکوئيندڙ آهي. بيشڪ انهي ۾ انهن ماڻهن لاءِ نشاني آهي جيڪو آخرت جي عذاب جو خوف رکي ٿو.

ذٰلِكَ يَوْمٌ مَّجْمُوْعٌ ۙ لَّهُ النَّاسُ وَذٰلِكَ يَوْمٌ مَّشْهُوْدٌ ﴿١٠٣﴾ وَمَا

انهي ڏينهن تي ماڻهو گڏ ڪيا ويندا ۽ اهو (ڏينهن) حاضري جو ڏينهن هوندو. اسان ان

نُؤَخِّرُهٗٓ اِلَّا لِاَجَلٍ مَّعْدُوْدٍ ﴿١٠٤﴾ يَوْمَ يَاْتِ لَا تَكَلَّمُ نَفْسٌ اِلَّا

ڏينهن کي پوئتي نٿا ڪريون، مگر مقرر وقت لاءِ. جڏهن اهو ڏينهن ايندو ته الله جي حڪم کان سواءِ

له تفسير جلالين. ٢ه تفسير مظهري.

بِإِذْنِهٖ ۚ فَمِنْهُمْ شَقِيٌّ وَّسَعِيدٌ ﴿١٠٥﴾ فَأَمَّا الَّذِينَ شَقُوا فَفِي النَّارِ

ڪو به ڳالهائي نه سگهندو ۽ پوءِ ڪي ماڻهو انهن مان نيڪ بخت ۽ ڪي بدبخت آهن. پر بد بخت پوءِ اهي جهنم

لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَّشَهِيقٌ ﴿١٠٦﴾ خٰلِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ السَّمٰوٰتُ

۾ گدڙن وانگر دانهون ڪندا. اهي جهنم ۾ هميشه هميشه هوندا جيستائين آسمان

وَالْأَرْضُ إِلَّا مَا شَآءَ رَبُّكَ ۚ إِنَّ رَبَّكَ فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيدُ ﴿١٠٧﴾

۽ زمين هوندا، مگر جيترو رسول عربي ﷺ جي رب چاهيو، بيشڪ تنهان جو رب جيئن چاهي تيئن ڪري ٿو.

وَأَمَّا الَّذِينَ سُعِدُوا فَفِي الْجَنَّةِ خٰلِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ

۽ پر اهي ماڻهو جيڪي نيڪ بخت آهن اهي بهشت ۾ هميشه هميشه هوندا، جيستائين

السَّمٰوٰتُ وَالْأَرْضُ إِلَّا مَا شَآءَ رَبُّكَ ۚ عَطَآءً غَيْرَ مَجْذُوذٍ ﴿١٠٨﴾

آسمان ۽ زمين هوندا مگر جيترو رسول عربي ﷺ جي رب چاهيو اها عطا هميشه هوندي.

فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِّمَّا يَعْبُدُ هٰٓؤُلَآءِ ۚ مَا يَعْبُدُونَ إِلَّا كَمَا يَعْبُدُ

پوءِ اي پڙهندڙ تون ان شڪ ۾ نه پئو ته اهي ٻتن جي عبادت ڇو ٿا ڪن، اهي ته ائين پوڄا ڪن ٿا ٻتن جي مگر جيئن

ءَابَآؤُهُم مِّن قَبْلُ ۚ وَإِنَّا لَمُوَفُّوهُمْ نَصِيبَهُمْ غَيْرَ مَنقُوصٍ ﴿١٠٩﴾ ع

هن کان اڳ سندن وڏا پوڄا ڪندا هئا، ۽ بيشڪ اسان انهن سڀني کي سواءِ ڪنهن ڪمي جي سندن پورو حصو ڏينداسين

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى الْكِتٰبَ فَاخْتُلِفَ فِيهِ ۚ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ

۽ بيشڪ اسان موسىٰؑ کي توراة عطا ڪيو پوءِ ان ۾ اختلاف ڪيو ويو، ۽ جيڪڏهن تنهنجي رب جو

سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ ۚ وَإِنَّهُمْ لَفِي شَكٍّ مِّنْهُ

روز جزا تي فيصلو ڪرڻ وارو ڪلمو نه هجي ها ته انهن جي وچ ۾ (دنيا ۾) فيصلو ٿي وڃي ها، ۽ بيشڪ اهي انهي متعلق شڪ

مُرِيبٍ ﴿١١٠﴾ وَإِنَّ كُلًّا لَّمَّا لَيُوَفِّيَنَّهُمْ رَبُّكَ أَعْمٰلَهُمْ ۚ إِنَّهٗ بِمَا

۾ مبتلا آهن. ۽ بيشڪ هر هڪ (انسان) کي تنهنجو رب سندن عملن جي پوري جزا ڏيندو، بيشڪ الله تعالىٰ

١ تفسير مظهري، ٢ تفسير مظهري.

يَعْمَلُوْنَ خَبِيْرٌ ﴿١١١﴾ فَاسْتَقِمْ كَمَآ اُمِرْتَ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ وَ

سندن عملن کان خبردار آهي. پوءِ توهان ۽ مؤمن حڪم موجب قائم رهو ۽

لَا تَطْغَوْا ؕ اِنَّهٗ بِمَا تَعْمَلُوْنَ بَصِيْرٌ ﴿١١٢﴾ وَلَا تَرْكَنُوْٓا اِلَى الَّذِيْنَ

توهان حد کان نہ وڌو، بيشڪ الله تعاليٰ توهان جي عملن کي ڏسندڙ آهي. ۽ توهان ظالمن ڏانهن لاڙ نہ ڪريو

ظَلَمُوْا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ ۙ وَمَا لَكُمْ مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ مِنْ اَوْلِيَآءَ

(بالفرض توهان لاڙ ڪيو) تہ توهان کي باهہ پهچندي، ۽ الله تعاليٰ کان سواءِ توهان جو ڪو مددگار نہ هوندو ۽

ثُمَّ لَا تُنْصَرُوْنَ ﴿١١٣﴾ وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ طَرَفَيِ النَّهَارِ وَزُلَفًا مِّنَ

ان کان پوءِ توهان کي مدد نہ ڪئي ويندي. ۽ توهان صبح ۽ شام نماز پڙهو ۽ رات جي ڪجهہ حصي ۾

الَّيْلِ ؕ اِنَّ الْحَسَنٰتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّاٰتِ ؕ ذٰلِكَ ذِكْرٰى

نماز ادا ڪريو، بيشڪ نيڪيون، برائين کي ختم ڪن ٿيون، اها نصيحت آهي نصيحت قبول ڪندڙن

لِلذّٰكِرِيْنَ ﴿١١٤﴾ وَاصْبِرْ فَاِنَّ اللّٰهَ لَا يُضِيْعُ اَجْرَ الْمُحْسِنِيْنَ ﴿١١٥﴾

لاءِ . ۽ رسول عربي توهان صبر ڪريو بيشڪ الله تعاليٰ نيڪوڪارن جو اجر ضايع نہ ٿو ڪري.

فَلَوْلَا كَانَ مِنَ الْقُرُوْنِ مِنْ قَبْلِكُمْ اُولُوْا بَقِيَّةٍ يَّنْهَوْنَ

پوءِ جيڪي امتون توهان کان اڳ ۾ گذريون آهن انهن ۾ اهڙا عقلمند ماڻهو ڇو نہ هئا، جيڪي ٻين کي زمين ۾

عَنِ الْفَسَادِ فِي الْاَرْضِ اِلَّا قَلِيْلًا مِّمَّنْ اَنْجَيْنَا مِنْهُمْ ۚ وَاتَّبَعَ

فساد ڪرڻ کان روڪين ها، مگر ٿورڙا انهن مان اهي هئا جن کي اسان نجات ڏني ، ۽ (انهن مان)

الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا مَآ اُتْرِفُوْا فِيْهِ وَكَانُوْا مُجْرِمِيْنَ ﴿١١٦﴾ وَمَا

جيڪي ظالم هئا سي عيش پرستي ۾ هئا ۽ اهي ئي مجرم هئا . ۽ توهان جو

كَانَ رَبُّكَ لِيُهْلِكَ الْقُرٰى بِظُلْمٍ وَّاَهْلُهَا مُصْلِحُوْنَ ﴿١١٧﴾

رب نيڪي ڪرڻ جي ڪري ڪنهن ڳوٺ وارن کي ظلم سان هلاڪ ڪندڙ ناهي.

له تفسير مظهري، ٢ه تفسير روح البيان. ٣ه تفسير مظهري، ٤ه تفسير روح البيان.

وَلَوْ شَآءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَّاحِدَةً وَّلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ ﴿١١٨﴾

۽ جيڪڏهن تنهنجو رب چاهي ها ته سڀني ماڻهن کي هڪ امت ڪري ها، ۽ هميشه اهي اختلاف ۾ رهندا.

إِلَّا مَنْ رَّحِمَ رَبُّكَ ۚ وَلِذَٰلِكَ خَلَقَهُمْ ۗ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ

مگر جنهن کي تنهنجو رب چاهي، ۽ انهي لاءِ انهن کي پيدا ڪيو اٿس ۽ تنهنجي رب جو وعدو پورو ٿيو ته

لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١١٩﴾ وَكُلًّا نَّقُصُّ

آئون ضرور جهنم کي جنن ۽ انسانن سان ڀريندس. ۽ اهي سمورن نبين جا

عَلَيْكَ مِنْ أَنۢبَآءِ الرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِهِۦ فُؤَادَكَ ۚ وَجَآءَكَ فِي

قصا، اسين توهان کي (انهي لاءِ) بيان ڪريون ٿا ته توهان جي دل کي انهن سان ثابت ڪري بيهون، ۽ توهان وٽ قرآن ڪريم ۾

هَٰذِهِ الْحَقُّ وَمَوْعِظَةٌ وَّذِكْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٢٠﴾ وَقُلْ لِّلَّذِينَ

حق آيو آهي ۽ اهو مؤمنن لاءِ واعظ ۽ نصيحت آهي. ۽ رسول عربي توهان ڪافرن

لَا يُؤْمِنُونَ اعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنَّا عَامِلُونَ ﴿١٢١﴾ وَانْتَظِرُوا ۚ إِنَّا

کي فرمايو ته توهان پنهنجي جاءِ تي عمل ڪريو، بيشڪ اسين پنهنجو عمل ڪندڙ آهيون. ۽ توهان انتظار ڪريو، بيشڪ

مُنْتَظِرُونَ ﴿١٢٢﴾ وَلِلَّهِ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِلَيْهِ يُرْجَعُ الْأَمْرُ

اسين انتظار ڪندڙ آهيون. ۽ آسمانن ۽ زمينن جو غيب الله تعالىٰ وٽ آهي ۽ سڀئي عمل الله ڏانهن موٽايا

كُلُّهُۥ فَاعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ ۚ وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٢٣﴾

ويندا، پوءِ توهان الله جي عبادت ڪريو ۽ انهي تي توڪل ڪريو، ۽ توهان جو رب توهان جي عملن کان بي خبر ناهي.

ع ١٠ ١٠

آياتها ١١١ (١٢) سُورَةُ يُوسُفَ مَكِّيَّةٌ (٥٣) ركوعاتها ١٢

سورة يوسف مڪ مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي، انهي ۾ ١٢ رڪوع ۽ ١١١ آيتون آهن.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الله تعالىٰ جي نالي شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ۽ باجهارو (آهي).

الۤرٰ تِلْكَ اٰيٰتُ الْكِتٰبِ الْمُبِيْنِ ۝١ اِنَّآ اَنْزَلْنٰهُ قُرْءٰنًا عَرَبِيًّا

الرٰ ۔ هيءُ قرآن ڪريم جون صاف آيتون آهن ۔ بيشڪ اسان قرآن ڪريم کي عربيءَ ۾ نازل فرمايو

لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُوْنَ ۝٢ نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ اَحْسَنَ الْقَصَصِ بِمَآ

ان لاءِ تہ توهان سمجهي سگهو ۔ اسين توهان جي مٿان تمام سهڻو قصو بيان ڪريون ٿا، انهي سبب

اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ هٰذَا الْقُرْاٰنَ ۖ وَاِنْ كُنْتَ مِنْ قَبْلِهٖ لَمِنَ

جو اسان توهان ڏانهن هن قرآن ڪريم کي وحي ڪيو آهي، ۽ هن کان اڳ توهان انهي[1] کان

الْغٰفِلِيْنَ ۝٣ اِذْ قَالَ يُوْسُفُ لِاَبِيْهِ يٰٓاَبَتِ اِنِّيْ رَاَيْتُ اَحَدَ

بي خبر هئا[2] ۔ يعني جنهن وقت يوسف پنهنجي پيءُ (يعقوب) کي چيو تہ اي منهنجا بابا بيشڪ آءُ خواب

عَشَرَ كَوْكَبًا وَّالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ رَاَيْتُهُمْ لِيْ سٰجِدِيْنَ ۝٤

ڏسان ٿو تہ يارهن تارا ۽ سج ۽ چنڊ ڏسان پيو تہ اهي سڀ مون کي سجدو ڪري رهيا آهن ۔

قَالَ يٰبُنَيَّ لَا تَقْصُصْ رُءْيَاكَ عَلٰٓى اِخْوَتِكَ فَيَكِيْدُوْا لَكَ

يعقوب چيو اي منهنجا پٽ (يوسف)، تون اهو خواب پنهنجن ڀائرن کي نہ ٻڌاءِ پوءِ اهي تنهنجي لاءِ ڪا رٿ

كَيْدًا ۭ اِنَّ الشَّيْطٰنَ لِلْاِنْسَانِ عَدُوٌّ مُّبِيْنٌ ۝٥ وَكَذٰلِكَ

رٿيندا، بيشڪ شيطان انسان لاءِ صاف دشمن آهي ۔ ۽ اهڙي طرح توهان کي

يَجْتَبِيْكَ رَبُّكَ وَيُعَلِّمُكَ مِنْ تَاْوِيْلِ الْاَحَادِيْثِ وَيُتِمُّ

توهان جي رب انتخاب فرمايو ۽ توهان کي خواب جي تعبير جو علم عطا ڪيو ۽ توهان تي پنهنجون

نِعْمَتَهٗ عَلَيْكَ وَعَلٰٓى اٰلِ يَعْقُوْبَ كَمَآ اَتَمَّهَا عَلٰٓى اَبَوَيْكَ مِنْ قَبْلُ

نعمتون پوريون ڪيون ۽ يعقوب جي اولاد تي، جيئن هن کان اڳ توهان جي ڏاڏي[3] ۽ پڙ ڏاڏي

اِبْرٰهِيْمَ وَاِسْحٰقَ ۭ اِنَّ رَبَّكَ عَلِيْمٌ حَكِيْمٌ ۝٦ لَقَدْ كَانَ فِيْ

ابراهيم ۽ اسحاق تي نعمتون ڪيون، بيشڪ توهان جو رب جاڻندڙ حڪمت وارو آهي، بيشڪ يوسف ۽ سندس

ع ١١

[1] تفسير مظهري، [2] تفسير نسفي ۔ [3] تفسير مظهري، [4] تفسير النسفي ۔

يُوسُفَ وَإِخْوَتِهِۦٓ ءَايَٰتٌ لِّلسَّآئِلِينَ ۝٧ إِذْ قَالُوا۟ لَيُوسُفُ وَأَخُوهُ

يائن جي قصي ۾ سوال ڪندڙن لاءِ نشانيون آهن. جڏهن انهن چيو ته يوسف ۽ سندس ڀاءُ

أَحَبُّ إِلَىٰٓ أَبِينَا مِنَّا وَنَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّ أَبَانَا لَفِى ضَلَٰلٍ

اسان جي پيءُ کي اسان کان وڌيڪ پيارا آهن، حالانڪ اسين گهڻا آهيون، بيشڪ اسانجو والد گهڻي محبت

مُّبِينٍ ۝٨ ٱقْتُلُوا۟ يُوسُفَ أَوِ ٱطْرَحُوهُ أَرْضًا يَخْلُ لَكُمْ وَجْهُ

۾ گرفتار آهي. توهان (سڀئي گڏجي) يوسف کي قتل ڪريو يا اهڙي زمين ۾ يوسف کي اڇلايو جو توهانجي

أَبِيكُمْ وَتَكُونُوا۟ مِنۢ بَعْدِهِۦ قَوْمًا صَٰلِحِينَ ۝٩ قَالَ قَآئِلٌ مِّنْهُمْ

والدجو توجه توهان ڏانهن ٿي پوي، ۽ توهان انهيءَ کان پوءِ الله کان بخشش گناهه جي معافي وٺي جڏهن انهن مان هڪڙي چيو

لَا تَقْتُلُوا۟ يُوسُفَ وَأَلْقُوهُ فِى غَيَٰبَتِ ٱلْجُبِّ يَلْتَقِطْهُ بَعْضُ

ته توهان يوسف کي قتل نه ڪريو بلڪ ان کي ڪنهن اونداهي کوهه ۾ اڇلايو ته ڪو مسافر ان کي

ٱلسَّيَّارَةِ إِن كُنتُمْ فَٰعِلِينَ ۝١٠ قَالُوا۟ يَٰٓأَبَانَا مَا لَكَ لَا تَأْمَ۫نَّا عَلَىٰ

ڪڍي وٺي جيڪڏهن توهان ائين ڪرڻ چاهيو ٿا. يائن چيو اي اسانجا والد توهان يوسف جي باري ۾ اسان تي ڇو

يُوسُفَ وَإِنَّا لَهُۥ لَنَٰصِحُونَ ۝١١ أَرْسِلْهُ مَعَنَا غَدًا يَرْتَعْ وَيَلْعَبْ

ڀروسو ڪريو، ۽ بيشڪ اسين سندس خير خواه آهيون. سڀاڻي ان کي اسان سان گڏ ته ميوا کائي ۽ راند ڪري

وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ ۝١٢ قَالَ إِنِّى لَيَحْزُنُنِىٓ أَن تَذْهَبُوا۟ بِهِۦ وَ

۽ بيشڪ اسين سندس محافظ آهيون. يعقوب چيو ته توهان ان کي وٺي وڃو ته مونکي (سندس جدائي جو ڏک) دلي ڏک پهچندو

أَخَافُ أَن يَأْكُلَهُ ٱلذِّئْبُ وَأَنتُمْ عَنْهُ غَٰفِلُونَ ۝١٣ قَالُوا۟ لَئِنْ

۽ مون کي انديشو آهي ته متان ان کي بگهڙ کائي وڃي ۽ توهان ان کان بي خبر هجو. انهن چيو ته اسان گهڻا

أَكَلَهُ ٱلذِّئْبُ وَنَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّآ إِذًا لَّخَٰسِرُونَ ۝١٤

آهيون ان هوندي به جيڪڏهن يوسف کي بگهڙ کاڌو ته اسين بيشڪ ان وقت نقصان وارا آهيون.

ل تفسير النسفي. ٢ اشارة الى شفقته ليوسف وشوقه اليه. المفردات في غرائب القرآن. ٣ تفسير مظهري. ٤ تفسير مظهري.

فَلَمَّا ذَهَبُوا بِهِ وَأَجْمَعُوا أَنْ يَجْعَلُوهُ فِي غَيَابَتِ الْجُبِّ ۚ وَأَوْحَيْنَا

پوءِ جڏهن ان يوسف کي پاڻ سان گڏ وٺي ويا ۽ يوسف کي اونداهي واري کوھ ۾ وجهڻ جو پڪو ارادو ڪيائون، ۽ اسان فرمايو

إِلَيْهِ لَتُنَبِّئَنَّهُمْ بِأَمْرِهِمْ هَٰذَا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٥﴾ وَجَاءُوا

يوسف ڏانهن وحي موڪلي (اهو وقت ايندو جو) تون انهن کي سندن انهي ڪم کان واقف ڪندين ۽ اهي نه ڄاڻندا هوندا. ۽ رات جي

أَبَاهُمْ عِشَاءً يَبْكُونَ ﴿١٦﴾ قَالُوا يَا أَبَانَا إِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ وَ

وقت اهي پنهنجي پيءُ وٽ روئندي آيا. انهن چيو اي بابا اسان ته هڪ اسين ڊوڙ ۾ اڳتي نڪري ويا سين ۽

تَرَكْنَا يُوسُفَ عِنْدَ مَتَاعِنَا فَأَكَلَهُ الذِّئْبُ ۖ وَمَا أَنْتَ

يوسف کي اسان پنهنجي سامان وٽ ڇڏي ويا سين پوءِ ان کي بگهڙ کائي ويو، ۽ تون ڪڏهن به اسان

بِمُؤْمِنٍ لَنَا وَلَوْ كُنَّا صَادِقِينَ ﴿١٧﴾ وَجَاءُوا عَلَىٰ قَمِيصِهِ بِدَمٍ

تي يقين نه ڪندا جيتوڻيڪ اسين سچا هجون. ۽ يوسف جي قميص تي ڪوڙو رت هڻي

كَذِبٍ ۚ قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنْفُسُكُمْ أَمْرًا ۖ فَصَبْرٌ جَمِيلٌ ۖ

آيا، يعقوب فرمايو توهان اهو ڪم پنهنجي طرفان ڪيو آهي، پوءِ (مون لاءِ) صبر بهتر آهي.

وَاللَّهُ الْمُسْتَعَانُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ ﴿١٨﴾ وَجَاءَتْ سَيَّارَةٌ

۽ الله (منهنجو) مددگار آهي انهي بابت جيڪو توهان چئو ٿا. ۽ هڪ قافلو آيو

فَأَرْسَلُوا وَارِدَهُمْ فَأَدْلَىٰ دَلْوَهُ ۖ قَالَ يَا بُشْرَىٰ هَٰذَا

پوءِ انهن پاڻي ڀرڻ وارو موڪليو پوءِ ان پنهنجو دلو (کوھ ۾) وڌو، ان (خوشي مان) چيو واهه واهه هي ته

غُلَامٌ ۚ وَأَسَرُّوهُ بِضَاعَةً ۚ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾

(خوبصورت) ڇوڪرو آهي، ۽ انهن يوسف کي تجارتي مال طور لڪائي رکيو، ۽ الله تعالىٰ انهن جي عملن کي ڄاڻندڙ آهي.

وَشَرَوْهُ بِثَمَنٍ بَخْسٍ دَرَاهِمَ مَعْدُودَةٍ ۚ وَكَانُوا فِيهِ مِنَ

۽ انهن يوسف کي چند ڪوڙن درهمن جي عيوض وڪڻي ڇڏيو. انهن کي انهي ۾

الزَّاهِدِينَ ﴿٢٠﴾ وَقَالَ الَّذِي اشْتَرَاهُ مِن مِّصْرَ لِامْرَأَتِهِ أَكْرِمِي

ڪا دلچسپي نه هئي ، مصر جي جنهن ماڻهوءَ يوسف کي خريد ڪيو ان پنهنجي گهرواريءَ کي چيو يوسف کي عزت سان رکو

مَثْوَاهُ عَسَىٰ أَن يَنفَعَنَا أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا ۚ وَكَذَٰلِكَ مَكَّنَّا

اميد ته اسين ان مان نفعو وٺنداسين يا اسين ان کي پنهنجو پٽ بڻائينداسين . ۽ اهڙي طرح اسان يوسف کي

لِيُوسُفَ فِي الْأَرْضِ وَلِنُعَلِّمَهُ مِن تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ ۚ وَاللَّهُ

انهيءَ زمين (مصر) ۾ مضبوطي سان ٽڪايو ، ۽ اسان يوسف کي خوابن جو تعبير سيکاريو ، ۽ الله تعالىٰ

غَالِبٌ عَلَىٰ أَمْرِهِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢١﴾ وَلَمَّا بَلَغَ

پنهنجي ڪم تي غالب آهي ۽ پر اڪثر ماڻهو نه ٿا ڄاڻن . ۽ جڏهن يوسف پنهنجي

أَشُدَّهُ آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿٢٢﴾

پوري جواني تي پهتو ته اسان ان کي نبوت عطا ڪئي ، ۽ نيڪوڪارن کي اسين اهڙي جزا ڏيون ٿا .

وَرَاوَدَتْهُ الَّتِي هُوَ فِي بَيْتِهَا عَن نَّفْسِهِ وَغَلَّقَتِ الْأَبْوَابَ

۽ جنهن بي بي جي گهر ۾ پاڻ رهيل هئا انهيءَ ڪين تدبير سان پاڻ ڏانهن راغب ڪيو ۽ دروازا بند ڪيائين

وَقَالَتْ هَيْتَ لَكَ ۚ قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ ۖ إِنَّهُ رَبِّي أَحْسَنَ مَثْوَايَ ۖ

۽ چيائين ته تون مون ڏانهن اچ ، يوسف چيو آءٌ الله کان پناهه گهران ٿو بيشڪ منهنجي رب مونکي مٺي جاءِ تي رکيو آهي.

إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ ﴿٢٣﴾ وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهِ ۖ وَهَمَّ بِهَا لَوْلَا أَن

بيشڪ ظالمن کي نجات نه ٿي ملي . ۽ بي بي ان جو ارادو ڪيو ۽ يوسف به عن قريب ان جو ارادو ڪري ها

رَّأَىٰ بُرْهَانَ رَبِّهِ ۚ كَذَٰلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ السُّوءَ وَالْفَحْشَاءَ ۚ إِنَّهُ

جيڪڏهن الله جو دليل نه ڏسي ها اهڙي طرح اسان اُن تان برائي ۽ بدڪاري کي پري ڪري ڇڏيو بيشڪ

مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلَصِينَ ﴿٢٤﴾ وَاسْتَبَقَا الْبَابَ وَقَدَّتْ

يوسف اسان جي مخلص ٻانهن مان هو . ۽ ٻئي دروازي ڏانهن ڊوڙيا ۽ بي بي سندن قميص

له تفسير مظهري. ڪ تفسير مظهري. ڪ تفسير مظهري. که تفسير مظهري.

قَمِيصَهُۥ مِن دُبُرٍ وَأَلْفَيَا سَيِّدَهَا لَدَا ٱلْبَابِ ۚ قَالَتْ مَا

پوئين پاسي کان ڦاڙي ڇڏي ۽ بي بيءَ جي گهر واري کي دروازي تي ڏٺائون، بي بي چيو

جَزَآءُ مَنْ أَرَادَ بِأَهْلِكَ سُوٓءًا إِلَّآ أَن يُسْجَنَ أَوْ عَذَابٌ

جيڪو شخص توهان جي گهر واريءَ سان خراب ڪم جو ارادو ڪري اُن جي سزا جيل يا ڏکوئيندڙ سگهن

أَلِيمٌ ﴿٢٥﴾ قَالَ هِىَ رَٰوَدَتْنِى عَن نَّفْسِى ۚ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّنْ

ڇا. يوسف چيو انهيءَ مون کي تدبير سان پاڻ ڏانهن راغب ڪيو ۽ بي بيءَ جي گهر وارن مان هڪ (معصوم)

أَهْلِهَآ إِن كَانَ قَمِيصُهُۥ قُدَّ مِن قُبُلٍ فَصَدَقَتْ وَهُوَ مِنَ

شاهد گواهي ڏني ته جيڪڏهن يوسف جي قميص اڳيان ڦاٽل آهي ته پوءِ بي بي سچي آهي ۽ اُهو ڪوڙن

ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿٢٦﴾ وَإِن كَانَ قَمِيصُهُۥ قُدَّ مِن دُبُرٍ فَكَذَبَتْ وَهُوَ

مان آهي. ۽ جيڪڏهن اُن جي قميص پويان ڦاٽل آهي ته پوءِ بي بي ڪوڙي آهي ۽ اُهو

مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٢٧﴾ فَلَمَّا رَءَا قَمِيصَهُۥ قُدَّ مِن دُبُرٍ قَالَ إِنَّهُۥ

سچن مان آهي. پوءِ جڏهن بي بيءَ جي گهر واري ڏٺو ته قميص پويان ڦاٽل آهي چيائين ته بيشڪ اهو ڪم

مِن كَيْدِكُنَّ ۖ إِنَّ كَيْدَكُنَّ عَظِيمٌ ﴿٢٨﴾ يُوسُفُ أَعْرِضْ عَنْ

توهان جي اٽڪلن مان آهي، بيشڪ عورتن جو مڪر تمام وڏو آهي. اي يوسف انهيءَ ڳالهه کي لڪائي ڇڏ

هَٰذَا ۚ وَٱسْتَغْفِرِى لِذَنۢبِكِ ۖ إِنَّكِ كُنتِ مِنَ ٱلْخَاطِـِٔينَ ﴿٢٩﴾

۽ اي بي بي تون پنهنجي گناهه جي بخشش طلب ڪر، بيشڪ تون تون قصور وارن آهين.

وَقَالَ نِسْوَةٌ فِى ٱلْمَدِينَةِ ٱمْرَأَتُ ٱلْعَزِيزِ تُرَٰوِدُ فَتَىٰهَا عَن

۽ شهر جي عورتن عزيز جي گهر واري کي چيو ته توهڪ نوجوان (غلام) کي پاڻ ڏانهن راغب

نَّفْسِهِۦ ۖ قَدْ شَغَفَهَا حُبًّا ۖ إِنَّا لَنَرَىٰهَا فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٣٠﴾

ڪيو آهي، بيشڪ اُن جي محبت تنهنجي دل ۾ سمائجي وئي آهي، بيشڪ اسين انهيءَ کي پڌري گمراهيءَ ۾ ڏسون ٿيون.

له تفسير جلالين، ٢ه تفسير مظهري. ٣ه تفسير بيضاوي، ٤ه تفسير بيضاوي و تفسير ابن عباس.

فَلَمَّا سَمِعَتْ بِمَكْرِهِنَّ أَرْسَلَتْ إِلَيْهِنَّ وَأَعْتَدَتْ لَهُنَّ مُتَّكَأً وَ

پوءِ جڏهن بيبي انهن عورتن جون گالهيون ٻُڌيون تہ انهن کي دعوت ڏياري ۽ انهن لاءِ ٻهرين بيٺڪ تيار ڪرائي ۽

اٰتَتْ كُلَّ وَاحِدَةٍ مِّنْهُنَّ سِكِّيْنًا وَّقَالَتِ اخْرُجْ عَلَيْهِنَّ ۚ فَلَمَّا

بيبي انهن مان هرهڪ عورت کي ڇُري ڏني ۽ چيوءِ (اي يوسف) تون انهن جي سامهون اچ، پوءِ جڏهن

رَأَيْنَهٗٓ أَكْبَرْنَهٗ وَقَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ وَقُلْنَ حَاشَ لِلّٰهِ مَا هٰذَا

عورتن يوسف کي ڏٺو تہ اهو نهايت خوبصورت هو ۽ پنهنجي هٿن کي ڪٽي وڌائون ۽ چيائون الله کان پناهہ گهرون ٿيون

بَشَرًا ۭ إِنْ هٰذَآ إِلَّا مَلَكٌ كَرِيْمٌ ﴿٣١﴾ قَالَتْ فَذٰلِكُنَّ الَّذِيْ لُمْتُنَّنِيْ

هي تہ انسان ناهي، هي تہ ڪو خوبصورت فرشتو آهي. بيبي چيو هي اهو آهي جنهن لاءِ توهان مون تي ملامت

فِيْهِ ۭ وَلَقَدْ رَاوَدْتُّهٗ عَنْ نَّفْسِهٖ فَاسْتَعْصَمَ ۭ وَلَئِنْ لَّمْ يَفْعَلْ

ڪئي ٿي، ۽ بيشڪ مون انهي کي تدبير سان پاڻ ڏانهن راغب ڪيو ٿي پر پاڻ معصوم رهيو ۽ جيڪڏهن يوسف اهو نہ ڪيو

مَآ اٰمُرُهٗ لَيُسْجَنَنَّ وَلَيَكُوْنًا مِّنَ الصّٰغِرِيْنَ ﴿٣٢﴾ قَالَ رَبِّ السِّجْنُ

جيڪو مون کيس حڪم ڪيو آهي تہ ان کي قيد ڪيو ويندو ۽ اهو ضرور خوار ماڻهن مان ٿيندو. يوسف دعا گهري اي منهنجا رب جنهن

أَحَبُّ إِلَيَّ مِمَّا يَدْعُوْنَنِيْٓ إِلَيْهِ ۚ وَإِلَّا تَصْرِفْ عَنِّيْ كَيْدَهُنَّ أَصْبُ

ڪم لاءِ مون کي اهي سڏين ٿيون ان کان مون لاءِ قيد بهتر آهي، ۽ جيڪڏهن تو مون تان انهن جو فريب نہ لاٿو تہ آءٌ انهن

إِلَيْهِنَّ وَأَكُنْ مِّنَ الْجٰهِلِيْنَ ﴿٣٣﴾ فَاسْتَجَابَ لَهٗ رَبُّهٗ فَصَرَفَ عَنْهُ

ڏانهن جهڪي پوندس ۽ آئون جاهلن مان ٿي پوندس. پوءِ الله يوسف جي دعا قبول ڪئي ۽ ان تان عورتن جو

كَيْدَهُنَّ ۭ إِنَّهٗ هُوَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ ﴿٣٤﴾ ثُمَّ بَدَا لَهُمْ مِّنْ بَعْدِ مَا رَأَوُا

فريب پري ڪيو، بيشڪ الله ٻڌندڙ ڄاڻندڙ آهي. يوسف جي پاڪدامني جي ثبوت ملڻ کان پوءِ انهن جي

الْاٰيٰتِ لَيَسْجُنُنَّهٗ حَتّٰى حِيْنٍ ﴿٣٥﴾ وَدَخَلَ مَعَهُ السِّجْنَ فَتَيٰنِ ۭ قَالَ

راءِ بيٺي تہ يوسف کي ڪجهہ وقت لاءِ قيد ڪيو وڃي. ۽ قيد ۾ يوسف سان گڏ ٻہ غلام (بادشاهہ جا) داخل ٿيا. انهن منجهان

ع ٤ ١٤

له تفسير روح البيان، ٢ه تفسير النسفي، ٣ه تفسير النسفي ٤ه تفسير مظهري، ٥ه تفسير روح البيان، ٦ه تفسير بيضاوي.

أَحَدُهُمَآ إِنِّيٓ أَرٰىنِيٓ أَعْصِرُ خَمْرًا ۚ وَقَالَ الْاٰخَرُ إِنِّيٓ أَرٰىنِيٓ أَحْمِلُ فَوْقَ

هڪڙي چيو ته تحقيق آءٌ پاڻ کي خواب ۾ ڏسان ٿو ته آءٌ شراب نپوڙيان پيو ۽ ٻئي چيو ته تحقيق آءٌ پاڻ کي خواب ۾ ڏسان ٿو ته آءٌ پنهنجي مٿي تي

رَأْسِىْ خُبْزًا تَأْكُلُ الطَّيْرُ مِنْهُ ۖ نَبِّئْنَا بِتَأْوِيْلِهٖ ۚ إِنَّا نَرٰىكَ مِنَ

مانيون کڻيو پيو اُن مان پکي کائي پيا، اسان کي انهن (خوابن) جو تعبير ٻڌاءِ، بيشڪ اسين توکي

الْمُحْسِنِيْنَ ﴿٣٦﴾ قَالَ لَا يَأْتِيْكُمَا طَعَامٌ تُرْزَقٰنِهٖٓ إِلَّا نَبَّأْتُكُمَا

نيڪوڪار ڏسون ٿا. يوسف چيو ته جيڪو طعام توهان کي ملي ٿو سو اڃا توهان وٽ نه ايندو ته آءٌ توهان کي انهن جي

بِتَأْوِيْلِهٖ قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَكُمَا ۚ ذٰلِكُمَا مِمَّا عَلَّمَنِيْ رَبِّيْ ۚ إِنِّيْ تَرَكْتُ

خوابن جو تعبير ٻڌائيندس، اهي (تعبير) انهن علمن مان آهن جيڪي مون کي منهنجي رب سيکاريا آهن، بيشڪ مون

مِلَّةَ قَوْمٍ لَّا يُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ هُمْ كٰفِرُوْنَ ﴿٣٧﴾

انهيءَ قوم جي دين کي ڇڏيو آهي جيڪي الله تي ايمان نٿا آڻين ۽ اهي آخرت کي به نٿا مڃين.

وَاتَّبَعْتُ مِلَّةَ اٰبَآءِيْٓ إِبْرٰهِيْمَ وَإِسْحٰقَ وَيَعْقُوْبَ ۚ مَا كَانَ لَنَآ

۽ مون پنهنجي پيءُ ڏاڏي (يعني) ابراهيم ۽ اسحاق ۽ يعقوب جي دين جي پيروي ڪئي آهي، اسان کي اهو صحيح ناهي

أَنْ نُّشْرِكَ بِاللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ ۚ ذٰلِكَ مِنْ فَضْلِ اللّٰهِ عَلَيْنَا وَعَلَى

جو اسين الله سان ڪنهن شيءِ کي شريڪ ڪريون، اسان تي ۽ (ٻين) ماڻهن تي اهو الله تعاليٰ جو فضل

النَّاسِ وَلٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُوْنَ ﴿٣٨﴾ يٰصَاحِبَيِ السِّجْنِ

آهي ۽ پر اڪثر ماڻهو شڪرگذار ناهن. اي قيد جا ساٿي

ءَأَرْبَابٌ مُّتَفَرِّقُوْنَ خَيْرٌ أَمِ اللّٰهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ﴿٣٩﴾ مَا

ڇا جدا جدا رب بهتر آهن يا هڪ الله؟ جيڪو واحد القهار آهي. توهان نه

تَعْبُدُوْنَ مِنْ دُوْنِهٖٓ إِلَّآ أَسْمَآءً سَمَّيْتُمُوْهَآ أَنْتُمْ وَاٰبَآؤُكُمْ

انهن (بتن) جي عبادت ڪريو ٿا جن جا نالا توهان ۽ توهان جي وڏن رکيا آهن

مَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ بِهَا مِنْ سُلْطٰنٍ ؕ اِنِ الْحُكْمُ اِلَّا لِلّٰهِ ؕ اَمَرَ اَلَّا

الله تعالىٰ انهيءَ لاءِ ڪو دليل نه موڪليو آهي ، عبادت جو حڪم فقط الله لاءِ آهي، الله حڪم فرمايو ته ان

تَعْبُدُوْٓا اِلَّآ اِيَّاهُ ؕ ذٰلِكَ الدِّيْنُ الْقَيِّمُ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ

کان سواءِ ڪنهن جي به عبادت نه ڪريو، اهو دين ثابت آهي ، ۽ پر اڪثر ماڻهو

لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿٤٠﴾ يٰصَاحِبَيِ السِّجْنِ اَمَّآ اَحَدُكُمَا فَيَسْقِيْ رَبَّهٗ خَمْرًا ۚ

نه ٿا ڄاڻن . اي منهنجا قيد جا ساٿي، توهان ٻنهي مان هڪ ته پنهنجي بادشاهه کي شراب پياريندو،

وَاَمَّا الْاٰخَرُ فَيُصْلَبُ فَتَاْكُلُ الطَّيْرُ مِنْ رَّاْسِهٖ ؕ قُضِيَ الْاَمْرُ

۽ ٻئي کي ڦاسي ڏني ويندي پوءِ ان جي مٿي کي پکي کائيندا ، جنهن ڳالهه جو توهان پڇيو ٿي

الَّذِيْ فِيْهِ تَسْتَفْتِيٰنِ ﴿٤١﴾ وَقَالَ لِلَّذِيْ ظَنَّ اَنَّهٗ نَاجٍ مِّنْهُمَا اذْكُرْنِيْ

انهيءَ بابت الله جو اهوئي فيصلو آهي . انهن ٻنهي مان جنهن جي رهائي جو يقين ٿيو ان کي يوسف چيو ته منهنجو

عِنْدَ رَبِّكَ ۫ فَاَنْسٰىهُ الشَّيْطٰنُ ذِكْرَ رَبِّهٖ فَلَبِثَ فِي السِّجْنِ بِضْعَ

ذڪر پنهنجي بادشاهه وٽ ڪجانءِ . پوءِ شيطان ان کان اها ڳالهه وساري ڇڏي، پوءِ ڪيترا سال يوسف قيد

سِنِيْنَ ﴿٤٢﴾ وَقَالَ الْمَلِكُ اِنِّيْٓ اَرٰى سَبْعَ بَقَرٰتٍ سِمَانٍ يَّاْكُلُهُنَّ

۾ رهيو . ۽ بادشاهه (ريان بن وليد) چيو مون خواب ۾ ست متاريون ڳئون ڏٺيون آهن انهن کي ست اڇريون ڳئون

ع ٥ ١٥

سَبْعٌ عِجَافٌ وَّسَبْعَ سُنْۢبُلٰتٍ خُضْرٍ وَّاُخَرَ يٰبِسٰتٍ ؕ يٰٓاَيُّهَا الْمَلَاُ

کائي رهيون آهن ۽ ست سنگ ساوا ۽ ست سنگ سُڪل ڏٺا اٿم، اي منهنجي درٻار

اَفْتُوْنِيْ فِيْ رُءْيَايَ اِنْ كُنْتُمْ لِلرُّءْيَا تَعْبُرُوْنَ ﴿٤٣﴾ قَالُوْٓا

وارا جيڪڏهن توهان خواب جو تعبير ڪري ٿا ته منهنجي (مذڪوره) خواب جو تعبير ٻڌايو. درٻار وارن عرض ڪيو

اَضْغَاثُ اَحْلَامٍ ۚ وَمَا نَحْنُ بِتَاْوِيْلِ الْاَحْلَامِ بِعٰلِمِيْنَ ﴿٤٤﴾

ته اهي پريشان خواب آهن ، ۽ اسين پريشان خوابن جو تعبير نه ٿا ڄاڻون .

له تفسير مظهري . ٢ه تفسير مظهري . ٣ه تفسير روح البيان .

وَقَالَ الَّذِي نَجَا مِنْهُمَا وَادَّكَرَ بَعْدَ أُمَّةٍ أَنَا أُنَبِّئُكُمْ بِتَأْوِيلِهِ

۽ انهي غلام عرض ڪيو جيڪو قيد مان آزاد ٿيو هو اها ڳالهه ان کي گهڻي دير سان ياد آئي ته آئون توهان کي ان خواب جو تعبير ٻڌائيندس

فَأَرْسِلُونِ ﴿٤٥﴾ يُوسُفُ أَيُّهَا الصِّدِّيقُ أَفْتِنَا فِي سَبْعِ بَقَرَاتٍ

پوءِ توهان مونکي قيد ۾ وڃڻ ڏيو. اي يوسف اي نهايت سچا تون اسان کي تعبير ٻڌاءِ ته ست ڳئون

سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ وَسَبْعِ سُنْبُلَاتٍ خُضْرٍ وَأُخَرَ

متاريون آهن جن کي ست اريون ڳئون کائي رهيون آهن ۽ ست سنگ ساوا آهن ۽ ست سنگ

يَابِسَاتٍ لَعَلِّي أَرْجِعُ إِلَى النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٤٦﴾ قَالَ تَزْرَعُونَ

سُڪل آهن (تون تعبير ٻڌاءِ) ته آئون دربار ۾ وڃان مَن ماڻهن کي به معلوم ٿئي. يوسف فرمايو توهان مسلسل

سَبْعَ سِنِينَ دَأَبًا فَمَا حَصَدْتُمْ فَذَرُوهُ فِي سُنْبُلِهِ إِلَّا

ست سال اناج پوکيو ، پوءِ لابارو ڪري انهي اناج کي سنگن کي ڇڏي ڏيو مگر ٿورڙو

قَلِيلًا مِمَّا تَأْكُلُونَ ﴿٤٧﴾ ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَٰلِكَ سَبْعٌ شِدَادٌ

اناج (ان مان صاف ڪريو) جيترو کائي سگهو. ان کان پوءِ ست سال ڏڪار جا ايندا جو

يَأْكُلْنَ مَا قَدَّمْتُمْ لَهُنَّ إِلَّا قَلِيلًا مِمَّا تُحْصِنُونَ ﴿٤٨﴾ ثُمَّ يَأْتِي

توهان جي گڏ ڪيل اناج کي کائي ويندا، مگر ٿورو جيڪو توهان (ٻج لاءِ) بچائي رکو ٿا. انهي کان پوءِ هڪ

مِنْ بَعْدِ ذَٰلِكَ عَامٌ فِيهِ يُغَاثُ النَّاسُ وَفِيهِ يَعْصِرُونَ ﴿٤٩﴾ وَ

اهڙو سال ايندو جنهن ۾ بارشون پونديون ۽ ان سال ۾ (ماڻهو ميون جو) رس ڪڍيندا .

قَالَ الْمَلِكُ ائْتُونِي بِهِ فَلَمَّا جَاءَهُ الرَّسُولُ قَالَ ارْجِعْ إِلَىٰ

بادشاهه چيو يوسف کي مون وٽ وٺي اچو، پوءِ جڏهن يوسف وٽ قاصد پهتو، يوسف چيو تون پنهنجي بادشاهه

رَبِّكَ فَاسْأَلْهُ مَا بَالُ النِّسْوَةِ اللَّاتِي قَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ إِنَّ رَبِّي

ڏانهن موٽي وڃ، پوءِ ان کان انهن عورتن جو احوال معلوم ڪر جن پنهنجا هٿ ڪٽيا هئا ، بيشڪ منهنجو رب

ع ٧

١ تفسير بيضاوي. ٢ تفسير مظهري. ٣ تفسير ابن عباس. ٤ تفسير بيضاوي.

بِكَيْدِهِنَّ عَلِيْمٌ ۝٥٠ قَالَ مَا خَطْبُكُنَّ اِذْ رَاوَدْتُّنَّ يُوْسُفَ عَنْ

انهن جي فريب کي وڏيڪ ڄاڻندڙ آهي. بادشاهه عورتن کي چيو ته ها انجو واقعو ڪيئن ٿي گذريو جڏهن توهان يوسف کي

نَّفْسِهٖ ؕ قُلْنَ حَاشَ لِلّٰهِ مَا عَلِمْنَا عَلَيْهِ مِنْ سُوْٓءٍ ؕ قَالَتِ

پاڻ ڏانهن راغب ڪيو ٿي، سڀني چيو پناهه بخدا اسان يوسف ۾ ڪا برائي نه ڏٺي ، عزيز جي

امْرَاَتُ الْعَزِيْزِ الْـٰٔنَ حَصْحَصَ الْحَقُّ ز اَنَا رَاوَدْتُّهٗ عَنْ

گهرواري چيو هينئر حق ظاهر ٿي پيو مون يوسف کي پاڻ ڏانهن

نَّفْسِهٖ وَاِنَّهٗ لَمِنَ الصّٰدِقِيْنَ ۝٥١ ذٰلِكَ لِيَعْلَمَ اَنِّيْ لَمْ اَخُنْهُ

راغب ڪيو هو ۽ بيشڪ يوسف سچو آهي. (يوسف چيو) ته هي مون ان لاءِ ڪيو ته عزيز کي معلوم ٿئي ته مون

بِالْغَيْبِ وَاَنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِيْ كَيْدَ الْخَآئِنِيْنَ ۝٥٢

سندس پرپٺ ڪا به خيانت نه ڪئي هئي (هي به معلوم ٿئي) بيشڪ الله تعالى خيانت ڪندڙن جي رٿ کي ڪامياب نه ٿو ڪري.

وَمَآ اُبَرِّئُ نَفْسِيْ ۚ اِنَّ النَّفْسَ لَاَمَّارَةٌۢ بِالسُّوْٓءِ اِلَّا مَا رَحِمَ

۽ آءٌ پنهنجي پاڪيزگي جو اظهار نه ٿو ڪريان، بيشڪ نفس ته برن ڪمن لاءِ چوي ٿو، مگر جنهن تي منهنجو رب

رَبِّيْ ؕ اِنَّ رَبِّيْ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ۝٥٣ وَقَالَ الْمَلِكُ ائْتُوْنِيْ بِهٖٓ

رحم ڪري ٿو، بيشڪ منهنجو رب بخشيندڙ رحم ڪندڙ آهي. ۽ بادشاهه چيو يوسف کي مون وٽ وٺي اچو ته آءٌ ان کي

اَسْتَخْلِصْهُ لِنَفْسِيْ ۚ فَلَمَّا كَلَّمَهٗ قَالَ اِنَّكَ الْيَوْمَ لَدَيْنَا مَكِيْنٌ

خاص پنهنجي لاءِ مقرر ڪريان، پوءِ يوسف سان جڏهن بادشاهه ڳالهايو ته انکي چيائين ته تون اڄ کان ٿي اسان وٽ

اَمِيْنٌ ۝٥٤ قَالَ اجْعَلْنِيْ عَلٰى خَزَآئِنِ الْاَرْضِ ۚ اِنِّيْ حَفِيْظٌ عَلِيْمٌ ۝٥٥

معزز (۽) امين آهين. يوسف چيو ته مون کي زمين (مصر) جي خزانن تي مقرر ڪر بيشڪ آءٌ حفاظت ڪندڙ ڄاڻندڙ آهيان.

وَكَذٰلِكَ مَكَّنَّا لِيُوْسُفَ فِي الْاَرْضِ ۚ يَتَبَوَّاُ مِنْهَا حَيْثُ يَشَآءُ ؕ

۽ اسان انهي طريقي سان يوسف کي زمين (مصر) ۾ مضبوط بنايو جو (مصر ۾) جنهن جاءِ تي چاهي رهي سگهيو ٿي.

ل تفسير مظهري. ٢ تفسير بيضاوي و تفسير مظهري. ٣ تفسير جلالين و تفسير تنوير المقباس و تفسير روح المعاني.

بِكَيْدِهِنَّ عَلِيمٌ ﴿٥٠﴾ قَالَ مَا خَطْبُكُنَّ إِذْ رَاوَدْتُنَّ يُوسُفَ عَنْ

انهن جي فريب کي وڏيڪ ڄاڻندڙ آهي. بادشاھ عورتن کي چيو ته اوهانجو واقعو ڪيئن ٿي گذريو جڏهن توهان يوسف کي

نَفْسِهِ ۚ قُلْنَ حَاشَ لِلَّهِ مَا عَلِمْنَا عَلَيْهِ مِنْ سُوءٍ ۚ قَالَتِ

پاڻ ڏانهن راغب ڪيو ٿي؟ سڀني چيو پناھ بخدا اسان يوسف ۾ ڪا برائي نه ڏٺي، عزيز جي

امْرَأَتُ الْعَزِيزِ الْآنَ حَصْحَصَ الْحَقُّ أَنَا رَاوَدْتُهُ عَنْ

گھر واري چيو هينئر حق[1] ظاهر ٿي پيو مون يوسف کي پاڻ ڏانهن

نَفْسِهِ وَإِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٥١﴾ ذَٰلِكَ لِيَعْلَمَ أَنِّي لَمْ أَخُنْهُ

راغب ڪيو هو ۽ بيشڪ يوسف سچو آهي. (يوسف چيو) ته هي مون ان لاءِ ڪيو ته عزيز کي معلوم ٿئي ته مون

بِالْغَيْبِ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي كَيْدَ الْخَائِنِينَ ﴿٥٢﴾

سندس پرپٺ ڪا به خيانت نه ڪئي هئي (هي به معلوم ٿئي) بيشڪ الله تعالى خيانت ڪندڙن جي رٿ کي ڪامياب نٿو ڪري.

وَمَا أُبَرِّئُ نَفْسِي ۚ إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ إِلَّا مَا رَحِمَ

۽ آءٌ پنهنجي پاڪيزگي[2] جو اظهار نٿو ڪريان، بيشڪ نفس ته برن ڪمن لاءِ چوي ٿو، مگر جنهن تي منهنجو ربُ

رَبِّي ۚ إِنَّ رَبِّي غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٥٣﴾ وَقَالَ الْمَلِكُ ائْتُونِي بِهِ

رحم ڪري ٿو، بيشڪ منهنجو رب بخشيندڙ رحم ڪندڙ آهي. ۽ بادشاھ چيو يوسف کي مون وٽ وٺي اچو ته آءٌ ان کي

أَسْتَخْلِصْهُ لِنَفْسِي ۚ فَلَمَّا كَلَّمَهُ قَالَ إِنَّكَ الْيَوْمَ لَدَيْنَا مَكِينٌ

خاص پنهنجي ڪمن لاءِ مقرر ڪريان، پوءِ يوسف ساڻس جڏهن بادشاھ ڳالهايو ته چيائين ته تون اڄ کان اسان وٽ

أَمِينٌ ﴿٥٤﴾ قَالَ اجْعَلْنِي عَلَىٰ خَزَائِنِ الْأَرْضِ ۖ إِنِّي حَفِيظٌ عَلِيمٌ ﴿٥٥﴾

معزز ۽ امين آهين. يوسف چيو ته مون کي زمين (مصر) جي خزانن تي مقرر ڪر، بيشڪ آءٌ حفاظت ڪندڙ ڄاڻندڙ آهيان.

وَكَذَٰلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْأَرْضِ يَتَبَوَّأُ مِنْهَا حَيْثُ يَشَاءُ ۚ

۽ اسان انهي طريقي سان يوسف کي زمين (مصر[3]) ۾ مضبوط بنايو جو (مصر ۾) جنهن جاءِ تي چاهي رهي سگهيو ٿي.

[1] تفسير مظهري. [2] تفسير بيضاوي و تفسير مظهري. [3] تفسير جلالين و تفسير تنوير المقباس و تفسير روح المعاني.

نُصِيْبُ بِرَحْمَتِنَا مَنْ نَّشَآءُ وَلَا نُضِيْعُ اَجْرَ الْمُحْسِنِيْنَ ﴿٥٦﴾ وَلَاَجْرُ

اسين جنهنکي چاهيون پنهنجي رحمت[1] سان نوازيون ٿا ۽ اسين نيڪوڪارن جي اجر کي ضايع نه ٿا ڪريون. ۽ بيشڪ

الْاٰخِرَةِ خَيْرٌ لِّلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَكَانُوْا يَتَّقُوْنَ ﴿٥٧﴾ وَجَآءَ اِخْوَةُ

آخرت جو اجر انهن ماڻهن لاءِ بهتر آهي جيڪي ايمان آڻن ٿا ۽ پرهيزگاري ڪن ٿا. ۽ يوسف جا ڀائر (ڪنعان شهر مان)

يُوْسُفَ فَدَخَلُوْا عَلَيْهِ فَعَرَفَهُمْ وَهُمْ لَهٗ مُنْكِرُوْنَ ﴿٥٨﴾ وَلَمَّا

يوسف جي دربار ۾ پهتا، پوءِ يوسف انهن کي سڃاتو ۽ انهن يوسف کي نه[2] سڃاتو. ۽ جڏهن

جَهَّزَهُمْ بِجَهَازِهِمْ قَالَ ائْتُوْنِيْ بِاَخٍ لَّكُمْ مِّنْ اَبِيْكُمْ اَلَا

يوسف انهن کي سفر جو سامان مهيا ڪيو ته يوسف چيو ته توهان مون وٽ پنهنجو ٻيٽو ڀاءُ آڻجو، ڇا توهان

تَرَوْنَ اَنِّيْٓ اُوْفِي الْكَيْلَ وَاَنَا خَيْرُ الْمُنْزِلِيْنَ ﴿٥٩﴾ فَاِنْ لَّمْ تَاْتُوْنِيْ

نٿا ڏسو ته بيشڪ آءٌ (اناج) پوري ماپ ڏيان ٿو ۽ آءٌ بهترين ميزبان آهيان. پوءِ جيڪڏهن توهان ان کي مون

بِهٖ فَلَا كَيْلَ لَكُمْ عِنْدِيْ وَلَا تَقْرَبُوْنِ ﴿٦٠﴾ قَالُوْا سَنُرَاوِدُ عَنْهُ

وٽ نه آندو ته آءٌ توهان کي اَنُ ڪونه ڏيندس ۽ نه توهان مونکي ويجهو اچجو. ڀائرن چيو اسين ان کي گهُرِ سنداس

اَبَاهُ وَاِنَّا لَفٰعِلُوْنَ ﴿٦١﴾ وَقَالَ لِفِتْيٰنِهِ اجْعَلُوْا بِضَاعَتَهُمْ فِيْ

والدڪان ڪنداسين ۽ بيشڪ اسين ائين ڪنداسين. ۽ يوسف پنهنجي غلامن کي حڪم ڪيو ته انهن جي رقم انهن جي

رِحَالِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَعْرِفُوْنَهَآ اِذَا انْقَلَبُوْٓا اِلٰٓى اَهْلِهِمْ لَعَلَّهُمْ

خرجينن ۾ وجهي ڇڏيو شايد اهي ان کي سڃاڻين، جڏهن اهي پنهنجي گهر ڏانهن موٽن ته ممڪن اهي

يَرْجِعُوْنَ ﴿٦٢﴾ فَلَمَّا رَجَعُوْٓا اِلٰٓى اَبِيْهِمْ قَالُوْا يٰٓاَبَانَا مُنِعَ مِنَّا

موٽي اچن. پوءِ اهي جڏهن پنهنجي پيءُ ڏانهن موٽيا، انهن چيو ته اي اسان جا والد، اسان جو

الْكَيْلُ فَاَرْسِلْ مَعَنَآ اَخَانَا نَكْتَلْ وَاِنَّا لَهٗ لَحٰفِظُوْنَ ﴿٦٣﴾

اَنُ روڪيو ويو آهي پوءِ تون اسان سان گڏ اسانجي ڀاءُ کي اجازت ڏي ته اَنُ آڻيون ۽ بيشڪ اسين سندس محافظ آهيون.

[1] تفسير جلالين وتفسير بيضاوي، [2] تفسير روح المعاني.

قَالَ هَلْ اٰمَنُكُمْ عَلَيْهِ اِلَّا كَمَآ اَمِنْتُكُمْ عَلٰٓى اَخِيْهِ مِنْ قَبْلُ ؕ

يعقوب چيو ان لاءِ آئون توهان تي ائين اعتبار ڪريان جيئن هن کان اڳ سندس ڀاءُ (يوسف) لاءِ مون توهان تي اعتبار ڪيو هو،

فَاللّٰهُ خَيْرٌ حٰفِظًا ۪ وَّهُوَ اَرْحَمُ الرّٰحِمِيْنَ ﴿۶۴﴾ وَلَمَّا فَتَحُوْا مَتَاعَهُمْ

پوءِ الله بهترين محافظ آهي ۽ اهو ئي اَرْحَمُ الرَّاحِمِيْنَ آهي. ۽ انهن جڏهن پنهنجو سامان کوليو ته

وَجَدُوْا بِضَاعَتَهُمْ رُدَّتْ اِلَيْهِمْ ؕ قَالُوْا يٰٓاَبَانَا مَا نَبْغِيْ ؕ هٰذِهٖ

اُن ۾ پنهنجي رقم ڏٺي جيڪا کين واپس ڪئي وئي، انهن چيو بابا اسان کي وڌيڪ ڇا گهرجي، هي

بِضَاعَتُنَا رُدَّتْ اِلَيْنَا ۚ وَنَمِيْرُ اَهْلَنَا وَنَحْفَظُ اَخَانَا وَنَزْدَادُ

اسان جي رقم آهي جيڪا اسان کي واپس ڏني وئي آهي، ۽ اسين پنهنجي گهر لاءِ اَن آڻيون ۽ پنهنجي ڀاءُ جي حفاظت ڪريون،

كَيْلَ بَعِيْرٍ ؕ ذٰلِكَ كَيْلٌ يَّسِيْرٌ ﴿۶۵﴾ قَالَ لَنْ اُرْسِلَهٗ مَعَكُمْ

اَن جو هڪ اُٺ وڌيڪ آڻيون، هي اَن اسان جي گهرواري لاءِ ڪافي ناهي. يعقوب چيو آئون ان کي توهان سان گڏ ڪو نه موڪليندس

حَتّٰى تُؤْتُوْنِ مَوْثِقًا مِّنَ اللّٰهِ لَتَاْتُنَّنِيْ بِهٖٓ اِلَّآ اَنْ يُّحَاطَ بِكُمْ ۚ

ايستائين جو توهان مون کي الله جو قسم کڻي پڪو وعدو نه ڏيو ته اُن کي ضرور واپس آڻيندا، مگر جيڪڏهن مجبور ٿي پئو،

فَلَمَّآ اٰتَوْهُ مَوْثِقَهُمْ قَالَ اللّٰهُ عَلٰى مَا نَقُوْلُ وَكِيْلٌ ﴿۶۶﴾ وَقَالَ

پوءِ انهن جڏهن يعقوب کي پڪو وعدو ڏنو، يعقوب چيو جيڪو اسان ڳالهايو، الله ان تي گواهه آهي. ۽ يعقوب

يٰبَنِيَّ لَا تَدْخُلُوْا مِنْۢ بَابٍ وَّاحِدٍ وَّادْخُلُوْا مِنْ اَبْوَابٍ

چيو ته اي منهنجا پٽ توهان هڪ دروازي مان (شهر ۾) داخل نه ٿجو بلڪ مختلف دروازن مان داخل

مُّتَفَرِّقَةٍ ؕ وَمَآ اُغْنِيْ عَنْكُمْ مِّنَ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ ؕ اِنِ الْحُكْمُ

ٿجو ، ۽ آئون توهان کي تقدير الاهي کان بچائي نٿو سگهان ، حُڪم ته فقط

اِلَّا لِلّٰهِ ؕ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ ۚ وَعَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُوْنَ ﴿۶۷﴾

الله جو هلي ٿو، ۽ الله تي مون توڪل ڪيو آهي، ۽ توڪل ڪندڙن کي گهرجي ته الله تي توڪل ڪن.

لـه تفسير مظهري. تـه تفسير مظهري.

تـه تفسير مظهري.

وَلَمَّا دَخَلُوْا مِنْ حَيْثُ اَمَرَهُمْ اَبُوْهُمْ ؕ مَا كَانَ يُغْنِىْ

۽ پيءُ جي حُڪم موجب جڏهن اهي (شهر ۾) داخل ٿيا ۽ يعقوب انهن تان تقدير الاهي

عَنْهُمْ مِّنَ اللّٰهِ مِنْ شَىْءٍ اِلَّا حَاجَةً فِىْ نَفْسِ يَعْقُوْبَ قَضٰىهَا ؕ

ڦيرائي نه ٿي سگهيو مگر اها يعقوب جي دل ۾ خواهش هئي جنهن جو پاڻ اظهار ڪيو ۽

وَاِنَّهٗ لَذُوْ عِلْمٍ لِّمَا عَلَّمْنٰهُ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا

۽ بيشڪ يعقوب اسان جي عطا ڪيل علم جو وڏو ماهر هو ۽ پر اڪثر ماڻهو

يَعْلَمُوْنَ ۟ ﴿٦٨﴾ وَلَمَّا دَخَلُوْا عَلٰى يُوْسُفَ اٰوٰۤى اِلَيْهِ اَخَاهُ

نه ٿا ڄاڻن ۽ جڏهن (اهي ڀائر) يوسف وٽ حاضر ٿيا ته يوسف پنهنجي ڀاءُ (بن يامين) کي پاڻ سان ويهاريو

قَالَ اِنِّىْۤ اَنَا اَخُوْكَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿٦٩﴾

يوسف چيو بيشڪ آئون تنهنجو (سڳو) ڀاءُ آهيان پوءِ تون ان جو ڏک نه ڪر جيڪو انهن ڪيو آهي.

فَلَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجَهَازِهِمْ جَعَلَ السِّقَايَةَ فِىْ رَحْلِ اَخِيْهِ ثُمَّ

پوءِ جڏهن يوسف انهن کي سفر جو سامان مهيا ڪيو ته پيالو پنهنجي ڀاءُ جي سامان ۾ رکيو ان کان پوءِ

اَذَّنَ مُؤَذِّنٌ اَيَّتُهَا الْعِيْرُ اِنَّكُمْ لَسٰرِقُوْنَ ﴿٧٠﴾ قَالُوْا وَاَقْبَلُوْا

يوسف اعلان ڪرايو ته اي قافلي وارا بيشڪ توهان چور آهيو. انهن قافلي وارن سامهون ٿي

عَلَيْهِمْ مَّاذَا تَفْقِدُوْنَ ﴿٧١﴾ قَالُوْا نَفْقِدُ صُوَاعَ الْمَلِكِ وَ

پڇيو ته ڪهڙي شي (توهان کان) گم ٿي آهي. اعلان ڪندڙن چيو ته بادشاهه جو پيالو گم ٿي ويو آهي ۽

لِمَنْ جَآءَ بِهٖ حِمْلُ بَعِيْرٍ وَّاَنَا بِهٖ زَعِيْمٌ ﴿٧٢﴾ قَالُوْا تَاللّٰهِ

جيڪو پيالو حاضر ڪندو ان کي اُٺ جي ڪٽ جيترو اَن ڏنو ويندو (اعلان ڪندڙ) ۽ آئون ان ڳالهه جو ضامن آهيان. قافلي وارن الله جو

لَقَدْ عَلِمْتُمْ مَّا جِئْنَا لِنُفْسِدَ فِى الْاَرْضِ وَمَا كُنَّا سٰرِقِيْنَ ﴿٧٣﴾

قسم کڻي چيو ته يقيناً توهان ڄاڻو ٿا ته اسين هن زمين (مصر) ۾ فساد ڪرڻ نه آيا آهيون ۽ نه ئي اسين چور آهيون.

ع ١١

ـه تفسير بيضاوي. ـه تفسير روح البيان. ـه تفسير مظهري.

قَالُوْا فَمَا جَزَآؤُهٗٓ اِنْ كُنْتُمْ كٰذِبِيْنَ ﴿٧٤﴾ قَالُوْا جَزَآؤُهٗ

اعلان ڪندڙن چيو ته توهان وٽ چور جي سزا ڪهڙي آهي جيڪڏهن توهان (پنهنجي ڳالهه) ڪوڙا ثابت ٿيا. انهن چيو ته سزا

مَنْ وُّجِدَ فِيْ رَحْلِهٖ فَهُوَ جَزَآؤُهٗ ؕ كَذٰلِكَ نَجْزِى

هي آهي ته جنهن جي سامان مان چوري ملي ته اهو ئي ان جي عيوض ۾ پاڻ ڏنو ويندو، اسين (شريعت يعقوبي موجب) چورن کي

الظّٰلِمِيْنَ ﴿٧٥﴾ فَبَدَاَ بِاَوْعِيَتِهِمْ قَبْلَ وِعَآءِ اَخِيْهِ ثُمَّ

اهڙي سزا ڏيون ٿا. پوءِ بن يامين جي خرجين کان پهرين ٻين ڀائرن جا خرجين تلاش ڪيائين، ان کان پوءِ

اسْتَخْرَجَهَا مِنْ وِّعَآءِ اَخِيْهِ ؕ كَذٰلِكَ كِدْنَا لِيُوْسُفَ ؕ مَا

پيالو (يوسف جي سڳي ڀاءُ) بن يامين جي خرجين مان ڪڍيو، اهو حيلو يوسف کي اسان سيکاريو، يوسف

كَانَ لِيَاْخُذَ اَخَاهُ فِيْ دِيْنِ الْمَلِكِ اِلَّآ اَنْ يَّشَآءَ اللّٰهُ ؕ نَرْفَعُ

مصر جي قانون موجب پنهنجي ڀاءُ کي پاڻ وٽ روڪي نه ٿي سگهيو، مگر جيڪو الله چاهي، اسين

دَرَجٰتٍ مَّنْ نَّشَآءُ ؕ وَفَوْقَ كُلِّ ذِيْ عِلْمٍ عَلِيْمٌ ﴿٧٦﴾ قَالُوْٓا اِنْ

جنهن لاءِ گهرون ان جا درجا بلند ڪريون ٿا، ۽ هر ڄاڻون جي مٿان ٻيو وڏيڪ ڄاڻون آهي. قافلي وارن چيو اگر

يَّسْرِقْ فَقَدْ سَرَقَ اَخٌ لَّهٗ مِنْ قَبْلُ ۚ فَاَسَرَّهَا يُوْسُفُ فِيْ

بن يامين چوري ڪئي آهي (ته عجب ناهي) پوءِ بيشڪ هن کان اڳ سندس ڀاءُ به چوري ڪئي هئي، پوءِ اها ڳالهه يوسف پنهنجي

نَفْسِهٖ وَلَمْ يُبْدِهَا لَهُمْ ۚ قَالَ اَنْتُمْ شَرٌّ مَّكَانًا ۚ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ

دل ۾ رکي ۽ ان کي ڀائرن لاءِ ظاهر نه ڪيو، يوسف چيو ته توهان خراب مڪان جا آهيو، ۽ جيڪو توهان چئو ٿا

بِمَا تَصِفُوْنَ ﴿٧٧﴾ قَالُوْا يٰٓاَيُّهَا الْعَزِيْزُ اِنَّ لَهٗٓ اَبًا شَيْخًا كَبِيْرًا

ان کي الله خوب ڄاڻي ٿو. انهن چيو اي عزيز (بادشاه مصر) بيشڪ بن يامين جو هڪ پيرسن والد آهي

فَخُذْ اَحَدَنَا مَكَانَهٗ ۚ اِنَّا نَرٰىكَ مِنَ الْمُحْسِنِيْنَ ﴿٧٨﴾

پوءِ ان جي عيوض اسان مان ڪو هڪ پاڻ وٽ غلام بڻاءِ، بيشڪ اسين توکي احسان ڪندڙ سمجهون ٿا.

ڪ تفسير بيضاوي وتفسير مظهري، ڪ تفسير جلالين. ڪ تفسير روح البيان، ڪ تفسير روح البيان.

قَالَ مَعَاذَ اللّٰهِ اَنْ نَّاْخُذَ اِلَّا مَنْ وَّجَدْنَا مَتَاعَنَا عِنْدَهٗۤ ۙ

يوسف چيو نعوذ بالله[1] اسين ڪنهن (بي گناهه) کي گرفتار ڪريون. اسين اُن کي گرفتار ڪنداسين جنهن وٽان اسان کي اسان[2] جو سامان مليو آهي،

اِنَّاۤ اِذًا لَّظٰلِمُوْنَ ﴿۷۹﴾ فَلَمَّا اسْتَيْـَٔسُوْا مِنْهُ خَلَصُوْا نَجِيًّا ؕ

(ائين ڪيون[3]) ته ان وقت اسين ظالم هونداسين. پوءِ جڏهن اهي يوسف کان نااميد[4] ٿيا ته اڪيلائي ۾ صلاحون ڪرڻ لڳا،

قَالَ كَبِيْرُهُمْ اَلَمْ تَعْلَمُوْۤا اَنَّ اَبَاكُمْ قَدْ اَخَذَ عَلَيْكُمْ

انهن مان وڏي ڀاءُ چيو ته ڇا توهان کي معلوم نه آهي ته بيشڪ توهان جي والد توهان کان الله جو پڪو

مَّوْثِقًا مِّنَ اللّٰهِ وَمِنْ قَبْلُ مَا فَرَّطْتُّمْ فِيْ يُوْسُفَ ۚ فَلَنْ

وعدو ورتو هو ۽ ان کان اڳ به توهان يوسف جي باري ۾ ڪوتاهي ڪئي هئي، پوءِ آئون ته قطعًا

اَبْرَحَ الْاَرْضَ حَتّٰى يَاْذَنَ لِيْۤ اَبِيْۤ اَوْ يَحْكُمَ اللّٰهُ لِيْ ۚ وَهُوَ

هتان ڪونه هلندس ايستائين جو منهنجو والد مون کي اجازت ڏي يا مون لاءِ الله حڪم فرمائي، ۽ اهو ئي

خَيْرُ الْحٰكِمِيْنَ ﴿۸۰﴾ اِرْجِعُوْۤا اِلٰۤى اَبِيْكُمْ فَقُوْلُوْا يٰۤاَبَانَاۤ

سڀني کان بهتر حڪم ڪندڙ آهي، توهان پنهنجي والد ڏانهن موٽي وڃو ۽ ان کي عرض ڪريو ته اي اسان جا والد

اِنَّ ابْنَكَ سَرَقَ ۚ وَمَا شَهِدْنَاۤ اِلَّا بِمَا عَلِمْنَا وَمَا كُنَّا

بيشڪ توهان جي پٽ (بن يامين) چوري ڪئي، ۽ اسان شاهدي ڏني مگر جنهن ڳالهه جي اسان کي معلوم ٿي ۽ اسين

لِلْغَيْبِ حٰفِظِيْنَ ﴿۸۱﴾ وَسْـَٔلِ الْقَرْيَةَ الَّتِيْ كُنَّا فِيْهَا

غيب جا محافظ نه هئاسين. ۽ توهان ان ڳوٺ کان پڇو جنهن ڳوٺ ۾ اسين هئاسين

وَالْعِيْرَ الَّتِيْۤ اَقْبَلْنَا فِيْهَا ؕ وَاِنَّا لَصٰدِقُوْنَ ﴿۸۲﴾ قَالَ بَلْ

۽ ان قافلي وارن کان پڇو جن کي مصر مان اناج کڻي آيا آهن ۽ بيشڪ اسين (ان ڳالهه ۾) سچا آهيون. يعقوب فرمايو ڳالهه دراصل

سَوَّلَتْ لَكُمْ اَنْفُسُكُمْ اَمْرًا ؕ فَصَبْرٌ جَمِيْلٌ ؕ عَسَى اللّٰهُ اَنْ

هي آهي ته توهان اهو منصوبو دليان تيار ڪيو آهي، پوءِ (منهنجو) صبر بهتر آهي، مون کي الله ۾ اميد آهي

[1] تفسير جلالين. [2] تفسير روح البيان. [3] تفسير جلالين. [4] تفسير روح البيان. [5] تفسير مظهري.

يَّأْتِيَنِي بِهِمْ جَمِيعًا ۚ إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿٨٣﴾ وَتَوَلَّىٰ عَنْهُمْ

مون کي منهنجا ٽيئي پٽ ملائيندو. بيشڪ اهو الله خوب ڄاڻندڙ حڪمت وارو آهي. ۽ يعقوب سڀني کان منهن ڦيرايو

وَقَالَ يَا أَسَفَىٰ عَلَىٰ يُوسُفَ وَابْيَضَّتْ عَيْنَاهُ مِنَ الْحُزْنِ

۽ چيائين ته هاءِ افسوس يوسف جي جدائي تي[1] نهايت افسوس آهي ۽ انهيءَ صدمي جي ڪري يعقوب جون اکيون ٻئي سفيد ٿي

فَهُوَ كَظِيمٌ ﴿٨٤﴾ قَالُوا تَاللَّهِ تَفْتَؤُا تَذْكُرُ يُوسُفَ حَتَّىٰ

ويون پوءِ پاڻ ڏکويل هئا. پٽن چيو توهان ته هميشه يوسف کي ياد پيا ڪريو ايستائين جو توهان

تَكُونَ حَرَضًا أَوْ تَكُونَ مِنَ الْهَالِكِينَ ﴿٨٥﴾ قَالَ إِنَّمَا أَشْكُو

قريب الموت ٿيندا يا توهان فوت ٿي ويندا. يعقوب چيو آئون پنهنجي سخت

بَثِّي وَحُزْنِي إِلَى اللَّهِ وَأَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨٦﴾

پريشاني ۽ ڏک جو فرياد الله جي دربار ۾ ڪريان ٿو ۽ الله جا اهي علم ڄاڻان ٿو جيڪي توهان نه ٿا ڄاڻو.

يَا بَنِيَّ اذْهَبُوا فَتَحَسَّسُوا مِنْ يُوسُفَ وَأَخِيهِ وَلَا تَيْأَسُوا

اي منهنجا پٽ توهان وڃي يوسف ۽ سندس ڀاءُ کي تلاش ڪريو ۽ الله تعالیٰ جي رحمت کان

مِنْ رَوْحِ اللَّهِ ۖ إِنَّهُ لَا يَيْأَسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ

نااميد نه ٿيو، بيشڪ ڪافر قوم کان سواءِ الله تعالیٰ جي رحمت مان

الْكَافِرُونَ ﴿٨٧﴾ فَلَمَّا دَخَلُوا عَلَيْهِ قَالُوا يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ

ڪير به نااميد نه ٿو ٿئي. پوءِ پاڻ جڏهن يوسف جي دربار ۾ حاضر ٿيا ته انهن چيو اي مصر جا بادشاهه

مَسَّنَا وَأَهْلَنَا الضُّرُّ وَجِئْنَا بِبِضَاعَةٍ مُزْجَاةٍ فَأَوْفِ لَنَا

اسان کي ۽ اسانجي گهر وارن کي سخت تڪليف پهتي آهي ۽ اسين ٿوري رقم کڻي آيا آهيون[2] پوءِ توهان اسان کي گهڻو

الْكَيْلَ وَتَصَدَّقْ عَلَيْنَا ۖ إِنَّ اللَّهَ يَجْزِي الْمُتَصَدِّقِينَ ﴿٨٨﴾

اَنُ ڏيو ۽ توهان اسان تي خيرات ڪريو، بيشڪ الله خيرات ڪندڙن کي ثواب عطا ڪري ٿو.

[1] تفسير بيضاوي وتفسير روح البيان. [2] تفسير مظهري وروح البيان. [3] تفسير مظهري وتفسير جلالين. [4] تفسير روح البيان.

قَالَ هَلْ عَلِمْتُمْ مَّا فَعَلْتُمْ بِيُوْسُفَ وَاَخِيْهِ اِذْ اَنْتُمْ

مصر جي بادشاھ چيو توھان کي معلوم آھي تہ توھان يوسف ۽ سندس ڀاءُ سان ڇا ڪيو ھو، جڏھن توھان

جٰهِلُوْنَ ﴿٨٩﴾ قَالُوْٓا ءَاِنَّكَ لَاَنْتَ يُوْسُفُ ۭ قَالَ اَنَا يُوْسُفُ وَ

نہ ٿي سمجھيا. ڀائرن چيو ڇا تون واقعي تون يوسف آھين -؟ بادشاھ چيو آءٌ يوسف آھيان ۽

هٰذَآ اَخِيْ ۡ قَدْ مَنَّ اللّٰهُ عَلَيْنَا ۭ اِنَّهٗ مَنْ يَّتَّقِ وَيَصْبِرْ

ھي منھنجو سڳو ڀاءُ (بن يامين) آھي، تحقيق الله اسان تي احسان فرمايو آھي، بيشڪ جيڪو ماڻھو الله کان ڊڄي ٿو ۽ صبر ڪيو

فَاِنَّ اللّٰهَ لَا يُضِيْعُ اَجْرَ الْمُحْسِنِيْنَ ﴿٩٠﴾ قَالُوْا تَاللّٰهِ لَقَدْ

پوءِ بيشڪ الله نيڪوڪارن جو ثواب ضايع نہ ٿو ڪري - ڀائرن چيو قسم آھي الله جو بيشڪ

اٰثَرَكَ اللّٰهُ عَلَيْنَا وَاِنْ كُنَّا لَخٰطِـِٕيْنَ ﴿٩١﴾ قَالَ لَا تَثْرِيْبَ

الله توکي اسان کان ڀلو ڪيو آھي ۽ بيشڪ اسين خطا دار ھئاسين . يوسف چيو اڄ توھان تي ڪا بہ

عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ ۭ يَغْفِرُ اللّٰهُ لَكُمْ ۡ وَهُوَ اَرْحَمُ الرّٰحِمِيْنَ ﴿٩٢﴾

ميار ناھي ، الله توھان جي خطا معاف فرمائي، ۽ اھو ئي اَرْحَمُ الرّٰحِمِيْن آھي.

اِذْهَبُوْا بِقَمِيْصِيْ هٰذَا فَاَلْقُوْهُ عَلٰي وَجْهِ اَبِيْ يَاْتِ

توھان وڃو ۽ ھي منھنجي قميص کڻي والد محترم جي منھن تي گھمايو (تہ فورًا) سندس اکيون

بَصِيْرًا ۚ وَاْتُوْنِيْ بِاَهْلِكُمْ اَجْمَعِيْنَ ﴿٩٣﴾ وَلَمَّا فَصَلَتِ

روشن ٿينديون، ۽ توھان پنھنجو سمورو خاندان مون ڏانھن وٺي اچو . ۽ جڏھن اھو قافلو (مصر کان ڪنعان ڏانھن)

الْعِيْرُ قَالَ اَبُوْهُمْ اِنِّىْ لَاَجِدُ رِيْحَ يُوْسُفَ لَوْلَآ اَنْ

روانو ٿيو تہ يعقوب چيو تہ بيشڪ آءٌ يوسف جي خوشبوءِ محسوس ڪريان ٿو، جيڪڏھن توھان مون کي

تُفَنِّدُوْنِ ﴿٩٤﴾ قَالُوْا تَاللّٰهِ اِنَّكَ لَفِيْ ضَلٰلِكَ الْقَدِيْمِ ﴿٩٥﴾

ڪم عقل نہ ٿا سمجھو . (پوٽن) چيو قسم آھي الله جو بيشڪ توھان (پراڻي) محبت ۾ مبتلا آھيو.

تفسير النسفي . تفسير مظهري . تفسير روح البيان . تفسير نسفي . المفردات في غرائب القرآن . وتفسير النسفي .

فَلَمَّآ اَنْ جَآءَ الْبَشِيْرُ اَلْقٰهُ عَلٰى وَجْهِهٖ فَارْتَدَّ بَصِيْرًا ۚ

پوءِ جڏهن خوشخبري ڏيندڙ آيو تڏهن يوسف جي قميص يعقوبؑ جي منهن تي رکيائين ته يعقوب جي نظر موٽي آئي،

قَالَ اَلَمْ اَقُلْ لَّكُمْ ۚۙ اِنِّيْٓ اَعْلَمُ مِنَ اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ ۝٩٦

يعقوب چيو ته مون توهان کي نه چيو هو ته بيشڪ آءٌ الله کان اهي علم ڄاڻان ٿو جيڪي توهان نه ٿا ڄاڻو.

قَالُوْا يٰٓاَبَانَا اسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوْبَنَآ اِنَّا كُنَّا خٰطِـِٕيْنَ ۝٩٧

انهن چيو اي اسان جا والد! تون اسان جي گناهن جي بخشش (الله تعاليٰ کان) طلب ڪر، بيشڪ اسين خطادار آهيون.

قَالَ سَوْفَ اَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّيْ ۭ اِنَّهٗ هُوَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ ۝٩٨

يعقوب چيو ته ويجهو آءٌ توهان لاءِ پنهنجي رب کان بخشش طلب ڪندس، بيشڪ اهو ئي غفور رحيم آهي.

فَلَمَّا دَخَلُوْا عَلٰي يُوْسُفَ اٰوٰٓى اِلَيْهِ اَبَوَيْهِ وَقَالَ ادْخُلُوْا

پوءِ جڏهن اهي (سڀئي) يوسف وٽ پهتا ته يوسف پنهنجي پيءُ ماءُ کي پاڻ سان ويهاريو ۽ چيو ته جيڪڏهن الله

مِصْرَ اِنْ شَآءَ اللّٰهُ اٰمِنِيْنَ ۝٩٩ۭ وَرَفَعَ اَبَوَيْهِ عَلَي الْعَرْشِ

چاهيو ته توهان مصر ۾ امن وارا ٿي داخل ٿيندا. ۽ يوسف پنهنجي پيءُ ماءُ کي پنهنجي تخت تي ويهاريو

وَخَرُّوْا لَهٗ سُجَّدًا ۚ وَقَالَ يٰٓاَبَتِ هٰذَا تَاْوِيْلُ رُءْيَايَ مِنْ

۽ انهن سڀني يوسفؑ کي (تعظيمي) سجدو ڪيو ۽ يوسف چيو اي منهنجا بابا هي منهنجي پهرين خواب جو تعبير آهي

قَبْلُ ۡ قَدْ جَعَلَهَا رَبِّيْ حَقًّا ۭ وَقَدْ اَحْسَنَ بِيْٓ اِذْ اَخْرَجَنِيْ

جنهن کي منهنجي رب سچو ڪري ڏيکاريو، ۽ بيشڪ مون تي الله احسان فرمايو جو مون کي قيد

مِنَ السِّجْنِ وَجَاۗءَ بِكُمْ مِّنَ الْبَدْوِ مِنْۢ بَعْدِ اَنْ نَّزَغَ

مان ٻاهر ڪڍيو، ۽ توهان کي ٻهراڙي مان (شهر ۾) آندو، ان کان پوءِ جو منهنجي ۽ منهنجي ڀائرن

الشَّيْطٰنُ بَيْنِيْ وَبَيْنَ اِخْوَتِيْ ۭ اِنَّ رَبِّيْ لَطِيْفٌ لِّمَا يَشَاۗءُ ۭ

جي وچ ۾ شيطان نااتفاقي پيدا ڪئي، بيشڪ منهنجو رب جنهن ڳالهه کي چاهي آسان ڪري ڇڏي ٿو.

ن تفسير روح البيان. ئه ۽ انهن جي شريعت ۾ تعظيمي سجدو جائز هو (منزل ٣) اهو ڪيلاڙو جي ڏاڍ مقام هو، جيئن هاڻي اسين ڪنهن جي تعظيم لاءِ
اٿي بيهون ۽ ياهٿ ملايون ٿا ياهٿ چمون ٿا. تفسير النسفي وتفسير روح البيان.

إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿١٠٠﴾ رَبِّ قَدْ آتَيْتَنِي مِنَ الْمُلْكِ وَ

بيشڪ اهو ئي ڄاڻندڙ حڪمت وارو آهي. اي منهنجا رب تحقيق تو مون کي مصر جي بادشاهي عطا ڪئي ۽

عَلَّمْتَنِي مِن تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ ۚ فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ

تو مون کي خوابن جو تعبير سيکاريو، توں آسمانن ۽ زمين جو پيدا ڪندڙ آهين،

أَنتَ وَلِيِّي فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ۖ تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَأَلْحِقْنِي

توں منهنجو دنيا ۽ آخرت ۾ مددگار آهين، تون مون کي مسلمان ڪري مار ۽ تون مون کي

بِالصَّالِحِينَ ﴿١٠١﴾ ذَٰلِكَ مِنْ أَنبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهِ إِلَيْكَ ۖ

پنهنجي صالح ٻانهن سان ملاءِ. اهي غيب جون خبرون آهن جيڪي (اي رسول ﷺ) تو ڏانهن وحي ڪيون آهن.

وَمَا كُنتَ لَدَيْهِمْ إِذْ أَجْمَعُوا أَمْرَهُمْ وَهُمْ يَمْكُرُونَ ﴿١٠٢﴾

۽ توهان (بظاهر) انهن وٽ موجود نه هئا جڏهن انهن (يوسف لاءِ) منصوبو بندي ڪئي ۽ اهي فريب ڪري رهيا هئا.

وَمَا أَكْثَرُ النَّاسِ وَلَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾ وَمَا تَسْأَلُهُمْ عَلَيْهِ

۽ توهان ڪيترو به چاهيو تڏهن به گهڻا ماڻهو ايمان نه آڻيندا. ۽ توهان انهن کان ڪو اجورو

مِنْ أَجْرٍ ۚ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ ﴿١٠٤﴾ وَكَأَيِّن مِّنْ آيَةٍ فِي

طلب نه ٿا ڪريو، هي (قرآن) ته سڀني جهان وارن لاءِ نصيحت آهي. ۽ آسمانن ۽ زمين ۾ ڪيتريون ئي

السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يَمُرُّونَ عَلَيْهَا وَهُمْ عَنْهَا مُعْرِضُونَ ﴿١٠٥﴾

الله جون نشانيون آهن جن جي مٿان اهي (ڪافر) گذرن ٿا پر اهي انهن جا انڪاري آهن.

وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُم بِاللَّهِ إِلَّا وَهُم مُّشْرِكُونَ ﴿١٠٦﴾ أَفَأَمِنُوا أَن

۽ انهن مان گهڻا اهڙا آهن جيڪي الله تي ايمان نه ٿا آڻن ۽ اهي مشرڪ آهن، ڇا اهي الله جي

تَأْتِيَهُمْ غَاشِيَةٌ مِّنْ عَذَابِ اللَّهِ أَوْ تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً

اوچتي عذاب کان امن وارا آهن يا اهي امن وارا آهن قيامت جي اوچتي اچڻ کان

ع ١١ ٥

ل تفسير بيضاوي. ڪ تفسير روح البيان.

وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٠٧﴾ قُلْ هَٰذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ ۚ عَلَىٰ

۽ اهي نه ٿا سمجهن. رسول ﷺ کي) توهان فرمايو منهنجو هيءُ رستو آهي آئون (توهان کي) الله ڏانهن سڏيان ٿو، آئون

بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي ۖ وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٨﴾

۽ منهنجا تابعدار صاف دليل تي آهيون، ۽ آئون الله جي پاڪائي بيان ڪريان ٿو ۽ آئون مشرڪن مان نه آهيان.

وَمَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُّوحِي إِلَيْهِم مِّنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ ۗ

۽ نه موڪليا اسان توهان کان اڳ (پيغمبر ڪري) مگر اهي مرد هئا جن ڏانهن اسان وحي موڪلي اهي شهرن جا رهندڙ هئا،

أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ

ڇا پوءِ انهن زمين ۾ سير نه ڪيو آهي! پوءِ اهي ڏسن ها ته انهن کان اڳين ماڻهن جي پڇاڙي

مِن قَبْلِهِمْ ۗ وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ اتَّقَوْا ۗ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٠٩﴾

ڪهڙي ٿي، ۽ پرهيزگارن لاءِ آخرت جو گهر (بهشت) تمام بهتر آهي، ڇا پوءِ توهان نه ٿا سمجهو.

حَتَّىٰ إِذَا اسْتَيْأَسَ الرُّسُلُ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُوا جَاءَهُمْ

ايستائين جو پيغمبر (پنهنجي تبليغ کان) نااميد ٿيا ۽ ماڻهن سمجهيو ته رسولن انهن کي غلط چيو آهي انهن وٽ اسان جي

نَصْرُنَا فَنُجِّيَ مَن نَّشَاءُ ۖ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُنَا عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ ﴿١١٠﴾

مدد پهتي، پوءِ اسان جنهن کي چاهيوسين ان کي نجات ڏني ۽ اسان جو عذاب گنهگار قوم تان ڦيرايو نه ٿو وڃي.

لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ ۗ مَا كَانَ

بيشڪ انهن قصن ۾ عقلمندن لاءِ عبرت آهي، هي (قرآن) ٺاهيل

حَدِيثًا يُفْتَرَىٰ وَلَٰكِن تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَ

ٺاهيل ڳالهه نه آهي پر (قرآن ڪريم) اڳين (آسماني ڪتابن) جي به تصديق ڪري ٿو ۽

تَفْصِيلَ كُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿١١١﴾ ع

(ان ۾) هر شيءِ جو تفصيل ۽ هدايت ۽ رحمت ان قوم لاءِ آهي جيڪي ايمان آڻن ٿا.

ع ١٢ ۶

له ۽ ثله تفسير جلالين. ڪه تفسير جامع البيان. ڪه تفسير ڪماليين.

آياتها ٤٣ (١٣) سُوْرَةُ الرَّعْدِ مَدَنِيَّةٌ (٩٦) ركوعاتها ٦

سورة هود مدينه منوره ۾ نازل ٿي آهي انهي ۾ ٦ رڪوع ۽ ٤٣ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

الله تعالیٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ۽ بار بار رحم ڪرڻ وارو آهي.

الٓمّٓرٰ ۚ تِلْكَ اٰيٰتُ الْكِتٰبِ ؕ وَالَّذِيْٓ اُنْزِلَ اِلَيْكَ مِنْ رَّبِّكَ الْحَقُّ وَ

المرا هي قرآن ڪريم جون آيتون آهن، ۽ جيڪو توهان ڏانهن توهان جي رب جي طرفان نازل ڪيو ويو آهي سو (سيئي)

لٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُوْنَ ① اَللّٰهُ الَّذِيْ رَفَعَ السَّمٰوٰتِ بِغَيْرِ

حق آهي پر اڪثر ماڻهو ايمان نه ٿا آڻن. الله تعالیٰ اهو (خالق) آهي جنهن ٿنڀن کان بغير آسمانن کي بلند

عَمَدٍ تَرَوْنَهَا ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ ؕ

ڪيو جنهن کي توهان ڏسو پيا، ان کانپوءِ عرش عظيم تي رونق افروز ٿيو (جيئن سندس شان وٽان آهي) ۽ سج ۽ چنڊ کي مسخر

كُلٌّ يَّجْرِيْ لِاَجَلٍ مُّسَمًّى ؕ يُدَبِّرُ الْاَمْرَ يُفَصِّلُ الْاٰيٰتِ لَعَلَّكُمْ

(تابعدار) ڪيو هر ڪو پنهنجي مقرر وقت تائين هلي رهيا آهن، اهوئي هر امر جي تدبير فرمائي ٿو (۽ پنهنجون) نشانيون واضح

بِلِقَآءِ رَبِّكُمْ تُوْقِنُوْنَ ② وَهُوَ الَّذِيْ مَدَّ الْاَرْضَ وَجَعَلَ

ڪري ٿو ان لاءِ ته توهان کي قيامت جو يقين ٿئي. ۽ اهوئي الله آهي جنهن زمين کي پکيڙيو ۽ ان ۾ مضبوط

فِيْهَا رَوَاسِيَ وَاَنْهٰرًا ؕ وَمِنْ كُلِّ الثَّمَرٰتِ جَعَلَ فِيْهَا زَوْجَيْنِ

جبل ۽ نهرون پيدا ڪيون، ۽ سڀني ميون مان ٻه ٻه قسم پيدا ڪيا، (۽)

اثْنَيْنِ يُغْشِي الَّيْلَ النَّهَارَ ؕ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّقَوْمٍ يَّتَفَكَّرُوْنَ ③

رات سان ڏينهن کي لڪائي ٿو، بيشڪ انهي ۾ انهي قوم لاءِ نشانيون آهن جيڪي سوچ رکن ٿا.

وَفِي الْاَرْضِ قِطَعٌ مُّتَجٰوِرٰتٌ وَّجَنّٰتٌ مِّنْ اَعْنَابٍ وَّزَرْعٌ وَّ

۽ زمين ۾ مختلف ٽڪرا (پلاٽ) آهن جيڪي هڪ ٻئي کي قريب آهن ۽ انگورن جا باغ آهن ۽ زراعت آهي ۽

ڪ تفسير ڪبير. ڪ تفسير روح البيان. ڪ تفسير نسفي.

نَخِيْلٌ صِنْوَانٌ وَّغَيْرُ صِنْوَانٍ يُّسْقٰى بِمَآءٍ وَّاحِدٍ وَنُفَضِّلُ

کجون آهن جن مان ڪن کي هڪ پاڙ مان گهڻا ٿُڙ نڪتل هوندا آهن ۽ ڪي اڪيلا ٿُڙ، سڀني کي هڪڙو ئي پاڻي ڏنو ٿو وڃي، ۽ ڪن کي

بَعْضَهَا عَلٰى بَعْضٍ فِى الْاُكُلِ ؕ اِنَّ فِىْ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّقَوْمٍ يَّعْقِلُوْنَ ④

ته ڪن کان ميون ۾ وڌيڪ ڪري ٿا ڪريون، بيشڪ انهيءَ ۾ انهيءَ قوم لاءِ نشانيون آهن جيڪي عقل رکن ٿا.

وَاِنْ تَعْجَبْ فَعَجَبٌ قَوْلُهُمْ ءَاِذَا كُنَّا تُرٰبًا ءَاِنَّا لَفِىْ خَلْقٍ

۽ جيڪڏهن تون (اي پيغمبر انهن تي) عجب ڪرين ته وڏو عجيب ڳالهه انهن جي هيءَ آهي ته جڏهن اسين مٽي ٿينداسين ته

جَدِيْدٍ ؕ۬ اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِرَبِّهِمْ ۚ وَاُولٰٓئِكَ الْاَغْلٰلُ

ڇا ٻيهر اسين پيدا ٿينداسين. اِهي اُهي ماڻهو آهن جن پنهنجي رب سان ڪفر ڪيو، ۽ اِهي اُهي آهن جن جي ڪنڌن

فِىْٓ اَعْنَاقِهِمْ ۚ وَاُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ النَّارِ ۚ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُوْنَ ⑤

۾ طوق هوندا، ۽ اهي دوزخي آهن، ۽ اهي دوزخ ۾ هميشه هوندا.

وَيَسْتَعْجِلُوْنَكَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ وَقَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمُ

۽ اهي (مڪي جا ڪافر) نيڪي کان اڳي عذاب طلب ڪن ٿا ۽ تحقيق انهن کان اڳ (عذاب اچڻ جا)

الْمَثُلٰتُ ؕ وَاِنَّ رَبَّكَ لَذُوْ مَغْفِرَةٍ لِّلنَّاسِ عَلٰى ظُلْمِهِمْ ۚ وَاِنَّ

مثال گذري چڪا آهن، ۽ بيشڪ توهان جو رب ماڻهن کي ظلم جي باوجود به مهلت ڏئي ٿو، ۽ بيشڪ

رَبَّكَ لَشَدِيْدُ الْعِقَابِ ⑥ وَيَقُوْلُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَوْلَآ اُنْزِلَ

توهان جو رب سخت عذاب ڪندڙ آهي. ۽ ڪافر چون ٿا ته انهن جي مٿان رب جي طرفان

عَلَيْهِ اٰيَةٌ مِّنْ رَّبِّهٖ ؕ اِنَّمَآ اَنْتَ مُنْذِرٌ وَّلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ ⑦ اَللّٰهُ

ڇو نه ڪا آيت نازل ٿئي، توهان ته ڊيڄاريندڙ آهيو ۽ هر قوم لاءِ هادي (پيغمبر) آهي. الله تعالىٰ

يَعْلَمُ مَا تَحْمِلُ كُلُّ اُنْثٰى وَمَا تَغِيْضُ الْاَرْحَامُ وَمَا تَزْدَادُ ؕ

کي معلوم آهي جيڪو هر مؤنث جي پيٽ ۾ آهي ۽ جيڪو پيٽ ۾ گهٽجي ٿو ۽ جيڪو زياده ٿئي ٿو.

ع ٧

وڌيڪ تفسير مظهري، تفسير روح البيان.
المفردات في غرائب القرآن.

تفسير مظهري، تفسير روح البيان.

وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ ﴿٨﴾ عَلِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْكَبِيرُ

۽ هر شي الله وٽ اندازي سان آهي . غيب ۽ حاضر جو علم رکندڙ وڏي شان

الْمُتَعَالِ ﴿٩﴾ سَوَآءٌ مِّنْكُمْ مَّنْ أَسَرَّ الْقَوْلَ وَمَنْ جَهَرَ بِهِ وَ

وارو آهي . برابر آهي توهان مان جيڪو آهستي ڳالهائي ٿو ۽ جيڪو وڏي سڏ ڳالهائي ٿو ۽

مَنْ هُوَ مُسْتَخْفٍ بِالَّيْلِ وَسَارِبٌ بِالنَّهَارِ ﴿١٠﴾ لَهُ مُعَقِّبَٰتٌ

جيڪو رات جو لڪائي ڪري ٿو ۽ جيڪو ڏينهن جو هلي ٿو (مطلب ته الله کي سڀ معلوم آهي) انسان لاءِ فرشتا

مِّنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ ۗ

مقرر ٿيل آهن جيڪي ان جي اڳيان ۽ پويان الله جي حڪم سان سندس حفاظت ڪن ٿا .

إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ ۗ وَإِذَآ

بيشڪ الله تعالیٰ ڪنهن قوم جي حالت تبديل نه ٿو ڪري ايستائين جو اهي پنهنجي حالت پاڻ تبديل نه ٿا ڪن ۽ جڏهن

أَرَادَ اللَّهُ بِقَوْمٍ سُوٓءًا فَلَا مَرَدَّ لَهُ ۚ وَمَا لَهُمْ مِّنْ دُونِهِ مِنْ

الله ڪنهن قوم تي عذاب جو ارادو ڪندو آهي ته پوءِ ان کي ڪو به دفع نه ڪري سگهندو آهي ۽ انهن لاءِ الله کانسواءِ ڪو

وَالٍ ﴿١١﴾ هُوَ الَّذِي يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنْشِئُ

مددگار نه آهي . الله اهو آهي جيڪو توهان کي وڄ خوف ۽ طمع سان ڏيکاري ٿو ۽ ڳرن ڳرن ڪڪرن

السَّحَابَ الثِّقَالَ ﴿١٢﴾ وَيُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ وَالْمَلَٰٓئِكَةُ

کي هلائي ٿو . ۽ وڄ الله جي تسبيح ۽ تحميد پڙهي ٿي ۽ ملائڪ به الله جي

مِنْ خِيفَتِهِ ۚ وَيُرْسِلُ الصَّوَاعِقَ فَيُصِيبُ بِهَا مَنْ

خوف کان تسبيح پڙهن ٿا ، ۽ الله تعالیٰ وڄ موڪلي ٿو پوءِ جنهن تي چاهي وڄ ڪيرائي ٿو

يَشَآءُ وَهُمْ يُجَادِلُونَ فِي اللَّهِ ۚ وَهُوَ شَدِيدُ الْمِحَالِ ﴿١٣﴾ ۗ

۽ اهي (ڪافر) الله ۾ اختلاف ڪن ٿا ، ۽ الله سخت گرفت ڪندڙ آهي .

لہ تفسیر النسفی۔ تہ تفسیر جلالین۔

لَهُ دَعْوَةُ الْحَقِّ ۖ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِ لَا يَسْتَجِيبُونَ

الله جي عبادت حق آهي ۽ جيڪي ماڻهو الله کانسواءِ ٻين جي عبادت ڪن ٿا (اهي ٻت) انهن ڪافرن کي ڪوبه جواب نٿا

لَهُم بِشَيْءٍ إِلَّا كَبَاسِطِ كَفَّيْهِ إِلَى الْمَاءِ لِيَبْلُغَ فَاهُ وَمَا هُوَ

ڏين ان جو مثال هن آهي (ڄڻ ڪو ٻئي ڪانسواءِ ڪوهه تي ويهي) هٿن سان پاڻي طلب ڪن ٿا ته پاڻي سندس وات ۾ پهچي ۽ اهو پاڻي سندس

بِبَالِغِهِ ۚ وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ ﴿١٤﴾ وَلِلَّهِ يَسْجُدُ

وات ۾ پهچي نٿو سگهي، ۽ نه ئي پوڄا ڪافرن جي مگر گمراهي ۾ ـ ۽ الله تعالىٰ کي اهي سڀئي سجدو ڪن ٿا

مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَظِلَالُهُم

جيڪي آسمانن ۽ زمينن ۾ آهن خوشي سان ۽ ناخوشي سان ۽ انهن جا سايا به (سجدو ڪن ٿا)

بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ ۩ ﴿١٥﴾ قُلْ مَن رَّبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ

صبح ۽ شام ـ رسول عربي توهان پنهنجي قوم کان پڇو ته آسمانن ۽ زمينن جو رب ڪير آهي؟ (جواب ۾)

قُلِ اللَّهُ ۚ قُلْ أَفَاتَّخَذْتُم مِّن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ لَا يَمْلِكُونَ

توهان فرمايو ته اهو الله آهي ـ رسول عربي توهان فرمايو ڇا پوءِ توهان الله کانسواءِ (ٻتن کي) مددگار ٺاهيو ٿا جيڪي پنهنجي وجود

لِأَنفُسِهِمْ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا ۚ قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ

کي نفعو نقصان نه ٿا پهچائي سگهن ـ رسول عربي توهان فرمايو ته ڇا نابين ۽ ڏسندڙ برابر ٿي سگهن ٿا،

أَمْ هَلْ تَسْتَوِي الظُّلُمَاتُ وَالنُّورُ ۗ أَمْ جَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ

ڇا اونداهي ۽ روشني برابر ٿي سگهي ٿي، ڇا انهن (ڪافرن) الله سان شريڪ بنايا آهن

خَلَقُوا كَخَلْقِهِ فَتَشَابَهَ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ ۚ قُلِ اللَّهُ خَالِقُ

ڇا انهن (ڪاشي) ناهو آهي الله جي تخليق جهڙي پوءِ انهن کي انهن جي تخليق ۽ الله جي تخليق هڪ جهڙي معلوم ٿي آهي، توهان فرمايو

كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ﴿١٦﴾ أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً

الله تعالىٰ هر شي جو خالق آهي ۽ اهو ئي واحد القهار آهي ـ الله تعالىٰ مينهن کي آسمان مان نازل فرمايو

لهه تفسير بيضاوي ـ ته تفسير جلالين ـ ته تفسير روح البيان ـ ته تفسير جلالين ـ

فَسَالَتْ أَوْدِيَةٌۢ بِقَدَرِهَا فَاحْتَمَلَ السَّيْلُ زَبَدًا رَّابِيًا ۚ

پوءِ پنهنجي اندازي سان واديون وهيون پوءِ پاڻيءَ جي مٿان اڀريل گجي ظاهر ٿي،

وَمِمَّا يُوقِدُونَ عَلَيْهِ فِي النَّارِ ابْتِغَآءَ حِلْيَةٍ أَوْ مَتَاعٍ

۽ جنهن مان باهه ٻارين ٿا سون کي اجارڻ لاءِ يا ٻين سامان کي تيار ڪرڻ لاءِ

زَبَدٌ مِّثْلُهُ ۚ كَذٰلِكَ يَضْرِبُ اللّٰهُ الْحَقَّ وَالْبَاطِلَ ۚ

ٻه ان جهڙي گجي ظاهر ٿئي ٿي، اهڙي طرح الله تعالیٰ حق ۽ باطل جا مثال بيان ڪري ٿو،

فَأَمَّا الزَّبَدُ فَيَذْهَبُ جُفَآءً ۖ وَأَمَّا مَا يَنفَعُ النَّاسَ

پر پوءِ گجي سو اها سُڪي پري ٿئي ٿي، ۽ پر اها شي جيڪا ماڻهن کي نفعو ڏئي ٿي

فَيَمْكُثُ فِي الْأَرْضِ ۚ كَذٰلِكَ يَضْرِبُ اللّٰهُ الْأَمْثَالَ ﴿١٧﴾

پوءِ اها باقي رهي ٿي زمين ۾، اهڙي طرح الله تعالیٰ مثال انهن ماڻهن لاءِ بيان فرمائي ٿو.

لِلَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمُ الْحُسْنٰى ۚ وَالَّذِينَ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُ لَوْ أَنَّ

جيڪي پنهنجي رب جو حڪم تسليم ڪن ٿا انهن لاءِ بهشت آهي، ۽ جيڪي ماڻهو الله جو حڪم تسليم نه ٿا ڪن، جيڪڏهن تحقيق

لَهُم مَّا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُ مَعَهُ لَافْتَدَوْا بِهِ ۚ أُولٰٓئِكَ لَهُمْ سُوٓءُ

اهي فديو ڏين ها زمين ۾ موجود شين جيترو ۽ ايترو ٻيو پڻ شيون (ته به عذاب کان ڇٽي نه ٿا سگهن) انهن لاءِ سخت

الْحِسَابِ ۙ وَمَأْوٰىهُمْ جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿١٨﴾ أَفَمَن يَعْلَمُ أَنَّمَآ

حساب آهي، ۽ انهن جي جاءِ جهنم آهي، ۽ جهنم تمام خراب بيهڪ آهي، ڇا پوءِ اهو ماڻهو جيڪو ڄاڻي ٿو

أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ الْحَقُّ كَمَنْ هُوَ أَعْمٰىٓ ۚ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُوا

ته قرآن ڪريم توهان جي رب جي طرفان نازل ڪيو ويو آهي، ڇا پوءِ اهو ماڻهو ان جهڙو آهي جيڪو نابين آهي، نصيحت ته فقط

الْأَلْبَابِ ﴿١٩﴾ الَّذِينَ يُوفُونَ بِعَهْدِ اللّٰهِ وَلَا يَنقُضُونَ الْمِيثَاقَ ﴿٢٠﴾ وَ

عقلمند حاصل ڪن ٿا. جيڪي ماڻهو الله جي وعدي کي پورو ڪن ٿا ۽ اهي سڀ وعدي کي نه ٿا ٽوڙين.

وقف النبي صلى الله عليه وسلم

النصف ع ٣

ل تفسير روح البيان. ك تفسير روح البيان. — ك تفسير روح البيان.

الَّذِيْنَ يَصِلُوْنَ مَآ اَمَرَ اللّٰهُ بِهٖٓ اَنْ يُّوْصَلَ وَيَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ

جن ۾ جنهن کي الله ملائڻ جو حڪم ڪيو آهي اُن کي ملائن ٿا ۽ پنهنجي رب کان ڊڄن ٿا

وَيَخَافُوْنَ سُوْٓءَ الْحِسَابِ ﴿٢١﴾ وَالَّذِيْنَ صَبَرُوا ابْتِغَآءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ وَ

۽ سخت حساب کان خوف ڪن ٿا. ۽ جيڪي ماڻهو رب جي رضامندي لاءِ صبر ڪن ٿا ۽

اَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَاَنْفَقُوْا مِمَّا رَزَقْنٰهُمْ سِرًّا وَّعَلَانِيَةً وَّيَدْرَءُوْنَ

نماز پڙهن ٿا ۽ جيڪي ڪجهه اسان انهن کي ڏنو آهي انهيءَ مان ظاهر ۽ ڳجهه ۾ خرچ ڪن ٿا ۽ بُرائي کي نيڪي

بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ عُقْبَى الدَّارِ ﴿٢٢﴾ جَنّٰتُ عَدْنٍ يَّدْخُلُوْنَهَا

سان ميٽين ٿا انهن ماڻهن لاءِ آخرت جو گهر آهي. يعني بهشتي باغ آهن جن ۾ اهي داخل ٿيندا

وَمَنْ صَلَحَ مِنْ اٰبَآئِهِمْ وَاَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيّٰتِهِمْ وَالْمَلٰٓئِكَةُ يَدْخُلُوْنَ

۽ اهي ماڻهو ۽ انهن جي وڏن مان ۽ گهروارن مان ۽ اولاد مان (اهي بهشت ۾ داخل ٿيندا) جيڪي صلاحيت وارا هوندا!

عَلَيْهِمْ مِّنْ كُلِّ بَابٍ ﴿٢٣﴾ سَلٰمٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى

۽ هر دروازي مان ملائڪ انهن وٽ ايندا (ملائڪ چوندا) توهان تي سلام آهي توهان جي صبر ڪري تنهن ڪري آخرت جو بهترين

الدَّارِ ﴿٢٤﴾ وَالَّذِيْنَ يَنْقُضُوْنَ عَهْدَ اللّٰهِ مِنْۢ بَعْدِ مِيْثَاقِهٖ وَيَقْطَعُوْنَ

گهر مليو. ۽ جيڪي ماڻهون پڪي وعدي ڪرڻ کان پوءِ الله جي وعدي کي ٽوڙين ٿا ۽ انهيءَ کي ڪٽين ٿا

مَآ اَمَرَ اللّٰهُ بِهٖٓ اَنْ يُّوْصَلَ وَيُفْسِدُوْنَ فِي الْاَرْضِ اُولٰٓئِكَ لَهُمُ

جنهن جي ملائڻ جو الله حڪم ڪيو آهي ۽ زمين ۾ فساد ڪن ٿا، انهن تي

اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوْٓءُ الدَّارِ ﴿٢٥﴾ اَللّٰهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَّشَآءُ وَيَقْدِرُ

لعنت آهي ۽ انهن لاءِ خراب گهر آهي، الله جنهن جو چاهي رزق وڌائي ٿو ۽ گهٽائي ٿو.

وَفَرِحُوْا بِالْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا فِي الْاٰخِرَةِ اِلَّا مَتَاعٌ ﴿٢٦﴾

۽ اهي دنيا جي حياتيءَ مان خوش ٿين ٿا، ۽ دنيا جي حياتي آخرت جي مقابلي ۾ ناهي مگر (عارضي) مال ومتاع.

ع ٨/٩

وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا أُنزِلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِّن رَّبِّهِ ۗ قُلْ إِنَّ اللَّهَ

۽ (مڪي وارا) ڪافر چون ٿا ته پاڻ ڪريمن تي الله جي طرفان ڇو نه ڪا نشاني نازل ٿي، توهان فرمايو بيشڪ الله تعاليٰ

يُضِلُّ مَن يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ أَنَابَ ﴿٢٧﴾ الَّذِينَ آمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ

جنهن کي چاهي گمراهه ڪري ۽ هدايت ان کي عطا ڪري ٿو جيڪو الله ڏانهن رجوع ٿئي ٿو، اهي ماڻهو جن ايمان آندو ۽ سندن

قُلُوبُهُم بِذِكْرِ اللَّهِ ۗ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ ﴿٢٨﴾ الَّذِينَ آمَنُوا وَ

دليون الله جي ذڪر سان مطمئن ٿيون، خبردار الله جي ذڪر سان مؤمنن جون دليون مطمئن ٿين ٿيون. اهي ماڻهو جن ايمان آندو ۽

عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ طُوبَىٰ لَهُمْ وَحُسْنُ مَآبٍ ﴿٢٩﴾ كَذَٰلِكَ أَرْسَلْنَاكَ فِي أُمَّةٍ

سٺا عمل ڪيا انهن لاءِ فرحت آهي ۽ انهن لاءِ چڱي سهڻي آهي. اهڙي طرح اسان توهان کي هن امت ۾ موڪليو

قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهَا أُمَمٌ لِّتَتْلُوَ عَلَيْهِمُ الَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَهُمْ

آهي جنهن کان اڳ امتون گذري چڪيون آهن، ان لاءِ ته توهان انهن کي قرآن ڪريم پڙهي ٻڌايو ۽ اهي

يَكْفُرُونَ بِالرَّحْمَٰنِ ۚ قُلْ هُوَ رَبِّي لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ

الله جو انڪار ڪن ٿا. رسول ڪريم توهان فرمايو الله منهنجو رب آهي ان کان سواءِ ڪو معبود ناهي، مون الله تي توڪل ڪئي آهي

مَتَابِ ﴿٣٠﴾ وَلَوْ أَنَّ قُرْآنًا سُيِّرَتْ بِهِ الْجِبَالُ أَوْ قُطِّعَتْ بِهِ الْأَرْضُ

۽ الله ڏانهن منهنجو رجوع ٿيڻ آهي ۽ جيڪڏهن اهڙو قرآن نازل ٿئي ها جنهن سان جبل هلن ها يا زمين چيرجي پئي ها،

أَوْ كُلِّمَ بِهِ الْمَوْتَىٰ ۗ بَل لِّلَّهِ الْأَمْرُ جَمِيعًا ۗ أَفَلَمْ يَيْأَسِ الَّذِينَ آمَنُوا

يا مئل ماڻهو ڳالهائن ها، (تڏهن به ڪافر نه مڃن ها) حقيقت ۾ سڀ الله جي اختيار ۾ آهن، ڇا اڃا مؤمن (ڪافرن جي ايمان آڻڻ کان) نا اميد

أَن لَّوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَهَدَى النَّاسَ جَمِيعًا ۗ وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا تُصِيبُهُم

ٿيا آهن جيڪڏهن الله چاهي ها ته سڀني ماڻهن کي هدايت ڏئي ها ۽ (مڪي وارا) ڪافر هميشه پنهنجي بد اعمالي جي ڪري

بِمَا صَنَعُوا قَارِعَةٌ أَوْ تَحُلُّ قَرِيبًا مِّن دَارِهِمْ حَتَّىٰ يَأْتِيَ وَعْدُ اللَّهِ ۚ إِنَّ

ڪنهن مصيبت ۾ گرفتار ٿيندا يا سندن گهرن جي ويجهو ڪا مصيبت ايندي ايستائين جو الله جو وعدو اچي. بيشڪ

۱ ۽ ۲ تفسير جلالين. ۳ تفسير جامع البيان. ۴ تفسير جلالين ۽ ۵ تفسير جامع البيان. ۶ ۽ ۷ تفسير مظهري.

اللَّهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ ﴿٣١﴾ وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ فَأَمْلَيْتُ

الله تعاليٰ وعدہ خلافي نہ ٿو ڪري ۽ تحقيق توهان کان اڳ پر آيل رسولن سان به مذاق ڪئي وئي پوءِ اسان ڪجهه وقت

لِلَّذِينَ كَفَرُوا ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ ۖ فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ ﴿٣٢﴾ أَفَمَنْ هُوَ قَائِمٌ عَلَىٰ

ڪافرن کي مهلت ڏني ان کان پوءِ انهن کي پڪڙيوسين، پوءِ (ڏسو) ته منهنجو عذاب ڪيئن هو، انهن کي ڇا ٿو سمجهو جو الله ۽ خبر رکي ٿو هر

كُلِّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ ۗ وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ قُلْ سَمُّوهُمْ ۚ أَمْ تُنَبِّئُونَهُ

جيڪو هر شخص جي عملن تي نگران آهي ۽ انهن الله لاءِ شريڪ بڻائن ٿا، تون فرماءِ ته انهن جون صفتون ٻڌايو، يا توهان الله کي انهن ڳالهه

بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي الْأَرْضِ أَمْ بِظَاهِرٍ مِّنَ الْقَوْلِ ۗ بَلْ زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا

بابت ٿا ٻڌايو جنهن کان پاڻ زمين ۾ واقف ناهي، يا فقط ظاهري طرح انهن کي الله (شريڪ وارا) چئو ٿا پر ڪافرن کي پنهنجون اٽڪلون

مَكْرُهُمْ وَصُدُّوا عَنِ السَّبِيلِ ۗ وَمَن يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ﴿٣٣﴾

پسند اچن ٿيون ۽ الله تعاليٰ انهن کي سڌي رستي کان روڪي ڇڏيو آهي، ۽ جنهن کي الله گمراهه ڪري ٿو ته ان لاءِ ڪو به هادي ناهي.

لَّهُمْ عَذَابٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۖ وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَشَقُّ ۖ وَمَا لَهُم

انهن لاءِ دنيا جي حياتي ۾ عذاب آهي پر آخرت جو عذاب وڌيڪ سخت آهي، ۽ انهن کي الله جي عذاب کان

مِّنَ اللَّهِ مِن وَاقٍ ﴿٣٤﴾ مَّثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ ۖ تَجْرِي

ڪو به بچائيندڙ ناهي. مثال ان بهشت جو جنهن جو پرهيزگارن سان وعدو ڪيو ويو آهي (هي آهي ته) ان جي هيٺان

مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ۖ أُكُلُهَا دَائِمٌ وَظِلُّهَا ۚ تِلْكَ عُقْبَى الَّذِينَ

نهرون وهن ٿيون، ان جا ميوا ۽ سايا هميشه لاءِ هوندا، اها پرهيزگارن جي پڇاڙي بهشت

اتَّقَوا ۖ وَّعُقْبَى الْكَافِرِينَ النَّارُ ﴿٣٥﴾ وَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ

آهي، ۽ ڪافرن جي جزا دوزخ آهي. ۽ اهي ماڻهو جن کي اسان قرآن ڪريم عطا ڪيو آهي

يَفْرَحُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ ۖ وَمِنَ الْأَحْزَابِ مَن يُنكِرُ بَعْضَهُ ۚ

اهي قرآن ڪريم مان خوش ٿين ٿا، ۽ ڪافرن مان ڪي ماڻهو قرآن جي ڪجهه حصي جو انڪار ڪن ٿا.

له، لله ۽ لله تفسير مظهري.

قُلْ اِنَّمَآ اُمِرْتُ اَنْ اَعْبُدَ اللّٰهَ وَلَآ اُشْرِكَ بِهٖ ؕ اِلَيْهِ اَدْعُوْا وَ

رسول عربي توهان فرمايو ته مونکي حڪم ڪيو ويو آهي ته آءٌ الله جي عبادت ڪريان ۽ ان سان شريڪ نه ڪريان، الله ڏانهن آءٌ پڪاريان ٿو ۽

اِلَيْهِ مَاٰبِ ﴿٣٦﴾ وَكَذٰلِكَ اَنْزَلْنٰهُ حُكْمًا عَرَبِيًّا ؕ وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ

الله ڏانهن منهنجو موٽڻ آهي. ۽ اهڙيطرح اسان قرآن کي عربيءَ ۾ فيصلا ڪرڻ ڪري نازل ڪيو آهي، ۽ جيڪڏهن (اي پيغمبر) تون انهن

اَهْوَآءَهُمْ بَعْدَ مَا جَآءَكَ مِنَ الْعِلْمِ ۙ مَا لَكَ مِنَ اللّٰهِ مِنْ وَّلِيٍّ

جي سڌن جي تابعداري ڪئي علم اچڻ کان پوءِ به، ته پوءِ تنهنجو الله کان سواءِ ڪو مددگار ۽

وَّلَا وَاقٍ ﴿٣٧﴾ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّنْ قَبْلِكَ وَجَعَلْنَا لَهُمْ

بچائيندڙ نه آهي. ۽ تحقيق رسول عربي کان اڳ ۾ اسان پيغمبر موڪليا ۽ انهن جون گهر واريون

اَزْوَاجًا وَّذُرِّيَّةً ؕ وَمَا كَانَ لِرَسُوْلٍ اَنْ يَّاْتِيَ بِاٰيَةٍ اِلَّا

۽ اولاد هئا ، ۽ ڪنهن رسول کي اختيار نه هو جو الله جي اجازت کان بغير ڪو

بِاِذْنِ اللّٰهِ ؕ لِكُلِّ اَجَلٍ كِتَابٌ ﴿٣٨﴾ يَمْحُوا اللّٰهُ مَا يَشَآءُ وَ

معجزو آڻي، هر مدت لاءِ لکت آهي . الله تعاليٰ جي مرضي آهي جنهن تقدير کي ميٽي

يُثْبِتُ ۚۖ وَعِنْدَهٗۤ اُمُّ الْكِتٰبِ ﴿٣٩﴾ وَاِنْ مَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ

۽ جنهن تقدير کي ثابت رکي ۽ الله تعاليٰ وٽ لوح محفوظ آهي. ۽ جيڪڏهن توهان کي اسين وعدي موجب ڪجهه

الَّذِيْ نَعِدُهُمْ اَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَاِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلٰغُ وَعَلَيْنَا

ڏيکاريون (ڪافرن تي عذاب) يا توهان کي وصال ڪرايون ته پوءِ توهان تي فقط تبليغ ڪرڻ آهي ۽ اسان تي

الْحِسَابُ ﴿٤٠﴾ اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّا نَاْتِي الْاَرْضَ نَنْقُصُهَا مِنْ اَطْرَافِهَا ؕ

حساب آهي. ڇا اهي نه ٿا ڏسن ته بيشڪ اسين زمين کي ڪنارن کان گھٽايون پيا،

وَاللّٰهُ يَحْكُمُ لَا مُعَقِّبَ لِحُكْمِهٖ ؕ وَهُوَ سَرِيْعُ الْحِسَابِ ﴿٤١﴾

۽ الله تعاليٰ فيصلو ڪري ٿو ۽ سندس حڪم کي ڪير به ڦيرائي نٿو سگهي، ۽ اهو ئي تڪڙو حساب ڪندڙ آهي.

ع ٥

له ۽ ٢ تفسير مظهري.

وَقَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَلِلَّهِ الْمَكْرُ جَمِيعًا ۖ يَعْلَمُ

۽ تحقيق توهان کان اڳ ۾ به انهن (ڪافرن) فريب ڪيا پر ۽ الله انهن سڀني ڪرسندڙن مڪر جو سزا ڏيندڙ. الله ڄاڻي ٿو

مَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ ۗ وَسَيَعْلَمُ الْكُفَّارُ لِمَنْ عُقْبَى الدَّارِ ﴿٤٢﴾

جيڪو عمل هر انسان ڪري ٿو، ۽ ڪافرن عن قريب معلوم ڪندا ته بهشت ڪنهن لاءِ آهي.

وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَسْتَ مُرْسَلًا ۚ قُلْ كَفَىٰ بِاللَّهِ

۽ آهي ڪافر چون ٿا ته توهان الله جا رسول ناهيو، رسول عربي توهان فرمايو منهنجي ۽ توهانجي وچ ۾ الله ڪافي

شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ ﴿٤٣﴾

گواهه آهي (مطلب ته آئون سچو پيغمبر آهيان) ۽ انهن مؤمنن جي گواهي ڪافي آهي جن وٽ ڪتاب جو علم آهي.

ع ٦ ١٢

سُورَةُ إِبْرَاهِيمَ مَكِّيَّةٌ (٧٢) (١٤) آياتها ٥٢ ركوعاتها ٧

سورة ابراهيم مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي ۾ ٥٢ آيتون ۽ ٧ رڪوع آهن.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الله تعاليٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو، جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

الر ۚ كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ

الرٰ اقف، هي ڪتاب اسان رسول عربي ڏانهن نازل ڪيو آهي ان لاءِ ته پاڻ ماڻهن کي الله جي حڪم سان اوندهه مان ڪڍي

بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَىٰ صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ﴿١﴾ اللَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي

روشني ۾ سڌي راهه تي آڻي يعني اهڙا ته جيڪا الله جي آهي. الله اهو آهي جنهن لاءِ اهو سڀ ڪجهه

السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۗ وَوَيْلٌ لِلْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ﴿٢﴾

آهي جيڪو آسمانن ۽ زمين ۾ آهي، ۽ ڪافرن لاءِ دردناڪ عذاب جو ويل آهي.

الَّذِينَ يَسْتَحِبُّونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ وَيَصُدُّونَ عَنْ

جيڪي دنيا جي حياتي کي آخرت کان وڌيڪ پسند ڪن ٿا ۽ الله جي راهه کان

له حروف مقطعات آهن جن جي ڄاڻ الله تعاليٰ ۽ الله جي رسول صلي الله عليه وآله وسلم ۽ الله وارن کي آهي. تفسير ڪبير جلد اول.
ك تفسير بيضاوي. ك تفسير بيضاوي ۽ تفسير جلالين.

سَبِيْلِ اللّٰهِ وَيَبْغُوْنَهَا عِوَجًا ۭ اُولٰۗىِٕكَ فِيْ ضَلٰلٍۢ بَعِيْدٍ ۝ وَمَآ

روڪين ٿا ۽ الله جي راهه مان عيب ڪڍن ٿا، اهي (ماڻهو) پري واري گمراهي ۾ آهن. ۽ اسان هر پيغمبر

اَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُوْلٍ اِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهٖ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ ۭ فَيُضِلُّ اللّٰهُ

کي ان جي قوم جي زبان ۾ پيغمبر ڪري موڪليو ته کين (احڪام) کولي ٻڌائي، پوءِ الله جنهن کي گهرندو آهي ان

مَنْ يَّشَاۗءُ وَيَهْدِيْ مَنْ يَّشَاۗءُ ۭ وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ۝ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا

کي گمراهه ڪري ٿو ۽ جنهن کي گهرندو آهي هدايت وارو ڪري ٿو، ۽ اهو غالب حڪمت وارو آهي. ۽ بيشڪ اسان موسىٰ کي

مُوْسٰى بِاٰيٰتِنَآ اَنْ اَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمٰتِ اِلَى النُّوْرِ ڏ وَذَكِّرْهُمْ

پنهنجون نشانيون ڏيئي موڪليو ته پنهنجي قوم کي اونداهين مان ڪڍي روشني ڏانهن آڻ، ۽ انهن کي الله جي

بِاَيّٰىمِ اللّٰهِ ۭ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُوْرٍ ۝

نعمتن وارا ڏينهن ياد ڏيار، بيشڪ ان ۾ هر صبر (۽) شڪر ڪندڙ (ٻانهي) لاءِ نشانيون آهن.

وَاِذْ قَالَ مُوْسٰى لِقَوْمِهِ اذْكُرُوْا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ اَنْجٰىكُمْ

۽ جنهن وقت موسىٰ پنهنجي قوم کي چيو ته توهان پاڻ تي الله جون نعمتون ياد ڪريو جنهن وقت توهان کي (الله تعالىٰ)

مِّنْ اٰلِ فِرْعَوْنَ يَسُوْمُوْنَكُمْ سُوْۗءَ الْعَذَابِ وَيُذَبِّحُوْنَ

فرعون جي قوم کان نجات ڏني (جيڪي) توهان تي سخت عذاب ڪندا هئا ۽ توهان جي پٽن کي

اَبْنَاۗءَكُمْ وَيَسْتَحْيُوْنَ نِسَاۗءَكُمْ ۭ وَفِيْ ذٰلِكُمْ بَلَاۗءٌ

ڪهندا هئا ۽ توهان جي نياڻين کي زنده ڇڏيندا هئا، ۽ انهيءَ ۾ توهان لاءِ توهان جي رب جي

مِّنْ رَّبِّكُمْ عَظِيْمٌ ۝ وَاِذْ تَاَذَّنَ رَبُّكُمْ لَىِٕنْ شَكَرْتُمْ

طرفان وڏي آزمائش هئي. ۽ توهان ياد ڪريو جڏهن توهان جي رب اعلان فرمايو ته جيڪڏهن توهان شڪر ڪيو ته آئون

لَاَزِيْدَنَّكُمْ وَلَىِٕنْ كَفَرْتُمْ اِنَّ عَذَابِيْ لَشَدِيْدٌ ۝ وَقَالَ

توهان کي زياده ڏيندس ۽ جيڪڏهن توهان ناشڪري ڪئي ته بيشڪ منهنجو عذاب تمام سخت آهي. ۽ موسىٰ

ع ١٤

له تفسير مظهري. له تفسير بيضاوي. له ۽ له تفسير النسفي.

مُوسٰى اِنْ تَكْفُرُوْٓا اَنْتُمْ وَمَنْ فِى الْاَرْضِ جَمِيْعًا ۙ فَاِنَّ

فرمايو جيڪڏهن توهان ۽ جيڪي شيون زمين ۾ آهن اهي سڀئي ڪفر ڪن، پوءِ به بيشڪ

اللّٰهَ لَغَنِىٌّ حَمِيْدٌ ⑧ اَلَمْ يَاْتِكُمْ نَبَؤُا الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِكُمْ

الله تعاليٰ بي پرواهه ساراهيل آهي. ڇا نه آيون توهان وٽ خبرون انهن ماڻهن جون جيڪي توهان کان اڳ ۾ گذريا

مع

قَوْمِ نُوْحٍ وَّعَادٍ وَّثَمُوْدَ ۛ وَالَّذِيْنَ مِنْ بَعْدِهِمْ ۛ لَا

يعني قوم نوح جي ۽ عاد ۽ ثمود جي ۽ جيڪي ماڻهو انهن کان پوءِ گذريا. انهن کي

يَعْلَمُهُمْ اِلَّا اللّٰهُ ؕ جَآءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنٰتِ فَرَدُّوْٓا

الله تعاليٰ ئي ڄاڻي ٿو، انهن وٽ انهن جا رسول معجزن سان تشريف فرما ٿيا، پوءِ انهن (اُمتين)

اَيْدِيَهُمْ فِىْٓ اَفْوَاهِهِمْ وَقَالُوْٓا اِنَّا كَفَرْنَا بِمَآ اُرْسِلْتُمْ بِهٖ

رسولن جو انڪار ڪيو ۽ امتين چيو اسين توهان جي رسالت جا انڪاري آهيون

الثلثة

وَاِنَّا لَفِىْ شَكٍّ مِّمَّا تَدْعُوْنَنَآ اِلَيْهِ مُرِيْبٍ ⑨ قَالَتْ رُسُلُهُمْ

۽ بيشڪ توهان اسان کي جنهن توحيد لاءِ سڏيو ٿا اسين ان ۾ گهڻو شڪ ڪندڙ آهيون. سندن پيغمبرن چيو

اَفِى اللّٰهِ شَكٌّ فَاطِرِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ؕ يَدْعُوْكُمْ

ڇا الله تعاليٰ جي باري ۾ شڪ آهي جيڪو آسمانن ۽ زمين کي پيدا ڪندڙ آهي، اهو توهان کي سڏي ٿو

لِيَغْفِرَ لَكُمْ مِّنْ ذُنُوْبِكُمْ وَيُؤَخِّرَكُمْ اِلٰٓى اَجَلٍ مُّسَمًّى ؕ

ته توهان لاءِ توهان جا گناهه بخش ڪري ۽ توهان کي هڪ مقرر وقت (موت) تائين مهلت ڏئي.

قَالُوْٓا اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا ؕ تُرِيْدُوْنَ اَنْ تَصُدُّوْنَا

ڪافرن چيو توهان (پيغمبر) ته اسان جهڙا بشر آهيو، توهان ارادو ڪريو ٿا ته اسان کي (ان کان) روڪيو

عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ اٰبَآؤُنَا فَاْتُوْنَا بِسُلْطٰنٍ مُّبِيْنٍ ⑩

جن (بتن) جي عبادت اسان جا ابا ڏاڏا ڪندا هئا، پوءِ توهان اسان لاءِ ڪو صاف دليل آڻيو.

١ تفسير مظهري و تفسير بيضاوي. ٢ ۽ ٣ تفسير مظهري.

قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ إِن نَّحْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يَمُنُّ

سندن رسولن کين چيو، اسين ته توهان جهڙا انسان آهيون، پر الله تعالىٰ پنهنجي ٻانهن مان

عَلَىٰ مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ ۖ وَمَا كَانَ لَنَا أَن نَّأْتِيَكُم بِسُلْطَانٍ

جنهن کي چاهي نبوت[1] عطا ڪري ٿو. ۽ اسان جو ڪم ناهي جو اسين توهان وٽ ڪو دليل آڻيون

إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ ۚ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾ وَمَا لَنَا أَلَّا

مگر الله جي حڪم سان، ۽ مؤمنن کي گهرجي ته الله تعالىٰ تي توڪل ڪن. ۽ اسان کي ڇا ٿيو آهي جو

نَتَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ وَقَدْ هَدَانَا سُبُلَنَا ۚ وَلَنَصْبِرَنَّ عَلَىٰ مَا

اسين الله تي توڪل نه ڪريون حالانڪ الله اسان کي اسان جو سنئون رستو ڏيکاريو آهي، ۽ اسين توهان جي ايذائن تي

آذَيْتُمُونَا ۚ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ ﴿١٢﴾ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا

ضرور صبر ڪنداسين، ۽ توڪل ڪندڙن کي گهرجي ته الله تي توڪل ڪن. ۽ ڪافرن پنهنجي پيغمبرن کي

لِرُسُلِهِمْ لَنُخْرِجَنَّكُم مِّنْ أَرْضِنَا أَوْ لَتَعُودُنَّ فِي مِلَّتِنَا ۖ فَأَوْحَىٰ

چيو، اسين ضرور توهان کي پنهنجي زمين مان ڪڍنداسين يا توهان کي اسان جي مذهب آڻينداسين، پوءِ الله تعالىٰ

إِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ لَنُهْلِكَنَّ الظَّالِمِينَ ﴿١٣﴾ وَلَنُسْكِنَنَّكُمُ الْأَرْضَ مِن

انهن ڏانهن وحي موڪلي ته اسين ضرور ظالمن کي هلاڪ ڪنداسين. ۽ ضرور اسين توهان کي انهن کانپوءِ سندن زمين ۾

بَعْدِهِمْ ۚ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَامِي وَخَافَ وَعِيدِ ﴿١٤﴾ وَاسْتَفْتَحُوا

آباد ڪنداسين، اهو (لاڀ) ته جيڪو منهنجي سامهون بيهڻ[2] کان ۽ منهنجي عذاب کان ڊڄي ٿو. ۽ پيغمبرن فتح[3] جي دعا گهري

وَخَابَ كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ ﴿١٥﴾ مِّن وَرَائِهِ جَهَنَّمُ وَيُسْقَىٰ مِن مَّاءٍ

۽ هر هڪ ظالم (۽) سرڪش ناڪام ٿي ويو. سندس پويان جهنم آهي ۽ اُن کي پونءِ وارو پاڻي پياريو

صَدِيدٍ ﴿١٦﴾ يَتَجَرَّعُهُ وَلَا يَكَادُ يُسِيغُهُ وَيَأْتِيهِ الْمَوْتُ مِن كُلِّ

ويندو. اُن کي تڪليف سان ٿورو ٿورو ڪري پيئندو ۽ اُن کي آسانيءَ سان گهٽ نه سگهندو ۽ اُن کي هر طرف کان موت ايندو

[1] تفسير جلالين وتفسير روح البيان. [2] تفسير روح البيان. [3] و [4] تفسير مظهري.

مَكَانٍ وَّمَا هُوَ بِمَيِّتٍ ؕ وَمِنْ وَّرَآئِهٖ عَذَابٌ غَلِيْظٌ ﴿١٧﴾ مَثَلُ الَّذِيْنَ

پر اهو نه مرندو، ۽ ان جي پويان سخت عذاب هوندو. ڪافرن جي عملن

كَفَرُوْا بِرَبِّهِمْ اَعْمَالُهُمْ كَرَمَادِ ۨاشْتَدَّتْ بِهِ الرِّيْحُ فِيْ يَوْمٍ عَاصِفٍ ؕ

جو مثال اُن ڪليار (ڇار) جهڙو آهي جنهن کي طوفان واري ڏينهن تيز هوا لڳي،

لَا يَقْدِرُوْنَ مِمَّا كَسَبُوْا عَلٰى شَيْءٍ ؕ ذٰلِكَ هُوَ الضَّلٰلُ الْبَعِيْدُ ﴿١٨﴾ اَلَمْ

انهن کي سندن ڪمائي مان ڪاشي هٿ نه ايندي، اهائي پري واري گمراهي آهي، ڇا تو هان نه

تَرَ اَنَّ اللّٰهَ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ ؕ اِنْ يَّشَاْ يُذْهِبْكُمْ

ڏٺو ته بيشڪ الله تعالى آسمانن ۽ زمين کي حق سان پيدا فرمايو جيڪڏهن چاهي (ته) توهان کي ختم ڪري ڇڏي

وَيَاْتِ بِخَلْقٍ جَدِيْدٍ ﴿١٩﴾ وَّمَا ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ بِعَزِيْزٍ ﴿٢٠﴾

۽ (توهان جي عيوض) نئين مخلوق آڻي. ۽ اهو ڪم الله تعالى جي اڳيان مشڪل ناهي.

وَبَرَزُوْا لِلّٰهِ جَمِيْعًا فَقَالَ الضُّعَفٰٓؤُا لِلَّذِيْنَ اسْتَكْبَرُوْٓا

۽ سڀئي الله تعالى جي سامهون پيش ٿيندا، پوءِ ضعيف، تڪبر ڪندڙن کي چوندا

اِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ اَنْتُمْ مُّغْنُوْنَ عَنَّا مِنْ عَذَابِ اللّٰهِ

بيشڪ اسين توهان جا تابعدار هئاسين پوءِ ڇا توهان اسان تان عذاب الاهي مان ڪاشي ٽاري

مِنْ شَيْءٍ ؕ قَالُوْا لَوْ هَدٰىنَا اللّٰهُ لَهَدَيْنٰكُمْ ؕ سَوَآءٌ عَلَيْنَآ

سگهو ٿا؟ اهي چوندا ته جيڪڏهن الله اسان کي هدايت ڏي ها ته ضرور توهان کي هدايت ڏيون ها، اسان لاءِ بي صبري ڪرڻ ۽ صبر

اَجَزِعْنَآ اَمْ صَبَرْنَا مَا لَنَا مِنْ مَّحِيْصٍ ﴿٢١﴾ وَقَالَ الشَّيْطٰنُ

ڪرڻ برابر آهي، اسان کي ڇوٽڪاري جي ڪا به جاءِ ڪونهي. ۽ شيطان چوندو جڏهن فيصلو ڪيو

لَمَّا قُضِيَ الْاَمْرُ اِنَّ اللّٰهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ وَوَعَدْتُّكُمْ

ويندو (بهشتي بهشت ۾ ۽ دوزخي دوزخ ۾ پوندا) ته بيشڪ الله توهان سان سچو وعدو ڪيو ۽ مون به توهان سان وعدو ڪيو

له تفسير جلالين. ٢ه تفسير بيضاوي. ٣ه تفسير النسفي.

فَاَخۡلَفۡتُكُمۡ‌ ؕ وَمَا كَانَ لِىَ عَلَيۡكُمۡ مِّنۡ سُلۡطٰنٍ اِلَّاۤ اَنۡ دَعَوۡتُكُمۡ

پوءِ مون اوهان جي مخالفت ڪئي، ۽ مون کي توهان تي ڪا طاقت نه هئي مگر مون توهان کي سڏيو

فَاسۡتَجَبۡتُمۡ لِىۡ‌ ۚ فَلَا تَلُوۡمُوۡنِىۡ وَلُوۡمُوۡۤا اَنۡفُسَكُمۡ‌ ؕ مَاۤ اَنَا

پوءِ توهان منهنجو چيو مڃيو، پوءِ (هاڻي) مون تي ملامت ڪريو پر پنهنجو پاڻ تي ملامت ڪريو، ۽ آئون توهان کي

بِمُصۡرِخِكُمۡ وَمَاۤ اَنۡتُمۡ بِمُصۡرِخِىَّ‌ ؕ اِنِّىۡ كَفَرۡتُ بِمَاۤ

بچائيندڙ ناهيان ۽ نه توهان مون کي بچائيندڙ آهيو، بيشڪ آئون دنيا ۾ به توهان جي

اَشۡرَكۡتُمُوۡنِ مِنۡ قَبۡلُ‌ ؕ اِنَّ الظّٰلِمِيۡنَ لَهُمۡ عَذَابٌ اَلِيۡمٌ ﴿۲۲﴾

شرڪ ڪان بيزار هيس، بيشڪ ظالمن لاءِ دردناڪ عذاب آهي.

وَاُدۡخِلَ الَّذِيۡنَ اٰمَنُوۡا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ جَنّٰتٍ تَجۡرِىۡ

۽ بهشت ۾ داخل ڪيا ويندا اهي ماڻهو جن ايمان آندو ۽ سهڻا عمل ڪيا ان جي هيٺان

مِنۡ تَحۡتِهَا الۡاَنۡهٰرُ خٰلِدِيۡنَ فِيۡهَا بِاِذۡنِ رَبِّهِمۡ‌ ؕ تَحِيَّتُهُمۡ

نهرون وهنديون، الله جي حڪم سان اهي بهشت ۾ هميشه رهندا، انهن جو ڪيڪارڻ

فِيۡهَا سَلٰمٌ ﴿۲۳﴾ اَلَمۡ تَرَ كَيۡفَ ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا كَلِمَةً

بهشت ۾ السلام عليڪم سان هوندو، ڇا توهان نه ڏٺو ته ڪهڙي طرح الله تعاليٰ ڪلمه طيب (لا اله الا الله محمد رسول الله)

طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ اَصۡلُهَا ثَابِتٌ وَّفَرۡعُهَا فِى

جو مثال بيان ڪري ٿو ڪلمه طيب جو مثال پاڪ وڻ (کجور) جهڙو آهي جو پاڙون ان جون مضبوط آهن ۽ ٽاريون ان جون

السَّمَآءِ ﴿۲۴﴾ تُؤۡتِىۡۤ اُكُلَهَا كُلَّ حِيۡنٍۢ بِاِذۡنِ رَبِّهَا‌ ؕ وَ

بلند آهن. اهو وڻ الله جي حڪم سان هر وقت ۾ ميوو ڏئي ٿو، ۽ الله تعاليٰ

يَضۡرِبُ اللّٰهُ الۡاَمۡثَالَ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمۡ يَتَذَكَّرُوۡنَ ﴿۲۵﴾

ماڻهن لاءِ مثال بيان ڪري ٿو ته متان اهي نصيحت حاصل ڪن.

وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ اجْتُثَّتْ مِنْ فَوْقِ

۽ ڪفريه ڪلمات جو مثال خراب وڻ (ٿوهر) جو آهي جيڪو زمين جي مٿان کان پٽيو

الْأَرْضِ مَا لَهَا مِنْ قَرَارٍ ﴿٢٦﴾ يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ

ويجي ٿو ان کي ڪا مضبوطي ناهي ۔ الله تعالیٰ مؤمنن کي ڪلمه طيبه تي موت[1] وقت

الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ ۖ وَيُضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ ۚ

۽ قبر ۾ (سوال جواب وقت) ثابت قدم رکي ٿو ، ۽ الله ظالمن کي گمراه ڪري ٿو ،

وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ ﴿٢٧﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ بَدَّلُوا نِعْمَتَ اللَّهِ

۽ الله تعالیٰ جيئن چاهي تيئن ڪري ٿو ۔ ڇا تو انهن ماڻهن (ڪفار قريش) کي ڏٺو جن الله جي نعمتن کي

كُفْرًا وَأَحَلُّوا قَوْمَهُمْ دَارَ الْبَوَارِ ﴿٢٨﴾ جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا ۖ وَبِئْسَ

ناشڪري سان مٽايو ۽ انهن پنهنجي قوم کي[2] هلاڪت ۾ لاٿو ۔ اها جهنم آهي انهي جهنم ۾ داخل ٿيندا ۽ اها تمام خراب

الْقَرَارُ ﴿٢٩﴾ وَجَعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا لِيُضِلُّوا عَنْ سَبِيلِهِ ۗ قُلْ

ٺڪاڻو آهي ، ۽ انهن الله جا شريڪ بنايا ، ان لاءِ ته (ماڻهن کي) الله جي راهه کان گمراهه ڪن ، رسول[3] تون کين فرمايو

تَمَتَّعُوا فَإِنَّ مَصِيرَكُمْ إِلَى النَّارِ ﴿٣٠﴾ قُلْ لِعِبَادِيَ الَّذِينَ

ته توهان ٿوري فائدو وٺو ، بيشڪ توهان جو موٽ باهه ڏانهن آهي ۔ رسول[4] توهان منهنجي انهن ٻانهن کي فرمايو

آمَنُوا يُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً

جيڪي ايمان آڻي ، نماز پڙهن ٿا ۽ جيڪي ڪجهه اسان انهن کي ڏنو آهي انهي مان ڳجهه ۽ ظاهر ۾ خرچ ڪن ٿا

مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا بَيْعٌ فِيهِ وَلَا خِلَالٌ ﴿٣١﴾ اللَّهُ

اُن (قيامت واري) ڏينهن کان اڳ ۾ جنهن ۾ ڪو به واپار ۽ ڪا به دوستي نه هوندي ۔ الله تعالیٰ

الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً

اهو آهي جنهن آسمانن ۽ زمين کي پيدا فرمايو ۽ آسمان مان مينهن نازل فرمايو

فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرٰتِ رِزْقًا لَّكُمْ ۚ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفُلْكَ

پوءِ ان مان ميوا پيدا ڪيا، توهان جي رزق لاءِ، ۽ (الله تعالى) توهان لاءِ ٻيڙين کي تابعدار بنايو

لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهٖ ۚ وَسَخَّرَ لَكُمُ الْأَنْهٰرَ ﴿٣٢﴾ وَسَخَّرَ

انهي لاءِ ته سمنڊ ۾ الله جي حڪم سان هلي، ۽ توهان لاءِ نهرن کي تابعدار بنايو. ۽ توهان لاءِ

لَكُمُ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَآئِبَيْنِ ۚ وَسَخَّرَ لَكُمُ الَّيْلَ وَ

سج ۽ چنڊ تابعدار بنايا جيڪي (پنهنجي دائري ۾) ڦرندڙ آهن، ۽ توهان لاءِ رات ۽

النَّهَارَ ﴿٣٣﴾ وَاٰتٰكُمْ مِّنْ كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوْهُ ۗ وَإِنْ تَعُدُّوْا

ڏينهن تابعدار بنايا. ۽ جيڪو توهان الله کان گهريو سو توهان کي (ضرورتن موجب) عطا ڪيو، ۽ جيڪڏهن توهان الله جون

نِعْمَتَ اللّٰهِ لَا تُحْصُوْهَا ۗ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَظَلُوْمٌ كَفَّارٌ ﴿٣٤﴾

نعمتون ڳڻيندا ته ڪڏهن ڪو نه سگهندا، بيشڪ انسان وڏو ظلم ڪندڙ ۽ ناشڪر آهي.

وَإِذْ قَالَ إِبْرٰهِيْمُ رَبِّ اجْعَلْ هٰذَا الْبَلَدَ اٰمِنًا وَّاجْنُبْنِيْ وَبَنِيَّ

۽ (ياد ڪر) جڏهن ابراهيم عرض ڪيو ته اي منهنجا رب! هن شهر (مڪه مڪرمه) کي امن وارو بناءِ ۽ مون کي ۽ منهنجي اولاد کي

أَنْ نَّعْبُدَ الْأَصْنَامَ ﴿٣٥﴾ رَبِّ إِنَّهُنَّ أَضْلَلْنَ كَثِيْرًا مِّنَ النَّاسِ ۚ

بُت پرستي کان پري ڪر. اي منهنجا رب! بيشڪ انهن گهڻن ماڻهن کي گمراه بنايو آهي.

فَمَنْ تَبِعَنِيْ فَإِنَّهٗ مِنِّيْ ۚ وَمَنْ عَصَانِيْ فَإِنَّكَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿٣٦﴾

پوءِ جنهن ماڻهو منهنجي تابعداري ڪئي ته بيشڪ اهو منهنجو (امتي) آهي ۽ جنهن ماڻهو منهنجي نافرماني ڪئي ته بيشڪ تون غفور رحيم آهين.

رَبَّنَآ إِنِّيْٓ أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِيْ بِوَادٍ غَيْرِ ذِيْ زَرْعٍ عِنْدَ

اي اسان جا رب! بيشڪ مون پنهنجي ڪجهه اولاد کي غير آباد وادي (مڪه مڪرمه) ۾ ترسايو آهي (اها وادي) تنهنجي

بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ ۙ رَبَّنَا لِيُقِيْمُوا الصَّلٰوةَ فَاجْعَلْ أَفْئِدَةً مِّنَ

مقدس گهر (بيت الله) وٽ آهي، اي اسان جا رب! (مون انهن کي) ان لاءِ ترسايو آهي ته اهي نماز پڙهن، پوءِ تون ماڻهن جون دليون

النَّاسِ تَهْوِيْٓ اِلَيْهِمْ وَارْزُقْهُمْ مِّنَ الثَّمَرٰتِ لَعَلَّهُمْ

انهن ڏانهن مائل ڪر ۽ انهن کي ميون سان رزق عطا ڪر ته من اهي

يَشْكُرُوْنَ ﴿۳۷﴾ رَبَّنَآ اِنَّكَ تَعْلَمُ مَا نُخْفِيْ وَمَا نُعْلِنُ ۭ وَمَا

شڪر ڪن. اي اسان جا رب بيشڪ تون ڄاڻين ٿو اهو سڀ ڪجهه جيڪو اسين مخفي ۽ ظاهر ڪريون ٿا ۽ الله تعالیٰ

يَخْفٰى عَلَى اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ فِي الْاَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاۗءِ ﴿۳۸﴾

کان ڪا به شي زمين ۽ آسمان ۾ ڳجهي ناهي.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ وَهَبَ لِيْ عَلَى الْكِبَرِ اِسْمٰعِيْلَ وَاِسْحٰقَ ۭ

سڀ تعريفون ان الله لاءِ آهن جنهن مون کي پيرسني ۾ (ٻه پٽ) اسماعيل ۽ اسحاق عطا ڪيا.

اِنَّ رَبِّيْ لَسَمِيْعُ الدُّعَاۗءِ ﴿۳۹﴾ رَبِّ اجْعَلْنِيْ مُقِيْمَ الصَّلٰوةِ وَ

بيشڪ منهنجو رب يقيناً دعا جو ٻڌندڙ آهي. اي منهنجا رب تون مون کي نمازي بناءِ ۽

مِنْ ذُرِّيَّتِيْ ڰ رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاۗءِ ﴿۴۰﴾ رَبَّنَا اغْفِرْ لِيْ وَلِوَالِدَيَّ

منهنجي اولاد مان نمازي پيدا ڪر. اي اسان جا رب تون منهنجي دعا کي قبول ڪر. اي اسان جا رب تون مون کي ۽ منهنجي پيءُ ماءُ

وَلِلْمُؤْمِنِيْنَ يَوْمَ يَقُوْمُ الْحِسَابُ ﴿۴۱﴾ وَلَا تَحْسَبَنَّ

۽ مؤمنن کي بخش ڪر ان ڏينهن جڏهن حساب ڪيو ويندو (قيامت) ۽ تون هان الله تعالیٰ

اللّٰهَ غَافِلًا عَمَّا يَعْمَلُ الظّٰلِمُوْنَ ڛ اِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ

کي ظالمن جي عملن کان بي خبر نه سمجهو. انهن کي مهلت (عذاب کان) ڏني وئي آهي ان

لِيَوْمٍ تَشْخَصُ فِيْهِ الْاَبْصَارُ ﴿۴۲﴾ مُهْطِعِيْنَ مُقْنِعِيْ

ڏينهن لاءِ ته انهن جون اکيون (خوف جي ڪري) کليون وينديون. (۽ اهي) منهن مٿي ڪيون (خواري کان)

رُءُوْسِهِمْ لَا يَرْتَدُّ اِلَيْهِمْ طَرْفُهُمْ ۚ وَاَفْـِٕدَتُهُمْ هَوَاۗءٌ ﴿۴۳﴾

ڊوڙندا، انهن جون نظرون هڪ جاءِ تي کُپي وينديون ۽ انهن جون دليون حيران هونديون.

له تفسير جلالين. ٢ه المفردات في غريب القرآن. ٣ه تفسير جلالين.

وَأَنذِرِ النَّاسَ يَوْمَ يَأْتِيهِمُ الْعَذَابُ فَيَقُولُ الَّذِينَ ظَلَمُوا رَبَّنَا

۽ توهان ماڻهن کي ان ڏينهن کان ڊيڄار جڏهن انهن تي عذاب ايندو، پوءِ ظالم چوندا اي اسان جا رب تون

أَخِّرْنَا إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ نُّجِبْ دَعْوَتَكَ وَنَتَّبِعِ الرُّسُلَ ۗ أَوَلَمْ تَكُونُوا

اسان کي ٿوري وقت لاءِ مهلت ڏي، اسين تنهنجي حڪم قبول ڪريون ۽ پيغمبرن جي تابعداري ڪريون، الله فرمائيندو

أَقْسَمْتُم مِّن قَبْلُ مَا لَكُم مِّن زَوَالٍ ﴿٤٤﴾ وَسَكَنتُمْ فِي مَسَاكِنِ الَّذِينَ

توهان دنيا ۾ قسم کڻندا هئا ته اسان کي ڪو به زوال نه ايندو. ۽ توهان انهن ظالمن جي گهرن ۾ رهيا جن

ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ وَتَبَيَّنَ لَكُمْ كَيْفَ فَعَلْنَا بِهِمْ وَضَرَبْنَا لَكُمُ

پنهنجي نفسن سان ظلم ڪيو ۽ توهان کي چڱي طرح معلوم ٿيو ته اسان انهن ظالمن سان ڇا ڪيو ۽ اسان توهان لاءِ مثال

الْأَمْثَالَ ﴿٤٥﴾ وَقَدْ مَكَرُوا مَكْرَهُمْ وَعِندَ اللَّهِ مَكْرُهُمْ وَإِن كَانَ

بيان ڪيا. بيشڪ انهن وڏيون خفيه تدبيرون ڪيون ۽ الله تعالىٰ وٽ سندن مڪر جو علم ۽ جزا آهي ۽ جيتوڻيڪ

مَكْرُهُمْ لِتَزُولَ مِنْهُ الْجِبَالُ ﴿٤٦﴾ فَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ مُخْلِفَ وَعْدِهِ

انهن جي مڪر سان جبل (پنهنجي جاءِ تان) هٽي وڃن. پوءِ توهان نه سمجهو ته الله تعالىٰ رسولن سان ڪيل وعدي کي

رُسُلَهُ ۗ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ ذُو انتِقَامٍ ﴿٤٧﴾ يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ

پورو نه ڪندو، بيشڪ الله تعالىٰ غالب انتقام وٺندڙ آهي. جنهن ڏينهن زمين مٽجي ويندي سواءِ زمين جي

وَالسَّمَاوَاتُ ۖ وَبَرَزُوا لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ ﴿٤٨﴾ وَتَرَى الْمُجْرِمِينَ

۽ آسمان (مٽجي ويندا) ۽ سڀئي الله تعالىٰ وٽ گڏ ٿيندا جيڪو واحد القهار آهي. ۽ ان ڏينهن توهان مجرمن کي ڏسندا

يَوْمَئِذٍ مُّقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ ﴿٤٩﴾ سَرَابِيلُهُم مِّن قَطِرَانٍ وَتَغْشَىٰ

ته اهي زنجيرن ۾ جڪڙيل هوندا، انهن جا پهراڻ گرم ٽامي جا هوندا ۽ انهن جي

وُجُوهَهُمُ النَّارُ ﴿٥٠﴾ لِيَجْزِيَ اللَّهُ كُلَّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ ۚ إِنَّ اللَّهَ

چهرن کي باهه ڍڪيندي. ان لاءِ ته الله هر نفس کي سندس عمل موجب جزا ڏئي، بيشڪ الله تعالىٰ

ك تفسير كبير. ك تفسير جلالين. ك المفردات في غريب القرآن.

سَرِيْعُ الْحِسَابِ ﴿٥١﴾ هٰذَا بَلٰغٌ لِّلنَّاسِ وَلِيُنْذَرُوْا بِهٖ وَ

جلد حساب ڪندڙ آهي. هي (قرآن) ماڻھن لا نصيحت آهي ۽ پڻ ته انهيءَ ڪري کان خوف ڪن ۽

لِيَعْلَمُوْٓا اَنَّمَا هُوَ اِلٰهٌ وَّاحِدٌ وَّلِيَذَّكَّرَ اُولُوا الْاَلْبَابِ ﴿٥٢﴾

پڻ اهو معلوم ڪن ته معبود برحق فقط هڪ الله تعالیٰ آهي ۽ پڻ ته عقلمند انهيءَ مان نصيحت حاصل ڪن.

سُوْرَةُ الْحِجْرِ مَكِّيَّةٌ

اٰيَاتُهَا ٩٩ (١٥) (٥٤) رُكُوْعَاتُهَا ٦

سورة حجر مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي انهيءَ ۾ ٩٩ آيتون ۽ ٦ رڪوع آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

الله تعالیٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ۽ ٻاجهارو (آهي)

الٓرٰ تِلْكَ اٰيٰتُ الْكِتٰبِ وَقُرْاٰنٍ مُّبِيْنٍ ﴿١﴾

الٓرٰ. هي مقدس ڪتاب ۽ قرآن مبين جون آيتون آهن.

رُبَمَا يَوَدُّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَوْ كَانُوْا مُسْلِمِيْنَ ﴿٢﴾

ڪافر گهڻيون آرزوئون ڪندا ته ڪاش اهي مسلمان ٿين ها.

ذَرْهُمْ يَاْكُلُوْا وَيَتَمَتَّعُوْا وَيُلْهِهِمُ الْاَمَلُ فَسَوْفَ

تون انهن (ڪافرن) کي ڇڏي ڏي ته کائن پيئن ۽ دنيا مان نفعو وٺن ۽ سندن ڊگهي حياتي جي ڪوڙي اميد انهن کي ٻين ڪمن کان روڪي ڇڏي، سو هو پاڻ جلدي

يَعْلَمُوْنَ ﴿٣﴾ وَمَآ اَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ اِلَّا وَلَهَا كِتَابٌ

معلوم ڪندا. ۽ اسان نه هلاڪ ڪيا ڳوٺن وارا مگر انهن جي هلاڪت جو وقت

مَّعْلُوْمٌ ﴿٤﴾ مَا تَسْبِقُ مِنْ اُمَّةٍ اَجَلَهَا وَمَا يَسْتَاْخِرُوْنَ ﴿٥﴾

معلوم هو. ڪا امت هلاڪت جي وقت کان اڳتي پوئتي ٿي نه ٿي سگهي.

وَقَالُوْا يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْ نُزِّلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ اِنَّكَ لَمَجْنُوْنٌ ﴿٦﴾

۽ ڪافر (مذاق ڪندي) چوندا آهن اي شخص جنهن تي قرآن نازل ڪيو ويو آهي (اهو) بيشڪ مجنون آهي.

له تفسير جامع البيان و تفسير جلالين. ٢ه ۽ ٣ه تفسير جلالين. ٤ه تفسير جامع البيان. ٥ه تفسير مظهري. ٦ه تفسير ڪبير الامام فخر الدين رازي.

سَرِيْعُ الْحِسَابِ ﴿٥١﴾ هٰذَا بَلٰغٌ لِّلنَّاسِ وَلِيُنْذَرُوْا بِهٖ وَ

جلد حساب ڪندڙ آهي . هي (قرآن) ماڻهن لاءِ نصيحت آهي ۽ پڻ ته انهيءَ ڪان خوف ڪن ۽

لِيَعْلَمُوْا اَنَّمَا هُوَ اِلٰهٌ وَّاحِدٌ وَّلِيَذَّكَّرَ اُولُوا الْاَلْبَابِ ﴿٥٢﴾

پڻ اهو معلوم ڪن ته معبود برحق فقط هڪ الله تعالیٰ آهي ۽ پڻ ته عقلمند انهيءَ مان نصيحت حاصل ڪن .

سُوْرَةُ الْحِجْرِ مَكِّيَّةٌ

اٰيَاتُهَا ٩٩ (١٥) (٥٤) رُكُوْعَاتُهَا ٦

سورة حجر مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي انهيءَ ۾ ٩٩ آيتون ۽ ٦ رڪوع آهن .

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

الله تعالیٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ۽ رحم ڪرڻ وارو (آهي)

الٓرٰ تِلْكَ اٰيٰتُ الْكِتٰبِ وَقُرْاٰنٍ مُّبِيْنٍ ﴿١﴾

الرا . هي مقدس ڪتاب ۽ قرآن مبين جون آيتون آهن .

رُبَمَا يَوَدُّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَوْ كَانُوْا مُسْلِمِيْنَ ﴿٢﴾

ڪافر گهڻيون آرزوئون ڪندا ته ڪاش اهي مسلمان ٿين ها .

ذَرْهُمْ يَاْكُلُوْا وَيَتَمَتَّعُوْا وَيُلْهِهِمُ الْاَمَلُ فَسَوْفَ

تون انهن (ڪافرن) کي ڇڏي ڏي ته کائن پيئن ۽ دنيا مان نفعو وٺن ۽ ڊگهي حياتيءَ جي آرزو انهن کي غافل ڪري رکي پوءِ پاڻ جلدي

يَعْلَمُوْنَ ﴿٣﴾ وَمَآ اَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍ اِلَّا وَلَهَا كِتَابٌ

معلوم ڪندا . ۽ اسان نه هلاڪ ڪيا ڳوٺن وارا مگر انهن جي هلاڪت جو وقت

مَّعْلُوْمٌ ﴿٤﴾ مَا تَسْبِقُ مِنْ اُمَّةٍ اَجَلَهَا وَمَا يَسْتَاْخِرُوْنَ ﴿٥﴾

معلوم هو . ڪا امت هلاڪت جي وقت کان اڳتي پوئتي ٿي نه ٿي سگهي .

وَقَالُوْا يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْ نُزِّلَ عَلَيْهِ الذِّكْرُ اِنَّكَ لَمَجْنُوْنٌ ﴿٦﴾

۽ ڪافر (مذاق طور چون ٿا) چيو ته اهو شخص جنهن تي قرآن نازل ڪيو ويو آهي (اهو) بيشڪ مجنون آهي .

تفسير جامع البيان و تفسير جلالين . ته ۾ ته تفسير جلالين . ته تفسير جامع البيان . تفسير مظهري . تفسير ڪبير الامام فخر الدين رازي .

لَوْ مَا تَأْتِيْنَا بِالْمَلٰٓئِكَةِ اِنْ كُنْتَ مِنَ الصّٰدِقِيْنَ ⑦

جيڪڏهن تون (نبوت جي دعويٰ) سچو آهين ته پوءِ ڇو تون ملائڪن کي آڻين (اهي شاهدي ڏين ته تون سچو رسول آهين).

مَا نُنَزِّلُ الْمَلٰٓئِكَةَ اِلَّا بِالْحَقِّ وَمَا كَانُوْٓا اِذًا مُّنْظَرِيْنَ ⑧

اسين ملائڪ ڏنا نازل ڪريون مگر حق سان ۽ انهن کي ان وقت مهلت نه ڏني ويندي.

اِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَاِنَّا لَهٗ لَحٰفِظُوْنَ ⑨ وَلَقَدْ

بيشڪ اسان قرآن ڪريم نازل فرمايو آهي ۽ بيشڪ اسين پاڻ ان جا محافظ آهيون. ۽ تحقيق اسان

اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِيْ شِيَعِ الْاَوَّلِيْنَ ⑩ وَمَا يَاْتِيْهِمْ مِّنْ

توکان اڳين امتن ۾ به رسول موڪليا. ۽ نه ڪي آيو انهن وٽ ڪو

رَّسُوْلٍ اِلَّا كَانُوْا بِهٖ يَسْتَهْزِءُوْنَ ⑪ كَذٰلِكَ نَسْلُكُهٗ فِيْ

پيغمبر مگر ان سان اهي مذاق ڪندا هئا. اهڙي طرح اسين (مذاق کي) مجرمن جي دلين

قُلُوْبِ الْمُجْرِمِيْنَ ⑫ لَا يُؤْمِنُوْنَ بِهٖ وَقَدْ خَلَتْ سُنَّةُ

۾ داخل ڪريون ٿا. (انهي سببان) اهي قرآن ڪريم تي ايمان نه آڻيندا ۽ تحقيق پهرين ڪافرن جو به اهو طريقو

الْاَوَّلِيْنَ ⑬ وَلَوْ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَابًا مِّنَ السَّمَآءِ فَظَلُّوْا فِيْهِ

هو. ۽ جيڪڏهن (بالفرض) اسين ڪافرن لاءِ ڪو آسمان جو دروازو کولي ڇڏيون پوءِ اهي ان ۾

يَعْرُجُوْنَ ⑭ لَقَالُوْٓا اِنَّمَا سُكِّرَتْ اَبْصَارُنَا بَلْ نَحْنُ قَوْمٌ

چڙهن. تڏهن به اهي چوندا ته اسان جي نظربندي ڪئي وئي آهي بلڪ اسان تي جادو

مَّسْحُوْرُوْنَ ⑮ وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي السَّمَآءِ بُرُوْجًا وَّزَيَّنّٰهَا

ڪيو ويو آهي. ۽ تحقيق اسان آسمان ۾ برج (ستارا) پيدا ڪيا ۽ اسان انهن کي ڏسندڙن لاءِ

لِلنّٰظِرِيْنَ ⑯ وَحَفِظْنٰهَا مِنْ كُلِّ شَيْطٰنٍ رَّجِيْمٍ ⑰

خوبصورت بنايو. ۽ اسان انهن کي هر شيطان مردود کان محفوظ بنايو.

ع ١

ك تفسير مظهري. ل تفسير ابن عباس. ك تفسير مظهري. ك تفسير بيضاوي. ك تفسير النسفي.

إِلَّا مَنِ اسْتَرَقَ السَّمْعَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ مُّبِينٌ ﴿۱۸﴾ وَالْأَرْضَ

مگر جيڪو شيطان لِڪ چِپ ۾ (غيب جون خبرون) ٻڌي ته پوءِ ان جي پويان روشن شعلو لڳي ٿو. ۽ اسان زمين کي

مَدَدْنٰهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ

وڇايو ۽ ان ۾ اسان جبل کوڙيا ۽ اسان ان ۾ حسب[ل] ضرورت

شَيْءٍ مَّوْزُونٍ ﴿۱۹﴾ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ وَمَنْ لَّسْتُمْ

هر شي پيدا ڪئي. ۽ اسان ان ۾ توهان لاءِ ضرورت زندگي جي هر شي پيدا ڪئي ۽ انهن لاءِ به جن

لَهُ بِرٰزِقِينَ ﴿۲۰﴾ وَإِنْ مِّنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَآئِنُهُ وَمَا

کي توهان رزق ڏيندڙ نه آهيو. ۽ اسان وٽ هر شي جا خزانا (موجود) آهن ۽ اسان انهن کي پنهنجي

نُنَزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَّعْلُومٍ ﴿۲۱﴾ وَأَرْسَلْنَا الرِّيٰحَ لَوَاقِحَ

مقرر ڪيل اندازي سان نازل ڪريون ٿا. ۽ اسان ڪکرن کي کڻندڙ هوائون موڪليون ٿا

فَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَأَسْقَيْنٰكُمُوهُ وَمَآ أَنْتُمْ

پوءِ اسان آسمان مان مينهن وسايو پوءِ اسان توهان کي اهو پاڻي پياريو. ۽ توهان ان پاڻي کي

لَهُ بِخٰزِنِينَ ﴿۲۲﴾ وَإِنَّا لَنَحْنُ نُحْيِي وَنُمِيتُ وَنَحْنُ

گڏ ڪندڙ نه آهيو. ۽ بيشڪ اسين ئي جيارڻ وارا ۽ اسين ئي مارڻ وارا آهيون ۽ اسين ئي

الْوٰرِثُونَ ﴿۲۳﴾ وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنْكُمْ وَلَقَدْ

(هر شي جا) مالڪ آهيون. ۽ تحقيق اسان کي معلوم آهي جيڪي توهان مان اڳتي وڌيا ۽ اسان کي معلوم آهي

عَلِمْنَا الْمُسْتَأْخِرِينَ ﴿۲۴﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَحْشُرُهُمْ إِنَّهُ

جيڪي توهان مان پوئتي رهيا. ۽ بيشڪ توهان جو رب انهن سڀني کي گڏ ڪندو، بيشڪ اهو

حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿۲۵﴾ وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصٰلٍ

وڏي حڪمت وارو ڄاڻندڙ آهي. ۽ تحقيق اسان آدم کي کڙڪندڙ واري مٽي مان پيدا ڪيو

ع ۲

مِّنْ حَمَاٍ مَّسْنُوْنٍ ﴿٢٦﴾ وَالْجَآنَّ خَلَقْنٰهُ مِنْ قَبْلُ مِنْ

اھا مٽيءَ ڪاري (۽) بدبودار ھئي. ۽ انسان جنن کي اُن کان اڳ ۾ شعله ھڻندڙ باھ مان

نَّارِ السَّمُوْمِ ﴿٢٧﴾ وَاِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنِّيْ

پيدا ڪيو. ۽ ياد ڪريو توھان اي حبيب جڏھن وقت توھانجي رب ملائڪن کي حڪم فرمايو ته بيشڪ آئون

خَالِقٌۢ بَشَرًا مِّنْ صَلْصَالٍ مِّنْ حَمَاٍ مَّسْنُوْنٍ ﴿٢٨﴾ فَاِذَا

ھڪ انسان کي کڙڪي واري، ڪاري، بدبودار مٽيءَ مان پيدا ڪندڙ آھيان. پوءِ جڏھن وقت

سَوَّيْتُهٗ وَنَفَخْتُ فِيْهِ مِنْ رُّوْحِيْ فَقَعُوْا لَهٗ

آئون انجي تخليق مڪمل ڪريان ۽ آئون اُن ۾ پنھنجو روح ڦوڪيان ته پوءِ توھان سڀئي انجي اڳيان سجدي

سٰجِدِيْنَ ﴿٢٩﴾ فَسَجَدَ الْمَلٰٓئِكَةُ كُلُّهُمْ اَجْمَعُوْنَ ﴿٣٠﴾

۾ ڪري پئجو. پوءِ (حڪم موجب) سمورن ملائڪن گڏجي (آدم کي) سجدو ڪيو.

اِلَّآ اِبْلِيْسَ ؕ اَبٰٓى اَنْ يَّكُوْنَ مَعَ السّٰجِدِيْنَ ﴿٣١﴾ قَالَ يٰٓاِبْلِيْسُ

ابليس کان علاوه، ابليس انڪار ڪيو جو سجدي ڪندڙن مان ھجي. الله تعاليٰ فرمايو اي ابليس

مَا لَكَ اَلَّا تَكُوْنَ مَعَ السّٰجِدِيْنَ ﴿٣٢﴾ قَالَ لَمْ اَكُنْ لِّاَسْجُدَ لِبَشَرٍ

توکي ڇا ٿيو جو تون سجدي ڪندڙن مان نه ٿئين. ابليس چيو مونکي مناسب ناھي ته آئون ھڪ انسان کي

خَلَقْتَهٗ مِنْ صَلْصَالٍ مِّنْ حَمَاٍ مَّسْنُوْنٍ ﴿٣٣﴾ قَالَ فَاخْرُجْ مِنْهَا

سجدو ڪريان جنھن کي تو کڙڪي واري ڪاري، بدبودار مٽيءَ مان پيدا ڪيو آھي. الله فرمايو تون بهشت مان نڪري وڃ

فَاِنَّكَ رَجِيْمٌ ﴿٣٤﴾ وَّاِنَّ عَلَيْكَ اللَّعْنَةَ اِلٰى يَوْمِ الدِّيْنِ ﴿٣٥﴾ قَالَ

پوءِ بيشڪ تون تڙيل آھين. ۽ بيشڪ توتي قيامت جي ڏينھن تائين لعنت آھي. ابليس چيو

رَبِّ فَاَنْظِرْنِيْٓ اِلٰى يَوْمِ يُبْعَثُوْنَ ﴿٣٦﴾ قَالَ فَاِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِيْنَ ﴿٣٧﴾

اي منھنجا رب پوءِ تون مونکي قيامت جي ڏينھن تائين مهلت ڏي. الله فرمايو بيشڪ توکي ان مقرر وقت

١ـ تفسير جامع البيان. ٢ـ تفسير بيضاوي.

إِلَىٰ يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ ﴿٣٨﴾ قَالَ رَبِّ بِمَا أَغْوَيْتَنِي لَأُزَيِّنَنَّ

(قيامت) تائين موڪل آهي. ابليس چيو اي منهنجا رب قسم سان تو مون کي گمراهه ڪيو، آءٌ انهن

لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَلَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٣٩﴾ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ

کي زمين ۾ ڀلائيندس ۽ ضرور آءٌ انهن سڀني کي گمراهه ڪندس. تنهنجي مخلص ٻانهن

الْمُخْلَصِينَ ﴿٤٠﴾ قَالَ هَٰذَا صِرَاطٌ عَلَيَّ مُسْتَقِيمٌ ﴿٤١﴾ إِنَّ عِبَادِي

کان علاوه. الله تعالىٰ فرمايو هي منهنجي طرف سڌو رستو آهي. بيشڪ منهنجي ٻانهن

لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ إِلَّا مَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْغَاوِينَ ﴿٤٢﴾ وَإِنَّ

تي تنهنجي ڪا به حجت نه هلندي، سواءِ انهن جي جيڪي گمراهه تنهنجي تابعداري ڪندا. ۽ بيشڪ

جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٤٣﴾ لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَابٍ لِكُلِّ بَابٍ

انهن سڀني جي جاءِ جهنم هوندي. جهنم جا ست دروازا هوندا، هر هڪ دروازي لاءِ

مِنْهُمْ جُزْءٌ مَقْسُومٌ ﴿٤٤﴾ إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٤٥﴾ ادْخُلُوهَا

(جهنمين جا) ڀاڱا مقرر ڪيل هوندا. بيشڪ پرهيزگار باغن ۽ چشمن ۾ هوندا. (فرشتا چوندا) توهان بهشت ۾

بِسَلَامٍ آمِنِينَ ﴿٤٦﴾ وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غِلٍّ إِخْوَانًا

سلامتيءَ امن سان داخل ٿيو. ۽ اسين بهشتين جي دلين مان ڪيني کي ٻاهر ڪڍنداسين، اهي پاڻ ۾ ڀائر ٿي تختن تي

عَلَىٰ سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ ﴿٤٧﴾ لَا يَمَسُّهُمْ فِيهَا نَصَبٌ وَمَا هُمْ مِنْهَا

هڪ ٻئي جي سامهون ٿي ويهندا. انهن کي بهشت ۾ ڪا به تڪليف نه پهچندي ۽ نه ئي اهي بهشت مان

بِمُخْرَجِينَ ﴿٤٨﴾ نَبِّئْ عِبَادِي أَنِّي أَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿٤٩﴾ وَأَنَّ

ٻاهر ڪڍيا ويندا. رسول عربي ﷺ توهان منهنجي ٻانهن کي ٻڌايو ته بيشڪ آءٌ ئي غفور رحيم آهيان. ۽ بيشڪ

عَذَابِي هُوَ الْعَذَابُ الْأَلِيمُ ﴿٥٠﴾ وَنَبِّئْهُمْ عَنْ ضَيْفِ إِبْرَاهِيمَ ﴿٥١﴾

منهنجو عذاب ئي دردناڪ عذاب آهي. ۽ توهان ﷺ پنهنجي امت کي (حضرت) ابراهيم جي مهمانن جي خبر ٻڌايو.

ع ٣ — وقف لازم

له تفسير روح البيان. ٢ه تفسير جلالين. ٣ه تفسير روح البيان وتفسير النسفي.

إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلَامًا ۖ قَالَ إِنَّا مِنكُمْ وَجِلُونَ ﴿٥٢﴾ قَالُوا

جڏهن انهن (فرشتن) ابراهيم وٽ اچي السلام عليڪم چيو، ابراهيم چيو بيشڪ اسين توهان کان خوف ڪريون ٿا. فرشتن چيو

لَا تَوْجَلْ إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ عَلِيمٍ ﴿٥٣﴾ قَالَ أَبَشَّرْتُمُونِي عَلَىٰ

تون خوف نه ڪر بيشڪ اسين توکي هڪ علم واري پٽ جي مبارڪ ڏيون ٿا. ابراهيم چيو ڇا توهان مون کي پيرسني ۾ مبارڪ

أَن مَّسَّنِيَ الْكِبَرُ فَبِمَ تُبَشِّرُونَ ﴿٥٤﴾ قَالُوا بَشَّرْنَاكَ بِالْحَقِّ

ڏيو ٿا، پوءِ (هاڻي) توهان مون کي ڪهڙي مبارڪ ڏيو ٿا! فرشتن چيو اسين توکي سچي بشارت ڏيون ٿا

فَلَا تَكُن مِّنَ الْقَانِطِينَ ﴿٥٥﴾ قَالَ وَمَن يَقْنَطُ مِن رَّحْمَةِ رَبِّهِ إِلَّا

پوءِ تون نا اميدن مان نه ٿي. ابراهيم چيو ته رب جي رحمت مان گمراهن کان سواءِ ڪير

الضَّالُّونَ ﴿٥٦﴾ قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ ﴿٥٧﴾ قَالُوا إِنَّا

نااميد ٿو ٿئي. ابراهيم چيو ته اي فرشتا توهان ڪهڙي ڪم سان آيا آهيو. فرشتن چيو بيشڪ اسين

أُرْسِلْنَا إِلَىٰ قَوْمٍ مُّجْرِمِينَ ﴿٥٨﴾ إِلَّا آلَ لُوطٍ ۖ إِنَّا لَمُنَجُّوهُمْ

هڪ مجرم قوم ڏانهن (عذاب لاءِ) موڪليا ويا آهيون. لوط (پيغمبر) جي خاندان کان علاوه، بيشڪ اسين لوط جي گهر واري

أَجْمَعِينَ ﴿٥٩﴾ إِلَّا امْرَأَتَهُ قَدَّرْنَا ۙ إِنَّهَا لَمِنَ الْغَابِرِينَ ﴿٦٠﴾ فَلَمَّا

کان علاوه سندس سموري خاندان کي نجات ڏينداسين، بيشڪ اها هلاڪ ٿيڻ وارن مان هوندي. پوءِ جڏهن

جَاءَ آلَ لُوطٍ الْمُرْسَلُونَ ﴿٦١﴾ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ مُّنكَرُونَ ﴿٦٢﴾

لوط وٽ فرشتا (عذاب وارا) آيا. لوط (فرشتن کي) چيو ته بيشڪ توهان ناواقف ماڻهو آهيو.

قَالُوا بَلْ جِئْنَاكَ بِمَا كَانُوا فِيهِ يَمْتَرُونَ ﴿٦٣﴾ وَأَتَيْنَاكَ بِالْحَقِّ

فرشتن چيو بلڪ اسين تو وٽ اهو (عذاب) کڻي آيا آهيون جنهن ۾ اهي شڪ ڪندا هئا. ۽ اسين تو وٽ سچ کڻي آيا آهيون

وَإِنَّا لَصَادِقُونَ ﴿٦٤﴾ فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِّنَ اللَّيْلِ وَاتَّبِعْ

۽ بيشڪ اسين سچا آهيون. پوءِ تون پنهنجي گهر وارن کي رات جي حصي ۾ ٻاهر ڪڍي وڃ

۱ تفسير بيضاوي. ۲ تفسير جلالين. ۳ تفسير روح البيان. ۴ تفسير ابن عباس. ۵ تفسير جلالين و تفسير ڪمالين.

أَدْبَارَهُمْ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنْكُمْ أَحَدٌ وَّامْضُوْا حَيْثُ

۽ توهان مان ڪو به پويان نه ڏسي، ۽ توهان اوڏانهن هليا وڃو جيڏانهن توهان

تُؤْمَرُوْنَ ﴿٦٥﴾ وَقَضَيْنَآ إِلَيْهِ ذٰلِكَ الْأَمْرَ أَنَّ دَابِرَ هٰٓؤُلَآءِ

کي حڪم ڪيو ويو آهي. ۽ اسان لوط کي اهو فيصلو ٻڌائي ڇڏيو ته تحقيق صبح جي وقت انهن جي

مَقْطُوْعٌ مُّصْبِحِيْنَ ﴿٦٦﴾ وَجَآءَ أَهْلُ الْمَدِيْنَةِ يَسْتَبْشِرُوْنَ ﴿٦٧﴾

پاڙ پٽي ويندي. ۽ شهر (سدوم) جا وارا خوش ٿي آيا.

قَالَ إِنَّ هٰٓؤُلَآءِ ضَيْفِيْ فَلَا تَفْضَحُوْنِ ﴿٦٨﴾ وَاتَّقُوا اللّٰهَ وَلَا

لوط چيو تحقيق اهي منهنجا مهمان آهن پوءِ توهان مون کي شرمندو نه ڪريو. ۽ الله تعالىٰ جو خوف ڪريو ۽

تُخْزُوْنِ ﴿٦٩﴾ قَالُوْٓا أَوَلَمْ نَنْهَكَ عَنِ الْعٰلَمِيْنَ ﴿٧٠﴾

مون کي خوار نه ڪريو. انهن چيو ڇا اسان تو کي ٻين جي معاملي ۾ پوڻ کان منع نه ڪئي هئي؟

قَالَ هٰٓؤُلَآءِ بَنٰتِيْٓ إِنْ كُنْتُمْ فٰعِلِيْنَ ﴿٧١﴾ لَعَمْرُكَ إِنَّهُمْ لَفِيْ

لوط چيو اهي منهنجون ڌيئرون آهن جيڪڏهن توهان اهڙو ڪرڻ چاهيو ٿا. (اي رسول) توهان جي زندگي جو قسم ته بيشڪ اهي پنهنجي

سَكْرَتِهِمْ يَعْمَهُوْنَ ﴿٧٢﴾ فَأَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ مُشْرِقِيْنَ ﴿٧٣﴾ فَجَعَلْنَا

نشي ۾ انڌا ٿي پيا. پوءِ صبح جي وقت انهن کي هڪ خطرناڪ آواز انهن کي ورتو. پوءِ اسان اُن

عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِّنْ سِجِّيْلٍ ﴿٧٤﴾ إِنَّ

ڳوٺ کي برباد ڪيو ۽ اسان انهن جي مٿان پڪل ٺڪرين جو مينهن وسايو. بيشڪ

فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّلْمُتَوَسِّمِيْنَ ﴿٧٥﴾ وَإِنَّهَا لَبِسَبِيْلٍ مُّقِيْمٍ ﴿٧٦﴾ إِنَّ

انهي ۾ عقلمندن لاءِ نشانيون آهن. ۽ بيشڪ اهو ڳوٺ ان رستي تي آهي جيڪو هلندڙ آهي. بيشڪ

فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِّلْمُؤْمِنِيْنَ ﴿٧٧﴾ وَإِنْ كَانَ أَصْحٰبُ الْأَيْكَةِ

انهي ۾ مومنن لاءِ نشاني آهي. ۽ شعيب جي قوم وارا به

لَظٰلِمِيْنَ ﴿٧٨﴾ فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ ۘ وَاِنَّهُمَا لَبِاِمَامٍ مُّبِيْنٍ ﴿٧٩﴾ وَلَقَدْ

ظالم هئا. پوءِ اسان انهن کان انتقام ورتو، ۽ بيشڪ اهي ٻئي ڳوٺ کُليل رستي تي آهن. ۽ تحقيق

كَذَّبَ اَصْحٰبُ الْحِجْرِ الْمُرْسَلِيْنَ ﴿٨٠﴾ وَاٰتَيْنٰهُمْ اٰيٰتِنَا فَكَانُوْا عَنْهَا

حِجر وارن رسولن کي ڪوڙو سمجهيو. ۽ اسان انهن کي نشانيون ڏنيون پوءِ انهن نشانين کان

مُعْرِضِيْنَ ﴿٨١﴾ وَكَانُوْا يَنْحِتُوْنَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوْتًا اٰمِنِيْنَ ﴿٨٢﴾

ڪان انڪار ڪيو. ۽ اهي بنا ڪنهن خوف خطري جي جبلن کي تراشي گهر تيار ڪندا هئا.

فَاَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ مُصْبِحِيْنَ ﴿٨٣﴾ فَمَآ اَغْنٰى عَنْهُمْ مَّا كَانُوْا

پوءِ صُبح جي وقت انهن کي خوفناڪ آواز (عذاب) پهتو. پوءِ سندن مضبوط گهر ۽ ملڪيت ڪين عذاب الاهي

يَكْسِبُوْنَ ﴿٨٤﴾ وَمَا خَلَقْنَا السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَآ

کان بچائي نه سگهيا. ۽ نه پيدا ڪيو اسان آسمانن ۽ زمين کي ۽ جيڪي شيون انهن جي وچ ۾

اِلَّا بِالْحَقِّ ۭ وَاِنَّ السَّاعَةَ لَاٰتِيَةٌ فَاصْفَحِ الصَّفْحَ الْجَمِيْلَ ﴿٨٥﴾

آهن مگر حق سان. ۽ بيشڪ قيامت ايندڙ آهي، پوءِ توهان انهن کي سُهڻي نموني سان درگذر ڪريو.

اِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْخَلّٰقُ الْعَلِيْمُ ﴿٨٦﴾ وَلَقَدْ اٰتَيْنٰكَ سَبْعًا مِّنَ الْمَثَانِيْ

بيشڪ توهان جو رب ئي خوب پيدا ڪندڙ ڄاڻندڙ آهي. ۽ تحقيق اسان توهان کي الحمد شريف ۽

وَالْقُرْاٰنَ الْعَظِيْمَ ﴿٨٧﴾ لَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ اِلٰى مَا مَتَّعْنَا بِهٖٓ اَزْوَاجًا

قرآن عظيم عطا ڪيو آهي. توهان ڪافرن جي دنياوي ساز و سامان ڏانهن متوجه

مِّنْهُمْ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِيْنَ ﴿٨٨﴾ وَقُلْ

نه ٿيو ۽ ڪافرن جي ايمان نه آڻڻ تي غم نه ڪريو ۽ توهان مؤمنن سان نرمي ڪريو. ۽ توهان فرمايو

اِنِّيْٓ اَنَا النَّذِيْرُ الْمُبِيْنُ ﴿٨٩﴾ كَمَآ اَنْزَلْنَا عَلَى الْمُقْتَسِمِيْنَ ﴿٩٠﴾

ته بيشڪ آءٌ صاف ڊيڄاريندڙ آهيان. جيئن ته اسان تقسيم ڪندڙن تي عذاب لاٿو.

انهن ويران ڳوٺن کي ڏسي مڪي وارا عبرت حاصل ڪري سگهن ٿا. تفسير (منزل ٣) مظهري. حِجر: شام ۽ حجاز جي وچ ۾ هڪ وادي هئي ان ۾ قوم ثمود رهندي هئي. از تفسير روح المعاني. تفسير النسفي. تفسير روح البيان.

الَّذِينَ جَعَلُوا الْقُرْاٰنَ عِضِينَ ﴿٩١﴾ فَوَرَبِّكَ لَنَسْـَٔلَنَّهُمْ اَجْمَعِينَ ﴿٩٢﴾

يعني جن ماڻهن قرآن ڪريم کي ٽڪرا ٽڪرا ڪيو. پوءِ مون کي قسم آهي توهان جي رب جو ته اسين انهن سڀني کان

عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾ فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ وَاَعْرِضْ عَنِ

عملن بابت سوال ڪنداسون. پوءِ توهان اهي شرعي حڪم ظاهر ڪريو جنهن جو توهان کي حڪم ڪيو ويو آهي ۽ مشرڪن

الْمُشْرِكِينَ ﴿٩٤﴾ اِنَّا كَفَيْنٰكَ الْمُسْتَهْزِءِينَ ﴿٩٥﴾ الَّذِينَ يَجْعَلُونَ

کان پاسو ڪريو. بيشڪ اسين انهن مذاق ڪندڙن کي تباهه ڪنداسين. يعني جيڪي ماڻهو الله تعالیٰ سان

مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٩٦﴾ وَلَقَدْ نَعْلَمُ اَنَّكَ يَضِيقُ

شرڪ ڪن ٿا، پوءِ انهن کي جلدي خبر پئجي ويندي. ۽ بيشڪ اسين ڄاڻون ٿا ته تحقيق توهان جو سينو

صَدْرُكَ بِمَا يَقُولُونَ ﴿٩٧﴾ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَكُنْ مِّنَ

تنگ ٿئي ٿو انهن جي ڳالهين ڪرڻ سان. پوءِ توهان پنهنجي رب جي تسبيح ۽ تعريف ڪريو ۽ توهان سجدي

السّٰجِدِينَ ﴿٩٨﴾ وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتّٰى يَاْتِيَكَ الْيَقِينُ ﴿٩٩﴾

ڪندڙن مان هجو. ۽ آخري وقت تائين توهان عبادت تي (ثابت قدم) رهو.

سُورَةُ النَّحْلِ مَكِّيَّةٌ (١٦) (٧٠)

اٰياتها ١٢٨ — رکوعاتها ١٦

سورة نحل مڪ مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي، انهي ۾ ١٦ رڪوع ۽ ١٢٨ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ ○

الله تعالیٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

اَتٰى اَمْرُ اللّٰهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ سُبْحٰنَهٗ وَتَعٰلٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١﴾

الله تعالیٰ جو عذاب ايندو پوءِ توهان ان جي تڪڙ نه ڪريو. الله تعالیٰ توهان جي شرڪ ڪرڻ کان پاڪ آهي.

يُنَزِّلُ الْمَلٰٓئِكَةَ بِالرُّوحِ مِنْ اَمْرِهٖ عَلٰى مَنْ يَّشَآءُ مِنْ عِبَادِهٖٓ

الله تعالیٰ پنهنجي حڪم سان پنهنجي ٻانهن تي ملائڪن جي معرفت وحي موڪلي ٿو.

تفسير روح البيان. تفسير جلالين. تفسير روح البيان.

أَنْ أَنذِرُوا أَنَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا أَنَا فَاتَّقُونِ ﴿٢﴾ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ

ان لاءِ تہ ماڻھن کي ڊيڄاريو تہ بيشڪ الله هڪ آهي پوءِ توهان مون کان ڊڄو. الله تعالىٰ آسمان ۽

وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ ۚ تَعٰلٰى عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٣﴾ خَلَقَ

زمين کي حق سان پيدا ڪيو، الله تعالىٰ انهن جي شرڪ کان پاڪ آهي. الله تعالىٰ انسان کي

الْإِنسَانَ مِن نُّطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ ﴿٤﴾ وَالْأَنْعَامَ

هڪ قطري مان پيدا ڪيو پوءِ ان وقت اهو (سنڌس) صاف دشمن آهي. ۽ الله تعالىٰ چوپاين کي

خَلَقَهَا ۗ لَكُمْ فِيهَا دِفْءٌ وَمَنَافِعُ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٥﴾ وَ

پيدا ڪيو، توهان انهن مان گرم ڪپڙا ۽ ٻيا نفعا حاصل ڪريو ٿا ۽ انهن مان ڪي چوپايا توهان کائو ٿا. ۽

لَكُمْ فِيهَا جَمَالٌ حِينَ تُرِيحُونَ وَحِينَ تَسْرَحُونَ ﴿٦﴾

جڏهن اهي چوپايا شام جو موٽن ٿا ۽ صبح جو چرڻ لاءِ وڃن ٿا تہ توهان کي (ڏاڍا) وڻن ٿا.

وَتَحْمِلُ أَثْقَالَكُمْ إِلٰى بَلَدٍ لَّمْ تَكُونُوا بَالِغِيهِ إِلَّا بِشِقِّ

۽ (اهي) چوپايا توهان جا ڳرا بار شهر تائين کڻن ٿا جيڪي توهان پهچائي نہ ٿا سگهو مگر سخت

الْأَنفُسِ ۚ إِنَّ رَبَّكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٧﴾ وَالْخَيْلَ وَالْبِغَالَ

تڪليف سان، بيشڪ توهان جو رب يقيناً رؤف رحيم آهي. ۽ الله تعالىٰ گهوڙا ۽ خچر

وَالْحَمِيرَ لِتَرْكَبُوهَا وَزِينَةً ۚ وَيَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨﴾

۽ گڏهہ توهان جي سواري ۽ زينت لاءِ پيدا ڪيا، ۽ الله تعالىٰ اهڙيون شيون پيدا ڪندو جن جو توهان کي علم ناهي.

وَعَلَى اللَّهِ قَصْدُ السَّبِيلِ وَمِنْهَا جَائِرٌ ۚ وَلَوْ شَاءَ

۽ راهہ راست الله تعالىٰ تائين پهچائي ٿي ۽ ڪي رستا ٽيڙا بہ آهن. ۽ جيڪڏهن الله تعالىٰ

لَهَدٰىكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٩﴾ هُوَ الَّذِيٓ أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ

چاهي ها تہ توهان سڀني کي راهہ راست تي هلائي ها. الله تعالىٰ اهو آهي جيڪو توهان لاءِ آسمان مان

ع ٩

ل تفسير روح البيان. ك تفسير مظهري. ك تفسير جلالين. ك جديد (منزل ٣) دور جديد ۾ سواريون ايجاد ٿيون آهن، مثلاً موٽر، ريل، جهاز وغيره جيڪي شيون ايجاد ٿينديون سي منجهن آيت شريف ۾ انهن شين ڏانهن اشارو آهي. تفسير الحسنات

مَآءً لَّكُمْ مِّنْهُ شَرَابٌ وَّمِنْهُ شَجَرٌ فِيْهِ تُسِيْمُوْنَ ﴿١٠﴾

مينهن نازل فرمايو انهيءَ مان توهان[1] لاءِ پيئڻ آهي ۽ انهيءَ مان وڻ ٽڻ پيدا ٿين ٿا جنهن مان توهان (پنهنجي جانورن کي) چاريو ٿا.

يُنْۢبِتُ لَكُمْ بِهِ الزَّرْعَ وَالزَّيْتُوْنَ وَالنَّخِيْلَ وَالْاَعْنَابَ وَ

انهيءَ پاڻيءَ مان توهان لاءِ (الله تعالىٰ) پوکون اُپائي ٿو ۽ زيتون ۽ کجور ۽ انگور ۽

مِنْ كُلِّ الثَّمَرٰتِ ؕ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِّقَوْمٍ يَّتَفَكَّرُوْنَ ﴿١١﴾

هر قسم جا ميوا (پيدا فرمائي ٿو)، بيشڪ انهيءَ ۾ انهيءَ قوم لاءِ نشاني آهي جيڪي فڪر ڪن ٿا.

وَسَخَّرَ لَكُمُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ ۙ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ ؕ وَ

۽ الله تعالىٰ توهان لاءِ رات ۽ ڏينهن ۽ سج ۽ چنڊ مُسخر[2] (تابعدار) ڪيا ۽

النُّجُوْمُ مُسَخَّرٰتٌۢ بِاَمْرِهٖ ؕ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّقَوْمٍ

تارا جيڪي الله جي حُڪم جا پابند آهن، بيشڪ انهيءَ ۾ انهيءَ قوم لاءِ نشاني آهي

يَّعْقِلُوْنَ ﴿١٢﴾ ۙ وَمَا ذَرَاَ لَكُمْ فِي الْاَرْضِ مُخْتَلِفًا

جيڪي عقل رکن ٿا. ۽ اهي شيون جيڪي الله تعالىٰ توهان لاءِ زمين مان پيدا ڪيون جن

اَلْوَانُهٗ ؕ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِّقَوْمٍ يَّذَّكَّرُوْنَ ﴿١٣﴾ وَ

جا مختلف رنگ آهن، بيشڪ انهيءَ ۾ انهيءَ قوم لاءِ نشاني آهي جيڪي نصيحت حاصل ڪن ٿا. ۽

هُوَ الَّذِيْ سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَاْكُلُوْا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَّ

الله تعالىٰ اهو آهي جنهن توهان لاءِ درياءَ مُسخر بنايو، انهيءَ لاءِ جو توهان انهيءَ مان مڇي[3] کائو ٿا ۽

تَسْتَخْرِجُوْا مِنْهُ حِلْيَةً تَلْبَسُوْنَهَا ۚ وَتَرَى الْفُلْكَ مَوَاخِرَ

انهيءَ مان توهان زيور (موتي) ڪڍو ٿا جيڪي توهان زيور ڪري پايو ٿا، ۽ توهان ڏسو ٿا ٻيڙيون پاڻيءَ کي چيري

فِيْهِ وَلِتَبْتَغُوْا مِنْ فَضْلِهٖ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ ﴿١٤﴾

هلن ٿيون ان لاءِ ته توهان انهيءَ مان الله جو فضل حاصل ڪريو ۽ مَنَ توهان شڪر گذار ٿيو.

[1] تنوير المقباس تفسير ابن عباس. [2] مُسخر معنىٰ تابعدار ۽ پابند. [3] تفسير مظهري و تفسير روح البيان.

وَ اَلْقٰى فِى الْاَرْضِ رَوَاسِىَ اَنْ تَمِيْدَ بِكُمْ وَ اَنْهٰرًا وَّ سُبُلًا

۽ الله تعاليٰ زمين ۾ مضبوط جبل کوڙيا تہ متان زمين توهان کي لوڏي ۽ الله تعاليٰ نهرون ۽ رستا پيدا ڪيا

لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُوْنَ ﴿١٥﴾ وَ عَلٰمٰتٍ ؕ وَ بِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُوْنَ ﴿١٦﴾ اَفَمَنْ

ان لاءِ تہ توهان صحيح رستي ۾ هلو. ۽ توهان لاءِ نشانيون پيدا ڪيون ۽ تارن سان اهي رستا لهن ٿا. ڇا پوءِ پيدا ڪندڙ

يَّخْلُقُ كَمَنْ لَّا يَخْلُقُ ؕ اَفَلَا تَذَكَّرُوْنَ ﴿١٧﴾ وَ اِنْ تَعُدُّوْا نِعْمَةَ اللّٰهِ

۽ نہ پيدا ڪندڙ ٻئي برابر ٿي سگهن ٿا، ڇا پوءِ توهان نصيحت نہ ٿا وٺو؟ ۽ جيڪڏهن توهان الله جون نعمتون ڳڻيندا

لَا تُحْصُوْهَا ؕ اِنَّ اللّٰهَ لَغَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿١٨﴾ وَ اللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تُسِرُّوْنَ

تہ ڪين ڳڻي سگهندا، بيشڪ الله تعاليٰ يقيناً غفور رحيم آهي. ۽ الله تعاليٰ توهان جي باطن ۽

وَ مَا تُعْلِنُوْنَ ﴿١٩﴾ وَ الَّذِيْنَ يَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ لَا يَخْلُقُوْنَ

ظاهر کي ڄاڻي ٿو. ۽ جيڪي ماڻهو الله تعاليٰ کان سواءِ (ٻُتن) جي عبادت ڪن ٿا اهي (بت) ڪنهن شي

شَيْـًٔا وَّ هُمْ يُخْلَقُوْنَ ﴿٢٠﴾ اَمْوَاتٌ غَيْرُ اَحْيَآءٍ ۚ وَ مَا يَشْعُرُوْنَ ۙ اَيَّانَ

کي پيدا ڪري نہ ٿا سگهن پر اهي پاڻ پيدا ڪيل آهن. (اهي بت) مئل آهن زنده ناهن، ۽ انهن کي اها بہ خبر ناهي تہ ماڻهو ڪڏهن

يُبْعَثُوْنَ ﴿٢١﴾ اِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَّاحِدٌ ۚ فَالَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ

اٿاريا ويندا. توهان جو معبود فقط هڪ الله آهي، پوءِ اهي ماڻهو جيڪي آخرت ۾ ايمان نہ ٿا

بِالْاٰخِرَةِ قُلُوْبُهُمْ مُّنْكِرَةٌ وَّ هُمْ مُّسْتَكْبِرُوْنَ ﴿٢٢﴾ لَا جَرَمَ

آڻن انهن جون دليون (توحيد کان) منڪر آهن ۽ اهي تڪبر ڪن ٿا. في الحقيقة

اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّوْنَ وَ مَا يُعْلِنُوْنَ ؕ اِنَّهٗ لَا يُحِبُّ

بيشڪ الله تعاليٰ ڄاڻي ٿو جيڪو اهي لڪائن ٿا ۽ جيڪو اهي ظاهر ڪن ٿا. بيشڪ الله تعاليٰ تڪبر ڪندڙن

الْمُسْتَكْبِرِيْنَ ﴿٢٣﴾ وَ اِذَا قِيْلَ لَهُمْ مَّا ذَآ اَنْزَلَ رَبُّكُمْ ۙ قَالُوْۤا

سان محبت نہ ٿو رکي. ۽ جنهن وقت انهن کي چيو وڃي ٿو تہ توهان جي رب ڇا نازل ڪيو آهي، اهي چون ٿا تہ

ع ٢ ٨

ل تفسير روح البيان. ڪ تفسير جلالين. ڪہ تفسير بيضاوي.

أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٢٤﴾ لِيَحْمِلُوا أَوْزَارَهُمْ كَامِلَةً يَوْمَ

پھرين ماڻھن جون آکاڻيون آھن. ان لاءِ تہ قيامت جي ڏينھن اِھي پنھنجا پورا بار کڻن

الْقِيَامَةِ ۙ وَمِنْ أَوْزَارِ الَّذِينَ يُضِلُّونَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۗ

۽ انھن جا بہ بار کڻن جن کي اِھي پنھنجي جھالت سببان گمراھ ڪندا ھئا،

أَلَا سَاءَ مَا يَزِرُونَ ﴿٢٥﴾ قَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ

خبردار ڪمر ٿو ڏخراب آھي اھو بار جيڪو کڻن ٿا. تحقيق انھن کان اڳين ماڻھن بہ فريب ڪيو

فَأَتَى اللَّهُ بُنْيَانَهُمْ مِنَ الْقَوَاعِدِ فَخَرَّ عَلَيْهِمُ السَّقْفُ

پوءِ الله تعالىٰ انھن جي عمارت جا بنياد پاڙان پٽي ڇڏيا پوءِ انھن جي مٿان ڇت ڪري

مِنْ فَوْقِهِمْ وَأَتَاهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٦﴾

پئي ۽ انھن تي انھي جاءِ تان عذاب آيو جتان ڪين گمان ۾ ڪو نہ ھو.

ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُخْزِيهِمْ وَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَائِيَ الَّذِينَ

انھي کان پوءِ الله تعالىٰ قيامت جي ڏينھن انھن کي خوار ڪندو ۽ فرمائيندو تہ منھنجا شريڪ (ھيٺ) ڪٿي آھن جن

كُنْتُمْ تُشَاقُّونَ فِيهِمْ ۚ قَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ إِنَّ الْخِزْيَ

لاءِ توھان (مومنن سان) جھگڙو ڪندا ھئا، اھي ماڻھو چوندا جن کي علم ڏنو ويو (پيغمبر ۽ مومن) تہ بيشڪ اڄ خواري

الْيَوْمَ وَالسُّوءَ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٢٧﴾ الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ

۽ برائي (جو ذمو) ڪافرن تي آھي. اھي ڪافر جن جا ساھ ملائڪ ان حالت ۾ ڪڍندا آھن

ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ ۖ فَأَلْقَوُا السَّلَمَ مَا كُنَّا نَعْمَلُ مِنْ سُوءٍ ۚ بَلَىٰ إِنَّ

پنھنجي نفس تي ظلم ڪندڙ ھوندا، پوءِ اھي (انھي وقت) سلام آڻيندا ۽ چوندا تہ اسان ڪو گناھ نہ ڪيو آھي، ھا بيشڪ

اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٨﴾ فَادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ

الله تعالىٰ چاڻندڙ آھي انھي کي جيڪو اوھين عمل ڪندا ھئا. پوءِ توھان (ڪافر) جھنم جي دروازن مان داخل ٿيو

ك تفسير جلالين. ك تفسير بيضاوى وتفسير النسفى. ك تفسير النسفى. ك تفسير جلالين. ك تفسير النسفى وتفسير بيضاوى.

خٰلِدِيْنَ فِيْهَا ۭ فَلَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِيْنَ ﴿٢٩﴾ وَقِيْلَ لِلَّذِيْنَ

توهان، هميشه انهيءَ ۾ رهندا، پوءِ اها تمام خراب جاءِ آهي تڪبر ڪندڙن جي . ۽ انهن ماڻهن کي جُڪم ڪيو ويندو

اتَّقَوْا مَاذَآ اَنْزَلَ رَبُّكُمْ ۭ قَالُوْا خَيْرًا ۭ لِلَّذِيْنَ اَحْسَنُوْا فِيْ

جيڪي مومن آهن ته توهان جي رب ڇا نازل فرمايو؟ اهي چوندا ته قرآن ڪريم جنهن ۾ ڀلائي آهي، جن ماڻهن دنيا ۾ ايمان آندو ۽

هٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ ۭ وَلَدَارُ الْاٰخِرَةِ خَيْرٌ ۭ وَلَنِعْمَ دَارُ

نيڪ عمل ڪيا انهن لاءِ (آخرت ۾) ڀلائي آهي، ۽ آخرت جو گهر (بهشت) بهترين آهي ۽ برابر بهترين گهر آهي

الْمُتَّقِيْنَ ﴿٣٠﴾ جَنّٰتُ عَدْنٍ يَّدْخُلُوْنَهَا تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ

پرهيزگارن لاءِ . بهشت جاداني باغ هوندا جن ۾ (اهي مومن) داخل ٿيندا جن جي هيٺان نهرون وهندڙ هونديون

لَهُمْ فِيْهَا مَا يَشَاۗءُوْنَ ۭ كَذٰلِكَ يَجْزِي اللّٰهُ الْمُتَّقِيْنَ ﴿٣١﴾ الَّذِيْنَ

انهن بهشتين لاءِ سندن پسند جي بهشت ۾ هر شي هوندي، الله تعاليٰ پرهيزگارن کي اهڙو ثواب عطا ڪري ٿو . جن ماڻهن جا

تَتَوَفّٰىهُمُ الْمَلٰۗىِٕكَةُ طَيِّبِيْنَ ۙ يَقُوْلُوْنَ سَلٰمٌ عَلَيْكُمُ ۙ ادْخُلُوا

فرشتا ساهه ڪڍن ٿا ان حالت ۾ جو اهي الله تعاليٰ ڏانهن متوجه هوندا، انهن کي ملائڪ چوندا ته توهان تي سلام آهي ۽ توهان بهشت

الْجَنَّةَ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿٣٢﴾ هَلْ يَنْظُرُوْنَ اِلَّآ اَنْ تَاْتِيَهُمُ

۾ داخل ٿيو انهيءَ سبب جو توهان نيڪ عمل ڪندا هئا، اهي ڪافر ڇا انتظار ڪن ٿا مگر اهو ته انهن تي عذاب وارا

الْمَلٰۗىِٕكَةُ اَوْ يَاْتِيَ اَمْرُ رَبِّكَ ۭ كَذٰلِكَ فَعَلَ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ ۭ

ملائڪ لهن يا توهان جي رب جو عذاب انهن تي اچي، اهڙي طرح انهن کان اڳين ماڻهن به اهڙا ڪم ڪيا،

وَمَا ظَلَمَهُمُ اللّٰهُ وَلٰكِنْ كَانُوْٓا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُوْنَ ﴿٣٣﴾ فَاَصَابَهُمْ

۽ الله تعاليٰ انهن تي ظلم نه ڪيو پر انهن جي نفسن پنهنجو پاڻ تي ظلم ڪيو . پوءِ سندن بد اعماليءَ

سَيِّاٰتُ مَا عَمِلُوْا وَحَاقَ بِهِمْ مَّا كَانُوْا بِهٖ يَسْتَهْزِءُوْنَ ﴿٣٤﴾

جي سزا کين پهتي ۽ انهن کي انهيءَ عذاب اچي گهيريو جنهن جي مذاق ڪندا هئا .

وَقَالَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا عَبَدْنَا مِن دُونِهِ مِن شَيْءٍ

۽ مشرڪ چون ٿا ته جيڪڏهن الله چاهي ها ته اسين ۽ اسان جا وڏا الله کان سواءِ

نَّحْنُ وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَّمْنَا مِن دُونِهِ مِن شَيْءٍ ۚ كَذَٰلِكَ

ڪنهن شيءِ جي عبادت نه ڪريون ها ۽ الله جي حڪم کان سواءِ اسين ڪنهن شيءِ کي حرام نه ڪريون ها، اِنهن کان

فَعَلَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ فَهَلْ عَلَى الرُّسُلِ إِلَّا الْبَلَاغُ

اڳين ماڻهن به اهڙي طرح ڪيو هو، پوءِ پيغمبرن تي فقط الله تعاليٰ جو واضح پيغام

الْمُبِينُ ﴿٣٥﴾ وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولًا أَنِ اعْبُدُوا

پهچائڻ آهي. ۽ تحقيق اسان هر امت ۾ رسول موڪليو ته توهان الله تعاليٰ جي عبادت

اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ ۖ فَمِنْهُم مَّنْ هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُم مَّنْ

ڪريو ۽ الله کان سواءِ ڪنهن معبود جي عبادت ڪريو، پوءِ انهن مان ڪن ماڻهن کي الله تعاليٰ هدايت ڏني ۽ ڪن

حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ ۚ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ

ماڻهن تي گمراهي ثابت ٿي، پوءِ توهان زمين ۾ سير ڪريو پوءِ توهان ڏسو ته پيغمبرن کي

كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٦﴾ إِن تَحْرِصْ عَلَىٰ هُدَاهُمْ فَإِنَّ

ڪوڙو سمجهندڙن جي پڇاڙي ڪهڙي ٿي. جيڪڏهن توهان انهن جي هدايت لاءِ حرص ڪريو ته پوءِ بيشڪ

اللَّهَ لَا يَهْدِي مَن يُضِلُّ ۖ وَمَا لَهُم مِّن نَّاصِرِينَ ﴿٣٧﴾ وَأَقْسَمُوا

الله تعاليٰ گمراهه کي هدايت نه ڏيندو، ۽ انهن جا ڪي به مددگار ناهن. ۽ اهي الله تعاليٰ جا پڪا

بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ ۙ لَا يَبْعَثُ اللَّهُ مَن يَمُوتُ ۚ بَلَىٰ وَعْدًا

قسم کڻن ٿا ته جنهن کي الله موت ڏئي ته ان کي ٻئي دفعي ڪونه اٿاريندو، ها، الله تعاليٰ

عَلَيْهِ حَقًّا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٨﴾ لِيُبَيِّنَ لَهُمُ

جو وعدو (اٿارڻ جو) سچو آهي پر اڪثر ماڻهو نه ٿا ڄاڻن. ان لاءِ ته الله تعاليٰ انهن لاءِ ٻڌائي ته

له تفسير مظهري، له تفسير ڪبير للفردات في غريب القرآن، له تفسير تنوير المقباس و تفسير مظهري، له تفسير روح البيان.

الَّذِي يَخْتَلِفُونَ فِيهِ وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ كَانُوا

جنهن ڳالهه ۾ اختلاف ڪندا هئا ۽ ان لاءِ ته ڪافر معلوم ڪن ته بيشڪ اهي

كَاذِبِينَ ﴿٣٩﴾ إِنَّمَا قَوْلُنَا لِشَيْءٍ إِذَا أَرَدْنَاهُ أَنْ نَقُولَ لَهُ كُنْ

ڪوڙا آهن. اسين ڪنهن شي کي پيدا ڪرڻ جو ارادو ڪندا آهيون ته ان کي چوندا آهيون ته، ٿي پئو، ته

فَيَكُونُ ﴿٤٠﴾ وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِي اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا ظُلِمُوا

پوءِ اهو فورًا ٿي پوندو آهي. ۽ جن ماڻهن مظلوم ٿيڻ جي باوجود الله جي رضامندي لاءِ هجرت ڪئي، اسين ضرور

لَنُبَوِّئَنَّهُمْ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً ۖ وَلَأَجْرُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ ۚ لَوْ كَانُوا

انهن کي دنيا ۾ بهترين جاءِ (مديني) ۾ رهائينداسين، ۽ آخرت جو اجر ته انهي کان به وڏو آهي، جيڪڏهن اهي

يَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾ الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٤٢﴾

ڄاڻن ها. اهي اهي ماڻهو آهن جن صبر ڪيو ۽ پنهنجي رب تي توڪل ڪئي.

وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُوحِي إِلَيْهِمْ ۚ فَاسْأَلُوا أَهْلَ

۽ ڌرموڪليا اسان پيغمبر توکان اڳ ۾ مگر مرد، اسان انهن تي وحي ٿي موڪلي پوءِ توهان عالمن کان

الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٤٣﴾ بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ ۗ وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ

معلوم ڪريو جيڪڏهن توهان نٿا ڄاڻو. اسان انهن کي معجزن ۽ ڪتابن سميت موڪليو ۽ اسان توهان ڏانهن

الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٤٤﴾

قرآن ڪريم نازل فرمايو آهي لاءِ ته توهان ماڻهن لاءِ اهو بيان ڪريو جيڪو انهن ڏانهن موڪليو ويو آهي ۽ من اهي فڪر ڪن.

أَفَأَمِنَ الَّذِينَ مَكَرُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ يَخْسِفَ اللَّهُ بِهِمُ الْأَرْضَ أَوْ

خفيه تدبيرون ڪندڙ ماڻهو ڇا (هن ڳالهه کان) امن ۾ آهن جو الله انهن کي زمين ۾ گهرائي ڇڏي، يا

يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٤٥﴾ أَوْ يَأْخُذَهُمْ فِي

انهن تي اُن جاءِ کان عذاب موڪلي جو انهن کي خبر نه پوي. يا انهن کي هلندي گهمندي

وقف لازم ع ٥ النصف

تَقَلُّبِهِمْ فَمَا هُمْ بِمُعْجِزِيْنَ ﴿٤٦﴾ اَوْ يَاْخُذَهُمْ عَلٰى تَخَوُّفٍ فَاِنَّ رَبَّكُمْ

پڪڙي ڪري پوءِ اهي عذاب کي دفع ڪندڙ ناهن. يا انهن کي آهستي آهستي نقصان ڏيئي هلاڪ ڪري، پوءِ بيشڪ توهان جو

لَرَءُوْفٌ رَّحِيْمٌ ﴿٤٧﴾ اَوَلَمْ يَرَوْا اِلٰى مَا خَلَقَ اللّٰهُ مِنْ شَيْءٍ يَّتَفَيَّؤُا

رب يقيناً رؤف رحيم آهي. ڇا انهن الله تعاليٰ جون پيدا ڪيل شيون نه ڏٺيون آهن جن جا

ظِلٰلُهٗ عَنِ الْيَمِيْنِ وَالشَّمَآئِلِ سُجَّدًا لِّلّٰهِ وَهُمْ دٰخِرُوْنَ ﴿٤٨﴾ وَلِلّٰهِ

پاڇولا سڄي ۽ کٻي پاسي (وري) الله تعاليٰ کي سجدو ڪندا ٿا ۽ اهي تابعدار آهن. ۽ الله تعاليٰ کي

يَسْجُدُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ مِنْ دَآبَّةٍ وَّالْمَلٰٓئِكَةُ

اهي سڀئي شيون سجدو ڪن ٿيون جيڪي آسمانن ۾ آهن ۽ جيڪي زمين ۾ هلندڙ آهن ۽ ملائڪ

وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُوْنَ ﴿٤٩﴾ يَخَافُوْنَ رَبَّهُمْ مِّنْ فَوْقِهِمْ وَيَفْعَلُوْنَ

۽ اهي تڪبر نه ٿا ڪن. اهي پنهنجي مٿان رب العٰلمين جو خوف ڪن ٿا ۽ جيڪو کين حڪم ملي ٿو

مَا يُؤْمَرُوْنَ ﴿٥٠﴾ ۩ وَقَالَ اللّٰهُ لَا تَتَّخِذُوْٓا اِلٰهَيْنِ اثْنَيْنِ ۚ اِنَّمَا

انهيءَ تي عمل ڪن ٿا. ۽ الله تعاليٰ ارشاد فرمايو ته توهان ٻه معبود نه وٺو (توهان جو) معبود

هُوَ اِلٰهٌ وَّاحِدٌ ۚ فَاِيَّايَ فَارْهَبُوْنِ ﴿٥١﴾ وَلَهٗ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَ

فقط هڪ الله آهي، پوءِ توهان مون (الله) کان ڊڄو. ۽ الله تعاليٰ لاءِ اهو سڀ ڪجهه آهي جيڪو آسمانن ۽ زمين

الْاَرْضِ وَلَهُ الدِّيْنُ وَاصِبًا ۭ اَفَغَيْرَ اللّٰهِ تَتَّقُوْنَ ﴿٥٢﴾ وَمَا بِكُمْ

۾ آهي ۽ توهان هميشه الله تعاليٰ جي فرمانبرداري ڪريو. ڇا پوءِ توهان الله تعاليٰ کان سواءِ ٻين کان ڊڄو ٿا. ۽ توهان وٽ جيڪا

مِّنْ نِّعْمَةٍ فَمِنَ اللّٰهِ ثُمَّ اِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فَاِلَيْهِ تَجْـَٔرُوْنَ ﴿٥٣﴾

نعمت آهي پوءِ اها الله تعاليٰ جي طرفان آهي. ان کان پوءِ جڏهن توهان کي ڪا تڪليف پهچي ٿي، پوءِ توهان الله تعاليٰ اڳيان فرياد لاءِ پڪاريو ٿا.

ثُمَّ اِذَا كَشَفَ الضُّرَّ عَنْكُمْ اِذَا فَرِيْقٌ مِّنْكُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُوْنَ ﴿٥٤﴾

ان کان پوءِ جڏهن توهان تان تڪليف لاهي ٿو ته توهان مان هڪ ٽولو پنهنجي رب سان شرڪ ڪري ٿو.

رکوع ٦ / ١٢

١ تفسير جلالين، ٢ تفسير مظهري، ٣ تفسير نسفي و تفسير جلالين. ٤ تفسير بيضاوي، ٥ تفسير جلالين.

لِيَكْفُرُوا بِمَآ اٰتَيْنٰهُمْ ۭ فَتَمَتَّعُوْا ۣ فَسَوْفَ تَعْلَمُوْنَ ۝٥٥ وَيَجْعَلُوْنَ لِمَا لَا

ان لاءِ ته جيڪا اسان انهن کي نعمت ڏني آهي تنهن جي ناشڪري ڪن. تنهن ڪري (هاڻي) ٿوري گذاريو، پوءِ توهان کي جلدي معلوم ٿيندو. ۽ اهي انهن لاءِ جن کي

يَعْلَمُوْنَ نَصِيْبًا مِّمَّا رَزَقْنٰهُمْ ۭ تَاللّٰهِ لَتُسْـَٔلُنَّ عَمَّا كُنْتُمْ

ڪجھ به ڄاڻ ڪونهي، اسان جي ڏنل روزيءَ مان ڀاڱو مقرر ڪن ٿا، الله جو قسم آهي ته (مشرڪو) توهان کان سندن ڪوڙ ٺاهڻ بابت

تَفْتَرُوْنَ ۝٥٦ وَيَجْعَلُوْنَ لِلّٰهِ الْبَنٰتِ سُبْحٰنَهٗ ۙ وَلَهُمْ مَّا يَشْتَهُوْنَ ۝٥٧ وَ

ضرور سوال پڇبو. ۽ اهي الله تعاليٰ لاءِ ڌيئون مقرر ڪن ٿا، الله تعاليٰ انهيءَ کان پاڪ آهي، ۽ انهن پاڻ لاءِ پُٽ پسند ڪن ٿا. ۽

اِذَا بُشِّرَ اَحَدُهُمْ بِالْاُنْثٰى ظَلَّ وَجْهُهٗ مُسْوَدًّا وَّهُوَ كَظِيْمٌ ۝٥٨ يَتَوَارٰى

جڏهن انهن مان ڪنهن کي نيانيءَ جي مبارڪ ڏني وڃي ٿي ته سندس چهرو ڏک مان ڪارو ٿي پوي ٿو، انهيءَ خراب ڳالهه جي ڪري

مِنَ الْقَوْمِ مِنْ سُوْۗءِ مَا بُشِّرَ بِهٖ ۭ اَيُمْسِكُهٗ عَلٰي هُوْنٍ اَمْ يَدُسُّهٗ

جا هن کي ٻڌائي وئي آهي، پنهنجي قوم کان لڪندو ٿو (ته) انهيءَ پريشاني ۾ آهي) ته آيا نيانيءَ کي خواريءَ سان رهڻ ڏي يا ان کي مٽيءَ ۾

فِي التُّرَابِ ۭ اَلَا سَاۗءَ مَا يَحْكُمُوْنَ ۝٥٩ لِلَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ بِالْاٰخِرَةِ

(زنده) دفن ڪري، خبردار! اهو تمام خراب فيصلو آهي. جيڪي آخرت کي نٿا مڃين انهن جو

مَثَلُ السَّوْءِ ۚ وَلِلّٰهِ الْمَثَلُ الْاَعْلٰى ۭ وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ۝٦٠ وَلَوْ

انجام تمام خراب آهي، ۽ الله تعاليٰ جو وڏو شان آهي، ۽ اهو ئي غالب حڪمت وارو آهي. ۽ جيڪڏهن

يُؤَاخِذُ اللّٰهُ النَّاسَ بِظُلْمِهِمْ مَّا تَرَكَ عَلَيْهَا مِنْ دَاۗبَّةٍ وَّلٰكِنْ

الله تعاليٰ ماڻهن تي سندن ظلم جي ڪري پڪڙ ڪري ها ته زمين تي ڪو به جاندار نه بچي ها پر الله تعاليٰ

يُّؤَخِّرُهُمْ اِلٰٓى اَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ فَاِذَا جَاۗءَ اَجَلُهُمْ لَا يَسْتَاْخِرُوْنَ

وقت مقرر تائين انهن کي مهلت ڏئي ٿو. پوءِ جڏهن مقرر وقت ايندو ته اهي هڪ گهڙي

سَاعَةً وَّلَا يَسْتَقْدِمُوْنَ ۝٦١ وَيَجْعَلُوْنَ لِلّٰهِ مَا يَكْرَهُوْنَ وَتَصِفُ

اڳتي پوءِ ٿي نه ٿي سگهندا. ۽ الله تعاليٰ لاءِ اهو مقرر ڪن ٿا جيڪو کين نٿو وڻي ۽ سندن زبانون

ڪه تفسير بيضاوي - ڪه تفسير النسفي. ڪه مشرڪ پنهنجي نيانيءَ کي ڪيترن طريقن سان دفن ڪندا هئا. تفسير مظهري.

اَلْسِنَتُهُمُ الْكَذِبَ اَنَّ لَهُمُ الْحُسْنٰى ؕ لَا جَرَمَ اَنَّ لَهُمُ النَّارَ

ڪوڙ چوندا آهن ته بيشڪ سندن لاءِ (ڀلائي) نيڪي آهي، ان ۾ شڪ ناهي ته بيشڪ انهن لاءِ باه آهي

وَ اَنَّهُمْ مُّفْرَطُوْنَ ﴿۶۲﴾ تَاللّٰهِ لَقَدْ اَرْسَلْنَاۤ اِلٰۤى اُمَمٍ مِّنْ قَبْلِكَ فَزَيَّنَ

۽ بيشڪ اهي حد کان وڌندڙ آهن . قسم آهي الله جو تحقيق توهان کان اڳين اُمتن ڏانهن به اسان پيغمبر موڪليا پوءِ انهن لاءِ

لَهُمُ الشَّيْطٰنُ اَعْمَالَهُمْ فَهُوَ وَلِيُّهُمُ الْيَوْمَ وَ لَهُمْ عَذَابٌ

شيطان سندن خراب عملن کي سندن نظرن ۾ سهڻو ڏيکاريو پوءِ اهو شيطان اڄ سندن مددگار آهي ۽ انهن لاءِ دردناڪ

اَلِيْمٌ ﴿۶۳﴾ وَ مَاۤ اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتٰبَ اِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِى

عذاب آهي . ۽ نه نازل ڪيو اسان رسول عربي تي قرآن ڪريم مگر ان لاءِ ته انهن لاءِ بيان ڪري جنهن ۾

اخْتَلَفُوْا فِيْهِ ۙ وَ هُدًى وَّ رَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُّؤْمِنُوْنَ ﴿۶۴﴾

اهي اختلاف ڪندا هئا، ۽ (قرآن ڪريم) هدايت ۽ رحمت آهي انهن قوم لاءِ جيڪي ايمان آڻن ٿا .

وَ اللّٰهُ اَنْزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَاَحْيَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ؕ اِنَّ

۽ الله تعاليٰ آسمان مان مينهن نازل فرمايو پوءِ ان سان غير آباد زمين کي آباد ڪيو ، بيشڪ

فِىْ ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِّقَوْمٍ يَّسْمَعُوْنَ ﴿۶۵﴾ ع وَ اِنَّ لَكُمْ فِى الْاَنْعَامِ لَعِبْرَةً ؕ

ان ۾ ان قوم لاءِ نشاني آهي جيڪي غور سان ٻڌن ٿا . ۽ بيشڪ توهان لاءِ چوپائين ۾ يقيناً عبرت آهي،

نُسْقِيْكُمْ مِّمَّا فِىْ بُطُوْنِهٖ مِنْۢ بَيْنِ فَرْثٍ وَّ دَمٍ لَّبَنًا خَالِصًا سَآئِغًا

اسين توهان کي انهن جي پيٽن مان اوجهه ۽ رت وچان، خالص کير پيارئون ٿا جيڪو پيئندڙن کي

لِّلشّٰرِبِيْنَ ﴿۶۶﴾ وَ مِنْ ثَمَرٰتِ النَّخِيْلِ وَ الْاَعْنَابِ تَتَّخِذُوْنَ مِنْهُ

مان آساني سان هيٺ لهي ٿو. ۽ کجين ۽ انگورن (جي ميون) مان توهان نشو ۽ کائڻ جون

سَكَرًا وَّ رِزْقًا حَسَنًا ؕ اِنَّ فِىْ ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِّقَوْمٍ يَّعْقِلُوْنَ ﴿۶۷﴾ وَ اَوْحٰى

بهترين غذائون تيار ڪريو ٿا، بيشڪ انهي ۾ نشاني آهي انهي قوم لاءِ جيڪي عقلمند آهن . ۽ رسول عربي جي رب

رَبُّكَ اِلَى النَّحْلِ اَنِ اتَّخِذِىْ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوْتًا وَّمِنَ الشَّجَرِ وَ

ماکي جي مکي کي الھام ڪيو ته تون پنهنجو مانارو جبلن ۾ ۽ وڻن ۾ ــــ ۽

مِمَّا يَعْرِشُوْنَ ﴿٦٨﴾ ثُمَّ كُلِىْ مِنْ كُلِّ الثَّمَرٰتِ فَاسْلُكِىْ سُبُلَ رَبِّكِ ذُلُلًا

ڇتن ۾ تيار ڪر. ان کان پوءِ تون سڀني ميون مان (رس) چوس پوءِ تون آساني سان پنهنجي رب جي وسيل رستي تي هل

يَخْرُجُ مِنْۢ بُطُوْنِهَا شَرَابٌ مُّخْتَلِفٌ اَلْوَانُهٗ فِيْهِ شِفَآءٌ لِّلنَّاسِ اِنَّ

ماکي جي پيٽ مان هڪ پيئڻ جي شيءِ (ماکي) نڪري ٿي جنهن جا مختلف رنگ آهن انهي (ماکي) ۾ ماڻهن لاءِ شفاء آهي. بيشڪ

فِىْ ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِّقَوْمٍ يَّتَفَكَّرُوْنَ ﴿٦٩﴾ وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ ثُمَّ يَتَوَفّٰىكُمْ وَمِنْكُمْ

انهي ۾ نشاني آهي ان قوم لاءِ جيڪي فڪر ڪن ٿا. الله تعالیٰ توهان کي پيدا ڪيو ان کان پوءِ توهان کي موت ڏيندو، ۽ ڪي

مَّنْ يُّرَدُّ اِلٰٓى اَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَىْ لَا يَعْلَمَ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْـًٔا اِنَّ اللّٰهَ

ماڻهو توهان مان وڏي عمر کي پهچن ٿا جو جاڻڻ کان پوءِ ڪجهه به شيءِ جو علم نه ٿا رکن، بيشڪ الله تعالیٰ

عَلِيْمٌ قَدِيْرٌ ﴿٧٠﴾ وَاللّٰهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلٰى بَعْضٍ فِى الرِّزْقِ فَمَا

جاڻندڙ قدرت وارو آهي. ۽ الله تعالیٰ توهان مان ڪن ماڻهن کي ڪن تي رزق ۾ فضيلت ڏني، پوءِ جن

الَّذِيْنَ فُضِّلُوْا بِرَآدِّىْ رِزْقِهِمْ عَلٰى مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُمْ فَهُمْ فِيْهِ

ماڻهن کي وڌيڪ ڏنو ويو آهي پنهنجي ٻانهن کي ايترو ڪڏهن نه ٿا ڏين جو اهي ۽ سندن ٻانها پاڻ ۾ برابر

سَوَآءٌ اَفَبِنِعْمَةِ اللّٰهِ يَجْحَدُوْنَ ﴿٧١﴾ وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمْ مِّنْ اَنْفُسِكُمْ

ٿي وڃن، ڇا پوءِ اهي الله جي نعمتن جو انڪار ڪن ٿا. ۽ الله تعالیٰ توهان مان توهان جون گهرواريون

اَزْوَاجًا وَّجَعَلَ لَكُمْ مِّنْ اَزْوَاجِكُمْ بَنِيْنَ وَحَفَدَةً وَّرَزَقَكُمْ مِّنَ

پيدا فرمايون ۽ توهان جي گهرواريون مان توهان لاءِ پٽ، پوٽا ۽ ڏوهٽا پيدا فرمايا ۽ توهان کي پاڪ شين مان

الطَّيِّبٰتِ اَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُوْنَ وَبِنِعْمَتِ اللّٰهِ هُمْ يَكْفُرُوْنَ ﴿٧٢﴾

رزق ڏنو، ڇا پوءِ اهي باطل تي ايمان آڻين ٿا ۽ الله جي نعمتن جو انڪار ڪن ٿا.

ف تفسير جامع البيان. ٢ تفسير جلالين. ٣ تفسير روح البيان. ٤ تفسير مظهري.

وَيَعْبُدُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَهُمْ رِزْقًا مِّنَ

۽ الله تعالىٰ کان سواءِ (بين معبودن جي) عبادت ڪن ٿا جيڪي انهن کي آسمان ۽ زمين

السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ شَيْـًٔا وَّلَا يَسْتَطِيْعُوْنَ ﴿٧٣﴾ فَلَا تَضْرِبُوْا

مان ڪو به رزق نه ٿا ڏيئي سگهن ۽ نڪي (اها) طاقت آهي. پوءِ توهان الله تعالىٰ

لِلّٰهِ الْاَمْثَالَ ۭ اِنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ وَاَنْتُمْ لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿٧٤﴾

لاءِ مثال پيش نه ڪريو، بيشڪ الله تعالىٰ ڄاڻي ٿو ۽ توهان نه ٿا ڄاڻو.

ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا عَبْدًا مَّمْلُوْكًا لَّا يَقْدِرُ عَلٰي شَيْءٍ وَّمَنْ

الله تعالىٰ هڪ ٻانهي جو مثال ڏئي ٿو جيڪو ڪنهن شيءِ جي طاقت نه ٿو رکي ۽ اهو ماڻهو

رَّزَقْنٰهُ مِنَّا رِزْقًا حَسَنًا فَهُوَ يُنْفِقُ مِنْهُ سِرًّا وَّجَهْرًا ۭ

جنهن کي الله گهڻو رزق عطا ڪيو آهي پوءِ اهو ظاهر ۽ باطن ۾ ان مان خرچ ڪري ٿو،

هَلْ يَسْتَوٗنَ ۭ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ۭ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿٧٥﴾ وَ

ڇا اهو مسڪين ٻانهو ۽ مالدار مالڪ[1] پاڻ ۾ برابر ٿي سگهن ٿا؟ سڀئي تعريفون الله لاءِ آهن پر انهن مان اڪثر نه ٿا ڄاڻن. ۽

ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا رَّجُلَيْنِ اَحَدُهُمَآ اَبْكَمُ لَا يَقْدِرُ عَلٰي

الله تعالىٰ (وري) ٻن ماڻهن جو مثال ڏئي ٿو، انهن مان هڪ گونگو آهي جيڪو ڪنهن شي تي طاقت نه

شَيْءٍ وَّهُوَ كَلٌّ عَلٰي مَوْلٰىهُ ۙ اَيْنَمَا يُوَجِّهْهُّ لَا يَاْتِ بِخَيْرٍ ۭ

ٿو رکي ۽ اهو پنهنجي مالڪ تي بار آهي، جيڏانهن اهو وڃي ٿو ته خير نه ٿو آڻي.

هَلْ يَسْتَوِيْ هُوَ ۙ وَمَنْ يَّاْمُرُ بِالْعَدْلِ ۙ وَهُوَ عَلٰي صِرَاطٍ

ڇا اهو برابر آهي انهي[2] سان جيڪو ٻانهو (ڳالهائي ٿو ۽) انصاف جو چوي ٿو ۽ اهو پاڻ راهه راست

مُّسْتَقِيْمٍ ﴿٧٦﴾ وَلِلّٰهِ غَيْبُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۭ وَمَآ اَمْرُ

تي آهي. ۽ آسمانن ۽ زمينن جي غيب[3] جو علم الله تعالىٰ وٽ آهي، ۽ نه ٿي

[1] تفسير جامع البيان وتفسير روح البيان. [2] تفسير جلالين. [3] تفسير جلالين.

السَّاعَةِ اِلَّا كَلَمۡحِ الۡبَصَرِ اَوۡ هُوَ اَقۡرَبُ ؕ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَىۡءٍ

قائم ٿيڻ قيامت مگر اک ڇنڀ ۾ يا ان کان به جلدي ، بيشڪ الله تعالىٰ هر شيءِ تي

قَدِيۡرٌ ﴿۷۷﴾ وَاللّٰهُ اَخۡرَجَكُمۡ مِّنۡۢ بُطُوۡنِ اُمَّهٰتِكُمۡ لَا تَعۡلَمُوۡنَ شَيۡـئًا ۙ

قادر آهي . ۽ الله تعالىٰ توهان کي توهان جي مائرن جي پيٽن مان پيدا ڪيو توهان کي ڪنهن شيءِ جو علم نه هو ،

وَّجَعَلَ لَـكُمُ السَّمۡعَ وَالۡاَبۡصٰرَ وَالۡاَفۡـئِدَةَ ۙ لَعَلَّكُمۡ تَشۡكُرُوۡنَ ﴿۷۸﴾

۽ الله تعالىٰ توهان کي ڪن ۽ اکيون ۽ دل عطا ڪيا ته من توهان شڪرگذار ٿيو .

اَلَمۡ يَرَوۡا اِلَى الطَّيۡرِ مُسَخَّرٰتٍ فِىۡ جَوِّ السَّمَآءِ ؕ مَا يُمۡسِكُهُنَّ

ڇا هي پکين ڏانهن نه ٿا ڏسن جيڪي آسمان جي فضا ۾ پکن ٿسان اڏامن ٿا ، نه ٿو روڪي انهن کي

اِلَّا اللّٰهُ ؕ اِنَّ فِىۡ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّقَوۡمٍ يُّؤۡمِنُوۡنَ ﴿۷۹﴾

مگر الله تعالىٰ ، بيشڪ انهيءَ ۾ نشاني آهي اُن قوم لاءِ جيڪي ايمان آڻن ٿا .

وَاللّٰهُ جَعَلَ لَـكُمۡ مِّنۡۢ بُيُوۡتِكُمۡ سَكَنًا وَّجَعَلَ لَـكُمۡ مِّنۡ جُلُوۡدِ

۽ الله تعالىٰ توهان لاءِ توهان جي گهرن ۾ سڪونت پيدا ڪئي ۽ توهان لاءِ چوپاين جي کلن

الۡاَنۡعَامِ بُيُوۡتًا تَسۡتَخِفُّوۡنَهَا يَوۡمَ ظَعۡنِكُمۡ وَيَوۡمَ اِقَامَتِكُمۡ ۙ وَ

مان گهر (تنبو) بنايا جو توهان کي ڪني ۾ آسان آهن مسافري ۾ ۽ ٽڪڻ واري ڏينهن ۾ ، ۽

مِنۡ اَصۡوَافِهَا وَاَوۡبَارِهَا وَاَشۡعَارِهَاۤ اَثَاثًا وَّمَتَاعًا اِلٰى

الله تعالىٰ توهان لاءِ چوپاين مان اُن ۽ ڏاس ۽ وار پيدا ڪيا جيڪي توهان لاءِ ڪنهن وقت تائين گهريلو ۽

حِيۡنٍ ﴿۸۰﴾ وَاللّٰهُ جَعَلَ لَـكُمۡ مِّمَّا خَلَقَ ظِلٰلًا وَّجَعَلَ لَـكُمۡ

واپاري سامان آهن . ۽ الله تعالىٰ توهان لاءِ پنهنجي پيدا ڪيل شين مان پاڇا بنايا ۽ توهان لاءِ جبلن ۾ رهڻ

مِّنَ الۡجِبَالِ اَكۡنَانًا وَّجَعَلَ لَـكُمۡ سَرَابِيۡلَ تَقِيۡكُمُ الۡحَـرَّ وَ

جون جايون (غار) پيدا ڪيون ۽ توهان لاءِ پوشاڪ (ڪپڙا) پيدا ڪيا جيڪي توهان کي گرمي سردي کان بچائن ٿا ۽

ا۔ تفسير جامع البيان . ٢۔ تفسير ڪمالين . ٣۔ تفسير جلالين . ٤۔ تفسير مظهري . ٥، و ٦۔ تفسير جلالين .

سَرَابِيلَ تَقِيكُمْ بَأْسَكُمْ ۚ كَذَٰلِكَ يُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ

اهڙو لباس پيدا ڪيو جيڪو توهان جي حفاظت ڪري ٿو، اهڙي طرح الله تعالىٰ توهان تي پنهنجون نعمتون پوريون

لَعَلَّكُمْ تُسْلِمُونَ ﴿٨١﴾ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ

ڪري ٿو ته من توهان مڃيو. پوءِ جيڪڏهن اهي منهن موڙين پوءِ توهان جي ذمي ته فقط صاف تبليغ

الْمُبِينُ ﴿٨٢﴾ يَعْرِفُونَ نِعْمَتَ اللَّهِ ثُمَّ يُنْكِرُونَهَا وَأَكْثَرُهُمُ

ڪرڻ آهي. الله جون نعمتون سڃاڻن ٿا ان کان پوءِ ان جو انڪار ڪن ٿا ۽ انهن مان گهڻا

الْكَافِرُونَ ﴿٨٣﴾ وَيَوْمَ نَبْعَثُ مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا ثُمَّ

ڪافر آهن. ۽ قيامت جي ڏينهن اسين هر امت مان گواهه (سندن پيغمبر) اٿارينداسين ان کان پوءِ

لَا يُؤْذَنُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٨٤﴾ وَإِذَا رَأَى

ڪافرن کي اجازت نه ڏني ويندي ۽ نه انهن تان ملامت لاٿي ويندي. ۽ جنهن وقت

الَّذِينَ ظَلَمُوا الْعَذَابَ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ وَلَا هُمْ يُنْظَرُونَ ﴿٨٥﴾

ظالم عذاب ڏسندا ته پوءِ انهن تان عذاب هلڪو ڪيو ويندو ۽ نه ئي کين مهلت ڏني ويندي.

وَإِذَا رَأَى الَّذِينَ أَشْرَكُوا شُرَكَاءَهُمْ قَالُوا رَبَّنَا هَٰؤُلَاءِ

۽ جڏهن مشرڪ پنهنجي شريڪن کي ڏسندا ته چوندا ته اي اسان جا رب! اهي اهي

شُرَكَاؤُنَا الَّذِينَ كُنَّا نَدْعُو مِنْ دُونِكَ ۖ فَأَلْقَوْا

ڪوڙا بت آهن جن جي اسين تو کان سواءِ عبادت ڪندا هئاسين. پوءِ اهي بت

إِلَيْهِمُ الْقَوْلَ إِنَّكُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٨٦﴾ وَأَلْقَوْا إِلَى اللَّهِ

انهن (ڪافرن) کي چوندا ته توهان ڪوڙا آهيو. ۽ قيامت جي ڏينهن اهي الله جي

يَوْمَئِذٍ السَّلَمَ ۖ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٨٧﴾

دربار ۾ عاجزي ڪندا ۽ انهن کان غائب ٿي ويندي اها ڳالهه جيڪا پاڻ (دنيا ۾) ناهيندا هئا.

اَلَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَصَدُّوْا عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ زِدْنٰهُمْ عَذَابًا

جن ماڻھن ڪفر ڪيو ۽ الله جي راھ کان روڪيو اسان انھن تي عذاب جي مٿان وڌيڪ

فَوْقَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوْا يُفْسِدُوْنَ ﴿٨٨﴾ وَيَوْمَ نَبْعَثُ فِيْ كُلِّ

عذاب ڪنداسين انھيءَ سببان جو فساد ڪندا ھئا ۽ قيامت جي ڏينھن اسين ھر اُمت مان

اُمَّةٍ شَهِيْدًا عَلَيْهِمْ مِّنْ اَنْفُسِهِمْ وَجِئْنَا بِكَ شَهِيْدًا عَلٰى

گواھ (پيغمبر) اٿارينداسين جيڪو انھن مان ئي ھوندو ۽ رسول عربي ﷺ اسين توھان کي انھن سڀني تي

هٰٓؤُلَآءِ ۭ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتٰبَ تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَّهُدًى

گواھ بڻائينداسين، ۽ اسان توھان تي قرآن ڪريم نازل فرمايو جنھن ۾ ھر شيءِ جو بيان آھي ۽ مسلمانن لاءِ

وَّرَحْمَةً وَّبُشْرٰى لِلْمُسْلِمِيْنَ ﴿٨٩﴾ اِنَّ اللّٰهَ يَاْمُرُ بِالْعَدْلِ

(اھو قرآن) ھدايت ۽ رحمت ۽ مبارڪ آھي. بيشڪ الله تعالىٰ توھان کي حڪم ڪري ٿو ته توھان انصاف ڪريو

وَالْاِحْسَانِ وَاِيْتَآئِ ذِي الْقُرْبٰى وَيَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَآءِ

۽ توھان احسان ڪريو ۽ توھان مائٽن سان مائٽي ڳنڍيو ۽ الله تعالىٰ توھان کي بي حيائي

وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ ۚ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُوْنَ ﴿٩٠﴾ وَاَوْفُوْا

۽ خراب ڳالھ ۽ بغاوت کان منع فرمائي ٿو، الله تعالىٰ جو ارادو آھي ته توھان نصيحت حاصل ڪريو. ۽ جڏھن توھان

بِعَهْدِ اللّٰهِ اِذَا عٰهَدْتُّمْ وَلَا تَنْقُضُوا الْاَيْمَانَ بَعْدَ تَوْكِيْدِهَا

وعدو ڪريو ته پوءِ الله سان ڪيل وعدو پورو ڪريو ۽ پڪا قسم کڻي پوءِ انھن کي نه ٽوڙيو

وَقَدْ جَعَلْتُمُ اللّٰهَ عَلَيْكُمْ كَفِيْلًا ۭ اِنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا

۽ تحقيق توھان پنھنجي مٿان الله تعالىٰ کي گواھ بڻايو، بيشڪ الله تعالىٰ اھو سڀڪجھ ڄاڻي ٿو جيڪو

تَفْعَلُوْنَ ﴿٩١﴾ وَلَا تَكُوْنُوْا كَالَّتِيْ نَقَضَتْ غَزْلَهَا مِنْۢ بَعْدِ

توھان ڪريو ٿا. ۽ توھان ان ڍڳي جھڙا نه ٿيو جنھن پنھنجي ڌاڳي کي مضبوط ڪتڻ کان پوءِ

قُوَّةٍ أَنْكَاثًا ۭ تَتَّخِذُونَ أَيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ أَنْ تَكُونَ

ٽڪر ٽڪر ڪري ڇڏيو. (اهي) پنهنجي قسمن کي پاڻ ۾ فساد جو ذريعو بڻائو ٿا ان لاءِ ته انهن مان هڪڙو

أُمَّةٌ هِيَ أَرْبٰى مِنْ أُمَّةٍ ۭ إِنَّمَا يَبْلُوكُمُ اللّٰهُ بِهٖ ۭ وَلَيُبَيِّنَنَّ

گروهه ٻي گروهه کان وڌي نه وڃي، ان سان ته الله تعالىٰ توهان جي آزمائش ڪري ٿو ۽ الله تعالىٰ انهن لاءِ

لَكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٩٢﴾ وَلَوْ شَآءَ

قيامت جي ڏينهن ضرور بيان ڪندو جنهن ۾ اهي اختلاف ڪندا هئا. ۽ جيڪڏهن الله

اللّٰهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَّاحِدَةً وَّلٰكِنْ يُّضِلُّ مَنْ يَّشَآءُ

چاهي ها ته توهان کي هڪڙي امت بڻائي ها پر الله تعالىٰ جنهن کي چاهي گمراه ڪري ٿو

وَيَهْدِي مَنْ يَّشَآءُ ۭ وَلَتُسْـَٔلُنَّ عَمَّا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾

۽ جنهن کي چاهي هدايت ڏي ٿو ۽ توهان کان توهان جي عملن بابت ضرور سوال ڪيو ويندو.

وَلَا تَتَّخِذُوٓا أَيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ فَتَزِلَّ قَدَمٌۢ بَعْدَ

۽ توهان پنهنجي قسمن کي پاڻ ۾ فساد جو ذريعو نه بڻايو، پوءِ پير مضبوطيءَ کان پوءِ توهان جا پير

ثُبُوتِهَا وَتَذُوقُوا السُّوٓءَ بِمَا صَدَدْتُّمْ عَنْ سَبِيلِ اللّٰهِ ۚ وَ

ٿڙڪي ويندا ۽ الله جي راهه کان روڪڻ جي ڪري توهان کي برائي پهچندي ۽ ۽

لَكُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٩٤﴾ وَلَا تَشْتَرُوا بِعَهْدِ اللّٰهِ ثَمَنًا قَلِيلًا ۭ

توهان لاءِ تمام وڏو عذاب آهي. ۽ الله جي وعدي جي عيوض ٿورڙو مال نه وٺو،

إِنَّمَا عِنْدَ اللّٰهِ هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩٥﴾ مَا عِنْدَكُمْ

جيڪو الله وٽ آهي اهو توهان لاءِ بهتر آهي جيڪڏهن توهان ڄاڻو ٿا. توهان وٽ جيڪو آهي

يَنْفَدُ وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ بَاقٍ ۭ وَلَنَجْزِيَنَّ الَّذِينَ صَبَرُوٓا أَجْرَهُمْ

سو فنا ٿي ويندو ۽ جيڪو الله وٽ آهي اهو باقي رهندو ۽ صبر ڪندڙن کي اسين ضرور انهن کان وڌيڪ

لہ تفسير ڪمالين. ٢ه تفسير مظهري. ٣ه تفسير جلالين.

بِأَحْسَنِ مَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿٩٦﴾ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ

سڀني جزا عطا ڪنداسين جيڪو انهن عمل ڪيو هوندو ۔ جيڪو (الله جي رضا لاءِ) نيڪ عمل ڪري تو چاهي اهو مرد

ذَكَرٍ أَوْ أُنْثٰى وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيٰوةً طَيِّبَةً ۚ

هجي چاهي عورت هجي (بشرطيڪ) اهو مومن آهي پوءِ اسين ضرور انکي دنيا ۾ بهترين زندگي گذارڻ جو موقعو ڏينداسين ۽

وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿٩٧﴾ فَإِذَا

۽ اسين ان کي (آخرت ۾) سندس عمل کان وڌيڪ بهتر اجر عطا ڪنداسين. پوءِ جڏهن تو هان

قَرَأْتَ الْقُرْاٰنَ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ ﴿٩٨﴾

قرآن ڪريم پڙهڻ جو ارادو ڪريو ته پوءِ اَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ پڙهو.

إِنَّهٗ لَيْسَ لَهٗ سُلْطٰنٌ عَلَى الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَلٰى رَبِّهِمْ

بيشڪ جيڪي ايمان آڻن ٿا ۽ پنهنجي رب تي توڪل ڪن ٿا انهن تي شيطان

يَتَوَكَّلُوْنَ ﴿٩٩﴾ إِنَّمَا سُلْطٰنُهٗ عَلَى الَّذِيْنَ يَتَوَلَّوْنَهٗ وَالَّذِيْنَ

جو ڪنٽرول ناهي . شيطان جو ڪنٽرول انهن ماڻهن تي آهي جيڪي ساڻس دوستي رکن ٿا ۽ اهي

هُمْ بِهٖ مُشْرِكُوْنَ ﴿١٠٠﴾ وَإِذَا بَدَّلْنَآ اٰيَةً مَّكَانَ اٰيَةٍ ۙ وَّاللّٰهُ

الله سان شرڪ ڪن ٿا . ۽ جڏهن اسين هڪ آيت جي جاءِ تي ٻي آيت تبديل ڪريون ٿا ، ۽ الله تعالىٰ کي

أَعْلَمُ بِمَا يُنَزِّلُ قَالُوْٓا إِنَّمَآ أَنْتَ مُفْتَرٍ ۭ بَلْ أَكْثَرُهُمْ

وڌيڪ علم آهي انهي جو جيڪو نازل فرمائي ٿو ته ڪافر چون ٿا ته تون ٺاهيندڙ آهين نه . پر انهن مان گهڻن ماڻهن

لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿١٠١﴾ قُلْ نَزَّلَهٗ رُوْحُ الْقُدُسِ مِنْ رَّبِّكَ بِالْحَقِّ

کي علم ناهي . رسول عربي توهان فرمايو ته (قرآن ڪريم کي) الله جي طرفان جبرئيل امين حق سان نازل ڪري ٿو

لِيُثَبِّتَ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَهُدًى وَّبُشْرٰى لِلْمُسْلِمِيْنَ ﴿١٠٢﴾

انهي لاءِ ته مومنن کي ثابت قدم رکي ۽ (اهو قرآن ڪريم) مومنن لاءِ هدايت ۽ بشارت آهي .

له تفسير روح البيان . له تفسير النسفي . له تفسير مظهري و تفسير روح البيان . له تفسير مظهري . له تفسير جلالين . له تفسير النسفي .

وَلَقَدْ نَعْلَمُ اَنَّهُمْ يَقُوْلُوْنَ اِنَّمَا يُعَلِّمُهٗ بَشَرٌ ؕ لِسَانُ الَّذِيْ

۽ تحقيق اسين ڄاڻون ٿا ته بيشڪ اهي (ڪافر) چون ٿا ته رسول عربيءَ کي هڪ عجمي ماڻهو قرآن سيکاريندو آهي. جنهن (ماڻهو) جي زبان

يُلْحِدُوْنَ اِلَيْهِ اَعْجَمِيٌّ وَّهٰذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُّبِيْنٌ ﴿١٠٣﴾

ڏانهن اهي اشارو ڪن ٿا ان جي زبان عجمي آهي ۽ هي (قرآن) صاف عربيءَ ۾ آهي.

اِنَّ الَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ بِاٰيٰتِ اللّٰهِ ۙ لَا يَهْدِيْهِمُ اللّٰهُ وَلَهُمْ

بيشڪ جيڪي ماڻهو الله جي آيتن تي ايمان نه ٿا آڻن، الله تعاليٰ انهن کي هدايت نه ٿو ڏئي ۽ انهن لاءِ

عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿١٠٤﴾ اِنَّمَا يَفْتَرِي الْكَذِبَ الَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ

دردناڪ عذاب آهي. ڪوڙ فقط اهي ماڻهو مڙهن ٿا جيڪي الله تعاليٰ جي آيتن

بِاٰيٰتِ اللّٰهِ ۚ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْكٰذِبُوْنَ ﴿١٠٥﴾ مَنْ كَفَرَ بِاللّٰهِ مِنْۢ

تي ايمان نه ٿا آڻن، ۽ اهي اهي ڪوڙا آهن. جنهن ماڻهو ايمان آڻڻ کان پوءِ

بَعْدِ اِيْمَانِهٖٓ اِلَّا مَنْ اُكْرِهَ وَقَلْبُهٗ مُطْمَئِنٌّۢ بِالْاِيْمَانِ وَلٰكِنْ

ڪفر ڪيو سواءِ ان جي جو ڪيس مجبور ڪيو وڃي ۽ سندس دل ايمان تي مطمئن هجي (ان تي عذاب ناهي) ها

مَّنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِّنَ اللّٰهِ ۚ وَلَهُمْ

جنهن ماڻهو خوشيءَ سان ڪفر ڪيو، پوءِ انهن تي الله جي طرفان غضب آهي، ۽ انهن لاءِ

عَذَابٌ عَظِيْمٌ ﴿١٠٦﴾ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمُ اسْتَحَبُّوا الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا

تمام وڏو عذاب آهي. اهو انهيءَ سببان جو تحقيق انهن دنيا جي حياتيءَ سان آخرت کان

عَلَى الْاٰخِرَةِ ۙ وَاَنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكٰفِرِيْنَ ﴿١٠٧﴾

وڌيڪ محبت رکي، ۽ بيشڪ الله تعاليٰ ڪافرن جي قوم کي هدايت نه ٿو ڏئي.

اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ طَبَعَ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوْبِهِمْ وَسَمْعِهِمْ وَاَبْصَارِهِمْ ۚ

اِهي اُهي ماڻهو آهن جن جي دلين ۽ ڪنن ۽ اکين تي الله تعاليٰ مُهر هڻي آهي.

ڪ تفسير جلالين. ڪ تفسير بيضاوي. ڪ تفسير جامع البيان.

وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ ﴿١٠٨﴾ لَا جَرَمَ أَنَّهُمْ فِي الْآخِرَةِ هُمُ

۽ اهي اِهي غافل آهن. انهيءَ سببان بيشڪ اِهي اِهي آخرت ۾

الْخَاسِرُونَ ﴿١٠٩﴾ ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ هَاجَرُوا مِن بَعْدِ

نقصان وارا آهن. ان کان پوءِ بيشڪ توهان جو رب جن ماڻهن مصيبتن کان پوءِ هجرت

مَا فُتِنُوا ثُمَّ جَاهَدُوا وَصَبَرُوا إِنَّ رَبَّكَ مِن بَعْدِهَا

ڪئي اُن کان پوءِ جهاد ڪيو ۽ صبر ڪيو، بيشڪ توهان جو رب انهن آزمائش کان پوءِ (انهن تي)

لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١١٠﴾ يَوْمَ تَأْتِي كُلُّ نَفْسٍ تُجَادِلُ عَن

يقيناً غفور رحيم آهي. قيامت جي ڏينهن هر انسان نفا نفسي ۾ هوندو

نَفْسِهَا وَتُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١١١﴾

۽ هر انسان کي سندس ڪيل عملن جي پوري پوري جزا ڏني ويندي ۽ انهن تي ظلم نه ڪيو ويندو.

وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ آمِنَةً مُّطْمَئِنَّةً

۽ الله تعالیٰ ان ڳوٺ (مڪه) جو مثال بيان ڪيو جيڪو امن ۽ اطمينان وارو هو

يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِّن كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ

هر جاءِ تان ان ڳوٺ وارن لاءِ گهڻو رزق آيو ٿي پوءِ انهن الله جي نعمت (رسول عربي ﷺ)

بِأَنْعُمِ اللَّهِ فَأَذَاقَهَا اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَالْخَوْفِ بِمَا

جو انڪار ڪيو، پوءِ الله انهن (مڪه وارن) کي بک ۽ خوف جي سزا چکائي سندن

كَانُوا يَصْنَعُونَ ﴿١١٢﴾ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِّنْهُمْ

بداعمالي سببان. ۽ بيشڪ انهن (مڪه وارن) وٽ رسول عربي ﷺ انهن مان تشريف فرما ٿيو

فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمُ الْعَذَابُ وَهُمْ ظَالِمُونَ ﴿١١٣﴾ فَكُلُوا

پوءِ انهن ان جو انڪار ڪيو پوءِ انهن کي عذاب ورتو ۽ اهي ظالم هئا. پوءِ توهان کائو

مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ حَلٰلًا طَيِّبًا ۖ وَّاشْكُرُوْا نِعْمَتَ اللّٰهِ

جيڪو توهان کي الله تعالىٰ حلال پاڪ رزق عطا ڪيو آهي ۽ توهان الله تعالىٰ جي نعمتن جو شڪر بجا آڻيو

اِنْ كُنْتُمْ اِيَّاهُ تَعْبُدُوْنَ ﴿١١٤﴾ اِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ

جيڪڏهن توهان خاص الله جي عبادت ڪريو ٿا. الله تعالىٰ توهان تي حرام ڪيو آهي مردار

وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنْزِيْرِ وَمَآ اُهِلَّ لِغَيْرِ اللّٰهِ بِهٖ ۚ

۽ رت ۽ سوئر جو گوشت ۽ جنهن جانور تي ڪهڻ وقت غير الله جو نالو ورتو ويو،

فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَّلَا عَادٍ فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿١١٥﴾

پوءِ جيڪو ماڻهو (حرام کائڻ لاءِ) مجبور ڪيو ويو ۽ ان دل سان ذڪادو نه هجي ته بيشڪ الله تعالىٰ غفور رحيم آهي.

وَلَا تَقُوْلُوْا لِمَا تَصِفُ اَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ هٰذَا

۽ جن شين جي باري ۾ توهان ڪوڙي دعوىٰ ڪريو ٿا، انهن لاءِ ائين نه چئو ته هي

حَلٰلٌ وَّهٰذَا حَرَامٌ لِّتَفْتَرُوْا عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ ۭ

حلال آهي ۽ هي حرام آهي، انهي لاءِ ته توهان الله تعالىٰ تي ڪوڙ هڻو،

اِنَّ الَّذِيْنَ يَفْتَرُوْنَ عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُوْنَ ﴿١١٦﴾ ۭ

بيشڪ جيڪي ماڻهو الله تعالىٰ تي ڪوڙ هڻن ٿا اهي ڪامياب نه ٿا ٿين.

مَتَاعٌ قَلِيْلٌ ۠ وَّلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿١١٧﴾ وَعَلَى الَّذِيْنَ

انهن لاءِ دنيا ۾ ٿورو سامان آهي ۽ انهن لاءِ آخرت ۾ دردناڪ عذاب آهي. ۽ فقط يهودين تي اسان

هَادُوْا حَرَّمْنَا مَا قَصَصْنَا عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ ۚ وَمَا

اهي شيون حرام ڪيون آهن جيڪي هن کان اڳ ۾ اسان توهان تي بيان ڪيون آهن، ۽ اسان

ظَلَمْنٰهُمْ وَلٰكِنْ كَانُوْٓا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُوْنَ ﴿١١٨﴾

انهن تي ظلم نه ڪيو پر انهن جي نفسن پنهنجو پاڻ تي ظلم ڪيو.

ط تفسير النسفي وتفسير ابن عباس وتفسير روح المعاني. ت تفسير مظهري. ثه تفسير جلالين.

ثُمَّ اِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِيْنَ عَمِلُوا السُّوْٓءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابُوْا مِنْۢ بَعْدِ

ان کان پوءِ بيشڪ تنهنجو رب انهن ماڻهن لاءِ جن لاعلمي ۾ گناهه ڪيا اُن کان پوءِ توبه تائب ٿيا

ذٰلِكَ وَاَصْلَحُوْٓا اِنَّ رَبَّكَ مِنْۢ بَعْدِهَا لَغَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿١١٩﴾

۽ نيڪ عمل ڪيا، بيشڪ تنهنجو رب انهيءَ کان پوءِ انهن لاءِ يقيناً غفور رحيم آهي.

اِنَّ اِبْرٰهِيْمَ كَانَ اُمَّةً قَانِتًا لِّلّٰهِ حَنِيْفًا ؕ وَلَمْ يَكُ مِنَ

بيشڪ (حضرت) ابراهيم نيڪي جو سيکاريندڙ دين جو اڳواڻ، الله جو فرمانبردار دين اسلام ڏانهن مائل هو، ۽ هو مشرڪن

الْمُشْرِكِيْنَ ﴿١٢٠﴾ شَاكِرًا لِّاَنْعُمِهٖ ؕ اِجْتَبٰىهُ وَهَدٰىهُ اِلٰى صِرَاطٍ

مان نه هو. هو الله جي نعمتن جو شڪرگذار هو، الله تعالى کيس انتخاب ڪيو ۽ کيس سڌيءَ

مُّسْتَقِيْمٍ ﴿١٢١﴾ وَاٰتَيْنٰهُ فِى الدُّنْيَا حَسَنَةً ؕ وَاِنَّهٗ فِى الْاٰخِرَةِ

رستي تي هلايو. ۽ اسان (ابراهيم کي) دنيا ۾ نيڪي عطا ڪئي، ۽ بيشڪ اهو آخرت ۾ به صالح

لَمِنَ الصّٰلِحِيْنَ ﴿١٢٢﴾ ؕ ثُمَّ اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ اَنِ اتَّبِعْ مِلَّةَ اِبْرٰهِيْمَ

ٻانهن مان هوندو. ان کان پوءِ اسان توهان (رسول عربي) ڏانهن وحي موڪلي ته توهان دين ابراهيم جي تابعداري ڪريو

حَنِيْفًا ؕ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ ﴿١٢٣﴾ اِنَّمَا جُعِلَ السَّبْتُ عَلَى

جيڪو دين حنيف آهي ۽ ابراهيم مشرڪن مان نه هو. ڇنڇر جي ڏينهن جي تعظيم ته فقط انهن

الَّذِيْنَ اخْتَلَفُوْا فِيْهِ ؕ وَاِنَّ رَبَّكَ لَيَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ

ماڻهن (يهودين تي) مقرر ڪئي وئي جن ان ۾ اختلاف ڪيو، بيشڪ توهان جو رب انهن جي وچ ۾ قيامت جي ڏينهن فيصلو

فِيْمَا كَانُوْا فِيْهِ يَخْتَلِفُوْنَ ﴿١٢٤﴾ اُدْعُ اِلٰى سَبِيْلِ رَبِّكَ

ڪندو انهن معاملن بابت جن ۾ اختلاف ڪندا هئا. رسول عربي توهان الله جي راهه ڏانهن (ماڻهن کي)

بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِيْ هِيَ اَحْسَنُ ؕ اِنَّ

حڪمت ۽ سهڻي نصيحت سان سڏيو ۽ توهان انهن سان سهڻي انداز ۾ مناظرو ڪريو، بيشڪ

رَبَّكَ هُوَ اَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيْلِهٖ وَهُوَ اَعْلَمُ

توهان جو رب گمراهن ۽ هدايت وارن کي وڌيڪ بهتر ڄاڻندڙ

بِالْمُهْتَدِيْنَ ﴿١٢٥﴾ وَاِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوْا بِمِثْلِ مَا عُوْقِبْتُمْ بِهٖ

آهي ۔ ۽ جيڪڏهن توهان (انهن کان) بدلو وٺڻ چاهيو ته ايترو بدلو وٺو جيترو انهن توهان کان ورتو

وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِّلصّٰبِرِيْنَ ﴿١٢٦﴾ وَاصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ اِلَّا

۽ جيڪڏهن توهان صبر ڪيو ته اهو صبر ڪندڙن لاءِ بهتر آهي ۔ ۽ اي حبيب توهان صبر ڪريو ۽ توهان جو صبر الله جي

بِاللّٰهِ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُ فِيْ ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُوْنَ ﴿١٢٧﴾

مدد سان آهي ۽ توهان انهن جو ڏک نه ڪريو ۽ توهان جو سينو انهن جي فريبن جي ڪري تنگ نه ٿئي ۔

اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الَّذِيْنَ اتَّقَوْا وَّالَّذِيْنَ هُمْ مُّحْسِنُوْنَ ﴿١٢٨﴾

بيشڪ الله تعاليٰ انهن ماڻهن سان گڏ آهي جيڪي خوفِ خدا رکن ٿا ۽ اهي نيڪوڪار آهن ۔

آياتها ١١١ سُوْرَةُ بَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ مَكِّيَّةٌ (١٧) (٥٠) رُكُوْعَاتُهَا ١٢

سورة بني اسرائيل مڪه ۾ نازل ٿي آهي انهي ۾ ١٢ رڪوع ۽ ١١١ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

(الله تعاليٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ۽ ٻاجهارو آهي) ۔

سُبْحٰنَ الَّذِيْٓ اَسْرٰى بِعَبْدِهٖ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اِلَى

مقدس آهي اهو الله جنهن پنهنجي حبيب ﷺ کي رات جي ٿوري حصي ۾ بيت الله کان بيت المقدس تائين (مجازي ۽ جسماني) معراج

الْمَسْجِدِ الْاَقْصَا الَّذِيْ بٰرَكْنَا حَوْلَهٗ لِنُرِيَهٗ مِنْ اٰيٰتِنَا ۭ اِنَّهٗ هُوَ

ڪرايو، بيت المقدس جي آس پاس برڪتون آهن، معراج ان لاءِ ڪرايو ته اسين پنهنجي حبيب کي پنهنجون قدرتون ڏيکاريون،

السَّمِيْعُ الْبَصِيْرُ ﴿١﴾ وَاٰتَيْنَا مُوْسَى الْكِتٰبَ وَجَعَلْنٰهُ هُدًى

بيشڪ اهو ئي ٻڌندڙ ڏسندڙ آهي ۔ ۽ اسان موسيٰ کي توراة عطا ڪيو ۽ اسان ان کي بني اسرائيل

(منزل ٤)

[illegible]

رَبَّكَ هُوَ اَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيْلِهٖ وَهُوَ اَعْلَمُ

توهان جو رب گمراهن ۽ هدايت وارن کي وڌيڪ بهتر ڄاڻندڙ

بِالْمُهْتَدِيْنَ ﴿١٢٥﴾ وَاِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوْا بِمِثْلِ مَا عُوْقِبْتُمْ بِهٖ

آهي . ۽ جيڪڏهن توهان (انهن کان) بدلو وٺڻ چاهيو ته ايترو بدلو وٺو جيترو انهن توهان کان ورتو

وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِّلصّٰبِرِيْنَ ﴿١٢٦﴾ وَاصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ اِلَّا

۽ جيڪڏهن توهان صبر ڪيو ته اهو صبر ڪندڙن لاءِ بهتر آهي . ۽ اي حبيب توهان صبر ڪريو ۽ توهان جو صبر الله جي

بِاللّٰهِ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُ فِيْ ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُوْنَ ﴿١٢٧﴾

مدد سان آهي ۽ توهان انهن جو ڏک نه ڪريو ۽ توهان جو سينو انهن جي فريبن جي ڪري تنگ نه ٿئي .

اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الَّذِيْنَ اتَّقَوْا وَّالَّذِيْنَ هُمْ مُّحْسِنُوْنَ ﴿١٢٨﴾

بيشڪ الله تعالىٰ انهن ماڻهن سان گڏ آهي جيڪي خوفِ خدا رکن ٿا ۽ اهي نيڪوڪار آهن .

(اٰيَاتُهَا ١١١) سُوْرَةُ بَنِيْ اِسْرَآءِيْلَ مَكِّيَّةٌ (١٧) (٥٠) (رُكُوْعَاتُهَا ١٢)

سورة بني اسرائيل مڪه ۾ نازل ٿي آهي انهي ۾ ١٢ رڪوع ۽ ١١١ آيتون آهن .

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

(الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ۽ ٻاجهارو (آهي) .

سُبْحٰنَ الَّذِيْۤ اَسْرٰى بِعَبْدِهٖ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اِلَى

مقدس آهي اهو الله جنهن پنهنجي حبيب کي رات جي ٿوري حصي ۾ بيت الله کان بيت المقدس تائين (معجزاتي ۽ جسماني) معراج

الْمَسْجِدِ الْاَقْصَا الَّذِيْ بٰرَكْنَا حَوْلَهٗ لِنُرِيَهٗ مِنْ اٰيٰتِنَا ؕ اِنَّهٗ هُوَ

ڪرايو ، بيت المقدس جي آس پاس برڪتون آهن ، معراج ان لاءِ ڪرايو ته اسين پنهنجي حبيب کي پنهنجون قدرتون ڏيکاريون .

السَّمِيْعُ الْبَصِيْرُ ﴿١﴾ وَاٰتَيْنَا مُوْسَى الْكِتٰبَ وَجَعَلْنٰهُ هُدًى

بيشڪ اهو ئي ٻڌندڙ ڏسندڙ آهي . ۽ اسان موسىٰ کي توراة عطا ڪيو ۽ اسان ان کي بني اسرائيل

ع ١٦ / ٢٢ — المنزل ٤ — الجزء ١٥

له تفسير روح البيان . ٢ه تفسير مظهري و تفسير روح البيان . ٣ه تفسير مظهري . (منزل ٤) ٤ه لغات القرآن عربي . ٥ه تفسير مظهري . ٦ه ڏکار معراج شريف جو مختصر ذڪر

هن آيت شريف ۾ آهي باقي تفصيلي ذڪر سورة والنجم پاره ٢٧ ۾ ڪيو ويندو . مترجم عفي عنه .

لِّبَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ أَلَّا تَتَّخِذُواْ مِن دُونِي وَكِيلٗا ۝٢ ذُرِّيَّةَ

لاءِ هدايت بڻايو، جو توهان مون کان سواءِ ڪنهن کي معبود نه بڻايو - توهان اولاد آهيو انهن ماڻهن جا

مَنۡ حَمَلۡنَا مَعَ نُوحٍۚ إِنَّهُۥ كَانَ عَبۡدٗا شَكُورٗا ۝٣ وَقَضَيۡنَآ إِلَىٰ

جن کي اسان نوح سان گڏ (ٻيڙيءَ ۾) سوار ڪرايو بيشڪ اهو شڪرگذار ٻانهو هو. ۽ اسان بني اسرائيل

بَنِيٓ إِسۡرَٰٓءِيلَ فِي ٱلۡكِتَٰبِ لَتُفۡسِدُنَّ فِي ٱلۡأَرۡضِ مَرَّتَيۡنِ

کي ڪتاب ۾ وحي موڪلي ته توهان زمين ۾ ضرور ٻه دفعا فساد ڪندا

وَلَتَعۡلُنَّ عُلُوّٗا كَبِيرٗا ۝٤ فَإِذَا جَآءَ وَعۡدُ أُولَىٰهُمَا بَعَثۡنَا

۽ توهان ضرور گهڻي تڪبر ڪندا . پوءِ جڏهن انهن ٻي پهرين وعدو آيو ته اسان توهان تي

عَلَيۡكُمۡ عِبَادٗا لَّنَآ أُوْلِي بَأۡسٖ شَدِيدٖ فَجَاسُواْ خِلَٰلَ ٱلدِّيَارِۚ

پنهنجا ٻانها موڪليا جيڪي وڏا طاقتور هئا - پوءِ انهن توهان جي شهرن[1] جي تلاشي ورتي،

وَكَانَ وَعۡدٗا مَّفۡعُولٗا ۝٥ ثُمَّ رَدَدۡنَا لَكُمُ ٱلۡكَرَّةَ عَلَيۡهِمۡ

۽ اهو ايئن وعدي موجب ٿيڻو هو. ان کان پوءِ انهن تي توهان ٻئي دفعي حملو ڪيو

وَأَمۡدَدۡنَٰكُم بِأَمۡوَٰلٖ وَبَنِينَ وَجَعَلۡنَٰكُمۡ أَكۡثَرَ نَفِيرًا ۝٦

۽ اسان توهان کي مالن ۽ پٽن سان مضبوط بڻايو ۽ توهان جي جماعت کي زياده ڪيو .

إِنۡ أَحۡسَنتُمۡ أَحۡسَنتُمۡ لِأَنفُسِكُمۡۖ وَإِنۡ أَسَأۡتُمۡ فَلَهَاۚ

جيڪڏهن توهان نيڪي ڪريو ٿا ته اها توهان پنهنجي لاءِ ڪريو ٿا، ۽ جيڪڏهن توهان برائي ڪريو ٿا ته اها پنهنجي لاءِ ڪريو ٿا،

فَإِذَا جَآءَ وَعۡدُ ٱلۡأٓخِرَةِ لِيَسُـُٔواْ وُجُوهَكُمۡ وَلِيَدۡخُلُواْ

پوءِ جڏهن پوين وعدو آيو ته انهن توهان جا چهرا خراب ڪيا، ۽ اهي[2] بيت المقدس ۾ داخل

ٱلۡمَسۡجِدَ كَمَا دَخَلُوهُ أَوَّلَ مَرَّةٖ وَلِيُتَبِّرُواْ مَا عَلَوۡاْ تَتۡبِيرًا ۝٧

ٿيا جيئن ڪ اهي پهرئين دفعي داخل ٿيا ۽ جيڪا شيءِ انهن جي هٿ آئي اُن کي تباهه ڪيائون .

[1] تفسير جامع البيان - [2] ۽ [3] تفسير مظهري، [3] تفسير جلالين.

وقف لازم

عَسٰى رَبُّكُمْ اَنْ يَّرْحَمَكُمْ ۚ وَاِنْ عُدْتُّمْ عُدْنَا ۘ وَجَعَلْنَا جَهَنَّمَ

عن قريب توهان تي توهان جو رب رحم ڪندو، ۽ جيڪڏهن توهان (فساد) ڪندا ته اسين (عذاب) ڪندا سين، ۽ اسان جهنم کي

لِلْكٰفِرِيْنَ حَصِيْرًا ۝٨ اِنَّ هٰذَا الْقُرْاٰنَ يَهْدِيْ لِلَّتِيْ هِيَ اَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ

ڪافرن لاءِ قيد بنايو. بيشڪ هي قرآن ڪريم اهڙاهه ڏيکاري ٿو جيڪا راهه راست آهي ۽ خوشخبري

الْمُؤْمِنِيْنَ الَّذِيْنَ يَعْمَلُوْنَ الصّٰلِحٰتِ اَنَّ لَهُمْ اَجْرًا كَبِيْرًا ۝٩ وَّ

ڏي ٿو انهن مانهن کي جيڪي نيڪي ڪن ٿا، بيشڪ انهن لاءِ تمام وڏو اجر آهي. ۽

اَنَّ الَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ بِالْاٰخِرَةِ اَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا اَلِيْمًا ۝١٠

بيشڪ جيڪي ماڻهو آخرت تي ايمان نه ٿا آڻن اسان انهن لاءِ دردناڪ عذاب تيار ڪيو آهي.

ع ١

وَيَدْعُ الْاِنْسَانُ بِالشَّرِّ دُعَاۗءَهٗ بِالْخَيْرِ ۭ وَكَانَ الْاِنْسَانُ عَجُوْلًا ۝١١

۽ انسان (ڪاوڙ ۾ پنهنجي لاءِ) ايئن بد دعا گهري ٿو جيئن خير جي دعا گهري ٿو، ۽ انسان تمام گهڻي تڪڙ ڪندڙ آهي.

وَجَعَلْنَا الَّيْلَ وَالنَّهَارَ اٰيَتَيْنِ فَمَحَوْنَآ اٰيَةَ الَّيْلِ وَجَعَلْنَآ اٰيَةَ

۽ اسان رات ۽ ڏينهن کي ٻه نشانيون ڪري پيدا فرمايو پوءِ رات کي (اسان) اونداهي وارو بنايو ۽ ڏينهن کي اسان

النَّهَارِ مُبْصِرَةً لِّتَبْتَغُوْا فَضْلًا مِّنْ رَّبِّكُمْ وَلِتَعْلَمُوْا عَدَدَ السِّنِيْنَ

روشن بنايو ته ان لاءِ ته توهان پنهنجي رب کان پنهنجو ذريعه معاش طلب ڪريو ۽ ان لاءِ ته توهان سالن جو تعداد ۽

وَالْحِسَابَ ۭ وَكُلَّ شَيْءٍ فَصَّلْنٰهُ تَفْصِيْلًا ۝١٢ وَكُلَّ اِنْسَانٍ اَلْزَمْنٰهُ

حساب معلوم ڪريو، ۽ (توهان لاءِ) اسان هر شي تفصيل سان بيان ڪئي آهي. ۽ هر انسان جي تقدير اسان ان جي

طٰۗىِٕرَهٗ فِيْ عُنُقِهٖ ۭ وَنُخْرِجُ لَهٗ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ كِتٰبًا يَّلْقٰىهُ مَنْشُوْرًا ۝١٣ اِقْرَاْ

ڳچي ۾ وجهرائي آهي ۽ اسين ان لاءِ قيامت جي ڏينهن هڪ کليل ڪتاب ظاهر ڪنداسين، (ته) تون پنهنجو

كِتٰبَكَ ۭ كَفٰى بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيْبًا ۝١٤ مَنِ اهْتَدٰى فَاِنَّمَا

عمل نامون پڙهه اڄ تنهنجي لاءِ تنهنجو نفس ئي ڀرپور حساب وٺندڙ آهي. جيڪو هدايت وارو ٿيو پوءِ

١ تفسير جلالين. ٢ تفسير مظهري. ٣ تفسير مظهري.

يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ ۚ وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا ۚ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ

اهو پنهنجي لاءِ هدايت وارو ٿيو، ۽ جيڪو گمراهه ٿيو پوءِ اهو گمراهي سندس سِر تي آهي، ۽ ڪو به مٿو کڻڻ جو

وِزْرَ أُخْرَىٰ ۗ وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا ﴿١٥﴾ وَإِذَا

بار ڏ کڻندو، ۽ اسين ايستائين عذاب ڏيندا آهيون جيستائين جو اسين پيغمبر ڏ موڪليون، ۽ اسين جڏهن

أَرَدْنَا أَن نُّهْلِكَ قَرْيَةً أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا فِيهَا فَحَقَّ

ڪنهن ڳوٺ وارن جي هلاڪت جو ارادو ڪندا آهيون ته اسين ان جي آسودن کي حڪم موڪليندا آهيون پوءِ اهي ان ڳوٺ ۾ نافرماني ڪندا

عَلَيْهَا الْقَوْلُ فَدَمَّرْنَاهَا تَدْمِيرًا ﴿١٦﴾ وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِنَ الْقُرُونِ

پوءِ انهن تي اسان جو قول ثابت ٿيندو، پوءِ اسين انهن کي مڪمل طرح تباهه ڪندا آهيون ۽ ڪيترائي ڳوٺ نوح کان پوءِ

مِن بَعْدِ نُوحٍ ۗ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ بِذُنُوبِ عِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا ﴿١٧﴾

اسان هلاڪ ڪيا، ۽ توهان جو رب پنهنجي ٻانهن جي گناهن کان چڱي طرح خبردار (۽) ڏسندڙ آهي.

مَّن كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاءُ لِمَن نُّرِيدُ

جيڪو ماڻهو (فقط) دنيا طلب ڪندو آهي اسين فوري طرح ان کي جيڪو اسين چاهيون دنيا مان عطا ڪندا آهيون، ان

ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصْلَاهَا مَذْمُومًا مَّدْحُورًا ﴿١٨﴾ وَمَنْ أَرَادَ

کان پوءِ اسان ان لاءِ جهنم کي مقرر ڪريون ٿا، اهو ان ۾ داخل ٿيندو ڦٽڪاريل ۽ ذلالت جي حالت ۾، ۽ جيڪو ماڻهو

الْآخِرَةَ وَسَعَىٰ لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ كَانَ سَعْيُهُم

آخرت چاهي ٿو ۽ آخرت لاءِ گهڻي ڪوشش ڪري ٿو ۽ اهو مؤمن آهي پوءِ سندس اها ڪوشش ڪامياب

مَّشْكُورًا ﴿١٩﴾ كُلًّا نُّمِدُّ هَٰؤُلَاءِ وَهَٰؤُلَاءِ مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ ۚ وَمَا كَانَ

ويندي. اسين سڀني جي يعني هنن ۽ هنن جي پنهنجي عطا موجب مدد ڪريون ٿا، ۽ توهان جي رب

عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا ﴿٢٠﴾ انظُرْ كَيْفَ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۚ وَلَلْآخِرَةُ

جي عطا ڪا روڪيل ناهي، توهان ڏسو ڪيئن اسان انهن مان هڪڙن کي ٻين تي فضيلت عطا ڪئي آهي ۽ پر آخرت

أَكْبَرُ دَرَجَٰتٍ وَأَكْبَرُ تَفْضِيلًا ﴿٢١﴾ لَا تَجْعَلْ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَتَقْعُدَ

درجن ۾ وڌيڪ فضيلت ۾ (دنيا کان) وڌيڪ هوندي. (اي پڙهندڙ) تون الله سان ڪنهن کي شريڪ نه بناءِ پوءِ تون خوار

مَذْمُومًا مَّخْذُولًا ﴿٢٢﴾ ۞ وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّآ إِيَّاهُ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ

خراب ٿي ويهندين. ۽ رسول عربي جي رب قطعي حڪم فرمايو آهي ته توهان خاص الله جي عبادت ڪريو ۽ ماءُ پيءُ سان

إِحْسَٰنًا ۚ إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِندَكَ ٱلْكِبَرَ أَحَدُهُمَآ أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُل لَّهُمَآ

احسان ڪريو، جيڪڏهن تو وٽ انهن مان هڪ عمر رسيده ٿئي يا ٻئي عمر رسيده ٿي پون، پوءِ تون انهن کي اُف

أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُل لَّهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ﴿٢٣﴾ وَٱخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ ٱلذُّلِّ

به نه چئو ۽ نه ئي کين جهڙپ ڏي ۽ تون انهن سان سهڻو ڳالهاءِ. ۽ تون ماءُ پيءُ سان نهايت نرمي ۽

مِنَ ٱلرَّحْمَةِ وَقُل رَّبِّ ٱرْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِى صَغِيرًا ﴿٢٤﴾ رَّبُّكُمْ أَعْلَمُ

شفقت سان پيش اچ ۽ تون عرض ڪر اي منهنجا رب تون انهن تي رحم ڪر جيئن انهن ننڍپڻ ۾ منهنجي پرورش ڪئي. توهان جو رب کي توهان

بِمَا فِى نُفُوسِكُمْ ۚ إِن تَكُونُوا۟ صَٰلِحِينَ فَإِنَّهُۥ كَانَ لِلْأَوَّٰبِينَ

جي دلين جي وڌيڪ معلوم آهي، جيڪڏهن توهان صالح ٿيا ته پوءِ بيشڪ الله تعالى توبه ڪندڙن کي

غَفُورًا ﴿٢٥﴾ وَءَاتِ ذَا ٱلْقُرْبَىٰ حَقَّهُۥ وَٱلْمِسْكِينَ وَٱبْنَ ٱلسَّبِيلِ وَلَا

بخشيندڙ آهي. ۽ توهان پنهنجي عزيزن جا حق ادا ڪريو ۽ مسڪينن ۽ مسافرن جا حق ادا ڪريو ۽ توهان

تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا ﴿٢٦﴾ إِنَّ ٱلْمُبَذِّرِينَ كَانُوٓا۟ إِخْوَٰنَ ٱلشَّيَٰطِينِ ۖ وَ

فضول خرچي نه ڪريو. بيشڪ فضول خرچ ڪندڙ شيطان جا ڀائر آهن، ۽

كَانَ ٱلشَّيْطَٰنُ لِرَبِّهِۦ كَفُورًا ﴿٢٧﴾ وَإِمَّا تُعْرِضَنَّ عَنْهُمُ

شيطان رب جو سخت انڪاري آهي. ۽ رسول عربي جڏهن صورت ۾ توهان (سائلن ڏانهن) متوجه نه ٿا ٿيو

ٱبْتِغَآءَ رَحْمَةٍ مِّن رَّبِّكَ تَرْجُوهَا فَقُل لَّهُمْ قَوْلًا مَّيْسُورًا ﴿٢٨﴾

انهي اميد ۾ ته الله جي طرفان رزق ايندو ته ان صورت ۾ توهان انهن سائلن کي نرمي سان جواب ڏيو.

وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُوْلَةً اِلٰى عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ

۽ توهان گهڻي ڪنجوسي نه ڪريو ۽ تمام گهڻو اجايو خرچ به نه ڪريو (بلڪ درمياني راهه يعني سخاوت ڪريو)

فَتَقْعُدَ مَلُوْمًا مَّحْسُوْرًا ﴿٢٩﴾ اِنَّ رَبَّكَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَّشَآءُ وَ

پوءِ توهان ملامت لائق خالي هٿ ٿي ويهندا. بيشڪ توهان جو رب جنهن لاءِ چاهي ان جو رزق وڌائي ٿو ۽

يَقْدِرُ ؕ اِنَّهٗ كَانَ بِعِبَادِهٖ خَبِيْرًاۢ بَصِيْرًا ﴿٣٠﴾ وَلَا تَقْتُلُوْٓا اَوْلَادَكُمْ

گهٽائي ٿو، بيشڪ اهو پنهنجي ٻانهن کي خوب ڄاڻي ٿو ۽ ڏسي ٿو. ۽ توهان پنهنجي اولاد کي مسڪيني جي

خَشْيَةَ اِمْلَاقٍ ؕ نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَاِيَّاكُمْ ؕ اِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطْاً كَبِيْرًا ﴿٣١﴾

خوف کان قتل نه ڪريو، اسين انهن کي ۽ توهان کي رزق ڏيون ٿا، بيشڪ اولاد جو قتل عظيم گناهه آهي.

وَلَا تَقْرَبُوا الزِّنٰٓى اِنَّهٗ كَانَ فَاحِشَةً ؕ وَسَآءَ سَبِيْلًا ﴿٣٢﴾ وَلَا تَقْتُلُوا

۽ توهان بدڪاري ڏانهن ويجهو نه وڃو بيشڪ اها بي حيائي ۽ خراب رستو آهي. ۽ توهان قتل نه ڪريو ان

النَّفْسَ الَّتِيْ حَرَّمَ اللّٰهُ اِلَّا بِالْحَقِّ ؕ وَمَنْ قُتِلَ مَظْلُوْمًا فَقَدْ جَعَلْنَا

معصوم انسان کي جنهن جي الله حرمت رکي آهي مگر حق سان، ۽ جيڪو ماڻهو ناحق قتل ڪيو ويو ته پوءِ تحقيق اسان ان جي

لِوَلِيِّهٖ سُلْطٰنًا فَلَا يُسْرِفْ فِّي الْقَتْلِ ؕ اِنَّهٗ كَانَ مَنْصُوْرًا ﴿٣٣﴾ وَلَا تَقْرَبُوْا

وارث کي اختيار ڏنو آهي پوءِ مقتول جو وارث قاتل کانسواءِ ٻئي کي قتل نه ڪري، بيشڪ ان جي مدد ڪئي ويندي. ۽ توهان يتيم جي

مَالَ الْيَتِيْمِ اِلَّا بِالَّتِيْ هِيَ اَحْسَنُ حَتّٰى يَبْلُغَ اَشُدَّهٗ ۪ وَاَوْفُوْا

مال کي ويجهو نه وڃو مگر ان طريقي سان تصرف ڪريو جنهن ۾ يتيم لاءِ بهتري هجي، ايستائين جو اهو جوان ٿئي، ۽ توهان (پنهنجا

بِالْعَهْدِ ۚ اِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْـُٔوْلًا ﴿٣٤﴾ وَاَوْفُوا الْكَيْلَ اِذَا كِلْتُمْ

ڪيل) وعدا پورا ڪريو بيشڪ وعدي بابت توهان کان سوال ڪيو ويندو. ۽ توهان ماپ ڪرڻ وقت صحيح ماپ ڪريو

وَزِنُوْا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيْمِ ؕ ذٰلِكَ خَيْرٌ وَّاَحْسَنُ تَاْوِيْلًا ﴿٣٥﴾

۽ تور ڪرڻ وقت صحيح تور ڪريو، اهو تمام بهتر ۽ ان جو نتيجو بهترين آهي.

[illegible]

[illegible]

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهٖ عِلْمٌ ۭ اِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ

۽ تون انھا ڳالھ نہ پچو جنھن جو توکي علم ناھي، بيشڪ ڪَن ۽ اک ۽ دل ھرھڪ ڪان

اُولٰۗىِٕكَ كَانَ عَنْهُ مَسْـُٔـوْلًا ۳۶ وَلَا تَمْشِ فِي الْاَرْضِ مَرَحًا ۚ اِنَّكَ

(قيامت جي ڏينھن) سوال پڇيو ويندو. ۽ تون زمين ۾ آڪڙ سان نہ ھل، بيشڪ تون

لَنْ تَخْرِقَ الْاَرْضَ وَلَنْ تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُوْلًا ۳۷ كُلُّ ذٰلِكَ كَانَ سَيِّئُهٗ

زمين کي چيري نہ توسگھين ۽ تون بلندي ۾ ھرگز جبلن کي پھچي نہ توسگھين توھان جي رب وٽ مذڪور ہ ڪم

عِنْدَ رَبِّكَ مَكْرُوْهًا ۳۸ ذٰلِكَ مِمَّآ اَوْحٰٓى اِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ ۭ وَلَا

سڀئي ڪم ناپسند آھن. اھي ڳالھيون وحي رباني جون آھن جيڪي توھان جي رب توھان ڏانھن حڪمت سان موڪليون آھن ۽ توھان

تَجْعَلْ مَعَ اللّٰهِ اِلٰـهًا اٰخَرَ فَتُلْقٰى فِيْ جَهَنَّمَ مَلُوْمًا مَّدْحُوْرًا ۳۹

الله سان گڏ ٻيو معبود نہ بڻايو ورنہ توھان کي جھنم ۾ ملامت ڪيل ۽ رحمت کان پري ڪري اڇلايو ويندو.

اَفَاَصْفٰىكُمْ رَبُّكُمْ بِالْبَنِيْنَ وَاتَّخَذَ مِنَ الْمَلٰۗىِٕكَةِ اِنَاثًا ۭ اِنَّكُمْ

ڇاپوءِ توھان جي رب توھان لاءِ پٽ منتخب ڪيا ۽ پنھنجي لاءِ ملائڪ نياڻيون بڻايون. بيشڪ توھان (الله لاءِ)

لَتَقُوْلُوْنَ قَوْلًا عَظِيْمًا ۴۰ وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِيْ هٰذَا الْقُرْاٰنِ لِيَذَّكَّرُوْا ۭ

اھا عظيم ڳالھ چئو ٿا. ۽ تحقيق اسان قرآن ڪريم ۾ (وعدا ۽ وعيد) بيان ڪيا ان لاءِ تہ نصيحت حاصل ڪن،

ع ۴

وَمَا يَزِيْدُهُمْ اِلَّا نُفُوْرًا ۴۱ قُلْ لَّوْ كَانَ مَعَهٗٓ اٰلِـهَةٌ كَمَا يَقُوْلُوْنَ

۽ نہ وڌايو (قرآن) انھن کي مگر نفرت. رسول ﷺ! چئو توھان مشرڪن کي جيڪڏھن ٻيو معبود ھجي ھا جيئن اھي چون

اِذًا لَّابْتَغَوْا اِلٰى ذِي الْعَرْشِ سَبِيْلًا ۴۲ سُبْحٰنَهٗ وَتَعٰلٰى عَمَّا

ٿا تہ ان وقت اھو الله تعالیٰ شان مقابلو ڪري ھا. الله تعالیٰ پاڪ ۽ تمام مٿاھون ۽ بلند آھي

يَقُوْلُوْنَ عُلُوًّا كَبِيْرًا ۴۳ تُسَبِّحُ لَهُ السَّمٰوٰتُ السَّبْعُ وَالْاَرْضُ

انھن ڳالھين کان جيڪي مشرڪ چون ٿا. الله تعالیٰ لاءِ تسبيح ڪن ٿا ست آسمان ۽ زمينون

ل تفسير ابن عباس. ك تفسير مظهري وتفسير سعداوي. گ تفسير جلالين. گھ تفسير لغات القرآن. ڻ تفسير ابن عباس. ڻ تفسير جلالين.

وَمَنْ فِيهِنَّ ۚ وَإِنْ مِّنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَٰكِنْ لَّا

۽ جيڪي منجهن آهن ۽ (مخلوقات مان) اهڙي ڪا شيءِ ناهي مگر اها الله جي تعريف بيان ڪري ٿي پر توهان (اي مشرڪو)

تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ ۗ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا ﴿٤٤﴾ وَإِذَا قَرَأْتَ

سندن تسبيح نه ٿا سمجهو، بيشڪ اهو نهايت بردبار بخشيندڙ آهي. ۽ (رسول عربي) جڏهن تون قرآن

الْقُرْآنَ جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ

ڪريم پڙهو ٿا ته اسان توهان ۽ انهن ماڻهن جي وچ ۾ مخفي پردو رکايو آهي جيڪي آخرت تي

حِجَابًا مَّسْتُورًا ﴿٤٥﴾ وَجَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَنْ يَفْقَهُوهُ

ايمان نه ٿا آڻن. ۽ اسان انهن جي دلين تي پردا رکيا آهن ته متان اهي قرآن ڪريم سمجهن

وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا ۚ وَإِذَا ذَكَرْتَ رَبَّكَ فِي الْقُرْآنِ وَحْدَهُ وَلَّوْا

۽ انهن جي ڪنن ۾ گراٺ آهي ۽ (رسول عربي) توهان جڏهن قرآن ڪريم ۾ هڪ الله جو ذڪر ڪريو ٿا ته اهي نفرت ڪان

عَلَىٰ أَدْبَارِهِمْ نُفُورًا ﴿٤٦﴾ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَسْتَمِعُونَ بِهِ إِذْ

پٺي ورائي ڀڄن ٿا. اسان کي بخوبي معلوم آهي ته اهي قرآن ڇالاءِ ٻڌن ٿا (مذاق لاءِ) جنهن وقت

يَسْتَمِعُونَ إِلَيْكَ وَإِذْ هُمْ نَجْوَىٰ إِذْ يَقُولُ الظَّالِمُونَ

اهي توهان ڏانهن ڪن لڳائين ٿا ۽ ان وقت اهي پاڻ ۾ مخفي مشورا ڪن ٿا يعني ان وقت اهي ظالم (پاڻ ۾) چون ٿا

إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَّسْحُورًا ﴿٤٧﴾ انْظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ

نه ٿا تابعداري ڪريو توهان مگر هڪ جادو ٿيل مرد جي. رسول عربي توهان ڏسو ته اهي توهان لاءِ ڪهڙا

الْأَمْثَالَ فَضَلُّوا فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا ﴿٤٨﴾ وَقَالُوا أَإِذَا كُنَّا عِظَامًا

مثال ڏين ٿا پوءِ اهي گمراهه ٿيا پوءِ انهن کي ڪا واٽ هٿ نه ايندي. ۽ اهي چون ٿا ته ڇا جڏهن اسين (مري)

وَرُفَاتًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا ﴿٤٩﴾ قُلْ كُونُوا حِجَارَةً أَوْ حَدِيدًا ﴿٥٠﴾

مٽي ٿي ويندا سين ڇا اسين ان وقت نئين سر پيدا ٿيندا سين. رسول عربي توهان فرمايو ته ڀلا پٿر يا لوهه ٿي وڃو.

أَوْ خَلْقًا مِّمَّا يَكْبُرُ فِي صُدُورِكُمْ ۚ فَسَيَقُولُونَ مَن يُعِيدُنَا ۖ قُلِ

يا ٻي ڪا مضبوط شي ٿي پوءِ جيڪا توهان جي ذهن ۾ وڏي، پوءِ به فورا اهي چوندا ته اسان کي ڪير ٻيهر جياريندو؟ رسول عربي ﷺ! توهان فرما

الَّذِي فَطَرَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ ۚ فَسَيُنْغِضُونَ إِلَيْكَ رُءُوسَهُمْ وَيَقُولُونَ

ته توهان کي اهو الله پيدا ڪندو جنهن توهان کي پهريون دفعو پيدا ڪيو، پوءِ اهي توهان ڏانهن ڪنڌ هڻي چوندا ته ڀلا اهو

مَتَىٰ هُوَ ۖ قُلْ عَسَىٰ أَن يَكُونَ قَرِيبًا ﴿٥١﴾ يَوْمَ يَدْعُوكُمْ فَتَسْتَجِيبُونَ

ڪڏهن ٿيندو؟ رسول عربي ﷺ! توهان فرمايو ته عن قريب اهو ٿيندو. ان ڏينهن الله توهان کي پڪاريندو ۽ پوءِ توهان الله جي حمد

بِحَمْدِهِ وَتَظُنُّونَ إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٥٢﴾ وَقُل لِّعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي

سان (حڪم جي) تعميل ڪندا ۽ توهان پائيندا ته اسين ٿورو وقت رهيا هئاسين. رسول عربي ﷺ! توهان مومنن کي فرمايو ته ڪافرن سان

هِيَ أَحْسَنُ ۚ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنزَغُ بَيْنَهُمْ ۚ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلْإِنسَانِ

سهڻو ڳالهائن، بيشڪ شيطان انهن جي وچ ۾ فساد پيدا ڪري ٿو، بيشڪ شيطان، انسان جو

عَدُوًّا مُّبِينًا ﴿٥٣﴾ رَّبُّكُمْ أَعْلَمُ بِكُمْ ۖ إِن يَشَأْ يَرْحَمْكُمْ أَوْ إِن يَشَأْ

صاف دشمن آهي. الله تعالى توهان کي وڌيڪ ڄاڻي ٿو، جيڪڏهن چاهي ته توهان تي رحم ڪري ۽ جيڪڏهن چاهي ته توهان

يُعَذِّبْكُمْ ۚ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا ﴿٥٤﴾ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ بِمَن فِي

تي عذاب ڪري، ۽ رسول عربي ﷺ! اسان توهان کي انهن جو مٿان نگران ڪري نه موڪليو آهي، ۽ توهان جو رب وڌيڪ ڄاڻندڙ آهي جيڪي ڪجهه

السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۗ وَلَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ النَّبِيِّينَ عَلَىٰ بَعْضٍ ۖ وَآتَيْنَا

آسمانن ۽ زمين ۾ آهي، ۽ بيشڪ اسان ڪن نبين کي ڪن نبين تي فضيلت عطا ڪئي ۽ اسان داؤد کي

دَاوُودَ زَبُورًا ﴿٥٥﴾ قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِهِ فَلَا يَمْلِكُونَ كَشْفَ

زبور عطا ڪيو. رسول عربي ﷺ! توهان انهن (ڪافرن) کي فرمايو ته توهان پنهنجي گمان موجب الله کانسواءِ ٻين معبودن کي پڪاريو ته پوءِ اهي توهان

الضُّرِّ عَنكُمْ وَلَا تَحْوِيلًا ﴿٥٦﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ

تان ڪا به تڪليف لاهي يا هٽائي نه سگهندا، اهي مقبول ٻانها جن جي اهي عبادت ڪن ٿا، اهي پاڻ پنهنجي رب ڏانهن

ع ٥

۱ تفسير مظهري، ۲ تفسير جلالين، ۳ تفسير بيضاوي وتفسير جامع البيان، ۴ تفسير جامع البيان.

الْوَسِيْلَةَ اَيُّهُمْ اَقْرَبُ وَيَرْجُوْنَ رَحْمَتَهٗ وَيَخَافُوْنَ عَذَابَهٗ ؕ اِنَّ عَذَابَ

وسيلو ڳولين ٿا تہ انھن مان ڪھڙو الله کي وڌيڪ ويجھو آھي ۽ اھي الله جي رحمت جي اميد رکن ٿا ۽ ان جي عذاب کان خوف رکن ٿا، بيشڪ توھان جي

رَبِّكَ كَانَ مَحْذُوْرًا ﴿۵۷﴾ وَاِنْ مِّنْ قَرْيَةٍ اِلَّا نَحْنُ مُهْلِكُوْهَا قَبْلَ يَوْمِ

رب جو عذاب خوفناڪ آھي. ۽ اھڙو ڪو ڳوٺ ناھي جنھن کي اسين قيامت کان اڳ ھلاڪ نہ

الْقِيٰمَةِ اَوْ مُعَذِّبُوْهَا عَذَابًا شَدِيْدًا ؕ كَانَ ذٰلِكَ فِى الْكِتٰبِ مَسْطُوْرًا ﴿۵۸﴾

ڪنداسين يا ان کي سخت قسم جو عذاب نہ ڪنداسين، اھا ڳالھہ لوح محفوظ ۾ لکيل آھي.

وَمَا مَنَعَنَآ اَنْ نُّرْسِلَ بِالْاٰيٰتِ اِلَّآ اَنْ كَذَّبَ بِهَا الْاَوَّلُوْنَ ؕ وَاٰتَيْنَا

۽ توھان (قريش) ڏانھن نشانيون موڪلڻ جيئن ھنن گھريون، منع نہ ڪئي مگر انھن نشانين کي اڳين امتين ڪوڙو ڄاتو (ان ڪري عذاب موڪليو)

ثَمُوْدَ النَّاقَةَ مُبْصِرَةً فَظَلَمُوْا بِهَا ؕ وَمَا نُرْسِلُ بِالْاٰيٰتِ اِلَّا تَخْوِيْفًا ﴿۵۹﴾

۽ اسان ثمود وارن کي ظاھر بظھور ڏاچي موڪلي پوءِ انھن ڏاچي تي ظلم ڪيو، ۽ اسين اھڙيون نشانيون فقط ڊيڄارڻ لاءِ موڪليون ٿا.

وَاِذْ قُلْنَا لَكَ اِنَّ رَبَّكَ اَحَاطَ بِالنَّاسِ ؕ وَمَا جَعَلْنَا الرُّءْيَا الَّتِىْٓ اَرَيْنٰكَ

رسول عربي توھان ياد ڪريو جڏھن توھان کي رب فرمايو بيشڪ اوھان جو رب ڪافرن کي گھيرو ڪندڙ آھي، ۽ اسان توھان کي خواب ۾ جيڪو ڏيکاريو

اِلَّا فِتْنَةً لِّلنَّاسِ وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُوْنَةَ فِى الْقُرْاٰنِ ؕ وَنُخَوِّفُهُمْ ۙ فَمَا

مگر قريشن لاءِ آزمائش ھئي ۽ ٿوھر (جو وڻ) جنھن تي قرآن ۾ لعنت لکيل آھي ۽ اسين انھن کي ڊيڄاريون ٿا پوءِ نہ

يَزِيْدُهُمْ اِلَّا طُغْيَانًا كَبِيْرًا ﴿۶۰﴾ وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوْا لِاٰدَمَ

ٿي زياده ٿئي انھن لاءِ مگر گھڻي سرڪشي، رسول عربي توھان ياد ڪريو جنھن وقت اسان ملائڪن کي حڪم ڪيو تہ توھان آدم

فَسَجَدُوْٓا اِلَّآ اِبْلِيْسَ ؕ قَالَ ءَاَسْجُدُ لِمَنْ خَلَقْتَ طِيْنًا ﴿۶۱﴾ قَالَ

کي سجدو ڪريو پوءِ ابليس کانسواءِ ٻين سڀني سجدو ڪيو، ابليس چيو ڇا آئون ان (آدم) کي سجدو ڪريان جنھن کي تو مٽي مان ناھيو آھي، ابليس چيو

اَرَءَيْتَكَ هٰذَا الَّذِىْ كَرَّمْتَ عَلَىَّ ۫ لَئِنْ اَخَّرْتَنِ اِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ

ڇا تو ھن (آدم) کي منھنجي مٿان فضيلت ڏني آھي، جيڪڏھن تون مون کي قيامت تائين مھلت ڏني تہ

لہ تفسير مظھري. ٢ ۽ ٣ تفسير بيضاوي. ۴ تفسير جامع البيان و تفسير جلالين.

لَاَحْتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهٗٓ اِلَّا قَلِيْلًا ﴿٦٢﴾ قَالَ اذْهَبْ فَمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ

چند ماڻهن کانسواءِ اولاد کي هلاڪ ڪندس. الله تعالى فرمايو وڃ (توکي مهلت آهي) پوءِ انهن مان جنهن تنهنجي تابعداري ڪئي

فَاِنَّ جَهَنَّمَ جَزَآؤُكُمْ جَزَآءً مَّوْفُوْرًا ﴿٦٣﴾ وَاسْتَفْزِزْ مَنِ

پوءِ بيشڪ جهنم انهن سڀني جي لاءِ مڪمل[1] پرپور جزا هوندي. ۽ تون انهن ماڻهن مان جنهن تي

اسْتَطَعْتَ مِنْهُمْ بِصَوْتِكَ وَاَجْلِبْ عَلَيْهِمْ بِخَيْلِكَ وَرَجِلِكَ

طاقت رکي سگهين تون انهن کي پنهنجي آواز ۽ پنهنجي سوارن ۽ پيادن (لشڪر) سان انهن کي گناهن تي اُڀار

وَشَارِكْهُمْ فِى الْاَمْوَالِ وَالْاَوْلَادِ وَعِدْهُمْ ؕ وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطٰنُ

۽ تون انهن جي ملڪيت ۽ اولاد ۾ شريڪ ٿي ۽ تون انهن کي وعدا ڏي، ۽ نه تو وعدا ڏي انهن کي شيطان

اِلَّا غُرُوْرًا ﴿٦٤﴾ اِنَّ عِبَادِىْ لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطٰنٌ ؕ وَكَفٰى بِرَبِّكَ

مگر غرور جو. بيشڪ منهنجي مخلص ٻانهن تي تنهنجي ڪا به حجت ڪانه هلندي، ۽ تو هان جو رب بهترين

وَكِيْلًا ﴿٦٥﴾ رَبُّكُمُ الَّذِىْ يُزْجِىْ لَكُمُ الْفُلْكَ فِى الْبَحْرِ لِتَبْتَغُوْا

ڪارساز آهي. توهان جو رب اهو آهي جيڪو ٻيڙي کي دريا ۾ هلائي ٿو ان لاءِ ته توهان الله تعالى

مِنْ فَضْلِهٖ ؕ اِنَّهٗ كَانَ بِكُمْ رَحِيْمًا ﴿٦٦﴾ وَاِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فِى الْبَحْرِ

جو فضل حاصل ڪريو، بيشڪ الله توهان تي ٻاجهارو آهي. ۽ جنهن وقت توهان کي درياءَ ۾ تڪليف پهچي ٿي

ضَلَّ مَنْ تَدْعُوْنَ اِلَّآ اِيَّاهُ ۚ فَلَمَّا نَجّٰىكُمْ اِلَى الْبَرِّ اَعْرَضْتُمْ ؕ

ته پوءِ الله کان سواءِ ٻيا معبود توهان کي وسري وڃن ٿا، پوءِ جڏهن الله تعالى توهان کي نجات ڏئي زمين تي آڻي ٿو ته توهان انڪار ڪريو ٿا،

وَكَانَ الْاِنْسَانُ كَفُوْرًا ﴿٦٧﴾ اَفَاَمِنْتُمْ اَنْ يَّخْسِفَ بِكُمْ جَانِبَ

۽ انسان وڏو ناشڪر آهي. ڇا پوءِ توهان ان ڳالهه کان امن ۾ آهيو ته توهان زمين جي ڪنهن حصي سان گڏ زمين ۾

الْبَرِّ اَوْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ثُمَّ لَا تَجِدُوْا لَكُمْ وَكِيْلًا ﴿٦٨﴾ لا

غرق ڪري ڇڏي يا الله تعالى توهان جي مٿان پٿر موڪلي ان کان پوءِ توهان کي ڪو به ڪارساز نه ملي.

[1] تفسير مظهري، [2] لغات القرآن عربي، [3] تفسير مظهري.

أَمْ أَمِنْتُمْ أَنْ يُّعِيْدَكُمْ فِيْهِ تَارَةً أُخْرٰى فَيُرْسِلَ عَلَيْكُمْ

چا پوءِ توهان امن وارا آهيو ان ڳالهه کان جو توهان کي واپس درياءَ ۾ ٻيو ڀيرو وٺي وڃي پوءِ توهان جي مٿان سامونڊي

قَاصِفًا مِّنَ الرِّيْحِ فَيُغْرِقَكُمْ بِمَا كَفَرْتُمْ ثُمَّ لَا تَجِدُوْا لَكُمْ عَلَيْنَا بِهٖ

طوفان آڻي پوءِ توهان کي توهان جي ناشڪري جي ڪري ٻوڙي ڇڏي، پوءِ ان ڳالهه تي اسان جي پٺ واري ڪندڙ توهان کي

تَبِيْعًا ﴿٦٩﴾ وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِيْٓ اٰدَمَ وَحَمَلْنٰهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنٰهُمْ

ڪو به نه ملي. ۽ تحقيق اسان آدم جي اولاد کي معزز بڻايو ۽ اسان انهن کي زمين ۽ سمنڊ تي سوار ڪرايو ۽ انهن کي پاڪ شين

مِّنَ الطَّيِّبٰتِ وَفَضَّلْنٰهُمْ عَلٰى كَثِيْرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيْلًا ﴿٧٠﴾ يَوْمَ

مان رزق عطا ڪيو ۽ اسان انهن کي پنهنجي گهڻي مخلوق تي نمايان فضيلت عطا ڪئي. قيامت جي ڏينهن

نَدْعُوْا كُلَّ أُنَاسٍۢ بِإِمَامِهِمْ ۚ فَمَنْ أُوْتِيَ كِتٰبَهٗ بِيَمِيْنِهٖ فَأُولٰٓئِكَ

اسين سڀني ماڻهن کي سندن نبين جي نالن سان سڏائينداسين، پوءِ جنهن ماڻهوءَ کي سندس اعمال نامو ساڄي هٿ ۾ ڏنو ويو ته اهي

يَقْرَءُوْنَ كِتٰبَهُمْ وَلَا يُظْلَمُوْنَ فَتِيْلًا ﴿٧١﴾ وَمَنْ كَانَ فِيْ هٰذِهٖٓ أَعْمٰى فَهُوَ

پنهنجا اعمال نامي پڙهندا ۽ انهن سان ڪک برابر به ظلم نه ڪيو ويندو. ۽ جيڪو ماڻهو هن دنيا ۾ حق کان ٻوڙو آهي پوءِ اهو

فِي الْاٰخِرَةِ أَعْمٰى وَأَضَلُّ سَبِيْلًا ﴿٧٢﴾ وَإِنْ كَادُوْا لَيَفْتِنُوْنَكَ عَنِ الَّذِيْٓ

آخرت ۾ به سڌي رستي کان پري ۽ نهايت گمراه هوندو. ۽ اهي عن قريب توهان کي لغزش ڏين ها ان وحي کان جيڪا

أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ لِتَفْتَرِيَ عَلَيْنَا غَيْرَهٗ ۖ وَإِذًا لَّاتَّخَذُوْكَ خَلِيْلًا ﴿٧٣﴾ وَلَوْ

اسان توهان ڏانهن موڪلي ته ان لاءِ ته توهان اسان ڏانهن ڪا نسبت ڪريو، ۽ ان وقت اهي توهان کي دوست بڻائين ها. ۽ جيڪڏهن

لَآ أَنْ ثَبَّتْنٰكَ لَقَدْ كِدْتَّ تَرْكَنُ إِلَيْهِمْ شَيْـًٔا قَلِيْلًا ﴿٧٤﴾ إِذًا لَّأَذَقْنٰكَ

اسين توهان کي ثابت قدم نه رکون ها ته ممڪن هو ته توهان انهن جي طرف ٿورو لاڙو ڪريو ها. اگر ائين ٿئي ها اسين توهان کي

ضِعْفَ الْحَيٰوةِ وَضِعْفَ الْمَمَاتِ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصِيْرًا ﴿٧٥﴾ وَإِنْ

ٻيڻي حياتي ۾ ٻيڻي موت جو مزو چکايون ها پوءِ توهان کي اسان جي مقابلي ۾ ڪو به مددگار نه ملي ها. ۽ بيشڪ عن قريب

ركوع ٧

١ تفسير جامع البيان و تفسير جلالين. ٢ تفسير جلالين. ٣ تفسير النسفي.

كَادُوْا لَيَسْتَفِزُّوْنَكَ مِنَ الْاَرْضِ لِيُخْرِجُوْكَ مِنْهَا وَاِذًا لَّا يَلْبَثُوْنَ

- اهي توهان کي زمين مان اُکيڙي ٻاهر ڪڍن ها ۽ ايئن ڪن ها ته پوءِ اهي توهان جي پويان زمين ۾

خِلٰفَكَ اِلَّا قَلِيْلًا ﴿٧٦﴾ سُنَّةَ مَنْ قَدْ اَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنْ رُّسُلِنَا وَلَا

نه رهن ها مگر ٿورو زمانو. اڳيان پيغمبر به الله تعاليٰ پنهنجي دستور موجب موڪليا ۽ توهان

تَجِدُ لِسُنَّتِنَا تَحْوِيْلًا ﴿٧٧﴾ اَقِمِ الصَّلٰوةَ لِدُلُوْكِ الشَّمْسِ اِلٰى غَسَقِ

الله جي دستور ۾ ڪا تبديلي نه لهندا. توهان سج جي زوال کان رات جي مُڪمل اونداهي تائين نمازون (ظهر، عصر، مغرب، عشا) پڙهو

الَّيْلِ وَقُرْاٰنَ الْفَجْرِ ؕ اِنَّ قُرْاٰنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُوْدًا ﴿٧٨﴾ وَمِنَ الَّيْلِ

۽ فجر جي نماز ادا ڪريو، بيشڪ فجر جي نماز ۾ ملائڪ حاضر ٿين ٿا . ۽ رسول عربي توهان رات جي حصي ۾

فَتَهَجَّدْ بِهٖ نَافِلَةً لَّكَ ۖۗ عَسٰۤى اَنْ يَّبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُوْدًا ﴿٧٩﴾

تهجد ادا ڪريو جيڪو خاص توهان لاءِ زياده آهي، رسول عربي توهان کي عن قريب توهان جو رب مقام محمود (مقام شفاعت) عطا ڪندو.

وَقُلْ رَّبِّ اَدْخِلْنِيْ مُدْخَلَ صِدْقٍ وَّاَخْرِجْنِيْ مُخْرَجَ صِدْقٍ

۽ توهان عرض ڪريو ته اي منهنجا رب مون کي بهشت ۾ داخل ڪر ۽ مون کي هن دنيا مان (خير سان) سفر ڪراءِ

وَّاجْعَلْ لِّيْ مِنْ لَّدُنْكَ سُلْطٰنًا نَّصِيْرًا ﴿٨٠﴾ وَقُلْ جَآءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ

۽ مون کي پاڻ وٽان نُمايان حجت عطا فرماءِ . ۽ رسول عربي توهان فرمايو ته حق آيو ۽ باطل

الْبَاطِلُ ؕ اِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوْقًا ﴿٨١﴾ وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْاٰنِ مَا هُوَ

مِٽجي ويو ، بيشڪ باطل مِٽجي ويندو . ۽ اسان قرآن ڪريم ۾ اهڙيون آيتون نازل ڪريون ٿا جيڪي

شِفَآءٌ وَّرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِيْنَ ۙ وَلَا يَزِيْدُ الظّٰلِمِيْنَ اِلَّا خَسَارًا ﴿٨٢﴾ وَ

مؤمنن لاءِ شفاء ۽ رحمت آهن ، ۽ ظالمن لاءِ انهي ۾ زياده خسارو آهي . ۽

اِذَآ اَنْعَمْنَا عَلَى الْاِنْسَانِ اَعْرَضَ وَنَاٰ بِجَانِبِهٖ ۚ وَاِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ

جنهن وقت انسان تي اسين نعمت ڪريون ٿا ته اهو ناشڪري ڪري پري ٿي ٿو ، ۽ جنهن وقت کيس تڪليف پهچي ٿي

ابن عباس والبحر مع البيان والفيه والنسفي. ٿه اجمع المفسرين على انه مقام الشفاعة. تفسير كبير وهو مقام الشفاعة عند الجمهور، تفسير النسفي وتفسير مظهري. ٿه تفسير النسفي [illegible] ٿه ۽ ٿه تفسير مظهري.

كَانَ يَـُٔوْسًا ﴿٨٣﴾ قُلْ كُلٌّ يَّعْمَلُ عَلٰى شَاكِلَتِهٖ ؕ فَرَبُّكُمْ اَعْلَمُ بِمَنْ هُوَ

تہ نااُميد ٿئي ٿو. توهان فرمايو تہ هاسڀ پنهنجي طريقي موجب عمل ڪريو، پوءِ توهان جو رب وڌيڪ ڄاڻي ٿو تہ ڪير گهڻو

اَهْدٰى سَبِيْلًا ﴿٨٤﴾ وَيَسْـَٔلُوْنَكَ عَنِ الرُّوْحِ ؕ قُلِ الرُّوْحُ مِنْ اَمْرِ رَبِّيْ وَمَآ

وڌيڪ هدايت وارو آهي. ۽ رسول عربي توهان کان اهي (يهودي) روح بابت سوال ڪن ٿا، توهان فرمايو روح منهنجي رب جو امر آهي ۽ نہ

اُوْتِيْتُمْ مِّنَ الْعِلْمِ اِلَّا قَلِيْلًا ﴿٨٥﴾ وَلَئِنْ شِئْنَا لَنَذْهَبَنَّ بِالَّذِيْۤ اَوْحَيْنَآ

ڏنو ويو آهي توهان کي علم مگر ٿورڙو. ۽ جيڪڏهن اسين چاهيون تہ توهان جي دلين ۽ پنن تان قرآن ڪريم کي

اِلَيْكَ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ بِهٖ عَلَيْنَا وَكِيْلًا ﴿٨٦﴾ اِلَّا رَحْمَةً مِّنْ رَّبِّكَ ؕ اِنَّ

ميٽي ڇڏيون ان کان پوءِ توهان کي ڪو نہ ملندو جيڪو توهان لاءِ اسان وٽ وڪالت ڪري، پر الله جي رحمت سان (قرآن موجود آهي) بيشڪ

فَضْلَهٗ كَانَ عَلَيْكَ كَبِيْرًا ﴿٨٧﴾ قُلْ لَّئِنِ اجْتَمَعَتِ الْاِنْسُ وَالْجِنُّ عَلٰۤى

توهان تي الله جو وڏو فضل آهي. رسول عربي توهان فرمايو (بالفرض) جيڪڏهن انسان ۽ جن متفق ٿين تہ (فصاحت

اَنْ يَّاْتُوْا بِمِثْلِ هٰذَا الْقُرْاٰنِ لَا يَاْتُوْنَ بِمِثْلِهٖ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ

۽ بلاغت ۾) هن جهڙو قرآن ڪريم آڻن تہ ان جو مثال ڪي آڻي نہ سگهندا جيتوڻيڪ اهي هڪ ٻئي جا

لِبَعْضٍ ظَهِيْرًا ﴿٨٨﴾ وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِيْ هٰذَا الْقُرْاٰنِ مِنْ كُلِّ

مددگار ٿين. ۽ بيشڪ اسان ماڻهن لاءِ هن قرآن ڪريم ۾ قسمين قسمين مثال بيان ڪيا

مَثَلٍ ؗ فَاَبٰۤى اَكْثَرُ النَّاسِ اِلَّا كُفُوْرًا ﴿٨٩﴾ وَقَالُوْا لَنْ نُّؤْمِنَ

آهن، پوءِ گهڻن ماڻهن ناشڪري ۾ انڪار ڪيو. ۽ چون لڳا تہ هرگز اسين توهان تي ايمان آڻينداسين

لَكَ حَتّٰى تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الْاَرْضِ يَنْۢبُوْعًا ﴿٩٠﴾ اَوْ تَكُوْنَ لَكَ جَنَّةٌ

ايستائين جو توهان اسان لاءِ زمين مان ڪو چشمو وهايو. يا توهان وٽ

مِّنْ نَّخِيْلٍ وَّعِنَبٍ فَتُفَجِّرَ الْاَنْهٰرَ خِلٰلَهَا تَفْجِيْرًا ﴿٩١﴾

ڪجين ۽ انگورن جو باغ هجي پوءِ توهان ان جي وچ مان وهندڙ نهرون جاري ڪريو.

له تفسير جلالين، وتفسير جامع البيان. ته تفسير النسفي تفسير روح البيان و تفسير مظهري. ته تفسير مظهري. ته تفسير جلالين.

اَوْ تُسْقِطَ السَّمَآءَ كَمَا زَعَمْتَ عَلَيْنَا كِسَفًا اَوْ تَاْتِيَ بِاللّٰهِ وَالْمَلٰٓئِكَةِ

يا توهان اسان تي پنهنجي چوڻ موجب آسمان جو ٽڪرو ڪيرايو يا توهان الله تعالىٰ ۽ فرشتن کي ضامن

قَبِيْلًا ﴿۹۲﴾ اَوْ يَكُوْنَ لَكَ بَيْتٌ مِّنْ زُخْرُفٍ اَوْ تَرْقٰى فِى السَّمَآءِ ؕ وَ

ڪري آڻيو . يا توهان وٽ سونو گهر هجي يا توهان آسمان تي چڙهي وڃو ۽ اسين

لَنْ نُّؤْمِنَ لِرُقِيِّكَ حَتّٰى تُنَزِّلَ عَلَيْنَا كِتٰبًا نَّقْرَؤُهٗ ؕ قُلْ سُبْحَانَ

توهان جي چڙهڻ تي به ايمان ڪونه آڻينداسين ايستائين جو توهان هڪ ڪتاب ڪڻي اچو جنهن کي اسين پڙهون، توهان فرمايو سبحان الله

رَبِّىْ هَلْ كُنْتُ اِلَّا بَشَرًا رَّسُوْلًا ﴿۹۳﴾ وَمَا مَنَعَ النَّاسَ اَنْ يُّؤْمِنُوْٓا

آئون ته آهيان مگر هڪ ماڻهو، الله جو رسول . ۽ ڪهڙي ڳالهه ماڻهن کي ايمان آڻڻ کان منع ڪري ٿي

اِذْ جَآءَهُمُ الْهُدٰٓى اِلَّآ اَنْ قَالُوْٓا اَبَعَثَ اللّٰهُ بَشَرًا رَّسُوْلًا ﴿۹۴﴾ قُلْ

جنهن وقت انهن وٽ هدايت پهتي مگر انهن (ڪافرن) چيو ڇا الله تعالىٰ بشر کي رسول ڪري موڪليو، توهان فرمايو

لَّوْ كَانَ فِى الْاَرْضِ مَلٰٓئِكَةٌ يَّمْشُوْنَ مُطْمَئِنِّيْنَ لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِمْ

جيڪڏهن زمين تي ملائڪ مطمئن ٿي هلن ها ته اسين به انهن تي آسمان

مِّنَ السَّمَآءِ مَلَكًا رَّسُوْلًا ﴿۹۵﴾ قُلْ كَفٰى بِاللّٰهِ شَهِيْدًاۢ بَيْنِىْ وَبَيْنَكُمْ

مان فرشتو رسول ڪري موڪليون ها . رسول ڪريم توهان فرمايو الله تعالىٰ توهان ۽ منهنجي وچ ۾ بهترين گواهه آهي ،

اِنَّهٗ كَانَ بِعِبَادِهٖ خَبِيْرًاۢ بَصِيْرًا ﴿۹۶﴾ وَمَنْ يَّهْدِ اللّٰهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ ۚ

بيشڪ اهو پنهنجي ٻانهن کان خبردار ، ڏسندڙ آهي . ۽ جنهن ماڻهو کي الله هدايت ڏئي ٿو ته پوءِ اهو هدايت وارو آهي ،

وَمَنْ يُّضْلِلْ فَلَنْ تَجِدَ لَهُمْ اَوْلِيَآءَ مِنْ دُوْنِهٖ ؕ وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ

۽ جنهن کي پاڻ گمراهه ڪري ٿو پوءِ توهان ان لاءِ الله کانسواءِ هرگز ڪو مددگار نه لهندا ، ۽ اسين انهن کي قيامت جي

الْقِيٰمَةِ عَلٰى وُجُوْهِهِمْ عُمْيًا وَّبُكْمًا وَّصُمًّا ؕ مَاْوٰىهُمْ جَهَنَّمُ ؕ

ڏينهن منهن ڀر انڌو ۽ گونگو ۽ ٻوڙو ڪري اٿاريندا سين ، انهن جي رهڻ جي جاءِ جهنم آهي ،

ع ٩ ١٠

١ه تفسير النسفي . ٢ه تفسير جامع البيان . ٣ه تفسير مظهري . ٤ه تفسير النسفي .

النصف

كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنٰهُمْ سَعِيْرًا ﴿٩٧﴾ ذٰلِكَ جَزَآؤُهُمْ بِاَنَّهُمْ كَفَرُوْا

جڏهن ٻاهر وسامندي تہ اسين ان کي زياده ڀڙڪائيندا سين. اها انهن جي جزا آهي، انهيءَ سبب جو تحقيق انهن اسان جي آيتن

بِاٰيٰتِنَا وَقَالُوْٓا ءَاِذَا كُنَّا عِظَامًا وَّرُفَاتًا ءَاِنَّا لَمَبْعُوْثُوْنَ خَلْقًا

جو انڪار ڪيو ۽ چون ٿا تہ جنهن وقت اسين هڏا ۽ ٽڪرا ٽڪرا ٿينداسين تہ ڇا واقعي اسين نئين سر پيدا

جَدِيْدًا ﴿٩٨﴾ اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّ اللّٰهَ الَّذِيْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ

ٿينداسين. ڇا اهي نہ ٿا ڄاڻن تہ بيشڪ الله تعالى اهو آهي جنهن آسمانن ۽

وَالْاَرْضَ قَادِرٌ عَلٰٓى اَنْ يَّخْلُقَ مِثْلَهُمْ وَجَعَلَ لَهُمْ

زمين کي پيدا ڪيو اهو قادر مُطلق آهي تہ انهن کي ٻيهر ٻيهر پيدا ڪري ۽ الله تعالى انهن لاءِ مدت مقرر

اَجَلًا لَّا رَيْبَ فِيْهِ ۭ فَاَبَى الظّٰلِمُوْنَ اِلَّا كُفُوْرًا ﴿٩٩﴾

ڪئي آهي جنهن ۾ ڪو بہ شڪ نہ آهي، پوءِ ظالمن انڪار ڪيو ناشڪري ڪري.

قُلْ لَّوْ اَنْتُمْ تَمْلِكُوْنَ خَزَآئِنَ رَحْمَةِ رَبِّيْٓ اِذًا لَّاَمْسَكْتُمْ خَشْيَةَ

رسول عربي کي فرمايو ويو تہ ڪافرن کي چئو جيڪڏهن توهان منهنجي رب جي خزانن جا مالڪ هجو ها ان وقت توهان مسڪين ٿيڻ جي خوف کان انهن تي خرچ

الْاِنْفَاقِ ۭ وَكَانَ الْاِنْسَانُ قَتُوْرًا ﴿١٠٠﴾ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوْسٰى تِسْعَ اٰيٰتٍۢ

ڪرڻ نہ ڪريو ها. ۽ انسان بخيل آهي. ۽ بيشڪ اسان موسىٰ کي نو (٩) واضح نشانيون

بَيِّنٰتٍ فَسْئَلْ بَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ اِذْ جَآءَهُمْ فَقَالَ لَهٗ فِرْعَوْنُ اِنِّيْ

عطا ڪيون، پوءِ توهان بني اسرائيل کان پڇو جڏهن انهن وٽ (موسىٰ) آيو پوءِ فرعون اُن کي چيو تہ بيشڪ آءٌ توکي

لَاَظُنُّكَ يٰمُوْسٰى مَسْحُوْرًا ﴿١٠١﴾ قَالَ لَقَدْ عَلِمْتَ مَآ اَنْزَلَ هٰٓؤُلَآءِ اِلَّا

گمان ڪريان ٿو تہ اي موسىٰ توکي جادو ڪيل آهي. موسىٰ فرمايو يقيناً توکي معلوم آهي تہ انهن آيتن کي نہ نازل ڪيو مگر

رَبُّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ بَصَآئِرَ ۚ وَاِنِّيْ لَاَظُنُّكَ يٰفِرْعَوْنُ مَثْبُوْرًا ﴿١٠٢﴾

رب آسمانن ۽ زمين جي (توهان جي) اکين کولڻ لاءِ، ۽ بيشڪ منهنجو گمان آهي اي فرعون تون هلاڪ ٿيندڙ آهين.

ع ١١

فَأَرَادَ أَنْ يَّسْتَفِزَّهُمْ مِّنَ الْأَرْضِ فَأَغْرَقْنٰهُ وَمَنْ مَّعَهٗ جَمِيْعًا ﴿١٠٣﴾

پوءِ (فرعون) چاهيو ته انهن کي زمين (مصر) مان ٻاهر ڪڍي، پوءِ اسان فرعون ۽ سندس سڀني ساٿين کي غرق ڪيو.

وَّقُلْنَا مِنْۢ بَعْدِهٖ لِبَنِيْٓ إِسْرَآءِيْلَ اسْكُنُوا الْأَرْضَ فَإِذَا جَآءَ

۽ ان کان پوءِ اسان بني اسرائيل کي حڪم ڪيو ته توهان زمين (مصر) ۾ رهو پوءِ جنهن وقت آخرت

وَعْدُ الْأٰخِرَةِ جِئْنَا بِكُمْ لَفِيْفًا ﴿١٠٤﴾ وَبِالْحَقِّ أَنْزَلْنٰهُ وَبِالْحَقِّ نَزَلَ ط

جو وعدو ايندو ته اسين توهان سڀني کي گڏ ملائي آڻينداسين. ۽ اسان قرآن کي حق سان حق لاءِ نازل فرمايو آهي،

وَمَآ أَرْسَلْنٰكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَّنَذِيْرًا ﴿١٠٥﴾ وَقُرْاٰنًا فَرَقْنٰهُ لِتَقْرَأَهٗ عَلَى

۽ اسان توهان کي بشير ۽ نذير ڪري موڪليو ۽ اسان قرآن ڪريم جدا جدا ڪري نازل فرمايو ان لاءِ ته توهان

النَّاسِ عَلٰى مُكْثٍ وَّنَزَّلْنٰهُ تَنْزِيْلًا ﴿١٠٦﴾ قُلْ اٰمِنُوْا بِهٖٓ أَوْ لَا تُؤْمِنُوْا ط

ماڻهن تي جهلي جهلي پڙهو ۽ اسان قرآن ڪريم ٿورو ٿورو ڪري نازل فرمايو. توهان فرمايو ته توهان ايمان آڻيو يا نه ايمان آڻيو،

إِنَّ الَّذِيْنَ أُوْتُوا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهٖٓ إِذَا يُتْلٰى عَلَيْهِمْ يَخِرُّوْنَ لِلْأَذْقَانِ

بيشڪ جن ماڻهن کي اڳ ۾ علم عطا ڪيو ويو آهي جڏهن وقت انهن تي قرآن پڙهيو وڃي ٿو ته اهي پيشانين تي

سُجَّدًا ﴿١٠٧﴾ وَّيَقُوْلُوْنَ سُبْحٰنَ رَبِّنَآ إِنْ كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُوْلًا ﴿١٠٨﴾

سجدو ڪن ٿا ۽ اهي چون ٿا سُبْحَانَ الله، بيشڪ اسان جي رب جو وعدو پورو ٿيندڙ آهي.

وَيَخِرُّوْنَ لِلْأَذْقَانِ يَبْكُوْنَ وَيَزِيْدُهُمْ خُشُوْعًا ﴿١٠٩﴾ السجدة قُلِ ادْعُوا اللهَ

۽ اهي پيشاني پر سجدي ۾ ڪري روئن ٿا ۽ قرآن انهن جي نوڙت کي وڌائي ٿو. رسول عربي توهان فرمايو ته توهان

أَوِ ادْعُوا الرَّحْمٰنَ ط أَيًّا مَّا تَدْعُوْا فَلَهُ الْأَسْمَآءُ الْحُسْنٰى ج وَلَا

الله يا رحمٰن ڪري پڪاريو، جهڙي نالي سان پڪاريندا پوءِ (بيشڪ) الله جا سهڻا نالا آهن، ۽ توهان

تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتْ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذٰلِكَ سَبِيْلًا ﴿١١٠﴾

(يعني) نمازن ۾ وڏي آواز سان قرات نه ڪريو ۽ نه (اسين نمازن ۾) آهستي قرات ڪريو، پر درمياني راهه اختيار ڪريو.

وقف لازم

السجدة

ل تفسير جلالين، ك تفسير النسفي، ك تفسير مظهري. ك تفسير جامع البيان ك تفسير النسفي. ك تفسير النسفي وتفسير مظهري وتفسير جلالين.

وَقُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِىْ لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَّلَمْ يَكُنْ لَّهٗ شَرِيْكٌ

۽ تون چؤ ته سڀ تعريفون ان الله لاءِ آهن جنهن جو ڪو اولاد ناهي ۽ ان جو ڪو به بادشاهي ۾

فِى الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُنْ لَّهٗ وَلِىٌّ مِّنَ الذُّلِّ وَكَبِّرْهُ تَكْبِيْرًا ﴿١١١﴾

شريڪ ناهي ۽ ڪمزوري کان (بچائڻ لاءِ) ان جو ڪو به مددگار ناهي ۽ ان جي خوب عظمت ۽ شان بيان ڪريو.

سُوْرَةُ الْكَهْفِ مَكِّيَّةٌ

اٰياتها ١١٠ ۔ (١٨) ۔ (٦٩) ۔ ركوعاتها ١٢

سورة ڪهف مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي انهي ۾ ١٢ رڪوع ۽ ١١٠ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

الله تعاليٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ۽ رحم وارو (آهي).

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِىْٓ اَنْزَلَ عَلٰى عَبْدِهِ الْكِتٰبَ وَلَمْ

سڀ تعريفون الله تعاليٰ لاءِ آهن اهو الله جنهن پنهنجي حبيب ڪريم تي قرآن ڪريم نازل فرمايو ۽ ان ۾

يَجْعَلْ لَّهٗ عِوَجًا ﴿١﴾ قَيِّمًا لِّيُنْذِرَ بَاْسًا شَدِيْدًا مِّنْ لَّدُنْهُ

ڪا به ٽيڙائي ناهي . قرآن بالڪل سڌو آهي ان لاءِ ته ماڻهن کي الله تعاليٰ جي سخت عذاب کان ڊيڄاري

وَيُبَشِّرَ الْمُؤْمِنِيْنَ الَّذِيْنَ يَعْمَلُوْنَ الصّٰلِحٰتِ اَنَّ لَهُمْ

۽ مؤمنن کي بشارت ڏئي . جيڪي ماڻهو سهڻا عمل ڪن ٿا بيشڪ انهن لاءِ

اَجْرًا حَسَنًا ﴿٢﴾ مّٰكِثِيْنَ فِيْهِ اَبَدًا ﴿٣﴾ وَّيُنْذِرَ الَّذِيْنَ

سهڻو اجر آهي . اهي انهي ثواب ۾ هميشه رهندا . ۽ رسول عربي الهاشمي (قرآن سان) ڊيڄاري جيڪي

قَالُوا اتَّخَذَ اللّٰهُ وَلَدًا ﴿٤﴾ مَا لَهُمْ بِهٖ مِنْ عِلْمٍ وَّلَا

چون ٿا ته الله تعاليٰ اولاد رکيو آهي . انهي باري ۾ انهن کي ۽ انهن جي وڏن کي ڪو به علم

لِاٰبَآئِهِمْ ؕ كَبُرَتْ كَلِمَةً تَخْرُجُ مِنْ اَفْوَاهِهِمْ ؕ اِنْ يَّقُوْلُوْنَ

ناهي ، اها تمام وڏي ڳالهه آهي جيڪا انهن جي وات مان نڪري ٿي ، اهي ته فقط

له تفسير النسفي و تفسير جلالين . ٢له تفسير مظهري . ٣له تفسير ابن عباس . ۴له تفسير ابن عباس و تفسير روح المعاني .

اِلَّا كَذِبًا ۝۵ فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَّفۡسَكَ عَلٰۤى اٰثَارِهِمۡ اِنۡ

سبحان کوڙ کالھائن ٿا . پوءِ تحقيق تون انھن جي ايمان نہ آڻڻ جي ڪري ڪُٺي غم

لَّمۡ يُؤۡمِنُوۡا بِهٰذَا الۡحَدِيۡثِ اَسَفًا ۝۶ اِنَّا جَعَلۡنَا مَا عَلَى

پنھنجي وجود کي سخت پريشاني ۾ وجھو ٿا . بيشڪ اسان زمين جي مٿان مالڪن

الۡاَرۡضِ زِيۡنَةً لَّهَا لِنَبۡلُوَهُمۡ اَيُّهُمۡ اَحۡسَنُ عَمَلًا ۝۷ وَ

لاءِ خوبصورتي خلقي آهي، انھيءَ لاءِ تہ انھن ماڻھن جي آزمائش ڪجي تہ انھن مان ڪير وڌيڪ سٺا عمل ڪري ٿو . ۽

اِنَّا لَجٰعِلُوۡنَ مَا عَلَيۡهَا صَعِيۡدًا جُرُزًا ۝۸ اَمۡ حَسِبۡتَ اَنَّ

بيشڪ اسان زمين جي مٿان هر شيءِ کي ويران ڪندڙ آهيون . توهان کي معلوم ٿيو ڇا ته بيشڪ

اَصۡحٰبَ الۡكَهۡفِ وَالرَّقِيۡمِ كَانُوۡا مِنۡ اٰيٰتِنَا عَجَبًا ۝۹

اصحاب ڪهف ۽ رقيم اسان جي عجيب نشانين مان هئا .

اِذۡ اَوَى الۡفِتۡيَةُ اِلَى الۡكَهۡفِ فَقَالُوۡا رَبَّنَاۤ اٰتِنَا مِنۡ لَّدُنۡكَ رَحۡمَةً

جنھن وقت انھن نوجوانن ڪهف (غار) ۾ پناه ورتي، پوءِ انھن چيو تہ اي اسان جا رب! اسان کي تون پاڻ وٽان رحمت عطا ڪر

وَّهَيِّئۡ لَنَا مِنۡ اَمۡرِنَا رَشَدًا ۝۱۰ فَضَرَبۡنَا عَلٰۤى اٰذَانِهِمۡ فِى الۡكَهۡفِ

۽ تون اسان لاءِ اسان جي ڪم ۾ درستي پيدا ڪر . پوءِ اسان انھن کي ڪيترائي سال غار ۾

سِنِيۡنَ عَدَدًا ۝۱۱ ثُمَّ بَعَثۡنٰهُمۡ لِنَعۡلَمَ اَىُّ الۡحِزۡبَيۡنِ اَحۡصٰى لِمَا لَبِثُوۡۤا

ننڊ ڪرائي . ان کان پوءِ اسان انھن کي اٿاريو انهيءَ لاءِ ته اسين معلوم ڪريون ته انھن ٻنهي جماعتن مان ڪير

اَمَدًا ۝۱۲ نَحۡنُ نَقُصُّ عَلَيۡكَ نَبَاَهُمۡ بِالۡحَقِّ ؕ اِنَّهُمۡ فِتۡيَةٌ

نِٽ جو صحيح اندازو ڪري ٿي . اسين توهان کي انھن جو قصو حق سان بيان ڪريون ٿا ، تحقيق اهي (ڪجھ) نوجوان هئا

اٰمَنُوۡا بِرَبِّهِمۡ وَزِدۡنٰهُمۡ هُدًى ۝۱۳ وَّرَبَطۡنَا عَلٰى قُلُوۡبِهِمۡ اِذۡ قَامُوۡا

جن پنھنجي رب تي ايمان آندو ۽ اسان انھن جي هدايت کي زياده ڪيو . ۽ اسان انھن جي دلين کي مضبوط ڪيو جڏهن اهي اٿي بيٺا

ل تفسير مظهري. ك تفسير المفردات في غريب القرآن. ك تفسير النسفي. ك تفسير مظهري. ك ضعيف، جبل ۾ هڪ وسيع غار. تفسير النسفي و تفسير مظهري.
رقيم اهي وادي جتي اهو جبل هو جنھن ۾ اصحاب ڪهف آهن. تفسير مظهري. ك تفسير ابن عباس. ك تفسير النسفي.

فَقَالُوْا رَبُّنَا رَبُّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ لَنْ نَّدْعُوَا۟ مِنْ دُوْنِهٖۤ

پوءِ اُٿي چيائون ته اسان جو رب اهو آهي جيڪو آسمانن ۽ زمينن جو رب آهي، اسين الله تعاليٰ کانسواءِ ٻئي معبود جي عبادت نه ڪنداسين

اِلٰهًا لَّقَدْ قُلْنَاۤ اِذًا شَطَطًا ﴿١٤﴾ هٰۤؤُلَآءِ قَوْمُنَا اتَّخَذُوْا مِنْ دُوْنِهٖۤ

(اسان ائين ڪيو) بيشڪ اسان ان وقت غلط ڳالهه ڪئي. اها جيڪا اسان جي قوم آهي انهن الله کان سواءِ معبود بنايا

اٰلِهَةً ؕ لَوْ لَا يَاْتُوْنَ عَلَيْهِمْ بِسُلْطٰنٍۭ بَيِّنٍ ؕ فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ

آهن، اهي انهن ڳالهه لاءِ ڇو نٿا ڪو مستند دليل آڻين، پوءِ ان کان وڌيڪ ڪير وڏو ظالم ڪير ٿي سگهي ٿو

افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا ﴿١٥﴾ وَاِذِ اعْتَزَلْتُمُوْهُمْ وَمَا يَعْبُدُوْنَ

جيڪو الله تعاليٰ جي مٿان ڪوڙ هڻي. ۽ جڏهن توهان انهن کان ۽ انهن جي معبودن کان پاسو ڪريو

اِلَّا اللّٰهَ فَاْوٗۤا اِلَى الْكَهْفِ يَنْشُرْ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِّنْ رَّحْمَتِهٖ

ڏيو، پوءِ توهان غار ۾ پناهه وٺو، اُتي توهان لاءِ توهان جو رب پنهنجي رحمت کي وسيع ڪندو

وَيُهَيِّئْ لَكُمْ مِّنْ اَمْرِكُمْ مِّرْفَقًا ﴿١٦﴾ وَتَرَى الشَّمْسَ

۽ توهان لاءِ توهان جي ڪم ۾ الله تعاليٰ آساني پيدا ڪندو. رسول عربي توهان ڏسندا ته جڏهن سج انهن تي

اِذَا طَلَعَتْ تَّزٰوَرُ عَنْ كَهْفِهِمْ ذَاتَ الْيَمِيْنِ وَاِذَا

اُڀري ٿو ته انهن جي غار جي ساڄي پاسي کان لڙي وڃي ٿو ۽ جڏهن سج انهن تي

غَرَبَتْ تَّقْرِضُهُمْ ذَاتَ الشِّمَالِ وَهُمْ فِيْ فَجْوَةٍ مِّنْهُ ؕ

لهي ٿو ته انهن جي کاٻي پاسي کان لڙي وڃي ٿو ۽ اهي (اصحاب ڪهف) غار جي کليل ميدان ۾ آهن،

ذٰلِكَ مِنْ اٰيٰتِ اللّٰهِ ؕ مَنْ يَّهْدِ اللّٰهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ ۚ وَ

اهي الله تعاليٰ جي نشانين مان آهن، جنهن کي الله هدايت ڏئي ٿو پوءِ اهو هدايت وارو آهي، ۽

مَنْ يُّضْلِلْ فَلَنْ تَجِدَ لَهٗ وَلِيًّا مُّرْشِدًا ﴿١٧﴾ ع

جنهن کي ڀلائي گمراهه ڪري ٿو پوءِ توهان هرگز ان لاءِ ڪو ولي مرشد نه لهندا.

رلہ تفسير القاسمي؛

وَتَحْسَبُهُمْ أَيْقَاظًا وَهُمْ رُقُودٌ ۖ وَنُقَلِّبُهُمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَ

۽ تون کين (ڏسين ته) جاڳندا ڀائين حالانڪ اهي سُتل آهن، ۽ اسين انهن جا پاسا ساڄي ۽ کاٻي پاسي

ذَاتَ الشِّمَالِ ۖ وَكَلْبُهُم بَاسِطٌ ذِرَاعَيْهِ بِالْوَصِيدِ ۚ

تبديل ڪريون ٿا ۽ سندن ڪتو پنهنجا اڳيان ٻئي پير ساهمون ڪري چائنٺ تي ويٺل آهي،

لَوِ اطَّلَعْتَ عَلَيْهِمْ لَوَلَّيْتَ مِنْهُمْ فِرَارًا وَلَمُلِئْتَ مِنْهُمْ

جيڪڏهن ڪرب ماٺهون انهن کي ڏسي ته انهن کان پٺي پري ڀڄي ٿئي ۽ انهن کان سخت خوفزده ٿئي

رُعْبًا ﴿١٨﴾ وَكَذَٰلِكَ بَعَثْنَاهُمْ لِيَتَسَاءَلُوا بَيْنَهُمْ ۚ قَالَ

وڃي ۔ ۽ اهڙي طرح انهن کي اٿاريوسون ته اهي هڪ ٻئي کان پاڻ ۾ سوال ڪن، انهن مان

قَائِلٌ مِّنْهُمْ كَمْ لَبِثْتُمْ ۖ قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ

هڪڙي چيو ته ڪيترو وقت ترسيا آهيو، ڪن چيو ته اسين هڪ ڏينهن يا ڏينهن جو ڪجهه حصو

يَوْمٍ ۚ قَالُوا رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثْتُمْ فَابْعَثُوا أَحَدَكُم

(غار ۾) ترسيا آهيون، ڪن چيو ته توهان جو رب تعاليٰ وڌيڪ ڄاڻي ٿو جيڪو وقت توهان ترسيا آهيو، پوءِ توهان پاڻ مان هڪڙي کي

بِوَرِقِكُمْ هَٰذِهِ إِلَى الْمَدِينَةِ فَلْيَنظُرْ أَيُّهَا أَزْكَىٰ طَعَامًا

توهان جي هيءَ چاندي ڏيئي شهر ڏي موڪليو ته اهو ڏسي وٺي ته اتي ڪهڙو سٺو طعام آهي

فَلْيَأْتِكُم بِرِزْقٍ مِّنْهُ وَلْيَتَلَطَّفْ وَلَا يُشْعِرَنَّ

پوءِ توهان لاءِ ان مان طعام وٺي اچي ۽ ان کي گهرجي ته سمجهي خريداري ڪري ۽ ڪنهن کي به توهان

بِكُمْ أَحَدًا ﴿١٩﴾ إِنَّهُمْ إِن يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ يَرْجُمُوكُمْ

جو اطلاع نه ڏي. بيشڪ اهي جيڪڏهن توهان تي غالب پيا ته اهي توهان تي پٿراءُ ڪندا

أَوْ يُعِيدُوكُمْ فِي مِلَّتِهِمْ وَلَن تُفْلِحُوا إِذًا

يا توهان کي پنهنجي دين ڏي واپس آڻيندا ۽ جيڪڏهن ائين ٿيو ته توهان ڪڏهن به نجات وارا

له تفسير روح البيان. ٢ه تفسير النسفي وتفسير مظهري. ٣ه تفسير روح البيان. ٤ه ۽ ٥ه تفسير روح البيان.

اَبَدًا ﴿٢٠﴾ وَكَذٰلِكَ اَعْثَرْنَا عَلَيْهِمْ لِيَعْلَمُوْٓا اَنَّ

ڪڏهن نه ٿيندا. ۽ اهڙيءَ طرح اسان انهن جي قوم کي (انهن جي حال تي) اطلاع ڏنو ته اهي ڄاڻن ته بيشڪ

وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ وَّاَنَّ السَّاعَةَ لَا رَيْبَ فِيْهَا ۚ اِذْ

الله جو وعدو سچو آهي ۽ بيشڪ قيامت جي اچڻ ۾ ڪو به شڪ ناهي، جنهن وقت

يَتَنَازَعُوْنَ بَيْنَهُمْ اَمْرَهُمْ فَقَالُوا ابْنُوْا

اهي پاڻ ۾ اختلاف ڪندا هئا يعني پنهنجي ڪم بابت، پوءِ انهن چيو ته انهن جي

عَلَيْهِمْ بُنْيَانًا ۭ رَبُّهُمْ اَعْلَمُ بِهِمْ ۭ قَالَ الَّذِيْنَ

مٿان عمارت تعمير ڪريو، الله تعالىٰ انهن کي خوب ڄاڻي ٿو، انهن ماڻهن چيو

غَلَبُوْا عَلٰٓي اَمْرِهِمْ لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِمْ مَّسْجِدًا ﴿٢١﴾

جيڪي پنهنجي ڪم ۾ ڪامياب ٿيا ته اسين ضرور انهن تي مسجد تعمير ڪنداسين.

سَيَقُوْلُوْنَ ثَلٰثَةٌ رَّابِعُهُمْ كَلْبُهُمْ ۚ وَيَقُوْلُوْنَ خَمْسَةٌ

ڪي جلدي چوندا ته (اصحاب ڪهف) ٽي آهن ۽ چوٿون انهن جو ڪتو آهي، ۽ ڪي چوندا ته اهي پنج هئا

سَادِسُهُمْ كَلْبُهُمْ رَجْمًۢا بِالْغَيْبِ ۚ وَيَقُوْلُوْنَ سَبْعَةٌ وَّ

ڇهون ساڻن ڪتو آهي سواءِ ڏسڻ جي اندازو ڪن ٿا، ۽ ڪي چوندا ته ست اهي هئا ۽

ثَامِنُهُمْ كَلْبُهُمْ ۭ قُلْ رَّبِّيْٓ اَعْلَمُ بِعِدَّتِهِمْ مَّا يَعْلَمُهُمْ اِلَّا

اٺون انهن جو ڪتو آهي. رسول عربي توهان فرمايو ته منهنجي رب کي اصحاب ڪهف جو تعداد خوب معلوم آهي ٿا ڄاڻن انهن کي

قَلِيْلٌ ڣ فَلَا تُمَارِ فِيْهِمْ اِلَّا مِرَاۗءً ظَاهِرًا ۠ وَّلَا تَسْتَفْتِ فِيْهِمْ

مگر ٿورڙا ماڻهو، پوءِ توهان هن حقيقت کان وڌيڪ ان تي بحث نه ڪريو ۽ توهان ان متعلق انهن مان ڪنهن کان

مِّنْهُمْ اَحَدًا ﴿٢٢﴾ وَلَا تَقُوْلَنَّ لِشَايْءٍ اِنِّىْ فَاعِلٌ ذٰلِكَ غَدًا ﴿٢٣﴾

به سوال نه پڇو. ۽ توهان هرگز ڪنهن ڳالهه لاءِ ائين نه چئو ته بيشڪ آءٌ سڀاڻي اهو ڪم ڪندس.

ل تفسير جلالين. ک تفسير بيضاوي. ک تفسير روح البيان.

إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ ۚ وَٱذْكُر رَّبَّكَ إِذَا نَسِيتَ وَقُلْ عَسَىٰٓ أَن

اِن شآءَ الله چوڻ کان سواءِ ، ۽ جنهن وقت توهان کي وسري وڃي ته الله کي ياد ڪريو، ۽ توهان فرمايو ته قريب مونکي

يَهْدِيَنِ رَبِّى لِأَقْرَبَ مِنْ هَٰذَا رَشَدًا ﴿٢٤﴾ وَلَبِثُوا۟ فِى كَهْفِهِمْ

منهنجو رب ان کان بهتر رستو عطا ڪندو ۔ ۽ اصحاب ڪهف پنهنجي غار ۾

ثَلَٰثَ مِا۟ئَةٍ سِنِينَ وَٱزْدَادُوا۟ تِسْعًا ﴿٢٥﴾ قُلِ ٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا

ٽي سؤ نو (٣٠٩) سال رهيا ۔ رسول عربي توهان فرمايو الله تعاليٰ کي وڌيڪ علم آهي

لَبِثُوا۟ ۖ لَهُۥ غَيْبُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ أَبْصِرْ بِهِۦ وَأَسْمِعْ ۚ مَا لَهُم

جيترو اهي رهيا، الله تعاليٰ لاءِ آسمانن ۽ زمين جو غيب آهي ۔ اهو بهتر ڏسي ۽ ٻڌي ٿو ۽ انهن لاءِ

مِّن دُونِهِۦ مِن وَلِىٍّ وَلَا يُشْرِكُ فِى حُكْمِهِۦٓ أَحَدًا ﴿٢٦﴾ وَٱتْلُ

الله تعاليٰ کان سواءِ ڪو به مددگار ناهي، ۽ الله جي حڪم ۾ سندس ڪو به شريڪ ناهي ۔ ۽ رسول عربي

مَآ أُوحِىَ إِلَيْكَ مِن كِتَابِ رَبِّكَ ۖ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَٰتِهِۦ وَلَن تَجِدَ

توهان قرآن ڪريم جي تلاوت ڪريو ، الله تعاليٰ جي ڳالهين کي ڪير تبديل نٿو ڪري، ۽ هرگز نه لهندا توهان

مِن دُونِهِۦ مُلْتَحَدًا ﴿٢٧﴾ وَٱصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ

ان کان سواءِ ڪنهن پناهه کي ۔ ۽ توهان پنهنجو وجود کي انهن مسڪين اصحابن سان گڏ رکو جيڪي پنهنجي رب

رَبَّهُم بِٱلْغَدَوٰةِ وَٱلْعَشِىِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُۥ ۖ وَلَا تَعْدُ

جي صبح ۽ شام عبادت ڪن ٿا، اهي پنهنجي عبادت الله جي رضامندي لاءِ ڪن ٿا ۽ توهان انهن کان

عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَلَا تُطِعْ مَنْ

پنهنجو توجه نه هٽايو، ڇا توهان دنيا جي زندگي جي زينت طلب ڪريو ٿا، ۽ انهن جي چوڻ مڃڻ اچو جن

أَغْفَلْنَا قَلْبَهُۥ عَن ذِكْرِنَا وَٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ وَكَانَ أَمْرُهُۥ فُرُطًا ﴿٢٨﴾

جن دلين اسان جي ذڪر کان غافل آهن ۽ اهي پنهنجي خواهش موجب هليا ۽ سندن ڪم حد کان وڌي ويو.

وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَّبِّكُمْ ۣ فَمَنْ شَآءَ فَلْيُؤْمِنْ وَّمَنْ شَآءَ

۽ رسول ﷺ توهان فرمايو ته حق توهان جي رب جي طرفان آهي، پوءِ جيڪو چاهي سو ڀلي ايمان آڻي ۽ جيڪو چاهي سو ڀلي

فَلْيَكْفُرْ ۙ اِنَّآ اَعْتَدْنَا لِلظّٰلِمِيْنَ نَارًا ۙ اَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا ۭ

ڪفر اختيار ڪري، بيشڪ اسان ظالمن لاءِ باهه تيار ڪئي آهي، انهي باهه جون ديوارون انهن کي گهيري ۾ وٺنديون،

وَاِنْ يَّسْتَغِيْثُوْا يُغَاثُوْا بِمَآءٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوْهَ ۭ

۽ اهي جيڪڏهن پاڻي گهرندا ته ڪين لهه ڌات وانگر ٽهڪيل پاڻي ڏنو ويندو جيڪو سندن منهن کي ساڙي ڇڏيندو،

بِئْسَ الشَّرَابُ ۭ وَسَآءَتْ مُرْتَفَقًا ﴿٢٩﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَ

ڪهڙو نه خراب پاڻي آهي، ۽ دوزخ ڪهڙي نه خراب جاءِ آهي رهڻ جي. بيشڪ جن ماڻهن ايمان آندو ۽

عَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ اِنَّا لَا نُضِيْعُ اَجْرَ مَنْ اَحْسَنَ عَمَلًا ﴿٣٠﴾

سٺا عمل ڪيا بيشڪ اسين نيڪوڪارن جا سٺا عمل ضايع نه ٿا ڪريون.

اُولٰۗىِٕكَ لَهُمْ جَنّٰتُ عَدْنٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهِمُ الْاَنْهٰرُ

اهي اهي ماڻهو آهن جن لاءِ بهشت جا باغ آهن جن جي هيٺان نهرون وهن ٿيون

يُحَلَّوْنَ فِيْهَا مِنْ اَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَّيَلْبَسُوْنَ ثِيَابًا

انهن کي بهشت ۾ سون ۽ چاندي[1] جا ڪنگڻ[2] پارايا ويندا ۽ انهن کي ساوا ڪپڙا پارايا ويندا

خُضْرًا مِّنْ سُنْدُسٍ وَّاِسْتَبْرَقٍ مُّتَّكِـــِٕيْنَ فِيْهَا عَلَي

جيڪي سنهي ۽ ٿلهي ريشم جا هوندا، اهي بهشت ۾ تختن تي ٽيڪون هڻي

الْاَرَاۗىِٕكِ ۭ نِعْمَ الثَّوَابُ ۭ وَحَسُنَتْ مُرْتَفَقًا ﴿٣١﴾ وَاضْرِبْ لَهُمْ

ويٺل هوندا، ڪهڙو نه بهترين ثواب آهي، ۽ بهشت ڪهڙي نه بهترين رهڻ جي جاءِ آهي. ۽ توهان انهن لاءِ ٻن

مَّثَلًا رَّجُلَيْنِ جَعَلْنَا لِاَحَدِهِمَا جَنَّتَيْنِ مِنْ اَعْنَابٍ

ماڻهن جو مثال ذڪر ڪريو جو انهن ٻنهي مان هڪڙي کي اسان انگورن جا ٻه باغ عطا ڪيا،

ع ۴ ۱۶

[1] تفسير مظهري. [2] تفسير ڪمالين.

وَحَفَفْنٰهُمَا بِنَخْلٍ وَّجَعَلْنَا بَيْنَهُمَا زَرْعًا ﴿۳۲﴾ كِلْتَا

۽ انهن ٻنهي جي چوڌاري کجن جا وڻ هئا ۽ انهن ٻنهي باغن جي ميدان پوک پوکيل هئي . اهي ٻئي

الْجَنَّتَيْنِ اٰتَتْ اُكُلَهَا وَلَمْ تَظْلِمْ مِّنْهُ شَيْـًٔا وَّفَجَّرْنَا

باغ پورو پورو ميوو ڏيڻ لڳا ۽ کنهن به باغ جي پيداوار ۾ ڪمي نه هئي ، ۽ انهن ٻنهي باغن جي وچ ۾

خِلٰلَهُمَا نَهَرًا ﴿۳۳﴾ وَّكَانَ لَهٗ ثَمَرٌ فَقَالَ لِصَاحِبِهٖ وَهُوَ يُحَاوِرُهٗٓ

اسان نهر جاري ڪئي . ۽ باغ جي مالڪ کي هر قسم جا ميوا هئا، پوءِ باغ جو مالڪ پنهنجي ساٿي کي چيو آئون تو کان

اَنَا اَكْثَرُ مِنْكَ مَالًا وَّاَعَزُّ نَفَرًا ﴿۳۴﴾ وَدَخَلَ جَنَّتَهٗ وَهُوَ

ملڪيت ۾ زياده آهيان ۽ منهنجو قبيلو به زياده آهي . ۽ اهو پنهنجي باغ ۾ داخل ٿيو ۽ اهو

ظَالِمٌ لِّنَفْسِهٖ قَالَ مَآ اَظُنُّ اَنْ تَبِيْدَ هٰذِهٖٓ اَبَدًا ﴿۳۵﴾

پنهنجي نفس تي ظلم ڪرڻ وارو هو، پاڻ چوڻ لڳو ته مون کي گمان ئي ناهي ته هي (باغ) ڪڏهن فنا ٿيندو.

وَّمَآ اَظُنُّ السَّاعَةَ قَآئِمَةً وَّلَئِنْ رُّدِدْتُّ اِلٰى رَبِّىْ لَاَجِدَنَّ

۽ مون کي گمان ئي نه آهي ته قيامت ايندي ۽ جيڪڏهن (بالفرض) آئون پنهنجي رب ڏانهن موٽايو ويس ته ان باغ کان

خَيْرًا مِّنْهَا مُنْقَلَبًا ﴿۳۶﴾ قَالَ لَهٗ صَاحِبُهٗ وَهُوَ يُحَاوِرُهٗٓ اَكَفَرْتَ

بهتر موٽڻ جي جڳهه ملندو . پنهنجي ساٿي کيس ورائي جواب ۾ چوڻ لڳو ڇا تون ان خالق جو انڪار ڪرين

بِالَّذِىْ خَلَقَكَ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُّطْفَةٍ ثُمَّ سَوّٰىكَ رَجُلًا ﴿۳۷﴾

جنهن توکي مٽي مان پيدا ڪيو ان کان پوءِ توکي هڪ قطري مان مڪمل مرد ڪري پيدا ڪيو.

لٰكِنَّا۠ هُوَ اللّٰهُ رَبِّىْ وَلَآ اُشْرِكُ بِرَبِّىْٓ اَحَدًا ﴿۳۸﴾ وَلَوْلَآ اِذْ دَخَلْتَ

پر آئون چوان ٿو ته اهو الله آهي جيڪو منهنجو رب آهي ۽ آئون پنهنجي رب سان ڪنهن کي شريڪ نه ٿو ڪريان . ۽ جڏهن تون پنهنجي باغ ۾ داخل

جَنَّتَكَ قُلْتَ مَا شَآءَ اللّٰهُ لَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ اِنْ تَرَنِ اَنَا

ٿئين ان وقت تو چو نه ماشاءَ الله لا قوة الا بالله چيو ، جيڪڏهن تون مون کي هيڻو

ل تفسير جامع البيان . ك تفسير مظهري . ك تفسير جامع البيان . ك تفسير جلالين . ك تفسير روح البيان . ك تفسير مظهري .

أَقَلَّ مِنْكَ مَالًا وَّوَلَدًا ﴿٣٩﴾ فَعَسٰى رَبِّيْٓ أَنْ يُّؤْتِيَنِ خَيْرًا مِّنْ

مال ۽ اولاد ۾ گهٽ ٿو ڏسين. ته پوءِ عنقريب مون کي منهنجو رب تنهنجي باغ کان بهتر عطا

جَنَّتِكَ وَيُرْسِلَ عَلَيْهَا حُسْبَانًا مِّنَ السَّمَآءِ فَتُصْبِحَ صَعِيْدًا

ڪندو ۽ تنهنجي باغ تي آسمان مان عذاب[1] نازل ڪندو پوءِ (اهو باغ) ڦري صاف[2] ميدان ٿي

زَلَقًا ﴿٤٠﴾ أَوْ يُصْبِحَ مَآؤُهَا غَوْرًا فَلَنْ تَسْتَطِيْعَ لَهٗ طَلَبًا ﴿٤١﴾ وَ

پوندو. يا ان باغ جو پاڻي زمين ۾ هيٺ[3] لهي ويندو ۽ پوءِ تون هرگز ان جي تلاش نه ڪري سگهندين. ۽

أُحِيْطَ بِثَمَرِهٖ فَأَصْبَحَ يُقَلِّبُ كَفَّيْهِ عَلٰى مَآ أَنْفَقَ فِيْهَا وَهِيَ

باغ جا ميوا ختم ٿي ويا پوءِ اهو پنهنجا هٿ (حسرتا) مهٽيندو رهيو ان خرچ تي جيڪو ان ۾ ڪيو هئائين ۽ اهو

خَاوِيَةٌ عَلٰى عُرُوْشِهَا وَيَقُوْلُ يٰلَيْتَنِيْ لَمْ أُشْرِكْ بِرَبِّيْٓ

باغ پاڙان پٽجي منهن ڀر ڪري پيو. ۽ باغ جو مالڪ چوڻ لڳو ڪاش آءٌ پنهنجي رب سان ڪنهن کي شريڪ

أَحَدًا ﴿٤٢﴾ وَلَمْ تَكُنْ لَّهٗ فِئَةٌ يَّنْصُرُوْنَهٗ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَمَا

نه ڪريان ها. ۽ ان وٽ ڪو به گروهه نه هو جيڪو الله کان سواءِ سندس مدد ڪري ۽ نه اهو پاڻ

كَانَ مُنْتَصِرًا ﴿٤٣﴾ هُنَالِكَ الْوَلَايَةُ لِلّٰهِ الْحَقِّ هُوَ خَيْرٌ ثَوَابًا

بدلو وٺي سگهيو ٿي. ان وقت[4] ۽ ان صورتحال ۾ سڀ اختيار الله تعالىٰ وٽ هوندا، اهو ئي بهترين ثواب عطا ڪري ٿو

وَّخَيْرٌ عُقْبًا ﴿٤٤﴾ وَاضْرِبْ لَهُمْ مَّثَلَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا كَمَآءٍ

۽ ان وٽ ئي بهترين انجام آهي. ۽ رسول ﷺ تون هنن انهن لاءِ دنيا جي زندگي جو مثال بيان ڪريو. انهي جو مثال ان پاڻي جهڙو آهي

أَنْزَلْنٰهُ مِنَ السَّمَآءِ فَاخْتَلَطَ بِهٖ نَبَاتُ الْأَرْضِ فَأَصْبَحَ

جيڪو اسان آسمان مان نازل ڪيو پوءِ پاڻي سبب زمين ساوڪ ٿي پوءِ ساوڪ ڦري

هَشِيْمًا تَذْرُوْهُ الرِّيٰحُ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ مُّقْتَدِرًا ﴿٤٥﴾

سُڪل گاهه ٿي جنهن کي هوائون اڏائي ٿيون، ۽ الله تعالىٰ هر شيءِ تي قادر مطلق آهي.

[1] تفسير السفي. [2] تفسير روح البيان. [3] تفسير مظهري. [4] تفسير روح البيان. [5] تفسير بيضاوي.

الْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۚ وَالْبٰقِيٰتُ الصّٰلِحٰتُ خَيْرٌ

مال ۽ پٽ دنيا جي حياتيءَ جو سينگار آهن ، ۽ نيڪ عمل توهان جي رب وٽ ڀلا آهن

عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَّخَيْرٌ اَمَلًا ﴿٤٦﴾ وَيَوْمَ نُسَيِّرُ الْجِبَالَ وَتَرَى

ثواب جي لحاظ کان ۽ ڀلا آهن اميد جي لحاظ کان . ۽ جنهن ڏينهن اسين جبلن کي هلائينداسين ۽ توهان

الْاَرْضَ بَارِزَةً ۙ وَّحَشَرْنٰهُمْ فَلَمْ نُغَادِرْ مِنْهُمْ اَحَدًا ﴿٤٧﴾ وَعُرِضُوْا

زمين کي ڦٽاءِ کليل ڏسندا ۽ اسين انهن سڀني کي اٿاريندا اسين پوءِ انهن مان ڪو به ڪو نه رهندو ۽ سڀ توهان جي رب جي دربار

عَلٰى رَبِّكَ صَفًّا ۭ لَقَدْ جِئْتُمُوْنَا كَمَا خَلَقْنٰكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ ۡ بَلْ

۾ صفون ٻڌي بيٺل هوندا ، تحقيق توهان (اڄ) اهڙي طرح آيا آهيو جيئن اسان توهان کي پهريئين دفعي پيدا ڪيو، بلڪ

زَعَمْتُمْ اَلَّنْ نَّجْعَلَ لَكُمْ مَّوْعِدًا ﴿٤٨﴾ وَوُضِعَ الْكِتٰبُ فَتَرَى

توهان کي گمان هو ته اسين توهان کي وعدي موجب نه اٿارينداسين . ۽ عملنامان رکيا ويندا، پوءِ توهان مجرمن

الْمُجْرِمِيْنَ مُشْفِقِيْنَ مِمَّا فِيْهِ وَيَقُوْلُوْنَ يٰوَيْلَتَنَا مَالِ هٰذَا

کي ڏسندا ته اهي ان کان ڊڄندا ۽ اهي چوندا ته هائي اسان جي هلاڪت هن لکت کي ڇا ٿيو

الْكِتٰبِ لَا يُغَادِرُ صَغِيْرَةً وَّلَا كَبِيْرَةً اِلَّآ اَحْصٰىهَا ۚ وَوَجَدُوْا

آهي جو اسان جا صغيرا ۽ ڪبيرا گناهه سڀئي انهيءَ ۾ لکجي ويا، ۽ جيڪو ڪجهه انهن

مَا عَمِلُوْا حَاضِرًا ۭ وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ اَحَدًا ﴿٤٩﴾ وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰۗىِٕكَةِ

عمل ڪيو هوندو سو حاضر هوندو ۽ ۽ توهان جو رب ڪنهن تي به ظلم نه ڪري . ۽ رسول عربي توهان ياد ڪريو جنهن وقت

اسْجُدُوْا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوْٓا اِلَّآ اِبْلِيْسَ ۭ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ

اسان ملائڪن کي حڪم ڪيو ته آدم کي سجدو ڪريو پوءِ ابليس کان سواءِ سڀن سجدو ڪيو ابليس جنن مان هو پوءِ ان پنهنجي رب جي

عَنْ اَمْرِ رَبِّهٖ ۭ اَفَتَتَّخِذُوْنَهٗ وَذُرِّيَّتَهٗٓ اَوْلِيَاۗءَ مِنْ دُوْنِيْ وَهُمْ

حڪم جي نافرماني ڪئي، ڇا پوءِ توهان ابليس ۽ ان جي اولاد کي مون کان سواءِ مددگار ڪري وٺو ٿا ۽ اهي

ع ٦ / ١٨

له تفسير اشرفي و تفسير مظهري. ٢ه تفسير بيضاوي. ٣ه تفسير مظهري. ٤ه تفسير مظهري.

لَكُمْ عَدُوٌّ ۭ بِئْسَ لِلظّٰلِمِيْنَ بَدَلًا ۝۵۰ مَآ اَشْهَدْتُّهُمْ خَلْقَ

توهان جا سخت دشمن آهن، ۽ ظالمن کي ڪھڙو خراب بدلو مليو. مون انهن (شيطانن) کي حاضر نہ ڪيو

السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَلَا خَلْقَ اَنْفُسِهِمْ ۠ وَمَا كُنْتُ مُتَّخِذَ

آسمانن ۽ زمين جي تخليق وقت ۽ نہ سندن پيدائش وقت، ۽ آءٌ نہ گمراھ ڪندڙن کي

الْمُضِلِّيْنَ عَضُدًا ۝۵۱ وَيَوْمَ يَقُوْلُ نَادُوْا شُرَكَاۗءِيَ الَّذِيْنَ

پنھنجو مددگار نہ ٿو بڻايان. ۽ قيامت جي ڏينھن الله تعالیٰ (ڪافرن کي) فرمائيندو ته توهان پنھنجي معبودن کي پڪاريو جن جي

زَعَمْتُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيْبُوْا لَهُمْ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ مَّوْبِقًا ۝۵۲

توهان عبادت ڪندا هئا، پوءِ اهي کين پڪاريندا پر معبود کين جواب نہ ڏيندا، ۽ انهن جي وچ ۾ جھنم جھڙي وادي تيار ڪنداسين.

وَرَاَ الْمُجْرِمُوْنَ النَّارَ فَظَنُّوْٓا اَنَّهُمْ مُّوَاقِعُوْهَا وَلَمْ يَجِدُوْا عَنْهَا مَصْرِفًا ۝۵۳ ع

۽ گنهگار باھ ڏسندا پوءِ کين يقين ٿيندو ته بيشڪ اهي انهي باھ ۾ ڪرندا ۽ کين بچڻ جي ڪا جاءِ نہ ملندي.

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِيْ هٰذَا الْقُرْاٰنِ لِلنَّاسِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ ۭ وَكَانَ

۽ بيشڪ اسان ماڻهن (جي هدايت) لاءِ قرآن ڪريم ۾ هر قسم جا مثال بيان ڪيا آهن، ۽ انسان هر

الْاِنْسَانُ اَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا ۝۵۴ وَمَا مَنَعَ النَّاسَ اَنْ يُّؤْمِنُوْٓا

شيءِ کان وڌيڪ اختلاف ڪندڙ آهي. ۽ ماڻهن کي ايمان آڻڻ کان ڪنهن منع ڪئي

اِذْ جَاۗءَهُمُ الْهُدٰى وَيَسْتَغْفِرُوْا رَبَّهُمْ اِلَّآ اَنْ تَاْتِيَهُمْ

جڏهن انهن وٽ رسول عربي ۽ قرآن ڪريم جهڙي هدايت آئي ۽ اهي پنهنجي رب کان بخشش گهرن ها مگر اهو انهن تي

سُنَّةُ الْاَوَّلِيْنَ اَوْ يَاْتِيَهُمُ الْعَذَابُ قُبُلًا ۝۵۵ وَمَا نُرْسِلُ

اڳين (ماڻهن) جهڙو عذاب اچي يا انهن تي قسم قسم جو عذاب نازل ٿئي. ۽ نہ ٿا موڪليون

الْمُرْسَلِيْنَ اِلَّا مُبَشِّرِيْنَ وَمُنْذِرِيْنَ ۚ وَيُجَادِلُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا

اسين رسولن کي مگر بشير ۽ نذير ڪري، ۽ ڪافر ناحق سان جهڳڙو

ا۔ تفسير روح البيان، ٢۔ تفسير ابن عباس، ٣۔ تفسير خازن و تفسير ابن عباس و (منزل ۴) تفسير مظهري، ۵۔ تفسير مظهري و تفسير النسفي، ٦۔ تفسير الاولين و تفسير مظهري، ٧۔ تفسير ابن عباس، ٨۔ تفسير النسفي.

بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوْا بِهِ الْحَقَّ وَاتَّخَذُوْٓا اٰيٰتِيْ وَمَآ اُنْذِرُوْا

كن ته ان لاءِ ته ناحق سان حق کي مٽائي ڇڏين ۽ اُهي اسان جي آيتن ۽ جنهن شيءِ[۱] کان ڊيڄاريو ويو ان[۲] کي مذاق

هُزُوًا ﴿۵۶﴾ وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ ذُكِّرَ بِاٰيٰتِ رَبِّهٖ فَاَعْرَضَ عَنْهَا وَنَسِيَ

ڪن ٿا ۽ ان ماڻهو کان وڌيڪ ڪير ظالم آهي جنهن کي الله جي آيتن[۳] سان سمجهايو ويو پوءِ ان کي نه مڃائين ۽ پنهنجي[۴] ڪيل

مَا قَدَّمَتْ يَدٰهُ ۭ اِنَّا جَعَلْنَا عَلٰي قُلُوْبِهِمْ اَكِنَّةً اَنْ يَّفْقَهُوْهُ

گناهن جي نتيجي کان بي خبر رهيو، بيشڪ اسان انهن جي دلين تي پردا رکيا آهن ته اهي قرآن ڪريم نه سمجهي سگهن

وَفِيْٓ اٰذَانِهِمْ وَقْرًا ۭ وَاِنْ تَدْعُهُمْ اِلَى الْهُدٰى فَلَنْ يَّهْتَدُوْٓا

۽ انهن جي ڪنن ۾ گراڻي آهي، ۽ جيڪڏهن تون هدايت ڏانهن انهن کي سڏيندين ته اهي قطعاً هدايت

اِذًا اَبَدًا ﴿۵۷﴾ وَرَبُّكَ الْغَفُوْرُ ذُو الرَّحْمَةِ ۭ لَوْ يُؤَاخِذُهُمْ بِمَا

وارا نه ٿيندا. ۽ تنهنجو رب بخشش ڪندڙ رحمت وارو آهي، جيڪڏهن انهن تي سندن بداعماليءَ

كَسَبُوْا لَعَجَّلَ لَهُمُ الْعَذَابَ ۭ بَلْ لَّهُمْ مَّوْعِدٌ لَّنْ يَّجِدُوْا مِنْ

سببان پڪڙ ڪري ته انهن تي فوراً عذاب موڪلي ها، پر الله تعاليٰ انهن[۵] لاءِ هلاڪت جو هڪ وقت مقرر ڪيو آهي جنهن[۶]

دُوْنِهٖ مَوْىِٕلًا ﴿۵۸﴾ وَتِلْكَ الْقُرٰٓى اَهْلَكْنٰهُمْ لَمَّا ظَلَمُوْا وَ

کان پوءِ ڪير پناهه جي ڪا جاءِ نه لهندي. ۽ اسان اهي ڳوٺ برباد ڪيا جڏهن انهن ظلم ڪيا ۽

جَعَلْنَا لِمَهْلِكِهِمْ مَّوْعِدًا ﴿۵۹﴾ وَاِذْ قَالَ مُوْسٰى لِفَتٰىهُ لَآ اَبْرَحُ

اسان انهن جي بربادي لاءِ هڪ وقت مقرر ڪيو هو. ۽ جنهن وقت موسيٰ پنهنجي خادم کي چيو ته آءٌ مسلسل هلندو رهندس

حَتّٰٓي اَبْلُغَ مَجْمَعَ الْبَحْرَيْنِ اَوْ اَمْضِيَ حُقُبًا ﴿۶۰﴾ فَلَمَّا بَلَغَا مَجْمَعَ

ايستائين جو ٻن دريائن جي ملڻ جي جاءِ تي پهچان يا گهڻو وقت هلندو رهندس. پوءِ جڏهن اهي ٻن دريائن جي

بَيْنِهِمَا نَسِيَا حُوْتَهُمَا فَاتَّخَذَ سَبِيْلَهٗ فِي الْبَحْرِ سَرَبًا ﴿۶۱﴾

ملڻ جي جاءِ تي پهتا ته پنهنجي (ڪنيل) مڇي کي وساري ويٺا پوءِ ان مڇي سمنڊ کي چيري پنهنجي رستو ورتو.

ع ۹
۲۰

فَلَمَّا جَاوَزَا قَالَ لِفَتٰىهُ اٰتِنَا غَدَآءَنَا ۡ لَقَدْ لَقِيْنَا مِنْ سَفَرِنَا

پوءِ اهي جڏهن اُتان روانا ٿيا ته موسىٰ پنهنجي خادم کي چيو ته ناشتو کڻي اچ، بيشڪ اسان کي هن پنهنجي سفر ۾ گهڻي

هٰذَا نَصَبًا ﴿٦٢﴾ قَالَ اَرَءَيْتَ اِذْ اَوَيْنَآ اِلَى الصَّخْرَةِ فَاِنِّيْ نَسِيْتُ

تڪليف پهتي آهي. خادم عرض ڪيو ته عجب ڳالهه ٿي ته واقعو پيش آيو جنهن وقت اسين پٿر جي پاسي ٽڪيا هئاسين پوءِ بيشڪ مون

الْحُوْتَ ۡ وَمَآ اَنْسٰىنِيْهُ اِلَّا الشَّيْطٰنُ اَنْ اَذْكُرَهٗ ۚ وَاتَّخَذَ سَبِيْلَهٗ

مڇي کي وساري ڇڏيو ۽ مون کي شيطان عجب جهڙي ڳالهه بيان ڪرڻ کان ڀلائي ڇڏيو، ۽ مڇي ته درياءَ ۾ عجيب طريقي

فِى الْبَحْرِ ۖ ۗ عَجَبًا ﴿٦٣﴾ قَالَ ذٰلِكَ مَا كُنَّا نَبْغِ ۖ ۗ فَارْتَدَّا عَلٰٓى اٰثَارِهِمَا

سان وڃي لڳي، موسىٰ چيو ته اسان اها ئي ڳالهه طلبي ٿي، موسىٰ ۽ سندس خادم پنهنجي پيرن جي نشانن تي

قَصَصًا ﴿٦٤﴾ ۙ فَوَجَدَا عَبْدًا مِّنْ عِبَادِنَآ اٰتَيْنٰهُ رَحْمَةً مِّنْ عِنْدِنَا

پوئتي موٽيا. پوءِ ان جاءِ تي ڪين اسان جي ٻانهن مان هڪ ٻانهو (حضرت خضر) مليو جنهن کي اسان پاڻ وٽان

وَعَلَّمْنٰهُ مِنْ لَّدُنَّا عِلْمًا ﴿٦٥﴾ قَالَ لَهٗ مُوْسٰى هَلْ اَتَّبِعُكَ عَلٰٓى اَنْ

رحمت ۽ وسيع لدني علم عطا ڪيو هو. موسىٰ اُن کي چيو ته ڇا آءٌ توهان سان انهي شرط تي گڏ رهي

تُعَلِّمَنِ مِمَّا عُلِّمْتَ رُشْدًا ﴿٦٦﴾ قَالَ اِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيْعَ مَعِىَ صَبْرًا ﴿٦٧﴾

سگهان ٿو ته توهان مون کي اهو علم سيکاريو جيڪو توهان کي عنايت ٿيل آهي. خضر چيو ته بيشڪ توهان مون سان صبر سان رهي نه سگهندا.

وَكَيْفَ تَصْبِرُ عَلٰى مَا لَمْ تُحِطْ بِهٖ خُبْرًا ﴿٦٨﴾ قَالَ سَتَجِدُنِيْٓ اِنْ شَآءَ

۽ توهان ان ڳالهه تي ڪيئن صبر ڪري سگهو ٿا جنهن جو توهان کي ظاهري معلوم ناهي. موسىٰ چيو ان شاءَ الله توهان مون کي صبر

اللّٰهُ صَابِرًا وَّلَآ اَعْصِيْ لَكَ اَمْرًا ﴿٦٩﴾ قَالَ فَاِنِ اتَّبَعْتَنِيْ فَلَا

ڪندڙ لهندا ۽ آءٌ توهان جي حڪم جي نافرماني نه ڪندس. خضر چيو ته جيڪڏهن توهان منهنجي تابعداري ڪريو ٿا

تَسْـَٔلْنِيْ عَنْ شَيْءٍ حَتّٰٓى اُحْدِثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا ﴿٧٠﴾ ۧ فَانْطَلَقَا ٚ

پوءِ توهان مون کان ڪنهن ڳالهه جو پڇا نه ڪجو ايستائين جو آءٌ پاڻ توهان کي ڪوئي نه ٻڌايان. پوءِ موسىٰ ۽ خضر ٻئي روانا ٿيا،

ع ٩

ا. تفسير مظهري. ٢. تفسير روح البيان. ٣. تفسير روح المعاني.

حَتّٰٓى اِذَا رَكِبَا فِى السَّفِيْنَةِ خَرَقَهَا ؕ قَالَ اَخَرَقْتَهَا لِتُغْرِقَ اَهْلَهَا ۚ

ايستائين جو ٻئي ٻيڙيءَ ۾ سوار ٿيا، خضر ٻيڙيءَ کي چيرڦاڙ ڪئي، موسىٰ چيو ته تون ٻيڙيءَ کي چيرين ٿو ان لاءِ ته مسافرن کي ٻوڙين،

لَقَدْ جِئْتَ شَيْئًا اِمْرًا ﴿٧١﴾ قَالَ اَلَمْ اَقُلْ اِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيْعَ مَعِىَ

بيشڪ تون اهو خراب ڪم ڪرين ٿو. خضر چيو ته مون توکي نه چيو هو ته تون مون ساڻ گڏ رهي صبر ڪري

صَبْرًا ﴿٧٢﴾ قَالَ لَا تُؤَاخِذْنِىْ بِمَا نَسِيْتُ وَلَا تُرْهِقْنِىْ مِنْ

سگهندين. موسىٰ چيو ته تون مون کي منهنجي وسري ويل سببان پڪڙ نه ڪر ۽ نه تون مون لاءِ منهنجي ڪم ۾ مشڪلات

اَمْرِىْ عُسْرًا ﴿٧٣﴾ فَانْطَلَقَا ٚ حَتّٰٓى اِذَا لَقِيَا غُلٰمًا فَقَتَلَهٗ ۙ قَالَ

پيدا نه ڪر. پوءِ ٻئي روانا ٿيا ايستائين جو ٻنهي کي هڪ ڇوڪرو مليو ته خضر ان کي قتل ڪري ڇڏيو ته موسىٰ

اَقَتَلْتَ نَفْسًا زَكِيَّةًۢ بِغَيْرِ نَفْسٍ ؕ لَقَدْ جِئْتَ شَيْئًا نُّكْرًا ﴿٧٤﴾

چيو ڇا تو بيگناهه انسان کي بغير قصاص جي قتل ڪيو، بيشڪ تو تمام خراب ڪم ڪيو.

قَالَ اَلَمْ اَقُلْ لَّكَ اِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيْعَ مَعِىَ صَبْرًا ﴿٧٥﴾ قَالَ اِنْ

(حضرت) خضر چيو، ڇا مون توهان کي نه چيو هو ته بيشڪ تو هرگز مون ساڻ گڏ رهي صبر ڪري نه سگهندا! (حضرت) موسىٰ چيو جيڪڏهن

سَاَلْتُكَ عَنْ شَىْءٍۢ بَعْدَهَا فَلَا تُصٰحِبْنِىْ ۚ قَدْ بَلَغْتَ مِنْ لَّدُنِّىْ

مون هن کان پوءِ توهان کان ڪنهن شيءِ بابت سوال ڪيو ته پوءِ توهان مون کي گڏ نه رکجو، بيشڪ توهان کي مون کان

عُذْرًا ﴿٧٦﴾ فَانْطَلَقَا ٚ حَتّٰٓى اِذَآ اَتَيَآ اَهْلَ قَرْيَةِ ِۨ اسْتَطْعَمَآ

تڪليف پهتي. پوءِ ٻئي روانا ٿيا، ايستائين جو اچي هڪ ڳوٺ وارن وٽ پهتا، ٻنهي ڳوٺاڻن کان ماني

اَهْلَهَا فَاَبَوْا اَنْ يُّضَيِّفُوْهُمَا فَوَجَدَا فِيْهَا جِدَارًا يُّرِيْدُ اَنْ

طلب ڪئي پر ڳوٺاڻن ٻنهي کي ماني کان انڪار ڪيو. پوءِ موسىٰ ۽ خضر کي اُتي هڪ ديوار ملي جيڪا ڪرڻ

يَّنْقَضَّ فَاَقَامَهٗ ؕ قَالَ لَوْ شِئْتَ لَتَّخَذْتَ عَلَيْهِ اَجْرًا ﴿٧٧﴾ قَالَ هٰذَا

جي ويجهو هئي پوءِ ان کي خضر سڌو ڪري ڇڏيو. موسىٰ چيو جيڪڏهن تون چاهين ها ته ان ڪم جي مزدوري وٺين ها. خضر چيو هاڻي

ا تفسير روح المعاني. ٢ تفسير مظهري. ٣ تنوير المقباس و تفسير ابن عباس. ٤ تفسير نسفي.

حَتّٰٓى اِذَا رَكِبَا فِى السَّفِيْنَةِ خَرَقَهَا ؕ قَالَ اَخَرَقْتَهَا لِتُغْرِقَ اَهْلَهَا ۚ

ايستائين جو ٻئي ٻيڙيءَ ۾ سوار ٿيا، خضر ٻيڙيءَ کي چيرڦاڙ ڪئي، موسىٰ چيو ته تون ٻيڙيءَ کي چيرين ٿو ان لاءِ ته مسافرن کي ٻوڙين،

لَقَدْ جِئْتَ شَيْـًٔا اِمْرًا ﴿٧١﴾ قَالَ اَلَمْ اَقُلْ اِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيْعَ مَعِىَ

بيشڪ تون اهو خراب ڪم ڪرين ٿو. خضر چيو ته مون توکي نه چيو هو ته تون مون ساڻ گڏ رهي صبر ڪري

صَبْرًا ﴿٧٢﴾ قَالَ لَا تُؤَاخِذْنِىْ بِمَا نَسِيْتُ وَلَا تُرْهِقْنِىْ مِنْ

سگهندين. موسىٰ چيو ته تون مون کي منهنجي وسري سبب پڪڙ نه ڪر ۽ نه تون مون لاءِ منهنجي ڪم ۾ مشڪلات

اَمْرِىْ عُسْرًا ﴿٧٣﴾ فَانْطَلَقَا ٝ حَتّٰٓى اِذَا لَقِيَا غُلٰمًا فَقَتَلَهٗ ۙ قَالَ

پيدا نه ڪر. پوءِ وري ٻئي روانا ٿيا ايستائين جو ٻنهي کي هڪ ڇوڪرو مليو ته خضر ان کي قتل ڪري ڇڏيو ته موسىٰ

اَقَتَلْتَ نَفْسًا زَكِيَّةًۢ بِغَيْرِ نَفْسٍ ؕ لَقَدْ جِئْتَ شَيْـًٔا نُّكْرًا ﴿٧٤﴾

چيو ته تو بيگناه انسان کي بغير قصاص جي قتل ڪيو، بيشڪ تو تمام خراب ڪم ڪيو.

قَالَ اَلَمْ اَقُلْ لَّكَ اِنَّكَ لَنْ تَسْتَطِيْعَ مَعِىَ صَبْرًا ﴿٧٥﴾ قَالَ اِنْ

(حضرت) خضر چيو، ڇا مون توهان کي نه چيو هو ته بيشڪ توهان ڪڏهن به مون ساڻ گڏ رهي صبر ڪري نه سگهندا! (حضرت) موسىٰ چيو جيڪڏهن

سَاَلْتُكَ عَنْ شَىْءٍۢ بَعْدَهَا فَلَا تُصٰحِبْنِىْ ۚ قَدْ بَلَغْتَ مِنْ لَّدُنِّىْ

مون هن کان پوءِ توهان کان ڪنهن شيءِ بابت سوال ڪيو ته پوءِ توهان مون کي پاڻ سان گڏ نه رکجو، بيشڪ توهان کي مون کان

عُذْرًا ﴿٧٦﴾ فَانْطَلَقَا ٝ حَتّٰٓى اِذَآ اَتَيَآ اَهْلَ قَرْيَةِ ِۨ اسْتَطْعَمَآ

تڪليف پهتي. پوءِ ٻئي روانا ٿيا، ايستائين جو اهي هڪ ڳوٺ وارن وٽ پهتا، ٻنهي ڳوٺاڻن کان ماني

اَهْلَهَا فَاَبَوْا اَنْ يُّضَيِّفُوْهُمَا فَوَجَدَا فِيْهَا جِدَارًا يُّرِيْدُ اَنْ

طلب ڪئي پر ڳوٺاڻن ٻنهي کي ماني کان انڪار ڪيو، پوءِ موسىٰ ۽ خضر کي اتي هڪ ديوار ملي جيڪا ڪرڻ

يَّنْقَضَّ فَاَقَامَهٗ ؕ قَالَ لَوْ شِئْتَ لَتَّخَذْتَ عَلَيْهِ اَجْرًا ﴿٧٧﴾ قَالَ هٰذَا

جي ويجهو هئي پوءِ انکي خضر سڌو ڪري ڇڏيو، موسىٰ چيو جيڪڏهن تون چاهين ها ته ان ڪم جي مزدوري وٺين ها. خضر چيو هاڻي

الجزء ١٦

فِرَاقُ بَيْنِي وَبَيْنِكَ ۚ سَأُنَبِّئُكَ بِتَأْوِيلِ مَا لَمْ تَسْتَطِعْ عَلَيْهِ

منهنجي ۽ تنهنجي وچ ۾ جدائي آهي. آءٌ توکي اُنهن ڳالهين جي وضاحت ڪري ٿو ڏيان جن تي توکي

صَبْرًا ﴿٧٨﴾ أَمَّا السَّفِينَةُ فَكَانَتْ لِمَسَاكِينَ يَعْمَلُونَ فِي الْبَحْرِ

صبر ڪرڻ نه آيو. پر ٻيڙي جو ته اها (ڪن) مسڪينن جي هئي جيڪي دريا ۾ ڪم ڪندا هئا

فَأَرَدْتُ أَنْ أَعِيبَهَا وَكَانَ وَرَاءَهُمْ مَلِكٌ يَأْخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ

پوءِ مون اُن ۾ عيب ڪيو ۽ انهن جي پرڀرو هڪ بادشاهه هو جنهن هر سُٺي ٻيڙيءَ کي

غَصْبًا ﴿٧٩﴾ وَأَمَّا الْغُلَامُ فَكَانَ أَبَوَاهُ مُؤْمِنَيْنِ فَخَشِينَا أَنْ يُرْهِقَهُمَا

غصب ڪري ٿي ورتو ۽ پر ڇوڪرو پوءِ ان جا والدين مؤمن هئا پوءِ اسان کي خوف ٿيو ته متان اهو والدين

طُغْيَانًا وَكُفْرًا ﴿٨٠﴾ فَأَرَدْنَا أَنْ يُبْدِلَهُمَا رَبُّهُمَا خَيْرًا مِنْهُ

کي سرڪشي ۽ ڪفر ۾ وجهي. پوءِ اسان ارادو ڪيو ته سندن رب انهن لاءِ ان جي عيوض بهترين پٽ عطا ڪري جيڪو

زَكَاةً وَأَقْرَبَ رُحْمًا ﴿٨١﴾ وَأَمَّا الْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَامَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِي

ان کان وڌيڪ پاڪيزه ۽ والدين لاءِ وڌيڪ قرباڻو هجي. ۽ پر ديوار پوءِ اها ڳوٺ جي ٻن يتيم ڇوڪرن

الْمَدِينَةِ وَكَانَ تَحْتَهُ كَنْزٌ لَهُمَا وَكَانَ أَبُوهُمَا صَالِحًا فَأَرَادَ

جي هئي ۽ ديوار جي هيٺان انهن ٻنهي جو خزانو (مدفون) هو ۽ انهن ڇوڪرن جو پيءُ صالح شخص هو. پوءِ

رَبُّكَ أَنْ يَبْلُغَا أَشُدَّهُمَا وَيَسْتَخْرِجَا كَنْزَهُمَا رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ ۚ

رب چاهيو ته انهن ٻنهي ڇوڪرن کي جواني تائين پهچائي پوءِ هو پنهنجو خزانو ٻاهر ڪڍن. اها الله تعالیٰ جي انهن لاءِ رحمت آهي

وَمَا فَعَلْتُهُ عَنْ أَمْرِي ۚ ذَٰلِكَ تَأْوِيلُ مَا لَمْ تَسْطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًا ﴿٨٢﴾

۽ مون پنهنجي راءِ سان ڪو به ڪم نه ڪيو. اها وضاحت آهي انهن ڳالهين جي جنهن تي تون صبر نه ٿي ڪري سگهئين.

وَيَسْأَلُونَكَ عَنْ ذِي الْقَرْنَيْنِ ۖ قُلْ سَأَتْلُو عَلَيْكُمْ مِنْهُ ذِكْرًا ﴿٨٣﴾

۽ رسول عربي ﷺ (اهي يهودي) ذوالقرنين (اسڪندر رومي) بابت پڇن ٿا، تون ﷺ فرماءِ ته آءٌ جلد توهان کي اُن جو ذڪر پڙهي ٿو ٻڌايان.

ع ١٠

إِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِي الْأَرْضِ وَآتَيْنَاهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا ﴿٨٤﴾ فَأَتْبَعَ

بيشڪ اسان اُن کي زمين ۾ اقتدار عطا ڪيو ۽ اسان اُن کي هر شيءِ (حاصل ڪرڻ) جا اسباب مهيا ڪيا. پوءِ پاڻ هڪ رستي تي

سَبَبًا ﴿٨٥﴾ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَغْرُبُ فِي عَيْنٍ

روانو ٿيو. ايستائين جو جڏهن سج لهڻ واري جاءِ تي پهتو ۽ پاڻ محسوس ڪيائين ته سج هڪ ڪاري چڪڙ واري چشمي

حَمِئَةٍ وَوَجَدَ عِنْدَهَا قَوْمًا ۗ قُلْنَا يَا ذَا الْقَرْنَيْنِ إِمَّا أَنْ

۾ لهي ٿو ۽ اُن جاءِ تي هڪ قوم لڌائين، اسان فرمايو اي ذوالقرنين يا تون اُنهن تي

تُعَذِّبَ وَإِمَّا أَنْ تَتَّخِذَ فِيهِمْ حُسْنًا ﴿٨٦﴾ قَالَ أَمَّا مَنْ ظَلَمَ فَسَوْفَ

عذاب ڪر، يا تون انهن سان نيڪي جو سلوڪ اختيار ڪر. ذوالقرنين عرض ڪيو جنهن ماڻهو ظلم ڪيو ته اسين

نُعَذِّبُهُ ثُمَّ يُرَدُّ إِلَىٰ رَبِّهِ فَيُعَذِّبُهُ عَذَابًا نُكْرًا ﴿٨٧﴾ وَأَمَّا مَنْ

جلد اُن تي عذاب ڪنداسين اُن کانپوءِ هو پنهنجي رب ڏانهن موٽايو ويندو ۽ هو اُن کي سخت عذاب ڪندو ۽ پر جنهن ماڻهو

آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُ جَزَاءً الْحُسْنَىٰ ۖ وَسَنَقُولُ لَهُ مِنْ أَمْرِنَا

ايمان آندو ۽ سهڻو عمل ڪيو ته اُن لاءِ سهڻي جزا (جنت) آهي ۽ جلد اسان اُن کي آسان ڪم

يُسْرًا ﴿٨٨﴾ ثُمَّ أَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٨٩﴾ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَطْلُعُ

ٻڌائينداسين. پوءِ پاڻ هڪ رستي تي روانو ٿيو. ايستائين جو جڏهن سج اڀرڻ واري جاءِ تي پهتو ۽ پاڻ محسوس ڪيائين ته سج

عَلَىٰ قَوْمٍ لَمْ نَجْعَلْ لَهُمْ مِنْ دُونِهَا سِتْرًا ﴿٩٠﴾ كَذَٰلِكَ وَقَدْ أَحَطْنَا

اُن قوم تي اڀري ٿو جنهن لاءِ اسان سج کان ڪو به ڪاب آڙ نه رکي. انهن جي حقيقت هن ريت آهي ۽ ذوالقرنين وٽ جيڪي

بِمَا لَدَيْهِ خُبْرًا ﴿٩١﴾ ثُمَّ أَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٩٢﴾ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ بَيْنَ السَّدَّيْنِ

اسباب هئا انهن جي اسان کي خبر آهي. اُن کانپوءِ پاڻ هڪ رستي تي روانو ٿيو. ايستائين جو جڏهن پاڻ ٻن جبلن جي وچ ۾ پهتو

وَجَدَ مِنْ دُونِهِمَا قَوْمًا لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ قَوْلًا ﴿٩٣﴾ قَالُوا يَا ذَا

ته ٻن جبلن جي سامهون اُها قوم ڏٺائين جيڪي ڪنهن جي ڳالهه نه ٿي سمجهيا. انهن چيو اي ذوالقرنين

له تفسير مظهري. ك تفسير الشرقي و تفسير مظهري و تفسير جلالين. ك تفسير جلالين. ك تفسير جلالين. ك مطلب ته اُن قوم وٽ ڪو لباس هو نه ڪو رهڻ لاءِ مڪان هو. از تفسير مظهري.

الْقَرْنَيْنِ إِنَّ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ مُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ فَهَلْ

بيشڪ ياجوج ۽ ماجوج زمين ۾ فساد ڪندڙ آهن، پوءِ ڇا اسين تنهنجي لاءِ

نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا عَلَىٰ أَنْ تَجْعَلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ سَدًّا ﴿٩٤﴾ قَالَ مَا

ڪجهه مال گڏ ڪريون ان لاءِ ته تون اسان ۽ انهن جي وچ ۾ ڪا ديوار تيار ڪر. ذوالقرنين چيو جيڪو

مَكَّنِّي فِيهِ رَبِّي خَيْرٌ فَأَعِينُونِي بِقُوَّةٍ أَجْعَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ

مون کي منهنجي رب عطا ڪيو آهي، اهو توهان جي مال کان بهتر آهي، پوءِ توهان منهنجي قوت سان مدد ڪريو، آئون توهان جي ۽ انهن جي وچ ۾ مضبوط

رَدْمًا ﴿٩٥﴾ آتُونِي زُبَرَ الْحَدِيدِ ۖ حَتَّىٰ إِذَا سَاوَىٰ بَيْنَ الصَّدَفَيْنِ قَالَ

سنڌ قائم ڪندس. مون کي لوهه جا ٽڪرا آڻي ڏيو، ايستائين جو جڏهن ديوار ٻنهي جبلن جي برابر ٿي، چيائين ته

انْفُخُوا ۖ حَتَّىٰ إِذَا جَعَلَهُ نَارًا قَالَ آتُونِي أُفْرِغْ عَلَيْهِ قِطْرًا ﴿٩٦﴾

باهه کي هوا ڏيو، ايستائين جو جڏهن ان کي باهه ڪيائين، چيائين ته مون کي پگهريل ٽامو ڏيو ته ان جي مٿان پلٽيان.

فَمَا اسْطَاعُوا أَنْ يَظْهَرُوهُ وَمَا اسْتَطَاعُوا لَهُ نَقْبًا ﴿٩٧﴾ قَالَ

پوءِ (ياجوج ماجوج) انهي ديوار تي چڙهي نه سگهندا ۽ نڪي ان ۾ سوراخ ڪري سگهندا. ذوالقرنين چيو

هَٰذَا رَحْمَةٌ مِنْ رَبِّي ۖ فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ رَبِّي جَعَلَهُ دَكَّاءَ ۖ وَكَانَ

هي (ديوار) منهنجي رب جي رحمت آهي، پوءِ جڏهن منهنجي رب جو وعدو قريب ايندو ته ان کي ٽڪرا ٽڪرا ڪري ڇڏيندو

وَعْدُ رَبِّي حَقًّا ﴿٩٨﴾ وَتَرَكْنَا بَعْضَهُمْ يَوْمَئِذٍ يَمُوجُ فِي بَعْضٍ ۖ وَنُفِخَ

۽ منهنجي رب جو وعدو سچو آهي. ۽ ان ڏينهن اسين انهن جي اها حالت ڪنداسين جو هڪ ٻئي سان ملي ويندا ۽ صور

فِي الصُّورِ فَجَمَعْنَاهُمْ جَمْعًا ﴿٩٩﴾ وَعَرَضْنَا جَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لِلْكَافِرِينَ

ڦوڪي ويندي پوءِ اسين سڀني کي گڏ ڪنداسين. ۽ ان ڏينهن اسين جهنم کي ڪافرن جي اڳيان

عَرْضًا ﴿١٠٠﴾ الَّذِينَ كَانَتْ أَعْيُنُهُمْ فِي غِطَاءٍ عَنْ ذِكْرِي وَكَانُوا

آڻينداسين. جن ماڻهن جي اکين تي منهنجي نشانين ڏسڻ کان پردا آهن ۽ اهي (حق جي ڳالهه)

له تفسير جلالين. ٢ه تفسير روح البيان ٣ه تفسير بيضاوي. ٤ه تفسير مظهري.

لَا يَسْتَطِيْعُوْنَ سَمْعًا ﴿١٠١﴾ اَفَحَسِبَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْٓا اَنْ يَّتَّخِذُوْا

پڌڻ کان عاجز آهن . ڇا پوءِ ڪافر اهو گمان ڪن ٿا ته اهي منهنجي ٻانهن لاءِ

عِبَادِيْ مِنْ دُوْنِيْٓ اَوْلِيَآءَ ؕ اِنَّآ اَعْتَدْنَا جَهَنَّمَ لِلْكٰفِرِيْنَ

مون کان سواءِ مددگار بڻائيندا (جيڪي ڪين نفعو ڏيندا) ، بيشڪ اسان ڪافرن جي مهماني لاءِ جهنم کي تيار ڪري

نُزُلًا ﴿١٠٢﴾ قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْاَخْسَرِيْنَ اَعْمَالًا ﴿١٠٣﴾ؕ اَلَّذِيْنَ ضَلَّ

ڇڏيو آهي . رسول عربي توهان فرمايو ڇا اسين توهان کي ان کان وڌيڪ نقصان وارا عمل ٻڌايون؟ اهي ماڻهو جن جي

سَعْيُهُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُوْنَ اَنَّهُمْ يُحْسِنُوْنَ صُنْعًا ﴿١٠٤﴾

زندگي ۾ جا نيڪ عمل (الله تعالیٰ جي دربار ۾) باطل ٿيا ۽ اهي پاڻ ٿا ڏسن بيشڪ انهن نيڪ عمل ڪيا آهن .

اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِاٰيٰتِ رَبِّهِمْ وَلِقَآئِهٖ فَحَبِطَتْ اَعْمَالُهُمْ فَلَا

اهي اُهي ماڻهو آهن جن پنهنجي رب جي آيتن ۽ رب جي ملاقات جو انڪار ڪيو پوءِ سندن اعمال برباد ٿي ويا پوءِ اسين

نُقِيْمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَزْنًا ﴿١٠٥﴾ ذٰلِكَ جَزَآؤُهُمْ جَهَنَّمُ بِمَا كَفَرُوْا

قيامت جي ڏينهن سندن عملن جي تور نه ڪندا سين . اِها جهنم سندن جزا آهي انهيءَ ڪري جو انهن ڪفر ڪيو

وَاتَّخَذُوْٓا اٰيٰتِيْ وَرُسُلِيْ هُزُوًا ﴿١٠٦﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا

۽ منهنجي آيتن ۽ منهنجي رسولن کي مذاق بڻايو . بيشڪ جن ماڻهن ايمان آندو ۽ نيڪ عمل

الصّٰلِحٰتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنّٰتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا ﴿١٠٧﴾ۙ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا

ڪيا انهن جي مهماني لاءِ جَنّة الفردوس (تيار) آهي ۽ اهي اُن ۾ هميشه رهندا

لَا يَبْغُوْنَ عَنْهَا حِوَلًا ﴿١٠٨﴾ قُلْ لَّوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِّكَلِمٰتِ رَبِّيْ

اهي اُن مان نڪرڻ نه چاهيندا . رسول عربي توهان فرمايو جيڪڏهن منهنجي رب جي علم ۽ حڪمت لکڻ لاءِ سمنڊ مس ٿي پون ته سمنڊ

لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ اَنْ تَنْفَدَ كَلِمٰتُ رَبِّيْ وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهٖ مَدَدًا ﴿١٠٩﴾

منهنجي رب جي علم ۽ حڪمت لکڻ کان اڳ ۾ ختم ٿي ويندا . جيتوڻيڪ اسين اُن لاءِ ايتري ٻي به مس آڻيون .

ك تفسير جلالين . كه تفسير نسفي كه تفسير روح المعاني و تفسير ابن عباس كه تفسير بيضاوي و تفسير جلالين .
ك تفسير نسفي و تفسير روح البيان تفسير روح المعاني و تفسير كبير للعلامه رازي .

قُلْ اِنَّمَآ اَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوْحٰٓى اِلَيَّ اَنَّمَآ اِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَّاحِدٌ ۚ فَمَنْ كَانَ يَرْجُوْا

(اي رسول) چؤ ته (تواضعًا) آءٌ اوهان جهڙو ئي ماڻهو آهيان، مون ڏانهن وحي موڪلي ٿو وڃي ته اوهان جو الله هڪ آهي، پوءِ جيڪو پنهنجي الله جي

لِقَآءَ رَبِّهٖ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَّلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهٖٓ اَحَدًا ﴿١١٠﴾

ملاقات جي يقين رکي ٿو (۽ ان کي گهري ٿو) ته اهو عمل صالح ڪري ۽ پنهنجي رب جي عبادت ۾ ڪنهن کي شريڪ نه ڪري.

سُوْرَةُ مَرْيَمَ مَكِّيَّةٌ (١٩) (٤٤)

اٰياتها ٩٨ — رُكوعاتها ٦

سورة مريم مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي، ان ۾ ٦ رڪوع ۽ ٩٨ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

الله تعالى جي نالي سان شروع ڪريان ٿو، جيڪو نهايت مهربان ۽ رحم وارو (آهي).

كٓهٰيٰعٓصٓ ﴿١﴾ ذِكْرُ رَحْمَتِ رَبِّكَ عَبْدَهٗ زَكَرِيَّا ﴿٢﴾ اِذْ نَادٰى رَبَّهٗ

ڪهيعص (جي معني الله ۽ رسول کي معلوم آهي) تنهنجي رب جي رحمت جو ذڪر آهي جيڪا هن پنهنجي ٻانهي زڪريا تي ڪئي جڏهن ته هن پنهنجي رب کي

نِدَآءً خَفِيًّا ﴿٣﴾ قَالَ رَبِّ اِنِّيْ وَهَنَ الْعَظْمُ مِنِّيْ وَاشْتَعَلَ الرَّاْسُ

مخفي طور پڪاريو. زڪريا عرض ڪيو اي منهنجا رب! بيشڪ منهنجو بدن (وڏي عمر سبب) ضعيف ٿي چڪو آهي ۽ منهنجا وار سفيد

شَيْبًا وَّلَمْ اَكُنْۢ بِدُعَآئِكَ رَبِّ شَقِيًّا ﴿٤﴾ وَاِنِّيْ خِفْتُ الْمَوَالِيَ

ٿي چڪا آهن ۽ آءٌ ڪڏهن به تنهنجي دعا مان نااميد نه ٿيو آهيان. ۽ بيشڪ مون کان پوءِ مونکي پنهنجي

مِنْ وَّرَآءِيْ وَكَانَتِ امْرَاَتِيْ عَاقِرًا فَهَبْ لِيْ مِنْ لَّدُنْكَ وَلِيًّا ﴿٥﴾

عزيزن جو خوف آهي ۽ منهنجي گهرواري سنڌ آهي، پوءِ تون مون کي اهڙو وارث عطا ڪر جيڪو منهنجي

يَّرِثُنِيْ وَيَرِثُ مِنْ اٰلِ يَعْقُوْبَ ۖ وَاجْعَلْهُ رَبِّ رَضِيًّا ﴿٦﴾ يٰزَكَرِيَّآ

۽ اولاد يعقوب جو (علم ۽ نبوت ۾) وارث ٿئي. ۽ اي منهنجا رب! ان کي تون پنهنجو پسنديده بناءِ. اي زڪريا

اِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلٰمِ ِۨ اسْمُهٗ يَحْيٰى ۙ لَمْ نَجْعَلْ لَّهٗ مِنْ قَبْلُ سَمِيًّا ﴿٧﴾

بيشڪ اسين توکي هڪ پٽ جي مبارڪ ڏيون ٿا جنهن جو نالو يحيٰى آهي، ان کان اڳ اسان ڪنهن جو به اهڙو نالو نه رکيو آهي.

ل تفسير ڪبير وتفسير مظهري وتفسير روح البيان. ل تفسير بيضاوي. ل تفسير مظهري. ل تفسير ابن عباس. ل تفسير روح البيان. ل تفسير مظهري

قَالَ رَبِّ اَنّٰى يَكُوْنُ لِيْ غُلٰمٌ وَّكَانَتِ امْرَاَتِيْ عَاقِرًا وَّقَدْ بَلَغْتُ

زڪريا عرض ڪيو ته منهنجا رب مون کي پٽ ڪٿان ٿيندو حالانڪ منهنجي گهر واري سنڍ آهي ۽ آئون نهايت عمر رسيده

مِنَ الْكِبَرِ عِتِيًّا ﴿٨﴾ قَالَ كَذٰلِكَ ۚ قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٌ وَّقَدْ

ٿي چڪو آهيان، الله تعالىٰ فرمايو ته ڳالهه ائين آهي. تنهنجي رب فرمايو ته ائين ڪرڻ منهنجي لاءِ آسان آهي ۽ تحقيق ته تو کي

خَلَقْتُكَ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ تَكُ شَيْئًا ﴿٩﴾ قَالَ رَبِّ اجْعَلْ لِّيْ اٰيَةً ۗ

اڳ مون تو کي پيدا ڪيو ته هن تون ڪجهه به نه هئين. زڪريا عرض ڪيو ته منهنجا رب مون کي ڪا نشاني عطا ڪر.

قَالَ اٰيَتُكَ اَلَّا تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلٰثَ لَيَالٍ سَوِيًّا ﴿١٠﴾ فَخَرَجَ عَلٰى

الله تعالىٰ فرمايو ته تنهنجي لاءِ نشاني هيءَ آهي ته تون بنا ڪنهن سبب جي ٽي ڏينهن ۽ ٽي راتيون ڳالهائي نه سگهندين. پوءِ مسجد مان

قَوْمِهٖ مِنَ الْمِحْرَابِ فَاَوْحٰۤى اِلَيْهِمْ اَنْ سَبِّحُوْا بُكْرَةً وَّعَشِيًّا ﴿١١﴾

نڪري پنهنجي قوم ڏانهن آيو پوءِ انهن کي اشارن سان چوڻ لڳو ته صبح ۽ شام تسبيح پڙهندا ڪريو.

يٰيَحْيٰى خُذِ الْكِتٰبَ بِقُوَّةٍ ۗ وَاٰتَيْنٰهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا ﴿١٢﴾ وَّحَنَانًا

اي يحييٰ توراة کي مضبوطيءَ سان وٺ، ۽ يحييٰ کي اسان ننڍپڻ ۾ نبوت ۽ نرم دلي

مِّنْ لَّدُنَّا وَزَكٰوةً ۗ وَكَانَ تَقِيًّا ﴿١٣﴾ وَّبَرًّا بِوَالِدَيْهِ وَلَمْ يَكُنْ

۽ پاڪائي عطا ڪئي ۽ پاڻ پرهيزگار هو ۽ پيءُ ماءُ سان سهڻو سلوڪ ڪندڙ هو ۽ پاڻ

جَبَّارًا عَصِيًّا ﴿١٤﴾ وَسَلٰمٌ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلِدَ وَيَوْمَ يَمُوْتُ وَيَوْمَ

سخت ۽ نافرمان نه هو. ۽ الله جي طرفان سلام آهي يحييٰ جي جمڻ ۽ وصال واري ڏينهن تي ۽ ان ڏينهن

يُبْعَثُ حَيًّا ﴿١٥﴾ وَاذْكُرْ فِي الْكِتٰبِ مَرْيَمَ ۘ اِذِ انْتَبَذَتْ مِنْ اَهْلِهَا

جڏهن کيس اٿاريو ويندو. ۽ رسول عربي توهان (بي بي) مريم جو ذڪر قرآن ڪريم ۾ ڪريو جڏهن وقت اها گهر وارن کان اڪيلي ٿي (عبادت لاءِ)

مَكَانًا شَرْقِيًّا ﴿١٦﴾ فَاتَّخَذَتْ مِنْ دُوْنِهِمْ حِجَابًا ۫ فَاَرْسَلْنَاۤ

هڪ جاءِ تي ويٺي جيڪا اوڀر طرف هئي. پوءِ مريم پنهنجي گهر وارن کان گوشه نشيني اختيار ڪئي. پوءِ اسان مريم

ركوع ٥ / ٢ ع

(منزل ۴)

إِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا ﴿١٧﴾ قَالَتْ إِنِّيٓ أَعُوذُ

ڏانهن جبريل امين موڪليو، جيڪو (سندس اڳيان) هڪ مڪمل انسان ٿي ظاهر ٿيو. مريم چيو آئون تو کان الله تعاليٰ جي پناهه

بِالرَّحْمَٰنِ مِنكَ إِن كُنتَ تَقِيًّا ﴿١٨﴾ قَالَ إِنَّمَآ أَنَا۠ رَسُولُ رَبِّكِ

گهران ٿي جيڪڏهن تون خدا جو خوف رکين ٿو. جبريل چيو آئون ته فقط تنهنجي رب جو موڪليل (فرشتو) آهيان.

لِأَهَبَ لَكِ غُلَٰمًا زَكِيًّا ﴿١٩﴾ قَالَتْ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي غُلَٰمٌ

ان لاءِ ته آئون توکي پاڪيزه پٽ عطا ڪريان. اُن (بي بي صاحبه) چيو ته مون کي پٽ ڪٿان ٿيندو؟

وَلَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ وَلَمْ أَكُ بَغِيًّا ﴿٢٠﴾ قَالَ كَذَٰلِكِ قَالَ

حالانڪه مون کي ڪنهن انسان هٿ نه لاتو ۽ نه آئون بدڪار آهيان. جبريل چيو واقعي ايئن آهي، پر تنهنجو رب فرمائي ٿو

رَبُّكِ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٌ وَلِنَجْعَلَهُۥٓ ءَايَةً لِّلنَّاسِ وَرَحْمَةً مِّنَّا

ته ايئن ڪرڻ منهنجي لاءِ نهايت آسان آهي، ۽ آئون ايئن ان لاءِ ڪريان ٿو ته اهو ماڻهن لاءِ نشاني ٿئي ۽ اسان وٽان رحمت ٿئي.

وَكَانَ أَمْرًا مَّقْضِيًّا ﴿٢١﴾ فَحَمَلَتْهُ فَانتَبَذَتْ بِهِۦ مَكَانًا

۽ اهو ڪم ايئن ٿيڻو آهي. پوءِ عيسىٰ هنهنجي والده جي پيٽ ۾ ٿيو، پوءِ پاڻ پنهنجي گهر جي خالي حصي ۾

قَصِيًّا ﴿٢٢﴾ فَأَجَآءَهَا ٱلْمَخَاضُ إِلَىٰ جِذْعِ ٱلنَّخْلَةِ قَالَتْ يَٰلَيْتَنِي

وڃي ويٺي. پوءِ ان کي ٻار ڄڻڻ جا سور سڪل کجي جي ٿڙ ڏانهن وٺي آيا. (بي بي) مريم چيو ڪاش آئون

مِتُّ قَبْلَ هَٰذَا وَكُنتُ نَسْيًا مَّنسِيًّا ﴿٢٣﴾ فَنَادَىٰهَا مِن

ان کان اڳ مري وڃان ها ۽ منهنجو ڪو ذڪر ئي نه هجي ها. پوءِ ان کي هيٺان ئين کان جبريل

تَحْتِهَآ أَلَّا تَحْزَنِي قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا ﴿٢٤﴾ وَهُزِّيٓ

امين پڪاريو ته تون ڏک نه ڪر، تحقيق تنهنجي رب تنهنجي هيٺان هڪ نهر جاري ڪئي آهي، ۽ کجور جي ٿڙ

إِلَيْكِ بِجِذْعِ ٱلنَّخْلَةِ تُسَٰقِطْ عَلَيْكِ رُطَبًا جَنِيًّا ﴿٢٥﴾

کي پاڻ ڏانهن جهلي ڌوڻ، اها مٿان تو ڏانهن تازي پڪل کجور ڪرندي.

الربع

له تفسير النسفي وتفسير مظهري وتفسير بيضاوي وتفسير جلالين و (منزل ٣) تفسير ڪبير. ٿه تفسير بيضاوي. ڪه تفسير روح البيان.
ڪه تفسير روح البيان. ڪه تفسير مظهري.

فَكُلِي وَاشْرَبِي وَقَرِّي عَيْنًا ۚ فَإِمَّا تَرَيِنَّ مِنَ الْبَشَرِ أَحَدًا ۙ فَقُولِي

پوءِ تون کاءُ ۽ پيءُ ۽ پاڻ کي [1] خوش ڪر ، پوءِ جيڪڏهن تون ڪنهن ماڻهوءَ کي ڏسين ته پوءِ اُن کي چئُو ته

إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَٰنِ صَوْمًا فَلَنْ أُكَلِّمَ الْيَوْمَ إِنْسِيًّا ﴿٢٦﴾ فَأَتَتْ بِهِ

بيشڪ مون الله لاءِ خاموش رهڻ جو نذر ڪيو آهي پوءِ آءٌ اڄ ڪنهن ماڻهوءَ ساڻ هرگز ڪين ڳالهائيندس . پوءِ عيسىٰ کي کڻي

قَوْمَهَا تَحْمِلُهُ ۖ قَالُوا يَا مَرْيَمُ لَقَدْ جِئْتِ شَيْئًا فَرِيًّا ﴿٢٧﴾ يَا أُخْتَ

مريم پنهنجي قوم وٽ آئي ، قوم وارن چيو اي مريم بيشڪ تو تمام خراب ڪم ڪيو آهي . اي هارون جي

هَارُونَ مَا كَانَ أَبُوكِ امْرَأَ سَوْءٍ وَمَا كَانَتْ أُمُّكِ بَغِيًّا ﴿٢٨﴾

ڀيڻ ، تنهنجو پيءُ خراب ماڻهو نه هو ۽ نه تنهنجي ماءُ بدڪار هئي .

فَأَشَارَتْ إِلَيْهِ ۖ قَالُوا كَيْفَ نُكَلِّمُ مَنْ كَانَ فِي الْمَهْدِ صَبِيًّا ﴿٢٩﴾

پوءِ مريم عيسىٰ ڏانهن اشارو ڪيو ، قوم وارن چيو اسين اُن معصوم ٻار سان ڪيئن ڳالهايون جيڪو پينگهي ۾ آهي .

قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ آتَانِيَ الْكِتَابَ وَجَعَلَنِي نَبِيًّا ﴿٣٠﴾ وَجَعَلَنِي

ٻار چيو بيشڪ آءٌ الله جو ٻانهو آهيان ، الله تعالىٰ مون کي ڪتاب عطا ڪيو ۽ مون کي نبي بڻايو . ۽ مون کي مبارڪ

مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنْتُ وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ

ڪيائين جتي به آءٌ هجان ۽ الله تعالىٰ مون کي نماز ۽ زڪواة جو حڪم فرمايو آهي جيستائين آءٌ

حَيًّا ﴿٣١﴾ وَبَرًّا بِوَالِدَتِي وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا شَقِيًّا ﴿٣٢﴾ وَالسَّلَامُ

زنده آهيان . ۽ مون کي ماءُ سان نيڪي ڪرڻ جو حڪم ڪيائين ۽ مون کي سخت ۽ نافرمان نه ڪيائين . ۽ الله جي طرفان مون تي

عَلَيَّ يَوْمَ وُلِدْتُ وَيَوْمَ أَمُوتُ وَيَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا ﴿٣٣﴾ ذَٰلِكَ

سلام آهي اُن ڏينهن جڏهن منهنجي ولادت ٿي ۽ وفات ٿيندي ۽ جنهن ڏينهن آءٌ زنده ڪري اٿاريو ويندس . اهو

عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ ۚ قَوْلَ الْحَقِّ الَّذِي فِيهِ يَمْتَرُونَ ﴿٣٤﴾ مَا كَانَ

عيسىٰ پٽ مريم جو آهي ، سچي ڳالهه اها آهي جنهن ۾ اهي اختلاف ڪن ٿا . الله تعالىٰ

[1] تفسير مظهري وتفسير نسفي . [2] تفسير روح البيان . [3] تفسير جلالين .

لِلّٰهِ اَنْ يَّتَّخِذَ مِنْ وَّلَدٍ ۙ سُبْحٰنَهٗ ؕ اِذَا قَضٰۤى اَمْرًا فَاِنَّمَا يَقُوْلُ

کي لائق ناهي جو ڪنهن کي اولاد بنائي، الله پاڪ آهي، جڏهن ڪنهن ڪم جو حڪم ڪندو آهي ته فقط چوندو آهي

لَهٗ كُنْ فَيَكُوْنُ ؕ﴿۳۵﴾ وَ اِنَّ اللّٰهَ رَبِّيْ وَ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوْهُ ؕ هٰذَا

ته ٿيءُ پوءِ فورًا اهو ٿي پوندو آهي. ۽ بيشڪ الله تعاليٰ منهنجو توهان جو رب آهي پوءِ توهان ان جي عبادت ڪريو، هي

صِرَاطٌ مُّسْتَقِيْمٌ ﴿۳۶﴾ فَاخْتَلَفَ الْاَحْزَابُ مِنْۢ بَيْنِهِمْ ۚ فَوَيْلٌ

سنئون سڌو رستو آهي. پوءِ گروهن پاڻ ۾ اختلاف ڪيو، پوءِ قيامت

لِّلَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ مَّشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيْمٍ ﴿۳۷﴾ اَسْمِعْ بِهِمْ وَ اَبْصِرْ ۙ

جي ڏينهن ڪافرن لاءِ ويل آهي. رسول عربي توهان انهن کي (قيامت جا احوال) ٻڌايو ۽ ڏيکاريو

يَوْمَ يَاْتُوْنَنَا لٰكِنِ الظّٰلِمُوْنَ الْيَوْمَ فِيْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ﴿۳۸﴾

ان ڏينهن (اهي) اسان وٽ ايندا مگر اڄ اهي ظالم صاف گمراهي ۾ آهن.

وَ اَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ اِذْ قُضِيَ الْاَمْرُ ۘ وَ هُمْ فِيْ غَفْلَةٍ وَّ هُمْ

۽ توهان انهن کي قيامت جي ڏينهن کان ڊيڄاريو جڏهن فيصلو ڪيو ويندو ۽ اهي غفلت ۾ هوندا ۽ اهي

لَا يُؤْمِنُوْنَ ﴿۳۹﴾ اِنَّا نَحْنُ نَرِثُ الْاَرْضَ وَ مَنْ عَلَيْهَا وَ اِلَيْنَا

ايمان نه آڻيندا. بيشڪ زمين ۽ جيڪي شيون زمين تي آهن انهن جا مالڪ اسين آهيون ۽ اهي اسان

يُرْجَعُوْنَ ﴿۴۰﴾ وَ اذْكُرْ فِي الْكِتٰبِ اِبْرٰهِيْمَ ۬ؕ اِنَّهٗ كَانَ صِدِّيْقًا

ڏانهن موٽايا ويندا. ۽ رسول عربي توهان (حضرت) ابراهيم جو ذڪر قرآن ڪريم ۾ ڪريو، بيشڪ اهو نهايت سچو نبي

نَّبِيًّا ﴿۴۱﴾ اِذْ قَالَ لِاَبِيْهِ يٰۤاَبَتِ لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَ لَا يُبْصِرُ وَ

هو. جنهن وقت (ابراهيم) پنهنجي چاچي کي چيو ته توهان (بت) جي عبادت ڇو ٿا ڪريو جيڪو نه ٻڌي ٿو، نه ڏسي ٿو ۽

لَا يُغْنِيْ عَنْكَ شَيْـًٔا ﴿۴۲﴾ يٰۤاَبَتِ اِنِّيْ قَدْ جَآءَنِيْ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَاْتِكَ

نڪا شيءِ توکان دفع ڪري سگهي ٿو. اي منهنجا چاچا بيشڪ تحقيق مون وٽ اهو علم اچي چڪو آهي جيڪو توهان وٽ ناهي

وقف لازم

فَاتَّبِعْنِيْٓ اَهْدِكَ صِرَاطًا سَوِيًّا ﴿٤٣﴾ يٰٓاَبَتِ لَا تَعْبُدِ الشَّيْطٰنَ ۭ اِنَّ

پوءِ تون مونکي تابعداري ڪر آءٌ توکي سڌو رستو ڏيکاريندس. اي منهنجا پيءُ تون شيطان جي عبادت نه ڪر. بيشڪ

الشَّيْطٰنَ كَانَ لِلرَّحْمٰنِ عَصِيًّا ﴿٤٤﴾ يٰٓاَبَتِ اِنِّىْٓ اَخَافُ اَنْ يَّمَسَّكَ

شيطان ته رحمٰن جو نافرمان آهي. اي منهنجا پيءُ بيشڪ آءٌ خوف ڪريان ٿو ته توکي الله تعاليٰ جو ڪو

عَذَابٌ مِّنَ الرَّحْمٰنِ فَتَكُوْنَ لِلشَّيْطٰنِ وَلِيًّا ﴿٤٥﴾ قَالَ اَرَاغِبٌ اَنْتَ

عذاب پهچي، پوءِ تون (لعنت ۾) شيطان جو سنگتي نه ٿي وڃين. اُن (آذر) چيو اي ابراهيم ڇا تون منهنجي

عَنْ اٰلِهَتِيْ يٰٓاِبْرٰهِيْمُ ۚ لَئِنْ لَّمْ تَنْتَهِ لَاَرْجُمَنَّكَ وَاهْجُرْنِيْ مَلِيًّا ﴿٤٦﴾

معبودن کان مُنهن موڙين ٿو ۽ قسم آهي جيڪڏهن تون باز نه آئين ته آءٌ توکي پٿرهڻندس ۽ تون مونکان گهڻو وقت پري ٿي وڃ.

قَالَ سَلٰمٌ عَلَيْكَ ۚ سَاَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّيْ ۭ اِنَّهٗ كَانَ بِيْ حَفِيًّا ﴿٤٧﴾ وَ

ابراهيم چيو منهنجو توهان کي (الوداعي) سلام آهي، آءٌ جلدي توهان لاءِ پنهنجي رب کان بخشش طلب ڪندس بيشڪ اهو مون تي نهايت مهربان آهي. ۽

اَعْتَزِلُكُمْ وَمَا تَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَاَدْعُوْا رَبِّيْ ڮ عَسٰٓى اَلَّآ

آءٌ ڪناره ڪشي ڪريان ٿو توهان کان ۽ توهان جي بتن کان جن جي توهان عبادت ڪريو ٿا ۽ آءٌ پنهنجي رب جي عبادت ڪندس. اميد ڪريان ٿو

اَكُوْنَ بِدُعَاۗءِ رَبِّيْ شَقِيًّا ﴿٤٨﴾ فَلَمَّا اعْتَزَلَهُمْ وَمَا يَعْبُدُوْنَ مِنْ

آءٌ پنهنجي رب جي عبادت ڪرڻ ۾ نامراد نه ٿيندس. پوءِ جڏهن اُن کان ۽ انهن جي بتن کان ڪناره ڪشي ڪئي

دُوْنِ اللّٰهِ ۙ وَهَبْنَا لَهٗٓ اِسْحٰقَ وَيَعْقُوْبَ ۭ وَكُلًّا جَعَلْنَا نَبِيًّا ﴿٤٩﴾

ته اسان ابراهيم کي اسحاق ۽ يعقوب عطا ڪياءِ (انهن مان) هر هڪ کي نبوت عطا ڪئي.

وَوَهَبْنَا لَهُمْ مِّنْ رَّحْمَتِنَا وَجَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا ﴿٥٠﴾

۽ اسان انهن کي پنهنجي رحمت عطا ڪئي ۽ اسان انهن جو ذڪر اعليٰ ڪيو.

وَاذْكُرْ فِي الْكِتٰبِ مُوْسٰٓى ۡ اِنَّهٗ كَانَ مُخْلَصًا وَّكَانَ رَسُوْلًا نَّبِيًّا ﴿٥١﴾

۽ رسول عربي توهان (حضرت) موسيٰ جو ذڪر قرآن ڪريم ۾ ڪريو، بيشڪ اهو مخلص هو ۽ پاڻ رسول (۽) نبي هو.

له تفسير روح البيان. که تفسير بيضاوي. که تفسير روح البيان. که تفسير مظهري. که تفسير روح البيان. که تفسير روح البيان که تفسير جلالين.

وَنَادَيْنٰهُ مِنْ جَانِبِ الطُّوْرِ الْاَيْمَنِ وَقَرَّبْنٰهُ نَجِيًّا ﴿٥٢﴾ وَ

۽ اسان اُن کي طور سينا جي ساڄي پاسي کان پڪاريو ۽ راز جي ڳالهين ڪرڻ لاءِ اُن کي مقرب بڻايو ۽

وَهَبْنَا لَهٗ مِنْ رَّحْمَتِنَآ اَخَاهُ هٰرُوْنَ نَبِيًّا ﴿٥٣﴾ وَاذْكُرْ فِي الْكِتٰبِ

اسان موسیٰ کي پنهنجي رحمت سان، سندس ڀاءُ هارون نبي ڪري عطا ڪيو. ۽ رسول عربي توهان (حضرت) اسماعيل جو ذڪر

اِسْمٰعِيْلَ ۫ اِنَّهٗ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُوْلًا نَّبِيًّا ﴿٥٤﴾ وَ

قرآن ڪريم ۾ ڪريو، بيشڪ اهو وعدي جو سچو هو ۽ پاڻ رسول (۽) نبي هو. ۽

كَانَ يَاْمُرُ اَهْلَهٗ بِالصَّلٰوةِ وَالزَّكٰوةِ ۪ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهٖ

پاڻ پنهنجي گهر وارن کي نماز ۽ زڪوٰة جو حڪم ڪندو هو، ۽ پاڻ پنهنجي رب وٽ

مَرْضِيًّا ﴿٥٥﴾ وَاذْكُرْ فِي الْكِتٰبِ اِدْرِيْسَ ۫ اِنَّهٗ كَانَ صِدِّيْقًا

پسنديده هو. ۽ رسول عربي توهان قرآن ڪريم ۾ (حضرت) ادريس جو ذڪر ڪريو، بيشڪ اهو سچو

نَّبِيًّا ﴿٥٦﴾ ۙ وَّرَفَعْنٰهُ مَكَانًا عَلِيًّا ﴿٥٧﴾ اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ اَنْعَمَ اللّٰهُ

نبي هو ۽ اسان اُن کي بلند مقام تي پهچايو. اهي انهن نبين مان آهن جن تي الله تعالىٰ پنهنجي

عَلَيْهِمْ مِّنَ النَّبِيّٖنَ مِنْ ذُرِّيَّةِ اٰدَمَ ۗ وَمِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوْحٍ ۫

نعمت ڪئي آهي (اهي) آدم جي اولاد مان هئا، ۽ ڪي انهن مان اُهي آهن جن کي اسان نوح سان گڏ سوار ڪيو

وَّمِنْ ذُرِّيَّةِ اِبْرٰهِيْمَ وَاِسْرَآءِيْلَ ۫ وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَاجْتَبَيْنَا ؕ

۽ ڪي انهن مان ابراهيم ۽ يعقوب جي اولاد مان آهن ۽ اهي انهن مان آهن جن کي اسان هدايت ڏني ۽ برگزيده بڻايو

اِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيٰتُ الرَّحْمٰنِ خَرُّوْا سُجَّدًا وَّبُكِيًّا ﴿٥٨﴾ ۩ فَخَلَفَ

جڏهن انهن جي مٿان رحمان جون آيتون پڙهيون وينديون هيون ته اهي سجدي ۾ ڪري روئيندا هئا. پوءِ انهن جي پويان

مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ اَضَاعُوا الصَّلٰوةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوٰتِ فَسَوْفَ

اهڙا ناخلف پيدا ٿيا جن نماز ضايع ڪئي ۽ پنهنجي سڌن جي پٺيان هليا پوءِ اهي جلدي

السجدة ٥

ـه تفسير مظهري. ـه تفسير النسفي. ـه تفسير بيضاوي وتفسير جلالين (منزل ٤) وتفسير ابن عباس. ـه تفسير النسفي. ـه تفسير مظهري.

يَلْقَوْنَ غَيًّا ﴿٥٩﴾ إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ

جهنم جي وادي ۾ اچلايا ويندا، مگر جنهن توبه ڪئي ۽ ايمان آندو ۽ سهڻا عمل ڪيا پوءِ اهي

يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ شَيْئًا ﴿٦٠﴾ جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدَ

جنت ۾ داخل ٿيندا ۽ سندن عملن مان ڪا شيءِ ڪا گهٽائي ويندي (انهن لاءِ) بهشت جا باغ هوندا جن جو رحمٰن

الرَّحْمَٰنُ عِبَادَهُ بِالْغَيْبِ ۚ إِنَّهُ كَانَ وَعْدُهُ مَأْتِيًّا ﴿٦١﴾ لَا يَسْمَعُونَ

پرپٺ پنهنجي ٻانهن سان وعدو فرمايو ۽ بيشڪ الله تعالیٰ جو وعدو ضرور اچڻ وارو آهي ۽ بهشت ۾ سلام

فِيهَا لَغْوًا إِلَّا سَلَامًا ۖ وَلَهُمْ رِزْقُهُمْ فِيهَا بُكْرَةً وَعَشِيًّا ﴿٦٢﴾

کان سواءِ فضول ڳالهه نه ٻڌندا، ۽ بهشتين کي بهشت ۾ صبح ۽ شام رزق ڏنو ويندو.

تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَنْ كَانَ تَقِيًّا ﴿٦٣﴾

اهو بهشت آهي جنهن جو مالڪ اسين پنهنجي انهن ٻانهن کي ڪنداسين جيڪي پرهيزگار هوندا.

وَمَا نَتَنَزَّلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ ۖ لَهُ مَا بَيْنَ أَيْدِينَا وَمَا خَلْفَنَا وَمَا

۽ اسين (فرشتا) نٿا نازل ڪريون مگر تنهنجي رب جي حڪم موجب، زمانه ماضي، زمانه حال ۽ زمانه استقبال جي

بَيْنَ ذَٰلِكَ ۚ وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا ﴿٦٤﴾ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا

سڀني شين جو مالڪ الله تعالیٰ آهي ۽ تنهنجي رب کي وسارڻ نه ايندو آهي. رب آهي آسمانن ۽ زمين جو ۽ جيڪي

بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ ۚ هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا ﴿٦٥﴾ وَ

شيون انهن ٻنهي جي وچ ۾ آهن پوءِ تون الله جي عبادت ڪر ۽ الله جي عبادت تي صبر ڪر ڇا الله جي نالي جهڙو ٻيو ڪو توهان ڄاڻو ٿا. ۽

يَقُولُ الْإِنْسَانُ أَإِذَا مَا مِتُّ لَسَوْفَ أُخْرَجُ حَيًّا ﴿٦٦﴾ أَوَلَا يَذْكُرُ

انسان (اُبي بن خلف قيامت جو منڪر) چوي ٿو ته ڇا آئون جڏهن مري ويندس ته پوءِ عن قريب زنده ڪري اٿاريو ويندس، ڇا انسان

الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ يَكُ شَيْئًا ﴿٦٧﴾ فَوَرَبِّكَ

کي ياد ناهي ته بيشڪ اسان اُن کي ان کان اڳ پيدا ڪيو هو ۽ پاڻ ڪا شيءِ نه هو. پوءِ تنهنجي رب جو قسم آهي ته

ع ٤

له تفسير جلالين. ٢ه تفسير روح المعاني. ٣ه تفسير مظهري. (منزل ٤) ٤ه تفسير مظهري. ٥ه تفسير روح البيان. ٦ه تفسير روح البيان وتفسير مظهري.

لَنَحْشُرَنَّهُمْ وَالشَّيٰطِيْنَ ثُمَّ لَنُحْضِرَنَّهُمْ حَوْلَ جَهَنَّمَ جِثِيًّا ﴿٦٨﴾

ضرور آئون انهن کي ۽ شيطانن کي گڏ ڪنديس پوءِ انهن کي جهنم جي چوڌاري گوڏن ڀر ڪري حاضر ڪنديس.

ثُمَّ لَنَنْزِعَنَّ مِنْ كُلِّ شِيْعَةٍ اَيُّهُمْ اَشَدُّ عَلَى الرَّحْمٰنِ عِتِيًّا ﴿٦٩﴾

ان کان پوءِ اسين هر (گمراهه) فرقي مان انهن مان انهن کي جدا ڪنداسين جيڪي انهن مان رحمان سان زياده سرڪش هوندا.

ثُمَّ لَنَحْنُ اَعْلَمُ بِالَّذِيْنَ هُمْ اَوْلٰى بِهَا صِلِيًّا ﴿٧٠﴾ وَاِنْ مِّنْكُمْ

ان کان پوءِ اسين انهن مان انهن کي وڌيڪ ڄاڻندڙ آهيون جيڪي جهنم ۾ سڙڻ جا وڌيڪ حقدار هوندا. ۽ توهان مان هر ڪو ان ماهي

اِلَّا وَارِدُهَا ۚ كَانَ عَلٰى رَبِّكَ حَتْمًا مَّقْضِيًّا ﴿٧١﴾ ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِيْنَ

جهنم گذر دوزخ تان ٿيندو، توهان جي رب جو اهو قطعي فيصلو آهي. ان کان پوءِ اسين پرهيزگارن کي

اتَّقَوْا وَّنَذَرُ الظّٰلِمِيْنَ فِيْهَا جِثِيًّا ﴿٧٢﴾ وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيٰتُنَا

نجات ڏينداسين ۽ ظالمن کي جهنم ۾ گوڏن ڀر ڪري ڇڏينداسين. ۽ جڏهن انهن جي مٿان اسان جون صاف صاف

بَيِّنٰتٍ قَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا ۙ اَيُّ الْفَرِيْقَيْنِ خَيْرٌ

آيتون پڙهيون وڃن ٿيون ته ڪافر مؤمنن کي چون ٿا ته ٻن فريقن مان درجي ۽ مجلس

مَّقَامًا وَّاَحْسَنُ نَدِيًّا ﴿٧٣﴾ وَكَمْ اَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِّنْ قَرْنٍ هُمْ

جي لحاظ کان ڪهڙو وڌيڪ بهتر آهي. ۽ انهن کان اڳ اسان ڪيترين قومن برباد ڪري ڇڏيون جيڪي

اَحْسَنُ اَثَاثًا وَّرِءْيًا ﴿٧٤﴾ قُلْ مَنْ كَانَ فِي الضَّلٰلَةِ فَلْيَمْدُدْ لَهُ

انهن کان ملڪيت ۽ ٺاٺ ۾ وڌيڪ بهتر هيا. رسول عربي توهان فرمايو جيڪو گمراهي ۾ آهي ان کي رحمان

الرَّحْمٰنُ مَدًّا ۚ حَتّٰٓى اِذَا رَاَوْا مَا يُوْعَدُوْنَ اِمَّا الْعَذَابَ وَاِمَّا

گهڻي ڍر ڏئي ٿو ايستائين جو جڏهن اهي اهو ڏسن جنهن جو کين وعدو ڏنو ويو، يا عذاب يا

السَّاعَةَ ۭ فَسَيَعْلَمُوْنَ مَنْ هُوَ شَرٌّ مَّكَانًا وَّاَضْعَفُ جُنْدًا ﴿٧٥﴾

قيامت، پوءِ اهي جلدي معلوم ڪندا ته انهن مان شرارتي ۽ ڪمزور لشڪر ڪنهن جو آهي.

ك تفسير روح المعاني. ك تفسير روح البيان. ك جڏهن ڪافر قرآن ڪريم (منزل ٤) جي جواب ڏيڻ کان عاجز ٿيا ته مؤمنن کي فخر سان چوڻ لڳا ته توهان...
آهيو ۽ اسين امير آهيون ان جي ترديد ۾ الله تعالى هي آيت نازل ڪئي وڪم اهلڪنا الخ تفسير مظهري. ك تفسير مظهري ۽ تفسير جلالين.

وَيَزِيدُ اللّٰهُ الَّذِينَ اهْتَدَوْا هُدًى ۗ وَالْبٰقِيٰتُ الصّٰلِحٰتُ خَيْرٌ

۽ مؤمنن جي رُشد ۽ هدايت ۾ الله تعالىٰ مزيد اضافو ڪري ٿو، ۽ آخرت[1] جا عمل توهان جي ربّ

عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَّخَيْرٌ مَّرَدًّا ﴿٧٦﴾ اَفَرَءَيْتَ الَّذِي كَفَرَ بِاٰيٰتِنَا وَ

وٽ سڀ کان بهتر آهن ۽ (انهن جو) سڀ کان بهتر نتيجو ملندو. ڇا پوءِ توهان ان ماڻهوءَ کي ڏٺو جنهن اسان جي آيتن کي نه ٿو مڃي ۽

قَالَ لَاُوْتَيَنَّ مَالًا وَّوَلَدًا ﴿٧٧﴾ اَطَّلَعَ الْغَيْبَ اَمِ اتَّخَذَ عِنْدَ

چوي ٿو ته مون کي (آخرت ۾) ضرور مال ۽ اولاد ملندو. ڇا هو غيب کان واقف ٿيو آهي يا رحمٰن کان ان کي

الرَّحْمٰنِ عَهْدًا ﴿٧٨﴾ كَلَّا ۚ سَنَكْتُبُ مَا يَقُوْلُ وَنَمُدُّ لَهٗ مِنَ الْعَذَابِ مَدًّا ﴿٧٩﴾

ڪو وعدو مليو آهي. ايئن هرگز نه ٿيندو، اسين جلدي سندس ڳالهيون لکنداسين ۽ ان کي تمام ڊگهو عذاب ڏينداسين

وَّنَرِثُهٗ مَا يَقُوْلُ وَيَاْتِيْنَا فَرْدًا ﴿٨٠﴾ وَاتَّخَذُوْا مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ اٰلِهَةً

۽ اسين سندس مال ۽ اولاد جا وارث ٿينداسين ۽ پاڻ اڪيلو ايندو. ۽ انهن (مشرڪن) الله تعالىٰ کان سواءِ معبود ورتا آهن

لِّيَكُوْنُوْا لَهُمْ عِزًّا ﴿٨١﴾ كَلَّا ۗ سَيَكْفُرُوْنَ بِعِبَادَتِهِمْ وَيَكُوْنُوْنَ

ان لاءِ ته اهي سندن مددگار ٿين. ايئن هرگز نه ٿيندو، اهي جلدي بتن جي عبادت جو انڪار ڪندا ۽ اهي سندن

عَلَيْهِمْ ضِدًّا ﴿٨٢﴾ اَلَمْ تَرَ اَنَّآ اَرْسَلْنَا الشَّيٰطِيْنَ عَلَى الْكٰفِرِيْنَ

سخت دشمن ٿي پوندا. ڇا توهان نه ڏٺو ته بيشڪ اسان ڪافرن تي شيطان موڪليا جيڪي انهن کي اُڪسائن

تَؤُزُّهُمْ اَزًّا ﴿٨٣﴾ فَلَا تَعْجَلْ عَلَيْهِمْ ۖ اِنَّمَا نَعُدُّ لَهُمْ عَدًّا ﴿٨٤﴾ يَوْمَ نَحْشُرُ

ٿا. پوءِ توهان انهن جي عذاب لاءِ تڪڙ نه ڪريو اسين انهن جي ڳڻپ ڪري رهيا آهيون. قيامت جي ڏينهن اسين

الْمُتَّقِيْنَ اِلَى الرَّحْمٰنِ وَفْدًا ﴿٨٥﴾ وَّنَسُوْقُ الْمُجْرِمِيْنَ اِلٰى جَهَنَّمَ

پرهيزگارن کي گڏ ڪري ٻاجهاري وٽ وفد ڪري آڻينداسين. ۽ اسين، مجرمن کي جهنم ڏانهن اڃايل ڪري

وِرْدًا ﴿٨٦﴾ لَا يَمْلِكُوْنَ الشَّفَاعَةَ اِلَّا مَنِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمٰنِ عَهْدًا ﴿٨٧﴾

هڪليندا سين. نه ٿا مالڪ ٿين شفاعت جا، مگر اهي، جن کي شفاعت جي اجازت مليل هوندي

[1] تفسير النسفي. [2] تفسير مظهري. [3] تفسير النسفي وتفسير روح المعاني. (منزل ٤) [4] و [5] تفسير مظهري. [6] تفسير روح البيان وتفسير روح المعاني و تفسير مظهري.

وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمٰنُ وَلَدًا ﴿٨٨﴾ لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا إِدًّا ﴿٨٩﴾ تَكَادُ

۽ (ڪافر) چون ٿا ته رحمٰن اولاد پسند ڪيو آهي. بيشڪ توهان عجيب[1] ڳالھ ڪئي آهي. (اهڙي ڳالھ ڪري) قريب آهي

السَّمٰوٰتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَنْشَقُّ الْأَرْضُ وَتَخِرُّ الْجِبَالُ هَدًّا ﴿٩٠﴾

ته آسمان ڦاٽي پون ۽ زمين چيرجي پوي ۽ جبل ڍهي ڪري پون.

أَنْ دَعَوْا لِلرَّحْمٰنِ وَلَدًا ﴿٩١﴾ وَمَا يَنْبَغِي لِلرَّحْمٰنِ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا ﴿٩٢﴾

ان لاءِ ته انهن رحمٰن لاءِ اولاد جي نسبت[2] ڪئي آهي. اولاد جي نسبت رحمٰن جي شايان شان ناهي.

إِنْ كُلُّ مَنْ فِي السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا آتِي الرَّحْمٰنِ عَبْدًا ﴿٩٣﴾ لَقَدْ

آسمانن ۽ زمين ۾ جيڪي آهن سي سڀ رحمٰن جي حضور ۾ ٻانها ٿي حاضر[3] ٿيندا. بيشڪ

أَحْصٰهُمْ وَعَدَّهُمْ عَدًّا ﴿٩٤﴾ وَكُلُّهُمْ آتِيهِ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فَرْدًا ﴿٩٥﴾

الله تعالىٰ انهن جي چڱي طرح ڳڻپ ڪئي آهي. ۽ انهن مان هرهڪ الله جي دربار ۾ اڪيلو اڪيلو ٿي ايندو.

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمٰنُ

بيشڪ جن ماڻهن ايمان آندو ۽ سٺا عمل ڪيا جلدي الله تعالىٰ انهن سان

وُدًّا ﴿٩٦﴾ فَإِنَّمَا يَسَّرْنٰهُ بِلِسَانِكَ لِتُبَشِّرَ بِهِ الْمُتَّقِينَ وَتُنْذِرَ

پيار ڪندو. پوءِ (هي قرآن) اسان توهان جي زبان تي آسان بنايو آهي ته توهان انهيءَ سان پرهيزگارن کي مبارڪ ڏيو ۽ سخت

بِهِ قَوْمًا لُدًّا ﴿٩٧﴾ وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ هَلْ

جهيڙاڪ قوم کي ڊيڄاريو. ۽ انهن کان اڳ ۾ اسان ڪيترين ئي قومن برباد ڪيون، ڇا توهان

تُحِسُّ مِنْهُمْ مِنْ أَحَدٍ أَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا ﴿٩٨﴾

انهن مان ڪنهن کي ڏسو ٿا يا توهان انهن جو ڪو[4] معمولي آواز ٻڌو ٿا.

سُورَةُ طٰهٰ مَكِّيَّةٌ (٢٠) (٤٥) — آياتها ١٣٥ — ركوعاتها ٨

سورة طٰهٰ مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي انهيءَ ۾ ٨ رڪوع ۽ ١٣٥ آيتون آهن.

[1] تفسير روح البيان [2] تفسير مظهري. [3] المفردات في غريب القرآن [4] تفسير بيضاوي.

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ ۝

الله تعالیٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

طٰهٰ ۝١ مَآ اَنۡزَلۡنَا عَلَيۡكَ الۡقُرۡاٰنَ لِتَشۡقٰٓى ۝٢ اِلَّا تَذۡكِرَةً لِّمَنۡ

طٰهٰ. اي حبيب اسان توهان تي قرآن ڪريم ان لاءِ نازل نه ڪيو ته توهان کي تڪليف پهچي. مگر ان ماڻهوءَ لاءِ نصيحت آهي جيڪو

يَّخۡشٰى ۝٣ تَنۡزِيۡلًا مِّمَّنۡ خَلَقَ الۡاَرۡضَ وَالسَّمٰوٰتِ الۡعُلٰى ۝٤

خوفِ خدا رکي ٿو. قرآن ڪريم ان رب العٰلمين جو نازل ڪيل آهي جنهن زمين ۽ بلند آسمان کي پيدا فرمايو.

اَلرَّحۡمٰنُ عَلَى الۡعَرۡشِ اسۡتَوٰى ۝٥ لَهٗ مَا فِى السَّمٰوٰتِ وَمَا فِى

رحمٰن عرش عظيم تي رونق افروز ٿيو (جيئن سندس شان وٽان آهي). الله تعالیٰ جو آهي جيڪو ڪجهه آسمانن ۾

الۡاَرۡضِ وَمَا بَيۡنَهُمَا وَمَا تَحۡتَ الثَّرٰى ۝٦ وَاِنۡ تَجۡهَرۡ بِالۡقَوۡلِ

زمين ۾ انهن ٻنهي جي وچ ۾ آهي ۽ جيڪي ڪجهه آلي مٽي جي هيٺان آهي. ۽ جيڪڏهن توهان وڏي سڏ ڳالهايو ٿا

فَاِنَّهٗ يَعۡلَمُ السِّرَّ وَاَخۡفٰى ۝٧ اَللّٰهُ لَاۤ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ؕ لَهُ الۡاَسۡمَآءُ

پوءِ بيشڪ اهو پوشيده ۽ نهايت پوشيده کي ڄاڻي ٿو. الله تعالیٰ کانسواءِ ڪو معبود نا هي، ان جا سهڻا

الۡحُسۡنٰى ۝٨ وَهَلۡ اَتٰٮكَ حَدِيۡثُ مُوۡسٰى ۝٩ اِذۡ رَاٰ نَارًا فَقَالَ

نالا آهن. ۽ ڇا توهان وٽ موسىٰ جي ڪا خبر پهتي؟ جڏهن ان باه کي ڏٺو پوءِ پنهنجي

لِاَهۡلِهِ امۡكُثُوۡۤا اِنِّىۡۤ اٰنَسۡتُ نَارًا لَّعَلِّىۡۤ اٰتِيۡكُمۡ مِّنۡهَا بِقَبَسٍ اَوۡ

گهرواري کي چيو ته توهان ٽِڪيو بيشڪ مون باه ڏٺي آهي شايد آءٌ توهان لاءِ ان مان ڪا چڻنگ آڻيان يا

اَجِدُ عَلَى النَّارِ هُدًى ۝١٠ فَلَمَّاۤ اَتٰٮهَا نُوۡدِىَ يٰمُوۡسٰى ؕ ۝١١ اِنِّىۡۤ اَنَا

باه وٽ ڪو رهبر ملي جيڪو رهنمائي ڪري. پوءِ جڏهن باه وٽ پهتو ڪيس پڪاريو ويو ته اي موسىٰ بيشڪ آءٌ

رَبُّكَ فَاخۡلَعۡ نَعۡلَيۡكَ ۚ اِنَّكَ بِالۡوَادِ الۡمُقَدَّسِ طُوًى ؕ ۝١٢

تنهنجو رب آهيان پوءِ تون پنهنجي جُتي لاهه، بيشڪ تون طور سينا جي مقدس وادي ۾ آهين.

ك الله تعالیٰ ۽ الله جي رسول جي وچ ۾ هي هڪ راز آهي، وارثي راس ۾ (منزل ٤) ڪڻ ڪيرجي تفسير روح البيان. ۽ اهل سنت جي اڪثر قديم مفسرين ڪرام
فقط مان مراد رسول ڪريم عليه الصلوٰة والسلام جي مقدس ذات ورتي آهي. ١٠ تفسير مظهري، وتفسير روح البيان وتفسير روح المعاني. ٢ سورة اعراف جي آيت ٥٤
۾ هن آيت جي تشريح ڏسو مترجم. ٣ تفسير روح البيان. ٤ تفسير مظهري. ٥ تفسير روح البيان تفسير مظهري.

وَاَنَا اخْتَرْتُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوْحٰى ﴿١٣﴾ اِنَّنِيْٓ اَنَا اللّٰهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّآ اَنَا

۽ مون توکي (نبوت لاءِ) پسند ڪيو آهي پوءِ تون وحي کي غور سان ٻڌ. بيشڪ آءٌ، آءٌ الله آهيان مون کانسواءِ ڪوبہ معبود ناهي، پوءِ

فَاعْبُدْنِيْ ۙ وَاَقِمِ الصَّلٰوةَ لِذِكْرِيْ ﴿١٤﴾ اِنَّ السَّاعَةَ اٰتِيَةٌ اَكَادُ

تون منهنجي عبادت ڪر ۽ تون منهنجي يادگيري لاءِ نماز پڙهہ. بيشڪ قيامت ايندڙ آهي آءٌ ان کي (عام ماڻهن کان)

اُخْفِيْهَا لِتُجْزٰى كُلُّ نَفْسٍۢ بِمَا تَسْعٰى ﴿١٥﴾ فَلَا يَصُدَّنَّكَ عَنْهَا مَنْ

پوشيده رکندس، ان لاءِ تہ هر نفس کي سندس عمل جي جزا ڏني وڃي. پوءِ توکي هرگز ان جي مڃڻ کان اهو منع نہ ڪري

لَّا يُؤْمِنُ بِهَا وَاتَّبَعَ هَوٰىهُ فَتَرْدٰى ﴿١٦﴾ وَمَا تِلْكَ بِيَمِيْنِكَ يٰمُوْسٰى ﴿١٧﴾

جيڪو ان تي يقين نٿو رکي ۽ پنهنجي مرضي مطابق هلي ٿو پوءِ (متان) تون هلاڪ ٿي وڃين. ۽ (الله فرمايو تہ) اي موسىٰ تنهنجي ساڄي هٿ ۾ ڇا آهي

قَالَ هِيَ عَصَايَ ۚ اَتَوَكَّؤُا عَلَيْهَا وَاَهُشُّ بِهَا عَلٰى غَنَمِيْ وَلِيَ فِيْهَا

موسىٰ عرض ڪيو اها منهنجي لٺ آهي، آءٌ ان تي ٽيڪ ڏيندو آهيان ۽ آءٌ ان سان پنهنجي ٻڪرين لاءِ پن ڇاڻيندو آهيان ۽ ان

مَاٰرِبُ اُخْرٰى ﴿١٨﴾ قَالَ اَلْقِهَا يٰمُوْسٰى ﴿١٩﴾ فَاَلْقٰىهَا فَاِذَا هِيَ حَيَّةٌ

۾ مون لاءِ ٻيا به فائدا آهن. الله فرمايو اي موسىٰ تون ان کي اڇلاءِ، پوءِ موسىٰ ان کي اڇلايو تہ اچانڪ (اها لٺ) ڊوڙندڙ نانگ

تَسْعٰى ﴿٢٠﴾ قَالَ خُذْهَا وَلَا تَخَفْ ۖ سَنُعِيْدُهَا سِيْرَتَهَا الْاُوْلٰى ﴿٢١﴾

ٿي پئي. الله فرمايو تون ان کي ڪڻ ۽ خوف نہ ڪر اسين جلدئي ان کي پهرئين شڪل ۾ آڻينداسين.

وَاضْمُمْ يَدَكَ اِلٰى جَنَاحِكَ تَخْرُجْ بَيْضَآءَ مِنْ غَيْرِ سُوْٓءٍ اٰيَةً

۽ تون پنهنجي هٿ کي پنهنجي ٻانهن جي هيٺان ڪر تہ اهو سفيد ۽ روشن ٿي نڪرندو سواءِ ڪنهن بيماري جي اها ٻي

اُخْرٰى ۙ ﴿٢٢﴾ لِنُرِيَكَ مِنْ اٰيٰتِنَا الْكُبْرٰى ﴿٢٣﴾ اِذْهَبْ اِلٰى فِرْعَوْنَ اِنَّهٗ

نشاني ٿيندي. ان لاءِ تہ اسين توکي پنهنجون عظيم نشانيون ڏيکاريون. تون فرعون ڏانهن وڃ بيشڪ اهو حد کان وڌي

طَغٰى ﴿٢٤﴾ قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِيْ صَدْرِيْ ﴿٢٥﴾ وَيَسِّرْ لِيْٓ اَمْرِيْ ﴿٢٦﴾

ويو آهي. موسىٰ عرض ڪيو اي منهنجا رب تون منهنجي سيني کي ڪشادو ڪر ۽ تون منهنجي لاءِ منهنجو ڪم (رسالت جو) آسان ڪر.

ع ١٠

ك تفسير مظهري. ك تفسير جلالين. ك تفسير روح البيان. ك تفسير النسفي وتفسير تنوير المقباس.

وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِّنْ لِّسَانِيْ ﴿٢٧﴾ يَفْقَهُوْا قَوْلِيْ ﴿٢٨﴾ وَاجْعَلْ لِّيْ وَزِيْرًا

۽ تون منهنجي زبان تان سختي ھٽائي ختم ڪر ته اھي منهنجي ڳالهه سمجهن. ۽ تون منهنجي لاءِ منهنجي اهل

مِّنْ اَهْلِيْ ﴿٢٩﴾ هٰرُوْنَ اَخِي ﴿٣٠﴾ اشْدُدْ بِهٖٓ اَزْرِيْ ﴿٣١﴾ وَاَشْرِكْهُ فِيْٓ

مان منهنجي ڀاءُ هارون کي منهنجو وزير (مددگار) بڻاءِ ان سان تون منهنجي چيله مضبوط ڪر. ۽ تون ان کي منهنجي ڪم (نبوت)

اَمْرِيْ ﴿٣٢﴾ كَيْ نُسَبِّحَكَ كَثِيْرًا ﴿٣٣﴾ وَّنَذْكُرَكَ كَثِيْرًا ﴿٣٤﴾ اِنَّكَ كُنْتَ بِنَا

۾ منهنجو ساٿي بڻاءِ ان لاءِ ته اسين ڪثرت سان تنهنجي پاڪائي ۽ تنهنجو ذڪر ڪريون. بيشڪ تون ئي اسان کي

بَصِيْرًا ﴿٣٥﴾ قَالَ قَدْ اُوْتِيْتَ سُؤْلَكَ يٰمُوْسٰى ﴿٣٦﴾ وَلَقَدْ مَنَنَّا

ڏسندڙ آهين. الله تعالى فرمايو اي موسىٰ اسان تنهنجا ڪيل سوال پورا ڪيا. ۽ بيشڪ اسان توهان تي ٻئي

عَلَيْكَ مَرَّةً اُخْرٰٓى ﴿٣٧﴾ اِذْ اَوْحَيْنَآ اِلٰٓى اُمِّكَ مَا يُوْحٰٓى ﴿٣٨﴾

پيري به احسان ڪيو هو. جڏهن اسان توهان جي والده ڏانهن الهام ڪيو جيڪو الهام (اسان کي) ڪرڻو هو

اَنِ اقْذِفِيْهِ فِي التَّابُوْتِ فَاقْذِفِيْهِ فِي الْيَمِّ فَلْيُلْقِهِ الْيَمُّ

ته تون ان (نومولود موسىٰ) کي پيٽي ۾ وجهه اُن کان پوءِ تون ان پيٽي کي درياءَ ۾ اڇلاءِ پوءِ درياءَ ان پيٽي کي

بِالسَّاحِلِ يَاْخُذْهُ عَدُوٌّ لِّيْ وَعَدُوٌّ لَّهٗ ۭ وَاَلْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً

ساحل (ڪناري) تي اڇلائي، ان کي اهو ڪڻي جيڪو اسان جو ۽ اُن جو دشمن هجي، ۽ مون پنهنجي محبت تنهنجي مٿان

مِّنِّيْ ڔ وَلِتُصْنَعَ عَلٰي عَيْنِيْ ﴿٣٩﴾ اِذْ تَمْشِيْٓ اُخْتُكَ فَتَقُوْلُ هَلْ

نازل ڪئي، ان لاءِ ته تون منهنجي نگراني ۾ پرورش ڪرين. (ان وقت) تنهنجي ڀيڻ (توکي ڳوليندي) اچي ڀيٽي پوءِ ان جيوته چيا

اَدُلُّكُمْ عَلٰي مَنْ يَّكْفُلُهٗ ۭ فَرَجَعْنٰكَ اِلٰٓى اُمِّكَ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا

آءُ توهان کي اهڙي ماڻهوءَ جو دَس ڏيان جيڪو ان کي نپائي، پوءِ اسان توکي تنهنجي ماءُ ڏانهن موٽايو ان لاءِ ته سندس نيڻ ٺرن

وَلَا تَحْزَنَ ڔ وَقَتَلْتَ نَفْسًا فَنَجَّيْنٰكَ مِنَ الْغَمِّ وَفَتَنّٰكَ فُتُوْنًا ڔ

۽ اها ڏک نه ڪري، ۽ تو هڪ انسان کي قتل ڪيو، پوءِ اسان توکي غم کان نجات ڏني ۽ اسان توکي چڱي طرح آزمايو.

وقف لازم

ا. تفسير نسفي و تفسير بيضاوي و تفسير روح المعاني. ٢. تفسير جلالين. ٣. تفسير مظهري. ٤. تفسير مظهري و تفسير النسفي ٥. تفسير بيضاوي.

فَلَبِثْتَ سِنِيْنَ فِيْٓ اَهْلِ مَدْيَنَ ۙ۬ ثُمَّ جِئْتَ عَلٰى قَدَرٍ يّٰمُوْسٰى ﴿٤٠﴾

پوءِ تون ڪيترا سال مَدْيَنَ (شهر) وارن وٽ رهين، ان کان پوءِ تون (اي موسىٰ) پنهنجي وعدي تي پهتين.

وَاصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسِيْ ﴿٤١﴾ اِذْهَبْ اَنْتَ وَاَخُوْكَ بِاٰيٰتِيْ وَلَا تَنِيَا

۽ مون توکي پنهنجي (وحي ۽ رسالت) لاءِ انتخاب ڪيو. تون ۽ تنهنجو ڀاءُ منهنجي نشاني ڪٽي وڃو ۽ منهنجي ذڪر ۾

فِيْ ذِكْرِيْ ﴿٤٢﴾ اِذْهَبَآ اِلٰى فِرْعَوْنَ اِنَّهٗ طَغٰى ﴿٤٣﴾ فَقُوْلَا لَهٗ قَوْلًا

سستي نه ڪجو. توهان ٻئي فرعون ڏانهن وڃو بيشڪ اهو حد کان وڌي ويو آهي. پوءِ توهان ان کي نرمي سان

لَّيِّنًا لَّعَلَّهٗ يَتَذَكَّرُ اَوْ يَخْشٰى ﴿٤٤﴾ قَالَا رَبَّنَآ اِنَّنَا نَخَافُ اَنْ يَّفْرُطَ

نصيحت ڪجو ته من اهو نصيحت مڃي يا خوف ڪري. ٻنهي عرض ڪيو اي اسان جا رب بيشڪ اسان کي انديشو آهي ته متان اهو اسان

عَلَيْنَآ اَوْ اَنْ يَّطْغٰى ﴿٤٥﴾ قَالَ لَا تَخَافَآ اِنَّنِيْ مَعَكُمَآ اَسْمَعُ

تي زيادتي ڪري يا وڌيڪ سرڪشي نه ڪري. الله فرمايو توهان ڊڄو نه بيشڪ آئون توهان ٻنهي سان گڏ آهيان، آئون ٻڌان

وَاَرٰى ﴿٤٦﴾ فَاْتِيٰهُ فَقُوْلَآ اِنَّا رَسُوْلَا رَبِّكَ فَاَرْسِلْ مَعَنَا

۽ ڏسان ٿو. پوءِ توهان ان وٽ وڃو پوءِ توهان ان کي چئو ته بيشڪ اسين ٻئي تنهنجي رب جا رسول آهيون پوءِ تون اسان سان گڏ

بَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ ۙ۬ وَلَا تُعَذِّبْهُمْ ۭ قَدْ جِئْنٰكَ بِاٰيَةٍ مِّنْ رَّبِّكَ ۭ

بني اسرائيل کي ڇڏي ڏي، ۽ تون انهن تي عذاب نه ڪر. بيشڪ اسين تو وٽ تنهنجي رب جي طرفان نشانيون کڻي آيا آهيون.

وَالسَّلٰمُ عَلٰى مَنِ اتَّبَعَ الْهُدٰى ﴿٤٧﴾ اِنَّا قَدْ اُوْحِيَ اِلَيْنَآ اَنَّ

۽ ان انسان تي سلامتي آهي جيڪو هدايت تي هلي ٿو. بيشڪ تحقيق اسان ڏانهن وحي موڪلي وئي آهي ته بيشڪ

الْعَذَابَ عَلٰى مَنْ كَذَّبَ وَتَوَلّٰى ﴿٤٨﴾ قَالَ فَمَنْ رَّبُّكُمَا يٰمُوْسٰى ﴿٤٩﴾

عذاب ان تي آهي جيڪو رسولن جو انڪار ڪري ۽ الله کان منهن موڙي. فرعون چيو اي موسىٰ توهان ٻنهي جو رب ڪير آهي

قَالَ رَبُّنَا الَّذِيْٓ اَعْطٰى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهٗ ثُمَّ هَدٰى ﴿٥٠﴾

موسىٰ چيو اسان جو رب اهو آهي جنهن هر شيءِ کي مناسب صورت ۾ پيدا ڪيو ان کان پوءِ صحيح راهه ڏيکاري.

له تفسير نسفي. ٢ه تفسير روح البيان. ٣ه تفسير مظهري. ٤ه تفسير جلالين. ٥ه تفسير مظهري.

قَالَ فَمَا بَالُ الْقُرُوْنِ الْاُوْلٰى ﴿٥١﴾ قَالَ عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّىْ فِىْ كِتٰبٍ ۚ

فرعون چيو اڳين امتن جو ڪهڙو حال آهي ؟ موسىٰ چيو ته انهن جو علم منهنجي رب وٽ لوح محفوظ ۾ آهي.

لَا يَضِلُّ رَبِّىْ وَلَا يَنْسَى ﴿٥٢﴾ الَّذِىْ جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ مَهْدًا

منهنجو رب نه غلطي ڪري ٿو ۽ نڪي ڀلجي ٿو. الله اهو آهي جنهن توهان لاءِ زمين کي وڇاڻو بڻايو

وَّسَلَكَ لَكُمْ فِيْهَا سُبُلًا وَّاَنْزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً ۗ فَاَخْرَجْنَا

۽ توهان لاءِ ان ۾ رستا پيدا ڪيا ۽ آسمان مان مينهن نازل ڪيو، پوءِ اسان ان مان

بِهٖٓ اَزْوَاجًا مِّنْ نَّبَاتٍ شَتّٰى ﴿٥٣﴾ كُلُوْا وَارْعَوْا اَنْعَامَكُمْ ۗ اِنَّ فِىْ

قسمين قسمين ساوڪون مختلف جنسن ۾ پيدا ڪيون. توهان انهن مان کائو ۽ توهان پنهنجي چوپاين کي ان ۾ چاريو بيشڪ

ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّاُولِى النُّهٰى ﴿٥٤﴾ مِنْهَا خَلَقْنٰكُمْ وَفِيْهَا نُعِيْدُكُمْ وَ

ان ۾ عقلمندن لاءِ (عظيم) نشانيون آهن. اسان توهان کي زمين مان پيدا ڪيو ۽ اسين توهان کي زمين ۾ موٽائينداسين ۽

مِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً اُخْرٰى ﴿٥٥﴾ وَلَقَدْ اَرَيْنٰهُ اٰيٰتِنَا كُلَّهَا فَكَذَّبَ

اسين (قيامت جي ڏينهن) توهان کي ٻيهر زمين مان ڪڍنداسين. ۽ بيشڪ اسان فرعون کي پنهنجون سڀ نشانيون ڏيکاريون پوءِ ان ڪوڙو سمجهيو

وَاَبٰى ﴿٥٦﴾ قَالَ اَجِئْتَنَا لِتُخْرِجَنَا مِنْ اَرْضِنَا بِسِحْرِكَ يٰمُوْسٰى ﴿٥٧﴾

۽ انڪار ڪيو. فرعون چيو ڇا تون اسان وٽ ان لاءِ آيو آهين ته تون (اي موسىٰ) پنهنجي سحر جي سبب اسان کي پنهنجي ملڪ مان ڪڍين.

فَلَنَاْتِيَنَّكَ بِسِحْرٍ مِّثْلِهٖ فَاجْعَلْ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ مَوْعِدًا لَّا

پوءِ اسين ضرور توهان جي سامهون اهڙو ساڳيو جادو آڻينداسين پوءِ تون پنهنجي ۽ اسان جي وچ ۾ ڪو وقت مقرر ڪر جنهن جي

نُخْلِفُهٗ نَحْنُ وَلَآ اَنْتَ مَكَانًا سُوًى ﴿٥٨﴾ قَالَ مَوْعِدُكُمْ يَوْمُ الزِّيْنَةِ

ناسين مخالفت ڪريون ۽ نه تون مخالفت ڪرين اهو مڪان هموار هجي. موسىٰ چيو ته توهان جو واعدو ميلي واري ڏينهن جو آهي

وَاَنْ يُّحْشَرَ النَّاسُ ضُحًى ﴿٥٩﴾ فَتَوَلّٰى فِرْعَوْنُ فَجَمَعَ كَيْدَهٗ ثُمَّ اَتٰى ﴿٦٠﴾

۽ ماڻهو روشن ڏينهن ۾ گڏ ڪيا وڃن. پوءِ فرعون ويو پوءِ پنهنجا جادوگر گڏ ڪري ان کان پوءِ آيو.

ك تفسير جلالين. كه تفسير مظهري.

قَالَ لَهُمْ مُّوسٰى وَيْلَكُمْ لَا تَفْتَرُوْا عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا فَيُسْحِتَكُمْ

جادوگرن کي موسیٰ چيو ته توهان تي ويل پوي، توهان الله تي ڪوڙ نه ٺاهيو نه ته اهو توهان کي پنهنجي عذاب سان

بِعَذَابٍ ۚ وَقَدْ خَابَ مَنِ افْتَرٰى ﴿٦١﴾ فَتَنَازَعُوْٓا اَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ

هلاڪ ڪندو، ۽ تحقيق هلاڪ ٿيو اهو ماڻهو جنهن ڪوڙ ٺاهيو. پوءِ اهي پنهنجي ڪم ۾ هڪ ٻئي سان اختلاف ڪرڻ لڳا

وَاَسَرُّوا النَّجْوٰى ﴿٦٢﴾ قَالُوْٓا اِنْ هٰذٰنِ لَسٰحِرٰنِ يُرِيْدٰنِ اَنْ

۽ پاڻ ۾ ڳجهيون ڳالهيون ڪرڻ لڳا. انهن چيو بيشڪ اهي ٻئي (موسیٰ ۽ هارون) جادوگر آهن جيڪي ارادو ڪن ٿا ته

يُّخْرِجٰكُمْ مِّنْ اَرْضِكُمْ بِسِحْرِهِمَا وَيَذْهَبَا بِطَرِيْقَتِكُمُ الْمُثْلٰى ﴿٦٣﴾

توهان کي پنهنجي ملڪ مان جادو سان ڪڍن، ۽ توهان جا سٺا رسم و رواج ختم ڪري ڇڏن.

فَاَجْمِعُوْا كَيْدَكُمْ ثُمَّ ائْتُوْا صَفًّا ۚ وَقَدْ اَفْلَحَ الْيَوْمَ مَنِ اسْتَعْلٰى ﴿٦٤﴾

پوءِ توهان پنهنجي رٿ تي متفق ٿيو، ان کان پوءِ توهان قطارون ڪري اچو، ۽ تحقيق اڄ ڏينهن اهو ڪامياب ٿيندو جيڪو غالب ٿيندو.

قَالُوْا يٰمُوْسٰٓى اِمَّآ اَنْ تُلْقِيَ وَاِمَّآ اَنْ نَّكُوْنَ اَوَّلَ مَنْ اَلْقٰى ﴿٦٥﴾

جادوگرن چيو اي موسیٰ يا ته تون (پنهنجي لٺ) اڇلاءِ يا اسين پهرين اڇلايون (يعني جادو پيش ڪريون).

قَالَ بَلْ اَلْقُوْا ۚ فَاِذَا حِبَالُهُمْ وَعِصِيُّهُمْ يُخَيَّلُ اِلَيْهِ مِنْ سِحْرِهِمْ

موسیٰ چيو ته توهين اڇلايو، پوءِ اوچتو سندن نوڙيون ۽ لٺيون انهن جي جادو سان موسیٰ جي خيال ۾ (ائين لڳيون)

اَنَّهَا تَسْعٰى ﴿٦٦﴾ فَاَوْجَسَ فِيْ نَفْسِهٖ خِيْفَةً مُّوْسٰى ﴿٦٧﴾ قُلْنَا لَا تَخَفْ

ڊوڙڻ لڳيون. پوءِ موسیٰ خوف محسوس ڪيو (ته متان ماڻهو ڌوڪي ۾ اچي وڃن). اسان چيو ته تون خوف نه ڪر

اِنَّكَ اَنْتَ الْاَعْلٰى ﴿٦٨﴾ وَاَلْقِ مَا فِيْ يَمِيْنِكَ تَلْقَفْ مَا صَنَعُوْا ۗ اِنَّمَا

بيشڪ تون ئي غالب آهين. ۽ تون (پنهنجي لٺ کي) اڇلاءِ جيڪا تنهنجي سڄي هٿ ۾ آهي اها انهن سڀني کي ڳهي ويندي

صَنَعُوْا كَيْدُ سٰحِرٍ ۗ وَلَا يُفْلِحُ السّٰحِرُ حَيْثُ اَتٰى ﴿٦٩﴾ فَاُلْقِيَ السَّحَرَةُ

جيڪو ڪجهه انهن جادو سان ٺاهيو آهي. ۽ جادوگر ڪٿي به ڪامياب نه ٿا ٿين. پوءِ سمورا جادوگر

(منزل ٤)

[1] تفسير مظهري. [2] تفسير مظهري. [3] تفسير بيضاوي.

سُجَّدًا قَالُوْٓا اٰمَنَّا بِرَبِّ هٰرُوْنَ وَمُوْسٰى ﴿٧٠﴾ قَالَ اٰمَنْتُمْ لَهٗ قَبْلَ

سجدو ڪري ڪرڻ لڳا، چوڻ لڳا ته اسان هارون ۽ موسىٰ جي رب تي ايمان آندو. فرعون چيو ته اوهان منهنجي اجازت کان

اَنْ اٰذَنَ لَكُمْ ؕ اِنَّهٗ لَكَبِيْرُكُمُ الَّذِيْ عَلَّمَكُمُ السِّحْرَ ۚ فَلَاُقَطِّعَنَّ

اڳ موسىٰ تي ايمان آندو آهي، بيشڪ موسىٰ توهان جو وڏو آهي جنهن توهان کي جادو سيکاريو، پوءِ آءٌ ضرور توهان جا

اَيْدِيَكُمْ وَاَرْجُلَكُمْ مِّنْ خِلَافٍ وَّلَاُوصَلِّبَنَّكُمْ فِيْ جُذُوْعِ

جو سڄو هٿ ۽ کٻو پير ۽ کٻو هٿ ۽ سڄو پير ڪپيندس ۽ آءٌ توهان کي کجيءَ جي ٿڙن ۾ ڦاسي

النَّخْلِ ۫ وَلَتَعْلَمُنَّ اَيُّنَآ اَشَدُّ عَذَابًا وَّاَبْقٰى ﴿٧١﴾ قَالُوْا لَنْ نُّؤْثِرَكَ

ڏيندس، ۽ پڪ توهان معلوم ڪريو ته اسان مان عذاب ڏيڻ ۾ وڌيڪ سخت ۽ گهڻو ٽڪيل آهي. جادوگرن چيو ته اسان هرگز توکي

عَلٰى مَا جَآءَنَا مِنَ الْبَيِّنٰتِ وَالَّذِيْ فَطَرَنَا فَاقْضِ مَآ

موسىٰ جي آندل معجزن ۽ پنهنجي خالق تي ترجيح نه ڏينداسين، پوءِ تون اهو فيصلو ڪر

اَنْتَ قَاضٍ ؕ اِنَّمَا تَقْضِيْ هٰذِهِ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا ﴿٧٢﴾ اِنَّآ اٰمَنَّا

جيڪو تون فيصلو ڪندڙ آهين. تون ته فقط هن دنيا جي حياتيءَ جو فيصلو ڪرين ٿو. بيشڪ اسان پنهنجي رب

بِرَبِّنَا لِيَغْفِرَ لَنَا خَطٰيٰنَا وَمَآ اَكْرَهْتَنَا عَلَيْهِ مِنَ السِّحْرِ ؕ

تي ايمان آندو ته اهو اسان جا گناهه بخش ڪري ۽ جادو بخش ڪري جيڪو تو اسان کان زبردستي ڪرايو.

وَاللّٰهُ خَيْرٌ وَّاَبْقٰى ﴿٧٣﴾ اِنَّهٗ مَنْ يَّاْتِ رَبَّهٗ مُجْرِمًا فَاِنَّ

۽ الله (ثواب ڏيڻ ۾) بهتر آهي ۽ (انجو عذاب) هميشه وارو آهي. بيشڪ جيڪو ماڻهو پنهنجي رب وٽ ڏوهي ٿي ايندو ته بيشڪ

لَهٗ جَهَنَّمَ ؕ لَا يَمُوْتُ فِيْهَا وَلَا يَحْيٰى ﴿٧٤﴾ وَمَنْ يَّاْتِهٖ مُؤْمِنًا

ان لاءِ جهنم آهي. اهو انهيءَ جهنم ۾ نه مرندو ۽ نه جيئندو. ۽ جيڪو ماڻهو رب وٽ مؤمن ٿي ايندو

قَدْ عَمِلَ الصّٰلِحٰتِ فَاُولٰٓئِكَ لَهُمُ الدَّرَجٰتُ الْعُلٰى ﴿٧٥﴾

(۽) سهڻا عمل ڪيا اٿس، پوءِ اهي ماڻهو اهي آهن جن لاءِ (رب وٽ) بلند درجا آهن.

ك تفسير بيضاوي. ٢ك تفسير جلالين.

جَنّٰتُ عَدْنٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا ۭ وَذٰلِكَ

يعني بهشت جا باغ آهن جنين جي هيٺان نهرون وهن ٿيون اهي ان ۾ هميشه هوندا، ۽ اها اُن ماڻهوءَ جي

جَزٰۗؤُا مَنْ تَزَكّٰى ﴿٧٦﴾ وَلَقَدْ اَوْحَيْنَآ اِلٰى مُوْسٰٓى ڏ اَنْ اَسْرِ بِعِبَادِيْ

جزا آهي جيڪو پاڻ کي پاڪ رکي ٿو. ۽ بيشڪ اسان موسىٰ ڏانهن وحي موڪلي ته تون منهنجي ٻانهن کي راتوواڻ راتو رات وٺي وڃ

فَاضْرِبْ لَهُمْ طَرِيْقًا فِي الْبَحْرِ يَبَسًا ۙ لَّا تَخٰفُ دَرَكًا وَّلَا

پوءِ (لٺ هڻي) انهن لاءِ درياءَ ۾ سُڪل رستو بڻاءِ، تون (فرعون جي) پهچڻ جو خوف نه ڪر ۽ نه ئي

تَخْشٰى ﴿٧٧﴾ فَاَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ بِجُنُوْدِهٖ فَغَشِيَهُمْ مِّنَ الْيَمِّ مَا

ٻڏڻ جو ڊپ ڪر. پوءِ فرعون پنهنجو لشڪر وٺي انهن جي پويان هليو پوءِ انهن کي درياءَ ڍڪي ڇڏيو جيئن ڪ

غَشِيَهُمْ ﴿٧٨﴾ وَاَضَلَّ فِرْعَوْنُ قَوْمَهٗ وَمَا هَدٰى ﴿٧٩﴾ يٰبَنِيْٓ اِسْرَاۗءِيْلَ

ڍڪڻو هو (يعني ٻُڏي مُئا). ۽ فرعون پنهنجي قوم کي گمراهه ڪيو ۽ انهن کي هدايت نه ڏني. اي اولاد يعقوب جا

قَدْ اَنْجَيْنٰكُمْ مِّنْ عَدُوِّكُمْ وَوٰعَدْنٰكُمْ جَانِبَ الطُّوْرِ الْاَيْمَنَ وَ

تحقيق اسان توهان کي توهان جي دشمن کان بچايو ۽ اسان توهان کي طور سينا جي ساڄي پاسي جو وعدو ڏنو ۽

نَزَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوٰى ﴿٨٠﴾ كُلُوْا مِنْ طَيِّبٰتِ مَا رَزَقْنٰكُمْ

اسان توهان تي مَنّ ۽ سلوىٰ نازل ڪيو. توهان پاڪ شين کائو جيڪي اسان توهان کي رزق ڪري ڏنيون

وَلَا تَطْغَوْا فِيْهِ فَيَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبِيْ ۚ وَمَنْ يَّحْلِلْ عَلَيْهِ

۽ توهان ان ۾ زيادتي نه ڪريو پوءِ توهان تي منهنجو غضب نازل ٿيندو، ۽ جنهن ماڻهوءَ تي منهنجو غضب پهتو

غَضَبِيْ فَقَدْ هَوٰى ﴿٨١﴾ وَاِنِّىْ لَغَفَّارٌ لِّمَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ

پوءِ بيشڪ اهو هلاڪ ٿيو. ۽ بيشڪ آءٌ گهڻو بخشڻ وارو آهيان ان ماڻهوءَ کي جيڪو توبه تائب ٿيو ۽ ايمان آندائين ۽ سٺا

صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدٰى ﴿٨٢﴾ وَمَآ اَعْجَلَكَ عَنْ قَوْمِكَ يٰمُوْسٰى ﴿٨٣﴾

عمل ڪيائين ان کان پوءِ (الله تعالىٰ تائين پهچڻ جي ڪيس) واٽ ملي. ۽ اي موسىٰ تو پنهنجي قوم سان تڪڙ ڇو ڪئي؟

ك تفسير روح البيان. ك تفسير جلالين. ك تفسير مظهري. ك تفسير جلالين. ك تفسير جامع البيان ك تفسير مظهري.

قَالَ هُمْ أُولَآءِ عَلَىٰٓ أَثَرِي وَعَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ لِتَرْضَىٰ ﴿٨٤﴾ قَالَ

موسىٰ عرض ڪيو اهي منهنجي پويان لڳا اچن ۽ منهنجا رب آئون تو وٽ تڪڙ ڪري ان لاءِ آيس ته تون مون کان راضي ٿئي · الله فرمايو

فَإِنَّا قَدْ فَتَنَّا قَوْمَكَ مِنْ بَعْدِكَ وَأَضَلَّهُمُ السَّامِرِيُّ ﴿٨٥﴾ فَرَجَعَ

پوءِ بيشڪ اسان تنهنجي اچڻ کان پوءِ تنهنجي قوم کي آزمائش ۾ وڌو ۽ انهن کي سامري گمراهه ڪيو. پوءِ موسىٰ

مُوسَىٰٓ إِلَىٰ قَوْمِهِۦ غَضْبَٰنَ أَسِفًا ۚ قَالَ يَٰقَوْمِ أَلَمْ يَعِدْكُمْ رَبُّكُمْ

ڪاوڙ ۽ افسوس ۾ پنهنجي قوم ڏانهن موٽيو، چيائين اي منهنجي قوم ڇا توهان کي توهان جي رب

وَعْدًا حَسَنًا ۚ أَفَطَالَ عَلَيْكُمُ الْعَهْدُ أَمْ أَرَدْتُّمْ أَنْ يَحِلَّ

سهڻو وعدو نه ڏنو هو؟ ڇا پوءِ توهان تي گهڻو زمانو گذريو؟ يا توهان گهريو ته توهان تي

عَلَيْكُمْ غَضَبٌ مِّنْ رَّبِّكُمْ فَأَخْلَفْتُمْ مَّوْعِدِي ﴿٨٦﴾

توهان جي رب جو غضب نازل ٿئي، پوءِ توهان منهنجي ڪيل وعدي جي مخالفت ڪئي.

قَالُوا مَآ أَخْلَفْنَا مَوْعِدَكَ بِمَلْكِنَا وَلَٰكِنَّا حُمِّلْنَآ أَوْزَارًا مِّنْ زِينَةِ

انهن چيو ته اسان پنهنجي اختيار سان تنهنجي وعدي جي خلاف ورزي ڪئي آهي پر اسان تي فرعون جي قوم جي زيورن جو

الْقَوْمِ فَقَذَفْنَٰهَا فَكَذَٰلِكَ أَلْقَى السَّامِرِيُّ ﴿٨٧﴾ فَأَخْرَجَ لَهُمْ عِجْلًا

بار رکيو ويو پوءِ اسان زيورن کي (باهه ۾) اڇلايو پوءِ اهڙي طرح سامري به زيور اڇلايا. پوءِ سامري انهن لاءِ هڪ ڍڳي جو بت ٺاهيو

جَسَدًا لَّهُۥ خُوَارٌ فَقَالُوا هَٰذَآ إِلَٰهُكُمْ وَإِلَٰهُ مُوسَىٰ فَنَسِيَ ﴿٨٨﴾ أَفَلَا

جنهن کي جسم هو ۽ اهو رنڀندو هو، پوءِ سامري ۽ سندس تابعدارن چيو هي توهان جو ۽ موسىٰ جو معبود آهي پوءِ موسىٰ کي وسري ويو آهي ڇا پوءِ

يَرَوْنَ أَلَّا يَرْجِعُ إِلَيْهِمْ قَوْلًا وَلَا يَمْلِكُ لَهُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا ﴿٨٩﴾

اهي نٿا ڏسن ته اهو انهن کي سوال جو جواب نٿو ڏئي، ۽ انهن لاءِ نفعي نقصان جو مالڪ نٿو ٿئي.

وَلَقَدْ قَالَ لَهُمْ هَٰرُونُ مِنْ قَبْلُ يَٰقَوْمِ إِنَّمَا فُتِنْتُمْ بِهِۦ ۖ وَإِنَّ

۽ بيشڪ هارون انهن کي (موسىٰ جي موٽڻ کان) اڳ چيو ته اي منهنجي قوم توهان کي آزمايو ويو آهي؛ ۽ بيشڪ

ع ١٢

ڪ تفسير جامع البيان. ڪ تفسير المظهري وتفسير روح البيان. ڪ تفسير جلالين وتفسير جامع البيان. ڪ تفسير روح البيان. ڪ تفسير جلالين.

رَبُّكُمُ الرَّحْمٰنُ فَاتَّبِعُوْنِیْ وَاَطِیْعُوْۤا اَمْرِیْ ﴿۹۰﴾ قَالُوْا لَنْ نَّبْرَحَ

توهانجو رب رحمان آهي پوءِ توهان منهنجي تابعداري ڪريو ۽ منهنجي حڪم جي اطاعت ڪريو انهن چيو ته اسين هميشه (ڳابي جي)

عَلَیْهِ عٰكِفِیْنَ حَتّٰی یَرْجِعَ اِلَیْنَا مُوْسٰی ﴿۹۱﴾ قَالَ یٰهٰرُوْنُ مَا

پوڄا تي قائم رهنداسين ايستائين جو موسىٰ اسان ڏانهن واپس اچي. موسىٰ چيو اي هارون توکي ڪهڙي ڳالهه

مَنَعَكَ اِذْ رَاَیْتَهُمْ ضَلُّوْۤا ﴿۹۲﴾ اَلَّا تَتَّبِعَنِ ؕ اَفَعَصَیْتَ اَمْرِیْ ﴿۹۳﴾ قَالَ

منع ڪئي جڏهن تو ڏٺو ته اهي گمراهه ٿي رهيا هئا ته تون منهنجي پويان اچين ها ڇا پوءِ تو منهنجو حڪم ڀڳو هارون چيو

یَبْنَؤُمَّ لَا تَاْخُذْ بِلِحْیَتِیْ وَلَا بِرَاْسِیْ ۚ اِنِّیْ خَشِیْتُ اَنْ تَقُوْلَ

اي منهنجا سڳا ڀاءُ تون منهنجي ڏاڙهي مان ۽ منهنجي مٿي مان نه وٺ. بيشڪ مون کي خوف ٿيو ته (متان) تون مون کي چوين ته

فَرَّقْتَ بَیْنَ بَنِیْۤ اِسْرَآءِیْلَ وَلَمْ تَرْقُبْ قَوْلِیْ ﴿۹۴﴾ قَالَ فَمَا

تو بني اسرائيل ۾ تفرقو وڌو آهي ۽ تو منهنجي ڳالهه جو انتظار نه ڪيو. موسىٰ چيو اي سامري

خَطْبُكَ یٰسَامِرِیُّ ﴿۹۵﴾ قَالَ بَصُرْتُ بِمَا لَمْ یَبْصُرُوْا بِهٖ فَقَبَضْتُ

تو اهو ڪم ڪيئن ڪيو. سامري چيو مون اهو ڏٺو جيڪو انهن نه ڏٺو پوءِ مون جبرئيل جي

قَبْضَةً مِّنْ اَثَرِ الرَّسُوْلِ فَنَبَذْتُهَا وَكَذٰلِكَ سَوَّلَتْ لِیْ

گهوڙي جي سنبن جي مٽي مان هڪ مٺ ڀري ڪني پوءِ اها مٽي مون (ڳابي ۾) وڌي ۽ منهنجي نفس مون لاءِ اهو ڪم

نَفْسِیْ ﴿۹۶﴾ قَالَ فَاذْهَبْ فَاِنَّ لَكَ فِی الْحَیٰوةِ اَنْ تَقُوْلَ لَا

سينگاريو. موسىٰ فرمايو پوءِ تون نڪري وڃ پوءِ بيشڪ تو لاءِ سزا هي آهي ته تون اسان کي

مِسَاسَ ۪ وَاِنَّ لَكَ مَوْعِدًا لَّنْ تُخْلَفَهٗ ۚ وَانْظُرْ اِلٰۤی اِلٰهِكَ الَّذِیْ

ڇهو نه ٿي ۽ بيشڪ تنهنجي (عذاب لاءِ) وقت مقرر آهي جنهن جي خلاف ورزي ڪئي ويندي ۽ تون پنهنجي معبود (ڳابي) کي ڏس

ظَلْتَ عَلَیْهِ عَاكِفًا ؕ لَنُحَرِّقَنَّهٗ ثُمَّ لَنَنْسِفَنَّهٗ فِی الْیَمِّ نَسْفًا ﴿۹۷﴾

جنهن جي تون هميشه عبادت ڪندو هئين. قسم آ اسين انکي ضرور ساڙينداسين ان کان پوءِ ڪين ٽڪرا ٽڪرا ڪري دريا ۾ ڦوڪينداسين

ك تفسير جامع المعاني. ك تفسير ڪمالين. ك ۽ ك تفسير جلالين. (منزل ۴) ك تفسير روح المعاني وتفسير جامع البيان وتفسير جلالين.
ك لغات القرآن عربي تاليف حضرت خواجه محمد حسن جان فاروقي سرهندي.

إِنَّمَآ إِلَٰهُكُمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِى لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ وَسِعَ كُلَّ شَىْءٍ عِلْمًا ﴿٩٨﴾

توهان جو معبود اهو الله آهي جنهن کان سواءِ ڪو به معبود ناهي، ۽ الله جو علم هر شيءِ کي احاطو ڪندڙ آهي.

كَذَٰلِكَ نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنۢبَآءِ مَا قَدْ سَبَقَ ۚ وَقَدْ ءَاتَيْنَٰكَ مِن

اهڙيءَ طرح اسين توهان تي اڳين ڳالهيون بيان ڪريون ٿا ۽ بيشڪ اسان رسول عربي کي پاڻ وٽان

لَّدُنَّا ذِكْرًا ﴿٩٩﴾ مَّنْ أَعْرَضَ عَنْهُ فَإِنَّهُۥ يَحْمِلُ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ وِزْرًا ﴿١٠٠﴾

قرآن ڪريم عطا ڪيو آهي. جيڪو ماڻهو ان کان انڪار ڪندو ته بيشڪ قيامت جي ڏينهن اهو پنهنجو بار پاڻ کڻندو.

خَٰلِدِينَ فِيهِ ۖ وَسَآءَ لَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ حِمْلًا ﴿١٠١﴾ يَوْمَ يُنفَخُ فِى ٱلصُّورِ ۚ

اهي ان ۾ هميشه هوندا، ۽ قيامت جي ڏينهن اهو بار انهن لاءِ خراب هوندو. جنهن ڏينهن صُور ڦوڪي وينديءَ

وَنَحْشُرُ ٱلْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ زُرْقًا ﴿١٠٢﴾ يَتَخَٰفَتُونَ بَيْنَهُمْ إِن لَّبِثْتُمْ

۽ قيامت جي ڏينهن اسين مجرمن کي گڏ ڪنداسين سڄن اکين نيرن هوندين (۽ اهي) پاڻ ۾ آهستي چوندا ڏهن ڪيا توهان

إِلَّا عَشْرًا ﴿١٠٣﴾ نَّحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ إِذْ يَقُولُ أَمْثَلُهُمْ طَرِيقَةً إِن

مگر ٿورو وقت. اسين ان کي وڌيڪ ڄاڻون ٿا جيڪو ڪجهه اهي چون ٿا جڏهن انهن مان انهن جو وڌو چوندو ته

لَّبِثْتُمْ إِلَّا يَوْمًا ﴿١٠٤﴾ وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلْجِبَالِ فَقُلْ يَنسِفُهَا رَبِّى نَسْفًا ﴿١٠٥﴾

ڏنڪيا توهان مگر هڪ ڏينهن. ۽ رسول عربي توهان کان اهي جبلن بابت سوال پڇن ٿا ته توهان فرمايو ته انهن کي منهنجو رب اُڏاري ڇڏيندو

فَيَذَرُهَا قَاعًا صَفْصَفًا ﴿١٠٦﴾ لَّا تَرَىٰ فِيهَا عِوَجًا وَلَآ أَمْتًا ﴿١٠٧﴾ يَوْمَئِذٍ

پوءِ زمين کي هموار پٽ ڪري ڇڏيندو. توهان ان ۾ هيٺائين ۽ مٿائين نه ڏسندا. اهي قيامت جي ڏينهن

يَتَّبِعُونَ ٱلدَّاعِىَ لَا عِوَجَ لَهُۥ ۖ وَخَشَعَتِ ٱلْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَٰنِ

پڪارڻ واري پويان هلندا ۽ ڪين انڪار ڪرڻ جي طاقت نه هوندي، ۽ رحمٰن جي دربار ۾ سڀ آواز آهستي ٿي ويندا

فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسًا ﴿١٠٨﴾ يَوْمَئِذٍ لَّا تَنفَعُ ٱلشَّفَٰعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ

پوءِ ٻڌندا توهان مگر ٿڪي ٿڪي. قيامت جي ڏينهن ڪنهن جي سفارش فائدو نه ڏيندي مگر جنهن کي الله تعالىٰ

ع ٥ / ١٤

ل تفسير جلالين و تفسير النسفي. ك تفسير مظهري. ك تفسير مظهري. ك تفسير النسفي. ك تفسير جلالين و تفسير النسفي. ك تفسير كمالين. ك لغات القرآن عربي.

لَهُ الرَّحْمٰنُ وَرَضِيَ لَهُ قَوْلًا ﴿١٠٩﴾ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ اَيْدِيْهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ

شفاعت جي اجازت ڏني ۽ الله تعالىٰ ان جي ڳالهه پسند فرمائي . اهو ڄاڻي ٿو جيڪي ڪجهه انهن جي اڳيان آهي ۽ جيڪو ڪجهه پويان آهي

وَلَا يُحِيْطُوْنَ بِهٖ عِلْمًا ﴿١١٠﴾ وَعَنَتِ الْوُجُوْهُ لِلْحَيِّ الْقَيُّوْمِ ؕ وَقَدْ خَابَ

۽ انهن جو علم ان کي احاطو نٿو ڪري . ۽ سڀئي چاچهرا الحي القيوم جي اڳيان جهڪندا ۽ ۽ تحقيق ظالم

مَنْ حَمَلَ ظُلْمًا ﴿١١١﴾ وَمَنْ يَّعْمَلْ مِنَ الصّٰلِحٰتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا يَخٰفُ

نقصان ۾ پيا . ۽ جيڪو ماڻهو سهڻا عمل ڪري ٿو ۽ اهو مؤمن آهي پوءِ اهو ظلم

ظُلْمًا وَّلَا هَضْمًا ﴿١١٢﴾ وَكَذٰلِكَ اَنْزَلْنٰهُ قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا وَّصَرَّفْنَا

۽ نقصان جو خوف نه ڪري . اهڙي طرح اسان قرآن ڪريم کي عربي ۾ نازل فرمايو ۽ اسان قرآن ڪريم

فِيْهِ مِنَ الْوَعِيْدِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُوْنَ اَوْ يُحْدِثُ لَهُمْ ذِكْرًا ﴿١١٣﴾

۾ مختلف عذابن جو بيان ڪيو، ته من اهي ڊڄن ۽ قرآن ڪريم انهن لاءِ نصيحت پيدا ڪري .

فَتَعٰلَى اللّٰهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ ۚ وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْاٰنِ مِنْ قَبْلِ اَنْ يُّقْضٰٓى

پوءِ الله تعالىٰ تمام بلند آهي (جو اهو) سچو بادشاه آهي ۽ قرآن ڪريم جي مڪمل وحي نازل ٿيڻ کان اڳ توهان تڪڙ سان قرآن ڪريم

اِلَيْكَ وَحْيُهٗ ۫ وَقُلْ رَّبِّ زِدْنِيْ عِلْمًا ﴿١١٤﴾ وَلَقَدْ عَهِدْنَآ اِلٰٓى اٰدَمَ

جي تلاوت نه ڪريو، توهان عرض ڪريو ته اي منهنجا رب منهنجي علم ۾ مزيد اضافو ڪر ۽ بيشڪ اسان آدم کي ان کان اڳ ۾

مِنْ قَبْلُ فَنَسِيَ وَلَمْ نَجِدْ لَهٗ عَزْمًا ﴿١١٥﴾ وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ

هڪ وعدو ورتو هو پوءِ ان انهي وعدي کي وساري ڇڏيو ۽ اسان ان ۾ ارادي جي پختگي نه ڏٺي . ۽ توهان ياد ڪريو جڏهن اسان ملائڪن

اسْجُدُوْا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوْٓا اِلَّآ اِبْلِيْسَ ؕ اَبٰى ﴿١١٦﴾ فَقُلْنَا يٰٓاٰدَمُ اِنَّ هٰذَا

کي چيو ته توهان آدم کي سجدو ڪريو پوءِ ابليس کان سواءِ سڀني سجدو ڪيو، ابليس انڪار ڪيو . پوءِ اسان چيو اي آدم بيشڪ هي

عَدُوٌّ لَّكَ وَلِزَوْجِكَ فَلَا يُخْرِجَنَّكُمَا مِنَ الْجَنَّةِ فَتَشْقٰى ﴿١١٧﴾ اِنَّ لَكَ

تنهنجو ۽ تنهنجي بيبي جو دشمن آهي پوءِ اهو توهان کي بهشت مان نه ڪڍي، پوءِ توهان تڪليف ۾ پوندا . بيشڪ توکي

(منزل ٤)

ته اهو صفت جو عقيدو آهي . رسول عربي ﷺ شفاعت ڪبريٰ جي اجازت ملي . ... جي شفاعت جو اختيار ملي چڪو آهي ...

أَلَّا تَجُوعَ فِيهَا وَلَا تَعْرَىٰ ﴿١١٨﴾ وَأَنَّكَ لَا تَظْمَؤُا فِيهَا وَلَا تَضْحَىٰ ﴿١١٩﴾

بهشت ۾ نه بک لڳندي ۽ نه ڪپڙي جي ضرورت پوندي. ۽ بيشڪ تو کي بهشت ۾ نه اُڃ لڳندي ۽ نه اُس.

فَوَسْوَسَ إِلَيْهِ الشَّيْطَٰنُ قَالَ يَٰٓـَٔادَمُ هَلْ أَدُلُّكَ عَلَىٰ شَجَرَةِ

پوءِ ڪيس شيطان وسوسو وڌو، شيطان چيو اي آدم ڇا آئون تو کي اُن هميشه جي وڻ جو ڏس نه ڏيان

الْخُلْدِ وَمُلْكٍ لَّا يَبْلَىٰ ﴿١٢٠﴾ فَأَكَلَا مِنْهَا فَبَدَتْ لَهُمَا سَوْءَٰتُهُمَا

۽ اُن بادشاهي جو ڏس نه ڏيان جنهن کي فنا نه هجي. پوءِ ٻنهي انهي وڻ مان کاڌو ۽ پوءِ سندن اوگهڙ ظاهر ٿيڻ لڳي

وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِن وَرَقِ الْجَنَّةِ ۚ وَعَصَىٰٓ ءَادَمُ رَبَّهُۥ

۽ انهي پنهنجي جسم تي بهشتي پن (ڍڪڻ لاءِ) چنبڙائڻ لڳا، ۽ آدم کان پنهنجي رب جي حڪم ۾ لغزش ٿي

فَغَوَىٰ ﴿١٢١﴾ ثُمَّ اجْتَبَٰهُ رَبُّهُۥ فَتَابَ عَلَيْهِ وَهَدَىٰ ﴿١٢٢﴾ قَالَ اهْبِطَا

پوءِ پنهنجي مطلوب تي نه پهتو. اُن کان پوءِ الله تعالىٰ کيس برگزيده بنايو پوءِ الله تعالىٰ اسندس توبه قبول ڪئي ۽ هدايت ڏني. الله تعالىٰ فرمايو توهان

مِنْهَا جَمِيعًۢا ۖ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ ۖ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم مِّنِّى هُدًى

سڀئي بهشت مان هيٺ لهو، توهان هڪ ٻئي جا دشمن آهيو پر پوءِ جڏهن توهان وٽ منهنجي طرفان هدايت اچي.

فَمَنِ اتَّبَعَ هُدَاىَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَىٰ ﴿١٢٣﴾ وَمَنْ أَعْرَضَ عَن

پوءِ جنهن ماڻهو منهنجي هدايت جي تابعداري ڪئي پوءِ اهو گمراهه ۽ بدبخت نه ٿيندو. ۽ جنهن ماڻهو منهنجي قرآن ڪريم کان

ذِكْرِى فَإِنَّ لَهُۥ مَعِيشَةً ضَنكًا وَنَحْشُرُهُۥ يَوْمَ الْقِيَٰمَةِ أَعْمَىٰ ﴿١٢٤﴾

منهن موڙيو پوءِ بيشڪ ان جو روزگار تنگ ٿي پوندو ۽ اسين ان کي قيامت جي ڏينهن انڌو ڪري اٿاريندا سين.

قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِىٓ أَعْمَىٰ وَقَدْ كُنتُ بَصِيرًا ﴿١٢٥﴾ قَالَ

اهو چوندو اي منهنجا رب تو مون کي انڌو ڪري ڇو اٿاريو حالانڪه آئون (دنيا ۾) ڏسندڙ هوس. الله تعالىٰ فرمائيندو

كَذَٰلِكَ أَتَتْكَ ءَايَٰتُنَا فَنَسِيتَهَا ۖ وَكَذَٰلِكَ الْيَوْمَ تُنسَىٰ ﴿١٢٦﴾

اهڙي طرح تو وٽ منهنجون آيتون آيون، پوءِ تو اُن کي وساري ڇڏيو ۽ اهڙي طرح اڄ ڏينهن تو کي وساريو ويو.

لـه تفسير النسفي، لـه تفسير تنوير المقباس، لـه تفسير تنوير المقباس. لـه تفسير النسفي، لـه تفسير النسفي، لـه تفسير روح المعاني، لـه تفسير جلالين، لـه تفسير تنوير المقباس.

وَكَذٰلِكَ نَجْزِىْ مَنْ اَسْرَفَ وَلَمْ يُؤْمِنْۢ بِاٰيٰتِ رَبِّهٖ ؕ وَلَعَذَابُ

۽ اهڙي طرح اسين جزا ڏيون ٿا ان ماڻهوءَ کي جيڪو حد کان وڌي ويو ۽ الله تعالىٰ جي آيتن تي ايمان نه آندائين، ۽ پر آخرت جو

الْاٰخِرَةِ اَشَدُّ وَاَبْقٰى ﴿١٢٧﴾ اَفَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ اَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِّنَ

عذاب وڌيڪ سخت ۽ وڌيڪ بقا وارو آهي. ڇا پوءِ انهن کي اهو سبق نه مليو ته انهن کان اڳ ۾ ڪيترائي اڳيون امتون

الْقُرُوْنِ يَمْشُوْنَ فِىْ مَسٰكِنِهِمْ ؕ اِنَّ فِىْ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّاُولِى النُّهٰى ﴿١٢٨﴾ ع

اسان هلاڪ ڪيون آهي انهن جي گهرن ۾ هلن ٿا، بيشڪ انهيءَ ۾ عقلمندن لاءِ نشانيون آهن.

وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَّبِّكَ لَكَانَ لِزَامًا وَّاَجَلٌ مُّسَمًّى ﴿١٢٩﴾ ط

۽ جيڪڏهن توهان جي رب جي ڳالهه اڳ ۾ طئي نه ٿيل هجي ها ۽ (عذاب جو) وقت مقرر نه ٿيل هجي ها ته ضرور انهن کي عذاب چنبڙي پوي ها

فَاصْبِرْ عَلٰى مَا يَقُوْلُوْنَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوْعِ

پوءِ توهان انهن جي ڳالهين تي صبر ڪريو ۽ توهان پنهنجي رب جي تسبيح ۽ حمد بيان ڪريو سج اڀرڻ کان

الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوْبِهَا ۚ وَمِنْ اٰنَآئِ الَّيْلِ فَسَبِّحْ وَاَطْرَافَ

اڳ ۾ ۽ سج لهڻ کان اڳ ۾، ۽ رات جي ڪجهه حصي ۾ پوءِ توهان تسبيح پڙهو ۽ ڏينهن جي ڇيڙن

النَّهَارِ لَعَلَّكَ تَرْضٰى ﴿١٣٠﴾ وَلَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ اِلٰى مَا مَتَّعْنَا بِهٖٓ

ڪنارن ۾ پڻ ته توهان اجر سبب توهان کان راضي ٿيندو. ۽ اي مخاطب تون نه ڏس ان ملڪيت ۽ سينگار ڏي جيڪو اسان ڪافرن جي

اَزْوَاجًا مِّنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۙ لِنَفْتِنَهُمْ فِيْهِ ؕ وَرِزْقُ

ٽولن کي دنيا جي زندگي ۾ ڏنو آهي، ان لاءِ ته اسين انهن کي انهيءَ ۾ آزمايون ۽ توهان جي رب جو

رَبِّكَ خَيْرٌ وَّاَبْقٰى ﴿١٣١﴾ وَاْمُرْ اَهْلَكَ بِالصَّلٰوةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا ؕ

رزق تمام بهتر ۽ هميشه بقا وارو آهي. ۽ توهان پنهنجي گهر وارن کي نماز جو حڪم ڪريو ۽ توهان ان تي هميشگي ڪريو

لَا نَسْـَٔلُكَ رِزْقًا ؕ نَحْنُ نَرْزُقُكَ ؕ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوٰى ﴿١٣٢﴾ وَ

اسين توهان کان رزق نٿا گهرون، اسين توهان سڀني کي رزق ڏيون ٿا ۽ سٺي پڇاڙي آهي پرهيزگارن لاءِ. ۽

له تفسير جلالين. ٿه تفسير بيضاوي. ڳه تفسير النسفي.

قَالُوا لَوْلَا يَأْتِينَا بِآيَةٍ مِّن رَّبِّهِ ۚ أَوَلَمْ تَأْتِهِم بَيِّنَةُ مَا فِي

اهي چون ٿا ته اهو (محمد ﷺ) انهن لاءِ پنهنجي ربّ جي طرفان ڪا نشاني آڻي، ڇا انهن وٽ پهرين آسماني ڪتابن ۾

الصُّحُفِ الْأُولَىٰ ﴿١٣٣﴾ وَلَوْ أَنَّا أَهْلَكْنَاهُم بِعَذَابٍ مِّن قَبْلِهِ لَقَالُوا

نشانيون نه آيون؟ ۽ جيڪڏهن تحقيق اسان انهن کي رسول جي اچڻ کان اڳ ۾ عذاب سان هلاڪ ڪريون ها، چون ها

رَبَّنَا لَوْلَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ آيَاتِكَ مِن قَبْلِ

اي اسان جا رب تو اسان ڏانهن ڇو نه ڪو رسول موڪليو؟ ته اسين تنهنجي آيتن جي تابعداري ڪريون ها

أَن نَّذِلَّ وَنَخْزَىٰ ﴿١٣٤﴾ قُلْ كُلٌّ مُّتَرَبِّصٌ فَتَرَبَّصُوا ۖ

ذليل ۽ خوار ٿيڻ کان پهرين. توهان فرمايو سڀئي انتظار ڪندڙ آهن پوءِ توهان به انتظار ڪريو.

فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ أَصْحَابُ الصِّرَاطِ السَّوِيِّ وَمَنِ اهْتَدَىٰ ﴿١٣٥﴾ ع

پوءِ توهان کي جلد معلوم ٿيندو ته سنئين رستي تي ڪير آهن ۽ هدايت تي ڪير آهن.

(آياتها ١١٢) سُورَةُ الْأَنبِيَاءِ مَكِّيَّةٌ (٢١) (٧٣) (ركوعاتها ٧)

سورة انبياء مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي، انهي ۾ ٧ رڪوع ۽ ١١٢ آيتون آهن.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

اقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ ﴿١﴾

ماڻهن (مشرڪن) جو حساب قريب آهي ۽ اهي غفلت ۾ منهن موڙيندڙ آهن.

مَا يَأْتِيهِم مِّن ذِكْرٍ مِّن رَّبِّهِم مُّحْدَثٍ إِلَّا اسْتَمَعُوهُ وَهُمْ يَلْعَبُونَ ﴿٢﴾

ڏنو اچي انهن وٽ ڪو نئون قرآن ڪريم جو مگر اهي ان کي ٻڌن ٿا ۽ اهي ان سان ٺٺول ڪن ٿا.

لَاهِيَةً قُلُوبُهُمْ ۗ وَأَسَرُّوا النَّجْوَى الَّذِينَ ظَلَمُوا هَلْ هَٰذَا إِلَّا

انهن جون دليون غافل آهن، ۽ ظالم ڳجهيون ڳالهيون ڪري چون ٿا ته ناهي هي (پيغمبر) مگر

الجزء ١٧

قَالُوا لَوْلَا يَأْتِينَا بِآيَةٍ مِّن رَّبِّهِ ۚ أَوَلَمْ تَأْتِهِم بَيِّنَةُ مَا فِي

اهي چون ٿا ته اهو (محمد ڪريم) انهن لاءِ پنهنجي رب جي طرفان ڪا نشاني ڇو نٿو آڻي؟ ڇا انهن وٽ پهرين آسماني ڪتابن ۾

الصُّحُفِ الْأُولَىٰ ﴿١٣٣﴾ وَلَوْ أَنَّا أَهْلَكْنَاهُم بِعَذَابٍ مِّن قَبْلِهِ لَقَالُوا

نشانيون نه آيون؟ ۽ جيڪڏهن تحقيق الله انهن کي رسول جي اچڻ کان اڳ ۾ عذاب سان هلاڪ ڪري ڇڏي ها، ته چون ها

رَبَّنَا لَوْلَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ آيَاتِكَ مِن قَبْلِ

اي اسان جا رب تو اسان ڏانهن ڇو نه ڪو رسول موڪليو؟ ته اسين تنهنجي آيتن جي تابعداري ڪريون ها

أَن نَّذِلَّ وَنَخْزَىٰ ﴿١٣٤﴾ قُلْ كُلٌّ مُّتَرَبِّصٌ فَتَرَبَّصُوا ۖ

ذليل ۽ خوار ٿيڻ کان پهرين. توهان فرمايو ته سڀ انتظار ڪندڙ آهن پوءِ توهان به انتظار ڪريو.

فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ أَصْحَابُ الصِّرَاطِ السَّوِيِّ وَمَنِ اهْتَدَىٰ ﴿١٣٥﴾

پوءِ توهان کي جلد معلوم ٿيندو ته سنئين رستي تي ڪير آهن ۽ هدايت تي ڪير آهن.

آياتها ١١٢ (٢١) سُورَةُ الْأَنبِيَاءِ مَكِّيَّةٌ (٧٣) ركوعاتها ٧

سورة انبياء مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي، انهي ۾ ٧ رڪوع ۽ ١١٢ آيتون آهن.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

اقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُّعْرِضُونَ ﴿١﴾

ماڻهن (مشرڪن) جو حساب قريب آهي ۽ اهي غفلت ۾ منهن موڙيندڙ آهن.

مَا يَأْتِيهِم مِّن ذِكْرٍ مِّن رَّبِّهِم مُّحْدَثٍ إِلَّا اسْتَمَعُوهُ وَهُمْ يَلْعَبُونَ ﴿٢﴾

نه اچي انهن وٽ ڪو حصو قرآن ڪريم جو مگر اهي ان کي ٻڌن ٿا ۽ اهي ان سان مذاق ڪن ٿا.

لَاهِيَةً قُلُوبُهُمْ ۗ وَأَسَرُّوا النَّجْوَى الَّذِينَ ظَلَمُوا هَلْ هَٰذَا إِلَّا

انهن جون دليون غافل آهن، ۽ ظالم ڳجهيون ڳالهيون ڪري چوڻ لڳا ته ناهي هي (پيغمبر) مگر

له تفسير بيضاوي، ٢ تفسير جلالين و تفسير النسفي، ٣ تفسير النسفي. (منزل ٤) ٤ تفسير تنوير المقباس، ٥ تفسير جلالين.

بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ ۚ أَفَتَأْتُونَ السِّحْرَ وَأَنتُمْ تُبْصِرُونَ ﴿٣﴾ قُلْ رَبِّي يَعْلَمُ

توهان جهڙو بشر آهي، ڇا پوءِ توهان ڏسڻ جي باوجود جادو وٽ وڃو ٿا. توهان فرمايو منهنجو رب

الْقَوْلَ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ۖ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٤﴾ بَلْ قَالُوا

هر ڳالهه کي ڄاڻي ٿو جيڪا آسمان ۽ زمين ۾ آهي، ۽ اهو ئي ٻڌندڙ ڄاڻندڙ آهي. ڪڏهن اهي چون ٿا ته

أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ بَلِ افْتَرَاهُ بَلْ هُوَ شَاعِرٌ فَلْيَأْتِنَا بِآيَةٍ

(اهو قرآن) پريشان خواب آهن، ڪڏهن چون ٿا ته ان کي پاڻ ڪڙمي ناهيو آهي ڪڏهن چون ٿا ته اهو شاعر آهي، پوءِ ڀلي اهي ڪا نشاني آڻي

كَمَا أُرْسِلَ الْأَوَّلُونَ ﴿٥﴾ مَا آمَنَتْ قَبْلَهُم مِّن قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا ۖ

جيئن ڪ پهريان پيغمبر (معجزن سان) موڪليا ويا. انهن کان اڳ وارن ڳوٺاڻن به (معجزا ڏسي) ايمان نه آندو هو (پوءِ) اسان انهن کي هلاڪ

أَفَهُمْ يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾ وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ إِلَّا رِجَالًا نُّوحِي إِلَيْهِمْ ۖ

ڪيو ڇا پوءِ اهي ايمان آڻيندا (قطعاً نه) ۽ توهان کان اڳ پڻ نه موڪليا اسان مگر مرد جن ڏانهن وحي موڪلي ويندي هئي

فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِن كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٧﴾ وَمَا جَعَلْنَاهُمْ جَسَدًا

پوءِ توهان اهل ڪتاب جي عالمن کان معلوم ڪريو جيڪڏهن توهان نه ڄاڻو ٿا ۽ انهن جو اسان اهو جسم نه بڻايو

لَّا يَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَمَا كَانُوا خَالِدِينَ ﴿٨﴾ ثُمَّ صَدَقْنَاهُمُ

جيڪي طعام نه کائن ۽ نه اسان انهن کي اهڙو بڻايو جيڪي هميشه رهندڙ هجن. اُن کان پوءِ اسان پنهنجو وعدو

الْوَعْدَ فَأَنجَيْنَاهُمْ وَمَن نَّشَاءُ وَأَهْلَكْنَا الْمُسْرِفِينَ ﴿٩﴾ لَقَدْ

سچو ڪيو پوءِ اسان انهن کي نجات ڏني، ۽ انهن ماڻهن کي به نجات ڏني جن کي اسان چاهيو ۽ اسان حد کان وڌندڙن کي هلاڪ ڪيو. تحقيق

أَنزَلْنَا إِلَيْكُمْ كِتَابًا فِيهِ ذِكْرُكُمْ ۖ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٠﴾ وَكَمْ

اسان توهان ڏانهن قرآن ڪريم نازل فرمايو جنهن ۾ توهان جو ذڪر آهي، ڇا پوءِ توهان نٿا سمجهو ۽ اسان ڪيترائي

قَصَمْنَا مِن قَرْيَةٍ كَانَتْ ظَالِمَةً وَأَنشَأْنَا بَعْدَهَا قَوْمًا آخَرِينَ ﴿١١﴾

ڳوٺ هلاڪ ڪيا جيڪي ظالم هئا ۽ اسان انهن کان پوءِ ٻيون قومون پيدا ڪيون.

(منزل ۴)

له مسموري قرآن پاڪ ۾ جو سان ڏسڻ جي ... هميشه ... انهن ... پيغمبرن کي بشر چيو آهي. ٣ه تفسير بيضاوي. ٣ه تفسير جلالين.
ٿه تفسير النسفي. ۵ه تفسير النسفي. ٦ه تفسير جلالين و تفسير جامع البيان.

فَلَمَّآ أَحَسُّوا بَأْسَنَآ إِذَا هُم مِّنْهَا يَرْكُضُونَ ﴿١٢﴾ لَا تَرْكُضُوا

پوءِ انهن جڏهن اسانجو عذاب محسوس ڪيو تہ ان وقت اهي (عذاب الاهي کان) ڀڄڻ لڳا. توهان نہ ڀڄو

وَارْجِعُوٓا إِلَىٰ مَآ أُتْرِفْتُمْ فِيهِ وَمَسَٰكِنِكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْـَٔلُونَ ﴿١٣﴾

۽ توهان انهن نعمتن ڏانهن موٽي وڃو جيڪي توهان کي ڏنيون ويون ۽ پنهنجي گهرن ڏانهن موٽي وڃو شايد توهان کان پڇيو وڃي.

قَالُوا يَٰوَيْلَنَآ إِنَّا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ﴿١٤﴾ فَمَا زَالَت تِّلْكَ دَعْوَىٰهُمْ حَتَّىٰ

انهن چيو هاءِ اسان کي افسوس آهي بيشڪ اسين ظالم هئاسين. پوءِ اهي هميشه اهڙي ئي چوندا رهندا، ايستائين جو

جَعَلْنَٰهُمْ حَصِيدًا خَٰمِدِينَ ﴿١٥﴾ وَمَا خَلَقْنَا ٱلسَّمَآءَ وَٱلْأَرْضَ

اسان انهن کي لڻيل پوک[1] باهہ وانگر اجهاڻي ڇڏيندا آهيون. ۽ اسان آسمان ۽ زمين ۽ انهن جي وچ ۾ جيڪي ڪجهہ پيدا ڪيو آهي

وَمَا بَيْنَهُمَا لَٰعِبِينَ ﴿١٦﴾ لَوْ أَرَدْنَآ أَن نَّتَّخِذَ لَهْوًا لَّٱتَّخَذْنَٰهُ

اهو لعب (بيڪار) ڪري پيدا نہ ڪيو آهي. جيڪڏهن اسين راند روند چاهيون ها تہ پنهنجي شان[2] وٽان

مِن لَّدُنَّآ إِن كُنَّا فَٰعِلِينَ ﴿١٧﴾ بَلْ نَقْذِفُ بِٱلْحَقِّ عَلَى

پاڻ ڪريون ها، جيڪڏهن اسين ائين ڪرڻ چاهيون ها. بلڪ اسين حق کي باطل تي اڇلايون ٿا، پوءِ اهو

ٱلْبَٰطِلِ فَيَدْمَغُهُۥ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ وَلَكُمُ ٱلْوَيْلُ مِمَّا

ان جو ميڄالو ڪڍي ٿو، پوءِ ان وقت باطل تباهہ[3] ٿيندڙ آهي، ۽ توهان لاءِ ويل آهي، جيڪو ڪجهہ توهان

تَصِفُونَ ﴿١٨﴾ وَلَهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَنْ عِندَهُۥ

الله ڏانهن منسوب ڪريو ٿا. ۽ الله تعالى لاءِ اهو سڀ ڪجهہ آهي جيڪو آسمانن ۽ زمين ۾ آهي، ۽ ملائڪ[4] مقرب

لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِۦ وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ ﴿١٩﴾

الله تعالى جي عبادت کان تڪبر نہ ٿا ڪن ۽ اهي نہ ٿا ٿڪجن[5]

يُسَبِّحُونَ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ ﴿٢٠﴾ أَمِ ٱتَّخَذُوٓا ءَالِهَةً

رات ۽ ڏينهن الله تعالى جي تسبيح پڙهن ٿا، ۽ اهي سستي نہ ٿا ڪن. ڇا انهن زمين مان

(منزل ۴)

[1] تفسير جلالين و تفسير تنوير المقباس. [2] تفسير جامع البيان. [3] تفسير مظهري. [4] تفسير مظهري. [5] تفسير تنوير المقباس. [6] تفسير بيضاوي.

مِّنَ الْاَرْضِ هُمْ يُنْشِرُوْنَ ﴿٢١﴾ لَوْ كَانَ فِيْهِمَآ اٰلِهَةٌ اِلَّا

معبود بنايا آهن ته اهي ڪجهه پيدا ڪن ٿا. جيڪڏهن (بالفرض) زمين ۽ آسمان ۾ الله تعالیٰ کان سواءِ ٻيو معبود

اللّٰهُ لَفَسَدَتَا ۚ فَسُبْحٰنَ اللّٰهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُوْنَ ﴿٢٢﴾

هجي ها ته ضرور زمين آسمان ۾ فساد برپا ٿئي ها، پوءِ عرش عظيم جو رب پاڪ آهي انهن ڳالهين کان جيڪي اهي چون ٿا.

لَا يُسْـَٔلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْـَٔلُوْنَ ﴿٢٣﴾ اَمِ اتَّخَذُوْا مِنْ

جيڪو ڪجهه الله ڪري ٿو ان کان نه ته پڇيو ويندو ۽ انهن کان سوال پڇيو ويندو. ڇا انهن الله تعالیٰ کان [٢] سواءِ

دُوْنِهٖٓ اٰلِهَةً ۭ قُلْ هَاتُوْا بُرْهَانَكُمْ ۚ هٰذَا ذِكْرُ مَنْ مَّعِيَ وَذِكْرُ

معبود بنايا آهن، رسول عربي ﷺ (انهن کي) فرمايو ته توهان پنهنجا دليل آڻيو، هي منهنجي امت [٣] جو ذڪر آهي ۽ اڳين

مَنْ قَبْلِيْ ۭ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ ۙ الْحَقَّ فَهُمْ مُّعْرِضُوْنَ ﴿٢٤﴾

امتن جو ذڪر آهي، بلڪ انهن مان گهڻا حق کي نه ٿا ڄاڻن، پوءِ اهي منهن موڙيندڙ آهن.

وَمَآ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَّسُوْلٍ اِلَّا نُوْحِيْٓ اِلَيْهِ اَنَّهٗ

۽ اسان توهان کان اڳ ڪو به رسول نه موڪليو مگر انهي ڏانهن اسان وحي موڪلي ته اسان کان

لَآ اِلٰهَ اِلَّآ اَنَا فَاعْبُدُوْنِ ﴿٢٥﴾ وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمٰنُ وَلَدًا

سواءِ ڪو به معبود نه آهي پوءِ توهان (فقط) منهنجي عبادت ڪريو. ۽ اهي چون ٿا ته رحمان پنهنجي لاءِ پٽ بنايو آهي.

سُبْحٰنَهٗ ۭ بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُوْنَ ﴿٢٦﴾ لَا يَسْبِقُوْنَهٗ بِالْقَوْلِ وَهُمْ

الله تعالیٰ انهي کان پاڪ آهي، بلڪ ملائڪ سندس مڪرم ٻانها آهن. جيڪي الله تعالیٰ جي حڪم کان اڳرائي نه ٿا ڪن ۽ اهي

بِاَمْرِهٖ يَعْمَلُوْنَ ﴿٢٧﴾ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ اَيْدِيْهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا

الله جي حڪم جي تعميل ڪن ٿا. الله تعالیٰ انهن جا اڳيان ۽ پويان احوال ڄاڻي ٿو، ۽ اهي نه ٿا

يَشْفَعُوْنَ ۙ اِلَّا لِمَنِ ارْتَضٰى وَهُمْ مِّنْ خَشْيَتِهٖ مُشْفِقُوْنَ ﴿٢٨﴾

شفاعت ڪن، مگر انهي لاءِ جنهن کي الله تعالیٰ پسند ڪيو ۽ اهي الله تعالیٰ جي خوف کان سخت ڊڄندڙ آهن.

[١] تفسير مظهري، [٢] تفسير جلالين [٣] تفسير نسفي وتفسير جامع البيان و تفسير جلالين،
[٤] تفسير مظهري. [٥] تفسير مظهري، [٦] تفسير روح المعاني

وَمَنْ يَّقُلْ مِنْهُمْ اِنِّىْۤ اِلٰهٌ مِّنْ دُوْنِهٖ فَذٰلِكَ نَجْزِيْهِ جَهَنَّمَ ؕ

۽ انهن (ملائڪن) مان جيڪو چوي ته آءٌ الله کان سواءِ معبود آهيان، پوءِ اسين ان کي جهنم جي جزا ڏينداسين،

كَذٰلِكَ نَجْزِى الظّٰلِمِيْنَ ﴿٢٩﴾ اَوَلَمْ يَرَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْۤا اَنَّ

اسين ظالمن کي اهڙي طرح جزا ڏيندا آهيون. ڇا ڪافر نه ٿا ڄاڻن ته بيشڪ

السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنٰهُمَا ؕ وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَآءِ

آسمان ۽ زمينون (پاڻ ۾ هڪ ٻئي سان) مليل هئا پوءِ اسان انهن کي هڪ ٻئي کان جدا ڪيو ۽ اسان هر جاندار

كُلَّ شَىْءٍ حَىٍّ ؕ اَفَلَا يُؤْمِنُوْنَ ﴿٣٠﴾ وَجَعَلْنَا فِى الْاَرْضِ رَوَاسِىَ

شيءِ کي پاڻي مان پيدا ڪيو، ڇا پوءِ به اهي ايمان نه ٿا آڻين ۽ اسان زمين ۾ جبل پيدا ڪيا

اَنْ تَمِيْدَ بِهِمْ وَجَعَلْنَا فِيْهَا فِجَاجًا سُبُلًا لَّعَلَّهُمْ يَهْتَدُوْنَ ﴿٣١﴾

ته متان زمين انهن کي لوڏي ۽ اسان انهي ۾ ڪشادا رستا پيدا ڪيا ته من اهي پنهنجي منزل تي پهچن.

وَجَعَلْنَا السَّمَآءَ سَقْفًا مَّحْفُوْظًا ۖۚ وَّهُمْ عَنْ اٰيٰتِهَا

۽ اسان آسمان کي محفوظ ڇت بنايو، ۽ اهي (ڪافر) رب جي نشانين کان

مُعْرِضُوْنَ ﴿٣٢﴾ وَهُوَ الَّذِىْ خَلَقَ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَ

منهن موڙيندڙ آهن. ۽ الله تعالىٰ اهو آهي جنهن رات ۽ ڏينهن ۽ سج ۽

الْقَمَرَ ؕ كُلٌّ فِىْ فَلَكٍ يَّسْبَحُوْنَ ﴿٣٣﴾ وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ مِّنْ قَبْلِكَ

چنڊ پيدا ڪيا، هر هڪ پنهنجي فلڪ (دائري) ۾ آرام سان هلن ٿا. ۽ توهان کان اڳ ڪنهن انسان کي (هن دنيا ۾)

الْخُلْدَ ؕ اَفَاۡئِنْ مِّتَّ فَهُمُ الْخٰلِدُوْنَ ﴿٣٤﴾ كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ

هميشه نه رهايو آهي، ڇا پوءِ توهان وصال ڪندا ۽ اهي (ڪافر) هميشه رهندڙ آهن. هر هڪ نفس کي موت جو

الْمَوْتِ ؕ وَنَبْلُوْكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً ؕ وَاِلَيْنَا تُرْجَعُوْنَ ﴿٣٥﴾

ذائقو چکڻو آهي، ۽ اسين توهان کي خير ۽ شر سان چڱي طرح آزمايون ٿا ۽ توهان (سڀ) اسان ڏانهن موٽايا ويندا.

له تفسير جامع البيان، ٢ه تفسير ڪبير، ٣ه تفسير المفردات (ممز ل) في غريب القرآن، ٤ه تفسير مظهري، ٥ه تفسير بيضاوي وتفسير جلالين ٦ه تفسير مظهري.

وَإِذَا رَآكَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِن يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا ۖ أَهَٰذَا

۽ توهان کي جڏهن اهي ڪافر ڏسن ٿا ته اهي توهان سان مذاق ڪن ٿا (چون ٿا) ڇا هي

الَّذِي يَذْكُرُ آلِهَتَكُمْ وَهُم بِذِكْرِ الرَّحْمَٰنِ هُمْ كَافِرُونَ ﴿٣٦﴾

اهو شخص آهي جيڪو اسان جي بتن جا عيب ڪڍي ٿو، ۽ اهي رحمٰن جي ذڪر کان انڪار ڪندڙ آهن.

خُلِقَ الْإِنسَانُ مِنْ عَجَلٍ ۚ سَأُرِيكُمْ آيَاتِي فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ ﴿٣٧﴾

انسان کي تکڙ مان پيدا ڪيو ويو، اسين جلدي توهان کي عذاب ڏيکاريندا سين پوءِ توهان تکڙ نه ڪريو.

وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣٨﴾ لَوْ يَعْلَمُ

۽ اهي چون ٿا ته وعدو (عذاب جو) ڪڏهن ايندو، جيڪڏهن توهان (رسول عربي ۽ صحابه ڪرام) سچا آهيو. جيڪڏهن اهي

الَّذِينَ كَفَرُوا حِينَ لَا يَكُفُّونَ عَن وُجُوهِهِمُ النَّارَ وَلَا

ڪافر اهو وقت ڄاڻن ها جڏهن اهي پنهنجي منهن ۽ پنهنجي پٺن تان باهه

عَن ظُهُورِهِمْ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٣٩﴾ بَلْ تَأْتِيهِم بَغْتَةً

لاهي نه سگهندا ۽ نڪي انهن جي مدد ڪئي ويندي. بلڪ انهن وٽ (عذاب) اوچتو ايندو ۽

فَتَبْهَتُهُمْ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ رَدَّهَا وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٤٠﴾ وَ

پوءِ (عذاب) انهن کي حيران ڪري ڇڏيندو، پوءِ نه ان جي موٽائڻ جي طاقت رکي سگهندا ۽ نڪي انهن مهلت ڏني ويندي

لَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا

بيشڪ توهان کان اڳين پيغمبرن تي به مذاق ڪئي وئي، پوءِ (نيٺ) انهن تي اهو عذاب

مِنْهُم مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٤١﴾ قُلْ مَن يَكْلَؤُكُم

نازل ٿيو جنهن جي اهي مذاق ڪندا هئا. رسول عربي توهان فرمايو ته رحمٰن کان سواءِ

بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ مِنَ الرَّحْمَٰنِ ۗ بَلْ هُمْ عَن ذِكْرِ رَبِّهِم مُّعْرِضُونَ ﴿٤٢﴾

ٻيو ڪير آهي جيڪو توهان جي رات ۽ ڏينهن حفاظت ڪري ٿو، بلڪ اهي پنهنجي رب جي ذڪر کان منهن موڙيندڙ آهن.

ع ٣ / ٤

له تفسير جلالين وتفسير نسفي. ٢له تفسير مظهري. (منزل ٤) ٣له تفسير نسفي وتفسير روح المعاني. ٤له تفسير جلالين

أَمْ لَهُمْ آلِهَةٌ تَمْنَعُهُم مِّن دُونِنَا ۚ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَ

ڇا انهن جا (انهن کان سواءِ) ڪي معبود آهن جيڪي انهن کي اسان کان بچائي سگهن، اهي ته پنهنجي وجود جي حفاظت

أَنفُسِهِمْ وَلَا هُم مِّنَّا يُصْحَبُونَ ﴿٤٣﴾ بَلْ مَتَّعْنَا هَٰؤُلَاءِ وَ

ڪري سگهن ٿا ۽ نه ئي اهي اسان جي عذاب کان پاڻ کي بچائي سگهن ٿا. بلڪ اسان انهن جي ۽ انهن جي وڏن

آبَاءَهُمْ حَتَّىٰ طَالَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ ۗ أَفَلَا يَرَوْنَ أَنَّا نَأْتِي الْأَرْضَ

جي عمرين جو اندازو مقرر ڪيو، ايستائين جو انهن جون عمريون وڏيون ٿيون، ڇا اهي نٿا ڏسن ته بيشڪ اسين زمين

نَنقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا ۚ أَفَهُمُ الْغَالِبُونَ ﴿٤٤﴾ قُلْ إِنَّمَا أُنذِرُكُم

کي ان جي ڪنارن کان گهٽائيندا پيا (مطلب ته رسول عربي کي فتح ڏيندا پيا) ڇا پوءِ اهي غالب آهن. رسول عربي توهان فرمايو آئون توهان کي

بِالْوَحْيِ ۚ وَلَا يَسْمَعُ الصُّمُّ الدُّعَاءَ إِذَا مَا يُنذَرُونَ ﴿٤٥﴾

وحي رباني سان ڊيڄاريان ٿو، ۽ ٻوڙا (اهي ڪافر) ڪجهه نٿا ٻڌن، جڏهن انهن کي ڊيڄاريو وڃي ٿو.

وَلَئِن مَّسَّتْهُمْ نَفْحَةٌ مِّنْ عَذَابِ رَبِّكَ لَيَقُولُنَّ يَا وَيْلَنَا إِنَّا

۽ جيڪڏهن انهن وٽ توهان جي رب جي طرفان معمولي عذاب پهچي ته اهي ضرور چوندا هاءِ افسوس بيشڪ اسين

كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿٤٦﴾ وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ

ظالم هئاسين. ۽ قيامت جي ڏينهن اسين انصاف واري ترازو رکنداسين، پوءِ ڪنهن

نَفْسٌ شَيْئًا ۖ وَإِن كَانَ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا ۗ

ماڻهوءَ تي ظلم نه ڪيو ويندو، ۽ جيڪڏهن آهر جي داڻي جيترو به عمل ڪيل هوندو ته اسين ان کي حاضر ڪنداسين

وَكَفَىٰ بِنَا حَاسِبِينَ ﴿٤٧﴾ وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَىٰ وَهَارُونَ الْفُرْقَانَ

۽ اسين حساب ڪرڻ لاءِ ڪافي آهيون. ۽ بيشڪ اسان موسىٰ ۽ هارون کي توراة عطا ڪيو

وَضِيَاءً وَذِكْرًا لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٨﴾ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم

۽ ان ۾ پرهيزگارن لاءِ روشني ۽ نصيحت هئي. اهي ماڻهو جيڪي پنهنجي رب کان اڻ ڏٺي

ا تفسير جلالين ٢ تفسير ڪماليين ٣ تفسير روح المعاني ٤ تفسير بيضاوي ٥ تفسير جامع البيان
٦ تفسير جلالين ٧ تفسير جلالين.

بِالْغَيْبِ وَهُمْ مِّنَ السَّاعَةِ مُشْفِقُونَ ﴿٤٩﴾ وَهٰذَا ذِكْرٌ

خوف ڪن ٿا ۽ اهي قيامت کان سخت[1] ڊڄندڙ آهن. ۽ هي قرآن ڪريم وڏي برڪت

مُّبٰرَكٌ اَنْزَلْنٰهُ ۗ اَفَاَنْتُمْ لَهٗ مُنْكِرُوْنَ ﴿٥٠﴾ وَلَقَدْ اٰتَيْنَآ

وارو آهي جيڪو اسان رسول عربي ﷺ تي نازل فرمايو آهي، ڇا پوءِ توهان ان جا انڪاري آهيو. ۽ بيشڪ اسان ابراهيم

اِبْرٰهِيْمَ رُشْدَهٗ مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا بِهٖ عٰلِمِيْنَ ﴿٥١﴾ اِذْ قَالَ لِاَبِيْهِ

کي اڳيان ٿيڻ کان اڳ ۾ هدايت عطا ڪئي ۽ اسان کي ان جي صلاحيت جو علم هو. جڏهن ابراهيم پنهنجي چاچي

وَقَوْمِهٖ مَا هٰذِهِ التَّمَاثِيْلُ الَّتِيْٓ اَنْتُمْ لَهَا عٰكِفُوْنَ ﴿٥٢﴾ قَالُوْا

۽ پنهنجي قوم کي چيو ته هي ڪهڙا بُت آهن جن جي توهان هميشه عبادت ڪريو ٿا. انهن چيو

وَجَدْنَآ اٰبَآءَنَا لَهَا عٰبِدِيْنَ ﴿٥٣﴾ قَالَ لَقَدْ كُنْتُمْ اَنْتُمْ

اسان پنهنجي پيءُ ڏاڏن کي انهن جي عبادت ڪندي ڏٺو. (حضرت) ابراهيم چيو بيشڪ توهان

وَاٰبَآؤُكُمْ فِيْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ﴿٥٤﴾ قَالُوْٓا اَجِئْتَنَا بِالْحَقِّ

۽ توهان جا پيءُ ڏاڏا صاف گمراهي ۾ آهيو. انهن چيو ڇا تو اسان وٽ حق آندو آهي

اَمْ اَنْتَ مِنَ اللّٰعِبِيْنَ ﴿٥٥﴾ قَالَ بَلْ رَّبُّكُمْ رَبُّ السَّمٰوٰتِ وَ

يا تون ته مذاق ڪندڙن مان آهين. ابراهيم چيو بلڪ توهان جو رب، آسمانن ۽ زمين جو

الْاَرْضِ الَّذِيْ فَطَرَهُنَّ ۖ وَاَنَا عَلٰي ذٰلِكُمْ مِّنَ الشّٰهِدِيْنَ ﴿٥٦﴾

رب آهي جنهن انهن کي پيدا ڪيو آهي، ۽ آئون ان ڳالهه جي شاهدي ڏيندڙ آهيان.

وَتَاللّٰهِ لَاَكِيْدَنَّ اَصْنَامَكُمْ بَعْدَ اَنْ تُوَلُّوْا مُدْبِرِيْنَ ﴿٥٧﴾

۽ مون کي الله جو قسم آهي ته آئون توهان جي بُتن لاءِ توهان جي وڃڻ کان پوءِ ضرور منصوبه بندي ڪندس.

فَجَعَلَهُمْ جُذٰذًا اِلَّا كَبِيْرًا لَّهُمْ لَعَلَّهُمْ اِلَيْهِ يَرْجِعُوْنَ ﴿٥٨﴾

پوءِ ابراهيم وڏي بُت کان سواءِ ٻين بُتن کي ٽڪر[2] ٽڪرا ڪيو ته متان اهي وڏي بُت ڏانهن موٽن.

[1] تفسير بيضاوي [2] تفسير نسفي وتفسير بيضاوي [3] تفسير جلالين وتفسير روح المعاني وتفسير ابن عباس [4] تفسير ابن عباس [5] تفسير خمالوين.

قَالُوْا مَنْ فَعَلَ هٰذَا بِاٰلِهَتِنَآ اِنَّهٗ لَمِنَ الظّٰلِمِيْنَ ﴿٥٩﴾ قَالُوْا

انهن چيو ته ڪم اسان جي معبودن سان ڪنهن ڪيو آهي، بيشڪ اهو ظالمن مان آهي. ڪن چيو

سَمِعْنَا فَتًى يَّذْكُرُهُمْ يُقَالُ لَهٗٓ اِبْرٰهِيْمُ ﴿٦٠﴾ قَالُوْا

اسان ٻڌو هو ته هڪ نوجوان انهن کي گهٽ وڌ ڳالهائيندو هو، ان کي ابراهيم چيو وڃي ٿو. انهن چيو

فَاْتُوْا بِهٖ عَلٰٓى اَعْيُنِ النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُوْنَ ﴿٦١﴾

پوءِ ان کي ماڻهن جي روبرو آڻيو ته مَن اُهي گواهي ڏين.

قَالُوْٓا ءَاَنْتَ فَعَلْتَ هٰذَا بِاٰلِهَتِنَا يٰٓاِبْرٰهِيْمُ ﴿٦٢﴾ قَالَ بَلْ

ماڻهن چيو (اي ابراهيم) ڇا تو پاڻ اسان جي معبودن سان هي ڪم ڪيو آهي. ابراهيم چيو بلڪ اهو ڪم

فَعَلَهٗ ۖ كَبِيْرُهُمْ هٰذَا فَسْـَٔلُوْهُمْ اِنْ كَانُوْا يَنْطِقُوْنَ ﴿٦٣﴾

انهن سان سندن هن وڏي (بت) ڪيو آهي، پوءِ توهان انهن کان پڇو، جيڪڏهن اهي ڳالهائي سگهن ٿا.

فَرَجَعُوْٓا اِلٰٓى اَنْفُسِهِمْ فَقَالُوْٓا اِنَّكُمْ اَنْتُمُ الظّٰلِمُوْنَ ﴿٦٤﴾ ثُمَّ

پوءِ اُهي پاڻ سمجهي ويا پوءِ اهي (پنهنجو پاڻ کي) چوڻ لڳا ته بيشڪ توهان ئي ظالم آهيو. ان کان پوءِ

نُكِسُوْا عَلٰى رُءُوْسِهِمْ ۚ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا هٰٓؤُلَآءِ

انهيءَ ڳالهه تان ڦري ويا. (۽ چوڻ لڳا) بيشڪ توکي (اي ابراهيم) معلوم آهي ته اهي

يَنْطِقُوْنَ ﴿٦٥﴾ قَالَ اَفَتَعْبُدُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ مَا لَا

ڳالهائي نه ٿا سگهن. ابراهيم چيو ڇا توهان الله کان سواءِ انهن (بتن) جي عبادت ڪريو ٿا جيڪي

يَنْفَعُكُمْ شَيْـًٔا وَّلَا يَضُرُّكُمْ ﴿٦٦﴾ اُفٍّ لَّكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُوْنَ

توهان کي ڪو نفعو يا ڪو نقصان نه ٿا پهچائي سگهن. توهان کي حيف هجي، ۽ انهن سڀني تي جن جي توهان الله تعالى

مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ ۭ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ ﴿٦٧﴾ قَالُوْا حَرِّقُوْهُ وَانْصُرُوْٓا

کان سواءِ (بتن جي) عبادت ڪريو ٿا، ڇا پوءِ توهان نه ٿا سمجهو. انهن چيو ابراهيم کي باهه ۾ ساڙيو ۽ توهان ڌڻن

الٰهَتَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ فٰعِلِيْنَ ﴿٦٨﴾ قُلْنَا يٰنَارُ كُوْنِيْ بَرْدًا وَّ

پنهنجي معبودن جي جيكڏهن توهان اينئن كندڙ آهيو. اسان فرمايو اي باهه، تون ٿڌي ۽ ٿي وڃ ۽ تون

سَلٰمًا عَلٰٓى اِبْرٰهِيْمَ ﴿٦٩﴾ وَاَرَادُوْا بِهٖ كَيْدًا فَجَعَلْنٰهُمُ

ابراهيم تي سلامتي كر ۽ انهن ابراهيم لاءِ برائي چاهي ٿي، پوءِ اسان انهن كي

الْاَخْسَرِيْنَ ﴿٧٠﴾ وَنَجَّيْنٰهُ وَلُوْطًا اِلَى الْاَرْضِ الَّتِيْ

ناكام بنايو ۽ اسان اُن كي ۽ لوط كي ان زمين (شام) ڏانهن نجات ڏني جنهن ۾

بٰرَكْنَا فِيْهَا لِلْعٰلَمِيْنَ ﴿٧١﴾ وَوَهَبْنَا لَهٗٓ اِسْحٰقَ ؕ وَ

اسان جهان وارن لاءِ بركت پيدا كئي ۽ اسان ابراهيم كي اسحاق (پٽ) عطا كيو ۽

يَعْقُوْبَ نَافِلَةً ؕ وَكُلًّا جَعَلْنَا صٰلِحِيْنَ ﴿٧٢﴾

يعقوب (پوٽو) زياده كري عطا كيو ۽ سڀني كي اسان صالح بنايو.

وَجَعَلْنٰهُمْ اَئِمَّةً يَّهْدُوْنَ بِاَمْرِنَا وَاَوْحَيْنَآ اِلَيْهِمْ فِعْلَ

۽ اُنهن كي پيشوا بنايو، اهي اسان جي حكم مطابق ماڻهن كي هدايت كندا هئا ۽ اسان انهن ڏانهن

الْخَيْرٰتِ وَاِقَامَ الصَّلٰوةِ وَاِيْتَآءَ الزَّكٰوةِ ۚ وَكَانُوْا لَنَا

چڱن كمن جي ۽ نماز پڙهڻ جي ۽ زكوٰة ڏيڻ جي وحي موكلي، ۽ (اهي) اسان جي عبادت

عٰبِدِيْنَ ﴿٧٣﴾ وَلُوْطًا اٰتَيْنٰهُ حُكْمًا وَّعِلْمًا وَّنَجَّيْنٰهُ مِنَ الْقَرْيَةِ

كندا هئا ۽ لوط كي اسان حكمت ۽ علم عطا كيو ۽ اسان اُن كي اُن ڳوٺ مان نجات ڏني

الَّتِيْ كَانَتْ تَّعْمَلُ الْخَبٰٓئِثَ ؕ اِنَّهُمْ كَانُوْا قَوْمَ سَوْءٍ فٰسِقِيْنَ ﴿٧٤﴾

جيكي برايون كندا هئا، بيشك اها قوم برائي كندڙ گنهگار هئي.

وَاَدْخَلْنٰهُ فِيْ رَحْمَتِنَا ؕ اِنَّهٗ مِنَ الصّٰلِحِيْنَ ﴿٧٥﴾ وَنُوْحًا اِذْ

۽ اسان لوط كي پنهنجي رحمت ۾ داخل كيو، بيشك اهو صالحن مان هو ۽ نوح كي اسان حكمت ۽ علم عطا كيو

ك تفسير مظهري و تفسير جلالين. ك تفسير مظهري.

نَادٰى مِنْ قَبْلُ فَاسْتَجَبْنَا لَهٗ فَنَجَّيْنٰهُ وَاَهْلَهٗ مِنَ الْكَرْبِ

انهيءَ کان اڳ ۾ نوح پنهنجي رب کي پڪاريو، پوءِ اسان ان جي دعا قبول ڪئي پوءِ اسان ان کي ۽ سندس اهل کي سختي کان

الْعَظِيْمِ ﴿٧٦﴾ وَنَصَرْنٰهُ مِنَ الْقَوْمِ الَّذِيْنَ كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَا ط

نجات ڏني. ۽ جنهن قوم اسان جي آيتن کي ڪوڙو سمجهو (انهن جي مقابلي ۾) اسان نوح جي مدد ڪئي،

اِنَّهُمْ كَانُوْا قَوْمَ سَوْءٍ فَاَغْرَقْنٰهُمْ اَجْمَعِيْنَ ﴿٧٧﴾ وَدَاوٗدَ وَ

بيشڪ اهي خراب ماڻهو هئا، پوءِ اسان انهن سڀني کي غرق ڪيو. ۽ توهان داؤد ۽

سُلَيْمٰنَ اِذْ يَحْكُمٰنِ فِي الْحَرْثِ اِذْ نَفَشَتْ فِيْهِ غَنَمُ

سليمان جو ذڪر ڪريو جنهن وقت اهي هڪ پوک بابت فيصلو ڪري رهيا هئا، جنهن پوک ۾ هڪ قوم جي ٻڪرين

الْقَوْمِ ج وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ شٰهِدِيْنَ ﴿٧٨﴾ فَفَهَّمْنٰهَا سُلَيْمٰنَ ج

رات جي[1] وقت پيل ڪئي، ۽ اسين انهن جي فيصلي وقت موجود هئاسين. پوءِ اسان (صحيح فيصلو) سليمان کي سمجهايو،

وَكُلًّا اٰتَيْنَا حُكْمًا وَّعِلْمًا ز وَّسَخَّرْنَا مَعَ دَاوٗدَ الْجِبَالَ

۽ ٻنهي کي اسان حڪمت ۽ علم عطا ڪيو، ۽ اسان داؤد لاءِ جبل ۽ پکي مسخر بنايا جيڪي

يُسَبِّحْنَ وَالطَّيْرَ ط وَكُنَّا فٰعِلِيْنَ ﴿٧٩﴾ وَعَلَّمْنٰهُ صَنْعَةَ

تسبيح پڙهندا هئا، ۽ اهي اسان جا ڪم هئا. ۽ اسان داؤد کي توهان جي لاءِ زره ٺاهڻ

لَبُوْسٍ لَّكُمْ لِتُحْصِنَكُمْ مِّنْ بَاْسِكُمْ ج فَهَلْ اَنْتُمْ

جو هنر سيکاريو، ان لاءِ ته توهان کي اهي (زرهون) حملي کان بچائن، ته ڇا پوءِ توهان (احسان ۾)

شٰكِرُوْنَ ﴿٨٠﴾ وَلِسُلَيْمٰنَ الرِّيْحَ عَاصِفَةً تَجْرِيْ بِاَمْرِهٖٓ

شڪرگذار ٿيندا. ۽ اسان تيز هوا کي سليمان لاءِ مسخر بنايو جيڪا سندس حڪم سان

اِلَى الْاَرْضِ الَّتِيْ بٰرَكْنَا فِيْهَا ط وَكُنَّا بِكُلِّ شَيْءٍ عٰلِمِيْنَ ﴿٨١﴾

ان زمين ڏانهن هلندي هئي جنهن ۾ اسان برڪت رکي آهي، ۽ اسان هر شيءِ کي چڱي طرح ڄاڻندڙ آهيون.

[1] تفسير بيضاوي و تفسير مظهري.

وَمِنَ الشَّيٰطِيْنِ مَنْ يَّغُوْصُوْنَ لَهٗ وَيَعْمَلُوْنَ عَمَلًا

۽ ڪجھ جن اهڙا هئا جيڪي سليمان لاءِ ٽٻيون هڻي (موتي) ڪڍندا هئا ۽ ڪي جن ان کان سواءِ ٻيا

دُوْنَ ذٰلِكَ ۚ وَكُنَّا لَهُمْ حٰفِظِيْنَ ﴿٨٢﴾ وَاَيُّوْبَ اِذْ نَادٰى

ڪم ڪندا هئا، ۽ اسين انهن لاءِ محافظ هئاسين. ۽ تون ايوب جو ذڪر ڪر جڏهن وقت اُن

رَبَّهٗٓ اَنِّيْ مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَاَنْتَ اَرْحَمُ الرّٰحِمِيْنَ ﴿٨٣﴾

پنهنجي رب کي پڪاريو ته بيشڪ مون کي سخت تڪليف پهتي آهي ۽ تون ارحم الراحمين آهين.

فَاسْتَجَبْنَا لَهٗ فَكَشَفْنَا مَا بِهٖ مِنْ ضُرٍّ وَّاٰتَيْنٰهُ اَهْلَهٗ

پوءِ اسان ايوب جي دعا قبول ڪئي، پوءِ اسان سندس جيڪا به تڪليف هئي سا دور ڪئي ۽ اسان ان کي سندس ٻار ٻچا

وَمِثْلَهُمْ مَّعَهُمْ رَحْمَةً مِّنْ عِنْدِنَا وَذِكْرٰى لِلْعٰبِدِيْنَ ﴿٨٤﴾

عطا ڪيا ۽ ايترا ٻيا به عطا ڪيا، اها اسان جي طرفان رحمت هئي ۽ اها نصيحت هئي عبادت ڪندڙن لاءِ.

وَاِسْمٰعِيْلَ وَاِدْرِيْسَ وَذَا الْكِفْلِ ۖ كُلٌّ مِّنَ الصّٰبِرِيْنَ ﴿٨٥﴾

۽ تون اسماعيل ۽ ادريس ۽ ذوالڪفل جو ذڪر ڪر، اهي سڀئي صبر ڪندڙن مان هئا.

وَاَدْخَلْنٰهُمْ فِيْ رَحْمَتِنَا ۖ اِنَّهُمْ مِّنَ الصّٰلِحِيْنَ ﴿٨٦﴾ وَ

۽ اسان انهن کي پنهنجي رحمت ۾ داخل ڪيو. بيشڪ اهي صالحن مان هئا. ۽ تون

ذَا النُّوْنِ اِذْ ذَّهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ اَنْ لَّنْ نَّقْدِرَ عَلَيْهِ

يونس جو ذڪر ڪر، جڏهن ڪاوڙجي هليو ويو ته ان کي يقين هو ته اسين سندس مٿان ڪا به تنگي نه ڪنداسين

فَنَادٰى فِى الظُّلُمٰتِ اَنْ لَّآ اِلٰهَ اِلَّآ اَنْتَ سُبْحٰنَكَ ۖ اِنِّيْ

پوءِ اُن اسان کي اونداهين ۾ پڪاريو ته تو کانسواءِ ڪو به معبود ناهي، تون نهايت پاڪ آهين، بيشڪ آءٌ ئي

كُنْتُ مِنَ الظّٰلِمِيْنَ ﴿٨٧﴾ فَاسْتَجَبْنَا لَهٗ ۙ وَنَجَّيْنٰهُ مِنَ

ظالمن مان آهيان. پوءِ اسان اُن جي دعا قبول ڪئي ۽ اسان اُن کي غم مان

ل تفسير مظهري، ت تفسير جلالين، ت تفسير جامع البيان، ت تفسير نسفي، ت تفسير ابن عباس ۽ تفسير مظهري، ت تفسير مظهري.

الْغَمِّ ؕ وَ كَذٰلِكَ نُـْۨجِي الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿۸۸﴾ وَ زَكَرِيَّآ اِذْ

نجات ڏني، ۽ اهڙيءَ طرح اسين مومنن کي نجات ڏيون ٿا ۽ ۽ توهان زڪريا جو ذڪر ڪريو جنهن وقت

نَادٰى رَبَّهٗ رَبِّ لَا تَذَرْنِيْ فَرْدًا وَّ اَنْتَ خَيْرُ

اُن پنهنجي رب کي پڪاريو ته اي منهنجا رب تون مون کي (اولاد کان سواءِ) اڪيلو ڪري نه ڇڏ ۽ تون بهترين

الْوٰرِثِيْنَ ﴿۸۹﴾ فَاسْتَجَبْنَا لَهٗ ؗ وَ وَهَبْنَا لَهٗ يَحْيٰى وَ اَصْلَحْنَا

وارث آهين. پوءِ اسان سندس اها دعا قبول ڪئي ۽ ان کي يحيٰي (عليه السلام) عطا ڪيو ۽ اسان ان جي گهرواريءَ ۾

لَهٗ زَوْجَهٗ ؕ اِنَّهُمْ كَانُوْا يُسٰرِعُوْنَ فِي الْخَيْرٰتِ وَ

صلاحيت پيدا ڪئي، بيشڪ اهي سڀئي چڱاين ۾ تڪڙ ڪندا هئا ۽

يَدْعُوْنَنَا رَغَبًا وَّ رَهَبًا ؕ وَ كَانُوْا لَنَا خٰشِعِيْنَ ﴿۹۰﴾

اسان کي رغبت ۽ خوف سان پڪاريندا هئا، ۽ اهي اسان کان خوف ڪندڙ هئا.

وَ الَّتِيْۤ اَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيْهَا مِنْ رُّوْحِنَا وَ

۽ توهان مريم جو ذڪر ڪريو جيڪا پاڪدامن هئي، پوءِ اسان ان ۾ پنهنجو روح ڦوڪيو ۽

جَعَلْنٰهَا وَ ابْنَهَاۤ اٰيَةً لِّلْعٰلَمِيْنَ ﴿۹۱﴾ اِنَّ هٰذِهٖۤ اُمَّتُكُمْ

اسان اُن کي ۽ اُن جي پٽ (عيسىٰ) کي جهان وارن لاءِ نشاني بنايو. بيشڪ توهان جو هي دين

اُمَّةً وَّاحِدَةً ۖؗ وَّ اَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوْنِ ﴿۹۲﴾ وَ تَقَطَّعُوْۤا

هڪڙو دين آهي. ۽ آءٌ توهان جو هڪ رب آهيان پوءِ توهان فقط منهنجي عبادت ڪريو. ۽ انهن (يهودين) دين کي

اَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ ؕ كُلٌّ اِلَيْنَا رٰجِعُوْنَ ﴿۹۳﴾ فَمَنْ يَّعْمَلْ

ٽڪر ٽڪر ڪري ڇڏيو، سڀئي اسان ڏانهن موٽندڙ آهن. پوءِ جيڪو ماڻهو نيڪ

مِنَ الصّٰلِحٰتِ وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهٖ ۚ

عمل ڪري ته ۽ اهو مومن آهي، پوءِ سندس عمل رائيگان نه ويندو.

ع ٦

له تفسير جامع البيان. ڪه تفسير جلالين. ڪه ۽ ڪه تفسير مظهري.

وَإِنَّا لَهُ كَاتِبُونَ ﴿٩٤﴾ وَحَرَامٌ عَلَىٰ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا أَنَّهُمْ

۽ بيشڪ اسين سندس عمل لکندڙ آهيون. ۽ جن ڳوٺاڻن کي اسان هلاڪ ڪيو انهن لاءِ ناممڪن آهي جو تحقيق اهي

لَا يَرْجِعُونَ ﴿٩٥﴾ حَتَّىٰ إِذَا فُتِحَتْ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ وَ

وري موٽي اچن. ايستائين جو جڏهن ياجوج ۽ ماجوج (جي قبيلن جا لاڪ) کوليا ويندا ۽

هُمْ مِنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ ﴿٩٦﴾ وَاقْتَرَبَ الْوَعْدُ

اهي هر بلنديءَ کان (هيٺ ڏانهن) فورًا ڊڪندا ويندا. ۽ سچو وعدو (قيامت جو) ويجهو

الْحَقُّ فَإِذَا هِيَ شَاخِصَةٌ أَبْصَارُ الَّذِينَ كَفَرُوا

آهي پوءِ ان وقت ڪافرن جون اکيون ڦاٽي ويندڙيون،

يَا وَيْلَنَا قَدْ كُنَّا فِي غَفْلَةٍ مِنْ هَٰذَا بَلْ كُنَّا

(اهي چوندا) هاءِ افسوس بيشڪ اسين (دنيا ۾) انهيءَ کان بي خبر هئاسين بلڪ اسين

ظَالِمِينَ ﴿٩٧﴾ إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ

ته ظالم هئاسين. بيشڪ توهان الله تعالىٰ کان سواءِ جن بتن جي عبادت ڪندا هئا

حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنْتُمْ لَهَا وَارِدُونَ ﴿٩٨﴾ لَوْ كَانَ هَٰؤُلَاءِ

اهي سڀ جهنم جو ٻارڻ ٿيندا، توهان ان دوزخ ۾ ڪرندڙ آهيو. جيڪڏهن اهي بت

آلِهَةً مَا وَرَدُوهَا وَكُلٌّ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٩٩﴾ لَهُمْ

معبود هجن ها ته دوزخ ۾ نه ڪرن ها، ۽ سڀئي (ڪافر ۽ بت) دوزخ ۾ هميشه رهندا. انهن جون

فِيهَا زَفِيرٌ وَهُمْ فِيهَا لَا يَسْمَعُونَ ﴿١٠٠﴾ إِنَّ الَّذِينَ

جهنم ۾ دانهون هونديون ۽ اهي انهيءَ ۾ ٻڌي نه سگهندا. بيشڪ جن ماڻهن لاءِ

سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنَىٰ أُولَٰئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ ﴿١٠١﴾

اسان جي طرفان ڀلائي لکجي وئي آهي، اهي جهنم کان گهڻو پري هوندا.

ڪ تفسير مظهري. ڪ المفردات في غريب القرآن. (منزل ۴) ڪ تفسير بيضاوي. ڪ تفسير جلالين و تفسير النسفي.

لَا يَسْمَعُوْنَ حَسِيْسَهَا ۚ وَهُمْ فِيْ مَا اشْتَهَتْ اَنْفُسُهُمْ

اُهي ان جو پُڙلاءُ بہ نہ ٻڌندا، ۽ اهي پنهنجي پسنديده نعمتن ۾

خٰلِدُوْنَ ﴿١٠٢﴾ لَا يَحْزُنُهُمُ الْفَزَعُ الْاَكْبَرُ وَتَتَلَقّٰهُمُ

هميشه رهندا. انهن کي وڏو ڌماڪو (اسرافيل جي ڦوڪ) بہ پريشان نہ ڪندو ۽ ملائڪ

الْمَلٰٓئِكَةُ ؕ هٰذَا يَوْمُكُمُ الَّذِيْ كُنْتُمْ تُوْعَدُوْنَ ﴿١٠٣﴾

سندن استقبال ڪندا، هي اهو ڏينهن آهي جنهن جو توهان کي وعدو ڏنو ويو هو.

يَوْمَ نَطْوِي السَّمَآءَ كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ ؕ كَمَا

ان ڏينهن اسين آسمان کي اهڙي طرح ويڙهينداسين جيئن ڪاغذ کي ڪتاب ۾ ويڙهيو ويندو آهي، جيئن

بَدَاْنَآ اَوَّلَ خَلْقٍ نُّعِيْدُهٗ ؕ وَعْدًا عَلَيْنَا ؕ اِنَّا كُنَّا

اسان پهريئن دفعي ان کي پيدا ڪيو اهڙي طرح اسين ان کي موٽائينداسين، اسان جو اهو وعدو آهي، بيشڪ اسين

فٰعِلِيْنَ ﴿١٠٤﴾ وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُوْرِ مِنْ بَعْدِ الذِّكْرِ

ائين ڪندڙ آهيون. ۽ بيشڪ اسان زَبُوْرَ ۾ ذڪر کان پوءِ لکيو آهي تہ

اَنَّ الْاَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصّٰلِحُوْنَ ﴿١٠٥﴾ اِنَّ فِيْ

بيشڪ زمين جا وارث منهنجا صالح ٻانها ٿيندا. بيشڪ قرآن ڪريم

هٰذَا لَبَلٰغًا لِّقَوْمٍ عٰبِدِيْنَ ﴿١٠٦﴾ وَمَآ اَرْسَلْنٰكَ اِلَّا

امت محمديه لاءِ ڪافي آهي. ۽ نہ موڪليو اسان توهان کي اي رسُول عربي مگر

رَحْمَةً لِّلْعٰلَمِيْنَ ﴿١٠٧﴾ قُلْ اِنَّمَا يُوْحٰٓى اِلَيَّ اَنَّمَآ اِلٰهُكُمْ

سڀني جهانن لاءِ رحمت ڪري. توهان فرمايو مون ڏانهن وحي موڪلي وئي آهي تہ توهان جو معبود

اِلٰهٌ وَّاحِدٌ ۚ فَهَلْ اَنْتُمْ مُّسْلِمُوْنَ ﴿١٠٨﴾ فَاِنْ تَوَلَّوْا

فقط هڪ الله آهي، پوءِ ڇا توهان سمورا مسلمان ٿيو ٿا؟ پوءِ جيڪڏهن اهي منهن موڙين

(منزل ٤)

له تفسير النسفي. ٢ه تفسير جلالين وتفسير نسفي. ٣ه تفسير ڪبير، علامه رازي وتفسير نسفي وتفسير ابن عباس وتفسير روح المعاني. ٤ه تفسير نسفي. ٥ه تفسير بيضاوي. ٦ه تفسير ابن عباس. ٧ه تفسير نسفي.

فَقُلْ اٰذَنْتُكُمْ عَلٰى سَوَآءٍ ؕ وَاِنْ اَدْرِیْۤ اَقَرِیْبٌ اَمْ

پوءِ توهان فرمايو مون توهان کي (ساڳي) اعلان ڪري ڇڏيو آهي، ۽ آءٌ نٿو ڄاڻان ته جيڪو توهان سان انجام ڪيو ويو آهي (قيامت) ويجهي آهي

بَعِیْدٌ مَّا تُوْعَدُوْنَ ﴿۱۰۹﴾ اِنَّهٗ یَعْلَمُ الْجَهْرَ مِنَ الْقَوْلِ

يا پري آهي جنهن جو توهان کي وعدو ڏنو ويو آهي. بيشڪ الله تعاليٰ ظاهري ڳالهه کي ڄاڻي ٿو

وَیَعْلَمُ مَا تَكْتُمُوْنَ ﴿۱۱۰﴾ وَاِنْ اَدْرِیْ لَعَلَّهٗ فِتْنَةٌ

۽ اهي ڳالهيون به ڄاڻي ٿو جيڪي توهان (دل ۾) لڪايو ٿا ۽ آءٌ پنهنجي انداز سان نٿو ڄاڻان ته متان اها

لَّكُمْ وَمَتَاعٌ اِلٰى حِیْنٍ ﴿۱۱۱﴾ قٰلَ رَبِّ احْكُمْ بِالْحَقِّ ؕ

توهان لاءِ آزمائش ۽ ڪجهه وقت جو سامان هجي. رسول عربي عرض ڪيو اي منهنجا رب تون حق سان فيصلو ڪر،

وَرَبُّنَا الرَّحْمٰنُ الْمُسْتَعَانُ عَلٰى مَا تَصِفُوْنَ ﴿۱۱۲﴾ ع

۽ اسان جو رب رحمان آهي جنهن جي مدد گهرجي ٿي، انهن ڳالهين لاءِ جيڪي توهان چئو ٿا.

﴿ اٰیَاتُهَا ٧٨ ﴾ (٢٢) سُوْرَةُ الْحَجِّ مَدَنِیَّةٌ (١٠٣) ﴿ رُكُوْعَاتُهَا ١٠ ﴾

سورة حج مدينه منوره ۾ نازل ٿي آهي، انهي ۾ ١٠ رڪوع ۽ ٧٨ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

الله تعاليٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو، جيڪو نهايت مهربان ۽ ٻاجهارو آهي

یٰۤاَیُّهَا النَّاسُ اتَّقُوْا رَبَّكُمْ ۚ اِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَیْءٌ عَظِیْمٌ ﴿۱﴾

اي انسانو توهان پنهنجي رب کان ڊڄو، بيشڪ قيامت جو زلزلو تمام وڏي شيءِ آهي.

یَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّاۤ اَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ

ان ڏينهن توهان ڏسندا ته هر کير پيارينديءَ پنهنجي کير پيارينديءَ کي وساري ڇڏيندي ۽ هر حامله

ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكٰرٰى وَمَا هُمْ بِسُكٰرٰى

پنهنجي حمل کي ضايع ڪري ڇڏيندي ۽ توهان ماڻهن کي ڏسندا ته نشي ۾ آهن ۽ (في الحقيقت) اهي نشي ۾ نه هوندا

ك المفردات في غريب القرآن. ك تفسير بيضاوي. ك تفسير نسفي. ك تفسير بيضاوي.

وَلٰكِنَّ عَذَابَ اللّٰهِ شَدِيْدٌ ﴿٢﴾ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُّجَادِلُ فِي

پر الله تعالیٰ جو عذاب نهايت سخت هوندو. ۽ ڪجهه ماڻهو اهڙا آهن جيڪي الله تعالیٰ جي ذات اقدس

اللّٰهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَّيَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطٰنٍ مَّرِيْدٍ ﴿٣﴾ كُتِبَ عَلَيْهِ اَنَّهٗ

بابت بغير معلومات جي اختلاف ڪن ٿا ۽ هر تڪبر ڪندڙ شيطان جي تابعداري ڪن ٿا. شيطان لاءِ فيصلو ڪيو ويو آهي

مَنْ تَوَلَّاهُ فَاَنَّهٗ يُضِلُّهٗ وَيَهْدِيْهِ اِلٰى عَذَابِ السَّعِيْرِ ﴿٤﴾

جيڪو ماڻهو ان سان دوستي رکندو ته يقيناً اهو ان کي گمراهه ڪندو ۽ ان کي جهنم جي عذاب جو رستو ڏيکاريندو.

يٰٓاَيُّهَا النَّاسُ اِنْ كُنْتُمْ فِيْ رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَاِنَّا خَلَقْنٰكُمْ مِّنْ

اي انسانو! جيڪڏهن توهان کي قيامت جي ڏينهن ۾ شڪ آهي، پوءِ بيشڪ اسان توهان کي مٽي مان

تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِنْ مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ

پيدا ڪيو، ان کان پوءِ هڪ قطري مان، ان کان پوءِ رت جي ڏڳ مان، ان کان پوءِ گوشت جي ٻوٽي مان ڪن مڪمل جي خلقت

وَّغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ ؕ وَنُقِرُّ فِي الْاَرْحَامِ مَا نَشَآءُ اِلٰٓى

مڪمل ٿي ۽ ڪن جي خلقت نامڪمل ڪري ٿي، ان لاءِ اسين توهان لاءِ (پنهنجي نشانيون) ظاهر ڪريون ۽ اسين ماءُ جي پيٽ ۾ رکون ٿا جيستائين چاهيون

اَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوْٓا اَشُدَّكُمْ ۚ وَمِنْكُمْ

هڪ مقرر وقت تائين، ان کان پوءِ اسين توهان کي ٻار بڻايون ٿا، ان کان پوءِ توهان پنهنجي جواني کي پهچو ٿا، ۽ توهان مان

مَّنْ يُّتَوَفّٰى وَمِنْكُمْ مَّنْ يُّرَدُّ اِلٰٓى اَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ

ڪي فوت ٿي وڃن ٿا ۽ توهان مان ڪي نهايت پيرسن ٿي ڪم عقل ٿين ٿا، جو معلومات حاصل ٿيڻ کان

مِنْۢ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا ؕ وَتَرَى الْاَرْضَ هَامِدَةً فَاِذَآ اَنْزَلْنَا

پوءِ به ڪجهه شيءِ جو علم نه ٿا رکن، ۽ توهان زمين کي سُڪل ڏسو ٿا پوءِ اسين ان جي مٿان

عَلَيْهَا الْمَآءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَاَنْۢبَتَتْ مِنْ كُلِّ زَوْجٍۢ بَهِيْجٍ ﴿٥﴾

برسات وسايون ٿا ته اها زمين تازي ٿي ٿي ۽ (اها زمين) هر قسم جي رونق پيدا ڪري ٿي.

(منزل ٤)

ك تفسير جلالين وجامع البيان. ك تفسير نسفي. ك تفسير تنوير المقباس. ك مفاتيح الغيب المشتهر بالتفسير الكبير للعلامه رازي.
ك لغات القرآن للعلامه محمد حسن جان مجددي. ك تفسير بيضاوي.

ذٰلِكَ بِاَنَّ اللّٰهَ هُوَ الْحَقُّ وَاَنَّهٗ يُحْيِ الْمَوْتٰى وَاَنَّهٗ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ

اهو انهيءَ سببان ته بيشڪ الله اهو ئي سچو رب آهي ۽ بيشڪ اهو مئلن کي جياري ٿو ۽ بيشڪ اهو هر شيءِ تي

قَدِيْرٌۙ ﴿٦﴾ وَّاَنَّ السَّاعَةَ اٰتِيَةٌ لَّا رَيْبَ فِيْهَاۙ وَاَنَّ اللّٰهَ يَبْعَثُ مَنْ

قادر آهي. ۽ بيشڪ قيامت ايندڙ آهي اُن ۾ ڪو به شڪ ناهي ۽ بيشڪ الله تعاليٰ قبرن وارن کي

فِي الْقُبُوْرِ ﴿٧﴾ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُّجَادِلُ فِي اللّٰهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَّلَا هُدًى

اُٿاريندو. ۽ ڪجهه ماڻهو اهڙا آهن جيڪي علم ۽ هدايت ۽ وحي کان سواءِ به الله تعاليٰ جي ذات اقدس

وَّلَا كِتٰبٍ مُّنِيْرٍۙ ﴿٨﴾ ثَانِيَ عِطْفِهٖ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِؕ لَهٗ فِي

۾ اختلاف ڪن ٿا، اهي رسول عربي ۽ قرآن ڪريم کان ڪنڌ موڙين ٿا ان لاءِ ته الله جي راهه کان گمراهه ڪن، اُن لاءِ

الدُّنْيَا خِزْيٌ وَّنُذِيْقُهٗ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عَذَابَ الْحَرِيْقِ ﴿٩﴾ ذٰلِكَ بِمَا

دنيا ۾ خواري آهي ۽ قيامت جي ڏينهن اسين اُن کي جهنم جو عذاب چکائينداسين. اهو بدلو آهي

قَدَّمَتْ يَدٰكَ وَاَنَّ اللّٰهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيْدِ ﴿١٠﴾ وَمِنَ النَّاسِ

ع ١٠ / ٨

انهيءَ عمل جو جيڪو اُن دنيا ۾ ڪيو هو، ۽ بيشڪ الله تعاليٰ ٻانهن تي ظلم ڪندڙ ناهي. ۽ ڪي ماڻهو اهڙا آهن جيڪي

مَنْ يَّعْبُدُ اللّٰهَ عَلٰى حَرْفٍۚ فَاِنْ اَصَابَهٗ خَيْرُ اِطْمَاَنَّ بِهٖۚ وَاِنْ

ٻي دليءَ سان الله تعاليٰ جي عبادت ڪن ٿا، پوءِ جيڪڏهن انهن کي خير پهچي ٿو ته اُن تي مطمئن ٿين ٿا، ۽ جيڪڏهن

اَصَابَتْهُ فِتْنَةُ انْقَلَبَ عَلٰى وَجْهِهٖۚ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةَؕ

انهن کي آزمائش پهچي ٿي ته اُهي ڪفر ڏانهن موٽن ٿا. اُنهن دنيا ۽ آخرت ۾ نقصان ڪاڏو ۽

ذٰلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِيْنُ ﴿١١﴾ يَدْعُوْا مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ مَا لَا يَضُرُّهٗ

اهو ئي صاف نقصان آهي. اهي الله تعاليٰ کان سواءِ (بتن جي) عبادت ڪن ٿا جيڪي انهن کي نفعو

وَمَا لَا يَنْفَعُهٗؕ ذٰلِكَ هُوَ الضَّلٰلُ الْبَعِيْدُ ﴿١٢﴾ يَدْعُوْا لَمَنْ

۽ نقصان پهچائي نه ٿا سگهن. اِها ئي ڇڙي جي گمراهي آهي. اِهي اُنهن بتن جي عبادت ڪن ٿا

له تفسير ڪبير علامه رازي. ٢ه تفسير ابن عباس. ٣ه تفسير روح البيان و (منزل ٤) تفسير جلالين و تفسير نسفي. ٤ه تفسير نسفي.

٥ه تفسير جلالين و تفسير ابن عباس.

ضَرُّهٗٓ اَقْرَبُ مِنْ نَّفْعِهٖ ؕ لَبِئْسَ الْمَوْلٰى وَلَبِئْسَ الْعَشِيْرُ ﴿١٣﴾ اِنَّ

جن مان نفعي کان وڌيڪ نقصان جو انديشو آهي. سندن دوستي ۽ رفاقت نهايت خراب آهي ، بيشڪ

اللّٰهَ يُدْخِلُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ

الله تعالىٰ نيڪ مؤمنن کي باغن ۾ داخل ڪندو جنهن جي هيٺان نهرون

مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ ؕ اِنَّ اللّٰهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيْدُ ﴿١٤﴾ مَنْ كَانَ يَظُنُّ

وهن ٿيون ، بيشڪ الله تعالىٰ جيئن چاهي تيئن ڪري ٿو. جنهن ماڻهوءَ کي هي گمان آهي ته

اَنْ لَّنْ يَّنْصُرَهُ اللّٰهُ فِى الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ اِلَى

الله تعالىٰ رسول عربي ﷺ جي دنيا ۽ آخرت ۾ مدد نه ڪندو ته پوءِ اُن کي گهرجي ته هڪ رسي آسمان

السَّمَآءِ ثُمَّ لْيَقْطَعْ فَلْيَنْظُرْ هَلْ يُذْهِبَنَّ كَيْدُهٗ مَا يَغِيْظُ ﴿١٥﴾

تائين اچلائي اُن کان پوءِ پاڻ کي ڦاسي ڏئي پوءِ پاڻ ڏسي ته اُن جي اها اٽڪل ڪليا ڏکي تي جنهن لاءِ کيس ڪاوڙ آهي

وَكَذٰلِكَ اَنْزَلْنٰهُ اٰيٰتٍ بَيِّنٰتٍ ۙ وَّاَنَّ اللّٰهَ يَهْدِيْ مَنْ يُّرِيْدُ ﴿١٦﴾

۽ اهڙي طرح اسين صاف آيتون بيان ڪريون ٿا ۽ بيشڪ الله تعالىٰ جنهن کي چاهي تنهن کي هدايت ڏئي ٿو .

اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَالَّذِيْنَ هَادُوْا وَالصّٰبِـِٕيْنَ وَالنَّصٰرٰى وَ

بيشڪ جن ماڻهن ايمان آندو ۽ جيڪي يهودي ٿيا ۽ جيڪي تارن جا پوڄاري ٿيا ۽ جيڪي عيسائي ٿيا ۽

الْمَجُوْسَ وَالَّذِيْنَ اَشْرَكُوْٓا ۖ اِنَّ اللّٰهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ؕ

جيڪي آتش پرست ٿيا ۽ جيڪي مشرڪ ٿيا ، بيشڪ الله تعالىٰ انهن سڀني جي وچ ۾ قيامت جي ڏينهن فيصلو فرمائيندو

اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيْدٌ ﴿١٧﴾ اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ يَسْجُدُ لَهٗ مَنْ

بيشڪ الله تعالىٰ هر شيءِ تي شاهد آهي . ڇا تو هان نه ڏٺو ته بيشڪ الله تعالىٰ کي سجدو ڪن ٿيون ،

فِى السَّمٰوٰتِ وَمَنْ فِى الْاَرْضِ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُوْمُ وَ

جيڪي شيون آسمانن ۽ زمين ۾ آهن ۽ سج ۽ چنڊ ۽ تارا ۽

ك تفسير جلالين و تفسير ابن عباس. ك تفسير نسفي.

الْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالدَّوَآبُّ وَكَثِيرٌ مِّنَ النَّاسِ ۖ وَكَثِيرٌ حَقَّ

جبل ۽ وڻ ۽ چوپايا ۽ گھڻا ماڻھو سجدو ڪن ٿا، ۽ گھڻن تي الله تعالیٰ جو

عَلَيْهِ الْعَذَابُ ۗ وَمَن يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن مُّكْرِمٍ ۚ إِنَّ اللَّهَ

عذاب ثابت ٿيو، ۽ جنھن کي الله تعالیٰ خوار ڪري تنھن کي ڪو عزت ڏيندڙ ناھي، بيشڪ الله تعالیٰ

يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ ۩ ١٨ هَٰذَانِ خَصْمَانِ اخْتَصَمُوا فِي رَبِّهِمْ ۖ

جيڪي گھري تيئن ڪري ٿو. ھي ٻه گروه (مؤمن ۽ ڪافر) پاڻ ۾ پنھنجي رب بابت جھڳڙو ڪن ٿا،

فَالَّذِينَ كَفَرُوا قُطِّعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ مِّن نَّارٍ يُصَبُّ مِن

پوءِ جن ماڻھن ڪفر ڪيو انھن لاءِ (ماپ موجب) جھنم جا ڪپڙا ڪتيا ويندا. انھن جي مٿن جي مٿان

فَوْقِ رُءُوسِهِمُ الْحَمِيمُ ١٩ يُصْهَرُ بِهِ مَا فِي بُطُونِهِمْ وَ

سخت گرم پاڻي ھاريو ويندو. جيڪي شيون سندن پيٽن ۾ ھونديون آھي ۽ سندن کلون

الْجُلُودُ ٢٠ وَلَهُم مَّقَامِعُ مِنْ حَدِيدٍ ٢١ كُلَّمَا أَرَادُوا أَن

اُن سان ڳري ويندِيون. انھن لاءِ لوھ جا گرز ھوندا. جڏھن به انھي غم مان

يَخْرُجُوا مِنْهَا مِنْ غَمٍّ أُعِيدُوا فِيهَا وَذُوقُوا عَذَابَ

نڪرڻ جو ارادو ڪندا ته وري اُن ۾ واپس ڪيا ويندا. ۽ (انھن کي چيو ويندو) ته ڏوھان

الْحَرِيقِ ٢٢ إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا

ٻاھ جو عذاب چکو. بيشڪ الله تعالیٰ انھن ماڻھن کي بھشت ۾ داخل ڪندو جن ايمان آندو ۽ سھڻا عمل ڪيا

الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ

انھي جي ھيٺان نھرون وھنديون انھن کي بھشت ۾

أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا ۖ وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ ٢٣

سون ۽ موتين جا ڪنگڻ پارايا ويندا ۽ انھن جو لباس بھشت ۾ ريشم ھوندو.

السجدة ٩

ع ٢

١ تفسير روح البيان ولغات القرآن. ٢ تفسير نسفي وتفسير روح البيان (منزل ٤) ولغات القرآن. ٣ المفردات في غريب القرآن.

وَهُدُوْٓا اِلَى الطَّيِّبِ مِنَ الْقَوْلِ ۚ وَهُدُوْٓا اِلٰى صِرَاطِ

۽ انهن کي (دنيا ۾) ڪلمن طيّب نصيب ٿيو ۽ کين اهو رستو ڏيکاريو ويندو جيڪو

الْحَمِيْدِ ﴿۲۴﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَيَصُدُّوْنَ عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ

ڳڻن تعريفن جي لائق هوندو. بيشڪ جن ماڻهن ڪفر ڪيو ۽ ماڻهن کي الله تعالىٰ جي راهه

وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ الَّذِيْ جَعَلْنٰهُ لِلنَّاسِ سَوَآءَ ِۨ الْعَاكِفُ

۽ مسجد الحرام کان روڪيو جنهن کي اسان سڀني ماڻهن جي عبادت لاءِ بڻايو. ان ۾ هميشه رهندڙ

فِيْهِ وَالْبَادِ ۭ وَمَنْ يُّرِدْ فِيْهِ بِاِلْحَادٍۢ بِظُلْمٍ نُّذِقْهُ مِنْ

۽ مسافر جو حق برابر آهي ۽ جيڪو ماڻهو ان ۾ حق کان منهن موڙي ٿو ۽ ظلم جو ارادو ڪري ٿو ته اسين ان کي

عَذَابٍ اَلِيْمٍ ﴿۲۵﴾ وَاِذْ بَوَّاْنَا لِاِبْرٰهِيْمَ مَكَانَ الْبَيْتِ اَنْ

دردناڪ عذاب چکائينداسين. ۽ (اي رسول عربي) تون ان وقت کي ياد ڪر جڏهن اسان ابراهيم لاءِ بيت الله جي تعميرات جي جاءِ مقرر ڪئي

لَّا تُشْرِكْ بِيْ شَيْـًٔا وَّطَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّآئِفِيْنَ وَالْقَآئِمِيْنَ

۽ ان کي حڪم ڏنو ته ان ڳالهه ۾ شيءِ کي شريڪ نه ڪر ۽ منهنجي گهر (بيت الله) کي طواف ڪندڙن ۽ اعتڪاف ڪندڙن ۽

وَالرُّكَّعِ السُّجُوْدِ ﴿۲۶﴾ وَاَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَاْتُوْكَ

رڪوع ۽ سجدي ڪندڙن لاءِ پاڪ ڪر. ۽ ماڻهن ۾ حج جو عام اعلان ڪر، تو هان وٽ اچي ماڻهو

رِجَالًا وَّعَلٰى كُلِّ ضَامِرٍ يَّاْتِيْنَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيْقٍ ﴿۲۷﴾

پيادل ۽ هر ڏٻري ڏاچي تي (چڙهي) پري پري جي رستن کان اچي پهچندا.

لِّيَشْهَدُوْا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللّٰهِ فِيْٓ اَيَّامٍ

ان لاءِ ته کين سندن نفعا حاصل ٿين ۽ اهي الله تعالىٰ جو ذڪر ڪن معلوم ڏينهن (حج وارن)

مَّعْلُوْمٰتٍ عَلٰى مَا رَزَقَهُمْ مِّنْۢ بَهِيْمَةِ الْاَنْعَامِ ۚ فَكُلُوْا

ڏينهن ۾ ان لاءِ ته الله تعالىٰ انهن کي بي زبان چوپايا رزق ڪري ڏنا آهن، پوءِ تو هان ان مان کائو

مِنْهَا وَأَطْعِمُوا الْبَآئِسَ الْفَقِيرَ ﴿٢٨﴾ ثُمَّ لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ

۽ محتاج فقيرن کي اُن مان کارايو. اُن کان پوءِ اُهي پنهنجون ميرون لاهن

وَلْيُوفُوا نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ ﴿٢٩﴾ ذٰلِكَ

۽ پنهنجا نذر (باسون) پورا ڪن ۽ بيت الله جو طواف ڪن جيڪو نهايت قديم آهي. (حڪم) هي آهي

وَمَنْ يُعَظِّمْ حُرُمٰتِ اللّٰهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُ عِنْدَ رَبِّهِ

۽ جيڪو ماڻهو الله جي حرمتن (حج جي مناسڪ وغيره) جي تعظيم ڪري ته اهو ان لاءِ سندس رب وٽ بهتر آهي

وَأُحِلَّتْ لَكُمُ الْأَنْعٰمُ إِلَّا مَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ فَاجْتَنِبُوا

۽ توهان لاءِ چوپايا حلال ڪيا ويا مگر جن جانورن جو حرام هجڻ توهان کي ٻڌايو ويو آهي پوءِ توهان

الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ ﴿٣٠﴾

بُتن جي پليدي کان پاسو ڪريو ۽ توهان ڪوڙي ڳالهه کان پاسو ڪريو.

حُنَفَآءَ لِلّٰهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللّٰهِ فَكَأَنَّمَا

ڪوڙن مذهبن کان پاسو ڪريو، الله سان ڪنهن کي شريڪ نه بڻايو ۽ جيڪو ماڻهو الله تعالىٰ سان شرڪ ڪري ٿو ته پوءِ ڄڻ ته اهو

خَرَّ مِنَ السَّمَآءِ فَتَخْطَفُهُ الطَّيْرُ أَوْ تَهْوِي بِهِ الرِّيحُ فِي

آسمان تان ڪري پيو پوءِ اُن کي پکي جهٽي ورتو يا ان کي تيز هوا ڪنهن تمام پري واري

مَكَانٍ سَحِيقٍ ﴿٣١﴾ ذٰلِكَ وَمَنْ يُعَظِّمْ شَعَآئِرَ اللّٰهِ فَإِنَّهَا مِنْ

جاءِ تي اڇلائي ڇڏيو. (حڪم) اهي آهن ۽ جيڪو ماڻهو الله تعالىٰ جي نشانين جي تعظيم ڪري ٿو ته پوءِ بيشڪ اها ڳالهه

تَقْوَى الْقُلُوبِ ﴿٣٢﴾ لَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ إِلٰى أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ

دلين جي تقوىٰ آهي. توهان لاءِ انهي (قرباني) ۾ نفعا آهن مقرر وقت تائين، ان کان پوءِ

مَحِلُّهَا إِلَى الْبَيْتِ الْعَتِيقِ ﴿٣٣﴾ وَلِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنْسَكًا

ان کي قديم بيت الله تائين پهچائڻ آهي. (توهان کان اڳيون) هر امت لاءِ قرباني مقرر ڪئي

ع ٨

له تفسير مظهري، ٢ه تفسير جلالين وتفسير نسفي وتفسير روح البيان و (منزل ٤) تفسير بيضاوي، ٤ه تفسير مظهري، ٥ه تفسير جلالين، ٦ه تفسير روح البيان. ٧ه تفسير النسفي. ٨ه تفسير جلالين.

لِّيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم مِّن بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ ۗ

ان لاءِ تہ توهان (ڪُهُڻ[٢] وقت) انهن ڍڳن ٻڪرين تي الله تعالىٰ[١] جو نالو وٺو،

فَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ فَلَهُ أَسْلِمُوا ۗ وَبَشِّرِ الْمُخْبِتِينَ ﴿٣٤﴾

پوءِ توهان جو معبود فقط هڪ الله تعالىٰ آهي پوءِ توهان ان لاءِ جهڪو، ۽ توهان نيازمندي[٣] ڪندڙن کي خوشخبري ٻڌايو:

الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَالصَّابِرِينَ

اهي ماڻهو جن جي وقت (انهن وٽ) الله تعالىٰ جو ذڪر ڪيو وڃي ٿو تہ انهن جون دليون (خوف خدا کان) ڏڪن ٿيون[٤] ۽ اهي تڪليفن

عَلَىٰ مَا أَصَابَهُمْ وَالْمُقِيمِي الصَّلَاةِ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٣٥﴾

تي صبر ڪندڙ آهن ۽ نماز پڙهندڙ آهن، ۽ جيڪي اسان انهن کي ڏنو آهي انهي مان خرچ ڪندڙ آهن.

وَالْبُدْنَ جَعَلْنَاهَا لَكُم مِّن شَعَائِرِ اللَّهِ لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ ۖ

۽ قرباني جا وڏا جانور (اُٺ، ڍڳا وغيره[٥]) اسان توهان لاءِ پنهنجي نشانين مان ڪيا آهن، توهان لاءِ انهي ۾ خير آهي.

فَاذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا صَوَافَّ ۖ فَإِذَا وَجَبَتْ جُنُوبُهَا

پوءِ توهان (ڪُهڻ وقت) انهي تي الله جو نالو وٺو (۽) اُٺ کي ٻڌي بيهاريو: پوءِ جڏهن اهو پنهنجا پاسا ڪوڙي[٦]

فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعِمُوا الْقَانِعَ وَالْمُعْتَرَّ ۚ كَذَٰلِكَ سَخَّرْنَاهَا

پوءِ توهان پاڻ ان مان کائو ۽ سوالين ۽ غير سوالين مسڪينن کي کارايو: اهڙي طرح اسان (انهن کي) توهان لاءِ مسخر

لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٣٦﴾ لَن يَنَالَ اللَّهَ لُحُومُهَا وَلَا

بنايو آهي تہ مَن توهان شڪر گذار ٿيو: انهن ڪيل قربانين جو گوشت ۽ رت

دِمَاؤُهَا وَلَٰكِن يَنَالُهُ التَّقْوَىٰ مِنكُمْ ۚ كَذَٰلِكَ سَخَّرَهَا

الله تعالىٰ وٽ نہ ٿا پهچن، پر الله تعالىٰ وٽ توهان جي نيت ۽ سچائي[٧] پهچي ٿي. اهڙي طرح اسان (انهن کي) توهان لاءِ مسخر بنايو

لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ ۗ وَبَشِّرِ الْمُحْسِنِينَ ﴿٣٧﴾

تہ توهان الله تعالىٰ جي وڏائي بيان ڪريو اُن لاءِ جو توهان کي هدايت ڏنائين، ۽ توهان نيڪوڪارن کي بشارت ڏيو:

[١] تفسير نسفي و تفسير جلالين. [٢] تفسير مظهري. [٣] تفسير نسفي و (منزل ۴) تفسير مظهري و تفسير جامع البيان. [۵] تفسير مظهري. [٦] تفسير جامع البيان.

إِنَّ اللّٰهَ يُدٰفِعُ عَنِ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا ؕ إِنَّ اللّٰهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ

بيشڪ الله تعالىٰ مؤمنن جو دفاع (بچاءُ) ڪري ٿو - بيشڪ الله هر هڪ دغا ڪندڙ، ناشڪري ڪندڙ

كَفُوْرٍ ﴿٣٨﴾ أُذِنَ لِلَّذِيْنَ يُقٰتَلُوْنَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوْا ؕ وَإِنَّ اللّٰهَ عَلٰى

کي ناپسند ڪري ٿو. (ڇاڪاڻ ته) ظلم هيٺ سبب مسلمانن کي جهاد ڪرڻ جي اجازت ڏني وئي، ۽ بيشڪ الله تعالىٰ انهن

نَصْرِهِمْ لَقَدِيْرُ ﴿٣٩﴾ الَّذِيْنَ أُخْرِجُوْا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ

جي مدد ڪرڻ تي يقيناً قادر آهي. اهي ماڻهو جيڪي ناحق پنهنجي گهرن مان ڪڍيا ويا

إِلَّآ أَنْ يَّقُوْلُوْا رَبُّنَا اللّٰهُ ؕ وَلَوْلَا دَفْعُ اللّٰهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ

فقط انهن ايئن چيو ته اسان جو رب الله آهي، ۽ جيڪڏهن الله تعالىٰ هڪڙن ماڻهن کي ٻين ماڻهن سان دفع نه ڪري ها ته

بِبَعْضٍ لَّهُدِّمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَّصَلَوٰتٌ وَّمَسٰجِدُ يُذْكَرُ

راهبن ۽ عيسائين ۽ يهودين جون عبادتگاهون ۽ مسلمانن جون مسجدون، ڊاهيون وڃن ها جن ۾

فِيْهَا اسْمُ اللّٰهِ كَثِيْرًا ؕ وَلَيَنْصُرَنَّ اللّٰهُ مَنْ يَّنْصُرُهٗ ؕ إِنَّ اللّٰهَ لَقَوِيٌّ

الله تعالىٰ جو تمام گهڻو ذڪر ڪيو وڃي ٿو ۽ الله تعالىٰ ان ماڻهوءَ جي ضرور مدد ڪندو جيڪو سندس دين جي مدد ڪندو، بيشڪ الله قوي طاقت

عَزِيْزٌ ﴿٤٠﴾ الَّذِيْنَ إِنْ مَّكَّنّٰهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَ

وارو غالب آهي. اهي اهي ماڻهو آهن جو جيڪڏهن اسين انهن کي زمين ۾ اقتدار ڏيون ته نماز پڙهندا ۽

اٰتَوُا الزَّكٰوةَ وَأَمَرُوْا بِالْمَعْرُوْفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ ؕ وَلِلّٰهِ

زڪوٰة ڏيندا ۽ چڱائي جو چوندا ۽ برائي کان روڪيندا ۽ سڀني ڪمن جي

عَاقِبَةُ الْأُمُوْرِ ﴿٤١﴾ وَإِنْ يُّكَذِّبُوْكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوْحٍ

انجام الله تعالىٰ وٽ آهي. ۽ رسول عربي جيڪڏهن اهي توکي ڪوڙو ٿا چون پوءِ بيشڪ ان کان اڳين پيغمبرن کي ڪوڙو چيو يعني نوح جي

وَّعَادٌ وَّثَمُوْدُ ﴿٤٢﴾ وَقَوْمُ إِبْرٰهِيْمَ وَقَوْمُ لُوْطٍ ﴿٤٣﴾ وَّأَصْحٰبُ مَدْيَنَ

۽ عاد ۽ ثمود جي قوم ۽ ابراهيم جي قوم ۽ لوط جي قوم ۽ مدين وارا

٥٥ ع ١٢

ك تفسير مظهري. ك تفسير جلالين. ك تفسير مظهري.

وَكُذِّبَ مُوسٰى فَاَمْلَيْتُ لِلْكٰفِرِيْنَ ثُمَّ اَخَذْتُهُمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيْرِ ﴿٤٤﴾

۽ موسىٰ کي به ڪوڙو ڀانيو ويو، پوءِ مون ڪافرن کي ڍر ڏني ان کان پوءِ انهن کي پڪڙ ڪيم، پوءِ منهنجو عذاب ڪيئن هيو!

فَكَاَيِّنْ مِّنْ قَرْيَةٍ اَهْلَكْنٰهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ فَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلٰى عُرُوْشِهَا

پوءِ ڪيترائي ڳوٺ اسان برباد ڪيا ۽ انهن جا رهندڙ ظالم هئا پوءِ اهي پنهنجي ڇتين تي ڊٺل آهن.

وَبِئْرٍ مُّعَطَّلَةٍ وَّقَصْرٍ مَّشِيْدٍ ﴿٤٥﴾ اَفَلَمْ يَسِيْرُوْا فِي الْاَرْضِ فَتَكُوْنَ

۽ ڪيترا کوهه بيڪار پيا آهن ۽ ڪيترا مضبوط محل ويران پيا آهن. ڇا پوءِ اهي زمين ۾ سير نه ٿا ڪن، پوءِ انهن جون

لَهُمْ قُلُوْبٌ يَّعْقِلُوْنَ بِهَآ اَوْ اٰذَانٌ يَّسْمَعُوْنَ بِهَا ۚ فَاِنَّهَا لَا

اهڙيون دليون هجن جن سان انهن کي سمجهه يا انهن کي ڪن هجن جن سان انهن کي ٻڌڻ، بيشڪ اکيون (عبرت حاصل ڪرڻ) لاءِ

تَعْمَى الْاَبْصَارُ وَلٰكِنْ تَعْمَى الْقُلُوْبُ الَّتِيْ فِي الصُّدُوْرِ ﴿٤٦﴾

انهن جون اکيون نابين ناهن پر انهن جون دليون انڌيون آهن جيڪي (سيني) سينن ۾ آهن.

وَيَسْتَعْجِلُوْنَكَ بِالْعَذَابِ وَلَنْ يُّخْلِفَ اللّٰهُ وَعْدَهٗ ۭ وَاِنَّ يَوْمًا

۽ اهي توهان کان عذاب اڃا جلدي طلب ڪن ٿا ۽ الله تعالىٰ پنهنجي وعدي جي هرگز خلاف ورزي نه ڪندو ۽ بيشڪ اهو ڏينهن

عِنْدَ رَبِّكَ كَاَلْفِ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّوْنَ ﴿٤٧﴾ وَكَاَيِّنْ مِّنْ قَرْيَةٍ

توهان جي رب وٽ، توهان جي حساب موجب هزار سالن جو هوندو. ۽ ڪيترن ڳوٺن کي

اَمْلَيْتُ لَهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ ثُمَّ اَخَذْتُهَا ۚ وَاِلَيَّ الْمَصِيْرُ ﴿٤٨﴾ قُلْ

مون مهلت ڏني ۽ انهن جا رهندڙ ظالم هئا ان کان پوءِ مون ان تي پڪڙ ڪئي ۽ موٽ ڏانهن (سڀني جو) موٽڻ آهي. (رسول) توهان

يٰٓاَيُّهَا النَّاسُ اِنَّمَآ اَنَا لَكُمْ نَذِيْرٌ مُّبِيْنٌ ﴿٤٩﴾ فَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا

فرمايو اي انسانو! آئون ته فقط توهان لاءِ صاف ڊيڄاريندڙ آهيان. پوءِ جن ماڻهن ايمان آندو ۽ سهڻا

الصّٰلِحٰتِ لَهُمْ مَّغْفِرَةٌ وَّرِزْقٌ كَرِيْمٌ ﴿٥٠﴾ وَالَّذِيْنَ سَعَوْا فِيْٓ

عمل ڪيا انهن لاءِ بخشش ۽ بهشت آهي. ۽ جيڪي ماڻهو اسان جي آيتن ۾ ڪوشش ڪن ٿا ته

ع ٦/١٠ ١٣

له تفسير جلالين. که تفسير جامع البيان. که تفسير مظهري. که تفسير روح المعاني.

ءَايٰتِنَا مُعٰجِزِينَ أُولٰٓئِكَ أَصْحٰبُ الْجَحِيمِ ﴿٥١﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَا مِنْ

اسين انهن (مؤمنن) کي عاجز بنائيون اُهي جهنمي آهن . ۽ نه موڪليو اسان توهان کان

قَبْلِكَ مِنْ رَّسُولٍ وَّلَا نَبِيٍّ إِلَّآ إِذَا تَمَنّٰىٓ أَلْقَى الشَّيْطٰنُ فِىٓ

اڳ ۾ ڪو رسول ۽ ڪو نبي ، مگر جنهن وقت ان ڪلام الاهي پڙهيو ته شيطان ماڻهن جي دلين

أُمْنِيَّتِهِۦ فَيَنْسَخُ اللّٰهُ مَا يُلْقِى الشَّيْطٰنُ ثُمَّ يُحْكِمُ اللّٰهُ

۾ ٻنهي طرفان ڪجهه ملايو، پوءِ شيطان جي القاڪي الله تعالىٰ ميٽائي ڇڏي ٿو، ان کان پوءِ الله پنهنجون آيتون

ءَايٰتِهِۦ ۗ وَاللّٰهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٢﴾ لِّيَجْعَلَ مَا يُلْقِى الشَّيْطٰنُ

مضبوط ڪري ٿو ۽ الله زبردست علم حڪمت رکندڙ آهي. ان لاءِ ته جيڪو شيطان ماڻهن جي دلين ۾ وجهي ٿو ان کي

فِتْنَةً لِّلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ وَّالْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ ۗ وَ

انهن ماڻهن لاءِ فتنو بنائي جن جي دلين ۾ مرض آهي ۽ جن جون دليون ڪٺيل آهن ، ۽

إِنَّ الظّٰلِمِينَ لَفِى شِقَاقٍۭ بَعِيدٍ ﴿٥٣﴾ وَّلِيَعْلَمَ الَّذِينَ

بيشڪ ظالم پري واري بدبختي ۾ آهن . ۽ ان لاءِ ته اهي ماڻهو ڄاڻن

أُوتُوا الْعِلْمَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَّبِّكَ فَيُؤْمِنُوا بِهِۦ فَتُخْبِتَ لَهُۥ

جن کي علم ڏنو ويو آهي ته بيشڪ اهو (قرآن ڪريم) توهان جي رب جي طرفان حق آهي پوءِ تو هان تي ايمان آڻين ۽ قرآن ڪريم لاءِ

قُلُوبُهُمْ ۗ وَإِنَّ اللّٰهَ لَهَادِ الَّذِينَ ءَامَنُوٓا إِلٰى صِرٰطٍ

مؤمنن جا قلب مطمئن ٿين ۽ بيشڪ الله تعالىٰ انهن ماڻهن کي سنئون رستو ڏيکاريندڙ آهي

مُّسْتَقِيمٍ ﴿٥٤﴾ وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِى مِرْيَةٍ مِّنْهُ حَتّٰى

جيڪي مؤمن آهن . ۽ ڪافر ته هميشه قرآن ڪريم کان شڪ ۾ آهن ايستائين جو

تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً أَوْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَقِيمٍ ﴿٥٥﴾

انهن تي اوچتو قيامت اچي ٿڪري يا انهن تي قيامت جي ڏينهن وارو عذاب اچي پهچي .

ل تفسير روح المعاني . ٢ تفسير جلالين . ٣ تفسير نسفي . ۴ تفسير جلالين . ۵ تفسير بيضاوي . ۶ تفسير مظهري .

ٱلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ لِّلَّهِ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ ۚ فَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَ

قيامت جي ڏينهن بادشاهي صرف الله جل جلاله جي هوندي جيڪو انهن جي وچ ۾ فيصلو ڪندو، پوءِ جن ماڻهن ايمان آندو ۽

عَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فِى جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٥٦﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَ

سٺا عمل ڪيا (اُهي) بهشت ۾ هوندا. ۽ جن ماڻهن ڪفر ڪيو ۽

كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا فَأُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٥٧﴾ وَٱلَّذِينَ

ع ٩ / ١٤

اسانجي آيتن کي ڪوڙو سمجهيو پوءِ انهن لاءِ خواريءَ وارو عذاب آهي. ۽ جن ماڻهن

هَاجَرُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ثُمَّ قُتِلُوٓا۟ أَوْ مَاتُوا۟ لَيَرْزُقَنَّهُمُ ٱللَّهُ

الله تعاليٰ جي راهه ۾ هجرت ڪئي اُن کان پوءِ (ڪافرن) شهيد ڪيا ويا، يا فوت ٿي ويا، الله تعاليٰ ضرور انهن کي سهڻو

رِزْقًا حَسَنًا ۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَهُوَ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿٥٨﴾ لَيُدْخِلَنَّهُم

رزق (بهشت) عطا ڪندو، ۽ بيشڪ الله تعاليٰ ئي بهترين رزق ڏيندڙ آهي. الله تعاليٰ انهن کي ضرور ان جاءِ

مُّدْخَلًا يَرْضَوْنَهُۥ ۗ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَعَلِيمٌ حَلِيمٌ ﴿٥٩﴾

(بهشت[1]) ۾ داخل ڪندو جنهن کان اهي راضي ٿيندا، ۽ بيشڪ الله تعاليٰ گهڻو علم رکندڙ بُردبار آهي.

ذَٰلِكَ ۖ وَمَنْ عَاقَبَ بِمِثْلِ مَا عُوقِبَ بِهِۦ ثُمَّ بُغِىَ

ڳالهه[2] اها آهي، ۽ ظالم کان[3] اوترو بدلو ورتو وڃي جيترو اُن ظلم ڪيو آهي، اُن کان پوءِ اُن تي

عَلَيْهِ لَيَنصُرَنَّهُ ٱللَّهُ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ﴿٦٠﴾ ذَٰلِكَ

زيادتي ڪئي وڃي ته اُن جي الله ضرور مدد ڪندو بيشڪ الله تعاليٰ معاف ڪندڙ بخشيندڙ آهي. اهو ان ڪري

بِأَنَّ ٱللَّهَ يُولِجُ ٱلَّيْلَ فِى ٱلنَّهَارِ وَيُولِجُ ٱلنَّهَارَ فِى

جو بيشڪ الله تعاليٰ رات کي ڏينهن ۾[4] داخل ڪري ٿو ۽ ڏينهن کي رات ۾

ٱلَّيْلِ وَأَنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿٦١﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ

داخل ڪري ٿو ۽ بيشڪ الله تعاليٰ ٻڌندڙ، ڏسندڙ آهي. انهيءَ سبب جو بيشڪ الله تعاليٰ ئي

[1] تفسير نسفي. [2] تفسير مظهري. [3] تفسير مظهري. [4] تفسير بيضاوي.

الْحَقُّ وَاَنَّ مَا يَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِهٖ هُوَ الْبَاطِلُ وَاَنَّ

حق آهي ۽ بيشڪ اهي الله کان سواءِ جنهن جي عبادت ڪن ٿا اهو باطل (ڪوڙ) آهي ۽ بيشڪ

اللّٰهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيْرُ ﴿٦٢﴾ اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ اَنْزَلَ

الله تعالىٰ ئي مٿاهون (۽) وڏو آهي. ڇا توهان نه ڏٺو، ته بيشڪ الله تعالىٰ آسمان

مِنَ السَّمَآءِ مَآءً ۡ فَتُصْبِحُ الْاَرْضُ مُخْضَرَّةً ۭ اِنَّ

مان پاڻي نازل فرمائي ٿو، پوءِ زمين ڦري[1] ساوي ٿي پئي، بيشڪ

اللّٰهَ لَطِيْفٌ خَبِيْرٌ ﴿٦٣﴾ لَهٗ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي

الله لطف ڪندڙ خبردار آهي. اُن لاءِ آهي جيڪو ڪجهه آسمانن ۾ جيڪو ڪجهه

الْاَرْضِ ۭ وَاِنَّ اللّٰهَ لَهُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيْدُ ﴿٦٤﴾

زمين ۾ آهي، ۽ بيشڪ الله تعالىٰ بي پرواهه (۽) گهڻو ساراهيل آهي.

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَّا فِي الْاَرْضِ وَالْفُلْكَ تَجْرِيْ

ڇا توهان نه ڏٺو بيشڪ الله تعالىٰ توهان لاءِ اهي شيون مسخر ڪيون جيڪي زمين ۾ آهن ۽ ٻيڙيون جيڪا درياهه

فِي الْبَحْرِ بِاَمْرِهٖ ۭ وَيُمْسِكُ السَّمَآءَ اَنْ تَقَعَ عَلَى الْاَرْضِ اِلَّا

۾ الله تعالىٰ جي حڪم سان هلي ٿي، ۽ الله تعالىٰ آسمان کي زمين تي ڪرڻ کان روڪي ٿو، مگر سندس

بِاِذْنِهٖ ۭ اِنَّ اللّٰهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوْفٌ رَّحِيْمٌ ﴿٦٥﴾ وَهُوَ الَّذِيْٓ اَحْيَاكُمْ ۡ

رضامندي سان (قيامت[2] ڪري پوندو) بيشڪ الله تعالىٰ ماڻهن تي گهڻي شفقت ڪندڙ باجهارو آهي. ۽ الله تعالىٰ اهو آهي جنهن توهان کي جياري

ثُمَّ يُمِيْتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيْكُمْ ۭ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَكَفُوْرٌ ﴿٦٦﴾ لِكُلِّ اُمَّةٍ

ٿو اُن کان پوءِ توهان کي ماري ٿو اُن کان پوءِ توهان کي زنده ڪري ٿو، بيشڪ انسان وڏو ناشڪر آهي. هر اُمت لاءِ اسان

جَعَلْنَا مَنْسَكًا هُمْ نَاسِكُوْهُ فَلَا يُنَازِعُنَّكَ فِي الْاَمْرِ

هڪ شريعت[3] مقرر ڪئي جنهن تي اهي عمل ڪندڙ هئا پوءِ اهي (اهل ڪتاب) توهان سان شريعت جي معاملي ۾ جهڳڙو نه ڪن

ع ٨ ٧ ١٥

[1] تنوير المقباس تفسير ابن عباس. [2] تفسير روح البيان [3] تفسير مظهري.

وَادْعُ إِلَىٰ رَبِّكَ ۖ إِنَّكَ لَعَلَىٰ هُدًى مُّسْتَقِيمٍ ﴿٦٧﴾ وَإِن

۽ توهان (انهن کي) توهان جي پالڻهار ڏانهن سڏيو. رسول عربي بيشڪ توهان سڌي راهه تي آهيو. ۽ جيڪڏهن اهي

جَادَلُوكَ فَقُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٦٨﴾ اللَّهُ يَحْكُمُ

توهان سان جهڳڙو ڪن پوءِ توهان فرمايو الله تعالىٰ توهان جي عملن کي وڌيڪ ڄاڻندڙ آهي. الله تعالىٰ توهان جي

بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٦٩﴾ أَلَمْ تَعْلَمْ

وچ ۾ قيامت جي ڏينهن فيصلو ڪندو، انهن ڳالهين جو جن ۾ توهان اختلاف ڪندا هئا. ڇا توهان کي معلوم ناهي

أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ۗ إِنَّ ذَٰلِكَ فِي كِتَابٍ ۚ

ته بيشڪ الله تعالىٰ ڄاڻي ٿو جيڪو ڪجهه آسمان ۽ زمين ۾ آهي، بيشڪ اها ڳالهه لوح محفوظ ۾ آهي،

إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٧٠﴾ وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَمْ

بيشڪ اها ڳالهه الله تعالىٰ تي آسان آهي. ۽ اهي (مشرڪ) الله کان سواءِ بتن جي عبادت ڪن ٿا جنهن لاءِ ڪا به

يُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَانًا وَمَا لَيْسَ لَهُم بِهِ عِلْمٌ ۗ وَمَا لِلظَّالِمِينَ

حجت اُن نازل نه ڪئي آهي ۽ نه انهن کي اُن جو ڪو به علم آهي. ۽ ظالمن جو

مِن نَّصِيرٍ ﴿٧١﴾ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ تَعْرِفُ فِي

ڪو به مددگار ناهي. ۽ جڏهن انهن تي اسان جون صاف آيتون پڙهيون وڃن ٿيون ته توهان انهن

وُجُوهِ الَّذِينَ كَفَرُوا الْمُنكَرَ ۖ يَكَادُونَ يَسْطُونَ بِالَّذِينَ

ڪافرن جي منهن ۾ نفرت جا آثار ڏسندا. (ايئن لڳي ٿو ته) اهي عن قريب انهن ماڻهن تي حملو ڪندا

يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا ۗ قُلْ أَفَأُنَبِّئُكُم بِشَرٍّ مِّن ذَٰلِكُمُ ۗ

جيڪي انهن تي اسان جون آيتون پڙهن ٿا، رسول عربي توهان فرمايو ڇا توهان کي آئون ان کان وڌيڪ خراب ڳالهه جي خبر ڏيان،

النَّارُ وَعَدَهَا اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ۖ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٧٢﴾

اُها باهه آهي، الله تعالىٰ اُن جو ڪافرن سان وعدو ڪيو آهي، ۽ (اها جهنم) تمام خراب ٺڪاڻو آهي.

ع ٩ ١٦

له تفسير ڪمالين. ٢ه تفسير بيضاوي. ٣ه تفسير جلالين. (منزل ٤) ٤ه تفسير جلالين. ٥ه تفسير روح البيان. ٦ه تفسير مظهري.

يَاَيُّهَا النَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَاسْتَمِعُوْا لَهٗ ؕ اِنَّ الَّذِيْنَ

اي انسانو هڪ عجيب[1] مثال ڏنو وڃي ٿو، پوءِ توهان اُهو (غور ۽ فڪر[2] سان) ٻڌو، بيشڪ جيڪي ماڻهو

تَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ لَنْ يَّخْلُقُوْا ذُبَابًا وَّلَوِ اجْتَمَعُوْا

الله کان سواءِ (ڪوڙن[3] معبودن جي) عبادت ڪن ٿا اُهي هرگز مک به پيدا ڪري نٿا سگهن جيتوڻيڪ سڀ ان لاءِ

لَهٗ ؕ وَاِنْ يَّسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا لَّا يَسْتَنْقِذُوْهُ مِنْهُ ؕ

گڏ ٿين، ۽ جيڪڏهن مک (بالفرض) ڪا شي[4] انهن کان کسي وڃي ته ان شي کي ان کان ڇڏائي به نٿا سگهن،

ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوْبُ ﴿۷۳﴾ مَا قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ

طالب (بُت پرست[5]) ۽ مطلوب (بُت) ٻئي ڪمزور آهن. انهن الله تعاليٰ جو ڪما حقه قدر

قَدْرِهٖ ؕ اِنَّ اللّٰهَ لَقَوِيٌّ عَزِيْزٌ ﴿۷۴﴾ اَللّٰهُ يَصْطَفِيْ مِنَ

نه سڃاتو، بيشڪ الله تعاليٰ وڏي طاقت وارو غالب آهي. الله تعاليٰ ملائڪن ۽ انسانن

الْمَلٰٓئِكَةِ رُسُلًا وَّمِنَ النَّاسِ ؕ اِنَّ اللّٰهَ سَمِيْعٌۢ بَصِيْرٌ ﴿۷۵﴾ۚ

مان رسول منتخب ڪري ٿو، بيشڪ الله تعاليٰ ٻڌندڙ ڏسندڙ آهي،

يَعْلَمُ مَا بَيْنَ اَيْدِيْهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ ؕ وَاِلَى اللّٰهِ تُرْجَعُ

(اُهو) ڄاڻي ٿو جيڪي انهن جي اڳيان ۽ جيڪي انهن جي پويان آهي، ۽ الله تعاليٰ ڏانهن سڀئي ڪم

الْاُمُوْرُ ﴿۷۶﴾ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا ارْكَعُوْا وَاسْجُدُوْا

موٽايا وڃن ٿا. اي مؤمنو! توهان رڪوع ڪريو ۽ سجدا ڪريو

وَاعْبُدُوْا رَبَّكُمْ وَافْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ﴿۷۷﴾ۚ السجدة وَ

۽ توهان پنهنجي رب جي عبادت ڪريو ۽ خير جا ڪم ڪريو ته توهان يقينًا نجات حاصل ڪندا. ۽

جَاهِدُوْا فِي اللّٰهِ حَقَّ جِهَادِهٖ ؕ هُوَ اجْتَبٰىكُمْ وَمَا جَعَلَ

توهان الله جي راهه ۾ حقيقي جهاد ڪريو، اُن توهان کي (پنهنجي دين لاءِ) منتخب ڪيو ۽ اُن توهان جي مٿان

السجدة عند الشافعي

[1] تفسير روح البيان. [2] تفسير بيضاوي وتفسير ڪبير للعلامه رازي. (منزل ۴) [3] تفسير نسفي [4] تفسير جلالين وتفسير ابن عباس.
[5] تفسير روح البيان وتفسير جلالين.

عَلَيْكُمْ فِي الدِّيْنِ مِنْ حَرَجٍ ؕ مِلَّةَ اَبِيْكُمْ اِبْرٰهِيْمَ ؕ هُوَ

دين ۾ ڪا تنگي پيدا نہ ڪئي، توهان پنهنجي ڏاڏي (حضرت) ابراهيم جي دين تي هلو،

سَمّٰىكُمُ الْمُسْلِمِيْنَ ۙ۬ مِنْ قَبْلُ وَفِيْ هٰذَا لِيَكُوْنَ

الله تعاليٰ توهان جو نالو اڳين[1] ڪتابن ۽ قرآن ڪريم ۾ مسلمان رکيو آهي، ان لاءِ تہ

الرَّسُوْلُ شَهِيْدًا عَلَيْكُمْ وَتَكُوْنُوْا شُهَدَآءَ عَلَى

رسول عربي توهان تي شاهد هجي ۽ توهان اڳين ماڻهن تي

النَّاسِ ۚۖ فَاَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ وَاعْتَصِمُوْا

شاهد هجو، پوءِ توهان نماز پڙهو ۽ زڪواة ڏيو ۽ الله تعاليٰ تي[2] ڪامل يقين

بِاللّٰهِ ؕ هُوَ مَوْلٰىكُمْ ۚ فَنِعْمَ الْمَوْلٰى وَنِعْمَ النَّصِيْرُ ﴿۷۸﴾

رکو، اهو توهان جو مولىٰ آهي، پوءِ (اهو) بهترين مولىٰ آهي ۽ بهترين مددگار آهي.

(٢٣) سُوْرَةُ الْمُؤْمِنُوْنَ مَكِّيَّةٌ (٧٤)

اٰياتها ١١٨ — رکوعاتها ٦

سورة مؤمنون مڪہ مڪرمہ ۾ نازل ٿي آهي، انهي ۾ ٦ رڪوع ۽ ١١٨ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

الله تعاليٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان، ٻاجهارو (آهي).

قَدْ اَفْلَحَ الْمُؤْمِنُوْنَ ۙ﴿۱﴾ الَّذِيْنَ هُمْ فِيْ صَلَاتِهِمْ خٰشِعُوْنَ ۙ﴿۲﴾

مؤمن يقيناً ڪامياب ٿيا. اهي ماڻهو اهي آهن جيڪي پنهنجي نماز ۾ (خوف[3] خدا کان) عاجزي[4] ڪندڙ آهن.

وَالَّذِيْنَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُوْنَ ۙ﴿۳﴾ وَالَّذِيْنَ هُمْ لِلزَّكٰوةِ

۽ اهي ماڻهو اهي آهن جيڪي فضول ڳالهين کان پاسو ڪندڙ آهن. ۽ اهي ماڻهو اهي آهن جيڪي زڪواة

فٰعِلُوْنَ ۙ﴿۴﴾ وَالَّذِيْنَ هُمْ لِفُرُوْجِهِمْ حٰفِظُوْنَ ۙ﴿۵﴾ اِلَّا عَلٰٓى اَزْوَاجِهِمْ

ڏيندڙ آهن. ۽ اهي ماڻهو اهي آهن جيڪي پنهنجي شرمگاهن جي حفاظت ڪندڙ آهن، سواءِ پنهنجي گهروارين جي

[1] تفسير جلالين و تفسير الشفي. [2] تفسير نسفي. [3] تفسير روح البيان. [4] تفسير مظهري.

عَلَيْكُمْ فِي الدِّيْنِ مِنْ حَرَجٍ ؕ مِلَّةَ اَبِيْكُمْ اِبْرٰهِيْمَ ؕ هُوَ

دين ۾ ڪا تنگي پيدا نه ڪئي، توهان پنهنجي ڏاڏي (حضرت) ابراهيم جي دين تي هلو،

سَمّٰىكُمُ الْمُسْلِمِيْنَ ۙ۬ مِنْ قَبْلُ وَ فِيْ هٰذَا لِيَكُوْنَ

الله تعاليٰ توهان جو نالو اڳين[1] ڪتابن ۽ قرآن ڪريم ۾ مسلمان رکيو آهي، ان لاءِ ته

الرَّسُوْلُ شَهِيْدًا عَلَيْكُمْ وَ تَكُوْنُوْا شُهَدَآءَ عَلَى

رسول عربي توهان تي شاهد هجي ۽ توهان اڳين ماڻهن تي

النَّاسِ ۚۖ فَاَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ وَ اٰتُوا الزَّكٰوةَ وَ اعْتَصِمُوْا

شاهد هجو، پوءِ توهان نماز پڙهو ۽ زڪوٰة ڏيو ۽ الله تعاليٰ تي[2] ڪامل يقين

بِاللّٰهِ ؕ هُوَ مَوْلٰىكُمْ ۚ فَنِعْمَ الْمَوْلٰى وَ نِعْمَ النَّصِيْرُ ﴿۷۸﴾

رکو، اهو توهان جو مولا آهي، پوءِ (اهو) بهترين مولا آهي ۽ بهترين مددگار آهي.

اٰياتها ١١٨ (٢٣) سُوْرَةُ الْمُؤْمِنُوْنَ مَكِّيَّةٌ (٧٤) رکوعاتها ٦

سورة مؤمنون مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي، انهيءَ ۾ ٦ رڪوع ۽ ١١٨ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

الله تعاليٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان، ٻاجهارو (آهي).

قَدْ اَفْلَحَ الْمُؤْمِنُوْنَ ۙ﴿۱﴾ الَّذِيْنَ هُمْ فِيْ صَلَاتِهِمْ خٰشِعُوْنَ ۙ﴿۲﴾

مؤمن يقيناً ڪامياب ٿيا. اهي ماڻهو اهي آهن جيڪي پنهنجي نماز ۾ (خوف[3] خدا کان) عاجزي[4] ڪندڙ آهن.

وَ الَّذِيْنَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُوْنَ ۙ﴿۳﴾ وَ الَّذِيْنَ هُمْ لِلزَّكٰوةِ

۽ اهي ماڻهو اهي آهن جيڪي فضول ڳالهين کان پاسو ڪندڙ آهن. ۽ اهي ماڻهو اهي آهن جيڪي زڪوٰة

فٰعِلُوْنَ ۙ﴿۴﴾ وَ الَّذِيْنَ هُمْ لِفُرُوْجِهِمْ حٰفِظُوْنَ ۙ﴿۵﴾ اِلَّا عَلٰۤى اَزْوَاجِهِمْ

ڏيندڙ آهن. ۽ اهي ماڻهو اهي آهن جيڪي پنهنجي شرمگاهن جي حفاظت ڪندڙ آهن، سواءِ پنهنجي گهروارين جي

رکوع ١٠

الجزء ١٨

[1] تفسير جلالين [2] تفسير النسفي. [3] تفسير نسفي. [4] تفسير روح البيان. تفسير مظهري.

أو ما ملكت أيمانهم فإنهم غير ملومين ﴿٦﴾ فمن ابتغى وراء

يا پنهنجين ٻانهين جي، پوءِ بيشڪ انهن تي ڪا ملامت ناهي. پوءِ جنهن ماڻهو انهي کان علاوه

ذلك فأولئك هم العادون ﴿٧﴾ والذين هم لأمانتهم

ٻيو ڪو طريقو اختيار ڪيو پوءِ اهي ئي ماڻهو حد کان وڌندڙ آهن. ۽ اهي ماڻهو اهي آهن جيڪي پنهنجي امانتن

وعهدهم راعون ﴿٨﴾ والذين هم على صلواتهم يحافظون ﴿٩﴾

۽ وعدن جي نگراني ڪندڙ آهن. ۽ اهي ماڻهو اهي آهن جيڪي پنهنجي نمازن جي حفاظت ڪن ٿا.

أولئك هم الوارثون ﴿١٠﴾ الذين يرثون الفردوس هم فيها

اهي ماڻهو ئي وارث ٿيندڙ آهن. جيڪي جنة الفردوس جا وارث ٿين ٿا، اهي انهي ۾

خالدون ﴿١١﴾ ولقد خلقنا الإنسان من سلالة من طين ﴿١٢﴾

هميشه رهندڙ آهن. ۽ بيشڪ اسان انسان کي چونڊيل مٽي مان پيدا فرمايو

ثم جعلناه نطفة في قرار مكين ﴿١٣﴾ ثم خلقنا النطفة علقة

ان کان پوءِ اسان اُن کي هڪ نطفو بنائي ملڻ جي پيٽ ۾ رکايو. اُن کان پوءِ اسان اُن نطفي مان رت جو ڳڀو بنايو

فخلقنا العلقة مضغة فخلقنا المضغة عظاما فكسونا العظام

پوءِ اسان ڳڀ مان گوشت جو ٽڪرو بنايو پوءِ گوشت جي ٽڪري مان هڏيون بنايون پوءِ هڏين جي مٿان گوشت

لحما ثم أنشأناه خلقا آخر فتبارك الله أحسن الخالقين ﴿١٤﴾

چاڙهيوسين، ان کان پوءِ اسان اُن ۾ روح ڦوڪيو پوءِ بابرڪت آهي الله جيڪو تمام سهڻو خالق آهي.

ثم إنكم بعد ذلك لميتون ﴿١٥﴾ ثم إنكم يوم القيامة تبعثون ﴿١٦﴾

انهي کان پوءِ بيشڪ توهان مرندڙ آهيو. انهي کان پوءِ بيشڪ توهان قيامت جي ڏينهن اُٿاريا ويندا.

ولقد خلقنا فوقكم سبع طرائق وما كنا عن الخلق غافلين ﴿١٧﴾

۽ بيشڪ اسان توهان جي مٿان ست آسمان بنايا، ۽ اسان مخلوق کان بي خبر ناهيون.

وقف لازم

ڪ تفسير النسفي و تفسير مظهري. ڪ تفسير روح البيان. (منزل ٤) ڪ تفسير جلالين. ڪ تفسير مظهري.

وَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً بِقَدَرٍ فَأَسْكَنَّاهُ فِي الْأَرْضِ ۖ وَإِنَّا عَلَىٰ

۽ اسان آسمان مان اندازي سان مينهن نازل ڪيو، پوءِ اسان ان پاڻي کي زمين ۾ رکرايو ۽ بيشڪ اسان ان جي

ذَهَابٍ بِهِ لَقَادِرُونَ ﴿١٨﴾ فَأَنشَأْنَا لَكُم بِهِ جَنَّاتٍ مِّن نَّخِيلٍ وَ

وڃڻ (سڪائڻ) تي يقيناً قادر آهيون. پوءِ اسان ان پاڻي مان توهان لاءِ کجور ۽ انگور جا باغ

أَعْنَابٍ لَّكُمْ فِيهَا فَوَاكِهُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿١٩﴾ وَشَجَرَةً

پيدا ڪيا، توهان لاءِ انهن باغن ۾ گهڻا ميوا آهن ۽ انهن مان ڪي توهان کائو ٿا ۽ زيتون جو وڻ پيدا ڪيو

تَخْرُجُ مِن طُورِ سَيْنَاءَ تَنبُتُ بِالدُّهْنِ وَصِبْغٍ لِّلْآكِلِينَ ﴿٢٠﴾ وَ

جيڪو طور سينا جبل ۾ (گهڻو ٿو ٿئي) ٿئي ٿو جيڪو تيل سان ڦٽي ٿو ۽ کائيندڙن لاءِ ڳنڍڻ (ٻوڙ) آهي. ۽

إِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً ۖ نُّسْقِيكُم مِّمَّا فِي بُطُونِهَا وَلَكُمْ فِيهَا

بيشڪ توهان لاءِ چوپاين ۾ يقيناً عبرت آهي. اسين توهان کي انهن جي پيٽن مان کير پياريون ٿا ۽ توهان لاءِ

مَنَافِعُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٢١﴾ وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُونَ ﴿٢٢﴾

انهن ۾ گهڻا نفعا آهن ۽ انهن مان (ڪن چوپاين کي) کائو ٿا ۽ انهن چوپاين تي ۽ ٻيڙين تي توهان بار کڻو ٿا.

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم

۽ بيشڪ اسان نوح کي سندس قوم ڏانهن (پيغمبر ڪري) موڪليو پوءِ نوح چيو ته اي منهنجي قوم توهان الله جي عبادت ڪريو توهان جو

مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ ۖ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٢٣﴾ فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِن

الله کان سواءِ ڪو معبود ناهي، ڇا پوءِ توهان ڊڄو ٿا نه. پوءِ سندس قوم مان ڪافر سردارن چيو

قَوْمِهِ مَا هَٰذَا إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُرِيدُ أَن يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ وَلَوْ شَاءَ

ته ناهي هي مگر توهان جهڙو انسان اهو توهان تي فضيلت حاصل ڪرڻ چاهي ٿو ۽ جيڪڏهن الله تعالى

اللَّهُ لَأَنزَلَ مَلَائِكَةً مَّا سَمِعْنَا بِهَٰذَا فِي آبَائِنَا الْأَوَّلِينَ ﴿٢٤﴾ إِنْ هُوَ

چاهي ها ته ملائڪ نازل ڪري ها، اسان جي پهرين وڏن کان ته اسان هي ڳالهه نه ٻڌي آهي. ناهي اهو

١ه تفسير مظهري. ٢ه تفسير جامع البيان. ٣ه تفسير النسفي. ٤ه تفسير روح البيان.

إِلَّا رَجُلٌۢ بِهِۦ جِنَّةٌ فَتَرَبَّصُوا۟ بِهِۦ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٢٥﴾ قَالَ رَبِّ

مگر هڪ مرد جنهن کي جنون آهي پوءِ توهان انهيءَ جو ڪجهه وقت انتظار ڪريو. نوح عرض ڪيو ته اي منهنجا رب!

ٱنصُرْنِى بِمَا كَذَّبُونِ ﴿٢٦﴾ فَأَوْحَيْنَآ إِلَيْهِ أَنِ ٱصْنَعِ ٱلْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا

تون منهنجي مدد ڪر ان ڪري جو اهي مون کي ڪوڙو سمجهن ٿا. پوءِ اسان ان ڏانهن وحي موڪلي ته تون اسان جي نگراني ۾ اسان جي حڪم موجب

وَوَحْيِنَا فَإِذَا جَآءَ أَمْرُنَا وَفَارَ ٱلتَّنُّورُ ۙ فَٱسْلُكْ فِيهَا مِن

ٻيڙي تيار ڪر، پوءِ جڏهن اسان جو حڪم اچي ۽ تنور مان جوش سان پاڻي نڪري، پوءِ تون انهيءَ ٻيڙيءَ ۾ هر قسم جي

كُلٍّ زَوْجَيْنِ ٱثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَن سَبَقَ عَلَيْهِ ٱلْقَوْلُ

جوڙي مان ٻن کي ۽ پنهنجن گهروارن کي سوار ڪر، مگر جن (گهروارن) جي مٿان عذاب

مِنْهُمْ ۖ وَلَا تُخَٰطِبْنِى فِى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ ۖ إِنَّهُم مُّغْرَقُونَ ﴿٢٧﴾

ثابت ٿي چڪو آهي، ۽ تون، مون کي ظالمن جي باري ۾ ڪجهه نه چئجانءِ. بيشڪ اهي ٻُڏندڙ آهن.

فَإِذَا ٱسْتَوَيْتَ أَنتَ وَمَن مَّعَكَ عَلَى ٱلْفُلْكِ فَقُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى

پوءِ جڏهن تون ۽ تنهنجا رفيق ٻيڙيءَ ۾ ٺهي ويهن، پوءِ تون چئو سڀني تعريفون الله تعالىٰ لاءِ آهن، جنهن

نَجَّىٰنَا مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٨﴾ وَقُل رَّبِّ أَنزِلْنِى مُنزَلًا مُّبَارَكًا وَأَنتَ

اسان کي ظالمن جي قوم مان نجات ڏني. ۽ تون چئو اي منهنجا رب تون مون کي بابرڪت منزل تي لاهه ۽ تون

خَيْرُ ٱلْمُنزِلِينَ ﴿٢٩﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ وَإِن كُنَّا لَمُبْتَلِينَ ﴿٣٠﴾

بهترين (جاءِ تي) لاهيندڙ آهين. بيشڪ انهيءَ ۾ وڏيون نشانيون آهن ۽ بيشڪ اسين آزمائيندڙ آهيون.

ثُمَّ أَنشَأْنَا مِنۢ بَعْدِهِمْ قَرْنًا ءَاخَرِينَ ﴿٣١﴾ فَأَرْسَلْنَا فِيهِمْ رَسُولًا

ان کان پوءِ اسان هڪ ٻي قوم کي انهن کان پوءِ پيدا ڪيو. پوءِ اسان انهن مان، انهن ڏانهن هڪ پيغمبر

مِّنْهُمْ أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥٓ ۖ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣٢﴾ وَقَالَ

موڪليو، ته توهان الله جي عبادت ڪريو الله کان سواءِ توهان جو ڪو معبود ناهي ڇا پوءِ توهان نٿا ڊڄو. ۽ ان جي

ع ٢ ٢

وَقَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِلِقَاءِ الْآخِرَةِ وَأَتْرَفْنَاهُمْ

قوم مان سردارن جيڪي ڪفر ڪندا هئا ۽ آخرت جي حاضريءَ جو انڪار ڪندا هئا (اهي اهي هئا) جن کي اسان

فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا مَا هَٰذَا إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يَأْكُلُ مِمَّا تَأْكُلُونَ

دنيا جي حياتيءَ ۾ نعمتن سان نوازيو (انهن چيو) ناهي هي (نوح) مگر توهان جهڙو انسان، جن شين مان توهان

مِنْهُ وَيَشْرَبُ مِمَّا تَشْرَبُونَ ﴿٣٣﴾ وَلَئِنْ أَطَعْتُمْ بَشَرًا مِثْلَكُمْ إِنَّكُمْ

کائو پيئو ٿا هي به انهن مان کائي پيئي ٿو ۽ جيڪڏهن توهان پاڻ جهڙي انسان جي تابعداري ڪئي ته بيشڪ توهان

إِذًا لَخَاسِرُونَ ﴿٣٤﴾ أَيَعِدُكُمْ أَنَّكُمْ إِذَا مِتُّمْ وَكُنْتُمْ تُرَابًا وَعِظَامًا

ان وقت نقصان وارن مان ٿيندا. ڇا توهان کي هيءُ وعدو ڏئي ٿو ته بيشڪ توهان جنهن وقت مري مٽي ۽ هڏا ٿي ويندا (تڏهن)

أَنَّكُمْ مُخْرَجُونَ ﴿٣٥﴾ هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ لِمَا تُوعَدُونَ ﴿٣٦﴾ إِنْ هِيَ إِلَّا

بيشڪ توهان کي (قبرن مان) ڪڍيو ويندو. جنهن ڳالهه جو توهان کي وعدو ڏنو وڃي ٿو اهو (عقل کان) تمام پري آهي. ناهي هي مگر

حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ ﴿٣٧﴾ إِنْ هُوَ

اسان جي دنيا جي حياتي اسين مرون ۽ جئون ٿا ۽ اسين نه اٿاريا ويندا آهيون. ناهي اهو

إِلَّا رَجُلٌ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا وَمَا نَحْنُ لَهُ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٣٨﴾

مگر هڪ مرد، جيڪو الله تعاليٰ تي ڪوڙ هڻي ٿو ۽ اسين ان تي يقين ڪندڙ ناهيون.

قَالَ رَبِّ انْصُرْنِي بِمَا كَذَّبُونِ ﴿٣٩﴾ قَالَ عَمَّا قَلِيلٍ لَيُصْبِحُنَّ

پيغمبر عرض ڪيو اي منهنجا رب تون منهنجي مدد ڪر انهيءَ جو انهن مون کي ڪوڙو ڪيو. الله تعاليٰ فرمايو اهي ٿوري وقت ۾

نَادِمِينَ ﴿٤٠﴾ فَأَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ بِالْحَقِّ فَجَعَلْنَاهُمْ غُثَاءً فَبُعْدًا

پشيمان ٿيندا. پوءِ سچي واعدي سان انهن کي اچي سخت دانهن ورتو پوءِ اسان انهن کي ڪک ڪاهه بنائي ڇڏيو پوءِ

لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٤١﴾ ثُمَّ أَنْشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قُرُونًا آخَرِينَ ﴿٤٢﴾

ظالمن جي قوم لاءِ عذاب آهي. اُن کان پوءِ اسان انهن کان بعد ٻيا ماڻهو پيدا ڪيا.

۱ تفسير ابن عباس، ۲ تفسير روح البيان، ۳ تفسير مظهري، ۴ تفسير مظهري، ۵ تفسير بيضاوي،

مَا تَسْبِقُ مِنْ اُمَّةٍ اَجَلَهَا وَمَا يَسْتَاْخِرُوْنَ ﴿٤٣﴾ ثُمَّ اَرْسَلْنَا رُسُلَنَا

ڪا به امت پنھنجي مقرر وقت (موت) کان اڳتي پوئتي نه ٿيندي. ان کان پوءِ اسان ھڪ ٻئي پويان

تَتْرَا ؕ كُلَّمَا جَآءَ اُمَّةً رَّسُوْلُهَا كَذَّبُوْهُ فَاَتْبَعْنَا بَعْضَهُمْ

رسول موڪليا، جڏھن به ڪنھن امت وٽ سندن پيغمبر آيو ته انھن ان کي ڪوڙو ڀانيو پوءِ اسان ڪافرن کي ھڪ ٻئي پويان

بَعْضًا وَّجَعَلْنٰهُمْ اَحَادِيْثَ ۚ فَبُعْدًا لِّقَوْمٍ لَّا يُؤْمِنُوْنَ ﴿٤٤﴾ ثُمَّ

ھلاڪ ڪيو ۽ اسان انھن جون ڳالھيون (پوين لاءِ عبرت) ڪيون پوءِ عذاب آھي ان قوم لاءِ جيڪي ايمان نٿا آڻين. ان کان پوءِ

اَرْسَلْنَا مُوْسٰى وَاَخَاهُ هٰرُوْنَ ۙ بِاٰيٰتِنَا وَسُلْطٰنٍ مُّبِيْنٍ ﴿٤٥﴾ اِلٰى

اسان موسیٰ ۽ سندس ڀاءُ ھارون کي پيغمبر ڪري پنھنجي آيتن ۽ معجزن سميت فرعون

فِرْعَوْنَ وَمَلَا۟ئِهٖ فَاسْتَكْبَرُوْا وَكَانُوْا قَوْمًا عَالِيْنَ ﴿٤٦﴾ ۚ فَقَالُوْٓا

۽ سندس قوم ڏانھن موڪليو، پوءِ انھن تڪبر ڪيو ۽ اھا قوم تڪبر ڪندڙ ھئي. پوءِ انھن چيو

اَنُؤْمِنُ لِبَشَرَيْنِ مِثْلِنَا وَقَوْمُهُمَا لَنَا عٰبِدُوْنَ ﴿٤٧﴾ ۚ فَكَذَّبُوْهُمَا

ڇا اسين ٻن انسانن (موسیٰ ۽ ھارون) تي ايمان آڻيون جيڪي اسان جھڙا آھن ۽ انھن ٻنھي جي قوم اسان جي خدمتگار آھي، پوءِ ٻنھي کي انھن ڪوڙو ڄاتو

فَكَانُوْا مِنَ الْمُهْلَكِيْنَ ﴿٤٨﴾ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوْسَى الْكِتٰبَ لَعَلَّهُمْ

پوءِ اھي ھلاڪ ڪيلن مان ھئا. ۽ بيشڪ اسان موسیٰ کي ڪتاب (توراة) عطا ڪيو ته من اھي

يَهْتَدُوْنَ ﴿٤٩﴾ وَجَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ وَاُمَّهٗٓ اٰيَةً وَّاٰوَيْنٰهُمَآ اِلٰى

ھدايت حاصل ڪن. ۽ اسان عيسیٰ بن مريم ۽ سندس والده کي پنھنجي نشاني بنايو ۽ اسان انھن ٻنھي کي مٿانھين جاءِ

رَبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ وَّمَعِيْنٍ ﴿٥٠﴾ ۧ يٰٓاَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوْا مِنَ الطَّيِّبٰتِ

۾ پناھ ڏني جيڪا رھڻ جي لائق سرسبز ۽ چشمن واري زمين ھئي. اي رسولو! توھان پاڪيزه شيون کائو

وَاعْمَلُوْا صَالِحًا ؕ اِنِّيْ بِمَا تَعْمَلُوْنَ عَلِيْمٌ ﴿٥١﴾ ؕ وَاِنَّ هٰذِهٖٓ اُمَّتُكُمْ اُمَّةً

۽ نيڪ عمل ڪريو، بيشڪ آئون توھان جي عملن کي ڄاڻندڙ آھيان. ۽ بيشڪ ھي توھان جو دين ھڪ ئي

منزل ٤

[illegible] تفسير جلالين [illegible] تفسير روح البيان [illegible] تفسير مظهري ... (صنز ل ٢) ... رسول واحد آھي ۽ رسل جمع آھي ... [illegible]
... عليه الصلوٰة والسلام ... تفسير روح البيان، تفسير مظهري، تفسير النسفي، تفسير ابن عباس، تفسير بيضاوي، تفسير النعمان [illegible]

وَّاحِدَةً وَّاَنَا رَبُّكُمْ فَاتَّقُوْنِ ﴿٥٢﴾ فَتَقَطَّعُوْٓا اَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ

دين آهي ۽ آءٌ اوهان جو پالڻهار آهيان، پوءِ مون کان ڊڄو. پوءِ انهن (امتين انهيءَ دين کي) پاڻ ۾ ٽڪرا ٽڪرا

زُبُرًا ۭ كُلُّ حِزْبٍۢ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُوْنَ ﴿٥٣﴾ فَذَرْهُمْ فِيْ غَمْرَتِهِمْ حَتّٰى

ڪري ڇڏيو، هر جماعت جيڪي (دين) انهن وٽ آهي (انهيءَ تي) خوش آهن. پوءِ تون انهن کي ڪجهه وقت سندن نشي ۾

حِيْنٍ ﴿٥٤﴾ اَيَحْسَبُوْنَ اَنَّمَا نُمِدُّهُمْ بِهٖ مِنْ مَّالٍ وَّبَنِيْنَ ﴿٥٥﴾ نُسَارِعُ

ڇڏي ڏيو. ڇا اهي ڀانئين ٿا ته اسين انهن کي مال ۽ پٽن سان مضبوط ڪريون ٿا (۽) اسين انهن کي

لَهُمْ فِي الْخَيْرٰتِ ۭ بَلْ لَّا يَشْعُرُوْنَ ﴿٥٦﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ هُمْ مِّنْ خَشْيَةِ

جلد ڀلايون عطا ڪريون ٿا (هرگز ائين ناهي) بلڪ اهي نٿا سمجهن. بيشڪ اهي ماڻهو جيڪي پنهنجي رب جي خوف

رَبِّهِمْ مُّشْفِقُوْنَ ﴿٥٧﴾ وَالَّذِيْنَ هُمْ بِاٰيٰتِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُوْنَ ﴿٥٨﴾

کان ڊڄندڙ آهن. ۽ اهي ماڻهو جيڪي پنهنجي رب جي آيتن تي ايمان آڻن ٿا.

وَالَّذِيْنَ هُمْ بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُوْنَ ﴿٥٩﴾ وَالَّذِيْنَ يُؤْتُوْنَ مَآ اٰتَوْا وَّ

۽ اهي ماڻهو جيڪي پنهنجي رب سان شرڪ نٿا ڪن. ۽ اهي ماڻهو خرچ ڪن ٿا جيڪو انهن کي خرچ ڪرڻو آهي ۽

قُلُوْبُهُمْ وَجِلَةٌ اَنَّهُمْ اِلٰى رَبِّهِمْ رٰجِعُوْنَ ﴿٦٠﴾ اُولٰۗىِٕكَ يُسٰرِعُوْنَ فِي

انهن جون دليون ڊڄندڙ آهن، بيشڪ اهي پنهنجي رب ڏانهن موٽندڙ آهن. اهي چڱن ڪمن لاءِ

الْخَيْرٰتِ وَهُمْ لَهَا سٰبِقُوْنَ ﴿٦١﴾ وَلَا نُكَلِّفُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا

تڪڙ ڪن ٿا ۽ اهي چڱن ڪمن لاءِ اڳرائي ڪندڙ آهي. ۽ اسين ڪنهن انسان تي سندس توفيق کان زياده تڪليف نٿا ڏيون ۽

وَلَدَيْنَا كِتٰبٌ يَّنْطِقُ بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُوْنَ ﴿٦٢﴾ بَلْ قُلُوْبُهُمْ

۽ اسان وٽ هڪ ڪتاب (لوح محفوظ) آهي جيڪو حق ڳالهائي ٿو ۽ انهن تي ظلم نه ڪيو ويندو. بلڪ انهن جون دليون

فِيْ غَمْرَةٍ مِّنْ هٰذَا وَلَهُمْ اَعْمَالٌ مِّنْ دُوْنِ ذٰلِكَ هُمْ لَهَا عٰمِلُوْنَ ﴿٦٣﴾

انهيءَ کان غافل آهن ۽ انهن کان سواءِ انهن جا ٻيا به عمل آهن، جيڪي اهي ڪري رهيا آهن.

ل تفسير بيضاوي و تفسير جلالين. ٢ تفسير مظهري. ٣ تفسير نسفي. ٤ تفسير جامع البيان. ٥ تفسير جلالين.

حَتّٰٓى اِذَآ اَخَذْنَا مُتْرَفِيْهِمْ بِالْعَذَابِ اِذَا هُمْ يَجْـَٔرُوْنَ ﴿٦٤﴾ لَا تَجْـَٔرُوا

ايستائين جو جنهن وقت اسين انهن جي وڏن ماڻهن کي عذاب ۾ پڪڙينداسين ته ان وقت اهي دانهون ڪندا. توهان اڄ دانهون

الْيَوْمَ ۫ اِنَّكُمْ مِّنَّا لَا تُنْصَرُوْنَ ﴿٦٥﴾ قَدْ كَانَتْ اٰيٰتِيْ تُتْلٰى عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ

نه ڪريو. بيشڪ اسان جي طرفان توهان جي مدد نه ڪئي ويندي. بيشڪ توهان جي مٿان منهنجون آيتون پڙهيون وينديون. پوءِ توهان

عَلٰٓى اَعْقَابِكُمْ تَنْكِصُوْنَ ﴿٦٦﴾ مُسْتَكْبِرِيْنَ ۖ بِهٖ سٰمِرًا تَهْجُرُوْنَ ﴿٦٧﴾

پوئين پيرين اُبتا ڦري ويندا هئا (ڀڄي ويندا هئا) قرآن ڪريم کي نه مڃيندا هئا. رات جو قصا بيان ڪري قرآن ڪريم جي بي ادبي ڪندا هئا

اَفَلَمْ يَدَّبَّرُوا الْقَوْلَ اَمْ جَآءَهُمْ مَّا لَمْ يَاْتِ اٰبَآءَهُمُ الْاَوَّلِيْنَ ﴿٦٨﴾

ڇا پوءِ انهن قرآن ڪريم ۾ غور نه ڪيو يا انهن وٽ اهو آيو جيڪو انهن جي پهرين وڏن وٽ نه آيو.

اَمْ لَمْ يَعْرِفُوْا رَسُوْلَهُمْ فَهُمْ لَهٗ مُنْكِرُوْنَ ﴿٦٩﴾ اَمْ يَقُوْلُوْنَ بِهٖ جِنَّةٌ ؕ

يا اهي ماڻهو رسول عربي کي نه ٿا سڃاڻن پوءِ اهي انهي جو انڪار ڪندڙ آهن. ڇا اهي چون ٿا ته ان کي جنون آهي.

بَلْ جَآءَهُمْ بِالْحَقِّ وَاَكْثَرُهُمْ لِلْحَقِّ كٰرِهُوْنَ ﴿٧٠﴾ وَلَوِ اتَّبَعَ الْحَقُّ اَهْوَآءَهُمْ

بلڪ رسول عربي انهن وٽ حق آندو ۽ انهن مان گهڻا ماڻهو حق کي ناپسند ڪندڙ آهن. ۽ جيڪڏهن حق انهن جي سڌن جي تابعداري

لَفَسَدَتِ السَّمٰوٰتُ وَالْاَرْضُ وَمَنْ فِيْهِنَّ ؕ بَلْ اَتَيْنٰهُمْ بِذِكْرِهِمْ فَهُمْ

ڪري ته آسمان ۽ زمين ۽ جيڪي شيون انهن ۾ آهن انهن ۾ فساد برپا ٿئي ها، بلڪ اسان انهن وٽ انهن جو ذڪر آندو پوءِ

عَنْ ذِكْرِهِمْ مُّعْرِضُوْنَ ﴿٧١﴾ ؕ اَمْ تَسْـَٔلُهُمْ خَرْجًا فَخَرَاجُ رَبِّكَ خَيْرٌ ۖ

اهي پنهنجي ذڪر کان منهن موڙيندڙ آهن. ڇا پوءِ توهان انهن کان ڪرايو طلب ڪريو ٿا پوءِ توهان جي رب جو ڏنو تمام بهتر آهي.

وَّهُوَ خَيْرُ الرّٰزِقِيْنَ ﴿٧٢﴾ وَاِنَّكَ لَتَدْعُوْهُمْ اِلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ ﴿٧٣﴾

۽ اهو ئي بهترين رزق ڏيندڙ آهي. ۽ رسول عربي بيشڪ توهان انهن کي سڌي رستي ڏانهن سڏيندڙ آهيو.

وَاِنَّ الَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ بِالْاٰخِرَةِ عَنِ الصِّرَاطِ لَنٰكِبُوْنَ ﴿٧٤﴾

۽ بيشڪ اهي ماڻهو جيڪي آخرت تي ايمان نه ٿا آڻن اهي ارادتاً سڌي رستي کان پاسو ڪندڙ آهن.

الربع

ك تفسير روح البيان. ك تفسير مظهري. ك تفسير جلالين وتفسير ابن عباس (بهنز ٢٣) ك تفسير روح البيان. ك تفسير روح البيان.

وَلَوْ رَحِمْنٰهُمْ وَكَشَفْنَا مَا بِهِمْ مِّنْ ضُرٍّ لَّلَجُّوْا فِيْ طُغْيَانِهِمْ

۽ جيڪڏهن اسين انهن تي رحم ڪريون ۽ انهن تان اها مصيبت دور ڪريون جنهن ۾ اهي مبتلا آهن ته ضرور اهي پنهنجي سرڪشي ۾

يَعْمَهُوْنَ ﴿٧٥﴾ وَلَقَدْ اَخَذْنٰهُمْ بِالْعَذَابِ فَمَا اسْتَكَانُوْا لِرَبِّهِمْ

حيران ٿي ڦٽڪندا ۽ قسم سان بيشڪ اسان انهن کي عذاب سان گرفتار ڪيو پوءِ انهن پنهنجي رب لاءِ عاجزي ڪئي

وَمَا يَتَضَرَّعُوْنَ ﴿٧٦﴾ حَتّٰٓى اِذَا فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَابًا ذَا عَذَابٍ شَدِيْدٍ

۽ نڪا آزي نيازي ڪئي. ايستائين جو جنهن وقت اسين انهن جي مٿان سخت عذاب جو دروازو کوليندا اسين

اِذَا هُمْ فِيْهِ مُبْلِسُوْنَ ﴿٧٧﴾ وَهُوَ الَّذِيْٓ اَنْشَاَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ

ان وقت اهي ان ۾ نااميد ٿيندڙ آهن ۽ الله تعالى اهو آهي جنهن توهان لاءِ ڪن ۽ اکيون ۽

وَالْاَفْـِٕدَةَ ۭ قَلِيْلًا مَّا تَشْكُرُوْنَ ﴿٧٨﴾ وَهُوَ الَّذِيْ ذَرَاَكُمْ

دليون پيدا ڪيون، (توهان) ٿورو ئي شڪر ڪن ٿا. ۽ اهو ئي آهي جنهن توهان کي

فِي الْاَرْضِ وَاِلَيْهِ تُحْشَرُوْنَ ﴿٧٩﴾ وَهُوَ الَّذِيْ يُحْيٖ وَيُمِيْتُ

زمين ۾ پکيڙيو ۽ انهيءَ ڏانهن توهان گڏ ڪيا ويندا. ۽ اهو ئي آهي جيڪو جياري ۽ ماري ٿو

وَلَهُ اخْتِلَافُ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ ۭ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ ﴿٨٠﴾ بَلْ قَالُوْا

۽ اُن جي اختيار ۾ رات ۽ ڏينهن جي تبديلي آهي، ڇا پوءِ توهان نه ٿا سمجهو؟ بلڪ (ڪافر) اهو چون ٿا

مِثْلَ مَا قَالَ الْاَوَّلُوْنَ ﴿٨١﴾ قَالُوْٓا ءَاِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا

جيڪو انهن کان پهريان ماڻهو چئي ويا هئا. انهن چيو ڇا اسين جڏهن مري مٽي ۽ هڏا ٿي

وَّعِظَامًا ءَاِنَّا لَمَبْعُوْثُوْنَ ﴿٨٢﴾ لَقَدْ وُعِدْنَا نَحْنُ وَاٰبَاۗؤُنَا هٰذَا

ويندا سين، ڇا بيشڪ اسان ان وقت ٻيهر دفعي زنده ٿيندا سين. بيشڪ اهو وعدو اسان سان ۽ اسان جي ابن ڏاڏن سان (هن کان)

مِنْ قَبْلُ اِنْ هٰذَآ اِلَّآ اَسَاطِيْرُ الْاَوَّلِيْنَ ﴿٨٣﴾ قُلْ لِّمَنِ الْاَرْضُ

اڳ ۾ ڪيو ويندو هو، ناهي هي مگر پهرين (ماڻهن) جون ڪوڙيون ڳالهيون. رسول عربي توهان فرمايو ته زمين ۽ ان ۾ جيڪي

له تفسير روح البيان. ٢ه تفسير مظهري. ٣ه تفسير روح المعاني.

وَمَنْ فِيهَآ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ﴿٨٤﴾ سَيَقُوْلُوْنَ لِلّٰهِ ؕ قُلْ اَفَلَا

خلق آهي ۽ اُها ڪنهن جي آهي جيڪڏهن توهان ڄاڻو ٿا. (اهي) فورًا چوندا ته الله جي آهي، توهان فرمايو ڇا پوءِ توهان

تَذَكَّرُوْنَ ﴿٨٥﴾ قُلْ مَنْ رَّبُّ السَّمٰوٰتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ

نصيحت حاصل نٿا ڪريو؟ توهان (انهن کان) پڇو ته ستن آسمانن ۽ عرش عظيم

الْعَظِيْمِ ﴿٨٦﴾ سَيَقُوْلُوْنَ لِلّٰهِ ؕ قُلْ اَفَلَا تَتَّقُوْنَ ﴿٨٧﴾ قُلْ مَنْۢ بِيَدِهٖ

جو رب ڪير آهي. (اهي) فورًا چوندا ته اهي الله جا آهن، توهان فرمايو ڇا پوءِ توهان (ان کان) نٿا ڊڄو توهان فرمايو ڪنهن جي دست قدرت

مَلَكُوْتُ كُلِّ شَيْءٍ وَّهُوَ يُجِيْرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ اِنْ كُنْتُمْ

۾ هر شيءِ جي بادشاهي آهي ۽ اهو الله جنهن جي گهري مدد ڪري ٿو ۽ سندس مقابلي ڪير مدد نٿو ڪري جيڪڏهن توهان

تَعْلَمُوْنَ ﴿٨٨﴾ سَيَقُوْلُوْنَ لِلّٰهِ ؕ قُلْ فَاَنّٰى تُسْحَرُوْنَ ﴿٨٩﴾

ڄاڻو ٿا. فورًا چوندا ته (اها سڀ قدرت) الله کي آهي، توهان فرمايو پوءِ توهان ڪٿي جادو ۾ آهيو.

بَلْ اَتَيْنٰهُمْ بِالْحَقِّ وَاِنَّهُمْ لَكٰذِبُوْنَ ﴿٩٠﴾ مَا اتَّخَذَ اللّٰهُ مِنْ

بلڪ رسول عربي انهن وٽ حق آندو ۽ بيشڪ اهي ڪوڙا آهن. ۽ الله تعالىٰ ڪنهن کي پنهنجو اولاد نه

وَّلَدٍ وَّمَا كَانَ مَعَهٗ مِنْ اِلٰهٍ اِذًا لَّذَهَبَ كُلُّ اِلٰهٍۢ بِمَا خَلَقَ

بنايو آهي ۽ ان سان گڏ ڪو معبود ناهي (بالفرض) جيڪڏهن ائين هجي ها ته هر معبود پنهنجي مخلوق کي وٺي وڃي ها

وَلَعَلَا بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ ؕ سُبْحٰنَ اللّٰهِ عَمَّا يَصِفُوْنَ ﴿٩١﴾

۽ پاڻ ۾ هڪ ٻئي تي فوقيت حاصل ڪن ٿا، الله تعالىٰ انهن ڳالهين کان پاڪ آهي جيڪي اهي ڪن ٿا.

عٰلِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَتَعٰلٰى عَمَّا يُشْرِكُوْنَ ﴿٩٢﴾ قُلْ رَّبِّ اِمَّا

الله تعالىٰ هر غيب ۽ حاضر کي ڄاڻندڙ آهي پوءِ الله تعالىٰ انهن جي شرڪ کان بلند آهي. رسول عربي توهان عرض ڪريو ته منهنجا رب

تُرِيَنِّيْ مَا يُوْعَدُوْنَ ﴿٩٣﴾ رَبِّ فَلَا تَجْعَلْنِيْ فِي الْقَوْمِ

جيڪڏهن تون مونکي اهو (عذاب) ڏيکارين جنهن جو توانهن سان وعدو ڪيو آهي اي منهنجا رب پوءِ تون مون کي ظالم قوم ۾

له تفسير جلالين. ٢ه تفسير مظهري. ٣ه تفسير بيضاوي.

الظّٰلِمِينَ ۝٩٤ وَإِنَّا عَلَىٰٓ أَن نُّرِيَكَ مَا نَعِدُهُمْ لَقٰدِرُونَ ۝٩٥

شامل نہ کر. ۽ بيشڪ اسان قادر آهيون تہ توهان کي اهو (عذاب) ڏيکاريون جنهن جو انهن سان وعدو ڪيو آهي

ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ السَّيِّئَةَ ۚ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَصِفُونَ ۝٩٦

توهان انهن جي برائي کي چڱائي سان دفع ڪريو اهي جيڪو چون ٿا اسين ان کي چڱي طرح ڄاڻون ٿا.

وَقُل رَّبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزٰتِ الشَّيٰطِينِ ۝٩٧ وَأَعُوذُ بِكَ

۽ (رسول عربي) توهان عرض ڪريو اي منهنجا رب آئون تو کان شيطان جي وسوسن جي پناهہ گهران ٿو ۽ اي منهنجا رب آئون تو کان پناهہ گهران ٿو

رَبِّ أَن يَحْضُرُونِ ۝٩٨ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ

تہ اهي مون وٽ حاضر ٿين. ايستائين جو انهن مان ڪنهن تي موت اچي ٿو (ان وقت) اهو چوي ٿو اي منهنجا رب توهان

ارْجِعُونِ ۝٩٩ لَعَلِّيٓ أَعْمَلُ صٰلِحًا فِيمَا تَرَكْتُ ۚ كَلَّآ ۚ إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ

مون کي واپس موٽايو. تہ من آئون نيڪ عمل ڪريان ان ۾ جيڪو آئون ڇڏي آيو آهيان. خبردار بيشڪ اها هڪ (ڳالهہ) فالتو ڳالهہ آهي

قَآئِلُهَا ۖ وَمِن وَرَآئِهِم بَرْزَخٌ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ۝١٠٠ فَإِذَا نُفِخَ فِي

جيڪا اهو چوي ٿو ۽ انهن جي پويان قيامت جي ڏينهن تائين هڪ پردو هوندو. پوءِ جنهن وقت صُور ڦوڪيو ويندو

الصُّورِ فَلَآ أَنسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَآءَلُونَ ۝١٠١ فَمَن

پوءِ ان ڏينهن (ڪافرن جون) پاڻ ۾ مائٽيون ختم ٿي وينديون ۽ نہ پاڻ ۾ هڪٻئي کان حال معلوم ڪندا. پوءِ جنهن ماڻهو

ثَقُلَتْ مَوٰزِينُهُ فَأُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ۝١٠٢ وَمَنْ خَفَّتْ

جا وزن ڳرا ٿيا پوءِ اهي ئي ڪامياب آهن. ۽ جنهن ماڻهوءَ جا

مَوٰزِينُهُ فَأُولٰٓئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوٓا أَنفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ

وزن گهٽ ٿيا پوءِ انهن ماڻهن پنهنجون جانيون جو کي ۾ وڌيون (۽ اهي) هميشه

خٰلِدُونَ ۝١٠٣ تَلْفَحُ وُجُوهَهُمُ النَّارُ وَهُمْ فِيهَا كٰلِحُونَ ۝١٠٤

جهنم ۾ رهندڙ آهن. انهن جي چهرن کي باهہ ساڙي ڇڏيندي ۽ دوزخ ۾ انهن جون شڪلون بگڙجي وينديون

لہ تفسير مظهري. ٢ه تفسير جلالين. ٣ه تفسير روح المعاني. ٤ه ... ماڻهن قيامت جي ڏينهن ختم ٿي وينديون پر مؤمن ... قيامت ...
... تفسير مظهري ۽ تفسير روح المعاني ... تفسير روح المعاني ...
... تفسير روح المعاني ۽ تفسير مظهري. ٥ه تفسير بيضاوي.

أَلَمْ تَكُنْ آيَاتِي تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿١٠٥﴾

(ڇا انهن کي چيو ويندو) ڇا منهنجون آيتون توهان جي مٿان پڙهيون ويون، پوءِ توهان انهن کي ڪوڙو سمجهندا هئا.

قَالُوا رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَالِّينَ ﴿١٠٦﴾

اهي چوندا اي اسان جا رب اسان جي مٿان اسان جي بدبختي غالب پئي ۽ اسان گمراهه قوم هئاسين.

رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْهَا فَإِنْ عُدْنَا فَإِنَّا ظَالِمُونَ ﴿١٠٧﴾ قَالَ اخْسَئُوا فِيهَا

اي اسان جا رب تون اسان کي دوزخ مان ٻاهر ڪڍ پوءِ جيڪڏهن اسان وري ائين ڪيون پوءِ بيشڪ اسين ظالم آهيون. الله تعالیٰ فرمائيندو توهان جهنم ۾ ذليل ٿي

وَلَا تُكَلِّمُونِ ﴿١٠٨﴾ إِنَّهُ كَانَ فَرِيقٌ مِنْ عِبَادِي يَقُولُونَ

رهو ۽ توهان مون سان نه ڳالهايو. بيشڪ منهنجي ٻانهن مان هڪ جماعت (مسڪين مهاجر اصحابين جي) هئي جيڪا دنيا ۾ چوندي

رَبَّنَا آمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ ﴿١٠٩﴾

هئي اي اسان جا رب اسان ايمان آندو پوءِ تون اسان کي بخش ڪر ۽ تون اسان تي رحم ڪر ۽ تون بهترين رحم ڪندڙ آهين.

فَاتَّخَذْتُمُوهُمْ سِخْرِيًّا حَتَّىٰ أَنْسَوْكُمْ ذِكْرِي وَكُنْتُمْ مِنْهُمْ

پوءِ توهان انهن سان مذاق ڪندا هئا ايستائين جو توهان منهنجو ذڪر وساريو ۽ توهان انهن تان

تَضْحَكُونَ ﴿١١٠﴾ إِنِّي جَزَيْتُهُمُ الْيَوْمَ بِمَا صَبَرُوا أَنَّهُمْ

کلندا هئا. بيشڪ اڄ آئون انهن کي جزا (جنة نعيم) ڏيندس انهي سبب جو انهن صبر ڪيو، بيشڪ اهي

هُمُ الْفَائِزُونَ ﴿١١١﴾ قُلْ كَمْ لَبِثْتُمْ فِي الْأَرْضِ عَدَدَ سِنِينَ ﴿١١٢﴾

ئي ڪامياب آهن. الله تعالیٰ انهن کي فرمائيندو توهان زمين ۾ ڪيترا سال ترسيا؟

قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ فَاسْأَلِ الْعَادِّينَ ﴿١١٣﴾

اهي چوندا اسين هڪ ڏينهن يا ڏينهن جو ڪجهه حصو ترسيا هئاسين، پوءِ تون ڳڻيندڙن (حساب رکندڙ ملائڪن) کان معلوم ڪر.

قُلْ إِنْ لَبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا لَوْ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١١٤﴾

الله تعالیٰ فرمائيندو (آخرت جي مقابلي ۾) توهان تمام ٿورو وقت ترسيا، ڪاش توهان اها ڳالهه ڄاڻو ها!

۱ تفسير جلالين. ۲ تفسير مظهري. ۳ تفسير جلالين. ۴ تفسير روح البيان. ۵ تفسير جلالين. ۶ تفسير جامع البيان.

أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَٰكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا

ڇا توهان ائين پئي ڀانيو ته اسان توهان کي بنا ڪنهن حڪمت جي بيڪار ڪري پيدا ڪيو آهي؟ ۽ بيشڪ توهان اسان ڏانهن

لَا تُرْجَعُونَ ﴿١١٥﴾ فَتَعَٰلَى ٱللَّهُ ٱلْمَلِكُ ٱلْحَقُّ ۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ

نه موٽايا ويندا؟ پوءِ الله تعالىٰ تمام بلند، حقيقي بادشاهه آهي، ناهي ڪو معبود مگر اهو،

رَبُّ ٱلْعَرْشِ ٱلْكَرِيمِ ﴿١١٦﴾ وَمَن يَدْعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ

عرش عظيم جو رب آهي. ۽ جيڪو ماڻهو الله تعالىٰ سان گڏ ٻئي معبود جي عبادت ڪري ته،

لَا بُرْهَٰنَ لَهُۥ بِهِۦ فَإِنَّمَا حِسَابُهُۥ عِندَ رَبِّهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ

جنهن لاءِ وٽس ڪو به دليل ڪونهي، پوءِ ان جو حساب سندس رب وٽ آهي، بيشڪ اهو ڪافرن کي

ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿١١٧﴾ وَقُل رَّبِّ ٱغْفِرْ وَٱرْحَمْ وَأَنتَ خَيْرُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿١١٨﴾

نجات ڪونه ڏيندو. ۽ (اي رسول عربي ﷺ) عرض ڪريو ته اي منهنجا رب! تون بخش ڪر ۽ تون رحم ڪر ۽ تون بهترين رحم ڪندڙ آهين.

سُورَةُ النُّورِ مَدَنِيَّةٌ (٢٤) (١٠٢)

اٰيَاتُهَا ٦٤ — رُكُوعَاتُهَا ٩

سورة نور مديني منوره ۾ نازل ٿي آهي، انهي ۾ ٩ رڪوع ۽ ٦٤ آيتون آهن.

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

سُورَةٌ أَنزَلْنَٰهَا وَفَرَضْنَٰهَا وَأَنزَلْنَا فِيهَآ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ لَّعَلَّكُمْ

(هي) هڪ سورة آهي جيڪا اسان نازل ڪئي آهي ۽ اسان ان ۾ قطعي احڪام نازل ڪيا آهن ۽ اسان انهي ۾ واضح آيتون بيان ڪيون آهن ته متان

تَذَكَّرُونَ ﴿١﴾ ٱلزَّانِيَةُ وَٱلزَّانِى فَٱجْلِدُوا۟ كُلَّ وَٰحِدٍ مِّنْهُمَا

نصيحت حاصل ڪريو. بدڪاري ڪندڙ مرد هجي يا بدڪاري ڪندڙ عورت هجي پوءِ توهان انهن مان هر هڪ کي

مِا۟ئَةَ جَلْدَةٍ ۖ وَلَا تَأْخُذْكُم بِهِمَا رَأْفَةٌ فِى دِينِ ٱللَّهِ إِن كُنتُمْ

هڪ سؤ ڏرا هڻو ۽ توهان انهن ٻنهي سان الله جي دين ۾ رحمدلي نه ڪريو جيڪڏهن توهان

١ تفسير مظهري و تفسير روح البيان. ٢ تفسير جامع البيان و تفسير بيضاوي و تفسير مظهري. ٣ تفسير جلالين و جامع البيان.
٤ تفسير لغات القرآن عربي و تفسير نسفي. ٥ تفسير بيضاوي.

تُؤْمِنُونَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ ۚ وَلْيَشْهَدْ عَذَابَهُمَا طَآئِفَةٌ

الله تعالىٰ ۽ قيامت تي ايمان رکو ٿا، ۽ ٻنهي انهن ٻنهي تي عذاب ڪرڻ وقت مومنن جي

مِّنَ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿٢﴾ اَلزَّانِيْ لَا يَنْكِحُ اِلَّا زَانِيَةً اَوْ مُشْرِكَةً ۡ

هڪ جماعت موجود هجي. بدڪار مرد، نه نڪاح ڪري مگر بدڪار عورت يا مشرڪ عورت سان

وَّالزَّانِيَةُ لَا يَنْكِحُهَآ اِلَّا زَانٍ اَوْ مُشْرِكٌ ۚ وَحُرِّمَ ذٰلِكَ عَلَى

۽ بدڪار عورت نه نڪاح ڪري مگر بدڪار مرد يا مشرڪ مرد سان، ۽ اهو ڪم مومنن تي

الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿٣﴾ وَالَّذِيْنَ يَرْمُوْنَ الْمُحْصَنٰتِ ثُمَّ لَمْ يَاْتُوْا

حرام ڪيو ويو آهي. ۽ جيڪي ماڻهو پاڪدامن عورتن تي بدڪاري جي تهمت هڻن ٿا اُن کان پوءِ

بِاَرْبَعَةِ شُهَدَآءَ فَاجْلِدُوْهُمْ ثَمٰنِيْنَ جَلْدَةً وَّلَا تَقْبَلُوْا لَهُمْ

چار شاهد نه آڻن، پوءِ توهان انهن کي اَسي دُرا هڻو، ۽ توهان هميشه انهن جي ڪا به

شَهَادَةً اَبَدًا ۚ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْفٰسِقُوْنَ ﴿٤﴾ اِلَّا الَّذِيْنَ تَابُوْا

شاهدي قبول نه ڪريو، ۽ اهي ئي گنهگار آهن. مگر (انهن مان) اهي ماڻهو جيڪي ان کان پوءِ

مِنْۢ بَعْدِ ذٰلِكَ وَاَصْلَحُوْا ۚ فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿٥﴾ وَالَّذِيْنَ

توبه تائب ٿيا ۽ پنهنجو اصلاح ڪيو، پوءِ بيشڪ الله تعالىٰ بخشيندڙ ٻاجهارو آهي. ۽ جيڪي مرد

يَرْمُوْنَ اَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُنْ لَّهُمْ شُهَدَآءُ اِلَّآ اَنْفُسُهُمْ

پنهنجي گهر وارين تي تهمت هڻن ٿا ۽ انهن وٽ پاڻ کان سواءِ ٻيا شاهد ڪونهن

فَشَهَادَةُ اَحَدِهِمْ اَرْبَعُ شَهٰدٰتٍۢ بِاللّٰهِ ۙ اِنَّهٗ لَمِنَ الصّٰدِقِيْنَ ﴿٦﴾

پوءِ انهن مان هڪڙي جي شاهدي هن ريت ٿيندي ته چار دفعا الله جو قسم کڻي چوي ته بيشڪ اهو سچو آهي.

وَالْخَامِسَةُ اَنَّ لَعْنَتَ اللّٰهِ عَلَيْهِ اِنْ كَانَ مِنَ الْكٰذِبِيْنَ ﴿٧﴾

۽ پنجين دفعي ايئن چوي ته ان جي مٿان الله جي لعنت هجي جيڪڏهن اهو ڪوڙو آهي.

ك تفسير النسفي للعلامہ ابوالبرکات النسفي حنفي. ك تفسير مظهري و روح البيان. ك تفسير النسفي.

وَيَدْرَؤُا عَنْهَا الْعَذَابَ أَنْ تَشْهَدَ أَرْبَعَ شَهٰدٰتٍ بِاللّٰهِ ۙ إِنَّهُ

۽ انهي عورت مان اهاسزا هن طرح دفع ٿي سگهي ٿي ته اها عورت چار دفعا الله جو قسم کڻي ته بيشڪ اهو

لَمِنَ الْكٰذِبِينَ ﴿٨﴾ وَالْخٰمِسَةَ أَنَّ غَضَبَ اللّٰهِ عَلَيْهَا إِنْ كَانَ

ڪوڙو آهي ، ۽ پنجين دفعي ائين چوي ته ان تي الله جو غضب هجي جيڪڏهن اهو

مِنَ الصّٰدِقِينَ ﴿٩﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللّٰهَ

سچو آهي. ۽ جيڪڏهن توهان تي الله جو فضل ۽ رحمت نه هجي ها (ته توهان کي الله جلد ڪري دنيا ۾ عذاب ڏئي ها) ۽ بيشڪ الله تعالى

تَوَّابٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾ إِنَّ الَّذِينَ جَاءُو بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِنْكُمْ ۚ لَا

توبه قبول ڪندڙ حڪمت وارو آهي. بيشڪ جن ماڻهن الزام تراشي ڪئي اهو توهان مان هڪ گروهه آهي ، توهان

تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَكُمْ ۖ بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَكُمْ ۚ لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ مَا اكْتَسَبَ

ان کي پاڻ لاءِ خراب نه سمجهو ، بلڪ اهو توهان لاءِ بهتر آهي ، انهن مان جنهن جيترو گناه ڪيو هوندو ،

مِنَ الْإِثْمِ ۚ وَالَّذِي تَوَلّٰى كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١﴾ لَوْلَا إِذْ

ان کي اوتري سزا ملندي ، ۽ انهن مان جنهن ماڻهو گهڻو حصو ورتو هوندو ان لاءِ اوترو وڏو عذاب آهي. جڏهن توهان

سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنٰتُ بِأَنْفُسِهِمْ خَيْرًا وَقَالُوا هٰذَا

اها ڳالهه ٻڌي ته پوءِ مؤمن مردن ۽ مؤمن عورتن پنهنجي لاءِ ڇو نه چڱو گمان ڪيو ۽ ائين ڇو نه چيو ته هي

إِفْكٌ مُبِينٌ ﴿١٢﴾ لَوْلَا جَاءُو عَلَيْهِ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ ۚ فَإِذْ لَمْ يَأْتُوا

صاف الزام آهي. انهن ڇو نه ان ڳالهه لاءِ چار شاهد پيش ڪيا ، پوءِ جنهن وقت انهن

بِالشُّهَدَاءِ فَأُولٰئِكَ عِنْدَ اللّٰهِ هُمُ الْكٰذِبُونَ ﴿١٣﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ اللّٰهِ

شاهد نه آندا ، پوءِ اهي ئي الله تعالى وٽ ڪوڙا آهن. ۽ جيڪڏهن الله تعالى جو فضل

عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ لَمَسَّكُمْ فِي مَا أَفَضْتُمْ فِيهِ

۽ رحمت دنيا ۽ آخرت ۾ توهان تي نه هجي ها ته ان ڳالهه جي ڪري جنهن ۾ توهان پيا هئا ، توهان کي

ع ٧

تفسير مظهري ، تفسير النسفي و روح البيان. تفسير روح البيان (منزل ٤) تفسير مظهري.

عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٤﴾ إِذْ تَلَقَّوْنَهُ بِأَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِأَفْوَاهِكُم مَّا

وڏو عذاب پهچي ها . جنهن وقت توهان اها ڳالهه هڪ ٻئي کان نقل ڪئي ۽ توهان پنهنجي واتن مان اها ڳالهه ڪئي

لَيْسَ لَكُم بِهِ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُ هَيِّنًا وَهُوَ عِندَ اللَّهِ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾

جنهن جو توهان کي ڪوبه علم نه هو، ۽ توهان ان ڳالهه کي معمولي سمجهو ٿي، حالانڪ (اها ڳالهه) الله تعالیٰ وٽ تمام وڏي هئي

وَلَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُم مَّا يَكُونُ لَنَا أَن نَّتَكَلَّمَ بِهَٰذَا سُبْحَانَكَ هَٰذَا

۽ جڏهن توهان اها ڳالهه ٻڌي ان وقت توهان چوندا ڇو نه ته اسان کي مناسب ناهي جو اسين ان باري ۾ ڳالهايون، اي الله تون پاڪ آهين

بُهْتَانٌ عَظِيمٌ ﴿١٦﴾ يَعِظُكُمُ اللَّهُ أَن تَعُودُوا لِمِثْلِهِ أَبَدًا إِن

هي تمام وڏو بهتان آهي . الله تعالیٰ توهان کي نصيحت ڪري ٿو (۽ منع ڪري ٿو) ته اهڙو ڪم ڪڏهن نه ڪجو جيڪڏهن

كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٧﴾ وَيُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٨﴾

توهان مؤمن آهيو . ۽ الله تعالیٰ توهان لاءِ آيتون بيان ڪري ٿو ۽ الله تعالیٰ گهڻو ڄاڻندڙ حڪمت وارو آهي .

إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَن تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ

بيشڪ جيڪي ماڻهو مؤمنن ۾ خراب ڳالهين پکيڙڻ جي دلچسپي رکن ٿا ، انهن لاءِ

عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٩﴾

دنيا ۽ آخرت ۾ دردناڪ عذاب آهي، ۽ الله تعالیٰ ڄاڻي ٿو ۽ توهان نه ٿا ڄاڻو .

وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٠﴾

۽ جيڪڏهن الله جو فضل ۽ رحمت توهان تي نه هجي ها (ته توهان تي عذاب اچي ها) ۽ بيشڪ الله تعالیٰ رؤف رحيم آهي .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ وَمَن يَتَّبِعْ خُطُوَاتِ

اي مؤمنو توهان شيطان جي نقش قدم تي نه هلو ۽ جيڪو ماڻهو شيطان جي

الشَّيْطَانِ فَإِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ وَالْمُنكَرِ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ

نقش قدم تي هلي ٿو پوءِ بيشڪ اهو (کيس) بُرائي ۽ غير شرعي ڪم جو چوي ٿو ۽ جيڪڏهن توهان تي الله جو فضل

ع ١٠ ٢ ٨

ك تفسير مظهري، ك تفسير بيضاوي و تفسير جامع البيان، (منزل ٤) ك تفسير مظهري، ك تفسير روح البيان و تفسير مظهري .

وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَىٰ مِنكُم مِّنْ أَحَدٍ أَبَدًا وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يُزَكِّي مَن يَشَاءُ

۽ رحمت نه هجي ها ته توهان مان ڪڏهن به ڪو پاڪ نه ٿئي ها پر الله تعالیٰ جنهن کي گهري ٿو اُن کي پاڪ ڪري ٿو،

وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢١﴾ وَلَا يَأْتَلِ أُولُو الْفَضْلِ مِنكُمْ وَالسَّعَةِ أَن

۽ الله تعالیٰ ٻڌندڙ ڄاڻندڙ آهي. ۽ توهان مان ديني فضيلت رکندڙ ۽ دولتمند ماڻهو قسم نه کڻن ته اهي

يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

پنهنجي عزيزن ۽ مسڪينن ۽ الله جي راهه ۾ هجرت ڪندڙن تي پنهنجي دولت خرچ نه ڪندا،

وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَن يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ

۽ انهن کي گهرجي ته معاف ڪن ۽ درگذر ڪن، ڇا توهان پسند نٿا ڪريو ته الله تعالیٰ توهان کي بخش ڪري، ۽ الله تعالیٰ غفور

رَّحِيمٌ ﴿٢٢﴾ إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لُعِنُوا

رحيم آهي. بيشڪ جيڪي ماڻهو پاڪدامن، بي خبر مؤمن عورتن تي تهمت هڻن ٿا (انهن تي) دنيا ۽ آخرت ۾

فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٢٣﴾ يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ

لعنت ڪئي وئي آهي، ۽ انهن لاءِ تمام وڏو عذاب آهي. قيامت جي ڏينهن انهن تي

أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُم بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾ يَوْمَئِذٍ يُوَفِّيهِمُ

سندن زبانون ۽ سندن هٿ ۽ سندن پير سندن ڪرتوتن (عملن) تي گواهي ڏيندا. انهيءَ ڏينهن الله تعالیٰ کين

اللَّهُ دِينَهُمُ الْحَقَّ وَيَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ الْمُبِينُ ﴿٢٥﴾ الْخَبِيثَاتُ

سندن عملن جو مڪمل بدلو ڏيندو ۽ اهي ڄاڻندا ته بيشڪ الله ئي سچ بيان ڪندڙ آهي. خراب عورتون

لِلْخَبِيثِينَ وَالْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَاتِ وَالطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ وَالطَّيِّبُونَ

خراب مردن لاءِ آهن ۽ خراب مرد خراب عورتن لاءِ آهن، ۽ پاڪ عورتون پاڪ مردن لاءِ آهن ۽ پاڪ مرد

لِلطَّيِّبَاتِ أُولَٰئِكَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا يَقُولُونَ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٢٦﴾

پاڪ عورتن لاءِ آهن، اهي انهيءَ کان پاڪ آهن جيڪي اهي ڪين چون ٿا، انهن لاءِ (بهشت ۾) بخشش ۽ عزت واري روزي آهي.

ع ٣ ٩

تفسير نسفي و تفسير مظهري و تفسير روح المعاني. تفسير ابن عباس. تفسير مظهري. تفسير روح البيان و تفسير المعاني. تفسير جامع البيان.

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَدْخُلُوْا بُيُوْتًا غَيْرَ بُيُوْتِكُمْ حَتّٰى تَسْتَاْنِسُوْا وَ

اي مؤمنو توهان پنهنجي گهرن کان سواءِ ٻين (ماڻهن) جي گهرن ۾ نه وڃو، ايستائين جو انهن کان اجازت نه وٺو ۽

تُسَلِّمُوْا عَلٰٓى اَهْلِهَا ۭ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُوْنَ ﴿٢٧﴾ فَاِنْ لَّمْ تَجِدُوْا

انهن ۾ رهندڙن تي سلام نه ورايو، اهو توهان لاءِ بهتر آهي انهيءَ لاءِ ته توهان نصيحت وٺو. پوءِ جيڪڏهن ان ۾ ڪو ماڻهو

فِيْهَآ اَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوْهَا حَتّٰى يُؤْذَنَ لَكُمْ ۚ وَاِنْ قِيْلَ لَكُمُ ارْجِعُوْا

موجود نه هجي پوءِ بنا اجازت جي ان ۾ داخل نه ٿيو ۽ جيڪڏهن توهان کي چيو وڃي ته توهان واپس وڃو

فَارْجِعُوْا هُوَ اَزْكٰى لَكُمْ ۭ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ عَلِيْمٌ ﴿٢٨﴾ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ

ته توهان واپس هليا وڃو اهو توهان لاءِ تمام بهتر آهي ۽ الله تعالیٰ توهان جي عملن کي چڱيءَ ريت ڄاڻندڙ آهي. توهان تي ڪو گناهه ناهي جو توهان

اَنْ تَدْخُلُوْا بُيُوْتًا غَيْرَ مَسْكُوْنَةٍ فِيْهَا مَتَاعٌ لَّكُمْ ۭ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُوْنَ

انهن گهرن ۾ داخل ٿيو جيڪي رهڻ لاءِ خاص ناهن، انهن ۾ توهان جو ڪو سامان هجي ۽ الله تعالیٰ ڄاڻي ٿو جيڪو توهان ظاهر ڪريو ٿا

وَمَا تَكْتُمُوْنَ ﴿٢٩﴾ قُلْ لِّلْمُؤْمِنِيْنَ يَغُضُّوْا مِنْ اَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوْا

۽ جيڪو توهان لڪايو ٿا. رسول عربي توهان مؤمنن کي حڪم ڪريو ته اهي پنهنجون اکيون ڪي بند ڪن ۽ پنهنجي اوگهڙن

فُرُوْجَهُمْ ۭ ذٰلِكَ اَزْكٰى لَهُمْ ۭ اِنَّ اللّٰهَ خَبِيْرٌۢ بِمَا يَصْنَعُوْنَ ﴿٣٠﴾ وَقُلْ

جي حفاظت ڪن، اهو انهن لاءِ وڌيڪ پاڪيزه آهي بيشڪ الله تعالیٰ انهن جي عملن کان خبردار آهي. ۽ توهان

لِّلْمُؤْمِنٰتِ يَغْضُضْنَ مِنْ اَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوْجَهُنَّ وَلَا يُبْدِيْنَ

مؤمن عورتن کي حڪم ڪريو ته اهي پنهنجون اکيون ڪي بند ڪن ۽ پنهنجي اوگهڙن جي حفاظت ڪن ۽ پنهنجي زينت (خوبصورتي)

زِيْنَتَهُنَّ اِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلٰي جُيُوْبِهِنَّ ۠ وَلَا

کي ظاهر نه ڪن مگر جيڪا انهيءَ مان ظاهر آهي، ۽ اهي پنهنجي چادرن سان پنهنجا گريبان بند ڪن ، ۽ نه

يُبْدِيْنَ زِيْنَتَهُنَّ اِلَّا لِبُعُوْلَتِهِنَّ اَوْ اٰبَاۗىِٕهِنَّ اَوْ اٰبَاۗءِ بُعُوْلَتِهِنَّ اَوْ

ظاهر ڪن پنهنجي زينت کي مگر پنهنجي مڙس لاءِ يا پنهنجي پيءُ ڏاڏي لاءِ يا پنهنجي مڙس جي پيءُ ڏاڏي لاءِ يا

له لغات القرآن عربي - له روح البيان -

أَبْنَآئِهِنَّ أَوْ أَبْنَآءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِىٓ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ

پنهنجن پٽن لاءِ يا پنهنجي مڙسن جي پٽن لاءِ يا پنهنجي ڀائرن لاءِ يا پنهنجي ڀائٽن لاءِ يا

بَنِىٓ أَخَوَاتِهِنَّ أَوْ نِسَآئِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوِ ٱلتَّابِعِينَ غَيْرِ

پنهنجي ڀاڻيجن لاءِ يا پاڻ جهڙين عورتن لاءِ يا جيڪي سندن ٻانهيون آهن يا اهي مرد جيڪي

أُو۟لِى ٱلْإِرْبَةِ مِنَ ٱلرِّجَالِ أَوِ ٱلطِّفْلِ ٱلَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا۟ عَلَىٰ

عورتن ڏانهن رغبت نه ٿا رکن، يا اهي ٻار جيڪي اڃان ڪه جوان

عَوْرَٰتِ ٱلنِّسَآءِ ۖ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِن

نه ٿيا آهن، ۽ (اهي) پنهنجا پير زمين تي نه هڻن ان لاءِ ته مرد سندن لڪل زيور (پازيب وغيره)

زِينَتِهِنَّ ۚ وَتُوبُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ ٱلْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣١﴾

معلوم ڪن، ۽ اي مؤمنو توهان سڀئي الله تعالى کان توبه طلب ڪريو يقينًا توهان ڪامياب ٿيندا.

وَأَنكِحُوا۟ ٱلْأَيَٰمَىٰ مِنكُمْ وَٱلصَّٰلِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَآئِكُمْ ۚ إِن

۽ توهان نڪاح ڪرايو انهن جو جن جو نڪاح ٿيل نه آهي ۽ توهان پنهنجي انهن ٻانهن ۽ ٻانهين جا نڪاح ڪرايو جيڪي نڪاح جي صلاحيت رکن ٿا جيڪڏهن

يَكُونُوا۟ فُقَرَآءَ يُغْنِهِمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٣٢﴾

اهي فقير آهن ته الله تعالى پنهنجي فضل سان انهن کي غني ڪندو ۽ الله برڪت وجهندڙ ڄاڻندڙ آهي.

وَلْيَسْتَعْفِفِ ٱلَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّىٰ يُغْنِيَهُمُ ٱللَّهُ مِن

۽ جيڪي ماڻهو نڪاح ڪري نه ٿا سگهن انهن کي گهرجي ته پاڪ دامن ۾ رهن ايستائين جو الله انهن کي پنهنجي فضل سان

فَضْلِهِۦ ۗ وَٱلَّذِينَ يَبْتَغُونَ ٱلْكِتَٰبَ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ

غني ڪري، ۽ توهان جي ٻانهن ۽ ٻانهين مان جيڪي مڪاتب (ملڪيت جي عيوض آزاد) ٿيڻ گهرن انهن کي مڪاتب ڪري ڇڏيو

إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا ۖ وَءَاتُوهُم مِّن مَّالِ ٱللَّهِ ٱلَّذِىٓ ءَاتَىٰكُمْ ۚ وَلَا

جيڪڏهن توهان انهن ۾ خير معلوم ڪريو ٿا، ۽ توهان انهن کي ان ملڪيت مان ڏيو جيڪا توهان کي الله ڏني آهي ۽ جيڪڏهن

ط تفسير روح البيان. ك تفسير مظهري وتفسير النسفي. ك ۽ ك تفسير مظهري.

تُكْرِهُوْا فَتَيٰتِكُمْ عَلَى الْبِغَآءِ اِنْ اَرَدْنَ تَحَصُّنًا لِّتَبْتَغُوْا عَرَضَ

توهانجون ٻانهيون پاڪدامن ۾ رهڻ چاهين ٿيون ته پوءِ انهن کي توهان بدڪاري تي مجبور نه ڪريو، ان لاءِ ته توهان (انهن ذريعي)

الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۭ وَمَنْ يُّكْرِهْهُّنَّ فَاِنَّ اللّٰهَ مِنْۢ بَعْدِ اِكْرَاهِهِنَّ

ڪجهه دنيا جو سامان طلب ڪريو، ۽ جيڪو ماڻهو انهن کي مجبور ڪندو ته پوءِ بيشڪ الله تعاليٰ انهن جي مجبوري ڪان پوءِ به (انهن تي)

غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ۝٣٣ وَلَقَدْ اَنْزَلْنَآ اِلَيْكُمْ اٰيٰتٍ مُّبَيِّنٰتٍ وَّمَثَلًا مِّنَ

غفور رحيم آهي. ۽ بيشڪ اسان صاف آيتون نازل فرمايون ۽ اهي مثال بيان ڪيا جيڪي

الَّذِيْنَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِيْنَ ۝٣٤ اَللّٰهُ نُوْرُ

توهان ڪان اڳين ماڻهن ۾ گذري چڪا آهن ۽ (انهي ۾) پرهيزگارن لاءِ نصيحت آهي. الله تعاليٰ آسمانن

السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۭ مَثَلُ نُوْرِهٖ كَمِشْكٰوةٍ فِيْهَا مِصْبَاحٌ ۭ اَلْمِصْبَاحُ

۽ زمين جو نور آهي، ان جي نور جو مثال ائين آهي جيئن هڪ طاق جنهن ۾ ڏيئو هجي، (اهو) ڏيئو قنديل

فِيْ زُجَاجَةٍ ۭ اَلزُّجَاجَةُ كَاَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ يُّوْقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ

(فانوس) ۾ آهي، اهو قنديل ستاري جهڙو آهي جيڪو موتي وانگر چمڪي ٿو، اهو روشن ٿئي ٿو برڪت واري وڻ

مُّبٰرَكَةٍ زَيْتُوْنَةٍ لَّا شَرْقِيَّةٍ وَّلَا غَرْبِيَّةٍ ۙ يَّكَادُ زَيْتُهَا يُضِيْۗءُ وَلَوْ

زيتون جي تيل مان، اُن کي نه اوڀر آهي ۽ نه اولهه آهي؛ ان جي ڇهڻ ڪان سواءِ

لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ ۭ نُوْرٌ عَلٰي نُوْرٍ ۭ يَهْدِي اللّٰهُ لِنُوْرِهٖ مَنْ يَّشَاۗءُ ۭ وَيَضْرِبُ

اهو روشني ڪري ٿو، نور علىٰ نور آهي، الله تعاليٰ پنهنجي نور ڏانهن جنهن کي چاهي هدايت فرمائي ٿو ۽ الله تعاليٰ

اللّٰهُ الْاَمْثَالَ لِلنَّاسِ ۭ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمٌ ۝٣٥ۙ فِيْ بُيُوْتٍ اَذِنَ اللّٰهُ

ماڻهن لاءِ مثال بيان ڪري ٿو ۽ الله تعاليٰ هر شيءِ کي چاڻندڙ آهي. انهن گهرن (مسجدن) ۾ الله تعاليٰ حڪم

اَنْ تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيْهَا اسْمُهٗ ۙ يُسَبِّحُ لَهٗ فِيْهَا بِالْغُدُوِّ وَالْاٰصَالِ ۝٣٦ۙ

فرمايو ته انهن جي تعظيم ڪريو ۽ انهي ۾ الله تعاليٰ لاءِ صبح شام (پنج وقت) نماز پڙهي وڃي.

ا اهنامظم طاقت جيڪا سورج ۽ ستارن کي هلائي ٿي. ٢ تفسير النسفي (منزل ٤) ٣ موتي-گول هوندو آهي ان جهڪ وڌندڙ آهي. ٤ جو نه مشرق ۾ نه مغرب ۾ بلڪ سوري ستارن الله تعاليٰ جي نور جي دائري جي اندر آهي. ٥ تفسير مظهري. ٦ تفسير بيضاوي و تفسير جلالين و تفسير روح البيان.

رِجَالٌ لَّا تُلْهِيْهِمْ تِجَارَةٌ وَّلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللّٰهِ وَاِقَامِ الصَّلٰوةِ وَاِيْتَآءِ

اهڙا ماڻهو آهن جن کي تجارت ۽ خريد و فروخت الله جي ذڪر ۽ نماز قائم ڪرڻ ۽ زڪوٰة ادا ڪرڻ کان غافل

الزَّكٰوةِ يَخَافُوْنَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيْهِ الْقُلُوْبُ وَالْاَبْصَارُ ﴿٣٧﴾ لِيَجْزِيَهُمُ

نٿا ڪن، اهي اُن ڏينهن کان خوف ڪن ٿا جنهن ۾ دليون ۽ اکيون پريشان هونديون. ته الله تعالىٰ

اللّٰهُ اَحْسَنَ مَا عَمِلُوْا وَيَزِيْدَهُمْ مِّنْ فَضْلِهٖ ۗ وَاللّٰهُ يَرْزُقُ مَنْ يَّشَآءُ

کين سندن عملن کان سهڻي جزا عطا ڪندو ۽ پنهنجي فضل سان کين زياده عطا ڪندو ۽ الله تعالىٰ جنهن کي چاهي بغير حساب

بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٨﴾ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْٓا اَعْمَالُهُمْ كَسَرَابٍۢ بِقِيْعَةٍ يَّحْسَبُهُ

رزق عطا ڪري ٿو. ۽ ڪافرن جا اعمال بيابان ۾ رڃ وانگر آهن جو اُن کي اُڃايل ماڻهو

الظَّمْاٰنُ مَآءً ۗ حَتّٰٓى اِذَا جَآءَهٗ لَمْ يَجِدْهُ شَيْـًٔا وَّوَجَدَ اللّٰهَ عِنْدَهٗ

پاڻي سمجهي ٿو، ايستائين جو هو جڏهن ان تائين پهچي ٿو ته اُن کي ڪا شي نه ٿو لهي ۽ اهو پاڻ وٽ الله تعالىٰ کي لهي ٿو

فَوَفّٰىهُ حِسَابَهٗ ۗ وَاللّٰهُ سَرِيْعُ الْحِسَابِ ﴿٣٩﴾ اَوْ كَظُلُمٰتٍ فِيْ بَحْرٍ

پوءِ الله تعالىٰ اُن کي سندس پورو حساب ڏئي ٿو ۽ الله جلد حساب ڪندڙ آهي. يا اُن جو مثال اونهي درياءَ ۾ اونداهين جهڙو آهي

لُّجِّيٍّ يَّغْشٰىهُ مَوْجٌ مِّنْ فَوْقِهٖ مَوْجٌ مِّنْ فَوْقِهٖ سَحَابٌ ۗ ظُلُمٰتٌۢ

جنهن ۾ هڪ ٻئي جي مٿان گهڻيون موجون آهن ۽ ان جي مٿان ڪڪر آهن، اونداهين جي

بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ ۗ اِذَآ اَخْرَجَ يَدَهٗ لَمْ يَكَدْ يَرٰىهَا ۗ وَمَنْ لَّمْ

مٿان اونداهيون آهن، جنهن وقت پنهنجي هٿ کي ٻاهر ڪڍي ٿو ته ان کي ڏسي نٿو سگهي، ۽ جنهن ماڻهوءَ کي

يَجْعَلِ اللّٰهُ لَهٗ نُوْرًا فَمَا لَهٗ مِنْ نُّوْرٍ ﴿٤٠﴾ اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ يُسَبِّحُ لَهٗ

الله تعالىٰ روشني نه ڏئي ته ان لاءِ ڪا به روشني ناهي. ڇا تو هان نه ڏٺو ته بيشڪ الله لاءِ تسبيح پڙهن ٿيون

مَنْ فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَالطَّيْرُ صٰٓفّٰتٍ ۗ كُلٌّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهٗ

اهي شيون جيڪي آسمانن ۽ زمين ۾ آهن ۽ پکي پنهنجا پَر کوليندا، هر مخلوق جي دعا ۽ تسبيح کي بيشڪ

ع ٥ ١١

١ه تفسير مظهري و تفسير بيضاوي. ٢ه تفسير جلالين. ٣ه تفسير روح البيان. ٤ه تفسير جلالين. ٥ه تفسير بيضاوي.

وَتَسْبِيْحَهٗ ؕ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌۢ بِمَا يَفْعَلُوْنَ ﴿۴۱﴾ وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَ

اھو پاڻ ڄاڻي ٿو، ۽ الله تعالیٰ انھن جي عملن کي ڄاڻندڙ آھي. ۽ الله تعالیٰ لاءِ آسمانن ۽ زمين جي

الْاَرْضِ ۚ وَاِلَى اللّٰهِ الْمَصِيْرُ ﴿۴۲﴾ اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ يُزْجِيْ سَحَابًا ثُمَّ يُؤَلِّفُ

بادشاھي آھي، ۽ الله ڏانھن موٽڻ آھي. ڇا تو نه ڏٺو ته بيشڪ الله تعالیٰ ڪڪرن کي ھلائي ٿو، ان کان پوءِ انھن کي

بَيْنَهٗ ثُمَّ يَجْعَلُهٗ رُكَامًا فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلٰلِهٖ ۚ وَيُنَزِّلُ

پاڻ ۾ ملائي ٿو، ان کان پوءِ انھن کي ھڪ ٻئي مٿان ڪري ٿو، پوءِ تون ڏسين ٿو ته انھن جي وچ مان مينھن نڪري ٿو ۽ آسمان مان

مِنَ السَّمَآءِ مِنْ جِبَالٍ فِيْهَا مِنْۢ بَرَدٍ فَيُصِيْبُ بِهٖ مَنْ يَّشَآءُ

جبلن تي (مينھن) نازل ڪري ٿو انھيءَ ۾ برف آھي، پوءِ اھا جنھن کي چاھي پھچائي ٿو

وَيَصْرِفُهٗ عَنْ مَّنْ يَّشَآءُ ؕ يَكَادُ سَنَا بَرْقِهٖ يَذْهَبُ بِالْاَبْصَارِ ﴿۴۳﴾

۽ جنھن کي چاھي نه ٿو پھچائي، وڄ ايتري ويجھي لڳي ٿي جو اھا نظرن کي ختم ڪري سگھي ٿي.

يُقَلِّبُ اللّٰهُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ ؕ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّاُولِى الْاَبْصَارِ ﴿۴۴﴾

الله تعالیٰ رات ۽ ڏينھن کي تبديل ڪري ٿو، بيشڪ انھيءَ ۾ عقلمندن لاءِ عبرت آھي.

وَاللّٰهُ خَلَقَ كُلَّ دَآبَّةٍ مِّنْ مَّآءٍ ۚ فَمِنْهُمْ مَّنْ يَّمْشِيْ عَلٰى بَطْنِهٖ ۚ وَ

۽ الله تعالیٰ (زمين تي ھلندڙ) ھر جانور کي پاڻيءَ مان پيدا ڪيو، پوءِ انھن مان ڪي جانور اھڙا آھن جيڪي پيٽ ڀر ھلن ٿا، ۽

مِنْهُمْ مَّنْ يَّمْشِيْ عَلٰى رِجْلَيْنِ ۚ وَمِنْهُمْ مَّنْ يَّمْشِيْ عَلٰۤى اَرْبَعٍ ؕ يَخْلُقُ

انھن مان ڪي جانور اھڙا آھن جيڪي ٻن پيرن تي ھلن ٿا ۽ انھن مان ڪي جانور اھڙا آھن جيڪي چئن پيرن تي ھلن ٿا. الله تعالیٰ

اللّٰهُ مَا يَشَآءُ ؕ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ﴿۴۵﴾ لَقَدْ اَنْزَلْنَآ اٰيٰتٍ

جيڪو چاھي سو پيدا ڪري ٿو، بيشڪ الله تعالیٰ ھر شيءِ تي قادر آھي. بيشڪ اسان صاف آيتون

مُّبَيِّنٰتٍ ؕ وَاللّٰهُ يَهْدِيْ مَنْ يَّشَآءُ اِلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ ﴿۴۶﴾ وَيَقُوْلُوْنَ

نازل ڪيون آھن، ۽ الله تعالیٰ جنھن کي چاھي سنئين رستي تي ھلائي ٿو. ۽ اھي چون ٿا ته اسان

[1] تفسير بيضاوي. [2] المفردات في غريب القرآن. [3] تفسير جلالين.

آمَنَّا بِاللّٰهِ وَبِالرَّسُوْلِ وَاَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلّٰى فَرِيْقٌ مِّنْهُمْ مِّنْۢ بَعْدِ

الله تعاليٰ ۽ الله جي رسول تي ايمان آندوسين ۽ اسان فرمانبرداري ڪئي، ان کان پوءِ انهن مان هڪ فرقو انهيءَ کان پوءِ ڦري

ذٰلِكَ ۭ وَمَآ اُولٰۗىِٕكَ بِالْمُؤْمِنِيْنَ ﴿٤٧﴾ وَاِذَا دُعُوْٓا اِلَى اللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ

وڃي ٿو، ۽ اهي مؤمن ناهن. ۽ جنهن وقت انهن کي الله تعاليٰ ۽ الله جي رسول ڏانهن سڏيو وڃي ٿو

لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ اِذَا فَرِيْقٌ مِّنْهُمْ مُّعْرِضُوْنَ ﴿٤٨﴾ وَاِنْ يَّكُنْ لَّهُمُ الْحَقُّ

انهيءَ لاءِ ته انهن جي وچ ۾ فيصلو ڪيو وڃي ته ان وقت انهن مان هڪ فرقو انڪار ڪري ٿو ۽ جيڪڏهن سندن حق آهي ته

يَاْتُوْٓا اِلَيْهِ مُذْعِنِيْنَ ﴿٤٩﴾ ؕ اَفِيْ قُلُوْبِهِمْ مَّرَضٌ اَمِ ارْتَابُوْٓا اَمْ

رسول عربي ڏانهن تڪڙا اچن ٿا. ڇا انهن جي دلين ۾ مرض آهي يا انهن جي دلين ۾ شڪ آهي يا

يَخَافُوْنَ اَنْ يَّحِيْفَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ وَرَسُوْلُهٗ ۭ بَلْ اُولٰۗىِٕكَ هُمُ

انهن کي خوف آهي ته الله تعاليٰ ۽ الله جو رسول انهن تي ظلم ڪندا، بلڪ اهي ئي

الظّٰلِمُوْنَ ﴿٥٠﴾ ۧ اِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِيْنَ اِذَا دُعُوْٓا اِلَى اللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ

ظالم آهن. مؤمن جي لائق هي ڳالهه آهي ته جڏهن انهن کي الله تعاليٰ ۽ الله جي رسول ڏانهن سڏيو وڃي

لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ اَنْ يَّقُوْلُوْا سَمِعْنَا وَاَطَعْنَا ۭ وَاُولٰۗىِٕكَ هُمُ الْمُفْلِحُوْنَ ﴿٥١﴾

ان لاءِ ته انهن جي وچ ۾ فيصلو ٿئي، اهي مؤمن چون ته اسان ٻڌو ۽ اسان حڪم مڃيو ۽ اهي ئي ڪامياب آهن.

وَمَنْ يُّطِعِ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ وَيَخْشَ اللّٰهَ وَيَتَّقْهِ فَاُولٰۗىِٕكَ هُمُ

۽ جيڪو ماڻهو الله تعاليٰ ۽ الله جي رسول جي تابعداري ڪري ٿو ۽ الله کان ڊڄي ٿو ۽ پرهيزگاري ڪري ٿو پوءِ اهي ئي

الْفَاۗىِٕزُوْنَ ﴿٥٢﴾ وَاَقْسَمُوْا بِاللّٰهِ جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ لَىِٕنْ اَمَرْتَهُمْ لَيَخْرُجُنَّ ۭ

ڪامياب آهن. ۽ اهي الله تعاليٰ جا پڪا قسم کڻن ٿا ته جيڪڏهن تو هنن انهن کي حڪم ڪيو ته اهي ضرور جهاد لاءِ نڪرندا

قُلْ لَّا تُقْسِمُوْا ۚ طَاعَةٌ مَّعْرُوْفَةٌ ۭ اِنَّ اللّٰهَ خَبِيْرٌۢ بِمَا تَعْمَلُوْنَ ﴿٥٣﴾

رسول عربي ﷺ توهان فرمايو ته قسم نه کڻو، توهان جي فرمانبرداري (جي حقيقت) معلوم آهي، بيشڪ الله تعاليٰ توهان جي عملن کان خبردار آهي.

ل تفسير روح المعاني. ٢ تفسير مظهري.

قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ ۖ فَإِن تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا

رسول عربيﷺ توهان (انهن کي) فرمايو ته الله ۽ الله جي رسول جي اطاعت ڪريو، پوءِ جيڪڏهن اهي انڪار ڪن پوءِ رسول عربيﷺ جي مٿان

حُمِّلَ وَعَلَيْكُم مَّا حُمِّلْتُمْ ۖ وَإِن تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا ۚ وَمَا عَلَى

تبليغ آهي ۽ توهان جي مٿان رسول عربيﷺ جي اطاعت آهي، ۽ جيڪڏهن توهان رسول عربيﷺ جي فرمانبرداري ڪندا ته هدايت وارا ٿيندا، ۽ رسول عربيﷺ

الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿٥٤﴾ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَ

تي ته فقط صاف تبليغ آهي. ۽ توهان مان جن ماڻهن ايمان آندو ۽ سهڻا عمل ڪيا ۽

عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ

الله تعاليٰ جو انهن سان وعدو آهي ته انهن کي ضرور زمين ۾ حڪمراني عطا ڪندو جيئن انهن کان اڳ ۾ ماڻهن کي

مِن قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَىٰ لَهُمْ وَلَيُبَدِّلَنَّهُم

حڪمراني عطا ڪيائين، ۽ جنهن دين (اسلام) کي الله انهن لاءِ پسند ڪيو آهي ان کي ضرور مضبوط ڪندو ۽ انهن جي

مِّن بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا ۚ يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا ۚ وَمَن

خوف کي امن سان تبديل ڪندو، اهي مونکي عبادت ڪندا ۽ مون سان ڪنهن شيءِ کي شريڪ نه ڪندا. ۽ ان کان پوءِ

كَفَرَ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٥٥﴾ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ

جيڪي ماڻهو ڪفر ڪندا پوءِ اهي ئي گنهگار آهن. ۽ توهان نماز پڙهو

وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٥٦﴾ لَا تَحْسَبَنَّ

۽ زڪواة ڏيو ۽ رسول عربيﷺ جي اطاعت ڪريو ته يقيناً توهان تي رحم ڪيو ويندو. توهان ائين نه ڀانيو ته

الَّذِينَ كَفَرُوا مُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ ۚ وَمَأْوَاهُمُ النَّارُ ۖ وَلَبِئْسَ

جن ماڻهن ڪفر ڪيو آهي اهي اسان کي زمين ۾ مجبور ڪندڙ آهن، ۽ انهن جي جاءِ جهنم آهي ۽ اها موٽڻ جي تمام

الْمَصِيرُ ﴿٥٧﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسْتَأْذِنكُمُ الَّذِينَ مَلَكَتْ

خراب جاءِ آهي. اي مؤمنو! توهان کان توهان جا ٻانها اجازت وٺن (پوءِ توهان جي گهر ۾ اچن)

له تفسير مظهري. ٢ه تفسير مظهري وبيضاوي وتفسير روح المعاني. ٣ه تفسير جلالين.

أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ۚ مِّن

۽ اهي ڇوڪرا جيڪي اڃان جوان نه ٿيا آهن، اهي توهان کان ٽي دفعا (اچڻ جي) اجازت وٺن، فجر جي

قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُم مِّنَ الظَّهِيرَةِ وَ

نماز کان اڳ ۾ ۽ ٻنپهرن جي وقت جڏهن توهان ڪپڙا لاهي آرام ڪريو ٿا ۽

مِن بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ ۚ ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَّكُمْ ۚ لَيْسَ عَلَيْكُمْ

عشا نماز کان پوءِ . (اهي) ٽي وقت[1] توهان جي پردي جا آهن، انهن ٽن وقتن کان سواءِ

وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَهُنَّ ۚ طَوَّافُونَ عَلَيْكُم بَعْضُكُمْ عَلَىٰ

انهن جي اچڻ ۾ نه توهان تي ڪو گناهه آهي نه انهن تي، اهي ٻانها ۽ ڇوڪرا توهان جي چوڌاري ڦرندڙ

بَعْضٍ ۚ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ ۗ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٨﴾

آهن، اهڙي طرح الله تعالیٰ توهان لاءِ آيتون بيان ڪري ٿو ۽ الله تعالیٰ ڄاڻندڙ حڪمت وارو آهي.

وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنكُمُ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا

۽ جڏهن توهان مان ڇوڪرا جوان ٿين ته پوءِ انهن کي گهرجي ته (اچڻ لاءِ) اجازت گهرن

كَمَا اسْتَأْذَنَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ

جيئنڪ انهن کان اڳين ماڻهن اجازت طلب ڪئي، اهڙي طرح الله تعالیٰ توهان لاءِ پنهنجون

لَكُمْ آيَاتِهِ ۗ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٩﴾ وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ

آيتون بيان فرمائي ٿو، ۽ الله تعالیٰ ڄاڻندڙ حڪمت وارو آهي. ۽ اهي عمر رسيده عورتون جيڪي

اللَّاتِي لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ أَن

نڪاح جو ارادو نه ٿيون رکن، پوءِ هرگز انهن تي ڪو گناهه ناهي جو اهي پنهنجا

يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ مُتَبَرِّجَاتٍ بِزِينَةٍ ۖ وَأَن يَسْتَعْفِفْنَ

ڪجهه ڪپڙا (چادرون وغيره) لاهي رکن جيڪڏهن ڪين زينت جو ارادو ناهي، ۽ ايئن نه ڪرڻ

[1] تفسير مظهري. [2] تفسير مظهري.

خَيْرٌ لَّهُنَّ ؕ وَاللّٰهُ سَمِيْعٌ عَلِيْمٌ ﴿۶۰﴾ لَيْسَ عَلَى الْاَعْمٰى

سندن لاءِ بهتر آهي؛ ۽ الله تعالىٰ ٻڌندڙ ڄاڻندڙ آهي. نابين ماڻهو تي ڪا

حَرَجٌ وَّلَا عَلَى الْاَعْرَجِ حَرَجٌ وَّلَا عَلَى الْمَرِيْضِ

بندش ناهي ۽ منڊي ماڻهوءَ تي ڪا بندش نه آهي ۽ مريض ماڻهوءَ تي ڪا بندش ناهي (جو انهن هيٺين)

حَرَجٌ وَّلَا عَلٰٓى اَنْفُسِكُمْ اَنْ تَاْكُلُوْا مِنْۢ بُيُوْتِكُمْ

گهرن مان کائين) ۽ نه توهان تي ڪا بندش آهي جو توهان پنهنجي گهرن مان (ڪاشيءِ ڪٿي) کائو

اَوْ بُيُوْتِ اٰبَآئِكُمْ اَوْ بُيُوْتِ اُمَّهٰتِكُمْ اَوْ بُيُوْتِ اِخْوَانِكُمْ

يا پنهنجي پيءُ ڏاڏي جي گهرن مان يا پنهنجي ماءُ ڏاڏي جي گهرن مان، يا پنهنجي ڀائرن جي گهرن مان

اَوْ بُيُوْتِ اَخَوٰتِكُمْ اَوْ بُيُوْتِ اَعْمَامِكُمْ اَوْ بُيُوْتِ عَمّٰتِكُمْ

يا پنهنجي ڀينرن جي گهرن مان، پنهنجي چاچن جي گهرن مان يا پنهنجي پڦين جي گهرن مان

اَوْ بُيُوْتِ اَخْوَالِكُمْ اَوْ بُيُوْتِ خٰلٰتِكُمْ اَوْ مَا مَلَكْتُمْ

يا پنهنجي مامن جي گهرن مان يا پنهنجي ماسين جي گهرن مان يا جن ماڻهن جون چابيون توهان وٽ آهن

مَّفَاتِحَهٗٓ اَوْ صَدِيْقِكُمْ ؕ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ اَنْ

يا پنهنجي ڪن دوستن جي گهرن مان (مطلب ته انهن گهرن مان کائي سگهو ٿا)، توهان تي ڪو گناهه ناهي جو توهان

تَاْكُلُوْا جَمِيْعًا اَوْ اَشْتَاتًا ؕ فَاِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوْتًا فَسَلِّمُوْا

گڏجي کائو يا جدا جدا ٿي کائو، پوءِ جنهن وقت توهان گهرن ۾ داخل ٿيو ته توهان

عَلٰٓى اَنْفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ مُبٰرَكَةً طَيِّبَةً ؕ

انهن تي سلام ورايو، اها ڪيڪار الله تعالىٰ وٽ مبارڪ ۽ پاڪ آهي.

كَذٰلِكَ يُبَيِّنُ اللّٰهُ لَكُمُ الْاٰيٰتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُوْنَ ﴿۶۱﴾ ع

اهڙيءَ طرح الله تعالىٰ توهان لاءِ آيتون بيان ڪري ٿو ته من توهان سمجهو.

له تفسير مظهري.

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِذَا كَانُوا مَعَهُ

(سچا) مؤمن اهي آهن جيڪي الله تعالىٰ ۽ الله جي رسول تي ايمان آڻن ٿا ۽ جنهن وقت اهي رسول عربي ﷺ سان

عَلَىٰ أَمْرٍ جَامِعٍ لَّمْ يَذْهَبُوا حَتَّىٰ يَسْتَأْذِنُوهُ ۚ إِنَّ الَّذِينَ

ڪنهن اجتماعي ڪم ۾ آهن ته اتان اهي رسول عربي ﷺ جي اجازت کان سواءِ نه ٿا موٽن ، بيشڪ جيڪي ماڻهو

يَسْتَأْذِنُونَكَ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ۚ فَإِذَا

توکان (رسول عربي) کان اجازت وٺن ٿا اهي ماڻهو آهن جيڪي الله تعالىٰ ۽ الله جي رسول تي ايمان آڻن ٿا ، پوءِ جڏهن اهي

اسْتَأْذَنُوكَ لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ فَأْذَن لِّمَن شِئْتَ مِنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ

توهان کان ڪنهن ڪم جي اجازت طلب ڪن پوءِ توهان انهن مان جنهن کي چاهيو ته ان کي اجازت ڏيو ۽ انهن لاءِ الله تعالىٰ

لَهُمُ اللَّهَ ۚ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٢﴾ لَّا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ

کان بخشش طلب ڪريو ، بيشڪ الله تعالىٰ بخشيندڙ ٻاجهارو آهي . توهان رسول عربي ﷺ کي ائين (نالي سان) نه سڏيو جيئن

بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُم بَعْضًا ۚ قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الَّذِينَ يَتَسَلَّلُونَ

توهان پاڻ ۾ هڪ ٻئي کي سڏيو ٿا ، بيشڪ الله تعالىٰ انهن ماڻهن کي ڄاڻي ٿو جيڪي ماڻ ماڻ ڪري

مِنكُمْ لِوَاذًا ۚ فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَن تُصِيبَهُمْ

آڙ وٺي نڪري وڃن ٿا ، پوءِ انهن ماڻهن کي ڊڄڻ گهرجي جيڪي سندس حڪم جي مخالفت ڪن ٿا جو انهن کي ڪا

فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٣﴾ أَلَا إِنَّ لِلَّهِ مَا فِي

مصيبت پهچي يا انهن کي دردناڪ عذاب پهچي . خبردار بيشڪ الله تعالىٰ لاءِ اهو سڀ ڪجهه آهي جيڪو

السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ قَدْ يَعْلَمُ مَا أَنتُمْ عَلَيْهِ وَيَوْمَ يُرْجَعُونَ

آسمانن ۽ زمين ۾ آهي . بيشڪ اهو ڄاڻي ٿو جنهن حالت تي اوهان آهيو ۽ قيامت جي ڏينهن توهان

إِلَيْهِ فَيُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا ۗ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٦٤﴾

ان ڏانهن موٽايا ويندا ، پوءِ اهو توهان کي توهان جي عملن جي خبر ڏيندو ۽ الله تعالىٰ هر شيءِ کي ڄاڻندڙ آهي .

٩ ع ٢ ١٥

له ۽ تفسير ابن عباس ، ڪ مثال جهاد ، جنگي تدبير ۾ هر اجتماع ، مثلاً جمعه ۽ عيد وغيره ، از تفسير النسفي وغات القرآن ، ڪ مطلب ته نهايت ادب ۽ احترام سان آهستي آواز سان يانبي الله يارسول الله سان سڏ ڪريو ، تفسير ابن عباس و تفسير جلالين و تفسير جامع البيان و تفسير روح البيان .

سُوْرَةُ الْفُرْقَانِ مَكِّيَّةٌ

(اٰياتها ٧٧) (٢٥) (٤٢) (ركوعاتها ٦)

سورة فرقان مكه مكرمه ۾ نازل ٿي آهي انهي ۾ ٦ رکوع ۽ ٧٧ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

الله تعالیٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو، جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي)

تَبٰرَكَ الَّذِيْ نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلٰى عَبْدِهٖ لِيَكُوْنَ لِلْعٰلَمِيْنَ نَذِيْرًا ۙ﴿١﴾

نهايت بابرڪت آهي اها ذات جنهن پنهنجي حبيب تي قرآن ڪريم نازل ڪيو ان لاءِ ته رسول عربي سڀني جهانن لاءِ نذير هجي.

الَّذِيْ لَهٗ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَّلَمْ يَكُنْ

الله اهو آهي جنهن لاءِ آسمانن ۽ زمين جي بادشاهي آهي ۽ ان ڪو اولاد نه ورتو ۽ نه ئي سندس

لَّهٗ شَرِيْكٌ فِي الْمُلْكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَّرَهٗ تَقْدِيْرًا ﴿٢﴾

ملڪ ۾ سندس ڪو شريڪ آهي ۽ پاڻ هر شيءِ کي پيدا ڪيو پوءِ ان کي صحيح اندازي تي رکيو.

وَاتَّخَذُوْا مِنْ دُوْنِهٖٓ اٰلِهَةً لَّا يَخْلُقُوْنَ شَيْئًا وَّهُمْ يُخْلَقُوْنَ

۽ انهن (ڪافرن) الله تعالیٰ کان سواءِ معبود بنايا جيڪي ڪا شيءِ پيدا نه ٿا ڪن ۽ اهي (بت) پاڻ پيدا ڪيل آهن

وَلَا يَمْلِكُوْنَ لِاَنْفُسِهِمْ ضَرًّا وَّلَا نَفْعًا وَّلَا يَمْلِكُوْنَ مَوْتًا

۽ اهي پنهنجي وجودن لاءِ نفعي ۽ نقصان جا مالڪ نه آهن ۽ انهن کي پنهنجي موت

وَّلَا حَيٰوةً وَّلَا نُشُوْرًا ﴿٣﴾ وَقَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْٓا اِنْ هٰذَآ اِلَّآ

۽ زندگي ۽ اُٿڻ جي طاقت ناهي. ۽ ڪافر چون ٿا ناهي هي (قرآن) مگر هڪ

اِفْكُ افْتَرٰىهُ وَاَعَانَهٗ عَلَيْهِ قَوْمٌ اٰخَرُوْنَ ۛ فَقَدْ جَآءُوْ

ڪوڙ، جيڪو ان پاڻ ٺاهيو آهي ۽ ان جي ٻين ماڻهن مدد ڪئي آهي، پوءِ بيشڪ انهن (ڪافرن)

ظُلْمًا وَّزُوْرًا ﴿٤﴾ وَقَالُوْٓا اَسَاطِيْرُ الْاَوَّلِيْنَ اكْتَتَبَهَا فَهِيَ

ظلم ۽ ڪوڙ ڪيو. ۽ انهن (ڪافرن) چيو (هي) پهرين ماڻهن جون آکاڻيون آهن جن کي ان پاڻ لکيو آهي، پوءِ اهي

معانقة ١٠

ك تفسير النسفي وتفسير ابن عباس وتفسير بيضاوي. ك تفسير ابن عباس. ك تفسير جلالين. ك تفسير ابن عباس. ك تفسير روح المعاني.
ك تفسير جلالين.

تُمْلٰى عَلَيْهِ بُكْرَةً وَّاَصِيْلًا ۝٥ قُلْ اَنْزَلَهُ الَّذِيْ يَعْلَمُ السِّرَّ

ان تي صبح ۽ شام پڙهيون وڃن ٿيون. رسول عربيءَ توهان فرمايو ته (قرآن ڪريم کي) اُن مقدس ذات نازل فرمايو آهي

فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۭ اِنَّهٗ كَانَ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ۝٦ وَقَالُوْا

جيڪو آسمانن ۽ زمين جو غيب ڄاڻي ٿو، بيشڪ اهو بخشيندڙ ٻاجهارو آهي. ۽ (ڪافرن) چيو

مَالِ هٰذَا الرَّسُوْلِ يَاْكُلُ الطَّعَامَ وَيَمْشِيْ فِي الْاَسْوَاقِ ۭ

هن رسول کي ڇا ٿيو جو اهو طعام کائي ٿو ۽ اهو بازارن ۾ هلي ٿو،

لَوْلَآ اُنْزِلَ اِلَيْهِ مَلَكٌ فَيَكُوْنَ مَعَهٗ نَذِيْرًا ۝٧ اَوْ يُلْقٰٓى اِلَيْهِ

ڇو نه ان ڏانهن ڪو ملائڪ موڪليو ويو جيڪو ان سان گڏجي ڊيڄاري ها. يا ڇو نه اُن کي ڪو

كَنْزٌ اَوْ تَكُوْنُ لَهٗ جَنَّةٌ يَّاْكُلُ مِنْهَا ۭ وَقَالَ الظّٰلِمُوْنَ

خزانو مليو يا ڇو نه اُن کي ڪو باغ مليو جو اُن مان کائي ها، ۽ ظالمن چيو

اِنْ تَتَّبِعُوْنَ اِلَّا رَجُلًا مَّسْحُوْرًا ۝٨ اُنْظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوْا لَكَ

ته تابعداري ڪريو ٿا توهان مگر هڪ مرد جي جنهن تي جادو ٿيل آهي. رسول عربيءَ توهان ڏسو ته هي توهان لاءِ ڪهڙا

الْاَمْثَالَ فَضَلُّوْا فَلَا يَسْتَطِيْعُوْنَ سَبِيْلًا ۝٩ تَبٰرَكَ

ع ١ ٩ ١٦

ڪهڙا مثال ڏين ٿا، پوءِ اهي گمراهه ٿيا پوءِ اهي ڪو رستو حاصل ڪري نه سگهندا. نهايت برڪت وارو

الَّذِيْٓ اِنْ شَاۗءَ جَعَلَ لَكَ خَيْرًا مِّنْ ذٰلِكَ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ

آهي اُهو الله جو جيڪڏهن اهو چاهي ته توهان لاءِ ان کان بهتر نعمتون عطا ڪري، يعني اهڙا باغ جن جي هيٺان

مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ ۙ وَيَجْعَلْ لَّكَ قُصُوْرًا ۝١٠ بَلْ كَذَّبُوْا

نهرون وهنديون هجن ۽ توهان لاءِ محلات تيار ڪرائي. بلڪ انهن قيامت کي

بِالسَّاعَةِ ۣ وَاَعْتَدْنَا لِمَنْ كَذَّبَ بِالسَّاعَةِ سَعِيْرًا ۝١١

ڪوڙو سمجهيو ۽ جن ماڻهن قيامت کي ڪوڙو سمجهيو انهن لاءِ اسان سخت ٻرندڙ باهه تيار ڪئي آهي

ك تفسير مظهري. ك تفسير جامع البيان.

إِذَا رَأَتْهُم مِّن مَّكَانٍۭ بَعِيدٍ سَمِعُوا لَهَا تَغَيُّظًا وَزَفِيرًا ﴿١٢﴾

جڏهن انهن کي اها پاهه پري جاءِ کان ڏسندي ته (اهي ڪافر) انهيءَ باهه جي جوش ۽ گوڙ گُڙ جو آواز ٻڌندا۔

وَإِذَا أُلْقُوا مِنْهَا مَكَانًا ضَيِّقًا مُّقَرَّنِينَ دَعَوْا هُنَالِكَ

۽ جڏهن انهن کي زنجيرن ۾ جڪڙي دوزخ جي سوڙهي جاءِ تي وڌو ويندو ته (اهي ڪافر پنهنجي) هلاڪت کي

ثُبُورًا ﴿١٣﴾ لَّا تَدْعُوا الْيَوْمَ ثُبُورًا وَاحِدًا وَادْعُوا ثُبُورًا

پڪاريندا۔ توهان اڄ هڪڙي هلاڪت کي نه پڪاريو پر توهان گهڻين هلاڪتن

كَثِيرًا ﴿١٤﴾ قُلْ أَذَٰلِكَ خَيْرٌ أَمْ جَنَّةُ الْخُلْدِ الَّتِي وُعِدَ

کي پڪاريو۔ رسول عربي توهان فرمايو ڇا اها بهتر آهي يا هميشه وارو بهشت جنهن جو پرهيزگارن

الْمُتَّقُونَ ۚ كَانَتْ لَهُمْ جَزَاءً وَمَصِيرًا ﴿١٥﴾ لَّهُمْ فِيهَا مَا

کي وعدو ڏنو ويو آهي، اها انهن جي جزا ۽ موٽڻ جي جاءِ آهي۔ انهن لاءِ بهشت ۾ اهو سڀ ڪجهه هوندو

يَشَاءُونَ خَالِدِينَ ۚ كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ وَعْدًا مَّسْئُولًا ﴿١٦﴾ وَيَوْمَ

جيڪو پاڻ چاهيندا، هميشه ان ۾ رهندا، رسول عربي اهو وعدو پورو ڪرڻ توهان جي رب جي ذمي آهي (توهان ان ڏينهن کان ڊڄو) ان

يَحْشُرُهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ فَيَقُولُ أَأَنتُمْ

ڏينهن الله انهن کي گڏ ڪندو ۽ انهن بتن کي (گڏ ڪندو) جن جي اهي الله کان سواءِ عبادت ڪندا هئا، پوءِ الله تعالىٰ فرمائيندو ڇا توهان

أَضْلَلْتُمْ عِبَادِي هَٰؤُلَاءِ أَمْ هُمْ ضَلُّوا السَّبِيلَ ﴿١٧﴾ قَالُوا

منهنجي انهن ٻانهن کي گمراهه ڪيو يا اهي پاڻ سنئين رستي کان گمراهه ٿيا۔ اهي چوندا

سُبْحَانَكَ مَا كَانَ يَنبَغِي لَنَا أَن نَّتَّخِذَ مِن دُونِكَ مِنْ أَوْلِيَاءَ

تون پاڪ آهين، اسان کي مناسب ناهي جو اسين تو کان سواءِ ڪي مددگار بڻايون

وَلَٰكِن مَّتَّعْتَهُمْ وَآبَاءَهُمْ حَتَّىٰ نَسُوا الذِّكْرَ وَكَانُوا قَوْمًا

پر تو پاڻ انهن کي ۽ انهن جي ورثن کي عمر ۽ رزق ۾ برڪت ڏني، ايستائين جو انهن نصيحت کي وساريو ۽ اها قوم

بُوْرًا ﴿١٨﴾ فَقَدْ كَذَّبُوْكُمْ بِمَا تَقُوْلُوْنَ ۙ فَمَا تَسْتَطِيْعُوْنَ

هلاڪ ٿيل هئي. پوءِ بيشڪ انهن توهان جي چوڻ کي ڪوڙو سمجهيو، پوءِ انهن کي ان کان

صَرْفًا وَّلَا نَصْرًا ۚ وَمَنْ يَّظْلِمْ مِّنْكُمْ نُذِقْهُ عَذَابًا

ڦرڻ ۽ مدد ڪرڻ جي طاقت نه هئي، ۽ جيڪو ماڻهو توهان مان ظلم ڪري ته اسين اُن کي وڏو عذاب

كَبِيْرًا ﴿١٩﴾ وَمَآ اَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ الْمُرْسَلِيْنَ اِلَّآ اِنَّهُمْ

چکائينداسين. ۽ نه موڪليا اسان توهان (رسول عربي) کان اڳ ۾ پيغمبر مگر بيشڪ اهي

لَيَاْكُلُوْنَ الطَّعَامَ وَيَمْشُوْنَ فِي الْاَسْوَاقِ ۗ وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ

طعام کائيندا هئا ۽ اُهي بازارن ۾ هلندا هئا، ۽ اسان توهان مان ڪن کي ڪن لاءِ

لِبَعْضٍ فِتْنَةً ۗ اَتَصْبِرُوْنَ ۚ وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيْرًا ﴿٢٠﴾

فتنو بنايو، ڇا توهان (تڪليفن تي) صبر ڪريو ٿا؟ ۽ توهان جو رب ته (چڱي طرح) ڏسندڙ آهي.

وَقَالَ الَّذِيْنَ لَا يَرْجُوْنَ لِقَآءَنَا لَوْلَآ اُنْزِلَ عَلَيْنَا الْمَلٰٓئِكَةُ

۽ انهن ماڻهن چيو جيڪي اسان جي ملڻ جو (قيامت) خوف نه ٿا رکن ته اسان جي مٿان ملائڪ ڇو نه ٿا نازل ٿين؟

اَوْ نَرٰى رَبَّنَا ۗ لَقَدِ اسْتَكْبَرُوْا فِيْٓ اَنْفُسِهِمْ وَعَتَوْ عُتُوًّا كَبِيْرًا ﴿٢١﴾

يا اسين پنهنجي رب کي ڏسون. بيشڪ انهن پنهنجي دل ۾ تڪبر ڪيو، ۽ انهن نهايت وڏي سرڪشي ڪئي.

يَوْمَ يَرَوْنَ الْمَلٰٓئِكَةَ لَا بُشْرٰى يَوْمَئِذٍ لِّلْمُجْرِمِيْنَ وَيَقُوْلُوْنَ

قيامت جي ڏينهن اهي ملائڪ ڏسندا، ان ڏينهن مجرمن لاءِ ڪا مبارڪ نه هوندي ۽ فرشتا چوندا

حِجْرًا مَّحْجُوْرًا ﴿٢٢﴾ وَقَدِمْنَآ اِلٰى مَا عَمِلُوْا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنٰهُ هَبَآءً

(بهشت توهان تي) حرام آهي. ۽ جيڪي انهن عمل ڪيو سو اسين آياسين ان کان پوءِ اسين سندن عملن کي باطل ڪري

مَّنْثُوْرًا ﴿٢٣﴾ اَصْحٰبُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُّسْتَقَرًّا وَّاَحْسَنُ

ڇڏينداسين. بهشتي ان ڏينهن بهترين جاءِ ۾ هوندا ۽ (اهي) بنپهرن جي بهترين

الجزء ١٩

[1] تفسير جلالين و تفسير جامع البيان. [2] لغات القرآن عربي. [3] تفسير مظهري. لغات القرآن عربي.

بُورًا ﴿١٨﴾ فَقَدْ كَذَّبُوكُم بِمَا تَقُولُونَ فَمَا تَسْتَطِيعُونَ

هلاڪيل هئي. پوءِ بيشڪ انهن توهان جي چوڻ کي ڪوڙو سمجهو، پوءِ انهن کي ان کان

صَرْفًا وَلَا نَصْرًا ۚ وَمَن يَظْلِم مِّنكُمْ نُذِقْهُ عَذَابًا

ڦرڻ ۽ مدد ڪرڻ جي طاقت نه هئي، ۽ جيڪو ماڻهو توهان مان ظلم ڪري ته اسين اُن کي وڏو عذاب

كَبِيرًا ﴿١٩﴾ وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا إِنَّهُمْ

چکايون ٿا. ۽ نه موڪليا اسان توهان (رسول عربي) کان اڳ ۾ پيغمبر مگر بيشڪ اهي

لَيَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَيَمْشُونَ فِي الْأَسْوَاقِ ۗ وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ

طعام کائيندا هئا ۽ اُهي بازارن ۾ هلندا هئا، ۽ اسان توهان مان ڪن کي ڪن لاءِ

لِبَعْضٍ فِتْنَةً أَتَصْبِرُونَ ۗ وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيرًا ﴿٢٠﴾

فتنو بنايو، ڇا توهان (تڪليفن تي) صبر ڪريو ٿا؟ ۽ توهان جو رب ته (چڱي طرح) ڏسندڙ آهي.

وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا لَوْلَا أُنزِلَ عَلَيْنَا الْمَلَائِكَةُ

۽ انهن ماڻهن چيو جيڪي اسان جي ملڻ جو (قيامت) خوف نه ٿا رکن ته اسان جي مٿان ملائڪ ڇو نه ٿا نازل ٿين ؟

أَوْ نَرَىٰ رَبَّنَا ۗ لَقَدِ اسْتَكْبَرُوا فِي أَنفُسِهِمْ وَعَتَوْا عُتُوًّا كَبِيرًا ﴿٢١﴾

يا اسين پنهنجي رب کي ڏسون، بيشڪ انهن پنهنجي دل ۾ تڪبر ڪيو، ۽ انهن نهايت وڏي سرڪشي ڪئي.

يَوْمَ يَرَوْنَ الْمَلَائِكَةَ لَا بُشْرَىٰ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُجْرِمِينَ وَيَقُولُونَ

قيامت جي ڏينهن اهي ملائڪ ڏسندا، ان ڏينهن مجرمن لاءِ ڪا مبارڪ نه هوندي ۽ فرشتا چوندا

حِجْرًا مَّحْجُورًا ﴿٢٢﴾ وَقَدِمْنَا إِلَىٰ مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً

(بهشت توهان تي) حرام آهي. ۽ جيڪي انهن عمل ڪيو سو اسين آياسين، ان کان پوءِ اسين سندن عملن کي باطل ڪري

مَّنثُورًا ﴿٢٣﴾ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُّسْتَقَرًّا وَأَحْسَنُ

ڇڏينداسين. بهشتي ان ڏينهن بهترين جاءِ ۾ هوندا ۽ (اُهي) ٻنپهرن جي بهترين

الجزء ١٩ · ربع الحزب

له تفسير جلالين و تفسير جامع البيان. ڪه لغات القرآن عربي. ڪه تفسير مظهري. ڪه لغات القرآن عربي.

مَقِيْلًا ﴿۲۴﴾ وَيَوْمَ تَشَقَّقُ السَّمَآءُ بِالْغَمَامِ وَنُزِّلَ الْمَلٰٓئِكَةُ

آرام پر هوندا. ۽ قيامت جي ڏينهن سفيد باريڪ ڪڪرن سان آسمان چيرجي ويندو ۽ چڱي طرح ملائڪ

تَنْزِيْلًا ﴿۲۵﴾ اَلْمُلْكُ يَوْمَئِذِ الْحَقُّ لِلرَّحْمٰنِ ۭ وَكَانَ يَوْمًا عَلَى

لاٿا ويندا. قيامت جي ڏينهن حقيقي بادشاهي رحمٰن جي هوندي؛ ۽ اهو ڏينهن ڪافرن

الْكٰفِرِيْنَ عَسِيْرًا ﴿۲۶﴾ وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلٰى يَدَيْهِ يَقُوْلُ

لاءِ سخت ڏکيو هوندو. انهي ڏينهن ظالم پنهنجي پنهي هٿن تي چڪ هڻي چوندو

يٰلَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُوْلِ سَبِيْلًا ﴿۲۷﴾ يٰوَيْلَتٰى لَيْتَنِيْ

ڪاش آءٌ رسول عربي سان گڏ سنئين رستي تي هلان ها. هاءِ افسوس، ڪاش

لَمْ اَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيْلًا ﴿۲۸﴾ لَقَدْ اَضَلَّنِيْ عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ اِذْ جَآءَنِيْ ۭ

آءٌ فلاڻي (ڪافر) کي دوست نه بڻايان ها. بيشڪ ان مون کي نصيحت اچڻ کان پوءِ نصيحت کان گمراهه ڪيو؛

وَكَانَ الشَّيْطٰنُ لِلْاِنْسَانِ خَذُوْلًا ﴿۲۹﴾ وَقَالَ الرَّسُوْلُ يٰرَبِّ

۽ شيطان انسان کي بنان مدد جي ڇڏيندو آهي. ۽ رسول عربي عرض ڪيو اي منهنجا رب

اِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوْا هٰذَا الْقُرْاٰنَ مَهْجُوْرًا ﴿۳۰﴾ وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَا

بيشڪ منهنجي قوم (قريش) هن قرآن ڪريم کي ڇڏي ڏنو (ان تي ايمان نه آندو). ۽ اسان اهڙي طرح

لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِّنَ الْمُجْرِمِيْنَ ۭ وَكَفٰى بِرَبِّكَ هَادِيًا وَّ

هر نبي لاءِ دشمن پيدا ڪيا جيڪي مجرمن مان هئا، ۽ توهان لاءِ توهان جو رب بهترين هادي ۽

نَصِيْرًا ﴿۳۱﴾ وَقَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْاٰنُ جُمْلَةً

مددگار آهي. ۽ ڪافرن چيو ته رسول عربي تي قرآن ڪريم ڇو نه هڪ جملي ۾ نازل

وَّاحِدَةً ۚ كَذٰلِكَ ۚ لِنُثَبِّتَ بِهٖ فُؤَادَكَ وَرَتَّلْنٰهُ تَرْتِيْلًا ﴿۳۲﴾

ٿيو — اهڙي طرح ٿورو ٿورو نازل ٿيو ان لاءِ ته اسين قرآن ڪريم کي توهان جي دل ۾ ثابت ڪريون ۽ اسان ان کي واضح طور بيان ڪيو آهي

مع

لـ تفسير مظهري، ٢ـ تفسير نسفي، ٣ـ تفسير مظهري،
٤ـ تفسير بيضاوي و تفسير جلالين.

وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا ﴿٣٣﴾ الَّذِينَ

۽ ڪافر توهان وٽ اهڙو ڪو عجيب سوال مگر اسين انهن جو جواب حق ۽ سهڻي وضاحت سان ڏيون ٿا . جيڪي منهن

يُحْشَرُونَ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ إِلَىٰ جَهَنَّمَ أُولَٰئِكَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضَلُّ

منهن ڀر جهنم ڏانهن گڏ ڪيا ويندا ، اهي خراب مڪان ۾ هوندا ۽ سڌين رستي کان

سَبِيلًا ﴿٣٤﴾ وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَا مَعَهُ أَخَاهُ هَارُونَ

گهڻا گمراهه هوندا . ۽ بيشڪ اسان موسىٰ کي توراة عطا ڪيو ۽ اسان ان سان گڏ سندس ڀاءُ هارون کي سندس

وَزِيرًا ﴿٣٥﴾ فَقُلْنَا اذْهَبَا إِلَى الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَدَمَّرْنَاهُمْ

مددگار بڻايو . پوءِ اسان ٻنهي کي فرمايو ته توهان ان قوم ڏانهن وڃو جيڪي اسان جي آيتن کي ڪوڙو سمجهن ٿا ، پوءِ اسان انهن کي چڱي طرح

تَدْمِيرًا ﴿٣٦﴾ وَقَوْمَ نُوحٍ لَّمَّا كَذَّبُوا الرُّسُلَ أَغْرَقْنَاهُمْ وَجَعَلْنَاهُمْ لِلنَّاسِ

هلاڪ ڪيو . ۽ نوح جي قوم جڏهن رسولن جو انڪار ڪيو ته اسان انهن کي غرق ڪيو ۽ اسان انهن کي ماڻهن لاءِ

آيَةً ۖ وَأَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٣٧﴾ وَعَادًا وَثَمُودَ وَ

نشاني بڻايو ۽ اسان ظالمن لاءِ دردناڪ عذاب تيار ڪيو . ۽ (رسول عربي) توهان هود جي قوم ۽ صالح جي قوم ۽

أَصْحَابَ الرَّسِّ وَقُرُونًا بَيْنَ ذَٰلِكَ كَثِيرًا ﴿٣٨﴾ وَكُلًّا ضَرَبْنَا

شعيب جي قوم جو ذڪر ڪريو ۽ انهن جي وچ ۾ گهڻيون قومون گذريون . ۽ سڀني لاءِ اسان مثال

لَهُ الْأَمْثَالَ ۖ وَكُلًّا تَبَّرْنَا تَتْبِيرًا ﴿٣٩﴾ وَلَقَدْ أَتَوْا عَلَى الْقَرْيَةِ الَّتِي

بيان ڪيا ۽ اسان سڀني کي چڱي طرح هلاڪ ڪيو . ۽ بيشڪ اهي (مڪو وارا) ان ڳوٺ وٽان لنگهن ٿا

أُمْطِرَتْ مَطَرَ السَّوْءِ ۚ أَفَلَمْ يَكُونُوا يَرَوْنَهَا ۚ بَلْ كَانُوا لَا

جنهن تي مٿان عذاب جو سخت مينهن وسايو ويو ، ڇا پوءِ اهي ان کي نه ڏسندا؟ بلڪ اهي موت کان پوءِ زنده ٿيڻ

يَرْجُونَ نُشُورًا ﴿٤٠﴾ وَإِذَا رَأَوْكَ إِن يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا أَهَٰذَا

جي اميد نه رکندا آهن . ۽ اهي جڏهن وقت توهان کي ڏسن ٿا ته توهان سان مذاق ڪن ٿا ، ڇا هي

له تفسير مظهري . له تفسير جامع البيان . له تفسير جلالين . له تفسير جلالين . له تفسير النسفي .

الَّذِىْ بَعَثَ اللّٰهُ رَسُوْلًا ﴿٤١﴾ اِنْ كَادَ لَيُضِلُّنَا عَنْ اٰلِهَتِنَا

اھو ماڻھو آھي جنھن کي الله پيغمبر ڪري موڪليو آھي. بيشڪ اھو جلدي اسان کي اسان جي بُتن کان ڀُلائي ھا

لَوْلَآ اَنْ صَبَرْنَا عَلَيْهَا ۭ وَسَوْفَ يَعْلَمُوْنَ حِيْنَ يَرَوْنَ

جيڪڏھن اسين ان تي صبر نه ڪريون ھا، ۽ انھن کي جلد خبر پوندي جنھن وقت اھي

الْعَذَابَ مَنْ اَضَلُّ سَبِيْلًا ﴿٤٢﴾ اَرَءَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ اِلٰهَهٗ

عذاب ڏسندا ته سنئين رستي کان ڪير گمراھ آھي. ڇا تو ھن ان ماڻھو کي ڏٺو جنھن پنھنجي سَڌ کي پنھنجو

هَوٰىهُ ۭ اَفَاَنْتَ تَكُوْنُ عَلَيْهِ وَكِيْلًا ﴿٤٣﴾ اَمْ تَحْسَبُ اَنَّ اَكْثَرَهُمْ

معبود بنايو، ڇا پوءِ تو ھان انُ جا محافظ[a] آھيو. ڇا تو ھان ڀانيو ٿا ته بيشڪ اڪثر انھن مان

يَسْمَعُوْنَ اَوْ يَعْقِلُوْنَ ۭ اِنْ هُمْ اِلَّا كَالْاَنْعَامِ بَلْ هُمْ اَضَلُّ سَبِيْلًا ﴿٤٤﴾

ٻُڌن ٿا يا سمجھن ٿا، ناھن اھي (ڪافر) مگر جانورن وانگر بلڪ اھي وڌيڪ گمراھ آھن.

اَلَمْ تَرَ اِلٰى رَبِّكَ كَيْفَ مَدَّ الظِّلَّ ۚ وَلَوْ شَاۗءَ لَجَعَلَهٗ سَاكِنًا ۚ ثُمَّ

رسول عربي ڇا تو ھان پنھنجي رب کي نه ڏٺو ته ان ڇانءِ (ساڻي) کي ڪيئن ڦھلايو؟ ۽ جيڪڏھن اسين گھرون ھا ته ان کي ھڪ ھنڌ ٺھرايون ھا. وري

جَعَلْنَا الشَّمْسَ عَلَيْهِ دَلِيْلًا ﴿٤٥﴾ ثُمَّ قَبَضْنٰهُ اِلَيْنَا قَبْضًا يَّسِيْرًا ﴿٤٦﴾

اسان سج کي ڇانءِ[b] جو دليل بنايو. ان کان پوءِ اسان آھستگي سان ان کي پاڻ ڏانھن ڪٺو ڪيو.

وَهُوَ الَّذِيْ جَعَلَ لَكُمُ الَّيْلَ لِبَاسًا وَّالنَّوْمَ سُبَاتًا وَّجَعَلَ

۽ الله اھو آھي جنھن تو ھان لاءِ رات کي لباس (پردو) بنايو ۽ ننڊ کي آرام لاءِ بنايو ۽ ڏينھن کي روزگار

النَّهَارَ نُشُوْرًا ﴿٤٧﴾ وَهُوَ الَّذِيْٓ اَرْسَلَ الرِّيٰحَ بُشْرًۢا بَيْنَ يَدَيْ

حاصل ڪرڻ لاءِ بنايو. ۽ الله اھو آھي جيڪو مينھن وسڻ کان اڳ ۾ ھوائون موڪلي ٿو

رَحْمَتِهٖ ۚ وَاَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاۗءِ مَاۗءً طَهُوْرًا ﴿٤٨﴾ لِّنُحْيِۦ بِهٖ بَلْدَةً مَّيْتًا

جيڪي خوشخبري ڏيندڙ آھن، ۽ اسان آسمان مان پاڪ ڪندڙ پاڻي نازل ڪيو. ان لاءِ ته انھي سان غير آباد شھر آباد ڪريون

[a] تفسير جلالين. [b] تنوير المقباس و تفسير ابن عباس. [c] تفسير النسفي.

وَنُسْقِيَهُ مِمَّا خَلَقْنَا أَنْعَامًا وَأَنَاسِيَّ كَثِيرًا ﴿٤٩﴾ وَلَقَدْ صَرَّفْنَاهُ

۽ ان مان پنهنجي خلقيل گهڻن چوپاين ۽ گهڻن ماڻهن کي پاڻي پياريون. ۽ بيشڪ اسين بارش کي شهرن ۾

بَيْنَهُمْ لِيَذَّكَّرُوا فَأَبَىٰ أَكْثَرُ النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا ﴿٥٠﴾ وَلَوْ شِئْنَا

ڦيرايون ٿا ان لاءِ ته اهي نصيحت حاصل ڪن، پوءِ گهڻا ماڻهو نعمت جو شڪر نه ٿا ڪن. ۽ جيڪڏهن اسين چاهيون ها ته

لَبَعَثْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ نَذِيرًا ﴿٥١﴾ فَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَجَاهِدْهُمْ

هر ڳوٺ ۾ پيغمبر موڪليون ها. پوءِ تون ڪافرن جي تابعداري نه ڪر ۽ تون انهن سان

بِهِ جِهَادًا كَبِيرًا ﴿٥٢﴾ وَهُوَ الَّذِي مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ هَٰذَا عَذْبٌ

تمام وڏو جهاد ڪريو. ۽ الله تعالى اهو آهي جنهن ٻن سمنڊن کي پاڻ ۾ ملايو، هي (پاڻي) مٺو آهي جيڪو اڃ

فُرَاتٌ وَهَٰذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا وَحِجْرًا مَحْجُورًا ﴿٥٣﴾

کي لاهي ٿو ۽ هي کارو پاڻي آهي جيڪو اڃ کي وڌائي ٿو، ۽ ٻنهي جي وچ ۾ هڪ پردو بنايو ۽ سخت سنڌ وجهي ڇڏي.

وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا ۗ

۽ الله تعالى اهو آهي جنهن انسان کي پاڻي مان پيدا ڪيو، ان کان پوءِ ان لاءِ نسب ۽ سسرال بنايا،

وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا ﴿٥٤﴾ وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا

۽ تنهنجو رب وڏي قدرت وارو آهي. ۽ (اهي ڪافر) الله تعالى کان سواءِ انهن بتن جي عبادت ڪن ٿا

يَنْفَعُهُمْ وَلَا يَضُرُّهُمْ ۗ وَكَانَ الْكَافِرُ عَلَىٰ رَبِّهِ

جيڪي انهن کي نفعو ۽ نقصان نه ٿا ڏين، ۽ ڪافر پنهنجي خالق جي مقابلي ۾

ظَهِيرًا ﴿٥٥﴾ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٥٦﴾ قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ

شيطان جو مددگار آهي. ۽ اسان توهان کي مگر بشارت ڏيندڙ ۽ ڊيڄاريندڙ ڪري موڪليو. توهان فرمايو ته آءٌ توهان کان

عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِلَّا مَنْ شَاءَ أَنْ يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا ﴿٥٧﴾

تبليغ جي عيوض ڪو اجورو نه ٿو گهران، مگر جيڪو چاهي ته پنهنجي رب جي رستي تي هلي.

له تفسير النسفي. ٢ه تفسير مظهري. ٣ه تفسير مظهري.

وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ وَسَبِّحْ بِحَمْدِهِ ۚ وَكَفَىٰ بِهِ

۽ تون ان الله تي توڪل ڪر جيڪو زنده آهي جنهن کي موت نه ٿو اچي ۽ تون ان جي تسبيح ۽ تحميد بيان ڪر ۽ اهو پنهنجي

بِذُنُوبِ عِبَادِهِ خَبِيرًا ﴿٥٨﴾ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا

جي گناهن کان چڱي طرح خبردار آهي . اهو خالق جنهن آسمانن ۽ زمينن ۽ انهن جي وچ ۾ جيڪي

بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ ۚ الرَّحْمَٰنُ فَاسْأَلْ

شيون آهن انهن کي ڇهن ڏينهن ۾ پيدا ڪيو، ان کان پوءِ عرش عظيم تي رونق افروز ٿيو (جيئن سندس شان وٽان آهي) اهو رحمان آهي ته تون

بِهِ خَبِيرًا ﴿٥٩﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اسْجُدُوا لِلرَّحْمَٰنِ قَالُوا وَمَا

(اي انسان) اهڙين شين جو خبردار ماڻهن کان معلوم ڪر . ۽ جنهن وقت انهن کي چيو وڃي ٿو ته رحمان کي سجدو ڪريو، چون ٿا رحمان

الرَّحْمَٰنُ أَنَسْجُدُ لِمَا تَأْمُرُنَا وَزَادَهُمْ نُفُورًا ۩ ﴿٦٠﴾ تَبَارَكَ الَّذِي

ڇا آهي . ڇا اسين رسول عربي جي چوڻ تي ان کي سجدو ڪريون، انهي انهن کي وڌيڪ نفرت ۾ وڌو . بابرڪت آهي اهو الله

جَعَلَ فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَجَعَلَ فِيهَا سِرَاجًا وَقَمَرًا مُنِيرًا ﴿٦١﴾

جنهن آسمان ۾ برج (وڏا ستارا) پيدا ڪيا ۽ ان ۾ سج ۽ چمڪندڙ چنڊ کي پيدا ڪيو .

وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ خِلْفَةً لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يَذَّكَّرَ

۽ الله تعاليٰ اهو آهي جنهن هڪ ٻئي پٺيان رات ۽ ڏينهن پيدا ڪيا، ان ماڻهوءَ لاءِ جيڪو ذڪر ۽ شڪر

أَوْ أَرَادَ شُكُورًا ﴿٦٢﴾ وَعِبَادُ الرَّحْمَٰنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ

ڪرڻ چاهي ٿو . ۽ رحمان جا ٻانها اهي آهن جيڪي زمين تي آهستي ۽ نرمي سان

هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا ﴿٦٣﴾ وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ

هلن ٿا ۽ جنهن وقت انهن سان اڻ پڙهيل ڳالهائن ٿا ته اهي انهن کي دعا ڏين ٿا . ۽ اهي ماڻهو پنهنجي رب لاءِ

لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا ﴿٦٤﴾ وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا

سجدي ۽ قيام ۾ رات گذارين ٿا . ۽ اهي ماڻهو چون ٿا اي اسان جا رب تون اسان تان جهنم جو

ل تفسير ابن عباس. ك تفسير مظهري و تفسير روح البيان. ك ۽ ك تفسير فخر الدين رازي. ك تفسير روح البيان.

عَذَابَ جَهَنَّمَ ۖ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا ﴿٦٥﴾ إِنَّهَا سَاءَتْ

عذاب پري ڪر ، بيشڪ جهنم جو عذاب تمام[1] سخت آهي. بيشڪ جهنم خراب

مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ﴿٦٦﴾ وَالَّذِينَ إِذَا أَنفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ

جاءِ ۽ خراب مقام آهي . ۽ اهي ماڻهو جڏهن خرچ ڪن ٿا ته اسراف (اجايو خرچ) ۽ ڪنجوسي

يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَٰلِكَ قَوَامًا ﴿٦٧﴾ وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ

نه ٿا ڪن ۽ [ان جي] وچ واري راه اختيار ڪن ٿا . ۽ اهي ماڻهو الله تعالىٰ سان گڏ ٻين

مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ

بُتن جي عبادت نه ٿا ڪن ۽ جنهن نفس کي الله تعالىٰ قتل ڪرڻ حرام ڪيو آهي

إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ يَلْقَ أَثَامًا ﴿٦٨﴾

اُن کي حق کان سواءِ قتل نه ٿا ڪن ۽ اهي بدڪاري نه ٿا ڪن ، ۽ جيڪو ماڻهو ايئن ڪندو ان کي گناه جي سزا ملندي.

يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانًا ﴿٦٩﴾ إِلَّا مَن

قيامت جي ڏينهن اُن تي ٻيڻو عذاب ڪيو ويندو ۽ ان عذاب ۾ هميشه خوار ٿيندو. مگر جيڪو ماڻهو

تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ

توبه تائب ٿيو ۽ ايمان آندائين ۽ نيڪ عمل ڪيائين پوءِ اهڙي ماڻهو[2] جا گناهه الله تعالىٰ نيڪين

حَسَنَاتٍ ۗ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٧٠﴾ وَمَن تَابَ وَعَمِلَ صَالِحًا

سان تبديل ڪندو ۽ الله تعالىٰ بخشڻ ڪندڙ ٻاجهارو آهي . ۽ جيڪو ماڻهو توبه تائب ٿيو ۽ نيڪ عمل ڪري ٿو

فَإِنَّهُ يَتُوبُ إِلَى اللَّهِ مَتَابًا ﴿٧١﴾ وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ

پوءِ بيشڪ اهو الله تعالىٰ ڏانهن چڱيءَ طرح موٽيو . ۽ اهي ماڻهو ڪوڙي[3] شاهدي نه ٿا ڏين ،

وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا ﴿٧٢﴾ وَالَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِآيَاتِ

۽ جنهن وقت اهي بيهوده مجلس وٽان لنگهن ٿا ته اُتان عزت سان لنگهي وڃن ٿا . ۽ اهي ماڻهو ڪي جڏهن سندن رب جون آيتون ياد ڏياريون

[1] تفسير مظهري. [2] تفسير جامع البيان. [3] تفسير ڪمالين.

رَبِّهِمْ لَمْ يَخِرُّوا عَلَيْهَا صُمًّا وَّعُمْيَانًا ﴿٧٣﴾ وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا

وڃن ٿيون ته انهن کي غور سان ڪن ٿا ۽ انڌن ۽ ٻوڙن جيان نٿا ڪرن. ۽ اهي ماڻهو جن ٿا ته اي اسان جا رب توڻ

هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَّاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ

اسان لاءِ اسان جي گهروارين ۽ اولاد کي اکين جو ٺار بڻاءِ ۽ توڻ اسان کي پرهيزگارن جو

إِمَامًا ﴿٧٤﴾ أُولَٰئِكَ يُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً

امام بڻاءِ. انهن ماڻهن کي سندن صبر جي ڪري بهشت ۾ اعلیٰ مقام ملندو ۽ بهشت ۾ (فرشتا) سندن استقبال

وَسَلَامًا ﴿٧٥﴾ خَالِدِينَ فِيهَا ۚ حَسُنَتْ مُسْتَقَرًّا وَّمُقَامًا ﴿٧٦﴾ قُلْ مَا يَعْبَؤُا

سلام سان ڪندا. هميشه بهشت ۾ هوندا، اها بهترين رهڻ ۽ ٽڪڻ جي جاءِ آهي. رسول عربي توهان فرمايو ته منهنجي رب کي

بِكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ ۖ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا ﴿٧٧﴾

توهان جي پرواهه نه هجي جيڪڏهن توهان سندس عبادت نه ڪيو، پوءِ بيشڪ توهان ڪوڙو سمجهيو ۽ جلدي عذاب ايندو جيڪو توهان تي لازم هوندو.

(٢٦) سُورَةُ الشُّعَرَآءِ مَكِّيَّةٌ (٤٧) — اٰياتها ٢٢٧ — رُكوعاتها ١١

سورة شعراءِ مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي. انهي ۾ ١١ رڪوع ۽ ٢٢٧ آيتون آهن.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الله تعالیٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو، جيڪو نهايت مهربان ۽ رحم ڪرڻ وارو (آهي).

طسٓمٓ ﴿١﴾ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ ﴿٢﴾ لَعَلَّكَ بَاخِعٌ

طسٓمٓ. اهي قرآن مبين جون آيتون آهن. اهي (ڪافر) ايمان نٿا آڻين توهان

نَّفْسَكَ أَلَّا يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ ﴿٣﴾ إِن نَّشَأْ نُنَزِّلْ

انهي ڏک سبب شايد پنهنجي وجود کي ختم ڪري ڇڏيو. جيڪڏهن اسين چاهيون ته انهن جي مٿان

عَلَيْهِم مِّنَ السَّمَاءِ آيَةً فَظَلَّتْ أَعْنَاقُهُمْ لَهَا خَاضِعِينَ ﴿٤﴾

آسمان مان ڪا نشاني موڪليون، پوءِ انهن جا ڪنڌ ان جي اڳيان جهڪيل رهن.

ل تفسير مظهري. ك تفسير جلالين. ك تفسير روح البيان.

وَمَا يَأْتِيهِمْ مِّنْ ذِكْرٍ مِّنَ الرَّحْمٰنِ مُحْدَثٍ اِلَّا كَانُوْا عَنْهُ

۽ نٿي اچي انهن وٽ الله جي طرفان ڪا نئين نصيحت، مگر اهي (ڪافر) اُن کان انڪار

مُعْرِضِيْنَ ۝٥ فَقَدْ كَذَّبُوْا فَسَيَأْتِيْهِمْ اَنْبٰٓؤُا مَا كَانُوْا بِهٖ

ڪندڙ آهن. پوءِ بيشڪ انهن ڪوڙو ڄاتو (رسول عربي ۽ قرآن ڪريم کي) پوءِ انهن کي جلد اهي خبرون اينديون جن سان اهي

يَسْتَهْزِءُوْنَ ۝٦ اَوَلَمْ يَرَوْا اِلَى الْاَرْضِ كَمْ اَنْۢبَتْنَا فِيْهَا مِنْ كُلِّ

مذاق ڪندا هئا. ڇا انهن زمين ڏانهن ڏٺو ناهي ته اسان ڪيترن قسمن جا وڻندڙ سٺا اُن ۾

زَوْجٍ كَرِيْمٍ ۝٧ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيَةً ۭ وَمَا كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ۝٨

پيدا ڪيا. بيشڪ انهي ۾ فڪر ڪندڙن لاءِ نشاني آهي. ۽ انهن مان اڪثر مؤمن نه هئا.

وَاِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيْزُ الرَّحِيْمُ ۝٩ وَاِذْ نَادٰى رَبُّكَ مُوْسٰٓى اَنِ

۽ بيشڪ تنهنجو رب ئي غالب، باجهارو آهي. ۽ ياد ڪر جڏهن اي حبيب جنهن وقت تنهنجي رب موسىٰ کي حڪم ڪيو ته

ائْتِ الْقَوْمَ الظّٰلِمِيْنَ ۝١٠ۙ قَوْمَ فِرْعَوْنَ ۭ اَلَا يَتَّقُوْنَ ۝١١ قَالَ رَبِّ

تون ظالم قوم وٽ وڃ، يعني فرعون جي قوم ڏانهن، ڇا اهي نٿا ڊڄن. موسىٰ عرض ڪيو اي منهنجا رب

اِنِّيْٓ اَخَافُ اَنْ يُّكَذِّبُوْنِ ۝١٢ۭ وَيَضِيْقُ صَدْرِيْ وَلَا يَنْطَلِقُ لِسَانِيْ

بيشڪ مون کي خوف آهي ته اهي مون کي ڪوڙو ڄاڻندا. ۽ (ان سان) منهنجو سينو تنگ ٿيندو ۽ منهنجي زبان (اٽڪ سببان) نٿي هلي

فَاَرْسِلْ اِلٰى هٰرُوْنَ ۝١٣ وَلَهُمْ عَلَيَّ ذَنْۢبٌ فَاَخَافُ اَنْ يَّقْتُلُوْنِ ۝١٤ۚ

پوءِ تون هارون کي پيغمبر ڪر (جيئن تبليغ ۾ منهنجي مدد ڪري). ۽ انهن جو مون تي هڪ (قتل جو) الزام آهي پوءِ مون کي خوف ٿو ٿئي ته متان اهي موسىٰ کي

قَالَ كَلَّا ۚ فَاذْهَبَا بِاٰيٰتِنَآ اِنَّا مَعَكُمْ مُّسْتَمِعُوْنَ ۝١٥ فَاْتِيَا فِرْعَوْنَ

قتل ڪن. الله تعالىٰ فرمايو ته ڪڏهن به قتل نه ڪندا، پوءِ توهان ٻئي اسان جي نشانين سان وڃو بيشڪ اسين توهان سان گڏ ٻڌندڙ آهيون. پوءِ توهان ٻئي فرعون وٽ وڃو

فَقُوْلَآ اِنَّا رَسُوْلُ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ۝١٦ۙ اَنْ اَرْسِلْ مَعَنَا بَنِيْٓ اِسْرَاۗءِيْلَ ۝١٧ۭ

پوءِ توهان چئو ته بيشڪ اسين رب العالمين جا پيغمبر آهيون. ته تون اسان سان گڏ بني اسرائيل کي وڃڻ ڏي.

له تفسير ابن عباس. ٢٥ پوءِ گه تفسير ڪبير علامه رازي. گه تفسير مظهري.

قَالَ اَلَمْ نُرَبِّكَ فِيْنَا وَلِيْدًا وَّلَبِثْتَ فِيْنَا مِنْ عُمُرِكَ سِنِيْنَ ﴿١٨﴾

فرعون چيو (اي موسىٰ) ڇا اسان توکي ننڍپڻ ۾ پاڻ وٽ نہ پاليو هو؟ ۽ تو اسان وٽ پنهنجي عمر جا گهڻا سال نہ گذاريا هئا؟

وَفَعَلْتَ فَعْلَتَكَ الَّتِيْ فَعَلْتَ وَاَنْتَ مِنَ الْكٰفِرِيْنَ ﴿١٩﴾ قَالَ

۽ تو هڪ انسان (قبطي قبيلي واري) کي قتل نہ ڪيو هو؟ ۽ تون ناشڪرن مان آهين. موسىٰ چيو

فَعَلْتُهَآ اِذًا وَّاَنَا مِنَ الضَّآلِّيْنَ ﴿٢٠﴾ فَفَرَرْتُ مِنْكُمْ لَمَّا

برابر اهو ڪم مون ڪيو پر آئون ان وقت بي خبر هئس. پوءِ آئون توهان وٽان نڪري ويس جڏهن

خِفْتُكُمْ فَوَهَبَ لِيْ رَبِّيْ حُكْمًا وَّجَعَلَنِيْ مِنَ الْمُرْسَلِيْنَ ﴿٢١﴾ وَ

مون کي توهان کان خوف ٿيو. پوءِ الله تعالىٰ مون کي نبوت عطا ڪئي ۽ مون کي پيغمبرن مان ڪيائين. ۽

تِلْكَ نِعْمَةٌ تَمُنُّهَا عَلَيَّ اَنْ عَبَّدْتَّ بَنِيْٓ اِسْرَآءِيْلَ ﴿٢٢﴾

اها نعمت (ڪهڙي آهي) جنهن جو تون مون تي احسان رکين ٿو (درحقيقت) تو تہ بني اسرائيل کي غلام بڻايو هو.

قَالَ فِرْعَوْنُ وَمَا رَبُّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿٢٣﴾ قَالَ رَبُّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ

فرعون چيو ۽ رب العٰلمين ڇا آهي؟ موسىٰ فرمايو اهو آسمانن ۽ زمينن ۽ انهن جي وچ وارين

وَمَا بَيْنَهُمَا ؕ اِنْ كُنْتُمْ مُّوْقِنِيْنَ ﴿٢٤﴾ قَالَ لِمَنْ حَوْلَهٗٓ اَلَا تَسْتَمِعُوْنَ ﴿٢٥﴾

سڀني شين جو رب آهي جيڪڏهن توهان يقين ڪندڙ آهيو. فرعون پنهنجي چوڌاري ماڻهن کي (تعجب مان) چيو ڇا توهان غور نہ ٿا ڪيو؟

قَالَ رَبُّكُمْ وَرَبُّ اٰبَآئِكُمُ الْاَوَّلِيْنَ ﴿٢٦﴾ قَالَ اِنَّ رَسُوْلَكُمُ الَّذِيْٓ

موسىٰ چيو اهو توهان جو رب آهي ۽ توهان جي پهرين ابن ڏاڏن جو رب آهي. فرعون چيو ته بيشڪ جيڪو توهان ڏانهن رسول

اُرْسِلَ اِلَيْكُمْ لَمَجْنُوْنٌ ﴿٢٧﴾ قَالَ رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَمَا بَيْنَهُمَا ؕ

موڪليو ويو آهي اهو يقيناً مجنون آهي. موسىٰ چيو اهو اوڀر ۽ اولهه جو رب آهي ۽ جيڪا (ڪائنات) انهن جي وچ ۾ آهي،

اِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُوْنَ ﴿٢٨﴾ قَالَ لَئِنِ اتَّخَذْتَ اِلٰهًا غَيْرِيْ لَاَجْعَلَنَّكَ

جيڪڏهن توهان عقل رکو ٿا. فرعون چيو جيڪڏهن تو مون کانسواءِ ٻئي معبود جي عبادت ڪئي تہ آئون توکي ضرور

له تفسير نسفي. كه تفسير روح البيان. ۳ه تفسير مظهري. ٤ه تفسير مظهري.

مِنَ الْمَسْجُوْنِيْنَ ﴿٢٩﴾ قَالَ اَوَلَوْ جِئْتُكَ بِشَيْءٍ مُّبِيْنٍ ﴿٣٠﴾ قَالَ فَاْتِ بِهٖٓ

انهن قيدين مان ڪندس (جن کي تڪليف ڏئي معلوم آهي). موسيٰ چيو ته جيتوڻيڪ آئون تو وٽ ڪو معجزو آڻيان! فرعون چيو ته تون معجزو آڻ

اِنْ كُنْتَ مِنَ الصّٰدِقِيْنَ ﴿٣١﴾ فَاَلْقٰى عَصَاهُ فَاِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُّبِيْنٌ ﴿٣٢﴾

جيڪڏهن تون سچ چوندڙن مان آهين. پوءِ موسيٰ پنهنجي لٺ اڇلائي پوءِ فورًا اها لٺ تمام وڏو نانگ ٿي پيئي.

وَّنَزَعَ يَدَهٗ فَاِذَا هِيَ بَيْضَآءُ لِلنّٰظِرِيْنَ ﴿٣٣﴾ قَالَ لِلْمَلَاِ حَوْلَهٗٓ اِنَّ هٰذَا

۽ پنهنجي هٿ کي ٻاهر ڪڍيائين پوءِ فورًا اهو ڏسندڙن لاءِ چمڪندڙ ٿي پيو. فرعون سردارن کي جيڪي سندس چوڌاري هئا چيو ته بيشڪ هي

لَسٰحِرٌ عَلِيْمٌ ﴿٣٤﴾ يُّرِيْدُ اَنْ يُّخْرِجَكُمْ مِّنْ اَرْضِكُمْ بِسِحْرِهٖ ۖ فَمَاذَا

ماهر جادوگر آهي. اهو توهان کي پنهنجي جادو سان توهان جي زمين مان ڪڍڻ چاهي ٿو. پوءِ توهان جو ڪهڙو

تَاْمُرُوْنَ ﴿٣٥﴾ قَالُوْٓا اَرْجِهْ وَاَخَاهُ وَابْعَثْ فِي الْمَدَآئِنِ حٰشِرِيْنَ ﴿٣٦﴾

مشورو آهي. انهن چيو ته موسيٰ ۽ سندس ڀاءُ کي مهلت ڏي ۽ تون ماڻهو گڏ ڪندڙن کي شهرن ڏي موڪل.

يَاْتُوْكَ بِكُلِّ سَحَّارٍ عَلِيْمٍ ﴿٣٧﴾ فَجُمِعَ السَّحَرَةُ لِمِيْقَاتِ يَوْمٍ مَّعْلُوْمٍ ﴿٣٨﴾ وَّ

اهي تو وٽ هر قسم جا ڄاڻو جادوگر آڻيندا. پوءِ هڪ مقرر وقت تي ڏينهن تي جادوگر گڏ ڪيا ويا. ۽

قِيْلَ لِلنَّاسِ هَلْ اَنْتُمْ مُّجْتَمِعُوْنَ ﴿٣٩﴾ لَعَلَّنَا نَتَّبِعُ السَّحَرَةَ اِنْ كَانُوْا

ماڻهن کي چيو ويو ته توهان سڀيئي گڏ ٿيو. جيڪڏهن اهي جادوگر غالب ٿيا ته يقينًا اسين انهن

هُمُ الْغٰلِبِيْنَ ﴿٤٠﴾ فَلَمَّا جَآءَ السَّحَرَةُ قَالُوْا لِفِرْعَوْنَ اَئِنَّ لَنَا لَاَجْرًا

جادوگرن جي تابعداري ڪنداسين. پوءِ جڏهن اهي جادوگر پهتا، انهن فرعون کي چيو ته ڇا اسان لاءِ ڪو انعام آهي

اِنْ كُنَّا نَحْنُ الْغٰلِبِيْنَ ﴿٤١﴾ قَالَ نَعَمْ وَاِنَّكُمْ اِذًا لَّمِنَ

جيڪڏهن اسين غالب ٿيا سين. فرعون چيو ها، ۽ بيشڪ توهان ان وقت (منهنجا)

الْمُقَرَّبِيْنَ ﴿٤٢﴾ قَالَ لَهُمْ مُّوْسٰٓى اَلْقُوْا مَآ اَنْتُمْ مُّلْقُوْنَ ﴿٤٣﴾

مقرب هوندا. موسيٰ، جادوگرن کي چيو توهان کي جيڪو ڪرڻو آهي سو ڪري ڏيکاريو.

ع ٢

لہ تفسير مظهري. ٢ه تفسير بيضاوي و تفسير نسفي و تفسير جلالين. ٣ه تفسير مظهري.

فَأَلْقَوْا حِبَالَهُمْ وَعِصِيَّهُمْ وَقَالُوا بِعِزَّةِ فِرْعَوْنَ إِنَّا لَنَحْنُ

پوءِ انھن پنھنجون رسيون ۽ لٺيون اڇلايون ۽ چوڻ لڳا فرعون جي عزت جو قسم بيشڪ اسين ئي

الْغَالِبُونَ ﴿٤٤﴾ فَأَلْقَىٰ مُوسَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ ﴿٤٥﴾

غالب ٿيندا اسين. پوءِ موسىٰ پنھنجي لٺ کي اڇلايو پوءِ ان وقت (موسىٰ جي لٺ) ڳھي ويئي جيڪو انھن جادو ڪيو ھو.

فَأُلْقِيَ السَّحَرَةُ سَاجِدِينَ ﴿٤٦﴾ قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٤٧﴾ رَبِّ مُوسَىٰ

پوءِ سڀئي جادوگر سجدي ۾ ڪري پيا. سڀني چيو اسان رب العٰلمين تي ايمان آندو. جيڪو موسىٰ ۽ ھارون

وَهَارُونَ ﴿٤٨﴾ قَالَ آمَنتُمْ لَهُ قَبْلَ أَنْ آذَنَ لَكُمْ إِنَّهُ لَكَبِيرُكُمُ الَّذِي

جو رب آھي. فرعون چيو توھان منھنجي اجازت کان اڳ ۾ الله تي ايمان آندو آھي، بيشڪ موسىٰ توھان جو وڏو آھي جنھن

عَلَّمَكُمُ السِّحْرَ فَلَسَوْفَ تَعْلَمُونَ لَأُقَطِّعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُم

توھان کي جادو سيکاريو آھي، پوءِ ھاڻي توھان کي خبر پوندي، قسم آھي آءٌ ضرور توھان جا ھڪ پاسي جو ھٿ ۽ ٻئي پاسي جو

مِّنْ خِلَافٍ وَلَأُصَلِّبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٤٩﴾ قَالُوا لَا ضَيْرَ إِنَّا إِلَىٰ

پير ڪٽيندس ۽ آءٌ ضرور توھان سڀني کي ڦاسي تي ڏيندس. انھن چيو (اسان کي) ڪو نقصان ناھي، بيشڪ اسان

رَبِّنَا مُنقَلِبُونَ ﴿٥٠﴾ إِنَّا نَطْمَعُ أَن يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا خَطَايَانَا أَن كُنَّا أَوَّلَ

پنھنجي رب ڏانھن موٽندڙ آھيون. بيشڪ اسان کي اميد آھي ته اسان جو رب اسان جا گناھ معاف ڪندو ڇو ته اسين (انھن مان)

الْمُؤْمِنِينَ ﴿٥١﴾ وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِي إِنَّكُم مُّتَّبَعُونَ ﴿٥٢﴾

پھريان مؤمن آھيون. ۽ اسان موسىٰ ڏانھن وحي موڪلي ته تون منھنجي ٻانھن (بني اسرائيل) کي راتو رات وٺي وڃ، بيشڪ (ھي) توھان جو پيڇو ڪيو ويندو.

فَأَرْسَلَ فِرْعَوْنُ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ ﴿٥٣﴾ إِنَّ هَٰؤُلَاءِ لَشِرْذِمَةٌ قَلِيلُونَ ﴿٥٤﴾

پوءِ فرعون شھرن ۾ گڏ ڪندڙ ماڻھو موڪليا. بيشڪ اھي تمام مختصر جماعت آھي.

وَإِنَّهُمْ لَنَا لَغَائِظُونَ ﴿٥٥﴾ وَإِنَّا لَجَمِيعٌ حَاذِرُونَ ﴿٥٦﴾ فَأَخْرَجْنَاهُم مِّنْ

۽ بيشڪ اسين انھن تي ڪاوڙ ڪندڙ آھيون. ۽ بيشڪ اسين سڀئي مسلح ۽ جنگي ڪم کان واقف آھيون. پوءِ اسان انھن کي

لہ تفسير بيضاوي و تفسير جلالين. ٢ه تفسير نسفي و تفسير روح البيان. ٣ه لغات القرآن. ٤ه تفسير روح البيان.

جَنّٰتٍ وَّعُيُوْنٍ ﴿٥٧﴾ وَّكُنُوْزٍ وَّمَقَامٍ كَرِيْمٍ ﴿٥٨﴾ كَذٰلِكَ ۭ وَاَوْرَثْنٰهَا بَنِيْٓ

باغن ۽ چشمن ۔ ۽ خزانن ۽ بهترين جاين مان ۔ اهڙي طرح ۽ انهن شين جو بني اسرائيل کي وارث بنايو

اِسْرَاۗءِيْلَ ﴿٥٩﴾ فَاَتْبَعُوْهُمْ مُّشْرِقِيْنَ ﴿٦٠﴾ فَلَمَّا تَرَاۗءَ الْجَمْعٰنِ قَالَ

وارث بنايو ۔ پوءِ اهي صبح جي وقت انهن جي پويان لڳا ۔ پوءِ جڏهن ٻنهي ڌرين هڪ ٻئي کي ڏٺو ، موسىٰ

اَصْحٰبُ مُوْسٰٓى اِنَّا لَمُدْرَكُوْنَ ﴿٦١﴾ قَالَ كَلَّا ۚ اِنَّ مَعِيَ رَبِّيْ

جي جماعت چيو ، بيشڪ (اهي) اسان کي اچي پهتا ۔ موسىٰ چيو هرگز نه ، بيشڪ مون سان منهنجو رب آهي

سَيَهْدِيْنِ ﴿٦٢﴾ فَاَوْحَيْنَآ اِلٰى مُوْسٰٓى اَنِ اضْرِبْ بِّعَصَاكَ الْبَحْرَ ۭ

جيڪو جلد مون کي رستو ڏيکاريندو ۔ پوءِ اسان موسىٰ ڏانهن وحي موڪلي ته تون پنهنجي عصا (لٺ) پاڻيءَ ۾ هڻ ۔

فَانْفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَالطَّوْدِ الْعَظِيْمِ ﴿٦٣﴾ وَاَزْلَفْنَا ثَمَّ الْاٰخَرِيْنَ ﴿٦٤﴾

پوءِ (فورًا) سمنڊ چيرجي پيو ، پوءِ (پاڻي جو) هر حصو هڪ وڏي جبل جهڙو ٿي پيو ۔ ۽ فرعون وارن کي اسان اُتي ويجهو آندو ۔

وَاَنْجَيْنَا مُوْسٰى وَمَنْ مَّعَهٗٓ اَجْمَعِيْنَ ﴿٦٥﴾ ثُمَّ اَغْرَقْنَا الْاٰخَرِيْنَ ﴿٦٦﴾

۽ اسان موسىٰ ۽ سندس گڏ جيڪي هوا انهن سڀني کي نجات ڏني ۔ ان کان پوءِ اسان ٻين (فرعون وارن) کي غرق ڪيو ۔

اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيَةً ۭ وَمَا كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿٦٧﴾ وَاِنَّ رَبَّكَ

بيشڪ انهيءَ ۾ فڪر ڪندڙن لاءِ نشاني آهي ۔ ۽ انهن مان اڪثر مؤمن نه هئا ۔ ۽ بيشڪ توهان جو رب ئي

لَهُوَ الْعَزِيْزُ الرَّحِيْمُ ﴿٦٨﴾ وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَاَ اِبْرٰهِيْمَ ﴿٦٩﴾ اِذْ قَالَ

غالب ۽ مهربان آهي ۔ ۽ رسول عربي توهان انهن (قريش وارن) کي ابراهيم جي خبر پڙهي ٻڌايو ۔ جنهن وقت ابراهيم

لِاَبِيْهِ وَقَوْمِهٖ مَا تَعْبُدُوْنَ ﴿٧٠﴾ قَالُوْا نَعْبُدُ اَصْنَامًا فَنَظَلُّ لَهَا

پنهنجي چاچي ۽ پنهنجي قوم کي چيو ته توهان ڪنهن جي عبادت ڪريو ٿا ۔ انهن چيو اسين بتن جي عبادت ڪريون ٿا ۽ اسين انهن جي عبادت لاءِ

عٰكِفِيْنَ ﴿٧١﴾ قَالَ هَلْ يَسْمَعُوْنَكُمْ اِذْ تَدْعُوْنَ ﴿٧٢﴾ اَوْ يَنْفَعُوْنَكُمْ اَوْ

پاڻ کي وقف ڪيون ٿا ۔ ابراهيم چيو ڇا اهي ٻڌن ٿا جڏهن توهان (انهن کي) پڪاريو ٿا ۔ يا (اهي) توهان کي نفعو ڏين ٿا يا

ك ۽ ك تفسير مظهري ، ك تفسير ابن عباس ، ك تفسير روح البيان ۔

يَضُرُّونَ ﴿٧٣﴾ قَالُوا بَلْ وَجَدْنَا آبَاءَنَا كَذَٰلِكَ يَفْعَلُونَ ﴿٧٤﴾ قَالَ

نقصان ڏين ٿا. اُنهن چيو بلڪ اسان پنهنجي وڏن کي ايئن ڪندي ڏٺو (يعني اسان انهن جي تابعداري ڪئي) ابراهيم چيو

أَفَرَأَيْتُمْ مَا كُنْتُمْ تَعْبُدُونَ ﴿٧٥﴾ أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمُ الْأَقْدَمُونَ ﴿٧٦﴾

ڇا توهان غور ڪيو آهي، ته توهان ڪنهن جي عبادت ڪريو ٿا. توهان ۽ توهان جا پهريان پيءُ ڏاڏا!

فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِي إِلَّا رَبَّ الْعَالَمِينَ ﴿٧٧﴾ الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ

پوءِ بيشڪ اهي (بُت) منهنجا دشمن آهن، پر ربّ العالمين (اهو منهنجو دنيا ۽ آخرت ۾ مهربان آهي) اهو ربّ آهي جنهن مون کي پيدا ڪيو پوءِ

يَهْدِينِ ﴿٧٨﴾ وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ ﴿٧٩﴾ وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ

اهوئي مون کي هدايت ڏئي ٿو. ۽ اهو ربّ مون کي کارائي ۽ پياري ٿو. ۽ جڏهن آئون بيمار ٿيان ٿو پوءِ اهوئي

يَشْفِينِ ﴿٨٠﴾ وَالَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ ﴿٨١﴾ وَالَّذِي أَطْمَعُ أَنْ

مون کي شفا ڏئي ٿو. ۽ اهوئي مون کي موت ڏيندو ان کان پوءِ مون کي زنده ڪندو. ۽ مون کي اُميد آهي ته

يَغْفِرَ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ ﴿٨٢﴾ رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا وَأَلْحِقْنِي

قيامت جي ڏينهن اهوئي منهنجي لغزش معاف ڪندو. ربّ منهنجا مون کي علم ۽ فهم عطا ڪر ۽ مون کي

بِالصَّالِحِينَ ﴿٨٣﴾ وَاجْعَلْ لِي لِسَانَ صِدْقٍ فِي الْآخِرِينَ ﴿٨٤﴾ وَاجْعَلْنِي

صالحن سان ملاءِ. ۽ منهنجي تعريف ايندڙ نسلن ۾ جاري ڪر. ۽ مون کي

مِنْ وَرَثَةِ جَنَّةِ النَّعِيمِ ﴿٨٥﴾ وَاغْفِرْ لِأَبِي إِنَّهُ كَانَ مِنَ الضَّالِّينَ ﴿٨٦﴾

جَنَّةُ النَّعِيْمُ جي وارثن مان بناءِ. ۽ تون منهنجي چاچي کي بخش ڪر بيشڪ اهو گمراهن مان آهي.

وَلَا تُخْزِنِي يَوْمَ يُبْعَثُونَ ﴿٨٧﴾ يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ ﴿٨٨﴾ إِلَّا مَنْ

۽ قيامت جي ڏينهن تون مون کي عذاب نه ڪر. اُن ڏينهن نه دولت ڪم ايندي ۽ نه پُٽ ڪم ايندا، مگر جيڪو

أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿٨٩﴾ وَأُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٩٠﴾

ماڻهو الله تعاليٰ وٽ (ڪفر ۽ منافقي کان) سالم دل آڻيندو. ۽ پرهيزگارن لاءِ جنت ويجهي ڪئي ويندي.

له تفسير جامع البيان. ٹه ۽ ٹه تفسير روح البيان. ٹه ۽ ٹه تفسير ابن عباس. ٹه ۽ ٹه تفسير النسفي.

وَبُرِّزَتِ الْجَحِيمُ لِلْغٰوِيْنَ ﴿٩١﴾ وَقِيلَ لَهُمْ اَيْنَمَا كُنْتُمْ تَعْبُدُوْنَ ﴿٩٢﴾

۽ ڪافرن لاءِ جهنم[1] ظاهر ڪئي ويندي ۽ انهن کي چيو ويندو ته جن کي اوهان الله تعالىٰ کان سواءِ

مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ ؕ هَلْ يَنْصُرُوْنَكُمْ اَوْ يَنْتَصِرُوْنَ ﴿٩٣﴾ ؕ فَكُبْكِبُوْا فِيْهَا

جن بُتن جي عبادت ڪندا هُئا، اهي توهان جي مدد ڪندا يا اهي پنهنجي[2] پاڻ مدد ڪري سگهندا؟ پوءِ اهي بُت ۽ سندن پوڄيندڙ

هُمْ وَالْغَاوٗنَ ﴿٩٤﴾ وَجُنُوْدُ اِبْلِيْسَ اَجْمَعُوْنَ ﴿٩٥﴾ ؕ قَالُوْا وَهُمْ فِيْهَا

۽ ابليس جو سمورو لشڪر، اونڌا ڪري جهنم ۾ ڪيرايا ويندا ۽ اهي جهنم ۾ پاڻ ۾ وڙهي

يَخْتَصِمُوْنَ ﴿٩٦﴾ تَاللّٰهِ اِنْ كُنَّا لَفِيْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ﴿٩٧﴾ اِذْ نُسَوِّيْكُمْ بِرَبِّ

چوندا . قسم آهي الله تعالىٰ جو بيشڪ اسين صاف گمراهي ۾ هئاسين . جنهن وقت اسين توهان (بُتن) کي

الْعٰلَمِيْنَ ﴿٩٨﴾ وَمَآ اَضَلَّنَآ اِلَّا الْمُجْرِمُوْنَ ﴿٩٩﴾ فَمَا لَنَا مِنْ شَافِعِيْنَ ﴿١٠٠﴾

رب العٰلمين جي برابر سمجهندا هئاسين . ۽ اسان کي ته گنهگارن گمراهه ڪيو . پوءِ (هاڻي) اسان جو ڪو به سفارشي

وَلَا صَدِيْقٍ حَمِيْمٍ ﴿١٠١﴾ فَلَوْ اَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَكُوْنَ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿١٠٢﴾

۽ ڪو به سچو دوست نا هي . پوءِ جيڪڏهن تحقيق اسان جو موٽڻ ٿئي پوءِ اسين مؤمنن مان ٿينداسين .

اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيَةً ؕ وَمَا كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿١٠٣﴾ وَاِنَّ رَبَّكَ

بيشڪ انهيءَ ۾ فڪر ڪندڙن لاءِ نشاني آهي، ۽ انهن مان اڪثر مؤمن نه هئا . ۽ بيشڪ تنهنجو رب ئي

لَهُوَ الْعَزِيْزُ الرَّحِيْمُ ﴿١٠٤﴾ كَذَّبَتْ قَوْمُ نُوْحِ ِۨالْمُرْسَلِيْنَ ﴿١٠٥﴾ اِذْ قَالَ لَهُمْ

غالب باجهارو آهي . نوح جي قوم رسولن کي ڪوڙو ڄاتو . جنهن وقت سندن ڀاءُ نوح کين

اَخُوْهُمْ نُوْحٌ اَلَا تَتَّقُوْنَ ﴿١٠٦﴾ اِنِّيْ لَكُمْ رَسُوْلٌ اَمِيْنٌ ﴿١٠٧﴾ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَ

چيو ته توهان ڇو نه ٿا خوف ڪريو . بيشڪ آئون توهان لاءِ رسول امين آهيان . پوءِ توهان الله کان ڊڄو ۽

اَطِيْعُوْنِ ﴿١٠٨﴾ وَمَآ اَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ ۚ اِنْ اَجْرِيَ اِلَّا عَلٰى رَبِّ

توهان منهنجي تابعداري ڪريو . ۽ آئون توهان کان انهيءَ تي ڪو اجر نه ٿو گهران، منهنجو اجر رب العٰلمين تي

[1] تفسير جلالين و تفسير النسفي . [2] تفسير روح البيان .

ع ٥ / ٩

الْعٰلَمِيْنَ ﴿١٠٩﴾ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَطِيْعُوْنِ ﴿١١٠﴾ قَالُوْٓا اَنُؤْمِنُ لَكَ وَاتَّبَعَكَ

آهي . پوءِ توهان الله کان ڊڄو ۽ توهان منهنجي تابعداري ڪريو. انهن چيو ڇا اسين توتي ايمان آڻيون ۽ تنهنجي تابعداري

الْاَرْذَلُوْنَ ﴿١١١﴾ قَالَ وَمَا عِلْمِيْ بِمَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿١١٢﴾ اِنْ حِسَابُهُمْ اِلَّا

هيٺين درجي جا ماڻهو ڪن ٿا. نوح چيو مون کي معلوم ناهي ته انهن جي ڌنڌو ڪهڙو آهي. ناهي حساب انهن جو مگر

عَلٰى رَبِّيْ لَوْ تَشْعُرُوْنَ ﴿١١٣﴾ وَمَآ اَنَا بِطَارِدِ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿١١٤﴾ اِنْ اَنَا اِلَّا

منهنجي رب تي جيڪڏهن توهان سمجهو ٿا. ۽ آئون مؤمن کي تڙيندڙ ناهيان . آئون ته فقط

نَذِيْرٌ مُّبِيْنٌ ﴿١١٥﴾ قَالُوْا لَئِنْ لَّمْ تَنْتَهِ يٰنُوْحُ لَتَكُوْنَنَّ مِنَ

صاف ڊيڄاريندڙ آهيان . انهن چيو قسم سان جيڪڏهن اي نوح تون (ان ڪم کان) باز نه آئين ته تون ڪي ضرور

الْمَرْجُوْمِيْنَ ﴿١١٦﴾ قَالَ رَبِّ اِنَّ قَوْمِيْ كَذَّبُوْنِ ﴿١١٧﴾

سنگسار ڪيو ويندو. نوح عرض ڪيو اي منهنجا رب بيشڪ منهنجي قوم مون کي ڪوڙو سمجهي ٿي.

فَافْتَحْ بَيْنِيْ وَبَيْنَهُمْ فَتْحًا وَّنَجِّنِيْ وَمَنْ مَّعِيَ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿١١٨﴾

پوءِ يا الله تون منهنجي ۽ انهن جي وچ ۾ ڪو واضح فيصلو فرماءِ ۽ مون کي ۽ مون سان گڏ جيڪي مؤمن آهن انهن کي نجات ڏي.

فَاَنْجَيْنٰهُ وَمَنْ مَّعَهٗ فِي الْفُلْكِ الْمَشْحُوْنِ ﴿١١٩﴾ ثُمَّ اَغْرَقْنَا بَعْدُ

پوءِ اسان ان کي نجات ڏني ۽ جيڪي ماڻهو ڀريل ٻيڙي ۾ ساڻس گڏ هئا. ان کان پوءِ اسان باقي رهيلن کي

الْبٰقِيْنَ ﴿١٢٠﴾ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيَةً ۭ وَمَا كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿١٢١﴾

غرق ڪيو. بيشڪ انهي ۾ فڪر ڪندڙن لاءِ نشاني آهي، ۽ انهن مان اڪثر مؤمن نه هئا.

وَاِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيْزُ الرَّحِيْمُ ﴿١٢٢﴾ كَذَّبَتْ عَادُ ۨ الْمُرْسَلِيْنَ ﴿١٢٣﴾

۽ بيشڪ توهان جو رب ئي غالب ۽ مهربان آهي . عاد جي قوم رسولن کي نه مڃيو .

اِذْ قَالَ لَهُمْ اَخُوْهُمْ هُوْدٌ اَلَا تَتَّقُوْنَ ﴿١٢٤﴾ اِنِّيْ لَكُمْ رَسُوْلٌ اَمِيْنٌ ﴿١٢٥﴾

جنهن وقت سندن ڀاءُ هود کين چيو ڇا توهان الله کان نه ٿا ڊڄو؟ بيشڪ آئون توهان لاءِ رسول امين آهيان .

له تفسير روح البيان . له تفسير مظهري.

فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَطِيْعُوْنِ ﴿١٢٦﴾ وَمَآ اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ ۚ اِنْ اَجْرِىَ

پوءِ توهان الله کان ڊڄو ۽ توهان منهنجي تابعداري ڪريو. ۽ آءٌ توهان کان انهيءَ تي ڪا اُجور وغيره ڪونه گهران، منهنجو اجر

اِلَّا عَلٰى رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿١٢٧﴾ اَتَبْنُوْنَ بِكُلِّ رِيْعٍ اٰيَةً تَعْبَثُوْنَ ﴿١٢٨﴾ وَ

رب العالمين تي آهي. ڇا توهان اڪثر مٿاهين جاين تي يادگار تعمير ڪريو ٿا جيڪي غير ضروري آهن. ۽

تَتَّخِذُوْنَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُوْنَ ﴿١٢٩﴾ وَاِذَا بَطَشْتُمْ بَطَشْتُمْ

توهان مضبوط محل ۽ قلعا تعمير ڪريو ٿا اها اميد رکي ته توهان هميشه رهندا. ۽ جڏهن وقت توهان (ڪنهن کي) پڪڙيو ٿا ته بي رحمي سان

جَبَّارِيْنَ ﴿١٣٠﴾ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَطِيْعُوْنِ ﴿١٣١﴾ وَاتَّقُوا الَّذِىْٓ اَمَدَّكُمْ بِمَا

پڪڙيو ٿا. پوءِ الله کان ڊڄو ۽ منهنجي فرمانبرداري ڪريو ۽ توهان ان الله کان ڊڄو جنهن توهان کي اهي نعمتون ڏنيون

تَعْلَمُوْنَ ﴿١٣٢﴾ اَمَدَّكُمْ بِاَنْعَامٍ وَّبَنِيْنَ ﴿١٣٣﴾ وَجَنّٰتٍ وَّعُيُوْنٍ ﴿١٣٤﴾ اِنِّىْٓ

جيڪي توهان ڄاڻو ٿا. الله تعالىٰ توهان کي چوپايا ۽ پٽ ۽ باغ ۽ چشما عطا ڪيا. بيشڪ آءٌ

اَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيْمٍ ﴿١٣٥﴾ قَالُوْا سَوَآءٌ عَلَيْنَآ اَوَعَظْتَ

توهان جي مٿان قيامت جي ڏينهن واري عذاب جو خوف ڪريان ٿو. انهن چيو اسان لاءِ برابر آهي ته تون (اسان کي)

اَمْ لَمْ تَكُنْ مِّنَ الْوٰعِظِيْنَ ﴿١٣٦﴾ اِنْ هٰذَآ اِلَّا خُلُقُ الْاَوَّلِيْنَ ﴿١٣٧﴾ وَمَا

نصيحت ڪرين يا نه ڪرين. هي ته اڳين ماڻهن جو طريقو آهي. ۽ اسان

نَحْنُ بِمُعَذَّبِيْنَ ﴿١٣٨﴾ فَكَذَّبُوْهُ فَاَهْلَكْنٰهُمْ ۗ اِنَّ فِىْ ذٰلِكَ لَاٰيَةً ۗ وَ

تي عذاب نه ٿيندو. پوءِ انهن پنهنجي پيغمبر کي ڪوڙو سمجهيو ته اسان انهن کي هلاڪ ڪيو، بيشڪ انهيءَ ۾ فڪر ڪندڙن لاءِ نشاني آهي ۽

مَا كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿١٣٩﴾ وَاِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيْزُ الرَّحِيْمُ ﴿١٤٠﴾

انهن مان اڪثر مؤمن نه هئا. ۽ بيشڪ توهان جو رب ئي غالب ۽ مهربان آهي.

كَذَّبَتْ ثَمُوْدُ الْمُرْسَلِيْنَ ﴿١٤١﴾ اِذْ قَالَ لَهُمْ اَخُوْهُمْ صٰلِحٌ اَلَا تَتَّقُوْنَ ﴿١٤٢﴾

ثمود جي قوم رسولن کي نه مڃيو. جڏهن وقت ڪين سندن ڀاءُ صالح چيو ته ڇا توهان الله تعالىٰ کان نه ٿا ڊڄو.

ع ٨ / ١١

له تفسير مظهري. ٢ه المفردات في غريب القرآن. ٣ه تفسير مظهري.

إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٤٣﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٤٤﴾ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ

بيشڪ آءٌ اوهان لاءِ رسول امين آهيان. پوءِ اوهان الله کان ڊڄو ۽ منهنجي تابعداري ڪريو. ۽ آءٌ اوهان کان انهيءَ تي ڪو

مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٤٥﴾ أَتُتْرَكُونَ فِي مَا هَاهُنَا

اجورو نه ٿو گهران، منهنجو اجر رب العالمين تي آهي. ڇا اوهان دنيا جي نعمتن ۾ بي فڪريءَ سان

آمِنِينَ ﴿١٤٦﴾ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٤٧﴾ وَزُرُوعٍ وَنَخْلٍ طَلْعُهَا هَضِيمٌ ﴿١٤٨﴾

ڇڏيا ويندا. يعني باغن ۾ ۽ چشمن ۾ ۽ پوکن ۾ ۽ کجورن ۾ جن جا گوشا نهايت نفيس آهن.

وَتَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا فَارِهِينَ ﴿١٤٩﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٥٠﴾

۽ اوهان پنهنجي مهارت سان جبلن مان گهر اڪري گهر ٺاهيو ٿا. پوءِ اوهان الله تعالىٰ کان ڊڄو ۽ منهنجي تابعداري ڪريو.

وَلَا تُطِيعُوا أَمْرَ الْمُسْرِفِينَ ﴿١٥١﴾ الَّذِينَ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ وَ

۽ حد کان وڌندڙن جي تابعداري نه ڪريو. (اهي ماڻهو) جيڪي زمين ۾ فساد ڪن ٿا ۽

لَا يُصْلِحُونَ ﴿١٥٢﴾ قَالُوا إِنَّمَا أَنتَ مِنَ الْمُسَحَّرِينَ ﴿١٥٣﴾ مَا أَنتَ إِلَّا

(قطعاً) اصلاح نه ٿا ڪن. انهن چيو تو تي نه جادو ٿيل آهي. تون نه

بَشَرٌ مِّثْلُنَا فَأْتِ بِآيَةٍ إِن كُنتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿١٥٤﴾ قَالَ هَٰذِهِ نَاقَةٌ

اسان جهڙو بشر آهين، پوءِ تون ڪا نشاني آڻ جيڪڏهن تون (پنهنجي رسالت ۾) سچو آهين. صالح چيو هي ڏاچي آهي

لَّهَا شِرْبٌ وَلَكُمْ شِرْبُ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ ﴿١٥٥﴾ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ

(پاڻي پيئڻ ۾) هڪ ڏينهن ڏاچيءَ جو وارو آهي ۽ هڪ ڏينهن اوهان جو وارو. ۽ اوهان ان کي نه ماريو ورنه اوهان کي قيامت جي

عَذَابُ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٥٦﴾ فَعَقَرُوهَا فَأَصْبَحُوا نَادِمِينَ ﴿١٥٧﴾ فَأَخَذَهُمُ

ڏينهن وارو عذاب اچي ويندو. پوءِ انهن ڏاچيءَ کي هلاڪ ڪيو پوءِ ڏاڍا پشيمان ٿيا. پوءِ الله انهن کي

الْعَذَابُ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٥٨﴾

عذاب سان ورتو. بيشڪ انهيءَ ۾ فڪر ڪندڙن لاءِ نشاني آهي، ۽ انهن مان اڪثر مومن ناهن.

ك تفسير مظهري. ك تفسير ثعالبي. ك تفسير روح البيان. ك تفسير جامع البيان. ك تفسير جلالين. ك تفسير تنوير المقباس.

وَاِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيْزُ الرَّحِيْمُ ﴿١٥٩﴾ كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوْطِ ِۨالْمُرْسَلِيْنَ ﴿١٦٠﴾

۽ بيشڪ تنهنجو رب ئي غالب ٻاجهارو آهي. لُوط جي قوم رسولن کي ڪوڙو ڄاتو.

اِذْ قَالَ لَهُمْ اَخُوْهُمْ لُوْطٌ اَلَا تَتَّقُوْنَ ﴿١٦١﴾ اِنِّيْ لَكُمْ رَسُوْلٌ اَمِيْنٌ ﴿١٦٢﴾

جڏهن وقت سندن ڀاءُ لُوط کين چيو ته توهين الله کان نه ٿا ڊڄو. بيشڪ آءٌ توهان لاءِ رسول امين آهيان.

فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَطِيْعُوْنِ ﴿١٦٣﴾ وَمَاۤ اَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ اَجْرٍ ۚ اِنْ اَجْرِيَ

پوءِ توهين الله کان ڊڄو ۽ منهنجي فرمانبرداري ڪريو. ۽ آءٌ توهان کان انهيءَ تي ڪو اجورو ڪونه ٿو گهران، منهنجو اجر

اِلَّا عَلٰى رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿١٦٤﴾ اَتَاْتُوْنَ الذُّكْرَانَ مِنَ الْعٰلَمِيْنَ ﴿١٦٥﴾ وَ

رب العالمين تي آهي. ڇا توهين جهان وارن مان مردن سان بڇڙائي ڪريو ٿا. ۽

تَذَرُوْنَ مَا خَلَقَ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِّنْ اَزْوَاجِكُمْ ۭ بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ عٰدُوْنَ ﴿١٦٦﴾

توهان انهن گهروارين کي ڇڏيو ٿا جيڪي توهان لاءِ توهان جي رب پيدا ڪيون آهن، بلڪ توهين حد کان وڌندڙ قوم آهيو.

قَالُوْا لَئِنْ لَّمْ تَنْتَهِ يٰلُوْطُ لَتَكُوْنَنَّ مِنَ الْمُخْرَجِيْنَ ﴿١٦٧﴾ قَالَ اِنِّيْ

انهن چيو جيڪڏهن تون اي لُوط (نصيحت کان) باز نه ايندين ته ضرور تون (شهر مان) نيڪالي ڏيندڙن مان ٿيندين. لُوط چيو بيشڪ آءٌ

لِعَمَلِكُمْ مِّنَ الْقَالِيْنَ ﴿١٦٨﴾ رَبِّ نَجِّنِيْ وَاَهْلِيْ مِمَّا يَعْمَلُوْنَ ﴿١٦٩﴾ فَنَجَّيْنٰهُ

توهان جي عملن کان سخت ناراض آهيان. اي منهنجا رب تون مون کي ۽ منهنجي اهل کي انهن جي عملن کان نجات ڏي. پوءِ اسان لوط کي

وَاَهْلَهٗۤ اَجْمَعِيْنَ ﴿١٧٠﴾ اِلَّا عَجُوْزًا فِي الْغٰبِرِيْنَ ﴿١٧١﴾ ثُمَّ دَمَّرْنَا الْاٰخَرِيْنَ ﴿١٧٢﴾

۽ سندس سڀني اهل کي نجات ڏني. مگر هڪ پوڙهي جيڪا پوئتي رهندڙن ۾ هئي. ان کان پوءِ اسان ٻين کي هلاڪ ڪيو.

وَاَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَّطَرًا ۚ فَسَاۤءَ مَطَرُ الْمُنْذَرِيْنَ ﴿١٧٣﴾ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ

۽ اسان انهن تي هڪ سخت بارش وسائي، پوءِ ڊيڄاريلن لاءِ ها تمام خراب بارش هئي. بيشڪ انهيءَ ۾ فڪر ڪندڙن لاءِ

لَاٰيَةً ۭ وَمَا كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ﴿١٧٤﴾ وَاِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيْزُ

نشاني آهي، ۽ انهن مان اڪثر مؤمن نه هئا. ۽ بيشڪ توهان جو رب ئي غالب

تفسير روح البيان. تفسير روح البيان. تفسير مظهري.

الرَّحِيۡمُ ﴿١٧٥﴾ كَذَّبَ اَصۡحٰبُ لۡـَٔيۡكَةِ الۡمُرۡسَلِيۡنَ ﴿١٧٦﴾ اِذۡ قَالَ لَهُمۡ

ٻاجهارو آهي. اَصۡحَابُ الۡاَيۡكَةِ (گهاٽي ٻيلي ۾ رهندڙ ماڻهو) رسولن کي ڪوڙو ڄاتو. جنهن وقت کين

شُعَيۡبٌ اَلَا تَتَّقُوۡنَ ﴿١٧٧﴾ اِنِّىۡ لَكُمۡ رَسُوۡلٌ اَمِيۡنٌ ﴿١٧٨﴾ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَ

شعيب چيو ته اوهين ڇو نٿا ڊڄو. بيشڪ آءٌ اوهان ڏانهن رسول امين آهيان. پوءِ اوهين الله کان ڊڄو ۽

اَطِيۡعُوۡنِ ﴿١٧٩﴾ وَمَاۤ اَسۡـَٔلُكُمۡ عَلَيۡهِ مِنۡ اَجۡرٍ‌ۚ اِنۡ اَجۡرِىَ اِلَّا عَلٰى رَبِّ

منهنجي فرمانبرداري ڪريو. ۽ آءٌ اوهان کان انهيءَ تي ڪو اجورو نٿو گهران، منهنجو اجر رب العٰلمين

الۡعٰلَمِيۡنَ ﴿١٨٠﴾ اَوۡفُوا الۡكَيۡلَ وَلَا تَكُوۡنُوۡا مِنَ الۡمُخۡسِرِيۡنَ ﴿١٨١﴾ وَزِنُوۡا

تي آهي. ۽ اوهين ماپ پوري ڪريو ۽ اوهين گهٽ ماپ ڪندڙن مان نه ٿيو. ۽ اوهين

بِالۡقِسۡطَاسِ الۡمُسۡتَقِيۡمِ ﴿١٨٢﴾ وَلَا تَبۡخَسُوا النَّاسَ اَشۡيَآءَهُمۡ وَلَا

سڌي ساهميءَ سان وزن ڪريو. ۽ ماڻهن کي سندن شيون گهٽ نه ڏيو ۽

تَعۡثَوۡا فِى الۡاَرۡضِ مُفۡسِدِيۡنَ ﴿١٨٣﴾ وَاتَّقُوا الَّذِىۡ خَلَقَكُمۡ وَالۡجِبِلَّةَ

زمين ۾ فسادي ٿي نه ڦرو. ۽ اوهين انهيءَ الله کان ڊڄو جنهن اوهان کي ۽ اوهان کان اڳين

الۡاَوَّلِيۡنَ ﴿١٨٤﴾ قَالُوۡۤا اِنَّمَاۤ اَنۡتَ مِنَ الۡمُسَحَّرِيۡنَ ﴿١٨٥﴾ وَمَاۤ اَنۡتَ اِلَّا بَشَرٌ

مخلوق کي پيدا ڪيو. انهن چيو ته تو تي ته جادو ٿيل آهي. ۽ تون اسان جهڙو ماڻهو

مِّثۡلُنَا وَاِنۡ نَّظُنُّكَ لَمِنَ الۡكٰذِبِيۡنَ ﴿١٨٦﴾ فَاَسۡقِطۡ عَلَيۡنَا كِسَفًا

آهين ۽ بيشڪ اسين توکي ڪوڙو سمجهون ٿا. پوءِ تون اسان تي آسمان جو ڪو ٽڪرو

مِّنَ السَّمَآءِ اِنۡ كُنۡتَ مِنَ الصّٰدِقِيۡنَ ﴿١٨٧﴾ قَالَ رَبِّىۡۤ اَعۡلَمُ بِمَا تَعۡمَلُوۡنَ ﴿١٨٨﴾

ڪيراءِ جيڪڏهن تون (پنهنجي نبوت ۾) سچو آهين. شعيب چيو ته جيڪو ڪريو ٿا منهنجو رب ان کي چڱيءَ طرح ڄاڻي ٿو

فَكَذَّبُوۡهُ فَاَخَذَهُمۡ عَذَابُ يَوۡمِ الظُّلَّةِ‌ ؕ اِنَّهٗ كَانَ عَذَابَ يَوۡمٍ عَظِيۡمٍ ﴿١٨٩﴾

پوءِ انهن ان کي ڪوڙو ڄاتو پوءِ انهن کي ڇانوَ واري ڏينهن واري عذاب پڪڙيو، بيشڪ اهو وڏي ڏينهن واري عذاب هو.

له تفسير مظهري. ٢ه تفسير بيضاوي. ٣ه تفسير جلالين.

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٩٠﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ

بيشڪ انهيءَ ۾ (فڪر ڪندڙن لاءِ) نشاني آهي، ۽ انهن مان اڪثر مومن نه هئا. ۽ بيشڪ تنهنجو رب ئي

الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٩١﴾ وَإِنَّهُ لَتَنزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٩٢﴾ نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ

غالب باجهارو آهي. ۽ بيشڪ اهو (قرآن ڪريم) رب العالمين جو نازل ڪيل آهي. جيڪو جبرئيل امين

الْأَمِينُ ﴿١٩٣﴾ عَلَىٰ قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ ﴿١٩٤﴾ بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ

تنهنجي قلب مبارڪ تي لاٿو آهي، ان لاءِ ته تون ڊيڄاريندڙ هجين (اهو قرآن) . صاف عربي زبان

مُّبِينٍ ﴿١٩٥﴾ وَإِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْأَوَّلِينَ ﴿١٩٦﴾ أَوَلَمْ يَكُن لَّهُمْ آيَةً أَن

۾ آهي. ۽ بيشڪ انهيءَ جو ذڪر پهرين صحيفن (ڪتابن) ۾ آهي. ڇا انهن لاءِ اها نشاني نه آهي، جو ان کي

يَعْلَمَهُ عُلَمَاءُ بَنِي إِسْرَائِيلَ ﴿١٩٧﴾ وَلَوْ نَزَّلْنَاهُ عَلَىٰ بَعْضِ الْأَعْجَمِينَ ﴿١٩٨﴾

بني اسرائيل جا عالم ڄاڻن ٿا. ۽ جيڪڏهن اسين قرآن ڪريم کي ڪنهن عجمي تي نازل ڪريون ها.

فَقَرَأَهُ عَلَيْهِم مَّا كَانُوا بِهِ مُؤْمِنِينَ ﴿١٩٩﴾ كَذَٰلِكَ سَلَكْنَاهُ فِي قُلُوبِ

پوءِ اهو انهن تي قرآن پڙهي ها ته هو ان تي ايمان نه آڻن ها. اهڙي طرح (ڪفر کي) اسان مجرمن جي دلين ۾

الْمُجْرِمِينَ ﴿٢٠٠﴾ لَا يُؤْمِنُونَ بِهِ حَتَّىٰ يَرَوُا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ ﴿٢٠١﴾ فَيَأْتِيَهُم

وڌو آهي. (جو اهي) قرآن ڪريم تي ايمان نه آڻيندا ايستائين جو اهي دردناڪ عذاب ڏسن. پوءِ اهو انهن تي

بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٠٢﴾ فَيَقُولُوا هَلْ نَحْنُ مُنظَرُونَ ﴿٢٠٣﴾ أَفَبِعَذَابِنَا

اوچتو ايندو ۽ اهي سمجهي نه سگهندا. پوءِ چوندا ڇا اسان کي مهلت ڏني ويندي. ڇا پوءِ اسان جي عذاب لاءِ

يَسْتَعْجِلُونَ ﴿٢٠٤﴾ أَفَرَأَيْتَ إِن مَّتَّعْنَاهُمْ سِنِينَ ﴿٢٠٥﴾ ثُمَّ جَاءَهُم مَّا

اهي تڪڙ ڪن ٿا. (اي پيغمبر) مون کي خبر ڏي جيڪڏهن اسين مشرڪن کي گهڻا سال عيش ۾ رهايون. ان کان پوءِ انهن تي اهو (عذاب)

كَانُوا يُوعَدُونَ ﴿٢٠٦﴾ مَا أَغْنَىٰ عَنْهُم مَّا كَانُوا يُمَتَّعُونَ ﴿٢٠٧﴾ وَمَا أَهْلَكْنَا

اچي جنهن جو کين وعدو ڏنو ويو. ته انهن کي سندن عيش، عذاب کان بچائي سگهندو؟ ۽ نه ته هلاڪ ڪريون اسين

مع

مِنْ قَرْيَةٍ اِلَّا لَهَا مُنْذِرُوْنَ ﴿٢٠٨﴾ ذِكْرٰى ۛ وَمَا كُنَّا ظٰلِمِيْنَ ﴿٢٠٩﴾ وَمَا

ڪو ڳوٺ مگر انهن جي نصيحت لاءِ پيغمبر اچن ٿا . ۽ اسين ظلم ڪندڙ ناهيون ۽ قرآن ڪريم

تَنَزَّلَتْ بِهِ الشَّيٰطِيْنُ ﴿٢١٠﴾ وَمَا يَنْۢبَغِيْ لَهُمْ وَمَا يَسْتَطِيْعُوْنَ ﴿٢١١﴾ ؕ

کي شيطان نازل نہ ڪيو ۽ (اهو ڪم) سندن لائق ناهي ۽ نہ ئي کين اها طاقت آهي .

اِنَّهُمْ عَنِ السَّمْعِ لَمَعْزُوْلُوْنَ ﴿٢١٢﴾ ؕ فَلَا تَدْعُ مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ

بيشڪ شيطان وحي ٻڌڻ کان پري ڪيا ويا آهن . پوءِ (اي ٻڌندڙ) الله تعالى سان گڏ ٻئي معبود جي عبادت نہ ڪر

فَتَكُوْنَ مِنَ الْمُعَذَّبِيْنَ ﴿٢١٣﴾ ۚ وَاَنْذِرْ عَشِيْرَتَكَ الْاَقْرَبِيْنَ ﴿٢١٤﴾ ۙ

ورنہ عذاب ڪيلن مان ٿيندين . اي حبيب توهان پنهنجي تمام ويجهن عزيزن کي ڊيڄاريو .

وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿٢١٥﴾

۽ توهان انهن مؤمنن لاءِ نرمي وارو رويو اختيار ڪريو، جيڪي توهان جي تابعداري ڪن ٿا .

فَاِنْ عَصَوْكَ فَقُلْ اِنِّيْ بَرِيْٓءٌ مِّمَّا تَعْمَلُوْنَ ﴿٢١٦﴾ ۚ وَتَوَكَّلْ عَلَى الْعَزِيْزِ

پوءِ جيڪڏهن توهان جي نافرماني ڪن پوءِ توهان فرمايو بيشڪ آئون توهان جي عملن کان بيزار آهيان . ۽ رسول عربي توهان ان الله تعالى

الرَّحِيْمِ ﴿٢١٧﴾ ۙ الَّذِيْ يَرٰىكَ حِيْنَ تَقُوْمُ ﴿٢١٨﴾ ۙ وَتَقَلُّبَكَ فِي السّٰجِدِيْنَ ﴿٢١٩﴾

تي توڪل ڪريو جيڪو توهان کي (تهجد جي وقت) اٿندي ڏسي ٿو . ۽ الله تعالى توهان کي سجدي ڪندڙن ۾ ڦرندي ڏسي ٿو .

اِنَّهٗ هُوَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ ﴿٢٢٠﴾ هَلْ اُنَبِّئُكُمْ عَلٰى مَنْ تَنَزَّلُ الشَّيٰطِيْنُ ﴿٢٢١﴾ ؕ

بيشڪ اهو ئي ٻڌندڙ ڄاڻندڙ آهي . ڇا آئون توهان کي نہ ٻڌايان تہ شيطان ڪنهن تي لهن ٿا .

تَنَزَّلُ عَلٰى كُلِّ اَفَّاكٍ اَثِيْمٍ ﴿٢٢٢﴾ ۙ يُّلْقُوْنَ السَّمْعَ وَاَكْثَرُهُمْ كٰذِبُوْنَ ﴿٢٢٣﴾ ؕ

اهي گهڻي ڪوڙي ۽ گنهگار تي لهن ٿا . شيطان انهن تي ٻڌل ڳالهہ ٻڌائن ٿا ۽ انهن مان اڪثر ڪوڙا آهن .

وَالشُّعَرَآءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوٗنَ ﴿٢٢٤﴾ ؕ اَلَمْ تَرَ اَنَّهُمْ فِيْ كُلِّ وَادٍ

۽ گمراهہ ماڻهو (بي دين) شاعرن جي تابعداري ڪن ٿا . ڇا توهان نہ ڏٺو تہ بيشڪ اهي (جهنم جي) هر وادي ۾

(منزل ۵)

[illegible]

يَهِيمُونَ ﴿٢٢٥﴾ وَأَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ ﴿٢٢٦﴾ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا

ڀٽڪن ٿا. ۽ بيشڪ اهي اهو چون ٿا جنهن تي (پاڻ) عمل نہ ٿا ڪن. مگر جن ماڻهن (شاعرن) ايمان آندو

وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَذَكَرُوا اللَّهَ كَثِيرًا وَانْتَصَرُوا مِنْ بَعْدِ

۽ سٺا عمل ڪيا ۽ الله تعالىٰ کي گھڻو ياد ڪيو ۽ انهن (ڪافرن کان سندن شعرن جي) بدلو ورتو

مَا ظُلِمُوا ۗ وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ ﴿٢٢٧﴾

ان کان پوءِ جو انهن تي ظلم ڪيو ويو (سندن خلاف شعر چيا) ۽ ڪافرن جلد معلوم ڪندا تہ اهي (مرڻ کان پوءِ) ڪيڏانهن موٽن ٿا؟

ع ١٥

سُورَةُ النَّمْلِ مَكِّيَّةٌ (٢٧) (٤٨)

اياتها ٩٣ — ركوعاتها ٧

سورة نمل مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي ان ۾ ٧ رڪوع ۽ ٩٣ آيتون آهن.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

(الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

طس ۚ تِلْكَ آيَاتُ الْقُرْآنِ وَكِتَابٍ مُبِينٍ ﴿١﴾ هُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢﴾

طس. هي قرآن ڪريم ۽ ڪتاب مبين جون آيتون آهن (جيڪي) مومنن کي هدايت ۽ مبارڪ ڏيندڙ آهن.

الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ

(اهي مومن) جيڪي نماز قائم ڪن ٿا ۽ زڪواة ڏين ٿا ۽ اهي ئي آخرت تي

يُوقِنُونَ ﴿٣﴾ إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ زَيَّنَّا لَهُمْ أَعْمَالَهُمْ فَهُمْ

يقين رکن ٿا. بيشڪ جيڪي ماڻهو آخرت تي ايمان نٿا آڻين انهن کي سندن بدعمالين سندن نظرن ۾ سينگاري آهي پوءِ اهي

يَعْمَهُونَ ﴿٤﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَهُمْ سُوءُ الْعَذَابِ وَهُمْ فِي الْآخِرَةِ هُمُ

حيران ٿين ٿا. اهي اهي ماڻهو آهن جن لاءِ سخت عذاب آهي. ۽ اهي ئي آخرت ۾

الْأَخْسَرُونَ ﴿٥﴾ وَإِنَّكَ لَتُلَقَّى الْقُرْآنَ مِنْ لَدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ ﴿٦﴾

وڌيڪ نقصان وارا آهن. ۽ رسول عربي بيشڪ توهان تي الله تعالىٰ جي طرفان قرآن ڪريم نازل ڪيو وڃي ٿو.

له تفسير روح البيان. كه تفسير جلالين. كه تفسير ابن عباس. كه تفسير بيضاوي.

إِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِأَهْلِهِۦٓ إِنِّيٓ ءَانَسْتُ نَارًا سَـَٔاتِيكُم مِّنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ ءَاتِيكُم

(اي پيغمبر) ياد ڪر جڏهن موسىٰ پنهنجي گهر وارن کي چيو ته بيشڪ مون هڪ باهه ڏٺي آهي، آءٌ اوهان وٽ جلدي اُتان ڪا خبر آڻيان ٿو يا اوهان

بِشِهَابٍ قَبَسٍ لَّعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ ﴿٧﴾ فَلَمَّا جَآءَهَا نُودِيَ أَن بُورِكَ

وٽ ٻرندڙ ٽانڊو آڻيان ٿو ته من اوهان سيءُ لاهيو. پوءِ جڏهن اُتي آيو (ته) کيس آواز ڏنو ويو

مَن فِي ٱلنَّارِ وَمَنْ حَوْلَهَا وَسُبْحَـٰنَ ٱللَّهِ رَبِّ ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٨﴾

ته جيڪو باهه ۾ آهي ۽ جيڪي باهه جي چوڌاري آهن انهن برڪت آهي، الله تعالىٰ پاڪ آهي جيڪو رب آهي جهانن جو.

يَـٰمُوسَىٰٓ إِنَّهُۥٓ أَنَا ٱللَّهُ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٩﴾ وَأَلْقِ عَصَاكَ ۚ فَلَمَّا

اي موسىٰ بيشڪ آءٌ اهو الله آهيان جيڪو غالب حڪمت وارو آهيان. ۽ تون پنهنجي لٺ کي اڇلاءِ، پوءِ جڏهن

رَءَاهَا تَهْتَزُّ كَأَنَّهَا جَآنٌّ وَلَّىٰ مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ ۚ يَـٰمُوسَىٰ لَا

موسىٰ ان کي ڏٺو ته چرپر پئي ڪري ڄڻ ته اها ڪو نانگ آهي ته پٺ ورائي ڀڳو ۽ پٺ ڀوائي ڏٺو، الله تعالىٰ فرمايو اي موسىٰ تون

تَخَفْ إِنِّى لَا يَخَافُ لَدَىَّ ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿١٠﴾ إِلَّا مَن ظَلَمَ ثُمَّ

خوف نه ڪر، بيشڪ مون وٽ رسولن کي خوف نه ٿو ٿئي. مگر جنهن ڪا لغزش ڪئي ان کان پوءِ

بَدَّلَ حُسْنًۢا بَعْدَ سُوٓءٍ فَإِنِّى غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١١﴾ وَأَدْخِلْ يَدَكَ

برائي کي نيڪي سان تبديل ڪيائين، پوءِ بيشڪ آءٌ غفور رحيم آهيان. ۽ تون پنهنجي هٿ کي پنهنجي

فِى جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَآءَ مِنْ غَيْرِ سُوٓءٍ ۖ فِى تِسْعِ ءَايَـٰتٍ إِلَىٰ

گريبان ۾ وجهه ته اهو بنا ڪنهن عيب جي نهايت سفيد ٿي چمڪندڙ ٿي نڪرندو. (اهي) نوَ (٩) معجزا آهن

فِرْعَوْنَ وَقَوْمِهِۦٓ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَوْمًا فَـٰسِقِينَ ﴿١٢﴾ فَلَمَّا جَآءَتْهُمْ

جيڪي فرعون ۽ سندس قوم لاءِ آهن، بيشڪ اهي گنهگار قوم آهي. پوءِ جڏهن انهن وٽ

ءَايَـٰتُنَا مُبْصِرَةً قَالُوا۟ هَـٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿١٣﴾ وَجَحَدُوا۟ بِهَا وَ

صاف معجزا پهتا ته چوڻ لڳا هي صاف جادو آهي. ۽ انهن ان جو زباني انڪار ڪيو حالانڪ

ل تفسير جلالين. ڪ تفسير روح البيان وتفسير ڪبير للعلامه رازي. ٣ تفسير بيضاوي. ڪ تفسير روح البيان. ٥ تفسير جلالين.

اسْتَيْقَنَتْهَآ اَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَّعُلُوًّا ۭ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ

سندن دلين کي يقين هو اهو انڪار ظلم ۽ تڪبر جي ڪري هو، پوءِ رسول ﷺ! تون ڏس ته فسادين جي

عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِيْنَ ۝١٤ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا دَاوٗدَ وَسُلَيْمٰنَ عِلْمًا ۚ

پڇاڙي ڪهڙي طرح ٿي. ۽ بيشڪ اسان داؤد ۽ سليمان کي علم عطا ڪيو،

وَقَالَا الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ فَضَّلَنَا عَلٰي كَثِيْرٍ مِّنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِيْنَ ۝١٥

۽ ٻنهي چيو سڀئي تعريفون الله تعاليٰ لاءِ آهن جنهن اسان کي پنهنجي گهڻن مؤمن ٻانهن کان ڀلو ڪيو آهي.

وَوَرِثَ سُلَيْمٰنُ دَاوٗدَ وَقَالَ يٰٓاَيُّهَا النَّاسُ عُلِّمْنَا مَنْطِقَ الطَّيْرِ

۽ سليمان (علم ۽ نبوت ۾) داؤد جو وارث ٿيو ۽ سليمان چيو اي انسانو! اسان کي پکين جي ٻولين جو علم سيکاريو ويو آهي

وَاُوْتِيْنَا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ ۭ اِنَّ هٰذَا لَهُوَ الْفَضْلُ الْمُبِيْنُ ۝١٦

۽ اسان کي هر شيءِ عطا ڪئي وئي آهي. بيشڪ هي ظاهر بظهور احسان آهي.

وَحُشِرَ لِسُلَيْمٰنَ جُنُوْدُهٗ مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ وَالطَّيْرِ فَهُمْ

۽ سليمان لاءِ جنن ۽ انسانن ۽ پکين مان (هڪ عظيم الشان) لشڪر گڏ ڪيو ويو پوءِ اهي

يُوْزَعُوْنَ ۝١٧ حَتّٰٓي اِذَآ اَتَوْا عَلٰي وَادِ النَّمْلِ ۙ قَالَتْ نَمْلَةٌ يّٰٓاَيُّهَا

نظم و ضبط ۾ هلندا هئا. ايستائين جو اهي ماڪوڙين (ڪيل) جي وادي ۾ پهتا، ماڪوڙي چيو اي

النَّمْلُ ادْخُلُوْا مَسٰكِنَكُمْ ۚ لَا يَحْطِمَنَّكُمْ سُلَيْمٰنُ وَجُنُوْدُهٗ ۙ وَ

ماڪوڙيون! توهان پنهنجي گهرن ۾ وڃو، متان سليمان ۽ سندس لشڪر بي سمجهي ۾ توهان کي

هُمْ لَا يَشْعُرُوْنَ ۝١٨ فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِّنْ قَوْلِهَا وَقَالَ رَبِّ اَوْزِعْنِيْٓ

چيپي ڇڏي. پوءِ سليمان ان جي ڳالهه تي تبسم فرمائي کلي پيو ۽ چيائين اي منهنجا رب تون مون کي توفيق عطا ڪر

اَنْ اَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِيْٓ اَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلٰي وَالِدَيَّ وَاَنْ اَعْمَلَ

ته آئون تنهنجي نعمتن جو شڪر گذاريان جيڪي تو مون تي ۽ منهنجي والدين تي ڪيون آهن، ۽ آئون اهڙو نيڪ

ع ٤ / ١٦

لـه تفسير روح البيان. ته تفسير ڪبير و تفسير جلالين و تفسير جامع البيان و تفسير روح البيان. ته تفسير روح البيان. ڪه تفسير روح البيان.

صَالِحًا تَرْضٰىهُ وَاَدْخِلْنِیْ بِرَحْمَتِكَ فِیْ عِبَادِكَ الصّٰلِحِیْنَ ﴿١٩﴾ وَ

عمل ڪريان جنهن کان تون راضي ٿئين ۽ تون مونکي پنهنجي رحمت سان پنهنجي نيڪ ٻانهن ۾ داخل فرماءِ ۔ ۽ سليمان

تَفَقَّدَ الطَّیْرَ فَقَالَ مَا لِیَ لَاۤ اَرَى الْهُدْهُدَ ۖ اَمْ كَانَ مِنَ

پکين جو حال احوال معلوم ڪيو ۽ چيائين ڇا ڳالهه آهي جو آءٌ هُدهُد کي نٿو ڏسان، ڇا واقعي اهو

الْغَآىٕبِیْنَ ﴿٢٠﴾ لَاُعَذِّبَنَّهٗ عَذَابًا شَدِیْدًا اَوْ لَاَاذْبَحَنَّهٗۤ اَوْ لَیَاْتِیَنِّیْ

موجود ناهي ۔ آءٌ ان کي ضرور سخت عذاب ڪندس يا ان کي ذبح ڪندس يا اُهو مون وٽ ڪو

بِسُلْطٰنٍ مُّبِیْنٍ ﴿٢١﴾ فَمَكَثَ غَیْرَ بَعِیْدٍ فَقَالَ اَحَطْتُّ بِمَا لَمْ تُحِطْ

واضح دليل پيش ڪري ٿو. پوءِ (هُدهُد) زياده وقت نه ترسيو پوءِ چيائين آءٌ اهڙي ڳالهه معلوم ڪري آيو آهيان جنهن جي توهان کي

بِهٖ وَجِئْتُكَ مِنْ سَبَاٍۭ بِنَبَاٍ یَّقِیْنٍ ﴿٢٢﴾ اِنِّیْ وَجَدْتُّ امْرَاَةً تَمْلِكُهُمْ

خبر ناهي، ۽ آءٌ توهان وٽ (شهر) سبا جي هڪ تحقيقي خبر کڻي آيو آهيان. بيشڪ مون هڪ عورت ڏٺي جيڪا انهن تي حڪومت ڪري ٿي

وَاُوْتِیَتْ مِنْ كُلِّ شَیْءٍ وَّلَهَا عَرْشٌ عَظِیْمٌ ﴿٢٣﴾ وَجَدْتُّهَا وَقَوْمَهَا

۽ ان کي هر شيءِ ڏني وئي (جيڪا حڪومت لاءِ گهرجي) ۽ ان جو هڪ عظيم الشان تخت آهي. مون ان کي ۽ سندس قوم کي

یَسْجُدُوْنَ لِلشَّمْسِ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَزَیَّنَ لَهُمُ الشَّیْطٰنُ اَعْمَالَهُمْ

ان حال ۾ ڏٺو جو اهي الله تعالى کانسواءِ سج جي پوڄا ڪري رهيا هئا، ۽ شيطان انهن لاءِ سندن برا عمل سينگاريا

فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِیْلِ فَهُمْ لَا یَهْتَدُوْنَ ﴿٢٤﴾ اَلَّا یَسْجُدُوْا لِلّٰهِ

پوءِ کين شيطان سنئين رستي کان روڪي ڇڏيو پوءِ اهي هدايت وارا ناهن. (اهي) الله تعالى کي ڇو نٿا سجدو ڪن

الَّذِیْ یُخْرِجُ الْخَبْءَ فِی السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَیَعْلَمُ مَا تُخْفُوْنَ

جيڪو آسمانن ۽ زمين جون لڪل شيون ظاهر ڪري ٿو ۽ (اهو) ڄاڻي ٿو جيڪو توهان مخفي ڪريو ٿا

وَمَا تُعْلِنُوْنَ ﴿٢٥﴾ اَللّٰهُ لَاۤ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِیْمِ ﴿٢٦﴾ (السجدة)

۽ جيڪو توهان ظاهر ڪريو ٿا. الله تعالى آهي، ان کان سواءِ ڪو معبود ناهي اهو عرش عظيم جو رب آهي.

ل تفسير روح البيان. ك تفسير جلالين. ك و ك تفسير مظهري.

قَالَ سَنَنْظُرُ اَصَدَقْتَ اَمْ كُنْتَ مِنَ الْكٰذِبِيْنَ ﴿٢٧﴾ اِذْهَبْ بِّكِتٰبِيْ

سليمان چيو ته اسين هينئر ڏسون ٿا ته تو (اي هُدهُد) سچ ڳالهايو يا تون ڪوڙن مان آهين . تون منهنجو هي خط کڻي وڃ

هٰذَا فَاَلْقِهْ اِلَيْهِمْ ثُمَّ تَوَلَّ عَنْهُمْ فَانْظُرْ مَاذَا يَرْجِعُوْنَ ﴿٢٨﴾ قَالَتْ

پوءِ اهو انهن تائين پهچائي اُن کان پوءِ انهن کان پري ٿي پوءِ ڏس ته اهي ڪهڙو جواب ڏين ٿا . اُن (بي بي بلقيس) چيو

يٰۤاَيُّهَا الْمَلَؤُا اِنِّيْۤ اُلْقِيَ اِلَيَّ كِتٰبٌ كَرِيْمٌ ﴿٢٩﴾ اِنَّهٗ مِنْ سُلَيْمٰنَ وَاِنَّهٗ

اي درٻاريو بيشڪ مون ڏانهن هڪ قابل احترام خط موڪليو ويو آهي . بيشڪ اهو سليمان جي طرف کان آهي ۽ بيشڪ ان جو مضمون هي آهي

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ﴿٣٠﴾ اَلَّا تَعْلُوْا عَلَيَّ وَاْتُوْنِيْ مُسْلِمِيْنَ ﴿٣١﴾

ته الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو تمام مهربان ۽ رحم وارو آهي) مون سان تڪبر نه ڪريو ۽ تون وٽ مون وٽ مسلمان ٿي اچو .

قَالَتْ يٰۤاَيُّهَا الْمَلَؤُا اَفْتُوْنِيْ فِيْۤ اَمْرِيْ مَا كُنْتُ قَاطِعَةً اَمْرًا

(بي بي بلقيس) چيو اي درٻاريو مون کي منهنجي هن معاملي ۾ مشورو ڏيو . جيستائين توهان مون وٽ موجود نه ٿا هجو

حَتّٰى تَشْهَدُوْنِ ﴿٣٢﴾ قَالُوْا نَحْنُ اُولُوْا قُوَّةٍ وَّاُولُوْا بَاْسٍ

ايستائين آءُ ڪو آخري فيصلو نه ڪريان . انهن چيو اسين گهڻا طاقتور ۽ سخت جنگ ڪندڙ

شَدِيْدٍ ۙ وَّالْاَمْرُ اِلَيْكِ فَانْظُرِيْ مَاذَا تَاْمُرِيْنَ ﴿٣٣﴾ قَالَتْ اِنَّ

آهيون ۽ آخري حڪم توهان وٽ آهي پوءِ توهان جيڪو حڪم ڪريو (اسين اهو تسليم ڪنداسين). ان چيو بيشڪ

الْمُلُوْكَ اِذَا دَخَلُوْا قَرْيَةً اَفْسَدُوْهَا وَجَعَلُوْۤا اَعِزَّةَ اَهْلِهَاۤ

بادشاهه جنهن وقت ڪنهن ڳوٺ ۾ داخل ٿين ٿا ته ان کي برباد ڪن ٿا ۽ اتان جي باعزت ماڻهن کي بي عزت

اَذِلَّةً ۚ وَكَذٰلِكَ يَفْعَلُوْنَ ﴿٣٤﴾ وَاِنِّيْ مُرْسِلَةٌ اِلَيْهِمْ بِهَدِيَّةٍ فَنٰظِرَةٌۢ

ڪن ٿا ۽ اهي اهڙيءَ طرح ڪن ٿا . ۽ بيشڪ آءٌ انهن ڏانهن تحفو موڪليان ٿي پوءِ ڏسان ٿي ته

بِمَ يَرْجِعُ الْمُرْسَلُوْنَ ﴿٣٥﴾ فَلَمَّا جَآءَ سُلَيْمٰنَ قَالَ اَتُمِدُّوْنَنِ بِمَالٍ

قاصد ڪهڙو جواب کڻي موٽن ٿا . پوءِ جڏهن قاصد سليمان وٽ پهتو، سليمان چيو ته ڇا توهان منهنجي مال سان مدد ڪريو ٿا .

ڪ تفسير مظهري . ٿ تفسير نسفي . ڪ تفسير النسفي و تفسير جلالين.

فَمَآ اٰتٰىنِۦَ اللّٰهُ خَيْرٌ مِّمَّآ اٰتٰىكُمْ ۚ بَلْ اَنْتُمْ بِهَدِيَّتِكُمْ تَفْرَحُوْنَ ﴿٣٦﴾

پر جيڪي مون کي منهنجي رب عطا ڪيو آهي اهو اُن کان بهتر آهي جيڪو توهان کي ڏنو اٿس. بلڪ توهان پنهنجي تحفي ۾ خوش ٿيو ٿا.

اِرْجِعْ اِلَيْهِمْ فَلَنَاْتِيَنَّهُمْ بِجُنُوْدٍ لَّا قِبَلَ لَهُمْ بِهَا وَلَنُخْرِجَنَّهُمْ مِّنْهَآ

تون انهن ڏانهن موٽي وڃ، پوءِ اسين انهن وٽ اهو لشڪر آڻينداسين جنهن جي مقابلي جي انهن کي طاقت نه هوندي ۽ اسين انهن کي ضرور

اَذِلَّةً وَّهُمْ صٰغِرُوْنَ ﴿٣٧﴾ قَالَ يٰٓاَيُّهَا الْمَلَؤُا اَيُّكُمْ يَاْتِيْنِيْ بِعَرْشِهَا

ان (شهر) مان بي عزتو ڪري ڪڍنداسين. سليمان چيو اي درٻاريو توهان مان ڪير آهي جو مون وٽ بي بي بلقيس جو تخت کڻي ايندو

قَبْلَ اَنْ يَّاْتُوْنِيْ مُسْلِمِيْنَ ﴿٣٨﴾ قَالَ عِفْرِيْتٌ مِّنَ الْجِنِّ اَنَا

اُن کان اڳ جو اهي مون وٽ مسلمان ٿي اچن. عفريت جن مان هو، ان چيو آءٌ توهان کي اهو تخت

اٰتِيْكَ بِهٖ قَبْلَ اَنْ تَقُوْمَ مِنْ مَّقَامِكَ ۚ وَاِنِّيْ عَلَيْهِ لَقَوِيٌّ اَمِيْنٌ ﴿٣٩﴾

توهان جي هن مجلس جي برخواست ٿيڻ کان اڳ ۾ آڻي ڏيندس، ۽ بيشڪ آءٌ ان تي طاقت رکندڙ امين آهيان.

قَالَ الَّذِيْ عِنْدَهٗ عِلْمٌ مِّنَ الْكِتٰبِ اَنَا اٰتِيْكَ بِهٖ قَبْلَ اَنْ

آصف برخيا عرض ڪيو جنهن وٽ مقدس ڪتاب جو علم هو، ته آءٌ توهان وٽ اهو تخت توهان جي

يَّرْتَدَّ اِلَيْكَ طَرْفُكَ ۭ فَلَمَّا رَاٰهُ مُسْتَقِرًّا عِنْدَهٗ قَالَ هٰذَا

اک ڇنڀڻ کان اڳ ۾ آڻي ڏيندس، پوءِ جڏهن سليمان اهو تخت پاڻ وٽ موجود ڏٺو، چيائين هي

مِنْ فَضْلِ رَبِّيْ ڐ لِيَبْلُوَنِيْٓ ءَاَشْكُرُ اَمْ اَكْفُرُ ۭ وَمَنْ شَكَرَ

منهنجي رب جو احسان آهي، پاڻ مون کي آزمائي ٿو ته ڇا آءٌ شڪر ڪريان ٿو يا ناشڪري، ۽ جيڪو شڪر ڪري ٿو

فَاِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهٖ ۚ وَمَنْ كَفَرَ فَاِنَّ رَبِّيْ غَنِيٌّ كَرِيْمٌ ﴿٤٠﴾ قَالَ

پوءِ اهو پنهنجي لاءِ شڪر ڪري ٿو، ۽ جيڪو شڪر نٿو ڪري پوءِ بيشڪ منهنجو رب غني ۽ ڪريم آهي. سليمان چيو

نَكِّرُوْا لَهَا عَرْشَهَا نَنْظُرْ اَتَهْتَدِيْٓ اَمْ تَكُوْنُ مِنَ الَّذِيْنَ لَا

بي بي بلقيس جي تخت جي صورتحال تبديل ڪريو، اسين ڏسون ته اها ان کي سڃاڻي ٿي يا اها ان کي

ل تفسير جامع البيان وتفسير جلالين. ك تفسير مظهري. ك آصف بن برخيا حضرت سليمان جي لکيرو هو ۽ وهو تفسير نسفي. ك تفسير روح البيان.

يَهْتَدُوْنَ ﴿٤١﴾ فَلَمَّا جَآءَتْ قِيْلَ اَهٰكَذَا عَرْشُكِ ۭ قَالَتْ

ڏني سمجهائي. پوءِ جنهن وقت اها آئي ته ان کي چيو ويو ته ڇا تنهنجو تخت اهڙو ئي آهي؟ بي بي بلقيس

كَاَنَّهٗ هُوَ ۚ وَاُوْتِيْنَا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهَا وَكُنَّا مُسْلِمِيْنَ ﴿٤٢﴾ وَ

چيو ته ڄڻ ته اهو اهو ئي (تخت) آهي، ۽ اسان کي ان کان اڳ ۾ (توهان جي نبوت جي) خبر ملي وئي ۽ اسان توهان جا فرمانبرداري ڪئي. ۽ ان

صَدَّهَا مَا كَانَتْ تَّعْبُدُ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ ۭ اِنَّهَا كَانَتْ مِنْ

کي الله کان سواءِ ٻين جي عبادت کان روڪي ڇڏيو. بيشڪ اها ڪافرن جي

قَوْمٍ كٰفِرِيْنَ ﴿٤٣﴾ قِيْلَ لَهَا ادْخُلِي الصَّرْحَ ۚ فَلَمَّا رَاَتْهُ حَسِبَتْهُ

قوم مان هئي. بي بي بلقيس کي چيو ويو ته محل ۾ داخل ٿي، پوءِ جڏهن ان کي ڏٺائين ته ان کي پاڻي

لُجَّةً وَّكَشَفَتْ عَنْ سَاقَيْهَا ۭ قَالَ اِنَّهٗ صَرْحٌ مُّمَرَّدٌ مِّنْ

پاڻياٺين ۽ پاڻ پنهنجا ٻئي ٽنگون کيائين، سليمان چيو ته بيشڪ هي شفاف محل آهي جيڪو شيشي مان

قَوَارِيْرَ ڛ قَالَتْ رَبِّ اِنِّيْ ظَلَمْتُ نَفْسِيْ وَاَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمٰنَ

تيار ڪيو ويو آهي، بي بي بلقيس چيو اي منهنجا رب بيشڪ مون پنهنجي نفس تي ظلم ڪيو ۽ (هاڻي) مون سليمان سان گڏ

لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿٤٤﴾ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَآ اِلٰى ثَمُوْدَ اَخَاهُمْ

تو رب العٰلمين تي ايمان آندو. ۽ بيشڪ اسان ثمود (قوم) ڏانهن سندن ڀاءُ صالح کي

صٰلِحًا اَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ فَاِذَا هُمْ فَرِيْقٰنِ يَخْتَصِمُوْنَ ﴿٤٥﴾

پيغمبر ڪري موڪليو ته توهان الله تعالى جي عبادت ڪريو، پوءِ ان وقت اهي ٻه فريق (مؤمن ڪافر) ٿيا جيڪي جهڳڙو ڪري رهيا هئا.

قَالَ يٰقَوْمِ لِمَ تَسْتَعْجِلُوْنَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ ۚ

صالح چيو اي منهنجي قوم توهان نيڪي کان اڳ ۾ برائي ڏانهن تکڙ ڇو ٿا ڪريو؟

لَوْلَا تَسْتَغْفِرُوْنَ اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُوْنَ ﴿٤٦﴾

توهان الله تعالى کان ڇو نٿا بخشش طلب ڪريو، يقينًا توهان تي رحم ڪيو ويندو.

ٿ تفسير روح البيان. ٿ ۽ ٿ لغات القرآن.

قَالُوا اطَّيَّرْنَا بِكَ وَبِمَنْ مَّعَكَ ؕ قَالَ طٰٓئِرُكُمْ عِنْدَ اللّٰهِ بَلْ اَنْتُمْ

انھن چيو اسين توکي ۽ توھنجي ساٿين کي منحوس سمجھون ٿا، صالح چيو توھان جي نحوست الله تعالىٰ وٽ آھي بلڪ توھان اھڙا قوم

قَوْمٌ تُفْتَنُوْنَ ﴿٤٧﴾ وَكَانَ فِي الْمَدِيْنَةِ تِسْعَةُ رَهْطٍ يُّفْسِدُوْنَ فِي

آھيو جنھن کي آزمايو وڃي ٿو. ۽ (ثمودجي) شھر ۾ نو ماڻھو ھئا جيڪي زمين ۾ فساد

الْاَرْضِ وَلَا يُصْلِحُوْنَ ﴿٤٨﴾ قَالُوْا تَقَاسَمُوْا بِاللّٰهِ لَنُبَيِّتَنَّهٗ وَاَهْلَهٗ ثُمَّ

پيدا ڪندا ھئا ۽ اصلاح نه ڪندا ھئا. انھن پاڻ ۾ الله جو قسم کڻي چيو ته اسين ضرور صالح ۽ ان جي

لَنَقُوْلَنَّ لِوَلِيِّهٖ مَا شَهِدْنَا مَهْلِكَ اَهْلِهٖ وَاِنَّا لَصٰدِقُوْنَ ﴿٤٩﴾ وَمَكَرُوْا

گھر وارن تي رات جو ڇاپو ھڻنداسين، پوءِ ان جي وارث کي چونداسين ته اسان ان جي گھر وارن جي ھلاڪت وقت نه ھئاسين ۽ بيشڪ اسين سچا آھيون ۽ انھن

مَكْرًا وَّمَكَرْنَا مَكْرًا وَّهُمْ لَا يَشْعُرُوْنَ ﴿٥٠﴾ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ

فريب ڪيو ۽ اسان پنھنجي تدبير ڪئي ۽ اھي نه ٿا سمجھن. پوءِ توھان ڏسو ته انھن جي فريب جي

مَكْرِهِمْ ۙ اَنَّا دَمَّرْنٰهُمْ وَقَوْمَهُمْ اَجْمَعِيْنَ ﴿٥١﴾ فَتِلْكَ بُيُوْتُهُمْ

پڇاڙي ڪھڙي ٿي، بيشڪ اسان انھن کي ۽ انھن جي سموري قوم کي ھلاڪ ڪيو. پوءِ اھي سندن گھر

خَاوِيَةًۢ بِمَا ظَلَمُوْا ؕ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيَةً لِّقَوْمٍ يَّعْلَمُوْنَ ﴿٥٢﴾ وَ

خالي پيل آھن سندن ظلم سببان، بيشڪ انھيءَ ۾ سمجھدار قوم لاءِ نشاني آھي. ۽

اَنْجَيْنَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَكَانُوْا يَتَّقُوْنَ ﴿٥٣﴾ وَلُوْطًا اِذْ قَالَ لِقَوْمِهٖٓ

اسان مومنن کي نجات ڏني ۽ اھي خوف رکندڙ ھئا. ۽ لوط (عليه السلام) پيغمبر کي موڪليو جنھن وقت ان پنھنجي قوم کي چيو

اَتَاْتُوْنَ الْفَاحِشَةَ وَاَنْتُمْ تُبْصِرُوْنَ ﴿٥٤﴾ اَئِنَّكُمْ لَتَاْتُوْنَ

ڇا توھان فحاشي ڪريو ٿا حالانڪ توھان ڏسي رھيا آھيو. ڇا توھان عورتن کان سواءِ

الرِّجَالَ شَهْوَةً مِّنْ دُوْنِ النِّسَآءِ ؕ بَلْ اَنْتُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُوْنَ ﴿٥٥﴾

مردن ڏانھن وڃو ٿا ، بلڪ توھان جاھل قوم آھيو.

فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهٖٓ اِلَّآ اَنْ قَالُوْٓا اَخْرِجُوْٓا اٰلَ لُوْطٍ مِّنْ

پوءِ سندس قوم جو ان کان علاوه ڪو جواب نہ هو، مگر اهو تہ توهان پنهنجي ڳوٺ مان لوط وارن

قَرْيَتِكُمْ ۚ اِنَّهُمْ اُنَاسٌ يَّتَطَهَّرُوْنَ ﴿٥٦﴾ فَاَنْجَيْنٰهُ وَاَهْلَهٗٓ اِلَّا

کي ٻاهر ڪڍيو، بيشڪ اهي اهي ماڻهو آهن جيڪي پاڪائي ڪن ٿا. پوءِ اسان لوط ۽ سندس اهل کي سندس گهر واري

امْرَاَتَهٗ ۫ قَدَّرْنٰهَا مِنَ الْغٰبِرِيْنَ ﴿٥٧﴾ وَاَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ

کان سواءِ، نجات ڏني اسان جي تقدير سان اها (عذاب ۾) رهجي وئي ۽ اسان انهن جي مٿان (ڀڪل ٺڪرين جو)

مَّطَرًا ۚ فَسَآءَ مَطَرُ الْمُنْذَرِيْنَ ﴿٥٨﴾ قُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ وَسَلٰمٌ

مينهن وسايو، پوءِ ڊيڄاريل ماڻهن لاءِ اهو تمام خراب مينهن هو. رسول عربي ﷺ کي فرمايو سڀئي تعريفون الله تعالى لاءِ آهن ۽

عَلٰى عِبَادِهِ الَّذِيْنَ اصْطَفٰى ۭ آٰللّٰهُ خَيْرٌ اَمَّا يُشْرِكُوْنَ ﴿٥٩﴾ ۭ

برگزيده (پيلارن) ٻانهن تي سلام آهي، ڇا الله تعالى بهتر آهي يا سندن ٻت بهتر آهن ؟

اَمَّنْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَاَنْزَلَ لَكُمْ مِّنَ السَّمَآءِ

يا اهو الله تعالى بهتر آهي جنهن آسمان ۽ زمين کي پيدا فرمايو ۽ توهان لاءِ آسمان مان مينهن نازل

مَآءً ۚ فَاَنْۢبَتْنَا بِهٖ حَدَآئِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ ۚ مَا كَانَ لَكُمْ اَنْ

فرمايو، پوءِ اسان ان مان خوبصورت باغ پيدا فرمايا، توهان کي انهن وڻن جي

تُنْۢبِتُوْا شَجَرَهَا ۭ ءَاِلٰهٌ مَّعَ اللّٰهِ ۭ بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَّعْدِلُوْنَ ﴿٦٠﴾ ۭ

ڪُڻائڻ جي توفيق نہ هئي، ڇا الله تعالى سان گڏ ڪو معبود آهي؟ بلڪ اها قوم (حق کان) ڦري ٿي پئي.

اَمَّنْ جَعَلَ الْاَرْضَ قَرَارًا وَّجَعَلَ خِلٰلَهَآ اَنْهٰرًا وَّجَعَلَ

يا اهو الله جنهن زمين کي رهڻ لاءِ بنايو ۽ ان جي وچ مان نهرون پيدا ڪيون ۽ زمين لاءِ

لَهَا رَوَاسِيَ وَجَعَلَ بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا ۭ ءَاِلٰهٌ مَّعَ اللّٰهِ ۭ

جبل پيدا ڪيا ۽ ٻن درياءن جي وچ ۾ سنڌ و پيدا ڪيو، ڇا الله تعالى سان گڏ ڪو معبود آهي؟

ركوع ۴ ع ١٩

الجزء ٢٠

له لغات القرآن. له تفسير جامع البيان. له تفسير مظهري وروح البيان. له تفسير جامع البيان.

فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهٖٓ اِلَّآ اَنْ قَالُوْٓا اَخْرِجُوْٓا اٰلَ لُوْطٍ مِّنْ

پوءِ سندن قوم جو ان کان علاوه ڪو جواب نه هو، مگر اهو ته توهان پنهنجي ڳوٺ مان لوط وارن

قَرْيَتِكُمْ ۚ اِنَّهُمْ اُنَاسٌ يَّتَطَهَّرُوْنَ ﴿۵٦﴾ فَاَنْجَيْنٰهُ وَاَهْلَهٗٓ اِلَّا

کي ٻاهر ڪڍيو، بيشڪ اهي اهڙا ماڻهو آهن جيڪي پاڪائي ڪن ٿا. پوءِ اسان لوط ۽ سندس اهل کي سواءِ سندس گهر واريءَ

امْرَاَتَهٗ ۫ قَدَّرْنٰهَا مِنَ الْغٰبِرِيْنَ ﴿۵٧﴾ وَاَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ

کان سواءِ، نجات ڏني اسان جي تقدير سان اها (عذاب ۾) رهجي وئي. ۽ اسان انهن جي مٿان (پٿرن جي شڪل ۾)

مَّطَرًا ۚ فَسَآءَ مَطَرُ الْمُنْذَرِيْنَ ﴿۵٨﴾ ع قُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ وَسَلٰمٌ

مينهن وسايو، پوءِ ڊيڄاريل ماڻهن لاءِ اهو تمام خراب مينهن هو. رسول عربي ﷺ توهان فرمايو سڀئي تعريفون الله تعالیٰ لاءِ آهن ۽

عَلٰى عِبَادِهِ الَّذِيْنَ اصْطَفٰى ۭ آٰللّٰهُ خَيْرٌ اَمَّا يُشْرِكُوْنَ ﴿۵٩﴾ ۭ

برگزيده (پيارن) ٻانهن تي سلام آهي، ڇا الله تعالیٰ بهتر آهي يا سندن بت بهتر آهن؟

ع ٤ (١٤) ١٩

الجزء ٢٠

اَمَّنْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَاَنْزَلَ لَكُمْ مِّنَ السَّمَآءِ

يا اهو الله تعالیٰ بهتر آهي جنهن آسمان ۽ زمين کي پيدا فرمايو ۽ توهان لاءِ آسمان مان مينهن نازل

مَآءً ۚ فَاَنْۢبَتْنَا بِهٖ حَدَآئِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ ۚ مَا كَانَ لَكُمْ اَنْ

فرمايو، پوءِ اسان ان مان خوبصورت باغ پيدا فرمايا، توهان کي انهن وڻن جي

تُنْۢبِتُوْا شَجَرَهَا ۭ ءَاِلٰهٌ مَّعَ اللّٰهِ ۭ بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَّعْدِلُوْنَ ﴿٦٠﴾ ۭ

ڦٽائڻ جي توفيق نه هئي، ڇا الله تعالیٰ سان گڏ ڪو معبود آهي؟ بلڪ اها قوم (حق کان) پري ٿئي ٿي.

اَمَّنْ جَعَلَ الْاَرْضَ قَرَارًا وَّجَعَلَ خِلٰلَهَآ اَنْهٰرًا وَّجَعَلَ

يا اهو الله جنهن زمين کي رهڻ لاءِ بڻايو ۽ ان جي وچ مان نهرون پيدا ڪيون ۽ زمين لاءِ

لَهَا رَوَاسِيَ وَجَعَلَ بَيْنَ الْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا ۭ ءَاِلٰهٌ مَّعَ اللّٰهِ ۭ

جبل پيدا ڪيا ۽ ٻن درياءُن جي وچ ۾ سنڌ و پيدا ڪيو، ڇا الله تعالیٰ سان گڏ ڪو معبود آهي؟

ل لغات القرآن. ٢ تفسير جامع البيان. ٣ تفسير مظهري وروح البيان. ٤ تفسير جامع البيان.

بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿٦١﴾ اَمَّنْ يُّجِيْبُ الْمُضْطَرَّ اِذَا دَعَاهُ

بلڪ اڪثر انهن مان نه ٿا ڄاڻن. ڀلا ڪير آهي جيڪو پريشان کي ٻڌي ٿو جڏهن اهو اُن کي پڪاري ٿو

وَيَكْشِفُ السُّوْٓءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَآءَ الْاَرْضِ ءَاِلٰهٌ

۽ اُن تان تڪليف لاهي ٿو ۽ توهان کي زمين ۾ (اڳين ماڻهن جو) وارث بڻائي ٿو، ڇا الله تعاليٰ سان گڏ

مَّعَ اللّٰهِ قَلِيْلًا مَّا تَذَكَّرُوْنَ ﴿٦٢﴾ اَمَّنْ يَّهْدِيْكُمْ فِيْ

ڪو معبود آهي، تورڙا آهي آهن جيڪي نصيحت حاصل ڪن ٿا. ڀلا ڪير آهي جيڪو توهان کي

ظُلُمٰتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَنْ يُّرْسِلُ الرِّيٰحَ بُشْرًا بَيْنَ

زمين ۽ سمنڊ جي اونداهين ۾ واٽ ڏيکاري ٿو ۽ ڀلا ڪير آهي جيڪو مينهن کان اڳ ۾ خوشخبري

يَدَيْ رَحْمَتِهٖ ءَاِلٰهٌ مَّعَ اللّٰهِ تَعٰلَى اللّٰهُ عَمَّا يُشْرِكُوْنَ ﴿٦٣﴾

ڏيندڙ هوائون موڪلي ٿو، ڇا الله تعاليٰ سان گڏ ڪو معبود آهي، الله تعاليٰ انهن جي شرڪ کان بلند آهي.

اَمَّنْ يَّبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيْدُهٗ وَمَنْ يَّرْزُقُكُمْ مِّنَ السَّمَآءِ

يا ڀلا ڪير آهي جيڪو مخلوق کي پيدا ڪري ٿو، اُن کان پوءِ اُن کي موٽائيندو ۽ ڀلا ڪير آهي جيڪو آسمان ۽ زمين

وَالْاَرْضِ ءَاِلٰهٌ مَّعَ اللّٰهِ قُلْ هَاتُوْا بُرْهَانَكُمْ اِنْ كُنْتُمْ

مان توهان کي رزق عطا ڪري ٿو، ڇا الله تعاليٰ سان گڏ ڪو معبود آهي؟ رسول عربي ﷺ فرمايو ته توهان پنهنجا دليل آڻيو جيڪڏهن توهان

صٰدِقِيْنَ ﴿٦٤﴾ قُلْ لَّا يَعْلَمُ مَنْ فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ الْغَيْبَ

سچا آهيو. رسول عربي ﷺ فرمايو آسمانن ۽ زمين ۾ الله تعاليٰ کان سواءِ (بذات خود)

اِلَّا اللّٰهُ وَمَا يَشْعُرُوْنَ اَيَّانَ يُبْعَثُوْنَ ﴿٦٥﴾ بَلِ ادّٰرَكَ عِلْمُهُمْ

ڪو به غيب نٿو ڄاڻي، ۽ (انهن کي) اها خبر ناهي ته اهي ڪڏهن اُٿاريا ويندا. ڇا انهن جو علم

فِي الْاٰخِرَةِ بَلْ هُمْ فِيْ شَكٍّ مِّنْهَا بَلْ هُمْ مِّنْهَا عَمُوْنَ ﴿٦٦﴾

آخرت کي پهتو؟ بلڪ اهي انهيءَ ۾ شڪ ڪندڙ آهن، بلڪ اهي انهيءَ کان انڌا آهن.

ع ٥ ٨ ١

له تفسير روح البيان. ٢ه تفسير جلالين.

وَقَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْٓا ءَاِذَا كُنَّا تُرٰبًا وَّاٰبَآؤُنَآ اَئِنَّا

۽ (مڪي) ڪافرن چيو ته ڇا اسين ۽ اسان جا ابا ڏاڏا جڏهن مري مٽي ٿينداسين، ته ڇا پوءِ يقينًا اسين

لَمُخْرَجُوْنَ ﴿٦٧﴾ لَقَدْ وُعِدْنَا هٰذَا نَحْنُ وَاٰبَآؤُنَا مِنْ

(قبرن مان) ڪڍيا وينداسين؟ بيشڪ اسان کي، ۽ انهيءَ کان اڳ ۾ اسان جي وڏن کي هي وعدو

قَبْلُ ۙ اِنْ هٰذَآ اِلَّآ اَسَاطِيْرُ الْاَوَّلِيْنَ ﴿٦٨﴾ قُلْ سِيْرُوْا

ڏنو ويو هو، هي ته پهرين ماڻهن جون آکاڻيون آهن. رسول عربي ﷺ فرمايو توهان زمين ۾

فِى الْاَرْضِ فَانْظُرُوْا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِيْنَ ﴿٦٩﴾

سير ڪريو، پوءِ توهان ڏسو ته مجرمن جي پڇاڙي ڪهڙي ٿي.

وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُنْ فِىْ ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُوْنَ ﴿٧٠﴾

۽ رسول عربي توهان انهن تي ڏک نه ڪريو ۽ انهن جي مڪر سببان توهان پنهنجي سيني کي تنگ نه ڪريو.

وَيَقُوْلُوْنَ مَتٰى هٰذَا الْوَعْدُ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿٧١﴾ قُلْ

۽ اهي چون ٿا ته هي وعدو (عذاب جو) ڪڏهن ايندو جيڪڏهن توهان سچا آهيو. رسول عربي ﷺ فرمايو

عَسٰٓى اَنْ يَّكُوْنَ رَدِفَ لَكُمْ بَعْضُ الَّذِىْ تَسْتَعْجِلُوْنَ ﴿٧٢﴾

توهان جي پويان جلدي اهي (شيون) لڳنديون جن جي توهان تڪڙ ڪري رهيا آهيو.

وَاِنَّ رَبَّكَ لَذُوْ فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ

۽ بيشڪ توهان جو رب يقينًا ماڻهن تي فضل ڪندڙ آهي، پر انهن مان اڪثر

لَا يَشْكُرُوْنَ ﴿٧٣﴾ وَاِنَّ رَبَّكَ لَيَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُوْرُهُمْ

شڪر نٿا ڪن. ۽ بيشڪ توهان جو رب (اهو سڀڪجهه) ڄاڻي ٿو جيڪو اهي پنهنجي سينن ۾ لڪائين ٿا

وَمَا يُعْلِنُوْنَ ﴿٧٤﴾ وَمَا مِنْ غَآئِبَةٍ فِى السَّمَآءِ وَالْاَرْضِ

۽ جيڪي ظاهر ڪن ٿا. ۽ آسمانن ۽ زمين ۾ (ڪا شي) غائب ناهي

ل تفسير ابن عباس. ٢ تفسير روح البيان. ٣ تفسير بيضاوي.

إِلَّا فِي كِتَٰبٍ مُّبِينٍ ﴿٧٥﴾ إِنَّ هَٰذَا الْقُرْءَانَ يَقُصُّ عَلَىٰ

مگر (اهي) لوح محفوظ ۾ آهي. بيشڪ هي قرآن ڪريم بني اسرائيل جا اهي

بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ أَكْثَرَ الَّذِي هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٧٦﴾

قصا بيان ڪري ٿو جن مان گهڻن ۾ اهي اختلاف ڪن ٿا

وَإِنَّهُۥ لَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٧٧﴾ إِنَّ رَبَّكَ

۽ بيشڪ اهو (قرآن ڪريم) مؤمنن لاءِ يقيناً هدايت ۽ رحمت آهي. بيشڪ توهان جو رب

يَقْضِي بَيْنَهُم بِحُكْمِهِۦ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ ﴿٧٨﴾

پنهنجي حڪم سان انهن جي وچ ۾ فيصلو ڪندو، ۽ اهو غالب گهڻي علم وارو آهي.

فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ۖ إِنَّكَ عَلَى الْحَقِّ الْمُبِينِ ﴿٧٩﴾

پوءِ توهان الله تعاليٰ تي توڪل ڪريو، بيشڪ توهان ظاهر راست تي آهيو.

إِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتَىٰ وَلَا تُسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَآءَ إِذَا

بيشڪ توهان جو ٻڌائڻ، مُئل (ڪافر) نٿا ٻڌن، ۽ توهان جو ٻڌائڻ (اسلام جي دعوت) ٻوڙا (ڪافر) نٿا ٻڌن، جنهن وقت اهي

وَلَّوْا مُدْبِرِينَ ﴿٨٠﴾ وَمَآ أَنتَ بِهَٰدِي الْعُمْيِ عَنْ

پٺ ڏئي ڦرندڙ آهن. ۽ نه توهان انڌن (بي ڄاڻن) کي سندن گمراهي کان هدايت

ضَلَٰلَتِهِمْ ۖ إِن تُسْمِعُ إِلَّا مَن يُؤْمِنُ بِـَٔايَٰتِنَا فَهُم

ڏيندڙ آهيو، توهان ته فقط انهن ماڻهن کي ٻڌائي سگهو ٿا جيڪي اسان جي آيتن تي ايمان آڻن ٿا، پوءِ اهي

مُّسْلِمُونَ ﴿٨١﴾ ۞ وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ

مسلمان آهن. ۽ جنهن وقت انهن تي (عذاب واري) ڳالهه اينديءَ ته اسين انهن لاءِ (قيامت جي قريب) هڪ

دَآبَّةً مِّنَ الْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِـَٔايَٰتِنَا

چوپايو زمين مان پيدا ڪنداسين جيڪو انهن سان ڳالهائيندو، بيشڪ ڪافر اسان جي آيتن تي

لَا يُوقِنُونَ ﴿٨٢﴾ وَيَوْمَ نَحْشُرُ مِن كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا

يقين نه ٿا ڪن . ۽ (رسول عربي توهان) ياد ڪريو انهيءَ ڏينهن جڏهن اسان هر اُمت مان هڪ فوج گڏ ڪنداسين

مِّمَّن يُكَذِّبُ بِآيَاتِنَا فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿٨٣﴾ حَتَّىٰ إِذَا جَاءُو

اهي اُهي ماڻهو هوندا جيڪي اسانجي آيتن کي ڪوڙو ڀانئيندا هئا پوءِ اهي (نظم ضبط سان) گڏ ڪيا ويندا . ايستائين جو جڏهن سڀ ايندا

قَالَ أَكَذَّبْتُم بِآيَاتِي وَلَمْ تُحِيطُوا بِهَا عِلْمًا أَمَّاذَا كُنتُمْ

الله تعالى فرمائيندو ڇا توهان منهنجن آيتن نه مڃيندا هئا ۽ توهان جو علم انهن کي نه پهتو ، توهان ڪهڙو ڪم

تَعْمَلُونَ ﴿٨٤﴾ وَوَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِم بِمَا ظَلَمُوا فَهُمْ لَا

ڪندا هئا . ۽ ظلم سببان انهن تي ڪيل وعدو (عذاب جو) ثابت ٿي چڪو پوءِ (هاڻي) اهي

يَنطِقُونَ ﴿٨٥﴾ أَلَمْ يَرَوْا أَنَّا جَعَلْنَا اللَّيْلَ لِيَسْكُنُوا فِيهِ

نه ٿا ڳالهائن . ڇا انهن نه ڏٺو ته بيشڪ اسان رات کي پيدا فرمايو ان لاءِ ته ان ۾ آرام ڪن

وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٨٦﴾

۽ ڏينهن کي روشن بڻايو ، بيشڪ انهيءَ ۾ يقين رکندڙ قوم لاءِ يقيناً نشانيون آهن.

وَيَوْمَ يُنفَخُ فِي الصُّورِ فَفَزِعَ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَمَن

۽ ان ڏينهن صور ۾ ڦوڪ ڏني ويندي ، پوءِ خوف ڪنديون اهي شيون جيڪي آسمانن ۾

فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَن شَاءَ اللَّهُ ۚ وَكُلٌّ أَتَوْهُ دَاخِرِينَ ﴿٨٧﴾ وَ

زمين ۾ آهن ، مگر جنهن کي الله تعالى چاهي ۽ سڀئي سندس دربار ۾ عاجزي سان ايندا . ۽

تَرَى الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ ۚ

توهان ڏسندا (جبل) پيا ڀانئيندا ته جبل ڄميل آهن حالانڪ اهي ڪڪرن وانگر هلندڙ هوندا ،

صُنْعَ اللَّهِ الَّذِي أَتْقَنَ كُلَّ شَيْءٍ ۚ إِنَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَفْعَلُونَ ﴿٨٨﴾

(اها) الله تعالى جي ڪاريگري آهي جنهن هر شيءِ حڪمت سان پيدا فرمائي ، بيشڪ اهو توهان جي عملن کان چڱي طرح خبردار آهي.

ل تفسير جلالين . ك تفسير بيضاوي.

مَنْ جَآءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهٗ خَيْرٌ مِّنْهَا ۚ وَهُمْ مِّنْ فَزَعٍ يَّوْمَئِذٍ اٰمِنُوْنَ ﴿٨٩﴾

جنهن ماڻهوءَ چڱائي آندي ته ان کي ان کان بهتر چڱائي ملندي، ۽ اهي قيامت جي خوف کان امن وارا آهن.

وَمَنْ جَآءَ بِالسَّيِّئَةِ فَكُبَّتْ وُجُوْهُهُمْ فِى النَّارِ ؕ هَلْ تُجْزَوْنَ

۽ جنهن ماڻهوءَ برائي آندي ته انهن جا منهن اونڌا ڪري باهه ۾ وڌا ويندا، توهان کي توهان جي

اِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿٩٠﴾ اِنَّمَآ اُمِرْتُ اَنْ اَعْبُدَ رَبَّ هٰذِهِ الْبَلْدَةِ

عملن مطابق جزا ڏني ويندي. مون کي ته اهو ئي حڪم ڪيو ويو آهي ته آءٌ هن معزز شهر (مڪه مڪرمه)

الَّذِىْ حَرَّمَهَا وَلَهٗ كُلُّ شَىْءٍ ۫ وَّاُمِرْتُ اَنْ اَكُوْنَ مِنَ الْمُسْلِمِيْنَ ﴿٩١﴾

جي رب جي عبادت ڪريان ۽ هر شيءِ ان لاءِ آهي، ۽ مون کي حڪم ڪيو ويو آهي ته آءٌ مسلمانن مان هجان.

وَاَنْ اَتْلُوَا الْقُرْاٰنَ ۚ فَمَنِ اهْتَدٰى فَاِنَّمَا يَهْتَدِىْ لِنَفْسِهٖ ۚ وَ

۽ آءٌ (توهان کي تبليغ خاطر) قرآن ڪريم پڙهان، پوءِ جيڪو ماڻهو هدايت يافته ٿيو ته اهو پنهنجي لاءِ هدايت يافته ٿيو، ۽

مَنْ ضَلَّ فَقُلْ اِنَّمَآ اَنَا مِنَ الْمُنْذِرِيْنَ ﴿٩٢﴾ وَقُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ

جيڪو ماڻهو گمراهه ٿيو ته توهان فرمايو آءٌ ته فقط ڊيڄاريندڙ آهيان، ۽ رسول عربي توهان فرمايو سڀئي تعريفون الله تعالى لاءِ آهن

سَيُرِيْكُمْ اٰيٰتِهٖ فَتَعْرِفُوْنَهَا ؕ وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُوْنَ ﴿٩٣﴾

جن قريب الله تعالى توهان کي پنهنجيون نشانيون ڏيکاريندو، پوءِ توهان انهن کي سڃاڻيندا، ۽ توهان جو رب توهان جي عملن کان بي خبر ناهي.

(اٰيَاتُهَا ٨٨) سُوْرَةُ الْقَصَصِ مَكِّيَّةٌ (٤٩) (٢٨) (رُكُوْعَاتُهَا ٩)

سورة قصص مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي، ان ۾ ٨٨ آيتون ۽ ٩ رڪوع آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

الله تعالى جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ۽ باجهارو (آهي)

طٰسٓمّٓ ﴿١﴾ تِلْكَ اٰيٰتُ الْكِتٰبِ الْمُبِيْنِ ﴿٢﴾ نَتْلُوْا عَلَيْكَ مِنْ نَّبَاِ

طسم[1] ، اهي[2] قرآن مبين جون آيتون آهن. اسين (هاڻي) توهان تي موسى ۽ فرعون

[1] تفسير بيضاوي، [2] تفسير ابن عباس، [3] تفسير جلالين.

مُوسٰى وَفِرْعَوْنَ بِالْحَقِّ لِقَوْمٍ يُّؤْمِنُوْنَ ﴿٣﴾ اِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا

جي ڳالهه حق سان اُن قوم لاءِ پڙهون ٿا جيڪي ايمان رکن ٿا. بيشڪ فرعون زمين (مصر) ۾

فِي الْاَرْضِ وَجَعَلَ اَهْلَهَا شِيَعًا يَّسْتَضْعِفُ طَآئِفَةً مِّنْهُمْ

تڪبر ڪيو ۽ پنهنجي اهل کي شيعو (هڪ گروهه) بڻايو جنهن انهن مان هڪ جماعت (بني اسرائيل) کي ڪمزور بڻايو ٿي

يُذَبِّحُ اَبْنَآءَهُمْ وَيَسْتَحْيٖ نِسَآءَهُمْ ط اِنَّهٗ كَانَ مِنَ

انهن جي پٽن کي ذبح ڪيو ٿي ۽ انهن نياڻين کي زنده ڇڏيو ٿي، بيشڪ اهو (فرعون) فسادين

الْمُفْسِدِيْنَ ﴿٤﴾ وَنُرِيْدُ اَنْ نَّمُنَّ عَلَى الَّذِيْنَ اسْتُضْعِفُوْا

مان هو. اسان ارادو فرمايو ته اسان انهن ماڻهن تي احسان ڪريون جيڪي زمين ۾

فِي الْاَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ اَئِمَّةً وَّنَجْعَلَهُمُ الْوٰرِثِيْنَ ﴿٥﴾ لا

ضعيف هئا ۽ اسان انهن کي امام بڻايون ۽ اسان انهن کي وارث بڻايون.

وَنُمَكِّنَ لَهُمْ فِي الْاَرْضِ وَنُرِيَ فِرْعَوْنَ وَهَامٰنَ وَجُنُوْدَهُمَا

۽ اسين انهن کي زمين ۾ مضبوط بڻايون ۽ اسان فرعون ۽ هامان ۽ سندن لشڪر کي انهن مان اهو

مِنْهُمْ مَّا كَانُوْا يَحْذَرُوْنَ ﴿٦﴾ وَاَوْحَيْنَآ اِلٰٓى اُمِّ مُوْسٰٓى اَنْ

ڏيکاريون جنهن کان اهي خوف ڪندا هئا. ۽ اسان موسىٰ جي والده ڏانهن الهام ڪيو ته تون ان کي

اَرْضِعِيْهِ ج فَاِذَا خِفْتِ عَلَيْهِ فَاَلْقِيْهِ فِي الْيَمِّ وَلَا تَخَافِيْ وَ

(موسىٰ کي) کير پيار، پوءِ جنهن وقت تو کي ان جو خوف ٿئي، پوءِ تون ان کي ٽڪيل درياءَ ۾ اڇل ۽ تون (ڪو) خوف ۽

لَا تَحْزَنِيْ ج اِنَّا رَآدُّوْهُ اِلَيْكِ وَجَاعِلُوْهُ مِنَ الْمُرْسَلِيْنَ ﴿٧﴾

ڏک نه ڪر، اسين ان (موسىٰ) کي تو ڏانهن واپس ڪندا سين ۽ اسين ان کي رسولن مان ڪندا سين.

فَالْتَقَطَهٗٓ اٰلُ فِرْعَوْنَ لِيَكُوْنَ لَهُمْ عَدُوًّا وَّحَزَنًا ط

پوءِ ان کي فرعون جي گهر وارن لڌو، نتيجو اهو نڪتو ته اهو سندن دشمن ۽ ڏک جو سبب بڻيو.

له، که ۽ ته تفسير النسفي. که قرطبي ۽ سيطين. تفسير روح البيان. (منزل ٥) شه تفسير روح البيان و بيضاوي وجلالين. ته تفسير روح البيان.

إِنَّ فِرْعَوْنَ وَهَامَٰنَ وَجُنُودَهُمَا كَانُوا خَٰطِـِٔينَ ﴿٨﴾ وَ

بيشڪ فرعون ۽ هامان ۽ سندن لشڪر گنهگار هئا. ۽

قَالَتِ امْرَأَتُ فِرْعَوْنَ قُرَّتُ عَيْنٍ لِّي وَلَكَ ۖ لَا تَقْتُلُوهُ ۖ

فرعون جي گهرواريءَ (بي بي آسيه) چيو ته (موسىٰ) منهنجي ۽ تنهنجي اکين جو ٺار ٿيندو ان کي قتل نه ڪريو،

عَسَىٰ أَن يَنفَعَنَا أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٩﴾

شايد (اهو) اسان کي نفعو ڏي يا اسين ان کي پٽ بڻايون، ۽ اهي نه ٿي سمجهيا.

وَأَصْبَحَ فُؤَادُ أُمِّ مُوسَىٰ فَارِغًا ۖ إِن كَادَتْ لَتُبْدِي بِهِ

۽ صبح جو وقت موسىٰ جي ماءُ جي دل ۾ بي قراري پيدا ٿي، بيشڪ ويجهو هو جو اُها اهو راز ظاهر ڪري ها

لَوْلَا أَن رَّبَطْنَا عَلَىٰ قَلْبِهَا لِتَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠﴾ وَ

جيڪڏهن اسين سندس دل مضبوط نه ڪريون ها، ان لاءِ ته اها يقين ڪندڙن مان ٿي پئي. ۽

قَالَتْ لِأُخْتِهِ قُصِّيهِ ۖ فَبَصُرَتْ بِهِ عَن جُنُبٍ وَهُمْ لَا

موسىٰ جي والده، موسىٰ جي ڀيڻ کي چيو ته موسىٰ جي خبرچار معلوم ڪر، پوءِ اُن موسىٰ کي پري کان ڏٺو ۽ اهي

يَشْعُرُونَ ﴿١١﴾ وَحَرَّمْنَا عَلَيْهِ الْمَرَاضِعَ مِن قَبْلُ فَقَالَتْ

بي خبر هئا. ۽ اڳ ۾ ئي ان کان موسىٰ تي دائين جو کير پيئڻ ممنوع ڪري ڇڏيو، پوءِ (سندس ڀيڻ) چيو

هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ أَهْلِ بَيْتٍ يَكْفُلُونَهُ لَكُمْ وَهُمْ لَهُ

ڇا آءٌ توهان کي اهڙي گهرواري جو ڏس ڏيان جيڪي انهيءَ ٻار کي سنڀالن ۽ اهي انهيءَ لاءِ

نَاصِحُونَ ﴿١٢﴾ فَرَدَدْنَاهُ إِلَىٰ أُمِّهِ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ

خير خواه هجن. پوءِ اسان موسىٰ کي اُن جي ماءُ ڏانهن موٽايو ان لاءِ ته سندس نيڻ ٺرن ۽ پاڻ ڏک نه ڪري

وَلِتَعْلَمَ أَنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾

۽ کيس معلوم ٿئي ته بيشڪ الله تعالىٰ جو وعدو سچو آهي، پر اڪثر ماڻهو انهن مان نٿا ڄاڻن.

له تفسير روح البيان. ڪه تفسير جلالين. ڪه تفسير مظهري.

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَاسْتَوَىٰ آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا ۚ وَكَذَٰلِكَ

۽ جڏهن (موسىٰ) پنهنجي جواني کي پهتو ۽ سنڌس سمجهه مڪمل ٿي، اسان ان کي نبوت ۽ علم عطا ڪيو ۽ اهڙي طرح

نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿١٤﴾ وَدَخَلَ الْمَدِينَةَ عَلَىٰ حِينِ غَفْلَةٍ مِّنْ

اسين نيڪوڪارن کي جزا ڏيون ٿا. ۽ (موسىٰ) ان وقت شهر ۾ داخل ٿيو جڏهن اتي جا رهاڪو بي‌خبر هئا

أَهْلِهَا فَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِلَانِ هَٰذَا مِن شِيعَتِهِ وَهَٰذَا

۽ ڏٺائين ته ان شهر ۾ ٻن ماڻهن کي وڙهندي ڏٺو، (انهن مان هڪ) سندس گروهه جو هو ۽ ٻيو

مِنْ عَدُوِّهِ ۖ فَاسْتَغَاثَهُ الَّذِي مِن شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِنْ

سندس دشمن مان هو، پوءِ سندس گروهه واري موسىٰ کان پنهنجي دشمن لاءِ مدد

عَدُوِّهِ فَوَكَزَهُ مُوسَىٰ فَقَضَىٰ عَلَيْهِ ۖ قَالَ هَٰذَا مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ ۖ

گهري، پوءِ موسىٰ ان کي ٺونشو هنيو پوءِ سندس ڪم پورو ڪيائين، موسىٰ چيو هي شيطاني ڪم آهي،

إِنَّهُ عَدُوٌّ مُّضِلٌّ مُّبِينٌ ﴿١٥﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي

بيشڪ اهو دشمن ۽ صاف گمراهه ڪندڙ آهي. موسىٰ عرض ڪيو اي منهنجا رب بيشڪ مون پنهنجي نفس تي زيادتي ڪئي آهي پوءِ تون مون کي بخش

فَغَفَرَ لَهُ ۚ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿١٦﴾ قَالَ رَبِّ بِمَا أَنْعَمْتَ عَلَيَّ

پوءِ الله تعالىٰ کيس بخش فرمايو، بيشڪ اهو ئي بخشيندڙ ۽ مهربان آهي. موسىٰ عرض ڪيو اي منهنجا رب تو مون تي نعمت ڪئي آهي

فَلَنْ أَكُونَ ظَهِيرًا لِّلْمُجْرِمِينَ ﴿١٧﴾ فَأَصْبَحَ فِي الْمَدِينَةِ خَائِفًا

پوءِ آءٌ هرگز مجرمن جو مددگار نه ٿيندس. پوءِ موسىٰ شهر ۾ صبح تائين ڊپ سان

يَتَرَقَّبُ فَإِذَا الَّذِي اسْتَنصَرَهُ بِالْأَمْسِ يَسْتَصْرِخُهُ ۚ قَالَ

انتظار ڪيو، پوءِ موسىٰ اوچتو ان ماڻهوءَ کي ڏٺو ته اهو ٻيهر ان کي ڪري رهيو هو جنهن ڪالهه مدد ورتي هئي، موسىٰ

لَهُ مُوسَىٰ إِنَّكَ لَغَوِيٌّ مُّبِينٌ ﴿١٨﴾ فَلَمَّا أَنْ أَرَادَ أَن يَبْطِشَ

ان کي چيو بيشڪ تون يقيناً صاف گمراهه آهين. پوءِ جڏهن موسىٰ ان ماڻهوءَ کي پڪڙڻ جو ارادو ڪيو

ك تفسير مظهري، ك تفسير النسفي، ك تفسير روح البيان. ك تفسير مظهري، ك تفسير جلالين.

بِالَّذِىْ هُوَ عَدُوٌّ لَّهُمَا قَالَ يٰمُوْسٰٓى اَتُرِيْدُ اَنْ تَقْتُلَنِىْ

جيڪو انهن ٻنهي جو دشمن هو (سنڌس گروهه واري) چيو اي موسىٰ ڇا تون مون کي قتل ڪرڻ جو ارادو ڪرين ٿو

كَمَا قَتَلْتَ نَفْسًا بِالْاَمْسِ ۖ اِنْ تُرِيْدُ اِلَّآ اَنْ تَكُوْنَ جَبَّارًا

جيئن ڪالهه تو هڪ ماڻهوءَ کي قتل ڪيو هو، تون ته زمين ۾ ڏاڍائي ڪندڙ

فِى الْاَرْضِ وَمَا تُرِيْدُ اَنْ تَكُوْنَ مِنَ الْمُصْلِحِيْنَ ﴿١٩﴾ وَجَآءَ

آهين ۽ تون اصلاح جو ارادو نه ٿو ڪرين ۽ شهر جي

رَجُلٌ مِّنْ اَقْصَا الْمَدِيْنَةِ يَسْعٰى ۡ قَالَ يٰمُوْسٰٓى اِنَّ الْمَلَاَ

پاسي کان هڪ ماڻهو ڊوڙندو آيو، اهو چوڻ لڳو اي موسىٰ بيشڪ مقتول جا وارث

يَاْتَمِرُوْنَ بِكَ لِيَقْتُلُوْكَ فَاخْرُجْ اِنِّىْ لَكَ مِنَ النّٰصِحِيْنَ ﴿٢٠﴾

توهان کي قتل ڪرڻ جو مشورو ڪري رهيا آهن، توهان (فوراً) نڪري وڃو بيشڪ آءٌ توهان کي نصيحت ڪندڙ آهيان

فَخَرَجَ مِنْهَا خَآئِفًا يَّتَرَقَّبُ ۡ قَالَ رَبِّ نَجِّنِىْ مِنَ الْقَوْمِ الظّٰلِمِيْنَ ﴿٢١﴾

پوءِ خوف جي حالت ۾ موسىٰ اُتان انتظار رسان نڪتو، عرض ڪيائين اي منهنجا رب تون مون کي ظالم قوم مان نجات عطا ڪر

وَلَمَّا تَوَجَّهَ تِلْقَآءَ مَدْيَنَ قَالَ عَسٰى رَبِّىْٓ اَنْ يَّهْدِيَنِىْ سَوَآءَ

۽ موسىٰ جڏهن مدين (ڳوٺ) ڏانهن روانو ٿيو، پاڻ چيائين مون کي منهنجو رب جلد سڌو رستو

السَّبِيْلِ ﴿٢٢﴾ وَلَمَّا وَرَدَ مَآءَ مَدْيَنَ وَجَدَ عَلَيْهِ اُمَّةً مِّنَ النَّاسِ

ڏيکاريندو ۽ پاڻ جڏهن مدين جي پاڻي (کوهه) وٽ پهتو ته اتي گهڻا ماڻهو پاڻي پيئاري رهيا

يَسْقُوْنَ ۟ وَوَجَدَ مِنْ دُوْنِهِمُ امْرَاَتَيْنِ تَذُوْدٰنِ ۚ قَالَ مَا

هئا ۽ انهن کان علاوه موسىٰ کي ٻه عورتون مليون جن پنهنجون ٻڪريون پري ڪري بيهاريون، موسىٰ چيو توهان

خَطْبُكُمَا ۖ قَالَتَا لَا نَسْقِىْ حَتّٰى يُصْدِرَ الرِّعَآءُ ۖ وَاَبُوْنَا شَيْخٌ كَبِيْرٌ ﴿٢٣﴾

ٻنهي جو ڇو ڌيان پيا ڏيو؟ عورتن چيو اسين پاڻي ڏياريندا نه آهيون جيستائين ڌنار ڏنا ٻيا پيارين، ۽ اسان جو والد پير سن آهي.

ع ٢ ٨ ٥

فَسَقٰى لَهُمَا ثُمَّ تَوَلّٰىٓ اِلَى الظِّلِّ فَقَالَ رَبِّ اِنِّىْ لِمَآ اَنْزَلْتَ اِلَيَّ

پوءِ موسىٰ انهن کي پاڻي پياريو، ان کان پوءِ پاڇان ڏانهن موٽي ويو، پوءِ دعا گهريائين ته اي منهنجا رب بيشڪ آءُ ان تنهنجي موڪليل

مِنْ خَيْرٍ فَقِيْرٌ ﴿٢٤﴾ فَجَآءَتْهُ اِحْدٰىهُمَا تَمْشِىْ عَلَى اسْتِحْيَآءٍ ۫ قَالَتْ

نعمتن جي اڳيان فقير آهيان. پوءِ انهن ٻن عورتن مان هڪ ڪمال درجي جي حيا سان هلي آئي. ان چيو

اِنَّ اَبِىْ يَدْعُوْكَ لِيَجْزِيَكَ اَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا ؕ فَلَمَّا جَآءَهٗ

بيشڪ منهنجو پيءُ توهان کي ان لاءِ سڏي ٿو ته توهان کي اسان جي پاڻي پيارڻ جو اجورو ڏي. پوءِ جڏهن موسىٰ اُن وٽ پهتو

وَقَصَّ عَلَيْهِ الْقَصَصَ ۙ قَالَ لَا تَخَفْ ۫ نَجَوْتَ مِنَ الْقَوْمِ

۽ سمورو قصو ان کي ٻڌايو، عورتن جي والد چيو ته خوف نه ڪر، اسين تو کي ظالمن جي قوم کان

الظّٰلِمِيْنَ ﴿٢٥﴾ قَالَتْ اِحْدٰىهُمَا يٰٓاَبَتِ اسْتَاْجِرْهُ ۡ اِنَّ خَيْرَ مَنِ

نجات ڏيئون ٿا. ٻنهي عورتن مان هڪ چيو ته اي منهنجا والد توهان ان کي پگهار تي رکو، بيشڪ اهو جنهن کي توهان

اسْتَاْجَرْتَ الْقَوِىُّ الْاَمِيْنُ ﴿٢٦﴾ قَالَ اِنِّىْٓ اُرِيْدُ اَنْ اُنْكِحَكَ

پگهار تي رکندين سو نهايت طاقتور ۽ امين آهي. (ٻن عورتن جي والد) چيو ته بيشڪ منهنجو ارادو آهي ته آءُ تنهنجو

اِحْدَى ابْنَتَىَّ هٰتَيْنِ عَلٰىٓ اَنْ تَاْجُرَنِىْ ثَمٰنِىَ حِجَجٍ ۚ فَاِنْ

نڪاح منهنجي ٻنهي ڌيئن مان هڪ سان ان شرط تي ڪريان ته تون مون وٽ اٺن سالن تائين نوڪري ڪرين، پوءِ جيڪڏهن تو

اَتْمَمْتَ عَشْرًا فَمِنْ عِنْدِكَ ۚ وَمَآ اُرِيْدُ اَنْ اَشُقَّ عَلَيْكَ ؕ سَتَجِدُنِىْٓ

ڏهه سال پورا ڪيا پوءِ اهي تنهنجي طرفان ٿيندا، ۽ منهنجو اهو ارادو ناهي ته آءُ تو کي تڪليف ۾ وجهان. عنقريب

اِنْ شَآءَ اللّٰهُ مِنَ الصّٰلِحِيْنَ ﴿٢٧﴾ قَالَ ذٰلِكَ بَيْنِىْ وَبَيْنَكَ ؕ اَيَّمَا

تون مون کي اِن شَاءَ الله صالحن مان لهندين. موسىٰ چيو اهو (وعدو) منهنجي ۽ تنهنجي وچ ۾ آهي، جنهن

الْاَجَلَيْنِ قَضَيْتُ فَلَا عُدْوَانَ عَلَىَّ ؕ وَاللّٰهُ عَلٰى مَا نَقُوْلُ وَكِيْلٌ ﴿٢٨﴾

ٻن وقتن مان مون هڪ پورو ڪيو پوءِ مون تي ڪا زيادتي ناهي، ۽ الله تعالىٰ اسان جي وعدي تي شاهد آهي.

ع ٣

له تفسير جلالين وجامع البيان.

فَلَمَّا قَضَىٰ مُوسَى الْأَجَلَ وَسَارَ بِأَهْلِهِ آنَسَ مِن جَانِبِ الطُّورِ

پوءِ جڏهن موسىٰ مقرر مدو پورو ڪيو ۽ پنهنجي گهروارن کي (مصر ڏانهن) سفر ڪرايو تہ طور سينا جبل طرف باهہ

نَارًا ۚ قَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا إِنِّي آنَسْتُ نَارًا لَّعَلِّي آتِيكُم مِّنْهَا

ڏٺائين، موسىٰ پنهنجي گهروارن کي چيو تہ توهان اتي ويهو بيشڪ مون باهہ ڏٺي آهي شايد آئون توهان لاءِ اُتان (رستي جي)

بِخَبَرٍ أَوْ جَذْوَةٍ مِّنَ النَّارِ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ ﴿٢٩﴾ فَلَمَّا

ڪا خبر آڻيان يا باهہ مان ٽانڊو آڻيان تہ من توهان سرڊي کان بچي سگهو. پوءِ جڏهن باهہ

أَتَاهَا نُودِيَ مِن شَاطِئِ الْوَادِ الْأَيْمَنِ فِي الْبُقْعَةِ الْمُبَارَكَةِ

وٽ پهتو تہ ڪيس وادي جي سڄي پاسي ۽ مبارڪ سرزمين ۾، مقدس

مِنَ الشَّجَرَةِ أَن يَا مُوسَىٰ إِنِّي أَنَا اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٣٠﴾ وَ

وڻ مان پڪاريو ويو اي موسىٰ بيشڪ آئون ئي الله رب العالمين آهيان. ۽

أَنْ أَلْقِ عَصَاكَ ۖ فَلَمَّا رَآهَا تَهْتَزُّ كَأَنَّهَا جَانٌّ وَلَّىٰ

تون پنهنجي لٺ کي اُڇلاءِ. پوءِ جڏهن موسىٰ ڏٺو تہ اها چُري ٿي گويا ڪ اها ڪو ننڍو نانگ هجي، موسىٰ پٺي ڏئي

مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ ۚ يَا مُوسَىٰ أَقْبِلْ وَلَا تَخَفْ ۖ إِنَّكَ مِنَ

روانو ٿيو ۽ پويان وري نہ ڏٺائين، الله تعالىٰ فرمايو اي موسىٰ تون سامهون ٿي ۽ خوف نہ ڪر، بيشڪ تون

الْآمِنِينَ ﴿٣١﴾ اسْلُكْ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَاءَ مِنْ

امن وارو آهين. تون پنهنجي ساڄي هٿ کي پنهنجي جيب (گريبان) ۾ داخل ڪر، اهو بنا ڪنهن بيماري جي

غَيْرِ سُوءٍ وَاضْمُمْ إِلَيْكَ جَنَاحَكَ مِنَ الرَّهْبِ ۖ فَذَانِكَ

سفيد ۽ روشن ٿي نڪرندو، ۽ خوف ختم ڪرڻ لاءِ تون پنهنجو هٿ پنهنجي سيني تي رک، پوءِ اهي

بُرْهَانَانِ مِن رَّبِّكَ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا

ٻہ معجزا تنهنجي رب جي طرفان فرعون ۽ سندس لشڪر لاءِ آهن، بيشڪ اهي گنهگار قوم

ك تفسير جلالين. ك تفسير جامع البيان. ك تفسير روح البيان.

فٰسِقِيْنَ ﴿٣٢﴾ قَالَ رَبِّ اِنِّيْ قَتَلْتُ مِنْهُمْ نَفْسًا فَاَخَافُ اَنْ

هئا. موسىٰ عرض ڪيو اي منهنجا رب بيشڪ مون انهن مان هڪ ماڻهوءَ کي قتل ڪيو آهي، پوءِ مون کي ڊپ آهي ته متان

يَّقْتُلُوْنِ ﴿٣٣﴾ وَاَخِيْ هٰرُوْنُ هُوَ اَفْصَحُ مِنِّيْ لِسَانًا فَاَرْسِلْهُ

اهي مون کي قتل ڪن. ۽ منهنجو ڀاءُ هارون آهي اهو مون کان وڌيڪ صاف ڳالهائيندڙ آهي پوءِ تون ان کي منهنجو

مَعِيَ رِدْاً يُّصَدِّقُنِيْٓ اِنِّيْٓ اَخَافُ اَنْ يُّكَذِّبُوْنِ ﴿٣٤﴾ قَالَ

مددگار ڪري موڪل ته اهو منهنجي تصديق ڪري، بيشڪ مون کي خوف آهي ته اهي مون کي ڪوڙو سمجهندا. الله تعاليٰ فرمايو

سَنَشُدُّ عَضُدَكَ بِاَخِيْكَ وَنَجْعَلُ لَكُمَا سُلْطٰنًا فَلَا يَصِلُوْنَ

اسين جلد تنهنجي ڀاءُ سان تو کي مضبوط بڻائينداسين ۽ توهان ٻنهي کي حجت عطا ڪنداسين پوءِ اهي اسان جي

اِلَيْكُمَا ۚ بِاٰيٰتِنَآ ۚ اَنْتُمَا وَمَنِ اتَّبَعَكُمَا الْغٰلِبُوْنَ ﴿٣٥﴾

نشانين سببان توهان تائين پهچي نه سگهندا، توهان ۽ توهان جا پيروي ڪندڙ غالب ٿيندا.

فَلَمَّا جَآءَهُمْ مُّوْسٰى بِاٰيٰتِنَا بَيِّنٰتٍ قَالُوْا مَا هٰذَآ اِلَّا سِحْرٌ

پوءِ جڏهن انهن وٽ موسىٰ اسان جي واضح نشانين سان تشريف فرما ٿيو (فرعونين) چيو ته هي مگر هٿرادو

مُّفْتَرًى وَّمَا سَمِعْنَا بِهٰذَا فِيْٓ اٰبَآئِنَا الْاَوَّلِيْنَ ﴿٣٦﴾ وَقَالَ

جادوگري آهي ۽ اسان پنهنجي اڳين وڏن ۾ اهڙو ماڻهو نه ٻڌو. ۽ موسىٰ

مُوْسٰى رَبِّيْٓ اَعْلَمُ بِمَنْ جَآءَ بِالْهُدٰى مِنْ عِنْدِهٖ وَمَنْ

چيو منهنجو رب وڌيڪ ڄاڻي ٿو جيڪو ٻانهو اُن وٽان هدايت آڻي ٿو ۽ اهو

تَكُوْنُ لَهٗ عَاقِبَةُ الدَّارِ ۭ اِنَّهٗ لَا يُفْلِحُ الظّٰلِمُوْنَ ﴿٣٧﴾ وَقَالَ

وڌيڪ ڄاڻي ٿو ته چڱي آخرت ڪنهن جي ٿيندي، بيشڪ ظالم ڪامياب نه ٿا ٿين. ۽ فرعون

فِرْعَوْنُ يٰٓاَيُّهَا الْمَلَاُ مَا عَلِمْتُ لَكُمْ مِّنْ اِلٰهٍ غَيْرِيْ ۚ فَاَوْقِدْ لِيْ

چيو اي منهنجا درباريو مون کي معلوم آهي ته مون کان سواءِ توهان جو ڪو معبود ناهي، پوءِ اي هامان تون

معانقة ١١

ك تفسير جلالين. ك تفسير جامع البيان. ك تفسير روح البيان.

يٰهَامٰنُ عَلَى الطِّيْنِ فَاجْعَلْ لِّيْ صَرْحًا لَّعَلِّيْٓ اَطَّلِعُ

مون لاءِ گاري مان پڪيون سرون پچاءِ پوءِ تون ان مان منهنجي لاءِ هڪ بلند منارو تعمير ڪر جيئن آئون موسیٰ جي

اِلٰٓى اِلٰهِ مُوْسٰى وَاِنِّيْ لَاَظُنُّهٗ مِنَ الْكٰذِبِيْنَ ﴿۳۸﴾ وَ

معبود کي ڏسي سگهان ۽ بيشڪ مون کي يقين آهي ته اهو ڪوڙن مان آهي . ۽

اسْتَكْبَرَ هُوَ وَجُنُوْدُهٗ فِي الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَظَنُّوْٓا

فرعون ۽ سندس لشڪر ناحق زمين ۾ تڪبر ڪيو ۽ ڪين گمان هو ته

اَنَّهُمْ اِلَيْنَا لَا يُرْجَعُوْنَ ﴿۳۹﴾ فَاَخَذْنٰهُ وَجُنُوْدَهٗ فَنَبَذْنٰهُمْ

بيشڪ اهي اسان ڏانهن نه موٽايا ويندا . پوءِ اسان فرعون ۽ سندس لشڪر کي پڪڙيو پوءِ اسان انهن کي

فِي الْيَمِّ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الظّٰلِمِيْنَ ﴿۴۰﴾ وَ

دريا ۾ اڇلايو ، پوءِ ڏسو ته ظالمن جي پڇاڙي ڪهڙي ٿي . ۽

جَعَلْنٰهُمْ اَىِٕمَّةً يَّدْعُوْنَ اِلَى النَّارِ وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ لَا

اسان انهن کي جهنمين جا اڳواڻ بنايو جيڪي انهن کي باهه ڏانهن سڏن ٿا ۽ قيامت جي ڏينهن انهن جي

يُنْصَرُوْنَ ﴿۴۱﴾ وَاَتْبَعْنٰهُمْ فِيْ هٰذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةً وَيَوْمَ

مدد نه ڪئي ويندي . ۽ اسان انهن جي پويان هن دنيا جي حياتي ۾ لعنت موڪلي آهي ، ۽ قيامت

الْقِيٰمَةِ هُمْ مِّنَ الْمَقْبُوْحِيْنَ ﴿۴۲﴾ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوْسَى

جي ڏينهن اهي ٽڙيلن مان هوندا . ۽ بيشڪ اسان موسیٰ کي

الْكِتٰبَ مِنْ بَعْدِ مَآ اَهْلَكْنَا الْقُرُوْنَ الْاُوْلٰى

توريت عطا ڪيو ان کان پوءِ جو اسان پهريان ماڻهو هلاڪ ڪيا (اهو توراة)

بَصَآىِٕرَ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَّرَحْمَةً لَّعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُوْنَ ﴿۴۳﴾

ماڻهن لاءِ حجت ۽ هدايت ۽ رحمت هو (ان لاءِ ته) متان اهي نصيحت حاصل ڪن .

له تفسير روح البيان . كه تفسير روح البيان .

وَمَا كُنتَ بِجَانِبِ الْغَرْبِيِّ إِذْ قَضَيْنَا إِلَىٰ مُوسَى الْأَمْرَ وَمَا

۽ اي رسُول عربي توهان طور سينا تي مغرب جي پاسي نه هئا جنهن وقت اسان موسىٰ سان گفتگو فرمائي ۽ توهان

كُنتَ مِنَ الشَّاهِدِينَ ﴿٤٤﴾ وَلَٰكِنَّا أَنشَأْنَا قُرُونًا فَتَطَاوَلَ

(اُن وقت) حاضر نه هئا . درحقيقت (ان کان پوءِ) اسان گهڻيون اُمتون پيدا ڪيون، پوءِ انهن تي

عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ ۚ وَمَا كُنتَ ثَاوِيًا فِي أَهْلِ مَدْيَنَ تَتْلُو

گهڻو زمانو گذري ويو ؛ ۽ توهان شعيبؑ جي قوم ۾ رهندڙ نه هئا جو اسان انهن تي پنهنجون آيتون

عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا وَلَٰكِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ ﴿٤٥﴾ وَمَا كُنتَ بِجَانِبِ

پڙهيون ٿي ، پر اسان توهان کي پيغمبر ڪري موڪليو (۽ توهان کي انهن جو علم عطا ڪيو سين) ۽ توهان طور سينا جي ڪناري

الطُّورِ إِذْ نَادَيْنَا وَلَٰكِن رَّحْمَةً مِّن رَّبِّكَ لِتُنذِرَ قَوْمًا

تي نه هئا جنهن وقت اسان (موسىٰ کي) سڏ ڪيو پر توهان جي رب جي اها رحمت هئي (جو توهان کي علم عطا ڪيو) ان لاءِ ته توهان اُن قوم کي

مَّا أَتَاهُم مِّن نَّذِيرٍ مِّن قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٤٦﴾ وَلَوْلَا

ڊيڄاريو جن وٽ توهان کان اڳ ڪو پيغمبر نه آيو ته مَن اهي نصيحت حاصل ڪن ، ۽ جيڪڏهن

أَن تُصِيبَهُم مُّصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ فَيَقُولُوا

مڪي وارن تي سندن بد اعمالي سببان ڪو عذاب پهچي ها (ضرور) چون ها ته

رَبَّنَا لَوْلَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ آيَاتِكَ وَنَكُونَ

اي اسان جا رب تو اسان ڏانهن ڇو نه ڪو پيغمبر موڪليو پوءِ اسين تنهنجي آيتن جي تابعداري ڪريون ها ۽ اسين

مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾ فَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِندِنَا قَالُوا لَوْلَا

مؤمنن مان هجون ها . پوءِ جڏهن انهن وٽ اسان جي طرفان رسولِ عربي تشريف فرمايو ته انهن چيو

أُوتِيَ مِثْلَ مَا أُوتِيَ مُوسَىٰ ۚ أَوَلَمْ يَكْفُرُوا بِمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ مِن

ڇو نه هن کي اهڙو نه ڏنو ويو جيڪو موسىٰ کي ڏنو ويو ، ڇا انهن ان کان اڳ موسىٰ جي ڏنل (توراة) جو انڪار نه ڪيو

له ، ٢ه ، ٣ه تفسير النسفي ۽ لغات القرآن. ٤ه تفسير النسفي و تفسير مظهري. ٥ه تفسير مظهري ، و تفسير النسفي.

قَبْلُ ۚ قَالُوْا سِحْرٰنِ تَظَاهَرَا ۫ وَقَالُوْٓا اِنَّا بِكُلٍّ كٰفِرُوْنَ ﴿۴۸﴾

هو؟ انهن چيو ته اهي ٻئي جادو (قرآن ڪريم ۽ توراة) پاڻ ۾ متفق ٿيا آهن، ۽ انهن چيو بيشڪ اسين هنن ٻنهي جا انڪاري آهيون.

قُلْ فَاْتُوْا بِكِتٰبٍ مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ هُوَ اَهْدٰى مِنْهُمَآ اَتَّبِعْهُ

رسول ڪريم! توهان انهن کي چئو ته توهان الله تعالىٰ وٽان ڪو اهڙو ڪتاب آڻيو جيڪو قرآن ڪريم ۽ توراة کان وڌيڪ هدايت ڏيندڙ هجي ته آئون انهيءَ جي تابعداري

اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿۴۹﴾ فَاِنْ لَّمْ يَسْتَجِيْبُوْا لَكَ فَاعْلَمْ اَنَّمَا

ڪريان جيڪڏهن توهان سچا آهيو. پوءِ اهي جيڪڏهن توهان جو چوڻ پورو ڪري نه سگهن ته پوءِ توهان سمجهو ته اهي

يَتَّبِعُوْنَ اَهْوَآءَهُمْ ۭ وَمَنْ اَضَلُّ مِمَّنِ اتَّبَعَ هَوٰىهُ بِغَيْرِ

پنهنجي سڌن جي تابعداري ڪن ٿا. ۽ ان شخص کان وڌيڪ ٻيو ڪير گمراهه آهي جيڪو الله تعالىٰ جي هدايت کان سواءِ

هُدًى مِّنَ اللّٰهِ ۭ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظّٰلِمِيْنَ ﴿۵۰﴾

پنهنجي سڌ جي تابعداري ڪري ٿو، بيشڪ الله تعالىٰ ظالمن جي قوم کي هدايت نه ٿو ڏي.

وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُوْنَ ﴿۵۱﴾ اَلَّذِيْنَ

۽ بيشڪ اسان قرآن ڪريم کي مسلسل نازل ڪيو ته من اهي نصيحت حاصل ڪن. اهي ماڻهو جن کي اسان

اٰتَيْنٰهُمُ الْكِتٰبَ مِنْ قَبْلِهٖ هُمْ بِهٖ يُؤْمِنُوْنَ ﴿۵۲﴾ وَاِذَا يُتْلٰى عَلَيْهِمْ

قرآن ڪريم کان اڳ ۾ ڪتاب عطا ڪيو، اهي ان تي ايمان رکن ٿا. ۽ جڏهن انهن جي سامهون قرآن ڪريم پڙهيو وڃي ٿو

قَالُوْٓا اٰمَنَّا بِهٖٓ اِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَّبِّنَآ اِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلِهٖ

اهي چون ٿا اسان ان تي ايمان آندو بيشڪ اهو اسان جي رب جي طرفان حق آهي، بيشڪ اسين ان کان پهرئين

مُسْلِمِيْنَ ﴿۵۳﴾ اُولٰۗىِٕكَ يُؤْتَوْنَ اَجْرَهُمْ مَّرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوْا

تسليم ڪندڙ هئاسين. انهن کي سندن ٻيڻو ثواب عطا ڪيو ويندو، انهيءَ ڪري جو انهن صبر ڪيو

وَيَدْرَءُوْنَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ وَمِمَّا رَزَقْنٰهُمْ يُنْفِقُوْنَ ﴿۵۴﴾

۽ انهن برائي کي ڀلائي سان دفع ڪيو ۽ جيڪي ڪجهه اسان انهن کي ڏنو ان مان خرچ ڪن ٿا.

له تفسير الهدىٰ و تفسير جلالين. ٢ه تفسير مظهري و تفسير ثنائي و تفسير جامع البيان. (منزل ۵) ٣ه تفسير جلالين.

وَ اِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ اَعْرَضُوْا عَنْهُ وَ قَالُوْا لَنَاۤ اَعْمَالُنَا وَ لَكُمْ

۽ اهي جڏهن بيهوده ڳالهيون ٻڌن ٿا ته اُن کان مُنهن ڦيرائن ٿا ۽ اهي چون ٿا ته اسان لاءِ اسانجا عمل آهن ۽ توهان لاءِ

اَعْمَالُكُمْ سَلٰمٌ عَلَيْكُمْ لَا نَبْتَغِي الْجٰهِلِيْنَ ﴿٥٥﴾ اِنَّكَ لَا تَهْدِيْ

توهان جا عمل آهن، اسانجي طرفان توهانکي امن آهي، اسين جاهلن سان دوستي ڪرڻ نٿا چاهيون. بيشڪ توهان (پنهنجي طرفان)

مَنْ اَحْبَبْتَ وَ لٰكِنَّ اللّٰهَ يَهْدِيْ مَنْ يَّشَآءُ ۚ وَ هُوَ اَعْلَمُ

پنهنجي پسند ڪيل کي هدايت ڏئي نٿا سگهو، پر الله تعالىٰ جنهن کي چاهي هدايت ڏئي ٿو، ۽ اهو هدايت وارن کي

بِالْمُهْتَدِيْنَ ﴿٥٦﴾ وَ قَالُوْۤا اِنْ نَّتَّبِعِ الْهُدٰى مَعَكَ نُتَخَطَّفْ

وڌيڪ ڄاڻندڙ آهي. ۽ (مڪي وارن) چيو ته جيڪڏهن اسين توهان سان گڏ هدايت جي هلياسين، (ته اسان کي انديشو آهي)

مِنْ اَرْضِنَا ؕ اَوَ لَمْ نُمَكِّنْ لَّهُمْ حَرَمًا اٰمِنًا يُّجْبٰۤى اِلَيْهِ ثَمَرٰتُ

ته عرب وارا اسان کي مڪي مان ٻاهر ڪڍي ڇڏيندا. ڇا انهن کي امن واري حرم جي جڳهه ۾ ڪونه رهايو جتي هر قسم جا ميوا ڇڪجي اچن ٿا

كُلِّ شَيْءٍ رِّزْقًا مِّنْ لَّدُنَّا وَ لٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿٥٧﴾ وَ كَمْ

جيڪي اسان جي طرفان کاڌ لاءِ کين ملن ٿا، پر انهن مان اڪثر نٿا ڄاڻن. ۽ اسان

اَهْلَكْنَا مِنْ قَرْيَةٍۭ بَطِرَتْ مَعِيْشَتَهَا ۚ فَتِلْكَ مَسٰكِنُهُمْ لَمْ

ڪيترائي ڳوٺ هلاڪ ڪيا جيڪي پنهنجي عيش جي زندگاني ۾ تڪبر ڪندا هئا، پوءِ اهي سندن گهر هئا جو انهن کان

تُسْكَنْ مِّنْۢ بَعْدِهِمْ اِلَّا قَلِيْلًا ؕ وَ كُنَّا نَحْنُ الْوٰرِثِيْنَ ﴿٥٨﴾ وَ مَا

پوءِ انهن ۾ ڪو نه ٽڪيو مگر تمام ٿورا (ماڻهو)، ۽ اسين ئي وارث آهيون. ۽ توهان جو رب

كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرٰى حَتّٰى يَبْعَثَ فِيْۤ اُمِّهَا رَسُوْلًا يَّتْلُوْا

ڳوٺن کي هلاڪ ڪندڙ ناهي ايستائين جو اُن (مڪه مڪرمه) ۾ رسول عربي کي موڪلي جيڪو انهن تي

عَلَيْهِمْ اٰيٰتِنَا ۚ وَ مَا كُنَّا مُهْلِكِي الْقُرٰۤى اِلَّا وَ اَهْلُهَا ظٰلِمُوْنَ ﴿٥٩﴾

اسان جون آيتون پڙهي ٿو، ۽ اسين ڳوٺن کي هلاڪ ڪندڙ ناهيون، مگر جڏهن ان ۾ رهندڙ ظالم هجن.

له تفسير النسفي. ته، ڻه ۽ ڏه تفسير مظهري. شه تفسير ابن عباس. نه تفسير النسفي.

وَمَآ اُوْتِيْتُمْ مِّنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَزِيْنَتُهَا ۚ وَمَا

۽ توهان کي جيڪا شيءِ عطا ڪئي وئي آهي سا (هن) دنيا جي حياتيءَ جو سامان ۽ زينت آهن، ۽ جيڪو

عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ وَّاَبْقٰى ۗ اَفَلَا تَعْقِلُوْنَ ﴿٦٠﴾ اَفَمَنْ وَّعَدْنٰهُ

الله تعاليٰ وٽ آهي اهو بهتر ۽ زياده بقا وارو آهي، ڇا پوءِ توهان نٿا سمجهو؟ ڇا پوءِ اهو (مومن) جنهن سان اسان بهشت جو

وَعْدًا حَسَنًا فَهُوَ لَاقِيْهِ كَمَنْ مَّتَّعْنٰهُ مَتَاعَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا

چڱو وعدو ڪيو پوءِ اهو کيس ضرور ملندو، ان (مومن) جو مثال ان ڪافر جهڙو آهي جنهن کي دنيا جي سامان سان نفعو ڏنو سين

ثُمَّ هُوَ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ مِنَ الْمُحْضَرِيْنَ ﴿٦١﴾ وَيَوْمَ يُنَادِيْهِمْ فَيَقُوْلُ

ان کان پوءِ اهو قيامت جي ڏينهن (حساب لاءِ) حاضر ڪيلن مان هوندو. قيامت جي ڏينهن الله تعاليٰ انهن کي پڪاريندو ۽ فرمائيندو

اَيْنَ شُرَكَآءِيَ الَّذِيْنَ كُنْتُمْ تَزْعُمُوْنَ ﴿٦٢﴾ قَالَ الَّذِيْنَ حَقَّ عَلَيْهِمُ

منهنجا اهي شريڪ ڪٿي آهن جن لاءِ توهان کي گمان هو ته اهي منهنجا شريڪ آهن، اهي ماڻهو چوندا جن تي عذاب الاهي

الْقَوْلُ رَبَّنَا هٰٓؤُلَآءِ الَّذِيْنَ اَغْوَيْنَا ۚ اَغْوَيْنٰهُمْ كَمَا غَوَيْنَا ۚ تَبَرَّاْنَآ

ثابت ٿي چڪو هوندو ته اي اسان جا رب! هي اهي آهن جن کي اسان گمراهه ڪيو، اسان به انهن کي گمراهه ڪيو جيئن اسين پاڻ گمراهه ٿياسين، انهن

اِلَيْكَ ۖ مَا كَانُوْٓا اِيَّانَا يَعْبُدُوْنَ ﴿٦٣﴾ وَقِيْلَ ادْعُوْا شُرَكَآءَكُمْ

کان بيزاري تو اڳيان ظاهر ڪريون ٿا، اهي اسان جي عبادت نه ڪندا هئا. انهن کي چيو ويندو ته توهان پنهنجي شريڪن کي سڏيو

فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيْبُوْا لَهُمْ وَرَاَوُا الْعَذَابَ ۚ لَوْ اَنَّهُمْ

پوءِ اهي انهن کي سڏيندا، پوءِ اهي کين جواب نه ڏيندا ۽ اهي (سخت) عذاب ڏسندا، ڪاش اهي

كَانُوْا يَهْتَدُوْنَ ﴿٦٤﴾ وَيَوْمَ يُنَادِيْهِمْ فَيَقُوْلُ مَاذَآ اَجَبْتُمُ

هدايت وارا ٿين ها، ۽ الله تعاليٰ قيامت جي ڏينهن انهن کي سڏيندو، پوءِ فرمائيندو ته توهان رسولن کي ڪهڙو

الْمُرْسَلِيْنَ ﴿٦٥﴾ فَعَمِيَتْ عَلَيْهِمُ الْاَنْۢبَآءُ يَوْمَىِٕذٍ فَهُمْ لَا

جواب ڏنو. پوءِ قيامت جي ڏينهن اهي ڪو دليل پيش ڪري نه سگهندا ۽ نه ئي

له تفسير مظهري. ٢ه تفسير جامع البيان. ٣ه تفسير جلالين. ٤ه تفسير ڪمالين، تفسير نسفي.

يَتَسَآءَلُوْنَ ﴿٦٦﴾ فَاَمَّا مَنْ تَابَ وَاٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَعَسٰى

اهي پاڻ ۾ هڪ ٻئي کان به پڇي سگهندا. پر ٻيو ۽ جيڪو ماڻهو توبه تائب ٿيو ۽ ايمان آندائين ۽ نيڪ عمل ڪيائين، پوءِ اهو جلدي

اَنْ يَّكُوْنَ مِنَ الْمُفْلِحِيْنَ ﴿٦٧﴾ وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ وَيَخْتَارُ ۭ مَا

نجات[1] وارن مان هوندو . ۽ توهانجو رب جنهن کي چاهي پيدا ڪري ۽ جنهن کي چاهي پسند ڪري ٿو،

كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ ۭ سُبْحٰنَ اللّٰهِ وَتَعٰلٰى عَمَّا يُشْرِكُوْنَ ﴿٦٨﴾ وَرَبُّكَ يَعْلَمُ

انهن کي ڪو اختيار ناهي، الله تعاليٰ انهن جي شرڪ کان بلند ۽ پاڪ آهي . ۽ توهان جو رب اهو سڀ ڪجهه

مَا تُكِنُّ صُدُوْرُهُمْ وَمَا يُعْلِنُوْنَ ﴿٦٩﴾ وَهُوَ اللّٰهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۭ

ڄاڻي ٿو جيڪو اهي پنهنجي سينن ۾ لڪائين ٿا ۽ جيڪو ظاهر ڪن ٿا . ۽ اهو ئي الله آهي ناهي ڪو معبود مگر اهو،

لَهُ الْحَمْدُ فِي الْاُوْلٰى وَالْاٰخِرَةِ ۡ وَلَهُ الْحُكْمُ وَاِلَيْهِ تُرْجَعُوْنَ ﴿٧٠﴾

دنيا ۽ آخرت ۾ ان جي تعريف آهي، ۽ ان جو حڪم آهي ۽ توهان ان ڏانهن موٽايا ويندا.

قُلْ اَرَءَيْتُمْ اِنْ جَعَلَ اللّٰهُ عَلَيْكُمُ الَّيْلَ سَرْمَدًا اِلٰى يَوْمِ

رسول عربي توهان انهن کي فرمايو توهان مون کي اها خبر ڏيو ته جيڪڏهن توهان لاءِ الله تعاليٰ قيامت جي ڏينهن تائين هميشه هميشه

الْقِيٰمَةِ مَنْ اِلٰهٌ غَيْرُ اللّٰهِ يَاْتِيْكُمْ بِضِيَآءٍ ۭ اَفَلَا تَسْمَعُوْنَ ﴿٧١﴾

رات پيدا ڪري، ته الله تعاليٰ کان سواءِ ڪو معبود آهي جيڪو توهان لاءِ روشني آڻي، ڇا پوءِ توهان نه ٿا ٻڌو .

قُلْ اَرَءَيْتُمْ اِنْ جَعَلَ اللّٰهُ عَلَيْكُمُ النَّهَارَ سَرْمَدًا اِلٰى يَوْمِ

رسول عربي توهان انهن کي فرمايو توهان مون کي اها خبر ڏيو ته جيڪڏهن توهان لاءِ الله تعاليٰ قيامت جي ڏينهن تائين هميشه هميشه

الْقِيٰمَةِ مَنْ اِلٰهٌ غَيْرُ اللّٰهِ يَاْتِيْكُمْ بِلَيْلٍ تَسْكُنُوْنَ فِيْهِ ۭ اَفَلَا

ڏينهن پيدا ڪري، ته الله تعاليٰ کان سواءِ ڪو معبود آهي جيڪو توهان لاءِ رات آڻي جنهن ۾ توهان آرام ڪريو، ڇا پوءِ

تُبْصِرُوْنَ ﴿٧٢﴾ وَمِنْ رَّحْمَتِهٖ جَعَلَ لَكُمُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ لِتَسْكُنُوْا

توهان نه ٿا ڏسو . ۽ اها الله تعاليٰ جي رحمت آهي، جو توهان لاءِ رات ۽ ڏينهن پيدا ڪيائين ان لاءِ ته ان ۾ توهان

[1] تفسير جلالين .

فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا مِن فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾ وَيَوْمَ

آرام ڪريو ۽ الله تعالىٰ جي فضل سان ڏينهن جو توهان روزگار طلب ڪريو ته من توهان شڪرگذار ٿيو. ۽ اُن ڏينهن

يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَاءِيَ الَّذِينَ كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٧٤﴾

اُهو انهن کي سڏيندو پوءِ فرمائيندو ته منهنجا اُهي شريڪ ڪٿي آهن، جن لاءِ توهان جو گمان هو ته اهي منهنجا شريڪ آهن.

وَنَزَعْنَا مِن كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا فَقُلْنَا هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ

۽ هر گروه مان اسين هڪ گواهه ڪڍنداسين، پوءِ اسين چونداسين ته توهان پنهنجا دليل آڻيو

فَعَلِمُوا أَنَّ الْحَقَّ لِلَّهِ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٧٥﴾

پوءِ اهي ڄاڻندا ته بيشڪ الله جو فرمان سچو آهي ۽ انهن کان اهو سڀ ضايع ٿي ويندو جيڪو پاڻ هٿرادو ٺاهيندا هئا.

ع ١٥

إِنَّ قَارُونَ كَانَ مِن قَوْمِ مُوسَىٰ فَبَغَىٰ عَلَيْهِمْ ۖ وَآتَيْنَاهُ مِنَ

بيشڪ قارون، موسیٰ جي قوم مان هو، پوءِ ان پنهنجي قوم تي وڏائي جو اظهار ڪيو ۽ اسان اُن کي ايترا ته

الْكُنُوزِ مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوءُ بِالْعُصْبَةِ أُولِي الْقُوَّةِ إِذْ

خزانا ڏنا جو ان جون چابيون هڪ طاقتور جماعت کي به هلندي هيون، جڏهن قارون کي

قَالَ لَهُ قَوْمُهُ لَا تَفْرَحْ ۖ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ ﴿٧٦﴾

سندس قوم چيو ته تون (پنهنجي دنيا تي) خوش نه ٿي، بيشڪ الله تعالىٰ (اهڙن) خوشي ڪندڙن کي پسند نٿو ڪري.

وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ ۖ وَلَا تَنسَ نَصِيبَكَ

۽ توکي جيڪا ملڪيت الله تعالىٰ ڏني آهي اُن جي عيوض آخرت جو گهر طلب ڪر ۽ تون دنيا ۾ نيڪ عمل ڪرڻ

مِنَ الدُّنْيَا ۖ وَأَحْسِن كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ ۖ وَلَا

نه ڇڏ ۽ تون (الله جي مخلوق سان) احسان ڪر جيئن الله تعالىٰ توتي احسان ڪيو آهي ۽ تون

تَبْغِ الْفَسَادَ فِي الْأَرْضِ ۖ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ ﴿٧٧﴾

زمين ۾ فساد طلب نه ڪر، بيشڪ الله تعالىٰ فسادين سان محبت نه ٿو ڪري.

[1] تفسير روح البيان. [2] تفسير مظهري. [3] تفسير جامع البيان. [4] تفسير جلالين.

قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ عِندِي ۚ أَوَلَمْ يَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ قَدْ أَهْلَكَ

قارون چيو ته خزانو مون کي منهنجي پنهنجي علم سان مليو آهي، ڇا کيس هي معلوم نه هو ته بيشڪ الله تعاليٰ ان کان

مِن قَبْلِهِ مِنَ الْقُرُونِ مَنْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَأَكْثَرُ جَمْعًا ۚ

اڳ ۾ ڪيترين قومن کي هلاڪ ڪيو، جيڪي قوت ۽ جماعت ۾ ان کان وڌيڪ هيون،

وَلَا يُسْأَلُ عَن ذُنُوبِهِمُ الْمُجْرِمُونَ ﴿٧٨﴾ فَخَرَجَ عَلَىٰ قَوْمِهِ فِي زِينَتِهِ ۖ

۽ گنهگارن کان سندن گناهن بابت پڇيو ويندو (ڇو ته الله تعاليٰ کي سڀ معلوم آهي). پوءِ قارون (شان شوڪت سان) پنهنجي قوم جي آڏو سينگاريل تياري ۾ آيو،

قَالَ الَّذِينَ يُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا يَا لَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ

جن ماڻهن دنيا جي حياتي طلب ڪئي ٿي، انهن چيو ڪاش اسان کي اوتري ملڪيت ملي ها جيڪا

قَارُونُ إِنَّهُ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ﴿٧٩﴾ وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ

قارون کي ملي آهي، بيشڪ اهو وڏي نصيب وارو آهي. ۽ جيڪي ماڻهو صاحب علم هئا انهن انهن کي چيو

وَيْلَكُمْ ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ لِّمَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ۚ وَلَا يُلَقَّاهَا

توهان ويل ۾ پئو، الله تعاليٰ جو ثواب انهن ماڻهن لاءِ بهتر آهي جنهن ايمان آندو ۽ عمل صالح ڪيا، ۽ اهو فقط

إِلَّا الصَّابِرُونَ ﴿٨٠﴾ فَخَسَفْنَا بِهِ وَبِدَارِهِ الْأَرْضَ فَمَا كَانَ

صبر ڪندڙن کي ملي ٿو. پوءِ اسان قارون ۽ سندس دولت کي زمين ۾ گهرائي ڇڏيو، پوءِ اُن لاءِ

لَهُ مِن فِئَةٍ يَنصُرُونَهُ مِن دُونِ اللَّهِ وَمَا كَانَ مِنَ

اهڙي ڪا به جماعت نه هئي جيڪا الله تعاليٰ کان سواءِ سندس مدد ڪري سگهي، ۽ نه وري اهو پاڻ، پاڻ کي

الْمُنتَصِرِينَ ﴿٨١﴾ وَأَصْبَحَ الَّذِينَ تَمَنَّوْا مَكَانَهُ بِالْأَمْسِ يَقُولُونَ

(عذاب الاهي کان) بچائي سگهيو. ۽ ڪالهه جن ماڻهن قارون جي دولت جهڙي گهُر ڪئي هئي اهي اڄ چوڻ لڳا (اسان کي)

وَيْكَأَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ ۖ

عجب آهي، الله تعاليٰ پنهنجي ٻانهن مان جنهن لاءِ چاهي رزق گهڻو ڪري ٿو ۽ گهٽ ڪري ٿو.

ل تفسير مظهري. ل تفسير جلالين.

لَوْلَآ اَنْ مَّنَّ اللّٰهُ عَلَيْنَا لَخَسَفَ بِنَا ؕ وَيْكَاَنَّهٗ لَا يُفْلِحُ

جيڪڏهن اسان کي دولت ملي ها ته اسان کي به ڳهرائي ها، عجب آهي بيشڪ ڪافرن کي

الْكٰفِرُوْنَ ﴿٨٢﴾ تِلْكَ الدَّارُ الْاٰخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِيْنَ لَا

نجات نه ٿي ملي. اهو بهشت (جنهن جي توهان خبر ٻڌي آهي) اهو انهن ماڻهن لاءِ بنايو آهي جيڪي

يُرِيْدُوْنَ عُلُوًّا فِي الْاَرْضِ وَلَا فَسَادًا ؕ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِيْنَ ﴿٨٣﴾

زمين ۾ تڪبر ۽ فساد جو ارادو نه ٿا ڪن، ۽ پرهيزگارن لاءِ ٺهٺي پڇاڙي (جنت) آهي.

مَنْ جَآءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهٗ خَيْرٌ مِّنْهَا ۚ وَمَنْ جَآءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا

جيڪو ماڻهو (قيامت جي ڏينهن) نيڪي آڻيندو ان لاءِ ان کان وڌيڪ زياده ثواب هوندو، ۽ جيڪو ماڻهو برائي آڻيندو، پوءِ

يُجْزَى الَّذِيْنَ عَمِلُوا السَّيِّاٰتِ اِلَّا مَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿٨٤﴾

گنهگارن کي سندن ڪيل گناهن کان زياده سزا نه ڏني ويندي.

اِنَّ الَّذِيْ فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْاٰنَ لَرَآدُّكَ اِلٰى مَعَادٍ ؕ قُلْ

بيشڪ جنهن توهان تي قرآن ڪريم نازل فرمايو آهي اهو ئي توهان کي توهان جي اصل وطن (مڪه مڪرمه) ۾ موٽائيندو. توهان فرمايو

رَّبِّيْٓ اَعْلَمُ مَنْ جَآءَ بِالْهُدٰى وَمَنْ هُوَ فِيْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ﴿٨٥﴾

منهنجو رب ان ماڻهوءَ کي وڌيڪ ڄاڻي ٿو جيڪو هدايت سان آيو ٿو ۽ جيڪو ماڻهو صاف گمراهيءَ ۾ آهي.

وَمَا كُنْتَ تَرْجُوْٓا اَنْ يُّلْقٰٓى اِلَيْكَ الْكِتٰبُ اِلَّا رَحْمَةً

۽ توهان کي اها اميد نه هئي ته توهان ڏانهن قرآن ڪريم وحي ڪيو ويندو پر اها توهان جي رب

مِّنْ رَّبِّكَ فَلَا تَكُوْنَنَّ ظَهِيْرًا لِّلْكٰفِرِيْنَ ﴿٨٦﴾ وَلَا يَصُدُّنَّكَ

جي طرفان عظيم رحمت آهي پوءِ توهان (اي پيغمبرؐ) هرگز ڪافرن جا مددگار نه ٿيو. ۽ اهي توهان کي هرگز الله جي

عَنْ اٰيٰتِ اللّٰهِ بَعْدَ اِذْ اُنْزِلَتْ اِلَيْكَ وَادْعُ اِلٰى رَبِّكَ وَلَا

آيتن کان نه روڪين، ان کان پوءِ جو اهي توهان ڏانهن وحي ڪيون ويون آهن (ڪي) ۽ پنهنجي رب ڏانهن پڪاريو ۽

ع ٨ ٧

[illegible] (منزل ۵) [illegible]

تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٨٧﴾ وَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ

توهان مُشرڪن جا مددگار نہ ٿيو. ۽ الله تعالیٰ سان گڏ ٻئي معبود جي عبادت نہ ڪريو،

لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ ۚ لَهُ

ناهي ڪو معبود مگر اهو، اُن جي ذات اقدس کان سواءِ هر شيءِ فاني آهي، (مخلوق تي)

الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٨﴾

اُن جو حڪم هلي ٿو، ۽ توهان کي اُن ڏانهن موٽايو ويندو.

سُورَةُ الْعَنْكَبُوتِ مَكِّيَّةٌ (٨٥) (٢٩) آياتها ٦٩ ركوعاتها ٧

سورة عنڪبوت مڪہ مڪرمہ ۾ نازل ٿي آهي، اُن ۾ ٦٩ آيتون ۽ ٧ رڪوع آهن.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الله تعالیٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ۽ باجهارو (آهي).

الم ﴿١﴾ أَحَسِبَ النَّاسُ أَنْ يُتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا

الٓمّٓ (ڇا ڪيئي) ماڻهو ايئن ڀانئين ٿا تہ فقط ايئن چوڻ تي ڇڏيو ويندو تہ اسان ايمان آندو ۽ انهن کي

يُفْتَنُونَ ﴿٢﴾ وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ ۖ فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ

آزمايو نہ ويندو. ۽ بيشڪ انهن کان اڳين ماڻهن جي انهن کان وڌيڪ آزمائش ڪئي پوءِ الله تعالیٰ ڏسڻ ٿو تہ

صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ ﴿٣﴾ أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ

ڪهڙا (ماڻهو) سچا آهن ۽ ڪهڙا ڪوڙا آهن. ڇا بُرا عمل ڪندڙ ايئن سمجهن ٿا تہ

السَّيِّئَاتِ أَنْ يَسْبِقُونَا ۚ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٤﴾ مَنْ كَانَ يَرْجُو

اهي اسان جي گرفت کان ڀڄي سگهندا، اهو سندن خراب فيصلو آهي. جيڪو ماڻهو الله تعالیٰ سان

لِقَاءَ اللَّهِ فَإِنَّ أَجَلَ اللَّهِ لَآتٍ ۚ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٥﴾

ملڻ جي اُميد رکي ٿو تہ بيشڪ الله تعالیٰ جو مقرر وقت ضرور ايندڙ آهي، ۽ اهو ئي ٻڌندڙ ڄاڻندڙ آهي.

ل تفسير جلالين.

وَمَنْ جَاهَدَ فَإِنَّمَا يُجَاهِدُ لِنَفْسِهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ عَنِ

۽ جيڪو ماڻهو جهاد ڪري ٿو سو پنهنجي لاءِ جهاد ڪري ٿو، بيشڪ الله تعالى جهانن وارن کان يقيناً

الْعَالَمِينَ ﴿٦﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُكَفِّرَنَّ

بي نياز آهي. ۽ جن ماڻهن ايمان آندو ۽ نيڪ عمل ڪيا، اسين ضرور انهن تان

عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَحْسَنَ الَّذِي كَانُوا

سندن ڪيل گناهه ميٽي ڇڏينداسين ۽ اسين ضرور انهن کي سندن عملن کان وڌيڪ سهڻي جزا

يَعْمَلُونَ ﴿٧﴾ وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا ۖ وَإِنْ

ڏينداسين. ۽ اسان انسان کي حڪم ڪيو ته پنهنجي ماءُ پيءُ سان نيڪي ڪري، ۽ جيڪڏهن اهي

جَاهَدَاكَ لِتُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا ۚ

توکي زوري مجبور ڪرين ته تون الله سان شرڪ ڪر جنهن لاءِ تووٽ ڪو علم ناهي پوءِ تون انهن جي تابعداري نه ڪر،

إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا

موٽي ڏانهن توهان جو موٽڻ آهي پوءِ آءٌ توهان کي توهانجي عمل بابت خبر ڏيندس. ۽ جن ماڻهن ايمان آندو

وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُدْخِلَنَّهُمْ فِي الصَّالِحِينَ ﴿٩﴾ وَمِنَ

۽ نيڪ عمل ڪيا، اسين يقيناً انهن کي صالحن ۾ داخل ڪنداسين. ۽ ڪي ماڻهو (منافق)

النَّاسِ مَنْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ فَإِذَا أُوذِيَ فِي اللَّهِ جَعَلَ

اهي آهن جيڪي چون ٿا اسان الله تي ايمان آندو، پوءِ جنهن وقت کين الله جي راهه ۾ ايذاءُ ڏنو وڃي ٿو ته اهي

فِتْنَةَ النَّاسِ كَعَذَابِ اللَّهِ ۖ وَلَئِنْ جَاءَ نَصْرٌ مِنْ رَبِّكَ

ماڻهن جي فتني کي الله جي عذاب وانگر ڀانئين ٿا، ۽ جيڪڏهن توهان وٽ توهانجي رب طرفان ڪا مدد پهچي ٿي ته

لَيَقُولُنَّ إِنَّا كُنَّا مَعَكُمْ ۚ أَوَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِمَا فِي صُدُورِ

اهي ضرور چوندا، بيشڪ اسين توهان سان گڏ آهيون، ڇا الله تعالى جهان وارن جي دلين کان

ڪالهين کان

ڪ تفسير مظهري و تفسير النسفي ڪ تفسير جلالين.

الْعٰلَمِيْنَ ﴿١٠﴾ وَلَيَعْلَمَنَّ اللّٰهُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَلَيَعْلَمَنَّ الْمُنٰفِقِيْنَ ﴿١١﴾

چڱي طرح واقف ناهي؟ ۽ الله تعالىٰ مؤمنن ۽ منافقن کي ضرور ظاهر فرمائيندو.

وَقَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّبِعُوْا سَبِيْلَنَا

۽ مؤمنن کي ڪافرن چيو ته توهان اسان جي رستي تي هلو

وَلْنَحْمِلْ خَطٰيٰكُمْ ؕ وَمَا هُمْ بِحٰمِلِيْنَ مِنْ خَطٰيٰهُمْ مِّنْ شَيْءٍ ؕ

۽ اسين توهان جا گناهه کڻندا سين، ۽ اهي ڪافر مؤمنن جي گناهن مان ڪنهن شيءِ جو بار نه کڻندا،

اِنَّهُمْ لَكٰذِبُوْنَ ﴿١٢﴾ وَلَيَحْمِلُنَّ اَثْقَالَهُمْ وَاَثْقَالًا مَّعَ

بيشڪ اهي يقيناً ڪوڙا آهن. ۽ اهي ضرور پنهنجي تابعدارن جا بار پنهنجي بارن سان گڏ

اَثْقَالِهِمْ ؗ وَلَيُسْـَٔلُنَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عَمَّا كَانُوْا يَفْتَرُوْنَ ﴿١٣﴾ ع

کڻندا، ۽ ضرور قيامت جي ڏينهن انهن کان انهن ڪوڙن بابت پڇيو ويندو جيڪي پاڻ ناهيندا هئا.

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوْحًا اِلٰى قَوْمِهٖ فَلَبِثَ فِيْهِمْ اَلْفَ سَنَةٍ

۽ بيشڪ اسان نوح کي سندس قوم ڏانهن پيغمبر ڪري موڪليو پوءِ پاڻ انهن ۾ ساڍا نو سؤ سال

اِلَّا خَمْسِيْنَ عَامًا ؕ فَاَخَذَهُمُ الطُّوْفَانُ وَهُمْ ظٰلِمُوْنَ ﴿١٤﴾

(هدايت[1] ۾ مشغول) رهيا، پوءِ انهن تي طوفان اچي ڪڙڪيو ۽ اهي ظالم هئا.

فَاَنْجَيْنٰهُ وَاَصْحٰبَ السَّفِيْنَةِ وَجَعَلْنٰهَاۤ اٰيَةً لِّلْعٰلَمِيْنَ ﴿١٥﴾

پوءِ نوح ۽ ٻيڙي ۾ سوار (سندس تابعدارن کي) اسان نجات ڏني ۽ اسان ان کي جهان وارن لاءِ نشاني بنائي.

وَاِبْرٰهِيْمَ اِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ اعْبُدُوا اللّٰهَ وَاتَّقُوْهُ ؕ ذٰلِكُمْ

۽ توهان ياد ڪريو جنهن وقت ابراهيم پنهنجي قوم کي فرمايو ته توهان الله جي عبادت ڪريو ۽ ان کان ڊڄو اهو

خَيْرٌ لَّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ﴿١٦﴾ اِنَّمَا تَعْبُدُوْنَ مِنْ

توهان لاءِ بهتر آهي جيڪڏهن توهان ڄاڻو ٿا. توهان الله تعالىٰ کان سواءِ

له تفسير مظهري، كه تفسير تنوير المقباس.

دُوْنِ اللّٰهِ اَوْثَانًا وَّتَخْلُقُوْنَ اِفْكًا ؕ اِنَّ الَّذِيْنَ

بُتن جي پوڄا ڪريو ٿا ۽ توهان هٿرادو ڪوڙ ٺاهيو ٿا، بيشڪ جيڪي ماڻهو

تَعْبُدُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ لَا يَمْلِكُوْنَ لَكُمْ رِزْقًا فَابْتَغُوْا

الله تعالیٰ کان سواءِ بُتن جي عبادت ڪن ٿا اهي توهان کي رزق ڏيڻ نٿا سگهن، پوءِ توهان

عِنْدَ اللّٰهِ الرِّزْقَ وَاعْبُدُوْهُ وَاشْكُرُوْا لَهٗ ؕ اِلَيْهِ

الله تعالیٰ کان رزق طلب ڪريو ۽ ان جي عبادت ڪريو ۽ ان جو شڪرانو مڃيو، ۽ توهان کي ان

تُرْجَعُوْنَ ﴿۱۷﴾ وَاِنْ تُكَذِّبُوْا فَقَدْ كَذَّبَ اُمَمٌ مِّنْ

ڏانهن موٽايو ويندو. ۽ جيڪڏهن توهان مون کي ڪوڙو سمجهو ٿا پوءِ بيشڪ توهان کان اڳين اُمتن به

قَبْلِكُمْ ؕ وَمَا عَلَى الرَّسُوْلِ اِلَّا الْبَلٰغُ الْمُبِيْنُ ﴿۱۸﴾

(پنهنجي پيغمبرن کي) ڪوڙو سمجهيو، ۽ رسول تي ته فقط صاف تبليغ ڪرڻ آهي.

اَوَلَمْ يَرَوْا كَيْفَ يُبْدِئُ اللّٰهُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيْدُهٗ ؕ

ڇا انهن ڏٺو نه ته ڪهڙي طرح الله تعالیٰ مخلوق کي پيدا ڪيو اُن کان پوءِ اُن کي موٽائيندو،

اِنَّ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيْرٌ ﴿۱۹﴾ قُلْ سِيْرُوْا فِى الْاَرْضِ

بيشڪ ائين ڪرڻ الله تعالیٰ لاءِ آسان آهي. رسولِ عربي توهان فرمايو ته توهان زمين ۾ سير ڪريو

فَانْظُرُوْا كَيْفَ بَدَاَ الْخَلْقَ ثُمَّ اللّٰهُ يُنْشِئُ

پوءِ توهان ڏسو ته الله تعالیٰ ڪيئن مخلوق کي پيدا ڪيو؟ اُن کان پوءِ ٻئي دفعي به (ائين ئي) پاڻ

النَّشْاَةَ الْاٰخِرَةَ ؕ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ﴿۲۰﴾ۚ

پيدا ڪندو، بيشڪ الله تعالیٰ هر شيءِ تي قادر آهي.

يُعَذِّبُ مَنْ يَّشَآءُ وَيَرْحَمُ مَنْ يَّشَآءُ ۚ وَاِلَيْهِ تُقْلَبُوْنَ ﴿۲۱﴾

جنهن کي چاهي اُن کي عذاب ڪري ۽ جنهن کي چاهي اُن تي رحم ڪري، ۽ توهان کي ان ڏانهن موٽڻو آهي.

وَمَآ اَنۡتُمۡ بِمُعۡجِزِيۡنَ فِى الۡاَرۡضِ وَلَا فِى السَّمَآءِ وَمَا لَكُمۡ

۽ توهان (ان کي) زمين ۽ آسمان ۾ عاجز ڪندڙ ناهيو ۽ توهان لاءِ

مِّنۡ دُوۡنِ اللّٰهِ مِنۡ وَّلِىٍّ وَّلَا نَصِيۡرٍ ﴿۲۲﴾ وَالَّذِيۡنَ كَفَرُوۡا

الله تعالىٰ کان سواءِ ڪو به مددگار ناهي. ۽ جن ماڻهن الله تعالىٰ جي

بِاٰيٰتِ اللّٰهِ وَلِقَآئِهٖۤ اُولٰٓئِكَ يَئِسُوۡا مِنۡ رَّحۡمَتِىۡ وَاُولٰٓئِكَ

آيتن جو ۽ ان جي ملاقات جو ڪفر ڪيو، اهي منهنجي رحمت مان نا اميد ٿيا ۽ اهي اهي آهن

لَهُمۡ عَذَابٌ اَلِيۡمٌ ﴿۲۳﴾ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوۡمِهٖۤ اِلَّاۤ اَنۡ قَالُوا

جن لاءِ دردناڪ عذاب آهي. پوءِ ابراهيمؑ جي قوم جو ڪو جواب نه هو مگر انهن چيو ته

اقۡتُلُوۡهُ اَوۡ حَرِّقُوۡهُ فَاَنۡجٰىهُ اللّٰهُ مِنَ النَّارِ ؕ اِنَّ فِىۡ ذٰلِكَ

توهان ابراهيمؑ کي قتل ڪريو يا ان کي باهه ۾ ساڙيو، پوءِ الله تعالىٰ ابراهيمؑ کي باهه مان نجات ڏني، بيشڪ انهيءَ ۾

لَاٰيٰتٍ لِّقَوۡمٍ يُّؤۡمِنُوۡنَ ﴿۲۴﴾ وَقَالَ اِنَّمَا اتَّخَذۡتُمۡ مِّنۡ

انهيءَ قوم لاءِ نشانيون آهن جيڪي ايمان آڻين ٿا. ۽ ابراهيمؑ چيو توهان الله تعالىٰ کان سواءِ بت بنايا آهن

دُوۡنِ اللّٰهِ اَوۡثَانًا ۙ مَّوَدَّةَ بَيۡنِكُمۡ فِى الۡحَيٰوةِ الدُّنۡيَا ۚ

جن سان توهان جي دوستي، دنيا جي حياتي ۾ آهي.

ثُمَّ يَوۡمَ الۡقِيٰمَةِ يَكۡفُرُ بَعۡضُكُمۡ بِبَعۡضٍ وَّيَلۡعَنُ

اُن کان پوءِ قيامت جي ڏينهن توهان هڪ ٻئي جا انڪاري ٿيندا ۽ توهان هڪ ٻئي

بَعۡضُكُمۡ بَعۡضًا ۚ وَّمَاۡوٰٮكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُمۡ مِّنۡ

تي لعنت موڪليندا، ۽ توهان جي جاءِ جهنم آهي ۽ توهان لاءِ ڪير به

نّٰصِرِيۡنَ ﴿۲۵﴾ ۖۗ فَاٰمَنَ لَهٗ لُوۡطٌ ۘ وَقَالَ اِنِّىۡ مُهَاجِرٌ اِلٰى رَبِّىۡ ؕ

مددگار ناهن. پوءِ لوط ان جي تصديق ڪئي ۽ ابراهيمؑ چيو بيشڪ آءُ پنهنجي رب ڏانهن هجرت ڪندڙ آهيان.

ل تفسير بيضاوي. ل تفسير جلالين.

إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢٦﴾ وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحٰقَ وَ

بيشڪ اُهوئي غالب حڪمت وارو آهي . ۽ اسان اُن کي اسحاق ۽

يَعْقُوبَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِ النُّبُوَّةَ وَالْكِتٰبَ وَ

يعقوب عطا ڪيا ۽ اسان ان جي اولاد ۾ نبوت ۽ ڪتاب رکرايو ۽

اٰتَيْنٰهُ أَجْرَهُ فِي الدُّنْيَا ۚ وَإِنَّهُ فِي الْاٰخِرَةِ لَمِنَ

اسان اُن کي سندس اجر دنيا ۾ عطا ڪيو ، ۽ بيشڪ اهو آخرت ۾ يقيناً

الصّٰلِحِينَ ﴿٢٧﴾ وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ

صالحن مان آهي . ۽ لوط جڏهن وقت پنهنجي قوم کي چيو بيشڪ توهان بدڪاري

الْفَاحِشَةَ ۫ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعٰلَمِينَ ﴿٢٨﴾

ڪريو ٿا ، جيڪا توهان کان اڳ جهان وارن مان ڪنهن نه ڪئي آهي .

أَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ وَتَقْطَعُونَ السَّبِيلَ ۙ وَتَأْتُونَ فِي

ڇا توهان مردن وٽ وڃو ٿا ۽ صحيح رستو ڪٽيو ٿا ، ۽ توهان پنهنجي

نَادِيكُمُ الْمُنْكَرَ ۖ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا

خاص[1] مجلسن ۾ خراب ڪم ڪريو ٿا؟ پوءِ سندس قوم جو جواب هي هو ته

ائْتِنَا بِعَذَابِ اللّٰهِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصّٰدِقِينَ ﴿٢٩﴾ قَالَ رَبِّ

تون اسان وٽ الله جو عذاب آڻ جيڪڏهن تون سچن مان آهين . لوط عرض ڪيو اي منهنجا رب

انْصُرْنِي عَلَى الْقَوْمِ الْمُفْسِدِينَ ﴿٣٠﴾ وَلَمَّا جَاءَتْ رُسُلُنَا

تون منهنجي مدد ڪر اُن قوم تي جيڪي فسادي آهن . ۽ جڏهن اسان جي فرشتن

إِبْرٰهِيمَ بِالْبُشْرٰى ۙ قَالُوا إِنَّا مُهْلِكُوا أَهْلِ هٰذِهِ

ابراهيم وٽ مبارڪ آندي ، اُنهن چيو بيشڪ اسين اُن ڳوٺ وارن کي

ع ٨ ١٥

[1] تفسير جامع البيان .

الْقَرْيَةِ ۚ إِنَّ أَهْلَهَا كَانُوا ظَالِمِينَ ﴿٣١﴾ قَالَ إِنَّ فِيهَا

هلاڪ ڪندڙ آهيون، بيشڪ انهيءَ ڳوٺ جا رهندڙ[1] ڪافر هئا. ابراهيم چيو بيشڪ انهيءَ ڳوٺ ۾

لُوطًا ۚ قَالُوا نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَن فِيهَا ۖ لَنُنَجِّيَنَّهُ وَ

لوط به آهي، فرشتن چيو اسين وڌيڪ ڄاڻون ٿا اُن کي جيڪو اُن ۾ آهي، اسين ضرور اُن کي ۽

أَهْلَهُ إِلَّا امْرَأَتَهُ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ ﴿٣٢﴾ وَلَمَّا

سندس اهل کي نجات ڏينداسين، مگر سندس گهرواري[2] (عذاب ۾) پوئتي رهندي. ۽ جڏهن

أَن جَاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِيءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا

اسان جا فرشتا لوط وٽ آيا ته انهن جو اچڻ اُن کي ڏکيو لڳو ۽ سندس دل انهن کان تنگ ٿي

وَقَالُوا لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ ۖ إِنَّا مُنَجُّوكَ وَأَهْلَكَ

۽ فرشتن چيو تون خوف نه ڪر ۽ تون غم نه ڪر، بيشڪ اسين توکي ۽ تنهنجي اهل کي نجات ڏينداسين

إِلَّا امْرَأَتَكَ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ ﴿٣٣﴾ إِنَّا مُنزِلُونَ عَلَىٰ

مگر تنهنجي گهرواري (عذاب ۾) پوئتي رهندي. بيشڪ هن ڳوٺ وارن تي

أَهْلِ هَٰذِهِ الْقَرْيَةِ رِجْزًا مِّنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿٣٤﴾

آسمان مان عذاب نازل ڪنداسين، انهيءَ سببان جو اهي گنهگار رهيا.

وَلَقَد تَّرَكْنَا مِنْهَا آيَةً بَيِّنَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٣٥﴾ وَإِلَىٰ

۽ بيشڪ سندس ويراني جي هڪ خاص نشاني اسان انهن قوم لاءِ ڇڏي آهي جيڪي عقلمند آهن. ۽ مَدين وارن

مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَارْجُوا

ڏانهن اسان سندن ڀاءُ شعيب کي پيغمبر ڪري موڪليو پوءِ ان چيو اي منهنجي قوم توهان الله جي عبادت ڪريو ۽

الْيَوْمَ الْآخِرَ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٣٦﴾

پوئين ڏينهن جي اميد رکو ۽ توهان زمين ۾ فسادي ٿي نه ڦرو.

[1] تفسير جلالين. [2] تفسير جامع البيان. [3] تفسير جلالين. [4] تفسير بيضاوي.

فَكَذَّبُوْهُ فَاَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَاَصْبَحُوْا فِيْ دَارِهِمْ

پوءِ انهن شعيب کي ڪوڙو ڀانيو پوءِ انهن کي اچي عذاب ورتو پوءِ اهي صبح جي وقت پنهنجي گهرن ۾

جٰثِمِيْنَ ﴿۳۷﴾ وَعَادًا وَّثَمُوْدَاۡ وَقَدْ تَّبَيَّنَ لَكُمْ مِّنْ مَّسٰكِنِهِمْ

هلاڪ ٿي ويا. ۽ اسان عاد ۽ ثمود جي قوم کي[1] هلاڪ ڪيو ۽ تحقيق توهان لاءِ انهن جون جايون ظاهر آهن،

وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطٰنُ اَعْمَالَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيْلِ وَ

۽ شيطان سندن بداعماليون کين سٺيون ڪري ڏيکاريون، پوءِ شيطان انهن کي صحيح رستي تان روڪيو ۽

كَانُوْا مُسْتَبْصِرِيْنَ ﴿۳۸﴾ وَقَارُوْنَ وَفِرْعَوْنَ وَهَامٰنَ وَلَقَدْ

اهي عقلمند هئا حق[2] ۽ باطل ۾ فرق ڪري سگهيا ٿي. ۽ اسان، قارون ۽ فرعون ۽ هامان کي[3] هلاڪ ڪيو، ۽ بيشڪ

جَآءَهُمْ مُّوْسٰى بِالْبَيِّنٰتِ فَاسْتَكْبَرُوْا فِي الْاَرْضِ وَمَا كَانُوْا

انهن وٽ موسىٰ پنهنجي معجزن سميت آيو پوءِ انهن زمين ۾ تڪبر ڪيو، ۽ اهي اسان[4] جي عذاب کان

سٰبِقِيْنَ ﴿۳۹﴾ فَكُلًّا اَخَذْنَا بِذَنْۢبِهٖ فَمِنْهُمْ مَّنْ اَرْسَلْنَا عَلَيْهِ

بچي نه سگهيا. پوءِ انهن سڀني کي اسان سندن گناهن سببان گرفتار ڪيو، پوءِ انهن مان ڪن تي اسان

حَاصِبًا وَمِنْهُمْ مَّنْ اَخَذَتْهُ الصَّيْحَةُ وَمِنْهُمْ مَّنْ

پٿريون وسايون، ۽ انهن مان ڪن کي اسان وڏي آواز سان هلاڪ ڪيو، ۽ انهن مان ڪن کي

خَسَفْنَا بِهِ الْاَرْضَ وَمِنْهُمْ مَّنْ اَغْرَقْنَا وَمَا كَانَ اللّٰهُ

اسان زمين ۾ گهيڙي ڇڏيو، ۽ انهن مان ڪن کي اسان غرق ڪيو، ۽ الله تعالىٰ انهن تي

لِيَظْلِمَهُمْ وَلٰكِنْ كَانُوْا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُوْنَ ﴿۴۰﴾ مَثَلُ الَّذِيْنَ اتَّخَذُوْا

ظلم نه ڪيو پر اهي پنهنجي نفسن تي پاڻ ظلم ڪندا هئا. مثال انهن ماڻهن جو جن الله تعالىٰ

مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ اَوْلِيَآءَ كَمَثَلِ الْعَنْكَبُوْتِ اِتَّخَذَتْ بَيْتًا وَ

کان سواءِ ٻين کي پنهنجو[5] مددگار بڻايو، انهن جو مثال ڪوريئڙي جهڙو آهي، جيڪو پنهنجو گهر تيار ڪري ٿو ۽

إِنَّ أَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبَيْتُ الْعَنْكَبُوتِ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾

بيشڪ سڀ کان ڪمزور گهرن مان ڪوريئڙي جو گهر آهي، ڪاش اهي (ڪافر) ڄاڻن ها.

إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ ۚ وَهُوَ

بيشڪ الله تعالى ڄاڻي ٿو جن شين جي اهي الله تعالى کان سواءِ عبادت ڪن ٿا. ۽ اهو ئي

الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٤٢﴾ وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ ۖ وَمَا

غالب حڪمت وارو آهي. ۽ اهي مثال ماڻهن لاءِ بيان ڪريون ٿا ۽ نه ٿا

يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ ﴿٤٣﴾ خَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَ

سمجهن انهيءَ کي مگر عالم (ڄاڻندڙ). الله تعالى آسمانن ۽ زمين کي

الْأَرْضَ بِالْحَقِّ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٤﴾

حق سان پيدا ڪيو، بيشڪ مؤمنن لاءِ يقيناً انهيءَ ۾ نشاني آهي.

اتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ ۖ إِنَّ الصَّلَاةَ

رسول عربي توهان قرآن ڪريم پڙهو جيڪو توهان ڏانهن وحي ڪيو ويو آهي ۽ نماز قائم ڪريو، بيشڪ نماز

تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ ۗ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ ۗ وَاللَّهُ

برن ڪمن ۽ خراب ڳالهين کان روڪي ٿي، ۽ الله تعالى جو ذڪر تمام وڏو آهي. ۽ الله تعالى

يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ ﴿٤٥﴾ وَلَا تُجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي

ڄاڻي ٿو جيڪو عمل توهان ڪريو ٿا. ۽ اهل ڪتاب سان توهان جهڳڙو نه ڪريو مگر سهڻي

هِيَ أَحْسَنُ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ ۖ وَقُولُوا آمَنَّا بِالَّذِي

طريقي سان، سواءِ انهن ماڻهن جي جيڪي انهن مان ظالم آهن ۽ توهان چئو ته اسان قرآن ڪريم

أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَأُنْزِلَ إِلَيْكُمْ وَإِلَٰهُنَا وَإِلَٰهُكُمْ وَاحِدٌ وَنَحْنُ

تي ايمان آندو آهي ۽ توهان جي ڪتابن جي تصديق ڪريون ٿا، توهانجو ۽ اسانجو الله هڪ آهي ۽ اسين

تفسير جلالين.

إِنَّ أَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبَيْتُ الْعَنْكَبُوتِ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾

بيشڪ سڀ کان ڪمزور گهرن مان ڪوريئڙي جو گهر آهي، ڪاش اهي (ڪافر) ڄاڻن ها.

إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ ۚ وَهُوَ

بيشڪ الله تعاليٰ ڄاڻي ٿو جن شين جي اهي الله تعاليٰ کان سواءِ عبادت ڪن ٿا. ۽ اهو ئي

الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٤٢﴾ وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ ۖ وَمَا

غالب حڪمت وارو آهي. ۽ اهي مثال ماڻهن لاءِ بيان ڪريون ٿا ۽ نه ٿا

يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ ﴿٤٣﴾ خَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَ

سمجهن انهن کي مگر عالم (ڄاڻندڙ) الله تعاليٰ آسمانن ۽ زمين کي

الْأَرْضَ بِالْحَقِّ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٤﴾

حق سان پيدا ڪيو، بيشڪ مؤمنن لاءِ يقيناً انهيءَ ۾ نشاني آهي.

اتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ وَأَقِمِ الصَّلَاةَ ۖ إِنَّ الصَّلَاةَ

رسول عربي توهان قرآن ڪريم پڙهو جيڪو توهان ڏانهن وحي ڪيو ويو آهي ۽ نماز قائم ڪريو، بيشڪ نماز

تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ ۗ وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ ۗ وَاللَّهُ

برن ڪمن ۽ خراب ڳالهين کان روڪي ٿي، ۽ الله تعاليٰ جو ذڪر تمام وڏو آهي. ۽ الله تعاليٰ

يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ ﴿٤٥﴾ وَلَا تُجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ إِلَّا بِالَّتِي

ڄاڻي ٿو جيڪو عمل توهان ڪريو ٿا. ۽ اهل ڪتاب سان توهان جهڳڙو نه ڪريو مگر سٺي

هِيَ أَحْسَنُ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ ۖ وَقُولُوا آمَنَّا بِالَّذِي

طريقي سان، سواءِ انهن ماڻهن جي جيڪي انهن مان ظالم آهن ۽ توهان چئو ته اسان قرآن ڪريم

أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَأُنْزِلَ إِلَيْكُمْ وَإِلَٰهُنَا وَإِلَٰهُكُمْ وَاحِدٌ وَنَحْنُ

تي ايمان آندو آهي ۽ توهان جي ڪتابن جي تصديق ڪريون ٿا، توهان جو ۽ اسان جو الله هڪ آهي ۽ اسين

له تفسير جلالين.

لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿٤٦﴾ وَكَذَٰلِكَ أَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ ۚ فَالَّذِينَ

انَ کي مڃيندڙ آهيون. ۽ (رسول عربي) اهڙي طرح اسان توهان ڏانهن قرآن ڪريم نازل فرمايو. پوءِ اهي ماڻهو جن کي

آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يُؤْمِنُونَ بِهِ ۖ وَمِنْ هَٰؤُلَاءِ مَن يُؤْمِنُ بِهِ ۚ

اسان توراة ڏنو (انهن مان ڪجھ) قرآن ڪريم تي ايمان آڻين ٿا. ۽ انهن (مڪه وارن) مان ڪجھ قرآن ڪريم تي ايمان آڻين ٿا.

وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا الْكَافِرُونَ ﴿٤٧﴾ وَمَا كُنتَ تَتْلُو مِن

۽ اسان جي آيتن جو انڪار نٿا ڪن مگر ڪافر. ۽ (رسول عربي) قرآن ڪريم جي نزول کان اڳ ۾

قَبْلِهِ مِن كِتَابٍ وَلَا تَخُطُّهُ بِيَمِينِكَ ۖ إِذًا لَّارْتَابَ الْمُبْطِلُونَ ﴿٤٨﴾

توهان ڪو ڪتاب نه پڙهندا هئا ۽ نه پنهنجي هٿ سان ڪجھ لکندا هئا. ائين هجي ها ته باطل پرست ضرور شڪ ڪن ها.

بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ ۚ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا

بلڪ اهي صاف آيتون آهن جيڪي عالمن ۽ حافظن جي سينن ۾ محفوظ آهن. ۽ اسان جي آيتن جو انڪار نٿا ڪن

إِلَّا الظَّالِمُونَ ﴿٤٩﴾ وَقَالُوا لَوْلَا أُنزِلَ عَلَيْهِ آيَاتٌ مِّن رَّبِّهِ ۖ قُلْ إِنَّمَا

مگر ظالم. ۽ چون ٿا ته رسول عربي تي سندس رب جي طرفان نشانيون ڇو نٿيون نازل ٿين. رسول عربي توهان فرمايو

الْآيَاتُ عِندَ اللَّهِ وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٥٠﴾ أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ أَنَّا أَنزَلْنَا

نشانيون ته الله تعالى وٽان هونديون آهن. ۽ آئون ته صاف ڊيڄاريندڙ آهيان. ڇا انهن لاءِ اهو ڪافي نه آهي جو بيشڪ اسان توهان تي

عَلَيْكَ الْكِتَابَ يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَرَحْمَةً وَذِكْرَىٰ لِقَوْمٍ

قرآن ڪريم نازل فرمايو جيڪو انهن تي پڙهيو وڃي ٿو. بيشڪ انهي ۾ رحمت ۽ نصيحت آهي انهن قوم لاءِ جيڪي

يُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾ قُلْ كَفَىٰ بِاللَّهِ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ شَهِيدًا ۖ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَ

ايمان آڻين ٿا. رسول عربي توهان فرمايو ته منهنجي ۽ توهان جي وچ ۾ الله تعالى گواهه ڪافي آهي. (اهو) ڄاڻي ٿو جيڪو آسمانن ۽

الْأَرْضِ ۗ وَالَّذِينَ آمَنُوا بِالْبَاطِلِ وَكَفَرُوا بِاللَّهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٥٢﴾

زمين ۾ آهي. ۽ اهي ماڻهو جيڪي ڪوڙ تي يقين رکن ٿا ۽ الله تعالى جو انڪار ڪن ٿا اهي ئي نقصان وارا آهن.

له تفسير جلالين. که تفسير نسفي. ګه تفسير مظهري.

وَيَسْتَعْجِلُوْنَكَ بِالْعَذَابِ ۭ وَلَوْلَآ اَجَلٌ مُّسَمًّى لَّجَاۗءَهُمُ الْعَذَابُ ۭ

۽ (اھي) عذاب اجھو لاءِ توھان سان تڪڙ ڪن ٿا، ۽ جيڪڏھن (عذاب لاءِ) وقت مقرر ٿيل نه ھجي ھا ته انھن تي ضرور عذاب اچي ھا.

وَلَيَاْتِيَنَّهُمْ بَغْتَةً وَّهُمْ لَا يَشْعُرُوْنَ ﴿٥٣﴾ يَسْتَعْجِلُوْنَكَ بِالْعَذَابِ ۭ وَ

۽ انھن تي يقيناً اوچتو (عذاب) ايندو ۽ اھي نه ٿا سمجھن. (اھي) عذاب اجھو لاءِ توھان سان تڪڙ ڪن ٿا، ۽

اِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيْطَةٌۢ بِالْكٰفِرِيْنَ ﴿٥٤﴾ يَوْمَ يَغْشٰىهُمُ الْعَذَابُ مِنْ

بيشڪ جھنم يقيناً ڪافرن کي گھيرو ڪندڙ آھي. انھي ڏينھن عذاب انھن کي ڍڪيندو، سندن

فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ اَرْجُلِهِمْ وَيَقُوْلُ ذُوْقُوْا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿٥٥﴾

مٿان ۽ سندن پيرن جي ھيٺان ۽ (انھن کي عذاب وارو فرشتو) چوندو توھان پنھنجي عملن جي جزا چکو.

يٰعِبَادِيَ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اِنَّ اَرْضِيْ وَاسِعَةٌ فَاِيَّايَ فَاعْبُدُوْنِ ﴿٥٦﴾

اي منھنجا مؤمن ٻانھا! بيشڪ منھنجي زمين ڪشادي آھي پوءِ توھان (اخلاص سان) خاص منھنجي عبادت ڪريو.

كُلُّ نَفْسٍ ذَاۗىِٕقَةُ الْمَوْتِ ۣ ثُمَّ اِلَيْنَا تُرْجَعُوْنَ ﴿٥٧﴾ وَالَّذِيْنَ

ھر نفس کي موت جو مزو چکڻو آھي، ان کان پوءِ توھان کي اسان ڏانھن موٽايو ويندو. ۽ جن ماڻھن

اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ لَنُبَوِّئَنَّهُمْ مِّنَ الْجَنَّةِ غُرَفًا تَجْرِيْ

ايمان آندو ۽ چڱا عمل ڪيا، اسين ضرور انھن لاءِ بھشت ۾ محل تيار ڪنداسين، جنھن جي

مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا ۭ نِعْمَ اَجْرُ الْعٰمِلِيْنَ ﴿٥٨﴾

ھيٺان نھرون وھنديون (اھي) انھي ۾ ھميشه ھوندا. عمل ڪندڙن لاءِ بھترين اجر آھي.

الَّذِيْنَ صَبَرُوْا وَعَلٰي رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُوْنَ ﴿٥٩﴾ وَكَاَيِّنْ مِّنْ دَاۗبَّةٍ

اھي ماڻھو جيڪي صبر ڪن ٿا ۽ پنھنجي رب ڪريم تي توڪل ڪن ٿا. ۽ ڪيترا ئي جاندار آھن جيڪي پنھنجي

لَّا تَحْمِلُ رِزْقَهَا ڰ اَللّٰهُ يَرْزُقُهَا وَاِيَّاكُمْ ڮ وَهُوَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ ﴿٦٠﴾

(ضعف سبب) پنھنجو رزق کڻي نٿا سگھن، الله تعالیٰ انھن کي ۽ توھان کي رزق ڏئي ٿو، ۽ اھو ئي ٻڌندڙ ڄاڻندڙ آھي.

تفسير ڪبير العلامه رازي.
تفسير بيضاوي.

وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ مَّنْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ

۽ جيڪڏهن تون انهن کان پڇندين ته آسمانن ۽ زمين کي ڪنهن پيدا ڪيو ۽ سج ۽ چنڊ کي ڪنهن

وَالْقَمَرَ لَيَقُوْلُنَّ اللّٰهُ ۚ فَاَنّٰى يُؤْفَكُوْنَ ﴿٦١﴾ اَللّٰهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ

مسخر بنايو؟ ته ضرور چوندا ته الله! پوءِ اهي توحيد کان ڪيئن ڦرن ٿا. الله تعاليٰ پنهنجي ٻانهن مان جنهن لاءِ چاهي ٿو تنهن

يَّشَآءُ مِنْ عِبَادِهٖ وَيَقْدِرُ لَهٗ ۚ اِنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمٌ ﴿٦٢﴾ وَلَئِنْ

رزق وڌائي ٿو ۽ گهٽائي ٿو - بيشڪ الله تعاليٰ هر شيءِ کي ڄاڻندڙ آهي . ۽ جيڪڏهن

سَاَلْتَهُمْ مَّنْ نَّزَّلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَاَحْيَا بِهِ الْاَرْضَ مِنْ بَعْدِ

تون انهن کان پڇندين ته آسمان مان مينهن ڪير ٿو نازل ڪري پوءِ انهيءَ سان غير آباد زمين کي ڪير ٿو آباد

مَوْتِهَا لَيَقُوْلُنَّ اللّٰهُ ۚ قُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ ۚ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُوْنَ ﴿٦٣﴾

ڪري؟ اهي ضرور چوندا ته الله! (رسول عربي) تون فرمائي سڀئي تعريفون الله لاءِ آهن پر اڪثر انهن مان بي عقل آهن.

وَمَا هٰذِهِ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَآ اِلَّا لَهْوٌ وَّلَعِبٌ ۚ وَاِنَّ الدَّارَ الْاٰخِرَةَ

۽ دنيا جي هي حياتي ته فقط لهو ۽ لعب (راند روند) آهي ، ۽ بيشڪ آخرت جو گهر ئي

لَهِيَ الْحَيَوَانُ ۘ لَوْ كَانُوْا يَعْلَمُوْنَ ﴿٦٤﴾ فَاِذَا رَكِبُوْا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا

حقيقي زندگي آهي ، ڪاش اهي ڄاڻن ها. پوءِ جنهن وقت اهي ٻيڙيءَ ۾ سوار ٿين ٿا ته الله تعاليٰ

اللّٰهَ مُخْلِصِيْنَ لَهُ الدِّيْنَ ۚ فَلَمَّا نَجّٰىهُمْ اِلَى الْبَرِّ اِذَا هُمْ

کي خلوص سان پڪارين ٿا (۽) ان لاءِ عقيدو رکن ٿا. پوءِ جڏهن الله تعاليٰ انهن کي خشڪيءَ ڏانهن نجات ڏئي ٿو ان وقت

يُشْرِكُوْنَ ﴿٦٥﴾ لِيَكْفُرُوْا بِمَآ اٰتَيْنٰهُمْ ۚۙ وَلِيَتَمَتَّعُوْا ۫ فَسَوْفَ

اهي شرڪ ڪن ٿا. ان لاءِ ته اسان جي ڏنل نعمتن جي ناشڪري ڪن ۽ بلي ته اهي نفعو وٺن ، پوءِ (انهن کي) جلد

يَعْلَمُوْنَ ﴿٦٦﴾ اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا اٰمِنًا وَّيُتَخَطَّفُ

خبر پوندي . ڇا انهن نه ڏٺو ته بيشڪ اسان (مڪه مڪرمه کي) پرامن حرم بنايو ۽ چوڌاري طرفن کان ماڻهو

له تفسير جلالين، ته تفسير بيضاوي، ته تفسير بيضاوي.

وقف لازم

النَّاسُ مِنْ حَوْلِهِمْ ؕ اَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُوْنَ وَبِنِعْمَةِ اللّٰهِ

ان طرف ڇڪجي اچن ٿا ، ڇا پوءِ (اهي) ٻُتنِ[1] تي ايمان آڻن ٿا ۽ رسول عربي ﷺ جو انڪار

يَكْفُرُوْنَ ﴿٦٧﴾ وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا اَوْ كَذَّبَ

ڪن ٿا . ۽ انهي ڪان وڌيڪ ڪير ظالم آهي جيڪو الله تعاليٰ تي ڪوڙ مڙهي ٿو، يا جڏهن ان وٽ حق

بِالْحَقِّ لَمَّا جَآءَهٗ ؕ اَلَيْسَ فِيْ جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكٰفِرِيْنَ ﴿٦٨﴾ وَ

اچي ٿو ته ان کي ڪوڙو سمجهي ٿو . ڇا جهنم ۾ ڪافرن جو ٺڪاڻو ناهي؟ (يقيناً آهي) ۽

الَّذِيْنَ جَاهَدُوْا فِيْنَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا ؕ وَاِنَّ اللّٰهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِيْنَ ﴿٦٩﴾

جيڪي اسان جي راهه ۾ ڪوشش ڪن ٿا اسين ضرور انهن کي پنهنجي راهه ڏيکاريندا آهيون ۽ بيشڪ الله تعاليٰ نيڪيڪارن سان گڏ آهي .

ع ٧

اٰيَاتُهَا ٦٠ (٣٠) سُوْرَةُ الرُّوْمِ مَكِّيَّةٌ (٨٤) رُكُوْعَاتُهَا ٦

سورة روم مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي انهي ۾ ٦ رڪوع ۽ ٦٠ آيتون آهن .

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

الله تعاليٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ۽ ٻاجهارو (آهي) .

الٓمّٓ ﴿١﴾ غُلِبَتِ الرُّوْمُ ﴿٢﴾ فِيْٓ اَدْنَى الْاَرْضِ وَهُمْ مِّنْۢ بَعْدِ

الٓمّٓ . رومي شڪست کائي ويا . ويجهڙائي واري زمين ۾ ۽ اهي (رومي) انهي شڪست ڪان پوءِ

غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُوْنَ ﴿٣﴾ فِيْ بِضْعِ سِنِيْنَ ؕ لِلّٰهِ الْاَمْرُ مِنْ

عنقريب ڪجهه[2] سالن اندر (فارس تي ٻيهر کٽي) غالب ٿيندا ، انهي ڪان اڳ ۾ ۽ پوءِ

قَبْلُ وَمِنْۢ بَعْدُ ؕ وَيَوْمَئِذٍ يَّفْرَحُ الْمُؤْمِنُوْنَ ﴿٤﴾ بِنَصْرِ

الله جو امر (حڪم) هلي ٿو . ۽ انهي ڏينهن الله تعاليٰ جي مدد سان مؤمن

اللّٰهِ ؕ يَنْصُرُ مَنْ يَّشَآءُ ؕ وَهُوَ الْعَزِيْزُ الرَّحِيْمُ ﴿٥﴾

خوش ٿيندا . اهو جنهن جي چاهي مدد فرمائي ٿو . ۽ اهو ئي غالب ٻاجهارو آهي .

[1] تفسير جلالين . تفسير مظهري و تفسير النسفي .
[2] ٽن ڪان ڏهن سالن جو عرصو از لغات القرآن عربي .

وَعْدَ اللّٰهِ ۭ لَا يُخْلِفُ اللّٰهُ وَعْدَهٗ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا

(اهو) الله تعالىٰ جو وعدو آهي، الله تعالىٰ پنهنجي وعدي جي خلاف ورزي نٿو ڪري، پر اڪثر ماڻهو نٿا

يَعْلَمُوْنَ ۝٦ يَعْلَمُوْنَ ظَاهِرًا مِّنَ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ښ وَهُمْ عَنِ

ڄاڻن. (اهي ڪفر وارا) ظاهرا دنيا جي زندگي (جا ڪم ڪار، تجارت، زراعت وغيرها) ڄاڻن ٿا ۽ اهي

الْاٰخِرَةِ هُمْ غٰفِلُوْنَ ۝٧ اَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوْا فِيْٓ اَنْفُسِهِمْ ۣ مَا خَلَقَ

آخرت کان غافل آهن. ڇا انهن پنهنجن نفسن (دلين) ۾ اهو نه سوچيو ته الله تعالىٰ نه پيدا ڪيو

اللّٰهُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَآ اِلَّا بِالْحَقِّ وَاَجَلٍ مُّسَمًّى ۭ

آسمانن ۽ زمين کي ۽ جيڪي شيون انهن ٻنهي جي وچ ۾ آهن مگر حق سان ۽ هڪ مقرر مدي لاءِ.

وَاِنَّ كَثِيْرًا مِّنَ النَّاسِ بِلِقَاۗئِ رَبِّهِمْ لَكٰفِرُوْنَ ۝٨ اَوَلَمْ يَسِيْرُوْا

۽ بيشڪ اڪثر ماڻهو پنهنجي رب جي ديدار کان يقيناً انڪاري آهن. ڇا انهن زمين ۾ سير

فِي الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوْا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ ۭ

ڪيو آهي؟ پوءِ (اهي) ڏسن ته جيڪي ماڻهو انهن کان اڳ ۾ هئا انهن جي پڇاڙي ڪهڙي ٿي.

كَانُوْٓا اَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَّاَثَارُوا الْاَرْضَ وَعَمَرُوْهَآ اَكْثَرَ مِمَّا

جيڪي انهن کان قوت ۾ وڌيڪ هئا ۽ اهي زمين کي کيڙيندا هئا ۽ انهن جون عمارتون انهن جي عمارتن

عَمَرُوْهَا وَجَاۗءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنٰتِ ۭ فَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيَظْلِمَهُمْ

کان وڌيڪ هيون ۽ انهن وٽ پيغمبر معجزن سان آيا ۽ پوءِ انهن تي الله تعالىٰ ظلم نه ڪيو

وَلٰكِنْ كَانُوْٓا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُوْنَ ۝٩ ثُمَّ كَانَ عَاقِبَةَ الَّذِيْنَ

پر انهن پنهنجي نفسن تي پاڻ ظلم ڪيو. ان کان پوءِ حد کان وڌيڪ گنهگارن جي

اَسَاۗءُوا السُّوْۗآٰى اَنْ كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِ اللّٰهِ وَكَانُوْا بِهَا

پڇاڙي اِيئن ٿي جو انهن الله تعالىٰ جي آيتن کي ڪوڙو سمجهيو ۽ اهي انهن سان

يَسْتَهْزِءُوْنَ ﴿١٠﴾ اَللّٰهُ يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيْدُهٗ ثُمَّ اِلَيْهِ

مذاق ڪندا هئا. الله تعالیٰ پهريائين مخلوق کي پيدا ڪيو وري مرڻ کان پوءِ زنده ڪندو، اُن کان پوءِ اُن ڏانهن

تُرْجَعُوْنَ ﴿١١﴾ وَيَوْمَ تَقُوْمُ السَّاعَةُ يُبْلِسُ الْمُجْرِمُوْنَ ﴿١٢﴾

توهان موٽايا ويندا. ۽ جنهن ڏينهن قيامت قائم ٿيندي ته مجرم خاموش ٿي ويندا.

وَلَمْ يَكُنْ لَّهُمْ مِّنْ شُرَكَآئِهِمْ شُفَعٰٓؤُا وَكَانُوْا بِشُرَكَآئِهِمْ

۽ انهن لاءِ انهن جا بُت نه هوندا جيڪي سندن سفارش ڪن ۽ اهي پنهنجي بُتن جو

كٰفِرِيْنَ ﴿١٣﴾ وَيَوْمَ تَقُوْمُ السَّاعَةُ يَوْمَئِذٍ يَّتَفَرَّقُوْنَ ﴿١٤﴾ فَاَمَّا

انڪار ڪندڙ هوندا. ۽ جنهن ڏينهن قيامت ٿيندي اُن ڏينهن اهي جُدا جُدا هوندا. پوءِ اهي

الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ فَهُمْ فِيْ رَوْضَةٍ يُّحْبَرُوْنَ ﴿١٥﴾

ماڻهو جن ايمان آندو ۽ نيڪ عمل ڪيا پوءِ اهي بهشت ۾ تمام گهڻا خوش هوندا.

وَاَمَّا الَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَكَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَا وَلِقَآئِ الْاٰخِرَةِ

۽ پر اهي ماڻهو جن ڪفر ڪيو ۽ اسان جي آيتن ۽ آخرت جي اچڻ جو انڪار ڪيو

فَاُولٰٓئِكَ فِي الْعَذَابِ مُحْضَرُوْنَ ﴿١٦﴾ فَسُبْحٰنَ اللّٰهِ حِيْنَ

پوءِ اهي عذاب ۾ حاضر ڪيل هوندا. پوءِ توهان الله تعالیٰ جي نماز پڙهو جنهن وقت

تُمْسُوْنَ وَحِيْنَ تُصْبِحُوْنَ ﴿١٧﴾ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمٰوٰتِ

توهان مغرب ۽ عشاء ڪريو ٿا ۽ جنهن وقت صبح ڪريو ٿا. ۽ الله تعالیٰ جي تعريف آسمانن ۾

وَالْاَرْضِ وَعَشِيًّا وَّحِيْنَ تُظْهِرُوْنَ ﴿١٨﴾ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ

زمين ۾ آهي ۽ عصر جي وقت (نماز پڙهو) ۽ ان وقت جڏهن توهان ظهر ڪريو ٿا. اهو مُئل مان زنده کي

الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَيُحْيِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا

پيدا ڪري ٿو ۽ زنده مان مُئل کي پيدا ڪري ٿو ۽ غير آباد ٿيڻ کان پوءِ زمين کي آباد ڪري ٿو.

١ تفسير جلالين. ٢ لغات القرآن. ٣ تفسير جلالين. ٤ تفسير جامع البيان. ٥ تفسير النسفي وتفسير جلالين وتفسير جامع البيان. ٦ تفسير مظهري. ٧ هن آيت شريف مان پنج وقت نماز جو ثبوت ملي ٿو. تفسير ڪبير و تفسير جلالين.

وَكَذٰلِكَ تُخْرَجُوْنَ ﴿١٩﴾ وَمِنْ اٰيٰتِهٖٓ اَنْ خَلَقَكُمْ مِّنْ تُرَابٍ

۽ اهڙيءَ طرح توهان اُٿاريا ويندا. ۽ (حضرت) آدم کي مٽيءَ مان پيدا ڪرڻ اُن جي نشانين مان آهي.

ثُمَّ اِذَآ اَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُوْنَ ﴿٢٠﴾ وَمِنْ اٰيٰتِهٖٓ اَنْ خَلَقَ لَكُمْ

اُن ڪان پوءِ ڪجهه وقت اندر توهان (زمين ۾) پکڙجي ويا. ۽ توهان جي جنس مان توهان لاءِ توهان جون گهرواريون

مِّنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا لِّتَسْكُنُوْٓا اِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَّوَدَّةً

پيدا ڪرڻ اُن جي نشانين مان آهي، ان لاءِ ته توهان سُڪون حاصل ڪريو ۽ توهان جي وچ ۾ محبت

وَّرَحْمَةً ؕ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّقَوْمٍ يَّتَفَكَّرُوْنَ ﴿٢١﴾ وَ

۽ رحمت پيدا ڪئي، بيشڪ انهيءَ ۾ ان قوم لاءِ يقيناً نشانيون آهن جيڪي غور ۽ فڪر ڪن ٿا. ۽

مِنْ اٰيٰتِهٖ خَلْقُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَاخْتِلَافُ اَلْسِنَتِكُمْ

آسمانن ۽ زمين جو پيدا ڪرڻ ۽ توهان جي ٻولين ۽ رنگن جو مختلف هجڻ اُن جي

وَاَلْوَانِكُمْ ؕ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّلْعٰلِمِيْنَ ﴿٢٢﴾ وَمِنْ اٰيٰتِهٖ

نشانين مان آهي، بيشڪ انهيءَ ۾ سڀني جهان وارن لاءِ يقيناً نشانيون آهن. ۽ توهان جو رات جو

مَنَامُكُمْ بِالَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَابْتِغَآؤُكُمْ مِّنْ فَضْلِهٖ ؕ اِنَّ فِيْ

آرام ڪرڻ ۽ ڏينهن جو روزگار طلب ڪرڻ اُن جي نشانين مان آهي. بيشڪ انهيءَ

ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّقَوْمٍ يَّسْمَعُوْنَ ﴿٢٣﴾ وَمِنْ اٰيٰتِهٖ يُرِيْكُمُ الْبَرْقَ

۾ ان قوم لاءِ يقيناً نشانيون آهن جيڪي غور سان ٻُڌن ٿا. ۽ توهان کي وڄ (کوڏ) خوف ۽ اُميد سان

خَوْفًا وَّطَمَعًا وَّيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَيُحْيٖ بِهِ الْاَرْضَ

ڏيکاري ٿو ۽ اهو آسمان مان مينهن نازل ڪري ٿو پوءِ غير آباد زمين کي اُن سان آباد ڪري ٿو اهو سڀ اُن جي

بَعْدَ مَوْتِهَا ؕ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّقَوْمٍ يَّعْقِلُوْنَ ﴿٢٤﴾

نشانين مان آهي. بيشڪ انهيءَ ۾ ان قوم لاءِ يقيناً نشانيون آهن جيڪي عقل رکن ٿا.

ا تفسير النسفي ولغات القرآن. ٢ تفسير مظهري. ٣ تفسير النسفي.

وَمِنْ اٰيٰتِهٖۤ اَنْ تَقُوْمَ السَّمَآءُ وَالْاَرْضُ بِاَمْرِهٖ ؕ ثُمَّ اِذَا دَعَاكُمْ

۽ سندس حڪم موجب آسمان ۽ زمين جو قائم رهڻ اُن جي نشانين مان آهي، اُن کان پوءِ اهو جڏهن توهان کي هڪ دفعو

دَعْوَةً ۖۗ مِّنَ الْاَرْضِ ۖ اِذَآ اَنْتُمْ تَخْرُجُوْنَ ﴿٢٥﴾ وَلَهٗ مَنْ فِي

پڪاريندو تہ توهان فورًا زمين مان ٻاهر نڪرندا. ۽ اهي سڀ شيون[2] اُن جون پيدا ڪيل آهن

السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ؕ كُلٌّ لَّهٗ قٰنِتُوْنَ ﴿٢٦﴾ وَهُوَ الَّذِيْ يَبْدَؤُا

جيڪي آسمانن ۽ زمين ۾ آهن، اهي سڀ اُن جا تابعدار آهن. ۽ اهو آهي جيڪو پهريائين مخلوق کي پيدا

الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيْدُهٗ وَهُوَ اَهْوَنُ عَلَيْهِ ؕ وَلَهُ الْمَثَلُ الْاَعْلٰى

ڪري ٿو اُن کان پوءِ اُن کي زنده ڪندو ۽ اهو اُن لاءِ تمام آسان آهي، ۽ آسمانن ۽ زمين ۾

فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ﴿٢٧﴾ ضَرَبَ لَكُمْ

اُن جو اعليٰ شان آهي، ۽ اهو غالب ۽ حڪمت وارو آهي. الله تعاليٰ توهان لاءِ

مَّثَلًا مِّنْ اَنْفُسِكُمْ ؕ هَلْ لَّكُمْ مِّنْ مَّا مَلَكَتْ اَيْمَانُكُمْ

توهان مان هڪ مثال بيان فرمائي ٿو: ڇا توهان جا غلام جيڪي اسان توهان کي ڏنا

مِّنْ شُرَكَآءَ فِيْ مَا رَزَقْنٰكُمْ فَاَنْتُمْ فِيْهِ سَوَآءٌ تَخَافُوْنَهُمْ

آهن پوءِ اهي ۽ توهان اسان جي ڏنل رزق ۾ برابر آهيو؟ (ڇا) توهان انهن کان

كَخِيْفَتِكُمْ اَنْفُسَكُمْ ؕ كَذٰلِكَ نُفَصِّلُ الْاٰيٰتِ لِقَوْمٍ يَّعْقِلُوْنَ ﴿٢٨﴾ بَلِ

ائين ڊڄو ٿا جيئن توهان پاڻ ۾ هڪ ٻئي کان ڊڄو ٿا؟ اهڙي طرح اسين اُن قوم لاءِ آيتون بيان ڪريون ٿا جيڪي عقل رکن ٿا. بلڪ

اتَّبَعَ الَّذِيْنَ ظَلَمُوْٓا اَهْوَآءَهُمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۚ فَمَنْ يَّهْدِيْ

ظالمن معلومات کان سواءِ پنهنجي سڌن جي تابعداري ڪئي. پوءِ جنهن کي الله تعاليٰ گمراهه ڪري

مَنْ اَضَلَّ اللّٰهُ ؕ وَمَا لَهُمْ مِّنْ نّٰصِرِيْنَ ﴿٢٩﴾ فَاَقِمْ وَجْهَكَ

اُن کي ڪير هدايت ڏئي ٿو، ۽ انهن (ظالمن) جا ڪي به مددگار ناهن. پوءِ توهان پنهنجي چهري کي

ل تفسير مظهري. ٢ تفسير النسفي.

لِلدِّيْنِ حَنِيْفًا ؕ فِطْرَتَ اللّٰهِ الَّتِيْ فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا ؕ لَا

دين حنفي ڏانهن مائل ڪري، الله تعالىٰ جي فطرت اها آهي جنهن تي ماڻهن کي پيدا فرمايو اٿس، الله تعالىٰ جي

تَبْدِيْلَ لِخَلْقِ اللّٰهِ ؕ ذٰلِكَ الدِّيْنُ الْقَيِّمُ ۙ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ

ناهيل شيءِ کي تبديل نه ڪريو، اهو دين سڌو آهي، پر اڪثر

النَّاسِ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿٣٠﴾ۙ مُنِيْبِيْنَ اِلَيْهِ وَاتَّقُوْهُ وَاَقِيْمُوا

ماڻهو نه ٿا ڄاڻن. (توهان) انهيءَ ڏانهن مائل ٿيو ۽ توهان ان کان ڊڄو ۽ نماز قائم

الصَّلٰوةَ وَلَا تَكُوْنُوْا مِنَ الْمُشْرِكِيْنَ ﴿٣١﴾ۙ مِنَ الَّذِيْنَ فَرَّقُوْا

ڪريو ۽ مشرڪن مان نه ٿيو. انهي ماڻهن جن دين ۾ تفرقو وڌو

دِيْنَهُمْ وَكَانُوْا شِيَعًا ؕ كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُوْنَ ﴿٣٢﴾

۽ انهي گروهه گروهه ٿي پيا، هر جماعت وٽ جيڪو آهي (انهي ان تي) خوش آهن.

وَاِذَا مَسَّ النَّاسَ ضُرٌّ دَعَوْا رَبَّهُمْ مُّنِيْبِيْنَ اِلَيْهِ ثُمَّ اِذَا اَذَاقَهُمْ

۽ جنهن وقت انسان کي ڪا تڪليف پهچي ٿي ته انهي پنهنجي رب کي پڪارين ٿا (۽) انهيءَ ڏانهن مائل ٿين ٿا، ان کان پوءِ جنهن وقت انهي

مِّنْهُ رَحْمَةً اِذَا فَرِيْقٌ مِّنْهُمْ بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُوْنَ ﴿٣٣﴾ۙ لِيَكْفُرُوْا بِمَآ اٰتَيْنٰهُمْ ؕ

انهي تان رحمت چکن ٿا ته ان وقت انهن مان هڪ فريق پنهنجي رب سان انکري شرڪ ڪري ٿو ته اسان جي ڏنل نعمتن جو انڪار ڪن.

فَتَمَتَّعُوْا ۫ فَسَوْفَ تَعْلَمُوْنَ ﴿٣٤﴾ اَمْ اَنْزَلْنَا عَلَيْهِمْ سُلْطٰنًا فَهُوَ يَتَكَلَّمُ

پوءِ توهان فائدو حاصل ڪريو پوءِ توهان کي جلد معلوم ٿي ويندو. يا اسان انهن تي ڪا حجت نازل ڪئي آهي پوءِ اها انهن کي

بِمَا كَانُوْا بِهٖ يُشْرِكُوْنَ ﴿٣٥﴾ وَاِذَآ اَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُوْا بِهَا ؕ

ٻڌائي ٿي جنهن سان شرڪ ڪندا هئا. ۽ جنهن وقت اسين ماڻهن کي رحمت چکايون ٿا ته ان تي خوش ٿين ٿا

وَاِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌۢ بِمَا قَدَّمَتْ اَيْدِيْهِمْ اِذَا هُمْ يَقْنَطُوْنَ ﴿٣٦﴾

۽ جيڪڏهن انهن کي سندن بداعمالي جي ڪري ڪا تڪليف پهچي ٿي ته ان وقت انهي نا اميد ٿين ٿا.

ل تفسير مظهري. ٢ الله تعالىٰ برسات نازل فرمائي ٿو پر ڪافر چون ٿا ته فلاڻي ستاري نڪرڻ جي ڪري برسات وسي ٿي. تفسير مظهري.

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّ فِي

ڇا انهن (اهو) ڏٺو نہ بيشڪ الله تعالیٰ جنھن لاءِ چاهي ٿو اُن جو رزق وڌائي ۽ گهٽائي ٿو، بيشڪ انهيءَ ۾

ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٣٧﴾ فَآتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَ

انهن قوم لاءِ يقيناً نشانيون آهن جيڪي ايمان آڻين ٿا. پوءِ تون (پنھنجي) ويجهن مائٽن ۽

الْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ ۚ ذَٰلِكَ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يُرِيدُونَ

مسڪينن ۽ مسافرن کي سندن حق ڏيندو رهه، اهو انهن ماڻهن لاءِ بهتر آهي جيڪي الله تعالیٰ جو

وَجْهَ اللَّهِ ۖ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٣٨﴾ وَمَا آتَيْتُمْ مِنْ رِبًا

رضامندو گهرن ٿا ۽ اهي ئي ڪامياب آهن. ۽ جيڪو تحفو توهان زيادهه وٺڻ لاءِ

لِيَرْبُوَ فِي أَمْوَالِ النَّاسِ فَلَا يَرْبُو عِنْدَ اللَّهِ ۖ وَمَا آتَيْتُمْ مِنْ

دوستن کي ڏيو ٿا پوءِ اُن ۾ الله تعالیٰ وٽان ڪنھن ثواب جي اميد نہ رکو، ۽ جيڪا خيرات

زَكَاةٍ تُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُضْعِفُونَ ﴿٣٩﴾ اللَّهُ

توهان الله تعالیٰ جي رضامندي لاءِ ڏيو ٿا پوءِ انهن جو ثواب وڌندڙ آهي. الله تعالیٰ

الَّذِي خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ۖ هَلْ مِنْ

اُهو آهي جنھن توهان کي پيدا ڪيو اُن کان پوءِ توهان کي رزق ڏنو، اُن کان پوءِ توهان کي ماريندو وري توهان کي جياريندو، ڇا

شُرَكَائِكُمْ مَنْ يَفْعَلُ مِنْ ذَٰلِكُمْ مِنْ شَيْءٍ ۚ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ

ان کان سواءِ ڪو معبود آهي، جيڪو توهان لاءِ اهي[1] ڪم ڪري سگهي، اُهو رب انهن جي شرڪ کان

عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٤٠﴾ ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي

پاڪ ۽ بلند آهي. ماڻهن جي بداعماليءَ جي ڪري زمين ۽ سمنڊ ۾ فساد برپا ٿيو

النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٤١﴾

ان لاءِ تہ اسين ڪن ماڻهن کي سندن بداعماليءَ جو مزو چکايون تہ من اُهي (گنھگار) موٽن.

[1] تفسير روح البيان.

قُلْ سِيْرُوْا فِي الْاَرْضِ فَانْظُرُوْا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِيْنَ

رسول عربي! توهان فرمايو ته توهان زمين ۾ سير ڪريو پوءِ توهان ڏسو ته توهان کان اڳين ماڻهن جي پڇاڙي

مِنْ قَبْلُ ۭ كَانَ اَكْثَرُهُمْ مُّشْرِكِيْنَ ﴿٤٢﴾ فَاَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّيْنِ

ڪيئن ٿي، انهن مان اڪثر مشرڪ هئا. پوءِ توهان پنهنجي چهري کي سچي دين طرف

الْقَيِّمِ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَّاْتِيَ يَوْمٌ لَّا مَرَدَّ لَهٗ مِنَ اللّٰهِ يَوْمَىِٕذٍ

متوجه ڪريو، ان کان اڳ ۾ جو اهو ڏينهن (قيامت جو) اچي جنهن کي الله تعاليٰ جي طرفان روڪ ناهي ان ڏينهن

يَّصَّدَّعُوْنَ ﴿٤٣﴾ مَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهٗ ۚ وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا

(خلق الله ٻن ٽولن ۾) جدا جدا ٿي ويندا جنهن ڪفر ڪيو پوءِ ان تي سندس ڪفر جو وبال آهي ۽ جنهن ماڻهو نيڪ عمل ڪيو

فَلِاَنْفُسِهِمْ يَمْهَدُوْنَ ﴿٤٤﴾ لِيَجْزِيَ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ

پوءِ اهو پنهنجي لاءِ (بهشت جي) تياري ڪري رهيو آهي. ان لاءِ ته اهو مومنن ۽ نيڪ عمل ڪندڙن کي پنهنجي

مِنْ فَضْلِهٖ ۭ اِنَّهٗ لَا يُحِبُّ الْكٰفِرِيْنَ ﴿٤٥﴾ وَمِنْ اٰيٰتِهٖٓ اَنْ يُّرْسِلَ

فضل سان جزا عطا ڪري، بيشڪ اهو ڪافرن سان محبت نٿو ڪري. ۽ الله تعاليٰ جي نشانين مان برسات وارن

الرِّيَاحَ مُبَشِّرٰتٍ وَّلِيُذِيْقَكُمْ مِّنْ رَّحْمَتِهٖ وَلِتَجْرِيَ الْفُلْكُ

هوائن جو لڳڻ آهي جيڪي مبارڪ ڏيندڙ آهن، اهو ان لاءِ ته توهان کي پنهنجي رحمت (برسات) چکائي ۽ ان لاءِ ته ٻيڙي سندس

بِاَمْرِهٖ وَلِتَبْتَغُوْا مِنْ فَضْلِهٖ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ ﴿٤٦﴾ وَلَقَدْ

حڪم مطابق هلي ۽ ان لاءِ ته توهان سامونڊي واپار ڪريو ۽ متان توهان شڪرگذار ٿيو. ۽ بيشڪ

اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ رُسُلًا اِلٰى قَوْمِهِمْ فَجَاۗءُوْهُمْ بِالْبَيِّنٰتِ

اسان توهان کان اڳ ۾ پيغمبر سندن قومن ڏانهن موڪليا پوءِ انهن (پيغمبرن) انهن (قومن) وٽ معجزا آندا

فَانْتَقَمْنَا مِنَ الَّذِيْنَ اَجْرَمُوْا ۭ وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ

پوءِ اسان مجرمن کان انتقام ورتو، ۽ مومنن جي مدد ڪرڻ

ل تفسير روح البيان. ٢ تفسير مظهري. ٣ تفسير النسفي. ٤ تفسير روح البيان. ٥ تفسير روح البيان و تفسير النسفي.

الْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾ اللَّهُ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيَاحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا

اسان تي ذمي آهي . الله تعاليٰ اهو آهي جيڪو هوائن کي موڪلي ٿو ۽ اهي ڪڪرن کي ڪڻن ٿيون

فَيَبْسُطُهُ فِي السَّمَاءِ كَيْفَ يَشَاءُ وَيَجْعَلُهُ كِسَفًا فَتَرَى

پوءِ الله تعاليٰ انهن کي جيئن چاهي (ان طريقي سان[1]) آسمان ۾ ڦهلائي ٿو ۽ انهن کي ٽڪر ٽڪر[2] ڪري ٿو پوءِ رسول عربي توهان

الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ ۖ فَإِذَا أَصَابَ بِهِ مَنْ يَشَاءُ

ڏسو ٿا ته مينهن انهن جي وچان نڪري ٿو . پوءِ ان وقت ان کي پهچائي ٿو پنهنجي ٻانهن مان

مِنْ عِبَادِهِ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿٤٨﴾ وَإِنْ كَانُوا

جنهن تي چاهي اهي ان وقت خوش ٿين ٿا . ۽ اهي

مِنْ قَبْلِ أَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ مِنْ قَبْلِهِ لَمُبْلِسِينَ ﴿٤٩﴾

ان مينهن جي وسڻ کان اڳ ۾ يقيناً نااميد ٿيندڙ هئا .

فَانْظُرْ إِلَىٰ آثَارِ رَحْمَتِ اللَّهِ كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ

پوءِ توهان الله تعاليٰ جي رحمت جا آثار ڏسو ته ڪهڙي طرح اهو غير آباد ٿيڻ کان پوءِ زمين کي آباد ڪري ٿو .

إِنَّ ذَٰلِكَ لَمُحْيِي الْمَوْتَىٰ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٥٠﴾ وَلَئِنْ أَرْسَلْنَا

بيشڪ اهو (آخرت ۾) يقيناً مُئلن کي جيارڻ وارو آهي، ۽ اهو هر شيءِ تي قادر آهي . ۽ جيڪڏهن اسين ڪا هوا

رِيحًا فَرَأَوْهُ مُصْفَرًّا لَظَلُّوا مِنْ بَعْدِهِ يَكْفُرُونَ ﴿٥١﴾ فَإِنَّكَ

موڪليون ٿا جنهن سان اهي پوکن کي سُڪل ڏسن ٿا ته يقيناً ان کان پوءِ اهي ناشڪري ڪن ٿا . پوءِ بيشڪ توهان

لَا تُسْمِعُ الْمَوْتَىٰ وَلَا تُسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَاءَ إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ ﴿٥٢﴾

ڪافرن[3] کي ٻڌرائي نه ٿا سگهو ۽ نه توهان ٻوڙن کي پڪاري ٻڌرائي سگهو ٿا جڏهن اهي پٺ ڏيئي ڦرن ٿا .

وَمَا أَنْتَ بِهَادِ الْعُمْيِ عَنْ ضَلَالَتِهِمْ ۖ إِنْ تُسْمِعُ إِلَّا مَنْ يُؤْمِنُ

۽ نه توهان انڌن کي سندن گمراهي[4] کان هدايت ڏيئي سگهو ٿا . توهان ته ان کي ٻڌرائيو ٿا جيڪي اسان جي

[1] تفسير ڪمالين . [2] تفسير روح البيان . [3] تفسير جلالين . [4] تفسير جامع البيان .

بِاٰيٰتِنَا فَهُمْ مُّسْلِمُوْنَ ﴿۵۳﴾ اَللّٰهُ الَّذِيْ خَلَقَكُمْ مِّنْ ضُعْفٍ

آيتن تي ايمان آڻن ٿا پوءِ اهي مسلمان آهن. الله تعالىٰ اهو آهي جنهن توهان کي ضُعف مان پيدا ڪيو

ثُمَّ جَعَلَ مِنْۢ بَعْدِ ضُعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِنْۢ بَعْدِ قُوَّةٍ

اُن کان پوءِ ضُعف بعد توهان کي قوت (جواني) عطا ڪئي، ان کان بعد توهان لاءِ ضُعف ۽ پيرسني

ضُعْفًا وَّشَيْبَةً ۭ يَخْلُقُ مَا يَشَاۗءُ ۚ وَهُوَ الْعَلِيْمُ الْقَدِيْرُ ﴿۵۴﴾

پيدا ڪيائين، پاڻ جيڪو چاهي اهو پيدا ڪري ٿو ۽ اهو علم رکندڙ قادر آهي.

وَيَوْمَ تَقُوْمُ السَّاعَةُ يُقْسِمُ الْمُجْرِمُوْنَ ڏ مَا لَبِثُوْا غَيْرَ سَاعَةٍ ۭ

۽ جنهن ڏينهن قيامت قائم ٿيندي (ته) مجرم قسم کڻندا ته نه رهيا اهي (دنيا ۾) مگر هڪ گهڙي.

كَذٰلِكَ كَانُوْا يُؤْفَكُوْنَ ﴿۵۵﴾ وَقَالَ الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْعِلْمَ وَ

اهڙي طرح اهي حق کان ڦرندا هئا. ۽ اهي ماڻهو چوندا جيڪي علم ۽

الْاِيْمَانَ لَقَدْ لَبِثْتُمْ فِيْ كِتٰبِ اللّٰهِ اِلٰى يَوْمِ الْبَعْثِ ۡ فَهٰذَا

ايمان وارا هوندا ته بيشڪ توهان الله تعالىٰ جي علم مطابق قيامت تائين اُتي رهيا، پوءِ هي

يَوْمُ الْبَعْثِ وَلٰكِنَّكُمْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿۵۶﴾ فَيَوْمَىِٕذٍ لَّا يَنْفَعُ

اٿڻ جو ڏينهن آهي پر توهان نه ڄاڻندا هئا. پوءِ اُن ڏينهن ظالمن کي

الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا مَعْذِرَتُهُمْ وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُوْنَ ﴿۵۷﴾ وَلَقَدْ

سندن معذرت ڪو نفعو نه ڏيندي ۽ نه انهن کي توبه جي مهلت ڏني ويندي. ۽ بيشڪ

ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِيْ هٰذَا الْقُرْاٰنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ ۭ وَلَىِٕنْ جِئْتَهُمْ

اسان ماڻهن لاءِ هن قرآن ڪريم ۾ هر قسم جا مثال بيان ڪيا آهن. ۽ جيڪڏهن توهان انهن وٽ

بِاٰيَةٍ لَّيَقُوْلَنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْٓا اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا مُبْطِلُوْنَ ﴿۵۸﴾

ڪا آيت آڻيو ته ضرور ڪافر چوندا ته نه آهيو توهان مگر ڪوڙ ڳالهائيندڙ.

ل ۽ ع تفسير جلالين. ع تفسير جامع البيان.

كَذٰلِكَ يَطْبَعُ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوْبِ الَّذِيْنَ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿٥٩﴾ فَاصْبِرْ

اهڙي طرح الله تعالى انهن ماڻهن جي دلين تي مُهر لڳائي ٿو جيڪي نه ٿا ڄاڻن. پوءِ (رسول عربي) تون صبر ڪر، بيشڪ

اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ وَّلَا يَسْتَخِفَّنَّكَ الَّذِيْنَ لَا يُوْقِنُوْنَ ﴿٦٠﴾

الله تعالى جو وعدو حق آهي ۽ توهان کي اهي ماڻهو پريشان نه ڪن جيڪي يقين نٿا رکن.

اٰيَاتُهَا ٣٤ — سُوْرَةُ لُقْمٰنَ مَكِّيَّةٌ (٣١) — (٥٧) — رُكُوْعَاتُهَا ٤

سورة لقمٰن مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي، انهي ۾ ٤ رڪوع ۽ ٣٤ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

الله تعالى جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

الٓمّٓ ﴿١﴾ تِلْكَ اٰيٰتُ الْكِتٰبِ الْحَكِيْمِ ﴿٢﴾ هُدًى وَّرَحْمَةً لِّلْمُحْسِنِيْنَ ﴿٣﴾

الٓمّٓ. اهي قرآن حڪيم جون آيتون آهن (جيڪي) نيڪوڪارن لاءِ هدايت ۽ رحمت آهن.

الَّذِيْنَ يُقِيْمُوْنَ الصَّلٰوةَ وَيُؤْتُوْنَ الزَّكٰوةَ وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ

اهي ماڻهو جيڪي نماز قائم ڪن ٿا ۽ زڪواة ڏين ٿا ۽ اهي ئي آخرت تي

هُمْ يُوْقِنُوْنَ ﴿٤﴾ اُولٰٓئِكَ عَلٰى هُدًى مِّنْ رَّبِّهِمْ وَاُولٰٓئِكَ هُمُ

يقين رکن ٿا. اهي پنهنجي رب جي طرفان هدايت تي آهن ۽ اهي ئي

الْمُفْلِحُوْنَ ﴿٥﴾ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَّشْتَرِيْ لَهْوَ الْحَدِيْثِ لِيُضِلَّ

ڪامياب آهن. ۽ ڪي ماڻهو آهن جيڪي اجاين ڳالهين جا ڪتاب خريد ڪن ٿا ان لاءِ ته اهي (ماڻهن کي)

عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۖ وَّيَتَّخِذَهَا هُزُوًا ؕ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ

بنا علم جي الله جي راهه کان گمراهه ڪن ۽ اهي کي مذاق ڪري وٺن ٿا، انهن لاءِ خوار ڪندڙ

مُّهِيْنٌ ﴿٦﴾ وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِ اٰيٰتُنَا وَلّٰى مُسْتَكْبِرًا كَاَنْ لَّمْ يَسْمَعْهَا

عذاب آهي. ۽ جڏهن وقت انهي تي اسان جون آيتون تلاوت ڪيون وڃن ٿيون ته تڪبر ڪري ٿو ڄڻ ته ڪن کي ٻڌو ئي نه

له تفسير جلالين. ٢ه تفسير مظهري.

كَاَنَّ فِيْۤ اُذُنَيْهِ وَقْرًا ۚ فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ اَلِيْمٍ ﴿٧﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا

گويا ته سندس ٻنهي ڪنن ۾ ٻوڙ آهي پوءِ تون هن کي دردناڪ عذاب جي بشارت ڏي. بيشڪ جن ماڻهن ايمان آندو

وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ لَهُمْ جَنّٰتُ النَّعِيْمِ ﴿٨﴾ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا ۭ وَعْدَ اللّٰهِ حَقًّا ۭ

۽ سٺا عمل ڪيا انهن لاءِ بهشت جا باغ آهن، هميشه انهيءَ ۾ رهندا، الله تعاليٰ جو وعدو حق آهي

وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ﴿٩﴾ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا وَاَلْقٰى فِي

۽ اهو غالب حڪمت وارو آهي. آسمانن کي بنا ٿنڀي جي پيدا ڪيائين جيڪو توهان ڏسو ٿا ۽ زمين تي

الْاَرْضِ رَوَاسِيَ اَنْ تَمِيْدَ بِكُمْ وَبَثَّ فِيْهَا مِنْ كُلِّ دَاۗبَّةٍ ۭ وَ

جبل کوڙيائين ته متان توهان کي اٿلائي وڌائي ۽ زمين ۾ هر قسم جا جاندار پکيڙيائين ۽

اَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاۗءِ مَاۗءً فَاَنْۢبَتْنَا فِيْهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ كَرِيْمٍ ﴿١٠﴾

اسان آسمان مان مينهن نازل ڪيو پوءِ اسان انهيءَ مان هر قسم جا خوبصورت سلا پيدا ڪيا.

هٰذَا خَلْقُ اللّٰهِ فَاَرُوْنِيْ مَاذَا خَلَقَ الَّذِيْنَ مِنْ دُوْنِهٖ ۭ بَلِ

هيءُ الله تعاليٰ جي مخلوق آهي پوءِ توهان مون کي اها تخليق ڏيکاريو جيڪا توهان جي معبودن ڪئي آهي بلڪ

الظّٰلِمُوْنَ فِيْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ﴿١١﴾ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا لُقْمٰنَ الْحِكْمَةَ اَنِ

ظالم صاف گمراهي ۾ آهن. ۽ بيشڪ اسان لقمان کي حڪمت عطا ڪئي ته تون

اشْكُرْ لِلّٰهِ ۭ وَمَنْ يَّشْكُرْ فَاِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهٖ ۚ وَمَنْ كَفَرَ فَاِنَّ اللّٰهَ

الله تعاليٰ جو شڪر ادا ڪر، ۽ جيڪو ماڻهو شڪر ادا ڪري ٿو پوءِ اهو پنهنجي لاءِ شڪر ادا ڪري ٿو ۽ جيڪو ناشڪري ڪري ٿو پوءِ بيشڪ الله تعاليٰ

غَنِيٌّ حَمِيْدٌ ﴿١٢﴾ وَاِذْ قَالَ لُقْمٰنُ لِابْنِهٖ وَهُوَ يَعِظُهٗ يٰبُنَيَّ لَا تُشْرِكْ

بي پرواهه ساراهيل آهي. ۽ رسول عربي توهان ياد ڪريو جڏهن لقمان پنهنجي پٽ کي جيڪو ان کي نصيحت ڪئي ته اي منهنجا پٽ تون الله تعاليٰ

بِاللّٰهِ ڼ اِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيْمٌ ﴿١٣﴾ وَوَصَّيْنَا الْاِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ ۚ

سان شرڪ نه ڪر بيشڪ شرڪ عظيم ظلم آهي ۽ اسان انسان کي حڪم ڪيو آهي ته پيءُ ماءُ سان چڱائي ڪري.

ع ١١ / ٢٠

النصف وقف النبي صلى الله عليه وسلم

ل ۽ ٹه ۽ ٹه تفسير النسفي. ٹه جمهور علماءِ جو چوڻ آهي ته حضرت لقمان دانشور ۽ عالم هو ۽ پيغمبر نه هو. از تفسير بيضاوي و تفسير النسفي و تفسير مظهري. ٹه تفسير جلالين.

حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ أَنِ اشْكُرْ لِي

اُن کي سندس ماءُ سختيون برداشت ڪري پنهنجي پيٽ ۾ کنيو ۽ ٻن سالن ۾ اُن کي کير ڇڏايو. (اي انسان) تون منهنجو ۽

وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ ﴿١٤﴾ وَإِن جَاهَدَاكَ عَلَىٰ أَن تُشْرِكَ بِي

پنهنجي ماءُ پيءُ جو شڪر ڪر، موٽي انهن توکي موٽڻو آهي. ۽ جيڪڏهن اهي ٻئي توتي زور ڪن ته تون مون سان شرڪ ڪر

مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبْهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا

جنهن جو توکي علم نه آهي پوءِ تون انهن جي تابعداري نه ڪر ۽ دنيا ۾ ماءُ پيءُ سان نيڪي اختيار ڪر.

وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُم بِمَا

۽ توهان رسول عربي ۽ صحابڪرام جي تابعداري ڪريو جيڪي موٽي انهن موٽيا، اُن ڪان پوءِ توهان کي موٽي انهن موٽڻو آهي، پوءِ آءٌ توهان کي توهان جي

كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾ يَا بُنَيَّ إِنَّهَا إِن تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ

عملن جي خبر ڏيندس. (لقمان چيو) اي منهنجا پٽ جيڪڏهن رائي جي داڻي جيتري ڪا برائي هجي پوءِ اها

فَتَكُن فِي صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَاوَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِ بِهَا

جبل جي هيٺان هجي يا آسمانن ۾ هجي يا زمين ۾ هجي الله تعاليٰ اُن کي

اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ﴿١٦﴾ يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ

آڻيندو، بيشڪ الله تعاليٰ بيحد لطيف (باريڪ بين) خبردار آهي. اي منهنجا پٽ تون نماز قائم ڪر ۽ نيڪي جو

بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنكَرِ وَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ إِنَّ

حڪم ڪر ۽ برائي کان روڪ ۽ توکي جيڪا تڪليف پهچي اُن تي صبر ڪر، بيشڪ

ذَٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ ﴿١٧﴾ وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا

اهو همت وارن ڪمن مان آهي. ۽ ماڻهن کان (تڪبر جي ڪري) منهن نه ڦير ۽ زمين

تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿١٨﴾

تي آڪڙ سان نه هل، بيشڪ الله تعاليٰ آڪڙ ڪندڙن ۽ فخر ڪندڙن کي پسند نه ٿو ڪري.

ـــــــــــــــــــــــ

ا؎ تفسير مظهري. ٢؎ تفسير روح البيان. ٣؎ تفسير مظهري. ٤؎ تفسير جلالين.

وَاقْصِدْ فِىْ مَشْيِكَ وَاغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ ؕ اِنَّ اَنْكَرَ الْاَصْوَاتِ

۽ تون پنهنجي هلڻ ۾ وچٿرو ٿيءُ ۽ تون پنهنجو آواز آهستي ڪر، بيشڪ آوازن مان سڀ کان وڌيڪ

لَصَوْتُ الْحَمِيْرِ ۝۱۹ اَلَمْ تَرَوْا اَنَّ اللّٰهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَّا فِى السَّمٰوٰتِ وَمَا

خراب آواز گڏهه جو آواز آهي. ڇا توهان نه ڏٺو ته بيشڪ الله تعالى توهان لاءِ اهي شيون مسخر ڪيون جيڪي آسمانن

فِى الْاَرْضِ وَاَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهٗ ظَاهِرَةً وَّبَاطِنَةً ؕ وَمِنَ النَّاسِ

۽ زمين ۾ آهن ۽ توهان تي پنهنجون ظاهري ۽ باطني نعمتون پوريون ڪيون، ۽ ماڻهن مان ڪي اهڙا آهن

مَنْ يُّجَادِلُ فِى اللّٰهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَّلَا هُدًى وَّلَا كِتٰبٍ مُّنِيْرٍ ۝۲۰ وَ

جيڪي الله تعالى بابت علم، هدايت ۽ روشن ڪتاب کان سواءِ جهڳڙو ڪن ٿا. ۽

اِذَا قِيْلَ لَهُمُ اتَّبِعُوْا مَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ قَالُوْا بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا

انهن کي جنهن وقت چيو وڃي ٿو ته توهان الله جي نازل ڪيل جي تابعداري ڪريو ته چون ٿا بلڪ اسين ان جي تابعداري ڪنداسين

عَلَيْهِ اٰبَاۗءَنَا ؕ اَوَلَوْ كَانَ الشَّيْطٰنُ يَدْعُوْهُمْ اِلٰى عَذَابِ السَّعِيْرِ ۝۲۱

جنهن تي اسان پنهنجو وڏن کي لڌو آهي، ڇا شيطان انهن کي دوزخ جي عذاب ڏانهن نه ٿو سڏي؟

وَمَنْ يُّسْلِمْ وَجْهَهٗٓ اِلَى اللّٰهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ

۽ جنهن ماڻهو پنهنجي وجود کي الله تعالى جي حوالي ڪيو ۽ اهو نيڪوڪار آهي پوءِ بيشڪ ان مضبوط

بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقٰى ؕ وَاِلَى اللّٰهِ عَاقِبَةُ الْاُمُوْرِ ۝۲۲ وَمَنْ كَفَرَ فَلَا

رسيءَ کي پڪڙيو، ۽ سڀني ڪمن جي پڇاڙي الله تعالى ڏانهن آهي. ۽ جيڪو ماڻهو ڪفر ڪري ته پوءِ

يَحْزُنْكَ كُفْرُهٗ ؕ اِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ فَنُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوْا ؕ اِنَّ اللّٰهَ عَلِيْمٌۢ

توهان کي ان جي ڪفر جو ڏک نه ٿئي، انهن جو موٽڻ اسان ڏانهن آهي پوءِ اسين کين سندن عملن باخبر ڪنداسين، بيشڪ الله تعالى

بِذَاتِ الصُّدُوْرِ ۝۲۳ نُمَتِّعُهُمْ قَلِيْلًا ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ اِلٰى عَذَابٍ

سينن جو علم رکندڙ آهي. اسين انهن کي ٿورو نفعو ڏيون ٿا ان کان پوءِ انهن کي سخت عذاب ڏانهن

ل تفسير بيضاوي. ٢ تفسير تنوير المقباس.

غَلِيظٍ ﴿٢٤﴾ وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ

گرفتار ڪنداسين. ۽ جيڪڏهن تون انهن کان سوال ڪندين ته آسمانن ۽ زمين کي ڪنهن پيدا ڪيو آهي، ته ضرور چوندا

اللّٰهُ ۚ قُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٥﴾ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ

ته الله، (رسول عربي کي فرمايو) سڀني تعريفون الله لاءِ آهن، پر اڪثر انهن مان ڄاڻن ٿا. الله تعالى لاءِ آهي جيڪو ڪجهه آسمانن

وَالْأَرْضِ ۚ إِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٢٦﴾ وَلَوْ أَنَّمَا فِي الْأَرْضِ

۽ زمين ۾ آهي، بيشڪ الله تعالى ئي غني (۽) ساراهيل آهي. ۽ جيڪڏهن بالفرض سڀئي وڻ جيڪي سڀني

مِنْ شَجَرَةٍ أَقْلَامٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِنْ بَعْدِهِ سَبْعَةُ

زمين ۾ آهن انهن کي قلم بڻائجي ۽ ستن سمنڊن کي مس بڻائجي

أَبْحُرٍ مَا نَفِدَتْ كَلِمٰتُ اللّٰهِ ۗ إِنَّ اللّٰهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٧﴾

تڏهن به الله تعالى جي تعريف ڪڏهن ختم ٿي نه سگهي، بيشڪ الله تعالى غالب حڪمت وارو آهي.

مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ ۗ إِنَّ اللّٰهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿٢٨﴾

توهان جو پيدا ڪرڻ ۽ توهان جو ٻيهر زنده ڪرڻ هڪ نفس جيان ئي آهي بيشڪ الله تعالى ٻڌندڙ ڏسندڙ آهي.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللّٰهَ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَ

(اي ٻڌندڙ!) ڇا تو نه ڏٺو ته بيشڪ الله تعالى رات کي ڏينهن ۾ داخل ڪري ٿو ۽ ڏينهن کي رات ۾ داخل ڪري ٿو ۽

سَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ ۖ كُلٌّ يَجْرِي إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى وَأَنَّ اللّٰهَ

سج ۽ چنڊ کي مسخر ڪيو، هر هڪ پنهنجي مقرر جاءِ تائين هلن ٿا ۽ بيشڪ الله تعالى

بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٩﴾ ذٰلِكَ بِأَنَّ اللّٰهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ

توهان جي سڀني عملن کان خبردار آهي. اهو ان ڪري جو بيشڪ الله تعالى ئي حق آهي ۽ بيشڪ اهي ان کان سواءِ جن

مِنْ دُونِهِ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللّٰهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ ﴿٣٠﴾ أَلَمْ تَرَ

(بتن) جي عبادت ڪن ٿا (اهي) باطل آهن، ۽ بيشڪ الله تعالى ئي بلند (۽) وڏو آهي. (اي ٻڌندڙ!) ڇا تو نه ڏٺو ته

ع ١١ ٣ ١٢

اَنَّ الْفُلْكَ تَجْرِيْ فِي الْبَحْرِ بِنِعْمَتِ اللّٰهِ لِيُرِيَكُمْ مِّنْ اٰيٰتِهٖ ؕ اِنَّ

بيشڪ سمنڊ ۾ الله تعاليٰ جي نعمت سان ٻيڙي هلي ٿي، ان لاءِ ته توهان کي اهو پنهنجون ڪجهه نشانيون ڏيکاري، بيشڪ

فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُوْرٍ ﴿٣١﴾ وَاِذَا غَشِيَهُمْ مَّوْجٌ

انهيءَ ۾ هر صبر ۽ شڪر ڪندڙ لاءِ يقيناً نشانيون آهن. ۽ جنهن وقت ڇولين جيڏيون ڇوليون

كَالظُّلَلِ دَعَوُا اللّٰهَ مُخْلِصِيْنَ لَهُ الدِّيْنَ ۚ فَلَمَّا نَجّٰىهُمْ

انهن کي ڍڪين ٿيون ته (ان وقت) اهي سچي دل سان الله تعاليٰ کي پڪارين ٿا. پوءِ الله تعاليٰ جڏهن انهن کي

اِلَى الْبَرِّ فَمِنْهُمْ مُّقْتَصِدٌ ؕ وَمَا يَجْحَدُ بِاٰيٰتِنَآ اِلَّا كُلُّ خَتَّارٍ

زمين ڏانهن نجات ڏي ٿو پوءِ انهن مان ڪي وچ ٿرا آهن ۽ اسانجي آيتن جو انڪار ڪونه ڪري مگر غدار

كَفُوْرٍ ﴿٣٢﴾ يٰٓاَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوْا رَبَّكُمْ وَاخْشَوْا يَوْمًا لَّا يَجْزِيْ

(۽) ناشڪر. اي انسانو توهان پنهنجي رب کان خوف ڪريو ۽ ان ڏينهن (قيامت) کان ڊڄو

وَالِدٌ عَنْ وَّلَدِهٖ ۫ وَلَا مَوْلُوْدٌ هُوَ جَازٍ عَنْ وَّالِدِهٖ شَيْـًٔا ؕ اِنَّ

جنهن والد پنهنجي اولاد کي بچائي نٿو سگهي ۽ نه اولاد پنهنجي والد تان ڪا شي پري ڪري سگهي ٿو، بيشڪ

وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا ٝ وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ

الله تعاليٰ جو وعدو حق آهي، پوءِ دنيا جي حياتي توهان کي مغرور نه بنائي ۽ نه توهان

بِاللّٰهِ الْغَرُوْرُ ﴿٣٣﴾ اِنَّ اللّٰهَ عِنْدَهٗ عِلْمُ السَّاعَةِ ۚ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ ۚ

الله تعاليٰ سان غرور ڪريو. بيشڪ الله تعاليٰ وٽ قيامت جو علم آهي ۽ پاڻ مينهن وسائي ٿو.

وَيَعْلَمُ مَا فِي الْاَرْحَامِ ؕ وَمَا تَدْرِيْ نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا ؕ

۽ پاڻ ڄاڻي ٿو جيڪو ڪجهه پيٽن ۾ اندر آهي، ۽ انسان نه ٿو پروڙي ته اهو سڀاڻي ڇا ڪندو؟

وَمَا تَدْرِيْ نَفْسٌۢ بِاَيِّ اَرْضٍ تَمُوْتُ ؕ اِنَّ اللّٰهَ عَلِيْمٌ خَبِيْرٌ ﴿٣٤﴾

۽ انسان کي خبر ناهي ته اهو ڪهڙي زمين ۾ مرندو؟ بيشڪ الله تعاليٰ ڄاڻندڙ خبردار آهي.

ع ٣ / ١٤

ك لغات القرآن عربي.

آياتها ٣٠ — سُورَةُ السَّجْدَةِ مَكِّيَّةٌ (٣٢) (٧٥) — رُكُوعاتها ٣

سورة سجده مكه معظمه ۾ نازل ٿي آهي، انهيءَ ۾ ٣ رڪوع ۽ ٣٠ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

الله تعاليٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو، جيڪو نهايت مهربان، باجهارو (آهي).

الٓمّٓ ﴿١﴾ تَنْزِيْلُ الْكِتٰبِ لَا رَيْبَ فِيْهِ مِنْ رَّبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿٢﴾ اَمْ

الٓمّٓ. ربّ العالمين جي طرفان قرآن ڪريم نازل ڪيل آهي جنهن ۾ ڪو شڪ ناهي. ڇا اهي

يَقُوْلُوْنَ افْتَرٰىهُ ۚ بَلْ هُوَ الْحَقُّ مِنْ رَّبِّكَ لِتُنْذِرَ قَوْمًا مَّآ

چون ٿا ته قرآن ڪريم کي رسول عربي بنايو آهي، بلڪ اهو توهان جي رب جي طرفان حق آهي ان لاءِ ته توهان ان قوم کي ڊيڄاريو

اَتٰىهُمْ مِّنْ نَّذِيْرٍ مِّنْ قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُوْنَ ﴿٣﴾ اَللّٰهُ الَّذِيْ

جنهن وٽ توهان کان اڳ ڪو ڊيڄاريندڙ نه آيو ته من اهي هدايت حاصل ڪن. الله تعاليٰ اهو آهي جنهن

خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِيْ سِتَّةِ اَيَّامٍ ثُمَّ

آسمانن ۽ زمينن کي ۽ جيڪا (مخلوق) انهن جي وچ ۾ آهي (اها) ڇهن ڏينهن ۾ پيدا فرمائي، ان کان پوءِ پاڻ

اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِ ۗ مَا لَكُمْ مِّنْ دُوْنِهٖ مِنْ وَّلِيٍّ وَّلَا شَفِيْعٍ ۗ

عرش عظيم تي رونق افروز ٿيو (جيئن سندس شان وٽان آهي) اي مڪه جا ڪافر! توهان لاءِ الله کان سواءِ ڪو مددگار ۽ سفارشي ناهي

اَفَلَا تَتَذَكَّرُوْنَ ﴿٤﴾ يُدَبِّرُ الْاَمْرَ مِنَ السَّمَآءِ اِلَى الْاَرْضِ ثُمَّ

ڇا پوءِ توهان نصيحت نٿا وٺو. اهو پاڻ هر ڪم جي تدبير آسمان کان زمين تائين فرمائي ٿو. ان کان پوءِ

يَعْرُجُ اِلَيْهِ فِيْ يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهٗٓ اَلْفَ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّوْنَ ﴿٥﴾

هر تدبير ۽ ڪيل ڪم اُن ڏانهن قيامت جي ڏينهن موٽندو جنهن جو مقدار توهان جي حساب موجب هزار سال آهي.

ذٰلِكَ عٰلِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيْزُ الرَّحِيْمُ ﴿٦﴾ الَّذِيْٓ اَحْسَنَ

اهو غيب ۽ حاضر کي ڄاڻندڙ، غالب ۽ باجهارو آهي. الله تعاليٰ اهو آهي جنهن هر شيءِ کي

ل۔ ۽ ٿ۔ تفسير جلالين.

كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهٗ وَبَدَاَ خَلْقَ الْاِنْسَانِ مِنْ طِيْنٍ ۝٧ ثُمَّ جَعَلَ

سڀڪنهن شيءِ کي چڱيءَ طرح بڻايو جنهن جو خلقيو ۽ انسان جي خلقت جي ابتدا مٽيءَ مان ڪيائين . اُن کان پوءِ اُن جو

نَسْلَهٗ مِنْ سُلٰلَةٍ مِّنْ مَّآءٍ مَّهِيْنٍ ۝٨ ثُمَّ سَوّٰىهُ وَنَفَخَ فِيْهِ

اولاد هڪ نطفي مان پيدا ڪيو ، ان کان پوءِ ان کي برابر ڪيو ۽ اُن ۾ پنهنجو

مِنْ رُّوْحِهٖ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ وَالْاَفْـِٕدَةَ ؕ قَلِيْلًا

روح ڦوڪيو ۽ الله تعاليٰ توهان لاءِ ڪن، اکيون ۽ دليون پيدا ڪيون، توهان تمام

مَّا تَشْكُرُوْنَ ۝٩ وَقَالُوْٓا ءَاِذَا ضَلَلْنَا فِي الْاَرْضِ ءَاِنَّا لَفِيْ

ٿورو شڪر ڪريو ٿا . ۽ اهي چون ٿا ڇا اسين جنهن وقت زمين ۾ ملي مٽي ٿي وينداسين، ڇا بيشڪ اسين (ان وقت)

خَلْقٍ جَدِيْدٍ ؕ بَلْ هُمْ بِلِقَآئِ رَبِّهِمْ كٰفِرُوْنَ ۝١٠

نئين سر دوباره پيدا ٿينداسين، بلڪ اهي پنهنجي رب جي ملاقات کان انڪار ڪندڙ آهن .

قُلْ يَتَوَفّٰىكُمْ مَّلَكُ الْمَوْتِ الَّذِيْ وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ

رسول عربي توهان فرمايو توهان کي ملڪ الموت ماريندو جيڪو توهان لاءِ مقرر ڪيل آهي اُن کان پوءِ توهان کي

تُرْجَعُوْنَ ۝١١ ع وَلَوْ تَرٰٓى اِذِ الْمُجْرِمُوْنَ نَاكِسُوْا رُءُوْسِهِمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ ؕ

پنهنجي رب ڏانهن موٽايو آهي . ۽ ڪاش توهان ان وقت ڏسو ها جو اهي ڏوهاري پنهنجي رب جي اڳيان مُنهن جهڪائي بيٺا هوندا

رَبَّنَآ اَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا اِنَّا مُوْقِنُوْنَ ۝١٢

(۽ چوندا) اي اسان جا رب اسان ڏٺو ۽ اسان ٻڌو پوءِ تون اسان کي (دنيا ڏانهن) موٽاءِ اسين نيڪ عمل ڪريون بيشڪ اسين يقين ڪندڙ آهيون

وَلَوْ شِئْنَا لَاٰتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدٰىهَا وَلٰكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّيْ

۽ جيڪڏهن اسين چاهيون ها ته هر نفس کي هدايت عطا ڪريون ها، پر اسان جي (طرفان هيءَ) قول پورو ٿيڻو آهي جو

لَاَمْلَـَٔنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ اَجْمَعِيْنَ ۝١٣ فَذُوْقُوْا

آءٌ يقيناً جهنم کي جنن ۽ انسانن سان ڀريندس، (الله تعاليٰ فرمائيندو) پوءِ توهان (عذاب جو) مزو چکو

سه المفردات في غريب القرآن . سه تفسير جامع البيان . سه تفسير النسفي . سه تفسير جلالين .

بِمَا نَسِيتُمْ لِقَاۤءَ يَوْمِكُمْ هٰذَا ۚ اِنَّا نَسِيْنٰكُمْ وَذُوْقُوْا عَذَابَ

انهيءَ سببان جو توهان قيامت جي ڏينهن کي وساري ڇڏيو بيشڪ اسان توهان کي وساري ڇڏيو ۽ توهان پنهنجي بد اعمالي

الْخُلْدِ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ۝١٤ اِنَّمَا يُؤْمِنُ بِاٰيٰتِنَا الَّذِيْنَ اِذَا ذُكِّرُوْا

سببان هميشه وارو عذاب چکو. اسان جي قرآن ڪريم تي فقط اهي ماڻهو ايمان رکن ٿا جو جڏهن انهن کي نصيحت

بِهَا خَرُّوْا سُجَّدًا وَّسَبَّحُوْا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُوْنَ ۝١٥

ڪئي وڃي ٿي ته اهي سجدي ۾ ڪرن ٿا ۽ پنهنجي رب جي تعريف سان گڏ تسبيح ڪن ٿا ۽ اهي تڪبر نه ٿا ڪن.

تَتَجَافٰى جُنُوْبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ يَدْعُوْنَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَّطَمَعًا ۡ

(اهي) پنهنجا پاسا بسترن کان پري ڪن ٿا (۽) پنهنجي رب کي خوف ۽ طمع مان پڪارين ٿا.

وَّمِمَّا رَزَقْنٰهُمْ يُنْفِقُوْنَ ۝١٦ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّاۤ اُخْفِيَ لَهُمْ مِّنْ قُرَّةِ

۽ جيڪي اسان انهن کي ڏنو آهي انهيءَ مان خرچ ڪن ٿا. پوءِ ڪو ماڻهو نٿو ڄاڻي جيڪي نعمتون انهن لاءِ مخفي رکيون

اَعْيُنٍ ۚ جَزَاۤءًۢ بِمَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ۝١٧ اَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ

ويون آهن (اها) سندن عملن جي جزا آهي. ڇا پوءِ اهو ماڻهو جيڪو مؤمن آهي اهو ڪافر جهڙو

فَاسِقًا ؕ لَا يَسْتَوٗنَ ۝١٨ اَمَّا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ فَلَهُمْ

ٿي سگهي ٿو؟! (اهي قطعاً) برابر نه ٿا ٿين. پر اهي ماڻهو جيڪي ايمان آڻن ٿا ۽ نيڪ عمل ڪن ٿا پوءِ انهن لاءِ

جَنّٰتُ الْمَاْوٰى ۫ نُزُلًاۢ بِمَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ۝١٩ وَاَمَّا الَّذِيْنَ فَسَقُوْا

جَنّٰتُ الْمَاْوٰى آهي (اها سندن) مهماني آهي انهيءَ سببان جو نيڪ عمل ڪندا هئا. ۽ پر اهي ماڻهو جيڪي ڪافر ٿيا

فَمَاْوٰىهُمُ النَّارُ ؕ كُلَّمَاۤ اَرَادُوْۤا اَنْ يَّخْرُجُوْا مِنْهَاۤ اُعِيْدُوْا فِيْهَا وَ

پوءِ سندن جاءِ جهنم آهي، جڏهن به ان مان نڪرڻ جو ارادو ڪندا ته ان ۾ ڪين موٽايو ويندو ۽

قِيْلَ لَهُمْ ذُوْقُوْا عَذَابَ النَّارِ الَّذِيْ كُنْتُمْ بِهٖ تُكَذِّبُوْنَ ۝٢٠

انهن کي چيو ويندو ته توهان جهنم جي عذاب جو مزو چکو جنهن کي توهان ڪوڙو سمجهندا هئا.

السجدة

له تفسير جلالين. كه المفردات في غريب القرآن. كه مطلب ته اهي تهجد (منزل ٥) پڙهن ٿا. تفسير روح البيان. كه ان بهشتن مان هڪ بهشت جو نالو آهي. تفسير روح البيان.

وَلَنُذِيقَنَّهُمْ مِّنَ الْعَذَابِ الْأَدْنَىٰ دُونَ الْعَذَابِ

۽ آخرت جي عذاب کان اڳ ۾ اسين ضرور انهن کي دنيا جو عذاب چکائينداسين

الْأَكْبَرِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢١﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن ذُكِّرَ بِآيَاتِ

ته مَن اهي موٽن. ۽ ان کان وڌيڪ ڪير ظالم آهي جو ان کي قرآن ڪريم سان

رَبِّهِ ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَا ۚ إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنتَقِمُونَ ﴿٢٢﴾

نصيحت ڪجي ٿي پوءِ به ان کان انڪار ڪري ، بيشڪ اسين مجرمن کان انتقام وٺندڙ آهيون.

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ فَلَا تَكُن فِي مِرْيَةٍ

۽ بيشڪ اسان موسىٰ کي توراة[2] عطا ڪيو، پوءِ تو هان ان جي ملڻ ۾

مِّن لِّقَائِهِ ۖ وَجَعَلْنَاهُ هُدًى لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ ﴿٢٣﴾ وَ

ڪو شڪ نه ڪريو ۽ اسان اُن (توراة) کي بني اسرائيل لاءِ هدايت ڪري موڪليو. ۽

جَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا ۖ وَ

جڏهن انهن صبر ڪيو[3] ته اسان انهن مان ڪجهه اڳواڻ بنايا جيڪي اسان جا حڪم ڏيندا هئا ، ۽

كَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ ﴿٢٤﴾ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ

اهي اسان جي آيتن تي يقين رکندا هئا . بيشڪ تو هان جو رب اهو آهي جيڪو قيامت جي ڏينهن انهن جي

الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٢٥﴾ أَوَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ

وچ ۾ فيصلو فرمائيندو جن ڪمن ۾ اهي اختلاف ڪندا هئا . ڇا (ڪفار مڪه لاءِ) اها ڳالهه ظاهر نه ٿي ٿئي

أَهْلَكْنَا مِن قَبْلِهِم مِّنَ الْقُرُونِ يَمْشُونَ فِي مَسَاكِنِهِمْ ۚ

جو انهن کان اڳيون ڪيتريون امتون اسان هلاڪ ڪيون (اهي) انهن جي گهرن وٽان لنگهن ٿا ،

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ ۖ أَفَلَا يَسْمَعُونَ ﴿٢٦﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا نَسُوقُ

بيشڪ انهيءَ ۾ نشانيون آهن، ڇا پوءِ اهي نه ٿا ٻڌن . ڇا اهي نه ٿا ڏسن بيشڪ اسين

ع ٢ / ١٥

[1] تفسير مظهري. [2] تفسير جلالين. [3] تفسير روح البيان.

الْمَآءَ إِلَى الْأَرْضِ الْجُرُزِ فَنُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا تَأْكُلُ مِنْهُ

وٺيران زمين ڏانهن پاڻي ¹ کي هلايون ٿا، پوءِ اسين ان مان پوکون پيدا ڪريون ٿا جو ان مان

أَنْعَامُهُمْ وَأَنفُسُهُمْ ۖ أَفَلَا يُبْصِرُونَ ﴿٢٧﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ

انهن جا چوپايا جانور ۽ اهي پاڻ کائن ٿا، ڇا پوءِ اهي نه ٿا ڏسن. ۽ ڪفار مڪه چون ٿا ته هي²

هَٰذَا الْفَتْحُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٨﴾ قُلْ يَوْمَ الْفَتْحِ لَا

فيصلو ڪڏهن ٿيندو؟ جيڪڏهن توهان (مسلمان) سچا آهيو. رسول عربي ﷺ فرمايو ته فيصلي جي ڏينهن

يَنفَعُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِيمَانُهُمْ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٢٩﴾

ڪافرن کي سندن ايمان آڻڻ ڪين ڪو نفعو نه ڏيندو، ۽ نه ئي انهن کي مهلت ڏني ويندي.

فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَانتَظِرْ إِنَّهُم مُّنتَظِرُونَ ﴿٣٠﴾

پوءِ توهان انهن کان پاسو ڪريو ۽ توهان انتظار ڪريو بيشڪ اهي انتظار ڪندڙ آهن.

آياتها ٧٣ (٣٣) سُورَةُ الْأَحْزَابِ مَدَنِيَّةٌ (٩٠) ركوعاتها ٩

سورة احزاب مدينه منوره ۾ نازل ٿي آهي، انهي ۾ ٩ رڪوع ۽ ٧٣ آيتون آهن.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان باجهارو (آهي).

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ اتَّقِ اللَّهَ وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ ۗ إِنَّ اللَّهَ

اي رسول عربي توهان تقوىٰ تي ثابت قدم رهو ۽ ڪافرن ۽ منافقن جي ڪاڻ نه ڪڍو، بيشڪ الله تعالىٰ

كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١﴾ وَاتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ ۚ إِنَّ اللَّهَ

علم رکندڙ حڪمت وارو آهي. ۽ توهان وحي رباني جي تابعداري ڪريو، بيشڪ الله تعالىٰ

كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿٢﴾ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ۚ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ

توهان جي عملن کان خبردار آهي. ۽ رسول عربي توهان الله تعالىٰ تي توڪل ڪريو ۽ الله تعالىٰ بهترين

¹ تفسير روح البيان. ² تفسير مظهري. ³ تفسير النسفي.

وَكِيلًا ③ مَا جَعَلَ اللّٰهُ لِرَجُلٍ مِّنْ قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهٖ ۚ وَمَا جَعَلَ

كارساز آهي. الله تعالىٰ ڪنهن انسان جي سيني ۾ ٻه دليون نه رکيون آهن، ۽ الله تعالىٰ توهان جي

أَزْوَاجَكُمُ الّٰٓـِٔيْ تُظٰهِرُوْنَ مِنْهُنَّ أُمَّهٰتِكُمْ ۚ وَمَا جَعَلَ أَدْعِيَآءَكُمْ

گهروارين کي توهان جون مائرون نه ڪيو آهي جن سان توهان ظهار[1] ڪريو ٿا، ۽ الله تعالىٰ توهان جي نياپل پٽن کي توهان جو

أَبْنَآءَكُمْ ۗ ذٰلِكُمْ قَوْلُكُمْ بِأَفْوَاهِكُمْ ۗ وَاللّٰهُ يَقُوْلُ الْحَقَّ وَهُوَ

حقيقي پٽ بڻايو آهي، اها توهان جي زباني ڳالهه آهي، ۽ الله تعالىٰ حق فرمائي ٿو ۽ اهو

يَهْدِي السَّبِيْلَ ④ اُدْعُوْهُمْ لِاٰبَآئِهِمْ هُوَ أَقْسَطُ عِنْدَ اللّٰهِ ۚ فَإِنْ

سڌين رستي تي هلائي ٿو. توهان انهن (نياپل پٽن) کي سندن پيئرن جي نالي سان سڏيو، اهو الله تعالىٰ وٽ بالڪل صحيح آهي، پوءِ

لَّمْ تَعْلَمُوْٓا اٰبَآءَهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّيْنِ وَمَوَالِيْكُمْ ۗ وَلَيْسَ

جيڪڏهن توهان انهن جي پيئرن کي نه ڄاڻو، پوءِ اهي توهان جا ديني ڀاءُ ۽ توهان جا سوٽ آهن، ۽ جيڪا توهان

عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيْمَآ أَخْطَأْتُمْ بِهٖ ۙ وَلٰكِنْ مَّا تَعَمَّدَتْ قُلُوْبُكُمْ ۗ

(هن کان اڳ) غلطي ڪئي آن جو توهان تي ڪو گناهه ناهي، گناهه ته عمدًا دلي ارادي سان ڪيل عمل جو ٿئي ٿو

وَكَانَ اللّٰهُ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ⑤ اَلنَّبِيُّ أَوْلٰى بِالْمُؤْمِنِيْنَ مِنْ أَنْفُسِهِمْ

۽ الله تعالىٰ بخشيندڙ ۽ باجهارو آهي. رسول عربي ﷺ (دين ۽ دنيا جي سڀني ڪمن ۾) مؤمنن کي سندن جانين کان وڌيڪ ويجهو ۽ قريب

وَأَزْوَاجُهٗٓ أُمَّهٰتُهُمْ ۗ وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلٰى بِبَعْضٍ فِيْ

آهي ۽ رسول عربي جون گهروارون مؤمنن جون مائرون آهن، ۽ رشتيدار لوح محفوظ ۾ ٻين مؤمنن ۽

كِتٰبِ اللّٰهِ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُهٰجِرِيْنَ إِلَّآ أَنْ تَفْعَلُوْٓا إِلٰٓى

مهاجرن جي ڀيٽ ۾ هڪ ٻئي کي وڌيڪ قريب آهن، مگر توهان پنهنجي دوستن سان

أَوْلِيٰٓئِكُمْ مَّعْرُوْفًا ۗ كَانَ ذٰلِكَ فِي الْكِتٰبِ مَسْطُوْرًا ⑥

(ورثي ۾) ڪا نيڪي ڪريو، اها ڳالهه لوح محفوظ ۾ لکيل آهي.

[1] ظهار هي آهي جو ڪو مرد پنهنجي زال کي چوي ته تون منهنجي لاءِ منهنجي ماءُ وانگر حرام آهين. شريعت موجب ظهار طلاق ناهي بلڪه جيستائين اُن جو ڪفارو ادا نه ڪري تيستائين پنهنجي گهرواري کي ويجهو نه ٿيندو. از تفسير مظهري، تفسير النسفي و تفسير بيضاوي.

وَاِذْ اَخَذْنَا مِنَ النَّبِيّٖنَ مِيْثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُّوْحٍ وَّاِبْرٰهِيْمَ

۽ رسول! توهان اهو وقت ياد ڪريو جڏهن اسان نبين کان ميثاق (پڪو عهد) ورتو ۽ توهان کان ۽ نوح کان ۽ ابراهيم کان

وَمُوْسٰى وَعِيْسَى ابْنِ مَرْيَمَ ۠ وَاَخَذْنَا مِنْهُمْ مِّيْثَاقًا غَلِيْظًا ۙ﴿۷﴾

۽ موسىٰ ۽ عيسىٰ بن مريم کان (ميثاق ورتو)، ۽ اسان انهن کان مضبوط ميثاق ورتو.

لِّيَسْــَٔـلَ الصّٰدِقِيْنَ عَنْ صِدْقِهِمْ ۚ وَاَعَدَّ لِلْكٰفِرِيْنَ عَذَابًا

ته پيغمبرن کان (رسالت جي تبليغ بابت) ضرور سوال پڇيو ويندو، ۽ الله تعالىٰ ڪافرن لاءِ دردناڪ عذاب

اَلِيْمًا ﴿۸﴾ۧ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اذْكُرُوْا نِعْمَةَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ اِذْ

تيار ڪيو آهي. اي مؤمنو! توهان الله تعالىٰ جون اهي نعمتون ياد ڪريو جيڪي ان توهان تي ڪيون آهن جڏهن

جَآءَتْكُمْ جُنُوْدٌ فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيْحًا وَّجُنُوْدًا لَّمْ تَرَوْهَا ۭ

توهان وٽ (ڪافرن جو) لشڪر آيو پوءِ اسان انهن تي طوفان ۽ اهو لشڪر (ملائڪن جو) موڪليو جيڪو توهان ڏٺو.

وَكَانَ اللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ بَصِيْرًا ۚ﴿۹﴾ اِذْ جَآءُوْكُمْ مِّنْ فَوْقِكُمْ وَمِنْ

۽ الله تعالىٰ توهان جي عملن کي ڏسندڙ آهي. جڏهن وقت (لشڪر) توهان جي مٿان ۽ هيٺان

اَسْفَلَ مِنْكُمْ وَاِذْ زَاغَتِ الْاَبْصَارُ وَبَلَغَتِ الْقُلُوْبُ الْحَنَاجِرَ

پاسي کان آيو ۽ ان وقت (توهان جون) اکيون هيٺ ٿي ويون ۽ دليون نڪلي ڳلن تائين پهتيون

وَتَظُنُّوْنَ بِاللّٰهِ الظُّنُوْنَا ﴿۱۰﴾ هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُوْنَ وَزُلْزِلُوْا

۽ توهان الله تعالىٰ بابت (اميد ۽ نااميد) جا گمان ڪرڻ لڳا، ان جاءِ تي مؤمنن کان امتحان ورتو ويو ۽ کين سخت

زِلْزَالًا شَدِيْدًا ﴿۱۱﴾ وَاِذْ يَقُوْلُ الْمُنٰفِقُوْنَ وَالَّذِيْنَ فِيْ قُلُوْبِهِمْ

پريشان ڪيو ويو. ۽ ان وقت منافق ۽ جن ماڻهن جي دلين ۾ مرض هو انهن چيو

مَّرَضٌ مَّا وَعَدَنَا اللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗٓ اِلَّا غُرُوْرًا ﴿۱۲﴾ وَاِذْ قَالَتْ طَّآىِٕفَةٌ

ته الله ۽ الله جي رسول اسان سان فتح جو ڪوڙو وعدو ڪيو آهي. ۽ جڏهن وقت انهن مان هڪ گروهه چيو

ع

١ تفسير النسفي. ٢ تفسير جلالين. ٣ تفسير بيضاوي و تفسير جلالين ٤ تفسير النسفي. ٥ تفسير جلالين.

مِّنْهُمْ يٰٓاَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ فَارْجِعُوْا ۚ وَيَسْتَاْذِنُ فَرِيْقٌ

ته اي مديني[1] جا رهاڪو هتي توهان جي جاءِ ناهي پوءِ توهان موٽي وڃو ۽ انهن مان هڪڙي فريق (منافق[2]) رسول عربي

مِّنْهُمُ النَّبِيَّ يَقُوْلُوْنَ اِنَّ بُيُوْتَنَا عَوْرَةٌ ۛ وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ ۚ اِنْ

کان اجازت وٺي ٿي چون ٿا ته بيشڪ اسان جا گهر اڪيلا آهن، ۽ سندن گهر اڪيلا ناهن، اهي

يُّرِيْدُوْنَ اِلَّا فِرَارًا ﴿۱۳﴾ وَلَوْ دُخِلَتْ عَلَيْهِمْ مِّنْ اَقْطَارِهَا ثُمَّ سُئِلُوا

(جهاد کان) فرار ٿيڻ چاهين ٿا. ۽ جيڪڏهن مديني جي طرف کان انهن تي لشڪر[3] اچي ها ان کان پوءِ اهي انهن کان

الْفِتْنَةَ لَاٰتَوْهَا وَمَا تَلَبَّثُوْا بِهَآ اِلَّا يَسِيْرًا ﴿۱۴﴾ وَلَقَدْ كَانُوْا عَاهَدُوا

ڪفر[4] چاهين ها ضرور ايئن ڪن ها ۽ ڌ رهيا مديني ۾ مگر ٿوري دير ۽ بيشڪ انهن[5] ڪان اڳ ۾ اهي الله تعالیٰ

اللّٰهَ مِنْ قَبْلُ لَا يُوَلُّوْنَ الْاَدْبَارَ ۭ وَكَانَ عَهْدُ اللّٰهِ مَسْـُٔوْلًا ﴿۱۵﴾

سان وعدو ڪري چڪا هئا ته اهي پٺي ورائي ڪون ڀڄندا، ۽ الله تعالیٰ سان ڪيل وعدي جي پڇا ڪئي ويندي.

قُلْ لَّنْ يَّنْفَعَكُمُ الْفِرَارُ اِنْ فَرَرْتُمْ مِّنَ الْمَوْتِ اَوِ الْقَتْلِ وَاِذًا

رسول عربي توهان فرمايو توهان کي فرار ٿيڻ ۾ هرگز فائدو نه ڏيندو جيڪڏهن توهان موت يا قتل کان ڀڄندا ۽ ان حالت ۾

لَّا تُمَتَّعُوْنَ اِلَّا قَلِيْلًا ﴿۱۶﴾ قُلْ مَنْ ذَا الَّذِيْ يَعْصِمُكُمْ مِّنَ اللّٰهِ

توهان تمام ٿورو فائدو وٺي سگهو ٿا. رسول عربي توهان فرمايو توهان کي الله تعالیٰ جي حڪم کان ڪير بچائي سگهي ٿو

اِنْ اَرَادَ بِكُمْ سُوْۗءًا اَوْ اَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةً ۭ وَلَا يَجِدُوْنَ لَهُمْ مِّنْ

جيڪڏهن اهو توهان لاءِ برائي يا ڀلائي جو ارادو رکي ٿو. ۽ اهي الله تعالیٰ کان سواءِ

دُوْنِ اللّٰهِ وَلِيًّا وَّلَا نَصِيْرًا ﴿۱۷﴾ قَدْ يَعْلَمُ اللّٰهُ الْمُعَوِّقِيْنَ مِنْكُمْ

ڪو دوست ۽ مددگار نه ٿا لهن. بيشڪ توهان مان الله تعالیٰ انهن ماڻهن کي ڄاڻي ٿو جيڪي جهاد کان روڪين[6] ٿا

وَالْقَاۗىِٕلِيْنَ لِاِخْوَانِهِمْ هَلُمَّ اِلَيْنَا ۚ وَلَا يَاْتُوْنَ الْبَاْسَ اِلَّا

۽ اهي پنهنجي ڀائرن کي چون ٿا ته توهان اسان ڏانهن هليا اچو، ۽ اهي جنگ[7] ۾ نه ٿا اچن مگر

[1] تفسير بيضاوي، [2] تفسير روح البيان، [3] و [4] و [5] تفسير النسفي و (منزل ٥) [6] تفسير روح البيان، [7] تفسير النسفي

قَلِيلًا ﴿١٨﴾ أَشِحَّةً عَلَيْكُمْ ۖ فَإِذَا جَآءَ الْخَوْفُ رَأَيْتَهُمْ يَنظُرُونَ

ٿورڙا ۰ توهان لاءِ اهي سخت بخيل آهن، پوءِ جنهن وقت خوف اچي ٿو تہ توهان انهن کي ڏسندا ٿا

إِلَيْكَ تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ كَالَّذِي يُغْشَىٰ عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ ۖ فَإِذَا

اهي پنهنجون اکيون (خوف سببان) ڦيرائيندا، ان ماڻهوءَ وانگر جنهن تي موت اچي ڇانيو هجي، پوءِ جنهن وقت

ذَهَبَ الْخَوْفُ سَلَقُوكُم بِأَلْسِنَةٍ حِدَادٍ أَشِحَّةً عَلَى الْخَيْرِ ۚ أُولَٰئِكَ

خوف هليو ويندو تہ فورًا اهي مال غنيمت جي لالچ ۾ پنهنجي زبانن سان توهان کي طعنا هڻندا، انهن ماڻهن

لَمْ يُؤْمِنُوا فَأَحْبَطَ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ﴿١٩﴾

ايمان نہ آندو، پوءِ الله تعالىٰ انهن جا عمل ڇٽ ڪري ڇڏيا، ۽ اها ڳالهہ الله تعالىٰ لاءِ آسان آهي ۰

يَحْسَبُونَ الْأَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُوا ۖ وَإِن يَأْتِ الْأَحْزَابُ يَوَدُّوا

(اهي منافق) پائين ٿا ڪافرن جو لشڪر اڃان نہ ويو آهي ۰ ۽ جيڪڏهن اهو لشڪر ٻيهر اچي تہ اهي ارادو ڪن ٿا

لَوْ أَنَّهُم بَادُونَ فِي الْأَعْرَابِ يَسْأَلُونَ عَنْ أَنبَآئِكُمْ ۖ وَلَوْ كَانُوا

تہ ڪاش اهي ٻهراڙي ۾ وڃي (اعرابين سان رهن ها) ۽ مديني مان ايندڙ ماڻهن کان توهان جون خبرون معلوم ڪندا ها، ۽ جيڪڏهن اهي

فِيكُم مَّا قَاتَلُوا إِلَّا قَلِيلًا ﴿٢٠﴾ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ

توهان ۾ هجن ها تہ جنگ ڪن ها مگر ٿورڙا ۰ بيشڪ توهان لاءِ رسول عربي ﷺ جي تابعداري ڪرڻ ۾ تمام گهڻي

حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا ﴿٢١﴾

بهتري آهي اُن شخص لاءِ جيڪو الله تعالىٰ ۽ قيامت جي اميد رکي ٿو ۽ الله تعالىٰ کي گهڻو ياد ڪري ٿو ۰

وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَٰذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ

۽ جڏهن مؤمنن ڪافرن جا لشڪر ڏٺا، مؤمن چيو هي اهو آهي جيڪو اسان کي الله ۽ الله جي رسول وعدو فرمايو

وَصَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ ۚ وَمَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَتَسْلِيمًا ﴿٢٢﴾

۽ الله تعالىٰ ۽ الله جي رسول سچ فرمايو، ۽ انهيءَ سان مؤمنن جو ايمان ۽ رضامندو زياده ٿيو ۰

² ع ١٢ / ١٨

لہ تفسير مظهري، ٢ہ تفسير ڪبير للعلامہ رازي، ٣ہ تفسير النسفي، ٤ہ تفسير النسفي وتفسير مظهري وتفسير جلالين، ٥ہ تفسير جلالين.

مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ رِجَالٌ صَدَقُوْا مَا عَاهَدُوا اللّٰهَ عَلَيْهِ ۚ فَمِنْهُمْ

مؤمنن مان ڪي اهڙا مرد آهن جن الله تعالىٰ سان ڪيل وعدو سچو ڪيو، پوءِ ڪي انهن مان

مَّنْ قَضٰى نَحْبَهٗ وَمِنْهُمْ مَّنْ يَّنْتَظِرُ ۖ وَمَا بَدَّلُوْا تَبْدِيْلًا ﴿٢٣﴾

شهيد ٿيا ۽ ڪي انهن مان شهادت لاءِ منتظر آهن ۽ (انهن ۾) ڪنهن قسم جي تبديلي نه آئي.

لِّيَجْزِيَ اللّٰهُ الصّٰدِقِيْنَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ الْمُنٰفِقِيْنَ اِنْ شَآءَ

ان لاءِ ته الله تعالىٰ سچن کي سندن سچ جي جزا ڏي ۽ منافقن کي عذاب ڪري، جيڪڏهن چاهي

اَوْ يَتُوْبَ عَلَيْهِمْ ۭ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ﴿٢٤﴾ وَرَدَّ اللّٰهُ الَّذِيْنَ

يا انهن تي وري (جيڪڏهن توبه تائب ٿيا) بيشڪ الله تعالىٰ بخشيندڙ ٻاجهارو آهي. ۽ الله تعالىٰ، ڪافرن کي

كَفَرُوْا بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوْا خَيْرًا ۭ وَكَفَى اللّٰهُ الْمُؤْمِنِيْنَ الْقِتَالَ ۭ

موٽايو. ان حال ۾ جو اهي سخت ڪاوڙ ۾ هئا (۽) ڪنهن خير کي نه پهتا، ۽ جنگ ۾ الله تعالىٰ مؤمنن جي مڪمل مدد ڪئي

وَكَانَ اللّٰهُ قَوِيًّا عَزِيْزًا ﴿٢٥﴾ وَاَنْزَلَ الَّذِيْنَ ظَاهَرُوْهُمْ مِّنْ اَهْلِ

۽ الله تعالىٰ وڏي طاقت وارو غالب آهي. ۽ الله تعالىٰ اهل ڪتاب (يهودين) کي سندن

الْكِتٰبِ مِنْ صَيَاصِيْهِمْ وَقَذَفَ فِيْ قُلُوْبِهِمُ الرُّعْبَ فَرِيْقًا

مضبوط قلعن مان هيٺ لاٿو ۽ انهن جي دلين ۾ رعب وڌو، (پوءِ انهن مان) هڪ فريق

تَقْتُلُوْنَ وَتَاْسِرُوْنَ فَرِيْقًا ﴿٢٦﴾ وَاَوْرَثَكُمْ اَرْضَهُمْ وَدِيَارَهُمْ

کي توهان قتل ڪريو ٿا ۽ هڪ گروهه کي توهان قيد ڪريو ٿا. ۽ الله تعالىٰ توهان کي انهن جي زمين ۽ انهن جي گهرن

وَاَمْوَالَهُمْ وَاَرْضًا لَّمْ تَطَئُوْهَا ۭ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ

۽ انهن جي مالن ۽ ان زمين جو وارث بنايو جنهن تي توهان جا اڃا پير نه پهتا هئا. ۽ الله تعالىٰ هر شيءِ تي

قَدِيْرًا ﴿٢٧﴾ يٰٓاَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّاَزْوَاجِكَ اِنْ كُنْتُنَّ تُرِدْنَ الْحَيٰوةَ

قادر آهي. اي سچا نبي توهان پنهنجي بيبين کي فرمايو ته جيڪڏهن توهان دنيا جي حياتي ۽ ان جي زينت

له حضرت حمزه، حضرت مصعب بن عمير ۽ حضرت انس بن نضر رضي الله عنهم شهيد ٿيا ۽ حضرت عثمان، حضرت طلحه ۽ حضرت سعيد بن زيد رضي الله عنهم شهادت جا منتظر رهيا. از تفسير بيضاوي و تفسير مظهري. ٢ه تفسير النسفي. ٣ه تفسير روح البيان.

الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا

کي پسند ڪريو ٿيون، پوءِ توهان اچو ته آءٌ توهان کي سامان (ڦيڪڙا) ڏيان ۽ آءٌ توهان کي سهڻي نموني سان

جَمِيلًا ﴿٢٨﴾ وَإِن كُنتُنَّ تُرِدْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالدَّارَ الْآخِرَةَ

ڇڏي ڏيان. ۽ جيڪڏهن توهان الله ۽ الله جي رسول ۽ آخرت جي گهر کي پسند ڪريو ٿيون

فَإِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ مِنكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾ يَا نِسَاءَ

پوءِ بيشڪ الله تعاليٰ توهان مان نيڪوڪار (ٻيبين) لاءِ اجر عظيم تيار ڪيو آهي. اي نبيءَ جون

النَّبِيِّ مَن يَأْتِ مِنكُنَّ بِفَاحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ يُضَاعَفْ لَهَا

ٻيبيون توهان مان جيڪڏهن ڪنهن (بالفرض) ڪا ظاهري نافرماني ڪئي ته ان لاءِ (ٻين عورتن جي ڀيٽ ۾)

الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا ﴿٣٠﴾

ٻيڻو عذاب ڪيو ويندو، ۽ اهو الله تعاليٰ لاءِ (تمام) آسان آهي.

وَمَن يَقْنُتْ مِنكُنَّ لِلَّهِ وَرَسُولِهِ وَتَعْمَلْ صَالِحًا نُّؤْتِهَا

۽ توهان مان جيڪا الله تعاليٰ ۽ الله جي رسول جي تابعداري ڪري ٿي ۽ عمل صالح ڪري ٿي ته اسين ان کي سندس

أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ وَأَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيمًا ﴿٣١﴾ يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ

ثواب ٻيڻون ڪري ڏينداسين، ۽ اسان ان لاءِ بهشت تيار ڪيو آهي. اي نبيءَ جون ٻيبيون توهان هرگز

كَأَحَدٍ مِّنَ النِّسَاءِ إِنِ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ

ٻين عورتن جهڙيون ناهيو، جيڪڏهن توهان خوف ڪريو ٿيون پوءِ توهان ڳالهائڻ ۾ نرمي نه ڪريو پوءِ طمع رکندو

الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَّعْرُوفًا ﴿٣٢﴾ وَقَرْنَ فِي

اهو شخص جنهن جي دل ۾ مرض آهي ۽ توهان صاف صاف ڳالهايو. ۽ (توهان) پنهنجي

بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَىٰ وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ

گهرن ۾ رهو ۽ گذريل جهالت جهڙي بي پردگي نه ڪريو ۽ (توهان) نماز پڙهو

الجزء ٢٢

له من الاتيان لا من التبيين، ترجمه: مبين جو لفظ عربي گرامر مطابق بيان لاءِ ناهي، بلڪ لاءِ ته آهي. از تفسير نسفي وتفسير بيضاوي.
له تفسير مظهري.

الدُّنْيَا وَزِيْنَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا

ڪي پسند ڪريو ٿيون، ته اچو ته اوهان کي سامان (ڪجهه) ڏيان ۽ اوهان کي سهڻي نموني سان

جَمِيْلًا ﴿٢٨﴾ وَإِنْ كُنْتُنَّ تُرِدْنَ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ وَالدَّارَ الْاٰخِرَةَ

ڇڏي ڏيان. ۽ جيڪڏهن اوهان الله ۽ الله جي رسول ۽ آخرت جي گهر کي پسند ڪريو ٿيون

فَإِنَّ اللّٰهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنٰتِ مِنْكُنَّ أَجْرًا عَظِيْمًا ﴿٢٩﴾ يٰنِسَآءَ

ته بيشڪ الله تعالىٰ اوهان مان نيڪوڪار (بيبين) لاءِ اجر عظيم تيار ڪيو آهي. اي نبيؐ جون

النَّبِيِّ مَنْ يَّأْتِ مِنْكُنَّ بِفَاحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ يُّضٰعَفْ لَهَا

بيبيون اوهان مان جيڪڏهن ڪنهن (بالفرض) ڪا ظاهري نافرماني ڪئي ته ان لاءِ (ٻين عورتن جي ڀيٽ ۾)

الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ ۭ وَكَانَ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيْرًا ﴿٣٠﴾

ٻيڻو عذاب ڪيو ويندو، ۽ اهو الله تعالىٰ لاءِ (بلڪل) آسان آهي.

وَمَنْ يَّقْنُتْ مِنْكُنَّ لِلّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ وَتَعْمَلْ صٰلِحًا نُّؤْتِهَآ

۽ اوهان مان جيڪا الله تعالىٰ ۽ الله جي رسول جي تابعداري ڪري ٿي ۽ عمل صالح ڪري ٿي ته اسين ان کي سندس

أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ ۙ وَأَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيْمًا ﴿٣١﴾ يٰنِسَآءَ النَّبِيِّ لَسْتُنَّ

ثواب ٻيڻو ڪري ڏينداسين، ۽ اسان ان لاءِ بهشت تيار ڪيو آهي. اي نبيؐ جون بيبيون اوهان هرگز

كَأَحَدٍ مِّنَ النِّسَآءِ إِنِ اتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ فَيَطْمَعَ

ٻين عورتن جهڙيون ناهيو، جيڪڏهن اوهان خوف ڪريو ٿيون ته اوهان ڳالهائڻ ۾ نرمي نه ڪريو ته طمع رکندو

الَّذِيْ فِيْ قَلْبِهٖ مَرَضٌ وَّقُلْنَ قَوْلًا مَّعْرُوْفًا ﴿٣٢﴾ وَقَرْنَ فِيْ

اهو شخص جنهن جي دل ۾ مرض آهي ۽ اوهان صاف صاف ڳالهايو. ۽ (اوهان) پنهنجي

بُيُوْتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُوْلٰى وَأَقِمْنَ الصَّلٰوةَ

گهرن ۾ رهو ۽ گذريل جهالت جهڙي بي پردگي نه ڪريو ۽ (اوهان) نماز پڙهو

الجزء ٢٢

له من الايان لا يلتبيغي، ترجمه: من جو لفظ عربي گرامر مطابق بيان لاءِ آهي ۽ بعض لاءِ نه آهي. از تفسير نسفي و تفسير بيضاوي.
له تفسير مظهري.

وَاٰتِيْنَ الزَّكٰوةَ وَاَطِعْنَ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ ؕ اِنَّمَا يُرِيْدُ اللّٰهُ

۽ زڪواة ادا ڪريو ۽ الله تعاليٰ ۽ ان جي رسول جي فرمانبرداري ڪريو. الله تعاليٰ ته اهو ئي چاهي ٿو ته

لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ اَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ

رسول ڪريمﷺ جي اهل بيت تان هر قسم جي ناپاڪائي پري ڪري ۽ انهن کي چڱيءَ طرح پاڪ

تَطْهِيْرًا ﴿٣٣﴾ وَاذْكُرْنَ مَا يُتْلٰى فِيْ بُيُوْتِكُنَّ مِنْ اٰيٰتِ اللّٰهِ

صاف ڪري . ۽ توهان اُن کي ياد ڪريو جيڪي الله جون آيتون ۽ حڪمتون توهان جي گهرن ۾

وَالْحِكْمَةِ ؕ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ لَطِيْفًا خَبِيْرًا ﴿٣٤﴾ اِنَّ الْمُسْلِمِيْنَ

پڙهيون وڃن ٿيون. بيشڪ الله تعاليٰ لطيف (باريڪ بين) خبردار آهي . بيشڪ مسلمان مرد

وَالْمُسْلِمٰتِ وَالْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنٰتِ وَالْقٰنِتِيْنَ وَالْقٰنِتٰتِ

۽ مسلمان عورتون ۽ مؤمن مرد ۽ مؤمن عورتون ۽ فرمانبردار مرد ۽ فرمانبردار عورتون

وَالصّٰدِقِيْنَ وَالصّٰدِقٰتِ وَالصّٰبِرِيْنَ وَالصّٰبِرٰتِ وَ

۽ سچا مرد ۽ سچيون عورتون ۽ صبر ڪندڙ مرد ۽ صبر ڪندڙ عورتون ۽

الْخٰشِعِيْنَ وَالْخٰشِعٰتِ وَالْمُتَصَدِّقِيْنَ وَالْمُتَصَدِّقٰتِ

نوڙت ڪندڙ مرد ۽ نوڙت ڪندڙ عورتون ۽ خيرات ڪندڙ مرد ۽ خيرات ڪندڙ عورتون

وَالصَّآئِمِيْنَ وَالصّٰٓئِمٰتِ وَالْحٰفِظِيْنَ فُرُوْجَهُمْ وَ

۽ روزا رکندڙ مرد ۽ روزا رکندڙ عورتون ۽ پرهيزگار مرد ۽

الْحٰفِظٰتِ وَالذّٰكِرِيْنَ اللّٰهَ كَثِيْرًا وَّالذّٰكِرٰتِ

پرهيزگار عورتون ۽ الله تعاليٰ جو گهڻو ذڪر ڪندڙ مرد ۽ (گهڻو ذڪر ڪندڙ) عورتون

اَعَدَّ اللّٰهُ لَهُمْ مَّغْفِرَةً وَّاَجْرًا عَظِيْمًا ﴿٣٥﴾

الله تعاليٰ انهن سڀني لاءِ مغفرت ۽ اجر عظيم (بهشت) تيار ڪيو آهي .

ع ٢

ك تفسير تنوير المقباس وتفسير ابن عباس. ك اهلبيت جي عقيدي مطابق اهلبيت مان مراد نبي ڪريم جون گهرواريون، سيده فاطمة الزهراء، سيدنا علي ڪرم الله وجهه، امام حسن ۽ امام حسين رضي الله تعالىٰ عنهم جن آهن. تفسير مظهري. فقاشه جا امام حضرت منصور ماتريدي رحمة الله عليه ۽ ايئن ...

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَّلَا مُؤْمِنَةٍ اِذَا قَضَى اللّٰهُ وَرَسُوْلُهٗۤ اَمْرًا اَنْ

۽ جڏهن الله تعالىٰ ۽ الله جي رسول ڪنهن ڪم بابت قطعي فيصلو ڏنو آهي ته ٻيو ڪنهن مؤمن مرد

يَّكُوْنَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ اَمْرِهِمْ ؕ وَمَنْ يَّعْصِ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ فَقَدْ

۽ مؤمن عورت کي انهن معاملي ۾ ڪو اختيار نه آهي، ۽ جيڪو شخص الله تعالىٰ ۽ الله جي رسول جي نافرماني ڪري ته پڪ بيشڪ

ضَلَّ ضَلٰلًا مُّبِيْنًا ؕ﴿۳۶﴾ وَاِذْ تَقُوْلُ لِلَّذِيْۤ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِ وَاَنْعَمْتَ

اهو صاف گمراهي ۾ گمراهه ٿيو. اي حبيب، تون ياد ڪر جڏهن تون انهي ماڻهو (حضرت زيد) کي چيو جنهن تي الله تعالىٰ ۽ تو نعمت ڪئي

عَلَيْهِ اَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللّٰهَ وَتُخْفِيْ فِيْ نَفْسِكَ

ته تون پنهنجي گهر واري (بي بي زينب) پاڻ وٽ رک ۽ تون الله کان خوف ڪر ۽ تون اها ڳالهه جنهن کي پاڻ ۾ مخفي ڪري رهيو ها

مَا اللّٰهُ مُبْدِيْهِ وَتَخْشَى النَّاسَ ۚ وَاللّٰهُ اَحَقُّ اَنْ تَخْشٰىهُ ؕ فَلَمَّا

الله تعالىٰ انهن کي ظاهر ڪري ٿو ۽ تون ماڻهن کان خوف ڪري رهيو ها، ۽ الله وڌيڪ حقدار آهي جو تون انهن کان خوف ڪرين. پوءِ جڏهن

قَضٰى زَيْدٌ مِّنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنٰكَهَا لِكَيْ لَا يَكُوْنَ عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ

زيد ان مان پنهنجي حاجت پوري ڪئي، اسان ان جو نڪاح توهان سان ڪيو، ان لاءِ ته مؤمنن تي پنهنجي نياڻن

حَرَجٌ فِيْۤ اَزْوَاجِ اَدْعِيَآئِهِمْ اِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا ؕ وَكَانَ

پٽن جي گهر وارين سان (نڪاح ڪرڻ ۾) ڪو حرج نه ٿئي جڏهن اهي پنهنجي حاجت انهن مان پوري ڪن، ۽ الله تعالىٰ

اَمْرُ اللّٰهِ مَفْعُوْلًا ﴿۳۷﴾ مَا كَانَ عَلَى النَّبِيِّ مِنْ حَرَجٍ فِيْمَا فَرَضَ اللّٰهُ

جو حڪم نافذ آهي. رسول عربي تي ان ڳالهه جو ڪو حرج ناهي جيڪا الله تعالىٰ سندن لاءِ مقرر فرمائي

لَهٗ ؕ سُنَّةَ اللّٰهِ فِي الَّذِيْنَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ ؕ وَكَانَ اَمْرُ اللّٰهِ قَدَرًا

آهي، الله تعالىٰ جي سنت اڳين نبين ۾ به جاري هئي، ۽ الله تعالىٰ جو امر تقديري

مَّقْدُوْرَا ﴿۳۸﴾ الَّذِيْنَ يُبَلِّغُوْنَ رِسٰلٰتِ اللّٰهِ وَيَخْشَوْنَهٗ وَلَا يَخْشَوْنَ

آهي. اهي پيغمبر جيڪي الله تعالىٰ جا پيغام پهچائن ٿا ۽ ان کان خوف ڪن ٿا ۽ الله تعالىٰ کان سواءِ

له تفسير تنوير المقباس. ٢ه تفسير جلالين. ٣ه تفسير النسفي. ٤ه تفسير جلالين وتفسير بيضاوي وتفسير النسفي. ٥ه تفسير جلالين.

أَحَدًا إِلَّا اللّٰهَ ۗ وَكَفٰى بِاللّٰهِ حَسِيبًا ﴿٣٩﴾ مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ

ڪنهن کان نٿا ڊڄن، ۽ الله تعالى بهترين حساب ڪندڙ آهي. محمد ڪريم ﷺ توهان مان ڪنهن مرد جو

مِّن رِّجَالِكُمْ وَلٰكِن رَّسُولَ اللّٰهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ ۗ وَكَانَ اللّٰهُ بِكُلِّ

والد مڪرم ناهي پر بيشڪ الله جا سچا رسول ۽ خَاتَمُ النَّبِيِّين[1] آهن، ۽ الله تعالى هر شيءِ جو

شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٤٠﴾ يٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللّٰهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ﴿٤١﴾ وَ

علم رکندڙ آهي. اي مؤمنو! توهان الله تعالى جو ذڪر تمام گهڻو ڪريو. ۽ توهان

سَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٤٢﴾ هُوَ الَّذِي يُصَلِّي عَلَيْكُمْ وَمَلٰٓئِكَتُهُ

صبح ۽ شام ان جي تسبيح پڙهو. اهو ئي آهي جيڪو توهان تي پنهنجون رحمتون[2] موڪلي ٿو ۽ ان جا ملائڪ توهان لاءِ بخشش طلب

لِيُخْرِجَكُم مِّنَ الظُّلُمٰتِ إِلَى النُّورِ ۚ وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا ﴿٤٣﴾

ڪن ٿا ان لاءِ ته توهان کي اونداهين مان ڪڍي روشني ڏانهن آڻي، ۽ اهو مؤمنن تي ٻاجهارو آهي.

تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُ سَلٰمٌ ۚ وَأَعَدَّ لَهُمْ أَجْرًا كَرِيمًا ﴿٤٤﴾ يٰٓأَيُّهَا

الله سان ملاقات وقت مؤمنن جي ڪيڪار سلام[3] سان ٿيندي، ۽ الله تعالى انهن لاءِ بهشت تيار ڪيو آهي. اي سچا

النَّبِيُّ إِنَّآ أَرْسَلْنٰكَ شٰهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٤٥﴾ وَدَاعِيًا إِلَى

نبي! بيشڪ اسان توهان کي شاهد ۽ مبارڪ ڏيندڙ ۽ ڊيڄاريندڙ ۽ الله تعالى ڏانهن

اللّٰهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُّنِيرًا ﴿٤٦﴾ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ بِأَنَّ لَهُم

سندس حڪم مطابق سڏيندڙ ۽ روشن سج ڪري موڪليو. ۽ رسول عربي توهان مؤمنن کي بشارت ڏيو ته بيشڪ الله تعالى

مِّنَ اللّٰهِ فَضْلًا كَبِيرًا ﴿٤٧﴾ وَلَا تُطِعِ الْكٰفِرِينَ وَالْمُنٰفِقِينَ وَدَعْ

وٽ انهن لاءِ (بهشت[4]) وڏو ثواب آهي، ۽ توهان ڪافرن ۽ منافقن جي اطاعت نه ڪريو ۽ انهن جي تڪليفن

أَذٰىهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ ۚ وَكَفٰى بِاللّٰهِ وَكِيلًا ﴿٤٨﴾ يٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ

کي درگذر ڪريو ۽ توهان الله تعالى تي توڪل ڪريو ۽ الله تعالى بهترين ڪارساز آهي. اي مؤمنو

ع ٥ / ٢ (ruku marker in margin)

[1] رسول عربي آخري نبي آهن ۽ واڌ ڪريمن کان پوءِ نبوت جو سلسلو ڪٽجي ويو، ڪنهن کي ڪو به نبي نه بڻايو ويندو. تفسير النسفي، تفسير بيضاوي ۽ تفسير جلالين ۽ تفسير ابن عباس ۽ تفسير مظهري. [2] تفسير مظهري. [3] تنوير المقباس ۽ تفسير ابن عباس.

اٰمَنُوْٓا اِذَا نَكَحْتُمُ الْمُؤْمِنٰتِ ثُمَّ طَلَّقْتُمُوْهُنَّ مِنْ قَبْلِ اَنْ

جڏهن توهان مؤمن عورتن سان نڪاح ڪريو تہ اُن ڪان پوءِ توهان انهن کي هٿ لائڻ ڪان اڳ پر طلاق

تَمَسُّوْهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ تَعْتَدُّوْنَهَا ۚ فَمَتِّعُوْهُنَّ

ڏيو تہ پوءِ توهان جي طرفان انهن تي ڪا عدت ناهي جو اُن کي ڳڻيو، پوءِ (اهڙين گهروارين کي) توهان ڪجهہ

وَسَرِّحُوْهُنَّ سَرَاحًا جَمِيْلًا ﴿٤٩﴾ يٰٓاَيُّهَا النَّبِيُّ اِنَّآ اَحْلَلْنَا

سامان ڏيو تہ توهان انهن کي سهڻي نموني سان ڇڏي ڏيو. اي سچا نبي بيشڪ اسان توهان لاءِ توهان جون

لَكَ اَزْوَاجَكَ الّٰتِيْٓ اٰتَيْتَ اُجُوْرَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ يَمِيْنُكَ

اهي بيبيون حلال ڪيون آهن جن جا توهان مهر ادا ڪيا آهن ۽ اهي عورتون بہ توهان لاءِ حلال آهن جيڪي

مِمَّآ اَفَآءَ اللّٰهُ عَلَيْكَ وَبَنٰتِ عَمِّكَ وَبَنٰتِ عَمّٰتِكَ وَبَنٰتِ

الله تعالىٰ توهان کي مال غنيمت ڪري ڏنيون آهن ۽ توهان لاءِ توهان جي سؤٽون ۽ پڦاتون ۽ ماروٽون

خَالِكَ وَبَنٰتِ خٰلٰتِكَ الّٰتِيْ هَاجَرْنَ مَعَكَ ۫ وَامْرَاَةً

۽ ماساتون ۽ اهي عورتون جن توهان سان گڏ هجرت ڪئي (حلال آهن) ۽ (اها) مؤمن عورت

مُّؤْمِنَةً اِنْ وَّهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ اِنْ اَرَادَ النَّبِيُّ اَنْ

جيڪا (بنا عيوض جي)[1] پنهنجو پاڻ کي رسول عربي جي حوالي ڪري، جيڪڏهن رسول عربي اُن سان نڪاح ڪرڻ

يَّسْتَنْكِحَهَا ۗ خَالِصَةً لَّكَ مِنْ دُوْنِ الْمُؤْمِنِيْنَ ۭ قَدْ عَلِمْنَا

جو ارادو رکي تہ هي خاص توهان لاءِ آهي مؤمنن لاءِ نہ، بيشڪ اسين اهي احڪام[2] ڄاڻون ٿا

مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ فِيْٓ اَزْوَاجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُمْ

جيڪي اسان مسلمانن تي سندن گهروارين ۽ سندن ٻانهين بابت مقرر ڪيا آهن

لِكَيْلَا يَكُوْنَ عَلَيْكَ حَرَجٌ ۭ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ﴿٥٠﴾

ان لاءِ تہ توهان (رسول عربي) کي ڪا تڪليف نہ پهچي، ۽ الله تعالىٰ بخشيندڙ ٻاجهارو آهي.

[1] تفسير مظهري، [2] تفسير جلالين.

تُرْجِيْ مَنْ تَشَآءُ مِنْهُنَّ وَتُـْٔوِيْٓ اِلَيْكَ مَنْ تَشَآءُ ۭ وَمَنِ ابْتَغَيْتَ

توهان (رسول عربيؐ) انهن ٻيبين مان جنهن کي چاهيو اُن کي پاڻ کان پري رکو ۽ جنهن کي چاهيو پاڻ وٽ رکو، ۽ توهان جيڪڏهن ڪنهن ٻيبي کي

مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ ۭ ذٰلِكَ اَدْنٰٓى اَنْ تَقَرَّ اَعْيُنُهُنَّ

(ڪاڏي ڀيٽي وغيره ۾) جدا ڪيو ته پوءِ توهان تي ان بابت ڪجهه نه آهي، اهو ويجهو آهي جو انهن جون اکيون ٺرن

وَلَا يَحْزَنَّ وَيَرْضَيْنَ بِمَآ اٰتَيْتَهُنَّ كُلُّهُنَّ ۭ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ

۽ اهي ڏک نه ڪن ۽ اهي سڀئي ان سان راضي ٿين جيڪو توهان انهن کي ڏنو آهي، ۽ الله توهان جي دلين ۾

مَا فِيْ قُلُوْبِكُمْ ۭ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيْمًا حَلِيْمًا ۝٥١ لَا يَحِلُّ لَكَ

جيڪو آهي، ان کي ڄاڻي ٿو، ۽ الله تعالیٰ گهڻو علم رکندڙ برد بار آهي. رسول عربيؐ هن کان پوءِ توهان لاءِ

النِّسَآءُ مِنْۢ بَعْدُ وَلَآ اَنْ تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ اَزْوَاجٍ وَّلَوْ

ڪا به عورت حلال نه آهي ۽ انهن ٻيبين مان توهان ڪنهن ٻيبي کي تبديل ڪري ڏنا سگهو جيتوڻيڪ

اَعْجَبَكَ حُسْنُهُنَّ اِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِيْنُكَ ۭ وَكَانَ اللّٰهُ عَلٰي

توهان کي انهن جي خوبصورتي پسند اچي، سواءِ انهن جي جن جا توهان مالڪ آهيو، ۽ الله تعالیٰ هر شيءِ تي

كُلِّ شَيْءٍ رَّقِيْبًا ۝٥٢ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَدْخُلُوْا بُيُوْتَ

محافظ آهي. اي مومنو! توهان رسول عربيؐ جي گهرن ۾ نه وڃو

النَّبِيِّ اِلَّآ اَنْ يُّؤْذَنَ لَكُمْ اِلٰى طَعَامٍ غَيْرَ نٰظِرِيْنَ اِنٰىهُ ۙ

مگر جنهن وقت توهان کي طعام لاءِ سڏ ڪيو وڃي ان وقت جا منتظر نه هجو

وَلٰكِنْ اِذَا دُعِيْتُمْ فَادْخُلُوْا فَاِذَا طَعِمْتُمْ فَانْتَشِرُوْا وَلَا

پر جنهن وقت توهان کي سڏيو وڃي پوءِ توهان وڃو پوءِ جنهن وقت توهان طعام کائو پوءِ توهان ٻاهر نڪري

مُسْتَاْنِسِيْنَ لِحَدِيْثٍ ۭ اِنَّ ذٰلِكُمْ كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ

توهان ڪچهري نه ڪريو، بيشڪ توهان جي ائين ڪرڻ سان رسول عربيؐ کي ايذاءُ رسي ٿو

ك تفسير جلالين. ك تفسير بيضاوي.

فَيَسْتَحْيٖ مِنْكُمْ وَاللّٰهُ لَا يَسْتَحْيٖ مِنَ الْحَقِّ وَاِذَا سَاَلْتُمُوْهُنَّ

پوءِ پاڻ ڪريم توهان جو لحاظ ڪن ٿا ۽ الله تعاليٰ حق بيان ڪرڻ ۾ پرواهه نٿو ڪري، ۽ توهان جڏهن انهن بيبين کان

مَتَاعًا فَسْئَلُوْهُنَّ مِنْ وَّرَآءِ حِجَابٍ ؕ ذٰلِكُمْ اَطْهَرُ لِقُلُوْبِكُمْ وَ

ڪا شيءِ گهرو ته پوءِ پردي جي ٻاهران (اها شيءِ) انهن کان طلب ڪريو، اهو توهان جي ۽ انهن جي دلين لاءِ وڌيڪ

قُلُوْبِهِنَّ ؕ وَمَا كَانَ لَكُمْ اَنْ تُؤْذُوْا رَسُوْلَ اللّٰهِ وَلَاۤ اَنْ تَنْكِحُوْۤا

پاڪيزه آهي، ۽ توهان لاءِ اهو صحيح نه آهي جو توهان الله جي رسول کي ايذاءُ پهچايو ۽ پاڻ ڪريمن کان پوءِ

اَزْوَاجَهٗ مِنْۢ بَعْدِهٖۤ اَبَدًا ؕ اِنَّ ذٰلِكُمْ كَانَ عِنْدَ اللّٰهِ عَظِيْمًا ﴿۵۳﴾

توهان سندن بيبين سان ڪڏهن به نڪاح نه ڪريو، بيشڪ اها ڳالهه الله تعاليٰ وٽ عظيم (گناهه) آهي.

اِنْ تُبْدُوْا شَيْئًا اَوْ تُخْفُوْهُ فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمًا ﴿۵۴﴾

جيڪڏهن توهان ڪا شيءِ ظاهر ڪريو ٿا يا ان کي مخفي ڪريو ٿا، پوءِ بيشڪ الله تعاليٰ هر شيءِ کي چڱيءَ طرح ڄاڻندڙ آهي.

لَا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ فِيْۤ اٰبَآئِهِنَّ وَلَاۤ اَبْنَآئِهِنَّ وَلَاۤ اِخْوَانِهِنَّ

نبي ڪريم جي بيبين تي ڪو گناهه ناهي (جو اهي) پنهنجي والدن ۽ پنهنجي پٽن ۽ پنهنجي ڀائرن

وَلَاۤ اَبْنَآءِ اِخْوَانِهِنَّ وَلَاۤ اَبْنَآءِ اَخَوٰتِهِنَّ وَلَا نِسَآئِهِنَّ وَلَا

۽ پنهنجن ڀائٽين ۽ پنهنجي ڀاڻيجن ۽ مؤمنن جي گهرواريُن ۽ پنهنجي

مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُنَّ ۚ وَاتَّقِيْنَ اللّٰهَ ؕ اِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ

ٻانهن کان پردو نه ڪن ۽ توهان الله کان ڊڄو. بيشڪ الله تعاليٰ هر شيءِ تي

شَهِيْدًا ﴿۵۵﴾ اِنَّ اللّٰهَ وَمَلٰٓئِكَتَهٗ يُصَلُّوْنَ عَلَى النَّبِيِّ ؕ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ

گواهه آهي. بيشڪ الله تعاليٰ ۽ الله جا فرشتا رسول عربي تي صلوات ۽ سلام موڪلي رهيا آهن، اي مؤمنو

اٰمَنُوْا صَلُّوْا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوْا تَسْلِيْمًا ﴿۵۶﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ يُؤْذُوْنَ اللّٰهَ

توهان به پاڻ ڪريمن تي صلواتون ۽ سلام موڪليندا رهو. بيشڪ جيڪي ماڻهو الله تعاليٰ ۽ ان جي رسول کي

له تفسير بيضاوي. له تفسير جلالين. له تفسير النسفي. له مترجم. ٿه ۽ اهڙيءَ طرح ...

وَرَسُوْلَهٗ لَعَنَهُمُ اللّٰهُ فِي الدُّنْيَا وَالْاٰخِرَةِ وَاَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا

ايذائن ٿا، انهن تي دنيا ۽ آخرت ۾ الله جي لعنت آهي ۽ الله تعالىٰ انهن لاءِ خوار ڪندڙ عذاب

مُّهِيْنًا ﴿٥٧﴾ وَالَّذِيْنَ يُؤْذُوْنَ الْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنٰتِ بِغَيْرِ مَا

تيار ڪيو آهي. ۽ جيڪي ماڻهو مؤمن مردن ۽ مؤمن عورتن کي ناحق ايذائن ٿا.

اكْتَسَبُوْا فَقَدِ احْتَمَلُوْا بُهْتَانًا وَّاِثْمًا مُّبِيْنًا ﴿٥٨﴾ يٰۤاَيُّهَا النَّبِيُّ

پوءِ بيشڪ اهي پاڻ تي بهتان ۽ صاف گناه کڻن ٿا. اي رسول عربي توهان

قُلْ لِّاَزْوَاجِكَ وَبَنٰتِكَ وَنِسَآءِ الْمُؤْمِنِيْنَ يُدْنِيْنَ عَلَيْهِنَّ

پنهنجي گهروارين ۽ پنهنجي نياڻين ۽ مؤمنن جي گهروارين کي فرمايو ته اهي سڀ پنهنجي مٿي تي پنهنجي چادرن مان

مِنْ جَلَابِيْبِهِنَّ ۭ ذٰلِكَ اَدْنٰۤى اَنْ يُّعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ ۭ وَكَانَ

مٿن کي ويڙهين، اهو ان لاءِ ڏکين سڃاتو وڃي (ته اهي آزاد عورتون آهن) پوءِ کين ايذايو نه وڃي. ۽ الله تعالىٰ

اللّٰهُ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ﴿٥٩﴾ لَىِٕنْ لَّمْ يَنْتَهِ الْمُنٰفِقُوْنَ وَالَّذِيْنَ

گهڻو بخش ڪندڙ ٻاجهارو آهي. جيڪڏهن منافق ۽ جن ماڻهن جي دلين ۾ مرض آهي

فِيْ قُلُوْبِهِمْ مَّرَضٌ وَّالْمُرْجِفُوْنَ فِي الْمَدِيْنَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ

۽ مديني ۾ ڪوڙيون ڳالهيون هلائيندڙ انهن (ڳالهين) کان روڪجي نه ويا ته اسين ضرور انهن تي (توهان کي) مسلط

بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُوْنَكَ فِيْهَاۤ اِلَّا قَلِيْلًا ﴿٦٠﴾ مَّلْعُوْنِيْنَ ۚ

ڪنداسين، ان کان پوءِ اهي مديني ۾ توهان جا پاڙيسري نه ڪي ويندا مگر ٿورڙا. اهي لعنتي آهن.

اَيْنَمَا ثُقِفُوْۤا اُخِذُوْا وَقُتِّلُوْا تَقْتِيْلًا ﴿٦١﴾ سُنَّةَ اللّٰهِ فِي

اهي جتي هٿ آيا ته کين پڪڙيو ويندو ۽ سختيءَ سان قتل ڪيو ويندو. اهڙن ماڻهن لاءِ الله تعالىٰ

الَّذِيْنَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ ۚ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللّٰهِ تَبْدِيْلًا ﴿٦٢﴾

جو ان کان اڳ (اهو ساڳيو) طريقو رهيو آهي، ۽ توهان الله جي طريقي ۾ ڪا تبديلي نه لهندا.

له تفسير لغات القرآن. ٢ه تفسير جلالين. ٣ه تفسير بيضاوي.

يَسْـَٔلُكَ النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِ ۖ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِندَ اللَّهِ ۚ وَمَا

رسول عربي توهان کان قيامت بابت سوال ڪن ٿا، توهان فرمايو قيامت جو علم الله تعالىٰ وٽ آهي، ۽ توهان کي

يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا ﴿٦٣﴾ إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكَافِرِينَ

ڪنهن ڄاڻايو، شايد قيامت عَنْ قَرِيبْ هجي. بيشڪ الله تعالىٰ ڪافرن تي لعنت موڪلي ٿو

وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا ﴿٦٤﴾ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ۖ لَّا يَجِدُونَ وَلِيًّا

۽ انهن لاءِ جهنم تيار ڪيو اٿس. اهي هميشه هميشه انهي ۾ رهندا، ڪين ڪو دوست ۽ ڪو

وَلَا نَصِيرًا ﴿٦٥﴾ يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ يَا لَيْتَنَا

مددگار نه ملندو. ان ڏينهن سندن مُنهن باهه ۾ ڦيرايا ويندا، اهي چوندا ڪاش اسان

أَطَعْنَا اللَّهَ وَأَطَعْنَا الرَّسُولَا ﴿٦٦﴾ وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا

الله ۽ رسول جي اطاعت ڪريون ها. ۽ اهي چوندا اي اسان جا رب بيشڪ اسان اسان جي چڱن مڙسن

وَكُبَرَاءَنَا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلَا ﴿٦٧﴾ رَبَّنَا آتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ

۽ وڏن ماڻهن جي اطاعت ڪئي پوءِ انهن اسان کي سڌي راهه کان گمراهه ڪيو. اي اسان جا رب تون انهن تي ٻيڻو عذاب ڪر

وَالْعَنْهُمْ لَعْنًا كَبِيرًا ﴿٦٨﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا

۽ تون انهن تي گهڻي تعداد ۾ لعنت ڪر. اي مؤمنو توهان انهن ماڻهن جهڙا نه ٿيو

كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَىٰ فَبَرَّأَهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا ۚ وَكَانَ عِندَ اللَّهِ

جن موسىٰ کي ايذايو، پوءِ الله تعالىٰ انهن جي ڳالهين کان موسىٰ کي آجو ڪيو، ۽ پاڻ الله تعالىٰ وٽ

وَجِيهًا ﴿٦٩﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٧٠﴾

وڏي مرتبي وارو هو. اي مؤمنو توهان الله تعالىٰ کان ڊڄو ۽ توهان صاف ۽ سڌي ڳالهه چئو.

يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَ

الله تعالىٰ توهان جا عمل قبول ڪندو ۽ توهان لاءِ توهان جا گناهه بخش ڪندو. ۽ جيڪو شخص الله تعالىٰ ۽

ع ٥ ٨ ١٠

[1] تفسير بيضاوي. [2] تفسير جلالين. [3] تفسير لغات القرآن.

رَسُوْلَهٗ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيْمًا ﴿٧١﴾ اِنَّا عَرَضْنَا الْاَمَانَةَ عَلَى السَّمٰوٰتِ

انجي رسول جي فرمانبرداري ڪئي تنهن بيشڪ ان وڏي ڪاميابي حاصل ڪئي. بيشڪ اسان آسمانن ۽ زمين ۽ جبلن تي

وَالْاَرْضِ وَالْجِبَالِ فَاَبَيْنَ اَنْ يَّحْمِلْنَهَا وَاَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا

امانت (نماز ۽ عبادت وغيرها) پيش ڪئي پوءِ انهن (انهيءَ) امانت کي کڻڻ کان انڪار ڪيو ۽ ان کان ڊڄي ويا ۽ ان کي

الْاِنْسَانُ ؕ اِنَّهٗ كَانَ ظَلُوْمًا جَهُوْلًا ﴿٧٢﴾ لِّيُعَذِّبَ اللّٰهُ الْمُنٰفِقِيْنَ

انسان پاڻ تي کنيو، بيشڪ اهو ظالم (۽) جاهل هو (اهو بار ان لاءِ کنيائين) ته جيئن الله تعالىٰ منافق مردن

وَالْمُنٰفِقٰتِ وَالْمُشْرِكِيْنَ وَالْمُشْرِكٰتِ وَيَتُوْبَ اللّٰهُ عَلَى

۽ منافق عورتن ۽ مشرڪ مردن ۽ مشرڪ عورتن کي عذاب ڪري ۽ الله تعالىٰ مؤمن مردن

الْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنٰتِ ؕ وَكَانَ اللّٰهُ غَفُوْرًا رَّحِيْمًا ﴿٧٣﴾

۽ مؤمن عورتن تي ٻاجهه فرمائي، ۽ الله تعالىٰ گهڻو بخش ڪندڙ ٻاجهارو (آهي).

(٣٤) سُوْرَةُ سَبَاٍ مَكِّيَّةٌ (٥٨)

اٰياتها ٥٤ — رکوعاتها ٦

سورة سبأ مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي، انهيءَ ۾ ٦ رڪوع ۽ ٥٤ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ۝

الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ لَهٗ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَلَهُ الْحَمْدُ

سڀئي تعريفون الله تعالىٰ لاءِ آهن، انهيءَ لاءِ اهو سڀ ڪجهه آهي جيڪو آسمانن ۽ زمين ۾ آهي ۽ ان لاءِ آخرت

فِي الْاٰخِرَةِ ؕ وَهُوَ الْحَكِيْمُ الْخَبِيْرُ ﴿١﴾ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْاَرْضِ وَمَا

۾ تعريف آهي، ۽ اهو حڪمت وارو خبردار آهي. اهو ڄاڻي ٿو ان کي جيڪو زمين ۾ داخل ٿئي ٿو ۽ جيڪو

يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَآءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيْهَا ؕ وَهُوَ الرَّحِيْمُ

ان مان نڪري ٿو ۽ جيڪو آسمان مان نازل ٿئي ٿو ۽ جيڪو انهيءَ ۾ مٿي چڙهي ٿو ۽ اهو ٻاجهارو

الْغَفُورُ ﴿٢﴾ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَأْتِينَا السَّاعَةُ ۖ قُلْ بَلَىٰ

بخشڻ ڪندڙ آهي. ۽ ڪافرن چيو ته اسان وٽ قيامت نه ايندي، رسول عربيؐ توهان فرمايو

وَرَبِّي لَتَأْتِيَنَّكُمْ عَالِمِ الْغَيْبِ ۖ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ

مون کي منهنجي رب جو قسم آهي ته يقيناً توهان وٽ قيامت ايندي، ۽ هو عالم الغيب آهي، ان کان ذري برابر (ڪا شيءِ) آسمانن

ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَلَا أَصْغَرُ مِنْ ذَٰلِكَ وَلَا

۽ زمين ۾ غائب ناهي ۽ نه ان کان ننڍي (ڪا شيءِ) ۽ نه ان کان وڏي

أَكْبَرُ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ﴿٣﴾ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا

مگر (اهي سڀ) لوح محفوظ ۾ آهن. ان لاءِ ته مؤمنن کي سندن نيڪ عملن جي

الصَّالِحَاتِ ۚ أُولَٰئِكَ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٤﴾ وَالَّذِينَ

جزا ڏي. اهي (مؤمن) جن لاءِ بخشش ۽ (جنت ۾) سهڻو رزق آهي. ۽ جيڪي ماڻهو

سَعَوْا فِي آيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مِنْ رِجْزٍ أَلِيمٌ ﴿٥﴾

ڪوشش ڪن ٿا ته قرآن ڪريم جي ترديد ڪن (اهي عاجز ٿيندڙ آهن ۽) انهن لاءِ سخت ڏکوئيندڙ عذاب آهي

وَيَرَى الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ الَّذِي أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ

علم وارا ڏسن ٿا ته رسول عربي توهان ڏانهن (قرآن ڪريم) الله تعالىٰ جي طرفان حق سان

هُوَ الْحَقَّ وَيَهْدِي إِلَىٰ صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ﴿٦﴾ وَ

نازل ڪيو ويو آهي، ۽ الله تعالىٰ ساراهيل رستي ڏانهن هدايت ڏئي ٿو. ۽

قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ نَدُلُّكُمْ عَلَىٰ رَجُلٍ يُنَبِّئُكُمْ إِذَا

ڪافرن (ٺٺوليءَ ۾) چيو ڇا اسين توهان کي ان ماڻهوءَ جو ڏس نه ڏيون جيڪو توهان کي ٻڌائي ٿو ته جڏهن وقت

مُزِّقْتُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ إِنَّكُمْ لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿٧﴾

توهان (مري) ٽڪرا ٽڪرا ٿي ويندا. بيشڪ توهان (ان وقت) نئين سر پيدا ڪيا ويندا.

ل تفسير جلالين. ٢ تفسير النسفي. ٣ تفسير بيضاوي. ٤ تفسير جلالين. ٥ تفسير بيضاوي.

أَفْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَم بِهِ جِنَّةٌ ۗ بَلِ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ

(اهو چوندڙ) الله تعالىٰ تي ڪوڙ هڻي ٿو يا اُن کي جُنون آهي. بلڪ اهي ماڻهو جيڪي آخرت ۾ ايمان

بِالْآخِرَةِ فِي الْعَذَابِ وَالضَّلَالِ الْبَعِيدِ ﴿٨﴾ أَفَلَمْ يَرَوْا إِلَىٰ مَا

نٿا آڻن (اهي) عذاب ۽ پري واري گمراهي ۾ آهن. ڇا انهن نه ڏٺو اُن کي جيڪو

بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُم مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ ۚ إِن نَّشَأْ نَخْسِفْ

انهن جي مٿان آسمان آهي ۽ جيڪا انهن جي هيٺان زمين آهي. جيڪڏهن اسين چاهيون ته انهن کي

بِهِمُ الْأَرْضَ أَوْ نُسْقِطْ عَلَيْهِمْ كِسَفًا مِّنَ السَّمَاءِ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ

زمين ۾ گهيرايون يا اسين انهن تي آسمان جو ٽڪرو ڪيرائي ڇڏيون. بيشڪ انهي ۾

لَآيَةً لِّكُلِّ عَبْدٍ مُّنِيبٍ ﴿٩﴾ وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُودَ مِنَّا فَضْلًا ۖ

هر فرمانبردار ٻانهي لاءِ نشاني آهي. ۽ بيشڪ اسان پنهنجي طرفان داؤد کي ڀلائي (نبوت) عطا ڪئي.

يَا جِبَالُ أَوِّبِي مَعَهُ وَالطَّيْرَ ۖ وَأَلَنَّا لَهُ الْحَدِيدَ ﴿١٠﴾ أَنِ اعْمَلْ

اي جبل ۽ اي پرندؤ توهان اُن سان گڏ مون ڏانهن موٽو ۽ اسان لوهه کي اُن لاءِ نرم ڪيو ته اُن مان زرهون

سَابِغَاتٍ وَقَدِّرْ فِي السَّرْدِ ۖ وَاعْمَلُوا صَالِحًا ۖ إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ

تيار ڪر ۽ ڪڙين کي اندازي مناسب جاءِ تي هڻ ۽ توهان سڀ نيڪ عمل ڪريو بيشڪ آئون توهان جي عملن کي

بَصِيرٌ ﴿١١﴾ وَلِسُلَيْمَانَ الرِّيحَ غُدُوُّهَا شَهْرٌ وَرَوَاحُهَا شَهْرٌ ۖ

ڏسندڙ آهيان. ۽ سليمان لاءِ اسان هوا کي مسخر بنايو هوا صبح جو وقت هڪ مهيني ۽ شام جي وقت هڪ مهيني جو مفاصلو طئي

وَأَسَلْنَا لَهُ عَيْنَ الْقِطْرِ ۖ وَمِنَ الْجِنِّ مَن يَعْمَلُ بَيْنَ يَدَيْهِ

ڪندي هئي ۽ اسان اُن لاءِ ٽامي جو چشمو جاري ڪيو ۽ جنن مان اُن جي اڳيان الله جي حڪم سان ڪم ڪندا

بِإِذْنِ رَبِّهِ ۖ وَمَن يَزِغْ مِنْهُمْ عَنْ أَمْرِنَا نُذِقْهُ مِنْ عَذَابِ السَّعِيرِ ﴿١٢﴾

هئا ۽ انهن جنن مان جنهن اسان جو حڪم نه ٿي مڃيو اسان اُن کي ٻرندڙ باهه جو عذاب چکايو ٿي.

له ۽ لا تفسير جلالين. لا تفسير النسفي. لا تفسير بيضاوي. (منزل ٥) ه ۽ له تفسير جلالين.

يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَاءُ مِن مَّحَارِيبَ وَتَمَاثِيلَ وَجِفَانٍ كَالْجَوَابِ

جنّ، سليمان لاءِ سندس پسند موجب، وڏا قلعا ۽ وڏيون تصويرون ۽ وڏا پيالا تلاءُ جيڏا

وَقُدُورٍ رَّاسِيَاتٍ ۚ اعْمَلُوا آلَ دَاوُودَ شُكْرًا ۚ وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ

۽ وڏيون ڦٽ ٿيندڙ ديڳون تيار ڪندا هئا، آلِ داؤد توهان عملاً شڪرگذار ٿيو! ۽ منهنجا ٿورڙا ٻانها عملي طرح

الشَّكُورُ ﴿١٣﴾ فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ الْمَوْتَ مَا دَلَّهُمْ عَلَىٰ مَوْتِهِ إِلَّا

شڪرگذار آهن. پوءِ جڏهن اسان سليمان ڏانهن موت موڪليوسين انهن جنّن کي اها خبر ڪنهن نه ڏني

دَابَّةُ الْأَرْضِ تَأْكُلُ مِنسَأَتَهُ ۖ فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتِ الْجِنُّ أَن

مگر اُڌوهي، جنهن سليمان جي لٺ کي کاڌو. پوءِ جڏهن سليمان زمين تي آيو جنّن کي معلوم ٿيو ته

لَّوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ الْغَيْبَ مَا لَبِثُوا فِي الْعَذَابِ الْمُهِينِ ﴿١٤﴾

ڪاش جيڪڏهن اهي غيب ڄاڻن ها ته انهي خواريءَ واري عذاب ۾ نه رهن ها.

لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِي مَسْكَنِهِمْ آيَةٌ ۖ جَنَّتَانِ عَن يَمِينٍ وَشِمَالٍ ۖ

بيشڪ سبا (قبيلي) وارن جي رهائش جاين ۾ (قدرت جي) نشاني آهي. ٻه باغ ساڄي ۽ کاٻي پاسي هئا. (اسان فرمايو)

كُلُوا مِن رِّزْقِ رَبِّكُمْ وَاشْكُرُوا لَهُ ۚ بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبٌّ

توهان پنهنجي رب جو رزق کائو ۽ ان جا شڪرگذار ٿيو، شهر پاڪ آهي ۽ رب (انهن تي)

غَفُورٌ ﴿١٥﴾ فَأَعْرَضُوا فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ وَبَدَّلْنَاهُم

مهربان آهي. پوءِ انهن ڪفر ڪيو پوءِ اسان انهن تي ٻوڏ موڪلي ۽ ٻن باغن جي

بِجَنَّتَيْهِمْ جَنَّتَيْنِ ذَوَاتَيْ أُكُلٍ خَمْطٍ وَأَثْلٍ وَشَيْءٍ مِّن سِدْرٍ

عيوض اسان انهن کي ٻه باغ ڏنا (جيڪي ٿيا)، ڪبرن ۽ لين جا هئا ۽ ڪجهه انهن ۾ ٻيرون به

قَلِيلٍ ﴿١٦﴾ ذَٰلِكَ جَزَيْنَاهُم بِمَا كَفَرُوا ۖ وَهَلْ نُجَازِي إِلَّا

هيون. اها سزا انهن کي اسان سندن ڪفر جي ڪري ڏني، ۽ اسين ڪافرن کي اهڙي طرح جزا

له تفسير جلالين.

الْكَفُورَ ﴿١٧﴾ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْقُرَى الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا

ڏيندا آهيون. ۽ اسان انهن (سبا وارن) ۽ شام وارن جي وچ ۾ ظاهر ڪيترائي ڳوٺ ۽ ڪيترين

قُرًى ظَاهِرَةً وَقَدَّرْنَا فِيهَا السَّيْرَ ۖ سِيرُوا فِيهَا لَيَالِيَ وَ

۾ منزلون مقرر ڪيون آهن. توهان انهن ۾ راتين جو ۽ ڏينهن جو

أَيَّامًا آمِنِينَ ﴿١٨﴾ فَقَالُوا رَبَّنَا بَاعِدْ بَيْنَ أَسْفَارِنَا وَظَلَمُوا

امن سان سير ڪريو. پوءِ انهن چيو اي اسان جا رب اسان جا سفر پري ڪر ۽ انهن پنهنجو پاڻ

أَنْفُسَهُمْ فَجَعَلْنَاهُمْ أَحَادِيثَ وَمَزَّقْنَاهُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ

ظلم ڪيو. پوءِ اسان انهن جون ڳالهيون (ٻين لاءِ عبرت) ڪيون ۽ انهن جي ڳوٺن کي جدا ڪيو. بيشڪ انهيءَ ۾

لَآيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿١٩﴾ وَلَقَدْ صَدَّقَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ

هر وڏي صابر ۽ شاڪر لاءِ نشانيون آهن. ۽ بيشڪ انهن تي ابليس جو گمان سچ

ظَنَّهُ فَاتَّبَعُوهُ إِلَّا فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٠﴾ وَمَا كَانَ لَهُ عَلَيْهِمْ

ٿيو پوءِ انهن ان جي تابعداري ڪئي مگر مؤمنن مان هڪ فريق (تابعداري نه ڪئي). ۽ شيطان جو انهن

مِنْ سُلْطَانٍ إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يُؤْمِنُ بِالْآخِرَةِ مِمَّنْ هُوَ مِنْهَا

تي ڪو تسلط ناهي مگر اهو ان لاءِ ته اسين معلوم ڪريون ته آخرت تي ايمان ڪير ٿو رکي ۽ ڪير ان بابت

فِي شَكٍّ ۗ وَرَبُّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَفِيظٌ ﴿٢١﴾ قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُمْ

شڪ ۾ آهي، ۽ (اي رسول عربي) توهان جو رب هر شيءِ تي محافظ آهي. رسول عربي توهان فرمايو توهان انهن معبودن کي پڪاريو

مِنْ دُونِ اللَّهِ ۖ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا

جن جو توهان کي گمان آهي. اهي آسمانن ۽ زمين ۾ ذري برابر مالڪ ناهن

فِي الْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِنْ شِرْكٍ وَمَا لَهُ مِنْهُمْ مِنْ ظَهِيرٍ ﴿٢٢﴾

۽ نه انهن جو آسمانن ۽ زمين ۾ ڪو حصو آهي ۽ انهن مان قطعًا الله تعاليٰ جو ڪو مددگار ناهي.

ع ٢ ١٤ ٨

ا تفسير جلالين - ٢ تفسير بيضاوي.

وَلَا تَنفَعُ الشَّفَاعَةُ عِندَهُ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ حَتَّىٰ إِذَا فُزِّعَ عَن

۽ الله وٽ سندس سفارش فائدو ڏيندڙ ناهي مگر جنهن کي (سفارش جي) باري اجازت ڏني ايستائين جو جڏهن وقت اجازت ڏني انهن جي

قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ ۖ قَالُوا الْحَقَّ ۖ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ ﴿٢٣﴾

دلين تان ڏپ لاٿو ويندو، اهي چون ٿا ته توهان جي رب ڇا چيو آهي چون ٿا ته سچ فرمايو، ۽ اهو ئي بلند (۽) وڏو آهي.

قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ قُلِ اللَّهُ ۖ وَإِنَّا أَوْ إِيَّاكُمْ

رسول عربي توهان فرمايو ته آسمان ۽ زمين مان توهان کي رزق ڪير ڏئي ٿو توهان ئي فرمايو ته الله، ۽ بيشڪ اسين يا اوهين

لَعَلَىٰ هُدًى أَوْ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٢٤﴾ قُل لَّا تُسْأَلُونَ عَمَّا أَجْرَمْنَا

هدايت تي يا صاف گمراهي ۾ آهيون. رسول عربي توهان فرمايو توهان جي گمان موجب اسان جي گناهن جي توهان کان نه پڇا ڪئي ويندي

وَلَا نُسْأَلُ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢٥﴾ قُلْ يَجْمَعُ بَيْنَنَا رَبُّنَا ثُمَّ يَفْتَحُ بَيْنَنَا

۽ نه اسان کان توهان جي عملن بابت پڇا ڪئي ويندي. توهان فرمايو اسان جو رب اسان کي (قيامت جي ڏينهن) گڏ ڪندو ان کانپوءِ اسان

بِالْحَقِّ ۚ وَهُوَ الْفَتَّاحُ الْعَلِيمُ ﴿٢٦﴾ قُلْ أَرُونِيَ الَّذِينَ أَلْحَقْتُم بِهِ

جي وچ ۾ حق سان فيصلو ڪندو، ۽ اهو ئي فتاح العليم آهي. توهان فرمايو مون کي ڏيکاريو جن کي توهان الله سان

شُرَكَاءَ ۖ كَلَّا ۚ بَلْ هُوَ اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢٧﴾ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً

ملايو آهي، خبردار، بلڪ اهو ئي الله آهي جيڪو غالب حڪمت وارو آهي. ۽ نه موڪليو اسان توهان کي رسول عربي مگر سڀني

لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾ وَ

ماڻهن لاءِ بشير ۽ نذير ڪري پر اڪثر (مڪي جا) ماڻهو نٿا ڄاڻن. ۽ اهي

يَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٩﴾ قُل لَّكُم

چون ٿا ته قيامت ڪڏهن ايندي جيڪڏهن توهان سچا آهيو. رسول عربي توهان فرمايو ته

مِّيعَادُ يَوْمٍ لَّا تَسْتَأْخِرُونَ عَنْهُ سَاعَةً وَلَا تَسْتَقْدِمُونَ ﴿٣٠﴾ وَ

توهان لاءِ اهڙي ڏينهن جو وعدو آهي جنهن کان توهان هڪ ساعت پوئتي ۽ اڳتي ٿي نه ٿا سگهو. ۽

له ۽ ڪه تفسير جلالين.

قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَن نُّؤْمِنَ بِهَٰذَا الْقُرْآنِ وَلَا بِالَّذِي بَيْنَ

ڪافرن چيو اسين هرگز هن قرآن تي ايمان نه آڻينداسين ۽ نه ئي انهن (ڪتابن) تي جيڪي

يَدَيْهِ ۗ وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ مَوْقُوفُونَ عِندَ رَبِّهِمْ يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ

اڳيون آيا آهن، ۽ ڪاش توهان ظالمن کي پنهنجي رب وٽ بيهندڙ ڏسو ها ، جو اهي هڪ ٻئي تي

إِلَىٰ بَعْضٍ الْقَوْلَ يَقُولُ الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا

ڳالهيون ٿاهيندا ، تڪبر ڪندڙن کي اهي ماڻهو چوندا جيڪي ڪمزور هوندا

لَوْلَا أَنتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ ﴿٣١﴾ قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا لِلَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا

ته جيڪڏهن توهان نه هجو ها ته اسين ضرور ايمان آڻيون ها. ڪمزورن کي وري اهي ماڻهو چوندا جيڪي تڪبر ڪندا هئا

أَنَحْنُ صَدَدْنَاكُمْ عَنِ الْهُدَىٰ بَعْدَ إِذْ جَاءَكُم ۖ بَلْ كُنتُم مُّجْرِمِينَ ﴿٣٢﴾

ته ڇا اسان توهان کي هدايت کان روڪيو هان پوءِ جڏهن وقت (اها هدايت) توهان وٽ آئي بلڪ توهان مجرم هئا.

وَقَالَ الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا بَلْ مَكْرُ اللَّيْلِ وَ

۽ تڪبر ڪندڙن کي اهي ماڻهو چوندا جيڪي ڪمزور هوندا ته بلڪ (اسان کي توهان جي) رات ۽ ڏينهن

النَّهَارِ إِذْ تَأْمُرُونَنَا أَن نَّكْفُرَ بِاللَّهِ وَنَجْعَلَ لَهُ أَندَادًا ۚ وَأَسَرُّوا

واري فريب روڪيو جڏهن توهان اسان کي حڪم ڪندا هئا ته الله جو توهان انڪار ڪريو ۽ اسين ان لاءِ شريڪ ٺاهيون ۽ جڏهن

النَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُا الْعَذَابَ وَجَعَلْنَا الْأَغْلَالَ فِي أَعْنَاقِ الَّذِينَ

اهي عذاب ڏسندا ته سندن دل ۾ ندامت پيدا ٿيندي، ۽ اسين ڪافرن جي ڪنڌن ۾ لوهي زنجير[1]

كَفَرُوا ۚ هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٣٣﴾ وَمَا أَرْسَلْنَا فِي

وجهنداسين، انهن کي سندن بداعماليءَ جي جزا ڏني ويندي. ۽ نه موڪليو اسان ڪنهن

قَرْيَةٍ مِّن نَّذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُم بِهِ

ڳوٺ ۾ ڪو پيغمبر مگر ان ڳوٺ جي وڏن ماڻهن چيو بيشڪ اسين توهان جي رسالت جا

[1] تفسير روح البيان

كٰفِرُوْنَ ﴿٣٤﴾ وَقَالُوْا نَحْنُ اَكْثَرُ اَمْوَالًا وَّاَوْلَادًا ۙ وَّمَا نَحْنُ

انڪاري آهيون. ۽ انهن چيو ته اسين توهان کان مال ۽ اولاد ۾ وڌيڪ آهيون ۽ اسان عذاب

بِمُعَذَّبِيْنَ ﴿٣٥﴾ قُلْ اِنَّ رَبِّيْ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَّشَآءُ وَيَقْدِرُ

ڪيلن مان ناهيون. رسول عربي توهان فرمايو بيشڪ منهنجو رب جنهن لاءِ چاهي اُن جو رزق وڌائي ۽ گهٽائي

وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿٣٦﴾ وَمَآ اَمْوَالُكُمْ وَلَآ اَوْلَادُكُمْ

ته پر اڪثر ماڻهو نه ٿا ڄاڻن. ۽ توهان جا مال ۽ توهان جا اولاد

ع ٤ / ١٠

بِالَّتِيْ تُقَرِّبُكُمْ عِنْدَنَا زُلْفٰىٓ اِلَّا مَنْ اٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ۡ

توهان کي اسان جي ويجهو ڪري نه ٿا سگهن مگر جنهن ماڻهو ايمان آندو ۽ نيڪ عمل ڪيا.

فَاُولٰٓئِكَ لَهُمْ جَزَآءُ الضِّعْفِ بِمَا عَمِلُوْا وَهُمْ فِي الْغُرُفٰتِ

پوءِ انهن ماڻهن لاءِ سندن عمل کان زياده ثواب آهي ۽ اهي (بهشت جي)[1] ماڙين ۾

اٰمِنُوْنَ ﴿٣٧﴾ وَالَّذِيْنَ يَسْعَوْنَ فِيْٓ اٰيٰتِنَا مُعٰجِزِيْنَ اُولٰٓئِكَ فِي

امن سان هوندا. ۽ جيڪي ماڻهو قرآن ڪريم کي باطل ڪرڻ جي ڪوشش ڪن ٿا اهي عذاب

الْعَذَابِ مُحْضَرُوْنَ ﴿٣٨﴾ قُلْ اِنَّ رَبِّيْ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَّشَآءُ

۾ موجود هوندا. رسول عربي توهان فرمايو بيشڪ منهنجو رب پنهنجي ٻانهن مان[2] جنهن لاءِ چاهي ان جو رزق

مِنْ عِبَادِهٖ وَيَقْدِرُ لَهٗ ۭ وَمَآ اَنْفَقْتُمْ مِّنْ شَيْءٍ فَهُوَ

وڌائي ۽ گهٽائي ٿو. ۽ جيڪا شي توهان (في سبيل الله) خرچ ڪريو ٿا[3] پوءِ الله تعالى

يُخْلِفُهٗ ۚ وَهُوَ خَيْرُ الرّٰزِقِيْنَ ﴿٣٩﴾ وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيْعًا

توهان کي اُن جو عوض عطا ڪري ٿو ۽ اهو بهترين رزق ڏيندڙ آهي. ۽ قيامت جي ڏينهن الله تعالى انهن سڀني کي گڏ ڪندو

ثُمَّ يَقُوْلُ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اَهٰٓؤُلَآءِ اِيَّاكُمْ كَانُوْا يَعْبُدُوْنَ ﴿٤٠﴾

اُن کان پوءِ ملائڪن کي فرمائيندو ڇا اهي (ڪافر دنيا ۾) توهان جي عبادت ڪندا هئا.

[1] تفسير جامع البيان. [2] تفسير جلالين. [3] تفسير ڪمالين.

قَالُوْا سُبْحٰنَكَ اَنْتَ وَلِيُّنَا مِنْ دُوْنِهِمْ ۚ بَلْ كَانُوْا يَعْبُدُوْنَ

ملائڪ چوندا ته تون شرڪ کان پاڪ آهين تون انهن کان سواءِ اسانجو مالڪ آهين، بلڪ اهي جنن جي عبادت

الْجِنَّ ۚ اَكْثَرُهُمْ بِهِمْ مُّؤْمِنُوْنَ ﴿٤١﴾ فَالْيَوْمَ لَا يَمْلِكُ بَعْضُكُمْ

ڪندا هئا، انهن مان اڪثر انهن تي يقين رکندا هئا. پوءِ اڄ ڏينهن توهان مان ڪو به ڪنهن لاءِ

لِبَعْضٍ نَّفْعًا وَّلَا ضَرًّا ؕ وَنَقُوْلُ لِلَّذِيْنَ ظَلَمُوْا ذُوْقُوْا عَذَابَ

نفعي ۽ نقصان جو مالڪ نه ٿو ٿئي، ۽ اسين ظالمن کي چونداسين ته توهان باهه جو عذاب چکو

النَّارِ الَّتِيْ كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُوْنَ ﴿٤٢﴾ وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيٰتُنَا

جنهن کي توهان ڪوڙو سمجهندا هئا. ۽ جنهن وقت اسان جون صاف صاف آيتون انهن تي

بَيِّنٰتٍ قَالُوْا مَا هٰذَآ اِلَّا رَجُلٌ يُّرِيْدُ اَنْ يَّصُدَّكُمْ عَمَّا كَانَ

پڙهيون وڃن ٿيون، اهي چون ٿا ناهي مگر هڪ مرد جيڪو توهان کي انهن (معبودن) جي عبادت کان روڪي ٿو

يَعْبُدُ اٰبَآؤُكُمْ ۚ وَقَالُوْا مَا هٰذَآ اِلَّآ اِفْكٌ مُّفْتَرًى ؕ وَقَالَ

جن جي عبادت توهان جا ابا ڏاڏا ڪندا هئا، ۽ ڪافرن چيو ناهي هي[1] (قرآن) مگر هڪ ڪوڙ جيڪو ٺاهيل آهي، ۽ جڏهن

الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لِلْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمْ ۙ اِنْ هٰذَآ اِلَّا سِحْرٌ مُّبِيْنٌ ﴿٤٣﴾

قرآن ڪريم انهن وٽ پهتو ته ڪافرن چيو ناهي هي[2] (قرآن ڪريم) مگر صاف جادو.

وَمَآ اٰتَيْنٰهُمْ مِّنْ كُتُبٍ يَّدْرُسُوْنَهَا وَمَآ اَرْسَلْنَآ اِلَيْهِمْ قَبْلَكَ

۽ اسان انهن کي ڪو ڪتاب نه ڏنو جنهن کي اهي پڙهن ٿا ۽ اسان انهن ڏانهن توهان کان اڳ ڪو

مِنْ نَّذِيْرٍ ﴿٤٤﴾ ؕ وَكَذَّبَ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ ۙ وَمَا بَلَغُوْا مِعْشَارَ

پيغمبر نه موڪليو. ۽ انهن کان اڳين ماڻهن به انڪار ڪيو ۽ اهي انهن ماڻهن جو ڏهين حصي تائين به نه پهتا

مَآ اٰتَيْنٰهُمْ فَكَذَّبُوْا رُسُلِيْ ۗ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيْرِ ﴿٤٥﴾ قُلْ اِنَّمَآ

جيڪو اسان انهن کي ڏنو هو پوءِ انهن منهنجي پيغمبرن کي ڪوڙو سمجهيو پوءِ منهنجو انڪار ڪرڻ ڪيئن ٿيو؟ رسول عربي توهان فرمايو ته

[1] تفسير النسفي. [2] تفسير جلالين.

أَعِظُكُم بِوَاحِدَةٍ ۖ أَن تَقُومُوا لِلَّهِ مَثْنَىٰ وَفُرَادَىٰ ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا ۚ

آءٌ توهان کي فقط هڪ نصيحت ڪريان ٿو ته توهان الله تعاليٰ جي (رضامندي) لاءِ ٻه ٻه ۽ اڪيلا اڪيلا اٿي بيهو ان کانپوءِ توهان فڪر ڪريو

مَا بِصَاحِبِكُم مِّن جِنَّةٍ ۚ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَّكُم بَيْنَ

ته توهان جي صاحب ۾ ڪو جنون ناهي ۽ ناهي اهو (پيغمبر) مگر توهان کي ڊيڄاريندڙ ان سخت عذاب

يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ﴿٤٦﴾ قُلْ مَا سَأَلْتُكُم مِّنْ أَجْرٍ فَهُوَ

کان جيڪو اڳيان آهي. رسول عربي ﷺ فرمايو آءٌ توهان کان جيڪو اجر ورتو ٿو سو اهو

لَكُمْ ۖ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿٤٧﴾

توهان لاءِ آهي، منهنجو اجر الله تعاليٰ تي آهي، ۽ اهو هر شيءِ تي شاهد آهي.

قُلْ إِنَّ رَبِّي يَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ﴿٤٨﴾

رسول عربي توهان فرمايو بيشڪ منهنجو رب حق کي بيان ڪري ٿو (اهو) غيبن کي وڏيڪ ڄاڻندڙ آهي.

قُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَمَا يُبْدِئُ الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ ﴿٤٩﴾ قُلْ إِن

رسول عربي ﷺ فرمايو حق اچي ويو ۽ باطل اڳرائي نڪندو ۽ نه اهو موٽي ايندو. رسول عربي توهان فرمايو جيڪڏهن

ضَلَلْتُ فَإِنَّمَا أَضِلُّ عَلَىٰ نَفْسِي ۖ وَإِنِ اهْتَدَيْتُ فَبِمَا يُوحِي إِلَيَّ رَبِّي ۚ

آءٌ (بالفرض) گمراهه ٿيس پوءِ آءٌ پنهنجي لاءِ گمراهه ٿيس ۽ جيڪڏهن آءٌ هدايت وارو ٿيس پوءِ ان سببان جو مون ڏانهن منهنجو رب وحي

إِنَّهُ سَمِيعٌ قَرِيبٌ ﴿٥٠﴾ وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ فَزِعُوا فَلَا فَوْتَ وَأُخِذُوا

موڪلي آهي، بيشڪ اهو ٻڌندڙ (۽) ويجهو آهي. ۽ جيڪڏهن توهان ڏسو جڏهن اهي گهٻرائيندا پوءِ ڀڄي نه سگهندا ۽ اهي (جتي هوندا ان)

مِن مَّكَانٍ قَرِيبٍ ﴿٥١﴾ وَقَالُوا آمَنَّا بِهِ وَأَنَّىٰ لَهُمُ التَّنَاوُشُ

ويجهي جاءِ تان پڪڙيا ويندا. ۽ اهي چوندا اسان رسول عربي تي ايمان آندو ۽ انهن لاءِ آخرت ۾ ڪيئن

مِن مَّكَانٍ بَعِيدٍ ﴿٥٢﴾ وَقَدْ كَفَرُوا بِهِ مِن قَبْلُ ۖ وَيَقْذِفُونَ

(ايمان آڻڻ لاءِ) آساني ٿيندي. ۽ تحقيق انهن ان جو هن کان اڳ انڪار ڪيو. ۽ اهي بنا ڏسڻ جي

(منزل ٥)

ط۱ ۽ ط۲ تفسير روح البيان. ط۳ تفسير نعات القرآن.

بِالْغَيْبِ مِنْ مَّكَانٍۭ بَعِيْدٍ ۝٥٣ وَحِيْلَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُوْنَ

پري کان نشانو ڪن ٿا . ۽ انھن ۽ انھن جي پسنديده شين جي وچ ۾ پرسنده وڌو ويندو

كَمَا فُعِلَ بِاَشْيَاعِهِمْ مِّنْ قَبْلُ ؕ اِنَّهُمْ كَانُوْا فِيْ شَكٍّ مُّرِيْبٍ ۝٥٤ ع

جيئن ڪ انھن جي اڳين ٽولن سان ڪيو ويو . بيشڪ اهي ڏوکي ۾ وجھندڙ شڪ ۾ مبتلا آهن .

سُوْرَةُ فَاطِرٍ مَّكِّيَّةٌ (٣٥) (٤٣)

اٰيَاتُهَا ٤٥ — رُكُوْعَاتُهَا ٥

سورة فاطر مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي ان ۾ ٥ رڪوع ۽ ٤٥ آيتون آهن .

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ۝

الله تعالیٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي) .

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ فَاطِرِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ جَاعِلِ الْمَلٰٓئِكَةِ رُسُلًا اُولِيْٓ

سڀ تعريفون الله تعالیٰ لاءِ آهن جيڪو آسمانن ۽ زمين کي پيدا ڪندڙ آهي ۽ اهو ملائڪن کي پيغام ڏيندڙ مقرر ڪندڙ آهي ، انهن جا

اَجْنِحَةٍ مَّثْنٰى وَثُلٰثَ وَرُبٰعَ ؕ يَزِيْدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَآءُ ؕ اِنَّ اللّٰهَ

ٻه ٻه ، ٽي ٽي ۽ چار چار پر آهن ، زياده ڪري ٿو تخليق ۾ جيڪو پاڻ چاهي . بيشڪ الله تعالیٰ

عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ۝١ مَا يَفْتَحِ اللّٰهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَّحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ

هر شيءِ تي قادر آهي . الله تعالیٰ جيڪا رحمت ماڻهن لاءِ کولي ٿو پوءِ ان کي ڪو به بند ڪندڙ

لَهَا ۚ وَمَا يُمْسِكْ ۙ فَلَا مُرْسِلَ لَهٗ مِنْۢ بَعْدِهٖ ؕ وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ۝٢

ناهي ۽ پاڻ جنهن کي روڪي ٿو پوءِ ان کان پوءِ ڪو به ان کي کوليندڙ ناهي ۽ اهو ئي غالب حڪمت وارو آهي .

يٰٓاَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوْا نِعْمَتَ اللّٰهِ عَلَيْكُمْ ؕ هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرُ اللّٰهِ

اي انسانو توهان پاڻ تي الله تعالیٰ جون نعمتون ياد ڪريو ، ڇا الله تعالیٰ کانسواءِ ڪو خالق آهي

يَرْزُقُكُمْ مِّنَ السَّمَآءِ وَالْاَرْضِ ؕ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۖ فَاَنّٰى تُؤْفَكُوْنَ ۝٣

جيڪو توهان کي آسمان ۽ زمين مان رزق عطا ڪري ٿو؟ ناهي ڪو معبود مگر اهو، پوءِ توهان ڪيڏانهن ڦرو ٿا .

له تفسير مظهري .

وَاِنْ يُّكَذِّبُوْكَ فَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّنْ قَبْلِكَ ؕ وَاِلَى اللّٰهِ تُرْجَعُ

۽ جيڪڏهن اهي توهان جي تڪذيب ڪن ٿا ته پوءِ بيشڪ توهان کان اڳين پيغمبرن جي به تڪذيب ڪئي وئي ۽ الله تعالى ڏانهن سڀئي

الْاُمُوْرُ ﴿۴﴾ يٰۤاَيُّهَا النَّاسُ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيٰوةُ

ڪم موٽايا ويندا. اي انسانو بيشڪ الله تعالى جو وعدو سچو آهي پوءِ توهان کي دنيا جي زندگي ڌوکي ۾

الدُّنْيَا ٚ وَلَا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللّٰهِ الْغَرُوْرُ ﴿۵﴾ اِنَّ الشَّيْطٰنَ لَكُمْ عَدُوٌّ

نه وجهي ۽ الله تعالى جي باري ۾ (شيطان) توهان کي ڌوکي ۾ نه وجهي. بيشڪ شيطان توهان جو دشمن آهي

فَاتَّخِذُوْهُ عَدُوًّا ؕ اِنَّمَا يَدْعُوْا حِزْبَهٗ لِيَكُوْنُوْا مِنْ اَصْحٰبِ السَّعِيْرِ ﴿۶﴾ ؕ

پوءِ توهان ان کي دشمن ڪري وٺو، هو فقط پنهنجي جٿي کي ان لاءِ سڏي ٿو ته اهي جهنمي ٿين.

اَلَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيْدٌ ؕ۬ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ

اهي ماڻهو جن ڪفر ڪيو انهن لاءِ سخت عذاب آهي ۽ اهي ماڻهو جن ايمان آندو ۽ نيڪ عمل ڪيا

لَهُمْ مَّغْفِرَةٌ وَّاَجْرٌ كَبِيْرٌ ﴿۷﴾ اَفَمَنْ زُيِّنَ لَهٗ سُوْٓءُ عَمَلِهٖ فَرَاٰهُ حَسَنًا ؕ

انهن لاءِ بخشش ۽ وڏو ثواب آهي. ڇا پوءِ اهو ماڻهو جنهن لاءِ سندس برا اعمال سينگاريا ويا پوءِ اهي ان کي سهڻا ڏسڻ

فَاِنَّ اللّٰهَ يُضِلُّ مَنْ يَّشَآءُ وَيَهْدِيْ مَنْ يَّشَآءُ ۫ۖ فَلَا تَذْهَبْ

اچن ٿا، (اهو مؤمن نيڪ جي برابر ٿي سگهي ٿو؟ هرگز نه) پوءِ بيشڪ الله تعالى جنهن کي چاهي گمراهه ڪري ٿو ۽ جنهن کي چاهي هدايت ڏئي ٿو پوءِ توهان انهن جي

نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسَرٰتٍ ؕ اِنَّ اللّٰهَ عَلِيْمٌۢ بِمَا يَصْنَعُوْنَ ﴿۸﴾ وَاللّٰهُ الَّذِيْٓ

(ڪفر ۽ هلاڪت) جو افسوس نه ڪريو، بيشڪ الله تعالى سندن عملن کي چڱي طرح ڄاڻندڙ آهي. ۽ الله تعالى اهو آهي

اَرْسَلَ الرِّيٰحَ فَتُثِيْرُ سَحَابًا فَسُقْنٰهُ اِلٰى بَلَدٍ مَّيِّتٍ فَاَحْيَيْنَا بِهِ

جيڪو هوائن کي موڪلي ٿو پوءِ اهي ڪڪرن کي هلائن ٿيون پوءِ اسين ان کي غير آباد شهر ڏي پاڻي پهچايون ٿا پوءِ اسين غير آباد زمين

الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ؕ كَذٰلِكَ النُّشُوْرُ ﴿۹﴾ مَنْ كَانَ يُرِيْدُ الْعِزَّةَ

کي ان سان آباد ڪريون ٿا، اهڙي طرح (آخرت ۾) اٿڻ ٿيندو. جيڪو عزت چاهي ٿو (اهو عزت الله کان گهري) پوءِ

ع ١٤

له ۽ ٢ه تفسير مظهري. ٣ه تفسير جلالين.

فَلِلّٰهِ الْعِزَّةُ جَمِيْعًا ؕ اِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ

سمورئي عزت جو مالڪ الله تعالىٰ آهي. انهيءَ ڏانهن پاڪ ڪلام (ڪلمو توحيد وغيره) چڙهي ٿو ۽ اهو عمل صالح کي قبول

يَرْفَعُهٗ ؕ وَالَّذِيْنَ يَمْكُرُوْنَ السَّيِّاٰتِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيْدٌ ؕ وَمَكْرُ

فرمائي ٿو. ۽ جيڪي ماڻهو (رسول عربي کي پريشان ڪرڻ لاءِ) خراب اٽڪلون ڪن ٿا انهن لاءِ دردناڪ عذاب آهي، ۽ انهن جي

اُولٰٓئِكَ هُوَ يَبُوْرُ ﴿۱۰﴾ وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ مِّنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُّطْفَةٍ ثُمَّ

اها اٽڪل برباد ٿيندي. ۽ الله تعالىٰ توهان کي مٽيءَ مان پيدا ڪيو ان کان پوءِ هڪ قطري مان پيدا ڪيو ان کان پوءِ

جَعَلَكُمْ اَزْوَاجًا ؕ وَمَا تَحْمِلُ مِنْ اُنْثٰى وَلَا تَضَعُ اِلَّا بِعِلْمِهٖ ؕ وَمَا يُعَمَّرُ

توهان کي مذڪر ۽ مؤنث بنايو ۽ ڪنهن به مؤنث کي پيٽ نه ٿو ٿئي ۽ نه اها ڄڻي ٿي مگر الله جي علم سان ۽ ڄنهن پيرسن کي

مِنْ مُّعَمَّرٍ وَّلَا يُنْقَصُ مِنْ عُمُرِهٖٓ اِلَّا فِيْ كِتٰبٍ ؕ اِنَّ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيْرٌ ﴿۱۱﴾

وڏي عمر ڏني وڃي ٿي ۽ ڄنهن کي ننڍي عمر ڏني وڃي ٿي (اهو سڀ ڪجهه) لوح محفوظ ۾ آهي. بيشڪ اهو ڪم الله تعالىٰ تي آسان آهي.

وَمَا يَسْتَوِي الْبَحْرٰنِ ۖ هٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ سَآئِغٌ شَرَابُهٗ وَهٰذَا

۽ ٻئي درياءَ پاڻ ۾ برابر نه ٿا ٿين، هي مٺو بهترين مٺو آهي (اُن جو) پاڻي وڻندڙ آهي ۽ هي

مِلْحٌ اُجَاجٌ ؕ وَمِنْ كُلٍّ تَاْكُلُوْنَ لَحْمًا طَرِيًّا وَّتَسْتَخْرِجُوْنَ

کارو تيز کارو آهي. ۽ هرهڪ مان توهان تازو گوشت (مڇي) کائو ٿا ۽ توهان موتي ڪڍو ٿا

حِلْيَةً تَلْبَسُوْنَهَا ۚ وَتَرَى الْفُلْكَ فِيْهِ مَوَاخِرَ لِتَبْتَغُوْا مِنْ فَضْلِهٖ

جيڪي توهان (آرائش لاءِ) پايو ٿا. ۽ توهان اُن ۾ ٻيڙيون ڏسو ٿا جيڪا پاڻي کي چيريو ٿي ان لاءِ ته توهان ان جو فضل حاصل ڪريو

وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُوْنَ ﴿۱۲﴾ يُوْلِجُ الَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُوْلِجُ النَّهَارَ فِي

۽ مَن توهان شڪرگذار ٿيو. رات کي ڏينهن ۾ داخل ڪري ٿو ۽ ڏينهن کي رات ۾

الَّيْلِ ۙ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ ۖ كُلٌّ يَّجْرِيْ لِاَجَلٍ مُّسَمًّى ؕ

داخل ڪري ٿو ۽ سج ۽ چنڊ کي مُسخر (تابعدار) بنايو، هرهڪ مقرر مدي تائين هلي رهيا آهن.

له ۽ لله تفسير جلالين. سله تفسير جامع البيان وجلالين. سله تفسير جامع البيان. شه تفسير مظهري.

ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ ۚ وَالَّذِيْنَ تَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِهٖ

اهو توهان جو الله توهان جو رب آهي اُن لاءِ مُلڪ آهي، ۽ جن کي ماڻهو الله تعاليٰ کان سواءِ ٻُتن جي[1] عبادت ڪن ٿا

مَا يَمْلِكُوْنَ مِنْ قِطْمِيْرٍ ۝١٣ اِنْ تَدْعُوْهُمْ لَا يَسْمَعُوْا دُعَآءَكُمْ ۚ

اُهي ڪارڪ جي پردي جا مالڪ نه آهن. جيڪڏهن توهان اُنهن کي سڏيو ٿا ته اهي توهان جو سڏ[2] نه ٿا ٻڌن،

وَلَوْ سَمِعُوْا مَا اسْتَجَابُوْا لَكُمْ ۗ وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ يَكْفُرُوْنَ

۽ جيڪڏهن (بالفرض) ٻڌن ها ته به توهان کي جواب نه ڏين ها، ۽ قيامت جي ڏينهن (اهي) پنهنجي شرڪ کان

بِشِرْكِكُمْ ۚ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيْرٍ ۝١۴ يٰٓاَيُّهَا النَّاسُ

بيزاري ڪندا، ۽ رسول عربي توهان کي الله تعاليٰ وانگر ڪير خبرون نه ٿو ٻڌائي. اي انسانو

اَنْتُمُ الْفُقَرَآءُ اِلَى اللّٰهِ ۚ وَاللّٰهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيْدُ ۝١٥ اِنْ

توهان الله تعاليٰ جا محتاج آهيو، ۽ الله تعاليٰ ئي بي نياز ساراهيل آهي. جيڪڏهن

يَّشَاْ يُذْهِبْكُمْ وَيَاْتِ بِخَلْقٍ جَدِيْدٍ ۝١٦ وَمَا ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ

چاهي توهان کي ختم ڪري ۽ (ٻي) نئين مخلوق پيدا ڪري. ۽ ايئن ڪرڻ الله تعاليٰ لاءِ

بِعَزِيْزٍ ۝١٧ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِّزْرَ اُخْرٰى ۚ وَاِنْ تَدْعُ مُثْقَلَةٌ

مشڪل ناهي. ۽ ڪو به ماڻهو ڪنهن جو بار نه کڻندو. ۽ جيڪڏهن ڪو گنهگار پنهنجي بار کڻڻ لاءِ

اِلٰى حِمْلِهَا لَا يُحْمَلْ مِنْهُ شَيْءٌ وَّلَوْ كَانَ ذَا قُرْبٰى ۗ اِنَّمَا

جيڪڏهن ڪنهن کي سڏيندو ته اهو سندس بار گناهن جو نه کڻندو جيتوڻيڪ اهو سندس مائٽ هوندو. رسول عربي

تُنْذِرُ الَّذِيْنَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ ۚ

توهان ته فقط انهن ماڻهن کي ڊيڄاريو ٿا جيڪي پنهنجي رب کان پرپٺ خوف ڪن ٿا ۽ نماز پڙهن ٿا،

وَمَنْ تَزَكّٰى فَاِنَّمَا يَتَزَكّٰى لِنَفْسِهٖ ۚ وَاِلَى اللّٰهِ الْمَصِيْرُ ۝١٨

۽ جيڪو ماڻهو (گناهن کان) پاڪ ٿئي ٿو ته اهو پنهنجي لاءِ پاڪ ٿئي ٿو، ۽ الله تعاليٰ ڏانهن موٽڻ آهي.

[1] تفسير جلالين. [2] و [3] تفسير مظهري.

وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمٰى وَالْبَصِيرُ ﴿١٩﴾ وَلَا الظُّلُمٰتُ وَلَا النُّورُ ﴿٢٠﴾

۽ ڪافر[1] ۽ مؤمن پاڻ ۾ برابر ڪِي نه ٿا سگهن. ۽ ڪفر ۽ ايمان پاڻ ۾ برابر ڪِي نه ٿا سگهن.

وَلَا الظِّلُّ وَلَا الْحَرُورُ ﴿٢١﴾ وَمَا يَسْتَوِي الْأَحْيَآءُ وَلَا

۽ بهشت ۽ دوزخ پاڻ ۾ برابر ٿي نه ٿا سگهن. ۽ جيئرا ۽ مُئل پاڻ ۾ برابر

الْأَمْوٰتُ ۚ إِنَّ اللّٰهَ يُسْمِعُ مَنْ يَّشَآءُ ۚ وَمَآ أَنْتَ بِمُسْمِعٍ

ڪِي نه ٿا سگهن. بيشڪ الله تعالى جنهن کي چاهي اُن کي نصيحت ڪري سگهي ٿو، ۽ توهان انهن ماڻهن کي ٻڌائيندڙ ناهيو

مَّنْ فِي الْقُبُورِ ﴿٢٢﴾ إِنْ أَنْتَ إِلَّا نَذِيرٌ ﴿٢٣﴾ إِنَّآ أَرْسَلْنٰكَ

جيڪي قبرن ۾ (ڪفر ۾) آهن. توهان ته پيغمبر آهيو. رسول عربي بيشڪ اسان توهان کي حق سان

بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَّنَذِيرًا ۚ وَإِنْ مِّنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا

بشير ۽ نذير ڪري موڪليو، ۽ ڪا اُمت اهڙي نه گذري مگر ان ۾

نَذِيرٌ ﴿٢٤﴾ وَإِنْ يُّكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ ۚ

پيغمبر موڪليو ويو. ۽ جيڪڏهن اهي توهان کي نه ٿا مڃين پوءِ بيشڪ اڳين امتن به نه مڃيو.

جَآءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنٰتِ وَبِالزُّبُرِ وَبِالْكِتٰبِ الْمُنِيرِ ﴿٢٥﴾

جڏهن انهن وٽ انهن جي پيغمبرن معجزا ۽ آسماني صحيفا (ڪتاب) ۽ روشن ڪتاب آندا.

ثُمَّ أَخَذْتُ الَّذِينَ كَفَرُوا فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٢٦﴾ أَلَمْ تَرَ

ان کان پوءِ اسان ڪافرن کي پڪڙيو، پوءِ (ڏسو ته) منهنجو انڪار ڪرڻ ڪيئن ٿيو؟ ڇا توهان نه ڏٺو ته

أَنَّ اللّٰهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً ۚ فَأَخْرَجْنَا بِهِ ثَمَرٰتٍ

بيشڪ الله تعالى آسمان مان مينهن نازل ڪيو، پوءِ اسان ان مان ميوا پيدا ڪريون ٿا

مُّخْتَلِفًا أَلْوَانُهَا ۚ وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌۢ بِيضٌ وَّحُمْرٌ

جن جا مختلف رنگ آهن، ۽ جبلن ۾ سفيد ۽ ڳاڙها (به)

٣ ع ١٢
١٥

[1] تفسير مظهري و تفسير جلالين.

مُّخْتَلِفٌ اَلْوَانُهَا وَغَرَابِيْبُ سُوْدٌ ﴿٢٧﴾ وَمِنَ النَّاسِ

مختلف رنگن جا ۽ تيز ڪارا (۽) سخت رستا آهن . ۽ ماڻهن جا

وَالدَّوَآبِّ وَالْاَنْعَامِ مُخْتَلِفٌ اَلْوَانُهٗ كَذٰلِكَ ۭ اِنَّمَا

۽ جانورن جا ۽ چوپاين جا اهڙي طرح مختلف رنگ آهن ، الله تعالیٰ

يَخْشَى اللّٰهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمٰٓؤُا ۭ اِنَّ اللّٰهَ عَزِيْزٌ غَفُوْرٌ ﴿٢٨﴾

جي ٻانهن مان الله کان اهي ڊڄن ٿا جيڪي علم وارا آهن ، بيشڪ الله تعالیٰ غالب، بخشيندڙ آهي.

اِنَّ الَّذِيْنَ يَتْلُوْنَ كِتٰبَ اللّٰهِ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ وَاَنْفَقُوْا مِمَّا

بيشڪ جيڪي ماڻهو الله تعالیٰ جو ڪتاب پڙهن ٿا ۽ نماز قائم ڪن ٿا ۽ جيڪي ڪجهه اسان انهن کي ڏنو آهي

رَزَقْنٰهُمْ سِرًّا وَّعَلَانِيَةً يَّرْجُوْنَ تِجَارَةً لَّنْ تَبُوْرَ ﴿٢٩﴾

انهيءَ مان اهي ڳجهه ۽ ظاهر ۾ خرچ ڪن ٿا (اهي اُن) واپار جي اُميد رکن ٿا (جنهن ۾) قطعاً نقصان نه آهي.

لِيُوَفِّيَهُمْ اُجُوْرَهُمْ وَيَزِيْدَهُمْ مِّنْ فَضْلِهٖ ۭ اِنَّهٗ غَفُوْرٌ شَكُوْرٌ ﴿٣٠﴾

اُن لاءِ ته الله انهن کي سندن مڪمل اجور عطا ڪندو ۽ پنهنجي فضل سان کين زياده عطا ڪندو، بيشڪ اهو بخشيندڙ شڪر قبول ڪندڙ آهي

وَالَّذِيْٓ اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ مِنَ الْكِتٰبِ هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ

۽ رسول عربي جيڪو قرآن ڪريم اسان توهان ڏانهن وحي ڪيو آهي اهو حق آهي ۽ اڳين ڪتابن جي تصديق ڪندڙ

يَدَيْهِ ۭ اِنَّ اللّٰهَ بِعِبَادِهٖ لَخَبِيْرٌۢ بَصِيْرٌ ﴿٣١﴾ ثُمَّ اَوْرَثْنَا الْكِتٰبَ

آهي . بيشڪ الله تعالیٰ پنهنجي ٻانهن کي يقيناً خبردار ۽ ڏسندڙ آهي . اُن کان پوءِ اسان قرآن ڪريم جا وارث

الَّذِيْنَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا ۚ فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهٖ ۚ وَمِنْهُمْ

اهي ماڻهو ڪيا جيڪي اسان جي ٻانهن مان برگزيده هئا، پوءِ ڪي انهن مان پاڻ تي ظلم ڪندڙ آهن، ۽ ڪي انهن مان

مُّقْتَصِدٌ ۚ وَمِنْهُمْ سَابِقٌۢ بِالْخَيْرٰتِ بِاِذْنِ اللّٰهِ ۭ ذٰلِكَ هُوَ

وچ تُرا آهن ، ۽ ڪي انهن مان الله جي حڪم سان نيڪين ۾ اڳرائي ڪندڙ آهن، اهو ئي

الْفَضْلُ الْكَبِيرُ ﴿٣٢﴾ جَنّٰتُ عَدْنٍ يَّدْخُلُوْنَهَا يُحَلَّوْنَ فِيْهَا مِنْ

وڏو فضل آهي. بهشت جا باغ هوندا جنهن ۾ اهي داخل ٿيندا انهن کي بهشت ۾ سونا ڪنگڻ

اَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَّلُؤْلُؤًا ۚ وَلِبَاسُهُمْ فِيْهَا حَرِيْرٌ ﴿٣٣﴾ وَقَالُوا

۽ موتي پارايا ويندا ۽ سندن لباس بهشت ۾ ريشم جو هوندو. ۽ اهي چوندا

الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْٓ اَذْهَبَ عَنَّا الْحَزَنَ ۭ اِنَّ رَبَّنَا لَغَفُوْرٌ

سڀ تعريفون ان الله جون آهن جنهن اسان تان (نهي جهان جا) ڏک پري ڪيا. بيشڪ اسان جو رب بخشيندڙ

شَكُوْرُۨ ﴿٣٤﴾ الَّذِيْٓ اَحَلَّنَا دَارَ الْمُقَامَةِ مِنْ فَضْلِهٖ ۚ لَا يَمَسُّنَا

شڪر قبول ڪندڙ آهي. اهو رب جنهن اسان کي پنهنجي فضل سان آرام واري جاءِ تي لاٿو، اسان کي اُن ۾

فِيْهَا نَصَبٌ وَّلَا يَمَسُّنَا فِيْهَا لُغُوْبٌ ﴿٣٥﴾ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَهُمْ نَارُ

ڪا تڪليف نه ٿي پهچي ۽ نه اسان کي اُن ۾ ڪا ٿڪاوٽ پهچي ٿي. ۽ جن ماڻهن ڪفر ڪيو انهن لاءِ جهنم

جَهَنَّمَ ۚ لَا يُقْضٰى عَلَيْهِمْ فَيَمُوْتُوْا وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ مِّنْ

جي باهه آهي، نه انهن تي ڪو موت ايندو جو اهي مرن ۽ نه انهن تي عذاب مان ڪا هلڪائي

عَذَابِهَا ۭ كَذٰلِكَ نَجْزِيْ كُلَّ كَفُوْرٍ ﴿٣٦﴾ وَهُمْ يَصْطَرِخُوْنَ

ڪئي ويندي، اسين اهڙيءَ طرح هر ناشڪري کي جزا ڏيون ٿا. ۽ اهي دوزخ ۾ دانهون

فِيْهَا ۚ رَبَّنَآ اَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا غَيْرَ الَّذِيْ كُنَّا

ڪندا، (۽ چوندا) اي اسان جا رب اسان کي دوزخ مان ٻاهر ڪڍ ته اسين نيڪ عمل ڪريون انهن عملن کان سواءِ

نَعْمَلُ ۭ اَوَلَمْ نُعَمِّرْكُمْ مَّا يَتَذَكَّرُ فِيْهِ مَنْ تَذَكَّرَ وَ

جيڪي اسين ڪندا هئاسين. الله فرمائيندو ڇا توهان کي اسان زندگيون نه ڏنيون هيون جنهن ۾ سمجهڻ وارا جنهن کي سمجهڻو هو ۽

جَآءَكُمُ النَّذِيْرُ ۭ فَذُوْقُوْا فَمَا لِلظّٰلِمِيْنَ مِنْ نَّصِيْرٍ ﴿٣٧﴾

توهان وٽ پيغمبر به آيا، پوءِ توهان عذاب چکو، پوءِ ظالمن جو ڪو به مددگار ناهي.

إِنَّ اللّٰهَ عٰلِمُ غَيْبِ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ ۚ إِنَّهُ عَلِيمٌ

بيشڪ الله تعالى آسمانن ۽ زمين جو غيب ڄاڻندڙ آهي، بيشڪ اهو ئي سينن جي

بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٣٨﴾ هُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلٰٓئِفَ فِي

رازن کي وڏيڪ ڄاڻندڙ آهي - الله تعالى اهو آهي جنهن توهان کي زمين ۾ اڳين ماڻهن جو

الْأَرْضِ ۚ فَمَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ ۖ وَلَا يَزِيدُ الْكٰفِرِينَ

جاءِ نشين بنايو، پوءِ جنهن ماڻهو ڪفر ڪيو پوءِ اُن جو ڪفران تي آهي، ۽ ڪافرن کي سندن ڪفر

كُفْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ إِلَّا مَقْتًا ۖ وَلَا يَزِيدُ الْكٰفِرِينَ

سندن رب وٽ نه ٿو زياده ڪري مگر عذاب ، ۽ نه ٿو زياده ڪري ڪافرن کي

كُفْرُهُمْ إِلَّا خَسَارًا ﴿٣٩﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ شُرَكَآءَكُمُ الَّذِينَ

سندن ڪفر مگر نقصان - رسول عربي ﷺ فرمايو ته توهان ڪافرن کي پنهنجا شريڪ ڏيکاريندا جن کي توهان

تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ ۖ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ

الله تعالى کان سواءِ عبادت ڪريو ٿا - توهان مون کي ڏيکاريو ته انهن زمين مان ڪهڙو حصو پيدا ڪيو آهي

أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمٰوٰتِ ۚ أَمْ آتَيْنٰهُمْ كِتٰبًا فَهُمْ عَلٰى

يا انهن جي آسمانن ۾ ڪا ڀائيواري آهي ، يا انهن وٽ ڪو ڪتاب آيو آهي پوءِ اهي ان جي

بَيِّنَتٍ مِّنْهُ ۚ بَلْ إِنْ يَعِدُ الظّٰلِمُونَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا إِلَّا

دليلن تي آهن ، بلڪ ظالم هڪ ٻئي کي نه ٿا وعدو ڏين مگر

غُرُورًا ﴿٤٠﴾ إِنَّ اللّٰهَ يُمْسِكُ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضَ أَنْ تَزُولَا ۚ

غرور جو ۔ بيشڪ الله تعالى آسمانن ۽ زمين کي لڏڻ کان روڪي ٿو

وَلَئِنْ زَالَتَا إِنْ أَمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِّنْ بَعْدِهِ ۚ إِنَّهُ كَانَ

۽ جيڪڏهن اهي لڏن ته الله تعالى کان سواءِ انهن کي ڪو روڪيندڙ ناهي ، بيشڪ اهو

حَلِيْمًا غَفُوْرًا ﴿٤١﴾ وَاَقْسَمُوْا بِاللّٰهِ جَهْدَ اَيْمَانِهِمْ لَئِنْ جَآءَهُمْ

بردبار بخشيندڙ آهي. ۽ مڪي جا ڪافر الله تعاليٰ جا پڪا قسم کڻي (يهودين ۽ نصارن کي) چوندا هئا ته جيڪڏهن انهن وٽ[1]

نَذِيْرٌ لَّيَكُوْنُنَّ اَهْدٰى مِنْ اِحْدَى الْاُمَمِ ۚ فَلَمَّا جَآءَهُمْ

پيغمبر اچي ها ضرور ڪنهن ٻئي ڪنهن گروهه کان وڌيڪ هدايت وارا هجن ها، پوءِ جڏهن انهن وٽ رسول عربي

نَذِيْرٌ مَّا زَادَهُمْ اِلَّا نُفُوْرَا ۙ ﴿٤٢﴾ اسْتِكْبَارًا فِي الْاَرْضِ وَمَكْرَ

تشريف فرمائيا ته نه زياده ٿي انهن ۾ مگر نفرت. انهن (ايمان آڻڻ کان) زمين ۾ تڪبر ڪيو ۽ (انهن)

السَّيِّئِ ۭ وَلَا يَحِيْقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ اِلَّا بِاَهْلِهٖ ۭ فَهَلْ يَنْظُرُوْنَ

شرڪ ڪيو، ۽ شرڪ انهن کي ئي اچي گهيري ۾ وٺندو، پوءِ نه ٿا انتظار ڪن

اِلَّا سُنَّتَ الْاَوَّلِيْنَ ۚ فَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللّٰهِ تَبْدِيْلًا ۚ

مگر پهرين ماڻهن جي طريقي (عذاب) جو. پوءِ تون هرگز الله تعاليٰ جي طريقي ۾ ڪا تبديلي نه لهندي.

وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللّٰهِ تَحْوِيْلًا ﴿٤٣﴾ اَوَلَمْ يَسِيْرُوْا فِي الْاَرْضِ

۽ هرگز تون الله جي طريقي ۾ ڦيرو نه لهندين. ڇا اهي زمين ۾ سير نه ٿا ڪن

فَيَنْظُرُوْا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَكَانُوْٓا

پوءِ ڏسن ته انهن کان اڳين ماڻهن جي پڇاڙي ڪهڙي ٿي ۽ اهي انهن کان

اَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً ۭ وَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيُعْجِزَهٗ مِنْ شَيْءٍ فِي

قوت ۾ گهڻا وڌيڪ هئا. ۽ الله تعاليٰ کي ڪا به شي آسمانن ۽ زمين

السَّمٰوٰتِ وَلَا فِي الْاَرْضِ ۭ اِنَّهٗ كَانَ عَلِيْمًا قَدِيْرًا ﴿٤٤﴾

۾ عاجز نه ٿي ڪري. بيشڪ اهو گهڻو علم رکندڙ قادر آهي.

وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللّٰهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوْا مَا تَرَكَ عَلٰى

۽ جيڪڏهن الله تعاليٰ ماڻهن کي سندن گناهن جي ڪري پڪڙ ڪري ها ته زمين تي

[1] تفسير جلالين. [2] تفسير جامع البيان. [3] تفسير جلالين.

ظَهْرِهَا مِنْ دَآبَّةٍ وَّلٰكِنْ يُّؤَخِّرُهُمْ اِلٰٓى اَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ

هلندڙ ڪا شي نه رهي ها پر الله تعاليٰ انهن کي هڪ مقرر وقت تائين مهلت ڏيئي ٿو.

فَاِذَا جَآءَ اَجَلُهُمْ فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ بِعِبَادِهٖ بَصِيْرًا ﴿٤٥﴾ ع

پوءِ جڏهن وقت مقرر ايندو پوءِ بيشڪ الله تعاليٰ پنهنجي ٻانهن کي ڏسندڙ آهي.

اٰيَاتُهَا ٨٣ (٣٦) سُوْرَةُ يٰسٓ مَكِّيَّةٌ (٤١) رُكُوْعَاتُهَا ٥

سورة يٰسٓ مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي انهي ۾ ٥ رڪوع ۽ ٨٣ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

الله تعاليٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي)

يٰسٓ ﴿١﴾ وَالْقُرْاٰنِ الْحَكِيْمِ ﴿٢﴾ اِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِيْنَ ﴿٣﴾ عَلٰى صِرَاطٍ

يٰسٓ ۔ قسم آهي قرآن حڪيم جو . بيشڪ توهان (اي رسول عربي) سچن رسولن مان آهيو ۽ توهان بالڪل سڌي

مُّسْتَقِيْمٍ ﴿٤﴾ تَنْزِيْلَ الْعَزِيْزِ الرَّحِيْمِ ﴿٥﴾ لِتُنْذِرَ قَوْمًا مَّآ

رستي تي آهيو . قرآن ڪريم الله تعاليٰ جي طرفان نازل ٿيل آهي . ان لاءِ ته توهان انهي (قرآن ڪريم) سان انهن قوم کي

اُنْذِرَ اٰبَآؤُهُمْ فَهُمْ غٰفِلُوْنَ ﴿٦﴾ لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلٰٓى اَكْثَرِهِمْ

(عذاب کان) ڊيڄاريو جن جي ابن ڏاڏن کي نه ڊيڄاريو ويو ۽ پوءِ اهي غافل آهن . بيشڪ انهن مان گهڻن تي تقدير الاهي ثابت ٿي چڪي آهي

فَهُمْ لَا يُؤْمِنُوْنَ ﴿٧﴾ اِنَّا جَعَلْنَا فِيْٓ اَعْنَاقِهِمْ اَغْلٰلًا فَهِيَ اِلَى

پوءِ اهي ايمان نه آڻيندا . بيشڪ اسان انهن جي ڪنڌن ۾ ڳٽ وجهرايا آهن ، پوءِ اهي

الْاَذْقَانِ فَهُمْ مُّقْمَحُوْنَ ﴿٨﴾ وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ اَيْدِيْهِمْ سَدًّا

ڪاڏين تائين آهن پوءِ جڪڙيل آهن پوءِ اهي ڪنڌ هيٺ ڪري نه ٿا سگهن . ۽ اسان انهن (ڪافرن) جي اڳيان ۽ پويان رڪاوٽون

وَّمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَاَغْشَيْنٰهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُوْنَ ﴿٩﴾

پيدا ڪيون آهن ، پوءِ اسان انهن جي نگاهن تي پردا وڌا آهن پوءِ اهي ڏسي نه ٿا سگهن.

نوٽ: الحمدلله سورة يٰسٓ شريف بغير شايع ٿيل آهي. عبدالوحيد عفي عنه

وَسَوَآءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾

۽ برابر آهي انهن لاءِ توهان انهن کي ڊيڄاريو يا نه ڊيڄاريو، اهي ايمان نه آڻيندا.

إِنَّمَا تُنذِرُ مَنِ ٱتَّبَعَ ٱلذِّكْرَ وَخَشِىَ ٱلرَّحْمَـٰنَ بِٱلْغَيْبِ ۖ

توهان جو ڊيڄارڻ ته اُن کي فائدو ڏئي ٿو جيڪو قرآن ڪريم جي تابعداري ڪري ٿو ۽ بنا ڏٺي، الله تعالىٰ جو خوف ڪري ٿو.

فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ وَأَجْرٍ كَرِيمٍ ﴿١١﴾ إِنَّا نَحْنُ نُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰ وَنَكْتُبُ

پوءِ اهڙي شخص کي مغفرت ۽ اجرعظيم جي بشارت ڏيو. بيشڪ اسين ئي مئلن کي جيئرو ڪندا سين ۽ اسين سندن

مَا قَدَّمُوا۟ وَءَاثَـٰرَهُمْ ۚ وَكُلَّ شَىْءٍ أَحْصَيْنَـٰهُ فِىٓ إِمَامٍ

نيڪ ۽ بُرا عمل لکون ٿا، ۽ اسان هر شيءِ کي لوح محفوظ ۾ لکرايو

مُّبِينٍ ﴿١٢﴾ وَٱضْرِبْ لَهُم مَّثَلًا أَصْحَـٰبَ ٱلْقَرْيَةِ إِذْ جَآءَهَا

آهي. ۽ رسول عربي توهان انهن لاءِ هڪ ڳوٺ (انطاڪيه) وارن جو مثال بيان ڪريو، جڏهن انهن وٽ

ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿١٣﴾ إِذْ أَرْسَلْنَآ إِلَيْهِمُ ٱثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا

دين جا قاصد پهتا. يعني جڏهن وقت اسان انهن ڏانهن ٻه قاصد موڪليا، پوءِ انهن، ٻنهي قاصدن کي نه مڃيو

فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ فَقَالُوٓا۟ إِنَّآ إِلَيْكُم مُّرْسَلُونَ ﴿١٤﴾ قَالُوا۟

پوءِ اسان انهن ٻن کي ٽئين قاصد سان مضبوط بنايو، پوءِ انهن چيو ته بيشڪ اسين توهان ڏانهن موڪليا ويا آهيون. انهن چيو

مَآ أَنتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا وَمَآ أَنزَلَ ٱلرَّحْمَـٰنُ مِن شَىْءٍ

ناهيو توهان مگر اسان جهڙا بشر (انسان)، ۽ الله تعالىٰ ڪا شي نازل نه ڪئي آهي

إِنْ أَنتُمْ إِلَّا تَكْذِبُونَ ﴿١٥﴾ قَالُوا۟ رَبُّنَا يَعْلَمُ إِنَّآ

توهان ته صاف ڪوڙا آهيو. انهن (قاصدن) چيو ته اسان جو رب ڄاڻي ٿو ته بيشڪ اسان

إِلَيْكُمْ لَمُرْسَلُونَ ﴿١٦﴾ وَمَا عَلَيْنَآ إِلَّا ٱلْبَلَـٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿١٧﴾ قَالُوٓا۟

توهان ڏانهن موڪليل آهيون. ۽ اسان جي ذمي ته فقط صاف تبليغ ڪرڻ آهي. انهن چيو

إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ ۖ لَئِن لَّمْ تَنتَهُوا لَنَرْجُمَنَّكُمْ وَلَيَمَسَّنَّكُم

بيشڪ اسين توهان (کي) نحوست (جو سبب) سمجهون ٿا، جيڪڏهن توهان (تبليغ) کان نه رڪيا ته اسين ضرور توهان کي سنگسار ڪنداسين ۽ توهان کي ضرور

مِّنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٨﴾ قَالُوا طَائِرُكُم مَّعَكُمْ ۚ أَئِن ذُكِّرْتُم ۚ

اسان کان سخت عذاب پهچندو . قاصدن چيو ته توهان جي نحوست توهان سان گڏ آهي، ڇا نصيحت ڪري توهان کي نحوسي لڳي ٿي.

بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ ﴿١٩﴾ وَجَاءَ مِنْ أَقْصَا الْمَدِينَةِ

بلڪ توهان (شرڪ جي ڪري) حد کان وڌندڙ قوم آهيو . ۽ شهر جي پرئين پاسي کان هڪ ماڻهو (حبيب نجار)

رَجُلٌ يَسْعَىٰ قَالَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ ﴿٢٠﴾

ڊوڙندو آيو، چيائين اي منهنجي قوم توهان انهن قاصدن جي تابعداري ڪريو.

اتَّبِعُوا مَن لَّا يَسْأَلُكُمْ أَجْرًا وَهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٢١﴾

جيڪي توهان کان (تبليغ جو) ڪو اجورو نه ٿا وٺن ۽ اهي هدايت ڪيل آهن.

وَمَا لِيَ لَا أَعْبُدُ الَّذِي فَطَرَنِي وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٢﴾

۽ مون لاءِ ڪهڙو مناسب ٿئي ٿو ته آئون ان الله تعالى جي عبادت نه ڪريان جنهن مون کي پيدا فرمايو ۽ توهان ان ڏانهن موٽايا ويندا.

أَأَتَّخِذُ مِن دُونِهِ آلِهَةً إِن يُرِدْنِ الرَّحْمَٰنُ بِضُرٍّ لَّا

ڇا آئون الله کان سواءِ ڪو معبود وٺان جيڪڏهن الله تعالى (مون لاءِ) ڪنهن تڪليف جو ارادو ڪري ته اهو (معبود)

تُغْنِ عَنِّي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا وَلَا يُنقِذُونِ ﴿٢٣﴾ إِنِّي إِذًا لَّفِي

منهنجي ڪا سفارش نه ڪري سگهي ۽ نه مون کي (عذاب الاهي کان) بچائي سگهي . بيشڪ ان وقت آئون

ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٢٤﴾ إِنِّي آمَنتُ بِرَبِّكُمْ فَاسْمَعُونِ ﴿٢٥﴾ قِيلَ

صاف گمراهي ۾ هوندس. بيشڪ مون پنهنجي رب تي ايمان آندو آهي پوءِ توهان (منهنجي ڳالهه) ٻڌي ڇڏيو . ان کي چيو ويو

ادْخُلِ الْجَنَّةَ ۖ قَالَ يَا لَيْتَ قَوْمِي يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾ بِمَا غَفَرَ لِي

ته تون بهشت ۾ داخل ٿيءُ، ان چيو ڪاش! منهنجي قوم کي معلوم ٿئي ها ته مون کي منهنجي رب

إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ ۖ لَئِن لَّمْ تَنتَهُوا لَنَرْجُمَنَّكُمْ وَلَيَمَسَّنَّكُم

بيشڪ اسين توهان کي منحوس سمجهون ٿا، جيڪڏهن توهان تبليغ کان نه رڪيا ته اسين ضرور توهان کي سنگسار ڪنداسين ۽ توهان کي ضرور

مِّنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٨﴾ قَالُوا طَائِرُكُم مَّعَكُمْ ۚ أَئِن ذُكِّرْتُم ۚ

اسان کان سخت عذاب پهچندو. قاصدن چيو ته توهان جي نحوست توهان سان گڏ آهي، ڇا نصيحت جي ڪري توهان کي منحوسي لڳي ٿي.

بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ ﴿١٩﴾ وَجَاءَ مِنْ أَقْصَى الْمَدِينَةِ

بلڪ توهان (شرڪ جي ڪري) حد کان وڌندڙ قوم آهيو. ۽ شهر جي پرئين پاسي کان هڪ ماڻهو (حبيب نجار)

رَجُلٌ يَسْعَىٰ قَالَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ ﴿٢٠﴾

ڊوڙندو آيو، ان چيو اي منهنجي قوم توهان انهن قاصدن جي تابعداري ڪريو.

اتَّبِعُوا مَن لَّا يَسْأَلُكُمْ أَجْرًا وَهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٢١﴾

جيڪي توهان کان (تبليغ جو) ڪو اجورو نه ٿا وٺن ۽ اهي هدايت ڪيل آهن.

وَمَا لِيَ لَا أَعْبُدُ الَّذِي فَطَرَنِي وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٢﴾

۽ مون لاءِ ڪهڙي مناسب ٿي ٿو ته آئون ان الله تعالىٰ جي عبادت نه ڪريان جنهن مون کي پيدا فرمايو ۽ توهان ان ڏانهن موٽايا ويندا.

أَأَتَّخِذُ مِن دُونِهِ آلِهَةً إِن يُرِدْنِ الرَّحْمَٰنُ بِضُرٍّ لَّا

ڇا آئون الله کان سواءِ ڪو معبود وٺان جيڪڏهن الله تعالىٰ (مون لاءِ) ڪنهن تڪليف جو ارادو ڪري ته اهو (معبود)

تُغْنِ عَنِّي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا وَلَا يُنقِذُونِ ﴿٢٣﴾ إِنِّي إِذًا لَّفِي

منهنجي ڪا سفارش نه ڪري سگهي ۽ نه مون کي (عذاب الاهي کان) بچائي سگهي. بيشڪ ان وقت آئون

ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٢٤﴾ إِنِّي آمَنتُ بِرَبِّكُمْ فَاسْمَعُونِ ﴿٢٥﴾ قِيلَ

صاف گمراهي ۾ هوندس. بيشڪ مون توهان جي رب تي ايمان آندو آهي پوءِ توهان (منهنجي ڳالهه) ٻڌي ڇڏيو. ان کي چيو ويو

ادْخُلِ الْجَنَّةَ ۖ قَالَ يَا لَيْتَ قَوْمِي يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾ بِمَا غَفَرَ لِي

ته تون بهشت ۾ داخل ٿيءُ، ان چيو ڪاش! منهنجي قوم کي معلوم ٿئي ها ته مون کي منهنجي رب

الجزء ٢٣

رَبِّيْ وَجَعَلَنِيْ مِنَ الْمُكْرَمِيْنَ ﴿٢٧﴾ وَمَآ اَنْزَلْنَا عَلٰى قَوْمِهٖ

ڪھڙي سبب جي ڪري بخش ڪري ڇڏيو ۽ مون کي (جنت ۾) مڪرمن مان ڪيو ۽ ڌميو ڪليو اُن قوم تي

مِنْۢ بَعْدِهٖ مِنْ جُنْدٍ مِّنَ السَّمَآءِ وَمَا كُنَّا مُنْزِلِيْنَ ﴿٢٨﴾

اُن کان پوءِ ڪو لشڪر آسمان مان ۽ نه اسان لشڪر لاهيندڙ هئاسين.

اِنْ كَانَتْ اِلَّا صَيْحَةً وَّاحِدَةً فَاِذَا هُمْ خٰمِدُوْنَ ﴿٢٩﴾ يٰحَسْرَةً

ڌمو اهو (ڪيل عذاب) مگر هڪڙي فرشتي جي دانهن، پوءِ اُن وقت اهي سڀ مرندڙ آهن (الله تعاليٰ فرمائيندو) افسوس آهي

عَلَى الْعِبَادِ ۚ مَا يَاْتِيْهِمْ مِّنْ رَّسُوْلٍ اِلَّا كَانُوْا بِهٖ

انهن ٻانهن تي، نه آيو انهن وٽ ڪو رسول مگر اهي پيغمبرن سان

يَسْتَهْزِءُوْنَ ﴿٣٠﴾ اَلَمْ يَرَوْا كَمْ اَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِّنَ الْقُرُوْنِ

مذاق ڪندا هئا. ڇا مڪي جي ڪافرن اهو نه ڏسن ته انهن کان اڳ ۾ اسان ڪيترا ڳوٺ هلاڪ ڪيا

اَنَّهُمْ اِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُوْنَ ﴿٣١﴾ وَاِنْ كُلٌّ لَّمَّا جَمِيْعٌ لَّدَيْنَا

بيشڪ اهي انهن ڏانهن نه ٿا موٽن. ۽ بيشڪ سموري مخلوق (قيامت جي ڏينهن) اسان جي اڳيان

مُحْضَرُوْنَ ﴿٣٢﴾ وَاٰيَةٌ لَّهُمُ الْاَرْضُ الْمَيْتَةُ ۖۚ اَحْيَيْنٰهَا وَ

حاضر ڪيل آهن. ۽ انهن (ڪافرن) لاءِ هڪ نشاني غير آباد زمين آهي جنهن کي (اسان) آباد ڪريون ٿا ۽

اَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ يَاْكُلُوْنَ ﴿٣٣﴾ وَجَعَلْنَا فِيْهَا جَنّٰتٍ مِّنْ

انهي (زمين) مان اسين اناج پيدا ڪريون ٿا پوءِ اُن مان اهي کائن ٿا. ۽ اسان انهي زمين مان

نَّخِيْلٍ وَّاَعْنَابٍ وَّفَجَّرْنَا فِيْهَا مِنَ الْعُيُوْنِ ﴿٣٤﴾ لِيَاْكُلُوْا

کجور ۽ انگورن جا باغ پيدا ڪيا ۽ انهي زمين مان چشما پيدا ڪيا. اُن لاءِ ته اهي اُن جا

مِنْ ثَمَرِهٖ ۙ وَمَا عَمِلَتْهُ اَيْدِيْهِمْ ۭ اَفَلَا يَشْكُرُوْنَ ﴿٣٥﴾

ميوا کائن ۽ انهن جي هٿن اهو ڪم نه ڪيو، ڇا پوءِ (ايمان آڻي) اهي شڪر نه ٿا ڪن.

وقف غفران

ع ٢

سُبْحٰنَ الَّذِيْ خَلَقَ الْاَزْوَاجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنْۢبِتُ الْاَرْضُ

مقدس آهي اهو ذات جنهن جوڙا بڻايا انهن شين مان جيڪي زمين پيدا ڪري ٿي

وَمِنْ اَنْفُسِهِمْ وَمِمَّا لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿٣٦﴾ وَاٰيَةٌ لَّهُمُ الَّيْلُ ۚۖ

۽ انهن جي نفسن مان ۽ انهن شين مان جن کي اهي ڄاڻن نٿا ۔ ۽ انهن لاءِ هڪ نشاني رات آهي ۔

نَسْلَخُ مِنْهُ النَّهَارَ فَاِذَا هُمْ مُّظْلِمُوْنَ ﴿٣٧﴾ وَالشَّمْسُ تَجْرِيْ

اسين اُن مان ڏينهن کي ڇڪي ٿا وٺون، پوءِ اُنهيءَ وقت اهي اونداهي ۾ آهن ۔ ۽ سج پنهنجي

لِمُسْتَقَرٍّ لَّهَا ؕ ذٰلِكَ تَقْدِيْرُ الْعَزِيْزِ الْعَلِيْمِ ﴿٣٨﴾ وَالْقَمَرَ

مقرر حد ڏانهن هلي رهيو آهي، اها تقدير غالب، صاحب علم جي آهي ۔ ۽ چنڊ لاءِ به اسان

قَدَّرْنٰهُ مَنَازِلَ حَتّٰى عَادَ كَالْعُرْجُوْنِ الْقَدِيْمِ ﴿٣٩﴾ لَا الشَّمْسُ

منزلون مقرر ڪيون آهن ايستائين جو اهو کجيءَ جي پراڻي ٽاريءَ وانگر موٽي ٿو ۔ سج کي

يَنْۢبَغِيْ لَهَآ اَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا الَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ ؕ وَ

اجازت ناهي جو اهو چنڊ کي پهچي ۽ رات کي اجازت ناهي جو ڏينهن کان اڳ ۾ اچي ۽

كُلٌّ فِيْ فَلَكٍ يَّسْبَحُوْنَ ﴿٤٠﴾ وَاٰيَةٌ لَّهُمْ اَنَّا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ

اهي سڀئي پنهنجي فلڪن ۾ سير ڪري رهيا آهن ۔ ۽ انهن لاءِ هيءَ به نشاني آهي ته بيشڪ انهن جي وڏن کي (نوح جي)

فِي الْفُلْكِ الْمَشْحُوْنِ ﴿٤١﴾ وَخَلَقْنَا لَهُمْ مِّنْ مِّثْلِهٖ مَا

ڀريل ٻيڙيءَ ۾ اسان سوار ڪرايو ۔ ۽ اسان ان جهڙيون (ٻيون) ٻيڙيون انهن لاءِ خلقيون جن ۾

يَرْكَبُوْنَ ﴿٤٢﴾ وَاِنْ نَّشَاْ نُغْرِقْهُمْ فَلَا صَرِيْخَ لَهُمْ وَلَا هُمْ

اهي سوار ٿين ٿا ۔ ۽ جيڪڏهن اسين چاهيون ته انهن کي ٻوڙي ڇڏيون، پوءِ انهن لاءِ ڪو به مددگار نه آهي ۽ نه اهي

يُنْقَذُوْنَ ﴿٤٣﴾ اِلَّا رَحْمَةً مِّنَّا وَمَتَاعًا اِلٰى حِيْنٍ ﴿٤٤﴾ وَاِذَا قِيْلَ

(پاڻيءَ کان) بچائي سگهن ٿا ۔ مگر اسان جي طرفان اها رحمت ۽ مقرر وقت تائين مهلت آهي ۔ ۽ جڏهن انهن کي

لَهُمُ اتَّقُوْا مَا بَيْنَ اَيْدِيْكُمْ وَمَا خَلْفَكُمْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُوْنَ ﴿٤٥﴾

چيو وڃي ٿو ته توهان دنيا ۽ آخرت جي عذاب جو خوف ڪريو ته مَن توهان تي رحم ڪيو وڃي.

وَمَا تَاْتِيْهِمْ مِّنْ اٰيَةٍ مِّنْ اٰيٰتِ رَبِّهِمْ اِلَّا كَانُوْا عَنْهَا

۽ انهن وٽ جڏهن الله تعالىٰ جي نشانين مان ڪا نشاني پهچي ٿي ته اهي ان کان

مُعْرِضِيْنَ ﴿٤٦﴾ وَاِذَا قِيْلَ لَهُمْ اَنْفِقُوْا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللّٰهُ ۙ

انڪار ڪندڙ آهن. ۽ جڏهن انهن کي چيو وڃي ٿو ته توهان الله تعالىٰ جي ڏنل رزق مان خرچ ڪريو،

قَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا اَنُطْعِمُ مَنْ لَّوْ يَشَآءُ

ڪافر، مؤمن لاءِ چون ٿا ته ڇا اسين انهن کي کارايون جن لاءِ جيڪڏهن

اللّٰهُ اَطْعَمَهٗٓ ۖ اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا فِيْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ﴿٤٧﴾

الله چاهي ها ته انهن کي پاڻ کارائي ها، توهان ته صاف گمراهيءَ ۾ آهيو.

وَيَقُوْلُوْنَ مَتٰى هٰذَا الْوَعْدُ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿٤٨﴾ مَا

۽ اهي چون ٿا ته اهو وعدو (وري زنده ٿيڻ جو) ڪڏهن ايندو جيڪڏهن توهان سچا آهيو؟ نه ٿا

يَنْظُرُوْنَ اِلَّا صَيْحَةً وَّاحِدَةً تَاْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُوْنَ ﴿٤٩﴾

انتظار ڪن مگر هڪ زبردست دڙڪي جو جيڪا انهن کي اچي وٺندي ۽ اهي (دنيا جي) اختلافن ۾ هوندا.

فَلَا يَسْتَطِيْعُوْنَ تَوْصِيَةً وَّلَآ اِلٰٓى اَهْلِهِمْ يَرْجِعُوْنَ ﴿٥٠﴾ وَ

پوءِ اهي (پنهنجي گهروارن لاءِ) وصيت ڪري نه سگهندا ۽ نه وري پنهنجي گهر وارن ڏانهن موٽي سگهندا. ۽

نُفِخَ فِي الصُّوْرِ فَاِذَا هُمْ مِّنَ الْاَجْدَاثِ اِلٰى رَبِّهِمْ

جڏهن (ٻي) صور ڦوڪي ويندي پوءِ ان وقت اهي قبرن مان نڪري پنهنجي رب ڪريم ڏانهن

يَنْسِلُوْنَ ﴿٥١﴾ قَالُوْا يٰوَيْلَنَا مَنْۢ بَعَثَنَا مِنْ مَّرْقَدِنَا ۜ هٰذَا مَا

ڊوڙندا ايندا. اهي چوندا هاءِ افسوس! اسان کي اسان جي ننڊن مان ڪنهن اٿاريو؟ هي (اٿڻ) اهو آهي

وَعَدَ الرَّحْمٰنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُوْنَ ﴿٥٢﴾ اِنْ كَانَتْ اِلَّا صَيْحَةً

جنهن جو وعدو رحمان ڪيو هو ۽ رسولن سچ فرمايو. اها فقط هڪ دانهن

وَّاحِدَةً فَاِذَا هُمْ جَمِيْعٌ لَّدَيْنَا مُحْضَرُوْنَ ﴿٥٣﴾ فَالْيَوْمَ لَا

هوندي پوءِ ان وقت اهي سمورا اسان وٽ (حساب لاءِ) حاضر ڪيل هوندا. پوءِ ان ڏينهن ڪو

تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْـًٔا وَّلَا تُجْزَوْنَ اِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿٥٤﴾

نفس ڪنهن تي ظلم نه ڪندو ۽ توهان کي ان عمل جي جزا ملندي جيڪو توهان ڪيو هوندو.

اِنَّ اَصْحٰبَ الْجَنَّةِ الْيَوْمَ فِيْ شُغُلٍ فٰكِهُوْنَ ﴿٥٥﴾ هُمْ وَاَزْوَاجُهُمْ

بيشڪ جنتي ان ڏينهن پنهنجي پسنديده ڪمن جون خوشيون ڪندڙ هوندا. اهي ۽ انهن جون گهرواريون

فِيْ ظِلٰلٍ عَلَى الْاَرَآئِكِ مُتَّكِـُٔوْنَ ﴿٥٦﴾ لَهُمْ فِيْهَا فَاكِهَةٌ وَّ

ڇانوَ ۾ پردي سان ڍڪيل تختن تي ٽيڪون ڏيندڙ هوندا. انهن جنتن لاءِ ان ۾ (هر قسم جا) ميوا هوندا ۽

لَهُمْ مَّا يَدَّعُوْنَ ﴿٥٧﴾ سَلٰمٌ قَوْلًا مِّنْ رَّبٍّ رَّحِيْمٍ ﴿٥٨﴾ وَامْتَازُوا

انهن لاءِ اهو هوندو جنهن جي (پاڻ) تمنا ڪندا. انهن تي رب رحيم ڪريم جو سلام هوندو. (الله قيامت ۾ فرمائيندو) اي ڏوهارو

الْيَوْمَ اَيُّهَا الْمُجْرِمُوْنَ ﴿٥٩﴾ اَلَمْ اَعْهَدْ اِلَيْكُمْ يٰبَنِيْٓ اٰدَمَ اَنْ لَّا

توهان اڄ ڏينهن الڳ ٿي وڃو. اي انسانو! ڇا مون توهان کان وعدو نه ورتو هو ته توهان

تَعْبُدُوا الشَّيْطٰنَ ۚ اِنَّهٗ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِيْنٌ ﴿٦٠﴾ وَّاَنِ

شيطان جي تابعداري نه ڪجو، بيشڪ اهو توهان لاءِ صاف دشمن آهي. ۽ توهان

اعْبُدُوْنِيْ ۗ هٰذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيْمٌ ﴿٦١﴾ وَلَقَدْ اَضَلَّ

منهنجي عبادت ڪجو، اهو ئي سڌو رستو آهي. ۽ بيشڪ شيطان

مِنْكُمْ جِبِلًّا كَثِيْرًا ۭ اَفَلَمْ تَكُوْنُوْا تَعْقِلُوْنَ ﴿٦٢﴾

توهان مان تمام گهڻي مخلوق کي گمراهه ڪيو، ڇا پوءِ توهان نه ٿي سمجهو.

ربع

هٰذِهٖ جَهَنَّمُ الَّتِيْ كُنْتُمْ تُوْعَدُوْنَ ﴿٦٣﴾ اِصْلَوْهَا الْيَوْمَ بِمَا كُنْتُمْ

هيءَ اها جهنم آهي جنهن جو توهان سان وعدو ڪيو ويو هو. توهان پنهنجي ڪفر جي ڪري اڄ

تَكْفُرُوْنَ ﴿٦٤﴾ اَلْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلٰٓى اَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَآ اَيْدِيْهِمْ وَ

انهيءَ ۾ داخل ٿيو. اڄ اسين انهن جي واتن تي مُهرون هڻنداسين (سندن بد اعمالي جي ڪري) ۽ اسان وٽ

تَشْهَدُ اَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوْا يَكْسِبُوْنَ ﴿٦٥﴾ وَلَوْ نَشَآءُ لَطَمَسْنَا

سندن هٿ ۽ پير سندن مٿان شاهدي ڏيندا. ۽ جيڪڏهن اسين چاهيون ها ته سندن

عَلٰٓى اَعْيُنِهِمْ فَاسْتَبَقُوا الصِّرَاطَ فَاَنّٰى يُبْصِرُوْنَ ﴿٦٦﴾ وَلَوْ نَشَآءُ

اکيون (دنيا ۾) مٿائي ڇڏيون ها پوءِ اهي (ڏٺل رستي تان انهن) ٻوڙن ها پر اهو ڪيئن ڏسي سگهن ها. ۽ جيڪڏهن اسين چاهيون ها

لَمَسَخْنٰهُمْ عَلٰى مَكَانَتِهِمْ فَمَا اسْتَطَاعُوْا مُضِيًّا وَّلَا يَرْجِعُوْنَ ﴿٦٧﴾

ته گهر ويٺي سندن صورتون مٽائي ڇڏيون ها، پوءِ نه اهي وڃي سگهن ها ۽ نه پوئتي موٽي سگهن ها.

وَمَنْ نُّعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِ ۭ اَفَلَا يَعْقِلُوْنَ ﴿٦٨﴾ وَمَا عَلَّمْنٰهُ

۽ جنهن ماڻهوءَ کي اسين عمر ڊگهي ڪري ٿا ته اُن جي خلقت ۾ ضعف پيدا ڪريون ٿا، ڇا پوءِ اهي نٿا سمجهن. ۽ رسول عربي کي اسان

الشِّعْرَ وَمَا يَنْۢبَغِيْ لَهٗ ۭ اِنْ هُوَ اِلَّا ذِكْرٌ وَّقُرْاٰنٌ مُّبِيْنٌ ﴿٦٩﴾ ۙ

شعر چوڻ نه سيکاريو ۽ نه اهو سندس شايان شان آهي، ته هي اها (وحي) مگر نصيحت ۽ قرآن مبين.

لِّيُنْذِرَ مَنْ كَانَ حَيًّا وَّيَحِقَّ الْقَوْلُ عَلَى الْكٰفِرِيْنَ ﴿٧٠﴾ اَوَلَمْ

ان لاءِ ته ان ماڻهوءَ کي ڊيڄاري جيڪو جيئرو هجي جنهن جي دل ۾ خوف خدا آهي ۽ ڪافرن تي تقدير الاهي ثابت ٿي چڪي آهي. ڇا انهن نه

يَرَوْا اَنَّا خَلَقْنَا لَهُمْ مِّمَّا عَمِلَتْ اَيْدِيْنَآ اَنْعَامًا فَهُمْ لَهَا

ڏٺو ته بيشڪ اسان پنهنجي دستِ قدرت سان انهن لاءِ چوپايا خلقيا پوءِ اهي اُن جا

مٰلِكُوْنَ ﴿٧١﴾ وَذَلَّلْنٰهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوْبُهُمْ وَمِنْهَا يَاْكُلُوْنَ ﴿٧٢﴾

مالڪ آهن. ۽ اسان انهن لاءِ چوپايا مسخر بنايا پوءِ انهن مان ڪن تي اهي سواري ٿا ڪن ۽ انهن مان ڪن کي کائن ٿا.

وَلَهُمْ فِيْهَا مَنَافِعُ وَمَشَارِبُ ؕ اَفَلَا يَشْكُرُوْنَ ﴿٧٣﴾ وَاتَّخَذُوْا

۽ انهن لاءِ انهن (چوپاين) ۾ گهڻا نفعا ۽ کير آهي ، ڇا پوءِ اهي شڪر نٿا ڪن ۔ انهن (ڪافرن)

مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ اٰلِهَةً لَّعَلَّهُمْ يُنْصَرُوْنَ ﴿٧٤﴾ ؕ لَا يَسْتَطِيْعُوْنَ

الله تعاليٰ کان سواءِ معبود بڻايا آهن ته متان انهن جي مدد ڪئي وڃي ۔ (اهي بت انهن جي سندن) مدد ڪرڻ جي

نَصْرَهُمْ ۙ وَهُمْ لَهُمْ جُنْدٌ مُّحْضَرُوْنَ ﴿٧٥﴾ فَلَا يَحْزُنْكَ قَوْلُهُمْ

طاقت نه آهي ۽ اهي پنهنجي لشڪر سميت حاضر ڪيل آهن ۔ پوءِ توهان کي سندن بي ادبي ڏکي نه ڪري ۔

وقف لازم

اِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسِرُّوْنَ وَمَا يُعْلِنُوْنَ ﴿٧٦﴾ اَوَلَمْ يَرَ الْاِنْسَانُ

بيشڪ اسين ڄاڻون ٿا جيڪو اهي لڪائين ٿا ۽ جيڪو اهي ظاهر ڪن ٿا ۔ ڇا انسان (ڪافر) نه ڏٺو ؟

اَنَّا خَلَقْنٰهُ مِنْ نُّطْفَةٍ فَاِذَا هُوَ خَصِيْمٌ مُّبِيْنٌ ﴿٧٧﴾

ته بيشڪ اسان اُن کي هڪ قطري مان پيدا ڪيو پوءِ هاڻي اهو (انسان لاءِ) صاف دشمن آهي ۔

وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَّنَسِيَ خَلْقَهٗ ؕ قَالَ مَنْ يُّحْيِ الْعِظَامَ وَ

۽ اسان لاءِ مثال بيان ڪري ٿو ۽ پنهنجي خلقت کي وساري ويٺو ، چوي ٿو ته انهن ڳريل هڏن کي

هِيَ رَمِيْمٌ ﴿٧٨﴾ قُلْ يُحْيِيْهَا الَّذِيْۤ اَنْشَاَهَاۤ اَوَّلَ مَرَّةٍ ؕ وَهُوَ

ڪير جياريندو ۔ رسول عربي توهان فرمايو انهن کي اهو زنده ڪندو جنهن پهرين دفعي انهن کي پيدا ڪيو ۽ اهو

بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيْمُ ۙ ﴿٧٩﴾ الَّذِيْ جَعَلَ لَكُمْ مِّنَ الشَّجَرِ الْاَخْضَرِ

هر مخلوق کي چڱي طرح ڄاڻندڙ آهي ۔ الله اهو آهي جنهن توهان لاءِ ساوي وڻ مان

نَارًا فَاِذَاۤ اَنْتُمْ مِّنْهُ تُوْقِدُوْنَ ﴿٨٠﴾ اَوَلَيْسَ الَّذِيْ خَلَقَ

باھ پيدا ڪئي پوءِ توهان ان مان باھ ٻاريو ٿا ۔ اهو الله تعاليٰ جنهن (پنهنجي قدرت سان)

السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ بِقٰدِرٍ عَلٰۤى اَنْ يَّخْلُقَ مِثْلَهُمْ ؕ بَلٰى ق

آسمان ۽ زمينون پيدا ڪيون ، ڇا اهو ان ڳالهه تي قادر ناهي جو انهن جهڙا ٻيا پيدا ڪري سگهي ؟ ها ،

وقف غفران

وَهُوَ الْخَلّٰقُ الْعَلِيْمُ ﴿٨١﴾ اِنَّمَآ اَمْرُهٗٓ اِذَآ اَرَادَ شَيْـًٔا اَنْ يَّقُوْلَ

۽ اهو وڏي علم وارو خالق آهي. ان جي حُڪم جنهن ڪنهن شيءِ جي خلق جو ارادو ڪندو آهي ته اُن کي حُڪم ڪندو آهي

لَهٗ كُنْ فَيَكُوْنُ ﴿٨٢﴾ فَسُبْحٰنَ الَّذِيْ بِيَدِهٖ مَلَكُوْتُ

ته ”ٿيءُ“ پوءِ فورًا ٿي پوندي آهي. پوءِ پاڪ آهي اها ذات جنهن جي دستِ قدرت ۾ مڪمل

كُلِّ شَيْءٍ وَّاِلَيْهِ تُرْجَعُوْنَ ﴿٨٣﴾

اقتدار (بادشاهي) آهي ۽ انهيءَ ڏانهن سڀئي موٽايا ويندا.

سُوْرَةُ الصّٰفّٰتِ مَكِّيَّةٌ

اٰيَاتُهَا ١٨٢ (٣٧) (٥٦) رُكُوْعَاتُهَا ٥

سورة صٰفّٰت مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي، ان ۾ ١٨٢ آيتون ۽ ٥ رڪوع آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

الله تعاليٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

وَالصّٰٓفّٰتِ صَفًّا ﴿١﴾ فَالزّٰجِرٰتِ زَجْرًا ﴿٢﴾ فَالتّٰلِيٰتِ ذِكْرًا ﴿٣﴾

قسم آهي فرشتن جو جيڪي صفون ٻڌندڙ آهن. پوءِ قسم آهي انهن فرشتن جو جيڪي ڪڪرن کي هڪلڻ وارا. پوءِ قسم آهي انهن ملائڪن جو جيڪي قرآن ڪريم پڙهندڙ.

اِنَّ اِلٰهَكُمْ لَوَاحِدٌ ﴿٤﴾ رَبُّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا

بيشڪ توهان جو معبود يقينًا هڪ آهي. (اهو ئي) آسمانن ۽ زمين جو رب آهي ۽ انهن شين جو رب آهي جيڪي انهن ٻنهي جي وچ ۾ آهن

وَرَبُّ الْمَشَارِقِ ﴿٥﴾ اِنَّا زَيَّنَّا السَّمَآءَ الدُّنْيَا بِزِيْنَةِ

۽ (اهو ئي) مشرقن (اوڀرن) جو رب آهي. بيشڪ اسان آسمان دنيا جي کي تارن سان سينگاريو

الْكَوَاكِبِ ﴿٦﴾ وَحِفْظًا مِّنْ كُلِّ شَيْطٰنٍ مَّارِدٍ ﴿٧﴾ لَا

آهي. (۽ اسان ان کي) هر تڙيل شيطان کان محفوظ بڻايو آهي. (اهي شيطان)

يَسَّمَّعُوْنَ اِلَى الْمَلَاِ الْاَعْلٰى وَيُقْذَفُوْنَ مِنْ كُلِّ جَانِبٍ ﴿٨﴾

ملائڪن جون ڳالهيون ٻڌي نه ٿا سگهن ۽ انهن کي هر طرف کان ماري

ع ٥

المنزل ٦

دُحُوْرًا وَّلَهُمْ عَذَابٌ وَّاصِبٌ ۙ﴿٩﴾ اِلَّا مَنْ خَطِفَ الْخَطْفَةَ

تڙيو وڃي ٿو ۽ انهن لاءِ هميشه وارو عذاب آهي. مگر جنهن جلدي ڪجهه ڳالهه جهڻي ورتي

فَاَتْبَعَهٗ شِهَابٌ ثَاقِبٌ ﴿١٠﴾ فَاسْتَفْتِهِمْ اَهُمْ اَشَدُّ خَلْقًا

پوءِ اُن جي پويان چمڪندڙ شعلو لڳي ٿو. پوءِ توهان انهن (ڪافرن) کان پڇو ته ڇا اهي خلقت ۾ وڌيڪ مضبوط

اَمْ مَّنْ خَلَقْنَا ؕ اِنَّا خَلَقْنٰهُمْ مِّنْ طِيْنٍ لَّازِبٍ ﴿١١﴾ بَلْ

آهن يا اهي شيون جيڪي اسان خلقيون آهن، بيشڪ اسان انهن کي چنبڙندڙ مٽي مان پيدا ڪيو. بلڪ توهان کي

عَجِبْتَ وَيَسْخَرُوْنَ ۪﴿١٢﴾ وَاِذَا ذُكِّرُوْا لَا يَذْكُرُوْنَ ۪﴿١٣﴾ وَاِذَا

عجب ٿئي ٿو ۽ اهي مذاق ڪن ٿا ۽ جڏهن انهن کي نصيحت ڪئي وڃي ٿي نصيحت قبول نه ٿا ڪن. ۽ اهي جڏهن

رَاَوْا اٰيَةً يَّسْتَسْخِرُوْنَ ۪﴿١٤﴾ وَقَالُوْٓا اِنْ هٰذَآ اِلَّا سِحْرٌ

ڪو معجزو ڏسن ٿا ته مذاق ڪن ٿا. ۽ (اهي ڪافر) چون ٿا ته ناهي هي (معجزو) مگر صاف

مُّبِيْنٌ ۚ﴿١٥﴾ ءَاِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَّعِظَامًا ءَاِنَّا لَمَبْعُوْثُوْنَ ۙ﴿١٦﴾

جادو. ڇا اسين جڏهن مري مٽي ۽ هڏا ٿينداسين ڇا بيشڪ اسين ٻيهر يقيناً اٿاريا وينداسين.

اَوَاٰبَاۗؤُنَا الْاَوَّلُوْنَ ؕ﴿١٧﴾ قُلْ نَعَمْ وَاَنْتُمْ دَاخِرُوْنَ ۚ﴿١٨﴾ فَاِنَّمَا

۽ اسان جا پهريان ابا ڏاڏا (به اٿاريا ويندا). رسول عربي! توهان فرمايو ها، ۽ توهان ذليل به ٿيندا. پوءِ اهو

هِيَ زَجْرَةٌ وَّاحِدَةٌ فَاِذَا هُمْ يَنْظُرُوْنَ ﴿١٩﴾ وَقَالُوْا يٰوَيْلَنَا

هڪ زبردست آواز آهي پوءِ ان وقت اهي ڏسندا. ۽ چوندا هاءِ افسوس

هٰذَا يَوْمُ الدِّيْنِ ﴿٢٠﴾ هٰذَا يَوْمُ الْفَصْلِ الَّذِيْ كُنْتُمْ بِهٖ

هيءُ قيامت جو ڏينهن آهي. هيءُ اهو فيصلي وارو ڏينهن آهي جنهن کي توهان

تُكَذِّبُوْنَ ﴿٢١﴾ اُحْشُرُوا الَّذِيْنَ ظَلَمُوْا وَاَزْوَاجَهُمْ وَمَا

ڪوڙو سمجهو ٿا (الله تعالىٰ ملائڪن کي فرمائيندو ٿي) توهان ظالمن ۽ سندن تابعدارن ۽ سندن بتن

ع ٥

ا. تفسير مظهري. ٢. تفسير روح البيان. ٣. تفسير مظهري. ٤. تفسير روح البيان.

كَانُوْا يَعْبُدُوْنَ ﴿٢٢﴾ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ فَاهْدُوْهُمْ اِلٰى صِرَاطِ

کي جن جي الله کانسواءِ عبادت ڪندا هئا ـ (انهن سڀني کي) توهان هڪلي جهنم جي[1] رستي تي

الْجَحِيْمِ ﴿٢٣﴾ وَقِفُوْهُمْ اِنَّهُمْ مَّسْـُٔوْلُوْنَ ﴿٢٤﴾ مَا لَكُمْ لَا

پهچايو ـ ۽ توهان انهن کي بيهاريو بيشڪ انهن کان پڇيو ويندو ـ توهان کي ڇا ٿيو جو توهان

تَنَاصَرُوْنَ ﴿٢٥﴾ بَلْ هُمُ الْيَوْمَ مُسْتَسْلِمُوْنَ ﴿٢٦﴾ وَاَقْبَلَ

هڪ ٻئي جي مدد نه ٿا ڪريو ـ بلڪ اهي ان ڏينهن عاجز هوندا ـ ۽ اهي هڪ ٻئي کي

بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ يَّتَسَآءَلُوْنَ ﴿٢٧﴾ قَالُوْٓا اِنَّكُمْ كُنْتُمْ

سامهون ٿي پاڻ ۾ سوال جواب ڪندا ـ تابعدار پنهنجي اڳواڻن کي چوندا ته بيشڪ توهان

تَاْتُوْنَنَا عَنِ الْيَمِيْنِ ﴿٢٨﴾ قَالُوْا بَلْ لَّمْ تَكُوْنُوْا مُؤْمِنِيْنَ ﴿٢٩﴾

اسان کي گمراهي[2] تي مجبور ڪيو ـ اڳواڻ سندن تابعدارن کي چوندا بلڪ توهان پاڻ مؤمن نه هئا ـ

وَمَا كَانَ لَنَا عَلَيْكُمْ مِّنْ سُلْطٰنٍ ۚ بَلْ كُنْتُمْ قَوْمًا طٰغِيْنَ ﴿٣٠﴾

۽ اسان جي توهان تي ڪا زبردستي ڪانه هئي، بلڪ توهان پاڻ سرڪش قوم هئا ـ

فَحَقَّ عَلَيْنَا قَوْلُ رَبِّنَآ ۖ اِنَّا لَذَآىِٕقُوْنَ ﴿٣١﴾ فَاَغْوَيْنٰكُمْ اِنَّا كُنَّا

پوءِ اسان سڀني تي اسان جي رب جو قول سچو ٿيو بيشڪ اسان سڀئي عذاب چکڻ وارا آهيون[3] ـ پوءِ بيشڪ اسان توهان کي گمراهه ڪيو بيشڪ

غٰوِيْنَ ﴿٣٢﴾ فَاِنَّهُمْ يَوْمَىِٕذٍ فِى الْعَذَابِ مُشْتَرِكُوْنَ ﴿٣٣﴾ اِنَّا

اسان به گمراهه هئاسين ـ پوءِ بيشڪ اهي اُن ڏينهن (سڀئي) عذاب ۾ گڏ هوندا ـ بيشڪ اسان

كَذٰلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِيْنَ ﴿٣٤﴾ اِنَّهُمْ كَانُوْٓا اِذَا قِيْلَ لَهُمْ

سڀني مجرمن سان ائين ئي ڪندا آهيون ـ بيشڪ اهي اُهي آهن جو جنهن وقت انهن کي چيو ويندو هو ته توهان

لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ ۙ يَسْتَكْبِرُوْنَ ﴿٣٥﴾ وَيَقُوْلُوْنَ اَىِٕنَّا لَتَارِكُوْٓا

لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰه چئو ته (اهي) تڪبر ڪن ٿا ـ ۽ چون ٿا ته ڇا اسين پنهنجي معبودن کي

[1] تفسير جلالين. [2] تفسير مظهري. [3] تفسير مظهري ـ

اٰلِهَتِنَا لِشَاعِرٍ مَّجْنُوْنٍ ﴿٣٦﴾ بَلْ جَآءَ بِالْحَقِّ وَصَدَّقَ

هڪ مجنون شاعر جي چوڻ تي ڇڏي ڏيون . بلڪ رسول عربيﷺ حق آندو ۽ ٻان ڪريمن سڀني

الْمُرْسَلِيْنَ ﴿٣٧﴾ اِنَّكُمْ لَذَآئِقُوا الْعَذَابِ الْاَلِيْمِ ﴿٣٨﴾ وَمَا

پيغمبرن جي تصديق ڪئي . بيشڪ اوهان يقينًا دردناڪ عذاب چکندڙ آهيو ۽ اوهان کي ڏ

تُجْزَوْنَ اِلَّا مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿٣٩﴾ اِلَّا عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلَصِيْنَ ﴿٤٠﴾

جزا ڏني ويندي مگر جيڪو اوهان عمل ڪندا هئا . مگر جيڪي (مؤمن) الله جا مخلص ٻانها آهن .

اُولٰٓئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَّعْلُوْمٌ ﴿٤١﴾ فَوَاكِهُ ۚ وَهُمْ مُّكْرَمُوْنَ ﴿٤٢﴾ فِيْ

انهن لاءِ رزق معلوم (مشهور طعامن وارو) آهي . ميوا هوندا ، انهن جي تعظيم ۽ تڪريم هوندي . اهي

جَنّٰتِ النَّعِيْمِ ﴿٤٣﴾ عَلٰى سُرُرٍ مُّتَقٰبِلِيْنَ ﴿٤٤﴾ يُطَافُ عَلَيْهِمْ

جنت النعيم ۾ تختن تي هڪ ٻئي جي سامهون هوندا . انهن جي سامهون سفيد شراب

بِكَاْسٍ مِّنْ مَّعِيْنٍ ﴿٤٥﴾ بَيْضَآءَ لَذَّةٍ لِّلشّٰرِبِيْنَ ﴿٤٦﴾ لَا فِيْهَا

جا ڀريل پيالا پيش ڪيا ويندا . جيڪي پيئندڙن لاءِ بيحد لذيذ هوندا . نڪا ان ۾ ڪا

غَوْلٌ وَّلَا هُمْ عَنْهَا يُنْزَفُوْنَ ﴿٤٧﴾ وَعِنْدَهُمْ قٰصِرٰتُ الطَّرْفِ

خرابي هوندي نه ان جي ڪري عقل ۾ ڪمي ايندي . ۽ بهشتين وٽ (حسين وجميل) حورون هونديون جن جون نگاهون هيٺ

عِيْنٌ ﴿٤٨﴾ كَاَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَّكْنُوْنٌ ﴿٤٩﴾ فَاَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلٰى

هونديون انهن جون اکيون وڏيون هونديون گوياڪ اهي پوشيده بيضا آهن . پوءِ (بهشت ۾ بهشتي) هڪ ٻئي ڏانهن متوجه ٿي

بَعْضٍ يَّتَسَآءَلُوْنَ ﴿٥٠﴾ قَالَ قَآئِلٌ مِّنْهُمْ اِنِّيْ كَانَ

پنهنجو پاڻ ۾ ڳالهيون ڪندا . انهن مان هڪ بهشتي چوندو (دنيا ۾) منهنجو هڪ

لِيْ قَرِيْنٌ ﴿٥١﴾ يَّقُوْلُ اَئِنَّكَ لَمِنَ الْمُصَدِّقِيْنَ ﴿٥٢﴾

ڳهاتو دوست هو . اهو چوندو هو ته ڇا تون (آخرت تي) ايمان رکندڙن مان آهين .

له تفسير ابن عباس . له تفسير جلالين . له تفسير روح البيان . له تفسير مظهري .

ءَاِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَّعِظَامًا ءَاِنَّا لَمَدِيْنُوْنَ ﴿٥٣﴾ قَالَ هَلْ

چا اسين جڏهن وقت مري مٽي ۽ هڏا ٿينداسين ته اسان کي اُن وقت سزا ۽ جزا ملندي. اهو چوندو ته چا

اَنْتُمْ مُّطَّلِعُوْنَ ﴿٥٤﴾ فَاطَّلَعَ فَرَاٰهُ فِيْ سَوَآءِ الْجَحِيْمِ ﴿٥٥﴾ قَالَ

توهان (اُن کي) جھاتي پائي ڏسندا. پوءِ جھاتي پائيندو پوءِ اُن کي جھنم جي وچ ۾ ڏسندو. اهو چوندو

تَاللّٰهِ اِنْ كِدْتَّ لَتُرْدِيْنِ ﴿٥٦﴾ وَلَوْلَا نِعْمَةُ رَبِّيْ لَكُنْتُ مِنَ

بخدا تون ته مون کي هلاڪ ڪرڻ جي قريب هئين. ۽ جيڪڏهن منهنجي رب جي نعمت نه هجي ها ته آءٌ به

الْمُحْضَرِيْنَ ﴿٥٧﴾ اَفَمَا نَحْنُ بِمَيِّتِيْنَ ﴿٥٨﴾ اِلَّا مَوْتَتَنَا الْاُوْلٰى

عذاب ڪيلن ۾ حاضر هجان ها. درحقيقت اسين پهرين موت کان سواءِ (بهشت ۾) نه مرنداسين

وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِيْنَ ﴿٥٩﴾ اِنَّ هٰذَا لَهُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيْمُ ﴿٦٠﴾

۽ نه ئي اسان عذاب ڪيلن مان ٿينداسين. بيشڪ هي (بهشت جي دائم زندگي) عظيم ڪاميابي آهي.

لِمِثْلِ هٰذَا فَلْيَعْمَلِ الْعٰمِلُوْنَ ﴿٦١﴾ اَذٰلِكَ خَيْرٌ نُّزُلًا اَمْ

انهن (دائمي نعمتن) لاءِ پوءِ عمل ڪندڙ کي عمل ڪرڻ گهرجي. ڇا اها بهتر مهماني آهي يا

شَجَرَةُ الزَّقُّوْمِ ﴿٦٢﴾ اِنَّا جَعَلْنٰهَا فِتْنَةً لِّلظّٰلِمِيْنَ ﴿٦٣﴾ اِنَّهَا شَجَرَةٌ

ٿوهر جو (سخت ڪڙو) وڻ؟ بيشڪ اسان اُن کي ظالمن لاءِ آزمائش بڻايو آهي. بيشڪ اهو هڪ وڻ

تَخْرُجُ فِيْٓ اَصْلِ الْجَحِيْمِ ﴿٦٤﴾ طَلْعُهَا كَاَنَّهٗ رُءُوْسُ الشَّيٰطِيْنِ ﴿٦٥﴾

آهي جيڪو جهنم جي تري مان نڪري ٿو. اُن جون ٽاريون شيطانن جي مٿن جهڙيون آهن.

فَاِنَّهُمْ لَاٰكِلُوْنَ مِنْهَا فَمَالِـُٔوْنَ مِنْهَا الْبُطُوْنَ ﴿٦٦﴾ ثُمَّ اِنَّ لَهُمْ

پوءِ بيشڪ اهي جهنمي اُن مان کائيندا پوءِ اُن مان اهي پنهنجا پيٽ ڀريندا. ان کان پوءِ بيشڪ انهن لاءِ

عَلَيْهَا لَشَوْبًا مِّنْ حَمِيْمٍ ﴿٦٧﴾ ثُمَّ اِنَّ مَرْجِعَهُمْ لَاِلَى الْجَحِيْمِ ﴿٦٨﴾

اُن جي مٿان ٽهڪندڙ پاڻي هوندو. اُن کان پوءِ بيشڪ انهن جي واپسي يقيناً باهه ڏانهن هوندي.

ڏ تفسير جامع البيان. ڪ مستفاد از قرطبي، تفسير مظهري. ڪ تفسير جامع البيان.

إِنَّهُمْ أَلْفَوْا آبَاءَهُمْ ضَالِّينَ ﴿٦٩﴾ فَهُمْ عَلَىٰ آثَارِهِمْ يُهْرَعُونَ ﴿٧٠﴾

بيشڪ انهن پنهنجي پيءُ ڏاڏي کي گمراهہ لڌو. پوءِ اهي (بغير سوچڻ سمجهڻ جي) انهن جي پويان ڊوڙن ٿا.

وَلَقَدْ ضَلَّ قَبْلَهُمْ أَكْثَرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٧١﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا فِيهِمْ

۽ بيشڪ انهن کان اڳ ۾ اڪثر پهريان گمراهہ ٿيا. ۽ بيشڪ اسان انهن ۾

مُنْذِرِينَ ﴿٧٢﴾ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنْذَرِينَ ﴿٧٣﴾ إِلَّا

پيغمبر موڪليا. پوءِ تون ڏس تہ جن کي ڊيڄاريو ويو انهن جي پڇاڙي ڪهڙي ٿي. مگر

عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿٧٤﴾ وَلَقَدْ نَادَانَا نُوحٌ فَلَنِعْمَ

اهي الله جا ٻانها جيڪي مخلص آهن. ۽ بيشڪ اسان کي نوح (پيغمبر) پڪاريو، پوءِ اسين بهترين

الْمُجِيبُونَ ﴿٧٥﴾ وَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ ﴿٧٦﴾

پڪار ٻڌندڙ آهيون. ۽ اسان ان کي ۽ سندس پيروي ڪندڙن کي وڏي تڪليف کان نجات ڏني.

وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُ هُمُ الْبَاقِينَ ﴿٧٧﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي

۽ اسان سندس اولاد کي ئي باقي (هن دنيا ۾) رکيو. ۽ اسان پوين ماڻهن ۾ سندس

الْآخِرِينَ ﴿٧٨﴾ سَلَامٌ عَلَىٰ نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ ﴿٧٩﴾ إِنَّا كَذَٰلِكَ

شهرت رکي. (اسان جي طرفان) نوح پيغمبر تي سلام آهي جهانن ۾. بيشڪ اسين اهڙيءَ طرح

نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿٨٠﴾ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴿٨١﴾ ثُمَّ

نيڪوڪارن کي جزاءِ خير ڏيندا آهيون. بيشڪ اهو اسان جي خاص مؤمن ٻانهن مان هو. اُن کان پوءِ

أَغْرَقْنَا الْآخَرِينَ ﴿٨٢﴾ وَإِنَّ مِنْ شِيعَتِهِ لَإِبْرَاهِيمَ ﴿٨٣﴾ إِذْ

اسان ٻين کي غرق ڪيو. ۽ بيشڪ ان جي تابعدارن مان (حضرت) ابراهيم هو. جنهن وقت

جَاءَ رَبَّهُ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿٨٤﴾ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَاذَا

اهو پنهنجي رب وٽ خلوص دل سان حاضر ٿيو. جنهن وقت ان پنهنجي چاچي ۽ پنهنجي قوم کي چيو تہ توهان

وقف لازم

ع ٣

ا تفسير مظهري. ٢ تفسير مظهري.

تَعۡبُدُوۡنَ ﴿۸۵﴾ اَئِفۡكًا اٰلِهَةً دُوۡنَ اللّٰهِ تُرِيۡدُوۡنَ ﴿۸۶﴾ فَمَا ظَنُّكُمۡ

چا جي عبادت ڪريو ٿا؟ ڇا توهان الله تعالىٰ کان سواءِ ڪوڙن بتن جي پوڄا ڪريو ٿا. پوءِ توهان جو

بِرَبِّ الۡعٰلَمِيۡنَ ﴿۸۷﴾ فَنَظَرَ نَظۡرَةً فِى النُّجُوۡمِ ﴿۸۸﴾ فَقَالَ

رب العٰلمين لاءِ ڪهڙو گمان آهي. پوءِ اُن هڪ نگاهه سان تارن ۾ ڏٺو. پوءِ چيو تہ

اِنِّىۡ سَقِيۡمٌ ﴿۸۹﴾ فَتَوَلَّوۡا عَنۡهُ مُدۡبِرِيۡنَ ﴿۹۰﴾ فَرَاغَ اِلٰٓى

بيشڪ آءٌ بيمار ٿيڻ وارو آهيان. پوءِ (قوم وارا) اُن کان مُنهن موڙي هليا ويا. پوءِ ماٺ ۾ پاڻ

اٰلِهَتِهِمۡ فَقَالَ اَلَا تَاۡكُلُوۡنَ ﴿۹۱﴾ مَا لَـكُمۡ لَا

قوم جي بتن ڏانهن موٽيو پوءِ پاڻ (بتن کي مذاقا) چوڻ لڳو ڇا توهان نہ ٿا کائو؟ توهان کي ڇا ٿيو آهي جو توهان

تَنۡطِقُوۡنَ ﴿۹۲﴾ فَرَاغَ عَلَيۡهِمۡ ضَرۡبًۢا بِالۡيَمِيۡنِ ﴿۹۳﴾ فَاَقۡبَلُوۡۤا

ڳالهايو نہ ٿا. پوءِ ڳجهي طرح ابراهيم انهن (بتن) کي ساڄي هٿ سان سخت ڌڪ هنيا. پوءِ سندس قوم وارا

اِلَيۡهِ يَزِفُّوۡنَ ﴿۹۴﴾ قَالَ اَتَعۡبُدُوۡنَ مَا تَنۡحِتُوۡنَ ﴿۹۵﴾ وَاللّٰهُ

اُن ڏانهن ڊوڙي آيا. ابراهيم چيو ڇا توهان انهن (بتن) جي پوڄا ڪريو ٿا جيڪي توهان هٿن سان گهڙيو ٿا. ۽ الله تعالىٰ

خَلَقَكُمۡ وَمَا تَعۡمَلُوۡنَ ﴿۹۶﴾ قَالُوا ابۡنُوۡا لَهٗ بُنۡيَانًا فَاَلۡقُوۡهُ

توهان کي پيدا ڪيو ۽ اُن کي جيڪو توهان عمل ڪريو ٿا. قوم وارن چيو اُن لاءِ هڪ عمارت تيار ڪريو پوءِ اُن کي انهيءَ

فِى الۡجَحِيۡمِ ﴿۹۷﴾ فَاَرَادُوۡا بِهٖ كَيۡدًا فَجَعَلۡنٰهُمُ الۡاَسۡفَلِيۡنَ ﴿۹۸﴾

باهه ۾ اُڇليو. پوءِ انهن ابراهيم لاءِ هڪ رٿ رٿي پوءِ اسان انهن کي ذليل ڪيو.

وَقَالَ اِنِّىۡ ذَاهِبٌ اِلٰى رَبِّىۡ سَيَهۡدِيۡنِ ﴿۹۹﴾ رَبِّ هَبۡ

۽ ابراهيم چيو بيشڪ آءٌ پنهنجي رب ڏانهن هجرت ڪندڙ آهيان (اهو ئي) مون کي جلد هدايت ڏيندو. ۽ ابراهيم عرض ڪيو اي منهنجا

لِىۡ مِنَ الصّٰلِحِيۡنَ ﴿۱۰۰﴾ فَبَشَّرۡنٰهُ بِغُلٰمٍ حَلِيۡمٍ ﴿۱۰۱﴾

رب تون مون کي صالح اولاد عطا ڪر. پوءِ اسان اُن کي هڪ بردبار ۽ عقلمند پٽ (اسماعيل) جي بشارت ڏني

فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يٰبُنَيَّ اِنِّيْٓ اَرٰى فِي الْمَنَامِ اَنِّيْ

پوءِ جڏهن اهو ان سان گڏ ڪم ڪرڻ جهڙو ٿيو (جوان ٿيو) ابراهيم چيو اي منهنجا پٽ بيشڪ آءٌ خواب ۾ ڏسان ٿو ته بيشڪ آءٌ

اَذْبَحُكَ فَانْظُرْ مَاذَا تَرٰى ۭ قَالَ يٰٓاَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ ۡ

توکي ذبح ڪريان ٿو پوءِ تون ڏس ته تنهنجو رايو ڇا آهي. اسماعيل عرض ڪيو اي منهنجا پيءُ تون اهائي ڪريو جيئن توکي امر ڪيو ويو آهي

سَتَجِدُنِيْٓ اِنْ شَاۗءَ اللّٰهُ مِنَ الصّٰبِرِيْنَ ۝١٠٢ فَلَمَّآ اَسْلَمَا

اِنْ شَاۗءَ اللّٰهُ مون کي صبر ڪندڙن مان لهندا. پوءِ جڏهن ٻئي متفق ٿيا

وَتَلَّهٗ لِلْجَبِيْنِ ۝١٠٣ۚ وَنَادَيْنٰهُ اَنْ يّٰٓاِبْرٰهِيْمُ ۝١٠٤ۙ قَدْ صَدَّقْتَ

۽ اسماعيل کي پيشانيءَ ڀر ليٽايو. اسان ندا ڏني ته اي ابراهيم. بيشڪ تو خواب کي سچو

الرُّءْيَا ۚ اِنَّا كَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِيْنَ ۝١٠٥ اِنَّ هٰذَا لَهُوَ

ڪري ڏيکاريو. بيشڪ اسين نيڪوڪارن کي اهڙيءَ طرح جزاءِ خير ڏيندا آهيون. بيشڪ هي پڌري

الْبَلٰۗـؤُا الْمُبِيْنُ ۝١٠٦ وَفَدَيْنٰهُ بِذِبْحٍ عَظِيْمٍ ۝١٠٧ وَتَرَكْنَا

صاف آزمائش هئي. ۽ اسان هڪ وڏو سگهن وارو دنبو ان جي فديه (عيوض) ۾ ڏنو. ۽ اسان پوين ماڻهن

عَلَيْهِ فِي الْاٰخِرِيْنَ ۝١٠٨ۖ سَلٰمٌ عَلٰٓي اِبْرٰهِيْمَ ۝١٠٩ كَذٰلِكَ نَجْزِي

۾ ان جو ذڪر خير باقي رکيو. اسان جي طرفان ابراهيم پيغمبر تي سلام آهي. اسين اهڙيءَ طرح نيڪوڪارن

الْمُحْسِنِيْنَ ۝١١٠ اِنَّهٗ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِيْنَ ۝١١١ وَبَشَّرْنٰهُ

کي جزاءِ خير ڏيندا آهيون. بيشڪ اهو اسان جي خاص مؤمن ٻانهن مان هو. ۽ اسان ان کي (ٻئي پٽ)

بِاِسْحٰقَ نَبِيًّا مِّنَ الصّٰلِحِيْنَ ۝١١٢ وَبٰرَكْنَا عَلَيْهِ وَعَلٰٓي

اسحاق جي بشارت ڏني جيڪو صالح نبين مان هو. ۽ اسان برڪت موڪلي ان تي ۽

اِسْحٰقَ ۭ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِمَا مُحْسِنٌ وَّظَالِمٌ لِّنَفْسِهٖ مُبِيْنٌ ۝١١٣ۧ

اسحاق تي، ۽ انهن ٻنهي جي اولاد مان ڪي مُحسِن (نيڪوڪار) آهن ۽ ڪي پنهنجي نفس تي صاف ظلم ڪندڙ آهن.

ع ٣

له تفسير مظهري.

وَلَقَدْ مَنَنَّا عَلٰى مُوْسٰى وَهٰرُوْنَ ﴿١١٤﴾ وَنَجَّيْنٰهُمَا وَقَوْمَهُمَا

۽ بيشڪ اسان موسىٰ ۽ هارون تي ٿورو ڪيو (نبوت ۽ نعمتون عطا ڪيون) ۽ اسان انهن ٻنهي کي ۽ سندن قوم کي

مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيْمِ ﴿١١٥﴾ وَنَصَرْنٰهُمْ فَكَانُوْا هُمُ الْغٰلِبِيْنَ ﴿١١٦﴾

وڏي مصيبت کان نجات ڏني. ۽ اسان انهن جي مدد فرمائي پوءِ اهي ئي غالب ٿيا.

وَاٰتَيْنٰهُمَا الْكِتٰبَ الْمُسْتَبِيْنَ ﴿١١٧﴾ وَهَدَيْنٰهُمَا الصِّرَاطَ

۽ اسان انهن ٻنهي کي روشن ڪتاب (توراة) عطا ڪيو. ۽ اسان انهن ٻنهي کي صراطِ مستقيم

الْمُسْتَقِيْمَ ﴿١١٨﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِمَا فِي الْاٰخِرِيْنَ ﴿١١٩﴾ سَلٰمٌ عَلٰى

تي هلايو. ۽ سندن تعريف پوين ماڻهن ۾ باقي رکي. اسان جي طرفان موسىٰ ۽

مُوْسٰى وَهٰرُوْنَ ﴿١٢٠﴾ اِنَّا كَذٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِيْنَ ﴿١٢١﴾

هارون پيغمبرن تي سلام آهي. بيشڪ اسان نيڪوڪارن کي اهڙي طرح جزاءِ خير ڏيندا آهيون.

اِنَّهُمَا مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿١٢٢﴾ وَاِنَّ اِلْيَاسَ لَمِنَ

بيشڪ اهي ٻئي اسان جي خاص مؤمن ٻانهن مان هئا. ۽ بيشڪ الياس رسولن

الْمُرْسَلِيْنَ ﴿١٢٣﴾ اِذْ قَالَ لِقَوْمِهٖٓ اَلَا تَتَّقُوْنَ ﴿١٢٤﴾ اَتَدْعُوْنَ بَعْلًا

مان هو. جڏهن وقت ان پنهنجي قوم کي چيو ڇا توهان خدا جو خوف نٿا ڪريو؟ ڇا توهان بعل جي عبادت ڪريو ٿا

وَّتَذَرُوْنَ اَحْسَنَ الْخَالِقِيْنَ ﴿١٢٥﴾ اللّٰهَ رَبَّكُمْ وَرَبَّ اٰبَآئِكُمُ

۽ توهان اَحْسَنُ الْخَالِقِيْنَ کي ڇڏيو ٿا. الله تعالىٰ توهان جو رب ۽ توهان جي پهرين ابن ڏاڏن

الْاَوَّلِيْنَ ﴿١٢٦﴾ فَكَذَّبُوْهُ فَاِنَّهُمْ لَمُحْضَرُوْنَ ﴿١٢٧﴾ اِلَّا عِبَادَ اللّٰهِ

جو رب آهي. پوءِ انهن اُن کي ڪوڙو سمجهيو پوءِ بيشڪ اهي ضرور (عذاب لاءِ) حاضر ڪيا ويندا. سواءِ الله جي مخلص ٻانهن جي

الْمُخْلَصِيْنَ ﴿١٢٨﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْاٰخِرِيْنَ ﴿١٢٩﴾ سَلٰمٌ عَلٰٓى

جيڪي الله جا مخلص ٻانها آهن. ۽ اسان پوين ماڻهن ۾ اُن جي تعريف باقي رکي. اسان جي طرفان سلام آهي

لهٖ تفسير جامع البيان، ڪه تفسير بيضاوي، ڪه تفسير جلالين وبيضاوي.

إِلْ يَاسِينَ ﴿١٣٠﴾ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿١٣١﴾ إِنَّهُ مِنْ

الياس پيغمبر تي . بيشڪ اسين اهڙيءَ طرح نيڪوڪارن کي جزاءِ خير ڏيندا آهيون . بيشڪ اهو اسان جي

عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٣٢﴾ وَإِنَّ لُوطًا لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٣٣﴾ إِذْ

خاص مؤمن ٻانهن مان هو . ۽ بيشڪ لوط رسولن مان هو . عذاب وقت

نَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ ﴿١٣٤﴾ إِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ ﴿١٣٥﴾ ثُمَّ

اسان اُن کي ۽ سندس سڀ گهروارن کي نجات ڏني . مگر هڪ پوڙهي جيڪا پوئتي رهجي وڃڻ وارن مان هُئي . ان کانپوءِ

دَمَّرْنَا الْآخَرِينَ ﴿١٣٦﴾ وَإِنَّكُمْ لَتَمُرُّونَ عَلَيْهِمْ مُصْبِحِينَ ﴿١٣٧﴾ وَ

اسان ٻين کي هلاڪ ڪيو . ۽ بيشڪ توهان (انهن جي عذاب جي جاءِ تان) ڏينهن ۽ رات جو

بِاللَّيْلِ ۗ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٣٨﴾ وَإِنَّ يُونُسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٣٩﴾ إِذْ

مٿئون ٿا لنگهو . ڇا پوءِ توهان کي عقل ناهي . ۽ بيشڪ يونس رسولن مان هو . رسول عربي توهان ياد ڪريو جڏهن وقت

أَبَقَ إِلَى الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ ﴿١٤٠﴾ فَسَاهَمَ فَكَانَ مِنَ

ٻاڙ يريل ٻيڙيءَ ڏانهن نڪتو . پوءِ پاڻ قرعه اندازي (ڪنڍي وجهڻ) ۾ انهن سان شامل ٿيو پوءِ

الْمُدْحَضِينَ ﴿١٤١﴾ فَالْتَقَمَهُ الْحُوتُ وَهُوَ مُلِيمٌ ﴿١٤٢﴾ فَلَوْلَا

پاڻ ناڪام ٿيو (۽ ٻيڙيءَ مان پاڻيءَ ۾ اڇليو ويو) . پوءِ کين وڏي مڇي گرهي ڇڏيو پوءِ پاڻ پاڻ تي پشيمان ٿيو . پوءِ جيڪڏهن

أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ ﴿١٤٣﴾ لَلَبِثَ فِي بَطْنِهِ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٤٤﴾

تحقيق اهو الله جي تسبيح ڪندڙن مان نه هجي ها ته اُهو يقيناً مڇيءَ جي پيٽ ۾ قيامت تائين هجي ها .

فَنَبَذْنَاهُ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ سَقِيمٌ ﴿١٤٥﴾ وَأَنْبَتْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِنْ

پوءِ اسان ان کي ميدان ۾ رکرايو ۽ پاڻ جسماني طور عليل هئا . اسان ان تي ڪدوءَ جو وڻ (ڇانو لاءِ)

يَقْطِينٍ ﴿١٤٦﴾ وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَىٰ مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ ﴿١٤٧﴾

ڦٽايو . ۽ اسان اُن کي هڪ لک يا زياده ماڻهن ڏانهن رسول ڪري موڪليو .

له تفسير الهدى . ك تفسير روح البيان . ك تفسير روح البيان .

فَاٰمَنُوْا فَمَتَّعْنٰهُمْ اِلٰى حِيْنٍ ﴿۱۴۸﴾ فَاسْتَفْتِهِمْ اَلِرَبِّكَ الْبَنَاتُ

پوءِ اُنهن ايمان آندو پوءِ اسان اُنهن کي سندن زندگي تائين فائدو ڏنو. پوءِ (اي پيغمبر) تون اُنهن کان پڇ ته ڇا تنهنجي رب لاءِ نياڻيون آهن

وَلَهُمُ الْبَنُوْنَ ﴿۱۴۹﴾ اَمْ خَلَقْنَا الْمَلٰٓئِكَةَ اِنَاثًا وَّهُمْ

۽ اُنهن لاءِ پُٽ آهن. ڇا اسان ملائڪن کي مؤنث ڪري پيدا ڪيو ۽ اهي پاڻ

شٰهِدُوْنَ ﴿۱۵۰﴾ اَلَآ اِنَّهُمْ مِّنْ اِفْكِهِمْ لَيَقُوْلُوْنَ ﴿۱۵۱﴾ وَلَدَ اللّٰهُ

(اُن تي) گواهه آهن. خبردار بيشڪ اهي پنهنجي بهتان سان ضرور چوندا ته الله تعالىٰ کي اولاد آهي

وَاِنَّهُمْ لَكٰذِبُوْنَ ﴿۱۵۲﴾ اَصْطَفَى الْبَنَاتِ عَلَى الْبَنِيْنَ ﴿۱۵۳﴾ مَا لَكُمْ

۽ بيشڪ اهي جو چوندا ته يقيناً ڪوڙا آهن. ڇا اُنهن اُن نياڻين کي پُٽن کان بهتر ڪيو آهي. توهان کي ڇا ٿيو آهي

كَيْفَ تَحْكُمُوْنَ ﴿۱۵۴﴾ اَفَلَا تَذَكَّرُوْنَ ﴿۱۵۵﴾ اَمْ لَكُمْ سُلْطٰنٌ

جو توهان ڪهڙو فيصلو ڪريو ٿا. ڇا پوءِ توهان نٿا سمجهو. ڇا توهان وٽ ڪا واضح حجت

مُّبِيْنٌ ﴿۱۵۶﴾ فَاْتُوْا بِكِتٰبِكُمْ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿۱۵۷﴾ وَجَعَلُوْا

آهي ته پوءِ توهان پنهنجو ڪتاب (توراة) آڻيو جيڪڏهن توهان سچا آهيو. ۽ اُنهن مشرڪن

بَيْنَهٗ وَبَيْنَ الْجِنَّةِ نَسَبًا ۭ وَلَقَدْ عَلِمَتِ الْجِنَّةُ اِنَّهُمْ

الله تعالىٰ ۽ جنن جي وچ ۾ نسب (مائٽي) قائم ڪئي، ۽ بيشڪ جنن ڄاتو ته تحقيق اهي يقيناً

لَمُحْضَرُوْنَ ﴿۱۵۸﴾ سُبْحٰنَ اللّٰهِ عَمَّا يَصِفُوْنَ ﴿۱۵۹﴾ اِلَّا عِبَادَ اللّٰهِ

(حساب لاءِ) حاضر ڪيا ويندا. الله تعالىٰ اُنهن جي لڳايل وصفن کان پاڪ آهي. مگر الله تعالىٰ جا مخلص

الْمُخْلَصِيْنَ ﴿۱۶۰﴾ فَاِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُوْنَ ﴿۱۶۱﴾ مَآ اَنْتُمْ عَلَيْهِ

بندا (اهي اُن کان بري آهن). پوءِ بيشڪ توهان (مشرڪ) ۽ توهان جا معبود ــ ڪنهن انسان کي خدا تعالىٰ جي خلاف

بِفٰتِنِيْنَ ﴿۱۶۲﴾ اِلَّا مَنْ هُوَ صَالِ الْجَحِيْمِ ﴿۱۶۳﴾ وَمَا مِنَّآ اِلَّا لَهٗ

گمراهه ڪري نٿا سگهو. مگر اُن انسان کي جيڪو دوزخ ۾ پوندڙ آهي. ۽ ملائڪ چون ٿا اسان مان هر هڪ جو عبادت لاءِ

۱. تفسير مظهري. ۲. تفسير جلالين.

مَقَامٌ مَّعْلُومٌ ﴿١٦٤﴾ وَإِنَّا لَنَحْنُ الصَّآفُّونَ ﴿١٦٥﴾ وَإِنَّا لَنَحْنُ

مقامُ معلوم آهي . ۽ بيشڪ اسين (عبادت وقت) صفون ٻڌندڙ آهيون . ۽ بيشڪ اسين

الْمُسَبِّحُونَ ﴿١٦٦﴾ وَإِن كَانُوا لَيَقُولُونَ ﴿١٦٧﴾ لَوْ أَنَّ عِندَنَا ذِكْرًا

الله جي تسبيح ڪندڙ آهيون . ۽ بيشڪ مڪو وارا رسالت جي دور کان اڳ چوندا هئا ته ڪاش جيڪڏهن اسان وٽ پهرين ماڻهن

مِّنَ الْأَوَّلِينَ ﴿١٦٨﴾ لَكُنَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿١٦٩﴾ فَكَفَرُوا بِهِ

جي ڪا نصيحت پهتل هجي ها ته اسين يقيناً الله جا مخلص ٻانها هجون ها . پوءِ انهن ان کي نه مڃيو

فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿١٧٠﴾ وَلَقَدْ سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ ﴿١٧١﴾

پوءِ جلد کين معلوم ٿيندو . ۽ بيشڪ اسان جي ڳالهه پنهنجي رسولن لاءِ سچي ثابت ٿي .

إِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنصُورُونَ ﴿١٧٢﴾ وَإِنَّ جُندَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ ﴿١٧٣﴾

ته بيشڪ انهن جي ئي مدد ڪئي ويندي . ۽ بيشڪ اسان جو ئي لشڪر غالب ٿيندو .

فَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿١٧٤﴾ وَأَبْصِرْهُمْ فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ ﴿١٧٥﴾

پوءِ تون هاڻي انهن کان ڪنهن وقت تائين پاسو ڪر . ۽ تون هاڻي انهن کي ڏيکاريو پوءِ جلد اهي ڏسندا .

أَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ ﴿١٧٦﴾ فَإِذَا نَزَلَ بِسَاحَتِهِمْ فَسَاءَ

ڇا پوءِ اهي اسان جي عذاب لاءِ تڪڙ ڪن ٿا . پوءِ جنهن وقت عذاب سندن آڳر[1] ۾ ايندو پوءِ

صَبَاحُ الْمُنذَرِينَ ﴿١٧٧﴾ وَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿١٧٨﴾ وَأَبْصِرْ

اهو صبح ڊيڄاريلن لاءِ تمام خراب هوندو . ۽ تون هاڻي انهن کان ڪنهن وقت تائين پاسو ڪر . ۽ تون هاڻي انتظار ڪر

فَسَوْفَ يُبْصِرُونَ ﴿١٧٩﴾ سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿١٨٠﴾

پوءِ جلد اهي ڏسندا . تو هان جي رب جي پاڪائي آهي جيڪو رب العزت[2] آهي انهن جي وصفن کان پاڪ آهي .

وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ ﴿١٨١﴾ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٨٢﴾

۽ رسولن تي سلام آهي . ۽ سڀئي تعريفون الله لاءِ آهن جيڪو رب آهي جهانن جو .

ع ٥

[1] تفسير مظهري، [2] تفسير روح البيان .

سُوْرَةُ صٓ مَكِّيَّةٌ (٣٨)

اٰیاتها ٨٨ (٣٨) رکوعاتها ٥

سورة صٓ مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي انهي ۾ ٥ رڪوع ۽ ٨٨ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

الله تعالیٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

صٓ وَالْقُرْاٰنِ ذِی الذِّكْرِ ۟ؕ۝١ بَلِ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا فِیْ

صٓ[1] قسم آهي قرآن ڪريم جو جيڪو نصيحتن سان ڀريل آهي. پر اهي ڪافر

عِزَّةٍ وَّشِقَاقٍ ۝٢ كَمْ اَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِّنْ قَرْنٍ

وڏائي ۽ مخالفت ۾ آهن. اسان انهن کان اڳ ۾ ڪيترين قومن هلاڪ ڪيون

فَنَادَوْا وَّلَاتَ حِيْنَ مَنَاصٍ ۝٣ وَعَجِبُوْۤا اَنْ جَآءَهُمْ

پوءِ انهن پڪاريو ۽ اهو وقت نجات جو نه هو. ۽ اهي عجب ڪن ٿا جو انهن مان

مُّنْذِرٌ مِّنْهُمْ ؗ وَقَالَ الْكٰفِرُوْنَ هٰذَا سٰحِرٌ

رسول عربي تشريف فرما ٿيا، ۽ ڪافرن چيو هي[2] جادوگر (۽) وڏو ڪوڙ

كَذَّابٌ ۝۴ۖۚ اَجَعَلَ الْاٰلِهَةَ اِلٰهًا وَّاحِدًا ۖۚ اِنَّ هٰذَا لَشَیْءٌ

ڳالهائيندڙ آهي. ڇا ان گهڻن معبودن کي هڪ الله بڻايو آهي. بيشڪ هي شيءِ[3]

عُجَابٌ ۝۵ وَانْطَلَقَ الْمَلَاُ مِنْهُمْ اَنِ امْشُوْا وَاصْبِرُوْا

عجيب[4] آهي. ۽ انهن (قريش) مان سردار روانا ٿيا (۽ پاڻ ۾ هڪ ٻئي کي چوڻ لڳا) ته[5] هلو ۽ توهان پنهنجي معبودن

عَلٰۤی اٰلِهَتِكُمْ ۖۚ اِنَّ هٰذَا لَشَیْءٌ يُّرَادُ ۝۶ۖۚ مَا سَمِعْنَا

(جي عبادت) تي صبر ڪريو. بيشڪ هن (توحيد ۽ رسالت) ۾ ڪو مطلب آهي. هي[6] ڳالهه ته

بِهٰذَا فِی الْمِلَّةِ الْاٰخِرَةِ ۖۚ اِنْ هٰذَاۤ اِلَّا اخْتِلَاقٌ ۝۷ۖۚ

اسان عيسائيت ۾ به نه ٻڌي، هي[7] ته فقط هٿرادو ڪوڙ ٺاهيل آهي.

[1] حروف مقطعات آهي، هن جي معنیٰ الله تعالیٰ، الله جي رسول ۽ الله وارن کي معلوم آهي. [2] هڪ راز آهي ان ڪري راز کي راز ۾ رهڻ ڏجي، تفسير روح البيان. [3] تفسير مظهري. [4] تفسير جلالين. [5] تفسير بيضاوي.

ءَاُنۡزِلَ عَلَيۡهِ الذِّكۡرُ مِنۡۢ بَيۡنِنَا ؕ بَلۡ هُمۡ فِىۡ شَكٍّ مِّنۡ ذِكۡرِىۡ ۚ

ڇا اسان جي وچان رسولِ عربيؐ تي قرآن ڪريم نازل ڪيو ويو؟ بلڪ اهي منهنجي قرآن ڪريم کان شڪ ۾ آهن

بَلۡ لَّمَّا يَذُوۡقُوۡا عَذَابِ ؕ ﴿٨﴾ اَمۡ عِنۡدَهُمۡ خَزَآئِنُ رَحۡمَةِ رَبِّكَ

بلڪ انهن اڃان منهنجو عذاب نه چکيو آهي. ڇا انهن وٽ توهان جي رب جي رحمت جا خزانا آهن جيڪو

الۡعَزِيۡزِ الۡوَهَّابِ ۚ ﴿٩﴾ اَمۡ لَهُمۡ مُّلۡكُ السَّمٰوٰتِ وَالۡاَرۡضِ وَمَا

غالب (۽) گھڻو بخشيندڙ آهي. ڇا انهن لاءِ آسمانن ۽ زمينن ۽ ٻنهي جي وچ ۾ بادشاهي

بَيۡنَهُمَا ۟ فَلۡيَرۡتَقُوۡا فِى الۡاَسۡبَابِ ﴿١٠﴾ جُنۡدٌ مَّا هُنَالِكَ مَهۡزُوۡمٌ

آهي؟ پوءِ انهن کي گهرجي ته ڏاڪڻ رکي آسمان تي چڙهن. هي اهو ونڊ لشڪرن مان قليل لشڪر آهي جنهن کي

مِّنَ الۡاَحۡزَابِ ﴿١١﴾ كَذَّبَتۡ قَبۡلَهُمۡ قَوۡمُ نُوۡحٍ وَّعَادٌ وَّفِرۡعَوۡنُ

عن قريب شڪست ڏني وينديي. انهن کان اڳ ۾ نوح جي قوم تڪذيب ڪئي ۽ عادُ ۽ فرعون وارا

ذُو الۡاَوۡتَادِ ۙ ﴿١٢﴾ وَثَمُوۡدُ وَقَوۡمُ لُوۡطٍ وَّاَصۡحٰبُ لۡئَيۡكَةِ ؕ اُولٰٓئِكَ

جيڪي مضبوط عمارتون ناهيندا هئا. ۽ ثمود ۽ لوطُ جي قوم ۽ شعيبٌ جي قوم، (اهي آهن)

الۡاَحۡزَابُ ﴿١٣﴾ اِنۡ كُلٌّ اِلَّا كَذَّبَ الرُّسُلَ فَحَقَّ عِقَابِ ﴿١٤﴾ وَمَا

اهي گروهه. انهن مان هر هڪ (گروهه) رسولن جي تڪذيب ڪئي پوءِ (انهن تي) منهنجو عذاب ثابت ٿيو. ۽ نه ٿا

يَنۡظُرُ هٰٓؤُلَاۤءِ اِلَّا صَيۡحَةً وَّاحِدَةً مَّا لَهَا مِنۡ فَوَاقٍ ﴿١٥﴾ وَقَالُوۡا رَبَّنَا

انتظار ڪن اهي مگر هڪ وڏي دانهن جو اُن کي ڪو به ڦيرائي نه ٿو سگهي. ۽ انهن چيو اي اسان جا رب

عَجِّلۡ لَّنَا قِطَّنَا قَبۡلَ يَوۡمِ الۡحِسَابِ ﴿١٦﴾ اِصۡبِرۡ عَلٰى مَا يَقُوۡلُوۡنَ وَ

تون اسان کي اسان جو حصو قيامت جي ڏينهن کان اڳ ۾ ڏي. رسولِ عربيؐ توهان انهن جي ڳالهين تي صبر ڪريو ۽ توهان

اذۡكُرۡ عَبۡدَنَا دَاوٗدَ ذَا الۡاَيۡدِ ۚ اِنَّهٗۤ اَوَّابٌ ﴿١٧﴾ اِنَّا سَخَّرۡنَا الۡجِبَالَ مَعَهٗ

اسان جي طاقتور ٻانهي داؤد جو ذڪر ڪريو، بيشڪ اهو الله ڏانهن رجوع ڪندڙ هو. بيشڪ اسان اُن سان جبل مسخر ڪيا

ع ١٠

له تفسير جلالين. ڪه تفسير مظهري. ته تفسير مظهري. (منزل ٦) ڪه تفسير روح البيان وتفسير تنوير المقباس وتفسير ابن عباس.

يُسَبِّحْنَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِشْرَاقِ ﴿١٨﴾ وَالطَّيْرَ مَحْشُورَةً ۖ كُلٌّ لَّهُ

جيڪي شام ۽ اشراق وقت الله جي تسبيح پڙهندا هئا. ۽ پکي به گڏ ٿيندا هئا ، سڀئي اُن جا

أَوَّابٌ ﴿١٩﴾ وَشَدَدْنَا مُلْكَهُ وَآتَيْنَاهُ الْحِكْمَةَ وَفَصْلَ الْخِطَابِ ﴿٢٠﴾

فرمانبردار هوندا هئا. ۽ اسان اُن جي مُلڪ کي مضبوط بڻايو ۽ اسان اُن کي حڪمت ۽ فيصلي جي صلاحيت عطا ڪئي.

وَهَلْ أَتَاكَ نَبَأُ الْخَصْمِ إِذْ تَسَوَّرُوا الْمِحْرَابَ ﴿٢١﴾ إِذْ دَخَلُوا عَلَىٰ

۽ ڇا تو وٽ انهن فيصلي آڻيندڙن جي خبر پهتي؟ جنهن وقت اهي قلعو ٽپي مسجد ۾ پهتا. جڏهن اهي داؤد وٽ

دَاوُودَ فَفَزِعَ مِنْهُمْ ۖ قَالُوا لَا تَخَفْ ۖ خَصْمَانِ بَغَىٰ بَعْضُنَا عَلَىٰ بَعْضٍ

پهتا پوءِ پاڻ انهن کان ڊنا، انهن چيو ته خوف نه ڪر اسان ٻه ڌريون آهيون اسان مان هڪڙي ڌر ٻي تي زيادتي ڪئي آهي

فَاحْكُم بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَلَا تُشْطِطْ وَاهْدِنَا إِلَىٰ سَوَاءِ الصِّرَاطِ ﴿٢٢﴾

پوءِ تون اسان جي وچ ۾ حق سان فيصلو ڪر ۽ تون ناانصافي نه ڪر ۽ تون اسان کي سڌين رستي تي هلاءِ.

إِنَّ هَٰذَا أَخِي لَهُ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَعْجَةً وَلِيَ نَعْجَةٌ وَاحِدَةٌ

بيشڪ هي منهنجو ڀاءُ آهي، اُن جون نوانوي (٩٩) دُنبيون آهن ۽ منهنجي هڪ دُنبي آهي.

فَقَالَ أَكْفِلْنِيهَا وَعَزَّنِي فِي الْخِطَابِ ﴿٢٣﴾ قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ

پوءِ اهو چوي ٿو ته اها مون کي ڏي ۽ ڳالهائڻ ۾ اهو مون تي حاوي ٿئي ٿو. داؤد فرمايو بيشڪ اهو توتي ظلم ڪري ٿو

بِسُؤَالِ نَعْجَتِكَ إِلَىٰ نِعَاجِهِ ۖ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ الْخُلَطَاءِ

اهو سوال ڪري ٿو ته تون پنهنجي دنبي اُن جي دُنبين سان ملائين ۽ بيشڪ گهڻا ڀائيوار

لَيَبْغِي بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ

هڪ ٻئي تي زيادتي ڪن ٿا ، مگر اهي ماڻهو جن ايمان آندو ۽ نيڪ عمل ڪيا

وَقَلِيلٌ مَّا هُمْ ۗ وَظَنَّ دَاوُودُ أَنَّمَا فَتَنَّاهُ فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ وَخَرَّ

۽ اهي تمام قليل آهن. ۽ داؤد کي يقين ٿيو ته اسان سندس آزمائش ورتي پوءِ پاڻ پنهنجي رب کان بخشش طلب ڪئي ۽ پاڻ

وقف لازم

له تفسير مظهري. كه تفسير جلالين.

رَاكِعًا وَّاَنَابَ ۩ ۝٢٤ فَغَفَرْنَا لَهٗ ذٰلِكَ ۭ وَاِنَّ لَهٗ عِنْدَنَا لَزُلْفٰى وَ

سجدي ۾ ڪري پيو ۽ الله ڏانهن موٽيو. پوءِ اسان ان کي اهو (گناهه) معاف ڪيو، ۽ بيشڪ اُن لاءِ اسان وٽ يقيناً قرب ۽

حُسْنَ مَاٰبٍ ۝٢٥ يٰدَاوٗدُ اِنَّا جَعَلْنٰكَ خَلِيْفَةً فِى الْاَرْضِ

بهترين منزل آهي. اي داؤد بيشڪ اسان توکي زمين ۾ (پنهنجو) نائب بنايو

فَاحْكُمْ بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوٰى فَيُضِلَّكَ

پوءِ توهان ماڻهن جي وچ ۾ حق سان فيصلو ڪريو ۽ توهان سَڌ جي پُٺيان نه وڃو پوءِ اُها توهان کي

عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ۭ اِنَّ الَّذِيْنَ يَضِلُّوْنَ عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ لَهُمْ

الله جي راهه کان پري ڪري ڇڏيندي. بيشڪ جيڪي ماڻهو الله تعالى جي راهه کان پري ٿين ٿا انهن لاءِ

عَذَابٌ شَدِيْدٌۢ بِمَا نَسُوْا يَوْمَ الْحِسَابِ ۝٢٦ وَمَا خَلَقْنَا

(انهيءَ سببان) سخت عذاب آهي جو انهن حساب واري ڏينهن (قيامت) وساري ڇڏيو. ۽ اسان آسمان

السَّمَاۗءَ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَاطِلًا ۭ ذٰلِكَ ظَنُّ الَّذِيْنَ

۽ زمين ۽ انهن جي وچ واري (ڪائنات) کي حڪمت کان خالي نه بنايو. اهو ڪافرن جو

كَفَرُوْا ۚ فَوَيْلٌ لِّلَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنَ النَّارِ ۝٢٧ اَمْ نَجْعَلُ الَّذِيْنَ

گمان آهي. پوءِ ڪافرن لاءِ جهنم جو ويل آهي. ڇا اسين انهن ماڻهن کي

اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ كَالْمُفْسِدِيْنَ فِى الْاَرْضِ ۡ اَمْ نَجْعَلُ

جن ايمان آندو ۽ نيڪ عمل ڪيا، انهن جهڙو ڪنداسين جيڪي زمين ۾ فساد ڪندڙ آهن يا اسين

الْمُتَّقِيْنَ كَالْفُجَّارِ ۝٢٨ كِتٰبٌ اَنْزَلْنٰهُ اِلَيْكَ مُبٰرَكٌ لِّيَدَّبَّرُوْٓا اٰيٰتِهٖ وَ

پرهيزگارن کي گنهگارن جهڙو ڪنداسين. (هي) هڪ مبارڪ ڪتاب آهي جيڪو اسان توهان تي نازل ڪيو آهي، انهيءَ لاءِ ته ان جي آيتن ۾ غور ڪن ۽

لِيَتَذَكَّرَ اُولُوا الْاَلْبَابِ ۝٢٩ وَوَهَبْنَا لِدَاوٗدَ سُلَيْمٰنَ ۭ نِعْمَ الْعَبْدُ ۭ اِنَّهٗٓ اَوَّابٌ ۝٣٠

ان مان عقلمند نصيحت وٺن. ۽ اسان داؤد کي سليمان عطا ڪيو، جيڪو بهترين بندو هو، بيشڪ اهو الله ڏانهن گهڻو رجوع ڪندڙ هو.

السجدة ٢ ع ١١

١ تفسير مظهري.

إِذْ عُرِضَ عَلَيْهِ بِالْعَشِيِّ الصَّٰفِنَٰتُ الْجِيَادُ ﴿٣١﴾ فَقَالَ إِنِّيٓ أَحْبَبْتُ

جڏهن اُن جي اڳيان شام جي وقت اعليٰ نسل جا پلا گهوڙا پيش ڪيا ويا. پوءِ سليمان چيو بيشڪ مون کي انهي گهوڙا

حُبَّ الْخَيْرِ عَن ذِكْرِ رَبِّي حَتَّىٰ تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ ﴿٣٢﴾ رُدُّوهَا

وڻن ٿا پنهنجي رب جي ياد لاءِ (پوءِ سليمان انهن کي دوڙائڻ جو حڪم ڪيو) ايستائين جو اهي غائب ٿي ويا. (سليمان حڪم ڪيو) انهن کي

عَلَيَّ فَطَفِقَ مَسْحًا بِالسُّوقِ وَالْأَعْنَاقِ ﴿٣٣﴾ وَلَقَدْ فَتَنَّا

مون ڏانهن واپس آڻيو. پوءِ پاڻ انهن جي ٽنگن ۽ ڪنڌن تي هٿ ڦيرائڻ لڳا. ۽ بيشڪ اسان سليمان کي

سُلَيْمَٰنَ وَأَلْقَيْنَا عَلَىٰ كُرْسِيِّهِۦ جَسَدًا ثُمَّ أَنَابَ ﴿٣٤﴾ قَالَ

آزمايو ۽ اسان اُن جي (شاهي) ڪرسي تي هڪ بيجان جسم وهاريو اُن کان پوءِ پاڻ توبه تائب ٿيو. سليمان چيو

رَبِّ اغْفِرْ لِي وَهَبْ لِي مُلْكًا لَّا يَنۢبَغِي لِأَحَدٍ مِّنۢ بَعْدِيٓ

اي منهنجا رب تون مون کي بخش ڪر ۽ تون مون کي اهڙي بادشاهي عطا ڪر جو مون کان پوءِ اها ڪنهن کي نه ملي،

إِنَّكَ أَنتَ الْوَهَّابُ ﴿٣٥﴾ فَسَخَّرْنَا لَهُ الرِّيحَ تَجْرِي بِأَمْرِهِۦ

بيشڪ تون ئي گهڻو عطا ڪندڙ آهين. پوءِ اسان اُن لاءِ هوا فرمانبردار ڪئي جيڪا سندس حڪم سان

رُخَآءً حَيْثُ أَصَابَ ﴿٣٦﴾ وَالشَّيَٰطِينَ كُلَّ بَنَّآءٍ وَغَوَّاصٍ ﴿٣٧﴾ وَ

آهستگي سان اُن طرف هلندي هئي جتي پاڻ چاهيندا هئا ۽ جن ۽ [illegible]

ءَاخَرِينَ مُقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ ﴿٣٨﴾ هَٰذَا عَطَآؤُنَا فَامْنُنْ أَوْ

ٻيا (شرير جن) زنجيرن ۾ جڪڙيل هوندا هئا. هي اسان جي بي ڪٿ عطا آهي پوءِ تون ڪنهن کي

أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٩﴾ وَإِنَّ لَهُۥ عِندَنَا لَزُلْفَىٰ وَحُسْنَ مَـَٔابٍ ﴿٤٠﴾

ڏين يا نه ڏين تو تي ڪو حساب ناهي. ۽ بيشڪ اُن لاءِ اسان وٽ يقيناً قرب ۽ بهترين منزل آهي.

وَاذْكُرْ عَبْدَنَآ أَيُّوبَ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُۥٓ أَنِّي مَسَّنِيَ الشَّيْطَٰنُ

۽ رسول عربي تون اسان جي ٻانهي ايوب کي ياد ڪر جڏهن اُن پنهنجي رب کي پڪاريو ته بيشڪ مون کي شيطان

له تفسير مظهري. ٢ه تفسير ڪبير للعلامه رازي. ٣ه تفسير جلالين. ٤ه ۽ ٥ه تفسير مظهري.

بِنُصْبٍ وَّعَذَابٍ ﴿٤١﴾ اُرْكُضْ بِرِجْلِكَ ۚ هٰذَا مُغْتَسَلٌۢ بَارِدٌ وَّ

تڪليف ۽ درد پهچايو آهي (الله تعالى فرمايو) تون پنهنجو پير زمين تي هڻ. هيءُ آهي ٿڌو وهنجڻ ۽

شَرَابٌ ﴿٤٢﴾ وَوَهَبْنَا لَهٗۤ اَهْلَهٗ وَمِثْلَهُمْ مَّعَهُمْ رَحْمَةً مِّنَّا وَذِكْرٰى

پيئڻ لاءِ. ۽ اسان اُن کي سندس گهر وارا ۽ اوترا ٻيا پنهنجي رحمت سان عطا ڪيا ۽ (اها) عقلمندن

لِاُولِى الْاَلْبَابِ ﴿٤٣﴾ وَخُذْ بِيَدِكَ ضِغْثًا فَاضْرِبْ بِّهٖ وَلَا

لاءِ نصيحت آهي. ۽ (اسان اُن کي فرمايو ته) تون پنهنجي هٿ ۾ ٻهارو وٺ پوءِ اهو تون اُن کي هڻ ۽ تون پنهنجي

تَحْنَثْ ۭ اِنَّا وَجَدْنٰهُ صَابِرًا ۭ نِعْمَ الْعَبْدُ ۭ اِنَّهٗۤ اَوَّابٌ ﴿٤٤﴾ وَاذْكُرْ

قسم نه ٽوڙ، بيشڪ اسان اُن کي صابر ڏٺو، ايوب ڪهڙو نه بهترين ٻانهو هو، بيشڪ اهو الله تعالى ڏانهن موٽندڙ هو. ۽ اي رسول! اسان جي

عِبٰدَنَآ اِبْرٰهِيْمَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوْبَ اُولِى الْاَيْدِيْ وَالْاَبْصَارِ ﴿٤٥﴾

توهان اسان جي ٻانهن ابراهيم ۽ اسحاق ۽ يعقوب جو ذڪر ڪريو جيڪي صاحب قدرت ۽ صاحب بصيرت هئا.

اِنَّآ اَخْلَصْنٰهُمْ بِخَالِصَةٍ ذِكْرَى الدَّارِ ﴿٤٦﴾ وَاِنَّهُمْ عِنْدَنَا لَمِنَ

بيشڪ اسان انهن کي آخرت جي خالص ذڪر لاءِ مخلص بنايو. ۽ بيشڪ اهي اسان وٽ يقيناً

الْمُصْطَفَيْنَ الْاَخْيَارِ ﴿٤٧﴾ وَاذْكُرْ اِسْمٰعِيْلَ وَالْيَسَعَ وَذَا الْكِفْلِ ۭ

برگزيده (۽) ڀلارا هئا. ۽ رسول عربي توهان اسماعيل ۽ يَسَعَ ۽ ذوالڪفل (پيغمبر) جو ذڪر ڪريو.

وَكُلٌّ مِّنَ الْاَخْيَارِ ﴿٤٨﴾ هٰذَا ذِكْرٌ ۭ وَاِنَّ لِلْمُتَّقِيْنَ لَحُسْنَ مَاٰبٍ ﴿٤٩﴾

۽ (اهي) سڀئي ڀلارا هئا. هي نصيحت آهي، ۽ بيشڪ پرهيزگارن لاءِ يقيناً سُهڻي منزل آهي.

جَنّٰتِ عَدْنٍ مُّفَتَّحَةً لَّهُمُ الْاَبْوَابُ ﴿٥٠﴾ مُتَّكِـِٕيْنَ فِيْهَا يَدْعُوْنَ

اعلى قسم جي بهشت ۾ انهن (پرهيزگارن) لاءِ دروازا کليل هوندا. اهي بهشت ۾ ٽيڪ لڳائي ويهندا (۽) بهشت ۾

فِيْهَا بِفَاكِهَةٍ كَثِيْرَةٍ وَّشَرَابٍ ﴿٥١﴾ وَعِنْدَهُمْ قٰصِرٰتُ الطَّرْفِ

گهڻن قسمن جا ميوا ۽ شراباً طهورا گهرندا. ۽ انهن وٽ همعمر حيادار

أَتْرَابٌ ﴿٥٢﴾ هَٰذَا مَا تُوعَدُونَ لِيَوْمِ الْحِسَابِ ﴿٥٣﴾ إِنَّ هَٰذَا لَرِزْقُنَا

ھمعمر آھن . ھيءُ اھو آھي جنھن جو توھان کي حساب واري ڏينھن لاءِ وعدو ڪيو ويو . بيشڪ ھيءُ اسانجو رزق آھي

مَا لَهُ مِن نَّفَادٍ ﴿٥٤﴾ هَٰذَا ۚ وَإِنَّ لِلطَّاغِينَ لَشَرَّ مَآبٍ ﴿٥٥﴾ جَهَنَّمَ

جنھن کي ڪڏھن فنا ناھي . (انھن لاءِ) ھيءُ نعمتون آھن ، ۽ بيشڪ سرڪشن لاءِ تمام خراب ٺڪاڻو آھي . يعني جھنم آھي .

يَصْلَوْنَهَا فَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿٥٦﴾ هَٰذَا فَلْيَذُوقُوهُ حَمِيمٌ وَغَسَّاقٌ ﴿٥٧﴾

جو اُھي ان ۾ پوندا . پوءِ سنڌ ڪيتري نه خراب جڳھ آھي . ھيءُ (عذاب آھي) پوءِ پلي ته اُھي ٽھڪيل پاڻي ۽ پونءِ پين .

وَآخَرُ مِن شَكْلِهِ أَزْوَاجٌ ﴿٥٨﴾ هَٰذَا فَوْجٌ مُّقْتَحِمٌ مَّعَكُمْ ۖ لَا مَرْحَبًا

۽ ان کان علاوه ڪيئن گھڻن قسمن جا عذاب ڀوڳيندا . ھيءُ ھڪ ٽولو آھي جيڪو توھان سان گڏ گرفتار آھي ، ان لاءِ

بِهِمْ ۚ إِنَّهُمْ صَالُو النَّارِ ﴿٥٩﴾ قَالُوا بَلْ أَنتُمْ لَا مَرْحَبًا بِكُمْ ۖ أَنتُمْ

ڪا به مرحبا ناھي ، بيشڪ اُھي باھ ۾ ڪرندڙ آھن . اھي ڪافر چوندا ته توھان لاءِ ڪا مرحبا ناھي ، توھان ئي

قَدَّمْتُمُوهُ لَنَا ۖ فَبِئْسَ الْقَرَارُ ﴿٦٠﴾ قَالُوا رَبَّنَا مَن قَدَّمَ لَنَا هَٰذَا

اسان کي جھنم ۾ پھچايو ، پوءِ جھنم تمام خراب ٺڪاڻو آھي . اھي تابعدار عرض ڪندا ته اي اسانجا رب جنھن به اسان کي جھنم ۾ پھچايو

فَزِدْهُ عَذَابًا ضِعْفًا فِي النَّارِ ﴿٦١﴾ وَقَالُوا مَا لَنَا لَا نَرَىٰ رِجَالًا

پوءِ تون جھنم ۾ ان تي ٻيڻو عذاب ڪر ، ۽ (ڪافرن جا اڳواڻ) چوندا ته اسان کي ڇا ٿيو آھي جو اسين اھي ماڻھو نٿا ڏسون

كُنَّا نَعُدُّهُم مِّنَ الْأَشْرَارِ ﴿٦٢﴾ أَتَّخَذْنَاهُمْ سِخْرِيًّا أَمْ زَاغَتْ

جن کي اسان شرير سمجھندا ھئاسين . جن سان اسين مذاق ڪندا ھئاسين يا اسان جون اکيون

عَنْهُمُ الْأَبْصَارُ ﴿٦٣﴾ إِنَّ ذَٰلِكَ لَحَقٌّ تَخَاصُمُ أَهْلِ النَّارِ ﴿٦٤﴾ قُلْ

انھن جي ڏسڻ کان ڦري ويون . بيشڪ اھو جھنمين جو پاڻ ۾ جھڳڙو ڪرڻ يقيناً سچ آھي . رسول عربي توھان فرمايو

إِنَّمَا أَنَا مُنذِرٌ ۖ وَمَا مِنْ إِلَٰهٍ إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ﴿٦٥﴾

آئون ته فقط ڊيڄاريندڙ آھيان ، ناھي ڪو به معبود مگر الله تعالىٰ جيڪو واحد القھار آھي .

له تنوير المقباس تفسير ابن عباس . له تفسير ابن عباس . له تفسير روح البيان .

رَبُّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الْعَزِيْزُ الْغَفَّارُ ﴿٦٦﴾

(اهو) رب آهي آسمانن ۽ زمين جو ۽ انهن جو جيڪي انهن ٻنهي جي وچ ۾ آهي (۽ اهو) غالب گھڻو بخشيندڙ آهي

قُلْ هُوَ نَبَؤٌا عَظِيْمٌ ﴿٦٧﴾ اَنْتُمْ عَنْهُ مُعْرِضُوْنَ ﴿٦٨﴾ مَا كَانَ لِيَ

رسول عربي توهان فرمايو اهي تمام وڏيون ڳالهيون آهن جن کان توهان مُنهن موڙيندڙ آهيو. مون کي ملائڪن

مِنْ عِلْمٍ بِالْمَلَاِ الْاَعْلٰى اِذْ يَخْتَصِمُوْنَ ﴿٦٩﴾ اِنْ يُّوْحٰى اِلَيَّ اِلَّا

جي ڪھڙي خبر جڏهن انهن (آدم جي تخليق بابت) اعتراض ڪيو ٿي. مون ڏانهن ته هي وحي ڪئي وڃي ٿي

اَنَّمَآ اَنَا نَذِيْرٌ مُّبِيْنٌ ﴿٧٠﴾ اِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنِّيْ خَالِقٌۢ

آئون ته فقط صاف ڊيڄاريندڙ آهيان. رسول عربي توهان ياد ڪريو جڏهن وقت توهان جي رب ملائڪن کي فرمايو بيشڪ

بَشَرًا مِّنْ طِيْنٍ ﴿٧١﴾ فَاِذَا سَوَّيْتُهٗ وَنَفَخْتُ فِيْهِ مِنْ رُّوْحِيْ

آئون هڪ بشر کي مٽي مان پيدا ڪندڙ آهيان، پوءِ آئون جڏهن ان کي برابر ڪريان ۽ ان ۾ پنهنجو روح ڦوڪيان

فَقَعُوْا لَهٗ سٰجِدِيْنَ ﴿٧٢﴾ فَسَجَدَ الْمَلٰٓئِكَةُ كُلُّهُمْ اَجْمَعُوْنَ ﴿٧٣﴾

پوءِ توهان سڀئي ان کي سجدو ڪجو. پوءِ جملي سڀني ملائڪن (آدم کي) سجدو ڪيو.

اِلَّآ اِبْلِيْسَ ؕ اِسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكٰفِرِيْنَ ﴿٧٤﴾ قَالَ

مگر ابليس تڪبر ڪيو ۽ ڪافرن مان ٿيو. الله تعالى فرمايو

يٰٓاِبْلِيْسُ مَا مَنَعَكَ اَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّ ؕ

اي ابليس توکي (آدم جي) سجدي ڪرڻ کان ڪهڙي منع ڪئي جڏهن ته مون ان کي پنهنجي هٿ سان پيدا ڪيو.

اَسْتَكْبَرْتَ اَمْ كُنْتَ مِنَ الْعَالِيْنَ ﴿٧٥﴾ قَالَ اَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ ؕ

ڇا توکي تڪبر ٿي، يا تون تڪبر ڪندڙن مان هئين. ابليس چيو آئون آدم کان بهتر آهيان

خَلَقْتَنِيْ مِنْ نَّارٍ وَّخَلَقْتَهٗ مِنْ طِيْنٍ ﴿٧٦﴾ قَالَ فَاخْرُجْ

تو مون کي باهه مان پيدا ڪيو ۽ تو آدم کي مٽي مان پيدا ڪيو. الله تعالى فرمايو پوءِ تون بهشت مان

له تفسير جامع البيان. ٢ه تفسير النسفي.

مِنۡهَا فَاِنَّكَ رَجِیۡمٌ ﴿ۚۖ۷۷﴾ وَّ اِنَّ عَلَیۡكَ لَعۡنَتِیۡۤ اِلٰی یَوۡمِ

باهر نڪر ڇو ته بيشڪ تون تڙيل آهين. ۽ بيشڪ قيامت جي ڏينهن تائين تو تي منهنجي

الدِّیۡنِ ﴿۷۸﴾ قَالَ رَبِّ فَاَنۡظِرۡنِیۡۤ اِلٰی یَوۡمِ یُبۡعَثُوۡنَ ﴿۷۹﴾ قَالَ

لعنت آهي. ابليس چيو اي منهنجا رب پوءِ تون مون کي قيامت جي ڏينهن تائين مهلت ڏي. الله تعالىٰ فرمايو

فَاِنَّكَ مِنَ الۡمُنۡظَرِیۡنَ ﴿ۙ۸۰﴾ اِلٰی یَوۡمِ الۡوَقۡتِ الۡمَعۡلُوۡمِ ﴿۸۱﴾

پوءِ بيشڪ قيامت جي ڏينهن تائين تون مهلت ڏنلن مان آهين.

قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَاُغۡوِیَنَّهُمۡ اَجۡمَعِیۡنَ ﴿ۙ۸۲﴾ اِلَّا عِبَادَكَ

ابليس چيو تنهنجي عزت جو قسم يقينًا آءٌ انهن سڀني کي گمراهه ڪندس، سواءِ انهن جي

مِنۡهُمُ الۡمُخۡلَصِیۡنَ ﴿۸۳﴾ قَالَ فَالۡحَقُّ ۫ وَ الۡحَقَّ اَقُوۡلُ ﴿ۚ۸۴﴾

جيڪي تنهنجا مخلص ٻانها آهن. الله فرمايو پوءِ (اهائي) حق آهي، ۽ آءٌ حق چوان ٿو.

لَاَمۡلَـَٔنَّ جَهَنَّمَ مِنۡكَ وَ مِمَّنۡ تَبِعَكَ مِنۡهُمۡ اَجۡمَعِیۡنَ ﴿۸۵﴾ قُلۡ مَاۤ

ته آءٌ توسان ۽ تنهنجي سڀني تابعدارن سان يقينًا جهنم کي ڀريندس. رسول عربي توهان فرمايو

اَسۡـَٔلُكُمۡ عَلَیۡهِ مِنۡ اَجۡرٍ وَّ مَاۤ اَنَا مِنَ الۡمُتَكَلِّفِیۡنَ ﴿۸۶﴾ اِنۡ

آءٌ توهان کان قرآن ڪريم پهچائڻ جو ڪو اجر نٿو گهران ۽ نه آءٌ ان کي پنهنجي طرفان ٺاهيندڙ آهيان. ناهي

هُوَ اِلَّا ذِكۡرٌ لِّلۡعٰلَمِیۡنَ ﴿۸۷﴾ وَ لَتَعۡلَمُنَّ نَبَاَهٗ بَعۡدَ حِیۡنٍ ﴿ع۸۸﴾

اهو (قرآن ڪريم) مگر سڀني جهانن لاءِ نصيحت آهي. ۽ يقينًا هڪ وقت گذرڻ کان پوءِ توهان کي ان جي خبر پوندي.

(اٰیَاتُهَا ۷۵) (۳۹) سُوۡرَةُ الزُّمَرِ مَكِّیَّةٌ (۵۹) (رُکُوۡعَاتُهَا ۸)

سورة زمر مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي انهي ۾ ٨ رڪوع ۽ ٧٥ آيتون آهن

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِیۡمِ ﴿﴾

الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي)

تَنْزِيْلُ الْكِتٰبِ مِنَ اللّٰهِ الْعَزِيْزِ الْحَكِيْمِ ﴿١﴾ اِنَّآ اَنْزَلْنَآ

(هي) قرآن كريم الله تعالى جي طرفان نازل ڪيل آهي جيڪو غالب حڪمت وارو آهي. بيشڪ اسان توڏانهن

اِلَيْكَ الْكِتٰبَ بِالْحَقِّ فَاعْبُدِ اللّٰهَ مُخْلِصًا لَّهُ الدِّيْنَ ﴿٢﴾

قرآن ڪريم حق سان نازل فرمايو پوءِ توهان خلوص سان الله تعالى جي عبادت ڪريو.

اَلَا لِلّٰهِ الدِّيْنُ الْخَالِصُ ؕ وَالَّذِيْنَ اتَّخَذُوْا مِنْ دُوْنِهٖٓ

خبردار خالص عبادت فقط الله تعالى لاءِ آهي، ۽ جيڪي ماڻهو الله تعالى کان سواءِ ٻيا (ربّ)

اَوْلِيَآءَ ۘ مَا نَعْبُدُهُمْ اِلَّا لِيُقَرِّبُوْنَآ اِلَى اللّٰهِ زُلْفٰى ؕ اِنَّ اللّٰهَ

مددگار بنائين ٿا (ڪافر چون ٿا) اسين انهن بُتن جي فقط ان لاءِ عبادت ڪريون ٿا ته اهي اسان کي الله ڏانهن ويجهو ڪن، بيشڪ الله تعالى

يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِيْ مَا هُمْ فِيْهِ يَخْتَلِفُوْنَ ۬ؕ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِيْ

انهن جي وچ ۾ فيصلو فرمائيندو انهن ڳالهين بابت جن ۾ اهي اختلاف ڪندا هئا، بيشڪ الله تعالى ان شخص کي هدايت

مَنْ هُوَ كٰذِبٌ كَفَّارٌ ﴿٣﴾ لَوْ اَرَادَ اللّٰهُ اَنْ يَّتَّخِذَ وَلَدًا

ڏئي ٿو ڏئي جيڪو ڪوڙو ۽ الله جي نعمتن جو ناشڪر آهي. جيڪڏهن الله تعالى (بالفرض) پنهنجي لاءِ اولاد چاهي ها ته

لَّاصْطَفٰى مِمَّا يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ ۙ سُبْحٰنَهٗ ؕ هُوَ اللّٰهُ الْوَاحِدُ

پنهنجي مخلوق مان جنهن کي چاهي ها انتخاب فرمائي ها. الله تعالى ان کان پاڪ آهي، اهو وَاحِدُ الْقَهَّارُ

الْقَهَّارُ ﴿٤﴾ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ ۚ يُكَوِّرُ الَّيْلَ

آهي. اُن آسمانن ۽ زمين کي حق سان پيدا فرمايو، رات کي ڏينهن ۾

عَلَى النَّهَارِ وَيُكَوِّرُ النَّهَارَ عَلَى الَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَ

داخل ڪري ٿو ۽ ڏينهن کي رات ۾ داخل ڪري ٿو ۽ اُن سج ۽ چنڊ کي

الْقَمَرَ ؕ كُلٌّ يَّجْرِيْ لِاَجَلٍ مُّسَمًّى ؕ اَلَا هُوَ الْعَزِيْزُ الْغَفَّارُ ﴿٥﴾

مسخر بنايو، سڀئي هڪ مقرر وقت تائين هلي رهيا آهن، خبردار اهو غالب بخشيندڙ آهي.

وقف لازم

ٿ تفسير ڪبير للعلامه رازي وتفسير روح البيان للعلامه حقي. ڪ تفسير مظهري. گ تفسير ڪمالين وجلالين.

خَلَقَكُمْ مِّنْ نَّفْسٍ وَّاحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَاَنْزَلَ لَكُمْ مِّنَ

الله تعاليٰ توهان (انسانن) کي آدم مان پيدا فرمايو، ان کان پوءِ ان مان سندس گهرواري پيدا ڪئي ۽ توهان لاءِ چوپاين

الْاَنْعَامِ ثَمٰنِيَةَ اَزْوَاجٍ ۭ يَخْلُقُكُمْ فِيْ بُطُوْنِ اُمَّهٰتِكُمْ خَلْقًا مِّنْۢ بَعْدِ

مان اٺ قسم پيدا ڪيا ۽ الله تعاليٰ توهان کي توهان جي مائرن جي پيٽن ۾ مختلف ڪيفيتن کان پوءِ

خَلْقٍ فِيْ ظُلُمٰتٍ ثَلٰثٍ ۭ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ ۭ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۚ

ٽن اونداهين ۾ پيدا ڪيو اهو توهان جو الله آهي جيڪو توهان جو خالق آهي ان جي بادشاهي آهي، ان جي ڪو معبود مگر اهو،

فَاَنّٰى تُصْرَفُوْنَ ۝ اِنْ تَكْفُرُوْا فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ عَنْكُمْ ۣ وَلَا

پوءِ توهان ڪيڏانهن ڦرو ٿا. جيڪڏهن توهان ناشڪري ڪندا پوءِ بيشڪ الله تعاليٰ توهان کان بي نياز آهي ۽ الله تعاليٰ

يَرْضٰى لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ ۚ وَاِنْ تَشْكُرُوْا يَرْضَهُ لَكُمْ ۭ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ

پنهنجي ٻانهن جي ناشڪري کان راضي نه ٿو ٿئي ۽ جيڪڏهن توهان شڪرگذار ٿيندا ته الله تعاليٰ توهان کان راضي ٿيندو ۽ ڪنهن جو

وِّزْرَ اُخْرٰى ۭ ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ مَّرْجِعُكُمْ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ۭ

بار نه کڻندو. ان کان پوءِ توهان کي توهان جي رب ڏانهن موٽڻو پوندو ۽ پوءِ اهو توهان کي توهان جي عملن بابت ٻڌائيندو

اِنَّهٗ عَلِيْمٌۢ بِذَاتِ الصُّدُوْرِ ۝ وَاِذَا مَسَّ الْاِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا

بيشڪ اهو دلين جا راز چڱي طرح ڄاڻندڙ آهي ۽ جنهن وقت انسان (ابوجهل) کي ڪا تڪليف پهچي ٿي ته پنهنجي رب

رَبَّهٗ مُنِيْبًا اِلَيْهِ ثُمَّ اِذَا خَوَّلَهٗ نِعْمَةً مِّنْهُ نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُوْٓا

کي عاجزي سان پڪاري ٿو، ان کان پوءِ جڏهن الله تعاليٰ ان کي پنهنجي طرفان نعمت عطا ڪري ٿو ته پوءِ انسان ان اڳئين

اِلَيْهِ مِنْ قَبْلُ وَجَعَلَ لِلّٰهِ اَنْدَادًا لِّيُضِلَّ عَنْ سَبِيْلِهٖ ۭ قُلْ

پڪار کي وساري ڇڏي ٿو ۽ (اهو انسان) الله تعاليٰ جا شريڪ بڻائي ٿو ان لاءِ ته سندس راهه تان گمراهه ڪري، رسول کي حڪم فرمايو

تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيْلًا ڰ اِنَّكَ مِنْ اَصْحٰبِ النَّارِ ۝ اَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ

ٿورڙو وقت تون پنهنجي ڪفر مان فائدو حاصل ڪر، بيشڪ تون جهنمي آهين، ڇا اهو مؤمن جيڪو نمازي آهي

ل تفسير مظهري، ۲ تفسير النسفي. ۳ تفسير روح البيان.

أَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ آنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُو رَحْمَةَ رَبِّهِ ۗ

(ڇا اهو) رات جي وقت ۾ سجدو ۽ قيام ڪندڙ (نماز پڙهندڙ) آهي ۽ آخرت کان ڊڄي ٿو ۽ پنهنجي رب جي رحمت جو اميدوار آهي،

قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ۗ إِنَّمَا

رسول عربي! توهان فرمايو، ڇا اهو صاحب علم ۽ اهو جاهل ماڻهو پاڻ ۾ برابر ٿي سگهن ٿا؟ (يقيناً نه) فقط

يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿٩﴾ قُلْ يَا عِبَادِ الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا

عقلمند ئي نصيحت وٺي سگهن ٿا. رسول عربي! توهان فرمايو ته اي منهنجا مؤمن بندا! توهان پنهنجي رب کان

رَبَّكُمْ ۚ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ ۗ وَأَرْضُ

ڊڄو، جن ماڻهن هن دنيا ۾ نيڪي ڪئي انهن لاءِ (آخرت ۾) نيڪي آهي، ۽ الله تعالىٰ جي

اللَّهِ وَاسِعَةٌ ۗ إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿١٠﴾

زمين (مدينه منوره) وسيع آهي، صبر ڪندڙن کي بي حساب اجر ڏنو ويندو.

قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ ﴿١١﴾ وَأُمِرْتُ

رسول عربي! توهان فرمايو بيشڪ مون کي حڪم ڪيو ويو آهي ته آءٌ خالص الله تعالىٰ جي عبادت ڪريان. ۽ مون کي حڪم ڪيو ويو آهي

لِأَنْ أَكُونَ أَوَّلَ الْمُسْلِمِينَ ﴿١٢﴾ قُلْ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي

ته آءٌ سڀ کان پهريون حڪم تسليم ڪندڙ هجان. توهان فرمايو (بالفرض) مون پنهنجي رب جي نافرماني ڪئي ته بيشڪ

عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٣﴾ قُلِ اللَّهَ أَعْبُدُ مُخْلِصًا لَهُ دِينِي ﴿١٤﴾ فَاعْبُدُوا

مون کي قيامت جي ڏينهن جو خوف آهي. توهان فرمايو آءٌ خلوص دل سان الله تعالىٰ جي عبادت ڪريان ٿو. پوءِ توهان عبادت ڪريو

مَا شِئْتُمْ مِنْ دُونِهِ ۗ قُلْ إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ

الله کان سواءِ جنهن جي توهان چاهيو. توهان فرمايو بيشڪ نقصان ڪندڙ اهي ماڻهو آهن جن پاڻ کي ۽ پنهنجي گهروارن کي

وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۗ أَلَا ذَٰلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ ﴿١٥﴾ لَهُمْ مِنْ

قيامت جي ڏينهن نقصان ۾ وڌو، خبردار اهو ئي صاف نقصان آهي. انهن (ڪافرن) لاءِ

[1] تفسير النسفي.

فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِّنَ النَّارِ وَمِنْ تَحْتِهِمْ ظُلَلٌ ۗ ذٰلِكَ يُخَوِّفُ اللّٰهُ بِهٖ

اھا دوزخ آھي) جنھن کان اللہ تعالیٰ پنھنجي ھوندا انھن جي مٿان ۽ انھن جي ھيٺان باہ جا طبقا

عِبَادَهٗ ۗ يٰعِبَادِ فَاتَّقُوْنِ ﴿١٦﴾ وَالَّذِيْنَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوْتَ اَنْ يَّعْبُدُوْهَا

ٻانھن کي ڊيجاري ٿو، اي منھنجا ٻانھؤ! پوءِ توھان مون کان ڊڄو. ۽ جيڪي ماڻھو بُتن جي پوڄا کان بچيا

وَاَنَابُوْۤا اِلَى اللّٰهِ لَهُمُ الْبُشْرٰى ۚ فَبَشِّرْ عِبَادِ ﴿١٧﴾ الَّذِيْنَ يَسْتَمِعُوْنَ الْقَوْلَ

۽ اللہ ڏانھن ورياءِ انھن لاءِ بشارت آھي، پوءِ توھان انھن ماڻھن کي بشارت ڏيو جيڪي قرآن ڪريم ٻڌن ٿا

فَيَتَّبِعُوْنَ اَحْسَنَهٗ ۗ اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ هَدٰىهُمُ اللّٰهُ وَاُولٰٓئِكَ هُمْ

پوءِ ان جي سُٺن حڪمن جي تابعداري ڪن ٿا، اھي اُھي آھن جن کي اللہ تعالیٰ ھدايت ڏني آھي ۽ اھي ئي

اُولُوا الْاَلْبَابِ ﴿١٨﴾ اَفَمَنْ حَقَّ عَلَيْهِ كَلِمَةُ الْعَذَابِ ۗ اَفَاَنْتَ تُنْقِذُ

عقلمند آھن. ڇا جنھن ماڻھوءَ تي عذاب جي ڳالھ ثابت ٿي چڪي آھي (اُھو ۽ نجات وارو ماڻھو برابر ٿي سگھندا) ڇا پوءِ توھان اُن کي

مَنْ فِى النَّارِ ﴿١٩﴾ لٰكِنِ الَّذِيْنَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ غُرَفٌ مِّنْ فَوْقِهَا

باہ کان بچائي سگھو ٿا. پر اُھي ماڻھو جيڪي پنھنجي رب کان ڊڄن ٿا، انھن لاءِ (بهشت ۾) ماڙين جي

غُرَفٌ مَّبْنِيَّةٌ ۙ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ ۗ وَعْدَ اللّٰهِ ۗ لَا يُخْلِفُ

مٿان ماڙيون آھن، انھن جي ھيٺان نھرون وھن ٿيون، اللہ تعالیٰ پنھنجي ڪيل وعدي جي

اللّٰهُ الْمِيْعَادَ ﴿٢٠﴾ اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ اَنْزَلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً فَسَلَكَهٗ يَنَابِيْعَ

خلاف ورزي نہ ٿو ڪري. ڇا تون (اي مخاطب) نہ ڏٺو تہ بيشڪ اللہ تعالیٰ آسمان مان پاڻي نازل ڪيو پوءِ اُن مان زمين ۾

فِى الْاَرْضِ ثُمَّ يُخْرِجُ بِهٖ زَرْعًا مُّخْتَلِفًا اَلْوَانُهٗ ثُمَّ يَهِيْجُ فَتَرٰىهُ

واھڙ وھائي ٿو، اُن کان پوءِ اُن مان مختلف رنگن جون پوکون پيدا ڪري ٿو ان کان پوءِ اُن کي سُڪائي ٿو پوءِ تون کي

مُصْفَرًّا ثُمَّ يَجْعَلُهٗ حُطَامًا ۗ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَذِكْرٰى لِاُولِى الْاَلْبَابِ ﴿٢١﴾

اھي پوکون ھيڊيون ڏسڻ ۾ اينديون آخر ان کي ٽڪر ٽڪر ڪري ٿو، بيشڪ اُن ۾ عقلمندن لاءِ نصيحت آھي.

لہ تفسير النسفي. ٢ه تفسير جلالين. ٣ه تفسير مظهري.

أَفَمَنْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَىٰ نُورٍ مِّن رَّبِّهِ ۚ فَوَيْلٌ

الله تعاليٰ جنهن شخص جي سيني کي اسلام لاءِ ڪشادو ڪيو آهي پوءِ اهو شخص پنهنجي رب جي طرفان نورانيت تي آهي، پوءِ ويل آهي

لِّلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُم مِّن ذِكْرِ اللَّهِ ۚ أُولَٰئِكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٢٢﴾ اللَّهُ نَزَّلَ

انهن دلين لاءِ جيڪي الله جي ذڪر کان سخت آهن، اهي صاف گمراهي ۾ آهن . الله تعاليٰ ئي

أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُّتَشَابِهًا مَّثَانِيَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ

سڀ کان سهڻو ڪلام نازل فرمايو يعني اهو مقدس ڪتاب جيڪو پاڻ ۾ مليل جليل آهي، ان جي تلاوت ڪئي ويندي آهي (ان جي پڙهڻ سان) مؤمن

الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ

جا وار ڪانڊارجي وڃن ٿا، ان کان پوءِ انهن جون کلون ۽ انهن جون دليون الله جي ذڪر ڏانهن

اللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَن يَشَاءُ ۚ وَمَن يُضْلِلِ اللَّهُ

مائل ٿين ٿيون، اها الله جي هدايت آهي جنهن کي چاهي اها هدايت عطا ڪري ٿو ۽ جنهن کي الله تعاليٰ گمراهه ڪري ٿو

فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ﴿٢٣﴾ أَفَمَن يَتَّقِي بِوَجْهِهِ سُوءَ الْعَذَابِ يَوْمَ

پوءِ ان لاءِ ڪو هادي ناهي . جيڪو ماڻهو پنهنجي چهري تان قيامت جي ڏينهن وارو عذاب پري ڪري ٿو

الْقِيَامَةِ ۚ وَقِيلَ لِلظَّالِمِينَ ذُوقُوا مَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٢٤﴾ كَذَّبَ

(اهو ڪافر مؤمن پاڻ ۾ ڪيئن برابر ٿيندا) ۽ ظالمن کي چيو ويندو ته توهان پنهنجي بداعمالي جو مزو چکو . انهن کان اڳين

الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَأَتَاهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٥﴾

ماڻهن به تڪذيب ڪئي، پوءِ انهن تي اُن جاءِ تان عذاب آيو جتان انهن کي ڏيان ۾ نه هو .

فَأَذَاقَهُمُ اللَّهُ الْخِزْيَ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۖ وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ

پوءِ (في الحال) الله تعاليٰ انهن کي دنيا جي خواري وارو عذاب چکايو ۽ يقيناً آخرت وارو عذاب

أَكْبَرُ ۚ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾ وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَٰذَا

تمام وڏو آهي ڪاش جيڪڏهن اهي ڄاڻن ها . ۽ بيشڪ تحقيق اسان ماڻهن لاءِ هن

وقف لازم

ل تفسير مظهري.

الْقُرْاٰنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ لَّعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُوْنَ ﴿٢٧﴾ قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا غَيْرَ

قرآن ڪريم ۾ هر مثال بيان ڪيو ته مَنَ اهي نصيحت حاصل ڪن. قرآن ڪريم عربي آهي جنهن ۾

ذِيْ عِوَجٍ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُوْنَ ﴿٢٨﴾ ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا رَّجُلًا فِيْهِ

ڪا ٽيڙائي ڪانهي ته مَنَ اهي ڊڄن . الله تعاليٰ ان ماڻهوءَ جو مثال بيان فرمايو جنهن جا

شُرَكَآءُ مُتَشٰكِسُوْنَ وَرَجُلًا سَلَمًا لِّرَجُلٍ ۭ هَلْ يَسْتَوِيٰنِ مَثَلًا ۭ

گهڻا ۽ هڪ ٻئي جا مخالف مالڪ هجن ۽ اهو ماڻهو جنهن جو فقط هڪ مالڪ هجي، ڇا اهي ٻئي برابر ٿي سگهن ٿا.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ۭ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿٢٩﴾ اِنَّكَ مَيِّتٌ وَّاِنَّهُمْ

سڀئي تعريفون الله لاءِ آهن، بلڪ انهن مان اڪثر لاعلم آهن. بيشڪ تو کي وصال فرمائڻو آهي ۽ بيشڪ اهي

مَّيِّتُوْنَ ﴿٣٠﴾ ثُمَّ اِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُوْنَ ﴿٣١﴾

به مرڻ وارا آهن . ان کان پوءِ بيشڪ توهان پنهنجي رب وٽ قيامت جي ڏينهن هڪ ٻئي سان جهڳڙو ڪندا.

فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللّٰهِ وَكَذَّبَ بِالصِّدْقِ

پوءِ ان شخص کان وڌيڪ ظالم ڪير ٿي سگهي ٿو جيڪو الله تي ڪوڙ ٺاهي، جڏهن ان وٽ سچ پهتو ته ان کي ان

اِذْ جَآءَهٗ ۭ اَلَيْسَ فِيْ جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكٰفِرِيْنَ ﴿٣٢﴾ وَالَّذِيْ جَآءَ

ڪوڙو سمجهيو، ڇا ڪافرن لاءِ جهنم جو ٺڪاڻو نه آهي (يقيناً آهي). رسول عربي سچ کڻي آيا

بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهٖٓ اُولٰۗىِٕكَ هُمُ الْمُتَّقُوْنَ ﴿٣٣﴾ لَهُمْ مَّا

۽ ابوبڪر صديق (رضي الله تعاليٰ عنه) ان جي تصديق ڪئي اهي ئي پرهيزگار آهن - انهن لاءِ سندن رب وٽ

يَشَآءُوْنَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ۭ ذٰلِكَ جَزٰۗؤُا الْمُحْسِنِيْنَ ﴿٣٤﴾ لِيُكَفِّرَ

اهو آهي جيڪو پاڻ چاهيندا، نيڪوڪارن جي اها جزا آهي . ان لاءِ ته الله تعاليٰ

اللّٰهُ عَنْهُمْ اَسْوَاَ الَّذِيْ عَمِلُوْا وَيَجْزِيَهُمْ اَجْرَهُمْ بِاَحْسَنِ

انهن تان سندن هر قسم جا گناهه ميٽي ڇڏي جيڪي انهن ڪيا هئا ۽ انهن کي سندن اجر کان بهتر جزا ڏي

الجزء ٢٤ ع ٣

(منزل ٦)

۱ تفسير مظهري. ۲ حضرت علي ڪرم الله وجهه الڪريم کان روايت آهي ته سچ آڻيندڙ حضور نبي ڪريم صلي الله عليه وآله وسلم جن آهن ۽ ان جي تصديق ڪندڙ حضرت ابوبڪر صديق رضي الله تعاليٰ عنه آهن. تفسير ڪبير، تفسير مظهري، تفسير روح البيان ۽ تفسير النسفي. ۳ تفسير مظهري.

الْقُرْاٰنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ لَّعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُوْنَ ﴿٢٧﴾ قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا غَيْرَ

قرآن ڪريم ۾ هر مثال بيان ڪيو ته مَن اهي نصيحت حاصل ڪن. قرآن ڪريم عربي آهي جنهن ۾

ذِيْ عِوَجٍ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُوْنَ ﴿٢٨﴾ ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا رَّجُلًا فِيْهِ

ڪا ٽيڙائي ڪانهي ته مَن اهي ڊڄن. الله تعالى ان ٻانهي جو مثال بيان فرمايو جنهن جا

شُرَكَآءُ مُتَشٰكِسُوْنَ وَرَجُلًا سَلَمًا لِّرَجُلٍ ؕ هَلْ يَسْتَوِيٰنِ مَثَلًا ؕ

گهڻا هڪ ٻئي جا مخالف مالڪ هجن ۽ اهو ٻانهو جنهن جو فقط هڪ مالڪ هجي، ڇا اهي ٻئي برابر ٿي سگهن ٿا.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ؕ بَلْ اَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿٢٩﴾ اِنَّكَ مَيِّتٌ وَّاِنَّهُمْ

سڀئي تعريفون الله لاءِ آهن، بلڪ انهن مان اڪثر لاعلم آهن. بيشڪ تون وصال فرمائيندين ۽ بيشڪ اهي

مَّيِّتُوْنَ ﴿٣٠﴾ ثُمَّ اِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ عِنْدَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُوْنَ ﴿٣١﴾

به مرندڙ آهن. ان کان پوءِ بيشڪ توهان پنهنجي رب وٽ قيامت جي ڏينهن هڪ ٻئي سان جهڳڙو ڪندا.

فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللّٰهِ وَكَذَّبَ بِالصِّدْقِ

پوءِ ان شخص کان وڌيڪ ظالم ڪير ٿي سگهي ٿو جيڪو الله تي ڪوڙ ٺاهي، جڏهن ان وٽ سچ پهتو ته ان کي ان

اِذْ جَآءَهٗ ؕ اَلَيْسَ فِيْ جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكٰفِرِيْنَ ﴿٣٢﴾ وَالَّذِيْ جَآءَ

ڪوڙو سمجهيو، ڇا ڪافرن لاءِ جهنم جو ٺڪاڻو نه آهي (يقيناً آهي). رسول عربي سچ کڻي آيا

بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهٖٓ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُتَّقُوْنَ ﴿٣٣﴾ لَهُمْ مَّا

۽ ابوبڪر صديق (رضي الله تعالى عنه) ان جي تصديق ڪئي اهي ئي پرهيزگار آهن. انهن لاءِ سندن رب وٽ

يَشَآءُوْنَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ؕ ذٰلِكَ جَزٰٓؤُا الْمُحْسِنِيْنَ ﴿٣٤﴾ لِيُكَفِّرَ

اهو آهي جيڪو پاڻ چاهيندا، نيڪوڪارن جي اها جزا آهي. ان لاءِ ته الله تعالى

اللّٰهُ عَنْهُمْ اَسْوَاَ الَّذِيْ عَمِلُوْا وَيَجْزِيَهُمْ اَجْرَهُمْ بِاَحْسَنِ

انهن تان سندن هر قسم جا گناهه ميٽي ڇڏي جيڪي انهن ڪيا هئا ۽ انهن کي سندن اجر کان بهتر جزا ڏي

ك تفسير مظهري. ك حضرت علي ڪرم الله وجهه الڪريم کان روايت آهي ته سچ آڻيندڙ حضور نبي ڪريم صلي الله عليه وآله وسلم آهن ۽ ان جي تصديق ڪندڙ حضرت ابوبڪر صديق رضي الله تعالى عنه آهن. تفسير ڪبير، تفسير مظهري، تفسير روح البيان ۽ تفسير النسفي. ك تفسير مظهري.

الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٣٥﴾ أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ ۖ وَ

جيڪو اهي ڪندا هئا. ڇا الله تعالىٰ پنهنجي رسول عربي ﷺ لاءِ ڪافي ناهي (يقيناً ڪافي آهي) ۽

يُخَوِّفُونَكَ بِالَّذِينَ مِن دُونِهِ ۚ وَمَن يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ

اهي ڪافر توهان کي (پنهنجي) بتن کان ڊيڄارين ٿا، ۽ جنهن کي الله تعالىٰ گمراهه ڪري ته پوءِ ان لاءِ

مِنْ هَادٍ ﴿٣٦﴾ وَمَن يَهْدِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن مُّضِلٍّ ۗ أَلَيْسَ اللَّهُ

ڪو هادي ناهي. ۽ جنهن کي الله تعالىٰ هدايت وارو ڪري ته پوءِ ان کي ڪو گمراهه ڪندڙ ناهي، ڇا الله تعالىٰ

بِعَزِيزٍ ذِي انتِقَامٍ ﴿٣٧﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ

غالب ۽ انتقام وٺندڙ ناهي (يقيناً آهي) ۽ جيڪڏهن توهان انهن کان پڇندا ته آسمانن ۽ زمين کي

وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ ۚ قُلْ أَفَرَأَيْتُم مَّا تَدْعُونَ مِن

ڪنهن پيدا ڪيو؟ يقيناً چوندا الله تعالىٰ، توهان فرمايو توهان ٻڌايو ته توهان جن بتن جي الله تعالىٰ کان سواءِ

دُونِ اللَّهِ إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ

عبادت ڪريو ٿا جيڪڏهن الله مون کي ڪا تڪليف ڏيڻ چاهي ته ڇا اهي ان جي ڏنل تڪليف لاهي سگهن ٿا

أَوْ أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ ۚ قُلْ

يا هو مون لاءِ رحم ۽ ڪرم جو ارادو ڪري ڇا اهي بت ان جي رحم ۽ ڪرم کي روڪي سگهن ٿا؟ رسول عربي توهان

حَسْبِيَ اللَّهُ ۖ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ ﴿٣٨﴾ قُلْ يَا قَوْمِ

فرمايو منهنجي لاءِ الله ڪافي آهي، توڪل ڪندڙ انهي تي توڪل ڪن ٿا. رسول عربي توهان فرمايو اي منهنجي قوم

اعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنِّي عَامِلٌ ۖ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾ مَن

توهان پنهنجي جاءِ تي عمل ڪريو بيشڪ آئون پنهنجي جاءِ تي عمل ڪندڙ آهيان، پوءِ توهان کي جلد معلوم ٿيندو ته ڪنهن تي

يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٤٠﴾

عذاب ايندو جيڪو ان کي خوار ڪندو ۽ ڪنهن تي دائمي عذاب لڳندو.

ك تفسير النسفي. ك تفسير النسفي.

إِنَّآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ لِلنَّاسِ بِٱلْحَقِّ ۖ فَمَنِ ٱهْتَدَىٰ

بيشڪ اسان توهان تي (ماڻهن جي هدايت لاءِ) قرآن ڪريم حق سان نازل ڪيو، پوءِ جيڪو هدايت وارو ٿيو

فَلِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا ۖ وَمَآ أَنتَ عَلَيْهِم

پوءِ اهو پنهنجي لاءِ ٿيو، ۽ جيڪو شخص گمراهه ٿيو پوءِ اها گمراهي اُن جي مٿان آهي، ۽ توهان انهن جا

بِوَكِيلٍ ﴿٤١﴾ ٱللَّهُ يَتَوَفَّى ٱلْأَنفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَٱلَّتِى لَمْ تَمُتْ

ذميندار نه آهيو. موت جي وقت، الله تعالىٰ نفسن کي وفات ڪرائي ٿو، ۽ جيڪي نفس پنهنجي

فِى مَنَامِهَا ۖ فَيُمْسِكُ ٱلَّتِى قَضَىٰ عَلَيْهَا ٱلْمَوْتَ وَيُرْسِلُ

ننڊ ۾ نه ٿا مرن، پوءِ انهن کي روڪي ٿو جن لاءِ موت جو حڪم ڪيو اٿس ۽ ٻين نفسن

ٱلْأُخْرَىٰٓ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ

کي مقرر وقت تائين ڇڏي ڏي ٿو. بيشڪ انهيءَ ۾ اُن قوم لاءِ نشانيون آهن

يَتَفَكَّرُونَ ﴿٤٢﴾ أَمِ ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ شُفَعَآءَ ۚ قُلْ

جيڪي فڪر ڪن ٿا. ڇا انهن الله تعالىٰ کان سواءِ بتن کي سفارشي بنايو؟ رسول عربي ﷺ توهان فرمايو

أَوَلَوْ كَانُوا۟ لَا يَمْلِكُونَ شَيْـًٔا وَلَا يَعْقِلُونَ ﴿٤٣﴾ قُل لِّلَّهِ

اهي بُت ڪنهن شيءِ جا مالڪ نه ٿا ٿين ۽ نه ئي عقل رکن ٿا. رسول عربي ﷺ توهان فرمايو

ٱلشَّفَٰعَةُ جَمِيعًا ۖ لَّهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ ثُمَّ إِلَيْهِ

سموري شفاعت الله جي هٿ ۾ آهي، زمين ۽ آسمان جي بادشاهي اُن جي آهي، اُن ڪان پوءِ ان ڏانهن

تُرْجَعُونَ ﴿٤٤﴾ وَإِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَحْدَهُ ٱشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ ٱلَّذِينَ

توهان کي موٽايو ويندو. ۽ جڏهن اڪيلي الله تعالىٰ جو ذڪر ڪيو وڃي ٿو ته انهن ماڻهن جون دليون تنگ ٿين ٿيون

لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْـَٔاخِرَةِ ۖ وَإِذَا ذُكِرَ ٱلَّذِينَ مِن دُونِهِۦٓ إِذَا هُمْ

جيڪي آخرت تي ايمان نه ٿا رکن، ۽ جڏهن وقت بتن جي ڳالهه ڪئي وڃي ٿي ته ان وقت اهي

ك تفسير جلالين. ك تفسير جامع البيان.

يَسْتَبْشِرُوْنَ ﴿٤٥﴾ قُلِ اللّٰهُمَّ فَاطِرَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ عٰلِمَ

خوش ٿين ٿا. (رسول عربيؐ) توهان فرمايو ته اي الله، اي آسمانن ۽ زمين کي پيدا ڪندڙ اي غيب ۽

الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ اَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِيْ مَا كَانُوْا

حاضر کي ڄاڻندڙ تون ئي پنهنجي ٻانهن جي وچ ۾ فيصلو ڪندين جن (ڳالهين) ۾ اهي

فِيْهِ يَخْتَلِفُوْنَ ﴿٤٦﴾ وَلَوْ اَنَّ لِلَّذِيْنَ ظَلَمُوْا مَا فِي الْاَرْضِ

اختلاف ڪندا هئا. ۽ جيڪڏهن ظالم قيامت جي ڏينهن واري عذاب کان بچڻ لاءِ اهي

جَمِيْعًا وَّمِثْلَهٗ مَعَهٗ لَافْتَدَوْا بِهٖ مِنْ سُوْٓءِ الْعَذَابِ يَوْمَ

سمورو فديو ڏين ها جيڪو زمين ۾ آهي ۽ اوترو ٻيو به فديو ڏين ها

الْقِيٰمَةِ ۭ وَبَدَا لَهُمْ مِّنَ اللّٰهِ مَا لَمْ يَكُوْنُوْا يَحْتَسِبُوْنَ ﴿٤٧﴾

(ته به ڇٽي نه سگهن ها) ۽ الله جي طرفان انهن لاءِ اهو عذاب ظاهر ٿيندو جو ڪين گمان ۾ نه هوندو.

وَبَدَا لَهُمْ سَيِّاٰتُ مَا كَسَبُوْا وَحَاقَ بِهِمْ مَّا كَانُوْا بِهٖ

۽ انهن لاءِ سندن بداعمالي ظاهر ٿيندي ۽ انهن تي اهو (عذاب) نازل[1] ٿيندو جنهن جي اهي

يَسْتَهْزِءُوْنَ ﴿٤٨﴾ فَاِذَا مَسَّ الْاِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَانَا ۡ ثُمَّ اِذَا

مذاق ڪندا هئا. پوءِ جڏهن انسان (ڪافر[2]) کي ڪا تڪليف پهچي ٿي ته اسان کي پڪاري ٿو، ان کان پوءِ جڏهن

خَوَّلْنٰهُ نِعْمَةً مِّنَّا ۙ قَالَ اِنَّمَآ اُوْتِيْتُهٗ عَلٰي عِلْمٍ ۭ بَلْ هِيَ فِتْنَةٌ

اسين ان کي پنهنجي طرفان ڪا نعمت ڏيون ٿا ته چوي ٿو ته مون کي پنهنجي علم سان اها نعمت ملي آهي، بلڪ اها آزمائش آهي

وَّلٰكِنَّ اَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿٤٩﴾ قَدْ قَالَهَا الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ

پر اڪثر ماڻهو نه ٿا ڄاڻن. بيشڪ انهن کان اڳين ماڻهن به اها ڳالهه چيو

فَمَآ اَغْنٰى عَنْهُمْ مَّا كَانُوْا يَكْسِبُوْنَ ﴿٥٠﴾ فَاَصَابَهُمْ سَيِّاٰتُ

پوءِ سندن بداعمالي سندن ڪنهن ڪم نه آئي. پوءِ انهن کي سندن ڪيل بداعمالي

[1] تفسير جلالين. [2] تفسير مظهري.

مَا كَسَبُوْا ۭ وَالَّذِيْنَ ظَلَمُوْا مِنْ هٰٓؤُلَاۗءِ سَيُصِيْبُهُمْ سَيِّاٰتُ

جو نتيجو مليو، ۽ جن ماڻهن انهن مان ظلم ڪيو جلدي انهن جي بد اعمالي اچي سندن

مَا كَسَبُوْا ۙ وَمَا هُمْ بِمُعْجِزِيْنَ ۝٥١ اَوَلَمْ يَعْلَمُوْٓا اَنَّ اللّٰهَ يَبْسُطُ

مٿان پوندي، ۽ اهي الله تعالیٰ جي گرفت کان بچي نه ٿا سگهن. ڇا اهي نه ٿا ڄاڻن ته بيشڪ الله تعالیٰ جنهن لاءِ چاهي

الرِّزْقَ لِمَنْ يَّشَاۗءُ وَيَقْدِرُ ۭ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّقَوْمٍ

اُن جو رزق ڪشادو ڪري ٿو ۽ جنهن لاءِ چاهي اُن جو رزق تنگ ڪري ٿو، بيشڪ ان ۾ اُن قوم لاءِ نشانيون آهن

يُّؤْمِنُوْنَ ۝٥٢ قُلْ يٰعِبَادِيَ الَّذِيْنَ اَسْرَفُوْا عَلٰٓي اَنْفُسِهِمْ لَا

جيڪي ايمان آڻن ٿا. رسول ڪريم ﷺ توهان فرمايو اي منهنجا اهي ٻانها جن پنهنجين جانين تي (گناهن سببان) زيادتي ڪئي آهي

تَقْنَطُوْا مِنْ رَّحْمَةِ اللّٰهِ ۭ اِنَّ اللّٰهَ يَغْفِرُ الذُّنُوْبَ جَمِيْعًا ۭ

توهان الله جي رحمت کان ڪڏهن به نااميد نه ٿيو، بيشڪ الله تعالیٰ توهان جا سمورا گناه بخشي ڇڏيندو،

اِنَّهٗ هُوَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ ۝٥٣ وَاَنِيْبُوْٓا اِلٰى رَبِّكُمْ وَاَسْلِمُوْا لَهٗ

بيشڪ اهو ئي غَفُوْرُ الرَّحِيْمُ آهي. توهان پنهنجي خالق ڏانهن رجوع ٿيو ۽ ان جي فرمانبرداري ڪريو

مِنْ قَبْلِ اَنْ يَّاْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنْصَرُوْنَ ۝٥٤ وَاتَّبِعُوْٓا

ان کان اڳ ۾ جو توهان تي عذاب اچي، اُن کان پوءِ توهان جي ڪا مدد نه ڪئي ويندي. ۽ توهان اُن

اَحْسَنَ مَآ اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ مِّنْ رَّبِّكُمْ مِّنْ قَبْلِ اَنْ يَّاْتِيَكُمُ

قرآن ڪريم جي تابعداري ڪريو جيڪو توهان جي رب جي طرفان نازل ڪيو ويو آهي، اُن کان اڳ ۾ جو توهان تي

الْعَذَابُ بَغْتَةً وَّاَنْتُمْ لَا تَشْعُرُوْنَ ۝٥٥ اَنْ تَقُوْلَ نَفْسٌ يّٰحَسْرَتٰى

اوچتو عذاب اچي ۽ توهان سمجهي نه سگهو. متان ڪو انسان (ائين) چوي ته هاءِ افسوس

عَلٰي مَا فَرَّطْتُّ فِيْ جَنْۢبِ اللّٰهِ وَاِنْ كُنْتُ لَمِنَ السّٰخِرِيْنَ ۝٥٦

انهن ڪوتاهين تي جيڪي مون الله تعالیٰ بابت ڪيون ۽ بيشڪ آءٌ مذاق ڪندڙن مان هيس.

لہ تفسیر مظہری۔

أَوْ تَقُولَ لَوْ أَنَّ اللّٰهَ هَدٰىنِيْ لَكُنْتُ مِنَ الْمُتَّقِيْنَ ﴿٥٧﴾ أَوْ تَقُولَ

يا ڪو ايئن چوي ته جيڪڏهن الله تعاليٰ مون کي هدايت ڏئي ها ته آئون پرهيزگارن مان هجان ها. يا عذاب ڏسڻ

حِيْنَ تَرَى الْعَذَابَ لَوْ أَنَّ لِيْ كَرَّةً فَأَكُوْنَ مِنَ

وقت ڪو ايئن چوي ته جيڪڏهن مون کي هڪ دفعو (دنيا ۾) موٽايو وڃي ها ته پوءِ آئون نيڪ ٻانهن

الْمُحْسِنِيْنَ ﴿٥٨﴾ بَلٰى قَدْ جَآءَتْكَ اٰيٰتِيْ فَكَذَّبْتَ بِهَا

مان هجان ها. الله تعاليٰ فرمائيندو ته بيشڪ تو وٽ منهنجيون آيتون آيون پر تو انهن جي تڪذيب ڪئي

وَاسْتَكْبَرْتَ وَكُنْتَ مِنَ الْكٰفِرِيْنَ ﴿٥٩﴾ وَيَوْمَ الْقِيٰمَةِ تَرَى

۽ تو تڪبر ڪيو ۽ تون ڪافرن مان هئين. ۽ جيڪي ماڻهو الله تعاليٰ تي ڪوڙ ٺاهيندا هئا

الَّذِيْنَ كَذَبُوْا عَلَى اللّٰهِ وُجُوْهُهُمْ مُّسْوَدَّةٌ ۭ أَلَيْسَ فِيْ

توهان ڏسندا ته قيامت جي ڏينهن انهن جا منهن ڪارا هوندا، ڇا تڪبر ڪندڙن

جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِيْنَ ﴿٦٠﴾ وَيُنَجِّي اللّٰهُ الَّذِيْنَ اتَّقَوْا

لاءِ جهنم ٺڪاڻو ناهي (يقيناً آهي). ۽ الله تعاليٰ پرهيزگارن کي (جهنم کان) نجات ڏئي

بِمَفَازَتِهِمْ ۡ لَا يَمَسُّهُمُ السُّوْٓءُ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ﴿٦١﴾ اَللّٰهُ خَالِقُ

بهشت[1] ۾ داخل ڪندو، نه انهن کي (اُتي) ڪا تڪليف پهچندي ۽ نه اهي ڏک ڏسندا. الله تعاليٰ هر شيءِ

كُلِّ شَيْءٍ ۡ وَّهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ وَّكِيْلٌ ﴿٦٢﴾ لَهٗ مَقَالِيْدُ السَّمٰوٰتِ

جو خالق آهي، ۽ اهو الله تعاليٰ هر شيءِ تي ڪارساز آهي. آسمانن ۽ زمينن (جي خزانن) جون

وَالْأَرْضِ ۭ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِاٰيٰتِ اللّٰهِ أُولٰٓئِكَ هُمُ الْخٰسِرُوْنَ ﴿٦٣﴾

چاٻيون اُن جون آهن، ۽ جن ماڻهن الله جي آيتن جو انڪار ڪيو اهي ئي نقصان وارا آهن.

قُلْ أَفَغَيْرَ اللّٰهِ تَأْمُرُوْٓنِّيْٓ أَعْبُدُ أَيُّهَا الْجٰهِلُوْنَ ﴿٦٤﴾ وَلَقَدْ

رسول عربي توهان فرمايو اي جاهل ماڻهو! ڪي مشورو[2] ڏيو ٿا ته آئون الله کان سواءِ (ٻين جي) عبادت ڪريان. ۽ بيشڪ تحقيق

[1] تفسير جلالين. [2] تفسير مظهري.

أُوْحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِكَ ۚ لَئِنْ أَشْرَكْتَ

توهان ڏانهن ۽ توهان کان اڳين ماڻهن ڏانهن وحي موڪلي وئي ته جيڪڏهن تو (اي پيغمبر ﷺ) شرڪ ڪيو ته

لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُوْنَنَّ مِنَ الْخٰسِرِيْنَ ﴿٦٥﴾ بَلِ اللّٰهَ

يقيناً تنهنجا عمل ڪري پوندا ۽ يقيناً تون نقصان وارن مان ٿيندين. بلڪ تون الله تعالىٰ جي

فَاعْبُدْ وَكُنْ مِّنَ الشّٰكِرِيْنَ ﴿٦٦﴾ وَمَا قَدَرُوا اللّٰهَ حَقَّ

عبادت ڪر ۽ تون شڪر ڪندڙن مان هُج. ۽ انهن الله تعالىٰ جي شان وٽان الله تعالىٰ جو

قَدْرِهٖ ۖ وَالْأَرْضُ جَمِيْعًا قَبْضَتُهٗ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ وَالسَّمٰوٰتُ

قدر نه ڪيو ۽ قيامت جي ڏينهن سمورين زمينون ۽ آسمان آهن پنهنجي طاقت سان پنهنجي

مَطْوِيّٰتٌۢ بِيَمِيْنِهٖ ۗ سُبْحٰنَهٗ وَتَعٰلٰى عَمَّا يُشْرِكُوْنَ ﴿٦٧﴾

دستِ قدرت ۾ ڳنڍ ڪندس، الله تعالىٰ انهن جي شرڪ ڪرڻ کان پاڪ ۽ بلند آهي.

وَنُفِخَ فِي الصُّوْرِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمٰوٰتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا

۽ صور ۾ ڦوڪ ڏني ويندي پوءِ بي هوش ٿيندا جيڪي آسمانن ۽ جيڪي زمين ۾ آهن مگر

مَنْ شَآءَ اللّٰهُ ۗ ثُمَّ نُفِخَ فِيْهِ أُخْرٰى فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَّنْظُرُوْنَ ﴿٦٨﴾

جنهن کي الله تعالىٰ چاهي (بچائي) ان کان پوءِ ان ۾ ٻي ڦوڪ ڏني ويندي پوءِ يڪدم اهي انتظار ۾ بيٺل هوندا.

وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُوْرِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتٰبُ وَجِآيْءَ

۽ الله تعالىٰ جي نور سان زمين روشن ٿيندي ۽ (هر شخص جي اڳيان سندس) عمل نامون رکيو ويندو ۽

بِالنَّبِيّٖنَ وَالشُّهَدَآءِ وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُوْنَ ﴿٦٩﴾

پيغمبر ۽ گواهه آندا ويندا ۽ مخلوق جي وچ ۾ حق سان فيصلو ڪيو ويندو ۽ انهن تي ظلم نه ڪيو ويندو.

وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَا يَفْعَلُوْنَ ﴿٧٠﴾ ع

۽ هر شخص کي سندس عملن جو پورو پورو بدلو ڏنو ويندو ۽ اهو ئي سندن عملن کي وڌيڪ ڄاڻندڙ آهي.

ع ٧

له تفسير روح البيان وتفسير النسفي. له تفسير جلالين. له ۽ له تفسير مظهري.

وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُمَرًا ۖ حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوهَا

۽ ڪافرن کي ٽولا ٽولا ڪري جهنم ڏانهن ڪاهيو ويندو، ايستائين جو جڏهن اُها وٽ پهچندا

فُتِحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ

ته جهنم جا دروازا کوليا ويندا ۽ ڪافرن کي جهنم جا ڪم ڪندڙ فرشتا چوندا ته ڇا توهان وٽ توهان مان رسول نه آيا؟

يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِ رَبِّكُمْ وَيُنْذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا ۚ

جيڪي توهان تي توهان جي رب جون آيتون پڙهندا هئا ۽ توهان کي هن ڏينهن (قيامت) جي ملڻ کان ڊيڄاريندا هئا،

قَالُوا بَلَىٰ وَلَٰكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٧١﴾

ڪافر چوندا ها، پر ڪافرن تي عذاب جي ڳالهه ثابت ٿي چڪي (آهي)

قِيلَ ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا ۖ فَبِئْسَ مَثْوَى

ڪافرن کي چيو ويندو ته توهان هميشه هميشه رهڻ لاءِ جهنم جي دروازن ۾ داخل ٿيو، پوءِ تڪبر ڪندڙن جو

الْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٧٢﴾ وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ

ڪهڙو نه خراب ٺڪاڻو آهي. ۽ مؤمنن کي (جلدي سوارين تي سوار ڪرائي) جنت ڏانهن جماعتون جماعتون ڪري

زُمَرًا ۖ حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوهَا وَفُتِحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ

روانو ڪيو ويندو، ايستائين جو اهي جڏهن اتي پهچندا ۽ جنت جا دروازا کوليا ويندا ۽ مؤمنن کي جنت جا ڪم ڪندڙ فرشتا

خَزَنَتُهَا سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ ﴿٧٣﴾ وَقَالُوا

چوندا ته توهان تي سلام آهي، توهان خوش رهو پوءِ هميشه هميشه رهڻ لاءِ توهان جنت ۾ داخل ٿيو. ۽ مؤمن چوندا

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقَنَا وَعْدَهُ وَأَوْرَثَنَا الْأَرْضَ

سڀ تعريفون الله تعالیٰ لاءِ آهن جنهن اسان لاءِ پنهنجي وعدي کي پورو ڪيو ۽ اسان کي جنت جو وارث بڻايو

نَتَبَوَّأُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَاءُ ۖ فَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ ﴿٧٤﴾

جو اسين جنت ۾ جتي اسين چاهيون اتي رهون، پوءِ نيڪوڪارن جو ڪهڙو نه بهترين اجر آهي.

وَتَرَى الْمَلٰٓئِكَةَ حَآفِّيْنَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُوْنَ بِحَمْدِ

۽ رسول الله ﷺ تون ملائڪن کي عرش عظيم جي چوڌاري حلقو ڪري پنهنجي رب جي تسبيح ۽ تحميد

رَبِّهِمْ ۚ وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ وَقِيْلَ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿٧٥﴾ ع

پڙهندا ڏسندين ۽ انهن ماڻهن جي وچ ۾ حق سان فيصلو ڪيو ويندو ۽ چيو ويندو ته سڀئي تعريفون الله لاءِ آهن جيڪو رب آهي جهانن جو .

سُوْرَةُ الْمُؤْمِنِ مَكِّيَّةٌ

(اٰياتها ٨٥) (٤٠) (٦٠) (رکوعاتها ٩)

سورة مؤمن مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي، انهي ۾ ٩ رڪوع ۽ ٨٥ آيتون آهن .

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

الله تعالىٰ جي نالي شروع ڪريان ٿو، جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي) .

حٰمٓ ﴿١﴾ تَنْزِيْلُ الْكِتٰبِ مِنَ اللّٰهِ الْعَزِيْزِ الْعَلِيْمِ ﴿٢﴾ غَافِرِ الذَّنْبِ وَ

حٰمٓ ٥ (هي) قرآن ڪريم الله تعالىٰ جي طرفان نازل ڪيل آهي جيڪو غالب علم وارو آهي . (اهو ئي) گناهه بخشيندڙ ۽

قَابِلِ التَّوْبِ شَدِيْدِ الْعِقَابِ ذِي الطَّوْلِ ۗ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۗ

توبه قبول ڪندڙ، سخت عذاب ڪندڙ، وسيع انعام ڪندڙ آهي . ناهي ڪو معبود مگر اهو،

اِلَيْهِ الْمَصِيْرُ ﴿٣﴾ مَا يُجَادِلُ فِيْٓ اٰيٰتِ اللّٰهِ اِلَّا الَّذِيْنَ كَفَرُوْا

انهي ڏانهن واپس ٿيڻو آهي . الله جي آيتن ۾ فقط ڪافر جهڳڙو ڪن ٿا

فَلَا يَغْرُرْكَ تَقَلُّبُهُمْ فِي الْبِلَادِ ﴿٤﴾ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوْحٍ

پوءِ اي پڌندڙ! توکي انهن جو شهرن ۾ هلڻ ڦلائي نه وجهي . انهن کان اڳ ۾ نوح جي قوم تڪذيب ڪئي

وَّالْاَحْزَابُ مِنْ بَعْدِهِمْ ۠ وَهَمَّتْ كُلُّ اُمَّةٍۭ بِرَسُوْلِهِمْ لِيَاْخُذُوْهُ

۽ ان کان پوءِ جي ٽولن ۾ هر امت اراده ڪيو ته اهي پنهنجي رسولن کي گرفتار ڪن

وَجٰدَلُوْا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوْا بِهِ الْحَقَّ فَاَخَذْتُهُمْ ۣ فَكَيْفَ

۽ انهن ناحق جهڳڙا ڪيا ان لاءِ ته باطل کي حق سان ختم ڪن، پوءِ مون انهن کي پڪڙيو، پوءِ منهنجو

كَانَ عِقَابِ ۝٥ وَكَذٰلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِيْنَ

عذاب (انهن تي) ڪيئن ٿيو؟ ۽ اهڙيءَ طرح رسول عربي ﷺ جي رب جي ڳالهه ڪافرن تي

كَفَرُوْٓا اَنَّهُمْ اَصْحٰبُ النَّارِ ۝٦ اَلَّذِيْنَ يَحْمِلُوْنَ الْعَرْشَ وَمَنْ

ثابت ٿي چڪي، بيشڪ اهي جهنمي آهن. جيڪي فرشتا عرش عظيم کي کڻي رهيا آهن ۽ جيڪي فرشتا

حَوْلَهٗ يُسَبِّحُوْنَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُوْنَ بِهٖ وَيَسْتَغْفِرُوْنَ

اُن جي چوڌاري آهن اهي پنهنجي رب جي تسبيح حمد سان پڙهن ٿا ۽ اهي اُن تي ايمان آڻن ٿا ۽ مؤمنن لاءِ

لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا ۚ رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَّحْمَةً وَّعِلْمًا فَاغْفِرْ

بخشش طلب ڪن ٿا. (چون ٿا) اي اسان جا رب تنهنجي رحمت ۽ معلومات هر شيءِ کان وسيع آهي، پوءِ تون انهن

لِلَّذِيْنَ تَابُوْا وَاتَّبَعُوْا سَبِيْلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيْمِ ۝٧

ماڻهن کي بخش ڪر جيڪي توبه تائب ٿيا ۽ تنهنجي رستي تي هليا ۽ تون انهن کي جهنم جي عذاب کان بچاءِ.

رَبَّنَا وَاَدْخِلْهُمْ جَنّٰتِ عَدْنِ ِۨالَّتِيْ وَعَدْتَّهُمْ وَمَنْ صَلَحَ

اي اسان جا رب! ۽ تون انهن کي هميشه رهڻ وارن باغن ۾ داخل ڪر جن جو انهن سان تو وعدو ڪيو آهي ۽ جيڪي

مِنْ اٰبَآئِهِمْ وَاَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيّٰتِهِمْ ۭ اِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيْزُ

انهن جي والدين مان ۽ انهن جي گهر وارين ۽ انهن جي اولاد مان نيڪوڪار آهن، بيشڪ تون ئي غالب

الْحَكِيْمُ ۝٨ۙ وَقِهِمُ السَّيِّاٰتِ ۭ وَمَنْ تَقِ السَّيِّاٰتِ يَوْمَئِذٍ

حڪمت وارو آهين. ۽ تون انهن کي (قيامت جي) تڪليفن کان بچاءِ ۽ جنهن کي تو اُن ڏينهن جي تڪليفن کان بچايو،

فَقَدْ رَحِمْتَهٗ ۭ وَذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيْمُ ۝٩ۧ اِنَّ الَّذِيْنَ

پوءِ بيشڪ تو اُن تي رحم ڪيو، ۽ اها ئي عظيم ڪاميابي آهي. بيشڪ جن ماڻهن

كَفَرُوْا يُنَادَوْنَ لَمَقْتُ اللّٰهِ اَكْبَرُ مِنْ مَّقْتِكُمْ اَنْفُسَكُمْ

ڪفر ڪيو انهن کي پڪاريو ويندو ته يقيناً الله تعالى جي بيزاري ان کان تمام گهڻي آهي جيئن توهان (اڄ) پنهنجي جان کان بيزار آهيو.

وقف النبي صلى الله عليه وسلم

ع ٥

ﮯ تفسير روح البيان، ﮯ تفسير مظهري.

إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى الْإِيمَانِ فَتَكْفُرُونَ ﴿١٠﴾ قَالُوا رَبَّنَا أَمَتَّنَا

جنهن وقت توهان کي ايمان لاءِ سڏيو ويندو هو پوءِ توهان ڪفر ڪندا هئا. اهي چوندا اي اسان جا رب! تو اسان کي ٻه دفعا

اثْنَتَيْنِ وَأَحْيَيْتَنَا اثْنَتَيْنِ فَاعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا فَهَلْ

ماريو ۽ تو اسان کي ٻه دفعا جياريو، پوءِ (هاڻي) اسان پنهنجي گناهن جو اعتراف ڪريون ٿا، ڇا پوءِ

إِلَىٰ خُرُوجٍ مِّن سَبِيلٍ ﴿١١﴾ ذَٰلِكُم بِأَنَّهُ إِذَا دُعِيَ اللَّهُ وَحْدَهُ

(باهر مان) نڪرڻ جي ڪا واٽ آهي؟. اهو انهي سبب کان جو جڏهن هڪ الله کي سڏيو ويندو هو ته

كَفَرْتُمْ ۖ وَإِن يُشْرَكْ بِهِ تُؤْمِنُوا ۚ فَالْحُكْمُ لِلَّهِ الْعَلِيِّ

توهان انڪار ڪندا هئا ۽ جيڪڏهن ان سان شرڪ ڪيو ويندو هو ته توهان تسليم ڪندا هئا، پوءِ (هاڻي) فيصلو الله تعالىٰ وٽ آهي جيڪو بلند

الْكَبِيرِ ﴿١٢﴾ هُوَ الَّذِي يُرِيكُمْ آيَاتِهِ وَيُنَزِّلُ لَكُم مِّنَ السَّمَاءِ

۽ وڏو آهي. اهو اهي آهي جيڪو توهان کي پنهنجيون نشانيون ڏيکاري ٿو ۽ توهان لاءِ آسمان مان رزق (مينهن)

رِزْقًا ۚ وَمَا يَتَذَكَّرُ إِلَّا مَن يُنِيبُ ﴿١٣﴾ فَادْعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ

نازل ڪري ٿو ۽ نصيحت فقط اهو ماڻهو قبول ڪري ٿو جيڪو ان ڏانهن موٽڻ چاهي ٿو. پوءِ توهان اخلاص سان الله تعالىٰ جي

لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ﴿١٤﴾ رَفِيعُ الدَّرَجَاتِ ذُو الْعَرْشِ

عبادت ڪريو، جيتوڻيڪ ڪافرن ان کي ناپسند ڪيو. الله تعالىٰ درجا بلند ڪندڙ (۽) عرش عظيم جو مالڪ آهي

يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ عَلَىٰ مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ لِيُنذِرَ

الله تعالىٰ پنهنجي فضل سان پنهنجي جنهن ٻانهي لاءِ چاهي ان تي وحي موڪلي ٿو ان لاءِ ته اهو

يَوْمَ التَّلَاقِ ﴿١٥﴾ يَوْمَ هُم بَارِزُونَ ۖ لَا يَخْفَىٰ عَلَى اللَّهِ

قيامت جي ڏينهن کان ڊيڄاري، جنهن ڏينهن اهي سڀئي موجود هوندا، انهن جي ڪا شيءِ الله تعالىٰ کان مخفي

مِنْهُمْ شَيْءٌ ۚ لِّمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ ۖ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ ﴿١٦﴾

نه هوندي (الله تعالىٰ ان ڏينهن فرمائيندو) اڄ ڪنهن جي بادشاهي آهي؟ (الله پاڻ جواب فرمائيندو ته) فقط الله جي جيڪو واحد ۽ قهار آهي

له تنوير المقباس تفسير ابن عباس، ك تفسير جلالين، گه تفسير مظهري، (منزل ٦) ك تفسير النسفي.

اَلْيَوْمَ تُجْزٰى كُلُّ نَفْسٍۭ بِمَا كَسَبَتْ ؕ لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ ؕ اِنَّ اللّٰهَ

اڄ ڏينهن هر نفس کي سندس عملن جي جزا ڏني ويندي ، اڄ ڏينهن ڪو به ظلم نه آهي ، بيشڪ الله تعالىٰ

سَرِيْعُ الْحِسَابِ ﴿١٧﴾ وَاَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْاٰزِفَةِ اِذِ الْقُلُوْبُ

فورًا حساب ڪندڙ آهي ، ۽ رسولِ عربي تون هنن انهن کي قيامت جي ڏينهن کان ڊيڄاريو، جڏهن غمگين

لَدَى الْحَنَاجِرِ كٰظِمِيْنَ ؕ مَا لِلظّٰلِمِيْنَ مِنْ حَمِيْمٍ وَّلَا شَفِيْعٍ

دليون نڙين تائين اچي پهچنديون ، ظالمن لاءِ ڪو به دوست ۽ سفارشي نه هوندو

يُّطَاعُ ﴿١٨﴾ؕ يَعْلَمُ خَآئِنَةَ الْاَعْيُنِ وَمَا تُخْفِى الصُّدُوْرُ ﴿١٩﴾

جنهن جي ڳالهه قبول ڪئي وڃي . اهو ئي اکين جي خيانت ڄاڻي ٿو ۽ اُن ئي سينن جا راز مخفي ناهن

وَاللّٰهُ يَقْضِىْ بِالْحَقِّ ؕ وَالَّذِيْنَ يَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِهٖ لَا

۽ الله تعالىٰ حق سان فيصلو ڪري ٿو . ۽ جيڪي ماڻهو ان کان سواءِ بُتن جي عبادت ڪن ٿا، اهي

يَقْضُوْنَ بِشَىْءٍ ؕ اِنَّ اللّٰهَ هُوَ السَّمِيْعُ الْبَصِيْرُ ﴿٢٠﴾ اَوَلَمْ يَسِيْرُوْا

ڪنهن شيءِ جو فيصلو ڪري نه ٿا سگهن ، بيشڪ الله تعالىٰ ئي هميشه ٻڌندڙ ۽ ڏسندڙ آهي- ڇا انهن زمين ۾

فِى الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوْا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِيْنَ كَانُوْا

سير نه ڪيو؟ پوءِ اهي ڏسن ته انهن کان اڳين ماڻهن (ڪافرن) جو انجام

مِنْ قَبْلِهِمْ ؕ كَانُوْا هُمْ اَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَّاٰثَارًا فِى الْاَرْضِ

ڪهڙو ٿيو ، جيڪي انهن کان قوت ۽ نشانين ۾ وڌيڪ هئا جيڪي انهن زمين ۾ ڇڏيا آهن

فَاَخَذَهُمُ اللّٰهُ بِذُنُوْبِهِمْ ؕ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِّنَ اللّٰهِ مِنْ

پوءِ سندن گناهن سبب الله تعالىٰ کين پڪڙيو؛ ۽ الله تعالىٰ جي عذاب کان ڪو به انهن کي بچائيندڙ

وَّاقٍ ﴿٢١﴾ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَانَتْ تَّاْتِيْهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنٰتِ

نه هو . انهيءَ جو سبب هي هو ته انهن وٽ انهن جا پيغمبر صاف دليل کڻي ايندا هئا

له تفسير تنوير المقباس .

فَكَفَرُوا فَأَخَذَهُمُ اللّٰهُ ۚ إِنَّهُ قَوِيٌّ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ

پوءِ انهن انڪار ڪيو پوءِ الله تعالىٰ انهن کي پڪڙيو، بيشڪ اهو وڏي قوت وارو ۽ سخت سزا ڏيندڙ آهي. ۽ بيشڪ

أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُّبِينٍ ﴿٢٣﴾ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَ

اسان (حضرت) موسىٰ کي پنهنجي نشانين ۽ صاف حجت سان فرعون ۽ هامان

هَامَانَ وَقَارُونَ فَقَالُوا سَاحِرٌ كَذَّابٌ ﴿٢٤﴾ فَلَمَّا جَاءَهُم

۽ قارون ڏانهن موڪليو، پوءِ انهن چيو (هي) سحر ڪندڙ ڪوڙو آهي. پوءِ جڏهن اسان وٽان موسىٰ

بِالْحَقِّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا اقْتُلُوا أَبْنَاءَ الَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ

انهن وٽ حق کڻي آيو، انهن چيو جيڪي مؤمن ان سان گڏ آهن تن جا پٽ قتل ڪريو

وَاسْتَحْيُوا نِسَاءَهُمْ ۚ وَمَا كَيْدُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ ﴿٢٥﴾

۽ توهان انهن جون نياڻيون زنده ڇڏيو. ۽ ڪافرن جي (اها) رٿ ناڪام رهي.

وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونِي أَقْتُلْ مُوسَىٰ وَلْيَدْعُ رَبَّهُ ۖ إِنِّي

۽ فرعون (پنهنجي درٻارين کي) چيو توهان مون کي ڇڏيو ته آءٌ موسىٰ کي قتل ڪريان، پوءِ اهو ڀلي پنهنجي رب کي سڏي، بيشڪ آءٌ

أَخَافُ أَنْ يُبَدِّلَ دِينَكُمْ أَوْ أَنْ يُظْهِرَ فِي الْأَرْضِ

ڊڄان ٿو ته متان اهو توهان جو مذهب تبديل ڪري يا زمين ۾ فساد

الْفَسَادَ ﴿٢٦﴾ وَقَالَ مُوسَىٰ إِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ مِنْ

پکيڙي. ۽ موسىٰ چيو آءٌ پنهنجي ۽ توهان جي رب کان هر تڪبر ڪندڙ لاءِ

كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسَابِ ﴿٢٧﴾ وَقَالَ رَجُلٌ مُؤْمِنٌ

پناهه ٿو گهران، جيڪو حساب جي ڏينهن تي ايمان نٿو آڻي. ۽ هڪ مؤمن شخص چيو

مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمَانَهُ أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ

جيڪو فرعون وارن مان هو، جنهن پنهنجو ايمان مخفي رکيو ٿي، ڇا توهان هڪ ماڻهوءَ کي ان لاءِ قتل ڪريو ٿا جو هو چوي ٿو

له تفسير مظهري

رَبِّيَ اللّٰهُ وَقَدْ جَآءَكُمْ بِالْبَيِّنٰتِ مِنْ رَّبِّكُمْ ؕ وَاِنْ

منهنجو رب الله تعاليٰ آهي ۽ بيشڪ ان توهان وٽ توهان جي رب جي طرفان صاف نشانيون آنديون اٿس ۽ جيڪڏهن

يَّكُ كَاذِبًا فَعَلَيْهِ كَذِبُهٗ ۚ وَاِنْ يَّكُ صَادِقًا يُّصِبْكُمْ

اهو ڪوڙ ڳالهائي ٿو ته پوءِ ڪوڙ جو نقصان ان تي آهي، ۽ جيڪڏهن اهو سچ ڳالهائي ٿو ته توهان کي اهو

بَعْضُ الَّذِيْ يَعِدُكُمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِيْ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ

ڪجهه پهچندو جنهن جو وعدو ڪري ٿو ۔ بيشڪ الله تعاليٰ ان شخص کي هدايت نه ٿو ڏي جيڪو حد کان وڌندڙ

كَذَّابٌ ﴿۲۸﴾ يٰقَوْمِ لَكُمُ الْمُلْكُ الْيَوْمَ ظٰهِرِيْنَ فِي الْاَرْضِ ؗ

گهڻو ڪوڙو آهي. اي منهنجي قوم اڄ ڏينهن زمين تي توهان جي بادشاهي ۽ توهان جو غلبو آهي،

فَمَنْ يَّنْصُرُنَا مِنْۢ بَاْسِ اللّٰهِ اِنْ جَآءَنَا ؕ قَالَ فِرْعَوْنُ

پوءِ جيڪڏهن اسان وٽ الله جو عذاب آيو ته اسان جي ڪير مدد ڪندو؟ فرعون چيو

مَآ اُرِيْكُمْ اِلَّا مَآ اَرٰى وَمَآ اَهْدِيْكُمْ اِلَّا سَبِيْلَ

آئون توهان کي پنهنجي سمجهه مطابق سمجهايان ٿو ۽ آئون توهان کي سنئين رستي جو

الرَّشَادِ ﴿۲۹﴾ وَقَالَ الَّذِيْٓ اٰمَنَ يٰقَوْمِ اِنِّيْٓ اَخَافُ عَلَيْكُمْ

ڏس ڏيان ٿو ۔ ۽ ان مؤمن چيو اي منهنجي قوم بيشڪ آئون توهان تي اڳين ٽولن

مِّثْلَ يَوْمِ الْاَحْزَابِ ﴿۳۰﴾ مِثْلَ دَاْبِ قَوْمِ نُوْحٍ وَّعَادٍ وَّ

جهڙي عذاب جو خوف ڪريان ٿو ۔ يعني قوم نوح ۽ عاد ۽ ثمود جهڙو مثال

ثَمُوْدَ وَالَّذِيْنَ مِنْۢ بَعْدِهِمْ ؕ وَمَا اللّٰهُ يُرِيْدُ ظُلْمًا

۽ انهن ماڻهن جو مثال جيڪي انهن کان پوءِ گذريا ۔ ۽ الله تعاليٰ ٻانهن لاءِ ظلم جو ارادو

لِّلْعِبَادِ ﴿۳۱﴾ وَيٰقَوْمِ اِنِّيْٓ اَخَافُ عَلَيْكُمْ يَوْمَ التَّنَادِ ﴿۳۲﴾

نه ٿو رکي ۔ ۽ اي منهنجي قوم بيشڪ آئون توهان تي قيامت جي ڏينهن جو خوف ڪريان ٿو.

له تفسير النسفي ۔

يَوْمَ تُوَلُّونَ مُدْبِرِينَ ۚ مَا لَكُمْ مِّنَ اللّٰهِ مِنْ عَاصِمٍ ۚ وَمَنْ يُّضْلِلِ

ان ڏينهن توهان پٺي ڏيئي ڀڄندڙ هوندا، الله تعاليٰ کان سواءِ توهان کي ڪو بچائيندڙ نه هوندو، ۽ جنهن ماڻهوءَ کي الله تعاليٰ

اللّٰهُ فَمَا لَهٗ مِنْ هَادٍ ﴿٣٣﴾ وَلَقَدْ جَآءَكُمْ يُوسُفُ مِنْ قَبْلُ

گمراه ڪري ته پوءِ ڪوبه ان لاءِ هادي ناهي. ۽ بيشڪ توهان وٽ ان کان اڳ يوسف (پيغمبر) ق

بِالْبَيِّنٰتِ فَمَا زِلْتُمْ فِي شَكٍّ مِّمَّا جَآءَكُمْ بِهٖ ۖ حَتّٰٓى إِذَا هَلَكَ

صاف دليلن سان آيو، پوءِ جيڪو هو توهان لاءِ کڻي آيو توهان هميشه (ان لاءِ) شڪ ۾ هئا، ايستائين جو هو جڏهن فوت ٿيو

قُلْتُمْ لَنْ يَّبْعَثَ اللّٰهُ مِنْۢ بَعْدِهٖ رَسُولًا ۚ كَذٰلِكَ يُضِلُّ اللّٰهُ

توهان چيو هرگز ان کان پوءِ الله تعاليٰ ڪو رسول نه موڪليندو، اهڙي طرح الله تعاليٰ ان کي گمراه ڪري ٿو

مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ مُّرْتَابٌ ﴿٣٤﴾ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِيٓ اٰيٰتِ اللّٰهِ

جيڪو اسراف ڪندڙ (۽) شڪ ڪندڙ آهي. جيڪي ماڻهو دليل اچڻ کان سواءِ

بِغَيْرِ سُلْطٰنٍ اَتٰهُمْ ۖ كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللّٰهِ وَعِنْدَ الَّذِينَ اٰمَنُوا ۚ

الله تعاليٰ جي آيتن ۾ جهڳڙو ڪن ٿا، (اهو) الله تعاليٰ ۽ مومنن وٽ وڏو گناه آهي.

كَذٰلِكَ يَطْبَعُ اللّٰهُ عَلٰى كُلِّ قَلْبِ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ ﴿٣٥﴾ وَقَالَ

اهڙي طرح الله تعاليٰ هر تڪبر ڪندڙ ڏاڍي جي دل تي مهر هڻي ٿو. ۽ فرعون

فِرْعَوْنُ يٰهَامٰنُ ابْنِ لِي صَرْحًا لَّعَلِّيٓ اَبْلُغُ الْاَسْبَابَ ﴿٣٦﴾ اَسْبَابَ

چيو اي هامان تون منهنجي لاءِ شاهي[1] منارو تيار ڪراءِ ته شايد آئون رستن کي پهچان. يعني آسمانن

السَّمٰوٰتِ فَاَطَّلِعَ اِلٰٓى اِلٰهِ مُوسٰى وَاِنِّي لَاَظُنُّهٗ كَاذِبًا ۚ وَ

جا رستا، پوءِ آئون موسيٰ جي خدا کي ڏسان ۽ بيشڪ آئون گمان ڪريان ٿو ته اهو ڪوڙو آهي ۽

كَذٰلِكَ زُيِّنَ لِفِرْعَوْنَ سُوٓءُ عَمَلِهٖ وَصُدَّ عَنِ السَّبِيلِ ۚ

اهڙي طرح فرعون لاءِ سندس بد اعمالي سندس نظر ۾ چڱي ڪري ڏيکاري وئي ۽ (هو) سڌي رستي کان روڪيو ويو.

[1] تفسير مظهري.

وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِي تَبَابٍ ﴿٣٧﴾ وَقَالَ الَّذِي آمَنَ يَا قَوْمِ

۽ فرعون جي رٿ نه هئي مگر هلاڪت ۾. ۽ ان ماڻهوءَ چيو جنهن ايمان آندو، اي منهنجي قوم

اتَّبِعُونِ أَهْدِكُمْ سَبِيلَ الرَّشَادِ ﴿٣٨﴾ يَا قَوْمِ إِنَّمَا هَٰذِهِ الْحَيَاةُ

توهان منهنجي تابعداري ڪريو آئون توهان کي هدايت واري رستي تي هلائيندس. اي منهنجي قوم هي دنيا جي حياتي ته

الدُّنْيَا مَتَاعٌ وَإِنَّ الْآخِرَةَ هِيَ دَارُ الْقَرَارِ ﴿٣٩﴾ مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً

مختصر جيئڻ آهي ۽ بيشڪ آخرت ئي مستقل رهڻ جو گهر آهي. جيڪو ماڻهو گناهه ڪري ته ان کي

فَلَا يُجْزَىٰ إِلَّا مِثْلَهَا ۖ وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ

ان جي اوتري سزا ملي ٿي، ۽ جيڪو ماڻهو صالح عمل ڪري ته مرد آهي يا عورت ۽ اهو

مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٤٠﴾

مؤمن آهي پوءِ اهي جنت ۾ داخل ٿيندا (۽ کين) جنت ۾ بنا حساب جي رزق ڏنو ويندو.

وَيَا قَوْمِ مَا لِي أَدْعُوكُمْ إِلَى النَّجَاةِ وَتَدْعُونَنِي إِلَى النَّارِ ﴿٤١﴾

۽ اي منهنجي قوم (توهان کي) ڇا ٿيو آهي جو آئون توهان کي نجات ڏانهن سڏيان ٿو ۽ توهان مون کي باهه ڏانهن سڏيو ٿا.

تَدْعُونَنِي لِأَكْفُرَ بِاللَّهِ وَأُشْرِكَ بِهِ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ

توهان مون کي ان لاءِ سڏيو ٿا ته آئون الله تعالىٰ جو انڪاري ٿيان ۽ آئون ان سان شرڪ ڪريان جنهن جو مون کي قطعًا علم ناهي

وَأَنَا أَدْعُوكُمْ إِلَى الْعَزِيزِ الْغَفَّارِ ﴿٤٢﴾ لَا جَرَمَ أَنَّمَا تَدْعُونَنِي

۽ آئون اوهان کي الله تعالىٰ ڏانهن سڏيان ٿو. يقينًا توهان مون کي جنهن (بت پرستي) ڏانهن سڏيو ٿا

إِلَيْهِ لَيْسَ لَهُ دَعْوَةٌ فِي الدُّنْيَا وَلَا فِي الْآخِرَةِ وَأَنَّ مَرَدَّنَا

اُن ڏانهن سڏڻ دنيا ۽ آخرت ۾ قطعًا مناسب ناهي ۽ بيشڪ اسان جو موٽڻ

إِلَى اللَّهِ وَأَنَّ الْمُسْرِفِينَ هُمْ أَصْحَابُ النَّارِ ﴿٤٣﴾ فَسَتَذْكُرُونَ

الله تعالىٰ ڏانهن آهي ۽ بيشڪ مشرڪ ئي جهنمي آهن. توهان جلد ياد ڪندا

له تفسير مظهري. ٢ه تفسير النسفي.

مَآ أَقُولُ لَكُمْ ۚ وَأُفَوِّضُ أَمْرِىٓ إِلَى ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ

آئون توهان کي چا چوان ، ۽ آئون پنهنجا سڀئي ڪم الله تعالى جي حوالي ڪريان ٿو ، بيشڪ الله تعالى (پنهنجي)

بَصِيرٌۢ بِٱلْعِبَادِ ﴿٤٤﴾ فَوَقَىٰهُ ٱللَّهُ سَيِّـَٔاتِ مَا مَكَرُوا۟

ٻانهن کي خوب ڏسندڙ آهي . پوءِ الله تعالى اُن (مؤمن) کي انهن جي فريبن کان بچايو

وَحَاقَ بِـَٔالِ فِرْعَوْنَ سُوٓءُ ٱلْعَذَابِ ﴿٤٥﴾ ٱلنَّارُ يُعْرَضُونَ

۽ فرعون وارن تي خراب عذاب (اچي) پهتو . جهنم جي باهه ، جنهن تي اهي

عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا ۖ وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ أَدْخِلُوٓا۟

صبح ۽ شام پيش ڪيا وڃن ٿا ، ۽ جنهن ڏينهن قيامت ٿيندي (الله فرمائيندو) توهان

ءَالَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ ٱلْعَذَابِ ﴿٤٦﴾ وَإِذْ يَتَحَآجُّونَ فِى ٱلنَّارِ

فرعون وارن کي شديد عذاب ۾ داخل ڪريو . ۽ (رسول عربي) توهان ياد ڪريو جڏهن وقت اهي جهنم ۾ هڪ ٻئي سان جهڳڙو ڪندا

فَيَقُولُ ٱلضُّعَفَٰٓؤُا۟ لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوٓا۟ إِنَّا كُنَّا لَكُمْ

پوءِ تڪبر ڪندڙن کي ضعيف چوندا بيشڪ اسين توهان جا (دنيا ۾)

تَبَعًا فَهَلْ أَنتُم مُّغْنُونَ عَنَّا نَصِيبًا مِّنَ ٱلنَّارِ ﴿٤٧﴾

تابعدار هئاسين ، ڇا پوءِ توهان اسان تان باهه جو ڪجهه حصو گهٽ ڪري سگهو ٿا ؟

قَالَ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوٓا۟ إِنَّا كُلٌّ فِيهَآ إِنَّ ٱللَّهَ قَدْ حَكَمَ

تڪبر ڪندڙ چوندا بيشڪ اسين سڀئي انهي باهه ۾ آهيون ، بيشڪ الله تعالى پنهنجي ٻانهن جي

بَيْنَ ٱلْعِبَادِ ﴿٤٨﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ فِى ٱلنَّارِ لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ

وچ ۾ فيصلو ڪري ڇڏيو آهي . ۽ جهنم ۾ جيڪي ماڻهو هوندا اهي جهنم جي داروغن (عملدارن) کي چوندا

ٱدْعُوا۟ رَبَّكُمْ يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا مِّنَ ٱلْعَذَابِ ﴿٤٩﴾

ته توهان پنهنجي رب کان دعا گهرو ته (اهو) اسان تان فقط هڪ ڏينهن عذاب هلڪو ڪري .

ك تفسير بيضاوي وتفسير مظهري .

قَالُوٓا اَوَلَمۡ تَكُ تَاۡتِيۡكُمۡ رُسُلُكُمۡ بِالۡبَيِّنٰتِؕ قَالُوۡا بَلٰىؕ

اهي چوندا ڇا توهان وٽ (دنيا ۾) پيغمبر واضح احڪامات کڻي نه آيا هئا؟ جهنمي چوندا ها،

قَالُوۡا فَادۡعُوۡاۚ وَمَا دُعٰٓـؤُا الۡكٰفِرِيۡنَ اِلَّا فِىۡ ضَلٰلٍ ؑ﴿۵۰﴾

اهي چوندا پوءِ توهان (پاڻ) دعا ڪريو، ۽ ڪافرن جون دعائون ته بيڪار آهن.

اِنَّا لَنَنۡصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِيۡنَ اٰمَنُوۡا فِى الۡحَيٰوةِ الدُّنۡيَا

بيشڪ اسان يقينا پنهنجي رسولن ۽ مؤمنن جي مدد ڪنداسين دنيا جي حياتي ۾

وَيَوۡمَ يَقُوۡمُ الۡاَشۡهَادُ ۙ﴿۵۱﴾ يَوۡمَ لَا يَنۡفَعُ الظّٰلِمِيۡنَ

۽ جنهن ڏينهن شاهدن کان شاهدي ورتي ويندي. اُن ڏينهن ظالمن کي سندن

مَعۡذِرَتُهُمۡ وَلَهُمُ اللَّعۡنَةُ وَلَهُمۡ سُوۡٓءُ الدَّارِ ﴿۵۲﴾ وَلَقَدۡ

معذرت ڪو نفعو نه ڏيندي ۽ انهن تي رحمت کان پري آهن ۽ انهن لاءِ جهنم آهي. ۽ بيشڪ تحقيق

اٰتَيۡنَا مُوۡسَى الۡهُدٰى وَاَوۡرَثۡنَا بَنِىۡۤ اِسۡرَآءِيۡلَ الۡكِتٰبَ ۙ﴿۵۳﴾

اسان موسىٰ کي هدايت عطا ڪئي ۽ اسان بني اسرائيل کي ڪتاب جو وارث بنايو

هُدًى وَّذِكۡرٰى لِاُولِى الۡاَلۡبَابِ ﴿۵۴﴾ فَاصۡبِرۡ اِنَّ وَعۡدَ

(انهي) عقلمندن لاءِ هدايت ۽ نصيحت آهي. پوءِ رسول عربي توهان صبر ڪريو بيشڪ الله تعالىٰ جو

اللّٰهِ حَقٌّ وَّاسۡتَغۡفِرۡ لِذَنۡۢبِكَ وَسَبِّحۡ بِحَمۡدِ رَبِّكَ

وعدو حق آهي ۽ توهان پنهنجي امت جي گناهن جي بخشش طلب ڪريو ۽ توهان صبح ۽ شام

بِالۡعَشِىِّ وَالۡاِبۡكَارِ ﴿۵۵﴾ اِنَّ الَّذِيۡنَ يُجَادِلُوۡنَ فِىۡۤ اٰيٰتِ

پنهنجي رب جي تسبيح حمد سان پڙهو. بيشڪ جيڪي ماڻهو الله تعالىٰ جي آيتن ۾ بنا

اللّٰهِ بِغَيۡرِ سُلۡطٰنٍ اَتٰٮهُمۡ ۙ اِنۡ فِىۡ صُدُوۡرِهِمۡ اِلَّا كِبۡرٌ

ڪنهن دليل اچڻ جي جهڳڙو ڪن ٿا، انهن جي سينن ۾ تڪبر آهي

مَّا هُم بِبَالِغِيهِ ۚ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ ۖ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ

جنهن کي اهي پهچي نه سگهندا، پوءِ توهان الله تعالىٰ کان پناهه گهُرو، بيشڪ اهو ئي ٻڌندڙ

الْبَصِيرُ ﴿٥٦﴾ لَخَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرُ مِنْ خَلْقِ

ڏسندڙ آهي. آسمانن ۽ زمين جي تخليق يقيناً ماڻهن جي تخليق کان تمام

النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٧﴾ وَمَا

وڏي آهي پر اڪثر ماڻهو نه ٿا ڄاڻن. ۽ نه ٿا

يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا

برابر ٿين انڌا ۽ ڏسندڙ. ۽ جن ماڻهن ايمان آندو ۽ نيڪ عمل ڪيا

الصَّالِحَاتِ وَلَا الْمُسِيءُ ۚ قَلِيلًا مَّا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٥٨﴾

(اهي) ۽ گنهگار (پاڻ ۾) برابر نه ٿا ٿين، ٿورڙا ماڻهو اهي آهن جيڪي نصيحت حاصل ڪن ٿا.

إِنَّ السَّاعَةَ لَآتِيَةٌ لَّا رَيْبَ فِيهَا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ

بيشڪ قيامت يقيناً ايندڙ آهي، انهيءَ ۾ ڪو شڪ ناهي پر اڪثر ماڻهو

لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٥٩﴾ وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ ۚ

ايمان نه ٿا آڻين. ۽ رسول عربي توهان جو رب فرمائي ٿو ته توهان مون کان دعا گهُرو، آئون توهان جي دعائون قبول ڪندس

إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ

بيشڪ جيڪي ماڻهو منهنجي عبادت کان تڪبر ڪن ٿا (اهي) فورًا ئي خوار ٿي جهنم

دَاخِرِينَ ﴿٦٠﴾ اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِتَسْكُنُوا

رسيد ٿيندا. الله تعالىٰ اهو آهي جنهن توهان لاءِ رات کي پيدا فرمايو ان لاءِ ته توهان اُن ۾

فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا ۚ إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ

آرام ڪريو ۽ ڏينهن کي (ذريعه معاش لاءِ) روشن بنايو، بيشڪ الله تعالىٰ ماڻهن تي فضل ڪندڙ آهي

ع ٦

وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُوْنَ ﴿۶۱﴾ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ

پر گھڻا ماڻھو شڪر نہ ٿا ڪن ۔ اھو آھي اللہ تعالیٰ جيڪو توھانجو رب آھي

خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ ۘ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۡ فَاَنّٰى تُؤْفَكُوْنَ ﴿۶۲﴾ كَذٰلِكَ

جيڪو هر شيءِ جو خالق آھي، ناھي ڪو معبود مگر اھو، پوءِ توھان (عبادت لاءِ) ڪيڏانھن ڦرو ٿا؟ اھڙيءَ طرح

يُؤْفَكُ الَّذِيْنَ كَانُوْا بِاٰيٰتِ اللّٰهِ يَجْحَدُوْنَ ﴿۶۳﴾

اُھي ماڻھو ڦرن ٿا، جيڪي اللہ تعالیٰ جي آيتن جو انڪار ڪن ٿا ۔

اَللّٰهُ الَّذِيْ جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ قَرَارًا وَّالسَّمَآءَ بِنَآءً

اللہ تعالیٰ اھو آھي جنھن توھان لاءِ زمين کي قرار جي جاءِ بنايو ۽ آسمان کي ڇت بنايو

وَّصَوَّرَكُمْ فَاَحْسَنَ صُوَرَكُمْ وَرَزَقَكُمْ مِّنَ الطَّيِّبٰتِ ؕ

۽ توھان جي صورت بنائي پوءِ توھان جي تمام سھڻي صورت بنائي ۽ توھان کي پاڪ شين مان رزق ڏنو ۔

ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ ۚۖ فَتَبٰرَكَ اللّٰهُ رَبُّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿۶۴﴾ هُوَ

اھو اللہ تعالیٰ آھي جيڪو توھانجو رب آھي، پوءِ بابرڪت آھي اللہ جيڪو رب آھي جھانن جو ۔ اھو

الْحَيُّ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ فَادْعُوْهُ مُخْلِصِيْنَ لَهُ الدِّيْنَ ؕ

زنده آھي، ناھي ڪو معبود مگر اھو، پوءِ توھان خلوص سان ان کي پڪاريو اُن جي عبادت ڪريو

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿۶۵﴾ قُلْ اِنِّيْ نُهِيْتُ اَنْ اَعْبُدَ

سڀئي تعريفون اللہ تعالیٰ لاءِ آھن جيڪو رب آھي جھانن جو رسول عربي توھان فرمايو مون کي اللہ تعالیٰ کان سواءِ

الَّذِيْنَ تَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ لَمَّا جَآءَنِيَ الْبَيِّنٰتُ

بُتن جي عبادت کان منع ڪئي وئي آھي جڏھن ته مون وٽ منھنجي رب جي طرفان

مِنْ رَّبِّيْ ۡ وَاُمِرْتُ اَنْ اُسْلِمَ لِرَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿۶۶﴾

واضح دليل اچي چڪا آھن ۽ مون کي امر ڪيو ويو آھي ته آئون فقط رب العٰلمين جي عبادت ڪريان ۔

وقف لازم

۱ء تفسير مظهري ۔

هُوَ الَّذِیْ خَلَقَكُمْ مِّنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ

اهو ئي آهي جنهن توهان کي مٽيءَ مان پيدا ڪيو، ان کان پوءِ قطري مان، ان کان پوءِ خون جي ڏڳ مان

ثُمَّ یُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوْۤا اَشُدَّكُمْ ثُمَّ لِتَكُوْنُوْا شُیُوْخًا

ان کان پوءِ ٻار ڪري (ماءُ جي پيٽ مان) پيدا ڪيو، ان کان پوءِ توهان پنهنجي جواني کي پهتا، ان کان پوءِ توهان پيرسني کي پهتا.

وَ مِنْكُمْ مَّنْ یُّتَوَفّٰى مِنْ قَبْلُ وَ لِتَبْلُغُوْۤا اَجَلًا مُّسَمًّى وَّ لَعَلَّكُمْ

۽ ڪي توهان مان ٻڍڙين کان اڳ وفات ڪيا وڃن ٿا ۽ اهو ان لاءِ آهي ته توهان مقرر ميعاد کي پهچو ۽ من توهان

تَعْقِلُوْنَ ﴿۶۷﴾ هُوَ الَّذِیْ یُحْیٖ وَ یُمِیْتُ ۚ فَاِذَا قَضٰۤى اَمْرًا فَاِنَّمَا

عقلمند ٿيو. اهو ئي آهي جيڪو جياري ٿو ۽ ماري ٿو پوءِ جنهن وقت ڪنهن ڪم جو ارادو ڪري ٿو پوءِ

یَقُوْلُ لَهٗ كُنْ فَیَكُوْنُ۠ ﴿۶۸﴾ اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِیْنَ یُجَادِلُوْنَ فِیْۤ

ان کي فرمائي ٿو ته ”ٿيءُ“ ته پوءِ اهو فوراً ٿي پوي ٿو. رسول ﷺ ڇا توهان انهن ماڻهن کي نه ڏٺو جيڪي الله تعالى جي آيتن ۾

اٰیٰتِ اللّٰهِ ؕ اَنّٰى یُصْرَفُوْنَ ﴿ۛۚ۶۹﴾ الَّذِیْنَ كَذَّبُوْا بِالْكِتٰبِ وَ بِمَاۤ

جهڳڙو ڪن ٿا (اهي) ڪيڏانهن ڦيرايا وڃن ٿا جيڪي قرآن ڪريم جي تڪذيب ڪن ٿا ۽ ان (توحيد ۽ رسالت) کي ڪوڙ ٿا ڄاڻن

اَرْسَلْنَا بِهٖ رُسُلَنَا ﱡ فَسَوْفَ یَعْلَمُوْنَ ﴿ۙ۷۰﴾ اِذِ الْاَغْلٰلُ فِیْۤ

جنهن سان اسان پنهنجا پيغمبر موڪليا، پوءِ اهي جلد معلوم ڪندا. جنهن وقت انهن جي ڪنڌن ۾

اَعْنَاقِهِمْ وَ السَّلٰسِلُ ؕ یُسْحَبُوْنَ ﴿ۙ۷۱﴾ فِی الْحَمِیْمِ ۙ۬ ثُمَّ فِی

ڳٽ ۽ زنجيرون وجهي کين ٽهڪندڙ پاڻيءَ ۾ انهن گهليو ويندو، ان کان پوءِ

النَّارِ یُسْجَرُوْنَ ﴿ۚ۷۲﴾ ثُمَّ قِیْلَ لَهُمْ اَیْنَ مَا كُنْتُمْ تُشْرِكُوْنَ ﴿ۙ۷۳﴾

باهه ۾ ڪي اڇلايو ويندو. ان کان پوءِ کين چيو ويندو، جن ٻتن کي توهان الله کان سواءِ

مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ ؕ قَالُوْا ضَلُّوْا عَنَّا بَلْ لَّمْ نَكُنْ نَّدْعُوْا مِنْ

معبود بڻائيندا هئا، اهي ڪيڏانهن ويا، چوندا اهي اسان کان غائب ٿي ويا، بلڪ هن کان اڳ اسين ڪنهن شيءِ جي

له تفسير روح البيان. که تفسير جلالين. مله تفسير جلالين

قَبْلُ شَيْـًٔا ۚ كَذٰلِكَ يُضِلُّ اللّٰهُ الْكٰفِرِيْنَ ﴿٧٤﴾ ذٰلِكُمْ بِمَا كُنْتُمْ

عبادت نہ ڪندا ھئاسين، اھڙيءَ طرح الله تعالیٰ ڪافرن کي گمراھ ڪري ٿو . ان جو سبب ھي آھي جو

تَفْرَحُوْنَ فِي الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَمْرَحُوْنَ ﴿٧٥﴾

توھان زمين ۾ ناحق تي خوش ٿيندا ھئا ۽ ان سببان جو توھان اَڪڙ ڪندا ھئا .

اُدْخُلُوْٓا اَبْوَابَ جَهَنَّمَ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا ۚ فَبِئْسَ مَثْوَى

توھان جھنم جي دروازن مان داخل ٿيو ھميشہ انھيءَ ۾ رھندا . پوءِ ڪھڙو نہ خراب ٽڪاڻو آھي

الْمُتَكَبِّرِيْنَ ﴿٧٦﴾ فَاصْبِرْ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ ۚ فَاِمَّا نُرِيَنَّكَ

تڪبر ڪندڙن جو . پوءِ اي رسول ﷺ توھان صبر ڪريو بيشڪ الله تعاليٰ جو وعدو حق آھي، پوءِ يا تہ اسين توھان کي انھن کي

بَعْضَ الَّذِيْ نَعِدُهُمْ اَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَاِلَيْنَا يُرْجَعُوْنَ ﴿٧٧﴾

ڏيکاريون جنھن جو اسان توھان سان وعدو ڪيو يا توھان کي (ان کان اڳ ۾) وصال ڪرايون پوءِ (ھي) اسان ڏانھن موٽايا ويندا .

وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّنْ قَبْلِكَ مِنْهُمْ مَّنْ قَصَصْنَا عَلَيْكَ

۽ بيشڪ تحقيق اسان توھان کان اڳ ۾ پيغمبر موڪليا، انھن مان ڪن پيغمبرن جا قصا توھان تي بيان ڪيا اٿئون

وَمِنْهُمْ مَّنْ لَّمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ ؕ وَمَا كَانَ لِرَسُوْلٍ اَنْ يَّاْتِيَ

۽ ڪي اھڙا آھن جن جا قصا اسان توھان تي نہ ڪيا آھن، ۽ ڪنھن رسول کي مناسب نہ ھئي جو اھو ڪو معجزو

بِاٰيَةٍ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ ۚ فَاِذَا جَآءَ اَمْرُ اللّٰهِ قُضِيَ بِالْحَقِّ وَخَسِرَ

الله تعالیٰ جي اجازت کان سواءِ آڻي، پوءِ جڏھن قيامت ايندي حق سان فيصلو ڪيو ويندو ۽ اتي

هُنَالِكَ الْمُبْطِلُوْنَ ﴿٧٨﴾ اَللّٰهُ الَّذِيْ جَعَلَ لَكُمُ الْاَنْعَامَ

ڪوڙا نقصان ۾ ھوندا . الله تعاليٰ اھو آھي جنھن توھان لاءِ چوپايا جانور پيدا ڪيا

لِتَرْكَبُوْا مِنْهَا وَمِنْهَا تَاْكُلُوْنَ ﴿٧٩﴾ وَلَكُمْ فِيْهَا مَنَافِعُ وَ

ان لاءِ تہ توھان انھن مان ڪن تي سوار ٿيو ۽ انھن مان ڪن جو گوشت کائو . ۽ توھان لاءِ انھن ۾ ڪيترائي نفعا آھن ۽

ع ٨ ١٤

له المفردات في غريب القرآن، ته تفسير النسفي، ته تفسير النسفي.

لِتَبْلُغُوْا عَلَيْهَا حَاجَةً فِيْ صُدُوْرِكُمْ وَعَلَيْهَا وَعَلَى

ان لاءِ ته تهان پنهنجون حاجتون پوريون ڪريو جيڪي توهان جي سينن ۾ آهن ۽ انهن تي ۽ ٻيڙين تي

الْفُلْكِ تُحْمَلُوْنَ ﴿٨٠﴾ وَيُرِيْكُمْ اٰيٰتِهٖ ۖ فَاَيَّ اٰيٰتِ اللّٰهِ

ٻيڙين تي توهان بار ڪڍو ٿا. ۽ (الله) توهان کي پنهنجون نشانيون ڏيکاري ٿو. پوءِ الله جي ڪهڙين آيتن جو

تُنْكِرُوْنَ ﴿٨١﴾ اَفَلَمْ يَسِيْرُوْا فِي الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوْا كَيْفَ كَانَ

توهان انڪار ڪريو ٿا. ڇا انهن زمين ۾ سير نه ڪيو آهي؟ پوءِ اهي ڏسن ته انهن کان اڳين

عَاقِبَةُ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ ۭ كَانُوْٓا اَكْثَرَ مِنْهُمْ وَاَشَدَّ قُوَّةً

ماڻهن جي پڄاڻي ڪيئن ٿي، جيڪي انهن کان اڪثر هئا ۽ اهي قوت ۾ ۽ ماڙين ۽ تعميرات

وَّاٰثَارًا فِي الْاَرْضِ فَمَآ اَغْنٰى عَنْهُمْ مَّا كَانُوْا يَكْسِبُوْنَ ﴿٨٢﴾

۾ انهن کان وڌيڪ هئا پوءِ سندن عمل ڪين (عذاب الاهي) کان بچائي نه سگهي.

فَلَمَّا جَاۗءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنٰتِ فَرِحُوْا بِمَا عِنْدَهُمْ مِّنَ الْعِلْمِ

پوءِ جڏهن انهن وٽ سندن رسول واضح دليلن سان آيا ته اهي خوش ٿيا ان عمل تي جيڪو وٽن هو

وَحَاقَ بِهِمْ مَّا كَانُوْا بِهٖ يَسْتَهْزِءُوْنَ ﴿٨٣﴾ فَلَمَّا رَاَوْا بَاْسَنَا

۽ انهن کي اهو ورتو جنهن سان اهي مذاق ڪندا هئا. پوءِ جڏهن انهن اسان جو عذاب ڏٺو

قَالُوْٓا اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَحْدَهٗ وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهٖ مُشْرِكِيْنَ ﴿٨٤﴾

چيائون اسان اڪيلي الله تي ايمان آندو ۽ جيڪي مشرڪ آهن انهن جا انڪاري ٿيا.

فَلَمْ يَكُ يَنْفَعُهُمْ اِيْمَانُهُمْ لَمَّا رَاَوْا بَاْسَنَا ۭ سُنَّتَ اللّٰهِ

پوءِ انهن کي سندن ايمان آڻڻ ڪو نفعو نه ڏنو جڏهن انهن اسان جو عذاب ڏٺو. الله تعالیٰ جو اهو طريقو

الَّتِيْ قَدْ خَلَتْ فِيْ عِبَادِهٖ ۚ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْكٰفِرُوْنَ ﴿٨٥﴾ ع

سندس ٻانهن ۾ گذري چڪو آهي، ۽ آخرت ۾ ڪافر نقصان ۾ هوندا.

ع ٩ / ١٤

له تفسير نسفي.

آياتها ۵۴ — (۴۱) سُورَةُ حٰمٓ السَّجْدَةِ مَدَنِيَّةٌ (۶۱) — ركوعاتها ۶

سورة حٰمٓ سجدة مدينه منوره ۾ نازل ٿي آهي انهي ۾ ۶ رڪوع ۽ ۵۴ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ۝

الله تعالیٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

حٰمٓ ۝۱ تَنْزِيْلٌ مِّنَ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ۝۲ كِتٰبٌ فُصِّلَتْ اٰيٰتُهٗ قُرْاٰنًا

حٰمٓ ۝ (هي قرآن ڪريم) نهايت مهربان ٻاجهاري طرفان نازل ڪيل آهي (هي) اهو ڪتاب آهي جنهن جون آيتون چٽيون بيان ڪيون ويون آهن، قرآن ڪريم

عَرَبِيًّا لِّقَوْمٍ يَّعْلَمُوْنَ ۝۳ بَشِيْرًا وَّنَذِيْرًا ۚ فَاَعْرَضَ اَكْثَرُهُمْ فَهُمْ

عربي ۾ آهي جيڪو انهن قوم ڪي بشارت ڏيندڙ ۽ ڊيڄاريندڙ آهي جيڪي ڄاڻن ٿا، پوءِ انهن مان گهڻن انڪار ڪيو پوءِ اهي

لَا يَسْمَعُوْنَ ۝۴ وَقَالُوْا قُلُوْبُنَا فِيْٓ اَكِنَّةٍ مِّمَّا تَدْعُوْنَآ اِلَيْهِ وَفِيْٓ

نه ٿا ٻڌن - ۽ چون ٿا ته توهان جنهن ڏانهن اسان کي سڏيو ٿا اُن لاءِ اسان جي دلين تي پردا آهن ۽

اٰذَانِنَا وَقْرٌ وَّمِنْۢ بَيْنِنَا وَبَيْنِكَ حِجَابٌ فَاعْمَلْ اِنَّنَا عٰمِلُوْنَ ۝۵

اسان جي ڪنن ۾ گراڻي آهي، ۽ اسان جي ۽ توهان جي وچ ۾ حجاب آهي پوءِ توهان ڪم ڪريو بيشڪ اسين عمل ڪندڙ آهيون

قُلْ اِنَّمَآ اَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوْحٰٓى اِلَيَّ اَنَّمَآ اِلٰهُكُمْ اِلٰهٌ وَّاحِدٌ

رسول عربي توهان فرمايو آئون توهان جهڙو بشر آهيان، مون ڏانهن وحي موڪلي وڃي ٿي، توهان جو معبود هڪ آهي

فَاسْتَقِيْمُوْٓا اِلَيْهِ وَاسْتَغْفِرُوْهُ ۗ وَوَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِيْنَ ۝۶ الَّذِيْنَ

پوءِ توهان اُن ڏانهن سڌا اٿيو ۽ اُن کان بخشش طلب ڪريو ۽ مشرڪن لاءِ ويل آهي. جيڪي ماڻهو

لَا يُؤْتُوْنَ الزَّكٰوةَ وَهُمْ بِالْاٰخِرَةِ هُمْ كٰفِرُوْنَ ۝۷ اِنَّ الَّذِيْنَ

زڪواة نه ٿا ڏين ۽ اهي ئي آخرت جو انڪار ڪندڙ آهن. پوءِ جن ماڻهن (رسول عربي ۽ قرآن ڪريم تي)

اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ لَهُمْ اَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُوْنٍ ۝۸ قُلْ اَئِنَّكُمْ

ايمان آندو ۽ عمل صالح ڪيا انهن لاءِ اڻ ڪٽ ثواب آهي. رسول عربي توهان فرمايو ڇا توهان

ع ۱ — ۱۵

له تفسير النسفي، ته تفسير تنوير المقباس، ته تفسير بيضاوي.

لَتَكْفُرُونَ بِالَّذِي خَلَقَ الْأَرْضَ فِي يَوْمَيْنِ وَتَجْعَلُونَ لَهُ

ان مقدس هستيءَ جو انڪار ڪريو ٿا جنهن زمين کي ٻن ڏينهن اندر پيدا فرمايو ۽ توهان اُن جا شريڪ

أَنْدَادًا ۚ ذَٰلِكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٩﴾ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ مِنْ فَوْقِهَا

بڻايو ٿا، اهو رب العلمين آهي. ۽ الله تعاليٰ انهيءَ زمين مان، ان جي مٿان جبل پيدا ڪيا

وَبَارَكَ فِيهَا وَقَدَّرَ فِيهَا أَقْوَاتَهَا فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ ۖ سَوَاءً

۽ اُن ۾ برڪت رکيائين ان ۾ ان جي رهندڙن لاءِ رزق روزي مقرر ڪيائين، نيڪ چئن ڏينهن ۾

لِلسَّائِلِينَ ﴿١٠﴾ ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ

سوال ڪندڙ لاءِ (ان ۾ مڪمل جواب آهي) اُن کان پوءِ آسمان ڏانهن توجّه ڪيائين ۽ اهو دونهون هو پوءِ اُن کي

لَهَا وَلِلْأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ ﴿١١﴾

۽ زمين کي حُڪم ڪيائين ته توهان ٻئي خوشي سان يا ناخوشيءَ سان حاضر ٿيو. ٻنهي عرض ڪيو ته اسين خوشيءَ سان حاضر ٿيا سين.

فَقَضَاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ وَأَوْحَىٰ فِي كُلِّ سَمَاءٍ أَمْرَهَا ۚ

پوءِ ستن آسمانن کي ٻن ڏينهن اندر پيدا ڪيائين ۽ هر هڪ آسمان ڏانهن سندس حڪم موڪليائين

وَزَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَحِفْظًا ۚ ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ

۽ دنيا جي آسمان کي اسان تارن سان سينگاريو ۽ اُن کي محفوظ بڻايو، اها تقدير آهي (اُن)

الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴿١٢﴾ فَإِنْ أَعْرَضُوا فَقُلْ أَنْذَرْتُكُمْ صَاعِقَةً مِثْلَ

غالب، علم واري جي. پوءِ جيڪڏهن اهي انڪار ڪن پوءِ رسول ڪريم توهان انهن کي چئو ته آئون توهان کي اُن سخت عذاب کان ڊيڄاريان ٿو

صَاعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَ ﴿١٣﴾ إِذْ جَاءَتْهُمُ الرُّسُلُ مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَ

جيڪو سخت عذاب عاد ۽ ثمود جي قوم تي آيو. جنهن وقت انهن وٽ اڳيان ۽ پويان پيغمبر آيا

مِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ ۖ قَالُوا لَوْ شَاءَ رَبُّنَا لَأَنْزَلَ

(انهن چيو) توهان نه عبادت ڪريو مگر الله جي، انهن چيو جيڪڏهن اسان جو رب چاهي ها ته موڪلي ها

ا ۽ ٢ تفسير مظهري. ٣ تفسير النسفي.

مَلٰٓئِكَةً فَاِنَّا بِمَآ اُرْسِلْتُمْ بِهٖ كٰفِرُوْنَ ﴿١٤﴾ فَاَمَّا عَادٌ فَاسْتَكْبَرُوْا

ملائڪن کي، پوءِ بيشڪ اسين توهان جي رسالت جا انڪاري آهيون . پر پوءِ عاد قوم پوءِ انهن زمين

فِى الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَقَالُوْا مَنْ اَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً ؕ اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّ

۾ ناحق تڪبر ڪيو ۽ چيوءِ اسان کان قوة ۾ وڌيڪ ڪير آهي، ڇا انهن نه ڏٺو ته بيشڪ

اللّٰهَ الَّذِىْ خَلَقَهُمْ هُوَ اَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً ؕ وَكَانُوْا بِاٰيٰتِنَا يَجْحَدُوْنَ ﴿١٥﴾

الله تعالىٰ اهو آهي جنهن توهان کي پيدا ڪيو اهو انهن کان قوة ۾ گهڻو وڌيڪ آهي، ۽ اهي اسان جي آيتن جو انڪار ڪندا هئا .

فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيْحًا صَرْصَرًا فِىْٓ اَيَّامٍ نَّحِسَاتٍ لِّنُذِيْقَهُمْ عَذَابَ

پوءِ اسان انهن تي منحوس ڏينهن ۾ تيز طوفان موڪليو ، ان لاءِ ته اسين انهن کي دنيا جي حياتيءَ ۾

الْخِزْىِ فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ؕ وَلَعَذَابُ الْاٰخِرَةِ اَخْزٰى وَهُمْ لَا

خواريءَ وارو عذاب چکايون ، ۽ آخرت جو عذاب ته وڌيڪ خواريءَ وارو آهي ۽ انهن جي ڪا به

يُنْصَرُوْنَ ﴿١٦﴾ وَاَمَّا ثَمُوْدُ فَهَدَيْنٰهُمْ فَاسْتَحَبُّوا الْعَمٰى عَلَى الْهُدٰى

مدد نه ڪئي ويندي . ۽ پر ثمود جي قوم پوءِ اسان انهن کي هدايت ڏني پوءِ انهن هدايت جي عيوض گمراهيءَ کي پسند ڪيو

فَاَخَذَتْهُمْ صٰعِقَةُ الْعَذَابِ الْهُوْنِ بِمَا كَانُوْا يَكْسِبُوْنَ ﴿١٧﴾ وَ

پوءِ اسان انهن کي سندن بد اعماليءَ سببان عذاب ڏيئي هلاڪ ڪيو . ۽ اسان

نَجَّيْنَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَكَانُوْا يَتَّقُوْنَ ﴿١٨﴾ وَيَوْمَ يُحْشَرُ اَعْدَآءُ

انهن ماڻهن کي نجات ڏني جن انهن مان ايمان آندو ۽ پرهيزگاري اختيار ڪئي . ۽ قيامت جي ڏينهن الله تعالىٰ جا دشمن

اللّٰهِ اِلَى النَّارِ فَهُمْ يُوْزَعُوْنَ ﴿١٩﴾ حَتّٰٓى اِذَا مَا جَآءُوْهَا شَهِدَ

دوزخ ڏانهن هڪليا ويندا پوءِ اهي (پوين جي اچڻ تائين) روڪيا ويندا . ايستائين جو جڏهن اهي اتي پهچندا ته انهن

عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَاَبْصَارُهُمْ وَجُلُوْدُهُمْ بِمَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ﴿٢٠﴾

تي سندن ڪن ۽ سندن اکيون ۽ سندن کلون سندن ڪيل عملن بابت شاهدي ڏيندا .

ع ۱ ۱۶

۱ تفسير روح البيان .

وَقَالُوْا لِجُلُوْدِهِمْ لِمَ شَهِدْتُّمْ عَلَيْنَا ؕ قَالُوْٓا اَنْطَقَنَا اللّٰهُ

۽ اھي پنھنجي کلن کي چوندا ته توھان اسان تي ڇو شاھدي ڏني آھي، اھي چوندا ته اسان کي ان الله ڳالھايو آھي

الَّذِيْٓ اَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَّهُوَ خَلَقَكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ وَّاِلَيْهِ

جنھن ھر (ڳالھائيندڙ) شيءِ کي ڳالھايو ۽ انھي توھان کي پھريون دفعو پيدا ڪيو ۽ توھان ان ڏانھن

تُرْجَعُوْنَ ﴿٢١﴾ وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَتِرُوْنَ اَنْ يَّشْهَدَ عَلَيْكُمْ

موٽايا ويندا ۔ ۽ توھان اُن کان ڪين لڪي سگھو ٿا جو توھان تي توھان جا

سَمْعُكُمْ وَلَآ اَبْصَارُكُمْ وَلَا جُلُوْدُكُمْ وَلٰكِنْ ظَنَنْتُمْ اَنَّ

ڪن ۽ توھان جون اکيون ۽ توھان جون کلون توھان جي خلاف شاھدي ڏينديون پر توھان گمان ڪيو ٿي ته

اللّٰهَ لَا يَعْلَمُ كَثِيْرًا مِّمَّا تَعْمَلُوْنَ ﴿٢٢﴾ وَذٰلِكُمْ ظَنُّكُمُ الَّذِيْ

الله تعالىٰ توھان جي گھڻن عملن کي نه ٿو ڄاڻي ۔ ۽ اھو فقط توھان جو گمان آھي جيڪو

ظَنَنْتُمْ بِرَبِّكُمْ اَرْدٰىكُمْ فَاَصْبَحْتُمْ مِّنَ الْخٰسِرِيْنَ ﴿٢٣﴾

توھان پنھنجي رب لاءِ رکيو ھو؛ (انھي) توھان کي ھلاڪ ڪيو پوءِ توھان ڦري نقصان وارن مان ٿي پيا ۔

فَاِنْ يَّصْبِرُوْا فَالنَّارُ مَثْوًى لَّهُمْ ۚ وَاِنْ يَّسْتَعْتِبُوْا فَمَا هُمْ

پوءِ جيڪڏھن اھي صبر ڪن پوءِ باھ انھن لاءِ ٽڪاڻو آھي، ۽ جيڪڏھن اھي (پنھنجي رب کي) راضي ڪرڻ چاھين پوءِ اھي

مِّنَ الْمُعْتَبِيْنَ ﴿٢٤﴾ وَقَيَّضْنَا لَهُمْ قُرَنَآءَ فَزَيَّنُوْا لَهُمْ مَّا بَيْنَ

انھن جو چوڻ نه مڃيندو ۔ ۽ اسان انھن (ڪافرن) لاءِ (دنيا ۾) ڪجھ ساٿي مقرر ڪيا پوءِ انھن انھن جي نگاھن

اَيْدِيْهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِيْٓ اُمَمٍ

۾ دنيا کي سينگاريو ۽ آخرت کي وساريو ۽ انھن تي ڳالھ ثابت ٿي انھن امتين ۾ جيڪي

قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِّنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ ۚ اِنَّهُمْ كَانُوْا

انھن کان اڳ جن ۽ انسان مان گذريا آھن ، بيشڪ اھي

لہ ۽ تہ تفسير مظهري.

خٰسِرِيْنَ ﴿٢٥﴾ وَقَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَا تَسْمَعُوْا لِهٰذَا الْقُرْاٰنِ

نقصان ڪندڙ هئا. ۽ ڪافرن چيو (جڏهن قرآن پڙهيو وڃي) توهان هي قرآن نه ٻڌو ۽

وَالْغَوْا فِيْهِ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُوْنَ ﴿٢٦﴾ فَلَنُذِيْقَنَّ الَّذِيْنَ

۽ توهان ان ۾ اجائي گفتگو ڪريو ته من توهان غالب ٿيو. پوءِ اسين يقيناً ڪافرن کي

كَفَرُوْا عَذَابًا شَدِيْدًا ۙ وَّلَنَجْزِيَنَّهُمْ اَسْوَاَ الَّذِيْ كَانُوْا

سخت عذاب چکائينداسين ۽ يقيناً اسين انهن کي سندن بد اعماليءَ کان وڌيڪ

يَعْمَلُوْنَ ﴿٢٧﴾ ذٰلِكَ جَزَآءُ اَعْدَآءِ اللّٰهِ النَّارُ ۚ لَهُمْ فِيْهَا

سزا ڏينداسين. اها باهه الله تعالىٰ جي دشمنن جي جزا آهي. انهيءَ ۾ انهن لاءِ

دَارُ الْخُلْدِ ۭ جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوْا بِاٰيٰتِنَا يَجْحَدُوْنَ ﴿٢٨﴾

هميشه رهڻ آهي، (اها) جزا ان جي ڪري ته اهي اسان جي آيتن جو انڪار ڪندا هئا.

وَقَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا رَبَّنَآ اَرِنَا الَّذَيْنِ اَضَلّٰنَا مِنَ الْجِنِّ وَ

۽ ڪافر چوندا اي اسان جا رب اسان کي اهي جن ۽ ماڻهو ڏيکار جن اسان کي گمراهه ڪيو،

الْاِنْسِ نَجْعَلْهُمَا تَحْتَ اَقْدَامِنَا لِيَكُوْنَا مِنَ الْاَسْفَلِيْنَ ﴿٢٩﴾

اسين انهن کي پنهنجي پيرن جي هيٺان ڪريون ان لاءِ ته اهي تمام هيٺين مان هجن.

اِنَّ الَّذِيْنَ قَالُوْا رَبُّنَا اللّٰهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوْا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ

بيشڪ جن ماڻهن چيو اسان جو رب الله آهي ان کان پوءِ ثابت قدم رهيا انهن تي (وصال وقت) ملائڪ

الْمَلٰٓئِكَةُ اَلَّا تَخَافُوْا وَلَا تَحْزَنُوْا وَاَبْشِرُوْا بِالْجَنَّةِ الَّتِيْ كُنْتُمْ

نازل ٿين ٿا (ملائڪ چون ٿا) توهان خوف نه ڪريو ۽ توهان ڏک نه ڪريو توهان ان بهشت جي ملڻ تي خوش ٿيو جنهن جو دنيا ۾

تُوْعَدُوْنَ ﴿٣٠﴾ نَحْنُ اَوْلِيٰٓؤُكُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَفِي الْاٰخِرَةِ ۚ وَ

توهان سان وعدو ڪيو ويو. دنيا جي حياتيءَ ۽ آخرت ۾ اسين توهان جا مددگار آهيون ۽

له ۽ ٿه تفسير النسفي - ٿه تفسير بيضاوي.

لَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِيٓ أَنفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدَّعُونَ ﴿٣١﴾ نُزُلًا مِّنْ

توهان لاءِ بهشت ۾ اهو آهي جيڪو توهان جي دل چاهيندي ۽ توهان لاءِ ان ۾ اهو آهي جيڪو توهان گهرندا (اها) الله تعالىٰ جي

غَفُورٍ رَّحِيمٍ ﴿٣٢﴾ وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّن دَعَآ إِلَى ٱللَّهِ وَعَمِلَ

طرفان مهماني آهي. رسول عربي جي قول کان بهتر ڪنهن جي ڳالهه ٿي سگهي ٿي جيڪو ماڻهن کي الله تعالىٰ ڏانهن سڏي ٿو ۽ پاڻ عمل

صَٰلِحًا وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٣٣﴾ وَلَا تَسْتَوِي ٱلْحَسَنَةُ وَلَا

صالح ڪري ٿو ۽ چوي ٿو بيشڪ آئون فرمانبردارن مان آهيان. ۽ ڀلائي ۽ برائي پاڻ ۾ برابر ٿي

ٱلسَّيِّئَةُ ٱدْفَعْ بِٱلَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا ٱلَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُۥ عَدَٰوَةٌ

نٿيون سگهن. توهان برائي جي بدلي ۾ ڀلائي ڪريو پوءِ فورًا توهان جو دشمن ٿري ايئن ٿيندو

كَأَنَّهُۥ وَلِيٌّ حَمِيمٌ ﴿٣٤﴾ وَمَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ٱلَّذِينَ صَبَرُوا۟ وَمَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا

جيئنڪ توهان جو پڪو دوست. ۽ اها نعمت نٿي ملي مگر جن ماڻهن صبر ڪيو، ۽ اها نعمت نٿي ملي مگر

ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ﴿٣٥﴾ وَإِمَّا يَنزَغَنَّكَ مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ نَزْغٌ فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ

وڏي خوش نصيب کي. ۽ اي ٻانهدا جيڪڏهن توکي شيطان جي طرفان ڪو وسوسو پيدا ٿئي پوءِ تون فورًا الله کان پناهه گهر

إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٣٦﴾ وَمِنْ ءَايَٰتِهِ ٱلَّيْلُ وَٱلنَّهَارُ وَٱلشَّمْسُ وَ

بيشڪ اهو ئي ٻڌندڙ ڄاڻندڙ آهي. ۽ ان جي نشانين مان رات ۽ ڏينهن ۽ سج ۽

ٱلْقَمَرُ لَا تَسْجُدُوا۟ لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ وَٱسْجُدُوا۟ لِلَّهِ ٱلَّذِي

چنڊ آهي، توهان سج ۽ چنڊ کي سجدو نه ڪريو پر ان الله تعالىٰ کي سجدو ڪريو جنهن

خَلَقَهُنَّ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿٣٧﴾ فَإِنِ ٱسْتَكْبَرُوا۟ فَٱلَّذِينَ

انهن کي پيدا ڪيو جيڪڏهن خاص توهان ان جي عبادت ڪريو ٿا. پوءِ جيڪڏهن اهي تڪبر ڪن ٿا پوءِ اهي

عِندَ رَبِّكَ يُسَبِّحُونَ لَهُۥ بِٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ وَهُمْ لَا يَسْـَٔمُونَ ۩ ﴿٣٨﴾

مقرب فرشتا جيڪي رات ڏينهن الله جي تسبيح پڙهن ٿا ۽ اهي ٿڪجي بيزار نه ٿا ٿين.

له تفسير جلالين. ٦ تفسير مظهري و تفسير نسفي و تفسير روح البيان. و تفسير كمالين. ٨ تفسير روح البيان و المفردات في غريب القرآن.

وَمِنْ اٰيٰتِهٖٓ اَنَّكَ تَرَى الْاَرْضَ خَاشِعَةً فَاِذَآ اَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَآءَ

۽ بيشڪ تون انهن جي نشانين مان خشڪ غير آباد زمين ڏسين ٿو پوءِ جڏهن اسين ان جي مٿان بارش وسايون ٿا

اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ ۭ اِنَّ الَّذِيْٓ اَحْيَاهَا لَمُحْيِ الْمَوْتٰى ۭ اِنَّهٗ عَلٰي كُلِّ

ته اها تازي ٿي سلا اُڀاري ٿي، بيشڪ جيڪو ان کي جياري ٿو بيشڪ (اهوئي) مُئلن کي جيارڻ وارو آهي، بيشڪ اهو هر

شَيْءٍ قَدِيْرٌ ۝ اِنَّ الَّذِيْنَ يُلْحِدُوْنَ فِيْٓ اٰيٰتِنَا لَا يَخْفَوْنَ عَلَيْنَا ۭ

شيءِ تي قادر آهي. بيشڪ جيڪي ماڻهو اسان جي آيتن ۾ ٽيڙائي طلب ڪن ٿا (اهي) اسان کان مخفي ناهن.

اَفَمَنْ يُّلْقٰى فِي النَّارِ خَيْرٌ اَمْ مَّنْ يَّاْتِيْٓ اٰمِنًا يَّوْمَ الْقِيٰمَةِ ۭ اِعْمَلُوْا

ڇا پوءِ اهو ماڻهو بهتر آهي جيڪو باهه ۾ وڌو وڃي يا اهو بهتر آهي جيڪو قيامت جي ڏينهن (باهه کان) امن ۾ آهي، جيڪو توهان

مَا شِئْتُمْ ۙ اِنَّهٗ بِمَا تَعْمَلُوْنَ بَصِيْرٌ ۝ اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِالذِّكْرِ

چاهيو اهو عمل ڪريو، بيشڪ اهو توهان جي عملن کي ڏسندڙ آهي. بيشڪ جيڪي ماڻهو مقدس ذڪر جو انڪار ڪن ٿا

لَمَّا جَاۗءَهُمْ ۚ وَاِنَّهٗ لَكِتٰبٌ عَزِيْزٌ ۝ لَّا يَاْتِيْهِ الْبَاطِلُ مِنْۢ بَيْنِ

جڏهن اهو انهن وٽ پهتو، بيشڪ اهو هڪ مقدس ڪتاب آهي. باطل ان جي اڳيان ۽ پويان

يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهٖ ۭ تَنْزِيْلٌ مِّنْ حَكِيْمٍ حَمِيْدٍ ۝ مَا يُقَالُ لَكَ

ذري تي اچي سگهي، ۽ اهو نازل ڪيل آهي وڏي حڪمت واري ساراهيل جي طرفان. ڪافرن جي طرفان

اِلَّا مَا قَدْ قِيْلَ لِلرُّسُلِ مِنْ قَبْلِكَ ۭ اِنَّ رَبَّكَ لَذُوْ مَغْفِرَةٍ

توهان کي اهو ڪجهه چيو وڃي ٿو جيڪو انهن توهان کان اڳين پيغمبرن کي چيو، بيشڪ توهان جو رب مغفرت جو مالڪ

وَّذُوْ عِقَابٍ اَلِيْمٍ ۝ وَلَوْ جَعَلْنٰهُ قُرْاٰنًا اَعْجَمِيًّا لَّقَالُوْا لَوْلَا

۽ دردناڪ عذاب ڪندڙ آهي. ۽ جيڪڏهن اسين قرآن ڪريم کي عجمي زبان ۾ نازل ڪريون ها يقيناً اهي چون ها ته ان جون

فُصِّلَتْ اٰيٰتُهٗ ۭ ءَاَعْجَمِيٌّ وَّعَرَبِيٌّ ۭ قُلْ هُوَ لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا هُدًى

آيتون چو نه چٽيون ڪيون ويون، ڇا قرآن عجمي ۽ رسول عربي؟ (رسول عربي توهان فرمايو اهو قرآن مومنن لاءِ هدايت

ا بتسهيل الهمزة الثانية ۱۲

له تفسير مظهري.

وَشِفَآءٌ ۭ وَالَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ فِيْٓ اٰذَانِهِمْ وَقْرٌ وَّهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى ۭ

۽ شفاء آهي، ۽ جيڪي ماڻهو ايمان نه ٿا آڻن انهن جي ڪنن ۾ ڳراڻ آهي ۽ قرآن ڪريم انهن لاءِ اونداهي آهي،

اُولٰۗىِٕكَ يُنَادَوْنَ مِنْ مَّكَانٍۢ بَعِيْدٍ ﴿٤٤﴾ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوْسَى الْكِتٰبَ

جيئڻڪ انهن کي پري کان سڏيو وڃي ٿو . ۽ بيشڪ اسان موسيٰ کي ڪتاب عطا ڪيو

فَاخْتُلِفَ فِيْهِ ۭ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَّبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ ۭ

پوءِ ان ۾ اختلاف ڪيو ويو، ۽ جيڪڏهن (عذاب لاءِ) الله جو پهريائين فيصلو ٿيل نه هجي ها ته ضرور انهن جي وچ ۾ فيصلو ڪيو وڃي ها

وَاِنَّهُمْ لَفِيْ شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيْبٍ ﴿٤٥﴾ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهٖ

۽ بيشڪ اهي ئي ان شڪ ۾ مشڪوڪ آهن . جيڪو ماڻهو عمل ڪري ٿو اهو پنهنجي لاءِ ڪري ٿو

وَمَنْ اَسَاۗءَ فَعَلَيْهَا ۭ وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيْدِ ﴿٤٦﴾

۽ جيڪو گناهه ڪري ٿو پوءِ ان جو بار ان تي آهي ۽ تنهنجو رب ٻانهن تي ظلم ڪندڙ ناهي .

اِلَيْهِ يُرَدُّ عِلْمُ السَّاعَةِ ۭ وَمَا تَخْرُجُ مِنْ ثَمَرٰتٍ مِّنْ اَكْمَامِهَا

قيامت جو علم الله تعاليٰ ڏانهن موٽايو وڃي ٿو ۽ ڪو ميوو پنهنجي خول مان نه ٿو نڪري

وَمَا تَحْمِلُ مِنْ اُنْثٰى وَلَا تَضَعُ اِلَّا بِعِلْمِهٖ ۭ وَيَوْمَ يُنَادِيْهِمْ

۽ ڪا مونث حمل واري نه ٿي ٿئي ۽ ڪا مونث ٻار نه ٿي ڄڻي مگر الله تعاليٰ جي علم ۾ آهي ۽ ان ڏينهن مشرڪن کي سڏيندو

اَيْنَ شُرَكَاۗءِيْ ۙ قَالُوْٓا اٰذَنّٰكَ ۙ مَا مِنَّا مِنْ شَهِيْدٍ ﴿٤٧﴾ وَضَلَّ عَنْهُمْ

(۽ چوندو ته) منهنجا شريڪ ڪٿي آهن؟ اهي چوندا اسان توکي اطلاع ڏيون ٿا ته اسان مان ڪو به (شرڪ لاءِ) گواهه ناهي . ۽ انهن کان

مَّا كَانُوْا يَدْعُوْنَ مِنْ قَبْلُ وَظَنُّوْا مَا لَهُمْ مِّنْ مَّحِيْصٍ ﴿٤٨﴾

(اهي بت) غائب ٿيندا، جن جي اهي دنيا ۾ عبادت ڪندا هئا، ۽ اهي يقين ڪندا ته انهن لاءِ ڪا ڀڄڻ جي جاءِ ڪانهي .

لَا يَسْـَٔمُ الْاِنْسَانُ مِنْ دُعَاۗءِ الْخَيْرِ ۡ وَاِنْ مَّسَّهُ الشَّرُّ فَيَـُٔوْسٌ

ڪافر جي دل خير جي دعا کان نه ٿي ڀرجي ۽ جيڪڏهن کيس ڪا تڪليف پهچي ٿي ته پاڻ خير ۽ رحمت الاهي مان

ع ٥ / ١٩

الجزء ٢٥

له تفسير جامع البيان . ك تفسير النسفي . كه تفسير مظهري و تفسير جلالين (منزل ٦) كه تفسير مظهري و تفسير نسفي .

وَّشِفَآءٌ ؕ وَالَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ فِيْٓ اٰذَانِهِمْ وَقْرٌ وَّهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى ؕ

۽ شفاء آهي، ۽ جيڪي ماڻهو ايمان نہ ٿا آڻين انهن جي ڪنن ۾ گراڻي آهي ۽ قرآن ڪريم انهن لاءِ انڌاڻ آهي،

اُولٰٓئِكَ يُنَادَوْنَ مِنْ مَّكَانٍۭ بَعِيْدٍ ۝٤٤ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا مُوْسَى الْكِتٰبَ

جڻڪ انهن کي پري کان سڏيو وڃي ٿو. ۽ بيشڪ اسان موسىٰ کي ڪتاب عطا ڪيو

فَاخْتُلِفَ فِيْهِ ؕ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَّبِّكَ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ ؕ

پوءِ ان ۾ اختلاف ڪيو ويو، ۽ جيڪڏهن (عذاب لاءِ) الله جو حڪم پهرين فيصلو ٿيل نہ هجي ها تہ يقيناً انهن جي وچ ۾ فيصلو ڪيو وڃي ها

وَاِنَّهُمْ لَفِيْ شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيْبٍ ۝٤٥ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهٖ

۽ بيشڪ اهي ان شڪ ۾ مشڪوڪ آهن. جيڪو ماڻهو عمل ڪري ٿو اهو پنهنجي لاءِ ڪري ٿو

وَمَنْ اَسَآءَ فَعَلَيْهَا ؕ وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيْدِ ۝٤٦

۽ جيڪو گناهه ڪري ٿو پوءِ ان جو بار ان تي آهي ۽ تنهنجو رب ٻانهن تي ظلم ڪندڙ ناهي.

اِلَيْهِ يُرَدُّ عِلْمُ السَّاعَةِ ؕ وَمَا تَخْرُجُ مِنْ ثَمَرٰتٍ مِّنْ اَكْمَامِهَا

قيامت جو علم الله تعالىٰ ڏانهن موٽايو وڃي ٿو ۽ ڪو ميوو پنهنجي خول مان نہ ٿو نڪري

وَمَا تَحْمِلُ مِنْ اُنْثٰى وَلَا تَضَعُ اِلَّا بِعِلْمِهٖ ؕ وَيَوْمَ يُنَادِيْهِمْ

۽ ڪا مؤنث حمل واري نہ ٿي ٿئي ۽ ڪا مؤنث ٻار نہ ٿي ڄڻي مگر الله تعالىٰ جي علم ۾ آهي، ۽ ان ڏينهن مشرڪن کي سڏيندو

اَيْنَ شُرَكَآءِيْ ۙ قَالُوْٓا اٰذَنّٰكَ ۙ مَا مِنَّا مِنْ شَهِيْدٍ ۝٤٧ وَضَلَّ عَنْهُمْ

(۽ چوندو واڃ) منهنجا شريڪ ڪٿي آهن؟ اهي چوندا اسان توکي اطلاع ڏيون ٿا اسان مان ڪو به (شرڪ لاءِ) گواهہ ناهي. ۽ انهن کان

مَّا كَانُوْا يَدْعُوْنَ مِنْ قَبْلُ وَظَنُّوْا مَا لَهُمْ مِّنْ مَّحِيْصٍ ۝٤٨

(اهي بت) غائب ٿيندا، جن جي اهي دنيا ۾ عبادت ڪندا هئا ۽ اهي يقين ڪندا تہ انهن لاءِ ڪا ڀڄڻ جي جاءِ ڪانهي.

لَا يَسْـَٔمُ الْاِنْسَانُ مِنْ دُعَآءِ الْخَيْرِ ؗ وَاِنْ مَّسَّهُ الشَّرُّ فَيَـُٔوْسٌ

ڪافر جي دل خير جي دعا کان نہ ٿي ڀرجي ۽ جيڪڏهن ڪِنهن تڪليف پهچي ٿي تہ پاڻ خير ۽ رحمت الاهي مان

قَنُوْطٌ ﴿٤٩﴾ وَلَىِٕنْ اَذَقْنٰهُ رَحْمَةً مِّنَّا مِنْۢ بَعْدِ ضَرَّآءَ مَسَّتْهُ

مايوس ٿئي ٿو. ۽ جيڪڏهن اسين ان کي تڪليف پهچڻ کان پوءِ پنهنجي طرفان رحمت جو مزو چکايون ٿا ته

لَيَقُوْلَنَّ هٰذَا لِيْ ۙ وَمَآ اَظُنُّ السَّاعَةَ قَآىِٕمَةً ۙ وَّلَىِٕنْ رُّجِعْتُ

ضرور چوندو ته هي منهنجو حق آهي، ۽ مون کي قيامت جي اچڻ جو گمان ناهي، ۽ جيڪڏهن (بالفرض) آئون پنهنجي

اِلٰى رَبِّيْۤ اِنَّ لِيْ عِنْدَهٗ لَلْحُسْنٰى ۚ فَلَنُنَبِّئَنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا

رب ڏانهن موٽايو ويس ته يقينًا ان وٽ مون لاءِ ڀلائي هوندي، پوءِ اسين ڪافرن لاءِ سندن بداعمالي

بِمَا عَمِلُوْا ۫ وَلَنُذِيْقَنَّهُمْ مِّنْ عَذَابٍ غَلِيْظٍ ﴿٥٠﴾ وَاِذَآ اَنْعَمْنَا

ضرور بيان ڪنداسين ۽ اسين ضرور انهن کي سخت عذاب چکائينداسين. ۽ جڏهن وقت اسين

عَلَى الْاِنْسَانِ اَعْرَضَ وَنَاٰ بِجَانِبِهٖ ۚ وَاِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ فَذُوْ

ڪافر تي ڪا نعمت ڪريون ٿا ته اهو منهن ڦيرائي ٿو ۽ پنهنجي طرف پري هٽي ٿو. ۽ جڏهن ان کي تڪليف پهچي ٿي پوءِ

دُعَآءٍ عَرِيْضٍ ﴿٥١﴾ قُلْ اَرَءَيْتُمْ اِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِ ثُمَّ

گهڻيون دعائون گهري ٿو. رسول عربي تون انهن کي فرمايو مون کي ٻڌايو جيڪڏهن (قرآن ڪريم) الله جي طرفان آهي پوءِ

كَفَرْتُمْ بِهٖ مَنْ اَضَلُّ مِمَّنْ هُوَ فِيْ شِقَاقٍۭ بَعِيْدٍ ﴿٥٢﴾ سَنُرِيْهِمْ

توهان ان جو انڪار ڪريو ٿا، ان کان وڌيڪ ڪير گمراهه آهي جيڪو تمام پري واري بدبختي ۾ آهي. اسين جلد انهن کي

اٰيٰتِنَا فِي الْاٰفَاقِ وَفِيْٓ اَنْفُسِهِمْ حَتّٰى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ اَنَّهُ الْحَقُّ ۭ

آس پاس ۾ پنهنجون نشانيون ڏيکارينداسين ۽ سندن وجودن ۾ به ايستائين جو ظاهر ٿيندو ته بيشڪ قرآن ڪريم حق آهي.

اَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ اَنَّهٗ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيْدٌ ﴿٥٣﴾ اَلَآ اِنَّهُمْ

رسول عربي! ڇا توهان جي رب جي لاءِ اهو ڪافي ناهي ته بيشڪ اهو هر شيءِ تي گواهه آهي. خبردار بيشڪ اهي

فِيْ مِرْيَةٍ مِّنْ لِّقَآءِ رَبِّهِمْ ۭ اَلَآ اِنَّهٗ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيْطٌ ﴿٥٤﴾ ع ٦

پنهنجي رب سان ملاقات ڪرڻ ۾ مشڪوڪ آهن، خبردار بيشڪ اهو هر شيءِ کي احاطو ڪندڙ آهي.

له تفسير جامع البيان . له تفسير مظهري.

(٤٢) سُورَةُ الشُّورٰى مَكِّيَّةٌ (٦٢)

اٰيَاتُهَا ٥٣ — رُكُوْعَاتُهَا ٥

سورة شوريٰ مكه مكرمه ۾ نازل ٿي آهي ان ۾ ٥ رڪوع ۽ ٥٣ آيتون آهن ۔

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ۝

(الله تعاليٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو آهي)

حٰمٓ ۝١ عٓسٓقٓ ۝٢ كَذٰلِكَ يُوْحِيْٓ اِلَيْكَ وَاِلَى الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِكَ ۙ اللّٰهُ

حٰمٓ ۝ عٓسٓقٓ ۝ رسول عربي اهڙيءَ طرح الله تعاليٰ توهان ڏانهن ۽ توهان کان اڳين پيغمبرن ڏانهن وحي موڪلي ٿو

الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ۝٣ لَهٗ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ ۭ وَهُوَ الْعَلِيُّ

جيڪو غالب حڪمت وارو آهي ۔ ان لاءِ اهو سڀ ڪجهه آهي جيڪو آسمانن ۽ زمين ۾ آهي ، ۽ اهو ئي بلند

الْعَظِيْمُ ۝٤ تَكَادُ السَّمٰوٰتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْ فَوْقِهِنَّ وَالْمَلٰۗىِٕكَةُ

(۽) عظيم آهي ۔ عن قريب (الله جي عظمت ۽ شان سبب) آسمان انهن جي مٿان چيرجي پون ها (۽) ملائڪ

يُسَبِّحُوْنَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيَسْتَغْفِرُوْنَ لِمَنْ فِي الْاَرْضِ ۭ اَلَآ اِنَّ اللّٰهَ

پنهنجي رب جي حمد سان تسبيح پڙهن ٿا ۽ اهي زمين وارن لاءِ بخشش طلب ڪن ٿا ۔ خبردار بيشڪ الله تعاليٰ

هُوَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ ۝٥ وَالَّذِيْنَ اتَّخَذُوْا مِنْ دُوْنِهٖٓ اَوْلِيَاۗءَ اللّٰهُ

بخشيندڙ ٻاجهارو آهي ۔ ۽ جيڪي ماڻهو ان کان سواءِ (بتن کي) مددگار بڻائن ٿا ، الله تعاليٰ

حَفِيْظٌ عَلَيْهِمْ ڮ وَمَآ اَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيْلٍ ۝٦ وَكَذٰلِكَ اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ

انهن کي ڏسي رهيو آهي ، ۽ توهان انهن جا ذميدار ناهيو ۔ ۽ اهڙيءَ طرح اسان توهان ڏانهن قرآن ڪريم

قُرْاٰنًا عَرَبِيًّا لِّتُنْذِرَ اُمَّ الْقُرٰى وَمَنْ حَوْلَهَا وَتُنْذِرَ يَوْمَ

عربي ۾ وحي ڪري موڪليو ان لاءِ ته مڪه مڪرمه ۽ ان جي آس پاس وارن کي ڊيڄاريو ۽ توهان قيامت جي ڏينهن کان

الْجَمْعِ لَا رَيْبَ فِيْهِ ۭ فَرِيْقٌ فِي الْجَنَّةِ وَفَرِيْقٌ فِي السَّعِيْرِ ۝٧ وَلَوْ

ڊيڄاريو جنهن ۾ ڪو شڪ ناهي (انهن مان) هڪ فريق جنت ۾ ۽ هڪ فريق جهنم ۾ ويندي ۽ جيڪڏهن

له تفسير بيضاوي. ٢ه تفسير النسفي و تفسير جلالين. ٣ه تفسير جلالين. ٤ه تفسير مظهري. ٥ه تفسير النسفي وجلالين.

شَآءَ اللّٰهُ لَجَعَلَهُمْ اُمَّةً وَّاحِدَةً وَّلٰكِنْ يُّدْخِلُ مَنْ يَّشَآءُ فِيْ

الله تعالىٰ چاهي ها ته يقيناً انهن کي هڪ اُمت ڪري ها ، پر جنهن کي پاڻ چاهي ٿو اُن کي پنهنجي

رَحْمَتِهٖ ۭ وَالظّٰلِمُوْنَ مَا لَهُمْ مِّنْ وَّلِيٍّ وَّلَا نَصِيْرٍ ۝ اَمِ اتَّخَذُوْا

رحمت ۾ داخل ڪري ٿو، ۽ ظالمن لاءِ ڪو به دوست ۽ ڪو به مددگار ناهي . ڇا تو هان ان کان سواءِ

مِنْ دُوْنِهٖٓ اَوْلِيَآءَ ۚ فَاللّٰهُ هُوَ الْوَلِيُّ وَهُوَ يُحْيِ الْمَوْتٰى ۡ وَهُوَ

مددگار بنايو ٿا ، پوءِ الله تعالىٰ ئي مددگار آهي ۽ اهو ئي مئلن کي جياري ٿو ۽ اهو

عَلٰي كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ۝ وَمَا اخْتَلَفْتُمْ فِيْهِ مِنْ شَيْءٍ فَحُكْمُهٗٓ

هر شيءِ تي قادر آهي . ۽ جنهن شيءِ ۾ تو هان اختلاف ڪريو ٿا پوءِ اُن جو حڪم (فيصلو)

اِلَى اللّٰهِ ۭ ذٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبِّيْ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ ڰ وَاِلَيْهِ اُنِيْبُ ۝

الله تعالىٰ وٽ آهي ، رسول عربي تو هان فرمايو اهو الله منهنجو رب آهي اُن تي مون توڪل ڪيو آهي، ۽ اُن ڏانهن آئون موٽندس

فَاطِرُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۭ جَعَلَ لَكُمْ مِّنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا وَّمِنَ

(اهو) آسمانن ۽ زمين کي پيدا ڪندڙ آهي، اُن تو هان لاءِ تو هان جي جنس مان جوڙا پيدا ڪيا ۽ انهيءَ

الْاَنْعَامِ اَزْوَاجًا ۚ يَذْرَؤُكُمْ فِيْهِ ۭ لَيْسَ كَمِثْلِهٖ شَيْءٌ ۚ وَهُوَ السَّمِيْعُ

چوپاين مان جوڙا بنايا ، مذڪور طريقي سان اهو تو هان کي پکيڙي ٿو، اُن جي مثال جهڙي ڪا به شيءِ ناهي، ۽ اهو ٻڌندڙ

الْبَصِيْرُ ۝ لَهٗ مَقَالِيْدُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۚ يَبْسُطُ الرِّزْقَ

ڏسندڙ آهي . انهيءَ لاءِ آسمانن ۽ زمين جي (رزق جون) چابيون آهن، جنهن لاءِ چاهي انهي جو رزق ڪشادو

لِمَنْ يَّشَآءُ وَيَقْدِرُ ۭ اِنَّهٗ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمٌ ۝ شَرَعَ لَكُمْ

ڪري ۽ جنهن لاءِ چاهي انهيءَ تي تنگ ڪري، بيشڪ اهو هر شيءِ کي ڄاڻندڙ آهي . الله تعالىٰ تو هان لاءِ اهو

مِّنَ الدِّيْنِ مَا وَصّٰى بِهٖ نُوْحًا وَّالَّذِيْٓ اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ

دين مقرر ڪيو آهي جنهن جو اُن (حضرت) نوح کي حڪم ڪيو ۽ جيڪو اسان تو هان ڏانهن وحي ڪيو آهي

ع ۲

له تفسير بيضاوي . له تفسير مظهري .

وَمَا وَصَّيْنَا بِهٖۤ اِبْرٰهِيْمَ وَمُوْسٰى وَعِيْسٰۤى اَنْ اَقِيْمُوا الدِّيْنَ وَ

۽ جنھن جو حڪم اسان (حضرت) ابراهيم ۽ موسىٰ ۽ عيسىٰ کي ڏنو ته توهان ان دين کي قائم رکو ۽

لَا تَتَفَرَّقُوْا فِيْهِ ؕ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِيْنَ مَا تَدْعُوْهُمْ اِلَيْهِ ؕ اَللّٰهُ

ان ۾ فرقه بندي نه ڪريو، مشرڪن تي اها ڳالهه ڳري آهي جو توهان انهن کي الله تعالىٰ ڏانهن سڏيو ٿا، الله تعالىٰ

يَجْتَبِيْۤ اِلَيْهِ مَنْ يَّشَآءُ وَيَهْدِيْۤ اِلَيْهِ مَنْ يُّنِيْبُ ﴿١٣﴾ وَمَا

پاڻ ڏانهن جنهن کي چاهي منتخب ڪري ٿو ۽ جيڪو ان ڏانهن متوجه ٿئي ٿو ان کي پاڻ ڏانهن هدايت ڏئي ٿو. ۽ نه انهن

تَفَرَّقُوْۤا اِلَّا مِنْۢ بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًۢا بَيْنَهُمْ ؕ وَلَوْلَا

فرقه بندي ڪئي مگر علم اچڻ کان پوءِ ، انهن پاڻ ۾ بغاوت ڪئي ، ۽ ڪاش!

كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَّبِّكَ اِلٰۤى اَجَلٍ مُّسَمًّى لَّقُضِيَ بَيْنَهُمْ ؕ وَاِنَّ

(سول عربي جيڪڏهن توهانجي رب جي طرفان اها ڳالهه (عذاب کي) مقرر وقت تائين پوئتي رکڻ واري) اڳ ۾ نه هجي ها ته انهن جي وچ ۾ فيصلو ڪيو وڃي ها ۽ بيشڪ

الَّذِيْنَ اُوْرِثُوا الْكِتٰبَ مِنْۢ بَعْدِهِمْ لَفِيْ شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيْبٍ ﴿١٤﴾

جن ماڻهن کي ڪتاب جو وارث بڻايو ويو (يهودي، عيسائي) انهن کان پوءِ يقيناً اهي شڪ ۾ پئجي ويل آهن.

فَلِذٰلِكَ فَادْعُ ۚ وَاسْتَقِمْ كَمَاۤ اُمِرْتَ ۚ وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَآءَهُمْ ۚ

پوءِ ان سبب توهان انهن کي سڏيو ۽ حڪم مطابق توهان صراط مستقيم تي هجو ۽ توهان انهن جي سڌن جي تابعداري نه ڪريو

وَقُلْ اٰمَنْتُ بِمَاۤ اَنْزَلَ اللّٰهُ مِنْ كِتٰبٍ ۚ وَاُمِرْتُ لِاَعْدِلَ

۽ توهان فرمايو آئون الله جي نازل ڪيل ڪتابن تي ايمان آندو آهي ۽ مون کي حڪم ڪيو ويو آهي ته آئون توهانجي وچ ۾

بَيْنَكُمْ ؕ اَللّٰهُ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ ؕ لَنَاۤ اَعْمَالُنَا وَلَكُمْ اَعْمَالُكُمْ ؕ لَا

عدل ڪريان، الله اسان جو ۽ توهان جو رب آهي، اسان لاءِ اسانجا عمل آهن ۽ توهان لاءِ توهان جا عمل آهن، اسان

حُجَّةَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ ؕ اَللّٰهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَا ۚ وَاِلَيْهِ الْمَصِيْرُ ﴿١٥﴾ؕ

جي ۽ توهان جي وچ ۾ ڪا حجت ناهي، الله تعالىٰ (قيامت جي ڏينهن) توهان ۽ اسان کي جمع ڪندو ۽ ان ڏانهن موٽڻو آهي.

له تفسير مظهري. که تفسير النسفي. ته تفسير بيضاوي.

وَالَّذِينَ يُحَاجُّونَ فِي اللَّهِ مِن بَعْدِ مَا اسْتُجِيبَ لَهُ حُجَّتُهُمْ

۽ جيڪي ماڻهو اسلام ۾ داخل ٿيڻ ڪان پوءِ الله تعاليٰ جي دين ۾ جهڳڙو ڪن ٿا ، انهن جي حجت سندن

دَاحِضَةٌ عِندَ رَبِّهِمْ وَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ

رب وٽ باطل آهي ۽ انهن تي غضب آهي ۽ انهن لاءِ شديد

شَدِيدٌ ﴿١٦﴾ اللَّهُ الَّذِي أَنزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَالْمِيزَانَ ۗ وَمَا

عذاب آهي ، الله تعاليٰ اهو آهي جنهن حق سان قرآن ڪريم نازل ڪيو ۽ رسول عربي کي موڪليو ، ۽ توهان کي

يُدْرِيكَ لَعَلَّ السَّاعَةَ قَرِيبٌ ﴿١٧﴾ يَسْتَعْجِلُ بِهَا الَّذِينَ لَا

ڪنهن ڄاڻايو ؟ شايد قيامت قريب هجي . ان لاءِ اهي ماڻهو جلدي ڪن ٿا جيڪي

يُؤْمِنُونَ بِهَا ۖ وَالَّذِينَ آمَنُوا مُشْفِقُونَ مِنْهَا وَيَعْلَمُونَ

ان تي ايمان نه ٿا رکن ، ۽ جيڪي ماڻهو (ان تي) ايمان رکن ٿا (اهي) ان کان ڊڄندڙ آهن ، ۽ اهي ڄاڻن ٿا

أَنَّهَا الْحَقُّ ۗ أَلَا إِنَّ الَّذِينَ يُمَارُونَ فِي السَّاعَةِ لَفِي ضَلَالٍ

ته بيشڪ اها حق آهي ، خبردار بيشڪ جيڪي ماڻهو قيامت ۾ شڪ ڪن ٿا اهي پري واري

بَعِيدٍ ﴿١٨﴾ اللَّهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهِ يَرْزُقُ مَن يَشَاءُ ۖ وَهُوَ

گمراهي ۾ آهن . الله تعاليٰ پنهنجي ٻانهن تي لطف ڪندڙ آهي جنهن لاءِ چاهي ٿو ان جو رزق ڪشادو ڪري ٿو ۽ اهو

الْقَوِيُّ الْعَزِيزُ ﴿١٩﴾ مَن كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ

وڏي قوت وارو غالب آهي . جيڪو ماڻهو آخرت جي پوک چاهي ٿو اسين ان لاءِ ان پوک ۾

فِي حَرْثِهِ ۖ وَمَن كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا

واڌارو ڪريون ٿا ، ۽ جيڪو ماڻهو دنيا جي پوک چاهي ٿو اسين ان کي ان مان ڪجهه ڏيون ٿا ،

وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِن نَّصِيبٍ ﴿٢٠﴾ أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ شَرَعُوا

۽ آخرت ۾ ان لاءِ ڪو به ڀاڱو ناهي . ڇا انهن جا اهڙا شريڪ آهن جن انهن لاءِ اهڙو

له تفسير النسفي . له تفسير روح البيان ، تفسير النسفي .

لَهُمْ مِّنَ الدِّيْنِ مَا لَمْ يَأْذَنْ بِهِ اللّٰهُ ؕ وَلَوْلَا كَلِمَةُ الْفَصْلِ

دين تيار ڪيو آهي جنهن جي الله تعالىٰ اجازت نه ڏني ۽ جيڪڏهن فيصلي واري ڳالهه ٿيل نه هجي ها

لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ ؕ وَاِنَّ الظّٰلِمِيْنَ لَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿٢١﴾ تَرَى

ته ضرور (دنيا ۾) انهن جو فيصلو ٿي وڃي ها ۽ بيشڪ ظالمن لاءِ درد ناڪ عذاب آهي. رسول عربي توهان

الظّٰلِمِيْنَ مُشْفِقِيْنَ مِمَّا كَسَبُوْا وَهُوَ وَاقِعٌ بِهِمْ ؕ وَالَّذِيْنَ

ظالمن کي سندن بد اعمالي سببان خوفزده ڏسندا ۽ اهو (عذاب) انهن تي پهچندو ۽ جن ماڻهن

اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ فِيْ رَوْضٰتِ الْجَنّٰتِ ۚ لَهُمْ مَّا

ايمان آندو ۽ عمل صالح ڪيا (اهي) جنت جي تفريحي مقامن ۾ هوندا، انهن لاءِ

يَشَآءُوْنَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ؕ ذٰلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيْرُ ﴿٢٢﴾

سندن رب وٽ اهو هوندو جيڪو بہ چاهيندا، اهوئي تمام وڏو فضل آهي.

ذٰلِكَ الَّذِيْ يُبَشِّرُ اللّٰهُ عِبَادَهُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ ؕ

هي اها بشارت آهي جيڪا الله تعالىٰ پنهنجي انهن ٻانهن کي ڏئي ٿو جن ايمان آندو ۽ عمل صالح ڪيا،

قُلْ لَّآ اَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ اَجْرًا اِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبٰى ؕ وَمَنْ يَّقْتَرِفْ حَسَنَةً

رسول عربي توهان فرمايو آءٌ توهان کان تبليغ جي عيوض ڪو اجر نه ٿو گهران پر توهان منهنجي اهل بيت نال محبت رکو ۽ جيڪو نيڪي ڪري ٿو

نَّزِدْ لَهٗ فِيْهَا حُسْنًا ؕ اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ شَكُوْرٌ ﴿٢٣﴾ اَمْ يَقُوْلُوْنَ افْتَرٰى عَلَى

اسين ان لاءِ انهي ۾ نيڪي زياده ڪريون ٿا، بيشڪ الله تعالىٰ بخشيندڙ ۽ شڪر قبول ڪندڙ آهي ڇا اهي چون ٿا رسول عربي الله تعالىٰ تي

اللّٰهِ كَذِبًا ۚ فَاِنْ يَّشَاِ اللّٰهُ يَخْتِمْ عَلٰى قَلْبِكَ ؕ وَيَمْحُ اللّٰهُ الْبَاطِلَ

ڪوڙ هڻيو آهي، پوءِ جيڪڏهن الله تعالىٰ چاهي ته توهان جي دل مبارڪ تي صبر جي مهر هڻي، ۽ الله تعالىٰ باطل کي مٽائي ٿو

وَيُحِقُّ الْحَقَّ بِكَلِمٰتِهٖ ؕ اِنَّهٗ عَلِيْمٌۢ بِذَاتِ الصُّدُوْرِ ﴿٢٤﴾ وَهُوَ الَّذِيْ

پنهنجي نشانين سان حق کي ثابت ڪري ٿو، بيشڪ اهوئي سينن جا راز ڄاڻندڙ آهي ۽ اهوئي آهي جيڪو

له تفسير مظهري، ك تفسير مفاتيح الغيب المعروف بالتفسير الكبير، (منزل ٦) تفسير النسفي، تفسير تنوير المقباس وتفسير مظهري وروح البيان.
ك تفسير مظهري وتفسير النسفي وتفسير جلالين وتفسير كبير

يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهٖ وَيَعْفُوْا عَنِ السَّيِّاٰتِ وَيَعْلَمُ مَا

پنهنجي ٻانهن جي توبه قبول ڪري ٿو ۽ (انهن جا) گناهه معاف ڪري ٿو ۽ اهو ڄاڻي ٿو جيڪو توهان

تَفْعَلُوْنَ ﴿٢٥﴾ وَيَسْتَجِيْبُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ وَيَزِيْدُهُمْ

عمل ڪريو ٿا. ۽ اهو دعا قبول فرمائي ٿو انهن ماڻهن جي جن ايمان آندو ۽ عمل صالح ڪيا ۽ انهن کي پنهنجي

مِّنْ فَضْلِهٖ ؕ وَالْكٰفِرُوْنَ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيْدٌ ﴿٢٦﴾ وَلَوْ بَسَطَ اللّٰهُ

فضل سان زياده به عطا ڪري ٿو ۽ ڪافرن لاءِ شديد عذاب آهي. ۽ جيڪڏهن الله تعالىٰ پنهنجي

الرِّزْقَ لِعِبَادِهٖ لَبَغَوْا فِى الْاَرْضِ وَلٰكِنْ يُّنَزِّلُ بِقَدَرٍ مَّا يَشَآءُ ؕ

سڀني ٻانهن جو رزق ڪشادو ڪري ها ته يقيناً اهي زمين ۾ بغاوت ڪن ها پر اهو جيترو رزق چاهي ٿو اندازي سان نازل ڪري ٿو

اِنَّهٗ بِعِبَادِهٖ خَبِيْرٌۢ بَصِيْرٌ ﴿٢٧﴾ وَهُوَ الَّذِىْ يُنَزِّلُ الْغَيْثَ مِنْ

بيشڪ اهو پنهنجي ٻانهن کان چڱي طرح خبردار ۽ ڏسندڙ آهي. ۽ اهو ئي آهي جيڪو برسات نازل ڪري ٿو ان کان پوءِ

بَعْدِ مَا قَنَطُوْا وَيَنْشُرُ رَحْمَتَهٗ ؕ وَهُوَ الْوَلِىُّ الْحَمِيْدُ ﴿٢٨﴾ وَمِنْ

جو اهي نااميد ٿين ٿا ۽ پنهنجي رحمت کي پکيڙي ٿو. ۽ اهو ئي مددگار ڳڻن وارو ساراهيل آهي. ۽ ان جي

اٰيٰتِهٖ خَلْقُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَثَّ فِيْهِمَا مِنْ دَآبَّةٍ ؕ وَ

نشانين مان آسمانن ۽ زمين جي تخليق آهي ۽ جيڪي هلندڙ آهن اهي انهن ۾ پکيڙيا ٿين ۽

هُوَ عَلٰى جَمْعِهِمْ اِذَا يَشَآءُ قَدِيْرٌ ﴿٢٩﴾ وَمَآ اَصَابَكُمْ مِّنْ مُّصِيْبَةٍ فَبِمَا

اهو جڏهن چاهي انهن جي جمع ڪرڻ تي قادر آهي. ۽ توهان کي جيڪا مصيبت پهچي ٿي اها توهان جي

كَسَبَتْ اَيْدِيْكُمْ وَيَعْفُوْا عَنْ كَثِيْرٍ ؕ ﴿٣٠﴾ وَمَآ اَنْتُمْ بِمُعْجِزِيْنَ فِى

بداعمالي سبب آهي ۽ گھڻو ڪجهه اهو توهان کي معاف ڪري ٿو. ۽ توهان زمين ۾ (اسان کي) عاجز ڪندڙ

الْاَرْضِ ۚۖ وَمَا لَكُمْ مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ مِنْ وَّلِىٍّ وَّلَا نَصِيْرٍ ﴿٣١﴾

ناهيو. ۽ الله تعالىٰ کان سواءِ توهان لاءِ ڪو به مددگار ۽ حمايتي ناهي.

ل تفسير روح البيان . ل تفسير تنوير المقباس.

وَمِنْ اٰيٰتِهِ الْجَوَارِ فِي الْبَحْرِ كَالْاَعْلَامِ ﴿٣٢﴾ اِنْ يَّشَاْ يُسْكِنِ الرِّيْحَ

۽ ان جي نشانين مان جبلن جيترين ٻيڙين آهن جيڪي سمنڊ ۾ هلن ٿيون. ۽ جيڪڏهن اهو چاهي ته هوا کي بند ڪري

فَيَظْلَلْنَ رَوَاكِدَ عَلٰى ظَهْرِهٖ ۭ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ

پوءِ اهي سمنڊ جي مٿان بيهي رهن ، بيشڪ انهي ۾ هر گهڻي صبر ۽ شڪر ڪندڙن لاءِ نشانيون

شَكُوْرٍ ﴿٣٣﴾ اَوْ يُوْبِقْهُنَّ بِمَا كَسَبُوْا وَيَعْفُ عَنْ كَثِيْرٍ ﴿٣٤﴾ وَّيَعْلَمَ

آهن . يا انهن کي سندن بد اعمالي سببان برباد ڪري ڇڏي ۽ گهڻو ڪجهه اهو معاف ڪري ٿو . ۽ اهي ماڻهو

الَّذِيْنَ يُجَادِلُوْنَ فِيْٓ اٰيٰتِنَا ۭ مَا لَهُمْ مِّنْ مَّحِيْصٍ ﴿٣٥﴾ فَمَآ اُوْتِيْتُمْ

يقين ڪن جيڪي اسانجي آيتن ۾ جهڳڙو ڪن ٿا ، انهن جي لاءِ ڀڄڻ جي جاءِ ڪانهي . پوءِ جيڪو ڪجهه توهان کي

مِّنْ شَيْءٍ فَمَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ۚ وَمَا عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ وَّاَبْقٰى

مليو آهي پوءِ اهو دنيا جي حياتي جو گذران آهي ۽ جيڪو (ثواب) الله تعالىٰ وٽ آهي اهو بهتر ۽ هميشه رهڻ وارو

لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَلٰى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُوْنَ ﴿٣٦﴾ وَالَّذِيْنَ يَجْتَنِبُوْنَ

آهي (اهو) انهن ماڻهن لاءِ جيڪي مؤمن آهن ۽ اهي پنهنجي رب تي توڪل ڪن ٿا . ۽ اهي ماڻهو ڪبيرن گناهن ۽

كَبٰۗىِٕرَ الْاِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ وَاِذَا مَا غَضِبُوْا هُمْ يَغْفِرُوْنَ ﴿٣٧﴾ وَ

بي حيائن کان پرهيز ڪن ٿا ۽ جڏهن ڪين ڪاوڙ اچي ٿي ته اهي بخش ڪن ٿا . ۽

الَّذِيْنَ اسْتَجَابُوْا لِرَبِّهِمْ وَاَقَامُوا الصَّلٰوةَ ۠ وَاَمْرُهُمْ شُوْرٰى

جن مؤمنن پنهنجي رب جو حڪم مڃيو ۽ نماز قائم ڪئي ۽ انهن جا ڪم پاڻ ۾ مشوري سان

بَيْنَهُمْ ۠ وَمِمَّا رَزَقْنٰهُمْ يُنْفِقُوْنَ ﴿٣٨﴾ وَالَّذِيْنَ اِذَآ اَصَابَهُمُ

طئي ٿين ٿا ، ۽ جيڪو ڪجهه اسان انهن کي ڏنو آهي انهي مان خرچ ڪن ٿا . اهي ماڻهو جن کي جڏهن (ڪنهن جي طرفان)

الْبَغْيُ هُمْ يَنْتَصِرُوْنَ ﴿٣٩﴾ وَجَزٰۗؤُا سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِّثْلُهَا

ظلم ۽ زيادتي پهچي ٿي ته (ان جو مناسب) بدلو وٺن ٿا . ۽ برائي جي سزا برائي جيتري هئڻ گهرجي .

منزل ٦

تفسير جلالين . تفسير مظهري .

فَمَنْ عَفَا وَاَصْلَحَ فَاَجْرُهٗ عَلَى اللّٰهِ ۭ اِنَّهٗ لَا يُحِبُّ

پوءِ جنھن ماڻھو بخش ڪيو ۽ صلح ڪيو پوءِ ان جو اجر الله تعالیٰ وٽ آھي ، بيشڪ اھو ظالمن سان

الظّٰلِمِيْنَ ۝٤٠ وَلَمَنِ انْتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهٖ فَاُولٰۗىِٕكَ مَا عَلَيْهِمْ

محبت نہ ٿو ڪري . ۽ جيڪو ظلم ٿيڻ کان پوءِ مناسب بدلو وٺي ٿو پوءِ اھڙن ماڻھن تي

مِّنْ سَبِيْلٍ ۝٤١ ۭ اِنَّمَا السَّبِيْلُ عَلَى الَّذِيْنَ يَظْلِمُوْنَ النَّاسَ

ڪا بہ پڪڙ ناھي . پڪڙ تہ فقط انھن ماڻھن تي آھي جيڪي ماڻھن سان ظلم ڪن ٿا

وَيَبْغُوْنَ فِي الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ ۭ اُولٰۗىِٕكَ لَهُمْ عَذَابٌ

۽ زمين ۾ ناحق بغاوت ڪن ٿا ، انھن ماڻھن لاءِ درد ناڪ

اَلِيْمٌ ۝٤٢ وَلَمَنْ صَبَرَ وَغَفَرَ اِنَّ ذٰلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الْاُمُوْرِ ۝٤٣ ع

عذاب آھي . ۽ جنھن ماڻھو صبر ڪيو ۽ بخش ڪيو بيشڪ ايئن ڪرڻ وڏي ھمت ۽ جرأت جي ڪمن مان آھي

وَمَنْ يُّضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهٗ مِنْ وَّلِيٍّ مِّنْۢ بَعْدِهٖ ۭ وَتَرَى الظّٰلِمِيْنَ

۽ جنھن کي الله تعالیٰ گمراھ ڪري ٿو پوءِ ان لاءِ ان کان پوءِ ڪو بہ مددگار ناھي ، ۽ تون ڏسندين تہ ظالمن کي

لَمَّا رَاَوُا الْعَذَابَ يَقُوْلُوْنَ هَلْ اِلٰى مَرَدٍّ مِّنْ سَبِيْلٍ ۝٤٤ ج وَتَرٰىهُمْ

جڏھن اھي عذاب ڏسندا تہ اھي پاڻ چوندا ڇا واپس موٽڻ لاءِ ڪو رستو آھي . ۽ تون انھن کي ڏسندين

يُعْرَضُوْنَ عَلَيْهَا خٰشِعِيْنَ مِنَ الذُّلِّ يَنْظُرُوْنَ مِنْ طَرْفٍ خَفِيٍّ ۭ

جڏھن انھن کي جھنم جي سامھون آندو ويندو ۽ اھي ذلت کان ڪنڌ جھڪايل ھوندا ۽ پوشيده نگاھن سان ڏسندا ،

وَقَالَ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اِنَّ الْخٰسِرِيْنَ الَّذِيْنَ خَسِرُوْٓا اَنْفُسَهُمْ وَاَهْلِيْهِمْ

۽ (ان وقت) مؤمن چوندا بيشڪ نقصان وارا اھي ماڻھو آھن جن پنھنجو پاڻ کي ۽ پنھنجي گھر وارن کي قيامت جي ڏينھن

يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ۭ اَلَآ اِنَّ الظّٰلِمِيْنَ فِيْ عَذَابٍ مُّقِيْمٍ ۝٤٥ وَمَا كَانَ لَهُمْ مِّنْ

نقصان ۾ وڌو . خبردار بيشڪ ظالم عذاب ۾ ھميشه رھندڙ آھن . ۽ انھن لاءِ ڪي بہ

لہ تفسير جلالين . ڪہ تفسير مظھري .

أَوْلِيَآءَ يَنْصُرُونَهُمْ مِّنْ دُونِ اللّٰهِ ؕ وَمَنْ يُّضْلِلِ اللّٰهُ فَمَا لَهٗ مِنْ

مددگار نه هوندا جيڪي الله کان سواءِ انهن جي مدد ڪن، ۽ جنهن کي الله تعالىٰ گمراهه ڪري تنهن لاءِ ڪا به

سَبِيلٍ ﴿٤٦﴾ اِسْتَجِيبُوا لِرَبِّكُمْ مِّنْ قَبْلِ أَنْ يَّأْتِيَ يَوْمٌ لَّا مَرَدَّ لَهٗ

واٽ ناهي. توهان پنهنجي رب جو حڪم مڃيو ان کان اڳ جو اهو ڏينهن (قيامت جو) اچي جو الله تعالىٰ کان سواءِ ٽرڻو

مِنَ اللّٰهِ ؕ مَا لَكُمْ مِّنْ مَّلْجَإٍ يَّوْمَئِذٍ وَّمَا لَكُمْ مِّنْ نَّكِيرٍ ﴿٤٧﴾ فَإِنْ أَعْرَضُوا

اُن کي موٽائي نه ٿو سگهي ان ڏينهن توهان کي ڪا به پناهه ۽ روڪجڻ جي جاءِ نه هوندي. پوءِ جيڪڏهن اهي انڪار ڪن

فَمَآ أَرْسَلْنٰكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا ؕ إِنْ عَلَيْكَ إِلَّا الْبَلٰغُ ؕ وَإِنَّآ إِذَآ أَذَقْنَا

پوءِ اسان توهان کي انهن تي محافظ ڪري نه موڪليو آهي، توهان تي تبليغ آهي (جيڪا توهان ڪئي) ۽ بيشڪ اسين جنهن وقت انسان

الْإِنْسَانَ مِنَّا رَحْمَةً فَرِحَ بِهَا ۚ وَإِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌۢ بِمَا قَدَّمَتْ

کي اسان وٽان ڪا رحمت عطا ڪريون ٿا تان اُن تي خوش ٿئي ٿو ۽ جيڪڏهن انهن کي سندن بداعمالي سببان ڪا تڪليف

أَيْدِيهِمْ فَإِنَّ الْإِنْسَانَ كَفُورٌ ﴿٤٨﴾ لِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ ؕ يَخْلُقُ

پهچي ٿي پوءِ بيشڪ انسان (ڪافر) وڏو ناشڪر آهي. الله تعالىٰ لاءِ آسمانن ۽ زمين جي بادشاهي آهي، جيڪي چاهي سو

مَا يَشَآءُ ؕ يَهَبُ لِمَنْ يَّشَآءُ إِنَاثًا وَّيَهَبُ لِمَنْ يَّشَآءُ الذُّكُورَ ﴿٤٩﴾

پيدا ڪري ٿو، جنهن کي چاهي نياڻيون عطا ڪري ۽ جنهن کي چاهي (اُن کي) پُٽ عطا ڪري.

أَوْ يُزَوِّجُهُمْ ذُكْرَانًا وَّإِنَاثًا ۚ وَيَجْعَلُ مَنْ يَّشَآءُ عَقِيمًا ؕ إِنَّهٗ عَلِيمٌ

يا (ڪن کي) پُٽ ۽ نياڻيون عطا ڪري، ۽ جنهن کي چاهي اُن کي بي اولاد بنائي. بيشڪ اهو ڄاڻندڙ

قَدِيرٌ ﴿٥٠﴾ وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَنْ يُّكَلِّمَهُ اللّٰهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِنْ وَّرَآئِ

صاحب قدرت آهي. ۽ ڪنهن ماڻهوءَ کي مناسب ناهي جو الله ان سان ڪلام ڪري مگر بذريعه وحي يا پردي جي

حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهٖ مَا يَشَآءُ ؕ إِنَّهٗ عَلِيٌّ حَكِيمٌ ﴿٥١﴾

پٺيان يا ڪنهن فرشتي کي موڪلي پوءِ اهو ان جي اجازت سان جيڪو چاهي وحي ڪري. بيشڪ اهو بلند حڪمت وارو آهي

[1] تفسير النسفي . [2] تفسير روح البيان.

وَكَذٰلِكَ اَوْحَيْنَآ اِلَيْكَ رُوْحًا مِّنْ اَمْرِنَا ۭ مَا كُنْتَ تَدْرِيْ مَا الْكِتٰبُ

۽ اهڙيءَ طرح اسان توهان ڏانهن پنهنجي حُڪم سان وحي موڪلي. (وحي نبوت جي اچڻ کان اڳ ۾) توهان نه ڄاڻندا هئا ته

وَلَا الْاِيْمَانُ وَلٰكِنْ جَعَلْنٰهُ نُوْرًا نَّهْدِيْ بِهٖ مَنْ نَّشَاۗءُ مِنْ عِبَادِنَا ۭ

ڪتاب ڇا آهي؟ ۽ ايمان ڇا آهي؟ پر اسان اُن کي نور بنايو جنهن سان اسين پنهنجي ٻانهن مان جنهن کي چاهيون هدايت ڪريون ٿا،

وَاِنَّكَ لَتَهْدِيْٓ اِلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ ۝ صِرَاطِ اللّٰهِ الَّذِيْ لَهٗ مَا

۽ بيشڪ رسول عربي ﷺ صراط مستقيم جي هدايت ڏيو ٿا. (يعني) الله تعاليٰ جي رستي جي جنهن لاءِ اهو سڀ ڪجهه آهي

فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ ۭ اَلَآ اِلَى اللّٰهِ تَصِيْرُ الْاُمُوْرُ ۝

جيڪو آسمانن ۽ زمينن ۾ آهي. خبردار! الله تعاليٰ ڏانهن سڀ ڪم موٽايا وڃن ٿا.

سُوْرَةُ الزُّخْرُفِ مَكِّيَّةٌ

اٰياتها ٨٩ (٤٣) (٦٣) رکوعاتها ٧

سورة زخرف مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي ۽ انهي ۾ ٧ رڪوع ۽ ٨٩ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ۝

الله تعاليٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

حٰمۗ ۝ وَالْكِتٰبِ الْمُبِيْنِ ۝ اِنَّا جَعَلْنٰهُ قُرْءٰنًا عَرَبِيًّا لَّعَلَّكُمْ

حٰمۗ. قسم آهي قرآن ڪريم جو، بيشڪ اسان قرآن ڪريم کي عربيءَ ۾ نازل ڪيو ته من توهان

تَعْقِلُوْنَ ۝ وَاِنَّهٗ فِيْٓ اُمِّ الْكِتٰبِ لَدَيْنَا لَعَلِيٌّ حَكِيْمٌ ۝ اَفَنَضْرِبُ

سمجهو. ۽ بيشڪ اهو اسان وٽ لوح محفوظ ۾ يقيناً اعليٰ (۽) حڪمت وارو آهي. ڇا پوءِ اسين

عَنْكُمُ الذِّكْرَ صَفْحًا اَنْ كُنْتُمْ قَوْمًا مُّسْرِفِيْنَ ۝ وَكَمْ اَرْسَلْنَا

توهان کان نصيحت پري ڪري ڇڏيون ان لاءِ ته توهان حد کان وڌندڙ قوم آهيو ۽ اسان پهرين (امتن) ۾

مِنْ نَّبِيٍّ فِي الْاَوَّلِيْنَ ۝ وَمَا يَاْتِيْهِمْ مِّنْ نَّبِيٍّ اِلَّا كَانُوْا بِهٖ

ڪيترائي پيغمبر موڪليا. نه ٿي آيو انهن وٽ ڪو نبي مگر اهي ان سان

له تفسير روح البيان. ٢ه تفسير ڪبير و تفسير مظهري. ٣ه تفسير مظهري و تفسير روح البيان.

يَسْتَهْزِءُوْنَ ۝٧ فَاَهْلَكْنَآ اَشَدَّ مِنْهُمْ بَطْشًا وَّمَضٰى مَثَلُ الْاَوَّلِيْنَ ۝٨

مذاق ڪندا هئا. پوءِ اسان انهن مان ٻڌ ترين ماڻهو پڪڙ سان هلاڪ ڪيا ۽ (اهڙي) ڪيترائي پهرين جا مثال گذري چڪا آهن.

وَلَئِنْ سَاَلْتَهُمْ مَّنْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ لَيَقُوْلُنَّ خَلَقَهُنَّ

۽ (اي رسول!) جيڪڏهن تون انهن کان سوال ڪندين ته آسمانن ۽ زمين کي ڪنهن پيدا ڪيو؟ ته ضرور چوندا ته انهن کي

الْعَزِيْزُ الْعَلِيْمُ ۝٩ الَّذِيْ جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ مَهْدًا وَّجَعَلَ لَكُمْ

الله تعالیٰ پيدا ڪيو آهي. اهو رب جنهن توهان لاءِ زمين کي وڇائو بنايو ۽ توهان لاءِ اُن ۾

فِيْهَا سُبُلًا لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُوْنَ ۝١٠ وَالَّذِيْ نَزَّلَ مِنَ السَّمَآءِ مَآءً

رستا بنايا انَ لاءِ ته توهان کي راهه ملي. ۽ اهو رب جنهن توهان لاءِ آسمان مان اندازي سان

بِقَدَرٍ ۚ فَاَنْشَرْنَا بِهٖ بَلْدَةً مَّيْتًا ۚ كَذٰلِكَ تُخْرَجُوْنَ ۝١١

برسات وسائي، پوءِ اسان انَ سان هڪ غير آباد شهر کي آباد ڪيو. اهڙي طرح (قبرن مان زنده ڪري) توهان کي ڪڍيو ويندو.

وَالَّذِيْ خَلَقَ الْاَزْوَاجَ كُلَّهَا وَجَعَلَ لَكُمْ مِّنَ الْفُلْكِ وَالْاَنْعَامِ

۽ اهو رب جنهن سمورا جوڙا پيدا ڪيا ۽ توهان لاءِ ٻيڙيون ۽ چوپايا بنايا. (جن تي)

مَا تَرْكَبُوْنَ ۝١٢ لِتَسْتَوٗا عَلٰى ظُهُوْرِهٖ ثُمَّ تَذْكُرُوْا نِعْمَةَ رَبِّكُمْ اِذَا

توهان سوار ٿيو ٿا. انَ لاءِ ته توهان انهن جي پٺين تي همواري ۽ ويهو ان کان پوءِ توهان پنهنجي رب جون نعمتون ياد ڪريو

اسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ وَتَقُوْلُوْا سُبْحٰنَ الَّذِيْ سَخَّرَ لَنَا هٰذَا وَمَا كُنَّا

جڏهن توهان انهن تي همواري ۽ ويهو ۽ توهان چئو اهو رب پاڪ آهي جنهن اسان لاءِ هن سواري کي مسخر بنايو ۽ اسين

لَهٗ مُقْرِنِيْنَ ۝١٣ وَاِنَّآ اِلٰى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُوْنَ ۝١٤ وَجَعَلُوْا لَهٗ مِنْ عِبَادِهٖ

انَ کي قابو ڪندڙ نه هئاسين. ۽ بيشڪ اسان کي يقيناً پنهنجي رب ڏانهن موٽڻو آهي. ۽ ڪافرن الله لاءِ سندس ٻانهن کي

جُزْءًا ۭ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَكَفُوْرٌ مُّبِيْنٌ ۝١٥ؕ اَمِ اتَّخَذَ مِمَّا يَخْلُقُ بَنٰتٍ

خدا جو اولاد بنايو، بيشڪ انسان يقيناً صاف ناشڪر آهي. ڇا ان پنهنجي مخلوق مان پاڻ لاءِ ڌيئرون پسند ڪيون؟

ع ٧

له، لله ۽ ته تفسير روح البيان.

وَّاَصْفٰىكُمْ بِالْبَنِيْنَ ۝١٦ وَاِذَا بُشِّرَ اَحَدُهُمْ بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحْمٰنِ

۽ توهان کي پُٽ ڏيئي اعليٰ ڪيو. ۽ جڏهن انهن مان ڪنهن کي (نياڻيءَ جي) مبارڪ ڏني وڃي ٿي جيڪو مثال الله لاءِ ڏين ٿا

مَثَلًا ظَلَّ وَجْهُهٗ مُسْوَدًّا وَّهُوَ كَظِيْمٌ ۝١٧ اَوَمَنْ يُّنَشَّؤُا فِي

ته سندس چهرو ڦِري ڪارو ٿئي ٿو ۽ اهو سخت غمگين ٿئي ٿو. ڇا جيڪو ماڻهو زيورن ۾

الْحِلْيَةِ وَهُوَ فِي الْخِصَامِ غَيْرُ مُبِيْنٍ ۝١٨ وَجَعَلُوا الْمَلٰٓئِكَةَ

پلجي وڏو ٿئي ۽ اهو بحث ۾ چٽو ڳالهائي (اهو رب تعاليٰ جو اولاد ٿي سگهي ٿو؟ قطعاً نه) ۽ انهن (ڪافرن) ملائڪن کي مؤنث بنايو

الَّذِيْنَ هُمْ عِبٰدُ الرَّحْمٰنِ اِنَاثًا ۭ اَشَهِدُوْا خَلْقَهُمْ ۭ سَتُكْتَبُ

اهي (ملائڪ درحقيقت) رحمٰن جا ٻانها آهن. ڇا اهي انهن جي تخليق وقت موجود هئا؟ جلد انهن جي

شَهَادَتُهُمْ وَيُسْــَٔــلُوْنَ ۝١٩ وَقَالُوْا لَوْ شَاۗءَ الرَّحْمٰنُ مَا عَبَدْنٰهُمْ ۭ

گواهي لکي ويندي ۽ انهن کان (آخرت ۾ ان بابت) پڇيو ويندو. ۽ انهن چيو جيڪڏهن رحمٰن چاهي ها ته اسين ملائڪن جي عبادت نه ڪريون ها.

مَا لَهُمْ بِذٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ ۤ اِنْ هُمْ اِلَّا يَخْرُصُوْنَ ۝٢٠ اَمْ اٰتَيْنٰهُمْ

انهن کي ان جو ڪو به علم ناهي. اهي ته فقط ڪوڙ ڳالهائين ٿا. ڇا اسان انهن کي ان کان

كِتٰبًا مِّنْ قَبْلِهٖ فَهُمْ بِهٖ مُسْتَمْسِكُوْنَ ۝٢١ بَلْ قَالُوْٓا اِنَّا وَجَدْنَآ

اڳ ۾ ڪتاب نه ڏنو؟ ۽ اهي ان تي عمل ڪندڙ آهن. بلڪ انهن چيو بيشڪ اسان پنهنجي

اٰبَاۗءَنَا عَلٰٓي اُمَّةٍ وَّاِنَّا عَلٰٓي اٰثٰرِهِمْ مُّهْتَدُوْنَ ۝٢٢ وَكَذٰلِكَ مَآ

پيُءُ ڏاڏي کي ان دين تي لڌو ۽ بيشڪ اسين انهن جي نقش قدم تي هدايت وارا آهيون. ۽ اهڙيءَ طرح نه

اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِيْ قَرْيَةٍ مِّنْ نَّذِيْرٍ اِلَّا قَالَ مُتْرَفُوْهَآ ۙ اِنَّا

موڪليوسين اسان توهان کان اڳ ۾ (ڪنهن) ڳوٺ ۾ ڪو پيغمبر مگر ان ڳوٺ جي وڏن ماڻهن چيو بيشڪ اسان

وَجَدْنَآ اٰبَاۗءَنَا عَلٰٓي اُمَّةٍ وَّاِنَّا عَلٰٓي اٰثٰرِهِمْ مُّقْتَدُوْنَ ۝٢٣

پنهنجي پيُءُ ڏاڏن کي ان دين تي لڌو ۽ بيشڪ اسين انهن جي نقش قدم جي تابعداري ڪندڙ آهيون.

له ۽ ڪه تفسير جلالين. ڪه تفسير جامع البيان.

قٰلَ اَوَلَوْ جِئْتُكُمْ بِاَهْدٰى مِمَّا وَجَدْتُّمْ عَلَيْهِ اٰبَآءَكُمْ ؕ قَالُوْۤا اِنَّا

رسول چيو ته جيڪڏهن آءٌ اوهان وٽ اهو دين آڻيان جيڪو اوهان جي ابن ڏاڏن جي دين کان وڌيڪ هدايت وارو هجي، ته به؟ ڪافرن چيو ته بيشڪ اسين

بِمَاۤ اُرْسِلْتُمْ بِهٖ كٰفِرُوْنَ ﴿٢٤﴾ فَانْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ

رسالت جا انڪاري آهيون. پوءِ اسان انهن کان انتقام ورتو. پوءِ توهان ڏسو ته ڪوڙن جي

عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِيْنَ ﴿٢٥﴾ وَاِذْ قَالَ اِبْرٰهِيْمُ لِاَبِيْهِ وَقَوْمِهٖۤ اِنَّنِيْ

پڇاڙي ڪهڙي ٿي؟ ۽ (اي رسول) توهان ياد ڪريو جڏهن (حضرت) ابراهيم پنهنجي پيءُ ۽ پنهنجي قوم کي چيو ته بيشڪ آءٌ

بَرَآءٌ مِّمَّا تَعْبُدُوْنَ ﴿٢٦﴾ اِلَّا الَّذِيْ فَطَرَنِيْ فَاِنَّهٗ سَيَهْدِيْنِ ﴿٢٧﴾ وَ

انهن (بتن) کان بيزار آهيان جن جي توهان عبادت ڪريو ٿا. سواءِ ان خالق جي جنهن مونکي پيدا ڪيو بيشڪ اهو ئي جلد مونکي هدايت ڏيندو. ۽ ان (ابراهيم) کي

جَعَلَهَا كَلِمَةًۢ بَاقِيَةً فِيْ عَقِبِهٖ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُوْنَ ﴿٢٨﴾ بَلْ مَتَّعْتُ هٰۤؤُلَآءِ

اُن ڪلمي کي سندس اولاد ۾ باقي رکيو ته من اهي موٽن. بلڪ اسان انهن کي ۽ انهن جي

وَاٰبَآءَهُمْ حَتّٰى جَآءَهُمُ الْحَقُّ وَرَسُوْلٌ مُّبِيْنٌ ﴿٢٩﴾ وَلَمَّا جَآءَهُمُ الْحَقُّ

پيءُ ڏاڏن کي فائدو ڏنو ايستائين جو انهن وٽ قرآن ڪريم ۽ رسول عربي پهتا. ۽ جڏهن انهن وٽ حق پهتو

قَالُوْا هٰذَا سِحْرٌ وَّاِنَّا بِهٖ كٰفِرُوْنَ ﴿٣٠﴾ وَقَالُوْا لَوْلَا نُزِّلَ هٰذَا

انهن چيو ته هي سحر آهي ۽ بيشڪ اسين ان جا انڪاري آهيون. ۽ (ڪافرن) چيو ته ڇو نه نازل ڪيو ويو هي ۽

الْقُرْاٰنُ عَلٰى رَجُلٍ مِّنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيْمٍ ﴿٣١﴾ اَهُمْ يَقْسِمُوْنَ

قرآن انهن ٻن شهرن (مڪه ۽ طائف) جي ڪنهن امير ماڻهو تي. ڇا اهي توهان جي رب جي رحمت (نبوت)

رَحْمَتَ رَبِّكَ ؕ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُمْ مَّعِيْشَتَهُمْ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا

جي تقسيم ڪن ٿا. اسين انهن جي وچ ۾ هن دنيا اندر سندن معيشت (روزي) کي تقسيم ڪريون ٿا

وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجٰتٍ لِّيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

۽ درجن ۾ اسان انهن مان هڪڙن کي ٻين کان وڌيڪ ڪيو آهي، انڪري ته انهن مان هڪڙا ٻين کان

له تفسير النسفي. ٢ه تفسير روح البيان. ٣ه تفسير ڪبير للعلامة رازي. ٤ه تفسير مظهري.

سُخْرِيًّا ؕ وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُوْنَ ﴿٣٢﴾ وَلَوْلَآ اَنْ يَّكُوْنَ

ڪمر[1] وٺن. ۽ (رسول) تنهنجي پالڻهار جي رحمت (نبوت) انهن جي دولت ڪان بهتر آهي. ۽ جيڪڏهن ايئن نه هجي ها ته

النَّاسُ اُمَّةً وَّاحِدَةً لَّجَعَلْنَا لِمَنْ يَّكْفُرُ بِالرَّحْمٰنِ لِبُيُوْتِهِمْ

سڀ ماڻهو هڪ دين تي هجن ها ته اسين ضرور رحمٰن جي انڪارين لاءِ، چانديءَ جي

سُقُفًا مِّنْ فِضَّةٍ وَّمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُوْنَ ﴿٣٣﴾ وَلِبُيُوْتِهِمْ اَبْوَابًا

ڇتن وارا گهر ۽ سيڙهيون تيار ڪرايون ها جن تي اهي چڙهن ها. ۽ انهن جي گهرن لاءِ (چانديءَ جا) دروازا

وَّسُرُرًا عَلَيْهَا يَتَّكِـُٔوْنَ ﴿٣٤﴾ وَزُخْرُفًا ؕ وَاِنْ كُلُّ ذٰلِكَ لَمَّا

۽ تخت ٺهرايون ها جن تي ٽيڪ ڏين ها، ۽ ڪين هر قسم جو آرائش ڏيون ها. ۽ اهو سڀ ناهي مگر

مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا ؕ وَالْاٰخِرَةُ عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِيْنَ ﴿٣٥﴾

دنيا جي حياتي جو (بي بقا) سامان ۽ تنهنجي رب وٽ آخرت پرهيزگارن لاءِ آهي.

وَمَنْ يَّعْشُ عَنْ ذِكْرِ الرَّحْمٰنِ نُقَيِّضْ لَهٗ شَيْطٰنًا فَهُوَ لَهٗ قَرِيْنٌ ﴿٣٦﴾

۽ جيڪو ماڻهو رحمٰن جي ذڪر کان منهن موڙي ٿو اسين اُن تي شيطان کي مقرر ڪريون ٿا پوءِ اهو اُن جو ساٿي آهي.

وَاِنَّهُمْ لَيَصُدُّوْنَهُمْ عَنِ السَّبِيْلِ وَيَحْسَبُوْنَ اَنَّهُمْ مُّهْتَدُوْنَ ﴿٣٧﴾

۽ بيشڪ اهي يقيناً اُن کي سڌي رستي کان روڪين ٿا ۽ اهي ڀانئن ٿا ته بيشڪ اهي هدايت يافته آهن.

حَتّٰٓى اِذَا جَآءَنَا قَالَ يٰلَيْتَ بَيْنِيْ وَبَيْنَكَ بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ

ايستائين جو جڏهن (اهو ڪافر) اسان وٽ ايندو ته چوندو ته ڪاش منهنجي ۽ تنهنجي وچ ۾ مشرق ۽ مغرب جو فاصلو هجي ها پوءِ اهو ڪهڙو خراب

الْقَرِيْنُ ﴿٣٨﴾ وَلَنْ يَّنْفَعَكُمُ الْيَوْمَ اِذْ ظَّلَمْتُمْ اَنَّكُمْ فِى الْعَذَابِ

ساٿي آهي. ۽ هرگز توهان کي اڄ ڏينهن ڪو نفعو نه ملندو جو ته توهان ظلم ڪيو بيشڪ توهان عذاب ۾

مُشْتَرِكُوْنَ ﴿٣٩﴾ اَفَاَنْتَ تُسْمِعُ الصُّمَّ اَوْ تَهْدِى الْعُمْىَ وَمَنْ كَانَ فِىْ

مشترڪ آهيو. ڇا پوءِ توهان ٻوڙن کي ٻڌايو ٿا يا انڌن کي ڏيکاريو ٿا ۽ جيڪي ماڻهو

[1] تفسير مظهري. [2] تفسير روح البيان.

ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ﴿٤٠﴾ فَاِمَّا نَذْهَبَنَّ بِكَ فَاِنَّا مِنْهُمْ مُّنْتَقِمُوْنَ ﴿٤١﴾ اَوْ

صاف گمراهيءَ ۾ آهن. پوءِ جيڪڏهن اسان رسول عربي کي وفات ڏيون پوءِ به بيشڪ اسين انهن کان انتقام وٺندڙ آهيون. يا

نُرِيَنَّكَ الَّذِيْ وَعَدْنٰهُمْ فَاِنَّا عَلَيْهِمْ مُّقْتَدِرُوْنَ ﴿٤٢﴾ فَاسْتَمْسِكْ

توهان کي اهو ڏيکاريون جنهن جو اسان انهن سان وعدو ڪيو پوءِ بيشڪ اسين انهن تي قادر آهيون. پوءِ رسول عربي توهان وحي رباني

بِالَّذِيْۤ اُوْحِيَ اِلَيْكَ ۚ اِنَّكَ عَلٰى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيْمٍ ﴿٤٣﴾ وَاِنَّهٗ لَذِكْرٌ

کي مضبوطيءَ سان جهليو، بيشڪ توهان سنئين رستي تي آهيو. ۽ بيشڪ قرآن مجيد خاص رسول عربي جي

لَّكَ وَلِقَوْمِكَ ۚ وَسَوْفَ تُسْئَلُوْنَ ﴿٤٤﴾ وَسْئَلْ مَنْ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ

ساراهه ۽ سندن امت جو ذڪر آهي، ۽ عن قريب توهان کان سوال ڪيو ويندو. ۽ رسول عربي توهان اسان جي اڳين پيغمبرن کان

مِنْ رُّسُلِنَاۤ اَجَعَلْنَا مِنْ دُوْنِ الرَّحْمٰنِ اٰلِهَةً يُّعْبَدُوْنَ ﴿٤٥﴾ وَلَقَدْ

معلوم ڪريو ته ڇا اسان رحمٰن کان سواءِ ٻيا معبود مقرر ڪيا جن جي عبادت ڪئي ويندي هجي. ۽ بيشڪ

اَرْسَلْنَا مُوْسٰى بِاٰيٰتِنَاۤ اِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَا۠ئِهٖ فَقَالَ اِنِّيْ رَسُوْلُ رَبِّ

اسان موسىٰ کي پنهنجي نشانين سان فرعون ۽ ان جي سردارن ڏانهن موڪليو، پوءِ موسىٰ چيو بيشڪ آئون رب العالمين

الْعٰلَمِيْنَ ﴿٤٦﴾ فَلَمَّا جَآءَهُمْ بِاٰيٰتِنَاۤ اِذَا هُمْ مِّنْهَا يَضْحَكُوْنَ ﴿٤٧﴾ وَمَا

جو پيغمبر آهيان. پوءِ جڏهن موسىٰ انهن وٽ اسان جي نشانين سان پهتو ان وقت اهي نشانين تان کلڻ لڳا. ۽ اسان

نُرِيْهِمْ مِّنْ اٰيَةٍ اِلَّا هِيَ اَكْبَرُ مِنْ اُخْتِهَا ۫ وَاَخَذْنٰهُمْ

انهن کي جيڪا نشاني ڏيکاريءَ ٿي اها اڳين نشانيءَ کان تمام وڏي هوندي هئي، ۽ اسان انهن کي

بِالْعَذَابِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُوْنَ ﴿٤٨﴾ وَقَالُوْا يٰۤاَيُّهَ السّٰحِرُ

عذاب سان پڪڙيو ته متان اهي موٽن. ۽ انهن چيو اي جادوگر (موسىٰ)

ادْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ ۚ اِنَّنَا لَمُهْتَدُوْنَ ﴿٤٩﴾

تون اسان لاءِ پنهنجي رب کان اهو وعدو گهر جنهن جو تو سان ان وعدو ڪيو آهي بيشڪ اسين ضرور هدايت يافته ٿينداسين.

له تفسير روح البيان. له تفسير مظهري.

فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ الْعَذَابَ إِذَا هُمْ يَنْكُثُونَ ﴿٥٠﴾ وَنَادٰى فِرْعَوْنُ

پوءِ جڏهن اسان انهن تان عذاب لاٿو ان وقت انهن وعدو ٽوڙيو (ايمان نہ آندو). ۽ فرعون پنهنجي قوم ۾ اعلان

فِي قَوْمِهٖ قَالَ يٰقَوْمِ أَلَيْسَ لِي مُلْكُ مِصْرَ وَهٰذِهِ الْأَنْهٰرُ تَجْرِي

ڪرايو ، فرعون چيو اي منهنجي قوم! ڇا منهنجي لاءِ مصر جو ملڪ ناهي؟ ۽ هي نهرون جيڪي منهنجي هيٺان

مِنْ تَحْتِي ۚ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٥١﴾ أَمْ أَنَا خَيْرٌ مِّنْ هٰذَا الَّذِي هُوَ

وهن ٿيون ، ڇا پوءِ توهان نہ ٿا ڏسو . ڇا آءٌ انهي (موسىٰ) کان بهتر آهيان يا اهو جيڪو فقير ۽ ضعيف

مَهِينٌ ۙ وَّلَا يَكَادُ يُبِينُ ﴿٥٢﴾ فَلَوْلَا أُلْقِيَ عَلَيْهِ أَسْوِرَةٌ مِّنْ ذَهَبٍ

الحال آهي ۽ چڱي طرح ڳالهائي نہ ٿو سگهي . پوءِ ڇو نہ ان کي (سرداري جا) سونا ڪنگڻ پارايا ويا

أَوْ جَاءَ مَعَهُ الْمَلٰٓئِكَةُ مُقْتَرِنِينَ ﴿٥٣﴾ فَاسْتَخَفَّ قَوْمَهٗ فَأَطَاعُوهُ ۚ

يا ان سان گڏ ملائڪ ڇو نہ آهن . پوءِ ان پنهنجي قوم کي جاهل بنايو پوءِ انهن فرعون جي تابعداري ڪئي .

إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فٰسِقِينَ ﴿٥٤﴾ فَلَمَّآ اٰسَفُونَا انْتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنٰهُمْ

بيشڪ اهي گنهگار قوم هئي . پوءِ جڏهن (انهن) اسان کي ناراض ڪيو تہ اسان انهن کان انتقام ورتو پوءِ اسان انهن سڀني

أَجْمَعِينَ ﴿٥٥﴾ ۙ فَجَعَلْنٰهُمْ سَلَفًا وَّمَثَلًا لِّلْاٰخِرِينَ ﴿٥٦﴾ ۠ وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ

کي غرق ڪيو . پوءِ اسان انهن کي پوئين بعد اچڻ وارن لاءِ مثال قائم ڪيو. ۽ جڏهن عيسىٰ بن مريم

مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ ﴿٥٧﴾ وَقَالُوٓا ءَاٰلِهَتُنَا خَيْرٌ أَمْ

جو مثال بيان ڪيو ويو تہ ان وقت توهان جي قوم ان سان مذاق ڪري ٿي . ۽ اهي چون ٿا ڇا اسان جا معبود بهتر آهن يا

هُوَ ۗ مَا ضَرَبُوهُ لَكَ إِلَّا جَدَلًا ۗ بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ ﴿٥٨﴾ إِنْ

اهو ، اهو مثال توهان جي جهڳڙي لاءِ پيش ڪن ٿا ، بلڪ اهي سخت جهڳڙو ڪندڙ قوم آهن . ناهي

هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنٰهُ مَثَلًا لِّبَنِيٓ إِسْرَآءِيلَ ﴿٥٩﴾ ؕ

اهو (عيسىٰ) مگر هڪ ٻانهو جنهن تي اسان نعمت ڪئي ۽ اسان ان کي بني اسرائيل لاءِ هڪ مثال بنايو

ع ١١

وَلَوْ نَشَآءُ لَجَعَلْنَا مِنْكُمْ مَّلٰٓئِكَةً فِي الْاَرْضِ يَخْلُفُوْنَ ﴿٦٠﴾

۽ جيڪڏهن اسين چاهيون ها ته توهان مان ملائڪ پيدا ڪريون ها جيڪي زمين ۾ توهان جا قائم مقام[1] هجن ها .

وَاِنَّهٗ لَعِلْمٌ لِّلسَّاعَةِ فَلَا تَمْتَرُنَّ بِهَا وَاتَّبِعُوْنِ ؕ هٰذَا

۽ بيشڪ عيسىٰ جو نزول قيامت جي نشانين مان آهي پوءِ توهان قيامت جي اچڻ ۾ شڪ نه ڪريو ۽ منهنجي تابعداري ڪريو، هي[2]

صِرَاطٌ مُّسْتَقِيْمٌ ﴿٦١﴾ وَلَا يَصُدَّنَّكُمُ الشَّيْطٰنُ ۚ اِنَّهٗ لَكُمْ عَدُوٌّ

سڌو رستو آهي . ۽ توهان کي شيطان هرگز نه روڪي، بيشڪ اهو توهان لاءِ صاف

مُّبِيْنٌ ﴿٦٢﴾ وَلَمَّا جَآءَ عِيْسٰى بِالْبَيِّنٰتِ قَالَ قَدْ جِئْتُكُمْ بِالْحِكْمَةِ

دشمن آهي . ۽ جڏهن عيسىٰ صاف دليل آندا (ته) عيسىٰ چيو بيشڪ مون توهان لاءِ حڪمت آندي

وَلِاُبَيِّنَ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِيْ تَخْتَلِفُوْنَ فِيْهِ ۚ فَاتَّقُوا اللّٰهَ وَاَطِيْعُوْنِ ﴿٦٣﴾

۽ آئون توهان لاءِ ڪجهه ڳالهيون بيان ڪريان ٿو جنهن ۾ توهان اختلاف ڪريو ٿا، پوءِ توهان الله کان ڊڄو ۽ منهنجي تابعداري ڪريو

اِنَّ اللّٰهَ هُوَ رَبِّيْ وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوْهُ ؕ هٰذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيْمٌ ﴿٦٤﴾

بيشڪ الله تعالىٰ منهنجو ۽ توهان جو رب آهي پوءِ توهان ان جي عبادت ڪريو، هي سڌو رستو آهي .

فَاخْتَلَفَ الْاَحْزَابُ مِنْۢ بَيْنِهِمْ ۚ فَوَيْلٌ لِّلَّذِيْنَ ظَلَمُوْا مِنْ

پوءِ (انهن) گروهن پاڻ ۾ اختلاف ڪيو . پوءِ قيامت جي ڏينهن وارو عذاب

عَذَابِ يَوْمٍ اَلِيْمٍ ﴿٦٥﴾ هَلْ يَنْظُرُوْنَ اِلَّا السَّاعَةَ اَنْ تَاْتِيَهُمْ بَغْتَةً

ظالمن لاءِ ويل آهي . ڏٺا انتظار ڪن مگر قيامت جو (ها) انهن تي اوچتو ايندي

وَّهُمْ لَا يَشْعُرُوْنَ ﴿٦٦﴾ اَلْاَخِلَّآءُ يَوْمَئِذٍۢ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ

۽ انهن کي خبر نه پوندي . (دنيا جا) سڀ دوست قيامت جي ڏينهن هڪ ٻئي جا دشمن ٿي پوندا

اِلَّا الْمُتَّقِيْنَ ﴿٦٧﴾ يٰعِبَادِ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلَآ اَنْتُمْ تَحْزَنُوْنَ ﴿٦٨﴾

مگر پرهيزگار (انهن جي دوستي قائم هوندي) . اي منهنجا (مؤمن) ٻانها! توهان تي اڄ ڏينهن ڪو خوف ناهي ۽ نه توهان ڏک ڪندا .

ع ٦ / ١١ / ١٢

[1] تفسير روح البيان . [2] تفسير روح البيان وتفسير مظهري .

الَّذِينَ آمَنُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا مُسْلِمِينَ ﴿٦٩﴾ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ أَنتُمْ وَ

اهي اُهي ماڻهو آهن جن اسان جي آيتن تي ايمان آندو ۽ اهي فرمانبردار هئا ۔ توهان ۽ توهان جون گهر واريون

أَزْوَاجُكُمْ تُحْبَرُونَ ﴿٧٠﴾ يُطَافُ عَلَيْهِم بِصِحَافٍ مِّن ذَهَبٍ وَ

تازگي وارن چهرن سان بهشت ۾ داخل ٿيو. انهن جي خدمت ۾ سونا پيالا ۽ سونا گلاس

أَكْوَابٍ ۖ وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ الْأَنفُسُ وَتَلَذُّ الْأَعْيُنُ ۖ وَأَنتُمْ

پيش ڪيا ويندا، ۽ بهشت ۾ اهو سڀ ڪجهه هوندو جيڪو توهان جي دل کي وڻي ۽ اکين کي فرحت ڏئي ، ۽ توهان

فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٧١﴾ وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنتُمْ

انهي ۾ هميشه رهندا. ۽ اهو بهشت آهي ، جنهن جا توهان نيڪ عملن جي ڪري وارث

تَعْمَلُونَ ﴿٧٢﴾ لَكُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ كَثِيرَةٌ مِّنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٧٣﴾ إِنَّ

ٿيا آهيو. توهان لاءِ بهشت ۾ تمام گهڻا ميوا هوندا جن مان توهان کائيندا. بيشڪ

الْمُجْرِمِينَ فِي عَذَابِ جَهَنَّمَ خَالِدُونَ ﴿٧٤﴾ لَا يُفَتَّرُ عَنْهُمْ

مجرم جهنم جي عذاب ۾ هميشه هميشه رهندا. انهن تان (عذاب ۾) ڪا هلڪائي نه ڪئي ويندي

وَهُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ ﴿٧٥﴾ وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَٰكِن كَانُوا

۽ اهي انهي ۾ نا اُميد پيل هوندا. ۽ اسان انهن تي ظلم نه ڪيو پر اهي پاڻ

هُمُ الظَّالِمِينَ ﴿٧٦﴾ وَنَادَوْا يَا مَالِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ ۖ قَالَ

ظالم هئا. ۽ جهنمي پڪاريندا اي مالڪ (جهنم جو داروغو) تنهنجو رب (اسان کي عذاب ڏئي) اسان جو خاتمو ڪري ڇڏي. مالڪ جواب ڏيندو

إِنَّكُم مَّاكِثُونَ ﴿٧٧﴾ لَقَدْ جِئْنَاكُم بِالْحَقِّ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَكُمْ

بيشڪ توهان (جهنم ۾) هميشه رهندڙ آهيو. بيشڪ تحقيق اسان توهان وٽ حق آندو پر توهان مان اڪثر

لِلْحَقِّ كَارِهُونَ ﴿٧٨﴾ أَمْ أَبْرَمُوا أَمْرًا فَإِنَّا مُبْرِمُونَ ﴿٧٩﴾

حق کي ناپسند ڪندا هئا. ڇا انهن رسول ڪريم لاءِ خفيه تدبير ڪئي آهي، پر ۽ بيشڪ اسين ڪين خفيه تدبير جي سزا ڏيندڙ آهيون.

منزل ٦

ف تفسير روح البيان . ڪ ۽ ڪ تفسير مظهري .

أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوٰىهُمْ ۚ بَلٰى وَرُسُلُنَا لَدَيْهِمْ

ڇا ھي ڀانئن ٿا ته بيشڪ اسين سندن دلي ۽ خفيه ڳالهيون نه ٿا ٻڌون ؟ ھا، ۽ اسان جا فرشتا انھن وٽ

يَكْتُبُونَ ﴿٨٠﴾ قُلْ إِنْ كَانَ لِلرَّحْمٰنِ وَلَدٌ ۖ فَأَنَا أَوَّلُ الْعٰبِدِينَ ﴿٨١﴾

لکي رھيا آھن. رسول عربي توھان فرمايو جيڪڏھن بالفرض، رحمٰن کي اولاد ھجي ھا پوءِ پھريائين آءٌ (انھيءَ) عبادت ڪندڙ ھجان ھا.

سُبْحٰنَ رَبِّ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٨٢﴾

آسمانن ۽ زمين ۽ عرش عظيم جو رب انھن جي بيان ڪيل) وصفن کان پاڪ آھي.

فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا وَيَلْعَبُوا حَتّٰى يُلٰقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي يُوعَدُونَ ﴿٨٣﴾

پوءِ توھان انھن کي ڇڏي ڏيو ته اھي اجايون ڳالھيون ۽ راند ڪن. ايستائين جو اھي انھيءَ ڏينھن کي پھچن جنھن جو کين وعدو ڏنو ويو ھو.

وَهُوَ الَّذِي فِي السَّمَاءِ إِلٰهٌ وَفِي الْأَرْضِ إِلٰهٌ ۚ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ ﴿٨٤﴾

۽ اھوئي آسمان ۽ زمين وارن جو برحق معبود آھي. ۽ اھوئي حڪمت وارو ڄاڻندڙ آھي.

وَتَبٰرَكَ الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۚ وَعِنْدَهُ

۽ بابرڪت آھي اھو رب جنھن جي بادشاھي آسمانن ۽ زمين ۽ انھن جي وچ ۾ آھي ۽ ان وٽ

عِلْمُ السَّاعَةِ ۚ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٥﴾ وَلَا يَمْلِكُ الَّذِينَ يَدْعُونَ

قيامت جو علم آھي، ۽ توھان ان ڏانھن موٽايا ويندا. ۽ بُت پرست شفاعت (سفارش) جا

مِنْ دُونِهِ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنْ شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٨٦﴾

مالڪ نه ٿا ٿين مگر جيڪو ماڻھو حق جي گواھي ڏي ٿو ۽ اھي ڄاڻن ٿا.

وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللّٰهُ فَأَنّٰى يُؤْفَكُونَ ﴿٨٧﴾

۽ جيڪڏھن توھان انھن کان سوال ڪندا ته انھن کي ڪنھن خلقيو يقيناً چوندا الله، پوءِ اھي ڪيڏانھن ڦرن ٿا.

وَقِيلِهِ يٰرَبِّ إِنَّ هٰؤُلَاءِ قَوْمٌ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾ فَاصْفَحْ

۽ رسول عربي مون کي توھانجي (ھن) گفتگو جو قسم ته بيشڪ اھا قوم ايمان نه آڻيندي. پوءِ توھان انھن کي درگذر ڪريو

وقف لازم

لہ تفسير روح البيان.

عَنْهُمْ وَقُلْ سَلٰمٌ ۭ فَسَوْفَ يَعْلَمُوْنَ ﴿۸۹﴾

۽ تون هنن کان منهن موڙ ۽ فرمايو ته سلام آهي، پوءِ ڪن قريب اهي ڄاڻندا.

سُوْرَةُ الدُّخَانِ مَكِّيَّةٌ (٤٤) (٦٤)

اٰياتها ٥٩ — رکوعاتها ٣

سورة دخان مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي، ان ۾ ٣ رڪوع ۽ ٥٩ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

الله تعالیٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

حٰمٓ ۚ ﴿۱﴾ وَالْكِتٰبِ الْمُبِيْنِ ﴿۲﴾ اِنَّآ اَنْزَلْنٰهُ فِيْ لَيْلَةٍ مُّبٰرَكَةٍ

حٰمٓ. (مون کي) قرآن مبين جو قسم (آهي). بيشڪ اسان اُن کي بابرڪت رات ۾ نازل ڪيو

اِنَّا كُنَّا مُنْذِرِيْنَ ﴿۳﴾ فِيْهَا يُفْرَقُ كُلُّ اَمْرٍ حَكِيْمٍ ﴿۴﴾

بيشڪ اسان ڊيڄاريندڙ آهيون. انهيءَ رات ۾ الله تعالیٰ جي طرفان تقديري فيصلا ڪيا وڃن ٿا.

اَمْرًا مِّنْ عِنْدِنَا ۭ اِنَّا كُنَّا مُرْسِلِيْنَ ﴿۵﴾ رَحْمَةً مِّنْ رَّبِّكَ ۭ اِنَّهٗ

(اهي) حڪم اسان جي طرفان آهن. بيشڪ اسين موڪليندڙ آهيون. (اها) توهان جي رب جي طرفان رحمت آهي، بيشڪ اهو

هُوَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ ﴿۶﴾ رَبِّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۘ اِنْ

ٻڌندڙ ڄاڻندڙ آهي، اهو رب آهي آسمانن ۽ زمين جو ۽ جيڪو انهن ٻنهي جي وچ ۾ آهي جيڪڏهن

كُنْتُمْ مُّوْقِنِيْنَ ﴿۷﴾ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ يُحْيٖ وَيُمِيْتُ ۭ رَبُّكُمْ وَرَبُّ اٰبَاۗىِٕكُمُ

توهان يقين ڪندڙ آهيو. ناهي ڪو معبود مگر اهو جياري ٿو ۽ ماري ٿو (اهو) توهان جو رب ۽ توهان جي پهرين وڏن جو

الْاَوَّلِيْنَ ﴿۸﴾ بَلْ هُمْ فِيْ شَكٍّ يَّلْعَبُوْنَ ﴿۹﴾ فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَاْتِي السَّمَاۗءُ

رب آهي. بلڪ اهي شڪ ۾ راند ڪن ٿا. پوءِ رسول عربي ﷺ توهان انتظار ڪريو ان ڏينهن جو جو آسمان

بِدُخَانٍ مُّبِيْنٍ ﴿۱۰﴾ يَّغْشَى النَّاسَ ۭ هٰذَا عَذَابٌ اَلِيْمٌ ﴿۱۱﴾ رَبَّنَا اكْشِفْ

صاف دونهون آڻيندو. (جيڪو) ماڻهن کي ڍڪيندو، هي دردناڪ عذاب آهي. اي اسان جا رب تون اسان تان

سه تفسير روح البيان.

عَنَّا الْعَذَابَ إِنَّا مُؤْمِنُونَ ﴿١٢﴾ أَنَّىٰ لَهُمُ الذِّكْرَىٰ وَقَدْ جَاءَهُمْ

عذاب لاهه، بيشڪ اسان ايمان آڻيندڙ آهيون. انهن کي ڪٿان نصيحت ملندي حالانڪ تحقيق انهن وٽ

رَسُولٌ مُّبِينٌ ﴿١٣﴾ ثُمَّ تَوَلَّوْا عَنْهُ وَقَالُوا مُعَلَّمٌ مَّجْنُونٌ ﴿١٤﴾ إِنَّا

رسول ظاهر تشريف فرمائيا. ان کان پوءِ ان کان مُنهن موڙيائون ۽ چيائون سيکاريل مجنون آهي. بيشڪ اسان

كَاشِفُو الْعَذَابِ قَلِيلًا إِنَّكُمْ عَائِدُونَ ﴿١٥﴾ يَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ

ٿورو عذاب لاهيندڙ آهيون بيشڪ توهان موٽندڙ آهيو. ان ڏينهن اسان وڏي وٺ پڪڙ

الْكُبْرَىٰ إِنَّا مُنتَقِمُونَ ﴿١٦﴾ وَلَقَدْ فَتَنَّا قَبْلَهُمْ قَوْمَ فِرْعَوْنَ وَ

ڪنداسين، بيشڪ اسان انتقام وٺندڙ آهيون. ۽ بيشڪ تحقيق اسان انهن کان اڳ فرعون جي قوم کي آزمايو ۽

جَاءَهُمْ رَسُولٌ كَرِيمٌ ﴿١٧﴾ أَنْ أَدُّوا إِلَيَّ عِبَادَ اللَّهِ ۖ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ

انهن وٽ قابل احترام پيغمبر (موسىٰ) آيو. (ان چيو) توهان الله جا ٻانها منهنجي حوالي ڪريو، بيشڪ آئون توهان لاءِ رسول

أَمِينٌ ﴿١٨﴾ وَأَن لَّا تَعْلُوا عَلَى اللَّهِ ۖ إِنِّي آتِيكُم بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ ﴿١٩﴾ وَإِنِّي

امين آهيان. ۽ توهان الله تعالىٰ جي اڳيان وڏائي نه ڪريو، بيشڪ آئون توهان وٽ صاف دليل آڻيندس. ۽ بيشڪ

عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ أَن تَرْجُمُونِ ﴿٢٠﴾ وَإِن لَّمْ تُؤْمِنُوا لِي فَاعْتَزِلُونِ ﴿٢١﴾

مون پنهنجي رب کان ۽ توهان جي رب کان توهان جي سنگسار ڪرڻ کان پناهه گهري. ۽ جيڪڏهن توهان مون تي ايمان نه آڻيندؤ ته مون کان پري ٿيو

فَدَعَا رَبَّهُ أَنَّ هَٰؤُلَاءِ قَوْمٌ مُّجْرِمُونَ ﴿٢٢﴾ فَأَسْرِ بِعِبَادِي لَيْلًا

پوءِ موسىٰ پنهنجي رب کان دعا گهري ته بيشڪ اهي مجرم قوم آهي. (الله فرمايو) پوءِ تون منهنجي ٻانهن کي رات جي وقت ۾

إِنَّكُم مُّتَّبَعُونَ ﴿٢٣﴾ وَاتْرُكِ الْبَحْرَ رَهْوًا ۖ إِنَّهُمْ جُندٌ مُّغْرَقُونَ ﴿٢٤﴾

سفر ڪرايو بيشڪ (اهي) توهان جي پويان لڳندا. ۽ تون سمنڊ کي پنهنجي حال تي بيٺل ڇڏي ڏي، بيشڪ اهو لشڪر (فرعون جو) ٻڏندڙ آهي.

كَمْ تَرَكُوا مِن جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٢٥﴾ وَزُرُوعٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ ﴿٢٦﴾

ڪيترن ئي ماڻهن (هن دنيا ۾) باغ ۽ چشمان ۽ پوکون ۽ بهترين مجلسون

وقف لازم

وقف لازم

النصف

له تفسير ڪمالين وتفسير روح البيان. ڪه تفسير جلالين.

وَّنَعْمَةٍ كَانُوا فِيهَا فٰكِهِينَ ﴿٢٧﴾ كَذٰلِكَ ۖ وَأَوْرَثْنٰهَا قَوْمًا اٰخَرِينَ ﴿٢٨﴾

۽ نعمتون جن ۾ اهي خوشيون ڪندڙ هئا. اهڙي طرح (انهن جي ملڪيت جا) پيا مالڪ وارث بڻايا سين.

فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَآءُ وَالْأَرْضُ وَمَا كَانُوا مُنْظَرِينَ ﴿٢٩﴾ وَلَقَدْ

پوءِ انهن (جي حال) تي نه آسمان رنو ۽ نه زمين رُني ۽ نه انهن کي مهلت ڏني وئي. ۽ بيشڪ تحقيق

نَجَّيْنَا بَنِيٓ إِسْرَآءِيلَ مِنَ الْعَذَابِ الْمُهِينِ ﴿٣٠﴾ مِنْ فِرْعَوْنَ ۚ إِنَّهُ

اسان بني اسرائيل کي فرعون جي خواري واري عذاب کان نجات ڏني. بيشڪ اهو

كَانَ عَالِيًا مِّنَ الْمُسْرِفِينَ ﴿٣١﴾ وَلَقَدِ اخْتَرْنٰهُمْ عَلٰى عِلْمٍ عَلَى

تڪبر ڪندڙ اسراف ڪندڙن مان هو. ۽ بيشڪ تحقيق اسان بني اسرائيل کي اُن زماني جي ماڻهن

الْعٰلَمِينَ ﴿٣٢﴾ وَاٰتَيْنٰهُمْ مِّنَ الْاٰيٰتِ مَا فِيهِ بَلٰٓؤٌا مُّبِينٌ ﴿٣٣﴾ إِنَّ هٰٓؤُلَآءِ

کان علم ۾ زياده ڪيو. ۽ اسان انهن کي ڪيترين نشانين ڏنيون جن ۾ انهن لاءِ صاف آزمائش هئي. بيشڪ اهي (ڪفار مڪه)

لَيَقُولُونَ ﴿٣٤﴾ إِنْ هِيَ إِلَّا مَوْتَتُنَا الْأُولٰى وَمَا نَحْنُ بِمُنْشَرِينَ ﴿٣٥﴾

ضرور چوندا ته ناهي هيءَ مگر موت پهريون ۽ اسين نه اٿاريا ويندا سين.

فَأْتُوا بِاٰبَآئِنَآ إِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِينَ ﴿٣٦﴾ أَهُمْ خَيْرٌ أَمْ قَوْمُ تُبَّعٍ ۙ

پوءِ توهان اسان جي ابن ڏاڏن کي آڻيو جيڪڏهن توهان سچا آهيو. ڇا اهي (قوت ۽ حيثيت ۾) وڌيڪ آهن يا قوم تُبَّع جي

وَّالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ ۚ أَهْلَكْنٰهُمْ ۖ إِنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ ﴿٣٧﴾ وَمَا

۽ جيڪي ماڻهو انهن کان اڳ ۾ گذريا، اسان انهن کي هلاڪ ڪيو، بيشڪ اهي مجرم هئا. ۽ نه

خَلَقْنَا السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لٰعِبِينَ ﴿٣٨﴾ مَا خَلَقْنٰهُمَآ

پيدا ڪيو اسان آسمانن ۽ زمين کي ۽ جيڪي انهن ٻنهي جي وچ ۾ آهن لهو ۽ لعب ڪري. ۽ نه پيدا ڪيو اسان انهن ٻنهي کي

إِلَّا بِالْحَقِّ وَلٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾ إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ

مگر حق سان پر اڪثر انهن مان نه ٿا ڄاڻن. بيشڪ قيامت جو ڏينهن

له تفسير جلالين. ٢ ۾ مؤمن جي وصال تي زمين مان سندس عبادت وارين جاين ۽ آسمان مان سندس نيڪ عمل چڙهڻ وارين جاين روئي ٿيون. تفسير جلالين تفسير ڪمالين تفسير جامع البيان. ٣ تفسير جلالين

مِيقَاتُهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٤٠﴾ يَوْمَ لَا يُغْنِي مَوْلًى عَن مَّوْلًى شَيْئًا وَلَا هُمْ

انهن سڀني لاءِ وقت مقرر آهي. انهيءَ ڏينهن (ڪافر) دوست پنهنجي دوست (ڪافر) تان (عذاب) ٽاري نه سگهندو ۽ نڪي انهن کي

يُنصَرُونَ ﴿٤١﴾ إِلَّا مَن رَّحِمَ اللَّهُ ۚ إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٤٢﴾

مدد ڏني ويندي. مگر جنهن تي رب رحم ڪري (مؤمن هڪ ٻئي جي شفاعت ڪندا) بيشڪ اهو ئي غالب ٻاجهارو آهي.

إِنَّ شَجَرَتَ الزَّقُّومِ ﴿٤٣﴾ طَعَامُ الْأَثِيمِ ﴿٤٤﴾ كَالْمُهْلِ يَغْلِي

بيشڪ ٿوهر جو وڻ گنهگارن جو (جهنم ۾) کاڌو آهي. اهو ٽهڪيل ٽامي وانگر پيٽن ۾

فِي الْبُطُونِ ﴿٤٥﴾ كَغَلْيِ الْحَمِيمِ ﴿٤٦﴾ خُذُوهُ فَاعْتِلُوهُ إِلَىٰ سَوَاءِ

ٽهڪي ٿو. اهو ٽهڪيل پاڻي وانگر جوش ڪري ٿو. (الله فرمائيندو) ته هن کي پڪڙيو پوءِ ان کي گهلي وچ

الْجَحِيمِ ﴿٤٧﴾ ثُمَّ صُبُّوا فَوْقَ رَأْسِهِ مِنْ عَذَابِ الْحَمِيمِ ﴿٤٨﴾

جهنم ۾ وجهو. ان کان پوءِ ان جي مٿي جي مٿان گرم ٽهڪندڙ پاڻي وارو عذاب ڪريو.

ذُقْ إِنَّكَ أَنتَ الْعَزِيزُ الْكَرِيمُ ﴿٤٩﴾ إِنَّ هَٰذَا مَا كُنتُم بِهِ

تون چک، بيشڪ تون ئي غالب ۽ عزت وارو آهين. بيشڪ هي (عذاب) اهو آهي جنهن ۾ توهان

تَمْتَرُونَ ﴿٥٠﴾ إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ ﴿٥١﴾ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٥٢﴾

شڪ ڪندا هئين. بيشڪ پرهيزگار امن واري جاءِ (بهشت) ۾ هوندا. باغن ۽ چشمن ۾ هوندا.

يَلْبَسُونَ مِن سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُّتَقَابِلِينَ ﴿٥٣﴾ كَذَٰلِكَ وَ

(اهي بهشت ۾) باريڪ ريشم جا ڪپڙا ۽ ٿلهي ريشم جا ڪپڙا پائيندا. اهي هڪ ٻئي جي سامهون هوندا. اهڙي طرح، ۽

زَوَّجْنَاهُم بِحُورٍ عِينٍ ﴿٥٤﴾ يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ فَاكِهَةٍ آمِنِينَ ﴿٥٥﴾

اسين انهن کي حسين وڏين اکين وارين حورن سان جوڙا بڻائينداسين. اهي بهشت ۾ امن سان هر قسم جا ميوا طلب ڪندا.

لَا يَذُوقُونَ فِيهَا الْمَوْتَ إِلَّا الْمَوْتَةَ الْأُولَىٰ ۖ وَوَقَاهُمْ عَذَابَ

اهي بهشت ۾ موت جو ذائقو نه چکندا، سواءِ پهرين موت جي. ۽ الله تعاليٰ انهن کي جهنم

ڶ تفسير روح البيان. ڷ تفسير الخازن. ڸ تفسير مظهري.

الْجَحِيْمِ ﴿٥٦﴾ فَضْلًا مِّنْ رَّبِّكَ ۭ ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيْمُ ﴿٥٧﴾ فَاِنَّمَا

جي عذاب کان بچايو. اهو توهان جي رب جو فضل آهي. اهائي عظيم ڪاميابي آهي. پوءِ اسان

يَسَّرْنٰهُ بِلِسَانِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُوْنَ ﴿٥٨﴾ فَارْتَقِبْ اِنَّهُمْ مُّرْتَقِبُوْنَ ﴿٥٩﴾

قرآن ڪريم کي توهان جي زبان ۾ آسان بڻايو ته من اهي نصيحت حاصل ڪن. پوءِ تون انتظار ڪر بيشڪ اهي به انتظار ڪندڙ آهن.

ع ٣ ‏ ١٦

سُوْرَةُ الْجَاثِيَةِ مَكِّيَّةٌ (٤٥) (٦٥)

اٰيَاتُهَا ٣٧ ‏ رُكُوْعَاتُهَا ٤

سورة جاثيه مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي ۾ ٤ رڪوع ۽ ٣٧ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

الله تعالیٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو آهي.

حٰمٓ ﴿١﴾ تَنْزِيْلُ الْكِتٰبِ مِنَ اللّٰهِ الْعَزِيْزِ الْحَكِيْمِ ﴿٢﴾ اِنَّ فِي السَّمٰوٰتِ

حٰمٓ. قرآن ڪريم جو نزول الله تعالیٰ جي طرفان آهي جيڪو غالب حڪمت وارو آهي. بيشڪ آسمانن

وَالْاَرْضِ لَاٰيٰتٍ لِّلْمُؤْمِنِيْنَ ﴿٣﴾ وَفِيْ خَلْقِكُمْ وَمَا يَبُثُّ مِنْ

۽ زمين ۾ يقيناً مؤمنن لاءِ نشانيون آهن. ۽ توهان جي تخليق ۾ ۽ اهو زمين ۾ رهندڙ جاندار

دَآبَّةٍ اٰيٰتٌ لِّقَوْمٍ يُّوْقِنُوْنَ ﴿٤﴾ وَاخْتِلَافِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَآ

ٻڪيڙي ٿو (انهيءَ ۾) انهن قوم لاءِ نشانيون آهن جيڪي يقين رکن ٿا. ۽ رات ۽ ڏينهن جي تبديل ٿيڻ ۾

اَنْزَلَ اللّٰهُ مِنَ السَّمَآءِ مِنْ رِّزْقٍ فَاَحْيَا بِهِ الْاَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا

آسمان مان رزق (مينهن) جو نازل ٿيڻ پوءِ ان سان غير آباد زمين کي آباد ڪرڻ

وَتَصْرِيْفِ الرِّيٰحِ اٰيٰتٌ لِّقَوْمٍ يَّعْقِلُوْنَ ﴿٥﴾ تِلْكَ اٰيٰتُ اللّٰهِ

۽ هوائن کي ڦيرائڻ ۾ انهن قوم لاءِ نشانيون آهن جيڪي عقل رکن ٿا. مذڪوره نشانيون الله جي وحدانيت جا دليل

نَتْلُوْهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ ۚ فَبِاَيِّ حَدِيْثٍ بَعْدَ اللّٰهِ وَاٰيٰتِهٖ يُؤْمِنُوْنَ ﴿٦﴾

آهن جيڪي اسين توهان تي حق سان پڙهون ٿا. پوءِ الله تعالیٰ ۽ ان جي نشانين کان پوءِ اهي ڪهڙي ڳالهه تي ايمان آڻيندا.

له تفسير بيضاوي و تفسير مظهري. ٢ه تفسير النسفي و تفسير جلالين. (منزل ٦) ٣ه تفسير بيضاوي.

وَيْلٌ لِّكُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ ﴿٧﴾ يَسْمَعُ آيَاتِ اللَّهِ تُتْلَىٰ عَلَيْهِ ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا

ويل آهي هر ٻُهتان هڻندڙ ڏوهاريءَ لاءِ. جيڪو الله جون آيتون پاڻ تي پڙهيون وڃن ٿو ٻُڌي پوءِ وڏائي ڪندي ضد ڪري ٿو

كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا ۖ فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٨﴾ وَإِذَا عَلِمَ مِنْ آيَاتِنَا شَيْئًا

گويا ته اُن اهي ٻڌيون ئي ڪين آهن، پوءِ (اي رسول عربي) توهان اُن کي دردناڪ عذاب جي بشارت ڏيو. ۽ جڏهن اسان جي آيتن مان ڪنهن شيءِ جو واقف ٿيو

اتَّخَذَهَا هُزُوًا ۚ أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٩﴾ مِّن وَرَائِهِمْ جَهَنَّمُ ۖ

ته اُن کي مذاق ڪري وٺي ٿو، اهڙن ماڻهن لاءِ خواريءَ وارو عذاب آهي. انهن جي پويان جهنم آهي.

وَلَا يُغْنِي عَنْهُم مَّا كَسَبُوا شَيْئًا وَلَا مَا اتَّخَذُوا مِن دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ ۖ

۽ انهن کي سندن ڪيل عمل ڪم نه ايندو ۽ انهن کي سندن بُت ڪم نه ايندا.

وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٠﴾ هَٰذَا هُدًى ۖ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَهُمْ

۽ انهن لاءِ وڏو عذاب آهي. هي (قرآن ڪريم) هدايت آهي. جن ماڻهن پنهنجي رب جي آيتن جو انڪار ڪيو انهن لاءِ

عَذَابٌ مِّن رِّجْزٍ أَلِيمٌ ﴿١١﴾ اللَّهُ الَّذِي سَخَّرَ لَكُمُ الْبَحْرَ لِتَجْرِيَ الْفُلْكُ فِيهِ

سختيءَ واري دردناڪ عذاب آهي. الله تعالىٰ اهو آهي جنهن درياءَ کي توهان لاءِ تابعدار بڻايو آهي ته اُن ۾ سندس حڪم سان

بِأَمْرِهِ وَلِتَبْتَغُوا مِن فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢﴾ وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِي

ٻيڙيون هلن ۽ سندس فضل طلب ڪريو ۽ من توهان شڪرگذار ٿيو ۽ الله تعالىٰ توهان لاءِ تابعدار بڻايون

السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِّنْهُ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ

اهي سموريون شيون جيڪي آسمانن ۽ زمين ۾ آهن. بيشڪ انهيءَ ۾ يقيناً اُن قوم لاءِ نشانيون آهن

يَتَفَكَّرُونَ ﴿١٣﴾ قُل لِّلَّذِينَ آمَنُوا يَغْفِرُوا لِلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ أَيَّامَ اللَّهِ

جيڪي سوچ ڪن ٿا. رسول عربي توهان مومنن کي فرمايو ته توهان انهن ماڻهن کي درگذر ڪريو جيڪي الله جي ڏينهن جي اميد نٿا ڪن

لِيَجْزِيَ قَوْمًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿١٤﴾ مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ ۖ وَمَنْ

ان لاءِ ته اهو اُن قوم کي سندن ڪيل عملن جي جزا ڏي. جنهن ماڻهو نيڪ عمل ڪيو اُن پنهنجي لاءِ ڪيو ۽ جنهن ماڻهو

ڪه تفسير جلالين. ٢ه تفسير بيضاوي.

اَسَاۤءَ فَعَلَيْهَا ثُمَّ اِلٰى رَبِّكُمْ تُرْجَعُوْنَ ﴿۱۵﴾ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا بَنِيْۤ اِسْرَآءِيْلَ

گناه ڪيو ته اهو ان تي آهي، اُن کان پوءِ توهان کي توهان جي رب ڏانهن موٽايو ويندو. ۽ بيشڪ تحقيق اسان بني اسرائيل کي

الْكِتٰبَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ وَرَزَقْنٰهُمْ مِّنَ الطَّيِّبٰتِ وَفَضَّلْنٰهُمْ عَلَى

ڪتاب ۽ حڪم ۽ نبوت عطا ڪئي ۽ انهن کي پاڪ شين مان رزق ڏنوسين ۽ انهن کي ان جهان وارن تي فضيلت

الْعٰلَمِيْنَ ﴿۱۶﴾ وَاٰتَيْنٰهُمْ بَيِّنٰتٍ مِّنَ الْاَمْرِ فَمَا اخْتَلَفُوْۤا اِلَّا مِنْۢ

عطا ڪئي سين. ۽ اسان انهن کي ديني ڪمن جا واضح دليل ڏنا. پوءِ انهن نه اختلاف ڪيو مگر

بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ اِنَّ رَبَّكَ يَقْضِيْ

ان کان پوءِ جو انهن وٽ علم آيو پنهنجو پاڻ ۾ حسد ۽ دشمني سبب. بيشڪ توهان جو رب انهن جي

بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ فِيْمَا كَانُوْا فِيْهِ يَخْتَلِفُوْنَ ﴿۱۷﴾

جي وچ ۾ قيامت جي ڏينهن فيصلو فرمائيندو انهن ڳالهين ۾ جنهن ۾ اهي اختلاف ڪندا هئا.

ثُمَّ جَعَلْنٰكَ عَلٰى شَرِيْعَةٍ مِّنَ الْاَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ اَهْوَآءَ

اُن کان پوءِ اسان رسول عربي ﷺ کي هڪ بهترين شريعت تي رکيو. پوءِ (اي امتي) تون ان جي تابعداري ڪر ۽ تون بي سمجهن جي

الَّذِيْنَ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿۱۸﴾ اِنَّهُمْ لَنْ يُّغْنُوْا عَنْكَ مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا ؕ وَ

تابعداري نه ڪر. بيشڪ اهي ماڻهو الله جي مقابلي ۾ توهان جي ڪنهن ڪم ۾ نه ايندا. ۽

اِنَّ الظّٰلِمِيْنَ بَعْضُهُمْ اَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۚ وَاللّٰهُ وَلِيُّ الْمُتَّقِيْنَ ﴿۱۹﴾

بيشڪ ظالم پاڻ ۾ هڪ ٻئي جا دوست آهن. ۽ الله پرهيزگارن جو دوست آهي.

هٰذَا بَصَآئِرُ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَّرَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ يُّوْقِنُوْنَ ﴿۲۰﴾ اَمْ

هي (قرآن ڪريم) ماڻهن جي لاءِ بصيرت آهي ۽ هدايت ۽ رحمت آهي ان قوم لاءِ جيڪي يقين رکن ٿا. ڇا

حَسِبَ الَّذِيْنَ اجْتَرَحُوا السَّيِّاٰتِ اَنْ نَّجْعَلَهُمْ كَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا

جيڪي ماڻهو برا ڪم ڪن ٿا اهي ڀانئين ٿا ته اسين انهن کي نيڪ عمل ڪندڙ مؤمنن سان

١ تفسير النسفي. ٢ تفسير روح البيان. ٣ تفسير جلالين. ٤ تفسير النسفي.

وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ ۙ سَوَآءً مَّحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ ؕ سَآءَ مَا يَحْكُمُوْنَ ﴿٢١﴾ وَ

برابر ڪندا آهيون، جو اهي جيئڻ ۽ مرڻ ۾ برابر ٿي سگهن ٿا؟ (هرگز نه) اهو جيڪو فيصلو ڪن ٿا اهو برو آهي. ۽

خَلَقَ اللّٰهُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ وَلِتُجْزٰى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ

الله تعالىٰ آسمانن ۽ زمين کي حق سان خلقيو آهي ته هر نفس کي سندس ڪيل عمل جي جزا ملي

وَهُمْ لَا يُظْلَمُوْنَ ﴿٢٢﴾ اَفَرَءَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ اِلٰهَهٗ هَوٰىهُ وَاَضَلَّهُ اللّٰهُ عَلٰى

۽ انهن تي ظلم نه ڪيو ويندو. ڇا تو ڏٺو ان ماڻهوءَ کي جنهن پنهنجي سڌ کي پنهنجو معبود بڻايو ۽ الله تعالىٰ ان کي علم هوندي

عِلْمٍ وَّخَتَمَ عَلٰى سَمْعِهٖ وَقَلْبِهٖ وَجَعَلَ عَلٰى بَصَرِهٖ غِشٰوَةً ؕ فَمَنْ

گمراهه ڪيو ۽ الله تعالىٰ ان جي ڪن ۽ دل تي مهر هنئي ۽ ان جي اک تي پردو رکيو، پوءِ ڪير آهي

يَّهْدِيْهِ مِنْۢ بَعْدِ اللّٰهِ ؕ اَفَلَا تَذَكَّرُوْنَ ﴿٢٣﴾ وَقَالُوْا مَا هِيَ اِلَّا حَيَاتُنَا

جيڪو ان کي الله تعالىٰ کان پوءِ هدايت ڏي، ڇا پوءِ توهان نصيحت نٿا وٺو. ۽ اهي چون ٿا ناهي ڪا زندگي مگر دنيا

الدُّنْيَا نَمُوْتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَآ اِلَّا الدَّهْرُ ۚ وَمَا لَهُمْ بِذٰلِكَ

جي زندگي اسين مرون ۽ جيئون ٿا ۽ نه ٿو هلاڪ ڪري اسان کي مگر زمانو، ۽ انهن کي ان بابت

مِنْ عِلْمٍ ۚ اِنْ هُمْ اِلَّا يَظُنُّوْنَ ﴿٢٤﴾ وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيٰتُنَا

ڪو علم ناهي، اهي ته فقط گمان ڪن ٿا. ۽ جنهن وقت انهن تي اسان جون واضح آيتون

بَيِّنٰتٍ مَّا كَانَ حُجَّتَهُمْ اِلَّآ اَنْ قَالُوا ائْتُوْا بِاٰبَآئِنَآ اِنْ كُنْتُمْ

پڙهيون وڃن ٿيون ته انهن جي فقط اها حجت هجي ٿي جو چون ٿا توهان اسان جي ابن ڏاڏن کي آڻيو، جيڪڏهن توهان

صٰدِقِيْنَ ﴿٢٥﴾ قُلِ اللّٰهُ يُحْيِيْكُمْ ثُمَّ يُمِيْتُكُمْ ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ اِلٰى

سچا آهيو. رسول عربي تون فرمايو الله تعالىٰ توهان کي جياري ٿو ان کان پوءِ توهان کي ماري ٿو ان کان پوءِ توهان کي

يَوْمِ الْقِيٰمَةِ لَا رَيْبَ فِيْهِ وَلٰكِنَّ اَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُوْنَ ﴿٢٦﴾

قيامت جي ڏينهن گڏ ڪندو جنهن ۾ ڪو شڪ ناهي پر اڪثر ماڻهو نه ٿا ڄاڻن.

ڏ تفسير روح البيان.

وَلِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۭ وَيَوْمَ تَقُوْمُ السَّاعَةُ يَوْمَىِٕذٍ يَّخْسَرُ

۽ الله تعالیٰ لاءِ آسمانن ۽ زمين جو مُلڪ آهي، ۽ جنهن ڏينهن قيامت برپا ٿيندي اُن ڏينهن باطل پرست

الْمُبْطِلُوْنَ ﴿٢٧﴾ وَتَرٰى كُلَّ اُمَّةٍ جَاثِيَةً ۣ كُلُّ اُمَّةٍ تُدْعٰٓى اِلٰى كِتٰبِهَا ۭ

نقصان ۾ ويندا. ۽ (اُن ڏينهن) تون هر اُمت (خوف سببان) گوڏن ڀر ڪِريل ڏسندين، هر اُمت کي پنهنجي عملن واري ڪتاب ڏانهن سڏبو

اَلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿٢٨﴾ هٰذَا كِتٰبُنَا يَنْطِقُ عَلَيْكُمْ

(۽ چيو ويندو ته) اڄ ڏينهن توهان کي توهان جي سڀني عملن جي جزا ڏني ويندي. هي اسان جو عملنامو آهي جيڪي توهان تي حق سان

بِالْحَقِّ ۭ اِنَّا كُنَّا نَسْتَنْسِخُ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿٢٩﴾ فَاَمَّا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا

ڳالهائي ٿو، بيشڪ اسان توهان جي سڀني عملن کي (فرشتن کان) لکرائيندا هئاسين. پوءِ جن ماڻهن ايمان آندو

وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ فَيُدْخِلُهُمْ رَبُّهُمْ فِيْ رَحْمَتِهٖ ۭ ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ

۽ عمل صالح ڪيا، پوءِ انهن کي سندن رب پنهنجي رحمت (بهشت) ۾ داخل ڪندو، اهائي صاف

الْمُبِيْنُ ﴿٣٠﴾ وَاَمَّا الَّذِيْنَ كَفَرُوْا ۣ اَفَلَمْ تَكُنْ اٰيٰتِيْ تُتْلٰى عَلَيْكُمْ

ڪاميابي آهي. پر جن ماڻهن ڪفر ڪيو (الله تعاليٰ فرمائيندو) ڇا توهان تي منهنجيون آيتون نه پڙهيون وينديون هيون؟

فَاسْتَكْبَرْتُمْ وَكُنْتُمْ قَوْمًا مُّجْرِمِيْنَ ﴿٣١﴾ وَاِذَا قِيْلَ اِنَّ وَعْدَ

پوءِ توهان تڪبر ڪيو ۽ توهان (انهي سببان) مجرم قوم هئا. ۽ جڏهن (توهان کي) چيو ويو ته بيشڪ

اللّٰهِ حَقٌّ وَّالسَّاعَةُ لَا رَيْبَ فِيْهَا قُلْتُمْ مَّا نَدْرِيْ مَا السَّاعَةُ ۙ

الله جو وعدو حق آهي، ۽ قيامت ۾ ڪو شڪ ناهي توهان چيو اسين نه ٿا ڄاڻون ته قيامت ڇا آهي،

اِنْ نَّظُنُّ اِلَّا ظَنًّا وَّمَا نَحْنُ بِمُسْتَيْقِنِيْنَ ﴿٣٢﴾ وَبَدَا لَهُمْ سَيِّاٰتُ

اسان کي ته فقط گمان آهي، ۽ اسان يقين ڪندڙن مان ناهيون. ۽ انهن لاءِ سندن برا عمل

مَا عَمِلُوْا وَحَاقَ بِهِمْ مَّا كَانُوْا بِهٖ يَسْتَهْزِءُوْنَ ﴿٣٣﴾ وَقِيْلَ الْيَوْمَ

ظاهر ٿيندا ۽ انهن کي اهو (عذاب) اچي گهيريندو جنهن جو مذاق ڪندا هئا. ۽ انهن کي چيو ويندو ته اڄ ڏينهن

[1] تفسير مظهري.

نَنْسٰىكُمْ كَمَا نَسِيْتُمْ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هٰذَا وَمَاْوٰىكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُمْ

اسين توهان کي وساريون ٿا جيئن ته توهان قيامت جي ڏينهن کي وساريو ۽ توهان جي جاءِ جهنم آهي ۽ توهان لاءِ

مِّنْ نّٰصِرِيْنَ ﴿٣٤﴾ ذٰلِكُمْ بِاَنَّكُمُ اتَّخَذْتُمْ اٰيٰتِ اللّٰهِ هُزُوًا وَّغَرَّتْكُمُ

ڪي به مددگار ناهن. ان جو سبب هي ٿيو جو توهان الله تعالىٰ جي آيتن کي مذاق ڪري ورتو ۽ توهان کي

الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا ۚ فَالْيَوْمَ لَا يُخْرَجُوْنَ مِنْهَا وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُوْنَ ﴿٣٥﴾

دنيا جي حياتي مغرور بنايو، پوءِ اڄ اهي ماڻهو نه جهنم مان ڪڍيا ويندا ۽ نه انهن کي پرچايو ويندو.

فَلِلّٰهِ الْحَمْدُ رَبِّ السَّمٰوٰتِ وَرَبِّ الْاَرْضِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿٣٦﴾ وَ

پوءِ سڀئي تعريفون الله تعالىٰ لاءِ آهن جيڪو آسمانن ۽ زمينن جو رب (۽) رب العٰلمين آهي. ۽

لَهُ الْكِبْرِيَآءُ فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۪ وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ﴿٣٧﴾

ان لاءِ آسمانن ۽ زمينن ۾ عظمت آهي، ۽ اهو ئي غالب حڪمت وارو آهي.

سُوْرَةُ الْاَحْقَافِ مَكِّيَّةٌ

اٰيَاتُهَا ٣٥ — (٤٦) — (٦٦) — رُكُوْعَاتُهَا ٤

سورة احقاف مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي، انهي ۾ ٤ رڪوع ۽ ٣٥ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو، جيڪو نهايت مهربان باجهارو (آهي).

حٰمٓ ﴿١﴾ تَنْزِيْلُ الْكِتٰبِ مِنَ اللّٰهِ الْعَزِيْزِ الْحَكِيْمِ ﴿٢﴾

حٰمٓ (هي) قرآن ڪريم الله تعالىٰ جي طرفان نازل ڪيل آهي، جيڪو غالب (۽) حڪمت وارو آهي.

مَا خَلَقْنَا السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَآ اِلَّا بِالْحَقِّ وَاَجَلٍ

نه پيدا ڪيوسين آسمانن ۽ زمين کي ۽ جيڪي شيون انهن جي وچ ۾ آهن مگر حق سان ۽ (توهان لاءِ) قيامت جو ڏينهن

مُّسَمًّى ؕ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا عَمَّآ اُنْذِرُوْا مُعْرِضُوْنَ ﴿٣﴾ قُلْ اَرَءَيْتُمْ

مقرر آهي، ۽ جن ماڻهن ڪفر ڪيو اهي قرآن ڪريم کان منهن ڦيريندڙ آهن. رسول عربي توهان فرمايو، توهان اهو ڪي اهو ت

ربع ٢ — الجزء ٢٦

له تفسير روح البيان.

نَنْسٰىكُمْ كَمَا نَسِيْتُمْ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هٰذَا وَمَاْوٰىكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُمْ

اسين توهان کي وساريون ٿا جيئن ته توهان قيامت جي ڏينهن کي وساريو ۽ توهان جي جاءِ جهنم آهي ۽ توهان لاءِ

مِّنْ نّٰصِرِيْنَ ﴿٣٤﴾ ذٰلِكُمْ بِاَنَّكُمُ اتَّخَذْتُمْ اٰيٰتِ اللّٰهِ هُزُوًا وَّغَرَّتْكُمُ

ڪي به مددگار ناهن. ان جو سبب هي ٿيو جو توهان الله تعالىٰ جي آيتن کي مذاق ڪري ورتو ۽ توهان کي

الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا ۚ فَالْيَوْمَ لَا يُخْرَجُوْنَ مِنْهَا وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُوْنَ ﴿٣٥﴾

دنيا جي حياتي مغرور بنايو، پوءِ اڄ اُهي ماڻهو نه جهنم مان ڪڍيا ويندا ۽ نه انهن کي پرچايو ويندو.

فَلِلّٰهِ الْحَمْدُ رَبِّ السَّمٰوٰتِ وَرَبِّ الْاَرْضِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿٣٦﴾ وَ

پوءِ سڀئي تعريفون الله تعالىٰ لاءِ آهن جيڪو آسمانن ۽ زمينن جو ربّ (پالڻهار) آهي، ۽ ربّ العٰلمين آهي. ۽

لَهُ الْكِبْرِيَآءُ فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۪ وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ﴿٣٧﴾

اُن لاءِ آسمانن ۽ زمينن ۾ عظمت آهي، ۽ اُهو ئي غالب حڪمت وارو آهي.

سُوْرَةُ الْاَحْقَافِ مَكِّيَّةٌ

اٰياتها ٣٥ (٤٦) (٦٦) رکوعاتها ٤

سورة احقاف مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي، انهي ۾ ٤ رڪوع ۽ ٣٥ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو، جيڪو نهايت مهربان ۽ باجهارو (آهي).

حٰمٓ ﴿١﴾ تَنْزِيْلُ الْكِتٰبِ مِنَ اللّٰهِ الْعَزِيْزِ الْحَكِيْمِ ﴿٢﴾

حٰمٓ (هيءَ) قرآن ڪريم الله تعالىٰ جي طرفان نازل ڪيل آهي، جيڪو غالب (۽) حڪمت وارو آهي.

مَا خَلَقْنَا السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَآ اِلَّا بِالْحَقِّ وَاَجَلٍ

نه پيدا ڪيو اسان آسمانن ۽ زمين کي ۽ جيڪي شيون انهن جي وچ ۾ آهن مگر حق سان ۽ (توهان لاءِ) قيامت جو ڏينهن

مُّسَمًّى ۭ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا عَمَّآ اُنْذِرُوْا مُعْرِضُوْنَ ﴿٣﴾ قُلْ اَرَءَيْتُمْ

مقرر آهي، ۽ جن ماڻهن ڪفر ڪيو اُهي قرآن ڪريم کان منهن ڦيريندڙ آهن. رسول عربي توهان فرمايو، توهان ڪڏهن ڪي اُهي بت

له تفسير روح البيان.

مَّا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ

ڏيکاريو جن جي توهان الله تعالىٰ کان سواءِ عبادت ڪريو ٿا، توهان مون کي ڏيکاريو ته انهن زمين مان ڇا خلقيو آهي؟

أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمٰوٰتِ ۖ ائْتُونِي بِكِتٰبٍ مِّنْ قَبْلِ هٰذَا

يا انهن لاءِ آسمانن ۾ ڪو حصو آهي؟ توهان مون وٽ هن کان اڳيون (آسماني) ڪتاب آڻيو

أَوْ أَثٰرَةٍ مِّنْ عِلْمٍ إِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِينَ ﴿٤﴾ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ

يا ڪا علمي لکت ڏيکاريو جيڪڏهن توهان سچا آهيو. ۽ ان کان وڌيڪ ڪير گمراهه آهي جيڪو

يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللّٰهِ مَنْ لَّا يَسْتَجِيبُ لَهٗٓ إِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ وَهُمْ

الله تعالىٰ کان سواءِ بين (بتن) جي عبادت ڪري ٿو، جيڪي قيامت تائين اُن جو دڙتا ڏين ۽ اُهي

عَنْ دُعَآئِهِمْ غٰفِلُونَ ﴿٥﴾ وَإِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ أَعْدَآءً

انهن جي عبادت کان غافل آهن. ۽ جڏهن (قيامت ۾) ماڻهو گڏ ڪيا ويندا اُهي انهن جا دشمن هوندا

وَّكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كٰفِرِينَ ﴿٦﴾ وَإِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ أٰيٰتُنَا بَيِّنٰتٍ

۽ اهي انهن جي عبادت کان انڪاري هوندا. ۽ جڏهن انهن (ڪافرن) اڳيان صاف صاف آيتون پڙهيون وڃن ٿيون

قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمْ ۙ هٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٧﴾

ته ڪافر انهن وٽ آيل حق (قرآن ڪريم) لاءِ چون ٿا ته هي (قرآن ڪريم) صاف جادو آهي.

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرٰىهُ ۖ قُلْ إِنِ افْتَرَيْتُهٗ فَلَا تَمْلِكُونَ

ڇا اهي چون ٿا ته اُن کي رسول عربي پاڻ ٺاهيو آهي، رسول عربي توهان فرمايو جيڪڏهن مون اُن کي (پاڻ کان) ٺاهيو آهي ته توهان مون لاءِ

لِي مِنَ اللّٰهِ شَيْئًا ۖ هُوَ أَعْلَمُ بِمَا تُفِيضُونَ فِيهِ ۖ كَفٰى

الله تعالىٰ وٽان ڪنهن شيءِ جو اختيار نٿا رکو، اهو توهان جي اعتراضن کي وڌيڪ ڄاڻندڙ آهي، اهو

بِهٖ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ ۖ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿٨﴾

منهنجي ۽ توهان جي وچ ۾ گواهه ڪافي آهي. ۽ اهو بخشيندڙ ٻاجهارو آهي.

قُلْ مَا كُنتُ بِدْعًا مِّنَ الرُّسُلِ وَمَا أَدْرِي مَا يُفْعَلُ بِي وَلَا بِكُمْ ۖ

رسول اڪرمؐ! تون فرماءِ ته آءٌ ڪو نئون سڀني پيغمبرن ۾ نه آهيان ۽ آءٌ (ذاتي طور) اندازي سان نٿو ڄاڻان ته مون سان ۽ توهان سان ڇا ٿيندو.

إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ وَمَا أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٩﴾ قُلْ أَرَأَيْتُمْ

آءٌ ته وحي رباني جي تابعداري ڪريان ٿو جيڪا مون ڏانهن اچي ٿي ۽ آءٌ صاف ڊيڄاريندڙ آهيان. توهان فرمايو ته توهان مون کي ٻڌايو

إِن كَانَ مِنْ عِندِ اللَّهِ وَكَفَرْتُم بِهِ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّن بَنِي إِسْرَائِيلَ

جيڪڏهن قرآن ڪريم الله جي طرفان آهي ته پوءِ توهان ان جو انڪار ڪيو ۽ بني اسرائيل جو هڪ شخص (حضرت عبدالله بن سلام) ان جي گواهي ڏئي ٿو

عَلَىٰ مِثْلِهِ فَآمَنَ وَاسْتَكْبَرْتُمْ ۖ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿١٠﴾

پوءِ ان ايمان آندو (ان جي باوجود) توهان تڪبر ڪيو، بيشڪ الله تعالىٰ ظالمن جي قوم کي هدايت نٿو ڏئي.

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا لَوْ كَانَ خَيْرًا مَّا سَبَقُونَا إِلَيْهِ ۚ

۽ (مڪه جي) ڪافرن مؤمنن کي چيو ته جيڪڏهن (ايمان آڻڻ) بهتر هجي ها ته (غريب) ان ڏانهن اسان کان اڳرائي نه ڪري ها

وَإِذْ لَمْ يَهْتَدُوا بِهِ فَسَيَقُولُونَ هَٰذَا إِفْكٌ قَدِيمٌ ﴿١١﴾ وَمِن قَبْلِهِ

۽ جڏهن انهن کي (قرآن ڪريم جي) هدايت نه ملي پوءِ فورًا چون ٿا هي پراڻو ڪوڙ آهي. ۽ قرآن ڪريم کان اڳ ۾

كِتَابُ مُوسَىٰ إِمَامًا وَرَحْمَةً ۚ وَهَٰذَا كِتَابٌ مُّصَدِّقٌ لِّسَانًا عَرَبِيًّا

توراة (نازل ٿيو) جيڪو اڳواڻ ۽ رحمت هو، ۽ هي ڪتاب تصديق ڪندڙ آهي عربي زبان ۾

لِّيُنذِرَ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَبُشْرَىٰ لِلْمُحْسِنِينَ ﴿١٢﴾ إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا

ان لاءِ ته ظالمن کي ڊيڄاري. ۽ نيڪوڪارن لاءِ بشارت آهي. بيشڪ جن ماڻهن چيو ته

رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٣﴾

اسانجو رب الله تعالىٰ آهي ان کان پوءِ (توحيد ۽ شريعت محمدي) تي قائم رهيا پوءِ انهن تي ڪو خوف ناهي ۽ نه انهن کي ڪو ڏک پهچندو.

أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ خَالِدِينَ فِيهَا جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾

اهي جنتي آهن اهي هميشه هميشه جنت ۾ رهندا، (اها) سندن نيڪ عملن جي جزا آهي.

ڪه ۽ ڪه تفسير روح البيان، ڪه ۽ ڪه تفسير جلالين. ڪه تفسير النسفي.

وَوَصَّيْنَا الْاِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ اِحْسٰنًا ؕ حَمَلَتْهُ اُمُّهٗ كُرْهًا وَّ

۽ اسان انسان کي پيءُ ماءُ سان احسان ڪرڻ جو حڪم فرمايو. ان کي سندس ماءُ پنهنجي پيٽ ۾ تڪليف سان رکيو ۽

وَضَعَتْهُ كُرْهًا ؕ وَحَمْلُهٗ وَفِصٰلُهٗ ثَلٰثُوْنَ شَهْرًا ؕ حَتّٰۤى اِذَا بَلَغَ اَشُدَّهٗ

ان کي تڪليف سان ڄڻيو ۽ مدت حمل جي ۽ کير ڇڏائڻ جي ٽيهه مهينا آهي. ايتائين جو ان وقت پنهنجي قوت کي پهتو

وَبَلَغَ اَرْبَعِيْنَ سَنَةً ۙ قَالَ رَبِّ اَوْزِعْنِيْۤ اَنْ اَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِيْۤ

۽ چاليهن سالن کي رسيو. اهو چوي ٿو ته اي منهنجا رب تون مون کي توفيق ڏي ته آءٌ تنهنجي نعمتن جو شڪر ادا ڪريان جيڪي

اَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلٰى وَالِدَيَّ وَاَنْ اَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضٰىهُ وَاَصْلِحْ

نعمتون تو منهنجي مٿان ڪيون ۽ منهنجي پيءُ ماءُ تي ڪيون ۽ آءٌ اهو عمل صالح ڪريان جيڪو توکي پسند اچي ۽ تون منهنجي

لِيْ فِيْ ذُرِّيَّتِيْ ؕۚ اِنِّيْ تُبْتُ اِلَيْكَ وَاِنِّيْ مِنَ الْمُسْلِمِيْنَ ﴿١٥﴾

اولاد ۾ (ديني دنيوي) صلاحيت پيدا ڪر. بيشڪ آءٌ تو ڏانهن موٽيس ۽ بيشڪ آءٌ مسلمانن مان آهيان.

اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ نَتَقَبَّلُ عَنْهُمْ اَحْسَنَ مَا عَمِلُوْا وَنَتَجَاوَزُ عَنْ سَيِّاٰتِهِمْ

اهي اهي ماڻهو آهن جن جا نيڪ عمل اسين قبول ڪريون ٿا ۽ اسين انهن جا گناهه معاف ڪريون ٿا.

فِيْۤ اَصْحٰبِ الْجَنَّةِ ؕ وَعْدَ الصِّدْقِ الَّذِيْ كَانُوْا يُوْعَدُوْنَ ﴿١٦﴾ وَالَّذِيْ

(اهي ماڻهو) جنتي آهن. الله تعالىٰ (دنيا ۾) انهن سان (بهشت جي) سچو وعدو فرمايو. ۽ جنهن ماڻهو (ڪافر)

قَالَ لِوَالِدَيْهِ اُفٍّ لَّكُمَاۤ اَتَعِدٰنِنِيْۤ اَنْ اُخْرَجَ وَقَدْ خَلَتِ الْقُرُوْنُ

(دعوت اسلام وقت) پنهنجي پيءُ ماءُ کي اف چيو (۽ چيائين) ڇا توهان مون کي ڊيڄاريو ٿا ته آءٌ وري قبر مان زنده ٿيندس حالانڪ مون کان اڳ

مِنْ قَبْلِيْ ۚ وَهُمَا يَسْتَغِيْثٰنِ اللّٰهَ وَيْلَكَ اٰمِنْ ۖ اِنَّ وَعْدَ اللّٰهِ حَقٌّ ۚۖ فَيَقُوْلُ

ڪيترا ماڻهو گذري ويا ۽ پيءُ ماءُ الله تعالىٰ کان فرياد ڪن ٿا ويل هجئي تو تي ايمان آڻ. بيشڪ الله جو وعدو سچو آهي. پر اهو چوي ٿو

مَا هٰذَاۤ اِلَّاۤ اَسَاطِيْرُ الْاَوَّلِيْنَ ﴿١٧﴾ اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ

ناهي هي مگر اڳين ماڻهن جون آکاڻيون. اهي اهي ماڻهو آهن جن تي عذاب ثابت ٿي چڪو

فِيْٓ اُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِّنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ ۭ اِنَّهُمْ كَانُوْا

انهن امتن ۾ جيڪي انهن کان اڳ ۾ جنن ۽ انسانن مان گذريون، بيشڪ اهي

خٰسِرِيْنَ ﴿١٨﴾ وَلِكُلٍّ دَرَجٰتٌ مِّمَّا عَمِلُوْا ۚ وَلِيُوَفِّيَهُمْ اَعْمَالَهُمْ وَ

نقصان ڪندڙ هئا. ۽ هر ڪنهن لاءِ سندن عملن مطابق درجا آهن ۽ ضرور انهن کي سندن عملن جي جزا ڏيندو ۽

هُمْ لَا يُظْلَمُوْنَ ﴿١٩﴾ وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا عَلَى النَّارِ ۭ

انهن تي ظلم نه ڪيو ويندو. ۽ قيامت جي ڏينهن ڪافرن کي باهه جي سامهون پيش ڪيو ويندو.

اَذْهَبْتُمْ طَيِّبٰتِكُمْ فِيْ حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا ۚ

(انهن کي چيو ويندو) توهان پنهنجي حصي جون پاڪ شيون پنهنجي دنيا جي حياتي ۾ استعمال ڪيون ۽ توهان انهن مان نفعو ورتو،

فَالْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُوْنِ بِمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُوْنَ فِي

پوءِ اڄ ڏينهن توهان کي ان جي عيوض خواري وارو عذاب ڏنو ويندو ان ڪري سببان جو توهان زمين ۾ ناحق

الْاَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَفْسُقُوْنَ ﴿٢٠﴾ وَاذْكُرْ اَخَا عَادٍ ۭ

تڪبر ڪندا هئا ۽ انهي سببان جو توهان گناهه ڪندا هئا. رسول ۽ توهان عاد جي قوم جو ذڪر ڪريو،

اِذْ اَنْذَرَ قَوْمَهٗ بِالْاَحْقَافِ وَقَدْ خَلَتِ النُّذُرُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ

جنهن وقت (اُن پيغمبر) پنهنجي قوم کي احقاف جي واديءَ ۾ ڊيڄاريو ۽ بيشڪ ان کان اڳ ۾ ۽ ان کان پوءِ پيغمبر

وَمِنْ خَلْفِهٖٓ اَلَّا تَعْبُدُوْٓا اِلَّا اللّٰهَ ۭ اِنِّىْٓ اَخَافُ عَلَيْكُمْ

گذريا. ان چيو توهان نه عبادت ڪريو مگر الله جي، بيشڪ مون کي توهان لاءِ

عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيْمٍ ﴿٢١﴾ قَالُوْٓا اَجِئْتَنَا لِتَاْفِكَنَا عَنْ

هڪ عظيم ڏينهن جي عذاب جو خوف آهي. انهن چيو ڇا تون اسان وٽ اُن لاءِ آيو آهين ته تون اسان کي پنهنجي

اٰلِهَتِنَا ۚ فَاْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ اِنْ كُنْتَ مِنَ الصّٰدِقِيْنَ ﴿٢٢﴾

معبودن کان ڦيرائين. پوءِ تون اهو (عذاب) آڻ جنهن جو تون اسان کي وعدو ڏين ٿو جيڪڏهن تون سچن مان آهين.

ركوع ٢ | ١٠

ل تفسير جلالين. ك تفسير جامع البيان. ك تفسير روح البيان. (منزل ٦) ك تفسير ڪبير للعلامه رازي.

قَالَ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللّٰهِ ۖ وَأُبَلِّغُكُمْ مَّآ أُرْسِلْتُ بِهٖ وَلٰكِنِّيْٓ

هُودَ چيو اُن جو علم الله تعاليٰ وٽ آهي ۽ آءٌ توهان کي اُهو پهچايان ٿو جيڪو مون ڏانهن موڪليو وڃي ٿو پر

أَرٰىكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُوْنَ ﴿٢٣﴾ فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا مُّسْتَقْبِلَ

آءٌ توهان کي جاهل قوم ڏسان پيو. پوءِ جڏهن انهن اُن عذاب کي ڪڪر وانگر سندن وادين ڏي

أَوْدِيَتِهِمْ قَالُوْا هٰذَا عَارِضٌ مُّمْطِرُنَا ۚ بَلْ هُوَ مَا اسْتَعْجَلْتُمْ

چائيل ڏٺو ته چون لڳا هي ڪڪر آهي جيڪو اسان تي وسايو ويندو. بلڪ اِهو اُهو (عذاب) آهي جنهن لاءِ توهان تڪڙ

بِهٖ ۖ رِيْحٌ فِيْهَا عَذَابٌ أَلِيْمٌ ﴿٢٤﴾ تُدَمِّرُ كُلَّ شَيْءٍۭ بِأَمْرِ رَبِّهَا

ڪئي ٿي (اِهو) طوفان آهي جنهن ۾ دردناڪ عذاب آهي. (اِهو) پنهنجي رب جي حڪم سان هر شيءِ کي برباد ڪري ڇڏيندو

فَأَصْبَحُوْا لَا يُرٰىٓ إِلَّا مَسٰكِنُهُمْ ۚ كَذٰلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ

پوءِ اهڙا ٿيا جو انهن جي گهرن کان سواءِ (ڪجهه به) ڏسڻ ۾ نٿي آيو. اهڙي طرح اسين مجرمن جي قوم کي

الْمُجْرِمِيْنَ ﴿٢٥﴾ وَلَقَدْ مَكَّنّٰهُمْ فِيْمَآ إِنْ مَّكَّنّٰكُمْ فِيْهِ وَ

جزا ڏيون ٿا. ۽ بيشڪ تحقيق اسان انهن کي اها قوت عطا ڪئي جيڪا توهان کي نه ڏني سين ۽

جَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَّأَبْصَارًا وَّأَفْـِٕدَةً ۖ فَمَآ أَغْنٰى عَنْهُمْ

اسان انهن لاءِ ڪن ۽ اکيون ۽ دل پيدا فرمايا ؛ پوءِ انهن تان

سَمْعُهُمْ وَلَآ أَبْصَارُهُمْ وَلَآ أَفْـِٕدَتُهُمْ مِّنْ شَيْءٍ إِذْ

سندن ڪنن ۽ اکين ۽ سندن دلين ڪا شيءِ دفع نه ڪئي. جو ته

كَانُوْا يَجْحَدُوْنَ بِاٰيٰتِ اللّٰهِ وَحَاقَ بِهِمْ مَّا كَانُوْا بِهٖ

اهي الله جي آيتن جو انڪار ڪندا هئا ۽ انهن کي اُن عذاب گهيريو جنهن جي

يَسْتَهْزِءُوْنَ ﴿٢٦﴾ وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا مَا حَوْلَكُمْ مِّنَ الْقُرٰى

اهي مذاق ڪندا هئا. ۽ بيشڪ تحقيق اسان توهان جي چوڌاري ڪيترا ڳوٺ هلاڪ ڪيا.

ع ٣

[1] تفسير مظهري.

وَصَرَّفْنَا الْاٰيٰتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُوْنَ ﴿٢٧﴾ فَلَوْلَا نَصَرَهُمُ

۽ اسان (مختلف) نشانيون آنديون ته مَنَ اهي موٽن. پوءِ انهن جي معبودن (بُتن[1])

الَّذِيْنَ اتَّخَذُوْا مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ قُرْبَانًا اٰلِهَةً ؕ بَلْ ضَلُّوْا

انهن جي ڇونه مدد ڪئي جن کي انهن قُرب خداوندي حاصل ڪرڻ لاءِ معبود بنايو، بلڪ اهي انهن کان

عَنْهُمْ ۚ وَذٰلِكَ اِفْكُهُمْ وَمَا كَانُوْا يَفْتَرُوْنَ ﴿٢٨﴾ وَاِذْ صَرَفْنَآ

غائب ٿي ويا، ۽ اهو انهن جو ڪوڙ ۽ بهتان هو. ۽ جڏهن اسان جنن جي

اِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُوْنَ الْقُرْاٰنَ ۚ فَلَمَّا حَضَرُوْهُ

هڪ ٽولي کي توهان ڏانهن موڪليو جن قرآن ڪريم (غور سان) ٻڌو، پوءِ جڏهن اهي رسولِ عربي وٽ حاضر ٿيا

قَالُوْٓا اَنْصِتُوْا ۚ فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا اِلٰى قَوْمِهِمْ مُّنْذِرِيْنَ ﴿٢٩﴾

انهن پاڻ ۾ چيو ته خاموش ٿيو، پوءِ جڏهن تلاوت پوري ٿي ته اهي پنهنجي قوم کي ڊيڄارڻ لاءِ موٽيا.

قَالُوْا يٰقَوْمَنَآ اِنَّا سَمِعْنَا كِتٰبًا اُنْزِلَ مِنْۢ بَعْدِ مُوْسٰى مُصَدِّقًا لِّمَا

جن چيو اي اسان جي قوم بيشڪ اسان قرآن ڪريم کي ٻڌو جيڪو (حديث) موسىٰ کان پوءِ نازل ڪيو ويو جيڪو اڳين ڪتابن جي

بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِيْٓ اِلَى الْحَقِّ وَاِلٰى طَرِيْقٍ مُّسْتَقِيْمٍ ﴿٣٠﴾ يٰقَوْمَنَآ اَجِيْبُوْا

تصديق فرمائي حق ۽ سڌي واٽ ڏانهن هدايت ڏئي ٿو. اي اسان جي قوم توهان

دَاعِيَ اللّٰهِ وَاٰمِنُوْا بِهٖ يَغْفِرْ لَكُمْ مِّنْ ذُنُوْبِكُمْ وَيُجِرْكُمْ مِّنْ عَذَابٍ

رسولِ عربي جو حڪم مڃيو ۽ رسولِ عربي تي ايمان آڻيو الله تعالىٰ توهان جا گناهه بخشيندو ۽ توهان کي دردناڪ عذاب کان

اَلِيْمٍ ﴿٣١﴾ وَمَنْ لَّا يُجِبْ دَاعِيَ اللّٰهِ فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِي الْاَرْضِ وَلَيْسَ

بچائيندو. ۽ جيڪو ماڻهو رسولِ عربي جو حڪم نه مڃيندو پوءِ اهو زمين ۾ (الله تعالىٰ[2]) پڪڙ کان بچي نه ٿو سگهي ۽

لَهٗ مِنْ دُوْنِهٖٓ اَوْلِيَآءُ ؕ اُولٰٓئِكَ فِيْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ﴿٣٢﴾ اَوَلَمْ يَرَوْا اَنَّ اللّٰهَ

ان لاءِ الله تعالىٰ کان سواءِ ڪو مددگار ناهي، اهي صاف گمراهي ۾ آهن. ڇا انهن اهو نه ڏٺو بيشڪ الله تعالىٰ

[1] تفسير جلالين. [2] ۽ تفسير مظهري.

الَّذِیْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ وَلَمْ یَعْیَ بِخَلْقِهِنَّ بِقٰدِرٍ عَلٰۤی اَنْ

اهو آهي جنهن آسمانن ۽ زمينن کي تخليق ڪيو ۽ انهن جي ناهڻ ۾ ٿڪو ڪونه، اهو قادر آهي جو

یُّحْیِ ۦَ الْمَوْتٰی ؕ بَلٰۤی اِنَّهٗ عَلٰی كُلِّ شَیْءٍ قَدِیْرٌ ﴿۳۳﴾ وَیَوْمَ یُعْرَضُ الَّذِیْنَ

مُئلن کي جياري، ها بيشڪ اهو هر شيءِ تي قادر آهي. ۽ قيامت جي ڏينهن ڪافرن کي

كَفَرُوْا عَلَی النَّارِ ؕ اَلَیْسَ هٰذَا بِالْحَقِّ ؕ قَالُوْا بَلٰی وَرَبِّنَا ؕ قَالَ فَذُوْقُوا

باهه تي پيش ڪيو ويندو، ڇا هي حق ناهي؟ اهي چوندا ها، اسان کي اسان جي رب جو قسم آهي، الله تعالیٰ فرمائيندو ته چکو

الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُوْنَ ﴿۳۴﴾ فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ اُولُوا الْعَزْمِ مِنَ

عذاب چکو انهي سببان جو توهان ڪفر ڪندا هئا. پوءِ رسول ﷺ توهان صبر ڪريو جيئنڪ اولوالعزم (همت وارن)

الرُّسُلِ وَلَا تَسْتَعْجِلْ لَّهُمْ ؕ كَاَنَّهُمْ یَوْمَ یَرَوْنَ مَا

پيغمبرن صبر ڪيو ۽ توهان (انهن جي عذاب لاءِ) تڪڙ نه ڪريو، گويا ڪ اهي اهو ڏينهن ڏسن ٿا جنهن جو

یُوْعَدُوْنَ ۙ لَمْ یَلْبَثُوْۤا اِلَّا سَاعَةً مِّنْ نَّهَارٍ ؕ بَلٰغٌ ۚ فَهَلْ

کين وعدو ڏنو ويو، اهي نه رهيا (دنيا ۾) مگر هڪ ساعت ڏينهن مان (هي) نصيحت آهي، پوءِ نه ٿي

یُهْلَكُ اِلَّا الْقَوْمُ الْفٰسِقُوْنَ ﴿۳۵﴾ ع

هلاڪ ڪئي ويندي مگر قوم فاسقن جي.

(اٰیاتها ۳۸) (۴۷) سُوْرَةُ مُحَمَّدٍ مَّدَنِیَّةٌ (۹۵) (رکوعاتها ۴)

سورة محمّد (صلي الله عليه وسلم) مديني منوره ۾ نازل ٿي، انهي ۾ ٤ رڪوع ۽ ٣٨ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ ○

الله تعالیٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ۽ باجهارو (آهي).

اَلَّذِیْنَ كَفَرُوْا وَصَدُّوْا عَنْ سَبِیْلِ اللّٰهِ اَضَلَّ اَعْمَالَهُمْ ﴿۱﴾

اهي ماڻهو جن ڪفر ڪيو ۽ الله جي راهه کان روڪيو، الله تعالیٰ انهن جا عمل ضائع ڪيا.

[1] تفسير جامع البيان. [2] تفسير روح البيان. [3] تفسير ڪمالين.

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَآمَنُوا بِمَا نُزِّلَ عَلَىٰ مُحَمَّدٍ

۽ جن ماڻھن ايمان آندو ۽ نيڪ عمل ڪيا ۽ ايمان آندو ان (قرآن ڪريم) تي جيڪو محمد ڪريم صلى الله عليه وسلم تي نازل ڪيو ويو

وَهُوَ الْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ ۙ كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَأَصْلَحَ بَالَهُمْ ﴿٢﴾ ذَٰلِكَ

۽ اهو ئي سندن رب جي طرفان حق آهي، الله تعالى سندن گناه درگذر فرمايا ۽ سندن (دنيا ۽ آخرت جا) حالات درست فرمايا، اهو

بِأَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا اتَّبَعُوا الْبَاطِلَ وَأَنَّ الَّذِينَ آمَنُوا اتَّبَعُوا الْحَقَّ

انهي سبب جو بيشڪ ڪافرن باطل (ڪوڙ) جي تابعداري ڪئي ۽ بيشڪ مؤمنن حق (سچ) جي تابعداري ڪئي

مِن رَّبِّهِمْ ۚ كَذَٰلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ لِلنَّاسِ أَمْثَالَهُمْ ﴿٣﴾ فَإِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ

جيڪو سندن رب جي طرفان آهي، اهڙي طرح الله تعالى ماڻھن لاءِ مثال بيان فرمائي ٿو. پوءِ جڏهن ڪافر توهان کي ملن

كَفَرُوا فَضَرْبَ الرِّقَابِ حَتَّىٰ إِذَا أَثْخَنتُمُوهُمْ فَشُدُّوا الْوَثَاقَ

پوءِ (توهان انهن کي) ڪنڌن وارا ڌڪ هڻو ايستائين جو انهي گهڻا قتل ٿين پوءِ توهان انهن کي مضبوطي سان ٻڌو،

فَإِمَّا مَنًّا بَعْدُ وَإِمَّا فِدَاءً حَتَّىٰ تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزَارَهَا ۚ ذَٰلِكَ

پوءِ يا احسان سان ڇڏيو يا فديو وٺي ڇڏيو (انهن سان اهو سلوڪ ڪريو) ايستائين جو ويڙهه هٿيار ڇڏي ڏين، اهو حڪم آهي

وَلَوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَانتَصَرَ مِنْهُمْ وَلَٰكِن لِّيَبْلُوَ بَعْضَكُم بِبَعْضٍ ۗ

۽ جيڪڏهن الله تعالى چاهي ها ته پاڻ انهن کان بدلو وٺي ها پر (اها جهاد) ان لاءِ آهي ته الله تعالى توهان کي هڪ ٻئي تي آزمائي.

وَالَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَلَن يُضِلَّ أَعْمَالَهُمْ ﴿٤﴾ سَيَهْدِيهِمْ

۽ جيڪي ماڻھو الله جي راهه ۾ شهيد ڪيا ويا پوءِ الله تعالى هرگز انهن جا عمل ضايع نه ڪندو. جلد کين (اعلى درجن) عطا ڪندو

وَيُصْلِحُ بَالَهُمْ ﴿٥﴾ وَيُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ عَرَّفَهَا لَهُمْ ﴿٦﴾

۽ سندن ڪم درست فرمائيندو. ۽ انهن کي جنت ۾ داخل فرمائيندو ۽ کين ان جي سڃاڻپ ڪرائيندو.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَنصُرُوا اللَّهَ يَنصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ

اي مؤمنو! جيڪڏهن توهان دين اسلام ۽ رسول ڪريم صلى الله عليه وسلم جي مدد ڪندؤ ته الله تعالى توهان جي مدد ڪندو ۽ توهان جا قدم

اَقْدَامَكُمْ ﴿٧﴾ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا فَتَعْسًا لَّهُمْ وَاَضَلَّ اَعْمَالَهُمْ ﴿٨﴾

ثابت ڪندو. ۽ جن ماڻھن ڪفر ڪيو انھن لاءِ تباھي آھي ۽ الله تعالىٰ انھن جا عمل ضايع ڪيا.

ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ كَرِهُوْا مَآ اَنْزَلَ اللّٰهُ فَاَحْبَطَ اَعْمَالَهُمْ ﴿٩﴾

اھو انھيءَ سبب جي ڪري جو انھن قرآن ڪريم[1] کي ناپسند ڪيو، پوءِ الله تعالىٰ انھن جا عمل ختم ڪيا.

اَفَلَمْ يَسِيْرُوْا فِى الْاَرْضِ فَيَنْظُرُوْا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِيْنَ

ڇا انھن زمين ۾ سير سفر نہ ڪيو پوءِ اھي ڏسن ھا تہ انھن کان اڳين ماڻھن جي پڇاڙي

مِنْ قَبْلِهِمْ ۭ دَمَّرَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ ۡ وَلِلْكٰفِرِيْنَ اَمْثَالُهَا ﴿١٠﴾ ذٰلِكَ

ڪھڙي ٿي؟ الله تعالىٰ انھن کي تباھ ڪيو ۽ ڪافرن لاءِ اھڙا مثال موجود آھن. اھو

بِاَنَّ اللّٰهَ مَوْلَى الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَاَنَّ الْكٰفِرِيْنَ لَا مَوْلٰى لَهُمْ ﴿١١﴾ ع

انھيءَ سبب جو الله تعالىٰ مؤمنن جو ڪارساز آھي ۽ بيشڪ ڪافرن لاءِ ڪو بہ ڪارساز ناھي.

اِنَّ اللّٰهَ يُدْخِلُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ

بيشڪ الله تعالىٰ انھن ماڻھن کي بھشت ۾ داخل فرمائي ٿو جن ايمان آندو ۽ سھڻا عمل ڪيا جنھن جي ھيٺان

مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ ۭ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا يَتَمَتَّعُوْنَ وَيَاْكُلُوْنَ كَمَا

نھرون وھن ٿيون. ۽ جن ڪفر ڪيو (اھي ھن[2] دنيا ۾) فائدو وٺن ٿا ۽ اھي چوپاين وانگر

تَاْكُلُ الْاَنْعَامُ وَالنَّارُ مَثْوًى لَّهُمْ ﴿١٢﴾ وَكَاَيِّنْ مِّنْ قَرْيَةٍ هِيَ اَشَدُّ

کائن ٿا ۽ باھ ۾ انھن لاءِ ٽڪاڻو آھي. ۽ ڪيترا ئي ڳوٺن[3] وارا اھڙا ھئا جيڪي

قُوَّةً مِّنْ قَرْيَتِكَ الَّتِيْٓ اَخْرَجَتْكَ ۚ اَهْلَكْنٰهُمْ فَلَا نَاصِرَ لَهُمْ ﴿١٣﴾

قوت ۾ تنھنجي ڳوٺ (مڪہ مڪرمہ) وارن کان وڌيڪ ھئا، انھيءَ ڳوٺ تو کي ٻاھر ڪڍيو، اسان انھن کي ھلاڪ ڪيو، پوءِ انھن جو ڪو مددگار نہ ٿيو.

اَفَمَنْ كَانَ عَلٰى بَيِّنَةٍ مِّنْ رَّبِّهٖ كَمَنْ زُيِّنَ لَهٗ سُوْۗءُ عَمَلِهٖ وَ

ڇا پوءِ اھو (مؤمن) جيڪو پنھنجي رب جي طرفان واضح دليلن تي آھي اھو ان (فاسق) جھڙو آھي جنھن کي سندس برا اعمال سھڻا ڀاسايا ويا ۽

[1] تفسير مظھري. [2،3] تفسير جلالين.

اتَّبَعُوٓا اَهْوَآءَهُمْ ﴿١٤﴾ مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِيْ وُعِدَ الْمُتَّقُوْنَ ؕ فِيْهَآ اَنْهٰرٌ

اُن پنهنجي سڌن جي تابعداري ڪئي. اُن جنت جو مثال جنهن جو پرهيزگارن سان وعدو ڪيو ويو آهي، هيءُ آهي تہ انهيءَ ۾ اهڙي پاڻيءَ

مِّنْ مَّآءٍ غَيْرِ اٰسِنٍ ۚ وَاَنْهٰرٌ مِّنْ لَّبَنٍ لَّمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهٗ ۚ وَاَنْهٰرٌ

جون نهرون آهن جن کي بسنيارو نہ آهي ۽ اهڙي کير جون نهرون آهن جن جو ذائقو نہ مٽجي ۽ اهڙي

مِّنْ خَمْرٍ لَّذَّةٍ لِّلشّٰرِبِيْنَ ۚ وَاَنْهٰرٌ مِّنْ عَسَلٍ مُّصَفًّى ؕ وَلَهُمْ

شراب جون نهرون آهن جن ۾ پيئندڙن لاءِ لذت آهي ۽ اهڙي ماکيءَ جون نهرون آهن جيڪي ڇاڻيل آهن، ۽ انهن لاءِ

فِيْهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرٰتِ وَمَغْفِرَةٌ مِّنْ رَّبِّهِمْ ؕ كَمَنْ هُوَ خَالِدٌ فِي

جنت ۾ هر قسم جا ميوا آهن ۽ (انهن لاءِ) سندن رب وٽان مغفرت آهي، ڇا اهي اُنهن وانگر آهن جيڪي هميشہ

النَّارِ وَسُقُوْا مَآءً حَمِيْمًا فَقَطَّعَ اَمْعَآءَهُمْ ﴿١٥﴾ وَمِنْهُمْ مَّنْ يَّسْتَمِعُ

باهہ ۾ آهن ۽ کين ٽهڪندڙ پاڻي پيارو ويو جيڪو انهن جي آنڊن کي ڪٽيندو. انهن مان ڪجهہ ماڻهو (منافق) تو ڏانهن ڪن ڏين ٿا

اِلَيْكَ ۚ حَتّٰٓى اِذَا خَرَجُوْا مِنْ عِنْدِكَ قَالُوْا لِلَّذِيْنَ اُوْتُوا الْعِلْمَ

ٻڌن ٿا، ايستائين جو جڏهن اهي تو وٽان ٻاهر نڪرن ٿا تہ اهي علم وارن (صحابہ ڪرام) کان پڇن ٿا

مَاذَا قَالَ اٰنِفًا ۫ اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ طَبَعَ اللّٰهُ عَلٰى قُلُوْبِهِمْ وَ

تہ هينئر رسول عربي ڇا فرمايو؟ اهي اُهي ماڻهو آهن جن جي دلين تي الله تعاليٰ مُهر هڻي ڇڏي ۽

اتَّبَعُوٓا اَهْوَآءَهُمْ ﴿١٦﴾ وَالَّذِيْنَ اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى وَّاٰتٰهُمْ

انهن پنهنجي سڌن جي تابعداري ڪئي. ۽ جن ماڻهن هدايت حاصل ڪئي الله تعاليٰ انهن جي هدايت کي زياده ڪيو ۽ کين

تَقْوٰىهُمْ ﴿١٧﴾ فَهَلْ يَنْظُرُوْنَ اِلَّا السَّاعَةَ اَنْ تَاْتِيَهُمْ بَغْتَةً ۚ

تقويٰ عطا ڪئي. پوءِ اهي (ڪفارِ مڪہ) ڇا انتظار ڪن ٿا مگر قيامت جو جيڪا اوچتي انهن تي ايندي،

فَقَدْ جَآءَ اَشْرَاطُهَا ۚ فَاَنّٰى لَهُمْ اِذَا جَآءَتْهُمْ ذِكْرٰىهُمْ ﴿١٨﴾

پوءِ بيشڪ اُن جون نشانيون آيون آهن، پوءِ انهن لاءِ ڇا آهي؟ جڏهن انهن وٽ انهن جي نصيحت پهتي.

لہ ۽ ڪہ تفسير مظهري.

فَاعْلَمْ اَنَّهٗ لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْۢبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِيْنَ وَ

پوءِ توهان معلوم ڪريو ته ناهي ڪو معبود مگر الله تعالىٰ ۽ رسول عربي توهان پنهنجي قوم ۽ مؤمنن ۽

الْمُؤْمِنٰتِ ؕ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مُتَقَلَّبَكُمْ وَمَثْوٰىكُمْ ﴿١٩﴾ وَيَقُوْلُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا

مؤمن عورتن لاءِ بخشش طلب ڪريو ۽ الله تعالىٰ توهان جي دنيا ۽ آخرت جي مصروفيت کي ڄاڻي ٿو ۽ اهي ماڻهو جن تا جن ايمان آندو

لَوْلَا نُزِّلَتْ سُوْرَةٌ ۚ فَاِذَآ اُنْزِلَتْ سُوْرَةٌ مُّحْكَمَةٌ وَّذُكِرَ فِيْهَا

چوندا هئا ته ڇو نه ڪا سورت نازل ڪئي وڃي پوءِ جڏهن ڪا سورت نازل ڪئي وڃي جنهن ۾ واضح احڪام آهن ۽ ان ۾ جهاد جو

الْقِتَالُ ۙ رَاَيْتَ الَّذِيْنَ فِيْ قُلُوْبِهِمْ مَّرَضٌ يَّنْظُرُوْنَ اِلَيْكَ نَظَرَ

ذڪر ڪيو ويو ته رسول عربي توهان انهن ماڻهن کي ڏسندا جن جي دلين ۾ مرض (شڪ) آهي ته اهي توهان کي ايئن ڏسن ٿا

الْمَغْشِيِّ عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ ؕ فَاَوْلٰى لَهُمْ ﴿٢٠﴾ طَاعَةٌ وَّقَوْلٌ مَّعْرُوْفٌ ۫

جيئن ڪو انهن تي موت جي غشي (جانڪني) هجي، پوءِ انهن لاءِ اطاعت بهتر هئي ۽ چڱي ڳالهه چوڻ بهتر هئي.

فَاِذَا عَزَمَ الْاَمْرُ ۫ فَلَوْ صَدَقُوا اللّٰهَ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ ﴿٢١﴾ فَهَلْ عَسَيْتُمْ

پوءِ جڏهن حڪم پڪو ٿيو، پوءِ ڪاش اهي رب سان مخلص ٿين ها ته سندن لاءِ بهتر هو، ڇا توهان مان اها توقع ڪئي وڃي ته

اِنْ تَوَلَّيْتُمْ اَنْ تُفْسِدُوْا فِى الْاَرْضِ وَتُقَطِّعُوْٓا اَرْحَامَكُمْ ﴿٢٢﴾ اُولٰٓئِكَ الَّذِيْنَ

جيڪڏهن توهان کي حڪمراني ملي ته توهان زمين ۾ فساد ڪندا ۽ پنهنجون مائٽيون ڇني ڇڏيندا! اهي اهي ماڻهو آهن

لَعَنَهُمُ اللّٰهُ فَاَصَمَّهُمْ وَاَعْمٰٓى اَبْصَارَهُمْ ﴿٢٣﴾ اَفَلَا يَتَدَبَّرُوْنَ الْقُرْاٰنَ

جن تي الله تعالىٰ لعنت موڪلي پوءِ انهن کي ٻوڙو ڪيو ۽ انهن جي اکين کي انڌو ڪيو. ڇا پوءِ اهي قرآن ڪريم ۾ غور ۽ فڪر نٿا ڪن

اَمْ عَلٰى قُلُوْبٍ اَقْفَالُهَا ﴿٢٤﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ ارْتَدُّوْا عَلٰٓى اَدْبَارِهِمْ مِّنْۢ بَعْدِ

يا انهن جي دلين تي قُرُف (تالا) آهن. بيشڪ جيڪي ماڻهو هدايت (اسلام) ملڻ کان پوءِ

مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَى ۙ الشَّيْطٰنُ سَوَّلَ لَهُمْ ؕ وَاَمْلٰى لَهُمْ ﴿٢٥﴾ ذٰلِكَ

مرتد (بي دين) ٿيا، شيطان انهن لاءِ (دنيا جون) اميدون ۽ آرزوئون پيدا ڪيون، اهو

له تفسير مفاتيح الغيب المشتهر بالتفسير الكبير للامام فخر الدين رازي رحمة الله عليه. (منزل ٦) ته تفسير مظهري. ته تفسير جلالين.

بِأَنَّهُمْ قَالُوا لِلَّذِينَ كَرِهُوا مَا نَزَّلَ اللَّهُ سَنُطِيعُكُمْ فِي بَعْضِ الْأَمْرِ ۖ

انهيءَ سببان جو بيشڪ انهن اُنهن ماڻهن کي چيو جن کي الله تعالىٰ جو نازل ڪيل ناپسند هو ته اسين جلد ڪن ڪمن ۾ توهان جي تابعداري ڪنداسين

وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِسْرَارَهُمْ ﴿٢٦﴾ فَكَيْفَ إِذَا تَوَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ

۽ الله تعالىٰ انهن جي رازن کي چڱيءَ طرح ڄاڻي ٿو. پوءِ اهي ڪيئن ڪندا؟ جڏهن وقت ملائڪ سندن ساهه ڪڍندا (۽) سندن

وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَارَهُمْ ﴿٢٧﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ اتَّبَعُوا مَا أَسْخَطَ

مُنهن ۽ پُٺين کي ڌڪ هڻندا. اهو انهيءَ سبب ٿيو بيشڪ انهن تابعداري ڪئي اُن ڳالهه جي جنهن ۾ الله تعالىٰ جو

اللَّهَ وَكَرِهُوا رِضْوَانَهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ ﴿٢٨﴾ أَمْ حَسِبَ

ناراضپو هو ۽ الله تعالىٰ جي رضامندي انهن کي پسند نه هئي پوءِ الله تعالىٰ سندن عمل چٽ ڪيا. ڇا اهي ماڻهو

الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ أَن لَّن يُخْرِجَ اللَّهُ أَضْغَانَهُمْ ﴿٢٩﴾

ڀانئن ٿا جن جي دلين ۾ مرض (منافقي) آهي ته هرگز الله تعالىٰ سندن عداوت (دشمني) کي ظاهر نه ڪندو.

وَلَوْ نَشَاءُ لَأَرَيْنَاكَهُمْ فَلَعَرَفْتَهُم بِسِيمَاهُمْ ۚ وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي

۽ جيڪڏهن اسين چاهيون ها ته اهي رسول عربي کي ڏيکاريون پوءِ يقيناً تون انهن کي سندن شڪلن مان سڃاڻين ها ۽ يقيناً تون انهن کي سندن

لَحْنِ الْقَوْلِ ۚ وَاللَّهُ يَعْلَمُ أَعْمَالَكُمْ ﴿٣٠﴾ وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّىٰ نَعْلَمَ

ڳالهائڻ مان سڃاڻين ٿا ۽ الله تعالىٰ توهان جي عملن کي چڱيءَ طرح ڄاڻي ٿو ۽ بيشڪ اسين ضرور توهان کي آزمائينداسين. ايستائين جو اسين

الْمُجَاهِدِينَ مِنكُمْ وَالصَّابِرِينَ وَنَبْلُوَ أَخْبَارَكُمْ ﴿٣١﴾ إِنَّ الَّذِينَ

توهان مان مجاهدن ۽ صبر ڪندڙن کي چٽو ڪريون ۽ اسين ضرور توهان جون خبرون آزمائينداسين. بيشڪ جن ماڻهن

كَفَرُوا وَصَدُّوا عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَشَاقُّوا الرَّسُولَ مِن بَعْدِ

ڪفر ڪيو ۽ (ماڻهن کي) الله تعالىٰ جي راهه کان روڪيو ۽ رسول عربي جي مخالفت ڪئي (انهيءَ کان) هدايت

مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَىٰ لَن يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئًا وَسَيُحْبِطُ أَعْمَالَهُمْ ﴿٣٢﴾

ظاهر ٿيڻ کان پوءِ ڪيائون (اهي منافق) الله تعالىٰ کي هرگز ڪنهن شيءِ جو ضرر نه پهچائيندا ۽ (الله) انهن جا عمل چٽ ڪري ڇڏيندو.

له تفسير تنوير المقباس و تفسير ابن عباس. كه اصحابي سڳورو حضرت انس رضي الله عنه فرمائي ٿو ته انهيءَ آيت جي نزول کان پوءِ رسول الله صلي الله عليه وآله وسلم کان ڪو به منافق مخفي نه رهيو. تفسير النسفي (منزل ٦) و تفسير مظهري و تفسير روح البيان.

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اَطِيْعُوا اللّٰهَ وَاَطِيْعُوا الرَّسُوْلَ وَلَا تُبْطِلُوْٓا

اي مؤمنو! توهان الله تعاليٰ ۽ رسول ﷺ جي اطاعت (فرمانبرداري) ڪريو ۽ توهان پنهنجا

اَعْمَالَكُمْ ﴿٣٣﴾ اِنَّ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَصَدُّوْا عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ثُمَّ مَاتُوْا

عمل باطل نه ڪريو. بيشڪ جن ماڻهن ڪفر ڪيو ۽ ماڻهن کي) الله جي راهه کان روڪيو، ان کان پوءِ اهي مُئا

وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَنْ يَّغْفِرَ اللّٰهُ لَهُمْ ﴿٣٤﴾ فَلَا تَهِنُوْا وَتَدْعُوْٓا اِلَى السَّلْمِ ۖ

حالانڪ اهي ڪافر هئا، پوءِ الله تعاليٰ هرگز انهن کي نه بخشيندو. ۽ توهان سُست نه ٿيو ۽ (توهان انهن کي) صلح ڏانهن نه سڏيو

وَاَنْتُمُ الْاَعْلَوْنَ ۖ وَاللّٰهُ مَعَكُمْ وَلَنْ يَّتِرَكُمْ اَعْمَالَكُمْ ﴿٣٥﴾ اِنَّمَا

۽ توهان (انهن تي) غالب آهيو ۽ الله تعاليٰ توهان سان گڏ آهي ۽ اهو هرگز توهان کي توهان جي عملن ۾ نقصان نه ڏيندو. توهان جي

الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَّلَهْوٌ ۭ وَاِنْ تُؤْمِنُوْا وَتَتَّقُوْا يُؤْتِكُمْ اُجُوْرَكُمْ

دنيا جي حياتي لعب ۽ لهو (راند روند) آهي، ۽ جيڪڏهن توهان ايمان آڻيندؤ ۽ خوف خدا ڪيو، الله تعاليٰ توهان کي توهان جو اجر ڏيندو

وَلَا يَسْـَٔــلْكُمْ اَمْوَالَكُمْ ﴿٣٦﴾ اِنْ يَّسْـَٔــلْكُمُوْهَا فَيُحْفِكُمْ تَبْخَلُوْا وَيُخْرِجْ

۽ اهو توهان کان توهان جي ملڪيت نه گهري. جيڪڏهن توهان کان ملڪيت گهري ۽ زياده گهري ته توهان بخيلي ڪندؤ ۽ اهو (بخل)

اَضْغَانَكُمْ ﴿٣٧﴾ هٰٓاَنْتُمْ هٰٓؤُلَاۗءِ تُدْعَوْنَ لِتُنْفِقُوْا فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ۚ

توهان جا حسد ۽ ڪينا ظاهر ڪندو. خبردار! توهان اهي آهيو جن کي ان لاءِ سڏيو ٿو وڃي ته توهان الله جي راهه ۾ خرچ ڪريو،

فَمِنْكُمْ مَّنْ يَّبْخَلُ ۚ وَمَنْ يَّبْخَلْ فَاِنَّمَا يَبْخَلُ عَنْ نَّفْسِهٖ ۭ

پوءِ توهان مان ڪي ماڻهو بخيلي ڪن ٿا، ۽ جيڪو ماڻهو بخيلي ڪري ٿو پوءِ اهو پنهنجي لاءِ بخيلي ڪري ٿو.

وَاللّٰهُ الْغَنِيُّ وَاَنْتُمُ الْفُقَرَاۗءُ ۚ وَاِنْ تَتَوَلَّوْا يَسْتَبْدِلْ قَوْمًا

۽ الله تعاليٰ غني آهي ۽ توهان فقير آهيو، ۽ جيڪڏهن توهان منهن موڙيو ته توهان جي بدلي اهو غير قوم

غَيْرَكُمْ ۙ ثُمَّ لَا يَكُوْنُوْٓا اَمْثَالَكُمْ ﴿٣٨﴾

آڻيندو ۽ ان کان پوءِ (اهي) توهان جهڙا نه هوندا.

ع ٨

ل تفسير روح البيان. ك تفسير النسفي

(اٰياتها ٢٩) (٤٨) سُوْرَةُ الْفَتْحِ مَدَنِيَّةٌ (١١١) (ركوعاتها ٤)

سورة فتح مدينه منوره ۾ نازل ٿي آهي ۾ چار رڪوع ۽ ٢٩ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ۝

الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

اِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِيْنًا ۝١ لِّيَغْفِرَ لَكَ اللّٰهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْۢبِكَ

بيشڪ اسان توهان لاءِ (رسول عربي) روشن فتح فرمائي. (۽) توهان جي سببان الله تعالىٰ توهان جي امت جا اڳيان ۽ پويان

وَمَا تَاَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهٗ عَلَيْكَ وَيَهْدِيَكَ صِرَاطًا مُّسْتَقِيْمًا ۝٢

گناه بخشيا ۽ توهان تي پنهنجي نعمت پوري ڪئي ۽ توهان کي صراط مستقيم تي هلايو.

وَّيَنْصُرَكَ اللّٰهُ نَصْرًا عَزِيْزًا ۝٣ هُوَ الَّذِيْٓ اَنْزَلَ السَّكِيْنَةَ فِيْ

۽ الله تعالىٰ توهان جي چڱي طرح مدد فرمائي. الله تعالىٰ اهو آهي جنهن مؤمنن جي دلين ۾

قُلُوْبِ الْمُؤْمِنِيْنَ لِيَزْدَادُوْٓا اِيْمَانًا مَّعَ اِيْمَانِهِمْ ۭ وَلِلّٰهِ جُنُوْدُ

سُڪون نازل ڪيو ان لاءِ ته يقين تي سندن يقين زياده ٿئي ۽ آسمانن ۽ زمينن

السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۭ وَكَانَ اللّٰهُ عَلِيْمًا حَكِيْمًا ۝٤ لِّيُدْخِلَ

جو لشڪر الله تعالىٰ جو آهي ۽ الله تعالىٰ علم (۽) حڪمت وارو آهي. ان لاءِ ته الله تعالىٰ

الْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنٰتِ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ

مؤمن مردن ۽ مؤمن عورتن کي باغن ۾ داخل ڪري جنهن جي هيٺان نهرون وهن ٿيون

خٰلِدِيْنَ فِيْهَا وَيُكَفِّرَ عَنْهُمْ سَيِّاٰتِهِمْ ۭ وَكَانَ ذٰلِكَ عِنْدَ اللّٰهِ

هميشه هميشه انهي ۾ رهن ۽ انهن تان گناه ميٽي ڇڏي، ۽ الله تعالىٰ وٽ اها

فَوْزًا عَظِيْمًا ۝٥ وَّيُعَذِّبَ الْمُنٰفِقِيْنَ وَالْمُنٰفِقٰتِ وَالْمُشْرِكِيْنَ

عظيم ڪاميابي آهي. ۽ اهو منافق مردن ۽ منافق عورتن ۽ مشرڪ مردن

وَالْمُشْرِكٰتِ الظَّآنِّيْنَ بِاللّٰهِ ظَنَّ السَّوْءِ ۭ عَلَيْهِمْ دَآىِٕرَةُ السَّوْءِ ۚ وَ

۽ مشرڪ عورتن تي عذاب ڪري توجيڪي الله تعالىٰ لاءِ خراب گمان رکن ٿا، انهن تي برائيءَ جو دائرو آهي، ۽

غَضِبَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَاَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ ۭ وَسَاۗءَتْ مَصِيْرًا ۝ ٦

انهن تي الله تعالىٰ غضب ڪيو ۽ انهن تي لعنت موڪلي ۽ انهن لاءِ جهنم تيار ڪيائين ۽ (اها) موٽڻ لاءِ خراب جاءِ آهي.

وَلِلّٰهِ جُنُوْدُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ۭ وَكَانَ اللّٰهُ عَزِيْزًا حَكِيْمًا ۝ ٧ اِنَّآ

۽ آسمانن ۽ زمين جو لشڪر الله تعالىٰ جو آهي، ۽ الله تعالىٰ غالب حڪمت وارو آهي. بيشڪ اسان

اَرْسَلْنٰكَ شَاهِدًا وَّمُبَشِّرًا وَّنَذِيْرًا ۝ ٨ لِّتُؤْمِنُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ

رسول عربي کي شاهد ۽ بشارت ڏيندڙ ۽ ڊيڄاريندڙ ڪري موڪليو. ان لاءِ ته توهان الله تعالىٰ ۽ ان جي رسول تي ايمان آڻيو

وَتُعَزِّرُوْهُ وَتُوَقِّرُوْهُ ۭ وَتُسَبِّحُوْهُ بُكْرَةً وَّاَصِيْلًا ۝ ٩

۽ رسول عربي جي تعظيم ۽ توقير ڪريو؛ ۽ توهان صبح ۽ شام ان جي پاڪائي بيان ڪريو.

اِنَّ الَّذِيْنَ يُبَايِعُوْنَكَ اِنَّمَا يُبَايِعُوْنَ اللّٰهَ ۭ يَدُ اللّٰهِ فَوْقَ

بيشڪ جيڪي ماڻهو (صحابڪرام) توهان (رسول عربي) جي هٿ تي بيعت ڪن ٿا، اهي الله تعالىٰ سان بيعت ڪن ٿا، انهن جي هٿن تي

اَيْدِيْهِمْ ۚ فَمَنْ نَّكَثَ فَاِنَّمَا يَنْكُثُ عَلٰي نَفْسِهٖ ۚ وَمَنْ اَوْفٰى بِمَا

الله تعالىٰ جو هٿ آهي، پوءِ جنهن ماڻهو وعدو ٽوڙيو پوءِ پنهنجي لاءِ وعدو ٽوڙيو؛ ۽ جنهن ماڻهو الله تعالىٰ سان

عٰهَدَ عَلَيْهُ اللّٰهَ فَسَيُؤْتِيْهِ اَجْرًا عَظِيْمًا ۝ ١٠ سَيَقُوْلُ لَكَ

ڪيل وعدو پورو ڪيو پوءِ الله تعالىٰ جلد ان کي اجرعظيم عطا ڪندو. توهان کي جلد اهي

الْمُخَلَّفُوْنَ مِنَ الْاَعْرَابِ شَغَلَتْنَآ اَمْوَالُنَا وَاَهْلُوْنَا فَاسْتَغْفِرْ لَنَا ۚ

ڳوٺاڻا چوندا جيڪي جهاد کان پوئتي ٿيا ته اسان کي اسان جي مال ۽ اهل مشغول بڻايو، پوءِ توهان اسان لاءِ بخشش طلب ڪريو،

يَقُوْلُوْنَ بِاَلْسِنَتِهِمْ مَّا لَيْسَ فِيْ قُلُوْبِهِمْ ۭ قُلْ فَمَنْ يَّمْلِكُ لَكُمْ

اهي پنهنجي زبان سان اهو چون ٿا جيڪو سندن دلين ۾ ناهي. رسول عربي توهان فرمايو پوءِ ڪير آهي جيڪو

ع ٩

له تفسير النسفي.

مِّنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا اِنْ اَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا اَوْ اَرَادَ بِكُمْ نَفْعًا ؕ بَلْ كَانَ

ڪنهن شيءِ جو اختيار رکي ٿو جيڪڏهن هو توهان لاءِ نقصان ۽ نفعي جو ارادو ڪري ٿو. بلڪ

اللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ خَبِيْرًا ﴿۱۱﴾ بَلْ ظَنَنْتُمْ اَنْ لَّنْ يَّنْقَلِبَ الرَّسُوْلُ وَ

الله تعالىٰ توهان جي عملن کان خبردار آهي. بلڪ توهان گمان ڪيو ته رسول عربي ۽ مؤمن

الْمُؤْمِنُوْنَ اِلٰٓى اَهْلِيْهِمْ اَبَدًا وَّ زُيِّنَ ذٰلِكَ فِيْ قُلُوْبِكُمْ وَ ظَنَنْتُمْ

ڪڏهن به پنهنجي اهل ڏانهن نه موٽندا ۽ اها ڳالهه توهان جي دلين ۾ سينگاري وئي ۽ توهان (انهن لاءِ)

ظَنَّ السَّوْءِ ۚۖ وَ كُنْتُمْ قَوْمًۢا بُوْرًا ﴿۱۲﴾ وَ مَنْ لَّمْ يُؤْمِنْۢ بِاللّٰهِ وَ رَسُوْلِهٖ

خراب گمان ڪيو ۽ توهان (الله تعالىٰ وٽ) برباد ٿيندڙ قوم آهيو. ۽ جنهن ماڻهو الله تعالىٰ ۽ ان جي رسول عربي تي ايمان نه آندو

فَاِنَّاۤ اَعْتَدْنَا لِلْكٰفِرِيْنَ سَعِيْرًا ﴿۱۳﴾ وَ لِلّٰهِ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَ

پوءِ بيشڪ اسان اهڙن ڪافرن لاءِ دوزخ تيار ڪيو آهي. ۽ آسمانن ۽ زمين جي بادشاهي الله تعالىٰ

الْاَرْضِ ؕ يَغْفِرُ لِمَنْ يَّشَآءُ وَ يُعَذِّبُ مَنْ يَّشَآءُ ؕ وَ كَانَ اللّٰهُ غَفُوْرًا

لاءِ آهي. جنهن کي چاهي بخش ڪري ٿو ۽ جنهن کي چاهي عذاب ڪري ٿو. ۽ الله تعالىٰ گهڻو بخشيندڙ

رَّحِيْمًا ﴿۱۴﴾ سَيَقُوْلُ الْمُخَلَّفُوْنَ اِذَا انْطَلَقْتُمْ اِلٰى مَغَانِمَ

ٻاجهارو آهي. جلد اهي ماڻهو جيڪي پوئتي رهيا، جنهن وقت توهان غنيمتن ڏانهن ويندا

لِتَاْخُذُوْهَا ذَرُوْنَا نَتَّبِعْكُمْ ۚ يُرِيْدُوْنَ اَنْ يُّبَدِّلُوْا كَلٰمَ اللّٰهِ ؕ

ان لاءِ ته توهان اهي حاصل ڪريو (اهي چوندا) اسان کي ڇڏيو ته اسين توهان سان گڏ هلون، اهي چاهين ٿا ته الله تعالىٰ جي حڪم کي تبديل ڪن.

قُلْ لَّنْ تَتَّبِعُوْنَا كَذٰلِكُمْ قَالَ اللّٰهُ مِنْ قَبْلُ ۚ فَسَيَقُوْلُوْنَ

رسول عربي توهان فرمايو، توهان هرگز اسان سان گڏ نه هلو، الله تعالىٰ اڳ ۾ ائين فرمايو. پوءِ فورًا اهي چوندا

بَلْ تَحْسُدُوْنَنَا ؕ بَلْ كَانُوْا لَا يَفْقَهُوْنَ اِلَّا قَلِيْلًا ﴿۱۵﴾

ته توهان (مسلمان) اسان سان حسد ڪريو ٿا، بلڪ اهي ماڻهو تمام ٿورو سمجهن ٿا.

ڏ تفسير جامع البيان و تفسير جلالين.

قُلْ لِّلْمُخَلَّفِيْنَ مِنَ الْاَعْرَابِ سَتُدْعَوْنَ اِلٰى قَوْمٍ اُولِىْ بَاْسٍ

رسول عربي توکان پوئتي ڇڏيل ٻهراڙيءَ وارن ماڻهن کي فرمايو ته جلد توهان کي اُن قوم ڏانهن سڏيو ويندو جيڪي سخت ويڙهه ڪندڙ

شَدِيْدٍ تُقَاتِلُوْنَهُمْ اَوْ يُسْلِمُوْنَۚ فَاِنْ تُطِيْعُوْا يُؤْتِكُمُ اللّٰهُ اَجْرًا حَسَنًاۚ

هوندا، توهان کي انهن سان ويڙهه ڪرڻي پوندي يا اهي اسلام آڻيندا، پوءِ جيڪڏهن توهان الله تعاليٰ جي اطاعت ڪندا ته الله تعاليٰ توهان کي سهڻو اجر عطا ڪندو،

وَاِنْ تَتَوَلَّوْا كَمَا تَوَلَّيْتُمْ مِّنْ قَبْلُ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا اَلِيْمًا ﴿١٦﴾ لَيْسَ

۽ جيڪڏهن توهان (هاڻي به) پٺ ڦيرائي جيئن هن کان اڳ توهان پٺ ڦيرائي هئي ته الله تعاليٰ توهان کي دردناڪ عذاب ڏيندو. نابين

عَلَى الْاَعْمٰى حَرَجٌ وَّلَا عَلَى الْاَعْرَجِ حَرَجٌ وَّلَا عَلَى الْمَرِيْضِ حَرَجٌ ؕ

تي ڪو حرج ڪونهي ۽ لنگڙي تي ڪو حرج ناهي ۽ مريض تي ڪو حرج ناهي (جهاد لاءِ نه نڪرڻ).

وَمَنْ يُّطِعِ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ يُدْخِلْهُ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُۚ

۽ جيڪو ماڻهو الله تعاليٰ ۽ ان جي رسول جي اطاعت ڪري ٿو ته الله تعاليٰ اُن کي انهن باغن ۾ داخل ڪندو جن جي هيٺان نهرون وهنديون

وَمَنْ يَّتَوَلَّ يُعَذِّبْهُ عَذَابًا اَلِيْمًا ﴿١٧﴾ لَقَدْ رَضِىَ اللّٰهُ عَنِ

۽ جيڪو ماڻهو نافرماني ڪندو ته الله تعاليٰ اُن کي دردناڪ عذاب ڏيندو. بيشڪ تحقيق الله تعاليٰ مؤمنن (صحابه ڪرام)

ع ١٠

الْمُؤْمِنِيْنَ اِذْ يُبَايِعُوْنَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِىْ قُلُوْبِهِمْ

کان راضي ٿيو، جنهن وقت وڻ جي هيٺان اهي رسول عربي جي بيعت ڪئي پوءِ الله تعاليٰ (انهن جي سچائي ۽ وفاداري کي) معلوم ڪيو جيڪا انهن

فَاَنْزَلَ السَّكِيْنَةَ عَلَيْهِمْ وَاَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيْبًا ﴿١٨﴾ وَّمَغَانِمَ كَثِيْرَةً

جي دلين ۾ هئي، پوءِ الله تعاليٰ صحابه ڪرام جي دلين تي سڪون نازل ڪيو ۽ انهن کي انهن جي عوض فتح قريب عطا ڪئي ۽ گهڻيون غنيمتون ڏنيون جيڪي

يَّاْخُذُوْنَهَا ؕ وَكَانَ اللّٰهُ عَزِيْزًا حَكِيْمًا ﴿١٩﴾ وَعَدَكُمُ اللّٰهُ مَغَانِمَ

انهن حاصل ڪيون، ۽ الله تعاليٰ غالب حڪمت وارو آهي. ۽ الله تعاليٰ توهان سان (راجان) گهڻين غنيمتن جو

كَثِيْرَةً تَاْخُذُوْنَهَا فَعَجَّلَ لَكُمْ هٰذِهٖ وَكَفَّ اَيْدِىَ النَّاسِ

وعدو فرمايو آهي جيڪو توهان حاصل ڪندا، پوءِ توهان کي هي فتح جلد عطا ڪئي ۽ ماڻهن جي هٿن کي توهان کان

له تفسير مظهري. که ۽ که تفسير روح البيان.

عَنْكُمْ ۚ وَلِتَكُونَ آيَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ وَيَهْدِيَكُمْ صِرَاطًا مُّسْتَقِيمًا ﴿٢٠﴾

روڪيو، ۽ انهيءَ لاءِ ته اها مؤمنن لاءِ هڪ نشاني ٿئي ۽ الله تعالىٰ توهان کي صراط مستقيم تي هلائي ٠

وَأُخْرَىٰ لَمْ تَقْدِرُوا عَلَيْهَا قَدْ أَحَاطَ اللَّهُ بِهَا ۚ وَكَانَ اللَّهُ

۽ ٻي ٻه فتح آهي جنهن تي توهان قادر نه ٿيا هيو، بيشڪ اُها الله تعالىٰ جي احاطي ۾ آهي ۽ الله تعالىٰ هر

عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا ﴿٢١﴾ وَلَوْ قَاتَلَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا

شيءِ تي قادر آهي ٠ ۽ جيڪڏهن ڪافر توهان سان (حديبيه وٽ) جنگ ڪن ها

لَوَلَّوُا الْأَدْبَارَ ثُمَّ لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٢٢﴾ سُنَّةَ اللَّهِ

ته ضرور اهي پٺ ورائي ڀڄن ها، اُن کان پوءِ ڪو حمايتي ۽ مددگار نه لهن ها. الله تعالىٰ جو طريقو

الَّتِي قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلُ ۖ وَلَن تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا ﴿٢٣﴾

پهرئين کان ائين آهي ۽ توهان هرگز الله تعالىٰ جي طريقي ۾ تبديلي نه لهندا ٠

وَهُوَ الَّذِي كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُم بِبَطْنِ مَكَّةَ

۽ الله تعالىٰ اهو آهي جنهن انهن جا هٿ توهان کان روڪيا ۽ توهان جا هٿ مڪه مڪرمه جي وادي ۾ انهن کان روڪي ڇڏيا

مِن بَعْدِ أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ ۚ وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ﴿٢٤﴾

اُن کان بعد جو توهان کي انهن تي فاتح ڪيائين، ۽ الله تعالىٰ توهان جي عملن کي ڏسندڙ آهي ٠

هُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْهَدْيَ

اِهي اُهي ماڻهو آهن جن ڪفر ڪيو ۽ توهان (مؤمنن) کي مسجد الحرام کان روڪيو ۽ قربانيءَ جا جانور

مَعْكُوفًا أَن يَبْلُغَ مَحِلَّهُ ۚ وَلَوْلَا رِجَالٌ مُّؤْمِنُونَ وَنِسَاءٌ

قرباني جي جاءِ تائين ڏپهچي سگهيا، ۽ جيڪڏهن ائين نه هجي ها ته توهان ٻي خبري ۾ ڪجهه

مُّؤْمِنَاتٌ لَّمْ تَعْلَمُوهُمْ أَن تَطَئُوهُمْ فَتُصِيبَكُم مِّنْهُم مَّعَرَّةٌ

مؤمن مرد ۽ مؤمن عورتن کي چيڀي ڇڏيو ها، پوءِ توهان کي انهن جي طرفان لاعلمي ۾

ك تفسير جلالين.

بِغَيْرِ عِلْمٍ ۚ لِيُدْخِلَ اللّٰهُ فِيْ رَحْمَتِهٖ مَنْ يَّشَآءُ ۚ لَوْ تَزَيَّلُوْا لَعَذَّبْنَا

گناهه پهچي ها. ان لاءِ ته الله تعالیٰ جنهن کي چاهي پنهنجي رحمت ۾ داخل فرمائي، جيڪڏهن اهي (مسلمان مڪي جي ڪافرن کان) جدا هجن ها

الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْهُمْ عَذَابًا اَلِيْمًا ﴿٢٥﴾ اِذْ جَعَلَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا فِيْ

ته ضرور انهن مان ڪافرن تي دردناڪ عذاب ڪريون ها. تو هان اهو وقت ياد ڪريو جڏهن انهن ڪافرن

قُلُوْبِهِمُ الْحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ فَاَنْزَلَ اللّٰهُ سَكِيْنَتَهٗ عَلٰى

پنهنجي دلين ۾ حميت (نفرت) رکي اها جاهليت واري حميت، پوءِ الله تعالیٰ پنهنجو سڪون (فرحت)

رَسُوْلِهٖ وَعَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ وَاَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوٰى وَكَانُوْٓا

رسولِ عربي ۽ صحابه ڪرام تي نازل ڪيو ۽ انهن کي پرهيزگاري واري ڪلمي تي مضبوط رکيو ۽ اهي (صحابه ڪرام)

اَحَقَّ بِهَا وَاَهْلَهَا ۭ وَكَانَ اللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمًا ﴿٢٦﴾ لَقَدْ

انهي جا وڌيڪ حقدار ۽ لائق هئا. ۽ الله تعالیٰ هر شيءِ کي چڱيءَ طرح ڄاڻندڙ آهي. بيشڪ تحقيق

صَدَقَ اللّٰهُ رَسُوْلَهُ الرُّءْيَا بِالْحَقِّ ۚ لَتَدْخُلُنَّ الْمَسْجِدَ

الله تعالیٰ رسولِ عربي جي سچي خواب کي سچو ڪري ڏيکاريو ته توهان اِنْ شَآءَ اللّٰهُ ضرور مسجدِ

الْحَرَامَ اِنْ شَآءَ اللّٰهُ اٰمِنِيْنَ ۙ مُحَلِّقِيْنَ رُءُوْسَكُمْ وَمُقَصِّرِيْنَ ۙ

حرام ۾ امن و امان سان داخل ٿيندا، توهان مان ڪي پنهنجا مٿا (عمري لاءِ) مُنائيندا ۽ ڪي وار ڪترائيندا

لَا تَخَافُوْنَ ۭ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوْا فَجَعَلَ مِنْ دُوْنِ ذٰلِكَ فَتْحًا

توهان کي ڪو خوف نه هوندو، پوءِ الله تعالیٰ اهو ڄاڻي ٿو جيڪو توهان نٿا ڄاڻو پوءِ ان کان سواءِ اهو توهان کي فتح قريب

قَرِيْبًا ﴿٢٧﴾ هُوَ الَّذِيْٓ اَرْسَلَ رَسُوْلَهٗ بِالْهُدٰى وَدِيْنِ

عطا ڪندو. الله تعالیٰ اهو آهي جنهن پنهنجي رسول ڪريم کي هدايت ۽ دين حق سان

الْحَقِّ لِيُظْهِرَهٗ عَلَى الدِّيْنِ كُلِّهٖ ۭ وَكَفٰى بِاللّٰهِ شَهِيْدًا ﴿٢٨﴾ ۭ

موڪليو ان لاءِ ته ان کي سمورن دينن تي غالب ڪري، ۽ الله تعالیٰ ڪافي گواهه (آهي).

لهٖ تفسير مظهري. ٢ه المفردات في غريب القرآن.

مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰهِ ؕ وَالَّذِيْنَ مَعَهٗۤ اَشِدَّآءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ

محمد ﷺ الله جو رسول آهي، ۽ جيڪي اصحابي ساڻس گڏ آهن اهي ڪافرن تي سخت آهن ۽ پاڻ ۾ هڪ ٻئي سان ٻاجهارا آهن

تَرٰىهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَّبْتَغُوْنَ فَضْلًا مِّنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانًا ؗ سِيْمَاهُمْ فِيْ

توهان انهن کي رڪوع ۽ سجدي ۾ ڏسندا اهي الله تعالىٰ جو فضل ۽ رضامندي طلب ڪن ٿا، سجدن جا نشان

وُجُوْهِهِمْ مِّنْ اَثَرِ السُّجُوْدِ ؕ ذٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرٰىةِ ۛۚ وَمَثَلُهُمْ فِي

سندن چهرن تي نمايان آهن، سندن اها نشاني توريت ۾ آهي، ۽ انهن جي اها نشاني

الْاِنْجِيْلِ ۛۚ كَزَرْعٍ اَخْرَجَ شَطْــَٔهٗ فَاٰزَرَهٗ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوٰى عَلٰى

انجيل ۾ آهي، جيئن هڪ پوک انگور ڪڍيو پوءِ ان کي ٿلهو ڪيو پوءِ ان کي مضبوط ڪيو پوءِ اهو پنهنجي

سُوْقِهٖ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيْظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ ؕ وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِيْنَ

ڏانڊي تي سڌو ٿي بيٺو جيڪو پوکيندڙن کي وڻي ٿو، ڪافر ڀلي ته انهيءَ (مثال) سان ڪاوڙجن، الله تعالىٰ

اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ مِنْهُمْ مَّغْفِرَةً وَّاَجْرًا عَظِيْمًا ۧ ﴿٢٩﴾

صحابهؓ ڪرام سان مغفرت ۽ اجرِ عظيم جو وعدو فرمايو آهي

سُوْرَةُ الْحُجُرٰتِ مَدَنِيَّةٌ (٤٩) (١٠٦)

اٰيَاتُهَا ١٨ ۔ رُكُوْعَاتُهَا ٢

سورة حجرات مديني منوره ۾ نازل ٿي آهي، انهيءَ ۾ ٢ رڪوع ۽ ١٨ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ۝

الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تُقَدِّمُوْا بَيْنَ يَدَيِ اللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ وَاتَّقُوا

اي مؤمنو توهان الله تعالىٰ ۽ الله جي رسول کان اڳڀرائي نه ڪريو، ۽ توهان الله تعالىٰ

اللّٰهَ ؕ اِنَّ اللّٰهَ سَمِيْعٌ عَلِيْمٌ ﴿١﴾ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَرْفَعُوْۤا

کان ڊڄو، بيشڪ الله تعالىٰ ٻڌندڙ ڄاڻندڙ آهي. اي مؤمنو توهان پنهنجي آوازن کي

ل تفسير النسفي وتفسير جلالين. له تفسير روح البيان وتفسير نسفي.

أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ

نبي ڪريم جي آواز کان بلند نہ ڪريو ۽ ته توهان سندن خدمت ۾ وڏي سڏ نہ ڳالهايو، جيئنڪ توهان

بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَنْ تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ﴿٢﴾ إِنَّ

پاڻ ۾ هڪ ٻئي سان وڏي سڏ ڳالهائيندا آهيو (اهڙي ڪرڻ سان) توهان جا عمل ڇڄي ويندا ۽ توهان کي خبر نہ پوندي. بيشڪ

الَّذِينَ يَغُضُّونَ أَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ

جيڪي ماڻهو رسول الله وٽ پنهنجي آوازن کي هيٺ ڪن ٿا، اهي اهي ماڻهو آهن جن جي

امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَىٰ ۚ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٣﴾ إِنَّ

دلين کي الله تعاليٰ تقويٰ لاءِ پرکي ڇڏيو آهي، انهن لاءِ مغفرت ۽ اجر عظيم آهي. بيشڪ

الَّذِينَ يُنَادُونَكَ مِنْ وَرَاءِ الْحُجُرَاتِ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٤﴾

جيڪي ماڻهو توهان کي (توهانجي) حجرن (گهرن مبارڪن) جي ٻاهران سڏ ڪن ٿا انهن مان اڪثر نہ ٿا سمجهن.

وَلَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا حَتَّىٰ تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ ۚ وَاللَّهُ غَفُورٌ

۽ جيڪڏهن تحقيق اهي صبر ڪن ها ايستائين جو توهان انهن ڏانهن پاڻ ٻاهر اچو ها ته اهو انهن لاءِ بهتر هو ۽ الله تعاليٰ غفور

رَحِيمٌ ﴿٥﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَإٍ فَتَبَيَّنُوا

رحيم آهي. اي مؤمنو جيڪڏهن توهان وٽ ڪو گنهگار ڪا خبر آڻي پوءِ توهان تحقيقات ڪريو

أَنْ تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ ﴿٦﴾

متان بي خبري[1] ۾ توهان ڪنهن قوم کي تڪليف پهچايو پوءِ توهان پنهنجي ڪيل ڪم تي پشيمان ٿيو.

وَاعْلَمُوا أَنَّ فِيكُمْ رَسُولَ اللَّهِ ۚ لَوْ يُطِيعُكُمْ فِي كَثِيرٍ مِنَ الْأَمْرِ

۽ توهان معلوم ڪريو بيشڪ توهان ۾ الله جو رسول آهي، جيڪڏهن رسول ڪريم گهڻن معاملن ۾ توهان جي اطاعت ڪري

لَعَنِتُّمْ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ وَزَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ

ته توهان ضرور تڪليف[2] ۽ هلاڪت ۾ پئو ها، پر الله تعاليٰ توهان لاءِ ايمان کي پسند فرمايو ۽ ان کي توهان جي دلين ۾ سينگاريو

[1] تفسير جلالين. [2] تفسير النسفي.

وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ ۚ أُولَٰئِكَ هُمُ

۽ توهان لاءِ ڪفر ۽ فسق ۽ عصيان (نافرماني) کي ناپسند فرمايو، اهي ئي سنئين رستي

الرَّاشِدُونَ ﴿٧﴾ فَضْلًا مِّنَ اللَّهِ وَنِعْمَةً ۚ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٨﴾ وَإِن

تي پهچندڙ آهن. (اها) الله جي طرفان فضل ۽ نعمت آهي ۽ الله تعالىٰ ڄاڻندڙ صاحب حڪمت آهي. ۽ جيڪڏهن

طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا ۖ فَإِن بَغَتْ إِحْدَاهُمَا

مؤمنن جون ٻه جماعتون پاڻ ۾ وڙهن پوءِ توهان انهن ٻنهي جي وچ ۾ صلح ڪرايو، پوءِ جيڪڏهن انهن مان هڪڙي جماعت ٻئي تي

عَلَى الْأُخْرَىٰ فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّىٰ تَفِيءَ إِلَىٰ أَمْرِ اللَّهِ ۚ فَإِن فَاءَتْ

زيادتي ڪري پوءِ توهان زيادتي ڪندڙن سان وڙهو ايستائين جو اهي الله جي حڪم ڏانهن موٽي اچن، پوءِ جيڪڏهن موٽي اچن

فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا ۖ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ﴿٩﴾

پوءِ انهن ٻنهي جي وچ ۾ عدل سان صلح ڪرايو ۽ توهان انصاف ڪريو، بيشڪ الله تعالىٰ انصاف ڪندڙن سان محبت ڪري ٿو.

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ

مؤمن (دِيني) ڀائر آهن، پوءِ توهان ٻنهي ڀائرن ۾ صلح ڪرايو ۽ توهان الله کان ڊڄو ته يقيناً (توهان تي) رحم

تُرْحَمُونَ ﴿١٠﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّن قَوْمٍ عَسَىٰ أَن

ڪيو ويندو. اي مومنو! (امير) مردن کي (غريب) مردن تي کِلڻ نه گهرجي، ٿي سگهي ٿو ته اهي مذاق ڪندڙن کان

يَكُونُوا خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِّن نِّسَاءٍ عَسَىٰ أَن يَكُنَّ خَيْرًا

بهتر هجن ۽ نه عورتون عورتن تان کلن، ٿي سگهي ٿو ته اهي مذاق ڪندڙن کان بهتر

مِّنْهُنَّ ۖ وَلَا تَلْمِزُوا أَنفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ ۖ بِئْسَ الِاسْمُ

هجن ، ۽ توهان پاڻ ۾ هڪ ٻئي کي طعنا نه ڏيو ۽ هڪ ٻئي کي خراب لقبن سان نه پڪاريو، ايمان آڻڻ کان پوءِ

الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ ۚ وَمَن لَّمْ يَتُبْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿١١﴾

فاسق چوڻ ڪهڙو نه خراب نالو آهي، ۽ جيڪو ماڻهو توبه تائب نه ٿو ٿئي پوءِ اهي ئي ظالم آهن.

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اجْتَنِبُوْا كَثِيْرًا مِّنَ الظَّنِّ ۫ اِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ اِثْمٌ

اي مؤمنو توهان گھڻن گمانن کان بچو، بيشڪ ڪي گمان، گناھ آھن

وَّلَا تَجَسَّسُوْا وَلَا يَغْتَبْ بَّعْضُكُمْ بَعْضًا ؕ اَيُحِبُّ اَحَدُكُمْ اَنْ يَّاْكُلَ

۽ توهان هڪ ٻئي جي جاسوسي نہ ڪريو ۽ توهان هڪ ٻئي جي گلا نہ ڪريو، ڇا توهان مان ڪو اهو پسند ڪري ٿو تہ اهو

لَحْمَ اَخِيْهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوْهُ ؕ وَاتَّقُوا اللّٰهَ ؕ اِنَّ اللّٰهَ تَوَّابٌ رَّحِيْمٌ ﴿١٢﴾

پنهنجي مُئل ڀاءُ جو گوشت کائي، پوءِ توهان ان کي مڪروه سمجهو ٿا ۽ توهان الله تعالى کان ڊڄو، بيشڪ الله توبہ قبول ڪندڙ ٻاجهارو آهي.

يٰٓاَيُّهَا النَّاسُ اِنَّا خَلَقْنٰكُمْ مِّنْ ذَكَرٍ وَّاُنْثٰى وَجَعَلْنٰكُمْ شُعُوْبًا وَّ

اي انسانو! بيشڪ اسان توهان کي هڪ مرد ۽ هڪ عورت (حضرت آدم ۽ بي بي حوا) مان پيدا ڪيو ۽ توهان کي ڪُٽنب ۽

قَبَآئِلَ لِتَعَارَفُوْا ؕ اِنَّ اَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللّٰهِ اَتْقٰىكُمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ عَلِيْمٌ

قبيلا ڪري ٺاهيو ان لاءِ تہ هڪ ٻئي کي سڃاڻي سگهو، بيشڪ الله تعالى وٽ توهان مان وڏي عزت وارو اهو آهي جيڪو وڌيڪ پرهيزگار آهي، بيشڪ الله تعالى ڄاڻندڙ

خَبِيْرٌ ﴿١٣﴾ قَالَتِ الْاَعْرَابُ اٰمَنَّا ؕ قُلْ لَّمْ تُؤْمِنُوْا وَلٰكِنْ قُوْلُوْٓا اَسْلَمْنَا

خبردار آهي. ٻهراڙي جي ماڻهن چيو تہ اسين ايمان آندو، رسول ڪريم توهان فرمايو تہ توهان ايمان نہ آندو پر توهان چئو تہ اسان فرمانبرداري ڪئي

وَلَمَّا يَدْخُلِ الْاِيْمَانُ فِيْ قُلُوْبِكُمْ ؕ وَاِنْ تُطِيْعُوا اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ

۽ اڃان تائين توهان جي دلين ۾ ايمان ڪونہ داخل ٿيو آهي، ۽ جيڪڏهن توهان الله تعالى ۽ ان جي رسول جي اطاعت ڪندا تہ

لَا يَلِتْكُمْ مِّنْ اَعْمَالِكُمْ شَيْئًا ؕ اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿١٤﴾ اِنَّمَا

توهان جي عملن مان ڪا شيءِ گهٽ نہ ٿيندي، بيشڪ الله تعالى بخشيندڙ ٻاجهارو آهي. مؤمن

الْمُؤْمِنُوْنَ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوْا وَ

تہ اُهي آهن جن الله تعالى ۽ ان جي رسول تي ايمان آندو ۽ ان کان پوءِ (ڪوبہ) شڪ نہ ڪيو ۽

جٰهَدُوْا بِاَمْوَالِهِمْ وَاَنْفُسِهِمْ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ؕ اُولٰٓئِكَ هُمُ

پنهنجي مالن ۽ پنهنجي جانين سان الله تعالى جي راھ ۾ جهاد ڪيو، اهي ئي

ك تفسير جلالين . ك تفسير بيضاوي .

الصّٰدِقُوْنَ ﴿١٥﴾ قُلْ اَتُعَلِّمُوْنَ اللّٰهَ بِدِيْنِكُمْؕ وَاللّٰهُ يَعْلَمُ مَا فِی

سچا آهن. رسول عربي توهان (انهن کي) فرمايو ته ڇا توهان الله تعالىٰ کي پنهنجو دين ٻڌايو ٿا، ۽ الله تعالىٰ ڄاڻي ٿو جيڪو ڪجهه

السَّمٰوٰتِ وَمَا فِی الْاَرْضِؕ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَیْءٍ عَلِيْمٌ ﴿١٦﴾ يَمُنُّوْنَ

آسمانن ۽ جيڪو ڪجهه زمين ۾ آهي ۽ الله تعالىٰ ڪل شيءِ جو علم رکندڙ آهي. رسول عربي اهي توهان تي

عَلَيْكَ اَنْ اَسْلَمُوْاؕ قُلْ لَّا تَمُنُّوْا عَلَیَّ اِسْلَامَكُمْۚ بَلِ اللّٰهُ يَمُنُّ

اسلام آڻڻ جو ٿورو رکن ٿا، توهان فرمايو توهان پنهنجو اسلام آڻڻ جو ٿورو مون تي نه رکو، بلڪ توهان تي الله تعالىٰ

عَلَيْكُمْ اَنْ هَدٰىكُمْ لِلْاِيْمَانِ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿١٧﴾ اِنَّ اللّٰهَ

جو ٿورو آهي جو توهان کي ان ايمان جي هدايت عطا ڪئي. جيڪڏهن توهان (پنهنجي دعويٰ ۾) سچا آهيو. بيشڪ الله تعالىٰ

يَعْلَمُ غَيْبَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِؕ وَاللّٰهُ بَصِيْرٌۢ بِمَا تَعْمَلُوْنَ ﴿١٨﴾

آسمانن ۽ زمين جو غيب ڄاڻي ٿو ، ۽ الله تعالىٰ توهان جي عملن کي چڱيءَ طرح ڏسندڙ آهي.

(اٰياتها ٤٥) (٥٠) سُوْرَةُ قٓ مَكِّيَّةٌ (٣٤) (رکوعاتها ٣)

سورة قٓ مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي، ان ۾ ٣ رڪوع ۽ ٤٥ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ۽ ٻاجهارو آهي.

قٓ ۚ وَالْقُرْاٰنِ الْمَجِيْدِ ﴿١﴾ بَلْ عَجِبُوْٓا اَنْ جَآءَهُمْ مُّنْذِرٌ مِّنْهُمْ

قٓ. قسم آهي قرآن مجيد جو. بلڪ اهي (ڪفار) عجب ڪن ٿا جو انهن وٽ انهن مان رسول عربي تشريف فرمائيو

فَقَالَ الْكٰفِرُوْنَ هٰذَا شَیْءٌ عَجِيْبٌ ﴿٢﴾ ءَاِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًاۚ

پوءِ ڪافرن چيو هي عجيب شيءِ آهي. ڇا جڏهن اسين مرنداسين ۽ مٽي ٿينداسين پوءِ ٻيهر زنده ٿينداسين؟

ذٰلِكَ رَجْعٌۢ بَعِيْدٌ ﴿٣﴾ قَدْ عَلِمْنَا مَا تَنْقُصُ الْاَرْضُ مِنْهُمْۚ وَعِنْدَنَا

اهو موٽڻ بعيد آهي. بيشڪ اسان کي معلوم آهي جيڪو ڪجهه انهن مان زمين گهٽائي ٿي، ۽ اسان وٽ

ل تفسير بيضاوي. ڪ ڪافرن ۽ ظالمن جا جسم قبرن ۾ فنا ٿين ٿا، پر نبين، صديقن ۽ شهيدن جا جسم قبرن ۾ صحيح سلامت آهن. تفسير روح البيان.

كِتٰبٌ حَفِيْظٌ ۝٤ بَلْ كَذَّبُوْا بِالْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمْ فَهُمْ فِيْٓ اَمْرٍ

لوح محفوظ آهي. بلڪ انهن حق کي ڪوڙو سمجهيو جڏهن اهو انهن وٽ آيو، پوءِ اهي ٻن پاسن ۾ (يقيني)

مَّرِيْجٍ ۝٥ اَفَلَمْ يَنْظُرُوْٓا اِلَى السَّمَآءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنٰهَا وَزَيَّنّٰهَا وَ

جي صورتحال ۾ آهن. ڇا انهن پنهنجي مٿان آسمان کي نه ڏٺو جو ڪهڙي طرح اسان اُن کي بڻايو ۽ اُن کي سينگاريو ۽

مَا لَهَا مِنْ فُرُوْجٍ ۝٦ وَالْاَرْضَ مَدَدْنٰهَا وَاَلْقَيْنَا فِيْهَا رَوَاسِيَ وَ

ان ۾ ڪو سوراخ ناهي. ۽ زمين کي اسان پکيڙيو ۽ اسان اُن ۾ جبلن کي کوڙيو ۽

اَنْۢبَتْنَا فِيْهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍۢ بَهِيْجٍ ۝٧ تَبْصِرَةً وَّذِكْرٰى لِكُلِّ عَبْدٍ

اُن ۾ اسان هر قسم جي خوبصورت ساوڪ پيدا ڪئي. (انهن ۾) عبرت ۽ نصيحت آهي هر انهي ٻانهي لاءِ

مُّنِيْبٍ ۝٨ وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَآءِ مَآءً مُّبٰرَكًا فَاَنْۢبَتْنَا بِهٖ جَنّٰتٍ وَّ

جيڪو رجوع ڪندڙ آهي. ۽ اسان آسمان مان برڪت وارو مينهن وسايو، پوءِ اسان اُن سان باغ ۽

حَبَّ الْحَصِيْدِ ۝٩ وَالنَّخْلَ بٰسِقٰتٍ لَّهَا طَلْعٌ نَّضِيْدٌ ۝١٠ رِّزْقًا لِّلْعِبَادِ ۙ

لاباري وارا اناج پيدا ڪيا ۽ اسان ڊگهين کجين کي پيدا ڪيو جن جا ڇڳا ترتيب سان آهن، اهو ٻانهن لاءِ رزق آهي.

وَاَحْيَيْنَا بِهٖ بَلْدَةً مَّيْتًا ۭ كَذٰلِكَ الْخُرُوْجُ ۝١١ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ

۽ اسان مينهن سان غير آباد شهر کي آباد ڪيو، اهڙي طرح (توهان کي قبرن مان) ڪڍيو ويندو. انهن کان اڳ ۾

نُوْحٍ وَّاَصْحٰبُ الرَّسِّ وَثَمُوْدُ ۝١٢ وَعَادٌ وَّفِرْعَوْنُ وَاِخْوَانُ لُوْطٍ ۝١٣

نوح جي قوم ۽ رَسَّ وارا ۽ ثمود ۽ عاد ۽ فرعون ۽ لوط جي قوم.

وَّاَصْحٰبُ الْاَيْكَةِ وَقَوْمُ تُبَّعٍ ۭ كُلٌّ كَذَّبَ الرُّسُلَ فَحَقَّ وَعِيْدِ ۝١٤

۽ اَيڪه وارا ۽ قوم تُبَّع جي انهن سڀني رسولن جي تڪذيب ڪئي پوءِ منهنجي عذاب جو وعدو پورو ٿيو.

اَفَعَيِيْنَا بِالْخَلْقِ الْاَوَّلِ ۭ بَلْ هُمْ فِيْ لَبْسٍ مِّنْ خَلْقٍ جَدِيْدٍ ۝١٥ ع

ڇا پوءِ اسين پهرين مخلوق بڻائڻ ۾ ٿڪجي پياسين، بلڪ اهي نئين سر مخلوق جي پيدا ڪرڻ ۾ مشڪوڪ آهن.

له تنوير المقباس تفسير ابن عباس. ٢ و ٣ تفسير مظهري. ٤ تفسير روح البيان. ٥ تفسير مظهري.

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهِ نَفْسُهُ ۖ وَنَحْنُ أَقْرَبُ

۽ بيشڪ تحقيق اسان انسان کي تخليق ڪيو ۽ اسين ڄاڻون ٿا جيڪو وسوسو ان کي سندس نفس وجهي ٿو ۽ اسين اُن کي

إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ ﴿١٦﴾ إِذْ يَتَلَقَّى الْمُتَلَقِّيَانِ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ

سندس روح[1] کان زياده قريب آهيون . جڏهن ٻه ڪراماً ڪاتبين[2] لکت ڪن ٿا جيڪي انسان جي ساڄي

الشِّمَالِ قَعِيدٌ ﴿١٧﴾ مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ﴿١٨﴾ وَ

۽ کٻي پاسي ويٺل آهن . نه ٿو اچاري اهو ڪا ڳالهه مگر وٽس نگران[3] فرشتو موجود آهي . ۽

جَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ۖ ذَٰلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَحِيدُ ﴿١٩﴾ وَنُفِخَ

موت جي سڪرات حق سان ايندي ، اها اُها آهي جنهن کان تون (اي ٻڌندڙ) ڀڄندڙ هئين . ۽ صُور

فِي الصُّورِ ۚ ذَٰلِكَ يَوْمُ الْوَعِيدِ ﴿٢٠﴾ وَجَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَعَهَا سَائِقٌ

ڦوڪي ويندي ، اهو آهي عذاب جو ڏينهن . ۽ هر جان ايندي اُن سان گڏ هڪ هڪليندڙ

وَشَهِيدٌ ﴿٢١﴾ لَقَدْ كُنْتَ فِي غَفْلَةٍ مِنْ هَٰذَا فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ

۽ گواهه هوندو . بيشڪ تون ان کان غفلت ۾ هئين پوءِ اسان تو تان تنهنجو پردو کوليو

فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ ﴿٢٢﴾ وَقَالَ قَرِينُهُ هَٰذَا مَا لَدَيَّ عَتِيدٌ ﴿٢٣﴾

پوءِ اڄ تنهنجي نظر تيز آهي . ۽ ان سان گڏ رهندڙ ملائڪ چوندو هي ٿمون وٽ موجود آهي .

أَلْقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ ﴿٢٤﴾ مَنَّاعٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ مُرِيبٍ ﴿٢٥﴾ الَّذِي

الله فرمائيندو توهان ٻئي جهنم ۾ وجهو هر انڪاري کي جيڪو سرڪش هجي جيڪو خير کان روڪيندڙ حد کان وڌندڙ شڪ ڪندڙ هجي جنهن

جَعَلَ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ فَأَلْقِيَاهُ فِي الْعَذَابِ الشَّدِيدِ ﴿٢٦﴾ قَالَ قَرِينُهُ

الله تعالى سان گڏ ٻيا معبود بنايا پوءِ توهان ٻئي اُن کي سخت عذاب ۾ وجهو ۽ اُن جو سنگتي (شيطان) چوندو

رَبَّنَا مَا أَطْغَيْتُهُ وَلَٰكِنْ كَانَ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ ﴿٢٧﴾ قَالَ لَا تَخْتَصِمُوا

اي اسانجا رب اسان هن کي گمراهه نه ڪيو پر اهو پاڻ پري واري گمراهي ۾ هو . الله تعالى فرمائيندو توهان جهڳڙو

[1] تفسير روح البيان . [2] تفسير مظهري . [3] تفسير جلالين .

لَدَيَّ وَقَدْ قَدَّمْتُ اِلَيْكُمْ بِالْوَعِيْدِ ﴿٢٨﴾ مَا يُبَدَّلُ الْقَوْلُ لَدَيَّ وَ

مون وٽ ڏکريو ۽ بيشڪ مون پهريائين توهان کي ڊپ ڏيارڻ جو حڪم موڪليو هيو. مون وٽ ڳالهه تبديل نه ٿيندي آهي ۽

مَآ اَنَا بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيْدِ ﴿٢٩﴾ يَوْمَ نَقُوْلُ لِجَهَنَّمَ هَلِ امْتَلَئْتِ وَ تَقُوْلُ

نه آءٌ ٻانهن تي ظلم ڪندڙ آهيان. قيامت جي ڏينهن اسين جهنم کي چونداسين ته ڇا تون ڀرجي وئين؟ ۽ اها چوندي

هَلْ مِنْ مَّزِيْدٍ ﴿٣٠﴾ وَ اُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِيْنَ غَيْرَ بَعِيْدٍ ﴿٣١﴾ هٰذَا مَا

ڇا ڪجهه زياده آهي. ۽ جنت پرهيزگارن کي ويجهي ڪئي ويندي (اها) پري ڪا نه هوندي. هي اها آهي جنهن جو

تُوْعَدُوْنَ لِكُلِّ اَوَّابٍ حَفِيْظٍ ﴿٣٢﴾ مَنْ خَشِيَ الرَّحْمٰنَ بِالْغَيْبِ وَ

وعدو هر هڪ رجوع ڪندڙ حدن جي حفاظت ڪندڙ سان ڪجي ٿو. جيڪو بنا ڏسڻ جي رحمٰن کان ڊڄنو ۽ اُن

جَآءَ بِقَلْبٍ مُّنِيْبِ ﴿٣٣﴾ ادْخُلُوْهَا بِسَلٰمٍ ؕ ذٰلِكَ يَوْمُ الْخُلُوْدِ ﴿٣٤﴾

الله تعالىٰ ڏانهن متوجه ٿيندڙ دل آندي. (حڪم ٿيندو) بهشت ۾ سلامتي سان داخل ٿيو ۽ اهو ڏينهن هميشه وارو آهي.

لَهُمْ مَّا يَشَآءُوْنَ فِيْهَا وَ لَدَيْنَا مَزِيْدٌ ﴿٣٥﴾ وَ كَمْ اَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِّنْ

انهن لاءِ جنت ۾ اهو هوندو جيڪو اهي چاهيندا ۽ اسان وٽ مزيد آهي. ۽ انهن (مڪه وارن) کان اڳ ۾ ڪيترين ئي

قَرْنٍ هُمْ اَشَدُّ مِنْهُمْ بَطْشًا فَنَقَّبُوْا فِي الْبِلَادِ ؕ هَلْ مِنْ مَّحِيْصٍ ﴿٣٦﴾ اِنَّ

قومون اسان هلاڪ ڪيون جيڪي پڪڙ ۾ انهن کان وڌيڪ هيون ۽ اهي شهرن ۾ ڦرڻ لڳا ته ڪو ڀڄڻ جي جاءِ آهي پر ڪا نه ملين

فِيْ ذٰلِكَ لَذِكْرٰى لِمَنْ كَانَ لَهٗ قَلْبٌ اَوْ اَلْقَى السَّمْعَ وَ هُوَ شَهِيْدٌ ﴿٣٧﴾

انهي ۾ نصيحت آهي اُن ماڻهو لاءِ جنهن کي دل رکي ٿو يا ڪن لڳائي ٿو ۽ اهو ڌيان سان ٻڌي ٿو.

وَ لَقَدْ خَلَقْنَا السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضَ وَ مَا بَيْنَهُمَا فِيْ سِتَّةِ اَيَّامٍ ۖ وَّ مَا

۽ بيشڪ تحقيق اسان آسمانن ۽ زمين کي ۽ جيڪي ڪجهه انهن ٻنهي جي وچ ۾ آهي اهو ڇهن ڏينهن ۾ پيدا ڪيو ۽ اسان کي

مَسَّنَا مِنْ لُّغُوْبٍ ﴿٣٨﴾ فَاصْبِرْ عَلٰى مَا يَقُوْلُوْنَ وَ سَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ

ڪا ٿڪاوٽ نه پهتي. پوءِ رسول عربي توهان اُن تي صبر ڪريو جيڪو اهو چون ٿا ۽ توهان پنهنجي رب جي تسبيح ۽ تحميد ڪريو

ا: تنوير المقباس تفسير ابن عباس. ٢: تفسير الخفي. ٣: تفسير مظهري.

قَبْلَ طُلُوْعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوْبِ ﴿٣٩﴾ وَمِنَ الَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَاَدْبَارَ

سج اڀرڻ کان اڳ ۾ ۽ سج لهڻ کان اڳ ۾ ۽ رات جو به ان جي تسبيح پڙهو ۽ نماز کان

السُّجُوْدِ ﴿٤٠﴾ وَاسْتَمِعْ يَوْمَ يُنَادِ الْمُنَادِ مِنْ مَّكَانٍ قَرِيْبٍ ﴿٤١﴾ يَّوْمَ

پوءِ به تسبيح پڙهو ۽ ڌيان سان ٻڌو ان ڏينهن جڏهن ويجهي جاءِ کان پڪاريندڙ (اسرافيل عليه السلام) پڪاريندو، ان ڏينهن

يَسْمَعُوْنَ الصَّيْحَةَ بِالْحَقِّ ۭ ذٰلِكَ يَوْمُ الْخُرُوْجِ ﴿٤٢﴾ اِنَّا نَحْنُ نُحْيٖ وَ

حق ۾ دانهون ٻڌندا ۔ اهو ڏينهن آهي قبرن کان نڪرڻ جو ۔ بيشڪ تحقيق اسين جيارينون ٿا ۽

نُمِيْتُ وَاِلَيْنَا الْمَصِيْرُ ﴿٤٣﴾ يَوْمَ تَشَقَّقُ الْاَرْضُ عَنْهُمْ سِرَاعًا ۭ

اسين مارينون ٿا ۽ اسان ڏانهن موٽڻ آهي ۔ ان ڏينهن زمين ڦاٽي پوندي اهي فورًا ان مان نڪرندا ۔

ذٰلِكَ حَشْرٌ عَلَيْنَا يَسِيْرٌ ﴿٤٤﴾ نَحْنُ اَعْلَمُ بِمَا يَقُوْلُوْنَ وَمَآ اَنْتَ

اهو حشر (گڏ ڪرڻ) اسان لاءِ آسان آهي ۔ اسين وڌيڪ ڄاڻون ٿا جيڪا اهي ڳالهائن ٿا ۽ رسول عربي توهان

عَلَيْهِمْ بِجَبَّارٍ ۣ فَذَكِّرْ بِالْقُرْاٰنِ مَنْ يَّخَافُ وَعِيْدِ ﴿٤٥﴾

انهن تي سختي ڪندڙ نه آهيو، پوءِ رسول عربي توهان انهن ماڻهن کي قرآن ڪريم سان نصيحت ڪريو جيڪو منهنجي ناراضپي کان ڊڄي ٿو ۔

آياتها ٦٠ (٥١) سُوْرَةُ الذّٰرِيٰتِ مَكِّيَّةٌ (٦٧) رکوعاتها ٣

سورة ذاريات مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي، انهي ۾ ٣ رڪوع ۽ ٦٠ آيتون آهن ۔

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

الله تعالى جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي) ۔

وَالذّٰرِيٰتِ ذَرْوًا ﴿١﴾ فَالْحٰمِلٰتِ وِقْرًا ﴿٢﴾ فَالْجٰرِيٰتِ يُسْرًا ﴿٣﴾ فَالْمُقَسِّمٰتِ

قسم آهي هوائن جو جيڪي مٽي وغيره اڏائن ٿيون، پوءِ قسم آهي ڪڪرن جو جيڪي مينهن کڻن ٿا، پوءِ قسم آهي ٻيڙين جو جيڪي آهستي هلن ٿيون، پوءِ قسم آهي ملائڪن

اَمْرًا ﴿٤﴾ اِنَّمَا تُوْعَدُوْنَ لَصَادِقٌ ﴿٥﴾ وَّاِنَّ الدِّيْنَ لَوَاقِعٌ ﴿٦﴾ ۭ

جو جيڪي بارش ۽ رزق وغيره تقسيم ڪن ٿا، توهان کي ڏنل وعدو يقينًا سچو آهي ۽ بيشڪ انصاف يقينًا واقع ٿيندڙ آهي ۔

ع ٢ ٧

له تفسير النسفي، له تفسير جلالين، له تفسير مظهري و تفسير ڪبير للعلامه رازي، له ۽ له تفسير روح البيان ۔

وَالسَّمَآءِ ذَاتِ الْحُبُكِ ۝٧ اِنَّكُمْ لَفِيْ قَوْلٍ مُّخْتَلِفٍ ۝٨ يُّؤْفَكُ عَنْهُ

۽ قسم آهي آسمان جو جيڪو سِٽاڻن وارو آهي. بيشڪ توهين (ڪفار مڪه) مختلف ڳالهين ۾ آهيو. انهيءَ کان اهو ڦري ٿو

مَنْ اُفِكَ ۝٩ قُتِلَ الْخَرّٰصُوْنَ ۝١٠ الَّذِيْنَ هُمْ فِيْ غَمْرَةٍ سَاهُوْنَ ۝١١

جنهن کي ڦرڻو هجي ٿو. هلاڪ ڪيا ويا وڏا ڪوڙ ڳالهائيندڙ. اهي جيڪي نشي ۾ غافل آهن.

يَسْئَلُوْنَ اَيَّانَ يَوْمُ الدِّيْنِ ۝١٢ يَوْمَ هُمْ عَلَى النَّارِ يُفْتَنُوْنَ ۝١٣ ذُوْقُوْا

(رسول ڪريم کان) سوال ڪن ٿا ته قيامت جو ڏينهن ڪڏهن ٿيندو. جنهن ڏينهن انهن کي باهه ۾ جلائي عذاب ڪيو ويندو. توهان پنهنجي

فِتْنَتَكُمْ ۭ هٰذَا الَّذِيْ كُنْتُمْ بِهٖ تَسْتَعْجِلُوْنَ ۝١٤ اِنَّ الْمُتَّقِيْنَ فِيْ

جلڻ جو مزو چکو. هي اهو آهي جنهن جي لاءِ توهان تڪڙ ڪندا هئا. بيشڪ پرهيزگار باغن

جَنّٰتٍ وَّعُيُوْنٍ ۝١٥ اٰخِذِيْنَ مَآ اٰتٰىهُمْ رَبُّهُمْ ۭ اِنَّهُمْ كَانُوْا قَبْلَ ذٰلِكَ

۽ چشمن ۾ آهن. جيڪو ثواب انهن کي سندن رب عطا ڪيو اهو وٺندڙ هوندا. بيشڪ اهي ان کان اڳ

مُحْسِنِيْنَ ۝١٦ كَانُوْا قَلِيْلًا مِّنَ الَّيْلِ مَا يَهْجَعُوْنَ ۝١٧ وَبِالْاَسْحَارِ هُمْ

(دنيا ۾) نيڪوڪار هئا. اهي رات جو ٿورو (وقت) سمهندا هئا. ۽ رات جي آخري حصي ۾ اهي

يَسْتَغْفِرُوْنَ ۝١٨ وَفِيْٓ اَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّاۗىِٕلِ وَالْمَحْرُوْمِ ۝١٩ وَفِي

استغفار ڪندا هئا. ۽ انهن جي ملڪيت ۾ سوال ڪندڙن ۽ سوال نه ڪندڙن جو حق هو. ۽ زمين

الْاَرْضِ اٰيٰتٌ لِّلْمُوْقِنِيْنَ ۝٢٠ وَفِيْٓ اَنْفُسِكُمْ ۭ اَفَلَا تُبْصِرُوْنَ ۝٢١ وَفِي السَّمَاۗءِ

۾ يقين رکندڙن لاءِ نشانيون آهن. ۽ توهان جي وجود ۾ به، ڇا پوءِ توهان نه ٿا ڏسو. ۽ آسمان ۾

رِزْقُكُمْ وَمَا تُوْعَدُوْنَ ۝٢٢ فَوَرَبِّ السَّمَاۗءِ وَالْاَرْضِ اِنَّهٗ لَحَقٌّ مِّثْلَ مَآ

توهان جو رزق آهي ۽ توهان سان ڪيل وعدا آهن. پوءِ قسم آهي آسمان ۽ زمين جي رب جو ته بيشڪ اهو (قرآن) يقيناً حق آهي، انهيءَ

اَنَّكُمْ تَنْطِقُوْنَ ۝٢٣ هَلْ اَتٰىكَ حَدِيْثُ ضَيْفِ اِبْرٰهِيْمَ الْمُكْرَمِيْنَ ۝٢٤

زبان وانگر جيئن توهين ڳالهايو ٿا. رسول ڪريم! ڇا توهان وٽ (حضرت) ابراهيم جي معزز مهمانن جي خبر نه پهتي؟

ع ١٥ / ٤٣ / ١٨

ك تفسير مفاتيح الغيب المشتهر بالتفسير الكبير للعلامه فخر الدين رازي. (منزل ٧) ته تفسير مظهري للعلامه قاضي ثناء الله مظهري النقشبندي. ك تفسير مظهري. ته تفسير النسفي.

إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلَٰمًا ۖ قَالَ سَلَٰمٌ قَوْمٌ مُّنكَرُونَ ﴿٢٥﴾ فَرَاغَ

جڏهن اهي ان وٽ پهتا، پوءِ السّلام عليڪم چيائون. ابراهيمؑ وعليڪم السّلام چيو (۽ چيائين ته هي) اڻ واقف قوم آهيو. پوءِ پنهنجي

إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦ فَجَآءَ بِعِجْلٍ سَمِينٍ ﴿٢٦﴾ فَقَرَّبَهُۥٓ إِلَيْهِمْ قَالَ أَلَا

گهر وارن ڏانهن ويو پوءِ هڪ متارو ڳابو (تيار ڪرائي) کڻي آيو. پوءِ اهو انهن جي اڳيان رکيائين (جڏهن انهن اهو کاڌو) ابراهيم

تَأْكُلُونَ ﴿٢٧﴾ فَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً ۖ قَالُوا لَا تَخَفْ ۖ وَبَشَّرُوهُ بِغُلَٰمٍ

چيو ته ڇو نٿا کائو. پوءِ پاڻ انهن مان خوف محسوس ڪيائين، انهن (مهمان ملائڪن) چيو ته خوف نه ڪر ۽ انهن ابراهيم کي هڪ

عَلِيمٍ ﴿٢٨﴾ فَأَقْبَلَتِ ٱمْرَأَتُهُۥ فِى صَرَّةٍ فَصَكَّتْ وَجْهَهَا وَقَالَتْ عَجُوزٌ

ڏاهي پُٽ جي سڀاڪ ڏني. پوءِ سندس گهر واري دانهن ڪري آئي. پوءِ اُن پنهنجي چهري تي (عجب کان) ڌڪ هڻي چيو ته پيرسن سنڍ

عَقِيمٌ ﴿٢٩﴾ قَالُوا كَذَٰلِكِ قَالَ رَبُّكِ ۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٣٠﴾

عورت (ڪيئن ڄڻيندي؟) فرشتن چيو ائين ئي طرح تنهنجي رب فرمايو آهي. بيشڪ اهو ئي صاحب حڪمت، صاحب علم آهي.

قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿٣١﴾ قَالُوٓا إِنَّآ أُرْسِلْنَآ

(حضرت) ابراهيم چيو اي فرشتو توهان ڪهڙي مُهم تي آيل آهيو. فرشتن عرض ڪيو بيشڪ اسان کي هڪ

إِلَىٰ قَوْمٍ مُّجْرِمِينَ ﴿٣٢﴾ لِنُرْسِلَ عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِّن طِينٍ ﴿٣٣﴾

مجرم قوم ڏانهن موڪليو ويو آهي. ان لاءِ ته اسين انهن تي مٽيءَ مان ٺهيل ڪنڪريون اُڇلايون.

مُّسَوَّمَةً عِندَ رَبِّكَ لِلْمُسْرِفِينَ ﴿٣٤﴾ فَأَخْرَجْنَا مَن كَانَ فِيهَا

جن تي توهان جي رب جي طرفان حد کان وڌندڙن جا نالا لکيل آهن. پوءِ جيڪي انهن ڳوٺن ۾ مؤمن هئا

مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٣٥﴾ فَمَا وَجَدْنَا فِيهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِّنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٣٦﴾

اسان انهن کي ٻاهر ڪڍيو. پوءِ نه لڌو اسان انهن ۾ سواءِ هڪ گهر مسلمانن جي (اهو گهر لوط جو هو).

وَتَرَكْنَا فِيهَآ ءَايَةً لِّلَّذِينَ يَخَافُونَ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ ﴿٣٧﴾ وَ

۽ اسان اُن ۾ هڪ نشاني انهن ماڻهن لاءِ ڇڏي جيڪي دردناڪ عذاب کان ڊڄندا هئا.

ل تفسير مظهري. گ تفسير جلالين.

إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلَامًا ۖ قَالَ سَلَامٌ قَوْمٌ مُّنكَرُونَ ﴿٢٥﴾ فَرَاغَ

جڏهن اهي ان وٽ پهتا پوءِ السّلام عليڪم چيائون. ابراهيمؑ وعليڪم السلام چيو (۽ چيائين ته توهان) اڻ واقف قوم آهيو پوءِ ميان فورًا

إِلَىٰ أَهْلِهِ فَجَاءَ بِعِجْلٍ سَمِينٍ ﴿٢٦﴾ فَقَرَّبَهُ إِلَيْهِمْ قَالَ أَلَا

پنهنجي گهر وارن ڏانهن ويو پوءِ هڪ متارو ڳابو (تيار ڪرائي) کڻي آيا. پوءِ اهو انهن جي اڳيان رکيائين (جڏهن انهن نه کاڌو) ابراهيم

تَأْكُلُونَ ﴿٢٧﴾ فَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً ۖ قَالُوا لَا تَخَفْ ۖ وَبَشَّرُوهُ بِغُلَامٍ

چيو توهان ڇو نٿا کائو. پوءِ پاڻ انهن مان خوف محسوس ڪيائين، انهن (مهمان ملائڪن) چيو ته خوف نه ڪر ۽ انهن ابراهيم کي هڪ

عَلِيمٍ ﴿٢٨﴾ فَأَقْبَلَتِ امْرَأَتُهُ فِي صَرَّةٍ فَصَكَّتْ وَجْهَهَا وَقَالَتْ عَجُوزٌ

صاحب علم پٽ جي مبارڪ ڏني. پوءِ سندس گهرواري دانهن ڪري آئي، پوءِ اُن پنهنجي چهري تي (عجب کان) ڌڪ هڻي چيو پير سن سنڍ

عَقِيمٌ ﴿٢٩﴾ قَالُوا كَذَٰلِكِ قَالَ رَبُّكِ ۖ إِنَّهُ هُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ ﴿٣٠﴾

عورت (کي ٻار ٿيندو؟) فرشتن چيو اهڙي طرح تنهنجي رب فرمايو آهي. بيشڪ اهو ئي صاحب حڪمت صاحب علم آهي.

قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ ﴿٣١﴾ قَالُوا إِنَّا أُرْسِلْنَا

(حضرت) ابراهيم چيو اي فرشتو توهان ڪهڙي مهم تي آيل آهيو. فرشتن عرض ڪيو بيشڪ اسان کي هڪ

إِلَىٰ قَوْمٍ مُّجْرِمِينَ ﴿٣٢﴾ لِنُرْسِلَ عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِّن طِينٍ ﴿٣٣﴾

مجرم قوم ڏانهن موڪليو ويو آهي. ان لاءِ ته اسين انهن تي مٽي مان ٺهيل ڪنڪريون اُڇلايون.

مُّسَوَّمَةً عِندَ رَبِّكَ لِلْمُسْرِفِينَ ﴿٣٤﴾ فَأَخْرَجْنَا مَن كَانَ فِيهَا

جن تي توهان جي رب جي طرفان حد کان وڌندڙن لاءِ نشان لڳل آهن. پوءِ جيڪي انهن ڳوٺن ۾ مؤمن هئا

مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٣٥﴾ فَمَا وَجَدْنَا فِيهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِّنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿٣٦﴾

اسان انهن کي ٻاهر ڪڍيو. پوءِ نه لڌو اسان انهن ۾ سواءِ هڪ گهر مسلمانن جي (اهو گهر لوط جو هو).

وَتَرَكْنَا فِيهَا آيَةً لِّلَّذِينَ يَخَافُونَ الْعَذَابَ الْأَلِيمَ ﴿٣٧﴾ وَ

۽ اسان اُن ۾ هڪ نشاني انهن ماڻهن لاءِ ڇڏي جيڪي دردناڪ عذاب کان ڊڄندا هئا. ۽

له تفسير مظهري، ٹه تفسير جلالين.

وَفِي مُوسَىٰ إِذْ أَرْسَلْنَاهُ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ ﴿٣٨﴾ فَتَوَلَّىٰ

۽ (حضرت) موسىٰ (جي واقعي) ۾ (اسان جي) نشاني هئي جڏهن اسان اُن کي روشن دليل سان فرعون ڏانهن موڪليو. پوءِ اُن

بِرُكْنِهِ وَقَالَ سَاحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ ﴿٣٩﴾ فَأَخَذْنَاهُ وَجُنُودَهُ فَنَبَذْنَاهُمْ

پنهنجي لشڪر سميت ايمان کان انڪار ڪيو ۽ فرعون چيو موسىٰ جادوگر يا مجنون آهي. پوءِ اسان اُن کي ۽ سندس لشڪر کي پڪڙيو ۽ اسان انهن

فِي الْيَمِّ وَهُوَ مُلِيمٌ ﴿٤٠﴾ وَفِي عَادٍ إِذْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الرِّيحَ

کي سمنڊ ۾ ٻوڙيو ۽ اهو (پاڻ تي) ملامت ڪندڙ هو ۽ عاد (جي واقعي) ۾ (اسان جي نشاني هئي) جڏهن اسان انهن تي بي خير ۽ برڪت

الْعَقِيمَ ﴿٤١﴾ مَا تَذَرُ مِن شَيْءٍ أَتَتْ عَلَيْهِ إِلَّا جَعَلَتْهُ كَالرَّمِيمِ ﴿٤٢﴾

هوا موڪلي. اُنهيءَ هوا هر شي کي ذرا ذرا ڪري ڇڏيو.

وَفِي ثَمُودَ إِذْ قِيلَ لَهُمْ تَمَتَّعُوا حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٤٣﴾ فَعَتَوْا عَنْ أَمْرِ

۽ ثمود (جي واقعي) ۾ (اسان جي نشاني هئي) جڏهن کين چيو ويو هڪ مقرر وقت تائين توهان نفعو وٺو. پوءِ انهن پنهنجي رب جي حڪم جي

رَبِّهِمْ فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ وَهُمْ يَنظُرُونَ ﴿٤٤﴾ فَمَا اسْتَطَاعُوا

نافرماني ڪئي، پوءِ انهن کي مهلڪ عذاب اچي پڪڙيو ۽ اهي ڏسي رهيا هئا. پوءِ اهي

مِن قِيَامٍ وَمَا كَانُوا مُنتَصِرِينَ ﴿٤٥﴾ وَقَوْمَ نُوحٍ مِّن قَبْلُ

نه بيهي سگهيا ۽ نه اهي اسان کان عيوض وٺي سگهيا. ۽ انهن کان اڳ قوم نوح (جي واقعي ۾ به اسان جي نشاني هئي)

إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿٤٦﴾ وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا بِأَيْدٍ وَإِنَّا

بيشڪ اها قوم فاسق هئي. ۽ اسان آسمان کي پنهنجي قوت سان بڻايو ۽ بيشڪ اسين

لَمُوسِعُونَ ﴿٤٧﴾ وَالْأَرْضَ فَرَشْنَاهَا فَنِعْمَ الْمَاهِدُونَ ﴿٤٨﴾

يقيناً وسيع ڪندڙ آهيون. ۽ اسان زمين کي وڇايو پوءِ (اسين) ڪهڙا نه بهترين وڇائيندڙ آهيون.

وَمِن كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٤٩﴾

۽ (اسان) هر شي جا ٻه جوڙا بڻايا، ته مَن توهان نصيحت حاصل ڪريو.

ع ٢ / ٢٢ / ١

له تفسير جلالين. ڪه تفسير روح البيان وتفسير مظهري وتفسير النسفي.

فَفِرُّوْٓا اِلَى اللّٰهِ ۭ اِنِّىْ لَكُمْ مِّنْهُ نَذِيْرٌ مُّبِيْنٌ ۝ وَلَا تَجْعَلُوْا مَعَ

پوءِ توهان الله ڏانهن متوجّه ٿيو، بيشڪ آءٌ اُن جي طرفان توهان لاءِ صاف ڊيڄاريندڙ آهيان. ۽ توهان الله تعالىٰ سان گڏ

اللّٰهِ اِلٰـهًا اٰخَرَ ۭ اِنِّىْ لَكُمْ مِّنْهُ نَذِيْرٌ مُّبِيْنٌ ۝ كَذٰلِكَ مَآ اَتَى

ٻيو معبود نه بڻايو، بيشڪ آءٌ اُن جي طرفان توهان لاءِ صاف ڊيڄاريندڙ آهيان. اهڙيءَ طرح جيڪي ماڻهو

الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِّنْ رَّسُوْلٍ اِلَّا قَالُوْا سَاحِرٌ اَوْ مَجْنُوْنٌ ۝

اُنهن کان اڳ ۾ آيا، اُنهن وٽ ڪو به پيغمبر نه آيو مگر اُنهن چيو (اهو) جادوگر يا مجنون آهي.

اَتَوَاصَوْا بِهٖ ۚ بَلْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُوْنَ ۝ فَتَوَلَّ عَنْهُمْ فَمَآ اَنْتَ

ڇا اُنهن (هڪ ٻئي کي) هن ڳالهه جي وصيت ڪئي آهي؟ بلڪ اهي قوم سرڪش آهي. پوءِ (اي رسول ﷺ) توهان اُنهن ڏانهن توجه نه ڪريو پوءِ توهان تي

بِمَلُوْمٍ ۝ وَّذَكِّرْ فَاِنَّ الذِّكْرٰى تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِيْنَ ۝ وَمَا

ڪجهه به ناهي. ۽ (رسول عربي ﷺ) توهان نصيحت فرمايو پوءِ بيشڪ توهان جي نصيحت مؤمنن کي نفعو ڏئي ٿي. ۽

خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْاِنْسَ اِلَّا لِيَعْبُدُوْنِ ۝ مَآ اُرِيْدُ مِنْهُمْ

جنن ۽ انسانن کي مون پنهنجي عبادت لاءِ پيدا ڪيو. آءٌ اُنهن کان

مِّنْ رِّزْقٍ وَّمَآ اُرِيْدُ اَنْ يُّطْعِمُوْنِ ۝ اِنَّ اللّٰهَ هُوَ الرَّزَّاقُ

ڪو رزق طلب نه ٿو ڪريان ۽ نه آءٌ چاهيان ٿو ته اهي مون کي کارائين. بيشڪ الله تعالىٰ ئي رزاق آهي

ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِيْنُ ۝ فَاِنَّ لِلَّذِيْنَ ظَلَمُوْا ذَنُوْبًا مِّثْلَ ذَنُوْبِ

جيڪو صاحب قوت ۽ پڪ آهي. پوءِ بيشڪ ظالمن کي عذاب جو حصو ملندو جيئن ته سندن

اَصْحٰبِهِمْ فَلَا يَسْتَعْجِلُوْنِ ۝ فَوَيْلٌ لِّلَّذِيْنَ كَفَرُوْا

(اڳين) دوستن کي حصو مليو پوءِ اهي مون کان عذاب جي تڪڙ نه ڪن. پوءِ ڪافرن لاءِ اُن ڏينهن ويل

مِنْ يَّوْمِهِمُ الَّذِيْ يُوْعَدُوْنَ ۝

هوندو، جنهن ڏينهن (قيامت) جو کين وعدو ڏنو ويو آهي.

له تفسير مظهري، ته تفسير جامع البيان، ته تفسير مظهري وتفسير خازن.

آياتها ٤٩ (٥٢) سُوْرَةُ الطُّوْرِ مَكِّيَّةٌ (٧٦) رکوعاتها ٢

سورة طور مكه مكرمه ۾ نازل ٿي آهي، انهي ۾ ٢ رڪوع ۽ ٤٩ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

الله تعالیٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو، جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

وَالطُّوْرِ ۙ﴿١﴾ وَكِتٰبٍ مَّسْطُوْرٍ ۙ﴿٢﴾ فِیْ رَقٍّ مَّنْشُوْرٍ ۙ﴿٣﴾ وَّالْبَيْتِ

قسم آهي طور سينا جو. قسم آهي لکيل ڪتاب (قرآن ڪريم) جو جيڪو کليل دفتر ۾ تحرير ٿيل آهي. قسم آهي

الْمَعْمُوْرِ ۙ﴿٤﴾ وَالسَّقْفِ الْمَرْفُوْعِ ۙ﴿٥﴾ وَالْبَحْرِ الْمَسْجُوْرِ ۙ﴿٦﴾ اِنَّ

بيت المعمور جو. قسم آهي بلند آسمان جو. قسم آهي ڀريل سمنڊ جو. بيشڪ

عَذَابَ رَبِّكَ لَوَاقِعٌ ۙ﴿٧﴾ مَّا لَهٗ مِنْ دَافِعٍ ۙ﴿٨﴾ يَّوْمَ تَمُوْرُ السَّمَآءُ مَوْرًا ۙ﴿٩﴾

تنهنجي رب جو عذاب ضرور ايندڙ آهي. انهي کي ڪو به دفع ڪندڙ ناهي. جنهن ڏينهن آسمان چڱيءَ طرح ڦرندا.

وَّتَسِيْرُ الْجِبَالُ سَيْرًا ؕ﴿١٠﴾ فَوَيْلٌ يَّوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِيْنَ ۙ﴿١١﴾ الَّذِيْنَ

۽ جبل چڱيءَ طرح سير ڪندا. پوءِ ان ڏينهن ڪوڙن لاءِ ويل هوندو. اُهي ماڻهو

هُمْ فِیْ خَوْضٍ يَّلْعَبُوْنَ ۘ﴿١٢﴾ يَوْمَ يُدَعُّوْنَ اِلٰى نَارِ جَهَنَّمَ

راند روند ۾ مشغول آهن، ان ڏينهن جهنم جي باهه ڏانهن ڌڪو ڏيئي (انهن کي)

دَعًّا ؕ﴿١٣﴾ هٰذِهِ النَّارُ الَّتِیْ كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُوْنَ ﴿١٤﴾ اَفَسِحْرٌ هٰذَآ

ڌڪيو ويندو. هيءَ اُها باهه آهي جنهن کي توهان ڪوڙو سمجهندا هئا. ڇا هي سحر آهي

اَمْ اَنْتُمْ لَا تُبْصِرُوْنَ ۚ﴿١٥﴾ اِصْلَوْهَا فَاصْبِرُوْٓا اَوْ لَا تَصْبِرُوْا ۚ

يا توهان کي ڪجهه ڏسڻ ۾ نه ٿو اچي. توهان جهنم ۾ داخل ٿيو پوءِ توهان (ان ۾) صبر ڪريو يا نه صبر ڪريو

سَوَآءٌ عَلَيْكُمْ ؕ اِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿١٦﴾ اِنَّ

ٻئي پاسا توهان لاءِ برابر آهي، توهان کي توهان جي عملن جي جزا ڏني ويندي. بيشڪ

وقف لازم

له تفسير النسفي و تفسير بيضاوي. له ستون آسمان ۾ بيت الله جي (منزل ٧) سيڌ ۾ ملائڪن جي عبادتگاهه کي بيت المعمور چئجي ٿو. تفسير مظهري.

اِنَّ الْمُتَّقِيْنَ فِيْ جَنّٰتٍ وَّ نَعِيْمٍ ﴿۱۷﴾ فٰكِهِيْنَ بِمَآ اٰتٰىهُمْ

پرهيزگار باغن ۽ نعمتن ۾ آهن. اهي خوش آهن انهيءَ تي جيڪو کين سندن رب

رَبُّهُمْ ۚ وَ وَقٰىهُمْ رَبُّهُمْ عَذَابَ الْجَحِيْمِ ﴿۱۸﴾ كُلُوْا وَ اشْرَبُوْا

عطا ڪيو آهي، ۽ سندن رب کين جهنم جي عذاب کان بچايو. توهان کائو ۽ پيئو

هَنِيْٓـًٔۢا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿۱۹﴾ مُتَّكِـِٕيْنَ عَلٰى سُرُرٍ مَّصْفُوْفَةٍ ۚ

بنا ڪنهن تڪليف جي انهيءَ سبب جو توهان عمل ڪندا هئا. هموار تختن تي ٽيڪ ڏيئي صفن ۾ ويهندڙ هوندا.

وَ زَوَّجْنٰهُمْ بِحُوْرٍ عِيْنٍ ﴿۲۰﴾ وَ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَ اتَّبَعَتْهُمْ

۽ اسين انهن کي وڏين اکين وارين حورن سان جوڙا بنائينداسين. ۽ جن ماڻهن ايمان آندو ۽ انهن جي اولاد ن

ذُرِّيَّتُهُمْ بِاِيْمَانٍ اَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَ مَآ اَلَتْنٰهُمْ

ايمان آڻڻ ۾ سندن تابعداري ڪئي، اسان انهن جو اولاد انهن سان ملايو ۽ اسين انهن جي

مِّنْ عَمَلِهِمْ مِّنْ شَیْءٍ ؕ كُلُّ امْرِئٍۭ بِمَا كَسَبَ رَهِيْنٌ ﴿۲۱﴾ وَ

عملن مان ڪا به شيءِ گهٽ نه ڪنداسين، هر ڪافر ۽ فاسق پنهنجي ڪيل عمل لاءِ ذميدار آهي. ۽

اَمْدَدْنٰهُمْ بِفَاكِهَةٍ وَّ لَحْمٍ مِّمَّا يَشْتَهُوْنَ ﴿۲۲﴾ يَتَنَازَعُوْنَ

اسان انهن (بهشتين) جي ميون ۽ پکين گوشت ۾ (وقتاً فوقتاً) اضافو ڪنداسين جيڪو پاڻ پسند ڪندا. اهي بهشت ۾ هڪ ٻئي سان

فِيْهَا كَاْسًا لَّا لَغْوٌ فِيْهَا وَ لَا تَاْثِيْمٌ ﴿۲۳﴾ وَ يَطُوْفُ عَلَيْهِمْ

(شرابِ طهور) جا پيالا وٺندا، ان ۾ لاڳاپي بڪ هوندي ۽ نه ان ۾ ڪو گناهه هوندو. ۽ انهن جي چوڌاري (خدمت لاءِ) انهن

غِلْمَانٌ لَّهُمْ كَاَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ مَّكْنُوْنٌ ﴿۲۴﴾ وَ اَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلٰى

جا غلام هوندا گويا ڪه اهي پوشيده موتي آهن. ۽ اهي (بهشت ۾) هڪ ٻئي کي سامهون ٿي

بَعْضٍ يَّتَسَآءَلُوْنَ ﴿۲۵﴾ قَالُوْٓا اِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِيْٓ اَهْلِنَا مُشْفِقِيْنَ ﴿۲۶﴾

هڪ ٻئي کان خبر چار پڇندا. اهي چوندا بيشڪ اسين هن کان اڳ ۾ پنهنجي گهر ۾ خوفزده هئا سين.

ل تفسير مظهري، ك تفسير ڪبير و تفسير مظهري و تفسير روح البيان، ك تفسير روح البيان، ك تفسير مظهري.

فَمَنَّ اللّٰهُ عَلَيْنَا وَوَقٰىنَا عَذَابَ السَّمُوْمِ ﴿٢٧﴾ اِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلُ

پوءِ الله تعالىٰ اسان تي احسان فرمايو ۽ اسان کي دوزخ جي عذاب کان بچايو. اسان هن کان اڳ پر

نَدْعُوْهُ ؕ اِنَّهٗ هُوَ الْبَرُّ الرَّحِيْمُ ﴿٢٨﴾ فَذَكِّرْ فَمَآ اَنْتَ بِنِعْمَتِ

سندس عبادت ڪندا هئاسين، بيشڪ اهو احسان ڪندڙ ۽ ٻاجهارو آهي. پوءِ (رسول عربي ﷺ) توهان نصيحت ڪريو جو توهان پنهنجي رب

رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَّلَا مَجْنُوْنٍ ؕ ﴿٢٩﴾ اَمْ يَقُوْلُوْنَ شَاعِرٌ نَّتَرَبَّصُ

جي نعمت سان نه ڪاهن آهيو ۽ نه مجنون آهيو. يا اهي (ڪافر) چون ٿا ته اهو (رسول عربي) شاعر آهي (۽) اسين ان لاءِ

بِهٖ رَيْبَ الْمَنُوْنِ ﴿٣٠﴾ قُلْ تَرَبَّصُوْا فَاِنِّيْ مَعَكُمْ مِّنَ الْمُتَرَبِّصِيْنَ ؕ ﴿٣١﴾

زماني جي انقلاب جو انتظار ڪريون ٿا. رسول عربي ﷺ توهان فرمايو: توهان انتظار ڪريو بيشڪ آءٌ به توهان سان گڏ انتظار ڪندڙ آهيان.

اَمْ تَاْمُرُهُمْ اَحْلَامُهُمْ بِهٰذَآ اَمْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُوْنَ ۚ ﴿٣٢﴾ اَمْ

ڇا انهن کي سندن عقل ايئن چون ٿا؟ يا اهي سرڪش ماڻهو آهن. يا (اهي)

يَقُوْلُوْنَ تَقَوَّلَهٗ ۚ بَلْ لَّا يُؤْمِنُوْنَ ۚ ﴿٣٣﴾ فَلْيَاْتُوْا بِحَدِيْثٍ مِّثْلِهٖٓ

چون ٿا ته رسول عربي قرآن ڪريم کي پاڻ ٺاهيو آهي؟ بلڪ اهي ايمان نٿا آڻين. پوءِ پليءِ ته اهڙي ڳالهه ٺاهن

اِنْ كَانُوْا صٰدِقِيْنَ ؕ ﴿٣٤﴾ اَمْ خُلِقُوْا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ اَمْ هُمُ

جيڪڏهن اهي سچا آهن. ڇا اهي بنا خالق جي پيدا ڪيا ويا؟ يا اهي

الْخٰلِقُوْنَ ؕ ﴿٣٥﴾ اَمْ خَلَقُوا السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ ۚ بَلْ لَّا يُوْقِنُوْنَ ؕ ﴿٣٦﴾

پاڻ خالق آهن؟ ڇا انهن آسمانن ۽ زمين کي پيدا ڪيو؟ بلڪ اهي يقين نٿا رکن.

اَمْ عِنْدَهُمْ خَزَآئِنُ رَبِّكَ اَمْ هُمُ الْمُصَۜيْطِرُوْنَ ؕ ﴿٣٧﴾ اَمْ لَهُمْ

ڇا انهن وٽ توهان جي رب جا خزانا آهن يا اهي پاڻ خود مختيار آهن. يا انهن وٽ

سُلَّمٌ يَّسْتَمِعُوْنَ فِيْهِ ۚ فَلْيَاْتِ مُسْتَمِعُهُمْ بِسُلْطٰنٍ مُّبِيْنٍ ؕ ﴿٣٨﴾

ڏاڪڻ آهي جو ان تي (چڙهي) غيب جون ڳالهيون (آسمان تان) ٻڌن ٿا. پوءِ پليءِ ته انهن جو ٻڌندڙ ڪو واضح دليل پيش ڪري؟

سله تفسير النسفي و تفسير جلالين. سله الكاهن هو الذي يخبر بالاخبار الماضية ... المفردات في غريب القرآن. ترجمه: ڪاهن اهو ماڻهو آهي جيڪو گذريل زماني جون مخفي خبرون پهچائي ... سله تفسير جلالين و تفسير مظهري. ... المفردات.

أَمْ لَهُ الْبَنٰتُ وَلَكُمُ الْبَنُونَ ﴿۳۹﴾ أَمْ تَسْـَٔلُهُمْ أَجْرًا فَهُمْ مِّنْ

ڇا انَ کي نياڻيون آهن ۽ توهان کي پٽ آهن؟ يا توهان انهن کان (تبليغ جي عيوض) اجورو گهُرو ٿا، پوءِ اهي

مَّغْرَمٍ مُّثْقَلُونَ ﴿۴۰﴾ أَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ ﴿۴۱﴾ أَمْ

چٽيءَ ۾ زير بار آهن؟ ڇا انهن وٽ علم غيب آهي پوءِ اهي انَ کي لکن ٿا؟ يا

يُرِيدُونَ كَيْدًا ۖ فَالَّذِينَ كَفَرُوا هُمُ الْمَكِيدُونَ ﴿۴۲﴾ أَمْ لَهُمْ

اهي ڪنهن سازش جو ارادو رکن ٿا، پوءِ جن ماڻهن ڪفر ڪيو اهي پاڻ سازش ۾ گرفتار ٿيندا. ڇا انهن جو

إِلٰهٌ غَيْرُ اللّٰهِ ۚ سُبْحٰنَ اللّٰهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿۴۳﴾ وَإِنْ يَّرَوْا

الله تعالىٰ کان سواءِ ڪو معبود آهي، الله تعالىٰ انهن جي شرڪ کان پاڪ آهي. ۽ جيڪڏهن اهي

كِسْفًا مِّنَ السَّمَآءِ سَاقِطًا يَّقُولُوا سَحَابٌ مَّرْكُومٌ ﴿۴۴﴾

آسمان مان ڪو ٽڪرو ڪرندڙ ڏسن ته چوندا (اهو) گهاٽو (وسندڙ) ڪڪر آهي.

فَذَرْهُمْ حَتّٰى يُلٰقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي فِيهِ يُصْعَقُونَ ﴿۴۵﴾ يَوْمَ

پوءِ توهان انهن کي ڇڏي ڏيو ايستائين جو اهي ان ڏينهن (قيامت) کي پهچن جنهن ۾ اهي بيهوش ڪيا ويندا. انَ ڏينهن

لَا يُغْنِي عَنْهُمْ كَيْدُهُمْ شَيْـًٔا وَّلَا هُمْ يُنْصَرُونَ ﴿۴۶﴾ وَإِنَّ لِلَّذِينَ

انهن جي رٿ انهن تان ڪا شي دفع ڪري نه سگهندي ۽ نه انهن جي مدد ڪئي ويندي. ۽ بيشڪ

ظَلَمُوا عَذَابًا دُونَ ذٰلِكَ وَلٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿۴۷﴾

ظالمن لاءِ انَ کان پهرين ب (دنيا ۾) عذاب آهي، پر انهن مان اڪثر نه ٿا ڄاڻن.

وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ

۽ رسول عربي توهان پنهنجي رب جي حڪم مطابق صبر ڪريو، پوءِ بيشڪ توهان اسان جي حفاظت ۾ آهيو، توهان پنهنجي رب جي تسبيح ۽ تحميد ڪريو

حِينَ تَقُومُ ﴿۴۸﴾ وَمِنَ الَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَإِدْبَارَ النُّجُومِ ﴿۴۹﴾

جڏهن توهان اُٿو ٿا. ۽ رات ۾ انَ جي تسبيح ڪريو ۽ تارن غائب ٿيڻ وقت ب انَ جي تسبيح پڙهو.

ل تفسير روح البيان. ك تفسير جلالين. ك تفسير مظهري

(اٰياتها ٦٢) سُوْرَةُ النَّجْمِ مَكِّيَّةٌ (٥٣) (٢٣) (رُكوعاتها ٣)

سورة والنجم مكه مكرمه ۾ نازل ٿي آهي ان ۾ ٣ رڪوع ۽ ٦٢ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو، جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي)

وَالنَّجْمِ اِذَا هَوٰى ① مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوٰى ② وَمَا

قسم آهي محمد ﷺ ڪريم جو جڏهن ڀان معراج تان هيٺ لٿا، رسول عربي هدايت ڏيندڙ صحيح رستو ڏيکاريندڙ آهن ۽ رسول عربي

يَنْطِقُ عَنِ الْهَوٰى ③ اِنْ هُوَ اِلَّا وَحْيٌ يُّوْحٰى ④ عَلَّمَهٗ شَدِيْدُ

پنهنجي خواهش سان ڪا به ڳالهه ڪونه ٿا ڪن. اها وحي رباني آهي جيڪا ان ڏانهن موڪلي وڃي ٿي. رب العٰلمين پنهنجي حبيب کي سڀ ڪجهه سيکاريو

الْقُوٰى ⑤ ذُوْ مِرَّةٍ ؕ فَاسْتَوٰى ⑥ وَهُوَ بِالْاُفُقِ الْاَعْلٰى ⑦

جيڪو ڏاڍي قوت وارو آهي پوءِ (معراج وقت) پاڻ پنهنجي شان وٽان برابر ٿيو ۽ (ان وقت) اهو اُفق الاعلىٰ (بلند ڪناري) تي هو.

ثُمَّ دَنَا فَتَدَلّٰى ⑧ فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ اَوْ اَدْنٰى ⑨ فَاَوْحٰى

ان کان پوءِ رب تعالىٰ (پنهنجي شان مطابق) قريب ٿيو پوءِ تمام قريب ٿيو پوءِ ٻن ڪمانن جي وچ جو فاصلو هو يا ان کان به گهٽ پوءِ رب العٰلمين وحي موڪلي

اِلٰى عَبْدِهٖ مَآ اَوْحٰى ⑩ مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَاٰى ⑪ اَفَتُمٰرُوْنَهٗ

پنهنجي حبيب ﷺ ڏانهن جيڪا وحي موڪلڻي هئي. دل جيڪو ڏٺو ان بابت غلط نه چيو. ڇا پوءِ توهان رسول عربي سان جهڳڙو ٿا ڪريو

عَلٰى مَا يَرٰى ⑫ وَلَقَدْ رَاٰهُ نَزْلَةً اُخْرٰى ⑬ عِنْدَ سِدْرَةِ

ان تي جيڪو ان ڏٺو. ۽ بيشڪ تحقيق رسول عربي رب العٰلمين کي ٻئي دفعي ۽ سدرة المنتهىٰ (آخري انتهائي حد)

الْمُنْتَهٰى ⑭ عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَاْوٰى ⑮ اِذْ يَغْشَى السِّدْرَةَ مَا يَغْشٰى ⑯

وٽ ڏٺو. انهي وٽ جنة الماوىٰ آهي. جڏهن اهو سدرة تي ڇانيل رهيو هو.

مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغٰى ⑰ لَقَدْ رَاٰى مِنْ اٰيٰتِ رَبِّهِ الْكُبْرٰى ⑱

سندن اکيون نه ڦريون ۽ نه حد کان وڌيون. بيشڪ تحقيق پاڻ ڪريمن رب العٰلمين جون تمام وڏيون نشانيون به ڏٺيون.

له تفسير روح المعاني وتفسير مظهري وتفسير روح البيان و تفسير ڪبير علامه فخر الدين رازي. ٢ه تفسير مظهري وتفسير النسفي. ٣ه تفسير النسفي وتفسير روح البيان وتفسير مظهري. ٤ه تفسير مظهري وتفسير روح البيان. ٥ه تفسير مظهري.

أَفَرَءَيْتُمُ اللّٰتَ وَالْعُزّٰى ﴿١٩﴾ وَمَنٰوةَ الثَّالِثَةَ الْأُخْرٰى ﴿٢٠﴾ أَلَكُمُ

ڇا توهان (پنهنجي بُتن) لاتَ ۽ عُزىٰ ۽ ٽئين آخري مَنواة کي ڏٺو آهي ؟ ڇا توهان کي

الذَّكَرُ وَلَهُ الْأُنْثٰى ﴿٢١﴾ تِلْكَ إِذًا قِسْمَةٌ ضِيزٰى ﴿٢٢﴾ إِنْ هِيَ إِلَّآ

پٽ آهن ۽ وحدهٗ لاشريڪ لهٗ کي نياڻيون آهن . اها (توهان جي) تقسيم ٽيڙي آهي . ناهن اهي مگر

أَسْمَآءٌ سَمَّيْتُمُوهَآ أَنْتُمْ وَاٰبَآؤُكُمْ مَّآ أَنْزَلَ اللّٰهُ بِهَا مِنْ سُلْطٰنٍ ط

چند نالا جيڪي توهان ۽ توهان جي وڏن رکيا آهن ، الله تعالىٰ انهيءَ لاءِ ڪو دليل نه موڪليو ،

إِنْ يَّتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَمَا تَهْوَى الْأَنْفُسُ ج وَلَقَدْ جَآءَهُمْ

اهي فقط پنهنجي گمان ۽ نفساني خيالات پويان هلن ٿا ، ۽ بيشڪ تحقيق انهن وٽ سندن

مِّنْ رَّبِّهِمُ الْهُدٰى ط ﴿٢٣﴾ أَمْ لِلْإِنْسَانِ مَا تَمَنّٰى ﴿٢٤﴾ فَلِلّٰهِ الْاٰخِرَةُ

رب جي طرفان هدايت اچي چڪي آهي . ڇا (ڪافر) انسان کي اهو سڀ ملي ٿو جيڪو پاڻ تمنا ڪري ٿو . پوءِ دنيا ۽ آخرت جو

وَالْأُولٰى ع ﴿٢٥﴾ وَكَمْ مِّنْ مَّلَكٍ فِي السَّمٰوٰتِ لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ

مالڪ الله تعالىٰ آهي . ۽ ڪيترائي ملائڪ آسمانن ۾ آهن جو انهن جي شفاعت ڪنهن ڪم ۾

شَيْـًٔا إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَّأْذَنَ اللّٰهُ لِمَنْ يَّشَآءُ وَيَرْضٰى ﴿٢٦﴾ إِنَّ

نه ٿي اچي مگر الله تعالىٰ جي اجازت کان پوءِ ، جنهن لاءِ پاڻ چاهي ۽ پاڻ راضي ٿئي . بيشڪ

الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ لَيُسَمُّونَ الْمَلٰٓئِكَةَ تَسْمِيَةَ

جيڪي ماڻهو آخرت تي ايمان نه ٿا آڻين اهي ملائڪن جا مؤنث نالا

الْأُنْثٰى ﴿٢٧﴾ وَمَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ ط إِنْ يَّتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ ج وَإِنَّ

مقرر ڪن ٿا . ۽ انهن وٽ ان جو ڪو به علم ناهي . اهي فقط (پنهنجي) گمان جي تابعداري ڪن ٿا ۽ بيشڪ

الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْـًٔا ع ﴿٢٨﴾ فَأَعْرِضْ عَنْ مَّنْ تَوَلّٰى ۵

گمان حق کان ڪا شي دفع نه ٿو ڪري . پوءِ رسول عربي توهان پاسو ڪريو انهيءَ شخص کان جنهن اسانجي

ع ٢٥ / ١ ٥

ل تفسير مظهري . ٢ تفسير النسفي . ٣ تفسير النسائي .

عَنْ ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ اِلَّا الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا ﴿٢٩﴾ ذٰلِكَ مَبْلَغُهُمْ

ذڪر کان پاسو ڪيو ۽ نہ ٿو ارادو رکي مگر دنيا جي حياتيءَ جو. اھا سندن علم جي

مِّنَ الْعِلْمِ ؕ اِنَّ رَبَّكَ هُوَ اَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ

انتها آهي. بيشڪ توهان جو رب ئي وڌيڪ علم رکي ٿو ان شخص جو جيڪو راھ کان

سَبِيْلِهٖ ۙ وَهُوَ اَعْلَمُ بِمَنِ اهْتَدٰى ﴿٣٠﴾ وَلِلّٰهِ مَا فِى

گمراھ ٿيو، ۽ اھو ئي وڌيڪ علم رکي ٿو ان شخص جو جيڪو هدايت وارو ٿيو. ۽ الله تعالىٰ جي لاءِ آهي

السَّمٰوٰتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ ۙ لِيَجْزِىَ الَّذِيْنَ اَسَآءُوْا

جيڪو آسمانن ۾ آهي ۽ جيڪو زمين ۾ آهي، ان لاءِ تہ جيڪي برائي ڪن ٿا انهن کي سندن ڪيل جي

بِمَا عَمِلُوْا وَيَجْزِىَ الَّذِيْنَ اَحْسَنُوْا بِالْحُسْنٰى ﴿٣١﴾

جزا ڏي ۽ جن ماڻهن نيڪي ڪئي (آهي) انهن کي سهڻي جزا ڏي.

اَلَّذِيْنَ يَجْتَنِبُوْنَ كَبٰٓئِرَ الْاِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ اِلَّا اللَّمَمَ ؕ اِنَّ

اهي ماڻهو جيڪي وڏن گناهن ۽ فاحش ڪمن کان بچن ٿا سواءِ ننڍن[1] گناهن جي، بيشڪ

رَبَّكَ وَاسِعُ الْمَغْفِرَةِ ؕ هُوَ اَعْلَمُ بِكُمْ اِذْ اَنْشَاَكُمْ مِّنَ الْاَرْضِ

توهان جو رب گهڻي بخشش ڪندڙ آهي، اھو توهان کي وڌيڪ ڄاڻي ٿو جنهن وقت توهان کي زمين مان پيدا ڪيائين

وَاِذْ اَنْتُمْ اَجِنَّةٌ فِىْ بُطُوْنِ اُمَّهٰتِكُمْ ۚ فَلَا تُزَكُّوْٓا اَنْفُسَكُمْ ؕ

۽ جنهن وقت توهان پنهنجي مائرن جي پيٽن ۾ معصوم ٻار هئا، پوءِ توهان پاڻ[2] کي پاڪيزه نہ بنايو،

هُوَ اَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقٰى ﴿٣٢﴾ اَفَرَءَيْتَ الَّذِىْ تَوَلّٰى ﴿٣٣﴾ وَاَعْطٰى قَلِيْلًا

اھو ئي پرهيزگارن کي وڌيڪ ڄاڻي ٿو. رسول عربي ڇا توهان اھو شخص ڏٺو جنهن حق کان منهن موڙيو. ۽ ٿورڙو ڏنو

وَّاَكْدٰى ﴿٣٤﴾ اَعِنْدَهٗ عِلْمُ الْغَيْبِ فَهُوَ يَرٰى ﴿٣٥﴾ اَمْ لَمْ يُنَبَّاْ بِمَا

۽ روڪيو. ڇا! ان وٽ غيب جو علم آهي پوءِ اھو (ان جي ذريعي) ڏسي ٿو. ڇا ان کي اھا خبر نہ پئي جيڪو ڪجھ

[1] تفسير جلالين و تفسير النسفي. [2] تفسير مظهري.

فِي صُحُفِ مُوسٰى ﴿٣٦﴾ وَإِبْرٰهِيمَ الَّذِي وَفّٰى ﴿٣٧﴾ أَلَّا تَزِرُ وَازِرَةٌ

موسىٰ جي صحيفن ۾ ابراهيم جي صحيفن (آسماني ڪتابن) ۾ آهي جنهن (الله تعالىٰ جا) احڪام پورا ڪيا ته ڪو بار کڻندڙ ٻئي

وِزْرَ أُخْرٰى ﴿٣٨﴾ وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعٰى ﴿٣٩﴾ وَأَنَّ سَعْيَهُ

ٻئي جو بار نه کڻندو. ۽ نه آهي انسان لاءِ مگر جيڪو ڪمايائين ان جو سعيو ڪيائين. ۽ بيشڪ سندس سعيو

سَوْفَ يُرٰى ﴿٤٠﴾ ثُمَّ يُجْزٰىهُ الْجَزَاءَ الْأَوْفٰى ﴿٤١﴾ وَأَنَّ إِلٰى رَبِّكَ

جلد ڏٺو ويندو. ان کان پوءِ کيس ان جي پوري جزا ڏني ويندي. ۽ بيشڪ توهان جي رب ڏانهن

الْمُنْتَهٰى ﴿٤٢﴾ وَأَنَّهُ هُوَ أَضْحَكَ وَأَبْكٰى ﴿٤٣﴾ وَأَنَّهُ هُوَ أَمَاتَ وَأَحْيَا ﴿٤٤﴾

انتها آهي. ۽ بيشڪ اهو ئي کلائي ۽ رئاري ٿو. ۽ بيشڪ اهو ئي ماري ۽ جياري ٿو.

وَأَنَّهُ خَلَقَ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنْثٰى ﴿٤٥﴾ مِنْ نُطْفَةٍ إِذَا تُمْنٰى ﴿٤٦﴾

۽ بيشڪ انهي ۾ جوڙا مذڪر ۽ مؤنث بنايا، هڪ قطري مان جنهن وقت ان جو اندازو ڪيو وڃي

وَأَنَّ عَلَيْهِ النَّشْأَةَ الْأُخْرٰى ﴿٤٧﴾ وَأَنَّهُ هُوَ أَغْنٰى وَأَقْنٰى ﴿٤٨﴾ وَ

۽ بيشڪ آخرت جو اٿارڻ به ان تي آهي. ۽ بيشڪ اهو ئي امير ۽ غريب ڪري ٿو. ۽

أَنَّهُ هُوَ رَبُّ الشِّعْرٰى ﴿٤٩﴾ وَأَنَّهُ أَهْلَكَ عَادًا الْأُولٰى ﴿٥٠﴾ وَثَمُودَا

بيشڪ اهو ئي شعري تاري جو رب آهي. ۽ بيشڪ انهي پهرين عاد ۽ ثمود کي هلاڪ ڪيو

فَمَا أَبْقٰى ﴿٥١﴾ وَقَوْمَ نُوحٍ مِنْ قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا هُمْ أَظْلَمَ وَ

پوءِ ڪو به باقي نه رهيو. ۽ انهي ان کان اڳ ۾ نوح جي قوم کي هلاڪ ڪيو. بيشڪ اهي ئي وڏا ظالم ۽ وڏا

أَطْغٰى ﴿٥٢﴾ وَالْمُؤْتَفِكَةَ أَهْوٰى ﴿٥٣﴾ فَغَشّٰىهَا مَا غَشّٰى ﴿٥٤﴾ فَبِأَيِّ

سرڪش هئا. ۽ انهي مؤتفڪه وارن کي زور سان هيٺ ڪيرايو. پوءِ انهن تي ڍڪيو جيڪي ڍڪيون. پوءِ اي مخاطب تون پنهنجي

اٰلَاءِ رَبِّكَ تَتَمَارٰى ﴿٥٥﴾ هٰذَا نَذِيرٌ مِنَ النُّذُرِ الْأُولٰى ﴿٥٦﴾

رب جي ڪهڙين نعمتن ۾ شڪ ڪرين ٿو. هي رسول اڳين پيغمبرن وانگر آهي.

ك وهذا منسوخ الحكم في هذه الشريعة بقوله تعالى: وَأَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَا أَلَتْنَاهُمْ مِنْ عَمَلِهِمْ مِنْ شَيْءٍ. تفسير روح البيان وتفسير مظهري.

ترجمو: اسان جي شريعت ۾ هن آيت جو حڪم مذڪوره آيت سان منسوخ (حڪم ڪيل) آهي. اها آيت: وَأَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ آهي. اهل سنة جي مذهب مطابق …

أَزِفَتِ الْآزِفَةُ ﴿٥٧﴾ لَيْسَ لَهَا مِن دُونِ اللَّهِ كَاشِفَةٌ ﴿٥٨﴾ أَفَمِنْ

قيامت جو وقت ويجهو اچي پهتو آهي. الله تعالى کان سواءِ ڪو به اُن کي کوليندڙ ناهي. ڇا پوءِ توهان

هَٰذَا الْحَدِيثِ تَعْجَبُونَ ﴿٥٩﴾ وَتَضْحَكُونَ وَلَا تَبْكُونَ ﴿٦٠﴾

هن قرآن ڪريم تي تعجب ڪريو ٿا. ۽ توهان (ان تي) کلو ٿا ۽ توهان (ان تي) روئو نه ٿا.

وَأَنتُمْ سَامِدُونَ ﴿٦١﴾ فَاسْجُدُوا لِلَّهِ وَاعْبُدُوا ۩ ﴿٦٢﴾

۽ توهان (ان کان) غافل آهيو. پوءِ توهان (فورًا) الله تعالى لاءِ سجدو ڪريو ۽ توهان اُن جي عبادت ڪريو.

سُورَةُ الْقَمَرِ مَكِّيَّةٌ

آياتها ٥٥ (٥٤) (٣٧) ركوعاتها ٣

سورة قمر مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي انهي ۾ ٣ رڪوع ۽ ٥٥ آيتون آهن.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الله تعالى جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانشَقَّ الْقَمَرُ ﴿١﴾ وَإِن يَرَوْا آيَةً يُعْرِضُوا وَ

قيامت ويجهي ٿي ۽ (رسول عربي ﷺ جي اشاري سان) چنڊ ٻه ٽڪرا ٿيو. ۽ جيڪڏهن اهي ڪو معجزو ڏسن ٿا ته منهن موڙين ٿا

يَقُولُوا سِحْرٌ مُّسْتَمِرٌّ ﴿٢﴾ وَكَذَّبُوا وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ ۚ وَكُلُّ

چون ٿا (ته هي) مضبوط جادو آهي. ۽ انهن تڪذيب ڪئي ۽ انهن پنهنجي سڌن جي تابعداري ڪئي ۽ هر هڪ

أَمْرٍ مُّسْتَقِرٌّ ﴿٣﴾ وَلَقَدْ جَاءَهُم مِّنَ الْأَنبَاءِ مَا فِيهِ مُزْدَجَرٌ ﴿٤﴾

ڪم پنهنجي انتها تي پهچڻ وارو آهي. ۽ بيشڪ تحقيق انهن وٽ اهي خبرون پهتيون جن ۾ تنبيه ڪيل هئي.

حِكْمَةٌ بَالِغَةٌ ۖ فَمَا تُغْنِ النُّذُرُ ﴿٥﴾ فَتَوَلَّ عَنْهُمْ ۘ يَوْمَ يَدْعُ

(انهي ۾) نهايت دانائي واري ڳالهه هئي، پوءِ پيغمبر ڪم نه ڪيا پوءِ رسول عربي توهان انهن کان پاسو ڪريو، اُن ڏينهن سڏيندو

الدَّاعِ إِلَىٰ شَيْءٍ نُّكُرٍ ﴿٦﴾ خُشَّعًا أَبْصَارُهُمْ يَخْرُجُونَ مِنَ

سڏيندڙ اُن شي ڏانهن جيڪا انهن نا پسند آهي. (اهي) اکيون هيٺ ڪري پنهنجي قبرن مان

الْأَجْدَاثِ كَأَنَّهُمْ جَرَادٌ مُّنتَشِرٌ ﴿٧﴾ مُّهْطِعِينَ إِلَى الدَّاعِ ۖ

نڪرندا، گويا ڪ اهي مڪڙ آهن جيڪي منتشر آهن. سڏيندڙ ڏانهن اهي ڊوڙي ويندڙ آهن

يَقُولُ الْكَافِرُونَ هَٰذَا يَوْمٌ عَسِرٌ ﴿٨﴾ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ

ڪافر چوندا ته هي ڏينهن سخت ڏکيو آهي. انهن کان اڳ نوح جي قوم نه مڃيو

فَكَذَّبُوا عَبْدَنَا وَقَالُوا مَجْنُونٌ وَازْدُجِرَ ﴿٩﴾ فَدَعَا رَبَّهُ أَنِّي

پوءِ انهن اسان جي ٻانهي (نوح) کي ڪوڙو سمجهيو ۽ چيو ته (هي) مجنون آهي ۽ ان کي جهڙڪيو. پوءِ ان پنهنجي خالق کي پڪاريو ته بيشڪ آءٌ

مَغْلُوبٌ فَانتَصِرْ ﴿١٠﴾ فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ بِمَاءٍ مُّنْهَمِرٍ ﴿١١﴾

مغلوب آهيان پوءِ تون (انهن کان) انتقام وٺ. پوءِ اسان آسمان جا دروازا کوليا ان مينهن لاءِ جيڪو گهڻو وسندڙ آهي.

وَفَجَّرْنَا الْأَرْضَ عُيُونًا فَالْتَقَى الْمَاءُ عَلَىٰ أَمْرٍ قَدْ قُدِرَ ﴿١٢﴾

۽ زمين مان (پاڻي جا) چشما جاري ڪيا پوءِ ٻئي پاڻي مليا ان امر لاءِ جيڪو اندازو ڪيو ويو هو.

وَحَمَلْنَاهُ عَلَىٰ ذَاتِ أَلْوَاحٍ وَدُسُرٍ ﴿١٣﴾ تَجْرِي بِأَعْيُنِنَا جَزَاءً

۽ اسان کي (ٻيڙيءَ تي) سوار ڪرايو جيڪا تختن ۽ ڪلين واري آهي. اها ٻيڙي اسان جي نگراني ۾ هلي رهي هئي، اها جزا هئي

لِّمَن كَانَ كُفِرَ ﴿١٤﴾ وَلَقَد تَّرَكْنَاهَا آيَةً فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿١٥﴾ فَكَيْفَ

ان جي نافرماني جي. ۽ بيشڪ تحقيق اسان انهيءَ واقعي کي نشاني ڪري ڇڏيو ته ڇا ڪو آهي ڪو نصيحت وٺندڙ. پوءِ ڏسو ته

كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿١٦﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ

ڪهڙي طرح منهنجو عذاب ۽ ڊيڄارڻ آهي؟ ۽ بيشڪ تحقيق اسان قرآن ڪريم کي نصيحت حاصل ڪرڻ لاءِ آسان بنايو ته ڇا ڪو

مِن مُّدَّكِرٍ ﴿١٧﴾ كَذَّبَتْ عَادٌ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿١٨﴾ إِنَّا

آهي ڪو نصيحت وٺندڙ. قوم عاد جي (هود پيغمبر) جي تڪذيب ڪئي، پوءِ (ڏسو ته) ڪهڙي طرح منهنجو عذاب ۽ ڊيڄارڻ آهي. بيشڪ

أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي يَوْمِ نَحْسٍ مُّسْتَمِرٍّ ﴿١٩﴾ تَنزِعُ

اسان انهن تي هڪ سخت طوفان اُن ڏينهن تي موڪليو جنهن جي نحوست (انهن تي) هميشه رهي. ماڻهن کي ائين

لہ تفسير روح المعاني، ٹہ تفسير مظهري، ٹہ تفسير نسفي و تفسير مظهري، وتفسير روح المعاني وتفسير بيضاوي، ٹہ تفسير مظهري.

النَّاسَ ۙ كَاَنَّهُمْ اَعْجَازُ نَخْلٍ مُّنْقَعِرٍ ﴿٢٠﴾ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِىْ

پٽي اڇلايو ٿي، ڄڻ ته اهي پاڙان اکڙيل کجين جا ٿڙ آهن. پوءِ (ڏسو ته) ڪهڙي طرح منهنجو عذاب

وَنُذُرِ ﴿٢١﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْاٰنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُّدَّكِرٍ ﴿٢٢﴾ ع

۽ ڊيڄارڻ آهي؟ ۽ بيشڪ تحقيق اسان قرآن ڪريم کي نصيحت حاصل ڪرڻ لاءِ آسان بنايو، ڇا پوءِ آهي ڪو نصيحت وٺندڙ.

كَذَّبَتْ ثَمُوْدُ بِالنُّذُرِ ﴿٢٣﴾ فَقَالُوْٓا اَبَشَرًا مِّنَّا وَاحِدًا نَّتَّبِعُهٗٓ ۙ

قوم ثمود جي پيغمبرن جي تڪذيب ڪئي. پوءِ چيائون ڇا اسان مان اسين هڪ انسان جي تابعداري ڪريون؟

اِنَّآ اِذًا لَّفِىْ ضَلٰلٍ وَّسُعُرٍ ﴿٢٤﴾ ءَاُلْقِىَ الذِّكْرُ عَلَيْهِ مِنْۢ بَيْنِنَا

بيشڪ اسين ان وقت گمراهي ۽ عذاب ۾ پونداسين. ڇا اسان سڀني مان وحي رباني ان تي نازل ڪئي آهي؟

بَلْ هُوَ كَذَّابٌ اَشِرٌ ﴿٢٥﴾ سَيَعْلَمُوْنَ غَدًا مَّنِ الْكَذَّابُ

بلڪ اهو (حضرت صالح) وڏو ڪوڙو ۽ سرڪش آهي. جلدي سڀاڻي معلوم ڪندا ته ڪير وڏو ڪوڙو

الْاَشِرُ ﴿٢٦﴾ اِنَّا مُرْسِلُوا النَّاقَةِ فِتْنَةً لَّهُمْ فَارْتَقِبْهُمْ وَاصْطَبِرْ ﴿٢٧﴾ ز

سرڪش آهي. بيشڪ اسين ڏاچي انهن جي آزمائش لاءِ موڪليندڙ آهيون، پوءِ تون (اي صالح) انتظار ڪر ۽ صبر ڪر.

وَنَبِّئْهُمْ اَنَّ الْمَآءَ قِسْمَةٌۢ بَيْنَهُمْ ۚ كُلُّ شِرْبٍ مُّحْتَضَرٌ ﴿٢٨﴾

۽ تون انهن کي ٻڌاءِ ته بيشڪ پاڻي انهن جي وچ ۾ تقسيم ڪيل آهي، هر ڪو پنهنجي واري تي حاضر هجي.

فَنَادَوْا صَاحِبَهُمْ فَتَعَاطٰى فَعَقَرَ ﴿٢٩﴾ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِىْ وَنُذُرِ ﴿٣٠﴾

پوءِ انهن پنهنجي سنگتي کي سڏيو پوءِ ان حملو ڪري ڏاچي کي هلاڪ ڪيو. پوءِ (ڏسو ته) منهنجو عذاب ۽ ڊيڄارڻ ڪهڙي طرح

اِنَّآ اَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ صَيْحَةً وَّاحِدَةً فَكَانُوْا كَهَشِيْمِ الْمُحْتَظِرِ ﴿٣١﴾

آهي. بيشڪ اسان انهن تي هڪ زبردست دانهن موڪلي پوءِ اهي ڇوڙن جي تيل ڏيندڙن وانگر ٿي پيا.

وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْاٰنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُّدَّكِرٍ ﴿٣٢﴾

۽ بيشڪ تحقيق اسان قرآن ڪريم کي نصيحت حاصل ڪرڻ لاءِ آسان بنايو، ڇا پوءِ آهي ڪو نصيحت وٺندڙ.

ل تفسير مظهري. ك تفسير روح البيان. ك تفسير مظهري ونسفي.

كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ بِالنُّذُرِ ﴿٣٣﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَاصِبًا إِلَّا

قوم لوط جي پيغمبرن جي تڪذيب ڪئي . بيشڪ اسان انهن تي پٿرين جو مينهن وسايو سواءِ

آلَ لُوطٍ ۖ نَجَّيْنَاهُمْ بِسَحَرٍ ﴿٣٤﴾ نِعْمَةً مِنْ عِنْدِنَا ۚ كَذَٰلِكَ نَجْزِي

لوط تي ايمان آڻيندڙن جي، انهن کي رات جي پوئين پهر ۾ نجات ڏني ، اها اسان جي طرفان نعمت هئي، اسين اهڙي طرح جزا ڏيون ٿا

مَنْ شَكَرَ ﴿٣٥﴾ وَلَقَدْ أَنْذَرَهُمْ بَطْشَتَنَا فَتَمَارَوْا بِالنُّذُرِ ﴿٣٦﴾ وَ

شڪر گذار کي . ۽ بيشڪ تحقيق ان انهن کي اسان جي گرفت کان ڊيڄاريو پوءِ انهن پيغمبرن ۾ شڪ ڪيو . ۽

لَقَدْ رَاوَدُوهُ عَنْ ضَيْفِهِ فَطَمَسْنَا أَعْيُنَهُمْ فَذُوقُوا عَذَابِي

بيشڪ تحقيق انهن ان جي مهمانن ۾ بد نيتي ڪئي پوءِ اسان انهن جون اکيون ميٽي ڇڏيون پوءِ توهان منهنجي عذاب

وَنُذُرِ ﴿٣٧﴾ وَلَقَدْ صَبَّحَهُمْ بُكْرَةً عَذَابٌ مُسْتَقِرٌّ ﴿٣٨﴾ فَذُوقُوا

۽ ڊيڄارڻ جو مزو چکو. ۽ بيشڪ صبح جو سويري انهن تي دائمي عذاب آيو . پوءِ توهان

عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿٣٩﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ

منهنجي عذاب ۽ ڊيڄارڻ جو مزو چکو. ۽ بيشڪ تحقيق اسان قرآن ڪريم کي نصيحت حاصل ڪرڻ لاءِ آسان بنايو، ڇا پوءِ آهي ڪو

مُدَّكِرٍ ﴿٤٠﴾ وَلَقَدْ جَاءَ آلَ فِرْعَوْنَ النُّذُرُ ﴿٤١﴾ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا

نصيحت وٺندڙ. ۽ بيشڪ فرعون جي سائين وٽ پيغمبر آيا . انهن اسان جي سڀني نشانين جي

كُلِّهَا فَأَخَذْنَاهُمْ أَخْذَ عَزِيزٍ مُقْتَدِرٍ ﴿٤٢﴾ أَكُفَّارُكُمْ خَيْرٌ

تڪذيب ڪئي پوءِ اسان انهن تي سخت پڪڙ ڪئي جيڪا اسان جي شايان شان هئي . ڇا توهان جا ڪافر انهن کان

مِنْ أُولَٰئِكُمْ أَمْ لَكُمْ بَرَاءَةٌ فِي الزُّبُرِ ﴿٤٣﴾ أَمْ يَقُولُونَ نَحْنُ

ڪان بهتر آهن يا توهان لاءِ ڪتابن ۾ (نجات جي) ڪا ڇٽي لکيل آهي . يا اهي چون ٿا اسين سڀئي

جَمِيعٌ مُنْتَصِرٌ ﴿٤٤﴾ سَيُهْزَمُ الْجَمْعُ وَيُوَلُّونَ الدُّبُرَ ﴿٤٥﴾ بَلِ

گڏجي عيوض وٺندا اسين . سگهوئي انهن (ڪافرن) جي ٽولي شڪست کائيندي ۽ (اهي) پٺ ورائي ڀڄندا. بلڪ

له تفسير النسفي . ٢ه تفسير مظهري.

السَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ وَالسَّاعَةُ أَدْهٰى وَأَمَرُّ ﴿٤٦﴾ إِنَّ الْمُجْرِمِيْنَ

انهن جي (عذاب) لاءِ قيامت مقرر آهي ۽ قيامت وڏي مصيبت واري ۽ (دنيا جي عذاب کان) وڌيڪ سخت آهي. بيشڪ مجرم

فِيْ ضَلٰلٍ وَّسُعُرٍ ﴿٤٧﴾ يَوْمَ يُسْحَبُوْنَ فِي النَّارِ عَلٰى وُجُوْهِهِمْ ذُوْقُوْا

گمراهي ۽ گهٽي عذاب ۾ آهن. ان ڏينهن اهي منهن ڀر گهليا ويندا، الله تعالى فرمائيندو ته توهان

مَسَّ سَقَرَ ﴿٤٨﴾ إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنٰهُ بِقَدَرٍ ﴿٤٩﴾ وَمَا أَمْرُنَا إِلَّا

دوزخ جو عذاب چکو. بيشڪ اسان هر شيءِ کي (پنهنجي) اندازي سان خلقيو آهي. ۽ اسان جو حڪم هڪ ڀيرو

وَاحِدَةٌ كَلَمْحٍ بِالْبَصَرِ ﴿٥٠﴾ وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا أَشْيَاعَكُمْ

اکين ڇنڀ جيئن اک جو ڇنڀ. ۽ بيشڪ اسان توهان جهڙيون ڪافر قومون هلاڪ ڪيون

فَهَلْ مِنْ مُّدَّكِرٍ ﴿٥١﴾ وَكُلُّ شَيْءٍ فَعَلُوْهُ فِي الزُّبُرِ ﴿٥٢﴾

پوءِ آهي ڪو (توهان مان) نصيحت حاصل ڪندڙ. ۽ اهي جيڪي عمل ڪن ٿا (اهو سڀ) لوح محفوظ ۾ لکيل آهي.

وَكُلُّ صَغِيْرٍ وَّكَبِيْرٍ مُّسْتَطَرٌ ﴿٥٣﴾ إِنَّ الْمُتَّقِيْنَ فِيْ جَنّٰتٍ وَّنَهَرٍ ﴿٥٤﴾

۽ هر ننڍي ۽ وڏي شيءِ لکيل آهي. بيشڪ پرهيزگار باغن ۽ نهرن ۾ آهن

فِيْ مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيْكٍ مُّقْتَدِرٍ ﴿٥٥﴾

(۽ اهي) وحده لاشريڪ له جي حضور ۾ ويهندڙ آهن.

سُوْرَةُ الرَّحْمٰنِ مَدَنِيَّةٌ (٥٥) (٩٧)

اٰيَاتُهَا ٧٨ — رُكُوْعَاتُهَا ٣

سورة رحمٰن مدينه منوره ۾ نازل ٿي، انهيءَ ۾ ٣ رڪوع ۽ ٧٨ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

الله تعالى جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي)

اَلرَّحْمٰنُ ﴿١﴾ عَلَّمَ الْقُرْاٰنَ ﴿٢﴾ خَلَقَ الْإِنْسَانَ ﴿٣﴾ عَلَّمَهُ الْبَيَانَ ﴿٤﴾

رحمٰن (جل جلاله) پنهنجي حبيب ڪريم کي قرآن ڪريم سيکاريو، انسانيت جي جان محمد ڪريم کي پيدا ڪيو، ان کي سڀئي علم عطا ڪيا.

وقف لازم

له تفسير جلالين. له تفسير مظهري. له تفسير روح البيان ۽ تفسير الصغير (منزل ٧) له تفسير روح المعاني ۽ تفسير مظهري. له تفسير خازن.

اَلشَّمْسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ ۝٥ وَّالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ ۝٦

سج ۽ چنڊ حساب سان هلن ٿا. ۽ ولڙيون ۽ وڻ سجدا ڪن ٿا.

وَالسَّمَآءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ ۝٧ اَلَّا تَطْغَوْا فِى الْمِيزَانِ ۝٨

۽ الله تعالى آسمان کي بلند فرمايو ۽ ميزان (ترازي) کي مقرر ڪيو. توهان ميزان ۾ گهاٽي واڌي نه ڪريو.

وَاَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ ۝٩ وَالْاَرْضَ

۽ توهان انصاف سان وزن ڪريو ۽ توهان تور کي نه گهٽايو. ۽ الله تعالى زمين کي

وَضَعَهَا لِلْاَنَامِ ۝١٠ فِيهَا فَاكِهَةٌ وَّالنَّخْلُ ذَاتُ الْاَكْمَامِ ۝١١

پنهنجي مخلوق لاءِ رکيو. انهيءَ ۾ ميوا آهن ۽ غلاف واريون کجيون آهن.

وَالْحَبُّ ذُو الْعَصْفِ وَالرَّيْحَانُ ۝١٢ فَبِاَىِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا

۽ ٻوسي سان گڏ اناج آهن ۽ خوشبودار گل آهن. پوءِ توهان (انسان ۽ جن) پنهنجي رب جي ڪهڙن ڪهڙن نعمتن جو

تُكَذِّبَانِ ۝١٣ خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ ۝١٤ وَخَلَقَ

انڪار ڪريو ٿا. الله تعالى انسان کي اهڙي مٽيءَ مان پيدا ڪيو جيڪا ٺڪري وانگر وڄي ٿي. ۽ الله تعالى

الْجَآنَّ مِنْ مَّارِجٍ مِّنْ نَّارٍ ۝١٥ فَبِاَىِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ۝١٦

جن کي خالص باهه مان پيدا ڪيو. پوءِ توهان (انسان ۽ جن) پنهنجي رب جي ڪهڙين ڪهڙين نعمتن جو انڪار ڪريو ٿا.

رَبُّ الْمَشْرِقَيْنِ وَرَبُّ الْمَغْرِبَيْنِ ۝١٧ فَبِاَىِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا

اُهو ٻن اوڀرن ۽ ٻن اولهن جو مالڪ آهي. پوءِ توهان (انسان ۽ جن) پنهنجي رب جي ڪهڙين ڪهڙين

تُكَذِّبَانِ ۝١٨ مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ ۝١٩ بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَّا يَبْغِيَانِ ۝٢٠

نعمتن جو انڪار ڪريو ٿا. اهو ٻن سمنڊن کي وهائي ٿو جيڪي بظاهر پاڻ ۾ مليل آهن. پر انهن ٻنهي جي وچ ۾ هڪ پردو آهي جو اهي هڪ ٻئي کان ٽپي نٿا سگهن.

فَبِاَىِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ۝٢١ يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللُّؤْلُؤُ وَالْمَرْجَانُ ۝٢٢

پوءِ توهان (انسان ۽ جن) پنهنجي رب جي ڪهڙين ڪهڙين نعمتن جو انڪار ڪريو ٿا. انهن ٻنهي سمنڊن مان، موتي ۽ مرجان نڪرن ٿا.

له تفسير روح البيان. ڪه تفسير مظهري.

مبارڪ الوجه بسلق الشام سهه ساق الاشار له عدل ولا مثل | عبدالله عباس ت. ر. ٣٤٥٦

فَبِاَيِّ اٰلَاۗءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ﴿٢٣﴾ وَلَهُ الْجَوَارِ الْمُنْشَئٰتُ فِی الْبَحْرِ

پوءِ توهان (انسانو ۽ جنو) پنهنجي رب جي ڪهڙين ڪهڙين نعمتن جو انڪار ڪريو ٿا. ۽ اُن جا اُهي ٻيڙيون آهن جيڪي سمنڊ ۾ جبلن

كَالْاَعْلَامِ ﴿٢٤﴾ فَبِاَيِّ اٰلَاۗءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ﴿٢٥﴾ كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ ﴿٢٦﴾ وَّ

وانگر نمايان آهن. پوءِ توهان (انسانو ۽ جنو) پنهنجي رب جي ڪهڙين ڪهڙين نعمتن جو انڪار ڪريو ٿا. جيڪو زمين تي آهي فنا ٿيندڙ آهي. ۽

يَبْقٰى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلٰلِ وَالْاِكْرَامِ ﴿٢٧﴾ فَبِاَيِّ اٰلَاۗءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ﴿٢٨﴾

توهان جي رب جي ذات اقدس باقي آهي جيڪو صاحب جلال ۽ اڪرام آهي. پوءِ توهان (انسانو ۽ جنو) پنهنجي رب جي ڪهڙين ڪهڙين نعمتن جو انڪار ڪريو ٿا.

يَسْـَٔلُهُ مَنْ فِی السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ؕ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِیْ شَاْنٍ ﴿٢٩﴾ فَبِاَيِّ

جيڪي (مخلوق) آسمانن ۽ زمينن ۾ آهي (هر شيءِ) اُن جي سوالي آهن. اُن کي هر روز مصروفيت آهي. پوءِ توهان (انسانو ۽ جنو)

اٰلَاۗءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ﴿٣٠﴾ سَنَفْرُغُ لَكُمْ اَيُّهَ الثَّقَلٰنِ ﴿٣١﴾ فَبِاَيِّ

پنهنجي رب جي ڪهڙين ڪهڙين نعمتن جو انڪار ڪريو ٿا. اي انسانو ۽ جنو اسين جلد توهان جي (حساب) لاءِ فارغ ٿينداسين. پوءِ توهان (انسان

اٰلَاۗءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ﴿٣٢﴾ يٰمَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ اِنِ اسْتَطَعْتُمْ

۽ جن) پنهنجي رب جي ڪهڙين ڪهڙين نعمتن جو انڪار ڪريو ٿا. اي جن ۽ انسان جا گروهه، جيڪڏهن توهان کي طاقت آهي ته

اَنْ تَنْفُذُوْا مِنْ اَقْطَارِ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ فَانْفُذُوْا ؕ لَا

توهان آسمانن ۽ زمينن جي ڪنارن کان ٻاهر نڪرو پوءِ توهان ٻاهر نڪرو ، نه ته

تَنْفُذُوْنَ اِلَّا بِسُلْطٰنٍ ﴿٣٣﴾ فَبِاَيِّ اٰلَاۗءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ﴿٣٤﴾ يُرْسَلُ

نڪري سگهو ٿا مگر (روحاني يا سائنسي) قوت سان. پوءِ توهان (انسانو ۽ جنو) پنهنجي رب جي ڪهڙين ڪهڙين نعمتن جو انڪار ڪريو ٿا. توهان تي

عَلَيْكُمَا شُوَاظٌ مِّنْ نَّارٍ ۙ وَّنُحَاسٌ فَلَا تَنْتَصِرٰنِ ﴿٣٥﴾ فَبِاَيِّ

ٻنهي ڌرين تي باهه موڪلي ويندي ۽ (اُن جو رنگ) ٽامي جهڙو هوندو ۽ پوءِ توهان کي مدد نه ملندي. پوءِ توهان (انسانو ۽ جنو)

اٰلَاۗءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ﴿٣٦﴾ فَاِذَا انْشَقَّتِ السَّمَاۗءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً

پنهنجي رب جي ڪهڙين ڪهڙين نعمتن جو انڪار ڪريو ٿا. پوءِ جنهن وقت آسمان چيريو ويندو ۽ پوءِ گلاب جهڙو ڳاڙهو (ٿيندو)

تفسير مظهري. تفسير جلالين و تفسير مظهري. تفسير النسفي و تفسير روح المعاني و تفسير جلالين و تفسير بيضاوي. تفسير مظهري. تفسير روح البيان

كَالدِّهَانِ ﴿٣٧﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٨﴾ فَيَوْمَئِذٍ لَّا يُسْأَلُ

تيل وانگر ڳاڙهو ٿيل هوندو. پوءِ اوهان (انسان ۽ جن) پنهنجي رب جي ڪهڙين ڪهڙين نعمتن جو انڪار ڪريو ٿا. پوءِ قيامت جي ڏينهن انسان

عَن ذَنبِهِ إِنسٌ وَلَا جَانٌّ ﴿٣٩﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٠﴾

۽ جن کان سندن گناهن بابت پڇا نه ڪئي ويندي. پوءِ اوهان (انسان ۽ جن) پنهنجي رب جي ڪهڙين ڪهڙين نعمتن جو انڪار ڪريو ٿا.

يُعْرَفُ الْمُجْرِمُونَ بِسِيمَاهُمْ فَيُؤْخَذُ بِالنَّوَاصِي وَالْأَقْدَامِ ﴿٤١﴾

مجرم سندن شڪلين مان سڃاتا ويندا، پوءِ انهن کي پيشاني ۽ پيرن کان پڪڙيو ويندو (۽ جهنم رسيد ڪيا ويندا).

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٢﴾ هَٰذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي يُكَذِّبُ

پوءِ اوهان (انسان ۽ جن) پنهنجي رب جي ڪهڙين ڪهڙين نعمتن جو انڪار ڪريو ٿا. هيءَ اها جهنم آهي جنهن کي

بِهَا الْمُجْرِمُونَ ﴿٤٣﴾ يَطُوفُونَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ حَمِيمٍ آنٍ ﴿٤٤﴾

مجرم نه مڃيندا هئا. اهي جهنم ۽ سخت گرم پاڻي جي درميان چڪر لڳائيندا رهندا.

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٥﴾ وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ

پوءِ اوهان (انسان ۽ جن) پنهنجي رب جي ڪهڙين ڪهڙين نعمتن جو انڪار ڪريو ٿا. جيڪو مومن پنهنجي رب جي دربار ۾ بيهڻ کان ڊنو

جَنَّتَانِ ﴿٤٦﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٧﴾ ذَوَاتَا أَفْنَانٍ ﴿٤٨﴾ فَبِأَيِّ

(ان لاءِ) ٻه باغ آهن. پوءِ اوهان (انسان ۽ جن) پنهنجي رب جي ڪهڙين ڪهڙين نعمتن جو انڪار ڪريو ٿا. انهن باغن ۾ قسمين قسمين ميوا ٿيندا. پوءِ اوهان

آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٩﴾ فِيهِمَا عَيْنَانِ تَجْرِيَانِ ﴿٥٠﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ

(انسان ۽ جن) پنهنجي رب جي ڪهڙين ڪهڙين نعمتن جو انڪار ڪريو ٿا. انهن ٻنهي باغن ۾ ٻه چشما وهندڙ هوندا. پوءِ اوهان (انسان ۽ جن) پنهنجي رب جي

رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥١﴾ فِيهِمَا مِن كُلِّ فَاكِهَةٍ زَوْجَانِ ﴿٥٢﴾ فَبِأَيِّ

ڪهڙين ڪهڙين نعمتن جو انڪار ڪريو ٿا. انهن ٻنهي ۾ هر هڪ ميوو ٻن ٻن قسمن جو هوندو. پوءِ اوهان (انسان ۽ جن)

آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٣﴾ مُتَّكِئِينَ عَلَىٰ فُرُشٍ بَطَائِنُهَا مِنْ

پنهنجي رب جي ڪهڙين ڪهڙين نعمتن جو انڪار ڪريو ٿا. (اهي بهشت ۾) اهڙن وڇاڻن تي ٽيڪ لڳائيندا جن جو استر

له تفسير مظهري. ٢ه تفسير مظهري. ٣ه تفسير روح البيان.

إِسْتَبْرَقٍ ۚ وَجَنَا الْجَنَّتَيْنِ دَانٍ ﴿۵۴﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا

تلمي ريشمي ڪپڙي جو هوندو، ۽ انهن ٻنهي باغن جا ميوا تمام ويجها هوندا. پوءِ توهان (انسان ۽ جن) پنهنجي رب جي ڪهڙين ڪهڙين نعمتن

تُكَذِّبَانِ ﴿۵۵﴾ فِيهِنَّ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ لَمْ يَطْمِثْهُنَّ إِنْسٌ قَبْلَهُمْ

جو انڪار ڪريو ٿا. انهن ۾ حياءُ واريون اهي عورتون هونديون جن جون نگاهون هيٺ هونديون، انهن کي انهن کان اڳ انهن کي نه ڪنهن انسان ۽ نه

وَلَا جَانٌّ ﴿۵۶﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿۵۷﴾ كَأَنَّهُنَّ الْيَاقُوتُ وَ

ڪنهن جن هٿ لڳايو هوندو. پوءِ توهان (انسان ۽ جن) پنهنجي رب جي ڪهڙين ڪهڙين نعمتن جو انڪار ڪريو ٿا. اهي (خوبصورتي ۾) ياقوت ۽

الْمَرْجَانُ ﴿۵۸﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿۵۹﴾ هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ

مرجان جهڙيون هونديون. پوءِ توهان (انسان ۽ جن) پنهنجي رب جي ڪهڙين ڪهڙين نعمتن جو انڪار ڪريو ٿا. احسان (نيڪي) جو بدلو

إِلَّا الْإِحْسَانُ ﴿۶۰﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿۶۱﴾ وَمِنْ دُونِهِمَا

احسان آهي. پوءِ توهان (انسان ۽ جن) پنهنجي رب جي ڪهڙين ڪهڙين نعمتن جو انڪار ڪريو ٿا. ۽ انهن کان علاوه

جَنَّتَانِ ﴿۶۲﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿۶۳﴾ مُدْهَامَّتَانِ ﴿۶۴﴾

ٻه ٻيا باغ آهن. پوءِ توهان (انسان ۽ جن) پنهنجي رب جي ڪهڙين ڪهڙين نعمتن جو انڪار ڪريو ٿا. (اهي باغ گهڻي ساوڪ جي ڪري) ڳوڙها ڪارا

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿۶۵﴾ فِيهِمَا عَيْنَانِ نَضَّاخَتَانِ ﴿۶۶﴾

ڏسڻ ۾ اچن ٿا. پوءِ توهان (انسان ۽ جن) پنهنجي رب جي ڪهڙين ڪهڙين نعمتن جو انڪار ڪريو ٿا. انهن ٻنهي ۾ ٻه چشما آهن جيڪي ڦوهارن وانگر آهن.

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿۶۷﴾ فِيهِمَا فَاكِهَةٌ وَنَخْلٌ

پوءِ توهان (انسان ۽ جن) پنهنجي رب جي ڪهڙين ڪهڙين نعمتن جو انڪار ڪريو ٿا. انهن ٻنهي ۾ ميوا ۽ کجيون

وَرُمَّانٌ ﴿۶۸﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿۶۹﴾ فِيهِنَّ

۽ ڏاڙهون آهن. پوءِ توهان (انسان ۽ جن) پنهنجي رب جي ڪهڙين ڪهڙين نعمتن جو انڪار ڪريو ٿا. انهن ۾ نيڪ

خَيْرَاتٌ حِسَانٌ ﴿۷۰﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿۷۱﴾

سيرت ۽ نيڪ صورت عورتون آهن. پوءِ توهان پنهنجي رب جي ڪهڙين ڪهڙين نعمتن جو انڪار ڪريو ٿا.

ـه تفسير مظهري.

حُوْرٌ مَّقْصُوْرٰتٌ فِي الْخِيَامِ ﴿٧٢﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ﴿٧٣﴾

پرده نشين حورون خيمن ۾ آهن. پوءِ توهان (انسان ۽ جن) پنهنجي رب جي ڪهڙين ڪهڙين نعمتن جو انڪار ڪريو؟

لَمْ يَطْمِثْهُنَّ اِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَآنٌّ ﴿٧٤﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا

انهن کان اڳ انهن کي ڪنهن انسان ۽ نڪي ڪنهن جنّ هٿ لاتو هوندو. پوءِ توهان (انسان ۽ جن) پنهنجي رب جي ڪهڙين ڪهڙين

تُكَذِّبٰنِ ﴿٧٥﴾ مُتَّكِـِٕيْنَ عَلٰى رَفْرَفٍ خُضْرٍ وَّعَبْقَرِيٍّ

نعمتن جو انڪار ڪريو ٿا. اهي ساوِن وهاڻن ۽ چٽ ٽيل خوبصورت سفيد چادرن تي ٽيڪ ڏيو ويٺل

حِسَانٍ ﴿٧٦﴾ فَبِاَيِّ اٰلَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبٰنِ ﴿٧٧﴾ تَبٰرَكَ اسْمُ

ويٺا هوندا آهن. پوءِ توهان (انسان ۽ جن) پنهنجي رب جي ڪهڙين ڪهڙين نعمتن جو انڪار ڪريو ٿا. رسول ﷺ توهان جي رب جو نالو

رَبِّكَ ذِي الْجَلٰلِ وَالْاِكْرَامِ ﴿٧٨﴾

بابرڪت آهي جيڪو صاحب جلال ۽ اڪرام آهي.

ع ٣

سُوْرَةُ الْوَاقِعَةِ مَكِّيَّةٌ

اٰياتها ٩٦ (٥٦) (٤٦) رُكُوْعَاتُهَا ٣

سورة واقعه مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي. انهي ۾ ٣ رڪوع ۽ ٩٦ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

الله تعاليٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو آهي.

اِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ﴿١﴾ لَيْسَ لِوَقْعَتِهَا كَاذِبَةٌ ﴿٢﴾ خَافِضَةٌ

جڏهن قيامت ايندي. جنهن جي اچڻ ۾ (ڪوبه) ڪوڙ ناهي. (اها خدا جي دشمنن کي) ذليل ڪندڙ

رَّافِعَةٌ ﴿٣﴾ اِذَا رُجَّتِ الْاَرْضُ رَجًّا ﴿٤﴾ وَّبُسَّتِ الْجِبَالُ بَسًّا ﴿٥﴾

(۽ خدا جي پيارن کي) بلند ڪندڙ آهي. جنهن وقت زمين ۾ سخت زلزلو ايندو. ۽ جبل ذرا ذرا ٿي ويندا.

فَكَانَتْ هَبَآءً مُّنْۢبَثًّا ﴿٦﴾ وَّكُنْتُمْ اَزْوَاجًا ثَلٰثَةً ﴿٧﴾ فَاَصْحٰبُ

پوءِ اهي ٻکريل گرد ٿي پوندا ۽ (ان وقت) توهان (انسان) ٽي قسم هوندا. پوءِ

وقف لازم

له تفسير مظهري. له تفسير روح المعاني. له تفسير ڪمالين. له تفسير مظهري.

الْمَيْمَنَةِ ۙ مَآ اَصْحٰبُ الْمَيْمَنَةِ ؕ ۝٨ وَاَصْحٰبُ الْمَشْئَمَةِ ۙ

ساڄي طرف وارا، اهي ساڄي طرف وارا ڪهڙا هوندا؟ ۽ کاٻي طرف وارا،

مَآ اَصْحٰبُ الْمَشْئَمَةِ ؕ ۝٩ وَالسّٰبِقُوْنَ السّٰبِقُوْنَ ۝١٠ اُولٰٓئِكَ

اهي کاٻي طرف وارا ڪهڙا هوندا؟ ۽ اڳرائي ڪندڙ (نيڪي جي ڪم ۾) ته اڳرائي ڪندڙ آهن. اهي ئي

الْمُقَرَّبُوْنَ ۝١١ فِيْ جَنّٰتِ النَّعِيْمِ ۝١٢ ثُلَّةٌ مِّنَ الْاَوَّلِيْنَ ۝١٣ وَ

مقرب ٻانها آهن. (جيڪي) جنة النعيم ۾ آهن. اهڙا (نيڪوڪار) پهرين مان گهڻا آهن ۽

قَلِيْلٌ مِّنَ الْاٰخِرِيْنَ ۝١٤ عَلٰي سُرُرٍ مَّوْضُوْنَةٍ ۝١٥ مُّتَّكِـِٕيْنَ

پوين مان ٿورڙا آهن (جيڪي) سون جي تارن سان تيار ٿيل تختن (صوفاسيٽن) تي ٽيڪون هڻي ويٺا

عَلَيْهَا مُتَقٰبِلِيْنَ ۝١٦ يَطُوْفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُوْنَ ۝١٧

جي سامهون ويهندڙ هوندا. انهن جي چوڌاري هميشه جوان رهندڙ ڇوڪرا (خدمتگار) هوندا.

بِاَكْوَابٍ وَّاَبَارِيْقَ ۙ وَكَاْسٍ مِّنْ مَّعِيْنٍ ۝١٨ لَّا يُصَدَّعُوْنَ

جيڪي انهن کي پيالا، گڙگا، ۽ هميشه وهندڙ شراب جا جام پيش ڪندا. (ان جي پيئڻ سان) نڪين مٿي ۾ سور

عَنْهَا وَلَا يُنْزِفُوْنَ ۝١٩ وَفَاكِهَةٍ مِّمَّا يَتَخَيَّرُوْنَ ۝٢٠ وَلَحْمِ طَيْرٍ

پوندو ۽ نه سندن عقل گهٽ ٿيندو ۽ (انهن کي اهي) ميوا ملندا جيڪي پاڻ پسند ڪندا ۽ پکين جو گوشت ملندو

مِّمَّا يَشْتَهُوْنَ ؕ ۝٢١ وَحُوْرٌ عِيْنٌ ۝٢٢ كَاَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُوْنِ ۝٢٣

جيڪو کين وڻندو. ۽ وڏين اکين واريون حورون هونديون. جيڪي (حفاظت ۾ رکيل) موتين جهڙيون هونديون.

جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ ۝٢٤ لَا يَسْمَعُوْنَ فِيْهَا لَغْوًا وَّلَا

اها سندن نيڪ عملن جي جزا هوندي. (اهي) بهشت ۾ اجايون ڳالهيون ۽

تَاْثِيْمًا ۝٢٥ اِلَّا قِيْلًا سَلٰمًا سَلٰمًا ۝٢٦ وَاَصْحٰبُ الْيَمِيْنِ ۙ مَآ

ڪوڙ نه ٻڌندا. فقط (اتي) سلام (۽) سلام چوندا. ۽ ساڄي طرف وارا (انسان) اهي

أَصْحٰبُ الْيَمِيْنِ ﴿٢٧﴾ فِيْ سِدْرٍ مَّخْضُوْدٍ ﴿٢٨﴾ وَّطَلْحٍ مَّنْضُوْدٍ ﴿٢٩﴾ وَّ

ساڄي طرف وارا ڪهڙا هوندا؟ (اهي بهشت ۾) بنا ڪنڊن وارن بيرن ۾ ۽ ڪيلن جي ڇڳن ۾ (هوندا) ۽

ظِلٍّ مَّمْدُوْدٍ ﴿٣٠﴾ وَّمَآءٍ مَّسْكُوْبٍ ﴿٣١﴾ وَّفَاكِهَةٍ كَثِيْرَةٍ ﴿٣٢﴾ لَّا

هميشه وارن ساين ۾ ۽ هميشه وهندڙ پاڻي ۾ ۽ گهڻن ميون ۾ (هوندا).

مَقْطُوْعَةٍ وَّلَا مَمْنُوْعَةٍ ﴿٣٣﴾ وَّفُرُشٍ مَّرْفُوْعَةٍ ﴿٣٤﴾ إِنَّآ أَنْشَأْنٰهُنَّ

جيڪي نه ختم ٿيندا ۽ نه ممنوع هوندا ۽ اعلىٰ قسم جي وڇاڻن ۾ . بيشڪ اسان انهن عورتن کي

إِنْشَآءً ﴿٣٥﴾ فَجَعَلْنٰهُنَّ أَبْكَارًا ﴿٣٦﴾ عُرُبًا أَتْرَابًا ﴿٣٧﴾ لِّأَصْحٰبِ الْيَمِيْنِ ﴿٣٨﴾

نئين سر پيدا ڪيو. پوءِ انهن کي دوشيزه بنايو جيڪي پنهنجي گهروارن کي وڻندڙ هم عمر هونديون، ساڄي طرف وارن لاءِ هونديون.

ثُلَّةٌ مِّنَ الْأَوَّلِيْنَ ﴿٣٩﴾ وَثُلَّةٌ مِّنَ الْاٰخِرِيْنَ ﴿٤٠﴾ وَأَصْحٰبُ

پهرين مان هڪ جماعت ۽ پوين مان هڪ جماعت (هوندي) . ۽ کاٻي

الشِّمَالِ ۙ مَآ أَصْحٰبُ الشِّمَالِ ﴿٤١﴾ فِيْ سَمُوْمٍ وَّحَمِيْمٍ ﴿٤٢﴾ وَّ

طرف وارا ، کاٻي طرف وارا ڪهڙا هوندا؟ (اهي دوزخ جي) گرم هوا ۽ ٽهڪندڙ پاڻي ۾ . ۽

ظِلٍّ مِّنْ يَّحْمُوْمٍ ﴿٤٣﴾ لَّا بَارِدٍ وَّلَا كَرِيْمٍ ﴿٤٤﴾ إِنَّهُمْ كَانُوْا

ٻرندڙ دونهن جي ڇانوَ ۾ هوندا، جيڪي نه ٿڌا هوندا ۽ نه فرحت بخشيندڙ. بيشڪ اهي ان کان

قَبْلَ ذٰلِكَ مُتْرَفِيْنَ ﴿٤٥﴾ وَكَانُوْا يُصِرُّوْنَ عَلَى الْحِنْثِ

اڳ (دنيا ۾) فرحتن ۾ هئا . ۽ اهي هميشه (دنيا ۾) ڪوڙا قسم کڻندا هئا

الْعَظِيْمِ ﴿٤٦﴾ وَكَانُوْا يَقُوْلُوْنَ ۙ أَئِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا

(تهمت لڳائڻ لاءِ). ۽ اهي چوندا هئا. ڇا! اسين مرندا سين ۽ مٽي ۽ هڏا

وَّعِظَامًا أَإِنَّا لَمَبْعُوْثُوْنَ ﴿٤٧﴾ أَوَاٰبَآؤُنَا الْأَوَّلُوْنَ ﴿٤٨﴾

ٿينداسين ڇا اسين يقيناً ٻيهر اٿاريا وينداسين. يا اسان جا پهريان ابا ڏاڏا به (اٿاريا ويندا).

ڪه تفسير روح البيان . ڪه تفسير النسفي . ڪه تفسير مظهري . ڪه تفسير النسفي . ڪه تفسير مظهري و تفسير النسفي .

قُلْ إِنَّ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ ﴿٤٩﴾ لَمَجْمُوعُونَ ۙ إِلَىٰ مِيقَاتِ

(اي رسُول) توهان (مڪه وارن کي) چئو بيشڪ پهريان ۽ پويان يقيناً قيامت جي وقت

يَوْمٍ مَّعْلُومٍ ﴿٥٠﴾ ثُمَّ إِنَّكُمْ أَيُّهَا الضَّالُّونَ الْمُكَذِّبُونَ ﴿٥١﴾ لَآكِلُونَ

جمع ٿيندڙ آهن . اُن کان پوءِ بيشڪ توهان اي گمراهه (۽) ڪوڙا . يقيناً

مِن شَجَرٍ مِّن زَقُّومٍ ﴿٥٢﴾ فَمَالِئُونَ مِنْهَا الْبُطُونَ ﴿٥٣﴾ فَشَارِبُونَ

ٿوهر جا وڻ کائيندا . پوءِ اُن سان (پنهنجا) پيٽ ڀريندا . پوءِ اُن جي

عَلَيْهِ مِنَ الْحَمِيمِ ﴿٥٤﴾ فَشَارِبُونَ شُرْبَ الْهِيمِ ﴿٥٥﴾ هَٰذَا نُزُلُهُمْ

مٿان ٽهڪيل پاڻي پيئندا . پوءِ (ٽهڪيل پاڻي) ايئن پيئندا جيئنڪ اڃايل اُٺ (پاڻي پيئندو آهي) هي قيامت جي

يَوْمَ الدِّينِ ﴿٥٦﴾ نَحْنُ خَلَقْنَاكُمْ فَلَوْلَا تُصَدِّقُونَ ﴿٥٧﴾ أَفَرَأَيْتُم

ڏينهن سندن مهماني آهي . اسان توهان کي تخليق ڪيو پوءِ توهان سچ ڇو نٿا مڃيو؟ ڇا پوءِ توهان ڏٺو آهي ته توهان

مَّا تُمْنُونَ ﴿٥٨﴾ أَأَنتُمْ تَخْلُقُونَهُ أَمْ نَحْنُ الْخَالِقُونَ ﴿٥٩﴾ نَحْنُ

سرمايهِ حيات کي اڇلايو ٿا . ڇا توهان اُن مان انسان خلقيو ٿا يا اسين خالق آهيون . اسان

قَدَّرْنَا بَيْنَكُمُ الْمَوْتَ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ ﴿٦٠﴾ عَلَىٰ أَن

توهان جي وچ ۾ موت جو وقت مقرر ڪيو ۽ اسان کي ڪو عاجز ڪندڙ ناهي . انهيءَ تي ته

نُّبَدِّلَ أَمْثَالَكُمْ وَنُنشِئَكُمْ فِي مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾ وَلَقَدْ

توهان جهڙا ٻيا (انسان) تبديل ڪريون ۽ توهان کي اهڙين صورتن ۾ تبديل ڪريون جو توهان پاڻ به نه ڄاڻو ۽ بيشڪ تحقيق

عَلِمْتُمُ النَّشْأَةَ الْأُولَىٰ فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾ أَفَرَأَيْتُم مَّا

توهان کي پهريون دفعو زنده ٿيڻ معلوم آهي پوءِ ڇو نٿا نصيحت حاصل ڪريو ڇا پوءِ توهان ڏٺو آهي ته توهان

تَحْرُثُونَ ﴿٦٣﴾ أَأَنتُمْ تَزْرَعُونَهُ أَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ ﴿٦٤﴾ لَوْ نَشَاءُ

جيڪي ٻج پوکيو ٿا . ڇا توهان اُن کي ڦٽايو ٿا يا اسين ڦٽائيندڙ آهيون . جيڪڏهن اسين گهرون ته

ڪه تنوير المقباس وتفسير ابن عباس . ڪه تفسير مظهري . ڪه تفسير جلالين .

لَجَعَلْنٰهُ حُطَامًا فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُوْنَ ﴿٦٥﴾ إِنَّا لَمُغْرَمُوْنَ ﴿٦٦﴾ بَلْ

ته اُن کي سڪائي چُورو چُور ڪريون پوءِ توهان تعجب ۾ پوندا (ته) بيشڪ اسان تي چٽي پئجي وئي. بلڪ

نَحْنُ مَحْرُوْمُوْنَ ﴿٦٧﴾ أَفَرَءَيْتُمُ الْمَآءَ الَّذِیْ تَشْرَبُوْنَ ﴿٦٨﴾ ءَأَنْتُمْ

اسين محروم رهيا سين. ڇا پوءِ توهان ڏٺو آهي ته جيڪو پاڻي توهان پيئو ٿا. ڇا توهان

أَنْزَلْتُمُوْهُ مِنَ الْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ الْمُنْزِلُوْنَ ﴿٦٩﴾ لَوْ نَشَآءُ

ان کي ڪڪر مان نازل ڪريو ٿا؟ يا اسين نازل ڪندڙ آهيون! جيڪڏهن اسين گهرون ته

جَعَلْنٰهُ أُجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُوْنَ ﴿٧٠﴾ أَفَرَءَيْتُمُ النَّارَ الَّتِیْ

ان کي کارو کري ڇڏيون، پوءِ توهان ڇو نٿا شُڪر ڪريو. ڇا پوءِ توهان ڏٺو آهي ته جيڪا باهه توهان

تُوْرُوْنَ ﴿٧١﴾ ءَأَنْتُمْ أَنْشَأْتُمْ شَجَرَتَهَآ أَمْ نَحْنُ الْمُنْشِئُوْنَ ﴿٧٢﴾

رُوشن ڪريو ٿا؟ ڇا توهان ان جو وڻ پيدا ڪريو ٿا يا اسين پيدا ڪندڙ آهيون.

نَحْنُ جَعَلْنٰهَا تَذْكِرَةً وَّمَتَاعًا لِّلْمُقْوِيْنَ ﴿٧٣﴾ فَسَبِّحْ

اسان اُن کي (جهنم جي باهه جي) يادگيري بنايو ۽ مسافرن لاءِ فائديمند بنايون پوءِ رسول عربي توهان

بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيْمِ ﴿٧٤﴾ فَلَآ أُقْسِمُ بِمَوٰقِعِ النُّجُوْمِ ﴿٧٥﴾ وَ

پنهنجي عظيم رب جي نالي سان تسبيح پڙهو. پوءِ مون کي قسم آهي انهن جاين جو جتي تارا غروب ٿين ٿا. ۽

إِنَّهُ لَقَسَمٌ لَّوْ تَعْلَمُوْنَ عَظِيْمٌ ﴿٧٦﴾ إِنَّهُ لَقُرْاٰنٌ كَرِيْمٌ ﴿٧٧﴾

بيشڪ اهو يقيناً عظيم قسم آهي، جيڪڏهن توهان سمجهو ٿا. بيشڪ اهو قرآن ڪريم آهي جيڪو

فِیْ كِتٰبٍ مَّكْنُوْنٍ ﴿٧٨﴾ لَّا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُوْنَ ﴿٧٩﴾ تَنْزِيْلٌ

لوح محفوظ ۾ آهي. نه ٿا هٿ لائين ان کي مگر پاڪائي ڪندڙ (وضو ڪندڙ) نازل ڪيل آهي

مِّنْ رَّبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿٨٠﴾ أَفَبِهٰذَا الْحَدِيْثِ أَنْتُمْ مُّدْهِنُوْنَ ﴿٨١﴾

رب العالمين جي طرفان. ڇا پوءِ توهان قرآن ڪريم کي ڪوڙو ڪندڙ آهيو.

لہ تفسیر روح البیان، کہ تفسیر مظہری، کہ تفسیر النسفی، کہ و کہ تفسیر مظہری، کہ تفسیر مظہری.

وَتَجْعَلُوْنَ رِزْقَكُمْ اَنَّكُمْ تُكَذِّبُوْنَ ﴿٨٢﴾ فَلَوْلَآ اِذَا بَلَغَتِ

۽ توهان پنهنجي لاءِ (قرآن کي پنهنجو) اهو حصو رکو ٿا ته بيشڪ توهان ئي (اُن کي) ڪوڙو سمجهو ٿا. پوءِ اهو ڪيئن ٿيندو جنهن وقت (ساهه)

الْحُلْقُوْمَ ﴿٨٣﴾ وَاَنْتُمْ حِيْنَئِذٍ تَنْظُرُوْنَ ﴿٨٤﴾ وَنَحْنُ اَقْرَبُ

نڙي تائين پهتل هوندو. ۽ توهان اُن وقت (اُن قريب الموت کي) ڏسي رهيا هوندا. ۽ اسين اُن کي

اِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلٰكِنْ لَّا تُبْصِرُوْنَ ﴿٨٥﴾ فَلَوْلَآ اِنْ كُنْتُمْ

توهان کان وڌيڪ ويجها آهيون پر توهان نٿا ڏسي سگهو. پوءِ اهو ڪيئن ٿيندو جيڪڏهن توهان ڪنهن

غَيْرَ مَدِيْنِيْنَ ﴿٨٦﴾ تَرْجِعُوْنَهَآ اِنْ كُنْتُمْ صٰدِقِيْنَ ﴿٨٧﴾

حساب ڪتاب ٿيڻ وارا نه هجي ها. (ته پوءِ جو) اُن روح کي بدن ۾ موٽايو ويو؟ جيڪڏهن توهان سچا آهيو.

فَاَمَّآ اِنْ كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِيْنَ ﴿٨٨﴾ فَرَوْحٌ وَّرَيْحَانٌ ۙ وَّ

پر پوءِ جيڪڏهن اهو (فوت ٿيل ماڻهو) مقرب ٻانهن مان آهي. پوءِ (اُن لاءِ) راحت ۽ گل آهن ۽

جَنَّتُ نَعِيْمٍ ﴿٨٩﴾ وَاَمَّآ اِنْ كَانَ مِنْ اَصْحٰبِ الْيَمِيْنِ ﴿٩٠﴾ فَسَلٰمٌ

جنت نعيم آهي. ۽ پر جيڪڏهن اهو ساڄي طرف وارن مان آهي. پوءِ رسول عربي توهان

لَّكَ مِنْ اَصْحٰبِ الْيَمِيْنِ ﴿٩١﴾ وَاَمَّآ اِنْ كَانَ مِنَ

تي ساڄي طرف وارن جي طرفان سلام آهي. ۽ پر جيڪڏهن اهو

الْمُكَذِّبِيْنَ الضَّآلِّيْنَ ﴿٩٢﴾ فَنُزُلٌ مِّنْ حَمِيْمٍ ﴿٩٣﴾ وَّ

ڪوڙن گمراهن مان آهي. پوءِ (سندس) مهماني گرم پاڻي سان آهي. ۽

تَصْلِيَةُ جَحِيْمٍ ﴿٩٤﴾ اِنَّ هٰذَا لَهُوَ حَقُّ الْيَقِيْنِ ﴿٩٥﴾ فَسَبِّحْ

دوزخ ۾ داخل ٿيڻ آهي. بيشڪ هي ئي حق (۽) يقيني ڳالهه آهي. پوءِ توهان اي رسول عربي

بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيْمِ ﴿٩٦﴾

پنهنجي عظيم رب جي پاڪ نالي سان اُن جي تسبيح پڙهو.

ع ٣ ٤٢/١٦

له تفسير مظهري. ٩٢ تفسير روح المعاني.

(آياتها ٢٩) سُوْرَةُ الْحَدِيْدِ مَدَنِيَّةٌ (٩٤) (٥٧) (ركوعاتها ٤)

سورة حديد مدينه منوره ۾ نازل ٿي آهي انهيءَ ۾ ٤ رڪوع ۽ ٢٩ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

الله جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي)

سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِۚ وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ①

الله تعالى جي تسبيح ڪن ٿيون اهي (مخلوقون) جيڪي آسمانن ۽ زمين ۾ آهن، ۽ اهو ئي غالب، صاحب حڪمت آهي.

لَهٗ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِۚ يُحْيٖ وَيُمِيْتُۚ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ

انهيءَ لاءِ آسمانن ۽ زمين جي بادشاهي آهي، اهو جياري ۽ ماري ٿو، ۽ اهو ئي هر

شَيْءٍ قَدِيْرٌ ② هُوَ الْاَوَّلُ وَالْاٰخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُۚ وَهُوَ

شيءِ تي قادر آهي. اهو ئي اول ۽ آخر ۽ ظاهر ۽ باطن آهي ۽ اهو ئي

بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمٌ ③ هُوَ الَّذِيْ خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ فِيْ

هر شيءِ کي ڄاڻندڙ آهي. اهو ئي آهي جنهن آسمانن ۽ زمين کي

سِتَّةِ اَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوٰى عَلَى الْعَرْشِۭ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِى

ڇهن ڏينهن ۾ پيدا فرمايو ان کان پوءِ (پنهنجي شان وٽان) عرش عظيم تي رونق افروز ٿيو اهو ڄاڻي ٿو هر ان شيءِ کي جيڪا زمين ۾

الْاَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَآءِ وَمَا

داخل ٿئي ٿي ۽ جيڪا ان مان نڪري ٿي ۽ جيڪو ڪجهه آسمان مان لهي ٿو ۽ جيڪو ڪجهه

يَعْرُجُ فِيْهَاۭ وَهُوَ مَعَكُمْ اَيْنَ مَا كُنْتُمْۭ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ

ان ۾ چڙهي ٿو ۽ اهو (پنهنجي ڪمال قدرت سان) توهان سان گڏ آهي (جاهي) توهان ڪٿي به هجو ۽ الله تعالى توهان جي عملن کي

بَصِيْرٌ ④ لَهٗ مُلْكُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِۭ وَاِلَى اللّٰهِ تُرْجَعُ الْاُمُوْرُ ⑤

ڏسندڙ آهي. انهيءَ لاءِ آسمانن ۽ زمين جو ملڪ آهي، ۽ الله تعالى ڏانهن سمورا ڪم موٽايا وڃن ٿا.

ط تفسير روح البيان.

يُولِجُ الَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي الَّيْلِ ۚ وَهُوَ عَلِيمٌ

رات کي ڏينهن ۾ داخل ڪري ٿو ۽ ڏينهن کي رات ۾ داخل ڪري ٿو ۽ اهو سينن جي

بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٦﴾ آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَأَنفِقُوا مِمَّا جَعَلَكُم

رازن کي ڄاڻندڙ آهي (اي انسانو) توهان الله تعالیٰ ۽ ان جي رسول ﷺ تي ايمان آڻيو ۽ جن ملڪيتن جو الله تعالیٰ توهان کي نائب

مُّسْتَخْلَفِينَ فِيهِ ۖ فَالَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَأَنفَقُوا لَهُمْ أَجْرٌ

جانشين بڻايو . انهي مان (خدا تعالیٰ جي راهه ۾) خرچ ڪريو پوءِ توهان مان جن ماڻهن ايمان آندو ۽ خرچ ڪيو انهن لاءِ تمام وڏو

كَبِيرٌ ﴿٧﴾ وَمَا لَكُمْ لَا تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ ۙ وَالرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ

اجر آهي ۽ توهان کي ڇا ٿيو آهي جو توهان الله تعالیٰ تي ايمان نٿا آڻيو حالانڪ رسول ﷺ به توهان کي انهي لاءِ سڏين ٿا

لِتُؤْمِنُوا بِرَبِّكُمْ وَقَدْ أَخَذَ مِيثَاقَكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٨﴾

ته توهان پنهنجي رب تي ايمان آڻيو ۽ بيشڪ ان توهان کان (پهريائين) پڪو وعدو ورتو آهي جيڪڏهن توهان کي يقين آهي .

هُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ عَلَىٰ عَبْدِهِ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لِّيُخْرِجَكُم مِّنَ

اهو ئي آهي جيڪو پنهنجي پياري عَبد (حبيب ڪريم) تي واضح آيتون نازل فرمائي ٿو انهي لاءِ ته اهو توهان کي اونداهين مان

الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ ۚ وَإِنَّ اللَّهَ بِكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٩﴾ وَمَا

ڪڍي روشنائي ڏانهن آڻي ، ۽ بيشڪ الله تعالیٰ توهان تي بيحد شفيق ۽ ٻاجهارو آهي . ۽ توهان کي

لَكُمْ أَلَّا تُنفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَاوَاتِ وَ

ڇا ٿيو آهي جو توهان الله جي راهه ۾ خرچ نٿا ڪريو حالانڪ آسمانن ۽ زمينن جو وارث

الْأَرْضِ ۚ لَا يَسْتَوِي مِنكُم مَّنْ أَنفَقَ مِن قَبْلِ الْفَتْحِ

الله تعالیٰ آهي ، توهان مان برابر نٿا ٿين اهي ماڻهو جن فتح مڪه کان اڳ ۾ خرچ ڪيو

وَقَاتَلَ ۚ أُولَٰئِكَ أَعْظَمُ دَرَجَةً مِّنَ الَّذِينَ أَنفَقُوا مِن

۽ جهاد ڪيو ، انهن لاءِ تمام وڏو درجو آهي ، انهن ماڻهن کان جن خرچ ڪيو فتح کان

ك تفسير مظهري.

بَعْدُ وَقٰتَلُوْا ۭ وَكُلًّا وَّعَدَ اللّٰهُ الْحُسْنٰى ۭ وَاللّٰهُ بِمَا

پوءِ جهاد ڪيو ، ۽ سڀني سان الله تعالى سهڻو وعدو (بهشت جو) فرمايو آهي، ۽ الله تعالى توهان جي

تَعْمَلُوْنَ خَبِيْرٌ ۝١٠ مَنْ ذَا الَّذِيْ يُقْرِضُ اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا

عملن کان خبردار آهي. ڪير آهي جيڪو الله تعالى کي سهڻو قرض ڏئي (يعني پنهنجو مال خدا جي ڪارڻ خرچ ڪري ته) .

فَيُضٰعِفَهٗ لَهٗ وَلَهٗٓ اَجْرٌ كَرِيْمٌ ۝١١ يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِيْنَ وَ

پوءِ الله ان لاءِ ان کي ٻيڻو ڪري ڇڏيندو ۽ ان لاءِ عزت وارو اجر آهي. اُن ڏينهن توهان مؤمن مردن ۽

الْمُؤْمِنٰتِ يَسْعٰى نُوْرُهُمْ بَيْنَ اَيْدِيْهِمْ وَبِاَيْمَانِهِمْ

مؤمن عورتن کي ڏسندا ته انهن جو نُور انهن جي اڳيان ۽ انهن جي ساڄي پاسي هلندو

بُشْرٰىكُمُ الْيَوْمَ جَنّٰتٌ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ

توهان کي اڄ ڏينهن باغن جي بشارت آهي ، انهن جي هيٺان نهرون وهن ٿيون (اهي)

خٰلِدِيْنَ فِيْهَا ۭ ذٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيْمُ ۝١٢ يَوْمَ يَقُوْلُ

هميشه انهيءَ ۾ رهندا ، اهائي عظيم ڪاميابي آهي . ان ڏينهن

الْمُنٰفِقُوْنَ وَالْمُنٰفِقٰتُ لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوا انْظُرُوْنَا نَقْتَبِسْ

منافق مرد ۽ منافق عورتون مؤمنن کي چوندا ته توهان اسان ڏانهن هڪ نظر ڪريو ته اسين توهان جي نور مان

مِنْ نُّوْرِكُمْ ۚ قِيْلَ ارْجِعُوْا وَرَاۗءَكُمْ فَالْتَمِسُوْا

ٿورو حصو حاصل ڪريون ، انهن کي چيو ويندو ته توهان پويان (دنيا ۾) وڃو پوءِ توهان اُتي نُور

نُوْرًا ۭ فَضُرِبَ بَيْنَهُمْ بِسُوْرٍ لَّهٗ بَابٌ ۭ بَاطِنُهٗ

ڳوليو ، پوءِ مؤمنن ۽ منافقن جي وچ ۾ هڪ ديوار کڙي ڪئي ويندي، اُن ۾ دروازو هوندو، ان جي اندرين پاسي

فِيْهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهٗ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ ۝١٣

۾ رحمت (جنت) هوندي ۽ ان جي ٻاهرين پاسي سخت تڪليف (دوزخ) هوندي .

ع ١٠ ١٤

لہ تفسير روح البيان. ڪه تفسير النسفي .

يُنَادُونَهُمْ أَلَمْ نَكُن مَّعَكُمْ ۖ قَالُوا بَلَىٰ وَلَٰكِنَّكُمْ فَتَنتُمْ

مؤمنن کي منافق پڪاريندا ته ڇا اسين توهان سان گڏ نه هئاسين؟ مؤمن چوندا ها، پر توهان پنهنجن نفسن کي

أَنفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَارْتَبْتُمْ وَغَرَّتْكُمُ الْأَمَانِيُّ

فتني ۾ وڌو ۽ توهان مؤمنن لاءِ هلاڪت جو انتظار ڪندا هئا ۽ توهان (توحيد ۾) شڪ ڪندا هئا ۽ توهان کي لالچن مغرور ڪيو

حَتَّىٰ جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ وَغَرَّكُم بِاللَّهِ الْغَرُورُ ﴿١٤﴾ فَالْيَوْمَ

ايستائين جو الله تعالیٰ جو حڪم پهتو ۽ غرور (شيطان) توهان کي الله تعالیٰ کان مغرور ڪيو. پوءِ اڄ ڏينهن

لَا يُؤْخَذُ مِنكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا ۚ

نه توهان کان فديو ورتو ويندو ۽ نه ڪافرن کان (فديو ورتو ويندو).

مَأْوَاكُمُ النَّارُ ۖ هِيَ مَوْلَاكُمْ ۖ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿١٥﴾ أَلَمْ يَأْنِ

توهان جي جاءِ جهنم آهي، اهو توهان جو ٺڪاڻو آهي ۽ اها تمام خراب جاءِ آهي موٽڻ جي. ڇا اڃان

لِلَّذِينَ آمَنُوا أَن تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ

مؤمنن لاءِ اهو وقت نه آيو جو انهن جون دليون الله تعالیٰ جي ذڪر لاءِ جهڪي پون ۽ انهي قرآن ڪريم تي عمل ڪن

الْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِن قَبْلُ

جيڪو نازل ٿيو آهي ۽ اهي نه هجن انهن ماڻهن وانگر جن کي هن کان اڳ ۾ ڪتاب (توراة) ڏنو ويو

فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ ۖ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ

پوءِ انهن تي ڊگهو زمانو گذريو، پوءِ انهن جون دليون ڪٺيون ٿيون، ۽ انهن مان گهڻا

فَاسِقُونَ ﴿١٦﴾ اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ

فاسق آهن. توهان يقين ڪريو بيشڪ الله تعالیٰ زمين کي غير آباد ٿيڻ کان پوءِ آباد ڪري ٿو.

قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٧﴾ إِنَّ الْمُصَّدِّقِينَ

بيشڪ اسان توهان لاءِ پنهنجيون نشانيون بيان ڪيون آهن ته متان توهان سمجهو. بيشڪ تصديق ڪندڙ مرد

له ۽ ٿه تفسير النسفي. ڳه تفسير جلالين وتفسير بيضاوي. ڳه تفسير بيضاوي. (منزل ٧) وتفسير النسفي وتفسير روح البيان. ڪه تفسير مظهري.
له تفسير روح المعاني. ڻه تفسير النسفي. ڪه تفسير مظهري وتفسير النسفي.

وَالْمُصَّدِّقٰتِ وَاَقْرَضُوا اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا يُّضٰعَفُ

۽ تصديق ڪندڙ عورتون ۽ الله تعالىٰ کي تمام سهڻو قرض ڏيندڙ (خيرخيرات ڪندڙ) اهو قرض انهن لاءِ ٻيڻو

لَهُمْ وَلَهُمْ اَجْرٌ كَرِيْمٌ ﴿۱۸﴾ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا بِاللّٰهِ وَ

ڪيو ويندو ۽ انهن لاءِ عزت وارو اجر (جنت) آهي، ۽ جن ماڻهن الله تعالىٰ ۽

رُسُلِهٖٓ اُولٰٓئِكَ هُمُ الصِّدِّيْقُوْنَ ۖ وَالشُّهَدَآءُ عِنْدَ

اُن جي رسولن تي ايمان آندو اُهي ئي صديق (سچا) آهن ۽ اهي ئي پنهنجي رب وٽ (ٻين تي)

رَبِّهِمْ ۭ لَهُمْ اَجْرُهُمْ وَنُوْرُهُمْ ۭ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا

گواهه آهن، انهن لاءِ انهن جو اجر ۽ انهن جو نور آهي. ۽ جن ماڻهن ڪفر ڪيو

وَكَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَآ اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ الْجَحِيْمِ ﴿۱۹﴾

۽ اسان جي آيتن کي ڪوڙو سمجهو اهي ئي جهنمي آهن.

ع ۲ ۹ ۱۸

اِعْلَمُوْٓا اَنَّمَا الْحَيٰوةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَّلَهْوٌ وَّزِيْنَةٌ وَّ

توهان يقين ڪريو (آخرت جي مقابلي ۾) دُنيا جي حياتي راند ۽ غفلت ۽ زينت آهي ۽

تَفَاخُرٌۢ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِى الْاَمْوَالِ وَالْاَوْلَادِ ۭ

پاڻ ۾ هڪ ٻئي تي فخر ڪرڻ ۽ مال ۽ اولاد جي ڪثرت جو هڪ ٻئي سان مقابلو ڪرڻ آهي.

كَمَثَلِ غَيْثٍ اَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهٗ ثُمَّ يَهِيْجُ

(انهن جو) مثال انهي مينهن جهڙو آهي جنهن سان اُڀريل ساوڪ پوکيندڙن کي وڻي ٿي ان کان پوءِ اها سُڪي ٿي

فَتَرٰىهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُوْنُ حُطٰمًا ۭ وَفِى الْاٰخِرَةِ

پوءِ توهان ان کي هيڊو ڏسو ٿا اُن کان پوءِ اها ذرا ذرا ٿي وڃي ٿي، ۽ آخرت ۾ (ڪافرن لاءِ)

عَذَابٌ شَدِيْدٌ ۙ وَّمَغْفِرَةٌ مِّنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانٌ ۭ وَمَا

سخت عذاب آهي. ۽ (مومنن لاءِ) الله جي طرفان بخشش ۽ رضامندو آهي ۽ ناهي

له و نله تفسير مظهري، نله تفسير روح المعاني، نله تفسير جلالين و تفسير مظهري، شه و نله تفسير النسفي.

الْحَيٰوةُ الدُّنْيَآ اِلَّا مَتَاعُ الْغُرُوْرِ ﴿٢٠﴾ سَابِقُوْٓا اِلٰى مَغْفِرَةٍ

حياتي دنيا جي مگر غرور جو سامان . (عمل صالح ۾) توهان تڪڙا هلو پنهنجي رب

مِّنْ رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَآءِ

جي بخشش ۽ جنت ڏانهن، جنهن جي ويڪر آسمان ۽ زمين جي

وَالْاَرْضِ ۙ اُعِدَّتْ لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا بِاللّٰهِ وَرُسُلِهٖ ؕ

وسعت جيتري آهي (اها) تيار ڪئي وئي آهي انهن ماڻهن لاءِ جيڪي الله تعالىٰ ۽ ان جي رسولن تي ايمان آڻين ٿا.

ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيْهِ مَنْ يَّشَآءُ ؕ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ

اهو الله تعالىٰ جو فضل آهي جنهن کي چاهي عطا ڪري ٿو، ۽ الله تعالىٰ تمام وڏو

الْعَظِيْمِ ﴿٢١﴾ مَآ اَصَابَ مِنْ مُّصِيْبَةٍ فِى الْاَرْضِ

فضل ڪندڙ آهي. زمين ۾ ڪا مصيبت (قحط سالي، آسماني ۽ زميني آفتون) نه ٿي پهچي

وَلَا فِيْٓ اَنْفُسِكُمْ اِلَّا فِيْ كِتٰبٍ مِّنْ قَبْلِ اَنْ نَّبْرَاَهَا ؕ

۽ نه توهان جي وجودن ۾ (بيمارين ۽ موت وغيره) مگر اها ان جي پيدائش کان اڳي لوح محفوظ ۾ لکيل آهي.

اِنَّ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيْرٌ ﴿٢٢﴾ لِّكَيْلَا تَاْسَوْا عَلٰى مَا فَاتَكُمْ

بيشڪ هيءُ الله تعالىٰ لاءِ آسان آهي. ان لاءِ ته توهان ان شيءِ لاءِ غمگين نه ٿيو جيڪا توهان کان وڃي

وَلَا تَفْرَحُوْا بِمَآ اٰتٰىكُمْ ؕ وَاللّٰهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ

۽ نه خوش ٿيو جيڪا توهان کي ڏني ٿي (مطلب رب جي رضا تي راضي هجو) ۽ الله تعالىٰ محبت نه ٿو ڪري هر

مُخْتَالٍ فَخُوْرِ ۙ ﴿٢٣﴾ الَّذِيْنَ يَبْخَلُوْنَ وَيَاْمُرُوْنَ النَّاسَ

تڪبر ڪندڙ ۽ فخر ڪندڙ سان. اهي ماڻهو جيڪي بخيلي ڪن ٿا ۽ ماڻهن کي بخيليءَ جو

بِالْبُخْلِ ؕ وَمَنْ يَّتَوَلَّ فَاِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْغَنِىُّ الْحَمِيْدُ ﴿٢٤﴾

چون ٿا، ۽ جيڪو ماڻهو (خرچ ڪرڻ کان) منهن موڙي ٿو ته پوءِ بيشڪ الله تعالىٰ بي غرض ۽ ساراهيل آهي

لَقَدْ اَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنٰتِ وَ اَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتٰبَ وَ الْمِيْزَانَ

بيشڪ اسان پنهنجا رسول معجزن سان موڪليا ۽ اسان انهن سان گڏ ڪتاب ۽ ميزان نازل فرمايو

لِيَقُوْمَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ ۚ وَ اَنْزَلْنَا الْحَدِيْدَ فِيْهِ بَاْسٌ شَدِيْدٌ

ان لاءِ ته ماڻهو انصاف تي قائم رهن، ۽ اسان لوهه کي نازل ڪيو انهيءَ ۾ جنگي اوزار آهن ۽

وَّ مَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَ لِيَعْلَمَ اللّٰهُ مَنْ يَّنْصُرُهٗ وَ رُسُلَهٗ بِالْغَيْبِ ؕ

۽ ماڻهن لاءِ (ٻيا به گهڻا) نفعا آهن، ۽ ان لاءِ ته الله تعالى ڏسي ته ڪير پٺ پٺيان ساڻس ۽ سندس رسولن جي مدد ڪري ٿو،

اِنَّ اللّٰهَ قَوِيٌّ عَزِيْزٌ ﴿۲۵﴾ وَ لَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوْحًا وَّ اِبْرٰهِيْمَ وَ جَعَلْنَا

بيشڪ الله تعالى زبردست قوت وارو غالب آهي. ۽ بيشڪ تحقيق اسان (حضرت) نوح ۽ ابراهيم کي پيغمبر ڪري موڪليو ۽ اسان

فِيْ ذُرِّيَّتِهِمَا النُّبُوَّةَ وَ الْكِتٰبَ فَمِنْهُمْ مُّهْتَدٍ ۚ وَ كَثِيْرٌ مِّنْهُمْ

انهن ٻنهي جي اولاد ۾ نبوت ۽ ڪتاب رکيا. پوءِ ڪي انهن مان هدايت وارا ۽ انهن مان گهڻا

فٰسِقُوْنَ ﴿۲۶﴾ ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلٰۤى اٰثَارِهِمْ بِرُسُلِنَا وَ قَفَّيْنَا بِعِيْسَى ابْنِ

فاسق آهن. انهن کان پوءِ اسان انهن جي پويان پنهنجا پيغمبر موڪليا ۽ اسان انهن کان پوءِ عيسىٰ پٽ

مَرْيَمَ وَ اٰتَيْنٰهُ الْاِنْجِيْلَ ۙ۬ وَ جَعَلْنَا فِيْ قُلُوْبِ الَّذِيْنَ اتَّبَعُوْهُ

مريم جو موڪليو ۽ اسان ان کي انجيل عطا ڪيو، ۽ اسان ان جي تابعدارن جي دلين ۾ (ان لاءِ)

رَاْفَةً وَّ رَحْمَةً ؕ وَ رَهْبَانِيَّةَ ۟ابْتَدَعُوْهَا مَا كَتَبْنٰهَا عَلَيْهِمْ

محبت ۽ رحمت پيدا ڪئي، ۽ رهبانيت کي انهن پاڻ پيدا ڪيو، اسان انهن تي اها فرض نه ڪئي هئي

اِلَّا ابْتِغَآءَ رِضْوَانِ اللّٰهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا ۚ فَاٰتَيْنَا

پر انهن الله جي رضامندي طلب ڪرڻ لاءِ ائين ڪيو پوءِ انهن رهبانيت جو صحيح حق ادا نه ڪيو (يعني نبي ﷺ تي ايمان نه آندو) پوءِ انهن مان

الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مِنْهُمْ اَجْرَهُمْ ۚ وَ كَثِيْرٌ مِّنْهُمْ فٰسِقُوْنَ ﴿۲۷﴾ يٰۤاَيُّهَا

جن ماڻهن ايمان آندو اسان انهن کي سندن اجر ڏنو، ۽ انهن مان گهڻا فاسق آهن. اي

الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَاٰمِنُوْا بِرَسُوْلِهٖ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ

مؤمنو توهان الله تعالىٰ کان ڊڄو ۽ توهان رسول عربي ﷺ تي ايمان آڻيو اهو توهان کي ٻه حصا

مِنْ رَّحْمَتِهٖ وَيَجْعَلْ لَّكُمْ نُوْرًا تَمْشُوْنَ بِهٖ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ؕ

پنهنجي رحمت مان عطا ڪندو ۽ توهان لاءِ هڪ نور پيدا ڪندو جنهن سان توهان پنڌ ڪندا ۽ توهان کي بخش ڪندو.

وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ۟ۙ﴿٢٨﴾ لِّئَلَّا يَعْلَمَ اَهْلُ الْكِتٰبِ اَلَّا يَقْدِرُوْنَ

۽ الله تعالىٰ غفور رحيم آهي. ان لاءِ ته اهل ڪتاب وارا معلوم ڪن ته الله تعالىٰ جي فضل

عَلٰى شَيْءٍ مِّنْ فَضْلِ اللّٰهِ وَاَنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللّٰهِ يُؤْتِيْهِ

تي انهن کي ڪو اختيار ناهي ۽ بيشڪ ڀلائي الله تعالىٰ جي دستِ قدرت ۾ آهي، جنهن کي چاهي

مَنْ يَّشَآءُ ؕ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيْمِ ۧ﴿٢٩﴾

ان کي عطا ڪري ٿو، ۽ الله تعالىٰ عظيم ڀلائي ڪندڙ آهي.

(آياتها ٢٢) سُوْرَةُ الْمُجَادَلَةِ مَدَنِيَّةٌ (٥٨) (١٠٥) (ركوعاتها ٣)

سورة مجادلة مدينه منوره ۾ نازل ٿي آهي انهي ۾ ٣ رڪوع ۽ ٢٢ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ۝

الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

قَدْ سَمِعَ اللّٰهُ قَوْلَ الَّتِيْ تُجَادِلُكَ فِيْ زَوْجِهَا وَتَشْتَكِيْٓ اِلَى

بيشڪ الله تعالىٰ ان عورت جي ڳالهه ٻڌي جيڪا پنهنجي گهر واري جي معاملي ۾ توهان ﷺ سان تڪرار ڪري رهي هئي ۽ (پنهنجي) شڪايت

اللّٰهِ ۖ وَاللّٰهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا ؕ اِنَّ اللّٰهَ سَمِيْعٌۢ بَصِيْرٌ ۝﴿١﴾ اَلَّذِيْنَ

الله تعالىٰ تائين ڪري رهي هئي ۽ الله تعالىٰ توهان ٻنهي جي گفتگو ٻڌي رهيو هو، بيشڪ الله تعالىٰ ٻڌندڙ ڏسندڙ آهي. توهان مان جيڪي مرد

يُظٰهِرُوْنَ مِنْكُمْ مِّنْ نِّسَآئِهِمْ مَّا هُنَّ اُمَّهٰتِهِمْ ؕ اِنْ اُمَّهٰتُهُمْ اِلَّا

پنهنجي گهر وارين سان ظهار ڪن ٿا، اهي (گهر واريون) سندن مائرون ناهن. انهن جون مائرون ته اهي آهن

له هي خطاب اهل ڪتاب کي آهي، تفسير الشفق و تفسير مظهري ۽ تفسير جامع البيان. ته تفسير الشفق و تفسير مظهري ۽ تفسير جلالين و تفسير جامع البيان. ته تفسير مظهري. گهه ...

الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَاٰمِنُوْا بِرَسُوْلِهٖ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ

مؤمنو! توهان الله تعالىٰ کان ڊڄو ۽ توهان رسول عربي ﷺ تي ايمان آڻيو اهو توهان کي ٻه حصا

مِنْ رَّحْمَتِهٖ وَيَجْعَلْ لَّكُمْ نُوْرًا تَمْشُوْنَ بِهٖ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ؕ

پنهنجي رحمت مان عطا ڪندو ۽ توهان لاءِ هڪ نور پيدا ڪندو جنهن سان توهان پنڌ ڪندا ۽ توهان کي بخش ڪندو.

وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿۲۸﴾ لِّئَلَّا يَعْلَمَ اَهْلُ الْكِتٰبِ اَلَّا يَقْدِرُوْنَ

۽ الله تعالىٰ غفور رحيم آهي. ان لاءِ ته اهل ڪتاب وارا معلوم ڪن ته الله تعالىٰ جي فضل

عَلٰى شَيْءٍ مِّنْ فَضْلِ اللّٰهِ وَاَنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللّٰهِ يُؤْتِيْهِ

تي انهن کي ڪو اختيار ناهي ۽ بيشڪ پلائڻ الله تعالىٰ جي دستِ قدرت ۾ آهي، جنهن کي چاهي

مَنْ يَّشَآءُ ؕ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيْمِ ﴿۲۹﴾

پلائڻ عطا ڪري ٿو، ۽ الله تعالىٰ عظيم پلائي ڪندڙ آهي.

سُوْرَةُ الْمُجَادَلَةِ مَدَنِيَّةٌ

(اٰياتها ۲۲) (۵۸) (۱۰۵) (رکوعاتها ۳)

سورة مجادلة مدينه منوره ۾ نازل ٿي آهي انهي ۾ ٣ رڪوع ۽ ٢٢ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ۽ ٻاجهارو (آهي).

قَدْ سَمِعَ اللّٰهُ قَوْلَ الَّتِيْ تُجَادِلُكَ فِيْ زَوْجِهَا وَتَشْتَكِيْٓ اِلَى

بيشڪ الله تعالىٰ ان عورت جي ڳالهه ٻڌي جيڪا پنهنجي گهرواري جي معاملي ۾ توهان سان تڪرار ڪري رهي هئي ۽ (پنهنجي) شڪايت

اللّٰهِ ۖ وَاللّٰهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا ؕ اِنَّ اللّٰهَ سَمِيْعٌۢ بَصِيْرٌ ﴿۱﴾ اَلَّذِيْنَ

الله تعالىٰ وٽ ڪري رهي هئي ۽ الله تعالىٰ توهان ٻنهي جي گفتگو ٻڌي رهيو هو، بيشڪ الله تعالىٰ ٻڌندڙ ڏسندڙ آهي. توهان مان جيڪي مرد

يُظٰهِرُوْنَ مِنْكُمْ مِّنْ نِّسَآئِهِمْ مَّا هُنَّ اُمَّهٰتِهِمْ ؕ اِنْ اُمَّهٰتُهُمْ اِلَّا

پنهنجي گهروارين سان ظهار ڪن ٿا، اهي (گهروارِيون) سندن مائرون ناهن. انهن جون مائرون ته اهي آهن

ك هي خطاب اهل ڪتاب کي آهي، تفسير الشفق وتفسير مظهري ۽ تفسير جامع البيان. ك تفسير الشفق وتفسير مجاهد وتفسير مظهري وتفسير جلالين وتفسير جامع البيان. ك تفسير مظهري. ك يعني ڪو مرد پنهنجي گهرواريءَ کي چوي ته تون منهنجي لاءِ منهنجي ماءُ وانگر حرام آهين. جاهليت ۾ اهو طلاق هئا.

الّٰٓـِٔيْ وَلَدْنَهُمْ ۭ وَاِنَّهُمْ لَيَقُوْلُوْنَ مُنْكَرًا مِّنَ الْقَوْلِ وَزُوْرًا ۭ وَاِنَّ اللّٰهَ

جن انهن کي ڄڻيو آهي، ۽ بيشڪ اهي مرد هڪ نامعقول ڳالهه ڳالهائن ٿا ۽ ڪوڙ ڳالهائن ٿا ۽ بيشڪ الله تعالىٰ

لَعَفُوٌّ غَفُوْرٌ ۝ وَالَّذِيْنَ يُظٰهِرُوْنَ مِنْ نِّسَاۗىِٕهِمْ ثُمَّ يَعُوْدُوْنَ

يقيناً عفو ڪندڙ بخشيندڙ آهي. ۽ جيڪي مرد پنهنجي گهروارين سان ظهار ڪن ٿا ان کان پوءِ پنهنجي ڳالهه تان

لِمَا قَالُوْا فَتَحْرِيْرُ رَقَبَةٍ مِّنْ قَبْلِ اَنْ يَّتَمَاۗسَّا ۭ ذٰلِكُمْ تُوْعَظُوْنَ

موٽن جو اُن ڏس ۾ ٿا ته انهن هڪ ٻانهي جي هٿ لائڻ کان اڳ ۾ ٻانهون آزاد ڪن، اها توهان کي نصيحت ڪئي وڃي

بِهٖ ۭ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ خَبِيْرٌ ۝ فَمَنْ لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ

ٿي، ۽ الله تعالىٰ توهان جي عملن کان خبردار آهي. پوءِ جنهن ماڻهو وٽ ٻانهو ناهي پوءِ (ان تي) هٿ لائڻ

مُتَتَابِعَيْنِ مِنْ قَبْلِ اَنْ يَّتَمَاۗسَّا ۚ فَمَنْ لَّمْ يَسْتَطِعْ فَاِطْعَامُ سِتِّيْنَ

کان اڳ ۾ لڳاتار ٻه مهينا روزا رکڻا آهن. پوءِ جنهن ماڻهو کي اها طاقت ناهي پوءِ (ان تي) سٺ مسڪينن کي

مِسْكِيْنًا ۭ ذٰلِكَ لِتُؤْمِنُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ ۭ وَتِلْكَ حُدُوْدُ اللّٰهِ ۭ وَ

طعام کارائڻو آهي، اهو ان لاءِ ته توهان (عملي طور) الله ۽ الله جي رسول تي ايمان آڻيو، ۽ اهي الله تعالىٰ جون حدون آهن ۽

لِلْكٰفِرِيْنَ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ۝ اِنَّ الَّذِيْنَ يُحَاۗدُّوْنَ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ

ڪافرن لاءِ سخت عذاب آهي. بيشڪ جيڪي ماڻهو الله تعالىٰ ۽ ان جي رسول جي مخالفت ڪن ٿا

كُبِتُوْا كَمَا كُبِتَ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَقَدْ اَنْزَلْنَآ اٰيٰتٍۢ بَيِّنٰتٍ ۭ وَ

اهي ذليل ڪيا ويندا جيئن ته انهن کان اڳين کي ذليل ڪيو ويو ۽ بيشڪ اسان صاف صاف آيتون نازل ڪيون آهن ۽

لِلْكٰفِرِيْنَ عَذَابٌ مُّهِيْنٌ ۝ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللّٰهُ جَمِيْعًا فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا

ڪافرن لاءِ خواري وارو عذاب آهي. ان ڏينهن انهن سڀني کي الله تعالىٰ ٻيهر زنده ڪندو، پوءِ انهن کي سندن

عَمِلُوْا ۭ اَحْصٰىهُ اللّٰهُ وَنَسُوْهُ ۭ وَاللّٰهُ عَلٰي كُلِّ شَيْءٍ شَهِيْدٌ ۝ ع

ڪيل ڪمن جي خبر ڏيندو، الله تعالىٰ انهن جي ڪيتو آهي ۽ انهن ان کي وساري ڇڏيو آهي، ۽ الله تعالىٰ کان ڪا شيءِ غائب ناهي.

ته تفسير مظهري، ته تفسير النسفي، ته تفسير النسفي، ته تفسير جلالين، ته تفسير النسفي

اَلَمْ تَرَ اَنَّ اللّٰهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ ؕ مَا يَكُوْنُ

اي پيغمبر! ڇا تو نه ڏٺو آهي ته الله تعالىٰ (اهو سڀ ڪجهه) ڄاڻي ٿو جيڪو آسمانن ۾ ۽ جيڪو زمين ۾ آهي ، ايئن نه ٿو ٿئي

مِنْ نَّجْوٰى ثَلٰثَةٍ اِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ اِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ

ته ٽي ماڻهو پاڻ ۾ مخفي صلاح ڪن مگر اهو (الله) چوٿون نه هجي ۽ نه پنج ماڻهو (پاڻ ۾ صلاح ڪن) مگر اهو (الله) ڇهون نه هجي

وَلَا اَدْنٰى مِنْ ذٰلِكَ وَلَا اَكْثَرَ اِلَّا هُوَ مَعَهُمْ اَيْنَ مَا كَانُوْا ۚ ثُمَّ

۽ نه ان کان گهٽ ۽ نه ان کان وڌيڪ (صلاح ڪندڙ آهن) مگر اهو انهن سان گڏ آهي اهي پوءِ ڪٿي به هجن ، ان کان پوءِ

يُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوْا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ؕ اِنَّ اللّٰهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمٌ ۝٧ اَلَمْ تَرَ

اهو انهن کي سندن عملن بابت قيامت جي ڏينهن ٻڌائيندو بيشڪ الله تعالىٰ هر شيءِ کي ڄاڻندڙ آهي . رسُول عربي ڇا تو نه ڏٺو انهن

اِلَى الَّذِيْنَ نُهُوْا عَنِ النَّجْوٰى ثُمَّ يَعُوْدُوْنَ لِمَا نُهُوْا عَنْهُ وَ

ماڻهن کي ڏٺو جن کي مخفي صلاحن ڪرڻ کان منع ڪيو ويو، ان کان پوءِ اهي ڪندا رهيا جنهن کان اهي منع ڪيا ويا ۽

يَتَنٰجَوْنَ بِالْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَتِ الرَّسُوْلِ ۫ وَاِذَا جَآءُوْكَ

اهي (يهودي ۽ منافق) پاڻ ۾ گناهه ۽ (مسلمانن تي) زيادتي ۽ رسول عربي جي نافرماني لاءِ مخفي صلاحون ڪن ٿا ۽ جڏهن اهي توهان وٽ اچن

حَيَّوْكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ اللّٰهُ ۙ وَيَقُوْلُوْنَ فِيْ اَنْفُسِهِمْ لَوْلَا يُعَذِّبُنَا

ٿا ته توهان کي انهن لفظن[1] سان سلام ڪن ٿا جن سان الله تعالىٰ توهان کي سلام نه ڪيو ، ۽ اهي پنهنجو دلين ۾ چون ٿا ته[2] ڇو نٿو اسان کي اهي جيڪي چئون ٿا

اللّٰهُ بِمَا نَقُوْلُ ؕ حَسْبُهُمْ جَهَنَّمُ ۚ يَصْلَوْنَهَا ۚ فَبِئْسَ الْمَصِيْرُ ۝٨

الله تعالىٰ اسان تي فوراً عذاب ڇو نٿو ڪري، انهن لاءِ جهنم ڪافي آهي ، ان ۾ اهي داخل ٿيندا ۽ اهو ٺڪاڻو ڪيترو خراب آهي.

يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اِذَا تَنَاجَيْتُمْ فَلَا تَتَنَاجَوْا بِالْاِثْمِ وَالْعُدْوَانِ

اي مومنو! جڏهن توهان پاڻ ۾ ڪو مشورو ڪريو   ته گناهه ۽ زيادتي

وَمَعْصِيَتِ الرَّسُوْلِ وَتَنَاجَوْا بِالْبِرِّ وَالتَّقْوٰى ؕ وَاتَّقُوا اللّٰهَ الَّذِيْٓ

۽ رسول عربي جي نافرماني لاءِ پاڻ ۾ مشورو نه ڪريو ، توهان نيڪي ۽ پرهيزگاري لاءِ پاڻ ۾ مشورو ڪريو ، توهان ان الله کان ڊڄو

[1] تفسير مظهري و تفسير ابن عباس . [2] تفسير النسفي .

إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ⑨ إِنَّمَا النَّجْوَىٰ مِنَ الشَّيْطَٰنِ لِيَحْزُنَ الَّذِينَ آمَنُوا

جنهن ڏانهن توهان کي اُٿاريو ويندو. (گناهه ۽ زيادتي لاءِ) ڳجهي صلاح ته شيطان جي طرفان آهي ان لاءِ ته مومنن کي غمگين ڪري

وَلَيْسَ بِضَارِّهِمْ شَيْـًٔا إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ ۚ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ⑩

حالانڪ اهو انهن کي الله جي حڪم کان سواءِ ڪنهن شيءِ جو نقصان پهچائي نٿو سگهي، ۽ مومنن کي الله تعالىٰ تي توڪل ڪرڻ گهرجي.

يَٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوٓا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَٰلِسِ فَافْسَحُوا

اي مومنو! جڏهن توهان کي چيو وڃي ته توهان (رسول عربي جي) مجلس ۾ (ٻين صحابين لاءِ) جايون خالي ڪريو، ته توهان جايون خالي ڪريو

يَفْسَحِ اللَّهُ لَكُمْ ۖ وَإِذَا قِيلَ انشُزُوا فَانشُزُوا يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا

الله تعالىٰ توهان کي ڪشادي جاءِ (جنت ۾) عطا ڪندو ۽ جڏهن توهان کي چيو وڃي ته توهان اٿي وڃو ته توهان اٿي وڃو، الله تعالىٰ توهان مان مومنن

مِنكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَٰتٍ ۚ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ⑪

۽ (ديني) علم وارن جا درجا (جنت ۾) بلند فرمائيندو، ۽ الله تعالىٰ توهان جي عملن کان خبردار آهي.

يَٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوٓا إِذَا نَٰجَيْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ

اي مومنو! جڏهن توهان رسول عربي جي خدمت ۾ (ڪا ڳالهه) عرض ڪرڻ چاهيو ته پنهنجي عرض ڪرڻ کان اڳ ۾

نَجْوَىٰكُمْ صَدَقَةً ۚ ذَٰلِكَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَأَطْهَرُ ۚ فَإِن لَّمْ تَجِدُوا فَإِنَّ اللَّهَ

(ڪجهه) خيرات ڪريو، اهو توهان لاءِ بهتر آهي ۽ (توهان جي گناهن کي) پاڪ ڪندڙ آهي، پوءِ جيڪڏهن توهان کي ڪجهه نه هجي

غَفُورٌ رَّحِيمٌ ⑫ ءَأَشْفَقْتُمْ أَن تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَىٰكُمْ صَدَقَٰتٍ ۚ

پوءِ بيشڪ الله تعالىٰ بخشيندڙ ۽ ٻاجهارو آهي. ڇا توهان پنهنجي عرض ڪرڻ کان اڳ ۾ خيرات ڪرڻ کان ڊڄو ٿا؟

فَإِذْ لَمْ تَفْعَلُوا وَتَابَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَوٰةَ وَآتُوا الزَّكَوٰةَ

پوءِ جيڪڏهن توهان ائين ڪري نه سگهيو، الله تعالىٰ توهان تي عنايت ڪئي، پوءِ توهان نماز قائم ڪريو ۽ توهان زڪوٰة ادا ڪريو

وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ ۚ وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ⑬ أَلَمْ تَرَ إِلَى

۽ توهان الله تعالىٰ ۽ ان جي رسول جي اطاعت ڪريو، ۽ الله تعالىٰ توهان جي عملن کان خبردار آهي. ڇا توهان نه ڏٺو

ع ٢

له تفسير النسفي. له تفسير النسفي و تفسير جلالين. له تفسير مظهري. (منزل ٧) له تفسير جلالين.

الَّذِينَ تَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ ۖ مَا هُمْ مِنْكُمْ وَلَا مِنْهُمْ

انهن مان ڏٺئي (منافقن) کي جيڪي انهيءَ قوم (يهودين) سان دوستي رکن ٿا جن تي الله تعالى غضب ڪيو آهي نڪي اهي توهان مان آهن نڪي انهن مان آهن

وَيَحْلِفُونَ عَلَى الْكَذِبِ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٤﴾ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا

۽ معلومات جي باوجود ڪوڙ تي قسم کڻن ٿا. الله تعالى انهن لاءِ سخت عذاب

شَدِيدًا ۖ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾ اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً

تيار ڪيو آهي، بيشڪ اهي خراب عمل ڪن ٿا. انهن پنهنجي قسمن کي (پنهنجي لاءِ) ڍال بنايو آهي

فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَلَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿١٦﴾ لَنْ تُغْنِيَ

پوءِ اهي الله جي راهه کان روڪين ٿا، پوءِ انهن لاءِ خوار ڪندڙ عذاب آهي. هرگز انهن جا

عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا ۚ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ

مال ۽ اولاد انهن کي الله جي عذاب کان بچائي نه سگهندا، اهي جهنمي

النَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿١٧﴾ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيَحْلِفُونَ

آهن، اهي انهيءَ ۾ هميشه رهندڙ آهن. ان ڏينهن الله تعالى انهن سڀني کي (زنده ڪري) اٿاريندو، پوءِ اهي اُن لاءِ

لَهُ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ ۖ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ ۚ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ

قسم کڻندا جيئن توهان لاءِ قسم کڻن ٿا ۽ ڀانئين ٿا ته بيشڪ اهي نفعي واري شيءِ تي آهن، خبردار بيشڪ اهي ئي

الْكَاذِبُونَ ﴿١٨﴾ اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَأَنْسَاهُمْ ذِكْرَ اللَّهِ ۚ أُولَٰئِكَ

ڪوڙا آهن. انهن تي شيطان غلبو ڪيو، پوءِ انهن الله جي ذڪر کي وساري ڇڏيو. اهي

حِزْبُ الشَّيْطَانِ ۚ أَلَا إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿١٩﴾ إِنَّ

شيطان جو گروهه آهن. خبردار بيشڪ شيطان جو گروهه ئي نقصان وارو آهي. بيشڪ

الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَٰئِكَ فِي الْأَذَلِّينَ ﴿٢٠﴾

جيڪي ماڻهو الله تعالى ۽ ان جي رسول جي مخالفت ڪن ٿا اهي وڏن ذليلن مان آهن.

كَتَبَ اللّٰهُ لَاَغۡلِبَنَّ اَنَا وَرُسُلِیۡ ؕ اِنَّ اللّٰهَ قَوِیٌّ عَزِیۡزٌ ﴿۲۱﴾ لَا تَجِدُ

الله تعاليٰ (لوح محفوظ ۾) لکيو آهي ته ضرور آئون ۽ منهنجا رسول غالب ٿينداسين. بيشڪ الله تعاليٰ وڏي قوت وارو غالب آهي. جيڪي

قَوۡمًا یُّؤۡمِنُوۡنَ بِاللّٰهِ وَالۡیَوۡمِ الۡاٰخِرِ یُوَآدُّوۡنَ مَنۡ حَآدَّ اللّٰهَ وَ

ماڻهو الله تعاليٰ ۽ آخري ڏينهن تي ايمان آڻن ٿا، تو هنن انهن کي نه ڏسندين ته اهي انهن سان دوستي رکن ٿا جيڪي الله تعاليٰ ۽

رَسُوۡلَهٗ وَلَوۡ كَانُوۡۤا اٰبَآءَهُمۡ اَوۡ اَبۡنَآءَهُمۡ اَوۡ اِخۡوَانَهُمۡ اَوۡ عَشِیۡرَتَهُمۡ ؕ

ان جي رسول جا مخالف آهن، جيتوڻيڪ اهي سندن پيءُ آهن يا سندن پٽ آهن يا سندن ڀاءُ آهن يا سندن مائٽ آهن.

اُولٰٓئِكَ كَتَبَ فِیۡ قُلُوۡبِهِمُ الۡاِیۡمَانَ وَاَیَّدَهُمۡ بِرُوۡحٍ مِّنۡهُ ؕ وَیُدۡخِلُهُمۡ

اهي اهي آهن جن جي دلين ۾ الله تعاليٰ ايمان چٽي ڇڏيو آهي ۽ انهن کي پنهنجي روح (مدد) سان مضبوط ڪيو آهي ۽ انهن کي اهڙن

جَنّٰتٍ تَجۡرِیۡ مِنۡ تَحۡتِهَا الۡاَنۡهٰرُ خٰلِدِیۡنَ فِیۡهَا ؕ رَضِیَ اللّٰهُ عَنۡهُمۡ وَ

جنتن ۾ داخل ڪندو جن جي هيٺان نهرون وهن ٿيون (اهي) هميشه انهن ۾ رهندا، الله تعاليٰ انهن کان راضي ٿيو ۽

رَضُوۡا عَنۡهُ ؕ اُولٰٓئِكَ حِزۡبُ اللّٰهِ ؕ اَلَاۤ اِنَّ حِزۡبَ اللّٰهِ هُمُ الۡمُفۡلِحُوۡنَ ﴿۲۲﴾

اهي ان کان راضي ٿيا، اهي الله تعاليٰ جي جماعت آهن، خبردار بيشڪ الله تعاليٰ جي جماعت ئي ڪامياب آهي.

اٰیاتها ٢٤ (٥٩) سُوۡرَةُ الۡحَشۡرِ مَدَنِیَّةٌ (١٠١) رکوعاتها ٣

سورة حشر مدينه منوره ۾ نازل ٿي انهي ۾ ٣، رکوع ۽ ٢٤، رکوع آهن.

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِیۡمِ ○

الله تعاليٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان باجهارو (آهي).

سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِی السَّمٰوٰتِ وَمَا فِی الۡاَرۡضِ ۚ وَهُوَ الۡعَزِیۡزُ الۡحَكِیۡمُ ﴿۱﴾

الله تعاليٰ جي پاڪائي بيان ڪن ٿيون اهي شيون جيڪي آسمانن ۽ زمين ۾ آهن، ۽ اهو غالب حڪمت وارو آهي.

هُوَ الَّذِیۡۤ اَخۡرَجَ الَّذِیۡنَ كَفَرُوۡا مِنۡ اَهۡلِ الۡكِتٰبِ مِنۡ دِیَارِهِمۡ

اهو ئي آهي جنهن انهن ڪافرن (بني نضير قبيلي جي) يهودين کي سندن گهرن مان

ل تفسير النسفي وتفسير جلالين وتفسير مظهري. ٢ه تفسير مظهري (منزل ٧) وتفسير روح البيان. ٣ه تفسير النسفي.

لِأَوَّلِ الْحَشْرِ ۚ مَا ظَنَنتُمْ أَن يَخْرُجُوا ۖ وَظَنُّوا أَنَّهُم مَّانِعَتُهُمْ

پھرڻ پيرو گڏ ڪري ڪڍيو، توهان کي ته انهن جي نڪرڻ جو گمان نه هو ۽ خود انهن جو گمان هو ته بيشڪ اهي سندن قلعا

حُصُونُهُم مِّنَ اللَّهِ فَأَتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا ۖ وَقَذَفَ

کين الله جي عذاب کان بچائي سگهندا پوءِ انهن تي عذاب الاهي اُتان اچي پهتو جتان کين خيال نه هو ۽ الله تعالى

فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ ۚ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُم بِأَيْدِيهِمْ وَأَيْدِي الْمُؤْمِنِينَ

انهن جي دلين ۾ رُعب وِڌو جو اهي پنهنجا گهر پنهنجي هٿن ۽ مسلمانن جي هٿن سان خراب ڪرڻ لڳا،

فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِي الْأَبْصَارِ ﴿٢﴾ وَلَوْلَا أَن كَتَبَ اللَّهُ عَلَيْهِمُ الْجَلَاءَ

پوءِ اي عقلمندو توهان (ان مان) عبرت وٺو. ۽ جيڪڏهن الله تعالى (سندن تقدير ۾) سندن جلاوطني نه لکي ها

لَعَذَّبَهُمْ فِي الدُّنْيَا ۖ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابُ النَّارِ ﴿٣﴾

ته يقيناً انهن کي دنيا ۾ عذاب ڪري ها، ۽ انهن لاءِ آخرت ۾ باهه جو عذاب آهي.

ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ شَاقُّوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ ۖ وَمَن يُشَاقِّ اللَّهَ فَإِنَّ اللَّهَ

اهو انهيءَ سببان جو بيشڪ انهن الله تعالى ۽ اُن جي رسولن جي مخالفت ڪئي ۽ جنهن ماڻهوءَ الله تعالى جي مخالفت ڪئي پوءِ بيشڪ الله تعالى

شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٤﴾ مَا قَطَعْتُم مِّن لِّينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً

سخت سزا ڏيندڙ آهي، جيڪي کجور جا وڻ توهان (انهن جا) وڍيا يا توهان انهن کي پنهنجي

عَلَىٰ أُصُولِهَا فَبِإِذْنِ اللَّهِ وَلِيُخْزِيَ الْفَاسِقِينَ ﴿٥﴾ وَمَا أَفَاءَ اللَّهُ

پاڙن تي بيهڻ ڏنو پوءِ اهو الله جي حڪم سان هو ۽ ان لاءِ ته فاسقن کي خوار ڪيو وڃي ۽ جيڪو مالِ غنيمت انهن مان

عَلَىٰ رَسُولِهِ مِنْهُمْ فَمَا أَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ

الله تعالى پنهنجي حبيب ڪريم کي عطا ڪيو، پوءِ توهان اُن تي گهوڙا دوڙايا ۽ نه اُٺ هلايا

وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يُسَلِّطُ رُسُلَهُ عَلَىٰ مَن يَشَاءُ ۚ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ

پر الله تعالى پنهنجي رسولن کي جنهن تي چاهي مسلط (غالب) ڪري ٿو ۽ الله تعالى هر شيءِ تي

ڇ تفسير جلالين.

قَدِيرٌ ﴿٦﴾ مَا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ

قادر آهي . انهن ڳوٺن مان جيڪو مال غنيمت الله تعالىٰ پنهنجي حبيب ڪريم کي عطا ڪيو سو اهو الله تعالىٰ ۽ ان جي رسول جو آهي

وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً

۽ رسول ڪريم ﷺ جي رشتيدارن ۽ يتيمن ۽ مسڪينن ۽ مسافرن لاءِ آهي، ان لاءِ ته اها توهان مان شاهوڪارن جي

بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ ۚ وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ

جي ملڪيت نه بڻجي وڃي ، جيڪو ڪجهه توهان کي رسول ڪريم عنايت ڪري سو اهو توهان وٺو ۽ جنهن کان توهان کي

عَنْهُ فَانْتَهُوا ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۖ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٧﴾ لِلْفُقَرَاءِ

منع فرمائي سو ان کان رڪجو ۽ توهان الله کان ڊڄو بيشڪ الله تعالىٰ سخت سزا ڏيندڙ آهي . ۽ انهن ضرورتمند

الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ

مهاجرن جو حق آهي جيڪي پنهنجي گهرن ۽ پنهنجي ملڪيتن مان ٻاهر ڪڍيا ويا آهي

فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا وَيَنْصُرُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ ۚ أُولَٰئِكَ هُمُ

الله تعالىٰ جو فضل ۽ رضامندي طلب ڪن ٿا ۽ الله تعالىٰ ۽ ان جي رسول جي مدد ڪن ٿا ۽ اهي ئي

الصَّادِقُونَ ﴿٨﴾ وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ

سچا آهن . ۽ انهن ماڻهن جو بحق آهي جن مدينه منوره ۽ ايمان ۾ انهن کان اڳي پنهنجو گهر تيار ڪيو

يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً

اهي انهن اصحابن سان محبت رکن ٿا جن انهن ڏانهن هجرت ڪئي، ۽ جيڪو ڪجهه انهن کي مليو ته ان تي ڪو رشڪ

مِمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ ۚ

نٿا ڪن ۽ اهي انهن کي پنهنجي وجودن تي برتري ڏين ٿا، جيتوڻيڪ اهي پاڻ سخت ضرورتمند آهن .

وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٩﴾

۽ جيڪو ماڻهو پنهنجي نفس جي لالچ کان بچيو، سو ۽ اهي ئي ڪامياب آهن .

وقف لازم

وَالَّذِيْنَ جَآءُوْ مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُوْلُوْنَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِاِخْوَانِنَا

۽ جيڪي مهاجرن ۽ انصارن کان پوءِ آيا انهن جو به حق آهي، اهي چون ٿا ته اي اسان جا رب! تون اسان کي بخش ڪر ۽ (تون اسان جي انهن) ڀائرن کي

الَّذِيْنَ سَبَقُوْنَا بِالْاِيْمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِيْ قُلُوْبِنَا غِلًّا لِّلَّذِيْنَ

بخش ڪر جن اسان کان ايمان آڻڻ ۾ سبقت ڪئي ۽ اسان جي دلين ۾ انهن ماڻهن لاءِ ڪينو پيدا نه ڪر، جن

اٰمَنُوْا رَبَّنَآ اِنَّكَ رَءُوْفٌ رَّحِيْمٌ ﴿١٠﴾ اَلَمْ تَرَ اِلَى الَّذِيْنَ نَافَقُوْا

ايمان آندو، اي اسان جا رب بيشڪ تون شفقت ڪندڙ ۽ ٻاجهارو آهين. (اي مخاطب) ڇا تو انهن ماڻهن کي ڏٺو جن منافقي ڪئي

يَقُوْلُوْنَ لِاِخْوَانِهِمُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ لَئِنْ

اهي پنهنجي انهن ڀائرن کي چئي رهيا هئا جن ڪفر ڪيو ۽ اهل ڪتاب وارن مان ته قسم سان جيڪڏهن

اُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا نُطِيْعُ فِيْكُمْ اَحَدًا اَبَدًا وَّاِنْ

توهان کي (مدينه منوره مان) ڪڍيو ويو ته اسين ضرور توهان سان گڏ نڪرنداسين ۽ اسين ڪڏهن (توهان جي معاملي ۾) ڪنهن جو به نه ڪنداسين ۽

قُوْتِلْتُمْ لَنَنْصُرَنَّكُمْ وَاللّٰهُ يَشْهَدُ اِنَّهُمْ لَكٰذِبُوْنَ ﴿١١﴾ لَئِنْ اُخْرِجُوْا

جيڪڏهن توهان سان لڙائي ٿي ته يقينا اسين توهان جي مدد ڪنداسين ۽ الله تعالى شاهدي ڏئي ٿو ته بيشڪ اهي يقينا ڪوڙا آهن. قسم سان جيڪڏهن اهي

لَا يَخْرُجُوْنَ مَعَهُمْ ۚ وَلَئِنْ قُوْتِلُوْا لَا يَنْصُرُوْنَهُمْ ۚ وَلَئِنْ

ڪڍيا ويا ته (اهي منافق) انهن سان گڏ ڪو نه نڪرندا ۽ جيڪڏهن انهن (يهودين) سان لڙائي ٿي ته اهي ساڻن مدد ڪو نه ڪندا ۽ قسم سان جيڪڏهن

نَّصَرُوْهُمْ لَيُوَلُّنَّ الْاَدْبَارَ ۫ ثُمَّ لَا يُنْصَرُوْنَ ﴿١٢﴾ لَاَنْتُمْ اَشَدُّ

اهي انهن جي مدد ڪن ته يقينا اهي پٺ ورائي ڀڄندا، ان کان پوءِ انهن جي مدد نه ڪئي ويندي. (اي مسلمانو) بيشڪ انهن (منافقن)

رَهْبَةً فِيْ صُدُوْرِهِمْ مِّنَ اللّٰهِ ۭ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَفْقَهُوْنَ ﴿١٣﴾

جي سينن ۾ توهان جو خوف الله کان وڌيڪ آهي، اهو انهي سبب جو بيشڪ اهي اهڙا قوم آهي جيڪا ڏٺي سمجهي.

لَا يُقَاتِلُوْنَكُمْ جَمِيْعًا اِلَّا فِيْ قُرًى مُّحَصَّنَةٍ اَوْ مِنْ وَّرَآءِ جُدُرٍ ۭ

(اهي منافق) گڏجي به توهان (مسلمانن) سان نه وڙهندا، مگر محفوظ ڳوٺن ۾ يا ديوارن جي آڙ ۾

له تفسير جلالين. له تفسير مظهري.

بَأْسُهُمْ بَيْنَهُمْ شَدِيدٌ ۚ تَحْسَبُهُمْ جَمِيعًا وَقُلُوبُهُمْ شَتَّىٰ ۚ

اهي پاڻ ۾ سخت ويڙهه   ڪن ٿا. (اي مخاطب) تون انهن کي متفق ڀانئين ٿو حالانڪ انهن جون دليون جدا جدا آهن.

ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَعْقِلُونَ ﴿١٤﴾ كَمَثَلِ الَّذِينَ مِن

اهو انهي سبب جو اهي اهڙا قوم آهن جيڪي عقل نه ٿا رکن. انهن جو مثال انهن ماڻهن جهڙو آهي جيڪي

قَبْلِهِمْ قَرِيبًا ۖ ذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهِمْ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٥﴾

ٿورو وقت اڳ ۾ گذريا جو انهن (دنيا ۾) پنهنجي ڪيل عملن جي سزا چکي، ۽ انهن لاءِ دردناڪ عذاب آهي

كَمَثَلِ الشَّيْطَانِ إِذْ قَالَ لِلْإِنسَانِ اكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ

انهن جو مثال شيطان جهڙو آهي، جنهن وقت ان انسان کي چيو ته تون ڪفر ڪر، پوءِ جڏهن ان ڪفر ڪيو

قَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِّنكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦﴾

شيطان چيو بيشڪ آءٌ تو کان بري آهيان، بيشڪ آءٌ الله کان خوف ڪريان ٿو جيڪو رب آهي جهانن جو.

فَكَانَ عَاقِبَتَهُمَا أَنَّهُمَا فِي النَّارِ خَالِدَيْنِ فِيهَا ۚ وَذَٰلِكَ

پوءِ انهن ٻنهي جي پڇاڙي (هي آهي ته) بيشڪ اهي ٻئي هميشه   باهه ۾ آهن ؛   ۽   اها

جَزَاءُ الظَّالِمِينَ ﴿١٧﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنظُرْ

ظالمن جي جزا آهي . اي مؤمنو! توهان الله تعالى کان ڊڄو ۽ توهان مان (هرهڪ)

نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ ۖ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۚ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا

انسان کي ڏسڻ گهرجي ته سڀاڻي لاءِ ان ڪهڙو عمل موڪليو آهي، ۽ توهان الله تعالى کان ڊڄو بيشڪ الله تعالى توهانجي عملن کان

تَعْمَلُونَ ﴿١٨﴾ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنسَاهُمْ

خبردار آهي . ۽ توهان انهن ماڻهن جهڙا نه ٿيو جن الله تعالى کي وساريو پوءِ الله تعالى انهن جي وجودن کي

أَنفُسَهُمْ ۚ أُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿١٩﴾ لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ

وساري ڇڏيو ، اهي ئي فاسق (نافرمان) آهن . نه ٿا برابر ٿين

ع ٢ / ٧ / ٥

له المعقبات في غريب القرآن وتفسير النسفي.

النَّارِ وَ اَصْحٰبُ الْجَنَّةِ ؕ اَصْحٰبُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَآئِزُوْنَ ﴿٢٠﴾

جهنمي ۽ جنتي ، جنتي ئي ڪامياب آهن .

لَوْ اَنْزَلْنَا هٰذَا الْقُرْاٰنَ عَلٰى جَبَلٍ لَّرَاَيْتَهٗ خَاشِعًا مُّتَصَدِّعًا

جيڪڏهن (بالفرض) اسين هي قرآن ڪريم ڪنهن جبل تي نازل ڪريون ها ته اي مخاطب تون ضرور ان کي الله جي خوف کان

مِّنْ خَشْيَةِ اللّٰهِ ؕ وَ تِلْكَ الْاَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ

جهڪندڙ ۽ ٽڪرا ٽڪرا ٿيندي ڏسين ها ۽ اهي مثال اسين ماڻهن لاءِ بيان ڪريون ٿا ته من اهي

يَتَفَكَّرُوْنَ ﴿٢١﴾ هُوَ اللّٰهُ الَّذِيْ لَاۤ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۚ عٰلِمُ

غور ۽ فڪر ڪن. اهو ئي الله تعالیٰ آهي جنهن کان سواءِ ڪو به عبادت جي لائق نه آهي، (اهو)

الْغَيْبِ وَ الشَّهَادَةِ ۚ هُوَ الرَّحْمٰنُ الرَّحِيْمُ ﴿٢٢﴾ هُوَ اللّٰهُ

غيب ۽ حاضر کي ڄاڻندڙ آهي ، اهو نهايت مهربان ٻاجهارو آهي . اهو ئي الله تعالیٰ آهي

الَّذِيْ لَاۤ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۚ اَلْمَلِكُ الْقُدُّوْسُ السَّلٰمُ الْمُؤْمِنُ

جنهن کان سواءِ ڪو به عبادت جي لائق نه آهي (اهو) بادشاهه، بي حد پاڪ ، سلامتي ڏيندڙ ، امن ڏيندڙ

الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيْزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ ؕ سُبْحٰنَ اللّٰهِ عَمَّا

حفاظت ڪندڙ ، غالب وڏي عظمت وارو مُتڪبر آهي ، انهن جي شرڪ کان الله تعالیٰ

يُشْرِكُوْنَ ﴿٢٣﴾ هُوَ اللّٰهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْاَسْمَآءُ

پاڪ آهي . اهو ئي الله تعالیٰ آهي (جيڪو) پيدا ڪندڙ، بڻائيندڙ ، صورت ڏيندڙ آهي، ان جا تمام سهڻا

الْحُسْنٰى ؕ يُسَبِّحُ لَهٗ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضِ ۚ وَ

نالا آهن ، جيڪا (مخلوق) آسمانن ۽ زمين ۾ آهي اها ان جي پاڪائي بيان ڪري ٿي ۽

هُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ﴿٢٤﴾

اهو غالب حڪمت وارو آهي .

ل تفسير مظهري. ك تفسير النسفي.

(اٰیاتھا ١٣) سُوْرَةُ الْمُمْتَحِنَةِ مَدَنِيَّةٌ (٦٠) (٩١) (رکوعاتھا ٢)

سورة ممتحنة مدينه منوره ۾ نازل ٿي انهيءَ ۾ ٢ رکوع ۽ ١٣ آيتون آهن .

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

الله تعالیٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو آهي .

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا لَا تَتَّخِذُوْا عَدُوِّيْ وَعَدُوَّكُمْ اَوْلِيَآءَ تُلْقُوْنَ

اي مؤمنو! توهان منهنجي ۽ پنهنجي دشمن کي دوست نه بڻايو ، توهان انهن ڏانهن دوستي

اِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوْا بِمَا جَآءَكُمْ مِّنَ الْحَقِّ يُخْرِجُوْنَ

جي ڪري رسول عربي جون خبرون پهچايو ٿا، حالانڪ تحقيق انهن (حق) جو انڪار ڪيو جيڪو توهان وٽ پهتو، انهن

الرَّسُوْلَ وَاِيَّاكُمْ اَنْ تُؤْمِنُوْا بِاللّٰهِ رَبِّكُمْ ؕ اِنْ كُنْتُمْ خَرَجْتُمْ

رسول عربي ۽ توهان کي هجرت ڪرائي ان لاءِ جو توهان الله تي ايمان آندو جيڪو توهان جو رب آهي جيڪڏهن توهان منهنجي

جِهَادًا فِيْ سَبِيْلِيْ وَابْتِغَآءَ مَرْضَاتِيْ ۖ تُسِرُّوْنَ اِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ ۖ وَ

وات ۾ جهاد لاءِ نڪتا ۽ (توهان) منهنجي رضا گهرو ٿا ته انهن سان دوستي نه رکو) توهان انهن کي دوستي ڪري مخفي خبرون پهچايو ٿا، ۽

اَنَا اَعْلَمُ بِمَاۤ اَخْفَيْتُمْ وَمَاۤ اَعْلَنْتُمْ ؕ وَمَنْ يَّفْعَلْهُ مِنْكُمْ فَقَدْ

آئون توهان جي مخفي ۽ ظاهر کي ڄاڻان ٿو، ۽ توهان مان جنهن ائين ڪيو ته بيشڪ

ضَلَّ سَوَآءَ السَّبِيْلِ ① اِنْ يَّثْقَفُوْكُمْ يَكُوْنُوْا لَكُمْ اَعْدَآءً وَّيَبْسُطُوْۤا

اهو سڌي رستي تان گمراهه ٿيو . جيڪڏهن اهي (ڪافر) توهان کي لهن ته توهان سان دشمني ڪن ۽ توهان ڏانهن

اِلَيْكُمْ اَيْدِيَهُمْ وَاَلْسِنَتَهُمْ بِالسُّوْٓءِ وَوَدُّوْا لَوْ تَكْفُرُوْنَ ؕ ② لَنْ

(جنگ لاءِ) هٿ وڌائن ۽ پنهنجي زبانن کي برائي لاءِ هلائن ۽ اهي خواهش ڪن ٿا ته ڪاش توهان ڪافر ٿيو . هرگز

تَنْفَعَكُمْ اَرْحَامُكُمْ وَلَاۤ اَوْلَادُكُمْ ۚ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ۚ يَفْصِلُ بَيْنَكُمْ ؕ وَ

قيامت جي ڏينهن توهان کي توهان جو مائٽيون ۽ اولاد نفعو نه ڏيندا ، الله تعالیٰ توهان جي وچ ۾ فيصلو ڪندو ، ۽

لہ تفسير المنار . في . که ۽ ته تفسير مظهري .

اللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ بَصِيْرٌ ﴿٣﴾ قَدْ كَانَتْ لَكُمْ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِيْٓ اِبْرٰهِيْمَ

الله توهان جي عملن کي ڏسندڙ آهي. بيشڪ توهان (مسلمانن) لاءِ سهڻي پيروي آهي (حضرت) ابراهيم جي ۽ انهن ۾

وَالَّذِيْنَ مَعَهٗ ۚ اِذْ قَالُوْا لِقَوْمِهِمْ اِنَّا بُرَءٰٓؤُا مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُوْنَ مِنْ

۽ جيڪي مؤمن ساڻس گڏ هئا، جنهن وقت انهن پنهنجي قوم کي چيو ته بيشڪ اسين توهان کان ۽ توهان جي انهن شين کان بيزار آهيون جن جي توهان

دُوْنِ اللّٰهِ ۫ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَآءُ اَبَدًا حَتّٰى

الله کان سواءِ عبادت ڪريو ٿا، اسين توهان جو انڪار ڪريون ٿا ۽ توهان ۽ اسان جي وچ ۾ هميشه لاءِ دشمني ۽ بغض پيدا ٿيو آهي ايستائين جو

تُؤْمِنُوْا بِاللّٰهِ وَحْدَهٗٓ اِلَّا قَوْلَ اِبْرٰهِيْمَ لِاَبِيْهِ لَاَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ وَمَآ اَمْلِكُ

توهان الله تي ايمان آڻيو جيڪو وحده لاشريڪ آهي، سواءِ ان قول ابراهيم جي جيڪو ان پنهنجي پيءُ کي چيو هو ته آءٌ توهان لاءِ ضرور بخشش طلب

لَكَ مِنَ اللّٰهِ مِنْ شَيْءٍ ۭ رَبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَاِلَيْكَ اَنَبْنَا وَاِلَيْكَ الْمَصِيْرُ ﴿٤﴾

ڪندس ۽ آءٌ توهان لاءِ الله جي حضور ۾ ڪنهن به شيءِ جو مالڪ نه آهيان، اي اسان جا پالڻهار اسان توتي توڪل ڪيو ۽ تو ڏانهن رجوع ٿيا آهيون ۽ تو ڏانهن موٽڻو آهي.

رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِّلَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَاغْفِرْ لَنَا رَبَّنَا ۚ اِنَّكَ اَنْتَ

اي اسان جا رب تون اسان کي ڪافرن جي فتني (آزمائش) ۾ نه وجهه ۽ اي اسان جا رب تون اسان کي بخش ڪر، بيشڪ تون

الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ﴿٥﴾ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيْهِمْ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَنْ كَانَ

غالب حڪمت وارو آهين. بيشڪ تحقيق توهان لاءِ انهن ۾ سهڻي پيروي آهي اهڙي ماڻهوءَ لاءِ جيڪو

يَرْجُوا اللّٰهَ وَالْيَوْمَ الْاٰخِرَ ۭ وَمَنْ يَّتَوَلَّ فَاِنَّ اللّٰهَ هُوَ الْغَنِيُّ

الله تعالى ۽ قيامت ۾ اميد رکي ٿو ۽ جيڪو ماڻهو (ان کان) منهن موڙي ٿو ته بيشڪ الله تعالى ئي غني (۽)

الْحَمِيْدُ ﴿٦﴾ عَسَى اللّٰهُ اَنْ يَّجْعَلَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الَّذِيْنَ عَادَيْتُمْ

ساراهيل آهي. قريب آهي جو الله تعالى توهان جي ۽ توهان جي دشمنن جي وچ ۾

مِّنْهُمْ مَّوَدَّةً ۭ وَاللّٰهُ قَدِيْرٌ ۭ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿٧﴾ لَا يَنْهٰىكُمُ اللّٰهُ

دوستي ڪرائي ڇڏي، ۽ الله قادر آهي، ۽ الله غفور رحيم آهي . جيڪي ماڻهو

ك تفسير مظهري. ك تيسير النسفي. ك لغات القرآن. ك ۽ انهن کي ايمان ... پوءِ جڏهن مڪه مڪرمه فتح ٿيو پوءِ انهن توهان جي
عزيزن ايمان آندو ۽ توهان جي ... دشمني ختم ٿي. مفهوم از تفسير النسفي.

عَنِ الَّذِيْنَ لَمْ يُقَاتِلُوْكُمْ فِي الدِّيْنِ وَلَمْ يُخْرِجُوْكُمْ مِّنْ

دين ۾ توهان سان نه تا وڙهن ۽ انهن توهان کي پنهنجي گهرن مان نه ڪڍيو . الله تعالىٰ توهان کي

دِيَارِكُمْ اَنْ تَبَرُّوْهُمْ وَتُقْسِطُوْٓا اِلَيْهِمْ ۭ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِيْنَ ⑧

اهڙن ماڻهن سان احسان ۽ انصاف ڪرڻ جي منع نه ٿو فرمائي ، بيشڪ الله تعالىٰ انصاف ڪندڙن سان محبت رکي ٿو.

اِنَّمَا يَنْهٰىكُمُ اللّٰهُ عَنِ الَّذِيْنَ قٰتَلُوْكُمْ فِي الدِّيْنِ وَاَخْرَجُوْكُمْ

جيڪي ماڻهو دين ۾ توهان سان وڙهن ٿا ۽ انهن توهان کي توهان جي

مِّنْ دِيَارِكُمْ وَظٰهَرُوْا عَلٰٓي اِخْرَاجِكُمْ اَنْ تَوَلَّوْهُمْ ۚ وَمَنْ يَّتَوَلَّهُمْ

گهرن مان ٻاهر ڪڍيو ۽ توهان جي ڪڍڻ لاءِ انهن مدد ڪئي الله تعالىٰ فقط اهڙن ماڻهن سان دوستي ڪرڻ کان منع ٿو فرمائي ۽ جيڪو ماڻهو انهن سان دوستي

فَاُولٰۗىِٕكَ هُمُ الظّٰلِمُوْنَ ⑨ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اِذَا جَاۗءَكُمُ الْمُؤْمِنٰتُ

رکندو پوءِ اهي ئي ظالم آهن . اي مؤمنو جڏهن توهان وٽ مؤمن عورتون (ڪافرن[1] وٽان)

مُهٰجِرٰتٍ فَامْتَحِنُوْهُنَّ ۭ اَللّٰهُ اَعْلَمُ بِاِيْمَانِهِنَّ ۚ فَاِنْ عَلِمْتُمُوْهُنَّ

هجرت ڪري اچن پوءِ توهان انهن جو امتحان وٺو ، الله تعالىٰ انهن جي ايمان کي بهتر ڄاڻي ٿو ، پوءِ جيڪڏهن توهان انهن کي

مُؤْمِنٰتٍ فَلَا تَرْجِعُوْهُنَّ اِلَى الْكُفَّارِ ۭ لَا هُنَّ حِلٌّ لَّهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّوْنَ

مؤمن معلوم ڪريو پوءِ توهان انهن کي ڪافرن ڏانهن نه موٽايو ، اهي ڪافرن لاءِ حلال ناهن ۽ نه اهي ڪافر انهن لاءِ حلال

لَهُنَّ ۭ وَاٰتُوْهُمْ مَّآ اَنْفَقُوْا ۭ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ اَنْ تَنْكِحُوْهُنَّ اِذَآ اٰتَيْتُمُوْهُنَّ

آهن ، ۽ توهان انهن جي مڙسن کي ڏيو جيڪو انهن خرچ ڪيو آهي ، ۽ توهان (مؤمنن) تي ڪو گناهه ڪونهي جو توهان انهن عورتن سان نڪاح ڪريو جڏهن

اُجُوْرَهُنَّ ۭ وَلَا تُمْسِكُوْا بِعِصَمِ الْكَوَافِرِ وَسْـَٔـلُوْا مَآ اَنْفَقْتُمْ وَلْيَسْـَٔـلُوْا

ڏيو سندن مهر ادا ڪريو ٿا ، ۽ ڪافر عورتن جي نڪاح تي مضبوط نه ٿيو ۽ توهان انهن کان گهرو جيڪو توهان خرچ ڪيو ۽ اهي (ڪافر) توهان

مَآ اَنْفَقُوْا ۭ ذٰلِكُمْ حُكْمُ اللّٰهِ ۭ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ ۭ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌ حَكِيْمٌ ⑩

کان گهرن جيڪو انهن خرچ ڪيو ، اهو توهان لاءِ الله جو حڪم آهي ، اهو توهان جي وچ ۾ فيصلو[2] ڪري ٿو ، ۽ الله تعالىٰ هميشه ڄاڻندڙ حڪمت وارو آهي.

[1] تفسير جلالين . [2] تفسير مظهري .

وَإِنْ فَاتَكُمْ شَيْءٌ مِّنْ أَزْوَاجِكُمْ إِلَى الْكُفَّارِ فَعَاقَبْتُمْ

۽ جيڪڏهن توهان جي هٿن مان ڪجهه عورتون (ڪنهن سبب جي ڪري) ڪافرن ڏانهن نڪري وڃن پوءِ توهان انهن کي سزا ڏيو

فَآتُوا الَّذِينَ ذَهَبَتْ أَزْوَاجُهُم مِّثْلَ مَا أَنفَقُوا ۚ وَاتَّقُوا

پوءِ جن ماڻهن جون گهرواريون ويون آهن انهن کي (مال غنيمت مان) ايترو ڏيو جيترو انهن خرچ ڪيو آهي، ۽ توهان الله تعالى

اللَّهَ الَّذِي أَنتُم بِهِ مُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ

کان ڊڄو جنهن تي توهان يقين رکندڙ آهيو. اي سچا نبي جنهن وقت توهان وٽ

الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَىٰ أَن لَّا يُشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا

مومن عورتون اچن (۽) ان ڳالهه تي بيعت ڪن ته اهي الله سان ڪنهن کي شريڪ نه ڪنديون ۽ نه

يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ

چوري ڪنديون ۽ نه بدڪاري ڪنديون ۽ نه اهي پنهنجي اولادن کي قتل ڪنديون ۽ نه اهي

بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِينَكَ

بهتان آڻينديون جنهن کي پنهنجي هٿن ۽ پيرن سان گهڙين ٿيون، ۽ ڀلائي جي ڪم ۾ توهان جي

فِي مَعْرُوفٍ ۙ فَبَايِعْهُنَّ وَاسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللَّهَ ۖ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ

بي فرماني نه ڪنديون، پوءِ توهان انهن عورتن سان بيعت ڪريو، توهان الله کان انهن لاءِ بخشش طلب ڪريو بيشڪ الله تعالى

رَّحِيمٌ ﴿١٢﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ

بخشيندڙ ٻاجهارو آهي. اي مومنو توهان انهي قوم سان (قطعًا) دوستي نه رکو جن تي الله تعالى

عَلَيْهِمْ قَدْ يَئِسُوا مِنَ الْآخِرَةِ كَمَا يَئِسَ الْكُفَّارُ

غضب ڪيو آهي، اهي آخرت کان نا اميد ٿيا جيئن ڪ ڪافر

مِنْ أَصْحَابِ الْقُبُورِ ﴿١٣﴾

قبرن وارن کان نا اميد ٿيا.

له تفسير مظهري.

اٰیاتها ١٤ (٦١) سُوْرَةُ الصَّفِّ مَدَنِيَّةٌ (١٠٩) رکوعاتها ٢

سورة صف مدينه منورة ۾ نازل ٿي آهي، انهيءَ ۾ ٢ رکوع ۽ ١٤ آيتون آهن.

بِسۡمِ اللّٰہِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِیۡمِ ○

الله تعاليٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي)

سَبَّحَ لِلّٰهِ مَا فِی السَّمٰوٰتِ وَمَا فِی الۡاَرۡضِ ۚ وَهُوَ الۡعَزِیۡزُ

الله تعاليٰ جي پاڪائي بيان ڪن ٿيون اهي (شيون) جيڪي آسمانن ۾ زمين ۾ آهن، ۽ اهو ئي غالب

الۡحَکِیۡمُ ﴿۱﴾ یٰۤاَیُّهَا الَّذِیۡنَ اٰمَنُوۡا لِمَ تَقُوۡلُوۡنَ مَا لَا تَفۡعَلُوۡنَ ﴿۲﴾

صاحب حڪمت آهي. اي مؤمنو! توهان اهڙي ڳالهه ڇو ٿا ڪريو جنهن تي پاڻ عمل نه ٿا ڪريو.

کَبُرَ مَقۡتًا عِنۡدَ اللّٰهِ اَنۡ تَقُوۡلُوۡا مَا لَا تَفۡعَلُوۡنَ ﴿۳﴾

الله تعاليٰ کي سخت ناپسند آهي اها ڳالهه جيڪا توهان چئو ٿا (۽ پاڻ) ان تي عمل نه ٿا ڪريو.

اِنَّ اللّٰهَ یُحِبُّ الَّذِیۡنَ یُقَاتِلُوۡنَ فِیۡ سَبِیۡلِهٖ صَفًّا کَاَنَّهُمۡ بُنۡیَانٌ

بيشڪ الله تعاليٰ انهن ماڻهن سان محبت رکي ٿو جيڪي صفون ٻڌي سندس راهه ۾ جهاد ڪن ٿا، ڄڻ ته اهي

مَّرۡصُوۡصٌ ﴿۴﴾ وَاِذۡ قَالَ مُوۡسٰی لِقَوۡمِهٖ یٰقَوۡمِ لِمَ تُؤۡذُوۡنَنِیۡ وَقَدۡ

مضبوط ديوار آهن. ۽ (رسول عربي) توهان ياد ڪريو جنهن وقت (حضرت) موسيٰ پنهنجي قوم کي چيو ته اي منهنجي قوم توهان مونکي ڇو ايذايو ٿا؟

تَّعۡلَمُوۡنَ اَنِّیۡ رَسُوۡلُ اللّٰهِ اِلَیۡکُمۡ ؕ فَلَمَّا زَاغُوۡۤا اَزَاغَ اللّٰهُ قُلُوۡبَهُمۡ ؕ

حالانڪ توهان چڱي طرح معلوم آهي ته بيشڪ آئون توهان ڏانهن الله جو پيغمبر آهيان، پوءِ جڏهن انهن ڏنگائي ڪئي ته الله انهن جا دل ڏنگا ڪري ڇڏيا،

وَاللّٰهُ لَا یَهۡدِی الۡقَوۡمَ الۡفٰسِقِیۡنَ ﴿۵﴾ وَاِذۡ قَالَ عِیۡسَی ابۡنُ

ڇو ته الله تعاليٰ گنهگار قوم کي هدايت نه ٿو ڏئي. ۽ توهان ياد ڪريو جنهن وقت (حضرت) عيسيٰ ابن

مَرۡیَمَ یٰبَنِیۡۤ اِسۡرَآءِیۡلَ اِنِّیۡ رَسُوۡلُ اللّٰهِ اِلَیۡکُمۡ مُّصَدِّقًا لِّمَا

مريم چيو ته اي بني اسرائيل بيشڪ آئون توهان ڏانهن الله جو پيغمبر آهيان آئون پاڻ کان اڳ ۾ آيل

ڪ تفسير ڪمالين. ڪ تفسير ابن عباس.

بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرٰىةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُوْلٍ يَّاْتِيْ مِنْۢ بَعْدِي

ڪتاب توراة جي تصديق ڪريان ٿو ۽ رسولِ عربيﷺ جي بشارت ڏيندڙ آهيان جيڪو مون کان پوءِ تشريف فرمائيندو

اسْمُهٗٓ اَحْمَدُ ؕ فَلَمَّا جَآءَهُمْ بِالْبَيِّنٰتِ قَالُوْا هٰذَا سِحْرٌ

سندن نالو احمد (ﷺ) هوندو، پوءِ جڏهن پاڻ ڪريم انهن وٽ واضح دليل کڻي پهتا، انهن چيو هي صاف جادو

مُّبِيْنٌ ۝٦ وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ الْكَذِبَ وَهُوَ

آهي. ۽ ان کان وڌيڪ ظالم ڪير آهي جيڪو الله تعالىٰ تي ڪوڙ هڻي ٿو حالانڪ ان کي

يُدْعٰٓى اِلَى الْاِسْلَامِ ؕ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظّٰلِمِيْنَ ۝٧

اسلام ڏانهن سڏيو وڃي ٿو، ۽ الله تعالىٰ ظالمن جي قوم کي هدايت نه ٿو ڏئي.

يُرِيْدُوْنَ لِيُطْفِـُٔوْا نُوْرَ اللّٰهِ بِاَفْوَاهِهِمْ وَاللّٰهُ مُتِمُّ نُوْرِهٖ وَلَوْ

اهي (ڪافر) ارادو ڪن ٿا ته الله جي نور کي پنهنجي ڦوڪن سان وسائن ۽ الله تعالىٰ پنهنجي نور کي مڪمل ڪندڙ آهي جيتوڻيڪ

كَرِهَ الْكٰفِرُوْنَ ۝٨ هُوَ الَّذِيْٓ اَرْسَلَ رَسُوْلَهٗ بِالْهُدٰى وَدِيْنِ

ڪافرن کي (اهو) ناپسند آهي. اهو ئي آهي جنهن پنهنجي رسول عربي کي هدايت ۽ دين حق سان انهي لاءِ

الْحَقِّ لِيُظْهِرَهٗ عَلَى الدِّيْنِ كُلِّهٖ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُوْنَ ۝٩ يٰٓاَيُّهَا

موڪليو ته جيئن انهي کي سمورن دينن تي غالب ڪري، جيتوڻيڪ مشرڪن کي (اهو) ناپسند آهي. اي

الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا هَلْ اَدُلُّكُمْ عَلٰى تِجَارَةٍ تُنْجِيْكُمْ مِّنْ عَذَابٍ اَلِيْمٍ ۝١٠

مومنو! ڇا آئون توهان کي اهڙي تجارت جو ڏس ڏيان جيڪا توهان کي دردناڪ عذاب کان بچائي.

تُؤْمِنُوْنَ بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ وَتُجَاهِدُوْنَ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ

(اها هي آهي جو) توهان الله تعالىٰ ۽ ان جي رسول تي ايمان آڻيو ۽ توهان الله تعالىٰ جي راهه ۾ جهاد ڪريو

بِاَمْوَالِكُمْ وَاَنْفُسِكُمْ ؕ ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ۝١١

پنهنجي مالن ۽ پنهنجي جانين سان، اهو توهان لاءِ بهتر آهي جيڪڏهن توهان ڄاڻو ٿا.

ع ١

له تفسير جلالين.

يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا

(اهو) اوهان جا گناه بخش ڪندو ۽ اوهان کي باغن ۾ داخل ڪندو جن جي هيٺان

الْاَنْهٰرُ وَمَسٰكِنَ طَيِّبَةً فِيْ جَنّٰتِ عَدْنٍ ؕ ذٰلِكَ الْفَوْزُ

نهرون وهن ٿيون ۽ شاندار محلن ۾ جيڪي هميشه رهڻ وارن باغن ۾ هوندا، اهائي وڏي

الْعَظِيْمُ ۙ﴿۱۲﴾ وَاُخْرٰى تُحِبُّوْنَهَا ؕ نَصْرٌ مِّنَ اللّٰهِ وَفَتْحٌ قَرِيْبٌ ؕ وَ

ڪاميابي آهي. ۽ (علاوه ان) اوهان کي ٻي نعمت ملندي جنهن کي اوهان دوست رکو ٿا، الله تعالىٰ جي طرفان مدد ايندي ۽ فتح قريب آهي، ۽

بَشِّرِ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿۱۳﴾ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا كُوْنُوْۤا اَنْصَارَ اللّٰهِ

اوهان مؤمنن کي بشارت ڏيو. اي مؤمنو! اوهان الله تعالىٰ جا مددگار ٿيو،

كَمَا قَالَ عِيْسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيّٖنَ مَنْ اَنْصَارِيْۤ اِلَى

جيئن عيسىٰ بن مريم حوارين کي چيو ته الله جي طرفان (حمايتي ۾) منهنجي مدد

اللّٰهِ ؕ قَالَ الْحَوَارِيُّوْنَ نَحْنُ اَنْصَارُ اللّٰهِ فَاٰمَنَتْ طَّآئِفَةٌ

ڪير ڪندا. حوارين چيو اسين الله جا مددگار آهيون، پوءِ بني اسرائيل جي

مِّنْۢ بَنِيْۤ اِسْرَآءِيْلَ وَكَفَرَتْ طَّآئِفَةٌ ۚ فَاَيَّدْنَا الَّذِيْنَ

هڪ ٽولي ايمان آندو ۽ (ٻي) ٽولي ڪفر ڪيو، پوءِ اسان ساڻن دشمنن تي

اٰمَنُوْا عَلٰى عَدُوِّهِمْ فَاَصْبَحُوْا ظٰهِرِيْنَ ع ﴿۱۴﴾

مؤمنن کي مدد عطا ڪئي، پوءِ مؤمن غالب ٿيا.

ع ٢ ٥ ١٠

اٰيَاتُهَا ١١ (٦٢) سُوْرَةُ الْجُمُعَةِ مَدَنِيَّةٌ (١١٠) رُكُوْعَاتُهَا ٢

سورة جمعه مدينه منوره ۾ نازل ٿي، انهيءَ ۾ ٢ رڪوع ۽ ١١ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ۝

الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو، جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي)

لہ تفسير مظهري وتفسير النسفي. ٽہ تفسير النسفي وتفسير جلالين.

يُسَبِّحُ لِلّٰهِ مَا فِى السَّمٰوٰتِ وَمَا فِى الْاَرْضِ الْمَلِكِ الْقُدُّوْسِ

الله تعالىٰ جي پاڪائي بيان ڪري رهيون آهن اهي شيون جيڪي آسمانن ۽ زمين ۾ آهن، اهو بادشاهه، مقدس

الْعَزِيْزِ الْحَكِيْمِ ﴿١﴾ هُوَ الَّذِىْ بَعَثَ فِى الْاُمِّيّٖنَ رَسُوْلًا مِّنْهُمْ

غالب حڪمت وارو آهي. اهو ئي آهي جنهن اُمّين (يعني اڪثر عرب اڻ پڙهيلن) ۾ انهن مان رسول عربي ﷺ کي موڪليو

يَتْلُوْا عَلَيْهِمْ اٰيٰتِهٖ وَيُزَكِّيْهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتٰبَ وَ

جيڪو انهن تي ان جون آيتون پڙهي ٿو ۽ انهن کي پاڪ ڪري ٿو ۽ انهن کي ڪتاب ۽

الْحِكْمَةَ ۗ وَاِنْ كَانُوْا مِنْ قَبْلُ لَفِىْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ﴿٢﴾ وَّ

حڪمت سيکاري ٿو، ۽ بيشڪ اهي رسول عربي ﷺ کان اڳ ۾ صاف گمراهي ۾ هئا. ۽

اٰخَرِيْنَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوْا بِهِمْ ۗ وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ﴿٣﴾

۽ انهن پوين کي (علم و حڪمت عطا ڪري ٿو) جيڪي انهن کي نه پهتا، ۽ اهو غالب حڪمت وارو آهي.

ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيْهِ مَنْ يَّشَآءُ ۗ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ

اهو الله تعالىٰ جو فضل آهي، پاڻ جنهن کي چاهي عطا ڪري ٿو. ۽ الله تعالىٰ عظيم

الْعَظِيْمِ ﴿٤﴾ مَثَلُ الَّذِيْنَ حُمِّلُوا التَّوْرٰىةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوْهَا

فضل ڪندڙ آهي. انهن (يهودين) جو مثال جن تي توراة (جي علم ۽ عمل جو بار) رکيو ويو ان کان پوءِ انهن اهو بار

كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ اَسْفَارًا ۗ بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ

نه کنيو، انهن جو مثال ان گڏهه جهڙو آهي جيڪو پٺي تي ڪتاب کڻي ٿو، (اهو) تمام خراب مثال آهي ان قوم

الَّذِيْنَ كَذَّبُوْا بِاٰيٰتِ اللّٰهِ ۗ وَاللّٰهُ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ

جو جيڪي الله تعالىٰ جي آيتن جي تڪذيب ڪن ٿا، ۽ الله تعالىٰ ظالمن جي قوم کي

الظّٰلِمِيْنَ ﴿٥﴾ قُلْ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ هَادُوْٓا اِنْ زَعَمْتُمْ اَنَّكُمْ

هدايت نه ٿو ڏي. رسول عربي توهان فرمايو، اي يهوديو جيڪڏهن توهان پانيو ٿا ته بيشڪ توهان

ل تفسير مظهري، له ۽ له تفسير النسفي.

أَوْلِيَآءُ لِلّٰهِ مِنْ دُوْنِ النَّاسِ فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ اِنْ كُنْتُمْ

الله جا پيارا آهيو، ٻين ماڻهن کان سواءِ، پوءِ توهان موت جي تمنا ڪريو جيڪڏهن توهان

صٰدِقِيْنَ ۝٦ وَلَا يَتَمَنَّوْنَهٗٓ اَبَدًا ۢ بِمَا قَدَّمَتْ

سچا آهيو. ۽ اهي ڪڏهن به موت جي تمنا نه ڪندا، انهي بد اعمالي جي سبب جيڪا

اَيْدِيْهِمْ ۭ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌۢ بِالظّٰلِمِيْنَ ۝٧ قُلْ اِنَّ الْمَوْتَ

انهن پنهنجي هٿن سان اڳ ڪئي آهي ۽ الله تعالیٰ ظالمن کي چڱي طرح ڄاڻندڙ آهي. رسول ڪريم ﷺ توهان فرمايو بيشڪ جنهن موت

الَّذِيْ تَفِرُّوْنَ مِنْهُ فَاِنَّهٗ مُلٰقِيْكُمْ ثُمَّ تُرَدُّوْنَ

کان توهان فرار ٿيو ٿا، پوءِ بيشڪ اهو توهان سان ملاقات ڪندو، ان کان پوءِ توهان کي

اِلٰى عٰلِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ

الله تعالیٰ ڏانهن موٽايو ويندو، پوءِ اهو توهان کي توهان جي عملن جي

تَعْمَلُوْنَ ۝٨ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اِذَا نُوْدِيَ لِلصَّلٰوةِ مِنْ

خبر ڏيندو. اي مؤمنو! جنهن وقت توهان کي (جمعي جي ڏينهن) جمعي جي نماز لاءِ سڏيو

يَّوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا اِلٰى ذِكْرِ اللّٰهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ۭ

وڃي پوءِ توهان الله جي ذڪر ڏانهن سعيو ڪريو ۽ توهان واپار کي ڇڏي ڏيو،

ذٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُوْنَ ۝٩ فَاِذَا قُضِيَتِ

اهو توهان لاءِ بهتر آهي جيڪڏهن توهان ڄاڻو ٿا. پوءِ جنهن وقت نماز

الصَّلٰوةُ فَانْتَشِرُوْا فِي الْاَرْضِ وَابْتَغُوْا مِنْ

ادا ٿي وڃي پوءِ توهان زمين ۾ پکڙجي وڃو ۽ الله جو فضل (رزق ۽ علم جي طلب وغيره)

فَضْلِ اللّٰهِ وَاذْكُرُوا اللّٰهَ كَثِيْرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ۝١٠

جي طلب ڪريو ۽ توهان الله تعالیٰ جو گهڻو ذڪر ڪريو ته يقيناً توهان نجات حاصل ڪندا.

ع ١

ﻟﻪ تفسير روح البيان. ﻟﻪ و ﻟﻪ تفسير المسفي وتفسير روح البيان.

وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انْفَضُّوا إِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَائِمًا ۚ

۽ جڏهن وقت انهن تجارت يا راند تماشو ڏٺو ته (ڪڙڪا) اوڏانهن ويا ۽ توهان کي خطبي ۾ بيٺل ڇڏيائون ۔

قُلْ مَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ اللَّهْوِ وَمِنَ التِّجَارَةِ ۚ وَاللَّهُ

رسول عربي توهان فرمايو ته جيڪو (ثواب) الله وٽ آهي اهو راند تماشي ۽ تجارت کان بهتر آهي، ۽ الله تعالى

خَيْرُ الرَّازِقِينَ ⑪

بهترين رزق ڏيندڙ آهي ۔

ركوع ٢

سُورَةُ الْمُنَافِقُونَ مَدَنِيَّةٌ

آياتها ١١ (٦٣) (١٠٤) ركوعاتها ٢

سورة منافقون مدينه منوره ۾ نازل ٿي، انهي ۾ ٢ رڪوع ۽ ١١ آيتون آهن.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الله تعالى جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ۽ باجهارو (آهي) ۔

إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ ۗ

رسول عربي جڏهن توهان وٽ منافق اچي چون ٿا ته اسين شاهدي ڏيون ٿا ته بيشڪ توهان يقيناً الله جا رسول آهيو،

وقف لازم

وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ

۽ الله تعالى ڄاڻي ٿو ته بيشڪ توهان ان جا رسول آهيو ۽ الله تعالى گواهي ڏئي ٿو ته بيشڪ منافق

لَكَاذِبُونَ ① اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ

يقيناً ڪوڙا آهن ۔ انهن پنهنجي قسمن کي ڍال بنايو آهي پوءِ اهي الله تعالى جي

سَبِيلِ اللَّهِ ۚ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ② ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ

راهه کان روڪين ٿا ۔ بيشڪ اهي تمام خراب عمل ڪن ٿا ۔ اهو انهي سبب جو بيشڪ انهن

آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا فَطُبِعَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ ③

زباني طور ايمان آندو ان کان پوءِ ڪفر ڪيو، پوءِ انهن جي دلين تي مُهر هڻي وئي پوءِ اهي نٿا سوچين ۔

(منزل ٧)

ل تفسير روح البيان وتفسير مظهري، ٢ مدارج النبوت ۽ بياعجيد اعجاز، ٣ سگهن سابق ڪريون جي خطبي ۾ موجود هئا حوالا ٣ سند ١ تفسير روح البيان تفسير مظهري، تفسير النسفي وتفسير روح المعاني، ٦ ۽ ٧ تفسير جلالين، ٨ تفسير النسفي.

وَاِذَا رَاَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ اَجْسَامُهُمْ ؕ وَاِنْ يَّقُوْلُوْا تَسْمَعْ

۽ جڏهن تون انهن کي ڏسندو آهين ته انهن جا جسم توهان کي وڻندا، ۽ جيڪڏهن اهي ڳالهائين ته توهان انهن جو

لِقَوْلِهِمْ ؕ كَاَنَّهُمْ خُشُبٌ مُّسَنَّدَةٌ ؕ يَحْسَبُوْنَ كُلَّ

ڳالهائڻ ٻڌو ٿا. انهن جو مثال ان ڪاٺي وانگر آهي جيڪا ديوار تي ٽيڪ ڏياري بيهاريل هجي. اهي هر وڏي آواز کي

صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ ؕ هُمُ الْعَدُوُّ فَاحْذَرْهُمْ ؕ قٰتَلَهُمُ اللّٰهُ ؗ

پاڻ لاءِ (مصيبت) ڀانئين ٿا. اهي (توهان مؤمنن جا) پڪا دشمن آهن پوءِ توهان انهن کان بچاءُ ڪريو. الله تعالى انهن کي هلاڪ ڪيو،

اَنّٰى يُؤْفَكُوْنَ ۝٤ وَاِذَا قِيْلَ لَهُمْ تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُوْلُ

اهي اُبتا ڪيڏانهن موٽن ٿا. ۽ جڏهن وقت انهن کي چيو وڃي ٿو ته توهان اچو رسول عربي توهان لاءِ الله تعالى کان

اللّٰهِ لَوَّوْا رُءُوْسَهُمْ وَرَاَيْتَهُمْ يَصُدُّوْنَ وَهُمْ مُّسْتَكْبِرُوْنَ ۝٥

معافي طلب ڪري ته اهي پنهنجا منهن ڦيرين ٿا، ۽ توهان انهن کي ڏسندا آهيو (اهي استغفار کان) منهن ڦيرائين ٿا ۽ اهي تڪبر ڪندڙ آهن.

سَوَآءٌ عَلَيْهِمْ اَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ اَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ ؕ

انهن لاءِ برابر آهي جو توهان انهن لاءِ بخشش طلب ڪريو يا بخشش طلب نه ڪريو.

لَنْ يَّغْفِرَ اللّٰهُ لَهُمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَهْدِى الْقَوْمَ الْفٰسِقِيْنَ ۝٦

الله تعالى هرگز انهن کي نه بخشيندو، بيشڪ الله تعالى فاسقن جي قوم کي هدايت نه ٿو ڏي.

هُمُ الَّذِيْنَ يَقُوْلُوْنَ لَا تُنْفِقُوْا عَلٰى مَنْ عِنْدَ رَسُوْلِ

اهي اهي ماڻهو آهن جيڪي چون ٿا ته توهان انهن ماڻهن تي خرچ نه ڪريو جيڪي رسول الله وٽ آهن

اللّٰهِ حَتّٰى يَنْفَضُّوْا ؕ وَلِلّٰهِ خَزَآئِنُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ

ايستائين جو اهي جدا جدا ٿين، ۽ الله تعالى وٽ آسمانن ۽ زمين جا خزانا آهن.

وَلٰكِنَّ الْمُنٰفِقِيْنَ لَا يَفْقَهُوْنَ ۝٧ يَقُوْلُوْنَ لَئِنْ رَّجَعْنَآ

پر منافق نه ٿا سوچين. اهي چون ٿا ته جيڪڏهن اسين موٽي

ڪ تفسير مظهري. ڪ تفسير بيضاوي. ڪ تفسير تنوير المقباس. (منزل ٧)

إِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلَّ ۚ وَلِلَّهِ

مديني پهتاسين ته ضرور طاقتوارا، ڪمزورن کي مديني مان ٻاهر ڪڍندا ۽ الله تعاليٰ لاءِ

الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَٰكِنَّ الْمُنَافِقِينَ

عزت آهي ۽ ان جي رسول کي عزت آهي ۽ مؤمنن کي عزت آهي پر منافق

لَا يَعْلَمُونَ ﴿٨﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ

نه ٿا ڄاڻن. اي مؤمنو! توهان جا

أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ ۚ وَمَنْ

مال ۽ توهان جا اولاد توهان کي الله جي ذڪر کان غافل نه ڪن، ۽ جيڪو ماڻهو

يَفْعَلْ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٩﴾ وَأَنْفِقُوا

ائين ڪندو، پوءِ اهي ئي نقصان وارا آهن. ۽ توهان

مِنْ مَا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ

اسان جي عطا ڪيل رزق مان خرچ ڪريو ان کان اڳ جو توهان مان هڪڙي کي

الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِي إِلَىٰ أَجَلٍ

موت اچي پوءِ چوي اي منهنجا رب تو مون کي ٿوري وقت مهلت ڇو نه ڏ

قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُنْ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٠﴾ وَلَنْ

ني، پوءِ آءٌ خير خيرات ڪريان ها ۽ آءٌ صالحن مان هجان ها ۽ جڏهن انسان جو

يُؤَخِّرَ اللَّهُ نَفْسًا إِذَا جَاءَ أَجَلُهَا ۚ وَاللَّهُ خَبِيرٌ

اجل (موت جو وقت) اچي ٿو ته الله هرگز ان کي پوئتي نه ٿو ڪري ۽ الله تعاليٰ توهان جي عملن کان

بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١١﴾

خبردار آهي.

له تنبيه النسفي.

اٰيَاتُهَا ١٨ (٦٤) سُوْرَةُ التَّغَابُنِ مَدَنِيَّةٌ (١٠٨) رُكُوْعَاتُهَا ٢

سورة تغابن مدينه منوره ۾ نازل ٿي، انهيءَ ۾ ٢ رڪوع ۽ ١٨ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ۝

الله تعالى جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ۽ باجهارو (آهي).

يُسَبِّحُ لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ ۚ لَهُ الْمُلْكُ وَ

الله تعالى جي پاڪائي بيان ڪري رهيون آهن اهي شيون جيڪي آسمانن ۾ ۽ زمين ۾ آهن، انهيءَ جو ملڪ آهي ۽

لَهُ الْحَمْدُ ۫ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ۝١ هُوَ الَّذِيْ خَلَقَكُمْ

انهيءَ جي تعريف آهي، ۽ اهو هر شيءِ تي قدرت رکندڙ آهي. اهو ئي آهي جنهن توهان کي پيدا ڪيو

فَمِنْكُمْ كَافِرٌ وَّمِنْكُمْ مُّؤْمِنٌ ۭ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ بَصِيْرٌ ۝٢

پوءِ ڪي توهان مان ڪافر آهن ۽ ڪي توهان مان مؤمن آهن، ۽ الله تعالى توهان جا عمل ڏسندڙ آهي.

خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ وَصَوَّرَكُمْ فَاَحْسَنَ صُوَرَكُمْ ۚ

انهيءَ آسمانن ۽ زمين کي وڏي حڪمت سان پيدا ڪيو ۽ توهان جون صورتون بنايون پوءِ توهان جون تمام سهڻيون صورتون بنايون.

وَاِلَيْهِ الْمَصِيْرُ ۝٣ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا

۽ انهيءَ ڏانهن موٽڻ آهي. اهو ڄاڻي ٿو انهيءَ کي جيڪو آسمانن ۽ زمين ۾ آهي ۽ اهو ڄاڻي ٿو جيڪو

تُسِرُّوْنَ وَمَا تُعْلِنُوْنَ ۭ وَاللّٰهُ عَلِيْمٌۢ بِذَاتِ الصُّدُوْرِ ۝٤ اَلَمْ

توهان لڪايو ٿا ۽ جيڪو توهان ظاهر ڪريو ٿا، ۽ الله تعالى دلين جون ڳالهيون ڄاڻندڙ آهي. ڇا توهان کي

يَاْتِكُمْ نَبَؤُا الَّذِيْنَ كَفَرُوْا مِنْ قَبْلُ ۡ فَذَاقُوْا وَبَالَ اَمْرِهِمْ

انهن ماڻهن جي خبر نه پهتي جن توهان کان اڳ ۾ ڪفر ڪيو، پوءِ انهن پنهنجي ڪئي جو وبال چکيو

وَلَهُمْ عَذَابٌ اَلِيْمٌ ۝٥ ذٰلِكَ بِاَنَّهٗ كَانَتْ تَّاْتِيْهِمْ رُسُلُهُمْ

۽ انهن لاءِ دردناڪ عذاب آهي. اهو انهيءَ سبب جو بيشڪ انهن وٽ سندن پيغمبر دليلن سان

[1] تفسير روح المعاني وتفسير جامع البيان.

بِالْبَيِّنٰتِ فَقَالُوْٓا اَبَشَرٌ يَّهْدُوْنَنَا ۡ فَكَفَرُوْا وَتَوَلَّوْا وَّ

بيِّنتا، پوءِ انهن چيو ڇا (اهي) ماڻهو اسان کي هدايت ڏيندا، پوءِ اُهي ڪافر ٿيا ۽ اُهي ڦري ويا ۽

اسْتَغْنَى اللّٰهُ ؕ وَاللّٰهُ غَنِيٌّ حَمِيْدٌ ۝٦ زَعَمَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْٓا

الله تعالىٰ (انهن کان) بي نيازي ڪئي، ۽ الله تعالىٰ بي نياز ساراهيل آهي. ڪافرن چيو ته اهي

اَنْ لَّنْ يُّبْعَثُوْا ؕ قُلْ بَلٰى وَرَبِّيْ لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا

هرگز نه اُٿاريا ويندا، رسول عربي توهان فرمايو هائو مونکي منهنجي رب جو قسم آهي توهان ضرور اُٿاريا ويندا ان کان پوءِ توهان کي توهان جي

عَمِلْتُمْ ؕ وَذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيْرٌ ۝٧ فَاٰمِنُوْا بِاللّٰهِ وَرَسُوْلِهٖ

عملن جي خبر ڏني ويندي، ۽ اهو الله تعالىٰ لاءِ آسان آهي. پوءِ توهان الله ۽ اُن جي رسول تي ايمان آڻيو

وَالنُّوْرِ الَّذِيْٓ اَنْزَلْنَا ؕ وَاللّٰهُ بِمَا تَعْمَلُوْنَ خَبِيْرٌ ۝٨

۽ انهيءَ نور (قرآن ڪريم) تي جيڪو اسان نازل ڪيو آهي، ۽ الله تعالىٰ توهان جي عملن کان باخبر آهي.

يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ الْجَمْعِ ذٰلِكَ يَوْمُ التَّغَابُنِ ؕ وَمَنْ

اهو قيامت جي ڏينهن توهان سڀني کي جمع ڪندو، اهو ڏينهن (ڪافرن ۽ گنهگارن لاءِ) حسرت جو ڏينهن هوندو ۽ جيڪو ماڻهو

يُّؤْمِنْ بِاللّٰهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُّكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّاٰتِهٖ وَ

الله تعالىٰ تي ايمان رکي ٿو ۽ عمل صالح ڪري ٿو، الله تعالىٰ انهيءَ تان اُن جا ڪيل گناهه ميٽ ڇڏي ٿو ۽

يُدْخِلْهُ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ

اُن کي باغن ۾ داخل ڪري ٿو جن جي هيٺان نهرون وهن ٿيون (اهي) هميشه هميشه

فِيْهَآ اَبَدًا ؕ ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيْمُ ۝٩ وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَكَذَّبُوْا

انهيءَ ۾ هوندا، اها عظيم ڪاميابي آهي. ۽ جن ماڻهن ڪفر ڪيو ۽ اسان جي آيتن کي

بِاٰيٰتِنَآ اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ النَّارِ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا ؕ وَبِئْسَ

ڪوڙو سمجهو، اهي جهنمي آهن اهي هميشه هميشه انهيءَ ۾ رهندا، ۽ اها موٽڻ جي

له و له تفسير مظهري. له لغات القرآن عربي.

الْمَصِيْرُ ۝١٠ مَآ اَصَابَ مِنْ مُّصِيْبَةٍ اِلَّا بِاِذْنِ اللّٰهِ ۭ وَ

تعلم خراب جاءِ آهي. ڪا مصيبت مگر الله جي اذن (اجازت) سان پهچي ٿي ۽

مَنْ يُّؤْمِنْ بِاللّٰهِ يَهْدِ قَلْبَهٗ ۭ وَاللّٰهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيْمٌ ۝١١

جيڪو ماڻهو الله تي ايمان آڻي ٿو، الله تعالىٰ اُن جي دل کي هدايت ڏئي ٿو، ۽ الله تعالىٰ هر شيءِ کي ڄاڻندڙ آهي.

وَاَطِيْعُوا اللّٰهَ وَاَطِيْعُوا الرَّسُوْلَ ۚ فَاِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَاِنَّمَا عَلٰى

۽ توهان الله تعالىٰ جي فرمانبرداري ڪريو ۽ توهان رسول عربي ﷺ جن جي فرمانبرداري ڪريو، پوءِ جيڪڏهن توهان منهن موڙيو پوءِ

رَسُوْلِنَا الْبَلٰغُ الْمُبِيْنُ ۝١٢ اَللّٰهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ ۭ وَعَلَى اللّٰهِ

اسان جي رسولن تي فقط صاف تبليغ ڪرڻ آهي. الله آهي ناهي ڪو معبود مگر اهو، ۽ الله تعالىٰ تي

فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُوْنَ ۝١٣ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اِنَّ مِنْ

مؤمنن کي توڪل ڪرڻ گهرجي. اي مؤمنو! بيشڪ توهان جون

اَزْوَاجِكُمْ وَاَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَّكُمْ فَاحْذَرُوْهُمْ ۚ وَاِنْ تَعْفُوْا

ڪي گهرواريون ۽ ڪي توهان جا اولاد توهان لاءِ دشمن آهن پوءِ توهان انهن کان محتاط رهو، ۽ جيڪڏهن توهان معاف ڪندا

وَتَصْفَحُوْا وَتَغْفِرُوْا فَاِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ۝١٤ اِنَّمَآ اَمْوَالُكُمْ

۽ توهان درگذر ڪندا ۽ توهان بخش ڪندا، پوءِ بيشڪ الله تعالىٰ بخشيندڙ، ٻاجهارو آهي. توهان جا مال

وَاَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ ۭ وَاللّٰهُ عِنْدَهٗٓ اَجْرٌ عَظِيْمٌ ۝١٥ فَاتَّقُوا

۽ توهان جا اولاد (توهان لاءِ) آزمائش آهن، ۽ الله تعالىٰ وٽ ئي اجر عظيم آهي. پوءِ توهان الله کان بچو

اللّٰهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَاسْمَعُوْا وَاَطِيْعُوْا وَاَنْفِقُوْا خَيْرًا

جيترو توهان کان پهچي سگهي ۽ توهان (نصيحت) ٻڌو ۽ توهان (حڪم) مڃيو ۽ توهان (ضروري) خرچ ڪريو، اهو

لِّاَنْفُسِكُمْ ۭ وَمَنْ يُّوْقَ شُحَّ نَفْسِهٖ فَاُولٰۗىِٕكَ هُمُ الْمُفْلِحُوْنَ ۝١٦

توهان لاءِ بهتر آهي، ۽ جيڪو ماڻهو نفس جي حرص کان بچيو پوءِ اهي ئي نجات وارا آهن.

ل تفسير مظهري، ل تفسير النسفي.

إِن تُقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَٰعِفْهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ۚ

جيڪڏهن توهان الله جي راهہ ۾ ثواب جي اُميد سان خرچ ڪندا اُھو توهان لاءِ وڌائيندو ۽ توهان کي بخش ڪندو.

وَاللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٧﴾ عَٰلِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَٰدَةِ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١٨﴾

۽ الله شڪر قبول ڪندڙ بُردبار آهي. اُهو غيب ۽ حاضر کي ڄاڻندڙ، غالب حڪمت وارو آهي.

(آياتها ١٢) سُورَةُ الطَّلَاقِ مَدَنِيَّةٌ (٦٥) (٩٩) (رُكوعاتها ٢)

سورة طلاق مدينہ منورہ ۾ نازل ٿي آهي، انهي ۾ ٢ رڪوع ۽ ١٢ آيتون آهن.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الله تعالى جي نالي سان شروع ڪريان ٿو، جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

يَٰٓأَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَآءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَ

اي نبي ڪريم (توهان اُمت کي ٻڌايو ته) جڏهن توهان زالن کي طلاق ڏيڻ جو ارادو ڪريو پوءِ توهان انهن کي انهن جي عدت جي وقت تي طلاق ڏيو

أَحْصُوا الْعِدَّةَ ۖ وَاتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ ۖ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنۢ

توهان عدة جو اندازو ڪريو، ۽ توهان پنهنجي خالق الله کان ڊڄو. توهان انهن کي پنهنجي گهرن مان

بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّآ أَن يَأْتِينَ بِفَٰحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ ۚ

ڪڍو ۽ نه اهي پاڻ نڪرن مگر جو اهي صاف بي حيائي آڻين،

وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ ۚ وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ

۽ اهي الله جون حدون آهن، ۽ جيڪو ماڻهو الله جي حدن کان وڌي ٿو پوءِ بيشڪ ان پاڻ سان

نَفْسَهُۥ ۚ لَا تَدْرِى لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَٰلِكَ أَمْرًا ﴿١﴾ فَإِذَا

ظلم ڪيو، توهان نه ٿا ڄاڻو شايد الله تعالى انهي کان پوءِ ڪو نئون حڪم موڪلي. پوءِ جڏهن

بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ

انهن جي عدت پوري ٿيڻ جي قريب ٿئي، پوءِ انهن کي نيڪي سان روڪيو يا نيڪي سان انهن کي جدا ڪريو

لہ، ٿہ، ڪہ ۽ ڳہ تفسير مظهري، شہ تفسير النسفي

وَّاَشْهِدُوْا ذَوَیْ عَدْلٍ مِّنْكُمْ وَاَقِیْمُوا الشَّهَادَةَ لِلّٰهِ ؕ ذٰلِكُمْ

۽ توهان پاڻ (مسلمانن مان) ۾ انصاف وارا شاهد مقرر ڪريو ۽ توهان خدا ڪارڻ شاهدي ڏيو ، اها

یُوْعَظُ بِهٖ مَنْ كَانَ یُؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَالْیَوْمِ الْاٰخِرِ ؕ۬ وَ

اُن ماڻهوءَ لاءِ نصيحت ڪئي وڃي ٿي جيڪو الله تعالىٰ ۽ قيامت تي ايمان رکي ٿو ، ۽

مَنْ یَّتَّقِ اللّٰهَ یَجْعَلْ لَّهٗ مَخْرَجًا ۟ۙ (٢) وَّیَرْزُقْهُ مِنْ حَیْثُ

جيڪو ماڻهو الله تعالىٰ کان خوف ڪري ٿو الله اُن لاءِ نجات جو رستو پيدا ڪري ٿو ۽ ان کي اهڙي هنڌان رزق عطا ڪري ٿو

لَا یَحْتَسِبُ ؕ وَمَنْ یَّتَوَكَّلْ عَلَی اللّٰهِ فَهُوَ حَسْبُهٗ ؕ اِنَّ

جتان پاڻ گمان نه ٿو رکي ۽ جيڪو ماڻهو الله تعالىٰ تي توڪل ڪري ٿو پوءِ اهو ان لاءِ (ٻنهي جهانن ۾) ڪافي آهي ، بيشڪ

اللّٰهَ بَالِغُ اَمْرِهٖ ؕ قَدْ جَعَلَ اللّٰهُ لِكُلِّ شَیْءٍ قَدْرًا (٣)

الله تعالىٰ پنهنجو حڪم جاري ڪندڙ آهي ، بيشڪ الله تعالىٰ هر شيءِ لاءِ اندازو مقرر ڪيو آهي .

وَالّٰٓـِٔیْ یَىِٕسْنَ مِنَ الْمَحِیْضِ مِنْ نِّسَآىِٕكُمْ اِنِ ارْتَبْتُمْ

۽ توهان جي عورتن مان جن کي حيض نه ٿو اچي ، جيڪڏهن توهان کي انهن جي (عدت ڳڻڻ ۾) مشڪل پيش اچي

فَعِدَّتُهُنَّ ثَلٰثَةُ اَشْهُرٍ ۙ وَّالّٰٓـِٔیْ لَمْ یَحِضْنَ ؕ وَاُولَاتُ الْاَحْمَالِ

پوءِ انهن جي عدت ٽي مهينا آهي ، ۽ انهن عورتن جي لاءِ جن کي اڃا حيض نه آيو هجي ، ۽ حمل واريون عورتن لاءِ

اَجَلُهُنَّ اَنْ یَّضَعْنَ حَمْلَهُنَّ ؕ وَمَنْ یَّتَّقِ اللّٰهَ یَجْعَلْ لَّهٗ

عدت هي آهي جو اهي پنهنجا ٻار ڄڻن ، ۽ جيڪو ماڻهو الله تعالىٰ کان خوف ڪري ٿو الله تعالىٰ اُن جي ڪم

مِنْ اَمْرِهٖ یُسْرًا (٤) ذٰلِكَ اَمْرُ اللّٰهِ اَنْزَلَهٗۤ اِلَیْكُمْ ؕ وَمَنْ یَّتَّقِ

۾ آساني پيدا ڪري ٿو . اهو الله جو حڪم آهي جنهن کي توهان ڏانهن نازل ڪيو اٿس ۽ جيڪو ماڻهو الله تعالىٰ کان

اللّٰهَ یُكَفِّرْ عَنْهُ سَیِّاٰتِهٖ وَیُعْظِمْ لَهٗۤ اَجْرًا (٥) اَسْكِنُوْهُنَّ

خوف ڪري ٿو الله تعالىٰ اُن تان سندس ڪيل گناهه ميٽي ٿو ۽ اُن لاءِ اجر عظيم آهي . توهان انهن عورتن کي انهن جاين (گهرن)

ڪه ۽ ڪه ، ڪه ۽ ڪه تفسير النسفي .

مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِّنْ وُّجْدِكُمْ وَلَا تُضَآرُّوْهُنَّ

ٿي رهايو جتي توهان پاڻ پنهنجي توفيق آهر رهو ٿا ۽ توهان انهن کي تڪليف نه پهچايو

لِتُضَيِّقُوْا عَلَيْهِنَّ ؕ وَاِنْ كُنَّ اُولَاتِ حَمْلٍ فَاَنْفِقُوْا

جو انهن کي تنگي ٿئي، ۽ جيڪڏهن اهي عورتون حمل سان آهن پوءِ توهان انهن کي

عَلَيْهِنَّ حَتّٰى يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ ۚ فَاِنْ اَرْضَعْنَ لَكُمْ

خرچ ڏيڻ (ماني ٽڪي وغيره جو) ايستائين جو اهي ٻار ڄڻن، پوءِ جيڪڏهن اهي توهان جي ٻارن کي کير پيارين

فَاٰتُوْهُنَّ اُجُوْرَهُنَّ ۚ وَاْتَمِرُوْا بَيْنَكُمْ بِمَعْرُوْفٍ ۚ وَ

پوءِ توهان انهن کي سندن اجورو ڏيو، ۽ انهيءَ لاءِ توهان پاڻ ۾ نيڪيءَ سان صلاح مشورو ڪريو، ۽

اِنْ تَعَاسَرْتُمْ فَسَتُرْضِعُ لَهٗۤ اُخْرٰى ؕ﴿۶﴾ لِيُنْفِقْ ذُوْ سَعَةٍ

جيڪڏهن توهان جي پاڻ ۾ ڪشمڪش پيدا ٿئي پوءِ فورا ان ٻار کي ٻي عورت[1] کير پياري. اميرماڻهو پنهنجي حيثيت مطابق

مِّنْ سَعَتِهٖ ؕ وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهٗ فَلْيُنْفِقْ

(ٻارڪي) خرچ ڪري، ۽ غريب ماڻهو پنهنجي پهچ آهر ان ئي خرچ ڪري انهيءَ مان جيڪي ڪجهه ان

مِمَّآ اٰتٰىهُ اللّٰهُ ؕ لَا يُكَلِّفُ اللّٰهُ نَفْسًا اِلَّا مَآ اٰتٰىهَا ؕ

کي الله رزق ڏنو آهي، نه ٿو تڪليف ڏئي الله ڪنهن انسان کي مگر سندس ڏني مطابق

سَيَجْعَلُ اللّٰهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُّسْرًا ﴿۷﴾ وَكَاَيِّنْ مِّنْ

عن قريب الله تعالىٰ تنگيءَ کان پوءِ فراخي پيدا ڪندو. ۽ ڪيترائي

قَرْيَةٍ عَتَتْ عَنْ اَمْرِ رَبِّهَا وَرُسُلِهٖ فَحَاسَبْنٰهَا

ڳوٺ[2] هئا جن پنهنجي رب ۽ پنهنجي رسولن جي حڪمن جي نافرماني ڪئي پوءِ اسان انهن سان

حِسَابًا شَدِيْدًا ۙ وَّعَذَّبْنٰهَا عَذَابًا نُّكْرًا ﴿۸﴾

ٻي حد سخت حساب ڪيو، ۽ اسان انهن کي ٻي حد سخت عذاب ڪيو.

ع ١٧

[1] تفسير مظهري. [2] تفسير النسفي وتفسير جامع البيان.

فَذَاقَتْ وَبَالَ أَمْرِهَا وَكَانَ عَاقِبَةُ أَمْرِهَا خُسْرًا ﴿٩﴾

پوءِ انهن پنهنجي ڪيل جو وبال چکيو ۽ انن ڪم جي پڇاڙي نقصان واري
ٿي ۔

أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا ۖ فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي

الله تعالیٰ انهن لاءِ سخت عذاب تيار ڪرايو آهي، پوءِ توهان الله کان ڊڄو، اي

الْأَلْبَابِ ۚ الَّذِينَ آمَنُوا ۚ قَدْ أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكُمْ ذِكْرًا ﴿١٠﴾

عقلمندؤ ! جن ماڻهن ايمان آندو، بيشڪ الله تعالیٰ توهان ڏانهن صاحبِ ذڪر

١٤ع

رَسُولًا يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِ اللَّهِ مُبَيِّنَاتٍ لِيُخْرِجَ الَّذِينَ

رسولِ عربي موڪليو جيڪو توهان تي الله جون صاف آيتون تلاوت ڪري ٿو، انهيءَ لاءِ ته جن ماڻهن

آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ ۚ وَمَنْ

ايمان آندو ۽ نيڪ عمل ڪيا انهن کي اونداهين مان ڪڍي روشني ڏانهن آڻي ۽ جيڪو ماڻهو

يُؤْمِنْ بِاللَّهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي

الله تي ايمان آڻي ٿو ۽ نيڪ عمل ڪري ٿو الله تعالیٰ ان کي باغن ۾ داخل ڪندو جن جي هيٺان

مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ۖ قَدْ أَحْسَنَ

نهرون وهن ٿيون هميشه هميشه انهيءَ ۾ هوندا، بيشڪ الله تعالیٰ ان لاءِ

اللَّهُ لَهُ رِزْقًا ﴿١١﴾ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَ

سهڻو رزق (بهشت) رکيو آهي. الله تعالیٰ اهو آهي، جنهن ست آسمان ۽

مِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا

انهن جيتريون زمينون پيدا ڪيون آهن. انهن سڀني ۾ الله جو حُڪم جاري آهي

أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ

بيشڪ الله تعالیٰ هر شيءِ تي قادر آهي، ۽ بيشڪ تحقيق الله تعالیٰ

لہ تفسير النسفي. کہ تفسير روح المعاني. کہ تفسير النسفي.

بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا ﴿١٢﴾

هر شيءِ جي علم کي احاطو ڪندڙ آهي.

ع ٥ ١٨

سُوْرَةُ التَّحْرِيْمِ مَدَنِيَّةٌ (١٠٧) (٦٦) اٰياتها ١٢ رکوعاتها ٢

سورة تحريم مدينه منوره ۾ نازل ٿي آهي انهيءَ ۾ ١٢ آيتون ۽ ٢ رڪوع آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ۝

الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو آهي.

يٰاَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَآ اَحَلَّ اللّٰهُ لَكَ ۚ

اي نبي ڪريم توهان (ڀاڻ تي) اهي شيون ڇو ٿا حرام ڪريو جيڪي الله تعالىٰ توهان لاءِ حلال ڪيون آهن،

تَبْتَغِيْ مَرْضَاتَ اَزْوَاجِكَ ۭ وَاللّٰهُ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿١﴾

توهان پنهنجي گهر وارين جو رضامند ڪرڻ طلب ڪريو ٿا. ۽ الله بخشيندڙ ٻاجهارو آهي.

قَدْ فَرَضَ اللّٰهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ اَيْمَانِكُمْ ۚ وَاللّٰهُ مَوْلٰىكُمْ ۚ وَ

تحقيق الله تعالىٰ توهان لاءِ توهان جي ڪيل قسمن جو ڪفارو مقرر ڪيو آهي، ۽ الله توهان جو مددگار آهي، ۽

هُوَ الْعَلِيْمُ الْحَكِيْمُ ﴿٢﴾ وَاِذْ اَسَرَّ النَّبِيُّ اِلٰى بَعْضِ اَزْوَاجِهٖ

اهو صاحب علم و حڪمت آهي. ۽ جنهن وقت رسول عربي پنهنجي هڪ بي بي کي هڪ راز واري ڳالهه

حَدِيْثًا ۚ فَلَمَّا نَبَّاَتْ بِهٖ وَاَظْهَرَهُ اللّٰهُ عَلَيْهِ عَرَّفَ

بيان ڪئي، پوءِ جڏهن انهيءَ بي بي اها ڳالهه ٻي بي بي کي ٻڌائي ۽ الله اها ڳالهه رسول عربي تي ظاهر ڪئي ته پاڻ ڪجهه ڳالهه

بَعْضَهٗ وَاَعْرَضَ عَنْۢ بَعْضٍ ۚ فَلَمَّا نَبَّاَهَا بِهٖ قَالَتْ

بيان فرمائي ۽ ڪجهه تي خاموشي اختيار ڪئي، پوءِ جڏهن پاڻ ڪريمن اها ڳالهه پنهنجي بي بي کي جتائي بي بي عرض

مَنْ اَنْۢبَاَكَ هٰذَا ۭ قَالَ نَبَّاَنِيَ الْعَلِيْمُ الْخَبِيْرُ ﴿٣﴾ اِنْ

ڪيو ته توهان کي اها ڳالهه ڪنهن ٻڌائي؟ رسول عربي فرمايو مون کي اها ڳالهه الله تعالىٰ ٻڌائي آهي. جيڪو ڄاڻندڙ

له تفسير النسفي.

تَتُوبَآ إِلَى ٱللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا ۖ وَإِن تَظَٰهَرَا

توهان ٻئي الله ڏانهن رجوع ٿينديون ته ڀلو، بيشڪ توهان جون دليون مائل ٿينديون. ۽ جيڪڏهن (بالفرض) توهان ٻئي اُن تي تعاون

عَلَيْهِ فَإِنَّ ٱللَّهَ هُوَ مَوْلَىٰهُ وَجِبْرِيلُ وَصَٰلِحُ

ڪنديون ته بيشڪ الله تعاليٰ پنهنجي حبيب جو مددگار آهي ۽ جبرئيل امين ۽ صالح

ٱلْمُؤْمِنِينَ ۖ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ بَعْدَ ذَٰلِكَ ظَهِيرٌ ﴿٤﴾ عَسَىٰ رَبُّهُۥٓ

مؤمن ۽ اُن کان پوءِ ملائڪ به اُن جا مددگار آهن . ۽ جيڪڏهن اهو توهان کي

إِن طَلَّقَكُنَّ أَن يُبْدِلَهُۥٓ أَزْوَٰجًا خَيْرًا مِّنكُنَّ مُسْلِمَٰتٍ

طلاق ڏي پوءِ عن قريب اُن کي سندس رب توهان جي عوض توهان کان بهتر گهر واريون ڏيندو، جيڪي اطاعت ڪندڙ هونديون

مُّؤْمِنَٰتٍ قَٰنِتَٰتٍ تَٰٓئِبَٰتٍ عَٰبِدَٰتٍ سَٰٓئِحَٰتٍ ثَيِّبَٰتٍ وَ

مؤمن هونديون فرمانبردار هونديون، تائب ٿيندڙ هونديون، عبادت ڪندڙ هونديون، روزا رکندڙ هونديون، شادي شده هونديون ۽

أَبْكَارًا ﴿٥﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ قُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ وَ

غيرشادي شده هونديون. اي مؤمنو! توهان پنهنجي وجودن کي ۽

أَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا ٱلنَّاسُ وَٱلْحِجَارَةُ عَلَيْهَا

پنهنجي اهل کي اُن باهه کان بچايو جنهن جو بارڻ ماڻهو ۽ پٿر (بت) هوندا اُن باهه تي

مَلَٰٓئِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَّا يَعْصُونَ ٱللَّهَ مَآ أَمَرَهُمْ

بي حد سخت ملائڪ مقرر هوندا جيڪي الله جي حڪم جي بي فرماني نه ٿا ڪن

وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴿٦﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَا

۽ اُهي حڪم مطابق ڪم ڪن ٿا . اي ڪافرو! توهان اڄ ڏينهن

تَعْتَذِرُوا۟ ٱلْيَوْمَ ۖ إِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٧﴾

عذر پيش نه ڪريو ، توهان کي توهان جي عملن مطابق جزا ڏني ويندي .

له تفسير النسفي ـ ڪه تفسير مظهري.

يَاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا تُوْبُوْٓا اِلَى اللّٰهِ تَوْبَةً نَّصُوْحًا ؕ عَسٰى

اي مؤمنو! توهان الله جي دربار اقدس ۾ سچي دل سان توبه تائب ٿيو ، عَنْ قريب

رَبُّكُمْ اَنْ يُّكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّاٰتِكُمْ وَيُدْخِلَكُمْ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ

توهان جو رب توهان تان توهان جا ڪيل گناهہ معاف فرمائيندو ۽ توهان کي باغن ۾ داخل ڪندو جن جي هيٺان

مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ ۙ يَوْمَ لَا يُخْزِي اللّٰهُ النَّبِيَّ وَالَّذِيْنَ اٰمَنُوْا

نهرون وهن ٿيون ، اُن ڏينهن الله تعاليٰ رسول عربي ۽ انهن مؤمنن کي عزت ۽ وقار بخشيندو جيڪي

مَعَهٗ ۚ نُوْرُهُمْ يَسْعٰى بَيْنَ اَيْدِيْهِمْ وَبِاَيْمَانِهِمْ يَقُوْلُوْنَ رَبَّنَآ

ان سان گڏ هوندا، انهن جو نور انهن جي اڳيان ۽ انهن جي ساڄي پاسي تيزيءَ سان هلندو، اهي چوندا اي اسان جا رب

اَتْمِمْ لَنَا نُوْرَنَا وَاغْفِرْ لَنَا ۚ اِنَّكَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ۝٨

اسان لاءِ تون اسان جي نور کي مُڪمل ڪر ۽ تون اسان کي بخش ڪر ، بيشڪ تون هر شيءِ تي قادر آهين .

يَاَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنٰفِقِيْنَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ ؕ

اي رسول عربي توهان ڪافرن ۽ منافقن سان جهاد ڪريو ۽ توهان انهن تي سختي ڪريو ،

وَمَاْوٰىهُمْ جَهَنَّمُ ؕ وَبِئْسَ الْمَصِيْرُ ۝٩ ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا

۽ انهن جي جاءِ جهنم آهي ، ۽ تمام خراب آهي جاءِ موٽڻ جي . الله تعاليٰ ڪافرن جو مثال

لِّلَّذِيْنَ كَفَرُوا امْرَاَتَ نُوْحٍ وَّامْرَاَتَ لُوْطٍ ؕ كَانَتَا تَحْتَ

بيان ڪيو (پيغمبر) نوح جي گهر واري ۽ (پيغمبر) لوط جي گهر واريءَ جو ، اهي ٻئي اسان جي

عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحَيْنِ فَخَانَتٰهُمَا فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا

صالح ٻانهن مان ٻن ٻانهن جي نڪاح هيٺ هيون، پوءِ انهن ٻنهي ڪُفر ڪيو ، اهي ٻئي انهن ٻنهي عورتن تان

مِنَ اللّٰهِ شَيْـًٔا وَّقِيْلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدّٰخِلِيْنَ ۝١٠ وَ

الله جي دربار مان ڪا شي دفع ڪري نه سگهيا ، حڪم ڪيو ويو ته توهان ٻئي عورتون جهنم ۾ داخل ٿيندڙن سان گڏ داخل ٿيو ۽

له تفسير مظهري و تفسير النسفي. ٢له تفسير مظهري.

ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا لِّلَّذِيْنَ اٰمَنُوا امْرَاَتَ فِرْعَوْنَ ۘ اِذْ قَالَتْ

الله تعاليٰ مؤمنن جو مثال بيان ڪري ٿو، فرعون جي گهرواريءَ جو، جڏهن ان چيو

رَبِّ ابْنِ لِيْ عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنِيْ مِنْ فِرْعَوْنَ

اي منهنجا رب تون منهنجي لاءِ پاڻ وٽ جنت ۾ گهر تيار ڪر، ۽ تون مون کي فرعون ۽ ان جي

وَعَمَلِهٖ وَنَجِّنِيْ مِنَ الْقَوْمِ الظّٰلِمِيْنَ ﴿١١﴾ وَمَرْيَمَ ابْنَتَ

عمل کان نجات ڏي ۽ تون مون کي ظالمن جي قوم مان نجات ڏي. ۽ (بي بي) مريم ڌي

عِمْرٰنَ الَّتِيْٓ اَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيْهِ مِنْ رُّوْحِنَا وَ

عمران جي جيڪا پاڪدامن عورت هئي، پوءِ اسان ان ۾ پنهنجي طرفان روح ڦوڪيو ۽

صَدَّقَتْ بِكَلِمٰتِ رَبِّهَا وَكُتُبِهٖ وَكَانَتْ مِنَ الْقٰنِتِيْنَ ﴿١٢﴾ ع

ان پنهنجي رب جي احڪامن جي ۽ ڪتابن جي تصديق ڪئي ۽ پاڻ فرمانبردارن مان هئي.

سُوْرَةُ الْمُلْكِ مَكِّيَّةٌ

اٰياتها ٣٠ (٦٧) (٧٧) رُكوعاتها ٢

سورة ملڪ مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي، انهيءَ ۾ ٢، رڪوع ۽ ٣٠ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

الله تعاليٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو، جيڪو نهايت مهربان ڀاجهارو آهي.

تَبٰرَكَ الَّذِيْ بِيَدِهِ الْمُلْكُ ۡ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرُ ۨ ﴿١﴾

بابرڪت آهي اهو الله جنهن جي هٿ قدرت ۾ سموري بادشاهي آهي ۽ اهو هر شيءِ تي قادر آهي.

الَّذِيْ خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيٰوةَ لِيَبْلُوَكُمْ اَيُّكُمْ اَحْسَنُ

اهوئي آهي جنهن موت ۽ زندگي کي پيدا ڪيو ان لاءِ ته توهان کي آزمائي ته توهان مان ڪير وڌيڪ سٺا

عَمَلًا ۭ وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْغَفُوْرُ ۙ ﴿٢﴾ الَّذِيْ خَلَقَ سَبْعَ سَمٰوٰتٍ

عمل ڪير ڪري ٿو، ۽ اهوئي غالب بخشيندڙ آهي. اهوئي آهي جنهن ست آسمان

ك تفسير النسفي.

ضَرَبَ اللّٰهُ مَثَلًا لِّلَّذِيْنَ اٰمَنُوا امْرَاَتَ فِرْعَوْنَ اِذْ قَالَتْ

الله تعالىٰ مؤمنن جو مثال بيان ڪري ٿو، فرعون جي گهرواريءَ جو، جڏهن ان چيو

رَبِّ ابْنِ لِيْ عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنِيْ مِنْ فِرْعَوْنَ

اي منهنجا رب تون منهنجي لاءِ پاڻ وٽ جنت ۾ گهر تيار ڪراءِ ۽ تون مون کي فرعون ۽ ان جي

وَعَمَلِهٖ وَنَجِّنِيْ مِنَ الْقَوْمِ الظّٰلِمِيْنَ ﴿١١﴾ وَمَرْيَمَ ابْنَتَ

عمل کان نجات ڏي ۽ تون مون کي ظالمن جي قوم مان نجات ڏي. ۽ (بي بي) مريم ڌي

عِمْرٰنَ الَّتِيْٓ اَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيْهِ مِنْ رُّوْحِنَا وَ

عمران جي جيڪا پاڪدامن عورت هئي، پوءِ اسان ان ۾ پنهنجي طرفان روح ڦوڪيو ۽

صَدَّقَتْ بِكَلِمٰتِ رَبِّهَا وَكُتُبِهٖ وَكَانَتْ مِنَ الْقٰنِتِيْنَ ﴿١٢﴾

ان پنهنجي رب جي احڪامن جي ۽ ڪتابن جي تصديق ڪئي ۽ پاڻ فرمانبردارن مان هئي.

(٦٧) سُوْرَةُ الْمُلْكِ مَكِّيَّةٌ (٧٧)

اٰياتها ٣٠ — ركوعاتها ٢

سورة ملڪ مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي، انهيءَ ۾ ٢ رڪوع ۽ ٣٠ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو، جيڪو نهايت مهربان ۽ باجهارو (آهي).

تَبٰرَكَ الَّذِيْ بِيَدِهِ الْمُلْكُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرُ ﴿١﴾

بابرڪت آهي اهو الله جنهن جي هٿ قدرت ۾ سموري بادشاهي آهي ۽ اهو هر شيءِ تي قادر آهي.

الَّذِيْ خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيٰوةَ لِيَبْلُوَكُمْ اَيُّكُمْ اَحْسَنُ

اهوئي آهي جنهن موت ۽ زندگي کي پيدا ڪيو ان لاءِ ته توهان کي آزمائي ته توهان مان ڪير سٺا

عَمَلًا ۭ وَهُوَ الْعَزِيْزُ الْغَفُوْرُ ﴿٢﴾ الَّذِيْ خَلَقَ سَبْعَ سَمٰوٰتٍ

عمل ڪير ڪري ٿو، ۽ اهوئي غالب بخشيندڙ آهي. اهوئي آهي جنهن ست آسمان

له تفسير النسفي.

طِبَاقًا ۭ مَا تَرٰى فِيْ خَلْقِ الرَّحْمٰنِ مِنْ تَفٰوُتٍ ۭ فَارْجِعِ

طبقا ڪري پيدا ڪيا (اي ڏسندڙ) ڇا تون رحمٰن جي مخلوق ۾ ڪو تفاوت ڏسين ٿو؟ پوءِ تون (آسمان ڏانهن)

الْبَصَرَ ۙ هَلْ تَرٰى مِنْ فُطُوْرٍ ۝٣ ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ

اک کڻي ڏس ڇا تو کي اُن ۾ ڪا سيرَ ڏسڻ ۾ اچي ٿي؟ اُن کان پوءِ تون ٻئي دفعي اک کڻي ڏس ته تو ڏانهن

يَنْقَلِبْ اِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئًا وَّهُوَ حَسِيْرٌ ۝٤ وَلَقَدْ زَيَّنَّا

تنهنجي نظر ناڪام ٿي موٽندي ۽ اها عيبَ ڏسڻ کان خالي هوندي. ۽ بيشڪ تحقيق اسان

السَّمَاۗءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيْحَ وَجَعَلْنٰهَا رُجُوْمًا لِّلشَّيٰطِيْنِ وَ

هيٺئين آسمان کي تارن سان سينگاريو آهي ۽ اسان انهن کي شيطانن لاءِ باهه جو شعلو بنايو ۽

اَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّعِيْرِ ۝٥ وَلِلَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِرَبِّهِمْ

اسان انهن لاءِ جهنم جو عذاب تيار ڪيو (آهي). ۽ جن ماڻهن پنهنجي رب جو انڪار ڪيو (انهن لاءِ)

عَذَابُ جَهَنَّمَ ۭ وَبِئْسَ الْمَصِيْرُ ۝٦ اِذَآ اُلْقُوْا فِيْهَا سَمِعُوْا

جهنم جو عذاب آهي، ۽ اها تمام خراب موٽڻ جي جاءِ آهي. جنهن وقت اهي جهنم ۾ اڇلايا ويندا ته اهي اُن ۾

لَهَا شَهِيْقًا وَّهِىَ تَفُوْرُ ۝٧ۙ تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ الْغَيْظِ ۭ كُلَّمَآ

خراب آواز ٻڌندا ۽ اها (جهنم) ٽهڪندڙ هوندي. گهڻي ڪاوڙ جي ڪري اها ڦاٽڻ جي قريب هوندي، جڏهن به اُن

اُلْقِيَ فِيْهَا فَوْجٌ سَاَلَهُمْ خَزَنَتُهَآ اَلَمْ يَاْتِكُمْ نَذِيْرٌ ۝٨

۾ ڪو ٽولو اڇلايو ويندو ته انهن کان جهنم جو داروغو (ڪاوڙمان) پڇندو ته ڇا توهان وٽ ڪو پيغمبر نه آيو؟

قَالُوْا بَلٰى قَدْ جَاۗءَنَا نَذِيْرٌ ڏ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا

اهي چوندا ها! بيشڪ اسان وٽ پيغمبر آيا، پوءِ اسان انهن کي نه مڃيو ۽ اسان چيو ته الله تعالىٰ

نَزَّلَ اللّٰهُ مِنْ شَيْءٍ ښ اِنْ اَنْتُمْ اِلَّا فِيْ ضَلٰلٍ كَبِيْرٍ ۝٩

ڪا شي نه نازل ڪئي آهي، نه هئا توهان (جهنمي) مگر وڏي گمراهيءَ ۾.

لہ تفسير جلالين. کہ تفسير النسفي وتفسير جامع البيان ولغات القرآن. (منزل ٧) کہ تفسير جلالين. کہ تفسير النسفي.

وَقَالُوا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِي أَصْحٰبِ السَّعِيرِ ﴿١٠﴾

۽ اهي چوندا ته ڪاش! جيڪڏهن اسين ٻڌون ها يا سمجهون ها ته اسان (اڄ) جهنمين مان نه هجون ها.

فَاعْتَرَفُوا بِذَنْۢبِهِمْ ۚ فَسُحْقًا لِّأَصْحٰبِ السَّعِيرِ ﴿١١﴾

پوءِ اهي پنهنجا ڪيل گناهه مڃيندا، پوءِ جهنمي، الله تعاليٰ جي رحمت کان[1] پري هوندا.

إِنَّ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ

بيشڪ جيڪي ماڻهو اڻ ڏٺي[2] پنهنجي رب کان خوف ڪن ٿا، انهن لاءِ بخشش ۽ وڏو

كَبِيرٌ ﴿١٢﴾ وَأَسِرُّوا قَوْلَكُمْ أَوِ اجْهَرُوا بِهِ ۖ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ

اجر آهي. ۽ توهان پنهنجي ڳالهه آهستي چئو يا وڏي سڏ چئو، بيشڪ اهو سينن جو راز

الصُّدُورِ ﴿١٣﴾ أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ ﴿١٤﴾ هُوَ

ڄاڻندڙ آهي. ڇا اهو (مخلوق جو احوال) نه ڄاڻندو جنهن پيدا ڪيو ۽ اهو ئي لطف ڪندڙ خبردار آهي. اهو ئي

الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا

(خالق) آهي جنهن توهان جي (زراعت[3] ۽ هلڻ وغيره) لاءِ زمين کي نرم بڻايو پوءِ توهان ان جي رستن ۾ هلو (سندس ڏنل) رزق

مِن رِّزْقِهِ ۖ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ ﴿١٥﴾ ءَأَمِنتُم مَّن فِي السَّمَاءِ أَن

مان کائو ۽ ان ڏانهن اٿڻو آهي، ڇا توهان ان رب کان بي خوف آهيو جنهن جي بادشاهي آسمان ۾ آهي (جو هو)

يَخْسِفَ بِكُمُ الْأَرْضَ فَإِذَا هِيَ تَمُورُ ﴿١٦﴾ أَمْ أَمِنتُم مَّن فِي

توهان کي زمين ۾ گهرائي ڇڏي پوءِ اها ان وقت ڌڪي ٿي. ڇا توهان ان رب کان بي خوف آهيو جنهن جو حڪم[4]

السَّمَاءِ أَن يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ۖ فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ

آسمان ۾ آهي (جو هو) توهان تي آسمان مان پٿر وسائي، پوءِ توهان کي جلد معلوم ٿيندو ته منهنجو عذاب

نَذِيرِ ﴿١٧﴾ وَلَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿١٨﴾

ڪهڙي طرح آهي. ۽ بيشڪ تحقيق انهن کان اڳين ماڻهن به انڪار ڪيو، پوءِ ڪهڙي طرح منهنجو انڪار ٿيو.

ع ١٤

[1] تفسير النسفي. [2] تفسير تنوير المقباس. [3] تفسير جامع البيان. [4] تفسير جلالين.

أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَٰٓفَّٰتٍ وَيَقْبِضْنَ ۚ مَا يُمْسِكُهُنَّ

ڇا اُھي انھن پکين کي ڏٺا ڏسن جيڪي انھن جي مٿان پر کوليو ۽ پر بند ڪري اڏامن ٿا. نہ ٿو سنڀالي انھن کي

إِلَّا الرَّحْمَٰنُ ۚ إِنَّهُۥ بِكُلِّ شَيْءٍۭ بَصِيرٌ ﴿١٩﴾ أَمَّنْ هَٰذَا الَّذِي

مگر رحمان. بيشڪ اھو ھر شيءِ کي ڏسندڙ آھي. يا توھان جو اھو ڪھڙو

هُوَ جُندٌ لَّكُمْ يَنصُرُكُم مِّن دُونِ الرَّحْمَٰنِ ۚ إِنِ

لشڪر آھي جيڪو رحمان کان سواءِ توھان جي مدد ڪري. ناھن

الْكَٰفِرُونَ إِلَّا فِي غُرُورٍ ﴿٢٠﴾ أَمَّنْ هَٰذَا الَّذِي يَرْزُقُكُمْ

ڪافر مگر غرور ۾. يا توھان جو اھو ڪير آھي جيڪو توھان کي رزق ڏي

إِنْ أَمْسَكَ رِزْقَهُۥ ۚ بَل لَّجُّوا فِي عُتُوٍّ وَنُفُورٍ ﴿٢١﴾

جيڪڏھن رحمان توھان جو رزق بند ڪري، بلڪ اھي سرڪشي ۽ حق کان پري ٿيڻ تي ثابت قدم آھن.

أَفَمَن يَمْشِي مُكِبًّا عَلَىٰ وَجْهِهِۦٓ أَهْدَىٰٓ أَمَّن يَمْشِي

ڇا پوءِ اھو ماڻھو جيڪو منھن ڀر ھلي ٿو، اھو وڌيڪ ھدايت يافتہ آھي يا اُھو ماڻھو، جيڪو سڌي

سَوِيًّا عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٢٢﴾ قُلْ هُوَ الَّذِيٓ أَنشَأَكُمْ وَ

رستي تي سنئون سڌو ھلي ٿو. رسول عربي توھان فرمايو الله تعالىٰ اھو آھي جنھن توھان کي پيدا

جَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَٰرَ وَالْأَفْـِٔدَةَ ۖ قَلِيلًا مَّا

ڪيو ۽ جنھن توھان لاءِ ڪن ۽ اکيون ۽ دليون پيدا ڪيون، ٿورڙا اھي آھن

تَشْكُرُونَ ﴿٢٣﴾ قُلْ هُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ

جيڪي (توھان) شڪر ڪن ٿا. رسول عربي توھان فرمايو الله تعالىٰ اھو آھي جنھن توھان کي زمين ۾ پکيڙيو ۽ توھان کي

تُحْشَرُونَ ﴿٢٤﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ

اُن ڏانھن گڏ ڪيو ويندو. ۽ اھي (ڪافر مومنن کي) چون ٿا ته ھي وعدو (قيامت جو) ڪڏھن پورو ٿيندو جيڪڏھن توھان

ڪ تفسير النسفي. ڪ تفسير مظھري. ڪ تفسير جلالين.

صٰدِقِيْنَ ﴿٢٥﴾ قُلْ اِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللّٰهِ ۖ وَ اِنَّمَآ اَنَا

سچا آهيو . رسولﷺ توهان فرمايو (اهو) علم الله تعالىٰ وٽ آهي، ۽ آئون ته فقط

نَذِيْرٌ مُّبِيْنٌ ﴿٢٦﴾ فَلَمَّا رَاَوْهُ زُلْفَةً سِيْٓـَٔتْ وُجُوْهُ الَّذِيْنَ

صاف ڊيڄاريندڙ آهيان . پوءِ جڏهن اُهي اُن عذاب کي پاڻ وٽ قريب ڏسندا ته ڪافرن جا منهن خراب ۽ ڪارا ٿي

كَفَرُوْا وَ قِيْلَ هٰذَا الَّذِيْ كُنْتُمْ بِهٖ تَدَّعُوْنَ ﴿٢٧﴾ قُلْ اَرَءَيْتُمْ

ويندا، ۽ انهن کي چيو ويندو ته هيءُ اهو عذاب آهي جيڪو توهان گهرندا هئا . رسولﷺ توهان فرمايو مونکي اها ڳالهه

اِنْ اَهْلَكَنِيَ اللّٰهُ وَ مَنْ مَّعِيَ اَوْ رَحِمَنَا ۙ فَمَنْ يُّجِيْرُ الْكٰفِرِيْنَ

ٻڌايو ته جيڪڏهن الله (بالفرض) مون کي ۽ منهنجي ساٿين کي هلاڪ ڪري يا اسان تي رحم ڪري، پوءِ ڪافرن کي

مِنْ عَذَابٍ اَلِيْمٍ ﴿٢٨﴾ قُلْ هُوَ الرَّحْمٰنُ اٰمَنَّا بِهٖ وَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا ۚ

دردناڪ عذاب کان ڪير بچائيندو . رسولﷺ توهان فرمايو اهو رحمٰن آهي جنهن تي اسان ايمان آندو ۽ اسان اُن تي توڪل ڪيو،

فَسَتَعْلَمُوْنَ مَنْ هُوَ فِيْ ضَلٰلٍ مُّبِيْنٍ ﴿٢٩﴾ قُلْ اَرَءَيْتُمْ اِنْ

پوءِ توهان کي جلد معلوم ٿيندو ته صاف گمراهي ۾ ڪير آهي . رسولﷺ توهان فرمايو توهان مون کي ٻڌايو ته جيڪڏهن

اَصْبَحَ مَآؤُكُمْ غَوْرًا فَمَنْ يَّاْتِيْكُمْ بِمَآءٍ مَّعِيْنٍ ﴿٣٠﴾

اهو توهان جو پاڻي نهايت هيٺ ڪري ڇڏي، پوءِ ڪير آهي جيڪو توهان کي چشمي وارو پاڻي آڻي ڏي .

ع ٢

اٰياتها ٥٢ (٦٨) سُوْرَةُ الْقَلَمِ مَكِّيَّةٌ (٢) رکوعاتها ٢

سورة قلم مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي، انهي ۾ ٢ رڪوع ۽ ٥٢ آيتون آهن .

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو، جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي) .

نٓ وَ الْقَلَمِ وَ مَا يَسْطُرُوْنَ ﴿١﴾ مَآ اَنْتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُوْنٍ ﴿٢﴾

نٓ، قسم آهي قلم جو ۽ جيڪو اهو لکت ڪري ٿو . رسولﷺ توهان پنهنجي رب جي نعمت سان عقلمند آهيو .

نٓ ۽ ٻه تفسير مظهري .

وَإِنَّ لَكَ لَأَجْرًا غَيْرَ مَمْنُونٍ ۝٣ وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ ۝٤

۽ بيشڪ توهان لاءِ بي انتها اجر عظيم آهي . ۽ بيشڪ توهان جو خُلق عظيم آهي .

فَسَتُبْصِرُ وَيُبْصِرُونَ ۝٥ بِأَييِّكُمُ الْمَفْتُونُ ۝٦ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ

پوءِ عن قريب توهان ڏسندا ۽ اهي به ڏسندا ته توهان مان ڪير بي عقل آهي . بيشڪ توهان جو رب ئي

أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ۝٧

وڌيڪ ڄاڻندڙ آهي اُن کي جيڪو ان جي واٽ کان گمراهه ٿيو ۽ اهو وڌيڪ ڄاڻندڙ آهي هدايت وارن کي .

فَلَا تُطِعِ الْمُكَذِّبِينَ ۝٨ وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ ۝٩ وَلَا

پوءِ توهان ڪوڙن ماڻهن جي نه مڃو . اهي نرمي ڪرڻ جي تمنا ڪن ٿا پوءِ اهي به نرمي ڪن . ۽ توهان ڪا ڳالهه نه

تُطِعْ كُلَّ حَلَّافٍ مَّهِينٍ ۝١٠ هَمَّازٍ مَّشَّاءٍ بِنَمِيمٍ ۝١١ مَّنَّاعٍ

ٻڌو هر انهيءَ ماڻهوءَ جي جيڪو گهڻا قسم کڻندڙ خوار آهي . گهڻا طعنا ڏيندڙ (فساد لاءِ) هُتان جون ڳالهيون هيڏي ڪندڙ . اسلام کان

لِّلْخَيْرِ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ ۝١٢ عُتُلٍّ بَعْدَ ذَٰلِكَ زَنِيمٍ ۝١٣ أَن كَانَ

سختيءَ سان منع ڪندڙ حد کان وڌندڙ، گنهگار بد اخلاق ، ان کان پوءِ وَلَدُ الزِّنَا (يعني پنهنجي پيءُ جي ثبوت ناهي) جيتوڻيڪ

ذَا مَالٍ وَبَنِينَ ۝١٤ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ۝١٥

مال ۽ پٽن وارو آهي . جڏهن اُن تي اسان جون آيتون پڙهيون وڃن ٿيون چوي ٿو (ته اهي) اڳين ماڻهن جون آکاڻيون آهن

سَنَسِمُهُ عَلَى الْخُرْطُومِ ۝١٦ إِنَّا بَلَوْنَاهُمْ كَمَا بَلَوْنَا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ

جلدي اسين سندس سونڊ (نڪ) تي داغ ڏينداسين . بيشڪ اسان انهن کي آزمايو جيئن ته اسان باغ وارن کي آزمايو .

إِذْ أَقْسَمُوا لَيَصْرِمُنَّهَا مُصْبِحِينَ ۝١٧ وَلَا يَسْتَثْنُونَ ۝١٨ فَطَافَ

جڏهن انهن قسم کنيو ته صبح جو سويري اهي ميوو پٽيندا . ۽ انهن اِن شاء الله نه چيو . پوءِ اُن باغ

عَلَيْهَا طَائِفٌ مِّن رَّبِّكَ وَهُمْ نَائِمُونَ ۝١٩ فَأَصْبَحَتْ

تي (رات جو) توهان جي رب جي طرفان آفت پهتي ۽ اهي (ان وقت) ننڊ ۾ هئا . پوءِ باغ ڪپيل ٿيو

[illegible] (منزل ٧) [illegible]

كَالصَّرِيْمِ ﴿٢٠﴾ فَتَنَادَوْا مُصْبِحِيْنَ ﴿٢١﴾ اَنِ اغْدُوْا عَلٰى حَرْثِكُمْ

مثل لاباري کيل پوک جي. پوءِ صبح جي وقت انهن هڪ ٻئي کي سڏي چيو ته توهان صبح جي وقت پنهنجي پوک تي هلو

اِنْ كُنْتُمْ صٰرِمِيْنَ ﴿٢٢﴾ فَانْطَلَقُوْا وَهُمْ يَتَخَافَتُوْنَ ﴿٢٣﴾ اَنْ لَّا

جيڪڏهن توهان کي ميوو ڀڃڻو آهي. پوءِ اهي روانا ٿيا ۽ اهي پاڻ ۾ آهستي ڳالهائڻ لڳا. ته نه

يَدْخُلَنَّهَا الْيَوْمَ عَلَيْكُمْ مِّسْكِيْنٌ ﴿٢٤﴾ وَّغَدَوْا عَلٰى حَرْدٍ

داخل ٿئي اڄ توهان جي باغ ۾ ڪو مسڪين ۽ صبح جي وقت پنهنجي ارادي تي

قٰدِرِيْنَ ﴿٢٥﴾ فَلَمَّا رَاَوْهَا قَالُوْٓا اِنَّا لَضَآلُّوْنَ ﴿٢٦﴾ بَلْ نَحْنُ

قادر ٿي روانا ٿيا. پوءِ جڏهن انهن (سڙيل) باغ ڏٺو ته چوڻ لڳا ته بيشڪ اسين يقيناً رستو ڀلجندڙ آهيون. بلڪ اسين

مَحْرُوْمُوْنَ ﴿٢٧﴾ قَالَ اَوْسَطُهُمْ اَلَمْ اَقُلْ لَّكُمْ لَوْلَا تُسَبِّحُوْنَ ﴿٢٨﴾

محروم آهيون. انهن مان چڱي ماڻهوءَ چيو ته ڇا مون توهان کي نه چيو هو ته توهان الله جي پاڪائي (ذڪر) ڇو نٿا ڪريو

قَالُوْا سُبْحٰنَ رَبِّنَآ اِنَّا كُنَّا ظٰلِمِيْنَ ﴿٢٩﴾ فَاَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلٰى

انهن چيو ته اسان جو رب پاڪ آهي، بيشڪ اسان ظالم هئاسين. پوءِ اهي هڪ ٻئي کي سامهون ٿي

بَعْضٍ يَّتَلَاوَمُوْنَ ﴿٣٠﴾ قَالُوْا يٰوَيْلَنَآ اِنَّا كُنَّا طٰغِيْنَ ﴿٣١﴾ عَسٰى

هڪ ٻئي تي ملامت ڪرڻ لڳا. انهن چيو هاءِ افسوس بيشڪ اسين الله جي حڪم کان وڌندڙ هئاسين. ممڪن آهي ته

رَبُّنَآ اَنْ يُّبْدِلَنَا خَيْرًا مِّنْهَآ اِنَّآ اِلٰى رَبِّنَا رٰغِبُوْنَ ﴿٣٢﴾ كَذٰلِكَ

اسان جو رب اسان کي ان کان بهتر باغ عطا ڪندو، بيشڪ اسين پنهنجي رب ڏانهن موٽندڙ آهيون. اهڙي طرح

الْعَذَابُ ۭ وَلَعَذَابُ الْاٰخِرَةِ اَكْبَرُ ۘ لَوْ كَانُوْا يَعْلَمُوْنَ ﴿٣٣﴾

عذاب آهي، ۽ پر آخرت جو عذاب تمام وڏو آهي، ڪاش اهي ڄاڻن ها.

اِنَّ لِلْمُتَّقِيْنَ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنّٰتِ النَّعِيْمِ ﴿٣٤﴾ اَفَنَجْعَلُ الْمُسْلِمِيْنَ

بيشڪ پرهيزگارن لاءِ سندن رب وٽ نعمتن وارا باغ آهن. ڇا پوءِ اسين مسلمانن کي

له تفسير النسفي. له تفسير ابن عباس. له تفسير بيضاوي.

كَالْمُجْرِمِينَ ﴿٣٥﴾ مَا لَكُمْ ۟ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿٣٦﴾ أَمْ لَكُمْ كِتٰبٌ

مجرمن وانگر ڪنداسين. توهان کي ڇا ٿيو آهي؟ توهان ڪهڙي طرح فيصلو ڪريو ٿا. ڇا توهان وٽ ڪو ڪتاب آهي

فِيهِ تَدْرُسُونَ ﴿٣٧﴾ إِنَّ لَكُمْ فِيهِ لَمَا تَخَيَّرُونَ ﴿٣٨﴾ أَمْ لَكُمْ

جو ان ۾ توهان پڙهو ٿا. سو بيشڪ توهان لاءِ ان ۾ اهو ئي آهي جيڪو توهان پسند ڪريو ٿا. يا توهان لاءِ

أَيْمٰنٌ عَلَيْنَا بٰلِغَةٌ إِلٰى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ ۙ إِنَّ لَكُمْ لَمَا

اسان تي قيامت جي ڏينهن تائين ڪي پڪا قسم کنيل آهن جو بيشڪ توهان لاءِ اهو آهي جيڪو

تَحْكُمُونَ ﴿٣٩﴾ سَلْهُمْ أَيُّهُمْ بِذٰلِكَ زَعِيمٌ ﴿٤٠﴾ ۚ أَمْ لَهُمْ

توهان فيصلو ڪريو ٿا. اي رسول ﷺ! تون انهن کان پڇ ته انهن مان ڪهڙو ان جو ضامن آهي. يا انهن وٽ

شُرَكَآءُ ۚ فَلْيَأْتُوا بِشُرَكَآئِهِمْ إِنْ كَانُوا صٰدِقِينَ ﴿٤١﴾ يَوْمَ

ڪي شريڪ آهن، پوءِ اهي پنهنجي شريڪن کي آڻين جيڪڏهن اهي سچا آهن. قيامت جي ڏينهن

يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٤٢﴾

بيحد سختي هوندي ۽ انهن کي سجدي ڏانهن سڏيو ويندو پوءِ ڪين سجدي جي توفيق نه ٿيندي

خٰشِعَةً أَبْصٰرُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ۖ وَقَدْ كَانُوا يُدْعَوْنَ

سندن اکيون هيٺ هونديون انهن کي خواري ڍڪي ويندي، ۽ بيشڪ انهن کي (دنيا ۾) سجدن ڏانهن

إِلَى السُّجُودِ وَهُمْ سٰلِمُونَ ﴿٤٣﴾ فَذَرْنِي وَمَنْ يُكَذِّبُ بِهٰذَا

سڏيو ويندو هو ۽ اهي (ان وقت) صحيح سلامت هئا. پوءِ توهان مون کي ڇڏيو ۽ انهن ماڻهن کي ڇڏيو جيڪي

الْحَدِيثِ ۖ سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٤﴾ وَأُمْلِي لَهُمْ ۚ

قرآن ڪريم کي ڪوڙو ٿا مڃن، آئون انهن کي درجي بدرجي (عذاب ڏانهن) وٺي ويندس جو ڪين خبر نه پوندي. ۽ آئون انهن کي مهلت ڏيان ٿو

إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ ﴿٤٥﴾ أَمْ تَسْأَلُهُمْ أَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَغْرَمٍ مُثْقَلُونَ ﴿٤٦﴾

بيشڪ منهنجي رٿ پڪي آهي. ڇا توهان انهن کان ڪو اجر طلب ڪريو ٿا، پوءِ اهي چٽي ۾ زير بار آهن.

مع ١٥

له تفسير ابن عباس. ڪه تفسير النسفي وتفسير بيضاوي. ڪه تفسير جلالين.

أَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُوْنَ ﴿٤٧﴾ فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ

ڇا انهن وٽ غيب آهي پوءِ اهي (ان کي) لکن ٿا. پوءِ تون پنهنجي رب جي حڪم مطابق صبر ڪر

وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْحُوْتِ ۘ إِذْ نَادٰى وَهُوَ مَكْظُوْمٌ ﴿٤٨﴾

۽ تون يونس پيغمبر وانگر نه ٿيءُ، جنهن وقت ان پڪاريو ۽ اهو پريشان حال هو.

لَوْلَا أَنْ تَدٰرَكَهٗ نِعْمَةٌ مِّنْ رَّبِّهٖ لَنُبِذَ بِالْعَرَآءِ وَهُوَ

جيڪڏهن ان کي سندس رب جي طرفان نعمت نه پهچي ها ته ضرور ان کي ميدان ۾ اڇلايو وڃي ها ۽ اهو

مَذْمُوْمٌ ﴿٤٩﴾ فَاجْتَبٰهُ رَبُّهٗ فَجَعَلَهٗ مِنَ الصّٰلِحِيْنَ ﴿٥٠﴾ وَ

مذموم هجي ها. پوءِ کيس سندس رب برگزيده ڪيو پوءِ ان کي صالحين مان ڪيو. ۽

إِنْ يَّكَادُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَيُزْلِقُوْنَكَ بِأَبْصَارِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا

عن قريب ڪافر توهان کي پنهنجي بد نظرن سان ڪيرائڻ چاهين ٿا، جڏهن اهي

الذِّكْرَ وَيَقُوْلُوْنَ إِنَّهٗ لَمَجْنُوْنٌ ﴿٥١﴾ وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعٰلَمِيْنَ ﴿٥٢﴾

قرآن ڪريم ٻڌن ٿا ۽ چون ٿا بيشڪ اهو عقل کان بري آهي. ۽ ناهي اهو مگر سڀني جهانن لاءِ نصيحت.

(٦٩) سُوْرَةُ الْحَاقَّةِ مَكِّيَّةٌ (٧٨)

آياتها ٥٢ — رکوعاتها ٢

سورة حاقة مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي انهي ۾ ٥٢ آيتون ۽ ٢ رڪوع آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

الله تعالیٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ۽ باجهارو (آهي).

اَلْحَآقَّةُ ﴿١﴾ مَا الْحَآقَّةُ ﴿٢﴾ وَمَآ أَدْرٰىكَ مَا الْحَآقَّةُ ﴿٣﴾ كَذَّبَتْ

يقيناً ٿيندڙ. ڪهڙي يقيني ٿيندڙ؟ ۽ توهان کي ڪنهن ڄاڻايو ته يقيني ٿيندڙ (قيامت) ڇا آهي.

ثَمُوْدُ وَعَادٌ بِالْقَارِعَةِ ﴿٤﴾ فَأَمَّا ثَمُوْدُ فَأُهْلِكُوْا بِالطَّاغِيَةِ ﴿٥﴾

ثمود ۽ عاد ان قيامت کي جو ڪوڙ ڪيو. پر ثمود پوءِ اهي بي حد زبردست دانهن سان هلاڪ ڪيا ويا.

ل تفسير بيضاوي. ڪ تفسير مظهري.

وَأَمَّا عَادٌ فَأُهْلِكُوا بِرِيحٍ صَرْصَرٍ عَاتِيَةٍ ﴿٦﴾ سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ

۽ پر عاد، پوءِ اهي بي حد سخت طوفان سان هلاڪ ڪيا ويا (الله تعالىٰ انهيءَ طوفان کي) انهن تي

سَبْعَ لَيَالٍ وَثَمَانِيَةَ أَيَّامٍ حُسُومًا فَتَرَى الْقَوْمَ فِيهَا

مسلسل ست راتيون ۽ اٺ ڏينهن مسلط ڪيو، پوءِ توهان اُن قوم کي انهيءَ ۾ زمين تي ڪريل

صَرْعَىٰ كَأَنَّهُمْ أَعْجَازُ نَخْلٍ خَاوِيَةٍ ﴿٧﴾ فَهَلْ تَرَىٰ لَهُمْ مِنْ

ڏسو ها، ڄڻ ته اهي ڪکڙ جا ڪريل ٿڙ آهن. پوءِ ڇا توهان انهن مان ڪو

بَاقِيَةٍ ﴿٨﴾ وَجَاءَ فِرْعَوْنُ وَمَنْ قَبْلَهُ وَالْمُؤْتَفِكَاتُ

باقي رهيل ڏسو ٿا. ۽ فرعون ۽ ان کان اڳيان ۽ اُبتا ڪيل ڳوٺن وارن

بِالْخَاطِئَةِ ﴿٩﴾ فَعَصَوْا رَسُولَ رَبِّهِمْ فَأَخَذَهُمْ أَخْذَةً رَابِيَةً ﴿١٠﴾

گناهه ڪيا هُئا. پوءِ انهن پنهنجي ربّ جي رسولن جي نافرماني ڪئي پوءِ الله تعالىٰ انهن کي بي حد سختي سان پڪڙيو.

إِنَّا لَمَّا طَغَى الْمَاءُ حَمَلْنَاكُمْ فِي الْجَارِيَةِ ﴿١١﴾ لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ

بيشڪ جڏهن پاڻي حد کان زياده ٿيو، اسان توهان کي هلندڙ ٻيڙيءَ ۾ سوار ڪرايو. ان لاءِ ته ان کي توهان لاءِ

تَذْكِرَةً وَتَعِيَهَا أُذُنٌ وَاعِيَةٌ ﴿١٢﴾ فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ نَفْخَةٌ

يادگار بڻايون ۽ ياد رکندڙ ڪَن (ان کي) محفوظ رکن. پوءِ جڏهن هڪ دفعو صُور (ڦوڪ) ۾

وَاحِدَةٌ ﴿١٣﴾ وَحُمِلَتِ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ فَدُكَّتَا دَكَّةً

ڦوڪ ڏني ويندي. ۽ زمين ۽ جبل کنيا ويندا پوءِ اهي هڪ دفعو ڇڪنا چور

وَاحِدَةً ﴿١٤﴾ فَيَوْمَئِذٍ وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ﴿١٥﴾ وَانْشَقَّتِ السَّمَاءُ

ڪيا ويندا. پوءِ اُن ڏينهن ايندڙ (قيامت) واقع ٿيندي. ۽ آسمان چيرُ بو

فَهِيَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ ﴿١٦﴾ وَالْمَلَكُ عَلَىٰ أَرْجَائِهَا وَيَحْمِلُ عَرْشَ

پوءِ اهو اُن ڏينهن نهايت ڪمزور هوندو. ۽ ملائڪ ان جي ڪنارن تي بيٺل هوندا، ۽ ان ڏينهن

رَبِّكَ فَوۡقَهُمۡ يَوۡمَئِذٍ ثَمٰنِيَةٌ ﴿١٧﴾ يَوۡمَئِذٍ تُعۡرَضُوۡنَ لَا تَخۡفٰى

توهان جي رب جو عرش ان ڏينهن اٺ ملائڪ پاڻ تي کڻندا ۔ اُن ڏينهن توهان سڀيئي پيش ٿيندا ڪو به

مِنۡكُمۡ خَافِيَةٌ ﴿١٨﴾ فَاَمَّا مَنۡ اُوۡتِىَ كِتٰبَهٗ بِيَمِيۡنِهٖ ۙ فَيَقُوۡلُ

توهان مان مخفي نه ٿي سگهندو ۔ پر جنهن کي پنهنجو عمل نامو ساڄي هٿ ۾ ڏنو ويندو ته پوءِ اهو چوندو

هَآؤُمُ اقۡرَءُوۡا كِتٰبِيَهۡ ﴿١٩﴾ اِنِّىۡ ظَنَنۡتُ اَنِّىۡ مُلٰقٍ حِسَابِيَهۡ ﴿٢٠﴾

وٺو ۽ توهان منهنجو عمل نامو پڙهو ۔ مون کي يقين هو ته بيشڪ آءٌ پنهنجي حساب کي پهچندس ۔

فَهُوَ فِىۡ عِيۡشَةٍ رَّاضِيَةٍ ﴿٢١﴾ فِىۡ جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ﴿٢٢﴾ قُطُوۡفُهَا دَانِيَةٌ ﴿٢٣﴾

پوءِ اهو پسنديده آرام ۾ هوندو ۔ مٿاهين باغ ۾ هوندو ۔ جنهن جا ميوا قريب هوندا ۔

كُلُوۡا وَاشۡرَبُوۡا هَنِيۡٓـئًا ۢ بِمَاۤ اَسۡلَفۡتُمۡ فِى الۡاَيَّامِ الۡخَالِيَةِ ﴿٢٤﴾

توهان مزي مزي سان کائو ۽ پيئو انهن عملن جي ڪري جيڪي توهان گذريل ڏينهن ۾ ڪيا هُئا

وَاَمَّا مَنۡ اُوۡتِىَ كِتٰبَهٗ بِشِمَالِهٖ ۙ فَيَقُوۡلُ يٰلَيۡتَنِىۡ لَمۡ اُوۡتَ

۽ جنهن ماڻهوءَ کي کابي هٿ ۾ عمل نامو ڏنو ويندو ته پوءِ اهو چوندو ته هاءِ افسوس مون کي منهنجو عمل نامو

كِتٰبِيَهۡ ﴿٢٥﴾ وَلَمۡ اَدۡرِ مَا حِسَابِيَهۡ ﴿٢٦﴾ يٰلَيۡتَهَا كَانَتِ الۡقَاضِيَةَ ﴿٢٧﴾

نه ڏنو وڃي ها ۔ ۽ آءٌ نه ڄاڻان ها ته منهنجو حساب ڇا آهي ۔ هاءِ افسوس اُهو موت فيصلو ڪندڙ هجي ها ۔

مَاۤ اَغۡنٰى عَنِّىۡ مَالِيَهۡ ﴿٢٨﴾ هَلَكَ عَنِّىۡ سُلۡطٰنِيَهۡ ﴿٢٩﴾ خُذُوۡهُ

منهنجي ملڪيت مون تان (عذاب) نه لاٿو ۔ منهنجا سڀ دليل مون وٽان ختم ٿيا ۔ الله تعاليٰ فرمائيندو ته توهان ان کي

فَغُلُّوۡهُ ۙ ﴿٣٠﴾ ثُمَّ الۡجَحِيۡمَ صَلُّوۡهُ ۙ ﴿٣١﴾ ثُمَّ فِىۡ سِلۡسِلَةٍ ذَرۡعُهَا سَبۡعُوۡنَ

پڪڙيو ۽ ان کي ڳٽ وجهو ۔ ان کان پوءِ توهان ان کي جهنم ۾ وجهو ان کان پوءِ ان کي ستر هٿ (ڊگهي) زنجير ۾

ذِرَاعًا فَاسۡلُكُوۡهُ ؕ ﴿٣٢﴾ اِنَّهٗ كَانَ لَا يُؤۡمِنُ بِاللّٰهِ الۡعَظِيۡمِ ۙ ﴿٣٣﴾

چڱيءَ طرح جڪڙيو ۔ بيشڪ اُهو ان عظيم رب تي ايمان نه ٿي آندو ۔

خه ڪله تفسير النسفي ۔ ڪله تفسير روح البيان ۔

وَلَا يَحُضُّ عَلٰى طَعَامِ الْمِسْكِيْنِ ۝٣٤ فَلَيْسَ لَهُ الْيَوْمَ هٰهُنَا

۽ نه مسڪين کي کارائڻ جي ترغيب ڏيندو هو. پوءِ اڄ هتي اُن جو ڪو حمايتي دوست

حَمِيْمٌ ۝٣٥ وَّلَا طَعَامٌ اِلَّا مِنْ غِسْلِيْنٍ ۝٣٦ لَّا يَأْكُلُهٗٓ اِلَّا

ناهي. ۽ نه ان لاءِ ڪو طعام آهي مگر (دوزخين جي) پُونءِ. نه ٿا کائين ان کي مگر

الْخَاطِئُوْنَ ۝٣٧ فَلَآ اُقْسِمُ بِمَا تُبْصِرُوْنَ ۝٣٨ وَمَا لَا تُبْصِرُوْنَ ۝٣٩

خطا ڪندڙ. پوءِ آءٌ اُنهن شين جو قسم کڻان ٿو جيڪي توهان ڏسو ٿا. ۽ جيڪي توهان نه ٿا ڏسو.

اِنَّهٗ لَقَوْلُ رَسُوْلٍ كَرِيْمٍ ۝٤٠ وَّمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ ۭ قَلِيْلًا مَّا

بيشڪ اهو قرآن ڪريم رسول ڪريم سان (الله تعالیٰ جي رسالت جي) ڳالهه آهي. ۽ اهو ڪنهن شاعر جو قول ناهي، ٿورڙا آهي آهن

تُؤْمِنُوْنَ ۝٤١ وَلَا بِقَوْلِ كَاهِنٍ ۭ قَلِيْلًا مَّا تَذَكَّرُوْنَ ۝٤٢ تَنْزِيْلٌ

جيڪي ايمان آڻين ٿا. ۽ اهو قول ڪنهن ڪاهن جو ناهي، ٿورڙا آهي آهن جيڪي نصيحت حاصل ڪن ٿا. اهو قرآن ڪريم

مِّنْ رَّبِّ الْعٰلَمِيْنَ ۝٤٣ وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْاَقَاوِيْلِ ۝٤٤

رب العٰلمين جي طرفان نازل ڪيل آهي. ۽ جيڪڏهن (بالفرض) ڪو ماڻهو ڪا ڳالهه ناهي اسان ڏانهن منسوب ڪري ها.

لَاَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِيْنِ ۝٤٥ ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِيْنَ ۝٤٦ فَمَا

ته ضرور اسين اُن کي قوت سان پڪڙيون ها. ان کان پوءِ اسين ضرور ان جي شاهرڳ ڪٽيون ها. پوءِ

مِنْكُمْ مِّنْ اَحَدٍ عَنْهُ حٰجِزِيْنَ ۝٤٧ وَاِنَّهٗ لَتَذْكِرَةٌ لِّلْمُتَّقِيْنَ ۝٤٨

توهان مان ڪو به اُن کي بچائيندڙ نه هجي ها. ۽ بيشڪ اهو قرآن ڪريم پرهيزگارن لاءِ نصيحت آهي.

وَاِنَّا لَنَعْلَمُ اَنَّ مِنْكُمْ مُّكَذِّبِيْنَ ۝٤٩ وَاِنَّهٗ لَحَسْرَةٌ عَلَى

۽ بيشڪ اسان کي معلوم آهي يقيناً توهان مان ڪي ڪوڙ ڀانئيندڙ آهن. ۽ بيشڪ اهو قرآن ڪريم ڪافرن لاءِ

الْكٰفِرِيْنَ ۝٥٠ وَاِنَّهٗ لَحَقُّ الْيَقِيْنِ ۝٥١ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيْمِ ۝٥٢

حسرت آهي. ۽ بيشڪ اهو يقيناً حق اليقين آهي. پوءِ اي رسول عربي ﷺ پنهنجي رب عظيم جي نالي سان تسبيح پاڪائي بيان ڪريو.

ع ١ / ع ٢

له تفسير النسفي.

آياتها ٤٤ (٧٠) سُوۡرَةُ الۡمَعَارِجِ مَكِّيَّةٌ (٧٩) رکوعاتها ٢

سورة معارج مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي، انهيءَ ۾ ٤٤ آيتون ۽ ٢ رڪوع آهن.

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ ○

الله تعاليٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

سَاَلَ سَآئِلٌۢ بِعَذَابٍ وَّاقِعٍ ۙ﴿۱﴾ لِّلۡكٰفِرِيۡنَ لَيۡسَ لَهٗ دَافِعٌ ۙ﴿۲﴾

هڪ سائل اهو عذاب گهريو جيڪو ڪافرن تي واقع ٿيندڙ آهي، انهيءَ کي ڪو دفع ڪندڙ ناهي.

مِّنَ اللّٰهِ ذِى الۡمَعَارِجِ ؕ﴿۳﴾ تَعۡرُجُ الۡمَلٰٓـئِكَةُ وَالرُّوۡحُ اِلَيۡهِ فِىۡ

(اهو عذاب) الله جي طرف کان (ٿيندو) جيڪو بلندين جو مالڪ آهي. ملائڪ ۽ جبرئيل امين ان جي دربار اقدس ڏانهن هڪ اهڙي ڏينهن ۾ چڙهن ٿا

يَوۡمٍ كَانَ مِقۡدَارُهٗ خَمۡسِيۡنَ اَلۡفَ سَنَةٍ ۚ﴿۴﴾ فَاصۡبِرۡ صَبۡرًا جَمِيۡلًا ﴿۵﴾

ڏينهن ۾ جنهن جو مقدار پنجاهه هزار سال آهي. پوءِ تون ڀليءَ طرح سهڻو صبر ڪر.

اِنَّهُمۡ يَرَوۡنَهٗ بَعِيۡدًا ۙ﴿۶﴾ وَّنَرٰٮهُ قَرِيۡبًا ؕ﴿۷﴾ يَوۡمَ تَكُوۡنُ

بيشڪ اهي ڪافر ان کي پري سمجهن ٿا. ۽ اسين ان کي قريب ڏسون ٿا. ان ڏينهن

السَّمَآءُ كَالۡمُهۡلِ ۙ﴿۸﴾ وَتَكُوۡنُ الۡجِبَالُ كَالۡعِهۡنِ ۙ﴿۹﴾ وَلَا يَسۡـئَلُ

آسمان ڳريل چاندي وانگر هوندو. ۽ جبل رنگيل اُن وانگر (هلڪا) اڏامندا. ۽ ان ڏينهن ڪو دوست

حَمِيۡمٌ حَمِيۡمًا ۖ﴿۱۰﴾ يُّبَصَّرُوۡنَهُمۡ ؕ يَوَدُّ الۡمُجۡرِمُ لَوۡ يَفۡتَدِىۡ

ڪنهن دوست کان نه پڇندو. اهي (هڪ ٻئي کي) ڏسندا ۽ سڃاڻيندا. ڪافر سڌ ڪندو ته ڪاش جيڪڏهن اُن

مِنۡ عَذَابِ يَوۡمِئِذٍۢ بِبَنِيۡهِ ۙ﴿۱۱﴾ وَصَاحِبَتِهٖ وَاَخِيۡهِ ۙ﴿۱۲﴾ وَ

ڏينهن جي عذاب جي عيوض پنهنجا پٽ ڏئي. ۽ پنهنجي گهر واري ڏئي ۽ پنهنجو ڀاءُ ڏئي. ۽

فَصِيۡلَتِهِ الَّتِىۡ تُـئۡوِيۡهِ ۙ﴿۱۳﴾ وَمَنۡ فِى الۡاَرۡضِ جَمِيۡعًا ۙ ثُمَّ

پنهنجو خاندان جيڪو ڏکئي وقت کيس پناهه ڏئي ٿو ۽ سمورڙيون شيون جيڪي زمين ۾ آهن. ان کان پوءِ

يُنْجِيهِ ﴿١٤﴾ كَلَّا ۖ إِنَّهَا لَظَىٰ ﴿١٥﴾ نَزَّاعَةً لِّلشَّوَىٰ ﴿١٦﴾ تَدْعُوا

اهوءَ ان کي بچائي، هرگز نه، بيشڪ اها ٻرندڙ باهه هوندي. جيڪا کل لاهيندڙ هوندي. اها ان کي پڪاريندي

مَنْ أَدْبَرَ وَتَوَلَّىٰ ﴿١٧﴾ وَجَمَعَ فَأَوْعَىٰ ﴿١٨﴾ إِنَّ الْإِنسَانَ خُلِقَ

جنهن پٺ ڏني ۽ منهن ڦيريو. ۽ ملڪيت گڏ ڪري پوءِ ان کي ٻڌي ڪيو. بيشڪ انسان بي‌صبرو لالچي ۽ ٿورو صبر ڪندڙ

هَلُوعًا ﴿١٩﴾ إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا ﴿٢٠﴾ وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ

ڪري پيدا ڪيو ويو. جڏهن ان کي تڪليف پهچي ٿي ته بي صبرو ٿئي ٿو. ۽ جڏهن ان کي ڀلائي پهچي ٿي

مَنُوعًا ﴿٢١﴾ إِلَّا الْمُصَلِّينَ ﴿٢٢﴾ الَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ

منع ڪري ٿو. مگر اهي نمازي جيڪي اُهي پنهنجي نمازن تي

دَائِمُونَ ﴿٢٣﴾ وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَّعْلُومٌ ﴿٢٤﴾ لِّلسَّائِلِ

قائم دائم آهن. ۽ انهن جي مالن ۾ معلوم حق آهي. سوال ڪندڙ لاءِ

وَالْمَحْرُومِ ﴿٢٥﴾ وَالَّذِينَ يُصَدِّقُونَ بِيَوْمِ الدِّينِ ﴿٢٦﴾ وَ

۽ نه سوال ڪندڙ لاءِ. ۽ اهي قيامت جي ڏينهن جي تصديق ڪن ٿا. ۽

الَّذِينَ هُم مِّنْ عَذَابِ رَبِّهِم مُّشْفِقُونَ ﴿٢٧﴾ إِنَّ عَذَابَ

اهي ماڻهو پنهنجي رب جي عذاب کان ڊڄندڙ آهن. بيشڪ انهن جي رب جي

رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُونٍ ﴿٢٨﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ ﴿٢٩﴾

عذاب کي ڪو دفع ڪندڙ ناهي. ۽ اهي ماڻهو پنهنجي شرمگاهن جي حفاظت ڪندڙ آهن

إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ

مگر پنهنجي گهر وارين تي يا پنهنجي (شرعي) ٻانهين تي پوءِ بيشڪ انهن تي ڪا ملامت

مَلُومِينَ ﴿٣٠﴾ فَمَنِ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ﴿٣١﴾

ناهي. پوءِ جيڪي انهن کان علاوه چاهي ٿو پوءِ اهي ئي حد کان وڌندڙ آهن.

ك تفسير جلالين وتفسير جامع البيان. ك تفسير جامع البيان. (منزل ٧) ك تفسير مظهري.

وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ ﴿٣٢﴾ وَالَّذِينَ

۽ اهي ماڻهو جي پنهنجي امانتن ۽ پنهنجي وعدن کي پورو ڪندڙ آهن. ۽ اهي ماڻهو

هُمْ بِشَهَادَاتِهِمْ قَائِمُونَ ﴿٣٣﴾ وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ

جي پنهنجي شاهدين تي قائم آهن. ۽ اهي ماڻهو جي پنهنجي نمازن جي

يُحَافِظُونَ ﴿٣٤﴾ أُولَٰئِكَ فِي جَنَّاتٍ مُكْرَمُونَ ﴿٣٥﴾ فَمَالِ الَّذِينَ

حفاظت ڪن ٿا. اهي جنتن ۾ تعظيم ۽ تڪريم سان هوندا، پوءِ انهن ڪافرن کي

كَفَرُوا قِبَلَكَ مُهْطِعِينَ ﴿٣٦﴾ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ

ڇا ٿيو آهي جيڪي تو ڏانهن تيز نگاهن سان ڏسن ٿا. ساڄي ۽ کاٻي پاسي کان گروه گروه ٿي

عِزِينَ ﴿٣٧﴾ أَيَطْمَعُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ أَنْ يُدْخَلَ جَنَّةَ

ڏسندا آهن. ڇا انهن مان هر هڪ جنة النعيم ۾ داخل ٿيڻ جي طمع

نَعِيمٍ ﴿٣٨﴾ كَلَّا ۖ إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِمَّا يَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾ فَلَا أُقْسِمُ بِرَبِّ

رکي ٿو. هرگز نه، بيشڪ اسان انهن کي ان شيءِ مان خلقيو آهي جنهن کي اهي ڄاڻن ٿا. پوءِ مون کي قسم آهي

الْمَشَارِقِ وَالْمَغَارِبِ إِنَّا لَقَادِرُونَ ﴿٤٠﴾ عَلَىٰ أَنْ نُبَدِّلَ خَيْرًا

اُڀرڻ ۽ اُولهڻ جي رب جو بيشڪ اسين يقيناً ان ڳالهه تي قادر آهيون. جو اسين انهن کي تبديل ڪري

مِنْهُمْ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ ﴿٤١﴾ فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا وَيَلْعَبُوا

انهن کان بهتر آڻيون. ۽ اهي اسان کان اڳرائي ڪندڙ ناهن. پوءِ توهان انهن کي ڇڏ ته بيهودي ۾ اهي جهلون ۽ راند ڪن

حَتَّىٰ يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي يُوعَدُونَ ﴿٤٢﴾ يَوْمَ يَخْرُجُونَ

ڪن ايستائين جو اهي اُن ڏينهن کي ملن جنهن جو کين وعدو ڏنو ويو. اُن ڏينهن اهي قبرن مان تڪڙا

مِنَ الْأَجْدَاثِ سِرَاعًا كَأَنَّهُمْ إِلَىٰ نُصُبٍ يُوفِضُونَ ﴿٤٣﴾ خَاشِعَةً

محشر[1] ڏانهن نڪرندا گويا ته تحقيق اهي پنهنجي جهنڊي[2] ڏانهن موٽن ٿا. انهن جون اکيون

ع ٦

[1] تفسير جلالين. [2] تفسير مظهري.

أَبْصَارُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ۭ ذٰلِكَ الْيَوْمُ الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ ﴿٤٤﴾

جهڪيل هونديون انهن تي ذلت ڇانيل هوندي. اهو اُهو ڏينهن آهي جنهن جو کين وعدو ڏنو ويو هو.

(٧١) سُورَةُ نُوحٍ مَكِّيَّةٌ (٧١) — آياتها ٢٨ — ركوعاتها ٢

سورة نوح مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي انهي ۾ ٢ رڪوع ۽ ٢٨ آيتون.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الله تعاليٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ۽ باجهارو (آهي).

إِنَّا أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ أَنْ أَنذِرْ قَوْمَكَ مِن قَبْلِ أَن

بيشڪ اسان (حضرت) نوح کي پيغمبر ڪري سندس قوم ڏانهن موڪليو ته تون پنهنجي قوم کي ڊيڄار ان کان اڳ ۾

يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١﴾ قَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٢﴾

انهن تي دردناڪ عذاب اچي. (حضرت) نوح فرمايو اي منهنجي قوم بيشڪ آئون توهان لاءِ صاف ڊيڄاريندڙ آهيان.

أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ وَأَطِيعُونِ ﴿٣﴾ يَغْفِرْ لَكُم مِّن

توهان الله تعاليٰ جي عبادت ڪريو ۽ توهان ان کان ڊڄو ۽ توهان منهنجي اطاعت ڪريو. اهو توهان لاءِ توهان جا ڪجهه گناهه

ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرْكُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ إِنَّ أَجَلَ اللَّهِ إِذَا

بخش ڪندو ۽ توهان کي هڪ مقرر مدي (موت) تائين مهلت ڏيندو. بيشڪ الله جو اجل (موت) جڏهن

جَاءَ لَا يُؤَخَّرُ ۖ لَوْ كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ

ايندو ته ان کي پوئتي نه ڪيو ويندو جيڪڏهن توهان ڄاڻو ٿا. نوح (پيغمبر) عرض ڪيو اي منهنجا رب بيشڪ مون

قَوْمِي لَيْلًا وَنَهَارًا ﴿٥﴾ فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَائِي إِلَّا فِرَارًا ﴿٦﴾

پنهنجي قوم کي رات ڏينهن (دين جي) دعوت ڏني. پوءِ منهنجي سڏ ٿي اهي فرار تيز ڪر لڳا.

وَإِنِّي كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوا أَصَابِعَهُمْ فِي

۽ بيشڪ مون جڏهن به انهن کي سڏيو ان لاءِ ته تون انهن کي بخشين ته انهن پنهنجيون آڱريون

أَذَانِهِمْ وَاسْتَغْشَوْا ثِيَابَهُمْ وَأَصَرُّوا وَاسْتَكْبَرُوا

پنهنجي ڪنن ۾ وڌيون ۽ پنهنجا ڪپڙا ڍڪيائون (اهي پنهنجي) ڪفر تي قائم رهيا ۽ انهن تمام گهڻي

اسْتِكْبَارًا ۝٧ ثُمَّ إِنِّي دَعَوْتُهُمْ جِهَارًا ۝٨ ثُمَّ إِنِّي أَعْلَنْتُ

تڪبر ڪيو . ان کان پوءِ بيشڪ مون انهن کي ظاهر بظهور سڏيو . ان کان پوءِ بيشڪ مون انهن کي علي الاعلان

لَهُمْ وَأَسْرَرْتُ لَهُمْ إِسْرَارًا ۝٩ فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ

سڏيو ۽ تمام مخفي انداز سان به مون انهن کي سڏيو . پوءِ مون چيو توهان پنهنجي رب کان بخشش طلب ڪريو ،

إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا ۝١٠ يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا ۝١١ وَ

بيشڪ اهو هميشه گناه بخشيندڙ آهي . اهو توهان تي مسلسل (فائديمند) بارش موڪليندو ۽

يُمْدِدْكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَيَجْعَلْ لَكُمْ جَنَّاتٍ وَ

توهان جي مدد ڪندو مالن ۽ پٽن سان ۽ توهان لاءِ باغ پيدا ڪندو ۽

يَجْعَلْ لَكُمْ أَنْهَارًا ۝١٢ مَا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا ۝١٣

توهان لاءِ نهرون وهائيندو . توهان کي ڇا ٿيو آهي جو توهان الله ۾ عزت جي اُميد نٿا رکو .

وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا ۝١٤ أَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ

حالانڪ تحقيق اُن توهان کي ڪيترن مرحلن ۾ تخليق فرمايو . ڇا توهان نٿا ڏسو ته الله تعالىٰ ڪهڙي طرح

سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا ۝١٥ وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَ

ست آسمان هڪ ٻئي جي مٿان پيدا ڪيا . ۽ انهن ۾ چنڊ روشن ڪيو ۽

جَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا ۝١٦ وَاللَّهُ أَنْبَتَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ

سج کي ڏيئو (جو چنڊ کي روشني به سج مان ملي ٿي) بنايو . الله توهان کي (حضرت آدم کي) سلن وانگر زمين مان

نَبَاتًا ۝١٧ ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا ۝١٨

پيدا ڪيو . اُن کان پوءِ توهان کي اُن زمين ۾ موٽائيندو ۽ توهان کي اُن مان ٻيهر ٻاهر ڪڍندو .

وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ بِسَاطًا ﴿١٩﴾ لِّتَسْلُكُوْا مِنْهَا سُبُلًا

۽ الله تعالىٰ توهان لاءِ زمين کي وڇائڻو بڻايو . ان لاءِ ته توهان ان جي ڪشادن رستن

فِجَاجًا ﴿٢٠﴾ قَالَ نُوْحٌ رَّبِّ اِنَّهُمْ عَصَوْنِيْ وَاتَّبَعُوْا مَنْ لَّمْ

تي هلو. (حضرت) نوح عرض ڪيو اي منهنجا رب بيشڪ انهن منهنجي نافرماني ڪئي ۽ انهن پنهنجن رئيسن جي تابعداري ڪئي

يَزِدْهُ مَالُهٗ وَوَلَدُهٗۤ اِلَّا خَسَارًا ﴿٢١﴾ وَمَكَرُوْا مَكْرًا كُبَّارًا ﴿٢٢﴾

جن کي سندن مال ۽ اولاد وڌيڪ خساري ۾ وڌو. ۽ انهن (نوح پيغمبر لاءِ) تمام وڏا فريب ڪيا.

وَقَالُوْا لَا تَذَرُنَّ اٰلِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَّلَا سُوَاعًا ۙ

۽ (سردارن) چيو توهان هرگز پنهنجي بُتن کي نه ڇڏجو ۽ توهان هرگز (پنهنجي بُتن) وَدّ ۽ سُواع

وَّلَا يَغُوْثَ وَيَعُوْقَ وَنَسْرًا ﴿٢٣﴾ وَقَدْ اَضَلُّوْا كَثِيْرًا ۚ وَلَا

۽ يغوث ۽ يعوق ۽ نَسر کي نه ڇڏجو . ۽ بيشڪ انهن گهڻن کي گمراهه ڪيو، ۽ نه

تَزِدِ الظّٰلِمِيْنَ اِلَّا ضَلٰلًا ﴿٢٤﴾ مِمَّا خَطِيْٓـٰٔتِهِمْ اُغْرِقُوْا

زياده ڪيائون ظالمن لاءِ مگر گمراهي. اهي پنهنجي ڪيل گناهن جي ڪري ٻوڙيا ويا

فَاُدْخِلُوْا نَارًا ۙ فَلَمْ يَجِدُوْا لَهُمْ مِّنْ دُوْنِ اللّٰهِ اَنْصَارًا ﴿٢٥﴾

پوءِ قبر جي عذاب ۾ داخل ڪيا ويا، پوءِ انهن الله تعالىٰ کان سواءِ ڪو مددگار نه لڌو.

وَقَالَ نُوْحٌ رَّبِّ لَا تَذَرْ عَلَى الْاَرْضِ مِنَ الْكٰفِرِيْنَ

۽ نوح پيغمبر عرض ڪيو اي منهنجا رب تون زمين تي ڪافرن مان ڪو به

دَيَّارًا ﴿٢٦﴾ اِنَّكَ اِنْ تَذَرْهُمْ يُضِلُّوْا عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوْٓا

رهندڙ نه ڇڏ. بيشڪ جيڪڏهن تو انهن کي ڇڏيو ته اهي تنهنجي ٻانهن کي گمراهه ڪندا ۽ اهي نه ڄڻيندا

اِلَّا فَاجِرًا كَفَّارًا ﴿٢٧﴾ رَبِّ اغْفِرْ لِيْ وَلِوَالِدَيَّ وَلِمَنْ

مگر گنهگار ۽ ناشڪر. اي منهنجا رب تون مون کي بخش ڪر ۽ منهنجي ماءُ پيءُ کي بخش ڪر ۽ ان ماڻهوءَ کي بخش ڪر جو

ل لغات القرآن عربي. ك تفسير مظهري. ك تفسير النسفي. ك تفسير مظهري و تفسير النسفي.

دَخَلَ بَيۡتِيَ مُؤۡمِنًا وَّلِلۡمُؤۡمِنِيۡنَ وَالۡمُؤۡمِنٰتِ ؕ وَلَا

ايمان سان منهنجي گهر ۾ داخل ٿيو ۽ (قيامت تائين) مؤمن مردن ۽ مؤمن عورتن کي بخش ڪر ۽ نه ڪي

تَزِدِ الظّٰلِمِيۡنَ اِلَّا تَبَارًا ﴿۲۸﴾

زياده ڪر ظالمن لاءِ مگر تباهي.

سُوۡرَةُ الۡجِنِّ مَكِّيَّةٌ (٤٠) (٧٢)

اٰياتها ٢٨ — رکوعاتها ٢

سورة جن مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي انهي ۾ ٻه رڪوع ۽ ٢٨، آيتون آهن.

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ

الله تعالیٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

قُلۡ اُوۡحِيَ اِلَيَّ اَنَّهُ اسۡتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الۡجِنِّ فَقَالُوۡۤا اِنَّا سَمِعۡنَا قُرۡاٰنًا عَجَبًا ۙ﴿۱﴾

رسول عربي ﷺ توهان سڀني کي ٻڌايو ته منهنجي طرف وحي ڪئي وئي آهي ته بيشڪ جنن مان هڪ جماعت قرآن ڪريم ٻڌو پوءِ انهن چيو بيشڪ اسان هڪ عجب قرآن ڪريم ٻڌو

يَّهۡدِيۡۤ اِلَى الرُّشۡدِ فَاٰمَنَّا بِهٖ ؕ وَلَنۡ نُّشۡرِكَ بِرَبِّنَاۤ اَحَدًا ۙ﴿۲﴾

جيڪو هدايت ڏانهن رستو ڏيکاري ٿو پوءِ اسان اُن تي ايمان آندو ۽ اسين هرگز پنهنجي رب ﷻ سان ڪنهن هڪڙي کي شريڪ نه ڪنداسين.

وَّاَنَّهُ تَعٰلٰى جَدُّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَّلَا وَلَدًا ۙ﴿۳﴾ وَّ

۽ بيشڪ اسان جي رب ﷻ جي شان نهايت اعلیٰ آهي، پاڻ ﷻ گهر واري ۽ اولاد کي (پنهنجي لاءِ) پسند نه ڪيائين. ۽

اَنَّهُ كَانَ يَقُوۡلُ سَفِيۡهُنَا عَلَى اللّٰهِ شَطَطًا ۙ﴿۴﴾ وَّاَنَّا ظَنَنَّاۤ

بيشڪ اسان مان ڪم عقل، الله تعالیٰ لاءِ غلط ﷻ ڳالهيون منسوب ڪن ٿا، ۽ بيشڪ اسين پڪ ڀائيندا هئاسين

اَنۡ لَّنۡ تَقُوۡلَ الۡاِنۡسُ وَالۡجِنُّ عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا ۙ﴿۵﴾ وَّاَنَّهُ كَانَ

ته انسان ۽ جن هرگز الله تعالیٰ تي ڪوڙ نه هڻندا. ۽ بيشڪ

رِجَالٌ مِّنَ الۡاِنۡسِ يَعُوۡذُوۡنَ بِرِجَالٍ مِّنَ الۡجِنِّ فَزَادُوۡهُمۡ

انسانن مان ڪجهه مرد، جنن جي ڪجهه مردن کان پناهه گهرندا هئا، پوءِ انهن جي تڪبر ۾

رَهَقًا ۙ﴿٦﴾ وَّاَنَّهُمْ ظَنُّوْا كَمَا ظَنَنْتُمْ اَنْ لَّنْ يَّبْعَثَ اللّٰهُ

واڌارو ٿيو. ۽ بيشڪ انهن گمان ڪيو جيئنڪ توهان (مڪي وارن) گمان ڪيو ٿي ته هرگز الله تعالىٰ ڪو پيغمبر نه

اَحَدًا ۙ﴿٧﴾ وَّاَنَّا لَمَسْنَا السَّمَآءَ فَوَجَدْنٰهَا مُلِئَتْ حَرَسًا

موڪليو. ۽ بيشڪ اسان آسمان کي هٿ لاتو پوءِ اسان ان کي سخت پهري

شَدِيْدًا وَّشُهُبًا ۙ﴿٨﴾ وَّاَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ ؕ

۽ شعلن سان ڀريل ڏٺو. ۽ بيشڪ اسين انهيءَ مان جاين تي (وارتا ٻڌڻ لاءِ) ويهندا هئاسين،

فَمَنْ يَّسْتَمِعِ الْاٰنَ يَجِدْ لَهٗ شِهَابًا رَّصَدًا ۙ﴿٩﴾ وَّاَنَّا لَا

پوءِ جيڪو هاڻي ٻڌڻ جي ڪوشش ڪري ٿو ته اهو پنهنجي لاءِ تيار ٿيل شعلو لهي ٿو. ۽ بيشڪ اسين نه

نَدْرِيْۤ اَشَرٌّ اُرِيْدَ بِمَنْ فِي الْاَرْضِ اَمْ اَرَادَ بِهِمْ

ٿا ڄاڻون ته جيڪي زمين ۾ آهن تن سان برائي جو ارادو ڪيو ويو آهي يا سندن رب هدايت جو

رَبُّهُمْ رَشَدًا ۙ﴿١٠﴾ وَّاَنَّا مِنَّا الصّٰلِحُوْنَ وَمِنَّا دُوْنَ ذٰلِكَ ؕ

ارادو فرمايو آهي. ۽ بيشڪ ڪي اسان مان صالح آهن ۽ ڪي اسان مان صالح نه آهن،

كُنَّا طَرَآئِقَ قِدَدًا ۙ﴿١١﴾ وَّاَنَّا ظَنَنَّاۤ اَنْ لَّنْ نُّعْجِزَ اللّٰهَ فِي الْاَرْضِ

اسان جا مختلف مسلڪ آهن. ۽ بيشڪ اسان کي يقين آهي ته اسين زمين ۾ الله تعالىٰ جي ڪنٽرول کان ٻاهر نا هيون

وَلَنْ نُّعْجِزَهٗ هَرَبًا ۙ﴿١٢﴾ وَّاَنَّا لَمَّا سَمِعْنَا الْهُدٰۤى اٰمَنَّا بِهٖ ؕ

۽ اسين ڀڄي سندس ڪنٽرول کان هرگز ٻاهر نه ٿا ٿيون. ۽ بيشڪ اسان جڏهن قرآن ڪريم ٻڌو ته اسان ان تي ايمان آندو.

فَمَنْ يُّؤْمِنْ بِرَبِّهٖ فَلَا يَخَافُ بَخْسًا وَّلَا رَهَقًا ۙ﴿١٣﴾ وَّاَنَّا مِنَّا

پوءِ جيڪو پنهنجي رب تي ايمان آڻي ٿو پوءِ اهو نقصان ۽ زيادتي جو خوف نه ڪري. ۽ بيشڪ اسان مان ڪي

الْمُسْلِمُوْنَ وَمِنَّا الْقٰسِطُوْنَ ؕ فَمَنْ اَسْلَمَ فَاُولٰٓئِكَ تَحَرَّوْا رَشَدًا ﴿١٤﴾

مسلمان آهن ۽ ڪجهه اسان مان ظالم آهن، پوءِ جنهن اسلام آندو پوءِ انهن هدايت ڳولي لڌي.

وَأَمَّا الْقٰسِطُوْنَ فَكَانُوْا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا ﴿١٥﴾ وَّأَنْ لَّوِ اسْتَقَامُوْا

۽ پر ظالم پوءِ اهي جهنم جو بارڻ ٿيا. ۽ رسول عربي توهان فرمايو ته مون ڏانهن وحي ڪيو ويو ته جيڪڏهن

عَلَى الطَّرِيْقَةِ لَأَسْقَيْنٰهُمْ مَّآءً غَدَقًا ﴿١٦﴾ لِّنَفْتِنَهُمْ فِيْهِ ۭ وَ

اهي دين اسلام تي قائم رهيا ته اسين انهن کي گهڻي مقدار ۾ پاڻي پياريند اسين. ان لاءِ ته اسين انهن کي انهي ۾ آزمايون ۽

مَنْ يُّعْرِضْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهٖ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا ﴿١٧﴾ وَّ

جيڪو الله جي ذڪر کان پاسو ڪري ته الله ان کي سخت عذاب ۾ داخل ڪري ٿو. ۽

أَنَّ الْمَسٰجِدَ لِلّٰهِ فَلَا تَدْعُوْا مَعَ اللّٰهِ أَحَدًا ﴿١٨﴾ وَّأَنَّهٗ لَمَّا

بيشڪ مسجدون الله تعاليٰ جون آهن پوءِ توهان (اي انسانو ۽ جنو) الله سان گڏ ڪنهن جي عبادت ذڪر نه ڪريو ۽ بيشڪ جڏهن

قَامَ عَبْدُ اللّٰهِ يَدْعُوْهُ كَادُوْا يَكُوْنُوْنَ عَلَيْهِ لِبَدًا ﴿١٩﴾ قُلْ

رسول عربي (اڪرم) الله جي عبادت لاءِ بيٺا ته جن تولا ناهي پاڻ ڪريون جي قريب بيٺا (سندن عبادت ڏسڻ لاءِ). رسول عربي توهان فرمايو

إِنَّمَآ أَدْعُوْا رَبِّيْ وَلَآ أُشْرِكُ بِهٖٓ أَحَدًا ﴿٢٠﴾ قُلْ إِنِّيْ لَآ أَمْلِكُ

آئون ته پنهنجي رب جي عبادت ڪريان ٿو ۽ آئون ان سان ڪنهن کي شريڪ نٿو ڪريان. رسول عربي توهان فرمايو بيشڪ آئون توهان لاءِ ڪنهن

لَكُمْ ضَرًّا وَّلَا رَشَدًا ﴿٢١﴾ قُلْ إِنِّيْ لَنْ يُّجِيْرَنِيْ مِنَ اللّٰهِ

نقصان ۽ هدايت جو مالڪ ناهيان. رسول عربي توهان فرمايو بيشڪ مون کي الله تعاليٰ کان هرگز بچائي

أَحَدٌ ۙ وَّلَنْ أَجِدَ مِنْ دُوْنِهٖ مُلْتَحَدًا ﴿٢٢﴾ إِلَّا بَلٰغًا مِّنَ

ڏڪو سگهي ۽ هرگز آئون ان کان سواءِ ڪا پناهه نه ٿو لهان. مگر الله تعاليٰ جي تبليغ

اللّٰهِ وَرِسٰلٰتِهٖ ۭ وَمَنْ يَّعْصِ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ فَإِنَّ لَهٗ

۽ رسالت جو ذمو مون تي آهي ۽ جيڪو الله ۽ ان جي رسول جي نافرماني ڪري ٿو پوءِ بيشڪ ان لاءِ

نَارَ جَهَنَّمَ خٰلِدِيْنَ فِيْهَآ أَبَدًا ﴿٢٣﴾ حَتّٰىٓ إِذَا رَأَوْا مَا يُوْعَدُوْنَ

جهنم جي باهه آهي ان ۾ هميشه هميشه رهندا. ايستائين جو جڏهن اهي ان کي ڏسندا جنهن جو کين وعدو ڏنو ويو

[1] تفسير مظهري. [2] تفسير جامع البيان وتفسير تنوير المقباس.

فَسَيَعْلَمُوْنَ مَنْ اَضْعَفُ نَاصِرًا وَّ اَقَلُّ عَدَدًا ﴿٢٤﴾ قُلْ اِنْ

پوءِ اهي جلد معلوم ڪندا تہ ڪير وڌيڪ ضعيف مددگار رکندڙ آهي ۽ انگ ۾ ٿورو آهي (ڪنهن جا گهٽ مددگار آهن) - رسول عربي ﷺ توهان فرمايو

اَدْرِيْۤ اَقَرِيْبٌ مَّا تُوْعَدُوْنَ اَمْ يَجْعَلُ لَهٗ رَبِّيْۤ اَمَدًا ﴿٢٥﴾ عٰلِمُ الْغَيْبِ

تہ آئون نہ ٿو ڄاڻان تہ قيامت قريب آهي يا اُن کي منهنجو رب ڪجهہ مهلت ڏيندو - الله تعاليٰ غيب جون خبرون ڄاڻندڙ

فَلَا يُظْهِرُ عَلٰى غَيْبِهٖۤ اَحَدًا ﴿٢٦﴾ اِلَّا مَنِ ارْتَضٰى مِنْ رَّسُوْلٍ فَاِنَّهٗ

آهي پوءِ اهو پنهنجي غيب تي ڪنهن کي واقف نہ ٿو ڪري - سواءِ پنهنجي پسنديده رسولن جي ، پوءِ بيشڪ

يَسْلُكُ مِنْۢ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهٖ رَصَدًا ﴿٢٧﴾ لِّيَعْلَمَ اَنْ قَدْ

ان جي اڳيان ۽ پويان (ملائڪن جو) سخت پهرو مقرر ڪري ٿو - ان لاءِ تہ ظاهر ٿئي تہ بيشڪ ان پيغمبرن

اَبْلَغُوْا رِسٰلٰتِ رَبِّهِمْ وَاَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَاَحْصٰى كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا ﴿٢٨﴾

پنهنجي رب جا احڪام پهچايا ۽ انهن جو علم هو سڀ ڪجهہ آهي جيڪو انهن وٽ آهي ۽ ان کي هر شيءِ جو تعداد معلوم آهي.

سُوْرَةُ الْمُزَّمِّلِ مَكِّيَّةٌ (٣) (٧٣)

اٰيَاتُهَا ٢٠ — رُكُوْعَاتُهَا ٢

سورة مزمل مڪہ مڪرمہ ۾ نازل ٿي آهي، انهي ۾ ٢ رڪوع ۽ ٢٠ آيتون آهن -

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

الله تعاليٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي)

يٰۤاَيُّهَا الْمُزَّمِّلُ ﴿١﴾ قُمِ الَّيْلَ اِلَّا قَلِيْلًا ﴿٢﴾ نِّصْفَهٗۤ اَوِ انْقُصْ

اي نبوت جي چادر ويڙهيندڙ حبيب توهان رات جو ٿورو حصو (عبادت لاءِ) اُٿو . اڌ حصو يا اُن کان

مِنْهُ قَلِيْلًا ﴿٣﴾ اَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْاٰنَ تَرْتِيْلًا ﴿٤﴾

ڪجهہ گهٽ حصو . يا ڪجهہ ان کان زياده ڪريو (مطلب توهان کي اختيار آهي) ۽ توهان قرآن ڪريم کي چڱي طرح ٺهري ٺهري پڙهو

اِنَّا سَنُلْقِيْ عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيْلًا ﴿٥﴾ اِنَّ نَاشِئَةَ الَّيْلِ هِيَ

بيشڪ اسين توهان تي قرآن ڪريم نازل ڪنداسين . بيشڪ (عبادت لاءِ) رات جو اٿڻ اهو

لهٖ ان ڏينهن ڪافر جو ڪوبہ مددگار نہ هوندو پر الله تعاليٰ ۽ پيغمبر (منزل ٧) ۽ ملائڪ مؤمنن جا مددگار هوندا . لهٖ تفسير النسفي .
لهٖ تفسير النسفي . لهٖ تفسير مظهري . لهٖ تفسير ڪبير . لهٖ تفسير روح البيان . لهٖ تفسير النسفي .

أَشَدُّ وَطْـًٔا وَّأَقْوَمُ قِيْلًا ﴿٦﴾ إِنَّ لَكَ فِى النَّهَارِ سَبْحًا

سخت بار آهي ۽ (ان ۾) قرآن ڪريم جي تلاوت بهتر ٿئي ٿي. رسول عربي بيشڪ توهان لاءِ ڏينهن ۾ تمام گهڻي

طَوِيْلًا ﴿٧﴾ وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيْلًا ﴿٨﴾

مصروفيت آهي. ۽ توهان پنهنجي رب جو نالو ياد ڪريو ۽ سڀني کان جدا ٿي فقط اُن ڏانهن متوجه ٿيو.

رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ لَآ إِلٰهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَكِيْلًا ﴿٩﴾

اهو مشرق ۽ مغرب جو رب آهي ناهي ڪو معبود مگر اهو پوءِ توهان اُن کي ڪارساز بڻايو.

وَاصْبِرْ عَلٰى مَا يَقُوْلُوْنَ وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيْلًا ﴿١٠﴾ وَ

۽ توهان انهن جي اعتراضن تي صبر ڪيو ۽ توهان اُنهن کي سهڻي نموني سان ڇڏي ڏيو ۽

ذَرْنِىْ وَالْمُكَذِّبِيْنَ أُولِى النَّعْمَةِ وَمَهِّلْهُمْ قَلِيْلًا ﴿١١﴾ إِنَّ

توهان تڪذيب ڪندڙ دولتمندن کي ۽ مون کي ڇڏي ڏيو ۽ توهان انهن کي ٿوري مهلت ڏيو. بيشڪ

لَدَيْنَآ أَنْكَالًا وَّجَحِيْمًا ﴿١٢﴾ وَّطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَّعَذَابًا أَلِيْمًا ﴿١٣﴾

اسان وٽ ڳرو ڳٽ ۽ ڀڙڪندڙ باهه ۽ اهو طعام آهي جيڪو نڙيءَ کان هيٺ نه لهي ۽ دردناڪ عذاب آهي.

يَوْمَ تَرْجُفُ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ وَكَانَتِ الْجِبَالُ كَثِيْبًا

اُن ڏينهن زمين ۽ جبل ٿرٿلي ۾ هوندا ۽ جبل (اُن ڏينهن) واريءَ جي ڍڳن وانگر

مَّهِيْلًا ﴿١٤﴾ إِنَّآ أَرْسَلْنَآ إِلَيْكُمْ رَسُوْلًا ۙ شَاهِدًا

وهندڙ هوندو. بيشڪ اسان توهان ڏانهن رسول عربي کي توهان تي شاهد ڪري

عَلَيْكُمْ كَمَآ أَرْسَلْنَآ إِلٰى فِرْعَوْنَ رَسُوْلًا ﴿١٥﴾

موڪليو سين جيئن ڪ اسان فرعون ڏانهن موسىٰ کي پيغمبر ڪري موڪليو.

فَعَصٰى فِرْعَوْنُ الرَّسُوْلَ فَأَخَذْنٰهُ أَخْذًا وَّبِيْلًا ﴿١٦﴾

پوءِ فرعون، موسىٰ جي نافرماني ڪئي پوءِ اسان اُن تي سخت پڪڙ ڪئي.

[1] تفسير مظهري [2] تفسير النسفي. [3] تفسير روح البيان. [4] تفسير جلالين.

فَكَيْفَ تَتَّقُوْنَ اِنْ كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَّجْعَلُ الْوِلْدَانَ

پوءِ توهان ڪيئن بچندا جيڪڏهن ڪفر ڪندا، انهيءَ ڏينهن جيڪو ٻارن کي (هيبت ۽ خوف ۽ رعب جي ڪري)

شِيْبًا ﴿۱۷﴾ السَّمَآءُ مُنْفَطِرٌ بِهٖ ؕ كَانَ وَعْدُهٗ مَفْعُوْلًا ﴿۱۸﴾ اِنَّ

پوڙهو ڪري ڇڏيندو، آسمان انهيءَ جي خوف ڪان ڦاٽي پوندو، الله جو ڪيل وعدو پورو ٿيندو . بيشڪ

هٰذِهٖ تَذْكِرَةٌ ۚ فَمَنْ شَآءَ اتَّخَذَ اِلٰى رَبِّهٖ سَبِيْلًا ﴿۱۹﴾

هيءَ نصيحت آهي ، پوءِ جيڪو چاهي ته انهيءَ پنهنجي رب ڏانهن سنئين راهه وٺي .

اِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ اَنَّكَ تَقُوْمُ اَدْنٰى مِنْ ثُلُثَيِ الَّيْلِ وَ

بيشڪ توهان جو رب ڄاڻي ٿو ته بيشڪ توهان رات جو اٿو ٿا ڪڏهن ٻن حصن رات جي قريب ۽ ڪڏهن

نِصْفَهٗ وَثُلُثَهٗ وَطَآئِفَةٌ مِّنَ الَّذِيْنَ مَعَكَ ؕ وَاللّٰهُ

اڌ رات جو ۽ ڪڏهن ٽين حصي رات جي قريب ۽ هڪ جماعت (صحابه ڪرامن جي) توهان سان گڏ آهي ۽ الله تعالیٰ

يُقَدِّرُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ ؕ عَلِمَ اَنْ لَّنْ تُحْصُوْهُ فَتَابَ

رات ۽ ڏينهن جو اندازو فرمائي ٿو، انهيءَ کي معلوم آهي ته توهان کان رات جو اندازو هرگز نه ٿيندو پوءِ انهيءَ

عَلَيْكُمْ فَاقْرَءُوْا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْاٰنِ ؕ عَلِمَ اَنْ

توهان تي مهربان ٿيو آهي، پوءِ توهان اهو پڙهو جيڪو توهان کي قرآن ڪريم مان آسان لڳي ٿو، انهيءَ کي معلوم آهي ته

سَيَكُوْنُ مِنْكُمْ مَّرْضٰى ۙ وَاٰخَرُوْنَ يَضْرِبُوْنَ فِى

عن قريب توهان مان ڪي مريض ٿيندا، ۽ ٻيا زمين ۾ سفر

الْاَرْضِ يَبْتَغُوْنَ مِنْ فَضْلِ اللّٰهِ ۙ وَاٰخَرُوْنَ

ڪن ٿا اهي الله جو فضل (تجارت ۽ علم وغيره) طلب ڪن ٿا، ۽ ٻيا

يُقَاتِلُوْنَ فِىْ سَبِيْلِ اللّٰهِ ۖ فَاقْرَءُوْا مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ ۙ وَ

الله جي واٽ ۾ جهاد ڪن ٿا، پوءِ توهان قرآن ڪريم پڙهو جيترو توهان کي آسان ٿئي ۽

له ۽ ته تفسير جلالين و تفسير النسفي.

أَقِيمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ وَأَقْرِضُوا اللّٰهَ قَرْضًا

توهان نماز قائم ڪريو ۽ توهان زڪواة ڏيو ۽ توهان الله تعالىٰ کي سهڻو

حَسَنًا ۚ وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ مِّنْ خَيْرٍ

قرض ڏيو (الله جي راهه ۾ خرچ ڪريو) ۽ جيڪو نيڪ عمل توهان پنهنجي لاءِ اڳيان موڪليندا

تَجِدُوهُ عِنْدَ اللّٰهِ هُوَ خَيْرًا وَّأَعْظَمَ أَجْرًا ۚ

اُن کي توهان الله وٽ ان کان بهتر ۽ اُن کان اجر ۾ وڌيڪ لهندا.

وَاسْتَغْفِرُوا اللّٰهَ ۖ إِنَّ اللّٰهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٠﴾

۽ توهان الله تعالىٰ کان بخشش طلب ڪريو. بيشڪ الله تعالىٰ غفور رحيم آهي.

سُورَةُ الْمُدَّثِّرِ مَكِّيَّةٌ (٤)

اٰياتها ٥٦ — (٧٤) — رکوعاتها ٢

سورة مدثر مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي، انهي ۾ ٢ رڪوع ۽ ٥٦ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ ○

الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

يٰأَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ ﴿١﴾ قُمْ فَأَنْذِرْ ﴿٢﴾ وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ ﴿٣﴾

اي نبوت جي چادر ڍڪيندڙ حبيب، توهان اُٿو ۽ توهان (پنهنجي قوم کي) ڊيڄاريو ۽ توهان پنهنجي رب جي وڏائي بيان ڪريو.

وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ ﴿٤﴾ وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ ﴿٥﴾ وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْثِرُ ﴿٦﴾

۽ توهان پنهنجا ڪپڙا پاڪ رکو. ۽ بتن کان پري رهو. ۽ زياده حاصل ڪرڻ لاءِ (ڪنهن تي) ٿورو نه ڪريو.

وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرْ ﴿٧﴾ فَإِذَا نُقِرَ فِي النَّاقُورِ ﴿٨﴾ فَذٰلِكَ

۽ پنهنجي رب لاءِ توهان صبر ڪريو. پوءِ جڏهن صُور ڦوڪي ويندي. پوءِ اهو

يَوْمَئِذٍ يَّوْمٌ عَسِيرٌ ﴿٩﴾ عَلَى الْكٰفِرِينَ غَيْرُ يَسِيرٍ ﴿١٠﴾ ذَرْنِي

ڏينهن، ڏکيو ڏينهن آهي. (اهو) ڪافرن تي آسان ناهي. توهان مون کي ڇڏيو

ط تفسير الشفق.

وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا ﴿١١﴾ وَجَعَلْتُ لَهُ مَالًا مَّمْدُودًا ﴿١٢﴾ وَ

اُن ماڻهوءَ (وليد بن مغيره ڪافر) سان ڳالهه ڇڏ جيڪو مون اڪيلو پيدا ڪيو. ۽ مون اُن لاءِ گهڻو مال پيدا ڪيو. ۽

بَنِينَ شُهُودًا ﴿١٣﴾ وَمَهَّدتُّ لَهُ تَمْهِيدًا ﴿١٤﴾ ثُمَّ يَطْمَعُ

پٽ ويتر موجود آهن. ۽ مون اُن لاءِ (جاه وجلال) جو سامان مهيا ڪيو. ان کان پوءِ اهو طمع ڪري ٿو

أَنْ أَزِيدَ ﴿١٥﴾ كَلَّا ۖ إِنَّهُ كَانَ لِآيَاتِنَا عَنِيدًا ﴿١٦﴾ سَأُرْهِقُهُ

ته انهن ۾ زيادتي ٿئي. هرگز ائين نه ٿيندو، بيشڪ اهو اسان جي آيتن جو سخت مخالف آهي. اسين جلد ان کي چاڙهه جي جبل

صَعُودًا ﴿١٧﴾ إِنَّهُ فَكَّرَ وَقَدَّرَ ﴿١٨﴾ فَقُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ ﴿١٩﴾ ثُمَّ

تي چاڙهينداسين. بيشڪ اُن (قرآن ڪريم تي اعتراض ڪرڻ لاءِ) فڪر ڪيو ۽ اندازو ڪيو. پوءِ اُن تي لعنت (هو ڪُٺو وڃي) اُن لاءِ جيڪو اندازو ڪيائين.

قُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ ﴿٢٠﴾ ثُمَّ نَظَرَ ﴿٢١﴾ ثُمَّ عَبَسَ وَ

ان کان پوءِ اُن تي لعنت هو ڪُٺو وڃي اُن لاءِ جيڪو اندازو ڪيائين. ان کان پوءِ ڏٺائين. ان کان پوءِ مُنهن خراب ڪيائين ۽

بَسَرَ ﴿٢٢﴾ ثُمَّ أَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَ ﴿٢٣﴾ فَقَالَ إِنْ هَٰذَا إِلَّا

مُنهن سخت خراب ڪيائين. ان کان پوءِ پٺي ڏنائين ۽ تڪبر ڪيائين. پوءِ چيائين ناهي هي (قرآن ڪريم) مگر

سِحْرٌ يُؤْثَرُ ﴿٢٤﴾ إِنْ هَٰذَا إِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ ﴿٢٥﴾

سحر جيڪو اڳين کان نقل ڪيو ويو. ناهي هي مگر قول بشر جو.

سَأُصْلِيهِ سَقَرَ ﴿٢٦﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا سَقَرُ ﴿٢٧﴾ لَا تُبْقِي

اسين جلد ان کي سقر (دوزخ) ۾ داخل ڪنداسين. ۽ تو کي ڪنهن ڄاڻايو ته سقر ڇا آهي؟ (اها) نه گوشت ڇڏيندي

وَلَا تَذَرُ ﴿٢٨﴾ لَوَّاحَةٌ لِّلْبَشَرِ ﴿٢٩﴾ عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ ﴿٣٠﴾

۽ نه هڏا. انسان جي کل لاهيندڙ هوندي. انهي تي اوڻيهه ملائڪ مسلط هوندا.

وَمَا جَعَلْنَا أَصْحَابَ النَّارِ إِلَّا مَلَائِكَةً ۙ وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ إِلَّا

۽ نه مقرر ڪيا اسان جهنم جا انچارج مگر ملائڪ ۽ نه مقرر ڪيو اسان انهن جو تعداد مگر

له تفسير مظهري. ته ۽ ڪه تفسير النسفي. ته تفسير مظهري.

فِتْنَةً لِّلَّذِيْنَ كَفَرُوْا ۙ لِيَسْتَيْقِنَ الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ وَ

اهو ڪافرن لاءِ آزمائش آهي، ان لاءِ تہ اهي ماڻهو يقين ڪن جيڪي اهل ڪتاب آهن ۽

يَزْدَادَ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا اِيْمَانًا وَّلَا يَرْتَابَ الَّذِيْنَ اُوْتُوا الْكِتٰبَ

مؤمنن جو ايمان زياده ٿئي ۽ نہ تہ شڪ ڪن اهل ڪتاب

وَالْمُؤْمِنُوْنَ ۙ وَلِيَقُوْلَ الَّذِيْنَ فِيْ قُلُوْبِهِمْ مَّرَضٌ وَّ

۽ مؤمن ۽ پڻ تہ چون اهي ماڻهو جن جي دلين ۾ مرض آهي ۽ پڻ

الْكٰفِرُوْنَ مَاذَآ اَرَادَ اللّٰهُ بِهٰذَا مَثَلًا ؕ كَذٰلِكَ يُضِلُّ اللّٰهُ

ڪافر چون تہ الله هن مثال مان ڪهڙو ارادو ڪيو آهي. اهڙيءَ طرح جنهن کي چاهي الله تعالىٰ

مَنْ يَّشَآءُ وَيَهْدِيْ مَنْ يَّشَآءُ ؕ وَمَا يَعْلَمُ جُنُوْدَ رَبِّكَ

گمراهه ڪري ٿو ۽ جنهن کي چاهي هدايت ڏئي ٿو، ۽ ان کان سواءِ ملائڪن جو تعداد

اِلَّا هُوَ ؕ وَمَا هِيَ اِلَّا ذِكْرٰى لِلْبَشَرِ ﴿٣١﴾ كَلَّا وَالْقَمَرِ ﴿٣٢﴾ وَ

ڪو بہ نٿو ڄاڻي، هي قرآن ڪريم انسان لاءِ نصيحت آهي. خبردار! قسم آهي چنڊ جو ۽ قسم آهي

الَّيْلِ اِذْ اَدْبَرَ ﴿٣٣﴾ وَالصُّبْحِ اِذَآ اَسْفَرَ ﴿٣٤﴾ اِنَّهَا لَاِحْدَى الْكُبَرِ ﴿٣٥﴾

رات جو جڏهن اها موٽي پئي. ۽ قسم آهي صبح جو جڏهن اهو روشن ٿئي ٿو. بيشڪ اها (جهنم) وڏين مصيبتن مان هڪ مصيبت آهي

نَذِيْرًا لِّلْبَشَرِ ﴿٣٦﴾ لِمَنْ شَآءَ مِنْكُمْ اَنْ يَّتَقَدَّمَ اَوْ يَتَاَخَّرَ ﴿٣٧﴾ ؕ

(توهان کان) ماڻهن کي ڊيڄاريو. توهان مان جيڪو چاهي اهو (خير ڏانهن) اڳتي وڌي ۽ جيڪو چاهي (خير کان) پوئتي ٿئي.

كُلُّ نَفْسٍۭ بِمَا كَسَبَتْ رَهِيْنَةٌ ﴿٣٨﴾ ۙ اِلَّآ اَصْحٰبَ

هر انسان پنهنجي ڪيل عملن ۾ گروي (ضامن) آهي. مگر (اهي مؤمن) جيڪي

الْيَمِيْنِ ﴿٣٩﴾ ؕ فِيْ جَنّٰتٍ ۛ يَتَسَآءَلُوْنَ ﴿٤٠﴾ عَنِ الْمُجْرِمِيْنَ ﴿٤١﴾ ۙ مَا

باغن ۾ ساڄي پاسي هوندا، اهي مجرمن کان سوال پڇندا تہ توهان کي ڪهڙي

ع ٣١ ١٥

مع ١٦

له تفسير مظهري، له تفسير بيضاوي له تفسير النسفي.

سَلَكَكُمْ فِي سَقَرَ ﴿٤٢﴾ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ ﴿٤٣﴾ وَلَمْ

(ٿيو؟) دوزخ ۾ وڌي. دوزخي چوندا اسين (دنيا ۾) نماز نه پڙهندا هئاسين. ۽ اسين

نَكُ نُطْعِمُ الْمِسْكِينَ ﴿٤٤﴾ وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ الْخَائِضِينَ ﴿٤٥﴾ وَ

مسڪينن کي طعام نه کارائيندا هئاسين. ۽ اسين اجاين ڳالهين ڪرڻ وارن سان گڏ اجايون ڳالهيون ڪندا هئاسين ۽

كُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ الدِّينِ ﴿٤٦﴾ حَتَّىٰ أَتَانَا الْيَقِينُ ﴿٤٧﴾ فَمَا تَنْفَعُهُمْ

انصاف (قيامت) جي ڏينهن جي تڪذيب ڪندا هئاسين. ايستائين جو اسان وٽ موت آيو. پوءِ انهن (ڪافرن) کي سفارش

شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ ﴿٤٨﴾ فَمَا لَهُمْ عَنِ التَّذْكِرَةِ مُعْرِضِينَ ﴿٤٩﴾

ڪندڙن جي سفارش فائدو نه ڏيندي. پوءِ انهن کي ڇا ٿيو آهي جو اهي نصيحت کان منهن موڙيندڙ آهن.

كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ مُسْتَنْفِرَةٌ ﴿٥٠﴾ فَرَّتْ مِنْ قَسْوَرَةٍ ﴿٥١﴾ بَلْ يُرِيدُ

انهن جو مثال انهن ڀڄندڙ گڏهن جهڙو آهي جيڪي ٻٻر شينهن کان ڊڄي ڀڄن ٿا. بلڪ انهن مان

كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ أَنْ يُؤْتَىٰ صُحُفًا مُنَشَّرَةً ﴿٥٢﴾ كَلَّا ۖ بَلْ لَا

هرهڪ انسان چاهي ٿو ته ان کي کليل صحيفو (ڪتاب) ڏنو وڃي. خبردار! بلڪ اهي

يَخَافُونَ الْآخِرَةَ ﴿٥٣﴾ كَلَّا إِنَّهُ تَذْكِرَةٌ ﴿٥٤﴾ فَمَنْ شَاءَ ذَكَرَهُ ﴿٥٥﴾ وَمَا

آخرت جو خوف نه ٿا ڪن. خبردار! بيشڪ اهو (قرآن ڪريم) نصيحت آهي. پوءِ جيڪو چاهي ان کان نصيحت وٺي. ۽ نه

يَذْكُرُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ ۚ هُوَ أَهْلُ التَّقْوَىٰ وَأَهْلُ الْمَغْفِرَةِ ﴿٥٦﴾

ٿا نصيحت حاصل ڪن مگر الله تعالیٰ جي مشيت (گهُرَ) سان اُن کان ڊڄڻ گهرجي ۽ ان کي بخشش سونهي ٿي.

﴿ اٰياتها ٤٠ ﴾ (٧٥) سُوْرَةُ الْقِيٰمَةِ مَكِّيَّةٌ (٣١) ﴿ ركوعاتها ٢ ﴾

سورة قيامة مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي انهي ۾ ٢ رڪوع ۽ ٤٠ آيتون آهن.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الله تعالیٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ۽ باجهارو آهي.

له تنوير المقباس تفسير ابن عباس. كه ڀر مؤمنن کي نبين، ملائڪن ۽ صالحن (منزل ٧) جي سفارش فائدو ڏيندي. تفسير النسفي و تفسير مظهري.
ته تفسير النسفي و تفسير جامع البيان. ٤ه تفسير روح البيان.

لَآ أُقْسِمُ بِيَوْمِ الْقِيٰمَةِ ﴿١﴾ وَلَآ أُقْسِمُ بِالنَّفْسِ

موں کي قسم آهي قيامت جي ڏينهن جو. ۽ موں کي قسم آهي انهي نفس جو جيڪو

اللَّوَّامَةِ ﴿٢﴾ أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَلَّنْ نَجْمَعَ عِظَامَهُ ﴿٣﴾

(پاڻ کي گناهن تي) ملامت ڪندڙ آهي. ڇا انسان (ڪافر) ڀانئي ٿو ته اسين هرگز ان جا هڏا گڏ نه ڪنداسين.

بَلٰى قٰدِرِينَ عَلٰٓى أَنْ نُسَوِّيَ بَنَانَهُ ﴿٤﴾ بَلْ يُرِيدُ

ها اسين ان جي آڱرين جي هڏين برابر ڪرڻ تي به قادر آهيون. بلڪ انسان

الْإِنْسَانُ لِيَفْجُرَ أَمَامَهُ ﴿٥﴾ يَسْئَلُ أَيَّانَ يَوْمُ الْقِيٰمَةِ ﴿٦﴾

گناهن ۾ هميشگي ڪرڻ چاهي ٿو. اهو سوال ڪري ٿو ته قيامت جو ڏينهن ڪڏهن ٿيندو؟

فَإِذَا بَرِقَ الْبَصَرُ ﴿٧﴾ وَخَسَفَ الْقَمَرُ ﴿٨﴾ وَجُمِعَ الشَّمْسُ وَ

پوءِ جڏهن اک (خوف کان) حيران ٿيندي. ۽ چنڊ بي نور ٿيندو. ۽ سج ۽ چنڊ

الْقَمَرُ ﴿٩﴾ يَقُولُ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ أَيْنَ الْمَفَرُّ ﴿١٠﴾ كَلَّا

گڏ ڪيا ويندا. ان ڏينهن انسان چوندو فرار ٿيڻ جي جاءِ ڪٿي آهي؟ خبردار

لَا وَزَرَ ﴿١١﴾ إِلٰى رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمُسْتَقَرُّ ﴿١٢﴾ يُنَبَّؤُا الْإِنْسَانُ

ڪا به پناهه جي جاءِ نه هوندي. ان ڏينهن توهان جي رب ڏانهن موٽڻ جي جاءِ هوندي. ان ڏينهن انسان کي

يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ ﴿١٣﴾ بَلِ الْإِنْسَانُ عَلٰى نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ ﴿١٤﴾

سندس اڳيان پويان عمل ٻڌايا ويندا. بلڪ انسان پنهنجي نفس کي پاڻ چڱي طرح ڏسندڙ آهي.

وَلَوْ أَلْقٰى مَعَاذِيرَهُ ﴿١٥﴾ لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ ﴿١٦﴾

جيتوڻيڪ اهو پنهنجا عذر پيش ڪندو. (رسول عربي ﷺ) پنهنجي مقدس زبان کي (وحي ياد ڪرڻ جي تڪڙ ڪري) تڪرار ڪري نه هلايو.

إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْاٰنَهُ ﴿١٧﴾ فَإِذَا قَرَأْنٰهُ فَاتَّبِعْ قُرْاٰنَهُ ﴿١٨﴾

بيشڪ (انکي) توهان جي سيني ۾ جمع ڪرڻ ۽ (توهان جي زبان تي) پڙهائڻ اسان جي ذمي آهي. پوءِ جڏهن اسين ان کي پڙهون ته توهان ان پڙهڻ جي تابعداري ڪريو.

له تفسير الخازن. ٢ه تفسير مظهري. ٣ه تفسير الخازن و تفسير بيضاوي. (منزل ٧) ٤ه تفسير مظهري و تفسير نسفي.

ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ ﴿١٩﴾ كَلَّا بَلْ تُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ ﴿٢٠﴾ وَتَذَرُونَ

اُن کان پوءِ بيشڪ اسان جي ذمي اُن جو بيان آهي. خبردار ! بلڪ تون (اي ڪافرو) دنيا سان محبت رکو ٿا. ۽ توهان آخرت کي

الْآخِرَةَ ﴿٢١﴾ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ ﴿٢٢﴾ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ ﴿٢٣﴾ وَ

ڇڏي ڏيو ٿا. ڪجهه چهرا قيامت جي ڏينهن خوبصورت ۽ تازا هوندا. جيڪي پنهنجي رب جو ديدار ڪندڙ هوندا. ۽

وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ بَاسِرَةٌ ﴿٢٤﴾ تَظُنُّ أَن يُفْعَلَ بِهَا فَاقِرَةٌ ﴿٢٥﴾

ڪجهه منهن ان ڏينهن بد صورت ۽ مايوس هوندا. ڪين ته توقع هوندي ته مصيبتن جي ڪري سندن چيلهه ٽٽندي.

كَلَّا إِذَا بَلَغَتِ التَّرَاقِيَ ﴿٢٦﴾ وَقِيلَ مَنْ ۜ رَاقٍ ﴿٢٧﴾ وَظَنَّ أَنَّهُ

خبردار جنهن وقت ساهه نڙي تائين پهچندو. ۽ چيو ويندو ته آهي ڪو ! ڦيٿو ڪندڙ. ۽ اهو يقين ڪندو ته بيشڪ اها

الْفِرَاقُ ﴿٢٨﴾ وَالْتَفَّتِ السَّاقُ بِالسَّاقِ ﴿٢٩﴾ إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ

جدائي آهي. ۽ هڪ پني ٻي پني سان ملي ويندي. اُن ڏينهن (ان ماڻهوءَ کي) توهان جي رب ڏانهن

الْمَسَاقُ ﴿٣٠﴾ فَلَا صَدَّقَ وَلَا صَلَّىٰ ﴿٣١﴾ وَلَٰكِن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ﴿٣٢﴾

موٽڻ آهي. پوءِ (ابوجهل ڪافر) نه سچ کي مڃيو ۽ نه نماز پڙهي. پر ان ڪوڙ سمجهيو ۽ پٺ ڏني.

ثُمَّ ذَهَبَ إِلَىٰ أَهْلِهِ يَتَمَطَّىٰ ﴿٣٣﴾ أَوْلَىٰ لَكَ فَأَوْلَىٰ ﴿٣٤﴾ ثُمَّ أَوْلَىٰ لَكَ

اُن کان پوءِ اڪڙجي پنهنجي گهر وارن ڏانهن ويو. تنهنجي تباهي اچي پهتي. اُن کان پوءِ تنهنجي تباهي

فَأَوْلَىٰ ﴿٣٥﴾ أَيَحْسَبُ الْإِنسَانُ أَن يُتْرَكَ سُدًى ﴿٣٦﴾ أَلَمْ يَكُ

اچي پهتي. ڇا اهو انسان ڀانئي ٿو ته ان کي آزاد ڇڏيو ويندو. ڇا اهو (انسان)

نُطْفَةً مِّن مَّنِيٍّ يُمْنَىٰ ﴿٣٧﴾ ثُمَّ كَانَ عَلَقَةً فَخَلَقَ فَسَوَّىٰ ﴿٣٨﴾

هڪ نطفو نه هو جيڪو اڇلايو ويو. ان کان پوءِ اهو رت ٿيو پوءِ ان پيدا ڪيو پوءِ ان کي درست ڪيو.

فَجَعَلَ مِنْهُ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنثَىٰ ﴿٣٩﴾ أَلَيْسَ ذَٰلِكَ

پوءِ ان مان ٻه قسم مرد ۽ عورت پيدا ڪيا. ڇا اهو

تفسير جلالين. تفسير النسفي. تفسير مظهري.

بِقٰدِرٍ عَلٰٓى اَنْ يُّحْيِۦَ الْمَوْتٰى ﴿٤٠﴾ ع

مثل مائٽن کي جياري نه ٿو سگهي؟ (يقيناً اهو قادر آهي).

اٰيَاتُهَا ٣١ ﴿٧٦﴾ سُوْرَةُ الدَّهْرِ مَدَنِيَّةٌ ﴿٩٨﴾ رُكُوْعَاتُهَا ٢

سورة دهر مديني منوره ۾ نازل ٿي آهي، انهي ۾ ٢ رڪوع ۽ ٣١ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

الله تعاليٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان باجهارو (آهي).

هَلْ اَتٰى عَلَى الْاِنْسَانِ حِيْنٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْـًٔا مَّذْكُوْرًا ﴿١﴾

بيشڪ[1] انسان تي هڪ اهو وقت گذريو جو (ان دوران) سندس نالو ئي مذڪور نه هو.

اِنَّا خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ نُّطْفَةٍ اَمْشَاجٍ ۖ نَّبْتَلِيْهِ فَجَعَلْنٰهُ

بيشڪ اسان[2] انسان کي هڪ گڏيل نطفي مان پيدا ڪيو (ان لاءِ ته) اسين ان کي آزمايون پوءِ اسان ان کي

سَمِيْعًا بَصِيْرًا ﴿٢﴾ اِنَّا هَدَيْنٰهُ السَّبِيْلَ اِمَّا شَاكِرًا وَّاِمَّا

سميع (ٻڌندڙ ۽) بصير (ڏسندڙ) ڪيو. بيشڪ اسان ان کي واٽ ڏيکاري يا اهو شاڪر (مؤمن[3]) ٿيو يا اهو

كَفُوْرًا ﴿٣﴾ اِنَّآ اَعْتَدْنَا لِلْكٰفِرِيْنَ سَلٰسِلَا۟ وَاَغْلٰلًا وَّسَعِيْرًا ﴿٤﴾

ناشڪر (ڪافر) ٿيو. بيشڪ اسان ڪافرن لاءِ زنجيرون، ڳٽ ۽ ٻرندڙ باهه تيار ڪئي.

اِنَّ الْاَبْرَارَ يَشْرَبُوْنَ مِنْ كَاْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُوْرًا ﴿٥﴾

بيشڪ نيڪ ٻانهان هڪ پيالو پيئندا جنهن جو ذائقو ڪافور جو هوندو (بهشت ۾)

عَيْنًا يَّشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللّٰهِ يُفَجِّرُوْنَهَا تَفْجِيْرًا ﴿٦﴾ يُوْفُوْنَ

ڪافور[4] جو هڪ چشمو جنهن مان الله تعاليٰ جا مقرب ٻانها پيئندا پنهنجي محلن ۾ جتي چاهيندا تي ان جو پاڻي وهائي ويندا. اهي

بِالنَّذْرِ وَيَخَافُوْنَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهٗ مُسْتَطِيْرًا ﴿٧﴾ وَيُطْعِمُوْنَ

پنهنجي نذر پوري ڪن ٿا ۽ اهي ان ڏينهن کان ڊڄن ٿا جنهن جو شر گهڻو پکڙيل هوندو ۽ اهي مسڪين

[1] تفسير جلالين وتفسير النسفي. [2] تفسير النسفي. [3] تفسير النسفي وتفسير مظهري. [4] تفسير مظهري.

الطَّعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا ﴿٨﴾ إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ

۽ يتيمن ۽ قيدين کي پنهنجي محبت سان طعام کارائين ٿا. (اهي چون ٿا) اسين توهان کي

لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكُورًا ﴿٩﴾ إِنَّا نَخَافُ

خدا ڪارڻ کارايون ٿا، اسين توهان کان اُن جي جزاءِ شُڪر گذاري نه ٿا چاهيون. بيشڪ اسين پنهنجي

مِن رَّبِّنَا يَوْمًا عَبُوسًا قَمْطَرِيرًا ﴿١٠﴾ فَوَقَاهُمُ اللَّهُ شَرَّ ذَٰلِكَ

رب کان هڪ ڏينهن جو خوف ڪريون ٿا جيڪو سخت (۽) بيحد سخت هوندو. پوءِ الله تعالىٰ انهن کي ان ڏينهن جي شر کان

الْيَوْمِ وَلَقَّاهُمْ نَضْرَةً وَسُرُورًا ﴿١١﴾ وَجَزَاهُم بِمَا صَبَرُوا

بچايو ۽ انهن کي تازگي ۽ سُرور عطا ڪيو. ۽ کين سندن صبر جي ڪري

جَنَّةً وَحَرِيرًا ﴿١٢﴾ مُّتَّكِئِينَ فِيهَا عَلَى الْأَرَائِكِ ۖ لَا يَرَوْنَ فِيهَا

جنت ۽ ريشمي لباس مليو اهي بهشت ۾ تختن تي ٽيڪون ڏيئي ويهندڙ هوندا، اُن ۾

شَمْسًا وَلَا زَمْهَرِيرًا ﴿١٣﴾ وَدَانِيَةً عَلَيْهِمْ ظِلَالُهَا وَذُلِّلَتْ

سخت گرمي ۽ سخت سردي کي نه ڏسندا ۽ انهن کي بهشتي وڻن جا سايا قريب هوندا ۽ انهن جا ميوا بهشتين

قُطُوفُهَا تَذْلِيلًا ﴿١٤﴾ وَيُطَافُ عَلَيْهِم بِآنِيَةٍ مِّن فِضَّةٍ

لاءِ بيحد آسانيءَ سان حاصل ڪري سگهندا. ۽ انهن جي خدمت ۾ چانديءَ جا ٿانو

وَأَكْوَابٍ كَانَتْ قَوَارِيرَا ﴿١٥﴾ قَوَارِيرَا مِن فِضَّةٍ قَدَّرُوهَا

۽ مگ پيش ڪيا ويندا جيڪي شيشي جهڙا ڏسڻ ۾ ايندا. اهي هوندا چانديءَ جا پر شيشي وانگر شفاف هوندا انهن کي پوري

تَقْدِيرًا ﴿١٦﴾ وَيُسْقَوْنَ فِيهَا كَأْسًا كَانَ مِزَاجُهَا زَنجَبِيلًا ﴿١٧﴾

اندازي سان پيش ڪندا. بهشت ۾ اهو جام پياريندا جو ان جو ذائقو سُنڍ (ادرڪ) جهڙو هوندو.

عَيْنًا فِيهَا تُسَمَّىٰ سَلْسَبِيلًا ﴿١٨﴾ وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ

اُن ۾ هڪ چشمو سندس جو آهي جنهن جو نالو سلسبيل رکيو ويو آهي. انهن جي خدمت لاءِ ڇوڪرا هوندا

قرئ منوّن بغير الالف في الوصل فيهما، ووقف على الاول بالالف ووصل الثاني بغير الالف ٣

١ه تفسير مظهري. ٢ه تفسير النسفي. ٣ه تفسير مظهري. ٤ه تفسير جلالين ٥ه تفسير مظهري.

مُخَلَّدُونَ ۚ إِذَا رَأَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَّنثُورًا ﴿١٩﴾ وَإِذَا

جن کي فنا نہ ھوندو ، جڏھن وقت توھان انھن کي ڏسندا تہ توھان انھن کي پکڙيل موتي ڀانئيندا ۔ ۽ بھشت ۾

رَأَيْتَ ثَمَّ رَأَيْتَ نَعِيمًا وَمُلْكًا كَبِيرًا ﴿٢٠﴾ عَالِيَهُمْ ثِيَابُ

تون ان وقت چوڌاري گھڻيون نعمتون ۽ شاھي مُلڪ ڏسندين ۔ انھن جي بدن تي (موسم مطابق)

سُندُسٍ خُضْرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ ۖ وَحُلُّوا أَسَاوِرَ مِن فِضَّةٍ ۚ

باريڪ ريشم جا ساوا ڪپڙا ۽ ٿلهي ريشم جا ڪپڙا ھوندا ۽ انھن کي چانديءَ جا ڪنگڻ پارايا ويندا ۔

وَسَقَاهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا ﴿٢١﴾ إِنَّ هَٰذَا كَانَ لَكُمْ جَزَاءً وَ

۽ انھن کي سندن رب شرابًا طھورًا پياريندو ۔ بيشڪ ھي توھان لاءِ بھترين جزا آھي ۽

كَانَ سَعْيُكُم مَّشْكُورًا ﴿٢٢﴾ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ

توھان جو سعيو قبول پيو ۔ بيشڪ تحقيق اسان توھان تي قرآن ڪريم ٿورو ٿورو ڪري

تَنزِيلًا ﴿٢٣﴾ فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تُطِعْ مِنْهُمْ آثِمًا أَوْ كَفُورًا ﴿٢٤﴾

نازل ڪيو ۔ پوءِ توھان پنھنجي رب جي حڪم مطابق صبر ڪريو ۽ توھان انھن مان ڪنھن گنھگار ۽ ناشڪر ڏانھن ڌيان نہ ڏيو

وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٢٥﴾ وَمِنَ اللَّيْلِ فَاسْجُدْ

۽ توھان پنھنجي رب جو نالو صبح ۽ شام وٺو ۔ ۽ رات ۾ ان کي سجدو

لَهُ وَسَبِّحْهُ لَيْلًا طَوِيلًا ﴿٢٦﴾ إِنَّ هَٰؤُلَاءِ يُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ وَ

ڪريو ۽ ڊگھي رات تائين توھان ان جي تسبيح پڙھو ۔ بيشڪ اھي (ڪافر) دنيا سان محبت رکن ٿا ۽

يَذَرُونَ وَرَاءَهُمْ يَوْمًا ثَقِيلًا ﴿٢٧﴾ نَّحْنُ خَلَقْنَاهُمْ وَ

ان ڳري ڏينھن (قيامت) کي ڇڏين ٿا جيڪو پويان آھي ۔ اسان انھن کي پيدا ڪيو ۽

شَدَدْنَا أَسْرَهُمْ ۖ وَإِذَا شِئْنَا بَدَّلْنَا أَمْثَالَهُمْ

اسان انھن جا سَنڌ مضبوط بنايا ، ۽ جڏھن وقت اسين چاھينداسين تہ انھن جھڙا ٻيا تبديل

له تفسير النسفي۔

تَبْدِيْلًا ﴿٢٨﴾ اِنَّ هٰذِهٖ تَذْكِرَةٌ ۚ فَمَنْ شَآءَ اتَّخَذَ

کنداسين . بيشڪ هي نصيحت آهي . پوءِ جيڪو چاهي اهو پنهنجي رب ڏانهن

اِلٰى رَبِّهٖ سَبِيْلًا ﴿٢٩﴾ وَمَا تَشَآءُوْنَ اِلَّآ اَنْ يَّشَآءَ اللّٰهُ ۭ اِنَّ

صحيح راهه اختيار ڪري . ۽ توهان نٿا چاهيو مگر جيڪو الله چاهي ٿو . بيشڪ

اللّٰهَ كَانَ عَلِيْمًا حَكِيْمًا ﴿٣٠﴾ يُّدْخِلُ مَنْ يَّشَآءُ فِيْ رَحْمَتِهٖ ۭ

الله تعالىٰ علم وحڪمت وارو آهي . اهو جنهن کي چاهي پنهنجي رحمت ۾ داخل ڪري ٿو .

وَالظّٰلِمِيْنَ اَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا اَلِيْمًا ﴿٣١﴾

۽ الله تعالىٰ ظالمن لاءِ دردناڪ عذاب تيار ڪيو آهي .

سُوْرَةُ الْمُرْسَلٰتِ مَكِّيَّةٌ (٧٧) (٣٣)

اٰياتها ٥٠ — رکوعاتها ٢

سورة مرسلٰت مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي انهي ۾ ٢ رڪوع ۽ ٥٠ آيتون آهن .

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي) .

وَالْمُرْسَلٰتِ عُرْفًا ﴿١﴾ فَالْعٰصِفٰتِ عَصْفًا ﴿٢﴾ وَّالنّٰشِرٰتِ

قسم آهي انهن (هوائن جو) جيڪي لڳاتار موڪليون وڃن ٿيون . پوءِ قسم آهي انهن (هوائن) جو جيڪي زور سان گهلن ٿيون . قسم آهي انهن (هوائن جو)

نَشْرًا ﴿٣﴾ فَالْفٰرِقٰتِ فَرْقًا ﴿٤﴾ فَالْمُلْقِيٰتِ ذِكْرًا ﴿٥﴾ عُذْرًا اَوْ

[illegible]

نُذْرًا ﴿٦﴾ اِنَّمَا تُوْعَدُوْنَ لَوَاقِعٌ ۭ ﴿٧﴾ فَاِذَا النُّجُوْمُ طُمِسَتْ ﴿٨﴾

[illegible] جنهن قيامت جو توهان کي وعدو ڏنو ويو آهي اها ٿيندڙ آهي . پوءِ جنهن وقت تارا ميٽيا ويندا .

وَاِذَا السَّمَآءُ فُرِجَتْ ﴿٩﴾ وَاِذَا الْجِبَالُ نُسِفَتْ ﴿١٠﴾ وَاِذَا

۽ جنهن وقت آسمان کوليو ويندو . ۽ جنهن وقت جبل اکيڙيا ويندا . ۽ جنهن وقت

الرُّسُلُ اُقِّتَتْ ﴿١١﴾ لِاَيِّ يَوْمٍ اُجِّلَتْ ﴿١٢﴾ لِيَوْمِ الْفَصْلِ ﴿١٣﴾

پيغمبر پنهنجي امتن تي شاهدي لاءِ موجود ڪيا ويندا، ڪهڙي ڏينهن لاءِ روڪيا ويا؟ فيصلي جي ڏينهن لاءِ .

وَمَآ اَدْرٰىكَ مَا يَوْمُ الْفَصْلِ ﴿١٤﴾ وَيْلٌ يَّوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِيْنَ ﴿١٥﴾

۽ توهان کي ڪنهن ڄاڻايو ته فيصلي وارو ڪهڙو ڏينهن آهي. ان ڏينهن تڪذيب ڪندڙن لاءِ ويل آهي .

اَلَمْ نُهْلِكِ الْاَوَّلِيْنَ ﴿١٦﴾ ثُمَّ نُتْبِعُهُمُ الْاٰخِرِيْنَ ﴿١٧﴾ كَذٰلِكَ

ڇا اسان پهرين (قومن) کي هلاڪ نه ڪيو. اُن کان پوءِ پوين کي انهن جي پويان نه آنداسين. اسين

نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِيْنَ ﴿١٨﴾ وَيْلٌ يَّوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِيْنَ ﴿١٩﴾

مجرمن سان ايئن ڪريون ٿا. ان ڏينهن تڪذيب ڪندڙن لاءِ ويل آهي.

اَلَمْ نَخْلُقْكُّمْ مِّنْ مَّآءٍ مَّهِيْنٍ ﴿٢٠﴾ فَجَعَلْنٰهُ فِيْ قَرَارٍ

ڇا اسان توهان کي حقير پاڻيءَ مان پيدا نه ڪيو. پوءِ اسان ان کي ماءُ جي پيٽ

مَّكِيْنٍ ﴿٢١﴾ اِلٰى قَدَرٍ مَّعْلُوْمٍ ﴿٢٢﴾ فَقَدَرْنَا ۖ فَنِعْمَ

۾ هڪ معلوم مقدار تائين رکرايو پوءِ اسان اندازو ڪيو. پوءِ اسين بهترين

الْقٰدِرُوْنَ ﴿٢٣﴾ وَيْلٌ يَّوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِيْنَ ﴿٢٤﴾ اَلَمْ نَجْعَلِ

قادر آهيون. اُن ڏينهن تڪذيب ڪندڙن لاءِ ويل آهي. ڇا اسان

الْاَرْضَ كِفَاتًا ﴿٢٥﴾ اَحْيَآءً وَّاَمْوَاتًا ﴿٢٦﴾ وَّجَعَلْنَا فِيْهَا

زمين کي (توهان) جيئرن ۽ مُئلن لاءِ ڪافي نه بڻايو! ۽ اسان ان ۾ (توهان لاءِ)

رَوَاسِيَ شٰمِخٰتٍ وَّاَسْقَيْنٰكُمْ مَّآءً فُرَاتًا ﴿٢٧﴾

بُلند جبل تيار ڪيا ۽ اسان توهان کي بهترين مِٺو پاڻي پيارايو .

وَيْلٌ يَّوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِيْنَ ﴿٢٨﴾ اِنْطَلِقُوْٓا اِلٰى مَا كُنْتُمْ بِهٖ

ان ڏينهن تڪذيب ڪندڙن لاءِ ويل آهي. توهان وڃو ان ڏانهن جنهن کي توهان

ل تفسير بيضاوي. ع تفسير النسفي.

تُكَذِّبُوْنَ ﴿٢٩﴾ اِنْطَلِقُوْٓا اِلٰى ظِلٍّ ذِىْ ثَلٰثِ شُعَبٍ ﴿٣٠﴾ لَّا

ڪوڙ ڄاڻندا هئا. توهان ان دونهين جي پاڇولي ڏانهن وڃو جنهن جا ٽي شعبا هوندا ۔ جيڪو نه

ظَلِيْلٍ وَّلَا يُغْنِىْ مِنَ اللَّهَبِ ﴿٣١﴾ اِنَّهَا تَرْمِىْ بِشَرَرٍ

پاڇولو ڪندڙ هوندو ۽ نه باهه کان بچائيندو ۔ بيشڪ جهنم سان شعلا نڪرن ٿا جيڪي

كَالْقَصْرِ ﴿٣٢﴾ كَاَنَّهٗ جِمٰلَتٌ صُفْرٌ ﴿٣٣﴾ وَيْلٌ يَّوْمَئِذٍ

ماڙين جيڏا هوندا ۔ اهي هيڊن اُٺن جهڙا هوندا ۔ اُن ڏينهن ويل آهي

لِّلْمُكَذِّبِيْنَ ﴿٣٤﴾ هٰذَا يَوْمُ لَا يَنْطِقُوْنَ ﴿٣٥﴾ وَلَا يُؤْذَنُ

تڪذيب ڪندڙن لاءِ ۔ هي (اهو) ڏينهن آهي جو اهي ڳالهائي نه سگهندا ۔ ۽ عذر پيش ڪرڻ لاءِ

لَهُمْ فَيَعْتَذِرُوْنَ ﴿٣٦﴾ وَيْلٌ يَّوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِيْنَ ﴿٣٧﴾ هٰذَا

کين اجازت نه ڏني ويندي ۔ اُن ڏينهن ويل آهي تڪذيب ڪندڙن لاءِ ۔ هي

يَوْمُ الْفَصْلِ جَمَعْنٰكُمْ وَالْاَوَّلِيْنَ ﴿٣٨﴾ فَاِنْ كَانَ لَكُمْ

فيصلي ڪرڻ جو ڏينهن آهي ۔ اسين توهان کي ۽ پهرين ماڻهن کي جمع ڪنداسين ۔ پوءِ جيڪڏهن توهان وٽ

كَيْدٌ فَكِيْدُوْنِ ﴿٣٩﴾ وَيْلٌ يَّوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِيْنَ ﴿٤٠﴾ اِنَّ

ڪا اٽڪل هجي پوءِ اها مون سان ڪريو ۔ ان ڏينهن ويل آهي تڪذيب ڪندڙن لاءِ ۔ بيشڪ

ع ۱ / ٢١

الْمُتَّقِيْنَ فِىْ ظِلٰلٍ وَّعُيُوْنٍ ﴿٤١﴾ وَّفَوَاكِهَ مِمَّا يَشْتَهُوْنَ ﴿٤٢﴾

پرهيزگار (بهشت ۾) ساين ۽ چشمن ۾ هوندا ۔ ۽ ميون ۾ جيڪي کين وڻندا ۔

كُلُوْا وَاشْرَبُوْا هَنِيْٓـًٔا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴿٤٣﴾ اِنَّا كَذٰلِكَ

توهان آساني سان کائو ۽ پيئو انهي ڪري جو توهان (نيڪ) عمل ڪندا هئا ۔ اهڙي طرح

نَجْزِى الْمُحْسِنِيْنَ ﴿٤٤﴾ وَيْلٌ يَّوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِيْنَ ﴿٤٥﴾

نيڪوڪارن کي جزاءِ خير عطا ڪندا آهيون ۔ ان ڏينهن ويل آهي تڪذيب ڪندڙن آهي ۔

ك تفسير روح البيان ۔

كُلُوا وَتَمَتَّعُوا قَلِيلًا إِنَّكُم مُّجْرِمُونَ ﴿٤٦﴾ وَيْلٌ

توهان (دنيا جي نعمتن) مان ڪا ٿورو نفعو حاصل ڪريو، بيشڪ توهان مجرم آهيو. اُن ڏينهن

يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٧﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ارْكَعُوا

ويل آهي تڪذيب ڪندڙن لاءِ. ۽ جنهن وقت انهن کي چيو ويندو هو ته توهان نماز پڙهو

لَا يَرْكَعُونَ ﴿٤٨﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٩﴾ فَبِأَيِّ

ته نماز نه ٿا پڙهن. اُن ڏينهن ويل آهي تڪذيب ڪندڙن لاءِ. پوءِ اهي

حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٠﴾ ع

قرآن ڪريم کان پوءِ ڪهڙي ڪتاب تي ايمان آڻيندا.

سُورَةُ النَّبَإِ مَكِّيَّةٌ (٧٨) (٨٠)

آياتها ٤٠ — رکوعاتها ٢

سورة نبأ مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي انهي ۾ ٤٠ آيتون ۽ ٢ رکوع آهن.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي)

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ ﴿١﴾ عَنِ النَّبَإِ الْعَظِيمِ ﴿٢﴾ الَّذِي هُمْ فِيهِ

(اهي قريش قوم وارا) پاڻ ۾ ڪهڙا سوال ڪري رهيا آهن، اُن عظيم خبر (قيامت) بابت جنهن ۾ اهي

مُخْتَلِفُونَ ﴿٣﴾ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ﴿٤﴾ ثُمَّ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ﴿٥﴾ أَلَمْ

اختلاف ڪندڙ آهن خبردار اهي جلد ڄاڻندا. ان کان پوءِ خبردار اهي جلد ڄاڻندا. ڇا اسان

نَجْعَلِ الْأَرْضَ مِهَادًا ﴿٦﴾ وَالْجِبَالَ أَوْتَادًا ﴿٧﴾ وَخَلَقْنَاكُمْ

توهان لاءِ زمين کي وڇائڻو نه بنايو ۽ جبلن کي ميخون بنايو. ۽ اسان توهان کي

أَزْوَاجًا ﴿٨﴾ وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا ﴿٩﴾ وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ لِبَاسًا ﴿١٠﴾

مذڪر ۽ مؤنث بنايو ۽ اسان توهان جي ننڊ کي توهان لاءِ آرام لاءِ بنايو ۽ اسان رات کي لباس بنايو.

ڪ تفسير جلالين و تفسير روح البيان. ڪ تفسير النسفي. ڪ تفسير جلالين. ڪ تفسير النسفي.

كُلُوْا وَتَمَتَّعُوْا قَلِيْلًا اِنَّكُمْ مُّجْرِمُوْنَ ﴿٤٦﴾ وَيْلٌ

توهان (دنيا جي نعمتن) مان ڪا ٿورو نفعو حاصل ڪريو، بيشڪ توهان مجرم آهيو. اُن ڏينهن

يَّوْمَىِٕذٍ لِّلْمُكَذِّبِيْنَ ﴿٤٧﴾ وَاِذَا قِيْلَ لَهُمُ ارْكَعُوْا

ويل آهي تڪذيب ڪندڙن لاءِ. ۽ جنهن وقت انهن کي چيو ويجي ٿو ته توهان نماز پڙهو

لَا يَرْكَعُوْنَ ﴿٤٨﴾ وَيْلٌ يَّوْمَىِٕذٍ لِّلْمُكَذِّبِيْنَ ﴿٤٩﴾ فَبِاَيِّ

ته نماز نه ٿا پڙهن. اُن ڏينهن ويل آهي تڪذيب ڪندڙن لاءِ. پوءِ اِهي

حَدِيْثٍۭ بَعْدَهٗ يُؤْمِنُوْنَ ﴿٥٠﴾

قرآن ڪريم کان پوءِ ڪهڙي ڪتاب تي ايمان آڻيندا.

ع ١٠ ٢٢

سُوْرَةُ النَّبَاِ مَكِّيَّةٌ

(اياتها ٤٠) (٧٨) (٨٠) (ركوعاتها ٢)

سورة نباء مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي انهي ۾ ٤٠ آيتون ۽ ٢ رڪوع آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

الله تعاليٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي)

عَمَّ يَتَسَآءَلُوْنَ ﴿١﴾ عَنِ النَّبَاِ الْعَظِيْمِ ﴿٢﴾ الَّذِيْ هُمْ فِيْهِ

(اهي قريش قوم وارا) پاڻ ۾ ڪهڙا سوال ڪري رهيا آهن، اُن عظيم خبر (قيامت) بابت جنهن ۾ اهي

مُخْتَلِفُوْنَ ﴿٣﴾ كَلَّا سَيَعْلَمُوْنَ ﴿٤﴾ ثُمَّ كَلَّا سَيَعْلَمُوْنَ ﴿٥﴾ اَلَمْ

اختلاف ڪندڙ آهن خبردار اهي جلد ڄاڻندا. ان کان پوءِ خبردار اهي جلد ڄاڻندا. ڇا نه

نَجْعَلِ الْاَرْضَ مِهٰدًا ﴿٦﴾ وَّالْجِبَالَ اَوْتَادًا ﴿٧﴾ وَّخَلَقْنٰكُمْ

توهان لاءِ زمين کي وڇائڻو نه بنايو ۽ جبلن کي ميخون بنايو. ۽ اسان توهان کي

اَزْوَاجًا ﴿٨﴾ وَّجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا ﴿٩﴾ وَّجَعَلْنَا الَّيْلَ لِبَاسًا ﴿١٠﴾

مذڪر ۽ مؤنث بنايو ۽ اسان توهان جي ننڊ کي توهان لاءِ آرام لاءِ بنايو ۽ اسان رات کي لباس بنايو.

ك تفسير جلالين و تفسير روح البيان. ك تفسير النسفي. ك تفسير جلالين. ك تفسير النسفي.

وَّجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا ﴿١١﴾ وَّبَنَيْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعًا شِدَادًا ﴿١٢﴾

۽ اسان ڏينهن کي روزگار لاءِ بڻايو. ۽ اسان توهان جي مٿان ست سخت آسمان بڻايا.

وَّجَعَلْنَا سِرَاجًا وَّهَّاجًا ﴿١٣﴾ وَّاَنْزَلْنَا مِنَ الْمُعْصِرٰتِ مَآءً

۽ اسان سج کي گرمي ڏيندڙ ۽ روشني ڪندڙ بڻايو. ۽ اسان ڪڪرن مان مينهن نازل ڪيو جيڪو

ثَجَّاجًا ﴿١٤﴾ لِّنُخْرِجَ بِهٖ حَبًّا وَّنَبَاتًا ﴿١٥﴾ وَّجَنّٰتٍ اَلْفَافًا ﴿١٦﴾ اِنَّ

گهڻو وسندڙ آهي. انهيءَ لاءِ ته ان مان اناج ۽ ساوڪ ۽ گهاٽا باغ پيدا ڪريون. بيشڪ

يَوْمَ الْفَصْلِ كَانَ مِيْقَاتًا ﴿١٧﴾ يَّوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّوْرِ

فيصلي جي ڏينهن جو وقت مقرر آهي. اُن ڏينهن صُور ۾ ڦوڪ ڏني ويندي

فَتَاْتُوْنَ اَفْوَاجًا ﴿١٨﴾ وَّفُتِحَتِ السَّمَآءُ فَكَانَتْ اَبْوَابًا ﴿١٩﴾

پوءِ توهان فوجن جي صورت ۾ ايندا. ۽ آسمان کوليو ويندو پوءِ اهو دروازا ٿي پوندو.

وَّسُيِّرَتِ الْجِبَالُ فَكَانَتْ سَرَابًا ﴿٢٠﴾ اِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ

۽ جبلن کي (فضا ۾) هلايو ويندو پوءِ اهي رڃ وانگر چمڪندڙ هوندا. بيشڪ جهنم (ظالمن جي)

مِرْصَادًا ﴿٢١﴾ لِّلطّٰغِيْنَ مَاٰبًا ﴿٢٢﴾ لّٰبِثِيْنَ فِيْهَآ اَحْقَابًا ﴿٢٣﴾ لَا

منتظر آهي. حدکان وڌندڙن لاءِ ٺڪاڻو آهي. انهيءَ ۾ گهڻا زمانا رهندا. نه ته

يَذُوْقُوْنَ فِيْهَا بَرْدًا وَّلَا شَرَابًا ﴿٢٤﴾ اِلَّا حَمِيْمًا وَّغَسَّاقًا ﴿٢٥﴾

مزو وٺندا انهيءَ ۾ ٿڌ جو ۽ نه پاڻيءَ جو، مگر ڪين ٽهڪندڙ پاڻي ۽ جهنمين جي زخمن جي پونَ پاري

جَزَآءً وِّفَاقًا ﴿٢٦﴾ اِنَّهُمْ كَانُوْا لَا يَرْجُوْنَ حِسَابًا ﴿٢٧﴾

ڪين سندن عملن مطابق سزا ڏني ويندي، بيشڪ انهن کي حساب جي اميد نه هئي.

وَّكَذَّبُوْا بِاٰيٰتِنَا كِذَّابًا ﴿٢٨﴾ وَكُلَّ شَيْءٍ اَحْصَيْنٰهُ كِتٰبًا ﴿٢٩﴾

۽ انهن اسان جي آيتن کي قطعي نه مڃيو. ۽ هر شيءِ اسان لوح محفوظ ۾ لکرائي آهي.

له تفسير مظهري. ٢ه لغات القرآن العربي. ٣ه تفسير النسفي (منزل ٧) ٤ه تفسير مظهري. ٥ه تفسير روح المعاني.

فَذُوۡقُوۡا فَلَنۡ نَّزِيۡدَكُمۡ اِلَّا عَذَابًا ﴿۳۰﴾ اِنَّ لِلۡمُتَّقِيۡنَ مَفَازًا ﴿۳۱﴾

پوءِ توهان عذاب چکو، پوءِ هرگز اسين زياده نه تا ڪريون مگر عذاب. بيشڪ پرهيزگارن لاءِ ڪاميابي آهي.

حَدَآئِقَ وَاَعۡنَابًا ﴿۳۲﴾ وَّكَوَاعِبَ اَتۡرَابًا ﴿۳۳﴾ وَّكَاۡسًا دِهَاقًا ﴿۳۴﴾

باغ آهن ۽ انگور آهن. ۽ نوجوان عورتون هڪ جيتريون عمر ۾ آهن. ۽ ڀريل پيالا آهن.

لَا يَسۡمَعُوۡنَ فِيۡهَا لَغۡوًا وَّلَا كِذّٰبًا ﴿۳۵﴾ جَزَآءً مِّنۡ رَّبِّكَ عَطَآءً

اهي جنت ۾ نه لغو ڪلام ٻڌن ٿا ۽ نه ڪوڙ ٻڌن ٿا. اها رب جي طرفان توهان جي عملن جي

حِسَابًا ﴿۳۶﴾ رَّبِّ السَّمٰوٰتِ وَالۡاَرۡضِ وَمَا بَيۡنَهُمَا الرَّحۡمٰنِ

مڪمل جزا آهي. اُهو رب آسمانن ۽ زمين جو ۽ جيڪي انهن ٻنهي جي وچ ۾ آهي رحمان آهي

لَا يَمۡلِكُوۡنَ مِنۡهُ خِطَابًا ﴿۳۷﴾ يَوۡمَ يَقُوۡمُ الرُّوۡحُ وَالۡمَلٰٓئِكَةُ

انهن کي ڳالهائڻ جي اجازت نه هوندي. ان ڏينهن جبرئيل امين ۽ ملائڪ صفون ٻڌي

صَفًّا ؕۙ لَّا يَتَكَلَّمُوۡنَ اِلَّا مَنۡ اَذِنَ لَهُ الرَّحۡمٰنُ وَقَالَ صَوَابًا ﴿۳۸﴾

بيهندا. (مخلوق خوف جي ڪري) اُن سان ڳالهائيندي مگر جنهن کي رحمان اجازت ڏني ۽ انهي سڌي ڳالهه چئي.

ذٰلِكَ الۡيَوۡمُ الۡحَقُّ ۚ فَمَنۡ شَآءَ اتَّخَذَ اِلٰى رَبِّهٖ مَاٰبًا ﴿۳۹﴾

اهو ڏينهن حق آهي، پوءِ جيڪو چاهي اهو پنهنجي رب ڏانهن رستو ٺاهي.

اِنَّاۤ اَنۡذَرۡنٰكُمۡ عَذَابًا قَرِيۡبًا ۖۚ يَّوۡمَ يَنۡظُرُ الۡمَرۡءُ مَا

بيشڪ اسين توهان کي ان عذاب کان ڊيڄاريون ٿا جيڪو قريب آهي. ان ڏينهن انسان (ڪافر) پنهنجا ڪيل

قَدَّمَتۡ يَدٰهُ وَيَقُوۡلُ الۡكٰفِرُ يٰلَيۡتَنِىۡ كُنۡتُ تُرٰبًا ﴿۴۰﴾

عمل ڏسندو ۽ ڪافر چوندو هاءِ افسوس آئون مٽي ٿي وڃان.

سُوۡرَةُ النّٰزِعٰتِ مَكِّيَّةٌ (٧٩) (٨١)

اٰياتها ٤٦ — رکوعاتها ٢

سورة والنازعات مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي. انهي ۾ ٤٦ آيتون ۽ ٢ رڪوع آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ۝

الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

وَالنّٰزِعٰتِ غَرْقًا ۝١ وَّالنّٰشِطٰتِ نَشْطًا ۝٢ وَّالسّٰبِحٰتِ سَبْحًا ۝٣

قسم آهي انهن فرشتن جو جيڪي سختيءَ سان (ڪافرن جا) ساهه ڪڍن ٿا. ۽ قسم آهي انهن فرشتن جو جيڪي نرميءَ سان (مؤمنن جا) ساهه ڪڍن ٿا. ۽ قسم آهي انهن فرشتن جو جيڪي ترندي

فَالسّٰبِقٰتِ سَبْقًا ۝٤ فَالْمُدَبِّرٰتِ اَمْرًا ۝٥ يَوْمَ تَرْجُفُ

لهن ٿا. پوءِ قسم آهي انهن فرشتن جو جيڪي مؤمنن جا روح جنت ڏي ڊوڙائن ٿا. پوءِ قسم آهي انهن فرشتن جو جيڪي حڪم مطابق انتظام هلائن ٿا. ان ڏينهن پهرين ڌوڏ

الرَّاجِفَةُ ۝٦ تَتْبَعُهَا الرَّادِفَةُ ۝٧ قُلُوْبٌ يَّوْمَىِٕذٍ وَّاجِفَةٌ ۝٨

ڌوڏي ويندي. ان کان پوءِ پوئين ڌوڏ ڌوڏي ويندي. ان ڏينهن دليون ڏڪندڙ هونديون.

اَبْصَارُهَا خَاشِعَةٌ ۝٩ يَقُوْلُوْنَ ءَاِنَّا لَمَرْدُوْدُوْنَ فِي الْحَافِرَةِ ۝١٠

اکيون هيٺ جهڪيل هونديون. اهي (ڪافر) چوندا ڇا بيشڪ اسين پهرين حالت ۾ موٽايا وينداسين؟

ءَاِذَا كُنَّا عِظَامًا نَّخِرَةً ۝١١ قَالُوْا تِلْكَ اِذًا كَرَّةٌ خَاسِرَةٌ ۝١٢ فَاِنَّمَا

ڇا جنهن وقت اسين ڳريل هڏا ٿينداسين. چوندا ته ان وقت اهو موٽڻ (اسان لاءِ) نقصان ده آهي. پوءِ اها

هِيَ زَجْرَةٌ وَّاحِدَةٌ ۝١٣ فَاِذَا هُمْ بِالسَّاهِرَةِ ۝١٤ هَلْ اَتٰىكَ

فقط هڪ هڪل ٿيندي. پوءِ اهي ان وقت کليل ميدان ۾ (زنده ٿي) پهچندا. ڇا تو وٽ

حَدِيْثُ مُوْسٰى ۝١٥ اِذْ نَادٰىهُ رَبُّهٗ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى ۝١٦

موسیٰ جي ڳالهه پهتي؟ جنهن وقت ان کي سندس رب طوي جي مقدس واديءَ ۾ پڪاريو.

اِذْهَبْ اِلٰى فِرْعَوْنَ اِنَّهٗ طَغٰى ۝١٧ فَقُلْ هَلْ لَّكَ اِلٰى اَنْ تَزَكّٰى ۝١٨

ته فرعون ڏانهن وڃ بيشڪ اهو (ڪفر ۽ فساد ۾) حد کان وڌي ويو. پوءِ (ان کي) چؤ ته ڇا تون پاڪ ٿيڻ ۾ شائق آهين؟

وَاَهْدِيَكَ اِلٰى رَبِّكَ فَتَخْشٰى ۝١٩ فَاَرٰىهُ الْاٰيَةَ الْكُبْرٰى ۝٢٠

۽ آءٌ توکي تنهنجي رب ڏانهن رستو ڏيکاريان ته پوءِ تون (ان جي عذاب کان) خوف ڪرين. پوءِ موسیٰ ان کي هڪ وڏي نشاني ڏيکاري.

وقف لازم وقف لازم وقف لازم وقف لازم

ا ۽ ٢ تفسير جلالين ۽ تفسير بيضاوي. ٣ تفسير مظهري. ٤ تفسير جامع البيان. ٥ جلالين ٦ تفسير (منزل ٧) تفسير مظهر. ٧ لغات القرآن ۽ مظهري. ٨ ۽ ٩ تفسير النسفي.

فَكَذَّبَ وَعَصٰى ﴿٢١﴾ ثُمَّ اَدْبَرَ يَسْعٰى ﴿٢٢﴾ فَحَشَرَ فَنَادٰى ﴿٢٣﴾

پوءِ فرعون تڪذيب ڪئي ۽ نافرماني ڪئي. ان کان پوءِ پُٺ ڏئي مخالفت ڪئي. پوءِ (جادوگرن کي) گڏ ڪري پوءِ ندا ڪيائين.

فَقَالَ اَنَا رَبُّكُمُ الْاَعْلٰى ﴿٢٤﴾ فَاَخَذَهُ اللّٰهُ نَكَالَ الْاٰخِرَةِ وَ

پوءِ چيائين ته آءٌ توهان جو مٿاهون رَبُّ آهيان. پوءِ الله تعاليٰ ان کي دنيا ۽ آخرت جي عذاب ۾

الْاُوْلٰى ﴿٢٥﴾ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّمَنْ يَّخْشٰى ﴿٢٦﴾ ءَاَنْتُمْ اَشَدُّ

گرفتار ڪيو. بيشڪ انهيءَ ۾ يقيناً ان ماڻهوءَ لاءِ عبرت آهي جيڪو خوف ڪري ٿو. ڇا توهان تخليق ڪرڻ ۾

خَلْقًا اَمِ السَّمَآءُ ۚ بَنٰهَا ﴿٢٧﴾ رَفَعَ سَمْكَهَا فَسَوّٰىهَا ﴿٢٨﴾ وَ

وڌيڪ سخت آهيو يا آسمان، الله تعاليٰ ان کي بڻايو. ان جي ڇت کي بلند ڪيائين پوءِ ان کي هموار ڪيائين. ۽

اَغْطَشَ لَيْلَهَا وَاَخْرَجَ ضُحٰىهَا ﴿٢٩﴾ وَالْاَرْضَ بَعْدَ ذٰلِكَ

ان (آسمان) جي رات اونداهي واري ڪيائين ۽ ان جي روشني کي چمڪايائين. ۽ زمين کي ان کان پوءِ

دَحٰىهَا ﴿٣٠﴾ اَخْرَجَ مِنْهَا مَآءَهَا وَمَرْعٰىهَا ﴿٣١﴾ وَالْجِبَالَ اَرْسٰىهَا ﴿٣٢﴾

وڇايو. انهيءَ مان ان جو پاڻي ۽ مال جو چارو پيدا ڪيائين. ۽ ان جي جبلن کي مضبوط بڻايو.

مَتَاعًا لَّكُمْ وَلِاَنْعَامِكُمْ ﴿٣٣﴾ فَاِذَا جَآءَتِ الطَّآمَّةُ الْكُبْرٰى ﴿٣٤﴾

انهن ۾ توهان لاءِ ۽ توهان جي چوپاين لاءِ نفعو آهي. پوءِ جڏهن وڏي مصيبت (ٻي ڦوڪ) ايندي.

يَوْمَ يَتَذَكَّرُ الْاِنْسَانُ مَا سَعٰى ﴿٣٥﴾ وَبُرِّزَتِ الْجَحِيْمُ

انهيءَ ڏينهن انسان پنهنجي ڪيل عمل کي ياد ڪندو. ۽ هر ڏسندڙ لاءِ جهنم

لِمَنْ يَّرٰى ﴿٣٦﴾ فَاَمَّا مَنْ طَغٰى ﴿٣٧﴾ وَاٰثَرَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا ﴿٣٨﴾

ظاهر ڪئي ويندي. پوءِ جيڪو ماڻهو حد کان وڌيو. ۽ دنيا جي زندگي کي (آخرت تي) ترجيح ڏنائين.

فَاِنَّ الْجَحِيْمَ هِيَ الْمَاْوٰى ﴿٣٩﴾ وَاَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهٖ وَنَهَى

پوءِ بيشڪ اها جهنم ئي ان جي رهائش آهي. ۽ پر اهو ماڻهو جيڪو پنهنجي رب جي دربار ۾ بيهڻ کان ڊنو ۽ پنهنجي

له تفسير النسفي. که تفسير مظهري. که ۽ له تفسير النسفي.

النَّفْسَ عَنِ الْهَوٰى ﴿۴۰﴾ فَاِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَاْوٰى ﴿۴۱﴾ يَسْــَٔلُوْنَكَ

نفس کي بُرن ڪمن کان روڪيو، پوءِ بيشڪ اها جنت ئي سندس رهائش جاءِ هوندي. رسول عربي! اهي توهان کان

عَنِ السَّاعَةِ اَيَّانَ مُرْسٰىهَا ﴿۴۲﴾ فِيْمَ اَنْتَ مِنْ ذِكْرٰىهَا ﴿۴۳﴾

قيامت بابت سوال ڪن ٿا ته اها ڪهڙي انتظار ۾ آهي. توهان کي ان جي ذڪر مان ڪهڙو فائدو.

اِلٰى رَبِّكَ مُنْتَهٰىهَا ﴿۴۴﴾ اِنَّمَآ اَنْتَ مُنْذِرُ مَنْ يَّخْشٰىهَا ﴿۴۵﴾

توهان جي رب تائين ان جي انتها آهي. توهان ته ان کي ڊيڄاريندڙ آهيو جيڪو ان جي عذاب کان ڊڄي ٿو.

كَاَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبَثُوْٓا اِلَّا عَشِيَّةً اَوْ ضُحٰىهَا ﴿۴۶﴾

گويا ڪ بيشڪ اهي ان ڏينهن کي ڏسندا (ته چوندا) نه رهيا سين اسين (دنيا ۾) مگر هڪ شام يا هڪ صبح

ع ۲/۴

اٰياتها ۴۲ — سُوْرَةُ عَبَسَ مَكِّيَّةٌ (۸۰) — (۲۴) — رکوعها ۱

سورة عبس مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي، انهيءَ ۾ ۴۲ آيتون ۽ هڪ رڪوع آهي.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

الله تعالیٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

عَبَسَ وَتَوَلّٰٓى ﴿۱﴾ اَنْ جَآءَهُ الْاَعْمٰى ﴿۲﴾ وَمَا يُدْرِيْكَ لَعَلَّهٗ

رسول عربي جو چهرو انور ترش ٿيو ۽ منهن موڙيائين ان لاءِ جو سندن دربار اقدس ۾ هڪ نابين (اصحابي ڳوٺ) حاضر ٿيو. توهان کي ڪهڙي خبر ته

يَزَّكّٰٓى ﴿۳﴾ اَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنْفَعَهُ الذِّكْرٰى ﴿۴﴾ اَمَّا مَنِ اسْتَغْنٰى ﴿۵﴾

شايد اهو پاڪيزه ٿئي ها يا نصيحت وٺي ها، پوءِ نصيحت ان کي نفعو ڏئي ها. پر اهو ماڻهو جيڪو بي پرواهه ٿيو.

فَاَنْتَ لَهٗ تَصَدّٰى ﴿۶﴾ وَمَا عَلَيْكَ اَلَّا يَزَّكّٰى ﴿۷﴾ وَاَمَّا مَنْ

پوءِ توهان ايمان خاطر ان جي لاءِ ڪوشش ڪريو ٿا، ۽ اهو جيڪڏهن پاڪ نه ٿئي ته توهان تي ڏوهه نه آهي ۽ پر اهو ماڻهو جيڪو

جَآءَكَ يَسْعٰى ﴿۸﴾ وَهُوَ يَخْشٰى ﴿۹﴾ فَاَنْتَ عَنْهُ تَلَهّٰى ﴿۱۰﴾ كَلَّآ

توهان وٽ اچي ڪوشش ڪري ٿو ۽ اهو الله کان ڊڄي ٿو. پوءِ توهان ان کان ٻين ڏانهن مشغول ٿيو ٿا. خبردار

له تفسير مظهري، وتفسير النسفي. له تفسير النسفي. له تفسير مظهري.

إِنَّهَا تَذْكِرَةٌ ﴿١١﴾ فَمَنْ شَآءَ ذَكَرَهٗ ﴿١٢﴾ فِيْ صُحُفٍ مُّكَرَّمَةٍ ﴿١٣﴾

بيشڪ اها نصيحت آهي. پوءِ جيڪو چاهي اهو نصيحت حاصل ڪري. (اها نصيحت) انهن قابل احترام صحيفن (آسماني ڪتابن) ۾ آهي

مَّرْفُوْعَةٍ مُّطَهَّرَةٍ ﴿١٤﴾ بِأَيْدِيْ سَفَرَةٍ ﴿١٥﴾ كِرَامٍۭ بَرَرَةٍ ﴿١٦﴾

جيڪي الله تعالىٰ وٽ وڏي شان وارا پاڪ آهن. (اهي) انهن ملائڪن پاسان جي هٿان لکيل آهي. جيڪي مڪرم (۽) نيڪوڪار آهن.

قُتِلَ الْإِنْسَانُ مَآ أَكْفَرَهٗ ﴿١٧﴾ مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهٗ ﴿١٨﴾

انسان قتل ڪيو وڃي (جو الله جي نعمتن جي باوجود) ڪهڙو نه ناشڪر آهي. اهو ڪهڙي شيءِ مان پيدا ٿيو ؟.

مِنْ نُّطْفَةٍ ؕ خَلَقَهٗ فَقَدَّرَهٗ ﴿١٩﴾ ثُمَّ السَّبِيْلَ يَسَّرَهٗ ﴿٢٠﴾

هڪ نطفي مان ان کي پيدا ڪيو، پوءِ ان کي مختلف مرحلن ۾ ماڪيو. اُن کان پوءِ ان لاءِ رستو آسان ڪيو.

ثُمَّ أَمَاتَهٗ فَأَقْبَرَهٗ ﴿٢١﴾ ثُمَّ إِذَا شَآءَ أَنْشَرَهٗ ﴿٢٢﴾ كَلَّا لَمَّا يَقْضِ

ان کان پوءِ ان کي موت ڏنائين ان کان پوءِ قبر ۾ رکرايو. ان کان پوءِ جڏهن ان چاهي اٿاري. خبردار! اهو ڪوبه نه ڪيائين جو

مَآ أَمَرَهٗ ﴿٢٣﴾ فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلٰى طَعَامِهٖٓ ﴿٢٤﴾ أَنَّا صَبَبْنَا الْمَآءَ

سندس امر پورو ڪري. پوءِ انسان پنهنجي طعام ڏانهن (غور سان) ڏسي. بيشڪ اسان چڱي طرح (ڪڪرن مان مينهن)

صَبًّا ﴿٢٥﴾ ثُمَّ شَقَقْنَا الْأَرْضَ شَقًّا ﴿٢٦﴾ فَأَنْۢبَتْنَا فِيْهَا حَبًّا ﴿٢٧﴾

پلٽايو. ان کان پوءِ اسان (نباتات لاءِ) زمين کي چڱي طرح چيريو. پوءِ اُن مان اناج پيدا ڪيو.

وَّعِنَبًا وَّقَضْبًا ﴿٢٨﴾ وَّزَيْتُوْنًا وَّنَخْلًا ﴿٢٩﴾ وَّحَدَآئِقَ غُلْبًا ﴿٣٠﴾ وَّ

۽ انگور ۽ ساڳ ڀاڄي ۽ زيتون ۽ کجور ۽ گهاٽا باغ ۽

فَاكِهَةً وَّأَبًّا ﴿٣١﴾ مَّتَاعًا لَّكُمْ وَلِأَنْعَامِكُمْ ﴿٣٢﴾ فَإِذَا جَآءَتِ

ميوا ۽ گاهه پيدا ڪيا. (اهي) توهان جي فائدي لاءِ ۽ توهان جي چوپاين جي فائدي لاءِ پيدا ڪيا. پوءِ جڏهن اُها

الصَّآخَّةُ ﴿٣٣﴾ يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيْهِ ﴿٣٤﴾ وَأُمِّهٖ وَأَبِيْهِ ﴿٣٥﴾

سخت دانهن ايندي. اُن ڏينهن انسان پنهنجي ڀاءُ ۽ پنهنجي ماءُ ۽ پنهنجي پيءُ

لعبر کہ تفسیر النسفی . ۲ کہ ۽ کہ تفسیر مظہری.

وَصَاحِبَتِهٖ وَبَنِيهِ ﴿٣٦﴾ لِكُلِّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ يَوْمَئِذٍ

۽ پنهنجي گهرواريءَ ۽ پنهنجي پٽن کان ڀڄي پري ٿيندو. ان ڏينهن هر انسان کي فقط پنهنجو

شَأْنٌ يُغْنِيهِ ﴿٣٧﴾ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُّسْفِرَةٌ ﴿٣٨﴾ ضَاحِكَةٌ

انتظار هوندو. ان ڏينهن ڪيترائي چهرا روشن هوندا. کلندڙ هوندا

مُّسْتَبْشِرَةٌ ﴿٣٩﴾ وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ ﴿٤٠﴾ تَرْهَقُهَا

۽ بي حد خوش هوندا. ۽ ان ڏينهن ڪيترائي چهرا خاڪ آلود هوندا. انهن تي ڪارانڃ

قَتَرَةٌ ﴿٤١﴾ أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَفَرَةُ الْفَجَرَةُ ﴿٤٢﴾

چڙهيل هوندي. اهي ئي ڪافر ۽ فاجر (گنهگار) هوندا.

آياتها ٢٩ (٨١) سُورَةُ التَّكْوِيرِ مَكِّيَّةٌ (٧) رکوعها ١

سورة تڪوير مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي انهي ۾ ٢٩ آيتون ۽ هڪ رڪوع آهي.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ۽ ٻاجهارو (آهي)

إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ ﴿١﴾ وَإِذَا النُّجُومُ انكَدَرَتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا الْجِبَالُ

جنهن وقت سج جي نور کي ويڙهيو ويندو. ۽ جنهن وقت تارا ڪري پوندا. ۽ جنهن وقت جبل

سُيِّرَتْ ﴿٣﴾ وَإِذَا الْعِشَارُ عُطِّلَتْ ﴿٤﴾ وَإِذَا الْوُحُوشُ

هلايا ويندا. ۽ جنهن وقت ڏهن مهينن جون ڏاچيون اجايون ڇڏيون وينديون. ۽ جنهن وقت وحشي جانور

حُشِرَتْ ﴿٥﴾ وَإِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ ﴿٦﴾ وَإِذَا النُّفُوسُ زُوِّجَتْ ﴿٧﴾

گڏ ڪيا ويندا. ۽ جنهن وقت سمنڊ ڀڙڪايا ويندا (يعني سمنڊن کي ملائي ٻري ويندا). ۽ جنهن وقت هر قسم جي ماڻهن کي ان جي قسم جي ماڻهن سان ملايو ويندو

وَإِذَا الْمَوْءُودَةُ سُئِلَتْ ﴿٨﴾ بِأَيِّ ذَنبٍ قُتِلَتْ ﴿٩﴾ وَإِذَا الصُّحُفُ

۽ جنهن وقت زنده دفن ڪيل ڇوڪري کان پڇيو ويندو. ته توکي ڪهڙي ڏوهه ۾ قتل ڪيو ويو؟ ۽ جنهن وقت اعمال نامان

تفسير مظهري، تفسير النسفي، تفسير مظهري. (منزل ٧) تفسير جلالين.

نُشِرَتْ ﴿١٠﴾ وَإِذَا السَّمَآءُ كُشِطَتْ ﴿١١﴾ وَإِذَا الْجَحِيمُ سُعِّرَتْ ﴿١٢﴾

کوليا ويندا . ۽ جنهن وقت آسمان (پنهنجي جاءِ تان) اکوڙيو ويندو. ۽ جنهن وقت جهنم چڱيءَ طرح باري ويندي.

وَإِذَا الْجَنَّةُ أُزْلِفَتْ ﴿١٣﴾ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّآ أَحْضَرَتْ ﴿١٤﴾

۽ جنهن وقت جنت (پرهيزگارن لاءِ) ويجهي ڪئي ويندي. (ان وقت) هر انسان سمجهندو ته جيڪي ان حاضر ڪيو هوندو (نيڪي يا برائي)

فَلَآ أُقْسِمُ بِالْخُنَّسِ ﴿١٥﴾ الْجَوَارِ الْكُنَّسِ ﴿١٦﴾ وَالَّيْلِ إِذَا

پوءِ مون کي قسم آهي انهن پنجن تارن جو جيڪي هلي واپس موٽن ٿا. ۽ قسم آهي ان رات جو جڏهن

عَسْعَسَ ﴿١٧﴾ وَالصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ ﴿١٨﴾ إِنَّهُۥ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿١٩﴾

اها اوندهي آڻي ٿي . ۽ قسم آهي صبح جو جڏهن ان جي روشني پکڙجي ٿي . بيشڪ اهو (قرآن ڪريم) قابل احترام رسول جو پڙهيل آهي .

ذِى قُوَّةٍ عِندَ ذِى الْعَرْشِ مَكِينٍ ﴿٢٠﴾ مُّطَاعٍ ثَمَّ

جيڪو وڏي قوت وارو (۽) عرش عظيم جي مالڪ وٽ قابلِ احترام آهي. ان جو حڪم تسليم ڪيو وڃي ٿو ان جاءِ ۾

أَمِينٍ ﴿٢١﴾ وَمَا صَاحِبُكُم بِمَجْنُونٍ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ رَءَاهُ بِالْأُفُقِ

امين به آهي . ۽ توهان جو صاحب ڪم عقل ناهي . ۽ بيشڪ پاڻ ڪريمن ان کي بلند ڪناري ۾

الْمُبِينِ ﴿٢٣﴾ وَمَا هُوَ عَلَى الْغَيْبِ بِضَنِينٍ ﴿٢٤﴾ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ

ڏٺو . ۽ رسول ڳجهي غيب بيان ڪرڻ ۾ بخيلي نٿا ڪن . ۽ قرآن ڪريم

شَيْطَٰنٍ رَّجِيمٍ ﴿٢٥﴾ فَأَيْنَ تَذْهَبُونَ ﴿٢٦﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ

تڙيل شيطان جو پڙهيل ناهي . پوءِ توهان ڪيڏانهن وڃو ٿا ؟ قرآن ڪريم ته سڀني جهانن لاءِ

لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿٢٧﴾ لِمَن شَآءَ مِنكُمْ أَن يَسْتَقِيمَ ﴿٢٨﴾ وَمَا تَشَآءُونَ

نصيحت آهي . توهان مان جيڪو ماڻهو چاهي صحيح راهه اختيار ڪري . ۽ توهان نٿا چاهيو

إِلَّآ أَن يَشَآءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَٰلَمِينَ ﴿٢٩﴾

مگر جيڪو الله تعالیٰ چاهي ، جيڪو سڀني جهانن جو رب آهي .

له تفسير جلالين . ٢ه تفسير بيضاوي . ٣ه تفسير مظهري کي ڏسو . ٤ه اهي ستارا : زحل ، مشتري ، مريخ ، زهره ۽ عطارد آهن تفسير جلالين ٥ه تفسير مظهري . ٦ه تفسير مظهري .

سُورَةُ الْاِنْفِطَارِ مَكِّيَّةٌ (٨٢)

اٰيَاتُهَا ١٩ — (٨٢) — رُكُوْعُهَا ١

سورة انفطار مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي انهي ۾ ١٩ آيتون ۽ هڪ رڪوع آهي.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

الله تعالیٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

اِذَا السَّمَآءُ انْفَطَرَتْ ﴿١﴾ وَاِذَا الْكَوَاكِبُ انْتَثَرَتْ ﴿٢﴾ وَاِذَا الْبِحَارُ

جنهن وقت آسمان ڦاٽي پوندو. ۽ جنهن وقت تارا ٽٽي پکڙجي ويندا. ۽ جنهن وقت سمنڊ

فُجِّرَتْ ﴿٣﴾ وَاِذَا الْقُبُوْرُ بُعْثِرَتْ ﴿٤﴾ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ وَاَخَّرَتْ ﴿٥﴾

هڪ ٻئي سان ملايا ويندا. ۽ جنهن وقت قبرون ڪريون وينديون. (ان وقت) هر نفس ڄاڻندو جيڪو عمل اڳيان ڪري موڪليائين ۽ جيڪو پوئتي ڇڏيائين.

يٰۤاَيُّهَا الْاِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيْمِ ﴿٦﴾ الَّذِيْ خَلَقَكَ

اي انسان (ڪافر) توکي پنهنجي رب ڪريم کان ڪنهن مغرور ڪيو؟ انهي رب کان جنهن توکي خلقيو

فَسَوّٰىكَ فَعَدَلَكَ ﴿٧﴾ فِيْۤ اَيِّ صُوْرَةٍ مَّا شَآءَ رَكَّبَكَ ﴿٨﴾ كَلَّا بَلْ

پوءِ توکي برابر ڪيو پوءِ توکي همورا ڪيو. جهڙيءَ صورت ۾ پسند ڪيو ترڪيب ڏنو. خبردار بلڪ

تُكَذِّبُوْنَ بِالدِّيْنِ ﴿٩﴾ وَاِنَّ عَلَيْكُمْ لَحٰفِظِيْنَ ﴿١٠﴾ كِرَامًا

توهان قيامت جو انڪار ڪريو ٿا. ۽ بيشڪ توهان تي محافظ آهن. جيڪي ڪرامًا

كَاتِبِيْنَ ﴿١١﴾ يَعْلَمُوْنَ مَا تَفْعَلُوْنَ ﴿١٢﴾ اِنَّ الْاَبْرَارَ لَفِيْ نَعِيْمٍ ﴿١٣﴾

ڪاتبين آهن. اهي ڄاڻن ٿا اهي عمل جيڪو توهان ڪريو ٿا. بيشڪ نيڪوڪار يقينًا جنت ۾ آهن.

وَاِنَّ الْفُجَّارَ لَفِيْ جَحِيْمٍ ﴿١٤﴾ يَّصْلَوْنَهَا يَوْمَ الدِّيْنِ ﴿١٥﴾ وَمَا

۽ بيشڪ بدڪار جهنم ۾ آهن. اهي قيامت جي ڏينهن انهي ۾ داخل ٿيندا. ۽ نه

هُمْ عَنْهَا بِغَآئِبِيْنَ ﴿١٦﴾ وَمَاۤ اَدْرٰىكَ مَا يَوْمُ الدِّيْنِ ﴿١٧﴾ ثُمَّ

اهي ان کان غائب ٿيندڙ هوندا. ۽ توهان کي ڪنهن ڄاڻايو قيامت جو ڏينهن ڪهڙو آهي؟ ان کان پوءِ

له تفسير مظهري. ٢ه تفسير بيضاوي. ٣ه تفسير النسفي. ٤ه تفسير جلالين.

مَآ اَدْرٰىكَ مَا يَوْمُ الدِّيْنِ ﴿١٨﴾ يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِّنَفْسٍ

توهان کي ڪنهن ڄاڻايو ته قيامت جو ڏينهن ڪهڙو آهي؟ اُن ڏينهن، ڪو به مؤمن ڪنهن به ڪافر تان ڪا به

شَيْـًٔا ۭ وَالْاَمْرُ يَوْمَىِٕذٍ لِّلّٰهِ ﴿١٩﴾

شيءِ دفع ڪري نه سگهندو ۽ سمورا حڪم ان ڏينهن الله تعالىٰ جا هوندا.

سُوْرَةُ الْمُطَفِّفِيْنَ مَكِّيَّةٌ (٨٣) (٨٦)

اٰياتها ٣٦ — ركوعها ١

سورة مطففين مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي انهيءَ ۾ هڪ رڪوع ۽ ٣٦ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ۽ ٻاجهارو آهي)

وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِيْنَ ﴿١﴾ الَّذِيْنَ اِذَا اكْتَالُوْا عَلَى النَّاسِ

گهٽ توريندڙن لاءِ هلاڪت آهي اهي ماڻهو جڏهن ٻين ماڻهن کان ماپ تور ڪرائين ٿا

يَسْتَوْفُوْنَ ﴿٢﴾ وَاِذَا كَالُوْهُمْ اَوْ وَّزَنُوْهُمْ يُخْسِرُوْنَ ﴿٣﴾ اَلَا

ته پوري ماپ وٺن ٿا. ۽ جڏهن اهي ٻين ماڻهن لاءِ ماپ تور ڪن ٿا ته ماپ گهٽ ڪن ٿا. ڇا انهن کي

يَظُنُّ اُولٰۗىِٕكَ اَنَّهُمْ مَّبْعُوْثُوْنَ ﴿٤﴾ لِيَوْمٍ عَظِيْمٍ ﴿٥﴾ يَّوْمَ

يقين نه آهي ته بيشڪ انهن کي قيامت جي ڏينهن اٿڻو آهي . انهيءَ ڏينهن

يَقُوْمُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ﴿٦﴾ كَلَّآ اِنَّ كِتٰبَ الْفُجَّارِ لَفِيْ

(حساب لاءِ) سڀئي ماڻهو الله جي دربار ۾ بيهندا. خبردار بيشڪ ڪافرن جا عمل نامہ سجين ۾

سِجِّيْنٍ ﴿٧﴾ وَمَآ اَدْرٰىكَ مَا سِجِّيْنٌ ﴿٨﴾ كِتٰبٌ مَّرْقُوْمٌ ﴿٩﴾

آهن ۽ اي پڙهندڙ! توکي ڪهڙي خبر ته سجين ڇا آهي. اها (سجين) مُهر لڳايل لکت آهي.

وَيْلٌ يَّوْمَىِٕذٍ لِّلْمُكَذِّبِيْنَ ﴿١٠﴾ الَّذِيْنَ يُكَذِّبُوْنَ بِيَوْمِ الدِّيْنِ ﴿١١﴾

ڪوڙ ڀانئيندڙن لاءِ انهيءَ ڏينهن هلاڪت آهي. جيڪي قيامت جي ڏينهن کي ڪوڙ سمجهن ٿا.

رُبع

له تنوير المقباس تفسير ابن عباس.

وَمَا يُكَذِّبُ بِهٖٓ اِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ اَثِيْمٍ ﴿١٢﴾ اِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِ اٰيٰتُنَا

ٻن کي ڪوڙو سمجهي قيامت جي ڏينهن کي مگر حد کان وڌيڪ گنهگار، جڏهن اُن تي اسان جون آيتون پڙهيون وڃن ٿيون

قَالَ اَسَاطِيْرُ الْاَوَّلِيْنَ ﴿١٣﴾ كَلَّا بَلْ ٚ رَانَ عَلٰى قُلُوْبِهِمْ مَّا

چوي ٿو ته (اهي) اڳين ماڻهن جون ڳالهيون آهن. خبردار! بلڪ انهن جي بداعمالي جي ڪري انهن جي دلين تي

كَانُوْا يَكْسِبُوْنَ ﴿١٤﴾ كَلَّآ اِنَّهُمْ عَنْ رَّبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ

ڪٽ چڙهيل آهي. خبردار بيشڪ اهي قيامت جي ڏينهن پنهنجي رب جي ديدار کان

لَّمَحْجُوْبُوْنَ ﴿١٥﴾ ثُمَّ اِنَّهُمْ لَصَالُوا الْجَحِيْمِ ﴿١٦﴾ ثُمَّ يُقَالُ هٰذَا

محروم هوندا. پوءِ بيشڪ اهي يقيناً جهنم ۾ داخل ٿيندا. ان کان پوءِ انهن کي چيو ويندو هي

الَّذِيْ كُنْتُمْ بِهٖ تُكَذِّبُوْنَ ﴿١٧﴾ كَلَّآ اِنَّ كِتٰبَ الْاَبْرَارِ لَفِيْ

اُها آهي جنهن کي توهان ڪوڙو سمجهندا هئا. خبردار بيشڪ مومنن جا عمل نامان

عِلِّيِّيْنَ ﴿١٨﴾ وَمَآ اَدْرٰىكَ مَا عِلِّيُّوْنَ ﴿١٩﴾ كِتٰبٌ مَّرْقُوْمٌ ﴿٢٠﴾ يَّشْهَدُهُ

عليين ۾ آهن. ۽ اي پڙهندڙ توکي ڪهڙي خبر ته عليين ڇا آهي؟ اهو (عليين) مهر لڳايل لکت آهي جنهن جي زيارت

الْمُقَرَّبُوْنَ ﴿٢١﴾ اِنَّ الْاَبْرَارَ لَفِيْ نَعِيْمٍ ﴿٢٢﴾ عَلَى الْاَرَآئِكِ يَنْظُرُوْنَ ﴿٢٣﴾

خدا جا پيارا ڪن ٿا. بيشڪ نيڪوڪار يقيناً نعمتن ۾ آهن. تختن تي (نعمتون) ڏسي رهيا آهن.

تَعْرِفُ فِيْ وُجُوْهِهِمْ نَضْرَةَ النَّعِيْمِ ﴿٢٤﴾ يُسْقَوْنَ مِنْ رَّحِيْقٍ

اي محبوب توهان انهن جي چهرن مان نعمتن جي تازگي معلوم ڪندا. انهن کي مهر هڻيل خالص پاڪ شراب

مَّخْتُوْمٍ ﴿٢٥﴾ خِتٰمُهٗ مِسْكٌ ؕ وَفِيْ ذٰلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُوْنَ ﴿٢٦﴾

پياريو ويندو. انهيءَ جي آخري ڍُڪ مان مُشڪ جي خوشبو نڪرندي، شوقين پڻ انهيءَ جو شوق رکن.

وَمِزَاجُهٗ مِنْ تَسْنِيْمٍ ﴿٢٧﴾ عَيْنًا يَّشْرَبُ بِهَا الْمُقَرَّبُوْنَ ﴿٢٨﴾

۽ ان کي تسنيم جي پاڻي سان ملايو ويندو. (تسنيم) اهو چشمو آهي جنهن مان الله جا پيارا پاڻ پيئندا.

ٺه تفسير جلالين.

إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا يَضْحَكُونَ ﴿٢٩﴾

بيشڪ گنهگار مؤمنن تي (دنيا ۾) کلندا هئا.

وَإِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ ﴿٣٠﴾ وَإِذَا انْقَلَبُوا إِلَىٰ

۽ جڏهن اهي مؤمنن وٽان (دنيا ۾) لنگهندا هئا ته پاڻ ۾ هڪ ٻئي کي اشارا ڪندا هئا. ۽ اهي جڏهن پنهنجي

أَهْلِهِمُ انْقَلَبُوا فَكِهِينَ ﴿٣١﴾ وَإِذَا رَأَوْهُمْ قَالُوا إِنَّ

اهل ڏانهن موٽندا هئا ته خوش ٿي موٽندا هئا. ۽ اهي جڏهن مؤمنن کي ڏسندا هئا، چوندا هئا ته بيشڪ

هَٰؤُلَاءِ لَضَالُّونَ ﴿٣٢﴾ وَمَا أُرْسِلُوا عَلَيْهِمْ حَافِظِينَ ﴿٣٣﴾

اهي (رسول عربي تي ايمان آڻڻ جي ڪري) گمراهه آهن. ۽ ڪين مؤمنن تي محافظ ڪري نه موڪليو ويو هو.

فَالْيَوْمَ الَّذِينَ آمَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ ﴿٣٤﴾ عَلَى الْأَرَائِكِ

پوءِ مؤمن قيامت جي ڏينهن ڪافرن تي کلندا. اهي تختن تي ويهي

يَنْظُرُونَ ﴿٣٥﴾ هَلْ ثُوِّبَ الْكُفَّارُ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾

انهن جي عذاب کي ڏسندا. (۽ چوندا) ڇا ڪافرن کي سندن بد اعمالي جو ڪو بدلو مليو؟ (يقيناً مليو)

سُورَةُ الْإِنْشِقَاقِ مَكِّيَّةٌ (٨٤) (٨٣)

آياتها ٢٥ — ركوعها ١

سورة انشقاق مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي ان ۾ ٢٥ آيتون ۽ هڪ رڪوع آهي.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الله تعالى جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ۽ ٻاجهارو (آهي).

إِذَا السَّمَاءُ انْشَقَّتْ ﴿١﴾ وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا

جنهن وقت آسمان چيرجي پوندو. ۽ اهو پنهنجي رب جو حڪم مڃيندو ۽ آسمان جو حق به اهو آهي. ۽ جنهن وقت

الْأَرْضُ مُدَّتْ ﴿٣﴾ وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا وَتَخَلَّتْ ﴿٤﴾ وَأَذِنَتْ

زمين هموار ڪئي ويندي. ۽ زمين اڇليندي جيڪو ان ۾ هوندو ۽ اها خالي ٿيندي ۽ اها پنهنجي رب جو حڪم

روح المعاني. تفسير جلالين.

لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ۝٥ يٰٓاَيُّهَا الْاِنْسَانُ اِنَّكَ كَادِحٌ اِلٰى رَبِّكَ

مڃيندي ۽ اُن جو حق به اهو آهي. اي انسان بيشڪ تون مرڻ تائين (نيڪي ۽ بديءَ جي) ڄڻڪ طرح ڪوشش

كَدْحًا فَمُلٰقِيْهِ ۝٦ فَاَمَّا مَنْ اُوْتِيَ كِتٰبَهٗ بِيَمِيْنِهٖ ۝٧

ڪندڙ آهين پوءِ تو کي اُن جي جزا ملندي. پوءِ پر اهو ماڻهو جنهن کي پنهنجو عمل نامو پنهنجي ساڄي هٿ ۾ ڏنو ويو.

فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَّسِيْرًا ۝٨ وَّيَنْقَلِبُ اِلٰٓى اَهْلِهٖ

پوءِ جلد اُن کان تمام آسان حساب ورتو ويندو. ۽ اهو پنهنجي اهل ڏانهن

مَسْرُوْرًا ۝٩ وَاَمَّا مَنْ اُوْتِيَ كِتٰبَهٗ وَرَآءَ ظَهْرِهٖ ۝١٠ فَسَوْفَ

خوش ٿي موٽندو. ۽ پر اهو ماڻهو جنهن کي سندس عمل نامو پٺن جي پويان ڏنو ويو. پوءِ جلد

يَدْعُوْا ثُبُوْرًا ۝١١ وَّيَصْلٰى سَعِيْرًا ۝١٢ اِنَّهٗ كَانَ فِيْٓ اَهْلِهٖ

اهو پنهنجي لاءِ هلاڪت طلب ڪندو. ۽ اهو ٻرڪندي ٻاهه ۾ پوندو. بيشڪ اهو (دنيا ۾) پنهنجي اهل ۾

مَسْرُوْرًا ۝١٣ اِنَّهٗ ظَنَّ اَنْ لَّنْ يَّحُوْرَ ۝١٤ بَلٰٓى اِنَّ رَبَّهٗ كَانَ بِهٖ

خوش رهندو هو. بيشڪ اهو گمان ڪندو هو ته ڪيس هرگز موٽائي نه ويندو. ها، واپس يقيناً ٿيڻو آهي بيشڪ اُن جو رب اُن کي

بَصِيْرًا ۝١٥ فَلَآ اُقْسِمُ بِالشَّفَقِ ۝١٦ وَالَّيْلِ وَمَا وَسَقَ ۝١٧ وَ

ڏسندڙ آهي. پوءِ مون کي قسم آهي اُن اُڀاڻ جو جيڪا سج لهڻ کان پوءِ آسمان تي ٿيندي آهي. ۽ قسم آهي رات جو ۽ جيڪي شيون انهيءَ ۾ گڏ ٿين ٿيون. ۽

الْقَمَرِ اِذَا اتَّسَقَ ۝١٨ لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَنْ طَبَقٍ ۝١٩ فَمَا لَهُمْ لَا

قسم آهي چنڊ جو جڏهن اُهو چانڊوڪيءَ ۾ مڪمل ٿي ٿو وڃي. يقيناً هڪ منزل کان ٻي منزل تي سوار ٿيندا. پوءِ انهن کي ڇا ٿيو آهي جو اهي

يُؤْمِنُوْنَ ۝٢٠ وَاِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ الْقُرْاٰنُ لَا يَسْجُدُوْنَ ۝٢١ السجدة

ايمان نه ٿا آڻين؟ ۽ جڏهن وقت انهن تي قرآن ڪريم پڙهيو وڃي ٿو ته اهي سجدو نه ٿا ڪن.

بَلِ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا يُكَذِّبُوْنَ ۝٢٢ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا يُوْعُوْنَ ۝٢٣

بلڪ جن ماڻهن ڪفر ڪيو آهي اهي انڪار ڪن ٿا. ۽ الله تعالى اُن کي چڱيءَ طرح ڄاڻندڙ آهي جيڪي اهي دل ۾ رکن ٿا.

(منزل ٧)

ﻟﻪ روح البيان. ﻟﻪ بيضاوي. ﻟﻪ ۽ ﻟﻪ مظهري.

معانقة ٦ — السجدة ١٣

فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٤﴾ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا

پوءِ تون انهن کي دردناڪ عذاب جي بشارت ڏيو. مگر انهن ماڻهن جن ايمان آندو ۽ نيڪ

الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٢٥﴾ ع

عمل ڪيا انهن لاءِ اهو اجر آهي جيڪو ختم ٿيندڙ ناهي

(ع ٤٥)

آياتها ٢٢ (٨٥) سُورَةُ الْبُرُوجِ مَكِّيَّةٌ (٢٧) رُكُوعُهَا ١

سورة بروج مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي، انهي ۾ ٢٢ آيتون ۽ هڪ رڪوع آهي.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الله تعالىٰ جي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان باجهارو (آهي).

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ ﴿١﴾ وَالْيَوْمِ الْمَوْعُودِ ﴿٢﴾ وَشَاهِدٍ

قسم آهي آسمان جو (جنهن ۾) ١٢ برج آهن. ۽ قسم آهي وعده ڏنل ڏينهن جو. قسم آهي رسول عربي

وَمَشْهُودٍ ﴿٣﴾ قُتِلَ أَصْحَابُ الْأُخْدُودِ ﴿٤﴾ النَّارِ ذَاتِ

۽ سندس امت جو. تہ کاهي وارا هلاڪ ڪيا ويا. اُن باهه ۾ جيڪا

الْوَقُودِ ﴿٥﴾ إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ ﴿٦﴾ وَهُمْ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ

ٻرڪي واري هئي. جنهن وقت اُهي اُن تي ويهندڙ هئا. ۽ اهي پاڻ شاهد آهن جيڪي ڪجهه

بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ ﴿٧﴾ وَمَا نَقَمُوا مِنْهُمْ إِلَّا أَنْ يُؤْمِنُوا

انهن مومنن سان ڪيو هو. ۽ انهن (مومنن) ۾ ڪو عيب نہ هو، مگر انهن الله تعالىٰ

بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ﴿٨﴾ الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَ

تي ايمان آندو جيڪو غالب هميشه ساراهيل آهي. اهو آهي جنهن لاءِ آسمانن ۽ زمين جي

الْأَرْضِ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿٩﴾ إِنَّ الَّذِينَ

بادشاهي آهي، ۽ الله تعالىٰ هر شيءِ تي گواهه آهي. بيشڪ جن ماڻهن

[1] تفسير النسفي وتفسير مظهري.

فَتَنُوا الْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنٰتِ ثُمَّ لَمْ يَتُوْبُوْا فَلَهُمْ

مؤمن مردن ۽ مؤمن عورتن کي تڪليف ڏني ان کان پوءِ الهي توبه تائب نه ٿيا پوءِ انهن لاءِ

عَذَابُ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ عَذَابُ الْحَرِيْقِ ۝١٠ اِنَّ الَّذِيْنَ

جهنم جو عذاب آهي، ۽ انهن لاءِ ٻاهه جو عذاب آهي. بيشڪ جن ماڻهن

اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ لَهُمْ جَنّٰتٌ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ ؕ

ايمان آندو ۽ نيڪ عمل ڪيا انهن لاءِ باغ آهن جن جي هيٺان نهرون وهن ٿيون.

ذٰلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيْرُ ۝١١ اِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيْدٌ ۝١٢

اها تمام وڏي ڪاميابي آهي. بيشڪ توهان جي رب جي پڪڙ بيحد سخت آهي.

اِنَّهٗ هُوَ يُبْدِئُ وَيُعِيْدُ ۝١٣ وَهُوَ الْغَفُوْرُ الْوَدُوْدُ ۝١٤ ذُو

بيشڪ اهو ئي (دنيا ۾) پيدا ڪري ٿو ۽ (آخرت ۾) ٻيهر زنده ڪري ٿو. ۽ اهو (گنهگار مؤمنن کي) بخشيندڙ (نيڪن سان) پيار ڪندڙ آهي جيڪو

الْعَرْشِ الْمَجِيْدُ ۝١٥ فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيْدُ ۝١٦ هَلْ اَتٰىكَ

عرش سڳوري جو مالڪ آهي. جيئن چاهي تيئن ڪندڙ آهي. ڇا توهان وٽ

حَدِيْثُ الْجُنُوْدِ ۝١٧ فِرْعَوْنَ وَثَمُوْدَ ۝١٨ بَلِ الَّذِيْنَ

لشڪرن جي خبر پهتي . يعني فرعون ۽ ثمود جي؟ بلڪ اهي ماڻهو جن

كَفَرُوْا فِيْ تَكْذِيْبٍ ۝١٩ وَّاللّٰهُ مِنْ وَّرَآئِهِمْ مُّحِيْطٌ ۝٢٠

ڪفر ڪيو سي تڪذيب ڪرڻ ۾ آهن. ۽ الله تعالى انهن جي پويان کين گهيرو ڪندڙ آهي.

بَلْ هُوَ قُرْاٰنٌ مَّجِيْدٌ ۝٢١ فِيْ لَوْحٍ مَّحْفُوْظٍ ۝٢٢

بلڪ اهو قرآن مجيد آهي. جيڪو لوح محفوظ ۾ آهي.

اٰياتها ١٧ — (٨٦) سُوْرَةُ الطَّارِقِ مَكِّيَّةٌ (٣٦) — رُكوعها ١

سورة طارق مڪي مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي انهي ۾ ١٧ آيتون ۽ هڪ رڪوع آهي.

له جامع البيان. كه جلالين. كه النسفي.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

الله تعالیٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

وَالسَّمَآءِ وَالطَّارِقِ ① وَمَآ اَدْرٰىكَ مَا الطَّارِقُ ② النَّجْمُ

قسم آهي آسمان جو ۽ قسم آهي طارق جو ۽ توهان کي ڪنهن ڄاڻايو ته طارق ڇا آهي؟ (اهو هڪ) ٻرندڙ

الثَّاقِبُ ③ اِنْ كُلُّ نَفْسٍ لَّمَّا عَلَيْهَا حَافِظٌ ④ فَلْيَنْظُرِ

ستارو آهي. هر انسان لاءِ هڪ محافظ (فرشتو) مقرر آهي. پوءِ انسان کي سوچڻ

الْاِنْسَانُ مِمَّ خُلِقَ ⑤ خُلِقَ مِنْ مَّآءٍ دَافِقٍ ⑥ يَّخْرُجُ

گهرجي ته ان کي ڇا مان خلقيو ويو آهي؟ (ان کي) هڪ ٽپي واري پاڻي مان پيدا ڪيو ويو آهي. جيڪو

مِنْ بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَآئِبِ ⑦ اِنَّهٗ عَلٰى رَجْعِهٖ لَقَادِرٌ ⑧

پُٺِ ۽ سيني جي وچان نڪري ٿو. بيشڪ اهو، ان جي موٽائڻ تي قادر آهي.

يَوْمَ تُبْلَى السَّرَآئِرُ ⑨ فَمَا لَهٗ مِنْ قُوَّةٍ وَّلَا نَاصِرٍ ⑩ وَ

جنهن ڏينهن مخفي رازن جي جاچ ڪئي ويندي. پوءِ (قيامت جي انڪار ڪندڙن لاءِ) ڪا به قوت ۽ ڪو مددگار نه هوندو. قسم آهي

السَّمَآءِ ذَاتِ الرَّجْعِ ⑪ وَالْاَرْضِ ذَاتِ الصَّدْعِ ⑫ اِنَّهٗ

آسمان جو جيڪو مينهن وسائي ٿو. قسم آهي زمين جو جيڪا ڦاٽجي پئي ٿي. بيشڪ اهو (قرآن ڪريم)

لَقَوْلٌ فَصْلٌ ⑬ وَّمَا هُوَ بِالْهَزْلِ ⑭ اِنَّهُمْ يَكِيْدُوْنَ كَيْدًا ⑮

فيصلو ڪُن قول آهي. ۽ اهو (قرآن ڪريم) ڪا مذاق ناهي. بيشڪ اهي (ڪفارِ مڪه) چڱي طرح اٽڪلون ڪن ٿا.

وَّاَكِيْدُ كَيْدًا ⑯ فَمَهِّلِ الْكٰفِرِيْنَ اَمْهِلْهُمْ رُوَيْدًا ⑰

۽ آئون انهن کي اٽڪلن جي سزا ڏيان ٿو پوءِ رسول عربي توهان ڪافرن کي ڍر ڏيو (۽) انهن کي ٿوري مهلت ڏيو.

آياتها ١٩ (٨٧) سُوْرَةُ الْاَعْلٰى مَكِّيَّةٌ (٨) رکوعها ١

سورة اعلیٰ مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي انهي ۾ ١ رڪوع ۽ ١٩ آيتون آهن.

ع ١٤

له ۽ ڪه مظهري. ڪه تفسير نسفي. که تفسير جلالين. ڪه تفسير مظهري.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

اللّٰه تعاليٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو آهي.

سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْاَعْلَى ﴿١﴾ الَّذِىْ خَلَقَ فَسَوّٰى ﴿٢﴾ وَالَّذِىْ

(اي رسول عربي) تون پنهنجي رب جي نالي جي پاڪائي بيان ڪر جيڪو سڀ کان اعليٰ آهي. اهو (رب) جنهن پيدا ڪيو پوءِ درست ڪيو. ۽ اهو جنهن

قَدَّرَ فَهَدٰى ﴿٣﴾ وَالَّذِىْٓ اَخْرَجَ الْمَرْعٰى ﴿٤﴾ فَجَعَلَهٗ غُثَآءً

اندازو ڪيو پوءِ هدايت ڏني. ۽ اهو رب جنهن (مال لاءِ) ساوو چارو پيدا ڪيو. پوءِ ان کي سڪل

اَحْوٰى ﴿٥﴾ سَنُقْرِئُكَ فَلَا تَنْسٰٓى ﴿٦﴾ اِلَّا مَا شَآءَ اللّٰهُ ؕ اِنَّهٗ

ڪارو بنايو. اسين جلد توهان کي قرآن سيکاريندا سين پوءِ توهان نه وساريندا. مگر جيڪو الله تعاليٰ چاهي. بيشڪ اهو

يَعْلَمُ الْجَهْرَ وَمَا يَخْفٰى ﴿٧﴾ وَنُيَسِّرُكَ لِلْيُسْرٰى ﴿٨﴾ فَذَكِّرْ

هر ظاهر ۽ مخفي کي ڄاڻي ٿو. ۽ اسين جلد توهان کي آسان طريقي جي توفيق ڏينداسين پوءِ توهان نصيحت ڪريو

اِنْ نَّفَعَتِ الذِّكْرٰى ﴿٩﴾ سَيَذَّكَّرُ مَنْ يَّخْشٰى ﴿١٠﴾ وَيَتَجَنَّبُهَا

جيڪڏهن نصيحت (انهن) کي نفعو ڏئي ٿي. جلد اهو ماڻهو نصيحت حاصل ڪندو جيڪو الله کان ڊڄي ٿو ۽ ان کان اهو وڏو بدبخت

الْاَشْقَى ﴿١١﴾ الَّذِىْ يَصْلَى النَّارَ الْكُبْرٰى ﴿١٢﴾ ثُمَّ لَا يَمُوْتُ

پري ٿيندو. جيڪو ٻي حد وڏي باهه ۾ پوندو. ان کان پوءِ نه اهو ان ۾ مرندو

فِيْهَا وَلَا يَحْيٰى ﴿١٣﴾ قَدْ اَفْلَحَ مَنْ تَزَكّٰى ﴿١٤﴾ وَذَكَرَ اسْمَ

۽ نه جيئندو. بيشڪ ڪامياب ٿيو اهو شخص جيڪو ڪفر ۽ گناهن کان پاڪ ٿيو. ۽ پنهنجي رب جو نالو وٺي (الله اڪبر

رَبِّهٖ فَصَلّٰى ﴿١٥﴾ بَلْ تُؤْثِرُوْنَ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا ﴿١٦﴾ وَالْاٰخِرَةُ

چئي) پوءِ نماز شروع ڪري ٿو. بلڪ توهان (ڪافر) دنيا جي حياتي کي پسند ڪريو ٿا. ۽ آخرت

خَيْرٌ وَّاَبْقٰى ﴿١٧﴾ اِنَّ هٰذَا لَفِى الصُّحُفِ الْاُوْلٰى ﴿١٨﴾ صُحُفِ

ڀلي ۽ وڌيڪ بقادار آهي. بيشڪ هي (مذڪوره نصيحت) پهرين آسماني ڪتابن ۾ آهي يعني

تنوير المقباس، روح البيان، نسفي، روح البيان و نسفي، روح البيان، نسفي، روح البيان، جلالين.

إِبْرٰهِيمَ وَمُوسٰى ⑲

(حضرت) ابراهيم ۽ (حضرت) موسىٰ جي ڪتابن ۾.

سُورَةُ الْغَاشِيَةِ مَكِّيَّةٌ (٨٨) (٦٨) آياتها ٢٦ رُكوعها ١

سورة غاشيه مكه مكرمه ۾ نازل ٿي آهي انهي ۾ هڪ رڪوع ۽ ٢٦ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

الله تعاليٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

هَلْ اَتٰىكَ حَدِيْثُ الْغَاشِيَةِ ① وُجُوْهٌ يَّوْمَئِذٍ خَاشِعَةٌ ②

تحقيق تو وٽ غاشيه (قيامت) جي خبر پهتي. ڪيترا مُنهن انهي ڏينهن ذليل ۽ خوار هوندا.

عَامِلَةٌ نَّاصِبَةٌ ③ تَصْلٰى نَارًا حَامِيَةً ④ تُسْقٰى مِنْ عَيْنٍ

(جيڪي فقط دنيا لاءِ) ڪم ڪندڙ (۽) ٿڪجندڙ هوندا. اهي ٻرندڙ باهه ۾ پوندا. (انهن کي) بيحد تهڪندڙ چشمي مان

اٰنِيَةٍ ⑤ لَيْسَ لَهُمْ طَعَامٌ اِلَّا مِنْ ضَرِيْعٍ ⑥ لَّا يُسْمِنُ

پاڻي پياريو ويندو. انهن لاءِ ضريع (سُڪل زهريلي ڪنڊن) کان علاوه ڪو طعام نه هوندو. جيڪو نڪي ٿُلهو ڪندو

وَلَا يُغْنِيْ مِنْ جُوْعٍ ⑦ وُجُوْهٌ يَّوْمَئِذٍ نَّاعِمَةٌ ⑧ لِّسَعْيِهَا

۽ نه ڪا بُک دفع ڪندو. ڪيترا چهرا انهي ڏينهن نعمتن ۽ خوشين ۾ هوندا. جيڪي پنهنجي ڪوشش تي

رَاضِيَةٌ ⑨ فِيْ جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ⑩ لَّا تَسْمَعُ فِيْهَا لَاغِيَةً ⑪

راضي ۽ خوش هوندا. اهي بلند جنت ۾ هوندا. جو اُن ۾ ڪا اجائي ڳالهه نه ٻُڌندا.

فِيْهَا عَيْنٌ جَارِيَةٌ ⑫ فِيْهَا سُرُرٌ مَّرْفُوْعَةٌ ⑬ وَّاَكْوَابٌ

انهي ۾ هڪ چشمو وهندڙ آهي. انهي ۾ مٿاهان تخت آهن. (۽ هر وقت انهن جي اڳيان) چونديل

مَّوْضُوْعَةٌ ⑭ وَّنَمَارِقُ مَصْفُوْفَةٌ ⑮ وَّزَرَابِيُّ مَبْثُوْثَةٌ ⑯

پيالا هوندا. ۽ لاڳيتا غاليچا وڇايل هوندا. ۽ (انهن تي) سفيد اعليٰ قسم جا ڪپڙا وڇايل هوندا.

له تفسير جلالين و تفسير نسفي. ٢ه تفسير روح البيان و تفسير نسفي. ٣ه تفسير روح البيان. ٤ه تفسير جلالين.

أَفَلَا يَنظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ ﴿١٧﴾ وَإِلَى السَّمَاءِ

ڇا پوءِ اهي اُٺ (جي خلقت) ڏانهن نٿا ڏسن ته اهو ڪهڙي طرح پيدا ڪيو ويو. ۽ آسمان ڏانهن نٿا ڏسن ته اهو

كَيْفَ رُفِعَتْ ﴿١٨﴾ وَإِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ ﴿١٩﴾ وَإِلَى الْأَرْضِ

ڪيئن بلند ڪيو ويو. ۽ جبلن ڏانهن نٿا ڏسن ته اهي ڪيئن کوڙيا ويا. ۽ زمين ڏانهن نٿا ڏسن ته اها

كَيْفَ سُطِحَتْ ﴿٢٠﴾ فَذَكِّرْ إِنَّمَا أَنتَ مُذَكِّرٌ ﴿٢١﴾ لَّسْتَ عَلَيْهِم

ڪيئن وڇائي وئي (آهي). پوءِ (اي رسول عربي ﷺ) توهان نصيحت ڪريو، توهان ته نصيحت ڪندڙ آهيو. توهان هرگز انهن تي

بِمُصَيْطِرٍ ﴿٢٢﴾ إِلَّا مَن تَوَلَّىٰ وَكَفَرَ ﴿٢٣﴾ فَيُعَذِّبُهُ اللَّهُ الْعَذَابَ

تسلط ڪندڙ نه آهيو. مگر جيڪو ماڻهو منهن ڦيري ۽ ڪفر ڪري ته پوءِ الله تعالىٰ ان کي تمام وڏو عذاب

الْأَكْبَرَ ﴿٢٤﴾ إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَهُمْ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُم ﴿٢٦﴾

چکائي ٿو. بيشڪ انهن جو ورڻ اسان ڏانهن آهي. ان کان پوءِ بيشڪ انهن جو حساب ڪرڻ اسان تي آهي.

سُورَةُ الْفَجْرِ مَكِّيَّةٌ

آياتها ٣٠ (٨٩) (١٠) رکوعها ١

سورة فجر مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي، انهي ۾ هڪ رڪوع ۽ ٣٠ آيتون آهن.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ۽ باجهارو آهي.

وَالْفَجْرِ ﴿١﴾ وَلَيَالٍ عَشْرٍ ﴿٢﴾ وَالشَّفْعِ وَالْوَتْرِ ﴿٣﴾ وَاللَّيْلِ

قسم آهي فجر جو، قسم آهي ڏهن راتين جو. قسم آهي ٻڌي ۽ اڪي جو. قسم آهي رات جو

إِذَا يَسْرِ ﴿٤﴾ هَلْ فِي ذَٰلِكَ قَسَمٌ لِّذِي حِجْرٍ ﴿٥﴾

جڏهن اها وڃي ٿي. بيشڪ انهي ۾ عقلمندن لاءِ (هڪ عظيم) قسم آهي.

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ ﴿٦﴾ إِرَمَ ذَاتِ الْعِمَادِ ﴿٧﴾ الَّتِي

رسول عربي ﷺ ڇا توهان نه ڏٺو ته توهان جي رب عاد وارن سان ڇا ڪيو. اهي ارم شهر وارا جيڪي قدآور هئا. انهن جهڙا

له تفسير نسفي. له تفسير مظهري. له لغات القرآن.

لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِي الْبِلَادِ ﴿٨﴾ وَثَمُودَ الَّذِينَ جَابُوا الصَّخْرَ

(ڪاوَر) شهرن ۾ نہ پيدا ڪيا ويا ۔ ۽ ثمود وارا جن واديءَ قُرىٰ ۾ پٿر تراشي ڪري

بِالْوَادِ ﴿٩﴾ وَفِرْعَوْنَ ذِي الْأَوْتَادِ ﴿١٠﴾ الَّذِينَ طَغَوْا فِي الْبِلَادِ ﴿١١﴾

گهر بنايا ۔ ۽ فرعون وارا جيڪي مضبوط عمارتون ٺاهيندا هئا. انهن ماڻهن شهرن ۾ نافرماني ڪئي ۔

فَأَكْثَرُوا فِيهَا الْفَسَادَ ﴿١٢﴾ فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ

پوءِ ان ۾ فساد وڌا يائون ۔ پوءِ توهان جي رب انهن تي سخت عذاب وارو چهبڪ

عَذَابٍ ﴿١٣﴾ إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ ﴿١٤﴾ فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا

موڪليو ۔ بيشڪ توهان جو رب يقيناً هڪ موقعي ۾ مخلوق جو انتظار ڪندڙ آهي ۔ پر انسان (ڪافر) کي جڏهن

مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ ﴿١٥﴾

سندس رب آزمائي ٿو پوءِ ان کي عزت ۽ نعمت ڏئي ٿو، پوءِ اهو چوي ٿو منهنجي رب مون کي عزت ڏني ۔

وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي

۽ پر جڏهن وقت اهو ان کي آزمائي ٿو پوءِ ان تي رزق تنگ ڪري ٿو، پوءِ اهو چوي ٿو منهنجي رب

أَهَانَنِ ﴿١٦﴾ كَلَّا بَلْ لَا تُكْرِمُونَ الْيَتِيمَ ﴿١٧﴾ وَلَا تَحَاضُّونَ

مون کي خوار ڪيو ۔ خبردار بلڪ توهان يتيمن جي عزت نہ ٿا ڪريو ۔ ۽ نہ توهان پاڻ ۾ هڪ ٻئي کي

عَلَىٰ طَعَامِ الْمِسْكِينِ ﴿١٨﴾ وَتَأْكُلُونَ التُّرَاثَ أَكْلًا لَمًّا ﴿١٩﴾

مسڪينن جي کاڌي جو شوق ڏيا ريو ٿا ۔ ۽ توهان (ناحق) ورثي جي ملڪيت کي هڙپ ڪريو ٿا ۔

وَتُحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا ﴿٢٠﴾ كَلَّا إِذَا دُكَّتِ الْأَرْضُ دَكًّا

۽ توهان مال کي جمع ڪرڻ جي بي حد محبت رکو ٿا ۔ خبردار جڏهن وقت زمين تي زلزلن کان پوءِ زلزلا

دَكًّا ﴿٢١﴾ وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا ﴿٢٢﴾ وَجِيءَ يَوْمَئِذٍ

ايندا ۔ ۽ توهان جي رب جو حڪم پهچندو ۽ ملائڪ صفون ٻڌي بيهندا ۔ ۽ انهي ڏينهن

بِجَهَنَّمَ ۙ يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْاِنْسَانُ وَاَنّٰى لَهُ الذِّكْرٰى ﴿٢٣﴾

جهنم کي آندو ويندو، اُن ڏينهن انسان سوچيندو ۽ (اُن ڏينهن) سوچڻ مان ڇا حاصل ٿيندو.

يَقُوْلُ يٰلَيْتَنِيْ قَدَّمْتُ لِحَيَاتِيْ ﴿٢٤﴾ فَيَوْمَئِذٍ لَّا يُعَذِّبُ

اهو چوندو هاءِ افسوس پنهنجي حياتيءَ لاءِ ڪو نيڪ عمل ڪريان ها - پوءِ اُن ڏينهن الله تعالىٰ کي ويڪ

عَذَابَهٗ اَحَدٌ ﴿٢٥﴾ وَّلَا يُوْثِقُ وَثَاقَهٗ اَحَدٌ ﴿٢٦﴾ يٰاَيَّتُهَا النَّفْسُ

ڪو اُن جي عذاب جهڙي سگهندو ۽ الله کان وڌيڪ ان جي ڪوبه بڪرڻ ڪري سگهندو. اي نفس

الْمُطْمَئِنَّةُ ﴿٢٧﴾ ارْجِعِيْ اِلٰى رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً ﴿٢٨﴾

مطمئن. تون پنهنجي رب ڏانهن موٽ (ان حال ۾) جو تون ان کان راضي ۽ اهو تو کان راضي هجي.

فَادْخُلِيْ فِيْ عِبٰدِيْ ﴿٢٩﴾ وَادْخُلِيْ جَنَّتِيْ ﴿٣٠﴾

پوءِ تون منهنجي خاص ٻانهن ۾ داخل ٿي. ۽ تون منهنجي جنت ۾ داخل ٿي.

آياتها ٢٠ (٩٠) سُوْرَةُ الْبَلَدِ مَكِّيَّةٌ (٣٥) رکوعها ١

سورة بلد مکه مکرمه ۾ نازل ٿي آهي، انهي ۾ هڪ رڪوع ۽ ٢٠ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ۽ رحم وارو (آهي).

لَآ اُقْسِمُ بِهٰذَا الْبَلَدِ ﴿١﴾ وَاَنْتَ حِلٌّ ۢ بِهٰذَا الْبَلَدِ ﴿٢﴾

قسم آهي مون کي هن عظمت واري شهر (مکه مکرمه) جو ۽ رسول عربي تو هان هن عظمت واري شهر ۾ رهندڙ آهيو.

وَوَالِدٍ وَّمَا وَلَدَ ﴿٣﴾ لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ فِيْ كَبَدٍ ﴿٤﴾

قسم آهي رسول عربي جو ۽ اُن جي امت جو. بيشڪ تحقيق اسان انسان کي تڪليف لاءِ پيدا ڪيو.

اَيَحْسَبُ اَنْ لَّنْ يَّقْدِرَ عَلَيْهِ اَحَدٌ ﴿٥﴾ يَقُوْلُ اَهْلَكْتُ

ڇا اهو (ڪافر) ڀانئين ٿو ته ڪو به هڪڙو اُن تي قادر نه ٿيندو. اهو چوي ٿو مون

له تفسير روح البيان.

مَالًا لُّبَدًا ﴿٦﴾ اَيَحْسَبُ اَنْ لَّمْ يَرَهٗٓ اَحَدٌ ﴿٧﴾ اَلَمْ نَجْعَلْ

تمام گھڻو مال وڃايو. ڇا هو ڀانئي ٿو ته ان کي ڪو به نه ٿو ڏسي. ڇا اسان ان لاءِ

لَّهٗ عَيْنَيْنِ ﴿٨﴾ وَلِسَانًا وَّشَفَتَيْنِ ﴿٩﴾ وَهَدَيْنٰهُ

ٻه اکيون پيدا نه ڪيون؟ ۽ زبان ۽ ٻه چپ پيدا نه ڪيا؟ ۽ اسان ان کي (خير ۽ شر جون)

النَّجْدَيْنِ ﴿١٠﴾ فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ ﴿١١﴾ وَمَآ اَدْرٰىكَ

ٻه واٽون نه ڏيکاريون. پوءِ عقبه ۾ تڪڙو نه ڏيو. ۽ تو هان کي ڪنهن ڄاڻايو ته

مَا الْعَقَبَةُ ﴿١٢﴾ فَكُّ رَقَبَةٍ ﴿١٣﴾ اَوْ اِطْعٰمٌ فِيْ يَوْمٍ ذِيْ

عقبهٔ ڇا آهي؟ ٻانهي کي آزاد ڪرڻ. يا بک واري ڏينهن طعام

مَسْغَبَةٍ ﴿١٤﴾ يَّتِيْمًا ذَا مَقْرَبَةٍ ﴿١٥﴾ اَوْ مِسْكِيْنًا ذَا مَتْرَبَةٍ ﴿١٦﴾

ڪارائڻ. ان يتيم کي جيڪو ويجهو مائٽ هجي. يا ان مسڪين کي جيڪو مٽي ۾ رهندڙ هجي

ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ وَ

پوءِ اهو انهن مان هجي جن ايمان آندو ۽ هڪ ٻئي کي صبر جي وصيت ڪئي ۽

تَوَاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ ﴿١٧﴾ اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ الْمَيْمَنَةِ ﴿١٨﴾

هڪ ٻئي کي رحم ڪرڻ جي وصيت ڪئي. اهي ساڄي پاسي وارا (بهشتي) آهن.

وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِاٰيٰتِنَا هُمْ اَصْحٰبُ الْمَشْئَمَةِ ﴿١٩﴾

۽ جن ماڻهن اسان جي آيتن جو انڪار ڪيو اهي کاٻي پاسي وارا (دوزخي) آهن.

عَلَيْهِمْ نَارٌ مُّؤْصَدَةٌ ﴿٢٠﴾

انهن تي دم ڏنل باهه هوندي.

ع ١ ١٥

اٰيَاتُهَا ١٥ (٩١) سُوْرَةُ الشَّمْسِ مَكِّيَّةٌ (٢٦) رُكُوْعُهَا ١

سورة شمس مڪه مڪرمه نازل ٿي آهي، انهي ۾ هڪ رڪوع ۽ ١٥ آيتون آهن.

ك تفسير جلالين. كه تنوير المقباس.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ۝

الله تعالیٰ جي نالي شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

وَالشَّمْسِ وَضُحٰىهَا ۝١ وَالْقَمَرِ اِذَا تَلٰىهَا ۝٢ وَالنَّهَارِ اِذَا

قسم آهي سج جو ۽ ان جي روشني جو. قسم آهي چنڊ جو جڏهن مڪمل روشني ڪري ٿو. قسم آهي ڏينهن جو جڏهن

جَلّٰىهَا ۝٣ وَالَّيْلِ اِذَا يَغْشٰىهَا ۝٤ وَالسَّمَآءِ وَمَا بَنٰىهَا ۝٥

اهو سج کي روشن ڪري ٿو. قسم آهي رات جو جڏهن اها سج کي لڪائي ٿي. قسم آهي آسمان جو ۽ ان جي بنائيندڙ جو.

وَالْاَرْضِ وَمَا طَحٰىهَا ۝٦ وَنَفْسٍ وَّمَا سَوّٰىهَا ۝٧ فَاَلْهَمَهَا

قسم آهي زمين جو ۽ ان جي پکيڙيندڙ جو. قسم آهي انسان جو ۽ ان جي درست ڪندڙ جو. پوءِ ان جي

فُجُوْرَهَا وَتَقْوٰىهَا ۝٨ قَدْ اَفْلَحَ مَنْ زَكّٰىهَا ۝٩ وَقَدْ

برائي ۽ چڱائي ان جي دل ۾ وڌائين. بيشڪ ڪامياب ٿيو اهو شخص جنهن پنهنجي نفس کي پاڪ ڪيو. ۽ بيشڪ

خَابَ مَنْ دَسّٰىهَا ۝١٠ كَذَّبَتْ ثَمُوْدُ بِطَغْوٰىهَآ ۝١١ اِذِ

ناڪام ٿيو اهو شخص جنهن پنهنجي نفس کي (گناهن ۾) لڪايو. ثمود وارن پنهنجي سرڪشي جي ڪري (پيغمبر حضرت صالح) کي ڪوڙو ڄاتو. جڏهن

انْۢبَعَثَ اَشْقٰىهَا ۝١٢ فَقَالَ لَهُمْ رَسُوْلُ اللّٰهِ نَاقَةَ اللّٰهِ

اهو شخص (ڏاچي کي مارڻ لاءِ) اٿيو جيڪو وڏو بدبخت هو. پوءِ انهن کي (حضرت) صالح جيڪو الله جي ڏاچي ۽ ان جي پاڻي پيئڻ

وَسُقْيٰهَا ۝١٣ فَكَذَّبُوْهُ فَعَقَرُوْهَا ۙ۬ فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمْ

جي واري کان پاسو ڪيو. پوءِ انهن ان کي ڪوڙو سمجهيو پوءِ انهن ڏاچي کي هلاڪ ڪيو، پوءِ انهن کي سندن رب

رَبُّهُمْ بِذَنْۢبِهِمْ فَسَوّٰىهَا ۝١٤ وَلَا يَخَافُ عُقْبٰهَا ۝١٥

سندن گناهن جي ڪري هلاڪ ڪيو پوءِ انهن کي برابر ڪيائين. ۽ الله تعالیٰ کي انهن جي تباهي جي پرواهه نه هئي.

(اٰياتها ٢١) (٩٢) سُوْرَةُ الَّيْلِ مَكِّيَّةٌ (٩) (رُكُوْعُهَا ١)

سورة ليل مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي. انهي ۾ هڪ رڪوع ۽ ٢١ آيتون آهن.

ع ١ / ١٦

ك ١٣، ١٤، ١٥ جي آيات چنڊ مڪمل گول ۽ روشن ٿئي ٿو. از تفسير مظهري. (منزل ٧) ك تفسير النسفي. ك تفسير مظهري.

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِیۡمِ ۝

الله تعالیٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي) .

وَ الَّیۡلِ اِذَا یَغۡشٰی ۝۱ وَ النَّهَارِ اِذَا تَجَلّٰی ۝۲ وَ مَا خَلَقَ الذَّکَرَ

قسم آهي رات جو جڏهن اُها ڇانئجي وڃي ٿي . قسم آهي ڏينهن جو جڏهن اهو روشن ٿئي ٿو . قسم آهي اُن خالق جو جنهن مذڪر

وَ الۡاُنۡثٰۤی ۝۳ اِنَّ سَعۡیَکُمۡ لَشَتّٰی ۝۴ فَاَمَّا مَنۡ اَعۡطٰی وَ

۽ مؤنث پيدا ڪيا . بيشڪ توهان جي ڪوشش يقيناً مختلف آهي . پوءِ پر اهو ماڻهو جنهن (پنهنجو مال الله جي واٽ[1]) ڏنو

اتَّقٰی ۝۵ وَ صَدَّقَ بِالۡحُسۡنٰی ۝۶ فَسَنُیَسِّرُهٗ لِلۡیُسۡرٰی ۝۷

۽ پرهيزگاري اختيار ڪئي ۽ ملت[2] اسلام کي سچو سمجهيو . پوءِ جلد اسين اُن کي آساني جي توفيق عطا ڪنداسين .

وَ اَمَّا مَنۡۢ بَخِلَ وَ اسۡتَغۡنٰی ۝۸ وَ کَذَّبَ بِالۡحُسۡنٰی ۝۹ فَسَنُیَسِّرُهٗ

۽ پر اهو ماڻهو جنهن بخيلي ڪئي ۽ بي پرواهه ٿيو . ۽ ملت اسلاميه جي تڪذيب ڪئي . پوءِ جلد اسين اُن کي

لِلۡعُسۡرٰی ۝۱۰ وَ مَا یُغۡنِیۡ عَنۡهُ مَالُهٗۤ اِذَا تَرَدّٰی ۝۱۱ اِنَّ عَلَیۡنَا لَلۡهُدٰی ۝۱۲

تنگيءَ ۾ گرفتار ڪنداسين . ۽ جڏهن اهو پاڻ مرندو ته ڪين سندس مال ڪو نفعو ڏيندو . بيشڪ هدايت اسان تي آهي .

وَ اِنَّ لَنَا لَلۡاٰخِرَةَ وَ الۡاُوۡلٰی ۝۱۳ فَاَنۡذَرۡتُکُمۡ نَارًا تَلَظّٰی ۝۱۴ لَا

۽ بيشڪ آخرت ۽ دنيا جا مالڪ اسين آهيون . پوءِ آءٌ توهان کي اُن باهه کان ڊيڄاريان ٿو جيڪا ڀڙڪي پئي . نه ٿو

یَصۡلٰىهَاۤ اِلَّا الۡاَشۡقَی ۝۱۵ الَّذِیۡ کَذَّبَ وَ تَوَلّٰی ۝۱۶ وَ سَیُجَنَّبُهَا

داخل ٿئي انهي ۾ مگر وڏو بدبخت . جنهن تڪذيب ڪئي ۽ منهن ڦيرايو . ۽ اُن کان ضرور پري رکيو ويندو

الۡاَتۡقَی ۝۱۷ الَّذِیۡ یُؤۡتِیۡ مَالَهٗ یَتَزَکّٰی ۝۱۸ وَ مَا لِاَحَدٍ عِنۡدَهٗ

اُن شخص کي جيڪو وڏو پرهيزگار آهي . جيڪو پنهنجو مال ڏئي ٿو ته پاڪ ٿئي . ۽ ڪنهن جو ان تي ڪو

مِنۡ نِّعۡمَةٍ تُجۡزٰۤی ۝۱۹ اِلَّا ابۡتِغَآءَ وَجۡهِ رَبِّهِ الۡاَعۡلٰی ۝۲۰

احسان ناهي جنهن جو بدلو ڏنو وڃي ٿو . مگر اهو فقط پنهنجي ربّ تعاليٰ جي رضامندي گهري ٿو .

[1] تفسير النسفي . [2] تفسير جلالين

وَلَسَوْفَ يَرْضٰى ﴿٢١﴾

۽ اهو جلد (پنهنجي رب کان) راضي ٿيندو.

(آياتها ١١) (٩٣) سُوْرَةُ الضُّحٰى مَكِّيَّةٌ (١١) (رکوعها ١)

سورة ضحىٰ مکه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي انهي ۾ هڪ رڪوع ۽ ١١ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

الله تعالیٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ۽ رحم وارو (آهي).

وَالضُّحٰى ﴿١﴾ وَالَّيْلِ اِذَا سَجٰى ﴿٢﴾ مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا

قسم آهي ڏينهن جي چڙهيل حصي جو. قسم آهي رات جو جڏهن اها خاموش ٿي رسول عربي ﷺ توهان کي توهان جي رب نه ڇڏيو آهي ۽ نه

قَلٰى ﴿٣﴾ وَلَلْاٰخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْاُوْلٰى ﴿٤﴾ وَلَسَوْفَ يُعْطِيْكَ

ناراض آهي. ۽ يقينًا آخرت توهان لاءِ دنيا کان بهتر آهي. ۽ بيشڪ جلد توهان کي توهان جو رب ايترو عطا ڪندو

رَبُّكَ فَتَرْضٰى ﴿٥﴾ اَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيْمًا فَاٰوٰى ﴿٦﴾ وَوَجَدَكَ

جو توهان راضي ٿيندا. ڇا الله تعالیٰ توهان کي عزت ۽ شرافت ۾ بي مثال نه ڏٺو ۽ توهان کي پنهنجي حفاظت ۾ رکيو ۽ ڇا اُن توهان کي

ضَآلًّا فَهَدٰى ﴿٧﴾ وَوَجَدَكَ عَآئِلًا فَاَغْنٰى ﴿٨﴾ فَاَمَّا

پنهنجي محبت ۾ حد کان وڌندڙ نه ڏٺو ۽ توهان کي قاب قوسين تائين پهچايو ۽ ڇا اُن توهان کي ضرورتمند نه ڏٺو ۽ توهان کي غني ڪيو. ۽

الْيَتِيْمَ فَلَا تَقْهَرْ ﴿٩﴾ وَاَمَّا السَّآئِلَ فَلَا تَنْهَرْ ﴿١٠﴾

توهان (امتي) يتيم تي ڪا به سختي نه ڪريو. ۽ توهان سوال ڪندڙ کي نه ترڙيو.

وَاَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ ﴿١١﴾

۽ توهان پنهنجي رب جي نعمتن جو اظهار ڪريو.

(آياتها ٨) (٩٤) سُوْرَةُ اَلَمْ نَشْرَحْ مَكِّيَّةٌ (١٢) (رکوعها ١)

سورة الم نشرح مکه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي، انهي ۾ هڪ رڪوع ۽ ٨ آيتون آهن.

ك تفسير النسفي . كه تفسير روح البيان . ع ۽ كه تفسير مظهري ۽ روح البيان (منزل ٧) ك تفسير مظهري

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ ○

الله تعالیٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي)۔

اَلَمۡ نَشۡرَحۡ لَكَ صَدۡرَكَ ۙ﴿۱﴾ وَ وَضَعۡنَا عَنۡكَ

رسول عربي ڇا اسان توهان جي سيني کي (وسيع علم ۽ حڪمت لاءِ) ڪشادو نه ڪيو؟ ۽ ڇا اسان توهان تان توهان جي

وِزۡرَكَ ۙ﴿۲﴾ الَّذِیۡۤ اَنۡقَضَ ظَهۡرَكَ ۙ﴿۳﴾ وَ رَفَعۡنَا لَكَ

ان بار کي (امت جي بخشش جو انتظار) نه لاٿو جيڪو توهان تي ڳرو هو۔ ۽ ڇا اسان خاص توهان لاءِ توهان جي

ذِكۡرَكَ ؕ﴿۴﴾ فَاِنَّ مَعَ الۡعُسۡرِ يُسۡرًا ۙ﴿۵﴾ اِنَّ مَعَ

ذڪر کي بلند نه ڪيو. (يقيناً اسان ائين ڪري فرمايو) پوءِ بيشڪ ڏکن سان گڏ سک آهن. بيشڪ ڏکن

الۡعُسۡرِ يُسۡرًا ؕ﴿۶﴾ فَاِذَا فَرَغۡتَ فَانۡصَبۡ ۙ﴿۷﴾ وَ اِلٰى

سان گڏ سک آهن. پوءِ توهان جڏهن (نماز کان) فارغ ٿيو پوءِ توهان (دعا لاءِ) ڪوشش ڪريو. ۽ پنهنجي

رَبِّكَ فَارۡغَبۡ ﴿۸﴾

رب ڏانهن (دعا گهرڻ ۾) توهان رغبت ڪريو.

سُوۡرَةُ التِّيۡنِ مَكِّيَّةٌ (٩٥) (٢٨)

آياتها ٨ ۔ رکوعها ١

سورة التين مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي انهي ۾ هڪ رڪوع ۽ ٨ آيتون آهن.

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ ○

الله تعالیٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي)۔

وَالتِّيۡنِ وَالزَّيۡتُوۡنِ ۙ﴿۱﴾ وَطُوۡرِ سِيۡنِيۡنَ ۙ﴿۲﴾ وَهٰذَا

قسم آهي انجير جو ۽ قسم آهي زيتون جو. قسم آهي طور سينا (جبل) جو. قسم آهي

الۡبَلَدِ الۡاَمِيۡنِ ۙ﴿۳﴾ لَقَدۡ خَلَقۡنَا الۡاِنۡسَانَ فِیۡۤ

بلد الامين (مڪه مڪرمه) جو. بيشڪ تحقيق اسان انسان کي

ع ۔ ٨ ۔ ١٩

له تفسير النسفي. ٢ه تفسير روح البيان. ٣ه تفسير النسفي. ٤ه تفسير مظهري.

أَحْسَنِ تَقْوِيْمٍ ﴿٤﴾ ثُمَّ رَدَدْنٰهُ أَسْفَلَ سٰفِلِيْنَ ﴿٥﴾

تمام سهڻي صورت ۾ پيدا ڪيو. اُن کان پوءِ انسان اُن کي هيٺ کان وڌيڪ هيٺ ڪيو.

إِلَّا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ

مگر جن ماڻهن ايمان آندو ۽ نيڪ عمل ڪيا پوءِ انهن لاءِ اجر آهي

غَيْرُ مَمْنُوْنٍ ﴿٦﴾ فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدُ بِالدِّيْنِ ﴿٧﴾

جيڪو ختم ٿيندڙ ناهي. پوءِ (اي انسان) توکي ڪهڙي شيءِ دين کان تڪذيب ڪرائي ٿي.

أَلَيْسَ اللّٰهُ بِأَحْكَمِ الْحٰكِمِيْنَ ﴿٨﴾

ڇا الله تعالىٰ احڪم الحاڪمين ناهي؟ (ها اسين ان تي گواهه آهيون ته اهو احڪم الحاڪمين آهي).

سُوْرَةُ الْعَلَقِ مَكِّيَّةٌ (٩٦) (١)

اٰياتها ١٩ — رُوْعها ١

سورة علق مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي ۽ ان ۾ هڪ رڪوع ۽ ١٩ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

الله تعاليٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

اِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِيْ خَلَقَ ﴿١﴾ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ

(رسول عربي) توهان پنهنجي رب جي نالي سان پڙهو، جنهن پيدا ڪيو (آهي). انسان کي رت جي هڪ دڳ مان

عَلَقٍ ﴿٢﴾ اِقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ ﴿٣﴾ الَّذِيْ عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ﴿٤﴾

پيدا ڪيو. توهان پڙهو ۽ توهان جو رب وڏو ڪريم آهي. اهو رب جنهن قلم سان (لکڻ وغيره) سيکاريو.

عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ﴿٥﴾ كَلَّا إِنَّ الْإِنْسَانَ

انسان کي اُن سيکاريو جيڪو اهو نه ڄاڻندو هو. خبردار بيشڪ انسان

لَيَطْغٰى ﴿٦﴾ أَنْ رَّاٰهُ اسْتَغْنٰى ﴿٧﴾ إِنَّ إِلٰى رَبِّكَ الرُّجْعٰى ﴿٨﴾

نافرماني ڪري ٿو (جنهن وقت) اهو پاڻ کي غني ڏسي ٿو. بيشڪ (سڀني کي) توهان جي رب ڏانهن موٽڻو آهي.

ركوع ٨ / ٢٠

له تفسير مظهري.

أَرَءَيْتَ الَّذِي يَنْهَىٰ ﴿٩﴾ عَبْدًا إِذَا صَلَّىٰ ﴿١٠﴾ أَرَءَيْتَ إِن

ڇا توهان ان ماڻهو (ابوجهل) کي نه ڏٺو جيڪو رسول عربي ﷺ کي نماز پڙهڻ کان روڪي ٿو ڀلا توهان ان کي نه ڏٺو جو جيڪڏهن

كَانَ عَلَى الْهُدَىٰ ﴿١١﴾ أَوْ أَمَرَ بِالتَّقْوَىٰ ﴿١٢﴾ أَرَءَيْتَ إِن

اهو هدايت تي هجي ها . يا پرهيزگاري جو چوي ها . ڇا توهان ان کي نه ڏٺو جو جنهن وقت ان

كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ﴿١٣﴾ أَلَمْ يَعْلَم بِأَنَّ اللَّهَ يَرَىٰ ﴿١٤﴾ كَلَّا

تڪذيب ڪئي ۽ منهن موڙيو . ڇا هو نٿو ڄاڻي ته بيشڪ الله تعالىٰ ڏسي پيو . خبردار

لَئِن لَّمْ يَنتَهِ لَنَسْفَعًا بِالنَّاصِيَةِ ﴿١٥﴾ نَاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ

جيڪڏهن اهو باز نه آيو ته اسين يقيناً ان کي پيشاني کان پڪڙينداسين . اها پيشاني جيڪا ڪوڙي آهي

خَاطِئَةٍ ﴿١٦﴾ فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ ﴿١٧﴾ سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَ ﴿١٨﴾ كَلَّا

۽ گنهگار آهي . پوءِ ڀلي اهو پنهنجي مجلس وارن کي پڪاري . اسين به فوراً پنهنجي عذاب وارن ملائڪن کي سڏينداسين خبردار

لَا تُطِعْهُ وَاسْجُدْ وَاقْتَرِب ﴿١٩﴾ ۩

ان جي ڪا ڳالهه نه ٻڌو ۽ توهان (هميشه) سجدو ڪريو ۽ (مون کي) ويجها ٿيو .

(٩٧) سُورَةُ الْقَدْرِ مَكِّيَّةٌ (٢٥)

آياتها ٥ ‏ ركوعها ١

سورة قدر مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي ۽ ان ۾ هڪ رڪوع ۽ ٥ آيتون آهن .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو، (جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو آهي) .

إِنَّا أَنزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ﴿١﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ ﴿٢﴾

بيشڪ اسان قرآن ڪريم کي شب قدر ۾ نازل فرمايو . ۽ رسول عربي توهان کي ڪنهن ڄاڻايو ته شب قدر ڇا آهي ؟

لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ ﴿٣﴾ تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ

شب قدر ته هزار مهينن کان ڀلي آهي . انهيءَ رات ۾ فرشتا

ط تفسير النسفي .

وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ ۚ مِّن كُلِّ أَمْرٍ ﴿٤﴾ سَلَامٌ

۽ جبرئيل امين پنهنجي رب جي حُڪم سان لهن ٿا، انهيءَ رات ۾ پره ڦٽي تائين

هِيَ حَتَّىٰ مَطْلَعِ الْفَجْرِ ﴿٥﴾

هر ڳالهه کان سلامتي آهي.

آياتها ٨ (٩٨) سُورَةُ الْبَيِّنَةِ مَدَنِيَّةٌ (١٠٠) ركوعها ١

سورة بينة مدينه منوره ۾ نازل ٿي آهي انهيءَ ۾ هڪ رڪوع ۽ ٨ آيتون آهن.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الله تعالیٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو، جيڪو نهايت مهربان ۽ ٻاجهارو (آهي).

لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ

اهل ڪتاب (يهودي ۽ نصاريٰ) ۽ مُشرڪ (بُت پرست) پنهنجي مذهب کي

مُنفَكِّينَ حَتَّىٰ تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ ﴿١﴾ رَسُولٌ مِّنَ اللَّهِ

ڇڏيندڙ نه هئا ايستائين جو انهن وٽ واضح دليل نه اچي. يعني اهو رسول الله (صلى الله عليه وسلم) جيڪو

يَتْلُو صُحُفًا مُّطَهَّرَةً ﴿٢﴾ فِيهَا كُتُبٌ قَيِّمَةٌ ﴿٣﴾ وَمَا

(انهن کي) پاڪ صحيفا پڙهي ٿو. انهن ۾ انصاف واري لکت آهي. ۽ نه

تَفَرَّقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِن بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ

فرقه بندي ڪئي اهل ڪتاب مگر انهن کان پوءِ جو انهن وٽ واضح دليل

الْبَيِّنَةُ ﴿٤﴾ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ

پهتا. ۽ انهن کي نه حُڪم ڪيو ويو مگر اهو ته اهي خالص عقيدي سان الله تعالیٰ جي

الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ

عبادت ڪن، (دين ڏيئي کي ڇڏي) فقط دين اسلام ڏانهن مائل هجن ۽ نماز پڙهن ۽ زڪواة ڏين

له النسفي.

وَذٰلِكَ دِيۡنُ الۡقَيِّمَةِ ؕ﴿۵﴾ اِنَّ الَّذِيۡنَ كَفَرُوۡا مِنۡ اَهۡلِ

۽ اهو دين سڌو دين آهي. بيشڪ جن ماڻهن ڪفر ڪيو اهل ڪتاب

الۡكِتٰبِ وَالۡمُشۡرِكِيۡنَ فِىۡ نَارِ جَهَنَّمَ خٰلِدِيۡنَ

مان ۽ مشرڪن مان، اهي سڀ هميشه جهنم جي باھ ۾

فِيۡهَا ؕ اُولٰٓـئِكَ هُمۡ شَرُّ الۡبَرِيَّةِ ؕ﴿۶﴾ اِنَّ الَّذِيۡنَ

هوندا، اهي ئي سموري مخلوق کان وڌيڪ خراب آهن. بيشڪ جن ماڻهن

اٰمَنُوۡا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ ۙ اُولٰٓـئِكَ هُمۡ خَيۡرُ الۡبَرِيَّةِ ؕ﴿۷﴾

ايمان آندو ۽ عمل صالح ڪيا، اهي ئي سموري مخلوق کان وڌيڪ بهتر آهن.

جَزَآؤُهُمۡ عِنۡدَ رَبِّهِمۡ جَنّٰتُ عَدۡنٍ تَجۡرِىۡ مِنۡ تَحۡتِهَا

انهن جي جزا انهن جي رب وٽ آهي اهي باغن ۾[له] رهندا جن جي هيٺان

الۡاَنۡهٰرُ خٰلِدِيۡنَ فِيۡهَاۤ اَبَدًا ؕ رَضِىَ اللّٰهُ عَنۡهُمۡ وَرَضُوۡا

نهرون وهنديون، اهي هميشه انهي ۾ رهندا، الله تعالیٰ انهن کان راضي ٿيو ۽ اهي اُن کان

عَنۡهُ ؕ ذٰلِكَ لِمَنۡ خَشِىَ رَبَّهٗ ﴿۸﴾

راضي ٿيا، اها جزا اُن ماڻهوءَ جي آهي جيڪو پنهنجي رب کان ڊڄي ٿو.

آياتها ٨ (٩٩) سُوۡرَةُ الزِّلۡزَالِ مَدَنِيَّةٌ (٩٣) رکوعها ١

سورة زلزال مدينه منوره ۾ نازل ٿي آهي، انهي ۾ هڪ رڪوع ۽ ٨ آيتون آهن.

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ

الله تعالیٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ۽ ٻاجهارو (آهي).

اِذَا زُلۡزِلَتِ الۡاَرۡضُ زِلۡزَالَهَا ۙ﴿۱﴾ وَاَخۡرَجَتِ الۡاَرۡضُ

جنهن وقت (قيامت اچڻ جي ڪري) زمين پنهنجي جنبش مطابق ڌوڏي ويندي[ته]، ۽ زمين پنهنجا ٻوجھ (بار)

له تفسير مظهري - ته تفسير جلالين -

أَثْقَالَهَا ﴿٢﴾ وَقَالَ الْإِنسَانُ مَا لَهَا ﴿٣﴾ يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ

ٻاهر ڪيندي ۔ ۽ انسان (ڪافر) چوندو هن کي ڇا ٿيو آهي ؟ اُن ڏينهن زمين پٺ تي ڪيل عمل

أَخْبَارَهَا ﴿٤﴾ بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَىٰ لَهَا ﴿٥﴾ يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ

ظاهر ڪندي ۔ ان لاءِ جو بيشڪ تنهنجي رب اُن کي امر ڪيو هوندو ۔ اُن ڏينهن ماڻهو جدا جدا ٿي

أَشْتَاتًا لِّيُرَوْا أَعْمَالَهُمْ ﴿٦﴾ فَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ

(پنهنجي قبرن مان) موٽندا، ان لاءِ ته پنهنجا عمل انهن کي ڏيکارجن ۔ پوءِ جنهن ماڻهو واري جي ذري جيتري چڱائي ڪئي هوندي

خَيْرًا يَرَهُ ﴿٧﴾ وَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ﴿٨﴾

اهو اُن کي ڏسندو ۔ ۽ جنهن ماڻهو واري جي ذري جيتري برائي ڪئي هوندي اهو اُن کي ڏسندو ۔

ع ١ ٨ ٢٤

سُورَةُ الْعٰدِيٰتِ مَكِّيَّةٌ

آياتها ١١ (١٠٠) (١٤) ركوعها ١

سورة عاديات مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي، انهيءَ ۾ هڪ رڪوع ۽ ١١ آيتون آهن ۔

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الله تعاليٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي) ۔

وَالْعَادِيَاتِ ضَبْحًا ﴿١﴾ فَالْمُورِيَاتِ قَدْحًا ﴿٢﴾ فَالْمُغِيرَاتِ

قسم آهي (حملو ڪندڙ) انهن گهوڙن جو جيڪي هانٻارو ڪندي ڊوڙن ٿا ۔ پوءِ قسم آهي انهن گهوڙن جو جيڪي سنبن هڻي پٿرن مان چڻنگ ڪڍن ٿا ۔ پوءِ قسم انهن

صُبْحًا ﴿٣﴾ فَأَثَرْنَ بِهِ نَقْعًا ﴿٤﴾ فَوَسَطْنَ بِهِ جَمْعًا ﴿٥﴾ إِنَّ

گهوڙن جو جيڪي صبح جو وقت دشمن تي حملو ڪن ٿا ۔ پوءِ قسم آهي انهن گهوڙن جو جيڪي غبار اڏائن ٿا ۔ پوءِ قسم آهي انهن گهوڙن جو جيڪي (دشمن جي

الْإِنسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ ﴿٦﴾ وَإِنَّهُ عَلَىٰ ذَٰلِكَ لَشَهِيدٌ ﴿٧﴾

صفن ۾ اندر وڃن ٿا بيشڪ انسان (ڪافر) پنهنجي خالق جو يقيناً ناشڪر آهي ۔ ۽ بيشڪ اهو (پنهنجي) ان ڳالهه تي (پاڻ) گواهه

وَإِنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ ﴿٨﴾ أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا بُعْثِرَ

آهي ۔ ۽ بيشڪ اهو مال جي محبت ۾ يقيناً شديد آهي ۔ ڇا پوءِ اهو نٿو ڄاڻي جنهن وقت ملن کي

له تفسير النسفي ۔ ٢ه تفسير جلالين ۔ ٣ه تفسير مظهري

مَا فِي الْقُبُوْرِ ﴿٩﴾ وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُوْرِ ﴿١٠﴾ إِنَّ رَبَّهُمْ

زنده ڪري اٿاريو ويندو. ۽ اهي راز ڪوليا ويندا جيڪي سينن ۾ آهن. بيشڪ انهن جو رب

بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيْرٌ ﴿١١﴾

ان ڏينهن انهن جي احوال کان يقيناً خبردار آهي.

ع ١١ / ٢٥

سُوْرَةُ الْقَارِعَةِ مَكِّيَّةٌ (١٠١) (٣٠)

آياتها ١١ — ركوعها ١

سورة قارعه مکه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي، انهي ۾ هڪ رڪوع ۽ ١١ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

الله تعالیٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

اَلْقَارِعَةُ ﴿١﴾ مَا الْقَارِعَةُ ﴿٢﴾ وَمَآ أَدْرٰىكَ مَا الْقَارِعَةُ ﴿٣﴾

قارِعَةُ! قارِعَةُ ڇا آهي؟ ۽ توهان کي ڪنهن ڄاڻايو ته قارِعَةُ ڇا آهي؟

يَوْمَ يَكُوْنُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوْثِ ﴿٤﴾ وَتَكُوْنُ

اُن ڏينهن (قيامت جي ڏينهن) ماڻهو مُنتشر پتنگن وانگر هوندا. ۽ ان ڏينهن

الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوْشِ ﴿٥﴾ فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ

جبل پڃيل اُنَ[1] وانگر هوندا. پوءِ جنهن ماڻهو جون نيڪيون

مَوَازِيْنُهُ ﴿٦﴾ فَهُوَ فِي عِيْشَةٍ رَّاضِيَةٍ ﴿٧﴾ وَأَمَّا مَنْ

ڳريون هونديون، پوءِ اهو جَنّتَ[2] ۾ آهي. ۽ پر جنهن ماڻهو

خَفَّتْ مَوَازِيْنُهُ ﴿٨﴾ فَأُمُّهُ هَاوِيَةٌ ﴿٩﴾ وَمَآ أَدْرٰىكَ

جون نيڪيون هلڪيون هونديون، پوءِ ان جي رهڻ جي جاءِ هَاوِيَةُ آهي. ۽ توهان کي ڪنهن

مَا هِيَهْ ﴿١٠﴾ نَارٌ حَامِيَةٌ ﴿١١﴾

ڄاڻايو ته اها ڇا آهي؟ اها هڪ ٻرندڙ باهه آهي.

ع ١١ / ٢٦

[1] تفسير مظهري. [2] تفسير جلالين.

آياتها ٨ (١٠٢) سُورَةُ التَّكَاثُرِ مَكِّيَّةٌ (١٦) رُكُوعُهَا ١

سورة تڪاثر مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي انهيءَ ۾ هڪ رڪوع ۽ ٨ آيتون آهن.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ ○

الله تعالى جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

أَلْهَاكُمُ التَّكَاثُرُ ﴿١﴾ حَتَّىٰ زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ ﴿٢﴾

ملڪيت جي ڪثرت توهان کي غافل بنايو. ايستائين جو توهان قبرن ۾ پهتا.

كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣﴾ ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٤﴾

خبردار توهان جلد معلوم ڪندا. ان کان پوءِ خبردار توهان جلد معلوم ڪندا.

كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ ﴿٥﴾ لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَ ﴿٦﴾ ثُمَّ

خبردار جيڪڏهن توهان کي يقيني معلوم هجي ها (ته ملڪيت جي حرص ۾ غافل نه ٿيو ها) توهان ضرور جهنم ڏسندا. ان کان پوءِ

لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ الْيَقِينِ ﴿٧﴾ ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ

توهان يقينًا ان کي اکين سان ڏسندا. ان کان پوءِ يقينًا توهان کان ان ڏينهن

عَنِ النَّعِيمِ ﴿٨﴾

الله جي طرفان ڏنل نعمتن بابت ضرور سوال پڇيو ويندو.

ع ١ / ٢٧

آياتها ٣ (١٠٣) سُورَةُ الْعَصْرِ مَكِّيَّةٌ (١٣) رُكُوعُهَا ١

سورة والعصر مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي انهيءَ ۾ هڪ رڪوع ۽ ٣ آيتون آهن.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ ○

الله تعالى جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

وَالْعَصْرِ ﴿١﴾ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ ﴿٢﴾ إِلَّا الَّذِينَ

قسم آهي نبوت جي زماني جو. بيشڪ انسان يقينًا خساري ۾ آهي. مگر جن ماڻهن

اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ ۙ۬ ۝

ايمان آندو ۽ عمل صالح ڪيا ۽ پاڻ ۾ هڪ ٻئي کي حق جي نصيحت ڪئي

وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ۝٣

۽ پاڻ ۾ هڪ ٻئي کي صبر جي نصيحت ڪئي.

اٰيَاتُهَا ٩ (١٠٤) سُوْرَةُ الْهُمَزَةِ مَكِّيَّةٌ (٣٢) رُكُوْعُهَا ١

سورة همزة مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي، انهي ۾ هڪ رڪوع ۽ ٩ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ۝

الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو آهي.

وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةِۨ ۝١ الَّذِيْ جَمَعَ مَالًا

هر انهي انسان لاءِ ويل آهي جيڪو عيب ڳوليندڙ چغلخور آهي. جنهن مال جمع ڪيو

وَّعَدَّدَهٗ ۝٢ يَحْسَبُ اَنَّ مَالَهٗٓ اَخْلَدَهٗ ۝٣ كَلَّا لَيُنْۢبَذَنَّ

۽ ان کي ڳڻيو. (ڇا) اهو ڀانئي ٿو ته بيشڪ ان جو مال ان وٽ هميشه هوندو. خبردار اهو يقيناً حُطَمَة

فِي الْحُطَمَةِ ۝٤ وَمَآ اَدْرٰىكَ مَا الْحُطَمَةُ ۝٥ نَارُ اللّٰهِ

۾ اڇلايو ويندو. ۽ توهان کي ڪنهن ڄاڻايو ته حُطَمَة ڇا آهي؟ اها الله تعالىٰ جي ٻرندڙ

الْمُوْقَدَةُ ۝٦ الَّتِيْ تَطَّلِعُ عَلَى الْاَفْـِٕدَةِ ۝٧ اِنَّهَا عَلَيْهِمْ

باهه آهي. جيڪا دلين تائين پهچي ويندي. بيشڪ اها باهه انهن تي

مُّؤْصَدَةٌ ۝٨ فِيْ عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍ ۝٩

بند ڪئي ويندي. (۽ انهن کي) ڊگهن ٿنڀن سان (جڪڙيو ويندو).

اٰيَاتُهَا ٥ (١٠٥) سُوْرَةُ الْفِيْلِ مَكِّيَّةٌ (١٩) رُكُوْعُهَا ١

سورة فيل مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي، انهي ۾ ٥ آيتون ۽ هڪ رڪوع آهي.

ل ۽ ع تفسير مظهري.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

الله تعالیٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

اَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِاَصْحٰبِ الْفِيْلِ ① اَلَمْ

رسول عربي! تو ڏٺو ته تنهنجي رب هاٿين وارن (ابرهه ۽ اُن جي لشڪر) سان ڪيئن ڪيو؟ ڇا

يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِيْ تَضْلِيْلٍ ② وَّاَرْسَلَ عَلَيْهِمْ

الله تعالیٰ سندن رٿ کي باطل ۽ ضايع نه ڪيو؟ ۽ انهن تي

طَيْرًا اَبَابِيْلَ ③ تَرْمِيْهِمْ بِحِجَارَةٍ مِّنْ سِجِّيْلٍ ④

پکين جا ولر موڪليا. جن انهن کي باهه مان پڪل ڪکرين هنيون.

فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَّاْكُوْلٍ ⑤

پوءِ انهن کي کاڌل ٻوٽي وانگر ڪيائين.

(١) اٰيَاتُهَا ٤ سُوْرَةُ قُرَيْشٍ مَّكِّيَّةٌ (٢٩) (١٠٦) رُكُوْعُهَا ١

سورة قريش مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي، اُن ۾ هڪ رڪوع ۽ ٤ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

الله تعالیٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

لِاِيْلٰفِ قُرَيْشٍ ① اٖلٰفِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَآءِ وَالصَّيْفِ ②

قريش وارا رغبت رکن ٿا. (يعني) اهي اونهاري ۽ سياري ۾ سفر جي رغبت رکن ٿا.

فَلْيَعْبُدُوْا رَبَّ هٰذَا الْبَيْتِ ③ الَّذِيْٓ اَطْعَمَهُمْ مِّنْ

پوءِ اهي هن بيت الله جي رب جي عبادت ڪن. جنهن انهن کي بک ۾ روزي

جُوْعٍ ۙ وَّاٰمَنَهُمْ مِّنْ خَوْفٍ ④

عطا ڪئي ۽ انهن کي خوف مان امن ڏنائين.

ل تفسير مظهري. ٢ تفسير الدمشقي. ٣ تفسير مظهري. ٤ نضر بن ڪنانه جي اولاد کي قريش چون ٿا تفسير مظهري.

سُورَةُ الْمَاعُونِ مَكِّيَّةٌ

آياتها ٧ (١٠٧) (١٧) ركوعها ١

سورة ماعون مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي، انهي ۾ هڪ رڪوع ۽ ٧ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

الله تعالیٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

اَرَءَيْتَ الَّذِيْ يُكَذِّبُ بِالدِّيْنِ ۝١ فَذٰلِكَ الَّذِيْ

ڇا توهان ان ماڻهوءَ کي ڏٺو جيڪو دين جي تڪذيب ڪري ٿو. پوءِ اهو آهي جيڪو

يَدُعُّ الْيَتِيْمَ ۝٢ وَلَا يَحُضُّ عَلٰى طَعَامِ الْمِسْكِيْنِ ۝٣

يتيم کي ڌڪا ڏئي ٿو. ۽ مسڪينن کي طعام کارائڻ لاءِ (ٻين کي) شوق نه ٿو ڏياري.

فَوَيْلٌ لِّلْمُصَلِّيْنَ ۝٤ الَّذِيْنَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ

پوءِ ويل آهي انهن نمازين لاءِ، جيڪي پنهنجي نمازن ۾

سَاهُوْنَ ۝٥ الَّذِيْنَ هُمْ يُرَآءُوْنَ ۝٦ وَيَمْنَعُوْنَ الْمَاعُوْنَ ۝٧

غافل آهن. اهي ڏيکاءُ لاءِ عمل ڪن ٿا. ۽ گهرو استعمال جون شيون هڪ ٻئي کي نٿا ڏين.

سُورَةُ الْكَوْثَرِ مَكِّيَّةٌ

آياتها ٣ (١٠٨) (١٥) ركوعها ١

سورة ڪوثر مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي، انهي ۾ هڪ رڪوع ۽ ٣ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

الله تعالیٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

اِنَّآ اَعْطَيْنٰكَ الْكَوْثَرَ ۝١ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ۝٢

رسول ﷺ بيشڪ اسان توهان کي تمام گهڻي ڀلائي[1] عطا ڪئي. پوءِ توهان پنهنجي خالق لاءِ نماز پڙهو ۽ قرباني ڪريو.

اِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْاَبْتَرُ ۝٣

بيشڪ توهان جو مخالف ئي هر ڀلائي کان ٻري آهي.

[1] نبوت، قرآن، شفاعت وغيرهم. تفسير جلالين.

آياتها ٦ — (١٠٩) سُوْرَةُ الْكٰفِرُوْنَ مَكِّيَّةٌ (١٨) — رُكوعها ١

سورة ڪافرون مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي، انهي ۾ هڪ رڪوع ۽ ٦ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

قُلْ يٰٓاَيُّهَا الْكٰفِرُوْنَ ۙ﴿۱﴾ لَآ اَعْبُدُ مَا تَعْبُدُوْنَ ۙ﴿۲﴾ وَلَآ

رسول ﷺ کي) ٻي توهان فرمايو! اي ڪافرو! آءٌ انهن جي عبادت نه ٿو ڪريان جن جي توهان عبادت ڪريو ٿا. ۽ نه

اَنْتُمْ عٰبِدُوْنَ مَآ اَعْبُدُ ۚ﴿۳﴾ وَلَآ اَنَا عَابِدٌ مَّا عَبَدْتُّمْ ۙ﴿۴﴾

توهان عبادت ڪندڙ آهيو جنهن رب جي آءٌ عبادت ڪريان ٿو. ۽ نه آءٌ عبادت ڪندڙ انهن جو جن جي توهان عبادت ڪريو ٿا.

وَلَآ اَنْتُمْ عٰبِدُوْنَ مَآ اَعْبُدُ ؕ﴿۵﴾ لَكُمْ دِيْنُكُمْ وَلِيَ دِيْنِ ۠﴿۶﴾

۽ نه توهان عبادت ڪندڙ آهيو جنهن جي آءٌ عبادت ڪريان ٿو. توهان لاءِ توهان جو دين آهي ۽ منهنجي لاءِ منهنجو دين آهي.

آياتها ٣ — (١١٠) سُوْرَةُ النَّصْرِ مَدَنِيَّةٌ (١١٤) — رُكوعها ١

سورة نصر مدينه منوره ۾ نازل ٿي آهي، انهي ۾ هڪ رڪوع ۽ ٣ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

اِذَا جَآءَ نَصْرُ اللّٰهِ وَالْفَتْحُ ۙ﴿۱﴾ وَرَاَيْتَ

رسول ﷺ) جنهن وقت توهان وٽ الله جي مدد ۽ فتح پهتي. ۽ توهان ڏسو ٿا ته

النَّاسَ يَدْخُلُوْنَ فِيْ دِيْنِ اللّٰهِ اَفْوَاجًا ۙ﴿۲﴾

ماڻهو الله جي دين ۾ فوجون فوجون ٿي داخل ٿين پيا.

فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ ؕ اِنَّهٗ كَانَ تَوَّابًا ۠﴿۳﴾

پوءِ توهان پنهنجي رب جي تعريف سان گڏ تسبيح پڙهو ۽ توهان ان کان استغفار پڙهو، بيشڪ اهو توبه قبول ڪندڙ آهي.

ع ٤٤

٤٥ ايا نبي صلي الله عليه وسلم

له تفسير النسفي.

سُوْرَةُ اللَّهَبِ مَكِّيَّةٌ (١١١) (٦) آياتها ٥ ركوعها ١

سورة لهب مكه مكرمه ۾ نازل ٿي آهي، انهي ۾ هڪ رڪوع ۽ ٥ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ۝

الله تعاليٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

تَبَّتْ يَدَآ اَبِيْ لَهَبٍ وَّتَبَّ ۝١ مَآ اَغْنٰى عَنْهُ مَالُهٗ وَ

ڏسال تباهه ٿين ٻئي هٿ ابو لهب جا ۽ اهو تباهه ٿي ويو. ان کي سندس مال ۽ سندس

مَا كَسَبَ ۝٢ سَيَصْلٰى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ۝٣ وَّامْرَاَتُهٗ ؕ

ڪمائي ڪم نه آئي. اهو جلد باهه ۾ داخل ٿيندو جيڪا تيز ٻرندڙ هوندي. ۽ ان جي زال

حَمَّالَةَ الْحَطَبِ ۝٤ فِيْ جِيْدِهَا حَبْلٌ مِّنْ مَّسَدٍ ۝٥

ڪاٺين جي ڀري مٿي تي کڻندڙ آهي. ان جي ڳلي ۾ ڪنجي جو سخت رسو پوندو.

سُوْرَةُ الْاِخْلَاصِ مَكِّيَّةٌ (١١٢) (٢٢) آياتها ٤ ركوعها ١

سورة اخلاص مكه مكرمه ۾ نازل ٿي آهي، انهي ۾ هڪ رڪوع ۽ ٤ آيتون آهن.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ۝

الله تعاليٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ ۝١ اَللّٰهُ الصَّمَدُ ۝٢ لَمْ يَلِدْ ۙ وَلَمْ

رسول عربي تو هان فرمايو الله تعاليٰ هڪ آهي. الله تعاليٰ بي نياز آهي، نه ان جو ڪو اولاد آهي، ۽ نه

يُوْلَدْ ۝٣ وَلَمْ يَكُنْ لَّهٗ كُفُوًا اَحَدٌ ۝٤

اهو ڪنهن مان پيدا ٿيو آهي. ۽ نه ئي ڪو سندس مثال آهي.

سُوْرَةُ الْفَلَقِ مَكِّيَّةٌ (١١٣) (٢٠) آياتها ٥ ركوعها ١

سورة فلق مكه مكرمه ۾ نازل ٿي آهي، انهي ۾ هڪ رڪوع ۽ ٥ آيتون آهن.

له تفسير مظهري.

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ ○

الله تعالیٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

قُلۡ اَعُوۡذُ بِرَبِّ الۡفَلَقِ ۙ﴿۱﴾ مِنۡ شَرِّ مَا خَلَقَ ۙ﴿۲﴾ وَمِنۡ

رسول عربي ﷺ توهان فرمايو، آئون ان رب کان پناهه وٺان ٿو جيڪو صبح کي پيدا ڪندڙ آهي. آئون اُن شرڪان پناهه وٺان ٿو جيڪو اُن پيدا ڪيو

شَرِّ غَاسِقٍ اِذَا وَقَبَ ۙ﴿۳﴾ وَمِنۡ شَرِّ النَّفّٰثٰتِ فِي

آهي ۽ ان چنڊ جي شر کان جنهن وقت اهو بي نور ٿئي ٿو ۽ آئون انهن عورتن جي شر کان پناهه وٺان ٿو جيڪي ڳنڍين ۾

الۡعُقَدِ ۙ﴿۴﴾ وَمِنۡ شَرِّ حَاسِدٍ اِذَا حَسَدَ ۠﴿۵﴾

ڦوڪون ڏين ٿيون. ۽ آئون پناهه وٺان ٿو حسد ڪندڙ جي اُن شر کان جڏهن اهو حسد ڪري ٿو.

سُوۡرَةُ النَّاسِ مَكِّيَّةٌ

اٰياتها ٦ (١١٤) (٢١) رکوعها ١

سورة الناس مڪه مڪرمه ۾ نازل ٿي آهي، انهيءَ ۾ هڪ رڪوع ۽ ٦ آيتون آهن.

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ ○

الله تعالیٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ٻاجهارو (آهي).

قُلۡ اَعُوۡذُ بِرَبِّ النَّاسِ ۙ﴿۱﴾ مَلِكِ النَّاسِ ۙ﴿۲﴾ اِلٰهِ

رسول عربي ﷺ توهان فرمايو، آئون ان رب جي پناهه ۾ آهيان جيڪو سڀني ماڻهن جو پيدا ڪندڙ آهي، سڀني ماڻهن جو بادشاهه آهي، سڀني

النَّاسِ ۙ﴿۳﴾ مِنۡ شَرِّ الۡوَسۡوَاسِ ۬ۙ الۡخَنَّاسِ ۪ۙ﴿۴﴾ الَّذِيۡ

ماڻهن جو معبود آهي. ان جي شر کان جيڪو دل ۾ خاموشيءَ سان وسوسا وجهي ٿو . اهي جيڪي

يُوَسۡوِسُ فِيۡ صُدُوۡرِ النَّاسِ ۙ﴿۵﴾ مِنَ الۡجِنَّةِ وَالنَّاسِ ۠﴿۶﴾

ماڻهن جي سينن ۾ وسوسا وجهن ٿا . ڪي جنن مان آهن ۽ ڪي انسانن مان آهن.

صَدَقَ اللّٰهُ الۡعَلِيُّ الۡعَظِيۡمُ وَصَدَقَ رَسُوۡلُهُ النَّبِيُّ الۡكَرِيۡمُ

بفضله تعالیٰ وڪماله ڪرمه ليلة القدر جي رات يعني ٢٧ رمضان المبارڪ ١٤١٦ھ ۾ بيان الرحمٰن في ترجمة القرآن مڪمل ٿيو. بقلم عبد الوحيد مجددي
بوقت ٥-٣٠ وڳي رات، الزدرگاهه مجددي ٽنڊو سائينداد تعلقه ٽنڊو محمد خان ضلع حيدرآباد سنڌ. ١٨ جنوري ١٩٩٦ع.

الله تعالیٰ پنهنجي حبيب ڪريم صلى الله عليه وآله وسلم جي مدد ۽ مهرباني سان ڪتابت پوري ٿي
ڪاتب: منظور مسڪين فقير فيض محمد سڪنه ڳوٺ ٣٠ رجب ١٤٢٢ھ ۽ ١٦ آڪٽوبر ٢٠٠١ع، حيدرآباد سنڌ.

ركوع ٤٨-٥ / ركوع ٤٩-٦

له تفسير الهدیٰ

دُعَاءُ خَتْمِ الْقُرْاٰنِ

صَدَقَ اللّٰهُ الْعَلِيُّ الْعَظِيْمُ ۝ وَصَدَقَ رَسُوْلُهُ النَّبِيُّ الْكَرِيْمُ ۝ وَنَحْنُ عَلٰى ذٰلِكَ
مِنَ الشّٰهِدِيْنَ ۝ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا اِنَّكَ اَنْتَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ ۝ اَللّٰهُمَّ ارْزُقْنَا بِكُلِّ حَرْفٍ مِّنَ الْقُرْاٰنِ حَلَاوَةً
وَّبِكُلِّ جُزْءٍ مِّنَ الْقُرْاٰنِ جَزَآءً اَللّٰهُمَّ ارْزُقْنَا بِالْاَلِفِ اُلْفَةً وَّبِالْبَآءِ بَرَكَةً وَّبِالتَّآءِ تَوْبَةً وَّبِالثَّآءِ ثَوَابًا
وَّبِالْجِيْمِ جَمَالًا وَّبِالْحَآءِ حِكْمَةً وَّبِالْخَآءِ خَيْرًا وَّبِالدَّالِ دَلِيْلًا وَّبِالذَّالِ ذَكَآءً وَّبِالرَّآءِ رَحْمَةً وَّبِالزَّاءِ
زَكٰوةً وَّبِالسِّيْنِ سَعَادَةً وَّبِالشِّيْنِ شِفَآءً وَّبِالصَّادِ صِدْقًا وَّبِالضَّادِ ضِيَآءً وَّبِالطَّآءِ طَرَاوَةً وَّبِالظَّآءِ
ظَفَرًا وَّبِالْعَيْنِ عِلْمًا وَّبِالْغَيْنِ غِنًى وَّبِالْفَآءِ فَلَاحًا وَّبِالْقَافِ قُرْبَةً وَّبِالْكَافِ كَرَامَةً وَّبِاللَّامِ
لُطْفًا وَّبِالْمِيْمِ مَوْعِظَةً وَّبِالنُّوْنِ نُوْرًا وَّبِالْوَاوِ وُصْلَةً وَّبِالْهَآءِ هِدَايَةً وَّبِالْيَآءِ يَقِيْنًا ۝ اَللّٰهُمَّ انْفَعْنَا
بِالْقُرْاٰنِ الْعَظِيْمِ ۝ وَارْفَعْنَا بِالْاٰيٰتِ وَالذِّكْرِ الْحَكِيْمِ ۝ وَتَقَبَّلْ مِنَّا قِرَآءَتَنَا وَتَجَاوَزْ عَنَّا مَا كَانَ فِيْ
تِلَاوَةِ الْقُرْاٰنِ مِنْ خَطَاٍ اَوْ نِسْيَانٍ اَوْ تَحْرِيْفِ كَلِمَةٍ عَنْ مَّوَاضِعِهَا اَوْ تَقْدِيْمٍ اَوْ تَاْخِيْرٍ اَوْ زِيَادَةٍ اَوْ
نُقْصَانٍ اَوْ تَاْوِيْلٍ عَلٰى غَيْرِ مَا اَنْزَلْتَهٗ عَلَيْهِ اَوْ رَيْبٍ اَوْ شَكٍّ اَوْ سَهْوٍ اَوْ سُوْٓءِ الْحَانٍ اَوْ تَعْجِيْلٍ عِنْدَ
تِلَاوَةِ الْقُرْاٰنِ اَوْ كَسَلٍ اَوْ سُرْعَةٍ اَوْ زَيْغِ لِسَانٍ اَوْ وَقْفٍ بِغَيْرِ وُقُوْفٍ اَوْ اِدْغَامٍ بِغَيْرِ مُدْغَمٍ اَوْ اِظْهَارٍ
بِغَيْرِ بَيَانٍ اَوْ مَدٍّ اَوْ تَشْدِيْدٍ اَوْ هَمْزَةٍ اَوْ جَزْمٍ اَوْ اِعْرَابٍ بِغَيْرِ مَا كَتَبَهٗ اَوْ قِلَّةِ رَغْبَةٍ وَّرَهْبَةٍ عِنْدَ
اٰيٰتِ الرَّحْمَةِ وَاٰيٰتِ الْعَذَابِ فَاغْفِرْ لَنَا رَبَّنَا وَاكْتُبْنَا مَعَ الشّٰهِدِيْنَ ۝ اَللّٰهُمَّ نَوِّرْ قُلُوْبَنَا بِالْقُرْاٰنِ
وَزَيِّنْ اَخْلَاقَنَا بِالْقُرْاٰنِ وَنَجِّنَا مِنَ النَّارِ بِالْقُرْاٰنِ وَاَدْخِلْنَا فِي الْجَنَّةِ بِالْقُرْاٰنِ اَللّٰهُمَّ اجْعَلِ الْقُرْاٰنَ
لَنَا فِي الدُّنْيَا قَرِيْنًا وَّفِي الْقَبْرِ مُوْنِسًا وَّعَلَى الصِّرَاطِ نُوْرًا وَّفِي الْجَنَّةِ رَفِيْقًا وَّمِنَ النَّارِ سِتْرًا وَّحِجَابًا وَّ
اِلَى الْخَيْرٰتِ كُلِّهَا دَلِيْلًا فَاكْتُبْنَا عَلَى التَّمَامِ وَارْزُقْنَا اَدَآءً بِالْقَلْبِ وَاللِّسَانِ وَحُبَّ الْخَيْرِ
وَالسَّعَادَةِ وَالْبِشَارَةِ مِنَ الْاِيْمَانِ ۝ وَصَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلٰى خَيْرِ خَلْقِهٖ مُحَمَّدٍ وَّاٰلِهٖ وَاَصْحَابِهٖ
وَاَتْبَاعِهٖ اَجْمَعِيْنَ ۝ اٰمِيْنَ ۝ وَسَلَّمَ تَسْلِيْمًا كَثِيْرًا اَبَدًا ۝

سرٹیفکیٹ

میں نے یہ پورا قرآن تیس پارے شروع سے لیکر آخر تک حرف بحرف چیک کیا ہے۔

تصدیق کی جاتی ہے کہ اس پورے قرآن مجید کے متن اور اعرابات وغیرہ میں کوئی غلطی نہیں ہے۔

مولوی محمد اللہ وسایا خان

مستند پروف ریڈر
وزارت مذہبی امور
پاکستان اسلام آباد

مولوی محمد اللہ وسایا خان ... 515

اِنتساب

آئون پنھنجي ھن ترجمي شريف مُسمّيٰ بہ

بيان الرحمٰن في ترجمة القرآن

کي پنھنجي والد بزرگوار اعليٰحضرت فيضدرجت پير آغا عبدالحميد جان سرھندي فاروقي سجاده نشين درگاهِ مجدديه ٽنڊه سائين داد ۽ گرامي قدر پنھنجي والده ماجده مد ظلھما جن جي نالن مُبارڪن ڏانھن مَنسُوبُ ڪريان ٿو. والدين ڪريمين جي دُعائن ۽ شفقتن سان اڄ اَلحَمدُ لله قرآن ڪريم جو ترجمو اوّل کان آخر تائين نڪي پورو ڪيو اٿم، جيڪو ھن وقت ٣٠ پارن جي ھڪ جلد ۾ توھان جي ھٿن ۾ موجود آھي.

گر قبول اُفتد زہے عِزّو شرف

فقير عبدالوحيد عفي عنہ

٢٧ رمضان المبارڪ ١٤١٩ھ/ 15 جنوري 1999ع

از درگاھ مجدديہ ٽنڊو سائينداد ضلع حيدرآباد

اظهار تشڪر

آئون خلوصِ دل سان محترم جناب

الحاج قاضي عبدالقدُّوس راڄڙ صاحب جو ٿورائتو آهيان

جن پوري ڪوشش ڪري بَيَانُ الرَّحۡمٰن فِي تَرۡجَمَةِ الۡقُرۡآن

کي شائع ڪرايو آهي، ان ساڳئي ڪم ۾ معاونن جي پڻ مهرباني.

اسين سڀني لاءِ دعاگو آهيون. شال رَبُّ العالمين

پنهنجي حبيب ڪريم صَلَّى اللهُ تَعَالىٰ عَلَيۡهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ جي

طُفيلي سڀني کي خوش آباد سلامت رکي ۽ اجرِ عظيم سان

نوازي، آمين.

فَاِنَّهٗ عَلٰى ذَالِكَ قَدِيۡرٌ.

رَاقِمُ الحُرُوف:

فقير عبدالوحيد عفي عنه

از: درگاهه مجدديه، ٽنڊو سائينداد

مترجم جي طرفان
مختصر وضاحت

بفضله تعالىٰ تاريخ ٢٧ رمضان المبارڪ ١٤١٩ھ/ ١٥ جنوري ١٩٩٩ع تي

بيان الرحمٰن في ترجمة القرآن

جو مڪمل ترجمون ٣٠ پاره لکي پورو ڪيو ويو آهي. فالحمد لله على ذالڪ.

هن ترجمي ۾ الله تعالىٰ جلَّ جلالهٗ ۽ پاڪ ڪريمن صلى الله عليه وآله وسلم جي نالن مبارڪن جو تفسيري ترجمون تحقيقات سان شامل ڪيو ويو آهي.

محترم قارئين حضرات توهان جي اڳيان

بيان الرحمٰن في ترجمة القرآن

جون ڪجھ خصوصيتون پيش ڪجن ٿيون:

① قرآن ڪريم جو سنڌيءَ ۾ تفسيري ترجمون بيان ڪيو ويو آهي.

② قرآن ڪريم جي ترجمي ۾ الله تعالىٰ جو تقدس برقرار رکيو ويو آهي.

③ قرآن ڪريم جي ترجمي ۾ حبيب ڪريم صلى الله عليه وآله وسلم جو شان نمايان رکيو ويو آهي.

④ قرآن ڪريم جي ترجمي ۾ صحابه ڪرام ۽ اهل بيت جي عظمت ظاهر ظاهر ڪئي وئي آهي.

⑤ قرآن ڪريم جي ترجمي ۾ اولياء الله جي تعظيم بيان ڪئي وئي آهي.

⑥ قرآن ڪريم جي ترجمي ۾ قديم مفسرين کان حوالا ورتا ويا آهن.

⑦ قرآن ڪريم جي ترجمي ۾ عربي گرامر ۽ بنيادي قاعدن تي عمل ڪيو ويو آهي.

⑧ قرآن ڪريم جي ترجمي ۾ مؤدبانه الفاظ استعمال ڪيا ويا آهن.

⑨ قرآن ڪريم جي ترجمي ۾ هڪ عربي لفظ جي سنڌي ۾ معنيٰ بيان ڪئي وئي آهي.

⑩ قرآن ڪريم جي ترجمي ۾ خاص جاين تي مُستند تفسيرن جا حوالا ڏنا ويا آهن.

علاوه ازين اسان پنهنجي سمجهه ۽ علم مطابق پوري پوري ڪوشش ڪري نهايت صحيح سنڌي ۾ بامحاوره تفسيري ترجمون پيش ڪريون ٿا اميد ته اسان جي اها ڪوشش بارگاهه رَبُّ الْعٰلَمِيْنَ ۾ رَحْمَةً لِّلْعٰلَمِيْنَ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَآلِهٖ وَسَلَّمَ جي طُفيلي قبول پوندي. وَمَا ذٰلِكَ عَلَى اللهِ بِعَزِيْزٍ ○

بَيَانُ الرَّحْمٰنِ فِيْ تَرْجَمَةِ الْقُرْآنِ ۾ هيٺين مُستند تفسيرن مان حوالا ورتا ويا آهن:

① تَفْسِيرِ كَبِيرُ عربي
② تَفْسِيرِ بيضَاوِي عربي
③ تَفْسِيرِ مَظْهَرِي عربي
④ تَفْسِيرِ جَلَالَيْنِ عربي
⑤ تَفْسِيرِ نَسَفِي عربي
⑥ تَفْسِيرِ كَمَالَيْنِ عربي
⑦ تَفْسِيرِ عَبَّاسُ عربي
⑧ تفسِيرِ اتقَان عربي
⑨ تَفْسِيرِ مُفْرَدَاتُ عربي
⑩ تَفْسِيرِ لُغَاتُ الْقُرْآنِ عربي
⑪ تَفْسِيرِ جَامِعُ الْبَيَان عربي
⑫ تَفْسِيرِ رُوحُ الْبَيَان عربي
⑬ تَفْسِيرِ رُوحُ الْمَعَانِي عربي

مِن جانبِ مُترجم:

عبدهٗ عبد الوحيد سرهندي عفي عنه

از درگاهه مجدديه، ٽنڊو سائينداد

تاريخ: ٢٧ رمضان المبارڪ ١٤١٩ هـ

عظيم الشان ترجمي

بيان الرحمان في ترجمة القرآن

جي باري ۾ وضاحت

از: سيد قمرالزمان شاهه. حيدرآباد. سنڌ

هن عظيم، منفرد ۽ خوبين سان ڀرپور ترجمي جي عظيم مترجم جيڪا هن دور ۾ لاثاني شيءِ هن قرآن ڪريم جي ترجمي جي صورت ۾ اسان مسلمانن کي نصيحت، برڪت ۽ روحاني قوت حاصل ڪرڻ لاءِ عطا ڪئي آهي، اها ڪا معمولي يا بازاري ۽ ڪاروباري شيءِ نه آهي. بلڪ جيڪي هن کي ٻين عام ترجمن کان منفرد بنائي اعليٰ مقام ڏين ٿيون، تن خوبين جو آءٌ هت چند لفظن ۾ ذڪر ڪرڻ پاڻ تي فرض سمجهان ٿو.

1- هن ۾ سولي سباجهي سنڌي ٻولي، جو استعمال نهايت نرالي ۽ منفرد انداز ۾ ڪيو ويو آهي. ٻوليءَ جي رواني ۽ لفظن جو ورجاءُ اهڙي نموني سان ڪيو ويو آهي، جو پڙهندڙ جي زبان ۽ دل و دماغ ڪٿي به منجهي نه پوي، بلڪ بغير هٻڪ ۽ رنڊڪ جي مفهوم کي واضح طرح سمجهندو، پڙهندو مزو ۽ لطف وٺندو وڃي.

ان کان علاوه ترجمي ۾ عربي لفظن جي ترجمي جو محل ۽ موقعي جي لحاظ سان تمام گهڻو خيال رکيو ويو آهي، جيئن ته ڪو لفظ اگر ڪفار لاءِ استعمال ٿيل آهي ته اتي ان جي معنيٰ "بيوقوف" ڪئي وئي آهي، پر جيڪڏهن ساڳيو لفظ اگر صحابه ڪرام لاءِ استعمال ٿيو آهي، ته اتي ان جي معنيٰ اها (بيوقوف) نه ڪئي وئي آهي، پر اتي ان جي معنيٰ صحابه ڪرام جي شان مطابق "بي سمجهه يا اڻ ڄاڻ" ڪئي وئي آهي، بيوقوف نه.

قرآن شريف ۾ جتي به حضور نبي ڪريم صلي الله عليه وآله وسلم، انبياء ڪرام، اصحابه ۽ اولياء عظام جو ذڪر آيو آهي، اتي عام مترجمن سندن ادب ۽ احترام جو خاص خيال ناهي رکيو، پر سائين جن اتي ادب ۽ احترام کي نظر ۾ رکندي عمده نموني سان سندن شان ۾ نهايت شائسته ۽ پيارا لفظ استعمال ڪري هن ترجمي جي اهميت کي منفرد حيثيت ڏني آهي ۽ سنڌي ٻوليءَ جي ادبي اسلوب جو پورو پورو حق ادا ڪيو آهي.

وڏي ڳالهه ته ايءَن هيءَ آهي جو اسان سائين جن کي هڪ اهڙو ڪتابت ٿيل قرآن ڪريم جو عربي متن ڏنو هو، جنهن جي هر سٽ هيٺان ترجمي جي محدود جاءِ ڇڏيل هئي ۽ سائين جن کي ان سڄي سٽ جو خوبصورت ترجمو ۽ تفسير مڪمل سمجهائڻ سان انهيءَ محدود جاءِ ۾ ئي پورو

ڪرڻو هو، سمورو قرآن شاهد آهي تہ ڪٿي بہ سائين جن هڪ آيت ۾ ست جو ترجمو هروڀرو بہ ست تائين نہ پهچايو آهي، بلڪ تمام سهڻي انداز ۾ خوبصورتي، سان اتي ئي ان کي پورو ڪيو. گڏوگڏ اسان جي ڪاتب فقير بہ انهي، نفاست کي خوب نڀائڻ جي ڪوشش ڪئي آهي.

جيڪڏهن ڪنهن کي قرآن پاڪ جي سمجهڻ جي خواهش هجي تہ ان کي کپي تہ هڪ ڀيرو فقط سنڌي ترجمو ئي پڙهي سمورو قرآن پورو ڪري تہ ان کي مطلب سمجهڻ ۾ ڪافي ڪجهہ مدد ملندي ۽ پڙهندي ڪٿي بہ ڪا ڏکيائي يا هٻڪ محسوس نہ ٿيندي. اها هن ترجمي جي خصوصيت آهي.

2- هن ترجمي جي هيءَ بہ هڪ انفرادي خصوصيت آهي، جو مترجم صاحب هن ترجمي ڪرڻ وقت اهڙن قديم ۽ عظيم عربيءَ جي تيرهن تفسيرن کان مدد ورتي آهي ۽ هر صفحي تي انهن جي مطابق ترجمو ڪري حوالا ڏنا آهن، جن جي قدامت، اهميت ۽ خصوصيت کان اڄ جو ڪوبہ مذهبي فرقو انڪاري ناهي. بلڪ موجوده دور جي هر مڪتبہ فڪر جي تعليم و تدريس ۽ ريسرچ جو دارومدار سيني شعبن ۾ انهن تيرهن ئي تفسيرن تي آهي، جن جي اهميت هڪ ٻئي کان وڌيڪ آهي. انهن تفسيرن جي لسٽ پڻ هن ترجمي جي شروع ۾ ڏنل آهي. يعني 1- تفسير ڪبير، 2- تفسير بيضاوي، 3- تفسير مظهري، 4- تفسير جلالين، 5- تفسير نسفي، 6- تفسير ڪمالين، 7- تفسير مقباس، 8- تفسير اتقان، 9- تفسير مفردات، 10- تفسير لغات القرآن، 11- جامع البيان، 12- تفسير روح البيان، 13- روح المعاني. (سڀ عربي).

ان ڪري هن ترجمي جي هڪ اها بہ خوبي آهي جو اهو انهيءَ مجيل تيرهن قديم تفسيرن جو نچوڙ آهي. باقي سائين جن موجوده دور جي فرقہ واريت جي بوءِ سان آلود ۽ ادب ۽ زبان جي شائستگيءَ کان خالي ڪنهن بہ سنڌي، اردو، يا انگريزي ترجمي کان ڪابہ مدد نہ ورتي آهي. گويا هي ترجمو سائين جن هڪ ريسرچ اسڪالر جي حيثيت ۾ ڪري پاڻ ملهايو آهي. سنڌ يونيورسٽيءَ وارن ڪين آڇ ڏني تہ انهيءَ ترجمي تي پي. ايڇ. ڊي، جي ڊگري ڏني وڃي، مگر پاڻ اهو چئي انڪار ڪيائون. مون کي هتي دنيا جي پي. ايڇ. ڊي نہ کپي چوتہ سائين جن اڳ ۾ سنڌ يونيورسٽي مان بہ ايم. اي. فرسٽ ڪلاس ۾ ڪيون آهن.

3- بزرگن جو فرمان آهي تہ قرآن ڪريم جي هر آيت ۾ هڪ ڳجهو لفظ رکيل هوندو آهي، جنهن جي حقيقي معنيٰ الله جل جلاله ۽ حضور حبيب ڪريم صلي الله عليه وآله وسلم جي خاص نگاهہ ڪرم کان سواءِ ڪنهن تي ظاهر نہ ٿي ٿئي. اسان هت يقين سان چئون ٿا تہ هن مترجم سائينءَ تي اهو ڪرم حبيب ڪريم صلي الله عليه وآله وسلم جي خاص دعا مدد ۽ تائيد سان الله تعاليٰ ڪيو آهي جو پاڻ اهڙن ڳجهن لفظن جي خاص معنائن کي واضح ڪيو اٿن، ۽ ايئن چوتہ هجي جو پاڻ وڏي پائي جي بزرگن جو اولاد آهن، سندن سلسلہءِ نسب حضرت مجدد الف ثاني سان ڳنڍيل آهي، حضرت آغا حسن جان ۽ آغا عبدالله جان سندن جد امجد آهن، ۽ پاڻ بذاتِ خود هڪ ڪامل شخصيت هجڻ سان گڏ ممتاز عالم دين آهن.

هي انڪشاف ۽ ڪرم پڻ سائين جن تي خصوصاً حضور نبي ڪريم صلي الله عليه وسلم جن جي طرفان ٿيو آهي، جو پاڻ جتي تشبيهات وارن لفظن جي معنيٰ ڪئي اٿن. اها ان ڪرم جو مظهر ثابت ٿي آهي. مثال طور: يا ايها المزمل- يا ايها المدثر: جنهن جي عام مترجمن "اي چادر اوڍڻ وارا" وغيره ڪئي آهي ته اتي سائين جن ترجمو ڪيو آهي ته: "اي نبوت جي چادر اوڍڻ وارا نبي"! اهڙيءَ طرح الله تعاليٰ قرآن ڪريم ۾ نبي پاڪ صلي الله عليه وآله وسلم جي نسبت سان ڪنهن شيءِ جو قسم کنيو آهي ته اتي عام مترجمن ان جي اصل حقيقت کي نه سمجهيو آهي. جهڙوڪ: والنجم اذا هويٰ، جنهن جي معنيٰ عام مترجمن ستارو ڪئي آهي. مگر سائين جن ان جي معنيٰ "فائونڊيشن/ بنياد/ اصل" ڪئي آهي يعني پاڻ ڪريم معراج تي پنهنجي بنيادي ۽ حقي صورت ۾ نهايت تيز ويا ۽ تيز ترين موٽيا.

قاب قوسين او ادنيٰ، جي معنيٰ ڪيترائي مترجم اصل ۽ حقيقي نه ڪري سگهيا آهن. جو ان آيت ۾ اصل لفظ "او ادنيٰ" وڏي رمز وارو آهي. جنهن کي سائين جن واضح ڪندي مفهوم سمجهايو آهي ته پاڻ جسماني طرح معراج تي ويا، سدرة المنتهيٰ کان اڳتي فقط الله جل جلاله جو نور ٿي نور هو، جتي حضرت جبرئيل امين بيهي ويو ۽ عرض ڪيائين ته قبلا جيڪڏهن اڳتي هڪ وار برابر به چريس ته سڙي ويندس. ڇوته جبرئيل امين جو وولٽيج پاور ايترو هو. مگر حضور نبي ڪريم انهيءَ جلوي سان اڳتي ويا ۽ ويندا رهيا، ڇوته حضور پاڪ جو نور الله جل جلاله جي نور منجهان هو. ان ڪري ان کي ڪابه رڪاوٽ نه ٿي ۽ ان الله جي نور ۾ ويا ترندا، جنهن جي ڪا حد نه هئي. اهڙي قسم جي معنيٰ ڪرم کان سواءِ نه ٿيندي آهي. اهڙا پيا به ڪيترائي هنڌ آهن، جتي سائين جن اهڙي معنيٰ واضح ڪئي آهي، جيڪا اجوڪي ذهينن ۽ عقل جي اڪابرن جي امڪان ۾ نه آهي.

پهرين پنجن پارن جي ترجمي جي اشاعت تي، پاڻ نبي ڪريم صلي الله عليه وسلم جن خوش ٿيا ۽ ان سان گڏ سندن جد امجد بزرگن به خوشي ڪئي. جو اهڙي قسم جون ڪيترين ئي شاهدين مليون آهن. جن اهڙي خوشيءَ جي اظهار جو مشاهدو ڪيو، اهي الله تعاليٰ جا ٻانها اڄ به موجود زنده سلامت آهن.

پهرين پنجن پارن جي اشاعت بعد سندن والد بزرگوار حضرت خواجه عبدالحميد جان هڪ لڳان ڪجهه فڪرمند ٿيا ته هن نوجوان عالم ننڍي عمر ۾ هڪ اهڙي عظيم ڪتاب ڪلام پاڪ جو ترجمو ڪرڻ شروع ڪيو آهي، جنهن جي تهه تائين پهچڻ لاءِ ۽ حقيقت سمجهڻ لاءِ وڏن وڏن عالمن، اسڪالرن زندگيون ڳاري ڇڏيون، پر اصل حقيقت تائين ڪماحقه نه پهچي سگهيا، اتي هن نوجوان جي ڪيل ترجمي تي متان ڪٿي ڪو موجوده دور جو عالم اعتراض نه ڪري وجهي. سائين جن رڳو اهو خيال ئي ڪيو ته رات جو ڪين حضرت خواجه عبدالله جان رحمة الله عليه (حضرت شاهه آغا) خواب ۾ آيا ۽ فرمايائون ته اي عبدالحميد! ڪوبه فڪر نه ڪر، مون هي ترجمو اکر اکر ڪري پڙهيو آهي، سو ڪنهن کي به هن تي اعتراض ڪرڻ جي ڪا طاقت ڪانهي.

ان کان سواءِ هن ڳالهه جو پڻ هن ترجمي ۾ خاص ڌيان رکيو ويو آهي ته الله تعاليٰ جي حڪمن جي انحرافي ۽ انڪار جي صورت ۾ ڏڪن ڏهمائن ۽ فرمانبرداري، جي صورت ۾ وعدن ۽ انعامن بابت جن مترجمن وڏي طمطراق سان ترجما ڪري ماڻهن کي منجهايو آهي ته جيڪو عبادت نه ڪندو سو دوزخ ۾ ويندو ۽ جيڪو عبادت ڪندو اهو جنت ۾ ويندو. ته اهڙي فيڪٽر ۽ فڪر کي پڻ اهڙي انداز سان نڀايو ويو آهي جو ماڻهو هي ترجمو پڙهي خدا جي عبادت جنت جي شوق يا دوزخ جي خوف کان نه ڪن، بلڪ الله تعاليٰ ۽ ان جي حبيب پاڪ جي رضا جوئي ۽ سندن محبت جي حصول لاءِ ڪن.

جيئن هڪ ڀيري حضرت رابعه بصري رحمة الله عليها بصري شهر جي ڪنهن رستي تان گذري رهي هئي ۽ سندن هڪ هٿ ۾ پاڻي، جو ڪٽورو هو ۽ ٻئي هٿ ۾ پرندڙ ڪاٺي. ان حال ۾ حضرت حسن بصري رحمة الله عليه کين ڏسي فرمايو ته اي بي بي صاحبه! ڇا ماجرا آهي، جو اڄ اوهان جي هڪ هٿ ۾ پاڻي ۽ ٻئي ۾ باهه آهي؟

بي بي صاحبه فرمايو ته دل ٿي چوي ته هن باهه سان جنت کي ساڙي ڇڏيان، جنهن ۾ داخل ٿيڻ جي تمنا ۾ ماڻهو عبادت ڪن ٿا، ۽ دل ٿي گهري ته هن پاڻي، جي ڪٽوري سان دوزخ جي باهه کي وسائي ڇڏيان، جو ماڻهو فقط ان جي خوف کان عبادت ڪن ٿا. ڇا! اسان الله ڪريم رحيم جي عبادت ۽ فرمانبرداري ان جي محبت ۽ عشق ۾ نه ٿا ڪري سگهون، جنهن اسان کي بيشمار نعمتن ۽ عطائن سان نوازيو آهي. ڇا! الله تبارڪ و تعاليٰ جا اسان تي اهي احسان گهٽ آهن جو اسان کي اشرف المخلوق انسان ڪري پيدا ڪيائين ۽ حضور نبي ڪريم صلي الله عليه وآله وسلم جو اُمتي ڪيائين ۽ آفاقي دستور العمل قرآن ڪريم اسان کي عطا ڪيائين ته پوءِ اسان کي ان جي حڪمن جي پيروي ۽ عبادت سندس شڪرگذاري ۽ سندس رضا لاءِ ڪرڻ گهرجي نه جنت جي حصول ۽ دوزخ جي خوف کان، جڏهن کان جنت ۽ دوزخ جو خيال ذهنن ۾ ڦٽ ڪيو ويو آهي، تڏهن کان احڪامات جي پيروي، ۾ لالچ ۽ خوف جو عنصر عشق ۽ محبت تي حاوي ٿيو آهي ۽ عبادت ۽ رياضت جو معيار بدلجي ويو آهي ۽ عبادت ۽ پيروي جا پئمانا رڳو جنت ۽ دوزخ وچي رهيا آهن، ۽ خلق خدا هڪ وڏي مونجهاري ۾ پنهنجي اصل مقصد وڃائي ويٺي آهي. مگر هن ترجمي ۾ اهڙي نظريي ۽ خيال کي پڻ سهڻي انداز سان سلجهايو ۽ سمجهايو ويو آهي، جيئن ماڻهو هي ترجمو پڙهي عشق الاهي، ۾ سرشار ٿي. الله تعاليٰ جي رضا ۽ محبوبن جي محبت حاصل خاطر عبادت ڪن.

اهڙي، طرح هي ترجمن موجوده دور جو هڪ عظيم الشان ۽ منفرد ۽ نرالو ترجمو آهي، جيڪو هڪ عظيم ڪرم جو نتيجو آهي. اسان کي يقين آهي ته جيڪو به مسلمان ڀاءُ هن ترجمي کي محبت سان پڙهي هيئين سان هنڊائيندو ته انشاء الله تعاليٰ ان تي الله تعاليٰ جي ڪرم ۽ رحمت جي انوارات جي برسات وسندي ۽ اهو يقيناً فيض وارو ٿيندو. وما توفيقي الا بالله.

مترجم جو تعارف

حمد و ثنا جڳائي ان مالڪ ڪائنات کي، جنهن جي "ڪُنْ" فرمائڻ سان هر شئي وجود ۾ آئي. بعد صلواتون ۽ سلام اُن نورِ مجسم جي ذاتِ اطهر تي، جيڪي رحمة للعالمين (صلى الله عليه وآله وسلم) جو ڪڪر بڻجي جهانن تي وَسيا.

ڄاڻڻ گهرجي ته قرآنِ پاڪ هڪ اهڙو الهامي ۽ لافاني ڪتاب الاهي آهي جنهن جي وسعت ۽ حڪومت قيامت تائين مؤمنن جي وجود ۾ هر وقت هردور ۾ نئين ۽ تروتازه رهندي. جنهن جي هر آيت ڏينهن ڏينهن ظاهري ۽ باطني رازن سان ڀريل، جنهن جو هر مضمون وقت ۽ موقعي جي مناسبت سان انساني فطرت جي عين مطابق مسائل جو حل فراهم ڪندڙ ۽ جنهن جو هر نڪتو بي انت ڳجهن الاهي رازن سان ڀرپور آهي. قرآن پاڪ جي اصل معنيٰ ۽ مفهوم ۽ مطلب کي سمجهڻ لاءِ هن وقت تائين لاتعداد عالمن بي حساب مختلف ٻولين ۾ ترجما ڪيا، هزارين مفسرن تفسير لکيا، ايستائين جو دنيا جي ٻئي ڪنهن ڪتاب تي ايڏي وڏي پيماني تي تحقيقي تشريحي ڪم نه ٿيو آهي جيترو هن ڪتابِ الاهي (قرآن پاڪ) تي ٿيو آهي ۽ ڇو نه ٿئي جو هي ڪلامِ الاهي آهي. مگر قرآنِ پاڪ جي مضمون جي اصلي حقيقت تائين پهچي ڪو به عالم، فاضل، مفسر، محقق ۽ مفڪر وغيره ان جي ڪُلي حقيقت تان پردو هٽائي نه سگهيو آهي. بنا مبالغي جي هر ڪنهن پنهنجي پنهنجي علمي وسعت ۽ قلبي بصيرت آهر هن بحرِ عميق مان موتين ڳولڻ جي ڀرپور ڪوشش ڪئي آهي.

بيشڪ انهن جون بي بها ڪاوشون مسلمانن لاءِ قيامت تائين مشعل راهه ۽ رُشد و هدايت جو لازوال سرمايو آهن. مرحوم و مغفور فقير خير محمد نگڙ مديني شريف وارا فرمائيندا هئا ته قرآن پاڪ جي هر آيت ۾ هڪڙو خاص گجهو اکر (راز) رکيو ويو آهي، جنهن جي معنيٰ الله جل جلالهٗ جي طرفان ڪرم ٿيڻ سان صرف سنڌس پُٺ پياري ٻانهي تي عيان ٿئي ٿي. جنهن ڪري اڪثر قرآن شريف جي ترجمن ۽ تفسيرن ۾ اهڙن خاص رازن ۽ رمزن جو خيال نه رکيو ويو آهي. جن بزرگن تي اهڙا راز ظاهر ٿيا، تن وري انهن کي تحرير ۾ نه آندو ۽ نه اهي شايع ٿيا. بلڪ راز - راز ئي رهيا.

حضرت غوث پاڪ رحمة الله تعالىٰ عليه جڏهن قرآن شريف جو تفسير بيان فرمائيندا هئا ته هڪ هڪ آيت جون ڇهه ڇهه، سٺ سٺ ۽ ڪڏهن ڪڏهن ٻارنهن ٻارنهن معنائون پڻ ٻڌائيندا هئا. خود عربي زبان ايڏي وسيع آهي جو هڪ اکر جون ڪيترين ئي معنائون نڪرن ٿيون.

هن قرآن جي مترجم سائين عبدالوحيد جان جو چوڻ آهي ته قرآن جي معنيٰ ۽ تفسير اهو لکي، جنهن تي الله تعالىٰ جو ڪرم هجي ۽ حضور نبي ڪريم صلى الله تعالىٰ عليه وآله وسلم جن جي نظرِ رحمت هجي ۽ پڻ ان کي عربي زبان تي مڪمل عبور حاصل هجي ۽ ان کي مدد صرف پراڻن عربي مستند تفسيرن کان وٺڻ گهرجي، جيڪي حضور صلى الله عليه وآله وسلم جن جي زماني مبارڪ کي قريب آهن، جهڙوڪ: تفسير جلالين، تفسير بيضاوي، تفسير ڪبير، تفسير مظهري، تفسير روح البيان ۽ تفسير روح المعاني وغيره.

ٻين ٻولين سان گڏ هن سُهڻي، سلوڻي ۽ سَوَلي زبان سنڌي ۾ به قرآن مجيد جا ترجما ۽ تفسير قديم زماني کان وقت ۽ ضرورت جي لحاظ سان سنڌي عالم

ڪندا آيا آهن. جيڪڏهن ڳاڻاٽو ڪبو ته سوين اهڙا نسخا ملندا، جن مٿان وڏي عرق ريزي ۽ بي انتها محنت سان ڪم ڪيو ويو آهي ۽ پنهنجي پنهنجي جاءِ تي هر ترجمون ۽ تفسير پنهنجو مثال پاڻ آهي ۽ مان ڳالهه هت لکندي به هي عاجز فخر محسوس ٿو ڪري ته قرآن پاڪ جو پهريون ترجمون سنڌي ٻولي ۾ هڪ سنڌي عالمِ دين ڪيو هو. مگر منهنجي ناقص ڄاڻ مطابق، جيڪو ترجمون قرآن پاڪ جي شايانِ شان ٿئي، سو اڄ تائين اردو زبان ۾ اعلىٰ حضرت مولانا احمد رضا خان بريلوي رحمة الله تعالىٰ عليه کان سواءِ ٻئي ڪنهن نه ڪيو آهي. تنهن کي به سنڌي ۾ ترجمون ڪري شايع ڪيو ويو آهي. اسان اها دعوىٰ ته نٿا ڪريون ته زيرِ نظر ترجمون ڪو حرفِ آخر ۽ مڪمل الاهي رازن تان پردو هٽايل آهي. مگر هن ترجمي جي پڙهڻ کان پوءِ قارئينِ ڪرام کي ضرور معلوم ٿيندو ته هن نوعمري ۾ حضرت پير عبد الوحيد جان سرهندي جن هن ترجمي ۾ پنهنجي علمي لياقت ۽ وسعت ۽ قلبي بصيرت جو ڀلو اظهار ڪيو آهي. عام ڪتابن کي ڇڏي خاص طور تي قرآن پاڪ جو ترجمون لکڻ هر ڪنهن جي وس جي ڳالهه ڪانهي، جو جيڪو چاهي نالي وڏائي ۽ شهرت حاصل ڪرڻ خاطر، بي ڌڙڪ ادب واحترام ۽ باريڪ نڪتن جي تقاضائن کي پسِ پُشت ڇڏي ترجمون ڪري پنهنجو نالو عالمن جي صف ۾ شامل ڪرائي. جي چند ڇاڻ ڪبي ته ڪي اهڙا به ترجما ملندا، جيڪي مٿئين نوعيت جا آهن. اهو قرآن پاڪ سان ڪو انصاف نه آهي. قرآن پاڪ اهو ڪتاب آهي، جنهن تي لکڻ لاءِ قلم کڻڻ کان اڳ علم وعرفان کان علاوه خدا شناسي ۽ محبوبِ ڪريمن صلى الله عليه وآله وسلم جي عشق سان لبريز هئڻ ۽ سندن نظرِ ڪرم ۽ ڳجهي مدد ۽ ربط جي ضرورت آهي ۽ جنهن کي قرآن پاڪ جي زبان ۽ ترجمي واري ٻولي ٻنهي تي مڪمل

عبور حاصل هجي، جنهن کي علم وادب جي هيئت ۽ ڪلام جي مزاج جي سيني پهلوئن جي پوري پوري ڄاڻ حاصل هجي، جيئن قرآن پاڪ جي اصل روح کي نمايان ۽ اجاگر ڪري سگهجي، مترجم، ان ڏس ۾ پنهنجي ذميواري کي خوب کان خوب تر انداز سان نڀايو آهي ۽ جنهن خوبصورت انداز سان، تسلسل، ڪلام جي رواني، سليس ۽ عام فهم سادي سولي ۽ منڙي سنڌي ٻولي ۾ ڪلام پاڪ جو منفرد ۽ مدلّل ترجمو ڪيو آهي، سو ڪنهن ڪرامت کان گهٽ نه آهي. الله جل جلالهٗ جي رحمتن جي مينهن برسات رحمة للعالمين صلی الله عليه وآله وسلم جن جي مٺي نظرِ عنايت ۽ پنهنجي بزرگانِ سلف جي روحاني فيض جي درياءَ منجهان بي پايان فيض جي مٺن پالوت جو اهو ڪمال آهي جنهن جي مدد سان سائين جن کي اها عظيم تر سعادت حاصل ٿي رهي آهي.

سپاجهي سنڌ، جنهن کي مديني جي مير صلی الله تعالیٰ عليه وآله وسلم جي خاص الخاص مهربانين سان "بَابُ الْاِسْلَام" جو نرالو شرف حاصل آهي، شروع کان ئي اوليائن، عاشقن الله وارن، بزرگن، صوفين، عالمن، درويشن، مجذوبن ۽ فقيرن جي سر زمين رهي آهي. جنهن شاهه لطيف جهڙا لعل، شهباز جهڙا قلندر، مخدوم بلاول جهڙا ڪامل حضرت روحل ڏني جهڙا رهبر پيدا ڪيا ته ٻئي طرف مخدوم عبدالواحد سيوهاڻي نعمان ثاني جهڙا فقيه، مخدوم محمد هاشم ٺٽوي جهڙا فاضل، مولانا بهاءالدين بهائي ثاني سعدي جهڙا مصنف ۽ مخدوم عبدالرحيم گرهوڙي جهڙا ڪيترائي مجاهد عالم پيدا ڪيا.

انهن اوليائن، بزرگن ۽ عالمن جي صف ۾ هڪ روشن ۽ فيض رسان درگاهه — درگاهِ عاليه سرهنديه مجدديه فاروقيه به پوئين هڪ صدي کان ٽنڊو سائينداد، ضلع حيدرآباد سنڌ ۾ روحاني فيض ۽ علم و عرفان جو مرڪز بڻيل آهي.

مان هت هي ڳالهه لکندي فخر محسوس ٿو ڪريان ته اسان جي خاندان جو روحاني ربط ۽ عقيدت منديءُ جو سلسلو هن درگاهه سان شروع کان ئي آهي. اسان جي خاندان جي هڪ عظيم بزرگ شخصيت سيد ميران محمّد شاهه اوّل ٽکڙائي رحمة الله عليه جڏهن مٽيارين ۾ ميان سيّد حاجي شاهه صاحب جي مزار شريف تي زيارت لاءِ ويا ته زيارت کان پوءِ کين ڀيرين پير روحاني طاقت سان سراج الاولياء حضرت خواجه عبدالرحمان جان سرهندي مجددي جي زيارت ڪرائي وئي ۽ کين حڪم ڪيو ويو ته سندن دست بيعت ٿين. ان وقت حضرت خواجه صاحب جن افغانستان ۾ هئا. سيد ميران محمّد شاهه صاحب جڏهن ميان سيّد حاجي شاهه صاحب جي مزار شريف تان پنهنجي ٿيڻ واري مرشد جي روحاني زيارت ڪري گهر آيا ته کين پنهنجي مرشد جو ظاهري ديدار ڪري دست بيعت ٿيڻ جو بي انتها اشتياق ٿيو. کين والد سڳوري مشورو ڏنو ته سنڌو درياءَ جي (آبي) رستي سان قنڌار ۽ ٻين ملڪن جا ڪيئي قافلا گذرڪن ٿا، سو توهان انهن قافلن کي نظر ۾ رکو. شايد هڪ ڏهڪ مهل اها روشن تصوير توهان کي نظر اچي وڃي جنهن جو اوهان کي اونو ۽ اوسيئڙو آهي. سيّد ميران محمّد شاهه پنهنجي والد سڳوري جي مشوري تي عمل ڪندي پورا سال عشق ومستي ۾ انهن راهه روان قافلن کي نهايت اوسيئڙي ۽ باريڪ بيني سان جاچيندا رهيا مگر صادق صورت پسڻ کان قاصر رهيا. عشق ومستي ۽ اشتياق جي بُلنديءَ هن حد کي وڃي پهتي جو شاهه صاحب خود قنڌار جي سفر نڪتيو. شاهه صاحب عشق ۾ بي خود ٿي سفر جي صعوبتن ۽ ڏکين راهن جي تڪليفن کان بي نياز ٿي قنڌار پهچي جڏهن پنهنجي مرشد جي دربار ۾ حاضر ٿيا ته هن سراج الاولياء حضرت خواجه عبدالرحمانؒ جان سرهندي صاحب مديني شريف جي سفر تي اسهڻ لاءِ تيار هئا. مگر جڏهن سندن نظر صادق

طالب ني پيئي ته سفر جو ارادو مؤخر ڪيائون ۽ سيد ميران محمد شاه کي تلقين ڪري پنهنجي خاص مريدن جي حلقي ۾ شامل ڪيائون. ان وقت افغانستان جي اندروني صورتحال ابتر هئڻ سبب سيد صاحب حضرت خواجه صاحب جن کي مڪمل طرح سان سنڌ ۾ هلي پنهنجي ڳوٺ ٽکڙ ۾ مستقل رهائش پذير ٿيڻ لاءِ عرض ڪري پنهنجي دلي ارادي کان آگاهه ڪيو ۽ ان بعد پاڻ واپس آيا.

سراج الاولياء حضرت خواجه عبدالرحمان جان سرهندي (جن جو سلسلهٔ نسب ٢٧، پشت جي واسطي سان خليفهٔ ثاني سيدنا حضرت عمر ابن الخطاب رضي الله عنه سان وڃي ملي ٿو ۽ ان ئي سلسلي ۾ حضرت امام رباني مجدد الف ثاني شيخ احمد فاروقي سرهندي رحمة الله عليه جي ٣٣، پشت ۾ پيدائش ٿي) جي ڏاڏي قطب الزمان حضرت شاه فضل الله سرهندي ۽ سندن والد قدوة السالڪين حضرت شاه عبدالقيوم سرهندي جن جا سنڌ ۾ اڳيئي ڪافي تعداد ۾ مريد ۽ معتقد موجود هئا. جن ڏانهن پاڻ ايندا رهندا هئا. جڏهن پاڻ قنڌار کان حجاز مقدس هجرت ڪرڻ وقت افغانستان ڇڏي سنڌ جي شهر مٽيارين ۾ تشريف فرما ٿيا، تڏهن علائقي جي هرهڪ مريد جي اها خواهش هئي ته حضرت خواجه صاحب اسان وٽ هلي دائمي قيام فرمائين. مگر پاڻ سڀني کي فرمايائون ته اسان هت رهڻ لاءِ نه آيا آهيون بلڪ اسان جو ارادو حجاز مقدس هجرت ڪري وڃڻ جو آهي. اتي ئي سيد ميران محمد شاهه به موجود هئا، جن حضرت صاحب کي اڳي وانگر پنهنجو عرض پيش ڪيو، جنهن کي حضرت خواجه صاحب جن قبول فرمايو ۽ پوري خاندان سميت سيد ميران محمد شاهه جي ڳوٺ ٽکڙ ۾ اچي قيام فرمايائون. ڪجهه عرصو ٽکڙ ۾ گذارڻ کان پوءِ حج جي ارادي سان، حضرت صاحب جن

مديني منوره روانا ٿيا. جڏهن مديني منوره پهتا ته پاڻ پڪو ارادو ڪيائون ته اسين مديني منوره ۾ هميشه قيام پذير ٿينداسين.

جڏهن اها خبر سنڌ جي مريدن کي پهتي ته سنڌ مان ڪافي مخلص مديني منوره پهچي حضرت صاحب کي واپس سنڌ هلڻ لاءِ عرض ڪيو، پر پاڻ سائينءَ انڪار ڪري ڇڏيو. نيٺ سائين ميران محمد شاه اول ۽ ڪجهه ٽکڙائي سيد مديني منوره پهتا ۽ حضرت صاحب کي عرض ڪيائون ته توهان واپس اسان وٽ هلو. جڏهن ٽکڙائي سيدن گهڻو زور پريو ته حضرت صاحب جن فرمايو ته اسان جو ارادو هتي رهڻ جو آهي. پر جيڪڏهن توهان هلڻ لاءِ گهڻو چئو ٿا ته آئون سنڌ هلڻ يا نه هلڻ جو جواب توهان کي سڀاڻي ٻڌائيندس. حضرت صاحب جن عشا جي نماز مسجد نبوي شريف ۾ پڙهي، ساري رات ذڪر ۽ عبادت ۾ گذاريو ۽ تهجد جي نماز کان پوءِ پاڻ استخاره جي دعا پڙهي آرام ڪيو.

ننڊ اچڻ شرط ڪين سرڪار دوعالم صلى الله عليه وآله وسلم جي زيارت نصيب ٿي. پاڻ ڪريمن، حضرت صاحب کي ارشاد فرمايو ته توهان سنڌ وڃو، ڇو ته سنڌ وارن کي توهان جي ضرورت آهي. حضرت صاحب عرض ڪيو ته اسين سنڌ وڃڻ لاءِ تيار آهيون پر براهِ ڪرم توهان مون کي پنهنجي ڪا نشاني عطا فرمايو. پاڻ ڪريمن سائي رنگ جو هڪ ننڍڙو خوبصورت پٿر مبارڪ عنايت فرمايو. حضرت صاحب جن جڏهن سجاڳ ٿيا ته اهو ساڳيو پٿر مبارڪ سندن سيني مبارڪ تي موجود هو. ٻئي ڏينهن صبح جو سوير حضرت خواجه صاحب جن سائين ميران محمد شاه (اول) کي مخاطب ٿي فرمايو ته اسين توهان سان سنڌ هلڻ لاءِ تيار آهيون. مطلب ته ٽکڙائي سيدن جي استدعا تي حضرت خواجه صاحب جن مديني منوره ۾ رهائش جو ارادو ترڪ فرمائي واپس ٽکڙ شريف پهتا. پاڻ وصيت فرمايائون ته مذڪوره عنايت ٿيل پٿر مبارڪ سندن لحد ۾ سندن سيني تي رکيو وڃي. سندن وصيت موجب اهو متبرڪ پٿر سندن سيني مبارڪ تي

رکيو ويو. اهڙيءَ طرح سنڌ ۾ هن گاديءَ جي پهرين بزرگ جي آمد ۽ قيام سان روحاني فيض جي ابتدا ٿي ۽ ٽکڙ جو غير معروف ڳوٺ ڏسندي ئي ڏسندي روحاني معرفت جو مرڪز بڻجي ويو. جتي پوري برصغير سنڌ، هند، ڪابل ۽ قنڌار جا پانديئڙا منزلون ماڻي اچي فيض حاصل ڪرڻ لڳا. سندن فيض اڄ تائين جاري آهي. پاڻ ١٣١٥ھ مطابق ١٨٩٨ع ۾ وصال فرمايائون، سندن مقبره شريف ٽکڙ جي دامن ۾ سنڌو درياءَ جي ڪناري تي آهي.

(٢) سندن وصال بعد سندن فرزند تاج الاولياء حضرت خواجه محمد حسن جان سرهندي مجددي مسند نشين ٿيا. پاڻ ڪجهه عرصو ٽکڙ ۾ گذارڻ بعد ١٣١٦ھ مطابق ١٨٩٨ع ۾ اچي ٽنڊو سائينداد ضلع حيدرآباد ۾ مستقل سڪونت پذير ٿيا. سندن ظاهري ۽ باطني تعليم وتربيت پنهنجي والدماجد کان حاصل ڪيائون. ان کان پوءِ ڪي سال ڪن مٿارين جي ناميارن عالمن وٽ ديني تعليم حاصل ڪيائون. ان بعد حجاز مقدس ويا ۽ اتي پنجن سالن تائين اتي جي ممتاز عالم مولانا رحمة الله مهاجر مڪي کان سندن مدرسي صولتيه ۾ علم حاصل ڪيائون ۽ پڻ مڪي مڪرمه جي مفتي شيخ احمد زيني دحلان کان حديث شريف جو علم پڙهيائون ۽ ڪائي روايت صحاح سته جي اجازت پڻ حاصل ڪيائون حضرت خواجه صاحب کي عوام الناس مختلف القابن سان ياد ڪندو هو، جهڙوڪ؛ تاج الاولياء، قطب الاقطاب ۽ ثاني المجدد وغيره. پاڻ ڪافي مسجدون ۽ مدرسا قائم ڪيائون ۽ ويهارو کن عربي ۽ فارسي ڪتاب تصنيف ڪيائون. سندن رحلت ٢ رجب ١٣٦٥ھ ۾ ٿي ۽ سندن والد سڳوري جي پاسي ۾ ساڳي مقبري شريف ۾ مدفون آهن.

(٣) حضرت خواجه محمد حسن جان جي وصال کان پوءِ سندن فرزند قطب الاقطاب خواجه عبدالله جان عرف حضرت شاهه آغا سرهندي مسند نشين ٿيا. پاڻ به وڏا عالم دين ۽ عربي فارسي ۽ سنڌي جا قادرالڪلام شاعر پڻ هئا، سندن ڪافي شاعري قلمي بياضن جي

صورت ۾ موجود آهي. پاڻ به پنهنجي بزرگن جي روايت کي برقرار رکندي ڪيترائي مدرسا ۽ مسجدون ٺهرايائون ۽ اٽڪل ٢٥ ڪن سنڌي، عربي ۽ فارسي ڪتاب لکيائون. پاڻ ١٧ اپريل ١٩٧٣ع ۾ تهجد جي وقت قرآن پاڪ جو ختم پورو ڪري اکيون پوريائون ۽ واصل بالله ٿيا.

(٤) حضرت شاهه آغا جي وصال بعد سندن فرزند امام العارفين حضرت خواجه غلام علي جان سرهندي مسند نشين ٿيا. پاڻ پنهنجي وقت جا وڏا عارف ۽ ممتاز عالم هجڻ سان گڏ وڏا حاذق حڪيم پڻ هئا. پرهيزگاري ۽ تقويٰ جا پيڪر ۽ شريعت ۽ طريقت جا امام هئا. سندن وفات ٢٦ شعبان ١٣٩٧ھ مطابق ١٩٧٧ع ۾ ٿي، سندن مزار ساڳي مقبري ۾ آهي.

(٥) سندن وصال بعد سندن فرزند حضرت خواجه عبدالحميد جان مجددي سرهندي مسند نشين ٿيا. الله تعالىٰ کين خضري حياتي بخشي. پاڻ پنهنجي عقيدتمندن ۽ مريدن لاءِ چپرو چانو آهن ۽ سندن تاليف قلب لاءِ ذڪر اذڪار طرف خاص توجه ڏيندا رهن ٿا. ساڳئي وقت سندن پياري فرزند (هن قرآن جي مترجم) کي به پنهنجي خاص توجه ۽ ڀرپور ڪوشش سان اعلىٰ مقام تي پهچائڻ ۾ ڪا به ڪسر باقي نه ڇڏي اٿن. اهو ئي سبب آهي جو سائين عبدالوحيد جان صاحب ٿوري عمر ۾ هن منزل کي پهتا آهن، جنهن جو مثال قائين آڏو آهي.

(٦) حضرت علامه عبدالوحيد جان سرهندي مجددي جي ولادت باسعادت ٢٢ ڊسمبر ١٩٦٣ع مطابق ٥ شعبان ١٣٨٣ھ بروز آچر دارالارشاد درگاهه عاليه ٽنڊو سائينداد ۾ ٿي. سندن ابتدائي تعليم و تربيت ننڍپڻ کان ئي سندن ڏاڏي امام العارفين حضرت آغا غلام علي جان ڪئي. مئٽرڪ فرسٽ ڪلاس ۾ پاس ڪرڻ کان پوءِ کين مري ۾ "مدرسه رحمانيه" ۾ ديني تعليم حاصل ڪرڻ لاءِ داخل ڪرايو ويو. جتي کين مدرسي جي مدرس اعلىٰ حضرت مولانا مفتي عزيزالله صاحب جن خاص توجه سان پڙهايو. اٺن سالن ۾ درس نظامي پورو ڪيائون. ان

دوران، مولوي، عالم ۽ فاضل عربيءَ جا امتحان فرسٽ پوزيشن ۾ پاس ڪيائون. ٻئي طرف
وفاق طرفان منظور ٿيل تنظيم المدارس اهلِ سنت پاڪستان لاهور کان سَنَد شهادة ـ
العالميه (ايم. اي) ممتاز پوزيشن ۾ حاصل ڪيائون. فارغ التحصيل ٿيڻ کان پوءِ سنڌ
يونيورسٽي مان ايم. اي عربي جي ڊگري فرسٽ ڪلاس فرسٽ پوزيشن ۾ حاصل ڪيائون
جنهن تي کين سنڌ يونيورسٽي طرفان "سونو تمغو" بطورِ اعزاز ڏنو ويو. ان سان گڏ مايهءِ نازعالم
حضرت مولانا مفتي محمّد فيض احمد اويسي بهاولپوري وٽ دورهُ تفسير پڙهيائون. پاڻ تعليم
سان گڏ مطالعو به جاري رکيو اچن. سندن بزرگن کان شاعري ۽ حڪمت به ورثي ۾ مليل آهي. ١٩٨١ع
١٩٩٠ع ١٩٩١ع ۽ ١٩٩٢ع ۾ چار ڀيرا کين حج جي سعادت به حاصل ٿي آهي، جتي (مدينه شريف ۾) قيام دوران کين
سلطانِ ڪونين صلى الله عليه وآله وسلم جي فيوضات ۽ برڪات سان خوب نوازيو ويو. سندن علمي لياقت
۽ روحاني بصيرت ۽ تحقيقي اهليت جي اعتراف ۾ سنڌ حڪومت کين ويهن سالن جي ننڍي عمر ۾
مهراڻ يونيورسٽي ڄامشورو ۾ سينڊيڪيٽ جو ميمبر مقرر ڪيو. مطلب ته پاڻ جامع خصوصيات جا
حامل اهله هيا آهن، جن جي جيتري واکاڻ ڪجي سا گهٽ آهي، سندن فني مهارت ۽ علمي
وسعت جو ڪو اندازو ئي ڪونهي. خصوصًا علم تفسير، علم حديث ۽ علم فقه تي ته ڪمال
جي دسترس حاصل آهي. اها مهرباني مٿن خاص طور تي حضرت حبيب ڪريم صلى الله تعالیٰ عليه
وآله وسلم جن جي آهي، جو پاڻ صرف ٢٩ سالن جي عمر ۾ قرآن پاڪ جو ترجمو (۽ تفسير) لکڻ
شروع ڪيائون. اهو به آسان ۽ روان سنڌي ۾ تحت اللفظ ۽ انتهائي منفرد ۽ مدلل انداز سان
ادب ۽ محبت جي تقاضائن کي پورو ڪندي، ڪيترن ئي مخفي رازن تان پردو هٽائي بصيرت افروز
ترجمو ڪيو آهي. قرآن جي هر آيت جي هر لفظ ۾ هڪ ڳجهي معنيٰ رکيل آهي. جنهن جي پروڙ
جي هر ڪو بصيرت ۽ اهليت نٿو رکي، مگر سائين عبدالوحيد جان ان سلسلي ۾ پوري پوري ڪوشش

ڪيُ آهي. منهنجي دعا آهي ته الله تعاليٰ ڪين اعليٰ صفات ۽ برڪات و فيوضات سان نوازي ۽ پنهنجي بزرگن جي نقوش نمايان تي مڪمل معمل ۽ قائم دائم رکي، جيئن هي فيض و برڪت جو روان روحاني درياءِ عامة المسلمين کي توڪ ۽ توقع مطابق حقيقي فيض سان سيراب ڪندو رهي.

الله تعاليٰ جا لک احسان، ڪروڙين ڪرم، جو محبوبن ڪريمين عليه التحية والتسليم جي خاص الخاص مهربانين سان هن ترجمي جي اشاعت جو محبوب ترين ڪم اسان جي حصي ۾ آيو آهي. انهي سموري ڪم جي تڪميل ۾ اسان جي ڪاتب فقير فيض محمد سڪندري پتافي ۽ ٻين دوستن نهايت خوش اسلوبي سان ساٿ ڏنو آهي. الله تعاليٰ پنهنجي حبيب ڪريم صلي الله عليه وآله وسلم جي صدقي سڀني تعاون ڪندڙن کي جزاءِ خير سان نوازي، آمين.

پروگرام مطابق پهريئين مرحلي ۾ ڪم کي آسان ڪندي، پنجن پنجن پارن جا جلد شايع ڪري في سبيل الله تقسيمِ عام ڪيو ويو. هن وقت بفضله تعاليٰ مڪمل ٽيهن پارن جي ترجمي کي يڪجا ڪري هڪ جلد ۾ شايع ڪري رهيا آهيون، ۽ هي سعادت جناب قاضي عبدالقدوس راڄڙ حاصل ڪري رهيو آهي.

آخر ۾ سڀني پڙهندڙن کي مؤدبانه گذارش آهي ته هن عظيم ڪارِخير ۾ حصي وٺندڙن سڀني مهربانن ۽ مون عاجز ۽ منهنجي اهل اولاد کي پنهنجي نيڪ دعائن ۾ ياد فرمائيندا.

خادم العلماء،
سيد قمر الزمان شاهه
لطيف آباد نمبر 2، حيدرآباد سنڌ

بسمه سبحانه وتعالیٰ
نحمده ونصلي ونسلم

هي ترجمون قرآن جو

مُؤمنو دِل سان پڙهو، هِي ترجمُون قُرآن جو،
سَولو سُنو سُهڻو ٿِيو، هِي ترجمُون قُرآن جو.

دِل جي عقِيدَت سَان پڙهو، رَحمٰن جو ٿيو هِي بيَان،
بِهتر و بالاَ ٿِيو، هِي ترجمُون قُرآن جو.

شَان مُرسَل مِيرجو، کولي کيمائُن مِ عِيَان،
قَابلِ تعرِيف ٿِيو، هِي ترجمُون قُرآن جو.

مُستَند اُن جَاحوالا، مُعتَبر اُن جي زبان،
اَهلِ سُنّت جو ٿِيو، هِي ترجمُون قُرآن جو.

پڙهندڙن تي رَحمتُون، نَازل ٿِين ٿيُون بي گمَان،
اَعلیٰ ۽ اَشرَف ٿِيو، هِي ترجمُون قُرآن جو.

عَبدَ کي عِرفَان مِليو، مَحبُوب مَدنِي مِير کان،
خَير سَان پُورو ٿِيو، هِي ترجمُون قُرآن جو.

عبده عبدالوحيد سرهندي عفي عنه

الصلوٰة والسلام عليك يا رسول الله صلى الله تعالىٰ عليه وآله وسلم

قرآن ڪريم پاڻ ڪريم ﷺ تي نازل ڪيو ويو آهي.

قرآن ڪريم جبرئيل عليه السلام جي ذريعي نازل ڪيو ويو آهي.

قرآن ڪريم پاڻ ڪريم ﷺ کي مومنن تي الله جو احسان سڏيو آهي.

قرآن ڪريم پاڻ ڪريم ﷺ جي تابعداريءَ کي الله جي تابعداري ڄاڻايو آهي.

قرآن ڪريم پاڻ ڪريم ﷺ کي ڪتاب جو علم ۽ حڪمت سيکاريندڙ ۽ انسانن جي نفسن کي پاڪ ڪندڙ ڄاڻايو آهي.

قرآن ڪريم پاڻ ڪريم ﷺ کي سڀني جهانن لاءِ رحمت سڏيو آهي.

قرآن ڪريم پاڻ ڪريم ﷺ کي الله تعاليٰ وٽ رسائيءَ جو ذريعو ڄاڻايو آهي.

قرآن ڪريم پاڻ ڪريم ﷺ کي ايذائڻ، الله تعاليٰ کي ايذائڻ سڏيو آهي.

قرآن ڪريم پاڻ ڪريم ﷺ جي بيعت کي پنهنجي بيعت ۽ سندن هٿ مٿان الله جو هٿ ڄاڻايو آهي.

قرآن ڪريم پاڻ ڪريم ﷺ تي درود ۽ سلام موڪلڻ جو حڪم ڪيو آهي.

قرآن ڪريم پاڻ ڪريم ﷺ جو ذڪر بلند ڪرڻ فرمايو آهي.

قرآن ڪريم پاڻ ڪريم ﷺ کي صاحبِ قرآن ڄاڻايو آهي.

قرآن ڪريم پاڻ ڪريم ﷺ کي ڪوثر عطا فرمايو آهي.

قرآن ڪريم پاڻ ڪريم ﷺ کي صاحب معراج (الله جو قرب) چيو آهي.

قرآن ڪريم پاڻ ڪريم ﷺ جي شهر ۽ سندن ذاتِ اقدس جو قسم کائي ٿو ۽ کين شفيع يوم النشور ڄاڻايو آهي.

قرآن ڪريم پاڻ ڪريم ﷺ کي طيّبٌ و طاهرٌ، سراج المنير، شاهد، مُبشر، نذير، رئوف، رحيم، ڪريم، طٰهٰ، يٰسٓ، مزمّل ۽ مدثر جهڙن پيارن خطابن سان نوازيو آهي.

قرآن ڪريم پاڻ ڪريم ﷺ جو ادب سيکاريندڙ آهي.

قرآن ڪريم پاڻ ڪريم ﷺ کي هادي ۽ رهبر فرمايو آهي.

قرآن ڪريم پاڻ ڪريم ﷺ کي خاتم النبيين چيو آهي.

صدق الله العظيم وبلغ رسوله النبي الكريم

محبوب جي قدمن جي خاڪ

سيد قمر الزمان شاه

لطيف آباد- حيدرآباد

بسم اللہ الرحمن الرحیم
سیدنا محمد صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
احمد
حامد
محمود
احید
وحید
ماح
حاشر
عاقب
طٰہٰ
یٰسٓ
طاہر
مطہر
طیب
سید
رسول
نبی
رسول الرحمۃ
قیم
جامع
مقتفی
مقفی
رسول الملاحم
رسول الراحۃ
کامل
اکلیل
مدثر
مزمل
عبداللہ
حبیب اللہ
صفی اللہ
نجی اللہ
کلیم اللہ
خاتم الانبیاء
خاتم الرسل
محی
منجی
مذکر
ناصر
منصور
نبی الرحمۃ
نبی التوبہ
حریص علیکم
معلوم
شہیر
شاہد
شہید
مشہود
بشیر

مبشر — نذير — منذر — نور

سراج — مصباح — هدى — مهدي

منير — داع — مدعو — مجيب

مجاب — حفي — عفو — ولي

حق — قوي — امين — مامون

كريم — مكرم — مكين — متين

مبين — مؤمل — وصول — ذو قوة

ذو حرمة — ذو مكانة — ذو عز — ذو فضل

مطاع — مطيع — قدم صدق — رحمة

بشرى — غوث — غيث — غياث

نعمة الله — هدية الله — عروة وثقى — صراط مستقيم

ذكر الله — سيف الله — حزب الله — النجم الثاقب

مصطفى — مجتبى — منتقى — امي

جڏهين حضرت صاحب جن قرآن شريف کي ختم ڪندا هئا يا تراويح ۾ حافظ ڪان ختم قرآن ٻڌندا هئا ته ختمي جون ترتيب وار[1] دعائون پڙهندا هئا يا پڙهائيندا هئا - وَهُوَ هٰذَا[2] :- بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ - اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ کان تائين - بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ط الٓمّٓ ذٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيْهِ - مُفْلِحُوْنَ تائين - اَللّٰهُ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّوْمُ - پوري آيت الكرسي تائين - لِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوَاتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ - پوري سورة تائين - شَهِدَ اللّٰهُ اَنَّهٗ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ وَالْمَلٰٓئِكَةُ وَاُولُوا الْعِلْمِ قَآئِمًا بِالْقِسْطِ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ الْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ - يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ - پوري سورة حشر تائين

جڏهين سورة جي پوري ٿي پوءِ هي دعا پڙهندا هئا يا پڙهائيندا هئا
اَلْحَكِيْمُ الَّذِيْ تَقَدَّسَتْ عَنِ الْاَمْثَالِ ذَاتُهٗ وَتَنَزَّهَتْ عَنْ مُشَابَهَةِ الْاَمْثَالِ صِفَاتُهٗ وَاحِدٌ لَا مِنْ قِلَّةٍ مَوْجُوْدٌ لَا مِنْ عِلَّةٍ بِالْبِرِّ مَعْرُوْفٌ وَبِالْاِحْسَانِ مَوْصُوْفٌ اَوَّلٌ قَدِيْمٌ بِلَا ابْتِدَاءٍ وَّاٰخِرٌ رَحِيْمٌ بِلَا انْتِهَاءٍ لَا يُنْسَبُ اِلَيْهِ الْبَنَاتُ وَلَا الْبَنُوْنَ وَلَا تُوْهِنُهٗ تَدَاوُلُ الْاَوْقَاتِ وَالسِّنُوْنَ مُحِيْطٌ بِحَمْلِ الْعَيْنِ بِسِرِّهٖ وَجَهْرِهٖ وَكَفِيْلُ الْمُؤْمِنِيْنَ بِتَائِيْدِهٖ وَنَصْرِهٖ وَمِنْ اٰيَاتِهٖ اَنْ تَقُوْمَ السَّمَآءُ وَالْاَرْضُ بِاَمْرِهٖ سُبْحَانَكَ مَا خَلَقْتَ هٰذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِيْ اَنْزَلَ عَلٰى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَّهٗ عِوَجًا وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى رَسُوْلِهِ الْمَخْصُوْصِ بِاَنْوَاعِ الْكَرَامَاتِ وَالْمَبْعُوْثِ بِاَصْنَافِ الْمُعْجِزَاتِ وَالْقُرْاٰنِ سِيَّمَا وَعَلٰى اٰلِهِ الْخُزَّانِ لَهٗ وَاَصْحَابِهِ الْخَزَنَاتِ وَتَابِعِيْهِ الْحُفَّاظِ لَهٗ اَشْهَدُ اَنْ لَّآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهٗ لَا شَرِيْكَ لَهٗ وَاَشْهَدُ اَنَّ سَيِّدَنَا مُحَمَّدًا رَّسُوْلُ اللّٰهِ

---

[1] يعني:- فصل ۾ جن ۾ جيڪي ترتيب وار لکيون ، ختمي جي دعائن ۾ دعائن جي ترتيب تڪ جو هي آهي دعائون آهن
[2] آهي هي دعائون ۾ ترتيب آهي -

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ الْقُرْآنَ كِتَابُهُ الْقَدِيمُ وَصِفَتُهُ الذَّاتِيَّةُ
الَّذِي لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ. صَدَقَ اللَّهُ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ وَبَلَّغَ رَسُولُهُ النَّبِيُّ الْكَرِيمُ
وَنَحْنُ عَلَىٰ ذَٰلِكَ مِنَ الشَّاهِدِينَ رَبَّنَا تَوَفَّنَا عَلَيْهَا مُسْلِمِينَ وَأَلْحِقْنَا
بِالصَّالِحِينَ غَيْرَ خَزَايَا وَلَا مَفْتُونِينَ اللَّهُمَّ انْفَعْنَا وَارْفَعْنَا بِالْقُرْآنِ الْعَظِيمِ
وَاهْدِنَا وَبَارِكْ لَنَا بِالْآيَاتِ وَالذِّكْرِ الْحَكِيمِ وَنَجِّنَا مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ
وَاجْعَلْهُ لَنَا حُجَّةً يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ وَتَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ
اللَّهُمَّ اجْعَلِ الْقُرْآنَ الْعَظِيمَ رَبِيعَ قُلُوبِنَا وَجَلَاءَ أَحْزَانِنَا وَذَهَابَ هُمُومِنَا
وَغُمُومِنَا وَطَهَارَةً لِقُلُوبِنَا وَقُرَّةً لِعُيُونِنَا وَشِفَاءً لِصُدُورِنَا وَزَكَاةً لِنُفُوسِنَا
وَدَوَاءً لِأَمْرَاضِنَا وَأُنْسًا بِكَ وَانْقِطَاعًا عَنْ غَيْرِكَ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ
الْعَلِيمُ وَصَلَّى اللَّهُ عَلَىٰ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَىٰ آلِهِ وَأَصْحَابِهِ وَبَارِكْ وَسَلِّمْ أَجْمَعِينَ
اللَّهُمَّ ارْزُقْنَا بِكُلِّ حَرْفٍ مِنَ الْقُرْآنِ حَلَاوَةً وَحِلْمًا وَبِكُلِّ كَلِمَةٍ مِنَ الْقُرْآنِ
كَرَامَةً وَكَمَالًا وَبِكُلِّ آيَةٍ مِنَ الْقُرْآنِ أَمْنًا وَإِيمَانًا وَبِكُلِّ سُورَةٍ مِنَ الْقُرْآنِ
سَعَادَةً وَسُرُورًا وَبِكُلِّ جُزْءٍ مِنَ الْقُرْآنِ جَزَاءً وَجَمَالًا. اللَّهُمَّ اجْعَلِ الْقُرْآنَ
الْعَظِيمَ لَنَا فِي الدُّنْيَا قَرِينًا وَعِنْدَ الْمَوْتِ نَصِيرًا وَفِي الْقَبْرِ مُونِسًا وَعِنْدَ الْبَعْثِ
نَجَاةً وَعِنْدَ الْحِسَابِ شَفِيعًا وَعَلَى الصِّرَاطِ نُورًا وَفِي الْجَنَّةِ رَفِيقًا وَمِنَ النَّارِ
سِتْرًا وَحِجَابًا وَإِلَى الْخَيْرَاتِ كُلِّهَا دَلِيلًا. اللَّهُمَّ نَوِّرْ قُلُوبَنَا بِتِلَاوَةِ الْقُرْآنِ
وَنَجِّنَا مِنَ النَّارِ بِالْقُرْآنِ وَأَدْخِلْنَا الْجَنَّةَ بِالْقُرْآنِ وَنَعُوذُ بِكَ مِنَ الْخِزْيِ وَالْفَضِيحَةِ
فِي الدَّارَيْنِ بِحُرْمَةِ الْقُرْآنِ. اللَّهُمَّ تَقَبَّلْ مِنَّا قِرَاءَتَنَا وَتَجَاوَزْ عَنَّا مَا كَانَ لَنَا
فِي تِلَاوَتِهِ مِنْ نِسْيَانٍ أَوْ تَحْرِيفٍ عَنْ مَوْضِعِهَا أَوْ تَغْيِيرِ حَرْفٍ أَوْ تَقْدِيمِهِ أَوْ تَأْخِيرٍ
أَوْ زِيَادَةٍ أَوْ نُقْصَانٍ أَوْ تَرْكِ مَدٍّ أَوْ تَشْدِيدٍ أَوْ جَزْمٍ أَوْ إِعْرَابٍ بِغَيْرِ مَكَانٍ أَوْ
إِدْغَامٍ بِغَيْرِ مُدْغَمٍ أَوْ إِظْهَارٍ بِغَيْرِ بَيَانٍ فَاكْتُبْهُ مِنَّا عَلَى التَّمَامِ وَالْكَمَالِ الْمُهَذَّبِ
مِنْ كُلِّ الْحَانٍ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ. اللَّهُمَّ فَإِذَا أَذَقْتَنَا الْمَعُونَةَ
عَلَىٰ تِلَاوَتِهِ وَسَهَّلْتَ لَنَا جَوَارِحَ أَلْسِنَتِنَا بِحُسْنِ عِبَارَتِهِ فَاجْعَلْنَا مِمَّنْ يَرْعَاهُ
حَقَّ رِعَايَتِهِ وَيَدِينُ لَكَ بِاعْتِقَادِ التَّسْلِيمِ لِمُحْكَمِ آيَاتِهِ وَيَفْزَعُ إِلَى الْإِقْرَارِ

بمتشابهه وموضحات بيناته - اللهم إنك أنزلته على نبيك سيدنا محمد
صلى الله عليه وسلم مجملا وألهمته علم معانيه مفصلا وفهم غرائبه وعجائبه
مكملا وورثتنا علمه بقدر استعدادنا مفسرا وفضلتنا على من جهل
علمه وحرمته أنه ببركة متابعته صلى الله عليه وآله وسلم تفضلا أفضل
اللهم على سيدنا محمد الخطيب به والمبلغ له لأمته وعلى آله الخزان له
وأصحابه الحراس له وتابعيه الحفاظ له واجعلنا ممن يعترف بأنه من عندك
حتى لا يعارضنا الشك في تصديقه ولا يختلجنا الزيغ عن قصد طريقه
اللهم صل على سيدنا محمد وآله وأصحابه واجعلنا ممن يعتصم بحبله
ويأوي من المتشابه إلى معقله ويسكن من المحكم في جناحه ويهتدي
بضوء صاحبه ولا يلتمس الهدى في غير جنابه - اللهم صل على سيدنا
محمد وآله واحطط بالقرآن عنا ثقل الأوزار وهب لنا حسن شمائل
الأبرار واقف بنا آثار الذين قاموا لك به آناء الليل وأطراف النهار حتى
تطهرنا من كل دنس بتطهيره وتقفو بنا آثار الذين استضاؤوا بنوره
ولم يلههم الأمل عن العمل فيقطعهم بخدع غروره - اللهم صل على سيدنا
محمد عبدك ورسولك كما بلغ رسالتك وصدع بأمرك ونصح لعبادك اللهم
اجعل نبينا يوم القيامة أقرب النبيين منك مجلسا وأمكنهم منك شفاعة
وأجلهم عندك قدرا وأوجههم عندك جاها - اللهم صل على سيدنا محمد
وشرف بنيانه وعظم برهانه وثقل ميزانه وتقبل شفاعته وارفع درجته
وأحينا على سنته وتوفنا على ملته واجعلنا من أهل طاعته واحشرنا في زمرته
وأوردنا حوضه واسقنا بكأسه آمين - اللهم صل على سيدنا محمد وآله
وأصحابه واجعل القرآن لنا في ظلم الليالي مونسا ومن نزعات الشياطين
وخطرات الوساوس حارسا ولأقدامنا عن نقلها إلى المعاصي حابسا ولألسنتنا
عن الخوض في الباطل مخرسا ولما طوت الغفلة عنا من تصفح الاعتبار
ناشرا حتى توصل إلى قلوبنا فهم عجائبه وعلم أسرار زواجر أمثاله
التي ضعفت الجبال الرواسي على صلابتها عن احتماله اللهم اجعل القرآن

العظيم لقلوبنا ضياء ولابصارنا جلاء وادفع عنا النقم واجعلنا عند الجزاء من
الفائزين وعند النعماء من الشاكرين وعند البلاء من الصابرين ولا تجعلنا من
الذين يقرء القرآن والقرآن يلعنه. اللهم لا تجعل القرآن بنا ماحلا ولا الصراط
بنا زائلا ولا سيدنا محمدا صلى الله عليه وسلم عنا في القيامة معرضا و
اجعله لنا شافعا ومشفعا واوردنا حوضه واسقنا بكأسه مشربا رويا سائغا
هنيأ لا نظماء بعده ابدا. اللهم انفعنا بالقرآن الذي رفعت مكانه وثبت
برهانه وجعلت العربية الفصيحة لسانه. اللهم كما جعلتنا به مصدقين
ولما فيه محققين فاجعلنا بتلاوته مشفقين والى لذيذ خطابه مستمعين
وبما فيه متعبدين ولاحكامه جامعين ولاداء اوامره ونواهيه خاضعين و
عند ختمه وآياته من الفائزين ولثوابه حائزين ولك في جميع شهودنا ذاكرين
واليك في جميع امورنا راجين. اللهم اجعلنا من الذين حفظوا القرآن حرمته لما
حفظوه وعظموا منزلته لما سمعوه وتأدبوا بآدابه لما حضروه والتزموا احكامه
وما كان قوله واحسنوا جواره لما جاوروه وارادوا بتلاوته وجهك والدار
الآخرة فوصلوا به الى المقامات الفاخرة في الدنيا والآخرة. اللهم اغفر لنا في صبيحتنا
هذه وفي يومنا هذا وفي ليلتنا هذه اجمعين برحمتك يا ارحم الراحمين. اللهم
عافنا واعف عنا بعفوك العظيم واسترنا بسترك الجميل. اللهم انك عفو كريم
تحب العفو فاعف عنا. اللهم اني اسألك العفو والعافية في الدنيا والآخرة
اللهم اجعل هذه الختمة المباركة الميمونة مباركة ميمونة على من قرأها
وحضرها وسمعها وامن على دعائها وانزل. اللهم من بركاتها على اهل الدور
في دورهم وعلى اهل الثغور في ثغورهم وعلى اهل الحرمين في حرميهم
من المؤمنين والمؤمنات. اللهم وانزل بركاته على اهل القبور في قبورهم
من اهل ملتنا النور والضياء والفسحة والرحمة وجازهم بالاحسان
احسانا وبالسيئات غفرانا وارحمنا اذا صرنا الى ما صاروا اليه برحمتك
يا ارحم الراحمين. اللهم لا تدع لنا ذنبا الا غفرته ولا هما الا فرجته ولا
كربا الا نفسته ولا حاجة الا قضيتها يا ارحم الراحمين. اللهم بلغ

ترجمه انس المريدين

ثواب هذه الختمة المباركة المعظمة المشرفة المكرمة الميمونة في هذه الساعة
إلى روح سيدنا ومولانا وملاذنا وملجانا وشفيعنا سيد رسلك وخاتم انبيائك
حبيبك ورسولك النبي الأمي صلى الله عليه وسلم وإلى ارواح آله واصحابه
اجمعين وإلى ارواح جميع انبيائك ورسلك وآل كل واصحاب كل صلوة الله
عليهم اجمعين خصوصا إلى ارواح خلفائه الراشدين ابي بكر الصديق
وعمر الفاروق وعثمان ذي النورين وعلي المرتضى وباقي العشرة المبشرة
رضي الله تعالى عنهم وإلى ارواح السبطين الشهيدين وامهما سيدة النساء
وعائشة وخديجة وسائر امهات المؤمنين والاولاد وباقي البنات والعمين
الشريفين وسائر اصحاب بدر واصحاب احد واصحاب بيعة الرضوان والصحابة
والتابعين والائمة الاثنا عشر الاطهر والائمة المجتهدين وإلى روح شيخ
العالمين سلطان العارفين ابا يزيد القطب البسطامي وإلى روح قطب
الرباني الغوث الصمداني محي الدين ابي محمد عبد القادر الجيلي رضي الله
تعالى عنهما وإلى روح ذي الفتوح شيخنا ومرشدنا قطب العالمين غياث المستغيثين
شيخ الطريقة والحقيقة والشريعة السيد بهاء الحق والدين الخواجه محمد نقشبند
وإلى روح الامام الهمام قطب الرباني المحبوب السبحاني المجدد للالف الثاني
الشيخ احمد سرهندي قدس سره الاقدس وابنه الامام حجة الاسلام الخواجه
محمد معصوم قدس سره المكتوم وإلى ارواح مرشديهم ومسترشديهم
إلى يومنا هذا اجمعين وإلى ارواح ابائنا واجدادنا وامهاتنا وجداتنا واخواتنا
وسائر من لهم حق علينا ومن اوصانا بالدعاء وإلى الحاضرين منا والغائبين
وإلى ارواح سائر المؤمنين والمسلمين من الاولين والآخرين برحمتك وفضلك
يا ارحم الراحمين اللهم اغفر لنا ولوالدينا ولامهاتنا ولاخواننا ولاستاذينا ولمشايخنا
ولمعلمينا ولجيراننا ولعشائرنا ولقبائلنا ولمن له حق علينا ولمن اوصانا بالدعاء
ولجميع المؤمنين والمؤمنات والمسلمين والمسلمات الاحياء منهم والاموات
واكتب السلامة على عبيدك الحجاج والغزاة والزوار والمسافرين في برك وبحرك
من المسلمين اجمعين - اللهم لك الحمد بالايمان القديم ولك الشكر بالقرآن العظيم

نبهنا من الخطر العظيم ونجنا من العذاب الأليم وارزقنا النظر إلى وجهك
الكريم وتب علينا إنك أنت التواب الرحيم واقض حوائجنا وحوائج المسلمين
أجمعين آمين ونسألك اللهم بجاهه الأعظم وبقربه الأكمل والأفخم
صلى الله عليه وسلم أن تتفضل علينا بجميع ما نحبه من الخير وتعيذنا
من جميع ما نخافه من الشر برحمتك يا أرحم الراحمين والحمد لله رب العالمين
والسلام على المرسلين وصلى الله على سيدنا محمد وآله وأصحابه وبارك
وسلم أجمعين آمين آمين آمين يا رب العالمين ۔

بسم الله الرحمن الرحيم

وَإِنَّهُ لَذِكْرٌ لَّكَ وَلِقَوْمِكَ وَسَوْفَ تُسْأَلُونَ

اختتام

بیان الرحمن فی ترجمة القرآن

از قلم

عبدہ عبد الوحید سرھندي

مدرس مدرسہ مجددیہ سرہندیہ دار الارشاد

ٹنڈو سائینداد ضلع حیدرآباد سندھ

بتاریخ

۱۲ ذوالقعد ۱۴۱۹ھ مطابق ۲۸ فیبروري ۱۹۹۹ء

(١) سُوْرَةُ الْفَاتِحَةِ مَكِّيَّةٌ (٥)

اٰيَاتُهَا ٧ رُكُوْعُهَا ١

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ۝

الله تعالىٰ جي نالي سان شروع ڪريان ٿو جيڪو نهايت مهربان ۽ ٻاجهارو آهي

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِيْنَ ۝١ الرَّحْمٰنِ

سڀئي تعريفون الله لاءِ آهن جيڪو رب آهي جهانن جو، نهايت مهربان،

الرَّحِيْمِ ۝٢ مٰلِكِ يَوْمِ الدِّيْنِ ۝٣

ٻاجهارو آهي مالڪ آهي ڏينهن قيامت جو

اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَاِيَّاكَ نَسْتَعِيْنُ ۝٤

خاص تنهنجي عبادت ڪريون ٿا ۽ خاص توکان مدد وٺون ٿا

اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيْمَ ۝٥ صِرَاطَ

اسان کي سڌي رستي تي هلاءِ رستو

الَّذِيْنَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ ۙ۬ غَيْرِ

انهن ماڻهن جو جن تي تو نعمت ڪئي آهي نه انهن جو

الْمَغْضُوْبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّآلِّيْنَ ۝٧

رستو جن تي تون ناراض آهين ۽ نه گمراهن جو.

ا تفسير ڪبير. ٢ تفسير جلالين وتفسير روح البيان. منزل ١ ٣ تفسير بيضاوي وتفسير روح البيان. ٤ تفسير جلالين وتفسير روح البيان. ٥ ڪمالين حاشيه جلالين. ٦ تفسير روح البيان.

ثناءِ سرورِ عالم ﷺ

اسان جو پاڪ پيغمبر، محمد سرور عالم،
اسان جو شافع محشر، محمد سرور عالم.

ڪري معراج جسماني، ويا عرش مُعليٰ تي،
ملين اختيار رحماني، محمد سرور عالم.

خدا جي پاڪ هستيءَ کي، ڏٺو اُن جاءِ تي عربي،
آهي محبوب سُبحاني، محمد سرور عالم.

عطا ٿي ڪين سرداري، نبين ۽ رسولن جي،
اهو اعزاز رباني، محمد سرورِ عالم.

خدا جي مهربانيءَ تي، مُهابي مير مرسل جي،
مليو هي دين لاثاني، محمد سرور عالم.

نوازش جي نظر گهرجي، سَدا هن عبد عاجز کي،
ڪندو احسان سُبحاني، محمد سرور عالم.

بقلم

عبده عبدالوحيد سرهندي عنه

١٥-٢-٩٩

٧٨٦
٩٢

شَرفِ اِنتسابِ

قيوم جهان، قطب دوران، سراج الاوليا،

حضرت آغا عبدالرحمٰن جان سرهندي

مُجددي فاروقي قدس سرهُ العزيز

جن جي نالي مبارڪ ذاتهن هن ڪتاب ڪي

مَنسوبُ ڪريان ٿو.

احِبُّ الصّٰلِحِيْنَ ولَسْتُ مِنْهُمْ

لَعَلَّ اللهُ يَرْزُقُنِيْ صَلَاحاً

ترجمه:

آئون صالحن سان محبت رکان ٿو ۽ پاڻ اُنهن مان ناهيان، مونکي اُميد آهي ته الله تعاليٰ مون ۾ صلاحيت پيدا ڪندو.

از قلم

عبده عبدالوحيد سرهندي

١٥,٢,٩٩

ٽنڊو سائينداد

اِظهارِ تشڪر

الله تعاليٰ جل شانه وعمّ نواله ۽ الله جي حبيب ڪريم صلي الله عليه وآله وسلم جو مون تي عظيم احسان ۽ ڪرم ٿيو آهي، جو قرآن ڪريم جي ٣٠ پارن جو عام فهم سنڌي ترجمو ڪري مڪمل ڪيو اٿم ۽ مؤرخه ٢٨ فيبروري ١٩٩٩ع تي ان سلسلي ۾ هي ڪتاب:

اختتام

بَيَانُ الرَّحْمٰنِ فِيْ تَرْجُمَةِ الْقُرْآنِ

شايع ڪري رهيو آهيان.

ٿورا نہ ٿورا، مون تي ماروئڙن جا.
پلايون پيرا، ڳڻي ڳڻيان ڪيترا.

(شاهہ)

بقلم

عبده عبدالوحيد مجددي

١٥,٢,٩٩

ٽنڊو سائينداد

ڪرم جي برسات

الحمدلله رب العلمين والصلواة والسلام عليٰ سيد الانبياء والمرسلين وعليٰ آله واصحابه اجمعين.

اما بعد!

چاڻڻ گهرجي ته، هن نفسانفسي جي دور ۾ قرآن پاڪ جي خدمت هڪ وڏو ڪارنامو ۽ عظيم سعادت آهي ۽ اها سعادت الله ۽ الله جو حبيب ڪريم جنهن کي نصيب ڪري.

ذَالِكَ فَضْلُ اللهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَّشَاءُ○

هي ترجمو ظاهري علم سان نه پر روحاني عرفان سان ڪيو ويو آهي.

عربي ايڏي وسيع زبان آهي جنهن جي هر لفظ جون ڪيئي معنائون ٿين ٿيون ۽ صحيح معنيٰ جو انتخاب صرف ڪرم سان ٿئي ٿو. قرآن جي هر آيت ۾ هڪڙو ڳجهو لفظ رکيل آهي جنهن جي جيسيتائين صحيح معنيٰ عيان نه ٿي ٿئي تيسيتائين صحيح مفهوم بيان نه ٿو ڪري سگهجي. اسان سائين عبدالوحيد جان کي ايتري محدود جاء ڏني جو جنهن ۾ ڪين مڪمل ۽ جامع ۽ عام فهم ترجمو ڪرڻو هو. پاڻ ان ڳالهه کي اهڙي عظيم الشان نموني نڀايو جو

تمام سهڻي نموني ۾ ترجمو لکي ان محدود سٽ ۾ سمائي ڇڏيو.

اسان قرآن ڪريم جي متن جي ڪتابت نه ڪرائي بلڪ هڪ سهڻي نموني لاهور جي ڇپيل اهڙي قرآن پاڪ جو انتخاب ڪيو جنهن جي متن جي هر سٽ جي هيٺان ترجمي جي لاءِ هڪ سٽ جي جاءِ ڇڏيل هئي.

پاڻ، قرآن ڪريم جي ريسرچ جي نموني سان پراڻن مشهور ۽ صحيح تفسيرن جا حوالا ڏيئي ترجمي کي وڌيڪ مستند ڪيو آهي. جنهن جو مثال اڄ تائين سنڌي ترجمن جي تاريخ ۾ ڪونه ٿو ملي.

ان کان سواءِ پاڻ ايتري ته سهڻي ۽ پروقار سنڌي ٻولي استعمال ڪئي اٿن، جيڪا هڪ طرف قرآن پاڪ جي شايانِ شان آهي ته ٻئي طرف صاحب قرآن حضور نبي ڪريم صلي الله عليه و آله وسلم ۽ صحابه ڪرام جي شايانِ شان آهي.

مثال طور قرآن ڪريم ۾ جتي به حضور نبي ڪريم صلي الله عليه وآله وسلم جو شان بيان ڪيو ويو آهي ته انهن آيتن جو ترجمو کولي کولي صاف صاف لفظن ۾ ڪيو ويو آهي ۽ حضور نبي ڪريم صلي الله عليه وآله وسلم جن جو شان مبارڪ نمايا رکيو ويو آهي.

ٻيو ته جتي قرآن پاڪ ۾ صحابه ڪرام ۽ ڪافرن لاءِ ساڳيو لفظ استعمال ٿيو آهي. اتي ان جي معنيٰ به ان لحاظ سان ڪئي وئي آهي، مثال طور لفظ "سُفَهَاءُ" جتي صحابه

ڪرام ڏانهن منسوب آهي تہ ان جي معنيٰ **"بي سمجهہ"** لکي وئي آهي ۽ جڏهن ڪافرن لاءِ استعمال ڪيو ويو آهي تہ ان ساڳي لفظ جي معنيٰ **"بيوقوف"** لکي وئي آهي.

الله ڪريم قرآن پاڪ ۾ ڪيترين جاين تي پنهنجي ئي پيدا ڪيل شين جو قسم ڪنيو آهي. جن شين جي معنيٰ عام ترجمي ڪرڻ وارن اهڙي نموني ۾ لکي آهي جيڪا الله جي شايانِ شان نہ آهي. قسم هميشہ ڪنهن متبرڪ يا ڪنهن پياري شئي جو کڻبو آهي، تنهنڪري الله پاڪ پنهنجي نبي ڪريم صلي الله عليہ و آله وسلم سان جيڪي بہ شيون منسلڪ آهن انهن جو قسم ڪنيو آهي.

جهڙوڪ: لَآاُقۡسِمُ بِهٰذَاالۡبَلَدِ وَاَنۡتَ حِلٌّۢ بِهٰذَاالۡبَلَدِ وَ وَالِدٍ وَّمَاوَلَدَ ہ

يعني اي محبوب، اسان کي توهان جي شهر (مبارڪ) جو قسم! جنهن ۾ توهان جي رهائش آهي، ۽ توهان جي والدين ڪريمين ۽ توهان جي ذات اقدس جو قسم.

اهل سنت جا سيئي مفسرين ڪرام انهي ڳالهہ تي متفق آهن تہ جيستائين سائين ڪريم مڪہ مڪرمہ ۾ رهائش پذير هئا تيستائين اهو قسم مڪہ لاءِ هو ۽ جڏهن پاڻ ڪريم هجرت ڪري مديني منوره پهتا تہ ان ڏينهن کان وٺي قيامت تائين اهو قسم مديني لاءِ آهي ۽ سائين جن جي والدين جو قسم بہ اهو ثابت ٿو ڪري تہ سائين ڪريمن جا والدين الله تعاليٰ کي پيارا ۽ ان جي توحيد تي قائم هئا، جن لاءِ قرآن پاڪ جو هي دليل ڪافي آهيڪ

وتقلبك في الساجدين (شعراء: ٢١٩) اي محبوب اسان توهان جي نور کي صرف انهن پيشانين ۾ رکيو جيڪي مون کي سجدو ڪندڙ هيون، يعني حضرت آدم کان وٺي حضرت عبدالله تائين. حضرت آدم عليه السلام کي جيڪو فرشتن کان سجدو ڪرايو ويو انهن سيني فرشتن به آدم جي پيشاني ۾ سائين ڪريمن جو نور ڏسي سجدو ڪيو، پر شيطان کي اهو نبوت جو نور ڏسڻ ۾ ئي نه آيو.

تفسير ڪبير ۾ علامه فخرالدين رازي رحمة الله عليه هي شعر لکيو آهي:

لَوْ اَبْصَرَ الشَّيْطٰنَ طَلْعَتَ نُوْرِهٖ
لَكَانَ اَوَّلَ مَنْ كَانَ سَجَدَ بِهٖ

جيڪڏهن شيطان حضرت آدم جي پيشاني ۾ سائين ڪريمن جو نور ڏسي ها ته يقيناً سيني فرشتن کان پاڻ آدم کي پهرين سجدو ڪري ها.

وَالضُّحٰي وَاللَّيْلِ اِذَا يَغْشٰي: اي محبوب اسان کي قسم آهي توهان جي چهري انور جو ۽ توهان جي سياه زلفن جو.

وقيله: محبوب توهان جي گفتار جو قسم.

قرآن ڪريم ۾ بار بار "اِذ" جو لفظ استعمال ڪيو ويو آهي، جنهن جي معنيٰ سيني تفسيرن هي لکي آهي ته: "اي محبوب توهان اهو وقت ۽ اهو قصو ياد ڪريو"

مثال طور: وَاِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنِّيْ جَاعِلٌ فِي الْاَرْضِ خَلِيْفَةً (بقره: ٣٠) اي محبوب توهان اهو وقت ياد ڪريو، جڏهن توهان جي رب ملائڪن کي فرمايو ته

بيشڪ آئون زمين تي پنهنجو نائب (آدم عليہ السلام) مقرر ڪندڙ آهيان.

وَاِذْ قُلْنَا لِلْمَلاَئِكَةِ اسْجُدُوْا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوْا اِلَّااِبْلِيْس.

يعني اي محبوب توهان اهو وقت ياد ڪريو جڏهن اسان ملائڪن کي فرمايو، سجدو ڪريو پوءِ سيني سجدو ڪيو مگر ابليس نہ ڪيو.

وَاِذْقَالَ مُوْسيٰ لِقَوْمِهٖ- اي محبوب: اهو وقت ياد ڪر، جڏهن موسيٰ پنهنجي قوم کي چيو.

وَاِذْ اسْتَسْقيٰ مُوْسيٰ لِقَوْمِهٖ:

۽ جڏهن موسيٰ پنهنجي قوم لاءِ پاڻيءَ جي طلب ڪئي.

مطلب تہ: قرآن ڪريم ۾ الله پاڪ "اذ" جو لفظ استعمال ڪري محبوب ڪريمن کي مخاطب تي باربار ياد پئي ڏياريو آهي تہ اي محبوب فلانو واقعو، يا فلانو وقت، يا فلانو موقعو، يا فلاني ڳالهہ ياد ڪريو. جنهن جي معنيٰ آهي تہ اوهان يقينن اتي موجود هئا.

قرآن پاڪ ۾ ڪيترن ئي جاين تي الله پاڪ "اَلَمْ تَرَ" جو لفظ استعمال ڪيو آهي: جنهن جي معنيٰ آهي تہ ڇا توهان نہ ڏٺو؟ يعني يقيناً توهان ڏٺو.

مثال طور: اَلَمْ تَرَكَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِاَ صْحَابِ الْفِيْلِ. (اي محبوب ڇا توهان نہ ڏٺو تہ اسان هاٿي وارن سان ڇا ڪيو)

اَلَمْ تَرَكَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ

(اي محبوب ڇا توهان نہ ڏٺو تہ توهان جي رب عاد (قوم) سان ڇا ڪيو.

انهن سيني مذڪوره مثالن ذڪر ڪرڻ جو مطلب آهي تہ سائين عبدالوحيد جان جيڪو ترجمو ڪيو آهي اهو محبوب جي شان کي اعليٰ ۽ ارفع ۽ واضح ڪري ٿو. جنهن ۾ محبوبن ڪريمن جي ذات اقدس کي ازل کان ابد تائين هر وقت ۽ هر هنڌ موجود ۽ حاضر ناظر هجڻ ثابت ڪيو آهي. جڏهن تہ ٻين ترجمن ۾ اها خاصيت نہ آهي.

الله تعاليٰ زمانن ۽ مڪانن جو خالق ۽ مالڪ آهي ۽ اهو بي نياز آهي. ان کي زماني جي قسم کڻڻ جي ڪهڙي ضرورت آهي. پر جنهن زماني جي سندن محبوب سان نسبت آهي. يعني محبوب پاڪ جي نبوت وارو زمانو: اهو زمانو بہ الله تعاليٰ کي ايترو پيارو ۽ اشرف لڳو جو پاڻ فرمايائين وَالْعَصْرِ: يعني اي محبوب مون کي تنهنجي زماني جو قسم. انهن مثالن لکڻ جو مطلب هي آهي تہ سائين عبدالوحيد جان. الحمد کان وٺي والناس تائين قرآن پاڪ جي ترجمي جو محور حبيب ڪريم صلي الله عليہ وآله وسلم جي شان اقدس کي بڻايو آهي.

سائين عبدالوحيد جان سرهندي جو چوڻ آهي تہ هي قرآن پاڪ آهي ئي سموري جو سمورو محبوب پاڪ جي صفت ۾ سارو: تہ پوءِ جڏهن الله پاڪ قرآن پاڪ کي محبوب جي صفت ۾ نازل ڪري تہ اسان محبوب جا غلام پلا ڇو نہ محبوب شان بيان ڪريون. جنهن جو رب پاڻ ثنا خوان آهي، ۽ اسان هي ترجمو فقط محبوب پاڪ جو شان اقدس واضح ڪرڻ لاءِ ڪيو آهي. جڏهن تہ

ٻين ڪيترن ترجمن ۾ انهي ڳالهه جو ڪوبه خيال نه ڪيو ويو آهي.

اهو الله جل جلاله جو محبوبن ڪريمن جي صدقي اسان تي خاص ڪرم آهي جو اسان ڪان پنهنجي محبوب جو شان بيان ڪرائي پيو ۽ اسان لاءِ سورت احزاب پاره ٢٢ ۾ الله تعاليٰ جو حڪم آهي.

ترجمه: "بيشڪ الله تعاليٰ ۽ سندس ملائڪ نبي ڪريم صلي الله عليه و آله وسلم تي درود موڪلين ٿا. اي ايمان وارؤ! اوهين به مٿس درود موڪليو ۽ چڱي طرح سلام موڪليو." جن الله تعاليٰ جي انهي حڪم کي نه مڃيو ۽ درود ۽ سلام نه موڪليو ته انهن لاءِ الله تعاليٰ انهي آيت سان گڏ يڪدم ٻي آيت ۾ درود ۽ سلام نه پڙهڻ وارن لاءِ سزا به تجويز فرمائي آهي. "يعني بيشڪ جيڪي ماڻهو الله تعاليٰ ۽ سندس رسول اڪرم کي ايذاءُ ڏين ٿا انهن تي دنيا ۽ آخرت ۾ الله جي لعنت آهي ۽ الله تعاليٰ انهن لاءِ ذلت وارو عذاب تيار ڪري رکيو آهي."

☆☆☆

قرآن پاڪ جي ترجمي کان سواءِ سائين عبدالوحيد جان ٻيا ٻه ڪيترائي سرڪار جي ثنا ۾ اهم علمي ۽ روحاني ڪم سرانجام ڏنا آهن جن جو مختصر ذڪر خير هي آهي:

١. **بيان الرحمان في ترجمة القرآن:** قرآن ڪريم جو سنڌي ۾ عام فهم ۽ تفسيري ترجمو آهي جيڪو ١٥ پارن تائين ڇهه هزار نسخا شايع ٿي في سبيل الله تقسيم ڪيا ويا آهن.

٢. **دلائل الخيرات:** هي اهو مستند ۽ جامع درود پاڪ جو مجموعو آهي جيڪو پوري دنيا ۾ قرآن پاڪ کان پوءِ سڀ کان وڌيڪ پڙهيو وڃي ٿو ۽ پوري دنيا جا ماڻهو ان جا لکين نه، ڪروڙين نه، بلڪ اربين ختما پڙهي چڪا آهن ۽ درود شريف جا جيڪي ٻه صيغا موجود آهن اهي سڀ دلائل الخيرات مان ورتل آهن انهي دلائل الخيرات جي سائين جن کي مديني منوره جي شيخ الدلائل کان سند به مليل آهي. سائين عبدالوحيد جان هن ڪتاب جو سنڌي ۾ عام فهم ترجمو ڪري شايع ڪرايو آهي جنهن جون ٻارنهن هزار ڪاپيون شايع ٿي في سبيل الله تقسيم ڪيون ويون آهن.

٣. قصيده برده شريف: هي اهو عظيم قصيدو شريف آهي جيڪو سرور ڪائنات جي خدمت ۾ مقبول آهي ۽ مشرق کان مغرب تائين پوري عالم اسلام ۾ وڏي

محبت سان پڙهيو وڃي ٿو. هن ڪتاب جو پڻ سائين عبدالوحيد جان سنڌي ۾ هڪ منفرد ۽ آسان ترجمون ڪري ستن بابن ۾ مرتب ڪيو آهي، جنهن جون ڇهه هزار ڪاپيون شايع ڪري في سبيل الله تقسيم ڪيون ويون آهن.

۴. متبرڪ وظيفا: هن ڪتاب ۾ اڄ ڪلهه جي عام مسلمانن جي رهنمائي لاءِ سڄي سال جي متبرڪ راتين جا فضائل، ورد، وظائف، ختم خواجگان ۽ حزب البحر ۽ سائين جن جون جوڙيل سنڌي نعتون ۽ مناجاتون شامل ڪيون ويون آهن. هن ڪتاب جون ست هزار ڪاپيون شايع ڪري في سبيل الله تقسيم ڪيون ويو آهن.

۵. درود مقدس: هي اهو عظيم منفرد ۽ مقبول درود شريف آهي، جنهن کي پڙهي جيڪا به دعا گهري وڃي ته اها يقينن مقبول ٿي وڃي ٿي، هن درود شريف کي سائين جن نئين سر سينگاريو آهي جنهن جون ٽي هزار ڪاپيون شايع ڪري في سبيل الله تقسيم ڪيون ويون آهن.

ان کان علاوه سائين جن اسان جي پين ڪتابن جهڙوڪ: برڪات الصلوات، حج جي ڪتابن، مديني ۽ مڪي جون دعائون، قرآني دعائون ۽ دعاءِ عرفه وغيره جي نظرثاني ۽ ترجمو به سائين جن ڪيو آهي.

ان کان سواءِ سائين جن Ph.D جي ڊگري لاءِ "قرآن ڪريم ۽ شاهه لطيف" تي ريسرچ ڪري رهيا آهن، جنهن جو موضوع هي بيت آهي:

جي تو بيت پاڻيا، سي آيتون آهين
نيو من لائين، پريان سندي پار ڏي
(شاهہ)

منهنجي دعا آهي تہ الله تعاليٰ سائين جن تي پنهنجو ڪرم، پنهنجي مهرباني ۽ پنهنجي عنايت برقرار رکي ۽ حضور نبي ڪريم صلي الله عليہ و آله وسلم جي نظر عنايت، نظر ڪرم ۽ نظر شفقت مٿن قائم رهي ۽ پنهنجي بزرگن جي مدد قائم ۽ دائم رهي، جيئن هي فيض ۽ برڪت جو روان روحاني درياءَ سيني مسلمانن کي حقيقي محبوبي فيض سان سيرآب ڪندو رهي ۽ اسان مريدن کي سندن رهنمائي سدائين حاصل هجي. (آمين)

☆☆

آئون جناب حضرت صاحب سائين آغا عبدالحميد جان سرهندي مدظلہ العاليہ جن جي خدمت ۾ مبارڪباد پيش ڪريان ٿو جو سائين جن جي تعليم ۽ تربيت جي فيوضات ۽ برڪات سان سندن فرزند ارجمند هن قرآن ڪريم جي مترجم، قرآن ڪريم جو ترجمو ۽ ٻيا ڪافي ديني ڪتاب لکي اسان مريدن عقيدتمندن مخلصن ۽ پوري سنڌ جي مسلمانن کي پنهنجي فيض سان مستفيض ڪيو آهي.

ان ڪان علاوه اسان هن درگاهہ جي سڄي جماعت ۽ سيني مخلصن ۽ حاضرين مجلس کي ٻہ هن عظيم ڪم سرانجام ڏيڻ تي مبارڪباد پيش ڪريون ٿا.

الله تعاليٰ جي فضل و ڪرم ۽ محبوبن ڪريمن جي خاص عنايتن سان هن ترجمي جي اشاعت جو ڪم منهنجي حصي ۾ آيو آهي ۽ الحمدلله ان جي مڪمل اشاعت جو ارادو رکان ٿو ۽ الله پاڪ ۽ ان جي رسول پاڪ کان ان جي مڪمل اشاعت جي سلسلي ۾ مدد طلب ڪريان ٿو. هي جيڪو ڪجھه آئون ڪري رهيو آهيان اهو سڀ ڪجھه منهنجي مرشدن ڪريمن جي دعا ۽ ڪرم نوازي سان آهي.

هن عظيم ڪم ۾ تمام گهڻي دل و جان ۽ محبت سان اسان جو ساٿ. اسان جي پياري ڪاتب فيض محمد ٻٽافي سڪندري ڏنو آهي ۽ اسان سان هر وقت هنن محبوب ڪمن ۾ گڏ آهي. ۽ نيوگرين پريس جي مالڪ سيد واجد علي حسني سهڻي نموني ساٿ نڀايو آهي.

علاوه ازين جناب قاضي عبدالقدوس راڄڙ صاحب جن هن قرآن پاڪ جي پنجن پنجن پارن جون پنج پنج هزار ڪاپيون عمده نموني سان ڇپرائي في سبيل الله تقسيم ڪيون آهن ۽ برڪات الصلوات، قصيده برده، متبرڪ وظيفا ۽ دلائل الخيرات جون ٽي ٽي هزار ڪاپيون ڇپائي في سبيل الله تقسيم ڪيون آهن ۽ اهو سلسلو جاري رکيو اچن ۽ هن ڪم ۾ اسان جو سچو ساٿ ڏيئي رهيا آهن. الله تعاليٰ اسان جي انهن سيني مخلص ساٿين کي دين ۽ دنيا ۾ ڪاميابي ۽ ترقي عطا فرمائي. (آمين)

اِنَّ هٰذَا الْقُرْآنَ يَهْدِيْ لِلَّتِيْ هِيَ اَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِيْنَ.

بيشڪ هي قرآن ڪريم انهن ماڻهن کي هدايت ڏي ٿو، جيڪي ان کي پڙهي، ان تي عمل ڪن ٿا ۽ اهڙن مومنن کي جنت جي بشارت ڏئي ٿو.

اسين پر اميد آهيون ته پڙهندڙ اسان جي هن ڪوشش مان ڀرپور فائدو وٺندا ۽ قرآن پاڪ جي ترجمي کي پاڻ پڙهندا ۽ پنهنجي اولاد پنهنجي دوستن واسطيدارن کي هي الله ۽ الله جي رسول جو پيغام پهچائي پنهنجا ٻئي جهان موچارا ڪندا.

طالب دعا و دعاگو

سيد قمر الزمان شاهه تڪڙائي

(پڙ پوٽو سيد ميران محمد شاهه اول)

لطيف آباد نمبر ۲ حيدرآباد سنڌ

قرآن ڪريم جا فضائل

(١) حضرت سيدنا فاروق اعظم رضي الله عنہ کان روايت آهي، پاڻ ڪريمن ارشاد فرمايو، تہ الله تعاليٰ هن قرآن ڪريم سان گهڻن ماڻهن کي بلند ڪري ٿو ۽ گهڻن ماڻهن کي پست ڪري ٿو. يعني جيڪي ماڻهو اُن تي ايمان آڻن ٿا ۽ اُن تي عمل ڪن ٿا انهن لاءِ بُلندي آهي ۽ جيڪي ائين نہ ٿا ڪن اُنهن لاءِ پستي آهي. (هيءَ حديث صحيح مسلم ۾ موجود آهي.)

(٢) حضرت سيدنا عثمان ابن عفان رضي الله تعاليٰ عنہ کان روايت آهي، تہ پاڻ ڪريمن صلي الله عليہ و آله وسلم جن ارشاد فرمايو: تہ توهان مان سڀ کان بهتر شخص اهو آهي جنهن قرآن ڪريم سکيو ۽ ٻين کي قرآن ڪريم سيکاريو.

(هيءَ حديث شريف صحيح بخاري شريف ۽ صحيح مسلم شريف ۾ موجود آهي.)

(٣) حضرت سيدنا علي ابن ابي طالب رضي الله تعاليٰ عنہ کان روايت آهي تہ پاڻ ڪريمن صلي الله عليہ و آله وسلم جن ارشاد فرمايو: تہ عن قريب اهو وقت ايندو جڏهن فتنا پيدا ٿيندا. مون عرض ڪيو، تہ يا رسول الله ﷺ! پوءِ انهن فتنن کان نڪرڻ جو ڪهڙو ذريعو هوندو؟ پاڻ ڪريم ﷺ جن ارشاد فرمايو، تہ ڪتاب الله (يعني

قرآن ڪريم). جو تہ اُن ۾ توهان کان اڳين جا حالات
آهن ۽ توهان کان پوءِ جون خبرون آهن ۽ توهان جي
(موجوده) معاملن جا احڪامات آهن. ۽ اهو قرآن ڪريم
فيصلہ ڪُن قول آهي ۽ بي فائدو قول نہ آهي. جيڪو
سرڪش ماڻهو قرآن ڪريم کي ڇڏيندو، الله تعاليٰ اُن کي
ختم ڪري ڇڏيندو ۽ جيڪو ماڻهو قرآن ڪريم کان
سواءِ ڪنهن ٻئي ڪتاب ۾ هدايت تلاش ڪندو، الله
تعاليٰ اُن کي گمراہ ڪندو. فقط قرآن ڪريم ئي الله
تعاليٰ جي مضبوط رسي آهي ۽ اهوئي ذِڪر حڪيم آهي، ۽
اهوئي صراط مستقيم آهي. اهو ئي قرآن ڪريم آهي،
جنهن کي انساني خواهش سان ڪابہ لغرش ڏئي نہ ٿي
سگهجي. زبانون اُن سان ملتبس ٿي (مُنجهي) نہ ٿيون
سگهن. عالم قرآن ڪريم جي علم کان مستغني (بي
نياز) ٿي نہ ٿا سگهن ۽ اهو گهڻي ۽ بار بار پڙهڻ جي
باوجود پراڻو نہ ٿو ٿئي ۽ اُن جا عجائبات ختم نہ ٿا ٿين
قرآن ڪريم جي مطابق چوندڙ سچو آهي ۽ اُن تي عمل
ڪندڙ ثواب جو مستحق آهي ۽ اُن جي موافق فيصلو
ڪندڙ عادل آهي، اُن ڏانهن سڏيندڙ صحيح رستي ڏانهن
هدايت يافتہ ٿئي ٿو.

(هيءَ حديث شريف جامع ترمذي شريف ۽ دارمي
شريف جي آهي ۽ علامہ جلال الدين سيوطي الأتقانِ فِي
علومِ القرآن ۾ درج ڪئي آهي.)

حضرت عبدالله بن عباس رضي الله عنہ کان روايت

آهي، تہ رسول الله ﷺ جن ارشاد فرمايو، تہ بيشڪ جنهن ماڻهو جي سيني ۾ قرآن ڪريم مان ڪا شي ناهي، اهو ماڻهو ويران گهر جي مثال آهي. هيءَ حديث جامع ترمذي ۽ دارمي ۾ آهي، ۽ امام ترمذي فرمايو تہ هيءَ حديث صحيح آهي.

حضرت عبدالله بن مسعود رضي الله عنه کان روايت آهي، تہ رسول الله ﷺ جن ارشاد فرمايو، تہ جيڪو ماڻهو قرآن ڪريم مان (فقط) هڪ اکر پڙهي ٿو، اُن کي اُن جي عيوض هڪ نيڪي ملندي، جيڪا ڏهن نيڪين جي برابر هوندي. (پاڻ فرمايائون) تہ آئون ائين نہ ٿو چوان تہ "الــمر" هڪ حرف آهي، پر الف هڪ حرف آهي ۽ لام ٻيو حرف آهي ۽ مِيم ٽيون حرف آهي. (هيءَ حديث جامع ترمذي ۽ دارمي ۾ آهي.)

حضرت معاذ رضي الله عنہ کان روايت آهي، تہ رسول الله ﷺ جن ارشاد فرمايو، تہ جنهن ماڻهو قرآن ڪريم پڙهيو ۽ جيڪي ڪجهہ اُن ۾ لکيل آهي اُن مطابق عمل ڪيو، تہ اُن جي ڀيءُ ماءُ کي قيامت جي ڏينهن تاج پارايو ويندو، اُن (تاج) جي روشني اُن سج کان وڌيڪ احسن هوندي، جيڪو دنيا ۾ توهان جي گهرن تي ايرندو هو، پوءِ توهان جو رايو اُن تي عمل ڪندڙ شخص بابت ڇا آهي؟ (هيءَ حديث احمد ۽ ابوداؤد ۾ آهي)

حضرت براء بن عازب رضي الله عنہ کان روايت آهي، تہ رسول الله ﷺ جن ارشاد فرمايو، تہ توهان قرآن ڪريم کي پنهنجي (سهڻن) آوازن سان سينگاريو. (هيءَ

حديث احمد، ابوداؤد، ابن ماجہ ۽ دارمي ۾ آهي.)

حضرت ابو سعيد بن مُعلىٰ رضي الله تعالىٰ عنہ کان روايت آهي، تہ آئون مسجد شريف ۾ نماز پڙهي رهيو هوس، پوءِ نبي ڪريم ﷺ جن مونکي سڏيو، پوءِ مون ڪين جواب نہ ڏنو. اَن ڪان پوءِ آئون سندن حضور ۾ آيس ۽ مون عرض ڪيو تہ يا رسول الله ﷺ آئون نماز پڙهي رهيو هوس. پاڻ ڪريمن فرمايو، ڇا! الله تعالىٰ (قرآن ڪريم ۾) ائين نہ فرمايو آهي: تہ اِستَجِيبُوا لِلہِ وَلِلرسولِ اِذَا دعاڪم- ترجمو (توهان الله ۽ الله جي رسول جي دربار ۾ حاضر ٿيو جڏهن توهان کي سڏين). اَن ڪان پوءِ پاڻ ڪريمن فرمايو: ڇا آئون توکي قرآن ڪريم جي اُها هڪ عظيم سورة نہ سيکاريان، اَن ڪان اڳ ۾ جو تون مسجد کان ٻاهر نڪرين! پوءِ پاڻ ڪريمن منهنجي هٿ مان جهليو، پوءِ جڏهن اسان ٻاهر نڪرڻ جو ارادو ڪيو، مون عرض ڪيو تہ يا رسول الله، توهان فرمايو هو تہ آئون توکي قرآن ڪريم جي هڪ عظيم سورة سيکاريندس. پاڻ ڪريمن فرمايو (اُها) اَلحمد شريف آهي ۽ اهائي سَبعَ مثاني ۽ قرآن عظيم آهي جيڪو مون کي ڏنو ويو آهي.
(هيءُ حديث بخاري شريف ۾ موجود آهي.)

حضرت ابوسعود رضي الله عنہ کان روايت آهي، تہ رسول الله ﷺ جن ارشاد فرمايو، تہ جيڪو ماڻهو سورة بقره جون آخري ٻہ آيتون (اٰمَنَ الرسول - کان- فانصرنا علي القوم الڪفرين تائين) سمهڻ وقت پڙهندو، اُهي اَن

لاءِ ڪافي آهن.

هي حديث بخاري شريف ۽ مسلم شريف ۾ موجود آهي.

حضرت معقل بن يسار رضي الله تعاليٰ عنہ کان روايت آهي، تہ رسول الله صلي الله عليہ وآله وسلم جن ارشاد فرمايو، جنهن شخص سورة يس، الله جي رضامندي لاءِ پڙهي، تہ أن جا اڳيان سيئي گناهہ بخش ڪيا ويا. پوءِ توهان سورة يس پنهنجي فوت ٿيلن تي پڙهو. (هي حديث بيهقي شريف ۾ موجود آهي.)

حضرت علي رضي الله تعاليٰ عنہ کان روايت آهي، تہ رسول الله صلي الله عليہ وآله وسلم جن ارشاد فرمايو، تہ هر شي جي زينت ۽ خوبصورتي هوندي آهي ۽ قرآن ڪريم جي زينت سُورة رحمٰن آهي. (هي حديث مشڪواة شريف ۾ موجود آهي.)

قرآن ڪريم مؤمنن لاءِ شفا آهي

درحقيقت سمورو قرآن ڪريم مؤمنن لاءِ شفا ۽ رحمت آهي، پر هن مختصر ڪتاب اندر قرآن ڪريم جي ڪجهه آيتن جا فائدا ۽ پڙهڻ جي ترتيب لکون ٿا. اميد ته پڙهندڙن کي انهن مان فيض ۽ فائدو حاصل ٿيندو.

١. آيات شفا

(١) وَيَشْفِ صُدُوْرَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِيْنَ ○ (٢) وَشِفَآءٌ لِّمَا فِي الصُّدُوْرِ ○
(٣) يَخْرُجُ مِنْ بُطُوْنِهَا شَرَابٌ مُّخْتَلِفٌ اَلْوَانُهٗ فِيْهِ شِفَآءٌ لِّلنَّاسِ ○
(٤) وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْاٰنِ مَاهُوَ شِفَآءٌ وَّرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِيْنَ ○ (٥) وَاِذَا مَرِضْتُ فَهُوَيَشْفِيْنِ ○ (٦) قُلْ هُوَ لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوْا هُدًي وَّ شِفَآءٌ ○

قرآن ڪريم جون هيءَ ڇهه آيتون جيڪڏهن ڪنهن به مريض کي چيني جي ٿانو تي لکي؛ ست ڏينهن پيارجن ته ان کي هر قسم جي بيماري مان شفا ملندي.

٢. فَسَيَكْفِيْكَهُمُ اللّٰهُ وَهُوَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ ○

وقت جو حاڪم، زميندار، يا بالا آفيسر ڪنهن شخص تي سخت ناراض هجي ته هي آيت شريف پڙهي پاڻ تي دم ڪري اُن جي سامهون ويندو ته اهو اُن تي مهربان ٿيندو.

٣. قُلِ اللّٰهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَآءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَآءُ ط وَتُعِزُّ مَنْ تَشَآءُ وَتُذِلُّ مَنْ تَشَآءُ

بِيَدِكَ الْخَيْرُ ؕ اِنَّكَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ○

قرض جي ادائگي لاءِ روزانو ست دفعا فجر جي نماز کان پوءِ ۽ ست دفعا عشا جي نماز کان پوءِ ۴۰ ڏينهن مذڪوره آيت شريف پڙهي ته قرض جلد ادا ٿي ويندو.

۴. رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوْبَنَا بَعْدَ اِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَّدُنْكَ رَحْمَةً ۚ اِنَّكَ اَنْتَ الْوَهَّابُ ○

روزانو هر نماز کان پوءِ، هي آيت شريف دُعا طور پڙهي ته اُن ماڻهو جو هن جهان مان ايمان سان خاتمو باالخير ٿيندو.

۵. رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً ۚ اِنَّكَ سَمِيْعُ الدُّعَآءِ ○

بي اولاد ماڻهو هي آيت شريف ڪثرت سان پڙهن ته الله تعاليٰ کين اولاد دعا ڪندو.

٦. حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَكِيْلُ ○

دشمن جي دفع ڪرڻ لاءِ هي آيت شريف روزانو هڪ سؤ دفعا پڙهي دُعا گهري ته سندس دشمن دفع ٿي ويندا.

۷. اَللّٰهُ لَطِيْفٌ بِعِبَادِهٖ يَرْزُقُ مَنْ يَّشَآءُ ۚ وَهُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيْزُ ○

رزق روزي جي برڪت لاءِ هي آيت شريف روزانو هڪ سو دفعا پڙهي دُعا گهري ته سندس رزق روزي ۾ برڪت ٿيندي.

۸. رَبَّنَا اَخْرِجْنَا مِنْ هٰذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ اَهْلُهَا ○

خراب مُلڪ يا علائقي ۾ ڦاسي پوي ته هيءَ آيت روزانو صبح ۽ شام ڪثرت سان پڙهي دُعا گهري ته اُن مُلڪ ۽ علائقي مان باعزت ٻاهر نڪرندو.

۹. رَبَّنَا ظَلَمْنَا اَنْفُسَنَا وَاِنْ لَّمْ تَغْفِرْلَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُوْنَنَّ مِنَ الْخٰسِرِيْنَ ○

سمورن گناهن معاف ڪرائڻ لاءِ فرض نماز کان پوءِ هميشه هي آيت پڙهي ته سندن سمورا گناهه معاف ڪيا ويندا.

١٠. لِيَرْبِطَ عَلٰى قُلُوْبِكُمْ وَيُثَبِّتَ بِهِ الْاَقْدَامَ ۝

دل جي ڌڪڻ لاءِ روزانه ٨١ دفعا هيءَ آيت پڙهي پنهنجي دل ۽ سيني تي دم ڪري ته جلد مڪمل صحت ياب ٿيندو.

١١. فَلَمَّآ اَلْقَوْا قَالَ مُوْسٰي مَاجِئْتُمْ بِهِ السِّحْرُ اِنَّ اللّٰهَ سَيُبْطِلُهٗ اِنَّ اللّٰهَ لَا يُصْلِحُ عَمَلَ الْمُفْسِدِيْنَ ۝ وَيُحِقُّ اللّٰهُ الْحَقَّ بِكَلِمٰتِهٖ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُوْنَ ۝

سحر ۽ جادو کي دفع ڪرڻ لاءِ هي آيتون پاڻي تي پڙهي اُن ماڻهو جي منهن ۽ مٿي تي ڇنڊا هڻو جنهن تي سحر جو اثر هجي، سحر ۽ جادو بلڪل ختم ٿي ويندو.

١٢. فَاللّٰهُ خَيْرٌ حٰفِظًا وَّهُوَ اَرْحَمُ الرّٰحِمِيْنَ ۝

خوف ۽ خطري کي ختم ڪرڻ لاءِ هي آيت ڪثرت سان پڙهي ته خوف ۽ خطرو جلد دفع ٿي ويندو.

١٣. بِسْمِ اللّٰهِ مَجْرٖهَا وَمُرْسٰهَا اِنَّ رَبِّيْ لَغَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ۝

سواريءَ تي سوار ٿيڻ وقت هيءَ آيت شريف پڙهو ته سفر جي سختين ۽ آفتن کان محفوظ رهندو.

١٤. وَبِالْحَقِّ اَنْزَلْنٰهُ وَبِالْحَقِّ نَزَلَ وَمَآ اَرْسَلْنٰكَ اِلَّا مُبَشِّرًا وَّنَذِيْرًا ۝

هر مرض ۽ درد دفع ڪرڻ لاءِ اُن جاءِ تي هٿ رکي ٥ دفعا هي آيت پڙهي دم ڪريو ته اها تڪليف دور ٿي ويندي.

١٥. رَبِّ اشْرَحْ لِيْ صَدْرِيْ ۝ وَيَسِّرْ لِيْٓ اَمْرِيْ ۝ وَاحْلُلْ

عُقْدَةً مِّنْ لِّسَانِيْ يَفْقَهُوْا قَوْلِيْ ٥

ذهانت ذڪاوت لاءِ مذڪوره آيتون فجر نماز کان پوءِ ٢١ دفعا پڙهي ته ذهين ۽ زڪي ٿيندو.

١٦. رَبِّ زِدْنِيْ عِلْماً ٥

علم ۽ عرفان جي واڌاري لاءِ روزانه هڪ سو دفعا پڙهي ته علم ۽ عرفان ۾ اضافو ٿيندو.

١٧. لَهٗ مَافِي السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ ؕ وَهُوَالْعَزِيْزُ الْحَكِيْمُ ٥

زراعت ۽ پوک جي هر قسم جي مرضن دفع ڪرڻ لاءِ هيءَ آيت ١٠٠ دفعا پڙهي، واريءَ تي دم ڪجي پوءِ اها واري اُن پوک تي ڇٽڪارجي ته مرض ختم ٿي ويندو.

١٨. وَشِفَآءٌ لِّمَا فِي الصُّدُوْرِ ٥

دل جي هر قسم جي بيمارين لاءِ روزانه ١٠٠ دفعا پڙهي پنهنجي دل ۽ سيني تي دم ڪريو جلد فائدو ملندو.

١٩. اَلْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلٰى اَفْوَاهِهِمْ ٥

دشمن جي زبان بند ڪرڻ لاءِ روزانو صبح شام ٣٣-٣٣ دفعا پڙهي ته دشمن جي زبان کي مهر لڳي ويندي.

٢٠. رَبِّ اَصْلِحْ لِيْ فِيْ ذُرِّيَّتِيْ اِنِّيْ تُبْتُ اِلَيْكَ وَاِنِّيْ مِنَ الْمُسْلِمِيْنَ ٥

نافرمان اولاد جي هدايت لاءِ هيءَ آيت شريف ڪثرت سان پڙهي ته اولاد فرمانبردار ۽ صالح ٿيندو.

٢١. وَاِنْ يَّكَادُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَيُزْلِقُوْنَكَ بِاَبْصَارِهِمْ لَمَّا سَمِعُوْا الذِّكْرَ وَيَقُوْلُوْنَ اِنَّهٗ لَمَجْنُوْنٌ ۝ وَمَا هُوَ اِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعٰلَمِيْنَ ۝

بد نظر لاءِ هي آيت شريف لکي تعويذ جي صورت ۾ پائي ڇڏي تہ بدنظر جو اثر ختم ٿي ويندو.

٢٢. لَا يُصَدَّعُوْنَ عَنْهَا وَلَا يُنْزِفُوْنَ ۝

مٿي جي سور لاءِ هي آيت شريف ٣٣ دفعا پڙهي پنهنجي هٿ تي دم ڪري پوءِ پنهنجي هٿ کي پنهنجي مٿي تي ڦيرائي تہ مٿي جو سور ختم ٿي ويندو.

٢٣. اِذَا السَّمَآءُ انْشَقَّتْ ۝ وَاَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ۝ وَاِذَا الْاَرْضُ مُدَّتْ ۝ وَاَلْقَتْ مَا فِيْهَا وَتَخَلَّتْ ۝

ولادت ۾ آساني لاءِ هي آيتون ١٣ دفعا پڙهي پاڻي تي دم ڪري ان عورت کي پيارجن جنهن کي وضع حمل جي تڪليف آهي. انهن آيتن جي برڪت سان ٻار ڄڻڻ ۾ ڪيس آساني ٿيندي.

٢٤. وَلِكُلِّ نَبَاٍ مُّسْتَقَرٌّ ۝

ڏندن جي سور لاءِ هي آيت پنهنجي سور واري ڏند تي هٿ رکي ٩٩ دفعا پڙهي تہ سور ختم ٿي ويندو.

٢٥. اِنَّا اَعْطَيْنٰكَ الْكَوْثَرَ ۝ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ۝ اِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْاَبْتَرُ ۝

يرقان ۾ پرهل لاءِ هي آيتون پڙهي پاڻ تي روزانہ ٧ دفعا

صبح ۽ ٧ دفعا شام دم ڪري ۽ ڪارن مرچن تي ٧ دفعا پڙهي دم ڪري صبح جو نيراني ٧ ڪارا مرچ استعمال ڪري تہ يرقان ۽ پرهل ختم ٿي ويندي.

نوٽ: اسان هي جيڪي بہ قرآن ڪريم جون آيتون لڪيـــــون آهن، انـهن جي پڙهڻ وقت اول ۽ آخر ۾ درودشـريف ضـرور پڙهندا ۽ اسـان جي طرفـان سـيني مسلمانن کي هنن آيتن کي پڙهي فائدي حاصل ڪرڻ جي اجازت آهي.

بقلم:

عبدهٗ عبدالوحيد سرهندي

قرآن ڪريم تي هڪ مؤدبانه نظر

قرآن ڪريم جا ــــ ۳۰ ــــــــــ پارا آهن

قرآن ڪريم جون ــــ ۱۱۴ ــــــــــ سورتون آهن

قرآن ڪريم جا ــــ ۵۵۸ ــــــــــ رڪوع آهن

قرآن ڪريم جون ــــ ۶۶۶۶ ــــــــــ آيتون آهن

قرآن ڪريم جا ــــ ۳۲۲۰۶۷۱ ــــــــــ حرف آهن

قرآن ڪريم جا ــــ ۱۴ ــــــــــ سجدا آهن

قرآن ڪريم جون ــــ ۷ ــــــــــ منزلون آهن

قرآن ڪريم جا ــــ ۱۴ ــــــــــ حرف مقطعات آهن

قرآن ڪريم جون ــــ ۸۸۰۴ ــــــــــ پيشون آهن

قرآن ڪريم جون ــــ ۵۳۰۲۲۳ ــــــــــ زبرون آهن

قرآن ڪريم جون ــــ ۹۵۸۲ ــــــــــ زيرون آهن

قرآن ڪريم جون ــــ ۱۷۷۱ ــــــــــ مَدون آهن

قرآن ڪريم جون ــــ ۱۲۷۴ ــــــــــ شَدون آهن

قرآن ڪريم جا ــــ ۱۰۵,۶۸۴ ــــــــــ نقطا آهن

هيءُ اهو عظيم ۽ مقدس قرآن ڪريم آهي جيڪو الله تعاليٰ جي حُڪم مطابق ۲۳ سالن جي عرصي ۾ صاحبِ قرآنِ مُحَمد رَسُولُ اللهِ صلي الله عليه و آله وسلم تي نازل ٿيو.

بقلم عبد

مديني جيمير جي
هڪ عظيم ۽ منفرد دُعا

الله جي پياري حبيب سرور ڪائنات فخر موجودات ﷺ جن عرب جي سر زمين تي دين اسلام جي تبليغ جي ابتدا ڪئي. مڪہ مڪرمه ۽ آس پاس جا ماڻهو آهستي آهستي مشرف بہ اسلام ٿيندا رهيا. ايستائين جو انهن صحابہ ڪرام جو تعداد ٣٩ تي اچي پهتو. پر اُن جي باوجود ديني تبليغ علي الاعلان نہ ٿيندي هئي ۽ جيڪي تبليغ ٿي رهي هئي سا مخفي ٿي رهي هئي. مسلمان جيڪڏهن عبادت الاهي ۽ ديني احڪام تي عمل ڪندا هئا. سو بہ مخفي طور ڪندا هئا.

دين اسلام، کي اُن وقت هڪ عظيم شخصيت جي گهرج هئي، جنهن سان دين معزز ۽ مشرف ٿئي. الله پاڪ جي پياري رسول ﷺ عام طرح تہ مڪي جي سڀني ماڻهن کي دين جو پيغام پهچايو، پر الله جي رسول جي دل ۾ ان عظيم شخصيت کي راهہ راست تي آڻڻ جي خواهش پيدا ٿي، جنهن سان دين معزز مشرف ۽ مضبوط ٿئي ۽ دين جي علي الاعلان تبليغ ۽ تشهير ٿئي. هڪ ڏينهن حضرت عمر بن خطاب غلط ارادي سان تلوار هٿ ۾ ڪٺي الله جي رسول ﷺ جي دربار ۾ اچي رهيا هئا. الله جي

رسول حضرت عمر بن خطاب جي حق ۾ هيءُ هڪ عظيم ۽ منفرد دعا گهري، جنهن سان سندن تقدير مٽجي وئي. اُن دُعا جا، الفاظ مُبارڪ هي آهن جيڪي حديث ۽ تاريخ اسلام جي مستند ڪتابن ۾ موجود آهن:

اَللّٰهُمَ اَعِزالاِسلام وَفِي رَواية اخري اَللّٰهُمَ اَيِدِ الاسلام بِعُمرِ بن خطاب خاصة [١]-

(اي منهنجا رب تون اسلام کي خاص عمر بن خطاب جي ايمان آڻڻ سان معزز ۽ مضبوط بناءِ.)

هن دُعا جو اهو اثر ٿيو جو حضرت عمر بن خطاب اسلام ۾ داخل ٿيا ۽ اهڙي طرح ٤٠ صحابہ ڪرام جو تعدادِ مڪمل ٿيو. سندن ايمان آڻڻ سان مسلمانن ۾ هڪ عظيم خوشي جي لهر پيدا ٿي ۽ پاڻ ۾ هڪ ٻئي کي مبارڪون پيش ڪيائون. حضرت عبدالله بن عباس کان [٢] روايت آهي تہ جنهن وقت حضرت عمر بن خطاب اسلام آندو تہ حضرت جبرئيل عليہ السلام نازل ٿيو ۽ عرض ڪيائين تہ اي الله جا پيارا حبيب، آسمان وارا عمر بن خطاب جي ايمان آڻڻ تي توهان کي مبارڪباد پيش ڪن ٿا ۽ الله جي پياري حبيب جي طرفان حضرت عمر بن خطاب رضي الله تعاليٰ عنه کي فَارُوق [٣] جو لقب عطا ڪيو ويو. فاروق جي معنيٰ آهي حق ۽ باطل جي وچ ۾ فرق ڪندڙ.

---

(١) سنن ابن ماجه، تاريخ الخلفا، للسيوطي الاصابة في تميزالصحابة.

(٢) سنن ابن ماجه و حاڪم. (٣) تاريخ الخلفا، للسيوطي.

حضرت فاروق اعظم نبوت جي ڇهين سال ذوالحج جي مهيني ۾ اسلام قبول ڪيو، اُن وقت سندن عمر ٢٧ سال هئي، سندن سلسلہ نسبت هن ريت آهي: حضرت عمر بن خطاب بن عبدالعزيٰ بن رياح بن قُرط بن رزاح بن عدي بن ڪعب بن لوي القرشي العدوي.

حضرت فاروق اعظم رضي الله تعاليٰ جن فرمائن ٿا [١] تہ اسلام آڻڻ کان پوءِ مون الله جي پياري حبيب صلي الله عليہ و آله وسلم جي دربار اقدس ۾ عرض ڪيو، تہ يا رسول الله ﷺ ڇا اسين حق تي ناهيون؟ الله جي پياري حبيب فرمايو بيشڪ اسين يقيناً حق تي آهيون. اُن تي مون عرض ڪيو تہ پوءِ هي مخفي رهڻ ۽ حجاب ڇا جي لاءِ آهي! پوءِ اسين سيئي مسلمان گڏجي دار ارقم مان ٻہ صفون ٺاهي ٻاهر نڪتاسين، هڪ صف ۾ سيدنا امير حمزه رضي الله تعاليٰ عنہ هئا ۽ هڪ صف ۾ آئون هئس ۽ اهڙي طرح اسين مسجد الحرام ۾ داخل ٿياسين، قريش خاندان وارن جڏهن مون کي ۽ (حضرت) امير حمزه رضي الله عنہ کي مسلمانن سان گڏ ڏٺو تہ اهي بي حد پريشان ٿيا. (حضرت امير حمزه حضرت عمر کان فقط ٽي ڏينهن اڳ مسلمان ٿيا هئا)

حضرت عبدالله بن مسعود کان روايت آهي [٢] تہ جنهن ڏينهن کان حضرت فاروق اعظم ايمان آندو، ان ڏينهن کان اسلام هميشہ معزز ۽ بلند ٿيندو رهيو.

(١) تاريخ الخلفا للسيوطي. (٢) صحيح بخاري

حضرت فاروق اعظم رضي الله عنه جو عدل، انصاف، تقويٰ، دينداري، علم، ادب، تواضع، بردباري، بهادري، جراتمندي، سادگي، دانشمندي، عظيم فيصلا، بهترين خطبا، عالم اسلام ۽ مسلمانن جي بهتري ۽ ڀلائي لاءِ عظيم خدمتون احاديث مبارڪ ۽ تاريخ اسلام ۾ موجود آهن. پاڻ هڪ جامع صفات انسان هئا.

پاڻ پنهنجي خلافت ۾ زبردست عدل انصاف تي قائم رهيا ۽ سندن دور خلافت ۾ تمام گهڻيون فتوحات ٿيون، ۽ دين اسلام کي جيڪا گهرج هئي سا فاروق اعظم رضي الله جي طرفان مڪمل ڪئي وئي. احاديث مبارڪ ۽ تاريخ اسلام ۾ حضرت فاروق اعظم جا فضائل ۽ مناقب ۽ سندن انصاف، تقويٰ، علم، تواضع، جراتمندي، بهادري ۽ دانشمندي جا واقعا مفصل مذڪور آهن.

سائين ڪريمن جي دعا سان فاروق اعظم اسلام لاءِ جيڪي عظيم خدمتون سرانجام ڏنيون، اهي قابل تعريف آهن.

سائين ڪريمن جي ان عظيم ۽ منفرد دعا جو اثر هي ٿيو جو هڪ هزار سال گذرڻ کان پوءِ به دين اسلام کي جيڪڏهن ڪنهن عظيم شخصيت جي ضرورت پيش آئي ته اها شخصيت به حضرت فاروق اعظم رضي الله عنه جي اولاد مان هئي.

امام رباني مجددلف ثاني حضرت احمد سرهندي فاروقي رضي الله تعاليٰ عنه ٩٦٧ھ ۾ مغليه دور ۾ سرهند

شريف ۾ پيدا ٿيا، وقت جي بادشاهه اڪبر ۽ جهانگير
جو اصلاح ڪيائون ۽ اڪبر بادشاهه جي هترادؤ ناهيل
دين الاهي جي سختي سان ترديد ڪيائون، نيٺ هندستان
جا مغليه حڪمران، دين اسلام تي قائم ٿي سندن مريد
ٿيا ۽ سندن عظيم تحريڪ سان بي ديني ختم ٿي، ۽ دين
اسلام کي تمام گهڻي ترقي ۽ سرفرازي حاصل ٿي ۽
سندن ڪوششن سان برصغير ۾ اسلامي شريعت جو نفاذ
ٿيو، علاوه ازين سندن خليفن پوري دنيا جي هر علائقي ۾
پهچي دين متين جي عظيم خدمت ڪئي. سندن عظيم
ديني خدمتن جي ڪري کين مجدد الف ثاني جو لقب ڏنو
ويو، ان جي معنيٰ آهي ته ٻئي هزار سال جو مجدد. مجدد
جي معنيٰ آهي دين جي از سرنوتجديد ڪندڙ.

حضرت امام رباني مجدد الف ثاني رضي الله تعاليٰ
جي اولاد ۾ به مديني جي مير جي دعا جو اثر قائم رهيو،
سندن اولاد پشت درپشت، نيڪ صالح ۽ اولياء الله ٿيندا
رهيا، انهن بزرگن جا حالات ۽ سندن عظيم ديني خدمتون
هن مختصر مضمون ۾ آڻڻ ناممڪن آهن.

الحمد لله ثم الحمد لله جو اسان جو تعلق به انهي
خاندان سان آهي.

نسبتِ دارم بتو شاہا وسیلہ سوئے تو
حَبَّذَا تِلْكَ الْوَسِيلَةُ نِعْمَ ذَاكَ الْاِنْتِسَابُ

از قلم حضرت شاهہ
آغا سرهندي قدس سره
٢٧ محرم سنہ ١٣٦١هہ
ٽنڊو سائينداد

٧٨٦
———
٩٢

مختصر تاريخي حالات

امام رباني مجدد الف ثاني حضرت احمد فاروقي سرهندي

قدس سره العزيز

امام رباني مجدد الف ثاني جو نالو مبارڪ حضرت احمد فاروقي ۽ لقب بدرالدين ۽ ڪنيت ابوالبرڪات آهي.

نسب مبارڪ:

٢٨ واسطن سان سندن سلسلہ نسب اميرالمؤمنين سيدنا عمر بن خطاب رضي الله تعاليٰ عنه تائين پهچي ٿو. سندن ڏاڏن بزرگن مان حضرت خواجہ مسعود رحمة الله عليہ. جيڪي پنهنجي وقت جا رهبر هئا. عباسي خليفن جي استدعاتي پنهنجي وطن حجاز مقدس مان هجرت ڪري دارالخلافه بغداد شريف پهتا. سندن فرزند عباسي خليفن جي طرفان خراسان جي حڪومت جا والي ٿيا ۽ انهيءَ واسطي جي ڪري ڪابل کي پنهنجو وطن اختيار ڪيائون. ايستائين جو حضرت امام رباني مجدد الف ثاني جن جو ١٥ پُشت ۾ ڏاڏو بزرگوار، سلطان شهاب الدين

علي المعروف بہ فرخ شاہ کابلي خراسان (افغانستان) جا بادشاہ ٿيا ۽ کيترائي دفعا ڪافرن سان جهاد ڪرڻ لاءِ هندستان تي حملا ڪري فتح ۽ ڪاميابي سان مال غنيمت حاصل ڪري واپس ڪابل پهتا. بالآخر پاڻ بادشاهي ترک ڪري ڪابل جي ڪوهستان ۾ سڪونت پذير ٿيا ۽ چشتيہ سلسلہ مطابق ياد الاهي ۾ مشغول رهي رشد ۽ هدايت ۾ مصروف رهيا. سندن قبرمبارڪ ڪابل ۾ دره فرخ شاه ڪابلي ۾ اج تائين موجود آهي. "يزارُ وَيتبرک به" ان جي زيارت ڪري سگهجي ٿي ۽ اُن کان تبرک حاصل ڪري سگهجي ٿو.

حضرت خواجہ فريد الدين فاروقي شڪرگنج رحمة الله عليہ جيڪي هندستان جي مشهور ولين مان آهن اُهي بہ حضرت فرخ شاہ ڪابلي جي اولاد مان آهن.

حضرت امامؒ رباني مجدد الف ثاني قدس سره جن جا ٦ پشت ۾ ڏاڏا بزرگوار حضرت امام رفيع الدين فاروقي ڪابلي رحمة الله تعاليٰ عليہ ظاهري ۽ باطني ڪمالات جا جامع هئا. جڏهن حضرت مخدوم جهانيان بُخاري رحمة الله تعالي عليہ بخارا کان ڪابل پهتا تہ حضرت امام رفيع الدين فاروقي کي پاڻ سان گڏ هندستان وٺي آيا ۽ کين پنهنجو نائب ۽ نماز پڑهائڻ لاءِ امام مقرر ڪيائون. حضرت امام رفيع الدين فاروقي وقت جي بادشاہ فيروز شاہ غِلزئي جي حڪم مطابق سرهند شريف جو شهر ۽ سرهند شريف جو قلعو تعمير ڪرائي اُتي ئي سڪونت

پذير ٿيا. سندن مزار ۽ مقبره شريف سرهند شريف شهر
جي ويجهو مشهور معروف زيارتگاهه آهي، يُزَارُوَيُتبرکُ بِهِ.
حضرت امام رباني مجدد الف ثاني جن جو والد
شريف حضرت مخدوم عبدالاحد فاروقي، عالم باعمل،
عابد، زاهد ۽ صاحب تقويٰ بزرگ هئا. پاڻ پهريائين
حضرت شيخ عبدالقدوس رحمة الله عليه کان چشتيه
سلسلي جي خلافت ڪامله کان سرفراز ٿيا، ۽ اُن جي
وفات کان پوءِ حضرت شاهه ڪمال رحمة الله عليه کان
قادريه سلسله ورتائون جو پاڻ ڪمال ۽ تڪميل جي
درجي تي پهتا ۽ هزارين ماڻهو سندن ظاهري ۽ باطني
فيوضات ۽ برڪات کان مستفيض ٿيا.

پاڻ مؤرخه ۷ رجب المرجب سنه ۱۰۰۷ ۾ وصال
فرمايائون، سندن قبر مبارڪ سرهند شريف کان هڪ
ميل ٻاهر بسي شهر ۾ زيارتگاه عام و خاص آهي.

امام رباني مجدد الف ثاني حضرت احمد سرهندي
رحمة الله عليه جي ولادت باسعادت جمعه جي رات مؤرخه
۱۴ شوال المكرم سنه ۹۷۱هه سرهند شريف ۾ ٿي ۽
لفظ خاشع مان سنه ۹۷۱هه ابجد جي حساب سان تاريخي
مادو نڪري ٿو. سندن والد بزرگوار کان منقول آهي ته
پاڻ ڪشف ذريعي معلوم ڪيائون ته سرور ڪائنات
مفخرِموجوداتﷺ صلي الله عليه و آله وسلم جن سندن
حويليءَ ۾ تشريف فرما ٿيا آهن ۽ نندڙي نومولود يعني

امام رباني صاحب جن جي ڪن ۾ اذان ۽ تڪبير ڏئي رهيا آهن.

پاڻ ننڍپڻ جي زماني ۾ عام ٻارن جي عادت وانگر روئڻ ۽ حرڪتن ڪرڻ کان پاسو ڪندا هئا. ۽ پاڻ هميشہ خوش اخلاق هوندا هئا. جڏهن سندن عُمر تعليم حاصل ڪرڻ کي پهتي تہ قرآن ڪريم جي درس ۾ ابتدا ڪيائون. ٿورڙي وقت اندر پاڻ قرآن ڪريم ياد ڪيائون ۽ پنهنجي والد شريف جي خدمت ۾ علم معقول ۽ علم منقول جي ڪتابن پڙهڻ ۾ مشغول ٿيا ۽ ان ۾ قوي استعداد ۽ ڪماليت حاصل ڪيائون.

ان کان پوءِ حضرت مولانا ڪمال صاحب جي خدمت ۾ پهتا جيڪي ان زماني جا مشهور عالم دين ۽ صاحب نسبت بزرگ هئا ۽ مولانا عبدالحڪيم سيالڪوٽي جا استاد پڻ هئا. علم معقولات پوري تحقيق ۽ تدقيق سان مڪمل ڪيائون.

حديث شريف جا ڪتاب شيخ الحديث حضرت مولانا يعقوب ڪشميري ۽ شيخ الحديث حضرت قاضي بهلول بدخشاني کان حاصل ڪيائون. مذڪوره بزرگ شيخ المحدثين حضرت مولانا عبدالرحمن بن فهد جا شاگرد هئا. جيڪي پوري عرب دنيا ۾ علم حديث جا استاد تسليم ڪيا ويا ۽ سندن گهراڻو، آباءَ واجداد کان "بَيتُ الحَديث" جي نالي سان مشهور آهي.

حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جن

انهن بزرگن کان حديث شريف جون مُسلسل سندون حاصل ڪري محدثين ڪرام جي جماعت ۾ داخل ٿيا. پاڻ پهريائين شريعت جا علوم مڪمل ڪيائون ۽ اُن کان پوءِ طريقت ڏانهن متوجه ٿيا.

حاصل مقصد ته پاڻ سترهن سالن جي عُمر ۾ علم معقولات ۽ علم منقولات کان فارغ تحصيل ٿي دَرس تدريس ۾ مشغول ٿيا. هڪ طرف پاڻ ظاهري علم جي نشرواشاعت لاءِ ڪوشش ٿي ڪيائون ته ٻئي طرف پاڻ باطني علم ڏانهن متوجه ٿيا ٿي ۽ پنهنجي والد بزرگوار کان طريقه چشتيه قادريه ۾ ڪمال درجي تي پهچي تڪميل ڪيائون ۽ سندن نائب ٿيا.

جڏهن سندن والد بزرگوار سنه ۱۰۰۷هه ۾ وصال فرمايو پاڻ سنه ۱۰۰۸هه ۾ حرمين شريفين جي ارادي سان سرهند شريف کان دَارُالاَولياءِ دهلي شريف پهتا. اُتي پاڻ هڪ ڪامل ولي جون ڪرامتون ۽ فضائل ٻڌائون، اهي بزرگ سلسله عاليه نقشبنديه سان منسلڪ هئا. جيڪي ماوراءُ النهر کان تازا هندستان پهتا هئا. سندن اسم گرامي مويدالدين الرضي خواجه محمدن الباقي، المعروف به خواجه بيرنگ هو.

حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره پنهنجي ڪمال ذوق ۽ شوق سان سندن خدمت ۾ پهتا ۽ سندن ڀرپور توجهن ۽ خاص عنايتن سان ممتاز ۽ سرفراز

ٿيا. ٿوري وقت اندر جيڪي ڪين مليو هو سو مليو ۽ جنهن مڪان تي ڪين پهچڻو هئو پاڻ پهتا.

حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جن کي جڏهن سندن مرشد، ڪامل ۽ مڪمل ڏٺائون ته پاڻ کين طريقہ عاليہ نقشبنديہ جي طالبن ۽ سالڪن جي تعليم ۽ تربيت تي مقرر فرمايائون. بالآخر پاڻ پنهنجا سڀ مخلص ۽ خليفا حضرت امام رباني جي خدمت ۾ موڪلي سندن حوالي ڪيا ۽ سندن ننڍا فرزند ۽ گهر جا ڀاتي بلڪ خود پاڻ بہ سندن مريد ٿيا. پاڻ فرمائيندا هئا تہ حضرت احمد سرهندي اهو سج آهي جو اسان جهڙا هزارين تارا ان ۾ گم ٿي وڃن ٿا.

حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جن جي عُمر مبارڪ جڏهن چاليهن سالن کي پهتي تہ جُمعي جي ڏينهن ڏهين ربيع الاول ڪشف جي ذريعي کين سرور ڪائنات صلي الله عليہ و آلہ وسلم جي طرفان ٻئي هزار سال جي تجديد جي بهترين خلعت (پوشاڪ) کان مشرف ٿيا ۽ پاڻ دين جي تجديد ڪيائون ۽ سُنت جو احيا ڪيائون ۽ بدعت کي ختم ڪيائون.

ٿورڙي وقت اندر سندن رشد ۽ هدايت جو آفتاب نہ فقط هندستان ۾ نہ پر پوري دنيا ۾ سندن فرزندن ۽ سندن خليفن جي ذريعي روشن ۽ چمڪڻ لڳو. ان زماني کان وٺي اڄ ڏينهن تائين سيئي اولياء ڪرام ۽ عُلماء عظام سندن مجدديت جا قائل معترف ۽ متفق البيان آهن.

حضرت مولانا عبدالحڪيم سيالڪوٽي رحمة الله عليہ جن جا لکيل ديني ڪتاب مشهور معروف آهن ۽ پاڻ ان دور جي عالمن جا رهبر هئا. پاڻ هڪ مستقل ڪتاب امام رباني مجدد الف ثاني جي تجديد جي باري ۾ لکيو اٿن ۽ حضرت شاهہ ولي الله محدث دهلوي رحمة الله عليہ جيڪي سيني حديث جي عالمن جا اڳواڻ هئا ۽ هندستان جي عالمن جا اڳواڻ هئا. پاڻ لکن ٿا تہ امام رباني مجدد الف ثاني هن دور ۾ دين کي مضبوط ڪندڙ ۽ قُطب الارشاد هئا. سندن هٿ مبارڪ تي گهڻا گمراهہ ۽ بي دين ماڻهو دينددار ٿيا. (انتهي ملخصاً)

امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جن جي ذات اقدس جي لاءِ ايترن عظيم مرتبن ۽ درجن جي ثابت ڪرڻ ڪان پوءِ ٻئي ڪنهن ڪشف ڪرامت ۽ فضائل لکڻ جي ضرورت نہ آهي. پر چونڪہ اڳين ڪتابن ۾ سندن فضائل ۽ مناقب تمام گهڻا لکيل آهن، انهن مان فقط چند (توهان جي معلومات لاءِ)تحرير ڪجن ٿا.

حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جن کي بشارت ڏني وئي تہ سندن شفاعت سان قيامت جي ڏينهن هزارين ماڻهو بخشيا ويندا.

کين الهام ٿيو تہ توهان جنهن جنازه تي نماز پڙهو ٿا اهو ميت بخشيل آهي ۽ جنهن مقام وارن لاءِ توهان بخشش گهرو ٿا، انهيءَ مقام وارن تان عذاب ڪٽايو وڃي ٿو.

ڪين هيءَ بشارت ڏني وئي ته غَفَرتُ لَكَ وَلِمَن تَوسَلَ بِك بِوَاسَطِةٍ اَو بِلا وَاسِطَةَ اِلٰي يَوم ِالقِيٰمة۔ ترجمو: يعني توهان کي بخش ڪيو ويو ۽ انهن ماڻهن کي بخش ڪيو ويو جيڪي واسطي سان يا بغير واسطي جي قيامت تائين توهان جا مُريد ٿيا.

ڪين علماء راسخين ۾ داخل ڪيو ويو ۽ ڪين قرآن ڪريم جي حروف مقطعات جي رازن کان واقف ڪيو ويو.

ڪين بشارت ڏني وئي ته علم ڪَلام جا توهان مجتهد آهيو.

پاڻ حضرت سيدنا علي رضي الله تعاليٰ عنه کي ڏٺائون ۽ حضرت علي الله رضي الله تعاليٰ عنه ڪين فرمايو ته آئون توهان وٽ انهيءَ لاءِ آيو آهيان ته توهان کي آسمانن جا مخفي علم سيکاريان.

ڪين بشارت ڏني وئي ته توهان جيڪوڇئو ٿا جيڪو لکو ٿا اهو سڀ اسان جي طرفان آهي ۽ اهو اسان وٽ مقبول آهي.

ڪين بشارت ڏني وئي ته توهان لاءِ هن دنيا کي آخرت بنايو اٿئون.

سندن عظيم ڪرامت ۽ ڪمال، استقامة علي الشريعة ۽ اتباع سنت ۽ بدعت کان احتراز ڪرڻ آهي، ڇو ته حضرت ظاهراً ۽ باطناً مذڪوره بالا ڪمن تي بي حد پابند هئا ۽ هيءُ سڀ فيض ۽ برڪتون ان جي ڪري آهن.

حضرت امام رباني مجدد الف ثاني جن جو وصال سنت مطابق ٦٣ سال جي عُمر مبارڪ ۾ مؤرخہ ٢٩ صفر سنہ ١٠٣۴ھ ۾ ٿيو ۽ ماده تاريخ وارث الرسول مان ١٠٣۴ھ نڪري ٿو ۽ ڪين انهيءَ قبي مبارڪ ۾ رکيو ويو جيڪو پاڻ پنهنجي فرزند حضرت خواجہ محمد صادق سرهندي لاءِ تعمير ڪرايو هو ۽ پاڻ دنيا ۾ پنهنجي صدقہ جاريہ لاءِ ٻہ عظيم ۽ يادگار شيون ڇڏيون.

(١) سندن لکيل ڪتاب ۽ مڪتوبات شريف جيڪا شريعت ۽ طريقت جي رازن سان لبريز آهي.

(٢) سندن فرزند ارجمند ۽ سندن خليفاً، جو سارو جهان سندن رشد ۽ انوار سان منور ٿيو، ۽ مخلوق خدا جي سندن فيوضات ۽ برڪات کان مستفيض ٿي، نِعمَ اَلسلَفَ ونِعمَ الخَلَفُ ۽ بفضله تعالیٰ و ڪمال ڪرمه اَميد آهي تہ هي سلسلو (نقشبنديه مُجدديه) قيامت تائين قائم ۽ دائم رهندو. انهتي ملخصاً.

مترجم

عبده عبدالوحيد مُجددي عفي عنہ

ٽنڊو سائينداد

١٥.٢.٩٩

سَند دوره تفسير القرآن

هيءَ سند دوره تفسير القرآن جي آهي جيڪا شيخ الحديث و التفسير حضرت علامه محمد فيض احمد اويسي دامت برڪاته جن ڪان مليل آهي، هيءُ اها سند آهي جنهن جي اجازت سان قرآن ڪريم جو ترجمو ۽ تفسير مستند نموني لکي سگهجي ٿو. هيءُ سند برصغير جي مشهور مفسرن ڪان ٿيندي حجاز مقدس جي مشهور ۽ معروف مفسرين ڪرام تائين پهچي ٿي. اُن ڪان پوءِ سيد المفسرين حضرت سيدنا عبدالله بن عباس رضي الله تعاليٰ عنہ ڪان ٿيندي سرور ڪائنات فخر موجودات صلي الله عليہ و آله وسلم جن جي ذات اقدس تائين پهچي ٿي. هن سند ۾ لکيل آهي تہ صاحب قرآن يعني محمد رسول الله صلي الله عليہ و آله وسلم قرآن ڪريم جا جميع علوم و عرفان، جبرئيل امين عليہ السلام جي معرفت، الله سُبحانه و تعاليٰ جل شانه ڪان حاصل ڪيا. الحمدلله، مون کي اِها سَنَدَ بتاريخ ١۴ رجب سنہ ١۴٠٦ھ ۾ ملي.

(هن سَنَدَ جو عڪس صفحي ۴۴ تي ڏنو ويو آهي.)

يا الله — يا رسول الله

بسم الله الرحمن الرحيم

منجانب مدرسه اهل السنة والجماعة الاولى الرضوية [illegible]

سند دورۂ تفسیر القرآن

أكمل المحامد لله الواحد الأحد [illegible]

[illegible] لا إله إلا الله [illegible]

[illegible] اللهم صل على محمد [illegible]

[illegible]

[illegible] أما بعد فيقول العبد الضعيف [illegible] محمد فيض احمد الاويسي [illegible]

[illegible] مولانا المولوي [illegible]

على بركة الله [illegible]

مولانا ابو الفضل محمد سردار احمد القادري الرضوي شيخ الحديث قدس سره [illegible]

رسول الله صلى الله عليه وسلم [illegible]

[illegible] اهل السنة والجماعة [illegible]

[illegible]

والحمد لله مالك الملك والصلوة والسلام على سيد المرسلين خاتم النبيين [illegible]

وأوليائه وعلمائه [illegible] اجمعين برحمتك يا ارحم الراحمين وكان ذلك في

[illegible] من شهر رجب المرجب سنة ١٤٠٢ [illegible]

من هجرة شفيع الحشر [illegible] صلى الله عليه وسلم [illegible]

[illegible]

سَند درسِ نظاميَ

هيءَ سند درس نظامي جي آهي، جيڪا مونکي سنڌ جي هڪ عظيم علمي درسگاهہ مدرسہ رحمانيہ مورو ضلع نوشهرو فيروز مان ملي. هيءَ سند مون کي منهنجي جشن دستار فضيلت جي موقعي تي ملي آهي اها علمي ۽ روحاني تقريب ٿنڊہ سائينداد ۾ بتاريخ ٦ نومبر ١٩٨٦ع ۾ منعقد ٿي. هن تقريب ۾ پوري پاڪستان جي جيد ۽ مستند علماء ڪرام وڏي تعداد ۾ شرڪت فرمائي ۽ ٿنڊہ سائينداد جي تاريخ ۾ هيءَ جشن دستار فضيلت هڪ اهم ۽ عظيم الشان جلسو هو. دَرس نظامي جي هن سَنَد تي منهنجي استاد حضرت علامہ مفتي عزيزالله ٻگهيہ صاحب جن جي صحيح ٿيل آهي، ان کان علاوه پاڪستان جي تقريباً ٢٥ مستند علماء ڪرام جون صحيحون ٿيل آهن. درس نظامي جي هيءَ اها عظيم سَند آهي جنهن سان ديني علوم پڙهائي سگهجن ٿا ۽ انهن علمن تي قلم ڪڻي لکي سگهي ٿو، اُهي شرعي علوم هي آهن: علم تفسير، علم حديث، علم فقهہ، علم فلسفہ، علم منطق، علم ادب، علم نحو، علم صرف، علم تاريخ، علم عقائد، علم فرائض وغيرهہ. الحمدلله اها سند مون کي ٣ ربيع الاول سنہ ١٤٠٧هہ ۾ ملي. (هن سَنَدَ جو عڪس صفحي ٣٣٦ تي ڏنو ويو آهي)

درس نظامي جنرل نمبر ٢٣٢

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ... مولوي ... [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ... كتب التفسير الجلالين البيضاوي، الفوز الكبير، مشكوة، شرح نخبة

... شرح جامي، سلم العلوم، ميبذي، مختصر المعاني، مقامات الحريري ... شرح العقائد، التاريخ الإسلامي.

لفضلاء المدرسين الكرام والمزكين العظام

[illegible]

[illegible]

(٣٦)

سَند شهادة العالميه

هيءُ سَند تَنظيم المدارس اهلِ سنت پاڪستان جي طرفان مليل آهي. جيڪا شيخ الحديث حضرت علامہ مفتي عبدالقيوم هزاروي دامت برڪاته جي صحيح سان جاري ٿيل آهي، حديث شريف جي مشهور ۽ مستند ڇهن ڪتابن کي پڙهي ان ڪان پوءِ هيءُ حديث شريف جو امتحان ڏنو ويو، هيءُ امتحان حديث شريف بابت هڪ اهم ۽ مستند امتحان آهي، اَلحمدلله اهو امتحان فرسٽ ڪلاس ۾ پاس ڪيم. هِن حديث شريف جي سَند ملڻ ڪان پوءِ، حديث شريف جا سڀئي ڪتاب پڙهائي سگهجن ٿا ۽ احاديث مبارڪہ جو ترجمون ۽ شرح لکي سگهجي ٿو، جو تہ هِن سَند ملڻ ڪان پوءِ حديث شريف جي سَند برصغير جي مشهور علماء حديث ڪان ٿيندي اها اجازت صحابہ ڪرام تائين پهچي ٿي، صحابہ ڪرام رضي الله عنهم اُهي عظيم شخصيتون آهن، جن اهي حديثون الله تعاليٰ جي پياري حبيب ڪريم صلي الله عليہ و آله وسلم جن جي زبان وحي ترجمان ڪان ٻڌيون، بفضله تعاليٰ مون کي هيءُ سند رجب المرجب سنہ ١٤٠٥هہ ۾ مِلي.

(هن سَندَ جوعڪس صفحي ٢٨ تي ڏنو ويو آهي)

بسم الله الرحمن الرحيم

تنظيم المدارس (أهل السنة) پاکستان

الرقم المسلسل ١٥٠٢٠

شهادة العالمية في العلوم العربية والاسلامية

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على خاتم الانبياء والمرسلين وعلى آله واصحابه اجمعين

نشهد بان مولانا پیر عبد الرحیم ابن/بنت پیر عبد الحمید جان سرہندی

وتاريخ ميلاده ٥ ابريل ١٩٦١ ورقم التسجيل ٢١٣٦ ورقم الجلوس ١٦

من طلاب الجامعة الراشدية پیر گوٹھ (خیرپور)

قد حصل على شهادة العالمية في العلوم العربية والاسلامية

بعد اتمام الدراسة النهائية واجتياز الامتحان المنعقد

باشراف تنظيم المدارس (اهل السنة) في ١٤٠٥ هـ الموافق ١٩٨٤ ش

بتقدير الممتاز وعدد درجاته ٤٨٨/٧٠٠ فقط

ونسأل الله عز وجل ان يسلك به سبيل العلماء العاملين

محل الاصدار

التاريخ رجب المرجب ١٤٠٥ هـ

الامين العام

الرئيس

رئيس تنظيم المدارس

بسم الله الرحمن الرحيم

والصلاة والسلام على اشرف المرسلين وعلى آله وصحبه وسلم تسليما

{ إجَازَةُ }

الشريف الحسني الحاج عبد الناصر ابوبكر الصديق — المدينة المنورة في ١٤/ (٢) /١٤١٧هـ

خادم الطريقة الشاذلية — الى حضرة : [handwritten]

المدينة المنورة تليفون (٠١-٨٢٥٥٠٠)

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله اختار لمقام الولاية رجالا قصرت عن ادراك كمالاتهم عقول الفحول وعجزت عن الوقوف على حصر ما افاض الله تعالى عليهم من النفحات القدسية واللمحات الانسية بطون دفاتر المعقول والمنقول كيف لا وهم اصحاب الدوائر ومن على محورهم هذا النظام دائر لايحوم حول منازلهم محجوب ولو كاد ان يشق بصافنات هواجسه جيوب الغيوب فاين الثريا واين الثرى بل واين سدرة المنتهى .والصلاة والسلام على سيدنا ومولانا محمد المتردي بردا، كنت نبيا وأدم بين الماء والطين سيد الاولين والآخرين المنزل عليه ألا إن اولياء الله لا خوف عليهم ولا هم يحزنون وعلى آله الطيبين الطاهرين وصحابته الغر الميامين.

اما بعد: السلام عليكم ورحمة الله تعالى وبركاته تغيبكم منكم حتى لا تشاهدوا سواه فانني قداجزت [handwritten] الذي احسن ظنه بي فيما يجوز لي روايته من احزاب سيدي ابي الحسن الشاذلي رضي الله عنه ، والمسبعات العشر ، ودلائل الخيرات كما اجازني بذلك مشائخي الفحول واخص منهم

بالذكر سيدي وجدي ومربي روحي وجسدي العارف بالله الشيخ سيدي

الحاج عبدالرحمن الحسني وهو عن والده الشريف الحسني الحاج رابح

وهوعن والده الشيخ سيدي الحاج احمدوهو عن شيخه ووالده المحدث

الشهير الشيخ سيدي المداني وهو عن شيخه القطب الرباني الشيخ

سيدي عبد الكريم الشهيروهو عن والده الشيخ المقدم سيدي محمد

وهو اخيه الغوث الصمداني الشيخ سيدي **الخير** رضي الله عنه وهو

عن الشيخ سيدي احمد المكناسي المغربي المالكي الشهير بالمحجوب عن

ابيه عن جده سيدي محمد عن ابيه الشيخ سيدي احمد عن صاحب

الدلائل الامام العارف بالله الشيخ سيدي محمد بن سليمان

الجزولي رحمه ورضي الله عنه وبسنده المتصل الى الامام سيدي **أبي**

الحسن الشاذلي رحمه الله ورضي الله عنه الى سيد الاولين

والاخرين سيدنا ومولانا وحبيبنا وقرة العيون

سيدنا محمد صلى الله عليه وسلم.

هذا واوصي المجاز ونفسي بتقوى الله عز وجل في السر والعلن فيما ظهر

وما بطن ورفع الهمة وان يخشى الله ولايعجب بنفسه كما قال العارف

بالله الشيخ سيدي عبدالقادر الجيلاني:

اوصيكم وكسر النفوس فإنها ، مراتب عز عند اهل الحقيقة

والله يوفقنا واياكم لما فيه الخير وصالح دعواتكم...

خادم الطريقة الشاذلية

سنڌ جو هڪ علمي ۽ روحاني مرڪز
درگاهه ٽنڊو سائينداد

الحمدلله، اسان جي سنڌ صدين کان علمي ۽ روحاني مرڪز رهي آهي، انهي مقدس سر زمين تي وقت به وقت علماء ڪرام ۽ اولياء عظام پيدا ٿيندا رهيا آهن. برصغير ۾ اسلام جو پهريون روشن ڪرڻو سنڌ جي سرزمين تي پهتو، اُن ڪري سنڌ کي بَابُ الاسلام (اسلام جو دروازو) سڏيو وڃي ٿو. سنڌ ۾ ڪيترائي روحاني ۽ علمي مرڪز آهن، انهن علمي ۽ روحاني مرڪزن مان هڪ متبرڪ مرڪز درگاهه نقشبنديه ٽنڊو سائينداد آهي، جيڪا شهر ٽنڊو محمد خان کان هڪ ميل جي مفاصلي تي موجود آهي.

عالم اسلام ۾ تصوف جا چار مشهور سلسلا آهن (١) سلسله قادريه (٢) سلسله چشتيه (٣) سلسله سهرورديه (۴) سلسله نقشبنديه. اسان جي درگاهه سلسله عاليه نقشبنديه سان منسلڪ آهي. انهيءَ ڪري نقشبندي سلسلي جي مختصر وضاحت هن جاءِ تي ڪجي ٿي.

هن سلسله نقشبنديه جي ابتدا حضرت سيدنا ابوبڪر صديق رضي الله عنه کان ٿي، اُن کان پوءِ وقت به وقت بزرگان دين هن سلسلي کي مروج ۽ مشهور ڪيو ۽

هن سلسلي جو فيض عام ڪيو. اٺين سن هجري ۾ حضرت خواجه سيد محمد بهاءُ الدين نقشبند رحمة الله عليه هن سلسلي ۾ هڪ ڪامل مرشد ۽ رهبر پيدا ٿيا، جن نقشبنديہ سلسلي جي فيض کي عام ڪيو.

اُن کان پوءِ برصغير ۾ هن سلسلہ عاليہ جي ابتدا حضرت امام رباني مجدد الف ثاني حضرت احمد فاروقي نقشبندي کان ٿي. پاڻ هزار سال جا مجدد آهن. عربيءَ ۾ مُجدد، دين جي تجديد ڪندڙ کي چيو ويجي ٿو. پاڻ شريعت ۽ طريقت جا امام ۽ وقت جا قَيوم هئا. سندن فيض کان ساري دنيا مستفيض ٿي.

حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قُدِسَ سره جن جو هڪ عظيم ڪارنامو هي آهي تہ مغليه خاندان مان شهنشاہ اڪبر هڪ مصنوعي دين، "دين الاهي" تيار ڪيو، جيڪو شرعي قانون جي بالڪل مخالف هو. اُن دور جا عالم صوفي انهي جڙتو دين الاهي کان بيزار هئا. پر ڪنهن کي بہ جراءت نہ ٿي، جو وقت جي حاڪم جو مقابلو ڪري سگهي. اڪبر کان پوءِ سندن پٽ جهانگير ان دين الاهي تي پابند رهيو. حضرت امام رباني مجدد الف ثاني ان مصنوعي دين الاهي کي ختم ڪري، برصغير ۾ شريعت اسلامي نافذ ڪرائي. حضرت امام رباني مجدد الف ثاني هن سلسلہ نقشبنديه کي شريعت ۽ طريقت تي استوار ڪيو. سندن هزارين خليفن پوري دنيا جي هر علائقي ۾ پهچي دين جي خدمت ڪئي ۽ نقشبندي

سلسلي جي شمع روشن ڪئي. حضرت مجدد الف ثاني قدس سره جن جي اولاد ۾ خداتعاليٰ پنهنجي فضل سان اها لياقت ۽ صلاحيت پيدا ڪئي، جو سندن اولاد دنيا جي ڪنهن به علائقي ۾ جيڪڏهن سڪونت پذير ٿيو ته اُتي انهن بزرگن دين جي خدمت ڪئي ۽ روحاني فيض عام ڪيو.

امام رباني مجدد الف ثاني قُدس سِره جي اولاد مان سڀ کان اول سراج الاولياء، حضرت خواجه عبدالرحمٰن جان افغانستان سان هجرت ڪري سنڌ ملڪ جي ڳوٺ ٽکڙ ضلع حيدرآباد ۾ سڪونت پذير ٿيا. حضرت صاحب جن جو وڏو فرزند حضرت خواجه محمد حسن جان سرهندي سنه ١٣١٦ھ ۾ درگاهه ٽنڊو سائينداد ۾ رونق پذير ٿيا. حضرت صاحب جن جي اچڻ سان ٽنڊوسائين داد جو هڪ ننڍو ڳوٺ ڏسندي ئي ڏسندي دين جو مرڪز بنجي ويو.

حضرت صاحب جن جي اچڻ سان مخلوق خدا جي ٽنڊوسائينداد ۾ تمام گهڻي آمدورفت ٿئي. سنڌ، هند، بلوچستان ۽ عرب رياستن جا هزارين ماڻهو هن درگاهه تي پهچي نقشبندي فيض کان مستفيض ٿيا.

هن درگاهه ۽ ديني مرڪز جي باني حضرت خواجه محمد حسن جان سرهندي جو مختصر سوانح حيات پيش ڪجي ٿي.

تاج الاولياء، حضرت خواجه محمد حسن جان

سرهندي فاروقي جي ولادت باسعادت ٦ شوال سنه ١٢٧٨ھ ۾ قندهار ۾ ٿي. سندن ظاهري ۽ باطني تعليم ۽ تربيت سندن والد، سِراجُ الاوليا، حضرت خواجه عبدالرحمٰن جان سرهندي فاروقي نقشبندي رحمة الله عليه ڪئي، جيڪي پنهنجي دور جا نهايت جليل القدر عالم دين ۽ ڪامل ولي الله ۽ امام رباني مجدد الف ثاني جي مسند عاليه جا سجاده نشين هئا. سنڌ ۾ اچڻ کان پوءِ پاڻ ٻه سال سنڌ جي مشهور عالم مولانا قاضي لعل محمد مٽياروي وٽ ٻه سال تعليم ورتائون. اُن کان پوءِ حضرت صاحب جن پنج سال حجاز مقدس ۾ رهي عربستان جي ممتاز عالم حضرت مولانا رحمة الله مهاجر مڪي ۽ مڪه مڪرمه جي مفتي اعظم حضرت شيخ احمد زيني دحلان وٽ صحاح سته (حديث جا ڇهه مستند ڪتاب) مڪمل ڪيائون ۽ حديث شريف جي علم پوري ڪرڻ کان پوءِ قرآن ڪريم حفظ ڪيائون.

حضرت صاحب جن پنهنجي سموري زندگي ديني خدمت لاءِ وقف ڪري ڇڏي. گهڻين مصروفيتن جي باوجود پاڻ تقريباً ٢٥ ديني ۽ علمي ڪتاب لکي، انهن مان اڪثر پنهنجي خرچ سان شايع ڪرائي تقسيم ڪيائون. سندن تصنيفات جو تفصيل هن طرح آهي:

(١) اَنيسُ المُريدِين: (فارسي) سنه ١٣١٦ھ ۾ تصنيف ڪيائون. هيءُ ڪتاب پنهنجي والد بزرگوار جي سوانح عُمري ۾ لکيو اٿن، جنهن ۾ تصوف ۽ سلوڪ جي

ڪيترن رازن کي ظاهر ڪيو اٿن. هي ڪتاب ٢٠٠ سو صفحن تي مشتمل آهي، ۽ حضرت خواجه محمد حسن جان سرهندي اڪيڊمي (ٽنڊو سائينداد) جي طرفان هن ڪتاب جو سنڌيءَ ۾ ترجمو شايع ڪيو ويو آهي.

(٢) تَذكِرَةُ الصُلحاءِ: (فارسي) سنه ١٣٣٦هه ۾ تصنيف ڪيائون. هن ڪتاب ۾ حضرت صاحب جن پنهنجي دور جي انهن مختلف بزرگن جا حالات ۽ فضائل جمع ڪيا آهن، جن سان سندن ملاقات ٿي هئي. هي ڪتاب ٨٢ صفحن تي مشتمل آهي. هن ڪتاب جو اردو ۾ ترجمو حضرت صاحب جن جي حياتي ۾ شايع ٿي چڪو هو.

(٣) شَرحُ حِڪَمْ: (فارسي) سنه ١٣٤٤هه ۾ تصنيف ڪيائون. هيءُ ڪتاب اصلِ عربي ۾ شيخ عطاءالله اسڪندري جو لکيل هو، حضرت صاحب جن ان جو شرح فارسي ۾ لکي ڪتاب کي آسان بنايو. علم تصوف جي سالڪن لاءِ هيءُ ڪتاب منفرد ۽ ممتاز حيثيت رکي ٿو. هن ڪتاب ۾ تصوف جي عميق مسئلن کي آسان ۽ عام فهم بنايو ويو آهي. هي ڪتاب ٢٠٨ صفحن تي مشتمل آهي.

(٤) اَلأُصُولُ الاَربعَةَ: (فارسي) سنه ١٣٤٦ هه ۾ تصنيف ڪيائون. هي ڪتاب اهل سنة والجماعة جي بنيادي چئن عقيدن تي مشتمل آهي. (١) غيراللهِ جي تعظيم جائز آهي. (٢) وسيلو وٺڻ جائز آهي. (٣) يا رسول الله چوڻ جائز آهي. (٤) فقه حنفي تي عمل ڪرڻ واجب آهي.

مذڪوره سيني مسئلن کي قرآن ڪريم جي آيتن ۽ مستند ۽ صحيح حديثن ۽ بزرگان دين جي اقوال سان نهايت سهڻي ۽ مدلل نموني سان ثابت ڪيو ويو آهي. هي ڪتاب ١٢٧ صفحن تي مشتمل آهي. هيءُ ڪتاب حضرت مصنف جي حياتي ۾ ئي شايع ٿيو ۽ پوري عالم اسلام ۾ مقبول ۽ مشهور ٿيو. ١٩٧٨ع ۾ هي ڪتاب استنبول (ترڪي) مان شايع ٿيو. ۽ هاڻي هي ڪتاب حضرت خواجه محمد حسن جان اڪيڊمي ٽنڊو سائينداد جي طرفان اردو ۾ ترجمو ڪري شايع ڪيو ويو آهي ۽ عن قريب اڪيڊمي جي طرفان هي ڪتاب سنڌي ۾ شايع ڪيو ويندو.

(٥) طَرِيق النجاتِ: (فارسي) سنه ١٣٤٢ھ ۾ تصنيف ڪيائون. هن ڪتاب ۾ صحيح اسلامي عقيدا بيان ڪيا ويا آهن، ۽ منجهس نماز، روزا، حج زڪوات ۽ نيڪيءَ جي عملن جيٰ ترغيب ڏياري وئي آهي. هي ڪتاب ٢٦٦ صفحن تي مشتمل آهي، هي ڪتاب مصنف جي حياتي ۾ شايع ٿيو هن ڪتاب جو پيو ايڊيشن استنبول (ترڪي) مان سنه ١٩٧٨ع ۾ شايع ٿيو ۽ ٽيون ايڊيشن سنه ١٩٨٩ع ۾ سيالڪوٽ پنجاب مان شايع ٿيو. هن ڪتاب جو اردو ترجمون حضرت مصنف جي فرزند حضرت علامه حافظ محمد هاشم جان مُجددي قدس سره جن ڪيو آهي.

(٦) اَلعَقائد الصَحِيحةَ: (عربي) سنه ١٣٦٠ھ ۾ تصنيف ڪيائون. هن ڪتاب ۾ اهل سنة و الجماعة جا

ڪافي عقيدا قرآن ۽ حديث جي روشنيءَ سان بيان ڪيا
اٿن، ۽ نجدي فرقي جي ترديد ۾ هي ڪتاب تيار ڪيو اٿن
۽ هي ڪتاب مصنف جي حياتيءَ ۾ شايع ٿيو. ۽ مشرق کان
مغرب تائين عالم اسلام ۾ مقبول خاص و عام ٿيو. هن
ڪتاب جو اردو ترجمون حضرت مصنف جي فرزند
حضرت علامه حافظ محمد هاشم جان مُجددي قدس سره
جن ڪيو آهي. هيءُ ڪتاب ترڪي مان شايع ٿيو ۽
حضرت خواجه محمد حسن جان اڪيڊمي طرفان سنه
١٩٨٢ع ۽ سنه ١٩٨٣ع ۾ ٻه دفعا شايع ٿيو آهي. هي
ڪتاب ١٥۴ صفحن تي مشتمل آهي.

(٧) أنسابُ الانجاب: (فارسي) سنه ١٣۴٠ه ۾
شايع ڪرايائون. هن ڪتاب ۾ حضرت صاحب جن
حضرت امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جي اولاد
جو حسب نسب، تاريخ ولادت، جاءِ سڪونت ۽ تاريخ
وفات ذڪر ڪئي اٿن. مجددي سرهندي خاندان لاءِ هي
ڪتاب هڪ تاريخي دستاويز جي حيثيت رکي ٿو. هي
ڪتاب ١١٣ صفحن تي مشتمل آهي. هيءُ ڪتاب مشهور
عام پريس لاهور مان شايع ٿيو ۽ هيئنر هي ڪتاب ناياب
آهي ۽ فقط چند ماڻهن وٽ محفوظ آهي.

(٨) رساله تهليله: (فارسي) سنه ١٣٥۴ه ۾ هي
ڪتاب شايع ڪرايائون، حضرت صاحب جن هن ڪتاب
۾ ڪلمه طيبه لاإِله الا الله محمد رسول الله جا فضائل ۽
توحيد ۽ رسالت جا بهترين دليل بيان ڪيا اٿن ۽ پاڻ

ڪريمن عليه الصلواة و السلام جن جو نسب نامه سندن ولادت با سعادت جو ذڪر، سندن اولاد مبارڪ ۽ صحابہ ڪرام جو ذڪر خير ڪيو اٿن.

(۹) شفاءُ الأمراضِ: (عربي) حضرت صاحب جن هن ڪتاب ۾ ورد وظائف جمع ڪيا آهن ۽ سيني روحاني ۽ جسماني مرضن جو علاج بيان ڪيو اٿن. هن ڪتاب ۾ پاڻ پنهنجا مجرب تعويذات بہ شامل ڪيا اٿن، هي ڪتاب حضرت صاحب جن سنہ ۱۳۱۴ھ ۾ تصنيف ڪيو.

(۱۰) ترجمہ عُهودُ وَ مواثيق فارسي: هي ڪتاب اصل حضرت امام شعراني جو تاليف ڪيل آهي. حضرت صاحب جن ان جو سليس فارسي ۾ ترجمو ڪيو. هي ڪتاب تصوف ۽ اخلاق جي موضوع تي لکيل آهي.

(۱۱) ألاشَارَةُ الي البِشارَةِ: (فارسي) هي ڪتاب فقه حنفي جي روشنيءَ ۾ امام رباني مجدد الف ثاني قدس سره جي فتويٰ موافق تحرير ڪيو ويو آهي. هن ڪتاب ۾ واضح دليلن سان بيان ڪيل آهي تہ التحيات پڙهڻ وقت، لفظ اَشهدُ تي شهادت آڱر تہ کڻڻ بهتر ۽ اَحسن آهي.

(۱۲) سُرُورُ المحزون: (عربي) هن ڪتاب ۾ حضرت صاحب جن لطائف نقشبنديه جو جامع بيان ڪيو آهي ۽ هي ڪتاب تصوف جي موضوع تي لکيل آهي.

(۱۳) ابتدائي سُلوک: (فارسي) هن ڪتاب ۾ حضرت صاحب جن نئين سالڪ لاءِ نقشبندي سلسلہ جي ذِڪر جو طريقہ ڪار تمام سهڻي انداز ۾ بيان ڪيو

آهي. هن ڪتاب جو سنڌيءَ ۾ ترجمون ٿي چڪو آهي جيڪو ٻه دفعا شايع ٿيو آهي. تصوف جي موضوع تي هي هڪ مختصر، پر جامع ڪتاب آهي.

(۱۴) لُغاتُ القُرآنِ عربي: هن ڪتاب ۾ قرآن ڪريم جي سيني ڏکين لفظن جو آسان عربي ۾ ترجمو ڪيو ويو آهي ۽ هر سورت جي هر هڪ رڪوع جا ڏکيا اکر جدا ڪري ترتيب سان انهن جي عربيءَ ۾ معنيٰ لکي وئي آهي، تہ جيئن عربيءَ پڙهندڙ شاگردن کي آساني ٿئي. هي ڪتاب ۱۶۱ صفحن تي مشتمل آهي ۽ اڃان تائين غير مطبوع آهي. هيءُ قلمي نُسخو جامعه مُجدديه جي لئبرري ۾ حضرت مصنف قدس سره جي هٿن مبارڪن سان لکيل موجود آهي.

(۱۵) عالم برزخ: (فارسي) هن ڪتاب ۾ عالم برزخ جو احوال درج ٿيل آهي ۽ ارواحن جي ڪيفيت قرآن ڪريم ۽ احاديث جي روشني ۾ مدلل ٻڌائي وئي آهي.

(۱۶) اَلتَنوِيرُ في اثبات التقدير: حضرت مصنف هن ڪتاب ۾ تقدير جا مسئلا وضاحت سان بيان ڪيا آهن. ڪتاب جو مضمون نهايت عمدو ۽ جامع آهي. تقدير الاهي تي اعتراض ڪندڙن کي عقلي ۽ نقلي جواب ڏئي مطمئن ڪيو اٿن. هي ڪتاب پنهنجي موضوع تي هڪ مڪمل تحقيقات آهي.

(۱۷) صحةُ الجمعةِ في القُريٰ عربي: حضرت مصنف قَدس سرہ هن ڪتابَ ۾ فقه حنفي موجب دليل

بيان ڪيا آهن تہ جُمعي جي نماز شهرن کان علاوه ڳوٺن ۾ بہ ادا ڪري سگهجي ٿي.

(۱۸) سفر نامہ عراق حجاز مقدس و شام:
حضرت صاحب جن سنہ ۱۳۳۲ھ ۾ حج بيت الله لاءِ عربستان ويا. هن سفر ۾ حضرت صاحب پهرئين عراق (بغداد) شريف ويا. اُن کان پوءِ شام ويا ۽ اُن کان پوءِ حج ادا ڪري پنهنجي وطن خيريت سان پهتا. هن سفر ۾ حضرت صاحب جن سان سنڌن مريدن جي وڏي جماعت ڳڏهئي. هن سفرنامہ ۾ حضرت صاحب جن سيني زيارتن ۽ سفر جي واقعن جو تفصيل سان ذڪر ڪيو آهي. هي ڪتاب شايع ٿيل آهي ۽ تقريباً ۲۰۰ صفحن تي مشتمل آهي.

(۱۹) پنج گَنج فارسي: هي ڪتاب حضرت صاحب جن سنہ ۱۳۲۰ھ واري حج جي سفر دوران تصنف ڪيو. هي ڪتاب پنجن ننڍن رسالن تي مشتمل آهي. (۱) سفرنامہحرمين. (۲) مَناسِڪ حج (۳) شرح چِهل ڪاف (۴) الأحَادِيثُ المسَلسِلة (۵) نصيحت نامہ.

(۲۰) عَجائبَ المقدُورات فارسي: هن ڪتاب ۾ مصنف عليہ الرحمة اهي قدرت جا عجيب واقعا بيان ڪيا آهن جيڪي پاڻ پنهنجي اکين سان ڏٺا اٿن. تحرير جو انداز بيحد دلچسپ ۽ وڻندڙ آهي.

(۲۱) قَواعِدُ التجويد: هن ڪتاب ۾ حضرت صاحب جن قرآن ڪريم جي علم تجويد (قراءة) جا بنيادي قائدا نهايت اختصار سان لکيا اٿن. هي قائدا قرآن ڪريم جي پڙهندڙن کي ضرور ياد ڪرڻ گهرجن، جو

انهن قائدن جي مدد سان قرآن ڪريم جي صحيح قراءة ڪري سگهجي ٿي. هي ڪتاب مصنف عليه الرحمة جي خوشخطي سان، جامعه مُجدديه جي لئبرري ۾ محفوظ آهي.

انهن ڪتابن کان علاوه سندن علمي تحريرون، شرعي فتوائون ۽ هدايتن ڀريا خط ڪافي تعداد ۾ موجود آهن.. جن جي مطالعي سان سندن ديني ۽ علمي ڪارنامن جو بخوبي اندازو ڪري سگهجي ٿو.

حضرت خواجہ محمد حسن جان سرهندي شريعت ۽ طريقت جا امام هئا. سندن اڪثر وقت ورد وظائف ۽ عبادت الاهي ۾ گذرندو هو. پاڻ بهترين حاذق حڪيم هئا. يوناني دوائون پنهنجي خرچ سان تيار ڪرائي في سبيل الله مخلوق خدا ۾ تقسيم ڪندا هئا. حضرت صاحب جن فارسي ۽ عربي جا بهترين شاعر هئا. سندن نعتون ۽ قطعات موجود آهن. حضرت صاحب جن جي سوانح عُمري تي ڪتاب مونس المخلصين فارسي هڪ جامع ڪتاب تصنيف ٿيل آهي. جيڪو حضرت صاحب جن جي فرزند قطب الاقطاب صاحب العلم والعرفان حضرت آغا عبدالله جان سرهندي لکيو آهي. هن عظيم علمي ۽ روحاني شخصيت جو وصال ۲ جون سنہ ۱۹۴۶ع مطابق ۲ رجب ۱۳۶۵ھ ۾ ٽنڊه سائينداد ۾ ٿيو مذڪوره ٻنهي بزرگن پنهنجي دور ۾ دين جي خدمت ۾ ڪاڪسر باقي نہ ڇڏي. حضرت صاحب جن کي چار فرزند هئا. (۱) صاحب العلم والعرفان حضرت آغا عبدالله جان سرهندي

قدس سره. (۲) حضرت قبله حاجي عبدالستار جان سرهندي قدس سره. (۳) حضرت علامه محمد هاشم جان سرهندي قدس سره. (۴) حضرت آغا محمد حنيف جان قدس سره (رحمة الله تعاليٰ عليهم اجمعين)

حضرت صاحب جي وصال کان پوء سندن وڏو فرزند صاحب العلم و العرفان قطب الاقطاب حضرت قبله آغا عبدالله جان مسند نشين ٿيا. سندن وصال کان پوء سندن وڏو فرزند امام العارفين حضرت آغا غلام علي جان سرهندي قدس سره جن مسند نشين ٿيا، ان کان پوء هن وقت سندن وڏو فرزند (۽ راقم الحروف جو والد صاحب) اعليٰ حضرت فيض درجت حضرت آغا عبدالحميد جان سرهندي دامت برڪاته هن وقت درگاهه مجدديه ٽنڊو سائينداد جا سجاده نشين آهن. پاڻ پنهنجي مخلص مريدن لاءِ ابر رحمت آهن، شال رب ڪريم کين صحت سلامتي ۽ عمر خضري عطا ڪري آمين ثم آمين.

بفضله تعاليٰ اڄ به هيءَ درگاهه مجدديه هڪ علمي ۽ روحاني حيثيت رکي ٿي، ۽ هر سال هن درگاهه تان هزارن جي تعداد ۾ ديني ڪتاب شايع ڪيا وڃن ٿا. آخر ۾ منهنجي دعا آهي ته شال رب العالمين جل جلاله و عم نواله بطفيل رحمة للعلمين صلي الله عليه و آله وسلم هن درگاهه مجدديه کي سدائين قائم ۽ دائم رکي. (آمين ثم آمين)

بقلم عبد مجددي

عرض حال

بحضور قطب ربانی غوث صمدانی امام ربانی مجدد الف ثانی
حضرت احمد سرہندی نقشبندی فاروقی قدس سرہ العزیز

یا مجدد الف ثانی ای شہ عالی جناب
مقتدائی شرق و غرب ملتجائی شیخ و شباب

پیش قدر رفعت تو آسمان سر بر زمین
پائی بوس درگہ تو خسرو گردون رکاب

شمع جمع اہل عرفان نور چشم کاملان
انجم چرخ ولایت راتو روشن آفتاب

عرض عبداللہ بشنو کن توجہ از کرم
جلوہ فرما تا کہ دل روشن شود چون ماہتاب

باز سر کردہ بدرگاہت رسید از ملک سندہ
باد و چشم اشکبارو بادل پُر اضطراب

عاجز و دل خستہ درماندہ و مسکین غریب
قابل رحم وکرم ہست این تنِ بی آب و تاب

نسبت دارم بتو شاہا وسیلہ سوئی تو
حبذا تلک الوسلیۃ نعم ذاک الانتساب

کے روا داری ز لطف عام خود، ای ذوالکرم
عالمے از فیض تو معمور و من مسکین خراب

رد مکن از درگہت این سائل درماندہ را
کز کریمان عار باشد بر غریبان سد باب

یا الٰہی از طفیل بندگان خاص خود
خاتمہ بالخیر گردان عاقبت حسن و ماب

من بہ پیش تو شفیع آوردہ ام ارواح شان
زانکہ خود فرمودۂ تو وابتغوا اندر کتاب

دوستان ہر کس کہ استدعا زمن کردہ دُعا
حاجتِ او شان روان کن ہم دعائیم مستجاب

صد سلام ما نثار روضۂ ات ہر صبح شام
کلما سجعت حمام فی الریاض المستطاب

باد بارندہ سحاب رحمت رضوان حق
بر مزار پاک تو دائم الیٰ یومِ الحساب

از قلم اعلیٰ حضرت قبلہ طریقت والی حقیقت
حضرت آغا عبداللہ جان سرہندی المعروف بہ
حضرت شاہ آغا مجددی فاروقی قدس سرہ العزیز

راقم عبدالوحید سرہندی عفی عنہ از ٹنڈہ سائیں

بِسۡمِهٖ سُبۡحَانَهٗ وَتَعَالٰی

نَحۡمَدُهٗ وَنُصَلِّيۡ وَنُسَلِّمُ

تَرجُمُونِ قُرآن جو

مُؤمنو دل سان پڙهو ، هِي تَرجمون قرآن جو،
سَولو سُنو سُهڻو ٿيو ، هِي تَرجمون قرآن جو.

دِل جي عقيدت سان پڙهو ، رَحمٰن جو ٿيو هِي بَيَان،
بِهترو بَالا ٿيو، هِي تَرجمون قرآن جو.

شان مُرسل مِير جو، ڪولي ڪيم اُن ۾ عَيان،
قابِلِ تعريف ٿيو، هِي تَرجمون قرآن جو.

مُستَند اُن جا حوالا ، مُعتبر اُن جي زبَان،
اَهلِ سُنت جو ٿيو، هِي تَرجمون قرآن جو.

پڙهندڙن تي رحمتون، نازل ٿين ٿيون بي گمان،
اَعلىٰ ۽ اَشرَف ٿيو، هِي تَرجمون قرآن جو.

عَبد کي عرفانُ مِليو، مَحبُوب مَدني مِير کان،
خير سان پورو ٿيو ، هِي تَرجمون قرآن جو.

بقلم عبدهٗ عبدُالوحيد سرهندي از درگاهه ٿنڊو سائينداد

۱۹۹۹-۲-۲۸

بسم الله الرحمن الرحيم

نعت مصطفیٰ

صلى الله تعالىٰ عليه وآله وسلم

محمد مصطفیٰ آهي، حبيب ڪبريا آهي
اهوئي ابتدا آهي، اهوئي انتها آهي

نه دنيا هئي نه عقبيٰ هئي، نه ٻي مخلوق خلقيل هئي
مگر اول سين ڪان ئي رسولِ مجتبيٰ آهي

خدا خلقيو جهانن کي رسول الله جي صدقي
اهوئي رحمتِ عالم امام الانبياء آهي

ذڪرِ اذڪار سڀ فاني محمد جو ذڪر باقي
سبب هي ٿيو جو خود الله سندن ئي نعت خوان آهي

صبح سانجهي سدائين سڀ پڙهو صلوٰة سيد تي
سين وردن کان اعلىٰ هي وظيفو بي بها آهي

قبر محشر ۽ دنيا ۾ مدد ڪنهن جي نه ئي گهرجي
سهارو عبد جو هر دم رسولِ دوجهان آهي

عبدهٗ عبدالوحيد هندي عفي عنه

دارالارشاد درگاه ٽنڊو سائنداد